8
9 D
46

F. 341.

Guido Brianſonis ſuper quartum ſententiarum.

Eximij Parrhiſienſis achademie do-ctoris theologi Guidonis Briãſonis ordinis fratrum minorum prouincie aquitanie conuentus aurelhaci In quartum ſententiarum magiſtri petri lombardi Aureum opus. In quo quaſi ſedula apis: et ar-bitrarius iudex Iohãnis ſcoti ceterorũqꝫ docto-rum mellifluos: ⁊ electos flores mira ingenij ſo-lertia velut in ſtrophium diſtincte luculenterqꝫ cõpegit. Quod propterea collectarium cõgruo rei nomine voluit appellari.

Bibliothece S. Marie Transpontine

Cum priuile-

gio regio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Florigerũ brianſonis opus iam ſuſcipe lector
Et tibi de ſuaui gramine ſerta legas.

8. 9. b. 46

1-bis

a-bis

LOys par la grace de dieu roy de France Au preuoſt de
Paris: Bally de Maſcon: Senechal de Lyon. Et a
tous noz aultres iuſticiers ⁊ officiers: ou a leurs lieu-
tenans Salut. Receu auons lumble ſupplication de
noſtre ayme et feal conſeiller en noſtre grant conſeil
maiſtre Nycolas boyer: contenant que de puis certain
temps en ca il ſeſt applique a faire corriger ⁊ mettre en
ordre Guido brianſonis ſuper quarto ſentētiarum: par vng venerable
docteur en theologie nōme Raymūdus dayneri. La correction du quel
acōſtremenet on a vacq̄ pluſeurs iournees en grāt ſoing cure ⁊ ſollicitu
de. Et pour eſtre publie le feroit noſtredit conſeiller ſuppliāt volentiers
imprimer par Symon vincent libraire demourāt a Lyon. Mais apres
ce que ledit liure ſelō ladicte correctiō aura eſte imprime par celuy q̄ aura
la charge de luy ſi aulcūs libraires ou aultres imprimeurs ſeffo rcoiēt le
imprimer promptement ſelon ladicte correction cōme dit eſt tant ledit
libraire qui les imprimera q̄ auſſi ledit ſuppliant q̄ par long tēps a fait
vacquer a ladicte correction ſeroit grandement intereſſez. Noꝰ humble-
ment requerant noſtredit conſeiller ſuppliant que a ce que ledit libraire
auquel il a dōne charge puiſſe y auoir aulcune cōmodite ⁊ ledit ſuppliāt
auſſi il nous plaiſt luy ottroyer q̄ aultre q̄ luy ne puiſſe imprimer ledit li-
ure ſelō ladicte correctiō: au moins iuſq̄s a q̄lq̄ tēps. Et ſur ce luy impar
tir nr̄e grace. Pour quoy noꝰ ces choſes conſiderees inclināss a la ſuppli
catiō. ⁊ req̄ſte de nr̄edit ꝯſeiller ſuppliāt. A icelluy auōs ꝑmis ⁊ ottroie:
ottroyōs ⁊ permettōs de grace eſpeciale par ces preſentes. Que par ledit
ſymō vincēt il puiſſe ſeul faire imprimer ledit liure deſſus declaire ainſi
⁊ ſelon la forme et correctiō par luy baillee: iuſq̄s a troys ans prochaine
ment venans. Et ſans ce que durant leſditz troys ans aultres libraires
ou imprimeurs quelzconques que ledit vincent puiſſent aulcunement
imprimer ledit liure: au moins ſelō ladicte correctiō ainſi par luy baillee
cōme dit eſt. Si voꝰ mādons ⁊ cōmettons par ces preſentes ⁊ a cheſcun
de vous endroit ſoy: ⁊ ſi cōme a luy appartiendra que de noſtre preſent
grace permiſſion ottroye ⁊ abſtrinction vous faictes ſouffrez ⁊ laiſſez
nr̄edit cōſeiller ſuppliāt ⁊ ledit ſymō vincēt iouyr et vſer plainemēt: et
paiſiblemēt. En faiſant ou faiſāt faire inhibitiōs ⁊ deffences de ꝑ noꝰ a
toꝰ aultres libraires ⁊ imprimeurs q̄lzconques ſur grādes peines a noꝰ
a appliquer: ⁊ de perditiō de ce quilz y mettront que dedans le temps de
troys ans ilz nayent cōme dit eſt a imprimer ledit liure ſelon ladicte cor-
rection baille dudit ſuppliant. En les contraignant a ce faire et ſouffrir
reamēt et defait. Nōobſtāt oppoſitiōs ou appellatiōs q̄lzconq̄s et ſans
preiudice dicelles pour leſq̄lles ne volōs eſtre differe. Car ainſi noꝰ plaiſt
il eſtre fait. Mādōs ⁊ cōmādōs a tous noz iuſticiers officiers ⁊ ſubgetz
a voꝰ voz cōmis ⁊ deputez en ce faiſāt ſoit obey. Dōne a bloys le troſiſme
iour de iuing. Lan de grace. M.cccccxii. ⁊ de nr̄e regne le. xv.

Par le roy a la relation du conſeil.

Des landes.

¶ Tabula alphabetica ſup quartū collectarij magiſtri Guidonis Briāſonis doctoris Parrhiſienſis ordinis minorum.

Abſolutio in ſacramēto penitētie facit ſacramentum fo.cxxxv.b
Abſolutio a pctō q̄d requirit cxx
Abſolutio in omnibus poteſt fieri ad cautelam fo.clxvj.f
Abſolutū nō req̄rit terminū ciiij.b
Accidētibus corruptis in ſacramēto altaris creat̄ vna noua ſubſtantia fo.cxiiij.c
Accñtia i ſacr̄o altaris ſunt ſine ſubiecto.fo.ciiij.e.
Accidens quodlibet in ſacramento altaris non remanet ſine ſubiecto fo.cvij.a
Accidēs nō pōt eſſe ſubiectū accidētis fo.cviij.t
Accidētia i eucbariſtia hñt verā actionē.fo.cviij.a.
Accidēs ſeparatū a ſubiecto pōt virtute ꝓpria ſenſum mutare ſeu potentiam ſenſitiuaȝ fo.cx.n
Accidētia trāſmutari poſſunt i eucbariſtia. eodē.a
Actus nullus accidētalis eſt prior termino formali neceſſario folio.iiij.a
Actus delēdi pctm̄ eſt virtus moralis fo.cxvij.a
Affinitas quomodo contrahitur fo.ccxix.a
Agere vno modo dr̄ principaliter excludendo oēm cauſam ſuperiorem fo.cv.e
Agēs omne preſupponit effectū primi agētis. iij.g
Agēs naturale ē pncipiū forme ſubſtātialis. iiij.b
Agilitas quid eſt. fo.cclviij.e
Alimentū non eſt ſufficiēs reſtauratiuū carnis prime pmorꝫ qr ſemper agēdo debilitatur et ibi nota quomodo antiquatur homo fo.ccxxxij.l
Alteratio nō ē principiū forme ſubſtātialis. ciiij.b
Alquimiſta vtrū licite operetur fo.cxxix.e
Altare dei ſublime eſt eccleſia triūphans lxv.d
De altaris materia tractatur ibidē fo.lxvj.b
Angelus nullā omnino pōt creare naturā fo.f.a
Angelus non poteſt creare ibidem.a
Angeli intellectio nō eſt infinitorū cognitio. iiij.a
Angeli intellectio eſt accidentalis fo.iiij.a
Angelus nō pōt cōicare ſuā naturam fo.v.c
Angelus eſt perfectior eo quia non poteſt cōmunicare ſuam naturam ibidem
Angelū poſſibile eſt ꝓducere aliū angelū ibidem
Angelus nō poſſet facere aliquid de nihilo qr ſaltem requirit actionem prime cauſe fo.xij.e
Angelus nō pertinet manducare corpus xp̄i.cxv.g
Aīa imaginat̄ habere corpus ꝛ cruciari in corpore in inferno. fo.viij.l.
Anima xp̄i ꝛ accidētia nō ſunt in ſacramento vi ſacramenti fo.lxxxviij.a
Aīa pōt recedere ab hac vita cū pctō gr̄a.cxlviij.lꝫ
Aīe poſt hāc vitā hñt q̄tuor receptacula. ccxlij.a
Aīe in hoc mūdo alq̄ faciūt purgatoriū.ibidē.d.
Appellatio precedēs defendit appellatū clxvj.f
Apl̄i ſoli imponebāt man⁹ ꝛ dabant ſpm̄ſctm̄.lj.e
Aque proprietates fo.xxv.b
Aqua qualis requiritur in baptiſmo ibidem
Aqua lateris xp̄i cū ea pōt fieri baptiſm⁹.xxviij.m
Aqua poſita in calice ante cōſecrationem cōuertit̄ in ſanguinē Sȝ nō poſita poſt cōſecrationē.cxiiij.e
Attricio de ea habetur. fo.cxviij.b.
Aureola vtrū ſit offic premiū accidētale. cclxxiij.f.
Aureola quid eſt ibidem
Aureola vtrum ſit in anima vel corpore. ibidem.
Aureola vtrū detur v̄gini corrupte p violētiā.ibiđ
Aureola vtrum ſit in xp̄o. ibidem. D.
Aureola vtrum detur angelis. ibidem.l.

¶ De litera. B.

Baptiſmus eſt ſignū federis inter deū ꝛ totū gen⁹ hūanum. fo.xxvj.g.
Baptiſare poſſunt mali ſacerdotes folio.xxxij.a.
Baptiſare ꝯuenit ſol' p̄ſbyteris.eo.
Baptiſare pñt layci i necēitate.eo.c
Baptiſm⁹ iohānis nō erat ꝓprie ſacramētū.xvij.a
Baptiſmus noue legis quare habuit magis preparatorium q̄ circuncīſio. ibidem.
Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum. ibidem.b.
Baptiſmus iohānis erat in noie venturi. xviij.a.
Baptiſmi verba iohānis quādo baptiſauit xp̄m ꝛ ſub qua forma. ibidem.c.
Baptiſati baptiſmo iohannis erant rebaptiſandi baptiſmo xp̄i. ibidem.f.
Baptiſmus iohānis fuit inſtitut⁹ a deo.ibidem.g.
Baptiſm⁹ iohānis tria habebat. ibidem.a.
Baptiſari oportet ſctificatos qr beata virgo fuit baptiſata q̄uis fuerit ſanctificata. fo.xix.p.
Baptiſm⁹ iohānis ꝛ xp̄i inſimul ꝯcurrerūt.ibiđ.a
Baptiſm⁹ diuerſas hȝ diffinitiones. fo.xxiij.a.
Baptiſmi formale eſt relatio ſigni. ibidem.d.
Baptiſmus eqȝ bon⁹ eſt ſeu detur per bonum ſeu per malum miniſtrum. fo.xxxij.a.
Baptiſmus miniſtratus p bonuȝ miniſtrū merito boni miniſtri poteſt cauſari in baptiſato bona diſpoſitio vel ſalus corporis. fo.xxxiij.c.
Baptiſmū dare pōt hereticus. ibidem.a.
Baptiſari nō poſſunt p̄res in nū ero pl'ali.ibidē.b.
Baptiſmū dare vtrū poſſit mācus vel mut⁹.ibidē
Baptiſmū dare pōt vn⁹ plurib⁹. fo.xxxiij.a
Baptiſmū dare nō pñt fatui nec furioſi.fo.xxxiiij.b
Baptiſmū dare poteſt angelus ſed nō ex officio ſȝ ex precepto diuino. ibidem.d.
Baptiſmū dare poſſunt nō baptiſati. ibidem.a.
Baptiſmū vtrum recipiat fictus. xxxiiij.a.
Baptiſat⁹ fict⁹ cū intētione recipiēdi baptiſmū ꝛ habēs ſeptē mortalia ꝛ de ſex penitet ꝛ nō de vno nunq̄ erit baptiſatus. ꝛ nota ibidem pulchra ꝛ multa. fo.xxxiiij.d.
Baptiſat⁹ baptiſmo ſanguinis ſi reſurgeret an teneret̄ baptiſari baptiſmo fluminis. fo.xxxv.n.
Baptiſmi effectum recipiunt paruuli. fo.xxxvj.b.
Baptiſm⁹ q̄tos habet effectus fo.xxxvij. lꝫ.
Baptiſmus vtrū tollat irregularitatē. ibidem.l.
In baptiſmo q̄d eſt principalior aqua vel ablutio
Baptiſmi inſtitutio. fo.xxiij.q.
Baptiſmi inſtitutio pōt mltipliciter accipi.ibidē.a
Baptiſmi inſtitutio euacuauit circūciſionē.ibiđ.c.
Baptiſmi duo tēpora diſtinguenda. fo.xxv.n.
Baptiſantē opȝ hr̄e intētionē baptiſandi.xxvj. a.
Baptiſmū pōt dare hñs ꝯuerſam intētionē.ibi.g.
Baptiſmi materia eſt aqua elemētaris. fo.xxvij.a.
Baptiſmi forma que eſt. fo xxix.a.
Baptiſmi forma pricipalis ē relatio ſigni.ibidē.c.
Baptiſmi forma ſex requirit. ibidem.f.
Baptiſmus debet fieri in latino. ibidem.lꝫ

Baptiſmi mutatio in v̄bo pōt fieri ſex mōis. ibidē
Baptiſmi mutatio vel trāſpoſitio verborū. xxx.y.
Baptiſmi v̄ba dñt hr̄e quattuor cōditiōes. ibidē.z.
Baptiſmi nō ē determinat⁹ nūer⁹ imerſiōis. xxx.a
Baptiſmū vtrū teneant̄ recipere ſcificati. xxxv.h.
Bptiſm⁹ fluminis ꝛ flaminis equipollēt. ibidē.lz.
Baptiſati fuert apl̄i ꝛ ſacdotes a xp̄o ordiati. ibidē.
Baptiſmi forma quam tenuit iohannes baptiſan
do xp̄m. fo. ibidem.m.
Baptiſata fuit virgo maria. ibidem.
Baptiſmū aliquis nunꝙ recepit ſꝫ credit ſe bapti
ſatum licet faciat bona opera nūꝙ ſaluabitur ꝛ te
netur ꝙſic. fo.xxxviij.lz
Baptiſmū nullus pōt recipere in vtero. xxxvij.a.
Baptiſari pōt infans in vtero matris ſi demōſtret
aliquod membrū viuum. fo.xxxviij.f.
Baptiſmus vtrū debeat dari infanti expoſito ſi ne
ſciatur ſi eſt baptiſatus. ibidem.h.
Ad baptiſmū deportat⁹ deficiēs in via ꝛ de puteo
nō pñt hr̄e aquā. Nūq̄d pt ꝓijci in puteū. ibidē.i.
Baptiſare nullus pōt ſeipm. fo.xxxviij.lz.
Vt baptiſetur paruulus vtrum aliquo caſu debeat
aperiri mater. ibidem.
Baptiſmū expectans vſꝙ ad terminū vite peccat
mortaliter. ibidem.
Baptiſādi ſi ſint puuli iudeoꝝ iuit⁹ pētib⁹. xxxix.p
Baptiſet ſi paruul⁹ iudeoꝝ iuitis parentib⁹ an ſit
baptiſatus. folio.xl. t.
Baptiſmus nō pōt iterari. ibidem.
Baptiſmi iterati nota penam. ibidem.v.
Beatitudo vtrū conſiſtat in operatione ꝛ nota ibi
pulchras queſtiones. fo.cclvij.a
Btitudo p̄mo pficit potēniā ꝙ eſſentiā aie. cclviij.a
Btitudo hoīs eſt vltimus finis. cclix.a.
Btitudo conſiſtit in actibus anime. fo.cclix.
Beatitudo cōſiſtit in intellectiōe ꝛ volitiōe. ibidē.
Btitudo conſiſtit in amore amicitie. cclx.e.
Beatitudo conſiſtit in actu volūtatis ꝛ intellectus
eſſentialiter. fo.cclx.a.
Btiudo d̄ cēntia vtꝝ ſit d̄lectatio ꝛ ſecuritas. cclxi.h
Beatitudinē oēs ſumme appetunt cclxiiij.a
Btitudinē nō poſſum⁹ ex pur̄ naturalib⁹. cclxv.a
Btitudinē ſi poſſum⁹ aſſeq̄ ī hac vita mortali. ibi.c
Beati videndo beatam eſſentiam vtrū videtur oīa
que deus videt fo.cclxvij.p.l.
Beati ſi vident equaliter diuinā eēntiā. ibidē.l.
Beati ſi videbūt deū oculis corporalib⁹. ibidem.s
Beatoruꝫ corpora erunt agilia. fo.cclxviij.f.
Beatorum corpora erūt clara. fo.cclxix.a.
Btis corporib⁹ quomodo meſt claritas. cclxx.e.
Bti quomodo poſſunt occultare claritatē. ibidē.l.
Btōrum corpora erūt ſubtiliora elemētis. cclxx.a.
Bti habebūt dotem ſubtilitatis. ibidem.
Btōrum ſubtilitas vnde dicitur. cclxxi.n.
Bti p ſubtilitatē pñt eē ſil̄ corpe ſi glioſo. cclxxi.o
Bti hñt premiū eſſentiale ꝛ accidentale. cclij.a.
Btitudo corpis vtꝝ ptiēat ad p̄miū eēntiale. eo.c.
Bti vtrū habebūt aliquod accidentale premiū de
bonis factis in pctō mortali. fo.cclxxiij.m.
Benedictio nubentium. fo.ccx.l.
Bellum ſpūale quattuor requirit ꝛ nota. xi.e.
Bona mortificata ſi redeūt p penitētiam. cxxij.a.

¶ De littera. C.

Calix q̄d ſignificat. fo.lxxij.b.
Calix de qua materia dꝫ eſſe. lxvij.c.
Calix vbi dꝫ poni. fo.lxxij.d.
Canonica portio debetur eccleſie par
rochiali. fo.cxxlvij.a.
Cāpane terrēt diabolos q꞉ ſunt tube dei. cxxlvi.d.
Cāpane pñt pulſari ad cōuocandū populū ad pre
dicationem tempore interdicti ꝛc. fo.clxxiij.i.
Caracter imprimit̄ in confirmatione. fo.l.a.
Caracter in baptiſmo imprimitur. fo.xli.a.
Caracter quid eſt. fo.xlv.ꝛ.xlj.b.
Caracteris ꝓprietates. fo.xlj.c.
Caracteris cōgruentie. fo.xlij.q.
Caracterē eſſe in aīa quō pōt ꝓbari. xlij.o.
Caracterē eē i aīa ꝓbat̄ ſolū auctoritate eccl̄ie. e.p.
Caracter imprimit̄ ex ordinatiōe diuine legis. eo.
Caracter ſi eſt forma abſoluta vl̄ relatiua. xliij.x.
Caracter ē qualitas abſoluta. xliij.x
Caracter importat triplicē relationē. ibidem
Caracteris qualitas ſi eſt in anima ſeu in eſſe aie
ſeu in potentijs fo.xliiij.a
Canōica portio nō deb̄ d̄ oblatꝛ ꝛ puerſis. cxxlvij.c.
Canoica portio debet̄ d̄ hijs q̄ portāt ad fun⁹. eo.
Canonica portio nō debet̄ in certis caſib⁹. ꝛc. eo.f.
Caracter eſt ſignū perpetuum in quo cōſiſtit yma
go conditoris. fo.xv.a.
Caro prima habita ex generatione ſemper debili
tatur ex nutrimento. fo.ccxxxij.b.
Cathecismus quō debet ſe habere. fo.xxij.y.
Cathecism⁹ in adultis p̄cedit baptiſmū. ibidem.
Cathecismi officiū pertinet ſacerdotib⁹. ibidem.
Cauſa reſpectu gratie eſt duplex. fo.viij.a.
Cauſa pōt eſſe dupliciter vel ad eſſe vel ad bn̄ eē ꝛ
nota de diſtinctiōe v̄tutū moraliū. cxviij.p totum.
Circūciſionem deus inſtituit. fo.xij.a.
Circunciſio fuit congrue inſtituta. fo.xij.b.
Circūciſio nō fiebat niſi in ſexu virili. ibidem
Circūciſio q̄re nō fuit data primo prī ade. xiij.e.
Circūciſio quare nō fuit data populo iſrael exiſtē
ti in deſerto. fo.xiij.f.
Circunciſio fuit a deo. fo.xiij.a.
Circūciſio fuit data abrahe ꝛ ſemini eius. ibidem
Circūciſio vtrum obligabat illos qui nō erant de
ſtirpe abrahe. fo.xiij.b.
Circunciſio quare magis obligabat illos q̄ erant
in ſexu virili ꝙ in feminco. ibidem.c
Circūciſionē fieri. viij. die cadebat ſb p̄cepto. xiij.a
Circūciſioni cōferebatur gratia. fo.ix.a p totum.
Circūciſioni nō dabat̄ gr̄a conſummata. ibidem
Circūciſio tria includit. ſ. actū tp̄s ꝛ mēbrū. xiij.b.c
Circūciſionis dies octaua erat de eſſentia. xiij.a.
Circūciſionē fieri in mēbro deſeruiēti gn̄ationi erat
de eſſentia circunciſionis ꝛc. xiij.a.
Circūciſionē fieri in tali mēbro ſunt rōnes. ibidem
Circūciſionem fieri in cultro lapideo nō erat de eſ
ſentia circūciſionis. fo.xiij.a.
Circūciſio nō imprimebat caracterem. xv. a.
Circūciſio imprimebat ſignū qd̄ iudei habuiſſent
ſi mortui fuiſſēt an̄ icarnationē poſt iſtā vitā. xv.e.
Circunciſio erat ad pcti purgationem ꝛ ad populi
diſtinctionem. ibidem.
Circūciſio tollebat pctīn originale ꝛ in adultis ꝛc.
ſi digne accipiebāt tollebat pctīn actuale. xv.g.

Circũciſio non dimittebat penam ꝑ peccatis ſicut facit baptiſmus. fo. xv.b.
Circunciſio tpe xp̃i debuit finire. xv.a per totũ.
Circũciſioni ſunt diſtinguenda q̃tuoꝛ tpa. xxv.n.
Circũciſio qñ fuit ſimpliciter illicita. xxvj.e
Circũciſio fuit relaxata añ xp̃i paſſionem. ibidem.
Clauis multiplex. cxxxvj.a.b.ec.
Claues regni celoꝝ date ſunt ſacerdotibus. clij.a.
Claues ſunt due. cliij.g
Claues danť tripľr. ſcꝫ auctoritatiue. excellenter ꝛ particulariter. ibidem.f
Clauem ſcientie accipit ſacerdos in ordine q̃uis nõ habeat ſcientiã cõtra magiſtrum. cliij.i
Claues ſunt date ad aperiẽdũ ꝛ claudẽdũ. cliiij.a.
Clauib⁹ iſtis ſacdos ñ pt vti ꝑ ſui volũtate. cliiij.a
Circũſtantie quedam ſe tenẽt ex parte agentis quedam ex parte actus. xxxvj.g.
Clericum percutiens ꝛ neſciebat eſſe clericum ſi incurrerit excõmunicationem. xl.y.
Cleric⁹ mal⁹ quõ dꝫ õ g̃dari ẽt ſi ſit ſacdoſ. clxviij.r
Clerici gaudẽt multis priuilegijs. clxviij.a.
Clericus portãs comã eſt anathema. clxxxvj.c.
Clerici bigami nõ debẽt portare coronã. clxxxvj.a
Clericis ſecularibus licet habere ꝓpꝛium ſi nõ habent ab eccleſia ſubſidium. clxxxvj.a
Clerici coronã portare tenẽtũr. clxxxv.o.
Cognatio ſpũalis vide mlta õ hac materia. ccxx.a.
Collationem facere de ſero poſt dictũ matutinũ nõ impedit celebrationem. lxix.z.
Confeſſio cõtritio ſatiſfactio de ipſis. cxxxiiij.a.
Cõfeſſio pctõꝝ ꝓbať neceſſaria ꝑ rõnes. cxxxviij.o
Cõfeſſio gñalis ſolũ erat in lege ſcripture. ibidem,
Cõfeſſionem diuiſerũt greci ideo in magnas miſerias ceciderunt. fo. cxxxviij.v.
Cõfeſſio fuit inſtituta a xp̃o. ibidem.
Cõfeſſiõis argumẽta ꝛ ſolutiões pulchre. cxxxvij.
Cõfiteri vtrũ teneamur de iure naturali. cxxxvij.l.
Cõfeſſionis cõcluſiones.. cxxxviij.o
Confiteri laico ſi eſt neceſſarium deficiente ſacerdote. fo. cxxxix. m.
Cõfeſſa ſi eſt beata virgo cũ eſſet ſine pctõ. cxlij.z.
Confitẽtes fratribus minoribus nõ opoꝛtet petere licẽtiam a rectoꝛibus. fo. cxl.a.
Cõfiteri ꝑ ſcriptũ nõ õbem⁹ ſacdoti abſẽti. cxlj.q.
Cõfeſſionẽ ñ faceť vtrũ papa poſſit diſpẽſaſ. cxlj.t
Cõfeſſa pctã vtrũ ſit neceſſariũ iterꝫ ꝯfiteri. cxlij.a.
Cõfeſſionẽ faceť ã õbeat ſtati peccãs moꝛta. cxlj.e
Cõfeſſionis reuelande ille verſus condẽnatur iuriſtarum ꝛ hereſis crimen ꝛc. cxlix.v.
Confeſſionis non reuelande nota nouem cõcluſiones. fo..cxlviij.per totum.
Confeſſionis plura argumenta. fo. cxx.s.
Confeſſio in quocũq; caſu teneť celari. cxlviij.a.
Cõfeſſio dꝫ celari ꝑ legẽ diuinã naturalem ꝛ poſitiuam. ꝛ nota pulchra in iſta materia. fo. cxlix.a.
Cõfeſſoꝛ q̃d faciet ſi ille q̃ ſibi cõfitetur reuelet aliqua ſibi confeſſa. fo. cxlix.q.
Confirmatio eſt ſacramentum noue legis. xlv.a.
Confirmationis ſacramentũ xp̃s non inſtituit ſm aliquas opiniones. fo. xlvj.a.
Cõfirmatio ſꝫ opinionẽ ꝓpã a xp̃o iſtituiť. xlvj.c
Cõfirmatio nõ dat pfectionẽ baptiſmo. ibidem.
Cõfirmatiõis ſacrm nõ ẽ neceſſariũ ſimpľr. xlvij.
Cõfirmatiõis materia eſt chꝛiſma. fo. xlvj.a
Cõfirmationis foꝛma. fo. xlvij.a.
Confirmationis varietas foꝛme. ibidem. ꝛ. xlix.
Confirmatio non eſt ſimpliciter neceſſaria. xlix.a.
Cõfirmationi conferť noua gr̃a. xlix.b.
Cõfirmare nõ poſſunt niſi epi. fo. lj.a.
Cõfirmare pñt ſacerdotes licẽtiati a papa. ibiõ.c.
Cõfirmare quare nõ pñt ſacerdotes ſimplices. lj.c
Cõfirmationẽ recipere oĩbus cõuenit. lij.a.
Cõfirmationis ſacramẽtũ ſi ſtatim dꝫ dari. lij.f.
In confirmatione alius debet tenere. lij.a.
Cõfirmandũ vtrũ religioſus poſſit tenere. ibidẽ. c.
Coĩa ſunt omnia in neceſſitate. cxxvj.b.
Conſecratio coꝛpoꝛis xp̃i ſi nõ fieret ſi eſſet ṽboꝝ additio vel minutiõ. fo. lxij.b.
Cõſecrationẽ coꝛpis nõ facim⁹ ſꝫ foꝛmã apľoꝝ. e.
Conſecrationis foꝛma ſanguinis. fo. lxiij.a.
Conſecrare nõ poteſt angelus. lxv.a.
Conſecrare poſſunt ſoli pꝛeſbyteri. ibidem.
Cõſecrare non põt lay⁹ etiã ſctũs ſeu iuſt⁹. ibiõ.
Cõſecrare ſi pñt ſacõ. ſciſmatici ꝛ degdati. lxvj.k.
Cõſecrare nõ dꝫ coꝛp⁹ xp̃i niſi in loco ſacro. lxvj.a
Cõſec. ꝑt degluttẽs aq̃ guttã i lauãdo os. lxviij.b.
Cõſecrare vnã hoſtiã vtrũ poſſint pľes ſac. lxix.z.
Cõtritiõis gr̃a nõ iuſtificat niſi cũ ꝓpo. ꝯfi. liiij.n.
Contritionis per aliquẽ motuꝫ remittiť pcũ per modum meriti de congruo. fo. cxx.b.
Cotritio põt remittere omne pctũ. cxxj.k.
Coꝛrectio fraterna. cxxxiij.a.
Coꝛrectio quid requirit. ibidem.o.
Coꝛone ſuſceptio ſi ſit oꝛdis diſpoſitio. clxxxv.a.
Coꝛone tonſura nõ eſt oꝛdo. clxxxvj.a.
Coꝛpalia cuius pãni debent eſſe. lxvij.b
Coꝛpa ſctõꝝ quõ erũt ipaſſibilia. no. opi. cclxij. a.
Coꝛpa ſupcęleſtia augmẽtabũť in claritate. cclxx.
Coꝛpus xp̃i ad ꝯſecrãdũ que reqˀruntur. lxviij.o.
Coꝛpus xp̃i recipere ꝯtingit multipliciter. ibidem
Coꝛp⁹ xp̃i recipiẽs i pctõ moꝛ. peccat moꝛ. 79. a
Coꝛp⁹ xp̃i ad recipiẽdũ digne. 14. reqˀrũť. lxxx.b.
Coꝛp⁹ xp̃i q̃s põt recipe ſine doꝛmitiõe. ibidem. c.
Coꝛpus xp̃i nõ dꝫ dari meretricibus publicis nec vſurarijs publicis. lxxx.g.
Coꝛp⁹ xp̃i realiter ꝯtineť ſub ſpeciebus. lxxxj.a.
Coꝛp⁹ xp̃i quõ ẽ i ſpẽb⁹ de h̃ opiniões mlte. ibiõ.
Coꝛp⁹ xp̃i eãdẽ mẽſurã hꝫ i ſacro ſicˀ i celo. 83.y.
Coꝛpus xp̃i põt eẽ in diuerſis locis. lxxxiiij.a.
Coꝛpus xp̃i non põt moueri vt eſt in ſacro. xc.o.
Coꝛpus xp̃i nõ moueť ꝑ accidẽs ꝯtra ſcotũ ibiõ.l.
Coꝛpoꝛis xp̃i ſuppoſitiones. xciij.i.
Coꝛp⁹ xp̃i ꝛ ſanguis faciũt vnũ ſacrm. liij.f.
Coꝛp⁹ xp̃i ſub ſpẽbus nõ põt tangi. xciij.a.
Coꝛpus xp̃i in ſacro accidẽtaliter põt tãgi. ibidẽ.b
Coꝛ. xp̃i ꝑ ſtatu iſto ñ pt videri viſiõe itellectia. 94.
Coꝛp⁹ xp̃i itellect⁹. b. nõ videt ꝑ actũ btificũ. xcv. g
Coꝛp⁹ xp̃i q̃uis in ſacro naturaľr videri nõ poſſit oculo tñ eũ miraculoſe videre poſſet. xcvj.a.
Cõtumax ꝑ q̃libet ꝯtumacia excõicari ꝑt. lxvi.c.
Cõtradictoꝛia hñt diſtãtiã infinitam. f.ij.b.
Cõtradictoꝛia diſtãt in infinitũ ꝑmiſſiue. fo.iij.f.
Ꝯdictoꝛia cq̃ ſunt ipoſſibilia ſꝫ nõ eq̃ diſtãtia. ibidẽ
Creare nõ põt aliqua creatura. fo.iij.a.
Creatio nõ ẽ ipoſſibiľ creature ſm auicẽnã. fo.i.a.
Creatio nlli creature cõuẽit. ꝛ opinio thome. f.i.b

Creare nulli creature cõ uenit intellectualr ibidẽ.
Creationis inter terminos eſt infinitas ibidẽ
Creatio celi ⁊ terre nõ eſt miraculoſa cxlv.c.
Creatio nõ eſt poſſibilis alicui creature iij.a
Creaturis repugnat agere de nõ materia: v.x.s
Credo apoſtoloꝝ declaratur: lxxij.ʒ
Credo aploꝝ q̃re nõ cãtat̃ in miſſa ibidẽ.b.
Credo qđ cantat̃ in miſſa fuit factum in cõſilio nyceno: ⁊ quare cantatur alta voce ibidem.c
Crimine pari infectus de eodem crimine puniri nõ poteſt ccxj.a

De littera. D.

Dannati vtꝝ appetãt nõ eſſe. cclxxiij.n
Dannati appetunt beatitudinem appetitu naturali. cclxxiiij.lz
Damnificant in corpore per mutilationẽ mẽbri ad quod tenetur. cxxxiij.s
Decretũ nõ obligat in omnibus capitulis: xl.y.
Decime vtrũ poſſint preſcribi cxxx.c
Degradatio quid eſt. dxxvij.b
Demon non poteſt baptiſare: xxxiij.a
Demones non miniſtrãt penas animabus in purgatorio xlij.c
Demones ſunt incorporati in igne ⁊ ibi recipiunt penam. ccxxxviij.c.
Depoſitio quid eſt. dxxvij.b
Depoſitio eſt maxima pena iuris canonici cxcij.c
Depoſitio quomodo fit ibidem.
Depoſitio pp q̃d fit ⁊ ibi nõ quđ ſciſma hereſis reuelatio ꝯfeſſiõis ſũt crimĩa pp q̃ fit depoſitio. ibiđ.
Deus nullo tẽpore relinquit genus humanum ſine remedio ix.a
Deus q̃re nõ ſanctificat ſine ſacramẽtis. xj.c
De⁹ nõ p̃t cõicare ſuã oĩpotẽtiã nec oĩſciam. xxxj.t
Deus non mediantibus angelis et ſanctis multa confert animabus ibidẽ.lz
Deus ſupernaturaliter põt cõicare ptãtem creature dimittendi peccata. ibidem.l
Deum in patria videbimus per eſſentiam. ⁊ ibi nota multa pulchra cclxv.a
Deum per eſſentiam viderunt moyſes ⁊ paulus in vita mortali. cclxvj.d
Dydo regina carthaginenſium ex triſtitia receſſus enee in ignem ſe dedit ccxl.e
Diffinitio ſacramentorum xx.a
Diffinitio quid requirit xix.c
Diſponere ſe p̃t hõ vt gr̃az đi poſſit poſſidere. clj.a
Diſtãtia alia poſitiua alia nõ poſitiua. iij.
Diuiſio ciuitatis ſpũalis ⁊ dyaboli incepit ab abel ⁊ cayn xj.b
Diſtinctio ciuitatis hierlm ⁊ babylonis ibidem
Dñia rerum nõ ſunt de iure naturali cxxiij.d
Dom⁹ (ꝫ ver⁹ hꝫ eẽ q̃ dom⁹ intra i intellectu. iiij.c
Donatio põt intelligi dupliciter clj.n
Donationis iuſte conditiones cxxiiij.d
Dotes ſunt ſeptem cclxviij.r
Dos ⁊ beatitudo vtrum ſint idem cclxix.x.
Dotes vtrum ſint in xp̃o ibidem.y

De littera. E.

Eccl'a hꝫ. xxx. paſſ⁹ đ emĩtate. clxxiij.t
Elemoſina eſt actus v̄tutis clvj.a.
Elemoſyna cadit ſub precepto legis nature diuine et poſitiue. ibidem.d.
Elemoſyna de quibus bonis poteſt fieri clvij.b
Elemoſyna ſi põt fieri de rebus illicitis ibidem.ʒ
Elemo. i extrema neceſſitate p̃t fieri de illicit⁹. ibiđ.l
Elemoſynam quis poteſt facere ibidem.n
Elemoſyne corpales ſi ſint p̄ferẽde ſpũalib⁹ ibiđ.r
Elemoſyne vtilitas. clviij.a
Ens increatum ens nõ poteſt eſſe niſi a cauſa vniuerſaliori ſm ꝑfectionẽ toto ente creabili ij.c
Ens quodlibet nõ põt cõuerti in q̃dlibet xcviij.a
Emphitheotha quid eſt. cxxxj.d
Epiſcopatus addit ſupra ſacerdotium lj.b
Epiſcopatus non eſt ordo ibidem.d
Ep̃us degradatus vtrũ poſſit cõfirmare ibidem.e.
Ep̃s degradat⁹ nõ poteſt coferre ordines cxcij.a
Epiſcopi aliquid accipiẽtes a queſtorib⁹ ccxlv.v
Epiſtola non dꝫ legi a ſubdyacono. lxx.m
Eucharistia vtrum ſit ſacramentum liij.a
Eucharistia quid eſt ibidem
Eucharistia durabit vſq; ad finem mundi ibidem
Eucharistie congruitates ibidem.b
Eucharistie differẽtia ab alijs ſacramentis. ibidẽ.c
Eucharistiã ad recipiẽdũ ꝯdiciões requiſite. lxxx.v
Eucharistie excellentie. lv.cſ.
Euãgeliũ cũ legit̃ q̃re homo ſe ſignat lxxj.s
Euangelij bonum dubium ibidem.t
Euangelio quare dicimus in illo tempore melius q̃ in diebus illis lxxij. in principio
Excõicatio trib⁹ vicib⁹ repit̃ in ep̃lis pauli liiij.t
Excõicari põt quis ꝓ re tp̃ali clxiiij.a
Excõicatio multa mala infert excõicatis ibidem.b
Excõicatio inuoluit i multis peccatis clxv.a
Excõicare magnum malum eſt prelatis ibidem
Excõicatio quid eſt ibidem.d
Excõicatio duplex: maior ⁊ minor clxvj.a
Excõicationẽ minorẽ q̃s incurrit ꝑ canonẽ ibidẽ.m
Excõicatus eſt religioſus recipiens religioſum ante annum ꝓbationis ad ꝓfeſſionem clxxviij.e
Excõicatio nõ p̃t inferri cõitati vl' collegio. clxxj.l
Excõicatio diuerſis peccatoribus datur diuerſis peccatis. ibidem.m
Excõicatio iniuſte data a iudice vtꝝ ligat ibidẽ.o
Excõicatio iniuſta põt dari multipliciter clxvij.v
Excõicatio nulla eſt in diuerſis caſibus ibidem.ʒ
Excõicatio maior plura req̃rit i abſolutiõe clxvij.a
Excõicatus mortuus quomodo debet abſolui: et ibi noiantur multa priuilegia ibidem.e
Excõicat⁹ h̃ ẽ ꝑcutiẽs clericũ i mlt̃ caſib⁹. clxvij.a
Excõicatio multiplex dat̃ viris religioſis. clxviij.a
Excõicat⁹ eſt apoſtata religionis clxix.d
Excõicati ſunt religioſi accedẽtes ad ſtudia ſine ſuperioris licentia ibidem
Excõicat⁹ celebrãs vel ſolẽniter baptiſans eſt irregularis: ⁊ dꝫ abſolui a ſummo põtifice clxxxj.c
Excõmunicati ſunt eccleſiaſtici audientes legem et phiſicam clxviij.c
Excõicati ſunt religioſi vage diſcurrẽtes clxix.d
Excõicati ſunt religioſi arma tenẽtes ibidem.g.
Excõicati ſunt religioſi aliq̃d recipiẽtes ꝓ receptione alicuius ad religionẽ: niſi gratis dẽt ⁊c. ibidẽ.h
Excõicat⁹ in horis ſuis non debet dicere Dñs vobiſcum clxxvj.y.⁊.clxxxj.f
Excõicato corã nõ dꝫ celebrare ſacerdos clxxvj.t
Excõicato ep̃s nõ põt excõicare clxxvj.a

Excõicatio abbatiſſe ⁊ monialiũ. clxix.i.
Excõicati ſunt religioſi violãtes interdictũ. ibiđ.m.
Excõicati religioſi miniſtrãtes ſacramẽta ſine licen
tia: ⁊ nota dubia ibidem in fine.
Excõicati religioſi edificantes edificia noua vel vẽ
dentes ſine licentia pape. clxx.y.
Excõicati religioſi ſumentes habitum noue religio
nis: et nota quomodo. ibidem.a.
Excõicati religioſi matrimoniũ contrahentes ⁊ ibi
de excõicatione beguinarum. ibidem.b.
Excõicati n̄ pñt recipi ad rdi. nec ĩ p̄la ̃ti. clxxvj.z.
Excõicat⁹ eſt priuatus actibus legitimis. ibidem.
Excõicati ſunt q̃ vouere vel iurare faciũt aliq̃bus
ꝙ eligent ſepulturã in ſua eccleſia. Et ibi nota de
ſepultura diuerſimoda excõicatio. clxx.b.
Excõicat⁹ eſt q̃ man⁹ violẽtas in clericũ inijcit vel
in pſonã religioſam. Et ibi nota quot modis excu
ſat verberans clericum. clxxij.a.
Excõicatus ſi habuerit ſigna contritionis morte
preuẽtus põt cũ cautionibus ſepeliri. clxxvj.y.
Excõicat⁹ p violẽtã manuũ iniectiõez ĩ clicũ: ſi ĩ ret
rdi. an poſſit abſolui a p̄lato ill⁹ religiõis clxxij.k.
Excõicat⁹ p iniectionẽ manuũ in epm̃ vel prelatũ
nõ põt abſolui niſi a papa. clxxiij.o.
Excõicati ſunt incendiarij. clxxiij.r.
Excõicati ſũt q̃ ipediũt liberã electiõez p̄la. ibiđ.x.
Excõicati ſunt qui inuocãt demones. ibidem.z.
Excõicati ſunt oẽs heretici. ibidem.
Excõmunicati ſunt accedentes ad terram ſanctam
ſine licentia pape. clxxv.g.
Excõicati ſunt contrahentes matrimonium in gra
dibus phibitis conſanguinitatis. clxxv.g.
Excõicati ſũt ꝯhẽtes m̄rimon ĩ cũ mõtalib⁹. ibiđ.
Excõicatis nõ debem⁹ pticipare in contẽtis in his
v̄ſibus. Os orare ⁊c̃. clxxv.h.
Pro excõicatis orare poſſum⁹ ſ; n̄ ſolẽniter. clxxv.h
Excõicatis loqui poſſumus modis q̃ cõtinentur in
iſtis verſibus. Lex ⁊c. ibidem.m.
Excõicatũ vitare tenemur niſi publice dñũciet. eo.r
Excõicatus ex iuſta cauſa ⁊ penitet: ⁊ abſolutionẽ
diligẽter pcurat: facere quod in ſe eſt paratus: non
excluditur a ſuffragijs eccleſie. clxxvj.x.
Excõicatio quãta mala facit. clxxvj.t.
Excõicatio iuſta excludit a regno celoꝝ. ibidem.
Exorciſmus neceſſari⁹ ſꝫm quid. xxj.a.
Exorciſmus expellit dyabolum. ibidem.
Exorciſte per exorciſmũ ſalomonis expellunt dya
bolos a corporibus hominũ. ibidem.
Exorciſte ⁊ ſacerdotes aliquãdo per exorciſmos ex
pellunt totaliter demonem. ibidem.k.
Exorciſmi effectus fit principalr̃ in aĩa. ibidem.l.
Exorciſmi officium pertinet ſacerdoti. xxj.m.
Exorciſmi verba habent virtutem. ibidem.
Exorciſmi p quem modum pſunt. xxij.p.
Exorciſmus quomodo debet fieri. ibidem.q.
Extrema vnctio remittit pctã venialia. clxxxij.a.
Extrema vnctio quid eſt. clxxxij.b.
Extreme vnctionis ſacramẽtũ eſt vnũ. ibidem.e.
Extreme vnctionis effectus. clxxxij.a.
Extrema vnctio confert gratiam: clxxxiij.b.
Extrema vnctio non imprimit caracterẽ. ibidem.
Extrema vnctio poteſt reiterari. clxxxiij.c.
Extreme vnctiõis materia ẽ oleũ oliuaꝝ. clxxxiij.a.
Extrema vnctio reqrit oleũ conſecratũ. clxxxiiij.a.
Extreme vnctionis forma determinat̃. ibidem.
Extrẽa vnctio ẽ ſanitat̃ corpal̃ remediũ. clxxxiiij.b
Extremã vnctiõez nõ p̄t miniſtrare lay⁹. clxxxiiij.a
Extreme vnctiõis nõ p̄t miniſtrare diacon⁹. ibidẽ.
Extrema vnctio nõ dꝫ pferri ſanis. clxxxv.a.
Extrema vnctio nõ debet dari furioſis. ibidem.a.
Extrẽa vnctio dꝫ fieri ĩ determinat̃ locis. clxxxv.a.b.c

De littera. F.

Famam bonam auferẽs quomodo re
ſtituere debet. cxxxiij.a.
Fama mala ſeptẽ modis imponit. Et
ibi de reſtitutione fame. ibidem.b.
Fidẽ nõ obligamur tenere niſi ſit pba
tum per ſacram ſcripturam. xcix.d.
Forma materialis nõ põt creari a creatura. v.a.
Forma materialis nõ põt eẽ pncipiũ creãdi. ibidẽ.
For⁹ ẽ duplex in eccl̃ia. ſ. ſecret⁹ ⁊ public⁹. cliij.q.
Fratri minori poteſt dari pecunia ad moderandũ
vſum. cxxiiij.m.
Fr̃es minores ⁊ p̄dicatores hñt puilegiũ celebrãdi
in loco nõ ſacro cũ altari portabili. clxvj.a.
Fratrũ minoꝝ puilegiũ ꝙ nõ pñt excõicari. clxvj.g
Fratrib⁹ minorib⁹ cõcedit̃ priuilegiũ ꝙ de hortis
ſuis non ſoluant decimam. xxxj.g.
Fratres minores tẽpore interdicti nõ debẽt recipe
re fratres ⁊ ſorores tertij ordinis. clxxvij.p.
Fr̃es minores tẽpore interdicti pñt celebrare baſſe
ianuis clauſis: ⁊ admittere ſuos familiares. ibidẽ.
Fr̃es miores recipiẽtes ad pfeſſiõez aliquẽ añ ãnũ
pbationis ſũt puati a receptiõe q̃ruicũq. clxxviij.e.
Fulgur aliquando cõburit aliquãdo nõ. ccxlj.g.

De littera. G.

Gratia eſt finis ſacroꝝ vel alq̃s effect⁹
dei inuiſibilis. viij.k.
Gr̃a q̃ dat̃ in ſacramẽtis vtrũ ſit eadẽ
gratia q̃ dat̃ per virtutes. ix.e.
Gr̃a pri⁹ ĩfũdit̃ ꝙ clpa tollat̃. x.f.g.h
Gratia ⁊ v̄tus idem ſunt. xlix.añ.h.
Gratia cõfirmatiõis non requiritur vt corroboret̃
baptiſmi gratia. ibidem.c.
Gr̃e infuſio ⁊ clpe rẽiſſio vtꝝ ſit v̄a mutatio. cxliij.k
Gr̃e iſuſio ⁊ clpe rẽiſſio ſũt reales mutatiões. ibiđ.l.
Gr̃e infuſio ⁊ culpe rẽiſſio q̃ illoꝝ eſt prior. eodẽ.t.
Gratie infuſio eſt prior ordine nature ꝙ culpe re
miſſio. ibidem. ⁊ fo. cxliiij.a.

De littera. H.

Habit⁹ infuſus ad q̃d reqrit̃. xxxvj.h.
Habit⁹ infuſi quõ cognoſcũtur. eo.i.
Herbe ⁊ lapides hñt v̄tutẽ curandi
morbum corporalẽ cõfortatiue. Et
ibi no. quã v̄tutẽ hñt herbe. xxxj.k.l
Hẽditas vtrũ poſſit dari extraneis:
expellendo ſuos pprios ab hereditate. ccxlv.p.
Heres aliqñ eſt primogenit⁹ aliqñ ali⁹. ibidẽ.r.
Heredes poſſunt eſſe religioſi. ibidem.s.
Hereticus quis eſt. clxxv.d.
Heretic⁹ eſt q̃ nõ tenet quattuor ꝯſilia vel q̃ nõ re
cipit epl̃as: decretales: ⁊ canonẽ eccl̃ie. ibidem.
Hereticus q̃ tenet vel predicat ꝙ layci non debent
ſoluere decimas. clxxv.d.
Heretici ſunt qui libros hereticoꝝ recipiũt. ibidẽ.
Hereticus eſt q̃ audit predicatiõem hereticoꝝ. Et

Ubi nota verſum. Os orare ⁊c. Et quomõ oẽs debẽt exire eccleſiam preſente excõicato. ibidem.b.
Hereticꝰ dꝫ degradari a quocũqꝫ ordine.clxxxi.v.
Heretici quadruplici pena puniuntur. ibidem.
Hereticus debet cremari. ibidem.
Hermofroditus non poteſt ꝓmoueri. clxxix.m.
Homicidiũ cõmittit̃ multis modis. clxxix.a.
Homicidiũ volũtariũ ⁊ inuolũtariũ. cxciij.a.
Homicidium impedit ordinis ſuſceptionẽ ⁊ multa de homicidio. ibidem.cxciij.ꝑ totũ.
Homo licet poſſit eſſe ab homine non tamen in tota ſua ſpecie niſi a cã pfectiore tota ſpecie. fo.ij.
Hoſtia quando eſt eleuata debet dici hoc facite in meã cõmemorationẽ ⁊ nõ ante. lix.
Hoſtia in ſacramento diuidit̃ in tres partes: vna eſt pro ſaluatis ⁊c̃. ccxliij.i.

¶ De littera. I.

IDolatrie ſi debemꝰ credere.xxxix.a
Jeiuniũ ſi dꝫ ipdi labora. cxxij.o.
Jeiuniũ quotuplex eſt. clviij.c.
Jeiunare tenẽtur oẽs q̃ nõ ſunt excuſati i q̃drage. ⁊ alijs ieiunijs.co.
Jeiuniũ frãgit eſus carniũ. clix.n.
Jeiuniũ facere nõ tenent̃ octo mõi pſõar.clviij.f.g
Jeiunij vtilitas. clix.o.
Ignis inferni eſt corporeus. ccxxxvij.a.
Ignis inferni ⁊ nr̃ eſt eiuſdem ſpeciei. ibidem.a.
Ignis inferni eſt perpetuus. ccxxxviij.a.
Igne inferni cruciabũtur dãnati ⁊ q̃ñ.ccxxxviij.a et ibi de malo diuite nota.
Ignis infernal' cruciat maliĝs ſpẽ ⁊ q̃ñ.ccxxxix.a
Ignis inferni cruciabit corpa dãnatoꝝ. ccxl.a.
Igne purgabitur mundus. ccliij.a.
Ignis proprietates. ibidem.
Ignis in iudicio aſcendet tantum q̃tum aqua aſcẽdit in diluuio. ccliij.g.
Ignis non purgabit paradiſum terreſtrẽ neqꝫ celũ empireum q̃uis hõ peccauerit i paradiſo terreſtri: ⁊ angelus in celo ibidem.
Ignis inflagratõis erit eiuſdẽ ſpẽi cũ nr̃o. ccliij.a.
Ignis conflagrationis precedet iudicium.⁊ ibi nota de igne ⁊ motu celorum. ibidem.b.c.
Ignis ꝯflagr̃tõis purgabit aliq̃s electos.ccliij.c.
Ignis cõflagratõis cruciabit reprobos.ibidem.c.
Ignis purga.añq̃ purget aĩas q̃d req̃rũt̃ tria.vj.c
Ignis purgatorij eſt valde grauis. clvij.c.
Ignorãtia ꝓbabilis excuſat ab irrl'aritate.cxcij.k
Ignorãtia facti dũ nõ ſit craſſa excuſat ſuſcipientẽ baptiſmum ab irregularitate. xl.y.
Ignorãtia craſſa ⁊ ſupina q̃d ſunt. lxxx.d.e.
Indumenta miſſalia. lxviij.per totum.
Indumenta epiſcoporum. ibidem.
Indulgẽtie q̃s eccl'ia ꝯcedit ſi valeant. clxj.a.
Indulgentia ſex requirit. ibidem.b.c.
Indulgẽtie ꝑ petis vario mõ dãt̃ a p̃latis.clxiij.a.
Indulgentia quid eſt. clxij.a.
Indulgentie quibus non valent. ibidem.
Indulgentie tãtum valent q̃tum ſonãt. ibidem.a.
Indulgẽtie vtrũ equal'r valeãt oĩbus. clxiij.a.
Indulgẽtias ꝯcedere hũs cauſe eſt iuſtũ.clxij.d.
Infamia multiplex:⁊ nota. cxcvj.ʒ.
Infamia iuris ciuilis:canonici ⁊ facti. eodem.
Infamis ex quibus peccatis fit homo. ibidem.
Infamia notatꝰ nõ dꝫ recipe corpꝰ xp̃i. lxxx.g.
Infinitũ aliq̃ñ accipit̃ ꝑ determinato. fo.ij.
Infuſio grẽ ⁊ remiſſio culpe ſi ẽ vna mutatio.cxliij.k.
Infuſio gratie eſt prior expulſione culpe: ⁊ etiam poſterior ⁊ econuerſo. ibidem.t.
Inſtrumẽtum habet ſolam diſpoſitionẽ ad terminum principalẽ. fo.ij.c.⁊.fo.viij.
Interdictũ ſi tollit q̃n poſſit dari baptiſmꝰ clxxvij.r
Interdictum quid eſt. clxxvj.a.
Interdictum eſt duplex. ibidem.
Interdictum quibus modis põt fieri. ibidem.
Interdicti pena puniũt̃ q̃ nõ peccauerũt.clxxvj.g.h
Interdicti tpe põt pulſare ꝑ Aue maria.clxxvij.q.
Interdicti tpe poteſt fieri matrimonium ⁊ dari extrema vnctio. ibidem.ʒ.
Interdicti tempore nõ cõcedit̃ ſepultura. ibidẽ.x.
Intellectꝰ in puris naturalibus deum videre non poteſt per eſſentiam. cclxvj.a.
Intellectus quadruplex. ibidem.c.
Intellectus multiplex. ibidem.
Intellectus moyſi ⁊ pauli vidit diuinam eſſentiam in vita mortali. ibidem.
Inſtituere aliquid a deo intelligit̃ tripl'r. xviij.g.
Irregularitas quid eſt. clxxviij.g.
Irregularitas non cadit in pluribus pſonis.ibidẽ
Irregularis eſt ebrius interficiens hoĩem.ibidẽ.g.
Irregularis tripliciter contrahitur ⁊ ibi de irregularitate ex deformitate corporis. ibidem.h.
Irregularis non eſt homicida ante baptiſmum:quia per baptiſmum tollitur. clxxx.c.
Irrl'aritas bigamie nõ tollit̃ ꝑ baptiſmũ.ibidẽ.o.
Irrl'aritas ꝯhit̃ ꝑ dilationẽ baptiſmi. clxxxj.a.
Irrl'aritas ꝯhit̃ ꝑ ſolẽnẽ pñiam. ibidem.b.
Irregularis vtrum ſit excõmunicatus. ibidem.d.
Irrl'aris nõ ẽ q̃ petit iuſtitiã de latrone ⁊c̃. clxxx.i.
Irrl'aris ẽ clicꝰ dãs ꝯſiliũ iudici õ pẽa mortꝭ. eo.l.
Irregularis non eſt predicator declarans leges in generali q̃ determinãt effuſionẽ ſanguinis.ibidẽ.n.
Irregularitas bigamie ꝯhit̃ triplici rõne. ibidẽ.o.
Irregularis eſt cognoſcẽs vxorẽ ꝓpriã ſi illã ſciat cõmiſiſſe adulterium cum alio. ibidem.r.
Irrl'aris nõ ẽ ſe defẽdẽs ſi al'r nõ p̃t euadere.eo.n.
Johannes fuit filius virginis ccxxij.b.
Judeos medicos chriſtiani non debent vocare ꝓ curandis infirmitatibus. xxxix.r.
Judeis non debemus cõmunicare neqꝫ bibere nec comedere neqꝫ habitare. ibidem.
Judei non debent permitti eſſe inter chriſtianos vt fungantur officijs publicis. ibidem.
Judeos ꝓhibet lex xp̃iana tenere portas vel feneſtras apertas in die veneris ſancte. xxxix.s.
Judeos nõ p̃tinet i dõibꝰ hr̃e mãcipia xp̃iana.eo.
Judei nõ dñt aliq̃d reĩmq̃re in ſuis teſtis. ibidẽ.
Judei puul' baptiſatꝰ vtrũ ſit baptiſatꝰ. ibidem.
Judꝰ adultꝰ baptiſatꝰ iuitꝰ vtrũ ſit baptiſatꝰ.ibidẽ.
Judex ſecularis ſub pena excõicationis non debet condẽnare pſonã eccl'iaſticã. clxvj.b.
Judicabit xp̃s in forma humana. ccl.a.
Judicabũtur oẽs iudicio retributionis. cclj.a.
Judicium generale erit certiſſime. ccxlvij.a.
Judiciũ hebit iuſtitiã maloꝝ punitiuã. ccxlviij.a.
Judicio oẽs apparebunt. cclij.a.
Judicium hebebit diſceptationẽ vocalem.ibidẽ.a.

Judicabit xp̄s ſol⁹ i iudicio ex delegata ptāte. cc.a
Judicandi plures modi. ibidem.b.c.
Judiciū precedent multa ſigna. ccliij.a.
Judiciū debitignē quo mūdus purgabit̄. ccliij.a.
Juſti⁹ vtr̄ de⁹ ſe hēat magis cū vno ꝙ cū alio. ccxlix.f
Judex nemo ſit in cauſa ꝓpria. cxxxvij.m.
Jure naturali omnia ſunt cōmunia. cxxiiij.d.
Juſticia cōmutatiua ⁊ ordinatiua. clſ.a.ccxlix.
Juſtitie deſtructio ⁊ ibi multa de iuſtitia. cclxviij.a
Juſtitie op⁹ de⁹ nō pōt pretermittere. ccxlix.a.
Juſtificatio impij eſt maior ꝙ creatio mūdi. cxlv.e.
Juſtificatio impij non eſt miraculoſa. ibidem.

¶ De littera. L.

Lapidis erectio a iacob q̄d ſigt. xſ.c.
Lauādo os ſi ſubintrat modicū de aq̄ nō opꝫ abſtinere a celebratiōe. lxix.z.
Lex antiqua nō fuit ſoluta a xp̄o: ſed adimpleta. xxvſ.b.
Lex punitionis factum requirit. clxxx.g.
Legiſlator debet habere prudentiam. cxxiiij.g.
Locis in diuerſis poteſt eſſe vnū corpus. ⁊ ibi nota plura. lxxxiiij.a.
Loc⁹ deputat⁹ habitatiōi hoim ꝓ ſtatu iſto nō eſt vltra medium interſtitium. ccliij.g.
Lucretia q̄ fuit decepta ab hoie ſibi apparente in ſpiritu iouis ſe interfecit. cxx.p.
Lux lumen ⁊ ſplendor differunt. cclxx.b.
Luxuriā cōmittere cum moniali ſacrata eſt maius ꝙ adulterium. ccxſ.i.

¶ De littera. M.

Manna hūit mirabiles ꝓprietates. lv.c
Maria virgo fuit baptiſata ⁊ magiſtra apoſtolorum. xxxv.m.
Maria v̄go maiorē charitatē habuit in via ꝙ aliq̄s ſctūs in p̄ria. cclxſ.g.
Matrimoniū q̄re fuit ſemꝑ. ⁊ nota multa. lv.d.
Matrimoniū hꝫ laudabiles prerogatiuas. ccvij.n
Matrimonium conſummatum nō diſſoluit genitalium abſciſio. ibidem.o.
Matrimoniū nō pōt fieri ante ſeptēniū. ccviij.ſ.
Mr̄imoniū vtr̄ poſſit fieri ꝑ ↄſenſū d̄ futuro. cc.z.
Matrimonium ꝑ v̄ba de futuro ſi ſequat̄ copula carnalis vtrum ſit verum matrimonium.
Mr̄imoniū factū per v̄ba de preſenti ſolū habēs intentionē extorquendi copulā carnalē nō hñs cōſenſum accipiēdi eā nūq̄d ē verū mr̄imoniū. ibid.a.
Mr̄imōia clādeſtina faciētes ſūt excōicati. ccx.m.
Matrimoniū clādeſtinū fit tripliciter: ⁊ ibi duodecim impedimenta. ibidem.
Matrimonij maleficium fit a dyabolo ccx.d.
Mr̄imonij ↄ̄ maleficiū q̄d remediū eſt. ibidem.g.
Matrimoniū ſi impedit adulterium. ccx.l.
Matrimoniū ſi vxor fregerit non poteſt eam vir dimittere in ſeptem caſibus. ccxſ.m.
Matrimonium cum alia nō poteſt contrahere vir machinans mortem vxoris. ccxſ.r.
Matrimoniū cōtrahēs cū alia viuēte ꝓpria vxore dꝫ ſeparari ab ea etiā mortua prima. ibidem.s.
Matrimonium nō impedit ſeruitus. ccxſ.a.
Mr̄imoniū nō impedit puerilis etas. ⁊ ibidē nota q̄tū debēt hr̄e maſculus ⁊ femella anteq̄ poſſint contrahere matrimonium. ccxiij.n.
In matrimonio q̄ſi ſit licitum viro dimittere vxorē ꝓpter adulterium. ccxiij.z.
Mr̄imoniū ſi votum impedit ↄtinētie. ccxiij.a.
Matrimoniū impedit ordo ſacer. ccxiij.p.
Mr̄imoniū ſi ſoluit diſpar cultus. ccxviij.t.
Mr̄imoniū q̄d ē inter infideles ſi vn⁹ ↄuertat̄ ad fidem nunq̄d poteſt dimittere vxorem infidelem et aliam accipere. ibidem.v.
Matrimoniū impedit cōſanguinitas vſq̄ ad quartum gradum incluſiue. ccxviij.a.
Matrimonium impedit affinitas. ccxix.a.
Mr̄imoniū impedit iuſtitia publice hōeſtatis. cc.c
Mr̄imoniū impedit cognatio ſpūalis. ccxx.l.
Mr̄imoniū verū ſit de iure nature. cxcvſ.a.
Mr̄imonium eſt a deo inſtitutum. cxcviij.a.
Mr̄imonij forma ē aliq̄d ſignū ſenſibile. cxcviij.a.
Matrimonij miniſter quis eſt. ibidem.c.
Matrimonij contractus eſt mutua maris ⁊ femine tranſlatio ſuorum corporum. ibidem.f
Matrimonij finis eſt ꝓcreare ꝓlem. ibidem.
Mr̄imonialis act⁹ eſt honeſt⁹ ⁊ licit⁹. cxcviij.a.
Matrimonialis actus debite complexionatus eſt meritorius: ibidem.e.
Matrimonio confertur gratia. cxcix.f.
Matrimonij diffinitio. cxcix.a.
Matrimoniū poteſt accipi dupliciter. ibidem.c.
Mr̄imonij de eſſentia an ſit cōcubitus. cc.l.
Matrimonij copula carnalis vtrum ſub precepto fuerit. ibidem.n.
Matrimonij preceptum quare non fuit impletum in paradiſo terreſtri. ibidem.p.
Mercatores non ſint religioſi ⁊ clerici. cxxix.b.
Mercator fraudes ⁊ reſtitutiōes. cxxviij.q.ꝑ totū
Mercātie ꝑ q̄s cās reddūtur illicite. cxxix.f.
Mercator tria genera vitiis. cxxix.k.
Mechanicis opib⁹ hec ſunt attēdenda. cxxviij.e.
Meritum non cauſat premium actiue: ſed eſt diſpoſitio ad premium. viij.i.
Michaeli ſcō dedit de⁹ ptātē remittēdi pcā. xxxſ.m
Miſſa multa bona facit. lxvſ.g.
Miſſam celebrare cum peccato carnis vel odij q̄s plus peccat. lxxx.f.
Miſſe decl'atio ⁊ d̄ ſolēnitate ei⁹. lxix.a.b.⁊c.ꝑ to.
Miſſa q̄re ſic noiat̄: q̄r.ſ.angel⁹ ibi mittit̄. ibidē.e.
Miſſa habet tria ydiomata. lxx.g.
Miſſe compoſitores. ibidem.
Miſſa in ea ſalutat̄ ppl's ſeptē vicibus. ibidem.
Miſſa ad pl⁹ nō dꝫ hr̄e vltra ſeptē orones. ibidē.
Miſſe quare ſacerdos in principio ſtat ad dextrū cornu altaris. lxxſ.p.
Miſſā frequēter celebrare vtr̄ teneat̄ ſacer. lxxxſ.i.
Miſſa mali preſbyteri ſi ꝓdeſt defunctis. ccxliij.g.
Miraculum quid eſt. cxlv.f.
Mirabile q̄uo differt a miraculo. cxlv.h.
Miracula vtrū faciunt ſcti. fo.cxlv.i.
Mirabile quō differt a miraculo. fo.cxlv.h.
Miracula diuerſis modis fiunt. fo.cxlv.i.
Mia in deo vere aperitur. fo.ccl.a.
Mia vtrum ſit prior in deo ꝙ iuſticia. ibidem.f.
Moyſes ⁊ paulus quomodo viderūt deū in hac vita mortali. fo.cclxvſ.d.
Motus eſt duplex. fo.cclxviij.b.
Motus celorum ⁊ planetarum ceſſabit in die. Nota ibi opiniones. fo.ccliiij.a.

Morboꝝ ſpũalium ſeptẽ differentie. fo.xvij.c.
Mutatio ſubiectiua ⁊ obiectiua. fo.xcviij.f.
Mulier adultera hñs filiũ de adulterio quõ faciet ne ſit heres ⁊c̃. fo.cxxj.o.p.q.⁊c.

℄ De littera.N.

Natiuitas xp̃i ſi venerit die veneris vel ſabbati ſi poſſumus commedere carnes.fo.lix.n.
Naturale quib⁹ opponit̃. ccxxviij.b
Natura intellectualis nichil ꝓducit niſi intelligẽdo vel volendo. fo.v.b.
Naturaliter quõ declarat̃.fo.xciiij.co:rel.ſ.ꝑ totũ
Noticie intuitiue tres gradus. xcij.a. per totum.

℄ De littera.O.

Oratio ieiuniũ ⁊ elemoſina ſunt partes ſatiſfactionis. fo.clvj.a.
Oratio vtrũ ſit act⁹ intellect⁹. clix.a.
Oratio vtrũ ſit act⁹ latrie. fo.clx.d.
Orãdus vtrũ ſit ſol⁹ deus. fo.clx.e.
Orõne vtrũ debeam⁹ petere tp̃alia. fo.eodem.o.
Orõ vtrũ ſit meritoria ſine attentione. ibidem.i.
Orationis conditiones. ibidem.k.
Orationis valitas. ibidem.n.
Oratio debite facta ſi ſemper audiat̃. fo.clxj.o.
Orõ facta ab exiſtẽti in pctõ mortali vtrũ ꝓficiat ibidem.p.⁊ fo.ccxlij.in fine.
Orõnes eccl'ie vtrum ꝓſint dãnatis. fo.ccxliij.b.
Orare pro dãnatis non prodeſt. fo.ibidem.k.
Orationes ſpeciales magis ꝓficiunt illis quibus fiunt ꝙ alijs. fo.ibidem.l.m.
Orationes facte ꝓ pluribus vtrum valeãt tantum cuilibet ac ſi fierẽt ꝓ vno. fo.ibidem.m.
Oratoꝛiũ ꝗſq₃ hr̃e põt in caſtro ſuo de licẽtia ep̃i ⁊ ibi dici miſſa de cõſec.di.j.c.vnicuiq₃ ⁊.c. clericus.
Ordo ſacerdotalis p̄ſupponit̃ baptiſmũ. xxxv.k.
Ordo duplex.ſ.ꝑtiũ i toto ⁊ partiũ i loco.lxxxiiij.f
Ordo eſt in eccleſia. fo.clxxxvij.a.
Ordo eſt ſacramentum. ibidem.a.b.
Ordines ſunt ſeptem. ibidem.col.3.
Ordinum diſtinctio. ibidem.e.
Ordo quid eſt. fo.clxxxviij.o.
Ordines dare ſolis ep̃is ꝑtinet. cxcj.a.col.iiij.
Ordinis diffinitio. fo.clxxxviij.b
Ordo quilibet imprimit caracterem. fo.cxc.a
Ordinatis cõfert̃ grã gratum faciẽs. ibidem.a.
Ordinẽ recipiẽs d₃ hr̃e bonitatẽ vite. fo.cxcj.a.
Ordine ſuſcepto null⁹ vti debet cũ pctõ.ibidem.a.
Ordo diuidit̃ in ſacrum ⁊ non ſacrum. ibidem.a.
Ordines nõ poteſt dare ſacerdos ſimplex.ibidẽ.a.
Ordinem ſuſcipiendo ſymoniace.⁊c fo.cxcij.g
Ordines nõ põt cõferre ep̃s degradatus cxcij.a.
Ordinẽ nõ põt ſuſcipere ſexus muliebris. cxciij.a.
Ordinem impedit etas puerilis. ibidem.a.
Ordini annexa eſt continentia. fo.cxciij.f.
Ordinẽ recipere nõ impedit infantilis etas ⁊ decretalis cõtraria eſt abrogata. ibidem.
Ordinem recipere non impedit de facto defectus natalium. fo.cxciij.a.
Ordinis ſuſceptione impedit notabilis defect⁹ mẽbri.Et ibi nota ꝗ ſunt defect⁹ ꝗ impediũt:cxciiij.m
Ordinis ſuſceptione impedit homicidiũ.ibidem.a.
Ordinis ſuſceptione vtrum infamia tollat.cxcv.o.
Ordines ſuſcipientes furtiue. fo.cxcij.h.

℄ De littera.P.

Panis cũ cõſecratur vtrũ corpus xp̃i efficiatur. fo.xcix.a.
Panis in ꝯuerſiõe nõ adnihilat̃.cj.a.
Panis cõuerſio fit in inſtãti.cij.col.iij
Papa ꝗ h₃ plenitudinẽ ptãtis põt cõmittere ſacerdotib⁹ dare extremã vnctionẽ. lj.b.c.
Papa non diſpenſat cum diacono vt poſſit confirmare. folio.lj.e.
Papa põt auferre poteſtatẽ ep̃alem non tñ põt ab hoie auferre poteſtatẽ baptiſmalem. ibidem.f.
Papa nõ recipit corpus xp̃i vbi frangit hoſtiã ꝗ in ſede cõmunicat. fo.lxxix.q.
Papa põt totũ purgatoriũ ſpoliare ꝑ paſſionis xp̃i meritum. fo.clxij.a.
Papa põt xp̃i fidelibus habitãtibus ſuper terrã remittere omnẽ penam debitam pro peccatis tã hic ꝙ in purgatorio. fo.clxij.l.
Papa contritis ⁊ confeſſis poteſt remittere omnem penam. fo.clxiij.a.
Papa poteſt omnia claue non errãte ⁊ ibi nota pulchra.ibidem.d.
Papa non poteſt diſpenſare ꝙ religioſi habeant proprium. fo.clxxxvj.c.
Pars ſm̃ ſpeciem ꝗd eſt. fo.ccxxiij.r.
Paruuli in legẽ nature in fide parentum de xp̃o vẽturo ſaluabantur. fo.x.d.e.
Paruuli i lege nature ſaluabãt̃ i fide aliena.xj.b.c.
Paruuli decedẽtes nõ ſaluabãt̃ niſi i illa fide.ibidẽ.
Paruuli decedẽtes ante octauum diem circumciſionis ſaluabantur in fide parentum. fo.xiiij.a.
Paruulus oblatus ad baptiſmũ ſi moriat̃ in itinere vtrum ſaluabitur. fo.xxxiiij.d.e
Paruuli recipiũt effectũ baptiſmi. fo.xxxv.cor.p.
Paruulis infundunt̃ virtutes ⁊ quare. fo.xxxvj.c.
Paruuli nõ dãnantur ꝓpter carentiam baptiſmi ſi moriantur in ventre matris. fo.xxxviij. ꝑ totũ.
Paruulus portat⁹ ad baptiſmũ ⁊ in via deficiens an debeat proijci in puteum vt in aquam immergi poſſit ⁊c. fo.xxxviij.i.
Paruuli baptiſati ſi ſtatim diſcedunt ad paradiſum euolant. fo.xxxvi.d.
Paruuli nõ baptiſati poſt iudiciũ habebunt iſtum mundum. ccxxiij.b.c.
Paruuli non baptiſati poſt iudiciũ nõ erunt in inferno nec in paradiſo ſed in hoc mũdo. ibidem.
Paſta multipliciter accipitur. fo.vij.c.
Paſtores ꝓferentes verba conſecrationis conuerſus eſt panis in carnem.⁊c. fo.lxxiij.k.
Patrini ſi obligãt ad inſtruẽdũ ſuos filios.xxij.3.a.b
Patrini tenent̃ facere diſcere filiolis pr̃ ⁊ credo.ibi.
Pater dicitur multipliciter. fo.lxxvij.3.
Pater noſter declarat̃. fo.xxvij.per totum.
In pctõ mortali exiſtere intelligitur ⁊c. lxxix.a.
Pctõ originali non debetur pena ſenſibilis eterna ſed temporalis. fo.xv.k
Pctĩ ꝯſiſtit in auerſiõe a ſuo cãtore.cxliiij.a.b.c.
Pcti in gñe tria ſunt mẽbra.ſ.carnis.⁊c̃. cxxij.n.
Pctõrem cõfitentẽ pctã ſua ⁊ penitentẽ renuens tñ ſacerdotis penitentiã:debet ſacerdos abſoluere ⁊ eum remittere purgatorio. fo.cxxij.o.
Peccator in pctõ mortali põt ſatiſfacere faciẽdo penitentiam ſibi iniunctam a ſacerdote. ibidem.p.

Peccato veniali que pena correſpondet. cxlviij.d.
Pctm̄ veniale pōt remitti poſt hāc vitā. ibidē.f.
Peccata per penitentiam deleta non redeunt per ſequens peccatum. Folio.cl.a.
Peccatum mortale ſequens penitentiam aggrauat peccata deleta ꝓpter ingratitudinem. clj.m.
Peccata in ſpecie vel genere non reuertūtur. clj.a.
Peccatū pōt remitti a deo ſine ſatiſfactiōe.clvj.a.
Pctm̄ mortale nō cōmittiť niſi ex ꝺliberatōe.lxxij.f.
Peccator a quo dicitur peccator. cxvij.v.
Pena vel flagella que deus immittit ſatiſfacit pro peccatis. Et quomodo quis eſſe patiens debeat in tribulationibus. Folio.cxxiij.a.
Peccatores magni quando ſunt iuſtificati non ſtatim habent pacem quam habent virtuoſi. cxv.e.
Pedagia nō debēt ſoluere viri eccleſiaſtici.clxxiiij.lz.
Pnīa reqriť ad deletionē pctī mortalis. cxv.a.
Pnīa facta in mortali an ſit ſatiſfactoria. clv.d.
Penitentia quattuor modis poteſt accipi.cxviij.b.
Penitere quid eſt ⁊ quomodo accipitur. ibidē.m.
Penitere ē act9 ꝟtutis intellectual' ibiꝺ.⁊ fo.cxix.n.
Penitētie aggregata diffinitio per actorē. cxviij.i.
Penitere eſt ſpecialis virtus. cviij.i.
Penitentia eſt ſacramentum. cxix.o.
Penitentia ſubiectiue eſt in voluntate. cxx.z.
Pnie ꝟtutē vtꝝ hēant pueri ſtatī̄ baptiſati.ibiꝺ.b.
Pnie habit9 infuſus a deo eſt in volūtate. ibidē.c.
Penitentia remittit culpam. cxx.a.
Penitentia quid eſt. ibidem poſt.a.
Pnie doctria ſubalternať doctrie de vitijs.ibiꝺ.o.
Pnie ſacrm̄ a ſolo ſacerdote diſpēſari pōt. cxx.e.
Pnie ſacrm̄ non pōt diſpenſari a layco. ibidem.
Pnie ſacramēti opinio magři nō teneť. ibidem.
Pnīa pōt remittere quodcūq3 pctm̄. cxxiij.g.
Penitētia vtrū valeat in extremis. cxlvj.a.
Penitentia iniuncta a ſacerdote complere tenetur penitens. Folio.clv.a.
Penitētiā indiſcretā iniunctā a ſacerdote non tenetur penitens facere. ibidem.b.
Penitentia ſolēnis facit irregularem. clxxxj.b.
Permutationes rerum ſunt accomodatio emptio mutuatio ⁊c̄. Folio.cxxv.o.
Petrus andreas ⁊ philippus fuerunt ſancti iohannis baptiſte diſcipuli. xviij.e.
Philoſophi aſcendentes ad cacumen alicuius montis tranſcendentis medium interſtitium aeris portabant ſpongias ⁊c̄. cdiij.g.
Pontifices fuerunt omnes primogeniti a noe vſq3 ad aaron. Folio.xl.
Poteſtas eſt quadruplex. xxxj.a.
Potētia opatiua nō opať ſine organo. cdxviij.n.
Potentia factiua. ibidem.
Poteſtas aperiendi celū pōt eſſe tripliciter. clij.a.
Poteſtas clauium conceſſa a ſacerdotibus eſt duplex. Folio.cxxxvj.b.c.d.
Prefationes miſſarum ſunt decem. lxxiij.
Principatus auctoritas eſt duplex. cxxiij.g.
Preſcriptio malefidei vtrū locū habeat. cxxix.p.
Preſcriptio quid requirit. cxxx.y.z.
Preſcriptioni triginta vel quadraginta annorū nō requiritur bonafides ſm̄ leges: ſed bene ſm̄ canones. ibidem.
Proles quā ꝯditiōes ſeqť vł pr̄is vł mr̄is.ccvij.m.
Punire abſq3 pctō de9 aliquē iuſte poſſet. ccxlix.b.
Purgatorium eſt quadruplex. ccxliij.d.e.

De littera. R.

Reatus dr̄ obligatio ad penā.cxv.b.c.
Relatio nulla eſt intrinſeca relato niſi illa q̄ ē creature ad deū.c.iiij. p to.
Regule tres actuū hūanoꝝ. cxliiij c.
Religionis ingreſſum alicui9 q̄s impediens quā reſtitutionē facere debeat. cxxvj.o.
Religioſus exiſtens extra cum ſocio nō ſacerdote ſi celebrare oporteat ⁊ ſit in pctō mortali quid faciet cū nō debeat ꝯfiteri ſacerdoti layco. lxxx.e.
Religioſis virum ſit interdicta omnis negociatio temporalis. Folio.cxxix.g.b.
Religioſus inijciens manus violentas in alium religioſum a quo debe t abſolui. clxxij.o.
Religioſus inijciēs m an9 violētas in clericū ſclarē vtrū a ſuo prelato poſſit abſolui. ibidem.p.
Religioſi non debent habere propriū: ⁊ nota ibi multa terribilia. ccxliiij.g.
Religioſi pñt eſſe executores teſtamētoꝝ. ccxlv.a.
Religioſi ingreſſus ſi ſit inuite fact9 nō tenet. extra de reg.⁊ tranſa. ad relig.c.j. Et.xx.q.iij.c.preſens.
Res in verbo cognita eſt vita creatrix. Fo.iiij.
Reſpectus vnus poteſt fundari in alio. ciiij.b.
Reſtitutio quare eſt facienda. cxxv.v.
Reſtitui dz res ablata.cxxiiij.a.⁊ ibi multa reſtitutione per totum.
Reſtitutio rerum ablatarum in guerra quomodo fieri debeat. cxxvj.g.
Reſtitutionem tenetur facere damnificans aliquē in perſona. cxxxj.a.
Reſurrectio generalis eſt futura ⁊ ibi opiniones erroneas nota. ccxxj.in fine ⁊.ccxxij.per totum.
Reſurgent electi in corpore ⁊ anima. ccxxij.a.
Reſurgent ſaluati ⁊ damnati inſimul. ccxxiij.a.
Reſurgent paruuli non baptiſati in peccato originali. Folio.ccxxiij. cor.j.a.
Reſurrectio erit ſupernaturalis. cxxiij.a.
Reſurrectio ſi pt̄ ꝯphēdi lūie naturali. ccxxv.x.y.
Reſurrectiōis natura nō eſt cā actiua. ccxxvj.a.
Reſurgere poteſt aliquid idem numero per cauſas naturales. ccxxvij.o.
Reſurrectio noſtra non eſt a natura. ccxxviij.a.
Reſurrectio chriſti eſt cauſa noſtre reſurrectionis Folio.ccxxviij.in fine.corre.primo.
Reſurrectio fiet in primo in inſtāti. Et ibi pulchra notabilia. ccxxix.a.
Reſurrectio fiet per congregationem mortuorum per angelos. ccxxix.b.
Reſurgent primo mortui qui in xp̄o ſunt: deinde nos qui viuimus. ⁊ nota ibi declarationē. ccxxx.n.
Reſurgēt mortui i loco vbi ē ps ꝑncipalior.ccxxx.o.
Reſurrectionis actus fiet in vltimo inſtanti temporis. Folio.ccxxxj.a.
Reſurrectiōis vltimū inſtās vtꝝ āgeli ſciāt.ibiꝺ.b.c.
Reſurget q̄cq̄d fuit de integritate nature.ccxxx.j.a.
Reſurgit ſingulis annis aliquis in reuerentia reſurrectionis chriſti. ccxxx.q.r.
Reſurget vtrū caro prima vl vltima. ibidem.e.
Reſurgent hoīes in debita quantitate. ccxxxiij.

Reſurgēt humores qui ſunt de integritate nature. Et ibi nota de humoribus multa. ccxxxiij.a.
Reſurrectio erit tam in virili ſexu ꝙ in muliebri. Et ibi nota qūo mulier nō reſurget vir. ccxxxiiij.a.
Reſurget in hoīe qōlibet mēbrū integrū. ibidem.
Reſurgere non inerit inclinatio pulueribus corpo/rum nec ad ſuſcipiendum animam. ccxxxiiij.a.
Reſurgent omnes pilli ⁊ vngues in numero: ſ; non in quantitate. .ccxxxv.a.
Reſurget quelibet in debita membrorum propor/tione. ibidem ſcd̄a cōcluſio.a.
Reſurgent corpora ſanctorum ſine omni difformi/tate. ibidem doc.primo.a.
Reſurget in corporibus caliditas cum quattuor humoribus. ibidem corre.ſ.a.
Reſurgent dannati integri. ibidem.a.
Reſurgent omnes in eadem etate. ccxxxvj.a.
Reſurgent oēs in eadē ſtatura. ibidē corre.iij.a.

¶De littera.S.

Sacerdos baptiſans ſolēniter in pec cato mortali peccat mortalr. xxxij.g.
Sacerdos ſolus habet omnes cara/cteres. xlj.p totum.
Sacerdos ſciens ſe non eſſe baptiſa/tum debet reordinari. xliij.x.
Sacerdos ōḡdat⁹ a papa ꝑt ꝯſecrare ō ſcd̄.lj.o.e.f
Sacerdos ſimplex ſi confirmaret ſua ꝓpria aucto ritate vtrum eſſent confirmatus. ibidem.g.
Sacerdotē ſi ꝯtingat mori añ oia ꝟba ꝓlata in cō ſecratiōe: nūq̄d haberet ſanguis ꝯſecrat⁹. lix.e.f.
Sacerdos cū dicit Hoc eſt corpus meū. Quid de/monſtrat ly hoc. Et nota ibidē multa.lix. p totū.
Sacerdos dicendo hoc eſt corpus meū meli⁹ dicit ꝙ ſi diceret hoc eſt corpus xp̄i. lxij.a.
Sacerdos vertēs ſe ad populum debet dicere alta voce. Orate pro me ⁊c̄. lxxij.e.
Sacerdos quare non dicit. Oremus fratres ſicut dicit Orate fratres. ibidem.
Sacerdos in miſſa offert ꝓ tpalibus ſpūalibus ⁊ eternis. Et nota declarationem miſſe. lxxiiij.ſ.t.v.
Sacerdos quinquies ſe vertit ad pp̄lm ad denotā dū ꝙ xp̄s q̄nq̄es appuit ī die paſche.lxxix.o.p.q.
Sacerdos celebrans coram principe ⁊ recordat̄ de mortali ſi teneatur confiteri ⁊c̄. lxxx.f.
Sacerdos habet poteſtatem remittendi peccatum ſibi confeſſum. cxxxvj.a.
Sac̄dotē ꝯtigit nō ꝯſecrare corp⁹ xp̄i tripl̄r.lxxv.c
Sacerdos poteſt remittere aliquid de pena tēpo/rali: penitenti debita ꝓ pctis. clv.a.corre.iij.
Sacerdos cec⁹ miſſam nō dz celebrare. clxxviij.l.
Sacerdos ſi ſine culpa ſui teſticulos perdit non eſt irregularis. ibidem.
Sacramētoꝝ altiſſima in ꝓlogo habentur.
Sacramētis ſi pōt cōicari ꝟt⁹ creatiua. Fo.ſ.a.
Sacramēta nō ſunt grē cauſa effectiua. vj.a.
Sacra ſunt cā effectiua grē ſm ſctm̄ Thomā.ibid̄.
Sacramētis v̄uit de⁹ q̄ſi q̄buſdā inſtrumēt⁹.ibid̄.c.
Sacramenta ſunt alicuius effectus cauſa in anima ſm opinionem alexandri. ibidem.c.
Sacramētum corporis xp̄i nō ꝟtutē actiuā nec in termino a quo nec in termino ad quem in tranſub/ſtantiatione. Folio.vij.e.
Sacramēta nō habēt vim effectiuā in aīa nec con tentiuam reſpectu gratie. vij.b.in fine.
Sacramēta qualr̄ dicūtur cā grē. viij.i.⁊.a.
Sacramēta ſunt imediate diſpoſitio ſine quacūq alia diſpoſitione inherente. ibidem.
Sacramēta ſunt cauſa meriti actiua. ibidem.
Sacramenta principalius fuerunt inſtituta ꝓpter gratiam ꝙ ꝓpter remiſſionem culpe. x.h.i.
Sacramenta erant tria in lege nature. ibidem.a.
Sacra erāt neceſſaria ad ſanādū pcti vulnera.xj.a.
Sacramēta fluxerunt ex xp̄i latere. xj.
Sacra nō fuerūt īſtituta ī ſtatu īnocētie.xj.cor.iij.a.
Sacramenta ꝓpter que fuerunt inſtituta ſcilicet ꝓ/pter humiliationem excitationem ⁊c̄. ibidem.
Sacramēta debuerūt inſtitui poſt lapſum.ibidem.
Sacramenta legis nature erant fides/oblationes/ et decime. ibidem.b.
Sacramētū fidei erat credere in noīe v̄euri.ibidē.
Sacramenta noue legis habuerunt efficatiam a paſſione chriſti. xvj.a.
Sacramentis eccleſia eſt ordinata. ibidē ꝯclō.ſ.a.
Sacra oīa īſtituta fuerūt a dn̄o ieſu xp̄o.xvj.b.c.d.e
Sacramēta habuerūt efficatiā a deo tāꝙ a cā prin cipali ⁊ a paſſiōe xp̄i tāꝙ a cā meritoria. xvj.b.i.
Sacramenta non indigent operatione angelica ad ſuum effectum. xvij.a:
Sacramēta ſm q̄d ſunt ꝑpetua. ibidē.corre.ſ.a.
Sacramenta habent quandam deſcriptionem nō quidditatiuam diffinitionem. xix.a.
Sacrm̄ eſt inuiſibilis grē viſibilis forma. ibidē.f.
Sacramentum dicit relationem rationis: quia eſt relatio ſigni in ordine ad grām. xix.g.
Sacramenti plures diffinitiones. xx.a.
Sacramenta omnia habent materiam. xx.
Sacramenta nō hn̄t eādē materiā. xxj.a.cor.ij.
Sacramenta habent formam. ibidem.
Sacramētū baptiſmi vtrū ſit aqua. xxviij.a.
Sacramēta miniſtrās dz eſſe cōfeſſus. xxxij.f.g.
Sacramētis nō imponit̄ ꝟtus ſupnaturalis. v.d.
Sacramēta legis veteris q̄uis grām nō cōferebāt ꝯſummatā tn̄ ꝯferebāt grām gratū faciētē. ix.a.
Sacrm̄ pōt accipi ꝓprie vel improprie. ibidem.b.
Sacramēti eucbariſtie q̄druplex mutatio. xl.q.
Sacramentum baptiſmi recipienti infunditur gra/tia ⁊ aqua inuariabilis forma. xliij.r.
Sacra in ecl̄ia null⁹ pōt ꝯſtituere niſi xp̄s. xlvj.d.
Sacramētum baptiſmi quo ad collationem gratie maius eſt ſacramēto ꝯfirmationis. xlviij.a.cor.ij.
Sacramenta quare aliqua imprimunt caracterem ⁊ aliqua non. Fo.l.a.ꝯcl.iij.
Sacrm̄ pn̄ie nō pōt diſpēſari a layco. cxx.d.e.f.
Sacrm̄ corpis ⁊ ſāg. xp̄i faciūt vnū ſacrm̄.liij.p to.
Sacrm̄ eucbariſtie hz duo ſiḡ ⁊ duas formas.liiij.n.
Sacrm̄ eucbariſtie ꝯſtat ex duplici ſpecie. ibidem.
Sacrm̄ eucbariſtie fuit pfiguratū. f.lv.a.
Sacrm̄ eucbariſtie qn̄ debuit inſtitui. lvj.f.
Sacrm̄ eucbari.mltiplici rōe fuit inſtitutū. ibid̄.b.
Sacrm̄ eu.q̄re ſub ſpē panis ⁊ vini ꝯficit̄. ibidē.i.
Sacramētum eucbariſtie panis triticeus cū aqua elementari ſunt materia. lvj.a.
Sacrm̄ iſtō vtrū debeat ꝯfici in pane azimo lvij.b.
Sacrz iſtō ſi poſſit ꝯfici ō pane cuiuſlz bladi.lvij.d
Sacrm̄ ſāguis nō pōt ꝯfici niſi de vino viij.ibid̄.a.
Sacrm̄ ſanguis pōt ꝯfici ſine mixtiōe aque.lviij.a.

Sacřm iſtđ pōt fieri de quolibet vino vitis ſeu albo ſeu rubeo: ſeu calido ſeu frigido. ibidem.d.
Sacřm iſtud nō pōt confici cum aceto. ibidem.f.
Sacřm iſtud vtrum poſſit fieri dimiſſis ꝟbis prece dentibus formam. lviij.a.b.
Sacřo euchariſt. aliā formā hñt greci a nřa. lix.d.
Sacramentum iſtud quare đř nouum et eternum magis ꝙ baptiſmus. lxiij.c.
Sacramentalibus an virtus cauſata cōmunicata verbis conuerſionis. lxiiij.g.
Sacřm pñie nō cauſat affinitatem. ccxx.q.
Sacrilegi ſunt excōmunicati. dxvj.o.
Sanguis xp̄i fuit effuſus pro omnibus ꝙtum ad ſufficientiam nō ꝙtum ad efficaciam. lxiij.c.
Sanguinis xp̄i aliqua portio remanſit in mundo hoc. Et nota opiniones. ccxxxiij.c.
Sanguinis xp̄i ſi lapſus fuerit de calice quam pe nam patitur ſacerdos. lxvij.e.
Securitas btōꝝ qūo cognoſciť. cclxl.n.
Sepultura pdeſt mortuis. Et nota. ccxlvj.a.
Sepultura eligere pōt quilibet. ccxlvij.a.
Sepeliri debet vxor cum viro vltimo ſi non elegit ſepulturam. ibidem.
Sepulturā nō eligere poſſunt religioſi ꝛ debent ſe peliri vbicūq; moriūtur in ſuo monaſterio. eodem.
Sepeliri debet qui nō elegit ſepulturam in ſepultu ra parentum ſuorum. ibidem.
Sepeliri debent oblati ꝛ conuerſi apud eccleſiam in qua ſunt conuerſi. ibidem.
Serpētes p aliq̄ ꝟba abſtrahūť a cauernis. xxij.c.
Senſura eccl'aſtica quid eſt. clxvj.e.
Spā octaua đ cēlū āmis retardat vno die. ccxxvj.e.
Signa actus ꝛč. cxix.v.x.
Signa ciuiū hieruſalem ꝛ babylonis. xj.d.
Signum diuiditur in rememoratiuum prenoſticū et demonſtratiuum. xix.c.
Simbolum quid interpretatur. lxxij.z
Simbolum apoſtolorum qūo fuit factum. ibidem.
Sol poſt iudicium lucebit ſeptēpliciter. cclvj.a.
Sponſalia ſunt futuraꝝ nuptiaꝝ ꝛč. qūo diſſoluū tur. Folio. ccviij.y. ꝛ diffinitio habetur. ccj.f.
Suſpenſio quid eſt. dxxvij.a.
Suſpēſus a bñficio vtꝝ ſit ſuſpēſus ab offō. ibiđ.d
Suſpēſio excōicatio ꝛ interdictū differūt. dxvj.f.

De littera. T.

Tegumēto nō indigebūt beati: qꝛ erūt amicti lumine. ccxxxiij.c.d.
Teſtis vn⁹ ſufficeret ad pbādū mřimo niū clāde. ſi eēnt alie pſūptōes. ccix.l.
Teſtimoniū poſſunt facere parentes in cauſa matrimoniali. ccix.lz.
Tp̄s nō erit āpli⁹ nota expōem bonā. cclv.p totū.
Teſtamēti dilatōis ſolutio ē aiaꝝ⁹ dāmū. ccxliiij a.
Teſtamētū vtrū poſſit facere epiſcopus. ccxliiij.d.
Teſtamētū vtrū poſſit facere ſeruus. ibidem.h.
Teſtare nō pōt filiuſfamilias. ibidem.i.
Teſtamētū nō pōt facere fatuus. ibidem.lz.
Teſtm̄ factū ſine pñtia ſacerdotis ſi valeat. ibiđ.m.
Taſtamentū non poſſunt facere vſurarij. ccxlv.o.
Teſtamentorum executores tenentur infra annum complere teſtamentum. ccxlvj.z.
Teſtamētum differre modicū ad meliorandum res eſt licitum. ccxlvj.a.xcl.iij.
Teſtamentū nō tenetur cōplere heres ſi hereditas nō extēdiť vltra debita. ibidē. docu.j.a.
Tranſlatio quid eſt. xcvij.a.
Tribulatio purgat pctm̄ ꝛ mlťa bōa facit. cxxiij.a.
Tribulatus debet conſiderare q̊nq;. ibidē.b.

De litera. V.

Virgo btā voluit facere purgationē pp obſuationē legis lꝫ eēt pura. xiiij.c.
Vini ppřietates. lviij.e.
Violentum quid eſt. ccxxviij.c.
Vita ſpūalis mlťa bꝫ neceſſaria. xix.p
Virtutes q̄dā ſunt infuſe q̄dā acq̄ſite. xxxvj.e.f.
Virtutes infuſe per diuinam gratiam reſtituuntur per penitentiam. c.xxij.a.
Virtutes cardinales non ſunt virtus nec habitus ſed genera quedam. fo.cxviij.inter.b.ꝛ.c.
Virtus diuina non poteſt reparare tempus inter ruptum idem numero. ccxxvij.y.
Vniuerſaliter poteſt dici dupliciter. ij.c.
Vniuerſale perfectione ꝛ predicatione. ibidem.
Votum faciens vt habeat bonum temporale vtrū ſit licitum. ccxv.x.
Votum factū cū conditione ſi conditio aſſequatur vtrum tenetur complere. ccxv.z.
Vouens facit bonum cum voto: ꝛ alier idem bonū ſine voto: quis plus meretur. ccxv.a.
Votū ſolēne ſi aliter poſſit fieri ꝙ per ingreſſum re ligionis vel ordinis ſuſceptionē. ccxiiij.h.
Votum ſi poteſt cōmutari. ibidem.f.
Vouēs intrare religionem ꝛ intrat cum intentione exeundi vtrum compleat votum ſuum. ibidem.n.
Votum omne vtrum ſit diſpenſabile. ccxv.p.
Votum factum de aliquo bono ppter malū finem vtrum ſit tenendum. ccxv.x.
Votū nō pōt fieri de re inutile ad ſalutē. ccxvj.d.
Votum facere vtrum poſſit religioſus. ibidem.e.
Votum facere nō poteſt vxor ſine licentia viri. Nec epiſcopus ſine licentia pape. ibidem.
Votum nō poteſt fieri de petendo licentiam a dño papa vt diſpenſet in voto. ibidem.
Voluntas eſt duplex. ſ. naturalis ꝛ libera. cclxiij.b.
Voluntas non debet trahi ad opprobrium quam neceſſitas extorſit. ccx.
Volūtas vtꝝ đ neceſſitate velit btitu. cclxiij.c.d.e.
Vſurarius tenetur ad reſtitutionem. cxxvij.a.
Vſurarius non eſt hereticus ppter vſurā. clxxv.
Vſurarum relatio. cxxvij.b.c.d.

De littera. X.

Xp̄us voluit circūcidi mřtis rōnib⁹. xvj.q.
Xp̄s voluit accipere baptiſmū Johannis et quare. xviij.lz.
Xp̄s vtꝝ potuit eſſe i euchariſtia añ incar. lxxxix.n.
Xp̄s vt i ſacřo nō p̄t moueri localř. lxxxix.cor.iij.a.
Xp̄s ſub q̄lꝫ pticula ſpēꝝ hꝫ ſuū eē ſacřale. ibidē.
Xp̄s vt in ſacřo nō pōt agere phiſice. xcj.a.
Xp̄s habuiſſet oēs trāſmutationes quas fecit pre dicās ſi ſacřm fuiſſet inſtitutū añ p̄dicationē. xcij.a
Xp̄s corp⁹ ſuū in die cene tradidit iude. ciij.aꝛ.d.
Xp̄s i cena dedit aplis corp⁹ ſuū paſſibile. ciiij.b.
Xp̄us in ſacramēto altaris habet omnes actiones immanentes. lxxxix.a.
Xp̄s habuit quattuor dotes in vita ſua. ibidem.

Finis tabule.

Prologus collectarij ſuper quartum ſententiarum editū a fratre guidone Briāſonis ſacre theologie profeſſorem de ordine minorum ꝓuincie Acquitanie: ⁊ ꝯuentus aurelhaci.

ALtiſſimus creauit de terra medicinā. Eccleſiaſtici. xxxviij. cap. Verbū premiſſum litteraliter exaratur/ ⁊ ad introductionē quarti libri ſententiaruꝫ pro theumate recitatur. ¶ Cū in celi circulo/ geminoꝝ zodiacus teneret finem/ almi ſpiritus inſpiratus ſpiramine: hunc quartū libruꝫ de ſacramētis ſcribere cum vellē ⁊ illū incipere cogitarem: nimiū oppreſſit me ſomnū: in quo medicinalem vidi piſcinam: omnē medicinā continenteꝫ: necnon ⁊ medicū vidi ſamaritanū in prelibata piſcina hominem ſanū facientē: qui de ſuo produxerat latere hanc medicinā certo ⁊ magno munere: tante efficacie: vt mortuos ſuſcitaret: ⁊ omne vulnus ſanaret. ¶ Qui de tanta virtute admiratus: videns omnes de piſcina cū ſalute egredi: medicuꝫ ſalutis interrogaui: vñ tanta eſſet in piſcina virtus. Reſpōdit: eo ꝙ altiſſimus de terra creauit medicinā: que fuere verba pro introductione ſumpta hu9 quarti ſententiarū. Quoruꝫ ſub triplici modulo diuiſionem terminabo. — Nota.

¶ Primo notatur ſacramentoꝝ altiſſima creatio.

¶ Secundo elementorum virtualis operatio.

¶ Tertio virtuoſorum in medicina contentio. Primum notatur cum altiſſimus creauit: preponitur: Scd̄m ſignatur cuꝫ de terra: ſubſequitur. Tertium concluditur cum medicinam poſtponitur. ¶ Dico igit̄ primo ꝙ notatur altiſſima creatio cum dicit̄: creauit altiſſimus: vñ ſcd̄m magiſtrum. Creare eſt aliquid de nihilo facere: ⁊ q2 nulla creatura poteſt facere aliquid de nihilo: cū in omni actione preſupponitur materia ſicut in proceſſu libri: in prima q̄ſtione diffuſius audiem9 diuino fauēte ſpū. Vñ bene dicitur in primo v̄bo theumatis: altiſſim9 creauit: quaſi dicat: ꝙ nullus alius creare poteſt ab altiſſimo creatore. ¶ Dixi ſcd̄o ꝙ notatur elementorum virtualis operatio: nam elemēta que in terra ſunt. materia ſunt ſacramentorum: vtpote: aq̄: oleum: criſma: panis: vinum ⁊c̄. que miranda operantur cum forma eis adiuncta vt videbitur in ꝓceſſu libri. ¶ Dixi tertio ꝙ notatur virtuoſorum in medicina contentio. Nam iſta medicina ſeu piſcina. de qua habetur. Joh̄. v. in qua erant infirmi: oi ſpecie infirmitatis: q̄ ⁊ ſanabant̄. ¶ Et que eſt iſta piſcina: que continet omnē virtutē ſanādi: niſi fons ſacramentorū omnē virtutē ſanādi in ſe continens etiam ab omni morbo peccati. Quā piſcinā ſeu ſacramentorum fontem: medicus ſamaritanus: dñs ſcꝫ noſter ieſus criſtus cuſtos ⁊ medicus noſter: ſuo produxit de latere acriter vulnerato: de quo exiuit ſanguis ⁊ aqua: a quo oīa emanauerunt ſacramenta que in pctō mortali mortuos ſuſcitant ⁊ ſanant: ⁊ ad innocentiā ⁊ dei gratiaꝫ reducunt. Pro cuius declaratiōe huius quarti libri incipiēdo materiā. — Nota.

¶ Queſtio prima.

VEro iſtam queſtionē: vtruꝫ ſacramētis poſſit cōicari aliqua virtus creatiua reſpectu termini creationis. Et videtur ꝙ ſic. Naꝫ omnis virtus finita poteſt cōmunicari creature: patet q2 omnis finita potētia eſt ꝓportionabilis creature. Sed virtus creatiua nō oportet ꝙ ſit infinita: ergo virtus creatiua potuit cōmunicari ſacramētis. Minorem probo tripliciter. Si eñ oportet ꝙ ſit infinita: aut hoc eſt rōne termini producti: aut ratiōe medij producendi: aut ratione in cōi producendi: aut ratione ꝓductionis: aut ratione diſtantie inter terminum a quo ⁊ terminū ad quem: ſcꝫ inter nihil: ⁊ ens. Sed primū non impedit nec exigit infinitateꝫ: q2 omnis terminus creationis finitus eſt. Nec ſcd̄ꝫ impedit: cum oīs modus creationis finitus ſit: cuꝫ ſit aliquid extra deum. Nec tertiū impedit: q2 ipſa creatio eſt finita: cū ſit in creatura ipſa. Nec quartuꝫ preſtat impedimentū: q2 nulla infinita diſtātia eſt nec aliqua reſiſtentia: ymmo maior eſt diſtātia inter duo contraria: igitur nulla ratio apparet cur potētia creatiua debeat poni infinita. ¶ Itē aug. ſup Jo. omel'. 80. ⁊ habetur. ſ. q. ſ. c. detrahe. Vbi dicitur. Que eſt iſta virtus aque tanta vt corpus tangat ⁊ cor abluat. Sed nō abluitur cor. i. anima niſi per gratiā. ergo aqua baptiſmalis effectiue ſe habet ad gratiā qua cor abluit̄. ¶ Preterea v̄tus creatiua ⁊ virtus adnihilatiua ſunt equales: q2 nō eſt magis ex nihilo aliquid facere ꝙ̄ aliquid reducere in nihil. Sed virtus adnihilatiua nō eſt virtus infinita: ꝙ patet: q2 agens naturale corrūpit ⁊ adnihilat formā: quia per nullū agens naturale poſſet redire eadem numero. Et ꝙ ſit tante potentie adnihilare aliquid ſicut de nihilo facere aliq̄d patet: q2 tanta diſtātia eſt de eſſe ad nihil: ſicut de nihilo ad eſſe. Si ergo potentia finita poteſt aliquid adnihilare: ergo de nihilo pōt aliq̄d facere. ¶ Itē peccator adnihilat gratiā que erat in ip̄o. Nā ipamet gratia non adnihilat ſeipſam: nec etiam virtus diuina adnihilat ipſam gratiam: cum non tollatur niſi per pctīn: ergo peccator per peccatū adnihilat gratiam: ergo poteſt etiam ſibi virtus creatiua ſicut ⁊ virtus adnihilatiua. ¶ Itē aug. libro. lxxxſ. queſtionū: queſtione. lxxxix. Artifices terreni de nihilo nō poſſunt aliquid facere: q2 per corpus operantur: ergo per oppoſitū creatura ſpūalis poteſt producere aliquid de nihilo: vt angelus: q2 nō operatur per corp9. ¶ Confirmat̄: q2 ſi actio tranſiēs requirit paſſum in quod agit. Ita videtur ꝙ actio immanēs non requirit paſſum: ergo agens actione immanēte poteſt agere ⁊ nō de aliquo paſſo: ⁊ ita creare. ¶ Item effectus non adequās virtute agētis ſuperioris poteſt ab agente inferiori ꝓduci: ſed nullus effectus inferior (etiam ſuprema creatura) adequat virtutem dei patet de adequatione ſimpliciter. Sed nec adequat in rōne effectus dei: q2 adhuc aliquid poteſt produci ſuper eo in ratione effectus dei: ergo quodlibet inferius ſuprema creatura poteſt ab aliquo agente ſcd̄o produci: aliq̄d aūt eſt quod nō poteſt ꝓduci niſi ꝑ creationē: ergo ⁊c̄. Maior probat̄: quia ſi effectus in ratione effectus non adequat virtutem agentis: ergo agens non ſecundum ſuam totam potentiam producat illum: ⁊

Questio prima. | Augusti. | Augusti.

per conſequēs minor potētia ſufficeret ad ꝓducen- dum illū:probatur hec cōſequētia in probandō ma ioris:qꝛ ſi ſm totā potentiā ꝓduceret effectum infe riorem:ergo ſuperior effect⁹ non oſtenderet poten- tiam maiorē in cā ꝙ inferior q̄ oſtēdit totā:ex quo non poteſt produci a cauſa niſi ſm totā poſſibilita tem eius:cōſequēs eſt falſum. Nam ex effectu per- fectiori plus relucet potētia cauſe. ¶ Itē cauſa ſe- cūda plus poteſt ꝟtute cauſe prime:ꝙ in virtute ꝓ pria:aliter nō dependeret eſſentialiter in cauſando a cauſa prima:ꝙ eſt cōtra actorem de cauſis dicen tē. Omnis cauſa primaria prius ꝛ plus influit in effectum ꝙ cauſa ſecūdaria:nec eſſet ordo eſſentia- lis cauſarū in cauſando:ꝙ eſt inconueniēs. Sed in quodcūqȝ ens ꝓducibile non per creationē pōt ali qua cā ſcōa in virtute ꝓpria:ergo in terminū crea- tionis in ꝟtute cauſe prime. ¶ In oppoſitū eſt Au-

Auguſti. guſti. ſuper geñ. c. ix. ꝛ. xxv. vbi dicit ꝙ angeli nul- lam oīno poſſunt creare naturam. Et. ca. xxvij. ait. Creare naqȝ tā nullus angel⁹ pōt:ꝙ creare ſeipm Si ergo angelis nō pōt cōicari creatio:ergo nec ſa cramentis pōt cōicari virtus creatiua cū ſint crea- ture inferiores angelis. ¶ Itē nulli rei reſpectu ali cuius gratuiti doni poteſt intrinſece correſpondere aliq̄ actiuitas cauſalis: probat̄. Sit.a. donū gra- tuitū:tūc ſic.a. non eſt in poteſtate alicui⁹ rei create ergo creatura reſpectu.a. non ſe hȝ cauſaliter. An- tecedens probat̄:nam nulla creatura ex ſuo natu- rali agere pōt ſeipſam reddere deo gratā ſeu carā. Cōſequentia probat̄:nam ab illo ſe hȝ cauſalitas in cuius ptāte cōtinetur:ergo ſi.a. nō eſt in poteſta- te alicuius creature:ergo nulli creature reſpectu.a. correſpondet ratio cauſalis. ¶ Pro queſtionis de claratione pono primā concluſionē q̄ ſic ſequitur.

¶ Prima concluſio.

A PRima cōcluſio. Uirtus creatiua ali cui creature nō poteſt cōicari:ergo nulla creatura aliquo mō pōt crea re:ergo ſacramēta non hñt creare donū gratuitū. Prima pars cōclu ſionis:patet per damaſcenū lib. ij. Qui dicunt angelos eſſe creatores ſunt os patris ſui diaboli. Si ergo angelis nō pōt cōicari virtus creatiua:tanto minus alijs creaturis inferioribus. ¶ Itē Aug. 3. de trini. c. ix. ꝛ. x. Nō poſſumus dice

Auguſti. re angelos creatores fuiſſe:ſicut nec poſſimus dice- re homines eſſe ſegetis creatores. Scōa pars ꝯclu ſionis ꝓbatur:qꝛ ſi nulli creature poſſit cōicari vir tus creatiua:ergo nulla creatura pōt creare. vnde Aug. 3. de trini. c. xvj. Nō eſt creator niſi qui princi paliter iſta format penes quē oīa ſunt penitus que ſunt in numero pondere ꝛ mēſura. i. in diſtinctione in ordine:ꝛ in ꝓpria ꝛ certa forma. Pro cuius con- cluſionis declaratione eſt Notandum. ꝙ opinio

Declaratio cōcluſionis. fuit auicēne ꝙ creatio nō eſt impoſſibilis creature. Nā ipē attribuit eam nō ſolū ſubſtātie pme ymmo ꝛ oībus intelligentijs vſqȝ ad decimā. vt patȝ nono ſue methaphiſice. Ymaginatio autē ꝓductionis for marū in materia indifferēs eſt ad ymaginādū crea tionē. vt dicit commentator. xij. methaphiſice comē to. xviij. Qui eñi ymaginat̄ ꝙ forma ſit res ꝓducta cōpleta ꝛ diſtincta a materia:neceſſario hȝ ymagi- nari cū prius nō ſit:poſtea ſit ꝙ tota eſſentia ſua ſit tranſlata de nihilo ad ens:ꝛ propter hoc ſit creata creatione quadā particulari. Propter qd̄ dicit con cedo ꝙ ymaginatio creatiōis formarum inducit lo quentes termini legū:q̄ ſunt hodie dicere aliq̄d fie ri ex nihilo. Sed philoſoph⁹ ꝛ omnes philoſophi antiqui reputauerunt creationē eſſe impoſſibilē ꝛ ꝓ poſitionē illā eſſe per ſe notā ex nihilo nihil fit. Sȝ quia iſte opiniōes ſunt erronee. Pria quia attribuit potētiā creatiōis creaturis ipſis. Scōa quia negat creationē oīno ꝙ eſt hereticū cū dicat ſacra ſcriptu ra. Gen. j. In principio creauit deus celū ꝛ terram Ideo dimiſſis iſtis opinionibus cum ſint erronee pono primum documentum.

¶ Primum documentum

PRimū documentū. Tenet cōis theo- A logorum opinio ꝙ nulli creature cō uenit creatio. Iſtud documentū ſa- nis eſt ꝓbatū ſup̄. Et ponunt aliqui theologi q̄ttuor rōnes. Prima ſumi tur ex parte termini creationis. Et Ricard. eſt ſcti tho. pte. j. q. xlj. ar. v. que talis eſt. Effectus vniuerſaliores oportet in cauſas vniuerſaliores re ducere:ſed inter oēs effectus vniuerſalius eſt ipſuȝ eē:ergo eſt ꝓprius effect⁹ cauſe vniuerſaliſſime:vñ dicit̄ i libro de cauſis. Qd̄ nec itelligētia nec aīa ra- tionalis dat eſſe:niſi inq̄tū operat̄ operatiōe diui- na. Ex hoc viterius cū ꝓducere eſſe abſolute non hoc vel illud pertinet ad rōnem creationis. ſequit̄ igit̄ ꝙ creatio eſt ꝓpria actio dei. Et additur ꝙ nec creatio pōt cōpetere creature inſtrumētaliter cuius ratio eſt:quia cā inſtrumētalis nō ꝑticipat actionē cauſe ſuperioris niſi per aliqd̄ ſibi ꝓpriū operet̄ ad effectū:principalis agētis. Probo:quia non ageret ſm aliq̄d ſibi ꝓpriū fruſtra adhiberet̄ ad agenduȝ nec oporteret eē determinata inſtrumēta determi- natarū actionū. Sicut etiā videm⁹ ꝙ ſecuris in ſcin dēdo lignū hȝ ex ꝓprietate forme ſue ꝙ ꝓducat for mā ſcānu:qd̄ eſt effect⁹ principalis agētis:ſȝ ſic eſſe nō pōt eſſe in creatiōe:quia creatio nō ē ex aliquo p̄ ſuppoſito qd̄ poſſit diſponi ꝑ actionē agētis inſtru mentalis:quia eſſe abſolute:qd̄ eſt effect⁹ ꝓprius dei p̄ſupponit̄ oībus alijs. ¶ Scōa rō principalis Scōard. ſumit̄ ex diſtātia terminoꝝ:ꝛ eſt henrici de gādauo quolibeto. 4. q. 19. que talis eſt. Sup diſtantiam infinitā nō pōt niſi virt⁹ infinita. Sȝ inter terminos creationis a quo ꝛ ad quē. i. a nihilo ad ens eſt di- ſtātia infinita:ergo ꝛc̄. Probatio maioris qꝛ q̄to di ſtātia eſt maior tāto eſt trāſitus difficilior:ꝛ maio- rē ꝟtutē req̄rit in agēte:quia videm⁹ vniuerſaliter ꝙ q̄to pl⁹ diſtat ab actu:tāto requirit̄ maior potē tia in agēte ad reducēdū ad actū. Exēpli gr̄a. Ma teria q̄ñ eſt ſub forma corꝑis in potentia ad homi nē maxie diſtat ab hoie ꝙ q̄ñ eſt ſub forma aialis: Ideo requirit̄ maior potētia ad ꝓducendū hoiem ꝙ aial:ꝛ aial ꝙ corꝑis. Probatio minoris:qꝛ oi di ſtātia infinita ꝯtingit intelligere maiorē:ſed nulla maior pōt intelligi ꝙ illa que eſt inter nihil ꝛ ens: ergo ꝛc. Cōfirmat̄:qꝛ inter quecūqȝ cōtradictoria ē diſtātia infinita:ergo eſt eq̄lis diſtātia inter nihil ꝛ aliq̄d:ſicut inter deū ꝛ nō deū:ſed iter deū ꝛ nō deū eſt diſtātia infinita:ergo inter alia. Et ꝯfirmat̄ mi- nor:quia ſi ē equalis diſtātia inter duo cōtradicto ria:ꝛ inter omnia. Sed inter totū ens ꝛ purū nihil

eſt diſtantia infinita eo mõ quo poſſibile ſub ente
B cõtineri infinita:hoc eſt ꝙ nõ põt niſi virtus infini
ta ſuper illã:ergo equalis eſt inter aiam ꝛ nõ aiam
ſeu in quodcũqꝫ creabile ꝛ eius negationẽ. ¶ Item
ad cõcluſionẽ ſic formaꝛ ratio. Sicut nõ eſt aliqua
ꝓportio nulli⁹ potẽtie ad aliquã potentiã: ſic non
entis ad ens: ergo nõ eſt aliqua ꝓportio diſtãtie q̃
eſt inter potentiã ꝛ actũ cũ illa que eſt inter nullam
potentiã ꝛ actũ: ergo non erit ꝓportio ꝟtutis q̃ po
teſt ſuper iſtã diſtantiã ad ꝟtutẽ q̃ non põt ſup illã
ergo erit infinita ꝟtus q̃ poteſt ſup illã diſtantiam
ideo virt⁹ q̃ non poteſt ſup illã diſtantiã: non pote
rit ſibi ꝓportionari. ꝛ per ꝯſequẽs nõ poterit crea
re: qꝛ eſt finita: ꝛ oi finito poteſt qðlibet finitũ pro-
portionari. ¶ Tertia rõ ſumiꝛ ordinatione cauſa-
rũ agentiũ: ꝛ eſt petri de tharatãſia. ij. ſentẽ. diſt. j.
Tertia ratio. ꝓblem. j. q. iij. que talis eſt. Agẽs inferius p̃ſuppo
nit in agẽdo effectũ ſupioris agẽtis: vel nature vel
alterius agẽtis: vtputa materiã. vt faciẽs caſam p̃
ſupponit ligna q̃ ſunt opus nature: ꝛ ideo ars pre-
ſupponit effectũ nature circa quã agit. ꝛ natura p̃-
ſupponit aliq̃d potẽtiale ſcꝫ materiã q̃ eſt effectus
principalis agẽtis. Si hoc requirit naturalis ordo
agentiũ nõ põt eſſe aliqð agẽs creatũ q̃n ſubordi-
netur deo in agẽdo: ergo neceſſario p̃ſupponit effe-
ctum dei: ꝛ per ꝯſequens non poteſt agere nullo p̃-
ſuppoſito: ꝛ per ꝯſequẽs nec creare. ¶ Quarta rõ
ſumiꝛ ex potentialitate agẽtis creati: ꝛ eſt egidij ro
Quarta ratio. mani: quolib. v. q. j. ꝛ talis eſt. Nullũ agẽs creatuꝫ
eſt purus actus: ſeu purum eſſe: ergo nec actus ei⁹
eſt actus purus: ſed aliquid poſſibilitateꝫ habens
talis autem nõ eſt ſine motu ꝛ mutatione: ergo nul
lum agens creatum poteſt agere ſine motu ꝛ muta
tione. i. ſine materia: ergo nec creare: cum creare ſit
de nihilo: motus ꝟo in ſubiecto. ¶ Sed cõtra iſtas
Oppoſitio. rationes Arguit doctor ſubtilis. j. q. quarti ꝙ non
concludunt. Prima ratio contra ſcti Tho. Conſi-
ſtit enim in hijs duabus propoſitiõibus. Eſſe ſim-
pliciter eſt effectus primus dei: ꝛ eſſe ſimpliciter eſt
primus terminus creationis: ſed illa propoſitio eſt
falſa: quia a quocunqꝫ generatur compoſitum: ab
eodem generatur eſſe compoſiti. Sed aliquod com
poſitũ ĝnatur a cã aliqua creata niſi tollaꝛ omnis
actio nature ſeu creature. Probatio maioris. Tum
quia ẜm philoſophũ. 5. phiſico. ĝnatio eſt de non
eſſe ad eſſe. Tũ per rationẽ: qꝛ a quocũqꝫ ĝnatur cõ
poſitũ per ei⁹ actionẽ forma eſt in materia: qꝛ for-
ma generatur de potentia materie id eſt materialiũ
agentium: formam autem eſſe in materia eſt compo
ſitum habere eſſe: quia ſi non: aut eſſe ſequitur na-
turaliter ipſum compoſitum quod eſt terminus ge
nerationis. Aut precedit naturaliter. ſi precedit er-
go prius naturaliter eſt eſſe compoſiti ꝙ̃ ipſum
compoſitum: quod non eſt intelligibile. Si vero ſe-
quatur: ergo ſine contradictiõe poſſet compoſitum
produci ab agente abſqꝫ hoc ꝙ deus daret eſſe illi
compoſito producto: immo ſimpliciter poſſet de⁹
non dare eſſe illi compoſito producto: cum non a-
gat extra ſe niſi contingenter. Nec valet fingere ꝙ
eſſe non eſt a generante compoſitum et tamen ne-
ceſſario concomitatur ipſum. quia non concomita
tur vt terminus actionis generãtis per ſe. Si ergo
vt terminus agentis primi ꝛ non precedens com
poſitũ: ergo ſequẽs. ꝛ ita ſine cõtradictiõe põt nõ
ſequi. Tũc ꝓbatiões illius ꝓpoſitionis improbare C
nũc nõ valent: nã ratio ad hoc inducta peccat ẜm
equiuocationẽ. nam altera premiſſarum eſt falſa/
dicit eñi/põt intelligi cã vniuerſalior ſcꝫ ſcðm vir-
tutẽ ſeu perfectionẽ: vel ſcðm predicationeꝫ. Et ſic
effectus põt dici vniuerſale dupliciter ſcꝫ predica-
tione/ꝛ virtute ſeu perfectione. Uniuerſalius predi
catione diciꝛ cuius eſſe dꝛ de particularibus. Uni-
uerſalius aũt ꝑfectione dꝛ cuius ꝑfectio eſt maior
in ſe ꝛ perfectionũ particulariũ cõtẽtiua. Si ergo
in maiore ſumaꝛ vniformiter vniuerſalius ex parte
cauſe ꝛ effectus/cõcedo maiorẽ: qꝛ cõior effect⁹ põt
reduci in cãm cõiorem: ꝛ perfectior effect⁹ requirit
cãm perfectiorẽ ſi poſſit eſſe cã perfectior. Sed ſi ac
cipiaꝛ in maiori vtrobiqꝫ vniuerſali⁹ ꝑfectione/eq̃
uocatio eſt. vel minor eſt falſa. nam minor nõ eſt ve
ra niſi de vniuerſali ſcðm predicationẽ: pꝫ: non eñi
eſſe eſt ꝑfectiſſim⁹ effect⁹: qꝛ qð includiꝛ in multis
nõ põt eſſe ꝑfectius quocũqꝫ illoꝝ in q̃bus includi
tur. Sequiꝛ ergo ꝙ reduciꝛ in cãm vniuerſaliſſimã
predicatione. Sꝫ tũc vltra. Deus eſt hmõi/falſa eſt
imo eſt cã vniuerſaliſſima ꝑfectione/ens tunc eſt cã
vniuerſaliſſima p̃dicatione/ꝛ tũc nõ põt concludi
niſi ꝙ eſſe nõ põt eſſe niſi entis qð ego concedo Si
vero ſumaꝛ vtrobiqꝫ vniuerſali⁹ in maiori ꝛ in mi-
nori ꝓ vniuerſaliori ſcðm ꝑfectionẽ/ Maior eſt ve
ra ꝛ minor falſa/qꝛ eſſe nõ eſt effectus vniuerſaliſſi-
mus in ꝑfectione: vt pꝫ ex dictis/immo effect⁹ ſic
vniuerſaliſſim⁹ in ꝑfectione eſt nobiliſſimũ creabi-
le. Si ꝟo in maiori accipiaꝛ difformiter ratio vni-
uerſalis ex parte cauſe ꝛ effect⁹ puta ex pte effectus
pro vniuerſaliori in p̃dicatiõe/ꝛ ex parte cauſe vni
uerſalius ſcðm perfectionẽ: maior eſt falſa: naꝫ effe
ctus vniuerſaliſſimus ꝑfectione põt eſſe a cã imper
fecta: qꝛ ſaluaꝛ in pluribus effectibus imperfectis.
¶ Poſſet tñ dici ꝙ eſſe vniuerſale ſicut ens dicit eẽ Reſponſio.
diſtinctum a quolibet eſſe inferiori. Sicut ens dicit
q̃dditatatẽ diſtictã ab oi q̃dditate iferiori. Illð eẽ
vniuerſale nõ ẽ ab agẽte inferiori: qꝛ qðlibꝫ infer⁹
eſſe neceſſario p̃ſupponit illud eſſe cũ ſit de eſſentia
cuiuſlibet eſſe inferioris: ſicut eſt de q̃dditate cuiuſli
bet entis. Tale aũt vniuerſale non poteſt eſſe niſi a
deo cũ eſſe cuiuſlibet creature p̃ſupponat illud eſſe
vniuerſale. ꝛ ſic prima opinio ſtaret. Sed dicerẽt il
li opponẽtes ꝙ illud eſſe p̃cedit eſſe compoſiti ſicut
q̃dditas entis p̃cedit omnes inferiores q̃dditateſ ꝛ
eſt ꝑncipiũ omnimõe de eſſe. Nec valet dicere ꝙ cõ
poſitum haberet eſſe anteqꝫ haberet: qꝛ eſſe cõpoſi-
ti diſtinguiꝛ ab illo eſſe vniuerſaliter ſicut principa
tũ a principio. Uarie eſſent ſolutiones ſed ſubtili in
genio requirere remitto. ¶ Alia ꝓbatio que indu-
Alia probatio. citur per autoritatẽ de cauſis cõcludit oppoſitum
nõ eñi negat abſolute ab intelligentia dare eſſe ali
cui: immo magis affirmat cũ dicit: qꝛ nõ competit ſi
bi dare eſſe niſi inq̃tum operatione diuina. Si etiã
adduceretꝛ ad ꝓpoſitũ illð de cauſis ꝓpoſitiõe q̃r-
ta. Prima rerũ creatarũ eſt eſſe: non ꝯcludit ꝙ eſſe
ſit p̃ciſe termin⁹ creatiõis: qꝛ ſcðm aliques ibi ſumi
tur eſſe ꝓ prima intelligẽtia deo ꝓxima: vel ibi ac-
cipitur creatio extẽdendo ad primã ꝓductionẽ ſe-
cundũ rationẽ. Qꝛ in angelo eẽ ſicut ens eſt primũ
cõe: ſꝫ nõ realiter ſꝫ ſolũ ẜm rõnem. deide ſubſtãtia

D Deinde angelus:⁊ p̄mitas entis ſumitur ẜm diſtin/
ctionē rōnum formalium in effectu:⁊ ẜm originem
nō ſcōm ꝑfectionē:vt ſit ſenſus ꝙ eo modo quo eē
in effectu diſtinguit̄ a ꝑfectiōibus eſſentialib⁹ ipm
eſt terminus prime ꝓductionis ſcōm rationē. Hoc
dubitat̄ affirmādo illā rōnem de cā ⁊ effectu vni/
uerſaliori : ꝙ dʒ intelligi de effectu vniuerſaliori ꝑ
predicationē ⁊ hoc inq̄tū huius:nunq̄ eñ effect⁹
vniuerſalior ꝑdicatione inq̄tū hui⁹ pōt eſſe niſi a
cā vniuerſaliori ſcōm perfectionē. Licet eñ homo
poſſit eſſe ab hoīe nō tñ inq̄tū homo pōt eſſe niſi a
cā perfectiore tota ſpecie hoīs:qꝛ homo inq̄tū ho/
mo nō reſpicit aliq̄d indiuiduū ſue ſpeciei:per qḋ
producat̄:igit̄ reſpicit aliquā cām perfectiorē tota
ſpē hominis.Et ſic eſt de ente inq̄tū ens qꝛ a ſimi/
li eſſe inq̄tū huius nō pōt eſſe niſi a cā vniuerſalio
ri ſcōm ꝑfectionē toto eſſe creabili.Eſſe aūt inq̄tū
eſt hui⁹ eſt terminus creatiōis.vñ prius dictū eſt ꝙ
eſſe nō inq̄tū homo vel tale:ſʒ ſimpliciter eſt termi
Cōfirmatio. mus creatiōis.¶ Iſta cōfirmatio nō valet.hāc eñ
rationē ponit doctor ille/cui⁹ eſt in illa queſtione.
vtrum ſoli⁹ dei ſit creare.Suppono eñ ꝙ nō intē/
dit querere/vtrū ſoli⁹ dei ſit creare oē creabile : qꝛ
iſta tūc includit̄/an aliq̄d a deo poſſʒ creare ſeipm
de quo null⁹ vnq̄ dubitare potuit ſcōs Aug.ſ. de
Auguſti. trini.Ergo intendit q̄rere aliā queſtionē dubitabi
lem ſcʒ an aliquid aliḋ a deo poſſit creare ſaltē ali
quid aliud inferi⁹ ſe/ ⁊ ſic intellecta q̄ſtione / tenet
partē negatiuā ꝓpter iſtā rōnē poſitā.Accipiat̄ er
go maior ſcōm illā poſitionē. Effect⁹ vniuerſaliſſi
mus predicatiōe inq̄tū huius/ eſt a cā vniuerſali
ſcōm perfectionē eſſe eſt hmōi/ſequit̄ iſta ꝯcluſio/
ergo eſſe inq̄tū hui⁹:vel vt pl⁹ dic̄ eis ad ꝓpoſitū
ergo eſſe creabile inq̄tū hui⁹ non pōt eſſe niſi a cā
vniuerſaliore ſcōm ꝑfectionē toto eſſe creabili / ex
hoc nō ſequit̄/ergo nec eſſe hui⁹ creabilis pōt eſſe
niſi a cā tali.Pʒ eñ ꝙ in illa illatiōe eſt fallacia cō
ſequētis qꝛ a magis amplo ad minus amplū:qua
re concluſio nulla eſt. ¶ Et ſi dicat̄ ꝙ in predicto
eſt duplex eſſe ſcʒ eſſe eſſentiale ſimplr̄:⁊ eſſe nocio/
nale.ſ.ſuppoſiti.Eſſe aūt ſimplr̄ eſt a cā vniuerſa/
liſſima vt ꝓbat ratio.Eſſe aūt nocionale eſt effectus
particularis cauſe.¶ Sʒ hoc nō ſoluit qꝛ eſſe ſim/
pliciter in iſto ⁊ eē hui⁹ nō ſic diſtinguūt ꝙ ab alia
Sanctus thomas. cā poſſit eſſe/eſſe huius/⁊ ab alia eſſe ſimplr̄ ꝙ eſt
in iſto:qꝛ ſit diſtinctio rōnis in intellectu vel quali
tercūqʒ qḋ cū dat iſti eſſe hui⁹/dat ſibi eſſe ſimpli/
citer qḋ eſt in iſto.Diceret ſcūs Tho.ꝙ eē ſimplr̄ ⁊
eſſe hui⁹ nō eſt ab eadē cā:qꝛ eſſe ſimplr̄ cōtinet vir
tualiter oē / ſʒ creatura nō pōt creare nec ꝓducere
ineſſe aliq̄d qḋ contineat virtualiter oē creabile.
¶ Qḋ aūt addit̄ de inſtrumēto dico ꝙ maior pōt
bene vel male intelligi.Qū eñ in maiore accipit̄ ꝙ
inſtr̄m agit per aliquod ſibi ꝓpriū/intelligo nō ꝙ
inſtrumentū habeat actionē ꝓpriā:ſʒ per aliquid
ſibi ꝓpriū agit/⁊ ad hoc adducit ꝓbationes ſuas
que poſſunt concedi: nec tamen per illud ꝓprium
agit niſi in virtute principalis agētis/quia in qua
cunqʒ actione quam non haberet in virtute princi/
palis agentis: in illa non eſſet inſtrumentum/ ſed
principale agēs.Accipit igit̄ ꝙ inſtrumumētū agit
diſpoſitiue: ꝙ ſi intelligatur vniuerſaliter : falſum
eſt.Nā poſſibile eſt ſcōm ipſum alibi:inſtrumentuʒ

attingere effectū principalis agētis vt patet inmul E
tis actibus artis:in quib⁹ artifex q̄nqʒ ꝑ iſtrumē/
tū inducit formā in monetā ⁊ ſigillator in cerā.Nec
oportet inſtrumētū ad effectū principalē diſponere
niſi ſit inſtrumentū in actione q̄ diſponit ad effectū
iſtū ꝙ nō eſt vniuerſaliter neceſſariū:ſed ſolū q̄n ſūt
plures actiones ordinate:quarū vna ad aliam diſ
ponit. Abſolute aūt pōt eſſe inſtrumentū in princi
pali actione:licet nō cōcurrat in aliqua alia p̄cedē
te.Nō pōt igit̄ maior ſua habere veritatē:niſi ſit in
tellecta:ꝙ inſtrumentū ꝑ aliquod ſibi propriū cau
ſat diſpoſitionē ad terminū principalē q̄n non pōt
virtute principalis agentis attingere ad illum ter
minū principalē.Et tunc oportet ſupponere in mi
nori:ꝙ creatura nō poſſit in virtute dei attigere ter
minū creatiōis:q̄ minor nō eſt ꝓbata niſi ꝑ ratio/
nem illam priorem deeſſe:de qua iam viſum eſt ꝙ
ipſa nō cōcludit. Nec illud exemplum de ſecuri.vel
probationes ille alie que adducuntur ad hoc:ꝙ in
inſtrumentum habeat aliquod; proprium propter
quod agat: probant vniuerſaliter ꝙ inſtrumētum
agat diſpoſitiue. Ideo enim ſecuris agit diſpoſiti/
ue ad archā quia eſt inſtrumentum in inciſione li/
gnorum : que inciſio precedit inductionem forme
arche. Si autem artifex vteretur ſecuri vel alio in/
ſtrumento in principali actione nō opoꝛteret ꝙ in/
ſtrumentum illud inq̄tum eſt inſtrumētum ad for/
mam arche haberet aliquam diſpoſitiuā actioneʒ.
¶ Ex talibus igitur exemplis vbi accidit ꝙ inſtru
mentum diſponat ad terminū principalem:nō po/
teſt inferri hoc vniuerſaliter de inſtrumēto niſi fiat
fallacia cōſequētis. Sed ſi non accipiatur vniuerſa
liter non remoueri a creaturis rō creationis. Nam
ex maiori particulari in ſecunda figura nihil ſequi
tur propter fallaciam conſequentis. ¶ Ratio etiā
ſecunda principalis que eſt opinio henrici etiam Secūda
nō vr̄ cōcludere:qꝛ q̄n extrema ſunt immediata: tā/ ratio.
ta diſtantia preciſe eſt quāꝯ q̄ntus eſt alterū extremū:
patet a ſimili:quia tanta eſt diſtātia dei a creatura
etiā ſuprema poſſibile etiam fore q̄tus eſt deus : et
ideo ſi poneretur ſuprema creatura poſſibilis deus
diſtaret ab illa in infinitū quia eſt infinitus. Patet
etiā in exemplum in oppoſito. In q̄titatibus enim
eſt diſtantia:propter medium interiacens:⁊ ideo ſe
cundum q̄titatem ſpacij interiacentis eſt diſtantia
inter illa quanta:ergo per oppoſitum vbi nō eſt me
dium interiacens:diſtantia non erit q̄ta niſi ſecun
dum quantitatem vnius extremi. Sicut inter homi
nem ⁊ non hoieʒ mediāt rōnale ⁊ irrationale. Ideo
illa diſtantia erit q̄titatiua ſcōm q̄titatem media/
rum differentiarum . Sed inter hominem et nihil
non eſt aliquod medium. Ideo diſtantia menſura/
bitur ſecūdum q̄titatiuam perfectionem hominis.
¶ Hoc etiam patet ratione quia nihil aliud eſt di
ſtantia hic niſi exceſſus reſpectiuus ſuper alteruʒ.
Cum autem excedens eſt immediatum exceſſo: q̄/
titas exceſſus erit ſcōm q̄titatem excedentis. Sup/
poſita ergo maiore ſequitur ꝙ cum affirmatio ali/
qua entis creabilis ſit finita:ꝙ diſtantia huius af/
firmationis ad negationem ſit finita. Patet autem
ꝙ iſta diſtantia ſit immediata:qꝛ per philoſophuʒ
primo poſter. Contradictio eſt oppoſitio cuius nō
eſt medium ſcōm ſe. Quod ſi fingas infinitatem ex

F parte nihili: hoc nihil eſt: qꝛ nihil nō diſtat ab aliquo niſi determinādo ad aliquod ens producibile vt homo ⁊ nihil. Sit illud nihil nō ens producibile: vt puta aſinus: nō plus aūt deficit illud nō ens ꝙ ponat ens illud .ſ. aſinus. Hoc etiā patet: qꝛ cōparādo nihil ad nihil: nullo modo diſtant: nec eſt diſtātia vlla. Et minor ſcōe rationis eſt falſa intelligēdo diſtantiā infinitā poſitiue infinite: hoc eſt excedentē oēm diſtātiā: ⁊ ſic oportet intelligere diſtātiam infinitā in maiore ad hoc ꝙ ipſa ſit vera quia aliter nō pōt cōcludi infinitas virtutis agētis que poteſt ſuper illā diſtantiā. ¶ Itē maior ſic improbatur: quia in aliqua cōtradictione eſt maior diſtātia ꝙ inter alia: quia plus diſtat deus a nō deo ꝙ aīa a nō aīa: qꝛ nulla virtus oīno poteſt facere de nō deo deū nec econuerſo. Aliqua aūt virtus pōt facere de nō aīa aīam ⁊ ecōuerſo. Si aūt quelibet eſſet infinita nulla eſſet maior altera: qꝛ infinitū nō pōt excedi. ¶ Itē generatio aliqua naturalis ē inter formā ⁊ priuationē ex quinto phiſic. ſed priuatio includit cōtradictionē: licet in ſubiecto apto nato ⁊ per cōſequēs quādo trāſitur de priuatione ad formā, trāſitur a negatione ad affirmationē: ⁊ pȝ ꝙ illa generatio naturalis eſt per virtutē creatā ergo diſtātia illa non obſtat. ¶ Qualiter ergo ſaluabitur dictū cōe ꝙ inter cōtradictoria eſt diſtātia infinita. Reſpon. Simpliciter falſum eſt accipiēdo infinitaȝ

Nota.

pro excedēte ſimpliciter ꝗtūcūqȝ finitā in infinitā. Sed ſi infinitū accipiatur pro indeterminato: verū eſt: qꝛ nulla eſt diſtātia ita parua cū ſufficiat ad cōtradictionē ꝗtūcūqȝ modicū recedat ab vno contradictorioꝝ ſtatim eſt ſub altero. Nec eſt diſtātia aliqua tā magna: etiā ſi poſſet in infinitū eſſe maxima: qꝛ ad illā ⁊ eius extrema ſe extēdat cōtradictio ⁊ ſic iſto modo infinitū accipiēdo in maiore: maior ē falſa. ¶ Vel breuiter loquēdo pōt dici ꝙ ꝯdictoria diſtant in infinitū permiſſiue: qꝛ nō eſt tā modica ꝯtradictio quin ſibi cōpatiatur extremū infinitū vt accipiatur muſca. Aut eſt ens aut nō ens. Illud nō ens poteſt accipi pro extremo finito vel infinito vel pro nihilo vt muſca aut eſt deus aut nō deus ⁊ ſic eſt infinita. Aut muſca eſt homo vel nō homo: ⁊ ſic nō eſt diſtātia infinita. ¶ Ad probationes ergo minoris. Ad primā ꝙ nō cōiungit intelligere maiorē iſta: falſum eſt poſitiue: verū eſt autē permiſſiue

Probatio minoris.

hoc eſt dictu: ꝙ aliqua diſtātia ponit maiorē remotionē ꝗ iſta: ⁊ vna cōtradictio ꝗ alia: ſed iſta ꝑmittit ꝗtūcūqȝ maximam: quia in maxima ſaluatur. ¶ Exēplū plus perfectionis ponit aſinus intēſiue ꝗ aīal: tñ aīal plus ꝑmittit: ſiue ſaluari pōt in perfectiori ꝗ ſit aſinꝰ: qꝛ in hoīe. Et qd̄ ſic eſt maximū permiſſiue nō eſt formaliter maximū. Ideo ꝯdictoria poſſunt dicere diſtātiā infinitā ꝑmiſſiue vel formaliter: formaliter qñ vnū extremū eſt formaliter infinitū: vt deus ⁊ nō deus. Permiſſiue x̄o qñ vnū extremū nō eſt infinitū ſȝ ꝑmittit eſſe pars ꝯdictionis cū aliquo infinito formalr. Exēplū ꝗuis aīal nō ſit ita ꝑfectū ſicut aſinꝰ tñ ꝑmitti pōt ⁊ ſaluari i perfectiori ꝗ ſit aſinꝰ vt in hoīe. ¶ Ad aliā .ſ. ad cōfirmationē de quibuſcūqȝ cōtradictorijs. Dico ꝙ licet queccūqȝ cōtradictoria ſint eqȝ incōpoſſibilia inter ſe: nō tñ eqȝ diſtantia: plus eñ diſtat deus a nō deo ꝗ aſinus a nō aſino: ſicut ꝓceſſit prima ratio: quia extremū poſitiuū eſt maius in cōparatiōe ad negationē. ¶ Ad aliā probationē patet ꝑ idē: qꝛ totū ens creatū pluſ excedit nihil: ꝗ aīa nō aīam: ſicut totū creabile in ſe eſt perfectius ꝗ aīa: tamen eqȝ incōpoſſibilis eſt nō aīa cū aīa: ſicut nihil cū toto ente: ſed hoc nō arguit propoſitū. ¶ Ad rationē que iuxta hoc facta fuit de proportiōe nullius potentie ad aliquā potentiā. Cōcedo ꝙ diſtātia nullius potētie ad actū nō habet proportionē aliquam ad illā que eſt actus potētie ad actū. Sed hoc eſt quia vna eſt diſtātia poſitiua inter extrema poſitiua exiſtens: alia autē nō eſt poſitiua: qꝛ eius alterū extremū eſt nihil: poſitiui autē ad nō poſitiuū nulla eſt proportio: ſicut nec entis ad nihil. Sed ex iſta improportione nō ſequitur ꝙ virtus que pōt ſuꝑ iſtam ſit improportionabilis virtuti que pōt ſuper illam qꝛ poſitiuū nō eſt iproportionabile alteri poſitiuo niſi ꝓpter maioritatē in altero. In alijs aūt diſtātia ſit in ꝓportionato nō qꝛ fuerit infinitas i altero ſed qꝛ altera nō habuit aliquā ꝗtitatē ſcd̄m quam potuerit proportionari qꝛ eſt nihil. ¶ Exēplū huius. Pūctus eſt improportionabilis limitatiōe: qꝛ nō ꝗtus igitur virtus que pōt ſupra hāc eſt improportionabilis virtuti que pōt ſuper illā nō ſimpliciter. Nā virtus ⁊ virtus nate ſunt hr̄e ꝗtitatē virtutum cū actibus ſuis: ⁊ per cōſequēs proportionem ſcd̄m virtuteȝ niſi altera ſit infinita: ex alia autem ꝑte eſt deffectus ꝓportionis propter deffectum ꝗtitatis i altero extremo: qꝛ qñ vtraqȝ ē finita habet proportionē. Sed ſi altera eſt infinita nulla ꝓportio cōmenſurationis ꝗtitatiue eſt. ¶ Ultra diceret hic doctor ſubtilis ꝙ ꝗuis inter potentiā ⁊ actum ſit ꝓportio: qꝛ eſt inter duo poſitiua: et inter actū et nullā potentiā nō ſit proportio qꝛ vnū extremuȝ eſt nihil: in quo nō pōt fundari proportio cū nullꝰ ſit entitatis: tñ nō ſequitur ꝙ virtus ꝗ pōt ſuꝑ iſtaȝ poſitiuā ſit improportionabilis alteri .ſ. poſitiuo ⁊ nō poſitiuo ente ⁊ nihilo: qꝛ potētia ⁊ actꝰ proportionātur: ꝗuis nō ens ⁊ nihil nō proportionentur eis: qꝛ nihil nō pōt fundare aliquid cū nō poſſit eē fundamētū alicuiꝰ rei. Nō eſt ergo improportio ex parte potētie: ſȝ ex ꝑte alteriꝰ extremi qd̄ eſt nihil. Nā aliqua eſt potētia ꝗ ꝓportionatur ad faciēdū de nihilo aliquid ſȝ nihil nullū actū hr̄e pt. ¶ Tertia ratio principalis que eſt opinio petri de tarātaſia nō cōcludit qꝛ aut intelligit in maiori ꝙ agēs ſcd̄m materiā ꝑſupponit effectū primi agētis vt paſſum in qd̄ agat: ⁊ tūc petit principiū .ſ. qd̄ oē agēs aliud a deo agit in paſſum ꝑſuppoſitū. Aut intelligit abſolute .ſ. ꝙ abſolute ꝑſupponit effectū primi agētis qd̄ cōcedo: qꝛ .ſ. ꝑſupponit ſeipm̄ ſicut agere ꝑſupponit eſſe: ⁊ ipm̄ eſt effectꝰ primi agētis. ¶ Ad illā inductionē que vr̄ ꝓbare minorē ſcd̄m primū intētū. Dico ꝙ ars ſi pōt in aliquā formā nō tñ niſi accidētalē tm̄. Accidēs aūt neceſſario requirit ſubſtātiam pro ſubiecto. Nō ſequitur ergo ꝙ artifex qd̄ eſt agēs ſubordinatū requirat vl' preſupponat effectū nature vt paſſum ſuū. Sed qꝛ agit ad talē terminū qui requirit ſubſtantiā in quā ſubſtantiā producēdam nō pōt artifex. Quod aūt hoc nō ſit ex ordine agētū patet manifeſte: quia natura in actione ſua preſupponit effectū nature vt paſſum ſuū. Sed qꝛ agit ad talē terminū qui requirit ſubſtātiā: in quā

G

Scotus.

Tertia ratio.

D ſubſtātiā ꝑducēdā nō pōt ars: q2 accidētia ſemper ꝑſupponūt ſubſtātiā ꝗ ꝑ artē ꝑduci nō pt. Qđ aūt nō ſit ex ordīe agētiū pꝫ manifeſte q2 natura ī actione ſua ꝑſupponit effectū nature vt paſſuꝫ ſicˀ ī actione ꝑſupponit ſubſtātiā: eſt igiẗ cā cōueniēs ex ꝑte nature ⁊ artificis ī ꝑſupponēdo ſubiam. ſ. qn agūt ad accidēs ꝙ nō pōt ꝑduci niſi ī ſubſtātia. Si aūt aliq̄ ſubſtātia corporea eēt imediate ꝑducta a dō abſq3 actōe nature: nihilominꝰ poſſꝫ ars circa illā paſſum agere ſi eēt capax termini artis ac ſi effectꝰ nature ꝑceſſiſſet in eo. Silr pꝫ ꝙ rō ex iſto ordine agentiū nō valeret diſtinguēdo plēs ordines agentiū. Nā in ordine agentiū naturalr pt īueniri agēs naturale qđ eſt inferꝰ: ⁊ agens immateriale qđ eſt ſupius: nō tn̄ ſeq̄tur ꝙ agēs naturale ꝑſupponat effectū agētis materialr creati. Nec ſeq̄tur ſi materiale preſupponat effectuꝫ dei immediate in quod agat: ergo agens īmateriale qđ ē ſupiꝰ nihil ꝑſupponat. ¶ Et rō q̄rta ꝗ eſt egidij nō ꝯcludit: q2 illa poſſibilitas ꝗ eſt cōis creature. Siue itelligaẗ obiectiua reſpectu cāe creatiue: ſiue ſubiectiua ad recipiēdū ſicut potētiale: vel ad inherēdū ſicut forma: vl actus nō ſufficit ad intelligēdū ꝙ actio eiꝰ ſit cū motu vl cū mutatōe: q2 ꝙ actio illa ſi ē imanēs hꝫ poſſibilitatē illā ꝑdictā vel vtrāq3. Si etiā eſt trāſiens eo mō q̄ ē ī illa inq̄ trāſit vl ī terio hꝫ poſſibilitatē alterā vl vtrāq3. Nec tn̄ ē actꝰ fluēs vl rapt in trāſiēs ſicˀ motꝰ vl mutatio. ¶ Ultra diceret h̄ doctor ſubtil ꝙ ī deo ſūt oēs creature ī potētia obiectiua ⁊ ē ibi potētia ſubiectiua. ſ. vtꝰ creādi oēs creaturaſq̄ ſūt ī potētia obiectiua. Siāt creatura ſit creans ſiue ſit poſſibil ad creādū illa poſſibilitas erit in creatura. Aut ſubiectiua aut obiectiua. Si obiectiua: tūc poterit ꝑducere rē obiectiuā ī eē itelligibili. Si aūt ibi eēt potētia ſubiectiua realis. ſ. virtus creandi poſſet ꝑducere rem in eē reali. Tn̄ tūc ille actus creādi nō eēt cū motu ⁊ mutatōe ꝗ fuit cōicatꝰ creature hūane a deo: ſꝫ agere poterit ī preuia diſpōne ⁊ mutatōe cū nō req̄rat materiā: ſꝫ fiet nouus effectꝰ ſine quacūq3 preuia materia.

Scotus

A ¶ Primum correlarium.

Sequiẗ primū correlariū. Nulli creature eſt poſſibilis creatio. Ideo falſa eſt opinio auicēne. Pria pars ſatis pꝫ ex ꝑdictis. Scōa pars declaraẗ. Nam vt hẗ. 9. metha. c. 4. auicēna ponit itelligētiā ſcōaꝫ eſſe cām ꝑductiuā tertie: ⁊ tertiā q̄rte ⁊ ſic deinceps vſq3 ad intelligētiā celi lune. Illa autē ſcōa intelligētia creata ē vel tertia creata ē ⁊ ꝑductio vtriuſq3 creatio eſt: eo mō quo ipe loq̄ẗ de creatione. 2. metb. ꝑut. ſ. creatio eſt ꝑductio de nihilo: ⁊ eſt poſt nihil nō ordīe duratiōis ſꝫ nature ꝑut ipe exponit ibidē. Uel de nihilo. i. nō de aliquo ipſiꝰ ꝑducti ſibi ꝑſuppoſito. hoc mō ponit ipe ſcōaꝫ itelligētiā ꝑductā a deo ⁊ tertiā a ſcōa: nullo ꝑſuppoſito ⁊ poſt nō eē ordie nature: ſꝫ nō duratiōis: q2 nō ponit nouitatē q2 ſi fiat nouū nec ꝑceſſerit antiquū. ¶ Rano ꝑ eo ſic colligiẗ. A cā oino vna nō eſt immediate effectꝰ niſi vnꝰ: ꝓbaẗ q2 aliter nō eſſet eſſe qualr eſſet diſtinctiōe in effectu q̄re em̄ iſtō ꝑductū eſt aliud ab illo ſi cā oino eſt vna huiꝰ ⁊ illiꝰ. Sed primū ē oino vnū ī ſe ergo cū itelligētie ſint plures a nō eēnt imediate ab vno ergo vna ē ab altera. Etſi ariſtoteles cōueniret cū ipo ī iſtis duabꝰ ꝑpoſitiōibus. ſ. itelligētia eſt ꝑducta. i. eſt ens ab alio: ſꝫ ſine nouitate ⁊ nō pōt ab oino ſimplici īmediate eē niſi vnū hẽt ꝯcordare ſecū ī ꝯcluſiōe. ¶ Itē pōt ſic arguiq2. 1. metb. d. ꝓhs: ꝑfectū eſt vnūquodq3 cū pōt producere ſibi ſimile: ſed itelligētie ſunt ꝑfectiores ſubſtātijs corporalibꝰ: ergo cū corpꝰ pōt ꝑducere corpus: multomagis intelligentia poterit ꝑducere intelligentiā. Sed intelligentia nō pōt produci niſi creatione cū nō habeat materiā partē ſui ergo ⁊c. B

¶ Sꝫ ꝯ iſtā opinionē arguit ſctūs tho. ſic ꝑticipās aliquā materiā nō ꝑducit ſibi ſilē ſcōm illā niſi apponēdo aliā ad aliud. Nō em̄ pōt eſſe homo cā nature humane abſolute: q2 ſic eſſet cauſa ſui: ſꝫ eſt cā ꝙ natura humana ſit in hoc hoīe generato: ⁊ ſic ꝑſupponit materiā ꝑ quā eſt hic homo. Quodcūq3 aūt creatū participat naturā eſſendi: q2 ſolus deus eſt ſuū eſſe: ergo nullū creatū pōt ꝑducere aliquod ens niſi preintelligaẗ aliquid actioni ſue ꝑ qđ productū ſit hoc: q2 ſaltim preſupponit ens per participationem qđ nō facit deus cū ſit ens per eſſentiā. Preſupponit etiā materiā in ſua actione. Talis aūt materia nō eſt in ſubſtātia imateriali q2 ipa ē hec ꝑ ſuā formā ꝑ quā hꝫ eſſe: ergo ſubſtātia imaterialis nō pt ꝑducere aliā ſubſtātiā imaterialē q̄tū ad ſimpliciter eē eius. ¶ Iſtā rōnē iprobat doctor ſubtil dicēs ꝙ fuit alibi iprobata. Nā ſupponit vnū. ſ. ꝙ nō ſit h̄ niſi ꝑ materiā: ⁊ ꝙ angelꝰ ſit ſicˀ hoc ꝑ ſuaꝫ formā: qđ eſt falſuꝫ: q2 tā homo q̄ angelꝰ ſunt hoc per quietatē ſeu gradū ypoſtaticū ⁊ nō ꝑ materiaꝫ. ¶ Preterea qn̄ accipit ī maiori ꝙ ꝑticipās aliquā naturā nō pt ꝑducere ſilē ſcōꝫ illā: niſi applicādo illā ad aliđ: aut hoc iō q2 neceſſe eſt illā naturā ꝑticipari a ꝑducto: ⁊ ex hoc ꝙ ꝑticipaẗ ab eſſe oꝫ aliquid ꝑſupponi cui appliceẗ: ⁊ tūc ſequereẗ ꝙ deus nō crearet angelū. Nā ex ſua rōne ſequereẗ. Si participatiōis rōne a ꝑducto opꝫ aliquid ꝑſupponi ī quo ponatur eſſe producti: ꝙ deus nō poſſet creare angelū quia angelus participat eſſe: ergo oporteret preſupponere aliquid in quo producens ponat eſſe producti: ⁊ ſic preſupponeret aliquid: ⁊ ſic nō eſſet creatio: ⁊ ſic deus nō poſſet creare angeluꝫ. Tū q2 vt declarat probatio maioris ꝑ illud. ſ. preſuppoſitū: oporteret productū eſſe hoc. Sed ꝑ thomā. Angelus nō poteſt eſſe hoc per aliquod ꝑſuppoſitū: quia ſcōm eū eſt hoc per ſuā propriā formā ergo nō pōt eſſe maior vera propter hoc ꝙ natura illa cōicāda participetur a producto. Si dicatur: maior ē vera ꝑpter hoc ꝙ agēs cōicās naturā participat eā: hoc nō pt eſſe rō: q2 in ipſo agēte nō preſuppoiẗ aliquid ipi eſſe: tūc eſſe ꝑducēs nō poſſet creare: ergo nec oportet in illo qđ aſſimilatur producēti ſcōm eē aliquod tale ꝑſuppoſitū. Preterea. Aut eſſe ꝑticipaẗ tāq̄ actꝰ aliquis aliꝰ ab eſſentia poſterior. aut tāq̄ idē ipſi eſſentie ſeu pmꝰ actꝰ rei. Si primo mō nō ꝓbaẗ ꝑductuꝫ nō poſſe creari q2 et ſi eē ꝑſupponaẗ in alio recipiatur: tn̄ eſſentia nihil preſupponit: ⁊ ita licet ꝑticipās eē non creetur ſcōm eē nō ꝓbatur q̄n poſſet creari ſcōm eſſentiaꝫ q̄ ꝑſupponiẗ. Si ſcōo mō minꝰ habeẗ ꝑpoſitū q̄n eē poſſit creari: ⁊ ita a ꝑticipāte ipm aliud ab alio q2 in iſtis inferioribꝰ qđlibet indiuiduuꝫ ꝑticipat et tn̄ natura illa poteſt eſſe in vno ſingulari pmꝰ terminus ꝑductiōis: et in alio ſingulari principiū producēdi q2 natura in generāte eſt pricipiū ꝑdu-

Sanctꝰ Thom.

Scotus.

ctionis ⁊ in genito ē terminꝰ ⁊ pricipiatū: ⁊ in alio ſingulari poteſt eſſe producēdi Qḋ aūt ibi preſupponatur materia: hoc non eſt propter naturā illam participataꝫ. ſed qꝛ forma illa que eſt pars nature participate: eſt forma materialis.

¶ Secundum correlarium.

a SEcundum correlarium. Angelus nō poteſt creare qꝛ actus accidētalis ſubſtantiaꝫ non pōt ꝓducere. Quod oppoſitū tenebat auicēna. Ideo arguit cōtra eū doctor ſubtilis ex tribꝰ ꝓpoſitionibꝰ. ¶ Quarū prima eſt. Nullꝰ actus accidētalis neceſſario requirit̄ in creante ſubſtātiā tanq̄ prior neceſſario ipſo termino creationis. Scḋa ꝓpoſitio eſt. Iſta intellectio eſt angelo accidentalis ex quibꝰ ſequit̄ ꝙ intellectio nō neceſſario requirit̄ in angelo precedens ſubſtantiā creandā. Tertia ꝓpoſitio eſt iſta. Ad quodcunq̄ ꝓducendū extra angeluꝫ neceſſario requirit̄ intellectio angeli tanq̄ ꝓuia: ⁊ ſequit̄ principale intentū. ſ. ꝙ nulla ſubſtantia pōt creari ab angelo. ¶ Prima ratio ꝓbat̄: qꝛ ille actꝰ neceſſario precedit termino creatōis. Aut requirit̄ tanq̄ actus ꝓductiuus termini. Aut tanq̄ formale principiū productiuū termini. Exēplū primi: calefactio reſpectu caloris geniti in ligno. Exēpluꝫ ſcḋi: calor in igne reſpectu calefactionis ligni Non requirit̄ primo modo qꝛ actus productiuus alicuius termini: et actꝰ formalis producti ſunt in eodem: ergo ad producēdum aliquid ad extra non requirit̄ actus immanēs tāq̄ actus ꝓductiuꝰ agētis: cū actꝰ immanēs nō poſſit eſſe ſimul cū termino formali producto in eodē ſubiecto: cū terminꝰ ſit extra ⁊ actus immanens intra. Nec ſcḋo modo qꝛ actus accidētalis non pōt eſſe principiū formale ꝓducendi ſubſtantiā. Tum: quia agēs neceſſario requirit potentiaꝫ receptiuā in eſſendo. Si eſt actiua neceſſario requirit potētiā paſſiuā in agendo. alioquin forma terminans actionē eſſet abſolutior a materia ꝙ̄ forma principians actū: ꝙ eſt inconueniens: qꝛ abſolutio a materia perfectionem arguit Sed formalis terminꝰ actionis nō poteſt eē perfectior formali principio agendi. Tū qꝛ accidens eſt imperfectius ꝙ̄ ſubſtātia. 7. metha. Nihil autē eſt formale principiū ꝓducendi aliquid perfectius ſe ipſo. Si eīm vniuoce producat eſt eque perfectū ſi intelligat̄ de agēte equiuoco totali. Si equiuoce oportet ꝙ ſit ꝑfectiꝰ. Sed nūq̄ imꝑfectꝰ ꝓductū pōt ꝓducere ꝑfectiꝰ ſe. ¶ Intētio doctoris ſubtilis ē ꝙ nullꝰ actꝰ accidentalis ē neceſſario prior termino formali creatiōis i creante: ſed itelligere angeli eſt actꝰ accidētalis in angelo: qꝛ p̄ſupponit eē: ⁊ itelligere in angelo eſt prius quocūq̄ ꝓducto ꝑ eū ad extra: ergo angelꝰ nō pōt creare. Probat̄. qꝛ tūc neceſſario ad ꝓducēdū reqreret priꝰ actū accidētaleꝫ priorē termino: ꝙ nō ē verū qꝛ actus ꝓductiuus ⁊ actus ꝓductꝰ ſunt in eodē. Sicut calefactio ⁊ calor ſunt i ligno. Sꝫ intelligere angeli ē actio imanēs iō nō pōt eē cū actuali termino producto. ideo creare nō pōt. Tū etiaꝫ qꝛ intelligere angeli ē accidēs iō nō pōt eē ꝓductiuū ſubſtātie. ¶ Sed diceret̄ hic a doctore ſubtili ꝯ ymaginationē illꝰ doctoris ꝙ accidēs in ꝟtute ſubſtātie pōt eē principiū ꝓducendi ſubſtātiā tāq̄ iſtrumētū ſubſtātie: licet non poſſit in ꝓpria ꝟtute. Exēplū de calore q̄ ē inſtrumētū aīe i generādo carnem. 2. de aīa. ¶ Sed cōtra hoc iſtat̄ B.

Dē inſtrumētū vł agēs in virtute alterꝰ attingit effectū principalē vel diſponit tm̄ ad principalē terminū. Sed in ꝓpoſito neutrū p̄t dari. Nō eīm pōt accidēs attingere effectū principalē agētis vł ꝓducentis vł creantis ſubſtātiā: qꝛ ſi principale agens eſſet agēs vniuocū: nō neceſſario reqreret aliquod agēs mediū inter ſuā formā ⁊ effectū. Agēs aūt equiuocū ꝑfectiꝰ ē vniuoco: ergo nō neceſſario reqrit tale mediū: et ꝑ cōſequēs nō habet inſtrumētū ꝑ qḋ attingat terminū. Nec pōt accidēs eſſe tāq̄ diſpoſitio prima qꝛ nihil p̄ſupponit̄ creatiōi quo diſponat̄. ¶ Cōfirmat̄ iſtud: qꝛ vbi accidentia ſunt inſtrumēta ſubſtātie generātis nō attingūt terminuꝫ principalē: ſed tm̄ quandā diſpoſitionē preuiaꝫ vt pꝫ de q̄litatibꝰ alteratiōis elemētorū: q̄ nō attingūt formā ſubſtātialē. Alioq̄n q̄litas eēt principiū actiuū imediate i materiā receptiuā forme ſubſtātial' ꝙ eſt incōueniēs qꝛ alteratio ñ ē pricipiū imediatū forme ſb̄alis. Sꝫ agēs naturale ē pricipiū: cū alteratio nō poſſit recipi niſi i ſb̄a cōpoſita: qꝛ nō p̄t recipi i materia ſola niſi ſubiecta formis ſb̄alibꝰ. Nec igit̄ pōt agere accidēs niſi i ſb̄am cōpoſitā: ⁊ ita nō in materiā p̄uiā vł purā. Per hoc appꝫ ad illḋ qḋ dr̄ de. 2. de aīa de calore. Calor eīm dr̄ inſtrm̄ aīe in ḡnando carnē aīatā ꝓ q̄nto ē pncipiū alterādi i alteratiōe ad ḡnationē. Nō aūt qꝛ i iſtāti ḡnatiōis attingat formā carnis tāq̄ terminū: ſicut nec attigit materiā ſb̄alē tāq̄ paſſuꝫ. Nō eīm attigit ſb̄am carnis: ſꝫ quādā diſpoſitionē: qꝛ anq̄ forma ſb̄alis ſit igreſſa: i illo iſtāti corrūpūt̄ alteratiōes cū forma p̄cedēti ſb̄ali ſi forma corrūpat̄ alteratiōes cū forma ſb̄ali p̄cedēti ſi forma corrūpat̄. ¶ Cōtra iſtā rōnē iſtat̄ ꝑ illḋ metħ. c. 4. domꝰ extra fit a domo ab intra. ſ. in mēte. ⁊ tñ domꝰ eꝫ hꝫ eē minus ꝙ̄ domus i mēte: qꝛ domꝰ in mēte hꝫ eē diminutū reſpectu domus eꝫ. Sicut ens cognitū eſt ens diminutū reſpectu entis realis: ergo iꝑfectꝰ. i. hñs eē in cognitiōe pōt eē principiū ꝓducēdi ꝑfectꝰ. Et applicat̄ iſtḋ exēplū ſic: ſicut ſe hꝫ domꝰ in mēte ad domū eꝫ: ſic ſe hꝫ angelꝰ cognitꝰ i cognitiōe āgeli: ad angelū eꝫ. Sꝫ ſm̄ pħꝫ a domo in mēte fit domꝰ eꝫ: ergo ab angelo cognito in intellectu alterꝰ angeli p̄t fieri idē angelꝰ eꝫ: nō ergo actiuitas cognitiōis angelice ꝓhibet ſubſtātie intelligēte creationē. ¶ Ad primū dico ꝙ aliud eſt loq̄ de maiori ſeu ꝑfectiori ſimplr̄: ⁊ de maiori ſeu ꝑfectiori eē hꝰ: lapis eī i mēte diuina hꝫ eē ſimplr̄ ꝑfectꝰ ꝙ̄ lapis eꝫ: qꝛ obiectū vt cognitū dr̄ hr̄e illḋ eē qḋ hꝫ cognitio iſta. vñ Aug. ſuper Ioh. c. j. Augusti. Qḋ factū ē i ipo vita erat. Res eī cognita ē in ꝟbo vita creatrix: ⁊ h̄ iō qꝛ eiꝰ cognitio ē realit̄ vita creatrix. Qḋ eī de cognito dr̄ obiectiue: h̄ i ipa cognitiōe opꝫ īueniri realr̄: lapis tñ i intellectu diuino nō hꝫ minꝰ eē lapidis ꝙ̄ lapis eꝫ: alioq̄n aliq̄d intriſecū realr̄ deo eēt realr̄ ⁊ formalr̄ lapis. Ad ꝓpoſitū: domꝰ intellectu artificis dr̄ hr̄e illḋ eē qḋ formalr̄ hꝫ ipa cognitio domꝰ: ſꝫ cognitio ſimplr̄ ē perfectio ꝙ̄ forma domꝰ: qꝛ cognitio eſt quedā ꝑfectio naturalis aīe: forma aūt domꝰ extra vel nō eſt realis ſicut in ſpeculo: vel ſi eſt realis: multo eſt imperfectior ꝙ̄ illa cognitio in mente. Sic ergo pa-

¶ tet ad argumentũ:q2 dom⁹ extra dr̃ fieri a domo in
mẽte:q2 fit a cognitiõe in mẽte tãq̃ a principio for
mali ſeu exẽplari: ꝛ illa cognitio dom⁹ eſt ſimplr̃ ꝑ
fectior domo extra:ipſa etiã dom⁹ intra ꝓ q̃to pti
cipat eſſe cognitiõis ꝑfectior eſt ſeipſa extra. Et cũ
dicit̃ ꝙ dom⁹ intra eſt ens diminutũ:ꝛ dom⁹ extra
eſt ens reale. Dico ꝙ eius cognitio eſt ens reale: et
perfectius ens q̃ dom⁹ extra:dom⁹ eñ in mẽte pti
cipat nobilius eſſe reale q̃ ſit illud eſſe extra. Et ſic
intelligendũ eſt illud Aug.9.de trini.c.8. Sꝫ ꝙ ſu
perius vt angelus:hꝫ nobili⁹ eſſe in ſe q̃ in aliquo Auguſti.
intellectu creato. Ecõuerſo aũt infert⁹ hꝫ nobilius
eſſe in intellectu q̃ in ſeipſo. hoc intelligendũ eſt de
illo eſſe qd̃ formale eſt illius cognitiõis:ꝛ participa
tiue illius cogniti. Verũ eſt eñ ꝙ domus extra ma
ius hꝫ eſſe domus: q̃ dom⁹ in intellectu cuiuſcũq3
ſed hoc eſt eſſe ſm quid.i.eſſe tale limitatiue. Nobi
lius aũt ſimplr̃ eſſe habet in intellectu maxime di
uino. Et cũ dr̃:patet ad argumentũ a ſimili. Nego
eñ illud ſimile:q2 ſi cognitio dom⁹ ſit nobilior do
mo extra:tñ cognitio angeli in alio angelo non eſt
nobilior ipſo angelo in ſe:q2 accidẽs nõ eſt nobili⁹
ſubſtantia:q2 angelus eſt nobilius q̃ cognitio al
terius angeli q̃tuncũq3 participet ſuũ eſſe. Nõ ſic
lapis:nec quodcũq3 inferius homine: q2 cognitio
lapidis: participat eſſe hominis quod eſt nobili⁹
quocũq3 lapide. ¶ Et ſi arguas ꝙ ſit ſimile:q2 ob
iectũ vtrobiq3 ſimili modo ſe habet ad ſuã cogni
tionẽ: q2 natum eſt eſſe cã cognitionis ſue: ita do
mus cognitionis de ſe eſt ſicut angelus de ſe. Cau
ſa aũt ſi eſt equiuoca perfectior eſt ſuo effectu. Si
militer domus eſt mẽſura intellectionis de ſeipſa
ſicut angelus de ſeipſo. Mẽſura aũt eſt perfectior
menſurato:q2 menſuratũ dependet a mẽſura:ꝛ nõ
econuerſo ex.5.metha. ¶ Reſpondet doctor ſubti
lis ꝙ domus nõ eſt nata habere rationẽ reſpectu
ſue cognitionis:q̃tũ ad iſtas conditiones:cauſare
ſcꝫ noticiã. vel menſurare:q2 intellectus qui mouet̃
ab ente: vel quidditate in ſenſibilibus non mouet̃
ab artificiali:vt artificiale eſt:q2 ſic nõ eſt ens natu
re:nec hꝫ q̃dditatẽ. Sed tũc dom⁹ eſt obiectũ q̃tũ
ad terminũ ſeu termini cõditionẽ.ſ.terminare actũ
Et iſta cõditio obiecti nõ oſtendit maiorem perfe
ctionẽ in obiecto q̃ in actu. ¶ Vult dicere doctor
ꝙ artificiatũ nõ eſt cauſa cognitionis : nec mẽſure
in mẽte artificis : ſꝫ quedã entia naturalia q̃ ſunt
in artificiato mouẽt intellectũ artificis vna cũ arte
Unde artificiatũ eſt obiectũ terminans actũ artifi
cis:ſꝫ tunc nõ eſt maior perfectiõis obiectũ q̃ act⁹
Et ſi queras ergo qd̃ eſt obiectũ cauſatiuũ:ꝛ men
ſuratiuum cognitiõis dom⁹:vel alteri⁹ artificiati.
Reſpon. ꝙ aliqd̃ ens naturale:ex quib⁹ mouet̃ in
tellectus ad cognoſcendũ ordinẽ:vel figurã.quam
artificiale ſuperaddit reb⁹ naturalib⁹. ¶ Angel⁹
aũt eſt oĩno obiectũ intellectiõis de ſeipſo in intel
lectu alterius angeli:ꝛ dom⁹ põt habere eſſe a ſua
cognitione:ſꝫ non angelus. Ex hoc pꝫ ꝙ iſtud ar
gumentũ nõ valet. Obiectũ cognitũ hꝫ eſſe dimi
nutum:obiectũ aũt extra:hꝫ eſſe ſimplr̃ ꝛ reale:er
go illud intra:nõ põt eſſe principiũ ꝓducẽdi cogni
tum extra. Cõſequentia nõ valet. qñ cognitio in
tra eſt nobilior obiecto cognito exteriori. Tñ iſta
ratio bñ cõcludit:ſi cognitio ſit min⁹ nobilis q̃ for

ma extra:quia tunc agens per illam cognitionem
non poteſt ꝓducere cognitum extra: A

¶ Tertium correlarium.

TErtium correlariũ eſt iſtud. Accidẽta
lis eſt angeli intellectio:nec infinitorũ
põt eſſe ei⁹ vnica cognitio. ¶ Prima
pars correlarij ſic ꝓbatur:non repu Prima ꝓ
gnat intellectui angeli diſtincte intel batio.
ligere qdcũq3 intelligibile(etiã ſi intelligibilia poſ
ſint eſſe infinita)ꝛ alteri⁹ rõnis etiã a deo diſpara
ta ꝙ nullũ eorũ eẽt ꝓncipiũ agẽdi alterũ. Nã iſtis
poſitis ex pte intelligibiliũ nõ inuenit̃ repugnan
tia:nec ex parte intellectus : quõ poſſit oĩa iſta ſeu
quodlibet iſtoꝝ diſtincte intelligere. Sꝫ repugnan
tia eſt ꝙ intellect⁹ angeli ꝑ vnicũ actũ intelligendi
diſtincte intelligat illa ſi eſſent infinita diſpata mõ
predicto:ergo nõ repugnat intellectui angeli habe
re intellectionẽ aliã:ꝛ aliã realiter. Sed repugnat
ſubſtãtie angeli eſſe aliã:ꝛ aliã realiter:q2 act⁹ plu
rificari põt:nõ aũt ſubſtãtia.ideo intelligere poſſi
bile intellectui angeli nõ põt eſſe idẽ cũ ſbã angeli:
cũ accidat ſbe angeli act⁹ intelligẽdi:ergo eſt acci
dẽs:ergo pria pars correlarij vꝫa:q2 intellectio an
geli eſt ſibi accidẽtalis. Iſta videt̃ plana.ſ.ꝙ vnice
intellectiõi finite repugnet ꝙ ipſa poſſit eſſe diſtin
cte infinitoꝝ:obiectorũ:diſparatoꝝ.hoc probat̃ tri
pliciter. ¶ Primo ex finitate intellectionis in ſe:q2
iſta intellectio eſt finita. Probat̃ ſic. Unicã intellige
re ſi eſſet infinitorũ:obiectoꝝ:diſparatoꝝ:include
ret in ſe eminẽter ꝑfectiões infinitoꝝ intelligibiliũ
que nate ſunt haberi reſpectu iſtorũ intelligibiliũ
ſeu obiectoꝝ. Nõ aũt poſſet illa eminẽter cõtinere
in ſe niſi eſſet infinitũ intẽſiue:cũ quodlibet obiectũ
addat aliquã ꝑfectionẽ cognitiõi ſi cauſaret̃ ab ob
iecto in rõne ꝓpria:q2 vbi eſſent ille intellectiones
eſſent ſm ꝓprias rõnes:ꝛ ꝑ ꝯſequẽs eſſet infinitas
ꝑfectionis alteri⁹ rationis:ꝓpter obiecta q̃ poſita
ſunt infinita diſparata:ergo vbi ſunt mõ eminẽtio
ri:ibi oportet ꝙ ſit aliqua infinitas nõ extẽſiua: q2
illã tollit act⁹ vnitas:in quo ꝯtinẽt̃:ergo intẽſiua:
ꝛ ſic angelus eſſet infinit⁹ intẽſiue:ꝛ ſic eſſet de⁹ ꝙ
eſt falſum. ¶ Itẽ oẽ intelligere finitũ determinat̃
ad actũ intelligibile:vel aliqua certa intelligibilia
ita ꝙ ex ſe ſibi repugnat aliorũ ab illis:vl' ab illo.
Sed ſi poneret̃ iſtud intelligere in angelo reſpectu
infinitoꝝ intelligibiliũ diſpatorũ:ſi eſſent nõ ſic de Scda ꝓ
terminaret̃ :ergo non eſſet finitũ. ¶ Scdo probat̃ batio.
ex finitate intellect⁹ angeli ſic. Quorũ põt eſſe vnũ
intelligere:illa poſſunt ſimul intelligi. Sꝫ intellect⁹
finit⁹ nõ põt diſtincte ſimul intelligere infinita ob
iecta diſpata:q2 maioris virtutis eſt intelligere plu
ra diſpata ſimul q̃ pauca:ergo ſimul intelligere in Tertia ꝓ
finita diſparata eſt virtutis infinite intenſiue. batio.
¶ Tertio probat̃ ex finitate ſbe angeli: ſeu ex pte
rõnis intelligẽdi duplr̃. Prio ſic vna intellectio re
quirit vnã rõnẽ intelligẽdi obiectiuã formaliter:ꝛ
vnũ obiectũ primũ:q2 ſi plura ſint obiecta prima:
numerabim⁹ intellectiões ſm numeꝝ obiectoꝝ:ſi
cut mẽſurata numerant̃ mẽſuris numeratis:ꝓpter
dependentiã actualẽ : ergo iſti⁹ intellectiõis vnice
oporteret dare vnũ obiectũ cognitũ:ꝛ vnã rationẽ
formalẽ intelligendi. Nõ põt aũt eſſe alia q̃ angeli
intelligẽtis eſſentia:illa eñ vt pꝫ in intellectiõe ſui

B eſt primū obiectū:⁊ pria rō intelligēdi:⁊ ſi nō ſimi/
liter in intellectōe cuiuſcūq3 alteri⁹ dabis pl'a pria
obiecta:ergo oportet cōcedere plures intellectiones
vel oportet cōcedere q̄ eſſentia eius ſit primū obie/
ctum et formalis rō intelligendi qdcūq3 qd pōt intelli
gi ab ipſo. Sed cōſequēs ē falſū ꝓpter duo. Primo
q2 aliquod ens īfinitū ē itelligibile ab iſto itellectu.
¶ Nullū aūt finitū pōt eſſe prima ratio cognoſcēdi
infinitū obiectū pfecte. Scdo q2 nihil pōt eſſe ratio
cognoſcēdi plura alteri⁹ rationis niſi eminēter cōti
neat oīa i ſe illa ſm cognoſcibilitatem ⁊ p cōſequēs
ſm entitatē:ergo nihil pōt eē pricipiū cognoſcēdi in
finita diſparita ſi eſſēt niſi eminēter in ſe cōtineat il/
la. ergo et eſſentia angeli cū ſit finita nō pōt eē rō co
gnoſcēdi talia īfinita oīa. ſic:ergo ſuppoſita tā fini/
tate itellectiōis angelice q̄ intellect⁹ eiuſdē et eſſen/
tie ſicut habet a doctore ſubtili. di.ij.in.ij.q. de vni/
tate:ſequit q̄ i angelo pōt eſſe aliud et aliud itellige
re realiter et nō niſi vnica ſubſtātia:ergo eius itelli/
gere nō ē idē ſue eſſētie:ergo ē accidēs. Tertia ꝓpoſi
tio cōceſſa ē ab auicēna vt p3 ſm modū ponēdi ipſi
us ibidē nono meth.c.2. Et tñ ſic pōt ōclarari. Na
tura mere intelligibilis nihil ꝓducit niſi intelligen/
do et volēdo q2 p actū itellect⁹ vel volūtatis vel al
terū:vel vtrūq3 ſeu vniuocū ſeu equiuocū:vñ etiam
perſona diuina. Nec ꝓducit ad intra vel extra ſine
actu iſtaꝝ potētiaꝝ. Si eñ natura vt ē prior itelle/
ctu eſſet principiū ꝓducēdi pſonā eēt i diuinis alia
perſona prior verbo et ſic q̄ttuor pſone. Si eñ po/
nat in angelo aliqua potētia ſcda executiua:et alia
ab itellectu et volūtate. hoc nō ipedit ꝓpoſitū q2 p
illā nihil pōt ꝓduci niſi virtute itellect⁹ et volūtatis
pro eo q̄ oē pſe agens agit ꝓpter finē quē cognoſcit
vel in quē dirigit a cognoſcēte. et ita omne pricipiū
per ſe actiuū qd non ē cognitiuū videt dirigi i actio
ne ſua a principio cognitiuo:ſaltē hoc ē planū q̄ il/
la potētia tertia ſi eſſet:eſſet ſubordinata intellectui
et volūtati:⁊ ſic nō poſſet p ipſā aliquid ꝓduci niſi
cū actu volūtatis et itellect⁹:et ſtat ratio. ¶ Ad iſtā
tñ rationē reſpōdet q̄ itelligere nō ē pfect⁹ q2 plu
riū. Nā intentio collatiua lapidis ad lignū nō ē p/
fectior cognitiōe abſoluta lapidis:et tñ itellectio il/
la cōparatiua lapidis icludit itellectū pluriū q2 cō
paratorū. ¶ Hec reſpōſio ſupponit falſū ex cui⁹ im
probatione p3 ꝓpoſitū noſtrū. Nō eñ pōt habere
aliqs itētionē cōparatiuā lapidis ad lignū:niſi ha
beat iſtas ratiōes cognoſcēdi vtrūq3 obiectū. Intel
lectio eñ abſoluta vni⁹ illorū pōt haberi p ratio/
nem propriā vni⁹ ſoli⁹ tātum:q2 intellectio cōpara
tiua requirit neceſſario pfectionē maiorē in formali
principio itelligēdi q̄ itellectio abſoluta eius. Effe/
ctus aūt nō maiorē pfectionē requirit i cā niſi i effe
ctu ſit maior pfectio ſaltē i effectib⁹ eiuſdē rationis
Auicenna igitur ⁊c. ¶ Ad ratiōes pro opinione Auicēne. Ad
primā. A principio oīno vno nō imediate eē plura.
Iſta ē falſa etiā ſi itelligat de oīno vno i re ſufficit
eñ in agēte p intellectū:⁊ volūtatē diſtictio cognito
rū ſeu diſtincta cognitio pluriū ad hoc q̄ plura im
mediate ꝓducat. et ita ſufficit hic ſi illa cognitio ē
ſubſtātia agētis et p cōſequēs nō numerata:ſecus ſi
nō ē ſubſtātia operantis ſ3 accidens et numerata.
¶ Ad ſecūdā rationē dicēdū q̄ ꝓpoſitio philoſo/
phi vera ē i illis vbi nō repugnat nature cōmunica
ri a ſimili i ſpecie. ſ3 nō qdcūq3 pfectū i ſpecie poſſet C
communicare naturam:q2 nec ipſa natura eſt cōmu
nicabilis ſimili in ſpecie. Ut angelus non poteſt cō/
municare ſuā naturā:q2 nō pſupponit materiā nec
aliquid cui cōmunicet et tūc eēt creatio ſi angelū ꝓ/
duceret. ¶ Et ſi arguas. Saltē illa erūt pfectiora
que poſſūt cōmunicare ſuā ſpeciē q̄ que nō poſſūt. Nota.
Reſpon. q̄ immo i ꝓpoſito ſūt iperfectiora:q2 pro
pter pfectionē nature eſt q̄ nō pōt cōmunicari niſi
ab agēte pfectiſſimo et mō cōicādi cōuenientī ſoli pri
mo agēti. Perfect⁹ aūt ē habere talē naturā ſic per
fectā que ꝓpter ſui pfectionē nō pōt ꝓduci niſi ab
ipſo deo imediate q̄ habere naturā poſſibilē cōmu
nicari a natura creata ꝓpter ſui imperfectionem.
¶ Sed q2 queſtio tāgit difficultatē de creare iſtru/
mētaliter et principaliter. Ideo erit videndum. Pri
mo qd aliquid agere pricipaliter pōt intelligi dupli
citer. Uno modo excludēdo omnē cauſam ſuperiorē
agētē vt ſic agere principaliter ſit agere idepēdenter
a cā ſuperiore agēte. Alio mō pōt agere pricipaliter
i. per formā ꝓpriā itriſecā agētis. licet i agēdo p eā
ſubordinat cauſe ſuperiori agēti. Si iſtrumētū di/
ſtinguat cōtra cām primo mō dictā ſic oīs cā ſecun/
da pōt dici iſtrumētū ſeu iſtrumētalis. Si aūt iſtru/
mētū diſtinguat cōtra cām ſecūdo mō dictā. Tunc
illud pōt dici iſtrumētū qd nō habet i ſe formā acti
uam i ſuo ordine et dependēdo i actiōe ſua ab alio
ſuperiore. S3 tñ agit p actualē motionē alicui⁹ al
teri⁹ mouētis. vt p3 de iſtrumētis artificū vt de ſecu
ri. de ſerra ⁊ huiuſmodi. Qd ſi iſtrumētū ponat pro
prie prope actū ad aliquē terminū. Neceſſario ē ip/
ſum habere formā aliquā īrriſecā actiuā vel in eſſe
quieto añ omnes motiones alteri⁹ agētis. vel in fie
ri qñ totaliter mouet a ſuperiore agēte. Si eñ neu/
tro mō habeat formā actiuā. nullo mō ꝓprie aget
cū eñ act⁹ prim⁹ ſit principiū act⁹ ſcdi:ſic q̄ nullus
actū primū habet reſpectu cuiuſlibet in ſe actiuū in
ſuo ordine:et etiā i nullū actū ſcdm:pōt in illo ordi
ne. Alioquin quodlibet poſſet poni inſtrumētū re/
ſpectu cuiuſlibet:et ſic poſſet dici q̄ de⁹ p materiam
vt p iſtrumētū crearet angelū:qd nihil ē. Sicut eñ
alicui nature repugnat q̄ ſit principiū actiuū aliaꝝ
actionū: nō ē poſſibile q̄ per quācūq3 potētiā ſit il
laꝝ principiū vt ſi deus poſſet creare abſolute fri/
gus nō tñ poſſet p calorē. Ita q̄ calor ſit i aliquo
ordine cā actiua reſpectu frigoris. ¶ Ex hoc p3 q̄ ſi
inſtrumētū ponat agere ad effectū:vel in ſe habeat
formā actiuā i eē quieto añ motionē ad cām ſcdā3:
aut ſaltē i motione actuali recipit formā actiuā qua
agit in ſuo ordine agendi:et hoc vel ad terminū prin
cipalē vl' ad aliquā diſpoſitionē preuiā vt ſic vniuer
ſaliter ſit iſta propoſitio vera. Qē iſtrumētū aut eſt
ꝓprie actiuū:vel agit ad aliquā diſpoſitionē preuiā
termino pricipali. Uel p aliquā formā itrinſecā at
tingit terminū principalē licet i virtute principalis
agentis:⁊ hoc ſiue illa forma itrinſeca precedat mo
tionē:ſiue tñ i ſit ſibi qñ actualiter mouet. Ad pro/
poſitū p3 q̄ nihil aliud a deo pōt principaliter age
rere i omni actione ſumēdo principaliter primo mo
do et hoc planū ē ſ3 theologos:q dicūt deū pricipa
liter agere in omni actione. Sed ſumendo ſcdo mo
do:triplex eſt modus dicendi. Un⁹ eſt guillarmi var
ronis lib. 2. di. 1. q. 6. q̄ non poteſt probari ratione

ꝙ repugnet creature aliquem effectum totaliter pro-
ducere nihil de eo preſupponendo: cum quilibet ta-
D lis effectus ſit īperfectior tali cauſa agēte: et ꝑ cōſe-
quēs poſſit cōtineri ī ea eminēter: et ꝑ hoc virtuali-
ter et actiue: hoc ꝓꝫ explicādo cāꝫ effectꝰ. Nā illud
qḋ eſt ꝑfectꝰ forma etiā ē ꝑfectus materia: qꝛ forma
eſt ꝑfectio: ꝙ materia ex. 5. metħ. c. 2. ergo ſi cā pōt
habere ī virtute ſua actiua formā: nō videtꝰ repugna-
re ꝑfectioni eiꝰ ꝙ ī virtute ſua habeat materiā et ſic
totū effectū totaliter. Si ēt plures angeli poſſint eē
plures ſpecie vt diciꝰ in. 2. lib. Nō apparet quare
angelꝰ nō poſſit aliū angelū ꝓducere. Sicut ignis
ignē. Nā vtrobiꝗ ꝓductū habet eādē proportionē
ad ꝑfectionē ꝓducētis. Et ſi iſta queſtio teneatꝰ ne-
gatiue: hec ſola fide tenetꝰ ꝓpter auctoritates ſancto-
rū. ¶ Secūdus modus ponitꝰ ab henrico de gādauo
lib. 4. q. vlt. Et a lādulpho lib. 4. q. 1. di. 1. Qḋ re-
pugnat creature agere de nō materia qꝛ ſicut cā ma-
terialis et formalis ſm totū genꝰ ſuū neceſſario ſe re-
quirūt iuīcē ī creādo rē ī eſſe: nūꝗ eñ forma ē cā for-
malis entis alicuiꝰ: niſi materia ſimul ſit cā materia-
lis eiuſdē ſit totū genꝰ efficientis cauſe qḋ icludit oē
Nota. efficiēs limitatū habet neceſſariā concomitantiam
cū materia ꝙtū ad fieri rei: ſicut cū forma: et materia
ſunt cauſe ī eē: ſic efficiēs et materia ſūt cauſe ī fieri.
Impoſſibile ē ergo aliqḋ efficiēs limitatū agere ad
effectū ꝓducēdū niſi ſimul concurrat materia quaſi
principiū ex qua reqꝛitꝰ ī fieri ī quo recipitꝰ forma ꝗ
eſt terminꝰ formalis actiōis. et ex qua vt ex parte cō-
ſtituitꝰ compoſitū quod eſt primo productū: deꝰ au-
tem nō requirit in ſua actione materiā: qꝛ ſupra to-
tum genus cauſe efficientis: qꝛ eſt agēs illimitatum.
Vult dicere doctor ꝙ omne efficiens cōtentū ſub ge-
nere ē limitatū: iō agit preſupponēdo materiā: et iō
nō pōt creare: qꝛ creatio nihil preſupponit. Sed de-
us non eſt in genere iō nō eſt cā efficiens limitata ſꝫ
eſt efficiens illimitatū: qꝛ ſupra omne genꝰ eſt: ideo
non preſupponit materiam in ſua actione: ſicut effici-
ens in genere quod requirit materiam receptiuā for-
me: et requirit formam tanꝗ terminū ſue actionis:
deus aūt: qꝛ eſt ſupra omne efficiens nihil requirit
in ſua actione: Ideo ſolus deus pōt creare. Reſpō.
Iſta licet dicat ꝓpter quid concluſionis. ſ. limitatio
nem efficiētis ꝗ determinat ipm ad requirendū ma-
teriam in agendo. Tñ iſtud propter non eſt multū
euidēteꝰ cōcluſione. Ideo pono ſcḋam concluſionē.

¶ Secunda concluſio.

A Secunda concluſio. Nulla creatura
mere itellectualis creata: aliā creare
pōt cū ſua actiōe limitata. Iſta cō-
cluſio ſatis patuit ſupra ī reprobati-
tiōe opinionis auicēne. Qꝛ cuiꝰ talis
nature itellectio ē accidēs ⁊ nihil ꝑt
producere niſi ꝑ actū itelligēdi ⁊ volēdi: ꝗ nō eſſet
neceſſario ꝑiꝰ ſi poſſet creare ſubſtātiā. Nā īter prī-
cipiū actiuū perfectū ī ſuppoſito ꝑfecto: ⁊ ſubſtātiā
terminātē actionē nō neceſſario mediat aliqḋ acci-
dens. Secus aūt ē de deo cuiꝰ itellectio ⁊ volitio
ſūt eē eiꝰ qꝛ ſunt idē realiter cū eſſentia: adeo ꝑ itelle-
ctū et volitionē pōt ſubſtātiā ꝓducere: creatura aūt
nō ſic. ¶ Itē ponitꝰ cōcluſio. Nulla formā materia-
lis pōt creari a creatura. Probatur ſic. Forma que
creatur priꝰ naturaliter ē a cauſa efficiēte ꝙ materiā
informet formaliter. Forma materialis non pōt eē
ab aliqua creatura prius naturaliter ꝙ īformet ma-
teriā ſuam vel potētiale ſuū: ergo nō pōt creare niſi
preexigita materia. Probatio maioris: qꝛ ſi nō prius B
naturaliter: ergo nō accipit eē ab aliqua cā niſi ab il-
la actione qua īformat ſubiectū: ſed illa īformatio ē
mutatio proprie dicta et ita nō erit creatio. Proba-
tio minoris. Nulla creatura pōt forme materiali da-
re eē abſolutū in ſe hoc ē abſqꝫ eo ꝙ formet ſuū po-
tentiale: qꝛ ſi poſſet ſic dare eē: poſſet ⁊ illud cōſerua-
re: ⁊ ſic realiter maneret virtute creature ī aliqua du-
ratione talis forma ſeu materia. Formā aūt mate-
rialē dico eſſe omnē illā ꝗ ex natura ſua neceſſario
inclinatur naturaliter vt ſit actꝰ materie: ſiue ſit acci-
dentalis ſiue ſubſtātialis. Itē dico ꝙ nulla forma Nota.
materialis pōt eē principiū creandi aliꝗd. Probatꝰ
ſic: qꝛ ſicut ī eſſendo ꝑſupponit materiā ī qua. Ita in
agēdo ꝑſupponit materiā ī quā agat. alioqui termi-
nus actiōis eiꝰ eēt abſolutorie a materia ꝙ ipſa for-
ma. ¶ Ex hiis ꝯcluditꝰ ſic. Nullꝰ angelꝰ pōt ſub-
ſtātiā creare ex prima ꝯcluſiōe. Nec accidēs aliqḋ
ex ſecūda qꝛ accidēs a creatura creari nō pōt: ergo Nota.
angelꝰ nō pōt creare. Nec materialis ſubſtātia non
pōt aliꝗd creare qꝛ nō ꝑt agere niſi ꝑ formā ſuā ac-
cidētalē vl' ſubſtātialē. Nā materia ⁊ ſi aliqḋ ens
ſit: tñ ita iſimuꝫ ꝙ nō ē principiū quo alicuiꝰ actiōis
ꝓductiue. Forma aūt materialis nō pōt eē ſine ma-
teria nec ꝑ ꝯſ creare: nec accidēs aliqḋ pōt eē prīci-
piū creandi cum preſupponat ſubiectū vt ꝓꝫ ſupra:
ergo ſubſtantia materialis nihil poteſt creare. Nec
immaterialis: nec accidens aliquod vt iam ꝓbatū ē
¶ Poteſt etiā ſpāliter probari: qꝛ ſubſtantia mate-
rialis nō ꝑt ꝓducere materiā. ⁊ ꝑ ꝯñs nec totū effe-
ctum ꝓducere nullo ꝑſuppoſito. Hoc ꝓbatꝰ ſic: qꝛ
qñ aliqua ſm totū genus ſuū hñt aliquē ordinem:
qḋlibet vnius hꝫ ꝯſimilē ordinē ad quodlibet al-
terius. Sicut ſi albedo ſm totā ſpēm ſit prior nigre-
dine: ⁊ ꝗlibet albedo eſt prior ꝗlibet nigredine: ſed
quelibet forma materialis ſm totū genꝰ ſuū eſt po-
ſterior origine tota materia ſua receptiua: ergo que-
libet forma talis eſt poſterior ad quālibet materiā
ſuā. Sed poſterius origine vel generatione non eſt
principiū producendi illud prius: ergo ſubſtantia-
lis forma non poteſt creare materiam.
¶ Cōfirmatur qꝛ forma materialis depēdet ī eſſen-
do a materia ergo in agēdo nō pōt eē principiū ꝓ-
ducēdi aliꝗd eiuſdē ratiōis cū materia. Videtꝰ eñ re-
pugnātia ꝙ ī agēdo ꝑ ſe depēdeat ab aliquo eiuſdē
rationis cū termino quē ꝓducit. ¶ Si iſtetꝰ de for-
ma ſubſtātiali ⁊ qualitate eā generāte neceſſario ꝙ il-
la ꝗlitas ſequitꝰ formā ſubſtātialem generātis: et tñ
aliquo mō eſt cā forme ſubſtātialis ipiꝰ geniti: licet
igitꝰ forma ſubſtātialis ⁊ qualitas ꝓpria ſm genus
ſuū habeāt ordinē: qꝛ forma ſubſtātialis eſt prior
ſua qualitate: nō tñ ꝗlibet qualitate eſt prior cū in
alio ⁊ alio poſſit ꝑcedere ꝗlitas formā ſubſtātialeꝫ.
¶ Hoc ꝓbatꝰ ꝑ philoſophū. 9. metħ. c. 7. ꝺ potētia
⁊ actu: vbi vult ꝙ actꝰ ſimpliciter ꝑcedit potētiā tñ
ꝑ ſe: et tñ ī eodē potētia precedit actum tꝑe. Reſpō.
ꝙ ꝗlibet ſubſtātia eiuſdē ſpeciei ꝑcedit ꝗlitatē quā-
libet eo mō quo ſubſtātia ſm totū genꝰ ſuū ꝑcedit
ꝗlitatē ſm genꝰ ſuū. ſ. diffinitiōe ⁊ cognitiōe: et tꝑe
hoc ē ſeparate ꝙtū in ſe ē. Et ſic ſimpliciter ſubſtātia
geniti ꝑcedit ꝗlitatē generātis. ſꝫ nō tꝑe. ſ. tꝑali vl'
actuali duratione extra cauſam. Non ſic intelligit

philoſophꝰ vt ſupponis. ¶ Et cū dicis q̃litatē generātis p̄cedere ſ̃bam geniti. vt cā effectū: falſum ē: ſʒ ſolū huꝰ q̃litas eſt cauſa q̃litatis diſponētis ad formā ſubſtātialē geniti: licet hoc ſit valde extēſiue Auctoritas pħi non eſt ad ꝓpoſitū: q: actus q̃ eſt prior tp̃e oī potentia nō eſt aliquis actꝰ materialis ſed ſimplr̃ immaterialis: vt pʒ ibidē in fine capituli Ratio aūt ꝓcedit de illo actu q̃ poſterior eſt ſm̃ genus ſuū totū. Ipſa potētia receptiua intelligit doctor: ꝙ eſt q̃dam actus mouēs potentiā ad operandum: q: nulla potētia pōt agere niſi prius habeat actū ſeu formā mouentē ſ̃bam: ⁊ talis actꝰ ſeu forma p̄cedit tp̃e potētiā: ⁊ ſic potētia eſt media inter actū illū mouentē: ⁊ actū quē ꝓducit. Ille primus actus eſt reſpectu diuerſorū: q: mouet potentiā ad diuerſos actꝰ. Sed actꝰ ꝓductꝰ a potētia mediāte actu primo mouente eſt poſterior ipſa potentia: ⁊ ille actꝰ eſt circa materiā: ſʒ primꝰ actus nō: ſʒ circa potentiā mouēdo illā: ⁊ de actu primo intelligit pħs. Et iterū hec de materia ⁊ ꝯcluſione ſc̈da: manifeſta ſunt apud pħos q̃ poſuerūt ordinē ſc̈darum cāſarū eē ſimplr̃ neceſſariū: ita ꝙ forma materialis nō pōt ab aliquo agēte ꝓduci niſi ꝯcurrente materia tāq̃ cā neceſſaria ſuppoſita termīo ꝓductiōis.

¶ Sequitur primū documentum.

A PRimū igit̃ documētū. Sacramēta nō ſunt gr̃e cā effectiua: ſʒ ſolū p modum meriti p ea dat̃ gr̃a. ¶ Prima pars documēti ꝓbatur. Nā Ber. in ſmone de cena dn̄i dicit. Sicut inueſtit̃ canonicus p librū: abbas p baculū: ep̄s p anulū: ſic diuiſiones gr̃arum diuerſis ſunt tradite ſacramētis. Sed liber nō eſt cā efficiēs p̄bende q̃ ꝯfert: nec anulus ep̄atus: ergo nec ſacramēta gr̃e. ¶ Itē ſacramēta gr̃e nō ſunt cā equoca: q: effectꝰ nobilior i modo eſt in tali cā: cū cā equoca ſit nobilior q̄ effectꝰ: idō effectus eſt nobilior i mō in tali cā: q̄ in ſeipſo: ſed gr̃a nō eſt nobilior i mō in ſacramēto q̄ in ſeipa: ergo nō eſt cā efficiens equoca. nec eſt cā vniuoca: q: talis cā cū ſuo effectu eſt eiuſdē ſpeciei: ſacramenta aūt ⁊ gr̃a non ſunt eiuſdē ſpeciei: ſʒ oīs cā efficiens eſt vniuoca vel equoca: ergo ſacramenta nullo mō ſunt cā efficiēs gr̃e. ¶ Itē Augu. lib. 83. queſtionū q. 4. Dicit ꝙ quedā deꝰ per ſeipm̄ facit que ſolo illo digna ſunt: ſicut aīas illuminare: cū ergo aīe illuminant̃: hoc eſt per gr̃am: ergo ip̄e ſolus per ſeipm̄ facit eam: ergo ſacramēta nō ſunt cā efficiēs gratie

¶ Pro declaratiōe huius documēti: varie ſunt opiniones volētes ſaluare ꝙ ſacramēta ꝯferūt gratiam. ¶ Prima opinio ſancti thome eſt in. 4. d. 1. q. 4. dicētis. Omnes cogunt̃ ponere ſacramēta noue legis eē cām gr̃e: propter auctoritates ſc̄orū qui hoc exp̄ſſe dicūt. itē dicit ꝙ principale agēs reſpectu iuſtificatiōis eſt deus: nec indiget ad hoc aliquibus inſtrumentis ex parte ſua: ſed propter congruitatem ex parte hominis iuſtificandi vtitur ſacramentis quaſi quibuſdā inſtrumētis iuſtificationis: hijs autē naturalibus inſtrumentis competit aliqua actio ex natura ꝓpria: ſicut aque ablue re: ⁊ oleo facere nitidum corpus. Sed vlterius in q̄tum inſtrumenta ſunt diuine miſericordie iuſtificantis pertingūt inſtrumētaliter ad aliquē effectū gratie in ip̄a anima qui primo correſpondet ſacramentis ſicut eſt caracter vel ornatus. Ad vltimum aūt effectum qui eſt gratia: non pertingunt etiā inſtrumentaliter niſi diſpoſitione: in q̄tum ad quod inſtrumentaliter effectiue pertingunt: eſt diſpoſitio que eſt neceſſaria q̄tum in ſe eſt ad gratie ſuſceptionem: ⁊ quia omne inſtrumentū agendo naturalem actionē que competit in q̄tum eſt res quedā pertingit ad effectum qui cōpetit ſibi in q̄tum eſt inſtrumentum: ſicut dolabrū diuidendo in ſuo acumine pertingit inſtrumētaliter ad formam ſcanni. Ideo materiale elementū exercendo naturalem actionē ſm̄ quā eſt ſignū interioris effectus: pertingit ad interiorem effectū inſtrumentaliter. Et hoc eſt ꝙ dicit Auguſti. ꝙ aqua baptiſmi: corpus tangit ⁊ cor abluit: ⁊ ideo dicit ꝙ ſacramenta efficiunt qd̓ figurant. Et hūc modū iuſtificādi videtur tangere magiſter in littera cum dicit ꝙ homo nō querit ſalutē in ſacramētis eo ꝙ ab eis ſit: ſed per illa a deo. hec enim prepoſitio a denotat principale agēs: ſed hec prepoſitio per denotat cauſaʒ inſtrumētaliter agētem. Et hec eſt opinio ſc̄i tho. fideliter recitata.

E

Auguſti.

¶ Opinio alexādri de hallis: in quarta parte ſumme in queſtione vtrū ſacramenta legis noue: ſint cauſa effectus in anima. Reſpon. in corpore queſtionis: ſine preiudicio melioris ſentētie dicit nihil aſſerendo: ꝙ ſacramenta ſunt cauſa alicuius effectus in aīa: nō dico ſolū diſponēdo ſʒ efficiēdo: efficiūt eñ ſimplr̃ caracteriʒādo. Vñ dicit ſingula ſacramēta aliquo mō ornare aīam: vel imprimendo caracterē vl̓ alio mō ſignādo ornatū: ⁊ hmōi ornatus ſeu ſignificatiōis ſunt ſacramēta cā effectiua. Hoc aūt ꝓpriū eſt ſacramenti ſp̄ualis gr̃e aliquo mō ip̄am aīam ſignare: ſicut ſacramenti carnalis: vt circūciſiōis ſignificare ip̄aʒ carnē: vñ ſicut ſcm̄ legis carnalis ſicut circumciſio erat p ſe effectiua ſigni corꝑalis in carnē: ita ſacramētuʒ legis ſp̄ualis eſt effectiuū ſigni i aīa. ¶ Et ad huꝰ declarationem. Notanduʒ ꝙ ad hoc ꝙ corꝑale agat in ſp̄ūali ad reꝑationē eꝰ ſiue ad purgationē: tria req̄runt̃: Primū virtus mirabilr̃ collata ipi corꝑi agēti. Secundū deffectꝰ ex parte reꝑabilis. Tertiū gr̃a fidei. ¶ Verbi gr̃a ad hoc ꝙ aīa purget̃ igit̃ purgatorio req̄ritur ꝙ ille ignis habeat v̓tutē ſupernaturalē. Itē ſc̄do ꝙ ſit aliq̄d purgabile. Tertio ꝙ in aīa ſit gr̃a fidei qua viciū vel labes aīe ſit purgabilis: q: niſi eſſet gr̃a: ignis ille nō haberet ꝑtātem purgādi ſʒ ſolū puniēdi. ſicut pʒ de igne inferni: lʒ ſit ex oībꝰ ꝯflagratus. i. inflāmatꝰ ⁊ ardēs: tñ ſolū pōt ad penā ⁊ nō ad purgationē: q: ibi puniti carēt gr̃a: ideo purgari nō pñt: ſʒ ſolū puniri: nec deleri pōt pctm̄ eorū ꝓpter deffectū gr̃e. Similiter dicit in ꝓpoſito ꝙ in ſacramētis q̃ ſunt opera mirabilia: hñt materialia ſacramēta v̓tutē ſupra naturā. Viatores autē in q̄tocūq; ſtatu ſint ꝑfectiōis (excepti aliquibꝰ priuilegiatis) aliq̄d hñt ad purgandū. vñ. i. ioh. i. ſi dixerimꝰ ꝙ pctm̄ nō habemꝰ: nos ſeducimꝰ ⁊ veritas in nobis nō eſt. Simul cū hijs duobꝰ eſt gr̃a fidei. vel in purgabili ſi ſit adultꝰ: vel in miniſtrātibus vel cū mēbris ſi ſit puulus. Quātū eñ ad efficaciā ſacramēti: hoc facit quodāmō fides aliena in paruulis: qd̓ ꝓpria fac̃ in adultis. ¶ Dicit ergo ꝙ materialia in ſacramētis v̓tute data illis deſup: ⁊ v̓tute fidei pñt agere in aīam corꝑi ꝯiūctā: ratione alicuius deffectus ip̄ius non ſolum agere ad purgationem ſicut ignis purgatorius: ſed ad ornan

Opinio thome.

Opinio alexādri.

Nota.

Nota.

C dũ ⁊ ſignificãdũ rõne qua virt⁹ ẽ mirabilis ad ſcti/
ficãdũ. ¶ Vñ q̃tũ ad ordinãdũ aiam virtute ſcti/
ficationis/dicit mgr̃ alex. ꝙ põt aiam ornare ⁊ ca/
racterizare. Nec hoc eſt itellectu difficile nec rõni
cõtrariũ/cũ ipſa ſacramẽta aias diſponũt ⁊ ada/
Nota ptant ad grẽ ſuſceptionẽ/ Quod tñ eſt q̃tuʒ ipſas
caracterizare ſeu aliquo mõ ſignificare. vel magis
cũ q̃nq; ĩprimit caracterin aĩa obſtinata que nõ vr̃
ex eius ſuſceptiõe gratie appropinquari/ ſʒ magis
ꝓpter eius ingratitudinẽ elongari/ Iſta eſt opinio
mgr̃i alexandri fideliter vt iacet recitata. ¶ Sed
iſta opinio multis doctorib⁹ modernis nõ placet/
vt pote magr̃o ricardo de mediauilla Nec doctori
ſubtili/ Nec dño petro aureoli Nec mgr̃o frãciſco
de peruſio:nec plurib⁹ alijs:iõ ſic reprobat̃. ¶ Opi
nio ſancti thome ſic reprobat̃. Cũ em̃ dicat ꝙ co/
Reprobat opinio tho. gimur propter reuerẽtiã ⁊ auctoritatẽ ſctõꝝ pone/
re ſacramẽta eẽ aliquo mõ cãm grẽ/ qꝛ eſt cã diſpo
ſitiua ⁊ inſtrumẽtalis ad graʒ. Ego nõ vidi adhuc
auctoritatẽ alicui⁹ ſcti que magis videatur expri/
mere cõcluſionẽ iſtius poſitionis q̃ eius oppoſitũ
quapropter propter ſctõꝝ auctoritates illã opinio
nẽ tenere nõ oportet. ¶ Probatur ſic illud nõ optʒ
ponere propter ſctõꝝ reuerentiã/ ad quod nõ ma/
gis declinant dicta ſctõꝝ q̃ ad eius oppoſitũ/im/
mo ex circumſtãtia expreſſa verboꝝ/ magis ad op/
poſitum videntur declinare. Sed vt probabo/ nul
la eſt auctoritas alicuius ſcti alterius a ſctõ thoma
ſpecialiter vllã de illis quas opinio pro ſe adducit
que ſonet in ſacramẽtis eſſe aliquã talẽ virtutẽ in
ſacramẽtis infuſaʒ eſſe ⁊ inherẽtẽ/immo magis ex
verboꝝ circumſtantia habetur/ꝙ ſola cõcurrat in
ſacramẽtis diuina virt⁹: igit̃ virtutẽ aliã p̃ter vir/
tutẽ increatã nõ oportet ponere in ſacramẽtis pro/
pter dicta ſctõꝝ ⁊ reuerentiam ipſis exhibendam.
¶ Probatio minoris/ Capio auctoritates quas
maxĩe iſta opinio allegat ꝓ ſe:quarũ vna eſt Aug.
ſuper Io. omel'. 8. ponẽs igitur verba augu. dicit.
detrahe verbũ q̃d manet in aqua niſi aqua/ acce/
dat verbũ ad elementũ ⁊ fit ſacrm̃/ ſequitur. Que
eſt tãta virtus aque que corp⁹ tãgat/ et cor abluat
Et loquẽs de v̾tute ſacramẽti ſubdit. Aliud eſt ſo/
nus tranſiẽs/ aliud virt⁹ manẽs. Ecce ꝙ circũſtan
tia expreſſa verborũ hui⁹ auctoritatis/ ipſa oñdit
oppoſitũ ei⁹ qδ tenet hec opinio:ꝙ virt⁹ ſacramẽ/
ti cor abluẽs nõ ſit virt⁹ inherẽs ſacramẽtis:ſʒ ſola
virtus increata aſſiſtẽs. ait em̃. Aliud eſt ſon⁹ tran
ſiens. Aliud virt⁹ manẽs Qδ dicit manẽs ẽ dupli/
citer ꝯ opinionẽ. primo qꝛ opinio ponit qualitateʒ
illã virtutẽ eſſe in ſacramentis tñ in fluxu ⁊ in fieri
ſed auctoritas dicit virt⁹ manẽs. ſcδo qꝛ iſti ponũt
virtutẽ illã formaliter inherere ſacramentis:igitur
oportet ꝙ trãſeat trãſeũte ſacramẽto. Sed auctori
tas dicit ꝙ trãſeũte ſono remanet: virtus manens
inquit. ¶ Cõfirmatur impoſſibile eſt accidẽs rema
nere:tranſeũte ſuo ſubiecto. Sed ꝑ te ſacramẽtum
eſt ſubiectũ illius virtutis/⁊ virt⁹ illa inheret ſicut
accidẽs ſacramẽtis:ergo impoſſibile eſt ꝙ trãſeũte
verbo maneat virt⁹ illa:igit̃ nõ erit virt⁹ manens:
cuius oppoſitũ dicit aug. cũ ait. virtus illa rema/
net in aqua licet verbũ trãſeat. Cõtra hoc expreſſe
eſt auctoritas: detrahe verbum ⁊ quid manet niſi
aqua. Tñ ẽm aug. ⁊ ẽm veritatem. Cauſalitas ſa/

cramenti reſpectu gratie fundat̃ in vtroq;. ſ. in ver/ D
bo ⁊ elemẽto. ¶ Alia eſt auctoritas aug. cõtra fau
ſtũ que ſic dicit virtus que operatur in ſacramẽtis Auguſti.
iugiter manet. Nã trãſeunt verba: trãſit ⁊ ablutio
corporalis/manet iugiter virtus operãs in ſacra/
mentis. Tunc ſi per virtutẽ operantẽ in ſacramen/
tis vis habere virtutẽ inherentẽ eidem:auctoritas
alia ſonat oppoſitũ. Dicit em̃: ꝙ illa eſt virtus iu/
giter manẽs. ¶ Alia auctoritas eſt ambroſij de ſa
cramentis vt habetur de conſecr. d. ij. c. ille panis.
¶ Reuera auctoritas illa ẽ de ſermone xp̃i de quo
ante dixerat ꝙ eo quo vtitur ſacerdos conficitur ſa
cramẽtũ Et vltra vide q̃ operatorius ſit ſermo. xl.
Et in fine. vide q̃ potens ſit ſermo xp̃i oĩa cõuerte/
re. ¶ Ex hac auctoritate ſctũs tho. ⁊ alex. voluerũt
habere intẽtũ ſuũ. Nã ẽmonẽ xp̃i quo ſacerdos vti
tur: dicit eſſe operatiuũ: ſed nõ p̃tãte alia q̃ ſibi in/
fuſa. Nã trãſeũt verba. ¶ Sed circũſtãtie aliorum
verboꝝ oſtẽdũt auctoritateʒ ipſam magis eſſe ad
oppoſitũ q̃ ad ꝓpoſitũ. Nã exponẽs ſe: ſtatim ſub
dit. Quis ſermo xp̃i nẽpe quo facta ſunt oĩa. iuſſit
⁊ facta ſunt celũ: terra: ⁊ mare. Et infra. Nõ igitur
tanta vis in ſermone dñi erat: vt per ipſum incipe/
rent per oĩa eſſe que nõ erãt: q̃to magis operator⁹
eſt vt ſint que erãt ⁊ in aliud permutetur. Sed ma/
nifeſtũ eſt ꝙ tale verbũ nõ eſt verbũ creatũ ſed in/
creatũ: igitur nec virtus operatiua talis verbi eſt
creata ſed increata: ergo nõ eſt virt⁹ infuſa. ¶ Alia
auctoritas eſt grego. que ponitur. j. q. j. c. nulli ſecu
larũ: vbi dꝛ. Sacramẽtũ eſt ſub cuius tegumento Gregori.
virt⁹ diuina oꝑatur ſalutẽ. Et infra. Effectũ ſacra/
mẽtoꝝ virtus ſcti latẽs in eis operat̃. Ex hac aucto
ritate vult hr̃e iſta opinio. ꝙ ſit virt⁹ aliqua infuſa
ſacramẽtis: dicit em̃ ꝙ ſub tegumẽto et ſub latens
in eis. Sed manifeſtũ eſt ꝙ alia circũſtãtia iſtã au/
ctoritatẽ trahit ad oppoſitũ. nã ſequit̃ infra. diui/
na em̃ virtus eſt ſola hec nõ hũana: ergo intẽtio ſua
eſt ꝙ in ſacramẽtis nõ ſit alia virtus q̃ virtus in/
creata: alias nõ diceret diuina ſola: ergo ⁊c. ¶ Ad
hoc reſpondetur quod grego. per hoc qδ dicit non
intendit excludere inſtrumẽtale agens. ſed tm̃mõ
principale agens ſicut ſi diceretur: ſolus ſcriptor
ſcripſit iſtũ librũ nõ excludit̃ calamus. ¶ Sʒ hoc ẽ
dupl'r. Primo qꝛ ex quo ꝯcluſio quã intẽdis nõ ha
betur expreſſa auctoritate: ſed tñ per gloſam tuaʒ
quare cũ reuerẽtia ſcti tenes oppoſitũ cõcluſionis
Scδo. qꝛ gloſa vr̃a: vl' ſctẽ thoma loquẽdo cũ reue
rẽtia tue ſctitatis: vr̃ nulla ſi ſcriptor lateret in cala
mo: dicẽdo ſol⁹ ſcriptor latẽs in calamo nõ eſt du/
biũ ꝙ excludit̃ calamus ergo ſic eſt in propoſito.
¶ Itẽ contra opinionẽ iſtã eſt expreſſe auctoritas
hugonis in libro de ſacramẽtis vbi loquẽs de ca/
thaplaſma. i. emplaſtro medicinali illo yſaie: q̃rit
quare voluit de⁹ ꝙ hoc poneret̃ ſuꝑ locũ vulnerũ
cũ ſic⁹ ille haberẽt oppoſitũ effectũ creationi vulne
ris. Et Rñ. ꝙ ideo fecit vt oſtẽderet ꝙ a ſolo deo et
nõ aliqua v̾tute i ſicub⁹ exñte cura vulneris effectũ
ſuũ ſortiret̃. Et dicit ibi ſctũs doctor hugo ꝙ ſic eſt
de ſacramẽtis ꝙ deus adhibet infima ne ſpẽ nr̃am
in creatura ponam⁹ ſʒ ſalutẽ ꝑ graʒ a ſolo deo eſſe Nota.
credam⁹ Sic pʒ illa minor. Et tunc concluditur: ꝙ
propter reuerẽtiã ſanctorũ nõ oportet ponere in ſa
cramentis virtutẽ aliquã inherẽtẽ creatã preter ſo

E lam virtutē diuinā increatā: idō nō oportet dubitare
de irreuerētia ſanctorū cū ſcriis ſint magis ꝓ oppo
ſita cōcluſione. ¶ Cum autē ſanctus Thomas po
nat in ſacramentis noue legis propter ipſoꝝ irreue⸗
Sanct⁹ thomas. rentiā: virtutē effectiuā in aīa ipſis infuſam ad effi
ciendū in aīa reſpectu grē ſignū: caracterē vel orna
tū ꝙ nō erat in ſacramētis veteris legis. ¶ Argui
tur cōtra hoc ſic. Si talis virtus eſt ponēda ꝓpter
dignitatē ſacramētorum noue legis. multomagis
deberet poni virtus iſta in ſacramento eucharíſtie
ꝙ̄ in aliis ſacramētis: ſed talem virtutē impoſſibile
eſt poni in ſacramento eukariſtie: ergo propter di⸗
gnitatem talem virtutem non expedit ponere in
Nota aliis ſacramētis. Maior nota eſt. Probatur minor
Trāſubſtātiatio ē actio incōprehēſibilis intellectui
oino: puta ꝙ aliquid trāſeat in aliud ⁊ nihil ponat
in eo nec maneat in ſe nec adnihilatur: hoc videtur
impoſſibile cuicūqꝫ creature ⁊ intellectui creato: ra
tio eſt: qꝛ paſſio in ſcḋo mō dicēdi per ſe hic ſepara
tur a ſubiecto: cū tñ ſubiectū ex natura ſua determi
net ſibi paſſionē illā. ¶ Scḋo qꝛ virtute trāſlatio⸗
nis fiūt mirabilia in termino ad quē: mirabilia qui
dē inꝙ̄tū poſſibile eſt ſubiacere potētie diuine: que
ſunt incōprehēſibilia intellectui nr̄o: ac incōpoſſi⸗
Sacra⸗ menium corporis chriſti. bilia oī creature. Fit in termino ad quem accidens
ſine ſubiecto: ꝙ̄titas maior in minori ꝙ̄titate: vbi⸗
cūqꝫ eſt minima pars ibi eſt totū: plures dimētiōes
ſimul. Sed certū eſt ꝙ talia ſunt incōpoſſibilia cui⸗
cunqꝫ virtuti actiue create. Tū qꝛ potentia actiua
eſt efficatio: in cōponēdo ⁊ diuidendo ꝙ̄ quecunqꝫ
res creata ſeu potētia quecūqꝫ executiua in creatu⸗
ris: que tñ nō obſtāte ſua nobilitate nō pōt compo
nere ꝙ totū nō ſit maius per te: nec ꝙ ꝙ̄titas maior
applicata minori nō excedat minorē. Tū qꝛ imuta
re ordinē qui ſequit̄ res ex natura terminoꝝ nō ſub
eſſe potētie create inꝙ̄tū talis ē. Pōt tñ attribui mi
raculoſa operatio nobiliſſime creature: puta huma
nitati xp̄i: vnde ſi talia poſſint eſſe ab aliqua quali
tate creata: nō ſupereſt aliud niſi ꝙ dicatur ꝙ vbi⸗
cunqꝫ apparet aliqua miraculoſa operatio: ꝙ ibi
ſit aliqua q̄litas creata a deo infuſa eliciēs illā ope
rationē. ¶ Rñdetur ad iſta incōuenientia per hoc
ꝙ in trāſlatione ip̄a poſſumus duo cōſiderare. ſ. ter
minū ad quē: puta corpus xp̄i: ⁊ terminū a quo. ſcꝫ
ſubſtātiā ipſius panis. Tūc dicūt iſti ꝙ qualitas il
la nihil operat̄ in termino ad quē. i. in corpore xp̄i
nec in aliquo qḋ ſit circa corpus xp̄i. ſed tñ operat̄
in termio a quo ⁊ circa illū: oia aūt mirabilia addu
cta apparēt circa terminū ad quē: ideo nullū appa
ret incōueniēs. ¶ Sed ꝯ iſtā ꝯcluſionē Arguit ſic
Nō itelligo ꝙ iſti volūt dicere: ꝙ v̄tute trāſlatiōis
fiat aliq̇d i pane: puta diſpoſitio aliq̄ ſic mollicies
vel aliqua alia q̄litas: vel reſpect⁹ quo panis apti
us trāſeat in corpus xp̄i. Si eñ nulle tales quali⸗
tates fiant propter hoc panis non apparet magis
aptus ad tranſſubſtantiationē in corp⁹ xp̄i. Scḋo
qꝛ qualitas et diſpoſitio induceret̄ in pane in vlti⸗
mo inſtāti prolationis verboꝝ ſacramētaliū. Sed
in vltio inſtāti ꝓlatiōis v̄boꝝ panis deſinit eē ergo
qualitas illa ⁊ diſpoſitio fiet in nō ente. Sic intel⸗
lige ergo ꝙ non poſſunt agere in termino ad quem
per te. ſcꝫ in corpus xp̄i verba illa ſacramentalia.
¶ Sic igitur intelligo ſuā reſponſionem ꝙ virtute
verborū nihil fiat in termino ad quem: ita ꝙ verba F
iſta ſacramentalia agant in illa tranſubſtātiatiōe:
nō ꝙ agant in tranſitū panis in corpus xp̄i: qꝛ ſic
agerent in termino ad quē: ſed quia agunt in panē
nō poſitiue creando diſpoſitionem aliquā in pane:
ſed priuatiue agendo in deſinitionem panis. ita ꝙ
virtute eoꝝ in ſe deſinit eſſe panis. ¶ Si ſic opinio Domin⁹
intelligat̄. Tūc dñs petr⁹ aureoli in. 4. ſen. d. j. q. ij. petr⁹ au⸗
¶ Arguit contra eā: ⁊ probat ꝙ ſi agant ad deſini reoli.
tionem panis neceſſario agunt ad tranſitum in cor
pus xp̄i. Arguit igitur ſic. Eadem actione ⁊ motu
quo quis recedit a termino a quo eadē accedit ad
terminū ad quē. Nā nihil aliud eſt receſſus ab hoc
niſi acceſſus ad hoc: per hoc eñ ꝙ accedo ad hoc:
recedo ab illo: ſed per te virtute v̄borū fit receſſus
a ſubſtātia panis: ergo virtute eorū fit acceſſus ad
poſitionē corporis xp̄i. Scḋo qꝛ ſi virt⁹ verborum
agit ad deſinitionē panis: ergo actio eorū erit adni
hilatiua: ſed adnihilare eſt impoſſibile ꝙ cōueniat
alicui virtuti create: ideo doctores dicūt ꝙ in tran
ſubſtātiatiōe panis nō adnihilatur qꝛ trāſubſtātia
tio nō terminatur ad nō eſſe panis ſimpliciter: ſed
ad eē corp⁹ xp̄i: qꝛ panis nō deſinit eē ſimplr̄: ſꝫ cō⸗
uertit̄ i corp⁹ xp̄i: ⁊ hoc v̄tute trāſubſtātiatiōis. Ter
tio arguit̄ ſic: deſinitio panis nihil aliḋ ē ꝙ̄ ſubſtra
ctio diuini iflux⁹ in eē panis. ergo agere ad deſini⸗
tionē panis: ē agere ad hoc ꝙ de⁹ ſubſtrahit ifluxū
reſpectu alteri⁹ creature. Tūc ſic nulla creatura pt̄
agere ad hoc ꝙ de⁹ ſubſtrahat ifluxū reſpectu alte
rius creature qm̄ ſic ageret i deū: ergo virt⁹ v̄boꝝ
ſacramēti eukariſtie ñ pt̄ ad deſinitionē panis age
re. Quarto ꝑncipalr̄ ad idē. Suppono p̄io ꝙ oīs
actio creature ē accidēs. Scḋo ſuppono ꝙ trāſſub
ſtātiatio ſit i iſtāti i quo v̄ba ſacramētalia finiunt̄: i
quo q̇dē iſtāti: ſunt duo ſigna. Primū ē nō entitas
panis. Scḋꝫ ē entitas corpis xp̄i. Quero igit̄ actio
v̄boꝝ ſacramētaliū mediāte v̄tute ⁊ q̄litate īfuſa: i
q̄ ē ſubiectiue: aut i p̄io ſigno ſubſtātie panis aut ī
ſcḋo corpis xp̄i aut i nullo ſigno nec panis nec cor
poris xp̄i: ſꝫ ē actio ꝑ ſe ſubſiſtēs. Nō pōt dari p̄mū
qꝛ illo ſignū ē i quo ē nō entitas panis qꝛ ī iſtāti ī
quo ē trāſubſtātiatio. P̄io nō ē panis qꝛ i illo iſtā
ti ē corp⁹ xp̄i: nec pt̄ dari ſcḋꝫ qꝛ ꝑ te: actio ꝓcedēs
a v̄tute illoꝝ v̄boꝝ nō attigit terminū ad quē: relin
quit̄ ergo terti⁹ mod⁹. ſ. ꝙ actio illa ſubſiſtēs ſit vl̄
opꝫ dicere ꝙ illa actio ē īpoſſibilis. ¶ Dices ꝙ illa
actio ē i ſub̄a panis q̄ deſinit eē ſub̄a panis i aliquo
vltīo iſtāti ē: ⁊ i toto tp̄e ſequēti nō ē. Et actio ē i pa
ne ꝓ iſtāti deſinēte eē qḋ imediate ſequet̄ totū iſtās
i quo panis hꝫ eē. ¶ Sꝫ ꝯ hoc arguit̄. Suppono
ꝙ panis nō deſinit eſſe per motū ſed in inſtāti pro⸗
lationis verborū cōplete in quo primo eſt actio di
uina reſpectu termini ad quē. Tūc ſic in iſto inſtan
ti potius habet nō eſſe: qꝛ da oppoſitū ſequitur ꝙ
in eodē inſtanti panis habeat eſſe ⁊ corpus xp̄i ha
beat eſſe: quia in illo inſtanti vt dictū eſt: eſt actio
diuina circa terminū ad quē. Tunc dico ſic nihil
in eodem inſtanti eſt actio diuina reſpectu corpo⸗
ris xp̄i: ⁊ actio virtutis illorū verborum: ⁊ habe⸗
tur propoſitum: quia ſi actio verborum ſit ſubie⸗
ctiue in eſſe panis: ⁊ in eodem inſtanti erit eſſe pa⸗
nis ⁊ eſſe corporis chriſti. Uel ſecundum te. Actio
diuina. ⁊ actio verborum eſt in alio et alio inſtan⸗

ti:et erit dare medium inter eſſe panis ⁊ eſſe corpo
B ris xp̄i. Ita ꝙ erit tēpus in quo nihil panis eſt:nec
corp⁹ xp̄i. Uel inter illa duo inſtantia nō cadit tem
pus.⁊ tunc duo inſtantia erūt imediata qḋ ē ipoſſi
bile. Opoꝛ3 ergo dicere neceſſario ꝙ actio illoꝝ ꝟ
boꝛū fit in inſtanti:in quo pꝛimo ē actio diuina cir
ca panē.⁊ per cōſequēs tunc pꝛimo panis nō eſt ⁊
ſic tūc nō erit ſubiectiue i pane.erit igit̄ vel in termi
no ad quem.ſ.coꝛpoꝛe xp̄i.vel erit ſubſiſtēs: vtrūq̄
eſt ipoſſibile. Ideo nō videt̄ in ſacramēto euchari
ſtie ꝙ ſit poſſibile eē aliquā ꝟtutē actiuā ſine reſpe
ctu alicuius diſpoſitionis in pane ſu:e diffinitionis
ipius eſſe panis ſiue vini.q2 tūc actioni creature cō
uenirēt i termino ad quē multa miracula facere qḋ
Sāctus thomas. eſt ipoſſibile. Idō tenēdū ē ꝙ ſola diuina virt⁹ ope
ratur. ¶ Cū aūt dicat̄ in opinione ſancti thome ꝙ
deus vtit̄ ſacramētis quaſi quibuſdā iſtrumētis iu
ſtificationis:⁊ inq̄tū ſunt inſtrumēta diuine iuſtitie
pertingūt ad aliquē effectū in ipſa aia vt puta cara
cterē ⁊ diſpoſitionē impꝛimendo. ¶ Contra hoc ar
guit doctoꝛ ſubtilis ꝙ creatura non pōt agere iſtru
mentaliter ad terminū creationis etiā ſ3 thomā.di
ſpoſitio aūt ꝑma ad gratiā qualē3 ponit ſanctus
doctoꝛ ē termin⁹ creationis. Minoꝛ ꝑbatur q2 illa
diſpoſitio ē ſimpliciter foꝛma ſupernaturalis.ſ.ca
racter vel oꝛnat⁹:⁊ quelibet talis nō eſt educibilis
de potētia naturali ſubiecti recipientis. eque ēt ſub
iectū eſt in potentia obedientiali ad quācūq̄ foꝛmā
ſicut ad caracterē qui impꝛimit̄ i ſubſtātia aie diui
nit⁹:ideo ſacramētales foꝛmas et tales diſpoſitio
nes facere nō poſſūt cū nō poſſint educi de potētia
naturali. ¶ Item iſta diſpoſitio ſm iſtā opinionē3
ſit neceſſitans reſpectu gratie qn̄ ipedimētū nō hn̄t
in ſuſcipiente:ſequitur ꝙ ſimul fiant i aia diſpoſita
ſ.diſpoſitio ⁊ gratia:ergo iſta diſpoſitio fuit i iſtāti
ſicut gr̄a.hoc ēt p3 q2 nō eſt ſucceſſio i introductio
ne alicuius foꝛme niſi penes partes mobilis.vel pe
nes partes ipſi⁹ foꝛme. Neutrū eſt hic q2 ſubiectu3
eſt indiuiſibile. Nec ſecundu3:q2 tūc gradus foꝛme
nō poſſent eſſe niſi talis diſpoſitio fieret ꝯtinue ma
ioꝛ vel minoꝛ. S3 poſſibile eſt in aliquo ſuſcipiente
ſacramentū minimā diſpoſitionē induci ſicut et mi
nimā gratiā īfundi:ad iſtā aūt gratiā nō requiritur
niſi minima diſpoſitio. Nō ē igitur ſucceſſiue ibi pe
nes gradus et gradus:ſm quos diſpoſitio ſucceſſi
ue iducat̄. ¶ Ite3 p3 illa ꝓpoſitio.q2 inſtrumētū
nō agit niſi invirtute pꝛincipalis agentis:ergo ſi in
ſtrumētū pōt agere in tꝑe ad iſtam diſpoſitionē:ſe
quitur ꝙ deus aget in tēpoꝛe cū inſtrumētū nō poſ
ſit niſi in virtute pꝛincipalis agentis agere. Et ſi in
ſtrumentū agit in tꝑe:ſequit̄ ꝙ de⁹ qui eſt pꝛincipa
le agens aget i tꝑe:qḋ eſt icōueniēs. Tū q2 de⁹ agit
ſine ſucceſſione q2 tūc mutaret̄:tū propter iſinitate3
potentie.tū propter ſūmā capacitate3 ſuſcipiētis.ſ.
anime nō habētis cōtrariū. Sic ergo ꝓſupponat̄ ex
iſtis tribus ꝓpoſitionibus ꝙ illa diſpoſitio pꝛima
ad gratiam vt ponit opinio iducatur in iſtāti:ſacra
menta autē non poſſunt habere actionem ſuam in
inſtanti. Pꝛobo q2 cōmuniter i ſacramētis requirū
tur verba multa:vt patebit inferius.illa autem nō
poſſunt habere actionem ſuam in inſtanti:ergo in
tempoꝛe:quare nec agere actione ſua naturali:ergo
nec ſupernaturali. Quia ſm opinionem quando in

ſtrumentum habet actionem excedentem ſuam vir
tutem:habet etiam actionem pꝛopꝛiam. Si etiam
fingatur.aliqua in vnam ſententiam oꝛationis in D
ſtrumentalis habere eſſe in inſtanti ꝙ ideo fictio eſt
q2 foꝛmatio huius ſentētie eſt cū motu locali aeris
et motus non eſt in inſtanti. Adhuc nō ſaluat̄ ꝓpo
ſitum q2 aut illa ē pꝛima ſillaba aut vltīa aut inter
media. Quecunq̄ ponatur ex quo illa habet ad diſ
poſitionem illam que cauſatur in inſtanti et nulla
alia:ſequitur ꝙ illa ſola ſufficit:⁊ illa ſola inter om
nes alias hēret rationem ſacramēti q2 omnes alie
preter illam. Nec inſtrumentaliter nec quoquomo
do agūt diſpoſitionem illam preuiam quod eſt in
conueniens ꝙ in tali oꝛatione ſacramētali in nulla
vna ſillaba ponatur ratio ſacramēti ſed in tota oꝛa
tione. ¶ S3 ſi vltra fingas vltimam ſillabam eſſe i
ſtrumentum completiue.et habere actionem iſtam
que attribuitur ſacramento. Nō in virtute pꝛopꝛia
ſed in virtute omnium pꝛecedentium. Sicut vltima
gutta in virtute omnium precedentium cauat lapi
dem ex.vi.phiſico.hoc enim nihil eſt. Nunq̄ enim
in talibus vltimum completiue cauſat effectum in
virtute pꝛecedentium niſi quia pꝛecedētia relinque
runt aliquam diſpoſitionem pꝛeuiam ad illum ter
minum. Hic ſimiliter pꝛecedentes nullam diſpoſi Philoſophus.
tioem talium relinquunt ante vltimam ergo ⁊c.
¶ Item iſta opinio ponit pluralitatem ſine neceſſi
tate qḋ eſt contra doctrinā3 philoſophoꝛum. P3.i.
phiſ.de opinione meliſſi et eius comendatione. Ul
tra contra anaxagoꝛum et ſecundo de anima.et.vij
phiſ.q2 natura nihil agit fruſtra. Sēper eī ſi ſuffi
cit paucitas ad ſaluādū apparētia mag⁹ ē ponēda
ſed talē diſpoſitionē fieri nō ē neceſſitas vt p3 i eu
chariſtia vt viſum eſt:īōlē puriſſima fictio ponere ibi
aliquā diſpoſitionē ꝑcedētē.vel īter ſpecies panis
vel vniuerſaliter in ſacramētis videt̄ ſuperfluū neq̄
pluralitatis hui⁹ videt̄ eē. Pꝛobat̄. Nā in alijs ſa
cramētis q̄ nō impꝛimūt caracterē nulla neceſſitas
videt̄ ponēdi illā diſpoſitionē q̄ dicit̄ oꝛnat⁹ ab il
lis imo ꝟ videt̄ eē ꝯ oēm doctrinā theologoꝝ. In
quibuſcūq̄ eī ſacramētis impꝛimitur diſpoſitio ad
effectū pꝛicipalē ſ3 ꝓpter obicē in ſuſcipiēte nō cau
ſat̄:tūc effect⁹ finalis ceſſante obice ſufficit diſpoſi
tio ad illū effectū pꝛicipalē apparet eī i ſacramētis
impꝛimētib⁹ caracterē q̄ ꝓpt̄ hoc ſūt irreiterabilia.
Sed in ficte penitēte ceſſante fictiōe nihil ē ꝙ ſuffi
ciat ad effectū vere penitētie:alioquin nō opoꝛteret
tale3 ficte ꝯfeſſū de eiſdē peccatis iterū ꝯfiteri. Igi
tur i tali ſacramēto nulla ipꝛimit̄ diſpoſitio: quaſi
neceſſitans ad effectū ſacramēti. Sacramēta nō ha
bēt vim effectiuā neq̄ cōtētiuā reſpectu gratie nec
reſpectu alicui⁹ doni gratuiti:nō ſacramēta noue le
gis i nulla volūtate ſe hn̄t cāliter actiue i eſſe cuiuſ
cūq̄ doni gratuiti. Pꝛobat̄:q2 qḋlb3 donū gratui
tū libere ⁊ cōplacēter deriuat̄ a volūtate:ergo effe
ctiue nec inſtrumētaliter deriuat̄ ab i cē alicuius ſa
cramenti. Antecedēs p3. Cōſequētia ꝑbat̄. Nā nul
li ſacramēto coꝛreſpōdet libere agere:ergo ſi donū
gratuitū diriuat̄ in eſſe ex libera cōplacentia: ergo
ipſa ſaramēta nō ſe habēt cauſaliter ad eſſe doni
gratuiti. Ite3 nulla res creata ſe habet actiue ad eſ
ſe doni gratuiti:ergo nec ſacramenta ſe habent ac
tiue ad tale donum. Antecedens patet. Sit.a. alis

quod donū gratuitū. Tūc ſic. A. nō eſt in ptāte ali/
y cuius rei create: ergo creatura reſpectu a non ſe ha
bet cauſaliter. Aña pbaẗ. Nā nulla creatura ex ſuo
naturali agere pōt ipſaꝫ deo reddere gratā ſeu ca
ram. Cōſequētia pbaẗ nam ab illo ſe habet cauſa
liter in cuius eſt poteſtate: ergo ſi a non eſt in ptāte
creature: ergo nulli creature reſpectu a correſpon/
det ratio cauſalis. Conſequētia principalis pbaẗ.
Nā iſta ſacramēta ꝯſiſtūt in reb⁹ creatis: ḡ ſi nul/
la creatura actiue ſe hꝫ ad eſſe doni gratuiti: ergo
nec iſta ſacramenta ſe habēt actiue ad donū gratui
tum. ¶ Itē Nullū agere alicuius corporalis crea
ture ſe habet cauſaliter ad aliquod ſpirituale effe: er
go nec iſta ſacramēta noue legis ſe habēt cauſaliter
ad aliquod donū gratuitū. Pꝫ antecedēs qꝛ corpo
rale non pōt agere niſi in rem corpalem. Cōſequē/
tia pbatur. nā ſacramēta ſunt corpalia. dona vero
gratuita ſūt ſpiritualia: ergo ꝛc. Ymaginatio ē iſta.
Quelibet res que cauſaliter ſe habet ad eſſe alicui⁹
effectus nedū correſpondet ſibi ratio cauſalis acti/
ua: immo correſpōdet reſpectu illius. ratio habitua
lis ꝛ cōtentiua in eē cōſeruationis. dona eñ gratui
ta dimanāt in eē nature a cā libera ſumme cōplacē
tis ꝛ libere volētis cū ſint deo gratuita. cui eē nedū
corrūdet ratio creatiua: verūetiā correſpondet cōtē
tiua ꝛ cauſalis: a quo quodlibet tale donū depen/
det in eſſe: ꝛ ſacramēta noue legis nō hñt vim crea/
tiuā ꝛ actiuā reſpectu doni. Ideo eis nō correſpon/
det aliqua ratio contentiua. Nec dona ſe habēt de
pendēter ad huiuſmodi ſacramēta. ꝛ per hoc iſta ſa
cramenta non ſe habent cāliter ad eſſe alicuius gra

Opinio ſcoti.

tuiti doni. Et ſic opinio ſancti thome eſt minus bñ
poſita Ideo. ¶ Sequiẗ opinio doctoris ſubtilis q̄
breuiter cōſiſtit in hoc ꝙ Gratia ē finis ſacramēto
rum: vel aliquis effectus dei inuiſibilis diſponēs ho
minē ad ſalutē. Iſte finis grē per ſacramēta pōt ha
beri abſqꝫ hoc ꝙ ſacramēta habeāt aliquā actionē
ꝓprie dictaꝫ. ſeu reſpectu gratie quā nō pōt attige
re cū illa creeẗ ſeu reſpectu diſpoſitionis pme quia
illa etiā crearet. Sequitur ꝙ nō ſit ponēda talis ac
tio. nec diſpoſitio inexiſtēs ſacramētis: qꝛ actio diui
na ſufficit ad cauſandū gratiam. Nec oportet ꝙ po
nāt diſpoſitionē in aīa: qꝛ ipſamet ſacramenta ſunt
ſufficiens diſpoſitio abſqꝫ hoc ꝙ addat aliā diſpo
ſitionē formalē: qꝛ iſta plura nō ſūt neceſſaria. Nec
manifeſte poſſibilia. ¶ Qualiter aūt cū hoc ſaluēẗ
ꝙ ſacramēta ſunt cauſe gratie: nō tātū per accidēs
ꝛ ꝙ ꝑ ſacramēta habeẗ gratia ſicut loquuntur ſcti.
¶ Dico ꝙ Dis diſpoſitio neceſſitans ad formam
que non eſt ratio receptiui. pōt dici quodāmodo cā
inſtrumētalis actiua reſpectu forme. ipſuꝫ aūt ſacra
mentū ſeu ſuſceptio ſacramēti ē talis diſpoſitio im
mediata ſine quacūqꝫ alia diſpoſitiōe inherēte. nec
cauſans aliaꝫ mediam inter ſe ꝛ aliam mediam: er/
go ipſum ſacramētū pōt dici quodāmodo cauſa ac
tiua vel inſtrumētalis reſpectu gratie. Maior pꝫ ꝑ
exēpla ꝛ per rationē. Primū exēplū eſt iſtud qꝛ ab/
ſolute cōcediẗ ꝙ merita ſūt cā inſtrumētalis reſpec
tu p̄mij. ꝛ ꝙ ꝑ merita acquiriẗ p̄mium. tñ meritum
nō cauſat actiue p̄miuꝫ i ſe nec aliquā diſpoſitioneꝫ
mediā: ſed ſolūmodo ipſūmet eſt diſpoſitio pma ad
p̄miuꝫ nō tñ ratio receptiua. Secundū exemplum.
Motus eſt quodāmodo cā termini. ꝛ vere et ꝓprie

cōcediẗ ꝙ ꝑ motū acquiriẗ termin⁹ ꝛ tñ motus nō
hꝫ aliquā actionē ad cauſandū terminū. Neqꝫ cau R
ſat diſpoſitionē intermediā: ſed ſolūmodo ipſemet ē
diſpoſitio ꝓxima ad terminū nō tñ ratio receptiui.
¶ Ratione pbatur maior ſic. Quod eſt cā prioris:
non ꝓpter hoc eſt cā poſterioris. Nec illud mediuꝫ
eſt cā tertij: ꝛ hoc aliquo modo in eodē ordine cau/
ſa agens cauſans diſpoſitionē ꝓximā ad formam.
ſcđm opinantes in opinione pma ſancti thome cō/
ceditur eſſe cā aliquomodo reſpectu forme: ergo o/
portet ꝙ diſpoſitio ipſa ad formā reducatur ad ge
nus cauſe efficiētis reſpectu forme ꝓxime. Tenet er
go ſcotus ꝙ ſuſceptio ſacramēti ē diſpoſitio neceſſi

Opinio ſcoti.

tans ad effectū ſignificatū ꝑ ſacramētū: nō quidem
per aliquam formā intrinſice ꝑ quā neceſſario cau/
ſet terminū vel aliquā diſpoſitionem preuiā: ſed tñ
per aſſiſtentiā dei cauſantis illū effectū nō neceſſa/
rio abſolute: ſꝫ neceſſitate reſpiciēte potētiā ordina
taꝫ. Diſpoſuit eñ vniuerſaliter ꝛ de hoc eccleſiā in
ſtruxit. Quod ſuſcipiēti tale ſacramētū ipſe cōfer
ret effectū ſignificatū. ¶ Nec obſtat ꝙ ſuſceptio ſa
cramēti ē aliquid circa corp⁹ ipſius ſuſcipiētis: gra
aūt cauſatur in aīa: qꝛ ſufficit ꝙ diſpoſitio ꝛ forma
ſint in eodē ſuppoſito. ꝛ maxime qñ diſpoſitio nō ē
diſpoſitio ex parte rei: ſed in ordine ad agens extrin/
ſecū voluntariū cauſantem terminū. ¶ Dicit vltra
doctor ꝙ inſtrumētum aliqñ accipiẗ cōiſſime: ꝛ ſic
aliquando ſe extēdit ad cauſam ſcđam ꝛ ſic largiſſi
me oīs creatura pōt dici iſtrumētū dei: ꝛ ſic ſacramē
ta cōiſſime poſſunt dici inſtrumēta: ꝓprie autē ali
quando ſumiẗ inſtrumētū vt diſtinguiẗ cōtra cau/
ſam ſecūdam. Aliqñ accipiẗ ꝓ eo qđ eſt pars alicu
ius totius per quā totū agit vt ſunt organa ſēſuū: ſi
cut dicim⁹ ꝙ iſtrumēta vocis ſunt lingua labia dē
tes ꝛc. ꝛ ſic loquitur philoſophus. ſecundo de ani/
ma. Organa ſenſuū ꝛ aliaꝝ potētiarū inſtrumenta
ſunt ſeu partes ꝑ quas totū operaẗ. Alio mō iſtru
mētū đr cauſa actiua ad diſpoſitionē primaꝫ. Alio
mō đr inſtrumētū artis quo vtitur artifex. ꝛ ab iſto
primo tractū eſt vocabulū iſtrumēti. Cū igiẗ ſacra/
mēta noue legis largo mō poſſunt dici iſtrumēta vt
ſunt cauſe ſcđe ꝑ quas dat deus grām. ¶ Sed tñ

Scotus.

primo vidēdū eſt de inſtrumēto artificis qđ ꝓprie
eſt inſtrumētū. An ſit actiuū ꝓprie. Et dicit ſcotus
ꝙ nō. Serra eñ vel ſecuris non habēt in ſe niſi figu
rā quātitatē: ꝛ motū localē: de quib⁹ oīb⁹ pꝫ ꝙ nō
ſunt forme actiue. Probaẗ: qꝛ aliter methaphiſic⁹
cōſiderās q̄tū figuratū nō abſtraheret a motu. Si
eñ ponaẗ ꝙ duricies ſit qualitas actiua: hoc nihil
eſt: qꝛ ſi de⁹ de ſua potētia abſoluta aliqđ quātum
molle cōſeruaret in eadē q̄titate ꝛ figura mouendo
ipꝫ localiter eque diuideret aliquod corp⁹ ſicut mō
inſtrumētū durū diuidit. igitur duricies q̄ eſt quali
tas nō eſt formale principiū agēdi. Apparet tñ eſſe
pro eo. qꝛ eſt quedā incōpoſſibilitas reſiſtens corrū
penti. Manēte autē q̄titate corporis ꝛ figura non
mutato alio nec corrupto. Si localiter moueẗ. opor
tet ꝙ explicet aliud ꝓportionatū q̄titati ſue ꝛ figu/
re ꝙ nō oporteret ſi eius q̄titas nō maneret: ſꝫ cede
ret ſicut eſt de molli. ¶ Item pbatur propoſitum
qꝛ vbicūqꝫ eſt formaliter icōpoſſibilitas. vnū illorū
non expellit aliud actiue: ſed tñ formaliter. Agens
eñ inducēs vnum effectiue expellit aliud effectiue:

J duo enim corpora videntur habere icõpoſſibilitatē reſpectu eiuſdem vbi.ſ.qualitatis contrarie reſpectu eiuſdem ſubiecti. Sicut ergo idem agens effectiue inducit calorem. Ita expellit frigus non effectiue calor expellit frigus: ſed tñ formaliter quia eſt forma ſibi icõpoſſibilis. Ita in propoſito de expulſione corporis ab vbi.per aliud corp⁹ ſicut ē diuiſio ligni per ſerrā vel ſecurim que nõ eſt niſi quedā expulſio partiū ab vbi.ad quod mouet̄ ſecuris ab ipſo artifice cedēdo. Non ꝙ ſecuris habeat i ſe formā actiuā q: actio eſt a cedente. ❡ Tenendo ergo ꝙ inſtrumenta artificialia nõ ſunt formaliter actiua: ſed ſunt receptiua cuiuſdā effect⁹ prioris ordinati ad effectū vltimū recipiūt eñ formā acutiem ad ſcindēdū vt ꝑducat̄ effect⁹ vltim⁹ intentus per artificē: ⁊ ideo vtitur illis iſtrumētis i ſua actione. Apparet igitur ad ꝑpoſitū quomodo ſacramētū põt dici iſtrumētū licet nõ habeat virtutē actiuā ꝓprie reſpectu termini: ſed ſit quedā effect⁹ prior ordinat⁹ ad gratiam.

Reſpõſio ad opinionem alexandri. ❡ Verū q: opinio alexandri q̃ ſupra poſita eſt eomodo põt cõtra eā argui ſicut argutū eſt cõtra opinionem ſancti thome q: eadem opinio eſt. Ad comparationē ſuā tñ de igne purgatorij et iferni nõ videtur ad propoſitū. Tum primo q: q̃uis ibi reluceat in igne punitio propter imiſſū horrorē in igne et propter etiā naturalē penā que ignis dat de ſua natura propter calorē ſibi innatū quē ex ymaginatiua animarū credūt puniri et forte ymaginātur habere corpora et credūt habere ſenſus vt ſupra in mondo. Ideo per ſuā naturā ignis et ꝑ horrorē imiſſuz et per incorꝑationem in igne aie acriter tormentent̄ Non tamē ſic eſt de ſacramētis q: ſacramēta de ſua natura nõ portāt gratiā ſicut ignis penā. Tū ſcđo q: gratia eſt donū gratuitum que nõ põt dari nec creari ab aliqua creatura: ſed ſolū a libera diuina voluntate. Pena aūt dari põt per ignē naturaliter Ideo non eſt mirū ſi cõcedat̄ igni ſupernaturalis horror cauſans penā cū pena ſit factibilis a creaturis ſed gratia nullo mõ. Ideo nõ eſt ſimile de igne punitionis et de gratie ꝓductione.

Rñſio ad opinionē ſcoti. ❡ Quantuz ad opinionē doctoris ſubtilis videt̄ ꝙ deficiat mihi in hoc ꝙ dicit: ꝙ ſacramenta nullā actionē habent et tñ īq̄tū ſunt diſpoſitio ad gratiā poſſūt dici cauſa actiua vel inſtrumētalis reſpectu gratie. Et hoc videt̄ habere repugnātiā. Qđ ſacramēta poſſint dici actiua et nullaz habeāt actionē cū impoſſibile ſit eſſe actiuū ſine actiõe formali: ⁊ per cõſequens ibi eſt repugnantia ꝙ ſacramenta poſſint dici actiua ⁊ nullam habeāt actionē. Nec exēpla q̃ adducit probant ꝑpoſitum. Nõ primū q: q̃uis meritū ſit diſpoſitio ad premiū: tñ nullo modo meritū dr̄ actiuū reſpectu premij: ſed quedā diſpoſitio ſolū per modum cõpromiſſi a deo qui ſic ſtatuit: vt quicunq̧ habebit meritū ipſe dabit ſibi premiū. Sed ex hoc meritū nullo modo dr̄ actiuū reſpectu p̄mij: q: ſolus deus eſt cauſa efficiēs p̄mij. Neq̧ ſm̄ exēplum facit ad ꝑpoſitum: q̃uis motus ſit diſpoſitio: ⁊ cā ſine qua nõ habetur terminus: tñ motus nullo modo dicitur actiuus reſpectu termini: quare exēpla non ſunt ad ꝑpoſitum. Vijs igit̄ viſis opinionib⁹ videndū erit quid dicendū ſm̄ mentē meam. Ponam ergo ſm̄ quod mihi inſpirabitur almus ſpūs

❡ Primum correlarium.

Sacramenta ſunt meriti cauſa actiua q̃uis nullo modo reſpectu gratie ſint cā effectiua. ❡ Et ſic intelligo correlarium. Deus bñdictus p̄ordinauit ab eterno: vt mitteret filium ſuum in mundum ꝓ ſalute hominū: ⁊ pateret̄ pro ſalute generis humani: in qua paſſione: ⁊ ſpecialiter in vulnere laterali fuerūt fundata ſacramenta: ideo ſacramēta hñt efficatiam a meritis paſſionis xp̄i. Vñ deus ordinauit illa ſacramenta: vt per ipſa infunderet ſuā gratiam recipiētibus digne illa. ❡ Verū vt dicunt doctores moderni: reſpectu gratie ſacramēta nullā habent cauſalitatem actiuā. Sed per illa datur meritū mediāte quo gratia habet̄ ⁊ premium. Et ideo dico ꝙ ſacramenta ſe habent actiue ad cauſandū meritum: quod eſt diſpoſitio ad gratiam actiuam dico non de ſe ſed mediante inſtitutione diuina. Ideo ſacramenta per modū meriti ſunt actiua reſpectu gratie hoc eſt actiue ſe habent ad meritū ꝓpter qđ habetur gratia. Et actiue ſe habet reſpectu meriti mediante paſſione xp̄i: ⁊ mediante inſtitutione diuina qui voluit ꝙ homo ſe humiliaret rebus infimis ꝑ quas acciperet meritum: ⁊ per illud daret̄ ſibi gr̄a: ⁊ peccatorū remiſſio. Sacramenta ex virtute benedictionis verborū trinitatis habent virtutem cauſandi meritum: ſicut aqua benedicta virtute benedictionis habet vim terrēdi demones: ⁊ alias multas operationes: ſic ſacramenta v̓tute infuſa in eis a paſſione xp̄i habent vim cauſandi meritū ⁊ alias magnas oꝑationes. ❡ Vidi ego ex criſmate: ⁊ oleo ſctõ: ⁊ aqua bñdicta facere multa mirabilia. ❡ Itē ſimbala virtute baptiſmi: q̃uis hic nõ ſit ſacramētum: recipiunt tñ virtutē ad effugandū demones: ⁊ tēpeſtates: ideo non eſt mirum ſi ſacramenta habeant vim actiuā reſpectu aliquorū non repugnātium creature. Sed q: gratia eſt donū gratuitū: a ſolo deo datum libere: ideo nõ eſt in poteſtate alicuius facere gratiā dei: ⁊ ideo repugnat creature ſe habere actiue reſpectu gratie: ⁊ ideo ſacramenta non poſſunt eſſe actiua reſpectu gratie: hñt tñ ſe actiue reſpectu meriti: per qđ habetur gratia: ideo ꝑ modum meriti: actiue ſe habent ad gr̄am.

Sāctus thomas. ❡ Si autē ſanctus thomas intelligat illā diſpoſitionē quam cauſant in aīa eſſe meritū: qđ cauſatur a ſacramentis: eius opinio eſt vera. Si aūt intelligat per illaz diſpoſitionē: aliquā formā impreſſam in aīa per ſacramenta: vtpote caracterem vel ornatum: hoc eſt impoſſibile: cum primo detur gratia q̃ caracter: et tunc forma p̄cederet diſpoſitionē: qđ eſt impoſſibile. ❡ Item cū caracter ſit diuinitus impreſſum in ſubſtantia aīe: igitur nõ a ſacramentis: ſʒ a deo imprimitur caracter: ⁊ etiā eſt impoſſibile ꝙ corporalia poſſint in aīa aliquā imprimere formā vl̓ ſignū cum corpus nõ agat in aīam.

Scotus. ❡ Si autem doctor ſubtilis intelligat ꝙ ſacramenta nõ cauſant aliquā diſpoſitionē reſpectu gratie: que ſit forma impreſſa vtpote caracterē in aīa: vera eſt opinio eius: q: ſacramēta met ſunt diſpoſitio mediāte cauſatiõe meriti reſpectu gratie: ⁊ caracteris: ⁊ ſic credo ꝙ intelligat doctor ſubtilis: ⁊ ſi ſic intelligat teneo me cū ſua opinione: ⁊ ſic ſacramenta poterūt dici actiua reſpectu gratie: q: actiue cauſant meritū per quod

a

habetur gratia ꝙuis nō ſint cauſa reſpectu gratie.
¶ Vñ cauſa eſt duplex. Vna eſt a qua ꝓfluit effe-
ctus gratie: gr̃a eñ eſt effect⁹ ꝓfluens a deo. Ideo
deus ſolū dr̃ cauſa a qua ꝓfluit effectus. ſ. gratia.
Alia eſt que facit aliquid circa cām: quo facto ab
ipa ꝓfluit effect⁹. Et ſic ſacramenta pñt dici cauſa
gratie: q: faciunt aliquid. ſ. q: cauſant meritū ꝑ qd̃
cā principalis immediate ꝓducit effectū. ſ. gratiā:
⁊ ſic ſacramēta ſunt cā ⁊ actiua reſpectu meriti: ideo
quodāmō pñt dici cā actiua reſpectu gr̃e. ¶ Deus
A enī ꝑ ſuā voluntatē liberā vt cuicūqȝ adhibebitur
ſignū hoc ſenſibile cū verbis formalib⁹ vt puta cū
iſtis verbis: baptiſo te: in noīe pr̃is ⁊c. ⁊ ſic de alijs
ſacramentis: qd̃ talia ſacramenta cauſent meritū
ꝑ qd̃ mereatur hr̃e gr̃am: ⁊ ſi ſic facit habebit gr̃aȝ
ergo ex mera ⁊ libera volūtate diuina fuit: ꝙ ſacra-
menta cauſent meritū per qd̃ accipiens ſacramētū
mereatur hr̃e ſuā gr̃am: ⁊ ſic ſacramenta ex volun-
tate diuina hñt ſic per modum meriti cauſalitateȝ
effectiuā reſpectu gr̃e: vt cauſa faciens aliquid per
qd̃ cauſa ṗncipalis dat gr̃am: ⁊ ſic pōt ſaluari quō
ſacramenta noue legis conferūt gr̃am que ſic non
faciebant ſacramēta veteris legis: vt videbit̃ ſpiri
tu ſctō dante. ¶ Dicta mee opinionis. Probo au-
Auguſti. ctoritatib⁹ ſctōꝝ. Nā dicit aug. ſuper Io. omel'. 8.
Detrahe verbū quid manet niſi aqua: accedat ver
bum ad elementū ⁊ fit ſacramentū. Sequit̃ que eſt
B tāta virt⁹ aque vt corpus tāgat ⁊ cor abluat. Iſta
auctoritas ſic intelligit̃: ꝙ aqua ſine verbis ſctifica
tionis nō eſt ſacramētū. Nec ē niſi elemētū nō hñs
aliquā virtutē reſpectu meriti vel gr̃e: ideo a v̄bis
tāꝙ a forma recipit ſctificationē ſiue a ſignificatis
verboꝝ: ⁊ ſic aqua cū verbis hȝ virtutē cor abluen
di non effectiue: ſed per modū meriti ꝑ qd̃ hr̃ gr̃a:
corda dignet̃ recipientiū ſacramēta lauās ⁊ mūdi-
Auguſti. ficans. ¶ Itē aug. ꝯ fauſtū ſic dicit: virt⁹ q̄ operat̃
in ſacramētis iugiter manet. Et que eſt iſta virtus
que manet cōpleto ſacramēto: niſi meritū manens
operatū per ſacramenta ꝑ qd̃ hr̃ gr̃a: ⁊ per ipm̄ re
cipiens ſacramentū manet in virtute meriti ⁊ in di-
uina gratia niſi ꝓſtet impedimētū. Multe alie au-
ctoritates poſſent adduci q̄s cā breuitatis omitto:

Secundum correlarium.

A In ſacramētis virt⁹ collata eſt a paſ-
ſione xp̄i efficacia. Iſtud correlarium
ꝓbatur per glo. ad ro. 5. ſicut ex late
re ade dormiētis: aſſumpta ē coſta vñ
formata ē eua: ſic ex xp̄i latere dormiē
tis in cruce ꝓfluxerunt ſacramēta. i. aqua ablutio-
nis ⁊ ſanguis redēptionis per que ſaluatur eccleſia
¶ Item aug. de ciuitate dei. 15. c. 26. loquēs de
hoſtio qd̃ fuit in latere arche dicit̃. Profecto illud eſt
vulnus qñ latus crucifixi eſt lancea perforatū. No
ta oēs quippe ad illud veniētes ingrediunt̃: q: inde
ſacramēta manarūt quibus credentes iniciantur.
B ¶ Vñ ſciendū eſt: qd̃ duplex eſt virtus in ſacramē-
tis. Vna naturalis ex ſua ꝓpria natura vt in aqua
virtus lotionis: ⁊ iſta nō eſt a paſſiōe xp̄i. Alia vir
tus in ſacramentis eſt ꝓducēs meritū ⁊ ſctificatio-
nē propter merita: ⁊ talis virtus eſt a paſſione xp̄i.
q: propter paſſionē xp̄i merētur iſta merita cauſa-
ta a paſſiōe xp̄i: ⁊ a xp̄o inq̄tū eſt deus. Sed requi

ritur fides de xp̄i paſſiōe: qua ipſa ſacramēta quo
dāmodo cōnnect̃ vel cōiungunt ipſi paſſioni cōiun
ctione que eſt ꝑ intentionē explicitā: vel ꝑ itētionē
in gn̄ali vel in ſpāli. Et ſi arguat̃ qd̃ nō hñt effica-
ciā a paſſione xp̄i: q: paſſio xp̄i trāſijt: efficatia aūt
Auicēna ſacramentoꝝ manet: ⁊ dicit auicēna. 6. metha. c. 2.
vnaqueqȝ cauſa eſt cū ſuo cauſato: igitur in ſacra-
C mentis nō eſt efficatia a paſſione xp̄i. ¶ Itē ſi eſſet
in eis efficatia ſeu virtus a paſſione xp̄i eſſet aut in
q̄tum credita: aut inq̄tū exhibita. Non primo mō
q: tūc ſacramēta veteris legis habuiſſent virtutem
iuſtificādi ex vi ſacramenti. Nec ſcd̃o mō q: baptiſ
mus ⁊ eucharistia fuerunt inſtituta ante paſſioneȝ
xp̄i: ⁊ a ſua inſtitutiōe habuerūt vim gr̃am cōferen
di: ergo in ſacramētis nō eſt virtus a paſſione xp̄i.
¶ Reſpon. ad primū dico ⁊ ſi ſacramenta nō ſunt
ſimul cū paſſiōe xp̄i realiter: tñ ſil' ſunt in intētione
per fidē eccleſie q̄ ad paſſionē xp̄i ſacramēta refert.
¶ Ad ſcd̃m dico ꝙ baptiſm⁹ cōpletā virtutē ſuaȝ
habuit a paſſione xp̄i vt a cauſa meritoria inq̄tuȝ
credita ⁊ exhibita a ſua cauſa inſtituēte q̄ fuit aque
paſſionē: ⁊ habuit aliquā virtutem a paſſione xp̄i
vt a cauſa meritoria de propinquo futura ⁊ expe-
ctata: ⁊ aliquo modo iā quaſi inchoata ꝓpter pe-
nalitates quas ꝓ nobis xp̄s aſſūpſit. Vñ baptiſm⁹
añ xp̄i mortē v̄tutē hēbat dimittēdi pctīn originale:
⁊ cōferēdi gr̃aȝ nō tñ tātā ſicut p⁹ ei⁹ mortē. ¶ Sȝ
dubitat̃ vtrū ſit eadē gr̃a illa q̄ datur i ſacramētis
⁊ illa q̄ dat̃ ex virtutib⁹. Rñ. ꝙ ſiue gr̃a ſit idē qd̃
caritas ſiue nō: eadē gr̃a eſt ꝑ eſſentiā gr̃a ſacramē
toꝝ ⁊ virtutū. Differūt tñ rōne ꝓpter dr̄iam cōpa
ratorū ad diuerſos effectus. Quia gr̃a inq̄tū ꝑ ſa
cramentū cōfertur directe ⁊ immediate ordinat̃ ad
ſanandū aīam a morbo pctī vel ad ſanitatē augen
dā. Gr̃a aūt virtutū. i. gr̃a inq̄tū ab ea ſunt v̄tutes
ſeu inq̄tū eſt forma virtutū directe ⁊ immediate or
dinatur ad bñ operādū. Et q: potētia nō pōt bene
operari niſi fuerit ſana. Ideo etiā gr̃a virtutū ex cō
ſequenti reſpicit aīe ſanationē: ſi preceſſit in ea infir
mitas aliqua. Et q: ſanatio aīe diſponit potētias
ad bene operandū. Ideo gr̃a que cōfertur in ſacra
mētis ex cōſequēti ordinatur ad bonā operationē.
¶ Et ſi argueretur ꝙ nō eſt eadē gr̃a in ſacramen
tis ⁊ v̄tutibus: q: in ſtatu innocētie erat neceſſaria
gratia virtutū. Nō aūt gr̃a ſacramētorū q: in illo
ſtatu nō fuerūt inſtituta aliqua ſacramēta: ergo nō
eſt eadē gratia vtrobiqȝ. ¶ Ad iſtud dico ꝙ in ſta-
tu innocentie erat neceſſaria gratia ſacramentoruȝ
non autē que cōfertur ꝑ ſacramenta. Nec inq̄tum
ordinatur ad ſanandum: ſed ad bene operandum.

¶ Tertium correlarium.

Virtus ſupernaturalis nō ponit̃ in ſa A
cramento: vt patet ex vario doctoruȝ
documento. Volo dicere qd̃ in ſacra-
mentis nō eſt aliqua virtus infuſa for
maliter inherens ipſis ſacramentis.
Sed ſufficit ꝙ ſit dei virtus ſubſiſtens ſacramētis
⁊ non inherens. q: virtus dei operatur in ſacramē
tis ad cuiuſlibet effectus ſacramenti productioneȝ
Hoc probatur generaliter de quolibet ſacramen-
to. ¶ Primo ſic. Si talis virtus eſſet in ſacramēto:
aut eſſet diuiſibilis ⁊ extenſa diuiſione ſubiecti: aut

indiuiſibilis ꝛ inextẽſa. Sed nec ſic nec ſic ē. Jdeo non eſt ponẽda talis virtus. Probatur minoꝛ primo ꝙ nõ ſit indiuiſibilis qꝛ foꝛma ſubſtãtialis eſt nobilioꝛ ſuo ſubiecto: qꝛ ſimpliciter independens licet ſcd̃m q̃d depẽdens. Foꝛma accidẽtalis eſt ecõ uerſo. Jdeo foꝛma ſubſtãtialis inextẽſa ꝛ indiuiſibilis põt recipi in ſubiecto diuiſibili ꝛ extenſo ſicut aĩa rationalis in coꝛpe. Sed foꝛma accidẽtalis indiuiſibilis ꝛ inextẽſa recipi in ſubiecto diuiſibili et extenſo: hoc eſt impoſſibile: qꝛ eẽt nobilioꝛ ſuo ſubiecto. Quodlibet aũt ſacramẽtũ eſt extẽſum ꝛ diuiſibile: quare foꝛma indiuiſibilis eſſe non põt in ſacramẽtis. Scd̃o pꝫ ꝙ nõ põt eſſe diuiſibilis ꝛ extẽſa: qꝛ talis eſt maioꝛ ꝛ minoꝛ in maioꝛi ꝛ minoꝛi in ſubiecto: ſed virtus ſacramẽti nõ eſt maioꝛ vel minoꝛ ꝓpter q̃titatẽ ſubiecti: vt pꝫ in oĩbus quare nõ eſt ponẽda talis virtꝯ. ¶ Scd̃o ſic ꝓbatur qꝛ aut talis virtus eſt coꝛpoꝛea vel incoꝛpoꝛea. Nõ incoꝛpoꝛea qꝛ talis non põt recipi in coꝛpoꝛeo ſubiecto. Pꝫ qꝛ accidens vni ꝓpꝛiũ nõ põt eſſe ſub oppoſito ſubiecto. Sed incoꝛpoꝛeũ ē accidens ꝓpꝛiũ ſubiecti incoꝛpoꝛei: quodlibet aũt ſacramentũ eſt coꝛpoꝛeũ q̃tũ ad ſuũ materiale. ergo virtꝯ ſi ē icoꝛpoꝛea nõ põt recipi in ſacramẽtis. Nec põt dici coꝛpoꝛea qꝛ huiuſmodi virtus nõ ponit̃ i ſacramẽtis niſi ad hoc ꝙ ſit ratio cauſandi aliquod ſpirituale in aĩa qd̃ cõpetere nõ põt alicui coꝛpoꝛali: ergo nec ē coꝛpoꝛea nec icoꝛpoꝛea: ergo nulla. ¶ Tertio ſic. Aut iſta virtus eſſet ꝑmanẽs: aut fluẽs. Nõ ꝑmanẽs qꝛ talis nõ põt recipi i ſucceſſiuo: cuiuſmodi ſũt v̾ba ſacramẽtalia. Nec fluens: qꝛ virtꝯ ſacramẽti p̄ſupponit veritatem ſacramẽti. Ueritas autẽ ſacramẽti nõ eſt niſi in vltimo inſtãti ꝓlationis. Jdeo ſequit̃ ꝙ nomen ſpũſctĩ qd̃ vltimo ponit̃ in baptiſmo. ſit receptiuũ alicuius ꝑfectionis ſeu virtutis. cuiꝯ nõ eſt ſuſceptiuũ nomen pr̃is ꝛ filij: qd̃ eſt falſum: qꝛ ſicut ad extra ſic ad intra ē virtꝯ indiuiſa. ¶ Quarto ſic. Aut hec virtꝯ eẽt vna vel plures. Nõ vna qꝛ talis non põt eſſe in diuerſis ſubiectis: cuiuſmodi ſunt aqua ꝛ verba. Nec plures qꝛ coꝛreſponderẽt plures effectꝯ in aĩa. ꝙ non põt eſſe. ¶ Dico ergo ꝙ in ſacramentis non ponitur virtus infuſa. Sed ipſamet ſacramẽta operant̃ meritis ꝑ virtutẽ ſub-

B ſiſtentem que eſt virtus dei que eſt cauſa effectiua gratie pꝛincipalis: ſed ſacramenta cauſant meritũ per quod habetur gratia. ideo vt dictũ eſt ſunt cauſa effectiua gratie aliquomodo. ſicut obſeruatio p̄ceptoꝛuꝫ cauſat meritũ per quod habetur pꝛemiũ gloꝛie eterne: ꝛ tamen obſeruatio pꝛeceptoꝛũ non eſt cauſa gloꝛie effectiua. Sed pꝛo tanto dicit̃ cauſa effectiua quia operat̃ aliquid circa cauſam pꝛincipalem agentẽ pꝛo qua cauſa deus dat gloꝛiã hoc eſt ꝑ meritũ cauſatũ ab obſeruatione pꝛeceptoꝛũ. Sic recte eſt quoniã operant̃ meritũ ſacramẽta: ꝓ qua cauſa agens pꝛincipale. ſ. deus dat gratiam. ¶ Etiã ſuperflueret illa virtus: ꝛ ſi poneret̃ multotiens generaret̃ ꝛ coꝛrumperetur. Nec pꝛo illa ſi poneret̃ aliquid cauſaret̃ in aĩa. Nec etiã cauſaret̃ i p̄a regulariter niſi ex pactiõe diuina cũ eccl̃ia. Et ſic ſine tot ſuperfluis intermedijs in aqua: verbis ꝛ aĩa põt ſaluari ꝙ pactio diuina ſit immediata in ſacramẽtis reſpectu effectꝯ conferendi recipienti ſacramẽta. ¶ Si tamẽ fiat alteratio ꝓpter auctoꝛitates de iſto vocabulo virtꝯ. Põt dici ꝙ virtus vno C

mõ ē vltimũ de potẽtia qꝛ vltimũ de potẽtia ē ſeu veritas ſigni ad ſignatũ: ꝛ hoc ē ſignificare certitudinaliter. Sicut dicit̃. 2. de celo ꝛ mũdo. Ultimum aũt ſigni practici ē qd̃ ſignat efficaciter hoc ē p̄uiꝛe certitudinaliter. Nã nõ poſſet ſigno iq̃tũ practicũ eſt cõpetere maioꝛ potẽtia: ꝛ talis virtꝯ põt cõcedi in ſacramẽto. Sed iſta nõ ē vt aliq̃ foꝛma abſoluta ſed ē relatio cõfoꝛmitatis ad ſignificatũ ꝛ cũ iſta ꝑtineat ad eſſentiã ſacramẽti: tũc opoꝛteret ꝙ nõ tm̃ includeret rationẽ ſigni cũ ſuis differẽtijs: ſed ẽt aliquã rationẽ cõfoꝛmitatis ad ſignatuꝫ q̃ d̾ꝛ veritas i ſigno: ꝛ pꝫ ꝙ iſtaꝝ relationũ vna accidit alteri ꝛ q̃ſi poſterioꝛ fundat̃ in pꝛima. Confoꝛmitas eñ ſigni in ſigno fundat̃ ſeu iſta nõ ꝑtineat: ad ſacramenti rationẽ ſi ſit accidẽs cõcomitãs vt in pluribꝯ ſaltẽ iſta rõ nõ eſt illud vltimũ de potẽtia ſigni practici etiã ſit v̾tꝯ: qꝛ vltimũ de potẽtia ē v̾itas ſigni: qꝛ veritas ē duplex ſigni ſacramẽti. ſ. meriti: ꝛ ſignũ ſacramẽtũ: actiue ſe habet ad meritũ: ꝛ relatiue ad vltimũ terminũ. ſ. ad gratiã quã practice ꝛ ſignificat etiam certitudinaliter: quia ſic deus ſtatuit ꝛ pactizauit. Jſta autem confoꝛmitas poſſet dici quodam modo virtus quia coꝛreſpondet ei veritas.

¶ Tertia concluſio.

Quãuis ſacramenta veteris legis grãm non cõferebant conſummatã: tamen per modũ meriti gratũfacientem conferebãt gratiã. ¶ Ad cuius intelligẽtiam. Notandũ ꝙ deus nullo tẽpoꝛe reliquit genus humanũ ſine remedio neceſſario ad ſalutẽ maxime illos quibus ipſe legẽ dedit vt per eius obſeruantiam pertingeret ad ſalutem. A Fruſtra eñ fuiſſet data talis lex ſine tali remedio: ergo tempoꝛe legis nature ꝛ moſayce dedit aliquod tale remedium legem talem obſeruantibꝯ. Non autem poterant attingere ad ſalutem ſine deletione oꝛiginalis peccati: ergo in illa lege inſtituit aliquod remedium contra illam culpam. Jſtud et non aliud ſeꝫ circũciſio in lege moyſi videtur fuiſſe remediũ contra illã culpã iuxta illud quod dicitur gen̄. 17. Maſculus cuius caro pꝛeputij incircunciſa fuerit delebitur de populo meo: quia pactũ meũ irritum fecit. Gen. ¶ Et ſi obijciatur. Circunciſio nõ fuit data ex lege: ſed fuit data patribus: ſcꝫ abꝛahe yſaac ꝛ iacob. Abꝛahe eñ fuit data pꝛimo añ legeꝫ ꝑ multos annos. ſ. 400. añ legẽ moſaycã datã in mõte ſinay. Sed hoc nõ obuiat quin circunciſio ſit remediũ ꝯ oꝛiginale pctm̃. Et qd̃ deus voluit inſtituere ante legẽ moyſi. Arguit qd̃ nõ ſit remediũ p̄ciſe huius legis. Sed nec lex illud euacuauit: ſed cõfirmauit ꝛ ideo erat remediũ ante legẽ contra oꝛiginale per pactum diuinum. B ¶ Ubi eſt notanduꝫ ꝙ ſacramentum poteſt accipi dupliciter. ſ. pꝛopꝛie et impꝛopꝛie dictum. Alio modo diſtinguitur ſiue diuiditur ſicut ſuperius in inferioꝛa. ꝛ hoc tripliciter. cum enim ſit ſenſibile ſignans aliquid. Uel poteſt eſſe aliud ſacramentum quia aliud ꝛ aliud ſignum Uel poteſt eſſe aliud ſacramentuꝫ qꝛ ſignificationẽ h̄ns: ꝛ hoc dupliciter vel ſimpliciter aliam reſpectu alius ſigni: vel ſcd̃m aliam reſpectu eiuſdem variati ſcd̃m magis ꝛ minus. ¶ Dico ergo ad ꝓpo-

ſtum ꝙ in quacunq; lege pōt inueniri ſacramētū diſtinctū primo mō .ſ. ꝓpriū ⁊ impropriū: in qualibet eñ ſicut fuit aliquod ſacramentū ꝓprie dictū: ita fuit improprie dictū: immo multa talia impropria fuerūt a pncipio: vt genufl ectiones: inclinationes: ꝓſtrationes: multe cerimonie que gñalr̄ ⁊ improprie pñt dici ſacramēta: q: erāt ſacra ſigna: etiā poterāt eſſe multa alia in lege moyſi ⁊ euuangelij Sed loquendo de ſacramento ꝓprie dicto. Dico ꝙ debuit eſſe aliud ⁊ aliud ⁊ in alia ⁊ alia lege. Et hic nō curādo de alijs ſacramentis ſaltem hoc fuit cōgruū de illis que inſtituebant̄ vt medicina ꝯ morbum originalis pcti. Debuit etiā eſſe aliud ⁊ rōne ſignificatiōis ⁊ ratione ſenſibilis inſtituti ad ſignificandum. Primū probat̄: nō quidē ꝙ ſignificatio eſſet ſimplex alia ⁊ alia reſpectu alterius ſimpliciter. Nā ex quo in qualibet lege fuit medicina ꝯtra eundē morbū. Non fuit ſimpliciter quod ſignificabatur per tale ſacramentū in alia ⁊ alia lege. Sed

C debuit ſignificatio alia reſpectu alterius. ſ3 ſcōm maius et minus variari. Quod probatur: quia in proceſſu generationis humane ſemper creuit noti-

Grego. tia veritatis: vt patet per grego. ſuper ezec. ergo cōgruum fuit in lege poſteriori ſignū inſtituerū: euidētius ſignificare ſignatū. Lex autē poſterior ſemper fuit perfectior: q: deus ſemper ordinate agens procedit de imperfecto ad perfectū: lex aūt perfectior requirit perfectiora adiutoria ad ſui obſeruationem igitur lex poſterior debuit habere ſignificātia perfectiorē gratiā: igitur ſic congruū fuit in alia ⁊ alia lege habere aliā ⁊ aliā ſignificationē manifeſtiorē3 in poſteriori lege ⁊ reſpectu ſignati poſterioris. Ex hoc ſequitur qd̄ decuit eſſe aliud ⁊ aliud ſacramentum ꝗtum ad ſenſibile ſignans. Nam magis congruum eſt ad ſignificandum perfectiorem gratiam ⁊ manifeſtius ad ſignandum nouum ſignum imponi ꝗ̄ antiquum remanere. Nam antiquū ex prima impoſitione nullo modo potuit aliud ſignificare ꝗ̄ primo. Ipſum autem ſenſibile imponi in ſcđa lege ad aliud ſignificandum ꝗ̄ etia3 primo vel alio modo ſignificandum non erat ita congruu3 ſicut aliud imponi: vt patet etiam in ſignis practicis inſtitutis a nobis quod rationabilius eſt ad ſignificandum perfectiorem effectum noſtrum: ⁊ manifeſtius imponere nouum ſignum ꝗ̄ remanere antiquū. Ideo ꝗ̄ꝗ̄ ſacramenta veteris erant ſigna ſenſibilia: tamē non ſignificabant tam perfecte gratiam ſicut ſacramenta noue legis: ideo fuit congruum in noua habere aliqua ſigna ſenſibilia que perfectiori modo ſignificarent gratiam ꝗ̄ antiqua. ¶ Sed ſi circum-

Queſtio ciſioni ⁊ ceteris ſacramētis antique legis cōferebatur gratia. Et videtur ꝙ non ad Romañ. 4. Signa-

D culum accepit circumciſionis glo. peccata ibi dimittebantur: ſed ad bene operandum non conferebatur adiutrix gratia nec virtutes dabantur nec au-

Auguſti. gebantur ſicut modo in baptiſmo. ¶ Item augu. ſuper. ps. Ut quid deus repuliſti nos in finem: ait. Illa ſacramenta veteris legis tantum promittebāt ⁊ ſignabant: hec autem noue legis dant ſalutem. ¶ Item circunciſio non aperiebat ianuam regni

Beda celeſtis ſicut vult beda ſuper illud luce. Poſtꝗ̄ con ſummati ſunt dies octo habenti gratiam patuit ianua regni celeſtis: quia illius regni erat heres ſcđ3

aug. lib. 15. de tri. c. 19. ipſa diuidit inter filios re- Auguſti.
gni ⁊ ꝑditionis. ¶ In oppoſitū eſt aug. ſcđo de nuptijs ⁊ cōcupiſcētia. ⁊ habetur de conſec. d. 4. c. ex quo. vbi dr̄. Ex quo inſtituta eſt circunciſio in populo dei ꝗ̄ erat tunc ſignaculu3 fidei iuſtitie dei ad ſanctificationem purgationis valebat puulis originalis veteriſq3 peccati. ſicut etiam baptiſmus valere incepit ad innouationem hominis ex conſtitutione: ꝙ hoc non poſſet niſi conferretur gratia. Item de conſecratione diſtinctione quarta caplo. quod apud nos: vbi dicitur. Quod apud nos valet aqua baptiſmatis hoc egit apud veteres: vel ꝓ puulis ſola fides: vel ꝓ maioribꝰ virtus ſacrificij
Uel ꝓ hijs qui de generatiōe abrahe prodierūt miſteriū circūciſionis in aqua baptiſmi cōfert̄: gratia Beda.
ergo in predictis conferebat̄. Itē beda ſup. luc. 2. Poſtꝗ̄ cōſummati ſunt. idem ſalutifere curationis auxiliū circūciſio in lege agebat: qd̄ baptiſmꝰ tpe gratie agere conſueuit. Ergo dabat̄ gratia ſicut in
baptiſmo. ideo tenendū pro certo ꝙ circūciſio de- E
lebat pctm̄ originale vt p3 per auctoritates ſanctorū. Et ratio eſt dicta ſuperius ꝙ deus nullo tempore reliquit genus humanum ſine remedio. ¶ Sed dubium eſt. Cum per ſacramēta veteris legis delebatur peccatu3 originale. ſi per ipa ex ꝯſequenti da
batur gratia. Doctores hic diuerſificātur. Aliqui F
dicunt ꝙ nō dabatur gratia. Tamen dimiſſis opinionibus omnibus. Dico ꝙ conferebatur gratia gratumfaciens ſed non conſummata: quia per ſacramenta inſtituta ad deletionem peccati originalis conferebatur gratia quia fiebat homo de inimico dei: amicus dei ⁊ gratus ei. Sed non dabant gratiam conſummatam quia non aperiebant ianuam celeſtis glorie. Sed bene habebant gratiam dei et veniſſent ad ſinū abrahe: quemadmodum nunc paruuli baptiſati ad celeſtem gloriam. Paruuli autem legis nature per fidem parentum quoniam fidem habebant in chriſto venturo: ſaluabātur ex ſola illa fide. Maiores autem ſaluabantur in ſacrificijs ⁊ oblationibus ſi fidem habebant in chriſto venturo: que fides a pricipio durauit et durabit vſq3 ad finem. Illi autem de lege moyſi
per circunciſionem iuſtificabantur: et delebatur G
peccatum originale. Sed non eſt poſſibile de potentia ordinata culpam originalis vel cuiuſcunq3 peccati mortalis dimitti ſine gratie infuſione. Nam ſecundum legem diuine ſapientie poſt lapſum nul
lum eſt medium inter gratum qui eſt filius regni H
et peccatorem qui eſt filius perditionis. Nec poteſt de potentia ordinata loquendo conformi legibus a ſapientia et voluntate diuina determinatis: fieri remiſſio culpe: ſine infuſione gratie. Ideo de potentia ordinata nullum liberat nec liberare poteſt a peccato niſi cui dat gratiam. Immo dico fortius qd̄ in quacunq3 remiſſione culpe plus intenditur gratia ꝗ̄ peccati remiſſio. Patet ſic ratione. Nam agens ſcđm rectam rationem principalius intendit perfectionem ꝗ̄ carentiam defectus ſeu imperfectionis q: nō intendit illam niſi propter perfectionem. Deus aūt inſtituens circunciſionem ⁊ alia ſacramenta cum ſit agens ſecundum rectam rationē plus intendit circa perfectionem ꝗ̄ circa carentiam perfectionis: q: non intendit illam carentiam

niſi ꝓpter pfectionē: vñ plꝰ intēdit deus dare pctō
ribus poſitiuā gratiā ꝗ priuationē ⁊ carentiā illiꝰ
ergo pricipalꝰ fuerūt inſtituta ſacramēta propter
gratiā ꝗ ꝓpter remiſſionē culpe ſeu originalis ſeu
mortalis: q: plus diligit ens poſitiuū ꝗ priuatiuū
¶ Sꝫ nunc oportet videre qualiter metuūt ſcti ſa/
cramenta veteris legis nō cōferre gratiam. Dico
vt dictū eſt ſupra ſacramētū pōt accipe ꝓprie ⁊ im
proprie: Et ꝗdem in illa lege multa fuerūt dicta ſa
cramēta improprie: ſcilꝫ purgationes ab immundicijs
contractis ſcdm legē vt pꝫ in leuitico de contractu
mortui: de purgatione ꝑ aquā expiationis: de pur
gatione a lepra ⁊ de alijs huiuſmodi. Erāt etiā eciā
ſacramēta improprie dicta alia ab iſtis: tñ plus ac/
cedentia ad perfectionem: cuiuſmodi erant obla/
tiones hoſtiarū. Hec pertinebant ad cultum pro
I tempore illo quo deus voluit ſic coli. Et illa ſcili/
cet purgationes ⁊ ſacrificia ſeu oblationes dicebā
tur cerimonie ⁊ ſacramenta improprie. Et de iſtis
concedo ꝙ non cauſabant gratiam tanꝗ ſigna ef/
ficatia reſpectu gratie: eo modo quo exponetur in
diffinitiōe ſacramēti. Sed tñ in illis cōtinebat̄ grā
ꝑ modū meriti: lꝫ aliqui negare videāt̄ ꝙ in talibꝰ
ex caritate factis conferretur gratia: hoc videtur ni
mis durum. ſ. ꝙ aliquis ex caritate ⁊ obedientia ſer
uet dei preceptum ⁊ non mereatur habere gratiā.
K Et etiam videtur irreuerenter dictum: ꝙ deus ali/
cui dederit preceptum nolens mereri obſeruantem
preceptū etiā ꝗtūcūqꝫ ex obedientia ⁊ caritate ſer/
uet dei preceptū: imo faceret deū ingratū ꝙ nollet
dare meritū ſeruientibus ſibi. ¶ Nūc aūt de ceri/
monijs ⁊ purgatiōibus ⁊ oblationibꝰ precepta da
ta erāt in illa lege. Pꝫ in multis locis ſacre ſcriptu
re. Et ꝗñ videtur ex textu ꝙ ſint ꝓcepta neceſſaria
ad ſalutem. Puta quis pretermiſerit vel preterierit
ſe luſtrari de aqua predicta: peribit de populo ſuo
aīa illa. que cōicatio nunꝗ ponit̄ niſi ad deſignan
dum trāſgreſſionē pctī mortalis. ergo iudei ex cari
tate obſeruantes ſacramēta ꝓprie dicta meruerūt
gratiam vel augmentum eius ſi eam iaꝫ habebant
Sed non propter hoc illa erant proprie ſacramen
L ta. Sacramentum enim ex virtute operis operati
confert gratiaꝫ: ita ꝙ non requiritur ibi bonus mo
tus interior qui mereatur gratiam: ſed ſufficit ꝙ ſu
ſcipiens non ponat obicem. Sed in iſtis actibus
non conferebatur ex hoc ſolo ꝙ offerens non pone
ret obicem ſed tantum conferebatur ex virtute bo/
ni motus interioris per moduꝫ meriti boni motus
caritatis. Sed preter iſta. In illa lege erat circum/
ciſio que fuit proprie ſacramentum. Unde aug. ſuper
ps. lxxiij. excepit circūciſionē: hec eñ per modū ſa/
cramenti contimuit gratiam ex virtute operis ope/
Auguſti. rati: non tantum ex virtute operis operantis ſcili/
cet motu interiori. Unde credo ꝙ in lege nature ſa
crificium fuit ſacramentum. Et in lege moyſi circū
ciſio: que conferebant gratiam vt dictum eſt: non
conſummatam vt baptiſmus. Tum in lege natu/
re: tum in lege Moyſi erant aliqua que non erant
M ſacramenta que non conferebant niſi per merituꝫ
ſuſcipiētis ex caritate grāꝫ vt erāt oblatiōes in lege
nature: et aqua propitiatiōis: et cerimonie ⁊ alia in
lege moyſi. Tamen illa que erat proprie ſacramen
tum ex virtute propria conferebant gratiam gra/
tum facientem quia delebant peccata ⁊ per conſe/
quens conferebant gratiam. ¶ Ideo ad argumen
ta facta in oppoſitum ⁊ ad omnia dicta ſanctorum.
ſic poteſt reſponderi. ¶ Ad primum cum dicitur
in auctoritate apoſtoli ex glo. ꝙ peccata ibi dimitte
bantur: ſed adiutrix gratia ad bene operanduꝫ nō
dabatur. Dico ꝗ gratia adiutrix que eſt gratia cō
ſummata que facit operari bonum ad operationē
ianue celeſtis non conferebatur per ſacramēta: ſed
bene conferebatur gratia ad bene operandum in
acceptione diuina. ¶ Item reſpondeo ad aug. ꝙ
verum eſt ꝙ ſacramenta antiqua tantum promitte Auguſti.
bant operationem ianue regni celeſtis ex fide ven/
turi: ſed non cauſabant ſalutem. i. gloriam celeſteꝫ
non dabant ex eo ꝙ redemptor non ſoluerat preci/
um noſtre redemptionis. Sed non erat ex defectu
ſacramentorum: cū darent gratiam gratum faciē/
tem. Sacramenta autem noue legis dant gratiam
gratificantem ⁊ gratiam conſummatam quia ape/
riunt ianuam regni celeſtis vt apparet in baptiſa/ N
to: quia ſi tūc decedat ſtatim euolat ad celū. ¶ Ad
aliud. ſacramenta veteris legis nō aperiebāt ianuā
regni celeſtis: ergo nō dabant grām. Uerum eſt qō
nō dabant grāꝫ conſummatā ergo nō dabant gra/
tiam gratum facientem negatur: ⁊ ſic patet quid di
cēdū ē ad oīa dicta ſctoꝝ ⁊ ſic terminet̄. 3ª cōcluſio.

¶ Sequitur primū correlariū.

TRia erant ſacramēta in lege naturali
pro hoīm ſalute finali. Un̄ ſcdm magi A
ſtrum alex. in q̄rta parte ſumme: tria
erant ſacramenta in lege nature. ſ. de/
cime. oblationes ⁊ ſacrificia. Decime
ī portionibꝰ. Oblatiōes ī rebꝰ ⁊ ſacrificia ī aīalibꝰ.
Jō tñ erāt ſacramēta tria tpe illo. ¶ Sed vr̄ ꝙ ꝓ
tēpore illo erant plura ſacramēta ꝗ tria. Conſtat
eñ ꝙ iacob tulit lapidē ⁊ erexit in titulū fundens
oleum deſuper: infuſio illa ſacramētū fuit ꝗ ſignifi/
cabat ſacramētū altaris ergo. ¶ Itē circūciſio fuit
tēpore illo data q: fuit data pr̄ibus. Jo. 7. Cū er/
go circunciſio eſſet ſacramentū: ergo in lege nature Johan.
fuerūt plura ſacramēta ꝗ tria. ¶ Itē damaſcenꝰ
dicit: diluuiū eſſe ſacramētū: ibi eñ prima fuit rō
baptiſmi: ⁊ hoc vr̄ accipere per hoc ꝙ dr̄. 1. pet. 3.
Pauci. i. octo aīe in archa ſalue facte ſunt ꝑ aquā:
qō ⁊ nos nūc ſilis forme ſaluos facit baptiſma Ex
quo ſequit̄ ꝙ in diluuio fuit ſacramētū cū ſignifica
ret baptiſmū. ¶ Itē pnīa ratione ꝯtritionis eſt ſa
cramētū ⁊ tñ in oī tpe fuit neceſſaria: ergo in oī le/
ge fuit ſacramētū penitētie. ⁊ ꝑ ꝯñs in lege nature B
erāt plura ſacramēta ꝗ tria. ¶ Itē ordo fuit tpe le
gis nature: qō pꝫ ex ſacerdotio melchiſedech geñ.
9. Sed ordo eſt ſacramentū genus. ¶ Item quare
oblatio premiſſarum non aſſignabitur ſacramen/
tum ſicut oblatio decimarum. geñ. 4. Abel de pri
mogenitis obtulit gregis ⁊ adipibus. ergo plura
ſacramenta. ¶ Item in nullo ſtatu defuit diuina
gratia ꝗtum ad neceſſaria ad ſalutem. Sed ad ſa
lutem non ſufficit ablatio culpe per gratiam fidei
ſed oportebat ꝙ gratia collata confirmetur vt ſit fi C
nalis: ergo non ſufficit generaliter ſacramentum
quo tollatur peccatum: ſed requiritur confirmatio
gratie cum quo roboretur. Reſpondeo ad iſta ꝙ in

lege veteri aliqua erāt ſacramēta ꝓprie in quibus
remittebatur peccatū et ꝯferebat̄ gratia gratificās
per modū meriti: ſ3 nō cōferebat̄ grā cōſummata
q̄ntū ad apertionē ianue celeſtis: ſicut faciūt ſacra-
C mēta noue legis. Et iſta i veteri lege erāt tm̄ vel re
ducebantur ad iſta tria. Alia erāt ſacramēta rōe ſi
gni et erant ſacramēta iꝓprie: et iſta erāt plura ſi
cut viſum eſt i argumētis. ¶ Et ad primū de ere-
ctione lapidis a Jacob et de infuſiōe olei deſuper.
Dico q̄ iſta erectio nō erat ſacramentū ꝓprie di-
ctū. Nec cōputata iter illa que ſignificabāt ſacra-
menta grē ⁊ iſtituta ad remittendū peccatū et cōfe-
rendū gratiā gratificātē: licet ſignificaret ſacramē-
tū3 eccleſie vel altaris. Ideo quodāmō erat ſacra-
mentū ſed nō ordinatū ad delendū peccatū. ¶ Ad
ſcōm de circūciſione. Dico q̄ q̄uis eſſet inſtituta
añ legē. tñ fuit tm̄ ꝑparatiua ad ſuſceptionē legis.
Hugo. Unde Hugo. ſacramentū circūciſionis añ legis la
tionē ē data et ꝑ ipſum quedā ꝑparatio ad ſuſcipi
endā legē. Ideo nō fuit data quaſi ſacrmentū le-
gis nature. Sed quaſi neophiti inducendi; erant in
quadā manſuetudine ne graue eſſet qñ acciperent
legem. Ad tertiū de damaſceno de diluuio dico q̄
illud nō cōputabat̄ iter ſacramēta: et ideo nō erat
ſacramentū ꝓprie: q2 nō habebat efficax. ſignū in
quo peccatū remitteret̄. Ad quartū cū obijciatur de
penitentia. Dico q̄ tūc penitentia nō erat ſacramē
tum q̄uis natura tūc dictaret q̄ deberēt penitere
de peccatis ſuis: q2 offenderāt deum: tñ nō fuit in-
ſtitutū tūc ad ſignificationē remiſſiōis q̄ntū ad ſa-
cramētum penitentie. ꝓpter q̄ nō ꝓprie fuit ſacra
mentū penitentie q2 nō fuit iſtitutū. ſed extinctū
natura factū: q2 erat penitētia et ordo in lege na-
ture in quadā indeterminatiōe et i cōpletiōe. Ideo
nō erāt plenū ſacramentū: et iō non erāt in veteri le
ge ſacramētum. Ordo autem non erat ſacramētu3
proprie tēpore illo: licet eñ fuerit quedā poteſtas
a deo ordinata ad offerēdū aliquid in ſignificatio
nem. i. ad offerendū quod erat in figura euchari-
ſtie: non tñ fuit diſtincta a poteſtate terrena. Unde
Geneſis. gen. 14. Melchiſedech rex ſalem: dicit glo. Ihero.
hebrei dicunt omnes primogenitos a noe vſq3 ad
aaron pontifices fuiſſe. Et gen. 25. Uende mihi
primo genita: glo. Primogenitura veſtis erat ſacer
dotalis qua induti maiores natu cū benedictione
patris victimas deo velud pontifices offerebant.
Item gen. 27. veſtibus eſau valde bonis. glo. idē
dicit. Ordo prout proprie ſumitur. attenditur in cō
ſecratione perſone: q2 diſtinguitur et ſegregatur
in ſortem dei. Unde veritas ordinis non eſt ex di-
ſpenſatione oblationis ſ3 ex poſitione conſecratio
D nis. ¶ Ad illud de oblatione primitiarum. Dico
q̄ comprehēditur ſub ſacramēto oblatiōis. Ideo
non facit alium munerum. ſacrificium enim diceba
tur immolatio animalium quoquomodo offerret̄
ſiue de animalibus ſiue de alijs ſub oblatione cō-
tinebatur et oblatio vocabatur. ¶ Ad illud quan
do dicitur in nullo ſtatu nunq̄ defuit: et etiam di-
co: q̄ diuina bonitas nunq̄ defuit qñ ſufficienter
q̄ntum in ſe fuit ſubueniret humane ſaluti. Non tñ
ea plenitudine gratie ſicut in lege gratie. Nihilo-
minꝰ dico q̄ nunq̄ defuit gratia homini qua pur
garetur a peccatis et in gratia confirmaret̄: in qua
ne deficeret ſuſtentāretur. Non tamen habebant
gratiam conſummatam ad aperiendum ianuā ce-
leſtis glorie: q2 nondum per redemptorem erat ſo-
lutum debitum peccati.

¶ Secundum corelarium.

Poſt lapſum ſacramenta erāt neceſ- A
ſaria ad ſanādum peccati vulnera.
Probatur. Nam ſacramenta ſunt
medicine que foris adhibentur ꝑ
ſpeciem viſibilem: ſignificans veri
tatem ſalutis. Item parentes pec-
cauerunt per ſuperbiā: qđ peccatum ad poſteros
delatum eſt. Sed remedium contra ſuperbiā eſt ve
ra humiliatio et deuota. Debita humilatio eſt qñ
ſe ſubdit vilibꝰ ſacramentis ꝓpter deum: neceſſari
um ergo fuit dare ad remedium ſuperbie ſacramē
ta in quibus homo ſe deuote deo humiliaret. Ite3
per peccatum receſſerat homo a deo: et ſignum re-
ceperat diaboli ad ciuitatē babilonis pertinebat:
ad hoc ergo q̄ redeat ad recōciliationē cū deo ne-
ceſſaria fuit gratia. Neceſſarium eñ fuit ſignū grē
per quod diſcerneret̄ iterum pertinere ad ciuitate3
dei. Ad militiam aūt dei pertinet ſicut ꝑ ſigna mi-
litaria quis de cuius militia dñi ſit: ſacramēta au
tem ſunt ſigna militie xp̄i: vnde ſacramenta fuerūt
neceſſaria redeūti ad dominū ⁊ ad vnitatem ciuita
tis Iheruſalē. Ite3 ſacramēta ſunt ſigna ſacre rei
i. gratie reparantis. Si autem non eſſent ſigna:
non haberet intellectus ſuam directionem ꝑ quā
tenderet ad ipſam gratiam reparandum. Nec effe
ctus ſequens intellectum haberet deuotionem B
ſicut eſt de homine ambulante in via: et ad ali-
quem terminum tendente: et nullam habente dire
ctionem per quam veniat ad illum terminum. Ne Nota.
ceſſaria ergo fuerunt ſacramenta in eo q̄ ſigna
ad directionem intellectus. In eo vero q̄ ordina-
ta ſunt ad ſanctificandum: propter deuotionem
affectus. Ideo in tp̄e poſt lapſum neceſſaria fue-
runt ſacramenta. ¶ Et teneo q̄ ſacramenta fue-
runt neceſſaria ſtatim poſt lapſum. Non ſimplici-
ter neceſſaria: q2 deus aliter poſſet ſaluare homi-
nem ſed ſic congruum fuit magis. Ideo neceſſitate
congruitatis fuerunt neceſſaria: q2 ſic fuit magis
congruum generi humano. Uñ glo. ad. Ro. 5. qui Roma.
eſt forma futuri ⁊c̄. dicit. Ex chriſti latere fluxe-
runt ſacramenta: ſ. aqua ablutionis et ſanguis no
ſtre redemptionis: per que ſaluatur eccleſia. Un-
de ad eph. Eramus natura filij ire. i. debitores
pene eterne: vt exponit glo. ad quod debitum tol-
lendum ſunt ſacramenta: et ſpecialiter ſacramen-
tum baptiſmi et aliorum que fuerunt remedium
originalis peccati. Item cum in abel et cayn inci-
peret diuiſio ciuitatis ſpiritualis iheruſalem a ci-
uitate babilonis: oportuit habere aliqua ſigna ſa
cra quibus diſtinguerētur ciues iheruſalem a ciui
bus babilonis. Sicut enim videmus in alijs re-
bus q̄ oues gregis vnius diſcernuntur ab ouibus
alterius gregis ſuo proprio ſigno. Et ſacre edes
a non ſacris edibus proprijs ſignis diſcernun-
tur: et ciuilitas nobilis aliquo ſigno dari conſue-
uit vt ciuilitas romana penulla. i. pallio ⁊ veſte lō
ga: et dignitas attrectione gladij. Et officium de-

delis traditiõe virge: vel clauū in clientibꝰ: ⁊ ſic de
alijs officijs: ex quibꝰ oibꝰ accipit̃ ꝙ ſacramēta .i.
ſacre rei ſunt ⁊ fuerunt neceſſaria hoī poſt lapſum
ad hoc ꝙ diſcerneret̃ eſſe ciuis ciuitatis iheruſalē
⁊ de grege ⁊ militia dñi. ¶ Itē eſt notandum ꝙ ꝙ̄
uis ſacrificiū apud hebreos eſſet ſacramentū quia
erat ad prefignationē veritatis ſubſtantie in xp̄o ⁊
eccleſia. Nõ aūt ſacrificiū paganoꝝ q: nõ fuit in ſi
gnū ſuperſtitionis vt in eis religio per quā hoīes
C ſeducerent̃ ad ſuperſtitioſam ſectā. Ideo non fuit ſi
gnuꝫ veritatis ſed falſitatis ſeductionis ⁊ erroris.
ideo ſacrificiū in paganis nõ fuit ſacramentuꝫ ſed
bene in hebreis. Sicut virginitas qua colebāt deā
veſtē non erat virginitas: ſed bene virginitas ſcā
ad honorē dei ⁊ ꝟginis ē virginitas. Sic dicēdū ē
de ſacrificio paganoꝝ ⁊ hebreoꝝ. ¶ Si quereret̃ q̄re
deus nõ ſanctificat ſine ſacrificijs. Reſpõ. ꝙ ī hoc
derogaret̃ ſue diuine iuſticie. Nā in ſanctificatione
ſacramētali oſtēdit̃ plenitudo diuine miſericordie
D ⁊ diſpēſatio diuine iuſtitie. Primū in tollendo cul
pam ⁊ infundendo gratiā ⁊ remiſſionē pene eterne
ꝑ ſacramēta. Scdm eſt in ſubijciēde peccatorē ꝑe
ne. Et maxime ſubijciendo creature inferiori ſe: cui
hugo. creature adherēdo peccauit. vñ hugo. Q: hic con
cupiſcens viſibilia corruptꝰ fuerat: cõgrue repan
dus in eiſdē viſibilibꝰ ſalutis occaſionē recipe debe
bat vt ꝑ eadē reſurgeret ꝑ q̄ corruerat. ¶ Itē alia
ratio eſt vtilitas quā cõſequit̃ ex ſacramētis. Naꝫ
ibi recipiēs humiliat̃ erudit̃: ⁊ exercitat̃. ſicut dicit
E hugo: ⁊ etiā magiſter ſentētiaꝝ: ideo iſta ſacramēta
viſibilia ꝓ ſtatu nature lapſe ſunt remediū conue
niēs vt deo recõcilief homo: dūmodo hoc fiat ex
deuotiõe ⁊ fide ꝓpria in adultis: vel aliena in ꝑuu
lis ipſius cõditoris. Unde hugo. Nemo ſiquidē eſt
q̄ neſciat hoīem rationalē mutis ⁊ inſenſibilibus
elementis cõditiõe ſuꝑiorē exiſtere: ⁊ tñ idē homo
in hijs ſalutē querere iubet̃ ad experiendā obediē
tie ipſiꝰ virtutē. Quid aliud ꝙ̄ ſuo inferiori ſupior
ſubijcit̃ hoc ē qd̃ infideliū oculi q̄ viſibilia ſolū vi
dent: ſalutis ſacramēta venerari deſpiciūt q: in eis
qd̃ foris ē tñ cõtemptibile in ſpecie cernētes inuiſi
bilē virtutē intꝰ: ⁊ fructū obedientie nõ cognoſcāt.
Iob. Unde ſicut dr̃ iob. 7. Militia ē vita hoīs ſuꝑ ter
raꝫ. ¶ Vñ notandū ꝙ in bello ſpirituali q̄ttuor re
quirunt̃. ¶ Primū ē vita q: mortuꝰ bellare nõ põt
Nota de bello: Sic q̄ mortuꝰ ē pctõ nõ ē in vita grẽ: iõ bellare nõ
põt. Requirit̃ ergo vita grẽ q: grã ē vita ſpiritua
lis aīe q̄ vita habet̃ ex fide. ¶ Scdꝫ ē robur q: hõ
debilꝰ ⁊ inualidꝰ pugnare nõ põt: ergo req̄rit̃ robur
in pugna ſpirituali vt hõ ſit fortificatꝰ a ſpū ſctõ: ⁊
tale robur habet̃ ex virtutibꝰ aſſuefactis. ¶ Ter
tiū ſunt arma: duplex eī genꝰ armoꝝ requirit̃. Pri
mū ad ſe tuendū ⁊ reſiſtendū ictibꝰ. Arma aūt mu
nītia ⁊ tuētia in vita ſpirituali ſunt ſacramēta: q:
ex hijs terret̃ diabolꝰ ſicut terret̃ inimicꝰ ſuū vidēs
cõtrariū bene armatū. Scdm genꝰ armoruꝫ ad im
pugnandum ⁊ euadendum: ⁊ ſunt opera virtutum
que impugnant vitia ⁊ temptationes diabolicas.

¶ Tertium correlarium

A In ſtatu innocētie nõ fuerūt iſtituta ſa
cramēta: q: tūc aliculꝰ vicij nõ habue
runt impedimēta. Probat̃ q: ſacramē
ta vt dictū ē fuerūt inſtituta ꝓpter ho
minis excitationē ⁊ humiliationē. ⁊ ꝓpter medici
ſapiētie manifeſtationeꝫ: ⁊ ꝓpter hoīs creationem.
Primū pꝫ ꝑ hugo. lib. 1. de ſacramētis pte. 2. c. 3.
homo qui viſibilia nouerat inuiſibilia vero diuina
agnoſcere nullatenꝰ poſſet niſi exercitatꝰ: vt ꝓpter
exercitationē homo occupatꝰ circa ea q̄ ſunt ſpiri
tualis vtilitatis: nūꝙ̄ vacaret eis q̄ ꝑtinēt ad iniq̄
tatē. Nec etiā ſemꝑ hijs q̄ ꝑtinēt ad vtilitatē corpo
ralē. Vñ ſequit̃ in eodē. c. Sicut ꝑnicioſa elatio fuit
ſuꝑiori nolle ſubijci: ſic laudabilis ⁊ fructuoſa fuit
deuotio ꝓpter ſuꝑiorem etiā inferioribꝰ inclinari.
Scdm .ſ. ꝓpter medici ſapientie manifeſtationē pꝫ
ꝑ Hug. vbi ſuꝑ. c. x. q: non ad hoc inſtituta ſunt ſa hugo!
cramēta vt ex eis eſſet qd̃ in eis eſſet: ſed vt peritiaꝫ
ſuā medicus oſtenderet: in illis remediū ꝑparauit
a quo languidꝰ occaſionē morbi acceꝑit. Vult di
cere hugo. ꝙ ſacramēta nõ ſunt inſtituta ad hoc ꝙ
ab eis effectiue eſſet grã. cū grã ſit in eis ꝑ virtuteꝫ
diuinā ſubſiſtentē in eis. Ideo ꝑ ſacramēta datur
grã ſicut dictū ē. Et ſunt inſtituta vt medicꝰ noſter
ſcꝫ redēptor xp̄s oſtenderet ſapiētiā ſuā nobis dā
do remediū ꝑ ſacramēta: ꝑ q̄ languidꝰ pctõ: q̄ lā
guidꝰ erat: q: in vmbra mortis erat: curaret̃ q̄ lan
guidꝰ occaſionē morbi acceꝑat a medico: cū medi
cus dediſſet ei legē q̄ lex fuit ei occaſio pcti: q: ſi nõ
fuiſſet lex poſita: nõ habuiſſet homo peccatū. Non
ꝙ lex ſit mala aut faciat malū. Sed ꝓpter eiꝰ trāſ
greſſionem fuit occaſio peccati. Ideo ſapienter ad
hibuit medicinam per ſacramenta vt curaret̃ eger
Tertium propter hominis curationem quia vt di
ctuꝫ eſt licet deus potuiſſet aliter curare: tamen vo
luit vt fieret per ſacramēta ⁊c. ¶ In ſtatu ergo in
nocentie non debuerunt inſtitui ſacramēta q: ſunt
remedium morbi: in ſtatu innocentie non erat mor
bus: q: deus creauit parentes bonos ſine cõtagio
nes alicuꝰ morbi ſpiritualis etiā nec corꝑalis: de
buerūt ergo inſtitui poſt lapſum ⁊ in ſtatu morbi.
Et q: in lege nature erat morbꝰ: in ea debuerūt in
ſtitui aliqua ſacramēta tanꝙ̄ medicina cõtra mor
buꝫ. Cū ergo ſacramentū ſit ſacre rei ſignū. ideo ſa B
cramenta veteris legis ſiue naturalis ſiue ſcripte
erant rei ſacre ſignū ſicut ſatis declaratū eſt ſupra.
¶ Sed dubitat̃. Si ſacramēta legis nature q̄ erāt
fides. oblatio. ⁊ ſacrificiū: remittebant pctm̃ origi
nale. Dico ꝙ ſic. vñ de cõſec. d. 4. c. qd̃ apd̃ nos di
citur. Qd̃ apud nos valet aqua baptiſmatis: hoc
egit apud veteres: vel in ꝑuulis ſola fides. Vel pro
maioribus virtus ſacrificij ⁊ oblationes vel hijs
qui de generatione abrahe proceſſerunt miſterium
circumciſionis: ergo cum in baptiſmo deleatur pec
catum originale: ergo in alijs ſacramentis predic
tis. ¶ Sed dubitat̃ ſi in lege naturali mouebātur
paruuli. Cum non haberent propriam fidem nec
virtutem ſacrificij habebant quia non immolaue
rant aliquod animal in ſacrificio quomodo ergo
ſaluabantur. Dico ꝙ ſaluabantur in fide parен
tum. ideo non ſaluabantur in fide propria: ſed in
fide aliena: quia peccatum originale in paruulis C
nõ fuit ex actione ꝓpria ſed aliena. ita poterāt ſal
uari ī fide aliena ⁊ nõ ī ꝓpria. fuit ergo cõgruū vt
ſubueniret eis fides aliena: ſicut habuerant pecca
tum ex actione aliena. ¶ Sed que fides erat illa.
Dico ꝙ erat fides qua credebant in nomine veteri

⁊ liberatoris: In hac fide ſalui fiebāt ⁊ habebāt
pctōꝝ remiſſionē. Et in tali fide ſalui fiebāt paruu/
li qñ parentes credebant illū ſaluari in noīe vēturi
¶ Sed dubitatur ſi ſola fides chriſti venturi parē
tum carnalium: liberabat paruulos. Dico ꝙ non
ſolū fides parentū carnalium paruulos liberabat:
immo etiā fides quorumcunqꝫ aliorū dirigentiū fi/
dem chriſti implicitā vel explicitā ad paruuli ſalu
tem. Implicitam quo ad laycos: ⁊ explicitam quo
ad doctos. Quia niſi fides in actu dirigeretur. non
ſufficiebat fides habitualis: ſed requirebatur fides
actualis: quia directio actus fidei ad paruulum ꝑ
intentionē: requirebatur intentio applicans illum
actum ad paruuli emundationem. ¶ Sicut in ba/
ptiſato requiritur intentio baptiſantis ſaltem ſemel
applicata. i. habuerit ſemel intentionem actualem.
⁊ non auertatur ab illa. ¶ Sed dubitatur. Si ille
paruulus diſcederet ſine illa fide applicata: quid
erat ō illis. Dico ꝙ ſicut nūc de paruulis nō bapti
ſatis. ¶ Sed queritur illi paruuli qui erant mor
tui ad quem locum tendebant. Dico ꝙ ad ſinum
abrahe ſicut nunc noſtri paruuli baptiſati tendūt
ad gloriam eternam. Et ſi mouebantur ſine fide pa
rentum vel alterius ibant ad limbuꝫ ſicut nunc no
ſtri non baptiſati. ¶ Sed dubitatur. Si fides ſola
ſine alio ſigno exteriori viſibili: ſufficiebat ad de/
lendum peccatum originale in paruulis. Dico
Greg. opinionibus dimiſſis cum Greg. ꝙ ſufficiebat mo
tus interior fidei per intentionem directus ad ſalu
tem paruuli ſine quocunqꝫ ſigno alio exteriori: cuꝫ
non inueniatur ad purgationeꝫ peccati originalis
preceptum fuiſſe aliquod ſignum exterius exhibe/
ri. ¶ Sed quid de paruulis qui moriebantur in vē
tre matris. Nunquid ſaluabantur in fide parentuꝫ
Dico ꝙ non. ſicut de paruulis nr̄is qui moriuntur
in vtero matris quia non poteſt renaſci ſi nō eſt na
tus. Sed poterat ⁊ poteſt ſaluari in vtero ma/
tris per martyrium ⁊ ſanguinis effuſionem pro/
pter ſuſtinentiam fidei. Nam ſi mater ſuſtinendo fi
dem interficeretur ⁊ eſſet pregnans paruulus ſi eſt
natus ſaluatur in ſanguine. Et hec ſufficiāt de iſta
queſtione. ¶ Sequuntur rñſiones ad rationes in
oppoſitū factas in principio queſtionis. ¶ Ad pri
mam. Qñ arguebatur. Ois virtus finita pōt cōica
ri creature: tranſeat. Sed creatio eſt virtus finita.
Negatur. Et ad probationē. Dico ꝙ inſufficiēter
diuidit. Nam ideo creatura nō pōt creare propter
repugnantiā terminoꝝ: q꞉ nihil repugnat ad aliq̄d
Et q꞉ potentia finita ſemper preſupponit materiaꝫ
ad agenduꝫ: q꞉ repugnat oī creature de nihilo face
re aliquid cū ſit maxima repugnantia: Ideo facere
aliquid de nihilo requirit maximā potentiā ⁊ infi/
Tho. nitā. Et ſic ſolus deus pōt creare. Poſſet ſcđm tho.
reſponderi qđ inter ens ⁊ nihil eſt diſtantia infinita
ſed de hoc viſum eſt ſupra. Ideo maneat prima re
ſponſio. Vel đr ꝙ ꝗuis creatio paſſiua ſit in crea/
tura: ⁊ talis nō eſt in creatura infinita. Tamē crea/
tio actiua eſt infinita eterna in deo qui creauit oīa.
pro tali procedo. Et talis nihil preſupponit nec ex
parte materie: nec ex parte forme nec efficientis nec
finalis. Sed omnis creatura ſaltem preſupponit
actionē prime cauſe: ideo creare non poteſt. ¶ Ad
Auguſti. ſcđam qñ arguebatur de Aug. Que eſt iſta tāta vir
tus aque ⁊c̄. Sed non abluit cor. id eſt animam ni
ſi per gratiam: ergo ſacramentum baptiſmi habet
virtutem effectiuam creandi gratiā. Dico ꝙ Aug. Auguſti.
non intelligit qđ baptiſmus de ſua virtute cauſet
gratiam effectiue. Sed cor abluit virtus ſuprema
dei ſubſiſtens in baptiſmo. Ideo que eſt tanta vir/
tus aque (querendo dicit) vt cor abluat. Quaſi ta/
cita ſit reſponſio ſic. Que eſt tanta virtus aque.
Reſpondetur ꝙ non eſt virtus aque in ſe: ſed eſt
virtus diuina ſubſiſtens in aqua ⁊ mediante ſacra
mento aque quod cauſat meritum: ſuperna virtus
infundit gratiam. ¶ Ad tertiam cuꝫ arguebatur ꝙ
virtus creatiua de nihilo: et v̄tus annihilatiua ſunt
equalis virtutis Traſeat iſta. Sed cum dicis ꝙ vir
tus adnihilatiua non eſt potentie infinite: negatur
quia ſolius dei eſt annihilare. quia annihilare non
eſt agere poſitiue, ſed non agere: id eſt non conſer/
uare: ſolius autem dei eſt conſeruare totam creatu/
ram ⁊ totaliter ⁊ breuiter ſicut quelibet creatura
requirit ſecum cauſam concomitantem in fieri. ſcꝫ
principium potentiale que eſt materia. Ita ſuper
illud non poteſt deſtruendo ſicut nec producendo:
⁊ per conſequens neceſſario aliquid relinquit ſicut
neceſſario preſupponit. Sicut autem creatio pro/
prie dicta eſt productio de nihilo: id eſt non de ali/
quo quod ſit pars primi producti receptiuum for/
me inductiue. Ita adnihilatio eſt deſtructio in ni/
hil: ita ꝙ non remaneat compoſitum nec partes eiꝰ
ſcꝫ materia ⁊ forma Cum autem forma deſinit. non
eſt proprie adnihilatio quia remanet aliquid. ſ. ſub
iectum eius. ſ. materia. Cum forma non poſſit eſſe
per ſe niſi cum materia: vel aliquid loco materie: ſic
non poteſt proprie adnihilari niſi adnihiletur ma/
teria. Vel ſi dicatur ꝙ forma inceptum forma adni/
hilatur. Dico ꝙ ſi eſſet adnihilatio non eſſet ad/
huc virtute creature ſed virtute dei qui non vult cō
ſeruare eam. ¶ Ad quartam de peccatore adnihi/
lante gratiam. Dico ꝙ peccator propter demerita
ſua meretur ſubſtractionem influxus gratie: ⁊ ita
deus adnihilat gratiam mediātibus demeritis eiꝰ
⁊ non peccator. ¶ Ad quintum cum dicitur de ar/
tificibus. Dico ꝙ artifices requirunt materiam ⁊
inſtrumenta: cum quibus agunt. Res autem na/
turales preſupponunt materiam ad agendum. Et
ꝗuis angelus non ſit corporeus: tamen tanta repu E.
gnantia eſt de nihil ad aliquid ꝙ virtus angelica
non poſſet facere de nihilo aliquid. Saltem requi/
reret actionem prime cauſe: ⁊ per conſequens req̄re
ret aliquid in ſua actione. Et tamen cum actione
dei vltra requirit aliquid in quo agat et ſic nullo
modo angelus poteſt creare. ¶ Ad confirmatio/
nem: quia actio tranſiens requirit paſſum: ergo
actio immanens non requirit paſſum. Negatur iſta
conſequentia: quia actio immanens cauſatur ex po
tentia ⁊ obiecto: ergo potentia in ſua actione imma
nente requirit obiectum. Et requirit actio etiam po
tentiam que paſſiua eſt: quia actio recipitur in po/
tētia. Et ſic ꝑſuppoſito obiecto pōt operari aliter nō
Et etiā ꝓpter maximā repugnātiā: ſicut dictuꝫ eſt
ſupra. ¶ Ad ſextū de adequatiōe. Dico ꝙ iſtud di
ctū nō arguit de equalitate effectus ad ſuā cauſam
q꞉ impoſſibile eſt aliquē effectū eſſe equalem deo:
ſed effectꝰ adequās potētiā poteſt ibi intelligi ſcđꝫ

proportionē preciſam hoc eſt hñs talē proportionem ad cauſam qualē nullus põt hr̃e puta ꝓmꝰ poſſibilis illi cauſe: ꝗ ꝙ ille effectꝰ nõ adequat potentiā ſcðm equalitatē: ſed ſcðm proportionē. Et ideo ſi in maiori intelligatur nõ adequās ſcðm ꝓportionē. Negatur ipſa maior: qꝛ tūc ſequeretur ꝙ creatura ſeu effectus inferior ꝑio poſſibili vt puta angelo primo poſſibili ꝓducto oīs effectꝰ inferior angelo poſſet ꝓduci a ſupremo poſſibili ꝓducēdo ſcʒ a poſteriori creatura que põt ꝓduci a deo. Cū ergo ſit effectꝰ aliq̃s inferior illo ꝑio ꝓducibili ꝙ nõ põt ꝓduci niſi per creationē vt puta aīa. ergo ꝑ illā creaturā ſupremā poſſet creari aīa. Dico ꝙ illa ē falſa ꝙ aliq̃s effectꝰ inferior ꝑio ꝓducibili poſſit ꝓduci a ſupremo poſſibili qꝛ aliqui effectꝰ ꝓducūt de nihilo ſicut aīa quā nulla creatura ꝓducere poſſet niſi a ſolo deo propter cauſas ſuperius dictas. ¶ Ad ꝓbationē maioris qñ dr̃ qð deus nõ ſcðm totā potentiā ſuā producit effectū creatū ergo ſufficeret potētia minor. Dico qð nõ ſcðm totā potētiā ſuā producit. Nõ eñ oportet agens ſcðm totā potentiā ſuā producere qꝛ tale agens eſt agens libere nõ neceſſitate. Vel dicitur qð deus actione infinita ſcʒ ab eē non agit infinite ſed finite: qꝛ ab extra non producit infinitū. Sed per gradus finitos ſcðm ꝓportionē maioris vel minoris perfectionis in effectu: ideo effectꝰ maioris ꝑfectionis maiorē ꝑfectionē oñdit in cauſa ⁊ eminentius oñdit cauſam. Tñ oīs effectꝰ equalē manifeſtat potētiā: qꝛ diuina potentia nõ diuiditur per gradus. Ideo quicūq; effectus demonſtrat potentiam totam equalem: ſed perfectior effectus eminētius manifeſtat. ¶ Ad vltimum. Cauſa ſcða plus põt in virtute cauſe prime ꝙ in virtute propria. Dico ꝙ ꝗuis omnis cauſa ſecunda preſupponat actionem prime: tñ agit in virtute propria per propriā formā ſibi intrinſecaʒ: qꝛ ſi per aliud ageret: hoc eſſet in virtute alterius qꝛ virtus eius nõ ſufficeret ad agendum. Cū ageret in virtute alterius. Et tunc plus ageret virtus alterius ꝙ cauſa ſecunda. Nec cauſa ſecunda ageret per formam ſibi intrinſecā: ſed per motionem alterius. Et ideo non haberet formam actiuam in eſſe quieto. Quando aūt dicit ꝙ cauſa ſcða in virtute propria põt in quodcūq; producibile nõ per creationē. Si intelligat in virtute propria preſcindendo actionem prime cauſe: falſa eſt: quia in virtute propria nihil producere poteſt. Nec in virtute propria propriā formā ⁊ naturaleʒ. etiā preſupponēdo ordinem prime cauſe. Non poteſt attingere terminum creationis. Et ſi deus imprimeret ſibi formaʒ ſupernaturalem per quam haberet actionem creandi: tunc creare poſſet. Si ergo per naturalem creare non poteſt: ergo creabit per formam ſupernaturalem. Dico ꝙ tunc cauſa ſcða nõ eſſet cauſa actiua: nec ageret proprie: ſed cauſa ſuperior eſſet cauſa actiua in eo quia agitˀ cauſa ſcða in virtute alterius. Sicut ſi homo exiſtens in naui quieſcens et nauis moueretur ab aqua: ꝗuis ad motionem nauis homo moueretur. Tñ nõ moueretur per formaʒ ſibi intrinſecā ideo non eſſet cauſa actiua motus. Sic eſt in propoſito: quia cauſa ſcða non eſſet cauſa actiua creationis cū moueatur per cauſam extrinſecā: ⁊ ſic nõ eē creatio quia preſupponit aliquid extra ſe ſcʒ formaʒ ſupernaturalem. Creatio autem nihil preſupponit. Ideo ſolus deus poteſt creare quia nihil preſupponit extra ſe. Et ſic terminetur tota prima queſtio.

¶ Sequit̃ queſtio ſecunda.

A Utrum fuerit recta ⁊ rationabilis ratio vt fieret circunciſionis inſtitutio. Videtur ꝙ non. Peccato enim originali non debetur pena ſenſibilis Sed in circunciſione dabatur pena ſenſibilis ⁊ erat in remedium peccati originalis: ergo non fuit conuenienter inſtituta cū haberet annexā ſibi penā. ¶ Itē tāto medicina eſt facilior tanto eſt melior. ſed facilior erat medicina in lege nature contra peccatum originale ꝙ circunciſio: ergo inconueniens fuit circunciſionem inſtituere primo remedio dimiſſo. ¶ Item originale contractum eſt culpa alterius. Nullo iure punitur aliquis peccato alterius: ergo ⁊c̃. ¶ Item peccato originali nõ daẗ pena ſenſus. ſed ſolū pena dāpni ergo ꝓpter originale tollendum non erat inſtituenda circunciſio cū tanta pena ſenſus eſſet in eius receptiõe. vnde glo. ſuper ꝑs. Ne tradas me in animas tribulantium me. Omne peccatum redit in ſuum actorem: culpa enim ſuos plectitur actores ergo pro peccato originali nõ debet dari pena ſenſus: cum paruuli cumˀ tanto peccato decedētes nõ puniantur pena ſenſus. ¶ Item. Sicut culpa alterius cõtrahitur originale. ſic etiā ex alio debet habere remedium vnde paruuli ante legem ſcriptam in fide parentum ſaluabantur. Similiter videtur ꝙ in lege ſcripta debebant ſanari ⁊ ſaluari per circunciſionem parentuʒ ⁊ fidē ſicut trahunt culpam originalem a parentibus. ¶ In oppoſitum. deus inſtituit circunciſioneʒ vt patet geñ. 7. Sed omnis B inſtitutio a deo facta eſt conueniēs: ergo cõueniēter fuit inſtituta circunciſio. ¶ Dico ꝙ circunciſio congrue fuit inſtituta ⁊ ordinata ſeu aſſignata. ¶ Primo ꝗtum ad actum qui erat amputatio ſuperfluitatis ꝑ quod notabatur ꝙ venire debebat et naſci de populo circunciſio qui amputaturus erat omnem ſuperfluitatē peccati a ꝑdeſtinatis. ¶ Scðo fuit congrue inſtituta ſcðm modum actus: fiebat inciſio circularis per quod notabaẗ ꝙ amputatio culpe amputanda erat per vnam formam circularem q̃ eſſet vera qꝛ deus: ſpera enim eſt deus infinita cuius centrum eſt vbiq; ⁊ circunferentia nuſq;. Sicut idē pūctꝰ in circulo eſt principiū ⁊ finis. Silr C ꝑvnā ꝑſonā q̃ eſſet deus ⁊ homo ꝑ modū circuli. ſicut a principio vno hõ egrediēs eidē principio tāq; ſuo finiūtẗ ⁊ reuertiẗ ꝑdeſtinatꝰ. ¶ Tertio circunciſio fuit ꝯgrue iſtituta ī remediū pcti originalˀ quo ad mēbrū: qꝛ pctm̃ originale ad poſteros tranſfundiẗ ꝑ ꝯgnationē libidinoſam que repreſentabaẗ rõne membri in quo fiebat ⁊ in quo eſt maior rebellio carnis Etiā ꝓteſtabanẗ ꝙ xp̄s q̃ afferebat remediū cõtra pctm̃ originale: erat ex eis naſciturꝰ. Et ideo apud antiquos pr̃es maximū erat iuramētum qð fiebat ſub femore: qꝛ tūc iurabaẗ ꝑ illū q̃ ꝓmiſſus debebat naſci ab eis. ¶ Quarto fuit ꝯgrue iſtituta quo ad inſtrumentum. Nam fiebat in cultro lapideo: q̃ figurabat lapidem illum abſcindendum de mon-

te ſine manib⁹: q̄ reſecare debebat oē ſupfluū originalis peccati ſeu culpe. Tñ cult⁹ lapide⁹ nō erat neceſſitatis q: poterat circūciſio fieri cū alio iſtrumēto. Tñ iudei faciebāt cū cultro lapideo ꝓpter ſolēpnitatē q: pſes coꝝ circūciſi fuerāt hoc inſtrumē-
Judic. to vt pꝫ de ioſue q̄ circūcidit pplm iudeo ꝛ iudic. 5
¶ Quinto ꝯgrue fuit inſtituta circūciſio rōe ſexus q: fiebat ſolū in ſexu virili. Rō ē: q: p̄ſtabant xpm naſiturū de eis p̄ciſe q̄tum ad hominē: quia de ſolis viris iudeorum deſcēdit chriſtus. Sed ꝛ de mulieribus gentiliū deſcendit etiā chriſtus vt patet de raab: de ruth: de barſabe: debebat autem xp̄s eſſe vir ꝛ non mulier: ideo ſi mulieres fuiſſent circumciſe non fuiſſet vera ſignificatio. ¶ Sexto fuit congrue inſtituta q̄tum ad octauam diem: ꝛ ſignificabat ꝙ ſicut in adam oēs moriuntur quia per peccatū
D ade omnes erant mortui. Sic in viro naſcituro de eis vno. omnes reſurrecturi erant per gratiam: quā reſurrectionē ſignificatam per octauam diē faciet deus in octaua etate. ¶ Septimo vero fuit circumciſio cōgrue inſtituta quo ad populum quia diſtinguebat populū de quo naſcitur⁹ erat xp̄s ab alijs nationib⁹ ꝑ tale ſignum. ¶ Octauo congrue fuit inſtituta quo ad primum ſuſcipientē q: abraham.
E Vñ ſi queras quare non fuit data ade. Reſpon. q: non poſſet ſciri de qua progenie xp̄s naſci debuiſſet. Et q: naſci debuit de populo ſpecialis ric⁹. Et quia oportuit pri⁹ populū eligere q̄ legē populo dare ideo primo data eſt patri abrahe: q: fuit primus pater fidei ꝛ ipſe primo dimiſit domū ſuā ꝛ populū ꝓpter deū. ¶ Nono quo ad vinculū obligationis. Nā circumciſio obligabat quemlibet de populo illi⁹ tēporis: ſicut mō obligat baptiſmus. Et qui clamabat in lege veteri. Aīa que circumciſa nō
Gen. fuerit: delebit̄ de populo ſuo Gen. 17. Hodie in lege noua clamat. Niſi q̄s renatus fuerit ex aqua ꝛ ſpūſancto non intrabit in regnum dei Johan. 3.
Johan. ¶ Decimo quo ad effectū tam intrinſecū q: ꝑ circunciſionē delebat̄ originale q̄ extrinſecū q: figurabat aliquē naſciturum de eis q̄ oēm culpā tā originalē q̄ actualē debebat amputare illis qui nō ponerēt obicē. ¶ Sed dubitat̄ quare popul⁹ q̄ nat⁹ eſt in deſerto per quadraginta annos fuit icircumciſus: ꝛ poſtea circūciſi ſunt a ioſue in galgala. Nō legit̄ eis fuiſſe peccatū: ꝛ tñ erat diuinū p̄ceptū ideo videt̄ ꝙ circūciſio nō fuit bñ ordinata die octauo cū illi in. 40. annis nō fuerit circūciſi. Reſpō. illi q̄ fuerūt circūciſi a ioſue i galgala fuit diſpēſatū iſpi
F ratiōe diuina duplici de cā: q: vt habet̄. Nu. 9. qñ nubes eleuabat̄ de tabernaculo debebāt ꝓficiſci: ꝛ q: nō p̄ſciebāt futurā eleuationē nubis: nō potuiſſent ſine magno grauamie ꝓficiſci qñ de nouo fuiſſent circūciſi: ideo diſpēſatū fuīt cū eis vt nō tenerētur circūcidi in deſerto. Etiam dū erāt in deſerto in quo alij nō habitabant cum eis: ſufficienter erant ab alijs diſtincti populis. Ideo diſpenſatū eſt eis ne tenerentur circumcidi in deſerto.

¶ Sequitur prima concluſio.

Gen. Deo ē data circūciſio vt dicit vera opinio. Pꝫ ſic Gen. 17. dr̄. Dixit dñs ad
A abrā. Tu cuſtodies pactū meū: ꝛ ſemē tuū poſt te in generatiōib⁹ ſuis. Hoc ē pactū m. ū ꝙ ſeruabitis iter me ꝛ vos et ſemē tuū poſt te. Circūcidet̄ ex vobis oē maſculinum: ꝛ circumcidetis carnem preputij veſtri vt ſit in ſignum federis inter me ꝛ vos. infans octo dierum circumcidetur in vobis ꝛc. ¶ Sed dubitatur Cum deus non dederit legem per ſe ſed per miniſterium angelorum. Cum circumciſio ſit initium legis. videtur ꝙ dari debuerit per miniſtrum ꝛ non immediate a deo. A ſimili enim videtur ꝙ debeat eſſe de remedio originalis. ¶ Dico ꝙ circumciſio data fuit in remediuꝫ peccati originalis: quod a ſolo deo eſt per meritum paſſionis chriſti. Ad oſtendendum ergo ꝙ a ſolo deo, eſt deletio peccati originalis data: a ſolo deo immediate eſt data circumciſio ꝛ non per miniſtrum vt oſtendatur ꝙ deletio culpe eſt a ſolo deo tanq̄ a cauſa effectiua ꝛ principali. ¶ Sed dubitatur ſi ſolo abrahe ꝛ ſemini eius data eſt circumciſio in preceptum. ¶ Dico Non tantum preceptum de circunciſione datum eſt illis: ſed etiam preceptum cadebat vernaculis emptitijs ꝛ omnibus habitantibus in domo vt patet ex forma precepti. dicitur enim. Tam vernaculus q̄ emptitius circūcidetur: ꝛ quicunq̄ eſt de ſtirpe veſtra. Hoc etiam patet expreſſius per precepti impletionē. dicitur eniꝫ ꝙ abram tulit omnes vernaculos ꝛ vniuerſos quos emerat ꝛ circumcidit illos. Tamen eſtimo ꝙ preceptum in q̄tum datum erat abrahe ꝛ ſemini eius erat neceſſitatis. Sed in alijs non erat neceſſitatis: ſed honeſtatis quia honeſtum eſt: vt ſeruus conformetur domino ſuo iuxta illud Eccl. x. ſecundum iudicem populi ſic ꝛ miniſtri eius. ¶ Dubitatur vtrum obligati erant illi qui non erant de ſtirpe abrahe ſic ad circūciſionem: vt peccarent mortaliter ſi non erant circumciſi: etiā ſi eſſent de domo abrahe. ¶ Dico ꝛ michi videtur ꝙ non peccarent mortaliter. Sed domus erat obligata ſic ꝙ principales de domo erāt obligati q̄tum in ſe erat ad circumcidendum illos ſi in domo volebant morari: quia aliter diſſonaret in ritu familia a domino. Et hoc etiā videtur extrahi ab exod. 12. vbi dicitur ꝙ oportuit prius vernaculum vel empticium circuncidi ad hoc ꝙ celebraret phaſe. Et ita ſi volebat celebrare ritum conditio-
naliter tenebatur. Alie autem nationes non erant B
obligate ad preceptum circumciſionis quia ſoli populo iſrael data erat circumciſio in remedium peccati originalis: ꝛ non alijs nationibus. ¶ Dubita-
tur quare circumciſio magis fiebat in viro q̄ in mu- C
liere. Dico ꝙ multiplex eſt ratio. Prima quia q̄uis morbus fuerit vniuerſalis tam viro q̄ mulieri tamen ratiōe cauſe que erat particularis fuit data particularis medicina. Quia corruptio que fuit cauſa morbi fuit perſone ſingularis corruptio. ſ. primi hois. Perſona eñi ei⁹ corrupta corrupit naturam: ex cuius corruptione eſt: corruptio generaliter perſonalis. Et quia preceptum fuit datū ade. ꝛ per virum deſcendit preceptum in mulierem: omnes deſcēdētes a viro obligati erant in viro vt habetur ad ro. 5. per vnum hominē peccatū in hūc mundum intrauit ꝛ per peccatum mors. Et ꝑ virū tranſfuſa eſt corruptio: ideo in viro fuit circumciſio remedium particulare. Tamen quia in viro eſt ratio principalis purgationis quia ſe habet in ratiōe actiui: mulier vero in ratiōe paſſiui: ideo vir-

fuit cauſa deſcenſus morbi ad poſteros. Unde cõueniens fuit vt illi daretur remediũ qui fuit cauſa morbi. ¶ Item in primo homine perſona corrũpit naturam: in alijs vero natura corrũpit perſonam. Item eſt alia ratio ſcꝫ ſignificatio corruptionis anime ſignificata per circunciſionem. Unde Hugo. ſolum maſculis data eſt circunciſio carnis: quia ſacra ſcriptura per maſculinũ ſexũ aiaꝫ dat ſignificare: per mulierem vero carnem ſignificare ſolet vt videlicet oſtenderetur ꝙ illa exterior circunciſio animabus ſanctificationẽ obtulit: ſed carni non abſtulit corruptionẽ. Unde ſciendũ ꝙ circũciſio nõ obligabat omnes deſcendentes ab abraam: ſed ſolum illos qui erant de domo vñ iſmael tenebatur. Similiter et eſau: ſcꝫ deſcendẽtes ab illis nõ tenebãtur illi enĩ conuertentes ſe ad cultum alienum ſeparauerunt poſteros ſuos a domo abrahe. Sꝫ omnes qui permanſerunt de domo vt illi quibus fuit data terra ꝓmiſſionis: et patres eorum fuerunt obligati non ſolum illi per quos deſcendit generatio ab abraham vſqꝫ ad xp̄m: quia tunc ſolum illi de tribu iuda obligati eſſent. ſed etiam obligat duodecim tribus et oĩs populus iſrael. Unde in ſignum huius in inſtitutione pacti de circunciſione ꝓmiſſa fuit abrahe terra chanaam. Unde gen. 17. ſtatuã pactum meum ſuper me et ſuper te et inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis fidem ſempiternam. Daboqꝫ tibi et ſemini tuo poſt te terram peregrinationis tue. Sequitur. Tu ergo cuſtodies pactum meum et ſemen tuum poſt te. Ecce ꝙ cuſtodie pacti promiſit promiſſionem ſic inſinuans ꝙ quibus facta fuit ꝓmiſſio tenerentur cuſtodire pactum. Oẽs deſcendentes de Jacob tenebãtur. Nã omnibus illis facta fuit ꝓmiſſio terre ꝓmiſſionis. Unde debebant diſcerni a gentibus qui alios ritꝰ habebãt. Dicendũ eſt ergo ꝙ illi qui fuerũt de domo abrahe vt iſmael et eſau tenebãtur legi circũciſionis. Sed alij qui non fuerũt de domo abrahe nõ tenebãtur. Unde filij iſmael et filij eſau nõ tenebantur: quia patres eorum conuerterũt ſe ad alium ritum: et filios alienauerunt a domo abrahe. vnde gen. 25. due gẽtes ſunt in vtero tuo et duo populi.

¶ Primum correlarium.

A Data a deo circũciſio: octauo die cadebat ſub precepto. Probatur ꝙ erat ſub precepto ꝙ octauo die circunciderentur: quia fuit determinata fieri in octauo die Geneſis 17. infans octo dierum circuncidetur: ergo erat preceptum. Itẽ i precepto de circunciſione fuit mentio de tribus ſcꝫ de ipſa circunciſione: de tempore: et de membro in quo exercendus erat actus: quia preceptum fuit vt maſculus circunci deretur ⁊ die octaua: ⁊ in carne ꝑpucij. Sed duo cadebant ſub precepto ſcꝫ circũciſio et ꝙ fieret in mẽbro preputij: ergo tertiũ cadebat ſub precepto ſcꝫ ꝙ fieret octaua die. Item habetur in glo. Joſue. 5. ꝙ inobedientes erant legi nauigantes per deſertũ quia non circunciderunt filios ſuos. Sed inobedientia importat tranſgreſſionem precepti: ergo tempus cadebat ſub precepto. Item. Jo. 7. ſi circunciſionem accipit homo in ſabbato vt non ſoluatur lex moyſi: ergo circunciſio fiebat in ſabbato quando octaua dies erat ſabbatum ne ſolueretur lex ꝗ hoc precipit: ergo cadebat ſub precepto. Item ibi dicit gloſa. quo iubemini vacare ſi occurrit octaua dies iubemini circuncidere. Sed dupliciter erat aliquid de neceſſitate precepti in ſacramentis. Nota. Ita ꝙ erat neceſſitas ad efficatiam: ſicut forma verborum in baptiſmo fuit de ſubſtantia. Uel quod non erat neceſſitatis ad efficatiam ſed neceſſitatis ad obſeruantiam. Ita ꝙ eſſet tranſgreſſio precepti ſi non obſeruaretur. Et hoc vltimo modo fuit octaua dies de ſubſtantia precepti ⁊ nõ primo modo. B Unde fuit neceſſitatis ad obſeruandum niſi diſpenſato: ie aliter ordinaretur. Non tamen erat neceſſitatis ad efficiendum. ¶ Et ſi arguatur in oppoſitum. dies octaua non cadit ſub comminatione ſicut circunciſio et membrum. ergo octaua dies non erat ſub precepto ſed tantum circunciſio et membrum. Probatur: Nam dicit gen. 17. Maſculus cuius preputij caro circunciſa nõ fuerit peribit anima illius de populo ſuo. ibi tantum fit comminatio de circunciſione et preputio: et non de octaua die: ergo non cadebat ſub precepto. Item cum baptiſmus ſit maioris perfectionis ꝗ circunciſio: tamen baptiſmus non determinatur per tempus: ergo circunciſio non debet determinari per tempus et per conſequens octaua dies non erit ſub precepto. Item vagantes per deſertum: non circunciderunt filios ſuos. Nec puniti ſunt nec fuerunt redarguti propter illam omiſſionẽ. Sed lex puniebat tranſgreſſores legis dei: ergo nõ fuit de ſubſtantia precepti tempus nec cadebat ſub ꝑcepto. In alijs tranſgreſſionibus fuerunt puniti acriter vt in adoratione vituli. exod. 33. Similer propter tranſgreſſionem ſabbati vt pꝫ de illo qui colligebat ligna in ſabbato: et. etiam fuerunt puniti vt pꝫ Nu. 15. Et propter omiſſionem circunciſionis non fuerunt puniti: ergo non fuerunt tranſgreſſi diuinum preceptum: et ſic tempus non cadebat ſub ꝑcepto. ¶ Reſpondeo ad primum cum dicis ꝙ octaua dies nõ erat cum comminatione: ergo non cadebat ſub precepto. Nota. Dico ꝙ falſum eſt ꝙ tempus nõ caderet ſub comminatione. Et cum dicis ꝙ geneſis ſacer textꝰ non facit mentionẽ de tempore. Dico ꝙ textus debet ſic ſuppleri. Maſculus cuius ꝑpucij caro non C fuerit circũciſa ſupple octauo die: peribit etiam. et ſic eſt ibi comminatio temporis. Uel poteſt dici ꝙ dies octaua fuit neceſſitatis ad obſeruandum non autem ad efficiẽdũ. Pena autem inflicta non erat tranſgreſſorum ſed incircunciſorum: ſed prima reſponſio magis placet mihi. ¶ Ad ſcd̃m dico ꝙ baptiſmus eſt perfectior ꝗ circunciſio in efficiendo ſꝫ non in ſignificando: quia ſacramenta legis prefigurabant et ſignificabant: Unde. 1. cor. 10. Omnia contingebant illis in figura. Et quia circunciſio facta in octaua die: ſignificabat octauam reſurectionis. Ideo fiebat octaua die. Ideo diſtinctio ſacramentorum non a tempore ſed in efficiendo et in ſignificando ſumitur. ¶ Ad tertium dico ꝙ ſacramentum diſpenſationis accepit diſpenſationem propter rationes ſuperius dictas. Aliqua nõ accipiebãt diſpẽſationẽ. Ideo puniebãt; vt cultꝰ vnꝰ dei

Ideo puniti fuerunt qui adorauerunt vitulũ. Etiã
obſeruatio ſabbati. ideo punitus fuit qui collige-
bat ligna in ſabbato. Etiam precepta decalogi: ⁊
multa alia que non accipiebant diſpenſationem.
ideo eorum tranſgreſſores puniebantur.

¶ Secundum correlariũ.

A PAruuli qui ante diem octauum morie-
bantur certe in fide parentum ſalua-
bantur. Iſtud correlarium ex auctori
tate eſt Hugonis. d. maſculi qui mor
Hugo. te preuenti: ad octauum diem perue-
nire non potuerunt: ⁊ ob hoc ſine circunciſionis ſa
cramento ab hac deceſſerunt vita: ſola fide paren-
tum cum oblationibus ⁊ ſacrificijs non improba-
biliter ſaluari eſtimantur. Aliter enĩ miſerabilior
eſſet ſexus virilis ꝙ̃ ſexus femineus: vnde Hugo.
Nota: Precipue ne miſerabilior hic ſexus appareat: ⁊ ei
preiudicetur in illo a quo alter ſexus abſolutus
fuiſſe oĩno comprobatur. Vult dicere Hugo. ꝙ ſi-
cut mulieres ſine circunciſione ſaluabantur in fide
parentũ ſi erant paruule: vel in fide propria ſi erãt
adulte: cum oblationibus ⁊ ſacrificijs ſaluabãtur:
ſic paruuli maſculi ſaluabantur in fide parentum:
cum oblationibus ⁊ ſacrificijs quando ante octa-
uum diem moriebantur. Item ante octauum diem
non obligabantur ad circunciſionem. ideo nõ erat
ibi tranſgreſſio: quia in precepto dicitur ꝙ infans
octo dierum circuncidetur: ⁊ ibi eſt determinatum
tempus ergo non ſaluabantur ante illud tempus.
Abſit ꝙ deus non daret remediũ in illis octo die-
bus ſi moriebantur paruuli: ⁊ ſic per illa que di-
cta ſunt ſaluabãtur. Sed contra hoc lex gratie po-
tiori modo ſaluat ⁊ liberat ꝙ̃ lex ſcripture. Sed in
lege gratie poſtꝙ̃ baptiſmus fuit inſtitutꝰ quomo-
documqꝫ ⁊ qualicumqꝫ cauſa niſi ex effuſione ſangui
nis pro xp̃o diſcederet paruulus nunꝙ̃ ſaluabitur
A ſimili videtur hic. Unde textus qui nũc per euã-
gelium terribiliter clamat. Niſi quis renatus fue-
rit ex aqua ⁊ ſpirituſctõ non intrabit in regnuꝫ dei
dudum clamauit per ſuam legem. Anima cuius ca-
ro preputij nõ fuerit circũciſa peribit de pplo ſuo
Ad iſtud dico ꝙ non eſt ſimile de baptiſmo ⁊ circũ-
ciſione: quia baptiſmus fuit inſtitutus ſine quacũ-
qꝫ conditione temporis: circunciſio vero non: quia
determinat tempus. Et ſic nõ baptiſatus dãnatus
eſt: ſed non incircunciſus ante octauum diem. Et il
li non faciunt pactum irritum. Sꝫ bene qui nõ cir
circidebantur poſt octauum diem: ⁊ moriebantur
damnabantur: quia irritum fecerunt pactum dñi:
niſi ex diſpenſatione diuina fuerit pretermiſſa ſicut
illis qui ſteterunt vagantes quadraginta annis in
deſerto vt dictũ eſt prius. ¶ Sꝫ quero habita pre
ſumptione de morte paruuli qui in fide parentum
cum oblatiõibus ⁊ ſacrificijs purgatus eſſet a pec
cato originali. Pono ꝙ vixiſſet vltra octauũ diem
an octaua die debuiſſet circuncidi. Videtur ꝙ non:
quia erat purgatus ab originali: ergo non indiguit
circunciſione que non dabatur niſi ad purgationẽ
peccati originalis. Econtra vero videtur: quia lex
debebat obſeruari. Reſpon. ꝙ inſtitutio circũciſio-
nis: cum hoc ꝙ fuit ad purgationẽ originalis: obli
gabat etiam ad ritũ legis. ideo dico ꝙ licet paruu-
lus in caſu poſito eſſet purgatus ab originali ma-
cula ſi contingeret eum viuere vltra octauum dieꝫ Nota de
oportuit eum circuncidi cauſa obligationis legis. virgine.
Exemplum de hoc habetur de beata virgine que
non indiguit purgatione ſeu purificatione: nihilo- C
minus vt ſolueret illõ ad qͦ lex obligabat: fecit pu
rificationem ſm legis conſuetudinem. Unde Leui
ti. 12. Cumqꝫ expleti fuerint ⁊c̃. Dicit ibi glo. Au- Leuitici.
guſti. Cum tale aliquid nato ex virgine domino fie
ret magis pro conſuetudine legis ꝙ̃ pro neceſſita- Auguſti.
te expiati peccati fuit. Item circunciſio erat neceſ-
ſaria ad diminutionem concupiſcentie in circunci-
ſo ſicut fuit de abraham. Licet enim mundatus eſ
ſet ab originali macula: nihilominus valuit abra-
he circunciſio propter impletionem precepti: ⁊ di-
minutionẽ ſuperfluitatis concupiſcentie. ¶ Sꝫ du
bitatur vtrum illi qui incircunciſi mortui ſunt in
deſerto: fuerint dãnati. Dico ꝙ non: quia ſi qua-
draginta annis manſiſſet populus ille ſine circun-
ciſione cum periculo dãnatiõis: pbabile ẽet ꝙ deꝰ
moyſi reuelaſſet: cum moyſes eſſet tantum deo fa- D
miliaris: ſicut ⁊ alia peccata reuelauit. Ut patet
Nu. 11. Et ideo dico ꝙ omnes illi qui mortui ſunt
a viginti annis ⁊ ſupra: qui viderant gloriam do-
mini in egypto mortui ſunt in deſerto. Ut habetur.
Nu. 14. Unde ſi illi erant circunciſi in egypto: vi-
detur ꝙ nullus a viginti ⁊ ſupra: mortuus ſit ſi-
ne circunciſione. Ideo ꝙ̃tum ad receptionem circũ
ciſionis nullus fuit dãnatus niſi moreretur in fina
li in penitentia. Et omnes illi a viginti annis ⁊ ſu-
pra: mortui ſunt in deſerto. Illi autem qui erant a Pſalmi.
viginti ⁊ infra: nullus eſt mortuus in deſerto. Ut
habet in Pſalm. In tribubus eorum non erat in- Joſue.
firmus. Et illi intrauerunt terrã promiſſionis: et
circunciſi ſunt a Joſue in galgala. Sed ſuppoſito
ꝙ aliquis mortuus eſſet ſine circunciſione: eſtimo
ex quo erat diſpenſatum a deo propter dubiũ mu
tationis nube vt dictum eſt: ꝙ nõ fuit propter hoc
aliquis mortuus dãnatus ꝙ̃uis dicatur ꝙ nullus
de illis mortuus eſt.

¶ Tertium correlarium.

DIes octauꝰ erat de eſſentia ſacra-
menti ꝙ̃tum ad ſignificationem.
Sed non erat de eſſentia ꝙ̃tum ad A
purgationem. Sed videtur ꝙ octa
uus dies non erat de eſſentia circũ
ciſionis. Nihil poteſt eſſe ſine illo
quod eſt de eſſentia eius. Sed circunciſio vera fuit
⁊ tamen non in octaua die: ergo octauus dies non
eſt de eſſentia circũciſionis: maior eſt nota. Minor
probatur: quia qui fuerunt in deſerto non fuerunt
circunciſi octauo die: ſed multo tempore poſt: ⁊ ta-
men fuit vera circunciſio: ergo octauus dies non
eſt de eſſentia ſacramenti circunciſionis. Item po-
tuit contingere ꝙ octauus dies eſſet in ſabbato.
Sed in ſabbato licitum non erat aliquod opus
facere Exod. 20. Omne opus in eo nõ facietis.
Item in baptiſmo neqꝫ in aliquo ſacramento le-
gis nature non erat tempus determinatum: ergo
tẽpus in circũciſione non erat eſſentiale: ſicut neqꝫ

in alijs ſacramentis. ¶ In oppoſitum preceptum
de circunciſione eſt preceptum affirmatiuum quod
obligat ad aliquod tempus: et non ad omne: ergo
ad determinatum tempus. Cum ergo in prece-
pto illo ſit tēporis determinatio: ergo tps eſt eſſen
tiale. Item iſtud tēpus eſt inſtitutum a deo Gene.
8. Infans octo dierum circuncidetur: ergo octau9
B dies eſt de eſſentia ſacramēti. ¶ Reſpōdeo ꝙ du-
plex erat efficacia circunciſionis. vna ſignificatio-
nis: alia purgationis ab originali. Quantū ad pri
mū dico ꝙ dies octauus erat eſſentialis: q2 ſignifi
cabat octauā reſurrectionis. Sed q̄tū ad ſcdm ſcʒ
q̄tum ad purgationē originalis nō erat eſſentiale
quia circunciſio nō requirebat octauum diē: ſed ſi-
ne ipſo poterat purgari a pctō originali: vt patuit
in illis de deſerto. Ideo ex iſta diſtinctiōe poſſunt
ſolui rationes ꝓ vtraqȝ parte. ¶ Ad primū argu-
mentum dico ꝙ circunciſio q̄tum ad purgationē
originalis non fuit de eſſentia ſacramēti: ſed bene
q̄tum ad ſignificationē. Et cū probat ꝙ illi de de-
ſerto habuerunt verā circunciſionē. Dico ꝙ verū
eſt q̄tum ad pcti purgationē: ſed non q̄tum ad ſi-
gnificationē. ideo non habuerunt plenū ſacramen
tum. ¶ Ad illud de ſabbato: dico ꝙ licitū erat cir
C cuncidere in ſabbato: vt patet Jo. 7. Si circūciſio
nem accipit homo in ſabbato: vt non ſoluatur lex
Moyſi ⁊c. Ergo in ſabbato licitū erat circuncide-
re. Et ad illud Exod. Opus non facietis in eo. di-
co ꝙ loquitur ibi de opere ſeruili: ⁊ rurali: ſed non
loquitur de opere ſpūali ſicut erat circunciſio: que
purgabat aiam. Quia oīa que pertinebant ad ſa-
lutem anime poterāt fieri in ſabbato: vnde Leuit.
23. Affligetis animas vras ſabbatū eīn dñi eſt.
Ideo in ſabbato non ꝓhibebantur niſi opera ſuſ-
lia: vt patet Leuit. 23. ⁊ Nu. 29. Ad illud de alijs
ſacramētis que nō habebant determinatū tps. Di
D co aliud de circunciſione eſt: ⁊ aliud de alijs ſacra
mētis: nā circūciſio de volūtate imponētis ad pla
citum: fuit impoſita ad ſignificandū octauā reſur-
rectionis ſignificatā per octauam diem. Penalitas
⁊ ſanguis ſignificabant penam ⁊ ſanguinē paſſio
nis xpi: meriti cuius fiet octaua reſurrectionis. Pel
lis ſuperflua amputata: ſignificabat ꝙ merito paſ
ſionis: omnes ſuperfluitates doloris amputabun
tur in octaua reſurrectionis a predeſtinatis. ideo
circūciſio habuit determinatum tempus ⁊ nō alia
ſacramēta: q2 non habuerūt talē ſignificationē ex-
preſſam. ¶ Sȝ nūc eſt dubiū q̄re inſtituta fuit cir-
E cūciſio ad ſignificandū talia magis q̄ alia ſacra-
mēta. Dico ad hoc: ſicut reſpōdet de ſignificātib9
ad placitū primi imponentis. Sic deus inſtituens
ſacramenta ad ſignificandum ad placitū voluit ſic
de circunciſione ⁊ non de alijs ſacramentis.

¶ Tertia concluſio.

A De eſſentia circūciſionis eſt: vt ipſa fie
ret in mēbro propagationis. Probat
Pria rō. Hugoñ. iſta concluſio: q2 preceptū dei fuit: vt
fieret in tali mēbro. Et hoc propter
multas ratiōes. Prima eſt Hugonis
dicentis ſic. In carne ꝑputij iuſſa eſt fieri circūciſio
q2 ad remediū data eſt cōtra originale pctm̄ qd̄ a
parētibus ꝯtrahim9 ꝑ illud mēbrū ꝓpagati. vn̄
Auguſti. In quo mēbro expoliatio carnis: ⁊ mor- Auguſti.
talis cōcupiſcētie cōgruētius figurat q̄ in mēbro:
vnde carnalis: ⁊ mortalis fetus exorit. Scđa ratio Scđarō.
vt ſignificaret ꝑ circularē circūciſionē tolli circula
re pctm̄ originale: q2 pctm̄ origiale ſe hȝ ad modū B
circuli q̄ ab vno pūcto incipit: ⁊ finit in eōdē. Sic
pctm̄ originale incepit a ꝑſona: ⁊ venit ad naturā Tertiara
⁊ corrūpit naturā: demū redijt ad ꝑſonā per natu- tio.
ram: q2 cōicatur ⁊ natura corrupta iterū corrūpit
perſonā. Et hoc ſignificat amputatio circularis ꝑ
pucij. Tertia ratio eſt punitio cōcupiſcētie ſeuiētis Bernar-
que magis viget in illo mēbro. Vt oſtendat ꝙ de9 dus.
dabit penā illis qui in concupiſcētia vacant. vnde
Bernardus. Pro moderamie diuina diſpoſitio ꝓ- Quarta
uidit vt in ea potiſſimū parte concupiſcentia caſti- ratio.
garetur in qua vehemētius ſeuire cōſtabat. Quar
ta ratio eſt vt mēbrū illud per quod xp̄s debebat C
deſcendere ſanctificaretur. vnde Auguſti. lib. 7. de
ſententia ſctōrum: dicit. Vt de membro conſecrato Auguſti.
genealogia xp̄i naſceretur: circunciſio enim data
fuit in pactum. vt habetur Geñ. 17. Et hoc pactū D
fuit certitudo ꝙ xp̄s de illa gente eſſet naſciturus.
Quinta ratio: quia primi parētes in illo membro Quinta
prius culpā inobediētie cognouerūt. Decuit ergo ratio.
vt i illo mēbro ſignū obediētis acciperet ppl's dei.
Et ideo iſtis rōnibus viſis. Dico ꝙ de eſſentia cir-
cūciſiōis fuit vt fieret in illo mēbro: q2 illō cā mate
rialis ipſius circūciſionis. Et ſi argueret cū omne
ſacramentū ſit a deo: debet eſſe decorū: ⁊ circa de-
corum. Sed mēbrū illud eſt verecundū ⁊ inhone- E
ſtum: ergo nō debuit fieri circa illud membrū. Di-
co ad iſtud ſicut dicit Caſſiodor9 ꝙ mēbrū gñatio
nis eſt mēbrū nobile q̄tū eſt de ſe. Genitalia vero Caſſio-.
noſtra in magnū miſterium quis dubitat attribu- dorus
ta. Decorum quidē membrū ſi non fuiſſet turpi li-
bidine maculatū: Quid enim illo precioſius fuiſſȝ:
vnde humanū genus ſine culpa deſcendiſſet. Hec
Caſſiodorus: ergo de natura ſua eſt membrū nobi Nota.
le: ſed factum eſt ꝓpter culpā ignobile. Tēpore m̄
innocētie non erat ibi verecundia vlla.

¶ Primum correlarium.

Non erat eſſentiale: ꝙ circūciſio fieret A
in cultro lapideo. Probatur iſtud cor
relarium ſic. Certum eſt enim ꝙ deus
primo precepit abrahe ꝙ faceret cir-
cunciſionem: ⁊ tunc fuit inſtituta cir-
cunciſio: vt ſe circuncideret ⁊ ſuam familiam. Sed Nota.
hic non fit mentio ꝙ fieret cum cultro lapideo vel
ferreo: ergo non erat neceſſarium fieri cum cultro
lapideo: ⁊ ſic non erat eſſentiale circuncidi cum cul
tro lapideo cum dñs non inſtituerit ſicut inſtituit
de baptiſmo fieri in aqua: ⁊ ſic aqua eſt de eſſentia
baptiſmi. ¶ Item iudei non circuncidunt nūc cum
cultro lapideo: ſed ferreo: ⁊ conſtat ꝙ hoc habent
a patribus. Vnde dicit Andreas. Ipſi iudei nō pe
trinis cultris vt quidam putant: ſȝ acutiſſimis no
uaculis circuncidunt. Ex hoc patet ꝙ non eſt eſſen
tiale circunciſioni ꝙ fiat cultro petrino. Tn̄ ma-
giſter ſentētiarū: ⁊ Hugo dicunt ꝙ ꝑceptū fuit cir
cunciſionem fieri cum cultro lapideo in ſignuȝ pur
gationis faciende per xp̄m qui eſt petra abſciſa de

monte ſine manibus:iō dr̄.j.co:i.x.Petra aūt erat
Hugo. chriſtus.vñ ait hugo.Cutellus de petra fact⁹ ſigni
ficat xp̄m de quo dicit apl's. Petra autē erat xp̄s:
de quo ſcriptū eſt.Ecce agn⁹ dei ecce q̄ tollit pctā
mūdi. Itē cutellus lapide⁹ erat in ſignū duriciei:⁊
inobedientie iudeorū.de quo. Act.8. Et ſʒ magis
B ꝯgrueret fieri in cultro lapideo ꝙ̄ alio inſtrumēto
ꝓpter ſignificatiōes p̄dictas:tn̄ non fuit eſſentiale
circūciſioni ꝙ fieret hmōi inſtrumento: cū auctori
tas inſtituentis:vel p̄ceptū eius faciat ꝙ aliq̄d ſit
eſſentiale ſacramēto.Et ſi dicas ꝙ ioſue hoc inſti
tuit vt fieret cū tali inſtrumēto.Dico ꝙ tūc nō fuit
inſtituta circuncíſio: ſed preceptum fuit datum
abrahe gene.17.

A

¶ Secundū correlarium.

Circūciſio nō intus imprimebat ca
racterē q̄uis imprimeret exterius ſi
gnū diſtinguēs.Probaт̄:q2 tp̄e gratie
aliq̄ qui fuerāt circūciſi receperūt ba
ptiſmum. Sed cōſtat ꝙ in baptiſmo
imprimiт̄ caracter fidei q̄ diſtinguit fidelē ab infi
deli:ergo ſi circūciſio imprimeret caracterem: ergo
haberet duos caracteres diſtinguētes fidelē ab in
fideli. Sed cū caracter imp̄ſſus in baptiſmo ſuffi
cienter diſtinguit:ergo ſuperflueret caracter circū
ciſionis Sed cū nō inueniaт̄ aliquod ſuperfluū in
operib⁹ ſumme ſapiētie:dicendū ꝙ nō imprimeba
tur caracter interior ex circūciſione: nihilomin⁹ tn̄
fuit ſignaculū diſtinguēs exterius: ⁊ delens pctm̄
B originale:ideo nō fuit datū infidelib⁹. ¶ Sʒ cōtra
hoc poſſet argui. Nā ait apoſt. Ro.4. Abrahā ac
cepit ſignaculū iuſticie:⁊ oſtēdit ꝙ circūciſio carna
lis erat ſignū circūciſionis ſpūalis q̄ in carne non
ſuſcipiт̄ ſʒ in corde. Signaculū eñ dr̄ cū alicui rei
ſuāde ꝓ tp̄e in cuſtodia imponiт̄ ſignū qd̄ nemo
alius niſi ille q̄ impreſſit deſignare pōt.Ex hoc vi
C deт̄ ꝙ nō ſolū circūciſio imprimebat caracterē car
nalē:ſʒ etiā ſpūalē in ſubſtātia aie. ¶ Dico ꝙ cir
cūciſio apud ſpūaliter intelligētes: non tm̄ erat ſi
Nota. gnaculū exterius ſicut intelligebāt carnales iudei:
ſed etiā erat ſignaculū ſpūale interius:non tn̄ erat
illud caracter:q2 nō erat ꝑpetuū ⁊ in delibile.
¶ Caracter eñ eſt ſignū ꝑpetuū: in quo reſultat
D ymago cōditoris ⁊ redēptoris: ⁊ ſignū ꝑfectū. Si
gnum aūt qd̄ imprimebaт̄ in circūciſione: nec erat
ꝑpetuū neq̄ ꝑfectū:ſʒ fuit inſtituta ad tp̄s ⁊ imper
fecta:q2 nō apiebat ianuā celeſtis glīe. Proprietas
aūt caracteris ſecuta eſt incarnationē xp̄i ſemel fa
cta ⁊ ꝑpetua.ideo caracter poſt incarnationē eſt ꝑ
petuus qui v̄tute paſſionis xp̄i cauſaт̄:fide trinita
tis ⁊ inuocatiōe imprimiт̄. ¶ Sed dubitaт̄. Si iu
dei q̄ mortui ſunt ante incarnationē xp̄i habebunt
Nota. illud ſignū in alio mūdo. Dico ꝙ ſic:q2 illud ſignū
diſtinguit ſpūaliter ꝑplm̄ iudeorʒ ab infidelibus
in illa lege. Ex hoc videт̄ ꝙ circūciſio imprimit ca
racterē:tū q2 manet ſemꝑ.tū q2 nō erat reiterabi
lis:⁊ ſacramenta reiterabilia imprimūt caracterē:
E igiт̄. Dico ꝙ illud ſignū qd̄ imprimebat circūciſio
nō erat caracter:q2 nō erat ſignū ꝑfectū:q2 nō da
batur ibi gratia cōſummata ſicut in baptiſmo. Et
cū dicis. Qd̄ illud ſignum manebat ſemper. Dico
ꝙ et ſi maneret ſemꝑ per modū diſtinctionis ⁊ or
natus:non tn̄ manebat ſemper per modū inſtitu
tionis:q2 fuit inſtituta circūciſio ad determinatum
tp̄s.ſ.vſq̄ ad tēpus gratie:ideo nō erat perpetua
quo ad inſtitutionē ſicut baptiſmus eſt ꝑpetuus:
⁊ quo ad diſtinctionē: ⁊ quo ad inſtitutionē:q2 nū
q̄ habebit finē q̄diu mūdus durabit. Et ſi q̄s nō Nota.
acceperit illū:non ſaluabiт̄. Et cū vltra arguiт̄:ꝙ
circūciſio nō eſt reiterabilis:ergo imprimit caracte
rem ſicut ſacramēta irreiterabilia. Dico ad hoc ꝙ
nō eſt ſimile de irreiteratione circūciſionis ⁊ baptiſ F
mi. Nā circūciſio nō reiteraт̄:q2 nō reiterabaт̄ pec
catum originale:ſʒ ex hoc nō imprimebaт̄ caracter.
Sed in baptiſmo eſt aliter:q2 in baptiſmo non eſt
reiteratio:q2 non reiteraт̄ pctm̄ originale:ſʒ ex hoc
nō imprimebatur caracter:ſed ex virtute inuocatio
nis ſanctiſſime trinitatis:⁊ ex virtute paſſionis xp̄i
imprimiт̄ caracter in baptiſmo.ideo non eſt ſimile G
de baptiſmo:⁊ circūciſione. ¶ Sed dubitaт̄. Utrū
circūciſio habuerit efficaciā ſignādi:aut purgandi. Nota.
Dico ꝙ circūciſio pricipaliter erat propter duo.
Primo ad purgationē originalis. Scd̄o ad diſtin
ctionem ꝑplī dei fidelis:⁊ ꝑplī infidelis. Significa
tio fuit minus principaliter intēta. De purgatione
⁊ curatione loquiт̄ venerabilis Beda: vt habetur Beda.
a magiſtro ſententiarū.d.1.c.ſ.d. Idem ſalutifere
curationis auxiliū: circūciſio in lege cōtra origina
lis pcti vulnus agebat:qd̄ baptiſmus agere reue
late gratie tp̄e ꝯſueuit. Sʒ baptiſm⁹ tollit vulnus
pcti:ergo circūciſio erat inſtituta cā purgatiōis ori
ginalis. ¶ Dubitatur.ſi circunciſio tollebat pctm̄ Nota.
actuale. Dico ꝙ circūciſio ſiue ex vi circūciſionis
tollebaт̄ originale in paruulis: ⁊ originale ⁊ actuale
in adultis digne ſuſcipiētibus ſicut nūc eſt de ba
ptiſmo. Tn̄ v̄tus circūciſionis per ſe: ⁊ primo erat
ordinata ad deletionē pcti originalis. Sed gr̄a gra
tificans non cōpatiт̄ ſecū mortale aliquod:⁊ mors
ſpiritualis non tollitur niſi per introductionē vite
ſpūalis. Cū hoc ergo ꝙ gratia ſeu v̄tus circūciſio
nis tollebat originale:ad qd̄ per ſe ordinata erat:
ex ꝯſequenti tollebat actuale. Sacri vero docto
res determinabant virtutē illius q̄tum ad deletio
nem: q2 per ſe erat inſtituta ad deletionē origina
lis:nullā facientes mentionem de actuali:quia per
ſe fuit remediū originalis. Sed quia gratia gratū
faciens que dabatur in circunciſione ſufficit ad de
lendam omnē culpam:nec aliquam compatitur ſe
cum cuius ratio eſt:quia gratia directe opponitur
culpe. ¶ Dubitatur. Si circūciſione dimittebatur H
culpa:⁊ pena debita culpe. Dico ꝙ q̄uis dimitte
retur culpa actualis in circunciſione in adultis:nō
tamen dimittebatur pena debita pro peccatis: ſi
cut nūc fit in baptiſmo. Si eñ hō centū annorū ba
ptiſaretur:⁊ ſtatim moreretur:via recta euolaret ad ce
lū:q2 baptiſmus abſoluit a pena ⁊ culpa:circunci
ſio autem ſolum abſoluit a culpa : ⁊ non a pena.
Et cauſa eſt:quia gratia gratumfaciens tollit cul
pam omnem:quia gratia opponitur culpe: ⁊ non
poſſunt eſſe in eodem. Sed gratia non opponitur
pene:ideo cum parua gratia poteſt eſſe pena. Sed
gratia perfecta expellit omnem penam:⁊ gratia ba
ptiſmi eſt perfectior gratia:q̄ gratia circunciſiōis:
quare virtute baptiſm̄ tollitur omnis pena.
¶ Baptiſmus enim habet maiorem gratiam vir

tute paſſionis chriſti: per quã mirabiles effectus
fuerunt dati ſacramentis noue legis. ideo qz imp-
fecta gratia fuit data circumciſis: iđ nõ ſoluebant
a pena quis ſoluerentur a culpa: cum daretur eis
gratia que non poteſt ſtare cum aliqua culpa.

¶ Tertium correlarium.

A Ircumciſio non debuit ſemper du-
rare: ſed debuit tẽpore chriſti fini-
re. Iſtud correlarium probatur p
beatum Auguſtinum in lib. queſt.
Auguſti. veteris teſta. dicẽtem. Circumciſio
uſqz ad chriſtũ indulta eſt: quo ve
niente ceſſaretur: quia chriſt⁹ omnes per fidem cir
cumcidere: vel ſaluare debebat: ſicut abraham per
fidem iuſtificatus fuit. ¶ Item apoſtolus. Si cir-
cumcidimini: chriſt⁹ nihil vobis proderit: ergo cir-
cumciſio finita fuit in chriſto. Itẽ Actu. 15. Surre
xerunt quidam phariſeorum dicentes. Oportet cir
Actuum. cumcidi eos qui precipue obſeruauerunt legẽ moy
ſi. Cum autẽ magna conquiſitio fieret: ſurrexit pe-
trus ⁊ dixit ad eos. Uiri fratres vos ſcitis ꝙ ab an
tiquis diebus ⁊c. Sequitur. Nũc igitur quid tem-
ptatis deum: imponere iugum ſuper ceruices diſci
pulorum: quod neqz patres noſtri neqz nos porta
B re potuimus. Sz per gratiã dñi noſtri Ieſu chriſti
credimus ſaluari: ergo circumciſio finita eſt: nec de-
bet imponi xpianis: immo ſi quis vellet circumcidi
peccaret mortaliter: quia ſperamus ſaluari in gra-
tia dñi noſtri Ieſu chriſti: quã habemus per ſacra
mẽta noue legis. Et ſi argueret: ꝙ circũciſio nõ per
trãſijt: quia chriſtus eſt circũciſus: ergo non eſt pre
terita in xp̃o. Itẽ omnis xp̃i actio noſtra eſt inſtru
ctio: ergo ſi ipſe fuit circumciſus: ⁊ nos debemus cir
cumcidi. Item actu. 16. Apl's circumcidit Thimo-
Pſalmi. theum: ergo tempore illo non fuit p̃terita. Itẽ ait
Pſalmi. conſiliũ dñi in eternũ permanet: ſed circũci
C ſio fuit data ex dei conſilio: ergo non debet diſſol-
ui. Itẽ ſi tunc deus voluit: ⁊ nunc non vult ꝙ ſit cir
cumciſio: ergo voluntas diuina eſt mutabilis.
¶ Reſpondeo ad iſta ⁊ dico. Ad primum chriſtus
non eſt circumciſus ad exempliũ ymitationis: ſed vt
terminaret circumciſionẽ: ⁊ approbaret legem: ⁊ ne
eſſet in ſcandalum iudeis: quia dixiſſent iſte non eſt
D a deo: quia legem dei non cuſtodit. Et etiam vt ap
pareret filius abrahe cui fuit data circumciſio. Ad
illud: omnis chriſti actio ⁊c. Dico ꝙ verum eſt in
hijs in quibus vult nos illum imitari: ſed nõ vult
nos illum imitari in circumciſione. Ad illud apoſto
li de Thimotheo. dico ꝙ hoc fecit vt ſepeliret ſina
gogam cum honore: ne iudei ſcandalizarentur: ſed
apoſtolus nullam ſpem poſuit in illa circumciſione
Ad illud de conſilio dei. Dico ꝙ conſilium prede-
E ſtinationis nunꝙ tranſit: ſed bene conſilium condi
tionale: nam conſilium dei poſuit circumciſionem:
ſed cum conditione ſcz vt duraret ſolũ vſqz ad paſ
ſionem filij: ⁊ ſic non eſt mutatum conſilium: quia
ſic fuit ſtatutum ſicut euenit. Et ſic patet reſponſio
Prima de mutatione voluntatis. ¶ Sed queritur. quare
ratio. ergo chriſtus circũciſus eſt: poſtꝙ erat circumciſio
terminata. Dico ꝙ chriſtus voluit circũcidi pluri-
bus de cauſis: ⁊ maxime ſeptem. Prima eſt vt oſtẽ-
deret ſe filium abrahe ſicut dictum eſt ſupra: cui p̃-
cepta eſt circumciſio: ⁊ cui facta eſt promiſſio vt pa
tet Gene. 22. Benedicent omnes gentes in ſemine
tuo. Semen autẽ iſtđ eſt chriſtus vt ħ: Gal. 3. Un
cum tota poſteritas abrahe circumcideretur: nõ cre
deretur xp̃s de ſemine abrahe eſſe: neqz ille in quo
implende erant promiſſiones niſi fuiſſet circumci-
ſus. Secunda ratio fuit vt per libertatẽ ſuam ſer- Scḋa rõ
uitutem legis abſolueret: vnde ea ratiõe voluit cir-
cumcidi qua voluit mori. Uite eñ ſue cõiunxit mor
tem vt mortem deſtrueret: vnde vita mortificauit
mortem vt dicitur Oſee. 13. O mors ero mors tua F
morſus tuus ero o inferne. Et. 1. Corin. 15. Abſor
pta eſt mors in victoria. Tertia ratio fuit: quia nõ Tertia rõ
venit legem ſoluere: ſed adimplere. Mathe. 5. Ut
adimpleret veritatis legem: vmbrã exemit. i. ſibi q̃
erat liberrimus tanꝙ vnigenitus dei: ⁊ homo ſine
peccato inter mortuos liber. Pſalmi. Cõiunxit ſi-
bi ſeruitutem: ⁊ duriciam circumciſionis. Sed liber
tas ſua fortior fuit ꝙ illa ſeruitus vnde illã deſtru
xit: quia per chriſtum ceſſauit circumciſio. Et illam G
cauſam tangit apoſtolus Gal. 4. Factum ſub le-
ge vt eos qui ſub lege erant redimeret. Quarta cã Quarta
ſeu ratio fuit: vt ſe oſtenderet principium ⁊ cauſam ratio.
ſanctificationis que fiebat per tria remedia contra
peccatum. ſ. ſacrificia a tẽpore Abel vſqz ad Abra-
ham. Per circũciſionẽ ab Abraham vſqz ad Chri
ſtum. Per baptiſmum a Xp̃o in nouo teſtamento
vſqz ad finem mundi. Principium enim debet ha-
bere quod offert alijs. ideo decuit Xp̃m eſſe bapti-
ſatum ⁊ circumciſum: ⁊ in ſacrificium datum ⁊ obla
tum. quolibet die enim in altari offertur ⁊ ſacrifica H
tur: ⁊ etiã ſeipſum obtulit: ⁊ fuit ſacrificatus in cru
ce pro redemptione generis humani. Quinta ratio
fuit vt eſſet de ritu iudeorum: ne ſcz iudei ipſum re Quintã
ſpuerent quando ſe oſtenderet illum de quo dicit ratio.
Moyſes Deuter. 18. Prophetã de gente veſtra ⁊
de fratribus tuis ſuſcitabit tibi dominus deus tu⁹
ipſum audies. Cum eñ miſſus fuerit ad oues que
perierant domus Iſrael Mathe. 15. Ne occaſio- I
nem haberent iudei nõ recipiendi ipſum ſi eſſet in-
circũciſus: ideo voluit circũcidi. Sexta cauſa fuit:
vt terminaret circumciſionem. Septima cauſa quia Sextã rõ
voluit circũcidi: eſt vt effunderet ſanguinẽ in quã-
dam arram noſtre redemptionis: vt poſt effuſionẽ Septi-
ſui ſanguinis: nullius alterius ſanguis require- ma ratio
retur effuſio ad remiſſionem originalis peccati. Si
cut expiabatur origiale in veteri lege ex ſacrificijs
⁊ ſanguine animalium. ¶ Reſpondere nunc opor
tet ad argumenta facta in oppoſitum in principio K
queſtionis. ¶ Ad primum cum dicitur ꝙ peccato
originali non debetur pena ſenſibilis. Dico ꝙ nõ
eſt verum de pena temporali que eſt ad ſalutẽ vti-
lis. Sed bene eſt verum de eterna que non eſt vti-
lis ad ſalutẽ. Ad illđ vero quo medicĩa eſt facilior:
tãto eſt melior. Dico ꝙ verum eſt ceteris paribus.
Quamuis autem medicina in lege nature contra
originale eſſet facilior ꝙ circumciſio: non tamen ita
diſtincte notificabat conditiones illius morbi ſi-
cut circumciſio. Unde quis circumciſio fuerit diffi- L
cilior: tamen erat vtilior. Ad illud quando dicitur
ꝙ nullo iure quis punit pctõ alterius. Dico ꝙ ve
rum eſt niſi cõiceat: ⁊ ſit p̃ticeps in pctõ alteri⁹. Sz

q: omnes participam⁹ in natura cũ primis parentibus: ⁊ illa fuit corrupta: et corrupta miniſtrať nobis. Ideo participam⁹ in pctõ cũ primis parentibus: ⁊ ideo puniri debem⁹ ex peccato. Et cũ arguiť ꝙ peccato originali nõ debetur pena ſenſus vt pꝫ de pueris deſcendẽtibus ſine baptiſmo qui nõ puniũtur pena ſenſus ſed ſolũ pena dãpni. Reſpõſuꝫ eſt ſupra ꝙ verũ eſt de pena ſenſus eterna que non eſt vtilis ad ſalutẽ. ſꝫ non eſt verũ de pena tẽporali que ẽ meritoria et vtilis ad ſalutẽ. ¶ Ad illud culpa originalis fuit ex culpa alterius: ergo ab alio debuit habere remediũ. Dico ꝙ ſtante lege naturali cõueniebat ꝙ remediũ originalis nõ eſſet illatiuum pene: q: currente lege nature mundus erat in etate infantili que eſt prima etas: ꝑpter qđ nõ cõueniebat ꝙ remediũ originalis eẽt illatiuũ afflictionis: ſed magis mãſuetudine quadã manuducente cũ leuitate. Lex aũt moyſi fuit lex rigoris ꝑpter qđ conueniebat vt in ea eſſet penalis curatio: Et ſic termineťur tota queſtio:

A ¶ Sequitur tertia queſtio.

Utrum ſacramenta noue legis habuerint efficatiã a merito paſſiõis. Videtur ꝙ nõ. q: 5. meth. ⁊ 2. phiſ. dr̃ ꝙ cauſa i actu et effectus in actu ſimul ſunt et nõ ſunt. Sed paſſio xp̃i nõ eſt in actu: ergo nec aliquis effect⁹ eius eſt in actu: ergo ſacramenta nõ hñt efficatiam a paſſione xp̃i. Item aut habent efficatiam a paſſione preuiſa: aut exhibita. Non primo mõ: q: tũc ſacramẽta veteris legis potuiſſent hr̃e efficatiã ꝑ eam: tpe eñi illo illa paſſio fuit ꝑuiſa et credita. Sꝫ ꝯñs antecedẽs ẽ incõueniẽs q: ſm̃ ſanctos. Illa tñ ꝓmittebant gratiã cõſummatã: ergo paſſio xp̃i vt ꝑuiſa non dat efficatiam ſacramẽtis. Nec etiã paſſio xp̃i dat efficatiã vt exhibita: q: tũc baptiſm⁹ et euchariſtia erãt duo ſacramenta iſtituta añ paſſionẽ vt patebit inferius. Itẽ aut ab illa paſſione hñt ſacramenta efficatiã tanꝙ a cã principali. Aut tanꝙ a cã meritoria. Non primo modo: q: nihil põt eſſe cauſa pncipalis ſacramenti niſi qđ põt eſſe principalis cã effectus ſignificati per ſacramentũ: ſed hoc non põt eſſe niſi ſol⁹ de⁹ immediate. Nec etiã ſecũdo mõ: q: reſpectu gr̃e nulla eſt cauſa meritoria. Si eñi eſt ex meritis iaꝫ non eſt gratia. Ro. 9. cũ etiã dicat Ro. 9. Nõ ẽ volentis neqꝫ currentis ſed dei miſerãtis: ergo ex nullo merito põt haberi diuina gr̃a ſꝫ ſolum ex dei miſericordia. Item ſi ab aliqua paſſione xp̃i ſacramenta haberẽt efficatiã: hoc maxime fuiſſet a vulnere lateris. Nã dicit. aug. lib. 15. đ ciuit. dei. c. 36. loquẽs de arca noe. hoſtiũ in latere arce ꝑfecto illud eſt vuln⁹ qñ lat⁹ crucifixi perforatũ eſt lancea: hoc quippe ad illuꝫ ingrediũtur viuentes: q: inde ſacramẽta manauerũt quib⁹ credẽtes viuificamur. Sed ab illo vulnere nõ põt aliqđ ſacramentũ hr̃e efficatiã qđ ꝓbo: q: illđ vuln⁹ fuit iflictũ corpori iam mortuo: vt pꝫ Io. 15. ſed mortu⁹ nõ põt mereri: ergo nõ fuit cã meritoria et ꝑ cõſequẽs ſacramẽta non poſſunt habere efficatiam ab illo vulnere. In oppoſituꝫ Aug. ſuper gen. et in pluribus locis dicit dormit Adam vt fiat eua. Moritur xp̃s vt fiat eccleſia: dormiente Adam de latere fit eua. Dormiente xp̃o in paſſione de latere xp̃i cũ lancea aperto fluxerũt ſacramenta in quibus fundať eccleſia: ergo a paſſione xp̃i ẽ virt⁹ in ſacramentis. Item Hugo. Paſſio ſaluatoris ſacramẽta ſctificat. Pro cuius declaratione ponitur.

pbũs.

Augu.

Prima concluſio.

Oportet in ſacramẽtis eccleſie meditari ꝙ ipſis eccleſia debebat adornari. Concluſio ꝓbatur q: euãgelica eccl'ia ẽ perfectiſſima in qua trinitas diſpoſuit dare bonis ꝑ ſtatu vie ſacramẽta ꝑfectiſſima cum eccleſia ſit nouũ teſtamentũ et eternũ ⁊ ꝑfectiſſimũ vt math. 16. Noui et eterni teſtñti. i. poſt qđ nullũ aliud futurũ eſt. Et ſemꝑ ẽ ꝓceſſus ab iperfecto ad ꝑfectũ Iđ poſteriora in tali ꝓceſſu ſunt ꝑfectiora. Iſtud etiã eſt ꝓximũ ꝑfectiſſimo. ſ. ſtatui finali beatitudis q: aperuit ianuã paradiſi: ergo cõpetebat hoi i ſtatu huius legis adiutorijs ꝑfectiſſimis ad gratiã cõſummatã ꝑparari: cuiuſmodi ſũt ꝑfectiſſima ſacramenta. Probať: q: ſic cã ꝑfectiſſima meritoria gr̃e quã trinitas diſpoſuit dare generi hũano erat chriſtus: cõplens curſum ſuũ in hac vita nobiſcũ. Cauſa aũt meritoria iuſte inclinat deũ ad conferendum bonũ illi pro quo talis cã mereť. Cauſa autẽ illa etiã exhibita: plus ipetrat ꝙ viſa: ergo ꝑ paſſionẽ xp̃i exhibitã ⁊ ꝯfirmatã: legi noue ꝯgruũ fuit maxima adiutoria ad gratiã hoibus cõferri ꝑ tpe illi⁹ legis obſeruãde: ergo ⁊c. ¶ Iſta ꝯcluſio exponiť ꝑfectiſſime et ꝙtũ ad extẽſionẽ: et ꝙtũ ad itenſionẽ ꝑfectionis. Primũ: q: ꝑfectio ſacramẽti conſiſtit in ꝑfectiõe ſignãdo ꝙtũ ad cognitionẽ et in gratiã ꝑfectã cauſando: ergo ſacramenta noue legis debuerũt eẽ ꝑfectiſſima. Primo mõ. q: ẽ lex veritatis. Scđo mõ: q: eſt lex gratie. vñ Io. 1. gratia ⁊ veritas ꝑ ieſũ chriſtu facta eſt. Secũdũ. ſ. perfectio maxima ꝙtum ad extẽſionẽ: declarať q: ſicut in vita naturali primũ ẽ generatio. deinde ſequiť nutritio et corroboratio et ſanitatis ꝑdite reparatio. Et hec quattuor ꝑtinẽt ad quãlibet perſonã ſingulares. Preter hec aũt requiriť aliquod pertinẽs ad comunitatẽ quo aliquis ꝯſtituať in gradu neceſſario ad aliquẽ actum neceſſariũ cõitati. Et ita ſpiritualiter ad cõplendã ꝑfectionẽ extẽſiue: oportet eẽ adiutoriũ aliquod ꝑtinẽs ad generationẽ ſpiritualem. et aliquod ꝑtinens ad nutritionẽ: et tertiũ pertinens ad roborationẽ: et quartũ ad reparationem poſt lapſum. Hec pertinẽt ad eſſe quo exiẽs finaliter ꝑpetueť: q: vita iſta ſpiritualis qđdã via ẽ ordinãs vt bene viuẽs in ea: vt de ea ſine ipedimento tranſeat ad illã ad quã ꝑparať. Hec ergo requirũtur tãꝙ neceſſaria ꝑſone cuicũqꝫ ꝑ ſe. Ad bonum aũt cõitatis obſeruãtis iſtã legem: requiritur multiplicatio carnalis: q: iſta preſupponitur bono ſpirituali ſicut nature gratie: et multiplicatio ſpiritualis aliquorum in iſta lege. Sic congruum fuit adiutoria ſeptem conferri obſeruatoribus legis euangelice in quibus eſſet perfectio non tãtum intenſiua ſed etiam extenſiua: et ſufficiens ad omnia neceſſaria pro obſeruantia huius legis. Hec autem ſunt vt dicit magiſter in littera. Baptiſmus pertinens ad generationẽ ſpiritualẽ. Eucha-

A

B

niſtia neceſſaria ad nutritionē. Confirmatio ad roborationē. Penitētia ad lapſus reparationē. Extrema vnctio ad finalem exeūtū ꝑparationē. Matrimoniū ad multiplicationem i eſſe nature. Et ordo ad multiplicationē i eē gratie ſpirituali. Ubi notandū ꝙ oia ſacramēta fuerunt iſtituta a dn̄o. ſed qō breuiter oſtendo hic q: ad lōgū de ſingulis in ſuo ꝓprio loco apparebit. ¶ De batiſmo apparet qō fuerit a xp̄o viuēte i hoc mūdo: q: diſcipuli eius baptiſabāt Jo. 3. Et preceptū fuit illis publice ꝓdicare et baptiſare. Marc. vlt. Jte docete oēs gentes baptiſātes eos i nomine pr̄is ꝛc̄. ¶ De eukariſtia pz quō inſtituit illā die cene math. 26. De cōfirmatiōe. pz Jo. 20. Accipite ſpiritumſanctū ꝛc̄. Uel in die pētheceſtes act. 2. De penitētia aūt voluerūt aliq̄ dicere ꝙ fuit iſtituta a Jacobo minori Jacob. 5. Cōfitemini alterutrū pctā vr̄a. Sed hoc dicere non eſt verū. nec ꝓbabile ex proceſſu lr̄e: q: ſtatim ſequit̄ in lr̄a. Orate ꝓ inuicē ꝛc̄. Manifeſtū eſt ꝙ illud ſequēs nō intēdebat aliquod ſacramentū iſtituere nec ꝓmulgare. Nec etiā erat apud Jacobū auctoritas inſtituēdi aliqō ſacramētū vt poſtea videbit̄. Jdeo dico ꝙ iſtud ſacramētū fuit iſtitutū a xp̄o in iheruſalē in domo ruth i die paſche

Nota. quādo apparuit diſcipulis. Jo. xx. qn̄ inſufflauit ꝛ dixit. Accipite ſpiritūſanctū. quorū remiſeritis pec

E cata ꝛc̄. Et tale ſacramētū fuit ꝓmiſſū ſancto petro ꝛ apoſtolis Math. 16. Tibi dabo claues regni celorū. Et quodcūq3 ligaueris ſuper terrā erit ligatū ꝛc̄. De extrema vnctiōe dicit̄ ꝙ fuit iſtituta a ſancto Jacobo minori vt pz Jacob. 5. Quis ex vobis īfirmat̄ ꝛc̄. ſed licet ibi ſanctꝰ Jacobꝰ ꝓmulgauerit extremā vnctionē. nō tn̄ iſtituit: ſed fuit inſtituta a dn̄o Jeſu xp̄o. Marc. 6. apoſtoli vngebant oleo multos īfirmos et ſanabāt. Cōſtat aūt ꝙ hoc non fecerunt niſi in virtute xp̄i qui iſtituerat illā ſacrā vnctionē. De matrimonio apparet: Math. 19. Nō legiſtis ait xp̄s: q: maſculū et feminā fecit eos. ſ. deus. et dicit. Quāobrē relinquet homo patrē ꝛ matrē ꝛc̄. Ubi xp̄s approbat et ratificat illud qō deus īſtatu inocētie ꝑ os ade publicauit. De ordine vero pz math. 26. hoc facite i meā cōmemorationē. Et. Job. xx. quorꝫ remiſeritis peccata ꝛc̄. hec eīn duo ꝑtinēt ad ordinē ſacerdotalē. ſ. poteſtas cōficiendi verū corpꝰ xp̄i: ꝛ poteſtas reſpectu corporis xp̄i miſtici. ¶ Qō aūt hec oia a ſolo deo fuerit inſtituta pz q: ad nullū ꝑtinet iſtituere ſignū practicū vl̄ caracterē niſi ſoli deo ſicut tāgit doctor ſub tilis. di. 1. ꝙ ſacramētū eſt ſignū practicū reſpectu effectꝰ dei ꝓprie: et deus nō pōt i actu ſibi ꝓprio alicui aliȷ̄ ſubeſſe: ergo nullꝰ potuit iſtituere ſacramē

F ta niſi ſolꝰ deus. ¶ Et ex iſtis predictis pz ſolutio queſtiōis expoſite primo. Sacramētū hr̄e efficatiam eſt ipſū habere regulariter effectū ſignatū cōcomitantē: ergo ab illo habet efficatiā a quo eſt effectꝰ regulariter cōcomitet̄. Qō aūt ſic cōcomitetur pōt eſſe ab aliquo dupliciter. Uel tāq̄ a cā principali cauſante principaliter hmōi cōcomitātiam. Uel tāq̄ a cā meritoria q̄ meret̄ vt ſit talis ꝯcomi-

G tantia. Et ſm hoc dico. ꝙ ſacramenta noue legis a ſolo deo hn̄t efficatiā tanq̄ a cā principali. A criſto aūt patiente ſeu a paſſione xp̄i hn̄t efficatiā tāq̄ a cā meritoria. Primū iſtorū ꝓbat̄: q: ē effectꝰ proprius dei q̄ creature nō pōt cōicari actio reſpectu illius effectꝰ cū ſit ꝓpriꝰ dei. Jdeo dicimꝰ ꝙ ſolꝰ deus ē cā effectiua gratie i ſacramētis que dat̄ mediātibꝰ ſacramētis quibꝰ cōcomitat̄ diuina gr̄a eo mō quo declaratū ē in queſtiōe vtrū ſacramēta ſint cā actiua gratie. ¶ Probari etiā pōt ſic q: ſolꝰ deus determinat ſe ad cauſandū ſibi ꝓpriū effectū. Si eīn poſſet ab alio determinari ad agendū iā3 eſſet alia cā ſecūda ad determinādū effectū: ꝛ tūc nō eēt

Nota.

propriꝰ effectꝰ dei. Sed effectꝰ ſignati ꝑ ſacramenta ſunt effectꝰ ꝓpriȷ̄ dei: q: dare gratiā que ſignificatur ꝑ ſacramēta ē effectꝰ ꝓpriꝰ: ergo ſolꝰ deꝰ po H teſt ſe determinare ad cauſandū effectū ſacramentorū regulariter cōcomitantē ſacramēta: hoc ē ſacramēta hr̄e efficatiā habere. ſ. effectꝰ regulariter cōcomitātes. Dico regulariter qō ſm debitā regulam ꝛ ſm debitū modū recipiant̄ ſacramēta. Que oia cōſtant a ſola volūtate diuina hr̄e efficatiam. ¶ Qō aūt habeāt efficatiā a paſſiōe xp̄i tanq̄ a cā meritoria. Probat̄ q̄ q̄ in. 3. collectariȷ̄ lōgius explicabitur ſpiritu magno cōcedēte. Ad p̄ſens tn̄.

Nota.

Dico ꝙ homini facto inimico dei ꝑ culpā: diſpoſuit deus ꝙ nō remitteret culpā nec daret adiutoriū ad I eius remiſſionē neq3 ad beatitudinis cōſecutionem niſi deo aliquid offerat̄ qō gratū deꝰ accipiat. ꝛ acceptabilius fiat ei q̄ offenſa fuerit ei diſplicēs vel ī grata. Nihil aūt gratioſius pōt inueniri ſanctiſſime trinitati qō ſit magis gratū q̄ fuerit tota culpa humana ſibi diſplicabilis. Niſi ſit obſequiū alicuiꝰ perſone: cadēs i maiori dilectiōe dei q̄ culpa ceciderit i diſplicētia. Talē eīn ꝑſonā ſic dilectā nō potuit hr̄e totū genꝰ hūanū ex ſe: cū totū genꝰ hūanū eſſet ſub inimicitia dei: q: omnes de vna maſſa ꝑditiōis. Ergo diſpoſuit ſancta trinitas perſonā ſic dilectā dare generi humano et vt ipſa ꝑſona inclinaret trinitatē: offerret trinitati obſequiū ꝓ toto illo genere hūano. Talis aūt ꝑſona nō eſt niſi xp̄s cui nō ad mēſurā dedit deus ſpiritum caritatis ꝛ gratie. Jo. 3. Et tale obſequiū eſt illud i quo maxime apparet caritas qō eſt offerre ſe vſq3 ad mortē propter iuſticiā rectā obſeruādam. Ergo trinitas nullū adiutoriū ꝑtinens ad ſalutem: tulit homini viatori niſi i virtute huius oblatiōis xp̄i i cruce facte: et a ꝑſona dilectiſſima et ex maxia caritate. Et ꝑ hoc paſſio illa fuit meritoria reſpectu boni meritoriȷ̄ collati homini viatori. hic ſequit̄ corrolariū. Quomodo i collatione taliū remediorū neceſſariorum generi humano cōcurrūt miſericordia ꝛ veritas. Maxime eīn miſericordie opꝰ fuit homini ini K mico tanta remedia cōcedere. Sed etiā maxie iuſticie eſt ꝓpter obſequiū tā gratū tā3 dilecte perſone

Nota.

tantū remediū cōferre illis pro quibꝰ illa perſona tam grata obtulit obſequiū. Juſtū eīn eſt acceptare obſequiū tā dilecte ꝑſone ꝓ illo ꝓ quo obſequiū obtulit. Maxima etiā fuit miſericordia in ꝑſona offerente ſe ſic ꝓ inimicis trinitatis quā ſumme dilexit. Sed etiā maxie iuſticie i cōparatione ad deū quātū ad hominē lapſū. q: nō videret̄ maxie diligere deū et ꝓximū niſi ꝓ tanto bono cōi hominis oblatiōe ad quā deus ꝑdeſtinauerat eū et diſpoſuerat eū non aliter venturū q̄ ꝓpter iſtud obſequiū ꝙ vellet illō obſequiū exibere. Erīō cū paſſio chriſti eſſet meritoria reſpectu efficatie ſacramentorū

veteris legis: ⁊ reſpectu grē collate antiquis patri-
bus. Tñ maiorē efficatiā habet reſpectu ſacramen
torū nřoꝝ ⁊ grē nūc cōceſſe. Quia iuſte obſequium
exhibitū ad bonū magis acceptaẗ ꝙ̄ preuiſuꝫ. Tri
nitas aūt beata: nūc cōfert per paſſionē xp̄i exhibi-
tam ⁊ etiā a nobis creditā ⁊ exhibitā. Tunc certe cō
currit tā ꝙ̄ preuiſam a ſeipſa ⁊ ab alijs fidelibus
creditam et exhibēdā: hinc apparet etiā quare ba
ptiſmus aperit ianuā ⁊ nō circūciſio. Nō quidem ex
parte meritoꝝ: ſed etiā ꝙ̄ tunc𝔮ꝫ magna grā colla
ta fuiſſet in virtute paſſionis xp̄i preuiſe: nō cōfere-
batur vt efficax ad finē grē. ſ. beatitudinē niſi prius
obſequiū illud fuiſſet ſolutū. Et minima grā ſi cō-
ferretur nūc in virtute huius obſequij ſoluti eſſet
diſponēs ſufficienter ad btitudinē. Exēplū i nob𝔮
mai⁹ bonū ꝯferim⁹ ꝑꝑ obſeqū exhibitū ꝙ̄ ſꝑatū.

Primum documentum.

In ſacramētis ex operatiōe angelica
Hugo. nulla eſt virt⁹ gratifica. Pro cuius de
claratione eſt ſcēdū ꝙ dicit Hugo
In ſacramētis ſunt tria. ſ. ſilitudo ex
creatione. inſtitutio ex diſpēſatione: ⁊
ſctificatio ex bñdictione. Prima eſt indita per crea
torē: ſcōa adiūcta ꝑ ſaluatorē: tertia miniſtrata ꝑ
diſpēſatorē. Et vt ipſe determinat cōſequēter. Di-
ſpēſator eſt ipe ſacerdos qui ſctificat ipa elementa
A ex quo vr̄ ꝙ operatio angelica nō requiriẗ in ſacra
mentis ſiue in operatione ſacramētoꝝ. ¶ Et cauſa
Pr̄a cā: eſt multiplex. Prima vt tota operatio generis hu-
mani: grē ſaluatoris tota attribuatur vt ſicut illo
ſolo facta eſt reconciliatio per eius mortē: etiā illo
ſolo fieret reparatio per ſacramēta mortis. ſ. per ſa
Scōa cā cramēta que hñt efficaciā per xp̄i mortē. Scōa cā.
vt euidētior eſſet punitio diaboli qui ꝓcurauit la-
pſuꝫ humanū. Quia ſi homo aliquo mō eſſet repa
ratus ex natura angelica: videretur in aliquo ſatiſ
factū eſſe de iniuria facta deo in ablatione hoīs ꝑ
angelū malū. qđ nō pōt eſſe. Ideo ꝯueniētius fuit
ſatiſfactū eſſe deo ꝑ hoīem de iniuria ſibi facta ab
hoīe ꝙ̄ per angelū: q̄r peccauit homo: ⁊ per hoīem
Tertia cā debuit fieri recōciliatio. Tertia cā eſt vt virtus ſal-
uatoris euidēter appareret qui vilib⁹ creaturis cō
tulit virtutē curādi. Quarta cā eſt cōueniētia ſacra
Quarta mētoꝝ. Cōtulit eñ deus ſacramēto vt exteri⁹ ſigni
cauſa. ficet ꝙ iteri⁹ opaẗ ꝙ nō poſſet eē ſi fieret ꝑ angelū
cui⁹ opatio ē iuiſibil' ſic ⁊ ipe angel⁹ ē iuiſibil'. Cō-
uenit eñi vt ꝑ miſteriū ſenſibilē ⁊ coopatione hui⁹
ſignificeẗ auctor iuiſibilis: operās interi⁹: ⁊ opatio
interior: ſunt cauſe quare nō fit remediū ſacramēta
le ꝑ angelicā opationē. ſ. plenitudo diuīe miſericor
die: ⁊ euidētia diuine iuſticie: ⁊ manifeſtatio diuine
Hugo. potētie: ⁊ cōgruētia ſacramēti. ¶ Et ſi argueret
cōtra predicta auctoritate Hugonis dicētis. Quia
hec viſibilia cōcupiſcēs homo corruptus fuerat cō
grue reparādus in eiſdē viſibilib⁹ ſalutis occaſio-
nē recipere debebat: vt per eadē reſurgeret per que
corruerat. Ex vltimo verbo pōt inferri: ſi homo per
angelū corruerat: ergo reſurgere debuit ꝑ eundem
cooperantē in collatione ſacramētoꝝ: q̄r in hac ma
teria loquiẗ Hugo. Sed cooperari nō poſſet niſi di
ſpēſando ſacramenta ergo ⁊c. ¶ Itē q̄r corruptus
fuit ⁊ peccauit ſubijciēdo ſe angelo malo: ergo ab

angelo debat q̄rere ſalutē. ¶ Itē angeli coopanẗ
hoī ꝓficiēti i opib⁹ q̄re ergo nō coopabiẗ ſiliter re
ſurgēti opib⁹ ſacramētoꝝ. ¶ Ad primū dico ꝙ nō B
eſt ſile de corruptiōe ꝯcta ab illis ſenſibilibus: ⁊ a
diabolo: q̄r creatura viſibilis. ſ. arbor ⁊ fruct⁹ nihil
demeruit. Nec fuit ex malicia illi⁹ creature ꝙ homo
cecidit: ſicut fuit ex malicia diaboli. Ideo angelo i
ſe: nec ſibi ſili i natura debuit hō humiliari petēdo C
ꝯſiliū. Uel dicēdū ꝙ cū v̄t⁹ ſacramētoꝝ ſit ꝓpri⁹
dei effect⁹: ſic viſuꝫ ē i ꝓcedēti ꝯcluſiōe: angelus nō
potuit coopari ad v̄tutē ſacramēti niſi ſol⁹ deus:
iō eñ angel⁹ nō potuit dare v̄tutē ſacramētis cuꝫ
ſit act⁹ ꝓpri⁹ dei: ⁊ iſta ē melior rñſio ſcōꝫ itētionē
doctoris ſubtil' q̄r nullo mō ꝑ angelū reſurgere po
terat. ¶ Ad ſcōꝫ dico ꝙ ꝙ̄uis hō ſe ſubiecit diabo D
lo ſibi obediēdo: tñ trāſgdiēdo diuinū ꝓceptū oſtē-
dit maiorē oīb⁹ angelis: ⁊ ideo i nullo angelo pote
rat inuenire remediū ne𝔮ꝫ ſalutē q̄rere. ¶ Ad tertiū E
dico ꝙ angeli ſemꝑ aſſiſtunt hoīb⁹: ⁊ inſpirāt illos
ad bonū: ſꝫ nō miſtrādo ſacramēta: ne𝔮ꝫ virtutē mi
niſtrādo ꝙ̄tū ad remiſſionē culpe ⁊ grē iſuſiōe. Sꝫ F
eſt verū ꝙ bti angeli in oī ſtatu ſemꝑ aſſiſtūt hoīb⁹
ſiue puulis eos cuſtodiēdo a vexatiōe diaboli ⁊ op
preſſiōe corꝑali: ſiue adultis eos iſpirādo: excitādo
ad declinationē mali ⁊ exercitiū boni. Sꝫ nō ꝙ̄tuꝫ
ad act⁹ ꝓprios dei: ſꝫ bñ ad ea q̄ ſpectāt ad cuſto-
diā angeloꝝ. Ideo angeli ꝙ̄uis opēẗ hoīb⁹ i bo-
nis actib⁹ iſpirādo: ⁊ cuſtodiēdo a vexatiōib⁹ dia
bolicis: ⁊ ex hoc ꝓficiāt hoīes: ſi tñ miſtrādo ſacra
mēta: nec v̄tutē iſundēdo. Primū voluit de⁹ ꝙ a mi
niſtris viſibilib⁹ miſtreẗ vt a ſacerdotib⁹. Uñ dico
ꝙ ex diuina diſpēſatiōe bñ poſſent miſtrare. Scōꝫ
q̄r ē act⁹ ꝓpri⁹ dei. Dico ꝙ iō nō pñt iſūdere ſacra
mētis v̄tutē ꝑ quā remittāẗ pctā ⁊ igrā acquiratur

Primum correlarium.

Sacramēta ſcōꝫ q̄d erūt ꝑpetua: ſꝫ ſim A
pliciter nō erūt eterna. Probaẗ iſtud
correlariū. Nā ſacramēta erūt ꝑpetua
ſcōm q̄d: q̄r ꝙ̄tū durabit mūd⁹ tñ du
rabūt ſacramēta eccl'iaſtica. Sed non B
erūt ꝑpetua ſimpl'r: q̄r poſt hāc vitā finiēt ſacramē
ta: q̄r ne𝔮ꝫ i gl'ia felici ne𝔮ꝫ i iferno erūt ſacramēta.
Et vtra𝔮ꝫ pars ſic ꝓbaẗ. Pr̄ia pars ſic. Nā ſacer-
dotiū xp̄i manet ineternū iuxta illud. ꝓs. Tu es ſa-
cerdos ineternū. Sacramēta aūt miſtrant ꝑ ſacer-
dotiū xp̄i: ergo ſacramēta noue legis erūt ꝑpetua.
¶ Itē lex grē eſt ineternū Jo. ecce ego vobiſcū Johan.
ſum vſ𝔮ꝫ ad ꝯſummationē ſcl'i. ſꝫ i lege illa ſunt ſa
cramēta: ergo erūt ꝑpetua. ¶ Itē glo. ſuꝑ illō. ꝓs. Pſalmū.
q̄ allegat ꝯtritiōes coꝝ: di. Sacramēta ꝑmanebūt
vſ𝔮ꝫ ad ꝯſummationē ſeculi: alligamēta ſunt ſacra
mēta q̄ tūc detraheẗ cū ꝑfecta erit ſanitas. Sicut
medic⁹ poſt ſanitatē ꝑfectā detrahit alligamēta: er
go ſacramēta durabūt vſquequo erit ꝑfecta ſani-
tas in felici gloria. ¶ Itē ſacramenta ad hoc ſunt
ꝓncipal'r vt vulnerat⁹ q̄ incidit in latrōes ſanetur
a ſamaritano q̄ alligauit vulnera eius infundēs vi
nū ⁊ oleū: cū ergo ſanati fuerim⁹ ab hijs vulnerib⁹
nō erūt neceſſaria ſacramēta. Sed hec liberatio fiet
cū fuerim⁹ liberati a ſeruitute corruptiōis in reſur
rectione: igitur nō erūt tūc neceſſaria ſacramēta: et
tūc ceſſabūt: ⁊ ſic erūt ꝑpetua: ſꝫ nō erūt eterna cū
nō erūt poſt reſurrectionem: ⁊ ſic vtra𝔮ꝫ pars co-

Hugo. relariū remanet vera. ¶ Ubi notandum ſecundū Hugo. Quod iſta ſacramenta ſunt medicine ſpirituales que foris corporibus exhibentur per viſibilem ſpeciem: ſed intus animas ſanant per inuiſibilem virtutem. Cum igitur ſacramenta ſint medicine: ⁊ quod ſanat oculum non ſanat calcaneum. vt dicit Hero. hero. Ideo iuxta numerum morborum ſpiritualium debet ſumi numerus ſacramentorum.

C ¶ Septem autem ſunt differentie morborum ſpiritualium. Prima eſt originalis peccati. Secunda actualis mortalis. Tertia venialis. Quarta difficultatis diſcernēdi inter bonū ⁊ malū. Quinta difficultas ꝓficiēdi ī bono. Sexta reſiſtēdi ꝯ ꝯcupiſcētias

D carnis. Septima difficultas ſtādi in bono ꝯ tēptationes. Tres prime ptinēt ad pcī differētias. Tres quattuor pertinēt ad penas pcī. Et pñt ſumi iuxta illas quattuor genera penarū que ponit Beda eſſe hoī inflicta. ꝓpter primū pctīm. ſ. ignorātiā. infirmitatē: maliciā: ꝯcupiſcentiā. Sed tres: ad tres ptinēt penas que ſunt in trib⁹ virib⁹ motiuis. ſ. rationali ꝯcupiſcibili ⁊ iraſcibili. Nā in rōnali eſt deffectus diſcernēdi: in ꝯcupiſcibili eſt difficultas reſiſtēdi ꝯ ꝯcupiſcentias carnis: illa eñ eſt corrupta ⁊ infecta In iraſcibili eſt difficultas ꝓficiēdi in bono in hac potētia eſt mot⁹ qui ab aīa: in ꝯcupiſcibili qui eſt ad aiam: ſicut patet in expulſu ⁊ attractu. Et intelligitur de ꝯcupiſcibili rationali ⁊ iraſcibili rationali: ⁊ nō quas habemus cōes cū brutis. Quarta pe

E na. ſ. difficultas ſtādi in bono ptinet cōiter ad oēs tres. ¶ Contra has infirmitates ſunt nobis data ſeptē ſacramēta in adiutoriū. Cōtra originale principaliter eſt baptiſmus qui ſucceſſit circūciſioni cuius effectus ſpālis fuit ꝯ originale pctīm. Sed amplior exuberat gr̄a in baptiſmo: qr delet originale ⁊ actuale ſi digne ſuſcipiatur ⁊ dat gr̄am cōſummatam. Cōtra actuale principaliter datur in adiutoriū penitētia: que eſt ſcd̄a tabula poſt naufragium. Et qr homo multotiēs recidiuat in actuale pctīm: ideo frequēter iteratur iſtud ſacramentū. Cōtra veniale primo ⁊ principaliter datur extrema vnctio. Cōtra difficultatē diſcernēdi datur ordo: ſicut dicit Dioniſius in eccleſiaſtica hierarchia. Ad ordinem eñ pertinet illuminare ⁊ purgare. Quod etiā patet in clauibus que in ſummo ordine cōferūtur. ſ. poteſtas ligādi ⁊ ſoluēdi: ⁊ auctoritas diſcernēdi iter lep̄rā ⁊ leprā. Contra difficultatē proficiēdi in bono datur confirmatio in adiutoriū: vt ſit ipſe ſignatus ⁊ firmus athleta in certamine dñi. Cōtra difficultatē reſiſtēdi ꝯcupiſcentijs carnis: datur matrimoniū. Datur eñ in remediū cōtra carnalis voluptatis corruptelā: vt habetur. d. 2. c. ſi caſus queritur. Cōtra difficultatē in bono ꝯ tēptationes: datur ſacramētū euchariſtie. Nā ſignificatū in hoc ſacramēto eſt panis viuus qui cor hoīs cōfirmat: de

F quo ioh. 5. Ego ſū panis viu⁹ q̄ de celo. ⁊c. Quodlibet ergo ſacramētū habet ſpecialē virtutē: nā in baptiſmo infunditur ſpeciale reparatoriū. ſ. fides. In cōfirmatione vero gr̄a ſeptiformis ad roborādū: quod quidē robur in aīa nō eſt aliud q̄ ipſa ſeptiformitas donorū: in extrema vero vnctione: quedā ſpei roboratio datur. Trāſeūt eñ morientes virtute extreme vnctionis cū maiori ſpe. Similiter in ſacramento ordinis datur virt⁹ ſcientie ꝯ ignorātiā. In m̄rimonio infunditur ſpālis caſtitas ad ſeruādū fidē thori. In ſacramēto vero eucharíſtie quedā ſpecialis charitas ⁊ amor incenditur. In ſacramēto vero penitētie quedā ſpālis mūdicia ⁊ pulcritudo. Iſta aūt oīa vt pz denominār ſpāles virtutes.

¶ Secundum correlarium.

Baptiſmus Iohānis nō erat ſacramētum ꝓprie: q̄uis eſſet ſacramentum accipiendo large. Iſtud correlarium A ſic deducitur: ſi extēdam⁹ nomē ſacramēti ad oē ſignū rei ſacrātis ſuſcipientē: ſic baptiſm⁹ erat ſacramētū qr expſſe repñtabat xp̄i baptiſmū q̄ eſt res ſacrās ſuſcipietē. Si aūt extēdamus nomē ſacramēti ꝓprie ad illud qđ eſt ſacre rei ſignū: tūc baptiſm⁹ iohānis nō erat ſacramētū qr nō cōferebat gr̄am ex vi ſacramēti vt ſtatī oſtēdetur. ¶ Uñ reſpectu baptiſmi xp̄i dr̄ dici fuiſſe ſacramētale: qr erat quedā diſpoſitio ⁊ p̄paratio ad baptiſmū xp̄i. Et ſic pōt dici q̄ baptiſm⁹ iohānis pertinet ad ſacramēta noue legis reductiue. Et ſic pñt ſolui mlta argumēta: nā illa q̄ ꝓbāt baptiſmū iohānis eſſe ſacramētū. Uerū dicūt accipiēdo ſacramētū p̄io mō: illa vero que ꝓbāt ipm̄ nō eſſe ſacramētū: verū dicūt accipiēdo ſacramētū ſcd̄o modo. Iſte aūt baptiſm⁹ iohānis erat p̄paratoriū ad baptiſmū xp̄i vt dicit mgr̄ in. 4. d. 2. c. 3. ad hoc erat vtilis baptiſm⁹ iohānis: qr hoīes vſu baptiſādi p̄parabat ad baptiſmū xp̄i. B ¶ Si querat̄ quare ſacramētū noue legis. ſ. baptiſm⁹ q̄ eſt in remediū ꝯ originale habuit magis p̄paratoriū q̄ ſacramētū veteris legis. ſ. circūciſio q̄ erat etiā in remedium ꝯ origiale. ¶ Itē ſi q̄rat̄ q̄re baptiſm⁹ magis habuit p̄paratoriū q̄ cetera ſacramēta noue legis: ⁊ maxime q̄ ſacramētū eucharíſtie. Cū illa q̄ ſunt in iſto ſacramēto maioris ſint difficultatis ad credēdū q̄ illa que ſunt in baptiſmo: quare vſq̄ eucharíſtie ſacramētū magis debuit hr̄e p̄paratoriū q̄ baptiſm⁹. Dico qr baptiſm⁹ eſt ianua ſacramētoꝝ ⁊ fundamētū oīm: qr nō baptiſat⁹ nullū pōt recipere ſacramētum: nec habere gratiā. Uñ Aug. de queſt. no. teſt. Auguſti. iohannes tantū baptiſauit non ſpiritūſanctum credentibus dedit: ſicut ipſe dicit de ſaluatore. Ego quidem baptiſo vos in aqua. i. in penitentia: ipſe autem vos baptiſabit in ſpiritu ſancto. Hic eſt qui dicit per me remiſſionem peccatorum: non tamen datur ſpiritus purificandi vt dicatur ſpiritus filiū hoc enim ſaluatori noſtro reſeruatum eſt vt filiū dei non fierent niſi accepto ſpirituſancto a dei filio. hec Aug. Sed filiorum eſt acquieſcere doctrine patris ⁊ preceptis. Unde anteq̄ eſſent filij, neceſſaria erat quedam manuductio ⁊ preparatio ad acquieſcendum doctrine ⁊ preceptis chriſti. Facti vero filij inſtructi in fide: ratione qua inſtructi nouerunt que eis erant neceſſaria ad ſalutem: ⁊ ratione qua filij debebant doctrine patris obtemperare: ⁊ ita per baptiſmum ſufficienter parati fuerunt ad omnia alia que neceſſaria erant ad ſalutem: propter quod non fuit poſt preparatorium neceſſarium ſicut ante. Nec ad alia ſacramenta fuit neceſſarium preparatoriū. cū per cathecíſmū ⁊ alia que precedunt baptiſmū ſimus ſatis in fide inſtructi. ¶ Cū nō intelligant exorciſmum vl̄ cathecíſmum paruuli: quid eſt

dicēdū de illis. Dico ꝙ oīa illa hn̄t habitualiter:
⁊ patrinus ⁊ matrina ſunt fideiuſſores ad iſtruēdū
illos ī fide. Et ſi decedūt: ſuffic̄ illis ꝟtus habitua
lis fidei ⁊ gr̄a cōſummata que datur in baptiſmo.

¶ Tertium correlarium.

Secundū ꝙ pōt percipi. Johānes ba-
ptiſabat ī noie vēturi. Iſta forma ba
ptiſmi Johānis ꝓbatur Act. 19. Ubi
dr̄. Johānes baptiſabat baptiſmo pe
nitentie ppl'ʒ in eū qui vētur⁹ eſt poſt
ipſum. ſ. in ieſuʒ vt crederēt. Ideo forma in qua ba
ptiſauit Johānes fuit. Ego te baptiſo in noie vētu
ri. ¶ Si diceret̄. vt arguit dn̄s petr⁹ aureoli. Iſta
forma nō pōt eſſe in noie vēturi. Nā Johānes ſcie
bat ipſum veniſſe ſicut math. 3. ego debeo a te ba-
ptiſari: glo. terren⁹ a celeſti qꝛ tu es agnus q̄ tol-
lis pctā mundi Jo. 1. Dico ꝙ forma baptiſmi Jo-
B hannis fuit in noie vēturi. Et cū arguis qꝛ ſciebat
xp̄m veniſſe. Dico ꝙ verū ē ꝙ xp̄s venerat q̄tū ad
ꝑſonā. Nondū tn̄ venerat q̄tū ad effectū redēptio
nis ſeu paſſionis Un̄ habebāt virtutē oīa ſacramē
ta. Unde baptiſabat in noie vēturi. ſ. in fide redē-
ptionis future ꝑ xp̄m vēturū ad redēptionē. Que
fides fuit ab initio mūdi in patrib⁹ antiquis. Naʒ
omnes habuerūt fidē explicitā vt docti: vel implici
tam vt ſimplices q̄ credebāt doctis. Et ideo forma
baptiſmi Johānis fuit cōueniens vt baptiſaret in
noie vēturi ad redimendū hoiem. Sic eñ credebāt
omnes xp̄m venturū ad redimendū omnes: ideo
iſta forma debuit teneri vſqꝫ ad baptiſmū xp̄i qui
habet virtutē a paſſiōe xp̄i. ¶ Et ſi diceret̄ vt dn̄s
petr⁹ aureoli dicit. Quomodo pōt ſaluari ꝙ iſta
ſit forma baptiſmi Johānis: qꝛ cū Johānes bapti
ſaret xp̄m dixiſſet. Ego baptiſo te in noie tui vētu-
ri: ꝙ nō ē veriſimile. Dico ꝙ nō eſſet incōueniēs ꝙ
Johānes baptiſaret xp̄m in noie tui venturi. ſ. ad
paſſionē ⁊ ad redimendū gen⁹ humanum. Quāq̄
aūt alterā formā habuit Johānes in baptiſando
C xp̄m: ⁊ alterā in baptiſando alios. Un̄ ſcd̄m mgr̄m
franciſcū. qn̄ Johānes baptiſauit xp̄m talis forma
fuit ſibi reuelata a ſpūſancto. Ego dn̄e mi: crea-
tor: tot⁹ mūdi baptiſo te in hac aqua: ſupplicādo
tibi ex oīm electorū pte: q̄ ſunt recepturi baptiſmū
tuū: ꝙ per illud ſacramentū ⁊ ꝑ gratiā tuā ſint ab
oīb⁹ pctīs ſuis abſoluti. Uides igit̄ quō altera for
ma fuit reuelata Johāni quādo baptiſauit xp̄m. in
alijs vero fuit forma. Ego baptiſo te in noie vētu-
Act. ri. Et iſta eſt ſanior opinio cū habeat̄ ex ſacra ſcri-
ptura act. 19. Et ſaniores doctores iſtā teneāt opi
nionē. ¶ Sed eſt dubiū. Utrū baptiſati baptiſmo
Johānis eſſent rebaptiſandi baptiſmo xp̄i. Uidet̄
ꝙ nō qꝛ forma baptiſandi Johānis eſt eadē cū il-
la ī qua baptiſabāt apoſtoli: ergo baptiſati baptiſ
mo Johannis: non oportebat ꝙ rebaptiſarentur
baptiſmo chriſti. poſtq̄ erat eadem forma ⁊ eadem
materia. Antecedens patet quia baptiſmus iohan
nis erat in nomine venturi: qui erat chriſtus. Et
apoſtoli baptiſabant in nomine chriſti: ergo eadeʒ
eſt forma. Et omnes baptiſabant cum aqua: er-
go eadem eſt materia. Et ſic patet ꝙ iidem baptiſ-
mus: ergo baptiſati a iohanne non oportebat vt
rebaptiſarent̄ baptiſmo xp̄i. ¶ Itē magiſter ſen

ten. d. 2. c. vlt. allegans ibero ait. Baptiſati a Jo-
hanne in noie vēturi. i. xp̄i qꝛ dixerūt. Neqꝫ ſi ſpūs
ſctūs eſt audiuim⁹ iterū rebaptiſabant̄. Illi vero
q̄ ſpem poſuerūt in baptiſmo Johannis ⁊ patrem, ⁊
filiū ⁊ ſpm̄ſctm̄ credebāt: poſt nō fuerūt baptiſati
Sed impoſitiōe manuū ab apoſtolis ſuꝑ eos facta
ſpm̄ſctm̄ receperūt. Illi vero q̄ non credebant ba-
ptiſati ſunt baptiſmo xp̄i: ergo nō omnes baptiſa- D
ti a Johanne: oportebat rebaptiſari baptiſmo xp̄i.
¶ Item Act. 8. q̄ cū veniſſent orauerunt ꝓ ipſis vt
acciperēt ſpm̄ſctm̄. Nōdū eñ iquēq̄ illoꝝ venerat
ſed baptiſati tm̄ erāt ī noie dn̄i ⁊c. ergo illi q̄ baptiſa
ti in aqua fuerāt: nō fuerūt rebaptiſati: ergo bapti-
ſati baptiſmo Johānis cū nō baptiſarent ab apo
ſtolis: ſed ſolū accipiebāt ſpm̄. ſctm̄ ꝑ impoſitionē
ma nuum ap̄lorum: non erant baptiſmo xp̄i reba- Auguſti.
ptiſandi. ¶ Inoppoſitum de conſec. d. 4. c. aliud
⁊ accipitur ab Aug. ſuper ioh. omel. 5. Si quos ba
ptiſauit Johannes iterum ſunt baptiſandi. Nō au
tem quos iudas baptiſauit ſunt rebaptiſandi quia
⁊ xp̄s hos baptiſauit: quos autem Johannes non
¶ Itē iohan. 3. erat iohannes baptiſans. vbi glo.
q̄tium cathecuminis nondū baptiſatis prodeſt do
ctrina fidei: tantū ꝓfuit baptiſm⁹ iohannis an̄ ba
ptiſmuʒ xp̄i. Sed oportuit cathecuminos noſtros Auguſti.
baptiſari baptiſmo xp̄i: ergo ⁊c. ¶ Item Aug. ſuꝑ
iohā. 5. in omel. Qui ſunt a iohanne baptiſati: ba
ptiſm⁹ nō ſufficit eis: ſed rebaptiſandi ſunt bapti-
ſmo xp̄i. ¶ Item Hugo de ſacra. dicit. in ſacramē- Hugo.
to iohānis fuit ſolū ſacramētum. ſed remiſſio pctō
rūʒ nō fuit. Sed accipit ibi ſacramentū improprie Actuum
ideo neceſſario requirebat baptiſm⁹ xp̄i in quo fit
remiſſio peccatorū. ¶ Itē Act. 1. dicit magiſter hi E
ſtoriarum ꝙ ſatis notum eſt de quibuſdam ꝙ fue-
runt baptiſati baptiſmo iohannis vt de andrea:
petro: ⁊ philippo: de quibus conſtat ꝙ fuerunt di
ſcipuli ei⁹: ⁊ tn̄ fuerūt baptiſati baptiſmo xp̄i: ergo F
baptiſati a iohanne rebaptiſabantur. ¶ Reſpon-
deo ⁊ dico ꝙ baptiſati baptiſmo iohannis. Neceſ
ſe erat vt rebaptiſarentur baptiſmo chriſti: ꝓpter
preceptuʒ datū a xp̄o. Niſi quis renatus fuerit ⁊c.
Sed baptiſmus iohannis non erat regeneratio ex
aqua ⁊ ſpūſctō: ideo indigebant baptiſmo xp̄i qui
eſt regeneratio ex aqua ⁊ ſpūſctō. Ueruʒ qꝛ diſcipu
li xp̄i tempore iohannis incepērūt baptiſare baptiſ
mo xp̄i. ⁊ forte iohannes eos audiens ſic baptiſa-
re. in illa forma baptiſauit: qui ſic erāt baptiſati nō
rebaptiſabantur: ⁊ talis baptiſmus non erat iohā
nis ſed xp̄i. Si autem iohannes baptiſauit in ſua
propria forma: que ſcd̄m ſaniores doctores eſt in
nomine venturi. nullidubium eſt ꝙ rebaptiſaban-
tur. ¶ Et ſi dicas ꝙ deus fuit principalis inſtitu-
tor baptiſmi iohannis. Dico ꝙ inſtitutio diuina
alicuius rei triplex eſt. Quedaʒ expreſſe a deo Que G
dam occulta mediante miniſtro cui ſoli committi-
tur poteſtas inſtituendi: alij tamen poteſt conue-
nire poteſtas exequendi. Et alicui ſoli committi-
tur poteſtas inſtituendi ⁊ exequendi. Primo mo-
do fuit inſtitutus baptiſmus a chriſto. Secundo
modo fuerunt inſtituta ſacramenta legalia. Nam
deus illa inſtituit per moyſem. ſed executio nō fuit
ſoli moyſi qm̄ plures illa ſacramenta miniſtraue-
runt. Tertio modo fuit inſtitut⁹ baptiſm⁹ iohānis

a deo. Auctoritate em̄ dei iohãnes illũ miniſtrauit
⁊ ſibi ſoli fuit executio reſeruata: vñ illa executio
D nõ fuit niſi ad tp̄s vite iohãnis baptiſte: ideo dicit̄
baptiſm⁹ iohãnis: eo ꝙ ipſe ſol⁹ fuit miniſter. iohã
ni em̄ ſoli data ē executio baptiſandi. ⁊ null⁹ ali⁹
poterat baptiſare ꝙ̄ iohãnes: ex eo q: erat p̄curſor
xp̄i: ⁊ p̄parauit viã: idõ baptiſm⁹ iohãnis nõ fuit ni
ſi p̄paratoriũ baptiſmi xp̄i ⁊ medicina p̄paratiua.
Sed ſuſcepta medicina p̄paratiua: cõgruũ ē vt ac-
cipiat̄ medicina curatiua. Cũ ergo baptiſm⁹ iohã
nis eſſet medicina p̄paratiua: ergo recipientes ba-
ptiſmũ iohãnis tãꝙ̄ medicinã p̄paratiuã. Neceſſe
erat vt acciperẽt baptiſmũ xp̄i tãꝙ̄ medicinã cura
Marc. tiuã oĩs infirmitatis ſpũalis. ¶ Et ſi diceret̄ ꝙ ba
tiſm⁹ iohãnis erat medicĩa curatiua. Nã dr̄ mar. 1.
Erat iohãnes p̄dicãs baptiſmũ penitẽtie in remiſ-
ſionẽ peccatorũ. ergo in baptiſmo iohãnis remitte
bant̄ peccã ⁊ ſic erat medicina curatiua. Dico ꝙ in
baptiſmo iohãnis erãt tria. Primo ipſe baptiſm⁹
q̄ fiebat in aqua in noĩe vẽturi. Scd̄o humilitas ⁊
deuotio recipientiũ. Tertio penitẽtia quã faciebãt
I p p̄dicationẽ iohãnis. Quãtũ ad baptiſmũ nõ fie-
bat aliqua remiſſio nec dabat̄ gr̄a. Quãtũ ad hu-
militatẽ ⁊ deuotionẽ ⁊ penitentiã: certe merebant̄
hr̄e gratiã ⁊ remiſſionẽ peccatoꝝ: ideo dicit̄. Predi
cabat baptiſmũ penitẽtie: q̄ſi. d. Ex penitẽtia quã
predicabat Iohãnes: recipiebãt peccatoꝝ remiſſio
nẽ p modũ meriti. Et ideo puuli nõ recipiebãt ba-
ptiſmũ Iohãnis: q: nõ erãt diſpoſiti ad faciendũ
penitẽtiã: ideo baptiſm⁹ nullã remiſſionẽ faciebat
ſed ſolũ diſponebat ad ſuſcipiendũ baptiſmũ xp̄i q̄
habet virtutẽ tã in adultis ꝙ̄ in puulis cũ in puu
lis remittat originale ⁊ infundat virtutes habitua
les. Et in adultis remittat tã originale ꝙ̄ actuale.
K ¶ Quare ergo xp̄s voluit accipe baptiſmũ Iohã
nis cũ nõ indigeret penitentia: q: erat ſine quocũꝗ
peccõ. Dico ꝙ q̄uis xp̄s eſſet ſine peccõ ⁊ nõ indige-
ret penitẽtia. Tñ plurib⁹ de cauſis voluit baptiſa-
ri a Iohãne. Quarũ tres tangunt̄ ex glo. ſup illud
Marc. 1. Baptiſat⁹ ē Ihesus a Ihohãne trib⁹ de
cauſis. p̄ma vt veritatẽ ⁊ humilitatẽ ĩpleret. ſcd̄a
vt baptiſma iohãnis approbaret tertia vt aq̄s ſcĩ
ficaret ꝯtactu ſue mũdiſſime carnis. q̄rta vt per de
ſcenſionem columbe ſpũſſctm̄ ad eſſe in quolibet
baptiſato baptiſmo xp̄i demõſtraret ⁊ ſignificaret
Augusti. Aug. tangit aliã cãm in lib. de nat. ſu. bo. d. Ille p
quem facta ſunt omnia ab illo qui factus eſt inter
omnia baptiſari voluit. vt oſtenderet non inter-
eſſe quis a quo baptiſaretur: cũ eo baptiſmo quo
baptiſatus eſt: pharisei baptiſarẽtur. Nec cũ pha
riſeis dedignatur ille baptiſari ⁊c. Alia cauſa: vt
chriſtus cum baptiſaretur faceret aliqua miracu-
la ad remouendũ errorem illorum qui tenebãt Io
hannem eſſe maiorem chriſto: vt eſſe meſſiam: vt ex
illis miraculis cognoſceretur ꝙ chriſtus erat ma-
ior Iohanne ⁊ erat meſſias. Nam hic fuit vox pa-
tris audita: hic eſt filius meus dilectus ⁊c. Hic
fuit viſus ſpũſſanctus in ſpecie columbe. hic pro-
phetauit Iohannes. Ecce agnus dei ⁊c. hanc ratio
nem tangit criſoſto. iſtis igitur rationibus xp̄s vo
luit baptiſari a Iohanne. ¶ Reſpondendum eſt
igitur hijs viſis ad argumenta facta in principio
dubij. Si erat neceſſariũ ꝙ baptiſati baptiſmo Io
hannis baptiſaret̄ baptiſmo xp̄i. Ad primũ cum
arguitur ꝙ forma baptiſandi Iohannis erat cũ L
forma baptiſmi xp̄i. iſta eſt negãda. Q: cum diſci-
puli baptiſabant in nomine xp̄i. illud nomen im-
portat ſanctam trinitatẽ: quia xp̄s dicit ⁊ ſignifi-
cat vnctum qui eſt ipſe filius: ⁊ a quo vngebatur
quia a patre. ⁊ per quem q: per ſpm̄ſanctũ. Quod
nõ ſignificatur p hoc nomen venturi. ideo nõ erat
eadẽ forma baptiſare in nomĩe venturi ⁊ in nomie
xp̄i. ¶ Ad ſcd̄m de magiſtro. dico ꝙ magiſter nõ Ihero.
tenetur a doctorib⁹. Et male intellexit. Ihero. Li-
cet enim dixerit Ihero. ꝙ illi qui nõ habuerunt fi- M
dẽ ſpũſſcti rebaptiſabãt. Nõ ſequitur ꝙ illi q̄ ha
buerunt fidẽ non rebaptiſarẽtur. Et cauſa eſt: q:
infidelitas ſuſcipientis baptiſmũ: non eſt cauſa ſuf
ficiens ꝙ oporteat eũ iterũ etiã baptiſari dũ tñ aſ-
ſit intentio ſuſcipiendi illud quod confert eccleſia.
Si igitur a Iohanne baptiſatus non habuiſſet fi-
dem trinitatis: dũ tamen haberet intentionem ſu-
ſcipere illum baptiſmũ quẽ Iohannes erat inten-
tionis dare vere ſuſcipiebat. Sicut nũc infidelitas
nõ impedit quin ſuſcipiat̄ baptiſmus dum tamen
aſſit intentio. Sed intelligendo ꝙ Iohannes ba-
ptiſaret in forma apoſtolorum et daret baptiſmũ
credentibus ſpm̄ſctm̄: nulli dubiũ ꝙ non erant re
baptiſandi: ſed tunc non erat baptiſmus Iohan- Alex.
nis ſed chriſti. Tamen magiſter Alex. de hal. pro-
pter honorẽ magiſtri qui non erat reprehendend⁹
ita: ⁊ propter etiam verba Ihero. Aliter reſpõdet.
dicens ſine p̄iudicio opinando vel aſſerendo vt di
catur ſicut magiſter tangit ⁊ Ihero. ⁊ vult ſcriptu Actuũ.
ra Act. 8. Q: illi qui habebant fidẽ ſpũſſancti nec
errabant ponendo ſpem in baptiſmo Iohãnis nõ
erant rebaptiſandi baptiſmo xp̄i neceſſario ſi ma-
nuũ impoſitione receperũt ſpũſſanctũ. Si em̄ ha-
bebant fidẽ ⁊ cũ hoc acceperũt ſpm̄ſanctũ cum ali
quo euidẽti ⁊ viſibili ſigno qđ in eis emicuit: q̄s nõ
diceret eos gr̄am hr̄e ſufficientem ad ſalutẽ. q. d. ꝙ
ſunt baptiſati baptiſmo flaminis ad ſalutẽ. Unde
act. 8. Et accipiebãt ſpm̄ſctm̄: ibi dixit glo. Qđ ma Actuum
nifeſtabatur ſpũs eo ꝙ varijs linguis loquebãtur
Dicit em̄ Beda ſuper illud Actuũ. 2. Ceperũt loq̄ Beda.
varijs linguis. Uarietas linguarũ dona ſignificãt
gratiarũ. Et dicit Alexã. ꝙ ante paſſionẽ xp̄i ſimul
currerũt circũciſio ⁊ baptiſmus. Et vtrũꝗ efficatiã
habuit. Similiter per aliquod tp̄s ſimul cucurrerũt N
baptiſmus fluminis ⁊ flaminis. Et baptiſmus fla-
minis fiebat per impoſitionẽ manuũ ab apoſtolis
fidelibus: ⁊ ideo nõ oportebat ꝙ baptiſaretur ba-
ptiſmo xp̄i. Sed ſalua gr̄a iſtius doctoris ⁊ dñi pe O
tri aureoli qui ſuſtinet ipſum iſta opinio nõ põt ſu
ſtineri. Tũ ꝓpter mãdatũ gn̄ale: xp̄i niſi quis rena
tus fuerit ⁊c. Ideo q̄uis btĩſſima virgo eſſet ſctifi-
cata ⁊ baptiſmo flaminis baptiſata: tñ fuit bapti-
ſmo xp̄i baptiſata ꝓpter mãdatũ: ⁊ ideo baptiſm⁹
flaminis nõ ſufficeret ad ſalutẽ niſi haberet propo
ſitũ ſumẽdi baptiſmũ xp̄i: propter obligationẽ mã
dati. Ideo nota ꝙ ſctificati tenẽtur baptiſari. Tñ
baptiſm⁹ flaminis ſufficeret ad ſalutẽ in caſu neceſ
ſitatis. Sed ſi ex certo propoſito dimitteret bapti-
ſmũ xp̄i nõ ſaluaretur: quia frangeret diuinũ prece
ptũ: ⁊ ſic ſpirituſſanctus recederet ab eo. Tũ etiam
q: baptiſm⁹ Iohannis non imprimebat caracterẽ

nec inſum debat gratiam.ideo nõ erat niſi ꝑparatio
Et q: quilibet ꝑparat⁹ ad aliquod bonũ:illud ho
num tenet recipere:ſic ꝑparati ꝑ baptiſmũ Johan
nis tenebantur recipe baptiſmũ xp̃i.Quia baptiſ
mus iohannis nõ erat vnus baptiſmus cũ baptiſ
mo flaminis:quia a pluribus cauſis efficientibus
non eſſentialiter ordinatis:nõ põt fieri vnus effe
ctus eſſentialis :⁊ ideo plures non pñt baptiſare
vnum.Cum ergo baptiſm⁹ iohannis eſſet a iohã
ne:⁊ baptiſmus flaminis ab apoſtolis:ergo nõ po
P teſt eſſe vnus baptiſmus.Neceſſe ergo fuit vt habe
rent vnũ baptiſmũ in quo daret̃ ſpũſſctũs.Tũ etiã
q: ſacri canones q̃ determinant ꝙ quomodocũq;
daret̃ baptiſm⁹ iohannis neceſſe erat rebaptiſari
baptiſmo xp̃i.vt de cõſec.d.4.c. aliud: ſicut ſup:a
declaratũ eſt.Et ad illud Actu.8.Ubi dicit̃ ꝙ qui
dam baptiſati baptiſmo iohannis non fuerũt ab
apoſtolis baptiſati.Dico ꝙ iſta eſt falſa:q: illi de
ſamaria qui receperant verbũ dei: erant baptiſati
Q a philippo in aqua in nomine dñi Jeſu. Sed non
acceperãt ſpũſſctm̃ ad robur ⁊ ad faciendũ ꝟtutes
⁊ ſic acceperũt ſpm̃ſctm̃ ꝑ impoſitiões manuũ apo
ſtolo:um petri ⁊ iohannis qui erãt maio:is aucto
ritatis q̃ philippus:ſed nõ baptiſauerũt eos: q:
acceperant vnũ baptiſma xp̃i a philippo:ſed cõfir
mati ſunt ſolũ ⁊ acceperũt ſpm̃ſctm̃ ab apoſtolis.
Actuum. Item expreſſe legit̃ ꝙ baptiſati baptiſmo iohan
R nis ſunt a paulo baptiſati:vt patet Actu. 19.Ubi
declarat paulus ꝙ baptiſmus iohannis nõ erat ni
ſi baptiſmus penitẽtie.ideo neceſſe erat vt baptiſa
rentur baptiſmo xp̃i.Sed nuncq̃ legit̃ ꝙ baptiſati
baptiſmo iohannis:nõ fuerunt rebaptiſati baptiſ
mo xp̃i.Jdeo quomodocũq; daret̃ baptiſmus io
hannis:opoꝛtebat ꝙ rebaptiſarent̃ baptiſmo xp̃i
propter mandatũ gñale quod omnes obligabat.
Jdeo q: baptiſmus iohannis nõ habuit efficaciã:
ſed erat ſolũ ꝑparatio ad baptiſmũ xp̃i.ideo ceſſa
Auguſti. re debuit adueniente baptiſmo xp̃i: vt dicit Augu.
contra Donatiſtas. Accepit hoc.ſ.miſteriũ baptiſ
mi iohannis certe diſpẽſationis gratia nõ diu mã
ſurum:ſed quantũ ſatis eſſet ad parandũ viã dño
cuius eũ eſſe ꝑcurſoꝛẽ opoꝛtebat.⁊ ideo baptiſm⁹
iohannis debuit ceſſare baptiſmo xp̃i adueniente
ſicut ꝑparatio ad rẽ ꝑfectam ceſſat adueniente re
ꝑfecta:ſicut ceſſant diſpoſitiones ⁊ ꝑparatiões foꝛ
me introducẽde introducta foꝛma. ¶ Sed contra
hoc poſſet argui:q: exiſtente baptiſmo xp̃i adhuc
iohannes baptiſabat:ergo non ceſſauit p:eparatio
Johan. adueniẽte re ꝑfecta.Antecedens patet Joh.3.Ue
nit ieſus ⁊ diſcipuli eius in iudeã:⁊ iohãnes demo
rabatur cũ eis ⁊ baptiſabat.Erat iohannes bapti
S ſans in ennon iuxta ſalim:⁊ venerũt iudei ad iohã
nem ⁊ dixerũt Rabbi qui erat tecũ trãſioꝛdanẽ cui
teſtimoniũ ꝑhibuiſti ecce hic baptiſat: ergo inſimul
baptiſauerũt:ergo ⁊c. Dico ꝙ verũ eſt ꝙ inſimul
baptiſauerũt:ſed q: baptiſmus nõ erat ꝑfecte ma
nifeſtatus.nec aſſuefact⁹.iõ baptiſm⁹ iohãnis ince
pit definet̃:ſ; nõ ex toto:donec xp̃i baptiſm⁹ eẽt ꝑfe
cte introduct⁹: quẽadmodũ diſpoſitio, foꝛme ſeu
T ꝑparatio nõ ex toto deſinit eſſe donec ꝑfecte ſit in
troducta foꝛma.Sic eſt de baptiſmo iohãnis ⁊ xp̃i
Sed tũc deſinit ex toto qñ iohannes fuit poſitus
in carcere.Tunc eñi xp̃i baptiſmus fuit ꝑfecte in
troductus : vnde Aug. ſup illud. Uidit iohannes
ieſum venientẽ : dicit. Baptiſatus eſt dñs baptiſ
mo iohannis ⁊ ceſſauit baptiſmus iohannis: inde
iohannes eſt miſſus in carcerem : ⁊ deinde nemo in
uenitur baptiſat⁹ illo baptiſmate.q.d.Aug.ꝙ ba
ptiſato dño incepit baptiſmus iohannis deſinere
eſſe.Sed iohanne poſito in carcere:eius baptiſm⁹
ex toto deſijt.

¶ Scd̃a concluſio.

Quãuis ſacramenta non habeãt q̃d
ditatiuã diffinitionẽ:habet tñ quã
dam deſcriptionẽ .Prima pars cõ A
cluſionis ꝓbatur:q: diffinitio q̃d
ditatiua ⁊ ꝓprie dicta explicat ra
tionẽ q̃dditatiuã ⁊ eſſe diffiniti.Sꝫ
ſacramẽta non habẽt rationẽ q̃dditatiuam. ergo
quidditatiue diffiniri non poſſunt.Maioꝛ eſt nota Phus.
⁊ eſt phi.1. Tho.Quia diffinitio eſt oro indicans
q̃d eſt eẽ rei.i.q̃dditatẽ.Minoꝛ pꝫ q: ex duob⁹ actu
exiſtentibus realiter et eſſentialiter diſtinctis vl' ex
ente ꝑmanẽti:non põt fieri vnũ eſſentiale.Sed ſa
cramẽta conſtãt ex duobus eſſentialiter diſtinctis
⁊ ex duobus cõpletis:⁊ ex ente ꝑmanenti ⁊ ſucceſſi
uo:q: conſtant ex verbis ⁊ rebus que diſtinguntur
eſſentialiter.Et res eſt ꝑmanẽs ⁊ verba ſucceſſiua B
ergo impoſſibile eſt ꝙ ex illis fiat vna quidditas
⁊ vna natura:ergo ĩpoſſibile eſt ꝙ ſacramẽta poſ
ſint diffiniri quidditatiue ⁊ eẽ vnũ abſolute: ꝗuis
ſint vnũ relatiue vt dicet̃.Scd̃a pars patet:q: cu
iuſcũq; ſeu entis ſeu nõ entis qd̛ põt cõcipi: poteſt
aliqua rõ ſeu aliqua deſcriptio' nois.ſ. qd̛ explicet
diſtincte qd̛ ꝑ tale nomẽ impoꝛtat̃. Sꝫ ꝑ iſtõ nomẽ
ſacramẽtũ põt explicari q̃d ꝑ tale nomẽ ſignificat̃:
q: eſt poſſibile deũ aliquẽ effectũ inuiſibilẽ cauſa
re:pertinentẽ ad ſalutem hominis viatoꝛis: ⁊ hoc
theologo eſt manifeſtũ:q: diuina potentia hoc fa
cere poteſt.Scd̃o põt deus imponere aliqd̛ ſignũ
ad ſignificandũ illũ effectũ inuiſibilẽ.hoc patet:q:
nos poſſemus imponere ſigna ad ſignificandũ : ꝙ
tomagis ergo deus. ¶ Signũ aũt diuidit̃ in ſignũ C
rememoꝛatiuũ:ꝓnoſticũ ⁊ demõſtratiuũ.Rememo
ratiuũ eſt ꝑteriti.Pꝛonoſticũ eſt futuri.Demõſtra
tiuum eſt ꝑſentis.Poſſibile eſt deũ inſtituere quod
libet iſtoꝛũ ſignoꝛũ ad ſignificandũ effectus ſuos:
qd̛ ⁊ de facto eſt in ſacramẽtis. Quia in ſacramẽto
baptiſmi eſt ſignũ rememoꝛatiuũ aque vulneris la
teralis in qua fuit fundat⁹ baptiſm⁹. habet ſignũ D
ꝓnoſticũ ꝙ habebit grãm ⁊ gloꝛiã niſi ſit aliquod
impediẽs.Eſt ⁊ ſignũ demõſtratiuũ de pñti:q: de
mõſtrat caracterẽ impꝛeſſum. Sic in ſacramẽto eu
chariſtie eſt ſignũ rememoꝛatiuũ paſſionis.Pꝛono
ſticũ ꝯfoꝛtatiõis ⁊ inclinatiõis ad bonũ. Et etiã ſi
gnum demõſtratiuũ ſacri coꝛpis xp̃i ſaltẽ ꝑ fidẽ.
Et hec oĩa pñt deſcribi ⁊ declarari ꝑ ſacramentũ:
quare ſacramẽtũ hꝫ diffinitionẽ. Sacramẽtũ ergo
nõ eſt diffinibile ꝓpꝛie diffinitiõe q̃dditatiua:cũ
nõ habeat vnitatẽ abſolutã:q: nõ faciũt vnũ eſſen
tialiter:tñ ſunt vnũ relatiue:q: ſunt vnũ pꝛincipiũ
in cauſando ⁊ in ſignificãdo.Et ſignificãt effectum
vnũ a deo cauſatũ:⁊ iõ ſacramẽta hñt deſcriptio
nẽ ſeu diffinitionẽ expꝛimentẽ q̃d nois.i. qd̛ ꝑ tale E
nomẽ ĩpoꝛtat̃.Que deſcriptiões diuerſe dantur a

F doctoribus. ¶ Un a mgro ſniarū lib. 4. ponit ta-
lis diffinitio ſacramēti. Sacramētum eſt inuiſibilis
grē viſibilis forma. Iſta ē bona diffinitio: ꝛ trahit
ab Aug. de ciuit. d. c. 5. ꝛ. c. 21. Si eñ addatur iſti
diffinitioni ſeu deſcriptiōi illud ꝙ mgr addit in lra
Sacramētū eſt inuiſibilis grē viſibilis forma eius
rei ſimilitudinē gerit cuius eſt ſignū. Et ſic iſta diffi
nitio tm̄ pertinet ad ſacramēta noue legis: ꝛ habet
rōnē diffinitionis: eo mō quo ſacramento cōuenit
diffiniri. Cōuertitur eñ cū diffinito. ſ. cū ſacramen
tis noue legis: exprimit eñ ipſam grām cuius ſunt
ſignificatiua ꝛ cauſatiua vt dictū eſt: propter quod
dicit: eſt inuiſibilis gratie. Exprimit etiam ipſa eſſe
ſignificatiua cū dicitur: viſibilis forma vt ipſi⁹ ima
ginē gerat. i. figura exterior: que dicitur forma qua
ſi foris manēs: que aliquomō gerit rei imaginem.
Et ipſa eſſe cauſatiua cū dicit ꝛ cauſa exiſtat: ꝛ ha-
betur iſta diffinitio de cōſec. d. 2. c. ſacrificiū. ꝛ etiā
habetur a mgro ſenten. in. 4. d. 1. c. 1. ¶ Sed no-
tabuntur pro maiori declaratione: que requiritur
ad hoc ꝙ aliquid habeat diffinitionem. Scdo que
ſunt diffinitiones ſacramentis date a ſanctis patri
G bus. Tertio quot ſunt. ¶ Quantū ad primū: Mul
ta requiruntur ad hoc ꝙ aliquid ſit diffinibile. Pri
mo ꝙ non ſit ens prohibitū: ꝛ ratio in ſe falſa. ideo
chimera nō eſt diffinibilis. Scdo requirit ꝙ ſit ens
poſitiuū: qꝛ negationes non habent diffinitionem.
Tertio oportet ꝙ ſit ens reale: ad differentiā entis
rationis ꝙ nō habet eſſe niſi in obiecto cognito: in
q̄tum eſt cognitum: ꝛ nō eſt aliud formaliter q̄ re-
latio rationis. Quarto ꝙ nō ſit ens ſimpliciter ſim
plex: ſed cōpoſitū ex pluribus: quia diffinitio eſt ſer
mo longus multas habens partes ex. 7. metha.
Quinto ꝙ ſit vniuerſale ꝛ non ſingulare: qm̄ ſingu
larium non eſt diffinitio nec ſcientia ex. 7. metha.
Sexto ꝙ ſit ratio per ſe vna: non ſicut accidentis ex
7. metha. vt ſic diffinitio ſit entis poſſibilis poſiti-
ui realis cōpoſiti vniuerſalis ꝛ per ſe vnius. Cum
aūt dixi ꝙ ens rationis non eſt diffinibile. Nō in-
telligo ens rationis hic pro illo qđ eſt obiectiue in
intellectu: qꝛ ſic vniuerſale oē eſt in aīa. Nec illud
qđ eſt tm̄ ſubiectiue in aīa: quia ſic intellectio ꝛ ſciē-
tia ſunt in aīa: que tamen ſunt forme reales ꝛ in ge
nere qualitatis. Sed intelligo ens in aīa tāq̄ ſcđo
conſideratū: non tan q̄ primū conſideratū. Ad quo
rum cōſiderationē mouetur primo aīa a re extra: ſꝫ
tanq̄ ens in primo conſiderato inq̄tū cōſideratū.
Et tale nō ē niſi relatio rōnis: qꝛ nihil habꝫ preciſe
in cōſiderato eſſe vt cōſiderato: niſi cōparatio: qꝛ cō
ſideratū cōperatur ad aliud per actū ꝯſiderationis.
Ens ergo diminutū vt hic accipitur eſt ens rationis
Sacramentū autē dicit relationē rationis: nam eſt
relatio ſigni in ordine ad gratiam conſtitutam per
actum voluntatis diuine: non ex natura rei. Iſta
autem relatio habet duo fundamēta a quibus ab-
ſtrahitur iſta relatio rationis. ſ. verba ꝛ res: tamen
Scotus. iſta relatio non eſt extra aīam. Et dicit docto: ſubti
lis ꝙ q̄uis iſta relatio ſit in diuerſis fundamentis
tamen habet in ſe vnitatem ꝛ eſſentiam: adeo nō per
dit vnitatem: ꝛ ideo poteſt diffiniri diffinitione pro
pria ſicut ſi vnum accidens vt puta albedo eſſet in
diuerſis ſubiectis ex hoc non perderet vnitatē nec
diffinitionem: ſic eſt in propoſito de relatione: ideo

relatio q̄uis ſit ens rationis: non autem accipien-
do ens nominis vt prediri. Relatio orta a ſignis H
inſtitutis ad ſignificandum per voluntatem ꝛ non
ex natura rei: ideo eſt diffinibilis eo modo quo ſe-
cunde intentiones per ſe ſunt diffinibiles ſicut ſunt
intentiones logicales que non ſignificant quiddi-
tatem extra animam: ſed tantummodo conceptum
in anima per ſe vnum. Et ſic habere diffinitionem
ſufficit ad ſcientiam proprie dictam. Alioquin lo-
gica non eſſet ſcientia proprie dicta. Talibus enim
diffinitionibus inuenitur genus ꝛ differentia ꝛ pro
prium: eo modo quo logicus loquitur de genere et
differentia ꝛ proprio. Quia inuenitur ibi predicatū
in quale eſſentiale vt differentia: ꝛ in quale acciden
tale vt proprium. Non ꝙ illud quale accidentale.
ſit extra eſſentiam cuius eſt propriū. Et ideo in diffi
nitione ſacramenti quādo dicitur ꝙ ſacramentum I
eſt ſacre rei ſignum: ibi ſignum ponitur pro genere
quia oē ſacramentum tam veteris q̄ noue legis eſt
ſignum. Qn̄ autem ponitur in diffinitione efficax.
Ponitur pro differentia: qua facit differre ſacramē
tum noue legis a ſacramento veteris legis: quod
ſignum efficax non fuit. Qn̄ ponitur ſenſibile poni-
tur vt ſubiectum relationis gratie. Aut ponitur
vt effectus dei gratuitus: volūtate diuina ſequens
ad iſtud ſignum: ſed in rei veritate ſacramētū nō eſt
proprie diffinibile diffinitione pure quidditatiua
ſicut nec ens per accidens. Naꝫ philoſophus. 1. ꝛ
6. thop. dicit ꝙ diffinitio eſt oro indicans quid eſt K
eſſe rei: ꝛ cōuertibilis cum diffinito: tanto ergo ve-
rius poteſt diffiniri res q̄tum ex parte ſua q̄to ve-
rius eſt. Si tamen finita ſit. ꝙ ideo dico ꝙ diffini-
tio importat quandam finitionem ꝛ terminationē:
ꝛ ideo aliqñ in methaphiſica phūs illam nominat
terminum. Illud autē ꝙ terminus eſt: eſt ſubſtan-
tia: vñ ꝛ a philoſopho. 1. phiſi. vocatur qđ vere eſt
Ideo dicit phūs. 7. metha. ꝙ qui primo ꝛ ſimpli Phūs.
citer diffinitur ꝛ quicquid erat eſſe ſubſtantiarum
eſt. Et quia accidens abſolutum verius eſt q̄ ens
per accidens vt compoſitum ex duobus accidenti-
bus vel ex ſubiecto ꝛ accidente: quia ſcđm phm̄. 5.
meth. Accidēs abſolutum eſt ens ſcđm ſe. i. eſt ens
eſſentialiter ſcđm cōmētatorē ibidē. Ens vero per
accidens nō eſt ens eſſentialiter ſed accidētaliter: qꝛ
nō eſt aliquid vnū per eſſentiā: ideo minus conue-
nit diffiniri enti per accidēs q̄ accidenti. Quia ens
per accidens conſtitutū ex duobus realiter vnitis
verius eſt vnū: q̄ ens per accidēs cōſtitutū ex duo-
bus nō vnitis: niſi in intētione vnū ad aliquid ap-
plicāte: quō vnū eſt ſacramētū. Ideo min⁹ impro-
prie diffinitur ens per accidēs q̄ ipſum ſacramētū
Ideo ſacramēto nō cōuenit diffiniri niſi extēdēdo
diffinitionem large pro deſcriptione vel diffinitio-
ne exprimente quid nominis. Et ſic ſacramentum
poteſt diffiniri et quodlibet ens per accidēs: diffi-
nitione vna. Non enim video inconueniens ꝙ ſa-
cramentum: ꝛ quodlibet ens per accidens diffini-
ri poſſit diffinitione vna ſicut diffinitio quiddita-
tiua et propria indicat quid eſt res diffinita. Et
ſicut diffinitio entis per ſe indicat quid eſt illud
ens. Ita diffinitio entis per accidens indicat quid
eſt illud ens per accidens. et ꝙ illud ens per acci-
dens non eſt vnum per ſe: ꝛ indicat ꝙ illa diffinitio

eſt per accidens ⁊ non per ſe. Et ſicut diffinitio entis per ſe conſtat ex genere ⁊ differentia ſeu differētijs eiuſdez generis conſtituentibus vnam ſpeciem ita diffinitio entis per accidens: ſi partes eius ſunt diuerſorum predicamentorum: ⁊ ſunt ex diuerſis generibus generaliſſimis ⁊ differentijs eorum. Et ſi partes eius ſunt in eodem predicamento non tamen in eodem genere proximo. Diffinitio eius conſtat ex diuerſis generibus proximis ⁊ diuerſis differentijs generum proximorum diuerſorum. Unde cū philoſophus dicit. 7. meth. ꝙ ens per accidēs non diffinitur: intelligendū eſt de diffinitione vna per ſe quidditatiua. Sic ergo ſacramentum nec aliquod ens per accidens: non poſſunt diffiniri diffinitione pure quidditatiua. ¶ Quod ſic patet quia

M diffinitio propria non eſt aliud ꝙ oratio preciſe explicans eſſentiam rei. Nec plus. nec minus explicans ꝙ ſit in eſſentia rei. Probatur quia diffinitio eſt terminus ex. 1. thop. Terminus autem finit ⁊ terminat per hoc ꝙ totum includit nullo addito vel diminuto. Alias non conuerteretur cum diffinito ⁊ includeret plus vl minus. Et ſi includeret plꝰ nō ꝑſcenderet vel terminaret nullo addito vel nullo remoto: ⁊ ꝑ ꝯñs nō eſſet terminꝰ. Hoc ſuppoſito. Arguo ſic. Illud quod non habet conceptum claudētem eſſentiam ſuam nullo addito nullo ꝙ remoto non habet diffinitionem. Non enim eſt explicabile per ſermonem aliquem nullo addito nullo ꝙ remoto quod non ſic eſt conceptibile. Sed ſacramentum non poteſt explicare eſſentiaz ſuam cum ſit res

N per accidens ⁊ nō eſt vnum per ſe: ergo. Probatur iſta quia ſacramentum eſt nomen concretum. Non enim relatio ſigni eſt ſacramentum vnde ſacramentū non predicatur de ratione illa ſigni: predicatur tamen de fundamento ratione concreationis: ſicut dicendo: aqua eſt ſacramentum. Et ratio eſt quia ſacramentum non ſignificat primo relationē ipſius ſigni: ſed aggregatum ex relatione ſigni ⁊ fundamēto: ſicut ſi hoi albo imponatur nomē veſtis. Ueſtis non erit vnū explicabile ꝑ diffinitionē: q2 nō dicit rationem vnam per ſe: ſed aggregat albedinem ⁊ ſubiectum in ſua ratione. Sic in propoſito ſacramentum non erit diffinibile: quia dicit aliquid integratum ex ſubiecto ⁊ relatione ſigni. Item ſacramentum ꝗtum ad ſuum formale non importat habitudinem vnicam: ſed importat duas. ſ. ſigni ⁊ cauſe q̄ ſunt habitudines diſpar. te: ⁊ alterius rationis ⁊

Auguſti. ſeparabiles ad inuicem. Importat enim ſacramentum habitudinem ſigni. Et hoc modo diffinit aug. 10. de ci. c. 5. ⁊ de conſec. d. 2. c. ſacrificiū: ſed ſacramentum eſt ſacre rei ſignū. Et accipit ibi ſacramētum generaliter ad ſacramēta veteris ⁊ noue legis ¶ Scdo. ſacramentum importat relationem cauſe Et hoc modo diffinit magiſter in littera dicens. vt ſimilitudinem eius gerat: ⁊ cauſa exiſtat. Et iſta diffinitio pertinet tantum ad ſacramenta noue legis vt differunt a ſacramentis veteris legis: ex quibus non dabatur gratia conſummata. Sꝫ ex habitudine ſigni et cauſe non poteſt fieri vnū: per ſe ſeu ſint habitudines reales ſeu rationis. ¶ Si diceretur ꝙ cauſalitas non eſt ſpecialis habitudo addita habitudini ſigni: ſed eſt differentia ſpecificans ⁊ determinans illam vt relatio ſigni ſit tanꝗ genus: cauſalitas autem eſt tanꝗ differentia ſpecificans ⁊ determinans: ⁊ conſtituat habitudinem ſpecialem ſigni quod dicatur ſignum efficax. Sed hoc non valet quia ex duobus que ſunt alterius rationis impoſſibile eſt ꝙ fiat vnum per ſe diffinibile ⁊ per ſe vnū Sed ſignum ⁊ cauſa ſunt habitudines alterius rationis ⁊ vna reperitur ſine alia: ergo impoſſibile eſt ꝙ faciant vnam habitudinem diffinibilem per ſe vnam. Ideo concludo ꝙ diffinitio ſacramenti non eſt proprie diffinitio: ſed quedam deſcriptio: quia in omni tali diffinitione ponitur vtraꝗ habitudo vt ptꝫ de diffinitione magiſtri hug. ⁊ greg. ⁊ aliorū.

¶ Sequit̃ primū correlariū.

Ex quo ſacramentum dicit diuerſas rationes: ſacramentum habet plures diffinitiones. Unde reperio ꝙ 4. ſunt ſollempnes diffinitiōes ſacramenti a ſacris doctoribꝰ aſſignate. ¶ Prima eſt Aug. de ciuit. 10. capi. quinto qui ait. Sacramentum eſt ſacre rei ſignum. Et hec diffinitio communis eſt taꝫ ſacramētis noue legis ꝙ veteris. ¶ Sed vtrum hec ſit conueniens. Et videtur ꝙ non. Quia non conuertitur cum diffinito. Nam aqua benedicta eſt ſacrum ſignum: quia eſt remiſſionis venialium per virtutem gratie: ⁊ tamen non eſt ſacramentū. Itē conſecratio epiſcopi eſt ſignum rei ſacre tamen non eſt ſacramētum. Item ſacramentum non eſt ſignum rememoratiuum quod eſt de preterito. Nec demonſtratiuū quod eſt de preſenti. Nec pronoſticum quod eſt de futuro: quia aliquando recipiens nec habet gratiā nec habuit: nec habiturus eſt. Cum ergo non ſint plura genera ſignorum: videtur ꝙ ſacramentum non ſit rei ſacra ſignum. ¶ Notandū pro ſolutione ꝙ iſta diffinitio eſt bona ⁊ approbata per eccleſiam cum ponatur de conſec. d. 2. c. ſacrificiū. Unde ſciendum ꝙ ſicut ornamentum dicitur ab ornando. ſic ſacramentū dicitur a ſacrando actiue. Unde cum dicitur ſacramentū eſt ſignū rei ſacre. Accipitur res ſacra ꝓ re ſub ratione q̄ ſacrans eſt. Eſt aūt aliquid rei ſacrantis cauſatiuū: non tamen inſtitutum diuinitus ad hoc ſignificandū: vt paſſio xp̄i Et hoc non debet dici ꝓprie ſacramentū. Niſi extenderetur nomen ſacramenti ad ſacrum ſecretū Aliquid autem eſt rei ſacrantis ex diuina inſtitutione ſignificatiuum. ſed non cauſatiuum ſicut erant ſacramenta veteris legis. Aliquid vero eſt rei ſacrātis ex diuina inſtitutione ſignificatiuum. ⁊ in virtute dei cauſatiuum: ⁊ ſic eſt quodlibet ſacramentum noue legis. Prima ergo ſignificatio ſacramēti ſi reſtringat̃ ad rē ſacrā actiue: ⁊ ad ſignū ſacrū ſpecialiter diuinitꝰ inſtitutū ad rē ſacrā ſignificandū conuertit̃ cum ſacramento communiter dicto de ſacramētis veteris ⁊ noue legis. ⁊ aliquo mō eſt diffinitio ſacramēti in generali. Si aūt accipiat̃ in cōi res ſacra: non cōuertit̃ cū ſacramēto. Q2 ſicut dicit Hugo. hug. lib. 4. de ſac. pte. 13. c. 2. magis eſt deſcriptio ad interpretationem ſeu expreſſionem vocis referenda ꝙ diffinitio. ¶ Ad primum igitur in oppoſitum. Iſta diffinitio non conuertitur cum diffinito. Dico ꝙ iſta diffinitio datur de ſacramēto in

communi. Et bene conuertitur cum ſacramento cō
muniter dicto de ſacramētis veteris ⁊ noue legis.
C ¶ Ad ſcd̄m dico ꝙ aqua bn̄dicta: excitatiue excitat
recipiētē ad mereri remiſſionē venialiū: ſed nō per
viam ſacramēti. Sacramēta eñi ſignāt rem vt ſacrā-
tem: nō per modū excitātis meritū: ſed per modum
inſtitutionis diuine ſacrātis: aqua aūt bn̄dicta nō
eſt ſpecialiter diuinitus inſtituta ad ſignificādū illā
rem ſacrā. ¶ Ad tertiū d̄r ꝙ poteſtas epiſcopalis
nō eſt gr̄a gratum faciēs per quā homo efficiat̄ for-
maliter ſacer. Ad quā gr̄am ſignificandā fuerūt di-
uinitus ſpecialiter inſtituta veteris legis ſacramēta
⁊ cuius ſacramenta noue legis ſunt ſignificatiua et
D cauſatiua. Sed eſt gratia gratiſdata qua homo effi
citur poteſtatiue ſacer: ⁊ illā gr̄am cōſecratio epiſco
palis directe ſignificat. ¶ Ad quartū dico ꝙ prin
cipalis ſignificatio ſacramēti noue legis eſt ſignifi-
care gr̄am que cōfertur ſuſcipiēti. Niſi ſit defectus
ex parte ipſius. Et ꝙ̄tū ad hoc eſt ſignū demōſtra-
tiuū. Sed inq̄ꝫtū ſignificat cām inſtituētē eſt ſignū
rememoratiuū. Et inq̄tū ſignificat finē ſeu gloriam
futurā eſt ſignū ꝓnoſticū. Sacramēta autē veteris
legis tm̄ erant pronoſtica: quia non ſignificabant
gratiā niſi vt futuraꝫ. ¶ Scd̄a diffinitio ſacramēti
Grego. eſt Grego. vt habetur. 1. q. 1. ſi multi ſeculariū. Ubi
dicitur. Sacramētū eſt in quo ſub tegumēto rerum
ſenſibiliū virtus diuina operatur ſecretius ſalutem
coꝝ. Et videtur ꝙ nō ſit ſufficiēs: q2 occultatio ma
nifeſtationi opponitur: ſed ſignū inſtituitur ad ma
nifeſtādū: ergo male ponitur ſub tegumēto: cū tegu
mentū nō importet manifeſtationē. Itē frequenter
accipiētes ſacramētū nō cōſequūtur ſalutē: ergo nō
dꝫ poni ī diffinitōe ſacramēti cū ſacram̄tū reperiat̄
ſine ſalute. ¶ Dico ad iſta argumēta. Ad primū ꝙ
ſacramēta ſunt cā ⁊ ſignū: eo mō quo declaratū eſt
ſupra. Iſta gratia q̄ eſt in ſacramēto virtute diuina
eſt occulta ideo d̄r ſub tegumento. Et etiā ſacramē
tuꝫ eſt ſignū ad manifeſtandū huiuſmodi occulta-
tionē vt ſic añ ſignificationē eſt occultū: ſꝫ poſtq̄ ꝑ
ſignū manifeſtatio eſt facta ſit manifeſtū. Ad ſcd̄m
reſponſum eſt ſupra: q2 principalis ſignificatio ſa-
cramenti eſt ſignificare gratiā q̄ confert̄ ſuſcipienti
niſi ſit defectus ex parte ipſius: ideo ſi ſuſcipiēs nō
ſuſcipit gratiam: hoc non eſt ex defectu ſacramen-
ti: ſicut ignis per ſe calefacit niſi impediatur ex par
te patientis, ſic in propoſito. ¶ Tertia diffinitio
Hugo. eſt Hugo. de ſacra. Sacramentum eſt corporale vl̄
naturale elementuꝫ extrinſecus oculis ſuppoſitum
ex inſtitutione ſignans: ex ſimilitudine repreſen-
tans: ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam conti-
nens. ¶ Uidetur ꝙ hec diffinitio non ſit conue-
niens. quia ibi predicatur materia de compoſito.
Item aliqua ſunt ſacramenta quorum non eſt ma-
teria aliquod elementum. Item fruſtra foris ali-
quid ſenſibiliter ponitur illi qui hoc non apprehen
dit. Sed paruulus non apprehendit aliquid per
materiale elementum ſibi foris propoſitum: ergo
fruſtra ponitur hoc in diffinitione ſacramenti. Itē
fruſtra inſtituitur ad ſignificandum quod ex ſe ha-
bet ſimilitudinem repreſentatiuam: ergo ſuperflue
dicit in diffinitione. ex inſtitutione repreſentans.
Item corporalium ad ſpiritualia nulla eſt ſimili-
tudo: ergo materia ſacramenti non eſt ex ſimilitu-
dine repreſentans gratiam. Item gratia non poteſt
contineri in ſubiecto ſenſibili. Item in iſta diffini-
tione omittitur forma ſacramenti que eſt verbum.
¶ In oppoſitū dicit iſtam diffinitionem hugo eſ-
ſe propriam ſacramento. Dico ꝙ predicta diffini-
tio eſt conueniens: ⁊ datur de ſacramentis noue
legis: ⁊ patebit conuenientia ſoluendo argumenta
in oppoſitum. ¶ Ad primum dico ꝙ ſcd̄m philo-
ſophum. 2. phiſi. Non eſt inconueniens in artifi-
cialibus materiā predicare de artificiato: quia cū
forma artificialis eſt accidentalis: ideo tota ſubſtā
tia artificiati eſt ex parte materie. Unde bene dica-
tur lectulus eſt lignuꝫ: ſtatua eſt es. Sacramentum
autē eſt q̄ſi artificiatū: ideo materia poteſt predica
re de ſacramento. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ materia
le elementum accipitur pro ſenſibili quia forte vti-
tur verbo elementi quia materiam baptiſmi qui eſt
ianua ſacramentorum: eſt elementum ſcilicet aqua
Per materiale autem conuenienter intelligitur ſen
ſibile. eo ꝙ ſcd̄m ſententiam philoſophi. 12. metha.
ſenſibile per materiaꝫ ſentitur. ¶ Ad tertium dico
ꝙ q̄uis paruulus non apprehendat: tamē illi qui
ipſum baptiſant apprehendunt vel apprehendere
poſſunt. ¶ Ad quartum dico ꝙ ſimilitudo repre-
ſentandi quam res habet ex ſua conditione per ſe
non ſufficit: quia ex ſe non eſt determinata ad preci
ſe ſignificandum ſacramenti effectum. Et propter
hoc dicit hugo libro ſecundo de ſacramentis par- Hugo.
te nonā capitulo ſecūdo. ꝙ ſacramentū debet habe
re quandā ſimilitudinē ad ipſam rem cuius eſt ſa-
cramentū. ſcd̄m quā habile ſit ad eandem rem repre
ſentandā. Inſtitutione q̄ꝫ per quā ordinatū ſit ad il E
lā ſignificandā. Et dicit poſt ꝙ ſimilitudinē habet
ex propria conditione inſtitutione ex ſuperaddita
diſpenſatione. ¶ Ad quintuꝫ dico: ꝙ maior eſt ve-
ra de ſimilitudine que eſt per participationē vnius
qualitatis. Sed non de ſimilitudine proportiona-
bilitatis que eſt habitudo duarum proportionum
Proportio eſt habitudo duarum rerum eiuſdem
generis ad inuicem: in eo ꝙ altera maior altera mi
nor vel equalis: vt inter hominem ⁊ bouem eſt pro
portio: ſed maior inter hominem ⁊ hoīem. Sic hic
eſt ſimilitudo duarum proportionum: quia aqua
habet proportionem mundificatiuam a ſorde cor-
porali: gratia autem habet proportionem mundifi
catiuam a ſorde ſpirituali: hic ſimilitudo duarum
proportionum eſt: ſed non vnius qualitatis: quia F
alia eſt qualitas corporalis: alia ſpiritualis. ¶ Ad
aliud. Dico ꝙ gratia formaliter non continetur in
ſacramento: ſed virtualiter: quia virtus diuina per
ſacramenta cauſat gratiam. ¶ Ad vltimum dico
ꝙ verbum intelligitur in vltima parte diffinitionis
quando dicitur. Ex ſanctificatione continens. San
ctificatio autem fit per verbum: vel non poteſt fieri
niſi ibi ſit verbum: igitur argumentum non valet.
Et per conſequens concluditur ꝙ diffinitio eſt bo-
na. ¶ Quarta diffinitio eſt magiſtri in littera col-
lecta ex multis dictis Aug. Sacramentum eſt inui-
ſibilis gratie viſibilis forma: vt ſimilitudinem vel
ymaginem eius gerat: ⁊ cauſa exiſtat. Et videtur ꝙ
hec non ſit conueniens: q2 ſacramētum conſiſtit in
reb9 ⁊ v̄bis vt dicit idē mgr̄ ī lr̄a. Sꝫ ſicut res ſunt
viſibiles ita v̄ba ſūt audibilia: ergo debuit dicere

viſibilis ⁊ audibilis. Dico ꝙ iſta diffinitio magi/
ſtri eſt bona ⁊ cōpletiationem prout nūc loquimur
de ſacramētis. Ponit eñ efficiētia ſcitatis in hoc
qḋ dicit. Et cā exiſtat. Et modꝰ cōpetens hōi q̄ntū
ad cognitionē ibi: inuiſibilis gratie viſibilis forma
Et modus ſignationis hōi cōnaturalis ſcȝ ex ſimilitu
dine ſenſibiliū in eo ꝙ dicit. ⁊ imaginē gerat. Ideo
reſpondet ad argumentū ꝙ viſus eſt nobilior inter
omnes alios ſenſus: ⁊ plures differētias rerū oſtē/
dit vt dicit primo meth. ideo vt aug. dicit. Nomen
viſus ad omnes alios ſenſus extendit. Et ideo hic
viſibilis ponit p ſenſibili cōiter. ❡ Quinta diffini
Scotus. tio addit a doct. ſubti. Sacramētū eſt ſignū ſenſibi/
le gratiā dei vel effectū dei gratuitū ex inſtitutione
B diuina efficaciter ſignās: ordinatuȝ ad ſalutē hoīs
viatoris. Et in hac diffinitiōe ponunt omnes cau/
ſe ſacramēti. Et ideo dicit doctor ſubt. ꝙ iſta diffi/
nitio eſt ꝓpriiſſima q̄ poſſit aſſignari. Nā ponitur
ibi ſignū pro genere: ⁊ illud determinat p differen/
tiaȝ q̄ ſunt ex inſtitutiōe efficaciter. Et ponunt ibi
ſcḋo addita ſicut vniuerſale in diffinitionibꝰ relati
uorū. ſ. ſubiectū vl' fundamentū: ꝙ intelligit p hoc
ꝙ eſt ſenſibile. Alterū. ſ. correlariū. qḋ notat p hoc
ꝙ dicit gratiā vel gratuitū. ❡ Sexta diffinitio ad/
ditur a magiſtro petro aureoli qui dicit maiorē cō/
pletionē diffinitionis ſacramēti. Sacramentū eſt rei
ſenſibilis inuiſibilis gr̄e ſignū cauſa: q̄ exiſtens ex
inſtitutione diuina: collata a miniſtro idoneo cum
motore debito diſpoſita ordinata in ſalutem hoīs
viatoris. Iſta autem diffinitio adhuc meliꝰ expri/
mit vt dicit aureolus: quā p̄dicta doctoris ſubtilis
Exprimit etiam ex parte cauſe efficientis tam prin/
cipale efficiens q̄ꝫ explicans: quia ex inſtitutione di/
uina collata a miniſtro ydoneo.

Primum correlarium.

A Omne ſacramētū habet materiā ſacra
menti in parte declarās eſſentiā. Pro/
batur per diffinitionē ſacramēti: q̄ ſa
cramentū eſt corporale vel materiale
elementū: ergo oē ſacramētū habet ma
teriā. ❡ Si diceret mřimoniū eſt ſacramētum: ⁊ tñ
nō habet materiā: q̄ ſacramētū matrimonij nō eſt
niſi cōſenſus mutuus p verba de p̄ſenti expreſſus.
❡ Itē penitētia eſt ſacramētū ⁊ nō habet materiā
nec elemētū vt videtur. ❡ Ad hoc rñdent aliqui ꝙ
hīc materiā intelligit de ſacramētis noue legis q̄
nō ex lege nature: vel ex lege ſcripta originē duxe/
rūt. Et ſic excludūtur mřimoniū ⁊ penitētia. Vel p̄t
dici ⁊ meliꝰ ꝙ etiā in illis ꝓut ſunt ſacramēta eccl'ie
requirit aliqḋ ſenſibile p quodam genere materie.
Vñ in mřimonio eſt expſſio ꝯſenſus vera: vel inter
pretatiua ꝓpter mutos q̄ ꝯ̄bere pñt ⁊ ſuū ꝯſenſuȝ
ſcripto vel alio ſigno exprimere. Et ideo de eſſentia
mřimonij eſt expſſio ꝯſenſus p v̄ba vel p ſigna. Et
ibi eſt ſenſibile vel materiale verbū vel ſignū. Etiā
ḋr de pnīa vt ſacramētū eccl'ie requirit aliqḋ exte/
rius ſenſibile ad iudiciū pnīe: ⁊ ꝯfeſſiōis. Pꝫ in cō
feſſione: q̄ ſunt verba exprimētia pctā. In ſctifica/
tione vero ⁊ ꝯtritiōe ſunt lacrime ⁊ diſcipline: ⁊ ſic
hñt aliqḋ materiale. Ordo etiā hȝ aliqḋ ſenſibile vt
traditio clauiū vl' libri vel calicis vel alicuiꝰ alteriꝰ
rei vt manuū ipoſitio ſic hꝫ act. 7. de diaconibꝰ. Et
ſic pꝫ quḋ i oī ſacramēto eccl'iaſtico ponit materia

Secundum correlarium.

Sacramēta nō habēt eandē materiā: A
ſed differentē ſcḋm eſſentiā. Nō oia
ſacramēta nō habeāt eādē materiā.
Probatur q̄ hñt differentē effectuȝ
que differētia ꝓcedit ex materia di/
uerſa ⁊ forma diuerſa: ergo ⁊c. Pñt
tñ aliqua ſacramēta in genere habere aliquā con/
uenientiā. ❡ Sed dubitatur. Utrum oē ſacramētū
noue legis habeat formā ſicut materiā. Dico ꝙ ſic
q̄ oē eſſe eſt a forma: ſacramētū habet eſſe: ergo ha
bet formā. Et ſi diceretur ꝙ penitētia nō habet for
mā vt videtur inſtitutā. Que eñ forma inſtituta eſt
in ſacramēto penitētie: cū in contritione deleat cul
pa: ⁊ aliquādo tāta pōt eſſe ꝙ ex toto deletur ⁊ cul
pa ⁊ pena. Dico ad iſtud ꝙ in penitentie ſacramen/
to qḋ habet eſſe cōpletū ex cōtritiōe cōfeſſione ⁊ ſa/
tiſfactione: ibi ſcḋm ꝙ eſt ſacramētū eccleſie eſt for/
ma ab eccleſia ſcḋm quā fit abſolutio. Similiter di
cendū eſt de ordinibus in quibus ſunt diuerſe for/
me ſcḋm diuerſos ordines. ❡ Sed dubitatur ſi for B
ma ſacramētorū cōſiſtat in verbis. Dico ꝙ ſic. q̄
mgr̄ dicit in lr̄a ꝙ ſacramētū in duobꝰ ꝯſiſtit. ſ. in
rebꝰ ⁊ verbis: ergo v̄bū requirit ad eſſe ſacramēti:
nō aūt ad eſſe materiale ergo ad eſſe formale. Item
mgr̄ in. 4. dicit. accedit v̄bū ad elemētū ⁊ fit ſacra/
mētū. igit v̄bū eſt formale ſacramēti. Et ſicut dicit
mgr̄ loquēs de ſacramētis noue legis q̄bꝰ proprie
cōuenit inuocatio ſctē trinitatis tanq̄ꝫ forma: ⁊ ma
teriale elementum tanq̄ꝫ materia.

❡ Tertium correlarium.

Quamuis exorciſmꝰ nō ſit neceſſarius
ſimpliciter: eſt tñ neceſſariꝰ ſcḋm q̄d. A
Probat. ſi eñ pellit diabolꝰ p baptiſ
mū totaliter ſicut dicit criſoſtomꝰ. Sci/
at diaboli nequitiā ꝑmanere vſq̄ꝫ ad
aquā ſalutarē poſſe nocere. In baptiſ
mo aūt: oīs nequitie ſue vires admittere. Exorciſ/
mus aūt nō eſt ad aliud niſi ad expellēdū diabolū
ergo ſuperuacue datur exorciſmus: immo pericu/
loſe: cū in exorciſmo ſit mora tēporis: ⁊ in hoc tpe
exorciſatus poſſet baptiſari ⁊ euadere huiuſmodi
periculū. ⁊ p ꝯñs ſimpliciter exorciſmus nō eſt ne/
ceſſarius: q̄ cū baptiſmo ſine exorciſmo pōt puer
ſaluari. ❡ Itē nō plus mūdatur prius exorciſatus
qui poſt baptiſatur q̄ꝫ baptiſatus non exorciſatus
ergo vr̄ ꝙ nō requirit neceſſario exorciſmꝰ. ❡ Sed
ꝙ exorciſmꝰ req̄rat neceſſario ſcḋm q̄d pꝫ de ꝯſec.
diſt. 4. c. ſiue paruuli. vbi celeſtinꝰ papa di. Siue par
uuli ſiue iuuenes ad regñatiōis veniāt ſacramētū.
Nō priꝰ fontē vite adeāt: q̄ꝫ exorciſmis ⁊ ſufflatiōi
bus clericoꝝ ſpūs immūdꝰ abigat: ergo neceſſariꝰ eſt
exorciſmꝰ. Dico ꝙ neceſſariꝰ eſt exorciſmꝰ rōne p̄/
cepti ab eccl'ia: ⁊ rōne expellēdi ptātē diaboli: ⁊ ſpā
liter i adultis cathecuminis. Et q̄uis in baptiſmo B
pellat ptās diaboli a baptiſato: tñ q̄ ptās diabo/
li pōt p̄ſtare ipedimētū in baptiſando: ideo p exor/
ciſmū pellitur poteſtas diaboli ne p̄ſtet imped i/
mentum. Et q̄uis ſit dilatio temporis: tñ in tali di
latione ſi periculum eminceret: poſſet baptiſari ⁊ ſal
uari ſine exorciſmo: ideo ſimpliciter exorciſmus nō

eſt neceſſarius:ſed ſm qd.ſ.ad expellendū diabolū
ne p̄ſtet in baptiſmo impedimētū. Et q̄uis nō plꝰ
mundet baptiʒatꝰ exorciſatꝰ ꝙ baptiſatꝰ ſimplr ſi
ne exorciſmo:tñ nō ſeq̄tur qꝛ exorciſmꝰ ſit neceſſa-
rius ꝓpter cauſas p̄dictas. ¶ Sed dubitat̄ ſi exor
ciſmus efficiat aliquid. Dico ꝙ ſic:vñ Cipria. dicit
ꝙ ꝑ exorciſtas voce hūana ⁊ virtute diuina flagel-
C latur ⁊ vrit̄ ⁊ torquetur diabolus. Et de pharao-
ne patet ꝙ nō erat tāta poteſtas ſuꝑ pplm iſraliti
cum qñ iam appropinquauerūt mari quanta erat
qñ ſeruiebat in luto ⁊ latere:tñ non plene euaſerat
ante ſubmerſionē in mari rubro:⁊ multū flagella-
bat̄ pharao : ex quo videbat pplm dei a ſe aliquo
modo elōgatū. Sic licet malignꝰ ſpūs nō ſit in aīa
ꝑ eſſentiā:ſed rōne effectꝰ vel opationis:quāto mi-
nus habet de effectu tāto diminuit̄ eius poteſtas:
D ideo quo ad aliqd dr̄ expelli. Item de cōſec.d.4.
c.ſicut noſtis : dicit̄. Sicut noſtis frēs kmi puuli
exorciſantur ⁊ exſufflant̄:vt pellatur ab eis diabo-
li poteſtas inimica:q̄ decipit hominē vt poſſideat.
E Non ergo creatura infantis exorciſatur:ſed ille ſub
quo ſunt qui pctō naſcuntur. Item Auguſt. lib. de
Auguſti. ſimb. Paruuli exorciſant̄ vt poteſtas diaboli ex-
pellatur:ergo ꝑ exorciſmum eijcitur poteſtas dia-
boli:ergo eſt ad efficiendū aliquid. Item exorciſte
per exorciſmum ſalomonis expellebāt demones a
corporibus obſeſſis:ergo multo fortius exorciſmi
F ſcē matris eccl'ie expellūt. Et ſi diceret̄ ꝙ exorciſ-
mus eſt ſacramētale ⁊ non ſacramentū: ergo ſicut
alia ſacramētalia non ſunt ibi niſi ad ſignificandū
⁊ nō ad efficiendū:ergo nec exorciſmus eſt ad effi-
ciendum:ſicut lumen ponitur in manu pueri quod
ſignificat illuminationem fiendam a ſpūſancto.
Fit etiā vnctio ex criſmate ſignificās vnctionē ſpi-
G rituſſcti. Ponitur ſal ad deſignandū ſapientiā. Po
nitur veſtis cādida ad deſignandū innocentiā. Si
cut ergo iſta ſacramētalia ſignificāt ita exorciſmus
ſignificat poteſtatē diaboli auferendā in baptiſmo.
Item dicitur demoni:exi ab eo ſpūs immūde:ſʒ ꝓ
pter iſta expulſio fit in baptiſmo cū expellit̄ origi-
nale:ergo exorciſmus ſignificat illud qđ fit in ba-
ptiſmo: Itē ſi baptiſatur aliq̄s in neceſſitate aliq̄
anteq̄ veniat ad eccleſiā:deinde fiunt exorciſmi cū
H venit ad eccleſiā. Sed cōſtat ꝙ iā expulſus eſt dia-
bolus:qꝛ expulſum eſt peccatum:ergo exorciſmus
non eſt ad expellendū diabolū cū non expellat pec
catum. Dico hijs non obſtātibus vt prius ꝙ per
exorciſmū actiue fit aliquid in exorciſato. Vñ exor-
ciſte ꝑ virtutē cōicatā a deo benedicto poſſunt acti
ue ad expellendū demones vel ad reprimendū ſuā
malitiam. vnde ſicut iſti lapidi dat deus talē virtu
tem naturalem vt poſſit actiue agere in talē effectū
Sic ſupnaturaliter cōicat ſanctis ⁊ viris eccleſia-
ſticis:vt actiue poſſint agere contra demones vel
coruſcare miraculis. ſicut ait ille citharista dauid
Mirabilis deus in ſanctis ſuis:ip̄e dabit virtutem
⁊c̄. Et ſic ſacerdos eccleſiaſticus accepit virtutem
agendi ꝑ exorciſmos contra demones expellēdos
vel ad ſuam malitiam ⁊ poteſtatem reprimendam
Et ideo ad argumenta. Dico ad primum. Quan-
do dicitur exorciſmus eſt ſacramentale ⁊c̄. Dico
ꝙ aliq̄ ſacramētalia ſunt ad tm̄ ſignificādū:⁊ aliq̄
ad ſignificādū ⁊ efficiendū. Exorciſmꝰ aūt eſt ad ſi-
gnificandū ⁊ efficiendū. Lumen:ſal: ⁊ reliqua ſunt
tantum ad ſignificandum: ⁊ ideo non eſt ſimile de
lumine ⁊ exorciſmo:quia illi lumini non eſt virtus
communicata agendi contra demones:ſed tantum
ſignificandi lumen infundendū in baptiſmo a ſpi-
rituſſctō. Sed exorciſmus tam virtute ſupna com I
municata exorciſte:tam etiā virtute communicata
verbis exorciſmi: habet virtutem actiuam contra
demones:non ad expellendum ex toto demonem:
ſed ad reprimendum ſuam nequitiam ne impediat
baptiſandum. Et in hoc exorciſmus eſt ad efficien
dum. Eſt etiā ad ſignificandum totalem demonis
expulſionem que fit a baptiſato in baptiſmo : ⁊ idō K
eſt ad efficiendum ⁊ expellendum. Non enim in ba
ptiſmo exorciſatur baptiſandus:ſed ille inimicus
qui poſſidet eum ex peccato vt non poſſit nocere:
nec impedimentum preſtare baptiſando. Alia au-
tem ſacramentalia non habent talem virtutem cō
municatam ad aliquid cauſandum:ſed ſolum ad ſi
gnificandum. Ideo non eſt ſimile de exorciſmo: ⁊
alijs ſacramentalibus:quia non habent virtutem
ſic communicatam ad efficiēdum ſicut exorciſmus.
Nam exorciſte ⁊ ſacerdotes per exorciſmos aliqñ
expellunt totaliter demonē ab obſeſſis:ſicut fiebat
per exorciſmos ſalomonis: ⁊ fit quotidie in eccle-
ſia dei. non tamen ſic totaliter vſq3 ſit baptiſatus
expellitur demon:ſed bene ei aufertur poteſtas:ne L
impediat aliquid in baptiſmo baptiſandi. ¶ Ad
illud quando dicitur. Exi ab eo ⁊c̄. Nō exit vſque-
quo eſt baptiſatus:ergo ſignificat demonem expel-
lendum in baptiſmo. Dico ꝙ q̄uis nō expellatur
ex toto:tamen expellitur eius poteſtas : ne noceat
baptiſando. Et hoc exorciſta efficit cū exorciſmo.
Ad aliud quando exorciſmus fit poſt baptiſmum
etiam non expellit demonem : quia iam expulſus
eſt per baptiſmum:ergo nec ante expellit. Dico ꝙ
tunc habet rationem ſignificandi ⁊ etiam efficien-
di:quia poteſt eſſe ibi cohibitio demoni ne noceat
paruulo ſeu in anima:⁊ ſic aufert ſibi poteſtatem
nocendi. ¶ Sed queritur iſte effectus exorciſmi:
vbi ſit:ſeu in corpore ſeu in anima. Dico ꝙ princi
paliter fit in anima:vt patet in orationibus que ad Ydoneꝰ:
exorciſmos pertinent vbi dicitur. vt ydoneus effi-
ciatur ad baptiſmi gratiam. vt angeli perducant
eum ad baptiſmi gratiam ⁊c̄. Exorciſmus autem M
qui fit in aqua benedicta habet aliquem effectum
reſpectu anime:ergo magis iſte qui fit in creatura
rationali. Tamen bene verum eſt ꝙ exorciſmus eſt
reſpectu corporis:vt impediatur diabolus a vexa
tione corporis:⁊ preſeruet etiam a nocumento ani
me:ſed quia principalior eſt anima ꝙ corpus. ideo
principaliter eſt reſpectu anime. ¶ Sed dubium
eſt cui pertinet exorciſmos facere. Dico ꝙ hodie
exorciſandi officium ſacerdoti attribuitur. Ratio
eſt quare ſacerdotum eſt paruulos exorciſare. vt
oſtēdatur dignitas ⁊ indiuiſio ſacramēti: ⁊ omnia
ſacramentalia ad verum ſacramentum oſtendā-
tur pertinere. Si enim alius eſſet qui exorciſaret:
⁊ alius q̄ baptiſaret:niſi obuiaret neceſſitas:videre
tur quaſi quedam ſacramenti diuiſio. In neceſſita
te autem aliquando baptiſat laycus:et poſtea ſa-

cerdos exorciſat:et tūc ad diuerſas pſonas ptinet.
Nec tñ eſt ſacramenti diuiſio. Ideo non videtur ve
rum dicere ꝙ ſi vnus baptiſaret:et alius exorciſa-
ret ꝙ propter hoc eſſet ſacramenti diuiſio. Unde di
co ꝙ hoc facit ipſa neceſſitas que facit peruenire
baptiſmū ꝑpter periculi vitationē. Nihilominus
tamē adhibetur poſt:illud qḋ pertinet ad ſolenni-
tatē ſacramenti. Ipſa aūt ſolēnitas ad illam per-
ſonam pertinet cuiꝰ eſt ex officio baptiſare. Ipſuȝ
aūt baptiſare poſſet eſſe alterius perſone in neceſſi
tate:qꝛ facilius ſit. Sed inſtruere de hiis que perti-
N nent ad fidē et exorciſare nō eſt oīs perſone. ❡ Et
ſi obiicias ꝙ in primitiua eccleſia fiebat baptiſmꝰ
ſine hmōi ſolēnitate exorciſmoꝝ:et ita ſine exorciſ
mis ſufficit baptiſmus. Dico ꝙ tunc ſufficiebat ad
cauſandū expulſionē diaboli ratione peccati. Nō
tamen tota ratio ſignificationis eorum que fiebāt
in baptiſmo ibi exprimebaꝫ. Itē qꝛ per exorciſmuȝ
O diminuitur poteſtas diaboli. ❡ Sed queriꝫ de ip-
ſis verbis exorciſmi:ſi hñt aliquam virtutem. Di-
co ꝙ ſic ſicut quando dicitur. recede ab eo. Uel
Actiue. exi ab eo ſath ana maledicte diabole. Unde cū ſint
aliqua verba que habēt virtutē abſtrahendi ſer-
pentes a cauernis ſuis et eorū malitia cohibetur:
ergo ſic eſt in verbis diuinis per que ſerpentes dia
boli a ſuis cauernis abſtrahanꝫ vel eorū malicia
cohibeatur. Item ex verbis exorciſmi ſalomonis
de quibus habetur in lib. act. in glo. expellebātur
demones a corporibꝰ obſeſſis: vel detinebantur
P ne redirent. Multo fortius exorciſmi eccleſiaſtici.
❡ Sed queritur ꝑ quē modū proſunt exorciſmi.
Dico ꝙ hāc vim habere dicūtur: vt cum proferun
tur:adſit virtus diuina miniſterio angelorū cohi-
bens malignā poteſtatem:principū tenebrarum ⁊
huius aeris. Et iuuātes rationabilē creaturam ad
quam cuſtodiendā ſunt a deo ordinati. Et iſte mo-
dus pōt accipi ex hoc qḋ dicit. Aug. ad damaſc.
Auguſti. ſuper Ioſ. 15. in glo. que ſic incipit. Nō parū vti
litatis. ſequiꝫ ſicut apud infideles:contrarie virtu-
tes audientes illa nomina adſunt:et dant operā
in hoc ad quod ſe inuocari illo nomine ſentiūt of-
ficii ſui rē cui ſe mancipauerūt impedientes:tanto
magis celeſtes virtutes que nobiſcū ſunt libēter ac
cipiunt:ſi verba ſcripture et horū nominū appella
tiones velut carmina quedā ⁊ citamenta ex ore no
ſtro proponamus. Et ſi ea non intelligamus: ille
virtutes intelligunt et velut carmine quodā in vir
tute adeſſe nobis et ferre auxiliū delectanꝫ. ❡ Sȝ
Q queritur de modo eorū que ad exorciſmū ptinent.
Fiunt eñ ſignificationes ſignaculo crucis in parti
bus diuerſis:ſunt etiam adiurationes. Eſt etiā ſa-
lis in os impoſitio:narū ⁊ aurīū linitio. Poteſt er
go queri de modo iſtorum et que ſit ratio. ❡ Ad
R qḋ dici pōt. ꝙ ſignatio facta ſignaculo crucis. re-
ſpicit paſſionē xpi: qua eſt virtus fugandi contra-
rias poteſtates. Signaculum eñ illud tanꝙ ſignū
ſūmi regis fugiūt contrarie poteſtates. Immiſſio
ſalis in os:et ſputi in aures et nares:cū ſint ſigna
S doni intelligentie:per appropriationē filio perti-
net qui eſt ſapiētia dei pr̄is. Inſufflatio vero ad ef
fectum ſpiritusſancti ad cohibendā contrariā po-
teſtatem. Unde rabanus. Signatus baptiſandus
ſignaculo ſancte crucis tam in pectore ꝙ̄ in frōte:

vt ab eo tpe: apoſtata diabolus in vaſe priſtino
ſue interēptionis cognoſcens ſignū iā ſibi deīceps
ſciat alienū. Ex hinc iam dicuntur orationes ſuper
eum. datur ſal benedictū in os: vt per ſal typicuȝ ſa
le conditus:fetore careat iniquitatis ne a vermibus
peccatorū vltra putreſcat:ſȝ magis illeſus a corru-
ptione ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendaȝ.
Poſt tangūtur nares et aures de ſaliua:et poſt di-
citur ei verbuȝ euangelicum:quando ieſus ſurdū et
mutuȝ ſanauit:tangens cū ſputo linguā eiꝰ:et mit
tens digitos eius in auriculam eius:dicit Effeta:
qḋ eſt:adaperire. Hic ſignificaꝫ per typicā ſaliuam
et tactū ſacerdotis: vt ſapientia et virꝰ diuina ſalu
tem eius opereꝫ:⁊ vt aperianꝫ aures ad verbū dei
audiendū et mandata eiꝰ. Et vt aperianꝫ ei ſenſus
intimo corde ad ſpiritualia diſcernendū:et ad fidē T
xpi cōfitendū. ❡ Sȝ queri pōt de tactu triū ſenſuū
ſ. guſtus:olfactus ⁊ auditus quid figurant. Dico
ꝙ in eis prefiguraꝫ donū grē ad recipiendū audi-
tum fidei:ad diſcernendū ea q̄ ſunt ad fidē:et guſtā
dum bonū verbum dei ad heb. 6. Signatio aūt in
pectore ⁊ in frōte:ſignat diſpoſitionē ad fidē in cor
de:et nō ad erubeſcēdū cōfeſſionē fidei in ore. Sed V
ſm hu. lib. de ſac. Forma exorciſmi in hūc moduȝ
perficitur:ſignatur aūt primo baptiſandus crucis
ſignaculo in fronte:in pectore:in oculis:in naribꝰ:
in auribꝰ:et in ore:vt totius corporis ſenſus muni
antur hoc ſignaculo:cuiꝰ virtute oīa noſtra ſacra-
menta et oīa diaboli figmēta fruſtranꝫ. Poſtea da
tur ſal benedictū in os eiꝰ. vt ſapiētia cōditꝰ:fetore
careat iniq̄tatis:et vltra nō putreſcat a vermibus
viciorum. Deinde exſufflatur ſpiritꝰ malignꝰ fo-
ras vt ſpiritus ſpiritu pellaꝫ. Poſtea tangunt ei au
res et nares cū ſaliua:tactu superne ſapiētie:aures
eius aperianꝫ ad verbū dei audiendum. Et nares
ſimiliter ad diſcernendū odorē vite ⁊ mortis. Hiis
cōpletis conſecratur fons a ſacerdote ī nomine pa
tris et filii et ſpiritusſancti: vt ſanctitas ſacramēti
(nō ex eo ꝙ miniſter) ſed ex eo ꝙ ſanctificat:cōſta-
re ſciatur:ſicut ſcriptū eſt. Hic eſt qui baptiſat. Tra
ditur etiā noue vite ſimbolū fidei ī quo apoſtolice
doctrine forma cōſiſtit. Poſtremo oblatus ad ba- X
ptiſmum paruulus et a ſacerdote interrogatus ſi
abrenūciet ſathane et oībus operibꝰ eius:atq; om
nibus pompis eiꝰ. Per ora geſtantiū reſpōdet vt
qui aliena iniquitate obligatꝰ eſt:aliena fide et cō
feſſione ſoluaꝫ. Poſt renūciationē factā inungitur
oleo ſacro in pectore: tāꝙ̄ muniaꝫ aduerſus hoſtē
ne ei deīceps immunda et noxia perſuadere poſſit.
Ungitur et inter ſcapulas vbi eſt vigor portādi one
ris: vt fortitudinem accipiat ad portandū onus do
mini. deinde facta interrogatione ſi credat in deum
patrem omnipotentem ⁊c. Et facta fidei reſpon-
ſione trina immerſione a ſordibus vetuſtatis ablui
tur:et nouum hominem induitur. Triduane mor-
tis chriſti conſepelitur ſicut ait apoſtolus. Quicun-
q; baptiſati ſumus:in mortem ipſius baptiſati ſu
mus. Conſepulti enim ſumus cum ipſo per baptiſ
mum vt quomodo chriſtus reſurrexit a mortuis.
Ita et nos in nouitate vite ambulemꝰ. Deinde ſa-
cro criſmate virtute inungitur: vt ſpiritū xpi gratia
pando merito deinceps chriſtianus appelletur:co
heres regni et glorie:ſacra effectus vnctione. Etiā

de traditur chriſtiano veſtis candida: qui prime na
tiuitatis decorem: vetuſtatis pannis offuſcauerat
habitu regenerationis glorie perferat indumentū.
Legitur etiam poſt ſacram vnctionē eius caput ſa
cro velamine: vt ſciat ſe diademate regni et ſacerdo
tali dignitate potiri. Ad vltimū datur cereus accē
ſus in manu quatenus implere doceatur illud euā
gelicum quo dicitur. ſic luceat lux veſtra coram ho
minibus ⁊c. Nunc videndum de cathecıſmo qui
eſt inſtructio in hijs que neceſſaria ſunt ad fidem.
y Sed aliter ſm aug. Cathecıſmus in rudibus ſe de
bet habere: et aliter in intelligibilibus. Aliter in p
nulis: et aliter in adultis. Adultis enī intelligenti
Nota. bus qui alias cognouerunt ſcripturas ſubtilius
debent inſtrui in fide. et eis oſtendi quomodo fi
des noſtra chriſtiana icepit ab initio mūdi: et quo
modo ſaluabant in nomine xpi venturi: et quomo
do in qualibet lege fuerunt inſtituta ſacramenta:
Augu. et euangelia declarare. et eos allicere per miracula
xpi et ſanctorum. Rudibus aūt adultis ſufficit de
clarare virtutem paſſionis xpi et declarare articu
los fidei. Quomodo filius dei a patre miſſus eſt in
vterum virginis: et in illo accepit carnem humanā
et ſic de alijs articulis: et de diuinis preceptis: et q̄
ſunt peccata mortalia. Et in iſtis adultis: cathecıſ
mus precedit. In paruulis aūt: q2 nō ſunt capaces
doctrine. cathecıſmus ſequitur baptiſmū. Sed cū
ſunt capaces doctrine: ſunt in ſimbolo apoſtolorū
et oratione dominica ⁊ aue maria: inſtruendi: ad q̄
omnia tenent omnes ſcire: immo dubito q̄ peccāt
mortaliter ſi non ſciant Pater noſter: aue maria:
credo: ſi poſſibile ſit eis addiſcere: ⁊ per negligentiā
omittunt ſcire. Tales enī cū ſint baptiſati adheſe
runt ſancte matri eccleſie obedientes doctrine eius.
z Deinde paulatim inſtruēdi ſunt verbo ſancte pre
dicationis: et parentes debēt cogi illos vt vadant
ad ſermones et audiāt. Et inſtruendi ſunt a patri
nis q2 patrini obligant ad docēdū articulos qui
continentur in ſimbolo apoſtolorū: et ad ea que re
ſpondent ſacerdoti in exorciſmo. Ad hec enī obli
gantur patrini pro puulis. Unde cū ſacerdos que
rit a puulo. Credis in deum patrem ⁊c. Patrini re
ſpondent Credo. Ideo dicūt quidam q̄ tunc pa
trini obligāt puerum ad credendū iſta cū habue
rit vſum rationis. Et ſi obligant ad inſtruendum ⁊
informandum in eiſdem q̄tū eſt in ipſis: ſaltem ſi
non habeant ſufficientes inſtructores. Unde cum
patrinus reſpondet Credo. ſenſus eſt. Puerum ad
A credendū me obligo. Obligat enī ſe ad hoc quod
debet puer. Unde obligat ſe ad dandū operam in
ſtruendo puerum vt puer credat. Et hoc notatur
q̄ ſacerdos iniūgit patrinis et matrinis q̄ inſtruāt
eum in ſimbolo apoſtolorum et oratione dñica.
Sed de hoc plenius dicetur infra. Unde puulus
non proprie cathezizatur. Sed cū dicitur credo ab
ipſo patrino: ipſe obligatur q̄tum in ipſo eſt ad
Nota. hoc vt paruulus cathezizetur cū erit ſuſceptibilis
doctrine. Et ideo non ſit ocioſe cum inquiruntur in
baptiſmo de hijs in quibus obligantur patrinus
B et matrina pro paruulo. ❡ Et ſi diceretur. Quō
dicitur paruulo. Credis in deum patrem ⁊c. Et cū
reſpondet patrinꝰ qn̄ ſacerdos ait: vis baptiſari. vo
lo ait. Aut pro ſe reſpondet: et ſic mentitur: q2 ipſe
non vult baptiſari cū ſit baptiſatus. Aut reſpon
det pro paruulo: et ſic etiā mentitur. q2 non habet
paruulus voluntatē baptiſandi cum non habeat
vſum rationis. Item cū ſacerdos tribuat ſibi tan
ta ſpiritualia. Uidetur q̄ ocioſe faciat cum nō ha
beat voluntatem recipiendi. Nec cōſentiat in hijs
bonis. Item videtur q̄ nō obligat ad hoc qd̄ pa
trinus reſpondet pro eo. Nā ſi pater paruulum ſu
um obligaret ad intrandū religionē: qn̄ eſſet in eta
te adulta: nō obligaret ad intrandū religionē. Sic
a ſimili eſt in propoſito: qn̄ paruulus baptiſatus
erit in etate adulta ⁊c. ❡ Pro ſolutione iſtorū eſt ſci
endum q̄ quēadmodū paruulo non credēti et om
nino neſcienti: preſtantur multa beneficia parentū
miniſterio: ſicut cibus et potus: veſtitꝰ ⁊c. que ſunt
educationis. Nec impedit in aliquo iſta beneficia: C
illius ignorantia vel incredulitas. Non enī ꝓpter
hoc minus inuoluitur pānis: aut leuatur: aut aba
tur: q2 ignorat iſta ſibi fieri. ſimiliter medicamenta
nihilominus ei adhibentur ⁊ ſanitas ei acquiritur:
licet illa ſibi neſciat fieri. Et ſi oratione parentum
abſq3 medicamētis ei ſanitas diuinitus tribuatur.
Nūq̄ eius ignorantia: deuotionē parentum impe
diet: aut diuinā bonitatē. Manifeſtum eſt q̄ non.
Q2 ergo veri perentes ſpirituales ſunt ipſi ſancti:
et vera mater ſpiritualis eſt eccleſia omnium illoꝝ
qui miſterio ſanctorum eccleſie dei ſibi generantur
ſeu regenerantur. Non obſtabit vllo modo nec im
pedire poterit ignorantia paruulorū: quominus
orationibus huiuſmodi parentū: et ſancte matris
eccleſie: bonitas dei paruulis largiatur ſpiritualē
ſanitatem et alia bona quibus ad vitam ſpiritualē
indigere cognoſcit. Ideo reſpōdetur ad argumen
ta. ❡ Ad primum dico q̄ non mentitur patrinus
vel ille qui reſpōdet ꝓ paruulo ſeu in perſona par
uuli: credo. i. ſacramentum fidei ſuſcipio ad credē
dum: ſic enī non mentitur. ❡ Ad aliud quando di
citur volo. i. ſacramentū baptiſmi ſuſcipio per vo
luntatē baptiſantis mihi datum: ſic enī nullo mo
do mentitur reſpondens. ❡ Ad aliud qn̄ dicit de
voto paterno q̄ non obligat filium ad religionis
ingreſſum. Dico q̄ non eſt ſimile: q2 votum pater
num non obligat ad conſilium implendum ad qd̄
non tenetur filius cū non ſit de neceſſitate ſalutis.
Patrinus aūt obligat filium ſpiritualem ad ea q̄
ſunt de neceſſitate ſalutis. ſ. ad credendum articu
los fidei. Et ſine tali fide nullꝰ adultus pōt ſalua D
ri. Ideo baptiſatus cū venerit ad ſtatū diſcretio
nis: tenetur adimplere ſub pena dānationis eter
ne. ❡ Ad aliud dico q̄ q̄uis paruulus neſciat bo
na que ſibi dant: tn̄ patrinus tenet omne bonum
ſpirituale per qd̄ poſſit poſſidere felicitatē eternam
prouidere filiolo. Nā ſicut leges humane et iuſti E
tia hūana ꝓuidet pupillis tutores ⁊ alios adiuto
res ad acquiſitionē et ꝯſeruationē bonorū tēporali
um: q̄to fortꝰ iuſtitiat lex diuīa: pupillos ſpiritua
les abſq3 hmōi adiutorijs ⁊ ſpiritualiū ꝓuiſiōe nō
dereliquit. Et ideo patrinꝰ ⁊ matrina tāq̄ paruuli
boni zelatores: ad inq̄ſitionē multiplicationē ⁊ cō
ſeruationē bonorum ſpiritualium zelant circa par
uulum: q̄uis ipſe ignoret et non ſentiat. Et q̄uis
dicamus q̄ paruulus credat per patrinum et ma
trinam tn̄ nō dicitur ꝓprie credere: ſ3 ſacramētū ſi

dei ſuſcipere. Sed querit cuius erat officiū cathezi
zandi: q̄n adulti veniebāt ad fidē ⁊ baptiſmū. Di
F co φ pp̄: ie eſt ſacerdotū. Un̄ de conſec. d. 4. ait Ni
col. papa. Cathecíſmi baptiſandoꝝ ſacerdotibus
vniuſcuiuſqꝫ eccleſie poſſunt fieri: ſicut in hac ſctā
Nicola⁹ romana eccl'ia deo auctore miniſteriū exhibem⁹ no
papa. ſtri famulatus ſolēniter fieri cōp:obat. Paternis
aūt incūbit circa paruulos: ⁊ etiā patrū ſpūalium
eſt inſtruere ipſos cum fuerint diſcipline ſuſcepti
G biles. Dicit etiā Amb. Lōge plus debemus dilige
re filios quos de ſacro fonte ſuſcepimus: q̄ illos
quos ſm carnē ḡnauimus. Sed hāc auctoritatem
oportet intelligere: nō ſimpl'r: ſed q̄tum ad hoc. ſ.
φ ſpopōdit pro illo (pro filio aūt carnali non ſpo
pondit) actualiter obligat: tum ex dei p̄cepto: tum
ex obligatione nature qua tenemur educare filios
ad cultū dei. In primitiua etiā eccl'ia ſacerdotū in
ſtruere adultos ad baptiſmū accedētes. Un̄ dicit
Dioñ. Cathezizād⁹ ducebat ab anadotho ad ihe
rarchā. Anadothus aūt d̄r ſurſum ducēs: q: ſur
Dioniſi. ſum ducebatur ad inſtruendū ad ſacrū principem.
Uel forte dicit ꝓpter hoc φ ep̄i baptiſare ſolebāt
antiquitus iam inſtructos in ſabbato: ⁊ prius in
ſtruebātur adulti. Un̄ de cōſec. d. 4. De cathecumi
nis baptiſandis decretū eſt: vt in paſchali feſtiuita
te vel penthecoſtes veniāt ad baptiſandū. In cete
ris aūt ſolēpnitatibus infirmi tm̄ baptiſabantur
Et in eadē. d. dicit. Dū ante. xx. dies baptiſmi ad
purgationē exorciſmi cathecíſmi currāt in q̄b⁹. xx.
dieb⁹ oīno ſimbolū qđ eſt credo i deū patrē: ſpūal'r
doceantur. ❡ Sed dubiū ſi cathecíſmus vel exor
Auguſti. ciſmus ſine baptiſmo poſſent dare vitā eternam.
Augu. ad fort. Reſpondet φ nō. d. Cathecuminū
q̄uis in bonis operibus defunctū: vitā habere nō
credimus eternā: excepto dūtaxat cū martiriū com
pleat ſacramentum.

❡ Tertia concluſio.

A Secundum doctorū diuerſas rationes
baptiſmus habet diuerſas diffinitio
nes. Nā vna diffitio dat a mḡro ſent.
in. 4. Baptiſm⁹ eſt tinctio. i. ablutio
corpis exterioris facta ſub forma ver
borū p̄ſcripta. Scđa ab Augu. Talis ponit diffi
nitio. Baptiſmus eſt tinctio in aqua v̄bo vite ſan
ctificata. Tertia diffinitio ponit a Hugo. de ſacra.
Baptiſmus eſt aqua diluendis criminib⁹ ſctifica
ta per verbū dei. Quarta diffinitio ponit a Dioñ.
de ec. Iher. Baptiſmus eſt regenerationis ſacramē
tum ſm φ primitus ſubſiſtit anima ſpūaliter for
mans animales motus ad oportunitatē diuinorū
eloquiorum ⁊ actionum: ⁊ ad celeſtis quietis ana
gogē tunc faciens. Quinta ponit a Damaſce. lib.
B 4. Baptiſmus eſt principiū alterius vite ꝑ quod
ſūt primicie ſpūs regenerationis: ſigillū: cuſtodia: ⁊
illuminatio mētis. De ſingulis iſtis diffinitionib⁹
⁊ de cōparatione earꝫ ad inuicē videamus. Cū em̄
vn⁹ rei ſit vnicū eſſe: nō videt plures diffinitiōes
de baptiſmo: cū ſit vn⁹ ⁊ nō plres. Et iđ ſi vna illaꝝ
eſt diffinitio: reliq̄ nō erūt diffinitiōes. iđ d̄r φ diffi
nitiōes iſte dant ſm diuerſa ḡna cauſaꝝ p̄ncipl'r. lꝫ
alie itelligant. Inq̄tū em̄ baptiſm⁹ trahit eē ab il
lis: eſt cā materialis ſm quā dat diffinitio Hugo.
cū dic baptiſm⁹ eſt aq̄. Licet ei ibi tāgat finis: hoc
nō eſt niſi ſm φ materia diſponit: vt talis finis q̄
tum eſt de ipa ꝯſequat. Eſt etiā cā formalis baptiſ
mi. ſ. tinctio ſeu ablutio: ⁊ hoc attēdi pōt dupl'r. vl'
reſpectu ſubiecti ablutio corpis: vel reſpectu mate
rie cū d̄r tinctio in aq̄: vnū eſt reſpectu ei⁹ qđ ablui
tur. Aliud eſt reſpectu ei⁹ quo abluit. In alijs aūt
ille due rōnes ꝯueniunt in hoc φ v̄bū quo fit ſcti
ficatio ſub duplici forma notificat. In diffinitione
magiſtri verbū deſignat in reſpectu ad inſtituentē
cū d̄r forma verboꝝ p̄ſcripta. i. inſtituta. In diffini
tione v̄o Augu. deſignat in cōparatiōe ad aiaꝫ ad
cui⁹ vitā ſpūalē diſponit. Eſt ⁊ iterū cā finalis ⁊ pe
nes iſtā dant due vltime diffinitiōes. ſ. Dioñ. ⁊ Da
maſce. Sꝫ in hoc differūt φ finis pōt attēdi dupl'r
vel inq̄tū efficit ab agēte: ⁊ ſm hoc accipit diffini
tio damaſce. in q̄ tāgunt effectus ſpūſancti: quib⁹
anima quodāmodo ꝯficit ex baptiſmi ſacramēto
⁊ virtute ſpūs. Et q: multi ſunt effect⁹ ſm prius ⁊
poſterius. ideo multi effect⁹ tāgunt. Diffinitio v̄o
Dioñ. determinat fidē ſm φ ſubiectū: qđ eſt aia vl'
homo. Et eſſe accipit ſpūale ⁊ motū ſpecialē: diſpo
nēte baptiſmo ſm ſuā veritatē. Uel ſic pōt ꝯſidera
ri baptiſmus: inq̄tū eſt ſignū exterius: vel inq̄tum
hꝫ effectū interiorē. Si ꝯſideret primo modo: hoc
habet eſſe dupl'r: vel inq̄tū hꝫ tm̄ rōnē ſignandi: ⁊
ſic eſt diffinitio mḡri. Baptiſmus eſt ablutio cor
poris exterior: vbi ſolū tangit ratio ſignādi. Uel in
q̄tum hꝫ rōnem ſignādi: ⁊ aptitudinē diſponendi
ſeu ſignificādi. Et ſic accipit diffinitio Augu. Ba
ptiſmus eſt tinctio in aq̄ v̄bo vite ſanctificata. Per
hoc φ addit v̄bo vite ſctificata: inſinuat aptitudo
ad ſignificāduꝫ. Si v̄o ꝯſideret q̄tū ad effectū inte
riorem ſeu in efficiēdo hoc poteſt eſſe dupliciter. Uel
q̄tum ad mali ablationē: vel q̄tum ad poſitionem
boni. Si primo modo ſic eſt diffinitio Hug. baptiſ
mus eſt aqua diluēdis criminibus ſctificata. Si ſe
cūdo mō hoc poteſt eſſe dupliciter: aut inq̄tū infor
mans ⁊ perficiens ipſam animam ſimpliciter ⁊ in
diſtincte: ⁊ ſic eſt diffinitio Dioñ. Aut inq̄tum per
ficiens ⁊ informans ipſam animam q̄tum ad diffe
rentias potentiarum aīe: ⁊ ſic eſt diffinitio Da
maſce. ſicut meli⁹ iſta patebūt infra. ❡ Sꝫ de iſtis
diffinitionibus ſigillatim de qualibꝫ eſt inquirē
dum. De illa que eſt magiſtri in. 4. d. 13. Bapti C
mus eſt tinctio. i. ablutio corpis exterior facta ſub
forma verborum preſcripta. Et videtur φ non ſit
bona diffinitio: quia pars nō predicatur de toto.
Ablutio eſt pars ſacramēti baptiſmi. Probatur:
quia dicit Auguſt. vt habetur. 1. q. 1. cap. detrahe. Auguſti.
Accedit verbum ad elementum ⁊ fit ſacramentum.
Ideo ſicut baptiſm⁹ nō eſt verba: ergo nō eſt ablu
tio iſta: cum verba magis pertineāt ad eſſentiam
baptiſmi. ❡ Pro cuius declaratiōe. Sciēdū φ for
male baptiſmi importat relationem ſigni ⁊ cauſe.
Quodlibet aūt relatiuum diffinitur ꝑ ſuū forma D
le ⁊ ꝑ duo addita. ſ. ꝑ ſuū fundamētum ⁊ ꝑ ſuū ter
minū. De illa relatiōe rōnis q̄ eſt formale ſacramē
ti viſum eſt ſupra. Suppoſito em̄ ex vſu loquentiū
φ ſignatū noīe baptiſmi. ſ. φ baptiſmus ſignat vt
ſacramētum ſpeciale ſignificet ablutionem. Sicut
apud iudeos erant baptiſmata corporū ⁊ vaſorꝫ
id eſt ablutiones vaſoꝝ ⁊ corpoꝝ hoc qđ eſt ſacra

mentum baptiſmi intelligendo conſtructionē trā/
ſitiuam.ſ.ſignans ⁊ ſignatū. que pertinēt ad diuer
ſa. Scꝫ ſignās que eſt ablutio: ⁊ ſignatū que eſt pu/
rificatio aīe a pctō originali. Quā etiā ſpecificādo
fundamētalis ſignificationis ſeu relatiōis: ex iſtō
E ſuppoſito apparet qualiter baptiſmus pōt habere
diffinitionē ſicut ſupra expoſitū eſt de ſacramēto q̄
requirunē ad diffinitionē. Et ꝯuis baptiſmus nō
habeat diffinitionē primo: ⁊ ꝑ ſe ⁊ pure q̄ddicati/
uam: q: nō eſt reale ad extra: habet tñ diffinitionē
eo mō quo ſcōe intentōes ex eo: q: eſt ens poſitiuū
non ꝓhibitum: ⁊ reale: ꝯuis realitas ſit ens rōnis.
Et ideo baptiſmus pōt diffiniri. ❡ Sed an diffini
tio quā ponit mgr̄ ſit diffinitio vera baptiſmi: nūc
perſcrutandū eſt. Un̄ ſciendū ꝙ baptiſmus impor
tat relationē vt ſigni ad ſignatū. De fundamento
huius relatiōis trib⁹ modis opinat̄. Uno modo ꝙ
iſta relatio fundetur in toto iſto.ſ. in ablutiōe ⁊ in
verbis inſimul tanꝙ in vno fundamēto: ⁊ hoc eſt
poſſibile: non obſtāte vnitate relatiōis q̄ eſt vera:
hoc eſt poſſibile ſm̄ Scotū. Alio mō ꝙ ei⁹ funda/
mentū ſit ſola ablutio: qđ eſt ſignū: ⁊ nihil aliđ fun
dat ipſam: neqꝫ vt pars neqꝫ vt totū: ꝯuis ipſa non
fundat illā relationē ꝙ ſit ſola ſine quacūqꝫ ꝯco/
mitatiōe: immo ibi ſunt multa cōcomitātia ad hoc
vt fundēt relationē: ſꝫ opꝫ ꝙ cōcomitet̄ v̄ba ⁊ ꝙ ſit
a tali miniſtro. Nec eſt hoc incōueniēs ꝙ tales re/
ſpectus ꝯcomitātie p̄cedant in fundamēto relatio/
nem rōnis tanꝙ p̄ſuppoſiti illi relationi rōnis. Et
iō ſicut in iſta ablutiōe p̄cedit habitudo ad v̄ba cō
comitātia: ⁊ ad ꝑſonā inſtituentē aliq̄liter ꝯſentiē/
F tem: ⁊ oībus talib⁹ relationib⁹ p̄cedētibus in illo
fundamēto. Sic relatio ꝑ ipſas poſſet poni relatio
Prima opinio. rōnis ſignificatiōis alius quā importat baptiſm⁹
fundari. ❡ Si prima opinio ponat̄. Tūc cū in dif/
finitione accidētis ponat̄ totū ſuū ſubiectū: ⁊ non
precīſe pars: ſicut nec ipm̄ in cōcreto p̄dicat̄ de par
te ſui ſubiecti ſed de toto: tunc nō eſſet baptiſm⁹ ſeu
ſacramentū baptiſmi: ablutio: ſed ablutio ⁊ v̄ba ſi
mul. Sic iſto mō ablutio nō eēt baptiſm⁹: q: ablu
tio ſola nō eſſet ſubiectū vel fundamentū hui⁹ re/
lationis: ſed ablutio ⁊ verba ſimul. Ergo nec corūꝫ
alterū denominat̄ ꝑ ſe ab iſto. Si ſcđa opinio po/
Secūda opinio. natur. Tūc de ablutiōe p̄dicaret̄ denominatiue dif
finitio baptiſmi: licet iſta ablutio intelligat̄ circum
ſtātionata multis relationib⁹ talib⁹: ad hoc vt ſi/
bi ꝯueniat illa relatio. Sic ⁊ ecōtra in diffinitione
hui⁹ relatiōis in concreto accepte: poſſꝫ poni ablu
tio ſolū modo in recto: ⁊ oīa alia in obliquo: cū qui
buſdā determinatiōibus ſignātibus illā determi/
nare ſeu circūſtantiare ablutionē illā. Porum duo
G rum primū videt̄ verius. Si tñ diceret̄ ꝙ eſſent q̄/
dam determinatio ipſius ablutionis: q̄ eſt ſignū: ⁊
ſufficit ponere vnū ſignū magis q̄ duo: qñ in vno
pōt inueniri rō ſufficiēs ſignandi ablutionē. Ablu
H tio aūt exterio: ſatis pōt poni ſignificare interiorē
ablutionē. hoc ponēdo: poſſet poni talis diffinitio
Baptiſm⁹ eſt ablutio hoīs aliqualiter ſentientis
facta ab alio ſimul verba certa cū intētione debita
ꝓferēte: ſignificās efficaciter ex inſtitutione diuina
aīe a pctō mūdari. ❡ Si teneat̄ alia via.ſ. ꝙ verba
ſint pars fundamēti. Tūc poſſꝫ poni alia rō ſeu dif
finitio. Baptiſm⁹ eſt ſacramentū ablutiōis anime a
pctō ꝯſiſtēs in ablutiōe hoīs aliqualiter ꝯſentien
tis.ſ. per ſe vt in adultis: vel ꝑ aliū vt in paruulis
facta in aqua ab alio abluēte: ⁊ in verbis certis ſit̄
ab eodē abluēte: cum debita intentione prolatis.
Iſte due diffinitiones ſunt doctoris ſubtilis. d. 3.
q. 1. lib. 4. Qualiter aūt particule poſite in vtraqꝫ
ratione ſeu diffinitione: ſint neceſſarie ad rationem I
baptiſmi patebit infra de ſingulis: nec eſt differētia
inter iſtas duas rōnes quin eadē ſm̄ vtrāqꝫ diffini
tionē ſint neceſſaria ad baptiſmū. Sed vna ponit
in diffinitiōe eius: ſolā ablutionē in recto. Alia po/
nit ablutionē ⁊ v̄ba: ex equo ad diffinitionē baptiſ
mi pertinere. ideo quedaꝫ dr̄a conſurgit ex diuerſo
modo opinandi de fundamēto huius relationis:
an ſit ſola ablutio circūſtantionata: an ablutio ſit̄
⁊ verba. Patet ergo ſolutio queſtionis ꝙ magr̄ vi
detur loqui ſm̄ opinionē ꝙ ablutio circumſtātiona
ta ſit. Et ſic ponēdo: tangit que principaliter perti
nent ad baptiſmum. licet multa cōcomitantia de/
beant intelligi: que exprimit ratio illa ablutio ho/
minis. Ad argumentum in oppoſitum ꝙ pars non
predicatur de toto. Dico ꝙ in artificialibus: ma/
teria cum ſit tota ſubſtantia artificiati predicatur
de toto que eſt pars eius: bene enim dicitur. iſte le/
ctus eſt lignum: iſta archa eſt lignea: ⁊ non tantum
lignea: ſed eſt lignum. Sacramentum autem quod
eſt res rationis: aſſimilatur artificiali. Iſta eſt re/
ſponſio Ricardi in. 4. d. 3. q. 1. Sed iſta reſponſio
non placet doctori ſubtili vnde dicit: quia pars ma
terie non predicatur de artificiato. Male enim di/ Ricard⁹
ceretur lapides ſunt domus: vel domus eſt lapi/
des: quia ad eſſe domum requiruntur alia cum la
pidibus. Et vt dictum eſt prius: vel ponitur in cō
creto in diffinitione accidentis concreti: vbi illud
de quo accidēs predicat̄ in cōcreto. Nullū aūt ac/ K
cidens predicatur de parte ſui ſubiecti. Oporteret
dicere ergo ſuſtinendo diffinitionem magiſtri: ꝙ
ablutio non eſt pars fundamēti quam baptiſmus
includit: ſed eſt totum fundamentum inter quod
⁊ relationem ſigni mediantur quedam relationes
rationis vt dictum eſt ſupra. ❡ Si obijciat̄ ꝙ nec
ſic nec ſic poteſt deſcribi: q: formaliter iportat rela
tionē rationis. illa autē non eſt aliquid reale neqꝫ
aliqua realia. Ergo dico ꝙ ſicut relatio rationis p̄
dicatur in concreto de re extra: quēadmodū hec eſt
vera homo eſt ens: hec vox vel ſignum nature hūa
ne. ita eo modo in diffinitiōe cōcreti pōt poni res ex
tra vt addita tanꝙ fundamentum relationis. ideo
argumentum non valet. ❡ Nunc videndum eſt de
diffinitione Auguſti. que eſt. Baptiſmus eſt tinctio
in aqua verbo vite ſanctificata. Que non videtur
multum differre a diffinitione magiſtri. Non enim L
tinctio in aqua eſt aliud q̄ ablutio aut ſanctifica/
tio per verbum vite. Sequitur ex forma verborum
preſcripta cum verbum accedit ad elementum. Et
ſi diceretur ꝙ iſta diffinitio eſt diminuta: quia cum
dicitur tinctio: non determinat cuius eſt tinctio: q:
multorum eſt tinctio quorum non eſt baptiſmus.
Ideo debebat dicere tinctio volentis baptiſari in
aqua. Item tinctio tranſit ⁊ non manet. Baptiſm⁹
autem manet: ergo baptiſmus non erit tinctio.
Item cum dicit v̄bo vite. Aut ibi ſumitur verbum
vite pro verbo creato aut increato. Non pro ver/

bo increato: quia illud non eſt prolatum a ſa-
hugo. cerdote. Vñ hugo in baptiſmo ſunt tria. Repreſen
Z tatio ex ſimilitudine: ſignificatio ex inſtitutiõe: vir
tus ex ſanctificatione. Prima eſt indita per creato-
rem. Secũda adiuncta per redemptorẽ et ſaluato
rem. Tertia miniſtrata per diſpenſatorẽ. Idẽ de ſa
cra. Recte per verbum dei ſanctificant̃ que per ver
bũ dei creata ſubſiſtũt: ergo ꝑ vbũ creare potuit: er
go niſi per verbum ſanctificare nõ potuit: ſʒ creata
ſubſiſtũt ꝑ vbũ increatũ: ergo ⁊ ſanctificant̃ ꝑ ver
bũ increatũ. ¶ Reſpõdeo ꝙ ſanctificatio fit ꝑ ver
M bũ increatũ ⁊ ꝑ vbũ creatuʒ: ſʒ differẽter. Qꝛ vbũ
increatũ eſt quo effectiue fit ſanctificatio. Verbum
autem creatũ eſt quod facit ſacramentum cum ac-
cedit ad elementũ. non inq̃tuʒ ſunt voces: ſed inq̃
tum ſunt ſigna ſupponẽtia pro ſignatis. Et cũ ver
bum diuinũ includat totam trinitatẽ cum opera
trinitatis ſint indiuiſa. Ideo per verbum diuinum
principaliter fit ſacrificatio. Per vba aũt creata fit
ratione virtutis ſignatoꝝ. Item aliquid manere:
N poteſt eſſe dupliciter. Vnomodo in ſe. Alio modo
in ſuo effectu. Et per hoc ſoluuntur argumenta.
¶ Ad primum qñ dicit̃ ꝙ diffinitio eſt diminuta:
cum baptiſmꝰ eſt tinctio: et nõ determinat cuius eſt
tinctio. Dico ꝙ illi qui tingũtur vel lauant̃: nõ ba
ptiſant̃ niſi aqua ſit verbo vite ſanctificata: cũ re-
quiſitis intellectis. Illa eñ tinctio regeneratio eſt
Si eñ aliquid ab homine tingeret̃ in aqua vt po-
te alique facinatrices que baptiſant aliquas ima-
gines vt fert̃: certe nõ eſt baptiſmus. Qꝛ ſi quid ali
ud ab homine tingeretur in aqua cuʒ probatione
verborum in nomine pr̃is ⁊c̃. Illa tinctio in aqua
O non eſſet verbo vite ſanctificata. Qꝛ illa verba vi-
te non ſunt verba vite: niſi habilibꝰ ad habẽdum
vitã. Modo nihil eſt in hoc mũdo habile ad vitaʒ
eternã niſi ſolus homo. Ideo nihil in hoc mundo
proprie niſi hõ põt baptiſari. Ideo ly verbũ vite
determinat hominẽ ſolum ad baptiſmum: quare
argumẽtũ nõ valet. ¶ Ad aliũ cũ dicitur. Tinctio
non manet. Dico ꝙuis tinctio nõ maneat i ſe: ma
net tñ in effectũ et ſpecialiter ꝙtum ad caracterem
indelibilẽ impreſſum diuina virtute mediante tin-
ctione. ¶ Ad aliud aut ſumitur pro verbo increa
to aut creato. Dico ꝙ ſolutũ ẽ per primũ notabile.
Diffini- ¶ Nunc querenduʒ eſt de diffinitione hugo. que
tio hugo eſt. Baptiſmus eſt aqua diluendis criminibꝰ ſan-
nis. ctificata per verbũ vite ſeu per verbum dei. Et di-
co ꝙ iſta diffinitio hu. tangit materiã diſpoſitam
baptiſmi. Cum eñ aqua eſt ſanctificata per verbũ
dei ad diluenda crimina: tũc ſi abluitur aliquis de
bito mõ ab eo qui habet intentionẽ baptiſandi: ba
ptiſatur. Materia ergo diſpoſita tangit̃ in iſta dif
finitione. ¶ Et ſi diceretur ꝙ iſta diffinitio non va
let. qꝛ non eſt cõuertibilis cũ diffinito. qꝛ hoc totũ
poſſet eſſe et nõ eſſet baptiſmus. vt ſi ſacerdos ſan-
ctificaret aquã et nullus itingeretur in aqua. Iteʒ
baptiſmꝰ fit i aqua: ſʒ nihil fit in ſe: ergo baptiſmꝰ
non eſt aqua. Itẽ ſi in iordana aliquis batipſaret̃.
Iordana nõ diceretur baptiſmus: ergo aqua non
eſt baptiſmus. Item cũ dicit diluendis criminibus
poteſt contingi aliquẽ ficte ad baptiſmũ accedentẽ
recipere baptiſmum: et tñ non diluuntur crimina
ergo baptiſmus non eſt aqua diluendis criminibꝰ

⁊c̃. Dico ꝙ iſta diffinitio hugonis tangit materiaʒ
diſpoſitã ad baptiſmũ. In materia aũt diſpoſita
non tangit̃ totũ eſſe diffiniti. Vnde põt eſſe hoc et
non eſſe baptiſmus. ſed ſi in ea fiat ablutio vera: fi-
et baptiſmus. Et etiam intelligitur illa ablutio cũ
dicit: diluẽdis criminibꝰ: qꝛ nõ poſſent dilui niſi fie
ret ablutio in aqua ſanctificata d̾ cõi curſu. Quod
dico: qꝛ aliter ſine baptiſmo poſſunt dimitti pecca
ta vt per martyrium: per ſanctificationem. Et in ne
ceſſitate in adultis ſi non haberet baptiſantẽ: ſuffi
ceret fides et ꝯtritio ⁊ ſpes baptiſandi ſi haberet co
ptam. ¶ Ad illud cũ dicitur baptiſmꝰ fit in aqua. P
Dico ꝙ intelligit̃ fit in aqua. i. per aquam. Et cum Nota.
dicatur baptiſmus eſt aqua. Verũ eſt materialit̃: qꝛ
eſt materiale baptiſmi. Et talis intinctio non fit in
ſe ſed in baptiſato per aquam. ¶ Ad illud ſi quis
baptiſaretur in iordana. Dico ꝙ non oportet ꝙ to
ta aqua iordanis ſit baptiſmus ſeu materia baptiſ
mi. Sed ſolũ que accipitur a ſacerdote. Et intingi
tur corpus baptiſati illa aqua ſanctificata verbis.
¶ Ad aliud quando dicitur de ficto baptiſato cui
non diluũtur crimina. Dico ꝙ diffinitio hugo. ſic
intelligitur ꝙ aqua ſanctificata verbo accedentibꝰ
digne ad ablutionẽ baptiſmalem illꝰ aque. Cum
in tali ablutione dimittunt̃ crimina. Ficte autem
accedens non digne accedit: Ideo non dimituntur
ei crimina. ¶ Sed dubium eſt quid principalius Q
dicitur baptiſmus. vel aqua vel ablutio. Dico ꝙ
in baptiſmo ſunt tria. Ipſum elementum. ſ. aqua. Nota.
Ipſum verbum ſanctificans: et ipſa ablutio. In
elemento ſeu in aqua eſt virtus regeneratiua in po
tentia: ex contactu mundiſſime carnis chriſti. Que
potentia reducitur in actu per verbum ſanctificãs.
Eſt et ibi verbum ſanctificans ſub virtute ſignati.
Eſt et ibi ablutio a qua virtus regeneratiua aque
habet principaliter effectũ. Et ibi efficatiꝰ ꝙ aqua
qꝛ ablutio ſignat diuinam gratiam abluentem ab
immũdicia ſpirituali ablutum. Aq̃ eñ ꝑ ſe ſumpta
nihil mundificat niſi applicetur alicui ad mundan
dum. Ideo ablutio principaliter ſignificat baptiſ
mum. ¶ Conſequenter de diffinitione Dion. vi- Diffini-
deamus. Que eſt: baptiſmꝰ eſt regenerationis ⁊c̃. tio dion.
Iſta eñ diffinitio exprimit baptiſmũ quo ad eius R
proprietatem. Propter qđ ſciendum eſt ꝙ vno mo
do baptiſmus põt cõparari ad precepta ad q̃ obli
gat. Et ad ſacramenta alia ad que diſponit. Põt
etiam cõparari ad cõtemplationem diuinorum ad
quam adducit. Poteſt et cõparari ad quandaʒ no
bilitatem quã inducit in ſuſcipiẽte. ſ. qꝛ facit de nu
mero filiorum dei. Propter primam proprietatem
dicit dion. principium mandatorum dei. Propter
ſecundum etiam dicit: et aliorum mandatorum ſa
crarumq; actionum. formans noſtras potentias
animales ſuſceptiuas. Propter tertium dicit. Cele
ſtium anagogem. Propter quartum dicit Sacra re
generationis. Licet quidam dicant ꝙ per hoc ex-
primit formale baptiſmi. ¶ Vbi eſt ſciendum ꝙ S.
ſex ſunt proprietates baptiſmi quas exprimit per
ordinẽ i diffinitione. Nã baptiſmꝰ primo cõparat̃
ad gloriã reſpectu cuiꝰ hñtꝰ arras glẽ. Ideo pre
mittit. ꝙ baptiſmꝰ eſt ꝑ quẽ hñtꝰ ꝓmitias ſpũs.
Scđo põt cõparari baptiſmus ad gratiam que eſt
principiũ ſpiritualis vite ad quã baptiſmꝰ ordinat̃:

et ideo dicit principiū alterius vite. Tertio pōt cō
parari ad gratiā gratis datam: que eſt caracter: ⁊
iō dicit ſigillū. Quarto comparatur ad nobilita-
tem quandam quam per baptiſmum accepimus
in ordine ad deum: que ē filiatio peculiaris. Ideo
dicit regenerationem. Quinto cōparatur ad tute-
lam et defenſionē quandam. quam nobis contra
vitia ac tēptationes largit. iō ſubdit cuſtodiā. Sex
to comparatur ad illuſtrationē fidei. quā in intelle
ctu adducit: iō concludit: et illuminatio. In iſta er
go diffinitiōe dion. cōtinent iſte ꝓprietates vt pꝫ.
Nam baptiſmus ſm eum eſt principium manda
torum et ſacre actionis: et aliorū mandatorum ac
ſacre regñationis: ac ſacrarūactionum: formans
noſtras potentias animales in celeſtiū anagogē.

¶ Primum documentum.

A POſtq̄ dictum eſt de baptiſmi diſ-
finitione: nunc dicendum eſt de eī
inſtitutione. Ubi dico ſm dicta ſcōꝝ
rum φ certum eſt φ baptiſmus fu
it inſtitut⁹. Sed qm dubiū eſt apud
doctores: qui ad hoc dicūt diuerſi-
mode. Tn poteſt vna diſtinctio poni concordans
diuerſas opiniones. ¶ Inſtitutio ei baptiſmi: pōt
accipi multipliciter: vel intuitiue: vel cōſultiue: vel
exhibitiue: vel cauſatiue: et meritorie: vl' preceptiue.
¶ Intuitiue baptiſmus fuit inſtitutus in die qua
xp̄s eſt a Johanne baptiſatus. Nam tunc xp̄s pri
mo innuit ſe velle inſtituere ſacramentum baptiſ-
mi. Et tunc tactu ſue carnis mundiſſime: ſanctifi-
cauit aquas et dedit eis vim regñatiuā ſm bedā.
Non eſt tñ intelligendū φ infuderit eis virtutē ali
quam actiuā vt quidā putant: ſed q: innuit φ futu
ra erat aqua in poſterū regeneratiua anime in gra
tia. Propter qd' apparuit in xp̄i baptiſmo ſpiritus-
ſanctus in columbe ſpecie. Ut notaretur φ virtu
te baptiſmi aque: eſſent et gratia et cetera ſpiritus-
ſancti dona infundēda. ¶ Conſultiue vero fuit ba
ptiſmus inſtitutus Jo. 3. qm xp̄s dicit nichodemo
niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto nō
intrabit in regnum dei. Pꝫ φ tunc de baptiſmo p̄-
ceptum non dedit: ſed effectum baptiſmi neceſſari
um cōſulendo intimauit potius. ¶ Exhibitiue ve
ro primo inſtitutus eſt baptiſmus. Qm venit ieſus
Johan et diſcipuli eius in iudeam. Nō quidem vt ipſemet
baptiſaret: ſed diſcipuli eius vt pꝫ i principio. Jo.
3. Similiter quando miſit diſcipulos ſuos ad pre
dicandum binos et binos: qui non ſolum predica
bant: ſed et baptiſabāt vt magiſter dicit in litera. Il
lis eñ temporibus ſacramentū quod prius inſi-
B nuauerat conſulendo: exhibendo primo credenti-
bus explicauit. ¶ Cauſatiue et meritorie īſtitutus
Nota. eſt baptiſmus tp̄e paſſionis xp̄i. Fuit enim paſſio
xp̄i meritoria cauſa: a qua efficatiā traxerūt ſingu
la ſacramenta. Unde ibi effluxit de crucifixi late-
re ſanguis et aqua: per quod ſignat ſm aug. 3. de
Augu. ciuita. c. 26. Qd' dextri vulnere laterali ſacramen
ta manarunt: quibus credentes initiantur. Et ex
C tra de celeb. miſ. dicitur in illis duobus aqua. ſ. et
ſaguine: maxime duo ſacramēta redēptionis et re
generationis relucēt. Intelligit hoc de baptiſmo
⁊ eucbariſtia que ſunt duo principalia ſacramenta

Similiter in fine paſſiōis exclamauit voce magna
cōſummatū eſt. In quo figurabat φ ſacramenta
tunc efficatiā cauſaliter acceperūt ad offerendū
gratiā: que ē finis et cōſummatio ſpiritualis vite.
¶ Preceptiue vero inſtitut⁹ eſt baptiſmus Marc.
vlt. cū dicit ieſus. Euntes in vniuerſum mūdum
docete oēs gentes baptiſantes ⁊c. Aliqui tñ di- D
cunt φ baptiſm⁹ nō obligauit ſicut preceptū quo
uſq; ab apoſtolis fuit diuulgatū euāgeliū per or-
bem. et hoc poſt penthecoſte. Pꝫ ergo ſm φ docto
res diuerſimode opinātur. tales opiniones ſolū-
tur per predicta. ¶ Sed queritur ſi inſtitutio ba- E
ptiſmi euacuauit circunciſionem. Dico φ circun-
ciſio fuit euacuata per baptiſmū. vnde Jo. 3. Niſi
quis renatus fuerit ⁊c. ergo baptiſmus poſt ſui in
ſtitutionē erat ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem
ergo circunciſio fuit euacuata: q: ſimul nō concur
runt duo remedia neceſſaria circa idem. Item gal.
5. Si circūcidimini xp̄s nihil vobis ꝓdeſt. ¶ Sꝫ
nota cum baptiſmus non fuerit ſub precepto vſ-
q; ad promulgationem factā per apoſtolos poſt
receptionē ſpiritusſancti. Nec eſt veriſimile φ quā
do dictum fuit nichodemo Niſi quis renatus ⁊c.
φ tunc neceſſarium ſacramentum baptiſmi fuiſſet F
inſtitutum in conclaui corā perſona priuata: ergo
poſt. Sꝫ quid erat puulis iudeorū in remediū cō
tra originale vſq; ad illam promulgationē: cum ꝑ
paſſionem xp̄i eſſet circunciſio euacuata. Dico φ
non circunciſio ſed fides parētum vt tempore legis
nature. Poſt publicationē ꝟo baptiſmi: circūciſio
fuit mortua: pro quo tp̄e loquitur Paulus gal. 5. Paulus
Si circūcidimini ⁊c. Circūciſio aūt ante paſſionē
xp̄i quo tp̄e baptiſmus fuit ſub ꝯſilio: φ erat a p̄-
ma publicatione eius. ſ. qm dixit. Niſi quis renat⁹
fuerit ⁊c. vſq; ad xp̄i paſſionē. Tunc baptiſm⁹ non G
euacuauit circūciſionē etiā q̄tum ad neceſſitatem.
Illo eñ tp̄e neceſſariū erat iudeo circūcidere par-
uulum ſuū. q: nondū fuit illo tp̄e illa lex reuocatā
ſicut nec alia impoſita. A tp̄e aūt paſſiōis vſq; ad
publicationē euāgelij: circūciſio. nec fuit licita: nec
neceſſaria: nec vtilis. Quia in xp̄i morte oīa legalia H
ſunt ꝯſummata. Et ꝓbatur ex illo Johā. 19 Cū
chriſtus ſentijt mortē imminere dixit. Cōſummatū Johā.
eſt. Et tunc in fide parentū poterāt ſaluari vt di-
ctum eſt. Sed poſt promulgationē euāgelij fuit ex
toto mortua: immo peccabāt qui a certo ꝓpoſito
circūcidebantur. ¶ Sed ꝯtra iſta dicta arguit cō-
tra hoc φ d': Cum baptiſmus eſſet ꝓmulgatus ꝑ
modū ꝯſilij: adhuc circūciſio erat neceſſaria. Quia
vnū preceptū reuocans aliud ad ꝯſiliū ſeu ad mo-
nitionē: illud p̄ceptum facit aliud nō neceſſarium:
ergo cū xp̄s precepit baptiſmū ad ꝯſiliū ⁊ ad mo
nitionē: dicendo Nicodemo. Niſi quis renatus ⁊c.
ergo actus baptiſmi qui eſt p̄ceptum ꝑ ꝯſiliū: eſt le
gitima ꝓhibitio de nō obſeruando reliquū: igitur
nō erat neceſſaria circūciſio añ paſſionē xp̄i poſtq̄
baptiſmus fuit promulgat⁹ ꝑ ꝯſilium. ¶ Confir-
matur: q: ſi ante paſſionē aliquis iudeus ad predi
cationē xp̄i vel petri: ſuū paruulū baptizaſſet ⁊ nō
circūcidiſſet: ſi paruul⁹ fuiſſet mortuus: fuiſſet ſal-
uatus: q: recepit grāꝫ in baptiſmo. A prima eñ in
ſtitutiōe baptiſmus ꝯtinuit gratiā. ¶ Et ſi dicere-
tur φ verū eſt φ puulus fuiſſet ſaluatus: ſed pater

peccaſſet nõ circũcidẽdo eũ. Cõtra q2 ſi añ octauũ
diẽ fuiſſet baptiſat⁹: pater nõ peccaſſet cũ nõ tene-
batur ante octauũ diẽ circũcidere puerũ. Nec vltra
tenebatur prouidere de remedio contra originale:
cũ pater crederet baptiſmũ hr̃e efficaciã: adeo circũ
ciſio nõ erat neceſſaria. ¶ Cõtra ſcdm vbi dicit̃ ꝙ
erat neceſſaria circũciſio tp̃e inter circũciſionẽ ⁊ ꝓ-
mulgationẽ baptiſmi: ſed ſaluabãtur in fide parẽ-
tũ. Arguitur ſic. Nullus aliter ſe hꝫ ad aliquã legẽ
niſi q2 eius lex aliter ſit ꝓmulgata: ſꝫ poſt paſſionẽ
I xp̃i anteꝗ̃ apl'i p̃dicarẽt baptiſmũ nõ fuit baptiſ-
mus aliter ꝓmulgat⁹ ꝗ̃ añ paſſionẽ: ergo nullus
obligabat̃ aliter ad baptiſmũ poſt paſſionẽ donec
fuiſſet diuulgatũ: ſicut ante paſſionẽ: ergo lex circũ
ciſionis nõ debebat dimitti donec aliter a deo eſſet
denũciatũ. ¶ Itẽ eandẽ vim curãdi ⁊ obligãdi ha
buit dei preceptũ de circũciſione: ſicut preceptũ de
baptiſmo: q2 qui dicit. Niſi quis renatus fuerit ⁊c.
Idem dixit cuius caro preputij circũciſa non fue-
rit: peribit aĩa eius de pp'lo ſuo. Cũ ergo circũciſio
habeat vim precepti ſub pena dãnatiõis: ergo non
debuit dimitti: niſi autẽtice a deo reuocaret̃. Sed ꝑ
paſſionẽ xp̃i ſolã nõ fuit reuocata niſi vſqꝫ ad pro-
mulgationẽ baptiſmi: ergo poſt paſſionẽ fuit neceſ
ſaria circũciſio. ¶ Itẽ poſt paſſionẽ xp̃i vſqꝫ ad tẽ
pus ꝓmulgationis Iudei tenebãtur circumcidere
paruulos ſuos: q2 nullomõ cõſtabat eis de reuoca
tione circũciſionis. Nõ aũt iudeus cõtulit circũci-
ſionẽ paruulo: niſi vt vtilẽ ⁊ neceſſariã ſibi ad ſalu
tẽ: q2 tenebat̃ ponere ſpem ſicut ⁊ pri⁹ in ea: ergo nõ
tenebat̃ hr̃e falſam opinionẽ de circũciſione q2 nul
lũ deus decipit: nec obligat ad decipiẽdũ: ergo tene
batur ad circũciſionẽ: donec conſtaret de oppoſito
ſeu de reuocatione. ¶ Cõtra tertiũ ꝙ poſt publica
tionẽ euangelij circũciſio fuit mortua. Cõtra. poſt
pulicationẽ euãgelij legit̃ de paulo Act. 21. Aſcen
Actuum dit iheroſolimã: ⁊ ibi de ꝯſilio iacobi ⁊ alioꝝ fratrũ
poſt quartã ſinodũ habitã in iheroſolimis ſctifica
tus ſcdm legẽ aſcẽdit in tẽplũ ⁊ obtulit ꝓ ſe ſacrifi-
ciũ. Et ſolẽpniter erat euangeliũ publicatũ: q2 dixit
poſt iacob⁹ paulo. Uide quot milia hoĩm in iudea
crediderũt: ⁊ oẽs ſunt legis emulatores. Et ideo ia
cobus ꝑmittebat eos circũcidi ⁊ tenere legẽ moyſi
ergo ſtãte publicatiõe euãgelij: ⁊ in paulo ⁊ in iu-
deis approbat̃ obſeruatio legis. Et idẽ paulus in
ter tot xp̃ianos opus legis adimpleuit: ꝙ põt par
tim ꝓbari ex ꝓceſſu actuũ ⁊ partim ex mgr̃o hiſto-
riarũ: hoc eñi fuit añ captionẽ pauli ꝑ dies. 7. vt
Actuum patet actu. 21. ⁊ fuit facta tertio neronis anno: qñ
paul⁹ venit romã ſm mgr̃m hiſtoriarũ. Nero aũt
K cepit regnare circa. 20. annũ poſt xp̃i paſſionẽ. In
tãto aũt tp̃e ſatis vr̃ euangeliũ xp̃i eſſe publicatũ:
⁊ maxime in iudea vbi paul⁹ p̃dicabat cũ obſerua
bat legalia ⁊ circũcidebãtur iudei. Et ideo dicit do
L ctor ſubtilis ꝙ in baptiſmo nõ eſt diſtinguere niſi
duo tp̃a. ſ. tp̃s quo erat ſub ꝯſilio: ⁊ aliud quo erat
Scotus. ſub precepto. ⁊ primũ durauit a p̃ncipio ex quo pre
dicatũ eſt euangeliũ vel baptiſmus per xp̃ꝫ vel per
apl'os vſqꝫ ad publicationẽ ſolẽnẽ: ⁊ publicationẽ
autẽticã eiuſdẽ poſt aſcenſionem xp̃i. Ita ꝙ primũ
tẽpus nullã habet ꝑ mortẽ xp̃i differentiã: nec poſt
mortẽ: ꝙ aliter curreret baptiſm⁹ poſt mortẽ ꝗ̃ añ
M mortẽ: donec facta fuit autẽtica publicatio. Scdm

tẽpus: vt credit doctor ſubtilis incepit in die pen- Scotus.
thecoſtes in iheruſalẽ: q2 apoſtoli vſqꝫ ad illũ diẽ
nõ predicauerũt publice: iuxta illud verbũ xp̃i: vos
aũt ſedete hic in ciuitate donec induamini virtute
ex alto. Sed in die pẽthecoſtes miſſo ſpũſctõ ſolẽ-
niter predicauerũt ⁊ baptiſati ſunt illo die circiter
tria milia hoĩm Act. 2. Inde aũt ad alias ciuitates
ſecundum ordinẽ cuilibet loco vel genti ſolẽniter
lex euangelica p̃dicabat̃. Ita ꝙ tp̃s publicãdi nõ
incepit ſimul apud quoſcũqꝫ: ſed de ſyon exibat lex
⁊ verbũ dñi de ihrl'm. Et ideo tale tp̃s quibuſdam
incepit poſt mẽſes poſt penthecoſtẽ: ⁊ aliquib⁹ poſt
annũ. Et aliquib⁹ ad quattuor: aliquibus ad. 10.
annos: ⁊ ſic deinceps ſicut poterant apl'i attingere N
loca ad predicãdũ. Sed ꝗ̃tũ ad circũciſionẽ diſtin
guit quattuor tẽpora. Pro primo erat neceſſaria: ⁊
hoc tempus circũciſionis preceſſit vtrũqꝫ tempus
baptiſmi. Pro ſcdo tempore circũciſionis quod fuit
cũ cõicabatur primũ tẽpus baptiſmi: tũc circũciſio
erat vtilis nõ neceſſaria: nã ſicut fuit dictũ ſupra.
Ex quo primo cõſtituebatur baptiſmus, nõ fuit cir
cũciſio neceſſaria volẽti baptiſari. Sed tũc cucurrit
vtrũqꝫ ſub diſtinctione: vt iudeus eligeret quẽcũqꝫ
vellet. Licuit eñ circũcidi ſi voluit: nec eñ fuit cir-
circũciſio remota ꝗ̃tũ ad vtile: nec ꝗ̃tũ ad licitum
Licuit etiã immo ſibi laudabile erat baptiſari. Et
hoc eſt ſatis cõgruũ ꝙ ĩ tp̃e intermedio inter duas
leges. qñ prima ſubito nõ tollit̃ nec ſcda imponit̃
illo inꝗ̃ tp̃e cõgruum eſt ꝙ ſimul currãt ambe ſub
diſtinctione. Tertiũ tp̃s circũciſionis: cucurrit cũ
ſcdo tp̃e baptiſmi: ⁊ hoc ꝗ̃tũ ad iudeos vſqꝫ ad tẽ-
pus pauli: immo veriſimile eſt ꝙ vltra cõuerſionẽ
pauli: q2 tp̃e purificatiõis pauli: videbãtur fratres
approbare in iheroſolimis obſeruantiã legis: ⁊ de
ea cõſulere paulo. Sed ꝗ̃tum ad gentiles cõuerſos
ad fidẽ ſcdm tp̃s baptiſmi ⁊ quartum circũciſionis
ſimul cõcurrerũt: ſaltẽ per nouẽ annos a paſſione
xp̃i vel circiter qñ paulus aſcendit iheroſolimã ad Actuum
ſeniores: ſuper illa queſtione de qua habetur Act.
15. vbi prio allegat petr⁹ factũ cornelij de quo hr̃
Act. 10. Deinde iacobus tãꝗ̃ ep̃s iheroſolimis ꝓ
fert ſententiã ſcdm mgr̃m hiſtoriarũ di. Ego iudi-
co nõ inquietare eos qui ex gẽtibus cõuertũtur ad
deũ: ⁊ ſcribere ad eos vt abſtineãt a ꝯtaminatiõib⁹
ꝗ̃ ſunt. 4. ſ. abſtinere ab ydolatricis ⁊ fornicatio-
ne hec duo ſunt neceſſaria. Ideo ſpecialiter in eis
ſcribenda: quia de illis minus gentes curabant
Duo alia ſunt̃ vt abſtineãt a ſuffocato ⁊ ſangui-
ne. ſi et iſta nõ erãt neceſſaria. Sed bene cõgruebat
vt gentes conuerſe ab illis abſtinerent vt non eſ-
ſent abbominabiles iudeis: ergo in ſocietate bene
decet ꝙ homo abſtineat a quibuſdam que ſunt ab
hominabilia socijs licet non ſint illicita: ergo ſcdm
tempus baptiſmi vel a principio ſui totaliter fecit
circumciſionem illicitã ꝗ̃tum ad gentes conuer-
ſas. Uel ſaltem poſt tempus tertij conſilij iheroſo
limitani: de quo nunc tactum eſt: de quo patres cõ
ſilij decreuerunt legem non imponi debere genti- O
bus conuerſis: ꝙ fuit. 14. vel. 15. anno poſt paſ-
ſionem chriſti. Sed ꝗ̃tum ad iudeos conuerſos: tẽ
pus ſcdꝫ baptiſmi. nec a principio ſui. nec poſt con
ſilium iſtud. tertium appoſtolorum excluſit omni-
no circumciſionem tanꝗ̃ illicitam: nec alia legalia P

ſed multo tempore poſt ſeruabat. ¶ Et ſi obijciat
q paulus reſtitit petro in anthiochia vt ſcribit
ad gal. 2. Cum veniſſet cephas anthiochiam reſti
ti ei in faciem: quia reprehenſibilis erat. Et reddit
cauſam. Quidã cum veniſſent a iacobo edebat pe
trus cũ gentibus: cum autem veniſſet ſubſtrahe-
bat ſe ab illis timens eos qui ex circumciſione vene
rant. Et diſſimulationi eius conſenſerunt ceteri iu-
dei. Et ſequitur ibidem reprehenſio. Si tu iudeus
cum ſis gentiliter ꝛ iudaice viuis. quomodo gẽtes
cogis iudaizare. Iſtud autẽ tempus non erat diu
poſt illud tertiũ conſilium iheroſolimitanũ vt pa
tet ſm mgr̃m hiſtoriarum. Quia quartũ poſt tem-
pus claudij anno venit petrus romam. Et cũ trã-
ſiret anthiochiam facta ſunt hec. Hoc autẽ erat ci
to poſt conſiliũ predictum: quod fuit. 14. vel. 15.
anno poſt paſſionem chriſti. ¶ Reſpondetur q de
iſto facto petri quo oriebatur illa controuerſia in-
Auguſti. ter duos egregios apoſtolos petrum ꝛ paulum.
Et poſtea inter duos famoſos doctores Aug. ꝛ
Ihero. Salua reuerentia aliorum. Ait doctor ſub-
Q tilis Teneo cum paulo ꝛ aug. Licet enim apoſtoli
imbuti ſpũ ſctõ eſſent. Tamen in actibus vl verbis
vt hoĩes: errare potuerunt Tamen nullus apoſto-
lus vel propheta: inq̃tum ſcriptor alicuius partis
Auguſti. ſcripture errauit. Quia ſcd̃z Aug. in epiſtola ad ihe
ro. ꝛ habetur de conſec. cuius ſcripture erit aucto
ritatis: ſi in eis miſceat aliquid falſitatis: q: ſi ali-
quod falſum q̃tumcunq; minimum eſſet: nihil re-
maneret in eis ſolide veritatis. Quia communi-
catur aduerſarijs: quicquid contra ipſum allega-
tum fuerit reſpondebit eſſe mendacium dictum io-
coſe vel officioſe. vt eſt illud aliud quod cõceditur
Auguſti. Unde dicit aug. hijs ſolum libris iuris qui canoni
ci nominant hanc ſcripturam didici ferre reueren-
R tiam q nullum illorum in ſcribendo erraſſe firmiſ
ſime credam. Cum igitur paulus ad gal. q̃ eſt pars
ſcripture canonice: hoc ſcribit. ſ. ei reſtiti: quia repre
henſibilis erat. Et ſubdit. Cum autem vidiſſem q
non recte ambularet. Ad veritatẽ euuangelij neceſ
ſe eſt iſta verba dicere vera ſimpliciter: vel tot⁹ ſcri
pture veritas auferret Querendũ eſt ergo: quis ſit
intellectus illorum verborum vt vera ſint. Non po
teſt dici q tunc reprehenſibilis erat: quia ſeruabat
tunc legem. Nam poſt factũ illud: etiam paul⁹ cir-
cuncidit thimotheum. Iſtud enim erat factum cito
poſt tertiũ conſiliũ: barnaba adhuc exiſtente cum
paulo in anthiochia poſt reuerſionem eorũ de ihe
ruſalem: vt narrat magiſter hiſtor. Scz q̃n petrus
pergens romam per anthiochiã tranſiuit. Paulus
autem circuncidit thimotheum poſt ſeparationẽ
eius a barnaba: q̃n aſſumpto ſyla: profectus eſt ad
viſitandum fratres quibus prius predicauerat: vt
S patet Act. 16. Poſt etiã illud tempus bene ad decẽ
annos: paulus purificatus eſt ſcd̃m legem: ꝛ tota
multitudo conuerſa in iudea obſeruabat legem.
Act. 21. Nec videtur q reprehenſibilis erat: quia
ſic obſeruabat legem. ſ. in diſcernendo cibos: quia ꝛ
hoc nõ fuit magis mortuũ q̃ alia legalia. ſ. purifi-
catio ꝛ huiuſmodi. Uel igit̃ diceret̃ fuiſſe reprehẽſi
bilis: q: in illo actu obſeruabat legẽ ſubſtrahendo
ſe a gẽtib⁹ in cibor potu: qd̃ hic nõ erat faciendum
videt̃ ſibi pri⁹ fuiſſe dictũ a deo Act. 10. de ſcorne-
lio. Uel q: prius nõ obſeruãs legẽ ꝛ hoc corã gẽti-
bus: poſtea venientib⁹ iudeis etiã hoc obſeruabat.
Et vtrunq; iſtorũ poſſet poni multipliciter. Primũ
eñi poterat dici irreprehẽſibile: q: ad quãcũq; eccle
Ambro. ſiã venerũt illi: te cõformes ait Ambro. ꝛ Aug. idez
ait. Igit̃ reprehẽſibile fuit in eccleſiã gẽtiũ nõ con-
formare ſe more eorũ viuẽdi: vel q: in hoc dabat oc
caſionẽ gẽtib⁹ ſuadẽdi legẽ vl' q̃ſi oñdẽs facto illõ eẽ
neceſſariũ: vl ſaltẽ neceſſariũ: ad hoc vt puerſi a iu-
deis vellẽt cõicare cũ eis. Et ſepe facerẽt inferiores
aliq̃ difficilia: ne excluderẽt̃ a cõiõe ſupiorũ. Et ad
illũ itellectũ p̃t fieri illa rep̃hẽſio pauli cũ ait gal.
2. gentes cogis iudaizare ꝛc. Uel oſtendẽdo eis exẽ
plo: neceſſariũ ſimpliciter fore eis ſeruare legẽ. Uel
neceſſariũ fore eis vt ſint digni cõione iudeorũ fide
liũ: vel ſaltem laudabilius eis fore exempla maio-
rum imitando q̃ eſſet oppoſitũ. Scd̃m poteſt intel
ligi. vel q: ſimulabat: non reputans hoc corde eſſe
faciendum quod fecit in opere. Ex primo enim fa-
cto quod fecit in abſentia nunciorum iacobi: appa
ruit q non ſenſit non fore abſtinendum a gentib⁹
conuerſis ad fidẽ. Et in ſcd̃o facto oſtendit q̃ſi hoc
eſſet faciendũ. Et ad hunc intellectum poteſt refer
ri illud verbum pauli. Simulationi eius conſenſe-
runt ceteri. gal. 2. Uel poſſet dici ſcd̃z reprehenſibi
le: q: non vtebatur auctoritate prelati. Cum enim
eſſet ſuperior illis nũcijs iacobi magis debebat ipſe
veritatẽ conſtãter tenere in opere: ꝛ eos adducere ad
rectitudinem ſuam: q̃ propter timorem flecti ad il
lud quod erat placitum vel magis acceptum. Et
talis remiſſio vel timiditas prelati: eſt pro tẽpore
reprehenſibilis: ꝛ ad iſtum intellectum põt referri
quod ait paulus. Segregabat ab alijs timens cir-
cunciſos. Non enim erat vere timor: q: ſimpliciter
erat licitum iudeis non ſeruare legem: ꝛ maxime
q̃n erant inter gentes. Et hoc debuit ipſe exemplo
ſuo oſtendere nuncijs iacobi: tanq̃ ſuis inferiorib⁹ T
¶ De ſingulis iſtorum. 4. poſſet diſcuti qualiter
vel q̃tum eſſet reprehenſibile. Et ſi poſſint verba
pauli in ſcriptura ſaluari ibidem. c. 4. Certe me-
lius eſt dicere q quodcunq; iſtorum fuiſſet: dicitur
ibi fuiſſe veniale vel mortale. Nec poteſt excuſari
peccatum. Quia hoc fieret propter ſcandalum iu-
deorum vitandũ: ſed non eſſet ibi materia ſcanda
li perfectis nec paruulis: ſed tantũ phariſeis: de
quo ſcandalo non eſſet curandum ſicut docet xp̃s
math. 16. Cui cũ dixiſſet diſcipuli. Scis. q: audito
hoc verbo: phariſei ſcandalizati ſunt. ſ. de comedẽ- V
do abſq; manuũ ablutione. Reſpondit ieſus. Qd̃
enim intrat in os non coinquinat hominem. Sini-
te illos. Ceci ſunt ꝛc. q. d. Nõ curetis de illo ſcan-
dalo. Sic fuiſſet hic de tali ſcãdalo: q: ex genere ac
tus min⁹ debuit ſcãdalizari. Niſi aut malefaciẽs de
libertate euuãgelior: vl' p ſimilẽ rõnẽ de ſcãdalo vi
tãdo p̃t excuſari paul⁹ de circũcidẽdo thimotheũ
vl' purificãdo ſe: q: nullũ illicitũ ẽ pmittẽdũ pꝑter
quodcũq; ſcãdalũ vitãdũ. Uñ extra de reg. iur. c. q̃ X
ſcãdalizauerit. Utili⁹ ſcãdalũ naſci pmittit̃ q̃ veri-
tas relinquat̃. Ad min⁹ hoc verũ ẽ p v̾itate vite i
p̃ceptis negatiuis ſemp ꝛ p ſemp. Et in p̃ceptis af
firmatiuis p tp̃e q̃ ſũt ad iplẽda. Breuiter igit̃ pau
lus licite inter iudeos ſeruauit legalia etiã multo tp̃e
poſt tertium conſilium: ꝛ hoc fuit licitum dum non

ponerent in eis ſpem: licet non eſſet vtile nec neceſſa-
riū. Inter gentes aūt gētib⁹ ſe cōformauit: qꝛ licuit
ſibi legē nō ſeruare ꝓ illo ſcdo tꝑe baptiſmi. Petr⁹
aūt i hieroſolima ſeruās legē: nec peccauit: qꝛ licuit
iudeo etiā inter iudeos tūc legē obſeruare. In an-
thiochia aūt inter gētiles puerſos: nō peccauit nō
ſeruās legē: nec peccauit ſe cōformās eis in cibis et
potibus: ſibi eñ licuit nō ſeruare legē. Peccauit aūt
poſtea ſegregās ſe ab eis in cibis ꝛ potib⁹ ꝓpter
Y aliquā rationū predictarū vt verba pauli predicta
ſaluētur. ¶ Et ſi queras. Qñ fuit circūciſio ſimpli
citer illicita in iudeis ꝛ gentibus cōuerſis. Dico ꝙ
tp̄s illud nō hēm⁹ i ſcriptura canonica: qꝛ hiſtoria
Z ſcripture nō ꝑducit eccl'iam vltra quintū annū ne
ronis.ſ. nō vltra.xxx. a paſſiōe xp̄i. In toto illo tꝑe
etiā iudei cōuerſi obſeruabāt legē: qꝛ eis licitū fuit.
Et credo ꝙ hoc admiſſuȝ fuit vſqȝ ad deſtructionē
ihrlm ſeu diſperſionē iudeorū cū gentibus inter iu
deos cōuerſos. Tūc eñ forte cōformabāt ſe gētib⁹
inter quas erāt diſꝑſi. Et ſic paulatiue ceſſauit etiā
inter eos legis obſeruatio. Uel pōt aliter dici ꝙ de-
per apoſtolos vel ſucceſſores eorū determinato tꝑe
ſimpliciter ꝓhibebat legalia obſeruari; licet de hoc
nō habeamus in ſcriptura: qꝛ hiſtorie ſcripture nō
declarāt vſqȝ ad tp̄s illud. Illud aūt eſt ꝓbabile:
qꝛ eccl'ia vere tenet ꝙ hereſis eſt tenere legalia cur-
rere cū lege euāgelica: vt hꝫ extra de bap. ꝛ eius eff.
c. maiores. Ubi dicit inno. 3. Abſit vt in illā dāna-
tā hereſim incidam⁹ que perperā.ſ. ꝑuerſe affirma
bat legē cū euāgelio. ꝛ circūciſionē cū baptiſmo ſer
uandā: nō eñ diceret ap'ls ad gal. Si circūcidimini
nihil vobis prodeſt. Non eñ vꝫ ꝙ eccl'ia iudicaret
hereſim ex ſola omiſſione iudeoꝝ: quadā neceſſita-
te diſperſionis nō obſeruantiū legem: ſed vꝫ ꝙ hoc
fuit propter aliquā reuocationē factā a deo. Ideo
A rñdetur ad illā opinionem precedentē. ¶ Ad pri-
mum de alia opinione. Qñ dicitur ꝙ circūciſio nō
fuit ante paſſionem reuocata. Uerū eſt tāꝙ inutilis
ꝛ illicita: ſed bene tanꝙ relaxata vt iam nō eſſet ne
ceſſaria. Sed cōſiliū de alio remedio relaxauit ne-
ceſſitatē de priori: ſed nō vtilitatē. Ex quo eñ ſcdm
Johan. ſcꝫ baptiſm⁹: fuit remediū ſimpliciter ꝑ ꝯſiliū: lau-
dabiliter licuit nō vti remedio priori ꝑ illud. ¶ Ad
B illud de io. 19 Cōſummatū eſt. Dico ꝙ hoc dicit
de hijs que ſcripta ſunt de filio hominis. iuxta illō
Luc. 18. Ecce aſcēdimus ihieroſolimā ꝛ cōſumma
buntur oīa que ſcripta ſunt de filio hoīs per ꝓphe
tas. Uel ſi referatur ad antiquā legē: ſic debet intel
ligi. Cōſummatio eſt facta: qꝛ mora xp̄i erat cōſum
mationis euangelice legis. Sed illa nō erat cōfir-
mata tanꝙ neceſſaria ad obſeruādū ante predica-
tionem eius publicā: que nō incepit in paſſione ſed
in feſto penthecoſtes. Tꝑe eñ intermedio ſederunt
in ciuitate: nec erāt predicātes publice ꝛ ſolēpniter
¶ Et ſi diceretur ꝙ nullo modo debuit dimitti lex
antiqua: qꝛ xp̄s dixit math. 5. Nō veni ſoluere le
gem ſed adimplere. ergo circunciſio ꝛ lex debebant
obſeruari cū ſint precepta in lege. ¶ Item nos de-
bemus eſſe conformes xp̄o: ſed xp̄s circuncīſus eſt
ꝛ obſeruauit legē ergo ꝛc. ¶ Itē gen. 17. data fuit
abrahe circunciſio in fedus ſempiternū: ergo circun
ciſio nō debet hꝫre finē vel deus eſt mēdax. ¶ Itē
nullus inferior hꝫ auctoritatē remouendi legē

datā a ſuperiori. 21. d. c. inferior. Sed certum eſt ꝙ
deus cōſtituit legē moyſi. Sed nō inuenitur vbi eā
reuocauerit neꝙ i veteri nec in nouo teſtamento: imo
xp̄s tote tꝑe vite ſue mortalis eaȝ obſeruauit: etiā
ante cenā comedendo agnū paſcalē. Diſcipuli aūt
nō habuerūt auctoritatē reuocandi eā cum ſint in- C
feriores deo ꝛ xp̄o: ergo ꝛc. ¶ Ad primū rñdet ꝙ
qñ dr. Nō veni ſoluere legē ꝛc. In lege erāt tria.ſ.
legalia vt diuina ꝓcepta: ſcdo iudicialia ad hñdū
pacificā vitaȝ. tertio cerimonialia ad ſignificandū
veritatē. Et ꝗtū ad iſta tria pōt intelligi ꝟbū xp̄i.
Nō veni ſoluere legē. Quia decalogus ꝓceptor ma
net nūc: ad que decē precepta nūc obligamur. Et
perfectius adimplentur in lege xp̄i. Et eſt etiā per- Mathei
fectius expoſitus decalogus. Nam antiquitus di-
cebant ſolum. Nō occides. Sed math. 5. Ego di-
co vobis quecunqꝫ dixerit fratri ſuo racha: dignus
eſt iudicio. Dictū eſt i lege antiqua: nō mechaberis
Et xp̄s ampliauit dicēs. Quicunqꝫ viderit mulierē
ad concupiſcendū eam: mechatus eſt in corde ſuo.
Ecce quō xp̄s ampliauit legem. ¶ Iudicialia aūt
manent non in ſe ſed ad effectum qui erat pacifica
vita ꝛ cohabitatio. Iudicia vero euangelica ꝛ mo-
res euangelici plus valēt ad pacificaȝ cōuerſationē
ꝙ lex taliōis: magis eñ eſt ſi nō percutias percuti
entem ꝙ ſi oculus pro oculo: ꝛ dens pro dēte red-
datur. Unde nullum iudiciale illius legis: inꝗtum
illius legis eſt: obligat nunc. Tamen principibus
ſecularibus bene licet nunc aliqua ſtatuere que erāt
in lege moyſi vt patet in legibus imperatoriis: ꝛ ſta
tutis regum ꝛ principum. Et talia legant auctorita
te principis: ſed non auctoritate veteris legis. Si-
cut ſi quidam rex ſtatueret legē in ſuo regno: talis
lex non obligaret pplm alterius regni. Sic lex an-
tiqua non obligat populum regni niſi illa que xp̄s
ſtatuit per ſe vel per principes eccleſie xp̄i. ¶ Ce- D
rimonialia vero non manent in ſe ſed in ſuis ſi-
gnificatis. Quia vmbra tranſijt ꝛ veritatis clari-
tas ſucceſſit. Omnes enim ille purificationes ſigni-
ficabant purificationem a peccato. Et ille oblatio-
nes ſignificabāt perfectam oblationem xp̄i agni im
maculati oblati pro nobis in cruce. Et hic fuit com
pleta hoſtia. Et talis oblatio fit quotidie i altari
ꝛ illa eſt veritas ſignificata per illas oblationes.
Dico ergo ꝙ chriſtus non venit ſoluere legem: ſed
adimplere legem vel circumciſionem ꝗtum ad fru-
ctum ad quem erat inſtituta: immo perfecit eam co
pioſius: in dando perfectius remedium in iuſtifi
cando. ſcꝫ baptiſmum. Nam maior gratia: maius
remedium confertur in baptiſmo ꝙ fiebat in circū-
ſione. Et ad cōfirmationē cū dr ꝙ xp̄s fuit circunci
ſus. Dico ꝙ nō decet legiſlatorē ſtatim circa natiui
tatē ſuā auferre legē: ꝛ ideo in principio ſui tēporis
lex prior adhuc durabat. Uñ ꝛ illa que ſunt legis
nature fuerūt obſeruata circa moyſem vſqꝫ ad tp̄s
dationis legis ſcripte in mōte. Ita hic vſqꝫ xp̄s ſta
tuit ꝛ publicauit legē euāgelicā. Et codē mō de co-
meſtione agni paſcalis in cena: Qꝛ in morte chriſti E
cauſaliter expirat lex vetus: licet nō ꝑ tūc ſed pro
tꝑe publicatiōis cauſe ꝛ legis. Et ideo vſqꝫ ad mor
tem: xp̄s potuit licite obſeruare illa cerimonialia.
Ideo nō opꝫ i hoc imitari chriſtū: qꝛ tūc erat licitū
ſed modo nō eſt licitū: qꝛ ſpūſſctūs aliter ordiauit.

¶ Ad tertiū vero quando dicitur ꝙ abrahe fuit
data circuncisio in fedus ſempiternum. Dico ꝙ
circuncisio fuit data in fedus ſempiternuꝫ in ſe vel
in equiualente vel in meliori ſcilicet in baptiſmo. q̄:
illud ſignum circuncisionis erat ſignum federis in-
G ter deum ⁊ illum populum. Sed ſignum baptiſmi
eſt ſignū federis inter deum ⁊ totum genus huma
num. Ideo iſtud ſignum eſt vniuerſalius ⁊ perfe-
ctius ſignum ꝙ̄ primū. Ideo ſignum primum fede-
ris manet ꝙ̄tum ad fedus ſempiternum. ꝙ̄uis ſub
altero ſigno: et nō ſub illo. ergo circuncisio ꝙ̄tū ad
effectum ⁊ non ꝙ̄tum ad ſignum manet. Ideo eſt fe
dus ſempiternum in effectu. ¶ Ad aliud dico ꝙ ꝙ̄
tum ad gentiles conuerſos circuncisio erat reuoca
ta in tertio concilio auctoritate petri ⁊ iacobi: ⁊ pmo
auctoritate ſpiritusſancti. Quia dixit iacobus. Vi-
ſum eſt nobis ⁊ ſpiritusſancto. Quantum vero ad
iudeos ſupponit a deo reuocatam. Cum dixit pau
lus. Si circuncidimini circuncisio nihil vobis pro
deſt. Ideo eſt a deo reuocata ⁊ non ab inferiori: ꝙ̄-
uis tēpus non ſit expreſſum quando fuit facta iſta
reuocatio. Tamen credo ꝙ fuit reuocata immedia-
D te cum fuit predicatum: ⁊ ideo primo fuit reuocata
in vno loco ꝙ̄ in alio. Sed ſicut euuangelium fuit
publicatum. immediate fuit reuocata circuncisio.
Et peccabant qui circumcidebātur. Sicut ait xp̄s.
Si non veniſſem. ⁊ locutus eis non fuiſſem: pecca-
tum non haberent.

¶ Primum correlarium.

Intentio baptiſantis requiritur ⁊ ꝙ
A ſit recta a doctoribus ponitur. Prima
pars ſic probatur quia efficatia ope-
ris eſt ab intentione. Unde math. 12.
de arbore bona ⁊c. Gloſa interl. ait
Quantum quis intendit: tantuꝫ facit: igitur ad hoc
ꝙ baptiſmꝰ efficatiaꝫ habeat. requiritur intentio.
¶ Et ſi diceretur ꝙ hoc intelligit de operante ad
opus virtutis. Tūc q̄rit. Ex quo duo genera ope-
rum ſunt neceſſaria ad ſalutē. ſ. ſacramentoꝝ ⁊ vir-
tutū. Si opera virtutū ſine intentione ſunt inordi-
Augusti. nata: ergo etiā ⁊ opera ſacramentorū. Vn̄ aug. ſup
ps. 30. dicit bonū opus facit intentio. ¶ Itē ſi ſuf
ficeret ablutio exterior ſine intentione ad hoc ꝙ ali
quis baptiſetur: poſſet baptiſari ſine verbis. quod
eſt impoſſibile: quia aqua nōl eſt niſi aqua. Accedit
verbum ad elementum ⁊ fit ſacramentum. Sed ver
bum vocale ꝓcedit a verbo mentali ſi vult habere
efficatiā: ergo requirit intentio baptiſantis. Itē ha
bet in iure ciuili. Qui in alia ſignificatione vtit vo
ce. alia q̄ eſt ab intētione inſtituta: nō hoc dicit qd̄
ſignificat: q̄ hoc nō intēdit. Nec qd̄ intēdit: q̄ hoc
non ſignificat. Ex hoc pꝫ ꝙ ad hoc ꝙ vox litterata
B ⁊ articulata habeat actualē efficatiā ſignādi. requi
rit intētio ꝓferentis vtendi in ea ſignificatiōe quaꝫ
habuit ex īpoſitiōe. Igit eadē ratiōe videt ꝙ v̄ba
virtutis nō habēt efficatiā actualē opandi. niſi ꝓfe
rant cū intētiōe opandi ſcd̄m virtutē in eis collatā
Id eo neceſſario requirit itētio baptiſantis i baptiſ
mo. Et rō huiꝰ ē: q̄ miniſteriū baptiſmi ē opꝰ vo-
lūtatis rationabilis ⁊ deliberate. Vn̄ iniuria ⁊ irre
uerētia fieret ſacramēto: ſi nō intētiōe fieret. Itē vt
C maior cautela adhibeat baptiſato: q̄ vbi eſt maiꝰ

periculū debēt baptiſandꝰ vel parētes eiꝰ cauti eē
vt nō exponāt baptiſandū cuicūq̄ notato vl' ſuſpe
cto. ¶ Et ſi diceret fides intētionē dirigit ſm aug.
ſup. ps. 30. ſi igit nō ē baptiſmꝰ ſine intētiōe bapti Augusti.
ſantis: ergo nullꝰ īfidelis poſſet baptiſare. Dico ꝙ
verbū Aug. intelligit in operibꝰ virtutū quibꝰ ali-
quis meret ſibi: in talibꝰ fides dirigit intētionē. ſ. in
optimū finē. Vel poſſet dici ꝙ ſicut fides ꝓpria di
rigit intētionē agētis in opibꝰ v̄tutū. ſic fides eccle D
ſie in operibꝰ ſacramētoꝝ. Et ex hoc dico ꝙ ſi deſit
fides ꝓpria agentis: vt cū hereticꝰ vel infidelis ba-
ptiſat: intendit tn̄ ea que intendit eccl'ia: tum efficit
miniſter eccl'ie. Sed ſi nō intenderet ꝙ eccl'ia inten
dit: nō baptiſaret. Si igitur in baptiſando: ex quo
intendit idē qd̄ eccl'ia: efficitur miniſter eccl'ie: et qd̄
facit opus eſt eccl'ie. Vn̄ ſicut q̄n baptiſat fidelis: fi
des dirigit intentionē eius: ſic q̄n baptiſat hereticꝰ
fides eccleſie dirigit intentionē eius rōne pretacta.
¶ Et ſi diceret. Si intētio baptiſantis requireret
nullus ſciret an ſit baptiſatꝰ vel nō: cū nullꝰ ſciat
intentionē alterius cū ſoli deo ſit nota. Sed nullus
debet ſe exponere diſcrimini ⁊ periculo: ergo debe-
rent rebaptiſari. Et etiā vr ꝙ illa nō ſit ſalutis cuꝫ
ſemꝑ relinquat ſcrupulū heſitationis. Dico ad iſtō
ꝙ ſi aliquis debeat baptiſari: dꝫ adhiberi diligētia E
ꝙ baptiſandꝰ nō cōmittat alicui malo vel ſuſpe-
cto de hereſi. Sed ſic ꝓbatꝰ in fide: ⁊ famatꝰ. Et tūc
ſi talis intētio nō innoteſcat certitudinaliter: tn̄ in-
noteſcat vehemēti ſuſpitione: hoc ſufficit baptiſato
adulto cū ꝓpria fide. Et ꝙ̄uis nō habuiſſet inten- F
tionē: nec eſſet baptiſatus: ſed tn̄ credit eſſe bapti-
ſatus ⁊ facit ſicut bonꝰ xp̄ianꝰ: ſaluabit in fide in
baptiſmo flaminis. Si aūt in paruulo nō eſſet intē
tio baptiſantis. Tūc paruulus nō eſſet baptiſatus.
nec ſaluaret: q̄ nō hꝫ ꝓpriā fidē. ¶ Et ſi vltra di-
ceretur ꝙ fides eccl'ie pōt ſupplere intētionē bapti-
ſantis: ſicut ſupplet deffectū fidei in heretico bapti
ſante: dū habeat intentionē faciendi qd̄ facit eccl'ia.
tūc etiā ſupplet eccl'ia defectū fidei eius. Dico ꝙ in-
tentio baptiſantis: q̄n infidelis baptiſat intēdendo
facere qd̄ eccl'ia facit. Tūc eccl'ia facit infidelē bapti
ſantē eccl'ie miniſtrū. Si eñ nō intēderet facere qd̄
facit eccl'ia: ſed qd̄ facit hereſis vel infidelitas non
eſſet miniſter eccl'ie. vn̄ Aug. Q̄n baptiſat in hereti- Augusti.
co nō baptiſat q̄n diuiſus eſt ab eccl'ia. Tn̄ cōiūctꝰ
eſt eccl'ie q̄n intēdit hoc qd̄ eccl'ia intendit: ꝙ̄uis ſit
hereticꝰ ⁊ infidelis. Ergo intētio īfidelis baptiſan-
tis quā hꝫ ad eccl'iam: ſupplet defectū fidei i eodē
⁊ reddit ſufficiētē ad tale miniſteriū exequēdū. Suf G
ficit ergo talis intētio ad eccl'iam: q̄ tūc eccl'ia ſup
plet intētionē ꝓpriā. ¶ Scd̄a pars correlarij pro-
batur: q̄ intētio requirit ad baptiſmū vt ſtatim ꝓ
batū eſt: ergo intētio requirit ad recte agendū. ſ. ad
recte baptiſare: ergo requirit intētio recta. ¶ Item
minus malū eſt nihil intēdere: ergo ſi baptiſmꝰ nō D
pōt eſſe nō exiſtēte itētiōe: ergo multofortiꝰ nō pōt
eſſe cū ꝑuerſa intētione: ergo requirit intētio recta:
¶ Pro cuius declaratione eſt ſciendū ꝙ intendere
cōponitur de in ⁊ tendere: q̄ſi in alterū tēdere. Unde
intentio eſt directiua cuius eſt in finem. Finis autē
rei eſt duplex. ſ. terminus vel cōplemētū rei: ⁊ vtili-
tas rei. Sic in ſacramento: duplex eſt finis. Unus
qui eſt cōplementum eius quod fit ex acceſſu verbi

ad elementum modo debito. Et alius qui eſt vtili-
tas baptiſati vel baptiſantis. Similiter duplex eſt
intentio. Cū em̄ aliquis conſtruit domū intendit
eam cōſummare: et intendit eam inhabitare. Sic
in ſacramento: intendit quis prima intentōe ſacra
menta eccleſie miniſtrare. Cōſequenter vero inten
I dit ſuam vtilitatē: vel paruuli ſalutē vel quicquid
aliud ſit. Prima intentio eſt de neceſſitate ſacramē
ti. Scđa eſt tm̄ de cōgruitate ſacramenti. Prima in
tentio nō habet rectum nec obliquū. Secunda ha-
bet rectū et obliquū. Unde patet Reſpon. ꝙ ad ſa
cramentuꝫ baptiſmi nihil facit intentio recta. Nec
aliquid facit intentio non recta ꝙtum ad baptiſmi
ſubſtantiā. ❡ Et ſi argueretur cōtra ſecūdam par
tem correlarij: que dicit ꝙ intētio recta requiritur
ad baptiſmū. Contra hereticus pōt baptiſare cuꝫ
K tn̄ habeat intentionem peruerſam: intendens hoc
trahere ad ſuaꝫ hereſim. Similiter ſimoniacus re
cipiens pecuniam pro baptiſmo: habet peruerſam
intentionē: et tn̄ baptiſat. ❡ Dico ꝙ vt dictum eſt
intentio recta requirit̄ ſm congruitatē: ⁊ nō ꝙtuꝫ
ad eſſentiam baptiſmi vt dictum eſt. Et ſic intelli-
gitur correlariū. ❡ Ideo reſpōdetur ad argumēta
facta ad ꝓbationē correlarij. Ad primum ꝙ meli⁹
eſt nihil intendere ꝙ̄ male. Dico ꝙ defectus inten-
tionis non impedit ſacramentū propter culpam: ſꝫ
L propter illius actus neceſſariā exigentiā. ❡ Ad ali
ud qn̄ dicitur. Opera bona vel mala: denominan-
tur ab intentione. verū eſt de operib⁹ ad quorum
informationem neceſſaria eſt intentio finis: vt eſt
vtilitas. Huiuſmodi aūt intentio nō requiritur in
baptiſmo niſi ex cōſequenti et de congruitate: non
de neceſſitate. In hoc em̄ ꝙ per ſe itendit facere qđ
facit eccleſia: eſt de neceſſitate. ❡ Sed dubium re-
M ſtat vtrum poſſit eſſe intentio que requiritur in ba
ptiſmo: ſcꝫ faciendi qđ facit eccleſia ſine fide bapti
ſantis. Dico ꝙ intentio faciendi qđ facit eccleſia:
pōt eſſe ſine fine intendentis: pꝫ qꝛ heretici poſſunt
baptiſare: et baptiſmus eſt in intentione ſine fide.
Augu. ❡ Sed contra: qꝛ dicit aug. ad oroſiū. Quicunq̧
baptiſatur in ſpe ſalutis baptiſatur: ergo a de-
ſtructione cōſequētis: ſi non baptiſatur in ſpe ſa-
lutis eterne non baptiſatur. Sed non baptiſatur
in ſpe ſalutis eterne ſine fide: ergo baptiſari nō pōt
ſine fide neq̧ ſine intentione: ergo in baptiſmo req̄
runtur duo. ſ. intentio ⁊ fides. ❡ Dico ad iſtud ꝙ
ad baptiſandū requiritur fides ⁊ intentio. Sed fi-
des non requiritur in baptiſante: ſed ſufficit ꝙ ſit
intentio faciendi qđ facit eccleſia. Et tunc fides eſt
in eccleſia ſupplens fidē baptiſantis. Nec intendit
aug. ꝙ quicquid baptiſatur: in ſpe baptiſatur: ꝙ
illa ſpes ſit baptiſantis ſed ipſius eccleſie. ❡ Si
diceretur ꝙ ad miniſteriū baptiſmi requirit̄ inuo-
catio trinitatis: que exprimitur cum dicit̄. Ego ba-
Hugo. ptiſo te in nomine pr̄is ⁊c̄. Et dicit ibi hugo. Qđ
nomē trinitatis in baptiſmo dicit ſimul notitiam fi
dei: ergo ad hoc ꝙ aliquis baptiſet requiritur inte
rior inuocatio que eſt ꝙtū ad fidem ſeu notitiaꝫ fi-
dei. Sed huiuſmodi inuocatio nō eſt ſine fide: ergo
ſine fide non ſufficit intentio. ❡ Dico ꝙ ad mini-
ſterium baptiſmi requirit̄ inuocatio beatiſſime tri-
nitatis: que non eſt in fide huius. vn̄ baptiſmus ē
ſacramentum fidei. Un̄ miſterium baptiſmi non eſt
perſonale vt huius. ſ. heretici vel infidelis cum ba-
ptiſat. Sed baptiſat vt miniſter eccleſie. ⁊ in perſo-
na miniſtri fidelis: ⁊ in fide eccleſie. Non ſit ergo il
la inuocatio vt eſt eius ꝑſonaliter. ſed ē eccleſie in
qua ē fides. Uel illa fides etiā ē i miniſtro fideli qn̄
baptiſat. Et illa iuocatio trinitatis eſt in eccleſia: ⁊
fides: qn̄ infidelis baptiſat. Dū tn̄ habeat inten-
tioneꝫ faciendi qđ facit eccleſia: aliter nō eēt baptiſ
mus: vt dictū eſt. Et ſic illi⁹ pōt eſſe intētio ſine fi-
de: qꝛ intentio reſpicit actū ſingularē baptiſandi:
ſed inuocatio habitū generalē. i. mēbrorū eccleſie.
Un̄ cuꝫ baptiſans dicit: baptiſo te in noīe pr̄is ⁊c̄.
Non eſt itentio verbi ſui. Ego te in aqua i fide mea
que eſt pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti. ſed in fide eccle-
ſie. ❡ Et ſi diceretur ꝙ baptiſm⁹ eſt miſteriū fidei:
⁊ ſacramentū fidei: ergo nō eſt neceſſaria intētio ba N
ptiſantis ꝑſonalis ſed baptiſantis in ꝑſona fideliū
vt. ſ. intēdat facere qđ facit eccleſia: ſicut ergo ꝓprie
loquēdo: baptiſma fit in fide eccleſie: qꝛ miſterium
eccleſie exercetur in baptiſmo. Et miniſter inꝙ̄tum
talis: etiā eſt miniſter eccleſie. Similiter proprie lo-
quēdo: qꝛ in baptiſmo intendit̄ qđ intēdit eccleſia:
ergo baptiſatur in itentione eccleſie: ⁊ ita eiuſdē eſt O
fides ⁊ intentio: ergo intētio ꝑſonalis baptiſantis
nō requiritur. ❡ Ad iſtud dico ꝙ intētio ꝑſonalis
baptiſātis requirit̄. Cū em̄ fides ſit vniuerſale prī
cipiū: ⁊ fideliter agens vniuerſale neceſſaria eſt intē
tio que quaſi ꝑticulare mediū intendēs agēs ꝑticu
lare applicās fidē huic operi ſingulari qđ exercet̄
in hoc baptiſmo. Et cū dicit baptiſans intēdit fa-
cere qđ facit eccleſia. Act⁹ intentionis duplicē ha-
bet ſenſum: ad intendentē ⁊ ad illud qđ intenditur
ꝙ eſt facere qđ facit eccleſia: ſm aūt primā intentio
nē ſeu relationē ſeu reſpectū pōt eſſe intentio ſine fi
de. Qꝛ intentio ſic ſumpta ē act⁹ intendētis. Et ſm
hunc ſenſum dꝫ ꝙ pōt eē baptiſm⁹ ſine fide bapti-
ſantis: ſm aūt relationē ſecūdā nō pōt eſſe intentio P
recta ſine fide: hoc eſt ſine fide eccleſie. Un̄ lꝫ eiuſdē
ſit fides ⁊ intentio. ſ. eccleſie. Nō tamē ē eiuſdē. ſ. ba
ptiſantis. ❡ Sed quid intēdit baptiſans abluere
exterius. Dico ꝙ intētio reſpicit finē: qui primū di-
citur in itentione: qꝛ finis in itentiōe eſt prior fine in
oꝑatōe. Sed baptiſantis eccleſie nō ablutio exteri
or ſꝫ iterior a ſpūſancto: ergo in baptiſmo itētio ba
ptiſantis reſpicit ablutionē iteriorē tāꝙ̄ finē ſacra
menti. ❡ Et ſi diceret̄ ꝙ intētio reſpicit ablutionē Q
exteriorē. Nā baptiſans itendit facere qđ eccleſia
facit: ſed eccleſia nihil aliud facit niſi ablutionē ex-
teriorē. igit̄ ſufficit intēdere qđ facit eccleſia. Et ſic
ſolū reſpicit exteriorē ablutionē. nihil ei facit eccle
ſia niſi ꝙ abluit exterius. Ad iſtud dico ꝙ eccleſia
abluit exterius cum vlteriore intentione. ſ. vt deus
abluat iteri⁹ qꝛ ſoli deo ꝯuenit mūdare a pctīs: me
diātib⁹ ſacramētis. Et ſic illa ablutio iterior a deo R
eſt finis vltim⁹ itēdētis. ❡ Si q̄rat̄ q̄re nō req̄rit̄
intētio baptiſantis neceſſario ꝑſonaliter. Sꝫ ſoluꝫ
requirit̄ itētio gn̄alis. ſ. eī⁹ qđ facit eccl'ia. Dico ꝙ
iſtud ſacramētū: ē ſacramētū fidei q̄ req̄rit̄ i bapti-
ſmo. Propter hoc i miſterio illi⁹ nō dꝫ eē itētio ba-
ptiſantis ꝑſonalis: q̄ forte pōt eē mala. Sꝫ req̄rit̄
intētio i baptiſante i ꝑſona fideliū. ſ. vt intendat fa-
cere quod facit eccleſia.

❡ Secundum correlarium.

A Ateria baptiſmi eſt aqua naturalis et
nõ aqua artificialis. Iſtud correlariũ
ſic ꝓbat ꝙ aqua naturalis ſit materia
baptiſmi ⁊ nõ alia: ptʒ ex̄ de bap. ⁊ eiꝰ
eff. c. vt nõ apponeres. Ubi ait innoc.
Innoc ē. tertiꝰ. Poſtulaſti verũ paruuli ſint bñdi ꝑ xp̄ianis
quos i articlo ↄſtitutos: ꝓpter aque penuriã ⁊ ab
ſentiã ſacerdotis. Aliquoꝝ ſimplicitas in caput i⸗
ter ſcapulas: ꝑ baptiſmo ſalive aſpſiõe liniuit. Rñ
demꝰ ꝙ cũ i baptiſmo: duo de neceſſitate requirãt
ſcʒ verbũ ⁊ elemẽtũ: iuxta qδ de v̓bo v̓itas ait. Eũ
tes i vniuerſuʒ mũdũ docete oẽs gẽtes: baptiſantes
eos in noie pr̄is ⁊c̄. Idẽqʒ dicat de elemẽto. Niſi ꝗs
renatꝰ fuerit ex aqua ⁊ ſpũſctõ ⁊c̄. Dubitare nõ de
bes: illos verũ nõ hr̄e baptiſmũ: in ꝗbꝰ vtrũqʒ. ſcʒ
v̓bũ ⁊ elemẽtũ nõ eſt: ſed aut eoꝝ alteꝝ ē omiſſuʒ. ſ.
Damas. aqua elemẽtaris vel v̓bũ trinitatis. Iδ ait damaſ.
Qm̄ icorruptibiles fecit nos deꝰ: trãſgredi ẽtes eiꝰ
ſalutare mãdatũ: corruptiõe mortis cõdẽnauit: vt
nõ imortale eſſet malũ: cõdeſcẽdẽs ſeruis vt miſeri
cors ⁊ ſeruꝰ factꝰ: nos a corruptiõe ꝓpria paſſione
redimeret: ex eiꝰ imaculato fonte: remiſſiõis aquaʒ
effundẽdo in regñatiõnẽ ⁊ ablutionẽ pcti ⁊ corru⸗
ptionis. Sanguinẽ aũt potũ vite eterne dedit: mã⸗
datũqʒ dedit nobis ꝑ aquã regñari ſpm̄ ꝑ inuoca⸗
tiõeʒ ⁊ oſtẽnẽ aquã ſupueniẽte ſpũ. Qm̄ em̄ duplex
homo eſt: ex aia ⁊ corpe: duplicẽ dedit nobis deus
purgationẽ ꝑ aquã ⁊ ſpm̄. Aqua aũt per ſpũs grãʒ
corpꝰ a pctõ purgãte ⁊ a corruptiõe liberãte. A pri
cipio em̄: ſpũs dn̄i ferebat ſup aquas: vt antiq̃ ſcri
B ptura teſtat: ex hoc ꝙ i aqua eẽt purgatio. ❡ Etiã
iſtud ſacramẽtũ inſtitutũ eſt fieri in aqua ꝓpter eiꝰ
ꝓprietates q̃ magis huic ſacramẽto ↄueniũt. aqua
Hugo. em̄ hʒ vim mũdificatiuã: vñ Hugo. In ſolo elemẽ
to aque ſacramẽtũ baptiſmi ↄſecrari inſtitutũ eſt:
qꝛ hec ſola hʒ ꝑfectã mũdatiõeʒ. Alij liquores aq̃s
purificant. Et ſi q̃d alio liquore tactũ fuerit: aqua
abluit vt emũdet. ❡ Itẽ ꝑ vim frigiditatis hʒ vim
repreſſiuã: vñ cõuenit vt ꝑ tactũ carnis xp̄i in q̃ nõ
ↄcupiſcẽtia pcti: aduenire vi ſpũalis verbi refrige
raret carnẽ a cõcupiſcẽtia pcti. ❡ Itẽ rõne diafani
tatis ſeu trãſparẽtie. Per ipaʒ aquam trãſit lumẽ ⁊
illud ſibi quodãmõ incorpat: vñ cõuenit vt ꝑ ipam
virtute verbi deo agẽte trãſeat grã in aiaʒ: nõ ꝙ ſit
grã in baptiſmo ſicut in ſubiecto. Sed ex v̓tute v̓bi
C vite: ↄferat ꝑ grãm vita ſpũalis ⁊ lux grẽ baptiſa⸗
to ſi digne ſuſcipiat. ❡ Itẽ rõne ꝑſpicuũ ꝙ hʒ cõe
cũ corpe celeſti: hʒ virtutẽ ſeu vim viuificatiuã. Uñ
cõuenit vt illa mediãte aia viuificaretur vita ſpũali
Iſte aũt ꝓprietates ↄueniũt baptiſmo: q̃ hʒ ꝓprie
tatẽ mũdãdi ſordes ſpũales: ⁊ reprimẽdi incẽtiuuʒ
fomitis. ❡ Itẽ ꝑ ipm̄ trãſfundit lux grẽ ad aiãs ⁊
viuificat ipa aia vita ſpũali ſeu grẽ. ❡ Et ſi diceret
ꝙ aqua nõ eſt ſufficiẽs vt ex ea baptiſet. Qꝛ regene
rãs ⁊ regeneratũ dñt hr̄e cõueniẽtiã. Sed homo q̃
regenerat eſt cõpoſitũ. Aqua vero batiſmi ſimplex.
Nã hõ cõponit ex q̃ttuor elemẽtis. Aq̃ v̓o eſt vnũ
D ſimplex elemẽtũ: ergo nõ hñt cõueniẽtiã. Dico ꝙ
q̃uis aq̃ regenerãs nõ cõueniat cũ regenerato inq̃
tũ aqua eſt ſimplex vel elemẽtũ: verũ tñ cõuenit cuʒ
ꝓprietatibꝰ aque: ⁊ hʒ cõueniẽtiã. Potius em̄ attẽ⸗
ditur in ſacramẽtis vt ſit cõueniẽtia in ꝓprietatibꝰ
q̄ i ſubſtãtia de qua obijcit: vñ aqua ē ↄueniẽs ma
teria baptiſmi. Dubitatur ſi in oi aqua poteſt fieri
baptiſmus. Dico ꝙ nõ vt determinauit inno. in de E
cretali ꝑdicta. Et nõ põt fieri baptiſmꝰ niſi in aqua
que poteſt abluere: ideo materia baptiſmi eſt aqua
ſimplex: naturalis: potẽs abluere: ⁊ hoc propter ꝓ Innocẽ.
prietates que dicte ſunt de aqua. ❡ Itẽ etiã qꝛ ſa⸗
cramentũ baptiſmi eſt neceſſariũ ⁊ cõiſſimũ. Et cuʒ
ſit ſumme neceſſitatis ac per cõſequẽs oporteat eſſe
cõiſſimũ: fuit cõgruũ vt eius materia eſſet cõiſſima
vniuerſaliter vſui hoim preparata. Ideo maxime
congruebat aqua: nulla em̄ eſt hoim habitatio ca⸗
rens aqua. Et ꝙ in nullo alio liquore ſit materia F
baptiſmi: cõgrue patet ex eo ꝙ liquores alteri: ſeu
ratione odoris: ſeu qualitatis alterius: ex ſe habẽt
ſordidare potius q̄ lauare: oportet igit ꝙ ſit aqua
Scdõ oportet ꝙ ſit ſimplex nõ mixta: per quod ſol
uitur queſtio vtrum liceat baptiſare in liſciuio. Di G
cit dñs petrus aureoli ꝙ nõ: quia non eſt aqua ſim
plex ſed mixta cineribus: eo ꝙ per actionẽ natura
lem cinerum fit tranſmutatio coloris aque in colo
rem alterius ſpeciei: ⁊ ſic mutatur ſpecies. Sctũs Thom.
tho. dicit oppoſitũ ꝙ in liſciuio poteſt fieri baptiſ⸗
mus: ſicut in aquis tranſeuntibus per venas ſul⸗
phureas. Aqua em̄ ibi efficitur calida: non tamen
propter hoc perdit ſpeciem aque ⁊ poteſt in ea fie⸗
ri baptiſmus. Sic aqua per cineres tranſiens non
perdit ſpeciem aque. Ideo in liſciuio poteſt fieri ba
ptiſmus. Sed poſſet ad hoc repugnare dominus Petrus
petrus aureoli: quia non eſt idem de aquis ſulphu aureoli.
reis ⁊ liſciuio: quia aqua tranſiens per venas ſul⸗
phureas non admiſcetur ſubſtantie ſulphuris: ſed
recipit quoddaʒ accidens caliditatis: ſicut qñ ignis
calefacit aquam: non miſcetur ſubſtantia ignis: ſed
recipit accidẽtale quoddã. ſ. caloreʒ: ⁊ ex eo nõ mu⸗
tatur ſpecies. ❡ Itẽ ex caliditate aqua nõ ꝑdit co⸗
lorẽ nec nomẽ mutat. ideo poteſt fieri baptiſmꝰ. Co
tũ oppoſitũ eſt de cineribꝰ: qꝛ ſubſtãtia cineꝝ cõmi
ſcetur cũ aqua: ⁊ ideo eſt mixta i diuerſis ſubſtãtijs
Perdit etiã colorẽ naturalẽ. Perdit ⁊ nomẽ aque.
ideo ꝑdit ſpeciẽ ⁊ vocat liſciuiũ: ideo in liſciuio nõ
põt fieri baptiſmꝰ. Et mihi vr̄ ꝙ opinio iſta ē melior
ꝙ in liſciuio nõ poſſit fieri baptiſmꝰ cũ mutet nomẽ
colorẽ ⁊ ꝓprietates. Et q̃uis purget tñ lauare nõ
põt niſi poſt lauet cũ aqua clara. Et idẽ dico de aq̃
q̃ cũ pinguedie miſcet vt brodiũ ſpiſſuʒ cũ mutat no
mẽ: vel cũ mutat colorẽ vt lacꝰ paludoſus: qꝛ iſta
nõ ſunt apta ad lauãdũ ſed potꝰ ad fedãdũ. ❡ Sʒ
q̃d dicẽdũ ſi aque miſceat ſalſedo: verũ in ea poſſit H
fieri baptiſmꝰ. Dico ꝙ ſalſedo in aqua maris non
aufert ſpeciẽ aque: ideo i aq̃ maris põt fieri baptiſ⸗
mus: qꝛ aq̃ maris nõ reſtaret ꝓpter ſal ſedimẽ laua
re pãnos nec ꝑdit colorẽ aque. ❡ Sʒ nũq̃d poſſet I
fieri baptiſmꝰ de aq̃ liq̃facta de ſale. Et vr̄ ꝙ ſic qꝛ
ſicut de aq̃ maris ſal fit: ⁊ ſi reuertat in aquã põt
fieri baptiſmꝰ ſicut de aqua maris. Rñdet dñs pe⸗
trus aureoli ꝙ maior ſit mixtio q̄ in aqua maris:
ideo ad hoc ꝙ eſſet materia congrua: oporteret ꝙ
per eleuationes ⁊ euentationes ad ſpeciẽ aque trãſ
mutaretur: ⁊ haberet virtutem abluẽdi. Sicut ali⸗
q̃n nauigãtes per euentationes ⁊ exalatiões mul⸗
tas aquã maris reducũt ad dulcedinem ⁊ redditur
potabilis. Oportet etiaʒ ꝙ aqua ſit potens lauare
hoc dr̄ ꝓpter ↄditiões quaſdaʒ ↄcurrẽtes cũ aqua.

Que ⁊ ſi non mutetur in ſpeciem aliam :non eſt ta-
men apta lauare. Sicut ſi in linthcum imbibatur
vel in lana :talis aqua attracta per linthcum vel
lanam non eſt apta lauare niſi comprimatur : hoc
idem apparet de glacie ⁊ de niue. Ideo anteꝙ fie-
ret baptiſmus:oporteret ꝙ reſoluerentur in aquã
propter proprietatem lauandi. Lutum etiam non
L habet vim lauandi:ideo in eo non fieret baptiſmꝰ
ſpecialiter ſi eſſet ſpiſſum:quia magis fordidaret ꝙ
lauaret. Etiam dico ꝙ oportet ꝙ aqua ſit natura-
lis ⁊ non artificialis. Igitur cum aqua ardenti vel
roſacea vel groſlati vel quacũꝙ alia artificialiter
diſtilata:non poteſt fieri baptiſmus:quia non ſunt
aque naturales.ſed permixte ex ſubſtantijs florũ
vini vel herbarum:vel metallo:vel cuiuſcũꝗ alte-
rius rei:propter quod perdunt ſpeciẽ aque natura
lis. ℂ Sed quid de aqua que ſupernatat in cruo-
re poſt fleubothomyam. Dico ꝙ nõ poteſt fieri ba
ptiſmus:q2 non eſt niſi fleugma mixtum ⁊ non eſt
aqua naturalis. ℂ Sed numquid fuiſſet congruũ
M baptiſari de aqua que exiuit de latere chriſti in cru
ce. Dico ꝙ ſic:quia vera aqua elementaris ⁊ non
fuit fleugma quãdo de latere chriſti exiuit:vt teſta-
Johan. tur Johan.v. De latere xp̃i exiuit ſanguis ⁊ aqua
⁊ qui vidit teſtimonium perhibuit. Et cum aliqui
voluerunt dicere ꝙ non erat aqua:ſed fleugma. De
clarauit inno.tertius in quadã decretali.ꝙ illa fuit
vera aqua elementaris ⁊ non fleugma vt pʒ extra
de celeb.miſ.c.in quadam ℂ Materia ergo baptiſ
N mi proprie accipiendo:ſicut illud in quo eſt forma
rei:eſt totum illud quod eſt ſenſibile:in quo funda
tur relatio ſigni que eſt formale in baptiſmo. Sed
in illo toto ſenſibili:aliquid eſt principalius ⁊ vlti
mate determinans:⁊ tale poteſt intelligi proximũ
ad ſignificandum vel remotum. Proximum ad ſi-
gnificandum eſt ipſa ablutio viſibilis. Ipſa enim
cum verbis tanꝙ ſignum proximum ſignificat ef-
fectum baptiſmi.ſ.ablutionem interiorem ſpiritua-
lem. Ablutio illa nõ durat niſi in fieri:ꝙ dico pro-
O pter quãdã aſininã ymaginationẽ q̃ habet.t.q.t.
detrahe. Cogitãs ꝙ aſinꝰ poſſet bibere ſacramẽtũ
ſi biberet aquã. Nã ꝙtũcũꝗ aqua ab aſino poſſet
bibi vel trãſfũdi illuc vel iſtuc:nõ t̃n ablutio q̃ ẽ pri
cipale ſignũ ⁊ ꝓpinquũ fundamentũ materiale. Et
intelligit̃ hic ablutio. Nõ t̃n ſicut aqua dicit̃ lauare
corpꝰ ip̃m mũdando ab imũdicijs:⁊ fricãdo cũ ma
nibꝰ cũ aqua. Sʒ ſufficit̃ ꝙ actiue baptiſans ĩfundat
P aquã:ita ꝙ ſibi ſufficiat ꝯtactꝰ aq̃ corpi baptiſandi:
ita ꝙ ablutio ꝑ viã cõtactꝰ effectiue ſit facta ab ali
quo abluẽde ĩ aliquo loco corpis. Et iſto mõ itelli
gẽdo ablutio ẽ ꝓpria materia q̃ſi ꝑ ſe fũdamẽtũ vel
pars fundamẽti iſtiꝰ ſignificationis. Aqua aũt eſt
materia remota q̃ applicat̃ corpi iſta lotiõe. Et hu
Johan. ius ꝓbatio nõ eſt alia niſi:q2 ſic inſtitutũ eſt vt pʒ
Jo.3.⁊ math.3. Quare aũt ſic inſtitutũ ẽ. Sunt cõ
gruẽtie ꝓprietatũ q̃ ſunt in aqua vt eſt dictũ ſupra.
Q Nã aqua naturalis frigida:fluida:lucida:trãſpa-
rens:neceſſaria:⁊ cõis. Ideo aqua baptiſmi opor-
tet ꝙ ſit naturalis vt diſtinguat̃ cõtra artificialeʒ.
Sit frigida cõtra eſtũ cõcupiſcẽtie:⁊ ſic de alijs ꝓ-
prietatibꝰ. ℂ Dictuʒ eſt etiã ꝙ requirit̃ ꝙ ſit aqua
pura. ℂ Ubi notandũ ꝙ Impuritas põt intelligi
R duobꝰ modis. Uel eni illa aqua dicit̃ ĩpura:q2 po

nitur iuxta impurũ:vt aqua in luto. Uel põt dici ĩ-
purũ ꝑ mixtionẽ alterantẽ aquã ad alienã ſpeciem
Sicut humor mixtus dicit̃ ꝙ nõ eſt aqua pura vt
de brodio ⁊ luto ſpiſſo in quo aqua miſcet̃ cũ ter-
ra:⁊ ſic de alijs. ℂ Prima ĩpuritas nõ ꝓhibet vt in
ea fiat baptiſmꝰ: dũ t̃n non ꝓhibeat illa mixto ab
aqua vim abluẽdi. Nec eſt altera ratio. Niſi q2 ſic
inſtitutũ ẽ vt habeat vim abluẽdi:cũ ablutio ſit pri
cipale fundamentũ ſigni. Unde aqua ĩbibita farine
in paſca:vel etiã in ſpongia dũ ibi eſt imbibita. Uel
in ſpiſſo luto ⁊ ſic de alijs:ſi faciunt cõtactũ carnis
non ſunt conueniens materiã baptiſmi:tales aque
mixte. Q2 talis cõtactꝰ nõ eſſet ablutio:ſed t̃n con
tactꝰ aque defluẽtis ⁊ de currẽtis ꝑ corpus bapti-
ſandi:⁊ ſeparãtis ſe per illud corpus:⁊ non ſordi-
dans:ſed abluẽs. ℂ Scd̃a impuritas põt eſſe ma S
nente aqua infra ſpeciem:vt ſi incipiatur inſpiſſari
tendendo ad gradũ elementi groſſioris. Iſta nõ ꝓ
hibet duʒ t̃n ſit fluida ⁊ reſoluta.ꝙ pro tanto dico
ꝙ in glacie ⁊ niue que t̃n ſunt imperfecta vel in via
ad mixtionem dum talia ſunt:non poteſt in eis eſſe
baptiſmus:quia ibi non eſt lotio ſicut nec in duro.
Si autem per illam alterationem iam ſit extra ſpe
ciem aque:iam non eſt materia baptiſmi: vt ſi con-
uertatur in lapidem vel criſtallum. De quibuſdam
autem alterationibus naturalibus que conſtituũt
alteratum extra ſpecieʒ aque ſatis : pʒ vt de humo
ribus reſolutis per digeſtionem vt ſaliua:vrina:ſu
dor. De alijs autẽ non eſt ita manifeſtum:puta de
decoctionibus ⁊ mixtionibus in quibus non appa
ret euidenter ꝙ ſit ſpecies alterata:vt pʒ de brodio
carnium:farinata:medone ⁊ ceruiſia. Non eni ma-
nifeſtum eſt ꝙ ſit ibi aliquod actiuum corrumpens
ſpeciem aque. Medo eſt potio ex mille ⁊ aqua co-
cta. Et̃n hoc non pertinet ad theologũ:diſcutere.ſ.
de tranſmutatione ſpecieʒ ꝗ̃tum ad materiam ba
ptiſmi. Niſi inꝗ̃tum haberi poteſt ex ſacro canone
biblie. Neꝗ etiã ad canoniſtã determinare condi-
tiones materie niſi prout determinatur a determi-
natione eccleſie. Sed hoc ꝑtinet ad ph̃m materia-
lem cuius eſt inquirere:que alteratio mutat ſpecieʒ
aque:⁊ que non. hec doctor ſubtilis. ℂ Sed ſalua
ſua reuerentia. Pertinet ad theologum inquirere
que aqua tranſmutatur in aliam ſpeciem:ſiue hoc
inquirat per philoſophiaʒ ſiue per quãcumꝗ aliã
ſcientiam. Cum ſit determinatum ꝙ ſolum baptiſ T
mus ſit in aqua naturali. Si ergo neſciret diſcer-
nere que aqua eſt materialis :poneret baptiſandũ
in magno periculo.ideo ſaluo meliori iudicio. Di-
co ꝙ quecumꝗ aqua per tranſmutationem perdit
nomẽ aque:ꝑ nomẽ alterꝰ ſpeciei vere nõ ẽ mate-
ria baptiſmi. Niſi fieret reſolutio ꝙ eſſet v̇a aq̃ ſi-
cut pʒ de gelu ⁊ niue q̃n reſoluunt̃. Et de aq̃ mixta
cũ vino q̃ artificialiter põt ſeparari a vino. Et q̃cũ
ꝗ aq̃ mixta ſi poſſit ſeparari a mixtis:⁊ reuerti ad na
turã ꝓpriã:dũ fuerit reuerſa ẽ materia ꝯueniẽs ĩ ba
ptiſmo imo a quolibet corpe naturali poſſet abſtra
hi naturaliter ꝑ reſolutionẽ:vel ſaltẽ ſupnaturali- V
ter:aq̃ ꝯueniẽs baptiſmo.cũ quodlibet corpꝰ natu
rale ſit ꝯpoſitũ ex.4.elemẽtis:et ſic ĩ morte xp̃i fuit
reſolutio vſꝗ aquã naturalẽ de q̃ potuiſſet fieri ba X
ptiſmꝰ vt vĩſuʒ ẽ ſupra. ℂ Et ſi diceret̃ ꝙ multe aq̃
artificiales ſunt clariores ⁊ ſubtiliores ꝙ ſit aqua

naturalis:ergo in eis poſſet fieri baptiſmus. Di
co ꝙ ſi aliqua aqua artificialis videatur ſubtilior
⁊ clarior ꝙ̄ naturalis:hoc nō eſt a natura.quia pe
netrat ⁊ ſubtiliatur ad aliqua activa exteriori po/
tentia. Ideo iſta ſubtilitas iſtius aque non eſt ſim
plicitatis: ſed virtutis active. Et hoc modo vinũ
eſt ſubtilius aqua. Subtilitas autem conveniens
aque elemētari eſt ſimplicitatis: eo modo q̄ elemen
tum eſt ſimplicius mixto: ¶ Si diceretur. Mixta
poſſunt ſeparari a mixto primo: vt pꝫ p̄mo de ge
neratione:ergo aliquis poteſt adhibere activũ paſ
ſivo ad faciēdum talē ſeparationē:ergo aqua arti/
ficialis pōt eſſe aqua naturalis ſeparata a mixto.
Ad iſtud concedo vt dixi in mea opinione ꝙ poſ/
ſibile eſt ꝙ ſeparatur aqua naturalis ab artificia/
li. Nec nego ꝙ ibi non includatur aqua naturalis
Nam angelus bonus ſive malus poſſet adhibere
aliqua activa mixte ſine paſſo per q̄ reſolveretur
ab eo aqua elementaris que eſſet apta baptiſmo.
Sed bene dico ꝙ nulla ars poteſt adhibere idem
activum vt puta ignem:ꝙ̄tumcunq; diverſis mix/
tis vel paſſis. Ita ꝙ per illud agens fiat immedia
te reſolutio in aquā elemētarem. Qꝛ illud idē agēs
non pōt habere virtutem:vt ſic ſine formis interme
diis poſſit mutare mixtum in aquā elementarem
Nec etiā taliter diverſa in eũdem terminum corre/
y ſpondendi. ¶ Sed nunquid cum aqua pluvie pōt
fieri baptiſmus. Dico ꝙ ſic:qꝛ nō eſt niſi aqua ele/
mentaris:elevata a virtute planetarũ. Nec perdit
nomen aque nec vim abluendi. ¶ Sed nunquid
z de aqua diſtillata a vite. Credo ꝙ non cum ibi fiāt
multe trāſmutationes:⁊ nō habet nomē aque ſim/
pliciter:ſed vocaꝛ aqua vitis. Nec habet vim mũ
dificativā ſicut aqua naturalis. De hoc tamē nō
determino:ſed remitto me peritioribus:⁊ ſic termi
netur dubium.

¶ Tertium correlarium.

SEd nunc reſtat dubiũ. Si ſacramētũ
baptiſmi ſm ſuā eſſentiā ſit aqua. Itē
a cũ q̄n; baptiſm⁹ dicaꝛ aqua:⁊ q̄n;
ablutio in aqua:q̄n; tinctio. Que ē
iſtorũ verborũ differentia. Et ſi faci/
ant diverſa ſacramenta vel vnũ ſacramentũ. Dico
ad hoc ꝙ baptiſm⁹ dꝛ aqua ſꝫ iſta p̄dicatio ē ma/
Hugo. terialis. Et ſic ē diffinitio Hugo. aſſignata per cām
materialē:ideo iſta ē eſſentialis. Baptiſm⁹ ē aqua
extenſo noīe.eo mō quo pars eſſentialis alicu⁹.ſ.
materia vel forma dicitur dici de illo cui⁹ ē pars p eſ
ſentiā:hoc ē p cōicationem eſſentie alicu⁹. Sic ba
ptiſm⁹ pōt dici aqua.cũ aqua ſit de eſſentia baptiſ
mi tā̄ pars materialis. Proprie aũt dicēdo aliq̄d
eē aliud p eſſentiā:eo ꝙ eadē ē eſſentia illoꝝ oīo.ſi/
B cut ē de diffinitiōe ⁊ diffinito. Sic nō debꝫ dici ba/
ptiſm⁹ aqua ſm ſuā eſſentiā. Qꝛ ſicut gen⁹ nō dicit
totā eſſentiā ſpeciei:ꝙ̄uis ſit de eſſentia ſpeciei tā̄
pars:ideo p̄dicaꝛ de ſpecie p modũ ptis eſſentialis
ſed nō p̄dicaꝛ adequate:⁊ cōvertibiliter de tota ſpe
cie ſicut diffinitio. Qꝛ ꝙ̄cꝙ̄d ē aial nō ē rōnale ideo
aial nō dicit totā eſſentiā ſpeciei ſicut diffinitio q̄ i/
cludit rōnale. Sic ē de aq̄ reſpectu baptiſmi.qꝛ aq̄
nō dicit totā eſſentiā baptiſmi:iō non p̄dicaꝛ eſſen
tialiter cōvertibiliter de ipſo baptiſmo. Predicaꝛ tñ
de ipſo vt pars eſſentialis. ¶ Scđo dico ꝙ aq̄ ē ſa C
cramētũ:ſed nō ſola. Nec ē ſacramētũ inq̄tũ aq̄ ſo
lũ.ſed inq̄tũ illa aq̄ cōvenit act⁹ abluēdi. Aqua eñ
abluens:ſignũ ē grē int⁹ mũdantis. Et ablutio ē ſi
gnũ interioris mũdationis. Et vtrũq;.ſ.aq̄ ⁊ ablu/
tio ſunt ſacramētũ:nō duo tñ ſacramenta:ſed vnũ:
qꝛ vnũ ē ꝓpter alterũ. Aqua eñ nō ē ſacramentũ:
niſi inq̄tũ abluēs. Et lotio nō ē ſacramētũ niſi ſit
cũ aqua:ideo tñ vnũ ſacramētũ ſũt. Nec in diffini
tiōe hug. Aqua nō dꝛ baptiſm⁹ ſimpliciter:ſed aq̄
ſctificata:ꝙ notaꝛ cũ dꝛ. Aqua abluēs. In ablutio
ne eñ ſctificaꝛ ip̄a aqua:qꝛ tũc verba ſctificātia p/
feruntꝛ. Et i hoc terminaꝛ tota qō. ¶ Reſpōdendũ
eſt nũc ad argumēta facta i principio q̄ſtiōis. ¶ Ad D
primũ ꝙ cā ⁊ effect⁹ dñt ſi'eē:ſꝫ paſſio nō ē qꝛ pre/
teriit:ergo ſacramēta non hñt effectũ a paſſiōe xp̄i
Dico ꝙ ꝙ̄uis paſſio xp̄i nō ſit i ſe i actu.ē tñ i actu
in acceptatiōe divina:⁊ hoc ſufficit vt ſit cā merito/
ria. Sicut pꝫ de nobis q̄ multa ꝓpter aliqđ bonũ
nobis factũ:qđ tñ nō eſt p̄ſens in actu.⁊ ꝙ̄uis non
ſit p̄ſens in ſe eſt p̄ſens in memoria:aliter eēt ingra
titudo ſi eſſet oblitũ. Et etiā paſſio xp̄i eſt in memo
ria ⁊ meritũ eius ſemp manet in actu. ¶ Ad ſcđm
cũ dicitur. Aut paſſio habet efficaciā vt p̄viſa Aut vt
exhibita. Dico ꝙ oīa ſacramēta nove legis hñt effi
caciā a paſſione xp̄i vt exhibita:nō i actu exteriori: E
ſed interiori ſicut exhibita. In inſtāti eñ cōceptio
nis ſue:xp̄s habuit meritum paſſionis in interiori
actu. Et in illo iteriori actu:cōſiſtit principalior ra
tio meriti. Qꝛ exterior null⁹ eſſet meritũ niſi ꝓcede/
ret a conſenſu interiori. Et ideo ꝙ̄cꝙ̄d xp̄s inſtituit
vel inſtituiſſet a tp̄e ſue cōceptionis vſq; ad paſſio/
nē potuit habere a paſſione tā volita p cōſenſuꝫ pa
tiendi. In qua volitiōe ⁊ cōſenſu:erat principalis
oblatio ⁊ deo magis grata:⁊ magis meritorie acce/
ptata. Et ideo paſſio xp̄i aħ incarnationē non fuit
exhibita: qꝛ nō fuit oblata deo pr̄i per cōſenſum ⁊
actũ interio:ē cũ nōdũ eēt homo. Et ideo ſacramē F
ta antique legis nō habebāt efficatiā a paſſiōe xp̄i
vt exhibita.qꝛ erāt iſtituta aħ icarnationē xp̄i. Ha
bent tñ efficatiā a paſſione xp̄i vt p̄deſtinata ⁊ p̄vi/
ſa:immo in tali fide oēs pr̄es ſalvabantꝛ:qꝛ aliter ſal
vari nō poterāt niſi in fide veteri. ¶ Ad quod ſtat i G
auctoritate apl̄i. Nō eſt currētis neq; volentis ⁊c.
Dico ꝙ intellect⁹ apl̄i ē ꝙ nullũ meritũ ē cā grē p
modum meriti de condigno in illo qui facit quod
in ſe eſt.quia ſolius dei eſt dare ſic gratiam: Sed
ille qui facit illud quod in ſe eſt.poteſt habere cau/
ſam meritoriam per modum meriti de congruo
in ſe ītrinſeco ⁊ tunc poteſt habere cauſam merito/
riam de condigno extrinſecam.maxime ſi illa cau/
ſa meritoria gratuite ſit data illi pro quo eſt cau/
ſa meritoria: vt ſit ei talis gratia ſcilicet vt ille fa/
ciat opus meritorium vt eſt ſibi poſſibile:⁊ gratui/
te ⁊ ex affectu efficaci offerat ⁊ faciat illud deo
qui dat gratiam de condigno. Et tunc ille habet H
gratiam de condigno extrinſecam:ſcilicet a deo.
et non ab aliquo merito quod ſit in eo de condi/
gno. Sed tamen illud meritum de congruo:con
tinet per modum meriti de congruo meritum de
condigno extrinſece. Quia vt ait apoſtolus. De/
us tante nobilitatis eſt ⁊ miſericordie:vt non poſ/
ſit negare ſeipſum facientibus quod in ſe eſt. Quia

amplius facere nõ poſſunt. Jdeo deus dat eis gra
tiam condignã: vt deũ poſſunt poſſidere: ⁊ ſuã glo
riam de condigno. Tamen illud condignum nõ ve
nit intrinſece a merente de congruo: ſed extrinſece a
deo. ¶ Jdeo ad formam argumenti dico: ꝙ paſſio
xp̃i non fuit cauſa principalis meritoria per modũ
meriti de condigno: quia dare condignum: ſoli deo
pertinet. Et cũ hoc dico ꝙ fuit cauſa per modum
meriti de congruo volũtarie oblata deo patri: ⁊ ac
cepta gratanter a deo patre: per quam dedit nobis
grãm de condigno. Et paſſio xp̃i continet grãm de
condigno extrinſece inſtrũ homo paſſibilis. ¶ Ad
I vltimum. Dico ꝙ illud vulnus fuit inflictum poſt
mortem vt narrat euangeliſta. Jdeo ſacramenta
non fluxerunt ab illo vulnere tanꝗ̃ a cauſa merito
ria principali. Sed in vulnere laterali dicũtur fun
dari ſacramenta propter quandã ſimilitudinem et
expreſſionem eorum que ibi fluxerunt ſenſibiliter.
Que ſunt in quibuſdam ſacramentis principalibꝰ
ſcʒ ſanguis qui eſt in euchariſtia ſimilitudinarie re
preſentãs illũ ſanguinẽ xp̃i. Et aqua i baptiſmo re
preſentans aquam que fluxit de latere xp̃i. Et iſte
intellectꝰ põt haberi extra de celeb. miſ. in fine: vbi
dicit ꝙ in illis duobꝰ. ſ. aqua ⁊ ſanguine ſunt duo
maxima ſacramenta redemptionis ⁊ regeneratiõis

¶ Sequitur queſtio quarta.

A Trum forma baptiſmi xp̃ianitatis
ſit. Ego te baptiſo in noie pr̃is ⁊ filij
⁊ ſpũſſcĩ. Et arguit̃ ꝙ nõ: q2 cuiuſli
bet hñtis formã ⁊ materiã: forma eiꝰ
eſt in materia ſm Scotuʒ. Sed v̾ba
Scotus. hec nõ ſunt in aqua vel in ablutiõe
Marc. Nec in aĩa vt in ſubiecto vt patet: ergo nõ ſunt for
ma. ¶ Jtẽ xp̃s marc. vlt. exprimens formã baptiſ
mi: nõ expꝰſſit iſtã: ſed dixit. Docete omnes gentes
baptiſantes eos in nomine patris ⁊c̃. Non enim
expreſſit ꝙ debeamus dicere Ego te baptiſo. Er
go iſta nõ eſt forma: cũ ois forma ſacramentoꝝ ſit
a xp̃o: ſed nõ inſtituit ly ego te baptiſo. Sed ſolum
ly in noie pr̃is ⁊c. ergo in noie pr̃is eſt de forma ſo
lum. ¶ Jtẽ cũ dico Ego te baptiſo in noie pr̃is ⁊c̃.
Si iſta verba ſunt forma baptiſmi: aut ſunt v̾a aut
falſa. nõ falſa: q2 in ſacramẽtis veritatis nihil eſſe
debet falſitatis. Nec vt ſunt vera: q2 eius veritas ſe
quit̃ collationẽ baptiſmi. Q2 dicẽdo ego baptiſo te
Aut eſt verũ vel nõ. Si verũ: cũ ſequit̃ in noie pr̃is
⁊ filij ⁊ ſpũſſcĩ: ergo forma ſequetur baptiſmum ꝙ
nõ põt eſſe: q2 forma p̃cedit formatũ. 7. metha. Si
dicas ꝙ dicẽdo ego baptiſo te. Nõ eſt baptiſatus:
hoc nõ eſt verũ: q2 tũc iſta eſſet falſa. Ego baptiſo
te: q2 per ipſam ſignificat ꝙ dat̃ baptiſmꝰ. Ergo ꝓ
poſitio falſa: ꝓ quocũqʒ inſtãti eſt faſa: ⁊ nõ dareẗ
baptiſmꝰ. ¶ Jtẽ greci baptiſant vere: ⁊ tñ nõ hñt
iſtã formã integrã: q2 nõ dicũt Ego baptiſo te. Sed
dicũt baptiſet̃ ſeruꝰ xp̃i ludouicꝰ. Et tñ vere bapti
ſant: nec ſunt rebaptiſandi. Ergo nr̃a forma nõ eſt
forma baptiſmi. ¶ Jtẽ ait priſcianus ꝙ in verbo
prĩe pſone ſemp intelligit̃ noiatiuꝰ prĩme pſone: er
B go dicẽdo baptiſo: ſufficit: ergo ſuperfluit ly ego:
cũ intelligat̃ in verbo. ¶ Cõfirmat̃ ex de bap. ⁊ eiꝰ
eff. c. ſi quis. vbi glo. dicit ꝙ ly ego non eſt de ſubſtã
tia forme: q2 plenũ ſenſuʒ generat hec vox: baptiſo
ſine ꝓnoie. ¶ Jtẽ de cõſec. d. 4. c. retulerũt. d2. Si
quis dicat te baptiſo: baptiſatus eſt: ex quo bapti
ſare intendit. Sed ibi nõ ponit̃ ꝓnomẽ igit̃. ¶ Jtẽ
de cõſec. d. 4. c. Cuius. ibi ait amb. Si in noie trini
tatis vel in noie xp̃i baptiſati ſunt. nõ debent reba Actuum
ptiſari: q2 ſic baptiſabãt apl̃i. vt hꝫ Act. 2. ¶ Jteʒ
Aug. de tri. c. 7. Jdẽ eſt pr̃em eſſe ⁊ genitorẽ: ideo Auguſti
idẽ eſſet in baptiſmo inoie genitoris ⁊ geniti ⁊ pa
racliti: ſicut pr̃is ⁊ filij ⁊ ſpũſſcĩ. ¶ Jtẽ amb. de ſpi
ratione ſpũſſcĩ. c. 4. ⁊ ponit̃ a mgr̃o in lr̃a. Si fide
miniſteriũ trinitatis teneat̃: ⁊ vna tñ pſona noiet̃:
plenũ eſt ſacramẽtũ: ergo pr̃is ⁊ filij ⁊ ſpũſſcĩ non
eſt forma baptiſmi. ¶ Jtẽ ſacramẽtũ qd̃ eſt maxi
me neceſſitatis: ⁊ qd̃ põt miniſtrari a peritis ⁊ impe
ritis in neceſſitate: nõ debuit in forma iſtitui: cui poſ
ſit accidere error circa eã. Sed in forma p̃dicta: de
facili põt accidere error. Una eñ vetula cui in caſu
neceſſitatis cõceſſuʒ eſt baptiſare: faciliter ⁊ ſepe er
rare põt in predicta forma: q2 recte nõ ꝓnunciat: er
go in altera forma debuit inſtitui. ¶ Jn oppoſitũ
eſt ſaluator. Marc. vlt. Euntes in vniuerſuʒ mũdũ
docete oẽs gẽtes baptiſantes eos in noie pr̃is ⁊c̃.
¶ Jtẽ extra de bapt. ⁊ eius eff. c. ſi quis. d2 ibi. Si
quis puerũ ter in aqua merſerit: dicẽdo in noie pa
tris ⁊ filij ⁊ ſpũſſcĩ. Et nõ dixerit ego te baptiſo in
noie pr̃is ⁊c̃. nõ eſt puer baptiſatus. ¶ Ad iſtam
queſtionẽ d2 ꝙ forma baptiſmi principalis eſt re C
latio ſigni: q2 eſt inſtrũ ſignũ ſignificãs: q2 ſignũ re
latiuũ ad ſignatum. ¶ Sed q̃rtũ ſpectat ad ꝓpoſi
tuʒ. ¶ Forma põt dupliciter accipi. Uno mõ ꝓ eo
qd̃ dat eſſe reale ⁊ quõ habeat res formaliter ꝙ ſit
Et ſic figura eſt forma domꝰ reſultans ex partibꝰ
ipſius domus. Scdõ mõ forma põt accipi ex parte
principali ipſiꝰ rei: q̃ lʒ ſit realiter pars materialis
dici tñ põt pars formalis: q2 cõplet principaliter et
finaliter rẽ. et hoc mõ tectũ põt dici forma domus
q2 tegumẽtũ eſt pars principalior domꝰ: ⁊ principa
lior ꝙ̃ tectũ ⁊ fundamẽtũ: q2 magis p̃ſeruat a plu
uijs: ⁊ eſt cõplemẽtũ ⁊ finis domus. Sic etiã manꝰ
hois poſſet dici pars materialis eiꝰ: ⁊ cor pars for
malis: q2 eſt eſſentialis ⁊ principalis pars hois.
Nũc ad propoſitũ cũ loquimur de forma baptiſ D
mi: que dat eſſe formale baptiſmo. Uel loquimur
de forma baptiſmi accipiẽdo formã pro parte prin
cipali: licet pars illa ſit materialis vt accipit̃ primo
mõ. Uel poſſumꝰ loqui de forma: vt eſt habitudo ſi
gni ad ſignatũ. Si loquamur primo mõ vt forma
eſt pars cõpoſiti vl̾ forma reſultãs. Tunc relatio ſi
gni eſt forma ſacramẽti: que reſultat ex aqua: ablu
tione: ⁊ verbis. Sed fundamẽtũ iſtius: eſt totũ fun
damẽtũ q̃ eſt materia in qua fundat̃ illa forma ſeu
relatio ſigni. Uerũtñ in illo fundamẽto ſunt plura:
ex quibus aliquo mõ fit vnũ ſacramẽtũ. Que non
oĩno equaliter ſe hñt: ſed alterũ ſit quaſi primum ⁊
determinabile: ⁊ alterũ quaſi poſterius ⁊ determi
natio precedentis. Primum poteſt dici materia per
quandam ſimilitudinem ad materiam. Poſterius
autem poteſt dici forma accipiendo ſcdõ modo for
mam. Et hoc modo verba ſunt forma: ⁊ aqua eſt
materia: que ſunt fundamentum iſtius relationis
ſigni. Sed verba ſunt principalius fundamentum
iſtius relationis ſigni ſcdm quam baptiſmus dicit
ordinem ad gratiam. Jdeo illud ꝙ eſt pricipalius

⁊ actualius pōt dici forma reſpectu eius qđ eſt mi-
nus principale. Cū ergo v̓ba ſint principalius reſpe
ctu aque ablutionis: igiť reſpectu illoꝝ pōt dici
forma. ¶ Qđ verba ſint principaliora. Probatur
E primo: q꞉ v̓ba ſunt ſpiritualiora ꝙ aqua: ac per cō
ſequēs magis formalia: tū q꞉ de ratione forme eſt ꝙ
det certitudinē: ⁊ ſic per eā limitatio ⁊ determina-
tio materie: que ꝙtū eſt de ſe ſparg tur .i. eſt illimi-
tata ⁊ indeterminata. ſm boec. de vnitate ⁊ vnio.
Nunc vero aqua eſt quoddā indifferens ad multa
limitatur aūt ⁊ determinať ad eſſe fundamentū ha
bitudinis quā importat formaliter baptiſm⁹ p ver
ba. iuxta verbū aug. Accedit verbū ad elementum
F ⁊ fit ſacramētū. Ex quo ſequitur ꝙ verba reſpectu
aque hñt quaſi rationē forme vt ambo cōcurrant
ad fundandā habitudinē p̄dictā. Tū etiam per ra
tionem ſigni. eo ꝙ verba ſm orationē ꝓprias: ⁊ ex
prima inſtitutione hñt ꝙ ſint ſigna alteri⁹. Aqua
vero nō habet ex ꝓpria ratione ꝙ ſit ſignū. Imo
trahitur ad hoc per verba ꝙ ſignū ſit: quapropter
ſctificatio ipſius aque attribuitur verbo. Iuxta il
lud aug. baptiſmus eſt tinctio in aqua verbo vite
ſanctificata. ¶ Et tunc dicať ad ꝓpoſitū: ꝙ bapti
G ſmus eſt ſufficienter inſtitut⁹ ꝙtum ad formā: acci
piendo formā ꝓ altera parte materiali pro altero
fundamentorū quod eſt magis formale. Ideo pa-
tet ꝙ vbi aliquod ſignū viſibile: concurrit in funda
mento alicuius relationis ſacramenti: ⁊ aliqua ver
ba ſimul: verba ſemper dicunt formam. Sed ad-
H huc poſſet de forma remota et propinqua: aliquis
querere. Ideo primo videndū eſt de forma remo-
ta: pro cuius declaratiōe poniť iſta regula. ¶ For
ma remota baptiſmi eſt. Quecunq; verba cuiuſcun
q; lingue exprimentia lotionis actū tranſire ſuper
tinctum: cū inuocatione trinitatis beatiſſime: ſub
I nominibus exprimentibus proprie tres perſonas
et ſub vocabulis ꝓprie perſonalib⁹. In iſta regu-
la exprimuntur ſex cōditiones requiſite ad formā
remotā baptiſmi: perquas ſoluunť multe queſtio-
nes que occurrūt circa iſtam materiam. ¶ Prima
conditio eſt verba vnius cuiuſq; lingue. Tantū eñ
valet ꝟ idioma gallicū: almanicū: grecū. hebreum:
ꝙtum latinuz. Vñ xp̄s baptiſauit in hebreo. Nos
vero in latino: greci in greco. Quare forma bapti-
ſmi nullam determinat linguā. Q꞉ baptiſmus eſt
ſacramentū neceſſitatis: iđ in qualibet lingua poſ-
ſet fieri baptiſmus ſi recte ꝓnunciareť illa lingua.
Alias eñ eſſet periculū in caſu neceſſitatis i modo
proferendi: q꞉ forte baptiſans nō eēt exort⁹ ad pro
ferendū. Et ſic ſacerdos pōt baptiſare in greco vel
hebreo vel lingua latina vel etiam vulgari. Si ta-
men baptiſaret in lingua vulgari: peccaret graui-
ter ſi ſciret latinum: q꞉ in latino teneť baptiſare:
K ſm inſtitutionē ſctē mřis eccľie: cū forma deť in la
tino. Marc. vlt. ¶ Ex hoc ſoluiť queſtio difficilis
vtrum baptiſm⁹ ꝗ fieret ꝑtim per v̓ba greca ⁊ ꝑtī
per v̓ba latina. Vel ꝑtī ī latino ⁊ ꝑtim ī gallico: eſ
ſet idē ſacramētū. Et videť ꝙ nō q꞉ nō ē idē ſignū.
Imo aliud ⁊ aliud: q꞉ alia ⁊ alia vox: ⁊ p ꝯñs aliđ
⁊ aliud fundamentū. ¶ Dico ad hoc ꝙ in hmōi ſi
gno eſt conſiderare aliq̄d qđ eſt indeterminatum:
⁊ aliquid quod eſt rō determinandis. Determina-
tum eſt ꝙ ſit v̓bū abſolute. Sed indeterminatū eſt

ꝙ ſit tale vel tale verbū. Ideo illud qđ habet de-
terminare eſt ſignificatio ipa. Oportet igiť ꝙ idem
ſit ſpecifice: lꝫ nō numero. Illud qđ habet determi
nare: puta ſignificatio. Quia vero variatio vocis:
nō variat ſignificationē. Ideo accidit ſignificatio-
ni ꝙ fiat per vocē grecā vel latinā: ergo ſunt vnum
ſignū ſpecifice ꝙuis ſint plures voces numero. Eſt
tñ vna ſignificatio ſub diuerſis vocib⁹: ſicut idem
ſignificat hō ⁊ antropos. Ideo pōt fieri baptiſm⁹
ſub diuerſis vocib⁹. Tñ grauiter peccaret qui hoc
faceret. ¶ Vñ notandū circa v̓ba ꝙ mutatio ver-
borū pōt fieri ſex modis ſcꝫ ſubtrahēdo: addendo:
interponēdo: verbū pro verbo ponēdo: verba cor-
rūpendo: ⁊ verba tranſponēdo. Nullo p̄dictorum
modorū licitū eſt baptiſanti facere ſcienter ⁊ volū-
tarie mutationē circa p̄dicta verba. Nā quocunq;
modo p̄dictorū faciat baptiſans mutationē pec-
cat. Et nulli licet facere aliquid cū peccato. Sꝫ quo
libet p̄dictorū modorum pōt fieri talis mutatio ꝙ
non tolliť ſacramēti virt⁹: Et etiā taliter mutare ꝙ
nō remanet virt⁹ ſacramēti. ¶ Et primo eſt decla-
randū de ſubtractione. Nam ſi ſubtrahiť aliquid
de eſſentia forme: nō erit baptiſm⁹. Et q꞉ tota iſta
pars in nomine přis ⁊c. eſt de eſſentia forme ſi ali M
quid ſubtraheret nō eſſet baptiſm⁹. ¶ Si diceret
ꝙ ſufficit ꝙ vna ꝑſona noieť. Vñ amb. i lib. de ſpū
ſctō ait ſi fide miſteriū trinitatis ꝗs tꝫ ⁊ vna ꝑſona
tñ noieť. plenū eſt ſacramētū. Dico ꝙ amb. hoc di
cit i caſu neceſſitatis vt ſi ꝯtingeret ꝑuulū mori in
prima noiatiōe ꝑfecte plenū eēt ſacramētū. q꞉ ba-
ptiſās itēdebat noiare tres: ſꝫ nō potuit. Et q꞉ př ⁊
fili⁹ ⁊ ſpūſſctūs ſūt vn⁹ de⁹: ⁊ q̄libꝫ ꝑſona ē i altera.
ideo eēt baptiſat⁹: q꞉ i illo caſu: noiata vna ꝑſona:
oēs adſūt. Et ſi puer reſpiraret: eēt rebaptiſād⁹ vt
obſuareť tota forma baptiſmi. Et iđ ſi ſubtrahere N
tur aliq̄ ꝑſōa: viuēte puero: nō eēt puer baptiſatus
De illa autē ꝑte ego te baptiſo. ſūt aliq̄ ꝑtinētia
ad eſſentiā forme. ſcꝫ expreſſio actus baptiſādi ⁊
ꝑſone baptiſate eo ꝙ ad illā teriať act⁹: vñ ſi aliq̄d
p̄dictoꝝ ſubſtrahatť: nō remanet v̓t⁹ baptiſmi. Ex-
p̄ſſio aūt miniſtri: ñ videť eē đ eſſentia forme quā xp̄s
tradidit i baptiſmi iſtitutiōe. q꞉ a miſtro baptiſm⁹ P
nō hꝫ v̓tutē. Vñ greci ꝑſonā miſtri nō exprimūt et
tñ vere baptiſāt. Sꝫ auctē eccľie exprimim⁹ i bapti
ſādo miſtri ꝑſonā ad maiorē expſſiōez. Vñ ſi bapti
ſans: ꝑſonā miſtri nō exprimeret: non ꝑꝑ hoc tolle
reť v̓t⁹ baptiſmi ſꝫ grauiter peccaret: q꞉ obligať il-
lā noiať ex iſtitutiōe eccľie. ¶ Sꝫ q̄riť que ē melior
forma. An latina an greca. Dico ꝙ latina ⁊ hoc ꝑꝑ
tria. Primo: q꞉ greci dimittūt miſtrū qui tñ vere
agit ad baptiſmū ſaltē miſterialiter. Scđo expri-
mūt actū v̓bi optatiue: latini v̓o īdicatiuē. Et p ꝯñs
latini exprimūt magis efficaciā ſacramēti. Tertio:
q꞉ exprimūt recipiētē baptiſmū i tertia ꝑſona: dicē O
tes baptiſet ſu⁹ xp̄i. ꝗ tñ ñ ē ſu⁹ xp̄i adhuc. ſꝫ ē fu
tur⁹ ſu⁹ xp̄i. ¶ Scđo ē videdū de additiōe v̓boꝝ.
Vñ notādū ꝙ duo ſūt ꝯſiderāda vnū ex ꝑte addē Q
tis. Aliud ex ꝑte additi. Si eñ illud qđ addēs ad-
dit itendat eē de eſſentia forme. volēs baptiſare in
forma alia ꝙ eccleſia baptiſet: tolliť v̓t⁹ baptiſmi.
Q꞉ ad hoc ꝙ remaneat virt⁹ baptiſmi requiriť ꝙ
baptiſans itēdat illđ qđ facit eccleſia: ſicut melius
patebit inferi⁹. Nā ſi baptiſās adderet baptiſmo

eſſentiali:vt dicendo: baptiſo te in nomine patris
⁊ filij ⁊ ſpūſſancti ⁊ virginis marie. Intendens ꝙ
virginis marie:eſſet de eſſentia baptiſmi : ⁊ faceret
ad efficatiam baptiſmi non eſſet baptiſmus. Si au
tem addens non intendat mutare formam eccleſie
Et illud quod addit: non eſt corruptiuum forme.
R non propter hoc tollitur virtus baptiſmi. Unde ſi
baptiſans in forma determinata: in nomine pa/
tris ⁊c. Et ſuperaddat:⁊ beata virgo adiuuet te:ibi
eſt verus baptiſmus. Etiam ſi addit aliquid quod
non corrumpat formā. vt ſi baptiſans adderet ſuū
nomen proprium vt dicēdo. Ego ludouicus bapti
ſo te. vel dicendo Ego baptiſo te in nomine patris
omnipotentis:⁊ filij ſapientis:⁊ ſpūſſancti illumi/
nantis: eſſet verus baptiſmus. Quia illa non cor/
rumpunt aliquid in perſonis. Si autē diceret. Ego
baptiſo te in nomine patris maioris:⁊ filij mino/
ris. tunc non eſſet baptiſmus. Tertio eſt videndū
de interpoſitione verborū. vnde ſciendū ꝙ cū act⁹
baptiſandi ſit vn⁹. Si fiat interpoſitio talis ꝙ cor
rūpat vnitatē act⁹. Maxie ſi corrūpat cōtinuitatē
intētiōis baptiſantis: nō manet virt⁹ baptiſmi. vn̄
baptiſans poſtꝙ dixerit: ego baptiſo te i noie prīs.
S Et poſt interponat vnā lōgā narrationē: vl' vadat
ad aliqđ negociū. Et poſt dicat. Et filij ⁊ ſpūſſancti
nō eſt puer baptiſatus. Si aūt interpoſitio ſit mo/
dica. ita ꝙ nō diſcōtinuet intētionem baptiſantis:
neqꝫ actum. Et interpoſitum nō ſit corruptiuū for
me nō propter hoc impeditur virtus baptiſmi. Ut
ſi baptiſās tuſſiat vel dicat. Taccatis vel mouſche
la chandaille/propter hoc non impeditur baptiſ/
mus. Quarto eſt vidēdum de verbū pro verbo po
nendo. Dico ſi accipiatur verbū ꝙ duo verba ſint
eiuſdē ſignificatōis ⁊ ỽtutis:⁊ nō differāt niſi in vo
ce non impeditur baptiſmus: quia vt dictum eſt ſu
pra. In omni lingua poteſt fieri baptiſmus: ꝙuis
male faceret latinus baptiſando in lingua greca:
niſi in aliquo caſu incurriſſet imperitiam lingue la/
T tine : ⁊ eſſet magis expertus in lingua hebrea vel
greca. Si autem accipiatur verbum pro ſua mate/
ria ⁊ forma: id eſt pro voce ⁊ ſignificato. Sic pone/
re verbum pro verbo exiſtenti de eſſentia ſacramen
ti corrumpit formam:⁊ ideo tollitur virtus ſacra/
menti. vel ſi aliqua verba equiualentia in ſignificā
do. Si illa verba equaliter: ⁊ ita principaliter non
ſignificarent perſonas: non eſſet baptiſmus. Ut ꝙ
uis genitor: genitus: paraclitus: ſignificent tātum
ſicut pater filius ſpiritusſanctus. Quia genitor: ge/
nitus: paraclitus ſignificant perſonas ſub ratione
proprietatis. non ſub ratione ſubſiſtentium ⁊ ypo/
ſtaſim. Et ideo baptiſare in nomine genitoris ⁊c.
V non eſt baptiſmus : quia non ſeruatur in eis for/
ma. Quia xp̄s voluit vocari nominibus perſona/
rum: et rationabiliter. Nam ſicut iudeis datū erat
aliquod nomen ſignificans eſſentiam diuinam ſub
propria ratione qđ vocabat nomē dei thetragra/
maton. Ita xp̄s dedit eccleſie nomina ſignificātia
proprie perſonas ſub proprijs rationibus : ⁊ iſta
ſunt pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſanctus. Et ideo in iſtis ſit
ſolū baptiſmus. ¶ Sed nunquid poſſet baptiſari
in noie trinitatis. Dico ꝙ nō. Q: xp̄s voluit ꝙ p/
ſone explicite noiarentur Sꝫ hoc nomē trinitatis
importat pſonas tm̄ implicite ⁊ nō explicite. iō in
noie trinitatis nō eſt baptiſm⁹. Sed nunqd Si qs
baptiſaret in noie xp̄i eſſet baptiſmus. Dico ꝙ tpē
apoſtolorꝫ fuit ordinatū a ſpūſſctō ꝙ aplī ⁊ alij in X
primitiua eccl'ia baptiſarēt in noie xp̄i: vt ipm̄ no/
mē haberēt in reuerētiam ⁊ amorē: qđ iudeis erat
odioſum. ideo diſpēſatū fuit eis de forma quā xp̄s
inſtituit. Cauſa diſpenſatiōis fuit vt nomē xp̄i di/
uulgaretur ⁊ haberet in reuerētia. Sed poſtꝙ no/
men xp̄i fuit aſſuetū : nō eſt licitū baptiſare in no/
mine xp̄i: ſed ſolū in forma quā xp̄s inſtituit vt ſcri
bunt doctores Orthodoxi ⁊ ſctā mater eccl'ia: que
nihil facit ſine cōſilio ſpūſſctī: cū ſpūſſctūs eā guber
net. ¶ Sed dubitat Si qs nō baptiſaret in noie
xp̄i. Dico ꝙ nō eſt licitū. Null⁹ eīn inferior poteſt
diſpenſare legē ſuperioris. 21. d. c. inferior. Sed a
xp̄o fuit data iſta forma in noie patris ⁊ filij ⁊ ſpi/
ritusſancti. vt pꝫ Marc. vlt. Sed nullus mō pōt di/
ſpenſare qn̄ iſta forma teneat. Quid ergo dicendū
Certe doctor ſubtilis dicit Nō audeo dicere ꝙ ho
die baptiſatus in noie xp̄i eſſet baptiſat⁹. Sed ne/ Nota.
qꝫ audeo dicere ꝙ nō eſſet baptiſat⁹. Et iō tut⁹ eēt
talē rebaptiſare ſub tali ɔditiōe. Si tu nō es bapti y
ſatus ego te baptiſo. ¶ Quinto videndū. De cor/
ruptione verborū. Un̄ ſciendū ꝙ ſi corruptio ver/
borū ſit talis ꝙ nō remaneat eadē ſignificatio ſm
inſtitutionē prime impoſitionis: ⁊ ſm accomoda/
tionem alicui⁹ lingue vt in balbutiēnbus. Ut ſi ali
quis nō poſſet pnūciare corp⁹ vel pr̄is: ita ꝙ dice
ret orp⁹ vel pati. Quāuis orp⁹ nō ſignificet corp⁹
puta xp̄i ſm primariā inſtitutionē: tm̄ orpus ſigni/
ficat corpus ſm accomodationē nō potētis pronū
ciare. Ad idem dico de pati. ideo ſi qs conſecraret
dicendo hoc eſt orpus meū: ſi nō poſſet aliter pro/
nunciare: vere cōſecraret. Ad idē. ſi qs baptiſaret
in noie patri ⁊ fili ⁊ ſpū ſcti: vere baptiſaret: vt de cō
ſecra. d. 4. c. retulerunt. Ubi papa reſpōdet de ſa/
cerdote q baptiſauit in noie patria ⁊ filia ⁊ ſpūſſctā
Si hoc fecit ex impitia lingue latine non intēdens
ponere errorē: vere baptiſauit. Si aūt eſſet tal' cor/
ruptio ꝙ nō remaneat ſignificatio: nec ſm prima/
riam impoſitionē: nec ſm accomodationē. Certe
impedit virt⁹ baptiſmi. ¶ Sexto videndū de trā/
ſpoſitiōe ỽborū. Si talis trāſpoſitio fiat ꝙ mutet
ſenſum oīonis quē hꝫ ex vi ordinis ỽborꝫ ſic ipedi
tur ỽtus baptiſmi. vt ſi dicat. Ego prīs ⁊ filij ba/
ptiſo te in noie ſpūſſcti. Q: ex vi iſti⁹ ordinis verbo
rū ſenſus eſt. Ego q ſuꝫ prīs ⁊ filij: in noie applica
tur ſolū ſpūſſctō: iō nō ē ibi baptiſm⁹. Si aūt talis
trāſpoſitio nō variet ſenſuꝫ oīonis ⁊ nō fiat p ma/
litiā: nō ipedit baptiſmū. vt dicendo. Ego baptiſo
te in noie ſpūſſcti ⁊ filij ⁊ prīs. Si nō fiat ex malitia
nō tollit baptiſm⁹. Si aūt fieret ex malitia ipedit
baptiſm⁹: q: intēdit mutare formā eccl'ie. ¶ Seqͥ/
tur de forma pꝑinqͣ baptiſmi videndū: ad cui⁹ eui Z
dentiā ponit iſta r'la. Forma baptiſmi pꝑinqͣ ē p/
latio determiatorꝫ ỽborū pfecta r'la: prima: ſerio/
ſa: integra nullo addito. vbi ponunt qͣtuor ɔditio
nes. Pria ꝙ ſit ɔtinua: nā nō dꝫ eē notabilr inter/
pollata vt dictū ē. Nō eīn dꝫ poni i medio ſaltē qđ
interrūpat actū ⁊ intētionē. Scđa ɔditio ē ꝙ ſit ſe/
rioſa ⁊ nō trāſpoſita: q: trāſponere ỽba ſcienter eſt
pctm̄ gͣue vt dictū ē ſupra. Tertia ɔditio ē ꝙ ſit inte
gra q: ỽba nō dn̄t eē corrupta vt dictū ē. Quarta
ꝙ nihil addat de qua additiōe ēt eſt dictū ſupra.

¶ Prima concluſio.

A Neceſſe eſt baptiſandū ī baptiſmo im-
mergi vel aſpergi a miniſtro: vnde ſic
dico ad ꝯcluſionē. Quod baptiſmus ſo-
let dari duobus modis. vel ꝑ immer-
ſionē: vel ꝑ aſperſionē: vnde nō eſt ne-
ceſſe ꝙ ſemper paruuli immergantur. Ad quod eſt
argumentū ꝙ apli baptiſantes plura milia homi-
num in vna die ſicut habet̄ Actu. 3. Nō poterant
omnes mergere in aqua. Vñ dicēdū ꝙ ſi vel ꝓpter
debilitatē ſacerdotis vt ſi eſſet debilis ſic manibus
ꝙ nō poſſet puerū mergere: vel propter modicita-
tem aque: vel q2 eſt ꝯſuetudo patrie: vel q2 puer ē
debilis. tunc ſufficit aque aſpſio. Vel ſi non poſſit
puer totaliter aſpgi: q2 nondū eſt natus: ſed ſemi-
natus: ita ꝙ ſolū oſtenderet caput: ꝛ nō poteſt mulier
ꝑnimia debilitate puerū emittere ꝛ iſtat hora mor-
tis. In tali caſu neceſſe eſt vt exerceat̄ baptiſm⁹ ſo-
B la aſpſione ſuper caput eius. ¶ Sed eſt dubium.
Quotiēs debet immergi baptiſandus. Dico ſicut
determinat mgr̄ ſent. d. 3. Fieri dz ſm modū variū
eccleſie vel ſemel vel tertio. Nā patet ex verbis ſan-
ctorū ꝙ vnica immerſio ſufficit ad veritatē ſacra-
menti: ꝛ trina cōgruit. Vñ ꝓpter cauſas diuerſas:
in diuerſis eccleſijs inoleuit diuerſa cōſuetudo im-
mergendi ſemel vel ter: vnde de cōſec. d. 4. Ex ꝯci-
lio toletano. c. de trina merſione: ꝛ. c. ꝓpter vitan-
dum ſciſmatis ſcādalū vel heretici dogmatis vſuz
ſimplam teneamus baptiſmatis merſionez. Unde
canones determinātes de merſiōe diuerſas cauſas
ꝛ ꝯſuetudines attēdunt. Unde de cōſec. d. 4. c. De
trina immerſione ait Grego. De trina immerſione
Gregori. baptiſmatis: nil verius reſpōderi poteſt ꝙ ipi ſenſi-
ſtis: q2 in vna fide nihil officit ſctē eccleſie ꝯſuetu-
do diuerſa. Nos aūt qui q2 in tribus ſubſiſtentijs
eſt vna ſubſtantia: repꝛehenſibile eſſe nullatenus po-
teſt infantē vel ter in baptiſmo: vel ſemel immerge-
re. quia in tribus immerſionibus ꝑſonarū trinitas
ꝛ in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.
C ¶ Ideo dicendum ꝙ ſm ꝯſuetudinē eccleſie. trina
debet eſſe immerſio. Quāq3 tamē ꝛ in alia eccleſia ꝓ-
pter hereſim vitandā: q2 ſ. heretici ter dogmatiſa-
bant fieri: vnicā fecerunt immerſionē. Et ſi diceret̄
ꝙ ſacri canones apoſtolorū ordinauerunt ter im-
mergi: in quibus nō poteſt diſpenſari. vñ de conſe.
d. 4. Si quis pſbiter. dicit̄ hic. Si ꝗs preſbiter vł
epūs non trinā merſionē vnius miſterij celebret: ſed
ſemel immergat ī baptiſmate: qđ dari a quibuſdā
iubetur in morte dñi. i. in inuocatione mortis dñi
deponat̄. Ergo nullo modo debet fieri ſolum vna
immerſio: ſed trina. non enim dicit dñs in morte
mea baptiſate. Ad iſtđ dico ꝙ illa pena depoſitio-
nis non infligitur: quia baptiſat vnica immerſio-
ne: ſ3 q2 mutabāt formā q2 baptiſabāt in noīe paſ-
ſionis xpi. iđ dz nō eē dicit xps in mea paſſiōe ba-
ptiſate. Ideo rōne mutatiōis forme infligebat̄ pe-
na. ¶ Sed eſt dubium. Si quis faceret binam im-
merſionem vel quaternā: vel quinam. vtrum eſſet
baptiſatus. Et videtur ꝙ non: q2 tinctio eſt de ſub-
ſtantia baptiſmi ſicut ꝛ forma. Et cū non ſit baptiſ-
mus niſi obſeruata forma vnica. Non erit ſimili-
ter baptiſmus niſi obſeruato modo mergendi: vt
ſcilicet ſemel vel ter fiat ſm modum ordinatum ab
eccleſia. Dico ꝙ cum immerſione requiritur pꝛola-
tio verborum facta modica interpollatione vel nul-
la. Si nulla in prima lotione baptiſatus eſt. Si au-
tem verba durarent ſolum vſq3 ad binam immer-
ſionem. In ſcđa immerſione verbis cōpletis eſſet
baptiſatus: ꝛ ſic de alijs. Unde cum immerſiones
debeant correſpondere ꝓlationi verborum cōſtat
cū3 verba debeāt modica vel nulla interpollatione
ſeu pauſatione vel interuallo proferri: non poſſunt
eſſe plures immerſiones. ſ. x. vel. xij. Quia ſi verba D
forme preſcripte ita diu pronunciarentur: talis vox
nō eſſet articulata. i. bene ordinata: nec bene per ſyl-
labas pronunciata. Dicit ergo magiſter Alexand.
de al. ꝙ ſiue trina immerſio ſiue vna: ſiue quaterna
fiat alijs obſeruandis obſeruatis: vt intentio recta
ꝛ forma verborum recta ꝛ preſcripta: pronunciata
indebita articulatione. i cum debitis litteris ꝛ ſyl-
labis: pronunciata cum debita coniunctiōe littera-
rum. Et tunc eſt verus baptiſmus ſeu ſit in qua-
tuor ſeu in quinq3 immerſionibus. Tñ grauiter pec-
caret que non obſeruaret modū ſtatutum ab eccle-
ſia. Ideo dico ad argumentum factum in oppoſitū
ꝙ non eſt ſimile de forma ꝛ de immerſione. Quia
vnica eſt forma baptiſmi a dño noſtro iſtituta: ꝛ iđ
non poſſunt eſſe plures forme. Sed ablutio ꝗuis
ſit de eſſentia ſeu ſubſtantia baptiſmi. tñ non eſt de-
terminata ſub certo numero. Ideo poteſt eſſe vni-
ca vel plures cum alijs requiſitis ad baptiſmum.
Forma autē vnica eſt ordinata: ideo non eſt ſimile
Et ideo: q2 illa immerſio non erat numero determi-
nata: ideo ſtatuit fieri immerſio trina: vel vnica vel
bina: vel quaterna: ſicut magis congruit. Tñ quia
ibi ſignatur trinitas perſonarum cū dicitur: in no-
mine patris ꝛc̄. Ubi exprimunt̄ tres ꝑſone. Et qñ
dicitur in nomine in ſinglari: exprimitur vna diuini-
tas. ideo congruentius eſt facere trinam immerſio-
nem ad ſignificandum trinitatem. Vel vnicam: ad
ſignificandum vnitatem. Vel etiam illa immer-
ſio ſignificat immerſionem corporis chriſti in ſe-
pulcro qui fuit immerſus tribus diebus. Ideo in
trina immerſione: tres dies ſepulture dñice ex-
primuntur. Ideo ſancta mater eccleſia vtitur tri-
na immerſione: quia ſignificatione magis congruit
cum ſignificet trinitatem: etiam tres dies domini- Gregori.
ce ſepulture. et reſurrectionem tertio die factaz. Un-
de de primo ait Gregorius. Trina immerſio eſt ſi-
gnificatiua miſterij trinitatis: ꝗtum ad efficaciam Auguſti.
in ſignificando conuenit. De ſecundo ꝛ tertio Au-
guſtiñ. omeli. 2. et habetur de conſecratio. diſt. 4.
Poſtꝙ nos credere ꝓmiſiſtis. Tertio capita noſtra
in fonte ſacro immerſimus: qui ordo baptiſmatis:
duplici miſterij ſignificatione celebratur: Recte eñi
tertio merſi eſtis qui accepiſtis baptiſmū in nomi-
ne Ieſu chriſti qui tertia die reſurrexit a mortuis.
Illa enim immerſio repetita tertio: typum exprimit
dominice ſepulture: per quam chriſto ſepulti eſtis
in baptiſmo. Et etiam chriſto reſurrexiſtis in fide: Ambro.
vt peccatis abſoluti: in ſanctitate virtutum chri-
ſtum ymitando ambuletis. ¶ Item Ambroſi. li-
bro de ſacramē. Interrogatus es. Credis in deum
patrem omnipotentem: Et dixiſti credo: ꝛ merſus
es: eo ꝙ ſepult⁹ es peccato. Interrogatus iterum:
credis in dominum Ieſum chriſtum et in crucem
eius: et dixiſti credo: iterum merſus es: ꝛ ſic chriſto

cõſepultus: qui em̄ cū xp̄o ſepelitur: cū xp̄o reſurget. interrogat⁹ es iterū. Credis in ſpm̄ſcm̄. Et dixiſti credo: ⁊ tertio merſus es: vt multiplicē culpā: multiplex ſpūſctī gratia in trina immerſione abſolueret: ⁊ in trina ꝯfeſſione crederēt. Hec aūt aſſignatio cõuenit paruulis ⁊ adultis. Paruulis q̄tuꝫ ad duo prima mēbra. Q̄tum vo ad tertiū ꝯuenit adultis qui ab oībus pctīs ſeu originali ſeu actuali q̄tūcunq; fuerit enorme abſoluit̄ ⁊ lauatur per baptiſmum: ideo trina immerſio eſt magis cõgrua.

¶ Primum documentum.

A Chriſtus aliquā poteſtatē ſibi retinuit in baptiſmo: quā nulli cõicauit. Pro cuius declaratiõe eſt ſciēdum ꝙ multiplex eſt poteſtas in baptiſmo. Prima eſt auctoritatis que eſt principalis poteſtas: auctoritatiue dimittēs pctā. Scd̄a eſt ptās cooperationis vt homo cooperet̄ deo in abſolutõe interiori. ſ. in remiſſione peccati ⁊ infuſione grē: ſicut cooꝑatur homini in ablutione exteriori. Tertia eſt poteſtas excellentie quaſi ſine clauē media. Et iſta poteſtas

B excellentie attendit̄ q̄tū ad tria. Primo ꝙ merito paſſiõis eius: hꝫ efficatiā baptiſmus: nõ aūt merito alicui⁹ baptiſantis. Vn̄ nõ melior eſt baptiſm⁹ q̄tū ad ſubſtantiā: datus a bono miniſtro q̄ a malo. Scd̄o attendit̄ iſta poteſtas q̄tū ad hoc ꝙ xp̄s ſine ſacramēto: ſacramēti conficere poterat effectū: quaſi deus ⁊ ſacramētoꝝ inſtitutor: ꝙ de alijs non eſt verū: qꝛ nullus pōt cõficere ſine materia. ſ. panis: ⁊ ſine forma verboꝝ: ꝙ xp̄s bene poterat. Tertio attendit̄ q̄tum ad hoc ꝙ ad inuocationē eius dabatur remiſſio peccatoꝝ in baptiſmo in ꝑmitiua eccleſia. Et ideo iſta poteſtas vocat̄ poteſtas excellentie. Quarta eſt poteſtas miniſterij que ꝯfertur in ordine ſacerdotali. ⁊ poteſtate clauiuꝫ miniſtris eccleſie. Quod xp̄s poteſtatem aliquam in baptiſ

C mo ſibi retinuit quā nulli miniſtro baptiſanti cõicauit: fuit poteſtas auctoritatis. Que nūq̄ fuit cõicata alicui: qꝛ nullus habuit auctoritatē dimittendi pctā ⁊ cõferendi grām. Et iſtā habuit xp̄s inq̄tum de⁹: ſed nõ in q̄tū homo. Scd̄a vero ptās que eſt cooꝑationis. ita cooꝑetur deo in ablatione ⁊c̄. Iſta cooꝑatio pōt intelligi dupliciter. Aut ꝙ cooperetur ad deletionē pctī tanq̄ agēs ꝑticulare ex ſua actione adiuuās ad delendū ⁊ remittendū peccatū ꝓpria virtute. Et hoc eſt impoſſibile: qꝛ talis poteſtas non poteſt cõicari ſacerdoti. Alio modo cooperat̄ miniſterialiter diſpēſando ſacramenta: ⁊ ſic talis poteſtas pōt cõicari baptiſanti. Sed vtrū

D ſacerdos poſſit dimittere pctā. De hoc videbit̄ in materia de penitentia. Quantū vero eſt de poteſtate miniſterij que cõfert̄ in ordine ſacerdotali: ⁊ poteſtate clauium miniſtris eccleſie. vſus tamen poteſtatis in baptiſmo oībus conceditur in neceſſitate quod em̄ ſolis ſacerdotibus cõmittitur ex officio: alijs conceditur ex diſpenſatione neceſſitatis. Prima poteſtas ⁊ ſcd̄a q̄tum ad actionē in ꝓpria virtute: nec quo ad operationē actionis dei: ſoli deo conueniūt: nec illas dare pōt alijs. Tertia aūt poteſtas excellētie: ſoli xp̄o cõuenit. nec puro hoī pōt cõuenire. Et hāc ptātem nõ potuit dare xp̄s diſcipulis ſuis. Eſt t̄n alia poteſtas excellentie: quā dare potuit ſuis ſuis. ſ. vt demonſtraretur baptiſans in aliquo ſigno. Unde glo. ſuper illud ne quis dicat ꝙ in noīe meo baptiſati eſtis: dicit. Poterat q̄dem Ihūs baptiſmi ſui poteſtatem dare alicui vel aliquibus ſuis ſuis: vt quēadmodū ꝑ virgā florētem demõſtratus eſt aarõ. ita ꝑ aliqđ ſignū demõſtrarentur excellētioris dignitatis miniſtri: ⁊ diſpēſatores miniſterioꝝ q̄ baptiſarent. Sicut poteſtate inuocationis ꝙ ſimiliter fuit ipſius: qꝛ ad inuocationem nominis xp̄i baptiſabant̄ hanc poteſtatem inuocationis xp̄i: in qua inuocatione baptiſarent contulit xp̄s diſcipulis. Et potuit cõicare po- E

teſtatem diſcipulis vt baptiſarēt in noīe Pauli vel petri. Sed nunq̄ cõtulit. Et de iſta ptāte intelligit̄ verbū Augu. ꝙ dn̄s potuit ꝯferre apoſtolis ptātem: ſed non cõtulit. Vn̄ glo. 1. Cor. 1. Super illō

diuiſus eſt xp̄s. Non a petro petrini: ſed a xp̄o dicunt̄ xp̄iani ne eſſet ſpes in hoīe: qꝛ maledict⁹ homo qui ſpem ſuā ponit in homine. Et ne eſſent tot baptiſmi quot ſerui. Miniſteriū baptiſandi dedit xp̄s ſeruis ſuis: ſed poteſtatem ſibi retinuit. Quā ſi vellet poterat ſeruis ſuis dare: vt daret baptiſmuꝫ ſuū tā vice ſua ⁊ noīe ſui. Et ptātem ſuā poterat cõſtituere in aliquo ſeruo: vt tanta vis eſſet in baptiſmo ſerui q̄tā vim habet baptiſmus a dn̄o datus. Sed hoc noluit vt in hoīe non eſſet ſpes baptiſatorum. noluit em̄ ſeruum ſpem ponere in ſeruo. Ba- F

ptiſat em̄ ſeruus vt miniſter: baptiſat autē dn̄s tāq̄ poteſtatē habens. Et vt dictum eſt potuit hanc

poteſtatē dare ſeruo: ſed noluit. Si em̄ daret hanc Nota.

poteſtatē ſeruis: tot eſſent baptiſmi quot ſerui. Vt quomodo dictus eſt baptiſmus Iohānis: ſic diceretur baptiſmus petri vel pauli. Ille em̄ baptiſm⁹ Matho.

iohānis dictus eſt. dicente ipſa veritate. Mathe. 3. quādo interrogauit iudeos. Baptiſm⁹ iohānis vn̄ eſt. Ergo ne tot baptiſmi dicerentur quot ſunt ſerui: ſibi retinuit dn̄s poteſtatem baptiſandi: ſed ſeruis miniſterium dedit. Et inde eſt ꝙ nemo baptiſans dicit. Baptiſmus meus eſt. Cū t̄n dicat euāgelium meum: ſapientia mea: gloria mea. licet hec ſint a deo: in quibus differētia eſt. in hijs enim ali⁹ alio doctior eſt. Et alius alio melius operatur in euangeliſando: nec ſunt oēs equali ſapientia prediti. Alius autem alio: non magis nec minus baptiſatus eſt: ſiue ab inferiore: ſiue a ſuperiore baptiſetur: ſiue a malo: ſiue a bono miniſtro: q̄tum ad ſub G

ſtantiam baptiſmi. ¶ Et ſi diceretur ꝙ non potuit eis dare illam poteſtatem: quoniaꝫ poteſtas dei ⁊ diuina eſſentia ſunt idem: quia non eſt aliud in deo poſſe ⁊ eſſe. Si ergo potuit eis dare poſſe: potuit et eis dare ꝙ ipſi eſſent quod ipſe eſt: ꝙ non eſt verū. Dico ad hoc ꝙ deus non potuit dare ſeruis ſuum eſſe: vt ipſi eſſent ſicut ipſe eſt. Tamen potuit eis dare poteſtatem baptiſmi ſcilicet poteſtas remittendi peccata. Potuit ergo eis dare auctoritatem baptiſ H

mi quibus dedit miniſterium. ita tamen ꝙ ipſe ꝑncipalis exiſteret actor. Poteſtatem vero que ipſe eſt ſeu poſſe ſuum quod eſt ſuum eſſe: eis potuiſſe dare non dicimus: qualiter dicimus eum nobis ſcire dediſſe quod ipſe ſcit: et dediſſe ꝓphetis ſcientiā futurorum quam habet. Non ꝙ dederit nobis eſſe quod habet: vel prophetis ſcientiam que eſt eſſen-

tia diuina. Sed ꝙ nobis dedit per gratuitam gra-
tiam: ſcire quod ipſe ſcit per naturam. Et prophe-
tis dedit gratiam: ⁊ ſcientiam futurorum ſcire q̄d
ipſe nouit ab eterno. Alij dicunt poteſtatem baptiſ
mi vt in nomine eorum daretur baptiſmus in quo
fieret reſponſio peccatorum: ſicut fuit in nomine xp̄i
⁊ hoc potuit dare ſed noluit: hec gloſa vſq; hic.
Sed ſi diceretur ꝙ deus poteſt cōmunicare omni
potentiam ad remittendum peccata: nam ſcientia
eſt proprium dei: ſicut omnipotētia. Sed deus po
teſt communicare omniſcientiam: ergo etiam omni
potentiam: ſicut fuit de anima xp̄i cui fuit commu
nicata ſibi omnis ſcientia. Similiter anime beate
habebunt ſcientiam omnium: quando erunt plene
beatificate: ergo creature create poteſt communica
re omnipotentiam ſicut omniſcientiam: deus con-
tulit creaturis corporalibus poteſtatem curandi a
morbis corporalibus: eadem rōne potuit vt vide
tur dare ſpiritualibus vt ſctis poteſtatē purgandi
a morbis ſpūalibus. Itē plus eſt eijcere demonem
ꝙ̄ ſacramēta per ip̄m. cū igit̄ deus dedit ſctis pote
I ſtatem eijciendi demonem: poteſt dare poteſtatem
eijciendi ſacramenta per ip̄m. ſ. peccata. Itē vt ſu-
pradictum eſt in gloſa. prime ad Corin. 1. c. quam-
uis deus non poteſt dare poteſtatem que ipſe eſt:
poteſt tamē dare poteſtatē quā ip̄e habet. ſ. ptātē
remittēdi peccata. Ad iſta argumenta reſpondet̄.
Ad primum q: deus poteſt dare omniſcientiā: er-
go pōt dare oīpotentiam. Dico ꝙ nō eſt ſile: aīa xp̄i
nata eſt ſcire oīa. Sciētia aūt oīm nō eſt ꝓpriū dei.
Scientia oīm eſt portio quā cōſeqmur ex intuitu
in libro vite ſm q̄d dicit Grego. q̄d eſt q̄d non vi-
Gregor. dent q̄ vident videntē oīa. Nō eſt aūt aīa nata poſ
ſe oīa. Hoc aūt eſt ꝓpriū deo. Uel pōt dici ꝙ ſicut
deus nō poteſt cōicare omnipotentiā ſuā: q: tunc
talis creatura eſſet deus: ſed bene cōicare multam
potentiam q̄ erit per participationē: non tn̄ pōt cō
municare omnipotentiā. ¶ Sic dico in ꝓpoſito ꝙ
deus non pōt cōicare omnē ſcientiā: quia tūc crea-
tura eſſet equalis deo in ſcientia: q: nō omnia que
ſcit deus ſciunt creature: ſed bene dico ꝙ pōt cōica
re ſcientiā ſm bn̄placitū ſuū. Et illa ſciētia ē ſciētia
ꝑ participationē: ⁊ de⁹ eſt ſpeculū voluntariū: ⁊ de
monſtrat de ſcientia quantū vult: ⁊ ab extra ſemꝑ
agit finite: ⁊ nunꝙ̄ infinitū cōicat niſi eſſet ibi pn̄s
diuinitas in eſſe reali per vnionem: ſicut in xp̄o q̄
fuit deus: ⁊ tamen inquantū homo non equat̄ deo
in ſcientia. ideo creatura inquantum creatura non
eſt oīſciens explicite: quāuis videndo deum ſcit oīa
implicite: quia omnia in deo cōtinentur: licʒ nō ſcit
omnia explicite: q: nulla creatura videt oīa in deo
K ⁊ iſta reſponſio eſt melior prima. Ad aliud quādo
dicitur ꝙ dn̄s contulit creaturis corporalib⁹ vir-
tutem curandi morbū corporalem. dicit quidā do-
ctor magiſter Alexander ꝙ herbe vel lapides ⁊ hu
iuſmodi nō curāt oīno corpora. hoc eſt oīno nō ha
bent rōnem cauſe efficiētis reſpectu ſanitatis corpo
ris: ſʒ pot⁹ aut nō excitāt aut roborāt naturā cū ap
ponunt̄ q̄ roborata morbū expellit. Ut qñq; medi
cina aſſumpta attrahit ſibi humores neceſſarios q̄
ſunt in corꝑe quā ſibi contrariā infirmitatē cū hūo
rib⁹ attractis expellit natura. Et ſic efficit̄ ſanitas
in homine. Uñ medicina nō eſt cā ſanitatis ꝑ ſe: ſʒ

ſit quodāmodo. Ideo nō eſt ſile de curatiōe ſpūali
q: de⁹ ordinauit corꝑalia iſta vt deſeruirēt neceſſi
tati hūane quantū eſt ex ꝑte corꝑis: ſed ordinauit
vt inter ip̄m ⁊ aīam rōnalē nihil eſſet mediū. ſ. vt ꝑ
ficiens effectiue. Sed videt̄ mihi ꝙ ſalua reuerētia
doctoris nō videt̄ verū. Primo cū dicit ꝙ herbe vl̄
lapides: ⁊ hmōi pot⁹ excitāt vel roborāt naturam:
qñ apponunt̄: ⁊ expellūt nocumēta nociua ⁊ natu
ra inducit ſanitatē: ⁊ ſic medicina nō eſt cā ꝑ ſe ſa-
nitans. Sʒ ꝙ̄ꝙ̄ medicina ꝑ ſe nō ſit ſanitans cā: di
co tn̄ ꝙ ex ſua virtute ſibi cōicata a deo in ſua natu
ra effectiue ſe hʒ ad ſanitatē: quāuis de⁹ ⁊ natura
principaliter operent̄: tn̄ nec de⁹ nec natura opa-
rent̄ niſi miraculoſe niſi mediāte medicina. Et ſi- E
cut medicina ⁊ virt⁹ rerū medicinaliū expellit ma-
lum: vt malos hūores: ita inducit ſanitatē: q: eī⁹ ē
inducere ſanitatē: cui⁹ eſt expellere malū. Cū ergo
ꝑ predictū doctorē: medicina expellit malos hūo-
res q̄ ſunt cā mali: ergo expellit malū: ⁊ inducit ſa-
nitatē: q: q̄cq̄d eſt cā cauſe: eſt cā cauſati. Tn̄ prin-
cipalis actor eſt de⁹ ⁊ natura. Et cū dicit nō eſt ſile
de morbo ſpūali: q: de⁹ inter aīam ⁊ ip̄m nō voluit
habere mediū. Iſtud nō eſt bn̄ dictū: q: de⁹ mediā
tib⁹ angelis multa cōfert aīabus: Itē mediāte bea
ta ꝟgine ⁊ ſctis: deus dat multa bona ſpūalia. Itē
mediātib⁹ ꝟtutibus ⁊ meritis de⁹ multas aīas di
tat ſpūalib⁹ bonis. Itē mediātib⁹ ſacramētis: mul
ta ergo media ponit deus inter animam ⁊ ip̄m ad
bn̄ficandū ip̄am aīaʒ. Et iō dico ꝙ quodāmodo ē
ſile de ip̄is corꝑalibus inducētib⁹ ſanitatē ⁊ hn̄ti-
bus virtutē curādi a morbis: q: ſicut ꝑ virtutē cōi
catam illis expellūt malū ⁊ inducūt ſanitatē: tamē
principalis actor eſt deus q̄ dedit a natura talem
virtutē. Itē ſicut de⁹ ſupnaturaliter poſſet cōicare
ſue creature rōnabili ptātem curādi a pctō: quāuis
ip̄e eſſet principalis actor: tn̄ illō poſſe ſi cōicaret L
creature: ex hoc nō ſequit̄ ꝙ cōicaret ſibi oīpoten-
tiam: q: oīpotētia dei nō exiſtit in remittēdo pctā:
nōne ip̄e dicit p̄latis eccl̄ie: quecūq; ſolueritis ſuꝑ
terrā erūt ſoluta ⁊ in celo ⁊c̄. Et alibi q̄ dimiſeritis
erūt dimiſſa: ⁊ quecūq; retinueritis erūt retēta: ergo
pōt dare ſuā potentiā dimittēdi pctā: quāuis non
poſſit dare oīpotētiā. Et ſic pʒ ꝙ ſicut de⁹ dedit na
turali creature ꝙ naturalr̄ poſſit curare: ita ſupna
turaliter pōt dare rōnabili creature curādi a mor-
bo ſpūali: quāuis ip̄e ſemꝑ remaneat actor princi
palis. Ad aliō argumētū de expulſiōe demonū: di
co ꝙ vtrūq; p̄t dare de⁹. ſ. ptātē expellēdi demōes
⁊ curādi a morbo ſpūali. tn̄ aliter ē de expulſiōe de
monū: ⁊ aliō ē de ptāte curādi a morbo ſpūali: nā
morb⁹ pcti ē offenſa dei: ⁊ expulſio gr̄e. iō ſol⁹ dei
eſt i ꝟtute ꝓpria remittere pctm̄ ⁊ infundere grām
iō nulla creatura i ꝟtute ꝓpria pōt infundere grāʒ M
⁊ curare a morbo ſpūali cū ſit offenſa diuine ꝑſone
Aliq̄ tn̄ creatura i ꝟtute ſua ꝓpria naturali poſſʒ
expellere demonē. Itē pʒ de angelis bōis q̄ ſūt ma
ioris ꝟtutis ꝙ̄ demōes: ⁊ tn̄ angeli nō poſſent ꝓ-
pria ꝟtute curare a morbo ſpūali: nec īfundere gra
tiā diuinā. ⁊ iō maioris ptātis ē curare ab infirmi-
tate ſpūali ⁊ remittere pctā ꝙ̄ expellere demones.
Et tn̄ de⁹ pōt dare vtrāq; ptātē: ⁊ expellēdi demo
nes ⁊ remittēdi pctā. Nā legit̄ de ſctō Michaele
ꝙ deus dedit ſibi illā ptātē remittēdi pctā. vt dicit Micha.

magr̄ guillerm⁹ pariſi. Nõ ergo repugnat dare talẽ
ptatẽ ⁊ maiorẽ adhuc: dũ tñ ille remaneat ꝑncipal'
actor. nec ex hoc ſeq̄tur qḋ cõicet ſuã oĩpotẽtiã: q̄ꝛ
ſua oĩpotẽtia ẽ circa ĩfinita. Infinitatẽ aũt nõ põt
attribuere creaturis. iḋ nõ põt dare creature oĩpo
tẽtiã q̄ꝛ illa ẽ infinita: ⁊ ſic pꝫ rñſio ad argumentũ.

¶ Sequit̃ primũ correlarium.

Olis preſbiteris baptiſandi cõuenit
auctoritas niſi mortis vrgeat neceſſi
tas. Iſtud correlariũ ꝓbatur. Nã
A dicit Iſid. conſtat baptiſma ſolis ſa
cerdotibus eſſe traditum: eiuſq; mi-
ſterium: nec ipſis diaconibus licitũ
eſt explere abſq; epiſcopo vel preſbitero. Qḋ ſi dia
conibus non eſt licitũ q̃tomagis nõ eſt laicis licitũ
ergo ſolum ſacerdotib⁹. de cõſec. di. 4. capitulo. cõ
ſtat: hec habet̃ auctoritas. Itẽ de cõſec. di. 4. c. mu
lieres. habet̃ ex cõcilio cartha. Mulieres q̃uis do
cte et ſancte: viros in conuentu docere vel aliquos
B baptiſare non preſumãt. Scḋa pars cõcluſionis
probatur. ſ. ꝙ vrgente neceſſitate: layci poſſunt ba-
ptiſare. vñ de cõſec. di. 4. capitulo. i neceſſitate. Et
allegatur aug. ad fortunatũ. vbi ḋ: Cum epiſcopi
aut preſbiteri aut quilibet miniſtrorũ non cõueni-
unt et vrget periculũ nec ſine iſto ſacramẽto hanc
vitã finiant: etiã laycos ſolere dare ſacramentũ qḋ
acceperunt ſolem⁹ audire: ergo neceſſitate vrgente:
layci baptiſare poſſunt. Nunc etiã paganus et he-
reticus poſſent baptiſare. Vñ de conſec. di. 4. capi-
tulo. Romanos. Et allegat̃ Iſido. vbi dicit̃. Roma
nus pontifex non hominẽ iudicat qui baptiſat: ſed
ſpiritũ dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi lꝫ pa-
ganus ſit qui baptiſat. Item de cõſec. di. 4. capitu
lo. baptiſm⁹. Et allegatur aug. ſuper ioh. Vbi dici
C tur qḋ facit malus miniſter vbi eſt bon⁹ dñs: ſolis
radius cõtaminari nõ põt tranſiens per lutum: ſic
nec ſacramentũ tranſiens per malũ miniſtrum. Itẽ
ibidem dicitur in fine capituli. Non timeo adulte-
rum: non ebrioſum: nõ homicidã: colũbã attendo
per quã mihi ḋ: hic ẽ qui baptiſat. Ideo cõcludit̃
in articulo neceſſitatis quilibet põt baptiſare. Nã
baptiſmus qui datur xp̄i eſt: et xp̄s ẽ qui baptiſat.
Nec per quecunq; detur: dũmõ intendat qḋ facit
eccleſia. Non ergo ſolis ſacerdotib⁹ eſt conceſſum
baptiſare: verũ q̄ꝛ aliud ẽ eẽ licitum ex officio ſuſce
pto. Et aliud eſt eſſe licitum ex ſtatuto vrgente pe-
riculo. Primo mõ licitũ ẽ ſolis ſacerdotib⁹. Scḋo
modo licitum eſt alijs ex diuina diſpenſatiõe in-
teruenient ſtatuto cũ vrget periculũ. Verũ eſt tñ
ꝙ preſente p̄ſbitero nullus debet baptiſare. Nec
diaconus nec ſubdiacon⁹ et deinceps. Et ſi preſbi
ter deeſt. et preſens ſit diacon⁹: nullus eo inferior
dꝫ baptiſare. Et ſi abſit diacon⁹ ⁊ ſubdiacon⁹ ſit p̄
ſẽs null⁹ inferior ſubdiacono dꝫ baptiſare. Et ſic ḋ
acolito: et poſt de clerico. Q̄ꝛ null⁹ laycus põt ba-
ptiſare preſente clerico. Nec mulier p̄ſente viro nec
preſente muliere vel alia perſona: pater et mater
debẽt baptiſare. In neceſſitate aũt oẽs poſſunt ba
ptiſare gradatim: vt dictũ eſt vt pꝫ de. cõſec. di. 4.
capitulo. ſanctũ eſt. ¶ Sed queritur ſi laycus ba-
ptiſaret ſine neceſſitate. Utrum paruul⁹ eſſet ba-
ptiſatus. Dico ꝙ ſic. Q̄ꝛ miniſter determinat⁹ nõ
eſt de eſſentia baptiſmi. Sed qui hoc faceret graui
ter peccaret: et deberet excõicari: et ab eccleſia preſcin
di. Et nunq̃ debet ꝓmoueri ad ſacros ordines: vt
patet extra de clerico nõ ord. vbi dicitur. Si nõ or-
dinatus baptiſauerit ſine neceſſitate: ab eccleſia de
bet preſcindi et nunq̃ ordinari.

¶ Secundum correlarium. A

Ali ſacerdotes poſſunt baptiſare:
ceteriq; mali: baptiſmũ poſſũt exer
cere. Iſtud correlarium ꝓbatur au
ctoritate magiſtri ſent. lib. 4. di. 5.
vbi ait ꝙ baptiſmus põt dari a ma
lis miniſtris ſicut a bonis. Hoc eti
am pꝫ ex decretis preallegatis in predicto correla-
rio. Sꝫ ſi diceretur: q̄ꝛ habet̃. Nu. 19. quicquid te
tigerit immũdus faciet imũdum. Item ad collatio
nẽ hu⁹ referũtur tria: q̄ꝛ in baptiſmo ſũt tria neceſ
ſaria. Materia debita: forma debita: et debit⁹ mi-
niſter. Sed ſi nõ fuerit materia debita. Vel forma
verborũ debita: non eſt baptiſm⁹. Igitur nec ſi de-
bitus miniſter defuerit. Sed vt dicit. Aug. et magi Auguſti.
ſter in littera. Iuſtos oportet eſſe per quos bapti-
ſatur. Item oratio amittit virtutẽ ſuam vitio orã-
tis: quare etiam verba ſacramẽtorum virtutem ſu
am amitterẽt ex malitia baptiſantis. ¶ Dico ꝙ de
us baptiſat ſeu mundat et miniſter ſimiliter. Sed
deus ſolus cõferendo grãm mundantẽ et ſanctifi- B
cantẽ cũ miniſtro et cooperando in miniſterio. Un
de auctoritas eſt a deo et miniſteriũ eo mõ quo di-
cetur ab eo qḋ per aliud operat̃ eſſe. Igitur deus
in ſanctificando eſt tota cauſa: et eſt in miniſterio
prima cã. Vñ hug. ſolus deus ſanctificat. Et bñ di Hugo.
cit. Q̄m ab ipſo oĩs ſctificatio et benedictio eſt. Et
tñ ſacerdos vt dei miniſter: miniſterialiter ſanctifi
cat et benedicit. Q̄m per ipſum q̄dam ſanctifica-
tio eſt et benedictio: que tñ a deo eſt auctoritatiue
et vt actor principalis ⁊ cooperator in miniſterio.
Hec hugo. Dicendũ eſt ergo: ꝙ de⁹ eſt actor grẽ
ſanctificantis: et cooperator in miniſterio: et per ip C
ſum operantur miniſtri. Quicquid igit̃ ibi eſt ſan-
ctificationis: a deo eſt: ꝓpter quod a quocũq; fiat
baptiſmus: plenum eſt ſacramentũ. Ideo reſpon-
detur ad rationes. ¶ Ad primum argumentũ. cũ
dicit̃ Quicquid tetigerit imundus etiã dico ꝙ ab
immũdo non miniſtratur ſacramentũ in q̃tum im
mundus eſt: ſed inq̃tum miniſter baptiſmi. Item
talis imundicia baptiſantis eſt in anima: et nõ po
teſt diffundi ab extra. Ideo nõ põt diminuere ba-
ptiſmũ nec baptiſatus mũdat̃ ab homine malo ſꝫ
a deo. Ideo ſicut radi⁹ ſolis tranſiẽs p lutũ nõ põt
cõtaminari: q̄ꝛ lutũ nõ hꝫ virtutem mũdandi ſuaꝫ
immũditiã radio ſolari: ſic ſacramentum tranſiẽs
per malũ miniſtrũ nõ põt pollui: q̄ꝛ malicia ſiue im
mũdicia baptiſantis nõ hꝫ virtutẽ cõtaminãdi ſa-
cramẽtũ in quo mũd⁹ dñs eſt. Et cũ dicit ꝙ immũ
dus quicquid tetigerit immundum ſit hoc eſſet ve
rum ſi immundus operaretur per immunditiam
ſed non ſic operatur: ſed operatur inq̃tum mini-
ſter dei: ⁊ ideo patet argumentum. Vel dicitur ꝙ
illa auctoritas intelligitur de immunditia legis ve
teris per contactum mortui vel ex aliquo alio. nam
ex illo tactu ⁊ immundi cadaueris fiebant imundi
⁊ debebãt expiari aqua luſtrationis non: autem lo
quitur de immundicia peccati. Ad ſcḋm dico ꝙ de
ꝯgruitate miſter dꝫ eẽ bon⁹: vñ aug. ⁊ habetur de cõ.
di. 4. capitulo. baptiſm⁹. Vbi ḋ iuſtos opꝫ eſſe per

quos baptiſatur:q2 iuſtos oportet eſſe iudicis mi/
niſtros ſi iuſte miniſtrare voluerint. Ex quo ſequi
tur ꝙ miniſtri ſacramentorū debebēt eē confeſſi et
ꝗtuꝫ eſt in eis eſſe in ſtatu gr̄e. Ideo debet habere
mundiciam propter multiplicē rationē: primo q2
eſt miniſter tanti iudicis mūdiſſimi. Vn̄ in pſalmo
Ambulās in via immaculata hic mihi miniſtrabat.
Secundo q2 eſt miniſter mundationis:q2 ſacerdos
baptiſans mūdat ī baptiſmo miniſterialiter. Ideo
debet eſſe mundus qui dat mundiciam. Item di/
gnitas mundandorum:q2 baptiſati ſunt filij dei:
templum ſpiritusſancti:ꝛ membra regis. Ideo nul
lus debet accedere ad tantam dignitatem īmūde.
Ideo congruum eſt ad euitandum peccatum vt ba
ptiſantes ſint mundi: tn̄ hoc non eſt de neceſſitate
nec tolleret baptiſmum ſi eſſet immundus. Unde de
conſe. di. quarta capitulo: Baptiſm⁹. Si aūt nolue
rint eſſe iuſti ſecurum me fecit magiſter meus de
quo ſpiritu eius dicis hic eſt qui baptiſat: ideo nō
E timeo adulterum:ebrioſum:homicidam. Columbaꝫ
attendo per quam mihi dicitur hic ē qui baptiſat.
Ad tertium de oratione dicitur ꝙ non eſt ſimile:q2
virtus data eſt a ſaluatore ipſis verbis ſacramen/
talibus non aūt verbis in oratione prolatis:ſed ta/
lis oratio habet virtutem ex meritis et virtutibus
Jacob. i. orantis et fide ꝛ deuotiōe. Ideo dicitur iacobi pri
mo. Poſtulet in fide nihil heſitans:q2 oratio eſt pi
us effect⁹ in deū direct⁹. Scd̄m aug. nō ſic eſt d̄ ver
bis ſacramentalibus: q2 non habent efficaciam a
F miniſtro ſꝫ a deo. Sed querit ſi ſacerdos miniſtrās
baptiſmum in peccato mortali peccet mortaliter.
Ad hoc reſpondet ſanctus thomas ꝙ ſm̄ vnā opi
niōnē probabilē quicunq; exiſtens in peccato mor
tali exhibet ſe miniſtrum eccleſie in quocunq; ſpiri
tuali peccat. ꝛ hoc cōfirmatur per auctoritatē dyo
niſij vt infra melius oſtendet. Et ideo ſacerdos ba/
ptiſans cum ſolēnitate quaſi miniſtrum eccleſie ſe
exhibēs peccat mortaliter. Si aūt ſimpliciter bapti
ſat in articulo neceſſitatis non quaſi miniſter eccle
ſie ſed ſicut vetula:baptiſare poſſet tunc in tali ne/
ceſſitate baptiſando non peccaret mortaliter:tn̄ in
G illo caſu deberet habere contritionē ꝛ intentionem
confitendi. Et ſi diceretur ꝙ quocunq; modo ba/
ptiſat peccat:cū dicat auguſtinus et allegatur de
conſ. di. quarta capitulo. Baptiſmus. Miniſtros
Augusti. iuſtos oportet eſſe per quos baptiſatur. Si ergo
non iuſti qui baptiſant:ergo ſemper peccāt. Dico
ꝙ iſta auctoritas itelligit̄ de illis qui baptiſant vt
miniſtri eccleſie ſolēniter ꝙ peccāt mortaliter:ideo
ſubditur in auctoritate iuſtos oportet eē tanti iudi
cij miniſtros. De alijs aūt qui nō vt miniſtri eccle/
H ſie baptiſāt oportet illos eſſe iuſtos de cōgruitate
et non de neceſſitate. Ideo tales non peccant ba/
ptiſando. Et ſi diceretur ꝙ cū eucariſtia nō ē ma
ioris efficatie ꝗ̄ baptiſmus ſed quomodocunq; ce
lebretur ſacramentuꝫ eucariſtie ſiue in neceſſitate
ſiue extra neceſſitatem celebrans in peccato morta
li peccat mortaliter vt patet prima ad corinthio.
11. ergo a ſimili de baptiſmo. ❡ Ad iſtud reſpon/
deo ꝙ ſecus eſt de baptiſmo et de eucariſtia:q2 ſa
cramentum eucariſtie nunꝗ̄ confici pōt niſi a mi
niſtris eccleſie ſacerdotibus rite ordinatis:et ideo
aliquis celebrans illud ſacramētum ſemper ſe exhi
bet miniſtrum eccleſie: et ideo indigne celebrās ſem
per peccat mortaliter. Et iterum ſacramentum eu/
chariſtie non eſt neceſſitatis ſicut baptiſmus: ideo
ſemper ſolemniter oportet celebrare aliter peccat
mortaliter. Et ſi diceret̄ ꝙ ſacerdos ex officio ſuo
habet baptiſare ꝛ ideo exercendo officium non pec I
cat:et iſta eſt opinio magiſtri alexādri dehalis:et re
ſpondet ſanctus thomas ꝙ ꝗuis ex officio ſuo cō/
petat ſibi baptiſare:tamen officiū ſuū iuſte debet
exercere:ſicut ꝗuis ex officio ſacerdotis competat
celebrare tamen digne debet celebrare:aliter peccat
mortaliter:ſic eſt in baptiſmo:hec dicit ſanctus tho
mas in ſententia in quarto ſcripto. di. 6. articu. 2.
queſtione quarta.

❡ Tertium correlarium.

Ertiū correlariū eſt iſtud:per bonū
miniſtrum vel malum baptiſmus
equaliter datur: ꝗuis ꝑ bonū ba/
ptiſatus in aliquo melioratur. Pri
ma pars correlarij probatur. Nā
dicit auguſtin⁹ contra donatiſtas A
tn̄ valet baptiſmus per hominem contemptibilem Augusti.
ꝗtum valuit per apoſtolos:non ē eſſe illorum ſed
dn̄i noſtri ieſu xp̄i. Item magiſter ſententiarum li/
bro quarto. di. quinta capitu. primo dicit. Nec me
lior eſt baptiſmus qui per meliorem datur: nec mi
nus bonus qui per minus bonum datur:nec mal⁹
qui per malum datur:et a bono ꝛ a malo equaliter
datur:q2 non eſt hominis ſꝫ dei. Et ſi diceret̄ in op
poſituꝫ: q2 aliquando per bonitatē miniſtri confer B
tur ſalus corporis vt patet de cōſtitutione per bea
tum ſilueſtrum:et tn̄ baptiſmus magis ordinatur
ad ſalutem ſpūalē ꝗ̄ corporaleꝫ:ergo ſicut mini/
ſter bonus operatur ſalutem corporalē:ergo ma/
gis ſalutem ſpiritualem cū magis baptiſmus ſit
magis ordinatus ad ſalutē ſpiritualē:ergo ꝛc. Iteꝫ
multi ſancti ex opere operante meruerunt primam
gratiā aliq̄bus:ergo in baptiſmo bon⁹ miniſter po
teſt impetrare aliquā ſpiritualē gratiā. ꝛ per conſe
quens melior erit baptiſmus a bono miniſtro ꝗ̄ a
malo. Ad hanc queſtionē reſpondet ſanctus tho/
mas quarto ſcripto articulo. 2. que. 3. dicens. ꝙ ef Thom.
fectus alicuius aliquādo pōt dici per ſe effect⁹: ali
quādo per accidens. Per ſe effectus dicitur quādo
efficiens operatur illud per ſe vt edificator domū:
dom⁹ dici pōt effectus per ſe edificatoris. Effect⁹
per accidens pōt dici effectus ille cui coniungitur
primo effectus per ſe:ꝛ ſic inhabitatio domus pōt
dici effectus per accidēs ipſius edificatoris. Sic er
go dicit ꝙ effectus per ſe baptiſmi ꝗtuꝫ ad eſſenti
am eque bonus eſt ꝛ equalis a quocunq; det̄ vel
a malo vel a bono ceteriſparibus ex parte baptiſa
ti et baptiſmi per eſſentiam. Sed cuꝫ effectu baptiſ
mi pōt aliquid aliud conferri baptiſato ſiue perti/
neat ad ſalutem corporis. ſiue anime ex merito ba/
ptiſantis. Et hoc non eſt proprie effectus baptiſmi
q2 baptiſmus non eſt cā agens gratie: ſed cauſa in
ſtrumentalis ſm̄ iſtum doctorem: et inſtrumentuꝫ
non agit niſi in virtute principalis agentis. Et in
veritate aſſentio ſancto thome ꝙ ex merito boni
miniſtri vel boni patrini vel matrine pōt conferri
aliqua gratia ſpiritualis vel ſalus corporis:ꝙ nō

inſereref a malis vt patz de cōſtantino ꝙ meritis
ſancti ſiluestri mundatus fuit a lepra in baptiſmo
¶ Ex quo inſero ꝙ meritis boni miniſtri poteſt
cauſari quidē bona diſpoſitio corporis: per quam
puer magis inclinabitur ad bonum hoc deo ope-
C rante per merita miniſtrantis. Sic ergo a malis de
meritis miniſtri baptiſantis poteſt puniri vl' in cor
pore in quo forte cauſabitur aliqua infirmitas: vel
contractio vel mala inclinatio per quam inclinabi
tur ad maluz propter demerita baptizantis vel pa
trini vl' matrine. non ꝙ propter illam inclinationē
cogeretur facere malum: ⁊ non mirum ſi talis pu
nitio fiat propter demerita patrum ſpiritualium.
Cum deus puniat vſqꝫ ad quartam generationem
aliqñ propter peccata parentuz carnaliuz. Et etiā
aliqñ ſequitur mala diſpoſitio ꝓpter peccata pa-
rentum vt patz de male natis de quibus habetur
D d. 56. capitulo. Diuulgatū eſt: vbi dicitur de male
natis de adulterio: de luxurioſis parentibus: ꝙ nō
ſunt ſtabiles nec in aliquo negotio cōſtantes ⁊ vo-
cantur filij abbominationū: ⁊ ſi per patrem carna
lem puniantur filij pena corporali. vſqꝫ ad quar-
tam generationem. ¶ Poſſibile eſt ꝙ puniantur ꝓ
pter patrem ſpiritualem cū maior ſit cognatio ſpi
ritualis ꝙ carnalis ⁊ ꝙ poſſit eſſe in eis mala incli
natio non tñ ꝙ inclinatio illa vel punitio illa poſ-
ſit ipſos cogere ad malum dampnabile ſiue ad pec
catum mortale: q2 de tali pena non portabit filius
iniquitatem prīs: ſic nec mala inclinatio ꝙ planete
inferunt hominibus non cogunt peccare homines
ꝙuis inclinent ⁊ diſponent. Similiter nec inclina-
tio procedens a mala radice in male natis non co-
git peccare mortaliter: q2 liberū arbitriuz eſt ſuper
E omnes diſpoſitiones. Ex quo ſequif ꝙ baptizans
⁊ patrina ⁊ matrina deberent eſſe cōfeſſi ⁊ peniten
tes: quia vt dictum eſt ex bonitate illorum poteſt
cauſari a deo aliqua ſpecialis gratia ꝙ non faceret
ſi eſſent in peccato mortali. Tamen ꝙtum ad effe-
ctū eſſentialez baptiſm⁹ equalis eſt datus ab oib⁹.

¶ Secunda concluſio.

HEretici poſſunt baptiſare nec per he
reſim vis baptiſandi non poteſt au-
A ferri. Prima pars concluſionis pro-
batur. Nam dicit venerabilis Beda
Beda. ſiue hereticus ſiue ſciſmaticus ſiue fa
cinoroſus quicūqꝫ in confeſſione ſancte trinitatis
baptiſat nō vellet rebaptiſari a bonis vel a catholi
cis vt de cōſec. d. 4. c. Sed cōſtat. ꝙ ſi nō eſſet ba-
ptiſat⁹ poſſet rebaptiſari ergo heretic⁹ pōt batiſa-
Auguſti. re. Itē aug. nulli ſacramēto eſt iniuria facienda ſꝫ
illi iniuriantf ſacramētis q̄ dicūt ea polluí ꝑ pollu-
tionē miniſtroꝝ. ¶ Itē hr luce. 9. Preceptor aiūt
apli xp̄o. Vidim⁹ quēdā in noīe tuo demonia eijciē
tē ⁊ ꝓhibuim⁹ eū: q2 nō ſequif te nobiſcū ⁊ dixit eis
ih's. Nolite ꝓhibere: ſic igif approbauit dn̄s ꝙ lꝫ
eēt mal⁹ cōuer ſeccrat cū aplis. A ſili videf ſi here-
tici cōicāt cū eccl'ia in actu baptiſādi ꝙ dn̄s hoc ap
probat. Et ideo dicēdū ē ꝙ heretici baptiſantes in
Auguſti. forma eccl'ie intendētes facere qđ facit eccl'ia veruz
baptiſma miniſtrant. Et ſi diceref: q2 dicit aug. vñ
tāta vis aq̄ vt corp⁹ tāgat ⁊ cor abluat: niſi faciēte
verbo: nō q2 dicif: ſꝫ q2 credif. Ex hijs pꝫ: q2 virt⁹
baptiſmi ē a fide nō aūt a quacūqꝫ ſꝫ requirif ꝙ cre
daf ꝙ in aqua eſt vis regenerationis ab ipſis verbis
a virtute verboꝝ. ſꝫ qñ hereticus ſolus baptizat ꝑ
uulū null⁹ hic credit: q2 heretic⁹ nō credit: ergo nō
eſt baptiſm⁹. Itē Aug. Qui foris eccl'iaz baptiſanf
nō ſumūt baptiſmū ad ſalutē: ſꝫ ad ꝑniciē: ſꝫ here-
tici ſunt extra eccl'iam negātes virtutē baptiſmi: er
go baptiſare nō poſſunt. Itē hereſis nō ē eccl'ia: er-
go baptiſm⁹ heretici nō ē baptiſm⁹ eccl'ie. Ad iſta
rñdef. Ad primū dico ꝙ ꝙuis null⁹ ħ credat nihi
lomin⁹ ſi itēdit facere qđ fac eccl'ia ꝙuis nō credat
in illo caſu ſufficit fides eccl'ie: q2 heretic⁹ eccl'ie ſe
cōformat ideo vt miniſter eccl'ie baptiſat ⁊ nō vt he Auguſti.
retic⁹. Ad ſcđm aug. dico ꝙ qñ ille q̄ baptiſaf ⁊ nō
eſt ſeparat⁹ ab eccl'ia ⁊ heretic⁹ intendit qđ intēdit
eccl'ia in illo nō ē ſeparat⁹ ab eccl'ia: ſed ē miniſter
eccl'ie ⁊ dat ſic verū baptiſma. Sed null⁹ dꝫ baptiſa
ri ab heretico niſi in neceſſitate ⁊ periculo mortis. C
Ad tertiū qñ dr̄ hereſis nō ē eccl'ia. ergo baptiſm⁹
hereticoꝝ nō ē baptiſm⁹ eccl'ie. Iſta cōſequētia nō
valet: q2 licꝫ hereſis ⁊ eccl'ia nō cōueniāt in vinculo
caritatis cōueniūt tñ i vnitate baptiſmatis. Et ba-
ptiſmus hereticoꝝ facit quoſdā filios dei vt paruu
los: quoſdā nō facit filios dei: vt adultos imbutos
hereſi hereticoꝝ: vñ cū heretici baptiſant huiuſmo
di adultos nō faciūt filios dei. Tñ verū baptiſma
ꝙtū ad rē ſacramēti recipiūt: vñ ſi veniāt ad vnitatē
eccl'ie nō ſunt rebaptiſandi. Sed dubitaf cū cadūt
in hereſi virū perdant ius baptiſmi. Dico ꝙ nō vñ
de conſec. d. 4. c. oñdif: vbi dr̄. In quo enī heretici D
nobiſcū ſenſerūt in eo etiam nobiſcū ſunt: in eo aūt a
nobis receſſerūt in quo nobis diſſentiūt. Sicut enī
baptiſat⁹ ſi ab vnitate eccl'ie receſſerit ſacramētum
baptiſmi nō amittit: ſic etiam ordinatus ſi ab vnita
te receſſerit ius dādi ſacramētū baptiſmi nō amittit
¶ Itē aug. ꝯ ꝑmenianū dicit ꝙ in hijs qui habue
runt ordinē ſacerdotalē in eccl'ia ⁊ poſtea trāſeunt
ad hereſim ius dādi baptiſmū remanet eis: vtrūqꝫ
datur in eccl'ia ⁊ ordo ⁊ baptiſm⁹. Ordo cū ordina
tur baptiſm⁹ cū baptiſaf vtrūqꝫ nō lꝫ iterari: ſicut
enī redeūtes ad eccl'iaz non ſunt rurſum baptiſati:
ſic nec rurſum ordinati. Illis ergo ius dādi baptiſ
ma qđ eſt ex ordīe ſacerdotali nō admittif. Et ſi ali
cubi dicatur ꝯtrariū ſicut apparuit in auctoritate ꝯ do
natiſtas. Diſtīguēdū eſt: q2 aliud eſt hr̄e ius ex ordie
ſacerdotali cū intētione eccl'ie: ⁊ aliud eſt hr̄e in vni Auguſti.
tate fidei eccl'iaſtice: habet ergo ius dādi baptiſmū
ex ordine: ſed nō habet dandi baptiſmū ex ſua pro
pria fide: q2 diſſentit a fide eccl'ie: habet ius dandi
baptiſmū in fide eccl'ie: ⁊ fides eccl'ie ſupplet: ⁊ ſic
ſoluūtur multa argumēta. Et ſic ſoluif illud argu-
mētū auguſtini ꝯ donatiſtas vbi dicit. Heretici ius
baptiſandi nō hn̄t tñ xp̄i eſt qđ dedit: ⁊ illud xp̄i eſt Auguſti.
qđ accepit multa enī ꝯ ius dātur nec tñ ideo nō da
ta dñr ħ loquif aug. de iure ex vnitate fidei ꝓprie
cū ſit diuiſus ab eccl'ia: ſed non de iure baptiſandi
qđ ſit in fide eccl'ie. Nō enī exigif ꝙ miniſter baptiſ
mi habeat fidem vel credat ꝙ baptiſm⁹ valeat ba-
ptiſato: ſꝫ ſufficit ꝙ intēdat facere qđ facit eccl'ia.
Et ideo miniſter baptiſmi eſt q̄libet viator vn⁹ ꝑſo
naliter diſtinct⁹ potēs iniungere ⁊ ṽba ꝓferre cū itētiōe E
i habitu qđ itēdit eccl'ia: ⁊ ſic pagan⁹ iude⁹: heretic⁹
⁊ q̄ nūqꝫ credidit nec hn̄t fidē pn̄t baptiſare: duꝫ tñ

intẽdant qͦ intẽdit eccl'ia: vel nõ intẽdãt ɔ̄triuz qͦ intendit eccl'ia. ⁊ aſpergẽdo diceret verba: nõ tñ intẽ dens cõtrarium qͦ intẽdit eccl'ia eſſet baptiſatus.

¶ Primum documentum.

A Plures põt baptiſare: ſed formã in ſingulari h3 quilibet recitare. Pro declaratione iſtius documenti diſtinguo: q2 vel vtuntur forma verbo2 exprimendo miniſtrũ ⁊ actũ in plurali dicendo nos baptiſamus te: vel vtũtur forma verbo2 exprimendo miniſtrũ ⁊ actũ in ſingulari. vt quilibet eo2 dicat ego baptiſo te: primo mõ nõ eſſet baptiſmus q2 nõ vtuntur forma. Scd̃o mõ tales baptiſarent Exemplũ a ſimili habetur de ſacramẽto eucharíſtie q2 multi inſimul põt conficere dicendo propriã formam verborũ: vt patet tẽpore quo celebrãtur ordines: vbi propter ſolẽpnitatem oẽs noui presbiteri proferunt ſuper vnicam hoſtiam verba ſacramentalia. Sed ɔ̄ hoc videtur importune eſſe dictum: q2 ſi plures exiſtãt ⁊ quilibet dicat: ego baptiſo te: tũc primus baptiſat ⁊ ſic ab alijs reiteratur baptiſmus ꝙ eſſet facere iniuriã ſacramẽto. Si aũt concorditer dicerent nos baptiſamus te: hec nõ eſt forma eccleſie ⁊ ſic plures nõ põt baptiſare: quia etiã i ly vos multiplicaretur ego. Dico ꝙ ſi plures baptiſent et quilibet dicat baptiſo te: dico ꝙ baptiſat vt dicit mgr̃ Alex. de halis ⁊ q2 ꝓlatio ṽbo2 ſine imerſiõe nõ baptiſat: l3 plures proferãt verba cum imerſiõe nõ iteratur. Si vnus aũt illorũ cũ fuerit immerſio facta protulerit prius ꝙ̃ alius: qui primo protulit baptiſat alius non. Sed quid dicendum eſt de muto ⁊ manco in neceſſitate: quia mancus protulit ver-

B ba ⁊ mutus immergit. Dico ꝙ nõ eſt baptiſmus: quia ſi mancus dicat ego baptiſo te: mẽtitur: quia mutus immergit ⁊ lauat eum. Sed quid dicẽdũ eſt de manco qui profert verba ⁊ cũ ore dat aquã: nũq̃ erit baptiſmus. Dico ꝙ ab eodẽ fit actus ⁊ verbo2 pronunciatio. Sed nunq̃ ſi plures dicerent ad modum aliorũ baptiſetur: ſi plures dicerent baptiſetur ſeru⁹ xp̃i nũq̃ eſſet baptiſm⁹ dico ꝙ ſic: q2 ꝓnũciatio ꝑſone baptiſantis non eſt de eſſentia baptiſmi.

¶ Primum correlarium:

A Demon in ſpecie humana nõ põt baptiſare: q2 nõ h3 ptãtẽ ſacramẽtum diſpenſare. Iſtud correlariũ ꝓbat̃ Et dico ꝙ demõ nõ põt in figura ſacerdotis nec in aliqua figura baptiſare: põt tñ imergere ⁊ verba ꝓferre ſed nõ põt ſacramentũ dare ꝓpter duas rõnes vt

Thom. ait ſctũs tho. quarto ſcripto. d. 6. articulo. 3. q. 1. Prima q2 diſpẽſatio ſacramẽtorũ nõ eſt ɔceſſa niſi hoibus qui cõueniũt cũ verbo incarnato: a quo ſacramenta profluerunt in natura aſſumpta ⁊ etiã cũ ſacramentis in quibus eſt ſpũalis virtus in corporeis elemẽtis: ſicut hoies ex natura ſpũali ⁊ corporali compoſiti ſunt. Scd̃o quia ſi baptiſare ſe fingeret ſemper eſſet timendum ꝙ nõ faceret in intentione baptiſandi que ad ſacramentum exigitur: ſ3 intentione decipiendi: quia non eſſet probabile ꝙ tñ bonũ hoi pararet ſicut eſt ſpiritualis regeneratio.

Alexan. ¶ Illud idẽ dicit mgr̃ alexan. de halis in quarta ſumma inqõne: Utrum dyabolus poſſit baptiſare dicens ꝙ ſi dyabolus immerget aliquẽ in aqua cũ debita pronunciatione verbo2 nõ baptiſaret. Una ratio eſt peruerſa intẽtio illius tanta eſt: eſt eni ius peruerſitas ꝙ nullomodo intendit ſalutẽ baptiſato: intentio aũt requirit ad efficatiã baptiſmi: vnde quia nõ cõuenit cũ eccleſia i intentione baptiſandi B nõ baptiſat: ꝙ aũt hoc ſit verũ p3 ex quadã gloſa ſup illud. 2. ad corin. 6. que cõuentio xp̃i ad belial Corint. nã xp̃s oia facit bene: dyabolus male: ꝙ nõ intelligitur q̃tũ ad ſubſtãtiã actus: q2 dyabolus frequẽter obedit deo in agẽdo: ſed itelligitur q̃tũ ad intẽtionẽ. ſemper in oibus intẽtio dei bona eſt: dyaboli vero mala. Sed ponatur ꝙ haberet intentionem eccleſie ⁊ intenderet baptiſare nunq̃ baptiſaret. Et videtur ꝙ ſic: quia membra eius. ſc3 pagani: ⁊ infideles baptiſant ſi intendãt qͦ intendit eccleſia: q̃to magis caput eorũ baptiſare põt cũ illa intentione. Dico ꝙ q̃uis dyabolus intentionẽ ꝓpriam eccl'ie haberet baptiſandi certe nõ baptiſaret: q2 non eſt illi cõceſſum miſteriũ baptiſandi: diſpenſator nõ dr̃ q̇ diſpẽſat: ſed cui datũ eſt miſteriũ diſpẽſandi. i. ſacerdos: ⁊ vnuſq̇ſq3 homo i articulo neceſſitatis. Q2 neq3 actu neq3 potẽtia dyabolus nõ eſt de eccleſia C ⁊ qui tales ſunt nõ põt baptiſare. Ex quo ſequitur ꝙ dampnati nõ põt baptiſare: quia nõ põt eſſe de eccleſia niſi ex diuina gratia ſuſcitaret ⁊ faceret penitentiam: ⁊ tunc in tali caſu poſſet baptiſare: ſed dãpnatus in lege cõi inq̃tũ dãpnatus de lege cõi baptiſare nõ põt: ſed de lege ꝑuilegiata ⁊ ſpãli gr̃a poſſet. Et ſic poteſt ſolui ratio. Quia q̃uis pagani ⁊ ĩfideles poſſint baptiſare: q2 eis data eſt diſpẽſatio in caſu neceſſitatis: q2 põt eſſe de eccl'ia ⁊ põt cõuerti: tñ dyabolus nõ eſt caput eo2 inq̃tũ ſunt miniſtri eccl'ie neq3 inq̃tũ ſunt iniqui: ſed inq̃tum D ſunt iniqui: nõ baptiſant: ſed inq̃tũ miniſtri eccl'ie: ⁊ iſta dyabol⁹ nõ h3 ⁊ ideo baptiſare nõ põt: ſ3 hñt pagani vt dictũ eſt. Et ſi diceret̃ ꝙ efficatia baptiſmi eſt a materia debita ⁊ a debita forma verbo2 ⁊ nõ aliquomõ miniſtro: ergo a quocũq3 ꝓferãt̃ cum debita materia baptiſm⁹ habebit efficatiã. Rñdeo ⁊ dico ꝙ efficatia baptiſmi nõ eſt oĩno a debita materia ⁊ a debita forma: immo miniſter diſpẽſans cũ debita intentione vel propria ⁊ eccl'ie vel eccl'ie ſolũ ⁊ vtraq3 deficit dyabolo: q2 nõ poteſt eſſe diſpenſator nec habet intentionem ad bonum.

¶ Secundum correlarium.

Vnus poteſt pl'es baptiſare: ſi illos A inſimul põt immergere. Item ſi naſcerentur duo gemelli ita ɔiuncti: ꝙ non poſſent diſtingui tunc oporteret dicere baptiſo vos: ergo vnus poteſt baptiſare plures. Reſpondet doctor irrefragabil' mgr̃ alex. de halis i q̃rta ſũma Alexan. ꝙ vn⁹ baptiſans tantos quãtos põt immergere ſil' vel ꝓfundere aquã tot põt baptiſare ſil': ſ3 ſiue vn⁹ baptiſet plures ſiue plures baptiſent grauiter peccant niſi eſſet in articulo neceſſitatis. Et ſi diceretur q2 variatur forma: ita variatur forma dicendo ego baptiſo vos: ſicut nos baptiſam⁹ te: q2 eodẽ mõ vr̃ variari forma ſi vnus baptiſat plures: ſicut ſi plures baptiſent vnum. Dico ꝙ non eſt verum ꝙ mu B tetur forma dicendo ego baptiſo vos: ſicut nos baptiſamus te: quia in prima non variatur forma

ſed eſt ibi ſingulare geminatū: vt baptiſo vos id eſt baptiſo te ⁊ te: ſʒ dicēdo nos baptiſamꝰ dicit priſcianus ꝙ nos nō geminat ſuū ſingulare vt dicat ego ⁊ ego: ⁊ ideo ſi dicat nos baptiſamus variat̃ foꝛma ⁊ nō eſt baptiſmus. Ex dictis pʒ ꝙ ibi fit mētio de ꝑſona aliqua ꝙ nec eſt ꝑſona baptiſans nec baptiſata. ⁊ ſic patʒ ꝙ vnꝰ pōt baptiſare plures: ſed plures non poſſunt baptiſare vnū ſi dicāt nos baptiſamus te. ſi aūt quilibet diceret: ego baptiſo te eſſet baptiſmꝰ vt ſupꝛa dictuʒ ē q̄re pʒ coꝛrelariū verū.

¶ Tertium coꝛrelarium.

A Fatui ⁊ furioſi non poſſunt baptiſare: nec ebrij: q: intentionē nō poſſunt inclinare Iſtō coꝛrelariū ſic ꝓbat̃. Nullus carens vſu rationis pōt baptiſare ſed ſupꝛadicti carent vſu ratiōis: ergo nō poſſunt baptiſare: maioꝛ pꝛobat̃ nā carens ratione nō habet intentionē ſuā ad ſacramentū cū nō habeat rationē. Minoꝛ pꝛobat̃: q: fatuus ebꝛius ſtultus hñt oꝛgana indiſpoſita ⁊ impedientia rōem ſed ꝑ rationē applicatur intentio: ergo nō poſſunt applicare intentionē: ſed ſine intētione baptiſantis nō pōt fieri baptiſmus: ergo tales non poſſunt baptiſare. Et ſi diceret̃ ꝙ multi ebꝛij vtunt̃ ratione ⁊ ſunt magis leti: ergo poſſunt baptiſare ⁊ habere intētionē baptiſandi. Itē multi ſunt fatui q̄ ſciunt multā ſciam ⁊ hñt diſcretionē. ergo poſſunt baptiſare.
B Itē furioſi aliq̄ñ ſcdm interualla vtunt̃ ratione: ergo poſſunt baptiſare. Ad iſta reſpondeo. Ad pꝛimū ꝙ nos habemꝰ ebꝛioſum ebꝛiū ⁊ ſemiebꝛiū. Ebꝛioſus dicit̃ ille q̄ habet habitū ⁊ conſuetudinē inebꝛiandi ⁊ tñ nō eſt actu ebꝛius: ⁊ talis baptiſare pōt vt dicit magiſter ſententiaꝝ in .4. diſt. 5. dicens: ſi q̄s baptiſat ebꝛioſus xp̄s baptiſat. Item habemꝰ ebꝛiū actu ⁊ talis viuus eſt ſepultꝰ q̄ non pōt ſe ſuſtinere nec verba pꝛoferre ſiue foꝛmare. nec habet vſum rationis ⁊ talis ebꝛius vt actu eſt ebꝛꝰ baptiſare nō pōt: ⁊ de tali intelligitur coꝛrelarium Alius eſt ſemiebꝛius ſicut multi qui potēter bibunt ſed habent magnam capacitatem ſuſtinēdi vinum: ſed tñ ex potatione nimia ꝓloquūtur multas fatuitates. dicūt: ſed nō perdūt totaliter rōnem nec actū faciendi aliquid ⁊ tales bene poſſunt baptiſare: q: non ꝑdiderunt vſum rationis: ⁊ ſic patet ad argu-
C mentū. Ad aliud de fatuo: ꝙ in capite ſunt tres cellule. ſ. fantaſia: intelligentia: ⁊ memoꝛia: aliqui aūt leduntur in fantaſia retinendo intelligentiā: ⁊ memoꝛiam: ⁊ tales ꝙuis multas faciendo fatuitates tñ habent diſcretionē ⁊ memoꝛiā: ⁊ tales fatui baptiſare poſſunt. Alij leduntur in fantaſia ⁊ intelligentia ⁊ in fantaſiando ⁊ ratiocinādo ſicut furibūdi cōtinuo: ⁊ tales nō pñt baptiſare. Si aūt ex toto
Auguſti. nō eſt leſus ſed habeat aliqua interualla talis non exiſtens in furia pōt baptiſare: ſicut ait aug. furioſi ſi hñt interualla ⁊ tūc habent vſuʒ rationis baptiſare poſſunt. Si aūt leduntur in memoꝛia vt litargici ⁊ retinēt diſcretionē ⁊ loq̄lā baptiſare pñt. Et ſic patet ad oīa argumēta facta in oppoſitū. ¶ Sʒ dubitatur vtrū angelus bonꝰ poſſit baptiſare. Di-
D ſtingo aut pꝛopꝛia auctoꝛitate ⁊ poteſtate: aut poteſtate a deo ſibi delegata. Pꝛopꝛia auctoꝛitate certe non poteſt baptiſare: quia eis non eſt auctoꝛitas baptiſandi pꝛopter diſſimilitudinem ⁊ ratiōes que dicte ſunt in pꝛimo coꝛrelario pꝛecedenti: q: ſolum illis de militanti eccl'ia cōceſſum eſt baptiſare: ſed ſicut deus non alligauit potentiā ſuā ſacramentis quin poſſet dare gratiā ⁊ gloꝛiā ſine ſacramētis ita nō alligauit potentiā ſuā miniſtris eccl'ie militātis: quin poſſet dare poteſtatē baptiſandi illis de eccl'ia triūphāti. Et ideo cū oēs de eccl'ia triūphāti nō poſſunt facere cōtra diuinā volūtatē ideo ſi angelꝰ in quacūq; foꝛma vl' ſanctꝰ de triūphali eccl'ia baptiſaret: certe baptiſatus eſſet nec debet rebaptiſari ſi conſtaret per ſpirituʒ diſcretionis ꝙ eſſet bonus angelus vel ſanctus.

¶ Tertia concluſio

Quod nō baptiſati poſſunt baptiſare A ꝙuis non oꝛdinati non poſſunt oꝛdinare Iſta ꝯcluſio poteſt patere ſatis ex iā ꝑdictis: q: ſi nō baptiſatus baptiſat intēdens in baptiſmo qḋ intēdit eccl'ia certe baptiſat vt ſatis ſupꝛa declaratum eſt: tamen conuenientius eſt vt recipiat a baptiſato: nec poteſt fieri ſine peccato baptiſari a non baptiſato: quōcūq; habeat copiam baptiſati. Et ſi diceretur ꝙ non oꝛdinatus non poteſt oꝛdinare: ergo a ſimili nō baptiſatus nō poteſt baptiſare. Item nemo dat quod non habet: ſed nō baptiſatus nō habet baptiſmum: ergo non poteſt dare baptiſmum. Item minus eſt ſuſcipere ſacramentum q̄ conferre: q: minus eſt pati q̄ agere. Sʒ non baptiſati non poſſunt ſuſcipere alia ſacramenta: ergo non baptiſatus non poteſt dare aliqua ſacramenta. ¶ Ad pꝛimum dico ꝙ nō eſt idem: quia ſacramentum oꝛdinis habet miniſtrum oꝛdinatum de iure communi epiſcopum: niſi papa pꝛo aliqua neceſſitate vel ex pꝛiuilegio concederet alicui dare aliquos oꝛdines qui non eſt epiſcopus: ⁊ ideo pꝛopter dignitatem oꝛdinis non eſt conceſſum dare oꝛdinē niſi in dignitate poſitis. Etiā q: ſcꝫm oꝛdinis nō eſt neceſſitatis ſicut ſacramentū baptiſmi ⁊ ideo nō ē cōceſſuʒ oībus dare ſicut conceſſum eſt de baptiſmo. Et ideo ſicut non baptiſati non poſſunt ſuſcipere alia ſacramēta nec conferre pꝛeter q̄ baptiſ- B
muʒ. Ad aliud nemo poteſt dare quod non habet Dico ꝙ verum eſt de ſe: ſed mediāte poteſtate alterius poſſet dare cōceſſa ſibi a ſuperioꝛi ſicut ſi quis nullum ſcutum haberet ⁊ aliquis magnus daret ſibi dandi de ſuis ex illa poteſtate: cum ergo omnia ſacramenta ſunt chꝛiſti de eiꝰ licentia poteſt dare baptiſmum cuicūq; placuerit: ſed placuit dare poteſtatē omnibꝰ conferēdi baptiſmum in moꝛtis articulo: ergo q̄libet in tali articulo pōt baptiſare ſiue ſic baptiſatꝰ ſiue nō. Ad terciū reſpōſuʒ ē: q: nō poſſūt ſuſcipere aliq̄ ſacramēta q̄ baptiſati nō ſunt nec etiā poſſunt dare illa excepto baptiſmo vt dictū eſt: cū ſacramentum baptiſmi ſit ſacramentum neceſſitatis ⁊ ianua ſacramentoꝝ. ¶ Sed queritur
ſi aliquis in neceſſitate poſſet baptiſare ſeipſum. C Dico ꝙ non vt extra de baptiſmo ⁊ eius effectu capitulo Debitum. Et reſpondet dñs papa epiſcopo Metēſi. Sane intimaſti ꝙ quidam iudeus in moꝛtis articulo ꝯſtitutus cū inter iudeos tñ exiſteret volens eſſe xp̄ianus in aquā ſeipſum immerſit

dicēdo ego baptiſo me in noīe patris ꝛ filij ꝛ ſpūſ
ſancti. Et infra rñdemus ꝙ cū in baptiſantē ꝛ ba
ptiſatum debeat eſſe diſtinctio ſicut ex verbis dñi
colligitur dicentes aplis. Baptiſate oēs gentes in
noīe prīs ꝛ filij ꝛc. Memoratus iudeus ſi reſpiret
de nuo eſt baptiſandus. Si ille iudeus aſpiraſſet et
mortuus fuiſſet nunq̄ fuiſſet dānatus ꝛ vr̄ ꝙ ſic: q:
Johan. dicit ſaluator Joh. 3. Niſi quis renatus fuerit ex
aqua ꝛ ſpiritu ſctō nō intrabit in regno. Dico ꝙ ſi
D ille iudeus fuiſſet mortuus non fuiſſet dāpnatus.
quia in ſua fide fuiſſet ſaluatus que eſt baptiſmus
flaminis. Et dicitur ad argumentū niſi quis rena
tus fuerit ex aqua ꝛc. Dico ꝙ verū eſt vl' cauſa ſibi
eq̄pollēti in neceſſitate fides propria q̄ eſt in adul
tis ſupplet baptiſmum ꝛ etiam martyrium ſiue effu
ſio ſanguinis propter xp̄m: ideo ſequitur in decre
tali. q̄uis talis iudeus ꝯtinuo deceſſiſſet ad patriā
protinus euolaſſet propter ſacramentuȝ fidei. Sed
dubitatur ſi parentes deferunt paruulū ad bapti
ſanduȝ cū magna fide ꝛ deuotione ꝛ ſunt in medio
itineris ꝛ non eſt ibi aqua: nunq̄ dāpnabitur ſcdm
ordinationem diuinam vt nunc. dico ꝙ ſic. Et nun
quid valet fides parentum ꝛ xp̄ianorū qui defere
bant eum ad baptiſmum cū bona fide ſicut fides il
lius iudei qui ſaluauit ipſum ſine baptiſmo. Dico
E ꝙ non: quia fides aliena nō tñ meretur ſicut fides
propria: iudeus aūt fecit in ſe qđ potuit: ideo ꝑ mo
dum meriti de cōgruo dignus erat vita eterna: ꝛ q:
deus dat ſuam grām facientibus qđ in ſe: ꝛ ſic illi
iudeo dedit ſuam grām. Paruulus aūt nihil facit
de ſe nec habet propriam fidem: fides autē parētū
non eſt ſufficiens ad merendum deletionem pecca
ti originalis: ꝛ ſic paruulus moritur in peccato ori
ginali ꝛ ſic non ſaluatur. Heu valde durū eſt quaſi
parentes fecerunt quicquid potuerunt ad complē
dum diuinū preceptū ad baptiſandum paruulum
ſi ille paruulus non ſaluetur. Dico ꝙ deus ſic vo
luit ꝛ voluntatis eius non eſt querenda cauſa: tñ
deus poſſet ipſum ſaluare: q: non alligauit poten
tiā ſacramentis: neſcio aūt ſi diuina miſericordia ſa
F luaret eū: q: iudicia dei abyſſus multa. Et nemo i
hac vita mortali ſit cōſiliū eius: tñ de lege ordina
ta in eccleſia nō ſaluatur ſi altera lege in ecclia triū
phanti ſaluetur: tñ nos debem⁹ tenere ex dictis xp̄i
ꝙ non ſaluatur dicente xp̄o: niſi quis renatus fue
rit ex aqua ꝛ ſpirituſctō vel cauſa ſibi equipollenti
vt baptiſmus flaminis vl' ſanguinis nō intrabit in
regnū: ſed paruul⁹ nullū hȝ iſtoꝝ igit̄ nō ſaluabit̄.

¶ Primum documentum.

A FIctus recipit baptiſmi ſacramen
tum q̄uis ficte recipiat ipſum. Pro
declaratiōe documēti eſt ſciendum
quis đ: fict⁹ aliud q̄ habeat iterius
Uñ in recipiēdo baptiſmū pōt eē fi
ctus dupliciter. Unomō ꝙ oſtendat ſe recipere illaȝ
ablutionē eomō quo eccelſia intendit eam cōferre ꝛ
tñ oppoſitū habet in aīo: quia nō habet intentionē
recipiendi nec faciēdi qđ facit eccleſia: ꝛ talis fict⁹
nō recipit ſacramētū baptiſmi: q: eſt ſimpl'r nolēs
ꝛ nō habet intētionē. Sed nō cōſentiens pōt intelli
gi negatiue vel ꝯtrarie. Negatiue tñ negat actualē
conſenſum: ꝯrie nō ponit actualē diſſenſum ꝛ patet

ꝙ nō eſt idem nō velle ꝛ nolle: q: aliquis poteſt nō
velle ꝛ tñ nō habebit nolle: q: non vult oppoſitum
eius vt ſtatim videbitur qui eſt: ergo nolens ſimpl'r
nō pōt recipere ſacramētū baptiſmi. Si talis auteȝ
poſtea deſiſtit a fictione debet baptiſari: quia non
erat baptiſatus: q: nō habebat intentionem: tamē
ſcdm iudiciū eccleſie iudicaret eū cōſentire in ablu
tionem ſacramentalem ꝛ cogeret eum ad obſeruan
tiam fide xp̄i. Aliomō pōt eſſe aliquis fictus oſten
dendo ſe eſſe diſpoſitum ad recipiendum ſacramen
tum ꝛ tñ eſt indiſpoſitus interius: vel quia non hȝ
rectam fidem: vel quia habet aliquod peccatū mor
tale de quo nō habet ꝯtritionē. ꝛ iſto modo de ficto
loquuntur ſancti ꝛ doctores. Tunc ꝙ talis eſt ba
ptiſatus ſi intendit recipere baptiſmum: ſed quia
deus non iuſtificat voluntatē peccatoris niſi ſe di B
ſponat. Juxta dictum Augu. Qui creauit te ſine te
non ſaluabit te ſine te: iſte qui habet actualiter pec
catum mortale habet actualiter obicem cōtra gra
tiam: puta q: habet infidelitateȝ vel habet aliquod
peccatum de quo non conteritur: talis in baptiſmo
non recipit gratiam dei nec iuſtificatur q̄uis ſit ba
ptiſatus: ꝛ de iſto intelligitur illud dictum ſapien
tie primo. Spirit⁹ diſcipline effugiet fictū. Et ſi di
catur: ergo iſte erit perplexus: q: non patet ſibi via
ſalutis cum nō poſſit iterum baptiſari: quia bapti
ſatus eſt ꝛ ſine gratia baptiſmali ſaluari nō poteſt:
ſed in baptiſmo non habuit gratiam: quomodo er E
go ſaluabitur. Reſpōdet doctor ſubtilis ꝙ baptiſa
ri non poteſt: quia baptiſmus non poteſt reiterari: Scotus.
ne propter plenariaȝ remiſſionem que datur in ba
ptiſmo tā culpe q̄ pene daretur occaſio ſepius de
linquendi ſi baptiſm⁹ ſepius iterari poſſet: ſed iſti
nō excludit̄ via ſalutis: q: habet remediū per ſacra
mentū penitētie: ꝛ ſic iſti patet via ſalutis per veraȝ
penitentiā ꝛ cōfeſſionē: de iſta fictiōe ꝛ de pctis non
contritis. Et tūc fiet nouus homo. vñ de peni. d. 2.
ꝛ allegatur aug. ꝛ ponitur a mgro in littera vbi đ: Auguſti.
oīs qui ſue volūtatis iam arbiter cōſtitutus eſt cū
accedit ad ſacramētū fideliū niſi peniteat eū veteris
vite nouā nō pōt inchoare. ¶ Itē de baptiſmo par
uulorū aug. ait. Tunc valere incipit baptiſm⁹ ad
ſalutē cū illa fictio vera cōfeſſione receſſerit in cor D
de malicia pſeuerante: pctōꝝ ablutionē nō ſinebat
fieri: ergo illa fictio impediebat diuinā gratiā dari
in ablutione. Et ſi dicat̄: qñ habebit iſte gratiam
baptiſmalē vel effectū aliquē baptiſmi. Unomodo
pōt dici ꝙ illa fictio nō dimittit̄ niſi ꝑ verā peniten
tiaȝ: ſed ea dimiſſa habet baptiſm⁹ effectū reſpectu
oīm peccatoꝝ precedētiū baptiſmū q̄ tñ nō erāt cā
fictionis baptiſmo: verbigratia q̄uis añ baptiſmū
cōmiſerit aliqua mortalia pctā ꝛ veniens ad baptiſ
mū de ſex atterit̄: ſeptimū actu placet. i. de illo nul
lomō atterit̄. Illđ ſeptimū ē cā fictiōis eius in bap
tiſmo: oportet ergo ꝙ cōfiteat̄ ꝛ peniteat de illo i ſe
ꝛ inq̄tū fuit cā fictionis. ꝙ ꝑ tāto dicit̄: q: forte pec
cauit vno pctō mortali faciēs irreuerētiā ſacramē
to baptiſmi recipiēdo illud cū tali fictione: ſed rece
dēte illa fictione q̄ fuit cā illius impedimēti baptiſ
mi effectus deus confert gratiā baptiſmalem in re
medium contra alia peccata que fuiſſent deleta in
baptiſmo ꝛ a pena ꝛ a culpa niſi impedimentuȝ oc
curriſſet fictionis: Ideo de illis ſex de quibus erat

attritus nõ oportet ꝯfiteri nec agere penitentiã nec forte nouã attritionẽ ſaltẽ de neceſſario ad ſalutem preter illã quã habuerat in baptiſmo vl' añ baptiſmuz. Sz ſolo impedimẽto amoto ſicut in baptiſmo ſigno ſuo deus aſtitiſſet ad ſuſcipiendũ eius effectũ dandũ qñ ſuſcipiebat̃ niſi fuiſſet impedimentuz in ſuſcipiente: ita parat⁹ eſt ſemꝑ poſt ſuſceptionẽ ſigni aſſiſtere ei q̃ ſuſcepit ad cauſandũ effectũ ei⁹ qñ ceſſat impedimentũ in ſuſcipiente. Nec oportet dicere caracterẽ in ficto aliquid operari: ſed ſolũ de⁹ q̃ ex eadẽ pactiõe aſſiſtit etiã poſt ei q̃ ſuſcepit ꝙ ficto obex tollit̃. Et ſi diceret̃: qꝛ ꝑ penitentiã delet̃ illa fictio vt tu aſſeris. Sz certũ ꝙ nõ põt deleri vnũ peccatũ mortale ꝑ penitẽtiã niſi deleant̃ oia. Ergo illa ſex dimittunt̃ in cõfeſſione ſicut illud qđ fuit cã fictiõis. Itẽ nullũ peccatũ mortale qđ manet poſt baptiſmũ nõ põt deleri niſi ꝑ penitentiã. qꝛ illa eſt

E ſcđa tabula poſt naufragiũ ſm̃ hiero. Illa autem pctã alia q̃ nõ ſunt cã fictionis ſunt poſt baptiſmũ ergo nõ delent̃ niſi ꝑ penitentiã. Uel ſi fingas illa deleri per baptiſmũ qñ tollit̃ impedimentum effectus baptiſmi quare non poteſt illa fictio que fuit cauſa impedimenti tolli qñ ceſſat impedimentum per ipm baptiſmuz. Si dicat̃ ad primũ iſtoꝝ ꝙ penitentia ꝯtuz eſt de ſe poſſet delere oia peccata: tñ qñ ꝓuenitur ab alia cauſa potentiori nõ delet penitentia: ſed cauſa preueniens delet illa ſex peccata. Iſta cauſa preueniens eſt gratia baptiſmalis q̃ eſt maior penitentia: qꝛ delet a pena ꝛ culpa ſine impoſitione penitentie: non ſic penitentia. Sed cõtra hoc

F qꝛ non videtur rationale: qꝛ prius naturaliter tollitur fictio ꝙ̃ per baptiſmũ aliquid cauſatur: ſed in illo priori oportet habere veram penitentiam: quia fictio non tollitur ſine vera penitẽtia ſcđm aug. Ue

Augusti. ra penitẽtia plena recõciliat deo ꝯtũ ad oia: ergo baptiſmus nõ poteſt preuenire effectum penitentie nunc penitentia preuenit ꝯtuz ad oia. Poteſt ergo dici aliter ꝙ penitentia vera perfecte recõſiliat deo ꝛ per ꝯñs nullũ peccatum relinquit: ſed tñ non oẽ ꝙ fuit in pctõre penitentia curat per ſe. Sed tñ illud qđ eſt obiectum penitentie: de quo ſcilicet penitens penitet: oportet aũt peccatuz qđ deletur in penitentia eſſe obiectum penitentie ꝛ ſolum illa peccata ſunt obiectum penitentie que cõmiſſa ſunt poſt baptiſmũ: qñq3 autẽ non oportet ꝙ ſint obiectum penitentie: vt in propoſito illa ſex que fuerunt confeſſa ante baptiſmum: ideo rationabile ꝙ deleant̃ per baptiſmuz. Et ſi diceret̃ ꝙ in penitentia eſſet dimidia venia: qꝛ partim a penitentia ꝛ partim a baptiſmo. Dico ꝙ nõ eſt ibi dimidia venia: ſz totalis venia: qꝛ illa venia fit a deo benedicto mediantib⁹ ſacramentis: ſed deus remittit partim per penitentiam vt illa peccata que ſunt obiecta penitentie: qꝛ ſunt poſt baptiſmum: partim per baptiſmuz tanꝙ̃ per ſignum practicum in quo eſt amotũ impedimẽtum vt qui erant digni remitti ſi nõ fuiſſet illud impedimentũ. Ideo eſt dicenduz ꝙ illa per baptiſmũ remittuntur a pena ꝛ a culpa nec de eis oportet habere contritionem: nec confeſſionem poſtꝙ̃ habuerat attritionẽ de illis i baptiſmo. ❡ Uel aliter poſſet dici ꝙ qñ vere penitet de fictiõe vna gr̃a ſibi infunditur perfectione quam eſſet illa que preciſe datur virtute penitentie: ita ꝙ illa includit in ſe perfectionem gratie baptiſmalis ꝛ penitentialis ꝛ hoc modo habet effectum: qꝛ gratia equipollens gratie baptiſmali datur penitenti de fictione ſimul cũ illa quaz meretur de penitẽdo. ❡ Sz contra hoc arguitur: qꝛ tunc iſte haberet commoduz de fictione ſua magis ꝙ̃ ſi tunc non fuiſſet fictus: ꝛ poſt in pctm̃ cecidiſſet ſimile illi fictioni. Nam ſi ſic cecidiſſet ꝛ modo peniteret nõ haberet modo gratiã niſi virtute penitẽtie. Tu aũt dicis illum qui tũc fuit fictus in baptiſmo in penitendo habere duplicẽ gratiam. Ad hoc poteſt dici vnomodo ꝙ non habet cõmodum G

ſed magis detrimentum: qꝛ tpe baptiſmi ꝛ ſequenti vſq3 ad penitentiã eſt filius gehẽne: ꝛ omnia opera ſua mortua ſunt. ❡ Si autem non fuiſſet fictus fuiſſet tunc ab illo tempore vſq3 ad penitentiam vſq3 ad aliud lapſum fuiſſet fili⁹ regni ꝛ opera eius viua: quibus meruiſſet augmentum gratie ꝛ glorie. Aliter poteſt dici ꝙ ſi non fuiſſet fictus ꝛ poſtea lapſus ꝛ poſt peniteret in penitendo recipit tantam gratiam quantam nunc recipit penitens de fictione: quia reſurgens per penitentiam a peccato mortali recuperat totam gratiam a qua cecidit ꝛ aliquam vltra propter penitentiam: ꝛ hoc vl' in re vel in diuina acceptione: ſed de hoc ſpiritu magno concedente videbitur in materia de penitentia. Tertio modo dicitur ꝙ iſte penitẽs de fictione tantummodo recipit gratiam virtute penitentie ꝛ non maiorem ꝙ̃ ſi non fuiſſet fictus in baptiſmo. Et poſt baptiſmuz cadens reſurgeret nunc per penitentiã. Nõ eſt veriſimile: quia eque penitenti ꝛ de equali peccato vel minori non detur equalis gratia. Iſte ex lapſu poſt habet quantum ad aliquid grauius peccatum ꝙ̃ fictus. Et tamen fictus ꝯtum ad aliquid grauius peccauit: quia fecit irreuerentiam ſacramẽto. ꝛ illa verba que dicunt̃ de effectu baptiſmi quez ſortitur penitens de fictione intelligenda ſunt: non ꝙ in penitentia illa recipiat gratiam aliquam virtute baptiſmi: qꝛ ſuſceptio eius mortua fuit ꝛ mortuus remittere non poteſt. Sed quia abſolutus eſt a precepto de baptiſmo: quia ſuſcipiendo baptiſmum: impleuit preceptum. illa autem impletio nihil ſibi valuit ad ſalutẽ ante iſtaz penitentiã recipit ergo effectũ baptiſmi qñ penitet: qꝛ eſt filius regni nec obligat̃ ad ſuſcipiendũ baptiſmũ ad hoc vt ſit H

fili⁹ regni: qꝛ illud ꝓceptũ impleuit. Et hic nota ꝙ actualiter peccãs mortaliter in aliquo actu põt implere ꝓceptũ affirmatiuũ in actu ſcđo. ❡ Sz ẽ dubiũ ſi iã ſcrificati teneant̃ ad ſuſceptionẽ baptiſmi. Dico ꝙ ſic: qꝛ eſt preceptũ ſaluatoris iohannis. 3. Johan.

Niſi q̃s renatus fuerit ex aqua ꝛc. ꝛ poſt baptiſmũ ꝓmulgatũ per modũ ꝓcepti quilibet qualitercũq3 iuſtificat⁹ q̃ nõ impleuit cũ quo de⁹ nõ diſpẽſauit ſpecialiter vt nõ teneat̃ ad illud tenet̃ ad baptiſmũ effectu ꝛ ꝓ loco ꝛ tpe in effectu ſi manet viator nobiſcũ: quotiẽſq3 põt cõmode recepe i effectu. Hui⁹ ratio finalis ẽ: qꝛ lex vniuerſalis ꝓmulgata oẽs obligat vniuerſaliter. dico illã ꝓmulgari in cui⁹ ꝓmulgatione non eſt aliqua acceptio perſone ſine cuiuſcunq3 exceptione perſone: tale fuit preceptũ de baptiſmo ſuſcipiendo ꝛ rationabiliter: qꝛ cõgruũ fuit oẽs de lege xpiana habere in quo cõuenirent inter ſe ꝛ diſtinguerent̃ ab aliis: ꝛ illud ſignũ maxime ꝑ quod ingredit̃ obſeruãtia hui⁹ legis: per q̃ ei⁹ ſuſce

ptiones aſcribunt illi legi ⁊ de famulis xpi. Poſſet
etiā alia ratio aſſignari: q2 quilibet viator tenetur
eſſe memoratiuum eccłie militantis: non tm̄ in ſciē
I tia diuina: ſed etiā ꝗtum ad notitiam aliorum mē
brorū ꝗtum in ſe eſt: q2 tenetur cum alijs membris
cōicare in hijs que ptinent ad obſeruantiam legis ⁊
eos nō ſcandalizare. Si aūt nō accipit ſacramentū
per quod ſit membrū eccłie ſcđm iudiciū eccłie: nō
eſſet aptꝰ ad cōionem cū alijs membris. Etiam in
multis actibꝰ ptinentibus ad eccłiam ſcandaliza/
ret etiā actiue alia membra: q2 haberent occaſionē
iudicandi ipſum: q2 videꝛ contempnere cōitatē vel
gratiam. Et ex hoc pōt formari tertia ratio: q2 qui
pōt ex actu facili magnā grām acquirere ſi negligit
illū actū videꝛ grām cōtēpnere nec eā tantū appre
ciare ſicut ē appreciabilis. Sed iſte qui nō ē bapti/
ſatus quantūcūq3 aliter ſit iuſtificatꝰ. Per iſtū actū
facilē baptiſmi pōt acquirere magnā gratiam aut
amittere: q2 ꝗtūcūq3 pfecto de lege cōi accedēti ad
baptiſmū augeꝛ grā: ergo ſi nec ligat videꝛ cōtem/
nere grām ⁊ dat alijs occaſiōe3 iudicādi: ideo xp̄s
obſeruauit legem circūciſionis ⁊ purificationis ꝗ
uis nō indigeret ⁊ eſſet ſine pctō: ſed ne daret occa/
ſionē male iudicandi de eo. Et ſi diceretur ꝙ nō legi
mus de aplis nec de beata virgine ꝙ fuerit bapti/
ſati. Itē baptiſatꝰ baptiſmo ſanguinis nō teneꝛ ba
ptiſari baptiſmo fluminis: ergo nec baptiſmo fla/
minis baptiſatꝰ teneꝛ baptiſari baptiſmo fluminis
teneꝛ ꝯſequētia: q2 iſti duo baptiſmi equipollēt ba
ptiſmo fluminis cōſequēs ē manifeſtū: q2 taliseuo
lat ad celū. Itē nullꝰ teneꝛ recipere ſacramētū fru
ſtra: q2 in operibꝰ dei nihil eſt fruſtra: ſed baptiſmꝰ
acceptꝰ a iuſtificato fruſtra accipiꝛ: cū ſit ſine pecca
to originali ⁊ habeat effectū qui ē ablutio aīe a pec
cato: iā eī primo eſt ablutus. Ad primū argumen
tum gloſa ꝗdā ſup illud iohānis. 13. Quid lotus
eſt nō indiget niſi vt pedes lauet. videtur dicere ꝙ
K apli fuerūt baptiſati: ꝙ ꝓbabile eſt. Tū q2 xp̄s fe/
cit eos ſacerdotes cōferēs eis in cena poteſtatē cō/
ficiēdi corpꝰ xp̄i dicēs: hoc quotieſcūq3 feceritis ⁊c.
Et cōtulit eis poſt reſurrectionē imediate poteſta/
te3 abſoluēdi dicēs. accipite ſpiritūſanctū quorū re
miſeritis pctā remittunꝛ eis. Cōtulit etiā eis officiū
baptiſandi ſolēpniter: marci vltimo. Euntes bapti
ſate oēs gentes ⁊c. Ordo aūt ſacerdotalis p̄ſuppo
nit baptiſmū: vt p3 extra de preſbitero nō baptiſa/
to: vbi determinat ꝙ ſi cōſtet p̄ſbytero ꝙ nō ſit ba/
ptiſatꝰ debet reordinari ⁊ primo baptiſari: cum ba
ptiſmꝰ ſit fundamētū oīm ſacramētoꝝ. Nec videꝛ
neceſſitas nec cōgruitas nec vtilitas aliqua cōſecu
ta ꝙ xp̄s diſpenſauit aplis vt non baptiſarenꝛ: q2
ex hac diſpenſatiōe nō fuiſſet cōſecuta aliqua vtili/
tas xp̄ianitati: nec ex hoc apli fuiſſent gratioſiores
Gregori. deo: q2 nō baptiſati nec efficaciores imo minꝰ fuiſ/
ſent doctores efficaces: q2 minꝰ valet magiſter mo/
ralis ꝗ nō implet qđ docet opere ſcđm greg. dicen
tes: ſed ad regnū beatitudinis peruenire nō valet ꝗ
nō vult opere adimplere qđ docet: nā xp̄s vt bonꝰ
Johan. mgr voluit in ſeipſo baptiſmū recipere ſaltē baptiſ
mū iohānis. Et forte illi baptiſmꝰ quo fuit bapti
ſatꝰ xp̄s nō fuit in forma baptiſmi iohānis. Sȝ eſt
dubiū quā formā tenuit iohānes ī baptiſādo xp̄m
magiſter frāſciſcus fumluce in libro de vita xp̄i hāc
ponit formā ꝗ a ſpūſctō fuit reuelata iohāni. Ego
dn̄e mi creator totꝰ mūdi baptiſo te in hac aqua
ſupplicando tibi ex parte oīm electoꝝ ꝗ ſunt rece/ L
pturi baptiſmū tuū ꝙ ꝑ illud ſacramentū ⁊ gratiā
tuam ſint abſoluti ab oībus pctīs ſuis. Ideo xp̄s
voluit accipere baptiſmum anteꝗ legem baptiſmi
alijs legem imponeret: q2 vt diciꝛ Act. primo. Ince
pit ieſus facere ⁊ docere. A ſimili ſupponiꝛ ꝙ fue/
rit beata virgo baptiſata. Niſi forte deus voluerit
ipā3 excipi ab illa lege: ⁊ de illa fuiſſet rō diſpēſan
di: q2 forte habuit in ꝯceptiōe filij ſui diſpoſitionē M
gratie ad quā deꝰ diſpoſuit eā puenire: hec doctor
ſubtilis. Credo tm̄ ꝙ ipſa fuit baptiſata exemplo
filij ſui ⁊ vt obſeruaret p̄ceptū eius cū ipſa etiā fuit
magiſtra apoſtoloꝝ ⁊ docuit: ideo ipā voluit quod
docebat facere. Ad aliud argumentum dico ꝙ ba/
ptiſatꝰ baptiſmo ſanguinis ſi poſt reſpiraret ⁊ eſſet
nobiſcum viator tenetur baptiſari: hoc autem eſt
poſſibile ſicut legitur de quibuſdam ꝙ facti ſunt N
bis confeſſores: q2 bis ſuſtinuerunt penas ſangui
nis pro fide: per quas tm̄ non ſunt mortui. Si autē
baptiſmꝰ ſanguis ſit cōpletꝰ ⁊ ſit baptiſatꝰ in ſan/
guine moritur non manet nobiſcum viator non
eſt obligatus ad preceptum viatoris: quia ſacra/
menta nō hn̄t efficatiā niſi pro ſtatu vie. Sȝ nunꝗd
ſi talis eſſet vere mortuus ⁊ reſurgeret ⁊ viator eſſet
nobiſcū nunquid debet recipere baptiſmū Dico ꝙ
ſic: q2 nō habuit caracterē baptiſmalē nec ſignum
diſtinctiuū xp̄iani a nō xp̄iano Tum propter obli/
gationē precepti. Tum ad augendam gratiā. Tum
propter vitandū ſcandalū: q2 eē cōtēptui ſacramē
ti iudicaretur. Ad aliud nullus fruſtra debet reci/
pere ⁊c. ad hoc dr̄ ꝙ nullꝰ fruſtra recipit baptiſmū
q2 grā ibi augeꝛ ſi nō ꝑuenit ad titulū ſicut in xp̄o
vel forte in virgine ⁊ ſi priꝰ ꝑuenerit addiꝛ ibi meri
tū obediēdo diuino p̄cepto. Nec etiā ē fruſtra poſt
plenitudinē grē ſi ꝗs haberet: adeſſet eī opera me
ritoria nec iniuriaꝛ ſacramēto: q2 nō recipit eū fru
ſtra nec facit ꝙ baptiſmꝰ ſit falſum ſignū: q2 vel cō
ferꝛ ibi grā alia quā nō habebat aň ⁊ tūc ē ſignum
practicū verū: q2 ponit praxi3. i. opus grē. Et ſi oīs
grā ꝗ poſſit dari illi eſt aň baptiſmū adhuc baptiſ
mus eſt ſignū practicū in ſignificādo grām illā nō
in fieri: ſed in eē. ⁊ ſi baptiſmꝰ in tali caſu nihil effice
ret vel per ipm̄. nō dareꝛ grā: tm̄ haberet praxim in
ſignādo ac ſi ꝑ ip3 dareꝛ grā. Et ſi diceretur cū ſignū
ſit relatiuū ⁊ correlatiua ſunt ſimul natura: tm̄ iſtō
ſignificatū. ſ. ablutio aīe a pctō: ergo fruſtra ibi po
nitur baptiſmꝰ; dico ꝙ illa ablutio ſignificatur vꝛ
tunc in fieri vel tanꝗ nunc fiat vel tanꝗ in fiendū
ꝗtū eſt ex pte ſacramēti ſi aliꝗd eſſet a quo aīa eēt
abluenda: certe ablueretur mediante ſacramento
quocūq3 deꝛ grā ſiue mediante ſacramento ſiue ex
meritis ſiue adeo imediate ſemꝑ grā daꝛ a deo ideo
ſufficit ꝙ baptiſmꝰ ſit ſignū illius gratie ac ſi deꝰ
dediſſet illam gratiam mediante ipſo.

¶ Sequitur primum correlarium.

PAruuli recipiūt baptiſmi officiū: q2 re
cipiūt remiſſionē pcti. Iſtō correlariū
ꝓbaꝛ ī veteri lege erat ſacramētū iſtitu
tū ad deletionē pcti originalis ī paruu/
lis ſacramētū aūt noue legis ē pfectiꝰ
ergo pfectiori mō ē ſcđm ī noua lege delens paruu/

lis originale peccm̄: ergo ꝑuuli recipiūt effectū baptiſmi qꝛ baptiſmus ſuccedit circumciſioni. Item deus nō ꝙ de fuit humano generi in quocūqꝫ tꝑe in quacūqꝫ etate dare ſalubre remediū ſalutis: ergo in nullo tꝑe in nulla etate hoīs ꝓducti ad hāc vallem miſeriam deus deficit dare ſalubre remediū dū3 natus eſt in hunc mundū: ergo paruuli nati in inſtāti hn̄t ꝓ remedio baptiſmum vt ſaluētur: etiā peccator centum annorū habet remediū penitētiā: ergo paruuli poſſunt recipere remediū qd̄ datur per baptiſmū nam ſicut iudiciū ⁊ peccatū tranſiuit per parentes ī paruulos: etiā miſericordia xp̄i per xp̄m tranſiuit in paruulos ⁊ in oēs ꝙtum ad ſufficientiam ad delendum in eos peccata parentum ⁊ peccata actualia. Hic fuit error pelagij ꝙ paruuli nō habēt peccatum originale: quia originale non traducitur per propagationem: ſed per malicie imitationem. Sic paruulorū nō mutantur in malū: ideo carent peccato originali: nec indigent baptiſmo: ſed patet per mgr̄m .d.3.c.3.lib.4.ꝙ hec opinio eſt heretica ſicut melius patebit ſpiritu magno ꝯcedente in ſcd̄o collectarij: ⁊ ideo teneamus cū apoſtolo ad roī. 1. Oēs in adam peccauerūt ⁊ egent gr̄a dei. Et ſi diceretur ꝙ paruuli non recipiunt effectum baptiſmi qꝛ eiꝰ effectꝰ eſt gr̄a: ſ3 gr̄a nō pōt dari ſine fide: ſed ꝑuuli nō hn̄t fidē: ergo nō recipiūt effectū baptiſmi: qꝛ ſine fide īpoſſibile eſt deo placere. ad Heb. 11. Ad iſtd̄ dico ꝙ ꝑuulꝰ h3 fidē habitualē ⁊ h3 fidē actualem parentum per quā coniungitur deo. Et ſi diceres ꝙ parentes eiꝰ ſunt heretici vel pagani. Dicitur ꝙ cōiungeret per fidem eccleſie. Et ſi diceres eſto ꝙ in eccleſia militanti nullus eſſet fidelis ꝙuis hoc eſſet īpoſſibile: qꝛ eccleſia xp̄i durabit vſqꝫ ad cōſummationē ſeculi: tn̄ eſto ꝙ eēt ſiet baptiſantes
B intenderent quod fecit xp̄s. Dico ꝙ baptiſaretur: qꝛ tunc ſufficeret fides humanalis ⁊ gratia xp̄i quā reciperet mediante baptiſmo: qꝛ nulli datur gratia niſi per aliquā cauſam meritoriā que meretur coniunctionē eius perſone cū deo: ⁊ hec cauſa meritoria eſt xp̄s mediante baptiſmo. vel poſſet dare ſine quocūqꝫ medio: ſed habendo iſtā gratiā non op3 ꝙ creetur in aīa altera gratia mediāte qua habeat gratia xp̄i. ¶ Sed eſt dubium ſi paruulis per baptiſmum infundantur gratia ⁊ ꝟtutes. De hac ma-
C teria ſunt quattuor opiniones. Prima eſt ꝙ in baptiſmo paruulorꝫ non infunditur fides ⁊ cetere virtutes cuius ratio eſt: qꝛ paruulꝰ nō eſt ydoneū ſuſceptiuū harū virtutū: nā ad hoc requireret liberū arbitriū ſiue vſum liberi arbitrij. Dicūt tn̄ ꝙ cū ꝑuenerit paruulꝰ ad annos diſcretiōis tūc virtute recepti baptiſmi infundit eis deꝰ gr̄a3 ⁊ ꝟtutes. Scd̄a opinio ꝙ paruulis tn̄ mō infundūtur ꝟtutes theologice: nā nulla neceſſitas nec cōgruētia eſt ponere morales ꝟtutes. Alia eſt opinio ꝙ ī baptiſmo paruulorū infundit gr̄a nō tn̄ virtutes: dicūt eni iſti ꝙ gr̄a eſt radix q̄ ſubiectiue eſt ī eſſentia aīe a qua ꝓfluunt virtutes in potētijs paruulorꝫ igitur infunditur gr̄a in baptiſmo: ꝟtutes tn̄ ꝓhiuūt ꝓpter impedimētū carentie liberi arbitrij: cū aūt ꝑuenerunt ad annos liberi arbitrij: tūc remoto ꝓhibēte nō ꝑ nouā actionē aliquā effluūt virtutes ⁊ dona in potētijs: ſ3 gr̄a prius ī eēntia aīe infuſa. Quarta opinio
D vera ⁊ determinata ꝑ ſacroſctām eccliā3 eſt de ſumma trinitate ⁊ fide catholica. c. firmiter ī clemētinis: vbi ait papa. Nos attēdentes gn̄alē efficatiā mortis xp̄i q̄ per baptiſma applicatur pariter oībꝰ baptiſatis opinionē quā dicit tam paruulis ꝙ adultis conferri in baptiſmo informantē gratiā ⁊ virtutes tanꝙ probabiliorē ⁊ dictis ſanctorū ac doctorꝫ modernorū ⁊ theologie magis conſonam ſacro approbante concilio diximus eligendam: que decretalis ſic ꝓbaī rōne. Prima eſt iſta illud tenendū eſt infundi in baptiſmo ſine quo baptiſatꝰ nō eſt deo gratus ⁊ acceptus. ſed ſine iſtis non eſt deo gratus ⁊c̄. maior nota eſt: quia fide tenemus ꝙ baptiſati eo facto ſunt deo accepti. Et ratio eſt ad hoc: quia nullus ingreditur ad nuptias non habens veſtem nuptialem ⁊ acceptus ſit deo: nec euolat ſi moriatur ad gloriam: ſed baptiſati vt fide tenemus ſi poſt baptiſmum morerentur ſtatim ad gloriam euolarent: ergo ⁊c̄. Minor autem habetur ab ſcriptura: primo de fide ad hebr. 9. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. ⁊ loquitur de fidei habitu. Similiter ad romanos primo. Iuſtꝰ ex fide viuit. De caritate vero que ſcd̄m ſententiam doctorum eſt veſtis nuptialis ſine qua nullus placet in nuptijs: de miſericordia ſimiliter legimus miſericordiam volo ⁊ non ſacrificiū: de obediētia ſiliter dicit. Itē in baptiſmo infunditur gr̄a: ergo ⁊ ꝟtutes: añtecedēs ꝓbatur qꝛ in baptiſmo remittitur culpa: ergo infunditur gratia ſine qua non remittitur culpa contraria peccato: conſequētiam probo per mgr̄m in littera allegantem Aug. qui expreſſe dicit ꝙ gratia non eſt aliud ꝙ virtutes etc: vnde gratia non diſtinguitur a virtutibus ſicut alius habitus ab habitu virtutum: ſed eſt aliquod reſultans ex integritate omnium virtutum: ſicut reſultat pulchritudo ex proportione membrorum. Et ſi diceretur: quia ariſtoteles dicit. 2. ethicorum. ꝙ ſignū adgenerati habitus eſt ſuperueniēs delectatio. qꝛ habitus vt ipſe ait facit operari delectabiliter expedite ⁊ prompte. Sed paruulus perueniēs ad etatem perfectam nullam experiī delectationē ī actibus virtutū: immo ſentit rebellionē ⁊ difficultatē pariterqꝫ ſepe ſcrupulū magnū in volūtate ⁊ in intellectu circa credēda. Scd̄o qꝛ ꝑ actū diſtinguimus habētē virtutē a nō hn̄te. 9. methaphiſice: ſ3 nullus apparet actus in baptiſato poſt baptiſmū qui nō appareat añ in nō baptiſato. Nā duo intēperati equalr̄ vnꝰ baptiſatꝰ alter nō equalē ſentiūt difficultatē in actibꝰ tēperātie. Cōfirmaī ex. 1. methaphi. Inconueniēs ē nos hr̄e habitꝰ nobiliſſimos ⁊ ꝙ lateat nos. Itē habitꝰ ē quo q̇s vtiī qn̄ vult: ſ3 paruulꝰ qn̄ venit ad annos diſcretiōis nō p̄t exire ī actū ꝑ habitū ꝟtutū īfuſum: ergo ⁊c̄. Preterea fides ē habitꝰ cōplexorꝫ nullꝰ ꝟo habitꝰ cōplexorꝫ īfundiī ſine ſilitudie tiorꝫ. Probatio ī ſili īpoſſibile ei ē hr̄e habitū ſcīe ſine cognitōe timorꝫ: cognitio aūt timorꝫ nō hꝫ ſine ſpē eorūdē: ſ3 ī ꝑuulis nulla ē notitia nec ſilitudo tiorꝫ illiꝰ cōpoſitiōis ad quā iclinat fides: ꝙ ꝓbo: qꝛ niſi ſpālr̄ erudireī in fide nullā ꝓrſus hr̄et notitiā ſic ꝑuulꝰ iudeꝰ ſi baptiſatꝰ. Ex hijs fuerūt moti illi q̄ negāt ꝟtutes infundi ꝑ baptiſmū in paruulis niſi in radice puta in gratia que radix eſt virtutū: vel in ꝓpoſito diuine volūtatis ſe determinās ad dādū ꝟtutes cū fuerit ydoneū ſuſceptiuū3. ¶ Ad oīa iſta dubia poteſt vnica via reſponderi.

Nam iſti imaginantur ꝙ de ratione virtutis infuſe
ſit ꝙ poſſit per experientiam demonſtrari ꝙ nullo
modo tenendum eſt: ſicut enim ſacramentum ſola fi-
de tenemus que non habemus per experientiam
q: ſic non eſſet fides ſed ſcientia. Sic ꝙ virtutes in
fundantur paruulis tenemus per fidem q: ſic di-
cunt ſancti ⁊ ſanctorum dictis fidez adhibemus et
eccleſie ſancte adhibemus fidem que determinauit
paruulis in baptiſmo v̾tutes infundi. ¶ Sed nūc
reſtat dubium ad quid ponuntur virtutes iſte infu
ſe ⁊ quid operātur. Si enim faciunt ad inclinatio-
nē voluntatis poſſent eadem ſuper experientiam
experiendo ipſam inclinationem. Dicunt quidam
ꝙ virtutes infuſe inclinant voluntatem ſic ꝙ quan
do baptiſatus peruenit ad annos diſcretionis ex-
peritur ſe magis inclinatum ad credendum que
ſunt fidei ⁊ ad eliciendum opera virtutum ꝙ̄ alius
qui non fuerit baptiſatus. Hanc autem opinionē
F aureolus non credit eſſe veram: q: ſi ſic poſſet ho-
mo probare ſe habere infuſos habitus puta fidem
⁊ caritatē: ⁊ per conſequens poſſet ſcire vtruz odio
vel amore ſit dignus: contra auguſtinum ⁊ de ter-
minationem eccleſie: propter qđ valde difficile eſt
videre ad quid ponuntur habitus tales infuſi. Di
cit tñ aureolus ꝙ virtutes infuſe nō ponūtur pro-
pter illud propter ꝙ virtutes acquiſite. Ad cuius
euidentiam conſiderandum eſt ꝙ vt colligi poteſt
Ariſtote. ex dictis Ariſtotelis. 3. ethicoruz ꝙ de numero cir
cunſtantiarum quedam ſunt ꝗ ſe tenent ex pte agen
tis: quedā vero ex parte ipſi⁹ actus. Primo modo
ſunt faciliter opari delectabiliter expedite prōpte
⁊ immobiliter ⁊ huiuſmodi: hec enī ſe tenent ex par
te elicientis actum. Ex parte vero actus ſunt alie
G circumſtantie puta ꝙ eliciatur in ordine ad debitū
finem: ⁊ ſicut oportet ⁊ quando oportet ⁊ cui opor
tet ⁊ ſic de alijs circūſtantijs. Tūc ponit aureolus
Aureol⁹ iſtā propoſitionem ꝙ virtutes acquiſite ponuntur
propter circumſtantias primo modo. ſ. ex parte agē
tis: ad faciendam quādā connaturalem inter agēs
⁊ operationez ex quo ſequitur delectatio: facilitas
expeditio ⁊c̄. reſpectu operationis virtuoſe. Sed
virtutes infuſe non ponuntur propter circunſtan-
tias ex parte agentis: ſed propter circunſtantias
ex parte actus: propter ꝙ habens virtutez infuſaz
non propter hec adheret prompte ⁊ delectabiliter
⁊c̄. Imo cum magna difficultate ⁊ ſcrupulo: vnde
nonnulli facti viri ſancti frequenter ſentiunt ma-
gnam repugnantiaz ad adherendum magis ꝙ̄ ſim
plex vetula: que tamen tantam fidem infuſaz non
habebit. Simile dico de caſtitate ꝙ baptiſatus in-
temperatus aliquis nō ſe promere ſentit ad actus
temperantie ꝙ̄ ſe ſentiat intemperatus non bapti
ſatus. Virtutes ergo infuſe reſpiciūt circunſtanti-
as ex parte actus: ⁊ nullam reſpiciunt ex parte agē
tis. Sed ſciendum vlterius ꝙ circa actum ſunt cir
cunſtantie alique dictate ratione naturali: et in actū
ſic circunſtantionatum poteſt homo etiā non ha-
bens habitum virtuoſum nec infuſum nec acquiſi
tum imo ex temporalibus actibus generatur habi
tus: ſecundo ethicorū. Sicut loqui frequenter gra-
matice ad generatur habitus gramatice: ita ex fre-
quentatis actibus temperatis generatur habitus
temperantie. Alie ſunt vero circunſtantie que non
poſſunt dictari a ratione naturali ſed dictantur de
bere in eſſe in actu a diuina voluntate: ⁊ huiuſmo
di circunſtantie ſunt nō pauce. Frequēter enī mul
tis circunſtantijs contingit iudicare meſſe in actu
debere: que tñ non ſufficiūt imo nec erūt quādoq͂ʒ
illi quas voluntas diuina exigit debere meſſe ac-
tu: propter qđ nō eſt in poteſtate noſtra elicere ta
lem actum niſi aſſiſtat ſpecialis motus et influ-
xus ſpiritusſancti. Ita ꝙ voluntas volendo agat
⁊ ducatur ac moueatur impulſu ſpiritusſancti: hic
aūt impulſus ⁊ motus non eſt tantum actualis ita
ꝙ non maneat ceſſante actu: non enī videtur conſo
num in actu quolibet ad eſſe nouum motum ſpiri-
tusſancti: ſed eſt habitualis in habitum quieſcentē
reſpectu actuū virtuoſorum: verbigratia ad actuz
caſtitatis vel temperantie quando ſe offert: mate-
ria non videtur ſufficere voluntas cum omni etiaz
habitu acquiſito: vt actus elicitus ſit perfecte circū
ſtantionatus circunſtantijs quas voluntas diui-
na exigit in actu tam poſitiuis ꝙ̄ etiam priuatiuis
ſi enī abſtinuero quomodo ſciam circunſtantiā om
nem priuatiuam puta ꝙ non in aliqua ſua actua-
li diſplicentia erga deum. Similiter quomodo ſciā
omnem circunſtantiam poſitiuam puta impletio-
nem mandatorum ac omniuz que exigit diuina vo
luntas exigit debere cōcurrere ad actum. quia pro
pter reſpectu talium datur ſpecialis directio ac-
influxus ſpiritusſancti: ⁊ hoc i aliquo infuſo habi
tu: non autez talis influxus ſiue ductus ſit inclina
tio voluntatis. Sʒ volūtate ſe determinante adeſt
ſpūſanct⁹ illo habitu mediāte ad mouendū ad cir
cunſtantias ad quas non poſſet voluntas ex ſuis
puris naturalib⁹ per ſeipſam. Dicit ergo doctor ꝗ
ſupra: ꝙ habitus infuſi requiruntur ad eliciendū
actum circūſtātionatū ſecundū impulſum ſpūſan
cti ⁊ ſunt iſti habitus morales. Ideo delectatio nō
conuenit niſi habitui acquiſito: qui ponit̃ propter H
circunſtantias operantis ⁊ non actus. Tales eniz
habitus ex conſuetudine actuum faciunt connatu-
ralitatem quandam in potentia reſpectu actuum
ex qua oritur delectatio pendente actu: ꝙ non fa-
cit habitus infuſus: q: non reſpicit circunſtantiam
ex parte ipſius operantis. Nunc baptiſatus deter
minans ſe ad actuz temperantie ex eo q: habet ha
bituz infuſum qui eſt habitualis motio ſpūſancti
habet ſe bene reſpectu omniū circunſtantiarū req-
ſitarum ex parte actus motu illo ſpiritusſancti me-
diante: dices quare ergo ille non experitur. Dico
ꝙ non experitur cōcurſum omni circūſtantiarum
quas ſi experiri poſſet nō eēt forte neceſſitas talis
motus habitualis: ꝙ̄tūcūq͂ʒ ergo agat quis a ſpū
ſancto ac ducatur ad circūſtantiā omnē requiſitā
nunꝙ̄ tamen operanti notum eſt ſe habere omnez
circunſtantiam: nec per cōſequens poteſt motum I
ſpūſancti hmōi mediantibus habitib⁹ īfuſis expe
riri. Sʒ quō cognoſcem⁹ nos iſtos habit⁹ magis
eē i baptiſato ꝙ̄ i nō baptiſato. Dico ꝙ ſi baptiſa
to ꝑponātur fidei articuli lʒ cū tāta difficultate cre
dat ſicut nō baptiſat⁹: tñ baptiſat⁹ mouebit̃ ſpecia
li motu ⁊ īfluxu ſpūſſcti ⁊ ſentiet dulcedinē illi⁹ in
fluxus ad credēdū ꝙ nō faciet nō baptiſat⁹: ⁊ per
ꝯñs act⁹ credēdi baptiſati erit meritori⁹ ⁊ v̾tuoſus
Act⁹ aūt credēdi nō baptiſati erit act⁹ natural' nō

eleuat⁹ influxu ſpūſſcti: ⁊ iō act⁹ nō pōt eē ỽtuoſus
nec meritori⁹ ſicut act⁹ baptiſati: q2 nō h3 motiuū
ſufficiēs ad oēm circumſtantiā reqſitā ad actū illū ſi
cut baptiſat⁹. Uñ noſti φ baptiſatus habeat tales
influxū quē nō habet nō baptiſat⁹. ¶ Dico φ per
aliqs ɔiecturas pōt cognoſci: q2 cognoſcet de ba-
ptiſato φ dulci⁹ ⁊ placētius recipit actū credēdi ⁊
firmi⁹: ⁊ cū maiori conatu credit. Et ſi qs dicat φ
ego nō poſſuz cognoſcere: dico φ ſufficit mihi eē cre
ditū: q2 nō crederē φ nō baptiſat⁹ poſſit elicere ac-
tum ỽtuoſuz ⁊ meritoriū: q2 aliter poſſet ſaluari ex
puris naturalib⁹: qd̄ eſt error pelagij. ¶ Nota vn
decim effectus baptiſmi q̄ tenēdi ſunt ꝑ fidē eſſe in
quolibet baptiſato quoꝝ: quinqȝ ſunt ꝓuatiui: ſex
ꝑpoſitiui. Priuatiui ſunt iſti: purgatio a pctō mor
tali: in adultis deletio pcti venialis: abſolutio ab oī
K obligatiōe penali ⁊ gehēne ꝓ mortali: ac releuatio
a carentia diuine viſiōis debite ꝓ origiali.. Ex quo
infert correlariū φ baptiſato nulla pena deinceps
debetur de quocūqȝ actuali pctō p̄terito. Nec adul
to ſi baptiſet eſt pena aliq̄ ꝓ pctīs imponēda: totū
eīn tollit baptiſm⁹: ex quo apparet φ potior ē ba-
ptiſm⁹ quo ad iſtū effectū φ̄ penitētia. Ultim⁹ ꝑo
effect⁹ eſt fomitis debilitatio: h3 eīn qlibet baptiſa
tus diminutionē fomitis ⁊ diminutiōez ſtimli ꝑ ba
ptiſmū. S3 dices φ qlibet oppoſitū hu⁹ experit.
nā tn̄ ſentiꝑmo ſtimulū ad pctm̄ poſt baptiſmū ſi
cut ante ⁊ baptiſat⁹ ſicut nō baptiſat⁹. Reſpōdet φ
fomes dr̄ diminui ī baptiſmo nō q̄tū ad actū ſtimu
lādi: ſ3 q̄tū ad actū tirānizādi: nā q̄ nō baptiſatus
L eſt pcti ſtimulo. tirānice trahit eū ad mortalē: ſed q̄
baptiſat⁹ fuerit: grām dei h3 qua pōt reſiſtere: ⁊ ſi
aliqn̄ cōcupiſcat mortale tn̄ tirānice nō trahit: ⁊ ſi
ſtimul⁹ carnis nobis ꝑſuadeat nō tn̄ in nobis tirā
nizat cū habem⁹ grāz defendentē ſi volum⁹. ¶ S3
eſt dubiū ſi baptiſm⁹ tollat irregularitatē defect⁹
nataliū. i. ſi legitimat ſpurios vt poſſint ꝓmoueri
ad ſacros ordines. Dico φ ſunt opiniones. Prima
eſt Iheronimi affirmās φ ſic. Scḋa Auguſtini di-
cēs ɔtrariū. tn̄ eccl'ia approbat opinionē Auguſti.
¶ Effectus aūt pōitiui ſunt ſex: duo nominat gra
tiam gratis datā ⁊ gratū faciētē. Prima ē caracter
Scḋa eſt cōicatio habitualiū ỽtutū. Aliq̄ duo effe-
ctus ſunt in ordine ad act⁹ notorios. Et p̄ma qdez
M ptinet ad volūtatē. Scḋa ad intellectū. Prim⁹ qui
dem effect⁹ eſt fecūdatio ad ꝓducendū dulces fru-
ctus. Uñ gloſa ſup illō pſalmo. Sup aquā refectio
nis educauit me: ⁊ dr̄ notāter fecūdatio: q2 ſicut ar
bor nō eſt fructifera ſine irrigatione: ſic aīa origia-
lis pctī exſiccata nō valet dulces fructus ꝓducere
niſi dulcore grē irriget. Scḋus effectus ſe tenet ex
parte intellect⁹: ⁊ hec eſt illuminatio tā exterioris
occuli φ̄ interioris: interioris qdem ꝑ fidē: exterio
ris ad videndū ſacramentorū miſteria maxie eu-
chariſtie: vnde d3 infidelib⁹ celari maxie euchari-
ſtie ſacramentum: ꝓpter φ in primitiua eccl'ia ca-
thecumini in hora conſecrationis ab eccleſia eijcie
bantur in hora conſecrationis euchariſtie. Alij ve
N ro duo effectus ſunt reſpectu eccl'ie. vnus quidem
reſpectu eccl'ie militātis q̄ eſt incorporatio xp̄i ſpō
ſi: iuxta illō ad galath. iij. Oēs q̄ in xp̄o baptiſati
eſtis xp̄m induiſtis. Alius vero effect⁹ eſt reſpectu
eccleſie triumphātis que eſt apertio ianue celeſtis:
que quidam aperta eſt meritorie per paſſionem do
mini noſtri Ieſu chriſti: applicatiue vero per ſacra O
mentum baptiſmi. Ex hijs poteſt inferri φ in
baptiſmo imprimitur caracter: quid eſt caracter ci-
to dicetur. Secundo infunditur fides cum ceteris
virtutibus. Tertio lauat ab omni ſorde peccati tā
origialis φ̄ venialis: φ̄ in adultis. Quarto aperit
ianua celeſtis glorie: quia ſi homo centum anno-
rum baptiſaretur: euolaret via recta ad celum: q2
baptiſmus eſt profeſſio religionis abſoluunt a pe-
na ⁊ a culpa: ſed in profeſſione requiritur confeſſio
in baptiſmo ſola contritio. Et in ſignum huius ba
ptiſato domino celi aperti ſunt: in ſignū φ bapti-
ſmus aperit celū oībus denuo baptiſatis. Ex quo
fatui ſunt qui dicunt paruulos nouiter baptiſatos
decedentes tranſire ad purgatorium quod non eſt
verum: q2 baptiſmus remittit omnē penā. Secūdo
ſequitur φ magna fatuitas ⁊ pauca fides eſt parē-
tibus flentibus ſuos paruulos decedētes poſt ba
ptiſmum cum filij eorū dimittant ſocietatē miſera-
bilium hominū: ⁊ trāſeunt ad ſocietatē dei ⁊ ange-
lorum: ⁊ ſunt ſecuri de ſua ſalute: ⁊ ſunt domicilli
dei: ⁊ de ſocietate virginū: ⁊ replent loca angelorū
malorū qui debēt repleri de virginibus: ⁊ ſequunt
xp̄m cum cantu ſpecialis melodie. vnde Apocali-
pſis. 14: Cantabant canticū nouum ante ſedē dei
⁊ nemo poterat dicere canticū niſi illi qui cum mu
lieribus non ſunt coinquinati: virgines eīn ſunt ⁊
ſequuntur agnū quocunqȝ ierit: quare miſerrimi
parentes ergo fletis filios qui ſunt in tanta gloria Nota.
⁊ in tanta dignitate: videtur φ inuideatis eis de tā
tis bonis eorum. Ex quo ſequitur φ maledicte
ſunt a deo omnipotenti matres vel alie ſcelerate
que occidunt pueros: ⁊ moriuntur ſine baptiſmo.
o ſcelerata mater quanta bona aufers filio tuo/o
meretrices/o ribalde quid facietis in ſtricto iudi-
dicio quando paruuli querent iuſticiam de vobis
vos eſtis peiores φ̄ canes: φ̄ lupe: q2 nutriunt fru-
ctum eorū: ⁊ vos occiditis: ⁊ aufertis tanta bona
filijs veſtris: quia nunqȝ videbūt faciē dei: nec ha-
bebunt dotes glorie. Baptiſmus dat effectū φ ba
ptiſatus recipit ſpūſcm̄: ⁊ ſic paruuli baptiſati
ſunt templū ſpūſſancti in cuius ſignū: ſcꝫ baptiſato
dn̄o ſpūſſctūs deſcendit ſuper eū in ſpecie colūbe:
ad denotandū φ ſpūſſctūs deſcendit ſuper bapti-
ſatos. Ex quo ſequit φ paruulis baptiſatis debe
tur honor. ideo peccant patres ⁊ matres maledicē
do paruulos: ⁊ peius qn̄ dant dyabolo: hec eſt pra
ctica ad predicandū. ideo practica ſi vis: q2 multa
potes dicere ſuper iſta materia. Itē baptiſmus fa
cit baptiſatos filios dei: in ſignū huius baptiſato
dn̄o vox patris intonuit. hic eſt filius meus dilect⁹ P
ad denotandū φ baptiſati efficiunt filij dei. ¶ S3
eſt dubiū ſi aliquis nō ſit baptiſatus: ⁊ credit eſſe
baptiſatus ⁊ facit vt bonus xp̄ianus nūqȝ ſaluabi
tur. Dico φ ſic q2 fides q̄ ē baptiſm⁹ flāminis ſup
plet alterū baptiſmū fluminis: vt p3 ex̄ de p̄ſbite-
ro nō baptiſato. c. 2. Ubi dr̄ inq̄ſitionibus tuis dem⁹
preſbiterū q̄ ſine vnda baptiſmatis extremū diem
clauſiſſe ſignificaſti: q2 ī ſctē matris eccl'e fide ⁊ xp̄i
nomi⁹ ɔfeſſione ꝑſeuerauit ab origiali pctō ſolu
tum ⁊ celeſtis patrie glīam eſſe adeptū aſſerimus.
Uerū φ ſi ɔſtaret p̄ſbitero φ nō eſſet baptiſatus

debet baptiſari ⁊ reordinari in omnibus ordinib⁹ q: dum ↄſtaret ſibi non eſſe baptiſatum tunc baptiſmus fluminis nō poſſet eſſe fundamentū alicuius actus legitimi. ideo neceſſe eſt accipere baptiſmū fluminis tanq̄ fundamentum omnium.

¶ Secundum correlarium.

A Sequitur ſecundū correlariū. Nullus poteſt baptiſari ī vtero niſi primo naſcatur denuo. Ad probandū correlarium multe ſunt ratiōes diuerſorū doctorū. ¶ Prima eſt q̄re nō baptiſatur in vtero materno: eſt diuina inſtitutio. Ratio aūt diuine inſtitutionis aſſignat̄ ↄgruitatis nō neceſſitatis: q: poſſet vtiq; aliter eſſe ſi deus vellet. Sed diuerſe ↄgruitates a diuerſis ponunt̄. Sunt aliqui q̄ dixerūt ꝙ ratio ſumit̄ ex parte eq̄tatis diuini iudicij: q̄ nec paruulū: nec adultū iuſtificat ſine aliquātula pena. ideo debuit fieri circa paruulū aliq̄d fieri penale: ad hoc vt iuſtificetur. Et illud dico fuiſſe omni tempore. Sed iſta ratio nō videtur cōueniēs

Gregori. q: nō eſt generalis. nā tpe legis nature: vt dicit Gregorius in ſola fide parentū ſaluant̄. Itē ſi quis paruulus baptiſaret̄ aqua calida eſſet ſine dubio baptiſatus: ⁊ tñ aqua calida eſſet ſibi refrigeriū ⁊ nō pena. Itē paruulus ſatis de pena paſſus eſt ſtādo ſtricte in vtero matris nouem menſibus curſu cōmuni: ⁊ ideo iſta ratio non valet.

¶ Alia eſt opinio ſecunda que dicit ꝙ ratio quare non baptiſatur in vtero ſumitur ex parte ſacramenti: quia enim in originali peccato: et eſt caro infecta: ⁊ anima deformata. ideo ſacramentum baptiſmi duo habet: ſcilicet aquā ⁊ ſpiritum: vt dicit

Damaſ. Damaſcenus: ⁊ quodammodo eſt ibi purificatio: ⁊ regeneratio carnis ⁊ ſpiritus: ⁊ ideo non tantū preſupponit natiuitatem in vtero que eſt in infuſione anime ad corpus. Verumetiam preſupponit natiuitatē extra vterū q̄ eſt in egreſſu: ⁊ iſta quidē bona eſt ſ; periculoſa ⁊ particularis. Igitur

B nō valet ad remediū legis nature: q: nō reſpiciebat paruuli carnē. ¶ Ideo eſt tertia opinio dicēs ꝙ ratio ſumitur ex parte culpe: q: cū culpa originalis cōtracta eſt ex carne infecta: ⁊ ex carne parētū ſ; actū generatiōis totū tps ḡnatiōis ⁊ cibationis ex illa carne infecta: vtpute ex ſanguine mēſtruo eſt corpus deputatū pctō nō remedio. ideo neceſſe eſt ante paruulū a matris carne ſeparari: ⁊ totā ḡnationis actionem conſummari q̄ ſuperueniat benedictio: quoniam illud totum tempus eſt maledictionis. ¶ Sed iſta opinio deficit. tum quia tunc illi immundicie repugnaret ſanctificatio in vtero. tum quia cibatio naturalis non eſt ad peccatum: quia nullum naturale turpe: tum quia ſemper ex corruptibilibus nutrimur: ⁊ tamen propter hoc non ſumus immundi. Et tamen in vtero poteſt paruulus mundari a peccato originali per ſanctificationem ⁊ martyrium ſi mater occideretur pro fide chriſti cum paruulo in vtero. ¶ Ideo eſt quarta opinio ꝙ ratio ſumitur ex parte gratie: quia gratie eſt dare eſſe ordinatum et eſt renare: ⁊ eſſe ordinatum preſupponit eſſe diſtinctum: ⁊ renaſci preſupponit naſci. ideo neceſſe eſt ꝙ paruulus ante baptiſmū naſcatur vt ſit perfecte natus ſm carnem. Sic autē non eſt diſtinctus in vtero materno: quia q̄diu eſt in vtero coniungitur matri per verbiculū vnde recipit alimentum. Quāuis iſta opinio habeat aliquā euidentiam ex aliquibus dictis ſanctorum: tñ videtur deficere. tum q: tūc non eſſet paruulus actus ad recipiendū ſanctificationē: vel martirium Alexād.
ſicut nec baptiſmū. ideo ponit̄ opinio mgri Alexādri de hales dicens ꝙ non ſumitur ex parte ſacramentalis remedij: q: cū ſacramētale remediū reſpiciat operationē eccleſie: ⁊ operatio eccleſie nō ſe extendit ad paruulū niſi extra vterū. Et ideo nullo tpe: nec fide parentū: nec aliquo ſacramēto iuſtificatus eſt paruulus anteq̄ nat⁹: q̄tū eſt de lege cōmuni: q: deus ſtatuit ſaluare paruulū per ſacramentum: vel aliq̄d qd̄ ſit loco ſacramēti. Ad hoc C
aūt intelligēdum: notandū ꝙ triplex eſt ſtat⁹ poſt anime infuſionē. Primus eſt in vtero. Scd̄us extra vterū in ſtatu infantie. Tertius in ſtatu etatis adulte. In primo ſtatu manifeſt⁹ eſt deo. In ſcd̄o manifeſtus eſt nobis. In tertio manifeſtus eſt ſibi. In primo igit̄ ſtatu cū ſoli deo ſit notus: poteſt per eī⁹ voluntatē ſanctificari: non per noſtrā cooperationem cū non cognoſcat eū eccleſia: ne ſit de foro eccleſie. In ſcd̄o ſtatu ꝙ notus eſt deo ⁊ eccleſie remediū pōt habere a deo cooperāte aliquo adiutorio non ſuo. In tertio ſtatu cum ſit omnibus modis notus: ſcilicet deo: ſibi ⁊ eccleſie poteſt omnibus his modis adiuuari: vt non tantū de⁹ faciat ſua virtute: ſed adiuuet fides aliena: q̄tum ad ſacramentum ⁊ fides: ⁊ deuotio propria. Prima igitur ſanctificatio eſt per voluntatem diuinam: ⁊ pertinet ad ſingulare priuilegium. Secūda vero eſt per legem datam ſicut patet in circuncīſione ⁊ in baptiſmo. cum dictum ſit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpirituſſancto ⁊c̄. Tertia eſt per legem inditam quam deus indidit: vt ad deum recurrat homo petere veniam de offenſa. Et primi quidem eſt paucorum vt puta illorum quos deputat ad aliquod magnum officium: ⁊ eſt preter legem communem. Ita enī decreuit diuina iuſticia: vt q̄tū ē de lege cōi nō releuet̄ qui cecidit: niſi aliqua diſpoſitio exterior occurrat ⁊ paruulus quidem ſicut ꝑ alium cecidit. ita poteſt per alium releuari diſponendo vtpote per alienam fidem: adultus autem per propriā ſicut ꝑ ꝓpriā volūtatē: q: vō in vtero poteſt per fidem alienam ſacramentum adiuuare: quia nō eſt de foro eccleſie nec nobis notus: ⁊ hoc decreuit deus de lege communi. ideo nullus in vētre purificatus eſt niſi priuilegio ſpeciali: quoniam igitur baptiſmus reſpicit legem communem ⁊ legem datam: ideo nō debuit. Cōcludit ergo ꝙ paruulus dum eſt in vtero matris nō eſt ſuſceptibilis ſacramenti baptiſmi: nec per ſe nec ratione matris qui enim natus non eſt ſm adam: regenerari non D
poteſt ſm eccleſiam. Sed iſta opinio ſalua ſua reuerentia q̄uis ſint multa benedicta: tamen in aliq̄bus deficit: cum enim dicit ꝙ operatio eccleſie non ſe extendit ad paruulum niſi extra vterum: ſed ipſe non reddit rationem: quare operatio eccleſie non ſe extendit ad paruulum in vtero. tum etiā q: par-

nulus ad huc exiſtẽs in ventre matris poteſt eſſe
de eccleſia ſi ſanctificaretur in vtero: et ſic opera/
tiones eccleſie attingerent paruulum in vtero: tum
quare nõ attinget baptiſm⁹ paruulũ ſicut ſanctifi/
catio. Et ſi diceret̃ q: opȝ ꝙ naſcat̃ anteꝗ̃ renaſcat̃
Iſta auctoritas intelligit̃ ꝙ naſci opȝ ꝗ̃ renaſcant̃
per baptiſmum vel non intrabit in regnũ dei. Iſta
auctoritas non loquitur de non natis: quare er/
go paruuli ſi non poſſunt habere remedium per
baptiſmum quare dampnabuntur: cum deus om
ni tempore: omni etate contulit remedium ſalu/
tis: nec ex aliqua auctoritate: poſſumus cogi: et di
cere ꝙ illi ſint damnati. Cum illa auctoritas. Ni/
ſi quis renatus fuerit ex aq̃ ⁊c. dicat ꝙ nati: ſi nõ re
naſcantur ex aqua ⁊ ſpirituſancto non intrabunt
⁊c. Sed non dicit de paruulis in vtero ꝙ non in/
trabunt in regnum celorum: igitur oportet videre
rationem. Et quando dicit ꝙ qui ceadit non rele/
uatur niſi occurrat aliqua diſpoſitio exterior: vt
puta fides aliena in paruulis: ſȝ nõ põt paruulis
in vtero per fidem alienam ex ſacramento adiuua
ri cum non ſit de foro eccleſie. Dicet aliquis ad
hoc ꝙ paruulus ante baptiſmum non eſt de foro
eccleſie: ⁊ tamẽ per fidem alienam mediante ſacra/
mento adiuuatur ⁊ recipit ſalutem ⁊ ſit de gremio
eccleſie: quare non ita bene exiſtens in vtero ſicut
extra oporteret alias allegare rationes quare iſta
Scotus. opinio non eſt ſufficiens. Ideo ponitur opinio do/
E ctoris ſubtilis magiſtri Iohannis ſcoti: ⁊ alexãdri
dicentis: vel puer eſt in vtero matris ꝗ̃tuȝ ad om
nes partes eius: vel ſm aliquam partem apparet
extra vterum. Si primũ dicit cum omni opinione
ꝙ non eſt baptiſatus nec põt baptiſari infra vterũ
⁊ cauſa ẽ lotio ſiue in aqua ablutio. Paruulus au
tem exiſtens in vtero non poteſt lauari nec tangi
aqua: quia neceſſe eſt vt aqua tangat corpus bapti
ſandi ſicut ait auguſt. Que eſt iſta virtus aque vt
corpus tangat ⁊ cor abluat: cum ergo non poſſu/
mus cum aqua tangere puerum in vtero: ideo im/
poſſibile eſt ꝙ poſſit baptiſari cum baptiſmus nõ
ſit niſi ablutio in inuocatione ⁊ nominatione per/
ſonarum ſancte trinitatis. Ideo illa eſt cauſa qua/
re in vtero paruulus non poteſt baptiſari ⁊ nulla
cã predictarum opinionũ eſt cã quare puer nõ ba
ptiſatur in vtero. Si aũt aliqua pars eſt extra vte/
rum. Et ſi querat̃ ſi paruul⁹ inuolut⁹ eſt in aliquo
corio vel ſecũdina ex toto. Ita ꝙ aqua nõ tangeret
eum nec in aliqua parte corporis: vtrũ eſſet bapti/
ſatus: dicit doctor ꝙ nõ eſſet baptiſat⁹: ſi aũt aqua
poſſet eum tangere bene eſſet baptiſatus. Si autẽ
paruulus habeat partem extra vterum aut appa/
ret pars principalis vt caput ⁊ tunc ſimpliciter ⁊ ex
toto põt baptiſari in hac parte ⁊ in iſto caſu ſi pu/
F er naſceretur non ipſuȝ denuo oporteret baptiſari.
Si aũt appareat pars minus principalis vt man⁹
vel pes illa pars baptiſanda eſt: q: aĩa tota eſt in
illa parte: q: aĩa eſt tota ĩ toto: ⁊ tota in q̃libet eius
parte: ⁊ licet in illa parte nõ ſint officia ſenſus ſicut
in capite: ſufficit tñ ꝙ ſit ibi aĩa tota: ſed ſi naſceret̃
poſtea viuus eſſet ſub conditione baptiſandus. Ut
docetur extra de baptiſmo ⁊ eius effectu: tñ creden
dum eſt ꝙ deus ſuppleret illud qd̃ impotentia im/
pediret: talis eñi ſi mortu⁹ naſcitur ſepeliendus eſt
in terra benedicta: q: baptiſatus eſt cum anima ſit
in qualibet parte tamen dum cognoſcatur vita et
ad hoc probandũ ſufficit vnus teſtis ſit hõ vel mu
lier ſiue mr̃ teſtificet̃ ſiue pr̃: vt notat gloſa ⁊ docto
res in capitulo. Nuper. extra de teſtibus: aſtenſis Aſtenſis
libro quarto titulo ſexto de baptiſmo articulo ſe/
cundo querit quid ſiet de puero cuius alia pars
ꝗ̃ caput apparet ſi decedat ante perfectam natiui/
tatem. Reſpondet ꝙ pie poteſt talis puer reputari
baptiſatus ⁊ ſi fuerit mortuus eſt in cimiterio ſepe
liendus. Dicit geraldus odonis ĩ quarta diſtictio Girald⁹
ne quarta ꝙ ſi aliqua pars apparet extra vterum
⁊ baptiſans partem intendit baptiſare totum ba/
ptiſatus eſt. Item landulphus in quarta diſtictio Landul.
ne quarta queſtione prima tenet ꝙ baptiſatus eſt
ſi baptiſetur in aliqua parte corporis: dum tamen
cognoſcatur vita. ¶ Et iſtius opinionis eſt frater G
angelus de clauaſio in ſumma angelica titulo de
baptiſmo. Dicerent illi de opinione ꝙ nõ eſt veruȝ
q: per pedem vel manum non poteſt diſcerni ſi eſt
homo vel brutũ. Ideo oportet ꝙ pars principalis
appareat extra. tũc reſpondetur totum baptiſare
ſub conditione dicendo ſi tu es homo ego baptiſo
te in nomine patris ⁊c. ⁊ ſic ſecure baptiſat. Sȝ nũc
reſtat ratio reddenda ꝙ de rationibus ſupra per
me allegatis ꝗ̃ꝗ̃. Et iſta opinio ſcoti ſit veriſſima ⁊
reddat cauſam quare paruulus non poteſt in vte/
ro baptiſari tamen non ſatiſfacit rationibus. Er/
go quid dicetur ad illam rationem cum paruulus
non poteſt habere baptiſmum ſicut lucide decla/
rat iſta opinio: quid ergo nunquid dampnabitur
ſi ſic: ergo deus non dat remedium omni tempore
ꝙ eſt contra miſericordiam dei. Item lex gratie eſ/
ſet peior omni lege. Nam in lege nature erat reme/
dium ſiue infra vterum ſiue extra: oblationes ⁊ fi/
des parentum per que habebant remedium ſalu/
tis. Item in lege ſcripta habebant circunciſionem
⁊ ante octauum diem ſi moriebantur ſaluabantur
in fide parentum ſine circunciſione. Ideo iſte leges
habebant omni tempore remedium ſalutis: ergo ſi
paruulis in ventre matris non datur remedium
ſalutis vel per fidem parentuȝ vel altero dono dei.
Iſta lex gratie eſt peior omnibus legibus in quib⁹
erat remeduȝ omni hora ⁊ omni tẽpore. Nec opor
tet allegare: ꝙ iſti paruuli dampnentur ſi non ba/
ptiſentur. Ego nullam video auctoritateȝ in ſacra
ſcriptura qd̃ me cogat ad credenduȝ ꝙ damnetur.
Nam iſta auctoritas. Niſi quis renatus fuerit ⁊c. Geneſis.
eſt ad modum auctoritatis de circunciſione. Nam
dicitur geneſis. 17. maſculus cuius caro preputij
eſt incircunciſa peribit de populo meo ⁊c. ⁊ tamen
incircunciſi ante octauam diem ſaluabantur in fi/
de parentum. Etiã iſta auctoritas. Niſi quis rena
tus fuerit loquitur ꝙ natus de matre niſi renaſca/
tur per baptiſmum non intrabit ⁊c. ergo non obli
gat ad baptiſmum non natos: quare ergo non ſal/
uabuntur in fide parentum vel in aliquo alio do/
no dei ſicut paruuli incircunciſi ante octauum di/
em qui non obligantur circuncidi ſicut non obli/
gantur paruuli baptiſari niſi ſint nati. In veritate
iſta difficultas eſt maxima. Et ideo dico ꝙ non eſt

D homo qui poſſit ſcire conſilium dei teſtante paulo
O altitudo diuitiarũ ſapientie et ſcie dei ꝙ incom
Alexan. prehenſibilia ſunt iudicia eius: deus enim non al/
ligauit potẽtiã ſuã ſacramẽtis: nec alligauit puerũ
exiſtentem in vtero ad baptiſmum: quia obligauit
tñ natos de muliere: ⁊ ideo nulli dubium eſt ꝙ po
teſt ſaluare illos pueros: ⁊ teneo ꝙ non dampna/
buntur. Nam ſicut dixi in opinione magiſtri alex.
ſtatus iſte puerorũ in ventre eſt ſoli deo notus: ideo
nec determino ꝙ ſint dãpnati: nec determino ꝙ ſint
ſaluati: ſed bene dico ꝙ non ſunt ad baptiſmũ obli
gati vt exiſtũt in vteris: ideo ꝑpter deffectũ baptiſ/
mi non dãnãtur: quia non ſunt obligati. ❡ Reſtat
ergo ꝙ ſi damnantur hoc eſt propter peccatũ ori/
b ginale: quia non eſt mundatum: ſed valde durum
eſt ꝙ poſtq̃ non poſſunt mundari baptiſmo ꝙ nõ
ſit eis aliquod remediũ: tñ ſicut dixi ille ſtatus eſt
nobis ignotus: ideo me remitto deo ⁊ determinatio
ni ſacre ſancte matris eccleſie: que eſt columba ſine
ruga ⁊ macula que errare non poteſt inq̃tum eccle
ſia: cum gubernetur a ſpiritu ſctõ qui eſt directoꝛ in
obligabilis: ſed deo cui eſt oĩpotẽtia ⁊ miſericoꝛdia
poteſt ipſos ab illo pecato mundare per ſuũ donũ
gratũfaciente. Sed quid dicendum eſt de paruulo
nato expoſito in aliquo loco ⁊ neſcitur a quo vel a
quibus ſit expoſitus: nec inuenitur ſignũ nec aliqđ
teſtimoniũ ꝙ ſit baptiſatus. queritꝰ vtrũ talis ſit ba
ptiſandus ſine conditione. Dico ꝙ non eſt certum
vt ſit baptiſatus vel non. Ideo ne fiat irreuerentia
ſacramento: ⁊ ad vitandum preiudicium q̃ incurre
3 ret paruulus ſi eſſet bis baptiſatus: ideo baptiſan
dus eſt cum conditione: vt extra de baptiſmo ⁊ eius
effectu. c. 2. vbi dicitur. de quibus dubiũ eſt an ba/
ptiſati fuerint his verbis ꝑmiſſis: ſi baptiſatus es
non te baptiſo: ſi non baptiſatus es ego baptiſo te
in noĩe patris ⁊ filij ⁊ ſpũſſcti. ❡ Sed eſt dubiũ ali
quis cõſus in ponte non poteſt habere aquam ad
baptiſandum puerum quẽ credit cito moꝛiturum
modo quero ſi intendens ꝓuidere ſaluti pueri ꝓij/
ciat eum in aqua intentione baptiſandi ⁊ pꝛoferẽs
verba: in quibus conſiſtit foꝛma ⁊ poſtea puer ali/
quomodo euadat: vtrum debeat reputari baptiſa/
tus. Et videtur aliquibus ꝙ ſic: qꝛ fuit debita foꝛ/
ma: ⁊ debita materia: ⁊ debita intentio. Dico ꝙ ta/
lis baptiſatus non eſſet: quia proxima materia ba/
tiſmi eſt in aqua ablutio. ꝙ autem aqua abluitur
pꝛimo aqua operatur in toto vel in parte ⁊ poſt di/
ſcoperitur: vnde propter pꝛimum baptiſmus repꝛe
ſentat xp̃i ſepulturam: ⁊ propter ſcdm chꝛiſti reſur
ſurrectionẽ: eſt quamuis autem puer in caſu predi
cto per actum illius qui ipſum proiecit in aquã nõ
tñ modo debito: qꝛ ſubmergitur: ⁊ non immergitur
ideo non eſt actus ex ſui natura oꝛdinatus vt puer
abluatur ſed ſubmergatur: qꝛ ſi puer fuiſſet ſubmer
ſus fuiſſet homicida: ideo non debent fieri bona vt
eueniãt mala. Et ideo ſi aliquis ꝓijcit ſe in aquas
ad liberandum puerum ⁊ abſtrahit eum viuũ pro
pter hoc non eſt baptiſatus: quia fuit actus illici/
tus ad pueri ſubmerſionẽ. Sed q̃d ſi aliq̃s ſup pu
teum cuius aquam non poteſt attingere manu nec
vas habet ad hauriendum: ſed habet calatũ ⁊ coꝛ
dam: ſi per coꝛdaꝫ dimittit puerum in calato vt ma
defiat in aquam ⁊ intendat euꝫ baptiſare pꝛoferẽs
verba quero vtrum puer ſit baptiſatus. Reſpondet
richardus. d. 5. ꝙ ſic in quarto cum calatus ſit ta/
lis ꝙ aqua ſubintrauerit ad abluendum coꝛpus Richar.
pueri: quia ꝙ baptiſans tangat illum quem bapti
ſat immediate nõ eſt de eſſentia baptiſmi: vt in acti/
bus apoſtoloꝛum. cum apoſtoli vna die baptiſaue
runt circiter tria milia: cum aſperſoꝛio emittendo
aquaꝫ: ⁊ tñ illos nõ tangebant: ideo baptiſans nõ
eſt neceſſe ꝙ tangat baptiſatum. Sed tñ in illo ca/
ſu eſt immerſio ⁊ eleuatio de aqua. ⁊ eſt immerſio ta
lis que ex ſui natura non oꝛdinatur ad pueri ſub/
merſionem: qꝛ ille tenet illum ſecure per coꝛdam et
eleuat illum. Sed in tali neceſſitate peccant ſic face
re: ſed debent ligare cum coꝛda aliquem pannũ vel
rampam vt imbibat aquã: ⁊ poſtea ex illa aqua ex
pꝛimendo debent puerũ baptiſare. ❡ Sed quero
vtrum quis poſſit ſeipſum baptiſare: rñdeo ꝙ non
vt patet extra de baptiſmo ⁊ eius effectu. c. debitaꝫ
quia inter baptiſantem ⁊ baptiſatũ debet eſſe per/
ſonalis: nã i foꝛma baptiſmi noĩanꝰ due ꝑſone. ſ. ba
ptiſans ⁊ baptiſata: ⁊ ideo baptiſmꝰ nõ põt eſſe ſine
ſua foꝛma ꝙ eſſet ſi ideꝫ baptiſaret ſeipſm: ideo re/
baptiſandus eſſet. Sed quid fiendũ ſi non habet
aliqueꝫ qui non baptiſat eũ: nec eſt in loco cũ ſit in
deſerto ad pedẽ fontis in quo aliquẽ inuenire poſ/
ſit ⁊ eſt in articulo moꝛtis: dico ꝙ hoc eſt ſicut ſi ali
quis exiſtens in pctõ moꝛtali ⁊ non haberet copiã R
ſacerdotis ſufficit ſibi ſola cõtritio: ⁊ ſaluatur in cõ
tritione ſine confeſſione. Sic in pꝛopoſito ſufficit il/
li contritio cũ deſiderio baptiſandi ſi haberet co/
piam baptiſantis: ⁊ ſic baptiſatur baptiſmo flami
nis ⁊ ſaluatꝰ ſine baptiſmo fluminis. ❡ Sed queritꝰ
ſimiliter eſt in articulo moꝛtis ꝙ totaliter iudicio
medicoꝛũ de ſperetur de vita eius vtrum ad bapti/
ſandum puerum debeat ſcĩdi vt puer viuꝰ extraha/
tur. Reſpondetur ꝙ non debet ſcĩdi: qꝛ q̃uis puer
viuꝰ tamen mulier occideretur: non ſunt aũt facienda
mala vt veniãt bona: ergo non debet ſcindi quouſ
q; ſentitur vita in ſuo coꝛpoꝛe. Dicit enĩ Aug. ꝙ te
nendũ eſt certuꝫ ⁊ dimittendũ incertum: ſed planũ
eſt ꝙ eſt ibi pctm̃ homicidij cũ in oꝛdine caritatis
ꝑponenda eſt ſalus popꝛia aliene ſi ille ſcinderet
cauſa ſequeretur moꝛs ⁊ ſic faceret contra manda/
tum dei ⁊ ſic peccaret moꝛtaliter: ⁊ damnaret ani/
mam ſuaꝫ: ſecus autem ſi poſſet fieri ſectio ſine moꝛ
tis periculo. Sed dubitatur ſi quis expectaret ba/
ptiſari vſq; ad finem vite peccaret. Dico ꝙ pecca/
ret et non debet expectare: tum propter magnum
periculum: quia nullus eſt certus de die neq; hoꝛa
moꝛtis: atteſtãte ſacra ſcriptura. De mane vſq; ad
veſperam finies me: ideo nullus debet ſe exponere
periculo ſpeciali cum habeat viam bonam ⁊ ſalu/
bꝛem quam eligat: ergo non eſt expectandum vſq;
ad finem vite neq; vſq; ad etatem virileꝫ. Preterea
baptiſmus condempnetur: cum enĩ teneatur vnuſ/
quiſq; ad ſuſceptionem baptiſmi cum poteſt ⁊ ſciẽ
ter differt omittit ⁊ contemnit certe peccat ſic diffe
rendo. Ideo non debet differri ſuſceptio baptiſmi
quia dilatio illa peccatuꝫ eſt: ⁊ diuturna exiſtentia
in pctõ põt eſſe cã perditionis ⁊ dãnatõis. Itẽ nul
lum opus eſſet ſibi meritoꝛium. ❡ Et ſi diceretur
ꝙ ſi expectaretꝰ baptiſmus vſq; ad finẽ vite eſſet ma
gne vtilitatis: qꝛ tũc dimitterentur omnia peccata

a pena ⁊ a culpa ⁊ euolaret immediate ad celū vt ſupradictū eſt. Audi reſpōſum Iheronimi quō q̇ſ/ ꝗ propter ea pctā vt ſua nouiſſima expiratiōe ſan/ ctum baptiſma ſuſcipiat: vt ſibi dimittant̄ fortaſ/ ſis/nō adipiſcitur qd̄ ſperat:⁊ credite mihi nō ter/ rens vos dico ꝙ dicturus ſum. multos noui q̇ hoc paſſi ſunt qui ſpe baptiſmatis multa peccabāt cir ca aūt diē mortis diceſſerunt vacui: deus eñi ba/ ptiſma tribuit: vt ſoluat pctā nō vt addat. Si quis vero hoc baptiſmo vtitur vt ampliora delinquat: ipm̄ fit negligētie cā:⁊ ſumit̄ cauſa pro actiōe. non eñi ſacramentū ꝙ per ſe dat remiſſionē pctōꝝ eſt cauſa peccati: ſꝫ occaſio pōt eſſe quedā negligētis. Nullus aūt debet eſſe negligens de ſua ſalute: nec tm̄ tēpus remanere filius ire:⁊ qd̄ deterius eſt fili⁹ gehenne: nec ſubſtrahere ſibi cōmunionē bonorū ſpūalium: ⁊ augmentū meritorum: ideo quilibet debet ita cito ſicut poteſt accipere baptiſmū: nec de bet differri in paruulis vſqꝫ ſit adultus: q: vulnus corporale quāto citius ſanat̄: tanto laudabilior eſt medicus ⁊ magis expedit ſanato: q: ꝙ̄ ocius ſana tur: dolor citius expellit̄: nā ex dilatione curatōis reddit̄ vulnus ſtupidū ⁊ incurabile. Si ergo ita eſt in corporali multo fortius eſt in ſpūali: ſi ergo de⁹ eſt ſumm⁹ medicus ⁊ laudabiliſſime ⁊ vtiliſſime agēs videt̄:⁊ tenetur ꝙ non debet ꝓlongari ſua medici na. Cū ergo baptiſmus ſit medicina dei ad ſanan/ dū vuln⁹ tā originalis vt in paruulis: ꝙ̄ actualis vt in adultis: ſtatim vt poteſt talē medicinā ſumere debet. Et cū ſit duplex natiuitas: ſcꝫ in vtero cū ani ma infundit̄ in corpore:⁊ ex vtero cū puer naſcit̄: in prima natiuitate immediate paruulus contrahit vulnus letale: ſcilicet originale peccatum: ergo ſta/ tim poſt natiuitatem: ex vtero debet aſſequi medi cinam vitalem. ſ. grām baptiſmalē: q: ſicut mors ſequit̄ natiuitatē primā: ſic vita debet ſequi natiui/ tatem ſcdām:⁊ ſicut in prima eſt immediatio: ſic in ſcda non debet eſſe dilatio:⁊ ideo ſtatim debet ba/ ptiſari paruulus: ſtatim dico ſm̄ ꝙ congruit. Ra/ tionibus autē predictis poſſunt addi alie. ſ. mors ſubita ⁊ dānatio: frequenter eñi propter debilitatē naturalem ſubito moriuntur paruuli. Alia ratio ē oppreſſio a demonibus: preſumitur enim ꝓbabili ter ꝙ demones plus poſſunt in eis quando ſunt in originali peccato:⁊ extra gratiā dei ꝙ̄ quādo ſunt in gratia: nam poteſtatem maiorē habēt demones ad imprimendum ymaginationi paruuli aliqd̄ ma lum ⁊ in fantaſia ante baptiſmum cum ſit quodā/ modo in poteſtate dyaboli ⁊ ipſe conatur inquan/ tum poteſt imprimere ymagines illi:⁊ fantaſias ꝑ quam habilis efficiatur ad malum quando vene/ rit ad etatem prouectiorem. Concluditur ergo ꝙ nullo modo debet prolongari baptiſmus. ¶ Sed dubitatur an paruuli iudeorum vel infidelium in/ uitis parentibus ſint baptiſandi. Due ſunt opinio/ nes. Prima eſt Richardi de media villa libro q̄rto diſt. ſexta articulo. 2. queſtione. 2. Dicentis ꝙ par uuli iudeorum ⁊ infidelium non ſunt baptiſandi inuitis parentibus: quia nemini debet fieri iniuria ſed iudeis ⁊ infidelibus fieret iniuria ſi paruuli eo rum baptiſarentur ipſis inuitis: quia ꝙ̄diu carent vſu liberi arbitrij ſunt quaſi parentum poſſeſſio: ⁊ de iure naturali ſub eorum cura: ideo non ſunt in/ uitis parentibus baptiſandi: nec eſt conſuetudo in eccleſia nec eſſe debet: vt paruuli iudeorum vel infidelium baptiſentur inuitis parentibus. Quia aut baptiſati reſtituerentur parentibus ad nutrien dum aut non: ſi ſic parentes inducerent ⁊ aſſueface rent ad ſuos errores ⁊ ad fidei xp̄iane contemptū ita vt poſtꝙ̄ eſſent adulti contempnerent fidē xp̄ia ne ſacramentum ꝙ ignorantes ⁊ inuitis parenti/ bus ſuſcepiſſent ꝙ eſſet magna iniuria ſacramento Si autem non reſtituerunt paruulum parentibus eſſet periculum ꝙ parentes eos clā interficerent ne fierent xp̄iani. Et pariter etiam fieret eis iniuria: quia de iure naturali parentes habent ius ſuper corpora filiorum ꝙ̄diu vſu liberi arbitrij carent. Poſtꝙ̄ habent vſum liberi arbitrij incipiunt eſſe ſui iuris:⁊ ſic poſſunt inuitis parentibus baptiſari ſi conſentiant: hec eſt opinio Richardi fideliter re citata. Secunda opinio eſt doctoris ſubtilis Sco/ ti. diſtinctione quarta queſtione vltima. Dicentis ꝙ licet opinio Richardi forte concludat de qua/ cunqꝫ perſona priuata: non tamen concludit de ꝑ/ ſona communi: vt de regibus ⁊ principibus: qui bus in regimine rei publice. tales iudei vel infide les ſubditi ſunt: nam in paruulo princeps ⁊ domi nus habet maius dñij ꝙ̄ parētes: videtur enim in poteſtatibus ordinatis poteſtas inferior non obli gat in hijs que ſunt contra ſuperiorem: ſicut docet Auguſtinus de verbo domini omelia ſexta:⁊ poni tur vltimo capitulo ſcdi libri. Si illud iubet pote ſtas ꝙ non debeo facere hanc ſane cōtempno po/ teſtatem timendo poteſtatem maiorem:⁊ declarat in exemplo de procuratore proconſule imperato/ re ⁊ deo: nam ſi quis habet regere rem publicam magis debet cogere vnunquenqꝫ ſubdi dño ſu/ periori ꝙ̄ dominio inferiori: immo debet ſubdi⁹ ſu periori: contento inferiori quando inferior in tali dominio reſiſtit ſuperiori: ergo ille qui habet rege/ re rem publicam magis debet cogere vnunquēqꝫ ſubditum dño ſuperiori: ſicut ſi imperator debe/ ret ſubdere aliquem obedire debere proconſuli cō/ tempto precepto procuratoris id eſt inferior pro/ conſuli ſi contradiceret proconſuli: ita etiā ꝙ eſſent ſub eodē dominio diuerſa ordinata: ſcilicet ꝙ ali/ quis eſſet ſeruus ticij ⁊ titius petri: magis debet imperator cogere ſeruum ſeruire petro: quia ſupe/ rior eſt titio ꝙ̄ titio: ſi titius ſeruus mouet ſe con/ tra dominū petri. Ergo maxime debet princeps zelare pro dño ſeruando ſupremi domini⁹ ſcilicet dei:⁊ per conſequens non ſolum licet: ſed ⁊ debet princeps auferre pueros a dño parentum volen/ tium eos educare contra cultum dei qui eſt ſupre/ mus ⁊ honeſtiſſimus dominus cui ſubſunt ⁊ debet eos applicare dño dei. Concludit ergo doctor ꝙ ſi princeps hoc faceret cum cautela bona ne parē tes cognoſcerent velle baptizare ſuos paruulos: ne huius occaſione occiderent paruulos ſuos:⁊ ꝙ princeps paruulos baptiſatos faceret religioſe educari bene faceret: immo ꝙ plus eſt certe religio ſe ⁊ meritorie fieret ſi ipſi parentes cogerentur mi/ nis: terroribus: ad ſuſcipiendum baptiſmum ⁊ ad ſeruandum poſtea ſuſceptum: quia eſto ꝙ non eſ/ ſent veri fideles in animo: tamen minus malum eſt eis non poſſe impune legem ſuam illicitam ſerua/

Richardus. Scotus. Auguſti.

alioquin etiam poſt mortem iudicabitur anathe-
ma. vt extra de hereticis. capitulo Si quis epiſco-
pus. Item iudei compellendi ſunt vt omni chriſtia-
norum prouincia ⁊ in omni tempore qualitate ha-
bitus publice a perſonis alijs diſtinguantur vt ex-
tra de iudeis ⁊ ſarra. capitulo. in non nullis pro-
uincijs. a chriſtianis iudeos et ſarracenos habitus
diſtinguit diuerſitas. Sed in quibuſdam inoleuit:
vt nulla differentia diſcernantur. Unde contingit
interdum quod per errorem chriſtiani iudeorum
ſeu ſarracenorum ⁊ iudei ſeu ſarraceni chriſtianorū
mulieribꝰ cōmiſcērur. Ne igitur tam dāpnate com-
miſſiōis exceſſus per velamē huiꝰ erroris vlterius
poſſint habere excuſationis diffugiū ſtatuimus vt
tales in vtroqꝫ ſexu in omni chriſtianorum prouincia.
⁊ in omni tpe qualitate habitꝰ: publice ab alijs po-
pulis diſtinguatur. Itē chriſtiani iudeorū ſeruitio
nō ſe exponāt pro aliqua mercede: vt extra de iudeis
⁊ ſarra. c. in oībus: quod verū eſt i domibꝰ familia-
ribꝰ: ſed in agris vel carcerijs publicis poſſunt. Itē
iudei cogendi ſūt vt perſoluāt decimas prediales
extra de decimis ca. Chriſtiani. In ceteris āt graua-
re iudeos nō debent: vt extra de iudeis ⁊ ſarra. c. ſi-
cut atteſto: ergo ꝙ eccleſia ſuſtinet medicos: ⁊ decla-
rat ad qđ tenentur ⁊ phibet ne fiat eis iniuria: certe
me teneo ꝙ inuitis parentibꝰ nō debent baptiſari.
Sed minime reſtat dubiū inuitis parentibꝰ bapti-
ſarentur eſſent baptiſati. Reſpōdeo ꝙ ſic ſꝫ quomo-
do quia ſunt de radice incredula ⁊ parētes eorum
non habent. Dico ꝙ i paruulis ſufficit fides ba-
ptiſantis vel fides eccleſie vt dictum eſt ſupra.

¶ Sed eſt dubium ſi adultus iudeus inuite bapti-
ſatus a chriſtianis vtrum ſit baptiſatus. Reſpon-
deo ꝙ duplex eſt coactio ſcilicet ſufficiens: ⁊ indu-
cens. ¶ Sufficiens ſi aliquis immergatur coactio-
ne ſufficiente: vt pote quando violenter et ipſo re-
nitente immergatur: ⁊ talis nullo modo eſt ba-
ptiſatꝰ: q: nullo mō in eo fuit cōſēſus nec volūtas
immo fuit omnino repugnās. ¶ Si aūt aliquis im-
mergat coactione inducēte vt pote minis ⁊ flagellis
ita ꝙ magis ſe vult ſubijcere ſacramento eccl'ie ꝙ̄
morte perire. ⁊ tūc itēdit alios illudere ⁊ mortē eua-
dere ⁊ tūc nō eſt baptiſmꝰ q: nō fuit intentio cum
nullꝰ dicat baptiſatꝰ qui ſe dimittit immergi ad lo-
cum. Aut ipſe vult illud qđ intēdit eccleſia circa ſe
fieri magis ꝙ̄ velit perire tūc ſiue credat ſiue nō cre-
dat ſiue velit habere grāz ſiue nō. Dicat ꝙ verū ba-
F ptiſma recipit eo ꝙ ꝙ̄uis ibi nō ſit volūtas merito-
ria eſt tñ ibi cōſenſus. ¶ Sed reſtat dubiū vtrū ba-
ptiſmꝰ poſſit iterari. Dico ꝙ nō debet reiterari q:
ponit effectū perpetuū ⁊ caracterē idelebilē. ex quo
ſequit ꝙ ſi quis moreret ⁊ poſtea reſurgeret nō eēt
rebaptiſandus q: caracter ſemper manet in aīa.
Et nunꝙ̄ deletur: ꝙ̄uis maritꝰ vel vxor moreretur
⁊ poſt reſurgeret nō eſſet ſua vxor vel maritꝰ: quia
per mortē ſoluit a lege viri ⁊ per ꝯñs poſſet alterū
virū accipere ꝙ̄ꝙ̄ maritꝰ primꝰ eſſet viuꝰ per reſur-
rectionē q: iſtud ſacramētū nō ponit effectū perpe-
tuū ſicut baptiſmꝰ: nec imprimit caracterē ſicut bapti-
tiſmus. Ideo baptiſmus non eſt reiterabilis vt pa-
tet. 32. q. 7. caplo. Licite. ⁊. 38. queſtione prima.
capitulo. Quod quidā. Et quis reiteraret peccaret
mortaliter: et eſt dignus magna pena. Nam ſi eſt
beneficiatus debet deponi. vt de conſecratione di-
ſtinctione quarta capi. Eos quos. Si eſt laicus eſt
excomunicādus. ⁊ pena grauiori: nec pōt ordinari
ad ſacros ordines vt patet extra de apoſtatis capi-
tulo. Ex literarum. ¶ Secundum autem leges lai-
cus eſt decapitandus: ſacerdos vero eſt deponen- E
dus tanꝙ̄ indignus ſacerdotio vt pꝫ. C. Ne ſan-
ctū baptiſma iteretur. l. prima. Et etiāz qui accipit
eſt decapitandus ſecundum illam legem: ⁊ iſta in-
tellige ſi factū ſit a certo propoſito. Ideo tenent om-
nes doctores ꝙ nullo modo baptiſmus debet ite-
rari ⁊ ſi iteretur nullam efficaciam habet ſed indu-
cit peccatum ⁊ non gratiam. Ponuntur autēꝫ que-
dam rationes quare baptiſmus non reiterat. Una
q: chriſtus ſemel paſſus eſt ⁊ ſemel mortuus eſt ⁊ ſe-
mel baptiſatus eſt ⁊ baptiſmus virtutem habet ex
paſſione ex morte chriſti apoſtoli in morte eius ba-
ptiſati ſunt. Sed hec ratio non concludit. q: peni-
tentia habet virtutem a paſſione chriſti ⁊ tamen ite-
ratur. ¶ Item ſacramentum euchariſtie eſt memo-
riale paſſionis xp̄i ⁊ tñ iteratur quotidie. ¶ Alia
ratio ponitur q: in baptiſmo ponitur caracter qui
eſt indelebilis. Sed iſta ratio propoſitum manife-
ſtius per immanifeſtius: a principio eñi ex quo ba-
ptiſmus fuit inſtitutus manifeſtum de eo ꝙ nō de-
buit iterari: ꝙ autem caracter imprimatur non eſt
manifeſtum ex prima eius inſtitutione nec ex tota
ſcriptura nec etiam ex multis auctoritatibus eudē-
tibus: ſicut tangetur cito i correlario de caractere.
Itē videt ꝙ ſi fuiſſet mltū de hoc tractatū a ſctis
magiſter ſententiarū mentionē feciſſet de ipſo. Nō
inuenitur autēꝫ aliquod verbum dixiſſe de caracte-
re ſm illam ſignificationem ſecundum quam vti-
mur eo. In toto omni tractatu de baptiſmo nō no-
minat caracterem niſi ſemel. in tertio diſtinc. vj. in
fine dicēs. Qui ab hereticis baptiſati ſeruato cara-
ctere chriſti rebaptiſandi non ſunt: ibi vocat cara-
cterem chriſti formam baptiſmi chriſti. Sicut ſatis
apparet ex auctoritate auguſti. premiſſa ex qua ma-
giſter infert illud dictū. Dico dicit doctor ꝙ ratio
quare baptiſmus non reiteratur eſt inſtitutio diui-
na cuius non eſt alia cauſa prior niſi voluntas eiꝰ:
tamen illa inſtitutio eſt rationalis. Primo ex mor-
bo. per quem principaliter inſtituitur illud remedi-
um: principaliter enim inſtituitur contra originale
quod non eſt niſi vnicum. Nec iterari poteſt tūꝫ ex
fine principali ad quem eſt: habet enim plenam re-
miſſionem pene ⁊ culpe: ideo baptiſmus ponit effe-
ctum perpetuum delendo originale peccatum ꝙ
nō reiterat. Si autem frequenter poſſet habere ho-
mo talem remiſſionem eſſet maximum incentiuum
delinquendi: illud enim quod eſt inſtitutum in re-
medium relabentium vt penitentia non eſt ſine ma-
gna pena ſoluenda pro peccato. ¶ Tum ſecundo
ex propria ratione eius que per iſtud ſacramen-
tum cum ſit primum ⁊ ianua per quam intratur
in legem chriſtianam: ⁊ aſcribitur familie chriſti et
ſit membrum eccleſie militantis. Unde ſi aliquis
eſt ingreſſus in collegium et offendat poſtꝙ̄ ingreſ-
ſus eſt poſſit reconſiliari collegio et eius caritati.
tñ nō itrat collegiū ꝑ viā dōationis ⁊ tituli frequēter

ue conferens ſiue ſuſcipiens. Nec valet exemplū qđ X ponit ꝙ mutilatus eſt irregularis ſine culpa ſui: qꝛ mutilatus eſt deformis. Ideo nō aptus ad altare dei: qꝛ miniſter dei dꝫ eē ſine macula enormi corporis ⁊ anime baptiſatus bis ignorantia facti baptiſmus ſi poteſt dici nec ponit in baptiſato. quia non baptiſat cum nec ponit in eo aliquam maculam: quia non peccat nec oportet penitere: vt ait decretalis: nec facit iniuriam ſacramento: quia neſciens facit. Si diceretur de ſpurio certe ille eſt irregularis: quia filius abhominationis: natus de pctō. Ideo eſt de mala radice ⁊ ſunt inconſtantes tales non debent ſeruire altari dei. Et ſi diceretur de bigamis dicitur: qꝛ illi ſunt irregulares: qꝛ falſant ſignificationem: qꝛ xp̄s non habuit niſi vnicā ſponſam. ſ. ſctām matrem eccleſiam: iſti aūt baptiſati ignorantia facti nullum horum habent. Ideo non ſunt irregulares ⁊ ſic terminetur correlarium ſecundum.

¶ Tertium correlarium.

A CAracter in baptiſmo imprimitur ꝑ quem baptiſatus a non baptiſato differt ſiue diſtinguitur. Iſtud correlariū ſic ꝓbatur auctoritate Dyoni. dyoniſij de angelica ierarchia. c. 2. Quod venit ad baptiſmum datur ſacramenti ſigillum a ſacerdote qđ nō eſt niſi caracter. Damaſ. Item Damaſce. lib. 4. c. 1. ꝙ per baptiſmū fit in nobis regeneratio ⁊ ſigillū. per ſigillū intelligēs caracterē. ¶ Item baptiſmus non eſt reiterabilis vt patuit correlario precedēti in vltimo dubio: ergo imprimit aliquē effectum indelebilē: qꝛ ſi oēs eius effectus poſſent deleri poſſet iterari: ſed nullū effectum habet indelebilem niſi caracterē. ergo ⁊c. B Primo videbit̄ de hoc noīe caracter: vñ trāſferēdo verbum a verbo caracter. Idē ſignificat ꝙ figura. Et ſic accipitur ad Heb. 1. Ubi nos habemus figura ſubſtātie eius: in greco ponit̄ caracter. ⁊ hoc modo caracteres dicimus impoſitas figuras quibus littere ſcribuntur hoc modo dicimꝰ caracteres. Et hoc modo accipitur in apocalipſi caracter beſtie. i. figura in fronte vel in manu quo ſignificat ipſam participare ad familiā beſtie. Gñaliter aūt accipitur caracter pro ſigno: hoc modo ablutio baptiſmalis pōt dici caracter: qꝛ quo diſtinguendū eſt. Forma etiā verboꝝ in ſacramēto aliquo mō pōt dici caracter ſicut mgr̄ loquit̄ diſt. 2. Sed hijs oībꝰ pretermiſſis de caractere loquētes vt loquimur ī ꝓpoſito theologi accipiūt cōiter ꝑ caracterē ſpūale quoddā ſignū impreſſū a deo ſuſcipiēti ſacramētū nō iterabile. Ex prīa rōne noīs ſequūt̄ aliq̄ ꝓprietates cara- C cteris: quarū due ſunt cōes ei ⁊ cuilibet forme. ſ. qꝛ ē forma aſſimilatiua alij habēti: ⁊ eſt forma diſtinctiua a nō habēte. Et alie ſpāles quarū vna eſt ꝙ eſt ſignū rememoratiuū ſacramēti ſuſcepti. Alia ē ꝙ ē ſignū cōformatiuū xp̄o cuiꝰ ſacramētū ſuſcipit̄. Et etiā obligatiuū ei: eo mō quo ſuſcipiēs ſacramētū obligat̄ ꝑ eius ſuſceptionē. Ex iſta rōne ptꝫ ꝙ caracter nō eſt gr̄a nec virtus aliqua infuſa: puta fides ſpes caritas: qꝛ tales virtutes nō ſemꝑ imprimunt̄ ſuſcipiēti ſacramētū vt in ficto. Caracter aūt ſemꝑ imprimit̄: ⁊ hoc apparet ex quadā alia cōditiōe quā cōiter loquētes attribuūt caracteri. ſ. ꝙ eſt indelebilis: virtutes aūt ille ſunt delebiles vt ptꝫ in peccāte mortaliter in quo nō remanent ille virtutes. Sed D eſt dubium an alicui habenti illam rationem noīs ⁊ illas proprietates imprimantur in anima baptiſati. Hic dicitur ꝙ nō: ⁊ eſt ille modus ponēdi iſte ſicut in alijs cōſecratis que in cōſecratione ſua non recipiūt ſanctitatē formalē ⁊ nihil reale imprimitur ⁊ ita eſt in propoſito: cū ſuſcipiēs ſacramētū nō neceſſario recipiat ſanctificationē formalem nulla ibi forma realis neceſſaria imprimitur. Similitudo ꝓbatur: quia alia ſanctificata que nō recipiūt formalē ſanctitatē nō dicūtur ab hoīe quātū ad iſtū actū quādo ex actu nō recipit ſanctitatē. i. in nō recipiēdo ſic ſanctitatē. Aſſumptū patet de illis alijs: tam in calice ſanctificato: quia nullā formā realē recipit ſimiliter de eccleſia cōſecrata vel benedicta ⁊ veſtibus ſacerdotalibus ⁊ hmōi. ¶ Pro iſta opinione arguitur ſic ſicut ſequēs rationē naturalē. Nō ſunt plura ponēda quorū neceſſitas nō apparet ex notis ſcdꝫ rōnē naturalē ſicut de creditis: ſed in ſacramētis nō ſunt ponēda plura quorū neceſſitas non apparet ſcdm fidē: ſꝫ neceſſitas talis forme impreſſe nō apparet: etiā ſcdm ea que ſunt credita de baptiſmo. Minor probatur: quia nec ſcriptura ſacra illud exprimit eſſe neceſſariū in baptiſmo: nec ſancti explicite: nec ſequitur euidēter ex virtute baptiſmi: Auguſt. qꝛ tota veritas baptiſmi cōſiſtit in ſacramēto viſibili ⁊ in effectu inuiſibili ⁊ effectū inuiſibilem: cōiter vbi Aug. ſpecificat ⁊ vocat gratiam. Hic rñdetur E ꝙ ſancti ſatis tradūt de caractere ſcdm vnū modū quo loquimur vt dictū eſt de dyoniſio ⁊ damaſceno. Sed ille auctoritates dicūtur eſſe tm̄ volūtarie ⁊ nō ad intentionē doctorū ſiue auctorū. Sicut eñ ptꝫ reſpiciēdo trāſlationē ⁊ expoſitionē vercellēſis in ſexta parte eccleſiaſtice ierarchie vbi ſunt illa verba que allegātur vbi dicit̄ ſcdm illā trāſlationē illa ſurſum actio diuina btitudo ad ſuiipſius participationē recipit ⁊ de proprio lumine ſigno quodā ipſi tradit diuinū faciēs ⁊ cōicationē in deo manentiū. Et ſequitur ibi ſanctū ſignū a ierarcha data ſignatio accedēti: vbi adducūt alij de alia trāſlatiōe verba talia aduenienti ad baptiſmū donatur a ſummo ſacerdote ſanctū ſignaculū. Similiter de damaſceno lib. 4. c. 1. Adducit̄ ſiliter ꝙ ꝑ baptiſmū dat̄ nobis regeneratio ⁊ ſigillū ⁊ per ſigillū intelligitur Damaſ. ſcdm eos caracter ibi dicitur. d. 3. dicit damaſcenꝰ Quēadmodū iſraelitico populo circūciſio ⁊ ſequitur poſt illud eſt ſigillū. Ille auctoritates nō adducūtur. Ad intētione auctoꝝ de prima: quia ſicut cōtinet planū littere ⁊ vercellecēſis exponit in illa parte ſexta. c. 2. determinat de quodā preābulo ad baptiſmū qualiter videlicet ſcdm ritū grecorū. F In primitiua eñ eccleſia baptiſando primo in eccleſia inducebatur ierarcha manū capiti imponēs precipiens ſacerdotibus ꝙ tā ipſum ꝙ̄ eius ſuſceptionē deſcribāt. id fiebat longe ante eius baptiſationem ſicut apparet ex proceſſu littere ibi: quia de actu baptiſandi determinatur parte. 7. ſub littera. 2. vñ vl̄ textus ille dyoniſij ſcdm trāſlationē illā vercellēſis trūcate adducit̄ ꝑmiſſio eñ ꝺ ꝓprio lumine. ſ. fides ſicut quodā tradito ſigno ipſi cōicatiōe in deo manētiū ⁊c. de iſtis ſubdit quoꝝ eſt ſanctū ſignū a ierarcha accedēti data ſignatio ⁊ ſacerdotiū ſaluta-

ris deſcriptio: quorum inq̄ redde ſingula ſingulis
ſalicet illuminationis tradite ſanctum ſignū a ihe
rarcha data ſignatio .i. impoſitio manuū in capite
ꝙ fit communiter diuinorum ſignum eſt ſacerdo-
tum ſalutans deſcriptio. qui ſalicet deſcribūt eum
⁊ eius ſuſceptionem tanq̄ in communionē chriſtia
G norum receptum. Illa autem impoſitio manuum
⁊ deſcriptio fiebat longo tempore ante baptiſatio-
nem. Ergo nullo modo illa vba hic dicta poſſunt
intelligi de aliquo ſigno impreſſo in baptiſmo. Au-
ctoritas etiam damaſceni valde inepte adducitur:
quia pars vnius orationis coniungitur cum par-
te alterius ſequentis: ſententia pretermiſſa cōtinuā
da eſt cū parte precedēte. Iacet enī littera in dama
ſceno ſic. Per baptiſmum primitiuā ſpūs aſſumim⁹
⁊ eſt ibi verſus. Et ſequitur alius verſus ⁊ principi
um alterius vite fit nobis regeneratio. ⁊ tunc ſequi-
tur ſtatim ſigillum ⁊ cuſtodia ⁊ illuminatio: ꝙ nul-
lo modo vult ipſe dicere ꝙ per baptiſmum fit in no
bis ſigillum: ſed ꝙ per baptiſmū ſumus primitiua
ſpiritus in primo verſu. Et in alia clauſula ꝙ re-
generatio eſt principium vite ⁊ ſigillum ⁊c̄. Ergo
ex ſecunda clauſula non poteſt haberi niſi ꝙ ba-
ptiſmus ſiue regeneratio fit ſigillum: non autem
H ꝙ per baptiſmum fit nobis ſigillum. Alia autem
auctoritas damaſceni non valet expreſſe ibi loqui-
tur de cruce dicens. Illa in ſignum nobis data eſt
in fronte: quemadmodum iſraeli circunciſio. per
ipſam enim fideles ab infidelibus diſtinguntur et
ſequitur de eadem cruce. Iſta eſt ſcutum tropheum
⁊ arma aduerſus dyabolū ⁊ eſt ſigillū vt nō appro
Auguſti. ximet nobis vaſtator: nō plus dicere vult niſi ꝙ im
preſſum eſt nobis ſigillum contra inimicum. Quod
non eſt ad propoſitum: hoc etiam confirmatur:
quia Auguſtinus qui tantum tractauit de iteratio
ne baptiſmi in quinto libro contra donatiſtas: et
in vno volumine de baptiſmo paruulorum et in
Johan. tertio volumine de vnico baptiſmo: ⁊ tñ p̄ter h̄ mul
ta ſuper Io. ⁊ in alijs capitulis de fide ad petrum
non tacuiſſet de caractere ſi ipſe immediatus ⁊ ne-
ceſſarius effectus baptiſmi fuiſſet ⁊ ſi dicas non ne
gat. Ecā ad propoſitū ſufficit ꝙ nō affirmet: q2 tan
te inueſtigationis ſupponit ꝙ ſi caracter fuiſſet res
I proxima baptiſmi alicubi expreſſiſſet. Nunc aūt in
baptiſmo nō diſtinguit niſi ſacramentū hoc eſt ali-
quid viſibile extra ⁊ rem ſacramēti .ſ. grām nec vnq̄
fictum dicit recipere aliqui rem ſacramēti: ſed tñ ſa
cramētum: nec vnq̄ iterabilitatē baptiſmi oſtendit
ipſe per talē caracterem impreſſum. Item de cōſec.
d. 4. colligūtur auctoritates ſanctoꝝ de baptiſmo
nec vr̄ mihi ſimile ꝙ nullus eorū auctorū fuiſſet lo
cutus d̄ caractere ſi fuiſſet effectus ita neceſſari⁹. Et
ꝙ videtur multū ponderis mgr̄ ſententiarū: nuſq̄
de caractere illo: ſcd̄m illam iterationē locutus eſt
cum tñ ipſe diligenter auctoritates ſanctorū de ma
terijs quas tractat compilauit. Secūdo principali
ter arguitur ſic: ⁊ redit in eandem virtutem .ſ. ꝙ plu
ralitas non eſt ponenda ſine neceſſitate ⁊ arguitur.
Nihil ponendum eſt in operibus dei ⁊ nature fru-
ſtra: quia deus ⁊ natura nihil faciunt fruſtra: ſed
caracter ſm̄ illum intentum ſi ponatur fruſtra po
nitur. Probatur minor. Primo comparādo ad effe
ctum principalem baptiſmi qui eſt gratia: ſecundo
ad effectum illorum qui attribuuntur caracteri: ſcꝫ
aſſimulare diſtinguere ⁊c̄. Quantū ad primum ar-
guitur ſic. Si requiritur vt diſpoſitio ad gratiam
aut ergo ex parte ſuſceptiui: aut ex parte agentis.
Non ex parte ſuſceptiui: quia anima non habens
actu peccatum eſt actu ſumme diſpoſita ad ſuſci- K
piendum: nec ex parte agentis: quia agens eſt infi-
nite virtutis. Et ſi dicas ꝙ requiritur vt diſpoſitio
permanens ad effectum inducendum quandoq̄
poſterius tempore qui non ſtatim inducitur vt po
te ad hoc ꝙ fictus baptiſatus poſtea recipiat effe-
ctum baptiſmi. Contra hoc vt prius pro illo po-
ſteriori quando recipit effectum vltimum baptiſ-
mi caracter requiritur vt diſpoſitio ex parte ſuſce-
ptiui aut ex parte agentis. Et ſtat vt prius argui-
tur ⁊ hoc ſpecialiter: quia ſine tali ſigno poſſet de-
us aſſiſtere baptiſato ad cauſandum talem effe-
ctum baptiſmi ſine tali ſigno recedente fictione ſi-
cut aſtitiſſet in ipſo baptiſmo ſi non fuiſſet prius
fictus. Et confirmatur: quia effectus baptiſmi non
datur illi qui ponitur habere caracterem: niſi vere
peniteat. Sed per verā penitentiam ſine tali forma
caracteris daretur gratia. Quantum ad alios effe-
ctus probatur propoſitum: quia ſine forma inhe- L
rente poſſet baptiſatus aſſimilare baptiſato diſtin
gui a non baptiſato per hoc ꝙ recipit baptiſmum
ſicut patet in multis alijs: quia profeſſus in religio
ne aſſimilatur alteri profeſſo ⁊ diſtinguitur ab al-
tero non profeſſo non per aliquam formam ſibi
inherentem aliam a profeſſione poſt profeſſionem.
ſed quia talem actum habuit in preterito. Eodem
modo de ſecundo effectu: ſalicet ꝙ ponitur ſignum
configuratiuum chriſto: ſiue obligatiuum poteſt
enim aliquis eſſe obligatus alicui ⁊ ita configura-
tus ſibi quantum ad obligationem configurandi
ſine omni forma inherente. Sicut ille qui facit
homagium alicui domino: poſt homagium obli-
gatur domino ad fidelitatem ſeruandam: et ita
ad quandam configurationem. Et profeſſus ex
profeſſione tenetur conformari ſeu configurari pre
lato ſuo: et tamen nec faciens homagium nec pro-
feſſus recipit aliquam formam abſolutam que ſit
ſignum configurandi. ¶ De quarto effectu: ſalicet M
ꝙ ponitur ſignum rememoratiuum ipſius ſacra-
menti. Arguitur ſic: quia aut ratione ſacramenti
ponitur tale ſignum rememoratiuum propter ex-
cellentiam ſacramenti in ſe: aut propter aliquam
habitudinem ad alios qui ex ſigno cognoſcant
non primo modo: quia excellentiora ſunt fides et
caritas q̄ ſuſcepiſſe baptiſmum: et tamen illa non
habent aliquod ſignum rememoratiuum poſtq̄
infuerunt. Nec ſecundo modo: quia aut in com-
paratione ad deum vel ad proximum: non ad de-
um: quia deus ſine aliquo ſigno exiſtente cogno-
ſceret illum ſuſcepiſſe ſacramentum. Nec ad pro-
ximum vel ad beatum in gloria paradiſi: ad ha-
bendū maiorē gloriā pro tali ſigno: vel ad dāpna-
tum in inferno ad maiorem confeſſionem haben-
tium tale ſignum. Neutrum eſt dare: quia ma-
ior eſt gloria beato habuiſſe actum caritatis q̄ ſu-
ſcepiſſe baptiſmum: et maior eſt confuſio dam-
natis eccidiſſe a caritate q̄ a ſuſceptione baptiſ-
mi et tamen caritatis ſine actus meritorij nullum

ponitur ſignum rememoratiuū in bono nec in dam nato ſimiliter. Specialiter autem arguitur de beatitudine: quia ſi ſignū illud eſſet in habente ad ſpeciales excellentiam in gloria ſequeretur ꝙ ſolus ſacerdos haberet oēs caracteres. Sequeretur etiā ꝙ chriſtus careret illa excellentia glorie: quia ipſe non eſt ſic baptiſatus baptiſmo chriſti: quia baptiſmus iohannis non impreſſit caracterē: nec fuit ſacerdos ſacerdotio vt confertur in ordine ſacerdotali: quia non fuit ab aliquo ordinatus: pari ratione nec confirmatus confirmatione ſacramentali. Sequitur etiam ꝙ ſancti patres ⁊ beata virgo non habent excellentiam in gloria. Secundo arguitur ex parte illius doni in ſe non videtur probabile ꝙ non alicui qui non eſt tantum in mortali peccato: ſed in ipſo actu peccat mortaliter, deus conferat donum iſtud: ⁊ huius ꝓbatio eſt. Dei perfecta ſunt opera. deut. 22. ideo nullū curat que nō ꝑfecte cu-
N rat impium enim eſt a deo imperfectam ſperare veniam. Nullum ergo donum ſuum dat alicui actualiter tunc peccāti mortaliter: ſed fictus in ſuſcipiendo baptiſmum peccat mortaliter: quia facit irreuerentiam ſacramento: ergo deus propter actum illum in quo peccat mortaliter non dat ſibi aliquod donum ſpirituale. Item omne donum dei datum homini aut eſt gratumfaciens: aut gratis datum ſic intelligendo hoc ꝙ gratumfaciens vel actualiter vel diſpoſitiue: quia breuius dici poteſt: quia deus nullū donū dat alicui niſi vel ꝑpter bonū eiꝰ vel ꝑpter bonū eccleſie cuiꝰ eſt donū linguarū vel illa de quibus loquitur apoſtolus. 1. ad corin. 9.
Corinthi. quia illud nihil valet niſi tantum habenti. Patet: quia nullus effectus vtilis eccleſie ſequitur. Sed nec eſt donum gratum faciens. Patet: quia illud donum perſona non conſtituitur in aliquo gradu acceptionis ratione: nec etiam tale donum confertur ſine gratia ⁊ caritate: quia deus perfecte ſanat. Ultimo arguitur ex illo modo eſſendi qui ponitur caracteris: quia ponit̄ indelebilis. Et hoc ſic. Nulla forma ineſt anime quam delere deus non poſſit: quia minus delere ꝙ̄ creare ſaltem non includit cōtradictionem formam creatam in anima deleri ab anima: ergo ſi caracter ſit indelebilis nulla talis eſt forma in anima baptiſantis. ¶ Quātum ad iſtam
O opinionem patet reſponſio ad dictas auctoritates adductas ad aliam partem queſtionis: quia male adducuntur: ⁊ omnino non ſm intentionē auctorū ſicut patet in prima ratione illius opinionis. Ad primā rationē de indelebilitate reſpondetur ꝙ nō eſt ſacramentū initerabile propter hoc ꝙ imprimat effectum indelebilem: licet ex ordinatione diuina ⁊ ratio poteſt adduci ad oppoſitum: magis enim ſacramētū initerabile ſi nullā formam imprimat: qꝛ quācūqꝫ iprimeret illa deleri poſſet. Si aūt ſolū ponit̄ initerabile: qꝛ trāſijt i ꝑteritū tūc ſaluat̄ ſimplr indelebilis ⁊ iterabilis: qꝛ deꝰ de potētia abſoluta nō pōt facere ꝑteritū nō ꝑteriſſe. Si aūt fugias ad formā ipreſſam cū q̄libet ſi delebilis nō habet̄ ſimpliciter initerabilitas. Et ſi dicatur actum preteritum eſſe ſignum cum ille actus preteritus non poſſit deleri. i. non fuiſſe: ſequitur ꝙ ſit eſſe ſimpliciter impoſſibilitatis iterandi. Ad queſtionem poteſt dici ꝙ licet caracterē i eſſe aīe nō poſſit probari per rationē naturalem neqꝫ in vniuerſali ſed ꝙ neceſſe ſit talem formam in eſſe anime etiam propter finem. neqꝫ in particulari per experientiam alicuius actus ſeu conditionis actus manifeſtantis talē formam ineſſe ipſi agenti participāti actum ſuum ſicut nec forte poteſt de gratia vl' caritate etiam ex creditis manifeſtorum ſiue ſunt explicite de ſubſtātia fidei ſiue continentur in ſcriptura ſiue manifeſte per ſanctos ſunt elicita ex creditis non poſſet probari quia non apparet neceſſaria habitudo eius ad talia credibilia. Tamen poni poteſt: quia nec repugnat ipſi anime talem formam habere qualis deſcribitur caracter: nec per conſequēs repugnat deo poſſe anime talē formā iprimere. Sed ne omnino fruſtra ⁊ ſine neceſſitate ponatur oportet aliquam auctoritatem habere cui innitatur qui ponit eam ⁊ facile erit ſoluere qui obiciuntur inter auctoritates ſanctorum ſm aliam ſignificationem caracteris de quo loquimur. Unde videntur multe auctoritates ſanctorum expreſſe tamen alique allegantur ab Auguſtino de baptiſmo contra donatiſtas Auguſtin
libro ſexto. ſatis eluxit ouem q̄ foris domini cum caracterem acceperat venientem ad ſalutem ab errore corrigi caracterem tamē in ea dominicū agnoſcit quēquidē caracterem multi lupi lupis infigūt quia inuiſi videntur. Ibidē libro ſeptimo ſicut baptiſatus ſi ab vnitate receſſerit ſacramentū baptiſmi non amittit: ſic ordinatus ſi receſſerit ſacramentum dandi baptiſmi non amittit: nulli enim iniuria facienda eſt in iſta auctoritate plures caracterem nominant. Sed apparet ꝙ nihil ad propoſi- P
tionem ſm ſignificationem caracteris de qua loquimur: quia dicit lupi lupis infigunt caracterem: qꝛ magis ſaluatur de ſacramento baptiſmi ꝙ̄ de aliquo effectu in anima: vnde vbiqꝫ in illa auctoritate poteſt caracter bene ad intentionem eius accipi pro effectu baptiſmi: ſicut dictum eſt poſt magis accipere caracterem in illa diffinitione pro forma baptiſmi. Unde de caractere debemꝰ credere ſicut determinauit ſacroſancta mater eccleſia vnde habetur extra de hereticis capitulo. Ad abolendam: dicitur ibi ſententialiter ſentiendum eſt de ſacramentis eccleſie ſicut ſentit ſancta mater eccleſia Romana autem eccleſia videtur ſentire caracterem imprimi in anima in baptiſmo: ſicut dicit Innocētꝰ Innocē
tertius. Extra de baptiſmo ⁊ eius effectu capitulo Maiores. §. Iterū: q̄ ficte accedit ad baptiſmū caracterem ſuſcipit chriſtianitatis impreſſum: ⁊ ibidem in fine. Tunc caracterem imprimit operatio cum obicem voluntatis contrarie nō inuenit obſiſtentem. Et ſi prima auctoritas poſſit exponi nolēdo caracterem xp̄ianitatis per ipſum baptiſmum imprimi. Tamen ſecunda que dicit ꝙ ſacramentaliter operatur etiam imprimit caracterem videtur loqui expreſſe de caractere tanꝙ̄ de aliquo impreſſo ipſi anime ſicut loquimur in ꝓpoſito. Propter ergo ſolam auctoritatem eccleſie quā occurrit ad preſens eſt ponendum caracterem imprimi.

¶ Ad hoc poſſunt poni tres congruentie. Pri- Q
ma talis eſt: congruum eſt ad formam perfectam poni aliquam diſpoſitionem: gratia autem eſt forma ſupernaturalis perfecta: ergo congruit ad eam eſſe aliquam diſpoſitionē primā ſupernaturalitan

talis eſt caracter. Scđa cõgruentia: qꝛ cõgruit deũ
non inſtituere ſacramẽta vana ſaltẽ ꝑ noua lege q̃
perfecta eſt: ġ congruit ꝙ ſacramẽta ſua a nullo re
cipiantᷣ vere quoniam aliquem effectum habeat: li
cet non ſemper habeat gratiam ſicut in ficto: ergo
aliquem alium effectum. Tertia congruentia eſt: qꝛ
congruit receptum in familia chriſti diſtingui a nõ
recepto per aliquẽ intrinſecum ſibi: quia licet xp̄s
poſſet diſtinguere ſine tali intrinſeco. tamen perfe/
ctioꝛ erit diſtinctio eius ⁊ in ſe ⁊ in comparatione
ad omnem eccleſiam militãtem. ſcilicet ⁊ triumphã
tem: ſi fia tper aliquam formam intrinſecam manẽ
tem q̃ ſi non ſic fiat: tale autẽ diſtinctum eius qui
ſuſcipit ſacramentum quo infertur neceſſitas in fa/
milia chriſti ab eo qui non ſuſcepit immanens in
ſuſcepto ponitur caracter. Iſtarum congruentia/
rum tertia eſt magis rationabilis: qꝛ eſt etiam ſpe/
cialis de baptiſmo. due alie talem hn̄t probabilita
tem: qꝛ ſi ponatᷣ caracter tali materie ponetᷣ quali ſi
le congruentie tangũt. Puta ſcđm primã ponitᷣ di/
ſpoſitio ad gratiã: rõ valet eſt em̄ qñ ab eodẽ agẽ
te in eodem ſubiecto cauſantᷣ due forme ordinate:
hoc eſt nõ ex equo q̃tum ad cauſationẽ: neqꝫ eque
perfecte opoꝛtet ꝙ vna ſit diſpoſitio ad alteram. ſ.
imperfectioꝛ ad ꝑfectiorẽ. a deo autem in baptiſmo
cauſantᷣ caracter ⁊ gr̄a: ⁊ cũ gr̄a ſit ꝑfectior forma
caracter: cõgruũ eſt caracterẽ eẽ formã diſpoſitiuã
ad gr̄am q̃ eſt ꝑfectioꝛ forma: ſed tñ talis cõgruen/
tia nõ ꝓbat ꝙ opoꝛteat ponere talẽ formã caracte
ris diſpoſitiuã: alioquin cũ in quolibet ſacramen/
to conferatᷣ gr̄a in quolibet requiretᷣ diſpõ prima:
applicãdo tñ illam rationem in ſpeciali ad baptiſ
mum maiorez hꝫ euidentiam: quia primũ ſacramẽ
tum conferens ad gratiam eſt baptiſmus. ⁊ ꝑ ꝯñs
magis debet conferri diſpõ ad gratiam q̃ in ali/
quo alio: qꝛ diſpoſitio ꝓcedit generalem formã ad
quam eſt: ⁊ ideo nõ ſic oportet ꝙ ſic inueniatur in
Scđa ratio: poſterioꝛibus ſacramentis. ¶ Scđa rõ eſt magis
vniuerſalis: qꝛ ipſa eque concludit de quolibet ſa/
cramento: quia quodlibet inſtitutum eſt vt non ſit
vanum: ponerẽ autem in alijs ſacramentis quẽdã
oꝛnatũ coꝛreſpõdentez caracterẽ omnino ſuperfluũ
eſt. Et poteſt rõne formari ad oppoſitum de alijs
ſacramentis ꝙ ratio nõ concludit: ſi enim aliquis
eque fictus poteſt recipere aliquod ſacramentum
ſicut fictus recipit baptiſmum ꝙ apparet probabi
le: quia non apparet maioꝛ neceſſitas determina/
re diſponens ad hoc ꝙ abſolute recipiat ſacramẽ/
tum baptiſmi: q̃ ad hoc ꝙ recipiat ſacramentum
penitentie. Et recipiens ſacramentum penitentie q̃
tum ad hoc abſolute nullum omnino effectum in/
uiſibilẽ recipit: ergo nec neceſſe eſt propter virtutez
ſacramenti ꝙ baptiſmus recipiat aliquez effectum
inuiſibilem: ſic ergo breuiter tenetur ꝙ propter au/
ctoꝛitatem eccleſie quam gubernat ſpiritusſanctus
qui mentiri non poteſt: quia fuit reuelatum eccleſie
ſancte ꝙ ex oꝛdinatione diuina procedit ꝙ baptiſ/
R mus impꝛimit caracterem indelebilem: concluſio te
netur vera ꝙ in baptiſmo ĩpꝛimitur caracter inde
lebilis. ¶ Pꝛo cuius declaratione pono aliquas
concluſiones. Pꝛima Cuilibet viatori recipienti
ſacramentum baptiſmi ex diuine legis oꝛdinatio/
ne: coꝛreſpondet intrinſece aliqua inuariabilis foꝛ
ma a deo infoꝛmatiue impꝛeſſa. Que concluſio ꝓ/
batur: ſacramentum baptiſmi alicuius rei eſt ſigni
ficatiuum: ergo erit foꝛma ſignificans effectum ba/
ptiſmi. antecedens patet: conſequentia proba/
tur. Nam effectus baptiſmi nedum ſignificatur ex
ipſo ſacramento: immo etiam ex aliqua foꝛma: er/
go ſicut baptiſmus inuariabilem ſignificat ſuum
effectum. Ita erit aliqua foꝛma intrinſece a deo im
preſſa inuariabilem ſignificans eſſe illius ſacra/
menti. Scđa cuilibet dono gratuito coꝛreſpondet
eſſe perfectum: ergo erit aliqua inuariabilis foꝛma
diſponens voluntatẽ creatam ad eſſe gratuiti doni
puta gratie. Añs ptꝫ: conſequentia pꝛobatur. Naꝫ
ad eſſe perfectum exigitur aliqua diſpõ perfecta:
ſed iſta perfecta diſpoſitio diriuatur ab aliqua pri
ma foꝛma inuariabiliter ĩpꝛeſſa in voluntate creata
ergo ⁊c. Tertia cuilibet baptiſato ex iſto ſacramẽto S
coꝛreſpondet caracter: ergo coꝛreſpondet ſibi ali/
qua foꝛma inuariabiliter impꝛeſſa Añcedẽs patet
ex oꝛdinatione diuina ⁊ auctoꝛitate eccleſie ⁊ ſan/
ctoꝛum ſententia: conſequentia pꝛobatur. Nam ca
racter nõ eſt niſi foꝛma iuariabiliter exñs in bapti
ſato: ergo ſi ĩ quolibet baptiſato caracter impꝛimi
tur: ergo erit aliq̃ foꝛma inuariabilis ſic cauſata ex
oꝛdinatiõe diuina in baptiſato ꝙ eſt itentũ: imagi/
natur eniꝫ ꝙ quelibet foꝛma ſpiritualis que ex ſui
natura eſt intrinceſſe perfecta ſi in aliqua rationali
creatura debeat infoꝛmatiue exiſtere precligitur ali
qua foꝛma non tam perfecta intrinceſſe diſponens
voluntatem ad infoꝛmationẽ ſe habere ad eſſe foꝛ/
me perfecte. dona enim gratuita ſicut ſunt ſuperna
turales foꝛme: ſic ſunt perfectiſſima dona. quia cũ
baptiſmus eſt primũ ſacramentum ex quo ex oꝛdi/
natione diuine legis iſta dona gratuita ſic infundũ
tur in viatoꝛe vt exigatur aliqua foꝛma: nõ ita per
fecta que diſponat voluntatem ad infoꝛmatiue ſe
habere ad iſta gratuita dona: ſed ad gratiam ⁊ vir
tutes: iſta enim foꝛma diſponens a doctoꝛibus vo
catur caracter inuariabiliter exiſtens in baptiſa/
to: ex iſto conſurgit in baptiſato aliqua obiectiua
motio in eſſe actualis nontie cum ratione diſtincti/
ua a quolibet nõ baptiſato. ¶ Scđa concluſio foꝛ
ma inuariabiliter exiſtens in paptiſato quolibet
rite oꝛdinato eſt quedam qualificatiua entitas ex
ſui natura abſoluta: ſed iſta concluſio probabitur
Sed primiꝰ venio ad argumenta ſoluenda que te
nent ꝙ caracter non impꝛimitur. Ad iſtõ ꝙ argui
tur primo in modo ponẽdi. Dico ꝙ alia cõſecrata
vt calix nõ recipiunt foꝛmam inherentẽ eis: quia
non ſunt capatia: homo autem eſt capax gratie ⁊
diſpõnis cuiuſdam ad gratiaꝫ. ⁊ ideo quando pro
pter impedimentum ſuum non recipit gratiam. reci
pit tamẽ illam diſpoſitionem ⁊ illa eſt caracter.
Et ſi obiciatur. in quo homo recipit ſanctitatẽ foꝛ
malem non diſtinguitur ab illis ſanctificatis que
non poſſunt recipere ſanctitatem foꝛmalẽ. cuiuſmo
di ſunt iſta cõſecrata calix: patena ⁊c̃. Reſpondeo
in illa negatione non recipere ſanctitatez foꝛmalem
nõ diſtinguitur ab illis: ſed diſtĩguitur in hoc ꝙ eſt
capax non ſolum ſanctitatis foꝛmaliter: ſed diſpo/
ſitionis ad eã. illa autem non. Et ſi non recipiat il/
lud vltimum ſcilicet ſanctitatem foꝛmalẽ pꝛopter
impedimentum ex parte eius: recipit tamẽ diſpoſi

tiones primam. Ad aliam rationem primam de ne
ceſſitate ponēdi plura. Reſpōſideo φ ſi nō poſſit il
lud euidenter probari neceſſario ex creditis tamen
neceſſitas eſt ponendi hoc quod eccleſia ponit. Et
congruentie ſunt quales ſunt ante dicte nec valet
argumentum negatiuū: ſic nec dyoniſius nec da-
maſcenus: ergo nullus: ſufficit enī auctoritas eccle
ſie pluſφ alicuius doctoris: q2 vt ait Aug. de mo-
ribus manicheorum. Euāgelio nō crederē niſi ec
cleſie crederē. Ad aliam rationem que procedit ex
medio codē: φ nihil .ſ. ponendū eſt fruſtra. Reſpō
ſio φ licet de potentia abſoluta poteſt deus cauſa
re gratiam que eſt principalis effectus baptiſmi. ꝛ
etiam alios proprios effectus aſſignatos caracte-
ri: ſcilicet aſſimilare diſtinguere ꝛc. ſine tali forma
abſoluta que ponitur caracter: tñ de potentia ordi
nata tenet φ cauſat illos effectus mediāte illa for-
ma congrua propter rationes predictas. Et nūc
ad rationem cum dicitur aut diſpoſitio ex pte paſ-
ſi aut agentis. Reſponſio non agētis φ ſit quoddā
agens medium inter primū agens ꝛ paſſum: non
enim pono caracterem habere virtutē actiuam re-
ſpectu gratie: ſed tantūmodo deum aſſiſtere illi tā
φ ſigno inuiſibili ad cauſandū gratiam quam ſi-
gnificat recedente impedimento ſeu obice in hñte.
Eſt ergo ex parte ſuſcepti: quia eſt forma prior ſine
qua non recipitur forma poſterior: non quidē qua
ſi ſit ratio ſuſcepti forme poſterioris: ſꝫ prius inſit
φ poſterior: non ſimpliciter neceſſario: ſed neceſſa-
rio comparando ad potentiam agentis cauſantis
vtramꝗ formam. Et cum dicitur vltra: φ poſſet ef
fectus baptiſmi haberi per penitentiam verā. Dico
φ de potentia ordinata non poteſt ſcdm illam opi
nionem haberi perfecta innocentia ſine tali forma
intrinſeca cui deus aſſiſtit ad talem innocentiam
cauſandam niſi eſſet in caſu neceſſitatis: quia tunc
baptiſmus flaminis ſuppleret. Ad illa que obiciū-
tur de alijs effectibus puta de diſtinctione ꝛ aſſi-
milatione patet: quia ſi abſolute diſtinctio ꝛ aſſi-
milatio poſſent eſſe per actum tranſeuntem in pre
teritum tamen perfectius ꝛ magis congrue ſunt p
aliquam formam derelictam poſt actum tranſeun
tem. Cōſimiliter ad aliud de obligatione ſeu confi-
guratione: quia ſi homo recipiens homagium al-
terius: vel prelatus recipiens alium ad profeſſio-
nem: poſſet aliquam formam imprimere obligato
ad profeſſionem vel ad homagiū magis diſtingue
ret φ abſolute per actum preteritum: ꝛ magis ſibi
ꝛ erit obligatus per illam formam impreſſam φ per
actum preteritū. Deus autem poteſt talem formā
configurantem hoc eſt oſtendentem obligationem
imprimere in anima. Qđ autē additur de ſigno re-
memoratiuo. Dico φ rememoratiuū eſt non pro-
pter illos reſpectus quorum habet rationem ſigni
inducens rationem ſignati ſicut arguitur diuiden-
do: ſed habet rationem ſigni rememoratiui ppter
ipſum qui ſuſcepit. Et tamen ſi ponatur propter
alios non tantum eſſet quoddam in ſe rememora-
tiuum ſacramenti: ſed etiam eſſet ſignum ductiuum
in illud ſicut ſignum dicitur quod facit aliquid in
cognitionem venire. Poteſt etiā concedi φ in com
paratione ad deū ꝛ ad proximum ſicut in beatitu-
dine ad gloriam ſiue ad damnationē in confuſione

Et qđ obicitur φ deus poſſet cognoſcere ouē ſuaꝫ
ſine ſigno nō obſtat: quia ꝛ poteſt eam noſcere cum
ſigno beato. Et etiam dampnati poſſunt iſtaꝫ ouē
noſce ſignatam quam non poſſent non ſignatam
quia in beatitudine ad maiorem gloriā ꝛ in dam-
pnatione ad maiorē confuſionē. Et cum arguitur
de fide. de ſpe: ſiue de meritis: dicetur in reſponſio
ne ad ſecundū argumentum principale. Sed illa
que ibi obiciuntur de xp̄o ꝛ matre eius: quia cara-
cter non infuit eis ad gloriā ſolui poſſunt: quia ſi-
cut in natura creata ſunt alique perfectiones non
ſimpliciter. ſed in tali natura φ ſunt perfectiōes ſup
plentes imperfectionē. Uel poteſt dici de eo φ eſt
perfecte ſupplens imperfectionē: ꝛ ita non cōpetit
omnino perfecte nec etiam competit illi perſone in
qua eſt alia perfectio maior ſupplens imperfectio-
nem φ ſit illa. Ad aliam rationem pro opinione
poteſt dici φ deus peccanti mortaliter in illo actu
quo peccat mortaliter confert aliud donum: quia
non vltra: ſacramentum ſuum quod vere ab eo ſu-
ſcipitur eſſe vanum: ꝛ ita vult aliquem effectū cau
ſare non autē vltimū ſcꝫ gratiam: quia eſt indiſpo
ſitus. Et cū probas φ perfecte curat concedo quā-
do curat: ſed non curat in fictis: immo tantū diſpo
nit illum ſiue preparat ad curationem φ perfecte
preparat ꝛ illud eſt rationale: quia licet in actioni-
bus beneplaciti circa perſonas priuatas forte nō
conferat dona ſua participantia ad ſalutem illius
perſone niſi perfecte ſanando illam perſonam. In
actibus tamen vniuerſalibus concomitantibus re
media ſua vniuerſalia cuiuſmodi ſunt ſacramenta.
Rōnabile eſt aliquos effect⁹ vniuerſales cauſare cū
talibus remedijs non autem vltimatos: quia non
oēs recipiētes illa remedia ſunt ad hō idonei. Per
hoc apparet ad quartū. Concedo enim φ eſt donū
pertinens ad bonum ſuſcipientis non autem eccle-
ſie: cum autem dicis tale non confertur ſine alijs
donis perficientibus talē perſonaꝫ: poteſt concedi
in actionibus ſpecialibus circa perſonas ſpeciales
ꝛ modo ſpeciali. Sed non de actionibus generali-
bus concomitātibus remedia generalia conſtituta
p toto genere humano. Illas ci reglariter cauſat
cū ipſis remedijs ne ſint vana. Ad quintū: lꝫ mul-
ta dicāt de indelebilitate caracteris: nec ſit multū
vtile recitare: breuiter tñ dico φ nulla forma pōt
eſſe in anima alia ab aīa quā nō poſſet deus de po
tentia abſoluta delere ſicut poſterius a priori. q2 in
hoc nulla pōt inueniri ꝯtradictio. Sed caracter ſi
ponatur hoc modo eſt indelebilis: q2 a nulla crea-
tura pōt deleri cum ſit forma ſupernaturalis. Nec
etiā poteſt deleri de potētia dei ordinata: q2 ordi-
nauit de⁹ nullā formā ſupernaturalē deleri: niſi p
pter aliquod demeritū in habente eā. Reſpectu au
tem caracteris delendi nulla poteſt eſſe cauſa deme
ritoria cum eñ imprimitur in actu peccandi morta
liter. vel poteſt demereri eam tolli. ¶ Hic nota con
tra Thomam φ non ſit virtutem aliquam ſuper-
naturaliter in ſacramēto baptiſmi: quia illa nunφ
poſſet corrūpi eo modo quo ponit caracterē indele
bilem. ¶ Ad rationes principales ad primā conce
dit illud Thomas φ circunciſio non imprimit ca-
racterem: ꝛ tunc cōtra eum eſt argumentū in que-
ſtione illa de efficatia ſacramenti reſpectu gratie.

ponit eñ ꝙ nõ habet efficatiua reſpectu gratie:niſi
q2 eſt inſtrumentū reſpectu cuiuſdā diſpoſitionis
ad gratiā. ¶ Dico ergo ꝙ concedi poteſt de circun
ciſiõe ꝙ ibi imprimebatur caracter aliquis ſicut in
baptiſmo. Ita eñ prima ianua ſalutis in lege mo-
a ſaica:ſicut baptiſmus in noſtra. Et cum arguitur:
quia circūciſus nõ eſſet baptiſandus. nego iſtaʒ cõ
ſequentiā. Ad probationē poteſt cõcedi ꝙ caracter
ille eſſet eiuſdem rationis cū caractere in baptiſa-
tis vel alterius:ꝙ ſi eiuſdeʒ vel non imprimebatur
caracter per baptiſmum ſuſceptum a circunciſo ſi-
cut in ſubiecto hñs talem formam non imprimitur
iterum talis forma etiam a cauſa que alias nata eſ
ſet imprimere talem formam ꝛ hoc ideo:quia ſubie
ctum non eſt in potentia:ſed iam in actu ſm illam
Uel ſi imprimeretur in baptiſato alius eiuſdem ra
tionis nec inconueniens ſalteʒ ſi caracter ponatur
relatiue:vel poſſet dici illum caracterem circunci-
ſionis differre ab illo baptiſmi ſicut imperfectum
a perfecto:quēadmodū gratia huius differt a gra
tia illius ꝛ tunc in ſuſceptione baptiſmi prius circū
cidi non imprimeretur nouus caracter:ſed primus
ꝑficitur. Ad ſcōm dico ꝙ non oīs perfectio in ani
ma habet tale ſignuʒ rememoratiuum perpetuum
ſed illud perqð conſtituitur habens in aliquo gra
du determinato in eccleſia huiuſmodi non ſunt vir
tutes:quia ſunt communes omnibus membris in
quocunqʒ gradu. Sed ſacramenta tam illud per
quod intratur in eccleſiam ꝙ̄ aliqua alia vt confir
mationis ꝛ ordinis vt videbitur ſpiritu magno cõ-
cedente. Ad tertium patet in ſolutione. 5. rationis
pro opinione precedenti. Non eniʒ caracter eſt in-
delebilis niſi comparando ad potentiam creature
ꝛ ad potentiā diuinam ordinatā. ¶ Sed eſt dubiū
ſi caracter eſt forma in anima abſoluta vel relati-
ua. ¶ Hic ſunt multe opiniones. Aliqui dicunt
x ꝙ caracter eſt relatio rationis ſm alios eſt exiſtēs
creditus extrinſecus adueniens. Aliqui dicunt ꝙ
iſta inquiſitio de iſto caractere noua eſt ꝛ nouella
adinuentio:ſicut ſatis deductum eſt in precedenti
correlario. Alij dicūt ꝙ ſi oportet ꝙ caracter ſit ali
quid reale non oportet ponere niſi ꝙ ſit exiſtens
extrinſecus adueniens. Alij dicūt ꝙ caracter eſt for
ma abſoluta. Sed dimiſſis omnibus opinionibus
dico ꝙ eſt forma abſoluta. Nam caracter eſt quedā
ſpiritualis qualitas in anima diſtinctiua illius qui
ſuſcepit fidei ſacramentum ab illa qui fidei ſacra-
mentum non accepit non dico habentis habitum
fidei in non habente:quia in habente habitum fi-
dei poteſt conuenire habens baptiſmalem caracte
rem ꝛ nõ habens. Baptiſatus enim baptiſmo fla-
minis habitum fidei non tamen caracterem ba-
ptiſmalem ſi non potuit habere baptiſmum aque
eſt autem ſignificatiua gratie tanꝙ̄ ſimilitudo eius
Unde ꝙ̄uis ſit res ſacramenti exterioris eſt tamen
ſacramentum gratie etiam ad gratiam gratum fa-
cientem diſpoſitiua:ꝙ̄uis aīa ex natura ſua ſit apta
nata recipere gratiam:tamen ex hoc non ſequitur:
ꝙ ſit ad hoc diſpoſita diſpoſitione qua ſit idonea
vt ſibi gratia infundatur maxime propter ſui vnio
nem ad infectam carnem. Multi eñ ſunt ad aliqð
ſuſcipienduʒ apti nati ꝛ potētes: qui tamen ad hoc
non ſunt idonei. Per caractereʒ idonee diſpoſita ad
gratie ſuſceptioneʒ niſi aliquod repugnans gratie
obſiſtat numeruʒ prius ordine nature infunditur
in baptiſmo ꝙ̄ gratia ſuppoſito ꝙ educatur ie ſſe ꝑ
creationē. Et ſi educitur de potentia aīe per aliquā
vim ſacramentis collataʒ ſicut inſtrumentis a deo
tanꝙ̄ a principali agēte ad hoc prius ordine natu-
re cauſatur per baptiſmū ꝙ̄ gratia infundať. Pro-
pter etiam dictam qualitatē eſt fomitis repreſſio ꝛ
homo potens ad ſuſcipienduʒ alia ſacramenta ita
ꝙ ſine illa nullū aliō ſacramētū poteſt ſuſcipi ſm
Ricardū. Et allegat decretalem extra de baptiſmo
ꝛ eius effectu capitulo Uenīēs: vbi dicť ſi quis in
preſbiterum ordinatus deprehenderit ſe non eſſe
baptiſatum:baptiſetur ꝛ iteruʒ ordinetur. Et quo
ad hoc poteſt dici ꝙ eſt quedā ſupernaturalis po
tentia ad omnium aliorum ſacramentorum ſu-
ſceptionem:tenet ergo Ricardus de media villa li Ricardꝰ
bro quarto di. quinta articulo primo queſtione pri
ma ꝙ caracter eſt qualitas abſoluta. ꝙ ſic ꝓbat ꝑ
damaſcenum libro quarto capitulo primo dicenteʒ
Per baptiſmū primitias ſancti ſpiritus accipimus
et principium alterius vite ſit nobis regeneratio:
ſigillum ꝛ cuſtodia ꝛ illuminatio ꝑ ſigillum intelli
gens caracterē:ſed ſigillum eſt aliquod abſolutum
ergo caracter dicit in anima aliquod abſolutum
Item dioniſius capitulo ſecundo eccleſiaſtice iera-
chie vltra mediū dicit ꝙ aduenīēti ad baptiſmū do Dioniſꝰ.
natur a ſummo ſacerdote ſacramenti ſignaculum
ſed per hoc non videtur poſſe intelligi niſi caracte-
rem:ſed ſacramenti ſignaculum non poteſt eſſe niſi
aliquod ſignaculum:quia ſacrare non poteſt eſſe
actus relationis:dicitur autem ſacramentum a ſa-
crando:ergo caracter eſt in anima aliquod abſolu-
tum. Item ſm philoſophum quinto phiſicoꝝ. In
ad aliquid non eſt motus neqʒ mutatio:ergo ꝑ ba
ptiſmum non poteſt cauſari in anima aliqua rela-
tio niſi mediante abſolute ſuper ꝙ fundatur: ſed il
lud non poſſumus ponere gratiam:quia ꝙ̄uis illa
corrumpatur per peccatum tamen remanet ordina
tus ad fidei cultum:reſtat ergo ꝙ illud abſolutum
ſuper ꝙ fundatur:ordinatio illa ſit caracter. Do- Scotus.
ctor ſubtilis libro quarto di. 6. articulo ſecūdo q̄-
ſtione ſecunda ꝙ ſicut non poteſt probari aliquam
formam realē imprimi in ſuſceptione baptiſmi aliā
a gratia ꝛ virtutibus per rationem naturalem nec
etiā per rationē euidenteʒ ex creditis manifeſtis:ita
non poteſt probari caracterē ſi ponatur forma rea-
lis eſſe formā abſolutaʒ realem vel reſpectiuam. q2
vtrumqʒ ſaluari poteſt:q2 neutra pars poteſt euidē
ter probari ꝗdaʒ tñ ſunt rõnabiliter credēda de ca
ractere ꝛ cõcedenda ſi ponatur. vt poteqꝫ eſt forma
ꝛ ſimpliciter ſpiritualis ꝛ impreſſa a deo cuicunqʒ
ſuſcipienti ſacramentum noniterabile. Et ꝙ ex in
ſtitutione diuina ſignificet gratiam illius ſacra-
menti ꝛ ꝙ diſponatur ad eam ſicut declaratum eſt
ſupra in hoc correlario:ꝛ ꝙ eſt in eodeʒ ſuſceptiuo
ꝛ ab eodem agēte:ꝛ forma prior ꝛ imperfectior po-
ſteriori:ꝛ ꝙ ſit indelebilis cum non habeat cau-
ſam demeritoriam corruptiuā q2 ſtat cum peccato
mortali ꝛ ꝙ ſit ſignū rememoratiuū reſpectu ſacra
menti ſuſceptionis ꝗ preterijt ꝛ ſignū cõfigurati-
nis .i. ſignās obligationē aīe ad xpʒ ꝙ etiam ſit for
ma aſſimilatiua alteri qui ſuſcepit ſacramētū ꝛ ab

alio diſtinctiua qui no ſuſcepit: hec omnia que di-
cuntur rationabiliter concedenda ſunt de caracte-
re ſi ponatur forma realis abſoluta poſſunt ſalua-
ri: et ſi ponatur forma abſoluta neceſſe eſt dicere
ꝙ pertineat ad genus qualitatis: nec oportet de-
clarare quomodo omnes iſte conditiones conue-
y niant ſibi. ¶ Sed tunc eſt dubiū in qua ſpecie qua-
litatis debeat poni: dicitur quia eſt qualitas ſuper
naturalis non oportet ꝙ ponatur in genere quali-
tatis ꝙ probatur ſcḋm philoſophum quarto me-
thaphiſice. Corruptibile ⁊ incorruptibile differunt
pluſq̄ genere. Naturale vero ⁊ ſupernaturale dif-
ferunt pluſq̄ corruptibile et incorruptibile: quia
corruptibile et incorruptibile continentur ſub vno
membro: ſcilicet ſub naturali: ergo multomagis na-
turale et ſupernaturale plus differunt q̄ ſecundum
genus. Sed contra: quia fides ſpes et caritas ſunt
ſupernaturalia quedam: et tamen concedimus eſſe
proprie in genere qualitatis: hoc idem patet aliter
quia naturalitas ⁊ ſupernaturalitas non ſunt con-
ditiones niſi per comparationem ad agens: talis
autem comparatio non variat q̄tum ad eſſe in ge-
nere: quia aliquod ponitur in genere ſcḋm propri-
am quidditatem formalem circumſcripta ratione
ad agens. Nec valet dictum quarti methaphiſice.
quia loquitur de genere phiſico: ſic enim nulla duo
Phūs. ſunt eiuſdem generis niſi ſint tranſmutabilia adin-
uicem. Sed idem genus logicum bene poteſt conti-
nere multa que non pertinent ad idem genus phiſi-
cum: patet de ſubſtantia corporea ⁊ incorporea: et
de qualitate corporali ⁊ ſpirituali. Aliter dicitur ꝙ
ſcḋm ꝙ eſt principium configurandi poteſt poni in
quarta ſpecie qualitatis: ſcḋm autem ꝙ eſt princi-
pium aſſimilandi pōt poni in tertia: vt eſt poteſtas
quedam ponitur in ſcḋa: vt autem eſt diſpoſitio ad
gratiam ponitur in prima que eſt diſpoſitio: inq̄tū
vero eſt immobilis permanens ponitur in prima q̄
eſt habitus. Sed hoc non valet: quia ⁊ ſi pōt habe-
re multas proprietates ſcḋm quas aſſimiletur for-
mis diuerſarum ſpecierum qualitatis tamen non
poteſt eſſe in ſe tot quidditatiue: non enim eſt in iſe
niſi vna quidditas ſimpliciter: ergo tantum erit in
vna ſpecie qualitatis: veruntamen iſtud poſſet ha-
bere aliquam probabilitatem de vna alia forma.
Quia ſcḋm veritatē illa diuiſio qualitatis in qua-
tuor ſpecies non eſt proprie generis in ſpecies: ſed
eſt tm̄ ſcḋm quoſdam modos diuerſimode cōuenē-
tes ipſis qualitatib᷒ diuerſis ⁊ forte eidē qualitatē
in ſe ſcḋ3 eſſentiā poſſent cōpetere plures modi qui
ponunt̄ ꝓprij diuerſis q̄litatib᷒. Aliter dr̄ ꝙ eſt in
quarta ſpecie q̄litatis: q2 ē figura quedā ſpālis. S3
hoc nihil eſt q2 nihil collocat̄ i gn̄e per ꝓprietates
methaphiſicas. Alioq̄n xp̄s eēt dei genere ſubſtātie
inanimate: quia methaphorice dicitur petra ⁊ eſſet
in genere ſubſtantie irrationalis: q2 dr̄ leo. q2 me-
thaphiſice in genere q̄litatis q2 dr̄: ego ſu3 lux mun-
di ⁊c̄. Sed ex methaphoricis colligēda eſt propria
conditio rei in ſe ⁊ ſm̄ illa collocanda eſt in genere
⁊ ſpecie: ſic etiā poſſet ſpecies intelligibilis poni in
quarta ſpecie qualitatis: q2 configurat animam in
obiecto. Reſpōdet doctor ꝙ ſi caracter ponatur ac-
cidens abſolutum poteſt poni in ſcḋa ſpecie quali-
tatis vel in prima: nec alterum iſtorum poteſt evi-
ter improbari. Si eñ arguitur ꝙ nō eſt in ſcḋa ſpe-
cie qualitatis que eſt potētia: q2 ſupernaturalis: ⁊
ad illā ſpeciē ſcḋam nō pertinet niſi potētia natura-
lis hoc nihil: q2 ⁊ ſi phūs nō loquebatur niſi de po-
tentia naturali exēplificādo tm̄ potētia ſupnatura-
lis ſi eſt abſoluta ⁊ accidētalis ⁊ ſpūalis bn̄ poteſt
pertinere ad idē genus inter medium ſub qualitate
cū potētia naturali: ſicut ⁊ habitus ſupnaturalis
ponat̄ pertinere ad idē genus inter mediū cū habi-
tu naturali: ſi etiā ponat̄ ſpēs prima vt habitus: q2 Scotus.
de difficili mobilis nō pōt improbari. Et ꝯ̄ hoc ar-
guit doctor: q2 caracter eſt potētia ſupernaturalis
g̃ nō habitus: ⁊ cōſequētia probatur per ſimile: q2
potentia naturalis non eſt habitus. Et ſcḋo q2 eſt
diſpoſitio ad grām: g̃ nō eſt habitus. Tertio q2 oīs
habitus diſponit ad bene agendū vel male agen-
dum. ſcḋo ethi. caracter aūt non. Quarto q2 oīs ha-
bitus diſponit ad faciliter operandū ex eodē ſcḋo
caracter aūt non. Hec rōnes nō ꝯcludūt. Prima nō
q2 bn̄ pōt habit᷒ ſupnaturalis .i. forma ſupnatura-
lis de difficili mobilis eſſe ꝑncipiū agēdi ⁊ reſiſten-
di corruptioni ⁊ ſic hr̄e rōnem potentie ſupernatu-
ralis. Nec iſtud ſimile valet: q2 habitus ſupernatu-
ralis dicit quendā facilitatē inductā ſuper potētiā
naturalē: q2 potētia naturalis eſt qua naturalr̄ poſ-
ſum᷒ act᷒ quos poſſum᷒. Sed potētia ſupnatura-
lis pōt eſſe alia forma ſpūalis immobilis: ⁊ ꝓ tāto
pōt dici habitus: tm̄ vere eſt principiū quo poſſum᷒
in talē actū ſpūalē vel ſupernaturalē. Tertium nō
cogit: quia bene pōt eſſe vnus habitus diſpoſitio
ad alium: ſicut diſtinguētes habitū principiū ab ha-
bitu cōcluſionis: habit᷒ ꝑncipij diſponit ad habi-
tū ꝯcluſionis nec ꝑ hoc ē diſpoſitio vt diſtinguit̄ ꝯ̄
habitū in prīa ſpecie nā illa eſt q̄litas de facili mo-
bilis ꝑ oppoſitū ad habitū. Tertiū de bene ⁊ male
nō eſt neceſſariū ꝙ aliq̄s pōt eſſe habit᷒ indifferēs
ſicut eñ ex frequēter agere abſolute acquirit̄ habi-
tus ad agendū tali actione neq3 cū bonitate neq3 cū
malitia: ſic nec actus generatus eſt talis. ſ. bonus
vel malus: poteſt eñ aliquis frequenter ꝯſiderans
geometriam habere facultatem magnam ad conſi-
derandam concluſionem in illa ſcientia. Nec eſt ibi
habitus bonus vel malus ſic nec actus generatus
eſt talis: ſc3 bonus vel malus ex quo generabatur
ſic ⁊ in habitu ſupernaturali poteſt eſſe. Et ſi dicas
ꝙ habitus ſupernaturalis non poteſt eſſe talis: q2
datur ad perfectionem recipientis. Reſpondet do-
ctor ꝙ habitus ſupernaturalis pōt eſſe diſponens
ad actum bonum licet non ſit eius principium eli-
citiuum proximum vel ſufficiens ⁊ hoc modo fides
infuſa non eſt principium ſufficiens eliciendi actum
credendi: nec caritas infuſa eliciendi actum diligen-
di: ſed inclinat vt concurrentibus alijs neceſſarijs
actus bonus eliciatur. ⁊ ita dicitur ꝙ aliquis habi-
tus ſupernaturalis poteſt remotius ⁊ imperfectius
inclinare ad actū bonū ⁊ talis ponit̄ caracter tāq̄
prio ⁊ remotiſſimo. Ad q̄rtū de facultate nihil val3
q2 nō eſt verū niſi de habitu acq̄ſito: habit᷒ eñ in-
fuſus nō dat facultatem ad actu3: vt patet de noui-
ter conuerſo cui non eſt facultas poſt conuerſio-
nem actus bonos elicere: ſed difficile quouſq3 ex
frequentia actuum bonorum acquirit aliquam
virtutem acquiſitam. Ideo reſpondetur ad ar-

gumēta iſtius correlarij ad vtrãq3 patem.Ad pri
mum ſi forma abſoluta ponatur caracter poteſt
poni vel potentia vel habitus ſm duas vias iam
dictas.Ad ſcðm patet in qua ſpecie qualitatis po-
netur ⁊ qualiter.Ad aliud quantitas eſt forma ab-
ſoluta ⁊ tñ non ponit̄ actiua:oportet ergo expone-
re q̄ habet operationē reſpectu cuius ſit ſufficiens
principiū:vel q̄ aliquomō ſe habeat ad operatio-
nem:⁊ ſic cõcedo in ꝓpoſito q̄ iſta forma eſt diſpo
ſitio remota ad operationem bonā.Ad quartū di-
co q̄ iſta forma eſt indelebilis reſpectu potentie di
uine ordinate ⁊ reſpectu potentie naturalis:ſed re-
ſpectu diuine potētie abſolute pōt deleri. Argumē
ta ſunt iſta.Primū q̄ caracter nō ſit forma abſolu
ta q2 ſm philoſophū ſecūdo ethicoꝝ.Tria ſunt in
anima: potētia: paſſio:⁊ habit⁹:caracter nō eſt po
tentia p3:q2 nō eſt naturaliter in ip̄a anima:nec eſt
paſſio q2 eſt forma permanens :nec eſt habitus q2
habitus eſt ſm quē habens bene vel male poteſt
operari.caracter aūt nō eſt principiū operationis
bene vel male q2 pōt ſtare cū peccato mortali:ergo
ſi illa diuiſio philoſophi ſufficienter euacuet for-
mam abſolutā in anima ſequit̄ ꝓpoſitum. Item ſi
eſſet forma abſoluta nō poſſet poni niſi de gñe qua
litatis,q2 diſcurrēdo per alia genera.nō eñ eſt ſub
ſtantia q2 aduenit poſt eſſe cōpletū ſubſtantie:nec
eſt quātitas q2 eſt forma ſpiritualis ⁊ incorporea ⁊
ſic diſcurrendo per alia.Qualitas aūt poni nō po
teſt p3 diſcurrendo per omnes ſpēs.Prima forma
abſoluta habet aliquā operationē ꝓpriam: cara
cter aūt nō habet aliquā operationē ⁊c.Prima for
ma abſoluta accidentalis quecūq3 eſt delebilis ab
illo in quo eſt q2 ab eodem pōt deleri de ſubiecto
a quo p̄t imprimi in ſubiectū ſaltē a deo q2 ex quo
eſt poſterius ſuo ſubiecto nō eſt cōtradictio nihil
Z eſſe in ſubiecto. Sed caracter eſt ſimpliciter indele-
bilis ergo ⁊c. Iſta ſunt ſoluta ad tale ſignū. Quā-
Scotus. tu3 ad rei veritatē dico q̄ omnes doctores moder
ni tenent q̄ in baptiſmo imprimit̄ caracter q̄uis
ratione naturali hoc probari nō poſſet neq3 ex ſa-
cra ſcriptura: nec aliquibus dictis ſacroꝝ doctorū
poſſumus cogi cõcedere poni caracterem ſicut ſu-
pra lucide ꝓbatum eſt in opinione doctoris ſub-
tilis:ſed propter auctoritatē eccleſie quam guber
nat ſanctus ſpiritus concedere oportet caracterem
imprimi in baptiſmo ſicut probatum eſt ſuperius
cū ſit articul⁹ fidei credere in ſanctā matrē eccleſiā:
S3 in modo ponēdi diſcordāt moderni doctores.
In hoc aūt omnes cõueniūt q2 dicūt caracterē im
portare relationē triplicē.ſ.q2 eſt ſignu3 diſtincti-
uum cõfiguratiuū. Inq̄tū eſt ſignū importat rela-
tionē ad ſignificatū: inq̄tum eſt diſtinctiuū impor
tat relationē ad ea a q̇b⁹ diſtinguit̄: inq̄tū aūt eſt
cõfiguratiuū iportat relationē ad ea q̇b⁹ aſſimilat̄
In hoc aūt differūt doctores. Aliq̄ dicūt q̄ iſtis re
lationibus non ſubeſt aliqd̄ accidens ſiue aliqua
qualitas abſoluta :ſed fundant̄ imediate in ipſa
anima iſte relationes.Sed in rei veritate dicendu3
eſt q̄ caracter eſt qualitas abſoluta in qua fundan
tur ille relationes . Probat̄ quia omne ſignum vel
eſt in voce vel in papiro:in ſcripto:vel in ſpē intel-
ligibili: in mēte:vel in aliqua qualitate impreſſa in
anima ad ſignificandū:⁊ ſic eſt caracter:caracter er
go de ſe importat qualitatem abſolutam a deo im
preſſam in anima fundantem illas relationes que
caracteri abluūtur. Et talis forma ē in genere qua
litatis vt viſum eſt ſupra.Sed nunc reſtat dubium
vtrum iſta qualitas ſit in eſſe anime vel in potētia
vt in proximo ſubiecto . Hic ſunt varie opiniones
doctor ſubtilis tenet q̄ illa qualitas eſt in volunta
te ⁊ probat q2 caracter eſt diſpoſitio ad gratiā:gra
tia eſt in potentia anime ergo caracterem in poten
tia anime vt in ſubiecto proximo ſed non eſt in qua
libet potentia aīe:ergo eſt in vnica potentia . Sed
cum grā ſit idē cu3 caritate: caritas cõſiſtit in volū
tate cū ergo caracter ſit diſpoſitio ad caritatem cū
ſit eadē cu3 gratia ergo caracter eſt in volūtate.Et
vlterius cū iſta diſpoſitio ad formā eſt in eode3 ſu
ſceptiuo cum forma.Caracter aūt cõmuniter poni
tur diſpoſitio ad gratiam ſacramentalem vt ſupra
declaratum eſt:congruum eſt ponere caractere3 in
voluntate.Et confirmatur q2 caracter ē fundamē A
tum obligationis anime ad deū: rationabile eſt q̄
ponatur in illa potentia que imponit̄ primo ratio
obligandi ad deu3: talis aūt eſt voluntas q2 prece
ſe per eius actum aliquis ſe obligat principaliter
illa eñ que ꝯcurrunt ibi ex parte interius vel potē
tie in hoie non ſunt niſi preambula ad firmum vel
le vel rationaliter proponere vel mouere vel quedā
ſigna manifeſtantia illud eſſe firmū . ℂ Magiſter
alexander de halis tenet q̄ caracter eſt in cogniti- Alexan.
ua ſiue intellectu:⁊ etia3 magiſter richardus de me
dia villa hoc tenet. Ratio magiſtri alexandri eſt q2
caracter eſt ſignum quod facit venire in cognitionē
ſed illud qd̄ facit venire in cognitione3 pertinet ad
intellectū:ergo caracter eſt in intellectu. Habet ra
tionem configurandi ſiue aſſimilandi:q2 actus ca-
racteris ē ꝯfigurare ſiue aſſimilare deo. Idō cu3 cõ
figuratiões ⁊ aſſimilationes ⁊ eſſe imago principa
liter pertineat intellectui:idō caracter eſt in itellectu
ideo dicit q̄ caracter proprie eſt in cognitiua:reſpi
cit eñ imagine3 creatam in anima:que imago prin
cipaliter reſpicit potentiam intellectiuam ſicut di-
cit auguſtin⁹ in libro de anima ⁊ ſpiritu. Mens eſt Auguſti.
ſupinum eorum que ſunt in anima habens imagi-
nem dei in potentia cognoſcendi ⁊ ſimilitudine3 in
potentia diligendi: ⁊ ideo cõcludit q̄ principaliter
⁊ primo ⁊ ſecundario voluntatem.Et ſi argueretur
q̄ vnum accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubie
ctis. Reſpondetur q̄ vnum accidens poteſt in plu- B
ribus ſubiectis quando illa plura ſubiecta fundan
dātur in vno:ſic̄ vna grā p̄t eſſe in pluribus poten
tijs ⁊ vna ſanctitas in pluribus mēbris poteſt eſſe:
ergo vnū accidens in pluribus potentijs qñ illud
accidens non reſpiciat determinate vnam poten-
tiam ſed eas ſm q̄ fundantur ⁊ vniuntur in vno.
Unde ſicut imago vna eſt in tribus potētijs q2 eñ
imago importat diſtinctionem ideo plura reſpicit:
ſicut vnum ſubiectum. Similiter poteſt dici de ca-
ractere ⁊ eſt exēplu3 in numero. Unus eñ ternarius
eſt in tribus hominibus q̄uis illi ſint plures in ſe:
⁊ ſunt vnum ⁊ nullus eorum perfectum eſt ſubie-
ctu3:ſimiliter eſt de caractere. Opinio richardi eſt Richar:
q̄ caracter eſt in potentijs ſed mediantibus poten-
tijs eſt in eſſentia anime: hoc eſt ſub ratione qua
potens eſt : et proprie magis per intellectum q̄

per voluntatem: quia caracter eſt qualitas diſtinctiua baptiſati a non baptiſato: ⁊ ſignificatiua gratie vt eſt fidei forma: ⁊ etiam eſt ad eam diſpoſitiua: rōnabiliter poni dꝫ in illa potētia in qua eſt fides hoc aūt eſt intellectꝰ. Qualitas aūt etiā illuminatiua cū illuminatio pertineat ad cognitionē ponidꝫ in potētia cognitiua q̄ eſt intellectꝰ. Qualitas etiā q̄ eſt fundamentū oīū ierarchicaꝝ operationū paſſionū in eccleſiaſtica ierarchia rōnabiliter debet poni in illa potētia in qua eſt totius ſpiritualis edificij fundamentū: huius aūt eſt intellectus in illo eñ ē fides q̄ totius eſt ſpūalis edificij fundamentū: ꝓbabiliter igiē baptiſmalis caracter dꝫ poni in intellectu.

Petrꝰ aureolus. ¶ Opinio dñi petri aureoli eſt: ꝙ caracter ē in eſſentia aīe: ⁊ ratio eſt cū eñ nō ponatur qualitas q̄ eſt principiū opatiōis niſi moꝛaliter ⁊ ethice: non opoꝛtet illā ponere in potentia operatiua. Ex quo vero eſt pulchꝛitudo quedā ⁊ oꝛnatus: rōnabile eſt ꝙ ponaē in illo ꝙ dꝛ adoꝛnari ⁊ pulchꝛificari. Ex quo eñ eſt aſſimilatiua ꝯgruū eſt ꝙ ponatur in ea q̄ aſſimilaē. Sed eſſentia eſt ipꝫ ꝙ pulchꝛificatur: oꝛnaē ⁊ aſſimilaē: eſſentie aīe xp̄i: quare ⁊c. Sed q̄d dicendū eſt in veritate: dico ꝙ mihi videē ꝙ opinio doctoꝛis eſt magis rōnabilis ꝙ caracter ſi ponaē eſt qualitas abſoluta poſita in voluntate: vt diſpoſitio ⁊ inclinatio volūtatis ad bñ operandū. vel actualr vt in adultis: vel habitualr vt in paruul: vl̕ in pcō moꝛtali exiſtē ibꝰ: ſicut baptiſmus daē ꝓpter humiliationē: eruditionē ⁊ excitationē vt ſuſcipiēs ex hijs poſſit mereri grām ⁊ pcōꝝ remiſſionē. Ita illa qualitas ſiue caracter infunditur a deo: vt inclinet volūtatē ad bñ operādum ⁊ merendū. Cū ergo oē meritū ꝯſiſtat in volūtate ⁊ cum illa qualitas ſit infuſa in voluntate ab altiſſimo deo: vt inclinet voluntatem ad bene operandum ⁊ merenduꝫ diuinā grām: ſꝫ cū aīa operetur actꝰ meritoꝛios ad habendū diuinā grām mediāte volūtate q̄ eſt imperatrix ⁊ diuina in regno aīe ille caracter inclinās ⁊ diſponēs volūtatem eſt in ipſa volūtate: ⁊ mediāte volūtate eſt in aīa indiuidua operāte mediāte volūtate actꝰ meritoꝛios: ad quos inclinat caracter quantū eſt de ſe: ſi volūtas voluerit ſibi obedire: ⁊ nō ponat obicē reſiſtentie. Itē poſtꝗ̄ aliquis ꝑ baptiſmū acceperit caracterē a deo ex illa qualitate tanꝗ̄ ſigillū impreſſuꝫ obligatur aīa ad tenendū fidē xp̄ianā: ſꝫ potētia q̄ obligat et volūtas: qꝛ actus voluntatis obligat: quia obligatio nō poteſt fieri coacte: ſꝫ voluntarie. ideo dicit Auguſtinꝰ ꝙ nullū eſt pctm̄ niſi ſit ſpōtaneū cū ergo caracter obliget vt dictū eſt non pōt eſſe niſi in potētia q̄ poſſit obligari ſicut eſt volūtas igiē caracter eſt in voluntate.

Alexan. ¶ Opinio aūt mgr̄i Alexandri deficit qn̄ dicit ꝙ caracter eſt ſignū qd̕ faē venire aliq̄d in cognitionē. Dico ꝙ iſta qualitas pōt eſſe ſignū duplr̄. Pꝛimo vt obiectū repꝛeſentatiuum ſuipſiꝰ ꝑ ſuā ſpēm in intellectu: ⁊ ſic intellectus intelligit illā q̄litatē: ſꝫ nō ſequiē ꝙ illa qualitas ſit in intellectu niſi obiectiue: ſed in ſubiecto eſt in volūtate. Alio modo pōt eſſe ſignū ex inſtitutiōe ſic caracter ex inſtitutione diuina ſignificās gratiā diſpoſitiue eſt in voluntate ⁊ ſignificat gratiam vt diſpoſitio ad ipſam: ⁊ cū gratia habeatur ꝑ meritū voluntatis de congruo: ſequitur ꝙ diſpoſitio illa diſponens ad merendū erit in voluntate: ⁊ non in intellectu. Et cum ait ꝙ caracter habet aſſimilare non ſequitur ex hoc ꝙ ſit in intellectu niſi obiectiue vt alia obiecta: nā configuratio alicuius faciei alteri faciei in configuratione nō ſequiē ꝙ habeat illā ſimilitudinē ab intellectu: ſed ex pꝛopꝛia configuratiōe obiecti: ſic caracterizatus tali caractere ex natura talis qualitatis aſſimilatur alteri baptiſato habēti ſimilē caracterem: ⁊ ideo illi aſſimilatur ⁊ a non habenti diſtinguitur. Et ideo talis configuratio non ſit ab intellectu: ſed a deo tanꝗ̄ ſigillum ſiue qualitas impꝛeſſa ab eo. Et ideo talis figura a deo in voluntate ad inclinandum voluntatem impꝛeſſa ſeipſa aſſimilatur alteri ſimili illi: ⁊ ab altero diſtinguitur non habenti: ideo non opoꝛtet ꝙ ꝗ̄uis ſit ſignum ſiue qualitas ſignificās gratiam diſpoſitiue: vel inclinans voluntatem: ⁊ aſſimilans vel diſtinguens ſit in intellectu niſi impꝛeſſiue ⁊ obiectiue. Nec eſt verum ꝙ caracter reſpiciat ymaginem niſi vt dictum eſt: reſpiat potentiam intellectiuam obiectiue ſicut ꝙ licet obiectum: ⁊ recōdiē ſpecies eꝰ poſt intellectū ī memoꝛia: ⁊ ē ſubiectiue in voluntate ad inclinandā illā: aliter nō reſpicit ymaginem creatam: ſed hoc non eſt ad pꝛopoſitum. Et cum ipſemet dicat ꝙ eſt in voluntate: in ſimilitudine diligendi: cuꝫ dilectio ⁊ charitas ſit pꝛincipalis virtus ꝗ̄ ſpeculatio: ⁊ per conſequens voluntas eſt pꝛincipalioꝛ ⁊ nobilioꝛ potentia ꝗ̄ intellectus: ſequitur ꝙ illa foꝛma caracteris eſt ſubiectiue: ⁊ pꝛincipaliter in voluntate.

Richar. ¶ Ad opinionem Richardi dico ꝙ ꝗ̄uis caracter ſit foꝛma diſtinctiua baptiſati a non baptiſato: ⁊ ſit ſignificatiua gratie: vt eſt fidei foꝛma: non ex hoc ſequitur ꝙ ſit pꝛincipaliter in intellectu: quia vt dictum eſt. Illa qualitas diſtinguit: ⁊ aſſimilat abſq̄ opere: idō ex hoc non opoꝛtet ꝙ ſit in intellectu. ⁊ ꝗ̄uis tendat ad gratiam diſpoſitiue ⁊ inclinatiue ꝗ̄tum eſt de ſe niſi inueniat obicem ⁊ gratia ſit foꝛma fidei: immo gratia eſt foꝛma omnium virtutum: ideo gratia eſt pꝛincipalioꝛ virtus: ergo per oppoſitum cuꝫ gratia habeatur ex merito volūtatis: ideo illa qualitas diſponens ad gratiam erit in voluntate. Et cum vltra dicit ꝙ caracter eſt qualitas illuminatiua. Dico ꝙ diſponit ad illuminationem actuum meritoꝛioꝛum in voluntate: ⁊ per conſequēs eſt in voluntate: ⁊ illa illuminatio pertinet ad effectiuaꝫ ⁊ non intellectiuam. Ad aliud quando dicitur qualitas que eſt fundamentum omnium ierarchicarū operationum ⁊c. Dico ꝙ iſta qualitas diſponit voluntatem. ⁊ volūtas pꝛecipit intellectum in credendis: ſed magis iſta charitas inclinat ad charitatem ⁊ gratiam cum ſit foꝛma omnium virtutum: ⁊ foꝛma eſt nobilioꝛ foꝛmato. Ideo nobilioꝛ eſt gratia ꝗ̄ fides: ⁊ per conſequens ponitur in voluntate ⁊ non in intellectu. ¶ Ad opinionem domini petri aureoli quando dicit ꝙ caracter cum ſit qualitas que non eſt pꝛincipium operationis niſi moꝛaliter ⁊ ethice: non opoꝛtet ponere illam in potentia operatiua. Dico ꝙ operari moꝛaliter competit: ideo virtutes moꝛales ſunt in voluntate: ſi ergo illa qualitas inclinat ⁊ diſponit ad v̄tutes moꝛales: neceſſe eſt ꝙ requirat potentiam operatiuaꝫ moꝛalem cuius eſt voluntas: qꝛ eſſentia anime nō

peratur: ſed ipſa anima mediantibus potentijs:
ſed potentia directa ab ipſa qualitate eſt. volun-
tas: ergo caracter eſt in voluntate. Et cum dicit ꝙ
adornatur: pulchrificatur: concedo mediāte in qua
conſiſtit omnis pulchritudo vel diſformitas: ideo
F diſpoſitio pulchritudinis cuiuſmodi eſt caracter:
ideo eſt in voluntate: ⁊ tm̄ ſufficiant de caractere: ⁊
de tota materia baptiſmi. ¶ Ideo reſpōdet ad ra-
tiones principales in principio queſtionis. Ad pri-
mam qn̄ arguebat cuilibet habētis formā ⁊ mate-
riam forma eſt in materia: ſed ꝟba nō ſunt in aqua
⁊c. ¶ Dico ꝙ forma ſacramēti eſt relatio ſigni ad
materiam: verba aūt ſunt forma accipiēdo formaꝫ
large: ſed propria forma eſt relatio ſigni. ⁊ hꝫ duo
fundamenta. ſ. verba ⁊ res: ⁊ ꝗuis habet duo fun-
damenta: tn̄ in ſe habet vnitatem ⁊ eſſentiā: ⁊ rela-
tionis exiſtens in aīa: ⁊ talis relatio eſt in diuerſis
fundamentis ⁊ eſt diſialis: eo mō quo ſcđe inten-
tiones ſunt diſiales: ⁊ oritur a ſignis inſtitutis ꝑ
voluntatē ad ſignificandū: ⁊ habet tm̄ conceptum
in anima: ⁊ illa eſt forma ſacramenti orta ab aqua:
⁊ verbis conceptis in aīa ⁊c. Illa relatio eſt in duo-
bus conceptis: ideo verba nō ſunt proprie: quare
argumentū nō valet. Ad ſcđm cū dicitur ꝙ xp̄s nō
expreſſit iſtā formā. ſ. ego baptiſo te: ſed dicit doce-
te oēs gentes baptiſantes eos in nomine patris et
filij et ſpūſſancti. Dico ꝙ xp̄s expreſſit verba que
ſunt principalia in forma illa. ſ. actū perſonas ⁊ ſu-
ſcipientem. Sꝫ in ptāte ecclie fuit determinare qui-
G bus verbis prime vel tertie perſone vel indicatiui
⁊ optatiui modi exprimeretur ſuſcipiens ⁊ actus ⁊
eccleſia latina elegit exprimere ſuſcipientem in ſecū-
da perſona: ⁊ actū indicatiuo ⁊ in prima perſona ⁊
rōnabiliter: vt miniſtrū notaret vere conferre ſacra-
mentum. ¶ Eccleſia aūt greca aliter elegit expri-
mere ſuſcipientē in tertia pſona ⁊ actū i optatiuo: ⁊
rōnabiliter pro tēpore: vt auferatur ſciſma gloriā-
tium de baptiſantibus: qꝛ vnus dicebat: ego ſum
pauli. alius ego ſum cephe: ideo vt tolleretur ſciſ-
ma non nominat baptiſans: ſed dicūt baptiſet ſer-
uus xp̄i: ſed nunc ſi ſic baptiſaretur peccaret mor-
taliter. Ad tertiū quando dicitur: aut oratio eſt ve-
ra vel falſa non falſa ⁊c. ſed vera ergo dicēdo ego
baptiſo te: ſi eſt verū: ergo eſt baptiſatus ante for-
mam baptiſmi: ſcilicet in nomine patris ⁊ filij et
ſpūſſancti. Reſpōdetur ꝙ oratio vt eſt vera forma
non pro tempore prolatiōis: ſed pro vltimo inſtā-
ti complete prolationis verificat: ſicut dicetur infe-
rius in materia eucharistie vt vera ſequitur actum
rei verum eſt: ſequitur ipſam ablutionem: ⁊ ipſa
ablutio importatur per hoc verbum baptiſo: ⁊ tūc
non eſt ſenſus baptiſo. i. ſacramentum baptiſmi cō-
fero: ſed baptiſo id eſt abluo: ⁊ tunc non eſt baptiſ-
mus ſed ablutio: ſꝫ ſacramentum baptiſmi non eſt
donec ſint prolate tres perſone. ¶ Ad argumentū
de grecis: patet in reſponſione ſecundi argumenti.
Ad quintum de pronomine ego dico ꝙ ſimplici-
ter non eſt de neceſſitate forme: vt expreſſum: neqꝫ
vt implicitum in verbo prime perſone: ſed ꝗtum
ad eccleſiam latinam ad minus poſt tempus ale-
xandri neceſſe eſt miniſtro exprimere: ego. Et glo-
ſa illa capitulo Si quis. de baptiſmo ⁊ eius effectu
quando dicit: ꝙ ego non eſt de eſſentia forme ⁊c.

et capitulum Retulerūt: poteſt intelligi pro tempo-
re precedente illam conſtitutionem alexandri ter-
tij. Ad ſextum de conſec. et allegatur Ambroſius ſi
in nomine trinitatis baptiſantur nō debent reba- Ambroſ.
ptiſari. ¶ Dico ꝙ intelligit in nomine trinitatis
explicate: ſcꝫ nominando patrem filium ⁊ ſpiritū ſan-
ctum: quia ſi solū diceret in nomine trinitatis nō
eſſet baptiſatus. Et quando dicitur de noīe xp̄i de- b
bet referri ad ſtatum priſtinum eccleſie: quia fuit
diſpoſitum a ſpū ſancto: vt baptiſaretur in nomi-
ne xp̄i: vt aſſumerēt nomen xp̄i: ⁊ in maiori reueren-
tia haberetur: ſed ſi nunc baptiſaretur in nomine
xp̄i rebaptiſandus eſſet cū conditione: ⁊ quādo pa-
pa dicit ꝙ non eſt rebaptiſandus verum eſt abſo-
lute: ſed bene cum conditione. Ad ſeptimum de au-
guſtino de genitore ⁊c. Dico ꝙ auguſtinus ibi in-
telligit ꝙ idem eſt genitor ⁊ pater ꝗtum ad hoc ꝙ
eſt dici ad alterum ſiue importare proprietatem
eiuſdem perſone: ſed non ſunt idem ꝗtū ad primū
cōceptū ſignificare vtrobiqꝫ: pater ſignificat per ſe
ſuppoſitionē in natura diuina aliud. ſ. genitor ſi-
gnificat primo ⁊ per ſe ꝓprietatē ⁊ nō eſt eadē vis
nominis proprij ⁊ ꝓprietatis nominis in innoua-
tione facta alicuius perſone ad aliquē effectū. Ad
octauū dicendū eſt ꝙ illud verbū Ambroſij debet
intelligi in caſu neceſſitatis vt ſi poſt nominationē
patris moreretur puer ante nominationem filij et
ſpūſſancti: pie credendum eſt ꝙ deus ſuppleret: ⁊
talis deberet in cymiterio ſepeliri. Si autē anteꝗ
omnia verba compleretur impediretur baptiſans
ita ꝙ complere non poſſet: talis puer iterum eſſet
baptiſandus preſuppoſita iſta conditione: ſi tu nō
es baptiſatus ego te baptiſo ⁊c. Ad nonum quan-
do dicitur ꝙ eſt maxime ⁊ ſumme neceſſitatis ⁊c.
¶ Dico ꝙ iſta forma eſt facillima ⁊ breuiſſima: et
in qualibet lingua facillime poteſt pronunciari ſine
errore: nec poſſet dari ab aliquo homine humano
melior: qꝛ non potuit eſſe melior magiſter ꝗ̄ chri-
ſtus qui eum inſtituit.

¶ Quinta queſtio.

Nunc ſequit̄ de ſacramēto ꝯfirmatōis
⁊ quero iſtā queſtionē: vtrū confirma-
tio fuerit noue legis ſacrm̄ a dn̄o nr̄o a
Ieſu xp̄o in noua lege inſtitutū. Et vi-
detur ꝙ nō. Sacramenta noue legis
dn̄t eē pauciora ⁊ vſu faciliora ſm̄ Auguſtinū. 19.
contra Fauſtū: nō ḡ dn̄t ſacramēta noue legis eēꝗ
nihil correſpondētia ipſis nō fuerint in veteri lege.
Sꝫ ſacrm̄ ꝯfirmatōis nec aliꝺ ei correſpōdēs erat
in lege veteri: igit̄ illꝺ nō debuit eē ſacrm̄ noue le-
gis. ¶ In oppoſitum eſt auctoritas xp̄i q̄ inſtituit
hoc ſacrm̄ tangēdo pueros in fronte. Itē auctori-
tas ecclie. 1. q. 1. c. Seculares. ⁊ de cōſec. d. 1. c. De
hijs Prio ꝯfirmatōi cōpetit diffinitio ſacramētoꝝ
noue legis. Antecedens probatur: qꝛ ſacramentuꝫ
noue legis eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma: ita
vt eius ſimilitudinem gerat ⁊ cā exiſtat: igit̄ illꝺ qꝺ
ē inuiſibilis grē viſibil' forma ⁊c. eſt ſacrm̄ noue le-
gis: ꝯfirmatio ē hmōi igr̄ ⁊c. Probat̄: qꝛ ibi eſt ſi-
gnū ſenſibile: qꝛ elementū tact⁹ ⁊ ꝟba q̄ ſenſibilia
ſunt et ſignificāt inuiſibilē gratiā. Nā criſma ſigni-
ficat interiorē vnctionē grē: īpoſitio ꝟo manuū ſine

tactus ſignificat robur ad defenſionem ſuſcepte fidei. Iſta etiã ſic ſignificãt effectum hmõi inuiſibilez: q͂ cum exiſtant eo modo quo dictuz de baptiſmo. Nã virtute iſtius ſacramenti per modum cauſe applicã tis vel per modum cauſantis meritum in ſuſcipien te cõfert deus anime gratiam gratũ facientem niſi obicẽ inueniat ⁊ gratiam gratis datam vt caracte rem ⁊ huiuſmodi.

¶ Prima concluſio.

A Quamuis a pluribus opinetur q͂ chri ſtus iſtud ſacramẽtum inſtituit. tamen veraciter tenetur q͂ xp̃s iſtud ſacramẽ tum nõ confecit. Prima pars pꝫ nam dñs petrus aureolus in ſuo quarto te net q͂ xp̃s inſtituit vel ſaltẽ apoſtoli ex inſpiratiõe xp̃i. Nam dicit q͂ magis videtur ſimile q͂ cõfirma tio fuerit inſtituta a xp̃o vel apoſtolis q̃ a poſterio

Dyoni. ribus cõſilijs ſicut põt haberi a Dioniſio quarto capitulo de eccleſiaſtica ierarchia vbi dicit q͂ eſt q̃ dam operatio perfecta quaꝫ duces noſtri apoſtoli criſmatis hoſtiã dicunt cõiter omnẽ ritũ ſacramẽ tum: q͂ ſi videatur nõ eſſe irrationabile q͂ xp̃s criſ ma inſtituerit videt̃ tñ probabile q͂ illud cõſtitue rũt apoſtoli ſpirituſancto ſuggerẽte ſiue inſpiran te. Sed iſta opinio nõ videtur mihi vera: qꝛ apoſto li non cõfirmabant niſi per impoſitionẽ manuũ li cet poſtea cõfirmauerunt aliquando cũ criſmate. Et cũ nõ vtebant̃ criſmate: ideo nõ hẽbat rationẽ ſacramẽti. Vñ ſi aliquis ep̃s in cõfirmando omit teret criſma neceſſe eſſet q͂ reiteraretur: q͂ omiſſum fuerat vt habetur in principio decreti. Cuꝫ opinio theologorũ ⁊ canoniſtarum diuerſificat̃ de criſma te ſi eſt de eſſentia ſacramenti confirmationis. Te nent eñ theologi q͂ criſma eſt de eſſentia ſacramen ti confirmationis ſicut aqua eſt de eſſentia bapti ſmi. Et dicunt q͂ papa non poſſet immutare facien do q͂ hoc ſacramentum fieret in alia materia: ⁊ cã eſt qꝛ criſma ſignificat vnctionẽ ⁊ ſignificat xp̃m q̃ vnct⁹ fuit vt rex ⁊ ſacerdos ⁊ ille eſt qui robur dat omnibus actibus meritorijs. Cũ ergo iſtud ſacra mentũ detur ad robur defenſionis fidei xp̃i opor tet q͂ fiat ex criſmate deſignãte xp̃m. Bernardus

Bernar. aũt gloſator ceteriq͂ multi canoniſte tenẽ oppoſitũ ⁊ q͂ papa poſſet ſimpliciter diſpẽſare q͂ fieret ſine criſmate. Et eorum motiuũ eſt qꝛ q͂ in tali materia fieret ↄfirmatio nõ fuit traditũ a xp̃o nec ab apoſto lis p̄ceptũ obſeruatũ. Sed fuit ſtatutũ: in antiquis cõſilijs talia aũt mutari poſſunt auctoritate pape. Sed dñs petr⁹ aureoli dicit q͂ iſte due opiniones poſſent faciliter cõcordari ꝓpter q͂ diſtiguit ð hoc qð ẽ de eſſentia. Nã aliquid põt dici de eſſentia al

B terius vno mõ de neceſſitate intrinceſe quo corru pto aliud neceſſe eſt corrũpi. Alio mõ: qꝛ de bene eſſe quo corrupto nõ eſt neceſſe totum corrũpi licet remaneat imperfectũ: primo mõ cor eſt de ſubſtan tia hoĩs ⁊ de eſſentia. Scðo modo man⁹. Tunc di co ad ꝓpoſitũ q͂ de ſubſtantia ſacramẽti confirma tionis primo mõ ſunt tact⁹ ⁊ ꝓlatio aliqua verbo rum eſt eñ neceſſaria verborũ ꝓlatio qꝛ ſm Dio niſium quarto libro de eccleſiaſtica ierarchia apo ſtoli qñ cõfirmabãt certis verbis vtebant̃: ⁊ ẽ neceſ ſarius tact⁹: qꝛ antiquit⁹ dicebatur manuũ impoſi tio ratione ſignificationis ſignificat eñ effectũ qð efficit ſacramẽtũ. ſ. robur ſpũſſcti ad defendenduꝫ fidẽ xp̃i. Sed criſma eſt de ſubſtãtia hui⁹ ſacramen ti tñ. Scðo mõ ſicut man⁹ eſt de ſubſtantia homi nis ſicut hõ carẽs manu remanet hõ: ſꝫ non ꝑfect⁹ hõ neq͂ integer: ſic in ↄfirmatione ſi nõ exhibeatur criſma ẽ tñ ſacramentũ nõ tñ integrũ. Ideo ad in tegritatẽ ſacramẽti oportet q͂ ſuppleat̃ criſma. Qð innocẽti⁹ videt̃ ſentire in illa decretali vbi ponitur caſus de epiſcopo. ſuper cui⁹ caput nõ erat poſitũ criſma: ⁊ ibi dicit papa innocẽtius q͂ erat reungen dus. Et mouet dubiũ dñs petrus aureoli quis in ſtituit vt fieret cũ criſmate vel xp̃s vl' apoſtoli an cõ ſilia. Et reſpõdet q͂ magis eſt veriſimile q͂ fuerit in ſtitutũ a xp̃o vel apoſtolis q̃ a poſterioribus cõſi lijs. ſicut expſſe põt haberi a Dioniſio quarto ð ec cleſiaſtica ierarchia vt allegatũ ẽ in principio con cluſionis. Et credit q͂ papa non poteſt diſpenſare eo q͂ ſacramenta debent immutabilia eſſe. Et iſtius opinionis videtur eſſe ſanctus thomas quarto ſcri Thom. pto. di. ſeptima articulo primo queſtiõe prima vbi dicit in reſponſione ad primũ argumentũ q͂ circa inſtitutionem huius ſacramenti triplex ẽ opinio. Vna eñ dicit q͂ hoc ſacramentuꝫ non fuit inſtitu tum a xp̃o nec ab apoſtolis. Sed poſtea ꝓceſſu tẽ poris fuit inſtitutũ in conſilio meldenſi. vt dicit ma giſter alexander ⁊ dicit iſta opinio q͂ dñs rem ſacra mẽti ↄferebat man⁹ impõẽdo ſimiliter ⁊ ap̃li eo q͂ ipſi cõfirmati fuerũt inmediate a ſpiritu ſancto. Sꝫ hoc vt dicit doctor videtur valde abſonum qꝛ ſm hoc eccleſia tota die poſſet noua ſacramenta inſti tuere q͂ falſum ẽ cum ipſi non ſint factores legis. ſꝫ miniſtri. Et fundamentum legis conſiſtit in ſacra mentis. Et preterea in littera dicitur q͂ tẽpore apo ſtolorũ non ab alijs q̃ ab apoſtolis fuit per actũ. Ideo ẽ Scða opinio dicẽs q͂ nõ fuit a xp̃o: ſed ab C apoſtolis inſtitutum. Sed etiam hec opinio nõ va let. qꝛ ⁊ ipſi apoſtoli q̃uis eſſent baſes eccleſie nõ tñ fuerunt legis latores vñ ad eos non pertinebat ſacramenta inſtituere. Ideo aliorũ verior videtur eſſe opinio qui dicunt hoc ſacramentum ſicut oĩa alia a xp̃o fuiſſe inſtituta q͂ pꝫ ex hoc q͂ ⁊ ipſe dñs man⁹ pueris impõebat vt pꝫ math. 19. Nec obſtat q͂ in euãgelio vel in actibus apoſtolorũ nõ fit mẽ tio de materia vel de forma hui⁹ ſacramẽti qꝛ for me ſacramẽtales ⁊ alia q̃ in ſacramẽtis exiguntur. Dionis. Occultanda erãt ĩ primitiua eccl'ia ꝓpter irriſio nes gẽtiliũ vt Dioniſi⁹ dicit ⁊ in fine eccleſiaſtice ie rarchie excuſat ſe a determinatiõe formaꝝ ſacramẽ taliũ ſec⁹ aũt ẽ de baptiſmo qð ẽ ſacramẽtũ neceſſi tatis ⁊ ſtati cuilibꝫ offerebat̃ in principio q̄re ðtermi nat q͂ xp̃s inſtituit oĩa ſacramẽta. Et q̃uis in diuer ſis ſacramẽtis vtant̃ miniſtri criſmate nõ habeo ꝓ inconueniẽti: qꝛ hoc ſacramentũ non tñ cõſiſtit in materia. ſed in forma verborũ ⁊ in actu ⁊ hac for ma nõ vtunt̃ ĩ alijs ſacramẽtis miniſtri. Ecce quõ prima pars cõcluſionis eſt vera. Scða pars cõclu ſionis a magr̃o alexãdro de halis tenet̃ veraciter: vt ip̃e aſſerit q͂ ſic ꝓbat dicẽs. q͂ dñs nec hoc ſacra mẽtũ vt ẽ ſacramẽtũ inſtituit neq͂ diſpenſauit neq͂ ap̃li: ſꝫ poſt aſcẽſiõeꝫ dñi ↄgruebat ap̃los ↄfirma ri ⁊ illis ſpũſſctm̃ dari ad robur: vnde. Jo. ſepti mo. Spirituſſanctus nõdum erat datus: qꝛ Jeſus

nondum erat glorificatus. non tn̄ in plenitudine vt ad robur: ſed fuit datus in die penthecoſtes vñ apli cōfirmati ſunt a ſpūſctō immediate ſine miniſterio ⁊ ſacramēto. Sed poſtq̄ apli qui erāt baſes eccleſie: q̄ a dn̄o erāt plati ⁊ a ſpū ſctō cōfirmati inſtitutū fuit hoc ſacramentū inſtinctu ſpūſcti in cōſilio meldenſi q̄tum ad formam verborum ⁊ materiam elementarem: cui etiam ſpiritus ſanctus contulit virtutem ſanctificandi.

¶ Primum documentum.

A Nunc aūt reſtat q̄d dicendū ſit ſcḋz veritatē: p quo pono primū documētū. Xp̄s inſtituit ſacramētū cōfirmationis: q2 oīm ſacramētorū fuit cā inſtitutiōis. Iſtud documētū ſic pbaṫ de ↄſe. d. 5. c. de hijs. Dicit melchiades papa q̄ vt inſtitutū fuiſſe a dn̄o Item ibidē hec duo ſacramēta. ſ. baptiſmus ⁊ confirmatio ita cōiūcta ſunt vt adinuicē niſi morte puenīete nullatenꝰ pñt ſeparari: ⁊ vnū ſine altero pfici nō pōt: patet ergo q̄ perfectio baptiſmi depēdet a ſacramēto cōfirmationis: cū ergo a chriſto nō fuerit relictū ſacramētū baptiſmi imperfectū relinquitur

Hugo. q̄ xp̄s inſtituit ſacramentū cōfirmationis poſt baptiſmū. Item hugo in tractatu de cōfirmatione ait a criſmate xp̄s dicitur ⁊ a xp̄o xp̄ianus noiatur: ppterea ex quo nomē xp̄i cepeſt oēs cōicare: oēs vnctionē accipere debuerunt: ex hoc verbo videtur q̄ ſtatim poſt baptiſmū inſtitutū debuit hoc ſacramētū inſtitui: ſed tpe inſtitutionis baptiſmi nō inſtituebatur aliquod ſacramētū niſi a dn̄o: g̃ ⁊c. Per illud

Mathei math. xix. Tunc oblati ſunt ei paruuli vt eis manꝰ imponeret ⁊ oraret: gloſa bñdicēs manu ⁊ ore. Et idē habeṫ Luce. x. Afferebāt ad eū infantes vt eos tangeret: ex hijs verbis aſſeriṫ q̄ dn̄o afferebantur paruuli ad cōfirmādū ſicut mō afferūtur dn̄is ep̄is

B q̄ cōfirmabanṫ ab ipſo: ⁊ ita ab ipſo inſtitutum eſt ſacramētū. Itē deꝰ p ſeipſuȝ inſtituit oīa ſacramenta legis veteris: vel loquēdo: vel precipiēdo: vnde ſemper in principio cuiuſcūq; ſacramēti locutus eſt dn̄s ⁊c. cū g̃ ſacramēta legis euangelice ſunt multo magis digniora: g̃ ſunt inſtituta a deo dn̄o ieſu xp̄o ¶ Ad iſtas rōnes rn̄deret mgr̄ Alex. de halis. Ad primā diceret q̄ ſacramentū baptiſmi ⁊ cōfirmationis ſunt duo ſacramēta ſic alligata q̄ nō pñt ſegregari: verū eſt q̄tū ad eſſe perfectū ſicut exprimitur verbo ſequēti q̄n dicitur ⁊ vnū ſine altero pfici non pōt. i. ad potiſſimā perfectionē nō peruenit vnū ſine alio nō inſtituto: nec ex hoc relictū eſt ſacramētū baptiſmi a dn̄o imperfectū cū virtus ſufficiēs collata ad ſalutem illi fuerit a dn̄o: nec rationes habent efficatiā cū ſola dei volūtas ē cauſa cōuenientiſſima in oī eo q̄ ab ipſo efficitur. Sed hec rn̄ſio ſalua ſui gr̄a nō ſufficit: q2 ſi baptiſmus non pōt habere eſſe perfectū ſine cōfirmatione cū deus ſit perfectiſſimꝰ operator non relinquit imperfectū: g̃ iſtituit ſacramentū cōfirmationis vt baptiſmus haberet potiſſimā perfectionē quā ipē dicit: aliter xp̄s nō eſſet perfectus operator. Et cū dicit q̄ non ſequitur ex hoc q̄ ſacramentū baptiſmi relinquatur a dn̄o imperfectū cū ſit ibi ſufficiēs virtus ad ſalutē relicta a diuina volūtate. Dico q̄ nec hoc ſufficit: q2 q̄uis baptiſmus ſit ſufficiēs medicina ad expellēdū oēs morbos ſiue oīa pctā: ⁊ ad infundendū virtutes habituales: tn̄ hoc non ſufficit: q2 non ſufficit medico expellere omnes morbos: ⁊ inducere ſanitatem: ſed oportet q̄ det medicinam conſeruantem ⁊ roborantē ſa

C nitatem. Sic q̄uis xp̄s contulerit medicinam baptiſmi ad expellendum morbos. ſ. peccata: ⁊ dandū ſalutem: tn̄ congruum fuit vt daret medicinā ad roborandum illaȝ ſanitatē. Et illa eſt confirmatio in qua datur ſpūs ſctūs ad robur: vt poſſit eſſe fortis ⁊ roboroſus ad cōſeruandū ſanitatē accepta in baptiſmo: ⁊ ſic in veritate xp̄s inſtituit ſacramentū cōfirmationis tanq̄ perfectus medicus dando medicinam conſeruandi ſanitateȝ. Et cum dicitur q̄ nō inuenitur in ſcriptura. Reſpondet iohannes vlt. c.

Johan. Multa alia fecit ieſus que nō ſunt ſcripta in libro hoc. vel dicaṫ q̄ q̄uis nō ſint ſcripta explicite ſunt tn̄ ſcripta implicite vt probant rationes allegate.

Alexan. Ad dictum hugonis reſpondet magiſter alexander q̄ ex illo verbo hugonis inſinuatur ordo inſtitutionis ipſorum ſacramentorum: ſcȝ baptiſmi ⁊ confirmationis ⁊ ordinis congruentia: non q̄ neceſſe fuit vnum poſt aliud ſtatim inſtitui. Sed iſta reſponſio non ſatiſfacit: quia chriſtus primo inſtituit baptiſmum: et diſcipuli fuerunt baptiſati: et inſtituit ſacramentum euchariſtie in fine: cum ergo ſacramentum confirmationis ſit medium inter illa duo ſacramenta: vt roboratus in gratia digne poſſit recipere corpus chriſti: et per conſequens non eſt veriſimile q̄ chriſtus pretermiſiſſet ſacramentum medium tam nobile: ſcilicet confirmationem. Ea de cauſa dicit Hugo ex quo nomen chriſti omnes communicare ceperunt: omnes vnctionem accipere debuerūt vt roborati fortes eēnt in fide chriſtiana. Ideo poſt baptiſmum in quo recipitur gratia debuit inſtitui ſacramentum confirmationis: vt roborati conſeruarent gratiam: q̄ etiam patet q̄ nullus potuit inſtituere ſacramentum aliquod in eccleſia dei excepto chriſto: cum omnia ſacramenta dependent a merito paſſionis chriſti et ipſe. ergo ſolus poteſt inſtituere ſacramenta cum ab ipſo

D ſolo dependeat meritum paſſionis ⁊c. Ad illud de mathei decimonono reſpōdet magiſter Alexan

Alexan. der dicendo q̄ et ſi contulit eis gratiam confirmationis non tamen miniſterio ſacramentali. Ex iſta reſponſione habetur propoſitum: quia ſaltem confirmabat eos: ⁊ ſi non cum omnibus requiſitis explicite tamen implicite demonſtrabat: ⁊ credo q̄ explicite demonſtrauit: quando infundit oleum ſamaritano: quare reſponſio eſt ad noſtrum propoſitum. Ad aliud q̄ deus inſtituit per ſeipſum omnia ſacramenta veteris legis ⁊c. Reſpondet magiſter Alexander q̄ ſacramenta veteris legis latore dictante fuerunt inſtituta auctore legis. Sacramēta autem euangelica quedam fuerunt inſtituta a legiſlatore et auctore: ſcȝ a domino noſtro ieſu chriſto qui erat legiſlator ⁊ auctor. Quedam a miniſtris legis: ſcilicet apoſtolis et eorum ſucceſſoribus: ſcilicet ſummis pontificibus: ſcilicet inſtinctu et cooperatione auctoris ſic hoc ſacramentum Sed iſta reſponſio non ſatiſfacit: quia certum eſt q̄ legiſlator moyſes habuit legem a deo vel michaele loquente in perſona dei viſibiliter et audibiliter.

vt patet de circūciſione dictata abrahe: ⁊ de oībus alijs ſicut patet in penthatheucō. Cū ergo ille magnus angelus .ſ. filius dei benedict⁹ fuerit miſſus ad inſtituendū nouā legē: ergo omnia q̄ neceſſaria vl' cōgrua ſunt legi: ipſe debuit inſtituere ⁊ dictare ſicut fecit ille magn⁹ angelus Michael: qui interpretatur q̄ſi alter deus qui oīa dictauit in veteri lege. A fortiori ille magnus angelus xp̄s q̄ erat vertus de⁹ debebat dictare ⁊ inſtituere legē audibiliter ⁊ viſibiliter apl'is cū ſacramenta noue legis ſint multomagis nobiliora q̄ ſacramēta veteris legis. Teneo ergo q̄ xp̄s inſtituit ſacramentū ꝯfirmationis viuentib⁹ apl'is ſaltē explicite vel implicite. Th̄ ꝓ cōcordando opiniones pōt dici q̄ xp̄s inſtituit ſacramentū ꝯfirmatiōis innuendo apl'is: ⁊ inſpirādo apoſtoli aūt hoc inſtituerūt actu faciēdo q̄ xp̄s innuerat eis. Sed ꝯſilium ⁊ eccl'ia iſtud cōſtituerunt ꝓceptiue hoc eſt dederunt preceptū: vt fieret ⁊ poneretur i actu ſub pena pc̄i mortalis: ⁊ ſic poſſunt cōcordari oēs opiniones q̄ tenent q̄ xp̄s inſtituit verū eſt innuendo apoſtolis vt fieret: ſed nondum erat in actu cū oībus requiſitis. Quis apl'i poſt baptiſmū imponebāt manus ⁊ dabāt ſpm̄ſctm̄ ad robur: ſicut patet in actib⁹ apoſtolorū. Et ideo apl'i fecerūt in actu: q2 innuerat eis xp̄s: ⁊ forte vſi ſunt oleo ſctō vel criſmate q̄uis non legatur ꝓprie: ſed implicite ſicut ſupra dictū eſt de ſamaritano. Eccleſia autē fecit preceptiue ſicut in cōſilio meldēſi: vt allegat magiſter Alexāder cōtra opinionē: ergo tenēt q̄ xp̄s inſtituit: verū dicunt innuēdo ⁊ inſpirādo: qui tenēt q̄ apoſtoli inſtituerūt verū dicunt in executionē ponendo. Qui dicunt q̄ fuit factū ex cōſilio eccl'ie ſpirāte ſpū̄ſctō: verū dicūt ꝓceptiue: q2 tunc eccl'ia dedit preceptū ſub pena pc̄i mortalis oībus qui poſſent recipere iſtud ſacramentū vt reciperēt. Et th̄ probabilior opinio q̄ xp̄s inſtituit omnia ſacramēta: ⁊ ſi nō fiat mētio de materia ⁊ forma in euāgelio: vel in actibus apl'orum non eſt mirum: q2 forme ſacramētales: ⁊ aliqua que in ſacramentis exiguntur occultanda erāt in primitiua eccleſia ꝓpter irriſiones gentiliū vt Dyoniſius dicit. Unde in fine eccl'iaſtice ierarchie excuſat ſe a determinatione formarū ſacramentaliū. Sec⁹ aūt eſt de baptiſmo: q2 erat ſacramentū neceſſitatis: ⁊ ſtatim cuilibet offerebatur in principio. ⁊ ſic terminetur primum documentum.

Micha. E Alexan. Dyoniſi.

Primum correlarium:

A Sacramentū ꝯfirmatiōis n̄ ōeſt neceſſariū ſimpl'r: ſʒ eſt neceſſariū ſm̄ q̄d ſalubriter. Probaē pria: q2 ſine eo q̄ eſt ſimpl'r neceſſariū ad ſalutē nō pōt ēe ſal⁹: ſed ſine ſacramento cōfirmatiōis poteſt eſſe ſalus: vt patet in paruulis baptiſatis: q2 ſi moriantur ante ꝯfirmationē: ergo ꝯfirmatio non eſt ſacramentū ſimpliciter neceſſariū ad ſalutē. Item gratia ⁊ virtutes ſufficiūt ad ſalutē: ſed in baptiſmo ꝯfertur gratia ⁊ plenitudo virtutum: ergo baptiſm⁹ ſufficit ad ſalutē ⁊ per ꝯñs confirmatio nō eſt ſacramētū ſimpl'r neceſſariū. Scōa pars ꝓbatur illud qd̄ dat bene eſſe ⁊ ꝑfectū eſſe: ⁊ conſeruat eſſe eſt neceſſariū ſm̄ quid: ſed cōfirmatio dat bene eſſe ⁊ perfectū eſſe. ꝓbaē: q2 in cōfirmatiōe datur ſpū̄ſctūs ad robur: ⁊ talis ſpū̄ſctūs dat perfectum ⁊ bene eſſe: ⁊ dat fortitudinē ad cōſeruandū ſpūalem vitā ⁊ gratiā receptā in baptiſmo vt ꝓbatum eſt ſupra. ergo ſacramentum eſt neceſſarium. ſm̄ q̄d ſeu nō ſimpliciter. Et ſi diceretē q̄ Rabanus dicit q̄ oēs fideles debent poſt baptiſmū ꝑ ep̄os accipere ſpm̄ſctm̄ vt pleni xp̄ani inueniantē: ſʒ hoc eſt de neceſſitate ſalutis vt ſint perfecti xp̄iani: ḡ ſacramentū cōfirmatiōis eſt ſimpl'r neceſſariū. Item ſacramentū ꝯfirmationis ꝯtra morbū pc̄i ordinatur: ſed hoc eſt de neceſſitate ſalutis vt q̄s a morbo libereē pc̄i: ergo eſt neceſſariū. Sed nō obſtantib⁹ obiectionib⁹: dico vt pri⁹ q̄ ſacramentū ꝯfirmationis nō eſt ſimpl'r neceſſariū. Ubi ſciendū eſt q̄ triplex eſt neceſſitas q̄dā abſoluta ſiue ſimpliciter neceſſaria ſicut neceſſarium eſt deuʒ eſſe vel eſſe aial. Alia neceſſitas ex cā̄ effectiua neceſſitate: ⁊ talis neceſſitas ō2 coactiōis. Alia eſt ex ſuppōe ſinis. Et h̄ eſt duplex: q2 vno modo ō2 neceſſariū ſine quo aliquis pōt conſeruari in eſſe ſicut nutrimentuʒ aiali. Alio modo ſine quo ꝑt habere qd̄ ꝑtinet ad bñ eē ſicut equ⁹ ō2 neceſſarius volēti ambulare: ⁊ medicina ꝯſeruatiua ad ſane viuēdū. Primis ergo duobus modis nullū ſacramētū eſt neceſſariū. Sed tertia neceſſitate quedā ſunt neceſſaria. primo modo tertie neceſſitatis: vt ſunt illa ſine quib⁹ hō viuere nō poſſet vita ſpirituali ſicut ſūt baptiſm⁹: ⁊ penitētia q̄ eſt neceſſitas: ſcōo modo vt ſunt illa ſine q̄bus nō pōt ꝯſeq̄ aliquē effectū q̄ facit ad bñ eſſe ſpūal' vite: ⁊ hoc mō ꝯfirmatio ⁊ alia q̄ttuor ſacramēta verūtn̄ q̄ contēpneret ſacramēta q̄cunq3 eſſent ml'tum ꝑiculoſuʒ eſt. Ideo r̄ndeo ad argumēta facta in hoc correlario. Ad primū dico q̄ eſt plenitudo xp̄iane gr̄e ſufficiēs ad ſalutē: ⁊ h̄ datur in baptiſmo. Alia eſt plenitudo gr̄e ad fortiter reſiſtendū cōtra illa q̄ auferūt gr̄am ⁊ vitā ſpūalē: ⁊ hec daē in confirmatione q̄uis ſimpl'r ſine ip̄a pōt eſſe ſalus. Sed ſm̄ quid eſt neceſſaria ad ꝯſeruandū vitā ſpiritualem: ⁊ ſic intellexit Raban⁹ q̄ ꝯfirmatio daē poſt baptiſmū vt ſint pleni xp̄iani hoc ē ꝑfecti xp̄iani ad reſiſtēdū fortiter ꝯtrarijs vite ſpūalis. Ad ſecundū ō2 q̄ ꝯfirmatio daē cōtra morbū pc̄i ad reſiſtendū ⁊ ꝯſeruandū gr̄am: ſed in baptiſmo ⁊ penitentia expelliē pc̄m: ⁊ datur gr̄a ⁊ ſalus eterna: ſed iſta ꝯſeruantē per cōfirmationē: iō confirmatio non eſt ſimpl'r neceſſaria ad ſalutē: ⁊ in hoc terminetur iſtud correlarium.

Raban⁹ B

Secundum correlarium.

A Sacramentū baptiſmi q̄tum ad collationem gratie maī⁹ eſt ſacramento confirmationis cū ꝑciſiōe dicte gr̄e. Probatur correlarium: q2 eſſentialia ſunt nobiliora q̄ accidētalia: ſʒ baptiſm⁹ eſſentialiter ſe hʒ ad gr̄aʒ ⁊ ſalutē cū ſit ſacr̄m neceſſitatis: ſʒ ꝯfirmatio q̄ſi accidētaliter cū nō ſit neceſſitatis: ergo baptiſm⁹ eſt nobili⁹ ſacramentū q̄ cōfirmatio. Itē effect⁹ ꝓportionat⁹ cauſe: ſʒ baptiſmus hʒ maiorē efficaciā in efficiēdo: q2 delet omnē culpā ⁊ penā: qd̄ nō facit cōfirmatio. Item maius bonum eſt de inimico facere amicū q̄ de amico facere magis amicū: ſed in baptiſmo fit homo amic⁹ dei qui ante erat inimicus. In confirmatione fit ma

B

gīs amic⁹:ergo baptiſmus eſt maius ſacramentū.
Itē baptiſm⁹ ſtatim facit hominē innocentē ⁊ ſta-
tim aperit celū:ſ; hoc nō facit ꝯfirmatio:ḡ baptiſ-
mus eſt maius ſacramentū. Sed in oppoſitum ar-
guitur ꝙ ſacramentū ꝯfirmatiōis eſt maius ſacra
mēto baptiſmi:qꝛ nobili⁹ eſt ꝯfirmari in gr̄a ꝙ iu-
ſtificari a pctō:ſ; in ꝯfirmatione cōfirmat̄ in gr̄a:
in baptiſmo iuſtificat̄ a pctō:ergo ſacramentū con
firmatiōis eſt maius. Itē non ideo ſacramentū ḋꝛ
ma⁹ qꝛ dat̄ a maiore:ſ; qꝛ maius eſt in ſe:ideo di-
ſpenſatio eius eſt cōmiſſa maiori miniſtro.ſ.epō ꝙ
baptiſmus:⁊ ꝑ ꝯñs ma⁹ eſt ſacr̄m ꝯfirmatiōis ꝙ
Rabanus. baptiſmi. Itē oſtēditur auctoritate Rabani dicētis
i baptiſmo ſpūſſctūs deſcēdit ad habitaclm deo cō
ſecratū. In cōfirmatiōe ꝟo eiuſdē ſpūs ſeptifo:mis
gr̄a cū oī plenitudie ſctitatis ⁊ ꝟtutis venit in ho-
minē:pꝫ ḡ ꝙ in ꝯfirmatiōe ꝯfert̄ ma⁹ donū:⁊ per
ꝯñs eſt maius ſacramentū. Ad queſtionem rn̄deo
ꝙ gratia cōfirmatiōis preſuppōit gr̄am baptiſmi
ſicut bene eſſe p̄ſupponit eſſe. Qn̄ ḡ fit cōparatio
harū gratiaꝝ.ſ.baptiſmi ⁊ ꝯfirmatiōis pōt fieri du
D plicater. Unomō ꝙ ꝯfirmatio p̄ſupponit gr̄am ba
ptiſmalē ⁊ ſic eſt maior gr̄a ꝯfirmatiōis ꝙ baptiſ-
mi ſicut benē ⁊ ꝑfecte viuere meli⁹ eſt ꝙ viuere ſim
pliciter ⁊ ꝯfirmatio hoc addito ad baptiſmū. Si
autē intelligat̄ p̄ſe: vt hec gratia ꝯfirmationis q̄
additur baptiſmo ſit maior vel minor. Dicendū eſt
ſine dubio ꝙ eſt minor:qꝛ nō eſt tante efficacie vt
pꝫ qꝛ viuificare mortuū maior gr̄a eſt:⁊ potētia ꝙ
iam viuificatū ſanare vel fortificare p̄ſe loquen-
do:ſi tn̄ preſupponat illam habere maius eſt:quia
maius eſt eē viuū ⁊ ſanū:ꝙ eſſe viuū ſimplr̄. Ratio
nes ꝓbantes cōtrariū intelliguntur cū precifione.
Ubi eſt notandū ꝙ quinq; modis ḋꝛ vnū ſacramē
tum dignius alio. Unomō quo ad rē ſacramenti
ſiue effectum eius:⁊ ſic baptiſmus qui delet omnē
culpam ⁊ penā eſt maximū ſacramentorū. Alio mo
do ꝙtum ad illud ꝙ cōtinetur in ſacramento:⁊ ſic
eucharistia eſt nobiliſſimū:quia ibi cōtinetur xp̄s.
Tertio ꝙtum ad gradū dignitatis in quo conſtitu
tus eſt:⁊ ſic ordo eſt digniſſimū ſacramentū. Quar
to ꝙtum ad dignitatem miniſtri:⁊ ſic cōfirmatio ⁊
ordo ſunt digniſſima ſacramēta: qꝛ nō niſi per epi
ſcopum miniſtrantur. Quinto ꝙtum ad maiorita
tem rei ſignate non in eo contento: ⁊ ſic matrimo-
nium eſt maius ſacramentū ⁊ digniſſimum: quia
ſignificat coniunctionem nature humane cū diui-
na in perſona xp̄i. Si tn̄ has dignitates adinuicē
cōparemus inuenit̄ illa dignitas potiſſima:quā ſa
cramentū habet ex contēpto:qꝛ eſt eſſentialior: et
ideo ſacramentū eucharistie eſt ſimplr̄ digniſſimū
⁊ ad ip̄; quodāmodo oīa alia ſacramēta ordinant̄
Dignitas aūt que eſt in efficiēdo preualet ei que
eſt in ſignificādo:⁊ illa q̄ in efficiendo reſpectu bo-
ni ſimplr̄ loquēdo p̄ualet ei q̄ eſt in amotione mali
⁊ iō ſimplr̄ loquēdo poſt eucharistiā nobiliſſimū
ſacramentū eſt ſacramentū ordinis:per qḋ hō ⁊ in
gr̄a ⁊ in gradu dignitatis ꝓponit̄:⁊ poſt hoc ꝯfir
matio ꝑ quā perfecta gratia confert̄ preſupponen
do tn̄ gratiam baptiſmi. Et poſt baptiſmus per
quem fit plena remiſſio:culpe ⁊ pene. Et poſt ma-
trimonium quod habet maximam ſignificatio-
nem. Penitentia autem et extrema vnctio ponunt̄

inter baptiſmū ⁊ matrimoniū:qꝛ ordināt̄ recte ad re
motionē pcti ꝙtum in hoc penitētia habeat minorē
efficaciā ꝙ baptiſm⁹:qꝛ ordinat̄ ꝯtra culpā actua-
lem tn̄ ⁊ nō delet totaliter penā: ⁊ extrema vnctio
adhuc eſt minor:qꝛ ꝯ reliquias pcti ordinat̄:⁊ per
hoc rn̄det̄ ad rōnes. Ad p̄mā qn̄ ḋꝛ meli⁹ eſt ꝯfir-
mari in gr̄a ꝙ iuſtificari ꝯcedo p̄ſuppoſita iuſtifi-
catione:⁊ qꝛ ꝯfirmatio p̄ſuppōit iuſtificationē ba
ptiſmi ⁊ gr̄am iuſtificantē ⁊ cū hoc addit gr̄am cor
roborantē:nulli dubiū eſt ꝙ tūc ꝯfirmatio ē nobi-
lior baptiſmo:qꝛ iportat qḋ baptiſm⁹ iportat:⁊ cū
hoc gr̄am corroborantē. Sed illas gr̄as ſi accipia C
mus ſeorſum nulli dubiū ꝙ nobilior eſt gr̄a baptiſ
mi:qꝛ ꝯfirmatio nihil faceret ad vitā ſpūalem ⁊ ad
expellendū morbū:⁊ tollēdū oēm penā ſine baptiſ
mo.iō ſeparatim ꝯſiderādo nulli dubiū:ꝙ baptiſ-
mus eſt nobilior:ſi aūt ꝯiunctim in ꝯfirmatiōe nul
li dubiū ꝙ ꝯfirmatio eſt nobilior:qꝛ facit ad bn̄ eē
⁊ ꝑfecte viuere ⁊ ad ꝯſeruandū vitā datā in baptiſ
mo. Ad ſcd̄m ꝯcedo ꝙ ma⁹ eſt facere amicū de ini
mico ſimplr̄ ꝙ facere magis amicū : ſ; p̄ſuppoſita
amicitia facere magis amicū eſt ma⁹:qꝛ ꝯfirmatio
includit amiciciā factā in baptiſmo. Ad tertiū dico
ꝙ baptiſm⁹ ſtatim aperit celū ⁊ in hoc eſt nobilior
ꝙ ꝯfirmatio ſi ſeorſū; cōparent̄:ſ; oīa iſta roborā-
tur i ꝯfirmatiōe:iō ꝯiuncta in ip̄a nobilior eſt ꝯfir
matio. Ad quartū eodē mō rn̄detur. Et eodē mō rn̄
detur ad rōnes q̄ tenēt ꝙ ꝯfirmatio eſt nobilior ve
rū dicūt incꝙtū illa q̄ ſunt in baptiſmo ſunt ꝯiūcta
in ꝯfirmatiōe ⁊ ſic terminetur ſcd̄m correlarium. Nota.

Tertium correlarium.

Confirmatiōis ſacramentū hꝫ ꝓ ma
teria criſma ſctificatū. Iſtud corre-
lariū ꝓbat̄ ex̄ de ſacra vnctiōe.qꝛ ve A
re ḋꝛ ibi de baptiſato ꝙ poſt baptiſ
mū ſctō criſmate inungat̄. Itē mgr̄
in l[iber] ſ[ententia]. di. 7. dic̄.ꝙ in ꝯferendo hoc
ſacramentū ep̄s illū quē ꝯfirmat ſacro ſignat criſ-
mate. Itē ex̄ de ſacramētis iterandis.c.i. dicit pa-
pa de illo q̄ qn̄ fuit ꝯfirmat⁹ nō fuit criſmate: ſed
oleo tn̄ decrnim⁹ ꝙ caute ſupplendū eſt ꝙ incaute
fuerat p̄termiſſum:ḡ criſma ē neceſſariū ad hoc ſa-
cramentū. Sꝫ ꝯ hoc arguit̄ ⁊ vr̄ ꝙ criſma ſctificatū
nō eſt materia hu⁹ ſacramēti pꝫ ſic:hoc ſcr̄m nō hꝫ
determinatā materiā:ḡ criſma nō eſt materia hu⁹
ſacramēti. Añs ꝓbatur:quia materia ſacramenti
determinatur ab inſtituente:ſed xp̄s qui hoc ſacra
cramentū inſtituit nō legit̄ determiaſſe aliquā ma-
teriā i hoc ſacramēto:ḡ nō eſt determiata materia.
Itē apl̄i ꝯfirmādo nō vtebant̄ criſmate: ſ; manuū
impoſitiōe:vt habet̄ actuū. 8. ſ; nullū ſacr̄m cu⁹ ē Actuum.
determiata materia ꝯferri p̄t ſine materia ſua.ḡ hu
ius ſacramēti nulla ē determiata materia. Itē apl̄i B
acceperūt plenitudinem ſpūſſcti in die pēthecoſtes
ſine quacūq; materia:ſ; iſtō ſacr̄m dat̄ ad recipien
dū plenitudinem ſpūſſcti : ḡ dꝫ dari ſine quacūq;
materia ſic apl̄is. Rn̄deo ꝙ materia ſacramēti ḋꝛ
illa res viſibil' ſub cu⁹ tegumēto diuia virt⁹ ſecre-
tius operat̄ ſalutē:iō ad hoc neceſſaria eſt materia
in ſacramētis:vt ad effectū ad quē virtus humana
nullatenus attingit: neq; operando: neq; coope
rando diuina virt⁹ in re viſibili operatur:materia
talis viſibilis nō eſt ſimplex elemētū ſed eſt criſma

confectū ex oleo ⁊ balſamo ſanctificato. Ideo criſ
ma ſanctificatū cōpoſitū ex predictis eſt materia
huius ſacramenti: requiritur ergo materia ⁊ verba
vñ auguſtin⁹ accedit verbū ad elementū ⁊ fit ſacra
mentum: ⁊ q: materia debet repreſentare ſacramen
ti effectū. Ideo oleū ſignificat infuſionē gr̄e ſpūſ
ſancti: balſamū vero ſignificat odorē bone fame vl'
oleuȝ cū ſit pingue ⁊ cōuenientiſſimū pabulū ignis
⁊ nitidū cōuenienter repreſentat pinguedo: ergo re
preſentat feruoreȝ caritatis ⁊ fidei nitorē interiorē.
Balſamū aūt cum ſit maxime odoriferū ⁊ a corru
ptione preſeruatiuū repreſentat bonū odorē ſancte
fidei. Criſma vero cōficit̄ ex oleo oliuarū ⁊ ex alio
⁊ balſamo vt dictū eſt q: ꝓprietates olei perfect⁹
inueniūtur in oleo oliuarū q̄ in alio ⁊ anthonoma
ſtice dicit̄ oleum: ideo criſma debet eſſe confectum
ex oleo oliuarū. balſamuȝ ſignificat odorem bone
fame que vnicuiqȝ neceſſaria eſt valde fortiter agē
ti ſiue viriliter ne opus virtutis qđ exercet magis
aſcribatur impetuoſitati animi q̄ virtuti ⁊ ſic virt⁹
Mathe. illius nulli ſit ad edificationē. vnde Mathei octa
uo. Fama virtutis ei⁹ vbiqȝ diffundebat̄ ⁊ loqba
tur de iuda qui cōfitens interpretatur. Pȝ ergo q̄
materia huius ſacramēti nō debuit eſſe ex ſimpli
ci elemēto: q: tunc nō ita cōgrueret ſignum rei. Pre
terea nō cōueniret vt ſignū eſſet ex vno elemēto ſed
ex duplici ꝓpter duplex ſignificatū: vt pȝ ex dictis:
Conueniebat igit̄ vt ſignificata in hoc ſacramēto
per oleū ⁊ balſamuȝ ſignificarent̄: oleū eñ eſt ſignuȝ
euidentiſſimū gr̄e roborantis ſicut aqua gr̄e ablu
entis ⁊ balſamuȝ odorem bone fame q: fama in
uiolabilis q: balſamū cū hoc ꝯiunctos reddit odo
riferos incorruptos etiā reddit ⁊ cuſtodit. patȝ etiā
quare elemēta mixta ſiue elementa congruūt huic
ſacramēto ⁊ nō ſimpliciter: q: eñ erat ad duplicē
actū arduū. Ideo requirit duplex elemētū ſiue ele
mētatū cōſonās illi duplici actui. Et ꝑ hoc poſſūt
ſolui argumēta in oppoſitum facta. Et ideo reſpon
detur ad primū cū dicitur q̄ materia ſacramēti de
terminat̄ ab inſtituente amittat̄ ſed xp̄s nō deter
minauit materiā hui⁹ ſacramēti nego: ad ꝓbatōeȝ
q: nō legit̄ in aliqua parte ſacre ſcripture. Dico q̄
xp̄s multa inſtituit ⁊ fecit q̄ nō ſunt in ſcriptura ſi
cut dicit̄ Johānis penultimo capitulo: tñ q̄uis nō
ſint ſcripta tñ fuerūt edocta ⁊ tradita apoſtolis ab
eo q̄uis nō vteret̄ illa materia q: ſua poteſtas nō
eſt allegata ſacramētis tñ voluit ⁊ ſic fieri determi
nauit apoſtolis in tali materia ex precepto q̄uis ip
ſe nō vteretur q: in ipō erat poteſtatis plenitudo.
Ad ſcōm q: apoſtoli per impoſitionē manuum da
bant ſpm̄ſctm̄. Dico q̄ apoſtoli nō dabāt cōfirma
tionē ſine materia niſi forte qñ ꝑter legē cōem viſi
bilib⁹ ſignis ſpūs ſctūs in eos deſcēdebat quibus
per apoſtolos man⁹ impoſitio facta fuerat: tūc eñ vi
ſibilis apparitio ſupplebat locū materie. Qđ ali
Dyoniſi. quādo materia vterent̄ pȝ per Dyoniſiū in quarto
capitulo. eccleſiaſtice ierarchie: vbi dr̄ q̄ eſt qđdam
perfectiſſima operatio quā duces nr̄i quos apoſto
los nomināt criſmatis hoſtiā nomināt hoſtiā dicē
tes cōiter omnē ritū ſacramēti. Et ideo auctoritā
te xp̄i addiderūt eccl'ie modū cōfirmādi cū criſma
te q̄uis nō inueniat̄ ſcriptū ſicut eñ dicit damaſce
nus lib. 4. c. 4. Apoſtoli multa non ſcripta nobis
tradiderūt. Ad tertiū argumētū dico q̄ cōfirmatio
incipit q̄tuȝ ad executionē ⁊ preceptū in aduentu
ſpūſſcti ad apoſtolos: ſed nō oportuit eſſe materiā
in qua ſecret⁹ operat̄ cū viſibiliter apparuit i lin
guis igneis ⁊ tenebāt locū materie ſȝ in alijs vtebā
tur vt dictū eſt. Et ſic pȝ quō criſma ſctificatum ex
oleo oliuarū ⁊ balſamo cōfectū eſt materia huius
ſacramēti. Et ſi diceret̄ q̄ in ſacramētis vnitas cō
formitatis debēt obſeruari. Sȝ in baptiſmo mate D
ria eſt ſimplex elemētū. ſ. aqua: ergo in cōfirmatiōe
non dȝ eē duo elemēta. ſ. oleū ⁊ balſamū. Ad iſtud
dico q̄ in oīb⁹ ſacramētis nō debet obſeruari vni
uerſitas idēptitatis ſȝ ſolū proportionabilitatē vt
ſicut materia vni⁹ ſacramēti cōpetit illi ſacramēto.
Ita materia alteri⁹ cōpetit alteri: ⁊ q: baptiſmus
eſt ianua ſacramētorū quaſi principiū ⁊ elemētum
aliorū: ideo cōpetit ſibi q̄ ſit ſimplex elementū non
aūt alijs ſacramētis in quib⁹ addit̄ aliqđ ſpūale
ſicut corpora mixta aliquas virtutes ſupadditas
ꝯſequētes ſpeciē. Et ſi vltra diceret̄ q̄ materia cō
firmationis nō debet eſſe criſma ſctificatū cōfirma
tio nō eſt maioris virtutis q̄ baptiſm⁹ vt viſuȝ eſt
ſed in baptiſmo nō requirit̄ materia ſctificata: er
go nec in cōfirmatiōe requirit̄. Ad iſtud argumen
tū dico q̄ ſacramētū cōfirmatiōis determinat ſibi
miniſtrū q̄tū ad neceſſitatē q: alius nō poſſet mi
niſtrare hoc ſacramētū niſi ſol⁹ ep̄s. Ideo illi ſibi
determinant materiā cōſecratā q: ad cōſecrationē
nihil facit virt⁹ ſacramenti ſed ſol⁹ miniſter virtu
te diuina: baptiſmus autē non determinat ſibi mi
niſtrum niſi q̄tuȝ ad ſolennitatē propter exercitio
nes qua quilibȝ pōt baptiſare ſaltē in neceſſitate
ideo miniſter in baptiſmo nō determinat ſibi mate
riam cōſecratam: q: aliquando baptiſans eſt lai
cus qui conſecrare nō poteſt. Uel poteſt dici q̄ ba
ptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis. ideo cuilibet
poteſt cōmitti ideo non indiget materia conſecrata.

¶ Scđa concluſio.

Iſtud ſacramentum requirit aliquā
formā verborum. Hec concluſio
ſic probatur per ſimile in alijs ſa
cramentis. Iteȝ omne compoſitū A
requirit materiam ⁊ formam vel ali
quid loco materie vel aliquid loco
forme. Contra q: apoſtoli ſola manuum impoſi
tione cōfirmabāt ſine quibuſcūqȝ verbis ꝑ forma
vt pȝ actuū octauo. Tūc imponebāt man⁹ ſuper il
los ⁊ accipiebāt ſpm̄ſctm̄. ſȝ ſi forma verboꝝ req̄
reret̄ ad ſacramētū ꝯfirmatiōis tūc nō potuiſſet eſ
ſe illđ ſacramētū ſine ſua ꝓpria forma: ſȝ vt dictū ē
ap̄li ꝯfirmabāt ꝑ ſolā impoſitiōes manuū: ḡ nulla for
ma req̄rit̄. Itē forma v̄boꝝ ē ſctificās vt pȝ i baptiſ
mo: q: aqua ſctificat̄ ꝑ inuocationē ſctē trinitatis. ſ.
in noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ ſpūſſcti q̄ ē forma ꝑ quā ſctifi
cat̄ aqua: ſȝ ꝑ formā v̄boꝝ ꝯfirmatiōis nullū ele
mētū ſctificat̄ nec oleū nec balſamū nec criſma cō
fectū: q: aūt̄ fiat criſmatio ꝯſecrat̄ ab ep̄o: ḡ ⁊c̄. Re
ſpōſio q̄ neceſſaria ē forma v̄boꝝ i hoc ſacramen
to. ⁊ ideo reſpōdet̄ ad obiecta. Ad primū de ap̄lis
reſpōdet̄ q̄ forte dicebāt illā formā ſȝ nō ē ſcripta
ſicut ſupra dictū eſt de materia: vel hoc fuit factuȝ
ex ſola diſpenſatione ſpiritusſancti vt oſtēderetur
magna auctoritas in apoſtolis q: erant fundato

res ſancte matris eccleſie. Sed tñ auctoritate apoſtoli demonſtrauerunt ⁊ materiam ⁊ formam: tñ ipſi receperūt auctoritatē dandi effectus cōfirmationis ſine ſacramento .ſ. ſpūſſctm̄ ꝙ non ſequitur ꝙ facerent ſine ſacramento. Ad aliud reſpōſum eſt in vltima reſpōſione predicti correlarij.

¶ Primum documentum.

Quod forma iſtius ſacramenti cōfirmationis eſt: ſigno te ſigno crucis: ⁊ cōfirmo te criſmate ſalutis in nomine pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſcti amē. Iſtud documentum probaꝛ extra de ſacra
A vnctione capitulo primo. §. primo. Sed videtur ꝙ hec forma ſit diminuta cū in ea nō ponatur hoc ꝓnomē ego: ꝙ videꝛ ꝑ ſimile ſumptū a forma baptiſmi q̄ eſt ego baptiſo te. Itē cū hoc dico: ego importat auctoritatē hoc aūt ſacramentū auctoritatē maiorē exigit i miniſterio q̄ baptiſm⁹ eo ꝙ epiſcoporū: cū ergo in forma baptiſmi ego videtur ꝙ etiam debet poni in iſto. Itē perſona cōfirmans ⁊ cōfirmata eque preſentes ſunt in actu confirmatiōis ⁊ admuicē referūtur ſicut agens ⁊ patiens. Ideo ſicut vna perſona exprimiꝛ .ſ. patiens dicendo cōfirmo te: ita perſona cōfirmās debet exprimi ideo debet dici: ego cōfirmo te. Item quare ponitur in forma ſigno crucis meli⁹ q̄ in alijs ſacramentis. Itē quare ſit magis mētio de paſſione in forma q̄ de incarnatiōe. Item quare in ſacramēto mortis .ſ. baptiſmi nō ſit mētio de cruce: q: multo fortius nō debebat hic fieri mētio. Item quare in hoc ſacramento exprimiꝛ materiale cū dicaꝛ cōfirmo te criſmate: quare nō ſit eodēmodo in alijs vt dicēdo ego baptiſo te in aqua. Item cū iſtud ſacramentū detur ad robur deberet dicere. Cōfirmo te criſmate roboris ⁊ nō criſmate ſalutis. Reſpōdetur ꝙ hec forma cōgruit ſacramento huic: hoc autem ſacramētū eſt cōferendū robur xp̄iano ad cōfitendum viriliter fidē xp̄ianam inimicis euiſdem. Ad hanc aūt cōfeſſionē requirūtur tria que miniſtrāt robur ꝯfitenti. Vnū eſt noticia ꝑ ſe incōmutabilis virtutis que tenet rationē in rectitudie ne declinet a veritate per deuiū erroris: ⁊ exprimiꝛ cū dicitur in nomine pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti. Aliud eſt memo
B ria mortis ſaluatoris in qua ipſe per crucē de aduerſarijs noſtre ſalutis triūphauit que excitat ad inſurgendū cōtra hoſtes fidei ꝙ exprimiꝛ cū dicitur ſigno crucis. Tertiū eſt vnctio ſpiritualis que virtutem miniſtrat ad pugnandū quaſi fortis ⁊ inuincibilis athleta per fidē ⁊ hoc per aſſenſum ⁊ cōſtantiam ſiue firmitatē volūtatis que exprimiꝛ cū dicaꝛ criſmate ſalutis. Et ideo reſpōdetur ad rationes. Ad primā reſpōdetur ꝙ nō eſt ſimile de baptiſmo ⁊ hoc ſacramēto. baptiſmus ergo eſt ſacramentū neceſſariū ꝓpter qđ neceſſe eſt ꝙ coarteꝛ intētio baptiſantis. Ita ꝙ referaꝛ ad actum exercitū: ſacramentū aūt iſtud nō eſt huiuſmodi. Preterea ſacra
C mentū baptiſmi eſt ſacramentū fidei diſtinguēs fideles ab infidelib⁹. hec aūt diſtinctio ꝓuenit ex actu baptiſandi ꝓpter ꝙ cōuenit ꝙ ponaꝛ ꝓnomen diſtictū: ⁊ diſtinctū in forma: hec aūt diſtinctio ſupponitur in forma. Vel poteſt dici ꝙ perſona baptiſans pōt eſſe laica vel eccleſiaſtica: aliquādo non intelligēs. Ideo oportet ꝙ nominet ꝓnomē diſcretū ad deſignandū ꝙ diſcrete baptiſet. Cōfirmatio autē fit a viris diſcretis .ſ. dominis epiſcopis q̄ debent eſſe viri ſcientifici ⁊ bene intelligūt ꝙ in verbo prime perſone numeri ſingularis intelligiꝛ iſtud ꝓnomen ego: ideo non oportet ꝙ viri diſcreti nominent illud ꝓnomen: ſufficit ꝙ intelligāt in eſſe verbo: ideo diſcrete cōfirmat ſine nominatiōe ꝓnominis. Ad aliud reſpōdeꝛ ꝙ iſtud pronomen ego: in forma baptiſmi nō poniꝛ ad deſignādū auctoritatem vel dignitatē. Sed poniꝛ ad deſignādū diſcretionem ⁊ diſtinctionē cū ſit datū laicis: ⁊ neſcirent diſtinguere ſi iſtud verbū baptiſo includit iſtud ꝓnomē ego: ideo ſtatuit eccleſia vt pronūciareꝛ. Sacramentū aūt cōfirmationis nō pōt exequi per laicum nec per preſbiterū: ſed per diſcretas perſonas .ſ. per dominos ep̄os: qui bene intelligūt in verbo iſtud ꝓnomē ego. quare ⁊c. Ad tertiū dico ꝙ non eſt idē de perſona cōfirmāte ⁊ cōfirmata: q: perſona cōfirmans per ſe intelligiꝛ ⁊ ſufficiēter cū dicaꝛ cōfirmo: ſed perſona cōfirmata nō itelligitur in verbo. Ad aliud cū q̄ritur quare in ꝯfirmatiōis forma poniꝛ ſigno crucis. Reſpōdetur ꝙ hoc fit vt ſignificet ꝙ hoc ſacramentū datur in robur cōfeſſionis fidei xp̄i ⁊ maxime q̄tū ad articulū crucifixionis xp̄i. confeſſio aūt iſtius articuli inter oēs articulos maxime ſonabat in obprobriū confitentis. Vnde ad romanos. 10. Ore fit confeſſio crucis non ſine Roma.
cauſa ſignū crucis fit in frōte .ſ. in ſede pudoris ne xp̄i obprobria chriſtian⁹ erubeſcat: diſcedat verecundia accedat ſalubris cōfeſſio fidei vt nō erubeſcamus de xp̄i nomie. inſulteꝛ nobis: q: credimus in xp̄m crucifixū ⁊ occiſum: imo dico ꝙ credim⁹ in occiſum. Item audientib⁹ cōfeſſionē huius videbatur ſtulticia ⁊ occaſio ſcādali: fuit prima ad corinthios primo. Nos predicamus xp̄m crucifixū iudeis quidē in ſcandalū: gentib⁹ quidē ſtulticia. Vnde obprobriū ⁊ erubeſcentia ex parte cōfitentis reputatio ſtulticie ⁊ ſcandalū ex parte audientium D
maximā inducūt difficultatē fidē xp̄i: ſimiliter ⁊ tirannidis principum nō intentantiū mortem cōfitere ꝓpter qđ neceſſarium ꝙ exprimereꝛ aliqđ: quo inſinuaretur propter ꝙ dareꝛ hoc ſacramentū. Ex hoc patꝫ quare magis fit mentio de paſſione q̄ de incarnatiōe vel reſurrectione. Ad aliud ꝙ in ſacramēto baptiſmi nō fit mētio de cruce: q: multo fortius ⁊c. Reſpondeꝛ ꝙ differenter reſpicit paſſionē dn̄i ſacramentū hoc ⁊ ſacramentū baptiſmi. Et ſacramentū penitētie ⁊ ſacramentū eucbariſtie. Iſta ſpecialiter reſpiciūt paſſionē: baptiſm⁹ eñi reſpicit ſepulturā paſſi. Ideo dicaꝛ ad romanos. 6. Quicunq̄ baptiſati ⁊c. Penitētia dolorē: eucbariſtia caritatem ipſius qui paſſus eſt. ſm ꝙ dicaꝛ luce. xxi. deſiderio deſideraui ⁊c. Et. xxij. hoc facite i meā cōmemorationē. Hoc vero ſacramentū victoriā reſpicit actualiter patiēns i cruce ꝑ quā triūphauit. ſm ꝙ dicitur ſapientie xiiij. Benedictū lignum ſancte crucis per qđ fit iuſtitia de ſuperbo dyabolo ⁊ perdente genus humanū. 2. ad ephesios. 1. per crucē interficiens. Cū igitur ſepultura nihil aptū dicat eucbariſtia caritatē dicat que in corde eſt: penitentia dolorem q̄ intra ē ꝓpter hoc in forma verborū illorum ſacramentorū non expreſſe poniꝛ ſignum

mortis eius:ſed q: in victoria crucis expreſſe oſten ſus eſt dñs mortis ſcd̃m ꝙ dicit luce.xxiij.videns aũt centurio terremotũ ⁊ ſigna alia dixit vere filius dei erat iſte:ideo in iſto ſacramento victorie ſignum exprimitur paſſionis vt ſicut ipſe patiendo in cruce per crucẽ vicit:ſic ille qui confirmatur virtutem ac cipiat per verbũ crucis vt patiendo vincere valeat aduerſarios crucis ad ſimilitudinem crucifixi. Ad aliud quare in hoc ſacramento magis exprimitur materiale ꝙ in alijs. dicit ꝙ ꝓpter difficultatẽ actꝰ ad cuius executionem hoc ſacramentum roborat. Nam hoc ſacramentum non ſolum requiritur ꝙ
C forma huius ſacramenti ſit operatiua:ſed inſinua tiua ſiue eruditiua vt in forma exprimat ad quod tenetur qui ſuſcipit hoc ſacramentum. Ut enim ha betur de conſe. d. 5. cap. Spũſanctus in baptiſma te regeneramur ad vitam: poſt baptiſmum confir mamur ad pugnas. Preparatio autem ad pugnam ſignificatur in vnctione criſmatis vt ſupra dictum eſt:tangitur ergo hic materia vt quod confirmatur ſciat ad quid confirmatur: quoniam ad aliquod arduum ⁊ difficile quod eſt confiteri fidem chriſti in aduerſis ꝙ nõ eſt in alijs ſacramẽtis. Ad aliud cum dicitur ꝙ deberet dicere confirmo te criſmate roboris. Reſpondeo ꝙ iſtud ſacramentum dupli cẽ habet effectum.ſ.ſuſtinentiam ⁊ perſeuerantiam primum vero conſiſtit in hoc ꝙ dicit confirmo te in fide quã in baptiſmo ſuſcepiſti :ſcd̃m vo in hoc ꝙ dicit ſalutis ꝙ importat confirmationẽ ſuſtinentie ⁊ cum iſtud ſit dignius id eſt ſalus finalis ꝙ robur ſuſtinentie propter magis dicit criſmate ſalutis ꝙ criſmate roboris:maxime cum preceſſerit effectꝰ ro boris in actu confirmationis cum dicit confirmo.

¶ Primum correlarium.

A VAriatio forme dum non tollat eſſentie formam poteſt in diuerſis habere tol lerantiam. Probatur nam licet forma ſuprapoſita qua vtitur eccleſia roma na ſit ſecuriſſima ⁊ maxime tenẽda: ni hilominus alie forme ſunt ſuſtinende. Ubi ſciendũ
Auguſti. ꝙ ad huiꝰ dubiũ declarandũ valet ꝙ rñdet Aug. in quadã ep̃la ad valerianũ maxime de burgẽſe ad ep̃m querẽte de diuerſitate modoꝝ q̃ fiũt circa cele brationẽ ſacramentoꝝ dicens ſic. Habemus a ſan ctis p̃ribus ꝙ ſi vnitas ſeruat caritatis in fide ca tholica:nihil efficit conſuetudo vniuerſa. Et ſi ſunt multe diuerſitates q̃ non in eſſentia ſacramenti nec in virtute eius aut fide diſcordant neqꝫ oẽs in vnã conſuetudinẽ colligi poſſunt:eſtimo eas in pace po tius cõcordari tolerãdas ꝙ diſcorditer cũ ſcanda lo dampnandas. Ex hijs pꝫ q̃ diuerſitas toleran da eſt ſumma ſacramenta intelligit vt eſtimo illa q̃ preciſe requiruntur ad eſſe ſacramenti ad formã hanc vt eſtimo requiritur expreſſio conſignationis ⁊ cõfirmationis cũ materia ⁊ inuocatiõe trinitatis q̃ ſi exprimant ⁊ fiat variatio verboꝝ in ordine vl mutatione dictionum:vt ſi in vna forma dicat criſ ma ſanctificationis:in alia criſma ſalutis:non in dicanda eſt variatio forme nec huius variatio ab eſſe poteſt dummodo quattuor pretacta expriman tur. hec magiſter Alexãder de halis in quarta ſum ma in materia de confirmatione in queſtione de va riatiõe forme. Ubi eſt notandũ ꝙ a virtute verboꝝ q̃ ſunt de forma preſcripta ſit ip̃m criſma ſacramẽ tũ ſm qd̃ ſacramentũ dicit ſolũ illud qd̃ efficit ꝙ figurat. Ab inunctione eñ criſmatis facta ab ep̃o cum probatione verboꝝ preſcriptorum efficitur in unctꝰ cõfirmatꝰ in gr̃a. Criſma aũt ex cõſecratiõe epiſcopali virtutẽ ſiue aptitudinẽ accipit ad cõfir mãdũ baptiſatũ i gr̃a:ſicut aqua ex cõtactu carnis xp̃i mũdiſſima recipit virtutẽ ſiue aptitudinẽ mũ dãdi ab originali. Põt ḡ dici ꝙ criſma in cõſecra tiõe ep̃i virtutẽ accipit baptiſatũ cõfirmãdi in gr̃a ⁊ illa virtꝰ ſiue aptitudo ꝓducit in actũ ſiue in effe D
ctũ i vnctiõe in ꝓlatione verboꝝ forme p̃ſcripte q̃ eſt cõſigno te:cõfirmo te ⁊c. Iſtud ſacramẽtũ fuit ꝓ figuratũ in veteri lege ⁊ alia ſacramẽta neceſſitatis ſcꝫ in aliquibꝰ ſacramẽtis legis vt baptiſmꝰ in cir cunciſiõe:eucharíſtia in agno paſcali:⁊ ſic de alijs. Etiã trina inunctio dauid ſignificat trinã inunctio nẽ ſiendã mẽbris eccleſie. Primo enim dauid fuit inunctꝰ in regẽ in domo p̃ris ſui i bethleẽ vt pꝫ pri mi regũ. 16. Hec aũt vnctio ſig̃bat vnctiões baptiſ
matis. Qz ſic ꝑ illã vnctionẽ fuit aptus natꝰ ad re E
gnandũ:ita ꝑ vnctionẽ baptiſmi aptꝰ natus eſt re gnare i ſedici gloria. Scd̃o dauid fuit vnctꝰ in ebrõ ſup duabꝰ tribubus:ſcd̃i regũ ſcd̃o capi. Que vn ctio ſignificabat vnctionẽ cõfirmationis. prima eñ vnctio fuit in ſignũ future poteſtatis:q: licet tunc vnctus eſſet nõ tamẽ habuit vſum poteſtatis ſicut nec baptiſatꝰ nondũ habet vſum regni glorie:ergo ſignificat vnctio baptiſmatis. Per ſcd̃am vnctionẽ dauid qua accepit poteſtatẽ ⁊ robur ad debellãdũ hoſtes ſignificat cõfirmationẽ ꝑ quã accipiunt ro bur ⁊ fortitudinẽ ad debellandũ cõtra hoſtes:mũ duꝫ:carnẽ:⁊ dyabolũ:dauid eñ poſt ſcd̃am vnctio nẽ hoſtes fortiter debellauit. Tertio dauid fuit vn ctꝰ in ebrom ſup duodecim tribꝰ:vt pꝫ ſcd̃i regum quinto capitulo. qua ſignat vnctio glorie qua ha bita habet poteſtas plena ⁊ plenũ dominiũ. Unde ſcd̃i regũ. 7. Cũ sediſſet rex in domo ſua ⁊ dediſſet eis dominus poteſtatẽ vndiqꝫ ab vniuerſis inimi cis ⁊c. ⁊ ſignificat criſmationem epiſcoporum pro pter ſubiectionem multorum.

¶ Secundum correlarium.

QUamuis iſtud ſacramentũ ſit magne
vtilitatis: tñ nõ eſt ſacramentũ ſim A
pliciter neceſſitatis. Probatur:q: ex quo in ſacramento baptiſmatis con ferunt omnia q̃ neceſſaria ſunt ad ſa lutem:iſtud nõ eſt ſimpliciter neceſſa riuꝫ. Dicit eñ aug. i libro de ſacramẽtis ꝙ ꝑ aquã baptiſmi trãſitꝰ eſt a terrenis ad celeſtia:de pctõ ad vitã:de culpa ad gr̃aꝫ:⁊ de inquinato ad ſctificatio nem:q̃ ꝑ hanc aquã tranſijt nõ morit:ſed reſurgit. Itẽ in baptiſmo dat gr̃a cũ oĩbus virtutibꝰ:ſed q̃ hꝫ v̾tutes hꝫ arma ſufficiẽtia ad pugnã:igit ⁊c. Itẽ nullus cadit niſi volens:ergo ex hoc habet gratiaꝫ ipſum ſtabilitantem:ergo non ẽ neceſſe cadere:igit confirmatio non eſt neceſſaria. Sed in oppoſitum arguitur. Nam dicit rabanus omnes fideles ꝑ ma nus impoſitionẽ ep̃oꝝ poſt baptiſmũ accipere de bent ſp̃m ſanctũ: vt pleni xp̃iani inueniãtur:igitur ante ꝯfirmationẽ non ſunt pleni xp̃iani. Igitur ſi

deceda͞t ante ꝯfirmationẽ nõ habẽt plenã gloriã.
Item ex cõſilio aurelianẽſi habetur ꝙ nõ eſt xp̄ia-
Hugo. nus q̄ non eſt ꝯfirmatus: dicitur ſõrnũꝗ̄ erit chri
ſtianus niſi in confirmatione tẽporali fuerit firma-
tus. Item hugo in geſtis pontificalibus dicit ꝙ ſil-
ueſter papa inſtituit vt baptiſatum preſbiter in ver
tice criſmate liniat propter occaſionem mortis vt
forte ꝑ abſentiam epi ⁊ difficultatem eũ conſequen
di ſine manus impoſitione baptiſatum ab hac vita
migrare contingeret qḋ q̄dẽ periculoſum eſſet. Si
ne cõfirmatione ergo decedere oĩno periculoſuꝫ eẽt
cõfirmatio: ergo neceſſaria eſt ſaluti cũ ibi loquaꝛ̄
de periculo dampnationis patet ꝑ hoc ꝙ ſubiun-
gitur. qḋ aũt prodeſt ſi a lapſu erigeris niſi etiã ad
ſtandũ cõfirmeris. ꝑ hoc innuiꝛ̄ ꝙ baptiſmus nul-
lius neceſſitatis eſt ſine cõfirmatione. Reſpõdeo ad
B queſtionẽ ꝙ ſacramentuꝫ cõfirmationis non eſt ſa
cramentũ neceſſitatis ꝓprie ſumẽdo neceſſitatẽ: eo
modo quo diciꝛ̄ neceſſariũ eſſe ſine quo non poteſt
eſſe ſalus: ſacramentũ cõfirmationis non diciꝛ̄ ne-
ceſſariuꝫ: q2 ſine ſacramento cõfirmationis ſaluaꝛ̄
puer baptiſatus. Extendendo tñ nomẽ neceſſitatis
eo modo quo aliquid diciꝛ̄ neceſſariũ. i. vtile ad ſa-
lutẽ vel neceſſariũ ex precepto eccleſie adultis: iſto
modo confirmatio eſt neceſſaria. Ideo r̄ndetur ad
obiecta. Ad primuꝫ rabani q̄ dicit ꝙ qui non ſunt
cõfirmati non ſunt pleni xp̄iani. Dico ꝙ eſt duplex
plenitudo ſcꝫ ſufficientie ⁊ habundantie ſiue pleni-
tudo roboris. Quantũ ad primã plenitudinẽ ſuffi
C cientie in baptiſmo fiunt pleni xp̄iani. Quantũ ad
ſcḋam plenitudinẽ habundantie fiunt pleni xp̄iani
Melchi. in cõfirmatione. Vñ melchiades papa in baptiſmo
ſpũs cõfertur ad innocentiã: in cõfirmatione ad pu
gnã. Et ꝗ̄uis cõtinuo ſufficiant regenerationis of
ficia victuris: tñ neceſſaria ſunt cõfirmationis auxi
lia. Ad aliud dicendũ eſt ꝙ xp̄ianus diciꝛ̄ vel ex eo
ꝙ caracterẽ habeat: vel ex eo ꝙ miles xp̄i ſit in cer
tamine cõtra aduerſariũ. Primomodo eſt xp̄ianus
etiã non cõfirmatus dum tñ ſit baptiſatus. Scḋo
modo nõ. Ad aliud hugonis diciꝛ̄ ꝙ hugo loquiꝛ̄
de iſtis q̄ ꝑ negligẽtiã trãſeũt ſine hoc ſacramẽto ⁊
moriũꝛ̄ illo nõ ſuſcepto. Vñ negligẽtia illis iputaꝛ̄
in pctm̄ mortale. Vñ hugo timedũ eſt illis q̄ ꝑ ne-
gligentiã amittũt epi p̄ſentiã ⁊ nõ ſuſcipiũt manus
impoſitionẽ. Ne forte ꝓpter ea dampnãꝛ̄: q2 feſti-
nare debuerũt cũ potuerũt: q2 cõſtitutio eccleſie eſt
ꝙ nullus ab hoc ſacramẽto exciperet: ſed oẽs ſuſci
pere debẽt vt ſint ſtrenui pugnatores. Et ideo ſi q̄s
cum habet locum tempus ⁊ oportunitatem negli-
gere contempnit periculo ſe exponit.

¶ Tertium correlarium.

IN confirmatione conferꝛ̄ noua gr̄a
ab illa baptiſmi vero diſticta. Iſtḋ
correlariũ Probaꝛ̄ ex dictis hugo-
B nis dicẽtis in baptiſmo tribuiꝛ̄ gr̄a
ad pctõꝝ remiſſiõeꝫ hic daꝛ̄ gr̄a ad
pugnandũ: ꝗ̄ nõ eſt eadẽ gr̄a. Itẽ ra
Hugo. banus in vnctione baptiſmi ſpũſſctũs deſcendit ad
cõſecrãdã diũi habitationẽ: in cõfirmatiõe aũt ſpũſ
ſcti ſeptiformis gr̄a cum oĩ plenitudine ſctitatis de
ſcendit in hoĩeꝫ: ſꝫ alia eſt gr̄a qua efficiꝛ̄ plenitudo
ſctitatis ⁊ virtutis: ⁊ alia qua cõſecraꝛ̄ hõ. Itẽ ſi ea
dẽ gr̄a cõferreretꝛ̄ in baptiſmo ⁊ cõfirmatiõe tũc ſu
perfluerct vnũ ſacramẽtũ. Itẽ in medicina corpora
li alia eſt illa q̄ expellit morbũ: alia q̄ cõfortat virtu
tẽ ⁊ roborat: igiꝛ̄ ita erit in ſpiritualibꝰ: ſed gr̄a ba-
ptiſmalis expellit morbũ: ſ. pctã: gr̄a cõfirmatiõis
roborat virtutẽ ⁊ cõfortat: ꝗ̄ alia ẽ gr̄a cõfirmatio
nis a gr̄a baptiſmi: igiꝛ̄ correlariũ verũ ꝙ noua gr̄a
daꝛ̄ in cõfirmatiõe diſticta eſſentialiter a gr̄a baptiſ
mi. Sed poſſet argui in oppoſitum. C Cuiꝰ p̄ceſſit eẽ
⁊ ſequiꝛ̄ cõfirmatio illud eſt idẽ eẽ: ſed gr̄a in baptiſ
mo p̄ceſſit ⁊ cõfirmaꝛ̄ ⁊ roboraꝛ̄ in cõfirmatione. ꝗ̄
eadẽ eſt gr̄a baptiſmi ⁊ confirmationis. Item gra-
tia ⁊ virtus ſunt idẽ in ſubſtantia: ſed nulla virtus
datur in confirmatione que non fuerit data in ba-
ptiſmo: quia ſicut probatũ ſupra de baptiſmo om
nes virtutes infundantur in baptiſmo: ergo nulla
gratia noua infunditur in cõfirmatione. ¶ Ad iſta
r̄ndeo. Ad primũ dico qḋ i ꝯfirmatiõe nõ dꝛ principa- B
paliter ꝯfirmari gr̄a baptiſmi: ſꝫ p̄ncipaliꝛ ꝯfirmaꝛ̄
homo baptiſaꝰ. Nã cõfirmatio eſt ꝑſone ⁊ nõ gr̄e
ꝓprie: ideo homo ꝯfirmaꝛ̄ ⁊ roboratur per nouaꝫ
gratia ſibi infuſaꝫ mediante cõfirmatiõe. Ad aliud
dicitur ꝙ eſt gratia ſacramentalis ⁊ gratia virtutis
⁊ non eſt eadem gratia: gratia enim dicitur inquan
tuꝫ animã perficit ⁊ gratificat: virtus eñ dicitur in
q̄ntũ mediãtibus potentijs aĩe actus elicit virtutis
ſed gratia ſacramenti proprie deffectum tollit ex
parte anime ⁊ potentias ad opera virtutum expe-
dit ⁊ promouet: ſed non opera virtutum obicit pro
prie ⁊ per ſe loquendo: gratia confirmationis tollit
quãdaꝫ puſillanimitatẽ ſiue timiditatẽ ⁊ inducit au
daciam confitendi xp̄m. Unde expedit ad confiten
dum xp̄m ꝙ eſt corpori fidei elicitiue ⁊ fortitudinis
imperatiue. de gratia virtutis eſt idem ꝙ gratia: nõ
de gratia ſacramentali. Et dicas ꝙ virtus proprie
⁊ ſpecialiter dicitur illa que diuiditur in cardina-
les ⁊ theologicas communiter ſequuntur ſumendo
virtutem quicquid operatur ad ſalutem hominis
⁊ gratia ſacramentalis virtus dicitur: ⁊ ſic concedi
tur ꝙ gratia noua collata in confirmatione confer
tur vt virtus: ſed non illa que diuiditur vt tactum
eſt. Sed eſt dubium ſi detur in confirmatione gra-
tia gratum faciens. Tenet Rabanus ⁊ magiſter Rabanꝰ.
ſententiarũ: cõiter cõcordãt doctores ꝙ cõfirmatio
dat gr̄am gratũ faciẽtẽ. Sꝫ ẽ notãdũ ꝙ gr̄a gratũ C
faciẽs dupliꝛ aſſignaꝛ̄ p̄mo faciẽs de nõ grato gra
tũ: ⁊ talis ẽ gr̄a baptiſmalis ⁊ penitẽtialis. Scḋo
gr̄a gratũ faciẽs a capiꝛ̄ nõ ꝙ faciat de non grato
gratũ: ſꝫ d̄ grto faꝛ̄ magis gratũ: ⁊ talis gr̄a ẽ ꝯfirma
tiõis q̄ gr̄a gr̄am iã acceptã ampliat ⁊ nõ ꝯfirmat
Et ꝗ̄uis baptiſmꝰ gr̄aꝫ hẽat gratũ faciẽtẽ nõ tñ ẽ
eadẽ gr̄a: q2 nõ ẽ ad eũdẽ effectũ cũ gr̄a ꝯfirmatio
nis. nec hõ ẽ i eodẽ ſtatu añ ꝯfirmationẽ ſicut poſt
q2 recipit ꝑfectionẽ maiorẽ ꝑ gr̄am huic ſacramẽto
collatã. Nã ſcḋm baptiſmi ⁊ cõfirmatiõis ſunt duo
ſacramẽta quoꝝ vtrũꝗ̄ hꝫ ꝙ ſibi ꝓpriũ ẽ ex p̄te ſa
cramẽti ⁊ ex p̄te rei. Et ideo ꝗ̄uis i baptiſmo flami
nis ſuſcipiaꝛ̄ gr̄a gratũ faciẽs: tñ talis gr̄a nõ iuſti
ficat niſi cũ volũtate ⁊ ꝓpoſito ſuſcipiẽdi ſacramẽ
tũ fluminis: quo ſuſcepto gr̄a p̄habita ẽ d̄ integrita
te baptiſmi fluminis: q2 ẽ res ſiue ſignatũ illiꝰ. Siliꝛ
eſt de gr̄a p̄habita i ꝯtritiõe nõ eĩ iuſtificat niſi cuꝫ
ꝓpoſito recipiẽdi ſacramẽtũ penitẽtie ⁊ ꝯfeſſiõis ꝓ
vt eſt ſacramentũ eccliẽ: q2 igiꝛ̄ gr̄a qua purgatus

eſt adul⁹ ab originali cū ꝓpoſito recipiēdi ſacramē
tū penitētie ꝑ vt eſt ſacramētū eccl'ie: illa ſuſcepta
eſt de integritate eius:cū em̄ vn⁹ ſacramēti nō eſt niſi
vna gr̃a principalis non dʒ alia gr̃a noua dari in
ſuſceptione ſacramēti mō iā dicto. Aliter aūt eſt de
baptiſmo ⁊ cōfirmatione q̄ ſunt ſimpliciter diuerſa:
nō tñ negādū quin gr̃a primo data in baptiſmo ſta
minis augmētet̃ in cōfirmatiōe. Silr̄ qn̄ gr̃a ſuſce-
ptionis in cōtritiōe penitētie ab eccl'ia augmētetur
ſed aliter eſt in ſacramētis imprimētib⁹ caracterē:
q: vltra emūdationē ab hijs que repugnāt ſctitati
ꝙ datur in oībus ſacramētis noue legis: tñ per ſa-
cramēta imprimētia caracterē eſt vltra hoc deputa
tio ad quedā officia ſpālia ſctitatis que nō pñt fieri
ſine gr̃a gratūfaciēte:nec ſine illa eſt aliquis ydone⁹
vt deputet̃ ad ſctitatis officia:ideo cū ꝑ ſumptionē
ſacramēti cōfirmatiōis imprimat̃ ſuſcipiēti caracter
D per quē homo deputat̃ ad ſpeciale officiū ſctitatis.
Duplici rōne infundit̃ gr̃a gratūfaciēs ſuſcipienti
confirmationē eo mō quo debet ſuſcipi.ſ.ſctificatio
que cōis eſt oībus ſacramentis.ſ.emūdatio a pctīs
vel a reliquijs pcti. Et in ſacramentis imprimenti-
bus caracterem eſt deputatio ad aliquod ſacrum ⁊
vtrūq; requirit gr̃am gratūfacientē. Et per conſe-
quens in confirmatione datur gr̃a gratumfaciens.
Et ꝙ̄ꝙ̄ iſta gr̃a gratūfaciēs detur in cōfirmatione ⁊
augmētet gr̃am baptiſmalē: nō ex hoc ſequitur ꝙ
augmētās ⁊ augmētata ſit vna gr̃a. Sicut em̄ due
luces concurrentes materiales in vno puncto aeris
vt luces duarū cādelarum non faciunt vnā lucem:
Dioniſ⁹ ſed ſunt diſtincte in ſuis eſſentijs vt dicit dyonyſius
Et tamen vna augmentat aliā. Sic eſt in propoſito
ꝙ̄uis gr̃a confirmationis augmentet gr̃am baptiſ-
E malem:non tamen ſunt idē eſſentialiter: ſed habēt
diuerſas eſſentias. ¶ Item gr̃e ſacramentales ſunt
medicine ſpirituales ⁊ reſpectu diuerſorum:ſed ſm̄
Auerō. Auero. Quod ſanat oculū: non ſanat calcaneum.
Hoc inducit ad probādum ꝙ medicine ſunt diuer-
ſe etiā ſpirituales ſicut ⁊ morbi. Cum ergo medici-
na baptiſmi ſit ad expellendum morbū ⁊ ad dādū
ſanitatem. Medicina confirmationis eſt ad conſer
uādum ⁊ roborādum:ergo ſunt diuerſe. Et per cō-
ſequens gr̃a confirmationis diſtinguitur a gr̃a ba
F ptiſmi. ¶ Sed dubitatur. Si gr̃a iſta habeat ali-
quem effectum ſpiritualis gr̃e. Dicit mgr̃ ſent.li.4.
d.7.c.1.ꝙ virt⁹ hui⁹ ſacramēti eſt donatio ſpūſſcti
ad robur ⁊ perſeuerātiā in bono. Uñ robur eſt du-
plex.ſ.ad credēdū ⁊ ꝯfitēdū.ſ.vt corde credat̃ firmi⁹
⁊ cōfiteat̃ creditū audati⁹. Robur credulitatis hʒ a
ſacramēto euchariſtie. Robur cōfeſſiōis a' ſacramē
to cōfirmatiōis. Uñ ſacramētū euchariſtie datur in
robur ꝯ̄ caſum a fide. Cōfirmatio datur i robur cō
fitēdi fidē. Tñ hugo di.ꝙ i ſacramēto ꝯfirmatiōis
dat̃ ꝯ̄ caſū a fide. Dicit em̄ ſic i baptiſmo dat̃ gr̃a
ad pctōꝝ remiſſiōē ꝟ gr̃a dat̃ ad ꝯfirmatiōē. Quid
ꝓdeſt ſi a lapſu erigeris niſi etiā ad ſtandū in ſtatu
in quo in baptiſmo fuiſti erectus. Itē dicit hugo.
Hugo. Idcirco voluit xp̄s a nobis mādúcari vt nos ſibi
incorporet. Et ſic pʒ ꝙ hic eſt effect⁹ corꝑis xp̄i vt
nos incorporet ⁊ faciat ſue gl'ie ꝑticipes. Itē ſup Jo.
c.6. Si q̄s mādúcauerit ex hoc pane. dicit. Res hu
ius ſacramēti oīb⁹ ſumētib⁹ eſt in vitā:⁊ nulli i mor
tem:igitur effectus euchariſtie nō eſt ꝯ̄ caſum fidei
ſed nos incorporet ⁊ ſit nobis in vitam. Et iſta vni
tas ſacramenti procedit ex caritate ⁊ non ex fide.
Et iſta opinio videtur mihi vera. Quia patet ꝙ ro G
bur preſtitum in ſacramento euchariſtie eſt ad hoc
vt ſuſcipiēs fortiter ſeu indiſſolubiliter incorporet̃
xp̄o. Et iſta incorporatio eſt per caritatem proprie
non per fidē. Ex hijs ꝙ ſacramentum euchariſtie
nō preſtat robur cōtra lapſum a fide:ſed ad indiſſo
lubilem incorporationē cum xp̄o:mediāte caritate:
vis in ſacramento euchariſtie datur robur:primo
ad amandum:⁊ exinde ad fortius viuendum. Ideo
eſt ſacramentū amoris ⁊ caritatis:quo forti⁹ mem
bra ſibi inuicem conuertuntur capiti:igitur effectus
confirmationis eſt robur ad confitendum fidē xp̄i.
Et hoc eſt ꝙ dicit rabanus a ſummo ſacerdote per Raban⁹.
impoſitionem manus:paraclitus traditur baptiſa
to: vt roboretur ad predicandum aperte:⁊ confiten
dum fidem xp̄i. Non autem ſumitur ibi predicatio
pro euangeliſatione verbi dei:ſed accipitur pro cō-
feſſione oris. Quando predicat ore quod credit
ſicut dicitur Roma.x. Corde creditur ad iuſtitiam: H
ore aūt ꝯfeſſio fit ad ſalutē. ¶ Sʒ dubitat̃ ſi req̄ra
tur gratia cōfirmationis ad hoc ꝙ roboretur gr̃a
baptiſmi:⁊ ad terminum ſue perfectionis veniat:vl'
gratia baptiſmi de ſe hoc facere poſſit ſine gratia
confirmationis. Dico ꝙ ad hoc ꝙ gratia baptiſmi
roboretur:⁊ progrediatur ad terminum ſue perfe-
ctionis:de neceſſitate nō requiritur gratia perfectio
nis ſacramentalis confirmationis. Ipſa enim gra-
tia baptiſmalis:adminiculo virtutis indeficiētis.i.
diuine gratie eſt munita:ita ꝙ ꝙ̄tū eſt de ſe: aliquo
modo ſufficiat ad ſuū ꝓprius roborationem. Ueruntā-
men in aliquibus qui non ſunt perfecti propter in
firmitatem nimiam:neceſſaria eſt gratia confirma-
tionis. In quibus ꝙ̄uis liberum arbitrium nō poſ
ſit cogi:tamen tāta intrat infirmitas ꝙ nequāq; ſta
ret forti impellenti tentatione: niſi gratia ſuperad
dita gr̃e baptiſmali ſuſtētaret̃.⁊ illa īfirmitas cura
ret̃. Et ideo qn̄q;:⁊ ꝙ̄tū ad aliquos neceſſaria eſt ꝯ̄
lapſum. Non propter exterius impellens tantum:
ſed propter infirmitatē interiorem: ⁊ debilitationē
infirmitatis. Unde in aliquibus:ad hoc ꝙ robore-
tur gratia baptiſmalis:⁊ progrediatur ad terminū
ſue perfectionis:neceſſaria eſt gratia cōfirmationis
Non autem ſimpliciter neq; omnino eſt neceſſaria
Et ſi diceretur ꝙ habetur de conſec.d.5.c. De hijs
ꝙ iſta duo ſacramenta:ita ſunt coniuncta vt ibi in-
quit papa melchiades:vt adinuicē: niſi morte pre
ueniēte nullatenus pñt ſegregari: ⁊ vnū ſine altero
proficí non poteſt. Ideo pʒ ꝙ ad perfectionem ba
ptiſmi requiritur confirmatio. Et eſt neceſſaria ba-
ptiſmo ad habendū terminū ſue perfectiōis. Et nō
intelligit̃ de perfectione: ꝙ̄tū ad deletionē culpe ꝑ
collationē gr̃e. Sed de ꝓſecutiōe que attēdit̃ in ꝓ-
greſſu gr̃e in actū ꝑfectū ſeu in terminū ſue ꝑfectio-
nis:ꝗ̄ eſt gr̃a cōfirmationis neceſſaria. Dico ꝙ iſta
auctoritas intelligit̃ ꝙ vnū nō eſt ſine altero perfe I
ctū:habito in actu vel in volūtate. Q: cōtēpta con-
firmatiōe:baptiſm⁹ nō valeret : nec etiā cōfirmatio
ſine baptiſmo. Aliter nō cōtēpta gr̃a baptiſmi eſt ꝑ
fecta:q: nullo indiget. Tñ ꝙ̄tūcūq; ꝓficiat gr̃a ba
ptiſmi de ſe:nihilomin⁹ liberū arbitriū idiget ſemꝑ
gr̃a confirmationis vt dictū eſt. Et illa nō habita

eſt in defectu quodã: ex carẽtia auxilij illius. Unde
melchiades. vbi ſupra. Uicturis perfecte: neceſſaria
ſunt confirmationis auxilia propter quod ſine con
firmatione non eſt in ſua perfectione.

¶ Tertia concluſio.

A In cõfirmatiõe: caracter imprimit͛
in illo a quo recipit͛. Probat͛: q2 ca
racter reddit ſacramẽtũ nõ reitera
bile. Sed cõfirmatio nũq̃ reiterat͛
g͛ in ↄfirmatiõe imprimit͛ caracter
¶ Sed eſt dubiũ quare aliqua ſa
cramẽta imprimũt caracterẽ: ⁊ aliqua nõ. Dico ꝙ
hoc videt͛ accipiendũ penes diuerſitatẽ ptãtis ſpũa
lis deputate ad aliquod ſacrũ: ⁊ penes diuerſitatez
diſtinctionis. Poteſtas eñ ſpũalis ad aliquod ſa
crum deputata. Aut eſt paſſiua: qua. ſ. põt eſſe par
ticeps ſacramẽtorũ ſpũaliũ in ſuſcipiendo. Aut eſt
actiua: ⁊ hoc dupliciter. Quedã ad ducendũ ſacra
menta ſpũalia in noticiã aliorũ: ⁊ maxime infideliũ
C per fidẽ xpi conſtantẽ confeſſionẽ. Alia ad miniſtrã
dum ſacramẽta ſpũalia credẽtib⁹. Prima poteſtas
datur in baptiſmo: per quẽ deputat͛ homo ad hoc
vt poſſit ſuſcipere alia ſacramenta i potẽtia paſſiua
q2 baptiſat⁹ eſt capax oĩs receptiõis ſpũalis. Alia
ſeu ſcd̃a datur in cõfirmatione. Tertia datur in or
B dine. Et ideo ſola iſta tria imprimunt caracterem.
Per alia eñ ſacramẽta nõ eſt homo deputatus in
delebiliter ad aliquod ſacramẽtũ ſpũale ſuſcipien
dum vel miniſtrandũ. Per primã poteſtatẽ diſtin
guitur totus exercitus militãtis eccleſie ab exercitu
C cõtrario. Per ſcd̃am diſtingũtur deputati ad certa
men ſpũale ↄtra fidei perſecutores a cõi pplo. ſicut
in exercitu ordinato ad corporale bellũ: diſtingunt͛
milites a peditibus. Per tertiã diſtingunt͛ duces ab
alijs. Ordinati eñ ad miniſtrãdũ ſacramẽta: depu
tati ſunt vt ſint aliorũ duces. Et q2 hec triplex di
ſtinctio ſufficit in exercitu bene ordinato. Ideo ex
parte qua caracter cõſideratur vt ſignũ diſtinctiuũ
ideo fuit cõueniẽs ipm imprimi in ſacramento ba
ptiſmi cõfirmatiõis ⁊ ordinis: ⁊ nõ in alijs. Et ſi di
ceretur ꝙ ſacramẽtũ cõfirmatiõis nõ iprimit cara
cterẽ. Q2 aut ille eſſet eiuſdẽ ſpecie cũ caractere ba
ptiſmi aut alteri⁹: nõ pmo mõ: q2 duo accidẽtia eiuſ
dẽ ſpeciei nõ pñt ſil' ineſſe i eodẽ ſubiecto. Nec ſcd̃o
mõ: q2 cũ duorũ accidẽtiũ ſpecie diuerſor2: vnũ non
depẽdet ab alio. Et ꝑ ↄñs ſacramẽtũ ↄfirmatiõis
poſſet recipi ſine baptiſmo. ¶ Itẽ hoc ſacramentũ
datur ad ſpũalẽ pugnã. Sed illa eſt cõis oib⁹ xpia
nis. Ergo cũ caracter ſit ſignũ diſtinctiuũ. nõ impri
D mit͛ in hoc ſacramẽto. Dico ad obiecta. ¶ Ad pri
mũ dico ꝙ iſte caracter eſt alteri⁹ ſpeciei a caractere
baptiſmali: q2 ordiat͛ ad ſpũalẽ effectũ. Et cũ arguit͛
ꝙ duor2 accidẽtiũ ⁊c̃. Dico ꝙ hoc eſt falſuz qñ vnũ
eſt in potẽta ad alterũ ſeu ad alteri⁹ ſuſceptionem.
Q2 caracter baptiſmali ẽ ſupnatural' potẽtia qua
põt baptiſat⁹ ſuſcipe alia ſacramẽta. Et ideo vnus
accidẽs põt recipe aliud qñ ꝑ potẽtiã naturalẽ vel
ſupnaturalẽ ſunt eſſentialiter ordiata ↄ̃uis ſpecie
diſtinguãtur: ſicut eſt de ſupficie reſpectu coloris.
¶ Ad aliud d2: qñ arguit͛ ꝙ iſtd̃ ſacramẽtũ dat͛ ad
pugnã ⁊c̃. Dico ꝙ pugna ſpũalis ↄ̃ aduerſarios ꝑ
ptẽ ſalutis oĩbus eſt cõis fidei eſt fortior ſpũalis.

¶ Primum documentum

Non cõfirmatus ſacramẽto cõfirmatio A
nis: cõfirmare nõ poteſt carens ptãte
iuriſdictionis. Probatur: q2 ↄfirmãs
quãdã habet auctoritatẽ cõfirmandi
Et ideo cũ auctoritatẽ nõ habeat par
in parẽ. Ideo nõ cõfirmatus nõ põt cõfirmare nõ
ↄfirmatũ cũ ſint pares: niſi preſtita eſſet auctoritas
ſcz ab eccl'ia. Et ſi diceret͛ ꝙ nõ baptiſat⁹ põt bapti
ſare: ergo nõ cõfirmat⁹ põt confirmare. Sed cũ ba
ptiſm⁹ ſit maioris efficacie q̃ cõfirmatio. Q2 in ba
ptiſmo nõ tñ cõfert͛ grã ſed remittit͛ oĩs culpa ⁊ pe
na: igit͛ nõ cõfirmatus põt cõfirmare. ¶ Itẽ in du
biũ eſt cuilibet ſtante neceſſitate poſſe baptiſare ꝓ
pter periculũ ꝙ poſſet cõtingere ex dilatione. Simi
liter videtur ꝙ ita fieri debeat in hoc ſacramẽto ꝓ
pter periculũ qd̃ imminere poſſet ex dilatione. Di
cit eñ hugo in geſtis pontificalibus: ꝙ ſctũs papa Hugo.
Silueſter inſtituit vt baptiſatũ in vertice preſbyter
liniat propter occaſionẽ mortis: ne forte ꝑ abſen
tiam epi: ⁊ difficultatẽ eũ cõſequẽdi: ſine manus im
poſitione baptiſatũ ab hac vita migrare contingat
Quod quidẽ oĩno periculoſum eſſet. ¶ Itẽ Aug.
Accedat verbũ ad elementũ ⁊ fit ſacramentũ: vnde Auguſti.
veritas ſacramẽti eſt a virtute verborũ ⁊ nõ a cõfir
firmãte. Nõ eñ cõfirmat q̊s ꝑ virtutẽ illã qua cõ
firmatus eſt a cõfirmante: ergo a quocũq3 proferan
tur verba cõcurrẽte materia in elemento debito vi
detur ꝙ fiat ſacramẽtũ. Ad iſtas obiectiones reſpõ
deo. ¶ Ad primã dico ꝙ nõ eſt ſimile de baptiſmo
⁊ cõfirmatione. Quia ſacramẽtũ baptiſmi eſt neceſ
ſariuz: cũ ſine eo nõ poſſit aliquis ſaluari ſpecialiter
ſi nõ habeat propriã fidẽ. Et q2 paruulis occurrũt
multe infirmitates ⁊ pericula: ideo ne accidat peri
culũ dãnationis ſi expectaretur perſona cõgrua: in
dultũ eſt vnicuiq3 in neceſſitate poſſe baptiſare. Nõ
eſt ſimile de ſacramẽto cõfirmatiõis: cũ nõ ſit ſacra
mentũ neceſſitatis. Propter ꝙ expedit hr̃e perſonã
cõgruã ad diſpẽſandũ ſacramẽtũ ⁊ illã expectare:
q2 ſine illo ſacramẽto põt eẽ ſalus. ¶ Ad aliud di
co ꝙ nõ põt cõtingi periculũ: q2 põt ſaluari ſine il
lo ſi moreretur. Et ad auctoritatẽ hugonis dicitur
ꝙ illud periculũ eſſet ſi negligeretur vel cõtẽneret͛ B
Et ſic intelligit͛ hugo. Uel dicẽdũ eſt ꝙ papa ſilue
ſter pro ſuo tpe diſpẽſauit vt preſbyter poſſet cõfir
mare in caſu neceſſitatis. Quia papa poſſet cõcede
re licentiã p̃ſbytero cõfirmãdi. ¶ Ad aliud de aug.
Accedat verbũ ⁊c̃. Illud eſt verũ cõcurrẽtibus que Auguſti.
ſunt de neceſſitate ſacramẽti. ſ. pſona cõgrua: mate
ria debita: ⁊ forma. Et ſi qua ſunt alia q̃ neceſſario
reqrũt͛ i diſpẽſatõe hui⁹ ſacramẽti. Seq̃t͛ g͛ pſona q̃
ydonea ẽ ad hoc ſ3 eccl'ie iſtitutionẽ. Inſtitutio aũt
eccl'ie rõnez h3 a cõgruitate: cõgruitas aũt reqrit ꝙ
diſpẽſator hui⁹ ſacramenti vis ſuſcepit grẽ ſaluta
ris ꝙ alijs miſtrat: vñ op3 ꝙ ſit baptiſat⁹ ⁊ ↄfirma
tus ad hoc ꝙ addit͛ ꝙ xr̃⁹ nõ ẽ a ↄfirmatõe miſtri
Dicit͛ ꝙ i diſpẽſatiõe nõ ſolũ illud a quo eſt virtus
effectiua: ſed alia reqrunt͛ ⁊ maxime pſona idonea.
Uñ l3 miſter nõ ſit cã vtraq̃ eſt ſctificatio. Ita ꝙ ab
eo ꝓcedat actio ſctificãdi: tñ eſt cã ſine q̃ nõ pt da
ri ſacrm̃ ⁊ eſt cã miſterialis q̃ reqrit͛ in quol3 ſacro.

¶ Primum correlarium.

A Soli epiſcopi poteſtate poſſunt ↄfirma
re ⁊ null⁹ ali⁹ poteſt hoc ſacramentuꝫ
miniſtrare: dicitur eñi de ſacravnctiõe
cũ ceteras vnctiões ſimplex ſacerdos
valeat exhibere: hãc ꝟo niſi ſol⁹ ep̃us
debet cõferre. Itẽ de conſe di. 4. capitulo Preſbi
ſteri baptiſantes infantes ſignare in frontibus nõ
preſumauit ſacro criſmate. Item ſoli ep̃i ſuccedũt
apoſtolis: ſed ſoli apoſtoli in primitiua eccleſia ma
nus imponebant quod erat confirmare: ergo ſoli
ep̃i nunc poſſunt confirmare. ¶ Preterea in ordine
eccleſiaſtice ierarchie ſecundum dyoniſium ſoli ep̃i
Dioniſi⁹ ſunt perfectiores: ſed ſm eundem ſicut aliquis per
exorciſmum purgatur: per baptiſmum illuminaẗ.
ita per confirmationem criſmatis perficitur: ergo
ſoli ep̃i poſſunt confirmare cũ ſint perfectiores. Et
ſi diceretur: q2 habetur. di. 95. capitulo: peruenit
dicitur ibi. Peruenit ad nos quoſdã ſcandaliſatos
fuiſſe: q2 preſbiteros criſmate tangere eos qui ba
ptiſati ſunt. Et nos quidã ſm veterẽ vſuꝫ noſtre ec
cleſie fecimus: ſed ſi omnino hac de re aliqui con
triſtantur vbi ep̃i deſunt vt preſbiteri etiam in frõ
tibus baptiſatos criſmate tangere debeant conce
Grego. dimus. Item gregorius ſcripſit iannuario ep̃o ꝙ
ad vitandum ſcandalum preſbiteri in frontib⁹ ba
ptiſatos criſmate tangerentur: ⁊ per ↄñs non ſolis
ep̃is competit confirmare. Iteꝫ quilibet poteſt age
re ſm formam quam habet: ſed aliquis non ep̃us
habet caracterem confirmationis: ꝗ poteſt dare cõ
firmationem: ergo ⁊c. ¶ Ad queſtionem dico ꝙ ſo
li ep̃i confirmare poſſunt poteſtate ordinaria: quia
vt dictum eſt in probatione epiſcopi ſunt ſucceſſo
res apoſtolorum: cum ergo ſoli apoſtoli per impo
ſitionem manuum dabant ſpiritum ſanctum: vt pa
tet in actibus apoſtolorum. Tamen gloſa ſuper il
lud actuum octauo capitulo: imponebant ſuper il
los manus: dicit de philippo qui ſamarie euange
liſabat: quedam gloſa ꝙ ſi apoſtolus eſſet epiſco
pus manus imponere poſſet vt ſpiritumſanctuꝫ ac
ciperẽt: quia ſolis epiſcopis licet ſimplex ſacerdos
confirmare poſſet ex diſpenſatione domini pape vt
bene probat primum argumentum: per decretum
factum in oppoſitum. Cum enim poteſtas confe
rendi ſacramenta pertineat ad veritatem doctrine
contra quam perquodcunqꝫ ſcandalum non eſt ce
dendum vnq̃ ſigno. Papa gregorius vel alius vt
ſilueſter ⁊ quicunqꝫ papa concederet vt ſimplex ſa
cerdos confirmaret: cuius ſit ibi triplex opinio ſm
Thoma. ſanctum thomam. Quidam enim dicunt ꝙ preſbi
ter ſimplex non poſſet confirmare de mandato do
mini pape. Et quod dicitur in decreto ⁊ de beato
gregorio exponunt ꝙ illi preſbiteri ex mãdato do
mini pape non conferebãt confirmationem: ſed ali
quid ſacramentale ſimile illi ſacramento: ſicut ali
cui porrigitur panis benedictus loco euchariſtie.
Sed iſta opinio non eſt rationabilis: abſit ꝙ tan
tus doctor approbatus per eccleſiam talem ſimili
tudinẽ in diſpenſatione ſacramentoruꝫ induxiſſet
vel approbaſſet: quia diſpenſatio ſacramentoꝝ ad
veritateꝫ doctrine pertinet que propter ſcandalum
B non eſt dimittenda cuꝫ ſpiritusſanctus dictauit eã
Alia eſt opinio ꝙ tanta eſt auctoritas domini pa
pe ꝙ ex eius mãdato quilibet poteſt offerre qđ ha
bet: vt confirmatus confirmare: ſacerdos ſacerdo
tium conferre dyaconus dyaconatuꝫ: non autẽ ex
mãdato ipſius põt aliquis conferre qđ non habet
vt dyaconus non poteſt conferre ordineꝫ ſacerdo
taleꝫ cuꝫ non ſit ſacerdos. Sed hec opinio eſt ni
mis larga ĩ veritate: quia eccleſia ſancta dei guber
nata per ſpiritumſanctum nunq̃ permiſit talia vt
dyaconus faceret dyaconum: vel preſbiter preſbi
rum: quia ſicut patet in decretis ⁊ dictuꝫ eſt ſupra:
perbiſteris cardinalibus non conceditur niſi dare
quattuor minores ordines q̃ non ſunt ſacri: quãto
min⁹ cõcedit aliĩs preſbiteris. ¶ Ideo eſt alia opi
nio ꝙ dñs papa poſſet ex defectu ep̃i cõcedere ſim
plici ſacerdoti dare verã confirmationẽ. Ubi ſcien
dum ꝙ cũ epiſcopat⁹ addat aliquid ſupra ſacerdo
tium per relationẽ ad corpus dñi verum: ſed per re
lationẽ ad corpus miniſticũ domiꝫ: papa per hoc
ꝙ eſt epiſcoporũ ſummus nõ dicit habere plenitu
dinẽ poteſtatis per relationẽ ad corpus dñi verum
ſed per relationẽ ad corp⁹ dñi miſticũ: ⁊ q2 gr̃a ſa
cramẽtalis deſcendit in corp⁹ miſticũ a capite: ideo
oĩs operatio ſacramentalis in corp⁹ miſticũ ꝑ quã
gratia datur dependet ab operatione ſacramẽtali
ſuꝑ corp⁹ xp̃i verũ: ideo ſolus ſacerdos põt abſol
uere in foro penitẽtiali ⁊ baptiſare ex officio. Et iđ C
dicendũ ꝙ ꝓmouere ad illas perfectiones q̃ nõ re
ſpiciũt corp⁹ dñi verũ ſꝫ ſolũ miſticũ poſſunt a pa
pa qui habet plenitudineꝫ pontificalis poteſtatis
cõmitti ſacerdoti q̃ habet actũ ſummũ ſupra corp⁹
dñi verũ: nõ aũt a dyacono vl' alicui inferiori q̃ nõ
habet corp⁹ dñi verũ ↄficere: ſicut nec abſoluere in
foro penitentiali: nõ aũt põt ſimplici ſacerdoti cõ
mittere vel promouere ad perfectioneꝫ que reſpicit
aliquomodo corpus dñi verum. Et ideo ſimplici
ter ſacerdos ex mandato pape nõ poteſt cõferre or
dinem ſacerdotiũ: quia ordines ſacri habent actuꝫ
ſupra corpus dñi verum: vel ſuper materiam eius
Poteſt aũt cõferre ſimplici ſacerdoti ꝙ cõferat mi
nores ordines: quia iſti nullum actũ habent ſupra
corpus dñi verum vel materiam eius: nec etiam ſu
pra corpus dñi miſticum actu: per quam gratia cõ
feratur: ſed habent ex officio quoſdã actus ſecũda
rios ⁊ preparatorios: ⁊ ſimiliter poteſt cõcedere ali
cui ſacerdoti ꝙ cõfirmet: q2 confirmatio perficit eũ
in actu corporis miſtici ⁊ non aliquam relationem
ad corpus domini verum: ideo patet ꝙ ex cõmiſſio D
ne poteſt confirmare ⁊c. ¶ Sed iſte opiniones non
mihi placent. Nam ſi papa poteſtatem perficiendi
ſacerdotem habet ad conſecrandum verum corpus
xp̃i vt cõſecret accipiat ⁊ det aliĩs: tanto papa ma
iorem habet poteſtatem concedendi ſibi ad dandũ
confirmationem corpori miſtico. Et ſi diceretur: q2
ſacerdos non habet poteſtatem dandi ſpiritumſan
ctum hoc nihil: quia ſacerdos in baptiſmo dat ſpi
ritumſanctum qui eſt maioris efficatie q̃ in confir
matione vt ſatis ſupra dictuꝫ eſt: ergo preſbiter po
teſt dare ſpiritumſanctum miniſterialiter in confir
matiõe ſicut in baptiſmo. Item aut epiſcopi habẽt
poteſtateꝫ ſolum: aut hoc procedit ratione ordinis
aut ratione iuriſditionis: ſi ratione ordinis tunc cũ
preſbiter ſit eiuſdem ordinis: quia preſbiter habet

omnes ordines quos epiſcopus: quia epiſcopatus
non eſt ordo: ergo ſi ratione ordinis tantū poſſent
ſimplices ſacerdotes. ſi ratione iuriſdictionis tunc
clerici non ordinati poſſent idem facere ſi daretur
eis iuriſdictio: ideo dico ꝙ cauſa quare ſimplices ſa
cerdotes non poſſunt confirmare eſt inſtitutio fa-
E cta a deo vl' ab apoſtolis vel ab eccleſia: ⁊ ꝗuis om
nia ſacramenta fuerunt inſtituta a chriſto non ta-
men legitur inſtituiſſe miniſtros determinatos. Et
ſi diceretur ꝙ ſoli apoſtoli quibus ſuccedunt epi-
ſcopi imponebant manus ⁊ dabant ſpiritumſan-
ctum hoc non probat: quia non dabant ſpiritum
ſanctum ex ſacramento: quia ibi non erat materia
neq̄ forma: quia nō erat criſma neq̄ forma que da
tur in ſacramento confirmationis: quare tenetur ꝙ
eccleſia illam impoſitionē manuum recepit tanꝗ
fuiſſet ſacramentū: ideo ordinauit materiā ⁊ for-
mam ꝗuis chriſtus inſtituerit iſtud ſacramentum
ꝗtum ad rem. i. donationem ſpiritus ſancti: ⁊ fuit
poſitū in executiōe per ap'los ⁊ exinde eccleſia ordi
nauit ſic fieri. ⁊ ordinauit vt a ſolis ep̄is fieret: q2 a
ſolis ap'lis fiebat impoſitio manuū ad recipiendū
ſp̄mſanctum: ſed quia in iure poſitiuo papa poteſt
diſpenſare ſacerdoti ſimplici: vt adminiſtret iſtud
ſacramentū. Qđ autem preſbiter non poſſit admi
niſtrare per ſe: hoc eſt ex inſtitutione eccleſie. Sed
quare non diſpenſat cum dyacono cauſa eſt: quia
actio ſacramētalis confirmationis dependet a chri
ſto: ⁊ quia dyaconus non habet poteſtatem ſupra
corpus chriſti: ſed ſacerdos bene: quia poteſt conſe
crare corpus chriſti: ideo poteſt habere miniſtratio
nē confirmationis: quia dependet a chriſto: ⁊ quia
ſacerdos habet poteſtatem ſupra corpus chriſti ve
rū: poteſt habere poteſtatem ſupra corpus chriſti
miſticum: nō ſic dyaconus cū non habeat poteſta
tem ſupra corpus chriſti verū: ⁊ ſic patet cauſa. Et
ſic de facili poſſunt ſolui argumenta facta in oppo
ſitum. Argumenta que probant ꝙ ſoli epiſcopi poſ
ſunt confirmare: verū dicunt ex ordinaria poteſta
te. Argumēta que probant ꝙ ſimplices ſacerdotes
poſſunt confirmare: verum dicunt ex poteſtate ſibi
cōmiſſa a domino papa. Ad argumentū quando
dicit ꝙ quilibet poteſt agere per formā quam ha-
bet: iſta eſt vera de actione ad quā forma eſt ordi-
nata agere: ſed forma ſiue caracter non ordinatur
vt ſuū ſimile poſſit imprimere alicui ſubiecto ſcili-
cet caracterem: ſed ordinatur vt conſtanter confitea
tur chriſti fidem ⁊ paſſionem. ¶ Sed dubitatur ſi
epiſcopus degradatus poteſt cōfirmare. Dico bre
uiter ꝙ non: quia epiſcopus degradatus non eſt
epiſcopus: ſed nullus niſi epiſcopus cōfirmare po
teſt niſi a papali licentia: igitur degradati non poſ
ſunt ꝯfirmare. Et cauſa: quia vicario chriſti conceſ
ſa fuit a chriſto plenitudo poteſtatis ſuper corpus
chriſti miſticum ordinandi ſm̄ ꝙ exigit ratio recta
ſuper autem ſuum corpus nullam conceſſit poteſta
tem: vel nec etiam ſuper illos qui ſacramentum ba
ptiſmi nō ſuſceperunt: quia eſt ianua qua intratur
in eccleſiam militantem: conceſſit aliquam poteſta
tem directe. Unde apoſtolus prima ad corinthios
quinto. Quid eſt mihi de hijs que foris ſunt. i. ex-
tra eccleſiam. Ubi ait gloſa: quid mihi attinet iu-
dicare de hijs qui foris ſunt. Et paruū poſt ac ſi di
ceret nihil ad me attinet iudicare: ſed de hijs qui in
tus in eccleſia ſunt profeſſione ⁊ nomine nonne vos
iudicatis vtiq̄. Et parum poſt eos qui foris ſunt
deus tantum iudicabit. Non nobis cōmiſit vt eos
nunc iudicemus: ⁊ ideo poteſtas epiſcopalis recte
reſpicit corpus chriſti miſticum ⁊ eius mēbra. Po- F
teſtas autem conficiendi ſacramentum eucharistie
directe reſpicit corpus chriſti verum. Et poteſtas
baptiſandi non tantum reſpicit illum qui eſt eccle-
ſie membrum: ſed etiam illum qui nec eſt nec fuit ec
cleſie militantis mēbrū: vicarius chriſti pōt ab ipo
auferre epiſcopalem poteſtatem non tamen ab ho
mine poteſtatem baptiſmalem nec a ſacerdote po-
teſtatem conficiendi: quia poteſtas baptiſandi eſt
etiā in illis qui nō ſunt ſubditi pape. ⁊ poteſtas cō
ficiendi eſt directe ſuper corpus chriſti verum: quā
chriſtus dedit diſcipulis quibus ſuccedunt preſbi-
teri: ideo papa non poſſet auferre a ſacerdote pote
ſtatem conſecrandi corpus chriſti verū: cū ſacer-
dotes habeant auctoritatē a maiori ꝗ ſit papa ſci
licet a chriſto: ideo ꝗuis ſacerdos degradaretur a
papa: ad huc poſſet cōſecrare corpus chriſti. Aliud
eſt de poteſtate ſibi commiſſa ſuper corpus chriſti
miſticū: ſuper qđ papa habet plenitudinē poteſta
tis cum debita ratione. Et quia epiſcopus inꝗtum
epiſcopus habet poteſtatem ſuper corpus chriſti
miſticum: papa poſſet cum degradare ne haberet il
lam poteſtatem: cum ergo confirmatio de directo
non reſpiciat corpus chriſti verum: ſed miſticum:
ideo degradatus epiſcopus confirmare nō poteſt
⁊ tamen degradatus ſacerdos cōficere poteſt. Alij
tenēt ꝙ epiſcopus degradatus confirmare poteſt.
quia epiſcopus degradatus eſt epiſcopus: ſed pro
hibitus ē ſibi vſus poteſtatis: ſicut ſacerdoti degra
dato prohibetur vſus conficiendi ꝗuis poſſet cō-
ficere. Qui tenent ꝙ epiſcopat⁹ eſt ordo: ⁊ ordo im
primit caracterem indelebilē diceret veritatē ꝙ
epiſcopus degradatus poſſet confirmare: quia
habet caracterem indelebilem: ſed peccaret morta-
liter. Sed qui tenēt ꝙ epiſcopatus non eſt ordo di
cerent veritatem ꝙ epiſcopus confirmare non poſ-
ſet cum non haberet caracterem indelebilem: ⁊ cre-
do ꝙ iſti melius dicunt: quia vt tenēt doctores no-
ſtri ꝙ epiſcopatus non eſt ordo: ideo melius dici-
tur ꝙ nō poſſet confirmare ſi eſſet degradatus: ſed
de hoc videbitur cum loquemur de ordinibus ibi
videbitur ſi epiſcopat⁹ eſt ordo. ¶ Sed dubitatur
ſi ſacerdos ſimplex confirmaret propria auctorita- G.
te ſi eſſet confirmatus. Pro cuius declaratione eſt
ſciendum ꝙ collatio ſacramenti dupliciter pertinet
ad aliquē miniſtrū eccleſie. Aut ratione ordinis ⁊
officij: ⁊ ſi talis miniſter exequatur ꝗuis etiam eſſet
prohibitus a papa vere miniſtrat ſacramentum ⁊
eſt collatū recipienti: vt patet nona queſtione pri
ma capitulo. Ordinationes: vbi habet̄ ab vrbano
papa ꝙ ordinati ab epiſcopis ſeparatis ab eccl'ia
cum redeant ad eccleſiam ſeruatis proprijs ordini
bus ſuſcipi debent. Si autem collatio pertinet ali-
cui ex āminiculo ordinis ⁊ non ex officio nec ex cō-
miſſione ſibi data cum ſint prohibiti ab eccleſia ſi
confirmaret ille non eſſet cōfirmatus. Et aliud eſt

de epiſcopo ⁊ de pꝛeſbytero:quia epiſcopus hʒ ex officio et oꝛdine. Ideo ꝗuis ſit pꝛohibitus poteſt miniſtrare ſacramentū ⁊ veraciter cōfirmaret: pꝛeſbyter autem non habet ex officio:ideo pꝛohibitus non confirmaret.

¶ Secundum coꝛrelarium.

A Recipere ſanctam confirmationem omnibus competit:pꝛopter gratie ampliationem. Et ſi diceretur contra iſtud coꝛrelarium:quia mulieres non debent recipere confirmationem:quia hoc ſacramentum oꝛdinat ad pugnaʒ:ſed mulieres excludebantur a bello: ergo debent excludi ab hoc ſacramento. Item paruuli debent excludi:quia non ſunt apti ad pugnandum:nec ad poꝛtandum arma. Item qui ſunt in periculo moꝛtis deberent excludi: quia illi ſunt deſtituti viribus ⁊ liberi a pugna:ergo non ſunt capaces iſtius ſacramenti qđ datur. Item videtur ꝙ non debet dari mutis cum ſit iſtud ſacramentum oꝛdinatum ad confeſſionem fidei:ſed muti non poſſunt confiteri fidem cuʒ non poſſunt loqui: ergo nō
Raban⁹ conuenit eis. Iteʒ videtur ꝙ ſoli clerici debeant cōfirmari. Nam dicit Rabanus A ſummo ſacerdote ſcilicet epiſcopo per impoſitionem manus paraclitus traditur baptiſato: vt roboꝛetur per ſpiritum ſanctum ad pꝛedicandum alijs ꝙ ipſe in baptiſmo conſecutus eſt:ſed ſolum clerici poſſunt pꝛedicare: quia illiterati pꝛedicare non poſſunt: ergo ſolis debetur confirmatio. In oppoſitum ꝙ competat omnibus: quia dicit Rabanus in hoc ſacramento datur ſeptifoꝛmis gratia ſpiritus ſancti: ſed cuilibet viatoꝛi poteſt conferri gratia ſeptifoꝛmis ſpiritusſancti:ergo quilibet viatoꝛ eſt aptus natus ad recipiendum iſtum effectum in confirmatione. Item ꝙ conueniat ſexui muliebꝛi: quia omnes qui pie volunt viuere perſecutionem patiuntur: ergo cum ſexus muliebꝛis qui maxime eſt pius ⁊ deuotus:ſed infirmo qui perſecutionem patitur ſunt maxime neceſſaria arma foꝛtitudinis: cum ergo hec dentur in confirmatione:videtur ꝙ maxime mulieres indigēt hoc ſacramento. Item ꝙ ſit neceſſarium omni etati ⁊ maxime puerili videtur:quia diſcreti ducis eſt armare milites ſuos ante pugnā ⁊ añ leſionem:ſed pugna ⁊ leſio ſtatim incipiunt in annis diſcretionis: ergo competens eſt ſacramentū confirmationis ante annos diſcretionis. Item omni ſtatui pertinet iſtud ſacramentum: quia certum eſt de viuentibus et hoc oſtenditur de moꝛientibus auctoꝛitate hu-
Hugo. gonis qui dicit in libꝛo de ſacramentis ſicut periculoſum eſſet ſi ab hac vita ſine confirmatione migrare contigerit: ita etiam ⁊ moꝛienti oppoꝛtunum eſt. Ideo dico ꝙ illud ſacramentum omnibus competit:ſed maxime hijs qui ſunt de acie pugnantiuʒ in bello ſpirituali: ⁊ quia hoc competit omni ſexui ideo hoc ſacramentum omnibus competit. Ideo
B ſoluuntur rationes in oppoſitum. ¶ Ad pꝛimam de mulieribus dico ꝙ ꝗuis non competat eis bellum coꝛpoꝛalem ſcđm communem curſum: competit eis tamen bellum ſpirituale: multe enim mulieres fuerunt ſtrenue in hoc bello ſpirituali: vt patet de illa gratioſa puella ſancta agnete quomodo fuit foꝛtis ⁊ patiens ad patiendum martyꝛium: de illa etiam nobiliſſima Katherina qualiter viriliter pugnauit. de ſancta cecilia ⁊ innumerabilibus alijs: ⁊ etiam in bello coꝛpoꝛali mulieres nobiles pugnatrices vt patet de ſtrenua panthaſilia in bello troiano: ⁊ illa ſtrenua delphile que fuit centum annis ante deſtructioneʒ babilonis: que acquiſiuit regnū dacie: perſaruʒ: ⁊ multas regiones oꝛientis: ⁊ edificauit vigintiqttuoꝛ ciuitates. Et qđ de illa terribili muliere ſeramis: que acquiſiuit a meridie vſqʒ ad ſeptentrionem ⁊ ſic de alijs innumerabilibus que fuerunt valde ſtrenue in bello coꝛpoꝛali: quare multe ſunt apte nate ad pugnadum ⁊ ſpiritualiter: ideo apte ſunt ad recipiendum iſtud ſacramentum. Ad
aliud argumentum de paruulis. Dico ꝙ quando C
milites pꝛocreantur non ſtatim accipiunt arma: ſed cum tempus venerit oppoꝛtunum accipient arma ad pꝛeliandum. Ita cum fiunt milites in confirmatione: ſed non ſtatim accipiunt arma: ſed dum tempus aduenerit ſtatus diſcretionis ſuſcipient arma: ſed bene accipiunt arma anteꝗ̄ veniat pugna vt pugnaturi ſint dū aduenerit ipſa ⁊ ſemper poꝛtant iſta arma: quia non ſunt aggrauantia ſed alleuiantia: ideo melius eſt muniri ante leſionem. Ad illud ꝙ obijcitur de illis qui ſunt in periculo moꝛtis. Dico ꝙ non recipiunt ſacramentum ad pugnam ⁊ conflictum: ſed ad meritum obedientie: et ad augmentum virtutum: et etiam poſſet eſſe ad pugnam: quia
ſi in articulo moꝛtis vellent ꝙ abnegarent fidem: ⁊ D
ipſe foꝛtis in fide confiteretur fidem: tunc haberet effectum iſtius ſacramenti. Ad aliud de mutis dico quod hoc ſacramentum datur ad roboꝛationem fidei in coꝛde: et hoc indiget mutus ſicut alij: nec tantum in coꝛde veruntetiam in nutu ⁊ paſſione poteſt chꝛiſtum confiteri: ideo indiget hoc ſacramento ſicut et alij. Ad aliud Rabani de clericis dico ꝙ pꝛedicare nomine extenſo ſumitur ibi pꝛo publica confeſſione fidei. vt ſit ſenſus ad pꝛedicandum alijs: id eſt ad publice confitendum fidem chꝛiſti quam ī baptiſmo ſuſcepit. ¶ Sed dubitat̃ ſi infidelibus vel non baptiſatis poſſit conferri. Reſpondeo qđ caracter eſt fundamentum alioꝛum ſacramentoꝛuʒ ſacramentalium: vnde nullum ſacramentum quod impꝛimit caracterem poteſt ſuſcipi ab aliquo niſi pꝛius ſuſcepto ſacramento baptiſmi. Ideo ſacramentum confirmationis non poteſt ſuſcipi niſi ſuſcepto ſacramento baptiſmi: verum ſine ſuſceptione baptiſmi ꝗ̄tum ad ſacramentum poſſent recipi omnia alia ſacramenta: ſed non poſſet ſi non haberet rem baptiſmi. Nam habetur extra de pꝛeſbyte-
ro non baptiſato: ꝙ quidam ſacerdos conficiebat E
coꝛpus chꝛiſti et alia ſacramenta. tamen fuit compꝛehenſum poſt eius moꝛtem ꝙ non erat baptiſatus et credebat eſſe baptiſatus et vixerat in fide chꝛiſtiana: queſitum fuit domino pape ſi iſte ſine baptiſmo eſſet ſaluatus: et ſi ſine baptiſmo poterat conficere coꝛpus chꝛiſti: et recipere alia ſacramenta. Et reſpondit dñs papa ꝙ ſic: qꝛ poſtꝗ̄ credebat eſſe baptiſatus ⁊ habebat veram fidem

habebat baptiſmū flaminis ꝛ ꝙuis nō haberet ſa
cramentum baptiſmi fluminis: tñ habebat rē illꝰ
baptiſmi: qꝛ baptiſmus flaminis eq̇pollet baptiſ-
mo fluminis: ꝛ per conſequēs ſine ſacramento ba-
ptiſmi poterat recipere in illo caſu ſacramentū cō
firmationis ꝛ ordinis ꝛ omnia alia: verū ꝙ ſi veni
ret ad notitiam ſuam ꝙ nō eſſet baptiſatus oporte
ret ꝙ baptiſaretur: ꝛ de nouo reciperet omnia ſa-
cramenta: ſi aūt cōſtaret ſibi ꝙ non eſſet baptiſatꝰ
nullum ſacramentū recipere poſſet: ꝛ per cōſequēs
nullus infidelis poteſt recipere aliquod ſacramen
tum: niſi prius baptiſetur. ꝛ per cōſequens nullus
cui ſibi conſtat non eſſe baptiſatus nullum ſacra-
mentum imprimens caracterē recipere poteſt. Sꝫ
eſt dubium ſi ſtatim ſacramentum confirmationis
ſtatim debeat conferri paruulo. Dico ꝙ tempus
magis congruum ſuſceptiuum huius ſacramenti
eſt tempꝰ innocentie. Tū qꝛ adueniente etate adul
ta habebit ſuam efficatiam: tum propter periculū
imminens ex preuentu mortis. Si enim preuentus
quis cēt morte nō percepto ſacramento iſto dimi-
nueretur ſibi de gloria ꝙ̄ tum ad ornatum caracte
ris huius ſacramenti. ꝛ etiam parentibus imputa-
retur in culpam: vnde hugo propter eos qui in ar-
ticulo tēporis preueniūtur inſtituta eſt illa vnctio
qua ſacerdos baptiſatum ſtatim in vertice linit ſa-
cri criſmatis: vt in hoc impoſitio oſtendatur ꝙ̄tū
ſacramentum illud ad ſalutem neceſſarium ſit cum
tam ſollicite: vnumq̄ꝫ cauetur ne forte ſine ipſo ab
F hac vita ſubtrahantur. ¶ Sed dubitatur quare
ſtatim cum puer baptiſatur ſtatim non confirmaṫ.
Dico ꝙ hoc eſt qꝛ epiſcopus eſt abſens: vel ex ne
gligentia parentum vel vt recordetur ꝙ ſit confir-
matus: vel propter irreuerentiam criſmatis cui ſu
perponitur bendellus: ꝛ ſi eſſet nimis paruulus ne
ſciret portare bendellum. Sed quanto tempore cō
firmati debent portare bendellum propter reuerē-
tiam criſmatis. ſ. vt capita non lauant. Reſpondet
Hugo. vt tanto tempore aduentus ſpirituſſancti
apud vnumquenq̄ꝫ qui eum accipit celebretur quā
to tempore generaliter ab eccleſia celebratur ad-
uentus ſpirituſſancti ſuper apoſtolos. ſ. ſeptē die
bus et merito: quia ſeptem ſunt dona ſpirituſſan
cti ꝛ quolibet habet diem ſuum: ꝛ vnicuiq̄ꝫ in die
ſuo cōuiuiū preparetur. alium diem habet ſapien-
tia: alium intellectus: alium conſilium: alium forti-
tudo: alium ſcientia: alium pietas: alium timor: ta
lia communia xp̄s apud ſuos hoſpites exercet: ta-
lia ꝛ ſpirituſſanctus.

¶ Tertium correlarium.

A Ad confirmandum alius debet tene
re: aliter eū epiſcopus nō debet cō
firmare. Iſtud correlariū ſic ꝓba-
tur qꝛ hoc ſacramentum datur ad
robur eo ipſo ꝙ homo ad ſuſceptio
nem accedit oſtendit ꝙ ſufficiēs ro-
bur ſtandi per ſe habere non poteſt: ꝛ ideo ad hoc
ſignandum inſtitutum fuit vt ab alio teneretur. ſi
tñ confirmatur abſq̄ꝫ hoc ꝙ ab alio teneatur ſacra
mentum ſuſcipit ꝙ̄uis hoc fieri non debeat niſi ne
ceſſitas hoc exigat. Et ſi diceretur ꝙ non debet te
neri: qꝛ teneri eſt ſignū debilitatis: ſꝫ in hoc ſacra-

mento homo fortificatur: ergo nō cōueniens ꝙ te
neatur. Dico ꝙ ꝙ̄uis per ſuſceptionē huiꝰ ſacra-
menti homo fiat fortis: tñ accedit tanꝙ̄ debilis et
hec tentio illud deſignat. ¶ Sed dubitaṫ: ſi mulier
pōt tenere cōfirmādū. Reſpōdeo ꝙ mulier pōt te- B
nere cōfirmādū dū tñ ſit cōfirmata. Et ſi diceretur
ꝙ ſicut nō cōfirmatꝰ nō debet tenere in ſignū infir
mitatis ꝛ īpotentie: a ſimili videṫ ꝙ mulier cū ſit cō
ditionis infirme: in ſignū ſue infirmitatis ꝛ debilita
tis nō debet aliquē tenere. Ad hoc reſpōdeo ꝙ du
plex ē infirmitas. ſ. corporalis alia ſpiritualis. In
firmitas aūt ſpiritualis ſiue puſſilanimitas: tolliṫ
per grām cōfirmationis q̄ cū ſublata fuerit mulier
efficitur digna ad miſteriū tenendi. Ideo illa abla-
ta efficiūtur mulieres quaſi viri: ſicut patuit de il-
la muliere q̄ hortabaṫ filios ſuos ad moriēdū: ꝛ d̄
alijs cōſtātibꝰ mulieribus vt dixi ſupra: quare cō
cludiṫ ꝙ mulier cōfirmata pōt tenere cōfirmandū
qꝛ debilitas corporalis non repugnat fortitudini
ſpirituali. ¶ Dubitatur ſi mulier pōt tenere virū.
Reſpōdeo ꝙ ſic ꝛ vir mulierē. vñ prima q̄ſtiōe pri
ma capitulo. ſi aliquis. vbi dicit ſi aliquis filiaſtrū
vel filiaſtrā ſuā añ epm̄ tenuerit ad cōfirmationem
ſeparetur ab vxore ſua: ꝛ aliā nūꝙ̄ accipiat. ſimili
ter ꝛ d̄ muliere ſi tenuerit filiū viri ſui ſimiliter ſepa
retur a viro ſuo. Hic textus duo declarat. primo ꝙ
ſiue vir ſiue mulier poſſūt tenere ī confirmatiōe. Se
cūdo declarat ꝙ vir ſiue mulier q̄ tenēt filiaſtrū vl'
filiaſtrā debēt ſeparari a thoro ſed nō a ſacramēto
ꝛ hoc intelligo ſi ꝓcederet ex cōſenſu amborū. Si
aūt nō ꝓcederet de cōſenſu mulieris ꝛ vir teneret fi
liaſtrū nō poterit ſepari nec a thoro nec a ſacramē
to qm̄ corpꝰ viri ē ī poteſtate mulieris: iō vir debet
eſſe redditor ſꝫ nō petitor ꝛ cū hoc debet agere ꝑpe
tuā penitētiā. ꝛ eodē mō itelligiṫ de muliere. hẽtur
enī ex hoc textu ꝙ tā vir ꝙ̄ mulier poſſūt tenere cō
firmandū ī cōfirmatiōe ꝛ femina virū ꝛ vir feminā
cū dicit textꝰ filiaſtrū vl' filiaſtrā. ¶ Sꝫ dubitaṫ ſi C
religioſus pōt tenere ī cōfirmatiōe. Dico ꝙ nō: niſi
haberet ſpāle priuilegiū. vñ de cōſec. di. 4. capitu.
nō licet. dꝛ: nō licet abbati vel monacho vt mona-
chus de baptiſmo ſuſcipere filios: nec hēre cōma
trē. Sꝫ dubitaṫ vtrū debeat cōfirmādus teneri vel
a duobꝰ ſicut ī baptiſmo. Dico ꝙ inſtitutio eccl'ie
eſt ꝙ ī cōfirmatiōe nō debet teneri niſi ab vno eo ꝙ
cognatiōes ſpirituales matrimoniū īpediūt: tñ vbi
eſt cōſuetudo ꝙ plures teneāt nō ē ꝓhibēdū: quia
hoc pōt cooperari ad amicitie nutrimētū. Sꝫ nihil
dictū vir pōt teneri a muliere: ꝛ ecōtrario ꝙ̄uis virū
a viro magis ē terminatū. Etiā in caſu neceſſitatis
pōt teneri ab eo q̄ eū tenuit ī baptiſmo: vñ de cōſe.
di. 4. in cathecīſmo ꝛ ī baptiſmo ꝛ ī cōfirmatione
pōt fieri vnꝰ pr̄ ſi neceſſitas cogit: nō tñ ē ꝯſuetudo
romana ſed ſinguli ſunt in ſingulis ſacramentis:
vt cum pluribus amicitia contrahatur. ¶ Sed du
bitatur vtrū chriſtus fuerit confirmatus. Dico ꝙ D
non quia confirmatio dat ſpiritumſanctum ad ro
bur: ſed chriſtus in inſtanti ſue conceptionis ha-
buit plenitudinem gratie ſpirituſſancti que maior
non poteſt creari: ideo non indiguit confirmatione
nec aliquo ſacramento quia nihil plus gratie re-
cipere poterat: ideo chriſtus nihil recepit a ſacra-
mentis. Et ſi diceretur. quod debuit confirmari

quia confirmatio maiorem gratiam confert ꝙ baptiſmus. Sed chriſtus baptiſari voluit vt tactu mundiſſime ſue carnis efficatiam baptiſmo prebe-ret: ergo debuit ſimiliter confirmationem accipe-re. Ad iſtud reſpondeo ꝙ xp̄s voluit baptiſari ad demonſtrandum ꝙ ſacramentum baptiſmi eſt ne-ceſſitatis: ad quem omnes de neceſſitate ſalutis te-nentur venire. Et ipſe obediens fuit Johanni ad recipiendum baptiſmum Johis: cuius nullum ſa-cramentum recipit: ſed ad demonſtrandū ꝙ ſi do-minus fuit obediens ſeruo: quātomagis ſerui debēt obedire domino recipiendo baptiſmum domini: ſacramentum aūt confirmationis eſt vtilitatis nō neceſſitatis: ⁊ quia xp̄s nullam vtilitatem poterat recipere cum ab initio habuerit omnem gratiam: ideo non fuit conueniens ꝙ reciperet ſacramentū confirmationis: nec recepit aliquod ſacramentum: quia in ſe erat omnis poteſtas ſacramentorum.

¶ Sexta queſtio.

Poſtꝙ tractum eſt de ſacramento cō-firmationis: nunc pertractandum eſt de ſacramento eucharistie: pro quo declarando ponitur talis concluſio. Utrum eucharistia ſit ſacramentum noue legis. Pro cuius declaratione eſt ſciendum ꝙ primo ponenda eſt quedā ratio nominis eucha-riſtie: ⁊ ſupponēda eſt vſu loquentium. Scđo inq-rendum ſi illi rationi ſubſit aliquod reale. Tertio ſi illud ꝙ ſubeſt ſit ſacramentum noue legis ꝙ prin-cipaliter queritur. Ratio nominis eucharistie ſm communiter vtentes vel loquentes de eucharistia

A poteſt eſſe talis. ¶ Eucharistia eſt ſacramentum corporis xp̄i ⁊ ſanguinis veraciter cōtenti ſub acciden-tibus panis ⁊ vini poſt conſecrationē factam a ſa-cerdote ſub verbis certis cum debita intentione prolatis ex inſtitutione diuina veraciter ſignificās corpus xp̄i ⁊ ſanguinem ſuper eis realiter cōtineri: Uel eucharistia eſt ſignum ſenſibile ex inſtitutione diuina poſt conſecrationem materie debite rite fa-ctam corporis xp̄i ⁊ ſanguinis veraciter continen-tem. De ſcđo dico ꝙ iſta ratio non eſt in ſe falſa: quia nulla pars repugnat alteri: poſſibile enim eſt ſine contradictione corpus xp̄i contineri ſub ſpe-ciebus ſiue accidentibus panis: ⁊ ſanguinē ſub ſpe-ciebus vini que ſupponuntur corpori ⁊ ſanguini xp̄i: ⁊ poſſibile eſt iſta ſigna inſtituta eſſe a deo ad ſignificandum veraciter iſta ſignata ſub eis conti-neri: ergo iſti ratiōi ſubeſt aliquod ens: hoc eſt cui non repugnat eſſe: ⁊ dico ꝙ ſimul ſubeſt aliquod ens in effectu. Qđ factū probari poteſt per aucto-ritatem: per congruentiā ⁊ rōnem. Auctoritas eſt

Mathe. Mathei. 26. Poſt cenā iſtud ſcm̄ inſtituit: ⁊ ſub illis ſpeciebus verū corpus eius: ⁊ verus ſanguis veraciter ꝯtinetur: ⁊ nō tm̄ tūc qn̄ ipſemet ꝯſecrat: ſed qn̄ poſtea ſcm̄ hoc vt ꝯficerēt ſacerdotes in eccle-ſia dedit poteſtatē ⁊ auctoritatē ꝯficiēdi dicēdo eis hoc quotieſcūqꝫ feceritis in mei memoriā facietis: dicēdo hoc facite in meā cōmemorationē. Idē ha-betur Luce. 22. ⁊ prima ad Corin. 11. Ubi aplš determinat diffuſe de modo perceptiōis ⁊ ꝯſecra-tionis huiꝰ ſacramēti. panis quē frāgimꝰ nos ſacerdotes nōne participatio vel cōicatio corpis

dn̄i eſt: ⁊ ꝙ iſtud ſacrm̄ ſit ꝑpetuꝰ in eccl'ia ait ibi quotieſcūqꝫ comeditis hunc panē ⁊ calicē bibetis mortē ānūciabitis donec veniat: ſupple ad iudiciū vnde vſqꝫ tūc durabit eccl'ia militās: ⁊ eucharistia in ea ſicut tenēt oēs ſcti. Quod aūt hoc ſit ꝯgruū

B ꝓbatur: qꝛ ꝯgruū eſt xp̄m eſſe nobiſcū in tali ſigno ſenſibili. vt magis excitet quilibet ad reuerentiā et deuotionē ad xp̄m. Et ſic patet defacto: qꝛ q̄ſi oīs deuotio in eccl'ia eſt in ordine ad iſtō ſacrm̄. ꝓpter hoc enī clerici cū maiori diligētia ꝓcolūt diuinum officiū in ordine ad miſſam: ꝓpter hoc etiā populꝰ deuotius audit miſſaꝫ ꝙ qđcūqꝫ aliud diuinū offi-ciū eccl'iaſticū. ꝓpter hoc etiā ſinguli cū maiori dili-gentia ꝯfitent: qn̄ intendūt ſm ordinationē eccl'ie ter: vel ſaltē ſemel in anno cōicare ⁊ recipere corpꝰ xp̄i. Congruū etiā fuit nobis poſt regenerationē. ſ. poſt baptiſmū in quo renati ſumꝰ conferri nobis nutrimentū ſpūale. ſ. panis vite eterne hoc eſt cor-pus xp̄i: ⁊ illud nobis magis dat ſpūs intelligen-tie: nutrimenti corporalis. Nutrimentū aūt corpo-rale precipuū ⁊ principale eſt panis ⁊ vinū. Con-gruum eſt etiā ꝙ ſit ſignū ſenſibile ſub quo voluit ſe deus nobis dare: haberet ordinē ad verba aliq ab aliquo miniſtro ꝓferenda: aliter neſciremꝰ mō qn̄ xp̄s eſſet in tali ſigno ⁊ qn̄ non: ⁊ ſic periret de-bita reuerentia ⁊ deuotio: ſed vba cōſecratoria dāt nobis cognoſcere ꝙ hic eſt corpꝰ xp̄i: ideo cōgruū fuit ꝙ in prolatione verborū illoruꝫ miniſter excel-lens eſſet in eccl'ia. ſ. ſacerdos ꝑ cuiꝰ actū miniſteria-lem xp̄s incipiat eē realiter nobiſcū. De tertio di-co ꝙ in iſta rōne nois ſiue deſcriptōe ꝑius poſita in-cludit ſacrm̄: qꝛ ſignū veraciter repn̄tans ex inſti-tutiōe diuina: ⁊ lꝫ nō grām accidētalē: tn̄ effectū ali-quē gratuitū dei. ſ. ſubſtātiā corpis xp̄i in tali ſpē eſſe: grā aūt in diffinitione ſacramēti nō accipit tm̄ ꝓ grā accidētali. ſ. gratū faciēte. ſ. ꝓ effectu dei gra-tuito: vnde ſcm̄ inuiſibilis grē viſibilis forma: grā in hac diffinitiōe nō tm̄ accipit ꝓ gratia accidēta-li ſiue gratūfacientē: ſꝫ etiā ꝓ effectu dei gratuito: qꝛ panis efficit corpus xp̄i. Unn̄ quadruplex eſt dif-ferentia iſtius ſacramēti ab alijs in excellentia. Pri-mo in ſignificādo. Alia enī ſacramēta vera ſunt ꝙ-tum eſt ex ſe: tn̄ aliqn̄ nō habēt effectū in ſuū ſigna-tum ꝓpter indiſpoſitionē ſuſcipientis: vt de ficto baptiſato cui non datur gratia que eſt res ſignata per baptiſmū. Iſtud autē ſacramentum nunꝙ ca-ret ſuo ſignato: quia in hoſtia conſecrata eſt ſemꝑ corpus xp̄i ſignatum per ſpecies ꝙdiu ille ſpecies remanent. Scđo differt in excellentia: quia ꝙ ſigna-uit iſtud ſacramentū hec realiter continet ſine exce-ptione: ⁊ variabilitate ſuum ſignatum. Tertia excel-lentia eſt ſigna per iſtud ſacramentum: alia enī ſa-cramenta ſignant gratiam accidentalem inheren-tem ſuſcipienti. Iſtud autem ſignat gratiam ſubſi-ſtentem: ſcilicet corpus xp̄i ibi exiſtens. Quarta dif-ferentia eſt in modo eſſendi iſtius ſacramenti: quia omnia alia ſacramenta conſiſtunt in vſu ⁊ in fieri: ita ꝙ idem eſt ſacramētum ⁊ perceptio: ſicut bapti-ſmus ⁊ perceptio eius nec permanet aliquid quod ſit ſacramentum: ceſſante vſu tali ſeu perceptione: ſed hoc ſacramentum eſt quoddam permanens: et ante vſum ⁊ hoc congruum eſt: quia chriſtus per-manenter voluit permanere nobiſcum: ergo in ali-

Sexta queſtio.

quo ſigno permanēte cuius ſignum eſt ſacramentū iſtud. Uſus eñ verborum ſacramentalium eſt quedam via ad ſacramentum: q2 initio prolatiōis verborum incipit eſſe ſacramentum iſtud. Sed vſus ꝑceptionis huius ſacramenti: eſt quedam defīnitio ſiue refectio ſacramētalis ſeu via qua hoc ſacramētum applicet membro eccleſie: et bene poſſibile eſt in vtroq3 vſu ſi digne fiat gratiam conferri: venienti hoc ſacramento: ſed hoc non eſt formale ſignatum euchariſtie: ſed quidam actus ſacramentalis in quibus gratia poteſt recipi ſi digne fiant: magis tamē in perceptione ꝙ in conſecratione: quia actus perceptionis ſignat nutritionem ſpiritualem: que eſt per gratie collationem. Et ſi diceretur ꝙ ſacramentum noue legis eſt ſignum gratie collate in eo: ſed euchariſtia non eſt huiuſmodi: quia manet in altari poſt conſecrationem: et nulli per ipſam gratia datur. Item ſacramenta noue legis efficiunt quod figurant non ſic euchariſtia: quia figurat vel ſignat verum corpus chriſti et ſanguinem contineri ſub illis ſpeciebus: ſed ille ſpecies non efficiunt corpus chriſti: nam reſpectu eius non poteſt aliqua virtus finita habere cauſalitatem. Item ſacramenta noue legis habent aliqua verba pro forma: non ſic euchariſtia: quia verba que ſunt forma ſacramenti: oportet eſſe ſimul cum ſacramento: verba autem euchariſtie non ſunt ſimul: tum quia euchariſtia manet verbis non manentibus: tum quia verba ſunt in prolatione non autem euchariſtia: ſed in ultime prolationis. ¶ Ad iſta per ordinē reſpondeo ad primum ꝙ euchariſtia non eſt ſignum gratie accidentalis: ſed gratie conſtantis id eſt permanentis et ſubſtantialis chriſti vt declaratum eſt in hac

D queſtione. Ad ſecundum videtur eſſe bona difficultas contra ſanctum Thomam: qui ponit habere actionem ſacramenti reſpectu ſignati: ſed contra me non concludit: dico enim ꝙ hoc modo iſta propoſitio intelligitur ꝙ hoc ſacramentū efficit quod figurat id eſt ſi ſignat aliquid fieri illud per ſacramentum tanq̄ per ſignum efficax: ſic ſi aſſignat aliquid eſſe illud per ſacramentum tanq̄ per ſignum verax eſt: et qualiter autem accipiatur ly per: dictum eſt in prima differentia. Et quando dicit ꝙ nulla virtus finita poteſt agere ad corpus chriſti in eſſe ibi concedo proprie loquendo de actione. Poteſt tamen aliqua virtus finita vel aliquid virtutis finite eſſe diſpoſitio immediata ad eſſe corporis chriſti non a ſe: ſed a deo coexiſtente ibi. Et hoc modo in-

E ſtituit iſtas ſpecies vt poſt conſecrationē aſſiſtat eis ad hanc preſentiam corporis chriſti. Ad tertiū patet quare ſacramentum non habet aliqua verba pro forma: quia tunc non eſſet ſacramētum permanens cum verba nō poſſunt eſſe niſi in ſucceſſione: tamen ipſa conſecratio ſacramenti conſiſtit in fieri: et illa requirit aliquam formam verborum: ſ3 illa non eſt forma ſacramenti et pro tanto illa poſſunt dici verba ſacramentalia: quia ad ſacramentū ſunt pertinentia tanq̄ forma conſecrationis eius que conſecratio eſt inceptio ſacramentalis: ſed non dicuntur ſic ſacramentalia: ſicut verba baptiſmi: illa enim ſunt ſacramentalia: quia forma ſacramēti. Et ſi omnino queras que eſt forma ſacramenti:

dico ꝙ ipſe ſpecies viſibiles ſunt materia: id eſt proximum fundamentum relationis: ſignificationis: et ipſa ſignificatio eſt ibi formale: ſicut in alijs ſacramentis. Et ſi queras q̄d eſt in hoc fundamēto tanq̄ materia: et quid tanq̄ forma. Reſpondeo ꝙ non hic eſt aliquid tanq̄ materia: aliud tanq̄ forma ſicut eſt in alijs: et ratio eſt: quia illud eſt permanens: et ideo non poſſunt aliqua verba ad eius eſſentiam pertinere: cuiuſcunq3 autem ſacramenti diſtinguitur materia et forma: ſignum viſibile eſt materia: v̄ba vero forma. ¶ Sed queritur: vtrum ſacramentu3 corporis et ſanguinis chriſti ſint vnū ſacramentu3. Dicitur ꝙ ille ſpecies ſunt vnum ſacramentum vnitate integritatis ex pluribus relatis ad aliquid vnum: referuntur ad vnam rem ſignificatam in eis realiter contentam: ſcilicet ad ipſum chriſtum: quia q̄uis ſpecies panis primo repreſentet corpus chriſti: et ſpecies vini ſanguinem: tamen quia corpus et ſanguis chriſti ſeparata non ſunt inter ſe: nec a chriſto: ideo ex conſequenti queslibet dictarum ſpecierum repreſentat et continet totum xp̄m. Referuntur etia3 tanq̄ ſignum et cauſa ad vnam ſpiritualem refectionem integram quo ad ſimilitudinem integre refectionis corporalis q̄ comprehendit cibum et potum: conſiſtit in potatione et in cibatione affectus per caritatem ad cuius refectionis integritatem ſignificandam voluit chriſtus in hoc ſacramento ſignificare integram ſanctificationē quā in ſuſcipiente efficit ex duplici ſigno: ex duabus ergo ſpeciebus conſtituitur vnum integrum ſignum: hec eſt opinio Richardi de media villa. diſtin. 8. articulo primo. queſtione prima. Nota.

Sed dominus petrus aureoli reprobat hanc opinionem et ponit tres propoſitiones: duas negatiuas et vnam affirmatiuam. Prima negatiua eſt ꝙ ſacramentum euchariſtie non poteſt eſſe vnum vnitate integritatis duorum ſacramentorum partialium: vt dicit predicta opinio cuius motiuum eſt: B

quoniam ſicut ſe habent ſignata adinuicem: ſic ſe habent ſigna: ſed caro et ſanguis que ſunt ſignata ſpecierum panis et vini ſunt vnum vnitate integritatis: nam ex carne et ſanguine reſultat integrum vnum corpus chriſti: ſicut et cuiuſlibet alterius hominis. Sed vt inquit dominus petrus hic modus dicendi non poteſt ſtare: nam deficit in primo motiuo: nam vnitas ſignatorum non arguit vnitatem ſignorum eiuſdem rationis: caput enim et pedes et manus ſunt hoc modo vnum integritate: non tamen nomina iſta vt ſunt ſigna ſubſtantie manus pedis et capitis ſunt vnum integritate. Secundo deficit in cōcluſiōe: nō eñ puto ꝙ vnitas illa poſſet eſſe vnitas integritatis: qd ſic ꝓbat: vbi ē ſola vnitas integralis: nō ē verū dicere ꝙ accipiēs vnā ptē accipiat totū: ſicut nō pōt dici ꝙ habēs manū habeat totū corp9: ſed accipiēs corp9 dñi accipit totum ſacramentum: ſimiliter et qui recipit ſanguinē recipit vere totum ſacramentum. Unde recipiens baptiſmum confirmationem: et corpus domini ſolum cum alijs ſacramentis vere dicitur ꝙ recipit omnia ſacramenta. Secunda propoſitio eſt ꝙ ſpecies panis et vini non ſunt vnum vnitate refectiōis q2 integrāt vnam totalem refectionē ſicut dicit ſan

ct⁹ thomas. Ait em̄ ꝙ triplex eſt vnitas.ſ. indiuiſibilitatis ſicut vnitas puncti. Alia eſt vnitas continuitatis ſicut vnitas linee. Alia eſt vnitas perfectionis ſicut vnitas domus: ex pariete tecto ⁊ fundamento. Nūc q: vnitas perfectionis ſiue refectionis cōſiſtit in cibo ⁊ potu: ſic eſt ſicut de refectione corporali ſic eſt de ſpirituali que eſt per eucharistiā. Ideo vnitas eucharistie inꝗ̄tum eſt refectio quedam cōſiſtit in ſpeciebus panis ⁊ vini ſicut in integritate refectionis vni⁹. Iſte aūt modus nō ſufficit ſicut nec primus. Ideo pono oppoſitā concluſionē: ad quā probandam ſufficit ſecunda ratio que adducta eſt contra precedentem opinionē: q: nō ſaluat ꝙ accipiens totum corpus accipiat veraciter totum ſacramentum. Ideo ponit tertiam concluſionem ꝙ eucharistia eſt vnum ſacramentum vnitate homogeneytatis: ſic ꝙ eucharistia eſt tale ſacramentum ꝙ licꝫ conſtituatur ex duobus.ſ. ex ſpeciebus panis ⁊ vini: tamen in quolibet eſt tota ratio ſacramēti licet materialiter diſtinguantur: ⁊ per conſequēs qui accipit vnum licet materialiter non accipiat totum: formaliter tamen totum capit. Ad hoc poteſt eſſe exemplum q: habens albedinem. ⁊ ſi non habet omnem albedinem materialiter: habet tamen rationem albedinis totam formaliter: ⁊ ratio eſt iſta quoniam natura homogeneytatis eſt ꝙ licet habeat plures partes integrātes tamen ratio communis forme ineſt cuilibet: ratione cuius totaliter eſt in quolibet. Nūc ad propoſitum formalis ratio ſacramenti conſiſtit in relatione ſigni ⁊ cauſe: ⁊ ſic ſpecies panis ſunt totale ſacramentum quo ad formale: q: ſub ſpeciebus panis continetur corp⁹ ⁊ ſanguis xp̄i: licet corpus ⁊ omnia ſolida: ibi directe. liquida vero ex conſequenti. ⁊ per conſequens ſpecies panis ſignant ⁊ cauſa exiſtunt nō ſolū corpus xp̄i: ſed ſanguinis: ⁊ ſimiliter dico de ſpecieb⁹ vini. Ideo talis ratio ſigni ⁊ cauſalitatis exiſtit in vtroqꝫ.ſ. tam in ſpeciebus panis ꝙ̄ vini: licet materialiter ipſe ſpecies panis ⁊ vini vt ſunt fundamenta relationis ſigni ⁊ cauſalitatis non ſint idem. Ex hoc apparet quomodo totuꝫ ſacramentum eucharistie eſt totum ſub ſpecie panis ⁊ totum ſub ſpecie vini: ⁊ per conſequens qui recipit vnuꝫ recipit ⁊ reliquum. ⁊ licet non ꝙ̄tum ad materiale tamē bene ꝙ̄tum ad formale: q: quodlibet totum ſignat ac totius cauſa exiſtit licet nō ex equo: relatio aūt ſigni ⁊ cauſe ſunt formalia in quolibet ſacramento: ⁊ iō in quolibet eſt totalis ratio ſigni ⁊ cauſe: ⁊ per conſequens totalis ratio ſacramenti: totalitas autem iſta eſt totalis homogeneytatis. Et ꝗras relatio ſigni ⁊ cauſe pro vt fundātur in ſpeciebus panis et vini vnde habent ꝙ ſint homogenea. Reſpōdet ex eo q: ſunt ſigna eiuſdem ſignati non enim poſſunt eſſe magis homogenea ꝙ̄ idē ſignificando: nunc autēꝫ relatio ſigni in ſpeciebus panis ⁊ vini habent idem ſignificatuꝫ: q: vtrobiqꝫ ſignificantur corpus ⁊ ſanguis: ⁊ ideo ſunt ideꝫ ſignum: non quidam numero ſed ſpecie: ⁊ in hoc ſunt euiſdē rationis. Que em̄ materialiter ſoluꝫ differunt ſunt eiuſdē rationis ac per conſequens ſunt homogenea. ⁊ in talib⁹ verū eſt dicere ꝙ quodlibet dicit totuꝫ quo ad formale ⁊ ſic eſt in propoſito: q: tam ſpeciebus panis ꝙ̄ ſpeciebus vini ſit tota ratio ſigni ⁊ cauſe in ordine ad totalē rem ſignatam vt dictuꝫ eſt. Et ſi forte dicas ꝙ licet tam ſpeciebus panis ꝙ̄ ſpeciebus vini correſpondeat tota ratio relationis cauſe ⁊ ſigni non tamen totaliter. Reſpōdet ratio homogenei ē ꝙ habens partē habet totuꝫ ⁊ totale quo ad formale licet non quo ad materiale: ⁊ ſic eſt in propoſito. q: ſpecies panis ⁊ vini accipiendo ea ſm rationeꝫ ſꝫ quaꝫ ſunt fundamentū licet differant ⁊ ſint plura: quedaꝫ tamen in relatione ſigni ⁊ cauſe ſunt ideꝫ ⁊ per conſequens in nomine eucharistie quod eſt nomen impoſituꝫ talibus fundamentis ratione ſigni ſenſibilis ſignantis: ⁊ cauſantis veram preſentiam corporis xp̄i quo ad ſolida ⁊ quo ad liquida: totaleqꝫ ſignuꝫ tum reſpectu corporis tū reſpectu ſanguinis ⁊ aliorū liquidorum conuenit tam ſpeciebus panis ꝙ̄ vini: ⁊ cuilibet ſigillati: ac per conſequens tota ratio nominis eucharistie. Sꝫ in veritate predicta opinio non poteſt ſtare in veritate: imo opiniones quas ipſe reprobat magis appropinquant ad veritateꝫ: naꝫ vnitas ſacramēti eucharistie non poteſt eſſe vnuꝫ vnitate homogeneytatis immo ſi vellet recipere vnitatem ſacramenti ex vnitate homogeneytatis: eſſet per oppoſitum ꝙ ſacramentum eucharistie eſſet plura ſacramenta. Probatur certū eſt ꝙ in ſacramento eucharistie conſecraꝫ ⁊ immolatur Ieſus chriſtus: qui eſt vnum ſuppoſitum humanum. ſed conſtat ꝙ corpus chriſti eſt etherogeneum. Nam homogeneum dicitur quando quelibet pars alicuius totius retinet nomen totius: vt q̄libet pars aque eſt aqua: q̄libet pars ſanguinis eſt ſanguis. q̄libet pars carnis eſt caro: ſed ſuppoſitum qđ eſt xp̄s ieſus conſecratur: ſed quelibet pars ſuppoſiti non eſt ſuppoſitum: vt ſanguis non eſt ſuppoſituꝫ ſed pars ſuppoſiti ⁊ ſic de alijs partibus ſuppoſiti: igitur ſuppoſitum xp̄i eſt etherogeneum ⁊ non homogeneum. Ideo impoſſibile eſt ꝙ partes ſuppoſiti habeāt vnitatē homogeneytatis cū ſuo toto. Nec exempla q̄ adducit probāt veritatem. Cū autem dicit ꝙ habens albedinem ꝗuis nō habeat albedines particulares: habet tamen rationem formalem albedinis ſiue naturam communem: in qua omnes albedines ſunt vnum. Iſtud exempluꝫ non valet: tum quia iſta vnitas quam adducit eſt vnitas ſpecifica. que vnitas illa non poteſt eſſe in eucharistia: quia tūc quilibet homo conſecraretur in eucharistia quod eſt falſuꝫ: tū q: cum vnitate ſpecifica ſtat diſtinctio ſuppoſitorū ⁊ pluríficaꝫ ratio communis q: plures homines ſunt ſub vnitate hominis in cōmuni: ſed pluralitas partium in corpore chriſti ſiue in ſuppoſiti natura ex hoc ſunt plura ſuppoſita quia omnes partes faciunt vnum. tum quia omnia indiuidua ſub natura communi retinet nomen totius quia quilibet homo eſt homo: ideo omnes homines particulares ſunt homogenei: quia quelibet pars ſiue quilibet homo vocatur homo: non ſic eſt hic quia quilibet pars ſuppoſiti non eſt ſuppoſitum: ideo quia non retinent nomen totius non ſunt partes homogenee ſed etherogenee reſpectu ſuppoſiti. Ideo impoſſibile eſt ꝙ habeāt vnitatē homogeneā. ⁊ ꝗuis formalis rō ſacramēti cōſtet ī relatiōe ſigni ⁊ cauſe ⁊ ſpecies vini ⁊ panis ſint totale ſacramētū quo ad formale q: ſub ſpeciebus panis cōtinetur corpus

d de ſacramento

xpi: ꝛ ſanguis ſub ſpeciebus vini ꝛc. Pono ꝙ iſta omnia concederent: tamen nihil ad me. quia querimus quare ſunt vnum ſacramentum ꝛ probatum ꝙ non ſub vnitate homogeneytatis. Et cum dicit ꝙ homogeneytas procedit ex hoc ꝙ ſunt ſigna eiuſdem
L ſignatū hoc non eſt verum: quia ſignatum eſt etherogeneum: quia ex partibus etherogeneis que non poſſunt habere talem vnitatem cum non retineant nomen totius: quia nulla pars chriſti eſt chriſtus: ſed totum ſuppoſitū eſt chriſtus quare iſta opinio non valet: nec partes ſignificant totaliter ratione homogeneytatis vt ſatis probatū eſt. Nunc autem reſtat quid dicendum ſit ſcd̃m rei veritatem vbi dico ꝙ vnitas ſacramenti huius in ratione ſigni ad ſignatū quod eſt formale iſtius ſacramenti per modum concomitantie in vnitate ſuppoſiti: ymaginatio mea eſt iſta ꝙ ſpecies panis ſunt fundamentum relationis ſigni ad ſignatum corpus chriſti ex inſtitutione diuina: ꝛ ſpecies vini ſunt fundamentum relationis ſigni ad ſignatum. ſ. ſanguinē chriſti ex eadem inſtitutione: ſed quia corpus cū partibus tanꝙ materia: ꝛ aīa tanꝙ forma conſtituunt vnū ſuppoſitum perfectum ꝛ corpus ex partibus etherogeneis cōſtituitur corpus ꝛ oia regulãt vna realitate ſuppoſiti: ꝛ faciunt vnam rem ſuppoſitalē ꝛ poſtꝙ xp̄s reſurrexit oia iſta ſimul ſunt conſtituendo vnū ſuppoſitum: nec vnꝙ̄ poſſunt ſeparari ꝛ ſunt vna res ſuppoſitalis: ꝛ cum ſpecies panis fundent relationem ſigni ad corpus ſignatum: ꝛ ſpecies vini fundent relationem ſigni ad ſanguinem ſignatum: iſta ſignificatio vtriuſꝙ per modū cōcomitantie ſignat totum ſuppoſitū chriſti in quo ſunt vna res ſuppoſitalis: ꝛ ꝗuis illud ſignum ſignificet in ſpeciebus panis directe corpus: ꝛ ſignum in ſpeciebus vini directe ſanguinē: ſed intellectus intelligit ꝙ corpus nec ſanguis poſſunt eſſe ſeparata a ſuppoſito chriſti poſt reſurrectionem: ideo ſignum in qualibet ſpecie facit venire in cognitionem totius ſuppoſiti chriſti: ꝛ ꝗuis directe non ſignificent idem: tamen concomitãter ſignificant idem ꝛ ex conſequenti: quia oia concomitantur in eodem ſuppoſito in quo ſunt vna res ſuppoſitalis ꝛ ab illa vnitate concomitantie ſignificata in vtraꝙ ſpecie ſacramentum eucharistie habet vnitatem: ꝛ ſic non niſi vnum ſacramentum efficitur ꝗuis ſint plura ſigna ꝛ ſignata particulariter: ſed non ſuppoſitaliter: quia oia illa nō faciunt niſi vnā rem ſuppoſitalē in qua oia ſunt vnū vnitate ſuppoſiti: ꝛ ſacramentū eucharistie eſt vnum quia non intendit conſecrare niſi vnum ſuppoſitum in quo oia efficiūtur vna res: ſicut dicim⁹ qñ plura noia nō hñt niſi vnū ſignificatū ꝙ ſunt ſinomina. ſ. diuerſa in voce ꝛ vnū in ſignificato. ex quo ſequitur ꝙ opinio dicēs ꝙ vnitas ſignificati nō arguit vnitatem ſignoꝝ iſta eſt falſa: qꝛ ꝗuis ſint plura ſigna in voce tñ ſunt vnū ſignū in repreſentando vel directe vel concomitanter. Ideo ſcd̃m meā opinionem
Scotus. opinio doctoris ſubtilis ꝛ richardi habent aliquid veritatis qñ dicunt ꝙ iſtud ſacramentū habet vnitatem integritatis ex hoc: qꝛ partes integrant vnius ſuppoſitū: ſed deficit in hoc: qꝛ ille partes poſſent eſſe extra ſuppoſitū ꝛ non haberent vnitatem cum ſuppoſito: nec integrarent cōpoſitum: ideo oportet addere per viam concomitantie ꝛ ſimultatis. Etiã opinio ſcī thome hꝫ aliqd̃ v̾itatis qñ dicit ꝙ vnitas M
pfectōis eſt cā vnitatis ſacri eucharistie: ꝗuis hoc ſit verū ꝙ vnitas ſuppoſiti ſit vnitas pfecta: qꝛ hꝫ oēs partes que requiruntur ad perfectionē rei integre ꝛ cōplete: ꝛ ꝗuis ſuppoſitū includat ꝛ requirat oia illa: nō tñ demōſtrat quō pars ſignificat illud totum cū illa pars poſſet eſſe ſeparata a toto: ideo oportet ꝙ illud perfectū eſt inſeparabile ab oībus partibus: ꝛ qꝛ eſt inſeparabile ab oībus partibus quelibet pars facit venire in cognitione totius perfecti ꝛ ſi ſic intellexit verum dicit. Cum aũt dicit ꝙ vna refectio includit cibū ꝛ potum ꝛ cōſtituunt vnā refectionē ſic ſpūaliter ꝛc. hoc nō eſt bene adductū ſalua ſua ſcītate. qꝛ refectio cibi corporalis ſumitr ad partem ſine potu: ꝛ potus ſine cibo. Sed ibi in hoc ſacramento non eſt ſic: quia tam recipiendo corpus xp̄i ſub ſpeciebus panis accipit tam corpus ꝙ ſanguinem: ꝛ ſub ſpecie vini. Etiam ideo comparatio non valet immo facit venire in errorem: quia crederet aliquis ꝙ acciperemus ſolum ſanguinem ſub N
ſpecie vini: ſicut accipimus vinum ſolum per ſe ꝛc. Poteſt videre ergo in mea opinione: vnde eſt ꝙ eucharistia ſit vnum ſacramentum. Sed reſtant difficultates: quia in ſacramento eucharistie ſunt duo ſigna ꝛ due forme ſignificantes res ſacras. ſcꝫ carnem ꝛ ſanguinem. Dico ꝙ duo ſigna ꝛ due forme partiales ſunt: ſed non eſt niſi vnum ſignificatum et vnum ſignum ſuppoſitale ſignificans per modum cōcomitantie. et ꝗuis ſint plura ſignata partialia omnia reducuntur ad vnum ſignatum ſuppoſitale perfectum. Item cantat eccleſia. Purificēt nos ſacramenta que ſumpſimus: accipit ibi ſacramenta pro diuerſa communicatione in pluribus membris eccleſie: quia ſacra communio datur pluribus: ideo dicuntur plura ſacramenta: vel dicuntur plura ſacramenta partialiter: ſed dicitur vnum ſacramentum ab vnitate ſuppoſitali et non partiali. Sed quare iſtud ſacramentum cum intendatur ꝙ totum ſuppoſitum chriſti conſecretur quomodo conſecratur ſanguis ꝛ caro: quia ab eſſe rei eſt vnitas rei: cum ergo aliud eſſe: eſt eſſe carnis et aliud ſanguinis: ergo ſacramentum non eſt vnum cum habeat plura eſſe. Dico ꝙ ibi eſſe principale eſt eſſe ſuppoſiti: a quo ſacramentum habet vnitatem: et eſt eſſe partium que recipiunt eſſe vnius rei ſuppoſitalis ꝗuis ſint plura eſſe partialia. Sed quare fit in duplici ſpecie cum totum ſuppoſitum contineatur in quolibet ſaltem concomitanter. Dico ꝙ ad ſignificandum dupliciter conſecratur caro O.
ad recordandum de beneficio incarnationis in qua facta eſt vnio diuinitatis que ſignificatur in ſacramento eucharistie ſub ſpecie panis qui tranſſubſtantiatur in carnem chriſti. Secundo ad ſignificandum et commemorandum paſſionem chriſti qui nos redemit in ſanguine ſuo: qδ ſignificatur ſub ſpecie vini qui tranſuſtantiatur in ſanguinem chriſti: vel ſeparatim conſecratur caro ſub ſpecie panis ꝛ ſanguis ſub ſpecie vini: ad denotandū ꝙ totus ſanguis xp̄i fuit ſeparat⁹ a carne i ſua bñdicta paſſione: ꝗuis in vtraꝙ conſecratione ſignificet ex inſtitutiōe tot⁹ xp̄s rōne ꝯcomitãtie partiū cū toto

¶ Prima concluſio.

Ecuit iſtud ſacramentum prefigu/
rari vt eius dignitas valeat demō/
A ſtrari: iſta concluſio patet: nam de/
cens erat: vt iſtud ſacramentū eſſet
prefiguratū: tum rōne dignitatis:
tum ratione difficultatis ad credē
dum: tum ratione ſignificatiōis. Primum probaꝫ:
quia illa que erāt digniora magis debent prefigu/
rari: cum ergo hoc ſacramentū ſit digniſſimum: ergo
debuit prefigurari. Secūm probaꝫ: q2 cū hoc ſacra/
mentū ſit difficillimū ad credendū: congruebat ꝙ
ad illius credulitatē pgrederetur quarūdaꝫ figu/
rarum manuductiōe. Tertium nā xp̄s paſſus ha/
bet in paſſione duorū ſacramentorū ſignificationē.
In aqua egreſſa a latere ſignificatur baptiſm⁹: in
effuſione ſanguinis ſignificatur ſacramentū eucha
riſtie: qđ eſt memoriale paſſionis xp̄i: ideo conue/
niebat illa pluribus figuris ꝑfigurari: in quibus
principaliter repreſentaꝫ paſſio xp̄i: cū iſtud ſacra
mētum noue legis eſt excellentiſſimū: vt dicunt ex/
poſitores ſacre ſcripture: ⁊ expectabatur quaſi do
num dei excellentiſſimū: cōgruebat vt prefigurare
tur vt ſic quodāmodo certificarentur expectantes:
⁊ ex hoc magis cōſolarentur ⁊ expectanti dignitas
oſtenderetur. Et ratiōe difficultatis: q2 cū inter ce/
tera credibilia ſit iſtud difficillimū ad credendum
conueniebat vt oſtenſione figurarum veterū ma/
nuduceremur ad credendū. Ideo dicit beatus Au
Auguſti. guſtinus. 4. libro de trinitate Oportuit per mltas
figuras procedere que clamarent xp̄m paſſum: ⁊ ſa
cramenta ꝓpꝛie illa que ſignt xp̄m paſſuꝫ. ſ. baptiſ
mum ⁊ euchariſtiā: baptiſma vt eſt redēptio: eucha
riſtia: vt eſt vita: q2 eſt ſacramentū. i. ſecretū diffe/
rebatur vt prouocareꝫ ⁊ excitaretur deſideriuꝫ in
ſanctis patribus vſqꝫ ad plenitudinem ipſius qui
venit vita ⁊ redēptio noſtra: cōgruebat ꝓpter ni/
miam elongationē ab ipſo ⁊ approximationē ma/
iorem ad xp̄m pluribus ſignis ⁊ figuris ꝑfigurari
vt ſic ſpes ſanctorū patrū roboraretur ⁊ deſideriū
excitaretur. Sed vidēdum eſt nunc de numero illa
rum figurarum quibus figuratum eſt ſacramentū
euchariſtie: ⁊ aſſignantur a magiſtro ſententiarum
quatuor ꝑncipalr. ſ. agn⁹ paſchal. Exo. xij. Manna.
exod. 16. oblatio melchiſedech. Gen. 14. ſanguis
qui fluit de latere xp̄i. Iohis. 19. Dicūt tn̄ quidaꝫ
ꝙ plures fuerunt aſſignate figure ꝙ ille que ſunt
aſſignate a magiſtro. ſm̄ ergo illos eſt intelligēdū
ꝙ prima figuratio fuit in oblatione panis ⁊ vini:
melchiſedech gene. 14. ſcđa in agno paſchali exo
di. 12. tertia in manna exodi. 16. quarta in aqua
que fluxit de petra. numeri. 20. et prima ad corin
thios. 10. quinta in diuerſis ſacrificijs legis de q̄
bus leuitici. 6. ſexta in hedo quem coctum obtulit
manuhe Iudic. 13. Tulit edere de capris ⁊ liba/
menta: ⁊ poſuit ſupra petrā ⁊c. Unde. 1. Reg. 13.
in fauo mellis quem Ionathas virga conuertit ad
B os eius. 8. in fluxu aque ⁊ ſanguinis que fluxerūt
de latere xp̄i. Iohan. 19. Dicit enim Auguſtinꝰ. ꝙ
fluxus ille fuit figura baptiſmi ⁊ euchariſtie. Figu
ra prima oblationis panis ⁊ vini ſignificabat ſa/
cramentum hoc: q̄tum ad formam exteriorem pa/
nis ⁊ vini: ⁊ ſignificabat effectum primum huius
ſacramenti: ſcilicet refectionem ſpiritualem. In il/
la eñ oblatione panis ⁊ vini repreſentata fuit for/
ma exterior ⁊ refectio ſpiritualis: vnde ſicut nunc
eſt in re: ſic tunc fuit in fieri ⁊ in figura. Secunda fi
gura agni paſchalis fuit figura ſacramenti ⁊ rei. ſ.
chriſti: quia eſt ibi ſacramentum ⁊ res: ipſe enim eſt
res cōtenta ⁊ figurata: quia ſicut agnus paſchalis
datus fuit in ſignum liberationis de ſeruitute egy
ptiaca agnus immaculatus xp̄s eſt datus ad libe
rationem de ſeruitute dyaboli: non enim debet da
ri niſi exiſtentibus in gratia. Innocētia ⁊ puritas
fuit figura: quia offerebatur agnus maſculus ſine
quacunqꝫ macula: ſic xp̄s fuit agnus innocens ma
ſculus ſine quacunqꝫ macula peccati mortalis: ve/
nialis ⁊ originalis. Refectio ſpiritualis chriſti fi/
gurabatur in agno qui datus erat ad refectionem
⁊ conſolationem: ſic agnus innocens chriſtus da/
tur digne ſumentibus ad refectionem ⁊ mirabilem
conſolationem ſpiritualem. Tertia fuit in manna
data patribus in deſerto: ⁊ fuit figuratum in ſe.
Primo manna erat natura mirabilis quoniam ad
radium ſolis liqueſiebat: ⁊ ad ignem ſeruabatur:
⁊ indurebatur: ſic corpus in radijs peccatorū mū/
dialium qui tenentur in peccatis: tales accipiētes
corp⁹ xp̄i in peccatis: chriſtus liqueſcit ⁊ euaneſcit
⁊ diſcedit a talibus. Sed in cordibus ignitis per ve
ram charitatem durat ⁊ permanet: ⁊ in celum de/
ducit: ⁊ ſic mali ſumunt ad damnationem ſuam:
boni vero ad ſuam conſolationem. Secūdo man/
na quādo deſcendebat de celo: deſcēdebat ſimul ⁊ Nota.
ros: ſic corpus chriſti qđ deſcendit de celo quādo
digne ſumitur deſcendit ſimul ⁊ ros: ſcilicet gratia
dei: quia qui digne ſumit: recipit chriſtum ⁊ gratiā
dei. Tertio manna erat album ad modum niuis:
ſic communicans debet habere albedinem innoce/
tie ⁊ puritatis. Quarto manna habebat triplicem
ſaporem. vnum naturalem: ⁊ ille erat dulcis ſicut
mel. ſecundus erat ſupernaturalis: ⁊ hic erat du/
plex: quia hominibus iuſtis ſaporem habebat om
nium ciborum quos guſtare deſiderabant: vtpote
cum deſiderarent carnes: ſapiebat ſapor manne
ad carnes: ſi capones ad capones: ſi perdices ad p
dices: ſi piſces ⁊ ſic de alijs cibus: ⁊ ſic iuſti valde
delectabanꝫ in mannate: ſed malis ⁊ peſſimis ho/
minibus erat inſipidus ⁊ amarus: cum de ſua ta/
men natura eſſet dulcis: ⁊ ideo tales peccatores di
cebant. Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſ Nota mi
ſimo. Sic eſt de corpore chriſti: quia iuſti habent rabilis.
omnem ſaporem et omne delectamentum: ⁊ con/
ſolationem in corpore chriſti ſuſcepto: ⁊ eleuantur
in contemplatione celeſtium indicibili conſolatio/
ne: ⁊ ſicut manna habebat omnem ſaporem: ſic iſti
habent omnem conſolationeꝫ: ⁊ hoc oſtenſum fuit
in transfiguratione: quando petrus ⁊ alij guſtata
dulcedine chriſti: dicit domino: bonum eſt nobis
hic eſſe: naꝫ guſtata dulcedine celeſti faſtidiūt que
cunqꝫ terrena. Sed viliſſimis peccatoribus acci/
pere corpus chriſti venit in faſtidium: immo multi
non acciperent: niſi ex verecundia eccleſie immo fa
ſtidit eis: ⁊ forte ꝙ eſt peius: multi non credunt hic
eſſe corpus chriſti: ideo dicunt. Nauſeat anima no
ſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo: quia nullam conſola
tionem habere poſſunt cuꝫ recipiant indigne. Dec
manna ex moyſi precepto mane ante ſolis ortum

precepit vt irent ad colligendum: et ſinguli pro illo die vnum gomor ſolum: ſed qui plus colligebant miraculo dei quando redibant ad propria non inueniebãt niſi plusꝙ̃ vnum gomor: qui autem colligebant minus ꝙ̃ gomor: quando redibant ad propria plenum gomor inueniebant. ſic qui plures hoſtias conſecratas reciperent vbi in qualibet eſt corpus chriſti: tamen non plus reciperent ꝙ̃ qui non reciperet niſi vnam: quia quilibet reciperet corpus chriſti: ſic qui non reciperet niſi vnam particulam hoſtie conſecrate tantum reciperet ſicut qui reciperet totam: quia corpus integrum chriſti eſt in hoſtia: ⁊ in qualibet parte hoſtie: ⁊ ſic patet quomodo manna recte figurabat corpus chriſti. Quarta figura fuit in aqua que fluit de petra: que ſignificat effectum huius ſacramenti: ſcilicet extinctionem iſtius peccati ⁊ ablutionem a peccato. Et ſequitur quinta figura que fuit in ſacrificijs: ſcilicet oblatio que ſignat chriſtum qui in hoc ſacramento offertur pro viuis ⁊ mortuis: ⁊ oblatus fuit in paſſione tanꝙ̃ holocauſtum ⁊ tanꝙ̃ hoſtia pacifica ⁊ quaſi victima pro peccato. Immolatio chriſti inꝙ̃tum erat innocens ⁊ nullius debitor fuit tantum propter obſequium: inꝙ̃tum immolatio erat ad reconſiliandum homines cum deo ⁊ angelis erat hoſtia pacifica: quia fecit vnam pacem ⁊ vnam eccleſiam ex angelis ⁊ hominibus: inꝙ̃tum immolatio chriſti fuit ſatiſfactio pro peccatis noſtris: ⁊ fuit redẽptio noſtra fuit victima pro peccatis. vnde in victima pro peccato pars ſanguinis fundebatur contra baſi altaris: ⁊ holocauſti pars reſpergebatur in tabernaculo contra dominum: quadam parte linie bantur cornua altaris thimiamathis. Leuiti. 4. Effuſio ſanguinis circa holocauſtum altaris fuit generale in omni ſacrificio: ſed victima pro peccato inferebatur in tabernaculum ⁊ aſpergebatur cõtra velum ſiue dominum: quo notatur redemptio a culpa: ⁊ liniebantur cornua altaris thimiamathis quo notatur redemptio a pena. In oblatione mãne vbi offerebatur hedus ſuper lapidem Iudicum. 13. Figuratum fuit id eſt debet fieri oblatio ſiue ſuper eꝙ: q: ſup epiſcopuꝫ qui eſt petra: ſcilicet in fide epiſcopi: ideo dicitur prima ad Chorinthi. decimo. Petra autem erat chriſtus. in cuius ſignuꝫ altare debet eſſe lapideum: ſaltem debet eſſe lapis vbi ſunt corporalia. In ſeptima de qua primi Regum. 14. Figuratum fuit quale erat quod erat offerendum ⁊ qualis debet eſſe offerens qui debet habere vite ſanctitatem. Ionathas enim gratia interpretatur. ⁊ ordinis dignitatem ꝙ figuratum fuit in hoc ꝙ virga intincta conuertit mel ad os ſuum: talis enim debet eſſe qui debet tractare illuꝫ qui per fauum mellis ſignificat id eſt habens in ſe duas naturas: ſcilicet diuinitatis ⁊ humanitatis ſicut fauus mellis habet mel ⁊ ceram. In octaua autem figura in fluxu ſanguinis ⁊ aque figuratur a quo habet virtutem hoc ſacramentum: ſcilicet a chriſto paſſo ſiue a ſanguine chriſti. Sed queritur quare hec ſacramenta baptiſmus: confirmatio: eucharistia: ⁊ extrema vnctio non fuerunt ſemper ſicut matrimonium: penitẽtia: ⁊ ordo. Rñdetur: vt dicit Hugo ordo diuine diſpenſationis: ⁊ ratio hoc requirit ſicut ab initio percurrente tempore ſemꝑ

ac magis aduentus ſaluatoris appropinquauit: ſic ſemper effectus ſalutis magis creſceret ⁊ cognitio veritatis. Si autẽ queratur: quare ſtatim non venit ſaluator: vt ſtatim aſſequi poſſet homo plenitudinem ſalutis. Reſpondet Hugo duo in homine fuerunt ab initio: ignorantia boni ⁊ concupiſcẽtia mali: ſed vt cognoſceret homo morbum ſuum dimiſſum eſt ſibi: vt forte gratiam ſuperfluam iudicaret ſi prius infirmitatis ſue defectum nõ agnoſceret ſibi: ergo relictus errare cepit a veritate per ignorantiaꝫ ⁊ conuictus eſt de cecitate data eſt lex ſcripta vt ignorantiam illuminaret: ſed infirmitatẽ non roboraret: vt in ea parte qua defectum ſuum agnouit iuuaretur: accepta igitur ſcientia veritatis per legem conari vt proficeret: ſed preſſus concupiſcentia: quia gratiam adiuuantem non accepit ab opere virtutis defecit: cõuictus ergo in vtroꝙ: quia per ſe nec verum poſſet agnoſcere: nec bonum perficere poſt hec: itaꝙ conſequenter gratia data eſt que ⁊ illuminaret cecum ⁊ ſanaret infirmũ hec Hugo. Hec eſt etiam ſententia Auguſtini: vt igitur miſeriam ſuam cognoſceret. ⁊ ad medicum conſurgeret vt dicit Auguſtinus: ⁊ gratiam ſuperfluam non iudicaret: conſequenter diſtulit diuina prouidentia collationem gratie plene ſalutis: vt cum magno deſiderio expectaret illum: qui illaꝫ gratiam dare debebat. Nec fuit congruum ꝙ veniret tempore legis moyſi: quia illa lex erat timoris ⁊ oneris: lex chriſti eſt lex amoris ⁊ releuationis: ideo in lege amoris debebat venire ⁊ non in lege timoris. Ubi ſciendum ꝙ in hoc ſacramento ſunt tria. Primum eſt ſpecies panis ⁊ vini. Secundum eſt corpus chriſti quod aſſumpſit de virgĩe glorioſa. Tertium eſt corpus miſticum quod eſt eccleſia. Primũ eſt ſacramentum tantum. Secundum eſt res ⁊ ſacramentum. Tertium eſt res ⁊ nõ ſacramentũ. Primum quod eſt tantum ſacramentum: habet ſimilitudinem ſcd̃m non ſm̃ ſe ſed ratiõe ſubiecti qđ prehabuit: ſcilicet panis. ſicut enim ille panis ex puris granis frumenti conficitur. Ita corpus chriſti quod traxit de virgine conſtat ex membris puriſſimis operatione ſpiritusſancti qui formauit illud ⁊ purificauit: ſimiliter habet ſimilitudinem cuꝫ corpore miſtico in hoc ꝙ ſicut corpus chriſti miſticuꝫ conſtat ex puris fidelibus gratia operationis ſpiritusſancti de purgatis a peccato mortali. Item ſicut panis confirmat corpus: ita corpus chriſti confirmat animam. Unde panis ſuppie altaris cor hominis confirmet: id eſt animam confirmat. Similiter vinum ſanguinis gerit ſimilitudinem cuius eſt ſacramentum: quia ſicut vinum ex puris conſtat racemorum guttis: ita ſanguis chriſti conſtat ex puriſſimis ſanguinibus beate virginis: ⁊ ſicut quelibet pars vini eſt vinum: ita quelibet pars ſanguinis eſt ſanguis. Item ſicut vinum corporaliter inebriat: ita ſanguis chriſti ſpiritualiter. Unde in pſalmo. Calix meus inebrians ꝙ̃ preclarus eſt: ⁊ ſic patet ꝙ ſpecies panis vel vini gerit ſimilitudinem ſm̃ illud in quo fuit: cuius adhuc nomen retinet ſm̃ modum iam dictum: et ratione cuius fuit forma dicitur ſacramentum: cum dicitur ſacramentum hoc eſt quo ad rationem ſigni efficientis. Unde forma panis efficit non per modum efficientis:

ſed per modũ eſſe materialis ſicut aqua baptiſmi.
Nam ſicut in alio liquore nõ datur gratia baptiſ-
malis: quia ſola aqua vim regenerandi materiali
ter a cõtactu dñici corporis. Ita ſub alia forma q̃
ſub forma panis triticei non conficitur corpus xp̃i
q: ſolus panis materialiter loquẽdo habet aptitu
dinem tranſſubſtantiandi in corp⁹ xp̃i. ꝛ ſicut debi
ta forma verborum in ſacramento baptiſmi habet
formaliter vim regenerandi: ita in ſacramento iſto
forma verborum preſcripta vim tranſſubſtantiãdi
ꝛ conſecrandi panem in corpus xp̃i ꝛ ſic verba hu
ius ſacramenti ſunt forma conſecrationis ꝛ nõ ſa
cramenti ex eo q: verba tranſeunt: ſacramentum
aũt remanet: q̃uis in baptiſmo verba ſunt forma
ſacramenti: q: tñ durat q̃tum durãt verba: ꝛ ideo
n ſacramenta baptiſmi nõ efficit ſpeciebus cũ ſacra-
mentũ tranſeat ſed efficit in animo baptiſati: ſʒ in
hoc ſacramento efficit ſignãdo qd̃ figurat ſub ſpẽ
panis ꝛ vini ſub quib⁹ eſt verum corpus xp̃i et ſic
manet ſacramentum ꝛ res ſacramenti ſed nõ efficit
in anima donec iſtud ſacramentuʒ recipiatur. ꝛ ſic
cum accipitur hoc ſacramentũ niſi fuerit impedi-
mentũ ex parte recipientis tũc efficit qd̃ figurat. ſ.
in ſuſcipiente: ꝛ licʒ non efficiant corpus xp̃i tñ ſi-
gnãt eſſe corpus xp̃i eſſe ſub hijs ſpeciebus ex inſti
ʃ tutione diuina. Et ideo in hoc ſacramẽto idem eſt
ſignificatum ꝛ cõtentum. ¶ Sed dubitatur quan-
do debuit inſtitui iſtud ſacramentũ ſi poſt cenam
quia talis videtur ꝙ non eſt congrua. Pro cuius
declaratione eſt ſciendum ꝙ hoc ſacramentũ eſt ſi-
gnum memoratiuũ: oſtenſum ꝛ cõpletiuũ: memo-
ratiuum noſtre redẽptionis: oſtenſiuũ amoris redi
ʒ mentis: cõpletiuũ vmbre prefigurantis: primuʒ pa
tet per hoc ꝙ eſt memoratiuũ paſſionis xp̃i que fu
it nr̃a redẽptio luce. 22. hoc facite in meã cõmemo
rationẽ ſupple paſſiõis mee. prima ad corinthios
xj. quotienſcũqʒ mãducabitis panẽ hunc vel calicẽ
bibetis mortem dñi annũciabitis donec veniat: ſup
ple ad iudicium: ꝛ ſic patʒ ꝙ iſtud ſacramentũ du-
rabit vſqʒ ad finẽ mundi in quo veniet xp̃s ad iu-
dicium. Scd̃m patʒ Io. xiij. Cũ dilexiſſet ſuos qui
erant in mundo in finẽ dilexit eos: gloſa in finẽ. i.
in mortem non ꝙ morte timet: ſed in tantũ dilexit
eos ꝙ dilectio ſua erga illos ꝛ alios ad mortẽ per
duxit: huius mortis repreſentatio ẽ iſtud ſacramẽ
tum. vñ eſt amoris morientis oſtenſiuũ. Tertium
patet per hoc ꝙ inſtituto hoc ſacramento imple-
ta fuit lex q̃tũ ad celebrationẽ tipici paſche: vt eñ
habet ab auguſtino contra fauſtum in multis exẽ
plis. dñs tollendo figuras ꝛ introducendo verita-
tem: legẽ impleuit: propter hec tria cõueniens fuit ꝙ
inſtitueretur hoc ſacramẽtum imminẽte paſſione de
propinquo quãdo fuit a diſcipulis corporaliter re
ceſſurus: illa enim melius memorie imprimuntur q̃
vltimo exhibent. Ut habetur a hugone: in quadã
omelia propter ꝙ vt paſſio domini melius memo-
rie diſcipulorum imprimeretur eius memoriali in-
ſtante ſuo receſſu inſtituit. Preterea que in receſſu
alicuius ab aliquo: aliqua dant ſunt indicia amo-
ris precipui. Solent enim amici in ſignum amoris
B in receſſu ſuo ſuis predilectis aliqua memorialia re
linquere. Preterea ꝙ in inſtitutione hui⁹ ſacramen
ti debuit ceſſare eo⁹ figura ꝛ ſic adimpleri lex: q̃tũ

ad hoc conueniens fuit vt inſtitueret tempore pro
ximo quo inſtabat paſſio domini cui⁹ eſt ſacramen
tum: qua adueniente ceſſare debebant figure legis
ꝛ ſic legalia perfici vel conſummari. Iohãnis. xix.
Sciens ieſus q: omnia conſummata ſunt vt con-
ſummaretur ſcriptura dicit ſitio: hijs ergo rationi
bus conueniebat vt inſtitueretur inſtante domini
paſſione: ꝛ ratio eſt vt veritas reſponderet figure. Innoc.
Unde innocẽtius. 3. 25. die primi menſis q̃ tũc ex
titit ſexta feria paſſus eſt dominus ꝛ precedente no
cte videlicet. xiiij. luna primi menſis ad veſperam
vt legis figuras impleret poſt tipicuʒ paſca corpo
ris ꝛ ſanguinis ſui ſacramentum inſtituit ꝛ eccleſie
tradidit frequentanduʒ. Sic eñ fuerat figuratum
in exodo: quare cõueniebat vt inſtitueretur poſt ce
nam ſicut poſt paſca tipicum: ratio eſt vt oſtendere
tur ꝙ dominus fuit approbator legis vſqʒ ad tem
pus quo debuit ceſſare. ꝛ ꝙ adueniente veritate ſi
ue oblatione ꝛ vſu veri agni debuit figura ceſſare: Luce.
gloſa ſuper illud Luce. 22. Deſiderio deſideraui
hoc paſca manducare. paſca deſiderauit poſt typi
cum paſca manducare ꝛ ſic paſſionis ſue mũdo mi
ſteria declarare: vt antiqui paſche dator exiſtat et
hoc ad ſue diſpenſationis figuram pertinuiſſe de-
monſtrans virtute iam adueniente vmbra ceſſare D
debeat. ¶ Sed dubitatur quare iſtud ſacramentũ
non fuit pluries inſtitutum ſicut baptiſmus. Dico
ꝙ baptiſmus eſt fundamentum aliorum ſacramẽ-
torum: ideo conueniebat vt multiplici conſtructio-
ne ꝛ inſtitutione fortiter fundaretur: ſed quibus eſt
inſtitutum. Dico ꝙ multiplici de cauſa primo vt
paſſionis chriſti commemoratio. Secundo vt eſſet
vite miniſtratio. Tertio vt ad guſtum deitatis eſ-
ſet inuitatio. Quarto vt eſſet peccatorum quoti-
dianorum remiſſio. Quinto vt eſſet ſcripturarum
adimpletio. De primo prima ad corinthios. xj. quo
tienſcunqʒ manducabitis panem hunc ꝛ calicem bi
betis mortem domini annũciabitis: de. 2. Iohan-
nis. vij. qui manducauerit ex hoc pane viuet in eter
num. De tertio in pſalmo. Guſtate ꝛ videte quoni
am ſuauis eſt dominus. de quarto auguſtin⁹. De
dit nobis deus hoc ſacramentuʒ ſalutis vt q: quo
tidie peccamus ꝛ ipſe iam mori non poteſt per hoc
ſacramentum quod eſt in memoriam mortis eius
accipimus remiſſionem peccatorum ꝛ quotidie cõ
ſecramur. De quinto dicitur. Dñs dixit vobiſcum
ſum vſqʒ ad conſummationem ſeculi. Mathei vlti
mo. Et Eſaie. 7. Uocabitur nomen eius emanuel
i. vobiſcum deus. Item in paſſione panẽ angelorũ
manducauit homo: igitur in hoc ſacramento facta
eſt impletio ſcripturarum. ¶ Sed dubitatur qua- I
re ſub ſpeciebus panis ꝛ vini corpus chriſti confi-
citur. Dicitur ꝙ multiplex ẽ ratio. Prima q: ſicut
panis triticeus preceteris cibis corpus reficit ꝛ ſu-
ſtentat ꝛ vinum letificat ꝛ inebriat: ſic caro xp̃i inte
rior: ẽ hominem magis ceteris gratijs: ſpiritualiter
reficit ꝛ ſuſtentat: ꝛ ſanguis chriſti ſpiritualiter le-
tificat et ſic inebriat vt ſobriũ reddat: vnde in pſal
mo. calix me⁹ quẽ p̃clar⁹ ẽ: hʒ etiã ſimilitudinẽ cũ re
ſignificata. q̃ ẽ vnitas fideliũ: q: ſicut ex multis granis
cõficit vn⁹ panis: ꝛ ex plibus vuis vinũ cõfluit: ſic
ex multis fidelib⁹ pſonis vnitas eccl̃ie cõſtat. Alia rõ
ẽ cõſuetudo ſiue gñalitas alimẽti quo vita nr̃a ſuſtẽ

tatur:hũs eñ cõuenientiſſime dicũt ad illud quod
ſpiritualis in omnib⁹ nutritur. Vñ damaſcen⁹: q̄z
conſuetudo eſt hominib⁹ lauari aqua oblatiõe ba
ptiſmi cõiugauit aquã ꝛ ſpũſctm̃: ꝛ fecit ad laua-
crum regenerationis illud. Et q̄z cõſuetudo eſt ho-
minibus panẽ comedere ꝛ vinũ bibere: coniugauit
eis deitatem ꝛ fecit ea corpus eı⁹ ꝛ ſanguinẽ: vt per
hec que ſunt ſm naturã conſueta in quib⁹ vita cõ-
ſeruatur ad ea que ſunt ſuper naturã anima tranſ-
ferat. Voluit etiã de⁹ vt hoc ſacramẽtũ noui teſta
menti fieri: vt oſtenderet illa ſacramenta legis ve
teris ceſſare: ꝛ noua iã merito ducta. Ideo poſt cele
bratũ vet⁹ paſca dñs dediſſe corpus ſuũ ꝛ ſangui
nem diſcipulis vt oſtẽderet veteris legis ceſſatur⁹:
inter q̄ precipuũ erat agn⁹ paſcalis figurãs agnũ
verum ꝛ immaculatũ dñm iheſum xp̄m immolan
dum ꝛ ſacrificandum in altari ſancte crucis: ꝛ in
R altari ſacramẽtaliter quotidie ſacrificat̃: qḋ eſt pre
cipuum ſacramentũ inter omnia ſacramẽta. ❡ Sȝ
dubitatur ſi vtraq̄ ſpecies ſit de integritate huius
ſacramẽti. Dico ꝙ in hoc ſacramento duo ſunt. ſ.
efficatia ꝛ ſignificãtia: põt ergo aliquid eſſe de inte
gritate ſacramẽti aut q̄tum ad efficatiã aut q̄tum
ad ſignificãtiã: efficãtia aũt hui⁹ ſacramẽti reſpicit
duo. ſ. rem cõtemptã ꝛ ſignificatã ꝛ nõ cõtẽptã q̄-
tum ad efficatiã. Inq̄tũ reſpicit rem contentã ꝛ ſi
gnatã altera ſpẽs ẽ tantũ de integritate: q̄z in vtra
q̄ ſpecie continet̃ totus xp̄s ex inſtitutione diuina
ſaltẽ cõcomitãter. Inq̄tũ efficatia reſpicit ſignatũ
ꝛ nõ cõtentũ vtraq̄ eſt de integritate ſacramẽti: q̄z
ſumpto hoc ſacramẽto digne in vtraq̄ ſpẽ maior
eſt effect⁹ vnionis corporis miſtici cũ capite q̄ ſum
pto ab altero. Quantũ ad ſignificantiã hui⁹ ſacra
menti ſunt de integritate ambe ſpecies: q̄z in hoc ſa
cramento ſignificat̃ xp̄s vt cibus reficiens perfecte
manducanti ſacramẽtaliter ꝛ ſpiritualiter: perfecta
aũt refectio nõ eſt in pane tm̃ nec in vino tm̃: ſed in
vtroq̄. Ideo nõ in vno iſtorũ tm̃ perfecte ſignifica
tur reficiẽs: ſȝ in vtroq̄. Reficit aũt hoc ſacramẽtũ
nõ quoſcũq̄: ſed manducãtes ſpiritualiter: mãdu
care aũt ſpiritualiter eſt recognoſcere ꝛ refici circa
eius paſſionẽ que fuit in multiplici afflictiõe corpo
ris eius ꝛ ſanguinis effuſione: in quo manifeſtatur
in mẽſa xp̄i caritas ꝛ in hoc anima perfecta perfe-
cte reficitur: ꝛ idõ vtrũq̄ diſtincte ſignificatur. ſ. cor-
pus ꝛ ſanguis.

❡ Primum documentum.

Panis triticeus cũ aqua elemẽtari
A ſunt materia eucharíſtie ĩ ſacro al
tari. Iſtud documẽtũ ꝓbat̃ de cõ
ſec. di. 2. c. p̃uo: vbi dicit̃. In ſacra
mentoꝝ oblationibus q̄ inter miſ
ſaꝛ ſolẽnia dño offerũtur ꝛ vinũ
aqua permixtũ in ſacrificium offerãtur nõ eñ de-
bet in calice dñi aut vinũ ſolum aut aqua ſola ſed
vtrũq̄ ꝑmixtum: q̄z vtrũq̄ ex altare eius in paſſio
B ne ꝓfluxiſſe legit̃. ❡ Principalis reſponſio eſt: q̄z
xp̄s talẽ materiã inſtituit ꝛ in ſignũ inſtitutiõis ta
li materia cõſecrata vſus eſt ꝙ eſt panis triticeus
ꝛ nõ ali⁹. vt hr̄ de ꝯſec. diſt. 2. c. In ſacro. ꝛ accipit̃
congruẽtia ex illo verbo. Jo. 12. niſi granũ frumẽ
Johes. ti ꝛc. vbi xp̄s grano ſe cõparat. Vñ auguſtin⁹ ſup
illo verbo. Cũ ſint multa grana frugum nulli ſe cõ
parat niſi illi: vñ mos cepit eccleſie: de hoc ſolo gra
no confici corpus dñi. De hac etiã farina triticea:
aqua elemẽtari coagulata. d̃bet panis formari: q̄z
ita ſupponitur pane illũ eſſe formatũ quo vſus eſt
xp̄s cõſecrando: nec ſufficit ꝙ ſit paſta: ſȝ panis q̄z
ſic inſtitutũ eſt a xp̄o ꝛ cõgruẽtia rõnis: q̄z cũ ſacra
mentũ iſtud ſit ſignũ nutrimẽti ſpiritualis in illis
cõgrue inſtituitur: que ſunt ſigna principaliter nu
tritionis corporalis: principale aũt nutrimentum
q̄tum ad cibum eſt panis triticeus.

❡ Primum correlarium.

Panis triticeus materia huius ſa-
cramenti videtur: quia ad propꝛie-
tatem chriſti magis appꝛopinqua- A
tur. Iſtud correlarium probat̃. Nã
dicit Iſaac in dictis particulari-
bus panis tritici eſt pꝛecipuus ci-
bus ad humani corporis nutrimentũ ꝛ eius com
plexioni naturaliter ſĩlis: multa aũt aſſimilatio nu
trimenti cũ nutrito atteſtatur bonitati qḋ pꝫ per
hoc ꝙ dicit ariſtoteles. Omne ꝙ nutritũ nutrito eſt
ſimile: ꝛ idẽ ex eiſdẽ nutrimur ꝛ ſum⁹ ꝙ ex ſimilib⁹.
Et ſi dicat̃ ꝙ laudabilioꝛ cibus ẽ caro: dico ꝙ nõ
eſt verũ ſimpliciter licȝ alicui ꝛ aliquãdo. Itẽ triti
cum nõ tm̃ eſt nutrimentũ: ſed etiã medicamentũ.
Vnde iſaac de dictis particularib⁹ triticũ eſt mun
dificatiuũ ꝛ ſanatiuũ: ꝛ ius eñ de eius farina ꝯfectũ
purgatiuum eſt peccatoꝛis. Ratione igitur qua eſt
panis de tritico eſt pꝛecipuus cib⁹ ad humani cor
poꝛis nutrimentũ: ꝛ q̄z triticũ nõ eſt ſolũ nutrimẽ
tum: ſed etiã medicamẽtum: ideo xp̄s tritico ſe cõ-
parauit Johãnis. xij. Niſi granũ frumenti cadens
in terra mortuũ fuerit ꝛc. vñ xp̄s eſt cib⁹ pꝛecipuus Johes.
q̄tũ ad virtutẽ nutrimẽti Johãnis. 6. Caro mea
vere eſt cib⁹: cui atteſtatur ꝙ maxime eſt nature no
ſtre ſimile: placuit eñ diuine bonitati vt qui erat ci
bus angeloꝛũ diſſimilis nobis: q̄z lȝ hõ conditus
ſit ad imaginẽ ꝛ ſimilitudinẽ dei: factus eſt diſſimi-
lis per peccatũ. vnde illo cibo nutriri non poterat
q̄z paruul⁹ erat magis indigẽs cibari lacte q̄ ſoli-
do cibo: ad hebꝛeos. 5. Fieret cibus hoim: ꝛ qui
fuit cibus perfectoꝛũ ꝛ nature illorum maxime ſi-
milis omnes defect⁹ humanos aſſumens ad phili
pẽ. 2. In ſimilitudinẽ hominũ fact⁹ ꝛ habitu inuẽ
tus vt homo. oẽs defect⁹ aſſumẽs exceptis ignorã
tia ꝛ peccato: vñ ad hebꝛe. 2. Debuit ꝑ omnia fra
tribus aſſimilari. Item xp̄s nõ eſt ſolũ nutrimen-
tũ: ſed etiã medicamentũ: xp̄s eñ eſt medicina pur
gatiua ſicut triticũ confectum eſt purgatiuum: vñ
Eccleſia. xlviij. Chriſtus purgauit peccata ad hoc
pꝛimo purgationẽ peccatoꝝ faciens. ꝛ q̄z dñs com
parauit ſe grano frumenti inſtituit eccleſia ꝙ ſolũ
de pane frumenti cõficeret̃. vñ Johannis. xij. Niſi
granum frumenti ꝛc. Gloſa auguſtini: ipſe eſt fru-
mentum quo viuere anima fidelis granum de quo
ſpiritualis ſeges ſurgere debet: cũ ſint m̃lta grana
ſeminum nulli ſe cõparat niſi frumẽto: vñ mos ce
pit eccleſie de hoc ſolo grano cõfici corpus xp̄i. vñ
ex conſilio carthaginenſi in ſacramẽto corpoꝛis et
ſanguinis dñi nihil plus offeratur amplius q̄ ipſe
dñs tradidit: hoc eſt panis ꝛ vinũ aqua mixtũ. Nec

amplius in ſacrificio offeratur ꝙ de vinis ⁊ de fru-
B mentis. ¶ Sed dubitatur an debeat confici ſolū in
azimo vel fermentato vel in vtroqȝ: hic eſt magna
difficultas: greci enim dicunt ꝙ neceſſe eſt confice-
re in fermentato: omino negant latinos poſſe confice
re in pane azimo nituntur probare per euangeliū: di
cunt enim ꝙ xp̄s paſſus eſt luna .xiiii. vt impleretur
figura de agno paſcali qui immolabatur luna .xiiii.
⁊ hoc futurum xp̄s prenoſcens: futurum preuenit
cōmedere agnum paſcalem ante lunam .xiiii. dicūt
autem tunc inter iudeos toto tp̄e ante paſca vtebā
tur pane fermentato: in paſca autem ſolū pane azi
mo vtebantur: ſed die cene in quo conficit xp̄s hoc
ſacramentum fuit ante paſca iudeorum: ex quo igit
tunc conficit panem quo veſcebantur iudei ſolū cō
fecit in pane fermentato quo tunc vtebant tali pa
ne: ⁊ iſta eſt ratio grecorum qui nituntur probare ex
euangelio. Cena fuit luna .xiii. paſca iudeorū: ergo
dies in quo cōfecit fuit ante paſca iudeorū vno die
⁊ tunc panis fermentatus erat in vſum. ex hoc con
cludunt xp̄m tunc vſum fuiſſe pane fermentato ⁊ ſic
confecit in pane fermentato. Pro iſta opinione ad
Johan. ducunt aliqua de euangeliſtis vt illud Johā. 16.
ꝙ ipſi iudei non introierunt in pretorium ne contami
narētur: ſed manducarent paſca. Paſca autem ac-
cipitur ibi pro agno paſcali qui debebat comedi
xiiii. luna. igitur .xiiii. luna tradiderūt xp̄m pontio
Johan. pylato. Item Johā. 13. legitur ante diem feſtū pa
ſche ⁊ ſequitur totum illud de cena ⁊ de inſtitutione
euchariſtie: igitur ante diem illum immolabatur
Mathei agnus paſcalis: ⁊ per cōns ante lunam .xiiii. Itē ma
thei. 26. Dicitur quomodo iudei concordauerunt
occidere xp̄m: ſed non in die feſto: ille autem dies fe
ſtus principalis erat luna. 15. Unde numeri. 28.
14. die menſis primi paſce celebrabitis ⁊. 15. die
ſolempnitas ſupple principalis: ergo de illo intel
ligitur in Johan. cum dicitur: ante diem feſtum pa
ſche ⁊c. Sed in propoſito tam antecedens eſt falſum
ꝙ conſequens: prima enim conſequentia nulla eſt
nec ſc̄da eſt neceſſaria. ꝙ eſti paſſus fuerit luna. 15.
Mathei Et per conſequens fecerit cenam luna. 14. proba-
tur expreſſe per illud Mathei. 26. Prima die azi-
morum quefierunt vbi vis paremus tibi comedere
paſca. Et Marci. 14. Prima die azimorum quan
do paſca immolabant quo vis eamus ⁊ paremus
vt manducemus paſca. Et luce. 22. venit dies azi-
morum in qua neceſſe eſt comedere paſca: ⁊ miſit do
minus Petrū ⁊ Johannem dicens. Euntes parate
nobis vt manducemus paſca. Ex iſtis patet ꝙ dies
azimorum prima ſcilicet .xiiii. luna comedit agnum
paſcalem. ⁊ iuxta illud Numeri. 28. quod allega-
C tum eſt. 15. die erat ſolempnitas integer ſolem-
pnis ſolempnitatis paſche: ⁊ illa die paſſus ē ⁊ ſic
illa hora qua comedi debuit agnus paſcalis ſm
legē erat. 14. menſis primi: ſcilicet marcii comede
runt diſcipuli vnū agnū. ¶ Ad probationes eorū
quas adducunt pro antecedente patet per vnā di-
ſtinctionem poſitam ab innocentio de officio miſſe
parte tertia capitulo. 4. ꝙ quinqȝ modis accipit
vnomodo pro ſolempnitate diei azimorum ꝗ erat
15. Alio pro die cuius veſpere comedebat agnus
qui erat luna. 14. Tertio modo accipit pro hora im
molationis agni que erat pars diei. 14. Quar-
tomodo accipitur paſca pro agno paſcali qui co-
medebatur vel immolabatur. Quito accipiebat p
panibus azimis: ad propoſitum ſufficit membrum
vnum pro ſaluanda auctoritate prima Johā. 16.
Et ſimiliter pro ſc̄da auctoritate: quia accipiebant
paſca pro ſolempnitate diei azimorum ⁊ pro agno
paſcali: ſm hoc igitur ſimpliciter tenendum eſt ꝙ
neceſſitate panis conſecrabilis non eſt ꝙ ſit azimus
nec ꝙ ſit fermētatus: ideo non negamus grecos cō Anſelmus
ficere corpus chriſti: quia ſm Anſelmū in libro ſuo
de azimo ⁊ fermentato non differunt ſubſtātialiter
azimus panis ⁊ fermentatus: qđ etiam patet ꝙ tem
pore Leonis pape fuit conſtitutum vt conficeret in
fermentato ad tempus: ad extinguendum hereſim
ebionitarū: qui dixerunt ꝙ neceſſarium erat xp̄ia-
nos iudaiſare ⁊ per conſequens paſca ſuum in azi
mo conficere ſicut fecerunt iudei: ⁊ ad extinctionem
huius hereſis fuit ordinatum conſecrare in fermen
to: ſed poſt illā hereſim extinctā rediit eccleſia oriē-
talis ad primam conſuetudinem que conformis eſt
inſtitutioni chriſti ⁊ promulgationi facte per petrū
eius vicarium. Sed demum fuit de neceſſitate ad mi
nus in eccleſia latina: hodie eſt conficere in azimo
Et grauiter peccant greci qui nō ſe conformant ec-
cleſie petri: maxime cum habeatur fundamentum
ſolidum ꝙ ſic chriſtus inſtituit iſtud ſacramentum
celebrandum. Ad minus licet non neceſſario quin
aliter poſſet fieri tamen ſic magis congrue celebra-
tur: quia chriſtus debuit illo modo quo magis ſa-
cramento congruit. Sed azimum ratione puritatis
magis conuenit: vñ prima ad corinthios. 5. Nō in
fermēto veteri: ſed in azimis ſinceritatis. Itē ritus
eccl'ie romane habet ex inſtitutiōe apl'orū ꝗ fuerūt
tūc cū dn̄o qđ eſt maximū argumentū ad ꝓpoſitū
cōfirmandū igit dȝ fieri de azimo. Unde innocētius id
ſolū ſufficit latinis ꝯ grecos ꝙ cōſtātino politanā Innocē.
eccl'iam multorum hereſis corrupte fermētauit. vt nō
ſolū hereticos: ſed etiā heretiarcas ꝓduceret. Ro-
manā aūt eccl'iam ſup apl'ice fidei petra ſtabili ſo-
lidata fundatā nulla prorſus heretice prauitatis ꝓ
cella cōquaſſare potuit: ſed illud ſemꝑ integra fide
ſeruauit ꝙ ab apl'is accepit ꝗ eā p̄ſentialiter ſacris
inſtituere doctrinis eccl'iaſticis ritus regulā docue
runt: ab ipſis ꝗ beatis apl'is petro ⁊ paulo quos ⁊
viuos habuit ⁊ defunctos cuſtodit: hī ſacrificii ritū
accepit ꝙ hactenus inuiolabili cultu ſeruauit. Sȝ du
bitat vtrū cū ſpelta vel candidus vel ami ꝗ gerūt ſi-
militudinē frumenti poſſit cōſecrare corpus xp̄i. Do
D ctor ſubtilis tenet ꝙ de talibus nō pōt cōfici corpus
xp̄i: qꝛ ſolū de farina triticea aq̄ elemētari nō artifi
Scotus. ciali coagulata debet panis formari ⁊ decoqui: qꝛ
non ſufficit niſi ſctā fuerit panis. qꝛ ſic inſtitutū eſt
a xp̄o: ⁊ dat rationē ꝙ nō pōt fieri ex p̄dictis: ſed ſo
lum in pane frumēti. Nā dicit ſi credamus expertis in
rebus de qualitatibus cōſequētibus eas ꝗ innoteſcunt
ex operibus ꝑ quas qualitates ⁊ operationes cogno
ſcamus ⁊ diſtinguimus ſubſtātias aliter eñ nō diſtin-
guimus ignē ab aqua: niſi ꝑ ea ꝗ innoteſcūt nobis
ex operibus. ⁊ ſm medicos ꝗlibet ſpecies hȝ qualita
tes ⁊ operationē a tota ſpecie ꝗ nō cōpetit ſibi ꝑ ta
les mixtionē ſm ꝙ dicūt aliq̄ ꝙ amido ſpelta repu
tant panis triticeus: qꝛ illc de preparationes ꝗ fiūt
circa illa blada p̄paranda nō videnť alterare a ſpe

cie farine triticee:nõ eñ fiunt niſi decoloratiões pur gatiões ⁊ huiuſmodi hoc nõ videt̃ alterare medullaʒ tritici a ſpecie ſua:ſed dicit ꝙ operatiões in ſpecie nõ ꝓueniũt a talib⁹ mixtiõib⁹:ſed a ſpecie ⁊ natura:ſed huiuſmodi opatio ⁊ qualitas alia ẽ in tota ſpecie ab amido ⁊ ſpelta a pane triticeo:ſicut apparet cernẽtib⁹ eas ⁊ aſſignãtib⁹ ꝓprietates tales.ꝙtum ad effect⁹ videt̃ ꝙ amidũ ⁊ alia ſint totaliter alteri⁹ ſpeciei a pane triticeo. Cõfirmat̃ illud nõ ẽ ꝑ aliud ꝓbam⁹ acetũ ⁊ greſtã differre ſpecie a vino niſi ꝑ operatiões:⁊ ꝑ ꝯñs nõ eſſe materiã cõſecrationis:qꝛ.ſ.acetũ eſt a tota ſpecie frigidus.⁊ vinũ a
C tota ſpecie calidũ. Et iõ breuiter põt dici vt ait doctor ꝙ cũ certũ ſit farinã tritici purgatã ſʒ cões purgationẽ eomõ quo piſtores ſolẽt eã purgare eẽ materiã cõuenientẽ ad cõficiendũ panẽ cõſecrabileʒ. ⁊ dubiũ eſt de alijs an ſint debita materia hui⁹ ſacramenti:⁊ pars negatiua ſit multũ ꝓbabilior nõ ſine peccõ aliquis ſe exponit illi dubio maxime illeq̃ preparat hoſtias cõſecrãdas:qꝛ ſibi ſimplr̃ ẽ certũ ꝙ de tali materia ꝑparat. Uicẽs forte põt magis excuſari de peccõ:qꝛ ſupponit talẽ materiã eſſe bene paratã:ſed ſi in veritate nõ ẽ iſta materia cõſecrabilis nihil facit nec cõficit̃ corp⁹ xp̃i:nec tñ eſt ydolatria vel occaſio ydolatrie populo:qꝛ ꝙtũ in ſe ẽ ſupponit materiã eſſe idoneã ꝓ ſe ⁊ alijs adorandã. Magiſter Alexander de halis aliter dicit. Ait eñ ⁊ cõcedit ꝙ in pane triticeo debet fieri cõſecratio. Sʒ plura genera ſunt tritici habentia ſolũmodo differentias accidẽtales vt forte ſpelta ⁊ candich.de quib⁹ cõfici licet ⁊ conficit̃ in q̃buſdã terris. Que iſtaruʒ opinionum videt̃ verior: dico ꝙ ſi iſta blada ſunt euiſdẽ ſpeciei cũ frumẽto certũ ẽ ꝙ opinio alexãdri eſt verior:ſi aũt eſt alteri⁹ ſpeciei a frumẽto opinio doctoris ſubtilis eſt verior:ſed videt̃ mihi ꝙ iſta blada q̃ ſunt grana ſimilia granis frumenti ⁊ faciũt ita bonũ panẽ ⁊ meliorẽ ⁊ ita experitur. videt̃ ꝗ ꝙ poſſit cõfici corp⁹ xp̃i:qꝛ ẽ frumentũ:ſed aliqñ mutat̃ nomẽ:qꝛ expellit alia frumẽta ſicut dicit̃ lamoſ ſola laſpelta:ſicut dicit̃ de vinis qñ ſunt ex diuerſis racemis. Uina habẽt diuerſa noĩa ſicut de vino cõi:de vino greco:de muſcatello:de vino de picapol.⁊c. Et tñ in oĩbus conficit̃ ita videt̃ michi de frumento qd̕ diuerſis noĩbus nũcupat̃ tñ illa noĩa ſunt ſinonima ad nomẽ generale frumẽti:tñ ſi illud nomẽ variaret ſpeciẽ vt noĩe gñali frumẽti nõ poſſet nominari certe ex illo nõ poſſet ꝯfici:ſicut iſtud nomẽ filigo nõ põt ſignificare frumẽtũ nec ſub no‑
D mine gñali nec ſub noĩe ſpeciali:qꝛ ſemꝑ filigo diſtiguit̃ ſpecie ab oĩ frumento.⁊ ideo ĩ filigine nõ põt cõfici corp⁹ xp̃i:⁊ ſic intellige de alijs vt in ordeo auena miſio blado greco ⁊c. Sʒ crederẽ ꝙ in illis q̃ nõ ꝑdunt nomẽ gñale frumẽti ꝙuis habeãt noĩa ſpecialia ⁊ habeãt ſpãles operatiões rõe ꝓpria ⁊ ſpãli nõ tñ perdũt nomẽ frumẽti:iõ crederẽ ꝙ ĩ talib⁹ poſſet ꝯfici corp⁹ xp̃i:ſicut de quocũq; vino vitis ꝙuis hẽat plã noĩa ⁊ plẽs operatiões ſpãles: tñ de quolibʒ põt ꝯfici ſanguis xp̃i:vt de vino albo muſcadello: de vino greco: d̕ vino rubeo ⁊ ſic d̕ alijs:igit̃ de quolibʒ blado ꝙ ex noĩe ſpãli nõ ꝑdit
E naturã frumẽti põt ꝯfici corp⁹ xp̃i. Sʒ vt dicit doctor ſubtilis ſi tẽt dubiũ ꝙ ꝑderet ⁊ nomẽ gñale ⁊ naturã frumẽti:ſecuri⁹ eẽt ꝙ nõ ꝯficeret̃ cũ tali ſpa

ne:qꝛ null⁹ dʒ ſe exponi periculo:verũtamẽ ſi ex tali pane nõ poſſet cõfici corp⁹ xp̃i:dico ꝯ͂trã opinionis doctoris ſubtilis dicẽtis:ꝙ ꝙuis ſacerdos ꝯſecraret ⁊ non eſſet ꝯſecratũ nec trãſſubſtantiatũ in corp⁹ xp̃i popul⁹ adorãs talẽ hoſtiã nõ ydolatraret iſtõ ẽ maledictũ:qꝛ adorare panẽ ſimplr̃ vt deũ eſt ydolatria:ſʒ in tali caſu popul⁹ adoraret panẽ ſolũ:ꝗ populus ydolatraret: ſicut ſi ſacerdos celebrãs cũ hoſtia de pane azimo frumẽti ⁊ nõ ꝯſecraret popul⁹ ydolatraret:vel ſi ſacerdos celebrãs cũ hoſtia filiginis etiã popul⁹ ydolatraret ꝙuis cogitaret ꝙ eẽt materia debita:ſic eſt in ꝓpoſito ſi ex farinis dictis nõ ꝯſecrat̃ corp⁹ xp̃i:verũ ſi popul⁹ vel illi q̃ adorãt corp⁹ xp̃i in manib⁹ ſacerdotis apponant iſtã ꝯditionẽ:dñe ieſu xp̃e adoro te in manib⁹ ſacerdotis ſi tu es cõſecrat⁹ cũ debitis cauſis ad h̕ ſacramentũ requiſitis:⁊ nõ ſufficit credere eſſe materiã debitam ſine tali conditione.

¶ Secundum correlarium.

SAnguis xp̃i nõ põt fieri ꝯſecratio niſi de vino vitis fiat adminiſtratio. Iſtõ correlariũ ꝓbat̃:qꝛ pot⁹ ꝑncipalis cõſiſtit ĩ vino. vinũ etiã iſtud dʒ eẽ expreſſuʒ de vuis:ꝙdiu eñ liquor ẽ in vino tandiu hʒ rõnem comeſtibilis magis ꝙ̃ potabilis: iſtud aũt ſacramẽtũ ꝓ ſcda ſui pte eſſentialiter cõtinet ſanguinẽ ⁊ aliq̃d qd̕ eſt ꝑ ſe potus. ⁊ habet̃ de cõſe. di. 2. c. didicim⁹. ⁊. c. ſequẽti: dicit̃ didicim⁹ ꝙ in q̃buſdã ecclĩs ſacerdotes in ſacrificio oblatiõis cõiungant vuas q̃ ſm̃ viſuʒ in altario offerunt̃:⁊ ſic ſimul vtrũq; populo diſpẽſant:ꝑcipim⁹ igit̃ ꝙ nullus ſacerdos h̕ vlteri⁹ faciat:ſʒ in remiſſionẽ peccõꝝ populo oblationẽ ſolũ diſtribuat.⁊ vuas ſeorſum benedictas populo q̃ petierit diſtribuat ⁊ fructuũ gr̃as agat. Et dicit̃. c. 2. q̃ de botro ſiue de vuaꝝ granis hoc eſt de racemis vinee populũ cõicauerit valde ꝯfuſuʒ ⁊ inane ẽ. Sed ſi neceſſe fuerit ſupple ſi nõ inueniret vinũ. botrus .i. racem⁹ in calice cõprimat̃ ⁊ aqua miſtrat̃:qꝛ calix dñicus iuxta canonũ precepttum:vino ⁊ aqua ꝑmixto dʒ offerri:qꝛ videm⁹ in aqua populũ intelligi ⁊ in vino ſanguinẽ xp̃i oſtẽdi:verũ qꝛ aqua nõ eſt de eſſentia ſacramẽti:qꝛ poſſet eſſe ſacramentum integrum ſine aqua. nã aqua non conuertitur in ſanguinem niſi prius fuerit conuerſa in vinuʒ ⁊ ideo tam modica debet apponi vt conuerſa fuerit in vinum:greci enim non apponũt aquam: vt dicit innocentius de officio miſſe parte ſcda capitulo quarto:⁊ tamen aqua eſt de neceſſitate miniſtri propter preceptum eccleſie romane vinum primo aqua mixtum conſecrauit:iuxta damaſcenum libro quarto capitulo quinto. Chriſtus intquit calicem ex vino ⁊ aqua tradidit diſcipulis dicens:bibite ex hoc omnes hic eſt ſanguis meus ⁊c. Congruentia appoſitionis aque ad vinum eſt propter miniſtrum vt ſignificetur populus vniri chriſto:iuxta illud de cõſe di. 2. c. cũ omne:vt relatũ ẽ ſupra ſtatĩ in h̕ correlario:aqua in calice vino miſcet̃ ꝑ ꝗs xp̃o vnit̃.i.copuland⁹ ſignificat ꝑ fidẽ ⁊ dignã ſacramẽti ꝑceptionẽ. Sed dubitat̃ vtrũ aq̃ artificialis cõueniat huic mixtiõi:dico ꝙ ꝙuis aq̃ artificialis miſceret̃ cũ vino de tali vino poſſet ꝯfici ſanguis xp̃i:qꝛ aq̃ nõ eſt d̕ eſſentia ſacramẽti:⁊ ite

Margin notes (right column): A (beside "SAnguis xp̃i…"); B (beside "ptum:vino ⁊ aqua…"); Innoc. (beside "uerſa in vinuʒ…")

ligoſi aq̄ fuerit cōuerſa in vinū:ſed ille q̄ appone-
ret aquā artificialē grauiter peccaret. Et ꝙ illa aq̄
q̄ admiſcet vino dꝫ eē aq̄ naturalis ſicͭ illa cū q̄ di-
ſtēperat panis ꝯficiend⁹:q: xp̄s ꝯſecrauit cū pane
diſtēperato:cū aqua naturali: ⁊ aquā naturalē po
ſuit in vino ꝯſecrando in ſanguinē ⁊ dedit diſcipl̄is
ad bibendū. vt ait Damaſcen⁹ li.4. Itēꝫ cū bapti-
ſmus ſit ſacramētū neceſſitatis:tn̄ nō ꝑt fieri niſi cū
aqua naturali. Multofoꝛti⁹ vr̄ de h̄ ſacramēto qḋ
nō ē neceſſitatis ꝙ nō debeat poni aliqḋ gen⁹ aque
A quā illa q̄ dn̄s appoſuit:⁊ hec eſt aqua naturalis.

¶ Tertium coꝛrelarium.

Vinū ſine aqua ꝑt ꝯſecrari:oꝛ aqua nō
eſt de eſſentia ſacramētali. Iſtud coꝛre
lariū pꝛobaṯ:nā habeṯ a mgr̄o ſentē.
li.4.d.11. dicente Si quis nō inten
dens introducere hereſim oblatione
aut ignoꝛantia aquam pretermiſerit non videtur
Cipria. irritū eſſe ſacrificiū:ſed ille grauiter eſt coꝛripiēdus
Nā grecoꝝ eccleſia nō apponere aquā dr̄:⁊ ad hu
iuſmodi ꝓbationē introducit auctoꝛitatē cipꝛiani
de ꝯſe.d.2.c. Scriptura. vbi dr̄: quotiēſcūqꝫ calicē i
cōmemoꝛatōe dn̄i ⁊ paſſiōis eꝯ offerim⁹ id qḋ ꝯſtat
dn̄m feciſſe faciam⁹:ſed tn̄ frater chariſſime ſi quis
de anceſſoꝛibus nr̄is ignoꝛāter vel ſimplr̄ nō obſer
uauerit ꝙ nos dn̄s facere exēplo ⁊ magiſterio do-
cuit:pōt ſimplicitati eiuſdē de indulgētia dn̄i veniā
ꝯcedi:nobis vero nō pōt ignoſci q̄ nūc ammoniti ⁊
inſtructi ſumus vt calicē dn̄i cum vino mixto aqua
ſcḋꝫ ꝙ dn̄s obtulit offeram⁹: vult dicere ꝙ ignoꝛā
tes : ſi debebat apponi aquā cū vino ſi cōficiebant
ſine aqua eius ignoꝛātie pōt ꝯcedi venia:ſed nobis
nō ꝑt ignoſci q̄ nūc āmoniti ⁊ iſtructi ſum⁹ ab eccl̄ia
romana vt ꝯficiam⁹ cū vino mixto aqua ſicut fecit
dn̄s in die cene: qn̄ ꝯfecit verū vt ſatis dictū eſt ꝙ
Cipꝛia: ſine aqua poſſit ꝯſecrari. Et ſi diceręṯ ꝙ ſi dn̄s ap-
poſuerit aquā vt fuit allegatū in auctoꝛitate cipꝛia
ni de ꝯſec.d.2.ḡ neceſſario requiriṯ aqua:⁊ p ꝯn̄s
nō poſſet ꝯſecrari ſine aq̄. Ad hoc dicēdū ꝙ dn̄s in
ſtituendo ſacramētū appoſuit oīa que erant de ne-
ceſſitate efficacie ⁊ ſignificationis:vn̄ hec appoſitio
aque cū vino nō eſt neceſſaria q̄tū ad efficaciā ſa-
cramēti eſt tn̄ neceſſaria q̄tū ad plenitudinē ſignifi
cationis:q: ſignificat ppl̄m vniri cū xp̄o:⁊ p ꝯn̄s ſi
ne aqua eſſet ſacramentum q̄tum ad plenitudinem
ſacramenti:ſed non q̄tum ad plenitudinem ſignifi
cationis:ideo qui nō apponeret aquā eſſet grauiter
puniēdus:⁊ p ꝯn̄s aqua nō eſt materia hui⁹ ſacra-
mēti:q: ad plenitudinē ſacramēti facit materia:⁊ q:
aqua nō eſt de eſſentia ſacramēti: ideo nō eſt mate-
ria:ſed ſunt quedā materialia ad plenitudinē ſigni
ficationis:ideo aqua eſt materialis q̄tū ad plenitu
dinē ſignificationis :ſed nō eſt materia ſacramēti:⁊
dn̄s aquā appoſuit in vinū tanq̄ ꝯgruū ad ſignifi
B cationis expreſſionē:nō tāq̄ neceſſariū ſimpliciter.
¶ Sed dubitaṯ ſi de oī genere vini pōt fieri ꝯſecra
tio ſanguinis xp̄i. Dico ꝙ ſicut debet fieri ꝯſecratio
debet eſſe panis frumēti ſic vinū debet eſſe de vite:
nā ſicut xp̄s ſe cōparauit grano frumēti ſicut patet
Johan.15. Ideo ꝯſecramus in pane frumēti ſic ſe
cōparauit viti ibidē Ego ſum vitis vera ⁊c̄. ideo dꝫ
tn̄ ꝯſecrari in vino vitis ⁊ nō alio. Et etiā q: in ſo-
lo vino vitis dn̄s ꝯfecit ſicut patet de ꝯſe.d.2. In
ſacramēto:ſicut allegatū eſt ſupꝛa. Et ſi diceręṯ q:
in diuerſis aquis fit ſacramentū baptiſmi ſiue aque
ſint dulces:ſiue amare ſiue naturaliṯ calide ſiue fri-
gide:ſiue fontiū ſiue fluminū ſiue mariū ſiue puteoꝝ
fit ſacramētū baptiſmi. ḡ a ſimili in diuerſis vinis
pōt fieri ſacramētū. Itē in aliquib⁹ terris neqꝫ cre-
ſcūt vinee neqꝫ vinū de vite poteſt trāſferri ad illas C
partes:⁊ ideo ex quo nō licet cōficere ſub ſpecie pa-
nis niſi ſimiliter ꝯficiatur ſub ſpecie vini:nūq̄ ergo
in illis partib⁹ cōficietur hoc ſacramētū niſi poſſit
cōfici ſub genere alteri⁹ vini q̄ de vite: ꝙ eſſet ma-
gnū periculū viatoꝛib⁹ illius terre ⁊ inſufficiēter eēt
illis ꝓuiſuꝫ a dn̄o in hijs que pertinēt ad ſalutem
Itē ꝓuiſum eſt a dei ſapiētia ꝙ ſacramētū baptiſ-
matis celebreṯ i materia cōi ꝓpter excuſationē pau
perū. Silr̄ videṯ ꝙ cōueniat diuine ſapiētie cui⁹ ꝓ
uidētia ſubuenitur vtiliter iſti ſacramēto oꝛdinare
ꝙ fiat in materia cōi q̄ ab oībus haberi poſſit:pꝛe-
terea magis cōgruū vr̄ ꝙ ſanguis xp̄i ꝯſecreṯ vino
de frumēto ſicͭ cōgruit ꝙ caro ꝯficiaṯ de pane fru
mēti. In vino aūt d̄ frumēto cū h̄ ꝙ ē ibi ſb̄a frumē
ti ē ſubſtātia aq̄ ſicut i pane de eodē. Vn̄ q̄tū ad ſi-
gnificatiōis ꝯgruitatē ⁊ ꝓpꝛietates alias videṯ ꝙ
potiſſime ꝯueniat ſanguini cōfici de vino frumenti.
Ad iſta p oꝛdinē rn̄deo. Ad pꝛimū dico ꝙ in diuer
ſis aquis naturalibus que nō differūt ſpecie poteſt
fieri baptiſmus: ſed amaritudo dulcedo caliditas
frigiditas ⁊ hmōi ſunt differētie accidētales : ideo
nō variāt ſpeciē:ideo in eis pōt fieri baptiſm⁹:ſꝫ in
aquis que variant ſpeciē cuiuſmodi ſunt aque arti
ficiales q̄ nō oꝛiunṯ naturalr̄:ſꝫ fiūt artificialr̄: vel
naturalr̄:artificialr̄ vt aqua roſacea:ardēs giroffla
ti ⁊ ſic de alijs : naturalr̄ vt vrina ſaliua lachꝛima
ſudoꝛ ⁊ hmōi:in hijs nō pōt fieri baptiſm⁹:nec in
aquis que mutauerūt ſpēm: vt lutū ſpiſſuꝫ:bꝛodiū
coagulatū:glacies:nix:niſi eſſent reſoluta ⁊ ſic de ſi
milib⁹. A ſimili eſt de vino:q: in diuerſis vinis pōt
fieri ſacramētū dū tn̄ ſint vina de vite ⁊ ſint eiuſdē
ſpeciei ⁊ ideo in vino:dulci:in vino calido ⁊ frigido
in muſcatello:in vino albo: in vino rubeo : in vino
claro pōt confici:quia rubeū:album:dulce:amarū
non variāt ſpeciem. Si autē vinū variaret ſpeciem
vt acetum vel nectar ſi facit aliam ſpeciem a vino:i
illis non poteſt confici ſicut dictum eſt in oībus de
aqua:ita dico de vino:⁊ ſic patet ſolutio argumēti.
Ad ſcḋm qn̄ dicit ꝙ in aliquibus terris non eſt vi-
num nec poteſt poꝛtari: ideo eſſet eis periculum ⁊c̄.
dicitur ꝙ ſi foꝛte caſus poſitus accideret:dn̄s aliter
prouideret incolis illius terre:virtus eīn dn̄i nō eſt
alligata ſacramentis ſemper eīn pꝛouidet in neceſſa D
rijs ſufficienter ad ſalutem. Vel poteſt dici ꝙ nō eſt
aliqua terra fidelium ad quaꝫ non poſſet tranſfer
ri vinum ſaltem viciatum de quo poſſet confici. Ad
aliud ꝙ iſtud ſacramentum debet confici de mate-
ria cōi ⁊c̄. Dico ꝙ nō h̄ ſolū eſt attēdēda neceſſitas
ſed ꝯgruitas:ſed magis ꝯgruū fuit ꝯfici in vino q̄
in aqua ꝓpter ꝓpꝛietatē vini q̄ huic ſacramēto ꝯue
nit: ⁊ etiā nō ē ſic cō baptiſmo ⁊ h̄ ſacramēto:q: ba
ptiſm⁹ ē neceſſitatis nō h̄ ſacramētū:ideo iſtis dua
bus ꝯgruū fuit vt ꝯficereṯ in vino. Ad aliud de vi-
no frumēti ⁊c̄. Dico ꝙ de vino frumēti nō pōt ꝯfici
pꝛio ꝓpter cōparatiōeꝫ:q: dn̄s viti ſe cōpauit dicēs
Ego ſum vitis vera. Joh.15. ideo opꝫ ꝙ ſit vinū

de vite. Item qꝛ xp̄s inſtituit fieri in vino: ꝫ ꝓpter
diuinā inſtitutionē nō poteſt fieri niſi in vino vitis.
Itē licet poſſet conuenire ꝙ de vino frumēti poſſet
cōfici propter cōgruentiā ſignificationis: nō tñ cō⸗
ueniret ꝓpter cōgruitatē ꝓprietatis propter quas
ꝯgruit ꝙ cōficiat̄ de vino vitis: qꝛ per has magis
yſaac. aſſimilat̄ ipſi ſignato cuius eſt ſignū. Nā habet ab
yſaac in libro de dictis particularibus: vinū bonū
dat nutrimētū corpori ſanitatē reddit ⁊ cuſtodit: ſi
accipiatur vt oportet: ideo eſt medicamētū ⁊ nutri⸗
mentū eius: qꝛ calor eſt ſilis calori naturali: ideo eſt
cōueniēs corpori nr̄o. Itē antiqui aſſimilauerūt vi
nū tiriace: calefacit eñ corpora frigida ⁊ refrigerat
calida. Item vinū tollit triſtitiam ⁊ excitat leticiam.
Eccle. 3. Uinū in iocūditatē creatū eſt. Et in pſal⸗
mo. Uinū letificat cor hoīs. Itē vinū odoriferū li⸗
quorē habet ſubtiliſſimū oī ſorde mūdificatū: ⁊ eſt
cordi ꝯfortatiuū: expellit fumū groſſū ſordidū et
obſcurū qui ſolet naturalis caloris lumē obfuſca⸗
E re: mūdificat a ſorde exiſtēte. Unī ypocras vinū odo
riferū ſubtilius leuius nutribilius ceteris naturam
ſuā ſignificat cōpleuiſſe actionē: oē contrariū ab eo
eſſe ablatū: ⁊ facile inebriat: ⁊ aſcendit ad caput: rō
nē ꝯſeruat: bonū saporē dat: apetitū excitat: ſtoma
chū cōfortat: mutat vitiū hoīs in vtutē: qꝛ ab impie
tate ad pietatē: ab auaricia in largitatē: dat facūdiā
⁊ ingeniū. Si aūt bibatur vſ ad ebrietatē facit op
poſitū oīm iſtoꝝ: ſic xp̄s habet iſtas proprietates:
dixi primo ꝙ vinū nutrit ⁊ dat ſanitatem infirmis:
ſic chriſtus benedictus ieſus habet virtutē ſanandi
Luce Luce. 16. virtus de illo exibat ⁊ ſanabat oēs. Itē
calefacit ieſus benedictus: calefacit in amore ⁊ cari
tate: nec eſt qui calefiat ſpūaliter niſi ab ipo: vnde
in pſalmo. Nō eſt qui ſe abſcōdat a calore eius. Itē
calidos refrigerat: qꝛ calidos in pctīs refrigerat in⸗
ſpirando vt dimittāt pctā. Eccle. 18. Nōne ardorē
Eccleſi. refrigerabit eos. q. d. ꝙ ſic. Itē vinū tollit triſticiā
ſic xp̄s dat leticiā ⁊ tollit triſtitiā. Sapiētie
O ꝙ ſuauis eſt dn̄e ſpūs tuꝰ oībꝰ qui guſtant illū
F Itē vinū eſt ſuaue ⁊ odoriferū: ideo cāticoꝝ dr̄. In
odorē vnguētoꝝ tuoꝝ currimꝰ. Itē vinū eſt ab oī
ſorde mūdificatū: ſic xp̄s fuit ab oī pctō immunis
Pctīn nō fecit neq inuētus eſt dolꝰ i ore eꝰ: yſay.
Itē vinū eſt cordi cōfortatiuū nulla altera cōforta
tio niſi xp̄i Apocal. 3. Si qs mihi aperuerit intro⸗
bo ad illū ⁊ cenabo cū illo: equalis refectio: equalis
ꝯſolatio eſt hoī hn̄ti xp̄m: ideo aīa dicit fructꝰ eius
dulcis gutturi meo. Expellet fumū groſſū: ſic xp̄s
mortalia pctā. Ecce agnꝰ dei: ecce q tollit pctā mū⸗
Johan. di. Johā. 3. Fac de aliis ꝓprietatibꝰ ſicut tibi vide
bitur: de vino ꝫ vitis opꝫ ꝙ ſanguis ꝯficiat̄: ex quo
ptꝫ ꝙ cū aceto ſi in vino fiat tāta corruptio ꝙ fiat
euaporatio ſiue exalatio partium ignis ⁊ radicalis
ita ꝙ vinū ꝑdat effectū calorem ⁊ factū acetū infri⸗
gidet: certe cum aceto nō pōt cōfici: ſi aūt fiat aceto
ſum nō perdēs tñ ꝓprietatē caloris cū tali hñ poſ⸗
ſet cōfici: qꝛ radicalis calor nō eſt abſortus. ſi autē
eſſet eradicatus radicalis calor ſicut in aceto hn̄te
ꝓprietates cōtrarias vino: certū eſt ꝙ tale acetum
diſtinguit̄ ſpecie a vino: ⁊ acetū ſic nūꝙ poteſt fieri
vinū: ideo dr̄. 8. Metha. ꝙ acetū nō eſt vinū: nec
pōt eſſe. Et ſicut dico ꝙ ex aceto non pōt cōfici: ſic
nec ex aggreſta: qꝛ nō eſt vinū: imo altera ſpēs a vi⸗
no: ſicut paſta eſt altera ſpecies a pane: nam ad eſſe
vini requiritur ꝙ liquor vini ſit digeſtus: ſicut dicit
yſaac. Uinum odoriferum habet liquorem penitus
digeſtum: liquor autem agreſte eſt indigeſtus.

¶ Secunda concluſio:

FOrma verboꝝ in xp̄i ꝯſecratiōe rea A
liter cōtinetur in ſacro canone. Iſta
cōcluſio ſic probat̄ extra de celebra
tione miſſarū. c. cū Marthe. ait In⸗
nocen. Ex eo credimꝰ ꝙ forma ver⸗ Innocē.
borū ſicut in canone ſcribit̄ apl̄i a
xp̄o: ⁊ ab ipis acceperūt eoꝝ ſucceſſores: igit̄ forma
huius ſacramēti cōtinet̄ in ſacro canone. In hac cō
cluſione tria ſunt vidēda: primo ſi in ſacramēto eu⸗
chariſtie eſt aliqua vna forma. 2. ⁊. 3. qd ſignificat
ad hoc rn̄det doctor ſubtilis. Unī de primo dicit ꝙ Scotus.
hoc ex ſolutione qſtionis quā allegaui ſupra: qꝛ di
ctū fuit ꝙ nulla verba ſunt forma euchariſtie: ſed
verba aliqua ſunt forma ꝯſecrationis ⁊ ſic intelligē⸗
do de forma: qꝛ ſic ponitur in queſtione que ſit for⸗
ma cōſecrationis: dicit ꝙ ſi iſtud eſt ſacramētū vni
tate integritatis cōcomitant̄ nō indiuiſibilitatis: qꝛ
in ſe includit duo ſigna partialia que ſignāt duo ꝓ
pria ſignata: ⁊ ꝓxima. ſ. corpus ⁊ ſanguinē. ⁊ remo
tā. ſ. cibationē ⁊ potū ſpūalē. Ita eſt vna ꝯſecratio
vnitate integritatis ⁊ tñ due cōſecratiōes partiales
ſicut eñ aliqua res eſt vna ſic eſt vna eius inceptio
⁊ ſicut plures: ſic plures eius inceptiones: ⁊ ſicut cō
ſecratio eſt plures: ſic eius inceptio eſt plures: igit̄
ꝯſecratio plures particulares ꝯſecrationes: tñ eſt
vna vnitate integritatis. Diſtinctio aūt illarū for⸗
marū particularū ptꝫ: qꝛ vna eſt efficax ſine alia ꝙ
manifeſtū eſt: alioquin eñ fideles corpus adorātes
ante ꝯſecrationē ſanguis eēnt ydolatre ꝙ eſt falſū
De ſcdo dicit doctor ꝙ verba ꝯſecratiōis ſunt iſtō
pronomē demōſtratiuū hoc. Iſtud verbū ſubſtan
tiuū eſt: ⁊ iſtud nomē ſubſtātiuū corpꝰ: ⁊ iſtud pro⸗ B
nomen poſſeſſiuū: meū. Iſta ꝯiunctio: eñ: nō eſt de
eſſentia forme: ſed ſcdm ſctm̄ thomā ponitur ad de
ſignandū ordinē ꝯſecrationis ſacramēti ad vſuꝫ ſa Sanctꝰ
cramēti ꝙ ptꝫ ex verbis: eñ. i. qꝛ talis eſt ꝯſecratio thomas
ideo vtimur ꝯſecrato. Sed alia rō dicit doctor ſub
tilis pōt aſſignari. ſ. ꝙ illud eñ ponit̄ ad ꝯtinuam: Scotus.
ne illa verba que ſunt de forma ꝓſerantur ſine pre
cedentibus: ſed eſt dubiū ſi pretermiſſis verbis pre⸗ E
cedentibꝰ ꝑ iſta ſola quattuor verba cōficeret ſacer
dos. Reſpondet richardus ꝙ preciſe in hiis verbis Ricardꝰ
hoc eſt corpꝰ meū ꝯſiſtit forma ꝯſecrationis panis
verba aūt que in canone miſſe precedūt ⁊ ſequunt̄:
non ſunt de eſſentia forme: vñ ſi ſacerdos omitteret
oīa alia que ſunt in canone ⁊ in miſſa ⁊ diceret tm̄
iſta verba: hoc eſt corpus meū: ſuper materiam de⸗
bitam ⁊ cum intentione conſecrandi vere ꝯſecraret
tñ omittendo alia grauiter peccaret tanꝙ contem⸗
ptor eccleſiaſtice ordinationis ⁊ reuerentie ſacramē
ti: quia oīa alia verba ſunt propter reuerentiam ſa
cramēti. Sed ꝯ iſtā opinionē arguit doctor ſubtilis
ſcotꝰ. Sic certū ꝙ verba ſacramētalia ex vi verboꝝ Scotus
dn̄t ſignificare illud qd̄ efficit̄ ex vi ſacramēti: ſꝫ ex
vi ꝯſecratiōis corpis xp̄i efficit̄ ⁊ ſignat̄ ꝙ ibi ſit ve
rū corpꝰ xp̄i: ꝫ verba ſufficiēter ex virtute ꝓpria ibi
ſignāt cōtineri corpꝰ xp̄i: ſed h̄ verba: hoc eſt corpꝰ

prolata ſine precedētibus verbis nō ſignat corpus
xp̄i:q2 ſignificant hoc ꝓnomen meum referri ad p
ſonā loquentis:q2 licet miniſter poſſet intendere vt
loquatur in perſona xp̄i:nō tñ propter hoc ſigna-
tum illorum verborum eſſet xp̄s:q2 ly meum:non
denominaret corpus xp̄i:ſed corpus loquentis. Si
cut ſi ego inciperem ſic loqui:mea doctrina non eſt
mea:licet intenderem loqui in perſona chriſti tamē
ex vi verborum nō habetur ꝙ iſta doctrina ſit chri
ſti:ſed illius qui loquitur. Sicut angelus quando
loquebatur in perſona dei dicens. Ego ſum deus
abraham:⁊ per conſequens non eſſet proprie falſa
ſm ſenſum pro quo faceret:tamen non erat ſigna-
tum proprie huius orationis:quia ly ego ſuppone
ret pro perſona xp̄i dei:hoc etiam confertur per il-
Ambro. lud Ambroſij de conſe.di.2. Panis eſt in altari ſer
mo chriſti creaturam mutat ⁊ ſequitur conſecratio
quibus verbis ſic attendite que ſunt verba. Accipi
te ⁊ edite ex hoc omnes:hoc eſt corpus meū. vbi ꝓ
prie videtur coniungere illa verba : accipite ⁊ edite
ex hoc omnes tanꝙ verba conſecrationis: ſed non
eſt intendendum tanꝙ pertinentia ad neceſſitatem
conſecrationis: ſed tanꝙ neceſſario premittenda ⁊
non ſolū illa:ſed multa alia precedētia in canone
ex quib⁹ poſſit ex vi ſermonis haberi ꝙ iſta verba
hoc eſt corpus meum dicuntur in perſona chriſti
non enim ſine cauſa eccleſia connexit totum cano-
nem miſſe poſt conſecrationem. Supplices te roga
mus omnipotens deus:non enim aliqua oratio
que non neceſſario connectatur:connectatur cum
precedente vel per copulationem vel coniunctionē
copulatiuam ſicut. Hanc igitur oblationem:vel per
tinet ad vnū infinitum. Et quā oblationē tu deus
D ⁊ qui pridie ꝙ pateretur ⁊ poſt conſecrationem. Su
praq̄ propicio ac ſereno ⁊c. Uel per relationē vt ibi.
Similimodo. De iſto articulo inquit doctor. dice-
tur in generali ſimul cum alijs dubijs ꝙ fuerit ob
ſeruandū de verbis conſecrationis ſanguinis chri-
ſti eſt dubium magis ꝙtum ad duo:primū ꝙtum
ad formam qua vtimur nullus euangeliſtarum re-
citat:ideo non videtur ꝙ ex euangelio. Item etiam
greci alia forma vtūtur ſcʒ. Hic ē ſanguis meus no
ui teſtamenti qui pro nobis ⁊ pro multis eſt effu-
ſus in remiſſionem peccatorum:ergo forma noſtra
nō eſt preciſe forma ſcilicet: hic eſt calix ſanguinis
mei noui ⁊ eterni teſtamēti ⁊c. Reſpondet a docto-
re noſtro nō dubito quin forma ſit certa ſm aucto
ritatē illā innocētij ꝙ multa ſunt tradita eccl'ie ab
aplis q̄ tñ nō ſunt ſcripta ab euangeliſtis. Nec ob
ſtat:q2 euāgeliſte intendebāt narrare rē geſtā non
aūt tradere formā cōſecrandi:ſed de forma grecorū
eccleſia nō dicit eos nō cōficere. Uñ dicunt aliq̄ ꝙ
forma eorū ⁊ forma nr̄a ⁊ quecūq̄ ſcripta in euāge
liſtis ſufficiēs eſt ad cōſecrationē:tñ in eccl'ia roma
na eſt de neceſſitate miniſtri. Unde illa forma qua
vtimur. Sed eſt dubiū an ad formā qua vtimur p
tineant a loco illo:ſimilimodo vſq̄ vnde memores
E Sed cōiter dicit ꝙ iſta verba :hoc facite in meā cō
memorationē:nō ptinēt ad illā formā hoc mō ꝙ ꝓ
batur:q2 nō magis facit illud facile ad ſanguinem
ꝙ ad corp⁹. ꝓcipit eñ chriſtus fieri cōſecrationem
ſiue ſanguinis in ei⁹ memoriā:ḡ ſi ptinēt ad cōſecra
tionem ſanguinis pari ratione ⁊ corporis ⁊ per cō-
ſequēs qñ hoſtia eleuat:adhuc nō eſt ibi corp⁹ xp̄i
⁊ ſic eſt ydolatria:hoc pʒ:q2 non dicit hoc facite in
meā cōmemorationē donec hoſtia eſt eleuata. hoc
etiā pʒ:q2 preceptū de vſu cōſecrationis nō eſt for-
ma cōſecrationis. hoc eſt preceptū cū dicit:hoc fa-
cite:precepit ergo vſum hui⁹ ſacramēti. Itē p iſta
verba cōtulit xp̄s apoſtolis poteſtatē cōſecrādi:hic
eī ordinauit eos ſacerdotes. Collatio aūt poteſtatis
cōſecrandi nō ſit p verba ptinentia ad cōſecrationē
q2 verba cōſecrationis reſpiciunt materiā pertinē-
tem ad cōſecrationē qua conſecratur vel terminus
in quē cōſecratur:verba aūt poteſtatē cōferentia re
ſpiciunt poteſtatē quā cōferunt ⁊ illū cui confertur
hoc:ḡ tanquā certo ſuppoſito nunquid oīa verba
vſq̄ ad illud:hoc facite ſunt de forma cōſecrationis
ſanguinis . Opinio ſancti Thome quarto ſcripto Thome
di.8.ar.2.q.2. Qui dicit ꝙ ſic ſunt de eſſentia con
ſecrationis. primo de illis q̄ pro nobis ⁊c.q2 relati
num implicat añs ⁊ eſt pars vni⁹ totius orationis
ſimiliter dicit multo magis de illis noui ⁊ eterni te
ſtamēti:q2 illud eſt ſpecificatio q̄dam eius ꝙ prece
dit cū dicit ſanguinis. Ad vnā aūt formā videt per F
tinere oīa alia q̄ pertinēt ad vnā orationē:ḡ tā illa
noui ⁊ eterni ⁊c. de quib⁹ certū eſt ꝙ iſta q̄ ꝓ nobis
effundetur ⁊c. q̄ propter implicationē pertinēt ad
eandē orationē oīa pertinebūt ad formā cōſecratio
nis ſanguinis. Sed contra iſtā opinionē arguit do
ctor ſubtilis dicens ꝙ rationes ſancti thome nō cō
cludūt:q2 poſſibile eſt alia multa in orōne cōſecra
tiua q̄bus nō expreſſis tota cōſecratio haberet ſi-
cut xp̄s pontifex dixiſſet:hoc eſt corp⁹ meū aſſum-
ptum de virgine ⁊ ſuſpenſum in cruce:ſicut dicit de
ſanguine qui pro vobis effundetur:licet iſta verba
fuiſſent addita propter deuotionem:tamen fuiſſent
ſimpliciter neceſſaria ad formā:licet ad eandē ora
tionem ptinerent:multominus videt etiā ꝙ ſit eadē
oratio in precedēti de illo q̄ pro nobis effundet ꝙ
de illo noui ⁊ eterni:quia poſſet intelligi iſta orō in
ſenſu cōpoſitionis vel diuiſionis ſicut diſtinguitur
iſtud ſophiſma:oīs homo qui eſt albus a forte cur-
rit:⁊ licet in ſenſu cōpoſito in principio ſit pars eius
dē orationis. ⁊ ita poſſet intelligi in ꝓpoſito ita ꝙ
ante illud q̄ ꝓ nobis nō eſſet orō pfecta vel p ly q̄.
tñ inciperet nouā orationē ibi q̄ ꝓ nobis ⁊ copula
ret p̄cedenti in ſenſu diuiſiōis: ⁊ exponeret ſm pri-
ſcianū ly qui:p ille faceret tres pfectas orationes:
cōſiliter etiā illud noui teſtamēti intelligit ſm ſctōs
cōfirmato: noui teſtamēti in quo intelligit implica Scotus.
tio ſanguinis q̄ eſt ꝯfirmator noui ⁊ eterni teſtamē
ti. De iſto articulo dicit breuiter doctor noſter ſco- G
tus ꝙ nō eſt nobis certitudinaliter oratio traditur
an ad formā cōſecrationis ptineāt alia verba poſt
illa ſanguinis mei:vel an aliquorū ſequētiū vſq̄ ad
illud hoc facite ⁊c. Ideo piculoſū eſt h̄ aſſerere de
quo ſufficiēs auctoritas nō: habet nō aūt ē pericu
lū ignorare:q2 ꝓ videt ignorantia inuincibilis:ex h̄
patet improbatio cuiuſdā dicti vni⁹ diſcreti viri dicē
tis:q2 neceſſe eſt in quolibet ſacramēto ſcire p̄ciſe q̄
verba ſunt de forma ad hoc vt aliq̄s cōficiat ſacra
mentū:iſtud eſt manifeſte falſū nō ſolū in ꝓpoſito
ſed etiā in baptiſmo:penitētia:⁊ in ordinis ſacramē
to:forte nullus eſt qui ſciat ꝓ certo:nec ep̄s:nec or
dinatus que ſint preciſe verba conſecrandi ſacerdo

tem: et tñ nõ eſt dicendum ꝙ nullus ſit ordinatus in ſacerdotē in eccleſia. Similiter diuerſi diuerſis vtuntur verbis in ſacramēto penitentie cõferendo abſolutionem nec eſt certū de aliq̄bus verbis preciſis que ſunt illa: non tamen dicendum eſt ꝙ nullus abſoluatur in eccleſia: q̇d ergo conſiliū erit: dico ꝙ ſacerdos intendēs facere q̇d facit eccleſia: legēs diſtincte verba canonis a principio vſq; ad finem vere cõficit: nec eſt tutū alicui qui ſe reputat valde peritū determinare volo vel ꝑcipe hijs verbis poſt cõſecrationē ſanguinis: ſꝫ ſecurior ē ſimplr̄ dicēdo: volo iſta v̄ba ꝓferre ea itētiōe ſic̄ xp̄s iſtituit ea eē ꝓferēda vt que ex xp̄i inſtitutiōe ſunt de forma: dico vt de forma: et quo ad reuerētiam dico ad reuerentiā. Sed quid ſi ante omnia verba prolata contingeret mori ſacerdotem nunquid habendus eſſet ſanguis tanq̄ vere conſecratus. Dico ꝙ ſi ſacerdos inciperet ſic loqui: hoc eſt corpus meum: nec diceret verbū totaliter preciſa in omnibus talibus non eſt adorādum niſi ſub conditione ſi vere conſecratum eſt: ſed nunquid iterāda ſunt verba ſimpliciter: dico ꝙ nõ abſolute. Sed nunquid ſub conditione: dico ꝙ ibi nõ ē talis neceſſitas ſicut in baptiſmo: q: ibi qñ dubitatur de baptiſmo dubitatur de ſalute: ideo ibi neceſſe eſt quādoq; ſub conditione baptiſare. Sed hic ſi probabiliter dubitatur in altero iſtorum caſuum an conſecratio ſit completa nullū ſalutis periculum imminet ſi non iteretur nec ſub conditione nec abſolute: quid igitur eſt iſta materia ſemper ſeruāda. Dico ꝙ nõ: q: putreſceret: ſed ſacerdos poſt

D communionem in ſua miſſa poteſt iſtam materiā ſumere ſub intentiōe conditionata tali: ſi tu es hoſtia conſecrata recipio cum reuerentia vt conſecrata: ſi non es conſecrata recipio ſicut de illo ꝙ eſt incertū ſi eſt conſecratum: nec in hoc poteſt eſſe periculum q: ieiunus eſt ante perceptionem vini ablutionis: ⁊ ſi non eſt ſanguis ꝙ percepit non tamen facit irreuerentiam corpori ⁊ ſanguini iam perceptis nam ⁊ nos poſt ſanguinē perceptum ſtatim in altari accipimus vinum purum. ¶ De tertio articulo dicit doctor ꝙ ſacerdos profert iſta verba quaſi materialiter: q: recitat ea quaſi a chriſto dicta vt patet per literam precedētem in canone: quādo illa verba dicit non tranſuſtantiauit panem in corpus ſuum ꝙ videt̄ ex verbis iſtius canonis dictis: q: ibi premittitur: benedixit. Unde dicitur ꝙ per iſtam benedictionem precedentē conſecrauit non per iſta verba hoc eſt corpus meum. Cui concordat Innocen. de officio miſſe parte. 3. c. 3. ⁊. 9. Sed contra: quia aut chriſtus conſecrat ſine verbo quod non eſt probabile: aut cū verbis alijs a predictis: ꝙ nec eſt probabile ꝙ alia forma vtatur auctor ⁊ alia miniſter cui committit formam ſi eiſdē verbis remanet difficultas de ſignificatione huius orationis vltimo prolata a chriſto. Item chriſtus mõ ſi eſſet viator poſſet proferre iſta verba ⁊ cõficere ⁊ remaneret difficultas vt prius. Alia eſt opinio: quia ſicut nomen ſignificat ſine tempore ⁊ ideo poteſt ſupponere pro ſuppoſito cuiuſcūq; t̄pis nec p̄ōt reſtringi a t̄pe cõ

E ſignato ꝑ verbū ſignificās cõpoſitionē: oꝛ illō eſt diſtans ſm intellectū ⁊ nihil cõtrahit̄ ꝑ ſic diſtans ſicut nõ cõtrahit̄: homo ē albus: ſꝫ cõtrahat̄ hic hõ albus currit: ita ꝓnomen cū ponat̄ loco nominis ꝓprij: ⁊ ſignificat ſine t̄pe p̄ōt ſignificare ſeu determinare ſine t̄pe: q: h̄ ſignificat q̇d demonſtrat pro oī t̄pe ⁊ ſic h̄ ꝓnomē h̄: p̄ōt demõſtare ſub diſiunctione illud ꝙ nūc cõtinet̄ ſub hijs ſpeciebꝰ: vl̄ de ꝓximo cõtinebit̄ vt ſit demõſtratiuū ad itellectū eiꝰ ꝙ demõſtrat̄ i recto: ⁊ ad ſenſuꝫ alicuiꝰ ꝙ demõſtrat̄ i obliquo. Et i illud i recto ſit aliq̇d nūc p̄ſens hic vt in ꝓximo erit p̄ſens: ⁊ ꝙ ſenſus ē ꝙ aliq̇d ſub iſtis ſpeciebꝰ p̄ſens vel de ꝓpinquo futurū ē corpꝰ meū ⁊ iſta diſiūctiua ē vera: q: altera pars ē vera: ⁊ hoc ad intellectū. ſ. qñ aſſiſtit virtꝰ diuina in vltimo inſtanti operans ad iſtud ꝙ ſignificat̄: ⁊ iſta ē opinio Richardi libro. 4. d. 8. q. 1. ar. 3. Sed ꝯ opinionē arguit doctor ſubtilis dicēs: ſꝫ nõ oporteat ꝙ ꝓnomē h̄: demõſtraret aliq̇d ꝓ determinato t̄pe iñ ſicut ip̄e arguit ſignificatio orōnis ꝯſtituit̄ ex ſignato ꝓ nūc ⁊ ptes ſignās qñ ꝓferunt: q: ſꝫ eū etiā neceſſe ē dicere ꝙ h̄ ꝓnomē h̄: qñ ꝓfert̄ illō ſignificat ſm ꝙ tūc demõſtrat: tūc aūt nõ videt̄ poſſe demonſtrare aliq̇d ꝙ nõ ē tūc cõtentū ſub ſpeciebꝰ: q: ſic poſſet dici ꝙ hic ignis ē aq̄ vel h̄ corpꝰ ē aq̄: loquēdo de igne ſtatiꝫ vertēdo in aquā ⁊ faciēdo talē demõſtrationē ad ſenſuꝫ in obliquo ⁊ ad intellectū in recto ⁊ h̄ ē diſtinguēdo corpꝰ q̇d nūc ē vl̄ ꝙ in ꝓximo erit. Sꝫ nõ vr̄ rõnale dicere loquēdo de aere ſtatim corrūpendo ꝙ h̄ corpꝰ ē ignis: hec ei iſt ſimplr̄ vera h̄ corpꝰ ē aer: ⁊ de eodē nõ dicit̄ ſimul ignis ⁊ aer. Itē ſi nūc ſignāt ptes orōnis qñ ꝓferunt̄ ⁊ ex ſignatis eoꝝ h̄ mõ acceptis ē ſignatū totiꝰ orōnis ſm ꝙ accepit oportet dicere ꝙ ly ē: qñ ꝓfert̄ ponit ſignatū ſuū ꝓ p̄ñti ꝙ ſig̃t ſubiectū: aut ꝓ alia pte diſiunctionis nõ accipit ꝓ aliquo eodē t̄pe cū iſto q̇d importat̄ ꝑ copulā: ḡ tota ſignificatio iſtiꝰ orōnis nõ refert̄ ad aliq̇d idē. Itē diſiunctiua nõ p̄ōt

R alterā partē determinare: ſꝫ ē fallacia ꝯñtis: ḡ ſi hoc ſtat ſic diſiunctiue nec determinate p̄ōt reſpectu p̄dicati vnā ptē. ſ. h̄ ꝙ in ꝓpoſito erit ſub iſtis ſpeciebꝰ ſicut nec alterā ſm ꝙ nūc ē ſub iſtis ſpeciebꝰ: ⁊ nõ efficit̄ per iſtā orōnem etiā ſm eos niſi vt ipſa: ḡ ꝑ iſtā nõ efficit̄ magis q̄ illō ꝙ ſtatiꝫ erit ſub iſtis ſpeciebꝰ ſit corpꝰ xp̄i q̄ illud ꝙ nūc ē ſub iſtis ſpeciebꝰ ideo iſta opinio q̄ dicit ꝙ pronomen hoc: ſignat corpus chriſti: ꝓ vt nunc eſt ſub iſtis ſpeciebus vel de proximo erit. ⁊ ſub iſta diſiunctione verificatur eſt falſa vt probatum eſt: quia iſta diſiunctiua non magis determinatur eſſe corpus chriſti q̄ panem eſſe ſub ſpeciebus. Ideo aliter dicitur ⁊ eſt opinio ſancti Thome di. octaua. ar. primo. queſtiōe. 2. cū qua ſe tenet doctor ſubtilis pro qua ponit ſequentes concluſiones. Thome ¶ Prima ꝯcluſio ꝙ conceptus qui cauſatur per orationem prolatam: non habetur perfectus niſi in vltimo inſtanti ſue prolationis T que probatur: quia non habetur conceptus omnium partium orationis: ante illud inſtans: vltimum conceptus enim totus orationis non habetur ſine conceptibus omnium partium. Hoc confirmatur per ſimile: quia conceptus formatus per dictionē non habet̄ ante inſtans vltimū prolatiōis iſtius dictionis. ergo a ſili de oratione. Et ratio ſimilitudinis eſt: quia ſicut partes dictionis non ſignificāt ꝯceptū ſimplicē quē ſignificat dictio. Ita dictio non ſignificat conceptum aliquem complexum quem ſignificat ſimpliciter tota oratio ſed diſ

ferentia eſt:q: pars orationis aliquē ſignificat con
ceptum ſimplicē:pars aūt dictionis aliquem conce
ptū nō ſignificat. Tamē ad ꝓpoſitū differētia nō ē
q: vtrobiq; totus conceptus nō habet niſi in fine
oim dictionū ꝓlatarū. Si obijciat ꝙ oro cauſat cō
ceptū qñ nō eſt:q: qñ cōpleta eſt oino nihil orōnis
eſt. Rñdet ꝙ argumētū nō cogit:q: idē poſſet argui
de cōceptu importato p dictionē:ideo dico ꝙ cōce-
ptus fiat in inſtāti in intellectu poſt ꝓlationē orō-
nis vel dictionis nō fit p illā:q: iſta nō eſt ſicut ar-
guitur:ſed in fine ꝓlationis cuiuſcūq; dictionis per
aliquid cauſatū in fantaſia a dictione dū fuit in ꝓ
latione:intellect⁹ cauſat in ſe aliquē cōceptū dictio
nis. Uel ad ꝓpoſitū magis p aliqua derelicta a ſin
gulis dictionib⁹ dū ꝓferebātur:intellectus in vlti
mo inſtanti per collationē ſuā cauſat intellectui cō
ceptū totius. Iſta ꝯcluſio in ſnīa importat: ꝙ cōce
ptus qui cauſat p orōnē prolatā nō habetur p eā
niſi in vltimo inſtāti ꝓlationis. ¶ Scḋa concluſio
m in ſnīa eſt ꝙ nō oportet in eodē inſtāti vel tpe cau-
ſari cōceptū in audiēte per orōnē ꝓlatā ⁊ veritatē
iſtius ꝯceptus ſiue vnionē extremorū: vt ſi dicatur
de⁹ creauit mūdū ꝯcept⁹ ill⁹ orōis cauſat in vltīo
inſtanti:tñ veritas ipſi⁹ ſeu vnio extremoꝝ ꝓ pīo
inſtanti tpis:nō eſt ꝙ idē dicere in quo inſtanti con
cipiatur oratio:⁊ q: ꝯcipitur in vltimo cōplete ora
tionis:⁊ ꝯcipitur ꝓ illo ꝓ quo extrema denotantur
vniri in intellectu ſiue eē. ¶ Tertia ꝯcluſio in ſnīa ē
iſta ꝙ ꝓ primo nō inſtāti denotāt extrema vniri:⁊ p
pñs q̄dā eſt veritas in dictiōe q̄ ſignificat p verbū
copulās extrema. Quarta ꝯcluſio ꝙ ṽbū cuiuſlibꝫ
tpis pōt ſignificare tp̄s vel inſtās:q: aliter nō poſſet
exprimi cōcept⁹ de vnione pñti: pterita ⁊ futura:ſi
eñ nō poſſet ſignificare inſtās pteritū ſiue verbū p̄
teritū pñs ſiue verbū pñs futurū ſiue verbū futurū
nulla ꝓpoſitio eēt vera ī q̄ exprimit vnio extremoꝝ
que nō pōt eſſe niſi in inſtāti: vt pote iſta aīa fuit: vt
pote nec iſta aīa fuit creata nec iſta aīa creabit eēnt
vere:ſed ſi nō poſſet ſignificare tp̄s pñs ſi eſt pñs vl'
pteritū:ſi eſt preteritū verbū ⁊ futurū ſiue verbū fu
turuꝫ: nulla ꝓpoſitio eſſet vera cuius extrema non
pñt vniri niſi ꝓ tpe:⁊ tūc nec iſta eſſet vera:celū mo
uebatur:nec iſta celū mouetur:nec iſta celū mouebi
tur. Iuxta iſtā ꝯcluſionē dicit ꝙ verbū ꝯſignificare
inſtans vel tp̄s ꝓprie dictū tñ loquendo de verbo
pñti cū preterito:vel pterito vel futuro ptineret ad
multitudinē tertij modi equiuocatiōis: q: eſt ſcḋm
diuerſa ꝯſignificata dictionis idē ſignātis.nō autē
copulationē extremoꝝ ꝓ inſtanti vt tpe ſunt cauſe
veritatis talis ꝓpoſitionis :q: null⁹ modus vnus
n eſt qui includat indifferenter in iſtis duobus: ⁊ ita
oporteret habere vnū cōc:qñ cauſe neceſſitatis ſunt
in ꝯſignatis ſicut i ſignatis. Snīa totius ꝯcluſiōis
eſt ꝙ verbū cuiuſlibet tpis pōt ſignificare tp̄s vel
inſtās. ¶ Quinta cōcluſio eſt ſcḋm vnū modū dicē
di verbū ſi eſt pñs ⁊ cōſignificat inſtās:ſignificat in
ſtans cōplete ꝓlationis ⁊ totius orōnis:q: ꝓ eodē
tpe intelligitur ipſa vnio ⁊ ꝯcept⁹ extremoꝝ ſeu tot⁹
orōnis ⁊ totius cōceptionis intelligit ꝓ vltīo inſtā
ti. Si aūt eſt ṽbū pñs ⁊ cōſignificat tp̄s : ſignificat
tp̄s ſue ꝓlationis vel totū vel partē ſcḋm hoc ſi in
vltimo inſtanti ꝓlationis verbi fieret gñatio ignis
hec eſt vera ignis gñatur:⁊ ſiliter celū mouet : ego
curro: ſi in toto tpe ꝓlationis iſtius:vel in aliqua
parte ſaltē maiori vniant extrema. Et ſcḋꝫ hoc iſta
nunq̄ erit vera:ego bibo:ego dormio:nec hmōi:q:
nō pñt eſſe vere vt verbū cōſignificat inſtans:quia
actus iſte nō pōt eſſe in inſtāti:ſi ergo ſignificet tp̄s
nec pro tēpore toto prolationis orationis: nec pro
parte iſtius vniuntur extrema:ergo propoſitio ſem
per eſt falſa ¶ Scḋm iſtā poneretur ſexta ꝯcluſio
quia in propoſitione de preſenti:ꝙ in ꝓpoſitiōe de
pſenti vbi verbū ſignificat iſtās pñs ſignificata oīm
partium orationis debent intelligi pro inſtanti vl-
timo. ¶ Septima cōcluſio ꝙ cum hoc verbum eſt:
non ſignificat tempus : ſed inſtans ſignificata oīm
partium illius orationis: debet intelligi pro vltimo
inſtanti prolationis orationis. ¶ Octaua cōcluſio
ꝙ hoc pronomē hoc: demonſtrabit pro inſtanti cō
plete prolationis:⁊ ſic demonſtrabit illud quod ꝓ
illo inſtanti eſt ſub illis ſpeciebus. ¶ Nona cōclu-
ſio ꝙ in ſingularibus eſt ordo ſcḋm ordinē vniuer-
ſalium: ante eñ quodcunq; vtile poteſt intelligi de
ſcendere in propriuꝫ ſingulare q̄ contrahatur per
differentiā aliam ad aliquid inferius tanq̄ ad ſpe-
ciem:⁊ ſic habemus ordinē illorū ſingularium: hoc
ens:hꝰ ſubſtātia:hꝰ corp⁹ vſq; ad ſortē. ¶ Decima cō
cluſio eſt iſta ꝙ hoc pronomē hoc demonſtrat ſin-
gulare entis:⁊ non per ſe ſingulare alicuius inferio
ris ſiue alicuius minus vtilis q̄ ens. ¶ Undecima
concluſio ꝙ licet ly hoc nō ſupponat. per ſe niſi ſin
gulare entis:tñ illud intelligitur pro ſingulari ali-
cuius inferioris : ⁊ regulariter pro ſingulari qḋ eſt
corpus xp̄i.q: hic nō eſt in hoc inſtanti vltimo pro
quo facit demonſtrationē:ens in aliquo ſingulari:
niſi in hoc qḋ eſt corpus xp̄i. ¶ Duodecima cōclu
ſio ꝙ nō propter hoc eſt ſenſus iſti⁹ propoſitionis
corpus meū eſt corpus meū:q: alius eſt ſenſus per
ſe:⁊ intellectus antecedentis:hoc patet:quia conce
ptus conſequentis an poteſt eſſe certus:quia ante-
cedētis dubius:quia poteſt eſſe quis certus de ſin-
gulari magis vtilis ⁊ dubius de ſingulari min⁹ vti
lis vt ꝙ hoc ſit hꝰ aīal:⁊ dubi⁹ ſi eſt hic homo:non
eſt idem certus ⁊ dubius. hoc etiam patet conuertē
do propoſitionem:quia alius intellectus eſt corp⁹
meum:hoc.ſ.ens:⁊ corpus meum eſt corpus meum
¶ Tredecima concluſio eſt ꝙ ſcḋm intellectum iſtū
poteſt eſſe iſta oratio effectiua ſiue conuerſiua. Im
probat iſtam opinionē quo ad hoc ꝙ dicit q̄nq; cō
cluſiones de verificatione pro vltimo inſtanti. Itē
ad hoc ꝙ dicit demonſtratione huius pronomi-
nis hoc. Quarta opinio ꝙ ⁊ ſi veritas illius conce
ptus complexi non habetur ex vi ſermonis pro vl
timo inſtanti complete prolationis tamen ex expo
ſitione poſſunt illa intelligi q̄rum ad intentionem
exprimentis:⁊ in ſe ⁊ inq̄tum dei miniſter. Pro illo
vltimo inſtanti q̄ videns intentionē pōt illi aſſiſtere
orōni ad agendū eo mō quo ipſa ſm intentionem
ꝓferētis ſignificat:vñ d: i textu doctoris ¶ Quar o.
tadecima ꝯcluſio eſt ꝙ ſm iſtū itellectū pōt iſta orō
eſſe effectiua ſiue ꝯuerſiua:⁊ q: q̄ principal'r faceret
in inſtanti pro quo iſta enunciat illḋ ꝙ iſta oratio
tunc ſignat ipſe principaliter conuerteret nam face
re pncipal'r hꝰ ens eē corp⁹ xp̄i ē realiter facere ꝯuer
ſioneꝫ p quam corpus xp̄i accipit eē hꝰ:quia eadem
eſt factio:per quam quia hoc ens ſit corpus chriſti

⁊ qua corpus xp̄i hoc eſt ſit hoc ens ꝙ eſt ſub iſtis
ſpeciebꝰ. Si illa oro dicat̄ cōuerſiua q̄ ſignificatiue
agit ꝓ illo inſtāti ꝓ quo cōuertēs agit realiter: ergo
iſta oratio ſimpliciter eſt effectiua. Ex iſtis. 13. con
cluſiōibꝰ pȝ qualiter iſta oratio eſt vera: q: ſ3 iſtas
cōcluſiones totꝰ eiꝰ intellectꝰ ⁊ cōplexiōis termino
rū intelligit̄ ꝓ vltimo inſtāti ꝓlatiōis ⁊ ꝓ illo de-
mōſtrat: ꝙ tūc eſt ſub illis accidentibꝰ verū eſt ꝙ
iſtud eſt corpꝰ xp̄i: ⁊ ꝙ nō ꝓpter h̄ cōuertit̄ iſta ꝓ
poſitio. corpꝰ meū eſt corpus meū: ſ3 iſta pōt eē cō
uerſiua l3 illa nō: q: iſta denotat̄ ð ſingulari cōmu
nioris. ſ. entis. ſ. de h̄ ente: qð eſt p̄dicatuȝ: illa aūt
denotat dici de ſapſo in ſpeciali: ꝓpoſitio aūt deno
minās de hoc ente aliquid primo dici pōt eē effecti
ua ſicut ⁊ illa q̄ denominaret de lapide ꝙ ip̄m eſt
primo hoc ens. Has aūt oēs ꝯcluſiones poſſūt cō
cedere p̄ter q̄rtā: ⁊ alias m̄ꝑtū ſequūtur ex ea. Nā
verbū q̄n ꝓfert̄ ſic tūc ſignificat ſit tūc cōſignificat
⁊ q̄n ſignificat preſens ſi addat̄ aliqua determina
tio ꝑ quā tēpus cōſignificatū referatur ad illud p̄
ſens nō videtur ex vi oratiōis ꝙ copulet ꝓ aliquo
inſtāti niſi ꝓ vltimo inſtāti ꝓlationis oratiōis ip-
ſius verbi p̄ſentis: nec illa ꝓbatio q̄ ibi ponit̄ cogit
ſi eñi intellectꝰ totꝰ oratiōis nō fiat per eā niſi in
vltimo inſtāti ſicut eſt expoſitū in prima ꝯcluſione
nō t̄n ſit cōceptꝰ vnionis extremorū niſi ꝓ iſto inſtā
ti de quo dictū eſt cōcluſione ſcḋa. Hoc etiā pȝ ꝙ
in ꝓpoſitionibꝰ de preterito ⁊ de futuro q̄ṫū pōt
copulare verbū ꝓ quocūq; inſtāti p̄terito vel futu
ro q̄ṫūcūq; diſtātes ab oratiōe ⁊ t̄n ibi intellectꝰ
totꝰ orationis nō habet̄ niſi inſtāti cōplete ꝓlatio
nis: ſicut nec intellectꝰ ꝓpoſitionis de preſenti nec
vniuerſalr̄ itellectꝰ alicuiꝰ cōplexi. Per hoc etiā pȝ
deſtrui illð qð ſequit̄ ad iſtā de demōſtratiōe huiꝰ
ꝓnominis hoc: nā ſi illð debeat intelligi ꝑ tp̄e vel
inſtāti pro quo eſt cōpoſitio: ⁊ cōpoſitio nō intelli-
gitur ꝓ vltimo inſtāti ꝓlationis totꝰ orationis: ſ3
pro inſtāti ꝓlationis verbi ſequit̄ ꝙ demōſtratio
pro eodē intelligit̄. Eſt aūt ⁊ alia difficultas cōtra
predicta ſpecialiter de iſto d̄mōſtratiuo ꝓnomine.
Nā ꝓnomē demōſtratiuū q̄n ꝓfert̄ ſignificat qð
demōſtrat. ergo demōſtrat illud qð tūc ē demōſtra
bile: ſ3 tūc nō eſt ibi demōſtrabile ad ſenſuȝ: niſi ac
cidētia: nec ad intellectū vt videt̄: niſi illud qð ſub-
P eſt accidētibꝰ. Pōt ergo dici aliquātulū aliter: ꝙ de
virtute ſermonis nō habet̄ ꝙ cōceptꝰ ꝓpoſitionis
de p̄terito ſiue vnio extremorū itelligat̄ p̄ꝯſe pro
vltimo inſtāti totꝰ oratiōis: ſ3 ſi intelligat̄ ꝓ inſtā
ti magis debet itelligi ꝓ inſtāti cōplete ꝓlationis
verbi: ꝑtes etiā q̄n ꝓferunt̄ ſignificāt: ⁊ ſi natura ſi
gnificatiōis earū ē talis ꝙ nō extēdat ſe niſi ad ali
quid qð ē p̄ſens q̄n ſignificat: opȝ iō ꝙ ſignificet eē
preſens: q̄n partes proferunt̄: veruntn̄ poſſibile eſt
aliquē ðterminare ſe ad exprimēdū aliquē cōceptū
cōplexū ꝓ inſtāti ⁊ cōceptꝰ omniū partiū iſtiꝰ cō-
ceptꝰ accipi ꝓ iſto eodē inſtāti vltimo ꝓlatiōis h̄
eñi mō diſputātes determināt ſe ad referēdū intel
lectꝰ ſuos in ſuis rationibꝰ ⁊ ad idē inſtās. Aliter
nūquā poſſet reſpōdēs redargui q̄ṫūcūq; cōcede
ret cōtradictoriā ⁊ ſi quis velit exprimere alteri cō
ceptū ſuū per orationē de p̄ſenti nō cauſabit in eo
cōceptū de virtute ſermonis ꝓ vltimo inſtāti prola
tionis: ſed pōt ſibi exprimere aut exponere ꝙ pro il

lo inſtanti proferat̄ ⁊ tunc ex tali poſitione non ex
virtute ſermonis cōcipiet iſtam vnionē extremoruȝ
pro iſto inſtāti: ſi ipſemet ꝓferens intēderet per ſuā
propoſitionē aliq̇d dare: ſicut ⁊ poſſet intēdere ex-
primere cōceptū ꝓ vltimo inſtāti ita poſſet intēde
re cauſare illū effectū ꝓ illo inſtāti. Si etiā ad ꝓlatio
nē orōnis iſtiꝰ intēdētis aliquē cōceptū ⁊ oēs eiꝰ ꝑ
tes accipi ꝓ aliquo inſtāti: aliquis aliꝰ videns intē
tionē eius vellet aliquid dare poſſet cauſare ꝓ vlti
mo inſtāti pro quo intēdit iſte omnia ſignificare: ⁊
hoc mō licet nō ſit manifeſtū de virtute ſermonis
illud qð dictū eſt in quinta ꝯcluſiōe ⁊ ceteris ſequē
tibꝰ vel de vltimo inſtāti ꝓlatiōis: t̄n manifeſtuȝ ē
ita poſſe itelligi q̄ṫū ad intētionē ipſiꝰ exprimētis:
⁊ in ſe ⁊ inq̄ṫū ē miniſter dei q̄ videŝ intētionē ſuā
pōt illi aſſiſtere orationi ad agēdū: eo mō quo ip̄a
ſ̄m intētioneȝ ꝓferentis ſignat ſiue iſta via teneat̄
ꝙ de vi ſermonis tota oratio debet referri ad vlti
mū inſtās ſermonis vel ꝓlatiōis: ſiue iſta ꝙ h̄ nō
ſit ex virtute ſermonis: ſ3 ex determinatiōe ꝓferen
tis: ⁊ hoc modo t̄n in ſe: ſ3 in ordine ad principale
agens aſſiſtēs ad agēdū ⁊ ſi ſaluet̄ vno mō vel alio
ꝙ iſta ꝓpoſitio eſt vera ſ̄m octauā ꝯcluſiōeȝ ⁊ cete
ras q̄ ſequūtur a quibꝰ non diſcordo. Remanet t̄n
difficultas cōmunis vtroq; mō: quomō iſta ꝓpoſi
tio ē vera ꝓ vltimo inſtāti. nā ſ̄m vtrāq; viā ⁊ ſi ſit
vera ꝓ vltimo inſtāti nō t̄n priꝰ naturaliter q̄ꝫ. con
uerſio ſit cōpleta: ſ3 priꝰ naturaliter opȝ vera eē cū
oratio ſit vera: ab eo eñi ꝙ res ē vel nō eſt: oratio ē
vera vel falſa: nō ergo iſta veritas p̄cedit naturali
ter cōuerſionē ſ3 ſequit̄: ⁊ per cōſequēs iſta oratio
vt vera nō eſt cōuerſiua. Propter hoc dicit doctor
ꝙ tota illa diſputatio in. 13. ꝯcluſionibꝰ ⁊ earū ꝓ
bationibꝰ ⁊ in ꝓbationibꝰ ſubtilis eſt logica de ve
ritate huiꝰ ꝓpoſitionis ſaluāda: ſ3 theologo ſuffi-
cit: ꝙ iſta oratio vt eſt tale ſignū ſenſibile inſtitutū
a deo ad conſecrationem illā q̄ ſequit̄ in vltimo in
ſtāti: ita ꝙ deus aſſiſtit ſibi tanq̄ꝫ cuidā diſpoſitio-
ni prime efficaci: vt ea cōpleta cauſet effectū talē in
uiſibilē nō aūt ip̄a vt vera: ſ3 vt talis diſpoſitio pre
cedit actionē dei: q: vt ſignū ſenſibile inferiꝰ: ⁊ per
conſequēs in tp̄e nō intelligit̄ habere ſuā veritatē
propriā q̄n etiā habet eā iſta veritas ſequit̄ ordine
nature actionē diuinā. Uel ergo diceret theologus
qualitercūq; loꝰ ſaluet iſtā ꝓpoſitionē eē verā: t̄n
non eſt oratio ſacramentalis vt vera: ſed vt tale ſi-
gnum ſenſibile precedens forte tempore ad minus
naturaliter ſuam veritatem ſicut diſpoſitio conti-
nua in tempore precedit vltimum inſtans et condi
tionem cuiuſcunq; in vltimo inſtanti. cum etiam p̄-
cedit conditionem cauſati. Et ſi queras tunc qua- Q
lis tunc aut vt vera aut vt falſa eſt propoſitio con
uerſiua: dicit ꝙ nec ſic nec ſic: ſ3 t̄n vt neutra et pri
or naturaliter ⁊ forte tempore ſua veritate: iſta au-
tem prioritas probatur ſic: quia omne fundamen
tū eſt prius naturaliter ipſa relatione actuali pro-
poſitio ſeu conceptus eſt fundamentum reſpectu
veritatis que eſt relatio accidentalis q: poteſt in
eſſe ⁊ non ineſſe ſicut poteſt eſſe oratio ipſa confor-
ma ⁊ difformis rei: forte enim ſedente vera eſt ora-
tio fortes ſedet: quia dicit fortem ſedere: ergo pri-
or eſt naturaliter conceptus orationis vt in ſe q̄ꝫ
vt vera aut falſa. Adhuc etiaȝ prior duratiōe eſt

ipſa oratio vt variabilis ⁊ in fieri ꝙ̄ conceptus eius cauſat⁹ per eam ſicut tempus dicitur pri⁹ illo vltio inſtanti. Iſtud etiā de prioritate naturali cōcept⁹ ad veritatē pꝫ manifeſte in adiſcēte: pri⁹ em̄ aliqua cōcluſio nō demonſtrata concipitur a diſcipulo et tunc quidā: vt neutra: ⁊ tm̄ totus per ſe e⁹ cōcept⁹ ꝯcipitur vel ꝯcipitur. Scḋo demōſtratione applicata ꝯcipitur vt vera: ⁊ iſtud patet euidēter: q: poſſet deus inſtituere aliquā orationē non ſignificatiuam ad cuius prolationē a miniſtro ip̄e aſſiſteret ad cauſandū effectū in fine prolationis: ſic ḡ qualitercūqꝫ de iſta diſputatione ſit logica: qualiter iſta ꝓpoſitio ſit vera: hic tenendū eſt ꝓ certo ꝙ ipſa vt ſignū vocale ⁊ in fieri eē eſt ſignū efficax reſpectu ꝯſecrationis: q: eſt diſpoſitio prima cui deus aſſiſtit ad cauſandū effectū efficaciter in termino ſiue ip̄a propoſitio ſignificet talē effectū qḋ verū eſt in propoſito ⁊ ꝯgruū: ⁊ hoc valde nec vt vera: nec vt falſa. ſ. inq̄ntum eſt diſpoſitio ꝓ inſtanti iſto ꝓ quo cauſabit̄ illḋ ad qḋ eſt diſpoſitio: ſiue ſignificet illḋ vt ꝓpoſitio vera: ⁊ h̄ vel ꝓ tūc quando eſt diſpoſitio vel ꝓ inſtanti iſto pro quo cauſabitur id ad qḋ eſt diſpoſitio: ⁊ h̄ vt pri⁹ naturalr̄: ꝙ̄ in iſto inſtāti cauſet̄ iſte effect⁹ vel poſterius naturaliter. Poſſet etiā aliter diſtingui ſic ſubtiliter ꝙ in vltimo inſtāti ꝓlationis. Primo ſm̄ ordinē nature eſt ꝯcept⁹
R ꝓpoſitionis vt neuter. Scḋo ad illū ſequit̄ opatio diuina cauſans qḋ oratio deſignat. Tertio ſequit̄ veritas hui⁹ ꝯcept⁹: ⁊ ſic oratio nō tm̄ vt vocalis ⁊ ꝯtinue ꝓlata prior eſt effectu ⁊ veritate: ſed etiaꝫ vt hn̄s effectū ꝓpriū: lꝫ nō ſit. Sed iſtud implicat quedā ꝑtinentia ad diſputationē illā logicā de veritate ꝓpoſitionis vel de ꝯceptu ꝓpōnis ꝓ vltio inſtāti: ⁊ nihil neceſſariū. ſ. ⁊ intelligentiā facit ad iſtā orationē vt eſt ſacramētalis: q: iſte ꝯcept⁹ qui ponit̄ haberi per iſtā in vltimo inſtāti: nullo mō ē īſtrm̄ dei ad illā actionē dei q̄ ponit̄ ſeq̄ in ſcḋo inſtanti nature: q: de⁹ ad operationē ſuā nō vtit̄ aliquo ſacramētali niſi ſenſibili: ſic ḡ breuiter ſufficiat miniſtro nō diſputāti tūc ꝓ quo intelligit̄ orō intēdere ꝓferre iſtā orationē eo modo quo xp̄s īſtituit eā ꝓferendā: ⁊ ſic habet̄ intētio ⁊ inſtrumentū debitū. ſ. ip̄a orō ꝓlata: cui inſtrumēto a tali agente adhibito deus aſſiſtit ad cauſandū in inſtāti taleꝫ effectū. Ex hijs ḋ intellectu forme ꝯſecrabilis ſup vinū: q: oīno poſſet eē ſili'ſ diſputatio logica ⁊ certitudo theologica. et ſic pꝫ: ꝙ ly h̄ ḋmōſtrat ſinglare ens: nō panē nec accidētia: q: ḋmōſtrat ꝓ eo inſtāti cōplete ꝓlatōis orōis: ⁊ h̄ ex ḋtute ſmōis ſm̄ cōcluſionē quintā: vl' ex inſtitutōe ꝓferēt' ſm̄ aliā vīā nec iſta ē eadē illi corp⁹ meū ē corp⁹ meū: ſic pꝫ ex ꝯcluſiōe. 13. Et hoc pꝫ: q: iſta ꝓpō pt̄ eē ꝯuerſiua h̄ eſt ignis: nō tm̄ iſta ignis eſt ignis: q: qḋ facit hoc ens eſſe ignē facit quandā ꝯuerſionē nō ſic de iſto ignis eſt ignis. Cōprehēdēdo ḡ ſub breui cōpēdio opinionē doctoris ſubtilis dicit ꝙ ꝑ iſta ſola ḋba hoc corp⁹: ſacerdos nō ꝯſecraret: niſi pri⁹ noiaret̄ xp̄s: ⁊ iō ab illa parte vt fiat corp⁹ ⁊ ſanguis dn̄i nr̄i ih̄u xp̄i: aliter eēt ſignū ꝙ ſacerdos loqueret̄ de ſuo corpe ⁊ nō de corpe xp̄i: iō oīa ḋba a parte illa p̄noiata vſqꝫ ad finē ꝯſecratiōis ſunt neceſſaria ad ꝯſecrandū: nec ꝓpter ſcim⁹ que ſunt ḋba ꝯſecrationis. Poſtea dicit ꝙ h̄ pronomē h̄ demōſtrat ſinglare entis: ⁊ nō panē: nec accidētia: ſꝫ tale ſinglare in inſtāti cōplete ꝓlationis ſtat ꝓ corpore xp̄i ſignato. Et dicit ꝙ duo ſunt ſigna nature: ⁊ ſm̄ ordineꝫ nature: in primo ſigno eſt ꝯceptus ꝓpoſitionis vt neuter. In ſcḋo ſigno ad illū ſequit̄ opatio diuina cauſans idē ꝙ oratio deſignat. Tertio ſequit̄ veritas huius ꝯceptus: ⁊ ſic nō tm̄ oratio vt vocalis: ⁊ cōtinue ꝓlata prior eſt effectu ⁊ veritate: ſed etiā vt habēs effectū ſuū: lꝫ nō ſit. Sed breuiter dicit doctor: hoc nihil neceſſariū facit ad iſtā orationē vt ē ſacramētalis: q: iſte ꝯceptus q̄ ponit̄ haberi ꝑ iſtā orationē: in vltimo inſtāti nullomō eſt inſtrm̄ dei ad illā actionē dei q̄ ponit̄ ſequi in ſcḋo inſtāti nature: q: de⁹ ad operationē ſuā nō vtit̄ aliquo ſacramentali: niſi ſenſibili: iō ꝯcludit breuiter ꝙ ſufficit miniſtro nō diſputāti tunc pro quo intelligat̄ orō intendere ꝓferre iſtā orōnem: eo mō quo xp̄s inſtituit eā ꝓferendā: ⁊ ſic habet̄ intentio debita: ⁊ inſtrumentū debitū: ſcꝫ ip̄a oratio prolata cum inſtrumento a tali agente adhibito deus aſſiſtit ad cauſandum in vltimo inſtāti talem effectum: ⁊ iſta ſunt de opinione doctoris ſubtilis. ¶ Eſt alia opinio ꝙ dicendo hoc eſt corpus meū: ly hoc tenetur tantum materialiter ⁊ recitatiue: q: recitantur: vt dicta ſunt a xp̄o. Xp̄s enim qn̄ illa verba dicit non conſecrauit per illa verba: ſed per benedictionem precedentem quando accepit Ieſus panem ⁊ benedixit: ⁊ poſt verū fuit ꝙ illud fuit ſic cōſecratū ⁊ erat corpus ſuum: ⁊ iſtius opinionis eſt Innocētius de officio miſſe. Tertia opinio eſt ꝙ ly hoc demōſtrat panē. Quarta opinio quidā dicunt ꝙ ly hoc demōſtrat panem conuerſum. Quinta opinio ꝙ ly hoc eſt: non tenetur ibi ſubſtantiue: ſed paſſiue vt ſit ſenſus hoc eſt. i. hoc ſit corp⁹ meū. Sexta opinio dicit ꝙ ly hoc demōſtrat accidētia panis. Septima opinio dicit ꝙ ly hoc demonſtrat contentum ſub ſpeciebus: ſꝫ nō determinate ꝑ h̄ ꝯtēto illo: ſꝫ indeterminate. Octaua opinio ꝙ ly h̄ ſignat corpus xp̄i. Nona opinio aureoli ꝙ ly h̄ demōſtrat vnū ⁊ idē a pncipio ꝯſecratōis vſqꝫ in finē ⁊ ſignat ſemꝑ aliq̄d ꝙ hꝫ eē ad ſētū determinatū ꝑ dimēſionē ꝙ manet vnū: ⁊ idē ante trāſſubſtātiationē ⁊ poſt: eo ꝙ dimēſio eadē manet: nec volo dicere ꝙ ly h̄ demōſtret dimēſionem: ſꝫ demōſtrat effectū formalē dimēſiōis trāſeuntem de vno termino ad aliū terminū abſqꝫ h̄ ꝙ in
S ſe variet̄ opinio Richardi ꝙ iſtud ꝓnomen h̄ facit demōſtrationē ad itellectū ⁊ ad ſenſum: ⁊ ſil' ſic intelligēdo ꝙ demōſtrat aliq̄d qḋ ē obiectū intellect⁹: ⁊ aliq̄d qḋ ē obiectū ſenſus. primū i recto. ſcḋꝫ i obliquo: vt ſit ſenſus h̄. i. aliq̄d ſub aliq̄ ſpecie ſenſibili non reſtringendo exiſtentiā ſub hac ſenſibili ſpecie ad aliquā temporis differentiā: ſignificatio em̄ nominis ſiue ſubſtātiui ſiue adiectiui: nō reſtringitur ad aliquaꝫ tp̄is differentiā. Uñ ſm̄ donatum tp̄s non eſt de accidentibus noīs: ⁊ q: ſuppoſitio noīs fundatur ſuper ſuā ſignificationē: ita ꝙ pro nullo ſupponit niſi in quo ſaluat̄ ſignificatū ſuū: ⁊ ꝙ lꝫ tale ſuppoſitū eius: ⁊ iō per hunc terminū ſubſtantia pt̄ ſupponi ſb̄a q̄ eſt vl' fuit: cū igr̄ ſm̄ donatū iō dicat̄ ꝓnomē: q: ꝓnomie ponit̄ demōſtratū: ꝑ iſtḋ ꝓnomen hoc: poteſt intelligi ad preſens vel de propinquo futurū ſub hac ſpecie: ideo cū ꝓnomini nō accidat tp̄s nō pōt dici ꝙ reſtringatur per verbū Richar.

pꝛeſentis tpis ad ſupponendū tm̄ ꝓ aliquo:ꝙ pͣ
ſens ſub illa ſpecie: cū verbū futuri tpis reſtringere
non poteſt terminū ad ſupponendū pꝛo re futura
tantū:cuius ratio eſt:qꝛ ꝗuis res figurata per ver
bum ſit immediate vnita rei ſignate ꝑ ſuppoſitum:
tm̄ ſignificat per modū diſtātis. Illud aūt qḋ ſigni
ficat per modū diſtantis nō reſtringit ꝙ ſignifica
tum per modū indiſtantis reſtringat:cū eīm dicitur
homo eſt albus:iſte termin⁹ homo nō reſtringitur
ad ſupponendū ꝓ albis tm̄:ſicut cū dicitur homo
albus: cum ḡ ſacerdos in perſona xp̄i ꝓfert hanc
ꝓpoſitionē:hoc eſt coꝛp⁹ meū. ſenſus eſt:hoc.i.ali
quid ſub hac ſpecie pꝛeſens vel de pꝛopinquo futu
rum eſt corpus meū. Et hoc ſimpliciter eſt verū:qꝛ
ꝗuis hec diſiunctiua rōne huius partis aliquid pͣ
ſens ſub hac ſpecie nō ſit vera niſi ſm loquēdi vſuȝ
quo aliq̇d ſtatim ꝯuertendū in rē aliā dr̄ eē res illa
vt aqua ſtatim ꝯuertenda eſt in aerem: dicitur aer
⁊ humoꝛ ꝯuertendus in carnē dicit̄ caro:tm̄ ratiōe
alterius partis diſiūctiue ex vi locutionis vera eſt:
oꝛationi eīm aſſiſtit virtus operās in fine operatio
nis rem figuratā per eā diſiūctiua eſt ſimplr̄ vera:
qꝛ pꝛeſuppoſitū in ſubiecto ꝯueniat pͣdicato. Opi
nio magiſtri Alexādri de halis dic̄ ꝙ hec oꝛo:hoc
eſt coꝛpus meū eſt ſignificatiua ⁊ operatiua:ſignifi
catiua ex ſui pꝛima impoſitione:opatiua ex foꝛme
X ſacramētalis inſtitutione:dn̄s eniȝ ex inſtitutiōe foꝛ
me huius ſacramēti ꝯtulit virtutē verbis pꝛedictis
ratione igit̄ qua eſt ſignificatiua h̄ ꝓnomē hoc:de
monſtrat ſignificatū per ſignū:rōne qua eſt opati
ua inſinuatur aliquid in aliud ꝯuertendū. Vn̄ cuȝ
dicitur hoc eſt coꝛp⁹ meū:hoc eſt intelligitur demō
ſtratio ſignificati ꝑ ſignū ꝯuertēdum in ſignificatū
explanatio huius eſt talis cū dr̄ petra eſt xp̄s:hoc
dr̄ ſignificatiue nō eſſentialr̄.i.petra ſignificat xp̄ȝ
⁊ xp̄s ſignificatur ꝑ petrā: hec ſignificatio non eſt
ꝗtum ad ſenſum: ſed ꝗtū ad intellectū:qꝛ nō ſenti
tur ſed intelligitur: xp̄s per petrā cadat igitur pe
tra ſub demōſtratione.⁊ dicatur h̄ petra eſt xp̄s de
monſtrata petra:cui⁹ ꝓprietatib⁹ xp̄s intelligitur
demōſtratione:ad intellectū domōſtratur ſignifica
tum ꝑ ſignū. Siliter dico in ꝓpoſito:panis ad con
ſecrandū in coꝛpus xp̄i ſignificat coꝛp⁹ xp̄i:⁊ repꝛe
ſentatur coꝛpus xp̄i nō ſenſibiliter: ſȝ intelligibilit̄
cū ḡ dr̄ demōſtrato pane q̇ eſt ſignū coꝛpis xp̄i:h̄ ē
coꝛp⁹:h̄ eſt demōſtratio ſignificati ꝑ ſignuȝ:ſicut ſi
diceret̄ h̄ petra ē xp̄s:ſȝ rōne qua intētiōe regl'atur
opus in ſacramētis:intentio aūt ꝯſecrātis ē vt vir
tute v̄boꝝ ꝓlatoꝝ:panis ꝯuertat̄ i coꝛp⁹ xp̄i:hijs
v̄bis h̄ eſt coꝛp⁹ meū demōſtrat̄ coꝛpus xp̄i ſigno
trāſſubſtātiādo in coꝛp⁹ xp̄i v̄tute data ipis v̄bis
Vn̄ cū dr̄: h̄ eſt coꝛp⁹ meū ſenſus ſignatū hoc ſigno
qḋ eſt panis trāſſubſtātiand⁹ in coꝛp⁹ meū eſt coꝛ
pus meū:⁊ ſic ſmo veritatē hȝ cū intellectu v̄tute
trāſſubſtātiandi:ſi ḡ iudicat̄ de v̄bo ꝓpoſito ſm ꝙ
pꝛius cadit ꝯſidera tio ſupꝛa veritatē ſignificatio
nis ⁊ ꝯſiter ſupꝛa virtutē opatiuā:iō cū querit̄ q̇d
demōſtrat̄ ꝑ ly h̄. R̄ndet̄ ꝙ ſignatū ꝑ panē trāſſub
ſtantiādū in coꝛp⁹ xp̄i: demōſtratiōe ad intellectū
V ſignāti ꝑ ſignū:⁊ ſic pȝ ꝙ aliḋ eſt dicere h̄ eſt coꝛp⁹
meū ꝙ coꝛp⁹ meū eſt coꝛp⁹ meū. ¶ Sȝ oēs iſte opi
niones deficiūt. Pꝛima doctoꝛis ſubtilis dicētis ꝙ
ly h̄ ſtat ꝓ ſingulari entis:ſȝ in vltīo inſtāti ꝓlatio

nis ſtat ꝓ coꝛpoꝛe xp̄i. Sed iſta opinio deficit ⁊ eſt
falſa:nā verba ꝯſecratiōis dicūt vtrūq; terminū.ſ.
terminū a quo trāſſubſtātiatōis:⁊ terminū in quē
trāſſubſtātiatur:ſed indiuiduū entis vagi nō eſt ter
minus a quo:qꝛ indiuiduū panis trāſſubſtātiat̄:et
non indiuiduū vagū: iō impoſſibile ꝙ ly h̄ poſſit
ſtare in hac trāſſubſtantiatiōe ꝓ indiuiduo entis
vago:nā termin⁹ a quo certū eſt ꝙ ē ſubſtātia pa
nis:qꝛ talis ſb̄a trāſſuſtantiat̄ in coꝛp⁹ xp̄i:iō illḋ
indiuiduū vagū in vltimo inſtāti ꝓlationis nō pōt
ſupponere ꝓ coꝛpoꝛe xp̄i:niſi eſſet ſignatū in ſb̄a
panis quare opinio nō valet. Pꝛeterea verba ſacra
mētalia ſunt ꝯuerſiua: ſȝ certū ē ꝙ nō ſūt ꝯuerſiua
indiuidui entꝭ vagi: ḡ ipoſſibile eſt ꝙ ly h̄ ſtet ꝓ ſin Z
glari entꝭ vagi. Itē ſpēs ſcr̄ales nō demōſtrāt indi
uiduū entꝭ:ſȝ ꝓpꝛiū indiuiduū panis:qꝛ ſunt acci Innocē.
dētia panis ḡ. Scd̄a opinio eſt dn̄i Innocētij dicē
tis ꝙ ly h̄: tenet̄ materialr̄ ⁊ recitatiue:qꝛ recitant̄
vt dicta ſunt a xp̄o:xp̄s eīm qn̄ illa verba dixit non
ꝯſecrauit:ſed ꝯſecrauit ꝑ benedictionē pꝛecedentē
⁊ etiā iſti⁹ opinionis eſt mgr̄ geraldus odonis pa
triarcha oꝛdinis minoꝝ:ſed iſta opinio nō eſt vera
ſed peccat dupliciter:pꝛimo ꝙ xp̄s nō ꝯſecrauit ꝑ
iſta verba:non eīm eſt veriſſimile ꝙ ꝯſecrauit ſine
verbis:⁊ ſi ex alijs verbis ꝙ ponant̄ in canone cō
ſecraſſet,vtiq; illā aplis demonſtraſſet:non eīm con
gruū:nec ꝯſonū rōni videt̄:ꝙ in ꝯſecratione coꝛpo
ris xp̄i eſſent due foꝛme ſacramētales vnā xp̄i ⁊ al
teram eccl'ie per apl'os traditā: iō tenēt cōiter do
ctoꝛes:ꝙ per verba per que ꝯſecramus per eadem
ipſe ꝯſecrauit:ideo iſta opinio ꝗtū ad illā partem
non eſt vera. Quantū ad ſcd̄am partē ꝙ verba te
nentur materialr̄ ꝯtra:qꝛ certū eſt ꝙ qn̄ xp̄s ꝯfecit
tenebantur ſignificatiue illa v̄ba per quē ꝯfecit.⁊
nō vt v̄ba alterius recitata:querat̄ de verbis illis
pꝛo vt fuerūt ꝓpꝛia verba xp̄i quid demonſtrat h̄
ꝓnomen hoc.⁊ pꝛopter idē queritur ꝙ pꝛius ⁊ ea
dem accidit difficultas. Pꝛeterea non eſt rationi cō
ſonū ꝙ verba quib⁹ pꝛeſcribit̄ foꝛma huius ſacra
menti teneantur materialiter ſicut nec in alijs ſacra
mentis:nec verbis ſic acceptis ꝯtulerit dn̄s virtu
tem tranſſuſtātiandi:qꝛ tūc ſola verba trāſſubſtan
tiarentur qḋ eſt manifeſte falſum: tenetur ergo ſi
gnificatiue ſignificādo vtrūq; terminū. Tertia opi
nio eſt ꝙ ly hoc demonſtrat panē conuerſuȝ in coꝛ
pus xp̄i:ſed hec opinio eſt falſa:quia in pꝛimo in
ſtanti pꝛolationis non eſt conuerſus panis in coꝛ
pus xp̄i:niſi in vltimo inſtanti pꝛolationis oꝛatio
nis:iō ipoſſibile ꝙ in illo pꝛi inſtāti ꝓlatōis ly h̄ y
poſſit demōſtrare panē ꝯuerſū cū nōdū ſit ꝯuerſus
Quarta opinio ē ſcoti ꝙ ly h̄ ē non tenet̄ ibi ſubſtāti Scotus.
ue:ſȝ tenet̄ paſſiue vt ſit ſenſus h̄ eſt.i.hoc fit coꝛp⁹
meū:ſed iſta eſt falſa:qꝛ panis nō fit coꝛpus niſi in
vltimo inſtanti ꝓlatiōis ⁊ tūc cū ꝓnunciatur hoc
non demonſtrat ꝙ fiat coꝛp⁹:qꝛ tūc ꝓ illo inſtāti
nō fit:ſȝ ꝓ vltīo inſtāti dr̄ ꝙ fuit panis nūc ē coꝛp⁹
iō cū dictū fuit a xp̄o aplis accipite ⁊ comedite h̄ē
coꝛp⁹ meū:nō dr̄: h̄ fit.ſupponit ḡ ꝓ eē ⁊ nō ꝓ fie
ri:qꝛ qḋ fit nōdū ē ḡ opinio falſa. Quīta opinio ꝙ
h̄ demōſtrat accidētia panis:ſȝ illa opinio eſt fal
ſa:qꝛ accidētia nō trāſſubſtātiant̄ i coꝛp⁹ xp̄i:h̄ eīm
vocaret̄ trāſaccidētatio:⁊ nō trāſſubſtātiatio igr̄ ly
h̄ demōſtrat ſb̄am ⁊ nō accidēs. Sexta opi. q̇ dicit

ꝙ ly hoc demōſtrat contētū ſub ſpeciebꝰ ſ; nō de-
terminante pro illo vel illo ſ; indeterminate: ſed iſta
opinio eſt falſa q: nullū indeterīatū eſt corpus xp̄i
nec pōt eſſe corpus xp̄i: q: vterq; terminus opoꝛtet
ꝙ ſit res determinata ꝙ tranſſubſtātiet̄ in coꝛpus:
ideo panis qui trāſſubſtantiat̄ in coꝛpꝰ xp̄i eſt res
determinata. Itē coꝛpus xp̄i nō eſt ibi per modum
cōtēti q: nō cōtinetur nec circūſcribit̄ loco. ¶ Alij
Z dicunt ⁊ eſt .7. opinio ꝙ ly hoc demōſtrat coꝛpus
xp̄i: ſ; hoc nō pōt ſtare q: tūc valeret dicere: coꝛpꝰ
meū eſt coꝛpꝰ: ⁊ ſic coꝛpꝰ xp̄i eſſet terminꝰ aquo et
terminꝰ ad quē ꝙ eſt impoſſibe: q: idē ad idē non
pōt fieri trāſſubſtantiatio. Octaua opinio ē aureo
li dicētis ꝙ ly hoc demōſtrat vnū ⁊ idē a pꝛincipio
cōſecrationis vſq; ad finē: ⁊ ſignificat aliquid qḋ
ſemper eſt determinatū ad ſitū per dimēſionē qḋ
manet vnū ⁊ idem ⁊c. Sed iſta opinio nō eſt vera
in omnibꝰ: cū eīn dicit ꝙ vnum ⁊ idē manet ante
tranſſubſtātiationē ⁊ poſt: eo ꝙ dimēſio manet ea-
dem: iſtud nō eſt verū q: q̄uis per ꝗtitatē fieret h̄
aliquid ꝙ eſt ꝓbandū vt alias dicetur: tū̄ illud h̄
aliq̇d eſt diuerſu; in pane ⁊ in coꝛpoꝛe xp̄i: nec vnū
⁊ ide; ſignificatur a pꝛincipio cōſecratiōis vſq; ad
finē: q: in pꝛīcipio ly hoc nō ſignificat coꝛpꝰ xp̄i q:
aliter idē eēt terminꝰ a quo ⁊ ad quē. Nec eſt veru;
ꝙ illa dimēſio accidentiū q̄ menſurat ſubſtātiā pa
nis cōmēſuret coꝛpꝰ xp̄i. Verū q: illa dimēſio que
erat dimēſio prꝰ panis manet ſub qua eſt p̄ſentia-
liter coꝛpꝰ xp̄i: ſ; nō cōmēſurat coꝛpꝰ xp̄i: ſicut pa-
ne; verū: q: virtute diuina tanto quāto ſtāt ille cō
menſurationes tāto eſt ibi p̄ſentialiter coꝛpꝰ xp̄i. S;
A ly hoc nō demōſtrat illas cōmēſurationes q: inci-
deret in opinionē reпrobatā q: ly hoc demonſtrat
accidētia panis. Si aūt vellet intelligere dimēſio-
nem ꝓpꝛiā coꝛpoꝛis xp̄i certū eſt ꝙ illa eadē eſt añ
cōſecrationē ⁊ poſt ſ; nihil ad me: q: ly hoc nō de-
mōſtrat h̄ aliquid .ſ. coꝛpꝰ xp̄i vt ſatis iā ꝓbatum
Richar. eſt. Idō opinio nō valet opinio richardi dicentis ꝙ
iſtud ꝓnomē hoc facit demōſtrationē ad ſenſu; et
ad intellectū: ſimul ſic intelligēdo: ꝙ demōſtrat ali
quid qḋ eſt obiectū intellecꝰ ⁊ aliq̇d qḋ eſt obiectū
ſenſus. pꝛimū in recto. ſcḋ; in obliquo vt ſit ſenſus
hoc .i. aliq̇d ſub aliqua ſpē ſenſibili nō reſtringen-
B do exiſtētiā ſub hac ſpē ſenſibili ad aliquā tp̄is dif
ferentiā ⁊c. Sed nec iſta opinio valet q: q̄uis nomē
ſignificet ſine tp̄e q: ſignificat ꝑmodū rei ꝑmanen
tis. Et verbū ſignificat ꝑ modū fluxus vel fieri: tū̄
nomē ſtat ꝓ ſignificato p̄ſenti niſi ſit terminꝰ am-
pliatiuus: q: amplifict ſtare ꝓ pꝛeſentibꝰ vel p̄teri-
tis vel futuris. mō in hac oꝛatiōe hoc eſt coꝛpꝰ me
u;. nō aliquis terminꝰ ampliatiuꝰ: q̄ faciat ſtare ly
hoc ꝓ aliquo futuro cū verba p̄ſentis tp̄is nō am
pliēt ſubiectū niſi illa quoꝛū actꝰ indifferēter reſpi
cit totū tempꝰ: vt imaginoꝛ opinioꝛ: iſta reſpicere
ad omne tēpꝰ poſſunt: nō ſic eſt p̄ntis tp̄is: q: tū̄ re-
ſpicit eē pꝛeſens: idō ly hoc nō pōt ampliari ad ſtan
dum ꝓ aliquo futuro ſtat ergo ꝓ aliquo p̄ſenti in
illo inſtāti ꝓ quo ꝓnūciat̄ ⁊ per ꝯñs non eſt vera
opinio: cū dicit ꝙ nō reſpicit aliquā differētiā tp̄is
certe imo reſpicit ſuū ſignificatū pꝛeſens ⁊ per ꝯñs
nō pōt intelligi ꝓ aliquo de ꝓpinquo futurū: ⁊ ꝑ
cōſequēs nō pōt ſignificare coꝛpꝰ xp̄i: ⁊ per ꝯñs ly
hoc nō ſignificat per modu; diſtātis a quolibet tē
poꝛe imo reſtringitur ad p̄ñs tp̄s per iſtud verbu;

eſt: nec eſt veru; ꝙ res de ꝓpinquo ꝯuertenda dica
tur res illa in qua cōuerti debet falſu; eſt: male eīn
diceretur ꝙ panis de pꝛopinquo ꝯuertēdus eſt in
coꝛpꝰ xp̄i: q: impoſſibile ē ꝙ panis exiſtens panis
ſit coꝛpus chꝛiſti: nec in iſto loquimur ſm̄ vſu; lo-
quendi: ſ; loq̄mur realiter: de facto. Opinio alexā
dri dicit ꝙ hec oꝛatio hoc eſt coꝛpꝰ meū: eſt ſignifi
catiua ⁊ operatiua: ſignificatiua ex ſui pꝛima impoſi-
tione: operatiua ex foꝛme ſacramētalis inſtitutiōe Alexan.
⁊c. Sed nec iſta opinio valet cū eīn dicit ꝙ inq̄tū
eſt ſignificatio: h̄ demōſtrat ſignificatu;: tūc quero
cū ſignū ⁊ ſignatū h̄ēant ꝓpoꝛtione; veritatis. et
ſignū recipiat veritatē a ſignato q: ab eo ꝙ res eſt
vel nō eſt ꝓpoſitio dr̄ eē vera vel falſa. Quero ergo C
iſtud ſignū qḋ ſignatū habet ſi dicas ꝙ coꝛpꝰ xp̄i
iſta eſt falſa: q: nō ſignificat ꝓ illo pꝛeſenti inſtāti
coꝛpꝰ xp̄i: cū nō ſit trāſſubſtātiatꝰ panis: ⁊ ſi dicat̄
ꝙ ly h̄ ſignificat ſubſtātiā panis trāſſubſtātiādam
in coꝛpꝰ diceret verū ſ; non ponit modū. Cū dicit
ꝙ ratione qua eſt operatiua inſinuatur aliq̇d in ali
ud cōuertendū ſignatū per ly hoc: ſit illud aliquid
cōuertendū cōſentio ſibi: ſ; nihil ē cōuertendū niſi
panis ergo ly hoc ē ſignificat panē cōuertēdum in
coꝛpꝰ xp̄i demōſtrādo panē ad intellectū: ⁊ acciden
tia panis ad ſenſum ꝯſentio ſibi: idō iſta opinio ma
gis apꝛopinquat ad veritatē: ſ; deficit ꝙ panis eſt ſi
gnū imo ē ſignatū per iſtud ꝓnomē h̄ vt ſtatī vide
bit̄. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā pono qḋ mihi videt̄. Vñ D
ſciendū ꝙ iſta ꝓpoſitio ē ꝯuerſiua ⁊ ſignificatiua:
cōuerſiua: q: virtꝰ diuina coaſſiſtit iſtis v̄bis vt pa
nis trāſſubſtātiat̄ i coꝛpꝰ xp̄i: ſignificatiua ē dupli
citer aut ſm̄ ſe totā i vltimo iſtāti ꝓlatiōis ⁊ tūc ſi
gnificat coꝛpꝰ xp̄i in eē ſub illis ſpeciebꝰ: aut ſigni
ficatiua q̄tū ad ꝑtes: ſi q̄tū ad ꝑtes pꝛimas vt pu
ta h̄ in pꝛimo iſtāti: certe demonſtrat accidētia pa
nis ad ſenſu;: ſ; ſubſtātiā panis ad intellectū. na;
ſubſtātia nō cadit ſub ſenſu: nam vt dicit pholoſo
phus i ꝓlogo de aīa: accidētia maioꝛē partē; cōfe
runt ad cognoſcēdū h̄ q̇d ē: ⁊ idō iſtud ꝓnomē h̄ ſi
gnificat ad ſenſū accidētia ⁊ ad itellectū: ⁊ ſubſtāti
am panis ad itellectū. idō ly h̄ nō mutat nec variat
ſuū ſignificatū i oꝛatiōe iſta: dūmō abſolute ꝓfera
tur ſine alijs v̄bis: i pꝛimo iſtāti certū ē ꝙ dmōſtra
bit pꝛimo accidētia panis. ⁊ ſcḋo ſubſtātiā panis vt
dixi: pꝛimū ad ſenſū. ſcḋo ad itellectū. idō ly h̄ ſuppo
nit ꝓ iduiduo ꝓpꝛio ſubſtātie panis. S; ſi ſuppo
neret ꝓ alio. nō eēt ad itētiōe; xp̄i. Nā h̄ inuit per
verba iſta: h̄ ē coꝛpꝰ meū: q̄ ſignificat vtrūq; termi-
nū. ſ. aquo: ⁊ ad quē: aquo ē ſubſtātia panis d̄ſigna E
ta ꝑ h̄ ꝓnomē h̄. Terminꝰ ad quē ē coꝛpꝰ xp̄i deſi
gnatū ꝑ iſtud: ē coꝛpꝰ meū ¶ Si nūc reſtat difficul
tas quomō iſta oꝛō erit vera: h̄ ē coꝛpꝰ meū: ſi ly h̄
ſignificat panē. cū panis ſi ſit coꝛpꝰ xp̄i. Pro cuiꝰ
declaratiōe ſciēdū ē ꝙ iſtō ē certū ꝙ ibi ſit trāſſubſtā
tiatio panis i coꝛpꝰ xp̄i: ⁊ ē certū ꝙ ibi ſūt duo ter-
mini: illō certū ē qḋ aliō ē ſignificatū totꝰ oꝛonis
⁊ aliō ſignificatū ꝑtiū. ⁊ ſicut dictio q̄ ē ꝑs oꝛonis
nō ſignificat niſi ꝓ ꝓlatiōe vltime lr̄e: ſic nec ſigni-
ficatio totꝰ oꝛonis h̄etur niſi i vltīa ꝓlatiōe vlti-
me ſyllabe. Itē eſt certum ꝙ deus ſiue diuina vir
tus aſſiſtit iſtis verbis ꝓlatis a ſacerdote vt panis
trāſſubſtantiet̄ in coꝛpꝰ xp̄i: ⁊ ē certū ꝙ iſta ꝓpō ē
cōuerſiua: idō neceſſe ē ꝙ icludat vtrūq; terminū. ſc;
panē cōuertēdū ⁊ coꝛpꝰ xp̄i: aliter nō eēt cōuerſiua

panis in corpꝰ xp̄i ꝙ eſſet hereticū dicere. ⁊ tute tenēdū eſt ꝙ ly h̄ ſignificat terminū a quo: ⁊ tota oſo ſignificat terminū ad quē. ſ. corpꝰ xp̄i: quō ḡ eſt vera: hoc eſt corpus meū: dico ꝙ perfectiſſime eſt vera nō ꝑ eodē: ſed in diuerſis ꝓlatiōibus: nā in primo inſtanti cū profertur hoc: eſt ibi vere panis: ſ3 in vltimo inſtanti prolationis oſonis virtute verborū quibus diuina virtus aſſiſtit: panis eſt cōuerſus in corpus xp̄i: ⁊ ideo ſic intelligit: hoc eſt corpus meū hoc. i. eſt panis in primo inſtanti: eſt corpus meū in vltimo inſtanti: q2 cōuerſus in corpꝰ xp̄i: ⁊ ſic eſt vera: ⁊ tollūtur multa incōueniētia: q2 ibi ſunt duo termini: ibi eſt cōuerſio panis in corpus xp̄i: ibi eſt inſentio xp̄i: q2 dixit apl's hoc: tunc demonſtrauit verū: ⁊ cū dixit eſt corpus meū: panis qui fuit demonſtratus fuit verū corpus virtute diuina cōuerſus: q̄uis nō remāſit: ſed panis qui fuit in primo inſtāti demonſtratus eſt in vltimo inſtān: verū corpus xp̄i: ⁊ ſic panis pōt dupliciter cōſiderari vel ſm eſſe propriū: vel ſm eſſe ꝯuerſum: ⁊ l3 oſo que enunciaret corpus xp̄i de pane ſm ꝓpriū eius eſſe falſa eēt tn̄ illa que enūciat corpus xp̄i de pane ſm eē ꝯuerſum eſt vera: vn̄ in iſta oſone h̄ eſt corpꝰ meū ſunt tria inſtantia: immo etiā tēpora primū in quo profertur ſubiectū oſonis. ſ. hoc. Scōm in quo cōfert copula. ſ. eſt. Tertiū in quo additur predicatū. ſ. corpus meū. ¶ In primo inſtanti vel tp̄e in quo profertur ſubiectum. ſ. hoc nō fit panis cōuerſio in corpus xp̄i: nec in medio cū profertur eſt: ſed in vltimo inſtān panis deſinit eē panis: cū fit cōuerſus i corpꝰ xp̄i. ¶ Et ideo l3 ſubiectū. ſ. hoc ſupponat ꝓ pane ꝓprio inſtān ꝓlatiōis: nō cōuerſo in principio oſonis: tn̄ oſo nō eſt vera ꝓ illo pane proprio in primo inſtān: q2 panis pro illo nondū eſt cōuerſus: ⁊ per ꝯñs oſo nondū h3 veritatē: nec ſignificatū propriū qō eſt corpus xp̄i: ſed in vltimo inſtanti prolatiōis oſonis h3 veritatē ꝓ pane cōuerſo: ideo iſta eſt vera panis ꝯuerſus eſt corpus meū: nō tn̄ cū ꝯſtātia ſubiecti: q2 ſubiectum. ſ. panis deſinit eſſe: ideo non h3 ꝯſtantiā exiſtēdi. ¶ S3 nūc remanet difficultas

F q2 oſo hn̄s ſubiectum aliqō eſt vera vel falſa ꝓ eo pro quo ſupponit ſubiectum in illa oſone: ſ3 in iſta oſone ſupponit ꝓ pane nō cōuerſo: parte. ſ. ꝓ ſubſtātia panis: ḡ pro illo habebit veritatē vl falſitatē ſed certū eſt ꝙ corpus xp̄i nō eſt panis nō ꝯuerſus ḡ iſta ꝓpoſitio eſt falſa: igit̄ nō ſaluas dubiū. Rn̄ſio ꝙ duplex eſt oſo ſiue ꝓpoſitio quedā indicatiua rei nō effectiua vt homo eſt aīal: ⁊ iſta indicat ꝙ ſubiectū ⁊ p̄dicatū ſupponūt ꝓ eodē: ſ3 nō ē operatiua ſiue effectiua: ſ3 ſimpl'r demōſtrat rē ſic eē. Alia ē effectiua veritatis ſue ſuo mō in ſubiectum eius ⁊ ipſa ꝓlata ſubiectū cōuertit̄ i p̄dicatū: ⁊ talis oſo eſt ſacramētalis. Tūc dico ꝙ ſecus eſt ō oratiōe idicatiua q̄ ſimpl'r demōſtrat eē ſubiecti reſpectu p̄dicati i tali ei p̄dicatū verificat̄ ō ſubiecto. Et ſecꝰ de illa q̄ ē cōuerſiua ſubiecti i p̄dicatū: ⁊ q̄uis p̄dicatū hēat aliō eē a ſubiecto: ideo talis ꝓpoſitio verificatur ꝓ alio eē: q2 in cōuerſiōis ſubiectū mutatū ē in aliud eē vt panis in corpꝰ xp̄i: q2 ſubiectū ſupponit ꝓ eē panis ꝙ p̄cedit veritatē ꝓpoſitiōis: ſ3 tota ꝓpoſitio verificat̄ ꝓ eē corporis xp̄i virtute cōuerſionis ⁊ iſtud eſt neceſſariū: alias nō eſſet oſo cōuerſiua ſiue ſue veritatis effectiua: ⁊ ſic quid eſt mea intē

tio in hac oratione hoc eſt corpus meum.

¶ Primum documentum.

Hoc ē corpꝰ meū. meliꝰ dicit̄ q̄ ſi h̄ eſt corpꝰ vel caro xp̄i ꝓferat̄. Iſtud documentū ſic ꝓbat̄: q2 iſta debēt referri in ꝑſona xp̄i a ſacerdote vicegerente xp̄i ideo debēt eē relata vt verba dn̄i: ac ſi xp̄s loq̄ret ad denotādū ꝙ vīꝰ cōſecrādi egredit̄ a xp̄o: ⁊ ſacerdos nō ē niſi cā miſterialis: ſed ē dubiū quare nō ō2 in hoc ſacramēto: h̄ eſt caro mea: ſicut hoc eſt corpꝰ meū. Dico ꝙ multiplex eſt cā: vna q2 corpus xp̄i eſt res huiꝰ ſacramēti: nō eſt res tm̄: ſed res ⁊ ſacramētū. ſ. corporis miſtici: cuius ⁊ ſi in quadā ḡnalitate oīa mēbra ſint ſilia. ſ. ſilitudine fidei ⁊ iuſticie: tn̄ diſtinctionē hn̄t ⁊ dr̄iam q̄tū ad officia ⁊ dona. vn̄. t. ad corinth. t 2. Corpꝰ nō eſt vnū mēbrū: ſ3 multa gloſa i eccl'ia: nō oēs ſunt vniꝰ officij ⁊ doni. Alia rō ē ꝓprietas ſmonis q̄ h̄ marie attēdēda ē. Nō eñ ita ꝓprie diceret̄ eccl'ia caro xp̄i ſicē ō2 corpꝰ xp̄i. t. ad cori. t 2. Oēs vnū corpꝰ ſumꝰ i xp̄o ⁊ ad ephe. 5. Corpꝰ xp̄i qō ē eccl'ia. Itē ē alia rō iſtitutiōis huiꝰ ſacramēti q̄ ē rep̄ntatio mortis dn̄i. t. ad corin. t 2. Quotiēſcūq3 mādu cabitis panē hūc ⁊ calicē biberꝰ mortē dn̄i annūciabitꝰ: dn̄s aūt mortē ſuſtinuit ꝓprie i corpe i diuerſis mēbris panēti mortē intulerūt tortores. Itē alia rō ē expſſio ꝯtraḋ: q2 tp̄3 corpꝰ xp̄i verū integritate ſua ſub ſpecie panis cōtinet̄ nō caro ſolū. ¶ S3 dubitat̄ ſi ꝑ additionē in ꝟbis: vl' diminutionē tollet̄ ꝯſecratio. Pro quo notādū ē ꝙ variatio i ꝟbis p̄t eē tripl'r: vel ꝑ additionē: vt ſi diceret h̄ ē corpꝰ ſctm̄: vl' ꝑ diminutionē. vt ſi diceret̄ h̄ ē corpꝰ meu: ⁊ tollet̄: m: vel ꝑ trāſmutationē ſiue ꝑ immutationē: vt ſi diceret̄ hoc eſt caro mea. Dico ꝙ ſi adat aliq̄d qō nō variet formā introductā a dn̄o dūmō fiat ex ſimplicitate ꝓferentis nō ipedit ſacramētū vt dicēdo h̄ ē corpꝰ meū ſctm̄ vel h̄ ē corpꝰ meū natū de virgine: ſi aūt adderet ad hereſi3 inducendā certe ſacramētū ipediret. Si aūt adderet̄ aliq̄d qō ē diminuēs: certe nō ꝯſecraret vt dicēdo h̄ ē corpꝰ meū corruptibile: vel hoc ē corpꝰ meū maculātū pctō origiāli ⁊c. De diminutiōe pōt eē dupl'r: aut tollit dictionē: aut ſyllabā: aut lrām exēplū p̄mi dicēdo h̄ ē corpꝰ ⁊ nō diceret meū nulli dubiū: q2 tollit formā: iō n̄ fit ꝯſecratio. exēplū ſcōi Ut ſi diceret̄ h̄ ē corpꝰ me ⁊ tolleret̄ um: ſil'r nō eſſet ꝯſecratio. Exēplū tertij. vt ſi q̄s diceret: h̄ ē copꝰ meū: ⁊ tolleret̄ iſta lrā r. vl' dicēdo: h̄ ē corpu meū ⁊ tolleret̄ iſta lrā. s. Dico ꝙ pōt fieri dupl'r vnomō expreſſe remouēdo lrā3 quā ꝓnūciaret ſi vellet ⁊ ſic tollit̄ ſignificatio p̄me iſtōnis q2 copꝰ nō ſignificat corpꝰ ſ3 p̄mariā iſtitutiōe3 ⁊ ſic certe n̄ ꝯſecrat. Aut remouet illas lrās nō ex volūtate nec a certo ꝓpoſito ꝓpter ipedimētū lingue: q2 illas p̄nūciare nō p̄t tn̄ i ſuo itellectu itelligit illō ꝙ ſignificat corpꝰ: q̄uis ḡ ſm primariā iſtōnē copus nō ſignificat idē ſicut corpꝰ: tn̄ ſ3 accomodationē iſtitutiōis illiꝰ q̄ ꝓferre nō pōt idē ſignificat copꝰ ⁊ corpꝰ vl' corpu: ⁊ iō ille vere ꝯſecrat: q2 a certo ꝓpoſito h̄ nō facit: ſ3 ex ipotentia ligue: ⁊ illō ſm cū ſignificat ex ſuo itellectōe ſic ſignificat ex eiꝰ p̄maria inſtōne. Si aūt variaret vocabulū ex altero vocablo: ſi tale vocabl'3 n̄ ita ſignificaret ſicē primū: n̄ fieret ꝯſecratio: ⁊ iō caro nō ſignificat totū ſuppoſitū ſicut corpꝰ: iō ſi q̄s diceret

hoc eſt caro mea nõ cõſecraret:cũ caro non ſignifi-
cet totũ ſuppoſitum ſicut corpus:rõnes ſunt dicte
ſtatim. Sicut ſi quis diceret baptiſo te in noĩe gi-
gnentis:geniti ⁊ procedẽtis: q: alius eſt intellectꝰ
huius ſermonis ⁊ illius cui dominus cõtulit virtu
tem regnatiuã: q: pater filius ⁊ ſpũſſanctꝰ princi-
paliter ſignificant tres perſonas:ꝙ gignens geni-
tus ⁊ procedens: q: multa generant in quibus nõ
eſt paternitas ⁊ filiatio. ſicut ſol generãs ranã: q: fi
lius retinet naturam patris: rana nõ retinet ſolis:
ideo ⁊c. Et q: filius dei incarnatus eſt: vt nos face
ret filios dei: ideo pater filius ⁊ ſpũſſctũs ſi nõ pri
cipaliter ſignificant perſonas ideo ⁊c. De tranſpo
C ſitione aũt verborũ diſtinguo aut variant ſenſum:
aut non: ſi non variant fit cõſecratio: ſi variant nõ
fit: vt dicendo meũ corpus eſt hoc: nõ fit conſecra-
tio: q: ly hoc in primo inſtãti demõſtrabat ſubſtã-
tiam panis: ideo ſi diceret meũ corpus eſt hoc: non
fieret cõſecratio: q: ſenſus eſſet: ꝙ corpus xp̃i eſſet
panis: ideo quocũq; tranſpoſito variet ſenſus nõ
põ fieri ꝯſecratio. Et ſi diceret ſm Ariſtotelẽ vba
Ariſtote. trãſpoſita idẽ ſignificãt: verũ eſt vbi ꝓpoſitio ſigñat
ſimpliciter eſſe: ⁊ vbi nõ variat ſuppoſitio: ⁊ ꝙ pro
poſito nõ ſit ꝯuerſiua ſubiecti in predicatũ diſtin-
ctum ab eſſe ſubiecti: ubi aũt ly hoc ſignificat ſubſtã
tiam panis diſtinctũ ab eſſe corpis xp̃i: ⁊ eſt ꝯuerſi
ua ſubiecti panis in corpus xp̃i: ideo nõ eſt idẽ di-
cere: hoc eſt corpꝰ meũ: ⁊ meũ corpus eſt hoc: ideo
nõ eẽt ibi ꝯſecratio. ¶ Sed dubitat: q: nos in ꝯſe
Mathe. cratione dicimus accipite ⁊ mãducate ex hoc oẽs: ⁊
tñ nullus euangeliſtarũ ponit mãduca et neq; po-
nit oẽs. nã Mathei. 26. dicit Accipite ⁊ comedi-
te. Marci. 14. dr: Accipite ⁊ ſumite. Lucas. 22. di
D cit dedit eis dicens hoc eſt corpus meum: nec dicit
mãducate: nec comedite nec ſumite. Ad hoc dico ꝙ
quedã ſunt verba addita in canone q̃ quedã ſumũ
tur ex vno euangelio: quedã ex alio alterꝰ euãgeli-
ſte: tñ euãgeliſte concordãt in verbis in quibus eſt
virtus cõſecrãdi: in alijs nõ cõueniunt quo ad ver
ba: conueniũt tñ quo ad intellectũ: ⁊ qñ dicit nullꝰ
euangeliſtarũ dicit mãducate. Dico ꝙ in ſenſu di-
cunt: ⁊ eccl'ia ſic ordinauit ꝓpter verba xp̃i recita-
Luce. ta Luce. 22. que ſunt. Deſiderio deſideraui h' pa-
ſcha mãducare vobiſcũ: ideo dicimus mãducate:
q: xp̃s dicit mãducate. Cũ aũt dicit ꝙ nullus euã
geliſtarum dicit omnes: dr ꝙ lʒ non ſit expreſſum
in matheo intelligitur tñ ⁊ ratio eſt: q: ſacramẽta-
lis ſumptio eſt oĩm: lʒ ſpũalis ſumptio non fit oĩm
ex parte eĩn ſanguinis: ſanguis effuſus eſt in redẽ-
ptionẽ: redẽptio aũt fuit omniũ: vnde ſanguis fuit
fuſus pro oĩbus quo ad ſufficientiã nõ quo ad effi
catiam niſi multoꝝ: vnde ex illa parte dicit omnes.

¶ Primum correlarium.

Forma ſanguinis ſacramẽti eſt: hic eſt
calix ſanguinis mei. Probat: q: iſta for
ma eſt tradita a xp̃o: cuꝰ veritas pʒ p
hoc ꝙ tradita fuit a btõ petro q̃ fuit
cũ dño qñ formã tradidit: ⁊ ab ap'lo
A paulo q̃ accepit a dño p reuelationẽ: ⁊ nõ cũ a fa-
ciẽdoꝝ circa hoc ſacrm. Vñ pma ad corit. xi. Ego
eĩn accepi a dño ꝙ ⁊ tradidi vobis: vñ Innocẽtꝰ
Innocẽ. Romana eccl'ia illõ integra fide ſuauit qd ab ipſis
ap'lis q̃ eã p̃ſtial'r ſacris inſtruxere doctrinis: ⁊ ec
cleſiaſtici ritꝰ rl'am docuerũt: ab ĝ btis ap'lis petro
⁊ paulo: quos ⁊ viuos habuit ⁊ defunctos cuſtodit
hũc ſacrificij ritũ accepit: q̃ hactenꝰ inuiolabili cultu
ſuauit. Itẽ Innocẽtꝰ. 3. Credimꝰ ꝙ formã vboꝝ
ſicut in canone reperit: ⁊ a xp̃o ap'li: ⁊ ab ap'lis eoꝝ Innocẽ.
acceperũt ſucceſſores. ꝓpter ꝙ magis vr ꝙ formã
quã ſuat eccl'ia fuit forma tradita a dño: quã alia
poſita in euãgelijs q̃ poſt ſcripta erãt: ⁊ variãt ſm
diuerſitatẽ traditionũ in trãſlatõez: nec neceſſe fuit
vt tãta diligẽtia apponeret i euãgelijs d forma p̃
ſcripta a dño ſubſcribẽda in q̃bus referunt opera
dñi: vt op a erãt ſicut vbi tradita eſt forma p̃ſcripta
a dño nõ vt iudicet opus xp̃i: ſʒ vt illa mediãte fuit
ꝙ fecit xp̃s ꝯuertat panis ⁊ vinũ in corpus: ⁊ ſan-
guinem xp̃i: ibi eĩn debuit illa forma obſeruari p̃ci-
ſe cui dñs dedit vtutẽ ꝯuertẽdi: ⁊ vba euãgelio: uʒ
ſunt relatiua rei geſte: vt geſta erãt a dño: nõ opʒ ĝ
ꝙ referant niſi vba q̃ rẽ geſtã denũcient: iõ mgr in
ſentẽtijs vba ponit euãgelij vt relata ſunt ab euã-
geliſtis nõ intendẽs formã p̃ſcriptã a dño: ſʒ exẽpli
cã relatiua in euãgelio. ¶ Sʒ eſt dubiũ quare po-
nitur calix: q: nõ vr ad formã ſanguis ꝑtinere: q: ẽ
vas ꝯtinẽs eĩ. Rñſio ꝙ in forma tradita a dño fuit
calix vt ex dictis innocẽtij pʒ: nec hoc fuit ſine rõ- B
ne. Ad cuꝰ manifeſtationẽ nota ꝙ in hoc ſacramẽ
to figurat ſanguis xp̃i vt effuſus in p̃ciũ: ⁊ vt mini-
ſtratꝰ in potũ: ſanguis aũt de ſe neutrũ dic expſſe:
ſed p ꝯiunctionẽ cũ calice: q: ſanguis in calice: neq;
effuſus: nec potãdus ꝓponit. Dñs ĝ in inſtitutiõe
huiꝰ forme poſuit hoc nomẽ calix vt oñderet p hoc
iuxta modũ loquẽdi quẽ habuit: ꝙ ille idẽ ſanguis
fuit quẽ fudit in paſſiõe: ſolet eĩn dñs p calicẽ paſ- Mathe.
ſionẽ ſuã ſignificare: vt habet Mathe. xx. Poteſtis
calicẽ bibere: quẽ bibiturꝰ ſuʒ. Et. 26. Pater mi ſi
poſſibi'e eſt a me trãſeat calix iſte. Itẽ vt oñderet ꝙ
ſanguis debebat ſumi i potũ Io. 6. Sãguis meꝰ ve
re eſt potꝰ. Et hoc ẽ qd dic Ihero. ad iudeos ſup
Pſalmo. 28. Iã ſecuri bibite ſanguinẽ quẽ fudiſti
⁊ Pſalmo. 75. Sãguinẽ quẽ p inſaniã fuderũt per
grãz biberũt. Ex hijs pʒ rñſio ad hoc qd ſolet que
ri. ſ. ſi calix ponit in forma ad oñdendũ ꝙ in hoc ſa
cramẽto ſignificat ſanguis vt effuſus i paſſiõe po-
tius dicẽdũ eẽt ſanguis calicis. i. paſſionis ꝙ calix
ſanguinis: q: nõ ſolũ ponit calix vt oñdat ꝙ ẽ ſan
guis paſſiõis ſʒ ꝙ ſumẽdus eſt in potũ: ⁊ hoc potiſ
ſime exprimit p hoc ꝙ dico calix. Ad hoc ĝ ꝙ que
ritur dr forma ſacramẽti trãſumptiue. Sed quare
ſanguis nõ ponit in noĩatiuo ſicut corpꝰ: nã vr ꝙ
debeat dici ſanguis ⁊ nõ ſanguinis: q: ſi calix ſtat ibi
ꝓ ꝯtento trãſumptiue: tũc deberet dici h' calix ẽ ſan
guis meꝰ. itẽ ſi calix ſignificat ipm ꝯtentũ. ſ. ſangui
nem: vr dici nugatorie calix ſanguinis: ſʒ deberet di
ci ꝓ ſanguis corpis mei. Rñſio ꝙ h' ẽ calix: ly calix
in ꝓlatione nõ ſanguinẽ ſignificat: ſʒ ſumit ꝓ vino
ly h' ⁊ calix demõſtrãt vinũ ſicut dictũ eſt in forma
corpis de ly hoc: ſʒ in vltima ꝓlatõe ſumit ꝓ ſan-
guine xp̃i: ⁊ eſt ſenſus: h' eſt calix. i. vinũ i calice ſan-
guinis mei. i. vini ꝯuerſi in ſanguinẽ meũ. dr: hic ca
lix tãq̃ res ꝯtinẽs: q: p ſe nõ ꝯtinet niſi i vaſe ꝯti-
neat: ⁊ ponit ibi calix denotãs potũ: ⁊ q: res conti
nẽs regit gtĩm caſuʒ: iõ ſanguis ponit i obliquo: ⁊
q: corpꝰ nõ opʒ ꝙ ꝯtineat in vaſe vt vinũ qd ẽ liq̃
dum: ⁊ q: corpꝰ põt ſtare p ſe: iõ ponit in recto: q:

rectus vel noīatiuus ſignificat per ſe ſtās:iō pʒ:qꝛ ſanguinis eſt in obliquo:⁊ corp⁹ in recto.dꝛ ḡ h̄ eſt calix vini ſanguis mei.i.vini ꝯuerſi in calice in ſan-guinē meū. Calix duo dicit.ſ.ꝯtinēs ⁊ ꝯtētum: ſcʒ vas ⁊ vinū:vas cū q̄ potat̄ vinū: ſʒ in vltio inſtāti eſt vas ſanguinis:certū eſt eñi ꝙ in calice ante con-uerſionē eſt vinū:ſʒ poſt ꝯuerſionē eſt ſanguis : qꝛ in calice ꝯuertit̄ vinū in ſanguinē:iō ante ꝯuerſio-nem in trib⁹ v̓bis h̄ eſt calix:eſt calix vini: ſʒ cū ꝓ-latū eſt ſanguinis mei tūc dꝛ calix ſanguinis.i.ſan guis in calice:⁊ qꝛ ḡ calix eſt res ꝯtinēs: ⁊ ſanguis in calice cōtinet̄:neceſſe eſt ex vera grāmatica ꝙ ly ſanguis ſit in gtō:ſʒ in forma corpis nō eſt res ꝯti-nens:nec cōtenta:ſʒ tm̄ demōſtrat corp⁹ xp̄i eē ſub ſpeciebꝰ ꝙ nō ꝯtinet̄ ab eis:iō corpus in recto. Et cū dꝛ ꝙ calix accipit̄ ꝓ re ꝯtenta: dico ꝙ nō ſumit̄ ſolū ꝓ re ꝯtenta:imo ꝓ re ꝯtinēte:iō male diceret̄ hic calix eſt ſanguis xp̄i:qꝛ vas nō eſt ſanguis xp̄i: ſed ꝯtentuū ſanguis xp̄i: ſaltē ſumit̄ ꝑ modū ꝯti-nentis: vt cū dꝛ ꝙ deberet dici:calix.i.ſanguis cor-poris mei:dico ꝙ non eſt verū:qꝛ vt dictū eſt.calix ſumit̄ ꝓ re ꝯtenta ⁊ cōtinēte:iō dꝛ calix ſanguinis i.contētu⁹ ſanguinis mei: inſuꝑtum aūt cōtinet ſan guinē effuſum in paſſiōe xp̄i ſumit̄ calix aliq̄n pro paſſione xp̄i.vn̄ iſtō nomē calix ſignat mlta:vn̄ ver ſus. Vas ſacramēti ſacra ſcriptura: voluptas: paſ-ſio:ſitqꝫ calix eternaqꝫ p̄mia regni. ¶ Sed dubita tur de iſtis v̓bis additis noui ⁊ eterni teſtamēti mi ſterium fidei:q̄ ꝓ nobis ⁊ ꝓ multis effundet̄ in re-miſſionem peccatoꝝ. Primū vr̄ eſſe ꝯtrariū quō p̄t eſſe nouū ⁊ eternū:cū eternū careat principio ⁊ fine Itē quare dꝛ magis iſtud ſacr̄m nouū eternū q̄ ſa-

C cramentū baptiſmi:ex quo de latere xp̄i eccl̄ie p̄ci-pue ſacramēta effluxerūt.ſ.ſacramētū nr̄e redēptio nis in ſanguinē:⁊ ſacramentū regeneratōis ī aqua

Innocē. Si eñi h̄ ſcr̄m rōne ſanguis effuſi dꝛ eſſe noui ⁊ eter ni teſtamēti:illō ſilr̄ debet dici rōne aque effuſe:vl̄ quare nō. Itē querit̄ de hoc ꝙ dꝛ miſteriū fidei:qꝛ ſicut tāgit innocētius:ꝑ h̄ v̓bū miſteriū eſt aliq̄bꝰ munimentū erroris:ḡ nō eſſet h̄ apponendū. dicit eñi ſic miſteriū fidei ex hiis aliiſqꝫ ſcripture v̓bis: quidē munimentū erroris dicere putauerūt : dicē tes in ſacramēto altaris virtutē corpis ⁊ ſanguīs xp̄i nō eſſe niſi ſm̄ ymaginē tm̄ ⁊ ſpēm ⁊ figurā:eo ꝙ ſcriptura memorat aliquotiēs illud qō in altari ſuſcipit̄ eſſe ſacr̄m caritatis ſiue indiciū caritatis: ſacr̄m baptiſmi ꝑcipue dꝛ eſſe fundamētū fidei ⁊ ſa cramentū ꝓprie:ḡ videt̄ huic ꝯuenire ſacramēto: ꝙ ſit miſteriū caritatis:⁊ illi.ſ.baptiſmo ꝙ ſit mi-ſteriū fidei:igit̄ dꝫ poni miſteriū caritat̄ ⁊ nō fidei.

Luce. Et de h̄ ꝙ dicit q̄ ꝓ nobis ⁊ ꝓ multis effundetur q̄re ſilr̄ nō dꝛ in ſcr̄o corpis xp̄i ꝙ ꝓ nobis tradet̄ ſicut dicitur Luce. 22. Item cum ſanguis xp̄i fue-rit effuſus ꝓ oīb⁹:quare ḡ dicit q̄ ꝓ mltis effunde tur:quare nō dicit ꝓ oībus. Itē quare dicit q̄ pro nobis:aut ꝓ mltis effundet̄ ſi accipiat̄ ſanguis q̄-tum ad ſufficientiā:certū eſt ꝙ ꝓ oībus effuſus eſt: ſi aūt accipiat̄ q̄tum ad efficatiā:nō opꝫ diſtigue-re inter ap̄los ⁊ illos multoꝝ. Itē quare dicit in re miſſionē petōꝝum:cū effectus remiſſionis peccato-rum pertineat baptiſmo ⁊ penitēne:⁊ non huic ſa-cramento. Reſpondet mgr̄ Alexāder de hallis ꝙ in hiis verbis additis forme : tria conſiderantur: ad manifeſtationē excellentie ⁊ humilitatis hu⁹ ſacr̄i. Primū eſt noui teſtm̄ti ꝯfirmatio ibi noui ⁊ eterni teſtm̄ti. Scōʒ eſt ſecretoꝝ fidei inſinuatio:ibi **D**
miſteriū fidei. Tertiū ē petōꝝ remiſſio:ibi i remiſſio nē petōꝝū. Ad māifeſtatōēʒ p̄mi notādū ē ꝙ nouū teſtm̄ eſt:ꝙ eſt in ſanguine xp̄i cōfirmatū : ꝓmittit eterna. Vet⁹ qō per hircoꝝ:aut vituloꝝ ſanguinē confirmatū promittebant̄ tēporalia:⁊ ideo teſtm̄ illud fuit vetus ⁊ trāſitoriū:hoc aūt nouūʒ eſt:⁊ ꝓ mittit eterna:ideo vocat̄ eternū ⁊ perpetuū : quia nūq̄ habebit finē q̄diu mūdus durabit: ⁊ eſt no-uiſſimū ⁊ eternū:⁊teſtamentū immobile perſeuerat ꝙ teſtatoris morte ꝯfirmatū eſt : ad Hebreos. ix. Hebreo.
teſtamentū in mortuis firmatū eſt alioquin nondū valet ꝙ viuit:ꝙ teſtatus eſt. Et nota ꝙ teſtm̄ dicit̄ non ſolū ſcriptura ꝯtinens diuina mādata:ſed ⁊ ꝓ miſſio. Unde ad Hebreos. 9. ideo noui teſtamenti mediator eſt vt promiſſionē accipiant qui vocati ſunt eterne hereditatis:⁊ ſm̄ huncmodū dicitur. hic eſt calix noui teſtamenti ⁊ eterni.i.noue ⁊ eter-ne confirmator promiſſionis : ſicut promittit ipſe dn̄s dicens Johānis ſexto. Qui manducat carnē **E**
meam ⁊ bibit ſanguinem meum habet vitam eter-nam. Ex hiis patet reſponſio ad primū quia non dicit eternum principiuʒ ꝙ careat principio:ſed qꝛ promittit eterna : quia morte xp̄i confirmatio eſt. Ad ſecundū ꝙ ſacramentū redemptionis quod flu xit de latere xp̄i in ſanguinis effuſione:magis dicē dum eſt ſacramentum teſtamenti eterni q̄ ſacra-mentum regenerationis qō fluxit in aque emanatio ne.qꝛ in morte cui teſtatur ſanguinis effluxio:teſta mentū quaſi imobile cōfirmatur.qꝛ ergo dn̄s teſta mētum hereditatis eterne morte ſua ꝯfirmauit:cui nō atteſtat̄ iſta effluxio aque:ſicut effluxio ſangui-nis:iō ſacramentū regenerationis nō dicendū eter ni teſtamenti:ſicut ſacramentum redemptionis:iō eternum teſtamentum magis dicitur a ſanguine q̄ ab aqua:ideo ſacramentū corporis xp̄i magis di-citur eternū teſtm̄ q̄ baptiſmus. Ad aliud innocē-tij de hoc dicit miſteriū fidei . Ad illud innocentij̄ reſpondetur ab eodem innocē : ideo ſacramentum altaris veritas nō eſt quod figura nō eſt:ergo nec mors xp̄i veritas eſt:qꝛ figura eſt. Et reſurrectio veritas nō eſt:quia figura eſt:quaſi dicat non vult ergo dicere:ꝙ ⁊ ſi ſit miſterium propter hoc non ſequitur ꝙ nō ſit veritas. vnde ſubdit altaris ſa-cramētū eſt ⁊ v̓itas ⁊ figura:miſteriū aūt eſt quod dā qō eſt multis occultū : nam miſterium grecum eſt ꝙ latine dicitur ſecretum ⁊ occultū . Ad hoc ꝙ debet dici miſteriū caritatis: dicēdum ꝙ cū in oī-bus ſacramētis ſit aliq̄d occultū ⁊ ſecretū: ꝙ cre-dendum ſit tm̄ modo ſingulari dꝛ hoc ſacr̄m miſte-rium fidei.ſ.⁊ propter ꝯuerſiones ⁊ continentiam ⁊ ſumptionē:⁊ accidentia que ſunt ſine ſubiecto:in quibus rō locū nō habet:ſed ſola fides: baptiſm⁹ aūt dꝛ ſacr̄m fidei:qꝛ eſt ianua ſcr̄orum ⁊ ab eo eſt prim⁹ ſtatus fideliū inceptū hu⁹:ſcr̄m aūt euchari ſtie dꝛ ſacr̄m caritatis ꝓpter repn̄tationē paſſiōis que maximū eſt indiciū caritatis paciētis ⁊ maxie excitatiua ⁊ illectiua ad caritatem. Dicitur autem miſterium fidei: quia totum fidei eſt : quia que in hoc ſacramento accidunt occulta ſunt ⁊ ſecreta ſo lummodo cognita cognitione q̄ eſt fidei ⁊ nō ſenſu

neq̧ ratione cōprehenſa: dicitur aūt caritatis: q2 eſt
indicium dicem caritatis ⁊ illectiua ad caritatem: ⁊
q2 cōſimilis eſt: effectus eſt huius ſacramenti ⁊ ca-
ritatis: hoc eīn ſacramēto vniūtur mēbra adinuicē
capiti ex caritate. Similiter ⁊ addi pōt ꝙ ꝯueniēti
us dicitur miſterium fidei ꝙ̄ caritatis: q2 miſterium
dicit occultū ⁊ ſecretū ꝙ cōuenit fidei: ideo dicitur
miſteriū fidei: que eſt inuiſibiliū quaſi abſcondito-
rum vel ſecretorū. Argumētū ad hebreos. xi. carita
ti aūt nō cōuenit ꝓprie miſteriū eo ꝙ ipa quaſi fa-
cit experimētaliter oīa manifeſta: Jo. xv. Uos āt dixi
Dna amicos: q2 quecūq̧ audiui a p̄re meo nota feci vo-
bis. Ex hijs p3 reſpōſio ad illud qđ ſequitur: q2 licet
in omnib⁹ ſacramētis ſit fides neceſſaria: nō eſt ſi-
mile de hoc ſacramento. ⁊ de alijs vt p3 ex dictis:
Ad aliud dicēdū ꝙ hic oſtēdit q2 hic nō debet po
ni: effundetur in remiſſionē peccatorū: dicendū ꝙ
effuſio ſanguinis xp̄i eſt ꝓprie per ſe: vn̄ ſacramen
tū illud talē efficatiā. ſeparatio eīn ſanguinis xp̄i
a corpore fuit cauſa mortis ipſius ⁊ ſignū. Effuſio
eīn ſanguinis in qua ſeparabatur ſanguis a carne
E ſignificat ſeparationē anime xp̄i a corpore: ⁊ ꝓpter
hoc plus cōuenit tanꝙ̄ apponatur huic ꝙ̄ illud aliū
Ad illud ꝙ obicitur ꝙ hic nō debet poni effundetur
in remiſſionē peccatorū: ex quo in alia forma non
dicitur ꝙ ꝓ nobis tradetur. dicendū ꝙ effuſio ſan
guinis xp̄i eſt ꝓprie ⁊ per ſe. Ad illud ꝙ obicitur
ꝙ ſanguis xp̄i effuſus eſt ꝓ oībus. Dicendū ꝙ h̄
eſt neutrū ꝙ̄tū ad ſufficientiā: ꝓ electis ſolū ꝙ̄tum
ad efficatiā. Electi aūt erāt diſcipuli quos figura-
uit dn̄s: cū diceret: ꝓ nobis ⁊ alijs plures de iude
is ⁊ gentib⁹ quos ſignificabat cū diceret ꝓ multis
vel hoc ita diſtinguitur: q2 ſacerdotes debēt pro
ſe ſpecialiter ſumere. ⁊ alijs dare: ideo dicit ꝓ no-
bis: ꝓ ſacerdotib⁹ qui habēt ſpecialiter ſumere et
pro multis. i. pro oībus nō ſacerdotib⁹ fidelibus
F quib⁹ ſacerdotes iſtud ſacramētū habēt diſpenſa
re. Ad aliud ꝙ obicitur ꝙ nō debet poni in remiſſio
nem peccatorū. Reſpondetur ꝙ in verbis iſtis non
dicitur ꝙ hoc ſacramentū ſit in remiſſionē pecca-
torū licet remiſſio peccatorū ſit fortaſſis effect⁹ hu
ius ſacramēti: ſ3 dicitur ꝙ eſt ſanguinis effuſi in re-
miſſionē peccatorū: ⁊ ſic pat3 ꝙ hec poſita nihil ſūt
ad propoſitū. Pōt aliter reſpōderi ꝙ aliter ē iſtud
ſacramentū remiſſio peccatorū: ⁊ aliter baptiſmus
⁊ penitētia: hoc eīn ſacramētū ē remiſſionis pecca
torū vt ſignat quoddammō: q2 eſt ſignū mortis ⁊
paſſionis xp̄i q̄ eſt cā per ſe ꝺſtructiua mortis nr̄e
vt dicitur i p̄facia: q̄ mortē noſtrā moriēdo ꝺſtruxit.
⁊ Oſee vltimo. Ero mors tua o mors morſus tu-
us ero. Aliomō eſt cū remiſſiōis peccatorū ꝑ acci
dens cōſideratio eīn paſſionis xp̄i: habita ex h̄ ſa-
cramento generat in nobis cōpaſſionē ſup paſſio-
ne illi⁹ cui⁹ paſſio fuit cā remiſſionis peccatorum
in nobis: ⁊ ita cōiūcta in nobis vlteri⁹ cōiūcta nr̄a
cōpaſſio ſue paſſioni cā eſt remiſſionis peccatorum:
baptiſm⁹ aūt ⁊ penitentia: nō tm̄ ſūt ſigna ſ3 ſignū
⁊ cā vt predictū eſt de baptiſmo: ⁊ ita indifferenter
eſt hoc ſacramentū remiſſio peccatorū a predictis.
Ad pleniorē huius manifeſtationem nota qđ dicit
Innocē. Innocenti⁹: ꝙ peccata duob⁹ modis remittuntur
quo ad meritū ⁊ quo ad debitū pene: meritū culpe
remittitur per fidē: meritū pene remittitur ꝑ ſanguinis
preciū: quo redēpti ſumus a pena. Iſaye. 53. Vul-

neratꝰ eſt ꝓpter iniquitates noſtras cuius liuore
ſanati ſum⁹: q2 ergo iuſtus. i. xp̄s iniuſte punit⁹ eſt:
iniuſti iuſte ſunt liberati. ¶ Sed dubitatur an virtus
creata cōicata verbis ꝓlatis a ſacerdote: ſit cauſa
cōuertendi panē in corpus xp̄i: an ſit virt⁹ increata
aſſiſtens verbis: de h̄ ſunt varie opiniones: dicūt
eīn quidā ꝙ cū dicitur ꝙ cōuerſio hec ſit verborū vir G
tute: ꝙ virt⁹ verbi extenſo nomine dicitur: nō q2 ali-
qua qualitas ſit data verbo ꝑ quā operatur: ſ3 ex di-
uina inſtitutiōe hoc firmatū eſt: vt iſtis verbis pro
latis a ſacerdote ſuper panē cū intentiōe cōficiendi
panis tranſſubſtātiatur: vn̄ prolationē illorū verbo
rum: verbū increatū facit illā cōuerſionē: ergo ordi
natio verbi īfallibilis ad talē effectū: virt⁹ dicitur
que nō eſt aliqua qualitas data verbis nec aliqđ Auguſti.
de nouo creatū. Pro iſta opiniōe eſt auguſtin⁹ de
verbis dn̄i: ſicut de virgine per ſpūſſctm̄: vera ca-
ro ſine coytu cātur. Ita ꝑ eūdē ex ſubſtātia panis
⁊ vini miſtice idē corp⁹ xp̄i ꝯſecratur. Itē Damaſ-
cen⁹ libro. 4. habetur ꝙ virtute ſpūſſcti ſit hec con
uerſio ſicut fiebat caro xp̄i de carne virginis: ſed il
li operationi nō cooperabatur aliqua virtus creata
agendo: ergo ⁊c. Itē maior ē diſtātia inter panem
⁊ corp⁹ xp̄i glorificatū ꝙ̄ inter carnē virginis ⁊ cor
pus xp̄i: ſi igitur generationi xp̄i ex carne virginis Ambro.
requirebatur virt⁹ infinita: nec ibi cooperari poterat
aliqua creatura: ergo multo forti⁹ nec hic. Itē am
broſius de ſacramētis: de toci⁹ mūdi operib⁹ legi
ſtis: qm̄ ipe dixit ⁊ facta ſunt. ſermo igitur ꝙ ex nihilo
poterat facere que nō erāt: nō pōt ea q̄ erant mu-
tare i id qđ nō erāt: ſ3 cōſtat ꝙ verbū quo dicta ſūt
oīa ⁊ facta: v̄bū ē eternū: ſ3 nulla ē cōparatio eter-
ni ad creatū: igitur nō ēdit ꝙ h̄ mutatio ē ꝑ v̄bū eternū
ſiue ꝑ virtutē illi⁹. Itē ābroſi⁹ ſmo xp̄i ꝯficit ſacra
mētū: q̄s ſermo xp̄i: h̄ quo facta ſūt oīa: iuſſit dn̄s
⁊ facta ſunt celū ⁊ terra ⁊ maria. vide ergo ꝙ̄ opa
tori⁹ ſit ſmo xp̄i. Itē data v̄bis eēt effectiua hui⁹
trāſſubſtātiatiōis: cū efficiēs ſit nobili⁹ ſuo effectu
ſequitur ꝙ illa v̄t⁹ eēt nobilior corpe xp̄i ꝙ ē abſur-
dū. Alia ē opinio Alexādri ⁊ ſcti thome ꝙ v̄ba tra
dita a xp̄o hn̄t v̄tutē ꝯuertēdi elemēta i corp⁹ xp̄i Alex.
⁊ ſanguinē: Et hec v̄t⁹ data ē v̄bo creato a v̄bo icrea
to nec h̄ excludit qm̄ ibi v̄t⁹ icreata ſit itime operās
ſicut i oīb⁹ vbi cooperatur v̄t⁹ creata ꝙ ſic ꝓbat: nā
dicit hugo de ſacramētis manifeſte ꝙ ꝑ v̄ba ſctifi- Hugo.
catiōis vera panis eſſētia ⁊ vini ſubſtātia i verū cor
pus ⁊ ſanguinē xp̄i ꝯuertitur ſola ſpē panis ⁊ vini re
manēte ⁊ ſubſtātia i ſubſtātiā trāſeūte. Preterea iſta
poſitio v̄tuti ⁊ nobilitati ſacramētorū adheret: alia
aūt derogat. Sed i veritate: iſta nō mihi placet ⁊ ē opi
nio thome cui ꝯtradicit doctor ſubtilis cui⁹ eſt pri- H
ma opinio q̄ mihi mag⁹ placet. Nā ſacramēto eu-
chariſtie illa v̄ba ꝓlata nō attigūt trāſſubſtātiatio
nē attigēdo effectū. ſ. exiſtētiā realē corpis xp̄i: ſ3 nec
ꝙ ēt aliquā diſpoſitiōeq̧ primā ad illā trāſſubſtātia
tionē. Nā illa v̄ba ꝓlata nō attingūt trāſſubſtātia
tiōeq̧. ē terminꝰ ꝑncipal⁹ ꝯſecrationis: cū illa trāſſub
ſtātiatio nō fiat niſi ī v̄tute dei īfinita q̄ requirit vel mag⁹ p3
ꝙ̄ ꝺ creatiōe: neq̧ attigit aliquā diſpoſitionē ꝑmā
ad illā tranſſubſtantiationē: q2 aut illa diſpoſitio
aut eſſet in pane aut in corpore chriſti: neutro mo
do poteſt dari: non enim in corpore: quia iam non
eſſet diſpoſitio cum eſſet defectio: neq̧ in pane eſ-
ſet. Quia cum illa diſpoſitio eſſet neceſſitans ad

tranſſubſtantiationem eſſet in eodē inſtanti cū trāſſubſtantiatione: et tunc in illo inſtanti eſſet panis in quo eſt illa diſpoſitio ⁊ trāſſubſtātiatio ꝙ includit cōtradictionē. Et ſic pura fictio videtur eſſe ꝙ per iſta verba; hoc eſt corpus meū; magis alteretur panis ꝙ̄ per alia verba: vt puta per iſta panis eſt albus ⁊ huiuſmodi: cū ſonus nō habeat virtutem actiuā ad cauſandū alterationem realem in pane. Item illa ſacramentalia habent eſſe in tpe: ergo actio ſua eſt in tempore: illa aūt diſpoſitio ſi fingatur non pōt poni cauſari in tempore: qꝛ tranſſubſtantiatio fit in iſtāti; hoc patet qꝛ nō eſt ſucceſſio in introductiōe alicuius forme: niſi partes mobiles; vel penes partes ipſius forme: neutrum aūt eſt hic: primum non qꝛ ſubiectū eſt indiuiſibile. ſ. xpa aīa que eſt forma ſpiritualis que eſt ſubiectū gratie. Nec ſecundum qꝛ tunc gradus forme non poſſent eſſe niſi talis diſpoſitio fieret cōtinue: ſed hoc eſt impoſſibile: cū forma introducatur in inſtāti vt in baptiſmo. De gratia patet qꝛ verba nullo modo poſſunt cauſare gratiā: ⁊ ſic eſt in euchariſtia qꝛ tranſſubſtantiatio fit in inſtanti: ergo verba nō poſſunt cauſare talem tranſſubſtantiationē cū non poſſunt agere niſi in tempore: qꝛ ſi agerent in inſtanti aut prima ſyllaba aut media; aut vltima quecūqꝫ ponatur ex quo illa habet actionē ad diſpoſitionem illā: que cauſatur in inſtanti ⁊ nulla alia: ſequitur ꝙ illa ſola ſufficit ⁊ illa ſola inter alias haberet rationē ſacramēti qꝛ omnes alie preter illam: nec inſtrumentaliter nec quoquomō agunt ad diſpoſitionē illaꝫ primā ꝙ eſt inconueniēs: qꝛ in tali oratione ſacramentali nulla alia ſyllaba ponatur ſacramētalis: ſed ſi fingas vltimam ſyllabā eſſe inſtrumentum cōpletiue ⁊ habere actionem que attribuitur ſacramento: non in virtute propria ſed in virtute omnium precedentium; ſicut vltima gutta virtute precedentiū cauat lapidem ſꝫ philoſophū ſed nihil eſt. Nunqꝫ eīn in talibus vltimū cōpletiue cauſat effectū; neqꝫ virtute precedentium: niſi qꝛ precedētia derelinquūt aliquam diſpoſitionem primaꝫ ad illum terminū: hic ſimile non eſt qꝛ precedentes nullam talem diſpoſitionem relinquūt ante vltimā ſyllabam: ergo ⁊c.

Item nō eſt ponenda pluralitas ſine neceſſitate vt ait philoſophus; ſicut fuit dictū in materia de baptiſmo. Nō eīn patet neceſſitas aliqua talis virtutis que fingitur in ſacramento neqꝫ ſm rationem naturalem manifeſtū eſt neqꝫ ſm fidem: qꝛ ſicut ſequendo rationem naturalē nō ſunt ponenda plura: niſi que rō naturalis cōcludit. Ita ſcḋndo fidē: nō ſunt ponēda plura ꝙ̄ veritas fidei requirit. Veritas aūt fidei nō requirit ponere talem virtutem in verbis: neqꝫ aliqua ratio cogit iſtam pluralitatē poni: cū virtus diuina aſſiſtens ſacramētis poteſt operari ſine tali virtute: ergo ſuperflueret illa virtꝰ cōicata ſacramentis.

Opinio prima. ¶ Propter ꝙ dico ꝙ mihi videtur ꝙ nulla virtus creata eſt cōicata verbis ſacramentalibus que det verbis aliquā actionem reſpectu tranſſubſtantiatiōis panis in corpꝰ: qꝛ nulla virtus creata poſſet habere actionē mutandi aliquam creaturam in deum directe: vel indirecte vel mediate vel immediate: ſed in tranſſubſtantiatiōe panis in corpus xpi: mutatur creatura in deū ſaltem mediate. ſ. mediante corpore qꝛ panis trāſſubſtantiatur in corpus xpi: corpus xpi eſt deus: ergo nulla creatura pōt habere virtutem tranſmutandi panem in corpus xpi. ⁊ per conſequens in deum. Pro quo declarandum ꝙ iſta verba ſunt a deo inſtituta vt quotienſcunqꝫ erunt prolata: cuꝫ debitis circunſtantijs et requiſitis aſſiſtet illis virtus diuina ad trāſmutandū: ſiue tranſſubſtantiandū panem in corpus xpi ⁊ vinum in ſanguinē: nō ꝙ de ſe habeat illā virtutem ſed ex pactione ⁊ inſtitutione diuina aſſiſtit illis virtus diuina operans. Verū qꝛ vt iſta verba ſunt ſigna ⁊ acciperent pro ſignato haberent virtutem: ſed talis virtus non eſt in ſignis ſed in ſignatis: ⁊ iſta eſt principalis intentio multorum doctorum: vn̄ Bernardus ſermone dn̄i ſicut inueſtitur canonicus per librū: albam: ⁊ baculum: ⁊ epiſcopus per anulū: ſic diuiſiōes gratiarū diuerſe ſunt tradite a ſacramētis: ſed patꝫ ꝙ illa de quibus exemplificat ſunt ſigna ⁊ non cauſe: ſic ſacramenta ſunt ſigna ⁊ non cauſe: ⁊ per conſequens in eis nō virtꝰ cauſans terminū ad quē ſunt ſacramēta. Item auguſti. 83. q. q. 53. deus efficit per ſeipſum ſicut eſt illuminare animas: ſic cauſat gratiā ⁊ tranſſubſtantiationē. Concludo ergo ꝙ in ſacramentis nō eſt aliqua virtus creata cauſans i ſacramentis effectū ſiue in eucharistia tranſſubſtātiationem. Ideo reſpondendū eſt ad ꝓpoſitum ad illud hugonis cum dicit ꝙ verba ſanctificationis vera panis eſſentiate. Dico ꝙ hugo intelligit ꝙ ꝑ ſanctificationē diuinaꝫ mediantibus verbis inſtitutis a deo cū alijs requiſitis trāſſubſtātiatur panis in corpus xpi. non eīn vult dicere ꝙ verba per virtutem in eis creatam: habeant vim effectiuam reſpectu tranſſubſtantiationis: ſed voluit deus ꝙ ſine talibus verbis ⁊ alijs requiſitis non fieret ſacramentum. Et ſi diceretur ꝙ hoc eſt facere irreuerentiam ſacramentis noue legis: qꝛ cū dicant doctores ꝙ ſacramēta noue legis diſtinguūtur a ſacramētis veteris legis; qꝛ illa tm̄ ſignificabant: iſta ſignantes efficiunt: ergo ſunt cauſa effectiua ⁊ virtutem inherentē. Sed ꝓbo ꝙ ꝓpter hoc non eſt in aliqua virtus creata; qꝛ ſi propter reuerentiā ſacramentoruꝫ imponenda eſſet talis virtꝰ: hoc maxime eſſet in iſto ſacramento euchariſtie: ſed talem virtutem impoſſibile eſt poni in hoc ſacramento; ergo propter dignitatem ſacramenti non eſt ponenda talis virtꝰ. Maior eſt nota: minor probatur. Naꝫ tranſſubſtantiatio eſt incōprehenſibilis intellectui omnino ꝙ aliquid tranſeat in aliud ⁊ nihil ponat in eo nec maneat in ſe nec annichiletur: hoc videtur impoſſibile cuicunqꝫ creature intellectui: ⁊ ratio eſt qꝛ paſſio in ſecundo modo dicendi per ſe ſeparatur a ſubiecto: qꝛ omne ens habet eſſe aut eſt nihil: ⁊ tn̄ panis nō habet eſſe ⁊ tn̄ non eſt nihil. Secundo quia ratione tranſſubſtantiationis ſunt mirabilia in termino ad quem: mirabilia quidem inſuꝑ tuꝫ que impoſſibilia ſunt ⁊ incōprehenſibilia ab intellectu nr̄o ſubiacent diuine potentie incōprehēſibilia ſunt omni creature: qꝛ ſunt ibi accidentia ſine ſubiecto: quātitas maior in minori: vbi eſt quecūqꝫ minima pars ibi eſt totuꝫ plures dimenſiones ſimul. Sed certū eſt ꝙ talia ſunt incōpoſſibilia cuicunqꝫ virtuti actiue create: tn̄ qꝛ potentia actiua intellectiua eſt efficacio in cōponendo ⁊ diuidendo ꝙ̄ quecunqꝫ res

Bernar.

Hugo.

R

creata ſine quacunq; potentia executiua in creaturis: ꝙ tamen non obſtante ſua nobilitate nõ poteſt componere ꝙ totum nõ ſit maius parte: nec ꝙ q̃titas maior applicata minori non excedat illã: tamen: q2 immutat ordinem quem ſequitur res ex natura terminorum: non videtur ſub eſſe potentie inſtrumentum talis eſt: poteſt tamen attribui miraculoſa operatio nobiliſſime creature puta humanitati chriſti vnde ſi talia poſſint hec ab aliqua qualitate creata non ſupereſt aliud niſi ꝙ dicatur ꝙ vbicunq; apparet aliqua operatio miraculoſa: ꝙ ibi ſit aliqua qualitas creata a deo infuſa eliciens illam. Et ſi diceretur vt dicunt de contraria opinione ꝙ in tranſubſtantiatione ipſa duo poſſumus conſiderare: ſcilicet terminum ad quem ſcilicet corpus chriſti: ⁊ terminum a quo ſcilicet ſubſtãtiaꝫ panis: tunc dicunt iſti ꝙ qualitas illa ſiue virtus cõicata ſacramentis nihil operatur in termino ad quem: puta in corpore chriſti: nec in aliquo ꝙ ſit circa corpꝰ chriſti: ſed tantum operatur in termino ⁊ circa terminũ a quo omnia aũt mirabilia adducta apparent terminum ad queꝫ: ideo nullum apparet incõueniens. Sed cõtra iſtaꝫ opinionem arguit dominus petrus aureoli dicens: non intelligo ꝙ velint iſti dicere ꝙ virtute tranſubſtãtiationis fiat aliquid in pane puta diſpoſitio aliqua ſicut mollicies vel aliqua alia qualitas: vel reſpectus quo panis aptius tranſeat in corpus chriſti. Si eñi mille tales qualitates fiant propter hoc panis non apparet magis aptus ad tranſitionem in corpus chriſti. Scđo q2 qualitas illa ⁊ diſpoſitio induceretur in pane in vltimo inſtãti prolationis verborũ panis deſinit eſſe: ergo qualitas illa ⁊ diſpoſitio fiet in non ente: ſic igitur intelligo iſtam reſponſionem ꝙ virtute verborum nihil fiat in termino ad quem: ⁊ ꝙ verba iſta ſacramentalia agunt in illa tranſubſtantiatione: non ꝙ agãt in tranſitum panis in corpus chriſti: quia ſic ageret in termino ad quẽ: ſed q2 agũt in panẽ nõ poſitiue cauſando diſpoſitionẽ aliquã in pane: ſed ꝓuatiue agẽdo in deſitionẽ ita ꝙ virtute eoꝝ panis vere deſinit eẽ panis. Sed ſi iſta opinio ſic itelligat̃ arguo ꝯ eã: ⁊ ꝙ ſi verba agũt ad deſitionẽ panis neceſſario agãt ad trãſitũ in corpꝰ xp̃i: eadẽ actione ⁊ motu quo q̃s recedit a termino a quo: eadẽ accedit ad terminũ ad quẽ: q2 nihil aliud ẽ receſſus ab hoc niſi acceſſus ad h̃: ꝑ h̃ eñ ꝙ ad h̃ accedo ꝑ hoc ab hoc recedo: ſed parte virtute verboꝝ fit receſſus a ſubſtãtia panis: g̃ virtute eoꝝ fit acceſſus ad poſitionẽ corporis xp̃i: ſcđo: q2 ſi virtꝰ verboꝝ agit ad deſitionẽ panis: g̃ actio eoꝝ erit actio adnihilatiua: ſed adnihilare ẽ ĩpoſſibile ꝙ ꝯueniat alicui virtuti create: q2 eiuſdẽ virtutis eſt adnihilare ſicut ⁊ creare. ſicut ꝓbatũ in ꝑma q̃ſtione huiꝰ quarti collectarij. Tñ q2 doctores euadũt ꝑ h̃ ꝙ panis in trãſubſtãtiatiõe nõ adnihilat̃: q2 trãſubſtãtiatio non terminat̃ ad nõ eẽ panis ſimplr̃: ſ3 ad eẽ corpꝰ xp̃i q2 panis nõ deſinit eẽ ſimplr̃: ſ3 cõuertit̃ in corpus xp̃i: ⁊ h̃ virtute trãſſubſtãtiatõis. tertio ad idẽ deſitio eẽ panis nihil aliud ẽ ꝗ̃ ſubſtractio influxꝰ diuini in eẽ panis: g̃ agere ad deſitionẽ panis eſt agere ad h̃ ꝙ deꝰ ſubſtrahat iſluxũ: ſ3 tũc nulla ſic creatura põt agere ad h̃ ꝙ deꝰ ſubſtrahat iſluxũ reſpectu alteriꝰ creature: q̃ñ ſic ageret in deũ: g̃ virtꝰ ver

Dñs petrus aureoli.

L

boꝝ ſacramẽti eucharíſtie nõ poſſet agere ad deſitionẽ panis. Cõfirmat̃: q2 totũ qđ ẽ panis deſinit eẽ. ſ. materia ⁊ forma deſinũt eẽ tũc ſic ĩpoſſibile creature aliq̃ actiõe agere ad deſitionẽ materie: M
igit̃ ĩpoſſibile ẽ qualitatẽ illã ĩfuſaꝫ v̾bis ſacramẽtalibꝰ agere ad deſitionẽ panis: eo mõ quo in ꝓpoſito deſinit eẽ. q2 nullũ accidẽs agit ꝑmo ad deſitiõeꝫ ſui ſubiecti: oĩs aũt actio creature ẽ actꝰ hñs materiã ꝓ ſubiecto: g̃ nulla creata actio ẽ ꝑmo ad deſitionẽ ipſius materie. Quarto ſic ſuppono ꝙ oĩs actio creature ẽ accidẽs: ſcđo ſupponẽdo ꝙ trãſubſtãtiatio ſit in inſtãti quo verba ſacramẽtalia finiunt̃ ĩ quo q̃dẽ inſtãti ſunt duo ſigna nature: primũ ẽ nõ entitas panis: ſcđm ẽ entitas corporis xp̃i. Quero igit̃ actio verboꝝ ſacramẽtaliũ mediãte virtute ⁊ q̃litate infuſa ĩ quo ẽ ſubiectiue: aut ĩpoſitio ſubſtãtie ipſiꝰ panis aut in ſigno ſubſtãtie corporis xp̃i: aut ĩ nullo ſigno: nec panis nec corporis xp̃i: ſed eſt actio ꝑ ſe ſubſiſtẽs. Nõ põt dari ꝑmũ: q2 illud ẽ ſignũ in quo nõ entitas panis ẽ: ꝓbo: q2 in inſtãti in quo eſt trãſubſtãtiatio primo nõ ẽ panis: q2 in illo ĩſtãti ẽ corpꝰ xp̃i. Nec põt dari ſcđꝫ: q2 ꝑ te actio ꝓcedens a virtute illoꝝ verboꝝ nõ attingit terminum ad quẽ: relinquit̃ g̃ tertiꝰ modus ꝙ actio illa ſubſiſtens eſt: vel oportet dicere ꝙ talis actio ẽ ĩpoſſibilis. Dices ꝙ actio illa ẽ ĩ ſubſtãtia panis q̃ deſinit eẽ: ſubſtãtia eñi panis in aliquo vltimo inſtãti ẽ ⁊ in tꝑe toto ſequẽti nõ ẽ: ⁊ actio ẽ in pane ꝓ inſtãti vltimo in quo deſinit eẽ ꝙ immediate ſequit̃ totum inſtans in quo panis d3 eẽ: Cõtra iſtã reſpõſionem arguit̃ ſic. ſuppono ꝙ ſubſtãtia panis nõ deſinit eẽ per motũ: ſed ĩ inſtãti vltimo ꝓlatiõis verboꝝ cõplete in quo primo ẽ actio diuina reſpectu termini N
ad quẽ. Tũc in iſto inſtãti panis hab3 nõ eẽ: q2 dat oppoſitũ. ſequit̃ ꝙ ĩ eodẽ iſtãti panis h3 eẽ ⁊ corpꝰ h3 eẽ: q2 in iſtãti illo vt dictũ eſt: eſt actio diuina circa terminũ ad quẽ reſpectu corporis xp̃i. Sed nihil in eodẽ inſtãti eſt actio diuina ⁊ actio virtutis illoꝝ verboꝝ: q2 ſi actio verboꝝ ſit ſubiectiue in eẽ panis in eodẽ iſtãti erit eẽ panis ⁊ eẽ corporis xp̃i: ita ꝙ erit tꝑs ĩ quo nec panis nec corpꝰ xp̃i: ⁊ ſic inter illa duo inſtãtia nõ cadit tꝑs: ⁊ tũc duo inſtãtia erũt ĩmediata: g̃ oportet dicere neceſſe ꝗ̃ actio illoꝝ verboꝝ ſit in inſtãti in quo primo ẽ actio diuina circa panẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs tũc panis nõ ẽ ⁊ tũc nõ erit ſubiectiue ĩ pane ergo vel in termino ad quẽ. ſ. in corpore xp̃i: vl' erit ſubſiſtẽs: vtrũq; aũt ẽ ĩpoſſibile: ſic igit̃ in verbis ſacramẽtalibꝰ in eucharíſtia: nõ video ꝙ poſſibile eẽ aliquã virtutẽ actiuã ſiue reſpectu alicuiꝰ diſpoſitiõis in pane ſiue reſpectu deſinitiõis eiꝰ ipſiꝰ panis ſiue reſpectu termini ad quẽ: q2 tũc actio creature ĩ termino ad quem: multa ⁊ magna faceret miracula que impoſſibile eſt ſubeſſe niſi virtuti diuine.

Secundum coꝛrelarium.

Angelꝰ de ſe nõ põt cõſecrare niſi deus vellet ſibi poteſtatẽ dare. Iſtđ correlariũ ſic ꝓbat̃: illi ſoli hñt poteſtatẽ con A
ſecrãdi corpꝰ xp̃i qbꝰ a dño: q̃ñ hoc ſacramẽtũ iſtituit datũ ẽ officiũ cõſecrãdi immediate vt ap̃lis: vel mediate vt alijs: ſm̃ ꝙ dicit̃ Luce. 22. Accipite inter vos ⁊ diuidite. gloſa Luce.
accipite ⁊ date: ex hijs verbis dñi diſcretiue ad apo

t

ſtolos directis. pꝫ qꝛ ſolis aplis immediate hāc dedit poteſtatē. ⁊ ꝯſtat ꝙ hāc poteſtatē nō acceperūt angeli ab aplis: ergo nō hñt poteſtatē cōſecrandi. Itē nō cōgruit ꝙ angeli habeāt hanc poteſtatē: ꝙ ſic pꝫ virtꝰ trāſubſtantiandi elementa in corpꝰ xp̄i ⁊ in ſanguinē data eſt mediante verbo ſenſibili: reſpectu cuiꝰ ē ꝓferre verbū ſenſibile eiꝰ ē miniſterialiter mediante verbo ſenſibili cōſecrare: hec aūt eſt hoīs ⁊ nō angeli: ğ angelꝰ cōſecrare non pōt. Et iō angelꝰ hāc poteſtatē nō hꝫ: qꝛ deꝰ nō dedit. Si aūt queraꝭ quare deus nō dedit. Dicendū ē ꝙ nō con-
B gruit ⁊ h̃ ex cā multiplici: vna ꝗdeꝫ eſt ꝙ ſi ſacramēta miniſtrenꝭ hoī p angelos eēt hō i ſua reparatione ſubiectus nature angelice ⁊ ſic nō eēt p xp̄m ſolū reſtitutꝰ in priſtinā dignitatē. Alia eſt rō: qꝛ ſi ſuſciperet hec ab angelo nō eēt ibi humiliatio ſufficiēs ſacramēto: angelꝰ eñi ſupior ē hoīe ⁊ natura ⁊ gr̃a ⁊ officio. Tertia rō ē: qꝛ poteſtas diſpēſandi ſacramentū fuit a capite i mēbra: h̃ eñi primo fuit in xp̄o ſicut i primo ſacerdote ⁊ diſpēſatore: ⁊ h̃ ſm ꝓprietatē humane nature: ſed angeli nō ſunt de corpore xp̄i miſtico: qꝛ alieni ſunt ab humana natura: ⁊ cū ſoli hoīes ſunt d̃ corpore xp̄i miſtico igiꝭ angeli nō ſunt mēbra xp̄i: ⁊ p ꝯñs nō ē eis cōmunicata poteſtas cōſecrādi. Et ſi diceretꝭ ꝙ in h̃ ſacramēto miniſtraꝭ hoī panis celeſtis .ſ. panis angelorum: ergo angeli qui ſunt miniſtri celeſtes plus conuenit hūc panem celicum miniſtrare angelis ꝙ̄ hominibus terrenis. ¶ Item angeli miniſtrabant manna populo iſrael ꝙ erat manna figura corporis chriſti ğ debet figuratum correſpondere figure: ergo angeli debēt miniſtrare corpus chriſti. Itē eccleſia orat vt angeli perferant ⁊ preſentēt iſtud ſacrificiuꝫ deo omnipotenti: ⁊ per conſequens debet ꝑtinere angelis miniſtrare ſicut preſentare: vnde orat eccleſia in canone miſſe: iube hoc perferri per manꝰ ſancti angeli tui in ſublime altare tuum ⁊c. Non minus eſt facere hanc oblationem ꝙ̄ ipſam conſecrationem igitur videtur: ꝙ ſicut angeli poſſunt hoc poſſunt
Grego. ⁊ illud: vel quare non. Iſtud etiam videtur dicere gregorius dicens. Vno eodēqꝫ momento ⁊ in celo rapitur miniſterio angelorum: conſecrandū corpꝰ xp̄i: ⁊ añ occulos ſacerdotis vř in altari. Qd̄ etiā añ oclos ſacerdotꝭ vř ipꝫ deū ſenſibile: h̃ aūt rapi i celū conſecranduꝫ corpus chriſti. quid eſt aliud niſi trāſubſtantiari in corpus chriſti quod eſt celeſte ⁊ glorificatum: ſi autem hoc fit miniſterio angelorum. ergo illis proprie ⁊ per ſe attribuenda eſt illa conſecratio. ¶ Ad iſta argumenta reſpōdeo. Ad primū quando dicitur ꝙ in hoc ſacramento miniſtratur panis celicus ⁊c. Dico ꝙ ꝗuis chriſtus ſit panis celicus .i. gloria beatorum. Non autem eſt panis celicus ſub hac ſpecie qua ſumitur in hoc ſacramēto: ſed ſub ſpecie panis viatoris: ideo non congruit angelis ſub iſta ſpecie miniſtrare corpꝰ chriſti: ideo non conueniebat illis habere hanc poteſtateꝫ ad o
C mino cui conuenit omnibus vtiliter ⁊ mō congruo prouidere: tamen congrue applicatur eis poteſtas illuminandi purgandi ⁊ perficiendi vota ⁊ orationes preſentandi. ⁊ ab impugnatione demonū nos deffendendi que ſunt operationes ſpirituales ⁊ inuiſibiles: ſed dare viſibiliter ⁊ miniſtrare non pertinet eis cum ſunt ſubſtātie ſpirituales inuiſibiles nec homo poſſet illos videre. Et ſi diceretur ꝙ poſſunt aſſumere corpꝰ humanū: h̃ nō valet: qꝛ plus ē ꝙ hō verꝰ miſtret viſibiliter ꝙ̄ corpꝰ figuratū: ſed nō verū ſicut ſunt corpora aſſūpta ab angelis. Ad D
ſcōm, dico: ꝙ ꝗuis angeli formarēt illō māna non tñ miſtrabāt illis: ſed ꝗlibet colligebat gomo: ⁊ p ſe ſumebat. Nec ſeqꝭ ꝙ ſi formarēt panē illū .ſ. manna ꝙ poſſint formare corpus chriſti: cū nō habeāt poſſe ſupra corpus chriſti ſicut ſupra manna: quia nō eſt eis data poteſtas ſicut ſupra dictū eſt. Ad tertium dicendū eſt: ꝙ per hoc pronomen hoc. cum dicitur iube perferri: hoc non demonſtraꝭ corpus ⁊ ſanguis xp̄i: non enim petit eccleſia illa perferri in ſublime altare dei cuꝫ ſemper ſint ibi. Sublime eñi altare dei eſt eccleſia triumphans: ſiue dextera dei patris. Sed potius ly hoc demonſtrat vota fidelium: vnde ſenſus eſt: iube, hoc .i. vota fidelium: videlicet ſupplicationes: ⁊ preces perferri p manus ſancti angeli: ⁊ bene verum eſt ꝙ hoc fit miniſterio angelorum qui habent preſentare vota ⁊ ſupplicationes: iuxta illud Thobie. 12. Quando orabas cum lachrimis: ego orationem tuam obtuli domino. Et ſequitur in ſublime altare tuū: hoc eſt in cōſpectu diuine maieſtatis tue. Thobie. Uerum ſicut beatus Aug. determinat. Non dicitur angelus orationes noſtras offerre deo quin primo deus nouerit quid velimus: qꝛ deus oīa nouit anteꝙ̄ fiāt: ſed quia neceſſe habet rationabilis creatura temporales cauſas ad eternitatem referre ſiue petendo quid fiat ſiue conſulendo quid faciat: vt quid deo iubente implendum eſſe cognouerit: hoc nobis vel euidenter vel latenter nobis hoc angelus reportet: vel p nobis roget vt exaudiātur. Uel poteſt dici ꝙ p ly hoc intelligitur corpus xp̄i miſticū: ſepe eñ ſignuꝫ ꝓ ſignato poniꝭ: ſenſus eſt: ğ iube hoc perferri ⁊c. i. iube ſignificatū hoꝝ ꝑferri in ſublime altare tuū. i. eccliaꝫ militātē venire ad triūphantē ⁊ h̃ ē ꝙ petiꝭ mathei. 6. Adueniat regnū tuū: fiat volūtas tua ⁊c. Mathei
ꝙ aūt ſic debeat itelligi videꝭ ex h̃ ꝙ ſubdiꝭ .ſ. vt ꝙ ex hac altaris ꝑticipatione ſacro ſctm̄ filij corpꝰ ⁊ ſanguinē ſūpſerimꝰ oi bñdictiōe ⁊ gr̃a repleamur: hoc ē vt ꝗ ſumꝰ participes huiꝰ ſacramēti ꝑfecta benedictiōe ⁊ gr̃a repleamur i glīa ſempiterna. Ad Gregoriū dicēdū ē ꝙ nō ē ſua intētio ꝙ miniſterio angeloꝝ fiat ꝯuerſio elemētoꝝ in corpꝰ ⁊ ſanguinē
E xp̄i ꝙ patebit viſo intellectu verbi: intelligēdum ē ğ verbū Gregorij ſm regulā ſydonij ꝗ eſt qñ de diuerſis tāꝙ̄ de eiſdē ſcriptura loquiꝭ vt ibi ipoſitio cū occideret eos ꝗrebāt eū alij ei erāt ꝗrētes ⁊ alij iterficiētes: nota ğ tria i h̃ ſacramēto: panis añ trāſubſtātiationē corpꝰ xp̄i: poſt trāſubſtātiationeꝫ ⁊ ſpēs poſt ſimplr ſn̄ ſubiecto: ſilr in verbo gregorij ſūt tria v̄ba .ſ. rapiꝭ aſſociādū videꝭ: primū v̄bū .ſ. rapiꝭ ꝑtinet ad panem. ſcōꝫ .ſ. aſſociādum ꝑtinet ad corpus tertium. ſcꝫ videtur pertinet ad ſpecies: eſt ergo ſenſus vno eodēqꝫ momento in celum rapitur ſcilicet panis. rapitur in ꝗtum in celum .i. in corpꝰ celeſte ⁊ ſpirituale mutatur: ꝙ vero ſequitur aſſociandꝰ pertinet ad corpus xp̄i naturale: qꝛ corpori xp̄i miſtico .i. eccleſie aſſociatur dum per caritatē mēbra ipſiꝰ in xp̄o viuūtur. Tertiū vero ꝙ ſeqꝛ ſcꝫ ꝙ oculis ſacerdotis videtur: pertinet ad ſpecies que remanēt ibi poſt trāſubſtātiatione: nec intelli-

gendũ ꝙ hoc qḋ dico miniſterio angeloꝝ noteť ali
qua ratio cauſe huius trãſubſtãtiationis:ſed tantũ
mõ rõ aſſiſtẽtie ꝙ patet per aliud verbũ gregorij ꝙ
eſt. Quis fidelium habere poſſit dubiũ i ipa immola
tionis hora ad ſacerdotis vocẽ celũ aperiri in illo
xp̄i miſterio.i.ſacramẽto angeloꝝ choros:ſummus
ym a ſociari terrena celeſtibus iungi:vnũ quid inui
ſibilibus fieri:ex hijs patet intellect⁹ verbi. Sed du
bitatur vtrũ laicus iuſtus habeat poteſtatẽ ↄſecrã
di. Rñdeo ꝙ nõ:q: poteſtas ↄſecrãdi data eſt ſolis
ſacerdotibus:ſicut ḋ: in hymno: ſic ſacrificiũ iſtud
inſtituit cuius officiũ cõmitti voluit ſolis p̄ſbyteris
quibus ſic congruit vt ſumãt ⁊ dant ceteris:⁊ cã eſt
q: hec poteſtas eſt annexa ordini ſacerdotali:vñ ſo
li ſacerdotes pñt cõſecrare hoc: aũt tenet ecclña ro
mana edocta ab aplis qui informati erãt ⁊ edocti
a dño. Vñ qui ↄ̄ɽũ aſtruunt a fidei veritate deuiãt
⁊ infideles iudicãdi ſunt. Vñ dñs ſolis diſcipulis
dixit. Accipite ⁊ comedite:⁊ quotieſcũqꝫ feceritis ⁊c.
Itẽ iſtud ſacramẽtũ eſt in magna veneratione ha-
bendũ:ğ diſpẽſatio nõ eſt in oib⁹ data nec dari de
buit:ſed illis ſolũ qui in cultu diuino tenẽt princi-
patũ:hij aũt ſunt ſacerdotes ğ. Itẽ in oi gẽte etiam
in infidelibus a quib⁹ exercetur cult⁹ dei ſui aliqui
bus perſonis ſpãliter cõmitťr piãs offerendi deo
⁊ cõſecrãdi ea que in illis primatũ tenẽt:ſi ğ ecclña
eſt ordinatiſſima piãs offerendi deo ⁊ conſecrandi
que ſcḋm legem xp̄i offerenda ⁊ conſecranda ſunt
deo aliquibus precipuis perſonis data eſt:hij aũt
ſunt ſacerdotes. Et ſi diceretť:ꝙ iniuſt⁹ nullo opere
ſuo placet deo: iuſtus aũt placet deo in oĩbus ope
ribus ſuis:ſed iniuſtus ſacerdos põt ↄſecrare:ergo
a fortiori iuſtus laycus põt ↄſecrare cũ magis pla
cet deo:⁊ ad ꝓpoſitũ dicit Aug. Habe caritatem ⁊
Auguſti. fac quicquid vis:ſed quicquid fit ſcḋm diuinũ be-
neplacitũ finẽ aſſequitť ꝓpter qḋ fit:ğ ſi a iuſto lay
co fierent que ſunt in cõſecratione finẽ aſſequerentť
ğ iuſtus laycus põt cõſecrare. Itẽ cũuis ſacerdoti
cõpetat ex officio baptiſare tñ ſi laycus baptiſaret
baptiſatũ eſſet:a ſili ſi lay⁹ cõſecraret cũuis ex offi
cio cõpetat ſacerdoti:tñ laycus iuſtus ſi cõſecraret
videtur ꝙ eſſet cõſecratũ. Ad iſta rñdeo ꝙ hec enũ
ciatio iniuſtus i nullo opere ſuo placet deo:iſta eſt
vera quãtũ ad opera ſua facta ex propria perſona.ſꝫ
que fiunt ab iniuſtis ex ꝑſona ecclĩe vl' ex volũtate
dei talia opera placẽt:cũuis perſona iniuſti nõ ſibi
placeat inq̃tũ iniuſtus eſt. Exẽplũ ſacerdos qui hꝫ
officiũ ecclĩe ⁊ celebrat noĩe ecclĩe:deus acceptat ſa
cramẽtũ noĩe ecclĩe:q: ꝑ malũ miniſtrũ nõ põt pol-
F luĩ ſacramẽtũ. Exẽplũ ſcḋ ſicut fuerũt ꝑſecutores
ppli dei:q: cũuis eſſent tñ ꝑſecutio eoꝝ ↄ̄ pplꝫ fuit
accepta deo:vt ppls cõuerteretť de ſuis malis vitijs
⁊ ydolatria. Et cũ dicit quicquid facit iuſtus eſt ac
ceptũ deo:verũ eſt qñ facit qḋ ſibi ꝑtinet: ſi aũt fa-
ceret illud qḋ ſibi nõ pertinet nõ eſſet acceptũ deo:
⁊ cõſecrare euchariſtiã nõ ſibi ꝑtinet:ideo ſi cõſecra
ret nõ eſſet acceptũ deo: q: cõſecrare nõ ꝓcedit a iu
ſto inq̃tũ iuſtus eſt ſꝫ ꝓcedit inq̃tũ habet ordinem
ſacerdotalẽ:q: talibus ptãtẽ dñs dedit:et nõ alijs
Ad aliud dico ꝙ nõ eſt idẽ de baptiſmo ⁊ de eucha
riſtia:q: ſacramẽtũ baptiſmi eſt neceſſitatis:⁊ cũuis
ex officio cõueniat ſacerdoti ſpãliter: tñ gñaliter cõ
uenit oĩbus in neceſſitate:nõ ſic in ſacramẽto eucha

riſtia:q: illud cõuenit ſpãliter ⁊ gñaliter ſolis p̄ſ
biteris:q: a deo eſt eis donata poteſtas ⁊ nõ alijs:
ideo cũuis eſſet iniuſtus preſbyter tñ ꝓpter poteſta
tem ſibi datã poſſet cõſecrare: ſed iuſtus laycus nõ
q: non eſt ſibi data poteſtas. Sed dubitatur ſi ſoli
epi poſſunt conſecrare. Rñdeo ꝙ lꝫ propter digni-
tatem ⁊ excellentiã tanti ſacramenti corporis ⁊ ſan
guinis deceret:ꝙ officiuꝫ conſecrandi ſolummodo
eſſet pontificũ:immo ſolũ ſummi pontificis: tñ pro
pter vtilitatem quã aſſequuntur fideles ex miſſarũ
frequẽtia ⁊ multiplicatione aliter diſpoſuit diuina
ſapientia cuius prouidẽtia regitur ecclña in ſuis in
ſtitutionibus. Unde multiplex eſt ratio: quare hec
poteſtas fuit data ſacerdotibus nõ ſolũmodo pon
tificibus. Una eſt diuini cultus dilatatio. Alia eſt
humanorũ defectuum ſeparatio. Tertia pene mor- G
tuorum mitigatio vel liberatio. Quarta eſt de bene
ficijs redẽptionis frequens recordatio. Quinta diẽ
familiaritatis manifeſtatio. Sexta nr̄e elationis re-
preſſio. Septima q: ibi pctã venialia remittuntur.
Octaua q: gratia dei augmentatur. Nona q: ſalus
corporis reparatur. Decima quia audiẽdo miſſam
non ſeneſcit. Undecima q: amor diuinus ibi mani-
feſtatur:quia dat nobis corpus ſuũ. Ex iſtis benefi
cijs data eſt poteſtas cuilibet ſacerdoti ↄficiendi vt
miſſe multiplicẽtur.⁊ ne tanta beneficia deperdantť
ibi ğ frequẽtatť diuin⁹ cultus:q̇ ad honorẽ dei mul
tiplicatť. Q: de⁹ ibi honoratť ⁊ adoratť. Et tãtoma-
gis:quãto multiplicatť:tãtomagis etiã honor diuinus
augmẽtatť. Scḋo ibi quotidiani nr̄i defect⁹ reparatť
Et ſic de alijs. Diuia etiã familiaritas ex ſue p̄ntie
frequẽti exhibitiõe iſinuatť. Frequẽti dico ſui corꝑis
exhibitiõe. Et quãuis p̄ſbiter celebrãs eſſet mal⁹ here H
tic⁹:excõicat⁹:ĩfidelis.miſſa tñ ſua quãtũ ad ſacramẽ
tũ ita ẽ bona ſicut ſi fieret a bono ſacerdote:q: tales
oẽs ↄſecrare pñt:q: ptãs illa fundatť ſuꝑ caracterẽ
q̇ eſt indelibilis. Ideo ptãs ſacerdotis nõ põt deleri
qn poſſet ↄſecrare de facto:etiã ſi eẽt degradat⁹:quã
uis de iure nõ poſſit celebrare. Etiã nec exñs i pctõ Auguſti.
mortali. Iḋ di. aug. i lib. de corpe dñi. intra ecclĩaꝫ
catholicã in miſterio corporis ⁊ ſanguis dñi nihil
a bono magis quã a malo ſacerdote ꝑficitť. Uerũ tñ
de hereticis fuerũt opiniões. Aliq̇ dixerũt ꝙ here
tici:aut ſunt manifeſti: aut occulti. Si manifeſti dã
nati ab ecclña cõſecrare nõ pñt. Si occulti heretici
nõ ab ecclĩa dãnati:ↄficere pñt. Sed q: tales con- Ciprian.
cordant poſitioni Cipriani. Qui poſuit ꝙ heretici
illa ſacramẽta nõ hñt. vñ. 7. q. 1. c. ſi q̇s. ḋ: a cipria
no. Euchariſtiã fieri apud illos oĩno nõ poſſe vbi
ſpes nulla ẽ:⁊ fides falſa:vbi oĩa ꝑ mẽdaciũ gerũtť.
Sed hoc Aug. negat vt habetur. 1. q. 1. c. Quidaꝫ. Auguſti.
Ideo cum Aug. Dico ꝙ heretici poſſunt conficere
quia licet ſint ab eccleſia ſeparati. Nihilominus re Auguſti.
manet illis ordo ſacerdotalis:quo exiſtẽte poſſunt
conficere. Unde Aug. ad parmenianum dicit de he I
reticis ⁊ damnatis:ꝙ quidam dicunt baptiſma qui
accepit non amittit:qui recedit ab eccleſia. Ius tñ
dãdi qui accepit amittit:multis modis apparet fru
ſtra ⁊ maniter dici. Primo q: nulla oſtẽditť cã. cur ille
qui illud baptiſma amittere nõ põt: quare ius dandi
amittere poſſet. Utrũqꝫ enĩ ſacramẽtũ eſt. Et quã-
dã cõſtrictione vtrũqꝫ hoĩbus datur. Illud enim
cũ baptiſatur. Illud vero cum ordinatur. Et non

licet a catbolico: vtrūq; iterari. ſ. baptiſm⁹ vel ordo Illā ⁊ ſi qñ ex parte ipſa venientes etiā ꝑpoſiti. i. pri cipales heretici ꝗ prio inuenerūt hereſim: vel ꝗ fue rūt ꝑpoſiti. i. i dignitate poſiti. Si ſua ſpōte penitēt ꝓ bono pacis correcto ſciſmat⁊ errore: ſuſcepti ſunt ſemper ab eccl'ia. Et ſi viſum eſt opus eſſe vt eadē officia gererēt que agebāt: nō ſunt rurſus ordinan di. Sed ſicut baptiſm⁹ in eis: ita ⁊ ordinatio mānſit integra. Quia in ꝑciſiōe fuerat viciū qd̄ vnitate pa cis fuit correctū: nō in ſacramētis que vbicūq; ſunt ipſa ſunt. Et infra dicit. De hijs qui ab vnitate ca tbolice eccl'ie ſeparati ſunt: nulla iā queſtio eſt quē habeāt ⁊ dare poſſint: ſed pernicioſe tradūt ꝗ extra vinculū pacis ſunt: neutri ſacramēto iniuria faciē da eſt. Sicut qui nō recte babet: qui ab vnitate re cedit. Sed tñ hꝫ: ideo redeūti nō datur: ſic etiā non recēdat qui ab vnitate diſcedit: ſed tñ dat qd̄ acce pit: ⁊ iō qd̄ ab eo accipit veniēti ad vnitatē nō iterat ex hijs pꝫ ꝙ heretici lapſi in hereſim: nō admittūt ordines: ꝙ intelligēdū eſt q̄tū ad ptātem: ſed non q̄tū ad officiū executiōis. De iure dicēdū igit eſt ꝙ pñt conficere heretici dāpnati ab eccl'ia obſeruata forma verboꝝ cū intentione faciēdi qd̄ facit eccl'ia.

Cypria. Ad illud de Cypriano dico ꝙ cyprianus intelligit de hereticis qui formā eccl'ie nō tenēt. Et hoc pꝫ ꝑ illud verbū vt oia per mēdaciū gerūtur: illa dicunt geri per mendaciū que extra formā eccl'ie geruntur

K vel dicūt quidā ꝙ cyprianus nō tenet: q: in hoc er rauit. Sed queritur ſi ſciſmatici pñt cōſecrare: vbi notandū eſt ꝙ ſciſma intēdit ſingularē ↄſtituere ec cleſiā: ⁊ vult eccl'iam impugnare que vna eſt: vt cā ticis. 8. vna eſt colūba mea. vnde ſciſmatici volētes eccl'iam dei ſcindere: peccāt in fide quo ad illū arti culū: vnā ſcrām eccl'iam catbolicā. Eſt aūt ſciſma il licitus ab vnitate ⁊ vniuerſitate eccl'ie diſceſſus: ḋ aūt ſciſma a ſciſſura: q: ſcidit vnitatē eccl'ie: ⁊ differt ab hereſi: q: hereſis in principio ſui hꝫ peruerſum dogma: qd̄ nō hꝫ ſciſma: ſed in fine cū fingit aliquā hereſim vt certe videat ab eccl'ia receſſiſſe. vt habet 23. qōne tertia: inter hereſim ⁊ ſciſma: vel eſt diffe rentia inter hereſim et ſciſma: ſicut inter genus et ſpeciē: q: ois heretic⁹ eſt ſciſmatic⁹: ſed nō ecōuerſo niſi ſciſma durauerit tñ ꝙ in hereſim incidit: ⁊ q̄tū ād ↄſecrationē: dico ꝙ ſi ſciſmatic⁹ eſt ſacerdos et tenet cū intētione formā eccl'ie cōſecrat ſicut dixi de heretico. Sed quid dicēdū eſt de degradatis. dico

L ꝙ eodē mō dicēdū eſt ſicut de heretico. Sed ↄ q: ha betur prima qōne ꝙ ep̄s degradatus ſacros ordi nes dare nō pōt. R̄ndetur ꝙ ſi ep̄atus nō eſt ordo ſicut cōiter theologi tenēt nō imprimit caracterē: et ideo nō eſt ſic de ſacerdote ⁊ ep̄o. q: ſacerdotiuꝫ eſt ordo imprimēs caracterē: ⁊ ꝑ ↄñs nūq̄ amittit ptā tem ↄſecrandi: tñ executio ſibi tollitur: tñ ſi ↄſecra ret de facto eſſet cōſecratū. ⁊ q: in ep̄atu nō impri mitur caracter: ideo degradato ep̄o tollit ptās dā di ordines ⁊ executio etiā tollit. Si ep̄atus eſt ordo vt tenent multi canoniſte: tūc nō aufertur ſibi ptās dādi ordines: ſed bene tollitur ſibi executio. Et ad decretū ḋ ꝙ ep̄s degradat⁹ nō pōt dare ordines: q̄tū ad executionē ⁊ de iure: ſed ḋ facto poſſet. poſt ꝗ eſt ordo ⁊ imprimit caracterē: ⁊ breuiter cōcludē do omnis ſacerdos de facto conſecrare poteſt.

¶ Tertium correlarium.

In loco nō ſacro: corp⁹ xp̄i nō debꝫ cōſecrari a cōſecrato niſi neceſſitate vrgēte. Iſtud correlariū pꝫ de. ↄſe. d. i. dicitur ibi: ſicut nō alij ꝗ ſacra ti dño ſacerdotes debēt miſſas cele brare: nec ſacrificia ſuꝑ altare offer re: ſic nec in alijs ꝗ dño ſacratis locis. i. tabernacu lis diuinis precibus a pōtificibus dedicatis miſſas cantare: aut ſacrificia offerre licet: niſi ſumma neceſ ſitate cogēte que neceſſitas ex arbitrio boni viri re linquēda eſt: ſancitus eſt ꝗ miſſaꝫ nō cātare aut nō audire ꝗ in hijs locis vbi fieri nō opꝫ: niſi ſumma neceſſitate ↄtingat. Si aūt q̄rit que eſt illa tāta ne ceſſitas: dico ꝙ illa determinatur de cōſe. d. i. con cedim⁹: vbi ḋ. Cōcedim⁹ etiā ſicubi pctīs nr̄is exi gentibus per plurimū factū. i. pluribus vicibus fa ctū a normanis ab ſclauis ⁊ vngarijs ⁊ malis xp̄ia nis: vel aliquo qualicunq; mō fuerint incenſe ⁊ cō buſte in capellis: cum tabula ſacrata miſſas iterum celebrari donec eccl'ie ipſe reſtaurari queant: in iti nere poſitis ſi eccl'ie defuerint ſub diuo. i. aere in tē ptorijs factis de pānis vel folijs ⁊ ſic de alijs. Itē ſi tabula altaris ſacrata: ceteraq; miſteria ad diui num officiū pertinentia miſſarum ſolempnia cele brari concedimus: tñ non exiſtente tali neceſſitate: Epiſcopus tamen non ſtante tali neceſſitate dare poteſt licentiam celebrandi miſſam in loco non con ſecrato: vt de conſe. d. i. c. Miſſarū: vbi dicit. Miſ ſarum ſolempnia non vbicūq; : ſed in locis ab ep̄o conſecratis: vel vbi ipſe permiſerit celebranda eſſe ſenſemus. Canones ergo qui dicūt ꝙ nō licet cele brare niſi in locis conſecratis debent intelligi: niſi neceſſitate vrgente vel epiſcopo concedente. Hodie tamen minores ⁊ predicatores ſine licentia epiſco pi in locis non ſacratis cū altari portatili celebra re poſſunt ſine preiudicio iuris parrochialis: vnde extra de priuilegijs ⁊ exceſſibus priuilegiatoruꝫ. c. In hijs. vbi dicitur: in hijs que ad cultum diuinū facere dinoſcuntur non maligna: ſed potius be nigna interpretatio eſſet fienda: vnde curari com pellimur: ꝙ cum fratribus minoribus ⁊ predicato ribus duxeramus indulgendum: vt vbicunq; fue rint ſine parrochialis preiudicio cum altari viatico valeant celebrare: quidam nimis ſtricte interpretan do indulgentiam noſtram nituntur aſſerere: ꝙ ꝑ eā predicti fratres preter prelatorum aſſenſum facere hoc non poſſent: ꝓpter ꝙ eos celebrare iuxta indul gentiam apoſtolicā non permittunt. Cum autē vel eis conferret memorata indulgentia ſine qua id ꝓ latis annuentibus nocet: eiſdeꝫ fraternitati tue mo nemus qua interpretatione huiuſmodi reprobata dum tamen ab alijs que iuri parrochiali prouenī unt prorſus abſtineant: datam eis licentiā celebrā di auctoritate noſtra nō differas publicare: itaq; di cti fratres aliquam ex indulgentia noſtra videant in hoc grām conſecuti: verum ꝙ ſine iſto altari por tatili ꝙ lapis ſacratus dicitur q̄tuncūq; immineat neceſſitas non debet cōſecrari corpus xp̄i extra lo ca ſacra: q: ſacratiſſimū corpus xp̄i nō dꝫ cōſecrari niſi in ſacro. Altare tñ portatile in eccleſijs fixū dꝫ eſſe lapideū ꝓpter lapidū cōitatē. ꝓpter fortitudi nē ⁊ durabilitatē. ⁊ ꝓpter ſignificationē. ꝓpter illā cōitatē eſt facilis ad hñdū: ⁊ nō pōt eſſe diſpendiuꝫ

carentie propter durabilitateꝫ.habet aptitudinem
ad hoc vt conſecretur:non enim conueniret vt ali/
quid vnctione ſacra conſecraretur niſi eſſet ſolidū
⁊ durabile ⁊ propter congruitateꝫ ad ſignificandū
qꝛ re vera in hoc ſacramento maxime eſt fides xp̄i
neceſſaria .et q̄tum ad conſecrationem ⁊ q̄tum ad
aſſumptionem:petra autem xp̄m ſignificat. pꝛima
ad corinth.x.Petra aūt erat xp̄s. conuenit ḡ rōe ſi
gnificationis vt altare ſit de petra in q̄ repreſente
tur xp̄s ⁊ fides eius excitet̄: que valde eſt neceſſaria
in hoc ſacramento:ideo altare aureū vel ligneū nō
ſignificat iſta tria.ſ.communitatem eſt facilitas ad
habendum:aurum non habet̄ de facili. Soliditas
⁊ durabilitas q̄ non conueniunt ligno:ſed petre cō
ueniunt oīa iſta.Nec eſt cōtra predicta:qꝛ in eccl'ia
lateranenſi rome eſt altare ligneū:qđ quidē altare
a pꝛincipe apoſtoloꝝ petro appꝛobatum eſt: qui
ſuper hoc altare dn̄icum celebraſſe dicit̄ ſacramen
tū:⁊ ſanctoꝝ martyꝛum predeceſſoꝛum exhibuiſ
ſe reuerentiam:licet ſiluester papa decrete firmaſſet
vt nullum altare eſſet deinceps niſi lapideum.hoc
in dn̄icum ⁊ patriarchale pꝛopꝛie idē ſanctus ſilue
ſter papa ſtabiliuit altare vt nullus ſuper illud niſi
romanus papa miſſam audeat celebꝛare: ab epi/
ſcopatu eñ pꝛincipis apoſtoloꝛum:vſq ad tempo/
ra beati ſilueſtri ſeuiente perſecutoꝝ rabie certa nō
erat epiſcopalis ſtatio:ſed vbicunq neceſſitas im/
pulit ſiue in criptis.i.cauernis:ſiue in domibus reli
gioſoꝛum:ſiue in alijs domibus ſiue in alijs locis
miſſam celebꝛabant ſuper altare ligneū in modum
arche concauum:qđ poꝛtabatur a ſacerdotibꝰ vbi
cūq romanus epiſcopus latitabat:ſuper quod die
cene ⁊ ſabbato ſequenti a ſummo pōtifice miſteriuꝫ
peragebat̄ ſacerdotale. Sed dubitatur cuius pan
ni debent eſſe coꝛpoꝛalia:habetur de conſecratione
queſtione pꝛima capitulo conſulto. Ubi dꝛ. Sta/
tuimus vt ſacrificium altaris non in ſerico panno
aut intincto quiſq celebꝛare pꝛeſumat:ſed in puro
lintheo.i.mundo lino ab epiſcopo conſecrato:terre
no.ſ.lino cōſecrato atq contexto .Sicut coꝛpꝰ dn̄i
noſtri ieſu chꝛiſti in ſindone linea fuit ſepultum.Et
hoc eſt de coꝛpoꝛalibus intelligendum. Nota ver/
ba canonis. Dicit enim in puro lino:in quo nota/
tur puritas ⁊ innocētia omnimoda ſine macula ali
E qua ſaluatoꝛis . Nam purum eſt cui nihil eſt im/
permixtum quod ſit ꝯꝛium puritati.ſicut xp̄s non
fuit ꝑmixtꝰ aliqua macula. Itē dicit terreno vbi no
tat̄ coꝛpꝰ ipſꝰ xp̄i paſſibile ⁊ moꝛtale de coꝛpe ter/
reno virgis aſſumptū. Itē dicit lino ꝓ creato ⁊ cō/
texto.i.panno lineo multiplici tenſione ad cando
rē ꝓducto. quđ notat̄ ꝙ xp̄s multiplici cruciatu ⁊
pꝛeſſura ꝑuenit ad gl'aꝫ. Dubitat̄ de q̄ materia dꝫ
eē calix. Materia calicis determinata eſt ex ꝯſilio
remēſi de cōſec di.vt calix vbi dꝛ.Calix dn̄i cū pa/
tena:ſi nō ex auro omino ex argēto fiat. Si q̄s aūt tā
D pauperē:ſaltē vel ſtagneū calicē hēat. De ere autē
aut auricalco nō fiat: qꝛ ob vini ꝟtutē: eruginē pa
riterq vomitū ꝓuocat. Nullꝰ aūt i ligneo aut vi/
treo calice ꝓſumat miſſaꝫ celebꝛare:in ligneo ꝓpter
imbibitionē. In vitreo ꝓpter fragilitatē. Itē nō dꝫ
calix eē lapidꝰ ꝓpter ipoꝛtunitatē . Itē calix dēt
ſolū cōſecrari ab epo:cū in eo ſit ſacra vnctio vt di.
geminia.lib.6.de pꝛiuilegijs. Et petrꝰ de palude d.
cit qđ cōſecratio ſit in ſuperficie calicis: ideo ſi calix
cōſecratꝰ argentꝰ. deauret̄:vel ꝑdat formā ꝓpter E
fractionē:opoꝛteret recōſecrari. Sꝫ ꝓpter repara/
rationē aliā nō opꝫ recōſecrari vtpote ꝓpter cōſo
lidationē iungēdo. Itē nota. Si ꝑ negligentiā ali/
q̄d de ſanguine ſtillauerit i terrā:ligua lābet̄: tabu
la radet̄.Et ſi nō fuerit tabula:vt nō cōculcet̄ locꝰ
etiā radet̄:⁊ igne cōſumet̄:⁊ cinis iuxta altare ꝯſer
uet̄ ⁊ concelet̄. Et ſacerdos. 4. diebꝰ peniteat. Si
ſup altare iſtillauerit calix.ſoꝛbeat miniſter ſtillā ⁊
tribꝰ diebꝰ peniteat. Si ſup lintheum altarꝭ : ⁊ ad
aliud ſtilla ꝑuenerit.4. diebꝰ peniteat. Si vſq ad
tertiū:nouē diebꝰ. Si vſq ad quartum.quindecim
diebꝰ peniteat. Et lintheamina q̄ tetigerūt ſtillam
tribꝰ vicibꝰ abluat miniſter.⁊ calice ſubterpoſito ⁊
aq̄ ablutiōis ſumat̄ ⁊ itra altare recōdat̄. Hec ha/
bent̄ de ꝯſe.d.2.c.ſi ꝑ negligētiā.vbi nota i ſeq̄nti
ca.de hijs q̄ euomūt coꝛpꝰ xp̄i. De indumētis vero
Requirunt̄ amictꝰ:alba:ſtola:cingulū. Manipulꝰ
planeta ſeu caſula. Amictꝰ quo ſacerdos caput ſuū
obnubit ſignificat angelū dei foꝛtē deſcēdentē de F
celo:amictū nube apoc.x. Angelꝰ magni cōſilij.ſ.fi
liꝰ dei:amictꝰ ē nube dū deitatē carne cōtexit. Hoc
ergo carnis latibulum:ſignat amictus ſacerdotis.
Alba autem eſt lineum veſtimentū albū ⁊ mundū.
Et mundiciaꝫ ſeu innocentiam vite quam habuit
xp̄s ſignificat:qui in eꝰ transfiguratione inſinuaba
tur qn̄ facies eius reſplenduit ſicut ſol:⁊ veſtimēta
eius fctā ſunt alba ſicut nix. Math.9. Semp enim Mathe.
xp̄i veſtimēta mūda fuerūt ⁊ cādida:qꝛ peccm̄ nō fecit
nec iuentꝰ ē dolꝰ i oꝛe eꝰ:pꝛima pet. 2. Cingulū ſeu zo G.
na quo veſtimēta cū mēbꝛꝭ ꝯſtringunt̄ ſignat carita
tem xp̄i qua mēbꝛa ſua in oꝛnatu virtutū cōſeruat:
De hac apoc.i. Cōuerſus vidi ſimilem filio hoīs:
ꝑcinctū ad mā̄millas zona aurea. Per hāc zonā:ꝑ
fecta xp̄i caritas ſignat̄:de qua ad ephe.3.ſupereminentē
xp̄i caritatē ⁊c. Scđa vero zona qua collū ſa
cerdotis ꝯſtringit̄ ſeu collo incūbit:ſignat obedien
tiā filij dei:ad phil. 2. Factꝰ obediens. Qui cū i foꝛ
ma dei eēt ⁊c. Manipulo q̄ leua ſacerdotis ſuſpēdit̄
ſignatur gl'a xp̄i in via. Per leuā eñ ſignat̄ vita pꝛe
ſens. Per amplexū dextere fruitio ſeu ꝯpꝛehēſio:cā
ti.2.leua eꝰ ſub capite meo ⁊ dextera ⁊c̄. xp̄s aūt
ſimul fuit viatoꝛ ⁊ cōpꝛehenſoꝛ:ſimul eñ merebat̄
⁊ fruebat̄. Simul ꝑcurrebat ſtadiū ⁊ cōpꝛehēdebat
bꝛauiū. Hoc aūt ꝑ manipulū ſignat̄. Per manipu/
lum enim pꝛemiū ſignatur ſcḋm illd̄ pſ. Uenientes autē
venient cū exultatione poꝛtantes manipulos ſuos H
Per planetam ſeu caſulā qua coꝛpꝰ ſacerdotis cō/
tegitur:ſignatur plenitudo gratie xp̄i qua membꝛa
confouent̄ Johan.pꝛimo. Plenum gratie ⁊ verita/ Johan.
tis. Hoc eſt xp̄s cuius vnguentum a capite deſcen/
dit in barbam:⁊ a barba in oꝛā. Qꝛ de plenitudine
eius omnes accepimꝰ Johan.i. Apoſtoli pꝛimo:⁊
deinde ceteri. Hoc autem cum ſit vna ⁊ integra:ta/
men per quandam extenſionem in anterioꝛem par
tem diuiditur. Per quod figurat eccleſiam que xp̄i
paſſionem pꝛeceſſit:⁊ eccleſiam que ſucceſſit: illius
gratia ſaluari. Nam ⁊ qui pꝛeibant ⁊ qui ſequebā
tur clamabant oſanna filio dauid ⁊c.math. 2. Ali
ter exponi poſſunt ſcḋm quod membꝛis conueniunt
Et ſic per amictum ſuper humeros circūquaq cū
diſtendatur ſignatur foꝛtitudo operuꝫ:humeri foꝛ

tes ad opera peragenda ſm illud. Supponit humerũ ſuũ ad portandũ: factus eſt tributis ſeruiẽs Sciat ergo ſacerdos nõ debere ocio vacare: ſed operibus virtutũ inſudare: vñ. 2. ad thi. 2. labora ſicut bon⁹ miles xp̃i. Per albã q̃ ſpeciẽ cãdoris habet: ſignatꝰ mũdicia ſacerdotis de q̃ Eccle. 6. oĩ tpe veſtimenta tua ſint candida. Per zonã q̃ alba circa lũbos ꝑcingitꝰ repreſſio incẽntiuorũ carnis ſignificatꝰ ne mundicia ſacerdotis ſtimulis carnis diſſoluatꝰ. vñ luc. xij. Sint lũbi veſtri precincti. Ergo ſacerdotis ſignificatꝰ mũdicia p veſtẽ cãdidã. Per cigulũ vero cõtinẽtia: vt illic nõ ſordeſcat: hic nõ effluat vita ſpũalis. Per ſtolã vero ſacerdotis collo ſuperpoſitã: ſignatꝰ eũ aſſũpſiſſe iugũ dñi q̃ a collo p anteriora deſcẽdẽs dextrũ lat⁹ ornat ⁊ ſiniſtrũ: vt doceat ipm p arma iuſticie a dextris ⁊ a ſiniſtris .i. in pſperis ⁊ aduerſis debere eẽ iuſtũ. Per planetã ſeu caſulã q̃ tãq̃ ſuprema ⁊ ſũma aliis veſtib⁹ ſupponitꝰ: caritas ſignificatꝰ q̃ aliis virtutib⁹ ẽ excellẽtior ⁊ ſuperponitꝰ oĩb⁹ aliis virtutib⁹ tanq̃ forma oĩm

Hugo. virtutũ. De iſtis veſtib⁹ loquitꝰ Hugo de ſacramẽtis. Sacrarũ veſtiũ nũ⁹ ꝑtim a veteri teſtamẽto aſſumpt⁹ ẽ: ꝑtiz a plib⁹ nouis adiect⁹. Vñ minor ſa

I cerdotũ i lege veteri erãt q̃ttuor veſtes: ſicut hꝫ exo. 28. ⁊ leuit. 8. ſcꝫ Femoralia a femorale ⁊ ſunt brace ſeu femoralia. Subucula ſeu tunica linea. Balth⁹. Thiara ſeu mitra. Et poteſt hic queri quare femoralia nõ ſunt de veſtib⁹ ſacerdotũ noue legis ſicut legis veter⁹. In lege eñ noua multi pſecrãt licite ſine femoralib⁹. Tũ ꝑpter honorẽ. Tũ ꝑpter ſignificationẽ cõueniãt iſtis de lege noua ſicut ⁊ illis de lege veteri: imo ⁊ magis q̃ illis. Itẽ ſacẽdotes veteris ⁊ noue legis vtuntꝰ albis q̃ i lege veteri dicũtꝰ

Ibero. tunice linee. Hec veſtis in lege veteri dicitꝰ ſtricia: q2 erat ſtricta. Vñ Ibero. hec adherebat corpori: ita arcta ⁊ ſtricta manicis vt nulla in veſte ruga eẽt: q̃re ergo alba q̃ vtuntꝰ ſacerdotes ẽ larga. Itẽ cũ zona ſit cõis ſacerdotib⁹ noue legis ⁊ ſacerdotib⁹ veteris legis. Quare zona ſacerdotũ noue legis nõ ẽ ex q̃ttuor colorib⁹ contexta ſicut illa q̃ fuit veteris legis Reſpõdeo q̃ Sex ſunt indumẽta ſacerdotũ noue legis q̃ ſupra tacta ſunt. Cuius ratio eẽ põt. Q2 ſex ſunt in q̃bus poteſtas eorum conſiſtit: q̃ ſunt. Catheciʒare: baptiſare: predicare: conficere: abſoluere ligare. Hec aũt ſunt cõia ſimplicibus ſacerdotib⁹ ⁊ pontificibus. Preterea numerus ſenarius eſt numerus perfectus q̃ redditur ex ſuis partibus aliquotis: vt ex vno duo ex duob⁹ trib⁹ ſex. Veſtes autem virtutes ſignant. Senari⁹ ergo veſtium: perfectionem virtutum ſignat q̃bus debent ſacerdotes eſſe ornati. Ideo Reſpondetur ad primũ q̃ ſacerdotes veteris legis non tenebantur femoralia portare niſi tempore miſterij ſui. Nam induxit eis lex q̃ tempore illo haberent: in ſignum q̃ tunc tpis continere deberẽt. Unde hijs vti voluit ſermo dei in ſacro officio miniſtros dei ad regenda infirma corporis: vt eſſet propriũ ac ſingulare operimentuʒ: vt per hoc oſtenderet pudicitiaʒ ⁊ ſanctimoniaʒ. Cum ſancta tractarent debere habere. Alijs autem tpibus non

K tenebantꝰ portare. Sacerdotes autem noue legis ſaltem in eccleſia occidentali tenentur ad perpetuã continentiam: qui ad talia indumenta non tenentur cum perpetuo debeant eſſe caſti. Ideo ſacerdotes noue legis in ſacrificio non aſſumunt magis q̃ in alio tpe q̃bus iniuncta eſt caſtitas continua. Sicut quotidie pceſſa ẽ offerẽdi poteſtas. Alij veteris legis q̃b⁹ nõ erat iniũcta quotidiana caſtitas: tpe ſacrificij femoralia ſumũt: ſꝫ cõpleto ſacrificio iterũ ſoluũt q2 rurſuʒ ad op⁹ carnal⁹ cõmixtõis relaxantꝰ Nõ ſic in noue legis ſacerdotib⁹ q̃ cõtinuã caſtitateʒ habere debẽt. Ideo nõ obligantꝰ ad portandũ femoralia q̃uis ſit honeſtũ portare. Et fratrib⁹ minorib⁹ ẽ ꝑceptũ vt ſemp portẽt femoralia. Ad ſcõʒ dico q̃ licet q̃daʒ indumenta ſint cõia ſacerdotib⁹ noue ⁊ veteris legis. Nihilominꝰ eorũ eſt differẽtia aliqua qua diſcerni põt hec ab illa. In lege autem veteri. Alba ſtricta deſcribitur propter ſpiritum ſeruitutis in timore. In lege noua: larga: propter ſpiritum adoptionis ⁊ libertatem legis. Unde Ro. 8. Creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis: in li

bertateʒ glorie filiorum dei. Ad hoc quod dicitur L de zona quattuor coloribus intexta: non requiritur fortaſſis cauſa ſuperſtitionis vitande: aut inopia artificij inductum contemptum in ſimplici continẽtia. De hoc quod dicitur: quare ſacerdotes noue legis non habent mitras ſicut ſacerdotes veteris legis. Dicendum q̃ nouum teſtamentum imitatur vet⁹ in quibuſdam: ad deuotandũ q̃ nouũ teſtamentuʒ non ſoluit vetus. Sed nõ in oĩbus: ad denotãdũ q̃ vet⁹ ſm ad aliqua debebat ceſſare nouo exiſtente. Nec mitra illa fuit ornamẽtũ dignita

tis. Fuit eñ vt dicit. Ibero. rotondũ palliolum qđ Ibero. greci ⁊ noſtri tyaram nominant. Et nonnulli galerum vocant. Non habet acumen in ſummo. Nec totum vſq; ad com as caput tegit. Sed tertiaʒ partem a fronte nudaʒ: relinquit. Sydaris aũt de qua ſup frontẽ ſummi pontificis pendebat lamina aurea in q̃ erat ſcriptũ nomẽ dei magni Thethagramathõ. Fuit ornamẽtũ dignitatis ſecularis q̃ erat epiſcoporũ tñ. Pro q̃ pontifices noue legis mitrã hñt. Ad Ultimuʒ dicendũ q̃ p veſtes ſacerdotales virtutes q̃b⁹ debẽt ornari ſacerdotes ſignificantur Sacerdotes autem noue legis: maioris debent eſſe perfectionis q̃ ſacerdotes veteris legis. Ad quod ſignandũ: plibus induuntꝰ veſtimentis. Veſtes aũt epiſcoporum ſunt hec. Calige. Sandalia. Succinctoriuʒ dalmatica: tunica: mitra: cyrothece: anulus ⁊ baculus. iſta ſignificant in capite chriſti ⁊ aliud

in membris. Per ſandalia ſignificatur chriſti incar M natio: ſandalia enim inſinuant dominice incarnationis calciamentũ: de quo in pſalmo. In ydumeã extendã calciamentũ meũ .i. in gẽtib⁹ notum faciã icarnationẽ meã. Per ligulas q̃b⁹ ſandalia pedib⁹ cõſtringuntꝰ idẽ ſignificatꝰ p corrigiam calciamenti de quo iohãnes baptiſta. Cui⁹ nõ ſuʒ dign⁹ corrigiã calciamẽti ſoluere Io. pmo. Unionẽ igitꝰ indiſſolubilẽ diẽ nature cũ hũana p ligulas ſignificam⁹ calige mediãtib⁹ q̃b⁹ pedes ſandalis pſtrigũtꝰ aiaʒ xp̃i ſignificãt q̃ mediãte carni diuinitas eſt piũcta:

vt eñ dicit Grego. in moralibus. Carnẽ deitas me Grego. diante anima ſuſcepit. Item habetur a damaſceno ſi q̃reretꝰ. An diuinitas imediate vniebatꝰ carni: dicẽdũ q̃ ſic: ſꝫ nihilominꝰ ẽ mediũ ſꝫ actũ. ſm dignitateʒ aũt illa vnione fuit mediũ ſm dignitatẽ nõ ſm actũ. Per ſuccinctoriũ quo ſtola ligatꝰ cũ ſingulo: ſignificatꝰ xp̃i pietas vel miſericordia qua fuit quaſi

mediū inductiuū caritatis cuꝰ vt ſe exponeret ſubie
ctiom ligatiōis ⁊ paſſiōis cinctorīū huiꝰ eſt pōtificū
in ſtolis aūt ſacerdotū ſunt ſub oi cingulo quibus
ſtole ligātur: ſed in ſtolis pōtificū nō ſolēt talia eſſe
ſed cinctoria ſeparata:quibus ſtole cum cingulis li
gabantur . Per tunicam quam a veteri ſacerdotio
nomē aſſumpſit. i. a tunica poderis in cuius parte
inferiori tyntinnabula cū malogranatis pendebāt
vt pontifex ſonorus incederet:doctrina xp̄i celeſtis
ſignificatur ꝙ dei ſapiētia xp̄s ſuos diſcipulos do
cuit.vnde Johā.xv. Omnia quecunq audiui a pa
tre meo nota feci vobis. Habens autem illā tuni-
cam dñi quam milites ſcindere voluerunt eo ꝙ eſſet
inconſutilis deſuper contexta per totū:dampnum
fere maximū inſinuantes:ſi qui doctrinam euange
licam hereſibus moliuntur. Per dalmaticam que
ſic appellata eſt eo ꝙ vſus eius in dalmatica regio
ne primo fuiſſe inſtituta putatur que longa eſt ⁊ la
ta xp̄i ſapiētia ſignificatur: que attingens vbiq ꝓ
Sapie. pter ſui mūdiciā Sapiē.8. Uñ lata eſt ⁊ lōga q̄ oia
cognoſcit nouiſſima ⁊ antiqua:immo etiā nouit oia
Daniel. anteq̄ fiāt Danie.13.Per cyrothecas ſilitudo car
nis quā xp̄s ſuſcepit ſignificat:cyrothece ſignificat
Jacobꝰ. hedor pelliculis quas manibꝰ Jaco.1.Operibus
xp̄i circūdedit.Rebeca mr̄ ⁊ diuina natura in xp̄o.
Geneſis Gen.27. Rebeca em̄ interp̄tatur q̄ multū accepit
vt ſilitudinē maioris.ſ.eſau exprimeret.i.repñtat:⁊
ſic natura diuina expreſſit ſilitudinē maioris.i.ade
xp̄s em̄ ſine pctō ſilitudicē aſſumpſit carnis pctī:ad
Ro.8.Per pōtificalē mitrā ſublimitas ⁊ honorifi-
Philip. cētia xp̄i ſignificatur.ad Philip.2.Deꝰ exaltauit il
lū ⁊ donauit illi nomē ſup oē nomē. et in Pſalmo.
Glīa ⁊ honore coronaſti eū dñe:h̄ ſignificabat no-
mē dñi tetragramathō ſcriptū in lamina aurea q̄ de
pēdebat de mitra pōtificali legis veterꝭ: ꝑ mitrā g̊
excellētia ⁊ honor xp̄i itelligitur:q̄ ꝓpter diuinita-
tē debetur humanitati.Per baculū pōtificalē ptās
xp̄i ſignificat de qua in pſal.Uirga tua ⁊ baculꝰ tuꝰ
Hebre. ipſa me ꝯſolata ſunt:ptās d̾ baculꝰ q: ſuſtētat:ad
Heb.j.Portās oia v̾bo v̾tutꝭ ſue:d̾ q: ſceptro ſuo
dirigit oia ſm equitatē:vñ in pſal. Sedes tua deꝰ
in ſclm ſcli:virga directiōis v̾ga regni tui.Per anu
lū ſignificat dignitas prudētie collata xp̄o:vñ he-
Heſter. ſter.8.tulit anulū rex.i.dignitatē ꝓſidētie ⁊ tradidit
mardocheo.i.xp̄o: mardochꝰ interp̄tat amare cō
¶ ferēs impudēti.Nūc ſequit de ſignificatōe quā hñt
in mēbris . Nota g̊ ꝙ pōtifices noue legis priuſq̄
ſandalia in pedibꝰ aſſumāt induūtur caligis biſſi-
nis ⁊ lineis vſq ad genua ꝑtēſis ⁊ ibidē ꝯſtrictis ꝑ
ꝙ ſignificat ꝙ rectos greſſus dñt facere pedibꝰ ſuis
⁊ genua debilia.i.negligētijs reſoluta roborare:iux
Yſaye. ta ꝙ ſcriptū eſt Yſaye.35.Et ſic ad p̄dicādū euāge
liū feſtinare ⁊c. Per ſādalia vero q̄ deſubꝰ hñt ſoleā
integrā ne pedes terrā attingāt ⁊ deſup coriū fene
ſtrāt:ſignificat ꝙ greſſus paſtoris ⁊ p̄dicatoris qua
les dñt eſſe pōtifices ſubtꝰ dñt eē muniti ne polluā
Mathei tur terrenis:ſm illud Math.10. Excutite puluerē
de pedibꝰ vřis:⁊ deſup aperti vt ad celeſtia cogno
ſcēda reuelētur ſm illud pſal.Reuela oclos meos
⁊ ꝯſiderabo mirabilia de lege tua. ꝙ autē ſandalia
quibuſdā locis aperta ſunt ⁊ q̄bꝰ clauſa h̄ ſignifi-
cat ꝙ euāgelica predicatio nec oibꝰ reuelari dꝫ nec
oibꝰ abſcōdi ſicut ſcriptū eſt luce.8.Uob datū ē no

ſce miſteriū dei:ceterꝭ aūt i parabolis.Per ſuccincto
riū quo ſtola ligatur cū zona:ſignificat amor hone
ſtatis quē dñi hr̄e pōtifices. amor em̄ honeſtatꝭ eſt
ꝓpinqua cā:q̄re tollētes iugū dñi incētiua carnis
deprimūt:q̄ em̄ vult deo honeſte ſeruire carnis ille
cebras q̄ lꝫ ſint delectabiles eo q: inhoneſtatē hñt
annexā reſpuunt de h̄ cinctorio Danie.x. Ecce vnꝰ Daniel.
eius veſtitus veſtibꝰ lineis ⁊ renes eius accincti auro
obrizo:honeſtas ⁊ iſta p̄cioſitas ſignificat ꝑ aurū
rōne acceptibilitatis:ꝑ obrizū.i.obradiās. hec aūt
honeſtas rōne accepta eſt deo ⁊ hoibꝰ.Per tunicā
poderis.i.talarē:ſignificat ꝑſeuerātia quā ſolꝰ Jo
ſeph inter fratres habuiſſe d̾ Gen.37.Cū em̄ vir Geneſis
tutes currūt i ſtadio ꝑſeuerātia ſame accipit brauiū
qm̄ q̄ ꝑſeuerauerit vſq in finē ſaluus erit:vt dicit i
regula pr̄ meꝰ Franciſcꝰ ſctiſſimꝰ: vñ pōtificibꝰ d̾ Frāciſcꝰ
Apoca.3.Eſto fidelis vſq ad mortē ⁊ dabo tibi co
ronā glīe. Per dalmaticā q̄ largas hꝫ manicas ⁊
ꝑtenſas ſignificatur largitas qua debet ornari pō
tifex.1.ad Thi.3. Oportet ep̄m nō eſſe cupidū:ſed Thimo.
hoſpitalē.Nō g̊ manū habeat ad dādū collectā ⁊
ad recipiēdū porrectā: ſed illud reſpiciat ꝙ ſuadet
Yſaias:frāge eſurienti panē tuū egenos vagoſq in-
duc in domum ⁊c.Ob hoc forte dyaconi ſpūaliter
vtūtur dalmaticis q: principalr̄ electi ſunt ab apo
ſtolis vt mēſis ex officio miniſtrēt Actuū. 6.In ſi- Actuum.
niſtro aūt latere dalmaticas fimbrias hr̄e ſolet ſol
licitudinē actiue vite ſignificātes:quas ep̄us debet
hr̄e ꝓ ſubditꝭ ad exēplū aplī dicētis. 2.ad cori.xi.
que extrinſecus ſunt inſtātia mea quotidiana ſolli
citudo oim eccliarū. Per cyrothecas cautela ꝯgrue
ſignificat q: plerīq bonū ꝙ faciūt:iani fauore cor
rūpunt:magna g̊ cautela adhibēda eſt:vt pontifex
ſic faciat opera bona. In manifeſto quatenus intē
tionē bonā retineat in occulto propter ꝙ acceptis
indumentis:pontifex ſtatim manus operit cyrothe Mathei
cis vt neſciat ſiniſtra quid faciat dextera. Mathei
6.Et hoc eſt ꝙ dicit dñs Math.5.Sic luceat lux
veſtra coram hoibus:vt videāt bona opera veſtra
⁊ glorificent patrem veſtrū qui in celis eſt:propter
ꝙ cyrotheca habet circulum aureum deſuper ꝙ ſi
gnificatur premiū huiuſmodi operum. Ideo dicit Mathei
Math. 6. Attendite ne faciatis iuſticiam veſtram
corā hominibus vt videamini ab eis:alioquin mer
cedem nō habebitis apud patrē veſtrū qui eſt in ce
lis.Per mitrā ſignificatur ſcientia vtriuſq:nā duo
cornua duo ſunt teſtamēta:due fimbrie ſpiritus et
littera : circulus aureus qui poſteriorem partem cō-
plectitur : indicat ꝙ ois ſcriba doctus in regno ce Mathei
lorū de theſauro ſuo ꝓfert noua ⁊ vetera Math.
13.Caueat ergo ep̄s diligenter ne prius velit eſſe
magiſter q̄ nouerit eſſe diſcipulus:ne ſi cecus cecū
ducat:in foueam primus cadat ductor.Dande ſe-
cutor.Matthei.15.⁊ de pen.diſt. ſcđa. Scriptum
em̄:q: tu ſcientiā repuliſti ego te repellā ne ſacerdo Oſee.
tio fungaris Oſee.4.Per baculū pōtificis regimē
ſeu iuſticia regiminis paſtoralis ſignificat.ꝙ autē
baculus iſte acutꝰ eſt in fine:rectꝰ in medio: retortꝰ
in ſummo.Deſignat ꝙ pōtifex dꝫ pūgere pigros ⁊
malos:ſuſtētare debiles:colligere vagos.h̄ exprimit
v̾ſificator: i h̄ v̾ſu. Collige:ſuſtēta:vaga:morbida:
lēta.ꝑ anulū ſtabilitas fidei d̄ſignat quo ſpōſa xp̄i
eccl̄ia ſubarrata:⁊ de quo agnes btīſſia ait.Anulo

fidei ſue ſubarrauit me dñs meus Jhũs xp̃s: ⁊ tã-
q̃ ſpõſam decorauit me corona. Eccleſie aũt cuſto
des: q̃ ſunt ⁊ p̲latí: pro ſigno deferẽtes anulum
in teſtimoniũ illis. Et breuiter ſm innocentiũ no-
O uem ſunt ornamẽta ſpecialia põtificũ. ſ. calige: ſan
dalia: ſuccinctoriũ: tunica: dalmatica: mitra: cyro-
thece: anulus: ⁊ baculus. Et nouẽ ſunt in q̃b⁹ po-
teſtas ep̃oꝝ ſpecialis ↄſiſtit. ſ. clericos ordinare: vir
gines bñdicere: põtifices ↄſecrare: man⁹ imponere
ſcʒ in ↄfirmatiõe: baſilicas dedicare: degradãdos
deponere: ſinodos celebrare: criſma ↄficere: veſtes
⁊ vaſa ↄſecrare. ¶ Sed dubitat̃: que requiruntur
ad ↄſecrationẽ iſti⁹ ſacramẽti. Dico q̃ req̃runt̃ h̃.
Primo q̃ ſit ſacerdos rite ordinat⁹: q: ſi nõ eſſet ſa
cerdos: nõ poſſet ↄſecrare. Ex quo fatuũ eſt dicere
q̃d ſi layci dicerẽt v̾ba in debita forma ↄſecrarẽt.
Qd̃ nihil eſt: q: ſolis p̃ſbiteris cõmiſit dñs iſtd̃ ſa
cramentũ ↄficere. Scd̃o requiritur debita intentio
actualis vel ſaltẽ habitual'. Tertio requirit̃ debita
materia. de qua dictũ ẽ ſupra. Quarto requirit̃ q̃
habeat debitã formã: de qua pertractuʒ eſt ſupra.
Quinto q̃ habeat debitã quantitatẽ: q: ſi eſſet in
P debita q̃titas vt vna capella plena: nullã cõſecra-
ret: q: nõ dʒ poni q̃titas niſi iuxta numerũ cõican
tium: q: aliter nõ eſſet ↄſecratio p̲pter reuerẽtiam
ſacramẽti. Sexto q̃ habeat certũ numerũ: q: ſi in
altari eſſent. 22. hoſtie: et preſbiter nõ haberet in-
tentionẽ ↄſecrãdi niſi. xx. nulla eẽt ↄſecrata: p̲pter
dubiũ que eſſent ille due que nõ eſſent ↄſecrate. Se
ptimo oportet q̃ ſit debitus finis vtpote ad cõicã-
dum fideles. Si aũt haberet intẽtionẽ ↄſecrãdi ad
dãdũ camb⁹: ſicut fuerũt aliq̃ q̃ dabãt corp⁹ lepo-
rarijs vt meli⁹ venarent̃. Si ſacerdos ad illũ finẽʒ
ↄſecraret nõ eſſet ↄſecrata hoſtia. Octauo requirit̃
q̃ ſit ieiunus recipiẽs vel ↄſecrãs corpus xp̃i vt de
ↄſec. d. 2. liq̃de. Nono requirit̃ q̃ nõ ſit ĩ pctõ mor
tali. Iſta duo vltima nõ impediũt ↄſecrationẽ de
facto: ſʒ impediũt de iure: q: exiſtẽs in pctõ morta
li: imo excõicatus poſſet ↄſecrare de facto vt dictũ
eſt ſupra. Decimo req̃rit̃ q̃ nõ ſit enormiter lepro-
ſus: q: p̲hibet̃ eis p̲pter reuerẽtiã ſacramẽti: q̃uis
ſi faceret ↄſecraret. Undecimo q̃ nõ ſit ſepe cadu-
cus p̲pter eandẽ cãm. ⁊ p̲pter etiã periclm. ¶ Sʒ
videt̃ q̃ nõ eſſet incõueniẽs q̃ nõ ieiun⁹ ↄſecraret:
vel acciperet corpus xp̃i. Quia xp̃s poſt cenã ↄſe-
crauit ⁊ dedit ap̃lis: ergo vr̃ q̃ poſſit fieri poſt pran-
dium vel poſt cenã. Sed in oppoſitũ eſt de ↄſecra.
d. 2. liquidẽ. Et ſumit̃ ab Aug. ad inq̃ſitões ianua
rij vbi dr̃. Placuit ſpũiſancto vt in honorẽ tãti ſa-
cramenti prius in os xp̃iani dñicũ corp⁹ intraret
Scotus. q̃ alij cibi: idõ vbiq̃ʒ mos iſte ſeruat̃. Reſpondet do
ctor ſubtilis q̃ aliq̃s põt recipere corp⁹ hoc ſacrm̃
ſed nõ ſacramẽtaliter: aliquis ſacrm̃ ⁊ ſacramẽtalr̃
ſed nõ ſpũaliter. aliq̃s ſacrm̃ ſacramẽtalr̃: ⁊ ſpũali
ter. Primo modo recipit: quicũq̃ʒ recipit hoſtiã ↄſe-
Q cratã: q: ibi eſt vere ſacrm̃: ſed cũ nõ recipit eã vt ↄ
ſecratã: ſed oĩno nõ diſcernẽs eã alicui cibo: nõ reci
pit ſacramẽtaliter. Et de tali ap̃ls. 1. Cori. xj. Qui
mãducat indigne iudiciũ ſibi mãducat ⁊ bibit non
diiudicãs. i. diſcernẽs corp⁹ dñi ab alijs cibis. Et
hoc põt eſſe vel ex infidelitate ſicut ſi daret̃ ſibi ci-
bus cõis: vel ex ↄtẽptu etiã ſtãte fide ſicut in malo
xp̃iano. Scd̃o modo recipit iſte q̃ nõ tñ recipit ſa
cramentũ: ſed recipit illud vt ſacrm̃. Credẽs ibi eẽ
corpus xp̃i: ⁊ ſe recipe cõionẽ corporis xp̃i: ſicut in ec
cleſia ↄſueuit fieri talis cõio. Sed ſi eſt in pctõ mor
tali nõ ↄtritus: nõ recipit ſpũaliter: q: non recipit
effectũ ſpũalẽ ad quẽ ordinat̃ hmõi ſuſceptio: q̃ ẽ
aĩe vnctio ſpũalis p̲ grãm datã a xp̃o ſuſcepto in
ſacramẽto ſeu incorporatio ipſi xp̃o ſuſcepto. Sed
qñ bonus fidelis recipit h̃ ſacrm̃ ſine pctõ morta-
li ſm poſſibilitatẽ ſuã: nã ↄſcientiã ſuã diligenter
examinauit. Talis certe ſpũaliter nutrit̃: ⁊ cibo xp̃o
ſpũaliter vnit̃ ſuſcepto ſacramẽto incorporat̃ xp̃o
ſicut dicit xp̃s p̲ augu. Cib⁹ ſum grãdium crede et Auguſti.
mãducabis me: non me ↄuertẽs in te: ſed tu ↄuerte
ris in me. Hoc eñ intereſt inter cibũ ſpũalẽ ⁊ corpo
ralẽ: q: cib⁹ corpal' ↄuertit̃ ĩ nutrimẽtũ: ſʒ in ſpũa
li nutritione: cibat⁹ ↄuertit̃ in cibũ. Ergo pʒ q̃ in
oĩbus iſtis tribus modis recipit q̃ recipit illud vt
ſacrm̃: vt ↄtẽtiuũ corporis xp̃i: ⁊ hoc cũ reuerẽtia ⁊
deuotiõe debita: ita q̃ nutriat̃ ſpũaliter: iſtud ſignat
receptio ſpũalis ſacramẽtalis. Quarto mõ recipit̃
ſpũaliter ⁊ nõ ſacramẽtaliter. ſ. qñ bon⁹ homo: ſm
poſſe ſuũ eſt paratus: tñ abſtinet p̲pter aliquã re-
uerentiã vel infirmitatẽ. vel forte q: nõ põt habere
miniſtrũ. Et talis ſpũaliter nutrit̃. Hinc ↄgruit q̃
dicit Aug. de ↄſecra. d. 2. Ut q̃d paras dentẽ ⁊ vẽ
trem crede ⁊ mãducaſti. Ad p̲poſitũ. Duobus pri-
mis modis põt recipi a non ieiunis: ſicut a ieiunis
loquendo de poſſe nõ licite: ſʒ abſolute: q: nihil p̲
deſt eis ſeu recipiãt ieiuni ſeu nõ. Sed de tertio mo
do. ſ. de poſſe non abſolute: ſed licite ⁊ vtiliter: hʒ
queſtio difficultatẽ. ¶ Diſtingue igit̃ de ieiunijs na
ture ⁊ eccl'ie. Ieiuniũ eccleſie nõ ſoluit̃ niſi per ali-
quã refectionẽ eẽ ordinariã p̃ter morẽ eccl'e. Uñ p̲
ſumptionẽ ſpecierũ: vel medicinaliũ p̲ potũ: ſaltem
poſt prãdiũ nõ ſoluit̃ ieiuniũ eccl'e. Sed ieiuniũ na
ture eſt carẽtia cibi ſuſcepti in ſtomacho vel in via:
ita q̃ intret ſtomacũ in illo principio hui⁹ dici a q̃
dr̃ aliq̃s ieiunus. Similiter diſtinguo de debere vl̃
licere: aut intelligit̃ regulariter: vel in caſu aliquo
particulari. Dico ergo q̃ regulariter opʒ ad p̲ceptio-
nẽ ſpũalẽ ⁊ ſacramẽtalẽ: ſuſcipiẽtẽ eẽ ieiunũ ſimplr̃
ieiunio nature. Nec iſti⁹ eſt cã principalis niſi inſti
tutio diuīa: quã vel xp̃s diſcipulis dedit vl' p' ipſos
p̲mulgauit vel inſtituendũ reliq̃t ap̃lis. Et quidẽ
rõnalis eſt inſtitutio p̲pter reuerẽtiã ſacramẽti q̃
regulariter minor eſt in prãſo q̃ in ieiuno. Nũc pri
mo q̃ratur cibus ſpũalis q̃ corporalis. Si autem
intelligit̃ in caſu. Dico q̃ aliq̃s põt eẽ caſus ĩ quo
q̃ſi generalr̃ lʒ accedere nõ ieiun⁹: vt in infirmitate
graui qñ timet̃ periculũ mortis imminẽtis: tũc eniʒ
eſſet periculũ negare infirmo: lʒ etiã prãſo. poſcenti
ſacrm̃ ſibi dari cũ ſit viaticũ: idõ dandũ eſt ei q̃ p̲fi-
ciſcit̃ ex h̃ mũdo vt p̲ ipm̃ ducat̃ ad terminũ. Ali⁹
caſus ſpecialis. Pono q̃ in alia regiõe cõiter in vi
no albo ↄſecret̃: miniſter parat calicẽ ſacramenti: ⁊
ex aliqua negligẽtia p̲uino ponit aquã. Sacerdos
v̾o ſupponẽs miſtrũ bñfeciſſe: p̲cedit dicẽdo v̾ba
⁊ alia faciẽdo: vſq̃ʒ ad p̲ceptionẽ p̲cipiens liquorẽ
de calice: aduertit eſſe aquã: vr̃ q̃ iſte iſto die non
poſſit percipere ſacramentũ ſi oporet eſſe ieiunuʒ
in percipiẽte. Dico tũc q̃ in iſto caſu tenet̃ ↄſecra
re ſanguinẽ de nouo ⁊ ↄſecratũ p̲cipere: qd̃ p̲bat̃
Qñ duo p̃cepta ſunt ordinata: p̲ceptũ ſuperioris

magis ligat. Unū eſt p̄ceptū xp̄i ⁊ eccleſie ex ip̄a ra
tione ſacramenti in qd̄ ſacramentū qn̄ conficitur ꝑ
ficiatur integrū: qm̄ ſacramentū in ſe ē quoddā in
tegrum ex duob⁹. De iſta em̄ integritate ſeruanda
eſt diſtricta ligatio eccleſie de conſec. di. 2. capitu
lo. Cōperim⁹. Aut ſacramēta integra ꝑcipiāt. Aut
ab integris arceantur. Ibi loquitur de ſacerdoti
bus cōficientib⁹ ⁊ poſtea nō cōicantib⁹. Et ſubdi
tur ratio. Qꝛ diuiſio eiuſdē ſacramenti ſine grandi
ſacrilegio nō pōt peruenire: ergo quocūq; p̄cepto
alio eccleſie poſito: maxime qd̄ non reſpicit ipſam
propriā ⁊ eſſentialē rationē ſacramēti: tenet̄ ſemper
oīs celebrās ad iſtā integritatē ſeruandā: ergo q̄ eā
percepit aquā ſimpliciter tenet̄ ad illud cōplendū:
qd̄ pretermiſit. ſ. ad cōſecrādū ſacramentū. Tūc vl
tra ſi tenetur cōſecrare ſanguinē: tenet̄ eundē conſe
cratū ſumere: vt habet̄ de cōſec. di. 2. reliquū. Cer
tum eſt ꝙ hij qui ſacrificātes nō edūt: rei ſunt do
minici ſacramēti. Sequit̄ qui talis ē a cōione vno
anno ſe nouerit repulſuꝫ. Ergo oībus tenendū eſt
vt quotienſcūq; ſacerdos corp⁹ ⁊ ſanguinē imolat
totiens ꝑceptōis corporis ⁊ ſanguinis ꝑticipē ſe cē
prebeat. Iſte ergo neceſſario tenet̄ ex xp̄i inſtitutio
ne ⁊ ꝓpter itegritatē ſacramēti cōficere ſanguinē ex
certiſſimo p̄cepto eccleſie ſub pena repulſe vni⁹ ān̄i
tenetur cōſecratū ꝑcipere. Et ſi diceret̄ iſte nō eſt ie
iunus: ergo peccat mortaliter ſumēdo: ergo vel nō
debet cōficere vt ꝑcipiat. Uel ſi oportet eū cōficere
⁊ percipere oportet ꝙ peccet cōtra p̄ceptuꝫ eccleſie.
S Et tūc eſt ꝑplexus: qd̄ nō eſt dicēdū de aliquo ex p̄
ceptis dei ⁊ eccleſie. Dico ꝙ nō ita ſtricte eccl'ia p̄ci
pit eſſe ieiunū ſuſcipientē: ꝓhibēdo nō ieiunū ſuſci
pere: ſicut ꝓhibet diuiſionē ſacramēti: imo ip̄a diui
ſio ꝓhibet̄ a xp̄o ⁊ ex prima inſtitutiōe ſacramenti.
Nec ita ſtricte ꝓhibet non ieiunū percipere ſicut p̄
cipit cōſecrātē cōſecratū ſuſcipere. Ergo ex vna ꝑte
habet iſte preceptū xp̄i ād cōſecrādū: ⁊ poſt cōſecra
tionē ſtrictū preceptū eccleſie de ꝑcipiēdo. Ex alia
parte nō niſi leue p̄ceptū eccleſie cōparatiue de ie
iunio. Nō eī ibi ponit̄ ꝙ ſuſcipiēs nō ieiun⁹ ſit re⁹
dn̄ici ſacramēti. Nec ꝙ ibi ſit ſacrilegiū. Nec repel
T lit̄ a cōione p ānū ſicut h̄ ſimplr̄: g̊ eccl'a nō intēde
bat ligare ad ieiuniū: imo alia duo p̄cepta tā v̄tute
xp̄i q̄ v̄tute eccl'ie forti⁹ ⁊ magis obligāt. Nō eſt g̊
iſte ꝑplexus: qꝛ ſuādo p̄ceptū ſuperioris ⁊ p̄ceptū
eccl'e ſtricti⁹ bn̄ facit. Et ſi nō ſuaret: peccaret mor
taliter. Omittēdo aūt aliō p̄ceptū min⁹: nō peccat
nono peccō: qꝛ i iſto caſu n̄ tenet̄ ſuare. Nec eccl'a vo
luit ligare ad h̄ p̄ceptū i h̄ caſu ſ; magis ad oppoſi
tū. Pꝫ etiā ꝙ ieiuniū nō ē cōditio neceſſaria abſo
lute i ſuſcipiēte: qꝛ i die paraſceue: ꝑticula poſita in
calice ꝑcipit̄ cū vino nō ꝯſecrato: qꝛ illo die p̄cedē
te calix nō ꝯſecrat̄ nec ſeruat̄. Et veriſimile ē ꝙ vi
nū ci⁹ deſcēdit i vētrē q̄ iſta ꝑticula q̄ imaſticat̄
ergo ex ꝯſuetudīe eccl'e: ſacerdos ibi ꝑcipit eucharī
ſtiā nō ieiun⁹. Et ſi diceret̄ ꝙ ſcādalū erit populo ſi
percipiat qd̄ iſte ꝯſecret in fine ſcd̄o ſanguinē. Eſt
vna reſponſio. ꝙ ſi ſcādalizet̄: ſcādalū erit acceptū
⁊ nō datū. Naꝫ factū i ſe bonū ē ⁊ neceſſariū ⁊ q̄libꝫ
dꝫ iudicare qd̄ ē bonū ſi cām neſciat. Suppōnēdo
qd̄ ſacerdos hꝫ bonā cām. Qualibꝫ ēt ſi ſciret cām
deberet eā approbare. Un̄ d̄ h̄ ſcādalo ꝯtinēdo: ait
xp̄s Math. 16. d̄ phariſeis. Sinite eos: qꝛ ceci ſūt
⁊c. Alio mō p̄t reſpōderi: ꝙ ſatis bn̄ p̄t cauere a ſcā
dalo aſſumpto ſi caute fiat. Nam vadens ad cornu
altaris quaſi ꝓ vino ꝑcipiendo poſt cōionē infuſo
vino ⁊ aqua: vel remanente aqua quā nō totā aſſū
pſit. Uel aqua de nouo poſita poterit redire aū me
dium altaris: ⁊ ſtatim i breui tpe: incipiēdo ab iſto
loco. Similimō poſtea q̄ cenatū eſt ⁊c. cōtinuās vſ
q; hic. Hec quotieſcunq; feceritis ⁊c. Uerbis alijs
prolatis: cum reuerētia debita ſuſcipiat illud tāq̄
ſanguinē verū. Et ſic iſtud nō percipietur cū fiat in
breui tpe: iō ppl's nō habebit occaſiōeꝫ ſcādali. Et
ſi diceretur de integritate iſti⁹ ſacramenti. Qꝛ ſacer
dos in die paraſceue: nō recipit ſanguinē: ergo non
requiritur integritas hui⁹ ſacramēti. Reſpondetur
ꝙ iſta integritas intelligit̄ cōſecratōe. ſ. ꝙ null⁹ cō
ſecret corp⁹ niſi cōſecret ⁊ ſanguinē. Nō em̄ req̄rit̄
in q̄cūq; ꝑceptiōe. Qꝛ laic⁹ bn̄ ꝑcipit corp⁹ ⁊ nō
ſanguinē a parte. Sꝫ bene requirit̄ in iſta ꝑceptio
ne que ſequit̄ ad cōſecrationē: de qua habet̄ de cō
ſec. di. 2. capit. Relatū. Ad argumētū qn̄ dicit ꝙ
xp̄s cōſecrauit ⁊ dedit diſcipulis ſuis poſt cenaꝫ: Auguſti.
Bene reſpōdet Aug. d̄ cōſec. di. 2. capitulo Liq̄de.
Non ſequit̄ ꝙ ſi poſt cenā dedit dn̄s diſcipulis ſu
is corp⁹ ſuū ex hoc etiā debemus nos ſic accipere.
Nec ē ſctā mater eccleſia reprehēdēda: vt faciebāt X
illi quos apoſtol⁹ redarguit. i. Cor. xi. Ex hoc em̄
placuit ſpūiſctō vt i honore tāti ſacramēti: pri⁹ in
os xp̄iani: dn̄icum corp⁹ intraret q̄ ceteri cibi. Et
ideo per vniuerſuꝫ orbē mos iſte ſeruat̄. Et ſubdit
cām quare xp̄s poſt cenā cōfecit iſtud ſacramētuꝫ
dicēs. Nāq; ſaluator quo vehemēti⁹ comendaret
miſterij hui⁹ altitudinē: hoc voluit infigere cordi
bus diſcipulorū: a quib⁹ per paſſionē erat diſceſſu
rus. Et iō nō p̄cepit quo ordine deinceps ſumeret̄:
ſed apoſtolis per quos diſpoſitur⁹ erat eccleſiā re
ſeruauit docendū. Per hoc pꝫ ad argumētū. Et ſꝫ
aug. Apoſtol⁹ rep̄hendit eos q̄ pri⁹ corp⁹ xp̄i acce
perant. Ideo illud verbū ſi quis eſurit: Nō debet
intelligi domi māducet anteq̄ veniat ad eccleſiaꝫ
ſed poſt receſſum ab eccleſia. Ita ꝙ nō ſatiſfaciat
fami ſue de euchariſtia. Nec potui d̄ ſāguine. Ideo
ait alter ebri⁹ eſt. Sꝫ expectans ꝙ ſi neceſſariū fue Y
rit in domo ſua ꝑcipiat. Et iō laudabilis ē cōſuetu
do eccleſie latine: q̄ nulli diſpenſat euchariſtiā niſi
in modica q̄titate que nō poſſet ſuſcipi ad crapu Nota
lam. Et ſufficit valde bn̄ ad reuerētiā debitā ſacra
menti. Ex hoc pꝫ ꝙ cito poſt cōionē: pōt hō come
dere: qꝛ cito ſpecies tales ſunt ꝯuerſe. Cōcludendū
eſt ergo qd̄ corp⁹ xp̄i nō dꝫ ſumi niſi a ieiunis ieiu
nio nature. Qd̄ dicit̄ a p̄uaricatione cuiuſlibet cibi
ſeu alimēti quo q̄s ieiun⁹ dicit̄: quouſq; aliquē ci
bū vel potū ſumpſerit: ēt ſi poſtea pluries i die ſit
comeſtur⁹. Et hoc inſtitutū ē ⁊ ꝯſuetū ꝓpter reue
rētiā ſacramēti. In caſu tn̄ neceſſitatis ſicut dictū ē
pōt corp⁹ xp̄i ſumi poſt cibū. Qꝛ etiā ſacerdos aū
miſſā q̄ lauat os ſuū ob ſacramēti reuerētiā. Et ca
ſu aliqua gutta illi⁹ aque vadit ad ſtomachū. Nō Z
credo qd̄ ꝑ ꝑ hoc teneat̄ dimittere miſſā celebrare.
Marie i die ſolēni. Qꝛ h̄ nō videtur īpedire dignā
celebrationē ⁊ p̄parationē p̄ſbiteri. Nec reuerētiaꝫ
ſacramēti. Et d̄ ſimilib⁹ ſil'e ē iudiciū. Nec ē acq̄e
ſcēdū dicētib⁹ ꝙ illi q̄ poſt dictū matutinū in cena
bibitā nō ē licitū ſequēti die miſſā celebrare niſi poſt

iterū dicat matutinū. Hoc ēi nō inuenit ſtatutū. Suf
ficit q̄ ſit digeſtū qd̄ ſūpſit i ſero: anq̄ celebret: ſeu
de nocte dormiēt ſeu nō. Si aūt de die i mane ita
modicū ſcīēter accipiat. qd̄ digeſtū ſit plenarie añ
horā tertiā non dʒ celebrare. Qꝛ ſic ꝯſeruat ꝯſuetu
do pbata q̄ ē operatiua legū itꝑpꝛes: extra d̄ ꝯſue.
Nota: Capitulo. cū dilect⁹. ¶ Sʒ dubiū ē vtrū plures ſa
cerdotes poſſint ꝯſecrare vnā hoſtiā. Reſpōdet q̄
ſic. Nā ꝯſueuerūt pſbiteri cardinales miſtrare Ro
mano pōtifici: ⁊ cū eo pariter celebrare. Similiter
in multis eccl'ijs plures ſacerdotes vni epō ꝯcele
brāt. Sʒ circa h̄ dubitatur. Aut oēs ſimul v̄ba cō
ſecratoria ꝓnūciāt. Aut nō oēs ſiml'. Si ſimul fru
ſtra ꝓnūciātur ⁊ ſupfluū niſi ab vno ſolo. Cuʒ ab
A vno ſolo ꝓnūciat⁊ ſufficiāt ad ꝯſecrādū. Si v̄o nō
oēs ſimul. Et ꝯſtat q̄ q̄ pmo ꝓnūciat ꝯficit. quid
ergo faciūt alteri. Nūq̄d iterāt ſacramētū. Hoc āt
ponere eēt icōueniēs. Itē poſſet ꝯtingere q̄ ille nō cō
ficit q̄ principaliter celebrat: ⁊ ſic pla itētio celebrā
tis defraudabitur. Reſpō. vt tactū ē cardinales p̄
ſbiteri ꝯſueuerūt. Romanū pōtificē circūſtare. Et
cū eo pariter celebrare. Et cū ꝯſūmatū ē ſacrificiū
Nota. de manu ei⁹ cōionē accipere: ſignificātes apl'os q̄ cū
dn̄o pariter diſcūbētes: ſacrā de manu ei⁹ euchari
ſtiā acceperūt. ēt i eo qd̄ ipi ꝯcelebrāt: oſtēdūt apo
ſtolos tūc a dn̄o ritū hui⁹ ſacrificij didiciſſe. Vn̄ h̄
eſt cā hui⁹ celebrandis. Ad h̄ qd̄ primo q̄rit. Utrū
ſimul ꝓferāt v̄ba ꝯſecratiua: dicēdū q̄ ſimul debēt
proferre. Et ad h̄ qd̄ obijcitur. Qꝛ tūc oīa ſupflue
⁊ inaniter proferrēt. Qꝛ ab vno illoꝝ tm̄ ꝓlatio ſuf
ficeret. Dicitur q̄ q̄uis ꝓlatio vni⁹ ſufficeret ad cō
ſecrationē: tn̄ qꝛ itētio oim ē vnicā celebrare ꝯſecra
tionē. Aſſequitur qd̄ intēdūt q̄tū ad ꝯſecrationem.
Qꝛ eni h̄ ope itētio dirigit op⁹. Eo ipo qd̄ oim eſt
vna intētio: ēt oim ē vna operatio. ſ. ꝯſecratio. Et lʒ
prolatio vni⁹ ſufficeret ad ꝯſecrationē. nō tn̄ ſuffi
Innocē. ceret ad ſignificationeʒ. ¶ Ad aliud reſpōdet ino.
dicēs. Sane pōt dici ⁊ ꝓbabiliter reſponderi. q̄ ſi
ue pri⁹ ſiue poſteri⁹ ꝓferāt ſacerdotes. Tn̄ dʒ refer
ri eoꝝ itētio ad iſtās ꝓlatiōis xp̄i: cui celebrāti pri
cipaliter ꝯcelebrāt. Et tūc oēs celebrāt ⁊ ꝯficiūt q̄
q̄ nōnulli ꝯſentiāt qd̄ q̄ pri⁹ ꝓnūciat ille ꝯſecrat.
Nec alioꝝ dfraudatur itētio: qꝛ factū ē qd̄ itēdebāt
hec innocenti⁹. Sʒ ponat q̄ eps celebrās miſſā nō cō
ſecraret. Nūquid hoſtia eēt ꝯſecrata p v̄ba alioꝝ.
dico q̄ ſic qꝛ q̄libʒ hʒ poteſtatē ꝯſecrādi poſtq̄ eſt
ſacerdos ordinat⁹. nō ēt tn̄ neceſſe q̄ ſacerdotes ꝓfe
rāt v̄ba ꝯſecrandōis: niſi dubitarēt epm̄ nō ꝯſecrare

¶ Sequitur de miſſa ⁊ itellectu ei⁹ q̄ ſiūt i laudē ⁊ ſolēnitatē

cōſecratorū. Quoꝝ q̄dā p̄cedūt i miſſaꝝ ſolēnia: de
quib⁹ primo dicet: Quedā ſūt d̄ itegritate ipi⁹ miſ
ſe: de q̄b⁹ ſc̄do videbit. In prima ſūt tria. Cōfeſſio
altar' oſculatio. Et thurificatio. q̄b⁹ tria ſignātur q̄
reddūt fideles dignos ad celebrādū miſſaꝝ ſolēnia
⁊ ad aſſiſtēdū celebrātiōi. Primū ē pctōꝝ purgatio
Scd̄m ē mēbroꝝ cū capite vnio. Tertiū ē celebran
tis ⁊ aſſiſtētiū deuotio ſeu deuota oro. Nota q̄ qꝛ
iuſt' i pricipio ſmonis accuſator ē ſui. puer. 18. Sa
cerdos ornat⁹ p̄dictis ornamētis ſeu idumētis. añ
q̄ ꝓcedat ad officiū ordinatū ad ꝯſecrādū: coram
aſtātib⁹ pctā ſua ꝯfitet. In qua ꝯfeſſione atēdē
dū ē q̄ pctā i genere ⁊ n̄ i ſpecie ꝯfitet: vt q̄dā q̄ſiq̄
mīn⁹ ꝓuide faciūt: pctā i ſpē ꝯfitēdo: qd̄ nō bn̄ fit.

Qꝛ ꝯfeſſio i ſpē dʒ eē occulta: ⁊ nō māifeſta. Aſſiſtē
tes v̄o pctā ſua ꝯfitētur vt purgari a pctis mereāt
Vn̄ ps. Dixi ꝯfitebor aduer. ⁊c. Peccator ēt ꝓcuit
in ꝯfeſſiōeʒ pcc⁹ ſuū exēplo publicani q̄ ꝓcutiebat B
pect⁹ ſuū dicēs. De⁹ ꝓpici⁹ eſto mihi pctōri. Luc.
xv. Ideo iuſtificati in domos ſuas d̄ſcēdūt. Deīde
accedēs ſacerdos ſacrū deoſculat altare ſignās q̄
xp̄s q̄ ē ſacerdos ſm ordinē melchiſedech ſacrā ec
cleſiā copulauit ſibi cū oſculo pacis: vn̄ cāt. 1. oſcu
let me oſculo or' ſui. Oſculo ſiq̄dē os ori ꝯiūgit. Et
in xp̄o nō ſolū ē hūanitas vnita deitati. Uerꝫ ēt ſpō
ſa ē copulata ſm illd̄. Iſa. 6. q̄ſi ſpōſuʒ coronauit
me corona. ⁊ q̄ſi ſpōſā ornauit me mōilib⁹ ſuis. Per
altare ſignat eccl'a d̄ quo exod. 20. Si altare lapi
deū feceris mihi. nō edificabis illd̄ de ſectis lapidi
bus. Per lapidis ſectiōem vnio fideliū ſignificat vn̄
dn̄s ſectionē lapidis i altari ꝓhibēs diuiſionē fide
liū i eccl'a reprobat. Diuiſionē puta p errores ⁊ ſci C
ſmata. Poſtea ſeq̄tur Thurificatio p quā ſignat d̄
uotio ſeu oro celebrātiū ⁊ aſſiſtētiū directa ad deū.
Iuxta illd̄. ps. Dirigat oro mea. ⁊c. Iſtud ſignifi
catū ē apoc. 8. vbi d̄r. Stetit āgel⁹ añ altare hn̄s
thuribulū aureū i manu ſua. Et data ſūt ei icenſa
multa vt daret de orōib⁹ ſctōꝝ ſup altare aureuʒ:
qd̄ ē añ thronū dei. Angel⁹ iſte ē ſacerdos. Vn̄ ma
lach. 2. Labia ſacerdotꝭ cuſtodiūt ⁊ legē de ore ei⁹
requirūt. Qꝛ āgel⁹ dn̄i exercituū ē añ altare. i. cō
ſpectu eccl'e. Per thuribulum aureum: ſignificatur
xp̄s icarnat⁹ cui⁹ bonitas: ⁊ maxīe q̄tū ad carita
tē p thuribulū aureū plenū igne itellectū. Habere
aūt thuribulū vt icēſet. Mo: aliter iſtruit. Qd̄ ſiq̄s D
vult icēſū orōnis ſeu d̄uotiōis: deo offerre. Thuri
bulū icarnatiōis p fidē dʒ tenere. Nā ſine fide icar
natiōis ſeu mediatorꝭ: ipoſſibile ē placere d̄o: ad he.
xi. Et data ſūt ei icēſa mlta. i. orōnes deuotas. Ut
eas offerat d̄o. Nō ei oēs orōnes exaudit: ſʒ illas q̄
ſūt iuſtoꝝ ad ſuiutē. Exēplū d̄ orōne apl'i. 2. cor.
12. cui dixit de⁹. Paule ſufficit tibi gr̄a mea. Seq̄t
ſup altare aureū. i. i ſūmitate eccl'e triūphātꝭ. 3. Re.
8. fecit ſalomō altare aureū ⁊c. Añ thronū dei. i. di
uinā maieſtatē. ¶ Nūc de officio miſſe dicēdū eſt.
Officiū aūt d̄r q̄ſi effectū i officiādo dictū pp deco
rē ſmonis officiū q̄ſi nulli officiāt ſʒ oib⁹ ꝓſit vt di
cit raban⁹. Et vt idē dicit. Officioꝝ gr̄a lʒ ſint pl'a:
tn̄ illd̄ ꝓcipue: qd̄ i ſacris diuiniſq̄ reb⁹ habet of
ficij noie cēſet eē nūcupādū. Et ē notādū q̄ miſſa
d̄r mltipliciter. Q̄nq̄ d̄r miſſa totū qd̄ d̄r ab itroi
tu vſq̄ ad ite miſſa ē. Q̄nq̄ v̄o d̄r ps q̄ pmo cātat E
L itroit⁹. Et p tāto d̄r miſſa ex eo qꝛ ibi āgel⁹ mitti
tur. Q̄nq̄ d̄r miſſa ab itroitu vſq̄ ad offertoriū: qd̄
d̄r officiū cathecuminoꝝ. Et d̄r miſſa cathecuminoꝝ
Nā cathecumin⁹ d̄r nouiter iſtruct⁹ ſeu nouic⁹ i fi
de: nōdū baptiſat⁹. Et d̄r miſſa ab emittēdo qꝛ tūc
foras emittebātur. Nā diacon⁹ tūc dicebat' Ite
foras cathecumini. ex h̄ qꝛ dic̄ ilđ. Inde miſſi erāt
foras: qꝛ ſacramētꝭ altarꝭ ⁊ corporꝭ ꝯſecrati itereſſe
nō d̄bebāt: donec ꝑfecte eēnt firmati i fide: ⁊ regīa
ti vt eēnt de nūero xp̄ianoꝝ. Itē nō lʒ neq̄ iudeis
neq̄ paganis neq̄ cathecuminis itereſſe: qꝛ nōduʒ
ſūt mēbra eccl'e. Hoc ſignificat illd̄ dictū a dn̄o Io.
2. ieſ⁹ nō ſe credebat eis ipe ei ſciebat q̄d eēt i hoīe
Illi aūt d̄ q̄b⁹ dictū ē: ſignantur p cathecuminos.
Item qꝛ ieſus benedict⁹ nolebat ſe manifeſtare eis
qꝛ ſciebat q̄ nō ꝑfecte credebāt. Sic nec volebat

leſus ꝙ cathecumini viderent corp⁹ xp̄i:q2 nōdum
erant perfecti xp̄iani. Qñqꝫ ḋ: illud tantū ꝙ ſub ſi
lentio ḋ. Qñqꝫ etiā miſſa dicitur ſolū modo ỽba
q̇bus corp⁹ dn̄icū ꝯficiť. Primo mō de miſſa ſub
ſilentio. Miſſa diuidiť in tres partes: in quarū p:i
ma inſinuať ppl'i illuminatio:ꝛ extenditur vſqꝫ ad
oblationē hoſtie ꝛ calicis. In ſcd̄a immolatio ſacri
ficij que extendiť vſqꝫ ad poſt cōionē. In tertia cōi
catio diuini muneris: q̄ extendiť vſqꝫ ad finē miſſe.
In p:ima ḡ parte inſinuať illuminatio ppl'i vt intel
ligat aduentū xp̄i eſſe deſiderandū:ꝛ ſignificať per
introitū miſſe. Scd̄o vt intelligat aduentū ei⁹ eſſe
poſtulandū:ꝛ h̄ ſignať p kyrieleyſon. Tertio vt in-
telligat ip̄m eſſe acceptandū ꝛ ip̄i eſſe gratulandū:
ꝛ hoc ſignificat Glia in excelſis deo. Quarto vt in
F telligat ppl's ꝙ poſtulandi gr̄e illi⁹: eſt inſiſtendū
ꝙ ſignať p collectā. Quinto vt intelligat p doctri
nam illi⁹ q̇cunqꝫ neceſſaria ſunt ſibi mittēda: ꝙ ſi-
gnificat ep'la: que ḋ: ab epy qḋ eſt ſupra: ꝛ telō miſ
ſio quaſi ſupra miſſa.i. ante euangeliū miſſa. vnde
littere q̄ mittunť ab vna ꝑſona ad aliā: ep'le dicun
tur: q2 ibi declaratur intentio. Sic in ep'lis declara
tur intentio dei q̇d facere debeam⁹. Et ꝯtineť do-
ctrina vt ſciam⁹ q̇d opꝫ agere ad recipiendū euan
gelium xp̄i. Sexto vt intelligat ꝙ in ſtatu p̄ſētis mi
ſerie: eſt lamentandū penitētie lamēto: ꝙ ſignatur
p graduale: q2 ante grad⁹ maior| altaris decātā-
batur: ꝛ ſignificat grad⁹ penitētie ante deū benedi
ctum. Septimo vt intelligat ꝙ ꝓpter expectationē
future leticie ē gaudēdū: ꝙ ſignificať p all'a. Octa
uo vt intelligat ꝙ eiuſdē mādatis: ſollicite ꝛ deuo-
te eſt obediendū. Et h̄ ſignificať p euangeliū i quo
ꝯtinētur mandata dei. Nono vt intelligat ꝙ fidei
documēta ſunt publice ꝯfitēda. Et h̄ ſignatur per
credo: in quo ꝯtinētur articuli fidei: 2ō publice ꝛ al
te cātatur vt publice ꝛ alte ſuſtineam⁹ fidē xp̄i. De
cimo vt intelligat ꝙ deo ſunt dona ꝛ munera offe-
rēda: ꝛ h̄ ſignatur p offertoriū. Hec aūt decē fueřt
G neceſſaria ad recipiēdū xp̄m aduenientē in carnē vi
ſibiliter ſicut pꝫ intuēti. Et nūc etiā neceſſaria ſunt
ad ſuſcipiendū xp̄m aduenientē ſub ſacro inuiſibi-
li. Hic enī eſt q̄ſi nou⁹ aduent⁹ eiꝰ xp̄o: q̄ ſm̄ carnē
abſens erat: in h̄ ſacro fit p̄ns. Et h̄ aduent⁹.ſ. cor
poris xp̄i ſub ſacro: deſiderand⁹ eſt: poſtuland⁹ et
acceptand⁹ ꝓpter ei⁹ grām. Intēdendū eſt etiā ei⁹
doctrine: et ꝓpter ei⁹ memoriā ingemiſcendū gemi
tu penitētie: ꝛ exultandū ꝓpter ſpē ſupne letitie. et
mādata ei⁹ diligent⁹ obſeruādo: ꝛ ỽba fidei eius
ꝯfitēda: et p ip̄ꝫ deo dona ꝛ ſacrificia offerēda: que
oia excellēter decet ꝛ diligentius fieri in ei⁹ p̄ntia.
Introitus igť miſſe ḋ: q2 īmediate ſacerdos itrat
ad altare: in cui⁹ rei ſignū ſacerdos dicit. Introibo
ad altare dei. Mox ſeq̇tur kyrieleyſon. Et interp̄-
tatur. Dn̄e miſere. Quo inſinuať poſtulatio diuini
deſiderij p̄dicti adimpletiōe. Ac ſi diceret illud yſa.
33. Dn̄e miſere nr̄i: te enī expectauim⁹. Et nonies
ḋ: ꝓpter nouē ordines angelor̄ q̇bus appetimus
aſſociari bn̄ficijs p aduentū xp̄i: p quē reparatus ē
decim⁹ ordo. Et etiam nonies ḋ: ꝫ nouem genera
peccōꝝ.ſ. originale: actuale: mortale ꝙ diuidiť in ſe-
ptē ꝛ veniale. Diciť aūt kyrieleyſon ad p̄rem ter.
ter xp̄eleyſon ad filiū: ter kyrieleyſon ad ſp̄m ſan-
ctū. Patri ꝛ ſp̄ūi ſcō ſub eadē forma vocis: filio ye
ro ſub diuerſa: ꝓpter duas naturas i ip̄o: q2 filius
aſſumpſit naturā hūanam: ꝛ trib⁹ linguis celebrať
miſſa hebraica: greca: latina. Q2 i titulo triūphali
xp̄i fuit ſcriptū tribus linguis. Ihūs nazaren⁹ rex
iudeoꝝ: et de vtraqꝫ illarū in miſſa apponiť aliq̇d.
De hebrayca q̄ eſt lingua p̄ncipalior: poniť all'a.
Amē: ſabaoth: oſanna. De greca kyrieleyſon: ky-
ros enī ē dn̄s cui⁹ vocatio eſt kyri: eleyſon eſt miſe
rere. Deinde ſeq̇tur hymn⁹ angelic⁹.ſ. glia in excel
ſis deo ꝛc̄. Hoc tn̄ dicebať prius ad miſſaꝫ: reliq̄
ỽo a ſcō Hilario pictauēſi ep̄o ſunt addita.ſ. Lau
dam⁹ te ꝛc̄. Etiā ſm̄ ꝯſuetudinē rōane eccl'e. Quo
tienſcūqꝫ Te deū ḋ: in matutinis: in miſſa ḋ Glo-
ria in excelſis: illi⁹ officij.ſ. vn̄ facte ſunt matutine: ꝛ
nō al's niſi in cena dn̄i: ꝛ in vigilia paſche. Hymn⁹
aūt iſte tēpali xp̄i natiuitati ꝑhibēs teſtimoniū nō
eſt tn̄ angelorum ſed hominū reſtaurationem p̄di
torū ꝯgratulātiū: ꝛ m'tiplicis pacis reformationi
ante nāqꝫ natiuitatē xp̄i tres erāt inimicitiarū pie-
tes. Prim⁹ inter deū ꝛ hominē. Scd̄us inter ange-
los ꝛ hoies. Terti⁹ inter hoies: ꝛ hoies. Homo nā
qꝫ p inobedientiā creator|: reſtaurationē angelicā
īpedierat: ꝑiter ſe de⁹ ab hoie ſeꝑauerat ꝛ hoies ab
hominib⁹ erant ſeꝑati. Iude⁹ nāqꝫ cerimonias ex
colebat. Gētilis ydolatriā exercebat: vterqꝫ rit⁹ al-
terius diſplicebat: ſed veniēs paſſurā: vtraqꝫ fecit
vnū ad Ephe.ʒ. Deſtruxit inimicitiarū materias:
ꝛ ꝯcurrētes parietes in ſe angulari lapide collocauit
vt de cetero eſſet vnū ouile ꝛ vn⁹ paſtor. Io.x. Ab-
ſtulit ḡ pctm̄: ꝛ recōciliauit hoiem deo: reꝑauit ca-
ſum: ꝛ recōciliauit hoiem angelo: deſtruxit rit⁹ ꝛ re
cōciliauit hoiem hoi: reſtaurauit ḡ ꝛ q̄ in celis: ꝛ q̄
in terris ſunt: ꝛ ob h̄ illa celeſtis militie multitudo
cātabat Glia in excelſis deo ꝛ in terra pax ꝛc̄. Hic
eſt etiā ꝙ angelus loq̇tur ꝛ cō gaudet paſtorib⁹: q2
pax eſt inter angelos ꝛ homines reformata: naſciť
deus ꝛ homo: q2 pax eſt inter deū ꝛ hominem re-
ſtaurata: naſciť in p̄ſepio bouis ꝛ aſini: q2 pax eſt
inter hoies: ꝛ hoies reſtituta: p bouē nāqꝫ iudaic⁹
ppl's: ꝛ p aſinū gētilis figurať. ſm̄ illud. yſa.ʃ Co
gnouit bos poſſeſſorē ſuū ꝛc̄. Per bouē ſm̄ glo. de
ſignanť credētes iudei: ꝛ p aſinū gētilis ppl's. Ad
ſignificandū ḡ gaudiū ppl'orū de xp̄i natiuitate le-
tantiū: In cornib⁹ altar| duo ſunt cādelabra inſti-
tuta: mediāte cruce faculas ferūt accēſas. Angel⁹
enī paſtorib⁹ inq̇t. Luc. 2. Annūcio vobis gaudiū
magnū qḋ erit oi ppl'o ꝛc̄. Lumē aūt candelabri fi
des eſt ppl'i.nā ad ppl'm iudaicū ait yſai. 60. Sur
ge illuminare Ih'rl'm ꝛc̄. Ad ppl'm aūt gentilē dicit
Paul⁹. Ephe. 5. Eratis enī aliqñ tenebre: nūc aūt
lux in dn̄o: nam etiā in ortu xp̄i: ſtella noua appa-
ruit magis: ſm̄ vaticiniū balaā. Orieť ſtella ex ia-
H cob ꝛc̄. Nu. 24. Inter duo cādelabra: crux in alta
ri media collocať: q̄m iter duos ppl'os xp̄s media
tor i eccl'ia ꝯſiſtit lapis angular| q̄ fecit vtraqꝫ vnū
ad quē paſtores in iudea. Luc.ij. et magi ab oriēte
venīūt. ¶ Finito Glia i ex. quo aduent⁹ xp̄i iſinuať
eē acceptād⁹: ꝛ ꝙ eidē ē ꝯgratulādū. Subdiť colle
cta q̄ inſinuať ꝙ poſtulatōi diuīe gr̄e ē inſiſtēdū ad
quā inuitanť p ſacerdotē dicētē Orem⁹. aū ꝓlatio
neꝫ collecte. Nota ḡ ꝙ ſacerdos ꝯuerſus ad ppl'm
ꝓnunciat ſalutationē: p quā auditores reddantur
attēti. Deinde reuerſus ad orientē dicit Oremus

que dñr collecte. Põtifex aũt ꝓmittit ad pplm ſalu
tationẽ dicẽs. Pax vobis. Illiꝰ vtẽs eloquio cuius
fungit põtificio. Minor aũt ſacerdos cum ſalutat
pplm: ait. Dñs vobiſcũ. qđ vtiq; verbũ dixit meſſo
ribꝰ booz ruth. vt pꝫ ruth. 2. booz q̃ interpꝛetat in
quo eſt virtus ſaluatoris. virtutẽ expꝛeſſit q̃ eſt dei
virtꝰ. 1. corin. 1. qua ruth moabite q̃ vidẽs interp-
tat. i. eccl'iam q̃ nũc videt p ſpeculũ in enigmate: du
xit in vxorẽ. Choꝛꝰ aũt vteriq; rñdet. Et cũ ſpũ tuo
qđ ſumptũ ẽ ex epl'a ſcđa ad Thi. Dñs ieſus i ſpũ
tuo rc̃. Ut aũt ẽps oñdat ſe vicariũ xp̃i. Pꝛima vice
Johan. dicit. Pax vobis: qm̃ hec fuit pꝛima vox xp̃i ad di-
ſcipulos: cũ eis poſt reſurrectionẽ appꝛuit Joh. 20.
Inſtar ho aliorꝫ ſacerdotũ: poſtea dicit dñs vobiſ
cũ vt vnũ ex hijs ſe oñdat. Ceterũ ſeptẽ vicibꝰ ppl's
ſalutat in miſſa: q̃tenꝰ excluſis ſeptẽ vitijs capitali
bus: ſuſcipiat grãm ſeptiformẽ. Et nota q ẽps ora
turus mitrã deponit: inſignũ q vir diſcooperto ca
pite dꝫ oꝛare. 1. corint. 11. quatenꝰ inter ipm ꝛ deũ
nullũ ſit malicie velamẽ: vt reuelata facie gl'iãꝫ dei
cõtẽplet. 2. cori. 3. Idẽ ſignificat depoſitio amictꝰ
de capite ſimplicis ſacerdotꝭ. Preterea ſacerdos ad
oriẽtẽ ꝯuerſus: orõnẽ ꝓnũciat: quo iſinuat q debꝫ
Luce. mẽte ad illũ eẽ ꝯuerſus. đ quo ſcribit luc. 1. p viſce
ra mie dei nři i q̃bꝰ viſitauit nos oriẽs ex alto. Nõ au
I tẽ q maieſtas dñi i oriẽte localiter ꝯſiſtat: qꝛ nõ lo
calit ẽ vbiq; iuxta illđ. ihe. xxiij. Celum ꝛ terrã ego
ipleo: ſꝫ qꝛ timẽtibꝰ deũ oriet ſol iuſticie Malac. 4.
Johan. q̃ illuminat oẽm hoiẽꝫ veniẽtẽ i hũc mũdũ Joh. 1.
Dicẽs g orẽmꝰ. Uniuerſalẽ ad ſe colligit eccl'iam: lꝫ
vnꝰ i pſona multoꝝ loquẽs. Orõnes aũt q̃ circa pꝛin
cipiũ miſſe dñr: noiant collecte: eo q ſacerdos q̃ fũ
git ꝯcludit ꝓprie cũ dr collecta. In pceſſiõe aũt eſt
ppl's ꝛ clerꝰ: de vna ad aliã ꝓcedũt eccl'iaꝫ. Et tũc
ſacdos ſeu ẽps: collecta oi mltitudie ſolebat dicere
orõnẽ ſup pplꝫ. Et illa ꝓpe dicebat collecta: q aũt
poſt finẽ orõnis ſubdit. Per dñꝫ nřꝫ ieſuꝫ xp̃ꝫ. ſigni
Johan. ficat qđ ipẽ dñs dixit. Jo. xvi. Si q̃d petieritꝭ prẽꝫ
i noĩe meo dabit vob. Nõ eĩ p aliã viã: eterna dei bñ
ficia pñt ad nos decurrere q̃ p eũ q̃ ẽ mediator dei
Thimo. ꝛ hoĩꝫ: hõ xp̃s ieſus. 1. thi. 2. Per illũ eĩ exaudiũt p̃
ces fideliũ q̃ i diebꝰ crucis ſue: pꝛeces ſupplicatõeſq;
q̃ fudit q̃bꝰ poſſꝫ nos ſaluare a morte. Jđ cũ clamo
re validoꝛ lacrimis exauditꝰ ẽ p ſua reuerentia ad
Hebꝛe. Heb. 5. Sũptũ aũt ẽ de epl'a ad ro. 5. Gl'iamini in
quit i deo p dñꝫ nřꝫ ihm xp̃ꝫ. Illđ etiã q ſeq̃t. Qui
tecũ viuit ꝛ regnat rc̃. Ita põt ſimpl'r itelligi. Qui
cũ pře viuit et regnat deꝰ i vnitate ſpũſſci. i. vna cũ
ſpũſctõ. Nã pr ꝛ filꝰ ſunt vnꝰ deꝰ: vl' i vnitate ſpũſ
ſci. i. i ſpũſctõ q̃ ẽ vnitas pris ꝛ filij: ꝛ amoꝛ ꝛ cõne
xio vtriuſq;. Sꝫ pꝛia expoſitio melioꝛ: qꝛ ẽ eſſential'r
K qꝛ pr ꝛ filꝰ ꝛ ſpũſſctũs ſũt vnꝰ deꝰ eſſential'r. Spũſ
ſctũs aũt nõ ẽ amoꝛ nec ꝯnexio: nec vnitas pris et
filij niſi appꝛopꝛiatẽ nõ eſſential'r: poſt dr. Per oĩa
ſecula ſcl'oꝝ. Hoc vel ꝯſecutiue dr. Sicut gñatiões
gñationũ. Ul' antbonomatice ſicut cãtica cãticoꝝ
Amẽ. optãtis vl' affirmãtis: oñdit affectũ. Nã i pſ. i
quo dicimꝰ fiat fiat: hebꝛeꝰ dicit amẽ. Et i euãgelio
Jo. dĩt dñs i pl'ibꝰ locis. Amẽ amẽ dico vob. Scđꝫ
aũt qđ dicit alibi. Sit ſmo veſter ẽ ẽ. Reſpicit g ad
formã orõnis: vt qđ orat optet: vel ad modũ ꝯclu-
ſionis. vt qđ ꝯcludit affirmet: verbi grã. Cũ ſacer-
dos orat. Da nobis q̃s dñe ſalutẽ mẽtis ꝛ coꝛpis

Populus rñdet amẽ. i. fiat. Uel cũ ſacerdos cõclu-
dit. Qui tecuꝫ viuit ꝛ regnat in vnitate ſpũſſci rc̃.
Affirmat amẽ. i. verũ. Ut em̃ dicit Rabanꝰ. Inter- Rabanꝰ.
pꝛetari põt Amẽ quod eſt hebꝛeum. In latinũ vere
ſeu fideliter: ſeu fiat. Preterea ſacerdotes in miſſis
numerũ ſeptẽnariũ nõ debẽt excedere in orõnibus
Nã xp̃s in orõne dñica Math. 6. In ſeptẽ petitiõi
bus: oĩa coꝛpoꝛi ꝛ aĩe neceſſaria cõphẽdit. Una g vl' L
tres vl' q̃nq; vel ſeptẽ dñt dici i miſſa orões. Una
ſicut vna epl'a ꝛ vnũ euãgeliũ: vel ꝓpter fidei vnita No. quđ
tem. Tres ꝓpter trinitatẽ: qꝛ numero trinario adhi vltra ſe-
bemus magnificare deũ ſm pl'm. i. de celo ꝛ mũdo ptẽ oro-
vel. qꝛ ter xp̃s orauit in orto. Quinq; ꝓpter quinq; nes nõ đ
plagas pꝛincipales vel ꝓpter q̃ntu ptitã xp̃i paſſio- bẽt dici ĩ
nẽ. Septẽ ꝓpter ſeptẽ petitiões q̃ ſunt in orõne dñi miſſa.
ca: vel ꝓpter ſeptẽ dona ſpũſſci. Due aũt tm̃ dici
nõ dñt. Nã binariꝰ nũerꝰ ẽ ifamis: deꝰ eĩ diuiſionẽ
ꝛ diſcoꝛdiã deteſtat. Uñ cũ ceteraꝝ dierũ opibꝰ bñ
dixit. Nõ legit bñdixiſſe opibꝰ ſcđe diei: qꝛ binariꝰ
pꝛio ab vnitate recedit. Et ab eo ceteri diuiſibiles nu
meri ſoꝛtiũt originẽ. Preterea cũ ſacerdos orat i miſ
ſa manꝰ eleuat. Hoc q̃dẽ ſacrm̃ lex iſinuat moyſi.
Nã hr Exodi. xvij. q cũ iſrl' pugnaret ꝯ amalech
i deſerto: moyſes aſcẽdit i v̓tice collis. Cũq; moyſes
leuaret manꝰ: vicebat iſrl'. Si aũt paululũ remiſiſſꝫ
ſupabat amalech. Preterea xp̃s extẽſis mãibꝰ i cru Luce.
ce p pſecutoꝛibꝰ orauit. Luc. 23. Pr dimitte illis.
Hoc q̃dẽ repñtat manuũ eleuatio ſacerdotꝭ. Itẽ põ
tifex eleuat manũ extẽſis hic ꝛ ide miſtrꝭ q̃ manꝰ eꝰ
ſuſtinẽt: cuꝰ ſacrm̃ iſinuat exo. xvij. vbi hr q aarõ
ꝛ vr. ſuſtẽtabãt manꝰ moyſi ab vtraq; pte: ꝛ fcm̃ ẽ
vt nõ laſſaret manꝰ eꝰ vſq; ad ſolis occaſuꝫ. Et ſic
fugauit ioſue amalech ꝛ pplꝫ eꝰ i oꝛe gladij. Deide M
dr epl'a ſic dicta ab epy qđ ẽ ſup: ꝛ ſtolõ q ẽ miſſio
Uñ epl'a grece ſupmiſſio latine: vel l'fe rogatio dr:
Uñ ꝛ l'fe q̃ mittũt de vna pſona ad aliã: epl'e appel
lant: hẽ ſupmiſſe. i. pter viuã vocẽ miſſe. Hoc g no
mẽ bene ꝯuenit l'ris aploꝝ: qꝛ ſuperogate ſunt euã
gelio: de quibꝰ frequẽtꝰ legũtur epl'e. Et no. q nõ
debet aliquis pſumere: vt legat epl'am: niſi ſit dya
conus vel ſubdiaconꝰ vel ſacerdos. Melius em̃ eſt
vt ſacerdos etiã ſi cãtet miſſaꝫ legat: q̃ acolitꝰ. Hu
ius lectiõe inſinuat vt itẽdẽdũ ſit doctrine xp̃i q̃cũ-
q; ſit: nã epl'a nõ ſemp legit de ꝓphetis aut de hy-
ſtoꝛijs ſeu geſtis in lege: nec ſemp de apl'is. Sꝫ in-
terdũ de hijs: et interdũ de illis. Lectio aũt epiſtole
que ꝓmittit euangelio precurſoꝛis officiũ ſignat q̃
pꝛeiuit ante dñm parare vias eius. Luc. 1. ſcđm q
ipſe teſtat. Joh. 1. Ego vox clamãtis in deſerto rc̃. Johan.
Johãnes g q̃ſi ſubdiaconꝰ fuit. i. ſubmiſter eius q̃
non venit miniſtrari: ſed miniſtrare. math. 20. Lex Math.
aũt q̃ſi pedagogꝰ: pplm dei infantẽ: p manũ moyſi
accipiẽs cuſtodiẽdũ: illꝰ aduẽtũ docuit expectare:
quẽ eidẽ ppl'o iã adulto. Johãnes oꝛe ꝛ digito pñtẽ
in carne demõſtrauit: vt eũ ducẽ ſequeret ad regnũ
vite. Ecce inq̃t agnus dei: ecce qui tollit pctã mũ
di. Johã. 1. Precedit namq; lex euangeliũ: ſicut vm
bꝛa lucem: ſicut viciũ perfectionem: vt ligans per
timoꝛem: ſed inducens per amoꝛem Johan. 1. Lex
per moyſem data eſt: gratia ꝛ veritas per ieſum xp̃ꝫ
facta eſt. Epiſtola ergo quaſi vox legis ſuam im-
perfectionem quaſi teſtimonio Johannis pꝛofiten
tis: ꝛ ad perfectionem euangelij tranſeamus. Hic

eſt inquit de quo dixi vobis. Qui poſt me venit: an me fact⁹ eſt: cui⁹ nõ ſum dign⁹ ꝛc. Illũ opz creſcere me aũt minui Jo.3. Un iohãnes eſt medi⁹ inter ꝓphetas ꝛ aplos: nã lex ꝛ ꝓphete vſqꝫ ad iohãnẽ Mathe. 2. Et vt dictũ eſt epl'a qñqꝫ ſumit de veteri: qñ de nouo teſtm̃to. Un ꝛ iohãnes cui⁹ vocem repñtat epl'a cum antiqs xp̃m demõſtrat.d. Qui poſt me venit: an me fact⁹ eſt. Et cũ modernis apoſtolis xp̃m demõſtrat pñtem.d. Ecce agn⁹ dei ꝛc. Subdiaconũ aũt legentẽ epl'am: vn⁹ acolit⁹ ꝓſequitur: quo ſignat ꝓdicationẽ iohannis paucos ſecutos fuiſſe. Predicationẽ vo xp̃i ſeu euãgelij plures. vñ legitur diſcipulos Johãnis dixiſſe. Rabi q erat tecũ trãſiordanẽ: cui teſtimoniũ perhibuiſti h eſt q baptiſat: ꝛ oẽs veniũt ad eũ. Poſt epl'am ſequitur graduale: qḋ penitẽtie lamentũ inſinuat: propter qḋ dieb⁹ pẽthecoſtes tollit̃ de officio: qꝛ dies illi: futurũ in regno dei felicẽ ſtatum eccleſie dei ſignificat. Qñ i area xp̃i grana vẽtilatio purgata: reponent̃ in horreo felicitatis eterne. Dicit̃ aũt graduale a gradib⁹ hũilitatꝭ vtpote illi ꝯueniẽs q nõdum aſcẽdit de ꝟtute in virtutẽ. Sed adhuc in valle lacrimaꝝ poſit⁹ tam th̃ aſſenſiões i corde ſuo diſpoſuit ſm Rabanũ ꝛ yſid. Dicit̃ aũt graduale: qꝛ iuxta grad⁹ altarꝭ ſolet dici: vel gdualea gradu ſm quoſdã dr̃: qꝛ de gradu ad gradũ.i. de ꝟtute in ꝟtutẽ aſcẽdere debem⁹. Recte g faciũt q graduale feſtiuis ac modulatis vocib⁹ nõ canũt: ſꝫ qſi graue ꝛ aſperũ ſimplr̃ canũt. Itẽ eple ſubdit̃ reſponſoriũ ad ſignificandũ ꝙ auditores dñt rñdere eis que in epl'a legunt̃: vt ſint factores ꝟbi ꝛ non auditores tm̃ ꝛc. Jaco. 1. Et ſm quoſdã per graduale
n vocatio aplorũ ſignificat̃. Qñ xp̃o vocãti. Venite poſt me. Ipi nõ tm̃ ꝟbo reſpondẽt ſed ope: qꝛ relictis oĩbus ſecuti ſunt eũ Luce. 5. ꝛ Math. 19. Et ideo graduale cãtat̃ qꝛ apli gradiebant̃ poſt dñm diſcipuli poſt mgr̃m. Poſt epl'am etiã cantat̃ graduale: qꝛ poſt predicationẽ iohannis diſcipuli ſecuti ſunt xp̃m. vnde Johan. 1. Altera autẽ die ſtabat iohannes ꝛ ex diſcipulis ei⁹ duo: ꝛ reſpiciẽs Jeſum ait Ecce agn⁹ dei ꝛc. Et audierũt eũ diſcipuli loquẽtẽ: ꝛ ſecuti ſunt Jh̃m. Erat aũt Andreas frater ſimonis petri vn⁹ ex duob⁹ q audierũt a iohãne: ꝛ ſecuti fuerãt eũ. Poſt graduale ſequit̃ All'a q inſinuat̃ ꝙ poſt lamentũ penitentie: ſequit̃ ſacerdotis exultatio laudis eterne. All'a enĩ eſt hebreũ. Et ſignificat ineffabile gaudiũ angeloꝝ ꝛ hominũ in eterna beatitudine deũ laudãtiũ. vñ Pſalmi. Beati q habitãt in domo tua dñe: in ſcl'a ſcl'oꝝ laudabunt te. All'a vt habet̃ in expoſitõe tituli illi⁹ pſalmi. Laudate pueri dñm. Interp̃tat̃: laudate dñm Allelu.lauda.ya.i. dñm ſm Ibero. Nã in pſalm̃i. vbi nos habem⁹ Laudate dñm. hebrei hñt all'a. Proprie th̃ inuiſibilẽ ſonat hoc nomen vt dicit Innocẽ. nõ interpretatũ remãſit vt peregrinũ ab hac vita gaudiũ: per pegrinũ vocabulũ ſignificaretur. Et dicit Raban⁹ ꝙ h duo ꝟba.ſ. amẽ ꝛ all'a. Nec grecis: nec latinis: nec barbar': poteſt in ſuã linguã oĩno transferre: vel in alia quacũqꝫ lingua nũciare nã qꝛuis interp̃etari phr̃. ꝓpter ſanctiorẽ th̃ auctoritatẽ ſuata eſt ab aplis in hijs ꝓprie lingue antiquitas. Tam enĩ ſacra ſunt noĩa: vt Johã. in apocalip. referat ſpũ reuelante ſe vidiſſe vocẽ exercitus celeſtis tanq̃ vocẽ aquarũ multaꝝ: ꝛ tonitruũ validorũ dicentiũ amẽ ꝛ all'a. Ac per hoc ſic oportet in terris vtraqꝫ dici ſicut in celo reſonant. Qñ aũt future btitudĩ. q̃ propriũ eſt vocabulũ: iure magis eo tempore frequentat̃ quo xp̃s reſurgẽs: eiuſdem btitudinis ſpem nob tribuit ꝛ ꝓmiſſuꝫ: vt aut alijs tẽporib⁹ cantaret̃ ad miſſaꝫ: ꝯſuetudo eccl'ie romane olim nõ erat. Sed a btõ Grego. ꝯſtitutũ imo potius reſtitutũ eſt: nam a tpe Damaſi pape: cũ pri⁹ fuiſſet eccl'ie ꝯſuetudo defecerat. Cãtat̃ g all'a poſt graduale: magnitudinẽ ꝯſolationis ꝛ iubili poſt luctũ penitẽtie exprimit. Qui quidẽ mod⁹ cãtandi quo vna breuiter ſyllaba ꝛ diuturna cant⁹ iubilo ꝓtrahit̃. Qḋ aũt interpoſito ꝟſu all'a bis cantat̃: deſignat̃ ꝙ intercepta letitia ſcĩ geminã gl'ificationis ſtolã accipiũt mentis.ſ. ꝛ carnis ſeu corde ꝛ corporis. Nã ſm ſtolã mentis exultabũt ſcĩ in gl'ia letabunt̃ in cubilib⁹ ſuis. Sed ſm ſtolã carnis: fulgebunt iuſti ſicut ſol. Nil aũt ſiniſtrũ aut triſte: ſꝫ totum iocundũ ꝛ dulce dñt ſonare: quales ſunt. Domin⁹ regnauit exultet terra: ꝛ iubilate deo oĩs terra qñ abſterget de⁹ oẽm lacrimã ab ocl'is ſctõꝝ Apoca. 21. Hoc ipꝫ ſonat qḋ in qbuſdã eccl'ijs ſequentia poſt all'a cãtat̃ i iubilo dulciqꝫ canore: quã nos ꝓſam appellam⁹. Et dꝫ dici ſequẽtia ſequẽte h et in euãgelio. Poteſt th̃ referri all'a ad exultationem coꝝ q de miraculis xp̃i gaudebãt: laudãtes dñm ꝛ dicẽtes. Qꝛ vidim⁹ mirabilia hodie. Luce. 5. Quia Luce.
de⁹ viſitauit plebẽ ſuã Lu. 7. Tũc enĩ cãtabãt all'a cũ oĩs plebs vt vidit dedu laudẽ deo: ꝛ oĩs ppl's gaudebat in vniuerſis q gl'ioſe fiebãt ab eo. Luce 13. Nã ꝛ ſeptuaginta diſcipuli reuerſi ſunt cũ gaudio: dicẽtes. Dñe etiã in noĩe tuo ſpũs ſubijciuntur nobis. Luce. x. Hinc eſt qḋ a ſeptuageſima vſqꝫ ad paſcha: nõ cantat̃ all'a: qꝛ tpe triſticie nõ debemus carmẽ leticie decãtare: iuxta illud. Quõ cãtabimus canticũ dñi in terra aliena: ſeptuageſime nãqꝫ tp̃s babilonie captiuitatẽ ſpũaliter repñtat: in qua ſuper flumina babilonis flẽtes ꝛ ſedẽtes in ſalicib⁹ organa nr̃a ſuſpenderũt. Cantat̃ aũt tract⁹. Qui cum aſperitate vocũ: cũ ꝓlixitate ꝟborũ miſerũ pñtis incolatũ inſinuat. De quo dicit Pſalmi. Heu mihi qꝛ incolat⁹ me⁹ ꝓlongat⁹ eſt ꝛc. Deĩde ſequit̃ euãgeliũ. Quo illuminat̃ ad cognoſcendũ qḋ mãdata o
xp̃i ſollicite ꝛ expedite ſunt adiplenda. Qḋ ſignatur her hoc ꝙ nudato capite: ꝛ erecto corpore audiendum eſt euangeliũ. Quid aũt per capitis denudationẽ: niſi mẽtis ſollicitudo. Quid p corporis erectionem niſi obediẽtie ꝓ̃ptitudo ſignatur. Item alia eſt ratio denudationis.ſ. in ſignũ qḋ euãgelica predicatio: legis velamen remouit. Et ꝙ homines q prius deũ in enigmate videbãt legis ꝟitate aperta: cognitione manifeſta videre potuerunt. Preterea licet ſint erecti: th̃ capite inclinati debent eſſe: in ſignum ꝙ eius audiunt euangeliũ: qui pro illis capite inclinato tradidit ſpm̃. Johan. 19. Mulieres th̃ capita dñt habere velata: ꝛ virgines ꝛc. in velamine verecundie: propter preuaricationem eius pomi vetiti. Qḋ autem ſtare debeat qui audit euangelium: habetur de conſecratione. diſt. 2. capit. Apoſtolica. vbi dicitur Auctoritate apoſtolica mandamus dum ſancta euangelia leguntur in eccleſia: vt ſacerdotes ꝛ ceteri omnes: non ſedentes: ſed vene

rabiliter curuͭ:in cõſpectu euãgelij ſtantes : dñica
verba intẽte audiãt:⁊ fideliter adorẽt. Sacerdos
p aũt ad ſiniſtrã codicis:ſubmiſſo puluinari p̱nun
ciet euangeliũ. Significãs qḋ nõ venit xp̃s vocare
iuſtos: ſed pctõres ad penitentiã. Mathe. 9. Per
dexterã enĩ iuſti: per ſiniſtras pctõres intelligunt̃.
Mathe. 25. Statuet oues a dextris:⁊ edos a ſini
Mathe. ſtris. Quidã dicunt ꝙ ideo ſacerdos in principio
miſſe ↄſiſtit ad dexterã. Et cũ ꝓnunciat euangeliũ
cõuertitur ad ſiniſtrã:et circa finẽ:iterũ reuertit̃ ad
dexterã. Q: cultus fidei p̱io fuit in pp̄lo iudeorũ:
deinde tranſiuit ad gẽtes. Et circa finẽ iterũ reuer
tetur ad iudeos qñ reliq̃e iſrael ſalue fiẽt. Yſa. 22.
Yſaias. Per hoc aũt euangelij puluinar:ſig̃atur qḋ iugũ
xp̄i ſuaue eſt ⁊ onus eiꝰ leue. Mathe. xi. Cũ autẽ
ep̃s celebrat:diaconus dextra illiꝰ deoſculata:co
dicem euãgelij ſuſcipit de altari:⁊ bñdictionẽ po
ſtulat ab ep̃o:qua data ꝓcedit ad pulpitum mini
ſtris p̄cedentibꝰ qui faculas accẽſas ferũt:⁊ thuri
bulũ cũ incenſo. ¶ Qḋ diaconꝰ dexterã pontificis
deoſculat̃ : ſignificat ꝙ p̄dicator euãgelizare dꝫ ꝓ
gloria ſempiterna q̃ ꝑ dexterã ſignificat̃. Canti. 2.
Dextera illiꝰ amplexabit̃ me. Licet enĩ q̇ ſeminãt
ſpũalia metere poſſint carnalia. 1. Corin. 9. Non
tñ eſt ſeminandũ ꝓ carnalibꝰ. ſ. terrenis:nã q̇ ſemi
nat in benedictionibꝰ:de benedictionibus:⁊ metet
2. Cori. 9. Neqꝫ diaconꝰ neqꝫ ſubdiaconꝰ manum
ſummi põtificis oſculat̃:ſꝫ pedẽ:in ſignũ ꝙ ſummo
Q pontifici ſumma dꝫ exhiberi reuerẽtia. Et in ſignũ
ꝙ illiꝰ eſt manꝰ: cuius pedes oſculabat̃ mulier q̃
erat in ciuitate peccatrix. Luc. 7. Adorandũ enĩ ẽ
ſcabellũ pedũ eius qm̃ ſctm̃ eſt. Cuiꝰ pedes cũ re
Luce. ſurrexit a mortuis mulieres tenẽtes adorauerũt.
Mathe. vlti. Gñaliter autẽ nemo ſummi pontifi
cis manus dꝫ oſculari:niſi de manibꝰ eius ↄliquid
accipiat:⁊ cũ ad manꝰ aliquid attribuit. Ut oſtẽ
datur ꝙ ex vtroqꝫ debemus deo gratias exhibe
re. Qui ſicut ſemper dat ꝓpria : nunq̄ recipit alie
na. Ipſe vero nullã oblationem manibus tãgit ni
ſi que pro defunctis offertur:quam ideo manibus
accipit vt eorũ infirmet crimẽ qui dogmatizant ele
moſinas non valere defunctis. Panem vero tãgit
propter reuerentiã ſacrificij qḋ de pane offert̃:⁊ q:
vicarius eſt illiꝰ qui de ſe dicit. Iohã. 6. Ego ſum
panis viuus q̇ de celo deſcendi. Ceteras aũt obla
tiões ad pedes accipit ꝓpter illud qḋ dꝛ Actu. 4.
Et q̇ afferebant precia eorũ que vendebant:pone
bant ante pedes apoſtolorꝫ. Suſcipiens aũt diaco
nus codicẽ euangelij benedictionem poſtulat ab
ep̃o:in ſignum ꝙ nullus debet predicare niſi miſ
ſus:vnde Luce. 10. Rogate dñm meſſis vt mittat
operarios in meſſem ſuam. Et ad Ro. 10. Quomo
do predicabunt niſi mittant̃. Põtifex viſibiliter be
nedicit diacono ꝙ non facit ſubdiacono : lecturo
epiſtolã:ſicut diacono lecturo euangeliũ Per qḋ ſi
gnificatur ꝙ xp̃s inuiſibilis manens:docentem le
gem:⁊ annunciantes ꝓphetias: inuiſibiliter mittit.
Sed poſtq̄ in terris viſus eſt ⁊ cũ hominibꝰ con
uerſatꝰ ẽ. Baruch. 3. Ap̄los ⁊ euangeliſtas viſibi
liter miſit. Euntes inq̇t predicate euangeliũ oĩ crea
ture dicẽtes. Quicũqꝫ crediderit ⁊ baptiſatꝰ ⁊c. Il
li aũt egreſſi:circuibãt caſtella:euangelizãtes ⁊ cu
rantes infirmos vbicũqꝫ. Luce. 9. Codex euange

lij ſumit̃ de altari ad ſignificandũ ꝙ doctrina euã
gelica de xp̃o ꝓceſſit docente in Ihrlm. Yſaie. 2.
De ſion exhibit lex:⁊ verbũ dñi de Ihrlm. De mõ
te ſion in quo erat templũ ⁊ religio.i.de xp̃o incar R
nato ꝓceſſit lex noua ⁊ v̇bũ euãgelij. De quo Yſa.
Ecce dies veniũt dicit dñs:⁊ conſummabit̃ teſtm̃
nouũ ſuper iſrael:⁊ ſup̱ domũ Iuda:nõ ſm̃ teſta Yſai.
mentũ ꝙ dedi patribꝰ eorꝫ ⁊c. Preterea ſubdiaco
nus ⁊ ceroferarij precedũt diaconũ cũ faculis ar
dentibus ⁊ incẽſo:in ſignũ ꝙ predicator euangelij
debet habere odorẽ bone fame ſeu opinionis: ⁊ ex
ſe emittere tm̃ odorẽ.iuxta illud. 2. cori. 2. xp̄i bonꝰ
odor ſumus. Etiã gaudiũ ⁊ deſideriũ in cordibus
auditorꝫ accendere:quatenꝰ libenter audiãt ⁊ gra
tanter obediãt. Et per hoc qḋ ep̃s permittit duos
accolitos ante diaconũ:qui lecturꝰ eſt euãgelium:
portãtes cereũ:⁊ incenſum notat̃ ꝙ xp̃s mittebat
binos añ faciẽ ſuã in oẽm ciuitatẽ ⁊ locũ i quẽ erat
venturus. Luce. 10. p̄ferentes cereos miraculorꝫ:
q: choruſcabant miraculꝭ:⁊ incẽſum.i.odorẽ virtu
tũ. Uñ reuerſi dicebãt. Dñe etiã in noĩe tuo demo
nia ſubijciunt̃ nobis. Et nota ꝙ in ꝓfeſtis diebus
vnus tm̃ cereus precedit diaconũ qñ accedit ad le
gendũ euangeliũ: ꝙ ſignificat ip̃ꝫ aduentũ xp̄i qui
fuit humilis. Preuenit illũ vnus tm̃ p̄curſor. ſ. Io S
hannes baptiſta q̇ fuit lucerna verbi. Ioh. 5. Il
le erat lucerna ardẽs ⁊c. In feſtiuis v̇o dicbꝰ duo
cerei precedũt : q: in ſcḋo aduentu q̇ ſolẽnis erit ⁊
manifeſtꝰ:duo mittent̃ p̄cones. ſ. Helias ⁊ Enoch
Diaconꝰ p̄cedit vt p̄dicator:ſubdiaconꝰ ſubſequi
tur vt miniſtrator. Iſte p̄cedit vt p̄dicet. Iſte ſeq̇
tur vt miniſtret. ſ. neceſſaria p̄dicatori: q: dignꝰ eſt
operarius mercede ſua. Luc. x. ⁊ Deuter. 25. Non
alligabis os bouis triturãtis.i.laborãtis. Poſt le
ctionẽ diaconꝰ precedit referẽs euangeliũ ſacerdo
ti vel ep̃o:vt oñdat ſe fructũ p̄dicationis referre: de
quo Ioh. 15. Poſui vos vt eatis ⁊ fructũ afferatiſ
⁊ fructꝰ veſter maneat. Nota in euãgelio ſe ſignat
in frõte:⁊ ſignat codicẽ euãgelij in quo euãgelio ex
primit̃ doctrina crucifixi:idõ fit ſignũ crucis in euã
gelio. Signat ꝗ̃ ſe in fronte vt ſignificet non erube
ſcere debere p̄dicare vel ↄfiteri crucẽ xp̄i. Frõs enĩ
locꝰ eſt erubeſcẽtie. item ſignat ſe in ore in ſignũ ꝙ
nõ erubeſcat ↄfeſſionẽ fidei. Signat etiã ſe in pecto
re:in ſignũ ꝙ ꝑfecte credit in corde fidẽ xp̄i. vñ ad
Roma. x. Corde credit̃ ad iuſticiã: ore aũt ↄfeſſio
fit ad ſalutẽ. Has aũt tres cruces faciens ſignat ꝙ
crucẽ xp̄i non erubeſcat:ſꝫ ore ↄfitet̃ ⁊ corde credit Richard.
vt poſſit dicere illḋ. 1. cori. 1. Predicamꝰ Ihm xp̄m
crucifixũ:iudeis q̇dẽ ſcãdalũ: gẽtibꝰ aũt ſtulticiã.
Similr̃ auditores dñt ſe ſignare tã layci q̄ clici. ſ. i
frõte:ore:pectore. Eſt aũt ſignũ crucis tribꝰ digitiſ
exprimendũ:q: ſub inuocatiõe trinitatis exprimit̃:
de quo Yſa. 4. Qui appẽdit tribus digitis orbem
terre : itaqꝫ a ſuperiori deſcendit in inferius:et ſm̃
quoſdam: a dextera trãſit ad ſiniſtrã : q: a dextera
dei p̄ris deſcẽdit in terrã:⁊ etiã a iudeis trãſiuit ad
gẽtes. Iudei enĩ erãt ad dexterã:q: erãt i perfecta T
lege:et oĩs perfectio ponit̃ ad dexterã. Gẽtes vero
erãt ydolatrie ⁊ iperfecti:idõ ponũt̃ ad ſiniſtrã. qui
dã aũt ſignũ crucis a ſiniſtra ꝑagũt i dexterã:q:
de miſ'ia debemꝰ trãſire ad gl'iã ꝑ crucẽ:vt ſcḋos
⁊ alios vno pariter eodẽqꝫ mõ ↄſignẽt. Cõſtat enĩ

qđ cũ alijs ſignum crucis imprimimus: ipſos a ſi-
niſtra conſignamus in dexteram. Diacon⁹ vero in
ambone. i. in pulpito vbi legit̃ euãgeliũ: vel in loco
vbi predicat̃: cõſiſtens ergo hic vt auditores red-
dat attẽtos ⁊ beniuolos ad ſuſcipiendum verbum
quod põt ſaluare aias noſtras. Jacob. j. illos ſalu
tat dicẽs dñs vobiſcũ. Per hoc inſinuãs qđ illud
quod eſt pnunciatur⁹ eſt de doctrina xp̃i: de qua
Yſa. 48. ego dñs deus tu⁹ docens vtilia. Gloſa. ſ.
euangeliũ cuius doctrina non ſuſcipit̃ niſi deo aſſi-
ſtente. Hic non loquit̃ Moyſes: qui ab heri ⁊ nudi
Moyſes uſtertius non eſt eloquẽs: ſ; impeditioris ⁊ tardio
ris lingue fact⁹ eſt: ex quo dñm ſibi loquentẽ audi-
uit exod. 3. Hic nõ loquit̃ yſayas qui dicit. Ve mi-
hi q: tacui q: vir pollut⁹ labijs ego ſum. capitulo
ſexto. Hic nõ loquitur iheremyas qui ait. aaa do-
mine deus: ecce neſcio loqui: q: puer ego ſu; ibere.
j. Sed loquit̃ pater in filio quẽ cõſtituit heredem
per quẽ fecit ⁊ ſecula ad heb. Popul⁹ aũt ſtans (qđ
non fecerat cũ epiſtola legeret̃) deuot⁹ ⁊ attonitus
reſpõdet. Et cũ ſpiritu tuo. ipſi legẽti cũ deuotiõe:
vicem rependẽs iuxta illud Jacob. vlti. Orate p
inuicẽ vt ſaluemini. Deinde ſubdit titulũ euangelij
Quo pnũciato populus cu; honore ⁊ reuerentia.
Reſpondet gloria tibi dñe: ſignificãs deũ qui miſit
eis verbũ ſalutis. iuxta illud act. 13. glorificabant
verbum dñi: ⁊ crediderũt quotquot erãt pđeſtina-
ti ad vitã. Nota ꝙ euangeliũ in tituli enũciatione.
duplicẽ habet inchoationẽ. Vel per initium ſancti
euãgelij ſicut dicitur in principio quattuor euan-
geliſtarũ. Vel per ſequẽtia ſancti euãgelij vt quan
do euangeliũ qđ debet legi ſequit̃ principiũ. Item
poſt tituli pnunciatione exprimit̃ temp⁹ rei geſte
euãgelij legendi. Et hoc indeterminate. p illo tem
pore determinato qñ fuit factu;. Vel ſpecialiter ex
primit̃ tẽpus euẽtus rei narrãde: vt luc. j. fuit i die
bus herodis regis. Et ibi. Anno quito decimo im
perij thiberij ceſaris ⁊c. luc. 3. Et hic Elyzabet im-
pletũ eſt tẽpus pariẽdi luc. j. Et poſtꝙ ipleti ſunt
atoñ dies purgationis marie luc. 2. Et veſpere aũt ſab-
bati ⁊c. Mathei. 28. ¶ De hijs modis queritur
De titulo ſic. Qñ lectio euãgelica cõtinet principiũ euãgelij.
euãgelij. in titulo dicit̃ initiũ ſancti euãgelij. Similiter vide
tur ꝙ qñ lectio euãgelica cõtinet finẽ euãgelij. q; de
beat dici: finis in titulo: vt finis ſancti euãgelij ſm
talem vel talẽ. Sicut in euãgelio aſcenſiõis qđ eſt
finis euãgelij ſm marcũ. Itẽ quare in inchoatione
X euangeliorũ magis dicit̃ in illo tpe: ꝙ in dieb⁹ illis.
Q: in lectionib⁹ epiſtolarũ frequẽter dicit̃ in dieb⁹
illis. Itẽ quare nõ dicit̃ in illo tpe qñ dicitur initi-
um ſancti euãgelij: ſicut qñ dicitur ſequẽtia ſancti
euãgelij. Itẽ qđ ẽ illud tẽp⁹ de quo loquit̃ cũ dici
tur. In illo tpe. Si dicat̃ ſicut ſolet: ꝙ loquitur de
tpe gratie in quo ſunt cõdita euãgelia ſeu euenerũt
illa que enarrant̃ in euãgelijs h̃ videt̃ ſufficiẽter di
ctum. cũ ex hoc nihil determinaretur circa euange-
liũ legendũ. Qđ enĩ dicitur. In illo tpe: ponitur cã
alicui⁹ determiatõis h̃nde de ipſo euãgelio. ¶ Ad
primũ reſpõdetur ꝙ tituli ſolent a principijs ſcri-
pturarũ ſumi ⁊ non a fine. ſimiliter tituli euãgelio-
rum ſumuntur a principio ⁊ non a fine: vnde non
eſt ſimile de initio ⁊ de fine. Vel põt dici q: ad prin
cipium ſequũtur omnia alia: ad finem nihil ſequit̃

Ideo magis intitulatur a principio ꝙ a fine. Itẽ
finis eſt vltimum verbu; ⁊ nihil aliud ſequitur: iđ
non poſſet euangeliu; in vltimo verbo ſed bene in
principio intitulari q: ad principiu; multa alia ſe
quũtur. ¶ Ad ſcđm p; reſpõſio ex verbis magiſtri
in hyſtorijs que ſunt huius ſcripti. Ex forma xp̃i
ſumpſit eccleſia formã legẽdi. Vñ q: in actib⁹ apo
ſtolorũ frequẽter inuenit̃ in dieb⁹ illis. Ideo cum
legunt̃ particule epiſtolarũ: premittitur in dieb⁹ il
lis. Et q: in euãgelijs frequẽter legitur in illo tpe
ſicut ſingulis diebus legũtur pticule euãgelioru;:
premittitur i illo tpe. Alia ratio cõgruẽtie tali tpi
cõuenit ratio generalis cõtinẽtie reſpectu dierũ: et
idẽ cõgruit xp̃o dño reſpectu diſcipulorũ. Cũ ergo
xp̃s fecit euãgelia. Diſcipuli ⁊ ſubiecti fecerũt epi-
ſtolas. Ideo aſſignatiõe reru; geſtarum que expri
mũtur in euangelio: cõgruit determinatio tẽporis
ſimpliciter. In determinatiõe ſeu aſſignatiõe reru;
geſtarũ ab alijs q̃ referũtur in lectionib⁹ que legũ
tur ante euãgeliũ determiatio tpis pticulariter: cõ
gruit: vt ſicut tp̃s pticulare includit̃ i generali tpe.
Ita oẽs ſubditi icludũtur in xp̃o ⁊ in euãgelio xp̃i.
Et ideo euãgelia icipiũt i illo tpe: ⁊ alique lectiões
in diebus illis. ¶ Ad aliud qñ q̃ritur quare nõ di
citur in illo tpe. qñ incipim⁹ initiũ. Dicendũ eſt ꝙ
hoc eſt: vel q: nõ cõſonaret intellectui inchoatiõis
ſancti euãgelij vel q: ſupfflueret. Qđ ſic p;. In illo
tempore Liber generatiõis ieſu xp̃i. in illo initium
ſancti euãgelij ieſu xp̃i filij. In illo tpe in princi-
pio erat verbu;. Omnino diſſonaret ab intellectu
euãgelij ſicut p; manifeſte: ſi nunc diceret̃. In illo
tpe fuit in in dieb⁹ herodis regis luc. j oino ſuper-
flueret. qđ p; q: certa đ ſignificatiõe ⁊ determiatõe
aſſignatur tẽp⁹ cũ dicit̃. Fuit in dieb⁹ herodis ⁊c.
¶ Ad aliud cũ querit̃ de quo tpe intelligit̃: qñ in
inchoatione euãgeliorũ dicit̃. In illo tpe: dicẽdũ ꝙ
nõ intelligit̃ oino de tpe grẽ ſicut q̇dã dicũt min⁹
ſufficienter. S; per hoc determinatur tp̃s euentus
rei euãgeliſate per xp̃m. ſ. In illo tpe quo xp̃s fecit
talia que ꝯtinẽtur in euãgelio. Qđ p; ex ſerie dicto
rum. Cũ aũt ſequẽtia ſancti euãgelij ſm matheu;.
Vidẽs ieſus turbas aſcẽdit in montẽ. Sẽ*us ſequẽ
tia euãgelij ſ; matheũ. Eſt ibi aploposis. ſ. defect⁹
neceſſarie dictiõis cã breuiloquij. In illo tpe ſeqñtie
ſc; vidẽs ieſus ⁊c. Diuerſis ei ſequẽtijs euãgeliorũ: y
reſpõdẽt tpa diuerſa. Euãgeliũ aũt qñq; debet in-
telligi ſm hiſtoriã vt illđ. Maria magdalena ⁊ ma
ria iacobi ⁊c. Et illud qđ cãtatur in ſcđa miſſa na-
talis de paſtorib⁹ luc. 2. Qñq; ſm allegoriã vt qđ
legit̃ in aſſumptiõe beate marie: i quo fit mẽtio de
btã maria magdalena ⁊ beata martha. Intrauit
ieſus i qđdã caſtellũ ⁊c. Luc. 7. Per mariã magda
lenã itelligitur vita ꝯtẽplatiũ. Per marthã mini-
ſtrãtem vita actiua. Et in beatiſſima virgine fuit a
ctus vtriuſq; vite conſummatio. ſ. actiue ⁊ contem
platiue. Allegoria vero qñq; ſententiã reſpicit vt
in euãgelio quod legitur i feſto ſancte crucis de ni
codemo. Joh. 3. propter quedã que ibi continen-
tur ſc; ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem ⁊c. In
hoc autem xp̃s paſſionẽ ſuam ſignificauit exalta-
tione corporis ſui in cruce. Et ideo euangelium in
quo hoc continetur in feſto ſancte crucis legitur
Quandoq; reſpicit pſonã vt in euãgelio pretacto.

Terminatur aūt euāgeliū voce eleuata ſeu acuta: in
ſignū qḋ euāgeliū dat eterna. Sicut ꝓphetie termi
natur voce remiſſa in ſignū quod lex dabat terrena
Nota. Cōpleto euāgelio: libert thuribulū ad pōtificē re
portatur: in ſignū ꝙ ad eū bona referēda ſunt a quo
procedūt. Eps aūt thus adorat ⁊ codicē deoſculatur
qꝛ xp̄s qui dat hoc acceptat ⁊ remunerat: ſicut eīn
cuncta q̄ facit ſunt bona: ſic nulla ſunt bona niſi il
la que ipe facit. Joh. 15. Sine me nihil poteſtis fa
cere. Per oſculum: ſignificatur quod per euāgeliū xp̄i
Nota. habeamꝰ pacē. Vn̄ ipſe ē pax noſtra q̄ fecit vtraqꝫ
vnū. Ephe. 2. Cōpleto euāgelio: mox ſimbolū fidei
decantatur quare ſacerdos illud incipit: vt ſignifice
tur ꝙ omne bonū a xp̄o ꝓcedit Jacob primo. Om
ne datū optimū ⁊ omne donū perfectū deſurſuꝫ eſt
Z ⁊c. Simbolū aūt grece latine interpretatur iudicium
vel collectio. Ut eīn dicit Iſid. Diſceſſuri apoſtoli
ad euāgelizandū gentibꝰ: hoc ſibi ſignū poſuerūt
Et etiam interpretatur collectio: qꝛ vt dicit Iſid. cōti
net cōfirmationē veritatis ⁊ vnitatis: ⁊ vnitatē ec
cleſie ⁊ ſacramētuꝫ xp̄iani dogmatis. Traditur au
tem ꝙ poſtq̄ apoſtoli ſpiritūſanctum receperunt
concordātes ſtatuerūt cōcorditer ſuper articulis fi
dei vt ſicut omnes erāt in vna fide concordes: ſic il
lam fidē concorditer p̄dicarent. Et ideo ſimbolum
cōponētes: vnuſquiſqꝫ vnā particulam appoſuit.
Unde ſm̄ apoſtolorū cathologū cōtinet. 12. parti
culas. ⁋ Unde Petrus ſuam appoſuit particulaꝫ
Quomodo apl̄i fecerunt credo. dicens. Credo in deum patrem oīpotentem crea
torem celi ⁊ terre. Scḋo Andreas ſubiunxit. Et in
ieſum xp̄m filiū eius vnicū dn̄ꝫ noſtrū. Tertio Jo.
addidit. Qui cōceptꝰ eſt de ſpirituſancto natus ex
maria ꝟginē. Quarto intulit Jacobꝰ maior. Paſſus
ſub pontio pilato. crucifixus: mortuus ⁊ ſepultꝰ.
Quinto addidit thomas. Deſcendit ad inferos: ter
tia die reſurrexit a mortuis. Sexto adiūxit Jacobꝰ
minor. Aſcēdit ad celos: ſedet ad dexterā dei pr̄is.
Septimo adiecit philippꝰ. Inde venturꝰ eſt iudica
re viuos ⁊ mortuos. Octauo intulit bartholomeꝰ.
Credo in ſpiritū ſanctū. Nono ſubiūxit matheus:
Sanctā eccleſiā catholicā. Et eſt ſenſus. Credo in
Nota: ſpiritum ſanctū ſanctificātē vniuerſaleꝫ eccleſiam.
Decimo addidit ſimon chananeꝰ. Sanctorū cōio
nem remiſſionē peccatoꝝ. qꝛ in ſanctorū cōmunio
nem fit remiſſio peccatorum. Undecimo addidit iu
das thadeus. Carnis reſurrectionē. Et eſt ſenſus
ꝙ deꝰ reſuſcitauit noſtrā carnē. Duodecio mathi
as cōſummauit. Addens vitā eternā amen. ⁋ Sed
A eſt notandū qḋ beatiſſima virgo docuit apoſtolos
iſtos articulos fidei. qꝛ ip̄a meliꝰ nouerat q̄ alij:
cum eēt dei mater. Et ſic vocatur ſimbolum apoſtolo
rum a ſin qḋ eſt ſimul: ⁊ bole qḋ eſt ſentētia: vn̄ ſim
bolum id eſt plurium ſententia inſimul conſtituta.
Et eſt ſciendū ꝙ quatuor ſunt ſimbola. Primū eſt
qḋ a cunctis cōiter dicitur in quotidiana oratiōe:
⁊ hoc compoſuerūt apoſtoli mediātevirgine. Scḋꝫ
eſt qḋ in p̄ia dicitur. ſ. qcūqꝫ vult ſaluꝰ eſſe. ab atha
naſio alexādrino patriarcha cōpoſitum contra he
reticos arrianos. Tertiū ē credo qḋ cātatur ī miſſa
cōpoſitū in conſilio cōſtantinopolitano. Quartuꝫ
eſt qḋ ſynodus in cena cōpoſuit. Beatus vero hi
larꝰ pictauienſis ep̄s ſcripſit librū de ſinodis vbi
⁊ illud cōpoſuit. Et debet legi tantū in ſinodis to
tum vel ſaltē eius aliqua particula. ⁋ Sed quare
ſimbolū apoſtolorū non cantatur in miſſa cū ſit ma B
ioris autoritatis q̄ illḋ qḋ cātatur ī miſſa cōpoſitū in
conſilio conſtātinopolitano. Itē quare ſimbolum
miſſe cantatur alta voce: ⁊ nō ſimbolū apoſtolorū.
Item ſimbolū athanaſij quare alta voce cātatur in
prima ⁊ non ſimbolū apoſtolorū qḋ dicitur: ſubmiſ Nota.
ſa voce. ⁋ Ad primū dicendū ꝙ inſurrexerāt here
ſes: quia in eccleſia greca tenebāt ſpiritūſanctum
non ꝓcedere a filio. Itē arriana hereſis inſurrexe
rat: tenendo ꝙ filius nō eſt equalis ſꝫ minor: et ꝙ
non eſt eiuſdē ſubſtātie. Et ꝙ eſt filiꝰ adoptiuus et
nō naturalis. Et ideo ad vitādū iſtas hereſes: fuit
cōpoſituꝫ iſtud ſimbolū. In quo tales hereſes con
dēpnantur. De q̄bꝰ nō facit mētionē ſimbolū apo
ſtolorum. Ideo cōuenientius cātatur in miſſa vbi
omnes conueniūt iſtud ſimbolū q̄ ſimbolum apo
ſtoloꝝ ꝓpter errorū illuminationē. ⁋ Ad aliḋ dico
ꝙ quādo ſimbolū apoſtolorū fuit factū tunc fides
non audebatur publice cōfiteri: ſed ſub ſilentio tene
bant fideꝫ. Et ideo ad demonſtrandū illud tempꝰ
dicitur ſub ſilentio ſimbolū apoſtolorum. Cum autē
ſimbolū miſſe fuit cōpoſitum in conſilio conſtātino
politano: tunc fides erat in aperto ⁊ in robore. Et
alta voce cōfitebatur fides publice: ⁊ magna auctori
tate fuerunt ꝯdēnati heretici. Ideo alte ⁊ apte cāta
tur. Et ad idē dicitur de quicūqꝫ vult ſaluꝰ eſſe. Et
ſic patent reſponſiones ad queſita. ⁋ Dicto ſim C
bolo: cantatur offertorium ab offerendo. Quia tūc
cantante munera offeruntur ſacerdoti. Unde raba
nus. Poſt euangeliū: oblationes offeruntur a po
pulo ⁊ offertoriū cantatur a clero: qḋ ex ipſa cauſa Nota.
vocabulum ſumpſit: quaſi offerentiū canticuꝫ. Et
notandū ꝙ tria ſunt deo offerenda. Primo ipſe per
ſone ſunt deo offerende. Scḋo ea que ſunt neceſſa
ria ipſi ſacrificio. ſ. panis: vinū: aqua. Tertio ſolent
offerri manuales oblatōes. Sacerdos ꝟo añ offer
torium dicit. Dominus vobiſcum. Et. Oremꝰ. In
ſignuꝫ ꝙ niſi nobiſcum ſit deus. nō poſſumꝰ orare
ad ſalutem noſtraꝫ. Et hijs dictis: ſtatim cantatur
offertoriū. Qḋ dum cantatur: ſacerdos accipit obla
tiones manuales a populo: vel ſpirituales a mini
ſtro. Per hoc aūt ꝙ cantatur offertorium ſignatur D
ꝙ illa q̄ deo offeruntur: cuꝫ leticia ⁊ mentis iubilo
debent ei offerri: qꝛ hilareꝫ datorē diligit deꝰ. 2. co
rin. 9. Sed interim diaconꝰ corporalia ⁊ pallas di
ſponit que ſignificāt ſudoria quibꝰ inuolutū ē cor
pus dn̄i nr̄i ieſu xp̄i. Joh. 19. Pars illa que ponitur
ſ licata ſuper calicē ſignificat ꝙ caput dn̄i fuit ſepa
ratim inuolutū. Vn̄ ſindone munda inuolutum eſt
a Joſeph corpꝰ ſaluatoris. Joh. 19. Et ſudarium
capitis eiꝰ poſt reſurrectionē nō cum lintheamini
bus poſitū ſed ſeorſum inuenerūt: vbi caput fuerat
inuolutū. Sacerdos aūt dicto Oremꝰ: lauat manꝰ
Et ſignat ꝙ qui vult tantum ſacrificium celebra
re debet lauare conſcientiā ſuam in fonte ꝯfeſſiōis
vt non remaneat aliqua macula peccati mortalis
Diaconus aūt ponit calicē ad dextrū latus hoſtie
quod deſignat ꝙ ſacerdos ſuſcepturꝰ eſt ſanguinē
qui emanauit de latere chriſti dextro vt ait innoc.
Oblatione aūt facta: adoletur incenſum: per quod
innuitur illud qḋ legitur luce. 7. Maria obtulit ala
baſtrum vnguēti ⁊ vnxit pedes dn̄i. Et domus im

pleta eſt ex odore vnguenti. Et nota hic φ ſacer-
dos dicēs. In ſpiritu humilitatis ⁊ in aīo ↄtrito ſu
ſcipiamur a te dñe ⁊c. Duo tāgit que oratione red
dunt exaudibilem apud deum. Primum eſt humi-
litas Eccl. 35. Orō humiliātis ſe nubes penetrat.
Scd̄m eſt contritio Yſa. vlt Ad quem reſpiciā niſi
ad humilem ⁊ contritum corde. Unde ſciendum φ
ſacrificiū dicit' vno modo idē qd̄ act9 conſecrātis:
⁊ ſic ſumit' in illa orone. In ſpiritu humilitatis ⁊c.
Alio mō dicit' hoſtia cōſecrāda. Et ſic accipit' i iſta
oratiōe. Ueni ſctificator oīpo ⁊c. Tertio mō dicit' ho
ſtia cōſecrata ſicut ē corp9 xp̄i. Deinde ſacerdos in
clinato capite dicit. Suſcipe ſctā trinitas ⁊c. qd̄ ſi-
gnificat. φ beatiſſima trinitas tanφ principaliter
cōſecrās inuocat' vt ſuſcipiat ſacrificiū in memoriā
paſſionis xp̄i. Deinde ſacerdos cōuerſus ad popu
lum poſtulat bñdictionē orationis ab aſſiſtentib9
dicens. Orate ꝓ me fratres ⁊c. Et in diuerſis eccle
ſijs fit diuerſo modo. Quidā Orate fratres vt meū
ac veſtrū ſacrificiū acceptabile fiat apud deū oīpo
tentē. Alij dicūt obſecro vos fratres orate ꝓ me ⁊
ego ꝓ vobis vt meū pariterq3 veſtrū ſacrificiū. Qui
dam reſpōdēt ſic. Memor ſit dñs oīs ſacrificij tui
⁊ holocauſtū tuū pingue fiat. Quidā vero ſic: ſpi-
ritus ſanct9 ſuperueniet in te ⁊c. Quidā ſic. ſuſcipiat
dñs ſacrificiū de manibus tuis ad laudē ⁊ gloriā
nois ſui: ad vtilitatē noſtrā: totiuſq3 ſue ſctē eccle-
ſie amen. Nec eſt inconueniēs habere diuerſos mo
dos: q2 diuerſis modis de9 laudat' in diuerſis: dū3
E tñ nō variēt verba neceſſaria ⁊ eſſentialia ad cōſe
crationē. Sed dubitat': q̄re ſacerdos poſt lociones
manuū vertēs ſe ad populū dicēs orate ꝓ me. Qua
re nō dicit Orem9 fratres: itē q̄re dicto orem9 ante
offertoriū nō dic̄ ſtatī3 ſecretā: itē q̄re dic̄ orem9 al
ta voce: ⁊ ſecretā ſubmiſſa voce. Ad primū dicēdū φ
cū ſacerdos dicit orate. ſpūaliter poſtulat ſuffragia
ſibi fieri orōnū. Qd̄ p3 p h' qd̄ dicit' in multis eccle
ſijs vt meū ac veſtrū ſacrificiū ⁊c. Poſtulat orōnes
ſibi fieri ⁊ ſuffragia ꝗtū ad actū cōſecratiōis vt di
gne cōſecret. Iſte act9 nō ptinet niſi ſacerdoti ideo
nō dic̄ orem9: q2 tūc ſigret' qd̄ oēs haberēt poſſe ad
cōſecrādū: ideo dicit. Orate ꝓ me: q2. ſ. mihi ptinet
act9 cōſecrādi. Ad aliud dicit'. Q2 in ſecreta fit ſpā
lis mētio requirēdi deū vt hāc acceptet oblationē3
qd̄ ē maximū ſecretū ideo dr̄ ſecrete. Offertoriū aūt
ſignat obligationē ⁊ munera q̄ offerre d3 ppl's. iō
dicit' alte vt itelligat ppl's qd̄ offerat ſacerdoti. Ad
aliud dicit' φ cātata offerēda: oīa q̄ dicunt' viſq3 ad
prefationē dicunt' voce ſubmiſſa. Ad inſinuandū φ
inſtante paſſiōe dñi ihesu. nō ambulabat palā iter
iudeos: q2 cogitabāt eū iterficere. Sed abijt i regio
nē iuxta deſertū in ciuitatē q̄ dicit' effrem. Et ibi mo
rabat' ⁊ latebat cū diſcipulis. Secreta ḡ eſt ſacerdo
tis cōſiliū: xp̄i ſignās latibulū. Sed q̄rit' q̄re incepit
illud ſilentiū ſtatim cātata offerēda. Dicendū φ rō
eſt: q2 tūc incipit miniſteriū paſſiōis xp̄i. ſ. in obla-
tiōe eoꝝ q̄ ſunt cōſecrāda. Uñ ibi ꝑ correſpōdentiā
quādā inchoatur machinatio iudeoꝝ ⁊ tractatio
Johan. de morte dñi. Propter quā abijt dñs in regionē lō
ginquā iuxta deſertū Johā. xi. Alta eñ oblatio' ini
F tiū eſt miſterij paſſiōis xp̄i. Sicut illa machinatio
fuit initiū ſimplr̄ eiuſdē paſſiōis. Poſt ſequit' de p̄-
fatione. Et dr̄ p̄fatio quaſi p̄locutio Nominantur

eñ ibi ordines angeloꝝ quos ibi eē p̄ſentes credi-
m9. Maieſtas dicit' q̄ſi maior ſtās vel maior pote
ſtas. Et nota φ ſunt decē p̄fatiōes in miſſa. Prima
eſt de trinitate: ſcd̄a de natali: tertia de epiphania
quarta de quadrageſima. quinta de cruce. ſexta de
reſurrectione. ſeptima de aſcenſiōe. octaua de aduē
tu ſpūſancti. nona de apl's. decima de beata virgine
maria. Ergo alta voce ſacerdos decātat. Per oīa ſe
cula ⁊c. Quo ſignat' φ ieſus iterū palā ambulabat
ita φ in craſtinū turba multa que cōuenerat ad diē
feſtū: cū vidiſſet q2 venit ieſus iheroſolymam: acce-
perūt ramos palmarū ⁊ oliuā ꝓceſſerūt clamātes
bñdictus qui venit in noīe dñi ⁊c. Math. 21. Poſt G
ſacerdos ſalutat ppl'3 dicēs. Dñs vobiſcū. Poſt fit
exhortatio ad duo. ſ. ad cordis ſubleuationē. Scd̄o
ad laudis ⁊ grarū actionē. Prio ḡ p̄mittit ſalutatio
nē optās aſſiſtētes tales eſſe: in quibus dñs manere
dignet'. Et maxime in prādio ſpūali: in quo reficiē
di ſunt pane ⁊ vino qui de celo deſcēdit. Joh. 6. Et Johan.
ideo vt habeāt corda eleuata ad talē refectionē ſpi
ritualē: cantat ſacerdos. Surſum corda. Ideo dicit
apl's col. 3. Que ſurſum ſunt ſapite: nō que ſup ter
rā. Facta aūt monitione ſacerdotis: ppl's rñdēs ꝓ
fitetur ſe ſacerdotis monita ſuſcepiſſe: cū dicit Ha-
bemus ad dñm. ſ. corda ſurſum. Deinde hortat' ad
grarū actiones dicēs. Gras agamus dño deo nr̄o.
Dño inq̄ qui redemit nos. vñ in. p̄s. redemiſti nos
dñe deus. Ppl's aūt rñdens verbo ſacerdotis aſſen
tit dicens. Dignū ⁊ iuſtū eſt. Dignū inq̄ q2 ipſe eſt
dñs deus noſter. Iuſtū q̄tū ad nos: q2 nos popul9 D
eius ⁊ oues paſcue eius. Et ideo cōfirmādo vtrūq3:
dicit ſacerdos. Uere dignū ⁊ iuſtū eſt. Uere dignum
eſt q2 mera ſua volūtate nos creauit: iuſtū q2 pura
miſericordia nos redemit. Equū: q2 nos gratuito iu
ſtificat. Salutare: q2 perpetuo nos glorificat: vel di
gnū cauſa ſue excellētie. Iuſtū rōne ſue bñficentie.
Equū rōne ſui beneplaciti. Multum eñ placet deo
gratitudo. Salutare ſui ꝓmiſſi. Nos tibi ſemꝑ: q2
maieſtas dei eterna eſt. Et vbiq3 gras agere: in. p̄s.
Benedicā dñ3 in oī tpe: q2 oī tpe nobis bona tribu
it. Et vbiq3 q2 deus eſt vbiq3 ⁊ dñatur vbiq3. Iō dr̄
in. p̄s. In oī loco dñationis ei9: bñdic aīa mea dño
Dñe ſctē: fuos. ſ. ſctificās iuſtificādo. Pater oīps fi
lios exaltās in bonis extollēdo. Eterne de9: cultro-
res ſuos remunerās eternaliter dādo gloriā eternā
Per xp̄m dominum nr̄m. tāq̄ per mediatorē aduo
catū: ⁊ redēptorē nr̄m. Per quē maieſtatē tuam lau
dāt angeli adorāt dñatiōes: tremūt ptātes. Per xp̄3
a quo hñt eſſe: q2 ipſe eſt dei virt9 ⁊ ſapientia. Per
quē oīa facta ſunt. Per illū eñ laudāt adorāt ⁊ tre-
mūt: ꝑ quē hñt eſſe ⁊ ſcti ſunt. Nā dixit de9. Gen. i.
Fiat lux ⁊ facta eſt lux. i. angelica natura: q2 verbo
dixit. i. verbo ꝓduxit: q2 verbo dñi celi firmati ſunt
hij vtiq3 laudāt. p̄s. Laudate eum oēs angeli eius.
Ergo angeli laudāt: adorāt: ⁊ tremūt. ſ. tremore fi-
liali. vñ iob. colūne celi ꝯtremiſcūt ⁊ pauēt ad nutū
eius. Laudāt inq̄ ꝯtuti maieſtatis teſtimoniū exhi
bēdo. Adorant excellētiā maieſtatis admirādo ſeu
eidē famulādo. Tremere eñ dñr nō metu formidis
cū ſint ꝑfecte btī: ſ3 admiratiōis ꝯceptu: vl' obediē
te famulatu. Sūt eñ adminiſtratorij ſpūs i miſteriū
miſſi ad Heb. i. Uñ hijs ꝟbis innuit' φ diuina maie
ſtas maxie eſt laudabilis: eo qd̄ laudabilis eſt ab

angelis: quoꝝ teſtioniũ ē maxīe autēticũ. Reuerēda
eo qꝫ adorabilis a dñationib⁹ q̃ hñt ordinatũ diui
nũ ſup bonos angelos inferiores. Celi celorũq; vir
tutes ac beata ſeraphin. Hic facit mētionē de ange
lis de infimo ordine: ⁊ de ſupremo: ⁊ de medio q̃ cō
celebrãt laudes deo. Cũ q̃b⁹ ⁊ nr̃as. Dicas eñ oṗs
deus q̃ rōnales cōdidit creaturas: angelicã .ſ. ⁊ hu
manã q̃ laudib⁹ diuinis inſiſterēt: ⁊ grarũ referrēt
actiones: quas dũ pari voce celebrãt tã q̃ ſupiores
⁊ inferiores corde in celeſti cythara ſociãtur. de qua
Apoc. 14. Et audiui vocē quaſi cytharedoꝝ cytha
Apocal. raſantiũ in cytharis ſuis. Et cãtabãt q̃ſi cãticũ no-
uũ. Supplici ꝯfeſſiōe humili laude dicētes. Sctũs
I ſctũs ſctũs: dñs de⁹ ſabaoth. Ter dr̃ ſctũs ⁊ ſemel
deus: vt trinitatis ⁊ vnitatis miſteriũ cōprobetur.
Yſaie. Hoc nō ſolũ ſeraphin clamãt ſub excelſo dei ſolio
ſm qd̃ dr̃ yſaie. 6. Sed etiã q̃tuor aīalia ſz Job.
Apoca. 4. In circuitu ſedis: requiē nō habebãt die
ac nocte dicētes ſctũs ſctũs ſctũs dñs oṗs. Dicitur
Leuit. aũt deus ſctũs .i. ſctificãs nō ſctificat⁹. leuit. 19. ſcti
eſtote q̃m ego ſctũs ſũ. Dicit̃ ḡ ſctũs ter: qꝫ ſctũs pr̃
ſctũs fili⁹: ſctũs ſpũſſctũs. Tres ḡ ſunt pſone ſctē.
Dñs de⁹ ſabaoth .i. dñs exercituũ .ſ. ãgeloꝝ ⁊ hoīz
Pleni ſunt celi ⁊ terra glïa tua: qꝫ vbiq; demōſtrat̃
glïa ⁊ potētia dei. Oſanna in excelſis. Ibi petimus
gliam dei ſicut docet nos. Primũ querite regnũ dei
⁊ oīa adijciēt̃ vobis. Sequit̃ bñdict⁹ q̃ venit in noīe
Johan. dñi. Sũptũ ē de euãgelio Joh. 12. Vñ cũ illō canit̃
dz fieri ſignũ crucis. De h̃ noīe di. fili⁹ Joh. 5. Ego
veni in noīe patris mei. Bis aũt dr̃: oſanna propter
K duas partes ſalutis .ſ. mētis ⁊ corpis. ¶ Nũc dicē
dũ eſt d̃ ſcd̃a parte miſſe. Te igit̃ clemētiſſime pr̃: in
qua agit̃ de cōſecratiōe rei oblate. Et diuiditur in
duas partes. In quarũ prima exprimit̃ ꝯſecrãtis
interpellatio. In ſcd̃a ꝯſecratiōis confirmatio ibi.
Qui pridie q̃ pateret̃. In pria poſtulat̃ hoſtie deo
accepte bñdictio. Scd̃o fideliũ ꝓmotio ibi: In pri
mis q̃ tibi offerim⁹. Tertio hoſtie ī corp⁹ ⁊ ſãguinē
trãſmutatio ibi. Quã oblationē. No. ḡ q̄ poſt lau
dis preconiũ. Sequit̃ ſecretũ ſilētiũ. Nã ieſus fuit
honorifice recept⁹ ihero ſolimis a turbis cũ ramis
Johan. palmarũ in laudib⁹. vt hr̃ Joh. 12. Judei volebãt
eũ capere: ꝓpter qd̃ receſſit ab eis; ⁊ abijt in betha-
Johan. niã ⁊ abſcōdit ſe ab eis Joh. 12. nō metu formidis
ſed ꝓuidētia diſpēſatoris: qꝫ nōdum venerat hora
Mathei eius: qua adueniēte ſpōtane⁹ acceſſit ad paſſionē:
vñ math. 25. Surgite eam⁹ ecce appropinquat q̃
me tradet. vñ Joh xvi. Cohors ḡ ⁊ miniſtri cũ ve-
Johan. niſſent cũ laternis ⁊ facib⁹ ⁊ armis vt cōprehēde-
rent eũ. Ipſe aũt ſciēs oīa que ventura erãt ſup eum
ꝓceſſit ⁊ dixit. Quē queritis: ⁊ rñderũt ei. Jeſum na
zarenũ. Et tũc dixit. Ego ſum. Illud ſecretum lati-
bulum hoc ſilētiũ ſecretũ repreſentat. Vna eſt hui⁹
ſecreti ſilētij cã .ſ. vt ſine ſtrepitu verboꝝ mētis de-
Ihere. uotio ad deũ dirigat̃: q̃ eſt exauditor cordis nō vo
cis. Nō eñ eſt orãd⁹ clamorib⁹ q̃ eſt ſcrutator cor-
Nota d̃ diũ. Ihe. 17. Alia cã eſt ne tãti miſterij p quotidia
paſtori- nũ vſum altũ: verba vileſcerēt: ⁊ in locis nō cōpetē
bus ꝓfe- tibus paſſim ⁊ indiſtincte dicant̃. Et ſic fiat dicēti-
rentibus bus in ruinã. Nã legit̃ qd̃ quadã die paſtores ſup
verba ſa- lapidē quēdã ponerēt panē: q̃ ad hoꝝ verboꝝ ꝓla
cramēta- tionē: cōuerſus eſt in carnē. Et forſan trãſſubſtan-
lia. tiatus eſt panis in corp⁹ xp̄i: quo diuinit⁹ accer-

ma facta eſt vindicta. Nam percuſſi ſunt diuino iu-
dicio celit⁹ miſſo: qꝫ fulgure perierunt: ideo fuit ſta-
tutum vt de cetero diceretur ſub ſilentio. ¶ Et no. L
q̄ iſta pars miſſe attenditur vſq; ad orōnē dñicam
cum ſua prefatione .ſ. preceptis ſalutaribus moniti
⁊c̃. Et dicitur canon miſſe: quia regulariter in hac
parte memoria dñice paſſionis recolitur: videlicet
eoꝝ que geſta ſunt per ebdomadã ante paſcalem
A decima luna primi mēſis q̃ñ ieſus abijt iheroſo-
lymam vſq; ad decimãſeptimã q̃ñ ſurrexit a mor-
tuis. Propter qd̃ inter ꝑfationē ⁊ canonē depingit̃
ymago crucifixi: vt nō ſolũ intellect⁹ haberet memo
riam dñice paſſionis. Verũetiã aſpect⁹ picture illã
aſpiceret. Et forte factum eſt diuina ꝓuidētia: lz hu
mana induſtria procreauerit vt canō ab illa lr̃a inci
peret que figurã crucis ſignat .ſ. t que fit ad moduz
crucis. vñ Ezech. 9. Signa ſignuz thau in frontib⁹
virorum gemētium ⁊ dolētium. Vel canon dicitur Ezechie.
qꝫ ex regulis patruz eſt cōpoſitus. Canon eñ gre-
ce regula dicitur. Dicitur etiã ſecreta de qua dictuz
eſt. Dicitur ⁊ actio: quia tunc cũz deo agitur noſtra
actio. Sacerdos aũt cōuertens ſermonē ad patrem
ait. Te igitur clemētiſſime pater. Sic patris auctori- M
tatem inſinuat: ipm modo inuocãdo. Vel accipitur
ibi pater eſſentialiter: ſicut in pater noſter. Qꝫ cui-
libet perſone conuenit eſſe ſic pater: cum oēs tres
perſone ſint vnus creator: ⁊ ſic vnus pater creatu-
rarum. Supplices te rogamus ac petimus. vbi duo
notãtur ex quibus petens obtinet quod intendit.
Implorat clementiã diuinã cũ dicit. Clemētiſſime
pater. Et humilitas ex parte petentis cũ dicit. Te
ſupplices rogamus ac petimus. Geminata depreca
tio eſt vt melius obtineat qd̃ intendit. Vti accepta
habeas. hoc reſpicit diuinum beneplacitum. Et be
nedicas hoc officiũ beneplaciti. Hec dona: hec mu-
nera: hec ſancta ſacrificia illibata. Que autē ſacris
offeruntur altaribus: munera dicuntur ⁊ dona ⁊ ſa
crificia. Et dicuntur pluraliter: quia panis ⁊ vinuz
diuerſe ſunt ſpecies ſubſtantiaꝝ priuſq; cōſecrētur
Dicuntur aũt ſctã ⁊ illibata: qꝫ panis ⁊ vinũ ſignãt
ſacroſctm̃ corpus xp̄i: ⁊ ſanguinē immaculatũ ieſu
xp̄i. Dicuntur immaculata: qꝫ ſine macula cordis ⁊
corporis oportet offerri. quatenus ⁊ cor ab iniqui-
tate mundet̃: ⁊ corpus ab immũdicia. ¶ Sequit̃ in N
primis que tibi offerimus. In hac parte poſtulat̃
fideliũ promotio a cōſecrãte. Et primo immediate
a deo. Scd̃o mediantibus ſanctis ibi. Cōicantes et
memoriam venerantes. In prima: primo poſtulat̃
promotio ſancte matris eccleſie ⁊ membroꝝ eius in
generali. Scd̃o quarundã perſonaꝝ in ſpeciali ibi.
Memento dñe. In primis que tibi offerimus. In
primis .i. principaliter que tibi offerimus .ſ. ſoli deo
indiuidue trinitati. Offerim⁹. hic datur intelligi cui
debent officia cōferri. Pro eccleſia tua ſancta: cultui
diuino dedicata. Catholica .i. vniuerſal'r vl' gñaliter
Nã ſm Iſid. Catholicus gñalis vel vniuerſalis in
terpretatur. Greci etiã catholicã appellãt vniuerſa
lem Quã pacificare ꝯ perturbationē ab hereticis et
ſciſmaticis. Cuſtodire digneris a demonib⁹ ⁊ vitijs
Et adunare q̃ diſpſa ē iter paganos ⁊ alios īfideles
Et regere iter ꝓſpa ⁊ aduerſa. Et pacificare p ihe-
rētiã caritat' Joh. 3. Qui manet ī caritate ī deo ma
net Adunare. per ꝯformitatē morum ⁊ volũtatũ: vt

multitudo credentiũ ſit cor vnũ. Regere in ꝑgreſſu virtutũ. ps. Dñs regit me ⁊c. Una cũ famulo tuo papa nr̃o: quẽ ſingulariter ꝓpter regimẽ ⁊ curã ec‑cleſie ꝓpoſuiſti vniuerſis: vt oẽs ab vno ſicut corp⁹ a capite gubernent̃ vt dixiſti petro math. 17. tibi dabo claues regni celoꝝ. Un̄ papa dicit̃ pr̃ pr̃m: q: ſumm⁹ ſacerdos ⁊ põtifex maxim⁹ nominat̃. Et antiſtite nr̃o. Yſid. Antiſtes ſacerdos dict⁹ eſt ab eo qḋ ante ſtat: prim⁹ eñt in ordine eccleſie vt ſupra ſe nullũ habeat. Et ex verbo videt̃ yſidor⁹ innuere qḋ antiſtes ſit ipſe papa: cũ nullũ habeat ſupra ſe. Sʒ in rei veritate antiſtes ſtat ꝓ epõ vel ꝑlato ſi nõ ſu‑bijcit̃ epõ: vñ verbũ yſidori ſic debet intelligi anti‑ſtes ſacerdos dict⁹ ab eo qḋ ante ſtat ſcʒ ſacerdos
O ille q̃ añ ſtat: ⁊ talis eſt põtifex. Qḋ aũt ſit orandũ ꝓ rege aut pñcipe habet̃. 1. thi. 2. Obſecro primũ oim̃ poſtulatiões: obſecratiões: orões ⁊ grãꝝ actio‑nes: fieri ꝓ oib⁹ hoibus. Pro regib⁹ ⁊ ꝓ oib⁹ q̃ in ſublimitate ſunt cõſtituti. Spũalis tñ prior ẽ tpa‑li aut ſeclari dignitate ſeu terrena. Spũalis habet caput ſummũ pontificẽ. Terrena poteſtas habʒ ca‑put regẽ. Sʒ ſpiritualis dignior eſt q̃ terrena ſicut ſpiritus q̃ corpus. Patʒ ꝑ hoc: q: in lege veteri pri‑mum a deo ſacerdotiũ inſtitutũ eſt. Poſtea ꝑ ſacer‑dotiũ iubẽte dño regalis poteſtas ẽ ordinata: ideo prior eſt ſpũalis. Nã ⁊ ſpũalis poteſtas terrenam poteſtatẽ inſtituere habet vt ſit ⁊ habeat iudicare. Ideo cũ ſumm⁹ pontifex deuiat a ſolo deo iudica‑ri debet cũ. 1. cor. 2. ſpũalis iudicat oĩa: ⁊ ipẽ a ne‑mine iudicat̃. Iſta duplici poteſtate indiget: ⁊ regit̃ eccleſia in mẽbris. Et duplex vita moderat̃: quare ꝓ vtraq; orat eccleſia. Primo ꝓ ſpũali: q: dignior. Et oibus orthodoxis q̃. ſ. ſub vtraq; poteſtate: fidẽ apoſtolicã tenẽt ⁊ venerant̃. Un̄ orthodox⁹. i. ꝑfe‑cte credens. Ortho enĩ dicit̃ recte latine. Et doxa. idẽ qḋ gloria: vñ orthodox⁹. i. vir recte glorie. Ta‑les ſunt recte glorioſi q̃ deũ recte fidei cõfeſſiõe glo‑rificãt. Atq; catholice ⁊ apoſtolice fidei cultoribus hoc videt̃ ſuperflue poſitũ cũ tales ſint orthodoxi. Reſpondet̃ q̃ hoc nõ ſuperfluit: q: expreſſius cul‑tus fidei declarat̃ ꝑ hoc additũ. Dicitur enĩ apoſto‑lice fidei: q: apoſtoli fuerũt fidei fundatores ſupra primũ fundamentũ. ſ. xp̃m q̃ eſt eoꝝ fundamentuʒ ad eph. 2. ſupedificati ſupra fundamentũ apl̃orũ Gloſa apl̃i ⁊ ꝓphete dicũtur fundamẽta vñ. ps.
P Fundamẽta eius in montibus ſanctis: xp̃s igitur eſt primum ⁊ maximum fundamentum: ¶ Memẽ‑to domine ⁊c. In hac parte ſpecialius poſtulatur fidelium promotio a pſecrante. In parte aũt prece‑dẽti poſtulat̃ ꝓmotio eccl̃e cũ mẽbris cũctis i gña‑li. ſ. ꝑlatis ⁊ ſubditis ibi: vna cũ famulo tuo papa noſtro. Ibi aũt poſtulat̃ ſpecialiter ꝓmotio viroꝝ ac mulieꝝ ibi: Memento dñe famuloꝝ famularum q; tuarum ſacerdotũ: ⁊ aſtantiũ pro q̃bus tibi dñe offerim⁹ vel qui tibi offerũt hoc ſacrificium laudis Noſtrum ⁊ noſtroꝝ ibi. Pro ſe ſuiſq; oibus. Poſt ſubditur ad quid poſtulatur eoꝝ ꝓmotio ibi. Pro redẽptione aiarũ ſuarum. Et a quo ibi. Tibiq; red‑dunt vota ſua. Sed cũ deus nihil obliuiſcatur qua‑re dicit. Memẽto dñe cũ nihil ignoret quaſi dicat q̃ deus oblitus fuerit. Reſpõdetur q̃ deus dicitur ſcire quos approbat ⁊ p̃deſtiñat. ij. thi. ij. Nouit dñs qui ſunt ei⁹. Et dicitur neſcire quos reprobat, Un̄‑de Math. 7. Nõ noui vos. Rurſus dicitur obliui‑ſci bonoruʒ cum bon⁹ ad malũ ꝯuertitur ezech. 18. Mathe.
Si iuſtus auerterit ſe a iuſticia ſua: omnes iuſticie eius non recordabuntur. Econuerſo de malo con‑uerſo ad bonum vnde Ezech. 18. Si impius ege‑rit penitẽtiã: omniũ iniquitatũ eius nõ recordabor Ezechi.
Deus etiã recordat̃ ad miſerãdũ iob. 7. Memẽto mei: q: vent⁹ eſt vita mea. Cũ ergo petit̃ vt aliquoꝝ meminerit petitur vt illorum miſeretur. Scḋm il‑lud. Reminiſcere miſerationum tuarum domine q̃ a ſeculo ſunt. Ex hac ſerie verborum. Memento domine ⁊c. ⁊ oim̃ circum aſtantiũ: patet q̃ hic ſit lo‑cus vbi conuenit q̃ ſacerdos pro hijs quos vult ſpecialiter imploret. ſ. per notaʒ copulationis. ſ. cũ dicitur famulorum famularũ q; ⁊ oim̃ circũ aſtan‑tium. Iſta copulatio ⁊ denotat oraſſe ante pro ali‑quibus ſpecialibus q̃bus coniungit circumſtantes. In ex apparet q̃ ſanctũ ⁊ ſalubre ſit intereſſe in miſ‑ſis cum ꝓ aſtantibus fiat orõ ſpãlis: ⁊ ſacrificiũ eu‑chariſtie pro eiſdẽ offeratur. Qua de cã dicitur de conſe. d. j. c. Cuʒ ad celebrandas miſſas in dei noie P
ppl̃s cõuenerint: ante nõ diſcedat q̃ miſſe ſolempni‑tas cõpleatur. Quoꝝ tibi fides cognita eſt ⁊ nota deuotio: quaſi dicat. Qui ꝓpitius fidelib⁹ ⁊ deuo‑tis: q̃ ſolus vides in cõſcientijs. Qui recte credũt ⁊ deuote ſeruiunt: vtpote qui es ſcrutator cordium. Pro quibus tibi offerim⁹ vel qui tibi offerunt. Q: non ſolum offerunt ſacerdotes ſed vniuerſi fideles Nam quod ſpecialiter adimpletur miſterio ſacer‑dotum: vniuerſaliter agitur voto fidelium. Hoc ſa‑crificium laudis: hoc dicit. Quia propter hoc ma‑xime deum laudare debemus: quia non ſolum ſe dedit pro nobis in precium. Sed etiam ſe dedit in cibum: vt per precium redimeret nos a morte: ⁊ per cibum aleret nos ad vitam. vnde Iohã. ſexto. Qui Iohãnis.
manducat me ipſe viuet propter me. Pro ſe ſuiſq; omnibus: ſcilicet conſanguineis ⁊ affinibus fami‑liaribus ⁊ amicis. Licet eniʒ teneamur diligere ini‑micos ſm̃ illud. Math. quinto. Diligite inimicos Mathe.
veſtros. Seruare tamen debemus ordinem cari‑tatis. Quia pro amicis prius debemus orare: tum propter caritatem: tum propter gratitudis virtu‑tem. Sequitur. Pro redemptione animarum ſuarũ non temporali lucro vel appetitu terreno. Sed ꝓ redemptione animarum ſuarũ. i. pro remiſſione pec‑catoꝝ. Pro ſpe ſalutis et incolumitatis ſue. Pro ſa‑ Q
lute mentis ⁊ incolumitate corporis ſperate. Nam vtraq; ſanitas ẽ ab illo qui dicit ſalus ppl̃i ego ſuʒ Ueruʒ vtraq; ſanitas prouenit ex redemptione aie ⁊ de remiſſione peccati ſicut ecõuerſo. De reatu pec‑cati procedit infirmitas vtriuſq; teſtificante verita‑te. Iohan. quinto. Ecce ſanus factus es: iam am‑ Iohan.
plius noli peccare: ne deterius aliquid tibi contin‑gat. Porro tria ſunt hominis bona. Corporalia temporalia. ⁊ eterna: ſcilicet infima: ſuprema: me‑dia pro quibus ſacerdos dicit ſe offerre. Nam pro corporalibus dicit. Incolumitate. Pro ſpiritua‑libus dicit redemptione. Pro eternis dicit. Salu‑te. Et ſaluator docuit nos orare iſtis tribus mo‑dis Math. ſexto. In pr̃ noſter. Pro eternis quan‑ Mathe.
do dicit. Adueniat regnum tuum. Pro ſpirituali‑bus quando dicit. Fiat volũtas tua ⁊c. Pro corpo‑ralibus cum dicit. Panem noſtruʒ quotidianũ ⁊c.

Sequitur. Tibiq̄ꝫ reddūt vota ſua eterno deo viuo
⁊ vero. Hic queritur cū nr̄a demus ⁊ aliena redda-
mus: quō vota ſi ſua ſunt reddunt ⁊ nō potius do-
nant: vel ſi reddunt quō ſua ſunt ⁊ nō potius alie
na. R̄ndetur Uotum hominis eſt ⁊ dei. Sed dei ꝓ-
pter auctoritatē gratie: hoīs vero propter libertatē
arbitrij: ideo dicitur. i. corin. 3. Coadiutores dei ſu
R mus. Eterno deo viuo ⁊ vero. Homines demones
⁊ imagines dicuntur dij: ſed hoīes dicūtur adoptio
ne et participatione. Demones vſurpatiōe. Hoīes
eñ participatiue ſunt dij: quia aliquid diuinitatis
participant. Ideo dicuntur dij. i. diuini. ps̄. Ego di
xi dij eſtis ⁊ filij excelſi: per creationem. Demones
vero dicuntur dij vſurpatiue: qꝛ volunt ſibi attri-
buere honores diuinos. Ideo dꝛ. Dij aūt gentium
demonia dn̄s autem celos fecit. Ymagines vocan-
tur dij per appellationē: primi ſunt viui ⁊ veri: ſed
nō eterni. Scd̄i ſunt viui: ſʒ nec eterni nec veri. Ter
tij nec ſunt viui nec eterni. Sed ſolus ille deus qui
eſt verus deus per eſſentiā eſt verus deus ⁊ viuus
⁊ eternꝰ: immo ipſa veritas vita eternitas per eſſen
Yſaye. tia: ideo dicit illud qō habet̄ yſaye. 24. Abſq̄ꝫ me
nō eſt deus. Te igitur clemētiſſime pr̄. lʒ aūt hec ob
ſecratio ſpāaliter dirigat̄ ad patrē ꝓpter auctorita
tē principij ſcd̄m qō ipſe filius docet nos orare: pr̄
noſter q̄ es in celis. Tn̄ oībus tribꝰ ꝑſonis: ſacrifi-
cium laudis offertur: ideo ibi pr̄ tenet̄ eſſentialiter
ſicut in pr̄ noſter. Quorū ſicut indiuiſibilis eſt ma-
ieſtas: ſic ⁊ indiuiſibilis eſt adoratio: ideo eternitas
attribuitur pr̄i rōne principij: qꝛ a nullo eſt: ⁊ oīa
S ab ipſo ſunt: filius ꝑ ḡnationē: ſpūſſctūs ꝑ ꝓceſſio
nē: cetera ꝑ creationē. Cōicantes ⁊ memoriā vene-
rantes: hic mediātibꝰ ſctīs poſtulatur fideliuꝫ pro
motio. primo ponitur ſctōꝝ cōmemoratio. Scd̄o cō
memorationis poſtulatio: ibi quoꝝ meritis. Dicit̄
ergo cōicātes. i. ſctīs ⁊ nos exiſtētes in cōione ſctōꝝ
per fidē. i. in via: cōicamꝰ ſctīs ꝑ fidē quā ipi habue
runt ⁊ nos habemꝰ. In patria aūt participabimꝰ
cū eis ſpeciē quā ipſi habēt ⁊ nos habebimꝰ. Nos
aūt habemus fidē ⁊ ſpē: illi vero viſionē ſpeciei et
rē. Cōicamus ḡ ⁊ veneramur memoriā ſctōꝝ: ⁊ pre
cipue glorioſe virginis ⁊ beatoꝝ aploꝝ ⁊ martyrū
vt eorū ſuffragio de fide deducamur ad ſpē: de ſpe
ad rē ſpatā. i. ad patriā. In hac autē cōmemoratiōe
ſctōꝝ: conſeruat ecclīa ꝙ antiquitus fieri ſolet vt in
orōnibus patrū memoria recolaretur quatenꝰ eoꝝ
meritis ſuffragātibus: facilius qō petebāt impetra
rent. Sic moyſes pro populo peccāte ait Exo. 32.
Recordare abrahā ⁊ yſaac ⁊ iacob ſeruoꝝ tuorum
Sic aſarias in fornace ait Danie. 3. Ne auferas a
nobis miſericordiā dn̄e deus iſrael ꝓpter abrahaꝫ
dilectū tuū ⁊ yſaac ſeruū tuum ⁊ iacob ſctm̄ tuum.
¶ Sed cur in canone nō fit cōmemoratio ſctōrum
cōfeſſoꝝ: cū tn̄ inter ſanctos eoꝝ memoriam magni
T fice veneret̄ eccleſia. R̄ndet mgr̄ Alex. ꝙ canō miſſe
fuit priꝰ editꝰ ꝙ memoria cōfeſſoꝝ celebraret̄. Nā
fere omnes ſancti qui commemorantur in canone
preceſſerunt ſanctum ſilueſtrū preter iohānē ⁊ pau
lū ⁊ marcellinū ⁊ petrū q̄ ꝓmo ſucceſſerūt. Eccle
ſia vero poſt tp̄a beati ſilueſtri. ſctōꝝ cōfeſſorum
materiā celebrare incepit. Quorū meritis. hic facta
cōmemoratione ſubdit̄ cōmemorantis poſtulatio.
Hic ḡ poſtulat beneficiū diuine protectiōis. i. a ma

lo ibi. Hanc igit̄ oblationē. Dicit̄ ḡ. Quorū. i. ꝑdi
ctoꝝ ſctōꝝ meritis precibuſq̄ꝫ ꝯcedas. Multū eñ
ſolent merita ſctōꝝ precedentiū ſuccedētibꝰ ſuffra
gari. Uñ cū ezechias diuinū poſtularet auxiliū. Re
ſponſuꝫ eſt ſibi. Protegā vrbē hāc ⁊ ſaluabo eā ꝓ-
pter me. ⁊ ꝓpter dauid ſeruū meū. yſa. 3. Ut in oībꝰ
protectiōis tue muniamur auxilio. Ubi ē notandū
ꝙ in hac cōmemoratiōe ſctōꝝ q̄ fit ante cōſecratio
nē corporis xp̄i poſtulat̄ ſuffragiū ſctōꝝ. Ea vero
q̄ fit poſt ꝯſecrationē corporis xp̄i: ſctōꝝ cōſortiū
imploꝛat̄. Qō nō mirū eſt. Qꝛ anteq̄ corpꝰ xp̄i qō
eſt eccleſia vniuerſalis cōſecret̄: ⁊ anteq̄ regnū adue
niat: neceſſariū eſt in nobis in via ſuffragiū ſctōꝝ
vt meritis eoꝝ ⁊ ꝓcibꝰ: diuine ꝓtectiōis muniamur
auxilio. Sed vbi corpꝰ xp̄i fuerit cōſecratū. i. vbi re
gnū aduenerit: aſſequemur in patria cōſortiū ſctōꝝ
vt ſocietatē ⁊ ptēꝫ cū ſctīs apoſtolis ⁊ martirībꝰ ha
beamꝰ: qō i cōione ſctōꝝ infra poſtulat̄. Hanc igit̄ V
oblationē: hic poſtulat̄ bñficiū diuine ꝓductionis
ad bonū ꝯtū ad q̄ttuor. Que ſunt cultꝰ acceptatio
Pacis collatio ibi: dieſq̄ꝫ nr̄os i tua pace ⁊c. A pe-
nis dānatoꝝ ereptio ibi. Ab eterna dānatione nos
eripi. Cū electis premiatio ibi. Et in electoꝝ tuorū
iubeas ⁊c. Facta ḡ mētione de cōicatiōe cū ſctīs ⁊
memorie eoꝝ veneratiōe: ſubiungit̄ de oblatione ſa
crificij ibi. Hanc igit̄ oblationē ⁊c. Uñ nō eſt locus
offerēdi ſacrificiū veritatis extra vnitatē ecclīe. Sctō
rū ḡ memorie in ſacrificio cōicamus q̄tenꝰ in cōmu
nione ſctōꝝ ſacrificiū offerimꝰ. Hanc igit̄ oblatio
neꝫ: de qua ſupradictū ē. Hec dona hec munera: hec
ſctā ſacrificia: nr̄e ſeruitutis ⁊ cūcte familie tue. Iſta
cōiungit: qꝛ nō ſolū offerūt ſacerdotes: ſed vniuerſi
fideles vt tactū eſt. Hanc igit̄ oblationē ſeruitutis
nr̄e ꝯſumꝰ dn̄e vt placatꝰ accipias. i. ſine offenſa ac
cipias. i. ſint tibi accepta ⁊ grata. Dieſq̄ꝫ noſtros
in tua pace diſponas: atq̄ꝫ ab eterna dānatiōe nos
ꝑ eū q̄ ꝓ nobis tp̄ali morte dānatꝰ ē a falſis iu-
deis. Sanctꝰ Gregoriꝰ hac tres petitiōes in cano-
ne dicit̄ addidiſſe. Et in electorū tuorū iubeas gre-
ge numerari. Quā oblationē. Hic poſtulat̄ hoſtie
bñdictiōeꝫ: i verū ⁊ ſummū ſacrificiū trāſmutatio. X
Dicit̄ ḡ. Quā oblationē tu deꝰ facere digneris i oī
bus bñdictā: hꝰ ē trāſmutare in illā hoſtiā q̄ ē oīno
benedicta. Hec aūt vocabula bñdictā: aſcriptā ⁊c. Auguſti.
multipliciter exponunt̄. vnomō ſʒ Aug. vt habet̄ de
cōſec. d. 2. c. Utrū ſub figura: vbi ſic habet̄. Hāc ḡ
oblationē bñdictā: ꝑ quā bñdicimur. Aſcriptā ꝑ quā
hoīes in celo aſcribūtur. Ratā ꝑ quā viſceribꝰ xp̄i
cenſeamur. Rōnabilē per quā a beſtiali ſenſu exua
mur. Acceptabilē vt q̄ nobiſipſis diſplicemꝰ ꝑ hāc
acceptabiles eiꝰ filio vnico ſimus. Alio mō ſic expo
nit̄ ſcd̄m innoc. Quā oblationē tu deꝰ facias trāſ-
mutare in eā hoſtiā q̄ ē oīno bñdicta: aſcripta: rata
rōnabilis ⁊ acceptabilis. Bñdicta dꝛ hoſtia ſaluta
ris. i. ab oī eā maledictiōis immunis: tā originali ꝙ
actuali: tam criminali ꝙ veniali. Luc. 1. benedictꝰ
fructus vētris tui. Aſcriptam dicitur: quia figuris Luce.
⁊ ſcripturis veteribus deſignatur. tā in agno paſca
li. exod. 12. ꝙ in manna celeſti. exod. 16. Tam in
yſaac immolādo. gen. 22. ꝙ in abel immolato. gen.
4. apoc. 13. Hic eſt agnus qui occiſus ē ab origine
mundi. Rata dicitur quaſi non tranſitoria: ſicut ve
tus que tranſit ⁊ hoſtia noua ſucceſſit ⁊ ꝑmanebit

ſemp. Rationabilis dicit̃. i. hñs effectuȝ cõgruum
non penalem ſicut legalis erat que ſanguine hyrco
rum aut vitulorum non poterat a peccato mun-
dare: ſed que ſanguine proprias conſcientias emũ
dat ab operibus mortuis: ad heb. xi. Acceptabile
quaſi non illa de qua dicit propheta. Sacrificium
⁊ oblationem noluiſti: ſicut dicit dominus. Non
accipiam de domo tua vitulos: neqȝ de gregibus
tuis hyrcos. Sed illa de qua. Eccl. xxxvj. Sacrifi-
cium iuſticie. Et ſm hanc expoſitionem recte ſub-
iungitur. Ut fiat corpus ⁊ ſanguis dilectiſſimi filij
tui domini noſtri ieſu chriſti. Expoſitio tangit con
ditiones ipſi⁹ vere hoſtie. Primo vt ↄſiderat̃ in ſe.
Scdo i comparatione ad pfiguratione legi. Tertio
ſm comparationem ad legis mutationẽ: que habe
bat aliam ſuccedentem: ꝙ tum ad oblationẽ hoſtia
rum. quod non habuit hoſtia iſta. Quarto ſm cõ-
parationem ad effectũ. Quinto ſm comparationẽ
y ad illũ cui offertur. ¶ Quare autem fiunt tot cru-
ces. Põt ratio aſſignari. Iudas enim feria q̃rta ma
ioris ebdomade dominum vendidit triginta argẽ-
teis: in recuperationem dãni quod videbatur incur
riſſe ex infuſione vnguenti ſuper caput dñi. Iohã.
12. Quare inquit vnguentum hoc non venijt trecẽ
tis denarijs: ⁊ datũ eſt egenis. Dixit autem hoc nõ
quia de egenis pertineret ad eũ. Sed quia fur erat
⁊ loculos hñs: ⁊ ea que mittebãtur portabat. Qui-
libet autem argenteus valebat. 10. denarios vſua
les: ⁊ ita dãnum volebat recuperare. Ad deſignan
dum ergo precij ꝗtitateȝ: quõ xp̃s eſt venditus: ſa
cerdos facit hic tres cruces communiter ſup obla-
tam hoſtiam ⁊ calicem cum dicit. Benedictã: aſcri-
ptam. Ratam. Nam trecenta: ⁊ etiam triginta ſuſci
piunt multiplicationem a ternario. Poſtmodũ ve
ro ad ſignificandum venditionem ⁊ emptionem.
z Duas cruces exprimit ſigillatim. Unaȝ ſuper obla
tam: ⁊ aliam ſuper calicem cum dicit: vt fiat corpus
⁊ ſanguis. Adhuc expoſitio iſtorum vocabulorum
Benedictam ⁊c. Poteſt ſumi a quadam appoſitio-
ne ad venditionem iude. Sic enim iudas vendidit
dominum. Sed illa venditio fuit maledicta: irrita
iniqua ⁊ deteſtabilis. Sed tu deus: hanc oblatio-
nẽ digneri facere bñdictã. aſcriptã: ratã rõnabilem
acceptabilẽ. Iudas enĩ noluit bñdictiões ⁊ elõgata
eſt ab eo. Sed tu de⁹ digneris hanc oblationẽ face
re: p quam nos in celeſtibus benedicas. Iudas de
letus eſt de libero viuentiũ: ⁊ cum iuſtis non ſcribe
tur. Sed tu deus hanc oblationeȝ digneris facere
aſcriptaȝ: per quam nos inter electos aſcribas. Iu
das laqueo ſe ſuſpendit: ⁊ ẽpatum eius alter acce-
pit. Sed tu deus hanc oblationem facere digneris
rationabilẽ vitam p quam ratuȝ ſit noſtre ſalutis
promiſſum. Iudas exijt condemnatus: ⁊ oratio
eius facta eſt in peccatum. Sed tu deus hanc obla
tionem facere digneris rationabilẽ p quam fiat ra
tionabile obſequium ſeruitutis noſtre. Iudas red-
didit mala pro bonis: ⁊ odiũ p dilectione retribuit
Sed tu deus: hanc oblationem facere digneris ac-
ceptabilem: per quam nos tibi reddat acceptos.
A ¶ Qui pridie ꝙ pateretur. In hac parte exprimit̃
cõſecrationis cõſummatio. Et primo exprimit̃ cõſe-
cratio corporis. ſcdo cõſecratio ſanguinis ibi: ſimi
li mõ ⁊c. Dicit ẽ. Qui p̃die ꝙ pateret̃. i. die p̃ceden
te immediate paſſionẽ ſeu diẽ paſſionis. Eleuatis
oculis in celũ ⁊c. Hic inſinuat̃ arduitas facti ⁊ digni
tas ſacramẽti. Nõ enĩ fecit dñs ſic in inſtitutiõe ali
cuius alterius ſacramẽti. De hoc habet̃ de cõſec. d.
2. Nihil in ſacrificijs aliq̃d mai⁹ eſſe põt ꝙ corp⁹
⁊ ſanguis xp̃i. Nec oblatio vlla: hac potior eſt. Sȝ
oẽs hec p̃cellit: q̃ pura cõſcientia eſt dño offerenda
⁊ pura mẽte ſumẽda atqȝ ab oibus venerãda. Et ſi
cut potior eſt ceteris ita potius excoli ⁊ venerari de
bet. Due aũt cruces tm̃ ibi ſunt. Una in cõſecratio
ne panis. Alia in conſecratione vini: ad deſignan-
dum ꝙ hic eſt repreſentata duplex natura hois. ſ.
corp⁹ ⁊ aia: q̃ xp̃i paſſione redẽpta eſt. Dicto autẽ
hoc eſt corp⁹ meũ: ad cui⁹ ꝓlationẽ: panis trãſſub
ſtantiatur ſeu mutatur in corpus xp̃i: ⁊ per ↄñs a
ſacerdote cuȝ mediocri inclinatiõe corpore xp̃i ado
rato ipſo vno dño q̃ ibi preſentialr̃ eſt verus deus
⁊ ver⁹ homo debet eleuari reuerenter ita ꝙ a circũ
ſtãtib⁹ poſſit videri. Et poſt adorato a pp̃lo: debet
reponi in loco ſuo. ¶ In adoratione corporis xp̃i B
poteſt eſſe error ſi ſimplr̃ adoret̃. Qȝ fortaſſe q̃ vi-
detur conſecrare: non conſecrat: vel q: nõ eſt ſacer-
dos: vel q: non intendit cõſecrare. Uel q: nõ dicit
verba cõſecratoria. Tales enĩ nõ cõſecrãt. Unñ nec
hoſtia eleuata ẽ adoranda ſimpliciter. Ideo debet
adorari ille q̃ credit̃ eſſe: ſub illis ſpeciebus. ſub hoc
ſenſu verborũ. Adoro te dñe ieſu xp̃e: q̃ p mortem
tuam redemiſti mundũ: queȝ credo eſſe ſub hac ſpe
cie quam video. Si ille ſit ſacerdos rite ordinatus
⁊ dixerit verba cõſecratoria cum intentione: in debi C
ta materia: ⁊ in debita forma. ¶ Unde dubitatur.
Quid eſt ſi nõ cõſecretur. Dico ꝙ nõ cõſecrare põt
eſſe tripliciter. Uel nõ dicendo verba cõſecratoria
propter aliquam turbationẽ in ſua memoria. Uel
a certo ꝓpoſito vt exiſtẽs i pctõ mortali: nõ vult cõ
ſecrare ꝓpter timorẽ. Uel pdit memoriã: vt ille q̃ oȝ
facere memẽto primũ: ⁊ facit ſcdm: qd̃ euenit ſemel
ambianis tp̃e magiſtri thome bricot. Sic enĩ ſacer
dos nõ cõſecrat nec corp⁹ nec ſanguinem xp̃i. Sed
poſt memẽto venit ad dicendũ. Pr̃ noſter: ⁊ accepit
hoſtiã ⁊ vinũ ac ſi fuiſſent ↄſecrata: nec recordabat̃
immo credebat ſe bñ feciſſe. Dico ẽ de p̃mo ꝙ ſi re
cordet̃ qd̃ nõ dixerit verba ſacramẽtalia oȝ reitera
re qd̃ omiſit. Si nõ ſunt verba ſacramentalia non
oportet ꝙ reiteret: ſed agat penitẽtiã de negligẽtia.
De ſcdo dico ꝙ exñs in pctõ mortali: ſi nõ cõſecrat
grauiter peccat: ⁊ grauiter ẽ puniẽd⁹ et grau⁹ pec-
cat ꝙ ſi cõſecraret in pctõ mortali: vt pȝ extra de ce
leb. miſ. c. De hoie: in textu ⁊ in glo. De tertio vero
ꝗuis illũ caſuȝ expreſſuȝ reperi ⁊ ſcini factũ ambia
nis vt p̃dixi. Tñ q: ex aliq̃ malitia nõ fecit Sed ex
deperditiõe memorie: nõ peccat tm̃ ſicut ille q̃ ex cer
to ꝓpoſito feciſſet. Sȝ q: fecit ex ignorãtia craſſa
vel inuicibilis nõ tm̃ peccauit. Si vero pdidiſſet me
moriã ex ignorãtia: vt pote ex forti cogitatiõe tpa-
liũ. grauiter peccauit: q: cõmiſit ydolatriã adoran-
do hoſtiã nõ ↄſecratã. ⁊ dedit ſcãdalũ circũſtãtib⁹
Si aũt peccauit ex ignorãtia ſimplici nõ tm̃ pecca-
uit ideo grau⁹ ẽ puniẽd⁹ ad arbitriũ boni viri: qd̃
etiã factũ fuit in ſacerdote p̃dicto: lȝ eẽt bone fame
Seq̃tur. Simili mõ poſtea ꝙ cenatũ eſt. i. poſt cenã D
veteris paſche qñ dñs hoc ſacramentũ inſtituit: ⁊
apoſtolis ſumendum diſtribuit. Et vt idẽ poſtea in

memoriā ſui ageret precepit vt de ſua benedicta paſ
ſione ſemꝑ haberent memoriā. ¶ Sequit. Unde ⁊
memores. Hic incipit tertia pars principalis in q̄
exprimit̄ rei cōſecrate memoria. Et hoc cōueniēter
Patet ſm q̄ ipſe ſaluator determinat. Cōſecratio
ordinat̄ ad cōmemorationē. Hoc inquit facietis in
meā cōmemorationē. Cōmemoratio iſta ſemper de
bet cōmitari oblationē: ⁊ ſic diuinā impetrat acce⸗
ptationē q̄ntum ad pl'es effectus. Dicit̄ ḡ. Un ⁊ me
mores ⁊c. Qz dñs ipſe p̄ceperat vt in ſui memoriā
faceren⁹. Ideo tria cōmemorāda ꝓponit eccl'ia. ſ.
beatā paſſionē: necnō ⁊ ab inferis reſurrectionē: ſed
⁊ in celos glo'ſaz aſcēſionē. Sed poſtq̄ dñs p̄cepit
hec fieri i memoriā paſſiōis ſolūmō q̄re ibi exprimit̄
memoria reſurrectiōis ⁊ aſcenſiōis. Reſpōdet̄ dñs
p̄cepit in huius ſacrificij celebratiōe: memoriā fieri
ſue paſſiōis: ꝓpter h̄ vt faciētes fructū aſſequerent̄
eiuſdez. Ad quē aſſequēdū maxie valet: ⁊ ꝓmouet
fides reſurrectiōis ⁊ ſpes aſcenſiōis. Propter q̄ ha
E ruz memoria nō inutiliter iſerit̄. Uel aliter pōt intel
ligi p̄ceptū ſaluator'. Cū dic̄ i mei memoriā faciet'
Mei inq̄ patiētis reſurgēt' ⁊ aſcēdēt'. Et ſic nō ſo
lūmō voluit dñs memoriā ſue paſſiōis: ſʒ etiā alior
Dicat ḡ vn̄. ſ. qz facta cōſecratiōe ⁊ verbis a dño ꝓ
poſitis. Accipite ⁊ comedite. Subiūxit: hec quoti⸗
ſcūq̄ feceritis: i mei memoriā facietis. Tria p̄dicta
cōmemorat eccl'ia. Quor̄ primū. ſ. paſſio accēdit ca
ritatē. Reſurrectio corroborat fidē. Aſcenſio ampli
ficat ſpē. Quid eñi magis accēdit caritatē q̄ qd ꝓ⸗
prio filio ſuo nō peperat: ad ro. 8. Chriſt⁹ ei fact⁹
eſt ꝓ nobis obediēs vſq̄ ad mortē: mortē aūt cruc'
Philip. phil. 2. Quid nobis magis fidē ꝯfirmat: q̄ qd xp̄s
reſurrexit a mortuis p̄mitie dormiētiū: qm̄ q̄dē per
hoīem mors: ⁊ ꝑ hoīem reſurrectio mortuor̄. Et ſi
cut oēs in adā moriūt̄: ita ⁊ in xp̄o oēs viuificabūt̄
ro. 5. Quid nob̄ magis amplificat ſpē q̄ xp̄s aſcē
dens in ce lū captiuā duxit captiuitatē: dedit dona
Johan. hoīb⁹: eph. 4. vt vbi ē ille ſit ⁊ miſter ei⁹. Johā. 12.
Qd vero dicat eccl'ia memores ſe eē dñice paſſiōis
ſtatiʒ acerbiorē ſpeciē rememorat ipſi⁹ paſſiōis: re
colendo in quinq̄ crucib⁹ q̄nq̄ plagis. ¶ Hic q̄ri
F tur. Cū plene ſit ⁊ ꝑfecte cōſecratio celebrata. Cuz
ſubſtātia panis ⁊ vini ſit trāſubſtātiata in verum
corp⁹ ⁊ ſanguinē xp̄i Quare ſuꝑ hoſtiā b̄ndictā ⁊
pleniſſime cōſecratā: adhuc benedictiōis ſignū exp̄
mit̄. Aut aliqd cōſecratiōis verbū profert̄. Immo
talia ꝯiungunt̄ in canone q̄ vident̄ innuere: q̄ non
dum eſt cōſecratio cōſummata. Huic queſtioni re⸗
ſpondet Innoc. Dicens. In canone aliud verba ſi
gnant ⁊ aliud ſigna pretendunt. Uerba nāq̄ in ca
none principaliter ſpectant ad euchariſtiam conſe
crandam. Signa vero principaliter pertinēt ad hi
ſtoriā recolendā. Nā verbis vtimur ad ꝯſecrandū
panē ⁊ vinū i corp⁹ ⁊ ſanguinē xp̄i. Signis vtimur
ad recolendū ea q̄ ꝑ ebdomadā an̄ paſcalem geſta
ſunt circa xp̄m. Ptʒ ḡ q̄ntum ad ordinē eucharīſtie
cōſecrāde capitulū illud. Qui p̄ die ⁊c. in fine cano
nis ſubijſſe debuiſſe: qm̄ in eo cōſecratā ꝯſumat̄. Sʒ
ordo iſte impediſſet ordinez hiſtorie recolende. Qz
qd geſtū fuit i medio recolet̄ i fine. Proinde⁹ ḡ cano
nis ordinat̄: vt ordinē ſuaret hiſtorie: quā quadā
neceſſitate cōpulſus: capitulū illd. Qui p̄die: quaſi
cor canonis i medio collocauit vt q̄ ſequūt̄ itelligāt̄

ꝓcedere ſʒ illā figurā q̄ ſepe fit. Que narratiōe ſuc
cedūt intellectu p̄cedūt. Uel pot⁹ vt tā ſe q̄ hiſto⸗
rie ſuus ordo ſeruetur. Nos igit̄ tui ſerui videlicet
ſacerdotes. Sed ⁊ plebs tua ſancta. i. popul⁹ xp̄ia⸗
nus. Nam quod popul⁹ agit voto: ſacerdotes agūt
miniſterio. Offerim⁹ preclare maieſtati tue. i. p̄ cete
ris clare. Nā ſi iuſti fulgebūt ſicut ſol in regno p̄ris
cor̄ Math. 13. q̄to magis maieſtas diuina p̄fulge Mathe
bit. De tuis donis. i. de fructib⁹ ſegetū q̄tū ad pa
nē q̄ ē ꝯſecrat⁹ in corp⁹ xp̄i. Ac datis. i. de fructib⁹
arbor̄ q̄tū ad vinū trāſubſtātiatū in ſanguinē. De
hīs inq̄ ⁊ de illis offerim⁹. Hoſtiā ſanctā. hoſtiaʒ
purā: hoſtiā immaculatā. i. eucharīſtiā ab oī macula G
originali: veniali: mortali: imunem. Purā q̄tū ad
cogitationē Sctāʒ q̄tū ad locutionē. Immaculatā
q̄tū ad operationem: quia pctm̄ nō fecit nec inuēt⁹
dolus eſt in ore eius. i. Petri. 2. Panem ſctm̄. i. ſan⸗
ctificatiuum ⁊ confirmatiuum vite eterne: quia ab
eo eſt virtus viuendi eternaliter. Johā. 6. Si quis
manducauerit ex hoc pane: viuet ineternum. Et ca
licem ſalutaris perpetue. i. a quo erit letitia ⁊ iocun
ditas perpetua. Calix meus inebriās q̄ preclar⁹
eſt. Supra que. ſ. dona vl' hoſtiam. panem: calicem
in populi ſalutez referuntur ratione proprietatum
conſignatarum que ſignantur per hoc que dico pu
ram ſanctam immaculatam. Propicio. i. miſericor⸗
dioſo Ac ſereno vultu. i. placabili. Reſpicere digneri'
Non quia vultus eius mutetur: ſed tunc vultuz ſu
per nos ſerenum ⁊ clarū demonſtrat: cum miſericor
diam ſuper nos infundit. Ut eniʒ dicitur in. p̄s. Il⸗
luminet vultum ſuum ſuper nos: et miſereatur nr̄i.
Et accepta habere digneris in q̄tum ſunt dona ⁊
oblata: hoc eſt in q̄tum referuntur ad donantem
vel offerentez. gen. 4. reſpexit dñs ad abel ⁊ ad mu
nera eius. Ex dantis corde datum accipitur vel re⸗
furatur. Sicuti accepta habere dignat⁹ es munera H
pueri tui iuſti abel. Hoc aduerbiū ſicuti ſimilitudi⸗
nem innuit exprimit q̄titatem Multo quippe ac⸗
ceptum eſt hoc ſacrificium q̄ illud quod obtulit
abel vel Abraham vel Melchiſedech. quia nulla
oblatio hac potior eſt: ſed omnes precellit. Abel
dicitur puer: tam a puericia q̄ a puritate. Dicitur
iuſtus: quia recte obtulit: ⁊ recte diuiſit: quod non
fecit cayn: ideo iuſtus non fuit. Et ſacrificium pa⸗
triarche noſtri abrahe: hoc poteſt intelligi de ſacri
ficio filij: qd in propoſito ⁊ voluntate expleuit. Sʒ
prohibitus fuit ab angelo. Unde glo. ſuper illud
gen. 22. ego ⁊ puer vſq̄ huc ꝓperātes. ait idubitā
ti aīo mactare filiū volebat laudād⁹ ē ḡ in cōſtātia I
offerēdi. Et qd tibi obtulit ſūm⁹ ſacerdos melchi⸗
ſedech. ſ. offerēdo panē ⁊ vinū abrāe ge. 23. Tu⁹ dico
nō ſolū: qz tibi miſtrās: ſʒ qz te ſignificās: gen. 14.
erat ei ſacerdos dei ſūmi Glo. ſūmū ſignificabat ſa
cerdotē Et ibidē glo. dicit Melchiſedech q̄ iterp̄tat̄
rex iuſticie ⁊ rex pacis: ip̄m ſignificat ꝑ quē recōci⸗
liati ſum⁹ ⁊ q̄ i fine ſili iuſte iudicatur⁹ ē. Sctm̄ ſacri
ficiū: imaculatā hoſtiā. h̄ addidit leo papa. Obtu⸗
lit inq̄ tibi melchiſedech. ſ. ſctm̄ ſacrificiū imaculatā
hoſtiā: h̄ aūt magis expectat ad ſignificata. ſ. corp⁹
⁊ ſāguinē xp̄i q̄ ad ſignū. ſ. panē ⁊ vinū. Qd aūt illo
pane ſignificat̄: ⁊ illo vino ſctm̄ ſacrificiū: dicēdū ē
ſʒ qd di. yſid. ſacrifiū d' q̄ſi ſacrū factū. qz p̄ce mi⸗
ſtica ꝯſecrat̄ ꝓ nob̄ i mēoriā paſſiōis dñice. hoſtia

aūt ſolet dici ſacrificium:q2 fiebat anteq̃ hoīes ad
hoſtes pgerent. Qđ bñ cōgruit huic ſacrificio quo
virtus miniſtratˀ ad reſiſtendū hoſtibꝰ aīe. Per hu
ius em̄ ſacramēti v̓tutē vniuerſe v̓tutes augentur.
R ¶ Supplices te rogamꝰ oīps deus. In hac parte
imploratˀ obtentio effectuum huiꝰ ſacrificij. Prio in
gñali. Scđo ī ſpāli ibi Memēto dñe. Ergo iube h'
ſcꝫ ſignificarū p has formas viſibiles: hoc eſt cor/
pus xp̄i myſticū pferri in ſublime altare tuū.i.in ec
cleſiā triūphantē q̄ dr altare:q2 ibi ſacrificatˀ ſacri/
ficiū laudis. p̄s. Bt̄i qui habitāt in domo tua dñe
in ſcl'a ſclo⁊ laudabūt te. Per manꝰ ſcti angeli tui
id eſt auxilio angelo⁊ hic aſſiſtētiū. Vel p manꝰ ſcti
angeli tui.i.xp̄i q̄ eſt āgelꝰ magni ꝯſilij. In ſublime
altare tuū: vt prius p v̓tutē huiꝰ ſacramēti q̄ ē vir
tus xp̄i:eccl'iam militantē magis vniri ⁊ aſſimilari
Mathei eccl'ie triūphanti: q̄ petitur Math.6.ca. Adueni/
at regnū tuū. Vt quodqđ ex hac altaris pticipatio
L ne. Hic dr altare hoc ſacr̄m. Altaria em̄ alic h dicū
tur eccl'iaſtica ſacramēta. p̄s. Altaria tua dñe v̓tu/
tum. Vñ ex hac altaris pticipatōe.i. cōione huius
ſacramēti. Om̄i bñdictione celeſti.ſ.in futuro: qua
bñdictōe:gl'ia pr̄i ſigr̄ur. Mathei.25. Venite be
nedicti pr̄is mei pcipite regnū. Et grā.ſ.ipā ſancti
in p̄ſenti repleamur. Et nota q̄ ſacerdos dicendo
Supplices te rogamus: inclinat ſe:⁊ ſignificatˀ incli
natio xp̄i in faciē ſuā in orto. Mathei. 25. Et pro
greſſus puſillū pcidit ī faciē ſuā orans. Sacerdos
aūt dicēs. Ex hac altaris pticipatione: oſculatˀ al/
tare:⁊ ſignificat oſculū traditoris iude. Math. 26.
Traditor dederat eis ſignū dicēs: quēcunq3 oſcula
tus fuero ⁊c. Item ſacerdos facit tres cruces. In ſi
gnū q̄ xp̄s ter orauit patrē in orto. Primā ⁊ ſecun
dam diſtincte ſup oblatā ⁊ calicē dicēs. Sacro ſan
ctū corpꝰ filij tui ⁊ ſanguinē. Tertia ſignādo ſeip̄m
dicit. Om̄i bñdictione celeſti ⁊ grā repleamur. Vel
per duas cruces quas facit ſacerdos ſup corpꝰ et
ſanguinē: deſignātur vincula q̄bus alligatꝰ fuit:et
flagella q̄bꝰ diſus.i. vehemēter effuſus eſt ſanguis
eius. Nā de vinculis hr̄ Math. 27. Miſtri iudeo⁊
apprehenderūt ieſum ⁊ ligauerūt. De flagellis hr̄
Johā. 19. Apprehēdit pilatꝰ ieſum et flagellauit:
cuius liuore ſanati ſumus. 1. Petri. 2. Per ternā ve
ro crucē qua ſacerdos ſeip̄m ſignat in facie: recolitˀ
illud qđ hr̄ Mathei. 25. Expuebāt in faciē eius.
Et dabāt ei alapas: ⁊ velantes faciē eius dicebant
Propheti3a nobis q̄s eſt qui te pcuſſit. ¶ Memē/
M to etiā ⁊c. Hic imploratˀ intentio affectuū huiꝰ ſa/
crificij in ſpāli:⁊ primo patiētibus in purgatorio:
afflictionū releuatio. Scđo eccl'ie triūphantis con
ſummatio: ibi. Nobis q̄q̄ peccatoribꝰ. Tertio eccl'ie mi
litantis ꝯſeruatio: ibi. Oremus p̄ceptis ſalutaribꝰ
moniti. Hic ḡ poſtulat ſctā mater eccl'ia defuncto⁊
releuationē credēs certiſſime q̄ ſanguis ille precio
ſus qui p multis effuſus eſt in remiſſionē pctō⁊:ū3
nō ſolū ad ſalutē viuentiū ſ3 ad releuationē valeat
defūcto⁊ dr ḡ. Memēto famulo⁊ famularūq3 tua
rum q̄ nos p̄ceſſerunt in ſigno fidei.ſ.ad deū. Quō
pōt hoc eſſe: cū fides euacuatˀ. Reſpōſio q̄ nō dr cū
fide:ſed cū ſigno fidei: ſignū aūt fidei pōt dici cara/
cter fideliū quo ab infidelibꝰ diſtinguūtur. Apoc.
Apoca. 7. Audiui numerū ſignato⁊ ex om̄i tribu filio⁊ iſ/
rael duodecim milia ſignati: ex oī tribu filio⁊ iſrael.

Et dormiūt ī ſomno pacis. Freq̄nter ſacra ſcriptu
ra defunctos: dormiētes appellat:pro eo: q2 ſicut
dormiētes euigilāt:ita defūcti reſurgēt. Et dr ſom
nus ille ſomnꝰ pacis: q2 fit in ſecuritate ab oī ſtrepi
tu mūdi. Unde p̄s. In pace in idip̄m ⁊c. In idip̄m
qui eſt immutabilis. Dormiā ⁊ req̄eſcā. 1. Theſſ. 4.
Nolumꝰ vos ignorare fratres de dormiētibus ⁊c. Theſſa.
Ipſis dñe ⁊ oībꝰ in xp̄o q̄eſcētibꝰ. In hoc loco ſa
cerdos: quo⁊ maluerit dꝫ agere memoriā ſpecialē. N
Loci refrigerij in quo nō eſt ardor penarū. Lucis
in quo nō ē obſcuritas tenebrarū. Et pacis: ī quo
nō eſt afflictio hoſtiū Apoc. 21. Abſterget deꝰ oēꝫ
lachrymā ab oculis ſctō⁊ ⁊c. ¶ Nobis q̄q̄ peccatoribꝰ
Hic imploratˀ eccl'ie triūphātis ꝯſummatio q̄ erit
qñ p egrināntibꝰ bt̄i aſſociabuntˀ. Dicitˀ ḡ. Nobis q̄q̄
id ē ſil'r ſicut ⁊ defunctis peccatoribꝰ. Cū oī tp̄e nos de
beamꝰ cogitare pctōres: p̄cipue tñ h' debemꝰ cū re
promiſſione pctō⁊: ſacroſctm̄ celebratˀ miſteriū. De
multitudine miſerationū tuarū ſperantibꝰ: de q̄ in
p̄s. Scđm miſerationū tuarū multitudinē dele ini
quitatē meā. Licet tm̄ ſit vna dei miſericordia: cū3
nō ſit aliud q̄ deus miſericors. Tñ multi ſunt effe/
ctus miſericordie q̄ miſerationes dicuntˀ. vñ in p̄s.
Reminiſcere miſ'ationū tuarū dñe que a ſcl'o ſunt.
Numerus ḡ iſte q̄tū ad modum loquendi refer/
tur ad effectus. Partē aliquam. Sed cum deus ſit
omnia in omnibus. 1. Corinth. 15. Salus premiū3 O
⁊ gloria ſingulo⁊: quare ergo dicit. Partem aliquā
quaſi non oēs ſint vnum denarium ſuſcepturi. Re
ſpondetur licet vnū ⁊ idem ſit p̄miū ſingulorum:
ſcꝫ ipſe deus: in cuius viſione ⁊ fruitione cōſiſtit ſa
lus eterna. Iuxta illud Johā. 17. Hec eſt vita eter
na vt cognoſcant te: ⁊ fruantur ſupple ⁊c. Tamen
ſm̄ differentiā merito⁊: alij plus: alij minus. diui/
na viſione fruuntur. Sicut ſolis lumine q̄ vnus eſt
Alij plus: alij minus participant ſm̄ diſpoſitionē
oculo⁊ intuentium. Et hoc ait ſaluator Johā. 14. Johan.
In domo patris mei manſiones multe ſunt. Et ſo
cietatē3 donare digneris. Hic poſtulat ꝯſortiū ſan
ctorum: vt ſupra dictū eſt. Cum Johane Stepha/
no ⁊c. In hac ſecūda cōmemoratiōe ſancto⁊: ex ma
gna parte ſupplentur que de primitiuis deeſſe vi/ P
debantur in prima. Sed quare iohānes repetitur.
Et ſtephanus ſociatꝰ iohanni premittitur mathie
⁊ barnabe. Reſpondetur q̄ iohānes in prima com
memoratione cum ceteris numeratur pp̄ter digni/
tatem apoſtolatꝰ. In ſecūda vero cōmemoratione
repetitur cum ſtephano propter priuilegiū celiba/
tus et pp̄terea ceteris premittitˀ. Uirginitas em̄ io/
hānis maxime cōmendabatˀ: q2 xp̄s in cruce virgi/
nē virgini cōmendauit: ſtephani v̓o v̓ginitas ex eo
maxime cōprobatˀ: q2 deputatꝰ eſt ab ap̄lis: ad mi
niſteriū viduarū. Actu. 6. Et in eo q̄ feminis ē pre
poſitus: meruit teſtimoniū ſinceriſſime virginitatis
¶ Hic pōt q̄ri. quare iohānes baptiſta nō nume/ Q
ratur in canone. Si dicatur q̄ nūcratur in ſcđa cō/
meratiōe.ſ. in principio: vt volūt q̄dā dicētes q̄ nō
euangeliſta ſed baptiſta illo iohāne intelligitˀ. Con
tra hoc eſt q̄ ſm̄ q̄ requirit ordo ſanctitatis illius
In primo ordine in quo p̄cipui ſancti ponūtur: de/
beret magis poni in principio oim̄ ſicut ponitˀ in le
tania. Item hic premittitur. Cum tuis ſanctis apo
ſtolis ⁊ martyribus: vnde conuincitur q̄ apoſtoli

tm̄ ꝛ martires ſubnotẽtur. Beat⁹ iohãnes bapti-ſta: licet martiriũ paſſus fuerit: nõ tm̄ inter marti-res numerat̃ ſicut pꝫ in letanijs. Sed por⁹ inter patriarchas ꝛ ꝓphetas. Reſpondet̃ ꝙ in miſſa ce-lebratur ſacramentũ dominice paſſiõis: ꝓpter ꝙ il-li ſoli cõmemorant̃ qui paſſi ſunt ꝓ dño noſtro ie-ſu xp̄o. i. martires. Et nõ immerito qꝛ illi ſolũmo-do imitati ſunt chriſtũ ordine tẽporis ꝛ cõformita-te paſſionis. Tales eñ dñr ꝓprie martires. i. teſtes xp̄i paſſi. Ipſum eñ martiriũ: indiciũ eſt dñi noſtri ieſu xp̄i paſſi. Neutrũ tm̄ cõuenit Iohãni baptiſte: qui paſſus ẽ ante paſſionẽ xp̄i: ꝛ poſt paſſionem ad limbũ deſcendit ꝓpter ꝙ in canone miſſe nõ nume-ratur. Et notandũ ꝙ in prolatione iſtoꝝ verboꝝ. ſ. nobis quoqꝫ pctõribus: tria facit ſacerdos. Pau-lulum exaltat vocẽ: ꝑcuſſo pectore ſilentiũ interrũ-pit. Repreſentãs ꝯfeſſionẽ ꝛ cõtritionẽ latronis in illo dñice paſſionis ꝑiculo: increpantis alterũ. ꝛ di-cẽtis. Nos qdẽ factis digna recipim⁹. Hic aũt ni-hil mali fecit. Et dixit ad ieſũ. Memẽto mei dñe dũ veneris in regnũ tuum. Propter qd̃ dixit illi ieſus. Amen dico tibi: hodie mecũ eris in paradiſo. Uel ſignificat cõfeſſionẽ centurionis qui ꝑcutiẽs pect⁹ ſuũ: eleuãs vocem ſuã: clamauit. Vere fili⁹ dei erat iſte. Et multi iudeorũ videntes ſigna que fiebant: percutientes pectora ſua reuertebant̃. Intra quoꝝ nos cõſortiũ ſupplic admitte: ꝛ dirigit̃ ſmo ad dñz Non eſtimator meriti: qꝛ neqꝫ ſm eſtimationẽ meri-torum retribuit circa cõdignũ puniendo: vñ. Pſal. Nõ ſm peccata noſtra fecit nobis: neqꝫ ſm iniqui-tates noſtras retribuit nobis. Neqꝫ etiã ſupra cõ-dignũ remunerando vñ. Ro. 8. Nõ ſunt condigne paſſiones hui⁹ ſeculi ad futurã gloriaꝫ que reuela-bitur in nobis. Sed venie largitor. Ioel. 2. begni-nus ꝛ miſericors eſt: patiens ꝛ multe miſericordie: ꝛ preſtabilis ſuper malitia dñs deus noſter. Per xp̄m dñm nr̄m. Hic nõ debet ſcribi. Amen. qꝛ cõti-nuatur cũ eo qd̃ ſequit̃. Per quẽ. ſ. xp̄m: per quem dñe omnia bona creas. nõ fit ſignũ crucis ſicut in verbis ſequẽtibus. ſ. ſanctificas viuificas bñdicis. Et cã eſt: qꝛ ſignũ crucis paſſionẽ ſignificat. Crea-tio aũt hoĩs nõ eſt cã quare dñs paſſus eſt. Sꝫ la-pſus hoĩs reparãdus eſt cã paſſionis. Propter qd̃

R in hijs verbis per quẽ bona creas: que ſignificant creationẽ: nõ fit ſignũ crucis qd̃ ſignat paſſionem. Creas inqꝫ ꝯdendo naturã: ſanctificas conſecran-do materiã. Viuificas trãſſubſtãtiando creaturam. Et benedicis accumulando gratiã. Uel ſemper bo-na creas ſm cauſas premordiales. Sanctificas ſꝫ cauſas ſacramẽtales. Uiuificas tranſſubſtãtiando in carnẽ ꝛ ſanguinẽ. Et benedicis ad offerendũ vni-tatem ꝛ caritatẽ. Et preſtas nobis hoc. ſ. per ipſum per queꝫ omnia bona creas. Et cũ ipſo ꝛc. Per ip-ſum tãqꝫ per mediatorẽ. Cũ ipſo tanqꝫ cũ coequali Et in ipſo tanqꝫ cõſubſtãtiali. Mediatorẽ dico ra-tione humanitatis aſſumpte. Coequali ratiõe idẽ-ptitatis potẽtie: cõſubſtãtiali ratione idẽptitatis eſſentie. In patre eſt nota auctoritatis: in filio eqlı-tas eſt: in ſpirituſancto eſt caritas vel cõitas. Eſt tibi deo patri oĩpotenti i vnitate ſpirituſſancti oĩs honor: in exhibitione reuerentie. Et gloria in laudẽ expreſſione. Honor in ꝯtum dño. Gloria inqꝫtum deo. ❡ Sed queritur quare hic fiunt tot cruces.

Ratio poteſt aſſignari qꝛ dñs paſſus eſt ꝛ crucifi-xus feria ſexta. Hora eñ tertia clamauerunt iudei. S Crucifige: ꝛ in memoriã huius ſacerdos facit tres cruces ſuper hoſtiaꝫ dicens. Sanctificas viuificas benedicis. Ad recollendaꝫ vero crucifixionem que poſt interuallum triũ horarum facta eſt manibus gentilium. Milites eñ crucifixerunt eũ. Ioh. 19. Sacerdos iterum facit tres cruces cum hoſtia ſup calicem dicendo: per ipſum ꝛ cum ipſo. ꝛc. poſtmo-dum aũt ad deſignãdum diuiſionem carnis ꝛ ani-me dñi morientis: facit duas cruces iuxta latus ca-licis. i. inter ſe ꝛ calicem cũ dicit: tibi deo patri om-nipotenti in vnitate ſpirituſſancti. Cum eñ in xp̄o ſint multe ſubſtãtie ſcꝫ diuinitas: corpus: ꝛ anima. Due tm̄ ſcꝫ corpus ꝛ anima in morte tm̄ fuerũt di-uiſe. Nã diuinitas nec a corpore. nec ab anima fuit ſeparata. Propterea nõ tribus crucibus ſꝫ duab⁹: mors dñi deſignatur. Has duas cruces facit ſacer-dos eleuatis digitis ꝛ manu non corpore chriſti: ad ſe conuerſa: quo ſignatur ꝙ mors quam ſuſti-nuit: que per illas cruces deſignatur: pro nobis ſuſtinuit. j. Pet. 3. xp̄s ſemel ꝓ peccatis nr̄is mor-tuus eſt: iuſtus pro iniuſtis. Uel poteſt dici ꝙ tres cruces ſignificant tres cruciatus quos xp̄s in cru- T ce ſuſtinuit. ſ. paſſioneꝫ. propaſſionem: ꝛ compaſſio-nem. Paſſionem in corpore. Propaſſionem in men-te. Et compaſſionem in corde. De paſſione corpo-ris. Threñ. j. O vos omnes qui tranſitis per viam attẽdite ꝛc. Et. pſ. Foderunt manus meas ꝛc. De propaſſiõe mẽtis dicitur. Math. 26. triſtis eſt ani- Mathe. ma mea vſqꝫ ad mortem. De compaſſione cordis: orauit pro crucifixoribus ad patrem. Pater igno-ſce eis qꝛ neſciunt quid faciũt. Has cruces facit ſa-cerdos cum hoſtia ſuper calicem: quo ſignatur ꝙ xp̄s cruciat⁹ hos ſuſtinuit volũtarie. Iſa. 53. Obla-tus eſt qꝛ ipſe voluit. Per calicem eñ paſſio ſignifi-catur. Unde qꝛ hoſtia ſuperfertur calici quãdo fi-unt cruces ſignificat: ꝙ non erat deiectus in volun-taria paſſione ſed mentis complacentia ſuperfe-rebatur. Due vero cruces que fiunt in latere cali-cis: ſignificant duo ſacramẽta que de latere xp̄i flu-xerunt. ſ. aqua regenerationis: ꝛ ſanguis redẽptio-nis. Ioh. 19. Un⁹ militũ lancea lat⁹ eius aperuit ꝛ continuo exiuit ſanguis ꝛ aqua. Poſt hec dicit ſa-cerdos alta voce. Per omnia ſecula ſeculorũ. Quo ſignificatur ꝙ Ieſus alta voce clamans emiſit ſpi-ritum. Math. 27. Chor⁹ clamando rñdet. Amen Mathe. quo ſignatur ꝙ mulieres lamentabantur flentes dñm. Et alij fideles lugebant velud quõdam abel inuidi fratris furore occiſuꝫ parentes eius lugebãt ❡ Preceptis ſalutaribus moniti. Hic poſtulatur V eccleſie militantis conſeruatio: que eſt vnus effe-ctus huius ſacrificij: que obtinetur commemora-tione veri ſacrificij. ſ. paſſionis domini: cum eiuſdẽ oblatione ſeu repreſentatione. Hoc autem in trib⁹ partibus eccleſie parit effectum. ſ. patientibus in purgatorio releuationẽ. Regnãtib⁹ in celo cõſũma-tiõeꝫ. Peregrinãtib⁹ in mũdo: neceſſarioꝝ ſubuẽtio-nẽ: q̃ poſtulant̃ i pte illa i qua ponit̃ orõ dñica cui i parte iſta ꝓmittit̃ ꝑfatio cũ dr̃ ꝑcept̃ ſalutarib⁹ ꝛc. Ad cautelã q̃ ꝯtra ꝑſumptiões iſinuat̃ ꝯfidẽtia ce-lebrãtis ex duob⁹. ſ. monitiõe. dñi iformatiõe ſeu i-ſtructiõe. Monitio ãt ſubaꝫ act⁹ reſpicit. Inſtructõ

modum. De hijs Math. 6. Vos orabitis (ecce ſub
ſtantia actus) ſic (ecce mod⁹) Dicit ẽ preceptis ſa-
lutaribus moniti. Quid eſt ꝙ h̃ copulant̃ p̃ceptũ ꝛ
monitio: cũ hoꝝ cõditões ſint oppoſite: cũ p̃ceptũ
obligat ad neceſſitatẽ agẽdi: monitio nõ. Ad h̃ di-
cendũ ꝙ doctrina orãdi fuit illi⁹ q̃ eſt mgr̃ ꝛ dñs:
dñi aũt ẽ p̃cipe ꝛ iſtituere: ꝛ mgr̃i ẽ monere ꝛ iſtrue
re. Vt ẽ inſtitueret̃ duplex auctoritas. ſ. dñatiõis
ꝛ mgr̃i copulant̃ h̃ preceptũ ꝛ monitio: inſtitutio ꝛ
informatio. Preterea lʒ monitio dñi nõ iporet obli
gationẽ neceſſitatis ſicut illđ qđ eſt ſimplr̃. impor
portat tñ obligationẽ reuerẽtie: vt ſicut ob neceſſi-
tatem ſalutis acquirẽde incũbit nobis exequi illđ
qđ ſimpl'r eſt preceptũ: ſic ob reuerẽtiã dñi monen
tis in q̃bus nobis debem⁹ exequi qđ monet. Mo-
nita eñi dñi: precepta dñt repñtari: per hoc dr̃. Et
diuina inſtitutione formati. Notat̃ ibi ꝙ cũ inſtitu
tio a dño firma debeat eſſe aĩe inherẽtia: ſicut eſt
forme cũ eo cui⁹ eſt forma. Ideo notãter dr̃ forma
ti: poti⁹ q̃ informati: lʒ idẽ importẽt. vnde inſtitu-
ta dñi dñt in corde ſcribi. Prouerbi. 7. Scribe illa
in tabulis cordis tui. Hec aũt p̃cepta ꝛ monita ſa-
lutaria ſunt illa que Mathe. 5. ꝛ. 6. Precedũt illđ
qđ eſt de forma orandi. Multa eñi dñs ponit ſalu
taria monita: quibus ꝯſulitur credẽtib⁹ illa tenere
x ꝛ vt poſſumus: ponit nobis modũ orãdi ad impe-
trandum dicẽdo pater noſter. ¶ Pater noſter qui
es in celis. In qua ꝯtinetur ſufficientia petitionuꝫ
qꝛ in illa orat̃ pro bonis adipiſcẽdis: ꝛ malis amo
uendis: pro bonis temporalib⁹ ꝛ eternis: pro ma-
lis amouẽdis p̃teritis: pñtib⁹: futuris: vt infra pa-
tebit. In hac eñi oĩone primo captat̃ beniuolẽtia
exauditoris. Scđo ipe petitiões ponunt̃ ibi: ſctifi-
cetur ꝛc̃. Primo ꝯgrue ponit captatio beniuolẽtie
que fit a laude ꝯditoris vt Ambro. 6. De ſacramẽ
tis inquit. Dic mihi Si velis hoieꝫ rogare ꝛ ſic in
cipias. Da mihi oro illđ ꝙ a te peto: nõne arrogãs
videt̃ eẽ oĩo: ꝛ iđ inchoari dʒ a dei laude: vt roges
oipotentẽ dñʒ: ꝛ ideo oĩo dʒ habere laudẽ dei. Di
citur ẽ pr̃ noſter. Vbi ſciẽdũ ꝙ pater dr̃ multiplici
ter. Vno modo dr̃ pater: eterna gñatione. ſicut pa-
ter q̃ eternaliter gñauit filiũ cuius gñatio eſt infini
ta nec põt enarrari. yſa. 53. Generationẽ ei⁹ quis
enarrabit. Scđo pater dr̃ predeſtinatiõe ad Ephe.
i. Gratia vobis ꝛ pax a deo patre qui p̄deſtinauit
nos in adoptionem filiorum. Tertio dicitur pater
creatiõe. Mathe. 2. Nũquid nõ eſt pater oĩm. Et
Deut. 33. Nunquid ipſe eſt pater tu⁹ q̃ fecit: poſſe
dit ꝛ creauit te. Quarto dr̃ pr̃ redẽptiõe. yſai. 63.
Tu dñe pr̃ nr̃ ꝛ redẽptor a ſclo. Itẽ q̃nto dr̃ pr̃ ſa
cramẽtali regñatiõe ad Titũ. 3. Per lauacrũ rege-
nerationis ꝛ renouatiõis ſpũſſcti. Et. i. Pet. i. Bene
dictus de⁹ ꝛ pr̃ dñi nr̃i Jeſu xp̃i q̃ regñauit nos.
Itẽ ſexto pater dr̃ grãe adoptione ad Ro. 8. Accepi
ſtis grãm adoptionis filioꝝ: in quo clamam⁹ ab-
y ba pater. Alijs modis multis accipit̃ pr̃: ꝙ cã bre-
uitatis omitto. Sed h̃ accipit̃ eſſentaliter ꝛ nõ per
ſonaliter. ſ. pater creatione: qꝛ tres pſone ſunt vn⁹
pr̃ creature ſicut ſunt vn⁹ creator. Et etiã pr̃ accipi
tur p adoptionẽ: qꝛ oẽs iuſti ſunt filij dei adoptiui
Johã. i. Dedit eis ptãtẽ filios dei fieri. Et ſi dicere
tur. Qꝛ petõr in petõ mortali dicit dñicã oĩonẽ: ꝛ
tñ nõ eſt filius adoptiuus: ꝛ ſic dicendo pater no-
ſter: dicit falſum: ꝛ per conſequens deteſtabilis erit
oratio. Ad hoc dicendum ꝙ ſi pater ſumit̃ p ado-
ptionẽ: nõ tñ peccat ille q̃ dĩc q̃uis ſit in petõ mor
tali: duabus de cauſis. Prima eſt: qꝛ hec oĩo cõis
eſt ꝛ dicẽda in perſona eccl'ie q̃ in ſe multos filios
adoptat: ꝛ habet multos filios adoptiõis. Scđa
cã eſt qꝛ ſicut petitiões ſeptẽ ſequẽtes: ſunt optati-
ue ꝛ dep̃catiue oĩones: ꝛ nõ indicatiue. Sic capta-
tio beniuolentie magis intelligit̃ optatiue q̃ indi-
catiue ab illo q̃ eſt in petõ mortali. vñ cũ ille q̃ eſt i
petõ mortali: dĩc hãc oĩonẽ: appetit deũ ſibi eẽ pa
trem p adoptionẽ: ꝙ licitũ eſt: ꝛ hoc dicẽdo nõ pec
cat. Sequitur poſt pater nr̃. dicim⁹ noſter ꝛ nõ me⁹ z
vñ glo. ſup Math. 6. Nemo dicat me⁹: qꝛ ſoli xp̃o
conuenit: ideo nullus debet dicere pater my: ne di-
ctum ſimplr̃ ſonet in paternitatẽ nature: cũ xp̃o fi-
lio dei ſoli conueniat eẽ filiũ dei per naturã. Sequi
tur Qui es in celis. ſed quare dr̃ magis: q̃ es in ce-
lis pluraliter: q̃ in celo ſinglr̃: cum dicat̃ in Pſal.
Dñs in celo ſedes eius. Itẽ dr̃ infra fiat voluntas
tua ſicut in celo ꝛ in terra. Ibi nõ dr̃ in celis. item
de⁹ eſt vbiq꞉ quare ẽ dr̃ in celis. Rñdet Hugo: ꝙ
de⁹ maxime dr̃ habitare in celis cũ vbiqꝫ ſit: qꝛ per
celos intelligunt̃ angeli ꝛ homines iuſti: in quib⁹ Auguſti.
ſpecialiter dñs habitat ſicut dicit Aug. ſuper pa-
ter noſter: qui es in celis. i. ſanctis ꝛ iuſtis: non ſpa
cio locoꝝ ꝯtinetur deus quẽadmodũ terra petõr
appellat⁹ eſt: cui dictũ eſt: terra es ꝛ in terrã reuer-
teris: ſic iuſtus celũ econtrario dici põt. Iuſt⁹ eñi
dicit̃ tẽplũ dei ſctm̃ ꝙ eſtis vos. i. Cori. 3. Itẽ celi
enarrãt glãm dei. i. ſancti: celũ igitur eſt vbi culpa
ceſſauit. Qñ ergo dr̃ qui es in celis: nõ intelligit̃ de
celis materialibus: ſed de ſpũalib⁹. ſ. angelis ꝛ ſan
ctis viris vt inſinuet̃ diſtantia petõꝝ a iuſtis in q̃
bus de⁹ inhabitare dr̃ vt in celis. vñ Aug. Acomo
datiſſima iſta ſimilitudo vt ſpũaliter tm̃ eſſe videa
tur. Patet igr̃ quare mel⁹ dr̃ qui es in celis q̃ qui
es vbiqꝫ vel in terra: ꝛ q̃ dicant̃ hũ celi qꝛ angeli:
ſcti ꝛ aĩe iuſte. Itẽ vt oſtendat̃ illos q̃ celi ſunt: di-
ſtingui diuerſis p̄eminentijs donoꝝ: ſicut diuerſis
ꝓprietatibus ꝛ cõditionib⁹ diſtincti ſunt vt pꝫ. i.
Corin. 12. Ornamẽta celoꝝ ſunt virtutes predicã a
tium: alij datur p ſpm̃ ſmo ſapientie ꝛc̃. ¶ Et cuꝫ
querit̃ quare h̃ dr̃: qui es in celis: ꝛ infra dr̃: ſicut in
celo ꝛ in terra. Dico ꝙ ibi qui es in celis dr̃. i. in iu-
ſtis tã eccl'ie triũphantis q̃ militantis: ꝛ illi q̃ ſunt
in celo empireo ſemp ſunt ſecuri facere voluntateꝫ
diuinã: qꝛ ſunt cõiuncti deo in btĩtudine. Illi ṽo q̃
ſunt in terra nõ ſunt ſecuri: ideo petit̃ ꝙ ſicut in ce-
lo empireo fit voluntas dei: ita fiat in terra: ideo h̃
dr̃ in celo. ibi aũt dr̃ q̃ es in celis in plr̃: ad denotã
dum p̄eminentiã iuſtoꝝ in q̃bus habitat de⁹ Sed
quare Lucas. c. xi. non ponit q̃ es in celis: ſed ſolũ
pr̃ ſcilicet̃ nomẽ tuũ. Dico qꝛ mathe⁹ magꝭ loquit̃
ſpũalib⁹. Lucas ṽo ſenſibilib⁹. In matheo eĩ loq̃
tur apl'is in mõte: q̃ ex ꝯſidẽtia ſue pfectiõis auſi
ſunt dicere pr̃ noſter: ꝛ ex ꝯgruitate ſui officij: quia
oraturi erãt p ſe ꝛ ſubditis: ideo dr̃ ibi pater noſter
In luca vero dat̃ forma orationis vt imperfectis ꝛ
ſubditis conueniens: vnde permittitur ibi. Dixit
vnus ex diſcipulis eius: doce nos orare: vnde ibi
inſinuat formam illam traditam fuiſſe diſcipulis
ſeu ſubditis. Ex imperfectione vero illorũ: quibus.

tradita fuit illa forma orandi: conueniens fuit vt
nō apponeretur: qui eſt in celis: hoc eñ poſſet eſſe
illis cā erroris: qꝛ per illa crederent deū eſſe in loco
particulari: ꝛ loco determinari ꝛ circūſcribi. Unde
Joh. 4. venit hora qñ nec i monte hoc: neqꝫ i Jhe-
ruſalē adorabitis patrē. Et ſubdit. Uos adoratis
quē neſcitis: nos adoram⁹ qd̄ ſcimus. Criſoſ. loca
lem ꝛ particularē locū deū eſtimabant habere qui
tñ eſt ſuper oēs celos: ꝛ eſt in celis qꝛ in oībus ē in
tra incluſus: ꝛ extra oia non excluſus. Innocent⁹
Innocē. dicit: ꝙ beniuolentia captat̄ in trib⁹. A perſona co
gnitoris: petitoris: aſſeſſoris. Cognitor eñ eſt de⁹.
Et nihil occultū qd̄ lateat alta maieſtas. Petitor ē
hō. Aſſeſſor eſt angel⁹. A perſona cognitoris cum
ait pater: a perſona petitoris cū ait noſter: a perſo-
na aſſeſſoris cum dicit qui eſt in celis. i. angelis vl̄
ſanctis: de quib⁹ habet̄ in. Pſal. Celi enarrāt glori
B am dei. ¶ Sanctificetur nomē tuū: parte in qua ca
ptatur beniuolentia terminata. Hic ſubiungit̄ de
iſtis petitionib⁹. Uñ oīs petitio aut eſt boni eterni vt
tres perſone trinitatis. Aut tēporalis. vt ſunt quat
Auguſti. tuor ſequentes. Uñ aug. in enchirid. ca. 18. Apud
euāgeliſtā Matheū: ſeptē petitiones dñica oro cō
tinere vr̄: quoꝝ in pmis trib⁹ poſcunt̄ eterna: i reli-
Mathe. quis quattuor temporalia: que tñ propter eterna
conſequenda ſunt neceſſaria. Bonū habendum in
eternum: aut eſt pricipaliter ſpirit⁹ hoc petit̄ cum
dicitur: ſanctificetur nomen tuū. Aut eſt principali
ter regnū: qd̄ petit̄ cū dicitur: adueniat regnū tuuꝫ.
Aut vtruſqꝫ: qd̄ petitur cum dicitur: fiat volūtas
tua. Unde aug. in encher. ca. 19. Nomen dei ſancti
ficatur in ſpiritu dei. Aut regnum in carnis reſurre
ctione qd̄ eſt venturuꝫ. Idem in ca. 8. Qd̄ dicimus
Sanctificetur nomen tuū: adueniat ꝛc̄. Non abſur
de quidam intellexerunt in ſpiritu ꝛ corpore omni
no ſine fine eſſe retinenda. Propter quod tertia pe-
titio pertinet ad vtrūqꝫ. Habet̄ ad hoc glo. math.
vi. vbi dicit̄. Scd̄m ſpiritū celū: ſm carnē terra ſu
mus. Ideo pōt intelligi fiat voluntas tua ſicut in
celo. i. in ſpū. Ita ꝛ in terra. i. in carne ſeu ſenſuali-
tate. Fiat ergo voluntas tua vt caro ꝛ ſpiritus ſit
C vnus homo ſpiritualis: de quo dicitur. Cor meum
ꝛ caro mea requieſcet in deū viuū. ¶ Hec eſt diffe
rentia eſſentialis triū primarū petitionū. Nā pma
petione petit̄ declaratio pme veritatis. Scd̄a mani
feſtatio ſumme poteſtatis. Tertia cōſummatio ſeu
adimpletio diuine volūtatis. Prima aūt petitio eſt
ſanctificatio nominis ſui vt ſicut dicit Aug. Ita di
citur ſanctificari ſicut clarificari. Sanctū ei agyos
interpretatur hoc eſt ſine terrenitate. Nomen aūt di-
citur quo res ſit nota. Unde petendo ſanctificatio
nem nominis petimus clarificationem notitie ipſi⁹
abſqꝫ omni terrenitate vel contagione culpe ꝛ ob-
ſcuritatis. Quod etiā quando ipſa veritas plene in
noteſcit ꝙ nunc vbi videmus per ſpeculum in eni-
gmate. i. Cor. 13. Scd̄a petitio eſt i qua petitur ma
nifeſtatio ſumme poteſtatis qñ petitur: adueniat re
gnū tuū. Et ſicut dicit glo. aug. math. vi. regnū dei
ſemper eſt: licet veniat. i. manifeſtetur hominibus
quibus vt lux a cecis non videtur: qꝛ nullus pote-
rit ignorare cum iudicare venerit: cum quo ſancti
regnabunt. Uñ dicitur percipite regnum qd̄ vobis
paratum eſt: Math. 26. Et ſap. 5. Accipiēt regnū
decoris de manu dñi. Tertia petitiōe petitur con-
ſummatio ſeu impletio voluntatis diuine qua vult
omnes ſaluos fieri. i. Thi. 2. que adimplebitur in
cōicatione ſumme bonitatis: que nec oculus vidit:
nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit: que
preparauit deus diligentibus ſe. i. Cor. 2. Sic er-
go primis tribus petitionib⁹ petitur triplex bonū
futurum nobis in patria quo manifeſtabit̄ prima
veritas: ſumma poteſtas: ꝛ ſumma bonitas. Quat
tuor vero petitiones vltime: ad indigentiam vite
corporalis pertinent. Unde aug. in enchi. ca. 18.
Quod dicimus panē noſtrum quotidianū da no-
bis hodie. Et dimitte ꝛc. Quis non videat: ad pre-
ſentis vite indigentiam pertinere. In illa itaqꝫ vita
eterna: vt nos ſperam⁹ ſemper eſſe futuros. Et no-
minis dei ſanctificatio ꝛ regnum eius: ꝛ voluntas
eius in noſtro ſpiritu ꝛ corpore: perfecte ꝛ immor- D
taliter permanebunt. Panis quotidian⁹ ideo di-
ctus eſt qꝛ hic neceſſarius eſt: ſeu ſpiritualiter ſeu
corporaliter: ſeu vtroqꝫ modo intelligitur. Hec
eſt qua poſcimus remiſſionem culparum vbi eſt cō
miſſio peccatorum. Temptationes etiam que nos
ad peccandum alliciunt ꝛ impellunt. Et deniqꝫ a
malo cupim⁹ liberari. Illic aūt nihil iſtorū ē. Hec
igitur petitiones ſic diſtinguūt̄. Petitio boni perti
nentis ad indigentiam vite preſentis ſeu tempora
lis. Aut eſt adiutorium ad bonum faciendum. Et
ſic eſt illa: panem noſtrum quotidianū. Aut ad ma
lum declinandum ſeu ad mouendū. Et hoc fit tri-
pliciter. Qꝛ aut ad remiſſionē malorū pteritorū vt
dimitte nobis debita noſtra. Aut ad creationē futu
rorū vt eſt illa. Et ne nos inducas i temptationeꝫ.
Aut ad liberationē pſentium vt illa: ſed libera nos
a malo. Uñ homo multis malis circūdat⁹ eſt. Idō
neceſſe habet petere vt a malo liberetur. Et qm̄ vt
dicitur. Job. 7. militia ſeu tēptatio eſt vita hoīs ſu Job.
per terrā. Idō neceſſe eſt petere vt a malo liberemur
ꝛ tēptatiōe nō vincamur. Et qꝛ dū i hac vita cōſi-
ſtit homo: ſemp eſt in peccato vt. i. Joh. i. ſi dixeri
mus qd̄ peccatū nō habem⁹: nos ſeducim⁹. Neceſ E
ſe igit̄ habet hō petere vt ei pctā dimittant̄. Et qm̄
liberatus eſt a malo tēptationib⁹ ſuperatis debitis
etiā dimiſſis. Sic ſemp ſtare non pōt. Ne diu expe
ctando deficiat: neceſſe hꝫ petere vt panis quotidia
nus ſibi donet̄ vt i bonis roboretur. Hijs aūt aſſe
cutis: neceſſe hꝫ petere vt fiat volūtas dei: ſicut i ce
lo ꝛ i terra: que i hac vita fieri pfecte nō pōt. Neceſ
ſe ergo hꝫ petere vt regnū patris adueniat: ꝛ vt in
illo nomen patris i filijs ſanctificetur. Ex hijs patꝫ
ꝙ nulla petitio ſuperfluit. ¶ Et ſi diceretur ꝙ lu
cas nō facit niſi quinqꝫ petitiones. Aug. reſpondet
in encher. ca. xix. In illis quinqꝫ comprehenduntur
ſeptem quas ponit matheus. Unde lucas euange-
liſta i oratione dominica: petitiones nō ſeptem ſed
quinqꝫ complexus. Nec tamen ab illo diſcrepauit.
Sed quomodo iſta ſeptē ſunt itelligenda: ſua bre-
uitate cōmonuit. Ratio aūt breuitatis pōt eē: qꝛ
in Matheo datur forma orandi perfectis: qui ex
maiori confidentia omnes defectus ſuos ſigillatiꝫ
exprimunt: ꝛ eoruꝫ ſigillatim petunt reparationeꝫ.
Sed in luca datur forma imperfectis: qui ex confi-
dentia minori non audent nec ſciunt: ſingulorum
defectuum ſigillatim poſtulare reparationem ꝛ

ſed quaſi ſummatim et implicite. Propter hoc ergo
in luca non ponitur illa petitio. Fiat voluntas tua
q: quodammodo in duab⁹ precedẽtibus cõtinetur.
Sanctificet nomẽ tuũ. Ubi ſciendũ: q nomẽ patris
nõ petit ſctificari in ſe: ſed in nobis. Adueniat re
gnum tuũ. Petit aduẽtus regni eccle militãtis ad
qḋ ſequit manifeſtatio regni triũphãtis. Sed cum
d: fiat voluntas tua De qua volũtate intelligitur
vel de volũtate ſigni vel bñplaciti dicit Augu. in
Hugo. Enche. q in trib⁹ petitiõib⁹ primis: petunt eterna
In quattuor vltimis tpalia. Sed vt dicit Hugo.
Beneplacitũ dei eſt eternũ que nõ pñt eſſe q̃ cadũt
ſub ſigno tali. Uolũtate ſigni phibet dñs: pcipit:
ↄſulit: que q̃nq: fiũt: q̃nq: nõ. Ideo eterna nõ ſunt
Intelligit ḡ h̃ de volũtate bñplaciti. Itẽ q h̃ fiat
volũtas in nobis ſicut in angelis: ſ; in illis fit vo
luntas bñplaciti ⁊c. Itẽ glo. Uolũtas dei ſemp fit
ſed oram⁹ vt libertas arbitrij nři ſociet per grãm
ſue volũtati. Cũ d: Panẽ noſtrũ quotidianũ. Ibi
petit tã panis corporalis q̃ ſpũalis: ⁊ ſic vtriuſq:
F vite petunt neceſſaria. Un̄ nota q quinq: ſunt pa
nes nobis neceſſarij. In cui⁹ ſignũ dñs de quinq:
panibus ſatiauit turbã xp̄i famelicã. Mathe. 14.
Prim⁹ ẽ materialis: q̇ eſt ad corporis ſuſtẽtationẽ
de quo. Mathe. 4. Nõ in ſolo pane viuit homo.
Alius eſt ſpiritualis ſeu iuſticie: q̇ dat ad corrobo
rationẽ: de quo. Luce. 15. Amice accomoda mihi
tres panes. Iſti tres panes ſignificant triplex ro
bur. ſ. ad opandũ: ad reſiſtendũ: ad pſeuerandum
opatione bonoꝝ in reſiſtẽtia maloꝝ. Terti⁹ panis
eſt doctrinalis. ſ. ad eruditionẽ vt ſciat q̇d eligen
dum ⁊ q̇d declinandũ. De h̃ pane Gñ. 3. in ſudo
re vult⁹ tui veſceris pane tuo. Quart⁹ eſt ſacramẽ
talis ad expurgationẽ. Pſal. Panẽ angeloꝝ mãdu
cauit homo. Et Sapiẽ. 16. Panẽ de celo pſtitiſti
Sapiẽtie eis. Quint⁹ eſt eternalis ad fruendũ. Joh. 6. Ego
ſu; pãis viu⁹ q̇ de celo deſcẽdi. Si q̇s mãducauerit
ex hoc pane: viuet ineternũ. Iſto aũt multiplici pa
ne indigemus: ⁊ h̃ petim⁹. Prim⁹ panis eſt neceſſa
rius ad corpis ſuſtẽtationẽ. Scḋus ad aĩe corro
borationẽ. Tertius ad ei⁹ inſtructionẽ. Quart⁹ ad
eius ↄſeruationẽ. ſ. cũ puritate. Quint⁹ ad glĩe cõ
ſummationẽ. Et dicim⁹ panẽ noſtrũ: vt nřa oſten
deretur indigẽtia in panis refectiõe vt ſic indigentiã
noſtrã recordãdo: nos humiliem⁹: dicimus noſtrũ
nõ ,ppꝛietate: ſed vtilitate ⁊ fine. Nos eñi ſumus fi
nis ⁊ cã finalis: ,ppter quã eſt panis materialis: ſa
cramẽtalis: ⁊ doctrinalis: panẽ nřm quotidianum
Qui eñi poſſimus dicere pater noſter in pſona eccle
vel opãdo ſibi filiationẽ reſpectu tãti pr̄is pñt pe
tere panẽ quotidianũ ſibi dari vt iuſti fiãt. ſ. cõione
panis ſpũalis: inſtructi dono panis doctrinalis:
purgati dono panis ſacramẽtalis: ⁊ ſuſtentati do
no panis materialis. Da nobis hodie: q: quoti
die indigem⁹ nutrimẽto corpali ⁊ ſpũali. Et dimit
te nobis debita noſtra. Hic petit remiſſio pctõrum
Innocẽ. q: debita dicunt pctã: q: nos debitores pene ↄſti
tuunt. vt eñi dicit Innocẽ. Nõ h̃ agit de debit' pe
cuniarũ: ſed de debitis offenſarũ. Math. 18. Tra
dite eu; tortorib⁹: donec reddat vniuerſum debitũ
Hec ḡ petitio inter oẽs neceſſaria eſt ⁊ frequẽti⁹ ite
rãda. vñ a quocũq: põt h̃ petitio dici fructuoſe. ſ.
E iuſto ⁊ iniuſto: ⁊ ẽt exiſtẽte in odio ſugno. Sed diſti

guendũ eſt: aut talis exiſtẽs in odio ſugno. eſt pſo
na gñalis in hac pte dicẽs: hãc orõnẽ in pſona ec
clẽie: aut nõ. Si pmo põt hãc orõnẽ facere. Et rõ
eſt. q: cũ dicit in pſona eccle orãdo: vnitatẽ eccle
intẽdit ⁊ aſſociat ꝯtũ ad h̃: ſ; nõ ſimplr. Sicut et
nos dimittim⁹. Ibi oñdit q nos debem⁹ dare ve
niam de malis factis nobis: ſeu petenti veniam ſeu
non petenti. Et ne nos inducas in temptationem Auguſti.
Dicit Augu. in lib. de ſer. do. Nõ h̃ orat vt nõ tẽpte
mur: ſ; vt nõ cadam⁹ p tẽptationẽ. Tãq̃ ſi q̇ſpiã;
cũ neceſſe eſt igne examinari: nõ orat vt igne nõ cõ
tingat: ſ; orat vt igne nõ exurat. Joſeph tẽptat⁹ il Joſeph.
lecebra adulterij: ſ; nõ eſt illat⁹ in tẽptationẽ. Et ſic
p; q aliḋ eſt tẽptari: ⁊ aliḋ in tẽptationẽ induci. In
duci aũt in tẽptationẽ eſt tẽptatione frãgi. Sed li
bera nos a malo. Hic petit liberatio a malo culpe
quo liberato: oĩa mala liberant. Et p ↄſequẽs pe
tit liberationẽ a malo pñtis pene ⁊ future: non tñ
petit qḋ ſtatim fiat liberatio pñtis pene: q: eſſet in
exaudibilis: q: ꝯ diuinã ordinationẽ. Q: a deo in Job.
pñti vita inflicta eſt oĩ hoĩ miſeria penalis. Job.
14. Homo nat⁹ de muliere: breui viuens tpe ⁊c.
Nã hec miſerie ſunt nobis vtiles ad ,puocandum
nos ad ↄtẽptũ vite pñtis: ⁊ ad excitandũ ad peti
tionẽ vite future. Nõ petit ḡ ab oĩbus in pñti libe
rari penis: ſ; ab illis q̇ ipediũt diuinũ cultũ: ⁊ tran
quillitatẽ animi. Ut poſt hãc vitã: ſimus liberati ab
oĩbus malis. Et nõ petit liberari a penis que eſ
ſent ꝯ ſalutẽ aĩe ſue. ſi liberat. Aliter pt petere libe
rari ab oĩb⁹ miſerijs ſi nõ ſit ꝯ ſalutẽ aĩe ſue. Sequit
Amẽ. Nã amẽ dr̄ optãtis affectũ: aliqñ ẽt oñdit G
affirmãtis ↄcluſiõe;. Et vtrũq: ibi dr̄: vt qḋ orat
optet. vel q ↄcludit affirmet. Et meli⁹ ſumit: vt af
firmet qḋ ↄcludit. ¶ Libera nos queſumus dñe.
Hic duo petunt. Primũ ẽ a mal' liberatio. Scḋm
eſt pacis collatio ibi. Da ,ppiti⁹ pacẽ in. ⁊c. Petit ḡ
hic liberatio cum inuocatione ſanctorum: et hoc
in ſilentio. Hoc autem ſilentium quietem innuit do
minice ſepulture mediante ſabbato quo dominus
in ſepulcro quieuit. Dominus in triduo ſepulture
ſm carnem quieuit in ſepulcro. Sed ſm animam
deſcendit ad inferos vt fortior ſuperueniens ſpo
liaret armatum. Mathei. duodecimo. Liberans
ſuos a malis preſentibus ⁊ futuris. Hec autem
oratio dicitur emboliſmus: id eſt ,ſuperexcreſcens.
Eſt enim poſitio vltimarum poſitionum orationis
dominice. vt hec oratio exaudiatur: inuocatur vir
go glorioſa mater domini: que in omni impetratio
ne obtinenda a domino propter prerogatiuã ſan
ctitatis illius: ⁊ officium mediatricis: prima eſt in
uocanda. Inuocantur enim tres apoſtoli': ſcilicet
petrus qui inter ſanctos officij habet principatu;
et maxime q̃tum ad mali liberationem: iure pote
ſtatis ſoluendi atq: ligandi. Et paulus ratione
principatus in officio docendi. Et andreas q̃tum
ad ſpiritum benignitatis. Da propitius pacem in
diebus noſtris. Hic additur: pacis poſtulatio. Et
primo ſimpliciter poſtulatur collatio. Secundo
iterata petitione ſubditur pacis denunciatio ibi.
Pax dñi ſit ſemp. ⁊c Tertio adhuc eadẽ reiterat et
petit fideliũ adunatio ibi. Dñe Jeſu xp̄e q̇ dixiſti.
In oĩbus iſtis tribus locis poſtulatur pax a dño:
ſ; pmo ſimpliciter. Scḋo cũ pacis denunciatione.

Tertio cũ fideliũ adunatione. In prima aũt oratio
ne fit cũ patena oſculata a ſacerdote crucis ꝯſigna
tio in facie ipſi⁹: ꝛ frãgitur hoſtia. In ſcđa fit ſuper
calicē crucis cõſignatio: ꝛ corpis cũ ſanguine com/
mixtio. In tertia cũ orõne: accepto pacis oſculo: vl'
ab euharistia ſm quoſdã vel altari fit pacis cõica/
tio. Nota ꝙ dicta orõne. Libera nos ꝗs. Sacer/
dos accipit patenã: qua facta oblatione abſconde/
rat ad ſignificationis magnificationē. Attēde ꝙ pa
tena đr a patendo: ꝛ cor latum ꝛ altũ ſignificat. Su
ꝑ hãc patenã. i. ſuꝑ latitudinē caritatis ſacrificium
iuſticie dꝫ offerri: vt hole cauſtuꝫ vere pingue fiat.
Hanc latitudinē caritatis habebat dñs offerendo
ſeipm ꝓ nobis. i. Joh. 3. In hoc cognouim⁹ cari/
tatē dei: qm ipſe ꝓ nobis aiam ſuã poſuit. Habe/
Johan. bant enã apli hanc caritatē: cũ petr⁹ dicebat Ma
thei. 25. Etiã ſi oportuerit me mori tecũ ꝛc. Sil'r et
Mathe. oēs dicebãt. Sed latitudo cordis ab eis fugit: cum
oēs diſcipuli relicto eo fugerũt ꝛ latuerũt. Jđ poſt
oblationē hoſtie imediate patenã ſacerdos abſcon
dit ſub corpali: ꝛ ab altari remote ſubdiaconus re
tro tꝫ inuolutã. Per qđ diſcipuloꝝ fuga ꝛ latibulũ
deſignatur: qꝛ ipſe dñs ꝑdixerat. Math. 26. Uos
oēs ſcandalũ patiemini in me ꝛc. Jđ ſacerdos dñi
ce reſurrectiõis annũciaturus eulogiũ: reſumit pa
tenã a diacono vel ſubdiacono repñtatã: quo no
tatur ꝙ poſt dñi reſurrectionem: apli redierunt ad
dñm. vt diaconus vel ſubdiaconus patenã repñ
tantes ſacerdoti: quã oſculatur. Et cum ea ſignum
crucis facit ſibi in facie: tam mũero ꝙ obſequio: ſan
ctas illas mulieres ſignificat. De ꝗb⁹ đr Math.
28. Ueſpere ſabbati que luceſcit in prĩa ſabbati: ve
Marke. nit maria Magdalena ꝛc. Preſentãtes patenã. i. cor
patens: latitudinē caritatis in obſequiũ ſepulture
Juxta qđ Marc. vlti. Mulieres emerũt aromata
vt veniētes vngerēt ieſũ. ꝛ valde mane vna ſabba
toꝝ ꝛc. Hac ğ patenã in cor ampliũ: latitudine cari/
tatis: ſacerdos accipit. i. xp̃s acceptat. Quia vero
xp̃s crucifixus ardenti deſiderio ꝗrebat. Juxta ꝙ
dicit angel⁹ Math. vlti. Scio qꝛ ieſum ꝗritis cruci
fixum: idcirco crux cũ patena ſignatur in facie ſacer
dotis: ſtatimq₃ ſacerdos oſculatur patenam: oſten
dens ꝙ xp̃s impleuit deſideriũ mulierũ. Mox eñi
occurrit illis dicēs. Quē queritis: ꝗ ꝓcedētes ado
rauerũt pedes eius. Math. 28. Deinde frãgit ho
ſtiam in tres ꝑtes. Cuius miſterium ſic explicaẗ ab
Innocē. 3. Eſt aũt corpus xp̃i vniuerſalis eccl'ia. ſ.
Innocē: caput cũ mēbris. Unus panis ꝛ vnũ corpus ſum⁹
1. Corinth. 12. Et inueniũtur in iſto corpe ꝗſi tres
partes: ex ꝗbus totũ corp⁹ ꝯſiſtit. Una pars ē ipm
caput: videlicet xp̃s ꝗ eſt caput corpis miſtici: ꝛ ꝑs
corpis. ¶ Altera ꝑs ſunt quoꝝ corpa reꝗeſcũt in
tumulis: ꝛ aīe regnãt cũ xp̃o: ꝛ ſunt ꝗſi ſil'r hee due
partes. Propterea in altari: due ꝑtes ſeorſuꝫ extra
calicē reſeruanẗ: quaſi extra paſſionē ꝗ per calicem
deſignaẗ. Xp̃s eñi reſurgēs ex mortuis iam nõ mo
ritur ꝛc. Rom. 6. Et qui cũ ipo ſunt nõ eſuriēt ne/
ꝗ ſitient ampli⁹. Apoc. 21. Tertia ꝑs in calice po
nitur ſignificãs eos ꝗ in paſſiõe ꝯſiſtũt: donec ab
hac vita migrãtes ſuũ caput aſſequãtur: ꝗ nõ mo/
rienẗ ampli⁹: nec vltra patienẗ. ¶ Et ſeꝗtur. Pax
dñi ſit ſp vobiſcũ. Pax fidelib⁹ ꝯferēda cũ poſtu/
latione eiuſdē. Hic aũt ſacerdos annũciat eulogiũ

dñice reſurrectionis: ꝗ nõ ſolũ ꝑ ſigna ſed ꝑ verba
ſacerdos inſinuans. dicat alta voce. Pax dñi ſit ſꝑ
vobiſcũ. Et duabus ꝑtibus hoſtie: extra calicē re/
ſeruatis: cũ alia ſignũ crucis ter facit ſuꝑ calicē: de
cuius ore diaconus vel ſacerdos remouet corpale:
quo dicto illã partē dimittit in calicē. Igitur ſacer
dos frãgit hoſtiã: vt in fractione panis dñꝫ cogno
ſcamus: ſicut illi diſcipuli in emaus illũ cognoue/
rũt. Quib⁹ ipe ieſus die reſurrectõis apparuit Luc.
Luce. vlti. Cõmixtio ſpecierũ panis ꝛ vini: deſignat vnio
nē carnis ꝛ aīe qua in reſurrectione carnis: denuo
ſunt vnite. Nã panis ad carnē: ꝛ vinũ ad aīam re/
ferũtur. Et iđ ſignũ crucis ꝓducaẗ cũ hoſtia ſuꝑ ca
licē: qꝛ virtus trinitatis aīam crucifixi reduxit ad
carnē: ne derelinꝗret aīam ei⁹ in inferno: nec daret
corpus ei⁹ videre corruptionē. Jđ tres cruces fiũt F
cũ hoſtia ſuꝑ os calicis: qꝛ tres mulieres ꝗrebant
crucifixũ ad os monumēti. vñ Marc. vltimo. ꝛ Jo
han. 20. Jeſum quem queritis ſurrexit a mortuis.
Os igitur calicis in hoc loco ſignificat hoſtium
monumēti de quo ſacerdos vel diaconus remouet
corpale: deſignãs ꝙ angel⁹ dñi reuoluit lapidē ab
hoſtio monumenti. Illud dꝫ ſane intelligi: ꝙ ſacer/
dos imittendo euharistiã in calicē: fiat inꝗ cõmix
tio corpis ꝛ ſanguinis dñi noſtri. Qđ vtiq₃ referen
dũ eſt ad ſpēs panis ꝛ vini ſub ꝗbus ꝯtineẗ corp⁹
ꝛ ſanguis. Sacerdos ſic ꝓnũcians. Pax dñi ſit ſꝑ
vobiſcũ. inſinuat ꝙ die illa vna ſabbatoꝝ venit Je
ſus: ꝛ ſtetit in medio diſcipuloꝝ ꝛ dixit. Pax vobis
Johã. 20. Quia vero vt ieſus ſalutauit aplos de
dit eis ptãtem remittēdi pctã dicēs. Accipite ſpm/
ſctm̃ quoꝝ remiſeritis pctã ꝛc. Idcirco chorus cla
mat ad ipm ꝛ poſtulat. Agnus dei ꝗ tollis pctã mũ G
di miſerere nobis. Lauit eñi nos a peccatis noſtris
in ſanguine ſuo Apoca. 1. Hic agnus ſignificatur
in agno paſcali de quo Exodi. 12. Hic eſt ille de
quo Johãnis primo. Hic eſt agnus dei. hic eſt qui
tollit peccata mundi. Agnus vero dicitur ab igno/
ſcendo: qđ eſt piũ: qꝛ ſola nos pietate redemit. Uel
dicitur ab agnoſcendo: quia ſicut agnus ſolo bala
tu agnoſcit matrē. Sic xp̃s in paſſione matrem ſuã
agnouit: ꝛ virginē virgini cõmendauit. Ideo ergo
ter dicitur agnus dei: quia xp̃s pendens in cruce:
patrem ſuũ agnouit ei obediendo: ꝛ matrem ſuam
agnouit eam virginē virgini cõmendando. Agno/
uit etiam genus humanũ ipm redimēdo: ibi enim
pius obtulit ſe pro nobis. Et ob hoc in altaris im
molatione ter đr Agnus dei qui agnouiſti patrem
miſerere nobis. Qui agnouiſti mrēꝫ miſerere nobis
Qui redemiſti mundũ: dona nobis pacem. Porro
ſm antiquã conſuetudinē que ad hoc in pluribus
locis obſeruaẗ: nullaten⁹ narraẗ. Sed trib⁹ vicib⁹
vniformiter dicitur: miſerere nobis. Propter tria
genera peccatoꝝ que petimus nobis remitti: ſcili/
cet cogitationis: locutiõis: ꝛ actionis. Uel propter
tres ordines fideliũ in eccleſia: que ſunt Noe: Da/
niel: ꝛ Job. quos Ezechiel vidit in viſione ſaluan/
dos. Poſt modũ vero: multis ꝛ varijs aduerſitati/
bus ꝛ erroribus eccleſie ingruētib⁹: cepit Ezechiel
ad dñꝫ clamare: de tribulatõib⁹ dona nobis pacē
Et vt clamor facili⁹ audireẗ i ipa diuini imolatõis
hora clamandũ. Hec varietas nõ diſcrepat a ꝯſue
tudie veter⁹ teſtamẽti de quo ſupra ē: niſi cũ ſacẽdos

repetit: parce dñe parce pplo tuo. Tertio variatur Et ne des hereditatē in opprobrijs: dicim⁹ q̄ miſe
b rere nobis q̄tū ad aīam. Itē miſerere nobis q̄tum ad carnē: ⁊ dona nobis pacē q̄tū ad vtrūq; vt ha
beamus pacē mētis ⁊ corporis. In miſſa vo ꝓ de
functis dȝ dici Dona eis requiē: cuius ratio mani
feſta eſt: cū illa ad impetrandū illis requiē: ſpāliter
celebrēt. Et querit quare dr̄ in tertio: dona eis re
quiem ſempiternā: ⁊ nō in primo vel ſcdo. Rñdet
q̄ miſſe ꝓ defunctis celebrantur ſpecialiter ꝓpter
earundē mitigationē: ⁊ ꝓpter h̄ primo poſtulat re
quies ſimplr̄: vltimo requies ſempiterna. Ter aūt
dr̄ agnus ꝓpter quietē obtinendā ab ipa trinitate
xp̄o mediatore q̄ dr̄ agnus. Vel ꝓpter triplicis af
flictiōis remiſſionē. ſ. ardoris tenebraꝝ: ⁊ expecta
tionis ſeu dilationis. Scdm aūt vſum quorundaȝ
eccliarū nō dr̄ ꝯtinue: ſed interpollate et mixtim cū
oratiōe. Cui⁹ ratio pōt eſſe: q̄r ſumme appetēda eſt
pax: et ꝓpterea affectuoſiſſime eſt oro deo effundē
da. Si querat quare mag̃ dr̄ agn⁹ dei q̄ tollis pec
cata mūdi: q̄ Jeſu xp̄e q̄ tollis pctā mūdi vel ali
ter. Poteſt rñderi q̄ hoc fit ꝯueniēter: tū ꝓpter ve
ritatis repn̄tationē q̄ in lege figurabat in imolatio
ne agni tipici: tū ꝓpter ſignificationē veritatis ꝓ
phetiſate miſſione agni ad h̄ vt ꝓ ſalute hūani ge
Yſaias. neris imolaret. Yſa. 16. Emitte agnū dñe dñatorē
terre ⁊c. Tū ꝓpter verbū iohānis baptiſte: qui de
mōſtrādo dñm ait Ecce agn⁹ dei: ecce q̄ tollit pec
cata mūdi. Q̄r eñi in h̄ ſacramēto repn̄tat imola
tio veri agni q̄ fuit in lege firmata ⁊ ꝓphetata: cō
uenienter oratio dirigitur ad dominū nominatum
Johan. agnū: ⁊ ſaluatorē ꝓpter oſtēſionē Johis baptiſte.
¶ Domie Jeſu xp̄e q̄ dixiſti aplis tuis pacē meā
3 do vobis. Hic reiterata petitiōe: poſtulatur fideliū
adunatio: qua terminata: oſculato altari vel cali
ce: vel corpore xp̄i: cōicat pacē miniſtro: ſcȝ diaco
no: ⁊ alij ſi ꝯtigerit aliū. ſ. miniſtrū eſſe: dicēdo pax
tibi vel pax tecū. Hic aūt attendendū eſt q̄ poſtq̄
dñs ſalutauit aplos: iterū dixit eis: pax vobis Jo
hannis. 20. Oſtendēs q̄ nō ſolū debem⁹ habere
pacē in ore: verūetiā in corde: ne ſimus q̄ loquitur
pacē cū ꝓximo ſuo: mala aūt in cordib⁹ eoꝝ. Jdeo
cū h̄ dixiſſet aplis iſufflauit: ⁊ ait: accipite ſpm̄ ſan
ctum. Jo. 20. Ad qd̄ deſignandū: ſacerdos prebet
oſculū oris miniſtro: q̄ reuerēter inclinās ſe pectus
oſculat ip̄i⁹: ⁊ planetā q̄ caritatē deſignat. Q̄r g̃ ca
ritas dei eſt diffuſa in cordib⁹ veſtris. ꝑ ſpm̄ſctm̄ q̄
dat⁹ eſt vobis ad Ro. 5. Jdeo pacis oſculū ꝑ vni
uerſos fideles diffundit i eccl̄ia. Vñ ⁊ apl̄s admo
net. 2. Cor. vlti. Salutate vos inuicē in oſculo: cū ꝑ
immolationē hoſtie ſalutaris: dimiſſis pctis recōci
k liamur altiſſimo: recte pacis oſculū tūc accipit: cū
imolatio miſterijs celebrat. ¶ Sed querit quare
nō dat pax aſſiſtentib⁹ cū celebratur ꝓ defunctis.
Rñdetur q̄ in miſſis cōibus in ſignū pacis poſtu
lato a dño ſiducie eiuſdē obtinēde: dat pax a ſacer
dote miniſtro. ſ. diacono vl̄ alteri: ⁊ a miniſtro alijs
aſſiſtentib⁹. In miſſis vo ꝓ defunctis celebrādo nō
poſtulat pax: ſed requies defunctoꝝ. Preterea in hu
iuſmodi miſſis offert ſacrificiū ſpecialr̄ ꝓ reqe aia
rū nō ꝓ pace: ꝓpter q̄ nō eſt ꝯſimilis ratio q̄re de
beat pax dari in hmōi miſſis ſicut in alijs: q̄r aīe
purgatorij hn̄t pacē cū deo: ⁊ nō deficit eis niſi re
quies ⁊ ſatiſfactio: ⁊ iō nō rogam⁹ ꝓ pace: ſed pro
reqe. Sacerdos ter oſculat altare: ad deſignādum
tres paces: q̄r oſculū ſigat vnionē pacis. ſ. vnionē
diuinitatis ad aīam: diuinitatis ad carnē: ⁊ carnis
ad aīam: vel ad ſignificandū vnionē qua vnita eſt
xp̄o humana natura: ⁊ ſctā eccl̄ia: ⁊ fidelis gr̄a. Ad
ſignificandū g̃ triplicē pacē: ſcȝ tpalē: ſpūalē: eter
nam: q̄ps celebrās ſolēpniter: ter oſculat miniſtrū
Primo ſubdiaconū. Scdo diaconū. Tertio pſbite
rō. Ad denotādū q̄ duorū teſtamētorū ꝯcordiaȝ:
q̄ps duab⁹ vicibus codicē oſculat: q̄r rota ꝯtinet
in medio rote. Ezechi. 1. Et duo cherubin ſeſe reſpi
ciunt verſis vultib⁹ in ꝓpiciatoriū Exod. 27. Ad Ezechie.
denotādū etiā caritatē: ſacerdos oſculat patenā: q̄
deſignat cor patēs latitudinē caritatis. Dñe Jeſu Z
xp̄e fili dei viui ⁊c. Cū ꝑceptione ſacri petitur qd̄
ipa ſit fructuoſa. Et primo ante ꝑceptionē. Scdo
poſt ibi: q̄ ore ſumpſim⁹. Ad huc etiā ante ꝑceptio
nem primo petit indiſtincte. ſ. tā de ꝑceptione cor
poris q̄ de ꝑceptione ſanguinis. Scdo diſtincte. ſ.
primo corporis. ſcdo ſanguinis. Et ponunt in pri
ma parte due orones: in quarū prima ſit ipa peti
tio cū expꝛſſione diuine bonitatis. In ſcda ſit ipa pe
titio cū expꝛſſione nr̄e indignitatis: ibi: ꝑceptio cor
poris ⁊c. In prima orone: cū expꝛſſa recordatione
diuine bonitatis poſtulat hui⁹ ſacramēti virtute: a
malis liberatio. Deinde mādatoꝝ executio: ⁊ cum
deo ꝑpetua aſſociatio. Et hunc triplicē effectū ope
ratur gr̄a hui⁹ ſacramēti. Prim⁹ effect⁹ eſt inchoā
tium. Scds ꝑficientiū. Terti⁹ ꝑſeuerantiū. Poſtu
latur aūt liberatio a duplici malo in gn̄e. ſ. a malo
culpe cū dr̄ ab oibus iniquitatib⁹: ⁊ a malo pene
cū dr̄: ⁊ vniuerſis malis. Et eſt triplex malū culpe
ſ. cordis: oris: ⁊ opis. ideo dr̄ ab oib⁹ iniquitatib⁹.
Et a malo pene cū dr̄: ⁊ vniuerſis malis. Et eſt tri
plex malum pene. ſ. q̄ ꝯtraximus: ⁊ illd̄ eſt duplex:
vel eſt afflictiuū ſicut fames: ſitis: frig⁹: vel quo al
licimur. ſ. ad malū culpe: vel q̄ meremur: ⁊ iō dr̄ vni
uerſis malis. In ſcda orone poſtulat duplex ꝓuen
tus ex hui⁹ ſacra ꝑceptiōe. ſ. tutamentū ꝯ mala fu
tura: ⁊ medela q̄tū ad pn̄tia. Medela eñi nō eſt ni
ſi morbi pn̄tis. Si querat q̄re nō petit hic amotio
mali pn̄tis: dicendū q̄ ꝑ malū pn̄s eſt cui⁹ h̄ poſtu
latur medela: ⁊ cōprehēdit pteritū q̄ ē adhuc pn̄s
ꝑ debitū pene: vel ꝑ malū culpe. Nō eñi poſtulāda
eſt medela mali nec vt ſit pn̄s: nec vt ſic. ¶ Panē ce M
leſtē accipiā. Hic inſtāte ꝑceptiōe tria tāgunt. ſ. exa
minatio deuotionis ibi panē celeſtē: ⁊ ꝯfeſſio hūili
tatis ibi. dñe nō ſum dignus. q. d. non ſum dignus
vt accipiā te ſacramētalr̄: ⁊ eſt ſumptū ex Mathe.
c. 7. Et effuſio orōnis ibi: ſed tm̄ dic verbo. Et ibi Mathe.
ponit curatio infirmitatis cū dr̄ dic tm̄ verbo ⁊ ſa
nabit puer me⁹. i. aīa mea infirma: ⁊ etiā ꝯſeruatio
virtutis: cū dr̄ Corp⁹ dñi nr̄i Jhu xp̄i ⁊c. ¶ Quid
retribuam dño. Hic tangitur excitatio deuotiōnis
tionis: ⁊ effuſio orationis ibi. Sanguis domini ⁊c. N
Epiſcopus ſolet communicare cum miniſtris: inſi
nuans q̄ xp̄s poſt reſurrectionem cum diſcipulis
manducauit. Nā conueſcens: precepit eis ab ihero
ſolimis ne diſcederent. Actu. 1. Qd̄ autē epiſcopus
accipiens vnam partem: ⁊ reliquam miniſtris im Luce.
pendit illud inſinuat qd̄ dicitur. Lu. vltimo. Jbi
manducauit coraȝ diſcipulis: ſumenſq; reliquias

dedit eis. Et qm̄ Jeſus accepit ⁊ fregit ⁊ porrige-
bat illis quoꝝ erat ardēs in eis: idarco pōtifex in-
tegrā hoſtie medietatē acciēs ſup patenā: frāgit
O in partes: ⁊ has miniſtris tribuit comedēdas. In
primitiua aūt eccl'ia: ſinglis dieb⁹ q̇ canoni miſſe
intererāt: ſolebāt cōicare. Sed poſt creſcēte fideliū
multitudie inſtitutū fuit vt tm̄ in dieb⁹ dn̄icis cōi
carēt. Sȝ poſtea: qꝛ h̄ nō potuit obſuari ꝯſtitutū
eſt vt ſaltē ter in anno cōicarēt. ſ. in natali: paſcha
⁊ pēthecoſte: ⁊ deuote oēs xp̄iani xp̄i corp⁹ accipe
rent. Modo vō tenent̄ ſemel in anno: vt pȝ de pe-
nitē. ⁊ remi. c. Oīs vtriuſqꝫ ſexus. tn̄ ꝯſtitutū ē in me
moria ⁊ etiā in remediū vt ſinglis dieb⁹ dn̄icis ac-
cipiāt fideles panē benedictū. Qd̄ ore ſumpſimus
dn̄e. Facta cōione petit̄ ꝙ ſit fructuoſa in duebus
orōnib⁹: in p̄ma poſtulat̄ ſpūalis ſumptio ibi Qd̄
ore ſūpſim⁹: h̄ ē ſacr̄m qd̄ ſūpſim⁹ pura mēte capia
m⁹. Mēte āt capere ē fide ⁊ deuotōe ſumer̄ ⁊ effect⁹
ſpūalis aut ſumptōis cū dr̄: ⁊ d̄ mūere tpali ⁊c̄. Sū
ptio aūt ſacr̄alis: dr̄: mun⁹ tpale: ⁊ remediū ſēpiter-
nū dr̄: effect⁹ ſnꝗꝫ tū eo mediāte: aīa mag' grā: ⁊ me
lius ornata efficit̄ ad maioris glīe cumulū quo nū
ꝗ priuabit̄. Corp⁹ tuū dn̄e ⁊c̄. In hac oratōe po
ſtulātur duo. ſ. firma ꝯiunctio aīe cū xp̄o ibi: corp⁹
tuū dn̄e ⁊c̄. Et pfecta purgatio macule pcī ibi: ⁊ p̄
ſta vt i me nō remaneat ⁊c̄. Hoc aūt vbū adhereat
copulat adherentiā q̄ eſt aīe cū xp̄o: q̄ eſt per grām
⁊ eſt effectus huius ſacramēti: ⁊ poteſt intelligi cuȝ
dico corpus tuū dn̄e ꝙ ſumpſi ⁊ ſanguis quem po
taui: tā de aſſumptione ſpūali ꝗ ſacramētali. q. d.
Corpus ⁊ ſanguis que aſſumpſi: tā ſacramentalr̄
P ꝗ ſpūalr̄ adhereant viſcerib⁹ meis. i. faciāt ꝙ ſit fi
xa cōiunctio aīe mee cū xp̄o. His perac̄l ſacerdos
abluit man⁹: nō qꝛ aliq̄d immūduȝ ex tactu corpo
ris dn̄ici contingerit: ſed ob reuerentiā ſacramenti:
⁊ vt indignitatē ſuā memoretur: ⁊ vt indignū ſe eſti
met vt man⁹ que corpus incorruptibile ꝯtractarūt
ſine lotione aliquid corruptibile vel immūdū tan-
gant: donec ſtudioſe lauentur: ⁊ etiam ſi q̄d incau-
te adheſerit manibus ex contactu dn̄ici ſacramēti
abluatur. Aqua autem ablutionis debet in locum
mundum honeſte diffundi: vt altitudo ſacramen-
ti reuerentius honoretur. Trina autem ſacerdotis
ablutio: ſalicet in principio: medio ⁊ in fine: deſi-
gnat munditiam: cogitationis: locutionis: ⁊ opera-
tionis: Ad quorum mundationem offertur ſacri-
ficium ſalutare. Romanus autem pōtifex: ideo nō
communicat vbi frangit hoſtiā: quia frangit in al-
tari: ⁊ ad ſedem cōmunicat: quia chriſtus in emaus
coram duobus diſcipulis fregit. Luce vltimo. et
Scotus. in Jheruſalem coram apoſtolis mādncauit. Ideo
in emaus legitur fregiſſe ſed non comediſſe: et in
Jheruſallem legitur comediſſe: ſed non fregiſſe.
Miniſtri vero repreſentant hoſtiam ⁊ calicem ſum
mo pontifici: quia diſcipuli obtulerunt partem pi
ſcis aſſi et fauum mellis. Pars piſcis aſſi repreſen-
tat xp̄i corp⁹: q̄ fuit in ara crucis aſſat⁹ ⁊ crucifixus
Sed fauus mellis repreſentat ſanguinē xp̄i dulce
ſuper mel ⁊ fauū faucib⁹ ſumentiuȝ debito modo.
¶ Et ſi queratur quare dn̄s papa ſedēdo cōicat: di-
Q cendū ꝙ hoc fit ꝑpter recordationē. Beat⁹ enī pe
trus ꝑ ꝑiucar⁹ ⁊ ceteri apl'i i die cene receperūt corp⁹
xp̄i ſedēdo. Nota ēt ꝙ ſacerdos q̄ncꝫ ſe vtit ad

ppl'ȝ: i ſignū ꝙ q̄ncꝫ dn̄s appuit i die reſurrectōis
ſemel marie magdalene. Jo. 16. Et petro. Lu. vlt.
Et duob⁹ diſcipul' eūtib⁹ in emaus. Lu. vlt. Et mu
lierib⁹. Math. vlt. Et diſcipul' īvnū ꝯgregat' Jo.
vlti. Septies aūt ſalutat ppl'm in ſignū miſſionis
ſeptiformis gratie ſpūſſancti in diſcipulos a xp̄o.
Actu. j. Uel in ſignū ꝙ oīs pfectio eſt a xp̄o: de cu-
ius plenitudine omnes accepim⁹. Johā. j. ¶ Seq̄
tur poſt p̄dicta. cōpletio miſſe. Cōpletur aūt miſſa R
tribus modis: aut ꝑ Jte miſſa eſt: aut ꝑ Benedica
mus: vl' ꝑ Requieſcāt in pace. Dicit̄ aūt ite miſſa ē
in ſollēpnitatib⁹: quotiēſcūqꝫ gloria in excelſis dr̄:
et dicto ite miſſa eſt: debet̄ reſpōdere deo grās: ⁊ eſt
quaſi interiectio ꝯgratulatiua. In ꝓfeſtis vero die
bus dr̄ benedicam⁹ dn̄o: ⁊ eſt ſumptū ab aplo. Ro
ma. 12. In miſſa vō ꝓ defunctis dr̄ requieſcāt in
pace: ⁊ eſt de ſola gn̄ali ꝯſuetudine. Cū vō dr̄ Jte
miſſa eſt: debet dicēs dirigere vultū ad ppl'm: ſȝ cū
dr̄ benedicam⁹ dn̄o: ⁊ requieſcāt in pace: dȝ vultuȝ
dirigere verſus orientē. Jſta tria tm̄ dȝ dicere ſacer
dos vel diaconus. Hic aūt eſt intelligendū ꝙ miſ-
ſa fideliū eſt ab introitu vſqꝫ poſt cōionē: ⁊ dr̄: miſ-
ſa a mittēdo: qꝛ illa cōpleta: ad ꝓpria quiſqꝫ fide-
lis mittit̄. Cōſtitutū eſt enī in ꝯſilio Arelañ. vt cuȝ
ad celebrādas miſſas in dei noīe ꝯuenit̄: ppl's non
ante diſcedat ꝗ miſſe ſolēpnitas cōpleat̄. Dicit̄ aūt
miſſa q̄ſi trāſmutatio: eo ꝙ ppl's fidelis ꝑ miſteriū
ſacerdotis q̄ fungitur vice mediatoris inter deū et
hoīes: p̄ces ⁊ ſupplicatiōes tranſmittit altiſſimo.
Jpm̄ vō ſacrificiū: hoſtia miſſa vocat̄ q̄ſi trāſmiſ-
ſa. Primū nobis a pr̄e vt eſſet nobiſcū: et pr̄i a no-
bis poſtea vt intercedat ꝓ nobis ad ipm̄: primū no
bis a pr̄e ꝑ incarnationē: poſtea patri a nobis per
paſſionē. Et in ſacramēto primū nobis a patre ꝑ
ſctificationē: ⁊ poſtea pr̄i a nobis ꝑ oblationē. Hec
eſt enī ſola ſufficiēs ⁊ ydonea miſſio ſeu legatio ad
ſoluēdas inter deū ⁊ hoīes inimicitias ⁊ offenſas.
Cū ergo diaconus ait ite miſſa eſt: idē eſt ac ſi dice-
ret: redite ad ꝓpria: qꝛ oblata eſt hoſtia ſalutaris.

¶ Tertia concluſio.

Ille peccat mortaliter: q̄ in pctō mor-
tali recipit corp⁹ xp̄i ſciēter. Probat̄
j. Cor. 15. Qui māducat ⁊ bibit indi
gne: iudiciū ſibi māducat ⁊ bibit. Sed
talis eſt exñs in pctō mortali: qꝛ nō ē
mēbrū xp̄i: g̊ ⁊c̄. Jtē mai⁹ eſt ſumere ꝗ tāgere: vl'
videre: ſed vt habet̄. 2. Regū. 6. Qꝛ oza aquā dn̄i
tetigit: vt indigne. Bethſamite etiā ꝑcuſſi ſunt: qꝛ
aſpexerūt indigne vt habet̄. j. Re. 6. Ergo multo- A
fort⁹ peccat mortaliter q̄ corp⁹ xp̄i ſumit indigne.
¶ Dicendū ꝙ q̄s pōt intelligi eē in pctō mortali
tripliciter. Primo i actu. ſ. qꝛ tūc peccat mortaliter
vel actu interiori vel exteriori. Scd̄o qꝛ poſt pctm̄
mortale p̄teritū de quo nō recolit. nō penituit nec
penitet. Tertio ſi de p̄terito peniteat ⁊ nōdū eſt cō
feſſus nec abſolut⁹ in eccl'ia. De primo dico ꝙ pec
cat mortalr̄: qꝛ ſimplr̄ indigne māducat. De ſcd̄o ſi
ex negligētia effectata vel craſſa: oblit⁹ ē: nō excuſa
tur a peccato mortali: ſed minus peccat ꝙ primus.
Quod patet. 1. Corin. 11. Probet autem ſeipſum
homo: ⁊ ſic de pane illo edat et de calice bibat Te-
netur quilibet ſeipſum examinare: ſm̄ poſſibilitatem

diligētiā nr̄e fragilitati anteq̄ cōicet. Si aūt nō ſit
ignorātia craſſa puta ꝙ pceſſerit examinatio ſuffi/
ciēs: ꝛ nullū ſibi peccatū occurrit ī memoria: d̄ quo
nō fuerit ꝯtrit⁹ ꝛ ꝯfeſſus: nō peccat cōicando: licet
aliqua peccata mortalia fuerūt tradita obliuioni.
Probat tū q: poſt talē inquiſitionē: ſi ꝯtrit⁹ ꝛ ꝯfeſ
ſus moreret ſaluaret. Nō em̄ requirit maior exa/
minatio ad cōicādū q̄ ad ſecure moriēdū: tū q: q̄li
bet tūc ſe exponeret periculo cōicando. Unde ps.
Delicta quis intelligit: ab occultis meis mūda me
dn̄e. Propter h̄ dicit doctor ſubtilis ꝙ diligēti inq̄
ſitiōe facta ſƺ poſſibilitatē nr̄e fragilitati: ꝛ p̄miſſa
cōtritiōe ꝛ ꝯfeſſiōi ſufficiēti: q̄tū videt hoi poſſibi/
lis haberi: ſi tūc cōicet nō peccat: imo meret: ꝛ pec/
cata oblita in iſto ſacramēto remittūtur. De tertio
dico ꝙ ſi occurrat oportunitas: tenet pri⁹ ꝯfiteri q̄
cōicare: cui⁹ ratio ē: q: nō tātū dƺ recōciliari deo ſƺ
etiā eccl'ie. Si aūt nō occurrat oportunitas ꝯfitēdi
ſi poteſt ſine ſcādalo vitare ne cōicet: tenet nō cōica
re. ſƺ expectare dƺ ꝯfeſſorē. Si vero occurrat ſcāda
lū niſi ſtatiꝫ cōicet. vt pote ē idu⁹ ꝛ occurrit ſibi ī cō
ſcīētia de pctō mortali de quo nō fuit ꝯfeſſus: ꝛ nō
hƺ ī ꝓ̄ptu idoneū ꝯfeſſorē cū oī ꝯtritiōe ꝛ volūta
te ꝯfitēdi tpe oportuno pōt celebrare vt ſcādalum
euitet: ꝛ ſic de alio cōicādo. Ut pote ꝯſuetudo ē in
aliqua regione vel eccl'ia vt oēs nō ſacerdotes cōi
cēt. Simili caſu. ſ. ſi tūc cū dƺ cōicare: nō hƺ idoneū
cōfeſſorē. pōt aliq̄s nō cōfeſſus cōicare. Nec ē dicē/
dū ꝙ peccet mortaliter vl' preceptum trāſgrediat
vt euitet ſcādalū. Q: nullū p̄ceptū excludit ipſū ab
iſto actu ī hoc caſu: q: dilatio ꝯfeſſiōis in actu: que
tūc habet ī affectu: nō excludit eū qui ſit mēbrū ec
cleſie militātis habile ad act⁹ ī quib⁹ mēbra cōicāt
ꝛ tenet vitare ſcādalū ꝓximi. De pctō aūt veniali:
B nō eſt dubiū: q: de iſto nō eſt neceſſitas penitentie.
¶ Et eſt ſciēdū ꝙ quattuordeciꝫ ꝯditiōes req̄run
tur ad bn̄ cōicādū. Ex q̄b⁹ pōt reſpōderi ad multos
caſus q̄ ī hac materia ꝯſueuerūt queri. Pono igit
hāc regulā. Idone⁹ ſuſceptor hui⁹ ſacramenti: eſt
hō viator: fidelis adult⁹ mēte p̄dit⁹: ieiun⁹: deuot⁹:
apparitiōe miraculoſa nō ꝓhibit⁹: ſine ꝯſciētia pec
cati mortalis: ī ꝯuerſatiōe crimine nō notat⁹: cor/
pore mūdus: a miniſtro idoneo tpe debito: ꝛ itētio
ne recta. Dico ergo ꝙ idone⁹ hui⁹ ſacramēti ſuſce/
ptor: oportet ꝙ ſit hō vt excludat oē aliud ab hoie
ſeu ſit brutū ꝛc̄. Et dico notabiliter homo q: olim
fuit vna opinio ꝙ i mediate q̄n brutū ſumit ſacra/
mentū: deſinit eē ibi corp⁹ xp̄i. q̄ q̄dē opinio repro
batur de ꝯſec. di. 2. q̄ bene nō cuſtodiūt. Et h̄ ē ra/
tionabile ꝓpter pactū diuinū. Sicut em̄ ex pacto
diuino: ſtati ad vltimā diſpoſitiōeꝫ corporis huma
ni de⁹ īfundit animā: ꝛ eā tenet durāte diſpoſitiōe
ſic ſtatuit ī eccl'ia: tā diu corp⁹ xp̄i eē ſub ſacramen
to: q̄diu permanerēt ſpecies q̄ pri⁹ afficiebāt panē
Et vt redderet certā eccleſiā q̄n eēt ibi corp⁹ ſuū ꝛ
q̄n nō. Et ideo dicendū ē ꝙ q̄diu ſpecies ille rece/
pte trāſmutate nō fuerint p naturalē calorē ſtoma
chi. tādiu remanet ibi corp⁹ xp̄i. Scdō dixi viator:
q: h̄ ſacramētū ē viatoris ꝛ nō cōp̄hēſoris. Ideo ſi
quādo apparerēt ſacerdoti pr̄ ꝛ mr̄ defūcti: petētes
ſacramētū ſicut al's factū ē: nō debet ſacerdos eis
ſacramētum dare ſeu miniſtrare: q: nō ſunt viato/
res Tertio dico fidelis itelligo em̄ ꝙ nō tm̄ habeat
fidem: ſed etiaꝫ ſit fidelis baptiſat⁹: per quē baptiſ
mum factus eſt de familia xp̄i. Per hoc pƺ ꝙ hoc
ſacramētū nō debet miniſtrari cathecuminis quan E
tumcunq̄ habeāt fidem. ¶ Sƺ nunquid ſi īfidelis
cōicaret: reciperet verum corp⁹ xp̄i. Hic fuit error
quem reprobat magiſter. di. 9. ꝙ ſtatim q̄n infide/
lis ſuſcipit ſacramentuꝫ: deſinit eē corp⁹ xp̄i. Ideo
dicendum vt ſupra: ꝙ ſuſcipit realiter ſƺ non ſacra
mentaliter. Aliud em̄ eſt ſumere ſacramētum: ꝛ ali/
ud eſt ſuſcipere ſacramētaliter. Sumere ſacramen/
tum eſt ſumere ſpeciē: ſeu ſignū ſub quo continetur
verum corpus xp̄i. Sƺ ſumere ſacramētaliter eſt ſu
mere cum fide ꝛ deuotione ꝛ puritate. Et merentur
corp⁹ xp̄i ſumēdo. Et accipiunt ſacramētaliter: dā
do reuerentiā ſacramēto. Sic nō infideles exiſtētes
in peccato mortali: nec brutum: q: q̄uis accipiant
ſacramētū nō tm̄ ſacramētaliter. Quarto dico adul
tus ad differentiā grecorum qui prebent paruulis
eucharīſtiā. qd̄ obſeruabatur in primitiua eccleſia
vt pƺ de cōſe. di. 1. c. Paruuli. dico em̄ ꝙ melius eſt
talib⁹ non miniſtrare. Nec debet eis miniſtrari: q:
nō poſſunt recipere ſacramentaliter: cum deuotione
ꝛ debita reuerentia careāt. q̄uis ſint ſine peccato.
tm̄ carent diſcretione. Ideo vſq̄ ad annos diſcre/
tionis recipere nō debēt corpus xp̄i: vt habet extra
de pen. ꝛ re. ca. Omnis vtriuſq̄ ſexus. Tn̄ annus
diſcretionis nō eſt determinatus: q: aliqui pueri ha
bent diſcretā diſcretionem in anno decimo. aliqui
in. 12. Alij in 14. Ideo remittendum eſt boni viri
arbitrio. ¶ Quinto dico ꝙ ſit mente preditus: hoc
dicitur propter demoniacos ꝛ amētes: quibus non
eſt eucharīſtia miniſtranda. Sed ſciendum de tali/
bus quia vel faciunt geſtus periculoſos: ꝛ ſunt fu/
rioſi: de quibus poſſet perpendi quod eijcerent cor
pus xp̄i: vel tractarent impudie ꝛ irreuerenter. Et
in hoc caſu propter reuerentiam ſacramenti: non
debet eis eucharīſtia miniſtrari. Et ideo ſacerdos
accedens ad infirmum cum propoſito miniſtran/
dum ſibi hoc ſacramentum: non debet ei miniſtra/
re: ſi ipſum inueniat furioſum. Si autem ſit amens
ꝛ non furioſus ſed tantum loquens inania ꝛ alie/
na a ſenſu. Tunc diſtinguendum eſt vel enim per/
pendit actus ꝛ ſigna deuotionis: ꝛ ſic determinat
capi. de infirmitate de conſec. di. 2. non eſt euchari/
ſtia deneganda. Si vero tunc nullus perpendit ac
tum vel ſignum deuotionis recurrendum eſt ad tē
pus precedens paſſionem. Uel enim tunc petijt et
deuotionem pretendit ad ſacramentum: ꝛ alias nō
imminet periculum: poſſet quidem licite ſibi dari:
ſed non video neceſſitatem magnam ꝙ in tali caſu
eſſet ei danda. Quod ſi talis amens haberet in/
terualla quādoq̄ lucida: poſſet ei tūctemporis da D
ri. ¶ Sexto dico ieiunus: vt habetur de conſec. di.
2. liquido. Et allegatur aug. vbi dicitur ꝙ licet ſa/ Auguſti.
cramentum diſcipulis tradiderit manducandum
poſt cibum: tamen mos eſt in eccleſia: vt a ieiunis.
corpus domini ſumatur. Et hoc rationabiliter ne
ſacre ille ſpecies cibis alijs immiſceātur. Per quod
patet quod qui precedenti die: dedit operam cra/
pule: ꝛ infirmitate ſe ſentit die ſequenti indigeſtum
ac ponderoſum: debet a communione omnimode
abſtinere. Sed quale ieiunium eſt hic neceſſarium:
vtrum eccleſie vel nature. Dico ꝙ nature. Ex quo

pꝫ reſponſio ad illū caſum. Nūquid poſt medicinā
receptam: miniſtranda eſt cōmunio. Dico ꝙ non
q꞉ non eſt ieiun⁹ ieiunio nature. Sed pone ꝙ de ſe
ro cenauit: vel poſt dictū matutinū bibit: ⁊ poſtea
nō dormit. Nūquid pōt talis cōicare vel celebrare
ſequenti die. Aliqui dixerūt ꝙ nō ſed nō videt̃ verū
ꝙ dormitio ſit neceſſaria ad celebrationē. potiſſime
cū qdam cit⁹ digerāt in vigilia ꝙ alij in dormitio
ne. Ideo in tali caſu: puto ꝙ quilibet ſentiens ſe
mane digeſtū: poterit celebrare. Sed ꝙ aliqs ma-
ne bibat modicū aque: ⁊ hora tertia ſentiat ſe dige
ſtum: nūquid poterit celebrare. Reſpōdetur ꝙ nō:
q꞉ talis nō eſt ieiun⁹ eo qđ ſumpſit aliquod pota-
bile vel comeſtibile illa die artificiali: que tunc in-
cipit qñ miſſe incipiūt celebrari. Verū ſi abluendo
os: ⁊ aliqua gutta aque deglutiat̃ a caſu: poterit ce
lebrare: q꞉ illa parua gutta cito ē digeſta. Septio
dixi ꝙ ſuſcipiēs debet eē deuot⁹. Cū ꝟ ſacramentū
detur in cibū ⁊ potū: conſideranda eſt manducatio
realis que cōſiſtit in ſpecierū attritiōe. Et ſacramē-
talis. que cōſiſtit in ruminatione per fidē: ⁊ in dige
ſtione per caritatis ⁊ deuotiōis ardorē. Sicut igit̃
nō potens maſticare ⁊ digerere ex defectu caloris
naturalis: apt⁹ nō eſt ad percipiendū cibū corpo-
ralē. Sic qui deuotionis caret ardore: dignus nō
eſt ad ſumendū cibū ſacramentalē. Hec ſentētia ex
preſſe habet̃ de cōſec. di. 2. ca. Timorē: ⁊ capitulo
De gradib⁹. Octauo dixi ſine ꝯſciētia peccati mor
talis. Qui eñ cōſcientiā habet de mortali dꝫ oīno
abſtinere a cōione: licet nō oporteat ꝓpter peccatū
veniale. Ratio eſt de mortali. Q꞉ cū cōſcientia pec
cati mortalis accedit: facit iniuriā ſacramento. Cu
ius ratio eſt q꞉ talis ꝓteſtatur recipere ſacramentū
caritatis ⁊ vnionis xpi ⁊ eccleſie: qui tñ nullā reci-
pit caritatē: ⁊ gratiā cū ſit extra caritatē ⁊ gratiam
propter obicē peccati mortalis qđ priuat hominez
caritate ⁊ gratia dei. Ideo talis peccat mortaliter.
Primo per peccatū hypocriſis ⁊ fictiōis. Scđo per
actualē irreuerentiā quā deo exhibet: indigne ipm
infra ſe recipiendo. Sed dico notāter cū cōſcientia:
q꞉ ſi peccatū habeat cōſcientiā tñ nō habeat vt eſt
de oblitis facta diligenti examinatione vt dictum
eſt ſupra. cōicando nō peccaret: niſi vt dictū eſt: ta-
lis ignorātia eſſet craſſa vel affectata. Craſſa ꝑ ne-
gligentiā ſicut qñ per negligentiā nō facit diligen-
tem examinationē ſicut pingues dilatati ⁊ icraſſati
qui negligentes nō poſſunt aliquid prouidere. Vel
ſupina ſicut qui ſemper iacēt ſupini accidioſi: nihil
prouidētes. Affectata eſt qñ ex voluntate nollet re
cordare. Ideo ad inquiſitionē de cōmiſſis diligēti
E tiaꝫ debitā tales nō habēt. ¶ Sꝫ dices ego nō ha
beo cōſcientiā peccati mortalis. Quando ergo erit
excuſabilis illa cōſcientia. Dico ꝙ excuſatur in re-
cognoſcēdo diligenter tp̄s preteritū. Et ſi tunc ſen
tit deuotionis ſaporē: ⁊ diſplicentiaꝫ de preteritis
cōmiſſis videns ꝙ omnia cōfeſſus eſt: ⁊ habeat pro
poſitū nō peccādi ⁊ huiuſmodi. pōt aliqualiter pre
ſumere ꝙ ſit in gratia dei. ⁊ per cōſequēs ſine cōſci
Nota de religioſo entia actualis offenſe. Sed quid de religioſo extra
clauſtrū cū ſocio nō ſacerdote: ⁊ celebratur⁹ eſt me
mor peccati mortalis. Nō eñ debet laico nec ſecu
lari ſacerdoti ꝯfiteri: q꞉ nō ē ſub ei⁹ iuriſdictiōe. Nec
oportet miſſaꝫ omittere q꞉ forte eſſet ſcandalū. Di

co ꝙ talis p̄miſſa cōtritione idonea cū ꝓpoſito cō-
fitendi: poterit celebrare. Sed quid de ſacerdote q̄
iam incepit miſſam ⁊ habet copiā ſacerdotis: ⁊ me-
mor eſt peccati mortalis. Anteꝙ ꝓcedat vlterius
nunquid debet cōfiteri. Reſpondet̃ ꝙ ſi eſt ante ſe-
creta. ꝙ ſic debet cōfiteri. Si vero ꝓceſſit vlterius:
tunc ſufficit cōteri cū ꝓpoſito confitendi. Sed qđ
ſi quidam ſacerdos celebrat coram magno prin-
cipe: ⁊ iā incepit: ⁊ recordatur ante ſecretā de pecca
to mortali: ⁊ habeat copiā ſacerdotis. Nūquid cō
fitebitur vltra nō ꝓcedens. Si dicas ꝙ ſic tūc prin
ceps ſcādaliſabitur: ⁊ forte q꞉ ē multū actur⁹: erit
iratus cōtra ſacerdotē ⁊ cū reprehēdet de negligen
tia. Si vero dicas ꝙ ī tali caſu debet ꝓcedere. Tūc
faciet irreuerentiā ſacramento: q꞉ cū ꝯſciētia pecca
ti mortalis celebrat: ⁊ indigne recipit ſuū creatorē.
Dico ego ſalua determinatione ſancte matris eccle
ſie ꝙ in tali caſu debet procedere cū cōtritione ⁊ ꝓ F.
poſito cōfitendi: ad ſeruandū ſe de ſcādalo princi-
pis ⁊ ad vtilitatē boni cōis. Q꞉ princeps eſt perſo
na cōis potens ꝓdeſſe multis. Ideo nō oportet il-
lum perturbare in tp̄e. Et ſic nō facit irreuerentiā
ſacramēto: q꞉ in cōtritione cū propoſito cōfitendi
remittit̃ peccatū. Sed quis plus peccat ⁊ offendit:
accedens ad altare cū peccato carnis ꝙ cū pecca-
to odij vel infidelitatis. Dico ꝙ hic non dꝫ atten-
di maioritas vel minoritas offenſe penes peccatū
in quo eſt dum ad ſacramentū accedit. Sed penes
maiorem vel minorē irreuerētiā que fit ſacramēto.
Modo poſſibile eſt ꝙ ab illo qui eſt in peccato mi
nori: ratiōe alicui⁹ circūſtātie exhibetur maior irre
uerentia ſacramento: ꝙ ab illo qui ē in peccato ma
iori. Eo ꝙ quādoqꝫ minus peccatū directi⁹ oppo
nitur ſacramēto ꝙ maius. Propter quod dixerūt
quidam doctores ꝙ licet peccatū rancoris ſit ma
ius ꝙ peccatum carnis. Peccatū tñ carnis magis
opponitur ſacramēto. Iđ magis peccat accedens
ad eucharistiā cū peccato carnis ꝙ cum pctō odij
vel rancoris. Alij aūt doctores tenent oppoſitum
eo ꝙ peccatū q̄to maius eſt: tanto directius op-
ponitur ſacramēto et tanto fetidi⁹ eſt. Ideo dico ꝓ
opinione ꝓpria ꝙ turpitudo carnalis ⁊ imundicia
nō opponitur directe huic ſacramēto ſed immun-
ditia aīe: que tanto maior eſt q̄to maior eſt culpa.
Ideo ſimiliter magis peccat qui cum maiori pecca
to accedit: ⁊ ideo grauī⁹ peccat accedens cū ranco-
re ꝙ cū peccato carnis: ceteris parib⁹. Licet pecca-
tum carnis maiorē habeat immūdiciā corporalem
De infideli ꝟo nō eſt dubiū ꝙ grauiter peccat. Sꝫ
plus peccat fidelis faciendo irreuerentiā ſacramē-
to ꝙ infidelis. Ratio eſt q꞉ ſi infidelis crederet ſibi
eē corpus xpi: forte nō exhiberet ſacramēto talē ir
reuerentiā. ¶ Nono dicitur in cōuerſatiōe de crimi
ne non notat⁹. Ideo regula generalis eſt. Nullus G
notatus publice de infami crimine: pōt eucharistiā
recipere: nec debet ſibi miniſtrari eucharistia: vt eū
tibus ad duellum vel ad torneamēta ſi talia ſint ꝓ
hibita. Sed nunquid debet miniſtrari eucharistia
eūti ad bellū ꝓ defenſiōe ſue innocētie. Diſtinguo
aut eſt petens ⁊ ſic nō debet ſibi miniſtrari: aut ē re
quiſitus: ⁊ cū quilibet teneatur ſuā defendere inno
centiam. Et forte ſm legē patrie perderet bona: et
perſonā ⁊ famā. In tali caſu pōt ſibi adminiſtrari

corpus xp̄i:q̄ nō vadit ad duellū ad occidēdū:ſed ad defendendū. Sed ſuſpēdendis nunquid debet dari corpus chriſti. Dicit aureol⁹ q̄ tales dñt abſtinere propter reuerentiā ſacramenti:ſed ſi petant non videtur quare debeat eis negari. Uidetur enim q̄ hñt ius ſuū in corpore dñi ſicut ⁊ ceteri xp̄iani dum tamen ſint veri penitentes. Ego autem diſtinguo. Aut ſuſpendendus ſtatim cū receperit corpus xp̄i ſuſpenditur:aut poſt vnum diem vel poſt tempus ſufficiens ad digeſtionem ſpecierum ſacramentalium faciendam ⁊ tranſmitandum in alterā ſpeciem. Si primo modo:non debet ſibi dari corp⁹ xp̄i. Nam eſt inconueniens q̄ tantum ſacramentū maneat in patibulo ⁊ in cadauere mortuo:ideo nō debet ſibi dari propter reuerentiā tanti ſacramenti. Si ſcd̄o modo:poteſt ſibi dari:q̄ cum ille ſpecies ſint tranſmutate in aliā ſpeciem dum ſuſpendetur non erit ibi corp⁹ xp̄i. Ideo iuſticia benefaceret q̄ ante vnū diem ſue ſuſpenſionis confiteref ⁊ reciperet corp⁹ xp̄i. Sz q̄d de meretricib⁹ publicis. Dico q̄ non debet eis dari niſi appareant penitētes ⁊ cōuerſe vere. Sed quid de vſurario publico. Dico q̄ non debet ſibi miniſtrari. Si aūt daret cautionē de reſtitutiōe vſurarū ⁊ nō amplius feneraret:poſſet ſibi dari corp⁹ xp̄i:ſi aūt vſurari⁹ eſt ſecretus ⁊ petit in publico debet ſibi dari:q̄ null⁹ debet reuelare ſecretum vel confeſſionē. Si aūt peteret in ſecreto dz ei denegari. ¶ Decimo dixi q̄ ſit corpore mun-
D dus. Non intelligēdo excludere imundiciā corporalē infirmitatis: puta lepre ⁊ huiuſmodi. Sed loquor de imūditia corporali:quā q̄s pōt tollere nō tollendo ſeu auferendo illā grauiter peccat. Unde cano. apparitōe miraculoſa non prohibit⁹. Si eñi in ſpeciebus illis appareret fruſtū carnis vel puer vel aliquid huiuſmodi tūc ſpecies ille nō eſſent percipiēde. Ratio eſt. q̄ xp̄s inſtituit q̄ ſumatur eucariſtia in ſpecie panis ⁊ vini: ideo q̄ñ apparent ſpecies alie non debent ſumi. Et ſic habem⁹ vndecim conditiones. Alie tres vltime ſe tenent ex parte miniſtri. vñ Duodecima eſt q̄ ſit idone⁹ miniſter. Nō eñi a muliere vel laico debet cōfici:q̄ non ſunt ydonei miniſtri. Nec a diacono vbi ē ſacerdos. Nec ab excōmunicato:q̄ cum illo non licet in ſacris cōicare:multomin⁹ ḡ ab eo ſacramentū ſumere. Idem dico de ſciſmaticis. Decimatertia eſt. Tpe debito: q̄ layci ſaltē ſemel in anno. Sacerdos aūt frequēter tenetur celebrare ſuo modo ſm ſtatus diuerſos. Plus enim ⁊ ſepius tenetur cōicare religioſus ſm ſtatuta religionis. Et ſacerdos religioſus q̄ alius non religioſus frequentius tenetur celebrare. Hec ſententia habetur extra de cele. miſ. c. Dolentes re-
I ferimus. Sed nunquid in die bis poſſum⁹ celebrare. Dico q̄ non ſine caſu neceſſitatis vt p̄z de cōſe. di. 1. c. Beat⁹ qui ſemel. Caſus aūt neceſſitatis eſſet:q̄ ſacerdos habet ſatiſfacere plib⁹ pochijs vel in aduētu alicuius magni domini: vel ſi deberet ſepeliri homo ſolennis vbi conſuetudo eſt non ſepeliri ſine miſſa. Sed nunquid congruum eſt celebra-
Augusti. re quotidie. di. Aug. Celebrare quotidie nec laudo nec vitupero. Sed datur talis regula q̄ ſi quis experiatur q̄ celebratio frequēs adaugeat ei deuotionem ⁊ timorem:talis licite:immo laudabiliter poteſt omni die celebrare. Si autem ex frequenti celebratione generetur tanta familiaritas q̄ ex hoc ſentiat ſe indeuotum ⁊ ad ſacramentum quaſi ad menſam accedere. In tali caſu:rarius eſſet celebrandū. ¶ Decimaquarta cōditio que ſe tenet ex parte miniſtri eſt recta intentio. Debet eñi iſtud ſacramētū aſſumi ad eam intentionē:qua a xp̄o inſtitutū eſt: nō ad medicinā vel ad maleficiū exercendū vt expertum eſt de aliquib⁹ vetulis:que faciunt ſumi a muliere corpus xp̄i:vel alias ſecum habere. ⁊ cū corpore ip̄o dare operā generationi ⁊ actui. Sed dubiū eſt ſi ymago apparens circa ſpēs ſacramenti:ſicut tpe ſcti Ludo. reg' frācie apparebat pulcherrim⁹ puer in manu cuiuſdā ſacerdotis. Et dictū fuit ſancto ludouico vt veniret ad videndum miraculum qui noluit videre:dicens. Nolo videre p experientiā qd̄ ego in pfecta fide video. Si eñi per experiē-
tiam viderem:perderē meritū fidei. Quero ḡ ſi ille K
puer erat ver⁹ xp̄s. Dico q̄ in ſacramēto q̄ñq̄ apparet fruſtū carnis:⁊ tūc dicendū ē q̄ nō eſt xp̄s. Aliq̄ñ aūt apparet in forma pueri:⁊ tunc pōt eē verum corp⁹ xp̄i reductū ad pueri quātitatē p dotem ſubtilitatis. Sed quomodo pōt cognoſci q̄ñ ſit ipſemet xp̄s in ſacramēto. Reſpōdet. Aut ille ſpecies vini vel panis deſinunt eſſe:⁊ tūc non manet ampl⁹ ſacramentū. Si vero manent ſpecies:manet ⁊ ſacramētū. Illud vero qd̄ apparet:ſeu maneat in ſacramento ſeu nō. Nō eſt corpus xp̄i in ſacramēto. immo eſt corpus exiſtens ſub modo oppoſito exiſtendi in ſacramento. Q̄ñ vero apparet vni circumſtantium ymago:alteri aūt ſole ſpecies apparent ⁊ nō ymago credendū eſt qd̄ nihil ſit ibi reale vltra ſacramentū ⁊ rē ſacramenti. Sed tñ immutatio aliqua facta circa ſenſū vidētis. Uel poſſet eē q̄ ibi eēt vera puta res corp⁹ xp̄i vel aliq̄d aliud in eſſe naturali. Et qd̄ deus p̄hibet ne ſe multiplicet ad alios et eſt ibi verū ſacramētū. Qd̄ aūt apparet vl' eſt apparentia ſola vel res aliqua puta corp⁹ xp̄i vel aliquid aliud. Sed nunquid ymago illa debet adorari. Dico q̄ debet adorari ſub conditione dicendo. Si tu es chriſtus adoro te.

¶ Primum documentum.

Sub ſpeciebus aſſerit veraciter:corp⁹ A
xp̄i contineri realiter. Iſtud documen-
tū p̄bat math. 26. vbi dicit xp̄s. Hoc Mathe.
eſt corp⁹ meū. Et Joh. 6. caro mea ve-
re eſt cib⁹ ⁊ ſanguis me⁹ vere ē potus Johan.
Item de conſec. d. 2. c. Panis eſt in altari. Ubi acceſſerit cōſecratio de pane fit caro xp̄i. ¶ Sz cōtra q̄ dicit de cōſec. d. 2. c. Non h̄. Et magiſter ſent. d. 10. c. 1. Dicit. Nō h̄ corpus qd̄ videtis māducaturi eſtis:et bibituri illū ſanguinē quē effuſuri ſunt q̄ me crucifigent:ḡ nō eſt ibi corp⁹ ſanguis xp̄i ſi non manducatur corpus quod ⁊ videbant apl̄i. Item
math. 26. Pauperes ſemp habebitis vobiſcū:me
aūt nō ſemp habebitis Sed ſi corp⁹ xp̄i verū eſſet Mathe.
in altari:tūc ſemp haberem⁹ nobiſcū:qd̄ ē ꝯ verba
xp̄i. Sciendū p ſolutione q̄ſtionis:q̄ in ſacramēto B
altaris corp⁹ xp̄i verū:ſub ſpeciebus cōtinet habitis cōditiōib⁹ q̄ ſupradicte ſunt. Diuina eñi virt⁹. q̄ de nihilo mūdū creauit h̄ inſtituere potuit:⁊ h̄ voluit ⁊ q̄ voluit fecit. Et h̄ facere cōgruū fuit. Q̄ i h̄ manifeſtat ſue potētie imenſitas. Nā h̄ ē tā admirabi-

le.qȝ tráſcendit oēm facultatē nature.Et ſic humi
litatis ꝓfunditas etiā manifeſtat̃ in hoc qȝ voluit
qȝ poſſem⁹ ſuū corp⁹ ſacratiſſimū noſtris manib⁹
cõtractare.Et etiā eı⁹ ineſtimabilis caritas. In hoc
qȝ a nobis viſibiliter recedens:nobiſcū voluit cor
pus ſuū verū inuiſibiliter remanere.Et hoc immo
lando debem⁹ in humilitate credere.Excitamur ei
⁊ in virtute ſpei ⁊ in ea ſpe roboramur:⁊ in carita
te ampli⁹ inflámamur. Sũme ḡ debēt oēs catholi
ci deteſtari: ⁊ ꝓſequi illū deteſtabilē errorē impioꝝ
q̃ dixerūt corp⁹ xp̃i nõ cõtineri realiter in ſacramē
to altaris. Sed tm̄ ineſſe ſicut in ſigno. Quē errorē
detractauit berēgari⁹ rome corã. 113.epiſcopis:vt
pȝ de cõſec.d. 2.c.Ego berengari⁹. Ideo duo ſunt
declarãda Primū qd̃ tenendū eſt ⁊ ꝓpter quã au
C ctoritatē. Scdʒ qualiter eſt poſſibile illud qȝ credi
tur. ¶ Quantū ad primū dico ꝙ corp⁹ xp̃i eſt ibi
vere ⁊ realiter: ⁊ eſt ſimplr̃ de articulis fidei eo mõ
quo veritas alicui⁹ ſacramēti ꝑtinet ad articulos
fidei. Iſta em̄ veritas a pricipio fuit tradita expreſ
Math. ſe:ex quo eucharıſtia fuit inſtituta:fundamentū au
ctoritatis eſt.Mathe.vigeſimo ſexto.⁊ Luce.vige
ſimo ſecundo.Ubi ait chriſtus in cena. hoc eſt cor
Johan. pus meum: hic eſt ſanguis meus.Et ſi heretici vel
lent iſta exponere ꝙ fuit figuratiue dictum. Sicut
illud quod ait. Ioh.3. Ego ſum vitis vera.Et il
Auguſti. lud.1.cor.11.Petra aūt erat xp̃s. Iſtud oı̄no ē ꝯ in
tētionē ſaluatoris.Qȝ ꝑʒ ex dicto. Aug. 83.queſt.
q.69. Circūſtãtia ſcripture dat intelligere ſcriptu
raſ.Uult em̄ intellect⁹ verboꝝ xp̃i.An loquat̃ figu
ratiue.An realiter:colligi pōt ex p̃cedentib⁹ vel cõ
ſequētib⁹ ibidē:vel in alijs ſcripture locis .Ūn cuʒ
xp̃s dicit.Ego ſuʒ vitis vera ⁊ vos palmites.Cõ
ſtat ꝙ diſcipuli nõ erãt palmites naturales: ſʒ tm̄
figuratiue. Sed cū dicit. Hoc ē corp⁹ meū ſubdidit
Johan. Qȝ ꝓ vobis tradet̃. Cū etiā dixiſſet hic ē calix ſan
guis mei. Subdit. Qui ꝓ vobis effundet̃. Hoc etiā
D maxie pȝ Iohã.6.vbi eſt diffuſa p̄dicatio de iſto ſa
cramento. ¶ Et ſi dicas ꝙ xp̃s videns aliquos di
ſcipulos abijſſe propter predicationem ſuam quaʒ
fecit de corpore ſuo comedendo:⁊ ſanguinem bibē
do dicentes. Durus eſt hic ſermo . Ideo chriſtus
poſt expoſuit ſe dicens. Sp̃s eſt qui viuificat. Ca
ro aūt non prodeſt quidq̃. Uerba autem que locu
tus ſum vobis ſpiritus ⁊ vita ſunt. Quare Aug.ꝓ
tractans de conſe.diſt. 2.capitulo. Non hoc:vt eſt
allegatum in articulo ad oppoſitum. Ideo ſoluitur
a magiſtro.⁊ bene:⁊ etiam ibidē in decreto:ꝙ illi q̃
abierunt retro : intelligebant ꝙ manducarent cor
pus chriſti viſibiliter maſticando: ⁊ ſanguinem viſi
biliter bibendo. Ideo dicit. Non corpus quod vi
detis:manducaturi eſtis. Ueruʒ eſt viſibiliter ⁊ ſub
illa ſpecie. Sed ſub ſpecie panis.Et eo modo intel
ligitur de ſanguine.Et hoc eſt manducare ſpiritua
E liter id eſt inuiſibiliter. Quia ſicut ſpecies eſt inuiſi
bilis .ita corpus chriſti in ſacramento eſt inuiſibile
⁊ inuiſibiliter manducat̃ ſub aliena ſpecie. ¶ Quã
tum ad ſcd̃m qualiter eſt poſſibile quod creditur.
Multa enim hic videntur impoſſibilia implicari.
ſpecialiter ſequendo principia philoſophoꝝ. Pri
mum difficile. Quomodo ſit poſſibile corpus xp̃i
Thome. incipere eſſe in altari ſine ſui mutatione. Eſt opinio
ſancti Tho.4.ſcripto.d.10.q.1.in ſol.4.arg.Di

centis. Poſſibile ē corpus xp̃i de nouo eſſe ſub ſpe
ciebus panis cõuerſi:ſine ſui mutatiõe locali.Et hȝ
eſt propter mutationem alterius in ipſum corpus
chriſti . Puta propter conuerſionem panis . Ideo
non oportet ipſuʒ corpus in ſe mutari. Sufficit em̄
ꝙ aliquid mutetur in ipſum:ad hoc quod incipiat
hoc corpus:ibi preſens eſſe. Quia ſicut genituʒ eſt E
vbi prius fuit corruptum.Et non per aliquam lo
ci mutationem propriam ipſius geniti .Unde for
ma ipa:eſt terminus per ſe ḡnatõis:⁊ ꝑ ſe nõ ḡnat̃
qȝ ſolum cõpoſitū generatur vt pȝ.7.Meth.Ge
neratur autem per accidens:quia non eſt per ſe ſub
ſiſtens:ſed in aliquo:quo mutato:forma mutari di
citur quam de ſe non mutetur. Corpus ergo chri
ſti eſt in altari cum prius non fuerit:quia panis cõ
uerſus eſt in ipſum. Ita ꝙ ipſuʒ totum corpus eſt
terminus per ſe conuerſionis :ſicut ibi erat forma:
Non eſt ens in alio ſicut forma:ſed per ſe ſubſiſtēs
Et ita non oportet ꝙ ſit localiter motum neq; ge
neratum per ſe nec per accidens.Et ſic illud corp⁹
in quo panis conuerſus eſt. Poſt conuerſioneʒ cor
pus chriſti eſt vbi erat panis conuerſus . Non per F
mutationem loci propriam ipſius termini ad quē.
ſed ſolum termini a quo. Sed contra iſtam opinio
nem arguit doctor ſcotus.Et ſupponit quod etiaʒ
ſupponit ſanctus Thom.ꝙ tranſubſtantiatio eſt
mutatio ſubſtantialis eo modo quo conceditur eſ
ſe mutatio:ex hoc quod habet pro ſe termino:ſub
ſtantiam ad quem. Per nullam autem mutationeʒ
habet per ſe illud quod eſt poſterius ſuo per ſe ter
mino:ſed ſolum per illam mutationem habetur ꝑ
ſe terminus. Sed huiuſmodi preſentia eſt poſterior
ſimpliciter ſubſtantia corporis chriſti: que ſubſtan
tia terminat. Manifeſtum eſt:quia non eſt huiuſ
modi preſentia prior eſſentialiter:quia ſubſtantia
corporis poteſt eſſe ſine huiuſmodi preſentia. Nec
preſentia eſt ſimul natura:qȝ tunc p̄ſentia non poſ
ſet deſtrui niſi deſtrueret̃ ſubſtãtia: qȝ ē manifeſte
falſum: igit̃ p̄ſentia corpis xp̃i nõ habet̃ ꝑ ſe ꝑ illã G
mutatiõeʒ q̃ ē trãſubſtãtiatio vl' ꝯuerſio:ſʒ ſolū ſub
ſtãtia ſui corpis q̃ nõ ē p̄ſentia ſua. Rõ pōt ꝯfirma
ri. Alio modo ponēdo pro poſterioritate alienita
tem ſic. Per nullaʒ mutationē per ſe habetur illud
quod eſt ꝑ ſe aliud a per ſe termino. Sʒ huiuſmodi
preſentia eſt ſimplr̃ aliud a ſubſtantia que eſt ꝑ ſe
termin⁹ totalis mutatiõis:ḡ ⁊c. Maior pȝ:qȝ vni⁹
mutatiõis ꝑ ſe.ē vn⁹ ꝑ ſe termin⁹.Et ita q̃dq̃d ē ꝑ
ſe aliud ad illo termino:licet ſit per accidens. Ideʒ
cū eo nõ habet̃ ꝑ ſe ꝑ illã mutationē. Minor pȝ.qȝ
huiuſmodi preſentia:nõ eſt ſubſtãtia panis. qȝ tūc
nõ eſt panis. Nec iſta preſentia eſt ſubſtãtia corpis
xp̃i:qȝ huiuſmodi ſubſtantia fuit qñ preſentia non
fuit. Item chriſtus poteſt facere corpus preſens
cū pane:manente ſubſtantia panis :⁊ tunc non erit
ꝑ aliquã mutationē q̃ ſit ad ſubſtãtiã. vt ꝑ ſe termi
nuʒ:qȝ non eſt noua ſubſtantia panis.Et tn̄ ꝑ iſtã
acquiret̃ p̄ſentia eiuſdē ratiõis cū illa q̃ nūc habet̃
igit̃ oportet qȝ ꝑ mutatiões eiuſdē ratiõis:ḡ ꝑ aliã
fierent q̃ per mutationem ſubſtantialem . Proba
tio maioris:qȝ ad nouitatē poſterioris:non ſequit̃
nouitas prioris vt pȝ.8.phiſ.vbi vult ph̃s ꝙ in ce
lo pōt eſſe mot⁹ ſm̄ vbi:licet non poſſit eſſe vbi ali
qua nouitas ſm̄ formam abſolutam. Unde ali q̃d

poteſt moueri localiter ſine mutatõe ad ſubſtantiã
Cui⁹ ratio eſt q: vbi eſt quidã reſpect⁹ extrinſecus
aduenieñs: ⁊ nõ eſt forma abſoluta. Sed preſentia
iſta poſterior eſt ſubſtantia panis: ſicut reſpectus
poſterior eſt abſolute maxime poſterior ſubſtãtia:
ergo ſine mutatione aliqua circa ſubſtantiaȝ panis
poteſt eſſe noua preſentia corporis ad panẽ. Opor
tet ergo dare aliquam mutationem ad huiuſmodi
preſentiam: que non ſit ſubſtantialis. Et per con-
ſequens in propoſito per tranſmutationem ſubſtã
tialem: non per ſe habetur iſta preſentia. Q: termi
nus eiuſdem rationis: cuiuſmodi eſt preſentia: non
eſt proprie per ſe terminus duarum mutationũ di-
ſtinctarum ſm genus preſentia in pane non muta-
to. ⁊ preſentia poſt tranſſubſtantiationem eiuſdem
rationis. Jdeo non poteſt eſſe terminus duarũ mu
tationum diſtinctarum: ſicut eſt mutatio tranſſub-
ſtantiationis: ⁊ mutatio acquiſitiõis noui loci ſine
tranſmutatione. Et ſi dicas ꝙ poteſt fieri preſens
cum ſubſtantia panis. ſine mutatione ſubſtantiali
Tñ ſit nũc preſens per ſubſtantialem mutationem
panis in corpus xp̄i: ⁊ non per aliam. Cõtra in cor
pus xp̄i prius factum preſens pani: poſſet deus cõ
uertere panem. hoc eſt clarum. Non eniȝ eſt magis
contradictio: q̃ ꝙ modo conuertatur in corpus nõ
prius preſens. ergo per talẽ conuerſionem tunc fa-
ctã in corpus prius preſens ſpeciei panis: non fie-
ret ibi de nouo preſens. Uel oporteret dicere ꝙ fie
ret preſens poſtq̃ fuit preſens. Et ꝙ eadem preſen
D tia terminaret duas mutationes dictas. Jtem de⁹
poſſet conuertere panem in corpus xp̄i vt ſoluȝ ha
bet eſſe in celo: q: non eſt maior cõtradictio immo
minor: q̃ in conuerſione que nunc ponitur q: tunc
non eſſet niſi in vno loco. q: tunc non haberet cor-
pus xp̄i ſub ſpeciebus panis ex ipſa cõuerſione: er
go nec nunc eſt cauſa preſentie. Dicit ergo doctor
premittendo quedaȝ primo ꝙ quando aliquod cor
pus mouetur de loco ad locum: ⁊ expellit aliud cor
pus: ſunt ibi quattuor motus ſeu mutatiões. Duo
in corpore expellente: ⁊ duo in corpore expellendo.
Quando autẽ mouetur aliquod corpus ⁊ non ex-
pellit aliud: non ſunt ibi niſi due mutationes. Jn
primo ſunt quattuor. Nam corpus expellens mo
uetur a priori vbi priuatiue. ſ. ad priuationem iſti⁹
vbi. Et iſta mutatio eſt in terminum a quo poſiti-
uum: ⁊ terminum ad quem priuatiuum. Et poteſt
dici hec mutatio deperditiua prioris vbi. Jtem cor
pus carentia ſcdi vbi: mouet ad idem vbi ſcdm: et
iſta a priuatione vel a termino a quo ad vbi: vel
ad terminum ad quem: poteſt dici acquiſitiua vbi.
Si autem moueretur aliquod corpus ⁊ non expel
leret aliud. non eſſent niſi due mutationes. ⁊ ambe
in ipſo corpore moto vna deperditiua prioris vbi:
⁊ alia acquiſitiua noui vbi. Si autem corpus non
recedens ab vbi priori: fieret in nouo vbi non expel
lendo corp⁹ aliqđ. eſſet tñ vna mutatio. ſ. a priua-
tione noui vbi: ad acquiſitionem illius. Et iſta eſſet
acquiſitiua. ⁊ nulla eſſet ibi deperditiua: q: prius
vbi non deperditur: licet illud corpus ponatur in
vbi nouo. Sed ſi nulla iſtarum mutationum pona
tur in corpore. hoc non eſt intelligibile: quod corp⁹
ſit vbi prius non fuit. Nam eſt impoſſibile ꝙ aliqđ
ſit vbi prius non fuit realiter eſſe quãdo fit aliqua
realis mutatio: vel in iſto vel in illo cui eſt preſens
realiter. Nam nullo modo eſt tranſitus de contra-
dictorio in contradictorium. q̃tum ad aliquod p̄-
dicatum reale: quin ſit aliqua mutatio realis
vel contradictoria eſſent ſimul vera vel ſimul falſa
Ad propoſitum. Jllud vbi qđ xp̄s habet in celo: J
nullus ponit ꝙ habeat mutationes deperditiuã.
Q: vt ait Aug. Donec finiatur ſeculũ ſurſum eſt Aug.
dñs. Et hoc intelligẽdo niſi placeret ſibi ex aliqua
gratia ſpeciali localiter deſcendere: qđ nõ oportet
fieri propter veritatem euchariſtie. Oportet tñ po-
nere propter preſentiã corporis xp̄i in altari ad ſal
uandũ realem preſentiã: ꝙ in ipſo ſit aliqua p̄ſen-
tia ad ſpeciem panis: que prius non fuit. Alioquin
non magis eſſet preſens nunc poſt conſecrationem
q̃ prius. Jlla eñi mutatio que eſt circa ſpecies. ſ. q̃
pri⁹ erant i ſubiecto: nũc ſunt ſine ſubiecto: nihil fa
cit ad hoc ꝙ corpus xp̄i de nõ preſente iſtis fiat
preſens ſicut ꝓbatuȝ eſt ſupra. Q: illa habet alios
terminos per ſe ab iſta qua fit preſens de non p̄ſen
ti: ergo neceſſe eſt ponere aliquã mutationẽ in cor-
pore xp̄i acquiſitiuã iſtius preſentie noue: que non
põt dici ꝓprie mutatio localis ꝓpter duo. Primo:
omnis mutatio localis: mutatur a termino a quo
ad terminum ad quẽ. Et ſic q: non cõcomit: ꝛ ali-
qua deperditiua prioris vbi: ſicut cõiter eſt in mo-
tu locali: q: eſt ibi ſignare terminũ poſitiuũ a quo:
⁊ terminum poſitiuum ad quẽ in motu locali con-
comitantes duas priuationes eo modo quo philo
ſophus dicit. 5. phiſ. Qđ motus a non ſubiecto in
ſubiectum. Nec etiã hic eſt ꝓprie vbi terminus iſti
us mutatiõis. Q: in termino mutationis hui⁹. cor
pus xp̄i non habet hic proprie vbi. Sed terminus
eius eſt quedaȝ p̄ſentia ſimpliciter iſtis ſpeciebus
vera tñ ⁊ realis. Et ſi queras ad qđ gen⁹ pertinet
hec mutatio: ⁊ terminatio iſtius mutationis. Secũ K
dum pro declaratione ſi tu habeas pro inconue-
niente aliquam mutationem qualẽcunq; dicere in
corpore xp̄i realiter eſſe: dicit doctor ꝙ neceſſe eſt po
nere ſaltem aliquem reſpectum extrinſecum adue-
nientẽ: qui nõ neceſſario ſequatur fundamẽtum et
terminum in actu poſitos. Q: omnis reſpectus cõ
ſequens fundamentum ⁊ terminuȝ: ita ꝙ poſitis ex
tremis: neceſſario inſurgat reſpectus. Talis eſt
intrinſecus adueniens: reſpectus ergo extrinſecus
adueniens: poteſt conuenire de nouo: ſine aliquo cũ
q; nouo adueniente in fundamento vel in termino:
ſic ergo non eſt incõueniens corpus xp̄i eſſe de no-
uo preſens alicui non acquirenti nouam formam
abſolutam. Nec nouum reſpectum reſpectu eius.
Uel ſi habet huiuſmodi reſpectum: pariter ⁊ corp⁹
habebit nouũ reſpectu eius. Q: ſi ſpecies ſunt de-
nouo preſentes corpori: ita corpus de nouo eſt pre
ſens eis. Et ſi continentia non ſit relatio realis mu
tua: ſed preſentia eſt relatio mutua: non erit tunc in
conueniens dare in corpore xp̄i talem mutationeȝ
ad reſpectuȝ extrinſecus aduenientem. Et ſi dicas.
Ergo ad quod genus pertinet iſte reſpectus qui
dicitur ſimplex preſentia. Dicit ꝙ magis proprie
reducitur ad genus vbi inter omnia genera reſpe-
ctuum extrinſecus aduenientium. Quia conuenit
in plurib⁹ cũ iſto reſpectu vbi. Et ſi forte nõ ſit ꝓ-
p̄ci iſto gñe: ſcq̃ꝛ qđ dẽc gñā nõ ſufficiẽter enacuãt

totum eius:qđ nō eſt inconueniens eo modo quo philoſophi loquūtur de rationib⁹ eorum:qꝛ non repugnat ſub ente inuenire aliquem reſpectum:puta angeli ad locum:qui non habet aliquam rationem reſpectus in genere:vt ibi loquimur. Non tamen ſequitur ex hoc plura genera eſſe ꝙ decē. Sꝫ ꝙ rationes eorum:vel ratio alicuius non aſſigna-
L tur ita in communi vel generaliter ſicut poſſet aſſignari. ¶ Intentio doctoris ſubtilis ſub breui compendio eſt:ꝙ corpus xp̄i realiter eſt preſens ſpeciebus ſine aliqua mutatione abſoluta. Et ratio eſt: qꝛ xp̄s exiſtens in celo:cum de nouo ſit preſens:eſt mutatio reſpectiua reſpectu extriſeco adueniente. Et talis mutatio non eſt deperditiua qꝛ nō perdit vbi qđ habet in celo:Ideo talis mutatio non eſt a termino a quo qꝛ non perdit illud vbi. Sed talis mutatio cum ſit preſens ſpeciebus:eſt acquiſitiua: qꝛ acquirit preſentiam nouam ad locum per reſpectū extrinſecus aduenientem. Non ꝙ ex hoc acquiratur aliqua realitas abſoluta. Sed eſt ibi preſentia corporis xp̄i. Non ꝙ ſit localiter:nec circūſcriptiue in loco. Et talis reſpectus quo ſit mutatio: reducitur ad genus vbi:vel non eſt inconueniens: ſi dicatur ꝙ in nullo genere eſt. Et noua preſentia habet mutationem acquiſitiuam ſolum per reſpectum extrinſecus aduenientem. Et iſta eſt intentio doctoris ſubtilis. ¶ Opinio magiſtri franciſci de
M marchia lib. 4. di. 9. eſt vbi dicit:nihil tamen aſſerendo. Qđ corpus xp̄i incipit eſſe de nouo in ſacramento ſine mutatione ꝙtum ex parte ſua:nec deperditiua nec acquiſitiua. Ita ꝙ nihil ſibi adiacet qđ prius non haberet. Qꝛ aliquid poteſt de nouo eſſe vbi prius non fuit. nihil facto in ipſo nouo:ſed ſolum in altero extremo. Ad cuius euidentiam dicit. Qđ reſpectus mutuus ſimultatis duorū extremorum:eſt alius ⁊ alius. Unde licet aliqua duo q̄ ſunt ſimul localiter: habeant eundem locum. Tamen vnus reſpectus ſimultatis vnius cum alio:eſt aliquid numero a reſpectu ſimultatis alterius cum ipſo ⁊ econuerſo. Sicut etiam extrema ſunt realiter diſtincta:ſꝫ locus in quo ſunt:ſit vnus. Ad propoſitum accidentia cum quibus eſt corpus xp̄i in eodem loco:ſunt a corpore xp̄i diſtincta. Ex quo ſeq̄tur ꝙ huiuſmodi realis ſimultas vel ipſa coexiſtentia:qua coexiſtunt ſimul corpus xp̄i ⁊ accidentia: alia eſt realiter in corpore xp̄i numero diſtincta:ab illa que eſt in accidentibus. Ex hoc ſic deducit. Qñ duo ſunt reſpectus mutui quorum vnus non eſt ratio terminandi alterum:tales poſſunt ſeparari ad inuicem. Qđ patet qꝛ reſpectus ad ſui coexigentiā non requirit niſi fundamentum ⁊ terminum:ſed tales ſunt huiuſmodi reſpectus ſimultatis mutue:nō eñ vnus eſt ratio terminandi alium ſed tantū abſolutum ⁊ finitum vnius terminat alium per rationem abſolutam. Ergo corpus xp̄i poterit eſſe preſens. ⁊ ſimul in eodem loco cum accidentibus:non ſimultate noua ſibi adueniente. Sed preciſe ſimultate de nouo accidentibus adueniente ⁊ terminata ad corpus xp̄i. Qꝛ non oportet ponere in corpore xp̄i reſpectum correſpondentē reſpectui:qui eſt ſubiectiue in accidentibus:qꝛ cum differant realiter poteſt vnus ſeparari ab alio:⁊ vno non poſito:poteſt poni alter. Et ſic accidentia panis erunt ſolum reſpectu ſimultatis: abſq̄ hoc quod aliquis talis reſpectus ponatur ſubiectiue in corpore chriſti:iſti correſpondens: Et ideo corpus chriſti erit hic de nouo preſens ſine aliqua mutatiōe deperdita:⁊ acquiſitiua etiā. qꝛ eſt preſens preſentialitate fundata noviter non in ipſo. licet in accidentibus panis: terminata ad chriſtum. Quod hoc ſit probabile: dat exemplum. Quia eadem viſione coexiſtente vel finita realiter in oculo qua viſus videt colorem. Color ad quem terminatur viſio:realiter videtur viſione tamen non exiſtente in colore realiter vel N
fundamentaliter ſed tantū terminatiue. Preterea deus realiter eſt vbiq̄:non realitate alicuius reſpectus fundati in ipſo:cum nullus reſpectus realis ad locum ſit in eo. Nec ad aliquam creaturam. Sꝫ eſt in omni loco preſentialiter per reſpectum preſentialitatis fundatū in loco:⁊ ad ipſum terminatū. Et hoc eſt quod dicit Aug. Intelligam⁹ deum magnum ſine ꝙtitate ⁊ ſine ſitu vbicunq̄ preſentem. Item eſt ſciendum ꝙ aliquid poteſt eſſe in loco realiter dupliciter. Uel poſitiue per reſpectum preſentialitatis fundatum in ipſo:⁊ terminatum ad locū in quo eſt modo quo aqua eſt in dolio. Uel poteſt eſſe in loco negatiue:qꝛ videlicet non diſtat a loco caret eñ reſpectu cuiuſcunq̄ diſtantie. Non tamē habet reſpectum oppoſitum:puta reſpectum preſentialitatis qꝛ forma vel habitus tollit: poteſt intelligi a ſubiecto:non tantum per habitum oppoſitum ſed etiam per priuationem nudam. Et ita reſpectus realis diſtans a loco poteſt per reſpectū propinquitatis vel preſentialitatis quomodocunq̄ vocetur vel per ſolam eius priuationem. Et iſto modo deus eſt realiter vbiq̄. ſ. per indiſtantiam:non poſitiue qꝛ non habet reſpectum realem ad aliquid aliud a ſe ſed negatiue:hoc eſt qꝛ nō diſtat ab aliquo. Ideo dicit Aug. Intelligamus ſine Aug.
ſitu vbiq̄ preſentem deum eſſe:⁊ ſine habitu omnia continentem. Ad propoſitum corpus chriſti exiſtēs in celo:habet reſpectum realis diſtantie ad alia corpora inferiora:ſicut quodcunq̄ corpus exiſtens in ſuo loco ad corpus aliud in loco alio:⁊ hoc ratione ſue limitationis. Et ex iſtis tunc dicit doctor O
Franciſcus de Marchia. ꝙ corpus xp̄i in ſacramento exiſtens eſſe: poteſt intelligi dupliciter. Uel poſitiue ad acquiſitionē noui reſpectus preſentialitatis:oppoſite reali reſpectui diſtantie quo prius diſtabat. Et ſi ita ſit:tunc erit in corpore xp̄i realis mutatio acquiſitiua ſimul ⁊ deperditiua reſpectu realis diſtantie quo prius diſtabat a terra:quam diſtantiam. primo habuit:quando celū aſcendit. Uel poteſt intelligi ſcđo modo tantum negatiue: per admotionem relalis diſtantie:quam deus poteſt tollere ſine ratione propinquitatis ſeu preſentialitatis oppoſiti. Et tunc in eo eſſet mutatio acquiſitiua ꝙtum ad reſpectum aliquem:ſed deperditiua prioris reſpectus. ſ. diſtantie iſti⁹ realis. Iſte eñ reſpectus poteſt tolli non ſolum per reſpectum oppoſitum. Sed etiam per ſolam negationem. Eſſet tñ ꝙtum ad locum mutatio nō deperditiua ſed acquiſitiua qñ non dimittendo locum primū nouum locū acquirit. Et dicit iſte franciſcus de marchia. Qđ ſi doctor ſubtilis ſic intellexit:ꝙ ē ibi mutatio acquiſitiua ſeu deperditiua:ſic cōcedit eū in

ſua opinione. Non aūt ſi intelligat q̄tum ad reſpectum: immo iſto mō eſt hic tantum modo mutatio deperditiua ſeu acquiſitiua. Et iſte franciſcus vult ꝙ corpus xp̄i non habet realem reſpectum ad ſpe-
P cies ⁊ locū: ſed bene econuerſo. Species in loco habent realem reſpectum ad corpus xp̄i: qꝛ fit eis preſens. Et ſic non eſt realis reſpectus ex parte corporis xp̄i: ſed reſpectu ſpecierum. Et ſi ſic conſiderem⁹ mutationem reſpectu illius reſpectus: tunc eſſet deperditiua reſpectu diſtantie: ⁊ non acquiſitiua: qꝛ nullum talem reſpectum acquirit: cum non ſit. Et ideo negat doctorem ſubtilem ſi ponat talem reſpectum realem in corpore xp̄i. Et ſuam ponit opinionem dicens: ꝙ corpus xp̄i eſt in celo vt locatum in loco. Ideo habet ad ſuum locum proprium duplicem reſpectum. ſcꝫ cōmenſurationis. Commenſuratur enī ſibi: qꝛ tantus eſt locus eius: q̄tū eſt corpus eius. Et habet etiam reſpectum continentie: qꝛ corpus xp̄i continet̄ ab illo loco celi. Tunc q̄n corpus xp̄i icipit eſſe in ſacramēto nouiter abſoluit̄ a reſpectu realis ꝯtinentie qua continebatur in celo prius a ſuo loco proprio remanente reſpectu cōmenſurationis: qꝛ remanet eius q̄titas ⁊ menſura ſicut habebat in celo. Et ſic in ſacramēto habet cōmenſurationem ⁊ q̄titatē: non reſpectu loci: ſed reſpectu ſui corporis. Et per conſequens reſpectū quem habebat in loco proprio in celo cōmenſurationis ad locum perdit vt in ſacramento altaris: qꝛ xp̄s nō cōmenſurat̄ loco vt in ſacramēto: ⁊ per conſequēs ibi cōcurrit duplex mutatio. ſ. deperditiua ⁊ acquiſitiuā.

Q Iſta opinio cōtradicit opiniōi doctoris ſubtilis in duob⁹. Primo dicit ꝙ nō opꝫ ponere illum reſpectuꝫ in corpore xp̄i: quē ponit doctor ſubtilis. ſcđo qꝛ dicit ꝙ doctor ſubtilis nō ponit illā mutationē deperditiuā: ſed ſolū acquiſitiuā. De primo ſic probat ꝯ doctorē. Q̄n ſunt duo reſpect⁹ mutui quorū vn⁹ nō ē ratio terminādi alterū. Tales pn̄t ſeparari ab inuicem ⁊c. Suſtinēdo ſcotū dico ad iſtud ꝙ reſpect⁹ mutui ſimultatis requirit neceſſario vtrūꝗ extremū: aliter nō eēt mutua relatio. Ideo ſi corpus xp̄i eſt ſimul in eodē loco cū accidētib⁹ ſicut accidentia hn̄t reſpectū realē ad corp⁹ xp̄i: ita corpus xp̄i ad accidētia. Aliter corp⁹ xp̄i realiter nō haberet ſimultatē realē in loco cū accidētib⁹: qđ nullus ꝯcederet. Et ſua opinio ꝓcedit ex falſa imaginatōe Qꝛ credit ꝙ ſolū accidentia fundāt reſpectū ſimultatis cū corꝑe xp̄i. Et corp⁹ xp̄i nō fundet aliquē reſpectū ad accidētia. Ideo corp⁹ xp̄i ē ſimul cū accidentib⁹ ſine quocūꝗ reſpectu fundato in eo: qđ eſt falſū. Tū qꝛ ſequeret̄ ꝙ hēret ſimultatē ꝑ accidentia. ⁊ tūc xp̄s eēt ibi ꝑ accidentia. ꝙ ē manifeſte falſuꝫ: Sꝫ vꝫ cōcedit in oppoſitū: qꝛ xp̄s ē ibi: ⁊ facit ſe ſimul cū accidētib⁹: idō accidētia ſunt ſimul cū xp̄o in eodē loco. ¶ Ideo q̄ro. Si ān ꝯuerſionē erat ibi xp̄s certū eſt ꝙ nō. Que eſt ḡ cā ꝙ xp̄s ſit. Verū cō-
R uerſio panis. Probatū ē ſupra ꝙ nō: ḡ tūc met xp̄s accepit nouitatē loci realiter: ḡ habuit aliquā mutationē realē nō abſolutā: ḡ reſpectiuā. Nō intrinſecā: ḡ extrinſecā: igit̄ reſpect⁹ realis ē extrinſec⁹ adueniēs in corpore xp̄i. Nec ē incōueniēs talis mutatio cū ſi vellet mutaret̄ de loco in locū realr̄: q̄ eſt maior mutatio q̄ iſta: idō negādū ē ꝙ iſti duo poſſint ſeparari vn⁹ ab alio: ſtante ſimultate reali. Qꝛ mutua relatio realis req̄rit realē in vtroꝗ extremo relationē. Ideo negāda ē opinio. Qꝛ ipoſſibile ē ꝙ corp⁹ xp̄i ſit nouiter ⁊ realiter ſine ſui mutatione reſpectiua. Et ꝑ ꝯn̄s falſuꝫ dicit ille doctor cū ait. ꝙ xp̄s erit ibi de nouo ſine mutatiōe deperdita ⁊ acquiſita. Tn̄ ip̄e poſt cōcedit: ꝙ ē ibi mutatio deperdita ⁊ acq̄ſita. Nec exēplū qđ adducit ē ad ꝓpoſitum: de viſiōe. Qꝛ ſpecies obiecti multiplicata ē cā actiua viſiōis. Inq̄tū aūt videt̄ ab oculo ē cā paſſiua: qꝛ videt̄: ⁊ ē viſus denominatiōe extrinſeca: idō obiectū hꝫ realē reſpectū ad viſionē. Non ſic eſt hic Qꝛ ſpecies nullā actioneꝫ hn̄t circa corp⁹ xp̄i. imo xp̄s manutenet accidētia: ⁊ facit illa ſimul cū eo ſtare. Ideo actio xp̄i terminat̄ in accidētib⁹. Et reſpectus accidētiū terminant̄ ad xp̄m. Ad aliud exēplū de deo. ⁊ aliud de xp̄o inq̄tū homo. De⁹ eī nullaꝫ realē relationē hꝫ ad creaturā: qꝛ tūc eēt mutabilis qđ eſt impoſſibile. Non ſic corp⁹ xp̄i: qꝛ pōt eē mutabile. ⁊ acquirere de nouo locum. Nō ſic deus: qꝛ S
nihil noui acquirit ⁊ in oī loco realiter eſt. ¶ Et ſi diceres: qꝛ incepit eſſe de nouo poſt mundi creationeꝫ in mundo. Dico ꝙ deus non incepit eſſe: ſed mundus incepit. Ideo ſine ſui mutatiōe fuit in mūdo. Poſt creationem mundi deus fuit in mundo: ſicut pono qđ ſol nunq̄ moueretur: ⁊ acquireret̄ nouus locus. Sol illuſtraret illum locū ſine quacūꝗ ſui mutatione. Sic influentia dei q̄tum eſt de ſe: eſt in infinitis mundis. Sed ſi non ſunt: deus non eſt hic. Sed quando ſunt deus ſine mutatione ſua eſt hic. Sed tota mutatio eſt in loco nouiter facto. Nō ſic eſt de corpore xp̄i: quia exiſtente loco. corp⁹ xp̄i non eſt ibi: ſed acquirit nouiter illuꝫ locum vbi nō erat prius. Sed impoſſibile eſt ꝙ ſit aliquis locus actualis. vbi non ſit deus: ideo nullum locum exiſtentem acquirere poteſt deus: ſic nullum reſpectuꝫ realem habet ad locum. Et illa ymaginatio de indiſtantia eſt groſſa. Cum deus vel corpus chriſti ꝑ indiſtantiam ſunt in loco. Certum eſt enim ꝙ nullum prius habet eſſe per ſuum poſterius. Sed eſſe in loco eſt pri⁹ q̄ illa indiſtātia negatiua. Et prior eſt poſitio q̄ negatio. immo oīs negatio reducitur ad affirmationem. Idē nihil per eꝫ indiſtantiaꝫ eſt in loco: immo per oppoſituꝫ. Quia aliquid eſt in loco: ideo non diſtat a loco. Et q̄uis deus benedict⁹ non diſtet a quocunꝗ loco. Non tn̄ per indiſtātiaꝫ eſt in loco: immo illa indiſtantia poſterior eſt eſſe in T
loco. Deus enim per potentiaꝫ: preſentiam ⁊ eſſentiam eſt in omni loco. Et ex hijs oritur illa negatio indiſtantie. Et q̄uis deus poſitiue ſit in oī loco Nō tn̄ ſequit̄ ꝙ aliquid acquirat ex loco. Nec aliquaꝫ relationē realeꝫ hꝫ ad locū: q̄uis deus ſit poſitiue p̄ſens oī loco. Qꝛ nulla mutatio eſt in deo. ſꝫ in noua creatura. Ut ſicut dixi: ſi radius ſolis eſſet eternus ⁊ immutabilis: influeret in oībus locis ⁊ illuminaret ſine quacūꝗ mutatiōe. Sed tota mutatio eſſet in locis nouiter factis. Nō ſic eſt de corpore xp̄i: qđ pōt recipere realē mutationē: vt qꝛ exiſtēte loco: corpus xp̄i non erat in illo loco: ⁊ poſt fuit Non fuit facta mutatio propter locum primū. Cū ſit poſſibile accidentia cum ſubſtantia panis eſſe in loco. Et illi loco adueniente preſentia realis corpo

ris xp̄i ſit mutatio: ğ aliqua realis mutatio ē in cor
pore xp̄i. Non abſoluta: q2 oēm formam abſolutā
quā habebat in celo. habet in ſacramento: ğ fuit mu
tatio reſpectiua extrinſeca: per reſpectū extrinſecus
aduenientem. ſ. per nouam vbicatem: ꝗuis non cō
tineatur nec circunſcribatur illo vbi. Sed illo vbi
habet preſentiā realē. Fit ğ preſens illo vbi ꝑ ſuaꝫ
voluntatē: ꝗ ꝓmiſit ꝙ ſuū corp⁹ erit ſub illis ſpecie
bus poſt cōſecrationē a ſacerdote rite factam. Per
quā preſentiā negat diſtantiā a tali loco. ideo ſit in
diſtans: ideo poſitiue prius eſt in loco ꝙ negatiue.
ſal tē prioritate originis. Et ꝗuis vt exiſtēs in celo
habeat diſtātiā a terra. Tñ nō perdit illā diſtantiā
in ſacramento cū ſit idem corpus in celo ⁊ in ſacra
mento. Et ꝗtum ad hoc qđ dicit ꝙ ab aliquo pōt
V tolli reſpect⁹ diſtantie ⁊ erit indiſtās ſine ratiōe ꝓ
pinquitatis vel p̄ſentialitatis: hoc includit cōtradi
ctionē. Cū per eſſe in loco poſitiue orit̄ a poſteriori
illa indiſtātia. Ideo indiſtātia p̄ſupponit eſſe in lo
co: q2 ſi eſt indiſtās a loco. ğ nō diſtat a loco: ğ ē p̄
ſens ⁊ ꝓpinqu⁹ loco. Ideo ſine ratiōe p̄ſentialita
tis nō pōt eſſe indiſtātia. Et cū dicit ꝙ corp⁹ xp̄i nō
habet realē reſpectū ad ſpecies ſed bene ſpecies ad
corp⁹ xp̄i. Iſta ē falſa vt ꝓbatū ē. Et cū dicit ꝙ qñ
corp⁹ xp̄i incipit eſſe in ſacramēto ꝑdit ſeu abſolui
tur a reſpectu cōtinētie qua cōtinebat̄ in celo a ſuo
loco ꝓprio remanēte reſpectu cōmenſuratiōis: q2
remanet eius ꝗtitas ⁊ menſura ſicut habebat in ce
lo. Et ſic in ſacramēto habet cōmenſurationē ⁊ ꝗti
X tatē: nō reſpectu loci: ſed reſpectu ſui corporis. Et
ſic eſt duplex mutatio. ſ. deperditiua ⁊ acquiſitiua.
Ad hoc dico ⁊ cōcedo ꝙ corp⁹ xp̄i habet cōmenſu
rationē ⁊ quātitatē quā habebat añ in celo. Sed il
la cōmenſuratio ⁊ ꝗtitas refert̄ ad totū ⁊ nō ad lo
cum vt ſtatim videbit̄. Cū aūt dicit: ꝙ reſpectū con
tinentie ⁊ reſpectum diſtantie ⁊ huiuſmodi. Dico
ꝙ ſimpliciter nihil perdit: q2 habet in ſacramento
reſpectum diſtantie: reſpectum continentie ⁊ huiuſ
modi. q2 idem corpus eſt in ſacramento ⁊ in celis.
Ideo anima que habet in celo habet in ſacramen
to: ſed vt in ſacramento. Et iſta mutatio non eſt de
perditiua ſimpliciter: ſed bene acquiſitiua ſimplici
ter. Quia nullo modo ante corpus chriſti erat pre
ſentialiter ſub ſpeciebus in illo loco. Ideo illa mu
tatio ſimpliciter eſt acquiſitiua preſentialitatis lo
ci: que preſentia eſt realis. Et per conſequēs acqui
rit indiſtantiam. Et ſic bene dicit doctor ſubtilis ꝙ
illa mutatio non eſt deperditiua ſimpliciter ⁊ tamē
eſt acquiſitiua ſimpliciter. quia nullam habebat cū
acquiſiuit. Sed omnia que habebat ante habet in
ſacramento: ꝗuis non vt in ſacramento. Et ſic mi
Y litat opinio doctoris ſubtilis cum qua me teneo:
q2 bona. ¶ Sed eſt dubiū. Si tota ꝗtitas corpo
ris chriſti eſt in ſacramento altaris. Hic ſunt tres
Thome. opiniones. Prima eſt opinio ſancti Thome in. 4.
di. 10. q. 2 in reſpon. 3. queſti. Dicentis ꝙ ſubſtan
tia panis que conuertitur in corpus chriſti: nō ha
bet aliquam proportionem ſimilitudinis ad ꝗtita
teꝫ vel ad alia accidentia chriſti: ſed tantummodo
ad ſubſtantiaꝫ corporis. Ideo nihil conuertitur in
corpus xp̄i de pane niſi ſubſtātia panis: q2 accidē
tia manent. Conſtat ꝙ cōuerſio illa terminatur ad
ſubſtantiam termini ad quem: non ad accidentia:
quia accidentia panis remanent. Ideo ꝗtitas et
alia accidentia propria corporis chriſti non ſunt
ibi ex vi ſacramenti. Sunt tamen ibi ſm̄ rei veritā
tem: ⁊ naturali concomitantia accidentis ad ſub
iectum. Ideo ꝗtitas eſt ibi concomitanter. ⁊ nō vi
ſacramenti. ¶ Scđa opinio quam deffendit olram Z
in ſuo tractatu de corpore chriſti: ⁊ in quarto ſup
ſent. Et dicit hec opinio. ꝙ partes corporis chriſti
non ſunt extra ſemiuicem in hoſtia. Quod ſic pro
batur. Quia poſſibile ē virtuti diuine ꝙ corpus ſit
ſimul cum corpore. Et ita etiaꝫ poſſibile eſt ꝙ pars
corporis ſit ſimul cum alia: poteſt igitur facere par
tem ſubintrare partem. Et ſic vltra illam que ſub
intrauit aliam iterum ſubintrare. Et ſic vltra aliaꝫ
⁊ de omnibus: vſqꝫ ad minimam ꝗtitatem natu
ralem. Et ſic ſaluatur veritas cuiuſlibet partis. Et
nulla eſt extenſio partis extra partem. ſicut veritas
vnius corporis ſaluatur non obſtante ꝙ ſit ſubin
tratio in alio. ¶ Alia opinio doctoris ſubtilis ꝙ A
ꝗtitas neceſſario eſt in quanto continuo permanē
ti: qui dicitur ordo partium in toto. Et ſic cum cor
pus chriſti ſit quoddam totum continuum perma
nens in ſacramento. Ideo neceſſe eſt habere ꝗtita
tem prout dicit ordinem partium ad totum. Sed p̄
ſuppoſita ordinatione partium ad totum poſi
tio dicit vltra ordinem partium ad locum ſiue ali
quid ad partes loci: ſeu locantis. Hoc ē dictū ꝙ ꝑ
tes locati extendantur partibus loci: ſicut totum
dicit̄ primo commenſurari toti loco: ita pars parti
ſua quantitate commenſuratur. Ideo preſupponit
poſitionem ⁊ differentiam ꝗtitatis loci. Et ſpecifi
cat vbi per modum ꝗtitatiuuꝫ aut diffinitiuū quo
cunqꝫ modo nominetur. Hāc autem habitudinem
ſcilicet menſure ꝗtitatis ad locuꝫ. poſſibile eſt deū
ſeparare a quanto manente poſitione prima ſcili
cet habitudine et menſuratione partium ad ſuum
totum. Et non ſolum per negationem loci. Ut ſi
deus faceret vnum corpus extra vniuerſum. ⁊ tūc
non haberet commenſurationem ad locum. cū non
haberet aliquod continens cui partes totius com
menſurentur. Sed etiaꝫ poſito loco cui corpus poſ
ſet habere commenſurationem ſicut ſit ſemper na
turaliter in omnibus locis: quibus locata mēſurā
tur: ⁊ ſit extenſio ꝯtenti ad locū cōtinentē. Sic ſtāte
poſſibile eēt deū ſeruare ꝗtū. Et ſine illa extēſione
partiū ad locū: ſeu ꝑtiū vni⁹ ad partes alteri⁹ quā
ti: dicat poſitio iſta de q̄ loquimur ideo corp⁹ hñs
poſitionē partiū in toto cū ſit neceſſaria ⁊ intrinſeca
nō ſe hꝫ ſimplr̄ neceſſario ad poſitionē ꝑtiū in loco
cū iſta ſit ꝯtingēs ⁊ extrīſeca. q2 q̄olibꝫ vbi accidit B
locato id iſta coexiſtētia ꝗti ad ꝗtū ē ſimplr̄ neceſ
ſaria. Rō hui⁹ poſitiōis ē ſcđa: q2 ꝯtingit itelligere
coexiſtētiā alicui⁹ ꝗti toti. abſqꝫ h̄ ꝙ itelligat̄ coexi
ſtētia vl̄ coextēſio ꝑtiū ꝑtib⁹ in loco. Hec eīm̄ coexi
ſtētia eſt alia ab illa: ergo corpus ꝗtū hñs primā
poſitionē: poſitiōe intrinſeca: nō oportet ꝙ habeat
ſcđaꝫ poſitionē extrinſecā ad locū poſitiōe extrīſeca.
Et ſic corp⁹ xp̄i cū ſuo mō intrinſeco ꝗtitatiuo ⁊ cō
mēſuratiuo: ordo ꝑtiū ad totū. ⁊ extēſio partiū ad
totū. ē i ſacramēto reſpectu toti⁹. Corp⁹ aūt xp̄i nō
eſt mō ꝗtitatiuo: q̄ ē mod⁹ extrīſec⁹ ī ſacramēto: q2
nō ē ibi ꝯmēſuratio corpis xp̄i: q2 lōge minor ē ꝗti
tas hoſtie ꝙ corporis xp̄i: ꝗuis tot⁹ xp̄s cū ſua tota

q̄titate ꝛ cū omnibus ſuis partibus: ſit in hoſtia to ta: ꝛ in toto loco. Tn ordo partiū ad locū nō eſt ibi q: partes corporis xp̄i non ſunt extēſe: nec cōmen ſurate cū partibus loci. Et ideo eſt ibi ſine modo q̄ titatiuo extrinſeco: q̇ eſt reſpectu loci: nō tn̄ ſine mo do intrinſeco q̄titatiuo: q̇ eſt reſpectu tot⁹. Et iſta
C eſt intentio doctoris ſubtilis q̄tū poſſum eā perci pere. ¶ Sed contra opinionē ſcti Thome. Arguit a doctore ſubtili ſic. vnūqḋq3 ſeu ſit primus termi
Thome. nus trāſubſtantiationis: ſeu ſcḋus. Si talis eſt ibi habet ꝓprietates ſuas que ſibi neceſſario ꝛ natu raliter conueniunt. Qḋ probaṫ ex eo. Q: ſi de⁹ cre et ſubſtantiam q̄tā: vel natura generet ſubſtantiā: ꝛ cōicetur q̄titas vtriuſq3 ꝓductionis: tunc termi nus primus eſt ſubſtantia ꝛ q̄titas cōcomitans: ꝛ tam in generato q̄ in creato: q̄titas habet ſuū mo dum realem ꝛ naturalē: ſicut haberet ſi primo ter minaret aliquam mutationē. Et hoc ꝓbatur ꝑ ra tionem. Q: alia ꝛ alia habitudo ad agens: non va riat naturā rei hoc eſt prima vel ſcḋa: mediata vel immediata dum tamen producaṫ: q: nec habitudo ad aliqḋ agēs variat naturā rei ſm̄ Aug. 3. de tri
Augusti. nit. c. 9. Ergo nec carebit q̄titas ſuo mō naturali: ꝓpter h̄ tm̄: q: nō eſt primus termin⁹ trāſſubſtātia tionis: dū tn̄ ſit ibi realiter ſeu ꝑmo: ſeu ſcḋo ꝑ illā mutationē. Tertio ſic: ſi ꝑ ꝯuerſionē ſit termin⁹ ad quē vbi fuit termin⁹ a quo: ḡ mod⁹ eſſendi hui⁹ ꝛ il lius ſilis erit. S3 panis ꝯuerſus erat q̄titatiue ſuo mō: q: ſub pte q̄titatis h̄ns partē ex parte: ḡ ꝛ ſub ſtantia corp̄is xp̄i exn̄s hic ex vi ꝯuerſionis erit h̄ ſuo modo q̄titatiuo: h̄ns. ſ. partē ſubſtātie ſub pte q̄titatis: ꝛ tunc q̄titas erit hic ꝓprie dimēſiue. S3 in veritate iſta argumēta eſſent pauci momēti apḋ thomiſtas: non pimū cū dicit vnūqḋq3 ſiue ſit pri
D. mus ſiue ſcḋus terminus trāſſubſtantiatiōis: ſi tn̄ eſt ibi h3 ꝓprietates ſuas. Diceret ſctūs Thomas q̄ q̄titatē eſſe in corpore xp̄i: poteſt intelligi dupli citer. Aut in ſe. ſ. in corp̄e xp̄i: ꝛ ſic ſunt intrinſece ꝛ naturaliter menſura corp̄is xp̄i: ꝛ h̄nt modū q̄tita tiuum intrinſecū. Et talē modū vbicūq3 ſit corpus h3 q̄titas alio modo q̄titatē eſſe: ꝛ pōt intelligi vt eſt in ſacramento. Et cū per virtutē ſacramenti nō fiat tranſſubſtantiatio panis: niſi in ſubſtantiā cor poris vt patet. Q: ſi in triduo fuiſſet ꝯſecratum ſo lum corpus mortuum fuiſſet cōſecratum: et ibi nō fuiſſet anima. Ita ſi per poſſibile vel impoſſibile poſſet ſeparari q̄titas a corpore xp̄i: ꝛ non remane ret niſi ſola ſubſtantia. Tūc non conſecraretur niſi ſola ſubſtantia: ꝛ nulla eſſet ibi q̄titatis: ideo vi ſa cramenti: non eſt q̄titas corporis xp̄i: quia termi nus ꝑmus eſt ip̄a ſubſtantia: ſed ſubſtantia corpo ris nō eſt ſine ſua q̄titate. Q: accidētia ꝯcomitanṫ ſuum ſubiectum. Ideo in ſacramento altaris eſt q̄ titas realiter corporis xp̄i: ſed non vi ſacramēti: ſed vi concomitantie. Et q̄uis habeat ibi proprieta
E tes ſuas reſpectu ſubiecti qḋ cōcomitat: non tamē reſpectu loci non habet illas ꝓprietates: nec eſt ibi modo q̄titatiuo. Nō enim negat ſanctus Tho mas quin habeat ſuas proprietates naturales re ſpectu ſubiecti in quo eſt: ſed non reſpectu loci. Et ſic primum argumentum non valet: nec probatio eius. Q: nunq̄ fuit intētionis ſancti Thome: quin q̄titas in ſacramento haberet proprietates natu rales reſpectu ſubiecti. Ideo decipiuntur qui ar guunt contra eum. Credunt eñ qḋ teneret: q̄ q̄ti tas nullo modo ſe haberet modo q̄titatiuo i ſacra mento altaris. Ad ſecūdum argumentum. Qḋ per conuerſionem ſit terminus ad quem vbi fuit termi nus a quo: ergo modus eſſendi erit ſimilis. Cōceſ ſo antecedente negatur conſequentia: nec vt poteſt eſſe communis vtriq3. Et q̄uis eſſet modo q̄titati uo: quia in loco erat circumſcriptiue: non tamen ſic G
eſt corpus chriſti in loco vbi fuit panis. Ideo non habet modu3 q̄titatiuū: nec cōmenſurationē ad lo cum: niſi velles dicere reſpectu ſubiecti in quo eſt: qḋ ꝯcedimus. Quare argumēta doctoris ſubtil' nō militant aduerſus ſctm̄ thomā: imo in ꝟitate ſi q̇s videat intētiones vtriuſq3 nō differūt niſi in modis loquēdi. ¶ Quātum ad ſcḋam opinionē de ſubin tratione partium: in veritate eſt irrōnabilis ꝛ fatua q: tolleret a corp̄e xp̄i poſitionē in toto: ꝛ oēm fi gurā xp̄i q̇ neceſſaria eſt in corp̄e humano. Si eñ nō diſtaret caput a pede: ꝛ totū ſubintraret totum vſq3 ad minimā partē naturalē: iam nō habebit or dinem partiū neq3 figurā: ſed erit compreſſus: ſicut modicum de cera: ꝛ cum ſit idē corpus in celo ꝛ in ſacramento. In celo etiā eſſet cōpreſſus: q̄ eſt inau dibile: q̄ talē mutationē reciperet corp⁹ xp̄i. Abij ciatur ꝓcul illa opinio: cum corpus xp̄i vbicūq3 ſit ꝛ in ſacramento: eſt corpus organicū viuens: ideo habet partes diſtinctas ꝛ q̄titatiuas. Item corp⁹ xp̄i nūq̄ debet eſſe ſine ſuo bene eſſe: ſed ſi ſic eſſet: ꝑ deret ſuum bene eſſe: quia perderet formā humanā F.
Igiṫ opinio multū irrationabilis eſt. ¶ Ideo po no opinionem meam: ꝛ dicam quid mihi videtur. Scotus.
Pro cuius declaratione eſt notandū q̄ ordo par tium in toto: et ordo partium in loco: ſunt due ha bitudines corp̄is: realiter abinuicem condiſtincte: Pro quo eſt ſciendū. q̄ iſta tria genera: poſitio: ſit⁹ ꝛ vbi: diſtinguntur: nam inq̄tum corpus habet or dinem ſuarum partiū ꝛ diſtantiam: videlicet man⁹ a pede: ꝛ ſic de alijs. Ille ordo vocaṫ poſitio ſeu or do poſitionis vt ſit poſitio ordo partium in toto. Sit⁹ aūt vocaṫ habitudo ip̄arū partiū ad ptes lo ci per quandam commenſurationem. Ubi ſtricte ſumptum: eſt quidam reſpectus extrinſecus dere lictus in locato ex adiacentia loci ad ip̄m: vt quaſi ſit quedam preſentialitas. Et ex hoc apparet q̄ ſunt diuerſi reſpectus poſitio: ſitus: ꝛ vbi. Probo ergo q̄ ordo partium in toto non ſit ordo partium in loco. Quandocunq3 aliqua ſic ſe habent quod vnum pōt eſſe ſine alio: ſi vtrunq3 eſt vnū diſtinctū differt ab alio: ſed ordo partiū in toto: ꝛ ordo par tiū in loco: nō ſunt in vno corpore: et pōt eſſe vna habitudo ſine alia. Qḋ vna poſſit eſſe ſine alia pa tet: quia deus poteſt creare vnū corpus extra vni uerſum: ꝛ illud conſeruare. Quo facto: corpus illḋ habet ordinē partiū in toto ſine quacūq3 habitu dine partium ad locū: ergo vna habitudo non eſt realiter alia. Ex qua concluſione infero: q̄ poſſibi le eſt aliquod corpus alicui loco coexiſtere ſine ha bitudine ſituali. Ex quo enim iſte habitudines ſunt diſtincte realiter. Una pōt exiſtere ſine altera vt patuit ex ꝯcluſiōe. Et ſic iterū probaṫ. De⁹ pōt qḋlibet abſolutū i eē ꝯſeruare: ſine quocūq3 reſpe ctiuo: q: de⁹ pōt ꝯſeruare oē ꝑus abſq3 poſterior' H

Sed q̄titas alicuius corporis eſt q̄d abſolutū: habitudo vō ad ſitū eſt reſpectiuum: ergo de⁹ poteſt cōſeruare tale corpus in loco abſq; hoc q̄ habeat habitudinem ſitualem. Sed forte dices: conceditur
C q̄ deus poteſt conſeruare aliquod corpus ſine ſituali habitudine. Nō tamen poterit facere q̄ ſit in loco: ⁊ careat tali habitudine ſituali. Hoc non obſtat: quia corpus eſt naturaliter in loco. Ibi eſt duplex habitudo videlicet p̄ſentialitas locati ad locum: ⁊ cōmenſuratio partium locati ad partes loci. Prima nāq; habitudo manet in angelo ⁊ in anima rationali reſpectu loci: licet non habeat ſecundam. Qꝛ prima eſt habitudo vbicatatis. Scd̄a eſt habitudo ſitus. Que habitudines vt ſupra dictū eſt: diſtinguntur realiter: ergo deus poteſt conſeruare vnā ſine altera: ergo deus poteſt facere q̄ corpus habeat ad locum tantūmodo preſentialitatē abſq; oī habitudine ſituali hoc eſt cōmenſuratōis partium locati ad partes loci. Quare propoſitum. Preterea quecunq; entis poſitiua conditio: contingenter reſpicit quālibet formam alicuius generis. Contingēter ſimiliter ſe habet ad totum genus: vt ſubſtantia contingēter reſpicit quamlibet formam de genere accidētium. Et ideo nō videtur aliqua repugnantia quin deus poſſet ſeparare ſubſtātiam
D a qualibet forma accidētali: ita q̄ eſſet ſubſtātia ſine quocūq; accidente. Et ſi fieret inſtātia: quia numerus neceſſario eſt par vl' impar: et tamē alter eorum nō eſt neceſſario par. Hoc nō obſtat: quia ibi non eſt aliquod ſubiectum q̄ cōtingēter ſe habeat ad quālibet formam totius generis. Qꝛ iſta forma numeri dualitas neceſſario ⁊ nō cōtingenter determinat ſibi paritatem. Ideo q̄ditas numeri in communi non habet formam reſpicientem contingenter quamlibet formam illius: ſed eſt aliquod cōmune reſpectu predicationis diſiūcte. Et q̄uis de iſto termino cōmuni qui de omni numero predicatur: non ſit neceſſarium q̄ ſit par vel impar. Diſiūctiue tamen de diſiuncto extremo: neceſſarium q̄ȝ ſit par vel impar. Determinādo autem formam alicuius vt dualitatem neceſſario ſequitur paritas: idō inſtantia nō valet. Et vltra. Cū igitur corpus contingēter reſpiciat totum genus ſitus ⁊ vbi: ergo videtur poſſet abſoluere corpus ab omni tali habitudine ſituali. Conſequentia patet ⁊ maior: minor declaratur: quoniam corpus non determinat ſibi pl⁹ hoc vbi. q̄ illud: ⁊ per conſequens cum ſit indifferens nō videtur ratio quare ſicut poteſt eē ſine habitudine ſituali ad vnum locum quin ita ſit reſpectu cuiuſlibet loci. Et nō valet conſequentia: ſi non reſpiciat corpus ſitum illius vel illi⁹ vbi: ergo poteſt eſſe ſine quocunq; ſitu vel vbi: non valet conſequentia a diſiunctiua ad vniuerſalem: vel a ſuppoſitiōe determinata ad ſuppoſitionē cōfuſā ⁊ diſtributiuā. Sed argumentū non valet: qꝛ vt dictū eſt. quando genus vniuerſaliter reſpicit aliquid contingenter: etiā quodlibet contentum ſub genere illud reſpicit contingenter: cum ergo corpus contingenter reſpicit ſitum vt probatum eſt: ergo quodlibet corpus contingenter reſpicit: ergo a quolibet
E corpore poteſt ſeparari ſitus: ſaltem per diuinam potentiam. igitur inſtantia nō valet. ¶ Ubi eſt notandum vltra q̄ corpus dominicum habet in ſacramento ponere habitudinem abſq; ſituali habitudine. Iſtud probatur quo ad primam partem. Qꝛ corpus dominicum non eſt ſine ſuo modo intrinſeco q̄titatiuo vt ſatis eſt probatū in hoc dubio. Sed quo ad ſecundam partem apparet per doctrinam doctorum: quia corpus xp̄i non circūſcribitur loco: nec eſt mēſura partiū locati ad partes loci. Et ita ſequitur quo ad primam partem: q̄ corpus chriſti eſt ita longum ⁊ ita latum in ſacramento euchariſtie ſicut eſt actualiter in celo: nam corpus xp̄i in celo habet duplicem habitudinē extrinſecam reſpectiuam ⁊ intrinſecam. Extrinſeca ē ſimplex preſentia locati ad locum. Et quedam eſt cōmenſuratio partium locati in partibus loci: ⁊ eſt ſitus ſeu ordo partium in loco. Intrinſeca vero habitudo: eſt ordo partium in toto: ⁊ dicitur poſitio: nunc autem quia corpus xp̄i non habet neceſſario illam habitudinē extrinſecam que eſt ordo partiū in loco: ſtatuitq; q̄ conſeruaret illud corpus cū habitudine poſitionis. Et cū intrinſeca cōmēſuratōe ⁊ non cum habitudine ſitus. Corpus xp̄i eſt ſic in ſacramento ſicut angelus qui ſolam preſentialitatem habet ad locum: q̄uis corpus xp̄i nō ſit ibi diffinitiue ſicut angel⁹: qꝛ āgel⁹ ſinit' ⁊ determinat' loco non ſic xp̄s: qꝛ poteſt eſſe in pluribus locis ſimul ⁊ ſemel: ergo xp̄s eſt in ſacramento ſm̄ quālibet cōditionem ſue proprie q̄titatis: ſed non cum conditionibus que veniunt ab extrinſeco. Qꝛ non eſt verum q̄ȝ idem corpus xp̄i habeat omnē conditionē qualitatiuam: qꝛ non habet menſurationē in loco Et ſic epilogando patet q̄ verum xp̄i corpus cum tota ſua q̄titate ⁊ modo q̄titatiuo intrinſeco (ſed non extrinſeco) eſt in ſacramēto altaris. Et hȝ vbeitatē q̄ eſt reſpect⁹ extrinſec⁹ exiſtens in corpore xp̄i quē acquirit ex noua mutatiōe preſentialitatis ad vbi. Ideo in corpore eſt mutatio reſpectiua vt dicebat doctor ſubtilis. Et eſt ibi poſitio que eſt ordo partiū ad totū: ſȝ nō ē ibi habitudo corp̄is xp̄i ad ſitū q̄ eſt ꝯmēſuratio p̄tiū corp̄is xp̄i ad p̄tes loci. Qꝛ corp⁹ nō ē ibi circūſcriptiue vl' mēſuratiue reſpectu loci: ſȝ ſolū ē ibi p̄ſētial'r cū oī q̄titate ſua. Et cū mō q̄titatiuo intrinſeco: cōmēſuratē corp⁹ xp̄i ⁊ hȝ partē extra: ſed non eſt ibi modo q̄titatiuo extrinſeco: q̄ȝ ſit mēſura partium totius ad partes loci. De aliis ꝯcomitantibus videbit'. Et h̄ eſt intētio mea q̄tū ad iſtud dubiū: et credo firmiſſime q̄ ē eſt intētio doctorū ſubtil' ⁊ ſcti Thome ⁊ Ricardi. Richar.

¶ Primum correlarium.

Verū corp⁹ idē poſſit eſſe localiter ſil' in diuerſis locis. Q̄ȝ ſic pȝ ex Hug. de ſacrifitiis p̄te. 8. c. 2. d. Qui fec̄ vt vnū corp⁹ eēt i vno loco: fecit quō voluit: q̄ ſi voluiſſet: aliter facere potuiſſet. Hic tenet q̄ſtio negatiue a multis: q̄ diuerſimode p̄bāt. Opinio eī Henr. de gādauo quolibeto. 14. q. vlti. ad. 4. argu. vbi ſic arguit'. Q̄n aliq̄ȝ q̄tū eſt de potētia agētis idifferēter fieri poſſȝ ſm̄ varios modos circa idē: ſi idē eēt receptibile illi⁹ ſm̄ vnū modū illoꝝ: poſſibile eēt fieri ſm̄ quēlibȝ illoꝝ modoꝝ: ſȝ ex p̄te agētis primi cū ſit potētie infinite eſt equalis poſſibilitas: vt vnum corpus fiat in pluribus locis ſm̄ quēcunq; moduȝ poſſibilitatis Hugo. A

ſed impoſſibile eſt deo agente qȯ idē corp⁹ ſit vbiꝗ:igitur ſimpliciter eſt impoſſibile quod idem corpus ſiat ſimul in diuerſis locis. Probatio minoris q: poſſe eē vbiꝗ eſt propriū dei Itē ſequerenť plura cōtradictoria. Quia quando ponitur in vno loco. Aut habet eandem formam quam habebat in alio: aut nō. Si ſic i vno loco ponať gelu:ꝛ in alio loco calor ignis:ergo ſimul ꝛ ſemel habebit idem homo calorem ꝛ frigus.ſimiliter ſi in vno loco non haberet quid comederet in alio ſatis comederet:ergo idem homo eſuriret ꝛ non eſuriret. Itē ſi in vno ex aeris temperie haberet ſanitatem:ꝛ in alio loco ex aeris intēperie haberet boeciam vel epidymiam ſeu infirmitatem:ergo idem homo eſſet infirmus et ſanus. Item ſi a predonibus in vno loco occideretur:ꝛ in alio loco eſſet inter choreas:ergo eſſet mortuus ꝛ viuus letus:ſimul ꝛ ſemel. Item ſicut locatum cōmenſuratur dimenſionib⁹ loci ſm ꝗtum cōtinuum:ſic menſuratur ſm vnum ꝛ multa. Igitur ſi idem locatum eſſet ſimul in diuerſis locis:tunc ſi-

B mul eēt vnū ꝛ multa. Et ſi iſtiteť ꝯtra ſcȯꝫ rationem. Qȯ videtur eodem modo concludere de corpore xp̄i in cruce ꝛ in pixide:ibi enim vulneraretur ꝛ ibi non. Reſpondetur ꝙ quando aliquid conuenit alicui ſm qȯ natum eſt ei conuenire:ſimpliciter conuenit ſibi:vt ſi homo eſt criſpus ſm caput:dicitur ꝛ eſt criſpus ſimpliciter licet non ſit criſpus ſꝫ aliam parteꝫ. Vulnerari autem:q: includit diuiſionem continui:cōpetit alicui vt habet eſſe localiter tantum:ꝛ Ideo ſi in vno loco ſit localiter:ꝛ in alio non localiter. Si vulneratur vbi eſt localiter ſimpliciter vulneratur:etiam ſi non vulneretur in alio loco non propter hoc ſtat ꝙ non vulneretur:ſed eſt fallacia ſm q̇d ad ſimpliciter. Sed ſi pōnať idē corpus localiter in duobus locis:ꝛ per conſequens dimenſionaliter:oportet dicere ꝙ quicquid natuꝫ eſt agere vel pati in vno loco ꝛ in alio:ergo ſimul ha-

C bebit oppoſita. ❡ Scd̄a opinio ē ſancti thome. 4. ſcript. queſt. ad ſcȯm arg. tertie queſti. Termini loci ꝛ termini locati ſunt ſimul:ergo ſi locatum eſt extra terminos ſui loci proprij:eſt extra terminos ſuos proprios. Adducit etiam de angelo non pōt eſſe ſimul in diuerſis locis:ergo multominus corp⁹ locatum eſt in diuerſis locis. ❡ Tertia opinio eſt egidij quolib. i. queſt. i. Sicut res per propriam naturam eſt in vna ſpecie:ſic per vnam dimenſionem eſt tantum in vno loco. ❡ Quarta eſt godrofridi de fontibus quolib. 13. queſt. 4. Si idem ſimul eſſet in diuerſis locis:aut vna mutatione aut duab⁹ eſſet Non vna q: vna eſt mutatio tantum ad vnuꝫ terminum. Non duabus q: aut eſſent eiuſdem ſpeciei aut alterius:non eiuſdem q: non poteſt idem ſimul moueri duobus motibus eiuſdem ſpeciei: ex 3. phiſ. ꝛ. v. metha. ca. De eodeꝫ. Nec duobus alterius ſpeciei q: tunc eſſent cōtrarij. Et ſic motus incompoſſibiles. Item cuiuſlibet mot⁹ termini ſunt incompoſſibiles. 5. phiſ. Sed queciꝗ duo vbi poſſunt eſſe termini eiuſdem motus: q: poteſt corpus

D moueri ab vno vbi ad aliud:ergo queciꝗ duo vbi ſunt incompoſſibiles circa idem corpus. ❡ Itē arguit doctor ſubtilis ponendo alias ratiōes. ❡ Prima ſic agens naturale non intendit corruptionem termini a quo.ſed tantum prior accidens:q: eſt incōpoſſibilis termino ad quem:quem intendit inducere. Igitur ſi vnum vbi:ſit compoſſibile alteri vbi: agens naturale non corrumpet primuꝫ vbi.ad hoc qȯ inducat ſcȯm vbi:igitur poſſet facere corpus in nouo vbi abſqꝫ hoc qȯ moueret illud ab vbi quod habuit prius. Item impoſſibile eſt eādem naturaꝫ eſſe ſub duabus formis ſubſtantialibus. Sed ſi eſſet poſſibile idem corpus ſimul eſſe in diuerſis locis ſequereť oppoſitum iſtius. Probatio minoris. Q: ponatur idem nutrimentum in duob⁹ locis vel tribus:ꝛ a diuerſis animalibus commedatur in illis locis exiſtentibus. Nutritiua cuiuſlibet conuertit idem in ſubſtātia ſuam. Et per conſequens eadem materia informať forma vtriuſqꝫ nutriti. Et ita materia nutrimenti erit in animali ſimul cuꝫ diuerſis formis ſubſtantialibus. Et in animali animabitur in brutis diuerſis animabus ſenſitiuis:ꝛ in omnibus animabus intellectiuis. Scd̄a propoſitio eiuſdem minoris eſt. Q: poſito qȯ idem lignum ſit in diuerſis locis:ꝛ in illis ſint duo ignes:agunt in idē lignum:ꝛ corrumpetur q: non poteſt reſiſtere virtuti agentis:ꝛ inducerent formam ignis non eandeꝫ cum agentia ſint diuerſa:igitur aliam ꝛ aliam in eadem materia. Q: materia ligni corrupti fuit eadeꝫ ſicut lignum idem. Item quantuncunqꝫ paruulus ignis poſſet comburere omnia combuſtilia:haberet ignis hoc combuſtibile proportionatum:ꝛ ibi aliud:ꝛ in tertio loco tertium. Poterit agere in iſtud hic:ꝛ in illud ibi:ꝛ ſic in infinitis locis. Et ſic quecunqꝫ cōbuſtibilia poſſent incendi ſimul a quocūqꝫ paruo igne:ſed virtus queciꝗ que poteſt ſimul in multa parua paſſa poteſt ſimul in paſſum integrandum ex illis paruis:ergo minim⁹ ignis poſſet comburere integratum ex omnibus combuſtibilibus. Item ſequitur ꝙ nutribile poſſet in aliquo loco ſuſtentari ſine ſuſceptione nutrimenti:ſi enim in alio loco haberet nutrimentum conueniens:ibi nutriretur. ꝛ in alio loco non nutriretur:q: non haberet nutrimentum. Vel ſequeretur ꝙ ſimul nutrireť ꝛ non nutriretur:q: vt hic nutriretur:ꝛ vt hic non ſuſciperet nutrimentum:q: ſi in vtroqꝫ haberet ſufficiens:ꝛ ſm proportionem ſuſciperet: ſequeretur qȯ in duplum nutriretur:vel ſimul comederet bis Item argumentatur franciſcus de mar. ſic. Idem diſtaret a ſeipſo:et eſſet ante ſeipſum ꝛ poſt ſe. Et moueretur ad locuꝫ quem habet. Ibi eſt fallatia accidentis:ſortes eſt in pluribus diſtantib⁹ locis. Si ergo loca diſtant:ꝛ ſortes ꝑ loca diſtat:ergo diſtat a ſeipſo. Non valet conſequētia vt dictū ē. ❡ Contra iſtam opinionem arguit doctor ſubtilis. Et

E premittit notabile. Quod hoc ſufficit in generaliꝗ quodlibet eſt tenendum deo poſſibile qȯ nec eſt ex terminis manifeſtum impoſſibile. Nec eius impoſſibilitas vel contradictio euidenter concluditur ſic eſt hic:vt patebit ſoluendo ratiōes. In ſpeciali aūt arguitur per quaſdam rationes quas iſte doctor ponit:ꝛ eius rationes primo repertie ſunt:ꝛ nititur ſoluere. Prima eſt talis nōminus inconueniens eſt duo corpora eſſe ſimul ꝙ idem corpus in duob⁹ locis:ſed deo eſt poſſibile primuꝫ:ergo ſcȯm. Minor patet ſm pricipia ſua. Philoſophi omnino ponerent repugnantiam inter duo ꝯtra:reſpectu eiuſdeꝫ vbi:ſicut inter album ꝛ nigrum reſpectu eiuſdē ſub

lecti ſicut patet .4. phiſ. capitulo. De vacuo. Q2 ꝙ̄tum in eo qḋ quantum: repellit aliud ꝙ̄tum euſdē ꝙ̄titatis. Non q2 tale vel tale ſed q2 locus eſt equalis locato. Et ſi duo corpora equalis ꝙ̄titatis eēnt in vno loco localiter: tunc magnum ⁊ paruū eſſent equalia. Quia locus eſt equalis locato cum duo corpora equalia eſſent in vno loco: tunc illa corpora eſſent maiora illo loco. Et tunc paruum contineret magnū: ⁊ paruum eſſet equale magno. Minor patet de facto per dotem ſubtilitatis in natiuitate xp̄i: q2 exiuit de vtero ſine clauſtri fractiōe. Itē intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis: Et exiuit de ſepulcro clauſo. Ille doctor reſpondet ad illud argumentum. Qḋ due dimenſiōes repugnāt propter ſitum localem. Et illum tollit dos ſubtilitatis: ſed illud quod eſt ratio limitationis ad vnū vbi. ſ. ſiti determinationis: non poteſt tolli per aliquod do-
F num vel dotem. Q2 etiam corpus glorioſum habꝫ ſitū determinationis: q2 oportet eſſe ita hic: ꝙ non alibi. Licet non habeat ſitum localem quo reſiſtit alteri corpori. Contra hoc arguit doctor ſubtilis ex ratiōe illius doctoris quinta: que eſt de commēſurari ſm vnū ⁊ multum. Q2 ſm illam impoſſibile eſt duo corpora eſſe ſimul magis ꝙ̄ vnum corp9 in duobus locis. Q2 aut ideo oportet locatuꝫ multiplicari multitudine illa locorum q2 commenſuratur loco. Aut propter aliquam aliam rationem ſpecialem. Si propter primū: cum eque importet loca commenſurari locatis: q2 commenſuratio talis: eſt reſpectus communis. Tunc ſequitur ꝙ ad multitudinem locatorum ſequatur multitudo locoruꝫ ⁊ ita propoſitum. ſ. ꝙ eque eſt īpoſſibile duo corpora eſſe ſimul ſicut idem in pluribus. Si vero ꝑpter aliquid aliud: non poteſt eſſe niſi poſteritas naturalis vel ſimultas naturalis loci reſpectu dimenſionis locati. Nam prius naturaliter nō oportet multiplicari poſteriori ſꝫ poſterius priori: ⁊ ſimul ei cū quo eſt ſimul. Quia prius non dependet a poſteriori ſed bene econuerſo poſſibilius eſſet qḋ plura animalia inferiora eſſent cum vnitate animalis superioris: ꝙ̄ vnitate inferioris cum pluralitate ſuperioris. Quia participatione ſpeciei: plures homines ſunt vnus homo: ſed vnus homo particularis non eſt plures homines: ſed ſi iſta eſt ratio manifeſtum eſt ꝙ dimenſiones loci ſunt poſteriores a dimenſionibus locati: ergo magis oportet dimenſiones mul-
G tiplicari loci: ad multiplicationem dimenſionuꝫ locati: ꝙ̄ econuerſo. Iſta ratio poteſt ſic breuiter formari non tantum contra eum: ſed ad probandum concluſionem iſtam. Duo corpora poſſunt eſſe ſimul: ergo ⁊ idem corpus ſimul in duobus locis. Q2 magis poſſibile eſt cum vnitate prioris naturaliter ſtare multitudinem in poſteriori ꝙ̄ econuerſo. Dimenſio autem locati eſt prior naturaliter dimēſionibus loci: hec modo probata eſt: igitur ſimpliciter magis poſſibile eſt vni corpori locato correſpōdere plures dimēſiōes locoruꝫ: ꝙ̄ cōuerſo. vni loco correſpondere plures dimenſiones locatoruꝫ. Et ſit iſta prima ratio. Iſta cōſequentia iſto modo probata. Aſſumptum patet. Tum q2 dimenſiones corporis locati: ſunt circa dimenſiones loci. Quia locatum facit latera continentis diſtantia: ⁊ ſuperficiem eius eſſe in actu. Tum q2 prius eſt qḋ poteſt eſſe ſine alio non conuerſo. Dimēſiones autem corporis locati poſſunt eſſe ſine dimenſionib9 loci. qḋ patet primo de ſuperficie primi celi. Non autē ecōuerſo: q2 nunꝙ̄ poſſunt diſtare ſuperficies loci abſq3 diſtantia partium locati. Apparet etiaꝫ Scḋo: q2 in motu locali quocunq3 manet eadem ſuperficies locati: non autem manet eadem ſuperficies loci que communiter mutatur mutato corpore locato: etiam ſi corpus ſimilis figure ſuccedit corpori equali. Et ſimiliter figurato: adhuc non ſuperficies eadē priori circūſcribēs corpus ſcḋm. Scḋa ratio eſt talis. poſſibile eſt ꝙ deus conuertat ꝙ̄titateꝫ in ꝙ̄titatem: ſicut cōuertit ſubſtantiam in ſubſtantiā: D
hoc poſito: cum ſm eum illud in quod aliquid cōuertitur ſit vbi prius fuit conuerſum. Sequitur ꝙ corpus in qḋ eſt conuerſum: ⁊ vbi prius illud qḋ conuertitur. Et non poteſt eſſe ſm ꝙ̄titateꝫ in alio loco. Ita ꝙ ꝙ̄titas ſit ratio eſſendi ibi: ſicut eſſet ſi eſſet per ſe terminus conuerſionis niſi ſit ibi localiter ſm eos. igiṫ illud corpus erit localiter vbi fuit conuerſum localiter: ⁊ tamen manebit in loco ſuo proprio. quia conuerſio nō auffert terminū ad quē a loco ſuo: igitur poteſt eſſe ſimul localiter in duobus locis. Reſpondet ille doctor. Q2 aut ſubſtantia panis manet in tali conuerſione. Et tunc vel afficitur dimenſionibus corporis xp̄i: ⁊ non ſequitur propoſitum. ſ. ꝙ corpus chriſti erit dimenſiue in duobus locis ſed tantuꝫ in vno. Aut afficitur aliis dimenſionibus: ⁊ tunc non manet chriſtus vbi eſt ſubſtantia panis niſi ratione ſubſtantie panis ⁊ ita non dimenſiue. Quia ſm philoſophū primo phiſ. Subſtantia nullam magnitudinem habet ⁊ per cōſequens non erit locatum in duobus locis aut omnino totuꝫ conuertitur in totum: ⁊ per conſequens nihil manet ratione cuius corpus chriſti ſit in loco iſtius conuerſi. Preterea dicit: qḋ iſtud non eſt ponendum cum non eſſet ibi: ſacramentaliter. Quia I
ſub nulla ſpecie ſenſibili: et non eſt alicui loco aliter ꝙ̄ ſacramentaliter niſi in celo. Preterea cum chriſti corpus nō eſſet ibi dimenſionaliter: nō impleret locum quem prius impleuerunt dimenſiones panis. Et ita non manet illa capacitas ſed in inſtanti conuerſionis partes aeris concurrerunt ⁊ deſierunt eſſe locus qui prius erat. Et ſic per ipſum non maneret ibi corpus alicuius niſi corpus chriſti: ſicut nec modo manet corpus corruptis ſpeciebus panis. Si adhuc igitur manet: hoc nō eſſet niſi propter ſubſtantiā partiuꝫ aeris que immediate prius ſit cauſa iſtius preſentie tangebat dimenſiones panis. Et ſic ſemper maneret ibi corp9 chriſti q2 ſemper manere poſſent in ſubſtantia ille partes aeris. ¶ Sꝫ contra arguit doctor ſubtilis. Et dicit ꝙ ratio non videtur ſolui ꝙ conuertatur ſubſtantia ꝙ̄ta equalis corpori chriſti in corpus chri- K
ſti ꝙ̄tum: ⁊ ſtabit argumentum. Qḋ illud in quod eſt cōuerſio erit i loco termini ꝯuerſi quātitatiue et tñ i loco ꝓprio vbi pri9 ⁊c. Qñ igiṫ reſpōdet pōt dari ḃ mebꝛuꝫ qḋ totū omo ꝯuertatṫ i totū. Q2 termin9 ꝯuerſiōis nō ſit ibi ſi nihil maneat. Nō negatur iſta ꝓpoſitio. Q2 termin9 ꝯuerſionis ē vbi fuit cōuerſū. Et forte negaret cū niſi cū iſta addinōe: ſi illud manet qḋ fuit ꝯuerſo rō locādi. Et tūc iſtḋ argumētū nō ꝯcludit ꝯtra eū. Nec etiā ḋ aere eqḻi cōuerſo in corpus chriſti. Nec eucharíſtia plus inſiſtit. Quia credo quod iſta propoſitio cui inniti-

tur iſta ratio ſit falſa: ꝙ ſcilicet oporteat terminuꝫ
cõuerſionis eſſe vbi prefuit conuerſum ſeu maneat
illud qḋ in cõuerſo fuit ratio locandi: ſeu non. Et
nõ poſſet dari aliud membꝛũ diuiſiõis. ſ. ꝙ q̃titas
aeris cõuerteretur in corporis xp̃i q̃titatem: rema
nente ſubſtantia aeris. Et tunc poſſet inferri quod
corpus xp̃i eſſet ſub ſua q̃titate ⁊ dimẽſiue. Patet
quia q̃titas eius ẽ vbi prefuit q̃ntitas aeris cõuer
ſi: ergo corpus xp̃i erit ibi dimenſiue: ⁊ cũ hoc in ce
lo ⁊c. Arguo per aliam rationẽ que poſſet eſſe ſecũ
da. Et dico ad hanc queſtioneꝫ: ⁊ ſi forte tertia ad
hominem. Et arguitur ſic. Ubicũqꝫ deus poteſt fa
L cere aliquã ſubſtantiam naturalem non ſub modo
ſuo naturali: vel ſub modo ſibi oppoſito: poteſt eã
facere ſub modo ſuo naturali ſeu conuenienti ſue
nature. Probatio: qꝛ faciendo illud ſine ſuo modo
naturali: eſt duplex miraculũ ꝙ nõ eſt faciendo il-
lud ſub mõ ſuo naturali. Sed deus ſm omnes põt
facere modo corpus ſuũ ſacramentaliter. i. nõ ſub
modo naturali ſimul in diuerſis locis: ⁊ facit de fa
cto: ergo põt idem facere in eundeꝫ ſub mõ natura
li: ſcꝫ localiter ⁊ dimenſiue. Probatio minoris: quia
cõuerſio alicuius in iſtud: nõ eſt formalis ratio iſti
eſſendi hic: ergo ſine cõtradictione poteſt alicui cõ-
ferre eſſe hic ſine villa conuerſione alterius in ipſuꝫ.
Et ſi dicas ꝙ iſta cõuerſio: vt preterita ſit cauſa iſti
us preſentie. Cõtra. Deus de potẽtia abſoluta nõ
poteſt facere conuerſionẽ preteritam nõ preteriiſſe.
Et ſic de potentia abſoluta nõ poſſet ſic preſens eẽ
qḋ eſt falſum. Et ſi dicas aliter ꝙ ſpecies derelicta
poſt cõuerſionem eſt ratio eſſendi hic corporis xp̃i
Et ita ad iſtud eſſe hic: neceſſario req̃ritur conuer-
ſio. Nec valet dicere ꝙ hoc eſt per cõuerſionẽ alteri
us in ipſum: quia cõuerſio alterius in iſtud: non eſt
iſti formaliter rõ eſſendi hic. Qḋ patet quia tranſe-
unte cõuerſione manet terminus cõuerſiõis: igitur
M ſine aliqua ꝯtradictione poteſt alicui ꝯferri eſſe hic
ſine cõuerſione aliqua in ipſum. Contra. Species
illa nõ eſt formaliter in corpus xp̃i: ergo nõ eſt for-
malis ratio corporis xp̃i eẽndi aliquale. Et hoc lo
quendo generaliter de aliquali ꝓ quocũqꝫ: ꝙ for-
maliter ineſt corpi. Sed corpus xp̃i eſt hic formali
ter p̃ſens. Probatur etiam illa minor ꝓpoſitio: qꝛ
poſſibile eſt nouitateꝫ eſſe circa aliquod poſterius
abſqꝫ nouitate circa prius: ergo poſſibile eſt p̃ſen-
tiam talem eſſe nouã abſqꝫ omni nouitate circa for
mam ſubſtantialem que prior eſt omni tali reſpectu.
Quarta ratio ꝯtra opinionẽ. Arguitur ſic. Angel⁹
poteſt eſſe in pluribus locis ſimul diffinitiue: ergo
idem corpus dimenſionaliter ⁊ localiter. Cõſequẽ
tia pꝫ: quia ſimilis eſt limitatio hic ⁊ ibi. Et per cõ-
ſequens ſimilis determinatio ad locũ mõ vtriqꝫ cõ
ueniente. Probatio antecedẽtis. Deus põt panem
cõuertere in angelũ: ſicut poſtea videbitur. Sꝫ ſm
iſtum vbi fuit cõuerſuꝫ: ibi eſt illud in qḋ ꝯuertitur
ſaltem ſi ratio locationis ipſius cõuerſi manet ibi:
ergo angelus eſt vbi fuit panis ⁊ nõ mouetur de ce
lo: ergo eſt in duob⁹ locis. Et nõ poteſt eſſe niſi mõ
cõuenienti. ſ. diffinitiue igitur ⁊c. Hec ratio quarta
⁊ tertia ſunt tñ cõtra hominẽ ſic ponentẽ. vnde nõ
procederet niſi ex quodã ſuppoſito: ꝙ nõ credo eſſe
verũ. Cõcluderent tñ cõtra plures illam ſuppoſi-
tionem cõcedentes. Ad hoc tamen eſt intentio Hu

gonis: quã licet iſte doctor nitatur exponere: tamẽ
legenti hugonem ſatis patet: ꝙ totum qḋ pertineꝫ
ad iſtud difficile eſſe ſimul in pluribus locis: attri-
buit omnipotentie dei. Non autẽ alicui conuerſio-
ni alicuius in iſtum tantũ. Et ideo hijs poſitis. Re N Scotus.
ſpondet doctor ſubtilis ad queſtioneꝫ. Et ponit ꝙ
eſt maxima ſibi nota: ꝙ omne eſt deo poſſibile qḋ
non includit cõtradictionem euidentẽ: ⁊ ad qḋ nõ
ſequitur neceſſario contradictio. Sed eſſe in pluri-
bus locis localiter: nõ includit contradictionem:
vt patebit in ſolutionibus reſponſionũ: ergo ẽ deo
poſſibile. Et per ꝯſequens deus põt facere ꝙ vnuꝫ
corpus ſit ſimul in diuerſis locis localiter. Hoc pa
tet ex intellectu terminorũ. Cum tamen dico idem
corpus ſimul eſſe localiter in diuerſis locis. Nihil
dico ſupra corpus: niſi quendam reſpectum extrin
ſecus aduenientẽ fundatum in q̃to ad aliud q̃tuꝫ
circũſcribens. Reſpectũ autem talem plurificari ſu
per idem fundamentuꝫ ad diuerſos terminos non
apparet cõtra aliquid notum ſm rationem. Quia
Reſpectus intrinſecus aduenientes de quibus mi-
nus videtur: poſſunt plurificari: fundamento eodẽ
manente: vt ſupra eandẽ albedinem poſſunt due ſi-
militudines fundari ad duos termios: vt dicit iſte
doctor li. 3. di. 8. Et mirum eſt ꝙ ſequentes volũt
inniti imaginationi. Et quia imaginatio non ſepa
rat locum a corpore: nec ecõuerſo. Nec percipit vnuꝫ
plurificari ſine alio. Qḋ ideo dicatur impoſſibile
ſimpliciter vnũ ſine alio plurificari: ſequẽdo tamen
imaginationẽ: animo apparet aliud. Sequẽdo tñ
rationem ex rationibus terminoꝝ nulla eſt neceſſi-
tas ꝙ plurificato vno plurificetur aliud: vt plurifi O
cato poſteriori: nõ eſt neceſſe prius plurificari. Ip-
ſa autẽ vbi ſunt manifeſte poſteriora: ipſo q̃to lo-
cato: ⁊ accidenter ⁊ cõtingẽter aduenientia. Et ſi in
ſtes ꝙ verũ ẽ ꝙ plẽs reſpect⁹ p̃nt fundari in eodeꝫ
fundamẽto: qñ vn⁹ eoꝝ nõ adequat totũ fundamẽ
tũ: ſꝫ vnũ vbiqꝫ adequat totã rõnẽ q̃ti in q̃tũ loca
le ẽ. Hoc dꝛ ſine rõne: qꝛ reſpectus q̊ orit̃ ex natu-
ra fundamẽti magis videtur adequari q̃ iſte q̊ ex
trinſecus aduenit ceteris parib⁹. Sed ad duos ter-
minos p̃nt eſſe in eodem fundamẽto duo tales re-
ſpectus: orientes ex natura fundamenti: igitur ſine
ratione fingitur: ꝙ hic vnus reſpect⁹ adequat. Cũ
ſit extrinſecus aduenięs. Et tñ in vno fundamento
ſunt plures reſpectus intrinſeci ad plures termios
Sicut in vna albedine plures ſimilitudines in vno
fundamento: plẽs paternitates ad plẽs: ergo vn⁹
locus habebit plures reſpectus ad plura locata:
Uel ecõuerſo: vnũ locatum habebit plures reſpe-
ctus ad plura loca. Argumẽta alia ſunt vniuerſa-
lia ⁊ ſoluentur eo modo quo ꝓcedunt in generali.
Multa alia ſunt difficilia ſm imaginationeꝫ que
procedunt in exemplis ſupradictis de calore. et
frigore: fame: ⁊ ſaturitate: ⁊ ſic de alijs. Et pro iſtis P
ſoluendis ponũtur tres ꝓpoſitiones. Quarũ pri-
ma eſt. Quecũqꝫ eſſentialiter ſunt priora ipſo vbi:
vniformiter inſunt corpi q̃uis habẽt diuerſa vbi:
Que vero poſteriora vel ſimul natura variabun-
tur ſm varietatẽ vbi. Nam prius eẽntialiter non
variat̃ ꝓpter variationeꝫ poſterioris. Et etiã que
ſi᷑ natura ſũt cũ variant̃ cũ aliquo: variant̃ cũ iſto.
Uult dicere ꝙ corp⁹ omnia que hꝫ ſunt priora vbi:

id eſt anteꝗ̃ ſit in loco habet illa. Et propter hoc
quando eſt in vbi nõ perdit quicq̃d habebat ante
vbi. Sed illa que vero poſteriora vel ſimul naturã
cum vbi habet: variantur ad varietatẽ vbi. Sꝫ nõ
illa que habebat ante vbi. Secũda ꝓpoſitio eſt. ſi-
cut paſſum exiſtens in vno vbi recipit a duob⁹ agẽ
tibus ſibi approximatis formã: vt ſi ignis eſſet ap-
proximatus: ⁊ gelu: ab vtroqꝫ reciperet formã calo
ris vel frigoris. Sic eodẽ modo exiſtens in duob⁹
locis: pateretᷣ ab eiſdem: intelligendo paſſione que
eſt ad formã abſolutã. Tertia propoſitio eſt. ſicut
corpus in vno vbi exiſtens: ſe haberet in rõne acti-
ui ad diuerſa ſibi appropriata in loco: vt puta ignis
in vno loco exiſtens: haberet actionẽ ad diuerſa ſi
bi approximata in illo vbi. Sic ipm̃ vt exiſtens in
duobus locis ſe hꝫ ad eandeꝫ ſibi approximata in
illis. Nam ſicut in vno ſe hꝫ actiue ad diuerſa ſibi
approximata. Sic in diuerſis locis ſi ẽ idẽ corpus
habebit eandẽ actionẽ circa idem poſitũ in diuer-
ſis locis. Ex hũs ꝓpoſitionibus ſolui poſſunt ra-
tiones doctoꝝ adducte. ¶ Ad primã reſpondetur
Q ꝙ prima propoſitio poſſet ſic intelligi ꝙ non eſſet
neganda abſolute. Poteſt eñ deus in oẽm viſionẽ
⁊ ſm̃ omnẽ modum viſionis: nõ tamen in quocũqꝫ
oculo poteſt cauſare quãcũqꝫ: q꞉ non quilibet ocu-
lus eſt ſuſceptiuus. Sed eſto ꝙ loquitur de quacũ
qꝫ forma ad quã ſe habet potentia agentis equali-
ter de ſe: ⁊ ad quaꝫ eque ſe hꝫ potentia receptiui: ꝙ
per iſtaꝫ potentiã eque poſſet cauſari in ſuſceptiuo
quelibet. Tunc vera eſt ꝓpoſitio: q꞉ tam ex ratione
actiui ꝙ̃ paſſiui equalis eſſet poſſibilitas. Sed nõ
adhuc ſequitur de qualibet ⁊ de oĩb⁹ ſimul. Quia
ex parte dei ⁊ ſuſceptiui actiui ⁊ paſſiui ſuperficies
eſt eque poſſibilis ad omnẽ calorem: nõ tamen ad
omnes in ſimul. Et tũc oporteret oſtendere ꝙ cor-
pus ex parte ſui eſt eque ſuſceptiuum omniũ vbi: ⁊
duoꝝ ꝙ negatur ab aduerſario. Tamẽ ad rationẽ
concedo ꝙ ex parte dei vt actiui: ⁊ corporis vt ſu-
ſceptiui: equalis eſt poſſibilitas in corpore ad duo
vbi que ſunt ſimpliciter diſtincta. ⁊ ad quodcũqꝫ: et
tunc ad omnia. Et cum dꝛ ꝙ per nullam virtutem
poteſt vnuꝫ corpus habere oĩa vbi: nec eſſe vbiqꝫ:
falſum eſt. Et probo: q꞉ ipſi cõcedunt ꝙ corp⁹ xp̄i
poteſt eſſe vbiqꝫ ſacramentaliter. Poſſet eñ deus
quodlibet corpus vniuerſaliter cõuertere in corp⁹
xp̄i: ſicut in panem. Et dico ꝙ nõ maior mutatio ẽ
ad eſſe alicui localiter ꝙ̃ ſacramentaliter ad poten
tiam dei comparando. Quicquid eñ poteſt facere
per cauſam ſecũdam actiuã: poteſt deus facere im-
mediate per ſe. Ipſum aũt per ſacramentum vel ꝗ̃s
corpus xp̄i non eſt cauſa corpori eſſendi hic: niſi ſi-
cut cauſa effectiua ſecũda: q꞉ nõ eſt tanꝗ̃ cauſa for
R malis vt probatum eſt. Et ad ꝓbationem. Cuꝫ di
cit ꝙ eſſe vbiqꝫ eſt ꝓpriuꝫ ſolius dei. Dico ꝙ deus
ex ſua immẽſitate neceſſario eſt vbiqꝫ: quia nullum
poteſt eſſe vbi: in quo nõ ſit ſm̃ potentiã: preſentiã:
⁊ eſſentiam. Et ſic eſt impoſſibile aliq̃d aliud a deo
ſic eſſe vbiqꝫ. Sed nõ eſt inconueniens aliquid ali-
ud a deo per eius potentiã actiuaꝫ eſſe in quocũqꝫ
vbi. Nec per hoc dici debet proprie eſſe vbiqꝫ ſicut
deus: quia nõ eſt neceſſario: ſed contingenter. Nec
eſt immenſum ꝙ ſit ibi per potentiã ⁊ eſſentiã ſicut
deus. Ex reſponſione concludit doctor quod nõ in
cludit contradictionẽ. Ut aliquod corpus per di-
uinam potentiã poſſit eſſe vbiqꝫ localiter: ſicut cor-
pus xp̄i põt eſſe vbiqꝫ ſacramentaliter. Quia non
maiorẽ mutationẽ infert eſſe in loco localiter loca-
to: ꝙ̃ eſſe ſacramentaliter. Tñ ex hoc nõ debet pro-
prie dici eſſe vbiqꝫ: prout eſt ꝓpriũ dei qui neceſſa-
rio eſt ꝓpter ſuã immẽſitatẽ vbiqꝫ: tribus modis ꝑ
dictis. Nõ ſic corpus qḋ eſt vbiqꝫ per diuinã potẽ
tiam: q꞉ hoc eſt ſupernaturaliter ⁊ ꝯtingenter. Nec
eſt vbiqꝫ ꝑ potentiã: q꞉ nõ hꝫ potentiã ꝯſeruãdi in
eſſe. Nec per eſſentiã: q꞉ non ita intime operatᷣ ſicut
propria forma. Sed deus magis facit ad eſſe cuiuſ
libet ꝙ̃ ꝓpria forma. Et ꝙ̃uis corpus ſit limitatũ:
tñ per infinitam potentiã diuinam poteſt eẽ in quo
libet loco. Nec ex hoc perdit ſuã limitationẽ: quia
nõ ſunt infinita vbi: nec poſſunt eſſe: q꞉ exhaurireᷣ
diuina potentia. Ideo oĩa vbi ſunt limitata: ⁊ non
ſunt infinita: quare ꝙ̃uis corpus eſſet vbiqꝫ: ꝓpter
hoc nõ eſſet infinitũ nec illimitatũ. Et iſta eſt hic in
tentio doctoris ſubtilis valde pulchra. ¶ Ad alia S
argumẽta de repugnãtijs. Ex tribus ꝓpoſitioni-
bus ꝑdictis pñt ſolui. Applico tñ ſic. Eſto ꝙ huic
corpori in iſto loco approximetur agens .ſ. ignis.
Et in alio loco aliud agens puta aqua: hec autem
ſunt equalis virtutis in agendo: Aut vnũ vincit al
terum ſi ponantur equaliter ⁊ eſſent approximata
iſti corpori habenti dictum vbi vel vtrũqꝫ. vnũ im-
pediret vt neutrum ageret: vel agerent ad quendaꝫ
effectum medium: in quo paſſum neqꝫ perfecte aſ-
ſimilaretur vni vel alteri. Et eodeꝫ modo dico nũc
quando ſunt approximata eidem corpori exiſtenti
in diuerſis locis. Si autẽ virtus alterius vincat vel
ſimpliciter aſſimilat ſibi paſſum: vel magis ꝙ̃ alte-
rum: tunc paſſum patietur ab illo. Et eodeꝫ modo
dico ſi ſint in diuerſis locis. Quibus nõ eſt maior
difficultas: ꝙ̃ ſi ignis ⁊ aqua ponerentur ſimul: ꝙ
tamen nõ negatur poſſe fieri a deo. Et idem corp⁹
approximatum igni ⁊ aque: habentibus idem vbi:
ꝙ ibi dicere oporteret: ad vitandũ contraria in paſ
ſo. Hoc facilius vel eque facile eſt vitare in propoſi
to. Dicit doctor breuiter ꝙ ſicut agentia agerẽt in
idem corpus exiſtens in eodem vbi: ita in diuerſis:
vt ſi homini exiſtenti in eodem vbi approximare-
tur aqua ⁊ ignis equalis virtutis: vnus impediret
actionem alteri. Et ſic homo nõ calefieret nec frige-
fieret. Si autem ignis dominaretur: homo combu-
reretur. Si autẽ aqua dominaretur: frigefieret ho-
mo. Et ſicut eſt in vno vbi ita in diuerſis. Cuꝫ vtro
biqꝫ ſit vnũ corpus. Et ſi in vno loco combureretur
etiam in alio: ꝙ̃uis in illo nõ eſſet ignis. Sed cõbu
reretur ſimpliciter: ꝙ̃uis non vt in illo loco. Sed
combureretur in illo loco: quia cõbureretur in alio
cum vtrobiqꝫ non ſit niſi vnuꝫ corpus. De fame et
ſaturitate eodem modo. Si in vna parte ſaturatur T
etiam in alia. Et ſi in vna parte patiatur famẽ eti-
am in alia cum non ſit niſi idem corpus. Ideo nõ
variatur actio propter loci varietatem: quia eodeꝫ
modo circa vnũ corpus ſit in diuerſis locis ac ſi eſ
ſet in vno loco: ſicut dictum eſt in prima propoſitio
ne. ¶ Ad illud de vulneratione ibi vulneratᷣ: et ibi
non: ergo eſt vulneratus et non vulneratus. Di-
co ꝙ in quolibet loco erit vulneratus. Sed vul-
nere ſit in loco vbi eſt actio. Ideo non valeret

conſequentia: iſte eſt vulneratus hic: ergo vulnerat᷑
hic: ſicut ſi in cena fuiſſet reſeruatū in pixide: dū vul
nerabat᷑ in cruce erat vulneratus in pixide: ſed nō
in pixide ſed in cruce. Quia actio fiebat in cruce
et non in pixide: ꝗuis eſſet vulneratus in pixide: ſ;
nō vt in pixide. Sic eſt de fame et ſaturitate: q: vbi
cūq; ſit ſaturatus: ſaturatus erit: ſ; nō vt hic: q: in
illo loco nō erat alimentū: ſed bene homo alimēta
tus q: in altero loco eſt datus ei cibus. Sed q: idē
homo eſt: oportet ꝙ ſit vbicūq; ſit et c̃. De temperie
aeris et intemperie. Ille q̄ habebit fortiores influē
tiam: habebit actionem ſuper corp⁹ vbicunq; ſit: ſi
temperatus homo vbicūq; ſit erit ſanus. Si intem
peratus: maiorem habens influētiam intemperiei:
vbicunq; ſit erit infirmus. Et ſic tale erit: quale na-
u tum eſſet cauſare agens vincēs. Licet ageret remiſſi
us propter actionē ſui contrarij impediēns et reſi-
ſtentis. Si aūt ſunt equalia in agendo. Tūc paſſuȝ
alterabit᷑ in medio proportione: ꝙ ſm medicos vo
catur corpus neutrū: qd̄ nec ſanum nec infirmū. ſ;
aliquid haberet infirmitatis et aliquid ſanitatis: ſi
idē corpus eſſet approximatū iſti et illi. ¶ Ad aliud
de morte et vita non variat᷑ propter diuerſitatē lo-
ci: et quodlibet eſt abſolutū: q: nō eſt dare inter mor
tem et vitā in viuis mediū: ideo ſi hic moritur et eſſet
in centū locis: eſſet in centū locis mortuus. Sed nō
fuit ibi illata mors niſi in vno loco: niſi in quolibet
loco acciperet plagas a plr̄ibus. Et idē eſſet ac ſi a
plr̄ibus in eodē loco eſſet vulneratus. Ideo vulne-
ratio dicit diuiſionem continui factā vt hic et nō vt
alibi: ꝗuis vbicūq; ſit: habet vulnus cum ſit idem
corpus. ¶ Ad aliud quando d̄r: et ſi ponatur idem
x corpus in locis duobus localiter: et per conſequēs
dimenſionaliter in diuerſis. Reſpondet᷑ ꝙ nō opor
tet locatū cōmenſurari dimenſionibus loci ſm vnū
et multum. Ita ꝙ ad multitudinem loci ſequatur
multitudo dimenſionum locati: ſicut ad multitudi
nem poſterioris non ſequitur multitudo prioris
maxime de reſpectu extrinſeco. ideo non oportet ꝙ
ſi in vno loco vulneretur: ꝙ in alio vulneretur
quia ſunt diuerſi reſpectus extrinſeci bonitatis.
Sed bene ſequitur ꝙ ſi vulneretur in vno: bene ha
bet vulnus in alio: ꝗuis non ſit factum in illo. Ad
primam rationem alterius doctoris dicit᷑ ꝙ termi
ni vnius poſſunt intelligi ſimul eſſe cuȝ terminis al
terius: vel ſimultate preciſa vel adequata: vel nec
preciſa nec adequata. Si primo modo intelligatur
de ſimultate: maior eſt vera et etiam minor. Si au-
tem intelligatur de ſimultate ſcd̄o modo: ſcilicet
non adequata tunc minor eſt falſa. Q: non opor-
tet ꝙ illud qd̄ eſt extra terminos vnius: ſit extra ter
minos alterius. Q: ſi vniuerſaliter vnū excedit aliud
y non oportet ꝙ illud ſibi excedenti ſit ſimul exceſſo
Verbi gratia. Si anima ſm terminos ſuos quid-
ditatiuos: quia terminum ꝗtitatiuum non habet
ſit ſimul cum terminis digiti: non propter hoc ſe-
quitur ꝙ quicquid eſt extra terminos digiti: ſit ex-
tra terminos anime. Vult dicere ꝙ ꝗuis locatum
ſit in loco vno vbi ſit actio. Et ſit locatum in alio
loco vbi non ſit actio. Et ideo locus excedit alium
locum ꝗtum ad actionem: ꝗuis effectus actionis
ſit in locato vbicunq; ſit. Tamen non oportet ꝙ il
la actio que eſt in loco excedenti ſit in alio. Et ꝗuis
locatum ſit in loco: vbi non ſit actio: ꝗuis ſit ibi
effectus actionis: non oportet ꝙ quicquid eſt extra
terminos illius loci: ꝙ locatum ſit extra terminos
illius. qd̄ eſt extra terminos loci. Cum locatuȝ poſ
ſit eſſe in diuerſis locis: ſicut anima in diuerſis mē-
bris: ꝗuis ſit principaliori modo in vno ꝗ in alio
Et ꝗuis tota ſit in vno membro: non oportet ꝙ
quicquid eſt extra terminos illius membri: ꝙ ani- z
ma ſit extra terminos cuȝ ſit in omnibus membris
tota. Sic ꝗuis aliquod corpus ſit in pluribus lo-
cis et fiant actiones in vno loco: et in alio non. tamē
vbiq; patitur. Non oportet ꝙ ſi ſit in vno loco: ꝙ
reſtringatur per illum locum quando ſit extra ter
minos illius loci: quia in pluribus alijs locis. Ad
illud de angelo dicitur ꝙ concludit oppoſitum ſi-
cut dictum eſt ſupra: quia poteſt angelus ſimul eē
in pluribus locis diffinitiue per diuinaȝ potentiā.
Ad aliud alterius doctoris: dicitur ꝙ illud ſimile
non tenetur: quia natura vna eſt ratio formalis eſ
ſendi in vna ſpecie. Sed dimenſio non eſt ratio for
malis prima eſſendi in loco. Sed tātum ratio fun
damentalis. Illa tamen poteſt eſſe vna: licet reſpe-
ctus ſint diuerſi ſicut albedo poteſt eſſe vna: licȝ ſi-
militudines ſint diuerſe: ſed non niſi per vnam ſimi
litudinem conſtituitur formaliter in ſpecie ſimili-
tudinis. Si autem ſpecies non poſſit plurificari
in eodem: nec ſimilitudo. Ad aliud alterius docto-
ris dicitur ꝙ ſi manet in eodem vbi in quo prius
erat: poteſt acquirere nouum vbi vnica mutatione
et duabus mutationibus. Et ſi queras vtrum iſte
mutationes ſint eiuſdem ſpeciei: aut non detur vel
alterum non curo. Nam poteſt eſſe duabus muta-
tionibus: quia poteſt diuina potentia vt ſit in plu
ribus locis ſine motu per medium. Philoſophus Pħus.
autem intelligit de motu qui ſit tranſeundo per me
dium. Et cum arguis Due mutationes eiuſdeȝ ſpe
ciei nō ſunt ſimul in eodem. Dicitur ꝙ non in com
poſſibilitas mutationum niſi ex incompoſſibilita-
te terminorum vel formaruȝ ſm quas ſunt: primo
ergo oportȝ reprobare incōpoſſibilitat᷑ duorū vbi:
qd̄ nego: quare non erit impoſſibilitas duarū mu-
tationum huiuſmodi. Ad aliud eiuſdem doctoris:
cum dicit ꝙ termini mutationis ſint impoſſibiles
dicit ꝙ verum eſt de primis terminis: non autē de
terminis concomitantibus. Intelligo autem ꝙ pri
mi termini cuiuſlibet mutationis ſunt forma et pri-
uatio vel econtra. Concomitantes autem ſunt qui
iunguntur terminis predictis. Uniuerſaliter ergo
concedo ꝙ priuatio et formatio ſunt impoſſibiles:
et concomitantia poſſunt eſſe compoſſibilia. Ver-
bi gratia In mutationibus ſubſtantialibus ſi po
natur vnica forma in animato: corpus organicum
precedit animationem que eſt terminus ad quem:
ſed non eſt per ſe terminus a quo corpus organicū
ſed ipſa inanimatio: quia mutatio eſt inter illam in
animationem: et animationē. Licet autem inanima
tio et animatio ſint incompoſſibilia: non tamen cor
pus organicum et animatio. Eodem modo in cor-
ruptione: ſi manet eadem forma corporis que pri⁹
eſt terminus a quo per ſe: ſcilicet forma cuius pri-
uatio ſuccedit non manet: ſed terminus conco-
mitans iſtam per ſe terminum a quo manet. Eodē
modo in augmentatiōe ſi ponat᷑ preciſiſ cō manere

manet totus terminus a quo poſitiuus qui eſt con-
comitans priuationem: que eſt per ſe terminus a
quo. Et econuerſo in diminutione manet aliquã-
titas poſitiua que prius: ſed non manet idẽ prius
per ſe terminus a quo. Similiter in alteratiõe ſm
intentionem ꝛ remiſſionem. Et eodem modo dico
de motu locali: ꝙ nõ eſt cõtradictio: ꝙ motus acq-
ſitiuus ſit ſine deperditiuo. Et tunc cũ termino ad
quem non manet per ſe terminus a quo qui eſt pri-
uatio: ſed manet ille terminus qui eſt quaſi per ac-
cidens ꝛ quaſi concomitãs per ſe terminũ. Ad pro-
A poſitum. Ponatur hic eſſe tm̃ motus acquiſitiuus
noui vbi: ſine motu deperditiuo: ꝛ huius per ſe ter-
minus a quo ꝛ priuatio acquiſiti vbi. Iſta autem
non manet cum termino ad quem: ſed hic non eſt
aliquis terminus concomitans per ſe terminum a
quo: quia talis non eſt niſi vbi ſunt duo motus vel
mutationes cõcomitantes: ꝛ per ſe terminus vnius
eſt per accidens terminus alterius. ¶ Ad ratiões
poſitas per doctorem ſubtilem: ipſe reſpondet. Ad
primam dicit ꝙ per illã poſſet probari ꝙ duo cor-
pora non poſſunt eſſe ſimul: q2 agens naturale nõ
intendit vnũ corpus expellere niſi inducat aliud cor-
pus. Si igitur non eſſet repugnãtia duo corpora
eſſe ſimul in mouendo hoc corpus ad illud vbi nõ
expelleret aliud corpus: et ſic natura poſſet facere
duo corpora ſimul. Q2 igitur concludit manifeſtũ
B inconueniens. Dicit ꝙ aliqua ſunt repugnãtia re-
ſpectu virtutis create ꝛ limitate ſuper que non po-
teſt creata virtus actiua: que tamen non ſunt ſim-
pliciter incompoſſibilia. Exẽplum virginem pare-
re: ita eſt nature create impoſſibile facere: ſicut ſunt
duo corpora in eodem loco: ꝛ vnum corpus in lo-
cis diuerſis: que tamen non includũt contradictio-
nem: ideo ſunt poſſibilia. Ad ſecundum poteſt con-
cedi ꝙ illa materia corporis locati in duobus lo-
cis tranſmutatur a duobus agentibꝰ ad duas for-
mas nec eſſet ibi nouum miraculum: ſed tantũ per
antiquũ miraculũ eſſet proportionata ad recipien-
dum actiones illorũ agentium. Dico tamen aliter:
quia ſi idẽ ponat̃ in diuerſis locis nõ ſequit̃ ꝙ ea-
dem materia informetur duabus formis ſimilibus
ſubſtantialibus: neq; eidẽ ſpeciei neq; alterius. Eo-
dem modo poſſet argui de hoc ꝛ de illo ſi agentia
ponãtur eiuſdem ſpeciei vel alterius. Ad exemplũ
de alimento dico ꝙ idem fieret de alimento ſum-
pto a diuerſis: in diuerſis vbi: qđ fieret ſi duo ſto-
machi fierẽt in eodẽ loco: ꝛ cibus ille eſſet in vtroq;.
Tunc enim vel virtus vna vinceret aliã ꝛ totum cõ-
ſumeret in ſuum corpus: vel eſſent virtutes equa-
les: ꝛ tũc equaliter conuerterẽt de alimẽto in ſuum
corpus illa: ꝛ illa in ſuum. vel eſſent inequales: nõ
tñ vna diuo vinceret: ꝛ tũc fortior plus de alimẽto
cõuerteret in ſuũ corpus: ꝛ alia virtꝰ debilior minꝰ.
Eodẽ modo ſicut haberes dicere de ſtomachis aia-
lium ſimul exiſtibus: ꝛ cibo recepto in vtroq;. Ita
dico hic iuxta iſtã ſcđam ꝓpoſitionẽ ſupra poſitã.
Uel põt dici ꝙ ſi idẽ nutrimentũ ponatur in diuer-
ſis locis: ꝛ illis ſint diuerſa animalia: ꝛ comedatur
a quolibet ꝛc. Dico ꝙ aut totũ alimentũ comedit̃
ab vno animali: aut tm̃ pars: ſi totũ in vno loco ẽ
comeſtũ: per cõſequens in alijs locis nihil erit cuz
nõ ſit niſi vnũ alimentũ in numero. Et ſic de alimẽ-
to non conuertetur in ſubſtantiã alicuꝰ alterꝰ niſi
illius q̃ comedit totũ alimentũ: ꝛ ſic materia non
erit ſub diuerſis formis. Q2 ſi ab vno aiali come-
ſtũ eſt in vno loco: certũ eſt ꝙ comeſtũ eſt vbicũq; ẽ
idẽ alimentũ in numero: ſicut ſi hõ occidat̃ in vno
loco mortuus eſt vbicũq; ſit. Si aũt aial nõ ſumat
niſi partẽ alimenti: ꝛ aliud aliã partẽ. Tũc dico ꝙ
quodlibet trãſubſtantiabit ſuã partẽ: ꝛ ſic vna ma-
teria numero: nõ erit ſub diuerſis formis. Sed po-
natur per diuinã potẽtiã ꝙ vnũ alimentũ numero
ponat̃ ſub diuerſis ſtomachis aialium: tũc ſequet̃
ꝙ idẽ numero cõuertetur in diuerſas formas ſub-
ſtãtiales. Ad hoc valet reſpõſio doctoris de virtu-
te ſi eſt fortior vel equalis: que ſtatim eſt dicta. Ad C
aliud de ignibꝰ approximatis vni ligno in diuerſis
vbi. Dicit ꝙ idẽ haberes dicere: ſi duo ignes ꝑ po-
tẽtiam dei eſſent ſimul ꝓximata illi ligno. Q2 aut
vnus eſt potẽtior: aut eſſent equales: aut vnꝰ alio
eſſet actiuior: ſed nõ ex toto. ꝛ dic vt ſupra de alimẽ-
to. Et ſi queras q̃d eſſet tũc: nõne oporteret tũc ꝙ
lignũ ꝯuerteret̃ in ignẽ vel in quẽ: ꝛ a quo: nõ eni
magis ab vno q̃ ab alio: q2 ſunt equales: non in
vnũ q2 duo ſunt agẽtia: ꝛ corporalia nõ poſſunt eẽ
due cauſe totales eiuſdẽ effectus. Dicit ꝙ eũdẽ ge-
nerarẽt ignẽ ꝑfectiorẽ: ꝛ ſic eſſet effectus diuiſibi-
lis ſm ꝑfectionẽ: ſi forma ſubſtãtialis põt habere
partẽ ꝛ partẽ ſicut diceret̃ de calore. Si vero gene-
rarẽt effectũ diuo indiuiſibilẽ: gñarent tñ eodẽ mõ
efficiẽdi. quo neuter illoꝝ poſſet eſſe cã totalis effe-
ctus. Q2 talis gñatio fieret poſt ita breuẽ alterna-
tionẽ q̃ nõ ſufficeret ad gñationẽ ab altero illoꝝ ꝑ
eſſe agẽte. et tũc iſta propoſitio ẽ vera. Nõ due cau-
ſe totales totaliter cauſantes poſſunt eſſe eiuſdem
effectus. Ad aliud dicit ꝙ animal exiſtens in ali-
quo vbi: ſine nutrimento nutriretur ibidem: dum
tamen idem animal ſuſciperet nutrimentum con-
ueniẽs in alio vbi. Q2 ꝛ ſi motꝰ localis nutrimenti
ad ſtomachũ nõ ſit idẽ b̃ q̃ ꝛ ibi: nec mirũ. Q2 ex q̃
vbi eſt aliđ: ꝛ motꝰ local' ad vbi tm̃ põt eſſe aliꝰ: in
ꝯuerſio nutrimẽti i ſbam alẽdi eſt eadẽ b̃ ꝛ ibi: q2 il-
la ꝯuerſio eſt gñatio partis ſubſtãtie ipſius nutri-
ti. Et tota ſubſtãtia nutrita: ꝛ q̃libet pars eius eſt
ipſo vbi: nec g̃ variabit̃ ad variationẽ vbi. Et cũ ad-
dit̃ ſi vtrobiq; haberet alimẽtũ ſufficiẽs: duplo nu-
triret̃. Dicit̃ ꝙ vl' vtrobiq; ſuſciperet totũ illo alimẽ-
tũ: ꝛ ꝑ ꝯñs ſupflueret: q2 eiꝰ medietas ſufficeret ad D
nutritionẽ eiꝰ. vel in vno loco ſuſciperet partẽ: ꝛ in
alio aliã partẽ: ꝛ tũc in vtrobiq; ſufficiẽter nutriret̃.
Et ego dico breuiter ꝙ eodẽ modo fieret de nutri-
mẽto ꝛ de alijs actibus: ac ſi eſſet vel ſumeret in eo-
dem loco: q2 ꝓpter variationẽ vbi nõ variatur lo-
catum ac ſi eſſet in eodẽ vbi. ¶ Ad illud de modico
igne ꝙ combureret omnia combuſtibilia. Dico per
propoſitionem ſecundam ꝙ ponatur ignis in vno
loco: et multa combuſtibilia ſibi habeant illud vbi
tantum approximata. Quid diceram nunc de reſpe-
ctu illorum combuſtibiliũ: hoc dico nunc. Q2 vl' in
aliquod illorum ageret preciſe: vel ſi in quolibet
eſto ꝙ omnia eſſent ſimul ageret tamen valde re-
miſſe in ea. Eodem modo dico in propoſito ꝙ actio
erit remiſſa in quodlibet iſtorum reſpectu actionis
quã haberet in vnũ illoꝝ: ſi in nullum aliuz ageret
niſi in illum. Quia virtus naturalis minor eſt in

plura ꝙ in paucioꝛa: ⁊ in multa ꝙ in vnum. ¶ Ad
aliud de diuerſa figuratiõe. Dico ꝙ lʒ figuratio vi
deatur eſſe qualitas: tñ ſeqtur ipſum vbi.

¶ Primum correlarium.

Anima xp̄i ⁊ accidentia nõ ſunt de ſa
cramẽti in eukariſtia. Sicut declara
tum eſt in p̄cedenti queſtione. Corp⁹
A xp̄i eſt pñs dupliciter in loco. Primo
in celo realiter: ⁊ mõ naturali ſuo. Se
cundo in eukariſtia ſacramẽtaliter: p̄ſentialiter: et
realiter: ſʒ non ſuo mõ naturali: q: nõ circumſcribi
tur loco. ſicut eſt naturale cuilibet coꝛpi. Sed de ſa
cramẽti nõ ꝯtinet animã: nec accidentia. Hoc ē poſ
ſibile accipiendo coꝛpus ꝓ pꝛimo ꝑſcribili ipſius
aie. Quia nõ eſt ꝯtradictio corpus illud eē ſine aia
⁊ ſine accidẽtibus. Hoc etiã congruũ eſt: q: ſpecies
iſte rep̄ſentant aliqͥtulũ: ergo ſubſtantiã ⁊ nõ acci
dentia. Hoc etiã factũ eſt: q: ſi in triduo eukariſtia
conſecrata fuiſſet: ibi fuiſſet coꝛpus xp̄i: vera res eu
kariſtia: ⁊ tñ nõ fuiſſet ibi aia: ſed ſolũ coꝛpus. Jdõ
de ſacramẽti nõ ꝯſiatur niſi coꝛpus ⁊ ſanguis. cete
ra ibi ſunt concomitanter. Coꝛpus etiã hoc mõ de
ſacramẽti coꝛpoꝛis nõ ꝯtinet ſanguinẽ: q: ſanguis
nõ eſt aiatus. Nec ꝑ ꝯñs aliqua pars pꝛimi anima
ti. ſ. coꝛpoꝛis. Poſſibile eſt etiã ex pte ſacramenti ꝙ
alterius eſſentialiter põt eſſe aliud ſignuʒ. Coꝛpus
ſumptũ dicto mõ differt eſſentialiter ab aia ⁊ a ſan
guine ⁊ a ceteris hmõi: ergo põt hr̄e aliud ſignuʒ
ad placitũ. Et hoc ꝓbatur a minoꝛi: q: põt hr̄e nõ
idem ſignũ naturale. Sunt eñ duo ꝯceptus illoꝛũ
naturaliter diſtincti: qui cõceptus ſunt ſigna reruʒ
naturaliũ: ex pꝛimo peryarmenias. Sanguis auteʒ
eſt eſſentialiter aliud a coꝛpe: vt eſt pꝛimũ ꝑſcribi
le ab aia: ergo eius põt eſſe nõ idem ſignũ: ꝙ eſt coꝛ
poꝛis ⁊ ſanguinis. Hoc etiam ꝓbatur factũ: q: poſ
ſibile fuit totũ ſanguinẽ fuiſſe ſeꝑatum a xp̄i coꝛpo
re in moꝛte. Et tñ ſi tunc fuiſſet eukariſtia ꝯſecrata
fuiſſet res eadẽ que mõ eſt: vt dicit doctoꝛ ſubtilis.
Hoc igit̃ tenendũ eſt ꝙ coꝛp⁹ xp̄i vt ē pꝛimũ ſigni
Scotus ficatũ ſpeciei panis ⁊ ꝯtentũ: nõ includit aiam: nec
accidentia: nec ſanguinẽ. ¶ De intellectu hui⁹ que
ſtionis nõ queritur hic de neceſſitate extremi vni⁹
B vel alterius in exiſtendo. Nec de neceſſitate haben
di ptes vel ꝓpꝛietates abſolute. Sed q̄ritur de ne
ceſſitate cõcomitantie. ſ. an coꝛpoꝛi exiſtenti mõ pre
dicto inſint ptes ⁊ ꝓpꝛietates vel neceſſario ſequã
tur vel cõcomitentur. Et hoc põt intelligi duplici
ter: vtrũ per ly neceſſario impoꝛtetur neceſſitas ſim
pliciter vel tñ ſm q̄d ⁊ abſolute: vl' tantũ ſm quid
ſcʒ ꝙ ex poſitõe accidẽtis ſimpliciter neceſſario ſe
quatur ꝯſequens: vel ſequatur ſm quid ſeu ex ſup
poſitiõe: hoc eſt ſuppoſita exiſtẽtia ſubiecti: ſeqtur
neceſſario exiſtẽtia ꝯſequentis. Primo videndũ eſt
de neceſſitate ſimpliciter. Scdõ de neceſſitate ſm
quid. Primo ponit doctoꝛ pꝛimã ꝯcluſionẽ ꝙ nõ ē
ſimpliciter neceſſitas ꝙ ſi ſub modo naturali hʒ p
tes ⁊ ꝓpꝛietates ꝙ habeat eadẽ ſub mõ ſacramen
tali. Hoc breuiter apparet: q: poſt reſurrectionẽ nõ
erit eukariſtia. Nec etiã coꝛp⁹ habebit ſub iſto mõ
ſacramentali ꝓpꝛietates ſeu paſſiones. Et tñ tunc
coꝛpus xp̄i ſub modo eẽndi naturali habebit iſta.
Scda ꝯcluſio ē iſta ꝙ nõ eſt ſimplr̃ neceſſitas ꝯco
merſo. ſ. ꝙ nõ ſequatur ſimplr̃ neceſſario. Si coꝛp⁹
xp̄i hʒ iſtas ꝓpꝛietates ⁊ ptes ſub modo ſacramen
tali: ꝙ ꝓpter hoc eas habeat ſub exiſtẽtia natura
li. Hoc pʒ pꝛimo ſic: qñ exiſtentia aliqua eſt indif
ferẽs ad duos modos: ſicut põt ſimplr̃ haberi ſub
vno mõ ſic ⁊ ſub alio. Sʒ exiſtentia coꝛpis xp̄i ſim
pliciter ſeu realis indifferens eſt ad iſtos duos mo C
dos. ſ. naturalẽ ⁊ ſacramẽtalẽ: ergo põt ſub iſto ha
beri ⁊ nõ ſub alio. Dicũt quidã ad hoc ꝙ pꝛima in
telligitur qñ neuter modus dependet ab alio. Sic
aũt nõ eſt hic: q: modus ſacramẽtalis dependet a
modo naturali: q: ille eſt pꝛimus modus eſſendi in
ſacramẽtis. Cõtra. Et eſt ad ꝯcluſionẽ pꝛincipalẽ
Exiſtentia ſub mõ naturali nõ eſt de eſſe ſub modo
ſacramẽtali. Nec eſt eius cã: ergo iſta nõ dependet
ab illa. Prima ps antecedẽtis pʒ: q: res eukariſtie
nõ hʒ ibi modũ exiſtendi naturalẽ. ſ. extẽſiuũ ad lo
cum: hr̄et aũt ſi eſſet de eſſentia illius exiſtentie: vel
modi exiſtẽdi quã ibi habet: q: oẽ habens aliquid
habet illud qd̄ eſt de eius eẽntia. Probatio ſcde p
tis antecedẽtis: q: deus eſt cauſa imediate iſti⁹ exi
ſtentie. ſ. coꝛpis in ſacramẽto: ergo coꝛpus xp̄i ſub
naturali exiſtentia: nõ eſt cauſa exiſtentie ſacramen
talis. Jtem ⁊ quaſi idem. Eukariſtia nõ dependet
ab eo ꝙ nõ eſt ſacramentũ: nec res ſacramenti: nec
cauſa huius. Sʒ exiſtẽtia mõ naturali nõ eſt ibi ſa
cramentũ: immo res ſacramẽti eſt exiſtẽtia ſub alio
mõ diſparato. Nec eſt cauſa huius vl' illius. Et pʒ
ex predictis. Jtem ⁊ quaſi idem. Deus poteſt ſine
quocũqʒ cauſato non intrinſeco alicui illud cauſa D
re. Exiſtentia modo naturali: non eſt intrinſeca eu
kariſtie: ergo ⁊c. ¶ Dices ꝙ maioꝛ eſt vera de ab
ſolutis nõ de reſpectu: q: reſpectus ſine fundamen
to ⁊ termino fieri nõ poteſt. Eukariſtia aũt inclu
dit reſpectum: cuius terminus eſt exiſtẽtia coꝛpoꝛis
¶ Contra. Licet exiſtentia ſit eadem ſub duobus
modis: ſcʒ naturali ſacramẽtali. Tñ nõ eſt termin⁹
relationis qui includitur in eukariſtia ſub mõ natu
rali: ſed ſub modo diſparato. Probatur. Eo modo
eſt res contenta in eukariſtia quomodo eſt pꝛimuʒ
ſignificatũ huius ſigni. Hec eñ differentia hui⁹ ſa
cramenti ad alia: quia realiter continet ſuũ pꝛimuʒ
ſignificatũ vt eſt ſuum ſignificatũ pꝛimũ. Sed exi
ſtentia ſub mõ naturali non cõtinetur hic ſub mo
do reali: imo ſub modo alio diſparato. Jgitur ⁊c. E
Ex hac ſecũda concluſione ſequitur pꝛimũ coꝛrela
riuʒ. Ante incarnationẽ potuit eukariſtia fuiſſe ita
vera ſicut nũc. Et hoc tam ꝙtum ad ſignificationẽ
ꝙ ꝙtũ ad rem. Nam potuit deus facere illũ homi
nem realiter exiſtentẽ in ſacr̄o: ⁊ non exiſteret alicu
bi mõ naturali. Scdm coꝛrelariuʒ eſt iſtud: ꝙ poſt
incarnationẽ poſſet coꝛpus xp̄i deſinere eẽ ſub mõ
naturali. Et tñ in eukariſtia maneret ꝙtũ ad vita
tẽ ſigni ⁊ ꝙtũ ad vitatẽ ſigñ ꝯtenti. Hoc pʒ q: ad
coꝛp⁹ xp̄i ꝯtineri realr̃ in eukariſtia: nõ neceſſario
ſequitur coꝛpus illud habere exiſtẽtiã modo natu
rali: ergo pꝛimũ potuit fieri ſine ſcdo: ſeu p̄cedente:
ſeu remanente poſt deſtructionẽ illius ſecundi. De
proceſſione probatur ſic ſpecialiter. Ubicunqʒ res
tempoꝛalis poteſt habere exiſtentiam realem: ibi
poſtꝙ non fuerit poteſt incipere eſſe. Sed coꝛpus
chꝛiſti põt habere exiſtentiã realẽ ſacramẽtalẽ ſim
plr̃ ſub mõ exiſtẽtie ſacr̄i: ḡ poſtꝙ nõ fuit hic: põt

ſimpliciter incipere eſſe: igitur nõ opʒ ad hoc ꝙ ſi
ſub hoc mõ incipiat eſſe: ꝙ ſub alio mõ incipiat eẽ.
Et ſi dicas ꝙ qñ incipit oꝫ ꝙ ſimul alibi incipiat.
Quia ſi eſt inceptio: eſt eſſe rei ſimplr in ſe. Nõ ſi ſil'
incipiat in alio: nihilominꝰ opʒ ad hoc ꝙ ſit ince/
ptio ſimplr rei: ꝙ res ſuſcipiat eſſe in ſe. Quia eadẽ
eſt inceptio ſimplr rei ſicut idẽ ẽ ſimplr eiꝰ eẽ. Eſſe
F aũt rei in ſe eſt ipſiꝰ ſub eſſe naturali. Hec rõ exclu/
ditur per rõnes factas ad ↄcluſionẽ ſcðam. Quia
ſi eqꝫ hꝫ exiſtẽtiã realẽ ſub iſto modo ſicut ſub alio
ex prima. Et ita nõ dependet ab alio mõ exiſtẽdi ex
rõne ſcða: ſeq̇tur ꝙ põt hre ſimplr inceptionẽ ſub
iſto modo ſacramentali: abſqꝫ hoc ꝙ habeat ince/
ptionẽ ſub illo. Eodẽ modo põt argui ad correla/
riũ de deſinere eẽ. Quia vbicũqꝫ res rpalis hꝫ verã
exiſtentiã: dum ibi manet: nõ oĩo deſinet eſſe: ꝗ̄tũ
cũqꝫ deſinat eẽ ſub alio modo. ¶ Cõtra primũ cor
relariũ infero hoc incõueniens. Nam ſi eſſet verũ:
ergo illud corpus poſſet incipere eſſe poſtꝗ̄ fuit in
eſſe. Nã in incarnatione incepiſſet illud corpus eſſe
Et tñ prius fuiſſet vere ſi eukariſtia fuiſſet vera.
¶ Contra ſcðm arguitur: qꝛ tunc illud corpus de
ſineret eſſe poſtꝗ̄ deſiiſſet eſſe. Probatur: qꝛ deſi/
nendo eſſe ſub mõ naturali: deſineret eſſe: ⁊ tñ ma/
neret ſi eukariſtia poſt maneret vera. Et tũc poſſet
deſinere eſſe ſub eukariſtia. ¶ Dicit doctor nr̃ ꝙ
neutra ↄña valet. Quia hñs eſſe ſimplr: ſi incipit
ſub alio modo: nõ incipit niſi ſm quid ſimplr: ma
nens ſub eẽ ſimpliciter. Si deſinit alicubi ſub alio
G mõ non deſinit ſimpl'r niſi ſm q̇d. ¶ Ad rõnem de in/
carnatione dicit doctor ꝙ poſſibile fuiſſet illud cor
pus fuiſſe formatũ de ſanguinibus v̇ginis. Et hoc
ſub modo eſſendi naturali nõ obſtante ꝙ i eukari
ſtia preceſſiſſet vera exiſtẽtia. Sꝫ illa formatio non
fuiſſet tũc iceptio corpis: niſi ſm q̇d. Sicut mõ cõ/
uerſio panis in corpꝰ nõ ẽ inceptio corpis: niſi ſm
quid. Et tota ratio: qꝛ ꝙ ſic incipit prehabet eẽ ſim
pliciter. Et ſilr dicit ad ſcðm. qꝛ deſinitio corporis
ſub mõ naturali nõ eſſet niſi deſinitio ſm q̇d ſi ma/
neret idẽ corpꝰ hñs eandẽ exiſtentiã realeꝫ ſub mõ
ſacramentali. Et ſi obijcias nunc fuit inceptio ſim/
pliciter corpis xp̄i in incarnatione: ergo ſimplr fu
iſſet inceptio ſi eukariſtia p̄ceſſiſſet. Nam nõ fuiſſet
minus verũ eſſe corpus xp̄i ſub modo naturali: tũc
ꝗ̄ nunc. Et per ↄñs acquirẽdo illud eſſe nõ fuiſſet
minus vera inceptio corpis accipiẽtis tale eſſe. Re
ſpondetur. Inceptio ſimplr req̇rit non tñ ꝙ ſit ad
illud ſimplr eſſe eius ꝙ dr incipere. Sed ꝙ ſit ad p̄
mũ eſſe eius. Nũc aũt fuit in incarnatione acceptio
nõ tñ eẽ: ſꝫ etiã primi eſſe. Tũc aũt fuiſſet inceptio
eſſe ſimplr ſub mõ vno: non tñ primo: qꝛ p̄ceſſiſſet
idẽ eẽ ſimplr ſub alio modo. Et tũc fuiſſet inceptio
ſm q̇d modo aũt ſimplr. Si ergo arguas de deſini
tione. Quia deſinitio ſub mõ naturali eſt deſinitio
ſimplr. Nam il'a corruptio eſt corruptio ſimplr: et
hoc vbiqꝫ. Quia ſi nõ corrũpatur hic: ergo manet
poſtꝗ̄ corruptũ eſt. Reſpõdet. Nulla ↄtradictoria
ſunt de eodẽ concedenda ꝓpter diſtinctionẽ iſtorũ
modoꝝ vt dicetur ſtatim. Si ergo loquar' de corru
H ptione: que eſt ſeparatio partis a pte: vt corporis ab
aĩa vel forme corpis a materia. Si talis corruptio
eſt exiſtẽtis ſub tali mõ: eſt eiuſdẽ ſub quocũqꝫ mo
do. Alioquin eadẽ forma informaret idem: ⁊ nõ in/
formaret. Et per ↄñs nõ poſſet eſſe corpus xp̄i ſub
modo naturali fieri in aĩatum qñ fieret ſub ſacra/
mẽto in animatum. Et econuerſo. Nec etiã corpꝰ xp̄i
reſolui in materiam: ſeparata forma corporeitatis
hic: qñ ibi. Nec econuerſo. Sꝫ ſi loquamur de cor/
ruptione ſeu ſeparatiõe. ſ. totali deſtructione ipſius
contenti ſub iſto mõ et ſub illo: bene poſſet deſine
re eſſe hic: nõ deſinendo eſſe ibi. Et ecõuerſo. Qꝛ to/
tum deſinit habere vnum modũ ſue exiſtentie reti/
nens alium modum: ſub quorũ modorũ vtroqꝫ ve
re tota exiſtentia ſaluat̃. Ex quo ſequitur correla/
rium. ſ. ꝙ ꝑ corruptionẽ quam non poſſet facere in
corpus xp̄i ſeparando. ſ. partem a parte: eſt neceſ
ſe: ſeparationeꝫ aũt precaũ huius rei in eodẽ modo
hic ⁊ ibi. Sed per illam deſtructionẽ quam poſſet
deus de potẽtia abſoluta facere q̇dẽ non eẽ ſimplr
rei: ſed rei ſub iſto mõ. Poſſet res ita nõ habere iſtũ
modũ eſſendi: ⁊ tñ habere iſtum. Et ecõuerſo. Et ſi
obijciat̃ ↄ iſtud. Qꝛ illud qδ nihil eſt in ſe nec in al
tero: ꝰ ſi corpus xp̄i in ſe non haberet exiſtentiam. ſ.
ſub modo naturali non eã haberet ſub ſacramẽto.
Dico ꝙ ſi intelligit̃ in ſe: intertimendo oẽm modum
eẽndi in aliquo. Minor eſt falſa. Nã corpꝰ xp̄i eque
⁊ vere. eſſe ſuuꝫ reale hꝫ ſub mõ exiſtendi in aliquo
ſicut in ſe. Si aũt intelligat̃ nõ p̄ſandendo: ſed po/
nendo ꝓpriam eſſentiã realem huiuſmodi. Conce/
do minorem. Et tunc dico ꝙ ſi corpus xp̄i eſt tñ in
eucharistia. Nõ tñ deeſt in ſe: qꝛ ita vere eſt illo mõ
in eucharistia vbi eſt ſub ſigno: ſicut in celo vbi nõ
eſt ſub ſigno. ſ. ſub ſpeciebꝰ. De ſcðo mẽbro. ſ. de ne I
ceſſitate ſm quid ſumpta. ſ. exiſtẽtia ſubiecti conſe
quẽns eſt hec cõcluſio. Qꝛ neceſſe eſt iſto mõ eaſdẽ
ꝓprietates ⁊ partes ineſſe corpori xp̄i ſub iſto mõ
eſſendi ⁊ illo. Qꝛ nullũ in abſolutũ deſinit eẽ in ali
quo adueniente ſibi p̄ſe nouo reſpectu extrinſeco
Proprietates ⁊ partes in corpore: ſunt vere abſolu
ta. Sed p̄ſentia iſta in eucharistia eſt tñ reſpectus
extrinſecus adueniens: ꝰ ⁊c. Sed hic etiã poſſet ar/
gui ſm illa q̇ dicta ſunt in primo correlario primi
documẽti tertie cõcluſiõis. Qꝛ abſolutũ nõ variat̃
propter variationẽ reſpectꝰ termini vbi ⁊ ſibi ſimi
liuꝫ. Ergo nec variat̃ abſolutũ aliqδ in corpore ꝓ
pter vbi in celo. Et ꝓpter illã preſentiã in euchari/
ſtia: q̇ aſſimilat̃ reſpectui vbicatis. Maior prime
rationis ꝓbatur. Quia nõ eſt formalis repugnan
tia talis reſpectꝰ ad vbi per exiſtẽs: nec etiã virtua
lis eo modo quo paſſio ↄtra repugnat ſubiecto. vt
frigiditas igni. Quia oppoſitũ huius reſpectꝰ non
oritur ex principijs abſoluti. Modo etiã iſte reſpe/
ctus nõ eſſet ↄtingenter inherens: nec extrinſecus K
adueniens. Tertio ſic qꝛ abſolutũ naturaliter pri/
us ineſt: cui ineſt: qui reſpectus fundatꝰ in ipſo ab
ſoluto: ⁊ maxime extrinſecus ⁊ ↄtingenter adueni/
ens: ergo in iſto priori ante. p̄ intelligatur corpꝰ ha
bere iſtũ reſpectũ in eucharistia. Aut ineſt ſibi ꝗ̄titas
⁊ quodlibet abſolutũ. Et ſi ſic: habeo propoſitũ:
oĩa habebit oĩa abſoluta que ſunt in eo: aut non:
Et ſic ſequerentur duo ↄtradictoria eſſe ſil' vera de
eodẽ. Nam iſta affirmatio ⁊ negatio nõ põt dici in
eſſe ſm diuerſa puta ſm vbi hoc ⁊ illud: vel p̄ſen/
tiam hãc ⁊ illã. Quia affirmatio nõ eſt nata ineſſe
ſm vbi: ita nec negatio. Nam de eodẽ ſm idem: nõ
ſunt ſimpliciter vera ↄtradictoria: Nec opꝫ adde/

re ad idē:qm̄ illud predicatū eſt abſolutū. Sed coꝛ/
pus habere aliquid abſolutū hic ⁊ non habere ibi
ſimul ſunt ſimpliciter cōtradictoꝛia de eodē ⁊ ſimul
⁊ ſm idē due ꝯdictōes patent. Probatio tertie. Qꝛ
nihil eſt aliud hic ⁊ ibi niſi vbi ⁊ vbi. Sed nec affir
matio abſoluta. Nec negatio ineſt ſm vbi. Qð pꝫ.
Qꝛ poſito ꝙ corp⁹ bene poſſit localiter moueri hic
L ⁊ ibi. Nō ꝑ tāto ꝙ iſta inſunt ſm vbi aliud ⁊ aliud
Ideo eſt fallatia ꝯſequētis arguēdo ſic. Nō mouet̄
hic. Nō mouet̄ hic: ergo nō mouet̄: licet teneat̄ cōi/
ter gr̄a materie. Iſta eſt opinio doctoꝛis ſubtilis q̄
Nota cō in veritate eſt multū ingenioſa. Sed modicū curio
tra ſcotū ſa. Et q̄uis ſuſtineri poſſit in multis. Nō tñ videt̄
mihi rationabilis: q̄tuꝫ ad illud cozrelariū in quo
dicit: ꝙ ante incarnationē potuit euchariſtia fuiſſe
ita vera ſicut nunc: ⁊ q̄tū ad ſignificationē ⁊ q̄ tuꝫ
ad rem. Nā deus potuit facere illū hoīem: realiter
exiſtētē i ſacramēto ⁊ nō alicubi mō naturali: iſtud
videt̄ eſſe falſuꝫ. Et multa ſequerent̄ incōuenientia
Qꝛ ſequit̄ ꝙ fili⁹ eēt añ matrē: ſi añ incarnationeꝫ
potuit eē ſic añ natiuitatē ꝟginis: ⁊ ſic virgo nō eēt
mater xp̄i. Itē ille homo nō eſſet de ſubſtātia ma/
tris cū eēt añ matrē. Itē nō fuiſſet cōcept⁹ nec nat⁹
immo perirēt oēs articuli fidei. Et ꝓ ꝯñs impoſſibile
eēt ſtāte caſu: ꝙ eēt idē hō. Cū xp̄s i euchariſtia ſit
ver⁹ fili⁹ virginis de ſubſtantia eı⁹ ⁊ de puriſſimis
ſanguinib⁹ format⁹: ꝙ nō poſſet eē añ icarnationē
M Nec valet ſua ꝓbatio cū dicit. Qð vbicūqꝫ res ſpā
lis pōt hr̄e exiſtētiā realē ibi poſtq̄ nō fuerit pōt i/
cipe eē. Dico ꝙ q̄uis aliq̄d exiſtēs ſacramētaliter
pōt incipe mō naturali corpoꝛis dimēſionati. Tñ i
poſſibile ē ꝙ poſſit eē q̄n ꝓſupponat ſuū eē natura
le: ⁊ eſſentiale. Sed h̄ eſt ipoſſibile añ incarnationē
cū nō habuiſſet materiam de virgine de qua eſt for/
matuꝫ coꝛpus xp̄i: igitur impoſſibile eſt ante incar
nationē fuiſſe verum coꝛpus xp̄i. Igitur eſt impoſ
ſibile ꝙ de nouo poſſit incipere ſuuꝫ eſſe reale ⁊ ab
ſolutum. Ideo impoſſibile eſt ꝙ poſſit incipere in
ſacramento quin pꝛimomodo inceperit in ventre
virginali vel aliter nō eſſet idē homo. Et ſi diceres
ꝙ poteſt facere deus hoīem quintum cum diuinita
te: vt ſuū eſſe reale incipiat in euchariſtia: ⁊ poſt ea
illuꝫ ponere dimenſionaliter modo naturali. Dico
ꝙ talis mutatio ſolum fit per reſpectus extrinſec⁹
aduenientes: ⁊ non per verum eſſe reale abſolutum
Ideo cum veruꝫ eſſe reale abſolutum habeat a vir
gine: ſalteꝫ materialiter. Ideo impoſſibile eſt ꝙ an
te incarnationem chꝛiſti eſſet realiter in euchariſtia
N Vel eſſet alter homo diſtinct⁹ a filio virginis ⁊ do
mino noſtro ieſu chꝛiſto. ¶ Ideo dico ꝙ de po/
tentia abſoluta deus poteſt facere. ꝙ poſtq̄ chꝛi/
ſtus incepit eſſe in vtero virginis ꝙ poſſit eſſe ſolū
ſacramentaliter ⁊ non ſuo modo naturali. Non ac
cipiendo naturam pꝛo eſſe reali abſoluto. Sed acci
piendo naturam ꝓ quod ē mō naturali. quo corp⁹
dimenſionaliter cōſiſtit in loco. Sicut facere poteſt
ꝙ coꝛpus conſiſtat ſuo modo naturali abſqꝫ ſacra
mentali. Sicut de facto fiet poſt reſurrectioneꝫ. Qꝛ
tunc nō indigebimus cibo viatico: ꝯfoꝛtatiuo. Sed
ꝙ aliq̄s hō gñatus ex muliere: ſicut xp̄s ex virgine
poſſit eſſe añ ſuā gñationē: hoc ē ipoſſibile: qꝛ non
eſſet idē homo. Cōcedo ḡ ꝙ de⁹ pōt facere deſinere
eſſe: ſub mō naturali ⁊ cōſeruare ſub mō ſacramēta
li: ⁊ ecōuerſo. Sꝫ ꝙ idē hō gña⁹ añ ſuā gñationeꝫ
poſſit hr̄e eē reale: h̄ ē ipoſſibile. Qꝛ tūc idē eēt gña
tum ⁊ nō generatum: ꝙ includit contradictionem:

¶ Sequitur ſcðm cozrelarium.

Secundū q̄ ē doctoꝝ determinatio eu
chariſtia ē oīs imanēs actio. iſtud coꝛ/ A
relariū ſic ꝓbat̄. Si in euchariſtia nō
eēnt actiōes imanētes: tūc idē hō eēt i
telligēs ⁊ nō intelligēs: vidēs ⁊ nō vi/
dens: volēs ⁊ nō volēs: ⁊ ſic de aliȷ̄s actionib⁹ ima
nentib⁹. Cōſequēs ē falſuꝫ. Qꝛ cōtradictoꝛia ſim/
pliciter ieſſent eidē hoc aūt eſt ipoſſibile: igit̄ actio
nes imanētes ſunt xp̄o i ſacramēto euchariſtie. Itē
operatio ē ꝑfectio potētie operatiue: ⁊ in ip̄a ꝯſiſtit
beatitudo potētie. Ipſaꝫ eñ cōſequit̄ delectatio ꝓ
poꝛtionata ꝑfectioni operatiōis vt habet̄. 4. eth.
Igit̄ ſi oculo xp̄i vt hic careret viſione quā hꝫ in ce
lo: careret hic ſua ꝓpꝛia ꝑfectiōe q̄ ē beatitudo ei⁹
Careret cōſequēter ſūma delectatiōe cōſequēte illā
operationē ꝑfectā. Et tūc ſequeret̄ ꝙ ocul⁹ vt hic ē
miſer ⁊ cū doloꝛe ⁊ triſtitia. Qꝛ ꝙ tollit delectatio/
nē ē doloꝛoſum ⁊ triſte: ⁊ eēt ſimpl'r cōtra appetitū
naturalē ſenſitiuū ꝙ haberet eē in euchariſtia. Iō B
ponunt̄ cōcluſiōes. ¶ Pꝛima cōcluſio eſt ꝙ nulla
ſenſatio pōt ineſſe xp̄o primo vt in euchariſtia. Vñ
aliq̄d pꝛio dicit̄ eē in xp̄o vt hic: ꝙ ſibi ineſſet ſi nuſ
q̄ alibi eēt vt hic: cōcomitāter aūt dicit̄ ſibi aliq̄d i
eſſe h̄ ꝙ pꝛimo ſibi ineſt vt alibi. Et ex h̄ ſibi hoc in
eſſe ꝓpter idētitatē ſubiecti ⁊ foꝛme. In h̄ eñ ſacra
mēto: ex vi ſacramēti nō ē niſi corp⁹ ⁊ ſanguis. Nā
ſi in triduo fuiſſet cōſecratū corp⁹ xp̄i fuiſſet ibi coꝛ
pus ſine ſenſatōe q̄cūqꝫ: cū eēt corp⁹ moꝛtuū. Et eſ
ſet ibi ſanguis pur⁹ ſine coꝛpe. Poſtq̄ aūt reſurre/
xit: oīa. ſ. corp⁹ ⁊ aīa. ſāguis ⁊ accidētia. faciūt vnū
ſuppoſitū: ideo vbi ē corp⁹: ibi ſunt ꝯcomitāter oīa
alia. ſ. ſanguis: aīa. ſenſationes. ⁊c. Vi ḡ ſacramēti
Pꝛimo nō poſſunt eē ſenſatiōes: qꝛ pꝛio inſunt ſup
poſito ⁊ ſecūdario ⁊ cōcomitāter ſunt i euchariſtia
Et ſic in euchariſtia ſunt operatiōes imanētes. Qꝛ
nullū abſolutū deſinit eſſe i aliquo ſubiecto ꝓpter
nouū reſpectū extrinſec⁹ aduenientē. Operatio aūt
immanēs eſt q̄d abſolutū: igit̄ ꝓpter ꝑſentiā nouā
q̄ eſt reſpect⁹ extrinſec⁹ aduenīes. nō deſinet opera
tio abſoluta. Ideo q̄uis xp̄s habeat ꝑſentiā nouā C
in ſacramēto. nō ex hoc ꝑdit aliqð abſolutū: ſaltem
ſcðo ⁊ cōcomitāter. Et ſi diceret̄ vt aliqui dicūt: ꝙ
maioꝛ ē vera de foꝛma ſimpl'r abſoluta. Sꝫ opera/
tio non eſt ſimpliciter abſoluta: quia requirit reſpe
ctum potentie ad obiectum. Sed contra. Nam alie
qualitates in ſuo fieri dependēt ab appꝛoximatio/
ne agentis ad paſſum vt patet de caloꝛe ⁊ frigoꝛe
⁊ aliȷ̄s qualitatibus: ad quas eſt alteratio. Et ta/
men ſimpliciter in ſuo eſſe ſunt abſolute. Et ſm om
nes. Quecūqꝫ tales qualitates abſolute que fuerūt
in coꝛpoꝛe chꝛiſti in cruce. fuerunt in pixide. Simili
ter in ſuo fieri non requirunt talem reſpectum vbi
inſunt concomitanter ⁊ non pꝛimo. Apparet ergo ſi
coꝛpus chꝛiſti in cruce fuerit infrigidatum: frigus
influebat in coꝛpoꝛe chꝛiſti in pixide: ſed non pꝛimo
Et ita ad illud fieri nō req̄ritur appꝛoximatio agē/
tis ad paſſum ibi. Igitur a ſimili iſta qualitas cum
ſit in ſe abſoluta. licet infieri requirat pꝛeſentiam

obiecti ad potentiam. Hoc non erit niſi vbi primo
inſit. Pōt igr̄ cōcomitāter in fieri ſine tali reſpectu
diceres ꝙ opatio magis icludit reſpectū q̄ alie for-
me: de quibꝰ arguit̄: puta calor ⁊ huiuſmodi. Quia
iſte tm̄ requirūt reſpectū agētis ad paſſuz: ⁊ añ vbi
influit primo. Sed poſt ſuū fieri non requirūt huiuſ
modi reſpectū. Sed operatio ē in cōtinuo fieri ideo
reqrit cōtinuā approximationē potētie ad obiectū
Ex hoc videt̄ ꝙ magis repugnet iſti in fieri vel in
eſſe ſine tali reſpectu q̄ calori. Dico ꝙ licet opera-
tio ſit in fieri: nō tm̄ ſequit̄ q̄n cōtingenter poſſit in
eſſe cōtineri i fieri ſine obiecto. Sicut eñi calor pōt
fieri corpori i eukariſtia ſine approximatiōe agētis
vt ibi. Ita ſi eſſe caloris eſſet in fieri: poſſet ſemper
creari maior in corpore in hoſtia. Et tamen ſine ta-
li approximatione vt ibi. Non enim magis requi-
ritur continuus reſpectus ad fieri continuum. q̄ ad
D fieri tranſiens reſpectus tūc preſens. ¶ Si diceres
Ad operationem requiritur obiectum. Non tantū
vt cauſa in fieri. Sed cum hoc requiritur in ratione
terminātis. Sicut igitur impoſſibile eſt operationē
eſſe ⁊ non cauſari a ſubiecto ab obiecto. Sic impoſ-
ſibile eſt operationem eſſe: quin alicubi inſit: ⁊ vt ibi
non terminetur ad obiectum preſens. Dico ꝙ non
oportet obiectum niſi preſens eſſe propter termina-
tionem actus: ſed tantuz propter cauſationem. Ita
ꝙ quādo eſt alia cauſa ſufficiēs ipſius actus nō re-
quirit preſentiam obiecti propter terminationem.
Sicut patet de vidente creaturam in diuina eſſen-
tia. Si eſſentia diuina eſt cauſa illius viſionis: non
requiritur illud obiectuz ad ꝙ terminatur hec viſio
preſens propria preſentialitate. Sic ibi non requi-
ritur obiectum preſens vt hic: ſufficit ꝙ ſit preſens
alibi nec timet viſionez vt hic ſufficit ꝙ viſio ſit hic
in chriſto: q̄uis non habeat preſens. Ut q̄uis cau-
ſet viſionem non vt hic: ſed alibi: abſolute ergo hic
ſunt omnes operationes immanentes: ſed nō ſunt
cauſate ab obiecto vt hic. Quia om̄is intentio que
eſt in chriſto ibi ⁊ hic. Quia talis operatio ad hic.
Et nunc: quia talis operatio potuit eſſe in celo vel
modo naturali: ꝙ non erat ante cōſecrationem ho-
ſtie ſub ſpeciebꝰ. Ideo ꝓ illo hic ⁊ ꝓ nunc. nō erat
talis opatio. Sed ꝓ alio ⁊ alio fuit poſt cōſecratio-
nē. Et ſic pꝫ ꝙ in xp̄o ſunt in eukariſtia. oīa q̄ ſunt
in xp̄o abſoluta cōcomitāter ⁊ ſecūdario. Sed etiā
ꝙ alique opationes immanētes: poſſunt eſſe in xp̄o
primo vt in eukariſtia. Ut pꝫ de intellectione ⁊ vo-
litione. Quia aīa xp̄i nūc beata intelligit ſicut ange-
lus quo ad h̄ ꝙ nō depēdet a ſenſibilibꝰ. ſicut hic
cognitio viatoris. Intelligēdo igit̄ ſicut angelꝰ: ali-
cubi exiſtens poſſet intuitiue intelligere obiectum ſi-
bi proportionatuz preſens: ita aīa xp̄i ibidē exiſtēs
poteſt idem obiectum intueri. Igitur aīa xp̄i intui-
tiue intelligere poteſt illa intelligibilia que ſunt ſi-
bi vt hic p̄ſentia. Sicut angelus poſſet. Ut poteſt in-
tuitiue videre angelum hic preſentem ⁊ animam ſa-
cerdotis. Hec aūt intuitio anime ineſt xp̄o primo
vt hic. quia nō ineſt illi anime primo vt i celo. Sup-
ſito ꝙ immoderata diſtātia impediat intellectionē
intuitiuam creatam. Sicut nec angelus exiſtens in
E celo cognitione naturali videt intuitiue quicquid
preſens hic videt hic intuitiue. ¶ Ex hoc ſequitur
Correlarium ꝙ xp̄s propter ſuuz eſſe in eukariſtia
non tantum non priuatur operatione quam habet
vt in celo. Sed vt in eukariſtia ē: habet aliquā opa-
tionē primo: quā per ꝯñs concomitanter habet vt
in celo vt poteſt intellectionē ⁊ volitionē cuiuſcūq̄
obiecti. Cuius angelus hic preſens haberet. Et hoc
non eſt ad imperfectionem ſuam que ſit in euchari-
ſtia. Sed ad perfectionem multiplicem.

¶ Tertium correlarium.

Chriſtꝰ in eukariſtia nō mouet̄ mo-
tu locali. q̄uis moueat̄ motu acci- A
dētali. Pꝫ iſtud correlariū quo ad
primā p̄tē. Quia oē ꝙ mouet̄ mo-
tu locali: eſt in loco circumſcriptiue
⁊ ꝑ ſe. Et ꝙ ꝑ ſe moueat̄ ⁊ non ad
motū alterꝰ. Sꝫ xp̄s nō ē in ſacramēto localiter ḡ
nō pōt moueri vt hic motu locali: aliter xp̄s eēt ibi
circūſcriptiue ꝙ ē ipoſſibile. Quia ſic locꝰ ⁊ locatū
ſunt eiuſdē mēſure: cū h̄ nō poſſet eē i ſacramēto: q̄
tūc locatū eēt maiꝰ loco: igit̄ ⁊c. Scd̄a pars ꝓbat̄:
q̄ ad mutationē ſpecieꝝ: mutat̄ corpꝰ xp̄i. Sꝫ ille
motꝰ ē ꝑ accidēs: ḡ mouet̄ motu accidētali. Pꝫ per
ph̄m. 2. thop. vbi dicit. Mouētibꝰ nobis: mouent̄
oīa q̄ ſūt i nobis. ḡ cū corpꝰ xp̄i vere ⁊ realiter ſub
ſpecie contineat̄: ipa mota oportet ip̄m moueri. Sꝫ
nihil ꝑ motū alterꝰ mouet̄: ꝙ nō poſſit moueri per
ſe. Quia oē tale ē ꝑ ſe i potētia ad aliō: ḡ corpꝰ pōt
moueri ꝑ ſe i motu hoſtie. Itē ē ipoſſibile idē corpꝰ
ꝑ ſe moueri ⁊ nō moueri ſil' ⁊ ſm idē. Sꝫ corpꝰ xp̄i
ꝑ ſe pōt i celo moueri: ḡ pōt ꝑ ſe moueri i ſacramē- Richard
to. Aliter poſſet cōtingere ꝙ ſil' ⁊ ſm idē mouet̄ ⁊
nō mouet̄. Ad hanc ꝯcluſionē r̄ndet Richardꝰ de B
media villa in. 4. d. 10. ar. 4. q. 1. Corpꝰ xp̄i vt cō-
tentuz ſub ſpē ſacramētali ꝑ ſe moueri dupl'r pōt
intelligi. Primo mō d̄ motu q̄ nō hꝫ cōpatione ad
extra ſicut motꝰ vitalis ⁊ delectatiōis. Et tali mo-
tu: pōt xp̄s etiaz vt ē ſub ſpecie ſacramētali. Scd̄o
mō poſſumꝰ loqui de motu q̄ nō cōuenit mobili ni-
ſi ꝑ cōparatione ad locū: cuiuſmodi ē motꝰ localis
Et tali motu ꝑ ſe moueri nō pōt vt ē ſub ſpecie ſa-
cramētali. Quia q̄uis corpꝰ xp̄i: nō obſtāte ꝙ ſit cō-
tentū ſub ſpecie panis: ſit i celo vt i loco. Tn̄ iſtū ē
ſub illa ſpecie vt iſto mō quo ſub illa ē: nec ibi: nec
alibi ē ꝑ ſe in loco: nec ꝑ ſe hꝫ aliquā habitudinem
ad locum. Quia tamen eſt in loco per accidens: q̄
ſpecies in qua realiter continetur eſt per ſe in loco.
Ideo per motum hoſtie localiter poteſt moueri.
Et ſic vere corpus chriſti eleuatur: cum hoſtia ele-
uatur ⁊ defertur ad infirmum per ſacerdotem cum
hoſtia corpus chriſti defertur ad infirmuz. Et ideo
non eſt inconueniens ꝙ aliquid per accidens ſimul
moueatur ⁊ quieſcat. Sicut anima per accidens:
moto brachio meo mouetur. Et quieſcente cetero
corpore. quieſcit. Iſtud exemplum aliqui nō appro-
bant. Quia q̄uis anima ſit tota in toto: ⁊ tota in
qualibet parte: tamen quia non habet ſuum per-
fectum eſſe niſi in toto. Ideo non mouetur niſi per
motum totius. Sed corpus chriſti ſub qualibet ſpe-
cie ſacramentali: habet ſuum eſſe ſacramentale per-
fectū. Et ideo ad ꝓpoſitū. ſufficiat ad p̄ſens exēplū C
de ſedēte in cathedra in naui q̄ ꝑ motū nauis mo-
uet̄. Si diceret̄ ꝙ idē ſil' ⁊ ſemel nō pōt moueri ſur-
ſuz ⁊ deorſum ſi poſitio eſſet cū hoſtia in vno altari

eleuatur ⁊ in alio altari deprimitur: ⁊ per ꝯſequēs
moueretur ſurſum vnū ⁊ idē corpus ſimul ⁊ ſemel.
Reſpondet. Nō eſt inconueniens ſimul moueri ſur
ſum ⁊ deorſum motu per accidens: vt ſi homo exi-
ſtēs in naui moueretur in naui motu oppoſito mo
tui nauis: vt ſi nauis tenderet ad orientē: homo ꝑ
oppoſitū poſſet moueri: ideo nō eſt incōueniēs mo
to per accidens moueri idē ad oppoſitas partes.
Et ſi diceret: ꝙ ſi moueret ad motū hoſtie. tunc ver
ſa hoſtia verſaret corpus xp̄i: ꝙ eſt inconueniens.
Dicit ꝙ q̄uis mota hoſtia per accidēs moueat cor-
pus xp̄i: tn̄ ipſa verſa non vertit corp⁹ xp̄i: q꞉ q̄uis
partes habeāt eſſe in ipſo corpe abſolute: non tn̄ ꝑ
cōparationē ad ſpeciē. Vn̄ dici nō pōt ꝙ pedes ha
beant in vna parte hoſtie eſſe: ⁊ caput in alia: et ſic
Richar. de mēbris alijs. Q꞉ oēs ptes ſimul ſunt ſub q̄libet pte
hoſtie. Iſta eſt opinio Ricardi fideliter recitata.
¶ Sed ſuper iſta materia doctor ſubtilis lib. 4. d.
D 10. ar. 2. q. 3. Ponit tres diſtinctiones: ⁊ ſex cōclu-
ſiones: et primo ponit diſtinctiones de motu. Pri-
ma ꝙ motus poteſt intelligi diſtricte: non dico di-
ſtinguēdo motū contra mutationem ſicut diuiſibi-
le contra indiuiſibile: ſed accipiendo motū indiffe-
renter ad indiuiſibilem: ⁊ diuiſibilem mutationem.
Stricte tn̄ accipitur ſ꞉ ꝙ eſt ad illos terminos ad
Phus. quos ponit Philoſophus proprie fieri mutationē
que ſunt ſubia: q̄titas q̄litas. ⁊ vbi. vt pꝫ. 5° Phiſi.
Poteſt etiā alio modo magis extenſiue dici. Prout
dicit quancūq꞉ acceptionē cuiuſcunq꞉ noue forme:
ſeu abſolute: ſeu reſpectiue: ſeu reſpectus pertinen
tis ad vbi proprie vel per quandam ſimilitudinem
vel reductionem cuius eſt reſpectus preſentialitas
corporis xp̄i ſub ſpecie. Secunda diſtinctio ꝙ cor-
pus chriſti poteſt intelligi moueri motu ſic: vel ſic
ſumpto primo vel concomitanter: ⁊ ratio membro
rum huius diuiſionis patet ex principio ſolutiōis
precedentis. Tertia diſtinctio eſt ex parte agentis
E Q꞉ corpus ſic vel ſic moueri tali motu: poteſt intel
ligi vel virtute creata vel immediate a deo. Scd̄m
hoc ſtabit ſolutio queſtionis in ſex concluſionibus
Pria ꝯcluſio eſt iſta. Corp⁹ xp̄i vt i euchariſtia nō
pōt moueri prio motu vl' mutatōe ꝓprie dicta a ꝟtu
te creata. Scd̄a corp⁹ xp̄i i euchariſtia pōt primo
moueri motu ꝓprie dicto imediate a deo. Tertia cō
cluſio: corp⁹ xp̄i pōt moueri ⁊ mouet prio motu extē
ſiue ſumpto. Quarta corp⁹ xp̄i iſto mō ⁊ iſto mo
tu non mouetur niſi immediate a deo. Quinta con
cluſio xp̄s vt in euchariſtia poteſt concomitanter
moueri ⁊ mouetur omni motu ad formā abſolutā
quo mouetur primo vt in celo: ⁊ ab eodem agente
a quo ibi mouetur. Sexta concluſio eſt ꝙ non mo-
uetur concomitanter motu locali quo mouet pri-
mo vt in celo: nec aliquo motu ſimili motui locali.
¶ Prima concluſio ſic ꝓbatur. Q꞉ nulla virtus
creata agit circa corpus non ſibi proportionabili-
ter approximatum ſcd̄m locum: corpus xp̄i eſt hic
non vt in loco: ⁊ per conſequens nulli approxima
F tum ſcd̄m locum: immo tunc illa ſpecies ſub qua eſt
approximat cuicūq꞉ agēti. Illa approximatiōe q̄
pōt haberi ad iſtō vbi: tamē ḡ illa hꝫ locū: ſed nō
ꝯtentū ſub ſpecie. Dixi aūt ois virt⁹ creata: q꞉ ⁊ ſi
manifeſtū ſit d' corpe: ꝙ ſit i loco: ⁊ agat i loco: ꝗ de
āgelo: cū ꝓprie nō ſit i loco. Tn̄ āgel⁹ ſi agat circa
corp⁹ realr: trāſmutādo illō realiter ſibi approxi-
matur localr: vel ſaltē hꝫ localē exīntiā: q꞉ virt⁹ ei⁹
nō poſſet eē ad aliquē motū in corpe niſi ꝑſuppoſi
to vbi illi⁹ corpis. Et ſic pꝫ ꝙ ſi angelus nō poſſit
mouere vel trāſmutare corp⁹ niſi ſit pn̄s localr: ꝗ
tomin⁹ alie ꝟtutes create. Cū ḡ corp⁹ xp̄i vt i eucha-
riſtia nō ſit ī loco: ḡ nulla ꝟt⁹ creata poterit ipꝫ mo
uere localr. Scd̄a ꝯcluſio ſic ꝓbat: q꞉ vnū ⁊ idē nō G
pōt eē ſimul ꝯtinuū ⁊ n̄ ꝯtinuū: q꞉ ꝯtinuitas ꝑcedit vbi:
⁊ eſt abſoluta forma: ſꝫ corp⁹ xp̄i in cruce erat non
ꝯtinuū: loquēdo de diuiſione facta ꝑ vulnerationē
ḡ ipm̄ in pixide nō erat ꝯtinuū: ⁊ ꝑ ꝯn̄s mouebat
motu corpali. Q꞉ oēm etiā diſpoſitionē neceſſariā
ad recipiendū calorē hꝫ corp⁹ vt h': quā hꝫ in celo:
igr̄ ſibi vt h' nō repugnat recipe calorē. Eſto ꝑ poſſi
bile vl' ipoſſibile ꝙ nuſq̄ alibi eſſet. Et ꝑ ꝯn̄s cū
virt⁹ diuina: oēm formā poſſit inducere ⁊ iprimere
paſſo: cui⁹ paſſum ē receptiuū: ſequit ꝙ de⁹ poſſet H
corp⁹ ſuū vt h' trāſmutare ad calorē. Tertia ꝯclu-
ſio ꝓbat. Q꞉ tenem⁹ ꝙ poſt ꝯſecrationē: vbicūq꞉ ē
hoſtia: ibi ē ⁊ corp⁹ xp̄i: igr̄ ꝓpter pn̄tiā vniformē
corpis ad hoſtiā: q̄ hoſtia hꝫ aliā: ⁊ aliā pn̄tiā loca
lē prio ad aliō ⁊ aliō ꝯtinēs ſequit ꝙ corp⁹ xp̄i ha-
beat aliā ⁊ aliā pn̄tiā ad aliō ⁊ aliō ꝯtinēs. Hec aūt
alia ⁊ alia pn̄tia nō ē ſine mutatōe: ſic extēſiue ſūpta
et illo mō ineſt prio corpi vt h': q꞉ illo mō corp⁹ xp̄i
vt i celo hꝫ iſtā pn̄tiā imo neutrā. Et ſi q̄ras poſſꝫ
ne habere aliā ⁊ aliā pn̄tiā cū ſolo reſpectu ꝯtinē-
tis ſpēm: ſꝫ nō haberet reſpectu ſpeciei pn̄tiā: ⁊ inci
peret nouā habere pn̄tiā reſpectu alteri⁹. Dicit ꝙ
nō ē ſimplr̄ neceſſariū illud corp⁹ eē pn̄s ſpeciei: ſꝫ I
tn̄ ex ordinatōe diuina de qua certificauit eccl'iam
Poſſet ḡ de⁹ de potētia abſoluta: facere corp⁹ ſuū
nō eē pn̄s ſpeciei iſto mō: manente ſpē: ⁊ facere ipm̄
iſto mō pn̄s aeri circūſtāti hoſtiā: ⁊ etiā nūc vni pti
aeri nūc alteri. Et ſic trāſferre corp⁹ de loco hoſtie
vſq꞉ ad quācūq꞉ ptem voluerit: ⁊ ſemꝑ ſub eodē exi
ſtēdi mō localr cū alio corpe replēte locū. Quarta
ꝯcluſio ꝓbat: q꞉ ꝙ nullo mō hꝫ virtutē motiuā ſu
per aliō: qn̄ illō ē ꝑ ſe nō mouet illō ꝑ accidēs qn̄
eſt cū alio cū quo nō facit vnū: ſicut act⁹ ⁊ potētia q̄
faciūt vnū ꝑ ſe. Sed virt⁹ creata oino nō pōt ſuꝑ
corpus xp̄i in ſe ſub illo mō exn̄di ad ipm̄ moueri-
dū: ḡ qn̄ ē cū alio reſpectu cui⁹ nō ē ſicut potētia: K
nec ſicut act⁹: ſequit ꝙ eadē virt⁹ nō poterit corp⁹
illō mouere ēt ꝑ accidēs. Sic aūt ē cū hoſtia: qō pꝫ
q꞉ ſpēs nō ē forma ei⁹: nec ipm̄ forma ſpeciei: ſi ma
ior iſta negat. Q꞉ graue exiſtens in naui mouetur
a mouente nauim: licet graue nō ſit forma nauis:
nec ecōuerſo. Hec inſtantia nō eſt ad propoſitū: q꞉
virtus motiua illius poſſet ſuper graue per ſe: ſi ꝑ
ſe graue eſſet: ideo addidi in maiori. Quorū neutrū
eſt actus alteri⁹: q꞉ ⁊ ſi aliq̄d ꝙ eſt act⁹ alicui⁹ nō
poſſet per ſe moueri ab aliquo: tn̄ pōt per accidēs
moueri ab eodē potēte mouere totū cui⁹ ē idē act⁹.
Sed vt ois inſtātia tollat. accipiatur iſta maior: qn̄
aliqua coniūgunt ꝑ ſe per actū voluntatis: ꝯtin-
genter ſe hn̄tes ad illā ꝯiunctionē. Si vnū illorū ſcd̄m
ſe ſit mobile omnino improportionatum alicui mo
uenti: ⁊ reliquum proportionatum ipſum nō eadē
motione poteſt mouere vtrunq꞉ cōiunctorū. Pꝫ q꞉
ſi mouet vnū qō eſt ꝓportionatū nō ꝓpter h' mo-
uet reliquū per accidens: q꞉ reliquū nō eſt pn̄s ipſi

moto:nec ſicut act⁹ potētie:nec ecōuerſo: nec ſimpli
citer ex aliqua neceſſitate naturali: ſicut graue eſt
pñs illi cui innitit̄ ⁊ ꝓpter hoc ſimul mouet̄:ſ; tā
tum modo volūtate aliqua ꝯtingenter ſe hñte ad
illam ꝯiunctionē:que per ꝯñs poteſt nō velle ꝯiū
ctionem illam ſtāte tñ motione alterius illoꝝ.Exē
plum iſti⁹. Si angelus volūtarie ſe faceret pñtem
lapidi:ſi moueo lapidem:nō ꝓpter hoc moueo an
gelum:q: non eſt mobile ꝑ ſe a virtute mea:nec per
accidēs in ꝓpoſito:q: nec forma: nec pars alicu⁹
mobilis per ſe. Si igit̄ angel⁹ eſſet pñs lapidi mo
to a me in termino mot⁹:hoc nō eſſet per actū meū
ſed per actionē ſuā ꝓpriam qua faceret ſe pñtē ibi.
Eodēmodo in ꝓpoſito:cū corpus xp̄i ſit pñs ſpe
ciei:tñ per actum voluntatis:ſi facio ſpeciē habe
re nouū vbi per illā motionē nō erit ibi corpus xp̄i
q: nullo ſubeſt pñtialitas illius corpis (neq; no
ua neq; antiqua) voluntati mee: neq; etia; per ac
cidens:q: nō eſt forma nec pars illius qd̄ ſubeſt mee
motioni. ¶ Breuiter tota ꝯcluſio iſtius doctoris
L in hoc ꝯſiſtit q̄ qñ mouet̄ ſpecies ſacramēti a ſacer
dote:ſi ſimul debeat moueri corp⁹ xp̄i:oportet ne
ceſſario q̄ ꝯcurrat ſpecialis diuina actio mouens
corpus ꝑ ſe ꝯformiter ad motū ſpecierū. Et ſi dice
res Qui mouet aliq̄d ꝑ ſe mouet per accidēs quic
q̄d eſt in illo:igitur virtus creata q̄ eſt in ſacerdote
mouēs per ſe hoſtiā:mouebit per accidēs corp⁹ xp̄i
in ea exñs. Itē ſcdo q: illud eſſet nouū miraculum
totiēs quotiēs ſacerdos trāſferret hoſtiam: q: illa
tranſlatio non pōt fieri manēte veritate euchariſtie
ſine ſpeciali actione diuina. Ad primū reſpōdet̄ q̄
illa ꝓpoſitio prima eſt falſa.ſ.qui mouet aliquid ꝑ
M ſe mouet ꝑ accidens q̄cquid eſt in eo:niſi intelliga
tur de eo qd̄ eſt in moto vel ſicut actus in potētia:
vel ſicut pars in toto:vel ſicut aliq̄d neceſſitate na
turali ꝯiunctū: vt graue cui innitit̄. Si eñ tñ per
actū volūtatis ꝯtingenter ꝯiungit̄ hoc illi.mouēs
illud nō ꝓpter hoc mouebit illud:ſ; op; q̄ illa vo
luntas q̄ eſt cā ꝯiunctiōis ſit etiā cā motionis illi⁹
q̄ nulla naturali neceſſitate ꝯiungit̄ moto:ſic eſt in
ꝓpoſito:non eñ mouēs lapidē per ſe:ꝓpter h̄ mo
uet angelū per accidens. Ad ſecūdu; dico q̄ nō eſt
nouū miraculū:q: deus ea volūtate qua inſtituit
euchariſtiā in eccleſia:determinauit facere corpus
xp̄i ſemper pñs ſpeciei poſt ꝯſecrationē. Ideo ſpe
cie manēte qualitercūq; trāſferat̄: q̄ de⁹ faciat cor
pus pñs alia pñtia loquēdo de p̄ſentia reſpectu cō
tinētis:ſicut ſpecies h; aliā preſentiā vt prio ꝯten
ta:nō eſt nouū miraculū:ſed antiqua determinatio
volūtatis:ſicut ſi angelus determinaſſet ꝑ volūta
tē q̄ ſemꝑ ſimul eſſet cū illo lapide:non diceret̄ mi
raculū:q: trāſfert̄ trāſlato lapide:non tñ trāſferēs
lapidē:ꝑ actionē ſuā trāſferret angelū:ſed angelus
volūtate ꝓpria. ¶ Quinta ꝯcluſio ꝓbat̄ ꝑ illā ꝓ
poſitionē poſitā. Q: abſolutū nō variat̄ ꝓpter va
riationē reſpect⁹ extrinſeci:nec deſinit ineſſe ꝓpter
N nouū reſpectū extrinſec⁹ aduenientē. Et qua rōne
de abſoluto i eē:eadē rōne ḋ abſoluto i fieri h̄ ꝯclu
ſio ꝓbari p̄t i ſpāli diſcurrēdo ꝑ mutatōes q̄ ſunt ꝑ
formas abſolutas. Prio q̄dē de alteratōe:q: ſi cor
p⁹ ē prio calidū i exñtia naturali:ꝯcomitāter ē cali
dum in ſacro ſm q̄ oēs ꝯcedūt. Simil̄r de augmē
to ⁊ diminutiōe:q: ſi pars q̄titatiua adueniret vl̄
recederet a corꝑe in exiſtētia naturali ꝯſimil̄r adue
niret vl̄ recederet in euchariſtia:q: eaſdē partes h;
corp⁹ ſub vno mō eſſendi quas h; ſub alio. Cōſi
milit̄r de nutritiōe:q: nutritio eſt aggregatio ꝑtis
toti nutriēdo: nō aūt pōt eſſe aliq̄ pars h̄ q̄ nō eſt
ibi. Eodē mō in diminutiōe q̄ opponit̄ nutritiōi ſi
aliqua pars deperit corpi in exñtia naturali: ipſa
nō manet pars eiuſdē i ſacro:nec ecōuerſo. Nec tñ
dico q̄ ſi corp⁹ corrūpat̄ in exiſtētia naturali ꝓpter
h̄ corrūperet̄ in euchariſtia. ¶ Ubi ſciendū q̄ cor
ruptio ꝓprie dicta ē ſeꝑatio forme a materia manē O
te poſtea ſub priuatōe forme. Si aūt corrūperet̄ in
exiſtētia naturali:nō maneret in euchariſtia mate
ria ſine forma. h̄ declarat̄ ſic. Q: aīa prio ꝑficit ſuū
ꝑfectibile.ſ.totū corp⁹ organicū:partes aūt corpis
nō ꝑficit niſi q: ſunt aliq̄d primi ꝑfectibil̄:ḡ forma
toti⁹ corpis organici ceſſante: nihil ē formatū ab
aīa. Eodē mō vt̄ qñ aliq̄d cōpetit prio toti:⁊ nō ni
ſi q: toti:deſtructo toto in ordine ad illō: pars nō
h; eundē ordinē ad idē. Nūc aūt primū ſigatū eu
chariſtie:ē corp⁹ cōpoſitū ex materia ⁊ forma:ſiue
includat ſanguie; ſiue nō:nō curo:ḡ nō manēte ali
quo toto ſub rōne primi ſigati pricipalis:nihil ei⁹
manet tāq̄ ſigatū ei⁹ ꝑ ſe. S; ſeꝑata forma corpis
a materia in exñtia naturali nō manet illud primū
ſigtū ſub euchariſtia:q: ſil̄ materia haberet formā
⁊ nō haberet formā:ḡ ſub illo ſigno nihil oīno ma
net iſti⁹ ſigti: neq; eñ materia ſub forma ꝓpter ꝯ
dictōem:neq; materia ſine forma oī:q: nō ꝯtinet̄ h̄
niſi q: pars toti⁹:neq; materia ſub alia forma: q:
tunc ſimul haberet ⁊ non haberet aliā formam. Si
diceres prius eſt conceſſiuum in hoc correlario q̄
poſſet remanere res euchariſtie: Etiam ſi corpus P
nuſq̄ haberet exiſtentiam naturalē: imo poſito q̄
corrūperet̄ i exñtia naturali:igit̄ l; corrūperet̄ nō ſe
quit̄ qn poſſ; vere manere idē vt ē res i euchariſtia
Dico q̄ illa deſinitio corpis ſub exñtia naturali p̄t
eē tota ⁊ total̄ q̄ſi eēt adnihilatio:et ſic eēt adnihi
latio ſi corp⁹ alicubi nō eēt:tñ maneret totū idē h̄:
ſub alio mō exñdi. S; ſi ſit corruptio illa ꝑtialis de
ſtructio.ſ.ſeꝑatio ꝑtis a ꝑte manēte:⁊ illa nō p̄t eē
ibi nō ſtāte ſil̄ ſeꝑatōe vbicūq;:nec ſeꝑatio illa pōt
ſtare h̄ cū h̄ q̄ aliq̄d corpis ſit i ſacro:q: nihil cor
poris ē i ſacro niſi vt ē pars toti⁹. Pars aūt material̄
ſeꝑata a ꝑte formali nō ē pars toti⁹. Nō igit̄ ſequi
tur ſi p̄t deſinere eē h̄ nō deſinēdo ibi:igit̄ p̄t corrū
pi ibi:⁊ nō corrūpi h̄. Q: primū nullā ꝯdictionē i
cludit. Nō eī ponit niſi vnū reſpectū manere i abſo
luto:nō manēre i altero. Scdm̄ aūt ponit ꝯdictio
nem: ſcilicet eam formam abſolutam informare
idem:⁊ non informare:poſita ſola variatione reſpe
ctiua. ¶ Si autem dicas q̄ vtrobiq; forma non in Q
format materiam. Contra: q: ꝯ veritatē huius ſacri
eſt partē corpis ꝯtinere h̄ niſi pri⁹ ꝯtineat̄ totū cor
pus. Et iſta maīa ſine forma:⁊ iſta forma ſine ma
teria nullo mō ꝯtinet̄ h̄. Nec ꝑ ꝯñs poterit corrū
pi vt h̄:l; total̄r poſſ; corrūpi vt h̄:q: nō p̄t materia
trāſmutari vt h̄:a forma ad priuatōe;: q̄ trāſmuta
tio ē corruptio imo materia deſinere hr̄e formā:eſt
deſinere eē ꝑte; toti⁹:⁊ ꝑ ꝯñs deſinere eē vt h̄. Sex
ta ꝯcluſio p; ex dicēdis i ꝓcedēti ꝯcluſiōis. ¶ Ex
primis duab⁹ ꝯcluſiōib⁹ apparet quō corp⁹ xp̄i vt R
h̄ poſſet prio moueri motu ꝓprie dicto ⁊ aq̄. Ex ter

cia ⁊ q̄rta pȝ quō corpꝰ xp̄i vt hic poſſit moueri pri
mo motu extenſiue ſumpto ⁊ a quo. Tenet ḡ doctor
in prima cōcluſiōe ꝙ corpꝰ xp̄i vt in eukariſtia nō
pōt moueri primo a virtute creata motu ꝓprie di
cto.ſ.phiſico q̄ ē motꝰ localis. Cū corpꝰ xp̄i n̄ ſit ſic
in loco:⁊ ſic nō pōt moueri localiter vt hic. Tenet in
ſc̄da ꝙ corpꝰ xp̄i pōt moueri vt in eukariſtia a deo
immediate motu ꝓprie dicto.ſ.alteratiōis vel au
gmētatiōis ⁊c. Tenet in tertia cōcluſiōe: ꝙ corpus
xp̄i vt in eukariſtia pōt moueri primo motu extēſi
ue:⁊ large ſūpto ꝓ oī mutatiōe. Tenet i q̄rta ꝙ iſto
motu phiſico:locali nō p̄t moueri ab aliquo corpꝰ
xp̄i vt in eukariſtia nec ꝑ ſe nec ꝑ accidēs:niſi ꝯcur
rente ſpeciali actiōe diuina. Et ſic ſacerdos eleuās
corpꝰ xp̄i nō mouet ip̄m nec ꝑ ſe nec ꝑ accidēs:ſed
ſola volūtas diuina. Tenet in quinta cōcluſiōe ꝙ
corpꝰ xp̄i pōt cōcomitāter moueri oī motu ad for
mā abſolutā quo mouet̄ p̄mo vt in celo:⁊ ab agēte
a quo vt ibi mouet̄. Tenet in ſexta cōcluſiōe ꝙ non
mouet̄ cōcomitāter motu locali quo mouetur pri
mo vt in celo:nec aliquo motu ſimili motui locali.
Et iſta ē poſitio doctoris ſubtilis fideliter recitata.
Que inveritate ē ſubtiliter ⁊ ingenioſe poſita. Sȝ in
veritate videt̄ ꝙ poſſit ſuſtinere oppoſitū q̄rte con
cluſionis.ſ.ꝙ abſq; actiōe ſp̄ali dei corpꝰ xp̄i vt in
eukariſtia poſſit moueri localiter ꝑ accidēs. Certū
eſt enī ꝙ abſq; actiōe ſp̄ali diuina: ſuppoſito ſꝑ in
fluxu ḡnali:ſacerdos actiōe ꝓpria eleuat ⁊ ſubmit
tit hoſtiā ſacrā:⁊ ad infirmū portat. Sed corpꝰ xp̄i
eſt in ſacra hoſtia ꝑ p̄ſentiā ⁊ nō ꝑ circūſcriptionem
Jō nō vt hic ē in loco:ideo nō mouet̄ localiter. Sȝ
certū ē ꝙ trāſlata hoſtia ſeu trāſlatis ſp̄ebꝰ de loco
ad locū:acq̄rit nouū reſpectū ꝑ accidēs inq̄tū ſp̄es
in q̄bꝰ cōtinet̄ corpꝰ xp̄i mutāt locū. Et cū ex iſtitu
tiōe diuina ſit ordinatū ꝙ vbicūq; erūt ille ſpecies
erit ibi p̄ſens realiter corpꝰ xp̄i:ḡ cū ſpecies mutāt
locū:corpꝰ xp̄i hȝ nouū reſpectū ad locū rōne ſpe
cierū.ſȝ nō ꝑ ſe ḡ ꝑ accidēs: ḡ mouet̄ localiter ꝑ ac
cidēs ad motū ſpecierū. Nā dicat̄ cū corpꝰ xp̄i ē in
domo infirmi.hic ē corpꝰ xp̄i:ḡ mutauit locū ꝑ ac
cidēs. ¶ Itē. Q̄ñcūq; aliq̄ duo ſunt indiuiſa ⁊ an
nexa:mutato vno mutat̄ reliquū. Sȝ corpꝰ xp̄i ē in
diuiſū cū ſpeciebꝰ:ḡ trāſlatis ſpeciebꝰ trāſfert̄ cor
X pus xp̄i:ſed non ꝑ ſe.ḡ per accidens. Sȝ dices. Cō
cedo ꝙ transfertur: ſed nō actione creata:ſed actio
ne diuina. Ut ſi per ſuam voluntatem angelꝰ ſe tū
geret lapidi:⁊ transferret aliquis lapidem:non ex h̄
moueret angelum:ſed ipſe ſe moueret per ſuam vo
luntatē. Sed hoc nihil valet.q2 actio ſpecialis di
uina non cadit niſi ſuper preſentiam:qua facit eſſe
preſens corpus xp̄i ſpeciebus. Sed ſpecialis actio
diuina non cadit ſuper actionem ſacerdotis trans
ferendo corpus xp̄i de loco ad locum.ḡ actio volū
taria ſacerdotis eſt cā talis mutatiōis:ḡ non actio
diuina ſpecialis. Q̄uis ſemel ex ordinatione ſua vo
luit corpꝰ xp̄i ſemꝑ p̄ſens eē in ſacramēto. Sed nō
ordinauit ꝙ eſſet in tali vel tali loco. Sȝ fit ꝑ actio
nem naturalē ſacerdotis. Et ſic per actionē creatā
corpꝰ xp̄i ꝑ accidēs mutat̄ localiter. Nec exēplum
eſt ꝓ eo:q2 ſi angelꝰ ꝑ ſuā volūtatē eſſet coniunctꝰ
ſemper lapidi ⁊ non haberet aliquā voluntatē trāſ
ferendi ſe de loco ad locum. Si autē aliquis trans
ferret lapidem:etiā transferret ſimul angelū poſtq̄
fuit volūtatio ſue vt eſſet annexus: ⁊ tn̄ angelꝰ nō
habuit aliquā actionē in illa mutatiōe:ḡ ꝑ actionē
mouētis lapidē eſt mutatꝰ angelꝰ ꝑ accidēs. Sic ē
in ꝓpoſito cū fuit determinata volūtas diuina vt
in ſacramēto manētibꝰ ſpeciebꝰ ſemꝑ realiter i eis
eſſet p̄ſens xp̄i corpꝰ. Nō tn̄ determinauit volūtas
diuina ꝙ ſpecies ſacramēti eſſent in hoc vel in hoc
loco:ſȝ remiſit volūtatibꝰ ſacerdotis.ḡ talis muta
tio nō ē a deo ſp̄ali actiōe:ḡ ab actiōe creata:ſȝ per
pactū diuinū vbi ſunt ſpecies ibi ē corpꝰ xp̄i.ḡ per
actionē creatā habuit mutationē ꝑ accidēs. ¶ Opi V
nio ꝓpria de iſto motu. Pro cuiꝰ declaratiōe ponā
aliquas cōcluſiōes. Prima ē ꝙ xp̄s nō pōt moueri
localiter vt in eukariſtia: Nec a virtute creata nec i
creata. Iſta cōcluſio pȝ:q2 impoſſibile ē ꝙ illō ꝙ nō
eſt in loco moueat̄ localiter: q2 aliter iplicaret ꝯdi
ctionē:ꝙ nō eēt in loco ⁊ eēt in loco. Probat̄.q2 il
lud ꝙ mouet̄ localiter eſt circūſcriptiue in loco:q2
mouet̄ a termīo aquo ad terminū ad quē.vbi eſt di
ſtantia localis vt pȝ in.4.phiſ. Sed corpꝰ xp̄i nul
lo modo ē diſtāter ⁊ circūſcriptiue in ſacramēto:ḡ
nō pōt vt hic moueri localiter:aliter eēt repugnan
tia. Et q̄uis angelꝰ nō ſit in loco circūſcriptiue:tn̄
q2 agit circa corpꝰ realiter trāſmutādo.ſibi appro
ximat̄ localiter:vel hȝ localē exiſtētiā: q2 virtꝰ eiꝰ
nō pōt eē ad aliquē motū in corpe: niſi p̄ſuppoſito
vbi illiꝰ corpis. Nō ſic eſt in ſacramēto de corpore
xp̄i.q2 nullo mō ē in loco. Nec aliq̄d p̄t ſibi appro
ximari localr̄. Nec agit hic vt in loco:nec diffinitiue
eſt in loco:q2 cū ſit deꝰ pōt eē vbiq;. Sc̄da cōcluſio X
eſt iſta ꝙ corpꝰ xp̄i pōt p̄mo moueri vt i eukariſtia
motu ꝓprie dicto q̄ ē vnꝰ de ſex ſpeciebꝰ quos po
nit phs.ſ.ḡnatio:corruptio: alteratio:augmētatio:
diminutio:⁊ ſc̄m locū mutatio. Et q̄uis non poſſit
fieri motꝰ ſc̄m locū. Tn̄ pōt fieri motꝰ a deo imedia
te:alterationis.diminutiōis:⁊ augmētatiōis. Nam
oēm diſpoſitionē quā hȝ corpꝰ neceſſariā ad recipiē
dum calorē hȝ corpꝰ xp̄i vt hic ſicut hȝ in celo:igit̄
ſibi vt hic nō repugnat recipe calorē. Et eſto ꝑ poſ
ſibile vel impoſſibile ꝙ nuſq̄ alibi eēt:⁊ ꝑ ꝯñs cū vir
tus oēm formā poſſit imprimere paſſo cuiꝰ paſſum ē
receptiuū:ſequit̄ ꝙ deꝰ poterit vt hic ⁊ nō alibi po
ſito ꝙ nuſq̄ niſi hic eſſet:igit̄ vt hic pōt habere mo
tū alteratiōis:⁊ ſic pōt de aliis ſibi nō repugnāti Y
bꝰ. Tertia ꝯcluſio ē iſta ꝙ corpꝰ xp̄i vt i eukariſtia
pōt moueri localiter ꝑ accidēs ſine actiōe ſp̄ali dei
Hec directe opponit̄ q̄rte cōcluſiōi docto. ſubtilis
q̄ ſatis ſupra fuit ꝓbata ⁊ ipugnata ꝯ doctorē:iō
ad p̄ſens nihil aliō loquor de hac cōcluſiōe. Quar Z
ta cōcluſio ē iſta ꝙ cōcomitanter adeſſe pōt corpis
xp̄i exñti in eukariſtia oīs motꝰ q̄ eſt in forma abſo
luta. Probat̄: q2 oīs forma abſoluta q̄ ē in xp̄o vt
in celo ē in eukariſtia. Probat̄ :q2 forma abſoluta
nō variat̄ ꝑ reſpectū extrinſecū aduenientē: ſicut ē p̄
ſentia exiſtendi in ſacramēto. Ille ḡ motꝰ forme cō
comitat̄ formā vbicūq; ſit. Cū ḡ illa forma ſit in ſa
cramento:ergo ille motus concomitanter erit in cor
pore xp̄i in ſacramento:iſti autem motus non ſunt
ſc̄m loci mutationem:q2 tunc repugnarent corpori
exiſtenti vt in ſacramentto. Sed ſc̄m alias ſpecies
motus vt ſunt alteratio: diminutio :augmentatio:
nutritio:⁊c. Et ſic patet intentio mea quid dicēdū
de iſto dubio. Si xp̄s poteſt moueri vt eſt in hoc la

cramento. Et poteris videre ex iſtis cõcluſionibus quo motu poteſt moueri xp̄s vt in hoc ſacramento. Nota tamẽ ꝙ xp̄s non finitur loco: nec proprie mutat: ſꝫ ꝑ cõuerſionẽ panis in corp⁹ ꝙ fit in plurib⁹ locis. Nõ ſic ẽ de angelo. q: nõ ẽ in plib⁹ locis ꝑ cõuerſionẽ alicuius in ipſuꝫ. ſicut de corpore chriſti.

Queſtio ſeptima.

A SI xp̄s ꝑ naturalẽ actionẽ põt facere in alio a ſe trãſmutationeꝫ. Et videt̃ ꝙ ſic. Quia ſm pħm. 5. metħ. Potẽtia actiua ẽ principiũ aliud inq̄tum aliud. Sed xp̄s vt in eucħariſtia hꝫ potẽtiã actiuã. q: vt viſum ẽ hꝫ oẽm formã abſolutã in ſacramẽto quã hꝫ in exiſtẽtia naturali: ğ vt in eucħariſtia hꝫ pͥncipiũ trãſmutandi. Sed habẽs pͥncipiũ trãſmutãdi põt ꝑ illud trãſmutare. Sed poſſet fieri de h̓ gerũdino Trãſmutãdi: ſm illa q̄ dicta ſunt i pͥmo collectarij. An fili⁹ dei habeat potentiã generãdi. vide hic. ¶ Itẽ ar-
B guit̃ ſic: homo viuẽs vita mortali ſemꝑ nutrit̃. pͥmo de gener. Sed xp̄s in eucħariſtia vixiſſet vita mortali dũ xp̄s eſſet mortalis: ğ nutriebat̃. Et ſemꝑ nutrimentũ cõuertit̃ in ſubſtãtiã ei⁹: ğ ſemꝑ ageret. Itẽ homo viuẽs vita mortali: ſemꝑ indiget reſpiratione aeris ⁊ aſpiratione. Pꝫ q: ſuffocatio ſiue i aq̄ ſiue in aere ſemꝑ fit ꝑpter deffectũ hui⁹. ſ. reſpirationis vt dicit̃ in libro de reſpiratiõe. Corp⁹ xp̄i vt prius viuit hic vita mortali: ğ cõtinue hic ſpirat ⁊ reſpirat aerem: ⁊ hec ſunt actiones: ergo ⁊c. Item chriſtus vt in eucħariſtia habet eandem potentiaꝫ actiuam motiuam: quam in celo: ⁊ nõ ẽ hic illa potentia impedita: igitur ſm illam potentiam poteſt chriſtus exire in actum eius: ⁊ per ꝯñs mouere corpus ſuum motu locali. ¶ In oppoſitum. Oẽ agẽs
C phiſice: in agendo repatitur: vt dicitur tertio phiſ. Corpus chriſti vt hic. nõ põt pati phiſice: ergo nec agere. Probatur. Quia corpus agens phiſice vel patiens in aliud vel ab alio requirit determinataꝫ approximationeꝫ ſm locum ad aliud. Sed corpus chriſti vt hic non eſt localiter: immo q̄tum ad omnem habitudinem ad aliud: corpus eſt hic ac ſi nõ eſſet hic. ¶ Reſpondeo ꝙ ſicut homo eſt compoſitus ex anima ⁊ corpore ita habet potentias quaſdã mere ſpirituales: que conueniunt per ſe anime pͥmo: tamen toti per animaꝫ: vt ſunt intellectus ⁊ voluntas. habet etiam quaſdaꝫ potentias corporeas que. ſ. non inſunt anime per ſe: ſed totius coniuncti ex corpore ⁊ anima: ex principio de ſenſu ⁊ ſenſato. Et quedaꝫ illarum que ſunt totius coniuncti ex corpore ⁊ anima quedaꝫ ſunt magis corporee que ſcilicet naturam ſequũtur corporis ⁊ mixti: quedam vero magis approximãtes ad naturam anime ſicut
D que ſequũtur corpus animatum inq̄tum tale. De hijs ergo potentijs ſupponendo aliquas hinc inde actiuas. Reſpondendum eſt per ordinem. Et ſit pͥma concluſio. chriſtus vt in eucħariſtia aliqua potentia actiua corporea. ſiue illa ſit mere corporea puta conſequens materiam ſic mixti. Siue ſit corporea: hoc eſt conſequens totum animatum: non poteſt agere. Primo hoc probat̃. Quia omnis potẽtia corpea req̄rit paſſuꝫ in qd̄ agat approximatũ ſibi localiter. Iſta potẽtia vt hic nõ eſt alicubi localiter: ğ vt eſt hic nõ põt habere ſibi paſſũ approximatum: ſicut requirit̃ ad actionẽ tali potentie. Maior patet. 7. phiſ. vbi probat̃ ꝙ oportet agens corporeum: approximatũ eſſe paſſo mediate vel immediate. ¶ Scd̄a concluſio eſt iſta ꝙ xp̄s poteſt vti quacunq̃ potẽtia actiua ſpũali vt i eucħariſtia eſt. Probatur per medium oppoſitum: q: talis non requirit ad actionẽ ꝙ habeat eſſe locatũ. Quia ⁊ ſi agẽs per principium ſpũale ſit in loco: nõ tñ requirit̃ ꝙ ſit ibi localiter: hanc aũt cõcluſionẽ in ſpãli explicãdo. Dico ꝙ xp̄s in eucħariſtia põt habere aliquam actionẽ mere ſpũalẽ. tam ex parte principij agendi q̄ ex parte termini. Et põt habere aliquã ſpũalẽ ex parte principij agendi corporalẽ tñ ex ꝑte termini. Primũ iſtorũ pꝫ: q: ſi eſſet aliquis angelus p̄ſens xp̄o in eucħariſtia: poſſet aĩa xp̄i illũ angelũ illuminare: ⁊ illi loqui locutiõe mẽtali: eo mõ quo angel⁹ exiſtens vbi xp̄s eſt: poſſet aliũ angelũ illuminare ⁊ illi vel alteri loqui. Nam iſta illuminatio ⁊ locutio nõ requirit niſi principiũ actiuũ ſufficiẽs in illuminante ⁊ loquẽte: ⁊ ſubiectũ capax ex parte illuminati ſeu cui fit illuminatio ſeu locutio. Et forte approximationẽ ſm vbi diffinitũ: ſeu approximatiões ſimplicẽ illuminãtis ad illuminatũ: vel loquẽtis ei cui loquit̃. Nec requirit ibi locatũ eſſe. Sicut nec ſi vn⁹ angelus loqueretur aliũ. Hec autem omnia ſunt in propoſito. Qualiter autẽ anima chriſti habet principium illuminandi angelos ⁊ loquendi eis intellectualiter: ſi ponatur ſcd̄m ſcilicet ꝙ poſſet habere actionem ſpiritualem ex parte principij: tamen eã corporalem ex parte termini. Declaratur ſic: quia angelus habet potentiam motiuam ſm loca non organicam. Patet quia ſi poſſet habere potentiam organicam. illa poſſet eſſe principium mouendi totum corpus: ⁊ non niſi ſm partes: quomodo corp⁹ noſtrum mouetur organice. Quecunq̃ anima intellectiua talem habet potentiam: ğ põt eſſe principiũ mot⁹. Et ꝑ ꝯñs illa ẽ mere ſpũalis ex ꝑte principij q: nullo mõ eſt organica. Et tñ corporalis eſt ex parte termini. q: ei⁹ termin⁹ eſt mot⁹ localis corporis.
¶ Et ſi arguit̃. Quia tũc aĩa hoĩs habet duplicem potẽtiã actiuã motiuã ſm locũ reſpectu corpis hꝫ verã organicã. Pꝫ ſatis. Et p̄ter hanc hꝫ iſtam non organicã potentiã. Hoc aũt ponere videtur ſupfluũ. Tum quia eiuſdem rationis. Tum quia altera potentia non poteſt exire in actum ſuuꝫ pro ſtatu ſuo vt manifeſtum eſt. Dico ꝙ ſicut anima q̄tum ad multa alia: ſimilis eſt angelo: ita etiaꝫ q̄tum ad potentiam motiuam corporis nõ organicã. Non enim eſt ratio quare iſta ſubſtãtia non habet huiuſmodi potentiam motiuam corporis. Et nulli nature dꝫ negari ꝙ in ea eſt perfectionis: niſi manifeſte appareat qd̄ tale ſibi repugnet. Quia ſm philoſo. 2. de gene. Dignificãda ẽ natura ſemꝑ ſm meli⁹ q̄tũ poſſibile eſt. Et cum arguis ꝙ eſſent eiuſdẽ ratiõis. Nego nam iſta potentia non organica que mouet totũ corp⁹ ſimul nõ ordinat̃ ad ꝑtes eo mõ quo fit motio corporis aĩalis in motu progreſſiuo. Iſta eſt alteri⁹ ratiõis a virtute ꝓgreſſiua: q: iſta hꝫ actiõeꝫ mouendi totũ corp⁹ imediate nõ partẽ poſt ꝑtẽ. Illa aũt nõ põt moueri totũ niſi mõ ordinãte partẽ ⁊ partẽ poſt partẽ. Sicut mõ virt⁹ ꝓgreſſiua: primo mouet quaſdã partes: ⁊ per illas alias: deinũ totũ.

corpus. Ad ſcdm cum dicis ꝙ iſta eſt nunc fruſtra:
q: nullus eiꝰ actꝰ pōt haberi. Dico ꝙ nūc guſtū et
alios ſenſus ponimus neceſſaria ad perfectionem
nature humane: ⁊ tn̄ non oportet oēs iſtos ſenſus
eſſe in actu ſuo in beatis: nec tn̄ ſunt fruſtra: q: per
tinent ad perfectionē naturalē eius in quo ſunt. Si
igitur illi non ſunt fruſtra pro alio ſtatu: q: eſt ſim
pliciter ſtatus cū perfectiōe nature humane. Pꝛiꝰ
aūt eſt vſus iſtoꝝ pcēiſe ꝑ iſto ſtatu. Multo ma-
gis illa potētia motiua non organiſata: nō erit fru
ſtra: ſi vſus eius modo nō poſſit haberi. Cuius tn̄
vſus erit ꝑpetuo in habitudine: q: non tn̄ poterit
tūc btūs mouere corpꝰ ſuū ꝓgreſſiue: hoc eſt pars
poſt ptē: ⁊ ſic totū: ſ; etiā poterit imediate totū cor
pus mouere ſm vbi: ſine tali ordine motꝰ partiu;.
Sed de h̄ videbit̄ in materia de agilitate: hāc potē
tiam non organicā ſuppono eſſe in aīa xp̄i: q: ⁊ ſic
erit in aīa cuiuſlibet btī: non tn̄ ꝗtū ad habitū: ſ;
etiā ꝗtū ad actū: vel vſus poſſibilitatē. Hec etiam
poterit vti imediate mouēdi aliqđ corpꝰ ſm ſe to-
tū: ſicut angelus poſſet mouere. Hac etiā forte vſus
eſt xp̄s in vita iſta: vt qn̄ dilapſus eſt de manibus
iudeoꝝ: q̄ ducētes eū ad montē ſuper quē erat ciui-
tas eoꝝ; ſita: voluerūt inde ꝑcipitare. Qn̄ etiā ela
pſus de manibꝰ parentū: remāſit in Jhrlm: vt p;
ſm orig. ſuper illud. Luce. ij. Cū factus eſſet Jhus
annoꝝ. 12. Igit̄ aīa vt exn̄s in eucharīſtia: poterit
vti iſta potētia: mouēdo ſpecies illas vel hoſtiā. Et
ſic aliqn̄ mota eſt a xp̄o: vt qn̄ hoſtia volabat ꝑ ae
F rem: vt p; in miraculis de corꝑe xp̄i. ¶ Et ſi ꝗras
nunqđ ꝑ iſtā motionē prius mouit corpꝰ ſuū ꝙ ho
ſtiam. Dico ꝙ nō fuit neceſſariū niſi ꝑ accidēs: vel
forte mouit corpꝰ ſuū. Tn̄ nō fuit neceſſariū: ſic̄ nec
op; angelū perꝰ ſe mouere localiter: ad h̄ vt corpꝰ
xp̄i approximatū moueat localr̄. ¶ Ad rōnes. Ad
primā dico ꝙ iſta deſcriptio de potētia d; intelligi
ꝗtū eſt ex parte ſui: ſ; multa īpedimēta poſſunt ꝑ
uenire: vl' ex parte agētis: vl' obiecti: vl' medij. Pro
pter q̄ non pōt habēs illā potentiā exire in actum.
Si pōderet̄ illud gerūdiuū trāſferendi ſm q̄ dicta
ſunt de potētia generādi. Hoc d; intelligi ꝗtū ē ex
parte potētie poſſet reduci in actū: ſ; nō ſequit̄ qn̄
aliud poſſit īpedire actualē trāſmutationē. Ad ſcdꝫ
dr̄ ꝙ corpꝰ h̄ nutrit̄ ſicut in exn̄tia naturali. S; nō
ſequit̄ igit̄ vt h̄ agit: q: nutritio nō eſt niſi aggrega
tio partis ip̄i ſubſtātie nutrite. Et iſta aggregatio
pōt eē ꝑ actionē virtutis nutritiue: ſeu vt h̄: ſeu vt
alibi. Ad tertiū de ſpiratiōe. Dico ꝙ corpꝰ xp̄i vt h̄
nō reſpirat aerē aliquē. Tūc eīn oporteret ponere
aerē aliquem vt hic ſimul cū corꝑe xp̄i ſub hoſtia:
vel inter hoſtiā et corpꝰ. Qđ nō eſt verū: q: xp̄s eſt
imediate ſub ſpeciebꝰ: nec eſt ex̄ ſpecies: ideo nullꝰ
aer ibi eſſe pōt: ideo vt hic nō ſpirat: ſed bene eſt ve
rum ꝙ pulmo xp̄i eſt refrigeratū vt h̄: ſicut alibi in
exiſtētia naturali: q: in eſſe naturali: frigus tn̄ cau
ſatur per aerem ibi attractum: hic autem in ſacra-
mento eſt concomitanter: ſiue cauſatur concomitā-
ter licet non primo. Ad quartum dico ꝙ potentia
motiua chriſti que eſt organica ⁊ corporalis: licet
ſit in corpore xp̄i vt hic: tn̄ nō pōt eſſe ꝑncipiū actꝰ
ſui in corpore vt hic: q: requirit partē extra partes
non tn̄ in toto ſed in cōparatione ad locū ad hoc:
vt per vnā partē moueatur alia localiter. Potētia
autē alia nō organica pōt in actu; ſuū hic ſicut in
celo. Et per conſequens ſm iſtam poteſt mouere
aliud ſibi approximatū: ſicut angelus poſſet. Sed
tn̄ non poteſt mouere corpus ſuum vt hic: quia vt
ſic illud corpus alicui potentie motiue nō ſubiacet
niſi diuine: immediate vt dictum eſt.

¶ Prima concluſio.

COrpus xp̄i in ſacramento per ꝯcomi-
tantiā poteſt eē ſubiectu; forme indu
cte per tranſmutationē: licet nō ſit ſub
iectum vt ibi tranſmutationis actio-
nis vel paſſionis. Hanc ꝯcluſionem A
ꝑmo declaro: ſcdo eā ꝓbabo. Notādū pro primo
ꝙ aliud eſt trāſmutatio in aliud: et aliud eſt actio
vel paſſio. Omnes igit̄ trāſmutatiōes q̄ poſſent in
eſſe corpori xp̄i naturaliter exiſtente: poſſunt ineſſe
eidē exn̄ti in ſcr̄o quo ad abſolutū: nō quo ad reſpe
ctum actiōis ⁊ paſſiōis. Cōcluſio hec h; duas par
tes: probo primā igit̄ nunc ſic. Illud op; ponere
in corꝑe xp̄i exn̄te in ſacr̄o. Quo nō poſito: tollit̄
primū principiū: ⁊ ponit̄ ꝯtradictio manifeſta. S;
poſito ꝙ forma inducta ꝑ tranſmutationē in corꝑe
xp̄i in eſſe naturali: nō ſit eidē exn̄ti in ſacr̄o: ⁊ tollit̄
primū principiū: ⁊ ponit̄ manifeſta cōtradictio de
eodem predicato affirmato ⁊ de eodē ſubiecto: ⁊ ne
gato. Et inherentia ſine vnione eoꝝ manente in-
uariata. Nullū eīn iſtoꝝ h; variari per eſſe h̄: ⁊ eſſe
ibi: cum ſint priora oī vbi: quia ſi calor q̄ eſt indu-
ctus nūc in corꝑe xp̄i ſm eſſe naturale: nō eēt in co
vt eſt in ſacramento: idē calor ineſſet: ⁊ nō ineſſet ei
dem oīno nō variato. Propter qđ ꝯcludo vnū ꝙ
ſi eucharīſtia fuiſſet inſtituta ante paſſionem xp̄i: ⁊
hoſtia fuiſſet reſeruata in principio predicatiōis xp̄i
vſq; ad reſurrectionē. Omnes trāſmutationes que B
fuiſſent in corꝑe xp̄i toto tꝑe intermedio: fuiſſent in
corꝑe xp̄i in ſacramēto exiſtentis: ſicut augmentum
ꝗtitatis: deꝑditio humidi radicalis ⁊ ꝯuerſio ali-
menti in carnē ⁊ mlta hmōi. Probo ſcdm. ſ. de trāſ-
mutatione actōe ⁊ paſſione. Et h̄ ſic. Illa realitas
q̄ neceſſario ꝯcernit ſitū ⁊ diſtantiā: nec pōt ab illis
ſeparari: nō pōt poni in corꝑe xp̄i in ſacr̄o: q: nec
ip̄m nec aliqđ eius vt eſt in ſacr̄o: eſt aliquo modo
terminꝰ diſtātie. Sed actio natural' neceſſario ꝯcer
nit diſtantiā in paſſo. Agit eīn ſemꝑ oē agēs natu-
rale: ꝑ ꝯtactū: q: actio natural' eſt q̄dā; attingētia
ad paſſum ⁊c. Corpꝰ eīn xp̄i in ſacr̄o: nō pōt tā
gere paſſum cū nō ſit in loco: nec ſibi appropinq̄re
aliqđ pōt vt in ſacr̄o: cū appropinquatio fiat ꝑ lo
calē approximationē ⁊c. ¶ Sed dices q: īpoſſi-
bile eſt aliqđ trāſire de ꝯdictorio in cōtradictoriū
niſi ꝑ aliquā mutationē. In ſacr̄o corpꝰ xp̄i eſt nūc
calidū ꝙ ꝑus non erat: ꝗ aliqua mutatio eſt facta
circa ip̄m: ⁊ ita actio ſeu paſſio. Reſpōdet̄: ꝯcedēdo
maiorē ꝙ per aliquā actionē quā alibi recipit vbi
naturalr̄ exiſtit. ſ. in celo. vnde ibi tāgit celū ⁊ eſt in
loco. Nō op; igr̄ habere talē formā quā nō habe-
bat ꝑ actionē receptā h̄ ſ; alibi. Et h̄ nō ē īpoſſibi-
le: quia hic vel ibi: non variant has formas: licet
varient tranſmutationes: que ſemper fiūt ꝑ diſtā-
tiam a materia ⁊ per ꝯtactū. Dices ſaltem nō po-
teris mihi dicere: quin a negatione ad affirmatiōe;

eiuſdē:ſit ꝯtradictio:ſicut vt hic trāſit:ſic vt hic hꝫ
mutationē in ſe aliquā. Vel igitur eſt gñatio:ꝛ hoc
non:vel alteratio:vel motus localis:vel augmenta
tio. Dico ꝙ ſicut in ſuo eſſe naturali mutatur ad
formam abſolutā:ideo eſt mutatio: ſic ad formam
abſolutam eſt mutatio in corpe xp̄i in ſacramento
ſed non acquirit vt hic per motum vel actionē: iō
quia idem corpus numero qđ eſt in celo in ſuo eſſe
naturali:eſt in ſacramento ſacramētaliter:ideo ǵc-
quid habet abſolutum in celo:habet in ſacramēto
Sed nō oportet ꝙ quicquid reſpectiuum habet in
celo habeat in ſacramēto vtpote motum localem
actionē:paſſionem:ꝛ cetera huiuſmodi:que ſolū cō
ueniunt exiſtenti in loco. Cum ergo in ſacramento
non ſit in loco xp̄s: ideo iſta non ſibi conueniunt:
nec per ſe nec cōcomitanter in ſacramēto. ¶ Ideo
E pono iſtam ꝓpoſitionē:ꝙ nullum agens creatum
vllam poteſt trāſferre tranſmutationem vel facere
in corpe xp̄i vt in ſacramēto:nec etiam actiue tranſ
mutare formam. Patet:qꝛ oīs actio naturaliter in-
Scotus. ductiua forme eſt materialis ꝯcernēs ſitū: igr̄ non
pōt illud attingere ꝙ abſtrahit a ſitu ꝛ diſtantia ſi
cut eſt corpus in ſacramēto. Scđo pono iſtam pro
poſitionem:ꝙ a ſolo deo pōt tranſmutatio aliqua
fieri in corpore xp̄i ēt vt in hoc ſacramento exiſten-
ti:etiam ſi per impoſſibile alicubi nō eſſet niſi in ſa
cramēto. Probat:qꝛ ſi virtus diuina inducere calo
rem non poſſet vel aliā formā abſolutā:ad quā ha
bet aptitudinē xp̄s:hoc eſſet vel qꝛ corpus xp̄i exi
ſtēs in ſacramento:non habet veram ꝛ realē exiſtē
tiam in ſacramento:ſed hoc non impedit cum ha-
beat veram exiſtentiā realem. Et dicere contrariuꝫ
eſt hereticum:imo ſi non haberet eſſe naturale: ad
huc in ſacramento haberet eſſe reale. Aut erit quia
dato ꝙ habeat eſſe reale:nō tñ poteſt pati ꝛ formā
recipere in tali eſſe. Hoc autem nō impedit:qꝛ in ſa
cramento exiſtens poteſt ab agente infinito recipe-
re omnem formā reſpectu cuius habet aptitudineꝫ
inter quam ꝛ corpus xp̄i non mediat modus eſſen
di naturaliter. Item deus eſt agēs ſine motu: ideo
nō impedit motus quin inducatur forma: nec deꝰ
indiget aliquo agente naturali:per qđ applicet for
maꝫ corpori xp̄i:ſicut angelꝰ:quia dato ꝙ ſit agēs
motu: tamen indiget aliquo agente naturali ꝑ qđ
poſſit applicare ꝛ applicatum agere. Ideo pono
iſtam propoſitionem ꝙ motus localis non poteſt
inferri in corpore xp̄i etiā virtute diuina. Et intelli
D go motum localem proprie tranſlationē propriam
de ſitu in ſitum:ꝛ de circumſcriptione in circumſcri-
ptionē. Motum vero localem improprijū tranſla-
tionem de preſentia in pñtiam vt dicit doctor ſubti
lis ꝛ viſum eſt ſupra. Unde licet corpus xp̄i non ſit
in ſacramento ſm̄ ſusceptionē tranſlationis ꝓprie
ſeu motꝰ localis. Eſt tñ ſuſceptiuū motꝰ localis im
proprie ſeu motus per accidens. Poteſt enim tranſ
ferri vel de preſentia in preſentiā vtpote de preſen-
tia quā hꝫ ad aliquas ſpecies:ad pñtiā ad aľs ſpe-
cies:hꝰ eſt ſm̄ ſcotū:ſꝫ tñ vt dixi ſupra. Cū corpꝰ xp̄i
ex ordinatiōe diuina ſit indiuiſibiľr ſine quocūqꝫ me
Scotus. dio ꝯiūctū vľ exñs i ſpeciebꝰ nō ſolū hꝫ pñtiā ad ſpe
cies:ſꝫ hꝫ reſpectū ad locū vbi ſūt ſpēs: ita ꝙ p̄t di
ci ꝙ corpꝰ xp̄i eſt in altari ꝛ in pixide. Et ideo quis
de ſe corpus xp̄i nō moueat:tñ per accidēs ꝛ ꝑ re-
ſpectum ad ſpecies mouet motu improprie dicto:
Sed motu ꝓprie dicto nūqꝫ pōt moueri vt hic: ab
aliqua virtute. Probat. Illud nō pōt eſſe verū ſub
iectū motus localis ꝓprie ſumpti ꝙ nō pōt eē ſub
iectum circumſcriptionis. Motꝰ enī localis ꝓprie
ſumptus:eſt de circumſcriptione in circūſcriptionē:
ſed corpus xp̄i non pōt habere ſic talē trāſlationē
Igit patet: qꝛ corpus xp̄i in ſacramēto altaris nō
eſt ſubiectum circumſcriptionis ſm̄ omnes ꝛ ſm̄ ve
ritatem. Qꝛ impoſſibile eſt ꝙ corpus xp̄i cōmenſu
retur illi ſpeciei vel ſpeciebus:nec ſm̄ pñtiam: cum
pñtia ſit ſimultas. Que autē ſunt ſimul: ſunt in ali
quo ſitu ſm̄ aliquid ſui ſimul: aut igit corpus xp̄i:
ꝛ ſpecies ſunt ſimul ſm̄ vltima: aut ſm̄ ſe tota. nō
ſunt ſm̄ vltima:nec ſm̄ ſe tota: quia neceſſario ſe
contangerēt. Et ſic corpus xp̄i vt in ſacramēto eſſet
ſubiectū contactus:igitur cū nō appareat alꝰ mo
dus oportet ꝙ iſta pñtia nō ſit talis ſimultas in ſi
tu:ſed ſit indiuiſio in re aliqua. Un̄ ſicut aīa dr̄ ſi-
mul cū corpe:non ſm̄ ſitū:ſed qꝛ indiuiſa cū corpe
in vno tertio effectu formali:ſcꝫ in eſſe aīato: qđ eſt
ab aīa formaliter: a corpore vero ſuſceptiue:ꝛ verū
ꝙ neceſſario requirit ibi: ſic in propoſito. Corpus
xp̄i ꝛ ſpecies ſunt indiuiſa in aliquo vno tertio. ſ.
in eſſe vnū hoc demonſtratū. Qđ quidem includit
duo. ſ. determinationem ad ſitū ꝙ habetur per di-
menſiones:ꝛ terminationē entitiuā: ꝙ dat ipſa ſub-
ſtantia corporis xp̄i. Et hec opinio Aureoli. Et fa E
cit vnū dubiū ꝯ iſtā ꝓpoſitionē dicēs. Nunqđ enī
deꝰ nō poſſet trāſferre ſubſtātiā corpis xp̄i de vna
indiuiſiōe ad aliā:ꝛ ſicut cū dimēſionibꝰ iſtis facit
vnū indiuiſum ſic facere cū dimēſionibꝰ ſuis. Rň-
det ꝯcedēdo ꝙ ſic:ſed taľ trāſlatio nō eſſet motꝰ lo
calis:imo nō eſſet mutatio: qꝛ nō ſe haberet ad ali
quid ꝙ de nouo inhereret vt ſubiectū:ſed tñ vt termi
nus. Nā tp̄m nō ē ſubiectū vľ trāſitꝰ:ſꝫ ipe dimēſio
nes q̄ tranſeūt de pane ad corpꝰ: ſunt illꝰ trāſitꝰ Aureolꝰ
Item ponit ꝯ doctorē ſubtilē Aureolꝰ dicēs: ꝛ bñ
ꝙ corpꝰ xp̄i mouet ꝑ accidēs ad ſpecierū motū: nā F
opinio doctoris fuit ſubtiľ qñ dicit ꝙ qñ mouētur
ſpēs a ſacerdote: ſi ſiľ debeat moueri corpꝰ: opꝫ ne
ceſſario ꝙ ꝯcurrat actio ſpālis diuina mouēs cor-
pus ꝑ ſe ꝯformiter ad motū ſpecierū: et verū dice-
ret ille: Si trāſlatio eſſet de pñtia in pñtiā. Nunqđ
enī ad motū vnꝰ ꝑ ſe ſequit motꝰ alterꝰ ꝑ accidēs
niſi talia ſint naturaliter ꝯnexa: nō ſolū volūtate.
ꝙ enī mouet lapidē non opꝫ ꝙ moueat angelū pñ
tem volūtarie lapidi ēt ꝑ accidēs imo ſi moueat cō
formiter ad motū lapidis: mouet ſe neceſſario ꝑ ꝓ
priā voluntatē: ſed corpꝰ dñi cōparatū ad ſpēs: nō
fac cū eis aliqđ vnū naturaľr ꝯnexū: ǵ ꝛc̄. Sꝫ tñ
volūtate diuina ǵ ꝛc̄. Tenēdo pn̄cipia inqt aureo
lus q̄ pono Poteſt ſaluari ꝙ corpꝰ dñi i ſacr̄o mo
ueat ꝑ accidēs ad motū ſpēruꝫ nulla alia motiōe
mediāte ab illa q̄ eſt ſpecierū: ꝙ pōt aliqualr̄ decla
rari ſic. Qñ aliq̄ ſunt indiuiſa i aliquo tertio moto
eo in quo ſunt indiuiſa: mouetur totum. Sed dimē
ſiones et corpus ſunt indiuiſa in eſſe vnum hic
vnum eſſe demonſtratum: igitur in toto illo tertio
mouetur quicquid cum illo eſt indiuiſuꝫ. Sed mo-
tum dimenſionibus mouetur illud tertium: et cor-
pus chriſti cum dimenſionibus eſt illis indiuiſum
in illo tertio: ergo motis dimenſionibus mouetur

per accidens corpus xp̄i. Sed minor ꝓpoſitio ꝗ
cum ad iſtā partem ꝙ corpus dn̄i cū dimenſionib⁹
indiuidaꝛ i illo ꝟ tertio. qḋ ē eē vnū ꝟ ſenſibile de
mōſtratū i actu. Nō faciliter a priori dmōſtraꝛ. Pōt
tn̄ faciliter demōſtrari a poſteriori. Qm̄ non magis
eſt vera iſta añ ꝯſecrationē: ꝟ qḋ teneo ē panis: ꝗ
ſit poſt ꝯſecrationē iſta. ꝟ qḋ teneo ē corp⁹ xp̄i: hec
eſt intētio Ambroſij ⁊ Aug. ⁊ illi⁹ capituli. De con
G ſec. di. 4. Ego berēgari⁹: ꝙ ⁊c. Iſta ē opinio aureo
li. ¶ Sꝫ iſta opinio aureoli nō ſtat i ꝟitate cū dicit
ꝙ corp⁹ xp̄i nō ē ſub ſpecieb⁹ ꝑ p̄ſentiā: cū p̄ſentia
ſit ſimultas. Que aūt ſunt ſimul. ſūt in alique ſitu
ſm̄ aliqḋ ſui. Aut igiꝛ corp⁹ ⁊ ſpecies ſūt ſimul ſꝫ
vltima aut ſm̄ ſe tota. Nō ſm̄ ſe tota nec ſꝫ vltima
qꝛ tūc ſe tāgerēt: ⁊ ſic corp⁹ xp̄i eſſet ſubiectū ꝯtac⁹
ſed hoc non pōt eē. Cū igiꝛ nō ſit alius modus ops
ꝗ ꝙ iſta p̄ſentia nō ſit aliḋ niſi idiuiſio. Sꝫ iſta opi
nio nō ē vera cū ſua reuerētia ꝗtū ad ꝟ ꝙ dicit ſi
multas nō pōt eē. Probaꝛ ꝯtrariū qꝛ oēs res aut
H ſunt ſeparate aut ſūt ſimul. ſꝫ corp⁹ xp̄i nō eſt ſepa
ratū a ſpecieb⁹: ꝙ ē ſimul cū eis. ¶ Et ſi diceretur ꝙ
nō eſt ſeparatū neqꝫ ſimul ſꝫ eſt indiuiſū. Cōtra: il
lud qḋ eſt indiuiſū eſt ꝯtinuū: qꝛ idiuiſio cauſat cō
tinuitatē. Sꝫ certū ē ꝙ corp⁹ xp̄i. non ē vnū ꝯtinuū
cū ſpecieb⁹ qꝛ tūc corp⁹ xp̄i eēt pars ſpecierū: ⁊ ſpe
cies pars corpis xp̄i. Ideo meli⁹ ē dicere ꝙ ſint ſi
mul ꝗ indiuiſa: qꝛ ſimultas nō cauſat continuitatē
ſicut indiuiſio: qꝛ mlta poſſūt eē ſimul: ꝗ nō erūt cō
tinua vt multi lapides ⁊c. Iḋ ꝯuenient⁹ ḋꝛ de pre
ſentia vel ſimultate ꝗ de indiuiſiōe. Cū etiā ſimul
I tas quādā iportat indiuiſionē: vt idiuiſio opponi
tur ſepationi: ſꝫ vt idiuiſio ē cā ꝯtinuitatis. ¶ Sꝫ
dubitaꝛ quō corp⁹ xp̄i ē ꝯtinue i ſpecieb⁹. Pro cui⁹
declaratiōe ponā aliquas p̄ſuppoſitōes. Scḋo po
nā diſtinctiōes. Tertio addā ꝯcluſiones. ¶ Prima
p̄ſuppoſitio eſt ꝙ ꝟitas corpis xp̄i ⁊ ſanguinis: ve
raciter ſub ſpecies panis ⁊ vini ꝯtineꝛ vt pꝫ ḋ ſum.
trin. ⁊ fid. cath. c. ſ. Scḋa p̄ſuppoſitio ē ꝙ talis cōti
nentia ē talis. ꝙ ꝑ ipſam habeꝛ p̄ntia corpis ⁊ ſan
guinis xp̄i ad ſpecies: ⁊ ad miniſtros tractātes ip
ſas ſpecies: pꝫ extra de reliq. ⁊ ve. ſctōꝝ. c. trāſitus.
Tertia ſuppoſito eſt. ꝙ per iſtā ꝯtinētiā: corp⁹ xp̄i
ſortiꝛ ſaltē ꝑ accidēs aliquā mobilitatē ⁊ palpabi
litatē: vt motis ſpecieb⁹ dicaꝛ corpus xp̄i moueri.
Et tactis ſpecieb⁹ dicaꝛ corpus xp̄i tāgi: vt pꝫ de
cōſ. di. 2. Ego berengari⁹. Quarta ſuppoſitio ē ꝙ
vulgare ⁊ quaſi notū oib⁹ xp̄ianis ꝙ iſta ꝯtinētia
prebet corpi xp̄i aliquē modū ſenſibilitatis. Nō ꝑ
ſe ⁊ primo ſicut color ē viſibilis: nec ꝑ ſe ſcḋo ſicut
ſigna. Nec ꝑ accidēs primo ſicut res ſubſtracta in
formata colore. ſꝫ quēadmodū aliqḋ dicitꝛ viſibile
per aliqḋ ſub quo ꝯtineꝛ: vt rex dicitꝛ videri ꝑ ſua
veſtimēta ſub ꝗb⁹ ꝯtineꝛ: ſic corp⁹ xp̄i ꝑ ſpecies ſub
quib⁹ ꝯtineꝛ. Et pōt dici ꝙ videꝛ ꝑ ſignū ſicut ſūt
ſpecies. Et iſta ē forma loquēdi toci⁹ eccl'ie. Uidi cor
pus xp̄i dicit ꝗlibet qn̄ vidit hoſtiā xp̄i leuatā a ſa
cerdote. Quinta ſuppoſitio ē ꝙ corp⁹ xp̄i ꝗtūcūqꝫ
ꝯtineaꝛ ſub ſpecieb⁹ nō tn̄ afficiꝛ ꝑ ipſas ſpeci
es pꝫ extra de celeb. miſ. c. Cum marthe. ¶ Sexta
ſuppoſitio eſt ꝙ corpus xp̄i ē totū in tota ſpecie: ⁊ et
totū in qualibet parte ſpecierūꝫ ſicut dicim⁹ de aia
rationali in corpore. Et hoc de primo. ſ. de ſuppoſi
tionib⁹ dicta ſufficiant. ¶ Nūc pono diſtinctiōes

Prima eſt ꝙ cōtinentia ē duplex. ſ. cauſalis ⁊ non K
cauſalis. Cōtinētia cauſalis effect⁹ ꝯtineꝛ in ſua cā
vel ſimpliciter vel ſm̄ quid: ſcḋm qḋ accidit eē ab
ipſa. Nā cauſalis cōtinentia eſt ſicut loc⁹ continet
corp⁹ ita ꝙ locus nō ē cā corporis cōtēti. Scḋa di
ſtinctio ꝙ cōtinentia cauſalis ſubdiuidiꝛ in quat
tuor: ſm̄ ꝗttuor genera cauſarū. ſ. in ꝟtualē: forma
lem: materialē: ⁊ finalē. verbigra. Radius ſolis cō
tineꝛ in ſole virtualiter: ⁊ materialiter i aere: forma
liter in ſua entitate: ⁊ finaliter i comoditate totius
vniuerſi. ¶ Tertia diſtinctio ꝙ ꝯtinētia non cauſa
lis ſubdiuidiꝛ. ſ. i quattuor ſicut ē ꝯtinētia a termi
no ſuo ſicut figura vel termin⁹ ꝯtineꝛ. Scḋa ꝯtinē
tia ē ſicut pars i toto cōtineꝛ. Uñ. 2. merh. ḋꝛ ꝙ to
tum ē ꝯtinēs cōtēta Tertia ꝯtinētia ē i loco: vnde
quarto phiſ. ḋꝛ ꝙ propriū eſt loco ꝯtinere localiter
Quarta ꝯtinētia ē ſicut ſignū ꝯtinet ſignatū: vt cū
diciꝛ in illa collecta. Perficiāt in nobis dn̄e ſacra
menta ꝗ ꝯtinēt. ¶ Nunc tertio pono cōcluſiones L
prima ꝙ corp⁹ xp̄i contineꝛ i ſpecieb⁹ vt in ſigno.
Scḋa ꝙ cōtineꝛ ibi vt in cā. Tertia ꝙ ꝯtinetur ibi
quodāmō vt in termino. ¶ Prima cōcluſio ſic pro
batur. Omne ſignatū ſigno demonſtratiuo ꝯtineꝛ
ſignatiue ab illo: ſed corp⁹ xp̄i eſt iſto modo ſigna
tum per ſpecies ꝗ ſunt ſacramētū corporis ergo ⁊c.
Scḋa cōcluſio ꝙ veritas corporis xp̄i contineaꝛ
ſub illis ſpecieb⁹ tanꝗ in cā efficiente continentia
virtuali. Probaꝛ ſic qḋ contineꝛ in aliquo tanꝗ in
ſigno efficienti: ꝯtinetur in eo virtualiter: ſed corp⁹
xp̄i continetur in ſpeciebus tanꝗ in ſigno efficienti
patet qꝛ omne ſacramentū legitime ſuſceptūꝫ: eſt ef
fectiuūꝫ alicuius ornat⁹. Probatur hoc dupliciter
Primo ſic omne opus virtuoſum cauſat aliquēꝫ or
natum in opatiōe. Opus aūt virtutis accipitur qḋ
elicitur a virtute: etiā qḋ eſt aptum natum ſeruare
virtutē. Et ſic ſemper vel auget vel conſeruat virtu
tēꝫ: ⁊ ſic ſemper ornat operationēꝫ: ſed digna ſuſce
ptio ſacramenti eſt opus virtutis: ergo cauſat or
natum in anima ſuſcipientis. Probatio minoris: qꝛ
legitima ſuſceptio ſacramenti eſt opus virtutis ꝗ
vocatur religio. per quā offerūtur deo cult⁹ cerimo
nie. Unde Aug. cōtra fauſtū in illum nomē religio
nis gloriari poſſūt hoies vbi aliquoꝝ ſignoꝝ vl' ſa Aug.
cramentorum viſibilium conſortio colligentur: ꝓ
batur nunc. qꝛ ſi continetur i ipſis efficaciter ergo ef
fectus cum continentia cauſa virtuali. Item ſcḋo
omnis effectus cauſe efficientis continetur in cauſa
efficiente virtualiter: ſed ſpecies panis ſunt cauſa
efficiens corporis xp̄i. Nō in eſſe ſimpliciter ſꝫ in eſ
ſe ſacramentali: ergo corpus chriſti cōtinetur in ip
ſis tanꝗ in cauſali continentia virtuali. Primo de M
claratur maior. vbi ſciendum ꝙ effectus in cauſa ef
ficiente poteſt contineri tripliciter. ſ. in potentia: vel
in fieri: vel in eſſe in potentia. Quemadmodū mū
dus ante ſui creationem: continebatur in potentia
dei in fieri vel in facto eſſe. In fieri. ſ. quando effe
ctus eſt in exercitio potentie ſue. In eſſe ſicut con
ſeruatur a ſua cauſa in eſſe: ſic iſtis tribus modis
poteſt dici corpus chriſti in ſpeciebus alio modo
contineri. Primo in potētia quia prius natura ali
quid eſt effectiuūꝫ anteꝗ efficiat. Scḋo in fieri quā
do ſacerdos profert verba dicens: hoc eſt enim cor
pus meūꝫ. Tertio in eſſe ſacramentali: probatio qꝛ

in illo eſſe ſacramētali cōtinet corp⁹ xp̄i. quo deſi-
nente: deſinit eſſe corp⁹ xp̄i ſm eē ſacramentale. Qr
deſinentibus ſpeciebus panis: ampli⁹ nō eſt ibi cor-
pus xp̄i ſacramentaliter. ¶ Tertia cōcluſio ꝙ cor-
n pus xp̄i continetur ibi terminatiue. Ad cu⁹ euiden
tiam eſt intelligendū ꝙ aliquid cōtineri a termino:
pōt contingi dupliciter. Uno modo qñ cōtentū nō
eſt cum termino nec extra ſꝫ infra terminū: ſicut cir
culus eſt figura plana vna linea cōtenta: pꝫ ꝙ illa
ſuperficies plana: non eſt cuꝫ illa linea continente:
nec extra: ſed infra ipſam. Alio mō pōt contineri a
termino ſic ꝙ cōtentum eſt in termino: ſicut ſi tota
ſuperficies ſit cōtinens aliquid aliud: ⁊ non ſolum
linea. Ita ꝙ angel⁹ eſſet in tota illa ſuperficie ⁊ ni-
hil eſſet extra. Tunc eſſet tot⁹ in qualibet parte ſu-
perficiei. Et ſic cōtinetur ſicut a termino a tota ſup-
ficie: ⁊ a tota circumferentia qꝛ nihil ei⁹ eſſet extra.
Sed nō diceretur iſto modo cōtineri a qualibet p-
te illi⁹ ſuperficiei: qꝛ licet ſit totū in qualibet par-
te: ⁊ etiam extra quālibet ſic corpus xp̄i eſt totuꝫ in
qualibet parte illarum ſpecierum: ⁊ extra quan-
libet. Et ſic nō continetur iſto mō a qualibet parte
o hoſtie ſed a toto. ¶ Ex iſtis arguitur ſic: omne qđ
eſt in aliqua parte dimenſionū infra aliqueꝫ termi
num incluſarum: cōtinetur in illo tanꝙ in termino
Non ratione cuiuſlibet partis: ſꝫ ratione alicuius
totius includentis: ſed corpus xp̄i eſt iſto mō in ſpe
ciebus ſuis: ergo cōtinetur ab illis tāꝙ a termino.
Quarta cōcluſio eſt qđ nullo aliorū quattuor mo
dorum cōtinet ibi. Probat inducendo de quolibꝫ
patet primo ꝙ nō continetur formaliter: qꝛ nec eſ-
ſentialiter ſicut homo in humanitate. Eo ꝙ ſpeci-
es non ſunt eedem eſſentialiter cū eo. Nec acciden-
taliter: ſicut ſubiectum cōtinetur ab accidente effici
ente ipſuꝫ. Eo ꝙ ſpecies iſte non ꝑficiunt nec info-
mant corp⁹ xp̄i. Item non continetur ibi finaliter
qꝛ finis eſt melior eo quod eſt ad finē. ſpecies non
ſunt meliores corpore xp̄i: ſed ecōuerſo. Ideo xp̄i
corpus magis eſt finis ſpecierum ꝙ ecōuerſo. Iteꝫ
non cōtinetur ſicut in toto: qꝛ corp⁹ xp̄i nō eſt pars
illarum ſpecierum. Itē nec cōtinetur ibi ſicut in lo-
co: ꝓbatur qꝛ nihil continetur in aliquo ſicut in lo-
co: qđ eſt magis mobile ꝙ ipſum cōtentū: qꝛ locus
debet eſſe immobilis: ex quarto phiſ. ſed ſpecies
ſunt magis mobiles ꝙ corpus xp̄i vt pꝫ: qꝛ nō mo
uetur corpus xp̄i in altari niſi motis ſpeciebus: igi
p tur ⁊c. ¶ Nunc quarto ſunt quinqꝫ dubia mouen
da. Primum eſt vtrum corpus xp̄i contineatur in
ſpeciebus. ſ. i ſigno ſicut aliquid reale. Dico ꝙ cor-
pus xp̄i contineri in ſpeciebus vt in ſigno non eſt
aliquid reale. Probatur: qꝛ continentia que non
fundatur niſi ſuper eſſe rationis: nō eſt aliquid rea
le ſed ens rationis vt patet. Sed predicta continen
tia eſt huiuſmodi. Patet qꝛ non continent niſi inꝙ
tum ſunt ſigna ex inſtitutione diuina qđ eſt ens ra
tionis: qꝛ ſm eſſe ſuuꝫ reale ſunt eedem ante conſe
crationem ⁊ poſt: ergo illa continentia non eſt niſi
quidaꝫ reſpectus rationis. ¶ Scđm dubiū vtrum
q contineatur in ſpeciebus vt in cauſa ſicut aliquid
reale. ſ. an continentia in ſpeciebus vt in cauſa ſit
aliquid reale. Dico ꝙ non eadem ratione ſicut pri
us: qꝛ illa continentia que non fundatur ſuper eſſe
reale non eſt realis: ſed continentia corporis chri-
ſti non eſt in ipſis ſm ſuum eſſe reale: pꝫ qꝛ ille ſpe
cies nō ſunt cauſa corporis xp̄i niſi ex poſitione di
uina: ergo ⁊c. ¶ Tertiū dubium vtruꝫ continentia
corporis in ipſis ſpeciebus vt in termino: ſit aliquid
reale. Dico ꝙ ſic probatur illud per qđ corpus ha
bet eſſe reale qđ ante non habuit eē reale: eſt reale
ſed iſta ꝯtinētia eſt huiuſmodi. Qꝛ ꝑ ipſaꝫ corpus
xp̄i habet eſſe ſacramentale qđ eſt vere reale: igitur
⁊c. ¶ Quartū dubiuꝫ in quo genere vel de quo ge
nere ſit iſta continentia. Doctor ſubtilis dicit ꝙ eſt
reſpectus preſentialitatis. Aureolus vero dicit ꝙ
eſt reſpect⁹ indiuiſionis. Sed iſte doctor aureolus
ſibi neceſſitate contradicit: qui illa localis preſen-
tia non eſt niſi ſimultas localis: ſimultas autem lo
calis duorum corporum: non eſt niſi vnitas ſpeci-
fica duorum vbi. Sed vnitas ſpecifica duoruꝫ vbi:
non eſt niſi indiuiſio contentorum ſub illa ſpecie: er
go de primo ad vltimum preſentia illa non eſt niſi
indiuiſio quedam. Et ſic concordant opiniones
predictorum doctorum. ¶ Sed contra hoc vide- r
tur eſſe dubium: quia iſta que ſunt idem ſpecifice
ſunt eiuſdem rationis ſed continentia vel preſen-
tia localis corporis chriſti ⁊ ſpecierum non ſunt
eiuſdem rationis in vtroqꝫ. Quia continens ⁊ con-
tentum non habent habitudinem eiuſdem rationis
ergo ⁊c. Ad iſtud dicitur ꝙ huiuſmodi continentia
non eſt eiuſdeꝫ in vtroqꝫ extremo ꝙtum ad aliquid
ſed ꝙtum ad vbi eſt eiuſdem rationis. Patet. Quia
quando aliqua ita ſunt in loco ſimul: ꝙ vnum eſt
primo ⁊ per ſe in loco: ⁊ aliud per alterū. Et conſe-
quenter nō ſolū habēt vnitatē ſpecificam reſpectu
vbi: ſꝫ etiā habent ordinē in vbi: ſꝫ ita ē in ꝓpoſito
qꝛ corp⁹ xp̄i nō eſt in loco per ſe: ſꝫ ꝑ ſpecies. Et ſic
vtrūqꝫ adeſt loco. Et ꝙtū ad hoc ſūt eiuſdeꝫ rōnis.
Sed inꝙtū corp⁹ xp̄i: nō eſt ibi per ſe ſꝫ per ſpeci
es ⁊ ſpecies eſt i loco ꝑ ſe ⁊ ꝯmenſuratiue ⁊ nō cor
pus xp̄i. Et iſto mō nō ſunt eiuſdē rationis: igitur
⁊c. ¶ Quintū dubiū vtrū ille ſpecies ꝯtineantur a
corpore xp̄i ſicut ecōuerſo. Dico primo ꝙ ſpēs cō- s
tinent a corpe xp̄i quo ad earū veritatē. Scđo quo
ad rōnē. Tertio quo ad materiā ⁊ ſubiectū. Primū
probat ſic. Omis veritas ſigni cōtinet ſubiectiue ſub
veritate ſignati. Pꝫ de orone cui⁹ veritas cōtinet in
veritate rei: qꝛ ab eo qđ res ē vel nō eſt: ꝓpoſitio di
citur eē vera vel falſa. vt pꝫ ꝑ philoſophū in ṗdic.
ca. de ſubſtātia Sꝫ corp⁹ xp̄i ē ſignatū ꝑ illas ſpēs
vt viſum ē: ergo ⁊c. Tertio dico ꝙ ꝯtinent ab ipſo tan
ꝙ a fine: ſꝫ intelligendū eſt ꝙ ſpecies poſſūt ꝯſide-
rari vel ꝙtū ad earū eſſe naturale: ⁊ ſic nihil ad ꝓ-
poſitum. Uel ꝙtum ad earum eſſe ſacramentale: ⁊
ſic continentur a corpore chriſti tāꝙ a fine. Proba
tur: quia ſacramentum eſt propter rem ſacramenti
ſed ſpecies ſunt ſacramentum corporis ⁊ ſangui-
nis chriſti ergo ⁊c. Tertio dico ꝙ ſpecies continen-
tur a corpore xp̄i materialiter. Ubi ſciendū ꝙ acci
dens cōparatur ad ſubiectū dupliciter. Primo vt
largiēs eſſe ſubiecto: puta eē accidētale. Et iſto mō
ſubiectū dépēdet ab accidēte. Scđo mō vt accipit eē
a ſubiecto. Et ſic depēdet ab ipſo. Et ſic dico ꝙ cō
tinentur a corpore xp̄i tanꝙ a ſubiecto terminante
dependentiā eorum: ꝙuis nō informēt nec afficiāt
corpus xp̄i. Probat quicquid debebatur ſubſtan-
tie panis i habitudine ad accidentia: in perfectiōe

debetur corꝑi xp̄i. Sed ꝯtinere accidentia iſta: de⸗
bebatur ſubſtātie panis in ꝑfectione terminādi de
pendentiā eoꝝ: ergo idem debetur corꝑi xp̄i. Ma⸗
ior pꝫ. Minor ꝓbatur: qꝛ oīs cauſalitas quā deus
pōt ſupplere eſt ſine imperfectione. Sꝫ deus poteſt
cauſalitatē iſtā ſupplere. Pꝫ qꝛ pōt ꝯſeruare ⁊ ma
nutenere illa accidētia ſine ſubiecto. Nō tn̄ ꝑ inhe⸗
rentiā: ſed determināte dependentiā illoꝝ. Et ſic pꝫ
quō corpus xp̄i ꝯtinetur ſub ſpeciebus ⁊ quō nō.

Primum documentum.

Corpus xp̄i contentū ſub ſpeciebꝰ nō
poteſt tangi per ſe primo realiter: ꝙ
uis quodā modo poſſit tangi accidē⸗
A taliter. Primā partē ꝓbo: qꝛ ſi corpꝰ
xp̄i poſſet tāgi ſub ſpecie: maxime poſ
ſet tāgi ab ipſomet. Sed ibi xp̄s cū manu nō poſ⸗
ſet tangere caput ſuū vel aliam corꝑis ꝑtem. Quia
nullum ibi pōt habere motū localem: vt oſtenſum
eſt ſupra: ergo nullo mō pōt ibi tāgi. Itē ſi poſ⸗
ſet ibi tāgi poſſet attingi ⁊ maſticari a dētibus ma
ſticantiū ſpēs ſacramētales panis: ꝙ falſuꝫ eſt: qꝛ
tunc in cena qn̄ diſcipuli ſui manducauerūt ipſum
ſub ſacramēto: qn̄ adhuc ſub ſacramēto corpus eiꝰ
B erat paſſibile: dolorē ſenſiſſet: ꝙ tamen nō eſt verū.
Et ſi diceretur. Cōtra. Quia magis ſe tāgunt q̄
ſilꝰ ſunt ſm̄ ſe tota: ꝙ illa que ſm̄ vltia tm̄ ſunt ſilꝰ.
Sed ſpēs panis ⁊ corpus xp̄i ſunt ſilꝰ ſm̄ ſe tota: qꝛ
corpus xp̄i ſm̄ ſe totū eſt realiter in ſpecie. ergo cor
pus xp̄i ⁊ ſpēs magis ſe tangūt ꝙ due ſoliditates:
vl' ꝙ ꝑtes ꝯtinui: quarū ꝑ vltima tm̄: ſunt tm̄ vnū.
Item ſi deus crearet lapidem vnum non infra vlti
mā ſupꝰficiē termini celi: ſed ſupra vltimā sperā: nec
ipſaꝫ tāgētē. Ille lapis nullā haberet habitudinē
ad locū. Et tn̄ hoc nō obſtāte: ſi celū poſſet ꝑforari
poſſet ꝓtendi lancea vſqꝫ ad ipꝫ: qua tāgeret: ergo
nō obſtāte ꝙ corpus xp̄i vt ꝯtentū ſub ſpecie: nul⸗
lam habeat habitudinē ad locū: tangi pōt per pe⸗
netrationē ſpeciei. Item. ſi corpꝰ xp̄i ꝯſecratū in ce
na: fuiſſet reſeruatū ſub ſacramēto vſqꝫ ad horam
qua fuit ꝑforatū clauis: xp̄s ſenſiſſet dolorē cauſa⸗
tū ex illa ꝑforatione: qꝛ ⁊ ſub illa ſpecie fuiſſet mor
tuus qn̄ mortuus fuit in cruce. Sꝫ ſub illa ſpecie ꝑ
dictum dolorē nō ſenſiſſet: niſi ab illis clauis ibidē
perforatū fuiſſet corpꝰ: ꝗ manifeſtū eſt exiſtēs ſub ſpe⸗
ciebus ſacramēti tāgi pōt. Dico ad primū ꝙ ma
C ior nō eſt vera: niſi de illis q̄ ſunt ſm̄ modū corpa⸗
lis exiſtētie ꝙtū ad vtrūqꝫ extremū. Sic aūt nō ē h̄
vt ſatis dictū eſt ⁊ dicet. Et ſi diceret ꝙ corpꝰ tā
git ſpēs ſacramēti: ꝗ ibi aliquid tāgit corpꝰ xp̄i. Di
co ꝙ falſum eſt ꝙ ſpēs tangāt corpꝰ xp̄i cū nō poſ
ſint dimēſionari cū xp̄o. Quia tūc xp̄s eēt ſm̄ totū
vel ſm̄ ꝑteꝫ in loco: cū tactus req̄rat locū. Et quia
totus xp̄s eſt totus in tota hoſtia ⁊ totꝰ in q̄libet ꝑ
D te: impoſſibile eſt ꝙ poſſit dimenſionari. Et ꝑ ꝯñs
cū tactꝰ dimēſionet cū illo qđ tangit ⁊c. Et ſi di
ceret: qꝛ aut corpꝰ xp̄i eſt: aut ꝯtinuū: aut diuiſum
Nō diuiſum cū ſit ſilꝰ cū ſpēbus. ergo eſt ꝯtinuū vl'
cōtiguū: ſꝫ talia ſe tāgunt: ꝗ ⁊c. Dico ad hoc ꝙ illa
diuiſio nō eſt ſufficiēs: qꝛ multa ſunt ſilꝰ q̄ non ſunt
cōtinua nec ꝯtigua nec diuiſa: vt pꝫ de angelo exi⸗
ſtēte in loco: q̄ nec ꝯtinuaꝛ loco: cū nō faciat vnum
cōtinuū cū loco: Nec ꝯtiguaꝛ cū nō habeat partes

cum q̄bus ꝯtiguareꝛ ⁊ tāgereꝛ: cū angelꝰ ſit indiui
ſibilis ⁊ intāgibilis. Nec eſt etiā ſeparꝰ a loco: qꝛ ē
ſibi pn̄s. Et qꝛ xp̄s eſt in ſpeciebꝰ ad modū angeli
vel aie in corpe. Jō nō eſt ibi ꝑ modū ꝯtinui nec cō
tigui: nec ē ſeparꝰ a ſpēbus: ſꝫ eſt ibi pn̄s realr̄ ſilꝰ
cū illis. Jō corpus xp̄i vt ꝯtētū ſub ſpecie ſacramē
tali īmediate tāgi nō pōt ſub illa ſpecie. Subſtātia
eīn corpea intellecta preter dimēſiones ꝙuis intel⸗
ligaꝛ vt extēſibilis: tn̄ intelligiꝛ nō extēſa localiter
Tn̄ in nō extēdi: aſſimilaꝛ ſpūali creature. Inextēſi
bilitate in ſe differt: qꝛ ſpūalis creatura nō eſt extē
ſibilis: nec in ſe: nec extra ſe: ſꝫ in hoc eſt oīmoda ſili
tudo: qꝛ ſpūalis ſubſtātia creata: ꝑ eēntiā pn̄s ē lo
co. nec tn̄ a loco tāgitur. Nec aliq̄s hō: ꝙtūcūqꝫ pe
netret locū. pōt eiꝰ ſubſtātia tāgere. Sic corpꝰ xp̄i ꝑ
ſens eſt ſpecie: nec tn̄ ab ea tāgiꝛ. nec aliq̄s hō ꝙtū
cūqꝫ penetret ſpēm pōt tāgere corpꝰ xp̄i vt ibi eſt. E
Ad ſcōm de lancea ⁊ lapide. Dico ꝙ ex poſitiōe
illa ſeq̄reꝛ ꝙ ille lapis nō poſſet tāgi ad ꝙcūqꝫ ꝑtē
circūferētie illa lancea dirigereꝛ: ⁊ ꝙtūcūqꝫ lōgitu⸗
do eiꝰ vltimā circūferentiā excederet. Ille eīn lapis
eſſet nuſq̄. ⁊ ꝑ ꝯñs nō eēt ꝓpinq̄or circūferētie ꝙ
centro. nec remotior ab vna parte ꝙ ab alia. Quia
nullā penitus habitudinē hr̄et ad quēcūqꝫ locum.
Jō nulla eēt rō q̄re magis tāgereꝛ a lancea trans⸗
miſſa ꝑ polū articū: ꝙ trāſmiſſa ꝑ polū antarticuꝫ.
Nec intelligas ꝙ nō ſe habeat alio mō corpus ad
ſpēm ꝙ lapis ille ad locū. Quia de illo lapide non
poſſet vere dici ꝙ eēt realiter p̄ſens ſub aliquibus
alijs dimēſionibꝰ a dimēſionibꝰ ſuis. Sed verū di
citꝛ corpꝰ xp̄i eſſe realiter p̄ſens ⁊ cōtentū ſub ſacra⸗
mētali ſpecie. ꝙuis lapis nō poſſet tangi in illo va
cuo: qꝛ nullū corpꝰ poſſet facere motū localē in va⸗
cuo: cū vacuū nō ſit locꝰ imo ē nihil: iō lācea nō poſ
ſet moueri ad tangēdū cū nō poſſit ibi cauſari motꝰ
cū nō ſit locꝰ. Nec etiā lapis poſſet moueri aliq̄ mō
cū nō ſit in loco. Jō nō pōt tāgi cū tactꝰ faciat mo⸗ F
tuꝫ localē. Et ſi q̄ras. ſicut deꝰ cōſeruat illū la⸗
pidē ineſſe de potētia abſoluta. Cum q̄libet res cō
ſerueꝛ ſuo ꝓprio loco de potētia ordinata. Quæriꝛ
ſi de potētia abſoluta poſſet deus facere vt tāgeret
illū lapidē. Reſpōſionē quere. Verū tn̄ pro nūc di⸗
co ꝙ deus de potētia abſoluta non poſſet facere vt
ille lapis tāgereꝛ ab aliquo exteriori ꝑ tactū qui fit
motu locali: quia ꝯtradicit: qꝛ tūc illud vacuū eſſet
locus ⁊ nō eēt locus. Et ille lapis eēt in loco ⁊ non
eēt in loco. Pꝫ qꝛ motꝰ localis cuiuſmodi eſt tactꝰ
ꝓcedēs ab exteriori req̄rit locū. Sꝫ ꝑ p̄ſuppoſitū il
le lapis nō eēt alicubi: ſꝫ ꝯſuareꝛ ꝑ potētiā dei ab
ſolutā ſupplētē depēdentiā ⁊ ꝯſuationē a loco. Jō
impoſſibile ē vt ſic ꝙ poſſet fieri localis motꝰ. de re
ſiduo aūt remitto me oīa ſciēti. ⁊ ſic terminaꝛ prīa ꝑs
docu. Quātū ad ſcōaꝫ ꝑtē documēti. ꝙ corpꝰ xp̄i
poſſꝫ accn̄taliter tāgi. ꝓbaꝛ d̄ ꝯſ. d. 2. c. Ego berēga. G
cognoſcēs verā fidē catholicā ⁊ aplicā anatematiſo
oēm hereſiꝫ p̄cipue eā de qua hactenꝰ infamatꝰ ſuꝫ
q̄ aſtruere conatꝰ ſū. Panē ⁊ vinū q̄ in altari ponūꝛ
poſt cōſecrationē ſolūmō ſacramētū ⁊ nō verū cor⸗
pus ⁊ ſanguinē dn̄i nr̄i ieſu xp̄i nō poſſe eē ſenſua⸗
liter niſi ī ſolo ſacramēto manibꝰ ſacerdotū tracta
ri. aut fideliū dētibꝰ atteri. Cōſentio aūt romane ec
cleſie ⁊ apoſtolice ſedi ⁊ ore ⁊ corde profiteor de ſa⸗
cramento dominice menſe: eandeqꝫ fidem me tenere

quā dñs ⁊ venerabilis papa Nicholaus: ⁊ hec ſancta ſinodus: auctoritate apoſtolica tenēda tradidit nobisq̃ firmauit. ſ. panē ⁊ vinū in altari ponuntur: poſt ↄſecrationē: nō ſolū ſacramentū: ſ; etiā verum corpus ⁊ ſanguinē dñi noſtri ieſu xp̄i eſſe. Et ſenſualiter nō ſolū ſacrm̄: ſed in veritate manibus tractari ſacerdotū ⁊c. Igitur corp⁹ xp̄i verū tractatur ⁊ tāgitur manibus ſacerdotū: vt determinat papa cum tota ſctā ſinodo. Pʒ ergo per illaʒ determinationē ſacroſancte matris eccl'ie: ꝙ corpus xp̄i pōt palpari ⁊ tāgi. Et ꝙ vulgare eſt ⁊ quaſi oībus notum. Nō iſta cōtinentia ꝓbet corpi xp̄i aliquē modū ſenſibilitatis ſicut dictū eſt ſupra in quarta ꝓſuppoſitiōe: vulgare eīn dictuʒ eſt qñ eleuatur corpus xp̄i. Ego vidi dñm: vel qñ ſacerdos tenet corpus xp̄i. Sacerdos tenet dñm. Ergo videtur vulgare dictū: ꝙ vidimus dñm: ꝙ māducauim⁹ corpus xp̄i. Et etiā ipſe xp̄s ait. Niſi māducaueritis carnē filij hoīs ⁊c. Sʒ iſta nō poſſunt intelligi per ſe: ergo ꝑ accidens. Jō iſta verificatur. Vidi corp⁹ xp̄i. Verū eſt ꝑ accidēs: videndo. ſ. ſpēs. Et ibi accipitur ↄtinēs ꝓ ↄtento. Sic ē de tactu ⁊ ſic de alijs. Ideo cōcluditur ꝙ corpus xp̄i in ſacramēto pōt tāgi ꝑ accidens tactis ſpeciebus.

¶ Primum correlarium.

Quāuis pro ſtatu iſto viſione intellectiua nō poſſum⁹ corp⁹ xp̄i videre. Tñ intellectus ſenſib⁹ nō ligatus naturaliter ipm̄ pōt intelligere. Primā partē
A probo: qꝛ ad hoc ꝙ aliqˢ poſſit intelligi. hoc fit ꝑ obiectū p̄ñs: vel ꝑ ſpēʒ ei⁹ abſtractā a ſenſibili. Quia cognitio nr̄a pro ſtatu vie dependet a ſenſibilibus. Sed obiectū: ſ. corp⁹ xp̄i nō pōt fieri p̄ñs: nec ſpecies eius ſenſib⁹: ergo nō pōt intelligi. Pʒ qꝛ a corꝑe nō exiſtēte in re aliqua vt in loco: nec locū aliquē tangentē. Nō pōt naturaliter ſpecies deriuari ad rem exiſtentē in loco. Intellect⁹ aūt noſter ab obiecto corꝑali nō pōt recipere ſpeciē naturaliter: niſi mediāte aliquo organo corporeo: qđ eſt in loco. Modus etiā exiſtētie corꝑis xp̄i ſub ſacramēto: tranſcendit facultateʒ naturalis luminis noſtri intellectus cōiuncti cū corꝑe pro ſtatu iſto.

¶ Scd̄a pars correlarij ſic ꝓbatur. Aīa xp̄i nouit naturaliter ſe eſſe vbicūq; eſt. ⁊ ꝑ ↄñs nouit ſe eē in euchariſtia. Et ita naturaliter pōt noſce exiſtentiam qua rōne ſui corꝑis ibi eſt. Scd̄o ſic. Exiſtentia nō eſt excellentius cognoſcibile q̄ exiſtēs: cuius eſt exiſtentia. Sed xp̄s eſt naturaliter cognoſcibilis ab intellectu creato. Igitur ⁊ quecūq; exiſtētia ei⁹. Probatio minoris: qꝛ nō pōt aliquis improportionabiliter excedere illud cuius eſt mod⁹. ¶ Item beatus videt in aliquo btō actum ſuū beatificū. Et tñ illa beatitudo nō eſt minus q̄d ſupnaturale q̄ exiſtentia corꝑis xp̄i in euchariſtia: igitur. Patet maior: qꝛ ſi nō videat beatus in v̇bo: alterius btī beatitudinē: nec in ſe: nec per aliā ſpecialē reuelationē. Pōt tñ videre aliū eſſe btm̄: ergo poteſt videre animam alterius beati vel angelum vel eſſentiam alterius
B angeli: quia nō magis excellit intellectū eius naturaleʒ: btitudo angeli: q̄ ipa aīa. ¶ In iſta materia ſunt opiniōes diuerſe. Et prima ſcti Tho. in. 4. di
Opinio thome. ſtin. 10. qōne. 4. queſtiūcula. 4. vbi dicit. Nō angeli. Nec aliquis intellectus creatus: nō vident cognitione naturali corpus xp̄i exiſtēs ſub ſacramento: ſed btī vident viſione beata demones: nullo mō vident plenarie: ſʒ credunt ⁊ cōtremiſcūt. Et rō eſt: qꝛ illa que ſunt fidei: ſunt ſupra naturalē cognitionē angelorꝫ: ⁊ cuiuſcūq; intellectus creati. ¶ Scd̄a Opinio Richar.
eſt ricardi diſt. 10. qō. 1. arti. 5. Ubi dicit ꝙ exiſtētia corꝑis xp̄i in ſacramēto tranſcēdit facultatem luminis naturalis noſtri intellectus. Ideo a nr̄o intellectu corꝑi vnito naturaliter videri nō pōt. Nec etiā ab intellectu aīe ſeꝑate: nec ab intellectu angelico: qꝛ q̄uis ſm̄ aliquos: ſpūs ſeparatus poſſet q̄ntum eſt ex natura ſua facere ſe ꝓſentē corꝑi xp̄i exiſtenti ſub ſacramēto: eo ꝙ per naturā nō habet neceſſariā habitudinē ad locuʒ: ſed tñ per ordinationem diuinā. Tamen quia ille modus exiſtendi: trāſcendit facultatē naturalis luminis cuiuſcūq; intellectus creati. Ideo ſi preſens ei eēt reductus ſuo naturali lumini: illum modum exiſtendi videre nō poſſet. Quāuis ergo excedat facultatē luminis naturalis: nō tamen excedit luminis glorie. Unde credo ꝙ quicūq; intellectus beatus: modū exiſtendi ſub ſacramento: ⁊ omnia que ſunt hic videt clare: non tñ in verbo ſʒ in illa viſione beata: que dicitur eſſe in proprio genere. Et hec eſt opinio Richardi fideliter recitata: ⁊ concordat cū prima. Nō cognitiōe naturali nō poteſt cognoſci exiſtentia corporis xp̄i. Differunt tñ: qꝛ Thom̄. dicit ꝙ ſolum viſione beata in verbo ⁊ nō in ꝓprio gñe: angeli ⁊ beati videre poſſunt corꝑis xp̄i exiſtentiā. Richardus aūt dicit ꝙ viſio exiſtentie corꝑis xp̄i non ꝓhibetur beatis: nec viſione in verbo beata: nec in ꝓprio genere ꝙ ē contra Thomā. qui dicit ꝙ ſolā vident viſione beata que eſt in verbo. ¶ Tertia opinio eſt Scoti doctoris ſubtilis. Pro cuius declaratione: primo expo- C Opinio Scoti.
nit iſtos tres terminos: intellect⁹: videre: ⁊ naturaliter. Intellectus eīn creatus vel eſt omnino ſeparatus a materia: vt eſt intellectus angelicus vel ſimilis ſibi in operatione: vt intellectus anime ſeparate: ⁊ intellectus ↄiunctus corꝑi beato: quia ſunt ſimiles angelis in operatione vt ſuppono. Vel ē intellectus creatus coniunctus corpori ꝙ aggrauat animā Sapiē. 9. Et iſte nō intelligit niſi ſm̄ imaginabilia vel ea que relucent in fantaſmatibus ex tertio đ aīa. ¶ Et per hoc aduerbiū Naturaliter. nō intelligitur ꝙ intellectus ex ſola natura ſua poſſit illud obiectum cognoſcere. Quia eſt nunc ſicut tabula raſa: que nihil ex ſe poteſt ſola cognoſcere: ex tertio de anima. Sed intelligitur cognoſcere naturaliter: q̄ intellectus poteſt cognoſcere: cauſis concurrentibus naturalibus: ſcilicet actiuo ⁊ paſſiuo. ¶ Videre autē importat cognitioneʒ intuitiuā: vt diſtinguas contra abſtractiuā. Intellectio intuitiua eſt cognitio rei vt in ſe ꝓſens eſt. Cognitio vero abſtractiua poteſt eſſe eius ſm̄ ꝙ relucet in aliqua ſimilitudine que poteſt eſſe eius exiſtētis ⁊ non exiſtentis: ſiue preſentis ſiue non preſentis. Non igitur queritur de intelligere naturaliter: ſed de videre. Quia de intelligere vel de intellectione abſtractiua manifeſtum eſt: ꝙ intellectus noſter poteſt intelligere corpus chriſti eſſe in euchariſtia. Impoſſibile eſt eīn aliquā complexionem intelligere vel concipere vel formare: cuius extrema nō concipiantur. Poſſibile eſt aūt intellectum noſtrū concipere hūc

complexionem. Corp⁹ xp̄i eſt in eucharistia. Alio-
quin nō poſſet illā formare: ergo intellectus ⁊ iſtā
cōplexionem ⁊ eius extrema: pōt intelligere aliqua
D intellectione. ¶ Et ſi queras. Quō pōt corp⁹ xp̄i
vel exiſtentia in eucharistia intelligi a nobis abſtra
Auguſt. ctiue. Dico ꝙ docet Augu. 7. de trin. Quō habem⁹
fidem de xp̄o. cū tn̄ xp̄m nō viderim⁹: hoc eſt ſʒ ip
ſum in quibuſdam intentionibus cōībus acceptis
a ſingularibus: ſicut diffuſe docet ibi. Q: nihil iter
eſt ad fidē noſtrā vtrū errem⁹ in quibuſdā condi-
tionibus ſingularibus acceptis de xp̄o. Q: fides
non recipit per ſe illas cōditiōes ꝓprias: ſʒ aliquē
hominē ſingularē. cui⁹ notitia potuit nobis infer-
ri ex notitia cuiuſcūqʒ ſingularis hōis. Et ita ex na
tura corporis xp̄i ⁊c. Ex cuius notitia potuit nobis
inferri ex alia exiſtentia vt pote cōtenti alterius in
cōtinente: vel ſignati in ſigno: ſeu tecti in tegēte. De
inde aūt de intellectione intuitiua huius exiſtentie
modo eſt queſtio: hiis tribus rationibus ſuppoſi-
tis. ¶ Reſpōdet ad queſtionē ſʒ mēbra diſtinctio
nis. Vn̄ ſit prima cōcluſio. Intellectus noſter pro
E ſtatu vie nō pōt naturaliter videre corp⁹ xp̄i vt ibi
exiſtens. Probatur q: intellect⁹ qui nō intelligit.
niſi ex ſenſibus: eodē mō intelligit ſibi preſentibus
ſenſib⁹. Intellect⁹ noſter ꝓ nūc eſt huiuſmōi. ſenſi
bilia aūt ſunt ibi eodē mō p̄ſentia anteꝗ̄ ſit corp⁹
xp̄i ⁊ poſtea: ergo ⁊c. Sʒ nō videt intuitiue corpus
xp̄i q: ante non eſt ibi: igit̄ nec poſt videt intuitiue.
¶ Scd̄a cōcluſio eſt de intellectu nō alligato ſen-
ſibus intelligēdo. Et eſt talis. Oīs intellect⁹ talis
ſeu angelic⁹ ſeu anime ſeparate ſeu hōis beati: pōt
naturaliter videre exiſtentiā corporis xp̄i in eucha
riſtia. Hoc ꝓbatur q: intellect⁹ ſe hn̄s ad intelligi-
bilia: ſicut ipſa ſunt in ſe intelligibilia: prius intel
ligit illud qd̄ pri⁹ ē intelligibile. Et per ꝯñs qd̄ eſt
prius ē in ſe ens. Q: vnūquodqʒ ſicut ſe habet ad
eſſe. Ita ad intelligere ex. 2. meth. Intellect⁹ aūt ta
lis: reſpicit totū ens: ⁊ qōlibet ſm̄ ordinē ſue intel-
ligibilitatis. Subſtātia aūt ē prior ſicut in entitate
ſic in itelligibilitate ſtāte quoqʒ mō accidētali ipſi⁹
igitur tale intelligit pri⁹ iſtā ſubſtātiā ꝙ quencūqʒ
modū eius. Et per ꝯñs null⁹ modus qui eſt ſub-
ſtantie pōt ipedire intellectionē ſubſtātie a tali itel-
lectu. Hoc breuiter ſic argui̊t. Modus accidenta-
lis per ſe in obiecto nō ipedit cognitionē illi⁹ obie
cti: iſta p̄ntia i eucharistia ē mod⁹ accidētalis ſubie
corpis: ḡ nō ipedit illā ſubſtātiā cognoſci ab itelle
ctu cui⁹ ipa ē p ſe obiectū. Eſt aūt p ſe obiectū illi⁹
intellect⁹ abſtracti. q̄ nō depēdet in itelligēdo a ſen
ſibilib⁹. Dices ꝙ talis rō ꝯcludit ꝙ tali ſubſtātia
corpis xp̄i poſſit cognoſci a tali itellectu: ſʒ nō in-
tuitiue videri. q: illa exiſtētia ē ſupnaturalis: ⁊ per
ꝯñs ip:ꝓportionabilis cuicūqʒ intellectui creato vt
naturalis cognoſcēs ꝯ ꝯcluſionē p̄mo: deīde ꝯ rōnē
F Ad primū dicit̄ dupliciter: primo q: vt⁹ potēs co
gnoſcere obiectū intuitiue dū ē p̄ſens: pōt ei⁹ abſen-
tiā cognoſce e dū ē abſēs exīſtēdo ī aīa. Q: ꝑ viſū co
gnoſcim⁹ nō tm̄ lucē ſʒ etiā tenebras. Intellect⁹ talis
pōt cognoſcere p̄ſentiā panis qn̄ ē p̄ſens q: nō eſt
obiectū ſupernaturale ḡ pōt cognoſcere abſentiaʒ
ei⁹: Et q̄ ratiōe pōt cognoſcere iſtā abſentiā ſubſtā
tie panis: pōt cognoſcere p̄ſētiā: ſubie corpis xp̄i. Q:
corp⁹ xp̄i i ſe ē obiectū ꝓportionabiliter itellectui ta
li vt intuēti: ḡ mod⁹ accidētalis ipi⁹ corporis nō ipe
dit q̄n ſit obiectū itutibile eidē itellectui. Hoc breui
ter ſic arguitur q: totū ens creatū ꝓportionat̄ tali
itellectui vt oſtēſū ē i primo li. ꝙtū ad cognitiōes ab
ſtractiuā ita ꝙtū ad ituitiuā. Nō eī differt ituitiua
ab abſtractiua niſi ꝑ ꝑ p̄ſentiā obiecti aliā ⁊ aliā. q̄c
quid igit̄ p̄t eē obiectū ꝓportionatū itellectui i hac
preſentia ⁊ illa. ſi igit̄ qōcūqʒ ens p̄t abſtractiue co
gnoſci a tali itellectui ī hac p̄ſentia talia qn̄ ē ſibi p̄
ſens vno mō: ſeq̄t̄ ꝙ pōt ituitiue itelligi ab eodē qn̄
eſt ſibi ꝑfecte p̄ſens i ꝓpria exiſtētia corpali ſeu ac
tuali: ꝯ rōnē hui⁹ reſpōſionis ꝯ ſupnaturaliter ar
guit̄ ſic. Q: naturale ⁊ ſupnaturale nō diſtiguūt na
turā alicui⁹ i ſe: ſʒ tm̄ i cōparatiōe ad agēs. Ideo eī
d̄r aliq̄d ſupnaturale q: ab agēte ſupnaturā. Na-
turale vō q: a naturali agēte. Sed habitudo ad a-
gēs aliud ⁊ aliō: nō neceſſario ꝯcludit aliq̄d eē aliō
⁊ aliud in ſe: ſm̄ Aug. 2. de trin. c. 9. Ergo nō neceſ
ſario ꝯcludit illō eē aliud ⁊ aliō i rōne itelligibilis
Hoc etiā pʒ q: iperfectū eī poſſet eē ſupnaturale: et
naturale aliq̄d poſſet eē ꝑfecti⁹ eo: ſicut oīs ſubſtā-
tia ſimpliciter ē ꝑfectior oī accidēte ex. 7. meth. Et
tn̄ alicui q̄ē ens naturale p̄t icē aliqō accidēs ſup-
naturale. Hoc eē pʒ q: ꝟtutes theologice vt caritas
⁊ hmōi ſūt i ſpē q̄litatis determinata. ⁊ ſʒ multos
angel⁹ habet naturaliter pricipiū cognoſcēdi oēs
ſpecies entiū: ḡ hʒ naturaliter pricipia cognoſcēdi
iſtas ꝟtutes: lʒ ſint entia ſupnaturalia. ¶ Tertia cō
cluſio ē ꝙ itellect⁹ beat⁹ nullo mō ꝑ actū beatificū G
videt xp̄i corp⁹ i eucharistia. H̄ ꝓbat̄ q: beat⁹ nō di
ſungit̄ a nō btō niſi obiectū btificū vidēdo ⁊ ea q̄
includūt̄ i ipo: vt eſt ē tale obiectū. Sʒ corp⁹ xp̄i in
eucharistia vt pʒ nō ē tale obiectū: nec iclusū i obie
cto btifico. Pʒ q: eq̄ eſſētialiter ꝑtinet ad obiectuʒ
btificū icludere i rōne obiecti viſi vnā rē vni⁹ ſacra
mēti ſicut alteri⁹: ſicut eq̄ ꝑtinet ad veritatē fidei vi-
tatē vni⁹ articuli ſicut alteri⁹. Sʒ nullo mō ꝑtinet
ad icludere iſtud ſub rōne oſtēſi. ſ. grāʒ ꝯferri puu-
lo i baptiſmo. Vl' grāʒ ꝯferri ꝯſitēti i ꝯfeſſione. Et
ita eq̄ veraciter icludūt̄ iſta i ſacramētis iſtis ſic cor
pus xp̄i i eucharistia: ḡ nullo mō btificū obiectū vt
obiectū tale icludit corp⁹ xp̄i vt viſū i eucharistia
Addo iuxta H̄ ꝙ multo mi⁹ reqrit̄ ad btitudinē ꝙ
btūs videat exiſtētiā corpis xp̄i i gn̄e ꝓprio: q: mlt
to mi⁹ ad btitudinē reqrit̄ talis ꝑfectio viſiōis ꝙ
viſiōis i ꝟbo: iſta ē poſitio doctoris ſubtilis: q̄ īvita
te ē valde itricata: ⁊ quodāmō ꝯ opinionē doctoꝝ
āntiquoꝝ. Iō itēdo d̄clarare itētiōeʒ ſuā. ¶ Facit ḡ
diſtinctiōeʒ ḋ itellectu create. Qō dupl'r ꝯſiderat̄ p̄ H
mo vt ē a materia ſepat⁹ tā actualiter ꝙ aptitudia
liter. Et iſta ē itellect⁹ āgelic⁹. ali⁹ ē ſepat⁹ actualit̄
ſʒ nō aptitudialiter. Et iſte ē intellect⁹ aīe ſepate: q̄
aptitudinaliter pōt ꝯiūgi materie. ſ. corpi vt fiet in
reſurrectione. Intellectus ſcd̄o modo accipit̄ vt eſt
cōiunct⁹: ⁊ hoc dupliciter. Vel cōiunct⁹ corpori cor
ruptibili ⁊ mortali: ⁊ iſte intellect⁹ ē viatoris. Alio
mō vt eſt cōiunct⁹ corpori incorruptibili ⁊ immor-
tali: ⁊ iſte eſt btōꝝ exiſtentiuʒ in gloria in corpore ⁊
anima nūc vel poſt reſurrectionē gn̄alē. Scd̄o de-
clarat ſcot⁹ iſtud vocabulū naturaliter. Primo vt
naturaliter accipitur p̄ciſe pro natura nuda ex-
poliata omnibus ſpeciebus: ⁊ ſic accipiendo abſqʒ
dubio intellect⁹ nullū obiectū cognoſcat q: eſt tan-

ꝙ tabula raſa in qua nihil eſt depictū ex.3.de aīa.
Alio modo ſumit̄ naturaliter: ꝓ cauſis naturalibꝰ
cōcurrētibus ad intellectionē.ſ.actiuo ⁊ paſſiuo: ꝗ
tum eſt de ſe intellectꝰ eſt ſufficiens actiuū reſpectu
omnis intelligibilis ſi haberet paſſiuū ſibi approxi
matum. Tertio declarat de iſto verbo videre. Et di
cit ꝙ proprie ſumitur ꝓ cognitiōe intuitiua vt di-
ſtinguit̄ cōtra abſtractiuā. Et ponit differentiā in-
ter intuitiuā ⁊ abſtractiuā. Et dicit ꝙ clarū eſt ꝙ
intellectus noſter ꝓ ſtatu iſto pōt cognoſcere exiſten
J tiā corpis xp̄i cognitione abſtractiua. ¶ Et quia
iſte paſſus eſt difficilis. ideo notandum qđ cogni-
tio abſtractiua eſt duplex. Una eſt qua aliqđ co-
gnoſcitur per ſpeciē ꝓpriā abſtractam. Et iſta pre
ſupponit obiectū fuiſſe viſū: vel ſaltē ab aliquo re
cepiſſe ſpeciē ꝓprij obiecti vt vult dicere magiſter
franciſcus de maronis de paulo: qui per illā ſpeciē
ſibi cōicatā vidit proprie deum viſione abſtractiua
quamuis ego teneā cū Aug. ꝙ vidit deū ꝑ eſſentiā
Aug. ⁊c. Alia cognitio abſtractiua qua cognoſcitur ali-
quid nō per propriā ſpeciem ſimilē ſibi vt ſi nō vi-
derim aliquē hominē. tamē per ſpeciē alterius ve-
nio in cognitionem eius ⁊ nō per ꝓpriam ſpeciē ip-
ſius ſingularis ſed alterius ſingularis. Doctor au
tem nō intelligit ꝙ cognoſcamus xp̄m per abſtra-
ctiuam per ꝓpriam ſpeciē ſꝫ per ſpeciē alterius ho
minis ſingularis. Et hec expoſitio ſentētialiter ha
betur lib. 2. eiuſdē doctoꝛ. di. 4. q. 2. Tenet in pri-
ma cōcluſione ꝙ intellectus noſter pro ſtatu vie:
nō pōt naturaliter videre corpus xp̄i vt ibi exiſtēs:
hoc eſt habere notitiā ītuitiuā. Et in hoc cōcordat
cū precedētibꝰ opinionibꝰ. ſ. cū thoma ⁊ ricardo.
Tenet in ſcđa cōcluſione ꝙ intellectꝰ ſeu angelicꝰ
ſeu humanus nō ligatꝰ ſenſibus pōt videre natu-
raliter exiſtentiā corporis xp̄i. Qđ eſt cōtra duas
predictas opiniones. Et dicit ꝙ aliqđ ens ſuperna
K turale. pōt cognoſci naturaliter. Sed diſtinctio eſt
de ſupernaturali: Uel in reſpectu productionis en
tis ſupnaturalis. Uel in reſpectu cognitiōis. Quā-
uis ergo illud ens ſit ſupernaturale in reſpectu pro
ductionis: nō aūt in reſpectu cognitiōis: qꝛ ab agē
te naturali pōt cognoſci: ſicut gr̄a infunditur aīe ſu
pernaturaliter. Tn̄ pōt cognoſci naturaliter ab in-
tellectu angeli vel hoī. Tum qꝛ modus accidenta-
lis vel exiſtentia varia. nō impedit cognitionē illꝰ
obiecti. Nam ſi coloꝛ eſt obiectū viſus ad quē talis
potētia aſpicit ſeu talis coloꝛ ponat̄ eſſe in ſubiecto
ſeu nō: ſeu naturalr̄ ſeu ſupnaturalr̄ ꝓducat̄. Non
minꝰ potentia viſiua naturaliter percipiet illud ob
iectum ſicut nunc apparet de accidentibꝰ que ſunt
in ſacramēto: ꝗ varꝰ modus exiſtendi obiecti: non
impedit qn̄ potētia capiat ſuū obiectū. Ergo con-
formiter in propoſito. Intellectꝰ non impeditur.
Licet xp̄s habeat modū exiſtēdi in ſacramēto no-
uum: qn̄ videat corpꝰ xp̄i hoīs talē modū exiſtendi
ſi primo itellectꝰ intuet̄ vt obiectū corpꝰ xp̄i. Ideo
ſua intuitio nō variat̄ quin videat corpꝰ xp̄i ſicut
dictū eſt de coloꝛe. Tenet etiā in tertia cōcluſione.
L Qđ intellectus beatꝰ nullo mō ꝑ actū btīficū videt
exiſtentiā corporis xp̄i. Nec ꝑ actū beatū in ꝓprio
genere: hoc eſt ꝙ actꝰ btūs i proprio genere actus
btīfici nō cauſat btītudinē. Et ſic dꝫ itelligi doctoꝛ
ꝙ intellectꝰ btūs licet intuitiue ꝓſpiciat xp̄m in eu
chariſtia ex hoc eſt ſeparatus a materia vel cōiū-
ctus corpori incorruptibili. Tamē actꝰ ſuꝰ btīficꝰ:
nō eſt ſibi formalis rō ipm intuēdi vt exiſtentē in
euchariſtie ſacramēto. Iſta cōcluſio ſequit̄ ex pri-
miſſa. Sed ſic pōt deduci. Nō eſt maioris difficul-
tatis in cognoſcēdo modū exiſtēdi i euchariſtia ꝗ
ſit modus ꝑſonarū in vna eſſentia: ergo cū btī vide
ant intuitiue: ſequit̄ ad minꝰ ꝙ cognitio talis mo-
di nō excedit facultatē luminis glīe btōꝝ. Cū ergo
ipſi videāt intuitiue alia miſteria fidei: ſequit̄ ꝙ cō-
ſimiliter eſt arbitrādū de iſto. De ſcđo pꝫ. Qꝛ in co
gnitione btā vt ſic nō excludit̄ niſi obiectū btīficū.
Cū ergo modꝰ talis exiſtēdi nō habeat rōnē obie-
cti btīfici: ſeqt̄ur ꝙ talis exiſtētia nō icludit̄ in actu
btīfico cū nō cadat ſub obiecto btīfico. Ex quo pꝫ
ꝙ btī p̄ter cognitionē btīficā: hn̄t cognitionē ꝺ mō
exiſtēdi in euchariſtia: ꝗ eſt cognitio rei i ꝓprio ge
nere. Et ſic in btīs ē triplex actꝰ. Primꝰ eſt beatifi
cus vt terminat̄ ad obiectū btīficū. Scđus eſt actꝰ
btīficꝰ formalis exiſtens in btō formaliter ⁊ ē pro-
priꝰ ſibi. Tertiꝰ eſt actꝰ intellectꝰ ꝓprius ⁊ illuſtra
tus lumine glīe. Quārtū ē ꝑ primū actū btī nō vidēt
exiſtētiā corpis xp̄i in ſacramēto qꝛ talis exiſtētia
nō eſt obiectū btīficū. Nec ꝑ ſcđm actū nā actꝰ btīfi-
cus formaliter depēdet ab obiecto btīfico. Exiſten
tia aūt xp̄i i ſacramēto nō ē obiectū btīficū: nec cau
ſat btītudinē formalē in btō. Sꝫ ex tertio actu qui
ex ꝓprio genere ē i intellectu ſeparato a materia. vl̄
cōiūcto corpi incorruptibili de ſe habet ꝙ pōt ha
bere notitiā de exiſtētia corpis xp̄i: niſi impediret̄
a deo. Qꝛ omne intelligibile creatum cadit ſub tali
intellectu tāꝗ obiectum ꝓprium: cū cadat ſub en-
te vel includat ipm ſaltē idēticē vel realiter. ¶ Te
net etiā doctoꝛ in ſolutione primi argumēti: ꝙ poſ
ſunt intelligi ab intellectu abſtracto a materia: vel M
cōiuncto corpori incorruptibili vt in btīs. Non tn̄
poſſūt intelligi ab iſto intellectu cōiuncto vt ē ꝓ ſta
tu iſto: ideo ea que ſunt fidei: ꝓ ſtatu iſto nō poſſu-
mus intelligere niſi in lumine fidei: ⁊ nō in lumine
naturali. Ideo nobis neceſſaria ē fides. Qꝛ intelle
ctus noſter intelligēs ex ſēſibꝰ. Nihil pt̄ habere vn̄
determinate aſſentiat tali veritati. Ideo requiritur
habitus fidei inclināſ ad aſſentiēdū. Sed alius in
tellectꝰ reſpiciens totū ens: ⁊ per ꝯñs illud ens in
tuitiue: ⁊ per ꝯñs bene pōt habere aſſenſū de h̄: ex
rōnibus extremoꝝ viſus ītuitiue. Ideo illi intelle
ctui nō eſt neceſſaria fides. Et cū dicit ꝙ fidei ſucce
dit viſio. hoc eſt verū de principali obiecto fidei: qđ
eſt deꝰ triuꝰ ⁊ vnꝰ. ſꝫ nō de omnibꝰ alijs reſpectu
quoꝝ eſt fides. Tenet etiā in reſpōſione tertij argu-
menti ꝙ malꝰ angelꝰ ſi abſolute ꝑmittat̄ vti ſua po
tentia cognitiua naturali: pōt itelligere qđcūꝗ itel-
ligibile creatum. ⁊ per conſequens angelus poſſet
intelligere cogitationes cordium: ſic ⁊ angelus bo-
nus: ſic ⁊ anima ſeparata. Ideo dicit magiſter ſent.
lib. 2. diſtin. 7. Quod multa poſſunt ex natura ſua
maligni ſpiritus: que non permittuntur eis. Et ita
dicatur ꝙ angeli mali non cognoſcunt cogitatio-
nes nr̄as: vel h̄ cognoſcūt icarnationē xp̄i: qꝛ deus
nō ꝑmittit. q̄s tn̄ poſſēt cognoſcere naturalr̄ poſtꝗ
poſite ſūt i effectu: h̄ nō ē negādū. cū nō plꝰ āgelo ſit
obiectū ſupnaturale vna mera cogitatio ꝙ ſit vnꝰ la
pis vl̄ aliqđ aliđ. Si ergo non cognouerūt incarna
tionem: Hoc fuit quia non fuit eis permiſſum a deo
ne forſam neceſſaria redemptio per viam paſſionis

impediretur. Et ſic eſt intelligendū de alijs. Et ſic
apparet ex intentione iſtius doctoris ꝙ quodlibet
intelligibile creatū: pōt ꝗlibet intellect⁹ ſequeſtra-
tus a materia intelligere: imo ⁊ qōlibet cōtingens
dum eſt productū pōt intelligere. Tñ dū ꝯtingēs
eſt in ſua cauſa nō pōt intelligi a quocūq intelle-
ctu creato. Ex quo ſequitur ꝙ a nullo creato intel-
lectu pñt intelligi poſſibilia fieri: niſi veniat ad actū
eſſendi: q: aliter nō poſſent eē obiectum intellectus
niſi habeāt entitatē determinatā. Et ita ſicut hꝫ en
titatē determinatā pōt habere determinatā cogni
tionē: ⁊ hoc in intellectu reſpiciendo totū ens. Li-
cet ergo aliquis intellec⁹ nō poſſit ꝓſcire ꝙ in iſta
hoſtia ꝯtinebitur xp̄i corpus: tñ ex quo iſtud factū
eſt: bñ pōt intellectus naturaliter intueri corp⁹ xp̄i
ibi exiſtens. Et ſic eſt declarata fideliter intētio do
ctoris ſubtilis. Que in veritate eſt valde ingenioſa
⁊ intrincata: ⁊ ꝯtra opinionē doctoꝝ antiquorum:
Tñ ſue rōnes ſunt multū efficaces. ❡ Contra opi-
N nionem ſcti Thome. Qui tenet ꝙ nullus intellect⁹:
neq angelicus: neq humanus cognitione natura-
li: nec cognitione in ꝓprio gñe btā pñt videre cor-
pus xp̄i: immo oīa que ſunt fidei ſunt ſupra facul-
tatem cuiuſcūq intellectus creati in ꝓprio gñe co-
gnitionis. Iſta opinio nō eſt vera cū reuerentia ꝗ-
tum ad hoc ꝙ dicit. ꝙ oīa que ſunt fidei ⁊ exiſtētia
corpis xp̄i: tranſeunt ſeu tranſcendūt facultatē cu-
iuſlibet intellectus creati. Et ꝗuis dicat veritatem
de quolibet intellectu ꝯiuncto materie: tñ nō eſt ve
rum de intellectu ſeparato: ⁊ nō impedito: q: vt ait
phs. Intellectus agens eſt quo oīa facere: ⁊ intelle
ctus poſſibilis eſt quo oīa fieri. Ergo intellect⁹ ꝗtū
eſt de ſe hꝫ ſufficiēs actiuū ⁊ paſſiuū: ꝗ ſi qōlibet in
telligibile ſibi ꝓſentaret intelligeret qōlibet ꝗuis
modo ꝓpter pctm̄ eſt impedit⁹: ꝙ neceſſe eſt vt vta
tur ſenſibilibus ⁊ fantaſmatib⁹. Jō per ſenſus non
pōt venire ꝓprie ad cognitionē cuiuſlibet obiecti.
Sꝫ dū erit ſepat⁹ a materia: vel ꝑluſtratus lumine
glīe poterit intelligere qōlibet niſi ꝓhiberet a deo:
ergo cognitione in ꝓprio gñe pōt cognoſcere oīa ꝗ
ſubſunt fidei ⁊ exiſtēia corpis xp̄i: cū talia cadant
ſub obiecto intellect⁹. Et talis intellectus intelligit
ſuū obiectū ⁊ oīa ꝗ cadūt ſub illo: dum tñ veniant
ad entitatē determinatā. Et ꝑ ꝯns intellect⁹ ange-
licus ⁊ human⁹ nō impeditus: pñt intelligere xp̄m
ſub ſacramēto naturali cognitione: ⁊ etiā oīa ꝗ ca-
dunt ſub fide: imo ⁊ demones poſſent niſi impedi-
rent: vt eſt viſuꝫ in opinione doctoris ſubtilis ſup.
Et etiā oīs res ꝗ eſt obiectū ſcd̄ariū in eēntia diui-
na ſeu ṽbo diuino: pōt eſſe obiectū in actuali exiſtē
tia intellectui angelico: ꝗ nō ſolū pōt cognoſci i ver
bo diuino ⁊ cognitione btā. Sꝫ ab intellectu natu-
rali pōt cognoſci in quacūq exiſtentia: ꝗre opinio
nō valet. Opinio richardi nō ꝯdicit opinioni ſcoti
niſi q: dicit ꝙ exiſtētia corpis xp̄i nō pōt videri: nec
ab aīa ſeparata: nec ab angelo. Sꝫ hoc trāſcendit lu-
minis naturalis potentiā: tñ in viſione btā ꝗ eſt in
proprio gñe abſq hoc ꝙ videat in ṽbo: pōt videre
O exiſtentiā corpis xp̄i. ❡ Sed ꝯtra iſtā opinionē ꝑt
ſic argui certū eſt eñ ꝙ exiſtētia corpis xp̄i in ſacra
mento nō eſt obiectū btificū. Nec ꝯtinet btitudinē
formalē ꝗ eſt in ꝓprio gñe: nec talis btitudo oritur
ab eo: ꝗ talis btitudo in ꝓprio gñe nō pōt dare no

ticiam talis exiſtētie: cū ꝯtineat illā. Ideo dico ſꝫm
opinionē meam ꝙ illa ꝗ ſubſunt fidei: vel exiſtēa
corpis xp̄i ⁊ hmōi: nō pñt intelligi ab itellectu nr̄o:
q: intellect⁹ noſter ꝓ ſtatu iſto nō pōt intelligere ni
ſi per ſenſus. ⁊ que eſt cā inqt Aug. Certe infirmus
Et quis ibi facit eā vtiq iniquitas. Jō ꝓpter pe-
nā pcī originalis nō poſſum⁹ hec ibi cognoſcere.
Cum oīa fuerūt repata: certe ex ꝓpria cognitione
naturali poterim⁹ cognoſcere oīa cogſcibilia crea-
ta: cū habeāt ꝓpriā entitatē. Jō in tali itellectu ha
bebūt ꝓpriā cognoſcibilitatē niſi impedirent a deo
ſicut demones ſunt impediti: ne videant cognitiones
nr̄as: nec xp̄ꝫ in ſacr̄o: q: nō ſunt digni. Vidi ego ꝑ
experientiā vbi erat ꝗdā demoniaca: ⁊ pñtaui ſibi
corp⁹ xp̄i adiurādo eū ſi erat eius dñs. ⁊ ꝯfeſſus ē
ꝙ ſic. Et me ꝯtendo cauteloſe: ꝓſentaui ei hoſtiam
nō ꝯſecratā: ⁊ iterū adiuraui ſi erat dñs e⁹. Et rñ-
dit O el be. ⁊ dixi. Tu mētiris: hoc nō ē niſi panis.
Et vociferādo ait: imo dñs meus eſt ſi eſt ꝯſecrata:
Ideo neſciuit diſcernere iter ꝯſecratā hoſtiaꝫ ⁊ nō
cōſecratā. Tñ credit eē xp̄m in hoſtia ꝯſecrata. Et
vt ait Tho. Jō in talib⁹ cognoſcit ꝗtū ꝑmittit ei a
deo. ❡ Et ſi diceret ꝙ i pria ſui creatōe potētie nō P
erat impedita cū nondū peccaſſent. Et tñ nō potue
rūt videre diuinā eēntiā: nec habuerūt ꝓſcientiā ſui
caſus. Dico ꝙ de⁹ eſt obiectū volūtariū: q: ſe oſtē-
dit ꝗb⁹ placet ⁊ ꝗb⁹ nō placet. Nō iō voluit ſe eis
oſtdere: vt poſſent mereri in illa morula: in ꝗ datū
eſt eis ſpaciuꝫ merēdi ⁊ obediēdi mādatis e⁹: q: ſi
ſe oſtdiſſet in ſua ꝓpria eēntia: nō potuiſſent pecca
re: q: vidiſſent ſuā futurā miam. Itē diuina eēntia
eſt obiectū infinitū ad qō naturalr nō pōt ꝑtinge-
re intellect⁹ creat⁹. Tñ ſi potētia intellectiua eoꝝ
nō eēt impedita ex pctō vel ex volūtate diuina: ſine
dubio itelligere poſſent oē obiectū creatū ex ſua po
tentia naturali. Ideo ꝗtū ad ꝓſens teneo me cum
opinione doctoris ſubtilis: quā ſupra declarauit: ꝗ
uis magiſter ſuus Garro in. 4. diſtinc. 10. recitat
iſtam opinionē: ⁊ tñ nō tenet eā: nec aliquis docto-
rum antiquoꝝ. ꝗuis dñs Petrus de candia: nec aſ
ſerat ꝓpter reuerentiā doctoꝝ antiquoꝝ: nec negat
propter rationes euidētes iſtius doctoris ſubtilis
Jō q: ſatiſfaciūt itellectui meo: ſalua reuerētia alio
rum doctoꝝ aſſero ⁊ teneo opinionem Scoti.

❡ Secundum correlarium.

Quāuis corp⁹ xp̄i in ſacramēto: ocu A
lo corpali nō poſſit videre naturali
ter. Tñ oculus corpalis in ſacramē
to ꝑ miraculū pōt eū cernere viſibi
liter. Prima ps pꝫ: q: viſio corpalis
cauſatur ab obiecto: multiplicando
ſuam ſpeciem vſq ad cōtactum organi per moduꝫ
pyramidis. Sed impoſſibile eſt ꝙ corpus xp̄i multi
plicet ſuā ſpēm: cum talis multiplicatio requirat lo
cum. Sed corpus xp̄i nō eſt in loco vt ibi: ergo im-
poſſibile eſt ꝙ cōicet ſuā ſpeciem. Tum q: omne vi
ſibile eſt ſenſibile: ſed corpus xp̄i vt hic nō eſt ſenſi-
bile: vt pꝫ quia nō videmus niſi ſpecies ſacramen-
ti ⁊ non aliter niſi ſicut ante cōſecrationē: ergo per
ipſas plus iudicaremus videre paneꝫ ꝗ corp⁹ xp̄i.
Tum quia ille non adherent corpori chriſti. Tum
quia nullum colorē: nullā figurā videmus de cor-

pore xp̄i: igitur impoſſibile eſt ꝙ corpus xp̄i in ſa-
cramento videat̄ naturaliter. Lum obiectus viſus
nō adeſt. ſ. color vt dictū eſt. ❡ Scd̄a ps pꝫ: q2 de-
pōt cauſare viſionē corporis xp̄i in oculo ſiue glo-
rioſo ſiue nō glorioſo: que q̄uis nō oriatur ab ob-
iecto. ſ. a corpore xp̄i: tn̄ deus pōt ſupplere vicē ob
iecti. Quia quicq̄d pōt deus mediante cauſa ſecun
da: pōt per ſe: dum tn̄ nō includat ꝯtradictionem.
Cauſare aūt illam viſionē in oculo a deo: nō inclu
dit ꝯtradictionē: imo eſſet tollere diuinā potentiaꝫ
Cauſata ergo illa viſione a deo: terminabit̄ ad cor
pus xp̄i: vt in ſacramēto. Et dato ꝙ nuſq̄ alibi eēt
B niſi in ſacramēto: per illam viſionē cauſatā videbit
xp̄m in ſacramēto: ergo ⁊c. ❡ Hic tria faciam. Pri
mo multiplex opinio recitabitur. Scd̄o multiplex
opinio impugnabitur. Tertio dicam id qd̄ mihi vi
Richar. debitur. ❡ Quātum ad primū. Opinio Richardi eſt
in. 4. diſtin. 10. arti. 2. qōne. 2. Qd̄ exiſtētia corpo
ris xp̄i videri nō pōt oculo corpali: naturali v̄tute
oculi: nec virtute glorie: nec etiā per miraculū. Pri-
mū ſic declarat. Ad hoc vt oculus corpalis poſſit
per naturā videre aliqd̄ corpus: requiritur ꝙ ab il
lo corpe poſſit vſq3 ad oculum per naturā deriua-
ri ſimilitudo illius corpis rep̄ſentans ip̄m oculo. Ta
lis aūt ſpecies deriuari nō p̄t per naturā niſi a cor-
pore exiſtente in loco ⁊ per modū corpale. Si enim
vt dicit Phs. 2. de aīa. Uacuū eſſet inter celū ⁊ ter-
ram: nō omnino videremus aliqd̄ corpus. Sꝫ cor-
pus vt exiſtens ſub ſacramēto nō eſt alicubi vt in
loco: ⁊ ideo ab ipſo ad oculū noſtrū: non pōt ſpēs
naturaliter deriuari. Sed ⁊ etiā nō pōt videri in lu
mine glorioſo. ꝙ ſic declarat. Ad hoc ꝙ oculus glori
ficatus videat: opꝫ ip̄m eſſe informatū ſpecie obie-
cti viſibili. Sed p virtutē glie oculus corpalis nō
pōt abſtrahere a corpe xp̄i exiſtentis ſub ſacramen
to eius ſpeciē. Quia lumen corpale nō pōt attinge
re rationē nō exiſtentē alicubi: vt in determinato lo
co quē nō habet corpus xp̄i vt eſt ſub ſacramento.
ꝙ etiā nec per miraculū nō poſſet videre: ſic decla-
rat. Sicut enī oculus corpalis eleuari non pōt per
quodcūq3 miraculū ad videndū exiſtentiā ſubſtan
tiarū ſpūalium: nec eſt poſſibibile illam rep̄ſentari
expreſſe per quācūq̄ ſpēm corpalem. Sic cum cor-
pus xp̄i ſit ſub ſacramento ad ſimilitudinē ſpūalis
exiſtentie inq̄tum eſt ibi primo ⁊ per ſe rōne ſubſtā
tie: ⁊ q̄titas eſt ibi per cōcomitātiā. Dici pōt ꝙ im-
poſſibile eſt etiā talem ſpēm corpalem fieri que ſit
illius exiſtentie expreſſe repreſentatiua. Unde ſi ali-
quādo apparet ibi ſpēs paruuli vel fruſtrū carnis
nō credo ꝙ ſit corpus xp̄i. Maiores enī ſunt dimē
ſiones corpis xp̄i: q̄ puer vel carnes que apparēt
ibi. Et ſi appareret ibi verū corpus xp̄i: nō appa-
ret vt ſub ſacramento. Un̄ credo ꝙ illa apparentia
paruuli que aliq̄n ibi viſa eſt: vel deſcribitur imagi
natione vel ſenſu cōi videntis: vel ſicut realiter ex-
tra. Nō credo ꝙ ille dimenſiōes fundēt̄ur in dimē-
ſionibus ſpeciei panis: q̄uis tūc nō appareant: nec
tūc debet ab illo ſumi cui apparet: q2 non apparet
ſub ſpecie cōuenienti humane refectioni. Et iſta eſt
opinio Richardi. Et illam tꝫ ſetūs Tho. 4. diſtin.
10. arti. 4. qōne: 1. ⁊. 3. ❡ Alia eſt opinio Scoti.
E ꝙ deus de potētia abſoluta poſſet in oculo glorio-
Scotus. ſo vel nō glioſo cauſare viſionē iſtius corporis. Li

cet iſtud corpus nuſq̄ eſſet niſi in eukariſtia. ꝙ ſic
probat: q2 viſio eſt forma abſoluta ſicut pꝫ per eū
lib. 1. diſt. 3. qōne. 1. Ergo ſine ꝯtradictiōe pōt fie-
ri ſine reſpectu p̄ſentialitatis ad obiectū vel quocū
q3 tali reſpectu. Secūdo dicit ꝙ nulla viſio etiā ſic
creata: poſſet eſſe corpis vt hic primo: q2 hic inclu-
deret corpus: vt eē cām primo viſionis: vel eē pro
priū ⁊ primū obiectū viſionis. Sed corpus vt hic:
nec pōt cauſare primo: nec terminare primo. Quia
taꝫ cauſatio q̄ terminatio talis requirit in obiecto
cauſante vel terminā̄te diſpoſitionē debitā. Et hoc
ſm̄ locū: vtpote approximationē ⁊ diſtantiā debi-
tam. Sed corpus iſtud vt hic nō pōt debite appro
ximari organo. Nec diſtare debite: q2 nō eſt in loco
vt hic: nec miraculū iuuat. Quia corpus vt hic ab-
ſolute nō eſt viſibile: nec vt cauſatiuū viſionis: nec
vt terminatiuū. Miraculū aūt nō ē ad illd̄ qd̄ inclu
dit ꝯtradictionē. ❡ Quātum ad ſcd̄m. Impugnā
de ſunt opiniones. De opinione Ricardi q̄tum ad D
duas ptes dicit ꝙ nec oculo corpali naturali: nec
glorioſo pōt videri corp9 xp̄i vt in ſacramēto. Sed
q̄tum ad tertiū ꝙ nō poſſit per miraculū vel potē-
tiam diuinā videri in ſacramēto. Nego. Et q̄n pro-
bat. Sicut enī oculus corpalis eleuari nō pōt per
quodcūq3 miraculū ad videndū exiſtentiā ſubſtan
tiarū ſeparatarū ⁊c. Iſta ſimilitudo non valet. Quia
ſubſtā̄tie ſeparate ſiue aīe nullo mō cadunt ſub ſen
ſu: nec poſſunt eſſe obiectum ſenſus. Ideo nec exiſtē
tia: nec aliquis modus eorꝫ non poſſunt videri ocu
lo corpali. Nō ſic xp̄s in eukariſtia. Quia xp̄s i eu
kariſtia eſt obiectū viſibile. Item in ſpeciebus xp̄s
nō eſt in aliquo indiuiſibili: ſed eſt totus in tota ho
ſtia: ⁊ totus in qualibet pte. Qulibet enī q̄tūcūq3
modica cadit ſub ſenſu. Ideo xp̄s de potentia dei
abſoluta poſſet videri in qualibet parte ab oculo.
Quia quelibet ps cadit ſub ſenſu: ⁊ xp̄s etiā. Et eo
dem modo reſpōdetur de ſctō thoma. ❡ Dico etiā
ad opinionē doctoris ſubtilis: ⁊ cōcedo ꝙ deus p̄t
cauſare in oculo glorioſo vel nō glioſo viſionē iſti9 Scotus.
corpis: licet nuſq̄ eſſet niſi in ſacramēto altari ſicut
probatū eſt in ſua opinione. Qn̄ dicit ſcd̄o. Nulla
viſio vt ſic creata poſſet eſſe corpis vt hic primo. q.
d. doctor. ꝙ illa viſio primo nō pōt eſſe: nec habere
cauſam ab obiecto. ſ. a xp̄o: vt hic. Nec xp̄s pōt eſſe
primū ⁊ propriū obiectū viſionis: nec pōt cauſare
primo nec terminare: quia tam cauſatio q̄ termina
tio talis: requirit in obiecto primo cauſante vel ter
minante diſpoſitionē debitam ſm̄ locū: vtputa ap
proximationē ⁊ diſtantiā debitaꝫ. Sed corpus xp̄i
vt hic nō pōt debite approximari organo: nec diſta
re debite: quia nō eſt in loco vt hic. Nec miraculum
iuuat: quia vt hic abſolute nō eſt viſibile: nec cauſa
tiuū viſionis. Quātū ad hoc ꝙ nō pōt eſſe viſio in-
tuitiua: per diuinā potentiā neq3 p miraculū. Non
pōt cauſari nec terminari primo ad corpus xp̄i: vt
in ſacramēto eſt. ❡ Pro cuius declaratōe dico ego E
nō habeo p incōuenienti ꝙ de potētia dei abſolu-
ta hr̄e noticiam intuitiuā ab oculo corpali: nō vide
tur mihi repugnātia de xp̄o vt in ſacramēto. Et ſu
per hoc declarabo intentionē magiſtri Iohānis de
ripa qui hoc ſentit. Et concedit poſſibile fore ocu-
lum corpalem hr̄e noticiam intuitiuā xp̄i prout exi
ſtit in ſacramēto: nō per ſpeciem cauſatam ad orga

num:ſed ſolū ꝑ dei oīpotentiā. Verūtn̄ eſt aduertē dū ꝙ in notitia intuitiua ḡnaliter poſſunt tres gradus imaginari. Primꝰ eſt qn̄ notitia ⁊ obiectū ſunt idē realr̄ cū potētia. Ita ꝙ oīa iſta cōcurrūt in idētitatē realē. ſ. ꝙ videt̄: ⁊ potētia q̄ videt: ⁊ ipa notitia qua videt. Et ſic diuina eſſentia h̄z ſuipſiꝰ notitiā intuitiuā. Scōs gradꝰ: qn̄ res videt̄ ꝑ cāz vt cū ḡs videt artē intuitiue cauſalē alicuiꝰ effectꝰ in qua relucet perfectio: ille effectus ⁊ iſto gradu videt deus intuitiue creaturas ꝑ h̄ ꝙ videt ſe vt artē cauſalē talis vel talis creature. Et iſta notitia vident beati in verbo creaturas: q2 vidēt creaturaꝝ ratiōes cauſales in q̄bꝰ relucent ꝑfecte. Terciꝰ gradꝰ. Qn̄ res videt̄ ꝑ ſuū effectū exēplariter cauſatū: ⁊ iſto mō nos videmꝰ ꝓ ſtatu vite ꝑ̄ſentis. Quia obiectuz cauſat ſuā ſpeciē in noſtra potētia: q̄ fundat duplicē relationē ad ſuū obiectū. Et de iſta notitia intuitiua ē ꝙ nō pōt eē ſine obiecti ꝑ̄ſentia. Et ſimiliter verū ē de ꝑ̄mo gradu notitie intuitiue. Sed de. 2. nō oportet: qm̄ deꝰ eternaliter intuitiue creaturas cognouit q̄ tn̄ actualiter exiſtebāt. Loquēdo ḡ de tertio gradu notitie intuitiue: deꝰ nō pōt facere talē notitiā ſine obiecto: ꝓpter realē relationē incluſaz in tali obiecto: quo actualr̄ refert̄ obiectū exiſtere: a quo talis notitia ē cauſata: lʒ illud abſolutū poſſet facere ſine obiecto. Sʒ ꝓ tūc nō eēt notitia intuitiua obiecti. Et ſic ē in ꝓpoſito. Verūtamen ſi iſta notitia intuitiua iſto mō ſumpta nō cognoſceret niſi ꝑ̄ſentiaz obiecti: abſqȝ h̄ ꝙ eēt ab obiecto ꝓducta ꝑ moduz ſuperiꝰ expreſſum: nō video aliquā ipoſſibilitatem quin deꝰ poſſet creare in quocūqȝ oculo ſiue glorificato ſiue nō: notitiā intuitiuā corꝑis xp̄i dato ꝙ

f corpꝰ xp̄i nullibi eēt niſi in ſacramēto. Et ſi diceres ꝙ corpꝰ xp̄i nō pōt eē mō ſacramentali niſi ſit ſub mō naturali. Quia modꝰ ſacramētalis ꝑ̄ſupponit naturalē. Ideo talis notitia intuitiua nō eēt corꝑis xp̄i vt in ſacramento: ſed potius vt exiſtētis mō naturali. Sed iſtud nō obuiat: q2 qn̄cūqȝ natura aliq̄ eſt indifferens ad duos modos eſſendi. Sicut pōt ſtare ſub vno mō eſſendi ita pōt ſub alio. Sed corpꝰ xp̄i ⁊ q̄cūqȝ natura corꝑea aſpiciēdo ad dei potentiā abſolutā. ē indifferēs ſub aliquo iſtoꝝ vt exiſtat circūſcriptiue vel diffinitiue: ḡ pōt eſſe indifferenter ſub quolibet illoꝝ modoꝝ. Cū igit̄ corpꝰ xp̄i poſſet exiſtē mō ſacramētali abſqȝ h̄ ꝙ exiſteret mō naturali. Cōſequētia ⁊ maior patē t. Et minor ꝓbatur. Quia ſi natura xp̄i nō eēt indifferēs h̄ maxime videret̄: q2 modꝰ exiſtendi ſacramētaliter ꝑ̄ſupponit modū exiſtēdi naturalē. Sʒ h̄ nō videt̄ verū qm̄ modus exiſtēdi ſacramētaliter depēdet a ſolo deo: ḡ circūſcripto quocūqȝ alio nō minus haberet̄ modus ille. Item deus pōt ponere quodlibet ineſſe ſine poſitiōe cuiuſcūqȝ extrinſeci ab eo. Nā pōt producere formā ſine poſitiōe cuiuſcūqȝ ſibi extrinſeci: ⁊ in rōne effectꝰ. Sed modꝰ exiſtēdi naturaliter h̄ ē circūſcriptiue ꝑ cōparationē ad corpꝰ ē totaliter extrinſecꝰ mō ſacramētali: q2 vnꝰ modꝰ nō ē alius: nec pars alterꝰ. Nec ꝑ ſe requiſitū in aliquo ḡne cauſe ad eē alterꝰ modi: ḡ ſimplr̄ ⁊ abſolute deꝰ pōt cōſeruare

g corpꝰ xp̄i ſicut ſine mō ſacr̄ali. Ita ſine mō naturali ita ꝙ ſolū ſacramētaliter exiſtet. Ex h̄ apparet ꝙ iſta cōſequētia nō valet de forma. Corpꝰ xp̄i ē in loco: ḡ eſt in loco circūſcriptiue: lʒ naturales iudicarēt illam eē bonā. Tn̄ in rei veritate ē fallacia cōſequētis. Reſtat ḡ ꝓut notitia intuitiua ſolum dicit preſentiā obiecti ꝙ ab oculo ꝑ oipotentiaz diuinā pōt intuitiue videri corpꝰ xp̄i. Sed nō cauſabit̄ ſpecies ab obiecto. Sed ꝑ potentiā diuinā fieret ꝑ̄ſens oculo corporali obiectū: ⁊ intuitiue videret̄: ſed nō cauſaret̄ ab obiecto: ſed ſolū a deo actiue ⁊ a potentia viſiua receptiua viſiōis. ¶ Sed videt̄ mihi ꝙ oēs doctores minus reſtringunt diuinā potētiaz ꝙ deꝰ ꝑ ſuā potentiā abſolutā nō poſſet facere vt oculus corporalis videret xp̄m intuitiue: prout viſio cauſatur a ſpecie obiecti in ſacramēto. Quia ad viſionem requirit̄ debita diſtātia ⁊ debita approximatio ꝙ nō pōt fieri ab illo q̄ nullo mō ē in loco. Sed h̄ nō impedit. Quia naturaliter quodlibʒ obiectū cauſat ſpeciē ſuā in potentia: q2 ex obiecto generante ſuam ſpeciē: ⁊ potētia recipiente ⁊ dicente ḡnatur notitia Ideo q̄uis naturaliter obiectum viſus non poſſit generare ſuam ſpeciē niſi per medium recipiēs ſuaz ſpeciem: ⁊ multiplicans per modum figure perimidalis: vſqȝ ad conū organi. Nullam tamen video ꝯdictionē q̄n deus de potentia ſua abſoluta poſſit ſupplere mediū recipiēs ſpēm ⁊ abſqȝ omni figura ꝑimidali cauſata in medio ꝑ ſpēm ortā immediate a corpore xp̄i poſſit cōicare oculo corporali abſqȝ oī medio receptiuo ſpeciei corꝑis xp̄i. Et ſic primo vt in ſacramento ab oculo corporali videbit̄ xp̄s ꝑ diuinā potentiā abſolutā ſupplentē medium receptiuū cōicantē ſpeciem ꝙ eſt indirecte cōtra opinionem doctoris ſubtilis. Non video eñ ꝙ ſi aliquod obiectum poteſt cauſare ſpeciem ſuā in potentia ex ſua natura q̄n deus non ſuppleat media requiſita ad cauſandū ſpeciē in oculo: cū nō icludat ꝯdictionē. Cū etiā ſuppleat in h̄ ſacramēto dependētiaz accidētū ad ſubiectū. Specialiter cū corpꝰ xp̄i ſit i qualibet ꝑte hoſtie viſibili. Et ſit totū in qualibet ꝑte: ⁊ totū in tota hoſtia. Sʒ q̄libet pars hoſtie eſt viſibil̄ igit̄ i q̄libet ꝑte pt̄ videri xp̄s. Tū ⁊ doctores b
nr̄i ⁊ ego vna cū ip̄is ad tm̄ ſacramētū attingere nō poſſumꝰ. Et dubito ꝙ loq̄mur nimis audacter niſi ille cui a deo ſpāliter ē reuelatū: q2 ſecuriſſime iſte articulꝰ ē valde ſubtilis: ⁊ paganis dubiꝰ ad credenduz. Tn̄ xp̄s erat verꝰ deꝰ q̄ nō pōt mētiri. Et ideo ſine heſitatiōe credere debemꝰ ⁊ i fide vera iuenimꝰ infinitā caritatē i h̄ mirabili ſacramēto. Magna caritas: magnus amor: magna familiaritas ꝙ chriſtus voluit ꝓ nobis incarnari: mala morte mori: ⁊ inſuꝑ quolʒ die ipulſu gratioſi amoris vult in cordibꝰ ⁊ viſceribꝰ nr̄is incorꝑari ⁊ amoroſe habitare nobiſcū realiter ⁊ corꝑaliter. O amor ineffabil̄: o inenarrabilis familiaris: o ardēs fornax charitatis. Quomō te poterimꝰ obliuiſci. Q2 tuus amor dulcis: tua ardēs caritas ſic nos diligit ꝙ vis ſemꝑ eē nobiſcū. O xp̄iani maledicti cogitate amorē xp̄i ⁊ cōtēnetis oēs amores mūdanos. Et ideo in h̄ ſacramēto mirabili nō debemꝰ nimis ꝓfunde iactare apicem nr̄e intelligētie. Tn̄ ꝓ defenſiōe fidei catholice: oīa dn̄t indagare intellectus illuminatꝰ q̄ faciūt ad ꝯfectiones huꝰ ſacramēti: ⁊ nō fundare ſe in rōnibꝰ naturalibꝰ. Quia nūq̄ indagatio itellectꝰ nr̄i naturalis perueniret ad iſtiꝰ ſacroſcti ſacramēti intelligētiam Tn̄ negare nō debet q̄n deus faciat in h̄ mirabili ſacramēto oīa q̄ nō includūt ꝯdictionē. Cū ḡ deꝰ vt

eſt ſupra dictū: de ſua potētia abſoluta pt ſupplere
dependentiā medij recipiētis ſpeciē obiecti cauſan
tis natur: liter ſuā ſpeciē p modū figure piramida/
lis vſq ad cōtactū organi. Poterit ḡ obiectū. ſ. cor/
pus xpi cauſare ſpeciē ſuā de potētia dei abſoluta
ꝛ immediate ſine quocūq medio cōicare oculo. Et
J ſi diceret ꝙ illud abſolutū. ſ. viſio ſeu ſpecies obie/
cti: pōt cōicare oculo corporali vt cauſat a deo im/
mediate: ſed nō vt primo cauſat ab obiecto. Sed hoc
nō obſtat. Quia qūuis naturaliter obiectū nō poſſit
cauſare ſpeciē ſuā niſi mediāte medio tn̄ cū natura
liter potentie ſpeculari obiectū repreſentat ſpeciem
ſuā: pōt ḡ ſeu ſupnaturaliter ſuā ſpeciē in oculo cor
porali ꝛc. Et ſi diceres. Quia tūc deus cauſaret illā
ſpeciē ꝛ illud abſolutū. Dico ꝙ illud nō obſtat. Quia
obiectū p ſuā naturā cauſat ſuā ſpeciē in potentia.
Et illud ē naturale: ꝙ aūt naturaliter poſſit cauſa/
re imediāte ſine debita circūſtantia: diſtātia: ꝛ alijs
requiſitis: ē īpoſſibile naturaliter. Sed illoꝝ requiſi
torū deꝰ ſupplet depēdentiā: ideo illud ē ſupnatu/
rale. Sed cauſatio ſpeciei ab obiecto ī potētia ē na/
turalis ſicut pōt dari exēplū. Si deꝰ cōſeruaret ali
quod corpꝰ vltra vltimā ſpeciem: vbi nihil ē. Ta/
le corpꝰ nō eēt in loco: ꝛ tn̄ p potentiā diuinā ſicut
cōſeruat ſine loco: ſic poterit cauſare ſuā ſpeciē alte
ri oculo corpali imediate qūuis non cauſaret p mo
duz multiplicatiōis ꝛ figure pimidalis exiſtēs in
medio. Sz immediate cauſaret ſuā ſpeciē in oculo.
qz hoc deꝰ facere pōt: qz ſicut ſupplet depēdentiā lo/
ci ita pōt ſpeciē creatā ab obiecto ſine quocūq me/
dio cōicare oculo corporali. Et ſic illa ſpecies cōica
ta oculo corpali: hꝫ reſpectū ad obiectū. Cū ſit cau
ſata ab eo naturaliter qūuis reqſita ꝛ mediū ī quo
naturaliter multiplicat ſpecies. vſq ad cōtactū or/
gani: ibi ſuppleantur per diuinā potentiā. Et hoc ē
ſupernaturale. Sed nō video ꝯdictionē qn deꝰ poſ
ſet hoc facere: ſic recte eſt de corpe xpi vt dictuꝫ eſt.

¶ Tertium correlarium.

VT vult doctorū opinio. Poſſibilis ē
A fieri trāſſubſtātiatio. Iſtud correla/
rium probat vt habetur a beato am
Ambro. bro. de ſacramentis. ꝛ ponitur de cō/
ſec. diſt. 2. capitulo. Reuera. vbi dici
tur. Non minus eſt dare eſſe ſimpli/
citer de nihilo. ꝙ mutare nouas naturas rebꝰ que
prius nō erant. a fortiori potuit permutare naturā
in naturā ꝛ p ꝯns trāſſubſtātiare. Hic ſiēt tria. Pri
mo ratio iſtius nois tranſſubſtantiatio videbitur.
Scdo ſi illi poſſit ſubeſſe declarabitur. Tertio quid
ſit illud in ſpeciali recitabitur: vt pote ad qd agens
pertineat. Et cuius ſpeciei rationem in genere poſ/
B ſit habere. ¶ Quantū ad primum dicitur ꝙ hec eſt
conueniens ratio huius nois tranſſubſtantiatio. ſ.
tranſitio totalis ſubſtantie in ſubſtantiam. Primo
expono iſtud vocabulum totalis. Unde totum vno
mō dicit integrū ex ptibꝰ. Alio mō p q̄libet pte ca
thegorematice ꝛ ſingorcumatice. Et ſm hoc duplex
pōt eē trāſitio totius in totū. vnomō accipiēdo pro
toto integro ex ptibꝰ. ſ. ꝙ vni toti ex ptibꝰ. ſuccedit
aliud totū ex ptibꝰ. Et hoc mō dicit phs. ſ. de gene.
Qd gnātio ē trāſmutatio totiꝰ in totū: qz illud to/
tum ex ptibus ꝙ ſint vere totū p ſe nō manet: ſed

aliud totū ſuccedit. Nō tn̄ q̄libet pars ſuccedit. Qz
materia manet cōis ſm ipſuz. Et p oppoſitū in alte
ratiōe nō tranſit totū in totū: qz quodlibet totuz p
ſe vnū ꝙ pceſſit alteratione: manet in termino alte
ratiōis. Sed totū tranſit in totū vnū ſm qd ſeu per
accidens in totum aliud p accidens: vt lignum cali
dum in lignum frigiduz: quorū neutrum eſt totum
proprie loquēdo: ſed tantuz p accidens. Totū aūt
ꝙ eſt per ſe vnum manet idē ſub vtroq termino ꝛ
eſt de genere ſubſtantie. Per hoc patet ꝙ iſta aucto
ritas vel facit cōtra poſitionem de pluralitate for
marum. Quia qūtūcūq ponatur prima forma ma/
nere ſm veritatē rei in generato ꝛ corrupto. Tamē
non manet totū idem: etiā iſto modo loquendo de
toto. Quia vnicum eſſe habet vnicā formam. Quia
etiā totum ſimpliciter precedens corruptionē inclu
debat formam vltimā ſpecificaꝫ. Iſtud autem non
manet in termino corruptionis: ſed tn̄ pars eius:
Alio modo pōt dici trāſſubſtantiatio totius in to/
tum nō ſolū ſm ſe totū ex partibꝰ: ſed etiā ſm quā
libet partē eius. Et talis tranſitus eſt totalr totius
in totū: igit bene dictum eſt in diffinitione tranſſub
ſtantiationis. diſtinguendo eam cōtra tranſmuta/
tionem. Non ꝙ eſt tranſitio totius in totum: qz ibi
poſſet eſſe equiuocatio: ꝙ eſt tranſitio totius in to/
tum de ly totꝰ: ſed eſt totalis tranſitio. ¶ De ſcdo
ꝙ additur in hac ratione nois ſubſtantie in ſubſtā C
tiam. Ponitur ibi ſubſtantia. Diſtinguendo contra
accidens manifeſtum ꝙ tranſitio accidentis in ac/
cidens magis diceretur tranſaccidentatio ꝙ tranſ/
ſubſtantiatio. Sed qd dicitur ſubſtātie in ſubſtan/
tiam intelligendum ſm phm. 1. phiſ. Qd duplici/
ter dicit aliqd fieri ex aliquo. Sz ex ſubiecto ma/
nente vl ex termino corrupto. Aliter eni fit ignis ex
materia ignis. ꝛ aliter ex aere ſeu nō igne ſm ipm.
Trāſitio ḡ illa ptialis ſubſtātie in ſubſtātiā pōt eē
vel ſubiecti trāſeūtis a termino in terminū: vl totꝰ
termini trāſeūtis in terminū oppoſitū. Sz in ppoſi
to. Cū dicit trāſitio totalis: excludit primꝰ intellectꝰ
qz nihil cōe ibi trāſit a termino ad terminū. Tūc nō
eēt ibi trāſitio totalis: ſz ptialis: igit ē hic tranſitio
ſubſtātie in ſubſtātiā ſicut termini totaliter deſinē
tis ſuū eē in terminū ſicut in ſubſtātiā totaliter inci
pientē eē. ¶ De ſcdo articulo dicit doctor ſubtilis D
ꝙ poſſibile ē huic rationi nois aliqd ſubeſſe. ſcdo di
cit ꝙ hoc nō ē poſſibile alicuiꝰ virtuti actiue niſi diuine
immediate. Primū probat. Quicqd pōt eē totaliter
nouū: nō repugnat ſibi ſuccedere alij ꝙ pt totalr de
ſinere eē. Sz aliq ſubſtātia pt eē noua ſic expoſitū
primū totaliter: hoc ē nō tn̄ ſcdm ſe totū ꝯpoſitū ex pti
bus: ſz etiā ſm qdlibet eiꝰ. Et alia pōt eodē mō de
ſinere eē: ḡ hoc pōt totaliter ſuccedere illi totalr deſi
nendi: ꝛ p ꝯns hoc pōt totaliter ꝯuerti ī illā ꝛ ita trāſ
ſubſtātiari. Aſſūptū pꝫ. qz nec totalr inceptio ſubſtā
tie: nec totalis deſitio icludit ꝯdictionē nec p ꝯns
totalr inceptio huiꝰ ad totalē deſinitionē huiꝰ q trā
ſitio includit tranſſubſtantiationem: igitur vera eſt
prima concluſio. ¶ Secundum probatur ſcilicet
ꝙ illud ſoli deo ſit poſſibile. Quia in cuius poten/
tia actiua eſt vtrunq extremum ꝛ qūtum ad totum
eſſe ꝛ qūtum ad totum non eſſe. Et preciſe in eius
virtute actiua eſt totaliter conuertere vnuꝫ in aliud
ꝛ tranſitio extremi in extremum. ꝛ preciſe. Nunc

autem eſſe totaliter ſubſtantie ⁊ non eſſe eius ſub/
ſtantie virtuti actiue diuine ⁊ ſoli illi. Quia queli/
bet alia requirit aliquid in quod agat:ergo totalis
tranſitio ſubſtantie in ſubſtantiam ſubeſt illi ſoli
virtuti. Maior ⁊ tota ratio confirmatur p ſimile de
trāſitione ꝑtiali. Illa enī v̓tuti actiue ſubeſt eſſe et
non eſſe partiale vtriuſqꝫ extremi:cuiꝰ v̓tuti ſubeſt
tranſitio partialis extremi in extremū. Patet de ge
neratione ⁊ corruptione. Uirtus enī potens ſuper
nō eſſe precedētis ⁊ eē forme ſubſequētis manēte
aliqua parte cōpoſiti cōi.ſ.materia poteſt ſup ꝑtia
tionē huiꝰ ex illo:q̄ tranſitio eſt partialis vnius in
aliud.ergo a ſimili virtꝰ potens ſup eſſe ⁊ nō eſſe
vtriuſqꝫ extremi totalis pōt ſup tranſitionē tota/
F lis extremi in extremū. ¶ Quātum ad tertiū arti/
culū dr̄ diſtinguēdo de mutatione ſumpta ſubiecti
ue ⁊ obiectiue. Tranſſubſtantiatio nō eſt mutatio
ſubiectiua ſꝫ obiectiua. Pro diſtinctione pōt poni
talis ꝓbabilitas. Qꝛ aliquid pōt generari ſubiecti
ue:⁊ aliquid obiectiue. Subiectiue v̓o qn̄ fit muta
tio ſubiectiua ſicut qn̄ ab agēte naturali trāſmutatur
materia de forma ad formā: ſubiecto.ſ.materia re
manente ſub vtroqꝫ termino. Et ideo vocatur ſubie/
ctiua.qꝛ ſubiectiue materia tranſit de forma ad for
mā. Obiectiua aūt qn̄ totū mutatur in totū nihil re/
manēdo in re tranſſubſtantiata. Ideo nō eſt muta
tio ſubiectiua: qꝛ nullū ſubiectū eſt qd̓ tranſeat de
termino ad terminū. Sꝫ totū mutatur in totū. Ideo
non eſt mutatio ꝓprie niſi obiectiua.ſ.intellectiua
qꝛ intellectus obiectiue percipit vnū terminū mu/
tatum ſeu tranſſubſtantiatum in aliud: vt panis
tranſſubſtantiatur in corpus xp̄i:nihil remanēdo de
ſubſtantia panis ſubiectiue. Ideo talis trāſſubſtā
tatio ꝓprie non eſt mutatio ſubiectiua. Et qꝛ talis
diſtinctio non concordat pho. Qꝛ.v.ph̄i.dicit.mu
tatio qua aliquid mutatū ſeu mutabile eſt: qd̓ pōt
aliter ſe habere nūc ꝗ̄ prius:hec ratio nō competit
niſi ſubiecto tm̄:nō termino:qꝛ terminus nō ſe ha/
bet aliter nunc ꝗ̄ prius:quia ſi eſt ad quē nunc pri
mo eſt:⁊ ita non ſe habuit aliter ꝗ̄ nunc. Si eſt ter/
minus a quo nunc non eſt: ⁊ p cōſequēs nō ſe ha/
bet nūc aliter ꝗ̄ prius.igitur nihil mutatur niſi ſubie/
ctiue. Una eſt reſpōſio ꝙ phs negauit aliquid pro
duci niſi de ſubiecto:⁊ ideo mutatio apud eū requi
rit ſubiectū. Sed nos ponimus aliā mutationem
poſſibilem:⁊ ita poſſumus illi attribuere rationem
mutationis:nō illā quā poſuit phs. Aliter reſpon/
detur ꝙ phs dicit verū de mutatione ꝓprie dicta:qꝛ
talis requirit ſubiectū. Sed tranſſubſtantiatio iſta
ꝓprie loquendo nō eſt mutatio.nec circa hoc opor
tet laborare ad inquirēdū genus mutationis. Si
mutatio debet intelligere ſubiectū quod mutatur: cum
ibi non ſit ſubiectū cōe vtriqꝫ termino: ibi non eſt
mutatio ſubiectiua. Uel pt̄ dici ſm phm ꝙ triplex
eſt mutatio.ſ. a non ſubiectio in ſubiectum:vel a
ſubiecto in ſubiectū:vel a ſubiecto in nō ſubiectum
Loquendo in actionibus naturalibus. Prima mu
tatio eſt generatio q̄ eſt ꝓgreſſio de nō eſſe ad eſſe
Scd̓a mutatio dr̄ alteratio q̄ eſt de eſſe ad alterū
eſſe. Tertia mutatio dr̄ corruptio que eſt de eſſe ad
non eſſe. Loquēdo aūt in actionibus ſupnaturali
bus.pria mutatio dr̄ creatio q̄ eſt de nihilo ad eſſe.
ſcd̓a mutatio eſt tranſſubſtantatio que eſt de eſſe
ad aliud eſſe ſine quacūqꝫ alteratiōe. Sꝫ ex trāſub
ſtantiatione dimittēdo ſuū ꝓpriū eſſe acquirendo
aliud eſſe. Ideo iſta tranſſubſtantatio nec eſt gene/
ratio nec alteratio: nec corruptio:qꝛ panis nō cor/
rumpitur ſed acquirit aliud eſſe. Sed pōt dici muta/
tio a ſubiecto in ſubiectū.ſ.ab vno eſſe ad aliō eſſe.
Sed per hoc nihil habet de genere remoto trāſmu
tationis.ſ.quod eſt genus viſionis: niſi qd̓ vtrūqꝫ
eſt formaliter inferius. Ad quā relationē ordinis
ſeu ſucceſſionis. Et ſic pꝫ quid dicendū eſt de iſto
correlario. Et tunc poteris cognoſcere ꝙ tranſſub
ſtantiatio nō ptinet ad aliqd̓ genꝰ ſed ad relationē
ordinis vbi nō eſt motus ꝓprie loquendo.

¶ Secunda concluſio.

Quodlibet ens ſm ſcripturā nō pōt
cōuerti in quālibet naturā. Hec cō/
cluſio ſic ꝓbatur. Nihil pōt conuerti A
in naturā diuinam.ergo quodlibet
ens nō pōt cōuerti in quālibet na/
turā. Añs ꝓbatur:qꝛ aliter natura di
uina pōt conuerti in aliud: qꝛ termini mutationis
poſſunt mutuo eſſe termini. Tūc etiā diuina natu/
ra poſſet incipere alicubi eſſe:vbi nō prius fuit vel
eodē mō quo nō fuit:ꝙ videtur incōueniēs. Itē Au/
gu.ſup Gen̄.ad lrām.c.4. Et Boe.li.de duabus Auguſti/
naturis:⁊ vna ꝑſona xp̄i.c.7. Nullo mō pōt cor/ nus.
pus cōuerti in ſpm̄ nec ecōuerſo. Itē poſſet tūc cō Boetius
uerti q̄titas corporis panis in q̄titatē corpis xp̄i
Et p ꝯñs corpꝰ xp̄i generatū poſſet eſſe ⁊ eſſet vbi
prius panis fuit. Cōſequēs eſt impoſſibile: qꝛ tūc
corpus maius eſſet in loco minori. Itē tūc abſolu/
tū poſſet cōuerti in reſpectiuū ⁊ ecōuerſo: ⁊ p ꝯñs
poſſet eſſe ſine fundamēto reſpecꝰ ⁊ ſine termino:
ſicut abſolutū cōuerſum in ip̄m. Cōſequēs eſt im/
poſſibile manifeſtū. Qꝛ ꝯdictio eſt reſpectiuū eſſe ſi
ne fundamēto ⁊ termino. Hec ꝯclō vt pꝫ ex argu/ B
mētis ꝯtinet duos articulos.ſ. de cōuerſiōe diuini
tatis i creaturā. Et creature in creaturā. De primo
dico ꝙ impoſſibile eſt ꝙ diuinitas poſſit ꝯuerti in
creaturā. Pꝫ qꝛ nihil pōt cōuerti:nec vt terminus
a quo nec vt terminꝰ ad quē:niſi eiꝰ eſſe ⁊ non eſſe
totalr̄ ſubſit v̓tuti cōuertētis. Nihil aūt intrinſecū
deo ſubeſt potētie diuine:ꝙ ꝯuertatur in creaturam.
Quia potētia non reſpicit ꝓ obiecto niſi poſſibile
Sꝫ q̄cq̄d eſt in deo intrinſecū eſt neceſſe eſſe. De ſe
cūdo dico ꝙ quilꝫ pōt cōuerti in quodlibet ꝓpter
eandem rationē. Qꝛ vtrunqꝫ extremum in creatu/
ris ſubeſt potentie diuine:⁊ q̄tum ad totale eſſe et
nō eſſe. Breuiter iſte doctor tenet ꝙ nulla creatura
pt̄ ꝯuerti i diuā eſſentiā:nec ecōuerſo. Scd̓o tꝫ ꝙ p
potētiā diuinā q̄libet creatura pt̄ cōuerti in quāli/
bet creaturā niſi eſſet repugnātia. Et arguit ꝯ pri/
mā partē ꝙ creatura poſſit cōuerti in deitatē. Qꝛ C
nō repugnat diuine ꝑſone terminare aliquā actio
nē realē: vt pꝫ in incarnatiōe cuiꝰ terminꝰ erat v̓bū
q̄ a filii in ꝓpoſito. Itē nō repugnat nature diuine
illā actionē q̄ nō req̄rit neceſſario mutabilitatē nec
poſſibilitatē nec finalitatē. Sed trāſſubſtātiatio eſt
hmōi:qꝛ nō requirit ſuū mutari:nec p ꝯñs aliquā
poſſibilitatē in termio. Nec req̄rit termino ſuo ali
q̄d addi:⁊ p ꝯñs nec finitatē nec cōpoſitionē:nec
cōpoſſibilitatē: ergo ⁊c̄. Maior cōfirmatur. Qꝛ non

repugnat nature diuine terminare intellectionē et volitionē: pro tāto: qꝛ iſte actiones non requirunt mutationē: nec poſſibilitatē: nec limitationē. Item nulla creatura poteſt cōuerti in aliā ꝓpter cōuenientiam termini a quo ad terminū ad quē: in iſta ꝯuerſione nō requirit ꝯuenientia alicuius ſubiecti cōis manentis: ꝙ quantūcūꝗ aliqua creatura nō ꝯueniat cū alia: non minus eſt ꝯuertibilis in ipſam. Ad iſta argumenta rñdetur. Ad primū dr: ꝙ verbū incarna-

D tum nō dicit verbū eſſe terminū alicuius actōis de genere actionis: et cū dicit ꝙ incarnatio terminat ad perſonā filij. Dico ꝙ vnio illa loquēdo de vnione q̄ importat relationē: iportat verbū ꝓ termino: qꝛ in natura humana eſt reſpectꝰ realis ad verbū ⁊ ecōuerſo nō niſi rōnis. Sed terminꝰ actionis de genere actionis eſt aliq̇d ꝙ accipit eſſe ꝑ illā actionē:

Richar. hoc autē eſt vnio illa realis nature humane ad verbum. Et ſi diceret filius dei eſt incarnatꝰ: igit ē ſubiectum vel terminus illꝰ actōis: qꝛ incarnari ſignificat paſſionē quā: vel oportet ponere in ſubiecto vel in termino: ⁊ ꝓpterea cuilibet actōi correſpondet ꝓpria paſſio: Tres perſone incarnabāt actōe ꝓprie dicta: igit qḋ reſpōdet illi eſt paſſio ꝓprie dicta: hoc eſt incarnatū eſſe: ꝙ ⁊ c: Ad primuꝫ dicitur ꝙ incarnatū eſſe eſt vnicū eſſe carni in vnitate ꝑſone. Et h̄ ſm ꝙ vnicū eſſe dicit relationē nō realē ſꝫ

Pbus. rationis tm̄. Ad ſcḋm dico ꝙ actioni trinitatis correſpōdet aliqua paſſio realis. Sed ſubiectū illius eſt natura hūana: ⁊ terminꝰ aliq̇s in natura humana. ſ. vnio formalis illius nature ad verbum: ita ꝙ vnio trinitatis ſeu magis vnitio q̄ eſt actio trinitatis: eſt ad vnionē formaliter hūane nature ad verbum: q̄ eſt vnio realis in hūana natura. q. d. ꝙ illa ſacra vnio eſt relatio realis ex parte nature hūane qꝛ imutat naturā humanā: ſed ex parte v̇bi eſt rōnis: cū nullo mō v̇bū realiter mutet. Et cū dicit ꝙ incarnatū eſſe: dicit paſſionē: ſicut incarnare actionem.

E Dico ꝙ incarnari grāmatice dicit paſſionē ꝓpter modū ſignificādi grāmaticalē: qꝛ incarnari eſt verbū paſſiuū: ꝙ de ſuo mō ſignificandi: ſignificat paſſionē. tm̄ ille modus ſignificādi nō ſemper dicit paſſionē phiſicā ⁊ realē in illo de quo dr: ſꝫ tm̄ in alio ꝙ cognotat illi vniri. Et illud aliō dr eſſe ſubiectū paſſiōis iportate realr ꝑ incarnari. ſ. correſpōdens illi actiōi quā iportat incarnare. Ad tertiū dr ꝙ repugnat imutabilitati neceſſitati ⁊ infinitati cuiuſcūꝗ eſt ꝙ poſſit eſſe reſpectu alicuꝰ actiōis ꝓprie dicte de gn̄e actiōis: et cū dr de actionibꝰ intelligēdi ⁊ volēdi. Dico ꝙ h̄ nō eſt ad ꝓpoſitū: qꝛ iſte dicunt actōes: qꝛ ſunt quedā oꝑationes nō actiones de genere actionis. Nam per actiones de genere actionis aliquis terminus accipit eſſe ſimpliciter ſi ꝓducit: vel aliquo mō eſſe ꝑ intellectionem aūt obiectū intellectū: nullo mō accipit eſſe imo ꝓ ſupponit oīno ipi intellectioni. Et h̄ iō eſt: qꝛ iſte operatōes q̄ dicunt actiōes large: ſunt vltimi termini: non aūt ſunt gr̄a alioꝝ terminoꝝ. Et qm̄ fuit ar-

F gutū inoppoſitū contra ſcḋam partem ꝙ non quelibet creatura poteſt ꝯuerti in quālibet creaturam Dico ad primū: concedo argumentū: qꝛ hec eſt opinio prime partis. Ad ſcḋm dico ꝙ ſi panis cōuerteretur in q̄titateꝫ corporis xp̄i: non tm̄ corpus xp̄i eſſet hic vel eius q̄titas ex vi ſacramenti. Et ad ꝓ-

bationem illam tactam: ſed non ſolutam. ſ. tamē eſt vbi corruptum fuit. Dico ꝙ ideo ibi eſt: qꝛ materia manet cōis que i generatiōe nō mouet localiter. Et per conſeques ibi recipit formalr formā vbi eſt: et ex hoc genitū ex ipſa ⁊ forma: eſt vbi prefuit corruptuꝫ. Et ſi diceres ꝙ materia nō cārēt eſſendi in loco localiter. Sed q̄titas nō manet eadē q̄titas in gn̄ato ⁊ corrupto niſi vt materia: igit ipſa non eſt ratio quare genitum eſt vbi prefuit corruptum. Dico ꝙ materia ſm ſe habet eſſe in loco diffinitiue: ſicut quecunꝗ ſubſtantia limitata. Ipa aūt vt ſub quantitate eſt in loco circūſcriptiue. Qꝛ igit manet diffinitiue vbi fuit ſubſtantia corrupta prius. Ideo ibi recipit formā: adeo ſubſtantia genita ibi eſt vbi fuit ſubſtantia corrupta. Et vbi diffinitiue eſt ſubſtantia ibi circumſcriptiue eſt ipſamet vt quanta. Et ideo ſequitur ꝙ genitū vt hn̄s quantitatē circūſcriptiue ē vbi fuit corruptū circūſcriptiue. Nō tm̄ intelligendum eſt ꝙ aliquando fuit hic vel ibi diffinitiue ⁊ non circūſcriptiue alicubi: quia nūꝗ fuit ſine quantitate que erat ratio circūſcribendi. Sed tm̄ non ponendo aliquam quātitatem manere eandem. Qō credo verius eſſe nō oportet ponere aliquid idem circūſcriptiue manere: nec rōnem exiſtēdi in eodem loco in genito ⁊ corrupto. Sed ſufficit materia manēs in loco diffinitiue vbi fuit corruptū ergo corruptum ⁊ genitum ſunt in eodem diffinitiue ratione materie: ſed nō oportet ꝙ ſint in eodem loco circumſcriptiue: cum ſint diuerſarum quantitatum genitum ⁊ corruptum. Poſſet etiam dici ꝙ vbi agens inuenit paſſum ibi informat ipſam materiā. Sꝫ agēs generādo nō trāſmutat localr: ergo ibi informat paſſum. Et vbi paſſum informat ibi ē G cōpoſitū ex paſſo ⁊ forma inducta. ergo ⁊c. ¶ Cōceſſo tm̄ ſm cōmunem opinionem. ꝙ ibi poſſet eſſe terminus conuerſionis vbi prefuit conuerſum. Illud vbi debet intelligi non preciſe ſed vel ſic vel ſꝫ partem. Et vbi prefuit panis poſſet corpus xp̄i vt q̄tum vel preciſe vel ſicut i ꝑte ſui vbi. Ita ꝙ pars eſſet vbi panis fuit ⁊ pars in vbi circūſtāte. Eo etiā ꝙ teneretur illud principiū aliquorum: ꝙ terminꝰ cōuerſus eſt vbi ꝓfuit cōuerſum. Nō tm̄ eſſet ibi localiter. Et ſic poſſet concedi ꝙ ſi q̄titas eſſet primꝰ terminus conuerſionis eſſet vbi prefuit ſubſtantia panis: nō tamen eſt ibi localiter. ¶ Ad ſecūdū H dicitur ꝙ Aug. ⁊ boec. loquūtur in comparatiōe ad potentiam creatam: ſed hoc nihil eſt. Qꝛ nulla virtus creata pōt quodcūꝗ corpus conuertere in qḋcunꝗ. Ideo dicitur aliter ꝙ ſunt ratiōes repugnātie: tot ſunt rationes impoſſibilitatis. Et aliqua illorum admota eſt aliqua poſſibilitas que priꝰ nō fuit. Non quidem poſſibilitas ſimpliciter: ſed ex parte illa. Verbigratia. Viſus non poteſt recipere intellectionem. Tum quia intellectio eſt inextenſa: ⁊ viſus extenſus. Tum quia viſus eſt bis cognoſcens tm̄ aliquid ſub rōne ſingulariter: intellectus vero intelligit non preciſe ſub ratione ſingularis. Tolle vnam impoſſibilitatem vtpote ſi eſſet potētia que poſſet habere obiectum vniuerſale: ⁊ tamē remaneret alia ratio impoſſibilitatis ſimpliciter. Eſſet impoſſibile hoc ſicut illud. Et diceretur hoc poſſibile reſpectu vnius non ſimpliciter. Sed quia illa ratio impoſſibilitatis hic non eſt ratio im-

poſſibilitatis ibi. Ad propoſitum. Omne cor/
pus habet quandam non repugnantiam vt con/
uertatur in corpus. puta: quia habet materiã: quãtitatem
et ſimiles ratiões cõcurrẽtes ad conuertibilitatem.
Spũs omnis habet oppoſitas ratiões iſtis: igitur li/
cet ſit impoſſibile ſimpliciter corpus celeſte conuer/
ti in corpus elemẽtare. iſto modo quo impoſſibile ẽ
ſpiritui conuerti in ignem. Quia reſpectu agẽtis cu
iuſcunque creati: vtrumque eſt impoſſibile. Et reſpectu
agentis increati ſicut vnum ẽ poſſibile et aliud. Cũ
dicitur iſtud poſſibile et aliud impoſſibile: hoc ẽ. quia
I hic eſt aliqua ratio impoſſibilitatis que non eſt ibi
¶ Ad tertium concedo quod abſolutum poſſet cõuer/
ti in reſpectiuum et econuerſo. Sed ideo nõ ſequitur
vltra quod reſpectus eſſet ſine fundamento et termino
Quia terminus conuerſionis per conuerſionem ac/
cipiet eẽ: eo modo quo poteſt habere eſſe. Reſpectus
autem non poteſt habere eſſe ſine fundamẽto et ter
mino. Nec ſequitur ſi terminus a quo prefuit ſine
iſtis. ergo terminus ad quem poteſt eſſe ſine iſtis. Quia
abſolutum quod non requirebat fundamentum et ter/
minum: mutatum eſt in reſpectiuum deſinendo ſuũ
eſſe abſolutum. Ideo terminus ad quem reſpectiuus
indiget in ſuo eſſe fundamento et termino: quod non fa
ciebat terminus a quo abſolutus. Dico igitur quod ſi
reſpectiuũ cõuerteretur in abſolutũ: iſte reſpectus requi/
reret fundamentũ et terminũ. et haberet ea iã antiqua
que preceſſerunt conuerſionem in noua.

¶ Primum documentum.

Panis cũ conſecratur: verũ corpus xpi
A efficitur. Iſtud documẽtũ probatur de con
ſec. d. 2. c. Panis: vbi dicitur. Panis ẽ
in altari vſitatus an verba ſacramen
torũ: vbi acceſſit cõſecratio: de pane
fit corpus xpi. Item ibidẽ. c. reuera mi/
rabile. Sermo qui potuit facere que nõ erãt. Nõne põt
mutare ea que ſunt in id quod nõ erãt. Quaſi dicat quod ſic
Et de hoc habentur auctoritates plures de conſe. d. 2. in
diuerſis locis: quarũ aliquas magiſter adducit in
4. d. xi. In hoc documento duo videbuntur ſicut cir
ca alia credita. Primo quid ſit tenẽdũ. Secũdo quõ po
terit illud declarari. ¶ De primo ſic recitat innoc. de
officio miſſe par. 3. c. 16. Circa hoc erãt plures opinio
nes. Una quod panis manet et tñ cũ ipſo erat verũ cor/
pus xpi. Secũda ẽ quod panis nõ manet: et tñ nõ cõuerti
tur: ſed deſinit eẽ vel per adnihilatiõem: vel per reſo
lutionẽ in materiam vel per corruptionem in aliud.
Tertia opinio quod panis trãſſubſtãtiatur in corpus: et vi
nũ in ſanguinẽ. Quelibet autem iſtarum voluit illud cõcedere ſalua
re: quod ibi ẽ vere corpus xpi quia illud negare plane ẽ contra fidẽ
expreſſe cum a principio inſtitutiõis eukariſtie fuit
de veritate fidei quod vere et realiter ibi corpus xpi cõti/
B netur ¶ De prima opiniõe ſic probant. Sicut in naturali
bus nõ ſunt plura ponẽda quam rõ naturalis neceſſario cõ
uenit ex primo phiſ. et aliis locis. Quia pluralitas ſine ne
ceſſitate eſt ſuperflua. Ita in credibilibus nõ ſunt po
nenda plura quam conuinci poſſit ex veritate creditorum.
Sed veritas eukariſtie põt ſaluari ſine iſta trãſſub
ſtantiatione igitur. Minor probatur. Quia ad veritatẽ
eucharistie requiritur ſignum et ſignatum realiter
contentum. Subſtantia autem panis cum ſuis ac/
cidentibus eque poteſt eſſe ſignum ſicut ſola accidẽ
tia: immo magis. Quia ſubſtantia panis ſub ſpecie
bus magis eſt nutrimentum quam accidentia. igitur ma
gis repreſentat corpus chriſti in ratione nutrimenti
ſpiritualis. Res etiam contenta ſcilicet verum cor/
pus xpi. poteſt eque ſaluari cum ſubſtantia panis
ſicut cum accidentibus: quia non magis repugnat
ſubſtantie eſſe cum ſubſtantia quam cum accidentibus
vel quantitate ſubſtantie. ¶ Confirmatur quia ſemper C
ponenda ſunt pauciora miracula quam plura quantũ poſ
ſibile eſt. Sed ponendo panem manere cum ſuis ac
cidentibus. Et corpus xpi vere eſſe ibi. Multo pau/
ciora ponuntur miracula: quia tũc non ponitur ali
quod accidens ſine ſubiecto. Item ſic ſecũdo argui/
tur. Et quaſi in idem redit in creditis nobis ſecundum in/
tellectũ vniuerſalem traditum: non videtur ille mo
dus determinandus qui eſt difficilior ad intelligẽ/
dum: et ad quem plura videntur ſequi inconuenien/
tia. Sed corpus xpi eſſe in eucharistia vniuerſaliter
eſt quoddam verum traditum nobis: iſte autẽ intel
lectus quod nõ ſit ſubſtantia panis: videtur difficilior
ad ſuſtinendũ. Et ad ipſum ſequitur plura incon/
uenientia quam ponendo ibi ſubſtantiam panis: igitur
Maior patet Ex quo fides nobis data eſt: et ſi via
ad ſalutem ita debet determinari et teneri ab eccleſia
ſicut magis eſt idonea ad ſalutem. Sed ponendo in
tellectum talem ſupra modum difficilem: et ad quem
videntur ſequi inconuenientia: manifeſte eſt occaſio
dubitandi omnes philoſophos: immo fere omnes
quaſi ſequentes rationem naturalẽ a fide. Uel ſaltẽ
impediendi eos ne conuertantur ad fidẽ. Si eis dican/
tur talia pertinere ad fidem noſtram immo videtur
quod philoſophus haberet pro maiori inconuenienti
vel quicunque alius ſequens naturalem rationem:
ea que ponit hoc negãdo ſubſtantiã panis quam haberet
de omnibus articulis quos habemus de incarna/
tione. Et mirum videtur quod in vno articulo. qui non
eſt principaliter articulus. debeatur talis intellectus
aſſen: propter quod debeat contempni ab omnibus ſe
quentibus rationem. Item tertio ſic. Nihil tenendũ
eſt tanquam de ſubſtantia fidei niſi quod poteſt haberi ex D
preſſe de ſcriptura: vel expreſſe declaratum et expreſ
ſum per eccleſiam: vel euidenter ſequatur ex aliquo
plane contento in ſcriptura vel plane declarato ab
eccleſia: iſta maior videtur ſufficiens. Quia pro nul
lo alio ſe videtur habere quis cauſam exponẽdi ſe mor
ti. Sed pro omni eo quod eſt de ſubſtantia fidei: lauda
biliter quis ſe exponeret morti. Et etiã quod nullo iſto
rum modorum habetur certum: firmiter credere. vi
detur leuitatis. Quia non eſt auctoritas ſufficiens
nec ratio ſi nullum illorum inueniatur. Nunc autẽ
non videtur haberi expreſſe: non eſſe ibi ſubſtantiã
panis. Nam ioban. 5. Ubi multum probatur veri/
tas eucharistie. Planum eſt vbi xps dixit. Ego ſum
panis viuus. Qui manducat ex hoc pane etc. Et. 1.
corin. Dicitur panis quem frangimus nonne cõmu
nicatio corporis xpi eſt. Nec inuenitur expreſſe vbi
eccleſia iſtam veritatem determinet ſolempniter: nec
etiam qualiter illud poſſit ex aliquo intrinſeco cre/
dito euidenter conferri. ¶ Si dicatur ſicut vnus E
doctor dicit quod Mathe. 26. dicitur Hoc eſt corpus
meum: expreſſe inſinuat panem non manere: quia
tunc propoſitio eſſet falſa. Hoc non concludit: quia
dato quod ſubſtantia panis maneret: non demonſtra/

bitur ſubſtantia:ſed contentuꝫ ſub pane. Sic ⁊ mo
do non demonſtrantur accidentia:quia tunc pro-
poſitio falſa eſſet. Sed eſt ſenſus:hoc ens contentū
ſub iſto ſigno viſibili:eſt coꝛpus meum. Tunc in ſa
cramentis veritatis non debet eſſe falſitas. Sed ac
cidentia iſta ſignant naturaliter ſubſtantias quas
afficiunt. Et tamen ille non ſubſunt ſcilicet ſubſtā-
tie eoꝛuꝫ. Significatio iſta naturalis erit falſa:ꝙ eſt
F inconueniēs. ¶ Si dicas ꝙ ſignificant coꝛp⁹ chꝛi-
ſti ⁊ ſanguinem. Et iſta ſignificatio eſt vera. Cōtra
naturalis ſignificatio non mutatur pꝛopter ſignifi-
cationem ex inſtitutione ad placitum:ergo iſta ac-
cidentia naturaliter ſignificant eadem que pꝛius ſi
gnificauerunt. Ergo ex iſta parte in ſignificatiōe na
turali falſitas erit. Niſi ſignificata ſubſint ſignis.
Sed ponentes ꝙ iſta ſignificati ſubſit veritas:ha-
betur in ſignificatione naturali accidentiuꝫ. Poteſt
etiam haberi veritas in ſignificatione ad placitum
Quia in iſtis ſubſtantijs poſſent contineri illa que
ſignificantur ad placitum ex inſtitutione. Et ſic ha
betur omnimoda veritas in vtraqꝫ ſignificatione.
Sed ſm aliam viam falſitas eſt in ſignificatiōe na-
turali:ergo magis congruit alia via ꝙ iſta. Et iſta
eſt opinio magiſtri Johannis pariſienſis de oꝛdi-
G ne pꝛedicatoꝛum. ¶ Scđa opinio Eſt magiſtri du
randi ⁊ gullermi oꝛam. Qui arguunt per ratiōes
ſimiles aliquibus pꝛedictarum. Quia tres pꝛime ſa
tis poſſunt adduci pꝛo iſta opinione. Tum qꝛ plu-
ra miracula ponuntur concedendo tranſſubſtantia
tionem ꝙ negando. Tum quia iſta tranſſubſtātia-
tio eſt ita difficilis ad intelligendum. Et tantum vi
detur repugnare rationi naturali. Quia omni ſe-
quenti rationem naturalem videtur poſitum irra-
tionabiliter. Et plus auerteretur a veritate fidei:ꝙ
abſolute panē non manere ꝑ annihilationem vel ꝑ
quancunqꝫ aliam viam. Tum tertio quia iſta tranſ
ſubſtātiatio non videtur magis pꝛobari ex ſcriptu-
H ra ꝙ panem non manere:immo minus. ¶ Contra
iſtas opiniones arguit quidam. Contra pꝛimam
arguit ſanctus Thomas. diſtinctione vndecima q̄
ſtione pꝛima articulo pꝛimo ſic. Quia ipſa eſt incō-
ueniens ⁊ impoſſibilis ⁊ heretica. Pꝛimum pꝛoba-
tur. Quia tollit xp̄o reuerentiam vt continetur in
hoſtia. Sicut enim ei vt in euchariſtia debetur cul-
tus latrie. Si autem remaneret ſubſtantia panis:
non deberetur talis cultus adhiberi:pꝛopter ido-
latriam adoꝛando creaturam:hoc dicitur eſſe incō
ueniens:quia tollit ſignificationem huius ſacra-
menti. Debet enim iſtud ſignum pꝛimo ſignificare
coꝛpus chꝛiſti vt pꝛimum ſignatum. Sed ſi ibi ſub-
ſtantia panis maneret:ipſa haberet rationem pꝛimi
ſignati:hoc eſt inconueniens. Quia tolleretur debi
tus vſus ſacramenti quia ſi ibi maneret ſubſtantia
panis:eſſet verus cibus coꝛpoꝛalis. Uſus huius ſa
cramenti eſt ꝙ ſit cibus ſpiritualis. Item tertio ſic
ſcilicet ꝙ hec ratio ſit impoſſibilis. Arguit per ideꝫ
medium quo contra pꝛimam opinionem ⁊ ſcđam
quia nihil poteſt incipere eſſe vbi pꝛiuꝫ non fuit:ni
ſi per ſui mutationē vel alterius in ipſum. Sed coꝛ
pus xp̄i non mutatur per hoc ꝙ euchariſtia conſi-
ciatur:quia manet in celo ſicut pꝛius:igitur ſi nihil
mutatur in ipſum:non eſt magis realiter in altari
ꝙ pꝛius fuerit hoc eſt impoſſibile. Qđ vero ſit here

ticum. Pꝛobatur:quia contradicit contra verbum
xp̄i inſtituentis ſacramentum Mathe. vigeſimoſex Mathe.
to. Hoc eſt coꝛp⁹ meum. Nō dicitur hic eſt:ſed hoc
eſt: Si autem ſubſtantia panis maneret. Uel ani-
hilaretur ⁊ non conuerteretur verius diceretur:hic
eſt coꝛpus meum:ꝙ hoc eſt coꝛpus. Contra ſecun- I
dam opinionem arguitur ſpecialiter contra hoc ꝙ
ponit reſolutionem in materiam panis pꝛeiacentē
Uel quia fieret in materiam nudam. Et hoc eſt im-
poſſibile:quia tunc eſſet materia ſine foꝛma. Et ſic
actus materie erit ⁊ nō erit. Uel fieret i materia ſub
aliqua alia foꝛma:ſed hoc eſt incōueniens:quia vel
illud coꝛpus:aliud nouum cuius eſt illa materia eſ
ſet ſimul cum ſpeciebus ⁊ coꝛpoꝛe xp̄i. Uel mutare-
tur de loco iſto. Et vtrunqꝫ eſt inconueniens. Pri-
mum quia impoſſibile eſt duo coꝛpoꝛa eſſe ſimul.
Secundum quia ille motus localis poſſet percipi
per expulſionem alterius coꝛpoꝛis circumſtantis.
Doctoꝛ ſubtilis dicit. Quicquid ſit de opiniōibus
iſte rationes non videntur eas efficaciter impꝛoba
re. Pꝛima non valet:quia modo non eſt idolatria
qui adoꝛat xp̄m in euchariſtia:⁊ tamen non poteſt
negari quin ſit ibi creatura aliqua ſcilicet ſpecies il
le. Sed non eſt adoꝛandum ſenſibile continens:ſed
xp̄s cōtentus. Et eodem modo tunc diceretur xp̄m
contineri ſub pane ꝙto ⁊ quali ⁊ tamen non panē
adoꝛari:ſed xp̄m contentuꝫ in pane vt in ſigno. Et
ſi obijcias ſaltem ſimplices qui non ſic diſtingunt
eſſent idolatre. Dico ꝙ ita nunc poteſt argui cōtra:
quia ſimplices non diſtingunt accidentia illa a coꝛ
poꝛe xp̄i. In omnibus autem talibus eſt vna reſpō
ſio:quia ſcilicet ſimplices adoꝛant in fide eccleſie:⁊
hoc ſufficit eis ad ſalutem. Maioꝛes autem diſtin-
cte adoꝛant contentum non ſignum. Et hoc ſiue ſi-
gnum continens ſit accidens tantum:ſiue ſubſtan-
tia panis cum accidente. ¶ Ad ſcđm dico ꝙ eſt ad K
oppoſitum:quia ſi eſſet hic panis ſubſtantia:eſſet
duplex ſignificatio. Una naturalis ſcilicet qua ac
cidentia ſignificant ſubſtantiam ſuam. Et illa que
eſt ex inſtitutione diuina qua ſenſibile ſignificat coꝛ
pus xp̄i. Sed nunc non poteſt ſaluari niſi pꝛeciſe al
tera eſſet vera. Nec poteſt dici ꝙ ceſſet altera ſignifi
catio naturalis pꝛopter illam que eſt ex inſtitutio-
ne:quia non ducunt omnino accidentia illa natura
liter ꝙtum eſt de ſe niſi ad appꝛehendenduꝫ ſubſtā
tiam panis. Sed ſi totaliter in eis ceſſaret illa ſigni
ficatio ſeu repꝛeſentatio que tamē fuit pꝛius in eis.
Et tunc aliquo modo pꝛius immutaſſent intelle-
ctum. Poſt ceſſationem huius immutat intellectuꝫ
ad repꝛeſentādū coꝛp⁹ xp̄i pꝛius ꝙ mō ſi nō ſit ibi
ſubſtātia panis:h̄ nihil ē. ¶ Ideo reſpōdeo ad pꝛi
mum ſignificatum ex inſtitutione dꝫ eē coꝛp⁹ xp̄i:
⁊ ita eſt ſiue maneat ſubſtantia panis ſiue nō. Sed
pꝛimū ſignificatū accidentiū: quod.ſ. naturaliter
ſignificant ſemper eſt ſubſtantia panis quā pꝛimo
affecerunt: vel nata eſſent afficere: qꝛ illa ſignifica-
tio naturalis nō mutatur: ſed ſignificant ſubſtan-
tiam panis naturaliter ſiue ſit ibi ſiue non. Sed ex
diuina inſtitutione ſignificant pꝛimo coꝛpus xp̄i.
Ideo ꝙuis ſignificatio naturalis maneat:non tñ
manet eius ſignificatū ꝓ vltimo inſtanti ꝓlationis
vboꝝ cōſecrationis. Ad ſecundū nō valet. Qꝛ ille
ſpecies nutriunt ſm aplm. 1. Coꝛ. 11. Unus autē

eſurit: alius vero ebrius eſt. Nūquid domos non
hētis ad mādūcādū ⁊ bibēdū: aut eccliam dei cō-
tēpnitis: ⁊ ꝯfūditis eos q̄ nō hñt. Et h̄ ex ꝑceptōe
ſpecieꝝ ſacramentaliū. Et tñ non negatur hoc eſſe
cibum aīe: non enī datur ipm tñ ſub nutrimento
corporali. Ita ſi poneretur ibi panis manere: eſſet
ibi nutrimentū corporale. Tamen cōtentū ſub illo
eſſet tñ nutrimentū aīe. Aliud autē de impoſſibili
tate ſatis ſolutū eſt ſupra. Quia incipit eſſe hic nō
ſine omni mutatione extēdendo mutationē ad illā
preſentiam ſui omnino ſimplicē. Ad aliud de hoc
eſt. Dico ꝙ verum eſt ꝙ hoc eſt corpus meū ⁊ hic
eſt corpus meum: ſed nō hoc accidens ſed contentū
ſud accidente ō: hoc eſt corpus meum. Eodē mo-
do ſi eſſet ſubſtātia panis non hoc quod eſt ſubſtā
tia panis eſſet corpus xp̄i. Sed hoc quod eſt contē
tum ſub ſubſtantia panis eſt corpus xp̄i. Maluit
aūt ſaluator vti hoc vocabulo Hoc q̄ hic: ꝑ quod
magis exprimit veritas. Licet vtrūqꝫ dictū ſit ve-
rum. Ad aliud contra opinionem ſecūdam poſſet
reſponderi ꝙ ponēdo annihilationē panis ſimpli
citer: vel ſi ponatur reſolutio vſqꝫ ad materiam ex
qua fuit. Argumētū nō cogit. Poſſet etiā dici ꝙ in
L materiam nudā ⁊ in materiā ſub alia forma imane
ret vbi prius erat: vel motam inde localiter. Et qñ
arguitur contra primum: quia tunc materia eſſet ſi
ne forma: ⁊ tunc eſſet in actu ⁊ nō eſſet in actu. Eq̄-
uocatio eſt de actu. Quia vno modo actus eſt diffe
rentia entis oppoſita potentie prout diuiditur ens
in potentia vel in actu. Alio modo actus dicit
habitudinem illam quam dicit forma ad informa
bile vel ad totum cuius eſt primus actus ⁊ vocat
entitatiuus. Secundus vero vocatur formalis. Et
eodem modo equiuocatur de potentia. Quia vt op
ponatur actui primo mō dicit diminutum ens qō
eſt ſolum in potentia obiectiua cui non repugnat
eſſe extra animam. Ens autē in actu oppoſitio iſti
potentie eſt ens cōpletum in ſuo eſſe extra cauſam
ſuam quodcunqꝫ ſit. Alio modo potentia dicitur
principium receptiuum actus. Et vocatur poten-
tia ſubiectiua. Sicut materia dicitur potētia: ⁊ for
M ma dicitur actus. Hec diſtinctio ꝓbari poteſt per
philoſophum quinto ⁊ nono methaphiſice. ⁊ octa
uo methaphiſice. capitu. vltimo. ꝙ ex actu ⁊ poten
tia ſit per ſe vnum vbi intelligitur de iſtis vt oppo
ſita ſunt: q: ſic non ſunt ſimul. Alio vero modo ex
nono methaphiſice. cap: quinto. Eſt autem in actu
exiſtere rem: non autem ſicut dicimus potentia. Et
tūc explanando iſtam diſtinctionē ſiue deſcriptio
nem: manifeſtat in multis oppoſitis vigilās ⁊ dor
miens ⁊ videns ⁊ claudens oculos: huiuſmodi au
tem dicere alteri ſit parti actus determinatus. alte
ri autem poſſibile. Ad ꝓpoſitum igitur materia an
te formam eſt in actu primo modo ⁊ non in poten-
tia: ꝙ ꝓbatur per ipſum Auguſtinum. 12. conſeſ.
Materia iſta accepit a deo hoc imperfectum eſſe
quod habet ſcilicet in potentia. Et neceſſe eſt ipm
hoc ponere: quia materiam concedit a deo creari
Sed anteqū crearetur erat in potentia primo mo-
do que vocatur potentia obiectiua: que nō habet
eſſe niſi in ſua cauſa. Et in ſe nihil eſt: quia aliter ſi
eſſet aliquid in actu crearetur ſicut concedit Augu
ſtinus ꝙ eſt impoſſibile. Quia creatio nihil preſup
ponit rei. Igitur ante creationem materia non eſt
aliqua entitas in ſe. tñ ergo poſt creationē fuit in
potentia non iſto modo: ſed ſecundo modo: ſcilicet
in potentia ſubiectiua. Quia fuit receptiua actus
ſecundo modo dicti ſcilicet actus formalis ſeu for
me. Sed tunc eſt fallacia elenchi. Cum dicitur ma
teria eſt in actu primo modo: quia habet eſſe poſt
potentiam obiectiuam q̄uis imperfectum. Et non
eſt in actu ſecundo modo: ſcilicet in actu formaliter
go eſt in actu ⁊ non in actu. Eſt ibi equiuocatio de
actu. Quia in primo actu creationis ſue accepit
actum entitatiuum poſt potentiam obiectiuam. In
actu ſecundo accepit eſſe formale per formam di-
ſtinctionis: ⁊ ideo equiuocatur. Et ſimiliter dicat
de potentia. Quia ante creationem eſt in potentia N
obiectiua ad eſſe: poſt creationē eſt in potentia ſub
iectiua ad formale eē. Si autem acciperetur ſcđm
ſcilicet ꝙ materia reciperet aliam formam ⁊ mane
ret ſimul cum corpore chriſti: non poſſet improba
ri quin deo eſſet poſſibile: quia non includit contra
dictionem. Si enim corpus xp̄i q̄tum poteſt eſſe ſi
mul cū quātitate panis: ⁊ plus repugnet quanto
quātum ad ſimultatem: q̄ ſubſtantie cum ſubſtan
tia. Et per conſequens pluſq̄ ſubſtantie cuicunqꝫ.
Sic enim arguit philoſophus quarto phiſicorum
capitulo de vacuo. ꝙ ſi duo corpora poſſunt eſſe ſi
mul ⁊ quodlibet. Sequitur ꝙ non eſt impoſſibile
aliquam ſubſtantiam compoſitam ex illa materia
et forma noua ſimul cum corpore xp̄i manere. Si
iterum daretur ꝙ expelletur ⁊ tamē non ſic ꝙ ma
nifeſte appareat expulſio aeris. Nec hoc poteſt ꝓ
bare impoſſibile deo. Quia deo nullam includit cō
tradictionem. Quid ergo ad iſtud argumentum te
nendum. Dico ꝙ conuenienter tenetur ꝙ nec pa-
nis manet contra primam opinionem. Nec annihi
latur vel reſoluitur in materiam primam. Sed con
uertitur in corpus chriſti. Et ad hoc videtur mul-
tum expreſſe loqui ambro. cui ſunt due auctorita
tes ſupra adducte: ⁊ plures habentur de conſecra
tione diſtinctione ſecunda. capitulo. Panis eſt in
altari vſitatus ante verba ſacramentorum vbi ac-
ceſſit conſecratio de pane ſit caro xp̄i: ergo panis O
conuertitur in corpus xp̄i. ⁊ per conſequens nō ma
net neqꝫ annihilatur: ſed conuertitur in corpus xp̄i
De ſacramentis tenere principaliter monere nos
debet fides eccleſie romane. Quia tenendum eſt ſi
cut tenet ſancta romana eccleſia: vt habetur extra
de Hereticis capitulo. Ad abolendam. Et infra.
Uniuerſos qui de ſacramento corporis et ſangui-
nis domini noſtri Jeſu chriſti: vel de baptiſmate:
ſeu de populorum confeſſione: matrimonio: vel re-
liquis eccleſiaſticis ſacramētis: aliter ſentire: aut do
cere non metuunt: q̄ ſacroſancta romana eccleſia
predicat ⁊ obſeruat: et generaliter quoſcunqꝫ eadē
Romana eccleſia: vel ſinguli ep̄i per dioceſes ſuas
cum conſilio clericoꝝ: vel clerici ipſi ſede vacāte ⁊ c̄.
Nūc q: tenet panē trāſſubſtātiari in corpus ⁊ vinū
in ſanguinem: vt habetur manifeſte extra de ſum-
ma trinitate ⁊ fide catholica. capitulo Firmiter. §.
vna. vbi dicitur. Una vero eſt fidelium vniuerſa-
lis eccleſia extra quam nullus omnino ſaluatur.
In qua idem ipſe ſacerdos eſt ſacrificium ieſus
chriſtus: cuius corpus ⁊ ſanguis in ſacro altaris

ſub ſpeciebus panis et vini veraciter continetur
tranſſubſtantiato pane in corpus ⁊ vino in ſangui
nē poteſtate diuina: vt ad perficiendum myſteriū
vnitatis accipiamus ipſi de ſuo: qđ accepit ipſe de
vtero. Et hoc vtiqꝫ ſacramentū nemo pōt cōficere
niſi ſacerdos rite ordinatus ⁊c. Itē habeť Math.
26. X̄ps poſtq̄ accepit panē benedixit: dicēs. hoc
eſt corpus meū. Certū eſt ꝙ iſtud ꝓnomen hoc eſt
demōſtratiuū alicu9 ad oculū. Et certū eſt ꝙ xp̄s
accepit panē: ⁊ d̄ pane demōſtrato dicit. Hoc ē cor
pus meū. Certū eſt ꝙ nō demōſtrauit corpus ſuū.
Nā ridiculū eſſet ꝙ demōſtrato ſuo corpore dice-
ret: hoc eſt corpus meū: cū viderent hoc ꝑ experien
P tiā. Ideo ly hoc demōſtrat panē acceptum a xp̄o.
Et ſi diceret ꝙ tunc ꝓpoſitio eſſet falſa: q: panis
nō eſt corp9 xp̄i. Satis hoc fuit declaratū ſupra.
Q: ꝑ primo inſtanti ꝓlationis demōſtrauit verū
panē: ſ; ꝑ vltimo inſtanti ōronis fuit verificatū ꝙ
hoc qđ verus panis fuit eſt modo verū corp9 xp̄i.
vt ſatis dictū eſt. ¶ Ad argumēta igiť prime opi-
nionis. Ad primū ꝯcedo ꝙ etiā in creditis nō ſunt
plura miracula ponēda ſine neceſſitate. S; cum di
cis in minori veritas eucharistie poſſet ſaluari ma
nente pane vel ſine tranſſubſtātiatiōe. Dico ꝙ deo
fuiſſet poſſibile inſtituiſſe ꝙ corpus ſuū vere eſſet
p̄ſens cū ſubſtātia panis manēte vel accidētib9 pa
ne anihilato. Et tunc ibi fuiſſet veritas eucharistie
q: ſignū verū ⁊ ſignatum verū. S; q: xp̄us voluit
ſic fieri: vt panis cōuerteret in corpus ſuū ſic ꝑ au-
ctoritates eſt adductū. Et cū d̄r ꝙ ad v̄itatē eucha
riſtie nō req̄riť niſi vnū ſignū ⁊ vnū ſignatū. R̄nde
tur ꝙ verū eſt eo mō quo ſignū eſt inſtitutū: ⁊ quo
ſibi debet correſpondere ſignatū: ꝙ nō eſt nūc pre-
ciſe. ſ. ꝙ corp9 ſit cū aliquo. ſ. cū pane ſeu acciden-
tibus. Sed inſtitutū eſt. ſ. ꝙ tm̄ eſt ſignatū ſub acci
dentibus vt ſub ſigno. Ad ſecūdū d̄r ꝙ nō eſt ali-
quis articulus arcendus ad intellectū difficilē niſi
ille intellectus ſit verus. Et ſi ver9 eſt: ꝓbať euidē-
ter eſſe verus. Oportet ſm̄ illū intellectū tenere ar-
ticulū q̄ inquiriť in ſpeciali. Q: nullus ali9 intel-
lectus ſpecialis verus eſt. Sic aūt ſuppoſito de in-
tellectu hui9 articuli ex auctoritatibus allegatis.
Tunc ad tertium vbi ſtat veritas: dicēdū ꝙ eccl'ia
declarauit iſtū intellectū extra de v̄itate fidei in il-
lo ſimbolo edito ſub innocētio. 3. in cōſil. lateranē.
Firmiter credim9 ⁊c. Et breuiter quicq̄d eſt credē-
Q dum: tenēdū eſt eſſe de ſubſtātia fidei. Et hoc poſt
illā ſolēnē declarationē factā ab eccleſia. Et ſi que
ras quare voluit eccl'ia iſtū intellectū difficilē hui9
articuli intelligere cū v̄ba ſcripture poſſent ſalua-
ri ſm̄ intellectū facilē de hoc articulo. Dico ꝙ eo
ſpū expoſite ſunt ſcripture quo ꝯdite. Et ita ſuppo
nēdum eſt ꝙ eccl'ia catholica eo modo expoſuit ſi
cut nobis tradidit fides ſpū v̄itatis educta: ⁊ ſicut
xp̄s dictauit. Et ideo intellectū illū elegit q̄ verus
eſt. Non eñ p̄tāte eccl'ie fuit facere iſtud verū: ſed
dei inſtituentis ⁊ gubernātis eccl'iam. Fuit eñ de9
dignatus inſpirare eccl'ie quod verū eſt. Ideo intel
lectū traditū a deo eccl'ia explicauit vt directa ſpū
v̄itatis. Ad quartū poſſet dici ꝙ accidētia nō ſemꝑ
ſignāt ſubſtātiā eſſe in actu quā affecerūt: ſ; in apti
tudine: vel ſi modo ſignificāt in actu non eſt falſi-
tas in ſigno: q: vt eſt inſtitutū ad placitū: ſic habet
ſignificatū ad quod inſtitutū eſt. ¶ Quātū ad ſe- R
cundum articulum principale duo ſunt declaran-
da. Primo quomodo panis tranſſubſtantiatur in
corpus xp̄i preexiſtens. Sc̄do quid poſſit eſſe for-
male in termino ad quē huius cōuerſionis. De pri
mo ſciendū ꝙ ad tranſſubſtantationem vnius ad
aliud non plus requiriť niſi ꝙ vterqꝫ terminus ſit
ſubſtātia ⁊ ſit plene in potentia obedientiali agen-
tis q̄tum ad totale eſſe: ⁊ q̄tum ad totale non eſſe
ſeu ſm̄ aliquos pl9 req̄rať. ſ. mutua cōuertibilitas
ſm̄ naturā ꝓpter idē principiū totius potentiale
tranſmutabile a forma vnius ad formā alterius: li
cet nō vnica tranſmutatione ſeu tranſformatione
ſed ꝑ multas. Et hoc ab agēte naturali. Et vtrūqꝫ
iſtorꝫ ſaluať in ꝓpoſito. Q: tam panis q̄ corpus
xp̄i totaliter eſt in p̄tāte dei q̄tum ad totale eſſe et
non eſſe habent etiā naturā eiuſdem rōnis: ꝓpter
quā q̄tum eſt ex parte materie: poſſet per naturam
fieri tranſit9 ab vna in aliud: licet ꝑ multa media.
Sed cōſiderando corpus iſtud inq̄tum nūc imor-
tale ⁊ incorruptibile: nō poſſet illud ꝑ naturā con
uerti in panē. Sed hoc nō eſt ꝙ careat materia re-
ceptiua forme panis. Sed q: materia inſeparabili
ter cōtineť a forma ſua. ſ. aīa impaſſibili. Hoc etiā S
poſſet declarari de partibus vtriuſqꝫ termini. De9
eñ habet in poteſtate ſua tam materiam q̄ formā
vtriuſqꝫ termini: ⁊ ꝑ ꝯñs pōt materiā in materiā: ⁊
formā i formā. ⁊ ita totū i totū ⁊ totaliter. Hoc aūt
naturale agens: q: in poteſtate eius nō eſt materia
ſed preſupponitur actioni ſue. Q: agens naturale
nō pōt opari ſine materia: q: de nihilo nihil facit.
Iſta aūt cōuerſio nō requirit ſuſceptiuū cōe vtriqꝫ
termino. Sed de mō poſſibilitatis iſti9 cōuerſiōis
poniť ſic materia vt eſt quid. eſt oīno indiſtincta. 1.
de gña. Igiť agēs preſupponēs eā vt quid: reſpicit
vt oīno indiſtinctam. Deus aūt eſt huiuſmodi. Q:
nō agit ꝑ motū. Et hoc ideo q: nō eſt inſtrumentū
ſed cauſa prima. g̃ agit in materiā vt oīno indiſtin-
ctam. Sicut poteſt formam deſtructam eādem nu-
mero reducere in ſuam materiā ꝓpriam. Qui non
agit ꝑ motū q̇ ꝓhibet idē numero redire. Ita pōt
eandē formā reducere in quācūqꝫ aliā materiā. Ad
eandem autem formam numero ſequitur eadē ma
teria numero. g̃ pōt facere vt quecunqꝫ facta ſiāt in
quacunqꝫ materia Et ſic poteſt facere ꝙ forma cor
poris xp̄i ponatur in materiam panis: ⁊ per hoc il
la materia fiat iſta: ⁊ forma forma. ⁊ per hoc totū
Et iſta eſt opinio egidij romani in theoremate de T
corpore xp̄i. Doctor autem ſubtilis arguit contra
eum. Maxime contra illud quod dicit ꝙ materia
vt eſt quid eſt omnino indiſtincta. Quia aut acci-
pit ſm̄ numerum: ſcilicet vt eſt quid eſt omnino ea
dem cuiqꝫ: vel intelligit in ſm̄ rationem quiditati-
uam. hoc eſt vt eſt quid eſt vnius rationis. Si pri-
mo modo: eſt impoſſibile ⁊ contra philoſophum.
⁊ contra rationem naturalem. Nam ſm̄ philoſo-
phum. 12. methaph. c. 2. loquens de per ſe princi
piis dicit. Sicut principiata ſunt alia ſic eorum ꝑ
ſe principia. Et ſm̄ genus ſpeciem ⁊ numerum. Et
expreſſe dicit horum que ſunt in eadem ſpecie di-
uerſa: ſunt principia non ſpecie ſed quia ſingula-
riū. Alia eſt tua materia. Alia mea. Iđ prim9 intel
lect9 ē ꝯ pħm ꝙ materia ſit indiſtincta hͦ ē idē cui-

ꝙ Etiā pꝛimo Phiſ.⁊.ſ.de gña.vult ꝙ nõ eſt eadē
in duobus genitis.Uerum quia materia eſt in om-
nibus generabilibus ⁊ coꝛruptibilibus:⁊ commu
nis vtriuſq; termino.Sed non eſt eadem numero.ſed
in quiditate communi.Si autem intelligit ꝙ mate
ria ſit indiſtincta hoc eſt euſdem rationis:hoc nõ
obſtat:quia iſta vnitas euſdem rationis ſtat cum
diſtinctione ſpecifica ⁊ numerali huius materie ab
illa.¶ Illa aūt pꝛopoſitio qua pꝛobat̃ ꝙ deus nõ
agit per motum.Et omne aliud agens agit per mo
tum.qꝛ omne aliud eſt inſtrumentum dei ⁊ deus eſt
pꝛima cauſa:non cõcludit:immo magis poteſt ad-
duci ad oppoſitum .Qꝛ inſtrumentum vt inſtrumē
tum eſt:non opoꝛtet agere per motum:niſi qꝛ ipſuꝫ
eſt per mouens motum: ergo opoꝛtet illud mouēs
reſpectu cuius eſt inſtrumentum mouere ipſum et
per illud reſpectu cuius eſt inſtrumentum poterit
u agere per motum .Quantum igitur ad iſtuꝫ articu
lum dicit doctoꝛ ſubtilis ꝙ poſſibilitas conuer-
ſionis panis abſoluta in coꝛpus xpi.eſt plane ob-
iectiua vtriuſq; termini reſpectu virtutis diuine .
¶ Sed dubium eſt ſpeciale hic pꝛopter terminum
ad quem pꝛimo exiſtentem:qꝛ non videtur ꝙ in exi
ſtens:⁊ ſm eſſe pꝛiſtinum manens poſſit conuerti:
attento ꝙ habeat idem eſſe:⁊ nihil eſt ei additum
neq; remotum.Hic dici põt tranſmutationem par
tialē eſſe in pꝛeexiſtens.quia illa ē mutatio per quā
poſſibile recipit actum quo pꝛius caruit.Et per cõ
ſequens compoſitum ex illo poſſibili ⁊ illo actu eſt
nouum:qꝛ ſuccedit pꝛiuationi illius actus.Sed op
poſitum eſt in tranſſubſtantiatiõe totali:qꝛ ibi non
eſt mutatio.Et ideo non opoꝛtet terminum illius
tranſſubſtantiationis ſequi pꝛiuationem ſeu nega-
tionem oppoſitam ſuo eſſe.Sed iſtud non ſufficit.
Quia licet non opoꝛteat terminum iſtius tranſſub
ſtantiationis eſſe nouum pꝛopter rationē mutatio
nis:ſicut bene deducitur: tamen videtur ꝙ opoꝛtet
ipm eſſe nouū:qꝛ eſt terminus noue actiõis.vel eñ
eſt terminus actionis ꝓpꝛie dicte vel eſt terminus
actionis impꝛopꝛie dicte de genere actionis. Cum
nec ꝑ illā actionē accipiat eē:hoc ſaltē ſm illud qđ
eſt foꝛmalis terminus illius actionis. Unde etiā fi
lius dei qui eſt terminus generationis actiue pris
ꝑ illā gñationē accipit eſſe:⁊ pſonā eſſe: ⁊ deū eſſe.
Alioquin ſi nullū eſſe accipit nõ videt̃ intelligibile
quõ ſit ibi aliquid terminās generationē que eſt de
genere actionis:ꝙ ꝓ tanto dico ad excludēdū opa
tiões q̃ dicūtur equoce actiones. Illaꝝ quidē non
opoꝛtet terminū accipere eſſe aliq̃d: qꝛ nõ ſūt actio
nes de genere actionis:ſed ſunt termini vt dictū eſt
ſupꝛa. Si dicas verū eſt de termino actiõis poſiti-
x ue.Tranſſubſtantiatio nõ eſt niſi actio deſtructiua
termini aquo:⁊ in hoc magno nõ eſt actio:hoc non
videt̃ pbabile.Qꝛ ipa eſt inter terminos poſitiuos
qui ſunt ſubſtãtie.Itaq; nõ ē creatio nec deſtructio
Poteſt dici ꝙ tranſſubſtantiatio:hoc ſtante ꝙ ſit
in terminos poſitiuos qui ſūt ſubſtãtie poteſt duo
bus modis intelligi.Uno modo ꝙ ſit ad ſubſtan-
tiam vt per ipſam accipiat eſſe.Alio modo vt ſit ad
ſubſtãtiam vt per ipſam accipientem eſſe hic .Pꝛi-
ma actio poteſt dici ꝓductiua ſui termini ad queꝫ
Scđa dicitur adductiua :qꝛ per ipſam adducitur
terminus vt ſit hic.Et ſub alijs verbis poteſt eſſe
ad entitatem ſui termini vel ad pꝛeſentialitatē eius
alicubi. Tranſſubſtantiatio pꝛimo modo bene po
teſt eſſe ad ſubſtantiā que pꝛius pꝛefuit .Sed non
videtur poſſe poni ibi ſubſtantiam manentem ſm
ſuum eſſe antiquum.Si ſcđo modo bene poteſt eſſe
tranſſubſtantiatio in pꝛeexiſtens:qꝛ poteſt fieri de
nouo pꝛeſens hic vbi fuit terminus a quo:manens
tamen vbi erat pꝛius.¶ Scđm dubium ponit do- y
ctoꝛ in termino ad quem ꝙ eſt foꝛmale huius tranſ
ſubſtantiationis. Ponitur eñ opinio ſancti Tho. Tho.
pꝛima pte.q.76.ar.2.⁊.4.De vnitate foꝛme.Et i
quolibeto ponit quattuoꝛ rationes contra plurali-
tatem foꝛmarum.Pꝛima ſumitur ex vnitate ipſius
eſſe.Scđa ex differētia foꝛme ſubſtãtialis ⁊ accidē-
talis.Tertia a pꝛedicatione:qꝛ quando a diuerſis
foꝛmis accipitur pꝛedicatio:vel eſt pꝛedicatio per
accidens ⁊c.Quarta fruſtra ponūtur plures ſꝫ hāc
opinionem .Unus modus dicendi eſt ſancti tho.in
4.di.xi.arti.ſ.q. i.arg.ſ.tertie queſtiūcule.Qđ pꝛi
mus terminus huius conuerſionis eſt ex materia ⁊
anima intellectiua non inq̃tum intellectiua ſed in
q̃tum dat eſſe coꝛpoꝛeum.Scđs modus ponendi
eſt egidij romani theoꝛomate.28.⁊.29.ꝙ terminꝰ
huius conuerſionis eſt materia habens moduꝫ q̃
titatiuum.Sed doctoꝛ impꝛobat vtranq; opinionē
Et ibi nota ꝙ idem eſt coꝛpus xpi in exiſtentia na-
turali ⁊ in eucharistia:⁊ idē moꝛtuuꝫ ⁊ viuū.Scđa
opinio eſt magiſtri henrici de gandauo quolib.3.
q.6.S.⁊.15.⁊.xvi.Et ponit duas ꝯcluſiones.Pꝛi
ma eſt ꝙ rõnes ſancti tho.concludūt i omnibꝰ tm̃
vnam foꝛmam pꝛeterq̃ in homine.Scđa ꝙ in ho-
mine non cõcludunt.Tertia concluſio ꝙ ad duas
foꝛmas eductas de potentia materie ſunt potentie
diſtincte.Non aūt ad duas quaruꝫ vna adducitur
et altera creatur. Quarta cõcluſio:ꝙ illa foꝛma q̃
nata eſt dare eſſe materie ſeoꝛſum ſine altera :nata
eſt conſtituere ſuppoſitum.Ideo ſuperueniens ei ē
accidēs.Sed foꝛma q̃ nõ eſt nata dare per ſe eſſe ſi
ne alia:nõ eſt nata cõſtituere ſuppoſitū niſi miracu
loſe.Quinta cõcluſio ꝙ intellectiua continet vege
tatiuā ⁊ ſenſitiuā:foꝛma vero mixtiõis ꝯtinet alias.
Impꝛobat oẽs iſtas cõcluſiones ⁊ rationes opinio
nis quãdo ſoluit rõnes magiſtri henrici de ganda-
uo in ſolutiõe pꝛime rationis .Nota quõ i generatio
ne eſt vna ⁊ quõ non.Iteꝫ ꝙ inſunt quodā oꝛdine
ipſi materie.Item dato ꝙ ineſſent ſine oꝛdine ipſi
materie adhuc foꝛme que ſunt illarum potentiarū
termini perficerent materiam oꝛdine quodā. In ſo-
lutiõe rõis.ſcđo nota q̃ ēe i actu. Itē foꝛma ſubſtā
tialis ꝙ eſſe dat ſubſtantie:⁊ ꝙ non. Item quomo-
do diſtinguitur foꝛma ſubſtãtialis ab accidentali:
poſito ꝙ vtraq; veniat enti in actu. Cõſequenter
ſoluit quattuoꝛ rationes pꝛime opiniõis q̃ eſt ſan
cti tho.vbi ſupꝛa.In ratione pꝛime ſolutionis no-
ta ꝙ vnū ens nõ requirit vnitatē foꝛme pſe:ibi no
ta expoſitiõeꝫ capituli.De vnitate diffinitionis.7.
meth.qꝛ ex ipo capitulo.Non habet̃ ꝙ genꝰ nihil z
ſit pꝛeter oꝛdinē differētie.Neq; ꝙ vltia differentia
ſit tota diffinitio.Neq; ꝙ nõ ſit oꝛdo per ſe in hijs
que oꝛdinant̃ ꝑ differētias oꝛdinatas.Neq; habet̃
aliq̃d ꝓ vnitate foꝛme.In ſolutiõe ſcđe rõnis.No
ta ꝙ foꝛma ſubſtãtialis ſemꝑ dat eē ſimpliciter:di
ſtinguūt̃ ꝯtra ſimpliciter nõ eē immo foꝛma acciden-

talis pōt ſic dare eē ſimpliciter Ibi nota ſolutionē
duarū rōnū philoſophi. 5 .phiſ. qb⁹ ꝓbat ꝙ gene
ratio nō eſt mot⁹. Nota etiā qd eſt ſubiectū genera
tionis: alterationis ⁊ augmēti. Nota etiā ibi ꝙ ſub
iectū alterationis ⁊ augmēti ſemꝑ eſt i loco: vel ſm
formā pri⁹ acq̄ſitā. vl' ſm formā q̄ ſiuit ſubiectū vo
gſitionis neutro mō ē i loco. In ſolutiōe tertie ra
tionis ꝙ plures formas ſalua ꝑdicatio ꝑ ſe. nota
ibi ꝙ licet gen⁹ nō ꝑdicet̃ per ſe de differentia: ꝑdi
catur tñ ꝑ ſe de ſpecie. In ſolutiōe quarte rōnis no
ta que eſt ratio ponēdi i quolibet aīato corporeita
tem eſſe formā aliā ab anima. Ibi etiā nota ꝙ cor
pus qd̓ ē altera pars nō eſt indiuiduū generis ali
cuius: ſʒ eſt tm̄ in genere per reductionē: ibi etiā no
ta quō intellectiua recedēte pōt manere forma mi
xtionis. Vocat̃ aūt forma mixtionis forma corꝑis
mixti. ex quattuor elemētis. Et eſt iſta forma āteq̄
ingrediat̃ anima intellectiua: ⁊ pōt remanere i cor
pore aīa ſeparata. Tertia eſt opinio ꝓpria ꝙ cor
pus xp̄i per ſe hʒ materiā ⁊ formaʒ ad min⁹ mixtio
nis. Et iſtud corp⁹ nō eſt in gn̄e niſi ꝑ reductionē: il
lud aūt eſt formalis termin⁹ hui⁹ cōuerſiōis. Iſta
eſt ſententia doctoris ſubtilis lib. 4. di. xj. ar. j. q.
2. i qua querit ſi quodlibʒ pōt cōuerti i quolibet: q̄
q̄ſtio i veritate ē multū longa ⁊ intrincata idō nō po
ſui eā niſi ſub breui cōpēdio: per qd̓ poterit videri
ſua intentio: ⁊ ordines opinionum vide ibi ſi vis.

¶ Primum documentum.

Quāuis panis eē deꝑdat̃: tñ panis
nō adnihilat̃. Iſtud documētū ꝓ
A batur auctoritate hugonis d̓ ſacra
mentis lib. 2. pte. 8. c. 9. Ubi iſtud
diffuſe declarat̃. Et etiā eſt ſatis d̓
claratū in antedicto documēto cō
tra opinionē tenentē ꝙ in tranſſubſtātiatiōe: panis
adnihilat̃. Et ſi arguat̃ ꝙ adnihilat̃: qꝛ qd̓ ꝓfuit et
nihil ei⁹ manet adnihilat̃. Panis ꝓfuit ⁊ nihil eius
manet: qꝛ nec materia nec forma. Totū eīn totali
ter tranſijt. ſ. materia in materiā ⁊ forma in formaʒ
ergo ⁊c. Scd̓o ſic qꝛ qd̓ nihil eſt i ſe nec i alio: ⁊ pꝛe
tum aliq̄d: adnihilat̃. Sʒ panis poſt ꝯſecrationē ni
hil eſt i ſe nec i corꝑe xp̄i qꝛ tūc corp⁹ augeret̃ ꝑ cō
uerſionē panis i ip̄m: illud ei fit mai⁹ i quo ē aliō et
a liō q̄tū manēs. Tertio ſic i mutatiōe ꝓuali forma
adnihilat̃ qꝛ nihil ei⁹ manet. Admin⁹ nō diſtiguat̃
iſta corruptio pāis ab annihilatiōe. Niſi qꝛ forma ꝑ
or. manet i potētia materie ſʒ i ſuppoſito ſʒ i ꝓpoſito
forma panis ſi manet i potētia ſuſceptiua. Pōt ēt ꝓ
bari ꝙ ibi forma a q̄ eſt trāſit⁹ adnihilet̃. qꝛ nō ma
B net i actu: pʒ nec i potētia ſubiecti: ꝓbat nā natura
nō pōt ꝑ potētiā naturalē reducere ad actū. Et per
ꝯñs ſi iſta forma deſtructa remaneret eadē numero
in potētia materie: poſſet ꝑ agēs naturale i actū re
duci. ꝙ ē ꝯ phm. 5 .phiſ. ⁊. 2. de gener. i fine. ¶ Si
dicas ipſā nō eādē numero ſʒ eādē i ſpē manere in
potētia ſubiecti: hʼ nō ꝓbat adnihilatiōēʒ: qꝛ ſi iſta
eſſet adnihilat : adhuc poſſet educi alia numero
de potētia materie. Itē ſi vna ꝯtradictoriarū eſt ve
ra altera eſt falſa ⁊ ecōuerſo. Sed poſt conuerſionē
panis in ſubſtātiam corporis xp̄i. Iſta eſt falſa: ſub
ſtantia panis eſt aliquid. ergo ſua cōtradictoria eſt
vera: ſubſtantia panis eſt nihil. Hec eſt opinio ma
giſtri Henrici de gandauo. quoli. 9. queſti. 9. ꝙ pa
nis non adnihilat̃: ſed remanet aliquiditas panis in
aliquiditate corporis chriſti. ¶ Sed contra iſtam
opinionem arguit doctor ſubtilis ſic. Quia nullo C
modo alio ſe habet in ſe corpus chriſti poſt conuer
ſionem ⁊ ante: ergo nec aliquid alio modo ſe habet
eſſe in ipſo. Sed panis non conuerſus nullo modo
habet aliquiditatem ſuam in corpore chriſti. Nec
aliquiditatem corporis: nec aliquiditatem corpo
ris chriſti: ergo nec panis poſt conuerſionem. Pro
batio prime conſequentie: Quia eſſe ſm quid in ali
quo: eſt propter eſſe eius ſimpliciter. Quia eni ali
quid in ſe eſt tale: ideo ſic vel ſic habet aliquid in
aliquo: igitur non eſt differētia in modo eſſendi ali
cuius in aliquo niſi propter differentiam eius in ſe.
Item cuius aliquiditas eſt illud ea formaliter eſt
aliquid. Si igitur aliquiditas corporis ſit nunc ei⁹
quod fuit ſubſtantia panis: ergo illud fuit ſubſtan
tia panis. Eſt nunc formaliter aliquid illa aliqui
ditate. ¶ Quero quid eſt illud aliquid non panis
quia non ē. Item quia contradictio videtur ꝙ ali
quiditate corporis ſit formaliter aliquid quod eſt
panis. Nec iſta aliquiditate eſt ꝙ fuit ſubſtātia pa
nis corpus. Quia quod fuit ſubſtantia panis ſim
pliciter deſinit eſſe: corpus autem manet in eodem
eſſe. Nec poteſt dici ꝙ iſta aliquiditate eſt aliquid
aliud niſi panis vel corpus. ¶ Alia eſt opinio egi D
dij romani de ſacramento euchariſtie theorémate
34. Et durandi in. 4. di. xj. q. j. ar. 3. Quod panis
non adnihilatur ſed manet in potentia in corpus:
in quod conuertitur quia vtrunqʒ habet commune
ſubiectam materiam. Et ideo ſubſtantia panis po
teſt redire per conuerſionem corporis in ipſum. Et
illa reditio non eſt creatio. Nec iſta conuerſio eſt ad
nihilatio. Et hoc propter commune ſubiectuʒ in cu
ius potentia eſt vterqʒ terminus. ¶ Sed contra
hanc opinionem arguit doctor ſubtilis. Nam ex
iſto dicto non poſſet panis adnihilari manente ali
quo alio corpore: quia ſi aliquod aliud corpus ſal
tem corruptibile maneret: ſaltem materia maneret
eiuſdem rationis: in cuius potentia per conſequēs
manet panis: ſicut modo panis manere in materia
dicitur corporis chriſti. nunc ergo non poſſet adni
hilari panis niſi tota ſubſtātia corporis adnihila
retur. Item commune vtriqʒ termino: nō ē neceſſa
rium niſi ad vtranqʒ tranſmutationem proprie di
ctam. Excludendo enim ſubiectum: ⁊ accipiendo
preciſe terminos alicui⁹ tranſmutationis magis re
quiritur in eis ꝙ poſitio q̄ aliquid idem commu
ne immo idem commune in aliquibus prohibet ip
ſa eſſe per ſe terminus alicuius tranſitus: igitur cū
in iſto tranſitu non ſit proprie mutatio: nec ſubie
ctum manens: ſed tantum ſunt duo termini tranſi
tus nihil commune: per ſe dabit vel auferet aliquaʒ
rationem ab iſto tranſitu: ergo ſi tranſitus eſſent
adnihilatio excluſo quocunqʒ commum erit mo
do. Ideo eſt tertia opinio doctoris ſubtilis: ꝙ
nihil panis manet poſt conuerſionem. Scd̓o ꝙ pa E
nis non adnihilatur. Tertio ꝙ eſt facilius ꝙ panis
iſta conuerſione non adnihiletur. Primum ſuppo
ſitum probat̃ ex rationib⁹ ꝯtra primam opinionē
Secundum probat̃ ſic. Terminus ad quē trāſitus

iſtius panis non eſt pure: vel igit̄ panis nõ adnihi-latur. Cõſequētia ꝓbat̄: q2 terminus ad quē adnihilatiõis eſt purū nihil. Et hoc probat̄ a ſimili: ſicut termin⁹ a quo creatiõis eſt purū nihil: ita termin⁹ adnihilatiõis debet eē purū nihil. Et ꝓbat̄ antece-dens: q2 terminus ad quē iſti⁹ trāſſubſtātiatiõis eſt corp⁹ xp̄i: q2 ſi negatio panis ꝯcomitaret̄ terminū ad quē: nõ tñ termin⁹ iſte eſt oīno nihil: ſ3 in aliquo poſitiuo. Dico ergo ꝙ hac ꝯuerſione: panis nõ adni-hilatur: q2 mutatio quedā eſt qua termin⁹ vn⁹ accipit eſſe ſimplr̄: ⁊ alius ſimplr̄ nõ eē: quedā aūt que accipit hic eſſe. De illa aūt qua termin⁹ accipit ſimpliciter eſſe: ⁊ alius ſimplr̄ nõ eſſe forte poſſet ſaluari: ꝙ deſtructio termini a quo: nõ eſt ſimplr̄ adnihilatio: q2 ibi per ſe terminus ad quē ipſius inceptionis eſſet oppoſitus termino a quo deſinitiõis ſicut eſt de termino a quo ⁊ ad quē generationis ⁊ corruptionis. Et ita poſſet ibi negatio termini a quo: vt in termino ad quē terminare deſinitionē. Sed in ꝓ-poſito vbi tm̄ eſt tranſitio adductiua: terminus ad quē per ſe mutationis poſitiue: nõ opponit̄ termi-

F no a quo mutationis priuatiue: ⁊ ita nõ poteſt eſſe ratio includēdi negationē: q2 veritas corporis xp̄i non opponit̄ deſinitioni panis: q2 nõ eſt termin⁹ eius. Nā iſta cõuerſio eſt ſicut ſubſtātia in ſubſtantiā nõ q̄tū ad eſſe ſubſtātie ſimplr̄: ſed q̄tū ad hic eſſe. Ut ſicut corp⁹ ſuccedit pani vt hic: ita panis conuertit̄ in corp⁹ vt hic. Et iſte mutationes l3 ſint in ſubſtantias: tñ vt inter ſubſtantias ⁊ nõ vt inter terminos. Termini eñi tm̄ modo ſunt p̄ſentialitas ⁊ nõ p̄ſen-tialitas: qui poſſunt reduci ad gen⁹ vbi. Non ergo ſimplr̄ acquirit̄ eſſe corpori: ſed eſſe hic. Et ſic p3 ꝙ mutatio iſta: nõ opponit̄ deſinitioni panis: ſed opponitur nõ exiſtētie vt hic: ita immutatiõe deperditiua correſpõdente: quā includit ꝯuerſio iſta: in quā iſta ꝯuerſio eſt trāſſubſtātiatio trāſlatiua: nõ aūt ꝓdu-ctiua. Iſta inq̄ non deperdit̄ eſſe ſimplr̄: q2 ſubſtā-tia corporis xp̄i in quā ꝯuerſa eſt: aliquid eſt. Quod eñi adnihilatur nõ ꝯuertit̄ in aliquid: nec tñ de ipſa aliq̄d remanet. Sed hic eſſe: ſatis correſpõdet ſatis pulchra correſpondentia: quia ſicut corpus habet nouam preſentiam non deperdendo antiquam: ⁊ dicit mutationem acquiſitiuam ſeu deperditiuam ita panis h3 deperditiuā ſeu acquiſitiuā: q2 deſinit eſſe hic: ⁊ non acquirit aliam preſentiā alibi. Quia igitur non acquiritur neq3 deperditur per hanc cõ-uerſionem vt eſt trāſlatiua: niſi tantum vt eſſe hic ⁊ non eſſe hic. Sequitur ꝙ per hanc conuerſionem non deperditur eſſe ſubſtantiale vt in alio. Et ꝑ cõ-ſequens non adnihilatur: imo nec deſtruitur panis in hac cõuerſione: quia tamen panis nõ manet in eſſe ſubſtātiali proprio: ⁊ hac conuerſione non de-ſtruitur: oportet ꝙ deſinat alia deſinitione: que eſt a ſimpliciter eſſe eius: ad ſimpliciter nõ eſſe eius. Illud autē: ſcilicet nõ eſſe eius licet concomitetur pre-ſentiam corporis xp̄i vt hic: non tamen vt terminū eiuſdem generis. Et per conſequens iſta deſinitio ſm̄ ſe conſiderata: ſit adnihilatio: tamen nullo mo-

G do iſta conuerſio eſt adnihilatio. Exemplum hui⁹. Si panis deſtrueretur ⁊ crearetur angelus de nouo: et fieret preſens ſpeciei. Conuerſio panis in angelum eſſet panis conuerſus in angelum vt hic preſentem. Et per iſtā cõuerſionem non acquireret niſi illam preſentiā. Cõcomitaretur tñ illā preſentiam nouā: nouū eē: qd̄ terminat creationē ꝓpriā. Per iſtū modū dicēdi apparet: q̄ trāſitio põt eſſe in p̄exiſtēs ⁊ q̄ non in p̄exiſtēs: ſicut ē de ꝯuerſiõe panis i corp⁹ p̄exiſtēs: ⁊ q̄ nõ: vt in gn̄atiõe: q̄ põt manēte termino a quo vt in alteratiõe: ⁊ que nõ vt in corruptione in qua non manet terminus a quo. Et etiā apparet q̄ tranſitio poteſt eſſe manente termino a quo: ⁊ que nõ. Trāſitio enim eſt que eſt a termino in terminum ſm̄ eſſe ſimpliciter terminorū ⁊ non eſſe. Nõ poteſt eſſe alicuius cõuerſi ⁊ termini manētis: nec in terminum preexiſtentem. Sed tranſſubſtantiatio que eſt ſubſtantie tranſitus in ſubſtātiam q̄tum ad hic eē poteſt eſſe: et termini a quo manentis ſi deſinat hic eſſe: non tamen ſimpliciter deſinat eſſe: ⁊ ſuccedat ſibi aliud vt hic. Poteſt etiam eſſe in terminum pre-exiſtētem ſi incipiat hic eſſe: abſq3 hoc ꝙ incipiat eē et poteſt eſſe ꝙ terminus ad quem incipiat eſſe ⁊ nõ hac cõuerſione: ſicut exemplificatum eſt de angelo H creato: ideo reſpondetur ad argumenta. ¶ Ad primum quando arguebatur: qd̄ prefuit ⁊ nihil eius manet adnihilatur. Concedo ſi nihil eius neq3 ſuccedat vt per ſe terminus modo quouis: nec panis in ſuo proprio maneat. Tamen ſuccedit ei tan-q̄ terminus ad quem corpus chriſti per tranſſub-ſtantiationem. Et ideo panis non adnihilatur: q2 ſuccedit ei corpus chriſti qd̄ eſt aliquid. Ad ſecūdū per idem dico: quia ſi nihil ſit in ſe nec in alio: tamē ſuo eſſe non ſuccedit omnino nihil. Ad tertium ne-gandum eſt formam adnihilari in corruptione: et ad probationem: quia nõ manet niſi in potētia materie. Dico ꝙ ipſam manere in potētia materie: eſt compoſiti alteram partē manere per ſe. Et ſic etiā manet forma per accidēs: cuius autem aliquid ſeu per ſe ſeu per accidēs manet: non adnihilatur. Et cum dicis ꝙ poſſet idem numero redire per agens naturale: non tenetur: quia potētia illa in qua ma-net forma debet intelligi principium potentiale: nõ autem reſpectus. Corrupta enim forma non amplius manet reſpectus potētie ad formam: quia nõ eſt reſpectus potentie ad omnino preteritum: ſicut nec ad omnino impoſſibile: ſed ipſum principium potentiale manet per ſe: et forma que erat aliquid totius manet per accidens ſm̄ aliquid ſui. Ad poſ- I ſet breuiter dici ꝙ ſi nihil forme corrupte manet: tamen negatio ſuccedens ſibi eſt negatio in apto na-to: et ideo priuatio illa non eſt nata terminare ad-nihilationem. Et cū applicatur ad propoſitum: et ſi requiritur ꝙ manet ad hoc ꝙ dicatur non adni-hilari. Et forma panis non ſic manet: quia mate-ria eius tranſit in materiam. Dico ꝙ propter multas rationes vt dictum eſt prius. Corruptio non eſt adnihilatio. Duo enim ſufficiunt: ſcilicet ſubie-ctum manere: et negationem terminantem eſſe. Pre-notaui tamen ſi negatio terminans eſſet quecunq3 negatio in genere puta in aliquo diſparato poſiti-uo: adhuc tranſitus ad ipſam non eſt adnihilatio. Ad quartam dicitur ꝙ contraria iſtius panis eſt aliquid. Eſt hec ſubſtantia panis non eſt aliquid modo iſta eſt vera: ſubſtantia panis per conuerſionem in terminum eſt aliquid ſibi ſuccedens: ideo non eſt adnihilata: q̄uis in ſe nihil ſit.

¶ Primum correlarium.

Qualibus propoſitionibꝰ poſſet hec cõuerſio vere exprimi. Reſpondet ꝙ nõ põt vere aſſignari ꝑ hoc verbum eſſendi vel fiendi: nec per hoc verbũ poſſe vel impoſſibile. Et hoc
A ſm aliquã differentiã tpis: neq enim panis fit: nec fuit corpus xp̄i: nec erit. Et econuerſo: nec corpꝰ xp̄i fuit nec erit panis. Rõ omniũ iſtorum eſt: qꝛ notat vnionẽ extremoꝝ eſſentialẽ vel accidentalẽ ꝓ illo tpe ꝓ quo ſignat. Sed ꝓ nulla differentia tpis hñt hec extrema vnionẽ eſſentialẽ vel accidentalẽ: ſed ꝓ omni inſtãti diſparationẽ. Puta qñ ambo extrema ſunt entia poſitiua vel manifeſtã repugnantiã. ſ. entis ad nõ ens: ꝓ illo inſtãti pro q̄ vnũ eſt ⁊ aliud nõ eſt. Scd̄o panis nõ fit nec factꝰ
B eſt: nec fiet corpꝰ xp̄i: nec econuerſo. ratio iſtoꝝ eſt: qꝛ fieri qd̄ predicat de ſcd̄o adiacẽte p̄dicat fieri ſimpliciter eiuſdẽ de quo d̄r: ⁊ ſic non ꝯiungit aliquod cõpoſitũ ip̄i ſubiecto. Sic panis fiebat qñ coquebatur: et corpus xp̄i fiebat qñ in vtero virginis formabat: ſed hoc nihil ad. ⁊c. Sed qñ fieri predicat de tertio adiacente. Tũc denotat ſubiectũ fieri ſm formã predicati: ſed panis ꝓ nulla differẽtia tpis fit ſm formã p̄dicati. Et pꝫ illud in vniuerſali ꝑ oppoſitũ Jdõ hec eſt vera homo fit albus: qꝛ hõ fit ſub forma albedinis. Et ꝑ oppoſitũ hec eſt impoſſibilis: hõ fit aſinus: et hoc loquendo ſtricte de ꝟtute ſmonis: ſic videtur eſſe in ꝓpoſito. Tertio d̄r ꝙ panis nõ põt nec poterit eſſe corpꝰ xp̄i: nec econuerſo. Et rõ oĩm iſtorum eſt: qꝛ illa de poſſibili eſt falſa cuius illa de ineſſe eſt ipoſſibilis. Quelibet enĩ de poſſibili põt exponi in aliqua de ineſſe poſſibilẽ: lꝫ forte falſaꝫ. Sꝫ quelibet de ineſſe correſpõdens cuilibet dictarũ de poſſibili ẽ ipoſſibil' vt pꝫ ſupra ex pria ꝓpõne: nam iſta ẽ falſa ⁊ impoſſibilis. Panis ẽ corpꝰ xp̄i: ⁊ hoc panis erit vel fuit corpꝰ xp̄i: et eodẽ mõ cũ hoc verbo fiẽdi. Et idõ Reſpondet ꝙ nullo iſtoꝝ modoꝝ ac-
C cipiendo vtrũq extremũ in recto: põt alterũ de altero p̄dicari. Si igit vera dꝫ eſſe p̄dicatio: opꝫ alterũ in obliquo accipere demõſtrando extremi ad extremum: et põt eſſe dupliciter: vel cum iſta ꝑpoſitione ex vel de addẽdo ad terminũ a quo: ſicut dicit Philoſophus. 5. meth. c. 5. Qd̄ ex mane fit meridies ⁊ non econuerſo. Et hoc modo poteſt concedi ꝙ ex pane vel de pane fit corpus xp̄i. Jllo modo addendo ad terminum ad quem hanc prepoſitionem in: que denotat ipſum eſſe terminum ad quem hoc mõ trãſit panis in corpꝰ xp̄i: et omnes alie locutiões de veritate ſmonis: ad alteram iſtarũ reducte ſunt. Sed ſcd̄a cũ ineſt magis propria: quia nõ denotat aliq̄d cõe manere. Sicut aliquo mõ denotat iſta ꝑpoſitio ex: ſm proprium modum accipiendi ibi ex. Nõ enim ex oppoſito fit oppoſitũ: niſi qꝛ ex ſubiecto cõmuni vtriq ſm philoſophũ. ſ. phiſi. Nulla autem propoſitio cum mutatiõe accepta vel motu accipiẽdo vnum terminum in obliquo: ⁊ alterum terminũ in recto: eſt vera: vtpote: panis mutatur in corpus chriſti: quia non eſt hic mutatio vt dictuꝫ eſt ſupra de tranſire in terminum ſeu verti: abſtrahit a ratione mutationis: quia ponunt habitudinem termini ad terminũ: non importando ſubiectũ cõe manere.

¶ Secundum correlarium.

Ad vero dicenti: hec cõuerſio fit in inſtãti. Jſtõ correlarium ꝓbat. qꝛ ſucceſſio in opatione eſt ꝓpter aliquã reſiſtentiam patiẽtis ad agẽs: vt ꝓbat per dicta Phi. 4. phiſi. Sed nulla eſt reſiſtẽ- A
tia panis ad virtutẽ diuinã per quã fit ꝯuerſio: ergo illa ꝯuerſio ſucceſſiua non eſt: ideo ſequit ꝙ fiat in inſtãti ¶ Et ſi arguat: quia aut in eodẽ inſtãti in quo vltimo eſt ſubſtãtia panis ſub dimenſionibus ſuis: eſt ſub eiſdẽ corpꝰ xp̄i: aut in alio: nõ ſub eodẽ qꝛ cũ corpus xp̄i ſit ibi per ꝯuerſionẽ ſubſtãtie panis in ip̄m. Jn eodẽ inſtanti ſubſtãtia panis eſſet ⁊ non eſſet ſub dimẽſionibus ſuis: ꝙ eſt impoſſibile. Si vero in alio: cũ inter quelibet duo inſtãtia ſit tẽpus mediũ vt ꝓbatur. 6. phiſ. Conuerſio ſubſtãtie panis in corpus xp̄i erit in tẽpore. Omnis enĩ ꝯuerſio eſt in tpe inter cuius initiũ ⁊ cõplementũ eſt tẽpus. Jtẽ ſicut ſe habet fieri ꝯuerſionis ad ſuũ eẽ factuꝫ: ita mẽſura vnius ad menſurã alterius. Sed factum eſſe ꝯuerſionis: eſt terminus ſui fieri: ergo mẽſura facti eſſe eſt terminꝰ mẽſure ſui fieri. Sed inſtãs ꝙ eſt menſura facti eſſe: nõ eſt terminꝰ niſi tpis: ergo fieri ꝯuerſionis erit in tpe. Jtẽ dum cõuertit in corpꝰ xp̄i nõ eſt ꝯuerſus: qꝛ ſicut d̄r. ſ. Periar. Qd̄ fit non eſt: ſed ſi panis ꝯuerteret in corpꝰ xp̄i in inſtanti: ſil' ꝯuerteret ⁊ eſſet ꝯuerſus: ergo nõ ꝯuertit in inſtãti. Jtẽ impoſſibile eſt trãſiri diſtantiã: niſi in tẽpore ſm Phm. 6. phiſi. Sed maxima eſt diſtãtia inter ſubſtãtiã panis ⁊ corpꝰ xp̄i: ipoſſibile eſt ergo eam ꝑ ꝯuerſionẽ trãſire in corpꝰ xp̄i niſi in tpe. Jtẽ conuerſio q̄ fit ꝑ actionẽ ſucceſſiuã nõ fit in inſtãti: ſꝫ hec ꝯuerſio fit ꝑ ꝓlationẽ forme q̄ ſucceſſiua eſt: ergo non fit in inſtanti. ¶ Pro ſolutione iſtorum argumen- B
torum eſt notandum ꝙ illa conuerſio fit in inſtanti. Nam omnis ſucceſſio in mutatione cauſatur. vel ex reſiſtentia mobilis ad motorem: vl' medij ad motorem: vel ratione vtriuſq vt accipitur a commentatore ſuper quarto Metha. Et puto ꝙ reſiſtentia panis ipſius medij debeat comprehendi diuiſibilitas ſpatij ꝑ comparationem ad limitationẽ virtutis in motore. Vñ quãuis corꝑale mediũ angelo non reſiſtat: tñ qꝛ eſt virtutis limitate: nõ poſſet ſe trãſferre ab oriẽte in occidentẽ ꝑtrãſeundo ſpatiũ ĩ inſtãti. Virtꝰ aũt ꝯuertẽs ſubſtantiã panis in corpus xp̄i: non eſt limitata. Jlla enĩ ꝯuerſio fit ꝑ virtuteꝫ diuinã q̄ infinita eſt: nec ſibi reſiſtit panis ſubſtãtia: qꝛ tota natura ꝑfecte ſubdit diuine ꝟtuti: nec eſt aliquod mediũ ꝑ qd̄ iſta ꝯuerſio fiat. Hec enĩ nõ habet eſſe ꝓprie loquẽdo: niſi in mutatiõe locali. Panem enĩ nõ eſſe corpꝰ xp̄i nihil poſitiuũ dicit: et tñ ſi eſſet mediũ: nõ oporteret ꝙ cauſaret ſucceſſionẽ in diuina opatiõe. Deus enĩ vnũ lapidẽ trãſferre poſſꝫ ab oriẽte in occidentẽ ꝑ totũ mediũ in inſtãti. Non enim oportet ꝙ diuiſibilitas medij cauſet ſucceſſionem in mutationẽ niſi cum hoc mutans ſit limitate virtutis. Reſtat ergo ꝙ deus poteſt conuertere panem in corpus xp̄i: conuerſione non ſucceſſiua. Et quia conuenientius eſt ex quo eſt poſſibile eam fieri ſine ſucceſſione ꝙ̄ cum ſucceſſione. Nam deus in ſua operatione non indiget ſucceſſione: ſed in inſtãti operari poteſt. Jdeo hanc conuerſionem panis in corpus chriſti deus in inſtanti operatur: ideo poteſt reſponderi ad argumẽta in oppoſitũ facta.

¶Dicunt quidã ꝙ in eodem inſtanti quo vltimo
ſubſtantia panis eſt ſub dimenſionibus ſuis: xp̃ſ
primo corpus chriſti ſub eiſdem dimenſionibus.
Non enim eſt inconueniens ſubſtantiã panis eſſe
in illo inſtanti in quo eſt finis temporis preteriti.
modo eſſe corpus xp̃i in eodem incẽptum eſt initiuꝫ
C futuri. Sed contra hoc arguit richardus in.4.di.
xj.ar.j.q.4. dicens ꝙ contradictoria non poſſunt
eſſe ſimul in eodem inſtanti. Sed iſtud argumentuꝫ
eſt parui momenti apud illum opinantem. Nega-
ret enĩ ꝙ contradictoria non poſſunt eſſe in eodem
inſtanti: ſi inſtans referatur ad diuerſa ſigna. Ideo
ſm opinantem: in inſtanti ſunt duo ſigna. ſ. finis tẽ-
poris preteriti: ꝛ initium futuri. Contradictoria
eſſent ſi referantur ad vnum ſignũ: ſed nõ ad vnuꝫ
inſtans. Ideo ꝗuis ſint ad idem: non tamen reſpe-
ctu eiuſdem. Ideo non ſunt contradictoria. ¶Alij
dicunt ꝙ in illo inſtanti in quo eſt vltimo ſubſtãtia
panis: non eſt corpus xp̃i primo ſub dimenſionib⁹
panis: ſed in alio inſtanti quod eſt immediatum il-
li: ꝗuis enim in tempore qđ eſt in motu primi mo-
bilis ſicut in ſubiecto: quod proprie eſt tempus nõ
poteſt vnum inſtans immediate ſe habere ad aliud
inſtans. Tñ non ſic eſt de inſtantibus qui ſunt ter-
mini propriarum menſurarum: que extenſo nomi-
ne temporis aliquando dicuntur tempora. Dicunt
ꝙ vltimum inſtans menſure proprie exiſtentie ſub-
ſtantie panis ſub dimenſionibus ſuis. Et ipſum in-
ſtans proprie menſure exiſtentie corporis xp̃i ſub
eiſdem dimẽſionib⁹. Ita ſe habent ꝙ inter iſta in-
ſtantia nihil eſt medium: coexiſtunt enim ambo vni
inſtanti menſure communis. Sicut enim non eſt in-
conueniens plura puncta: que ſunt termini linearũ
conuenientium in cẽtro: conuenire in ipſo cẽtro: cũ
tamen ſit indiuiſibile. ſic non eſt inconueniens plu-
D ra inſtantia menſurarum propriarum coexiſtere
vni inſtanti menſure communis. ¶Sed iſta opi-
nio nõ videtur mihi vera q2 ſm doctrinã philoſo-
phi in lib. phiſ. Omnis motus ꝛ omne tempus re-
gulatur ſm menſuram primi mobilis. q2 omne tem-
pus ꝛ omnis motus deſcẽdit a primo mobili: quod
rapit omnes alias ſperas motu diurno: ꝗuis mo-
tu proprio habeant alie ſpere contrarium motum
motui primi mobilis. Saltem omnis mot⁹ ꝛ omne
temp⁹ deſcendit a ſperis ſuperioribus. Et omnes
menſure ꝓprie inferiores menſurant mẽſura mot⁹
vel tẽporis a ſuperiorib⁹. Si ergo in illis mẽſuris
tẽporis: nõ poſſũt eẽ duo inſtãtia imediate: ergo nec
in inferioribus mẽſuris. Nec põt vocari inſtans in
quo nõ cadat tempus. Ideo eſt impoſſibile ꝙ ſint
duo inſtantia immediata q2 nõ poſſent coniungi.
Cõiungunt aũt ꝑ tpis preteriti definitionẽ: ꝛ fu-
turi inceptionem. Dico ergo ꝙ in eodeꝫ inſtãti ſit
definitio panis ꝛ cõuerſio in corp⁹ xp̃i. Nam ſicut
inſtãs ẽ initiũ futuri ꝛ finis p̃teriti. Ita i inſtãti ſit
definitio panis ꝛ cõuerſi i corp⁹ xp̃i. Sʒ ſciẽdũ ꝙ
in eodẽ inſtãti ſũt duo ſigna nature: in primo ſigno
E intelligitur definitio panis: i ſcđo cõuerſio in corp⁹
xp̃i. ¶Ideo ad p̃mũ dico. ꝙ in eodẽ inſtãti in quo
panis ẽ ſub dimẽſionib⁹ ſuis corp⁹ ẽ ſub dimẽſioni-
bus. i. ſub accidentibus panis. Et cuꝫ dicit q2 tunc
ſubſtantia panis in eodem inſtanti eſſet et non
eſſet. Dico ꝙ iſta non ſunt cõtradictoria pro eodeꝫ
inſtanti: q2 in illo inſtanti ſunt duo ſigna nature. in
primo ſigno intelligitur definitio panis: in ſcđo ſi-
gno intelligitur panis conuerſus in corpus xp̃i. Et
ideo non ſunt cõtradictoria: q2 ꝗuis referantur ad
idem inſtans: non tñ reſpectu eiuſdem ſigni. ¶Ad
ſcđm dico ꝙ factũ eſſe ꝛ vltimum fieri: ſunt in eodẽ
inſtanti. Et terminꝰ eius eſt factum eſſe ꝗuis fieri
vltimum in primo ſigno. ꝛ factũ eẽ in ſcđo: que nõ
diſtinguũtur niſi ratione. ¶Ad tertiũ dico ꝙ i hĩs
que fiunt in inſtanti ſimul eſt fieri ꝛ factum eſſe ꝗ-
uis prius ordine nature ſit fieri ꝙ̃ factuꝫ eſſe. q2 ibi
eſt ordo ſignorũ vt dictum eſt. ¶Ad quartũ dico
ꝙ ille tranſitus nõ eſt ſucceſſiu⁹ q2 nihil reſiſtit vir-
tuti diuine. Ideo in iſtanti operat̃ vt dictum eſt in
hoc correlario. ¶Ad quintũ dico ꝙ illa cõuerſio
non ſit per illam prolationẽ verborum. ſed per vir-
tutem diuinam que verbis aſſiſtit ad efficiendum
conuerſionem in illo inſtanti in quo eſt complemẽ-
tum prolationis verborum.

¶Tertium correlarium:

Chriſtus in cena corpus ſuum ſum-
pſit: ꝛ corpus ſuum iude dedit. Pri-
ma pars p3 de ↄſec. di. 2. capi. Nec
moyſes: vbi dicitur non moyſes de-
dit nobis panem verum. Sed do- A
minus ieſus ipſe conuiua ꝛ conui-
uium: ipſe comedens: et qui comeditur. Item
glo. ſuper illud. Leuit. 8. đ ſanguine arietis dicit.
Chriſt⁹ ſuũ ſanguinẽ accepit i cena: deĩde diſcipu-
lis dedit: ergo accepit corp⁹: ſub vtraqꝫ enĩ ſpecie vt
dictum eſt: totus xp̃s eſt. ¶Pro cuius declaratiõe
Duplex eſt opinio. Aliqui dicunt ꝙ xp̃s in cena
corpus ſuum non manducauit: ſed tantum ma-
nib⁹ accepit. Et nitũtur ſoluere auctoritates eorũ
qui contrariũ dicũt. ſcʒ. ꝙ xp̃s mãducauit et bibit
in cena. ſed non mãducauit corpus ſuũ conſecratũ
ſed expreſſe habetur cõtrarium in glo. math. 3. Cũ
comediſſet ꝛ bibiſſet ꝛc. Ibi enĩ habetur ꝙ xp̃s co-
medit ꝛ bibit in cena cũ corporis ꝛ ſanguinis ſui ſa-
cramentum dedit diſcipulis: cõicauit eiſdem corp⁹
ꝛ ſanguinem: ꝛ manducauerunt corpus xp̃i. Et xp̃s
ſeipſum manducauit. Hoc expreſſe videtur dicere
auctoritas ſanctorũ. Et hoc tenet magiſter alex. de
hal. Ricard. ſanctus tho. bo. ꝛ doctores ꝗſi omnes Ricard.
Unde a doctoribus antiquis fact⁹ eſt verſus. Rex
ſedet in cena: turba cinct⁹ duodena. Se tenet in ma-
nibus: ſe cibat ipſe cibus. Non tñ manducauit vt
aliquem effectuꝫ cõſequeretur a ſacramento: ſed vt
alijs manducandi daret exemplũ. ¶Sed contra B
hoc poſſet argui ꝙ corpus ſuũ xp̃s nõ mãducauit
q2 non ſunt de xp̃o aliqua aſſerenda: niſi que de eo
in euãgelio enarrantur: ſed in euangelio ſolum di-
cit ꝙ accepit panẽ in mãibus ꝛ dedit diſcipulis ſuis
ad manducandũ: ergo non debem⁹ aſſerere ꝙ ip̃e
manducauit. Item cum aĩa xp̃i eſſet beata. Clare
corpus ſuum ſub ſacramento videbat. ideo ſacra-
mentaliter nõ ſumebat: q2 tunc vidiſſet ſacramentũ
ꝛ non rem ſacramenti. Nec ſumere poterat ſpiritua-
liter. Q2 in ipſo gr̃a augeri nõ potuit. Cũ ergo non
ſit ali⁹ modus manducãdi niſi ſacramentaliter vel
ſpiritualiter ip̃e neutro mõ poterat aſſumere: ergo non
aſſũpſit ſeipſũ. Itẽ idẽ nõ põt aſſumere ſeipſũ: cum

continens ſit maioꝛ ambitus ꝙ̄ contentū. Sꝫ man ducans continet manducatum: ergo impoſſibile eſt ꝙ idem poſſit mādūcare ſeipſuꝫ. Nec aſſumens po teſt eſſe aſſumptū: ergo ⁊c. Itē ſacramentū oꝛdinatᷣ ad ſpiritualem refectionē: ſꝫ ipſe ſpirituali refectio ne nō indigebat: ergo hoc ſacramentū nō aſſumpſit E q: in vanū accepiſſet. ¶ Ad pꝛimū dico ꝙ ꝗuis in euangelio legatur ꝙ accepit panē i manib⁹: In ac ceptione tali intelligitur vtrunqꝫ. ſ. acceptio in ma nibus: ⁊ manducatio ſuipſius. ¶ Ad ſcōm dico ꝙ ꝗuis anima xp̄i perfecte btā: videret ſeipſum in ſa cramento: tn̄ aſſumpſit ſeipſum ſacramentaliter: ⁊ ſpiritualiter. Sacramētaliter quidē q: verum coꝛ pus ſub ſacramento aſſumpſit: poterat eīm i ſacra mento rē ſacramenti clare videre: nō ex ſacramēto illo: ſed clara viſione ſibi cōicata ex inſtāti ſue con ceptionis: ſicut deus videt in effectibus cauſas ſed non ex effectibus ſed ex ſua cognitione naturali. ꝗuis ergo anima chꝛiſti in ſacramento videat ſe non tn̄ ex ſacramento. Ex hoc tn̄ non ꝓhibetur ꝗn recepit ſeipſū ſub ſacramēto. Spiritualiter aūt etiā ſe ſumpſit q: delectabatᷣ in re ſacramēti. ſ. in ſeipſo. Non tn̄ hec dlectatio ex ſacramēto cauſabatur: nec augmētabatur gr̄a: q: ex ſeipſo in ſacramēto viſiōe clara delectabatᷣ. Nec ſpiritualis delectatio erat ſi cut in alijs. Non etiaꝫ ex ſacramento recepit gr̄am cū gratia ſumma fuerit in ipſo infuſa ab inſtāti ſue creationis: ſꝫ ipſe ſe ſumpſit vt daret exēplū vt alij ſumerent ⁊ reficerentᷣ in eo: ſicut ipſe i ſe ipſo. ¶ Ad tertium dico ꝙ null⁹ pōt manducare ſeipſum pꝛi mo ⁊ per ſe. Ita ꝙ manducatū ⁊ manducās habe ant eūdem modū eſſendi. Modo in ſe xp̄s ⁊ reali ter i ſuo eē naturali ē in loco: ⁊ tunc locus eſt maio ris ambitus ꝙ̄ locatū. Alio mō eīm eſt in ſacramēto ſacramentaliter. Et ſic non eſt circumſcriptiue. Nec occupat aliquem ambitum. Et ſic xp̄s ſacramenta liter ſe ſumpſit. Et ſic nō opoꝛtebat ꝙ comedēs eſ ſet maioꝛis ambit⁹ ꝙ̄ comeſtum: q: ſacramentali ter non occupat locuꝫ nec facit ambitū. Ideo xp̄s alium modū habet in ſacramento: ⁊ aliū in eſſe na turali Et ſic differt a ſeipſo in ſacramento ⁊ in eſſe naturali. ¶ Ad quartum dico ꝙ xp̄s no ſumebat ſe in ſacramento vt haberet refectionē. ſꝫ ſignifica bat ꝙ null⁹ ita ꝑfecte reficitᷣ in ipſo ſicut ipſe: q: ha D bet a ſeipſo: ⁊ nō a ſacramēto. Alij v̄o hn̄t refici a ſacramēto. ¶ Scđa pars coꝛrelarij pꝫ. ſ. ꝙ dederit ſuū coꝛp⁹ iude: q: qn̄ dedit coꝛpus ſuū dixit. Man ducate ex hoc oēs. Itē. ſ. q. ſ. ca. Chꝛiſt⁹. dicitur ꝙ faciet nobis xp̄s: qui traditoꝛē ſuum tanta patien tia: vt ei pꝛimā euchariſtiā confectā manib⁹ ſuis: et oꝛe ſuo cōmēdatam: ſicut ceteris apoſtolis dedit. Item. 7. q. 1. ca. Aduerſitas iudā malū admiſcuit apoſtolis xp̄s ꝗuis ſciret furem eſſe tn̄ eū ad pꝛedi cādū miſit: ⁊ ei euchariſtiā tradidit. Itē dioñ. c. 4. de eec. Iherar. Sanctiſſima ſimboloꝝ cōditoꝛ non omnimodo ſacramēto cōtemptienti. ſ. iude. q. di. ꝙ cōditoꝛ ſimboloꝝ fidei xp̄s contēptienti. ſ. iude pꝛo ditoꝛi dedit ſibi ſanctiſſima. ſ. coꝛp⁹ ⁊ ſanguinē ſu um vt ibidem patet: ergo iude dedit euchariſtiaꝫ ſi E cut alijs diſcipulis. ¶ Sed arguitur in oppoſituꝫ q: xp̄s nō fecit cōtra hᷣ ꝙ fieri mandauit: ſed vt ha betur math. 7. Non eſt bonū ſumere panē filioꝝ ⁊ mittere canib⁹. Nolite inquit ſanctū dare canib⁹ ergo cani iude non debuit dare ſuum ſanctum coꝛ pus. Item Aug. 83. queſ. queſtione. 3. deo actoꝛe nō ſit homo deterioꝛ: ſed ſi xp̄s dediſſet ſuuꝫ coꝛp⁹ iude feciſſet eum deterioꝛē: q: in peccato moꝛtali ſū Aug. ꝑſiſſet ipſum in ſuā dānationem: ergo xp̄s non de dit ei: q: fuiſſet occaſio mali. Itē ideo ſacerdos de bet coꝛp⁹ xp̄i dare peccatoꝛi q: non eſt dn̄s ſed di ſpenſatoꝛ. Et reddit qḋ ſuum eſt exigenti. Sed xp̄s erat dn̄s ſacramenti: nec iudas ibi ius habere po terat niſi qḋ xp̄s ſibi daret: ergo non debuit iude tradere. Itē dn̄s dixit diſcipulis bibentib⁹. quod bibituri erant ſecum illud nouum in regno patris ſui: ⁊ ꝙ erat eis in remiſſionē peccatoꝝ: ſed neu truꝫ iude competit: ergo ipſe nō aſſumpſit. Et hec F eſt ratio hilarij. ¶ Ad iſta reſpondeo ad pꝛimum ꝙ ꝗuis in rei veritate iudas eſſet canis. tn̄ non in manifeſto: iō noluit eum detegere xp̄s corā alijs di ſcipulis: ne deſperationeꝫ incurreret ⁊ ſic liberius peccaret. Ideo dedit nobis exemplū ꝙ peccatori bus occultis non debent ſacramenta denegari ne ſit eis occaſio malefaciendi. ¶ Ad ſcđꝫ dico ꝙ xp̄s non dedit occaſionem iude peccandi ſed peccatum curandi ex oſtenſione manſuetudinis ſue ad ipſuꝫ ſed ipſe ſua malitia: talem medicinā non ſumēs mō debito ſicut xp̄s ei dabat: periculum in currit moꝛ tis ⁊ de facto periclitatus ⁊ damnatus eſt. ¶ Ad tertium dico ꝙ ſacerdos non ſolum dat coꝛpus exi genti quia habet in coꝛpus chꝛiſti ius. Sed etiam dat ne pꝛodeat peccatoꝛem occultum. ¶ Ad quar tum dico ꝙ iudas bibit cum alijs diſcipulis ſacra mentaliter: ſed non ſpiritualiter. Quoniam nec re miſſionem peccatoꝝ conſecutus eſt. Nec in regno patris bibit ſecum. Quia ille potus tantum ſpiri tualiter bibentibus debetur. ¶ Sed dubitatur ſi G. dederit iude coꝛpus ſuum quando dedit ei panem intinctum. Uel ſi dederit cum alijs diſcipulis. Di co ꝙ iudas recepit coꝛpus chꝛiſti ſimul cum alijs diſcipulis vt patet ex glo. Iohannis. 13. ille eſt cui intinctum: panem ⁊c. Non vt quidam putant tunc coꝛpus chꝛiſti iudas accepit. Sciendum enim ꝙ iam dominus diſtribuerat omnibus ſacramentum coꝛpoꝛis et ſanguinis. Inter quos et iudas fuit: de inde per buccellam panis intinctam: expꝛimitur traditoꝛ: non tamen aperte. Item magiſter in. 4. di. 12. ⁊ aug. dicunt ꝙ quando chꝛiſtus dedit iude panem intinctum: non accepit iudas coꝛpus chꝛi ſti ſed tantum panem. ¶ Sed contra habetur de conſec. di. 2. capitulo. Sicut iudas: vbi dicitur. Et ſicut iudas cui bucellam tradidit chꝛiſtus non malum accipiendo ſed male accipiendo locum pꝛe buit diabolo: ſic indigne quiſqꝫ ſumere coꝛpus chꝛi ſti eff. citur malus: quia malum eſt indigne ſume re: ergo videtur innui ꝙ tunc iudas indigne rece pit coꝛpus chꝛiſti. Dico ꝙ illud decretum non di cit iudam tunc recepiſſe coꝛpus chꝛiſti: ſed tantum vult dicere ꝙ ideo illam bucellam male accepit et locum diabolo pꝛebuit. Quia quod chꝛiſtus ad ſa lutem iude fecerat: bucellam poꝛrigendo. vt iudas ſe depꝛehenſum videns: ab iniquo pꝛopoſito de ſiſteret: tamen in malum pꝛopꝛium conuertit quia ex hoc magis ſeipſum exaſperauit. ¶ Sed dubi

tum. Si tūc dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum paſſi
H bile. Dico ꝙ ſic: vnde dicit dominus Innocētius. de
offi. miſſe parte tertia. Poteſt ſalua fide ꝯcedi ꝙ ta
Innocē. le tūc dedit quale tūc habuit. Sed tunc erat paſſi
bile ⁊ mortale: ergo tale dedit. ¶ Hic opinio Hug.
De ſctō Victore: fuit ꝙ xp̄s in die cene vt dedit ſe
Hugo. ſacramētaliter dedit corpus ſuū impaſſibile. Et ꝓ
bat: q2 xp̄s habuit oēs quattuor dotes btītudinis
adhuc exiſtēs in vita mortali: q̄ſ vnā q̄ſ alias
ſicut claritatē in trāſfiguratiōe: ſubtilitatē in incar
natione: qua exiuit ſine fractione clauſtri virginita
tis: ⁊ ſine quacūq; fractura. Agilitatem habuit qñ
ambulauit ſupra mare: habuit impaſſibilitatē qñ
corp⁹ ſuū dedit in cena: nec quidē tunc erat ſimplr
impaſſibile: ſed erat impaſſibile ſm ꝙ in ſacramen
to dabatur: quia in aſſumptione ⁊ comeſtione non
ledebatur: ſicut etiam in ſe erat viſibile: tamen ſm
ꝙ dabatur in ſacramēto erat inuiſibile. ¶ Cōtra
hāc opinionem arguit ſctūs Tho. in. 4. d. 12. q. 3.
Thoma. Qꝫ iſtud nō pōt ſtare: q2 ſubſtātia corporis xp̄i ea
dem eſt in ſcrō ⁊ in ſpecie ꝓpria. Sed in cōparatōe
I ei⁹ ad exteriora nō eſt eadē: q2 in ſpecie ꝓpria cōpa
ratiua ad exteriora ſm ſitū ꝓpriū dimēſionū: ſ3 in
ſacro ſm ſitū dimēſionū panis. Vn̄ ille ꝓprietates
q̄ inſunt abſolute corpi xp̄i: op3 ꝙ eodē mō inſint ſi
bi ſm ꝙ eſt in ſacro: ⁊ ſm ꝙ eſt in ſpecie ꝓpria. S3
ille q̄ ꝯueniūt ⁊ cōparatōe ad illud corp⁹ ei⁹ nō ē eo
dem mō: ſicut p3 de viſione. Sed paſſibilitas eſt ꝓ
prietas abſoluta ip̄ius corpis: q̄ cū in ꝓpria ſpecie
eſſet paſſibile. ⁊ in ſacro erit paſſibile vt alij dicūt ꝗ̄
uis nō vt in ſacro pateret: ſed hugo poſſ3 reduci ꝙ
corp⁹ xp̄i erat impaſſibile vt in ſacro paſſiōibus q̄
inferunt ab exteriori: q2 vt dictū eſt ſupra: corp⁹ xp̄i
nō eſt in loco: ideo null⁹ mot⁹ exterior pōt fieri ad xp̄3
vt in ſacro: cū talis mot⁹ requirat locū: mō xp̄s nō
eſt in loco. Et iō ſi xp̄i corp⁹ inter duo fuiſſet reſuā
tum: exiſti in pixide ſub ſacro: nulla paſſio inſtigi
poſſet ab exteriori. Et iō vt in ſacro nō fuiſſet cruci
fixus: clauat⁹: lanceat⁹: ſpinis coronat⁹: verberat⁹:
mortuus ⁊ ſepultus: q2 ſunt paſſiōes illate ab exte
riori. Tn̄ fuiſſet paſſus vt in ſacramēto paſſionib⁹
interioribus: vt per affectiōes ſibi illatas potuiſſet
vt in ſacramēto habere dolorē vel cōpaſſionē: ⁊ ſic
K de alijs que nō inferūtur ab exteriori. Hugo forte
intellexit de paſſionib⁹ que inferunt ab exteriori: et
nō de alijs. Tn̄ in ſacro ꝯcomitanter habebat oēs
paſſiones que inferebant ſibi in paſſiōe ſua: q2 cū
eſſet eadē perſona numero in cruce et in ſacramen
to: quicquid patiebatur alibi: patiebatur in ſacra
mento: ſed non vt in ſacramento. Ideo in ſacramē
to concomitanter fuiſſet verberatus: ſpinis corona
tus: crucifixus: clauatus: mortuus ⁊ ſepultus. nec
intellexit hugo contrarium: ſed intellexit ꝙ iſta nō
eſt paſſus vt in ſacramento. Et quando Hugo alle
gat ꝙ chriſt⁹ habuit quattuor dotes: ſi intellexit ꝙ
chriſtus habuit impaſſibilitatem a paſſionibus ex
terius illatis. Verum dicit: ſi autem intelligat ꝙ
chriſtus habuit dotem impaſſibilitatis ſimpliciter
non teneretur: ſed credo ꝙ intellexit primo modo:
nec iſte dotes allegate: ſunt proprie dotes: ſed do
tibus ſimiles.

¶ Tertia concluſio:

In ſacramēto ex diuina potētia: ſi
ne ſubiecto ſunt accidētia. Iſtam
ꝯcluſionē ꝓbo. Nā in officio cor
A poris xp̄i qd̄ legit ⁊ approbat ab
eccl'ia d2. Accidentia enā ſine ſub
iecto in eodē ꝯſiſtunt: q̄ ⁊c. Itē ꝙ
accidētia panis non maneāt: p3 ad oclm. Nā ſm fi
dem: ſubſtātia panis cōuertit in corp⁹ xp̄i: igit nō
eſt ibi ſubſtātia panis: ſed ibi ſunt ei⁹ accidentia vt
videmus ad ſenſu3: ta3 in q̄titate: colore: figura: ꝗ̄
ſapore. Sed certū eſt ꝙ nō poſſunt eſſe in corpe xp̄i
ſubiectiue: q2 tunc denominarēt eū formaliter talis
coloris: talis q̄titatis: talis figure. Sed talia non
poſſunt ꝯuenire corpi xp̄i: cū non ſit talis q̄titatis
talis coloris: talis ſaporis: q̄ ſubiectiue eſſe nō pñt
in corpe xp̄i. ¶ Et ſi diceret ꝙ ſunt in aere. Per eā
B dem rōnem pōt probari ꝙ nō: cū talia aeri nō con
ueniant. Et cū habeāt tales ꝓprietates ſicut quā
do erant in ſubſtātia panis. Sequit igit ꝙ ſunt ſi
ne ſubiecto poſtꝗ̄ panis deſinit eſſe. Hec eſt opinio
ſcti Tho. 4. d. 12. q. 1. Ad arg. teriū queſtiūcule ter
tie. Qꝫ cū vni⁹ cōpoſiti ſit tm̄ vnū eſſe: ⁊ illud eſſe ex Thoma.
conſequēti ⁊ per accidēs eſt cuiuſlibet accidētis il
lius toti⁹. Et ꝑ ꝯſequens ſi ſeparet accidēs a ſub
iecto: deus dat ſibi nouū eſſe: q2 non pōt nunc ha
bere eſſe toti⁹ cui prius accidebat. Cōtra illud. Vnū C
quodq; ꝙ eſt eī. i. qd̄ nō ſolū habeat virtualiter eē
in cā: ſed ſit ꝓductū eī cām: et eſt extra intellectū: h3
entitatē ꝓpriā ⁊ propriū eſſe. Sed accidēs eſt eī ꝓ
ductū: ⁊ non eſt ens rōnis: adeo ſemꝑ vbicūq; ſit: h3
ſuam ꝓpriā entitatē: ꝗ̄uis nō eundē modū eſſendi:
et ita non eſt formaliter ꝑ eſſe ſubiecti. Prima pro
poſitio ſupponitur tanꝗ̄ plana. Alia declaratur
de eſſe ⁊ de eſſentia. Item formam eſſe in materia:
de neceſſitate arguit compoſitum eſſe: ita ꝙ impoſſi
bile eſt ponere primum ſine ſecundo. Sed per ali
quam tranſmutationem naturale3 forma eſt in ma
teria: vt per alterationem vel augmentationem: er
go per illam ⁊ ab eodem agente: compoſitum ex
ſubiecto ⁊ accidente habet eſſe formale illius accidē
tis. Sed accidens non habet eſſe formale illius ſub
iecti: quia illud prefuit ante mutationem: igitur ⁊c.
Item ſi accidens quando ſeparatur: habet eſſe no
uum: oportet ibi ponere aliquam tranſmutatione3
a carentia illius eſſe ad iſtud eſſe nouum: ſed hoc ē
impoſſibile. Primo quia non poteſt poni que ſit il
la mutatio. Nō enim eſt generatio: quia accidens
non eſt ſubiectum generationis: nec eſt augmenta
tio nec alteratio: q2 non acquiritur neq; q̄titas: ne
q; qualitas per iſtam mutationem: quia tunc qua
litas eſſet ſubiectum augmētationis vel alteratio
nis cuius eſſe acquiritur: vel eſſet q̄titas vel quali
tas: et ſic de illis poſſet argui ſi ſint ſine ſubiecto ⁊
ſic in infinitum. ¶ Ideo alia opinio Henrici de gā Henric⁹.
dauo quolibeto. 4. q. 36. Dicentis ꝙ quando ac
cidens ſeparatur a ſubiecto: deus dat ſibi quandā
virtutem ſupernaturalem per quam poteſt per ſe eē
licet ſine ea eſſe non poſſet. ¶ Cōtra hoc arguit do D
ctor ſubtilis: quia iſta virtus adueniens eſt termin⁹
alicuius mutationis. Quero cuius iſta etiam perti
nebit ad aliquod genus. Quero ad quod: et argui
tur vt prius. Item ſi aliqua virtus ſupernaturalis
det alicui: tn̄ poſtꝗ̄ ineſt: naturale ē hñti eā: habere

vel poſſe habere illud: ad qđ eſt iſta virtus: ſicut ſe
cus: ſi ſupernaturalr̄ illumineť. Cū illuminaꝰ na-
turaliter videt: igiť licet eſſet miraculū in primo in-
ſtāti ↄſervationis iſtoꝝ accidētium ſine ſubiecto: qꝛ
tūc ↄſertur accidēti iſta virtus: tñ poſt ipſam virtu-
tem: erit naturaliter ſine ſubiecto. Itē eſt impoſſibi-
le ſubſtantiā a materia recipere aliquā virtutē: per
quā dependeat ad aliud vt ſibi inherēs: igiť impoſ-
ſibile eſt accidēs virtutē recipere: ꝑ quā ſit ꝑ ſe eſſe
abſolutū ab inherētia ad aliud. Probať ↄſequētia
qꝛ iſta per ſe eē ꝛ inherere: eque appropriant iſtis
ſcꝫ ſubſtātie ꝛ accidēti: hoc huic ꝛ illud illi. Ideo di-
citur ꝙ h̄ vocabulū accidēs: poteſt accipi ꝓ per ſe
ſigťo eius: vel ꝓ eo qđ denominať ab iſto ꝑ ſe ſi-
gnato. Et iſta eſt diſtinctio vniuerſalis in oībus cō
cretis: qꝛ pōt accipi in abſtracto: nō denominando
ſuppoſitū: vel in cōcreto: denominādo ſubiectum.
Scđm hoc igiť habētur tria mēbra. Primū de acci
dēte q̄ntū ad per ſe rōnem quā iportat accidēs. Se-
cundū ꝛ eſt abſolutū. Tertiū membꝛū eſt de eo qđ
denominatiue dr̄: ꝛ eſt relatiuū. Propter h̄ ꝓbatur
E eſſe in ſubiecto vel nō eſſe in ſubiecto pōt accipi ſm
aptitudinē vel ſm actū. Sit ergo prima ↄcluſio ꝙ
loquēdo de per ſe ſigťo accidētis ↄtradictio eſt ipꝫ
intelligere nō eſſe in ſubiecto. Et h̄ intelligēdo vni-
formiter in ſubiecto ꝛ ꝑdicato: ſi actu actu: ſi apti
tudine aptitudine. Scđa ↄcluſio ꝙ loquēdo de eo
qđ denominať a ꝑ ſe accidētis ſigťo: ꝛ eſt ꝑ ſe reſpe
ctus: ↄ̄dictio eſt: ꝙ ſit ſine ſubiecto ꝛ hoc actu ita ꝙ
nō actu inhereat ſubiecto: extendēdo ſubiectum ad
fundamentū qđ pōt dici ꝓximū ſubiectū reſpectus
Tertia ↄcluſio ꝙ denominať a ꝑ ſe ſigťo accidētis.
ꝛ eſt q̇d abſolutū: pōt eſſe ꝛ nō ineſſe ſubiecto actua
liter: ſed neceſſario ineſt aptitudinaliter. Prima cō-
cluſio ꝓbatur: qꝛ ꝑ ſe ſignificatū huiꝰ noīs accidēs
eſt quidā reſpectus ad illud cui accidit: ꝛ forte idē
reſpectus quē iportat hec dictio inherēs: ad illud
cui inheret. Ei idē ſigťum eſt accidētis ꝛ accidētie:
vt ita loquar: ꝛ inherētis ꝛ inherētie. Sicut igiť im-
poſſibile eſt accidentiū eſſe: ꝛ nō ſit inherētia: ſi actu
actu: ſi aptitudine aptitudine: ita ad eſſe accidens
loquēdo de per ſe ſignificato: ꝛ primo huius nomi
nis cui ſit inherēs ꝓportionabiliter: hoc eſt ſi actu
F actu: ſi aptitudine aptitudine. Et ſi q̄ras ad qđ ge-
nus pertinet illud ꝙ per ſe ſignat h̄ qđ eſt accidēs
vel inherens. Dico ꝙ ad genus aliqđ reſpectꝰ ex-
trinſecus aduenıēs erit: ꝙ dr̄ reſpectiuū: qꝛ nō pōt
intelligi ratio eiꝰ ad ſe. Nō aūt dicit reſpectū intrin
ſecus aduenientē: qꝛ nō neceſſario ↄſequeť ad poſi-
tionē extremoꝝ. Nā fundamentū eiꝰ ꝛ terminꝰ pñt
manere ſine iſto reſpectu. Si queras ad quod genꝰ
ſi forte paſſionis vt ſit paſſio dicta non tñ paſſi ad
agens ſed ad formā vel forte ad genus actōis vt ſit
actio nō tñ agentis ad patiens: ſed forte forme in-
G formantis ad illud qđ informeť. Sed vtroq̄ꝫ modo
erit reſpectꝰ extrinſecus aduenıēs. ¶ Et ſi obijcias
Scotus. ꝙ illud qđ eſt determinati generis: nō pōt cōpetere
pluribꝰ generibꝰ: ergo ꝛc̄. Rñdet Scotꝰ ꝙ bñ pōt
illud qđ eſt determinati: ꝗ denominare plura gene
ra forte cauſatū dicit aliquid ꝑ ſe pertinēs ad genꝰ
relationis ꝛ denominat: tñ forte qđlibet aliđ a deo
ꝛ ſolū illud aliud a deo eſt ꝓprie in genere. Igitur
poteſt iſte reſpectꝰ ꝑſe ꝑtinere ad vnū genus. Et tñ

denominatiue dici de relationibꝰ vel de reſpectibꝰ
oīm nouem generum. Reſpondeo ꝙ vel eſſe accipiť
denominatiue: ꝛ circuit oīa gn̄a accidētiū: ſicut hoc
qđ eſt inherere vel accidere. Vel accipiť ꝓ ipſa ha-
bitudine per ſe ſignata per eſſe in: ꝛ hoc nō accipiť
aliqđ genus ab eſſe in: qꝛ eſt ſpecies determinata in
vno genere. Si aūt intelligat ꝙ eſſe in q̄ntū ad ꝑ ſe
rōnem nō pertineat ad aliqđ genus determinatum
ſed per ſe ad plura genera negandū eſt: non tñ tāte
eſt auctoritatis ꝙ ꝓpter dictū eiꝰ debeat ↄcedi op
poſitum eius ꝙ ratio ↄcludit. Ratio aūt ↄuincit ꝙ
ille cōceptus quē iportat in: pōt cōtineri q̇dditatē
in aliquo genere: lꝫ denominatiue dicať de formis
que ſunt in cūctis generibus. Nō eñ dr̄ q̇dditatiue
de albedine ꝛ linea. Tūc eñ albedo ꝛ linea nō dice
rentur a ſe: qꝛ illud qđ includit eſſentialiter reſpe-
ctum: nō eſt ad ſe ſm Augu. 7. de trini. c. 2. Scđa Auguſti.
concluſio ꝓbatur: qꝛ reſpectꝰ eſt eſſentialiter habi-
tudo inter duo extrema: et iđo ſicut tollere terminū
ad quē eſt reſpectus eſt tollere vel deſtruere rōnem
reſpectꝰ: ita tollere illud cuius eſt reſpectꝰ: eſt tolle
re ipſm reſpectū: ꝛ deſtruere naturā eius. Nō igiť qꝛ
accidens relatiuū eſt accidēs: ideo req̇rit ſubiectuꝫ
vel fundamentū. Sed qꝛ reſpectꝰ eſt reſpectꝰ: iđ re-
quirit cuius ſit: ꝛ ad q̇d ſit etiā in diuinis. ¶ Et ſi H
arguať cōtra iſtā ↄcluſionem: ꝙ videť ↄ̄dicere ꝑce-
denti: qꝛ ſm cōcluſionē precedentē. Ratio quā ſigť
accidere vel inherere: eſt reſpectꝰ extrinſecus adue-
niens: ergo non pōt cōpetere alicui reſpectui deno-
minatiue: qꝛ reſpectus non eſt ſubiectū reſpectꝰ nec
fundamentū: ſic eñ eſſet ꝓceſſus in infinitū. Ergo
paternitas vel ſimilitudo nō pōt inherere vł accide
re: qꝛ inherere ſeu denominari ab inherētia requi-
rit ꝙ denominatū ſit ſubiectū vel fundamentū in-
herentie. Rñdet doctor ꝙ vnus reſpectus pōt fun-
dari in alio vt poſterius in priori ſicut ſupradictuꝫ
eſt de caractere: ꝛ ꝓbatuꝫ de ꝓportione ꝛ ꝓportio
nabilitate. Et ita dicit ꝙ ſicut albedo pōt denomi-
nari ab inherētia: ſeu ab eo qđ pōt accidere: ita pa-
ternitas pōt denominari. Et ſimilis eſt denomina-
tio quo ad hoc ꝙ ꝑdicatū dicit reſpectū extrinſe-
cus aduenientē. Tertia ↄcluſio ꝓbať: qꝛ abſolutū
vt abſolutū non requirit terminum nec terminos:
qꝛ tunc nō eſſet abſolutū. Igiť ſi requirit ſubiectuꝫ
opꝫ ꝙ hoc ſit ꝓpter depēdentiā aliquā ad ipꝫ eſſen
tialem. Sed nulla eſt dependētia ſimplr̄ neceſſaria
alicuius abſoluti ad aliquid qđ non eſt de eſſentia
eius: nec aliqua cā extrinſeca: nec ad cām extrinſe-
cam ſimpliciter: prima eſt neceſſaria. ſ. ad deū. Sub
iectum aūt non eſt de eſſentia accidētis: qꝛ tūc hoc
qđ dico homo albus nō eſſet eius per accidēs: ꝙ ē
ↄtra Phūm. 5. Meth. c. De ente. ꝛ c. de Vno: quia
alicui addere illud qđ eſt de eſſentia eiꝰ: non eſt ens
per accidēs precipue ſi illud in ſe ſit ens ꝑ ſe. Acci-
dens aūt ſm ſe eſt ens per ſe ſm Phūm. 5. meth. c.
de Ente. Vñ ꝛ per ſe eſt in genere: nec ſubiectū eſt
cauſa extrinſeca ſimplr̄ prima: qꝛ deus non eſt ſub-
iectum accidentis. Igiť depēdentia accidētis abſo-
luti ad ſubiectū: nō eſt ſimplr̄ neceſſaria. Voco ſim
pliciter neceſſariū cuius oppoſitū includit ↄtradi-
ctionem. Maioꝛ ꝓbatur: qꝛ cauſalitatē cuiuſcunq̄ꝫ
cauſe extrinſece reſpectu cuiuſcūq̄ꝫ cauſati perfecte
ſupplere pōt prima cā: qꝛ habet in ſe oēm cauſali-

tatem talē eminentiꝰ ꝙ cā ſcđa. ¶ Si dicas ꝙ ſub
iectū eſt cā materialis reſpectu accidētis. Et deus
3 non pōt ſupplere vicem cauſe materialis ſic nec for
malis. Cōtra ſm pħm. 7. metħ. Accidētia nō hñt
materiā ex qua: ſed in qua. Uel ſi hñt ex qua illud
nō eſt ſubiectū: q2 ſubiectū cū accidēte faciūt ens ꝑ
accidēs vt dictū eſt. Per ſe aūt intrinſecū eſſentie ac
cidentis ſeu materie ſeu forme nō cōſtituit ens per
accidēs: q2 accidēs vt totū qōdā: eſt ex duobꝰ ꝑti
nentibꝰ ad eſſentiā eiꝰ. Ex iſta ratiōe pꝫ ꝙ pħi di
xerūt ꝙ accidēs nō pōt eē ſine ſubiecto. Nō ꝗdē ꝙ
ponerēt ſubiectū de eſſentia accidentꝭ imo ex eis cō
ſtituiť ens ꝑ accidēs. Nec q2 de eſſentia accidentis
abſoluti ponerēt inħerētiā vł reſpectū quēcūq; ad
ſubiectū: q2 cōtradictionē: ꝙ in ꝑ ſe ratiōe abſoluti
includať aliꝗs reſpectꝰ: q2 tūc eēt abſolutum ⁊ nō
abſolutū. Sed tantūmodo ponerēt ordinem cau
ſarum ſimpl'r neceſſariū: ita ꝙ prima cā nō pōt cau
ſare cauſatū cauſe ſcđe ſeu eiꝰ ſcđa. Subiectū aūt
habet aliquā cauſalitatē reſpectu accidētis: loquē
do de ordine naturali cauſarum. Ideo ſine iſta cau
ſa in ordine ſue cauſalitatis poſita negať accidens
eſſe ſine ſubiecto. Et ꝓ tanto dicit. 1. phiſ. Qđ intel
lectus querens ſegregationē paſſionum a ſubſtan
tiis: erit querens impoſſibilia. Inħerētia eſt paſſio
accidentis. Sed non eſt impoſſibile ꝙ includat ali
quod repugnans prime rationi ſeu quidditati acci
dentis abſoluti: quia inherentia repugnat rationi
prime accidētis abſoluti. Nam tali impoſſibili po
ſito ſcilicet ꝙ inherentia eſt impoſſibilis repugna
re quidditati ⁊ prime rationi abſoluti accidētis cō
cederentur contradictoria. quia eſſet abſolutum ⁊
non abſolutum. Et ſic nulla poſſet ſeruari regula
R diſputationis: quia cum negantibus primum prin
cipium: amplius non eſt diſputādum. Nūc autem
philoſophus quarto phiſic. capitulo. De vacuo.
Querit iſtam queſtionem. Si eſſet ſpacium in quo
tantum eſſet calor aut ſonus. Utrum illud eſſet va
cuum. Et reſpondet determinate ad alteram partē
ꝙ ſi eſſet receptiuum corporis eſſet vacuum: quaſi
dicat ꝙ poſita ypoteſi vacuū reciperet corpus. Si
autem primo ītellectu eius: ꝓ eſt calorem eſſe inclu
deretur ipſum eſſe in ſubiecto. Cum ſubiectum eius
non poſſit eſſe niſi corpus. Ex primo tūc intellectu
poſito: haberetur corpus ibi eſſe ſcilicet i vacuo. Et
corpus ibi non eſſe: quia in vacuo non eſt vbi neq;
locus. Et ita illa ypoteſi poſita. Reſpondendum eſ
ſet ſtatim ꝙ ſpacium eſſet vacuum ⁊ non vacuum.
Iſtud dictū pro tanto adducitur vt videatur phi
loſophum illam cōtradictionē nolle eſſe ex prima
quidditatis ratione accidentis: ſicut nec poteſt eſſe
in ſubiecto de prima ratione albedinis quidditati
ua. Sed tantum erit illa impoſſibilis apud eum ꝓ
pter neceſſitatem quam ponit in ordine cauſarum
ſed non ꝙ eſſe in ſubiecto ſine inherentia ad ſubie
ctum ſit de eſſentia accidentis abſoluti. ¶ Sed con
tra hoc videtur eſſe ariſto. in pluribus locis. Nam
L ſeptimo metħ. i ꝓncipio dicit ꝙ accidētia ſunt alia
a ſubſtantia que dicuntur entia: eo quia taliter vel
taliter entis: ergo formalis ratio entitatis acciden
tis eſt inherētie taliter vel taliter enti ſcilꝫ ſubiecto
Et ſic inherentia ad ſubiectum eſt de eſſentia acci
dentis. Item paulopoſt dicit. Nihil ipſorum acci
dentium ſm ſe aptum natum: nec poſſibile ſepara
ri a ſubſtantia. Et quarto metħ. dicit ꝙ ens dicitur
de ſubſtātia ⁊ accidētibus: ſicut ſanū de aīali ⁊ vri
na. Sed ſanū nō dicit formaliter de vrina. cū nō ſit
niſi ſignū ad ſanitatē aīalis. Sic ens dictū de acci
dente: nō dicit aliꝗd niſi habitudinē includens ad
ſubſtantiā. Ad ꝓbandū iſtud incōueniēs eſt iſta in
herentia. Si nō ē de eſſentia albedinis: erit aliud. ⁊
inerit ipſi albedini: q2 albedo dicit inherens forma
liter illa inherētia. Queriť ḡ ſi inherētia inheret al
bedini: ḡ ꝑ aliā inherētiā: ⁊ ſic ꝓceſſus in infinitū.
Item ſaltē relatio accidētis ad deū videť eē eadem
illi accidēti: q2 relatio cuiuſcūq; creature ad deū eſt
eadē fundamento. Sed reſpectus accidētis ad ſub
ſtantiam non videť minus idem accidenti ꝙ reſpe
ctus creature ad deum ꝙ videť: q2 ſubſtantia crea
ture non diffiniť per eſſentiam diuinam additā in
ſua diffinitione. Q2 tunc nihil poſſet habere ꝓpriā
diffinitionē in ſuo genere. Cum deus ſit extra genꝰ
Et tñ accidēs ꝓpter inherētiā ad ſubiectū diffiniť
ꝑ reſpectū ad ſubiectū ex. 5. metħ. c. 3. Igiť ille re
ſpectꝰ ad ſubiectū nō minꝰ eſt idē ſubiecto ꝙ reſpe
ctus ſubſtātie create ad deū. ¶ Aliud dubiū ꝙ iſte M
reſpectꝰ nō videť eē prior albedine: q2 albedo nō re
quirit ſubiectū niſi ꝓpter iſtū reſpectū. Sed ſi ille re
ſpectꝰ eēt poſterior albedine ꝑ illo priori poſſet ma
nere albedo abſq; illo reſpectu: igiť poſſet nō depē
dere ad ſubiectū. Et iſta rō pōt euidentiꝰ deduci de
accidēte vt intellecto: ꝙ vt in exiſtentia: hoc mō. Si
albedo eſt prior illo reſpectu: ḡ pōt cōplete cōcipi ſi
ne illo reſpectu: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯplete diffiniri: ſicut prius
ſine poſteriori. Sed nō requirit ſubiectū niſi ꝓpter
reſpectū quē habet ad ipſum: ḡ nō pōt cōplete diffi
niri ſine ſubiecto. ¶ Ad iſta dubia reſpondetur ꝙ N
nullo modo concedendum eſt inherentiam eſſe de
eſſentia albedinis. Et queſtio mota de hoc: ab aliqui
bus videť eſſe fatua ⁊ ſine intellectu. Et ſi aliquā
euidentiā haberet. Querere an illa relatio ſit eadē
albedini non tamen propter hoc debet queri an ſit
de eſſentia eius. Quia nihil eſt de eſſentia alicuius
niſi ꝙ pertinet intrinſece ad quidditatem eius. Re
ſpectus autem aliquis licet ſit idem fundamento: ſi
cut dictum eſt de reſpectu creature ad deum: non ta
men eſt de quidditate eius: quia tunc nulla eſſentia
creata eſſet abſoluta: igitur inherentia qua albedo
inheret ſubiecto: nō eſt de eſſentia albedinis. ¶ Ad O
auctoritatem ariſtotelis. Dico ꝙ hoc nunꝗ̄ ſenſit:
ꝙ forma que per ſe eſt in genere abſoluto eſſentia
liter includat reſpectum aliquem: ratio etiam non
habet intelligiꝰ inherentie quin ſit ratio reſpectus
niſi intelligas quid dicitur per nomen. Auctoritas
ergo prima Adducitur ex equiuocatione illius vo
cabuli eo ꝙ non enim ſemper: eo ꝙ eſt nota cauſe
formalis illius ꝙ precedit. Et enim quinto. metħ.
capitulo de in eo ꝙ dicitur quotiens: dicitur cauſa
totiens. Dicit in ꝗ̄tū ſiue in eo ꝙ talia poſſunt eſſe
nota cuiuſcumq; cauſe illius ꝙ precedit. Et ita cum
ſubſtantia ſit aliqua cauſa accidentis. Sed non de
eſſentia eius. Accidens eſt ens eo ꝙ taliter entis de
ſignando illam cauſalitatem in ſubſtantia. Sed nō
propter hoc formale eſſe in entitate albedinis. erit
formale eſſe alterius entis: ſicut vniuerſaliter cau
ſatum a quacumq; cauſa in quocumq; genere cauſe

eſt illud qđ eſt: quia eſt talis entis quia eſt taliter en
tis.i.talis cauſe in tali genere ⁊ ordine cauſandi nec
tamen illa habitudo ad quancunq; cauſam eſt for
male vel eſſentiale in cauſato: quia tunc nullus cau
P ſatum eſſet formaliter abſolutum. ¶ Aliqui enim
iſtum textum peruertunt accipientes quaſi eſſet tex/
tus ariſtotelis ꝙ accidentia nõ ſunt entia niſi quia
taliter entis. Quam propoſitionem nec philoſo/
phus dicit: nec eſt ibi. nec ſequitur ex propoſitione
philoſophi. Nam eo ꝙ ſicut in antecedente: poteſt
denotare quãcunq; cauſam illius qđ precedit: ita
poteſt denominare talem cauſam. non tamen preci
ſam. Et per conſequens non denotat talem preci/
ſionem. Sed eſto ꝙ in antecedẽte denotaretur cau
ſa preciſa ſicut in conſequente. Neutra tamen pro/
poſitio facit ad propoſitum: quia illa habitudo im
portata per taliter entis ſit formale in eẽ albedinis
Sumitur autem ibi taliter entis pro ſubſtantia: de
qua preceſſit ſermo. Vel totaliter entis ſm aliam
literã. Ita ꝙ totaliter nõ dicat ibi totalitatem vni
uerſalitatis: quia tunc accidens eſſet entis vniuer/
ſaliſſime accepti. Et tunc non eſſet ens ſcilicet tota/
liter totalitate perfectionis. Et ſic ſubſtantia eſt to
Q taliter ens. Alia auctoritas: neq; aptum: neq; poſ/
ſibile ⁊ alia que dicuntur ibi patet quomodo phi/
loſophus intelligit propter neceſſarium ordinem
cauſati ad cauſam proximam. Sed non habetur
ex hoc ꝙ habitudo ad cauſam proximam ſit de eſ/
ſentia cauſati. Auctoritas illa de quarto meth. ⁊ ſi/
milis de ſeptimo. De non ſcibili ⁊ ſcibili poteſt ad/
duci ſm ſuperficiem verborum ꝙ accidens nullam
haberet entitatem formalem: ſicut ſanitas in vrina
nihil habet de ratione formali ſanitatis. Et ſi ad
hoc adducitur non eſt niſi ignorantia vocabulo/
rum. Patet enim ꝙ accidentia ſunt principia agen
di ⁊ principia cognoſcendi ſubſtantiam ex primo
de anima. ⁊ ſunt per ſe obiecta ſenſuum. Sed truſ/
ſa eſt dicere aliquid eſſe principium agendi: vel ac/
tione reali in materia vel actione intenſione in ſen/
ſum vel in intellectũ: ⁊ non habere aliquã entitatẽ
formalem. Ita enim dicerem chimeram agere vel
ſentire. Truffa etiam eſt aliquid eſſe paſſionem en
tis niſi habeat per ſe aliquam entitatem. vel eſſe ter
minum alicuius motus vl' mutationis niſi habeat
aliquã entitatẽ. Verũ ẽ ꝙ eẽ ſubſtãtie ſi q̃s habeat
paſſiones ſunt accidentia. Si quis etiam eſt motus
augmentationis vel alterationis vel vbi eſt ad acci
R dens vt ad terminum. Et hic eſt intellectus philo
ſophi in illis exemplis. Non per qđ currant quat/
tuor ſuper pedes: quia ſm damaſ. libro ſecũdo ca/
pitulo ſeptimo ꝙ in omnibus eſt ſimile. idem vtiq;
erit: ⁊ nõ exemplũ. Et ideo premittit nõ neceſſe om/
nino ⁊ indeſinenter aſſignari exemplũ. Neceſſe eſt
enim in exemplis: ⁊ ſimile conſiderare ⁊ diſſimile.
Ita dico ꝙ ad hoc faciunt illa exempla philoſo/
phi ꝙ ſicut ordo eſſentialis medicine eſt ad animal
in eo ꝙ eſt de ſanis. Ita habitudo eſſentialis eſt in
ter accidens ⁊ ſubſtantiam in habendo entitatem
Sed nõ ꝙ iſte ordo eſſentialis ad ſubiectum ſit de
eſſentia albedis q̃ habet illũ ordinẽ. Sicut ratio ſi
gni eſt eſſentialiter ſignum vt dicitur de vrina. Et
ratio diſſimilitudis in hoc eſt: quia in vrina nõ eſt
aliqua forma abſoluta a qua dicatur ſana. Licet ſit

ibi aliquod abſolutum ſuper quod fundatur reſpe
ctus ſigni vt pote talis color ⁊ talis digeſtio: ⁊ alia
que apparent. Sed ipſe ordo ad ſanitatem eſt quo
formaliter dicitur vrina ſana. Et ideo omnino equi
uoce: ꝓtum ad nomen ab illo conceptu: quo ani/
mal dicitur ſanum: quia licet ſanitas ſit eadem que
eſt in animali formaliter. ⁊ que ſignantur per vri/
nam. Tamen ſanum impoſitum ad denotandum
habens ſanitatem formaliter. ⁊ habens eam vt ſi/
gnum eſt pure equiuoci. Sed ex alia parte ens non
eſt pure equiuocum vt dictum eſt alias. Et in vtro
q; extremo eſt aliquid abſolutum: propter ꝙ for/
maliter vtrunq; dicitur ens: licet ſuper vnum abſo S
lutum fundetur ordo ad aliud. ¶ Ad rationem il/
lam dico ꝙ inherentia ineſt albedini alioquin al/
bedo non eſt formaliter inherens illa inherentia.
Et cum queris de inherentia qua inherentia albe/
dinis inheret albedini. Dico ꝙ illa eſt eadem inhe
rentia albedinis. Et ita ibi eſt ſtatus. Ratio hui⁹:
quia illa ratio eſt eadem fundamento. Sine qua
fundamentum eſſe includit contradictionem: huiuſ
modi eſt inherentia inherentie. Contradictio enim
eſt inherentia albedinis ad ſuperficiem eſſe actu. Et
non inherere actu vel illam inherentiam habere:
ſimpliciter impoſſibile. Similiter impoſſibile eſt ⁊
contradictio inherentiam eſſe in aptitudine. ⁊ non
inhereat aptitudine: quin fundamentum iſtius in/
herentie ſit: ſcilicet ipſa albedo. Et per ipſam huic
fundamento: quia reſpectus non poteſt eſſe quin
inſit fundamento propter ſpecialem repugnantiã
reſpectus ad non eſſe in fundamento. Sed propter
rationem oppoſitam: nulla inherentia forme abſo/
lute eſt ſibi eadem: quia non eſt ſimpliciter repugnã T
tia illam formã ſimpliciter eſſe. ⁊ non in eſſe. Et ad
ſcđm dubiũ patet p iſtud. Dico enim ꝙ inherẽtia
albedinis nõ eſt etiam eadem albedini. Et cũ hoc
probatur de relatione creature ad deũ. Dico ꝙ nõ
eſt ſimile propter maiorem poſitam prius ad iſtam
queſtionẽ. nulla relatio ad cãm extrinſecã ẽ idẽtica
cauſato. Niſi illa que eſt ad cauſam primam. Pro/
pter hoc quia prima cauſa eſt que poteſt quancun/
q; creaturam creare ſine quacunq; cauſa extrinſeca
albedis. Ideo poteſt creare albedinẽ ſine actuali in/
herẽtia. Et ſi diceret ꝙ relatio creature ad deũ nõ
ẽ de rõne creature intrinſeca: g̃ p̄t creatura ſm illã rõne
eſſe depẽdẽtie. Dico ꝙ ipoſſibile ẽ ꝙ aliq̃ creatura
poſſit ꝯſeruari in eẽ: niſi cõſeruaret a p̄ma cã. Et iđ
ꝗuis relatio creature ad deũ nõ ſit de ei⁹ eſſentia.
Tñ hꝫ talẽ ordinẽ eſſentialẽ ad deũ: ꝙ ipoſſibile ẽ
creaturã conſeruari in eẽ nec creari ſine tali depen/
dentia. Non autẽ eſt ſic in aliis. Et cum arguit de
diffinitiõe illud magis probaret nõ debere diffiniri
p ſubiectũ: quia lapis vel hõ vel equus nõ diffinitur
per deũ: igit nec accidens p ſubiectũ. Cũ tñ de⁹ ſit
cauſa talis ſine qua ipoſſibile ⁊ contradictio ſit eſſe
lapidem vel equũ vel hoiem: non aũt ſic ſubiectum
reſpectu accidentis. Sed reſpõdeo identitas reſpe/
ctuum ad fundamentum vel non identitas non eſt
ratio quare termin⁹ reſpect⁹ cadat in diffinitiõe fun
damẽti vt additũ. Quid igit aliud? Rñdeo ꝙ nec
depẽdẽtia ẽ talis eſſentialis ⁊ talis neceſſaria cã ꝙ
termin⁹ depẽdẽtie addat i diffinitiõe fundamẽti de
pẽdẽtis. Tũc eñ de⁹ magis poneret in diffinitiõe

cuiuſcūq; creati ꝙ ſubſtātia in diffinitōe accidētis
Sed cauſa eſt. Q: nulla forma pōt hr̄e cōceptū ꝑ
fectum quietatiuū intellect⁹: niſi cointelligat̄ illud
cui⁹ eſt forma. Diffinitio aūt exprimit cōceptū ꝑfe
ctū diffiniti. Et iō ꝙtūcūq; eſſentialia forme expri
merētur ſine illo cui⁹ eſt: ꝙuis ꝗditas ei⁹ iudicare
tur: tn̄ nō eſſet cōceptus ꝑfecte quietans intellectū
Et ideo nec diffinitiuus ſed tn̄ q: eſt in ſe quoddā
cōpoſitū ſubſiſtens. Si cōcipiat̄ in ſe intellect⁹ ibi
quieſcit nō requirēs aliō cointelligere. Et ſi dicas
a Igit̄ par eſt neceſſitas formā ſubſtātialē ꝑ additū
ſicut accidēs. Dico vtrobiq; eſt neceſſitas. Pz per
phm̄ diffinientē aiam. 2. de aīa: vbi ſtatim ponit cor
pus qō eſt ꝑfectibile ipius aīe: vel totū cōpoſitum
cui⁹ ipa eſt pars. Nec aliqd ponit ꝑtinēs ad eſſen
tiā aīe: ſed tm̄mō h̄ qō ē act⁹ qō ſignificat reſpectū
aīe ad illud cui⁹ eſt forma. Nō tn̄ eſt ſimilis addi
tio hic ⁊ ibi. Q: in diffinitōe forme ſubſtātialis ad
dit̄ aliqd qō facit ꝑ ſe vnū. Cū ipa vel cui⁹ ipa eſt
ꝑ ſe pars. Diſtinguo ꝓpter modū diuerſum dicen
di. Formā diffiniri ꝑ materiam vel ꝑ totū. Sed in
diffinitōe forme accidētalis. Addit̄ aliqd cū quo
x nō facit ꝑ ſe vnū: nec cui⁹ eſt pars ꝑ ſe. Ad tertium
dubiū dico ꝙ iſte reſpect⁹ inherētie eſt poſterior al
bedine: ſicut vniuerſalr̄ reſpect⁹ in aliquo eſt poſte
rior fundamēto. Et cū dicis ꝙ albedo non neceſſa
rio requirit terminū reſpect⁹. Nego ꝯñam: bn̄ eī
pōt dependere aliqd a termino reſpect⁹ ⁊ tn̄ nō de
pēdere a reſpectu. Si reſpect⁹ eſt poſterior eo. Ita
eī ſubſtātia lapidis nō depēderet a reſpectu lapi
dis ad deū: ſz magis ecōuerſo ſi eſſent diuerſa. Et
tn̄ lapis depēderet eſſentialr̄ a deo ꝗ eſt terminus
reſpectus. Ad illā aūt ꝓpōnem nō reqrit terminū
niſi ꝓpter illū reſpectū. Dico ꝓpter reſpectū conſe
quētē neceſſario naturā fundamēti. Sz ꝓpter vt ne
ceſſario reqſitus ad naturā fundamēti tanq̄ prius
ipo. Et qō ſic eſt ꝓpter reqſitionē neceſſariā ad na
turā fundamēti a poſteriori nō oportet ꝙ in eodē
ordine reqrat̄ in quo reqrit̄ termin⁹ reſpect⁹. Per
hoc ad ſequēs ibidē qō tāgit adhuc de diffinitōe
accidentis. Cōcedo ꝙ albedo intelligi pōt ꝙtū ad
qōlibet ꝑ ſe primo. Qō includit̄ ꝑ ſe ꝑmo in rōne
albedinis oīno nihil intelligēdo de reſpectu illo.
Et cū dr̄. Ergo poſſet diffiniri ⁊ ꝑ eſſentialia. Con
ceſſum eſt: ꝙ bn̄ poſſet aliq̄ ratio aſſignari ꝑ eſſen
tialia indicās totā ei⁹ eſſentiā: nō tn̄ eſſet diffinitio
q: nō eſſet expreſſiua ꝑfecti cōcept⁹. Q: eī intelle
ctus hn̄s ꝯceptū illū depēderet ad aliqd aliud ter
mināś depēdētiā illi⁹ ꝯcept⁹. Et cū arguis. Si re
ſpect⁹ ille non neceſſario cōcomitet̄. ꝙ nec termin⁹
reſpect⁹ reqrit̄ ad intellectionē albi. Nego ꝯñam:
loquēdo de intellectu cōpleto: ⁊ ꝯceptu qetāte in
y tellectū. Ad illū eī intelligit̄ cōiter intelligi termi
nū nō reſpectū ad terminū. Et iſtō vltimū totā de
clarat ꝯclōem. Et ad argumēta rñdet̄ ꝑcedētia. Eſt
eī inherētia reſpect⁹ ꝗdā. Quātū ad quartū du
biū dico ꝙ iſta inherētia nō eſt ꝑ ſe paſſio albedi
nis ſz ē accidēs. Accidēs eſt eī inherētia reſpect⁹
ꝗdā extrinſec⁹ aduenīēs: ⁊ h̄ ad min⁹ cuicunq; acci
dēti abſoluto: q: dicit vnionē accn̄talē illi⁹ abſolu
ti ad aliō abſolutū. Ois aūt vnio abſoluti ad abſo
lutū. Eſt reſpect⁹ extrinſec⁹ aduenīēs vt dictū eſt.
Et talis reſpect⁹ eſt illi cui ineſt accidēs ꝑ accidēs,

ſicut declaratū ē ſupra. Q: nec neceſſario ꝯſequit̄
illud etiā poſito termino tūc intrinſecus eſſet adue
niēs. Nō eī pōt aliqs reſpect⁹ magis intrinſecus
aduenire ꝙ ꝙ neceſſario ſequat̄ fundamentū poſi
to termio. Si eī ſolū fundamētū poſitū ſine termi
no ꝯſequit̄ nō eſſet reſpectus. Illa aūt ꝓpoſitio. ſ.
ꝙ oīs vnio abſolutorum eſt reſpectus extrinſecus
aduenīens. ꝓbatur. Q: neutrum ex rōne ſui. Nec
ambo ſimul eſt neceſſaria cauſa talis vnionis. Po
teſt enim deus ſine contradictiōe ſeꝑare vtrunq;
⁊ ſeparatim conſeruare ſine alio pro eoq; neutrum
iſtorum reſpectu alteri⁹ pōt eſſe niſi cā extrinſeca
⁊ nō prima. Ita ꝙ illō ō reſpectu extrinſeco decla
rat qūo albedo pt̄ eē ſine inherētia: ſicut fundamē
tū ſine reſpectu extrinſec⁹ aduenīēte. Vl' q: termin⁹
reſpect⁹ nō eſt ſic in ꝓponi. Vel q: ſi ita ē ſeꝑat⁹ eſt z
Sz iſtō ō reſpectu extrinſeco tādē ad rōnē reducit̄
adductā ſup̄ ad ꝓbationē tertie ꝯclōnis. Ad hāc
ꝓpōnē. De⁹ qōcūq; abſolutū pt̄ facere ſine eo qō
nō ē de eēntia ei⁹: q: nō depēdet ab illo niſi vt a cā
extrinſeca ⁊ nō pria. ⁊ oīs talis depēdētia ē ꝯtigēs
Ad illā igit̄ ꝓbatōem de paſſiōe: ꝙ imediate ineſt.
pt̄ dici ꝙ ſi albedo hz aliquā ꝓpriam paſſionē illa
imediati⁹ inheret ſibi ꝙ inherētia. Illa eī neceſſa
rio ineſt albedini ⁊ h̄ ſine cōiūcto ſubō: ſiue ſeꝑate
Inherētia aūt eī ꝯtingēter ineſt ⁊ nō ex natura al
bedinis: ſed a cā extrinſeca. Nō eī facit albedo ſe
inherere: ſz agēs. Vniuerſalr̄ eī forma nō ꝑat ef
fectiue ſz ꝯpoſitū. Et ſic in ꝯpoſito ꝑ ſe vno: ita in
ꝯpoſito ꝑ accidēs. Qō aūt facit albedinē inherere A
ſubiecto facit ꝯpoſitū albū ꝑ accidēs. ſ. ſubiectū al
bū. Et ſi arguas pari rōne: nec reliq̄ pars. ſ. poten
tialis nō facit totū. Et ita ſubiectū nō erit ꝑncipiū
effectiuū vniēdi ſibi aliqō accidēs. h̄ nō ē ad ꝓpoſi
tū. Soluit̄ tn̄ q: ſubiectū pōt bn̄ ꝟtualr̄ includere
formā. Et ita totū ex ſe ⁊ forā. Nō ſic aūt accidēs.
q: nō includit ꝟtualr̄ ſeipm̄ nec ſubm̄ nec per ꝯñs
totū. Ex his ſequit̄ ꝙ naturalr̄ ipm̄ agēs cū ſit ter
min⁹ formalis: nō ſic aūt ſubm̄. Poſſet alio mō dici
ꝙ lz inherētia inſit imediate albedini ⁊ aliis abſo
lutis. Nō tn̄ ſequit̄ ꝙ ſit ꝑ ſe paſſio niſi ꝓbet̄ iſtud
fūdamētū aliquor ꝙ accidēs variabile nō pt̄ ineē
alicui niſi mediāte accn̄te iuariabili: ſup̄ qō funda
mētū fundāt magnā herēguā de potētiis aīe. Sed
bn̄ ꝓbēt q̄re alia exēpla ꝗrūt ⁊ adducūt: ſz opz vi
dere aliquā rōem cōiūctiōis extremor ſi aliqd eiuſ
dē rōnis poſſit eē accn̄s inſeꝑabile: imo ⁊ ſeꝑabile
in alio erit ⁊ delebile fundamētū eor. Et iſtō non B
negat̄ de calore in igne ⁊ in ligno. Et arguit̄ ꝯ ꝑn
cipale cōcluſiōis ꝙ accidēs nō poſſit eſſe ſine ſub
iecto. Q: ſicut ſubſtātie ꝯuenit eſſe ꝑ ſe: ſic accidēti
eſſe in alio. Et hoc probatur: quia ens diuiditur
per ens per ſe ⁊ per ens in alio. Primum conuenit
ſubſtantie. ſecūdum accidenti. Sed impoſſibile eſt
eſſe ſubſtantiā ⁊ non eſſe ens per ſe: ſiue eſſe in alio
Quia quod vere eſt nulli accidit. 1. phiſicor. Igit̄
per locum ab oppoſitis impoſſibile eſt eſſe accidēs
⁊ non eſſe in alio. Item poſterius eſſentialiter non
poteſt eſſe ſine priori eſſentialiter ex. 5. methaphi.
Sed accidens eſt poſterius eſſentialiter ſubſtantia
ex. 7. methaphiſ. quia ſubſtantia eſt primum om
nium entium cognitione: diffinitione: et tempore.
Igitur impoſſibile eſt eſſe accidens ſine ſubſtantia

cuius eſt accidens. Itē tertio ſic. Impoſſibile eſt eſſe
diffinitū ſine diffinitiōe ⁊ per conſequens ſine quo
cunqꝫ diffiniente ipm̄. Sed ſubſtantia diffinit acci
dens ex. 7. metha. c. 3. ḡ ⁊cˀ. Si dicas verum eſt et
eſt vera maior propoſitio de diffinitione pertinen
te ad quiditatem diffiniti: non aūt de illo qđ diffi/
nit vt additum ſicut ſubſtantia diffinit accidens.
Contra impoſſibile eſt eſſe relatiuū ſine ſuo corre/
latiuo. Tunc enim relatiuum non eſſet relatiuū. Et
tñ correlatiuū diffinit correlatiuū nō vt aliquid de
quiditate eius: ſed vt additum. ḡ maior eſt vera de
diffiniente vt additū eſt. Confirmatˀ. Qꝛ ſi ad diffi
nitionē alicuius creature pertineret ipſe deus: non
ptineret niſi vt additū. Et cōtradictio eſſet ꝙ diffi
nitū eſſet ſine iſto addito. Nunc aūt ſm̄ phos ſub/
ſtantia eſt ſimpliciter cauſa neceſſaria accidentis ſi
cut deus creature. Propter iſtam neceſſitatem cau
ſandi cadit in diffinitione accidentis ſicut tale ad/
C ditum ſed ſimpliciter neceſſariū. Igitˀ ⁊cˀ. Reſpōde
tur ad primū ꝙ accipiendo eſſe per ſe vt negat apti
tudinē ad inherendū. Et eſſe in alio affirmat apti/
tudinem ad inherendū. Sic iſta duo diuidūt ens.
Et ſic plus non ſequitur niſi ꝙ accidens nō poteſt
eſſe ens per ſe cui repugnat inherere: ſicut nec ſub/
ſtantia pōt eſſe cui conuenit aptitudo inherendi.
Si aūt vis accipe vtrūqꝫ actualˀr. ſ. actualˀr eē p ſe
⁊ actualiter eſſe in alio. Nā vt ſic non diuidūt ens:
nec ſubſtantia nec accidens ſic repugnāt. Qꝛ acci/
dens actualiter pōt eſſe ens per ſe ſine inherentia
actualˀr: q̄uis nō ſine aptitudine: ſicut accipitˀ in pri
mo ſenſu. Ideo iſta nō valet cōſequētia. Eſt aptū
in eſſe. ḡ ineſt. ibi eñ eſt fallacia conſequētis. Et ſi
q̄ras de iſta aptitudine inherēdi in aptitudine q̄d
ſit ⁊ qualiter ſe habet ad albedinē. An ſe ſola inhe
reat. Aut per inherētiam aliā: qꝛ ſic in infinitum.
Si autē queras de quātitate aut de albedine p ſe
exiſtēte an habeat oppoſitū modū eſſendi illi quē
habet quando eſt in alio. ſ. in ſubiecto. Videtˀ ꝙ ſic
qꝛ p ſe ⁊ in alio quoquo mō accipiatˀ ſunt oppoſi
ta inter ſe. Sꝫ oppoſitū videtˀ. Qꝛ idē eē eſt: ⁊ p cō
ſequens idem modus ipſius eſſe. Si tertio queritˀ
an iſtud accidens ex ſua aptitudine poſſet actuali/
ter ineſſe: ſi fieret ſubſtantia in actu que eſſet nata
D informari ab eo. Ad primū dico ꝙ aptitudo nihil
aliđ abſolutū eſt a natura illiˀ cuiˀ ē aptitudo. Iđ
nō diſtinguitˀ ab ea quod non ſit aliquid abſolutū
aliud. Sed nec aliud vt reſpectus aliquis realis
actualis. Nihil eñ dicit niſi ꝙ tali nature cōgruit
tale eē aptitudinale. Iđ aūt cōpetit iſti natura ſeu
nō repugnat: qꝛ hec natura ē hec natura. Ad aliđ
đꝛ ꝙ modi eſſendi pñt intelligi vel ꝙ variant ipm̄
eſſe. Vel ꝙ ponunt aliquam diuerſitatem poſterio
rem ipſo eſſe primo modo. Sicut eſt idem eſſe acci/
dētis in pane ⁊ ſine pane. Ita ⁊ idem modus ſcđo
modo variatˀ: quia eſſe illud in pane fuit ſubiectū
eiuſdem ⁊ reſpectus realis ad panem. Quando au
tem eſt per ſe priuatur illo reſpectu. Et per hoc pa
tet qꝛ dicunt diuerſum modum circa eſſe ponendo
reſpectum ad aliud ⁊ priuando. Ad tertium patet
quia accidens non poteſt per ſe vnire effectiue ſub
iecto. Unde ſi deus reduceret ſubſtantiam panis: ⁊
nihil aliud faceret remaneret accidēs ſine ſubiecto
ſicut mō. Nec vniretˀ ſubſtantie panis tanq̄ forma

per virtutem illius actionis dico effectiue. Et ſi di
cas miraculum eſt ꝙ non ineſt. igitur ceſſante impe
dimento non inherētie. ſ. non exiſtentis ſubiecti ceſ
ſabit miraculū ⁊ naturaliter inerit. Rñdetur. Ali/
quid poſitiuum ineſſe miraculoſe permanet in illo
eſſe quouſqꝫ ab aliquo agēte tranſmutetˀ. Ad quar
tum dico ꝙ prius ⁊ poſteriˀ poſſunt intelligi actua
liter vel ſm̄ aptitudinē. Si accipias vniformiter
cōcedo ꝙ poſterius naturaliter nō poteſt eſſe ſine
priori. Sed ſi accipias ꝙ poſterius ſm̄ aptitudinē
non poteſt eſſe ſine priori actualiter. Non eſt verū
ꝙ non eſt prius aptitudinaliter ſi non ſit vt eſt priˀ
actualiter: ſeu etiā ſit: ⁊ tollitur dependentia poſte/
rioris ad ipm̄ p aliud aliquid prius vtroqꝫ nec ſic
eſt actu prius. Et hoc modo eſt in ꝓpoſito. Unde
dico ꝙ iſtud accidens non eſt actualiter poſterius
ad ſubſtātiam panis: ſed tñ aptitudinaliter natū
eſſe poſterius ad illud tāq̄ ad aptitudinalˀr prius
Et ſi arguas. Nullum relatiuū poſteriˀ habet ad E
deum ſpecialem influentiam q̄ prius nō habuerit
ergo non magis ſuppletˀ p actionem diuinam illa
prioritas panis nunc q̄ prius. Et illud poſſet eſſe
obiectio contra concluſionem principalem ⁊ cōtra
ꝓpoſitionem eius: Quomodo cauſa prima extrin/
ſeca poſſit ſupplere cauſalitatē cuiuſcunqꝫ alteriˀ
cauſe extrinſece cum habere non poſſit in ſe priori/
tatem cauſe extrinſece ſcđe: nec per cōſequēs vide/
tur terminare poſterioritatē in cauſato correſpon/
dentem ꝓprie illi prioritati. Dico ꝙ vnica priori/
tas illimitata poteſt terminare poſterius ſimplici/
ter. Cōtra. Non aliter terminat nunc q̄ prius. Sꝫ
non terminauit totaliter prius. Dico ꝙ aliqui re/
ſpectus erant prius in poſteriori: quod eſt funda/
mentum qui modo non ſunt: et hoc eſt poſſibi/
le: quia erant extrinſecus aduenientes iſti funda/
mēto. Illi igitˀ reſpectus prius erant terminati: et
modo non ſunt terminati. Concedo ꝙ nec ſunt: ſꝫ
vnicus reſpectus qui prius fuit terminatus ad ſim
pliciter primū: ſcꝫ dependentie ad deum eſt modo
terminatus ⁊ non alij reſpectˀ. Et terminatio illiˀ
vnius ſufficit ad eſſe fundamenti talis reſpectus. F
Contra. igitur illis alijs dependentijs non depen/
debat primū fundamentū eſſentialiter: qꝛ ſine ter/
mino illarꝫ depēdētiarꝫ primˀ reſpectˀ eiˀ ad ſimplˀr
primū ſufficiebat ⁊ totalˀr ſufficiebat ad eſſe funda/
menti. Quod eñ habet quicquid requiritur ad ſui
eſſe in priori ſigno non dependet in ſecundo ſigno
ad aliquid. Reſpōdetur. Iſta deductio bene vide
tur tangere ordinem cauſarum ſecundarū: ⁊ neceſſi
tatem illius ordinis: ꝓpter quem ordinem dictum
eſt phm̄ negare poſterioritatem in ꝓpoſito. Vel ſi
iſte ordo eſt neceſſarius difficile eſt quomodo cau/
ſa ſecunda eſt cauſa efficiens: cum illud non ſit cau
ſa ſine quo ab alio prius naturaliter cauſatum ha
bet totaliter eſſe: ordo ē i ꝓductionibˀ ⁊ cauſis effi/
cientibˀ. Qꝛ ꝓductio extrinſeca creaturarꝫ p̄ſuppo/
nit ꝓductionē intrinſecā pſonarꝫ. iđ i iſtis ꝓductio
nibˀ eſt ordo. Sꝫ phs iſtū negaret ordinē: qꝛ nō po
nit ꝓductionē intrinſecā: qꝛ nō ponit niſi vnā pſo
nā abſolutā vnā primā cauſam. Ideo nō ſunt tres
pſone. Ideo nulla eſt ꝓductio ad intra. Ideo ꝓdu
ctio extrinſeca creaturarꝫ nō eſt poſterior ꝓductiōe
intrinſeca nec eſt ibi ordo ex eo: qꝛ nō ponit aliquā

productionē intrinſecā. Itē eſt ordo i cauſis efficiē
tib⁹:q2 oīs cā ſcđa p̄ſupponit actionē cauſe prime.
Sed tūc p̄ſuppoſito ordine iſto cauſarū:ē difficile
quō cā ſcđa ē efficiēs:cū cā p̄ma:primo cauſat. Et
cauſat effectū pfecte.igit̄ totaliter:ḡ cā ſcđa nō ha
G bebit actionē i effectu. Dico ꝙ ordo ē in ꝓductioni
bus. Et ꝓductio creaturarū p̄ſupponit ꝓductionē
pſonarū. Sed ph̄s nō habuit cognitionē trinitatis
ideo nō poſuit ꝓductionē pſonarū. Et ꝑ ꝯñs non
poſuit ordinē prioritat̄ nec poſterioritat̄. Nos v̄o
q̄ habem⁹ cognitionē trinitatis a dn̄o nr̄o ieſu xp̄o
ponim⁹ talē ordinē ⁊ ꝓductionē intrinſecā pſona-
rū. De ordine aūt cauſarū ꝓducentiū nulli dubiū
eſt ꝙ oīs cā primaria pri⁹ ⁊ principalius agit in ef
fectū q̄ cā ſcđaria. Ad dubiū igit̄ cū dicit: ſi ḡ cā p̄
maria prius influit ⁊ agit in effectū q̄ cā ſecūdaria
Cū igit̄ cā p̄ma ſit cā pfecte agēs. ḡ in illo priori to
taliter ꝓducit̄ effect⁹:ḡ cā ſcđa nō erit cā agēs. Idē
dubiū eſt. q2 pater prius origine ꝓducit creaturas
q̄ filius:ḡ in illo pfecte ꝓducit ⁊ totaliter creaturā
ergo filius nō habet actionem producendi aliquā
H creaturā. Dico ꝙ illa prioritas originis non tollit
q̄n ſimul pr̄ ⁊ fili⁹ ꝓducāt creaturā. q2 non ē priori
tas tp̄is ſucceſſiua :q2 nō ē niſi p̄ſuppoſitio huius
ab h̄:q2 fili⁹ p̄ſupponit pr̄em:q2 ꝓducit̄ a pr̄e:ſed
illa p̄ſuppoſitio nō ip̄edit q̄n ſimul ꝓducāt creatu-
ras. Sic eodē mō: oīs creatura p̄ſupponit cauſam
primariā:⁊ agit pri⁹ prioritate nature cā primaria
q̄ ſecūdaria:ſed iſta prioritas non ip̄edit q̄n ſimul
cā primaria ⁊ cā ſecundaria ꝓducāt effectū:q2 iſta
prioritas nō ē niſi p̄ſuppoſitio hui⁹ ab h̄. q2 cā ſe-
cūdaria in ſua actiōe p̄ſupponit cām primariā :ſed
q̄n in eodē inſtāti agāt ſimul cā primaria ⁊ ſecūda-
ria nō ip̄edit. Nec cā primaria totaliter ꝓducit effe
ctū:q2 nō vult ip̄edire actiōes ꝓprias cauſarū ſecū
Auguſti. darū ſicut dicit. Aug. Sic de⁹ naturā cōdidit vt in
ſuos ꝓprios mot⁹ agere ſignat. Nec ē incōueniens
ꝙ eiuſdē effect⁹ ſint due cauſe ptiales .ſ. cā prima-
ria ⁊ ſecūdaria:⁊ ꝙ vna agat pfecti⁹ q̄ alia. Ut pȝ
de duob⁹ trahētib⁹ nauem q̄ cōcurrūt ad eundem
motū nauis. ⁊ tñ vn⁹ pfecti⁹ trahit q̄ alter. Tñ q̄lt
bet h̄ȝ actionē. Sic ē in ꝓpoſito ⁊ ſic declaraui mētē
I tionē doctoris ſubtilis. Ad tertiū de diffinitiōe dico
ꝙ illud ē verū q̄ñ diffinitio dat̄ ꝑ intrinſeca. ſed nō
eſt verū q̄ñ dat̄ ꝑ extrinſeca. Mō accidens diffinit̄
ꝑ ſubſtantiā tāq̄ ꝑ cām extrinſecā:ideo accidēs pōt
eſſe ſine ſubſtātia:ſaltē accidēs abſolutū. Et cū ar-
guit de diffinitiōe relatiui ꝙ diffinit̄ ꝑ correlatiuū
tāq̄ ꝑ additū:tñ ip̄oſſibile eſt ꝙ ſit ſine correlatiuo.
Dico ꝙ aliud eſt de relatiuis: ⁊ aliud de accidenti-
bus abſolutis. Et cauſa eſt q2 relatiuū eſt relatiuū:
⁊ nō eſſet relatiuum. niſi referret terminum:ideo ne-
ceſſario requirit terminū. Nō q2 ē accidēs:ſed q2 re
latiuū. Sȝ illud diffinitū de quo loquimur ē abſo-
lutū:ideo nō requirit terminū ſicut relatiuū. Sȝ req̄
rit aliquā cām extrinſecā:ſed nullā requirit neceſſa
rio niſi primā. Et cū arguit Si de⁹ poneret̄ in diffi-
nitiōe creature:poneret̄ tāq̄ cā extrinſeca:⁊ tñ ē im
poſſibile ꝙ creatura poſſit eē ſine deo. h̄ ſolutū ē ſeu
q2 ip̄oſſibile ē ꝙ creatura poſſit cōſeruari nec̄:ideo
neceſſe ē ꝙ creatura ſemꝑ depēdeat ad deū:ideo nō
pōt depēdētia manere ſine termino:nō aūt ſic eſt de
K accidēte reſpectu ſubſtātie. ¶ Sed hic videnda ſunt
aliqua dubia ⁊ opiniōes erronee. Nā aliq̄ errātes
dixerūt accidētia nō poſſe fieri ſine ſubſtātia:eo ꝙ
hoc includit ꝯdictionē:q2 cū ſubſtātia min⁹ depen
deat ab accidētib⁹ q̄ ecōuerſo. tūc poſſibile eēt fieri
ꝑ potētiā diuinā totā ſubſtātiā mūdi ſine accidēte
ꝙ abſurdū videt̄:q2 ad hoc ſequeret̄ ꝙ poſſibile eēt
hoīem fieri ſine q̄titate:⁊ totā mūdi ſubſtātiā com
prehēdi poſſe in vno pūcto ꝙ abſurdū videt̄ eis. ſȝ
hic error ē ꝯ illud ꝙ tenet ſctā mr̄ eccl'ia de ſacramē
to altaris: q̄ ponit accidētia eē ſine ſubiecto. Un̄ in Innocē.
noc. de officio miſ. pte. 3. c. 9. dicit accidēs añ ꝯſecra
tionē accidēs ē in ſubiecto. q̄ñ exiſtit in alio:ſȝ poſt
cōſecrationē accidēs ē ſine ſubiecto: q̄ñ exiſtit ꝑ ſe.
Trāſit. ei ſubſtātia: ſed remanēt accidētia. Alij aūt L
q̄uis ꝯcedāt poſſe a ſbīa ſepari accñtia ꝑ quācūq3
virtutē:q2 ipſi opinant̄ quātitatē cōtinuā ſubſtātie
corporee nō differre a ſubſtātia corporea niſi ſm rō
neȝ ſeu relationē. q2 ꝙ dicit ſubſtātia abſolute dicit
q̄ntitas ſub mō ſe habēdi q̄ ē habere ptē extra ptē
actualiter nō diſtictas:ita ꝙ q̄titas cōtinua ſubſtā
tie:nihil aliud ē ſm ipſos q̄ ſubſtātia corporea: vt
habēs ptē extra ptē actualiter nō diſtinctas. Et cō
tinua q̄titas ipſi⁹ q̄litatis ē ip̄a q̄litas vt habēs ꝑ
tem extra actualiter nō diſtinctā. Et dicūt ꝙ q̄uis
natura nō poſſit cauſare q̄titatē q̄litat̄ niſi mediā
te q̄titate ſubſtātie. Tñ ꝯtinua q̄titas q̄litatis rea
liter diuerſa ē a cōtinua q̄titate ſubſtātie. Sicut q̄-
litas a ſubſtātia. Dicūt ꝙ i ſacramēto altar̄ q̄titas
q̄ remanet ē q̄titas q̄litatis: q2 vt iam dictū eſt q̄-
titas ſubſtātie nō pōt a ſubſtātia ſeparari. Sȝ iſta M
opinio eſt cōtra ph̄m in p̄dicamētis q̄ diſtinguit q̄
titatem a ſubſtantia ⁊ qualitate. Eſt etiam contra
cōmunem opinionem doctorum. Eſt ⁊ contra expe
rientiam. q2 cum ſubſtantia corporea denſatur abſ
q3 conuerſione alicuius rei in ipſam:efficitur mino
ris q̄titatis abſq3 alicui⁹ ſue partis amiſſione. Eſt
etiam contra rationem:quia in diuerſis ſubſtantijs
differentib⁹ ſpecie vr̄ poſſe eadē q̄titas in ſpecie eſ
ſe. Non enim alia longitudo:ſeu latitudo:ſeu ꝓfun
ditas in pugillo aeris q̄ in pugillo aque ꝙ etiā di-
cunt q̄titatem qualitatis realiter differre a q̄nta
te ſubſtantie:⁊ ipſam eſſe realiter idem cum qualita
te:eſt contra auctoritates ⁊ rationem. Dicit eñi phi Ph̄us.
loſophus ſexto phiſ. ꝙ qualitas non eſt. q̄ta niſi ꝑ
accidens:ꝙ non eſſet verum. ſi ſibi q̄titas propria
deberetur. Per rationem etiam arguo ſic. Impoſſi-
bile eſt naturaliter corpus ꝙ eſt q̄titas:ſimul eſſe
cuȝ alio corpe ꝙ eſt qualitas. Sed qualitas ſimul
eſt cum ſubſtantia. Ergo ex predicta opinione ſeq̄-
tur hoc impoſſibile ꝙ naturaliter ſimul ſunt ſolidi
tates due:⁊ etiam multo plures. Quia qua ratiōe
albedo haberet ſuam propriam q̄titatem : eadem
ratione ſapor ⁊ odor haberent ſuā ⁊ caliditas ſuam
ſic ⁊ frigiditas. ⁊ ſic de alijs. Et ſic non tantum eſ-
ſent ſimul q̄titas ſubſtantie. ⁊ q̄titas qualitatis.
Sed etiam ſimul eſſent naturaliter ſoliditates plu-
rium qualitatuȝ:ideo patet ꝙ predicta opinio mul Ricard⁹.
ta implicat inconuenientia. ¶ Ad hoc dicit Ricar
dus in quarto diſtinctione decimatertia articu. pri N
mo queſtione prima. ꝙ extendendo nomen acciden
tis ad omne illud ꝙ nec eſt ſubſtantia nec pars ſub
ſtantie. quedam ſunt accidentia que non ſunt niſi re
ſpectus. Et quedam de quorum ratione eſt res ab-

ſoluta ⁊ reſpectus: ſicut ſimilitas. Et quedã de quoꝝ eſſentia nõ eſt niſi abſolutũ. Loquẽdo de accidẽtibꝰ primo mõ ⁊ ſcðo mõ accidẽtia nõ pñt eẽ ſine ſubſtãtia ſi iportãt reſpectꝰ imediate fundatos ſup ſubſtãtiam. qꝛ cõtradictionẽ includit. Ad ꝙ ſequit̃ ꝙ nõ poſſunt fieri ſine ſubiecto p quãcũq; potentiã. Sed accidẽtia tertio mõ dicta: q̃ cõſtituunt̃ ex abſolutis vt albedo: nigredo: ⁊ oĩa accidẽtia abſoluta: p diuinam potentiã ſeparari a ſubiecto: null ã includit cõtradictionẽ. Nã exiſtẽtie accidẽtis due cauſe ſunt. ſ. prima q̃ eſt deꝰ. ⁊ ſcða cã q̃ ẽ ſubſtãtia. Sed ſicut dicitur i cõmẽto ſup primã ꝓpoſitionẽ de cauſis. Qñ remouet̃ cã ſcða a cauſato ſuo: non remouet̃ prima ab eo: qꝛ cã prima ẽ vehemẽtioris adherẽtie cũ re ꝙ cã ꝓpinqua. Nõ remanẽte g̃ ſubſtãtia pñt p diuinaꝫ virtutẽ eiꝰ accidẽtia remanere abſoluta: q̃ ſunt ꝗ̃titas: Et etiã reſpectꝰ fundati imediate ſup ꝗ̃titatem vel qualitatem in ꝗ̃titate fundatum.

¶ Primum documentum.

N On qðlibet accidẽs in altaris ſacramẽto remanet ibi ſine ſubiecto
A Iſtð documẽtũ ꝓbat̃: qꝛ ſi qðlibꝫ accidẽs poneret̃ ſine ſubiecto: tũc oporteret dicere ꝙ i eucariſtia q̃libet motꝰ poſſibilis ibi eẽt ſine mobili: ſequeret̃ etiã ꝙ reſpectꝰ eẽt ibi. Eſt eñi ibi equalitas huiꝰ ꝗ̃titatis ad aliã ꝗ̃titatẽ cõparatã. Et ẽ ibi ſimilitudo iſtiꝰ qualitatis ad aliã qualitatẽ eiuſdẽ ſpeciei. Et ẽ ibi circũſcriptio paſſiua: ſicut locatõ huiꝰ dimenſiõis cõtẽte a cõtinẽte. Nec equalitas p te ẽ in ꝗ̃titate: nec ſimilitudo in albedine: nec circũſcriptio in ꝗ̃titate. Et p ꝯñs iſte relatiões eſſent: ⁊ nõ in aliquo fundamẽto. Sꝫ ꝯñs ꝓbat̃ incõueniẽs p h̃ ꝙ nihil d̃r formaliter tale niſi p aliquã formaꝫ ſibi inherẽtem formaliter. Nã hec ꝗ̃titas dicit̃ eq̃lis formali equalitate. Et hec q̃litas ſimilis formali ſi͠litudine Et hec dimẽſio locata. Ergo illud quo
B denominat̃ ſubiectuꝫ ieſt ſubiecto vt forma. ¶ In hac q̃one ſunt plures opiniões. Quaruꝫ prima eſt. Egidij in tractatu de corpe xp̃i theoremate. 36. ⁊ 37. Qð ſola ꝗ̃titas eſt ſine ſubiecto. Oĩa aũt alia ſunt i ꝗ̃titate ſicut in ſubiecto. Et adducit tales rõnes. Pria: qꝛ ſola ꝗ̃titas indiuiduat̃ p ſe: ⁊ oĩa alia accidẽtia p ꝗ̃titatẽ. Ergo ſi aliqð accidẽs eẽt ⁊ nõ eẽt in ꝗ̃titate: eẽt hic ⁊ nõ eẽt hic. Itẽ ſi eẽt albedo ſepata a ꝗ̃titate eẽt ſẽſibil' ⁊ nõ eẽt ſenſibil'. ꝙ eẽt ſenſibil' pꝫ qꝛ eẽt p ſe i tertia ſpecie q̃litatis. ꝙ iſenſibilis pꝫ qꝛ nõ ꝗ̃tũ nõ põt ſentiri. Et h̃ ſi neget̃. Probat̃ qꝛ ſm pħm de ſenſu ⁊ ſenſato dubitatiõe an ſi ſenſibile diuideret̃ in infinitũ: virtꝰ ſenſitiã diuidit̃ in infinitũ. Hec cõſequẽtia nõ valet niſi ſm dimẽſionẽ ſenſibilẽ ſeu dimẽſionẽ ſenſibilẽ oportet creſcere virtutẽ ſenſitiuã igt̃ ſi iproportionabil'r ẽ aliqð ſenſibile minꝰ ſenſus creſceret ſi eẽt iproportionabiliter. Sꝫ ſenſibile indiuiſibile ẽ iproportionabiliter minꝰ (vt ita loquar) quocunq; ſenſibili: quãto igit̃ virtꝰ ſenſitiua aliqua poterit eſſe improportionabiliter maior quacunq; alia. Cum nulla alia attingat ſuper ſibi improportionatum: ergo ſi iſta attingeret ſuper ſibi improportionatum excederet virtutẽ cuiuſcũq; alterꝰ potẽtie ꝙ falſuꝫ ẽ: ꝯñs eñi ẽ falſum Itẽ ſi albedo eẽt ſine ꝗ̃titate eẽt q̃litas ſpũalis: qꝛ eſſet indiuiſibilis. Et eſſet corporalis: quia in tertia ſpecie qualitatis: igitur eſſet ſpiritualis ⁊ non ſpiritualis. Item ſi eſſet ſine ꝗ̃titate ⁊ per conſequens ſpiritualis non eſſet repugnantia quin eſſet ſpiritꝰ ⁊ ſic ſpiritus poſſet eſſe albꝰ ꝙ eſt impoſſibile ꝙ ſpiritus ſit coloratus cum color ſit in corpore. Iſte rationes non probant. Prima eniꝫ non probat. quia
C nullum ens eſt ſingulare ſeu indiuiduatur formaliter per aliquod alterius generis: ſicut enim in quolibet genere eſt inuenire ſupremum in ordine illius generis. Et omnia genera medio p ſpecies: ita eſt inuenire aliquod infimuꝫ per ſe in illo ordine de quo omnia ſuperiora predicantur. Et ipſum non de aliquo predicatione directa. Qualitas igitur etiam quando eſt in ꝗ̃titate. Non eſt hoc per quantitatẽ formaliter igitur ſi eſt cauſa extrinſeca ſingularitatis ipſius qualitatis. Qualitas poteſt eſſe ſingularis ſine cauſa iſta extrinſeca. ¶ Secunda ratio de D
ſenſibili non concludit. Senſibile enim poteſt dici dupliciter. Uel ꝙ eſt in potentia remota vt ſentiat̃ Uel ꝙ eſt in potentia propinqua. In potentia remota eſt quicquid habet formam ſufficientem: non tamen ſub modo ſufficienti: ſub quo oportet eam haberi ad hoc ꝙ ſentiatur. Impotẽtia propinqua eſt ꝙ habet eam vt ſtatim ceſſante impedimento: poſſit ſequi actus. Hec diſtinctio patet per anſelmum de liber. arbit. capitulo quarto. Ubi vult ꝙ nullam potentiam habemus in nobis que ſola ſufficiat ad actum. Et exemplificat de viſu qui nõ ſufficiat ad actuꝫ videndi ſine obiecto ⁊ medio illuſtrato. Et etiam hoc modo albedo ſeparata eſſet ſenſibilis: accipiendo ſenſibile in potentia remota: quia eſſet forma que ſm ſe eſſet motiua ſenſus: licet non ſub illo modo eſſendi. Et eſſet ſenſibilis in potentia propinqua: nec propter hoc eſt aliqua contradictio: ſicut nec eſſet ſi argueres de diuiſibili ⁊ indiuiſibili. Illa enim albedo eſſet diuiſibilis in potentia remota: quia poſſet eſſe in ꝗ̃to. Et tunc eſſet in potentia propinqua ad diuidendum: ſed non eſſet diuiſibilis potentia propinqua ꝗ̃diu eſſet ſine ꝗ̃titate. Et cum arguis: ſi eſſet ſenſibilis: ſenſus ille virtutem improportionabiliter excederet omniuꝫ aliorum ſenſuum. Dico ꝙ conſequentia valeret ſi eſſet ſenſibile improportionabiliter alicui ſenſui in potẽtia propinqua. Tunc enim ille eſſet perfectior omni alio ſenſu ſub illa proportione: vel ſm illam proportionem ſm quam illud ſenſibile deficeret ab alijs ſenſibus. Sed licet concedatur ꝙ ſit ſenſibile potẽtia remota: nõ tñ ꝯcedo ꝙ ſit ſenſibile potẽtia ꝓpinqua alicui ſenſui. Et iõ nõ opꝫ aliquẽ ſenſum poſſe ipaꝫ ſentire ſub iſto mõ eſſendi. Nec p ꝯñs excedere iproportionabil'r alios ſenſus. Hoc tñ ſeq̃retur ſi eſſet ſenſibile in potẽtia ꝓpinqua: qꝛ ſic arguit ibi Philoſophus de omni ſenſibili. Ad tertiuꝫ
dico ꝙ eſſet qualitas corporalis vl' corporea: quia E
determinata ſimpliciter perficere corpus: quia non actu ens in corpore. Secũdum antem quid in corporea ſicut ſubſtantia corporea: licet eſſet ſine ꝗ̃titate adhuc eſſet corporea: quia eſſet apta nata eſſe ſub ꝗ̃titate. Angelus aũt nõ ſic eſſet etiã indiuiſibilis actu: diuiſibilis aũt in potẽtia remota vl' aptitudine: qꝛ angelꝰ nõ ẽ aptꝰ diuidi. Iõ nõ ẽ i potẽtia ꝓpinq̃ vl' reõta ad diuidẽdũ ſicut ẽ q̃litas vl' ſubſtã

tia corporea. Ad quartū penitus nō habet apparē
tiam. Q: ſicut lapis nō pōt eſſe ſapiens: ꝑpter hoc
q: nullo modo habet rationem recepti reſpectu ſa/
piētie. Sic angelus nō pōt eſſe albus. q: nullo mō
eſt ſuſceptiuus illꝰ forme: ſeu iſta forma poneretur
diuiſibilis ſeu indiuiſibilis. Nūc quidē eſt duplex
rō q̄re pōt nō eſſe albꝰ. Una ē extēſio in ipſa forma
⁊ in extēſione angeli. Alia ratio: q: hec forma ⁊ hic
angelus eſt hic angelꝰ. Et ſcđa ratio eſt eſſentialis
ratione impoſſibilitatis. Igitur ſi ablata eſt prima
impoſſibilitas: nulla eſt cōſequētia. Itē. Cōtra con
F cl'onem ⁊ opinionē eiꝰ depēdētia ad primū eſt eſſen
tialior ꝙ̄ ad quodcūq; poſteriꝰ loquēdo de abſo/
tis depēdētibus ⁊ de abſolutis ad q̄ eſt dependen
tia: q̄litas eſt forma abſoluta ſicut quātitas. Igiꝭ
eſſentialiꝰ dependet q̄litas a ſubā ꝙ̄ a q̄titate. Si
igiꝭ pōt eſſe q̄litas ſine dependētia actuali ad ſub/
ſtantiā: a fortiori poterit eſſe ſine depēdētia actuali
ad quātitatē. Itē abſoluto ꝑfectiori nō magis re/
pugnat per ſe eſſe ꝙ̄ abſoluto imꝑfectiori. Quali/
tas eſt forma abſoluta ⁊ ſm eos ꝑfectior ꝙ̄ quāti
tas. Igiꝭ ſi quātitas pōt eſſe ꝑ ſe ſine ſubō: ḡ ⁊ q̄li
tas. Probatio maioris ꝙ̄tū ad ſcđam ptē. Primo
qualitas eſt ꝑ ſe principiū agendi actiōe reali: pꝫ
⁊ etiā ipſi cōcedūt: q̄titas nō: q: nulla actione rea/
li vt hic loq̄mur cōuenit quātitati. Scđo q: ſm or/
dinē ſubſtātiaꝝ attendiꝭ ordo q̄litatū. Subſtātijs
aūt nobilioribꝰ cōueniūt nobiliores q̄litates. Nō
eñ correſpōdēt ordo quātitatū. Nō eñ ſemꝑ nobi
lior ſubſtātia eſt in quātitate maior. Maxima eñ
corpora in genere corruptibiliū ſunt elementa ⁊ tñ
ſunt imꝑfectiſſima. Illud aūt videꝭ ꝑfectiꝰ quod
ꝑporcionabiliter correſpōdet in ſua ꝑfectione ſim/
pliciter ꝑfectū. Itē quātitas ſequiꝭ cōpoſitū rōne
materie: q̄litas aūt rōne forme. Forma aūt ſimpl'r
ꝑfectior ē materia. 7. meth. c. 2. Propter hoc ei or/
do q̄litatū correſpōdet ſm ꝑfectiōes ordini ſubſtā
tiaꝝ ſm ꝑfectiōem. Et ꝑpter hoc q̄litas eſt princi
piū actiōis realis ⁊ etiā ipſi ſubſtātie principiū at/
tingendi finē ſuū. Et ſi diceretꝭ ꝯ predicta. Q: qđ
eſt ꝑpinquius ꝑfectiori eſt ꝑfectiꝰ quātitas ſimpl'r
eſt ꝑpinquior ſubſtātie ꝙ̄ qualitas. Subſtātia eſt
ꝑfectiſſimū entiū. ḡ quātitas eſt ꝑfectior qualitate
Rñdetur ꝙ ſi in primo ꝑfecto cōcurrūt ſimul mul
te ꝑfectiōes q̄litercūq; multe nō curo: mō aliquid
pōt eſſe ſibi forte ꝑpinquius ſm vnā ꝑfectionē: et
nō ſm aliā: vt pote deus eſt ſimpl'r neceſſe eſſe. Et
hec neceſſitas eſt in eo ꝑfectio ſimpl'r: quāto ḡ ali/
quid eſt magis neceſſariū tanto eſſe ꝑpinquius de
cet. Sic celū eſt deo ꝑpinquius quocūq; corrupti/
bili. Preter hoc aūt deus eſt natura intellectualis
natura ſimpl'r ꝑfecta huic: ſm hoc magis appro/
pinquat creatura mere intellectualis lꝫ finita cuiuſ
modi eſt natura angelica. Poſt hanc natura noſtri
intellectꝰ: lꝫ nō eſt mere intellectualis ⁊ finita huic:
ſm hoc magis appropinquat. Poſt hanc natura
ſenſitiua q̄ magis appropinquat intellectuali ꝙ̄
nō ſenſitiua. In hoc ḡ ordine ꝑpinquior ē deo mu
ſca ꝙ̄ celum. Poſſet ergo inferri ex primo ordine ꝙ
celū eſt ꝑpinquiꝰ deo: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑfectius muſca. Ex
ſcđo aūt ordine muſca eſt ꝑfectior celo. Et iſta po/
ſita. Rñdeꝭ ꝙ q̄ncūq; in primo ꝑfecto cōcurrūt ꝑ
G fectiōes q̄litercūq; diſꝑate. Illđ eſt ſimpl'r ꝑfectiꝰ

ſm illđ qđ hꝫ rōes ſimpl'r ꝑfectioris. Sic ſm pħm
3. Thopi. Nō ſequiꝭ ſimiā eſſe meliorē equo. lꝫ ſit
ſimilior homini. Q: nō eſt ſimilior homini in cōditiōibꝰ
melioribus ſimpl'r. Cōditio aūt nobilior ſimpl'r in
primo eſt intellectualitas quā neceſſitas eſſendi eodē
mō intelligēdo magis quo eſt ibi diſcretio: ⁊ iđ hō
eſt ſimpl'r nobilior celo. Nec mireris talē ordinem
aſſignari diuerſuꝫ. Ad primū ſm diuerſas ꝑfectio H
nes: q: q̄libꝫ ꝑfectio pōt eſſe principiū vniꝰ hierar/
chie naturalis: ſeu ſm pħos vniꝰ cathene auree. Et
ſm diuerſas ꝑfectiōes ſimpl'r i primo ꝑcipatas or
dinate a diuerſis attēdi pñt diuerſe cathene auree.
Ad ꝑpoſitū dico ꝙ in ſubā vt eſt principiū entiuꝫ
eſt ordo duplex prioritatis. Unꝰ in ſubſtādo alijs:
ꝙ includit recipe alia ⁊ ꝑfici ab eis. Alꝰ ordo actu
alitatis intenſiue. Et ſcđa ꝑfectio eſt ſimpl'r maior
ꝙ̄ prima cōuenit poſſibili: vel ſaltē req̄rit illud cui
cōuenit poſſibile eſſe. Quātitas aūt ꝑpinquior eſt
ſubſtātie ſm primā rōem q: imediatiꝰ ſm rōnem
receptiua. Qualitas aūt ſm ſcđam. Nā ipſa eſt prin/
cipiū agēdi: nō ſic quātitas. Et ſm hoc appꝫ eius
maior actualitas. Scđa opinio eſt godofredi picta I
uēſ. in q̄rta ꝑte ſumme in tractatu de eucharistia
Qui opinaꝭ de alio extremo. ſ. ꝙ nullū accidēs pt
eſſe ſubm alicuiꝰ accñtis: ⁊ ꝑ ꝯñs q̄đcūq; accidēs
in eucharistia eſt ſine ſubiecto. Pro iſta opinione
ſunt rōes: q: qđlꝫ accidēs eſt ibi ſine ſubſtantia. ḡ
ſine ſubiecto. Añcedēs eſt ꝑbatū in cōcl'one ꝑcedē
ti. ꝑbaꝭ ꝯſequētia. 7. meth. ſubā ē primū oīm rōe
ꝙ ꝑbaꝭ: q: neceſſe eſt i cuiuſcūq; rōne ſubſtātie eſſe
rōem. Nō aūt cadit ſubā in rōne cuiuſcūq; niſi vt
additū. Alioquin aliđ nō eſſet ens ꝑ ſe in cuiꝰ rōne
cadit: ꝙ eſt ꝯ pħm. 5. meth. c. đ ente. Nō aūt cadit
vt additū niſi vt ſubm. Q: q̄ñ accidētia ſunt in ſub
ſtātia. Subā terminat depēdētiā cuiuſcūq; accidē/
tis: ſed nō terminat niſi vt ſubiectū: ḡ ⁊c. Itē nullū
accidēs eſt ſubiectū alicuius accidētis in euchari/
ſtia. ḡ qđlibet accidēs eſt ſine ſubiecto. Antecedēs
pꝫ ꝑ pħm. 4. metha. Accidēs inq̄t non accidit ac/ K
cidēti niſi q: ambo accidūt eidē in ſubiecto. Nihil
eñ hoc iſti magis ꝙ̄ illud huic. Sed contra iſtam
opinionem arguiꝭ primo. Illud eſt per ſe ſubiectū
alicuius accidentis de quo illud accidens predica
tur per ſe ſcđo modo. Sꝫ de aliquo accidēte predi/
caꝭ aliqđ accidēs ꝑ ſe ſcđo modo vt ꝑpria paſſio
eiꝰ. ḡ ⁊c. Probaꝭ maior. Illud de quo predicatur
accidēs ꝑ ſe ſcđo modo cadit in diffinitione accidē
tis vt additū. Et non niſi additū vt ſubm: q: nullā
aliā depēdentiā hꝫ diffinitū ad tale diffiniēs. Mi/
nor pꝫ q̄liter oēs paſſiōes demōſtrate in tota ſciē/
tia mathematica demōſtraꝭ de accñntibꝰ ꝑ ſe ſcđo
mō dicunꝭ de eis. Pꝫ incipiendo a prima ꝯcl'one
ariſmatice vel geometrice vſq; ad finē. Itē certū ꝙ q̄
libet ſcibilis paſſio eque ſciretꝭ de eo de quo ſcit: ſi
nulla eſſet ſubſtātia corporea in vniuerſo. Nō eñ
minus triangulus haberet tres ⁊c. etiam ſi nulla
ſubſtantia eſſet triangulata. Nec minus poſſent
tres linee eſſe latera trianguli equi lateri etiam ſi
nulla ſubſtantia eſſet ſubiecta eis. Item ꝑ hoc eſt
Auicen. 3. metha. c. 1. vbi manifeſte vult ꝙ aliqđ
accidens eſt ſubiectū alterius accidētis. Et exēpli
ficat. Sicut motus ſubiectū velocitatis ⁊ tardita/
tis. Et ꝑ hoc etiā ꝑ rōnem factam ſupra ad oppo/

ſitū. Q: manifeſtū eſt hic eſſe multas relatiōes qui
bus aliqua referuntur: vt equalitatē: ſimilitudinē:
circūſcriptionē paſſiuā. Nō aūt iſte relationes pñt
poni ꝛ non in ſubiecto: q: nō poſſunt abſoluta re/
ferri iſtis relationibus niſi iſte relatiōes eſſent for/
maliter i eis. Jō opinio ſcoti eſt mediās inter iſtas
duas opiniones. Et diſtinguit de ſubiecto. Q: aut
L accipit̄ ꝑ vltimate termināte dependētiā alicuius
actus alterius ꝑ accidēs: aut ꝑ quocunq̄ determi
nāte illā dependētiā ꝑmo: ſ; nō vltimate: hoc eſt
ꝑ quocunq̄ terminante illā dependentiam cui ali
quis actus poſſet ineſſe ꝑ accidēs: tanq̄ forma ei⁹
nō faciens vnū ꝑ ſe cū ſubſtātia. Primo modo pla
nū eſt ꝙ nihil pōt eſſe ſubiectū accidentis niſi ſub/
ſtantia. ſcdo modo poſſibile eſt aliquod accidens
eſſe ſubiectū accidēns: ſicut ꝓbāt illa q̄ tacta ſunt
ꝯ ſcdam opinionē. Et poſſibile eſt qdcūq̄ accidēs
abſolutū eſſe ſine ſubiecto vtroq̄ modo: ſicut pro/
bāt illa q̄ adducta ſunt ꝯ primā opinionē. S; acci
dens reſpectiuū nō eſt poſſibile eſſe ſine ſubiecto ſe
cundo mō. Q: nō eſt poſſibile ꝙ ſit reſpectus inter
duo: q̄n ſit alicui⁹ ꝛ nō ad aliq̄d. Et hoc non eſt ex
rōne accidētis ſ; ex rōne reſpect⁹. Nō pōt aūt eſſe
reſpect⁹ alicui⁹ ad aliquid niſi inſit illi cuius eſt re
ſpectus. Et ita ſi eſt accidēs inerit ſibi ſicut ſubie/
cto. Sic patet de poſſibili ꝙ accidens poſſit eſſe ſi/
ne ſubiecto. Et hoc ſubiecto ſic vel ſic ſumpto. S;
de facto q̄d reſpōdet̄: accidēs reſpectiuū eſt hic in
ſubiecto ſcdo mō loquēdo de ſubiecto. Q: illi⁹ ha
bitudo eſt ad terminū. S; de abſolutis diuerſimo
de opināt̄es de quātitate. Reſpōdent diuerſimode
Quidā eñ dicūt quātitatē eſſe aliā eſſentiā abſo/
lutā ab eſſentia abſoluta ſubſtantie corporee ꝛ q̄li
M tatis: ſicut dicit cōis opinio. Et iſti dicerēt quātita
tem hic eſſe ſine ſubiecto ꝛ nō qualitatē: imo quali
tas eſt in quātitate. Et ꝓpter hoc eſt iſta ꝓbabili/
tas. Q: qualitas ſic eſt extenſa. Patet ad ſenſum.
Nō eſt aūt extenſa eſſentialiter ſine extenſione que
ſit intrinſeca q̄litati ſm iſtam opinionē: ſ; tñ ꝑ ac
cidens. S; eſſe extēſum ꝑ accidēs vel recipit extē
ſionē in ſe qua extēdit̄ ꝑ accidēs. Uel recipit̄ in ex
tenſiuo vel extenſo. Qualitas aūt non recipit in ſe
extēſionē ſm iſtam opinionē: ergo eſt tñ extenſa ꝑ
accidens: q: recipit̄ in extenſo. Et huic concordat
illud predicamentorum. c. de quantitate. Quanta
eſt ſuperficies: tāta eſt albedo. Qui autem dicerēt
quantitatem ſubſtantie corporee non eſſe aliū ab
eſſentia talis ſubſtantie. Et quātitatē coloris non
eſſe aliud a colore. dicerent qualitatē nō eſſe in quā
titate: imo magis quātitatē que apparet ſenſui eſſe
N quātitatē qualitatis. Ad argumēta igit̄ ad primū
pro opinione godofredi. Cōcedo ꝙ quodlibet ac/
cidēs careat ibi ſubiecto aliquo accipiēdo ſubiectū
primo modo. ſ. vltimate terminās dependentiā ac
cidentis. Nec plus ꝓbat illa ratio ſumpta ex. 7.
metha. Jdeo eñ diffinitione oīm accidentiū ponit̄
ſubſtātia: q: nullus pōt haberi conceptus ꝑfectus
quietās intellectū ſine additione ſubſtantie. S; nō
ꝓpter hoc ſubſtantia eſt imediatū additū in diffi/
nitione cuiuſcūq̄ accidentis: imo in diffinitiōe ali/
cuius eſt imediatū tanq̄ ꝓprimū receptiuū. Jn diffi
nitione vero alterius eſt additum vt mediatū rece
ptiuum mediate determinās eius dependentiā. Et
imediate determinās dependentiam alicuius alte
rius ad quod illud dependet. Ad ſecūdū d: ꝙ acci O
dens pōt eſſe ſubiectū accidētis ſcdo modo accipi
piendo ſubiectū: ſ; non primo modo. Et cū ꝓbat̄
oppoſitū ꝑ auctoritatē phi. 4. metha. Pōt rñderi
ad illā auctoritatē tripliciter. Prio ꝙ ly q: non ſit
nota cauſe ſ; cōcomitātie vt ſit ſenſus. Nō eñ acci
dit accidens accidenti niſi q: ſ. niſi qñ ambo acci/
dunt alteri: hoc eñ erat neceſſariū apud phm: qui
nō reputabat accidens ſine ſubiecto poſſe ſuppor/
tare aliud accidens. Scdo pōt dici ꝙ loquit̄ de ac
cidentibus diſparatis ſicut pretendit exēplū ſuū ibi/
dē. Dico eñ albū ꝛ muſicū. Tertio pōt dici ꝙ iſtō
nō eſt dictū tāq̄ verū: q: accidēs nō accidit accidē
ti: ſed eſt dictum tanq̄ quoddā ſequēs ex ypotheſi
quā intendit improbare. Arguit eñ ſic. Si ꝯdicto
ria ſunt ſimul vera: ḡ oīs ꝑdicatio eſt ꝑ accidens.
Et ꝑ ꝯñs neceſſe eſt predicationē in infinitum ire.
S; in infinitis nō eſt ordo ex. 2. metha. q: vbi non
eſt aliqd primū: ibi non eſt aliqd habitū. ḡ nullum
accidēs h; ordinē ꝑ ſe ad aliud accidēs. Et ꝑ ꝯñs
nō magis accidet hoc accidens illi q̄ ecōuerſo. Et
hoc modo exponēdo conſonat lſa. Non eñ ait. Ac
cidens non accidit accidenti: niſi q: ambo eidem.
S; accidēs nō accidenti accidet niſi q: ꝛc. Per quā
innuit aſſerere ſe illā ꝓpoſitionē nō tanq̄ verā. S;
ex prioribus inferre. Et hoc mō exponēdo magis
pōt ex illa auctoritate concludi oppoſitū q̄ ꝓpoſi
tū. Erit eñ ſm illā expoſitionem illō tanq̄ incōue
niens nō affirmatū tanq̄ verū. Ex iſto documēto
infero q̄ttuor cōclōnes. Pria ꝙ accidēs nō pt eſſe
ſubm accñtis tāq̄ vltimate terminās depēdētiam
ei⁹. Scda ꝯclō ꝙ accidēs pōt eſſe ſubiectū accñtis
ꝓprime terminās depēdētiā eius licet nō vltimate.
Tertia ꝯclō: ꝙ oē accidēs abſolutū pōt eſſe ſine
vtroq̄ ſubiecto. ſ. vltimate ſeu ꝓprime depēdentiā
ei⁹ terminānte. Quarta ꝯclō: ꝙ accidēs reſpectiuū
nō pōt eſſe ſine ſubiecto: ſaltē ꝓprimo ei⁹ depēden/
tiam terminānte. Omnes iſte conclōnes ſunt in hoc
documento declarate ex dictis doctoris ſubtilis.
Et in hoc terminet̄ documentū tertie ꝯclōnis.

❡ Sequitur primū correlarium.

ACcidentia in eucharistia hñt veram A
actionē quā ante habebant in ſubie/
cto ꝑ operationem. Pro cuius declara
tione ponā aliquas ꝯclōnes. Prima
cōcluſio eſt iſta. Nullum accidens ſo
la virtute ſue naturalis conditionis poteſt forme
ſubſtantialis exiſtere totale principium ꝓductiuū.
Probatur iſta concluſio ſic. Si accidens ſua ſola
naturali virtute poſſet eſſe principium ꝓductiuum
alicuius ſubſtantie. Cum hoc totaliter quero aut
ſu tali ꝓductione eſſe equiuocū. Uel eſſet eque per/
fectum ſicut forma ſubſtātialis: ꝙ falſum eſt. Qm̄
totū gen⁹ ſube ꝑfectionalr̄ excedit totū gen⁹ accñ/
tis: q̄re ꝓpoſitū. S; forte dicet̄ ꝙ nō op; ꝙ ſemꝑ
agēs totale equocū ſit ꝑfecti⁹ ſuo effectu: ſicut eſſet
de albedine q̄ cauſat in intellectu ſuā intellectionē
q̄ eſt ꝑfectior ipa albedine ꝓducēte ſeu cauſante ta
lē intellectiōe;: q: q̄l; q̄litas imaterialis ē ꝑfectior
q̄cūq̄ q̄litate materiali. Jtē ꝯmētator recitat ſuꝑ
7. metħ. de illa v̄tute quā vocat diuinā q̄ ē formatia

fec⁹ ⁊ tñ nõ ẽ ſimpliciter nobilioꝛ fetu formato ſi ac
cidẽs eſt illa virt⁹. Et ſimilis põt eſſe difficultas ð
B quocũqꝫ viuo genito per putrefactionẽ qð eſt no
bili⁹ celo a quo generat̃. ¶ Sꝫ cõtra hoc licet iſta
propoſitio ſimpliciter iperfectius ſm ſpẽm vel ge
nus non põt eſſe totale principiũ actiuũ reſpectu
perfectioris: ſit mihi eque nota ſicut aliqua in phi
loſophia: qua negata neſcirẽ ꝓbare aliquẽ oꝛdinẽ
entiũ: immo nec ꝙ primũ ens eſſet perfectũ: immo
poſſet ꝓteruiando dici ꝙ totuꝫ vniuerſuꝫ ⁊ qðlibꝫ
in eo eſt cauſatũ a muſca. ¶ Si eñ arguas ꝙ mu
ſca eſt imperfecta. Et tu dicis ꝙ iperfect⁹ põt pro
ducere pfect⁹ hoc habito nulla eſt rõ quare nõ ſic
imperfect⁹ ꝓducere poſſit aliqð ſic pfectius. Nec
iſta proteruia poſita ꝓbari põt ꝙ prima ſit pfectiſ
ſima excedens oĩa alia in creatione. Nec hoc etiam
addito ꝙ ſit cã equoca totalis: imo poſſet cũ hoc
C ſtare ſm proteruiã iſtam ꝙ eſſet iperfectiſſima vel
imperfectioꝛ creatis. Tñ probo dictã ꝓpoſitionem
aliter. Primo ſic cã vniuoca habet effectum vniuo
cum pro termino adequato ſue potẽtie. Sed ꝑ te cã
equiuoca totalis ẽ iperfectioꝛ cã vniuoca: ergo im
poſſibile eſt cãm illã equiuocã eſſe cãm reſpectu illi
us effect⁹. Et de⁹ nõ poſſet facere effectum cuiuſcũ
qꝫ creature ꝙ eſt abſurduꝫ. Pꝫ conſequentia: q: effe
ctus adequat⁹ potẽtie pfectioꝛi: nullo mõ põt eſſe
a potentia iperfectioꝛi. Scðo ſic vbicũqꝫ ad ꝓdu
ctionem eiuſdẽ effect⁹ ꝯcurrũt cã equiuoca ⁊ vni
uoca: cum equiuoca ſit ſimpliciter pfectioꝛ vt patet
2. meth. ⁊ 4. metheoꝛoꝛũ: ꝓpter hoc eñ opꝫ totũ
oꝛdinẽ accidentalẽ reducere vniuerſaliter in aliquã
ſpeciẽ eſſentialiter ſuperioꝛẽ in cauſando. Q: diffoꝛ
mitas vniformis opoꝛtet ꝙ reducat̃ in cãm vnifoꝛ
mẽ: ⁊ ideo oĩbus generabilib⁹ ⁊ coꝛruptibilib⁹ opꝫ
eſſe aliquã cãm ſuperioꝛẽ que ſit cã vniformis con
tinue ꝑationis ⁊ coꝛruptiõis. Ex hoc habeo iſtam
D propoſitionẽ ꝙ vbi ad idẽ concurrũt cã vniuoca et
equoca equoca ẽ pfectioꝛ. Sꝫ ꝙ nõ poſſit ſiñ vniuo
ca hoc ẽ aliqualis iperfectionis i ipſa cauſa equiuo
ca. Pꝫ deus eñ ſine cã vniuoca põt: ſꝫ ſol nõ põt in
animal pfectũ lꝫ poſſit in iperfectũ. Ergo ꝗcũqꝫ cã
equiuoca ſola ſeu vniuoca põt in effectum: ipſa ſim
pliciter eſt pfectioꝛ ꝙ̃ illa equiuouoca ꝗ poſſet con
currere cũ vniuoca ad eundẽ effectũ cauſandũ. Jð
equiuocũ totale hꝫ duplicem preeminentiã cauſali
tatis ſup effectũ: vnã quã hꝫ vniuerſaliter cã equo
ca cõcurrẽs cũ vniuoca. Et aliã q: hꝫ illã pfectionẽ
quã cã vniuoca addit in cauſando: qua carent mul
te cauſe vniuoce lꝫ longe pfectioꝛes vniuocis. Ter
tio ſic ſi foꝛma cauſe equoce dant eſſe foꝛmaliter ali
cui: nõ poſſet dare alicui ſimpliciter pfect⁹ ſeipſa: igi
tur ſi iperfect⁹ quã foꝛmaliter dat eſſe alicui nõ pt
ei dare pfectius eſſe ſeipſa. Sed dãs effectiue eẽ ali
cui: dat eſſe ei mõ impfectioꝛi ꝙ̃ dando ſibi foꝛma
liter. Non enim eſt poſſibile ꝙ aliquis modus dan
di aliquod eſſe ſit ita perfectius ſicut dandi illud
eſſe foꝛmaliter. Sicut nec eſſentia diuina poteſt
alicui dare eẽ a ſe in quocũqꝫ genere perfectius ꝙ̃
ſit eſſe qð ipſa dat foꝛmaliter. Quarto ſic ſi cauſa
tum ſit ſimpliciter perfectius licet ſit ſimplex tamen
ſm intellectum poteſt diuidi in duo. ſcilꝫ in illud in
quo equatur cauſe: ⁊ in illud in quo excedit cauſaꝫ
Primum dicitur. a. ſcðm. b. Jſte effectus ſm a preci
ſe eſt effect⁹ adequatus cauſe ſue. q: ſimpliciter eq̃
perfectum ſicut cauſa: ergo. b. vel erit a ſeipſo vel a
nullo. Q: ab. a. ſeu ab ipſa cã non poteſt eſſe. Nam
vltra effectum adequatum cauſe non põt ſimul ali
quid eſſe excellẽtius ab ipſa. Et hec ratio poteſt ac E
cipi ab auicenna. 6. meth. ſue. Dico ꝫ ꝙ ꝓpter mul
tas inſtantias pticulares neganda eſt iſta propoſi
tio vniuerſalis que nota eſt ex terminis. Qð tota
le cauſans nõ põt eſſe imperfectius cauſato ſuo lo
quẽdo de cã effectiua. Et ꝙ totale cauſans equiuo
cum eſt perfectius. Q: nõ eque perfectũ: nã ſpecies
ſe habent vt numeri. ¶ Jlla aũt inſtantia de albe
dine et intellectione nihil valet: q: albedo non eſt
cã totalis intellectionis: ſed tñ partialis. Unde bñ
eſt poſſibile effectũ excellere talem cauſam in perfe
ctione: q: reliquam perfectionẽ habere poteſt ex cã
reliqua partiali. Et ita a duabus ſimul pfectioꝛ eſt
ꝙ̃ ab altera illaruꝫ. ¶ Scða ⁊ tertia inſtantia que
vadunt ad deductionem vel inductionem aĩe in vi
uentibus: ⁊ hoc ſeu a propagantibus ſeu in putre
factis a celo vbi quaſi reputo eandem difficultateꝫ
Dico ꝙ nõ appareret ꝙ aliqua cã alia creata poſ
ſet inueniri nobilioꝛ anima que terminat talem ge
nerationem. Prius eſſet concedẽdũ ꝙ ipſa imedia
te eſſet a deo ꝙ̃ iſta propoſitio iam probata nega
retur. Ex quo ſequit̃ vera concluſio. Qð non ſtat ꝙ
aliquod agens equiuocuꝫ ⁊ totale ſit ſuo effectu i
perfectius: ⁊ per conſequens cauſa totalis non po
teſt ꝓducere effectum perfectioꝛem ſeipſa. ¶ Scða F
concluſio eſt iſta nullum accidens vt inſtrumentuꝫ
limitate ſubſtãtie poteſt ꝓducere foꝛmam ſubſtan
tialeꝫ. Jſta concluſio ſic ꝓbatur. Nullum agẽs cui
ex conditione repugnat propriã attingere ſubſtan
tiam vt actionis terminũ põt eſſe agens inſtrumẽ
tale reſpectu alicuius ſubſtantie. Sed qðlibet acci
dens eſt huiuſmodi ergo propoſitum. Conſequen
tia pꝫ. Et minoꝛ ex ſupradictis redditur mãifeſta:
Qm̃ accidẽs nõ põt agere vltra gradũ propriũ: cũ
ergo naturaliter accidens ſit qualibet ſubſtãtia im
perfect⁹: ſequit̃ ꝙ ſue cõditiõi repugnat ſubſtãti
am attingere tãꝙ̃ terminũ actionis. Maioꝛ vero
probatur. Qm̃ qð repugnat alicui intrinſece per ni
hil extriſecũ ſibi põt tolli: ſicut q: hoi repugnat eẽ
aſinũ. homine loquẽdo phiſice ꝑ nulluꝫ extrinſecũ
põt tolli illa repugnãtia. Si ꝫ i pfectioꝛi ſm ſpeciẽ
repugnat ꝓducere aliqd perfect⁹ ſe ſm ſpeciẽ: ſeq
tur ꝙ qðcũqꝫ extrinſeco ſibi aduenieẽte: nõ tollit̃ ab
eo talis repugnãtia. Sꝫ eẽ inſtrumẽtũ agẽtis prin
cipalis: accidit alicui agenti: ꝫ tale agẽs ꝙ̃uis po Sãctus
natur inſtrumẽtaliter agẽs: nõ ꝓpter hoc attingit Thom.
illud qð ſibi repugnat attingere. Etiã ꝑ ꝯñs acci
dens vt iſtrumẽtũ ſubſtãtie nõ põt ꝓducere foꝛmã
ſubſtãtialẽ. Jſtã ꝯcluſionẽ poſui cõtra imaginatio G
nem ſancti tho. qui ponit̃. 4. lib. di. 3 2. q. 1. arg. 2.
queſtiuncule. 2: qð in actionib⁹ naturalib⁹ foꝛme
ſubſtãtiales nõ ſunt imediatũ principiũ agẽdi vel
proximũ actiuũ. Sed agũt mediatib⁹ qualitatibus
actiuis ⁊ paſſiuis tãꝙ̃ ꝓprijs inſtrumẽtis vt dꝛ. 2.
de aĩa. Sꝫ ꝙ caloꝛ naturalis ẽ quo aĩa agit: ⁊ iõ q̃
litates nõ agunt in virtute ꝓpria: ſed in virtute foꝛ
me ſubſtãtialis. Unde actio earũ nõ ſolum termina
tur ad foꝛmã accidentalẽ ſed etiam ſubſtantialem
Et propter hoc generatio eſt terminus alterationis

huius autem virtutem generalem inſtrumentalem
recipiũt eo ipſo ꝙ a principijs eſſentialib⁹ cauſant
vñ ſicut remota ſubſtãtia: idẽ eẽ remanet ſm ſpeciẽ
accidentib⁹ virtute diuina. Jta remanet eis eadem
virt⁹ que pri⁹ erat. Jdeo ſicut ante poterãt imuta/
V re ad formã ſubſtantialẽ ita ⁊ nunc ¶ Et ſi diceret
qḋ nihil agit vltra ſuã ſpeciẽ. Reſpõdeo ꝙ propria
virtute nihil agit vltra ſuã ſpeciem. ſ; virtute alteri
us cui⁹ eſt inſtrumentũ põt agere vltra ſuã ſpecie;:
ſicut ſerra agit ad formã ſcãpni. ¶ S; contra hoc
argnit. Et quero ꝑ hoc qḋ dicit. Jn virtute ſubſtã
tie: q: ſeu intelligat abſolutũ: ſeu reſpectiuũ. Quero
in quo eſt illud: ſi abſolutũ qḋ eſt ſubſtãtia vel qḋ
eſt aliq̇d i ſubſtãtia. Et cũ ſubſtãtia panis non ſit
ſimpliciter. ſequit ꝙ ꝑ nihil ſeu ꝑ nõ ens accidẽs ge
nerabit vel in virtute nihili: ſi aũt intelligat abſolu
tum qḋ ẽ accidẽs vel aliq̇d in accidẽte: vel ẽ ibi no
bili⁹ accidente: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ põt magis in v̇tute ta/
lis i aliq̇d ꝑfecti⁹ ꝙ̄ i v̇tute ꝓpria ſi intelligat ha/
bitudinẽ accidẽtis ad formã vt ad cãm priorẽ. Cũ
ad nihil nõ ſit aliqua habitudo: ⁊ panis nõ ſit t ali/
qḋ ens. Sequit ꝙ ꝑ hoc qḋ ẽ in v̇tute: nõ ponit ali
I qḋ poſitiuũ. Et idc; qḋ pri⁹. Ex hijs verbis videt
ꝙ ponat virtutẽ illã eſſe i accidẽte. Dicit eñ ꝙ cau
ſatur iſta v̇t⁹ in accidẽtib⁹. Vel ꝙ ipſa recipiũt hu
iuſmõi virtutẽ inſtrumẽtalẽ: eo ꝙ cauſant a princi
pijs eſſentialib⁹ ſubſtãtie. Et tũc p; manifeſte cum
nihil in accidẽte ſit nobili⁹ eo accidẽte nõ põt acci
dens ꝑ hoc ꝙ ẽ in virtute: ꝑ hãc virtutẽ in aliq̇d
perfecti⁹: ꝙ̄ poſſet ex ſe. S; veri⁹ intellect⁹ iſtoꝝ ver
borũ in v̇tute talis cauſe vbi verba dicta locũ hñt
videt eẽ iſte. Videlicet q: dicit habitudinẽ cauſe iſe
rioꝛioꝛis ad cãm ſuperiorẽ ſeu ꝑfectiorẽ cõcurrẽte;
in cauſando vt ſupra dictũ eſt ꝙ influentia quã re/
cipit agẽs iferi⁹ ad ſuperiorẽ: non eſt aliqua forma
tũc creata ſ; eſt tantũmõ ordo determinat⁹ cauſarũ
in ſimul agẽdo. Jtẽ qḋ nõ eſt: nullã rõnẽ cauſe ha/
bet reſpectu geniti qñ generatur vt p;. 2. phiſ. ⁊. 5.
meth. c. De cã: q: cã in actu ⁊ effectus in actu ſimul
ſunt ⁊ nõ ſũt. P; etiã ꝑ rõnẽ q: nõ ens nihil cauſat
in quocũq; ordine cauſe: ſubſtãtia aũt nõ eſt quam
iſtud accidẽs afficit: ⁊ cui⁹ erat accidens: g̊ illa ſub
ſtãtia nullã rationẽ h; cauſe propinque vel remote
reſpectu effect⁹ cauſati ab accidẽte: et per ꝯñs acci
dens nõ cauſat aliq̇d in v̇tute ei⁹ tãq̄ in v̇tute cau
K ſe ſuperioris. Jtẽ nihil ẽ cã iſtrumẽtalis reſpectu il
lius ad qḋ ſua virt⁹ actiua ſola ſufficiat ad ꝓducen
dum: p; ſi accipiat iſtrumẽtũ ſtricte: ſicut ſerra ⁊ ſe/
curis dicunt iſtrumẽta mouẽtia mota. Tale eñ in/
ſtrumentũ nõ h; de ſe formã ſufficiẽtẽ ad ꝓducen/
dum effectũ ſ; tñ ꝑ motionẽ principalis agẽtis ꝓ/
ducit qḋ ꝓducit. Si etiã accipiat inſtrumentũ ſm
oẽs modos. ſ. put cã inferior dicit iſtrumẽtalis vel
forma quã hmõi cã recipit ꝑ motionẽ agentis ſupe
rioris: qua forma agit: adhuc nullũ iſtorum inſtru
mentorũ ꝑ formã ſuam põt in effectum reſpectu cu
ius eſt inſtrumentũ: ſed neceſſe eſt ꝙ ad illũ effectu;
cõcurrat ſimul cõcauſans illud cui⁹ eſt inſtrumen/
tum. Nunc aũt accidẽs ꝑ formam ſuã ꝑoſſe ſine oi
actione ſubſtantie in quodcunq; agat: ergo nullo
modo agit in virtute ſubſtantie vel vt inſtrumẽtu;
eius ad aliquem effectum. Jtẽ poteſt argui ꝑ prin
cipia iſtorum de inſtrumento qḋ eſt mouẽs motu;
q: accidens in propoſito non eſt motum a ſubſtan
tia: cum ipſa non ſit. igitur accidens non eſt eius in
ſtrumentum. ¶ Tertia concluſio eſt iſta. Quodli/ L
bet accidens cui conuenit ratio productiui: põt in
virtute propria producere formam accidentalem.
Jſta concluſio ſic ꝓbatur. Quodlibet agens poteſt
aliquem effectũ producere: ſed quodlibet accidens
cui conuenit rõ productiui principij eſt huiuſmodi
ergo propoſitũ. Et tunc vltra: vel ergo accidẽs po
teſt ꝓducere ſubſtantia; vel accidens. Non ſubſtã
tiam vt eſt deductũ: nec eſſentialiter nec inſtrumen/
taliter: ergo accidens põt producere formam acci/
dentalem ex quo aliquem effectũ qui non eſt ſubſtã
tia põt producere: quare propoſitum. Jtem omne
continens aliud realiter vel formaliter ſm rationẽ
cauſalem: põt illud producere. Addo in iſta propo
ſitione ſm rationem cauſalem: q: licet anima intel/
lectiua contineat aſinũ virtualiter vel formaliter:
ſm rationem eſſentiale;: non tñ ſm aliquam ratio
nem cauſalem. Et ideo anima intellectiua non põt
producere aſinũ: ⁊ hoc propria virtute. Nunc autẽ
ſic eſt ꝙ vnus calor cõtinet aliu; vel virtualiter: vel
formaliter ſm aliquam rationẽ cauſalem: ergo pro
poſitum: Conſequentia eſt nota ⁊ maior ſimiliter ⁊
minor vere apparet per experientiam: quare propo
ſitum. Jtẽ ſi accidens in virtute propria non poſſet
producere formã accidentalem: hoc maxime vide/
tur propter dependentiam quam habet ad ſubſtã/
tiam: q: ſicut exiſtit in virtute ſubſtantie: ita agit in
virtute ſubſtantie. S; hoc non obuiat. Quã volun
tas cauſata magis dependet in ſua exiſtentia a vo
luntate diuina: ꝙ̄ quecũq; forma accidẽtalis a ſuo
ſubiecto. S; nõ obſtãte hmõi dependentia: adhuc
voluntas creata in virtute ꝓpria poteſt producere
actum ꝓprium: ergo a fortiori non obſtãte ꝙ acci
dens ſit a ſuo ſubiecto dependẽs. Adhuc põt v̇tu/
te ꝓpria producere aliquẽ effectũ. Et nõ ſubſtãtia;
ſicut pri⁹ deducebat: g̊ formã accidentalẽ: qḋ eſt ꝓ
poſitũ. ¶ Quarta ꝯcluſio oĩs act⁹ naturalis q̇ ac/ M
cidẽtib⁹ ieſt dũ exiſtũt naturaliter actualiter i ſub
iecto põt ei cõpetere ſi fuerit a ſubiecto ꝓprio ſepa
rata. Jſta ꝯcluſio ſic ꝓbat: qñcũq; aliq̇d alicui cõ
uenit ex ſua ꝓpria natura ſiue illud ſit in alio: ſiue
per ſe: nũc min⁹ hẽbit illud qḋ ſequit ſuã ꝯditionẽ
naturalẽ. ſ; accidẽti ꝯuenit ex natura ꝓpria ꝓdu/
cere formã accidentalẽ. g̊ illud ſiue ſit i alio: ſiue per
ſe: nõ min⁹ poterit ꝓducere illud qḋ ex ſua natura
determinabat ad ꝓducẽdum. Cõſequẽtia ⁊ maior
patet: Et minor apparet q: accidẽs qḋ poſſit ꝓ/
ducere ex natura propria: vel nõ. ſi ſic: habet ꝓpoſi
tũ. ſi nõ: quero vñ ſibi ꝯuenit ꝙ poſſit ꝓducere aut
per hoc qḋ eſt i ſubiecto. Aut ꝓpter aliũ reſpectum
nulli⁹ videt nec per hoc qḋ eſt in ſubiecto ẽ agens
quare ꝓpoſitũ. Probo minorẽ: ꝯſtat ꝙ ſi materia
prima poſſet eẽ i ſubiecto: nõ ꝑꝑ h̄ poſſet a natura
propria agere. Nã habet ꝙ poſſit agere ꝙ̄tũcunq;
ponatur in ſubiecto: nõ ꝑꝑ h̄ acq̇reret cõditionem
principij productiui: ergo eſſe i ſubiecto: nõ reddit
accidẽs eẽ actiuũ. Et ita dato ꝙ eẽt a ſubiecto ſepa
tũ. oĩs naturalis ꝯditio q̇ ſibi ꝯueniebat dũ erat i ſub
iecto ſibi ẽt ꝯueniet ſeparatũ a ſubiecto ꝙ ẽ ꝓpoſitũ
Jtem ſupplẽs ꝑfectiue vel eque ꝑfecte vicẽ accidẽ
tis ſicut ſubiectũ ꝓpriũ non tollit ab accidente ali/

quam ꝯditionē naturalem que inerat accidēti dū
actu erat in ſubiecto. Sed deꝰ ſine ſubiecto: ꝑfectiꝰ
conſeruat accidēs ꝙ̄ faciebat ſuū ſubiectū: ergo dato
ꝙ ſit ſine ſubiecto: Jta ꝑfecte ſibi conuenit oīs ſua
ꝯditio naturalis: ſicut faciebat dū erat in ſubiecto.
Sed forte diceretur ꝙ deus nō poteſt ſupplere vicez
ſubiecti in rōne cauſe materialis: ideo nō poteſt age
N re niſi ſit in ſubiecto. Cōtra: qꝛ accidētia vel habēt
materiā tanꝙ̄ partez ſui: vel ꝑ eſſe tanꝙ̄ aliquid in
quo ſubſiſtunt ꝛ ꝯſeruant̄. Si ſcd̄o modo habetur
ꝓpoſitū: qꝛ deus pōt perfectius ꝯſeruare accidens
ꝙ̄ ſuū ſubiectū poſſit illud idē accidēs conſeruare.
Si primo modo: tūc ſequit̄ ꝙ accidēs eſt cōpoſitū
ex ſubſtantia ꝛ accidēte: ꝙ falſum eſt: ergo ex quo vnū
non eſt pars alteriꝰ: non videt̄ quare deus nō poſſit
vnū ſine alio facere. Jdeo ſi quis bene aduertit: dr
ꝙ deus non pōt ſupplere vicē cauſe materialis vel
formalis. Certe hoc eſt: qꝛ non pōt eſſe pars alicu
ius ꝯſtituti cū ſic exiſtere impoꝛtat poſſibilitatē. Ex h̄
apparet ꝙ dato ꝙ accidēs habeat cauſaz materia
lem in qua: non tn̄ ex qua. Verūtamē eſſe cām ma
terialē ex qua: pōt eſſe dupliciter vel ex qua cōponi
tur: vel ex qua generat̄ ſeu ꝓducitur. Licet ergo poſſet
ꝯcedi ꝙ accidēs habet materiā ex qua generat̄ non
tn̄ ex qua cōponit̄. Hec videt̄ intētio ꝑ hoꝝ cōter
dicentiū: ꝙ accidētia hn̄t materiā in qua ꝛ nō ex q̄
igit̄ ꝓpoſitū. Ex iſta ꝯcluſione ſequunt̄ alique ꝓpoſi
tiones. Prima accidens ſeparatū pōt virtute ꝓpria
potentiā ſenſitiuā vitaliter immutare: qꝛ hoc ſibi cō
uenit ꝑ ſe. ideo nō minus cōuenit ſibi cū eſt ſepara
tum. Scd̄a ꝓpoſitio accidens ſeparatū pōt virtute
propria cauſalitatē aliquā generare. Tertia ꝓpoſi
tio accidens ſeparatū: nō ſupernaturaliter: ſꝫ mere
O naturaliter agit. Jſte ꝓpoſitiones ad ſenſum patēt
in ſacro eucbariſtie: vbi albedo immutat viſum ꝛ ſa
por mutat guſtū. Tertia vero apparet ex quo habet
oēm actionē quā haberet ſi eſſet in ſubiecto. Nunc
aūt ſi eſſet in ſubiecto: ageret mere naturaliter: ergo ēt
modo cū eſt ſeparatū: nā ſi aliquis cecꝰ ſupernatu
raliter illuminaret̄: ſꝫ tunc viſus reſtitutio eſſet ſuꝑ
naturalis: tn̄ viſio quā haberet ex hmōi reſtitutiōe
ſuꝑnaturali: eſſet viſio mere naturalis. Et mere na
turaliter agit: quare ꝓpoſitū. Ex quibꝰ apparet cir
ca accidentiū actiones. Hoc pōt rationabiliter tene
ri: ꝙ in virtute ꝓpria nō ꝓducūt formā ſubſtantia
lem. Nec etiā in virtute ſubſtātie cōpetit ei ꝓducere
formā ſubſtātialē. Sed oīs effectus q̄ pōt ineſſe po
ni ꝑ accidētia ꝓpria ipoꝝ virtute eſt forma accidē
talis q̄ actu eis cōpetere pōt: dato ꝙ eſſet a ſuis ſub
ſtantijs actualiter ſeparata.

¶ Secundum correlarium.

Tranſmutatio pōt fieri in accidētibus
in eucbariſtia nō manēte ꝙ̄titate priſti
na. Jſtud correlariū ꝓbat̄. Spēs a ſa
cerdotibus ꝑ hn̄t frāgi in eucbariſtia: vt
pꝫ ad ſenſum: ꝛ per ꝯñs ſoluit̄ ꝯtinui
tas. Cōtinuitas aūt eſt vnitas ꝯtinui: igit̄ ſoluit̄ eiꝰ
A vnitas: ergo in illa trāſmutatione nō manet eadē que
prius. Jtē in hmōi ſpeciebus pōt fieri cōdēſatio et
rarefactio ab agente creato. Jn raro aūt eſt maior
ꝙ̄titas: in denſo minor. ¶ Opinio Godofredi ī hac
Godoff. materia. Quolib. xi. q. 3. Et dicit ꝙ nō ſolū poſſibi
le eſt hic eandem manere ꝙ̄titatem: ſed ꝙ eſt alia
omnino ꝛ alia ꝙ̄titas in condēſatione ꝛ rarefactio
ne ſpecierum. Jta ſcilicet omnino ꝙ nihil prioris
remanet in poſteriori: nec pars aliqua poſterioris B
fuit in priori. Ex hac concluſione concedit ad pro
poſitum aliam: ꝙ hic eſt motus ſine ſubiecto ꝛ ab
agente creato. Et ſatis patet ad ſenſum ꝙ ignis po
teſt rarefacere iſtas ſpecies ſicut ſi eſſent in ſubiecto
Addit tamen ꝙ̄tum ad hanc ſecundam concluſio
nem ꝙ illud ſecundum in quod fit primo ꝛ per ſe
tranſmutatio nō eſt omnino ſine ſubiecto: quia hu
iuſmodi tranſmutatio fit ſm rarū ꝛ denſum. Jſta
autem variatio fit ſm calidum ꝛ frigidum. Et ad
huiuſmodi tranſmutationez ſequitur condenſatio
vel extēſio. Et ſic que ꝑ accidēs fit ex ꝯſequēti trāſ
mutatio ſm ꝙ̄titatē: ꝛ ſm h̄: qꝛ illud ſm ꝙ primo
ꝛ per ſe fit hec trāſmutatio: ꝛ trāſmutatio nō eſt ſi
ne ſubiecto: pōt dici ꝙ hic motꝰ nō eſt oīno ſine ſub
iecto mobili: ꝛ ſi nō ſufficiat iſta reſpōſio. Subdit:
qꝛ tn̄ ꝙ illud qd̄ hic ponit̄ ꝓ ſubiecto eius ſm ꝙ ꝑ
ſe fit trāſmutatio ēt trāſmutat̄. Et ſue trāſmutatōi C
nō pōt ſubiectū aſſignari: ideo ratiōe huiꝰ motus
dicitur hic eſſe ſine mobili in propoſito. Pro prima
cōcluſiōe: arguit̄ ſic. Terminos motꝰ opꝫ eſſe incō
poſſibiles. Patet h̄. 5. Phiſ. Jgitur nihil vniꝰ termi
ni manet in alio: ſicut incōpoſſibile nō eſt in ſuo in
cōpoſſibili. Si etiā poneret̄ hic ꝙ ꝙ̄titas aliqua h̄
eadez maneret: ſed termini mutatōis eſſent maiꝰ et
minus in ꝙ̄titate: hoc iſte improbat: qꝛ ſubiectū mo
tus ꝛ terminos opꝫ realiter differre. Sed ꝙ̄titas il
la maiꝰ ꝛ minus in ꝙ̄titate nō differūt realiter. Nō
eñ pōt dici ꝙ fiat variatio ſm maiꝰ ꝛ minꝰ: qn̄ fiat
variatio ſm eſſentiā ꝙ̄titatis. Cū maius ꝛ minus
nō ſunt niſi idipſum ꝙ̄tū eſſentialiter: hoc modo ar
guit iſte ꝙ nō pōt albedo manere eadē in tranſmu
tatōe: ꝛ variari a maiꝰ in minꝰ. Et ſtat virtꝰ huius
rōnis in h̄ ꝙ ſubiectū realr̄ diſtinguit̄ ab vtroqꝫ ter
mino: ꝛ manet cū vtroqꝫ. Neuter aūt terminꝰ mānet D
cum alio cum ſint oppoſiti. Jtem ſecundo arguitur
pro iſta concluſione ſic. Quelibet pars rarioris eſt
rarior: ergo quelibet pars eſt maior ſm ꝙ̄titatem:
ergo quelibet eſt ꝙ̄ta noua ꝙ̄titate. Si dicatur nō
ſequitur omnino noua: ſed noua ſm partem tm̄.
Cōtra. Accipio illd̄ qd̄ ē ſubiectū vniꝰ ꝑtis ꝙ̄titatis
q̄ noua ē: illd̄ ē rariꝰ. qm̄ fuit priꝰ ex ꝓma ꝓpōne: ergo
eſt maiꝰ ꝙ̄ priꝰ: ergo ēt maiori ꝙ̄titate ꝙ̄tū. Et ꝑ ꝯñs
ꝙ̄titas illa noua cuiꝰ ponit̄ ſubiectū: maior ē ꝙ̄tita
te antiqua: et tn̄ nō oīno alia ab illa: ergo eodē mō ꝙ̄
titas totiꝰ rari maior erit tota ꝙ̄titate denſi: ꝛ tn̄ nō
oīno noua. Hic breuiter ſic arguit̄: ꝙ̄titas illa q̄ ꝑ
fuit: ſi manet: quero in quo ſubiecto: nō niſi in eodē in
quo fuit priꝰ: qꝛ accidēs nō migrat: igr̄ illd̄ qd̄ fuit
priꝰ ꝙ̄tū hac ꝙ̄titate: nō erit ꝙ̄tū eadē: ergo nō pōt eē
ꝙ̄titas nec ſm ſe totū: nec ſm ꝑtez alia noua ꝙ̄tita
te: vt idē ſit ꝙ̄tū ſil̄ duabꝰ ꝙ̄titatibꝰ: ꝙ ē impoſſibile
vel vt in rarefactione fit generatio nouarū partiū
ſubſtantie ſub noua ꝙ̄titate. Et ita a generatione
partium ꝙ̄tarum ad ꝙ̄tas preexiſtentes fit rarefa
ctio. Sed hoc nihil eſt: quia tunc nō quelibet pars
rarioris eſſet rarior formaliter. Nā illa pars anti E
qua nō eſſet rarior formaliter: ꝑ h̄ ꝙ ſibi ꝯtinuaret̄
pars noua aliq̄. Pro ſcd̄a ꝯcluſione arguit ſic ſicut
pōt dici ex verbis ſuis: ſicut de virtute diuina accidēs

habet eſſe in ſubiecto eſſe:⁊ in quieto eſſe ſine ſubie-
cto. Jta etiā in fieri ⁊ i motu pt hēre eē ſine ſubiecto.
Alia ratio: quia ſicut diuina virtute habet eſſe ſine
ſubiecto. Sic ⁊ habet oīa eadem virtute: vt.ſ.oīa q̄
ſibi conuenire poſſunt in ſubiecto: ſibi conueniunt
ſine ſubiecto. Sicut igitur extenſio poſſet variari
ſm magis ⁊ minus ⁊ in ſubſtantia. Et ſm h̄ parti-
cipatiue illa ſubſtātia maior ⁊ minor dr̄. Et ita etiā
extenſio ipſa cum maneat ſine ſubſtātia: poterit hu-
iuſmodi trāſmutatio fieri in illa. Tertio qꝛ licet mo-
tus mō ſit ſm cōpletam rationē ſubiecti ſm curſum
nature ꝯuenientē niſi aliqđ vnū aliter ſe habēs ſm
aliquā formā nūc ꝙ prius. vnde ad eſſentiā motus
pertinet principaliter ipſe fluxus forme: vel ipſa for-
ma ſm eſſe in fieri. Hoc aūt bene pōt inueniri licet
F nullū ſubiectū aliter ſe habeat ſm eam: ergo ⁊ eſſe
motus. Contra hanc ꝯcluſionē ſcđam innuit tres
rationes. Prima talis eſt. Quātitas maior non eſt
educta de potētia materie: qꝛ non habet ſubiectuꝫ.
Tale aūt ens videt̄ creari: ⁊ ita in tali trāſmutatio-
ne nō poteſt fieri magis niſi per creationē. Scđo qꝛ
ſub ſpeciebus panis tandiu manet corpus xp̄i ꝙ-
diu manēt illa accidētia q̄ affecerūt ſubſtantiā pa-
nis. ſed ꝑ te q̄titas nō eſt oīno noua vel alia ꝙ pri⁹
ergo nō manet ibi corp⁹ xp̄i: ꝙ tn̄ ponit̄. Tertio ſic
Eſſe ſucceſſiuo: q̄ ꝯſiſtit i ſucceſſiōe partiū ſm pri⁹
⁊ poſteri⁹. Nō aūt pōt eſſe prius ⁊ poſteri⁹ in motu
niſi ſit aliqđ ꝙ variatur ſm pri⁹ ⁊ poſterius: g̃ ⁊c̄.
G ¶ Reſpōdēt ad primū ſic ꝙ qꝛ in iſta trāſmutatio-
ne nō ſic eſt aliud ⁊ aliud ꝙ q̄ḋq; habebat eſſe. Jn-
terruptū eſt.ſ. ꝙ ſm ſe ſit corruptū neq; generatuꝫ:
aut cōſimile: neq; ꝙ vnū ſit alteri ꝯtrarium: ſed eſt
vnı⁹ rōnis ſm formā ⁊ ſpeciē: ⁊ in eſſe ꝯtinuo ⁊ ſine
interruptiōe. Jđ non ipeditur q̄n poſſint poni ra-
tio mot⁹. Et h̄ poſſet applicari ad primū.ſ. ꝙ iđ nō
eſt creatio: qꝛ nō eſt ꝓductio alicuius noui ſm eſſe
interruptū: ſed tm̄mō alicuius ſm formā ⁊ ſpeciem
ſm q̄đdā fieri ſucceſſiuū ꝯſeruatū. Tn̄ ad primum
dicit ꝙ ſicut in potētia ſubiecti erat vt ab agēte crea-
to poſt minorē q̄titatē itroduceret̄ maior ſine crea-
tione. Jta in q̄titate ſeparata manet h̄ vis: vt poſt
minorē fiat ab agēte naturali maior: ⁊ ſine creatiōe
Jta ꝙ terminus a quo eſt minor q̄titas ſm gradū
a quo incipit motus. Terminus aūt ad quē eſt ma-
ior ſm aliū gradū ad quē ſtat tranſmutatio motus
ante eſt fluxus q̄titatis indetermiate inter iſtos ter-
minos certos: hn̄s eſſe inter illos ſm gradus quaſi
infinitos. Sꝫ ſi fieret aliqua q̄titas alia q̄titas: ſic
ꝙ non haberet habitudinē ad q̄titatē exiſtentē. Jl-
la ꝓpoſitio crearet̄: in iſto verbo vltimo dr̄ ſtare re-
ſpōſio ſua ꝙ.ſ. iđ nō eſt ibi creatio qꝛ q̄titas noua
q̄ inducit̄: hꝫ talē habitudinē ad q̄titatē p̄exiſtētē
qꝛ ſuccedit ſibi ſine interruptiōe per fluxū ſm gra-
dus in forma q̄titatis quaſi infinitos. Ad ſcđm re-
H ſpōdet ꝙ nō deſinit ibi eſſe corp⁹ xp̄i ꝓpter quācūq;
variationē illarū ſpecierū: ſꝫ ſolū ꝓpter talē q̄ non
poſſet eſſe niſi mutata ſubſtātia panis vel vini ſi ibi
eſſet. Et iđ q̄diu manēt ſpēs ſm eſſe nō interruptū
cū tali rarefactiōe vel extēſiōe ⁊ ſic de alijs: ꝙ ſi pa-
nis ibi eſſet: poſſet illis affici: tādiu manet ibi corp⁹
xp̄i. Ad tertiū dicit ꝙ in motu q̄ eſt ad q̄titatē ſeu
ſit ꝑ ſe vtpote ſm augmētationē: ſeu ſit ſm rarefa-
ctionē vt eſt in ꝓpoſito. Nō eſt ibi accipere per ſe: ⁊
primo ſm ordinē aliquarū partiū niſi ſm q̄titatē.
Et ſic poterūt ſeꝑate intelligi habere ordinē in fie-
ri ⁊ ſucceſſiue: qꝛ poterit pars ꝯtinue ſuccedere pri
ita nō in ſubiecto ſicut in ſubiecto. Quantū ad iſtā
opinionē. De prima ꝯcluſiōe nō opꝫ multū curare I
niſi ꝓpter ſcđam. Tota eīn vis iſti⁹ ꝯcluſionis eſt:
cū in quibuſdā trāſmutationib⁹ h̄ apparētib⁹ vtpo-
te loci tranſmutatōe ⁊ hmōi. Poſſum⁹ manifeſte in-
uenire ſubiectū aliqđ idē manere ſub terminis. Et
hoc ad minus ſm cōem opinionē: ponēdo h̄ ſolā q̄-
titatē ſine ſubiecto ſed trāſmutatiōis: cui⁹ termini
ſunt q̄titas ⁊ qualitas: nō ſic eſt facile inuenire ſub-
iectum: igitur non poteſt hic eſſe tranſmutatio a q̄-
titate in q̄titatem. Hec difficultas eſt communis:
ſiue tota q̄titas ſuccedens ſit noua: ſiue pars ei⁹:
quia detur q̄tumcunq; vna pars noua tranſmuta-
tionis queram ſubiectum. Non oportet igit̄ q̄tum
ad propoſitum de ſubiecto tranſmutationis ſm q̄-
titatem h̄ apparentis magis iprobare illā que po-
nit totā q̄titatē nouā ꝙ quālibet aliā: q̄ ponit ad
minus aliquā partē q̄titatis nouā: ꝙ opꝫ oēs po-
nere alioq̄n nō nunc maior ꝙ pri⁹. Prima tn̄ ꝯclu-
ſio videt̄ falſa in ſe cuius rō eſt: qꝛ non manēte ſub-
iecto eodē: nō manet aliqđ accidens ei⁹ idē. ſed par-
te q̄titas vini nō eſt eadē q̄n rarefactū eſt: g̃ nullꝰ
accidēs manet ibi idē: qꝛ ſm cōem opinionē: q̄đli-
bet accidēs eſt ibi in q̄titate vel mediate vel imedia-
te. Et per ꝯſequēs nō manet idē ſapor numero nec K
idē color ⁊ ſic de alijs. ¶ Et ſi diceres ꝙ eſt argu-
mentū ruſticorū fugere ad ſenſum: qꝛ ratio dꝫ iudi-
care de eodem ⁊ diuerſo. Rn̄deo: ꝙ ſm Phūm. 6.
Phiſ. Fatuū eſt querere rōnē vbi habem⁹ aliquid
certius rōne. Mirū etiā videt̄ ſi ſenſus nō pōt iudi-
care de numero ſenſibiliū ꝓpriorū. Cū numer⁹ ſm
Phm. ſcđo de aīa ſit per ſe ſenſibile. Tn̄ iſtđ nō pō-
dero: qꝛ nullus viſus iudicat de radijs ſolis vtruꝫ
ſint idē vel alij continue in medio. Cū tn̄ illud cui⁹
eſt numerus vel vnitas in radijs hic que eſt ꝓpriū
ſenſibile. Hoc igit̄ omiſſo. Arguit̄ ſic. Nō eſt poſſi- L
bile ꝙ q̄tumcunq; diuerſa agētia regulariter indu-
cant eandem formā poſt corruptionē eiuſdē corru-
pti. Sed a quocunq; rarefiant huiuſmodi ſpecies
ſeu ab igne ſeu a ſole inducitur regulariter talis ſa-
por: talis calor: ſi ponas iſta accidētia noua. Pla-
nius arguit̄ ſic: Ab igne pōt rarefieri ſpecies illa vi-
ni: ab igne aūt nō poſſunt induci oēs ille q̄litates q̄
ibi apparēt: tunc: qꝛ ignis nō ꝯtinet in ſe virtualiter
qualitates mixti. Tū ſi continet non tn̄ q̄tuncūq;
diuerſa accidentia ſm genus vel ſpeciem: ſed ſi vi-
num cōſecratū hic fuit dulce: ⁊ ibi amarū poſt rare-
factionē remanet in illis ſpeciebus amaritudo: ⁊ in
iſtis dulcedo: ⁊ ſic de quibuſcunq; ſpeciebus ſapo-
ris. Et quibuſcunq; coloribus. Puta ſi conſecra-
tur vinum album vel rubeum: ergo ſolus ignis
rarefaciens non inducit omnes iſtas qualitates:
ergo non ſunt noue: igitur nec ſubiectum illud: ſci- M
licet q̄titas ſine quo illa non poſſunt manere ea-
dem: eſt nouum id eſt ſubiectum non eſt nouum. Se-
cundo arguitur contra iſtam opinionem ſic ex di-
ctis opinantis. Dicit enim ſubſtantiam eſſe indiui-
duā formalr̄ ꝑ quantitatē: igr̄ h̄ panis formalr̄ eſt
hic panis ꝑ eandē q̄titatē: g̃ corrupta hac q̄titate:
nō manet ampli⁹ h̄ panis ſed alius panis ſinglis:

igitur in quacun̄ rarefactiõe tota ſubſtātia prior
corrūpitur ⁊ noua generaꝛ: ꝙ videtꝛ ſatis iprobabi
le ⁊ ꝯtra rationē. Qꝛ ꝙ talis alteratio ſtatim requi
rat nouā ſubſtantiā eſt dicere ꝙ non poſſit eſſe va-
riatio circa poſteriꝰ: ſi nō poſſit eſſe circa prius: nec
quōcun̄ poſteriꝰ. ſ; ꝙ nec ē ꝓpria paſſio: nec con-
ſequens neceſſario illud priꝰ: ꝙ videtur incōueniēs
M manifeſtū. Reſpõſiões ad iſtā cōcluſionē non con-
cludūt. Prima de ipoſſibilitate terminorū ſeu mu-
tationis: ſoluitꝛ per hoc ꝙ maior propō vera eſt de
primis terminis priuatio ⁊ forma: ſ; dicta ꝓpoſitio
nō eſt vniuerſaliter vera de terminis cōcomitātibꝰ
illos primos ſicut ſupra dictū eſt. Et ſi argues: ma
ius ⁊ minꝰ ſunt ipoſſibilia. Reſpōdetꝛ ꝙ verū eſt vl
timate ⁊ cōplete iformātes idē ſubiectū. ſ; non vt
minꝰ eſt aliquid maioris. Alioqn oporteret dicere
propter iſtā rōnē ꝙ tota q̄titas aucti eſſet noua: ꝙ
non eſt ꝓbabile: cū partes carnis ſm ſpeciē ſint q̄
te: eadē q̄titate q̄ priꝰ. Tn̄ aliqua ſubſtantie ptius
q̄titas que aduenit noua ē. Cū ipſe poſt deducit ꝙ
q̄titas nō mouetꝛ a maiori ad minꝰ. concedo: ⁊ ſimi
liter de qualitate. Qꝛ q̄titas ⁊ magis ⁊ minꝰ in q̄ti
tate nō loquēdo de reſpectu quē iportat maius ſed
de abſoluto illo qd̄ ꝓſupponit tanq̄ ꝓprimū fun-
damentū nō ſunt eſſentialiter diſtincta. Nec eomō
quo op; ſubiectū moꝰ diſtingui a termio. Et ideo
ſimpliciter illā rationē concedo ꝙ nō trāſmutatur
aliqua forma alicuiꝰ generis ad maiꝰ ⁊ ad minus
itra genꝰ ſ; tota forma q̄ ē maior ſeu iq̄titate ſeu iq̄li
tate vbi n̄ dr̄ ens ꝑ accidēs: ē terminꝰ a quo. Et tota
forma q̄ ē minor ē terminꝰ ad quē: vl ecōtra. Et tūc
O illa tota q̄ eſt maior potuit eē iſta res que ē minor
ſicut aliquid eiꝰ. ¶ Ad ſcd̄am rōnem: q̄re niſi for-
te illa propoſitio prima ſit falſa. ſ. ꝙ quelibet pars
rarioris eſt rarior. Niſi loquēdo de partibꝰ ſm ſpe
ciem non ſm materiā. Quō eſt illa propoſitio vera.
Primo de generatiōe: quelibet pars aucti eſt aucta
Et tūc oportet dicere ꝙ rarefactio nō ē ad aliquā
q̄titatē vniformē i toto alterato ⁊ i q̄lib; pte eius.
S; ſic rarefaciēs de aliq̄bꝰ ptibꝰ ſubſtātie rarefa-
ctibilis: generat aliqua corpa ſubtiliora q̄ ſit illud
corpꝰ rarefactibile. Et illa qꝛ nō poſſūt eē ſimul cū
alijs ptibꝰ adhuc remanētibꝰ i ſpē ſua. Nam duo
corpa nō poſſūt eē ſimul. Jō ille ptes expellūt ali-
as de loco ſuo. Et ꝑ ꝯñs totū corpꝰ occupat maio
rē locū. Et ſic rariꝰ eē: nihil ē aliud q̄ habere plu-
ra corpa ſubtiliora pmixta ꝑ iuxta poſitionē cū p-
tibꝰ ſuis ꝓprijs. Jta breuiter qd rariꝰ ē qd̄ h; corpo
ra illa pmixta ſubtiliora ƀ mō cū ptibꝰ ſuis adhuc
manētibꝰ i ꝓpria forma. Nec mirū ꝙ aliq̄ ptes poſ
ſūt priꝰ ꝯuerti i corpꝰ ſubtiliꝰ q̄ alie: qꝛ aliq̄ ſūt ꝓ
pinquiores agēti ⁊ citiꝰ recipiūt actiones eiꝰ q̄ alie.
P ¶ Cōtra aliq̄ ſtati corrūperentꝛ i pricipio alteratio
nis ⁊ ſic noue gn̄abuntꝛ. Et iterū vbiq̄ ē ſubiectum
illud alteratū vniforme ƀ ſenſus dr̄. ¶ Ad primuz
dicitꝛ ꝙ nō ſtatim ē corpꝰ rariꝰ qꝛ raritas maior nō
arguit niſi ex occupatōe maioris loci. Non eſt autē
maior occupatio anteq̄ ſit calefactio in aliquo gra
du maiori notabili poſſet experiri includendo ali-
quod corpus calefactibile. ¶ Ad ſecūdum dicitur
Q ꝙ nec ſenſus diſcernit in aere ſpiritus ſeu vapores
ab aere. Et tamen ſpiritus vel vapores in aere non
ſunt eiuſdem ſpeciei cum aere. ¶ Quantū ad ſcd̄az

concluſionem iſtius opinionis vbi eſt pondus fun-
damentale iſtius concluſionis. Qꝛ vt dictū eſt pri
us: in ea eſt difficultas contra vtranq̄ opinionem R
Et ſm ponentem totaz q̄titatem nouam: ⁊ ponen
tem eam nouam per partem. Arguo contra predi-
ctam que concedit motū ab agente creato: ⁊ ſine ſub
iecto mobili: reducendo rationes quas ipſe addu-
cit contra ſe: ⁊ nititur ſoluere. Primo primam de
creatione ſic ꝙ ſm ſe totum ⁊ totaliter producitur
de non eſſe ad eſſe: vel cauſatur: vel ſaltem requirit
virtutem eſſe equalem virtuti creatiue. Sed hec q̄ti
tas noua tota ⁊ totaliter ꝓducitur ad eſſe partis:
ergo ⁊c. Maior probatur: qꝛ ſi tota ⁊ totaliter pro
ducitur poſt nihil eſt creatio. Si aūt poſt aliquid ⁊
totaliter: hoc non pōt eſſe niſi per totam conuerſio
nem iſtius in iſtud. Uel ſi finguas alium modū: ſal
tem iſte tranſitus requirit equalem virtutē actiuaz:
ſicut totalis conuerſio in hoc. Sed talis cōuerſio
totalis non poteſt eſſe niſi a virtute equali virtuti
creatiue. Scd̄o ⁊ eſt confirmatio precedentis: argui
tur qꝛ a ſuccedit. b. non eſt alterius rationis ſm ali
quid intrinſecuz ſibi ꝓpter hoc qd̄ ſuccedit illi. hoc
probatur. Primo qꝛ quādo ſuccedens eſt: tunc nō
eſt illud cui ſuccedit: igitꝛ ꝓpter illud non variatur
ſuccedens in ſe. Scd̄o qꝛ ordo poſterioris ad hoc
vel hoc nō videtur variare fundamentum ordinis
in ſe. Sed ſi a nulli ſuccederet ⁊ haberet totale ſuuz
eſſe: poſt non eſſe crearetur. Nec poſſet ꝓduci quo-
modocūq̄ ſit totum ⁊ totaliter: niſi a virtute infini
ta: ergo licet nunc ſuccedat cuicūq̄ alteri: ſi tn̄ totū
⁊ totaliter ꝓducatur: cum ſit terminus in ſe omni-
no idē: ſequitur ꝙ requireret virtutē productiuam
equalem. Si dicas ꝙ ſuccedit iſti: non requiritꝛ tan
ta virtus ꝓductiua q̄ta requireretꝛ ſi ſuccederet tā
tum nihilo vel negationi: hoc non videtur probabi
le: qꝛ terminus non requirit aliam virtutem produ
ctiuam niſi propter aliā perfectionē in ipſo termi-
no producendo. Ergo ſi totꝰ ⁊ totaliter ꝓducatur S
poſt aliquid requiritur equalis virtꝰ. Jtē cōfirma
tur: qꝛ habens in virtute actiua aliquē terminū to
tum ⁊ totaliter poteſt illum ineſſe ponere quando
non impeditur. Sed per hoc ꝙ nō habet poſitum
qd̄ totaliter tranſmutabitur de eſſe ad nō eſſe: non
impeditꝛ. Qꝛ fatuū ē dicere illud corrūpendū eē im
pedimentum agentis: igitur ⁊ ſi nō habeat aliquid
tale deſtruendū: poteſt totū ⁊ totaliter effectū pone
re in eſſe. Et ita poſt nihil: ⁊ per cōſequens creare.
¶ Confirmatur iſta ratio: qꝛ ſi q̄titas iſta ſuccede
ret ſuo cōtrario vel oppoſito: concederet eam crea-
re. ſed iſta negatio eius includitur in q̄titate prece
dente exiſtente: ſicut includentur in cōtrario ſi prece
deret. Nā quodlibet incōpoſſibile ſimpliciter inclu
dit negationem ſui incompoſſibilis. Et nullomodo
affirmationē eius includit niſi ex ratione eius ſubie
cti. Jta iſta q̄titas precedens: nō magis habet ſub
iectum commune cum q̄titate ſuccedente. q̄ cōtra-
rium eiꝰ contrario: ergo eque ſequitur iſta q̄titas
negationē ſui eſſe modo: ſicut ſi preceſſiſſet ſuum op
poſitum. ¶ Contra duo tacta in probatione ſeu in T
reſponſione. Ad illam rationem. Primum eſt de vi
quam dicitur remanere in accidente. Arguitur ſic.
Nihil poſitiuuz remanet in accidente ſeparato. qd̄
non fuerit in eo non ſeparato: ſed in eo vt cōiūcto

non fuit aliqua vis que de ipſo poſſet ꝓduci aliq̄s
terminus ſ; tn̄ q: ip̄m poterat eſſe terminꝰ trāſmu
tationis. Et de potentia ſubiecti educi alius termi-
nus: ergo in ipſo ſeparato nō eſt aliqua vis ꝑ quā
poſſit habere rationem alterationis. ſed tn̄ ratio-
nem termini. ¶ Propoſitio prima. ſ. nihil poſitiuū
a remanet nec eſt nouū in accidente ſeparato: ſicut ꝓ
batum eſt ſupra. Aliud addit in fine reſponſionis
ꝙ ſi q̄titas nō haberet habitudinem ad q̄titatem
priorem vt pre exiſtentē. Tūc ꝓprie crearet̄: addo
minorem: ſed illa habitudo ad preexiſtentem nō ꝓ
hibet creationē iſtiꝰ: ergo iſta creat̄. Probatio mino
ris. Hec habitudo. nō eſt niſi q̄dā ſucceſſio imedia-
ta iſtius ad eē illiꝰ: ſ; ſucceſſio talis nō ꝓhibet ſuc-
cedēs creari. Et pōt ꝓbari ꝑ exēplu;: q: nō ē h̄ ma
gis imediata ſucceſſio q̄ eſt aie ad organiſationem
corporis. Et tn̄ nō negat̄ animā creari corpori or-
ganiſato: ḡ nec hic. ratio aūt ibi eſt: q: aia accipit eē
totaliter poſt nō eſſe ſui. Et eadē ratio eſt i ꝓpoſito
ꝙ hic q̄titas accipit eē totale: ⁊ totaliter poſt nō eē
ſui. ¶ Utrū aūt cū illo nō eē p̄ceſſerit aliq̄d poſiti-
uum: vel nihil p̄ceſſerit ɔtrariū vl' ſimile. Nihil ad
h. q: ibi idē ſūt termini q̄ creationis. Reduco ſcd̄a;
rationē vbi ɔcedit ꝙ tādiu manet corpꝰ: q̄diu ma
nēt accidētia q̄ nata cēnt afficere ſubā; pāis ſi ma
neret nō p̄cāſe q̄diu h̄mōi accidētia manēt eadē nu
mero. Cōtra h̄ q: iſta q̄titas q̄ ſuccedit q̄titati p̄-
x exiſtenti nō magis eſt eadē q̄titati p̄exiſtēti q̄ q̄cū
ꝙ alia i vna alia hoſtia nō ɔſecrata imo minꝰ ē ea
dē: q: iſta ē cōpoſſibil' illi in eſſendo: nō ſic illa: igit̄
nō magis erit corpꝰ xp̄i ſub iſta noua q̄titate que
p̄fuit ſub illa alia q̄ erit ſub q̄cūq; alia q̄titate q̄. ſ.
eſt eq̄ illi p̄exiſtēti eadē. Et ſi fugias ad ſucceſſionē
huiꝰ q̄titatis ad aliā Arguit̄ ſic. Sub nulla q̄tita
te ē corpꝰ xp̄i niſi ꝑ ɔuerſionē ⁊ ɔſecrationis. S; ꝑ
ɔuerſionē ⁊ ɔſecratioonē non accipit eē niſi ſub illa
q̄titate pāis ⁊ iſta ē oīno alia ſic̄ q̄titas alterꝰ ho
ſtie ɔſecrate: ḡ ꝑ illā ɔuerſionē ⁊ ɔſecrationē: nō ē
ſub illa q̄titate: ḡ nl'o mō Poſſ; ēt argui ꝑ illō q̄ō
adductū ē ɔ̄ p̄mā ɔcluſionē p̄dicte opinionis: q: nō
diutiꝰ manet corpꝰ xp̄i ſub ſpē panis: q̄ꝰ natꝰ eſſet
hic manere panis q̄ ɔuerſus ē: q: ſub alia q̄titate
nō maneret hic panis q̄ ɔuerſus ē: ſi panis ē hic ꝑ
q̄titatē ḡ ⁊c. ¶ Cōtra Scd̄a; ɔcluſionē q̄ ɔcordat
cū tertia rōne quā adducit ꝓ ſe quo ad iſtā ɔcluſio
y nē. ſ. ꝙ nō ē de eſſentia motꝰ ꝙ ſm̄ cū aliq̄ō ſubie-
ctū aliter ſe hēat. Nō arguo: q: ɔcluſiōe; i ſe credo
verā eē. ſ; ad ꝓpoſitū ꝙ ꝑ ꝑ h̄ ɔcedit ip̄; motū poſ
ſe eē ab agēte creato. Arguo ꝙ agēs creatū nō pōt
creare aliq̄ō accidēs ſine ſubiecto i eē quieto: igitur
vl' a ſimili: vl' a maiori nō pōt creare accidēs i flu-
xu ſine ſubiecto. Per iſtud r̄ndeo ad rōnes illas q̄s
adducit ꝓ cōcluſioūe ſcd̄a q: prima rō h̄n ꝓbat ꝙ
deꝰ pōt formā i fluxu vl' in fieri ſine ſubiecto: ſicut
pōt facere eā i eē quieto ſine ſubiecto. S; nō ſequit̄
ꝙ agēs creatū poſſit facere formā i fluxu ſine ſub-
iecto: imo oppoſitū: q: nō facere formā quietā ſine
ſubiecto: cauſās aūt motū effectiue cauſat formā i
fluxu. Scd̄a. ſ. ꝙ deus dat accidenti ſeparato vt om
nia ſibi poſſint cōuenire: que poſſent ei cōuenire in
ſubiecto: cōcludit oppoſitū. Nā in ſubiecto nō poſ
ſet ſibi cōuenire niſi tantū ꝙ eſſet terminꝰ motus:
ergo mō nō pōt ſibi aliud cōuenire extra ſubiectu;

Et ſic oportet dare aliq̄ō aliud ſubiectū motꝰ. Q:
ſm̄ ip̄m ſubiectū eſt aliud a termino motꝰ. Tertia
rō. ſ. ꝙ nō eſt de eſſentia motꝰ ꝙ aliq̄ō ſubiectū flu
at ſed ip̄m h̄n ꝓbat ꝙ deꝰ pōt facere motū ſine ſub
iecto: ſ; nō ꝓbat de agēte creato: q: nō pōt ſeꝑare
quodcūq; ab illo q̄ō nō ē de eſſentia ſua: imo ſemꝑ
oppoſitū ſequit̄ ſ; reſpōſionē. ¶ Ad primā rōnē: z
q: nō magis pōt ſeꝑare a ſubiecto formā in fluxu
q̄ i quieto eē: ſ; creatura nō pōt eē cā actiua forme
in eſſe quieto ſine ſubiecto: ḡ nec in fluxu. ¶ Cōtra
illud q̄ō ip̄e addit ad exponēdū Scd̄am ɔcluſionē
ſ. ꝙ motꝰ q̄ eſt hic ꝑ ſe ſm̄ q̄litatē nō eēt ſine ſubie
cto. ſed illud q̄ō ɔcomitat̄ tn̄ ꝑ ſe huiꝰ motꝰ. ſ. q̄ti
tas ē ſine ſubiecto. Cōtra h̄ ſic. Tota raritas eſt ter
minꝰ formalis motꝰ rarefactiōis. Iſtiꝰ aūt ſubie-
ctū eſt totū q̄tū igitur illud p̄ſupponit̄ naturaliter
iſti termino: ḡ nō pōt tn̄ per accidēs acquiri per h̄
ꝙ tanta q̄litas acquirit̄. Q: priꝰ naturaliter ⁊ pre
ſuppoſitū alteri: nō ſolū acq̄rit̄ ꝑ hoc q̄ō poſteriꝰ
naturalit̄ acquirit̄: imo priꝰ p̄ſupponit̄ tā acq̄ſitū.
Ad ɔcluſionē ḡ r̄ndet̄ ꝙ i eucharistia manēte: pōt
quadruplex intelligi mutatio. Una. ſ. vbi. Alia ſm̄ A
qualitatē quā nō ɔcomitat̄ aliq̄ variatio ſ; q̄ti
tatē. Tertia ſm̄ quātitatē quā tn̄ ɔcomitat̄ varia-
tio ſm̄ quātitatē. Quarta ſm̄ quātitatē. De prima
mutatiōe ē manifeſtū quō req̄rit eadē q̄titatē ma-
nentē: ſicut eīn vbi i eſſe vbi quieto: neceſſario eſt in
quāto vt i ſubiecto. Ita vbi fluēs neceſſario ieſt in
eodē: ⁊ requirit idē q̄tū: ſub eodē termino manēs.
De ſcd̄o etiā ē manifeſtū: q: ibi eadē q̄titas manet
Et iſta ponit̄ ſm̄ cōmunē opinionē eē ſubiectū iſti
us alterationis. Et vt ſic q̄litas fluēs h; idē ꝓ ſubie
cto: q̄ō ponit̄ q̄litas manēs hēre. Et talis in genere
eſt: vel ſm̄ figurā aliā ⁊ aliam. vel ſm̄ aliā qualita
tem tertie ſpeciei: ſm̄ magis ⁊ minꝰ que variat̄ ſm̄
magis ⁊ minꝰ que nō corrūpit accidentia euchari-
ſtie ſm̄ ꝙ ſunt neceſſaria euchariſtie. Quia de va-
riatione corruptiua dicetur in ſequentibus ⁊ de fi-
guratione alia ⁊ alia. Videtur ꝙ corrumpet q̄tita
tē ſm̄ illud auicen. metha. ſuc. Quod dimēſio alia
⁊ alia requirit aliam ⁊ aliam q̄titatem. Hoc patet
eſſe contra ſenſum. Quia nimis durum eſſet dicere
ꝙ quotiens eſt figura alia ⁊ alia in alio ⁊ alio va-
ſe: ꝙ totiens ponatur aqua vel vinum haberet no-
uam quantitatem ſimpliciter partibus manenti-
bus eiſdem in ſe ⁊ in toto. Igitur figura non vltra
q̄titatem dicit niſi relationem partium ad ſe mui-
cem: vel terminorum includentiu; partes. Hec au-
tem relatio pōt mutari: partibꝰ manentibꝰ eiſdem
in ſe ⁊ in toto. De qualitate etiā tertie ſpeciei vbi tn̄
in toto motu manet eadē ſpecies: ſatis ē manifeſtū
ꝙ q̄titas manet eadē. S; de tertia trāſmutatiōe q̄
eſt ſm̄ rarū ⁊ denſū. Et etiā de quarta videt̄ dubiū B
vt p̄dictū ē ad ꝓpoſitū opiniōis cōis: imo oīs. ꝙ. ſ.
aliq̄ q̄titas ē noua i rariori: patet eandē difficulta
tē: quā ⁊ illa q̄ ponit totā quantitatē eē nouā. Niſi
teneatur iſta via tacta. Q̄ō rarefactio eſt quedā mi-
xta poſitio corporū ſubtiliorū inter partes corpo-
ris groſſioris. Secūdū q̄t iſtā euadet difficultas ni
ſi quō h̄ poſſit generari ab igne vel ſole corpꝰ ſubti
lius vino. Et de hoc eēt dicendū ſicut ſtatim dicet̄
poſt hāc cōcluſiōem in quodā dubio. Et alia diffi
cultas ꝙ tācito rareficerent ille ſpecies: ſtatim eſſent

ſibi in alia ſubſtãtia noua. Et per ↄ̃ñs nõ vbiq; cor-
pus xp̃i. Mirũ etiã videt̃: rara ſubſtãtia manẽs ea-
dem oĩno: ꝙ poſſit trãſmutari a raro in dẽſum: nec
C ecõuerſo. Sed tenẽdo opinionẽ cõem: ꝙ ibi ſit q̃ti-
tas ſine ſubiecto: vel tota noua vel nõ noua: nõ cu-
ro. Poterit ne hic eſſe ab agẽte creato. Dicit̃ ꝙ non
primo: q2 qḋ imediate ↄſeruat̃ a deo: nõ põt corrũ-
pi effectiue a creatura: ꝑpter hoc eñ accidẽtia ſepa-
rata: non poſſunt corrũpi effectiue a creatura. Cuiꝰ
ratio eſt: q2 nulla cã creata põt habere v̾tutẽ actiuã
ꝑeminentẽ virtuti cauſe ꝑſeruãtis ſeu conſeruãtis
iſta in iſto eſſe. Sed q̃titas habet hic eſſe ſupnatu-
raliter: vel imediate a cã ſupernaturali ↄſeruante:
igit̃ ꝛc̃. Itẽ q̃titas in ſubiecto nõ corrũpitur ꝑ ſuũ
cõtrariũ: q2 nõ habet ↄtrariũ: ergo nõ niſi ꝑ ſubie-
cti defectũ: vel alteriꝰ neceſſario ↄſequẽtis ad ip̃az
ſed nõ põt corrũpi ꝑ defectũ vel corruptionẽ ſubie-
cti: q2 eſt h̃ ſine ſubiecto. Nec ſcḋo modo: q2 nullũ
aliud accidẽs qḋ ſibi ineſt neceſſario ↄſequit̃ ipſam
D Si igitur queras: a qua cauſa inducitur q̃titas no-
ua. Reſpõſio a ſolo deo imediate: nec tñ nouo mi-
raculo: quia ea volũtate qua diſponit eucharistiã
eſſe in eccl'a: diſponit ꝙ circa illas ſpecies: preſente
actiuo naturali cauſaret talẽ tranſmutationẽ qua-
lem in ſubſtantijs ↄuerſis cauſaret agens natura-
le. Et hoc ne meritũ fidei noſtre euacuaret̃: ſi vide-
remus hic ſpecies intranſmutabiles. Hec via non
poteſt improbari per ſenſum: quia ſaluat omnia q̃
apparent ſenſui. Nec per rationẽ: quia ſi arguas ꝙ
aufert agenti naturali ſuã actionem. Reſpondetur:
ꝙ non aufert illã que poteſt ſibi competere: ſcilicet
vt tranſmutet ſubſtantiã paſſiuã a forma in formã.
Sed negat ſibi illam que non poteſt ſibi compete-
re: ſcilicet tranſmutare ꝛ non aliquod ſubiectum.
Aliter dicitur tenendo in iſto membro opinionem
iſtam cõmunem: ſcilicet ꝙ in rarefactione q̃titas fit
noua non tota ſed pars in eodem ſubiecto: ꝙ in q̃-
titate vt in ſubiecto eſt motus rarefactiuꝰ: per quẽ
per accidens eſt aliquis gradus q̃titatis nouus.
Sed tamen ſine ſubiecto: nec eſt nouum miraculũ:
quia quaſi adgeneratur illa noua pars q̃titati pre-
exiſtenti: nec eſt etiã nouum miraculum: adgenera-
tum q̃titati ſeparate habere ſimilẽ modum in eſſen-
do: vel ſeparatione: ſicut exemplificatur de partibꝰ
carnis generantis ex nutrimento in xp̃o. Eodẽ eñ
miraculo quo verbum aſſumpſit humanã naturã
aſſumũtur ad vnitatẽ perſonalẽ partes carnis ge-
nerate de nutrimento: ita hic eodem miraculo quo
E facta eſt q̃titas ſeparata: factum eſt vt q̃cquid eſt
pars eiuſdẽ q̃titatis: ſit ſimiliter ſeparatũ. ¶ Cõ-
tra arguit̃ primo: q2 poſſet iſti q̃titati apponi ali-
qua q̃titas: ſicut ſi vinũ nõ ↄſecratũ opponeret̃ ſpe-
ciebus ↄſecratis. Quãtitas appoſita nõ eſt ſine ſub-
iecto ſicut ſubſtãtia cui apponit̃: nec ratio: nec iſta ſi-
militudo eſt ad ꝑpoſitũ: q2 iſte partes gñate de nu-
trimẽto: fuerũt alicuiꝰ totius aſſumpti a verbo. Sz
iſte partes q̃titatis nõ fuerunt vel non ſunt partes
alicuius totius primo habẽtis ſeparatũ eſſe: ita ꝙ
licet pars accipiat ſimile eẽ toti parti ſine nouo mi-
raculo. Tñ pars non accipit ſimile eſſe naturale al-
teri parti ſine nouo miraculo. Et quia tota raritas
eſt terminus per ſe iſtius alteratõis: tota illa habet
ꝑ ꝑprio totã q̃titatẽ ſicut pars partẽ: igit̃ tota iſta

ꝑſupponit q̃titatẽ iſtã maiorẽ: ꝛ ꝑ ↄ̃ñs iſta q̃titas
eſt prius eſſentialr̃ maior: q̃ iſta raritas inducat̃.
Breuiter ḡ ad iſtum articulum oportet tenere illã F
opinionẽ ſcḋam. Qḋ q̃titas nullo mõ ẽ alia actiõe
agẽtꝭ creati. Uel opꝫ dicere ꝙ agẽs creatũ p̃t agere
ſine paſſo in qḋ agat. Sed primũ apparet aliq̃bus
improbabile. Scḋm v̾o põt aliqualr̃ declarari. ſ. ꝙ
agẽs creatũ nõ req̃rat paſſuꝫ: nec aliqḋ ſupplẽs vi-
cẽ paſſi. Uidet̃ deſtruere fundamẽta pħie natural'.
Prio phi. 1. ſ. ꝺ gña. ꝙ nõ oporteret aliqḋ idẽ ſubeſ-
ſe termĩo trãſmutatõis. Uidet̃ etiã deſtruere illa q̃
apparẽt ad ſenſuꝫ: nã agẽs ꝙ hꝫ in v̾tute ſua actiã
cõplete terminũ põt ponere illũ in eſſe ſi nõ ipedit̃:
ḡ agẽs creatũ poſſet ponere terminũ i eſſe ſine quo-
cũq; paſſo. Et ſic poſſet facere accidens ſine ſubie-
cto: ꝛ formã ſubſtãtialẽ ſine materia: ꝙ pꝫ manife-
ſte ↄ̃ ſenſum. Uñ agẽs creatũ ꝑpter duo req̃rit paſ-
ſuꝫ: ſ. ꝑpter ſe: q2 paſſuꝫ eſt ↄcauſans cũ agẽte crea-
to q2 hꝫ v̾tutẽ limitatã in agẽdo. Et iõ req̃rit cãm
aliã. ſ. naturalẽ ↄcurrẽtẽ in fieri ꝑpter effectũ. Et ꝙ
eſt cõpoſitũ ex materia tanq̃ parte ꝑexñte: ꝛ forma
tanq̃ forma aduenientẽ. Iõ nõ poneret̃ agẽs creatũ
agere oĩno ſine materia i ſe vel in equiualẽte. Sꝫ di- G
ceret̃ ꝙ primũ ſupplet vicẽ ſubiecti i cõparatõe ad
agẽs creatũ. Qḋ ꝓbat̃: q2 ſicut põt ſupplere vicem
ſubiecti q̃tũ ad eſſe q̃etũ reſpectu accidẽtis. Ita p̃t
ſupplere vicẽ ſubiecti reſpectu agẽtis ad fieri effectꝰ
Probatio maioris: vt̃ req̃ri cauſa ad effectũ q̃ ad
aliã cãm ad cauſandũ. Sꝫ ſubiectũ reſpectu accidẽ-
tis hꝫ rõnẽ cauſe: ꝛ reſpectu agẽtis ꝛ cauſantꝭ acci-
dẽs: hꝫ rõnẽ ↄcauſe tñ: ḡ ꝛc̃. Eſſet igi̊ iſte motiuꝰ
illiꝰ ↄcluſiõis: ꝙ agẽs creatũ nõ agit ſine ſubiecto:
vel aliquo ſupplẽte vicẽ ſubiecti: ꝛ in ꝓpoſito: lꝫ nõ
ſit ſubiectũ in ſe: deꝰ tñ ſupplet vicẽ ſubiecti. i. cau-
ſalitatẽ extrinſecã q̃ cõpeteret ſubiecto ſi adeſſet. Et
hoc inq̃ñtũ iſta cã extrinſeca req̃rit̃ cũ agẽte creato
vt cõcauſam. Et h̃ eſt poſſibile: q2 ſicut poſſibile eſt
ꝙ deꝰ ſuppleat vicẽ iſtiꝰ cauſe reſpectu effectꝰ creati
Nõ eñ magis depẽdet cã a cõcauſa q̃ effectꝰ cau-
ſatꝰ ab vtraq;. ¶ Sed ↄ̃ h̃ iterũ arguit̃: q2 cũ cau-
ſalitas ſubiecti ẽ receptio forme. Sꝫ ipoſſibile ẽ deũ H
vel in ſe: vel in quocũq; habere rõnẽ receptiue for-
me: igi̊ ꝛc̃. Itẽ agẽs creatũ ſi req̃rit paſſum: h̃ eſt vt
ↄcauſã: ꝛ h̃ rõne recipiẽtis formã: ḡ nõ põt agere
i tale paſſuꝫ ſine nouo miraclo. Et ita erit nouũ mi-
raculũ qḋ agit poſito tali aliquo qḋ ſuppleat vicẽ
ſubiecti. Sꝫ in actõe miraculoſa agẽs creatũ nõ agit
totũ ex ſe: ḡ opꝫ redire in h̃ ꝙ iſta actio non ſit ab
agẽte creato. De quarta trãſmutatõe q̃ eſt in q̃tita-
te ſm̃ ſe faciliꝰ eſt. Hic eñ nõ ẽ aliqua poſſibil' ſm̃
augmentũ ꝛ diminutionẽ: q2 nõ ſunt ſpẽs aĩate: ſed
eſt h̃ poſſibilis ſm̃ appoſitionẽ ꝛ ablationẽ. Poteſt I
eñ iſta ſupficies diuidi in partes. Et põt hic aliq̃d
apponi: ↄ̃trũ de diuiſiõe. Dico ꝙ nõ eſt ꝑprie muta-
tio aliqua eiuſdẽ ſubiecti: ſꝫ eſt tñ reductio p̃tiũ in
actu q̃ prius erãt in potẽtia in toto: h̃ eſt indiſtincte:
Reductio inq̃ ad actũ diſtinctũ: q2 priꝰ erãt in toto
ↄtinuato: ꝛ ita qḋdãmõ vnũ: ꝛ poſtea eẽ totũ diſcõ-
tinuate. Si tñ oĩno q̃rat̃ ſubiectũ h̃ in mutatõe tali
qualiter. Dico ꝙ ip̃e partes manẽtes ſm̃ eandẽ en-
titatẽ poſitiuã: lꝫ nõ cũ illa ꝑciſiõe quã intelligimꝰ
dicẽtes p̃tes eẽ in actu: prius poni ſubiectũ: q2 ſꝫ ean-
dẽ entitatẽ poſitiuã erãt i toto: ꝛ poſtea eẽ totũ. Sꝫ

in toto habuerũt ꝯtinuationẽ que illã prohibebat
actualitatẽ includentẽ ꝑtionẽ:ex̃ totũ habẽt eam:
ita ꝙ partes trãſmutãtur a forma ad priuationem
Et ita nõ eſt hic generatio : ſed quaſi corruptio ſi/
ne gñatiõe:quia illa entitas q̃ eſt vere vtriuſq; par
tis poſitiua:totaliter ꝑfuit:licet nõ preſuerit cũ il/
la preciſione.ſ.nõ cũ alio:ſicut ſub qua nũc eſt. Il/
la aũt entitas totius q̃ preſuit nõ manet nũc. Patꝫ
igit̃ quõ iſta trãſmutatio nõ requirit q̃titatẽ eãdeꝫ
manẽtem loquẽdo de idẽtitate:que eſt ꝯtinuitas:ſꝫ
tñ requirit eãdem q̃titatẽ loquẽdo de quocũq; po
K ſitiuo hic ⁊ ibi:licet aliter ſe habẽte. De appoſitio/
ne dr̃ ꝙ poſſibile eſt aliud q̃tum iſti apponi ⁊ cõti/
nuari ei. Et nullo ſubiecto manẽte eodem:niſi forte
iſtis partib9 ꝯtinuatis:ſicut prius dictũ eſt in diui
ſione. Et ſic q̃titas erit eadẽ nõ idẽtitate ꝯtinuita/
tis:ſꝫ eadẽ idẽtitate poſitia q̃ ꝑcedit ꝯtinuitatẽ q̃ ẽ
in hac. Et ſimiliter in illa ſeu ꝯtinuãtia ſeu diſcõtinuẽ
tur. Et h̃ difficultas cõis ẽ cuicũq; vniõi ſeu diuiſiõi
Siue eñi illa diuiſio ſeu vnio eſt trãſmutatio:⁊ q̃ris
cu9 ſubiectũ:nihil eñi cõe manet niſi entitas partiuꝫ
vnitarũ vel diuiſarũ. Et illa entitas q̃ñ eſt vnio fa/
cta hꝫ aliquid quo diuerſarũ vnio caret q̃ñ eſt diui
ſio.ſ.aliqua habitudo vnitorũ vel eorũ ꝯtinuatio:
loquẽdo de quantis. Et ita illa tranſmutatio vni
L uerſaliter in diuiſione eſt priuatiua in ꝯtinuatione
nõ poſitiua. Et ſi arguas:ſi illud q̃tũ apponit̃ iſti:
et fiat iſti ſpeciei ꝯtinuũ. Igit̃ eſt idẽ terminus am/
borũ:aut igit̃ eſt iſte termin9 in ſubiecto:aut eſt ſine
ſubiecto. Quere reſpõſum:vel dici poſſet: lꝫ minus
probabiliter ꝙ fractio ſeu diuiſio partiũ q̃titatis:
nõ eſt niſi quidã motus localis : ⁊ eſt ſubiectiue in
iſtis locis. Sꝫ tũc dicere oporteret ecõuerſo ꝙ conti
nuitas nõ eſſet niſi quedã latio:q2 latio nõ facit cõ
tinuitatẽ ſed ꝯtiguitatẽ tñ. Iſtud correlariũ eſt po
ſitio doctoris ſubtilis fideliter recitata. ¶ Pro cu/
M ius declaratione:et pro mea declarãda intẽtione:
pono aliquas ꝯcluſiões. Pria ꝯcluſio eſt. Iſte ſpe/
cies in quibus corpus xp̄i realiter cõtinet̃: trãſmu/
tationi locali poſſibili: ſunt ſubiecte. Iſta cõcluſio
ſic ꝓbatur. Quodlibet q̃tũ exiſtẽs in loco circũſcri
ptiue:põt moueri localiter. Sed ſpẽs in quib9 xp̄i
corpus realiter ꝯtinetur ſunt q̃te:exiſtẽtes in loco
circũſcriptiue:g̃ hmõi ſpecies pñt moueri localiter
igitur ꝯcluſio vera. Cõſequẽtia pꝫ ⁊ maior ex hoc:
q̃ñ primũ immediatũ ſubiectũ trãſmutatiõis loca
lis eſt q̃titas localiter extẽſa vt docet experientia.
Minor vero apparet:q2 vbi eſt pars hoſtie ſeu ſpe
ciei ibi nõ eſt totũ ſeu tota ſpecies: immo tota ſpẽs
maiorẽ locũ q̃ faciat pars requirit:quare ſequitur
ꝙ eſt in loco circũſcriptiue: ꝙ eſt ꝓpoſitum. Item
cuicũq; ineſt grauitas:põt moueri localiter ſi ſit in
loco circũſcriptiue:ſed ſpeciebus ſacramẽtalib9 in/
eſt grauitas:g̃ ſpecies huiuſmodi pñt moueri loca
liter. Cõſequẽtia patet ⁊ maior. Q̃ñ iſte due q̃lita/
tes:grauitas ⁊ leuitas hñt ordinare ſitũ ſurſum et
deorſum. Et per ꝯñs hñt ꝙ poſſunt facere ea qui/
bus inſunt moueri ad locũ ſibi ex ꝯditione intrinſe
ca ordinatũ. Minor vero pꝫ per experientiã:nã om
nem motũ quẽ hñt ſpecies ille ante ꝯſecrationem:
habẽt etiã poſt ꝯſecrationẽ: nunc aũt ante ꝯſecra/
tionem ſpecies ille mouẽtur deorſum:g̃ ⁊ poſt eum
N hoc indicat experiẽtia:quare ꝓpoſitũ. Ex hac pro/
batione ſequitur ꝙ ſpecies huiuſmodi:nõ ſolũ hñt
ꝙ moueant̃ ſm locũ ꝑ principiũ extrinſecũ etiã im
pellens. Sed etiã per pncipiũ intrinſecũ ꝙ eſt ꝯdi/
tio grauitatis:q2 graue naturaliter mouetur deor/
ſum. Modo mot9 naturalis eſt q̃ venit ab intrinſe
co nõ ꝯferẽte vim paſſo. Dico g̃ ꝙ apparet vlteri9
ꝙ opinio dicẽtium ꝙ accidẽtia nõ mouẽtur deor/
ſum niſi a ſolo deo:etiã nõ ab aliquo principio in/
trinſeco:nõ eſt vera. Cuius motiuũ eſt ꝙ raritas nõ
eſt forma accidẽtalis ſed ſubſtãtial'r: et ſic ꝓbãt. Ca
pio panẽ ante ꝯſecrationẽ:volo etiã ꝙ deus ſepa/
ret grauitatẽ illã.que ponitur forma accidẽtalis cõ
ſeruãdo ſubſtãtiam panis . Tũc quero ſi talis pa/
nis ponatur in aere:vel deſcẽdat.vel nõ. Si deſcen
dat g̃ fruſtra ponit̃ talis grauitas q̃ eſt forma acci/
dẽtalis:cũ talis panis ſit ſubſtãtial'r grauis:ſi non
deſcẽdat. Cõtra: q2 loc9 ꝓprius terre eſt ſub9 aerẽ
⁊ aquam:g̃ ſi poſita in aere quieſceret extra locum
ſuũ naturalẽ. Et per ꝯſequẽs violẽter ibi quieſceret
ergo in tali caſu panis ille violẽter quieſceret: ⁊ per
ꝯſequens aliqđ eſt impedimẽtum ſue quietis: ⁊ ita
amoto illo impetu ex inclinatiõe naturali moueret̃
deorſum:et ita apparet ꝙ terra:ſeu panis : in quo
terra ratiõe ſue mixtiõis ꝑdñatur:eſt ſubſtãtialiter
grauis:quare ꝓpoſitũ. Propterea dicũt q2 neſciũt
videre qual'r accidẽtia illa mouent̃ deorſuꝫ:ex quo
ibi nõ eſt ſubſtãtia panis niſi ꝙ de9 mouet illa ac/
cidẽtia ſupplẽdo vicem grauitatis . ¶ Sed contra O
fundamentũ iſtius poſitiõis. Arguo ſic. Si ſpecieb9
in eukariſtia nõ eẽt aliqua grauitas:ſequit̃ ꝙ ipſis
motis verſus ſurſum:nõ reſiſterẽt ſuo motori. Cõ/
ſequẽs eſt falſum ⁊ ꝯtra experiẽtiam: nã volẽs ſur
ſum hoſtiã ꝓijcere:apparet manifeſta reſiſtẽtia vñ
poſſet cõſecrari panis in tanta q̃titate ꝙ notabili
ter reſiſterent ſpecies ad illum motum. Cum igitur
talis reſiſtẽtia nõ ꝓueniat formaliter niſi a forma
grauitatis:ſequit̃ ꝙ in eis eſt formaliter grauitas.
Sed forſan dicetur ꝙ argumentũ nõ ꝓbat ꝙ in ac
cidẽtibus ſit aliqua grauitas:ſed bñ ꝙ eſt aliquod
principiũ formale per qđ ſpecies reſiſtit motui q̃ ſe
quitur. Hoc aũt principiũ eſt duricies vel eius ꝯti/
nuitas:ſicut ſi q̇s ꝑ imaginationẽ haberet aliquaꝫ
portionẽ celi ad q̃titatem vnius pugilli: ⁊ ꝓijceret
verſus ſurſum. Ibi eſſet reſiſtẽtia:lꝫ nulla grauitas
⁊ ratiõe ꝯtinuitatis ⁊ duriciei:ſed q̇cquid ſit de iſta
reſpõſiõe. Arguit̃ ꝙ grauitas ſit ſimpl'r forma acci
dẽtalis ſm pħm. Q̃ñ quodlibet obiectũ alicui9 po
tentie ſenſitiue eſt accidẽs:ſed grauitas eſt obiectuꝫ
potẽtie ſenſitiue : g̃ grauitas eſt accidẽs. Maior pꝫ
q̃ñ nulla forma ſubſtãtialis eſt ꝑ ſe ſenſibilis ſed
ſolũ ꝑ accidens: g̃ oẽ ꝑ ſe ſenſibile eſt accidens. Et
apparet ꝑ locum a fortiori:nam ſi potẽtie ſenſitiue
que inter alias videt̃ ſpũalior:obiectũ eſt accidẽs:a
fortiori ⁊ oĩm conſtat ꝙ inter oẽs potẽtias ſenſiti/
uas:ſublimior eſt potẽtia viſiua:⁊ tñ9 obiectũ eſt
accidẽs.ſ.color ſub ratiõe lucis:g̃ ꝓpoſitũ. Minor
vero apparet ꝑ locum a fortiori:nã ſi potẽtie ſenſi/
tiue tactus vt aſperũ:durũ:leue:põderoſum graue:
conueniãt:iſta a fortiori erũt accidẽtia q̃ obiectũ vi
ſus. Sed iſta ſunt obiecta tactus: q2 tactus ꝑcipit
rei grauitatẽ vel leuitatẽ : igit̃ talia ſunt accidẽtia. P
¶ Ad rationẽ ergo ꝓ opinãte adductã. Dico ꝙ ſi
deus ꝑ ſuã oĩpotẽtiã ſepararet grauitatẽ a terra ſeu a

mixto in quo terra predñat ꝙ illud q̄tū ad motuꝫ ſurſuꝫ vel deoꝛſuꝫ remaneret coꝛp⁹ neutrū vbi po/ ſito illo caſu. vbicūqꝫ tale coꝛp⁹ poneret quieſceret nec eſſet alicubi violēter. Ex quo exiſtit coꝛp⁹ neu/ trū iō reſpectu ipulſiōis remaneret q̄ ad motū cuꝫ moueret put impellēs ipelleret. Sic moueret coꝛp⁹ illud: q2 nō h3 aliquē motū a principio intrinſeco. Et ita diceret pħus quo ad formā. Licꝫ quo ad ma teriā caſuꝫ ipoſſibilē reputaret. q2 apud eū cōſequit formā ſubſtātialē terre ꝑ modum paſſiōis. Et ideo ab ipſa eſt. Et ideo ē: q2 ab ipſa inſeparabilis ē. Sꝫ theologus aliud iudiciū h3 de diuina potentia. Jō ſatis ē poſſibile terram eē ſine grauitate: ꝛ ignē ſine leuitate. Et iſtud apparet maxime in coꝛpoꝛib⁹ glo rioſis. q̄ purificant a pōderoſitate terreſtri. Licet i eis remaneat foꝛma ſubſtātialis terre. Et ſic appa/ ret ꝙ ſpeciebus in ſacramento eukariſtie: ineſt gra uitas que eſt foꝛma accidentalis cuius inclinatione ſpecies ille naturaliter mouentur deoꝛſum. Et per hoc ſequitur ꝙ nō ſolum ab impellente poſſunt mo

Q ueri localiter: ſed etiā a grauitate intrinſeca. Scđa concluſio eſt iſta. Si q̄titas ſpecierum ſacramenta lium ponitur res diſtincta a qualitatibus. Tranſ/ mutatio qualificatiua eſt poſſibilis naturaliter i eu chariſtie ſacramento. Jſta concluſio ſic probatur. Ubicūqꝫ eſt aliquod ſubiectum diuerſarum quali tatum naturaliter ſuſceptiuum: poteſt naturaliter tranſmutari ab vna qualitate in aliaꝫ. Sed q̄titas ſi ponatur res diſtincta a ſubſtantia ꝛ qualitate. eſt ſubiectum diuerſarum qualitatum naturaliter ſu/ ſceptiuum. ergo ſi q̄titas ponatur in ſacramento: res diſtincta a qualitatib⁹: poterit naturaliter trāſ mutatiōis eē ſubiectū. Et ita ab vna q̄litate ad aliā trāſmutari ꝙ ē ꝓpoſitū. Cōſequētia ꝛ maioꝛ patēt. Et minoꝛ ꝓbat: q2 albedo eq̄ pōt extendi in q̄tita te ſi ponat res diſticta ab ipſa: ſicut facit in ſubſtā tia coꝛpea: ḡ ſicut ſubſtātia coꝛpea ē ſuſceptiua di/

R uerſaꝝ q̄litatū: ḡ ꝛ quātitas ſi ponat res diſtincta a q̄litatib⁹ ꝙ ē ꝓpoſitū. Itē ex ħ vna q̄litas natu raliter coꝛrūpit ſibi cōtrariā: q2 trāſmutat ſubiectū qualitatis cōtrarie. Uñ ex ħ caliditas ignis natura liter coꝛrūpit frigiditatē aque: quia trāſmutat ipāꝫ aquā ex q̄ trāſmutatiōe ſequit coꝛruptio ipſi⁹ frigi ditat᷑. Si ḡ q̄titas ponat ſubiectū diſtinctū realr a qualitatib⁹ q̄tis. ſeq̄tur ꝙ ꝑ applicationeꝫ alicu⁹ qualitatis ↄ̄trie. pōt ipſa q̄titas tranſmutari. ꝛ per ↄ̄ſequēs ſequit coꝛruptio qualitatis preexiſtentis Et hoc non fit naturaliter ſine aduentu qualitatis ſubſequentis. Ergo q̄titas ſi ponitur res diſtincta a qualitate in ſacramēto poteſt trāſmutari qualita tiue nec valet ſi dicatur. Non poteſt tranſmutare q̄ titatem ſine ſubſtantia. Quandocunqꝫ aliquid con uenit alicui ratione ſui: illud vbicunqꝫ ſit habet il/ lam rationem. Nunc autem ſubſtantia habet tranſ mutari mediante q̄titate. quia tranſmutatiōes na/ turales ſiūt ꝑ coꝛpoꝛeū contactum: ergo per prius fit tranſmutatio in q̄titate q̄ in ſubſtantia. Cū hoc ſi q̄titas ſit res diſtincta. Et per conſequens ſi q̄ti tas eſſet ſeparata a ſubſtātia. Et eſſet res diſtincta a qualitate non minus eſſet: vel poſſet tranſmutari per qualitatem. Et per cōſequens habetur veritas huius ſcđe concluſionis. Et iſtam imaginationem teneo. Uerū: q2 aliqui tenēt ꝙ q̄titas non ē res di ſtincta a ſubſtantia vl̄ a ſpeciebu s ſacramentalib⁹

ideo ſi hoc eſſet veruꝫ: ponit tertia concluſio. Tertia S concluſio. Si ſpecies ſacramentales ſint a ſuis q̄ti tatibus indiſtincte. non poſſent q̄titatem trāſmu/ tare ſola actiōe potētie naturalis. Jſta cōcluſio ſic probatur: in oi trāſmutatione eſt aliquod ſubiectū deferens motum ſeu mouens: ſub vtroqꝫ termino moto. Sed poſito ꝙ ibi non ſit niſi qualitas: nihil ibi poteſt tranſmutari non q̄titatiue. quia nulla ē ibi q̄titas diſtincta a qualitate deferens huiuſmo/ di motum. Unde ſi ibi inducatur aliquis grad⁹: cer tum eſt ꝙ hoc non fit per tranſmutationeꝫ pꝛioꝛis qualitatis: quia illa manet intrāſmutata. ḡ ille gra dus inducceretur ſolummodo creatiue. Sed hoc eſt impoſſibile cuiuſcūqꝫ potentie naturali. cū non poſ

T ſit creare ſm̄ pꝛopꝛiam virtutem: ḡ ꝓpoſitū. Quar ta concluſio. ſpecies ſacramētales poſſunt natura/ liter tranſmutari ꝑ aliquam diuiſionem partes ad inuicem ſeparantem. Jſta cōcluſio ſic ꝓbatur. Om̄ vbicunqꝫ eſt aliqua conditio virtute cui⁹ pōt natu raliter fieri partium ſeparatio in partes: pñt ab in uicē ſeparari. Sed in ſpecieb⁹ eſt huiuſmodi cōdi/ tio: ḡ ꝓpoſituꝫ. Cōſequētia ꝛ maioꝛ patēt: ꝛ minoꝛ: q2 q̄litas q̄ erat in pane: cui⁹ virtute panis añ con ſecrationem erat frangibilis: remāſit virtus in ſpe/ ciebus: ḡ qua ratione panis ante cōſecrationē po/ terat naturaliter frangi: eadē ratione ꝛ ſpecies poſt conſecrationem. Conſequentia patet. Et aſſumptū apparet. q2 nulla qualitas panis trāſiuit in aliquā xpi coꝛpoꝛis qualitatē vel etiā ſubſtantiā. ḡ oēs q̄/ litates q̄ prefuerūt nunc ſunt in ſacro: ꝛ ꝑ ↄ̄ñs ibi ē ꝛ q̄titas: virtute cui⁹ poteſt alicui cōpetere frāgibi litas ꝑ naturā. Ideo dico ꝙ ſpecies panis in ſacra mento pōt frāgi. Cui⁹ ratio ē: q2 frāgibilitas ratio ne alicu⁹ qualitatis fundate in q̄titate. Uel ratiōe q̄titatis ꝛ alicu⁹ q̄litatis inſimul. Cū ḡ poſt conſe cratiōnē remaneat panis q̄titas. ꝛ oēs qualitates fundate in ſubſtātia panis q̄titate mediāte: ſequit ꝙ remanet in ſpecie panis frāgibilitas. Uñ vere frā git ſpecies ꝛ realiter. ꝛ nō fantaſtice vt q̄dā dixerūt nec d3 poni illa fractio eſſe in coꝛꝑe xpi. Tñ fractio illa repꝛeſentat fractionē ꝛ flagellationē ꝛ ꝑfoꝛatio nem factā in coꝛpoꝛe tp̄e paſſionis. Item cui cōpe/ tit aliqđ ſubiectū. eidem cōpetit paſſio ſubiecti: ſed ſpecieb⁹ ↄ̄petit ſubiectū. ſ. q̄titas: q2 ſunt q̄te: ḡ eis cōpetit paſſio q̄titatis. Sed talis ē diuiſibilitas vt p3 ꝑ pħm in predic. c. de q̄titate: ḡ ſpecies ſunt di/ uiſibiles. Et ſi diceret ꝙ diuiſibilitas nō eſt paſſio quātitatis: q2 celū eſt q̄tū. ꝛ tñ eſt indiuiſibile: q2 ꝑ tes eius per nullam potentiam naturalem poſſunt ſepari. Dico ꝙ celū eſt diuiſibile ſaltē methaphiſi/ ce. Et ſi actu nō poſſit diuidi: nec partes poſſint ſe/ parari. hoc non repugnat celo ratione q̄titatis. ſꝫ ratione foꝛme cui talis q̄titas eſt annexa: que ē foꝛ ma dans celo perpetuitatē ꝛ eternitatem ſm̄ pħos Tñ celum eſt diuiſibile ſm̄ q̄titatis ſue moduꝫ ſal tem apud agens ſupernaturale: ideo eſt diuiſibile. Tamen talibus ſpeciebus non eſt eis foꝛma dans perpetuum eſſe. nec q̄titas earum repugnat diuiſi/ bilitas: ideo nec ratiōe foꝛme nec q̄titatis repugnat

V eis fractio vt patet ad ſenſuꝫ. Quinta cōcluſio. nul la q̄titas ſacramentalis poteſt virtute potentie me re naturaliter agentis mutationē ſuſcipere coꝛrup

tiuam. Iſta concluſio ſic probatur: nihil ſpecialiter
a diuina potentia preſeruatū ſeu cōſeruatū: pōt ab
aliquo agēte naturali virtute ꝓpria corrūpi. Sed
ꝙlibet ꝗtitas ſacramētalis eſt huiuſmodi: ergo ꝓ-
poſitū. Cōſequētia p3 ⁊ maioꝛ: qꝛ nulla cā creata h3
tā preeminentē virtutē nec pōt habere ſicut deꝰ: igi
tur ab ipſo ſpecialiter cōſeruatū: nō pōt ab aliquo
agēte naturali corrumpi: quia licet omnia generali
influentia a deo conſeruentur. Et ſic conſeruatiōis
ſtante generali influentia vnum poſſit aliud ſibi cō
trarium deſtruere. Tamen poſita ſpeciali conſerua
tione non opoꝛtet: cuiuſmodi eſt in propoſito. Ubi
accidentia ſine ſubiecto cōſeruantur. Et maxime ꝗ
titas ſm oēs. Hec autem conſeruatio nō eſt preciſe
ex generali influentia. Sed ex ſpeciali conſeruatio
ne: quare propoſitum. Item ꝗtitas quando eſt in
ſubiecto: non corrumpitur niſi ex defectu ſubiecti:
qꝛ ꝗtitati nihil eſt contrarium. Si ḡ ꝗtitas cōſer-
uatur a deo ſine ſubiecto: quero a quo agente natu
rali poſſet corrumpi. non a contrario: quia nullu3
eſt tale nec defectus ſubiecti hic impedit ꝓpter dei
ſpecialem conſeruationem: ḡ ſequitur ꝙ ꝗtitas ſa
cramentalis ſi qua ſit ab alijs qualitatibus diſtin
cta: non poteſt virtute alicuius naturalis agentis
X corrūpi: ꝙ eſt propoſitum. Si ergo queratur a qua
cauſa inducitur quandoqꝫ noua ꝗtitas in ſacramē
to. Poſſet dici rationabiliter ꝙ a ſolo deo imedia-
te nec hoc ſit per nouum miraculum: quia ea volū-
tate qua diſpoſuit eucharīſtiā in eccleſia diſpoſuit
ꝙ circa illas ſpecies ꝑſente actiuo naturali cauſa-
ret talē trāſmutationē qualē in ſubſtātia panis cō
uerſa ſi nō fuiſſet cōuerſa cauſaret agens naturale.
Et h' facit ne meritū fidei euacueẛ: ſi videamꝰ ſpēs i
trāſmutabiles. Ex h' apparet ꝙ ſi aliq̄ trāſmutatio
qn̄qꝫ videaẛ in ꝗtitate. h' nō fit ꝑ agens naturale
qꝛ vt prius dictū ē neceſſe ē creatū vel adnihilatu3
vel aliciuꝰ ſubiecti noua potētia. Et qꝛ agēs natu
rale adduceret augmentū huiuſmodi in ꝗtitate ſa-
cramētali: q̄re ꝓpoſitū. Sexta cōcluſio Si ꝗtitas
Y nō ſit a q̄litatibꝰ ſacramētalibꝰ diſtincta: nulla q̄li
tas exiſtēs in ſacramēto pōt corrūpi ſola actiōe po
tentie naturalis. Iſta cōcluſio ſimilibꝰ vijs ꝓbaẛ
quibꝰ ꝑcedēs. Unde in rei veritate idē ē iudiciū de q̄
litate ſicut de ꝗtitate: ſi inter ipſas nulla ſit diſtin-
ctio realis. Et ad apparētias ſimilis reſpōſio ꝑ oīa
eſt reddēda. Septima cōcluſio ē hec ſi ꝗtitas ſacra
Z mētalis ſit a ſpeciebꝰ ſacramētalibꝰ realiter diſtin-
cta: poſſibile eſt ſacramētalē q̄litatē ꝑ aliqͦd agens
naturale mutationē ſuſcipe corruptiuā. Iſta cōclu-
ſio ſic ꝓbaẛ. Qm̄ tūc q̄litates huiuſmodi ſunt i ſub
iecto. ḡ eis pōt applicari aliqͦd agēs naturale vt po
te ignis q̄ quātitatē tm̄ calefaciat. ꝙ ſequaẛ corrup
tio albedinis vel alteriꝰ q̄litatis: nec ꝙ tūc videaẛ
cōgrua reſpōſio ꝙ talis q̄litas a deo adnihilaẛ: ex
quo talis h3 modū exiſtēdi naturalē. qꝛ l3 ꝗtitas ſit
ſine ſubiecto nō tm̄ q̄litas. q̄ vt ſupponiẛ exiſtit in
ſubiecto: ḡ pōt corrūpi. Cū ipſu3 ſubiectū poſſit na
turaliter trāſmutari: vt ſupradictū ē: quare propo
ſitum. Item poſitis actiuo ⁊ paſſiuo debite appro-
ximatis. ſequitur actio naturaliter vel aliquis effe
ctus. Sed ꝗtitas ⁊ qualitas ſunt duo: quoꝛu3 vnū
ſe habet per modum agentis: ⁊ aliud per modum
patientis: ergo hijs ſimiliter approximatis: ſequi-
tur aliqua actio. Et cum in paſſo ſit forma incom-
poſſibilis effectum agentis: ſequitur ex huiuſmodi
approximatione erit aliqua corruptio aliciuꝰ qua
litatis exiſtentis ſubiectiue in ꝗtitate. Et per conſe
quens apparet ꝙ vbi inter ꝗtitatem ⁊ qualitatem
eſt realis diſtinctio: qualitas poteſt pati corruptio-
nem: ꝙ eſt propoſitum. Octaua concluſio ex nulla A
quantitate vel qualitate perſiſtente in eucharīſtie
ſacramento: poteſt naturaliter aliqua ſubſtantialis
conditio generari. Iſta cōcluſio ſic probatur. Si ex
aliqua illarum formarum accidentalium generare
tur aliqua ſubſtantia. ſequitur ꝙ conſtitutum in fi-
ne generationis eſſet quid compoſitum cuius mate
ria eſſet accidens ⁊ forma ſubſtantia. Conſequens
eſt falſu3 ⁊ abſurdum: ꝙ accidens ſit ſubiectum foꝛ
me ſubſtantie. Et conſequentia probatur. Nam ſi
ex aqua materialiter generatur ignis in fine tranſ-
mutationis eſt aliquid compoſitum ex materia que
prefuit in aqua ⁊ forma ignis nouiter inducta. Ita
eſt in propoſito. Si ex qualitate vel ſola ꝗtitate ge
neretur ſubſtantia: neceſſario in fine tranſmutatio-
nis eſſet quid compoſitum ex ſubſtantia ⁊ acciden-
te materialiter concurrente. ꝙ videtur abſurdum ⁊
contra philoſophu3 dicentem. Ex non ſubſtantijs B
non fit ſubſtantia: quare propoſitum. Nona cōclu
ſio eſt in ſpeciebus in ſacramento aliquo reſpectu
poteſt fieri admixtio. Iſta ꝯcluſio probatur per in-
noc de offi. miſſe parte tertia capitulo trigeſimoqui
to. Ubi vult ꝙ ſi vino conſecrato aliud non conſe-
cratum vinum apponatur miſcetur accidentibus
prioꝛis vini: ſed non tranſit in ſanguinem. nec ſan-
guini commiſcetur. Pro cuius declaratione Eſt ſaẛ C
dum ꝙ ſpeciei vini conuerſi in ſanguinem: ſi alius
apponaẛ liquoꝛ aut eſt vinum. aut liquoꝛ alius. Si
vinum. Aut apponiẛ in maioꝛi ꝗtitate: aut equa-
li: aut minoꝛi. Sed ſeu ſic: ſeu ſic apponaẛ nūq̄ vere
ꝯmiſceretur: qꝛ ea que ſunt eiuſdem ſpeciei nō poſ-
ſunt inſeinuicem agere ⁊ pati actione ⁊ paſſione q̄
requiritur ad hoc vt ex pluribus conſtituatur vnū
vere mixtum. Non enim dicendū eſt ꝙ q̄libet pars
dimenſionis vini appoſiti attingat quamlibet par
tem dimenſionis ſpeciei vini in ſanguinem conuer-
ſi. Quia ſi hoc eſſet: non requireret maioꝛem locum
ꝗ ante. ꝙ per experientiam poteſt probari falſum
Et ideo dicunt aliqui ꝙ ꝗtūcūqꝫ ſuperaddatur
de vino non conſecrato. ſemper manet ſanguis xp̄i
non ſuper ſpeciebus vini ſuperadditi. ſed ſub ſpe-
ciebus tranſſubſtantiati. Nam vinum ſuperaddi-
tum eſt cum ſubiecto ſcilicet vini. Species autem D
ſacri ſunt ſine ſubiecto: ꝗdiu manēt ē ibi ſanguis
xp̄i. Dicūt tm̄ alij ꝙ tm̄ vinū pōt ſuꝑaddi: ꝙ nō re
maneret ſanguis xp̄i ſub poꝛi ſpecie: qꝛ ꝯtīs ſpēs
vini ſacramēti nō corrūperenẛ nec ex ea ſpecie ⁊ vi
no ſuꝑaddito aliq̄d vere mixtū nō ꝯſtitueretur tm̄
diuidereẛ in ꝑtes ꝑuas. admodū ꝙ in neutra ſalua
reẛ ratio ſacramēti. Sed iſta ratio nō videẛ mihi be
ne cōſona: qꝛ vt ꝓbatū ē ſuperiꝰ xp̄s in q̄libet ho-
ſtia cōſecrata ē totꝰ in tota ⁊ totꝰ in q̄libet ꝑte etiā
tam minima que poſſet eſſe. dum tm̄ remaneat ſpe-
cies panis. Et ſic dicimus de ſpeciebus vini. Et ſic
ſanguis chꝛiſti remanet i minima parte ſpecierū vi-
ni dum tamen non mutet ſpeciē. Cū ergo vinum ad
ditū nō mutet ſpeciē igiẛ in minima gutta cōſeruaẛ

ſanguis xp̃i. Et q̃uis neſciat diſcerni diſcernitur
tamen ab intellectu diuino ⁊ bonorũ. Ideo teneo
aliam opinionem precedentem. Si aũt adderetur
alius liquor Aut addit̃ in tali quantitate ꝙ v̾tus
eius plene dn̄at̃ ſpeciei vini aut ecõuerſo. Aut ita
ꝙ eaꝝ v̾tutes ꝓportionant̃ cõuenien̄ti mutue actio
ni ⁊ paſſioni q̃ requirũtur ad verã mixtionem. Pri
mo modo liquor ille additus: cõuerteret ſpeciem vi
ni in ſuam naturam. De facto nõ eſſet ibi ſanguis
xp̃i: cum ſpecies vini cõſecrati deſinit eſſe a ſua ſpe
cie. Sc̃do modo ſi ſpecies vini cõuerterent liquorẽ
ſibi additũ in vini naturã: nõ tñ modo in acciden-
tia: q2 in ſpecie vini manet v̾tus ſubſtãtie ad agẽdũ
Sicut ſi eſſet in ſubſtãtia q̃tum ad colorem: saporẽ
⁊ alia accidentia. Certe ſi ſpecies priores vini con
ſecrati non corrũperent̃ nulli dubium ꝙ remane-
ret ibi ſanguis xp̃i. Non tñ eſſet ſanguis xp̃i ſub ac
cidentibus vini generati ex illo liquore ſi eſſent illa
accidentia in ꝓprio ſubiecto: remaneret tñ ſub ſpe
cie vini prioris. Tertio modo ex ſpecie vini ⁊ liquo
re addito conſtitueretur aliqua natura tertia: que
nec eſſet eiuſdem ſpeciei cum vino: nec cum liquore
addito. Quia mixtũ non eſſet eiuſdem ſpeciei cum
aliquo miſcibilium. Unde ſub ſpecie illius nature
tertie nõ eſſet ſanguis xp̃i. Nec ſub ſpecie vini prio
ris. Q2 non remaneret ſub ꝓpria ſpecie: dimenſio
enĩ mixti. Alia videt̃ in mixto a dimẽſionibus que
fuerunt imiſcibiles: ⁊ qua virtutes actiue ⁊ paſſiue
alie in ſpecie a qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis mi-
ſcibilium. Magnam tñ ſimilitudinẽ hñt cum illis:
Et hec eſt vna de rõnibus: quare ph̃s primo de ge
neratiõe dicit. Uirtutẽ miſcibiliũ manere in mixto.
E Sed numquid aqua q̃ addit̃ vino: cõuertit̃ in ſan-
guinẽ xp̃i. Dico ꝙ aqua poſita añ ꝯſecrationẽ cõ-
uerſa eſt in vinum. Ideo modica aqua dꝫ apponi.
Ideo illud vinũ ꝯſecrat̃: ⁊ ideo totũ efficit̃ xp̃i ſan
guis. Sed ſi aqua poneret̃ poſt cõſecrationẽ: nõ cõ
uerteret̃ in ſanguinẽ: q̃uis cõuerteret̃ in ſpeciẽ vini
Et ſi diceret̃. Aqua nõ bñdicta ſi admiſceat̃ aque
benedicte efficit̃ bñdicta. g̃ ſimiliter ſi aliq̃s liquor ꝑ-
miſceat̃ ſpeciei vini cõuerſi in ſanguinẽ: poſſet ille li
quor trãſſubſtantiari in ſanguinẽ xp̃i: ſine noua v̾-
boꝝ ꝓlatiõe. Itẽ coꝝ q̃ ꝑmiſcẽtur ſit ſuꝑficies vna
Sed impoſſibile eſt eandẽ ſuꝑficiẽ eſſe niſi in habẽ
tibus vnũ ſubiectum. Sed ille ſpecies ſunt ſine ſub
iecto. Cum ergo in liquore ſuꝑaddito maneat ſub
iectũ impoſſibile eſt illi ſpeciei liquorẽ aliũ ꝑmiſce-
F ri. Ad primũ reſpõdeo ꝙ ſicut refert Inno. de offi.
miſſe parte tertia. c. 25. Quidã poſuerũt ꝙ ꝑ tactũ
ſacramẽti vinũ qd̃ apponit̃ efficit̃ ꝯſecratũ: ⁊ trãſit
in ſanguinẽ. Sed ſicut dicit idẽ. Aſſertioni iſtorum
minime ratio ſuffragat̃. Nõ enĩ virtus trãſſubſtan
tiandi data eſt ſpeciei vini conſecrati: ſicut datũ eſt
v̾bis aque bñdicte: quibus data eſt v̾tus reddẽdi
aquã ſibi mixtã bñdictã. Q2 illa bñdictio eſt acci-
dentalis. Et ex inſtitutione eccl̃ie ſic eſt ordinatum
Et de tali benedictione loquendo: liquor additus
ſpeciei vini ſi poſtea poſſet ſeparari: reputaret̃ bñdi-
ctus: ꝓpter cõtactũ ſacre rei. Et multomagis bene
dictus reputari debet manẽs cõfuſus in ſpecie vi-
ni conſecrati. Ad ſecundum dico ꝙ non eſt incõue
niens eandẽ ſuꝑficiẽ ſm̃ vnã ſui ꝑtem eſſe albã: et
ſm̃ aliam ꝑtẽ eſſe nigrã. Sic nõ eſt incõueniẽs ean
dẽ ſuꝑficiẽ ſm̃ vnã ſui ꝑtẽ nõ eſſe in ſubiecto per
miraculũ. Et ſm̃ aliã eſſe in ſubiecto. Et ſic cũ ſpe
ciei vini apponit̃ vinũ nõ cõſecratũ: vel aqua in ta
li ꝓportione ꝙ nõ corrũpitur ſpecies vini. Nec ex
hoc cõſtituit̃ vnũ tertiũ mixtũ vere ꝑmixtũ. Deci- G
ma cõcluſio eſt iſta. Accidẽtia q̃ ſunt ſi hñt vim nu
triẽdi multiplex eſt opinio. Nã quidã dicũt ꝙ iſta
accñtia reficiũt neqꝫ nutriũt: ſꝫ odor vini ĩ mutãdo
aerẽ cerebrũ turbat ⁊ inebriat. Et ſic intelligẽdũ eſt
v̾bũ apl̃i ex gloſa illa. 1. Cor. 11. Aliꝰ quidẽ eſu-
rit ⁊ alius ebrius eſt. Sed hec opinio nõ poteſt ſta-
re: q2 eſt ꝯtra ſenſum. Nã videmꝰ ꝙ ſpeciẽ vini ſu-
mẽdo: ſitis extinguitur in ſumẽte. Ideo dicũt aliĩ
ꝙ ſuſcipiẽs ſpecies alitur ⁊ nutritur: nõ ab ip̃is ac
cidẽtibꝰ: ſed v̾tute ſupra naturã cõuertũtur in ſub
ſtãtiã. Ille enĩ q̃ accidẽtia illa v̾tute ſuꝑnaturali
ſuſtẽtat ſine ſubiecto: v̾tute eadẽ deſinẽtibꝰ illis ꝓ-
prietatibꝰ in ſubſtãtiã ꝯuertit in qua cõuerteretur
ſub̃a panis ſi ibi adeſſet. Et ideo ſumens illas ſpe-
cies: nutrit̃ ex illa ſubſtãtia ꝯuerſa ſuꝑnaturaliter
Aliĩ vero dicũt ꝙ ſuſcipiẽs ſpecies illas: alitur ⁊ re
ficit: nõ ꝙ accidẽs cõuertat̃ in ſubſtãtiã. Sed quia
ſubſtãtia q̃ priꝰ fuerat rediit. Simile enĩ eſt in aliis
oꝑibus mirabilibus. Q2 officio expleto ꝓpter qd̃
ꝯdita ſũt erãt redacta in ꝑmũ ſtatũ ſuũ: ſicut de co
lũba in qua apparuit ſpũſſctũs. Peracto officio reda
cta eſt in ſuaꝫ priſtinã materiã. Similiter de ſtella
magorũ. Similiter de igne in quo apparuit apl̃is
ſpũſſctũs. Silr̃ dicunt eſſe in ꝓpoſito. Qñ ſpecies
panis in ſacramẽto: deſinũt eſſe ſpecies in ſubſtan-
tiã ſuã priſtinã panis reuertũtur ſicut prius fuerũt
miraculoſe trãſmutate. Et hoc vult Innocẽ. 3. lib.
de offic. eccl̃iaſtico dicẽs. Si v̾o q̃rat̃ quid a mure
comedat̃ cũ ſacramẽtũ corrodit. Uel q̃d cremat̃ cũ
ſacramentũ cremat̃. Rñdendũ ꝙ ſicut miraculoſe
ſubſtãtia panis cõuertit̃ in corpꝰ xp̃i: ⁊ incipit eſſe
ſub ſacramẽto: ſic ip̃m miraculoſe quodã modo re
uertit̃ cũ ip̃m deſinit eſſe. Hec aũt opinio deficit: q2
ad ſenſum videmus in ſpeciebus corruptis ꝙ non
reuertit̃ panis: imo aliq̃n ꝑñatur vermis. Si autẽ
ꝑdicta opinio teneret ꝙ q̃dã ſubſtãtia ibi miracu-
loſe ꝓducit̃ a deo corruptis ſpeciebus ſacramenti
que eſſet nutrimẽti cauſa: eſſet vera vt ſequenti cor
relario videbitur.

¶ Secundum correlarium.

FActa circa euchariſtiã trãſmutatiõe
neceſſe eſt aliquã ſub̃am redire diuina
actiõe. Iſtd̃ correlariũ ſic ꝓbat̃. Iſte A
ſpẽs pñt nutrire vt quedã gloſa dicit
1. Cor. 11. g̃ pñt trãſmutari in ſub-
ſtãtiã alẽdi. g̃ ex eis põt ꝑñari ſub̃a. Sꝫ hoc nõ p̃t
eſſe niſi ſub̃a redeat: q2 ex nõ ſubſtantia nõ fit ſub̃a
Itẽ pꝫ ad ſenſum ꝙ hoſtia ꝯſecrata p̃t corrũpi in
ignẽ vl̾ in aliqd̃ aĩatũ ꝑñatũ ꝑ putrefactionẽ: ſicut
corrũperet̃ ſi eẽt ibi panis: ſꝫ ꝑñari nõ p̃t niſi ſub̃a
redeat. Igit̃ neceſſe eſt in corrupiõe ſpecieꝝ diuina
actione redire aliquã ſubſtãtiã. Hec eſt opinio dñi
Inno. que dicta eſt in vltima concluſione: quia di
cit ꝙ deſinentibus ſpeciebus rediit ſubſtantia pa-
nis. Nec oportet ponere hic nouum miraculum:
ꝙ corpus chriſti deſinat ibi eſſe quando ſpecies
nõ eſſent nate afficere ſubſtantias conuerſas: quia

ſta deus inſtituit euchariſtiā nō manere niſi manē
tibus ſpeciebus conuenientibus. Nec etiā eſt nouū
miraculū: ꝙ .ſ. deſinente corpore xp̄i ibi eſſe: redeat
ſubſtantia: qꝛ deus ordinauit nunꝗ̄ accidentia eē
ſine ſubiecto niſi in euchariſtia. Sꝫ iſta opinio fuit
improbata. Ideo eſt opinio doctoris ſubtilis dicē
tis: ꝙ tranſmutationū poſſibiliū circa euchariſtiā
quedā ſunt euidēter manifeſte cū euchariſtia ma/
nēte. Quedā nō: oēs prime nō requirūt ſubſtātiam
redire quacūꝙ actione: nec diuina nec actiōe agen
tis naturalis. Nec in illis de facto eſt materia. Se/
cūdaꝝ aūt ꝗdā nō reqrūt ſubſtātiā redire cū rediijt
B actione diuina. Ita ꝙ ſunt ꝗtuor cōclōnes. Pri/
ma ꝙ quedā ſunt actiones ⁊ mutatiōes in ſpēbus
ſacramenti manēte euchariſtia. Iſta cōcluſio ſic ꝓ/
bat. Omne agens potens in aliquā trāſmutationē
pōt in terminū illius ſi hꝫ ſuſceptiuū nō magis re/
pugnās termino ꝙ̄ motui. Sed in tranſmutationi
bus in quibus manet euchariſtia: agens naturale
pōt in totū motū ⁊ ſuſceptiuū non plus repugnat
termino ꝙ̄ motui. ḡ ⁊c̄. Minor ꝓbat: qꝛ ſuſceptiuū
nō poteſt hic poni niſi quātitas quātitati non ma/
gis repugnat vnꝰ gradus qualitatis. ad quā pōt
eſſe tranſmutatio: ꝙ̄ alius gradus imperfectior ſm
quē ⁊ alios ſibi ſimiles pōt eſſe motꝰ alterationis.
Nam quātitas ſm rōnē ſui nō determinat ſibi ali
quē modū qualitatis. Et ſic pꝫ prima ꝯcluſio .ſ. ꝙ
manēte euchariſtia nō neceſſe eſt redire ſubām. Et
ꝑ illō pt ꝓbari ſcđa ꝯclō .ſ. ꝙ mutatio corruptiua
euchariſtie: dū tn̄ ibi maneat eadē quantitas: ꝗ ſit
ſubiectū trāſmutatiōis: nō neceſſario reqrit ſubſtā
tiam redire. Tertia ꝯclō eſt ꝙ manēte euchariſtia
nō eſt alia ſubſtantia niſi corporis xp̄i. ꝙ ꝓbat: qꝛ
ibi manēt oīa accidentia ſine ſubiecto ſubſtantiali.
Sed neutrū iſtoꝝ eſſet verū: ſi alia ſubſtantia redi/
ret. ḡ manente euchariſtia nulla ſubſtātia de facto
C rediijt. Quarta ꝯcluſio eſt iſta: qꝛ ſeu ꝑ alterationē
ſeu ꝑ motū in quātitate corrūpat euchariſtia ſeu
ſpecies ſacramenti redibit de facto ſubſtātia. Non
ſubſtantia panis: ſed alia ſubſtātia noua creata a
deo. Et hec ſubſtantia eſt cōpoſitū cui talia accidē
tia cōuenirent quā reſpiciūt ⁊ in inſtanti corruptio
nis ⁊ imediate a deo. Prima pars huius ꝓbatur:
quia deꝰ ſtatuit illas ſpecies manētes eſſe ſine ſub
iecto in euchariſtia preciſe ⁊ non alibi. Igit̄ ſtatuit
ꝙ ceſſante euchariſtia nō ſunt ſpecies ſine ſubiecto
Et per ꝯñs in illo inſtanti corruptionis fit ibi alia
ſubſtantia. Scđa pars ꝓbat̄. Qꝛ ſi aliqua ſubſtā/
tia ibi rediijt nō alia ꝙ̄ illa ꝗ pōt illis accidētibus
nouis affici: qꝛ alia ſubſtātia nō eſſet capax. Tertia
pars ꝓbat̄ .ſ. ꝙ nō redeūt niſi a deo imediate: quia
nullū aliud agens habet ꝟtutē actiuā ad hoc ſuffi
ciētē. Nō ergo redit ſubſtātia ꝯpoſita dū acciden/
tia manēt vt dicit prima opinio. Nec redit materia
vt dicit ſecunda ſuper reparationem ſeu reſolutio/
nem ſeu creationem: quia hoc eſſet omnino ſuper/
fluum. cum per materiam ſolam non poſſit magis
ſaluari actio aliqua agentis naturalis. Nec vt di/
cit tertia concluſio. Dimenſio non eſt aliquo mo/
do ſuſceptiuum forme ſubſtantialis. Nec vt dicit
quarta concluſio. Poſſibilitas illa aliquid eſt neꝙ
in aliquod conuertibile. Que autem tranſmutatio
poſſet fieri manente euchariſtia. Patet quia queli/
bet alteratio per quam nō inducitur pani aliquid
incompoſſibile pani ſi maneret. Et tranſmutatio
ſm quantitatem vel per ſe vt fractio diuiſio. Quia
partes panis homogenee nate eſſent manere ſub
illis partibus quantitatis diuiſe. Uel ſm quanti/
tem cōcomitanter: vt eſt in rarefactione vel conden
ſatione: dum tn̄ non inducat̄ quātitas repugnans
ſubſtātie panis non conuerſi. Per oppoſitum autē
eſt tranſmutatio corruptiua qualitatis ſm illum
gradum ſm quem non poſſet ſtare cum pane ſi ma
neret. Et hoc licet quantitas omnino maneret ea/
dem. Talis inꝗ̄ non poteſt fieri mutatio manente
euchariſtia vel ſaltem nō fit de facto. Unde ſi eſſet
poſſibile ꝙ calor ignis induceretur in ſpeciebꝰ pa
nis ſm gradum repugnātem pani ſi adeſſet. Et ta
men omnino quantitas eadem que prius maneat
corrumperetur. Quia euchariſtia non conſiſtit in
ſola quantitate: ſed in aliꝗs accidentibus neceſſa/
rio coſequentibus ſubſtantias conuerſas: ⁊ per cō
ſequens in inductione illius caloris incompoſſibi/
lis rediret ſubſtantia de facto: vt ꝓbatū eſt in quar
ta concluſione. Sed hoc nō eſſet neceſſariū ꝓpter
actionem agentis naturalis. Quia vt dicit tertia
cōcluſio: haberet eſſ agēs naturale quātitatē pro
ſubiecto in quam poſſet inducere illum calorem:
vt ꝓbat probatio prime et tertie concluſionis. Et
tunc eſſet ibi ꝙ̄tum calidum calore igneo: et tamen
non eſſet ignis. Hec eſt poſitio doctoris ſubtilis.
Pro cuius declaratione ponam aliquas conclu/ D
ſiones. Prima ꝙ quātitas ſeparata a ſubſtātia nō
habet aliquem modum poſitiuum ſubſtantie ſed
tm̄ negatiuū. Iſtū ſcilicet nō eſſe actu in ſubiecto.
Sed iſte modus negatiuus non ſufficit ad hoc vt
poſſit eſſe ſubiectum magis ꝙ̄ prius. imo cui prius
potuit eſſe immediatum ſubiectum: etiam poteſt
eſſe ⁊ nunc. Secunda concluſio: quantitas ſepara/
ta poteſt eſſe ſubiectum alicuius tranſmutationis
ſed non taranſmutationis ad ſubſtantiam. Quia
ibi requiritur ꝙ ſubiectum ſit principium ſubſtan
tie vt materia: ꝙ non poteſt eſſe quantitas. Tertia
conclō ꝙ ad agētis naturalis actionem in trāſmu
tationibus ſpecierum in ſacramento in quibꝰ quā
titas eſt ſubiectum. Et nō eſt tranſmutatio ad ſub/
ſtantiam in tali actione non requiritur nouum mi
raculum. Quarta cōcluſio. In tranſmutatione vbi
quantitas non eſt ſubiectum paſſum: ſed eſt tranſ/
mutatio ad ſubſtantiam. Ibi neceſſario non eſt mi
raculum. Quia nullum accidens poteſt eſſe princi/
pium ſubſtantie. Et ideo nullum agens naturale
poteſt ibi cauſare ſubſtantiam. Quia tunc crearet:
ꝙ eſt impoſſibile. Et ideo oportet ad hoc ꝙ agens
naturale agere poſſit: ꝙ redeat ſibi paſſum ꝓpor/
tionatum. Nec tamen dico quando redit ꝙ agens
ibi generet ſubſtantiam: ſed ſolus deus. Quinta cō E
cluſio ꝙ corruptis ſpeciebus in ſacramento ꝑ quā
corruptionem deſinat ibi corpus xp̄i eſſe: deus de
nouo creat ſubſtantiam conuenientē accidentibus
corruptis que ponuntur in illa ſubſtantia vt in ſub
iecto. Et ꝙ̄tum ad illam ſubſtantiam creatam nul
lum agens naturale aliquid facit: ſed creata ſubſtā
tia: per agens naturale poteſt fieri tranſmutatio in
aliam ſubſtantiam ſicut fit in nutrimento. Sexta
cōcluſio: ꝙ agens naturale agere poteſt in ſubſtan

dam creatã vt ſit ꝗ̃ta vel qualis: illa qualitate quã
inducat in ꝗ̃titatẽ. Et illã quãtitatẽ inducere in illã
ſubſtantiã creatã: qꝛ poſteri⁹ agit a deo: ⁊ de⁹ pri⁹
agit ⁊ creat ſubſtantiã. Et in illo poꝛi habet paſſuꝫ
receptiuũ illi⁹ termini formalis in quẽ poteſt. Et ꝑ
cõſequẽs põt illud paſſum afficere illo termino foꝛ
mali. Nec obſtat ſi dicat̃. qꝛ agẽs nõ põt creatũ in
formare ſubiectũ aliquo accidẽte niſi prius habue
rit aliqđ repugnãs qđ tollit̃ ꝑ actionẽ agẽtis. Sed
iſtud nõ eſt neceſſariũ. qꝛ ſi hoc nõ precedat oꝛdine
durationis cõtrariũ vel priuatio: nõ ꝓpter hoc tol
litur actio agẽtis naturalis: qꝛ bene põt agens na
turale habere effectũ ſibi coeuũ ⁊ in ſeipſum vt de
propria paſſione cõſequẽte ſubiectũ: vel in alio. vt
pote ſi ſimul crearent̃ ſol ⁊ aer: ſimul fieret aer luci
dus a ſole. ⁊ nõ ꝓceſſiſſet in aere oppoſitũ aliquod
ipſi⁹ luminis. Septima cõcluſio ſi ſpecies ſacramẽ
5 ti nõ corrupte acciperent̃ a bruto. Brutũ acciperet
ſpecies. Et cũ corp⁹ xp̃i ſit in illis ſpeciebꝰ. corpus
xp̃i ſimul deſcẽderet in ventrẽ bruti cũ illis ſpeciebꝰ
qꝛ corp⁹ xp̃i eſt cũ illis ſpeciebꝰ inſeparabiliter do
nec ſint corrupte: imo vbicũꝗ ponant̃ ille ſpecies:
ſiue in loco mũdo. ſiue imũdo: ſemꝑ ẽ ibi corp⁹ xp̃i
nec derogat ſacramẽto: qꝛ corp⁹ gloꝛificatũ vbicũ
ꝗ ſit inquinari nõ põt. Sicut ſolaris radius tran
ſiens ꝑ lutũ coinq̃nari nõ põt. Sic nec corp⁹ gloꝛi
ficatũ. Corp⁹ eñ xp̃i vt dicit Aug. ſcm̃ ⁊ mũdum
Augusti. eſt ⁊ coinq̃nari nõ põt. Si aũt ſpecies ita dentibus
cõminuerent̃ bruti ꝙ ſpecies nõ eſſet in ſuo eſſe nulli
dubium ꝙ corpus non deſcenderet in ventrem. Eſt
6 alia opinio ꝙ corp⁹ xp̃i ſi ſumerent̃ accidẽtia a bru
tis non tamen corpus xp̃i: ex eo quia corpus chri
ſti non eſt oꝛdinatum ſumi niſi ab hoĩbus. Et ideo
ſi aliquod animal ſumeret illa accidentia. corp⁹ de
ſineret ibi eſſe. Et hec ẽ opinio fratris angeli in ſum
ma angelica vacabulo. Eucharíſtia. Sed tunc que
ro facta communicatione ſpeciei dentibus anima
lis: quid accidit de coꝛpoꝛe xp̃i. Nunquid euolat.
Dico ꝙ ſicut in panis conuerſione coꝛpus chriſti
non deſcendit localiter nec mutatur aliqua muta
tione. ſed ſola panis conuerſione incipit eſſe ſub il
lis ſpeciebus. Sic ſola ſpeciei corruptione deſinit eẽ
ibi ita ꝙ nulla ſit ibi cõmutatio: nec local' nec alia
circa corpus xp̃i. Octaua concluſio Angelis non ꝑ
tinet coꝛpus xp̃i manducare ſacramentaliter: quia
in manducatione coꝛpoꝛis chriſti tria requiruntur
triplex vnio manducantis cum cibo: ſcilicet fidei ⁊
dilectiõis. Unio nature ⁊ vnio cum capite in coꝛpo
re miſtico. Jdõ homo digne manducans corp⁹ chri
ſti habet iſtas vniones ſcilicet fidei ⁊ caritatis: ⁊ eſt
eiuſdem nature cum chriſto. ⁊ eſt membꝛum coꝛpo
ris miſtici. Cuius caput eſt chriſtus inq̃tuꝫ homo
Et quia angeli non ſunt eiuſdem nature cum chri
ſto nec ſunt membꝛum coꝛpoꝛis miſtici: ideo nõ cõ
uenit eis manducatio coꝛpoꝛis chriſti ſacramenta
lis: Et ſi diceretur ꝙ haberetur in pſalmo. Panem
angeloꝛum manducauit homo. gloſa. Hic panis ſi
gnificat panem qui de celo deſcendit. i. chriſtum: q̃
vere eſt cibus angeloꝛum: ergo angelus cibatur eo
dem cibo: ſicut homo: igitur manducant corp⁹ chri
ſti. Jtem Aug. ait: quid eſt chriſtum manducare ni
Augusti. ſi in chriſto manere: ⁊ manentem in ſe habere. hoc
autem angelis conuenit: igitur chriſtum manducãt

Ad primum dico ꝙ pꝛopꝛie loquendo. chriſtus ſm̃
diuinam naturam eſt cibus angeloꝛum: ſm̃ autem
vtranꝗ naturam eſt cibus hominum: quia in chri
ſto eſt duplex natura ſcilicet diuina ⁊ humana: in
homine etiam duplex natura eſt ſcilicet coꝛpoꝛalis
⁊ ſpiritualis. Unde homo plenam in ipſo inuenit
refectionem. Jtem eſt cibus hominum ſm̃ duplicẽ
ſtatum: ſcilicet viatoris ⁊ compꝛehenſoꝛis: ſed diffe
renter ſm̃ differentiam modi videndi: ꝗ̃ in via ⁊ in pa
tria: quia in ſtatu patrie eſt compꝛehenſoꝛ ⁊ videt ſi
ne velamine. Jn ſtatu vie videt ſub velamine. Fi
des enim videt per ſpeculum in enigmate. per apo
ſtolum pꝛimo coꝛin. decimotertio. Uidemus nunc
per ſpeculum in enigmate: tunc autem facie ad fa
ciem videbimus. Jſta autem non conueniunt an
gelo: quia non ſunt eiuſdem nature cum chꝛiſto nec
ſunt membꝛum coꝛpoꝛis miſtici: quia non conue
niunt in natura cum capite: nec ſunt viatoꝛes indi
gentes refectione. Jdeo ꝗuis ſit chꝛiſtus vt deus
cibus ſpiritualis non tamen chꝛiſtus ſub ſacramẽ
to conuenit eſſe cibus. Ad ſecundum ad Aug. Dico Augusti.
ꝙ manducare eſt in chꝛiſto manere: ⁊ manentem
in ſe habere. Dico ꝙ manere in xp̃o contingit mul
tipliciter ſcilicet per gratiam ſeu per fidem operan
tem: per dilectionẽ: per fruitionem. ſeu per gloꝛiam
⁊ per ſacramentalem vnionem. Sed iſta vnio ſacra
mentalis attenditur penes vnionem nature. ⁊ ve
ram perceptionẽ ſeu ſuſceptionem ſacramenti. Et
ſic ſacramentaliter dicimur manere in chꝛiſto per
vnionem ſacramentalem ⁊ nature. Et ſic non con
uenit angelis. ꝗuis conueniat eis alijs modis. Et
ſic terminetur concluſio: ⁊ per conſequens tota ma
teria ſacramenti euchariſtie.

Sequitur de penitentia. Queſtio octaua.

Utrum penitentia requirat̃ neceſſa
rio ad deletionem peccati moꝛtalis
commiſſi poſt baptiſmum. Uidetur
ꝙ nõ: qꝛ ceſſante actu interioꝛi ⁊ ex
terioꝛi. ceſſat oẽ peccatum: qꝛ ceſſan
te actu ceſſat priuatio rectitudinis
in actu: qꝛ pꝛiuatio rectitudinis eſt peccatuꝫ. qꝛ tũc
actus nõ eſt rectus neꝗ bon⁹: ꝫ ſtatiꝫ ceſſante actu
exterioꝛi ⁊ interioꝛi ceſſat pctm̃. Patet: qꝛ pctm̃ nõ ẽ
niſi deoꝛdinatio in actu interioꝛi ⁊ exterioꝛi: ergo ⁊c.
Scdõ ſic homo offenſus põt remittere offenſaꝫ abſ 2°
ꝗ hoc ꝙ offendens peniteat: ꝫ multomagis deus
q̃ eſt ſumme miſericoꝛs. Sꝫ remiſſa offenſa remittit̃
pctm̃: ꝫ ⁊c. Jſta duo argumẽta ꝓbãt ꝙ nõ req̃rat̃ Augusti.
penitẽtia ad deletionẽ pcti. Jtẽ Aug. omel. ſuꝑ illõ
Math. 5. Eſtote miſericoꝛdes. loquẽs de dãnatis
ait. Et erit tũc penitẽtia: ſed infructuoſa: qđ ꝓbat ꝑ
illud dictũ ſap. 5. ꝑanguſtia ſpũs gemẽtes intra ſe
penitẽtiã agẽtes. ſ. dãnati. igit̃ ⁊c. Si dicas ꝙ peni
tentia valet ad deletionẽ pcti in iſta vita: ſed nõ va
let poſt hãc vitã. Cõtra Jhero. de pnia d. 3. Nihil Jhero.
iude ꝓfuit egiſſe penitẽtiã ꝑ quã ſcel⁹ emẽdare non
potuit. Jtẽ opoꝛtet illud ꝑ qđ delet̃ pctm̃ moꝛtale
ſit maius bonũ ꝙ̃ pctm̃ moꝛtale ſit malũ. Sꝫ peni
tentia nõ ẽ tm̃ bonũ ſicut pctm̃ moꝛtale malũ. ꝫ ⁊c.
Maioꝛ pꝫ qꝛ nõ recõpenſat̃ malũ niſi ꝑ mai⁹ bonũ

vel equale. Minor ꝓbaꝛ: q̃ penitẽtia eſt bonũ fini
tum. Peccatũ vero mortale ẽ malũ infinitũ vt pꝫ p an
ſelmũ lib. cur de⁹ hõ. c. 5. q̃ tm̃ ẽ malũ peccati q̃t⁹ ẽ
B ille q̃ offendiꝛ. ſꝫ ille q̃ offendiꝛ ẽ infinit⁹. ſ. de⁹. Lu
bi cm̃ ſoli peccaui ⁊c. In oppoſitũ ꝓbaꝛ ſimilibus
vijs ꝙ penitentia ſit neceſſaria ⁊c. Primo ſic ait ſal
uator Luc. xiij. Niſi penitentiam egeritis oẽs ſimili
Iheron. ter peribitis. Item Ihero. 2. ep̃la ad demetriadem
Due ſunt tabule poſt naufragium. Prima compa
ratur naui integre qua fracta naufragans periclita
tur: niſi alicui tabule ſeu poſti adhereat: h̃ dicĩ eẽ
ſcd̃a tabula: igitur a ſimili: cadens in pctõ mortali
Math. ⁊ in hoc paſſus naufragiũ ſpirituale: periclitatur
niſi adhereat penitentie. Item. Math. 3. peniten
Luce. ti: in agite appropinquabit enim regnum celorum
ait iohannes baptiſta. Et Luc. 3. facite dignos fru
ctus penitẽtie: ergo penitẽtia valet ⁊c. Itẽ Ezech.
18. Si impius egerit penitentiam: oim̃ iniquitatum
eius nõ recordabor: vita viuet ⁊ nõ morieꝛ. ¶ No
ta hic tria conſideranda. Primũ q̃d remanet in pctõ
re actu peccandi tranſeunte a quo dicitur peccator.
q̃ ſi nihil tale manet non oportet querere quid de
lendũ: immo eſſent ſimiles oĩno ille qui nihil fecit ⁊
ille q̃ cõmiſit pctã: ſed ceſſauit ab actu peccãdi tam
C interiori q̃ exteriori. Scd̃m ꝙ illud deleꝛ. ⁊ ad h̃ re
quiriꝛ aliq̃ punitio. Tertiũ ꝙ nõ q̃cũq; punitio. ſꝫ
penitẽtialis. ⁊ in h̃ patebit ſolutio q̃onis. Quãtum
Nota q̃d ad primũ ſm̃ opinionẽ ſcĩ Tho. i. 4. ſcripto. d. 14.
remanet q. 2. ar. 1. Ad ſcd̃aꝫ q̃ſtiũculã vñ videndũ ẽ: ſicut eſt
poſt actũ duplex iuſticia habitualꝭ. ſ. caritas ⁊ gr̃a. Et actua
peccati. lis. ſ. rectitudo nata ineſſe actui elicito. Prĩa ſatꝭ pꝫ.
Scd̃a aũt declaraꝛ. q̃ act⁹ apt⁹ nat⁹ ẽ elici cõfor
miter ſue reglẽ. ⁊ i iſta cõformitate cõſiſtit rectitudo
iſta. Sic (cũ oppoſita eq̃ multipliciter dicanꝛ) erit
duplex iniuſticia. Habitualis. ſ. priuatio gr̃e q̃ de
ineſſe. Et actualis iniuſticia. ſ. priuatio rectitudinis i
actu illo cui deberet illa ineſſe. Poſt etiã actũ intri
ſecũ ⁊ extrinſecũ trãſeuntẽ: manet q̃dã iniuſticia ha
bitualis. Sꝫ nõ ab illa ſola q̃s diciꝛ pctõr: alioq̃n q̃
cõmiſiſſet mille pctã mortalia. ⁊ q̃ vnũ ſolũ mortale
cõmiſiſſet: eſſent eq̃ pctõres intẽſiue ⁊ extẽſiue: q̃ in
eis tota gr̃a q̃tũ ad intẽſionẽ: ⁊ ſola ipa q̃tũ ad ex
tenſionẽ: priuaꝛ. Tã in eo q̃ vnũ mortale ↄmiſit q̃
in eo q̃ cõmiſit mille grauiſſima: ⁊ ita vn⁹ nõ eẽt mi
nus pctõr poſt actũ trãſeũtes q̃ ali⁹. Aſſũptũ pꝫ: q̃
in quolibet pctõ mortali ita priuaꝛ gr̃a ꝙ nihil ei⁹
manet: ⁊ p ↄñs p nullũ ſuccedẽs põt fieri intẽſior
vel extẽſior loquẽdo de iſta priuatiõe habituali. q̃
nõ priuat niſi vnũ habitũ ſicut nõ nat⁹ ẽ niſi vn⁹ i
eſſe. Et hec rõ ẽ ſimilis ratiõi. Anſel. lib. de cõceptu
virginali ꝙ peccatũ originale nõ natũ ẽ ineſſe magis
in vno q̃ in alio: q̃ in quo nõ ẽ iuſtitia nõ põt priua
ri iuſtitia. Iuſtitia aũt actualis manere nõ põt ceſ
ſante actu: q̃ eius ſubiectũ ꝓximũ nõ ẽ. ſinit actus
rectitudinis ſibi appoſito. Nõ eñ aĩa põt eſſe imme
diatũ ſubiectũ illi⁹ rectitudinis: ſed tantum actus
in aĩa. Adhuc tamen non manente: non manet illa
rectitudo nec obliquitas eius. Dico ergo ꝙ manet
in anima que peccauit reatus culpe. Que eſt quedã
obligatio ad penam debitam illi culpe. Illa enim
obligatio eſt quedam relatio realis non fundata ſu
per actum culpe. Sed ſuper eſſentiam anime. nõ ta
D men niſi vt culpa actualis eſt preterita. Cõtra hoc po
teſt argui primo ꝙ nulla relatio realis manet in aĩa.
Secũdo ꝙ ſi maneret non tamen ab illa diceretur ani
ma peccatrix. Primum probatur: quia relatio rea
lis intrinſecus adueniẽs: ſequitur neceſſario poſitio
nem extremorum. hic autem non ſequitur vt patet:
quia eadem anima manente ⁊ deo ſeu pena eodem
modo ſe habẽte non ſemper hec anima eodem mo
do eſt obligata ante peccatum ⁊ poſt. ꝙ ſi ſit rela
tio extrinſecus adueniẽs neceſſario eſt ſibi dare cau
ſam per quam adueniat illis extremis iam poſitis
ſicut de vbi ⁊ ceteris. Non enim poteſt eſſe reſpect⁹
realis non ſequens extrema poſita quin ſibi vt ter
mino reſpondeat aliqua actio realis. Sed iſti⁹ obli
gationis non poteſt dari actio realis vt agens rea
liter. Non enim eſt anima: quia peccando non ha
buit niſi vnicam actionem deordinatam que fuit ad
illud velle priuatum circumſtantijs debitis. Et ita
non ad iſtum reſpectum vt ad terminum. Nec po
teſt iſta obligatio termin⁹ actionis diuine dici imme
diatus: quia nulla anima dicitur peccaſſe ab ipſo pec
catrix ꝙ eſt terminus immediatus actionis diuine.
Scd̃m etiam probatur p iſtud vltimũ. Nam ſi eſſet
in anima talis obligatio: non poſſet fingi ineſſe niſi
immediate a deo. Et ita per iſtam non eſſet forma
liter anima peccatrix: cum deus non ſit cauſa pec
cati per ſe: ſed ſolum permiſſiue. Iſtam difficultatẽ
tangit magiſter diſt. decimaoctaua capitulo vlt. Et
videtur ſoluere per hoc ꝙ polluta eſt anima inquit
quouſq; peniteat: ſicut erat dum in ea erat praua
voluntas. Et exemplificat de eo qui tetigit mortuũ
Ceſſante eñ actu tactus: erat immundus ſicut pri⁹
Et ſubdit. Ita remanet anima polluta ſicut fuit in
ipſo actu peccati. quia ita longe eſt a deo per diſſi
militudinem. Iſta enim diſſimilitudo que eſt anime
ex peccato ⁊ elongatio a deo: macula intelligitur.
E Contra iſtud. ſtat deductio prior: quia macula iſta
vel elongatio vel diſſimilitudo: quocunq; nomine
nominetur. non poteſt eſſe tantum modo carentia
habitus gratie: quia illa totaliter ineſt in primo pec
cato: nec carentia rectitudinis in actu: quia non eſt
nata manere niſi manente in anima ipſo actu carẽ
te illa rectitudine. Item macula ſummi odij ⁊ amor
ſummus ipſius. a repugnant: igitur per vnum auf
fertur aliud. Et per conſequens macula odij a. poſ
ſet auferri per immoderatum amorem. a. Dicatur
ergo q̃tum ad iſtum articulum ꝙ nihil reale abſo
lutum vel reſpectiuum eſt in aliquo ceſſante actu
peccati a quo ille dicatur grauiter vel multiplici
ter peccator: ſicut aliquis dicitur poſt actum tran
ſeuntem. Scilicet ꝙ dicatur aliquod delictum ab
actu manere illud non eſt formaliter peccatum q̃ð
poteſt ſtare in iuſtificato ſicut habitus vicioſus vel
diſpoſitio ad illum manet in iuſtificato ſubito: ꝙ
nec quis in principio pronus eſt vel eque pronus
ad ſequendum illam inclinationem habitus vicio
ſi: ſed pugnando contra eam meretur ⁊ acquirit ſibi
habitum in contrariũ. Unde magni peccatores nõ
ſtatiꝫ q̃n ſunt iuſtificati hñt illã pacẽ quã hñt pfe
cti ⁊ exercitati in virtutib⁹: q̃cunq; etiã habit⁹ vel
diſpoſitio vicioſa derelinquit ex actibus deſineret
eſſe poſt fluxũ temporis niſi firmareꝛ per frequẽta
tos actus. ğ vniuerſaliter omnis diſpoſitio ad ha
bitum deſinit eſſe ceſſantib⁹ actib⁹ ꝑficientib⁹ ha

bitum. Sed illud a quo peccator dͬ peccator poſt
actum non deſinit eſſe per quodcũq; temporis ſpa/
cium licet actus ſimiles non adijciantur. Semper
enim in infinitum non eſt peccator poſtq̃ commi/
ſit. Non eſt igitur ibi aliquod abſolutum vel reſpe
ctiuum poſitiuum vel priuatiuum a quo dicatur
peccator a tempore ceſſationis actus vſq; ad peni
tentiam. Sed tñ quedam relatio rationis: inq̃/
tum eſt obiectum intellectus vel voluntatis dei.
Quia poſtq̃ commiſit peccatum dei voluntas or/
dinat ipſum ad penam correſpondentem peccato:
⁊ intellectus preuidet etiam pro omni tempore do/
nec pena debita ſit ſoluta. Illud pbatur per Au/
guſti. ſuper illud. ps. Beati quorum. Uidere enim
peccata dei eſt ad penã imputare. Auertere autem
faciẽ: hoc eſt ad penam nõ reſeruare. Ita igit̃ dicit
pctã ab eo tecta: nõ ꝙ deus tunc non videat. Sed
vt nõ velit aiaduertere.i.punire. Igitur ipm̃ pecca
torem remanere in reatu poſt actũ tranſeuntẽ nihil
aliud eſt niſi ipm̃ ſm̃ dei voluntatem ordinari ad
penam condignam illi peccato. Obiectum aũt in/
tellectus vel voluntatis vt intellectum ⁊ volitũ nõ
f habet niſi relationem rationis: ergo ⁊c̃. Confirma
tur per ſimile. Eſto ꝙ deus in multiplicatione me/
ritorum non intenderet habitum charitatis quod
poſſibile eſt niſi merita ſint intenſa: vel etiam ſi
eſſent intenſa: tamen iſte qui habuit plura merita
tranſeuntibus actibus interioribus ⁊ exterioribus
eſt magis meritus q̃ alius Quod nihil aliud eſt ni
ſi quia ordinatus eſt ad maiorem gloriam. Per
quod non habetur aliquod reale poſitiuum vel pri
uatiuum abſolutum vel reſpectiuum intrinſecum
iſti: ſed tñ relatio rõnis inq̃tum eſt obiectũ volũta
tis diuine vt ordinet̃ ad multipliciorẽ gl'iam. Ibi
enĩ in acceptatiõe diuina ordinant̃ illa merita: vel
iſte ꝑ merita ad talẽ vel talẽ gl'iam. Sicut igit̃ iſta
acceptatio ꝑpter merita tranſeuntia nihil eſt reali
ter niſi actus voluntatis diuine ⁊ in iſta tm̃mõ re/
latio rationis ſicut in obiecto volito. Ita ex alia p/
te ꝑpter pctã trãſeuntia nihil aliud eſt niſi abiectio
iſtius vel reprobatio in volũtate diuina: ⁊ in pctõre
relatio rõnis vt abiecti vel reprobati ad talẽ vel ad
talem penam. Hoc apparet in ſimili ſeu exemplo
groſſo. Si quis offendit magnũ principẽ tali offen
ſa cui correſpõdeat magna pena: ceſſante illo actu
nihil eſt in ipſo quin prius non fuerit añ actum: ꝓ/
pter quod nunc dicatur inimicus ⁊ nõ prius. Sꝫ tñ
in volũtate ipius dñi offenſi eſt actus tranſiẽs ſup
ipm̃: ⁊ per hoc in ipo relatio rationis: vt in ſubiecto
volito ad talem penam. Ex iſto ſequit̃ correlarium
ꝙ nihil aliud eſt poſt actum ceſſantem pcti offenſa
macula reatus niſi iſta relatio rationis. Sꝫ huius
ordinatio ad penã vt eſt diſconueniens ipſi anime
dicitur eius macula. Sicut per oppoſitum virtus
anime dicitur eius pulchritudo. Ut autem eſt obli
gatio formaliter ad iſtam penam dicitur reatus: et
vt eſt diuine voluntatis in qua eſt tota ipa realitas
per quem actum ordinatur ad talem penam: dicit̃
offenſa. Nihil enĩ aliud eſt offendi vel iraſci in deo
q̃ velle vindicare iſta pena. Et licet cõmuniter di/
catur ſimilatiue deus eſt iratus vel offenſus: tamẽ
rationem iraſci: ſcilicet velle vindicare excluſa paſ/
ſione cõcomitante iſtius velle deus formaliter eſt
iratus vel offenſus: quia formaliter eſt volens vin
dicare peccatum cõmiſſum contra legem ſuã. Quã
tum ad ſecundum articulum: ſcilicet ꝙ illud dele/
tur ⁊c̃. Iſtud quod dictum eſt remanere poſt actũ
in peccatore poteſt deleri: ⁊ quãdoq; delet̃. Iuxta
illud ſimboli. Remiſſionem peccatorũ: hoc eſt. De⁹
eſt remiſſiuus peccatorum ⁊ q̃nq; remittens pecca
ta. Patet ſic quia aliquando predeſtinatus labitur
in peccatum mortale: vt patet de dauid: petro: pau
lo: magdalena: ⁊ alijs inumeris. Nõ autem poteſt
beatificari quis ad quod principaliter eſt ordinat⁹
per predeſtinationem: niſi deleto peccato: accipien/
do peccatum modo predicto. Quia nullus beatifi/
cat̃ remanẽs obligat⁹ ad penã ſoluẽdã. Nõ enĩ eſt
pena ſoluenda cũ gloria. Nam illud eſt impoſſibi/
le: quia ad minus ſm̃ diuinam diſpoſitionem illa
gloria et pena repugnant. Non etiam poteſt habe
re penam ſoluendam poſt glorificationem diuinã:
hoc enĩ eſt impoſſibile: qꝛ diſpoſuit de⁹ illã gloriã
in quocunq; eſſe finalem ⁊ perpetuam. Ita ꝙ non
ſequetur aliqua pena. Igitur oportet ante glorifi/
cationem remitti vel deleri iſtam obligationem ad b
penam quandoq; ſuſtinendam. ❡ Item ꝙ non re
mittatur ſine pena vel ſibi equiualente in acceptat/
tione diuina. patet: quia per quodcunq; peccatum
offenditur deus: vt clamat ſcriptura. Sed offenſa
dei vel ira: vt dictum eſt eſt eius velle vindicare: vel
aliud ſufficiens ad placandum exigere: ergo poſito
quocunq; peccato: deus vult vindicare ſe de peccã
te. Sed velle vindicare eſt per iuſtitiam velle puni/
re: ergo poſt peccatum cõmiſſum ad eius deletio/
nem requiritur punitio vel equiualens in acceptat/
tione diuina. Et licet culpa que tollitur tollatur re
gulariter per penam ſicut obligatio ad aliquid tol
litur per ſolutionem illius. Et licet quandoq; tolla
tur per aliud a pena equiualens in acceptatione di
uina: tamen regulariter per penam ordinat̃: ⁊ hoc Boecius
eſt quod dicitur cõmuniter et accipitur a Boecio.
Q̃ pena eſt ordinatiua culpe. Ita ꝙ non poteſt re
linqui in vniuerſo aliqua culpa cui non correſpon/ Boecius
deat pena ordinata. Unde Boecius de conſolatio
ne libro decimo. proſa quarta. Omnem inquit im/
probum vno ſupplicio dignum negas. Item in ea
dem ꝓſa. Neq; enim eſt aliquid in tam breuibus
vite metis: ita ſerũ quod expectare longum immor
talis preſertim animus putet quorum magna ſpes
⁊ excelſa facinorum machina repentino atq; inſpe
rato fine deſtruitur. Ecce hic qui non agunt penitẽ
tiam ſubito habent penam eternam. Ideo dicit ibi Boecius
Boecius: ꝙ in tam breuibus metis huius vite que
non eſt niſi ventus cito tranſiens. Non eſt aliquid
ita ſerum: id eſt tardum ꝙ immortalis animus: id
eſt anima rationalis putet per lõgum tempus expe
ctare: id eſt manere in lõgo tempore: quorum: id eſt
malorum: magna ſpes quam habent de longani/
mitate facinorum: id eſt malorum. ⁊ excelſa machi/
na: id eſt magna potentia facinorum ſepe deſtrui/
tur fine inſperato: id eſt repentino: quia diuina iu/
ſtitia punitiua ſe vindicat talibus. Non remittitur
igitur pena: quia penitentiam noluerunt. Tarda Fauſtus
ſꝫ ingẽti fenore pena venit: ait poeta fauſtus. Et iõ
ſimplr̃ meli⁹ eſt pctõrẽ correctũ eſſe in pena q̃ ſine
pena: qꝛ in primo eſt aliq̃d boni. ſ. corr̃ñdẽtia iuſta

Boetius pene ad culpã. Unde Boetius vbi ſupra. Multo igitur infeliciores improbi ſunt in iuſta impunitate donati ꝙ̄ iuſta puniti vltiõe. Sꝫ puniri improbos iuſtum: impunitos vero elabi iniquũ eſſe manifeſtũ eſt. q: relinquitur malicia. ſ. culpa impune.

3 Quantum ad tertium articulum primo vidẽdum eſt de re: ⁊ ſecundo de nomine. De re ſit iſta concluſio ꝙ ad deletionem peccati regulariter requiritur pena vel punitio volũtaria: ꝓbatur q: per aliquã punitionem deletur peccatum vt dictum eſt ſupra in ſcđo articulo. Et per aliquam nõ deletur: vt patet de pena dãnatorum. Et de illa pena que ſtatim ſequitur culpã. Unde eſt illud Auguſt. lib. ꝯfeſſio. Auguſtinus. Iuſſiſti dñe ⁊ ita eſt vt oĩs anim⁹ inquiet⁹ ⁊ inordinat⁹ ſibiĩpſi pena ſit. Et ita eſt vt ſit ſibi pena q̃ſcꝫ pcõꝝ. Non eſt autẽ illa ꝓbabilis differentia inter punitionẽ qua deletur peccatum ⁊ qua non delet. Aliqua de voluntario ⁊ alia de nõ volũtario. Tñ quia punitio dãnatorum longe maior eſt intenſiue ⁊ extenſiue ꝙ̄ punitio viatoris cuius peccatũ deletur ꝑ punitionem: ⁊ ꝑ conſequens magis ⁊ minus intenſiue ⁊ extenſiue nõ facit differentiam inter punitionẽ delentẽ peccatum ⁊ nõ delẽtem. Tñ q: ita videmus in offenſis humanis ꝙ pena vel diſplicẽtia voluntaria placat offenſam ⁊ non omnino inuoluntaria et cum murmure ſuſcepta et ſupportata. Ergo rationabile eſt: ſi per aliquam penã debeat deleri offenſa: ⁊ per aliquam nõ: ⁊ differentia quo ad hoc nõ fiat ita ꝓbabiliter ꝑ aliquid ſicut ꝑ voluntariũ ⁊ inuolũtariũ: ꝙ pena voluntaria regulariter req̃rat̃ ad deletionẽ peccati. Et tunc ſequitur correlarium quomodo ordinatur dupliciter culpa ad penam. Culpa eñi manẽs ordinatur ꝑ penam concomitantem: ſed inuolũtariã. Culpa aũt q̃ ordinatur per penam voluntariam deletur per eam.

R Et ſi dicatur: quomodo pena poſſit eſſe voluntaria cum ſit malum: ⁊ malum eſt inuoluntariũ: quia obiectum voluntatis eſt bonum. Q: ſicut nullus peccat in eo quod non vult: q: inuoluntarium non eſt peccatum. Ita nõ punitur in eo qđ vult. Hec difficultas ꝓlixiorem declarationem requirit. Ubi nota ꝙ inuolũtarium ſimpliciter eſt illud contra qđ volũtas ſimpliciter remurmurat. Et per ꝯſequẽs ꝑ oppoſitum. Uoluntarium põt intelligi tripliciter. Uno modo contra quod nõ remurmurat volũtas: ſed patienter ſuſtinet. Scđo modo qđ voluntarie acceptat. Tertio modo qđ volũtarie cauſat. Et hoc dupliciter: ſcꝫ vel vt cauſa ꝓxima penalis ⁊ non intendẽs illum effectum. Uel vt cauſa remota principalis ⁊ intendens illum effectum: ⁊ ſic habentur quattuor membra. Et patet hec diſtinctio:

Z q: in primis duobus modis triſtitia eſt obiectum tñmodo volitionis. In tertio eſt effectus tñ reſpectu obiecti. In quarto eſt obiectũ ⁊ etiam effectus niſi aliud impediat. Hec mẽbra ſtatim declarabuntur. Patet etiam hic ordo: q: ſecũdum addit ſupra primum: q̃tum ad rõnem volũtarij: ⁊ tertiũ ſupra ſecundũ ⁊ quartũ ſupra tertiũ. ¶ Pena ẽt poteſt intelligi vel quodcunq̧ incõmodum ſeu diſconueniens: ⁊ illud poteſt eſſe in homine in parte ſenſitiua: vel in corpore coniuncto cum actu anime ſenſitiue. vel poteſt eſſe primũ diſconueniens que eſt triſtitia que ꝓprie ⁊ primo eſt pena: de qua dicit Auguſt. de ciuita. dei lib. 4. c. 15. ꝙ triſtitia eſt diſſenſio animi ab his rebus que nobis nolẽtibus accidunt. Supponẽdo igit̃ de penis exterioribus tãq̃ de manifeſtis: quõ poſſunt eſſe voluntarie quocũq̧ iſtorum quattuor modoꝝ voluntarij. De pena iſta ſcꝫ triſtitia videamus. Et ptꝫ ꝙ iſta põt eſſe voluntaria. Primo modo. i. ſm quid ſcꝫ patienter tollerata: q: malũ incõmodũ dũ tñ nõ ſit ꝯ rectã rõnem põt nõ tñ abſolute patienter: ſed ⁊ ordinate patiẽter ſuſtineri. Poſſet etiã acceptari in ordine ad aliquem finem vt dicit Auguſti. Peccator de peccato doleat: ⁊ de dolore gaudeat. Auguſtinus. Sed de tertio. ſ. quomodo voluntas cauſat dolorẽ vel triſtitiã voluntarie: vt cauſa partialis eſt difficultas. Unde dico ꝙ triſtitia in aliqua voluntate cauſari naturaliter nõ poteſt niſi a duabus cauſis currentibus. ſ. ex actuali volitione exiſtentis: ⁊ ex actuali apprehẽſione illius exiſtentie. In illam deſcriptionẽ triſtitie ꝑmiſſam ab Auguſt. Quicquid aũt eſt cauſa volitionis eſt cauſa partialis ipſius triſtitie: licet non intẽdat ꝑ volitionẽ cauſare triſtitiã: nec oportet intendere. Iſte autẽ due cauſe q̃ncunq̧ cõcurrũt q̃tum eſt ex ſe cauſant triſtitiã ſicut effectũ naturalẽ. D

¶ Conſequẽter ex iſto tertio declarat̃ quartũ: q: ex quo triſtitia ſequit̃ vt effectus naturalis volitionẽ actualem alicuius ⁊ cõſiderationẽ actualem illius voliti licet iſte due cauſe ꝓxime multipliciter poſſint concurrere: q: ex tot cauſis ex quot poteſt eſſe talis cõſideratio actualis in intellectu: ⁊ talis actualis volitio in voluntate. Tñ nihil vnum põt eſſe cauſa triſtitie loquendo de naturali cauſatione vbi poſſet eſſe cauſa cõcurſus iſtoꝝ duoꝝ q̃ ſunt cauſe ꝓxime naturaliter neceſſarie. Hui⁹ aũt cauſa cõmunis poteſt eſſe voluntas. Et tamen importans actum conſiderationis ⁊ actũ volitionis eiuſdẽ obiecti: ⁊ hoc in ordine ad primũ finẽ intẽtum: vt ſequat̃ triſtitia puniens: q̃ voluntas precipiẽs intellectui cõſiderare aliquid vt actu exiſtens cauſat triſtitiam: tanq̃ vna cauſa ⁊ intendens iſtum effectum: ⁊ hoc nõ: vt ꝓxima: q: nõ põt eſſe vna cauſa efficiens ꝓxima: ſꝫ cauſat triſtitiam vt vna cauſa remota: q: cauſa eſt ꝓxima reſpectu cauſaꝝ ⁊ reſpectu triſtitie ⁊ applicationis eaꝝ. Sic igit̃ patet quomodo prima pena ſcꝫ triſtitia põt eſſe ſumme volũtaria: ⁊ ex volũtate cauſata. Nõ tñ ſicut a cauſa partiali: ſicut vniuerſaliter cauſat̃ a voluntate cauſante ⁊ volente id qđ euenit. Sed ſicut a cauſato tali applicãte. ſ. cauſas ꝓximas hui⁹ effect⁹. ⁊ hoc in ordine ad talẽ effectũ cauſandũ. Tunc ad argumẽtũ illud. Omnis pena eſt inuoluntaria: verũ eſt ſm ſe: ⁊ hoc cõparãdo ad volũtatẽ ſequẽtẽ affectionẽ cõmodi. Tñ põt eſſe voluntaria in voluntate antecedente. ſ. in voluntaria applicatione cauſarum ad quas ſequitur. Poteſt etiam eſſe voluntaria voluntate acceptante: et hoc voluntate ſequente affectionem iuſtitie. Quia ſic acceptat quicquid habet ordinem ad per ſe volendum iuſte. N

Sequitur de ſecunda articuli huius cõſideratione: ſcilicet de vocabulo penitẽtie. Quo ad nomen: ſcilicet penitere. Dico ꝙ ſicut in punitione iſta voluntaria conuenit multa conſiderare. Primo quidem. Uelle punire quod eſt velle imperatiuũ ſeu efficax coniungens cauſas ꝓximas ipſius punitionis paſſiue. Secũdo nolle peccaſſe vel diſpli-

cere.qđ eſt cauſa partialis proxima pene licet non intendat penam illam. Tertio velle.i.acceptare punitionem illam paſſiuam iam inflictam. Quarto patienter ferre punitionem. Et hec quattuor breuiter exprimuntur: vindicare cōmiſſum: deteſtari commiſſum. Acceptare penitentiā inflictam: patienter ferre penā inflictā. Hijs quattuor correſpōdēt alia quattuor ex parte termini volitionis: inquibus eſt idem materiale.ſ.punire. Alia quattuor formalia ſunt ſuperaddita volitum a volente.cauſante a volente: deteſtante a volente: acceptante a volente patienter ferente. Pꝫ aūt ꝙ non per ſe idem eſt volitio aliqua ꝑdicta ⁊ ipſa punitio paſſiua. Et ita nomē qđ per ſe ſignat volitionē ⁊ cognotat punitionē. Nō ſignificat vniuoce punitionē cognotando volitionem: ⁊ per conſequēs ſi aliqua dictio ſignificet per ſe punitionem volitam ⁊ pene volitionem hoc erit equiuoce. Iſtis ergo octo poſſet iponi aliquod idem nomē equiuoce. Sed faciendo vim in hoc nomine penitere: ſequendo auctoritatē ⁊ vſum loquētium de hoc nomine penitere. Cū penitere ſit penā tenere ſcđm ethomologiā nominis. Et tenere penā importet paſſionem reſpectu pene non tantū paſſionem ipſius vt inherentis ꝑprie videtur ſignatum huius vocabuli cōſiſtere in quattuor primis vt ſic ſit quadruplex diffinitio ſeu deſcriptio eī9 qđ eſt pe-

P nitere. ¶ Prima eſt iſta penitere eſt vindicare peccatum a ſe cōmiſſum: ⁊ pꝫ quomodo eſt ibi tenere penam: q: applicare ſibiipſi penā: eſt tenere eā. Et iſtud poteſt intelligi ſiue applicet ſiue infligat penam in effectu vel in affectu. Q: vindicās nō minus vindicat: ⁊ ſi quādoqꝫ pena non ſequatur ꝑpter defectum alicui9 cauſe ſecūde dum tñ ipſe eque intendat penam infligere. Scđa deſcriptio: penitere eſt deteſtari vel odire peccatū a ſe cōmiſſū vel diſplicētiā habere de peccato a ſe ꝯmiſſo. Et ſic pꝫ quō ē ibi penā tenere q: in cā proxima partiali. Et iſtud pōt intelligi de nolle vel deteſtari vel diſplicentiam habere de hoc peccato: vel in propria rōne vel in generali ſimul de quocūqꝫ peccato a ſe cōmiſſo. Et iterum de diſplicentia formali vel virtuali. Et ē diſplicentia virtualis quicūqꝫ act9 volūtatis virtualiter includēs illā diſplicentiā: ſicut quedā cauſa includit effectum: licet effectus in ſe non cauſet: ſicut cū omnis volitio oriatur ex aliqua volitione: oīs diſplicentia ſeu volicitio peccati licet formaliter non in-

Q ſit: poteſt virtualiter ineſſe: ⁊ in ꝑpria aliqua volitione ad quā nata eſt conſequi talis diſplicentia. ¶ Tertia diſcriptio penitere eſt penā inflictam pro peccato ſuo cōmiſſo gratāter acceptare. Et pꝫ quō hoc eſt penam ſicut obiectū tenere per actum voluntatis. Et illud pōt intelligi de acceptare formaliter vel virtualiter.ſ.in aliqua alia acceptatione in qua iſta includitur virtualiter. Et ſicut volitio entis ad finem includitur in volitione finis. Quarta deſcriptio eſt: penitere eſt penam ꝑ peccato ſuo inflictam pacienter ſufferre. Et patet quomodo hoc eſt penam tenere: quia non abijcere remurmurando. Unde conſimiliter dicitur in hoc ſenſu ſuſtinere.ſ. ſub actione agentis ⁊ infligentis ſe illi conformando: omnis punitio continetur voluntaria ſub aliquo quattuor modorum penitentie. Sed ad deletionē cuiuſlibet peccati mortalis actualis poſt baptiſmū cōmiſſi: ſi requiratur aliqua punitio volūtaria. igitur ad huius deletionem requiritur penitentia data aliquo illorum quattuor modorum. Nec requiritur neceſſario ſimpliciter quia poſſet de9 remittere ſine omni actu illius cui remittitur. Sed neqꝫ ſic requiritur neceſſario ſuppoſito actu hominis cui remittitur: quia poſſet deus remittere per aliquē motum feruentem dilectionis in deum abſqꝫ quocūqꝫ predictorum quattuor actuum ſub propria ratione: vt pote in actu feruoris ad martinum ſtatim ſuſcipiendum. Ubi formaliter nō aliqua cogitatio de aliquo peccato prius commiſſo: nec per conſequēs aliquod penitere predictum. Et hoc formaliter: licet virtualiter ⁊ ſcđo motu eſſet penitere: ſcđꝫ ſcđam ſignificationem. Iſtud probatur quia nullus excluditur a regno celorum qui facit illud qđ ſimpliciter neceſſarium eſt: quia poſſibile eſt aliquem vſqꝫ ad inſtans.a: exiſtentem in peccato mortali ab inſtanti.a.neceſſitari toto corde ad inſiſtendum circa act9 diſtrahentes a cogitatione de peccato commiſſo vt pote ſtatim expoſito artiſſimo martirio. Propter hoc dictum eſt ꝙ requiritur ad hoc vt peccatum mortale regulariter deleatur: qđ dicitur fieri regulariter: quod fit ſm leges determinatas a ſapientia diuina quarum hec eſt vna ꝙ peccatum commiſſum nō deleatur ſine diſplicentia đ peccato cōmiſſo. Et hoc apparet multum rationabilis quia ſicut peccatum auertit a fine ⁊ cōuertit ad creaturam. Ita rationabile eſt ꝙ non deleatur niſi per motum oppoſitum auertentem a peccato: ſiue a creatura ꝑ quā fuit peccatum: ⁊ conuertentem ad deū. Ad hoc autem quod eſt diſplicere de peccato commiſſo poſſunt reduci alia tria mēbra eius quod eſt penitere. Speciales autem conditiones qualiter actus puniendi requiratur ad peccati deletionē: aut vt diſpoſitio prima: aut vt cōcomitās poſtea patebit. Ideo reſpondetur ad argumenta in oppoſitum facta. R

¶ Ad primum dicitur ꝙ ꝙuis ceſſet peccandi exterior ⁊ interior actus: remanet tamen obiectiue in intellectu diuino ⁊ in diuina voluntate ad puniendū. Et ex hoc in peccatore relatiue relatione rationis qua actus ꝙuis non remaneat in ſe: remanet tamē obiectiue punitiue ⁊ reſpectiue. Scđm tamen meā oppinionem non remanet vt in ſequentibus apparebit: quia iſta argumenta ⁊ reſponſiōes ⁊ tota oppinio eſt doctoris ſubtilis. ¶ Ad ſcđm cum ꝓbat per exemplū ꝙ deus de potētia ſua abſoluta poſ- S

ſet dimittere peccatum abſqꝫ punitione peccati: cōcedendum eſt. Sed non potentia ordinata. Et ſi arguas ꝙ de potentia ordinata poteſt permittere ſine pena ſicut homo iratus.⁊c. Reſpondeo ꝙ remiſſio eius non eſt per mutationem voluntatis eius quia voluntas eius ⁊ in ſe ⁊ in actu volēdi tam abſolute: ꝙ inꝙtum tranſit ſuper obiectum: permanet vniformis. Et per conſequens ſi in eternitate vult aliquem puniendum eſſe pro aliquo tempore vult illum ſemper puniendū pro illo tempore: niſi aliquid in creatura mutetur. Non ſic autem de voluntate hominis irati qui mutatur ꝙtum ad actū nolendi ⁊ volendi. Ad tertiū de penis dampnatorū. Dico ꝙ talis pena non eſt voluntaria. Nec penitent de peccato ſed ſemper remurmurant contra deum. Ideo talis penitentia non eſt fructuoſa nec de

let peccatum. Et ſi obijciatur de iuda ꝙ penitēs la queo ſe ſuſpendit. Dico ꝙ nō quicunq; actus peni tendi ſufficit ad delectionem peccati vt poſtea pate bit. Sed oportet ꝙ ſit actus ordinatus ⁊ maxime ex circunſtantia finis que prima eſt inter circunſtan tias actus moralis. Iudas autem non penituit cū
x iſta circunſtātia. ſ. ex dei dilectione. Ad quartum ar gumentum patebit reſponſio in prima concluſiōe ſequenti: quia tanta bonitas ē in conuerſione pec catoris ad deum: q̄ta malitia fuit in auerſiōe. Et iſta ē poſitio doctoris ſubtilis fideliter ⁊ ad lōgū re citata. Pro cui⁹ declaratiōe ⁊ mea ponēda itētiōe: ponam ſequentes concluſiones. ¶ Prima conclu
t ſio illud quo peccator formaliter dicitur peccator actu tranſeunte. Non eſt actualis priuatio gratie: vt quidam putāt: quia ratione diſſormitatis actus peccati relinquit̄ priuatio gratie. ¶ Probatur ꝙ non ſit illud quo peccator dicitur peccator: quia ex priuatione gratie non poſſet diſcerni quis eſſet ma ior vel minor peccator quia peccator habēs vnicū peccatum mortale ita priuatur gratia ſicut ille qui habet mille: ergo non diſcernit intentionem vel re miſſionem peccatoris. Ideo non eſt illud quo pec cator dicitur eſſe peccator. Item priuatio gratie ē a deo: propter enim peccatum priuat deus pecca torem gratia ſua. Abſurdum enim eſſet ꝙ peccator diceretur peccator ab illo quod eſt a deo. Item pri uatio gratie poteſt eſſe abſq; peccato. Nam ſi deus in puris naturalibus crearet vnum hominem non de maſſa ade: ⁊ nollet ipſum in ſua gratia. Ille ſi ne peccato eſſet priuatus gratia. Igitur priuatio non eſt illud quo peccator formaliter dicitur pecca tor. ¶ Scḋa cōcluſio illud quo aliq̇s dicitur pec cator non eſt contabiuꝫ ſeu macula ſicut ex conta ctu mortui contrahebatur contagium in antiqua lege. Probatur quia aut illud contagium eſſet que dam habilitatio derelicta. ⁊ hoc non poteſt eſſe q: aliquis non peccator poteſt eē magis habilitatus
x ꝙ peccator. Aut eſt aliquid aliud et non apparet quid illud poſſit eē. ¶ Tertia cōcluſio illḋ quo q̇s dicitur peccator non eſt reſpectus realis in anima qui dicatur reat⁹. Probatur nullus reſpectus rea lis poteſt de nouo acquiri niſi acquiſito aliquo ab ſoluto. Sed tranſeunte actu nullum aduenit de no uo abſolutum reale: ergo ⁊c. Item cū iſte reſpect⁹ non ſit de genere relationis vt patet per opinanteꝫ ſcꝫ ſanctum tho. Nec apparet de quo genere ſit: nō videt̄ rationabile ꝙ ponatur. ¶ Quarta cōcluſio illud quo peccator dicitur peccator. Non eſt obli gatio ad penam que eſt reſpectus rationis in ipſa voluntate diuina ordinante ipſum ad penam pro pter peccatorū ꝯmiſſum. Tamen bene concedo ꝙ iſte eſt obligatus ⁊ ordinatus ad penam volunta te diuina. Sed dico ꝙ iſta obligatio non eſt illud: quo aliquis dicitur peccator tranſeūte actu. Ratio eſt q: ſcḋm ſanctos non tantum remanet iſte obli gatus tranſeunte actu: ſed etiaꝫ vltra hoc remanet in culpa. Sed obligatio ad penam non eſt ipſa cul pa. Igitur ⁊c. Item manente iſta obligatione non dicitur formaliter peccator. ergo nō eſt formaliter ratio peccati. Pꝫ antecedens q: deleto peccato iu ſtificato peccatore adhuc manet obligatio eius ad aliquā penam. ¶ Quinta concluſio illud quo pec cator dicitur formaliter peccator non eſt tantum in decentia ſeu malitia in eſſe morali ⁊ nō naturali in eſſe morali. hoc ē ſcḋm apprehenſionē nature intel lectualis alicuius q: cōcipiens ipſum ⁊ referens ad actum preteritum quē contraxit: reputat ipſum in quadaꝫ indecentia: ⁊ illa indecentia cōcepta in ordi ne ad actuꝫ preteritum dicitur malicia ⁊ peccatū in eſſe morali. Nec oportet ꝙ ſit aliquid in eſſe natura li. Sꝫ iſta poſitio domini petri aureoli videt̄ ꝙ de ficiat: q: ſi iſta indecentia non eſt in eſſe naturali ſeu reali: ergo non eſt aliquid niſi ſcḋm apprehenſioneꝫ preteriti actus: igitur nihil eſt in anima ſeu in pec catore per qḋ dicatur formaliter peccator poſtq̄ non eſt aliquid reale in peccatore. Et ſi diceretur ꝙ eſt relatio rationis q: eſt in eſſe obiecto vel in eſſe vo lito ad penam: hoc non valet: q: peccator eſt reali ter peccator eo modo quo peccatum poteſt dici rea le. q: peccatum nō eſt ens rationis ergo impoſſibi le eſt ꝙ per relationeꝫ rationis dicatur formaliter peccator. Item ſi in preſenti tranſacto actu pecca di: nihil eſſet in anima niſi conſideratio actus prete riti: igitur anima non haberet in ſe aliquid in pre ſenti formaliter: quo realiter poſſet dici peccator. Cum actus peccandi non ſit: igitur ens rationis non poteſt facere ꝙ aliquid ſit realiter peccator et formaliter. Cum ergo illa relatio ſit ens ratiōis: nō oportet dare eſſe reale formale quo peccator ſit rea liter ⁊ formaliter peccator. Iteꝫ actus peccandi eſt a deo. Ideo actus peccandi non eſt peccatum: ſed eius diſſormitas: ergo cōſideratio act⁹ preteriti nō dat formaliter eſſe peccatorem. ¶ Ideo pono ſe
z xtaꝫ concluſioneꝫ que eſt opinio propria ⁊ eſt affir matiua. Illud quo peccator dicitur formaliter pec cator eſt diſſormitas derelicta in anima ex actu vi cioſo: per quam diſſormitatem deo eſt diſplicibilis ex quo auffert ſibi gratiam ⁊ ordinat ad penam. Si cut enī dicūt ſacramenta aut ponunt caracterē aut quendam ornatum in anima. Et etiam virtutes po nunt ornatum in anima per quem anima eſt deo placens: ⁊ ex eis infundit ſuam gratiam ⁊ ordinat ad gloriam ſtante tali ornatu. Sic per locuꝫ ab op poſitis. Actus vitioſus relinquid in anima diſſor mitatem differentem ab ornatu: ⁊ aufferentem or natus virtutum: per quam etiam redditur diſplici bilis deo ⁊ ordinabilis ad penā. Et per conſequēs illa diſſormitas dimiſſa ab actu vitioſo eſt illud quo formaliter peccator dicitur peccator. Ideo di cunt communiter ſancti ꝙ anima peccatoris eſt diſ formis ⁊ turpis per accidens ex peccato: q̄uis non in eſſe naturali. Sicut dicit̄ nā de diabolis qui ſūt diſſormes ex pctō: q̄uis i ſuis naturalib⁹ ſint pul cerrimi. Et hoc eſt rationabile ꝙ per aliquid reale preſens in anima formaliter peccator dicatur pec cator: ⁊ non ex eſtimatione aliqua vel alicuius pre teriti. Et hec eſt intentio mea q̄tum ad preſentem concluſionem.

¶ Sequitur prima concluſio.

AD delectiōeꝫ peti mortalis act⁹ ē certe moralis vꝛ⁹. Probat̄ iſta ꝯcluſio. q: vꝛ⁹ q̄ hꝫ p obiecto aliqḋ reductiuū i equalitatis ad equalitate. ē vꝛ⁹ ſpecialis ⁊ moralis contenta ſub iuſtitia. O a

iuſticia eſt virtus moralis reductiua inequalitatis ad equalitatem ex.5.ethi. Penitentia vero eſt huiuſmodi vt patuit ſupra ⁊c. Itē virtus eſt bona qualitas mētis qua recte viuit̄: ⁊ qua nullus male
B vtit̄: vt vult mgr̄ in ſcd̄a.d.27. Sed hec cōuenit penitentie: ergo eſt virtus. Pro declaratione iſtius cōcluſiōis ponā aliqua notabilia. Primū eſt ꝙ quattuor modis poteſt accipi penitentia. Primo pro remedio peccati mortalis ſeu contra mortale peccatum actuale per ſacerdotes miniſtrando ⁊ ſic eſt ſacramentū ⁊ non virtus. Scd̄o modo ꝑ habitu habituante hominem ad penitendum ſub debitis circunſtantijs: ⁊ ſic eſt virtus. Tertio modo pro actu penitendi: ⁊ ſic eſt actus ꝟtutis ⁊ non virtus. Quarto modo ꝑ dolore ſenſibili pro pct̄ō cōmiſſo; qui ſi precedat actum penitendi: ipm̄ promouet ⁊ intendit. Si autē ſequatur tanꝙ cauſatus ex illa intētione eiꝰ: vl' ꝑfectionē oſtendit: ⁊ ſic nō eſt virtꝰ ſʒ paſſio. Scd̄m notatur ꝙ ꝟtutes cardinales vt eas vtūtur ſancti: non ſunt virtutes ⁊ habitus ſpeciales: ſʒ ſunt genera quedā ſubalterna in qua deſcendit virtus immediate: continentia ſub ſe ſpecies illas morales virtutum: ſicut fortitudo eſt qd̄dam genꝰ ſub quo continet̄ patientia: audacia: ⁊ huiuſmodi. Similiter tēperātia ⁊ alia huiuſmodi. Et ſm̄ hoc virtutes ſpeciales: morales: nō ſunt ab iſtis quattuor virtutibus alie: ſed ſunt ꝯtente ſub iſtis. ¶ Tūc ad propoſitum deſcendendo. Dico ꝙ iuſticia eſt que-
C dam virtus generalis continens ſub ſe omnes morales virtutes que ſunt cōiecturatiue debiti in ordine ad alterū. Ad videndum autē in ſpeciali ſpecies iuſticie. Sciendum ꝙ debitorum: quedā ſunt ex natura rei ⁊ neceſſaria: vt eſt debitū ad patrē ⁊ matrē Quedā vero ſunt voluntaria vt eſt debitū qd̄ contrahitur in cōmutationibꝰ: non eñ de neceſſitate ⁊ ex natura rei: obligat ad iuſticiā cōmutatiuam niſi aliud velim prius cōmutare. Poſito eñ ꝙ cōmutare velim ſtatim ſequitur obligatio ad iuſticiā cōmutatiuā. Tunc debitorū primo modo.ſ.ex natura rei ⁊ neceſſariorum: quedā ſunt que fundantur ſuper obligatione cauſe ⁊ cauſati: ⁊ quedā ſuper obligatione cōmunicationis. Ex primū quidē horū debitum eſt quo quilibet homo tenetur deo ⁊ parētibꝰ
D Scd̄m eſt debitū quo quilibet homo alteri tenet̄ puta eſſe affabile: non eſſe de mundo deceptorem: ⁊ mundo eſſe legalem. Hoc eñ debitum exigit equitas cōicationum: ⁊ ius eiuſdem nature. ¶ Debitū primo modo ꝙ fundat̄ ſuꝑ obligatiōe cauſati ⁊ cauſe: pōt eſſe triplex. Poteſt eñ eſſe cā: vñ aliquid poteſt eſſe cā alterius vel in eſſe ⁊ bene eſſe: vel in bene eſſe tm̄. Primo mō dupliciter: vel primo ⁊ ſimpliciter: vel diminute ⁊ ſm̄ quid. Ex hac ḡ triplici obligatione ꝯſurgit triplex debitū ⁊ triplex virtus ſpecialis ſub iuſticia cōiecturatiua illiꝰ debiti. Obligatio igit̄ cauſati ⁊ in eſſe ⁊ bn̄ eſſe ſimpl'r ⁊ ꝑfecte fundat primū debitū ꝙ dʒ rationalis creatura ipi deo Et virtus q̄ hʒ illud cōiecturari eſt prima ſpēs iuſticie q̄ religio ſeu latria vocat̄. Latria aūt multas ſub ſe hʒ ſpēs de quibꝰ mō ſuꝑſedeo. Sed obligatio cauſati ad cām in eſſe ⁊ bene eſſe q̄ eſt cauſa nō ſimpliciter ſed diminutiue ⁊ prima ſuppoſita: ⁊ ſic pater ⁊ patria fundant ſm̄ debitum quo filius parentibus obligatur. Uirtus illud conіecturans: dicitur pietas qua redditur parentibus ⁊ patrie qd̄ ſuum eſt. Sed obligatio cauſati ad cauſam in bene eſſe tantum vt penes bonū virtutis ⁊ morū fundat aliud debitum quo ſubditi tenentur regi ⁊ prelatis. Et hoc conuenit dupliciter. Uel enim principium illud ꝙ eſt cauſa bene eſſe: eſt quid animatum ⁊ ſic conſurgit dulia virtus: que non eſt aliud: niſi habitus coniecturatiuus ſpecialis honoris quē debemus eis qui nobis conferunt bene eſſe. Hoc modo redditur ſpecialis cultus ſanctis: maior ꝙ parentibus vel regibus vel prelatis per virtutem que poteſt yperdulia nominari. Quandoqȝ autē tale principium ⁊ cauſa bene eſſe: eſt aliquid inanimatum cuius non eſt lex. Et virtus coniecturans debitum reſpectu illius: vocatur communiter iuſticia legalis: que reddit debitum fundatum in ordine ad ipſas leges. Habemus ergo quattuor virtutes ſpeciales.ſ.latriam reſpectu dei. Pietas reſpectu proximi ⁊ parentum. Duliam ⁊ yperduliam reſpectu prelatorum: principum: ⁊ ſanctorum: et iuſticiam lega-
E lem reſpectu legum. Et hec oēs fundantur in obligatione cauſati ad cauſam. ¶ Sequitur de virtutibus que ſunt reſpectu debiti fundati in obligatione non cauſe ⁊ cauſati. ſed eſſe huius vel eſt bonū fortune vel anime. Si ſit bonum fortune vtputa ſi alicui multum fortuna arrideat. Tunc in illo conſurgit debitum reſpectu alterius cui non arridet tantum fortuna. Et virtus illud coniecturans dicitur liberalitas que reddit debitum ꝙtum arrident bona fortune. Si vero ſit bonum anime puta ſcientia virtutes: ſeu auctoritas prelati vel principis: quibus tamen homo non eſt ſubditus. Tunc in nobis reſpectu taliū conſurgit ſpeciale debitum ad debitam reuerentiam exhibendam. Tunc oritur virtus ſpecialis que dicitur obſeruantia: cui opponitur irreuerētia infrunita. Et hinc eſt ꝙ homines in magnis dignitatibus conſtituti tractant hodie cum multa reuerentia probos viros religioſos ⁊ ſciētificos. Et ſic habemus ſex virtutes: latriam: pieta- F
tem: iuſticiam legalē: liberalitatē: ⁊ obſeruantiā. Tunc ſequitur debitum qd̄ fundatur ſuper obligatione communicationis eiuſdem nature. Natura enim ibi eſt pollitica ⁊ ciuilis ⁊ communicatiua: igitur quicquid ſm̄ rectam rationem pertinet ad mutuam communicationem habet iuſticia coniecturare. Tunc ex quo volo tecum pollitice communicare primū qd̄ tibi debeo eſt affabilitas: ex qua conſurgit beniuolentia: de qua tractat Philoſophus nono. Ethico. Licet videatur ibi innuere ꝙ non ſit virtus: puto tamen ꝙ intelligit ꝙ non ſit virtus amicitie: licet ſit alia virtus ſpecialis cui opponitur maliuolentia. Quandoqȝ autem communicatio iſta exhibetur nō quomodocunqȝ ſimpliciter: ſed mō ſpāli dāte ſe vno alteri ꝟbo ⁊ facto. Et talē hʒ cōiecturari ꝟtꝰ amicitie. Itē qꝛ aīal polliticum eſt homo: dʒ alteri affabilitatē. Uñ ſciendū ꝙ qñqȝ hec cōicatio affabilitatis aſpicit cōceptū mētis: ⁊ hanc ꝯiecturat ꝟitas: cui opponit̄ mēdaciū De q̄ hr̄.4. Ethi. Uel reſpicit affatū: ⁊ hāc ꝯiecturat māſuetudo: cui opponit̄ diſcolꝰ q̄ ꝯtinue mordet ſocios ⁊ ꝯturbat. Et ſic habemꝰ q̄ttuor ſpēs iuſticie aſpiciētes communicationem eſſe eiuſdem nature: ⁊ priores erant ſex: ⁊ ſic habemus decem que
fundant̄ ſuper obligatiōe neceſſaria ex natura rei. G
¶ Sequit̄ ſcd̄a obligatio voluntaria. Hec autem

obligatio aſpicit mutuã cõicationẽ nõ eſſe: ſed rerũ adinuicẽ et neceſſariorũ bonorũ. Et tũc ſciendũ eſt ꝙ poteſt q̃s alteri cõmunicare in bonis dupliciter Uel in bonis diſtribuẽdis inter ſe a perſona cõi: et tunc illã diſtributionẽ regulat iuſticia diſtributiua Uel in bonis nõ diſtribuẽdis inter ſe a cõi perſona tertia: ſed abſolute inter ſe cõmutandis: ⁊ ſic ↄſurgit duplex debitũ: vnũ ex intẽtione ꝑ iuſticiã cõmutatiuã q̃ eſt directiua in cõmutationibꝰ. Aliud ꝓter intentionẽ: puta q: tibi bona mea cõico es obligatus ad grãs reddendas. Et ſic ↄſurgit gratitudo q̃ põt vocari iuſticia retributiua. Sic habemus. xiij:
V ſpecies iuſticie. Sciendũ vlteriꝰ ꝙ aliud eſt reddere debitũ: aliud reſtituere indebitũ ad debitũ: ⁊ h̃ contingit dupliciter. Aut eñi iſtud indebitũ homo reducit ad debitũ in ſeipõ: ⁊ ſic hanc reductionẽ cõiecturat penitẽtia q̃ inequalitatẽ ſui ad alterũ hõ reducit ad equalitatẽ. Uel hõ in debitum reducat ad equalitatẽ ⁊ debitũ indebitũ ſ; non ſuũ reducendo ad debitũ: ſ; in debitũ alterius. Et hoc dupliciter: vel eñi talis eſt habens cõem auctoritatẽ: ⁊ tunc illam reductionẽ habet regulare iuſticia punitiua directiua in penis alteri infligendis. Uel perſona priuata vbi deficit perſona cõis: qualis fuit moyſes cũ percuſſit egyptiũ: ⁊ etiã machabei: ⁊ tunc reductionem illam habet regulare ⁊ coniecturare iuſticia vindicatiua. Et ſic habemꝰ tres virtutes fundatas ſuꝑ reductione indebiti ad debitũ: vnde cũ priorib' ha
I bemꝰ ſexdecim ſpecies iuſticie in vniuerſo. ¶ Ideo pono aliquas cõcluſiones hijs viſis ⁊ preſuppoſitis. Prima eſt penitentia eſt virtus ſpecialis. Patet ex diſtinctione actuum ſequitur diſtinctio habituũ ⁊ diſtinctio actuum ex diſtinctione obiectorũ. Sed penitentia habet ſpeciale obiectum vt patet: q: peccatum expiabile eſt obiectũ penitentie cum penitentia ſit preterita mala deplangere: ſm̃ vnam opinionem. Alij tñ dicunt ꝙ obiectũ penitentie: directe eſt peccm̃. Alij dicunt ꝙ eſt peccatũ cõmiſſum cõtra le-
Aureolꝰ gem dei. Aureolus eñi dicit ꝙ peccatũ non eſt obiectum penitentie propinquum: eſt tñ obiectũ remotiſſimum aliquo modo. Pro q̃to. ſ. pena punitiua q̃ eſt directe obiectũ ⁊ ꝓpinquum penitentie: eſt circa peccatum: ꝙ pena ſit obiectum ſic probat: quia redducit offenſaȝ ad equalitatem. Unde conſiderandum eſt ꝙ ille qui eſt iniuriatus habet plus: quia egit qd̃ non debuit. Qui vero paſſus eſt iniuriam habet minus: quoniam priuatus eſt proprio honore. Pena igitur iuxta hanc inequalitatem reducit ad equalitatem propter quod pena (vt ſic) eſt obiectum iuſticie punitiue. A ſimili: cum inducat peccatum inequalitatem quandam inter deum ⁊ hominem: auferendo deo qd̃ ſuum eſt puta reuerentiam: obedientiam: ⁊ honorem: in quo deus: per peccatũ q̃tum eſt ex parte peccatoris: ſit minus habens. Peccator aũt attribuendo ⁊ vſurpãdo ſibi totũ votum ſuũ ⁊ beneplacitũ ac deſideriũ: ſit plus hñs: idcirco hanc inequalitatẽ reducit ad equalitatẽ penitentia ſacramentum. Auferendo. ſ. peccatori propria: ⁊ deo debitã obedientiã ⁊ reuerentiã exhiben-
K do: que propter peccatum abſtulerat peccator deo Quare videtur ꝙ peccatũ non erit obiectũ penitentie: ſed magis pena: non abſolute: ſed vt reductiua illius inequalitatis ad equalitatem. Et hec opinio magiſtri petri aureoli ingenioſe poſita. Alia opinio eſt Ricardi. d. 14. q. 1. Dicens ꝙ obiectuȝ propriũ Ricardꝰ
penitentie eſt actuale peccatum ſub ratione qua eſt tranſgreſſio diuine legis vindicabilis ⁊ expiabil' ꝑ actum ipſius penitentis. Sed videtur mihi ꝙ iſte opiniones deficiant. Primo qui dicit ꝙ peccm̃ expiabile eſt obiectum penitentie. Mihi videtur ꝙ peccatum expiabile non eſt obiectum penitentie: quia penitentia eſt tenere penam de vi vocabuli vt dictũ eſt in opinione doctoris ſubtilis. Ideo pena eſt formale obiectum: peccm̃ aũt eſt remotũ obiectum in q̃tum. ſ. eſt cauſa pene. Item expiabile eſt effectus penitentie qui eſt poſterior ipſa penitentia. Obiectum autẽ eſt prius penitentia: ergo peccm̃ expiabile non põt eſſe obiectum. Contra ſcd̃am opinionẽ que ponit peccm̃ directe eſſe obiectum penitentie. Dico ꝙ peccm̃ nõ eſt pena ſ; ratio pene: id directe nõ poteſt eſſe obiectũ penitentie cũ de ſua rõne formali nõ ſit pena. Nec valet tertia. ſ. ꝙ peccm̃ cõmiſſum cõtra legem dei: ſit obiectum penitẽtie per eandem rõnem. nec ſufficit ratio Aureoli ꝙ pena punitiua ſit ſoluȝ obiectum penitentie: q: pena punitiua nõ ſufficit niſi ſit voluntaria. Et etiã nõ dicit niſi cauſam formalem penitẽtie: ſed aliam includit preter formalẽ cauſam formalẽ rõnẽ. Id vꝫ mihi dicendũ ꝙ penitentia includit cãm materialẽ: ⁊ ſic difformitas derelicta in aĩa eſt cauſa materialis penitẽtie. Scd̃o mõ dicit cãm formalẽ: q: penitẽtia formalr̃ eſt penã tenere: ⁊ id pẽa ẽ formale obiectũ penitẽtie. Tertio includit cãȝ efficientẽ: ⁊ ſic volũtas ẽ cã efficiẽs penitentie: q: ſi non eſſet voluntaria nõ eſſet penitentia. Id volũtas eſt obiectũ effectiuũ penitẽtie. Quarto modo includit cãm finalem: ⁊ ſic offenſa dei vel timor dãpnationis ſunt cauſe finales penitẽtie. Et ſic poteſt dici vnũ obiectuȝ penitentie ꝑ aggregationem quattuor cauſarũ vnde põt ſic dici. Obiectũ penitentie eſt difformitas ꝑ quã peccator ſuſcipit penaȝ voluntarie ꝓpter offenſam dei ⁊ timorẽ dãpnationis: ⁊ põt eſſe diffinitio penitẽtie cauſalis. Et ſic pȝ ꝙ penitentia eſt neceſſaria ad deletionem peccati. Primo propter difformitateȝ que reddit aĩam turpem ⁊ deo diſplicibilẽ. Scd̃o propter cauſam finalem: ſcȝ deum ſeu beatitudinem que eſt finis creature rationalis: ⁊ deo oportet beniuolentiam captare peccatorem: ideo eſt neceſſaria volũtas penitens: ex offenſa ſui creatoris ꝓcedens: ⁊ ex amore finis. Et ſic neceſſaria eſt pena ſatiſfaciens ⁊ puniens illud qd̃ commiſit in ſuum finem vt redeat ad equitatem Pena inq̃ interior que eſt triſtitia vel noluiſſe peccare: ⁊ diſplicentia de offenſa ſui creatoris. Requiritur etiam pena exterior regulata recta ratione vt pena corporalis: vt eſt ieiunium: vigilie: diſcipline: elemoſina: oratio: ⁊ huiuſmodi; vt ſatiſfaciat ſuo M
creatori iuxta poſſe. ¶ Et ſic penitere eſt actus virtutis: pro quo pono iſtas concluſiones. ¶ Prima eſt Penitere poteſt eſſe actus virtutis: quia poteſt eſſe actus conformis recte rationi vel rectitudini. Probatur: quia ſm̃ rectam rationeȝ quilibet legiſlator vindicat trangreſſionẽ legis. Unde ⁊ Philoſophꝰ in fine. quarto. Eth. Poſt doctrinam de vicijs ⁊ virtutibus ſtatim introducit legẽ poſitiuã tanq̃ vltricẽ viciorũ ⁊ ꝓmiatricẽ virtutũ. Sed ſi legiſlator recta rõne vindicat: miniſter ẽt recta rõne exequitur: quia

vniuerſaliter rectitudo in actu ſubminiſtrantis eſt ex cõformitate eius ad agẽs cui ſubminiſtrat. Igit̃ ſcḋm rectã ratione põt aliquis vt miniſter legiſlatoris vindicare peccatũ cõmiſſum cõtra legem. Et ꝟ inceptum eſt ſibi cõmiſſum vindicare: qꝛ alias nõ eſt ſubminiſtrans. Sed vnicuiqꝫ cõmiſſum eſt eẽ miniſtrũ dei ferentis legem ſuã in ſeipſum ꝓ peccatis que cõmiſit: ergo ſeipſum debet punire ſcḋm legem dei. Quia ſi deus puniret peccatorẽ. hoc non eſſet penitere nec facere penitentiã: qꝛ nõ ſibi ſꝫ alteri penitentiã infligit. ſꝫ ſibiipſi infligens dicitur penitere. i. ſibi penã applicãdo tenere. Dico tñ ſic accipiẽdo penitere ꝙ non ſemper eſt actus virtutis. i. elicitus a virtute: ſꝫ virtutis. i. natus elici a virtute vel generare virtutem qꝛ cõformis recte rationi. Et in hoc eſt bonitas moralis actus humani: ꝙ ſit a virtute generata. Uel virtutẽ generans: nõ ex actibus interioribus voluntatis penitendi: ⁊ ex actib⁹ exterioribus puniendi põt generari habitus qui eſt virtus ſcꝫ penitentia que inclinabit ad actus pene infligende. Et actus ſunt boni qꝛ debite circunſtãtionati. Et frequenter eliciti faciũt habitum per quem penitens operat̃ delectabiliter: expedite ⁊ prõpte: ⁊

N ſic penitere eſt act⁹ virtutis. ❡ Secunda concluſio penitere eſt act⁹ ſpecialis virtutis: qꝛ iſte actus habet ſpeciale obiectũ ⁊ ſpeciales circunſtãtias vt viſum eſt. Dico tñ ꝙ penitere non eſt actus alicuius virtutis intellectualis. Pꝫ qꝛ ẽ act⁹ appetit⁹: vt appetit⁹ q̇ imperat intellectui vt cõſideret: ⁊ volũtati vt deteſtet̃. Et hoc iperare non cõpetit niſi intellectui vel volũtati. Nec eñ aliqua vis ſenſitiua põt iperare intellectui vel volũtati: ſꝫ ſola volũtas põt ſibi ⁊ intellectui iperare. Iuxta illud. Aug. ❡ Copulat parentẽ cũ prole ꝟ ãtũ ad intellectũ: ⁊ volũtas imperat ſibi. Itẽ dico ꝙ penitẽtia nõ ẽ virt⁹ appetitiue ordinantis ad ſeipſũ. cuiuſmodi ſunt tẽperãtia ⁊ fortitudo: ſꝫ ẽ virtutis ordinãtis ad alterũ cuiuſmodi eſt iuſtitia. Probat̃: qꝛ actũ iſtũ vindicãdi põt aliquis eodẽmõ ſcḋm rectã rationẽ exercere in alterũ ſicut in ſeipſuꝫ. Si etiã exerceat in ſeipſũ nõ exercet niſi vt in alterũ: qꝛ nõ exercet niſi inqñtuꝫ ſibi cõmittitur a legiſlatore iſtã penã vindicare. Sꝫ accidit ꝙ iſte cui cõmittit̃ vt miniſtro iudicis: ſit iſte re⁹ qꝛ eodẽ mõ exercet: ſcḋm rectã rõnẽ miniſtri in reũ ac ſi eſſet al⁹ in ꝑſona: igit̃ illa ꝟt⁹ cu⁹ nat⁹ ẽ eſſe iſte act⁹. cõtinet̃ ſub iuſtitia ꝓut eſt ordinata ad alterũ vel quaſi ad alteruꝫ. Nec obſtat ꝙ ille in actu iſto primo ordinatur ad ſeipſum: ꝓpter hoc qꝛ nõ ad ſeiñ vt ad alterũ ſꝫ vt miniſter iudicis in reum cõtra legẽ. in quẽ cõmiſſa eſt ſibi auctoritas a iudi-

O ce. Tertia cõcluſio penitentia eſt ſacramentũ. Pꝫ qꝛ eſt remediũ ꝯtra mortale actuale miniſtratũ per ſacerdotes. ❡ Et ſi diceretur ꝙ penitentia non eſt ſacramentum qꝛ in omni ſacramẽto noue legis ẽ aliquod materiale qḋ eſt cauſa gratie vt pꝫ ex diffinitione hugonis de ſacramẽtis poſita ſupra. Sed nihil tale eſt in penitentia: ergo non eſt ſacramentum noue legis. Dico ꝙ in nullo ſacramento ẽ aliquod materiale qḋ ſit cauſa gratie ſicut dictuꝫ eſt contra

Sancti thome. opinionem ſancti thome qui tenet ꝙ ſacramenta inſtrumentaliter ſunt cã gratie: ꝙ reprobatũ eſt. Unꝺ verum eſt ꝙ in omnibus ſacramẽtis legis noue requiritur materiale ſenſibile pro quodã genere materie. Unde in matrimonio ẽ expreſſio ꝯſenſus verbalis vel interpretatiuus ꝓpter multos qui contrahere poſſunt ⁊ ſigno vl̃ ſcripto ſuuꝫ conſenſũ exprimere. Et ideo de eſſentia matrimonij eſt expreſſio conſenſus per verba vel per ſigna: ⁊ ideo ibi ẽ ſenſibile ſeu materiale: verbum vel ſignum. Etiam de penitẽtia vt eſt eccleſie ſacramentuꝫ. requiritur aliqḋ exterius ſenſibile ad indiciũ penitentie: vel contritionis. Etiã i ꝯfeſſiõe ⁊ ſatiſfactiõe: qꝛ i confeſſiõe ſũt ꝟba exprimẽtia peccatũ. In cõtritione ꝟo ⁊ ſatiſfactione ſũt lachryme diſciplie: oratio: ieiuniũ: vigilie ⁊c. Ul̃ pt dici ꝙ ẽ ipoſitio man⁹ ſacerdotis cũ ꝟbis abſolutionis. Cum ſola abſolutio ſit ſacramentum: ⁊ hoc eſt verius. Alia aũt ſunt neceſſario requiſita et etiã habent materiã ⁊ formã. Ordo etiaꝫ habet aliquod ſignuꝫ ſenſibile vt traditio clauium vel libri: vel calicis: vel ſtole: vel alicu⁹ alterius vt manuũ impoſitio ⁊c. Et ſic patet ſolutio argumenti ꝙ ſacramenta hñt aliquod ſignũ ſenſibile ꝓ materiali. ❡ Quarta ꝯcluſio eſt ꝙ penitentia eſt ſpecies virtutis moralis. Probat̃ per philoſophũ. 2. ⁊ 5. qui diffiniens virtute morale dicit ꝙ virt⁹ moralis eſt habitus electiu⁹ cõſiſtens in medio ratiõis quo ad nos ⁊ vt ſapiens determinabit: ſed penitentia ẽ huiuſmodi. Eſt eñi habitus nõ tantũ actus: qꝛ dormiens põt dici penitens qui tñ nõ ẽ in actu. Et eſt electiuus habitus qñ eligit penam que conſiſtit i medio ratiõis: nõ rei ⁊ quo ad nos. Probat̃: qꝛ ibi cõuenit eſſe ſuperabundantiaꝫ ⁊ defectus: ideo ibi cõuenit eſſe medium rõnis. Sed penaꝫ eligere habet aliquando eſſe ſuperabundantiã rationis ſicut ponit philoſophus exemplũ de lucretia que cõcubuerat cum homine ſibi appareẽte in ſpecie iouis: comperto ſibi ꝙ eſſet homo: tantum doluit ꝙ mortem aſſumpſit. Ita dicenduꝫ eſt de penitentia qꝛ ſi quis intantum abſtineret ꝙ grauẽ infirmitatem vel mortis periculum incurreret. hic vtiqꝫ excederet in abſtinendo: vt ſunt illi qui nõ comedũt de tribus diebus: vel comedunt ſolum vnum morſum in prima die quadrageſime: et in ſcḋa duos: et in tertia tres ⁊c. Dico ꝙ peccant qꝛ excedunt. Similiter pꝫ qꝛ in eligendo penas põt eſſe defectus: puta paruꝫ abſtinere ⁊ huiuſmodi: igitur eligere penas habet medium rationis ⁊ quo ad ſicut ſapiens determinabit vl̃ dictamie naturali vl̃ ꝑ ſcripturas. ❡ Quinta cõcluſio penitentia eſt virtus moralis contenta ſub iuſtitia: cõſimilis iuſtitie punitiue ſeu vindicatiue. differens tñ: qꝛ illa infligit in alterum: hec in ſe. Et ex hoc habent differentiã in actu: qꝛ nunqꝫ penitentia inclinat ad puniendũ in ſe vſqꝫ ad morteꝫ. Iuſtitia aũt inclinat in alio vſqꝫ ad penã mortis quãdoqꝫ vt oportet. ❡ Sexta concluſio: iſta virtus põt dici acquiſita ⁊ infuſa: licet dicant quidã ꝙ nõ ſit infuſa. Tamẽ ꝓpter dicta ſanctoruꝫ que vident̃ hoc ſonare: teneo ꝙ penitentia ſit virt⁹ infuſa: licet etiam poſſit eſſe alia aquiſita. ſed i quo differunt. Dicunt quidã ꝙ acquiſita innititur dictamini rationis: infuſa vero legi diuine. Sed cõtra hoc eſt: qꝛ ex bonis operibus dictatis ſcḋm legem dei poteſt acquiri habitus virtutũ. Dico ergo ꝙ virtus acquiſita: vltra circunſtantias que ſe tenẽt ex parte actus: ponit circunſtãtias ex parte agentis vt eſt agere faciliter: expedite: ⁊ prõpte in actibus repentinis: ſed Q

in toto habuerũt ↄtinuationẽ que illã prohibebat
actualitatẽ includentẽ paſſionẽ:et totũ habet eam:
ita ꝙ partes trãſmutantur a forma ad priuationem
Et ita nõ eſt hic generatio : ſed quaſi corruptio ſi-
ne gñatiõe:quia illa entitas q̃ eſt vere vtriuſq; par
tis poſitiua:totaliter p̃fuit:licet nõ prefuerit cũ il-
la preciſione.ſ.nõ cũ alio:ſicut ſub qua nũc eſt. Il-
la aũt entitas totius q̃ prefuit nõ manet nũc.Patz
igiť quõ iſta trãſmutatio nõ requirit q̃titatẽ eãdez
manẽtem loquẽdo de idẽtitate:que eſt ↄtinuitas:ſz
tñ requirit eãdem q̃titatẽ loquẽdo de quocũq; po
K ſitiuo hic ꝛ ibi:licet aliter ſe habẽte. De appoſitio-
ne dr̃ ꝙ poſſibile eſt aliud q̃tum iſti apponi ꝛ cõti-
nuari ei.Et nullo ſubiecto manẽte eodem:niſi forte
iſtis partib⁹ ↄtinuatis:ſicut prius dictũ eſt in diui
ſione.Et ſic q̃titas erit eadẽ nõ idẽtitate ↄtinuita-
tis:ſz eadẽ idẽtitate poſitiuã q̃ p̃cedit ↄtinuitatẽ q̃ ẽ
in hac.Et ſimiliter in illa ſeu ↄtinuãtia ſeu diſcõtinuẽ
tur.Et h̃ difficultas cõis ẽ cuicũq; vniõi ſeu diuiſiõi
Siue eñ illa diuiſio ſeu vnio eſt trãſmutatio:ꝛ q̃ris
ei⁹ ſubiectũ:nihil eñ cõe manet niſi entitas partiuz
vnitarũ vel diuiſarũ.Et illa entitas q̃ñ eſt vnio fa-
cta hz aliquid quo diuerſarũ vnio caret q̃ñ eſt diui
ſio.ſ.aliqua habitudo vnitorũ vel eorũ ↄtinuatio:
loquẽdo de quantis. Et ita illa tranſmutatio vni
L uerſaliter in diuiſione eſt priuatiua in ↄtinuatione
nõ poſitiua.Et ſi arguas:ſi illud q̃tũ apponiť iſti:
et fiat iſti ſpeciei ↄtinuũ. Igiť eſt idẽ terminus am-
borũ:aut igiť eſt iſte termin⁹ in ſubiecto:aut eſt ſine
ſubiecto. Quere reſpõſum:vel dici poſſet: lz minus
probabiliter ꝙ fractio ſeu diuiſio partiũ q̃titatis:
nõ eſt niſi quidã motus localis : ꝛ eſt ſubiectiue in
iſtis locis. Sz tũc dicere oporteret ecõuerſo ꝙ conti
nuitas nõ eſſet niſi quedã latio:qꝛ latio nõ facit cõ
tinuitatẽ ſed ↄtiguitatẽ tñ. Iſtud correlariũ eſt po
ſitio doctoris ſubtilis fideliter recitata. ¶ Pro cu-
M ius declaratione:et pro mea declarãda intẽtione:
pono aliquas ↄcluſiões. Prĩa ↄcluſio eſt. Iſte ſpe-
cies in quibus corpus xp̃i realiter cõtineť: trãſmu-
tationi locali poſſibili: ſunt ſubiecte. Iſta cõcluſio
ſic ꝓbatur. Quodlibet q̃tũ exiſtẽs in loco circũſcri
ptiue:põt moueri localiter. Sed ſpẽs in quib⁹ xp̃i
corpus realiter ↄtinetur ſunt q̃te:exiſtẽtes in loco
circũſcriptiue:ꝰ hmõi ſpecies p̃nt moueri localiter
igitur ↄcluſio vera. Cõſequẽtia pz ꝛ maior ex hoc:
q̃ñ primũ immediatũ ſubiectũ trãſmutatiõis loca
lis eſt q̃titas localiter extẽſa vt docet experientia.
Minor vero apparet:qꝛ vbi eſt pars hoſtie ſeu ſpe
ciei ibi nõ eſt totũ ſeu tota ſpecies: immo tota ſpẽs
maiorẽ locũ q̃ faciat pars requirit:quare ſequitur
ꝙ eſt in loco circũſcriptiue: ꝙ eſt ꝓpoſitum. Item
cuicũq; ineſt grauitas:põt moueri localiter ſi ſit in
loco circũſcriptiue:ſed ſpeciebus ſacramẽtalib⁹ in-
eſt grauitas:ꝰ ſpecies huiuſmodi p̃nt moueri loca
liter. Cõſequẽtia patet ꝛ maior. Q̃m iſte due q̃lita-
tes:grauitas ꝛ leuitas h̃nt ordinare ſitũ ſurſum et
deorſum. Et per ↄñs h̃nt ꝙ poſſunt facere ea qui-
bus inſunt moueri ad locũ ſibi ex ↄditione intrinſe
ca ordinatũ. Minor vero pz per experientiã:nã om
nem motũ quẽ h̃nt ſpecies ille ante ↄſecrationem:
habẽt etiã poſt ↄſecrationẽ: nunc aũt ante ↄſecra-
tionem ſpecies ille mouẽtur deorſum:ꝰ ꝛ poſt cum
N hoc indicat experiẽtia:quare ꝓpoſitũ. Ex hac ꝓ-
batione ſequitur ꝙ ſpecies huiuſmodi:nõ ſolũ h̃nt
ꝙ moueanť ſm locũ p principiũ extrinſecũ etiã im
pellens. Sed etiã per p̃ncipiũ intrinſecũ ꝙ eſt ↄdi-
tio grauitatis:qꝛ graue naturaliter mouetur deor-
ſum. Modo mot⁹ naturalis eſt q̃ venit ab intrinſe
co nõ ↄferẽte vim paſſo. Dico ꝰ ꝙ apparet vlteri⁹
ꝙ opinio dicẽtium ꝙ accidẽtia nõ mouẽtur deor-
ſum niſi a ſolo deo:etiaz nõ ab aliquo principio in-
trinſeco:nõ eſt vera. Cuius motiuũ eſt ꝙ raritas nõ
eſt forma accidẽtalis ſed ſubſtãtialꝭ: et ſic ꝓbãt. Ca
pio panẽ ante ↄſecrationẽ:volo etiã ꝙ deus ſepa-
ret grauitatẽ illã.que ponitur forma accidẽtalis cõ
ſeruãdo ſubſtãtiam panis . Tũc quero ſi talis pa-
nis ponatur in aere:vel deſcẽdat.vel nõ. Si deſcen
dat ꝰ fruſtra poniť talis grauitas q̃ eſt forma acci-
dẽtalis:cũ talis panis ſit ſubſtãtialꝭ grauis:ſi non
deſcẽdat. Cõtra: qꝛ loc⁹ ꝓprius terre eſt ſub⁹ aerẽ
ꝛ aquam:ꝰ ſi poſita in aere quieſceret extra locum
ſuũ naturalẽ. Et per ↄſequẽs violẽter ibi quieſceret
ergo in tali caſu panis ille violẽter quieſceret: ꝛ per
ↄſequens aliq̃d eſt impedimẽtum ſue quietis: ꝛ ita
amoto illo impetu ex inclinatiõe naturali moueretť
deorſum:et ita apparet ꝙ terra:ſeu panis : in quo
terra ratiõe ſue mixtiõis p̃dñatur:eſt ſubſtãtialiter
grauis:quare ꝓpoſitũ. Propterea dicũt qꝛ neſciũt
videre qualꝭ accidẽtia illa moueniť deorſuz:ex quo
ibi nõ eſt ſubſtãtia panis niſi ꝙ de⁹ mouet illa ac-
cidẽtia ſupplẽdo vicem grauitatis . ¶ Sed contra O
fundamentũ iſtius poſitiõis. Arguo ſic. Si ſpecieb⁹
in eukariſtia nõ eẽt aliqua grauitas:ſequiť ꝙ ipſis
motis verſus ſurſum:nõ reſiſterẽt ſuo motori. Cõ-
ſequẽs eſt falſum ꝛ ↄtra experiẽtiam: nã volẽs ſur
ſum hoſtiã ꝓijcere:apparet manifeſta reſiſtẽtia vñ
poſſet cõſecrari panis in tanta q̃titate ꝙ notabili
ter reſiſterent ſpecies ad illum motum. Cum igitur
talis reſiſtẽtia nõ ꝓueniat formaliter niſi a forma
grauitatis:ſequiť ꝙ in eis eſt formaliter grauitas.
Sed forſan dicetur ꝙ argumentũ nõ ꝓbat ꝙ in ac
cidẽtibus ſit aliqua grauitas :ſed bñ ꝙ eſt aliquod
principiũ formale per q̃d ſpecies reſiſtit motui q̃ ſe
quitur. Hoc aũt principiũ eſt duricies vel eius ↄti-
nuitas:ſicut ſi q̃s p imaginationẽ haberet aliquaz
portionẽ celi ad q̃titatem vnius pugilli: ꝛ ꝓijceret
verſus ſurſum. Ibi eſſet reſiſtẽtia:lz nulla grauitas
ꝛ ratiõe ↄtinuitatis ꝛ duriciei:ſed q̃cquid ſit de iſta
reſpõſiõe. Arguiť ꝙ grauitas ſit ſimplꝛ forma acci
dẽtalis ſm p̃hm. Q̃m quodlibet obiectũ alicui⁹ po
tentie ſenſitiue eſt accidẽs:ſed grauitas eſt obiectuz
potẽtie ſenſitiue : ꝰ grauitas eſt accidẽs. Maior pz
q̃ñ nulla forma ſubſtãtialis eſt p ſe ſenſibilis ſed
ſolũ p accidens: ꝰ oẽ p ſe ſenſibile eſt accidens. Et
apparet p locum a fortiori:nam ſi potẽtie ſenſitiue
que inter alias videť ſpũalior:obiectũ eſt accidẽs:a
fortiori ꝛ oĩm conſtat ꝙ inter oẽs potẽtias ſenſiti-
uas:ſublimior eſt potẽtia viſiua:ꝛ ei⁹ obiectũ eſt
accidẽs.ſ.color ſub ratiõe lucis:ꝰ ꝓpoſitũ. Minor
vero apparet p locum a fortiori:nã ſi potẽtie ſenſi-
tiue tactus vt aſperũ:durũ:leue:põderoſum graue:
conueniãt:iſta a fortiori erũt accidẽtia q̃ obiectũ vi
ſus. Sed iſta ſunt obiecta tactus: qꝛ tactus ꝑcipit
rei grauitatẽ vel leuitatẽ : igiť talia ſunt accidẽtia. P
¶ Ad rationẽ ergo ꝓ opinãte adductã. Dico ꝙ ſi
deus p ſuã oĩpotẽtiã ſeparet grauitatẽ a terra ſeu a

mixto in quo terra predñaꝫ ꝙ illud q̄tū ad motuꝫ
ſurſuꝫ vel deorſuꝫ remaneret corpꝰ neutrū vbi po-
ſito illo caſu. vbicūqꝫ tale corpꝰ poneretꝛ quieſceret
nec eſſet alicubi violēter. Ex quo exiſtit corpꝰ neu-
trū iō reſpectu ipulſiōis remaneret q̄ ad motū cuꝫ
moueretꝛ pꝰ impellēs ipelleret. Sic moueretꝛ corpꝰ
illud: qꝛ nō hꝫ aliquē motū a principio intrinſeco.
Et ita diceret phꝰus quo ad formā. Licꝫ quo ad ma
teriā caſuꝫ ipoſſibilē reputaret. qꝛ apud eū cōſequiꝛ
formā ſubſtātialē terre ꝑ modum paſſiōis. Et ideo
ab ipſa eſt. Et ideo ē: qꝛ ab ipſa inſeparabilis ē. Sꝫ
theologus aliud iudiciū hꝫ de diuina potentia. Iō
ſatis ē poſſibile terram eē ſine grauitate: ⁊ ignē ſine
leuitate. Et iſtud apparet maxime in corporibꝰ glo
rioſis. q̄ purificant a pōderoſitate terreſtri. Licet ī
eis remaneat forma ſubſtātialis terre. Et ſic appa-
ret ꝙ ſpeciebus in ſacramento eukariſtie: ineſt gra
uitas que eſt forma accidentalis cuius inclinatione
ſpecies ille naturaliter mouentur deorſum. Et per
hoc ſequitur ꝙ nō ſolum ab impellente poſſunt mo
Q ueri localiter: ſed etiā a grauitate intrinſeca. Scḋa
concluſio eſt iſta. Si q̄titas ſpecierum ſacramenta
lium ponitur res diſtincta a qualitatibus. Tranſ-
mutatio qualificatiua eſt poſſibilis naturaliter ī eu
chariſtie ſacramento. Iſta concluſio ſic probatur.
Ubicunqꝫ eſt aliquod ſubiectum diuerſarum quali
tatum naturaliter ſuſceptiuum: poteſt naturaliter
tranſmutari ab vna qualitate in aliaꝫ. Sed q̄titas
ſi ponatur res diſtincta a ſubſtantia ⁊ qualitate. eſt
ſubiectum diuerſarum qualitatum naturaliter ſu-
ſceptiuum. ergo ſi q̄titas ponatur in ſacramento:
res diſtincta a qualitatibꝰ: poterit naturaliter trāſ
mutatiōis eē ſubiectū. Et ita ab vna q̄litate ad aliā
trāſmutari ꝙ ē ꝓpoſitū. Cōſequētia ⁊ maior patēt
Et minor ꝓbaꝛ: qꝛ albedo eq̄ pōt extendi in q̄tita
te ſi ponaꝛ res diſticta ab ipſa: ſicut facit in ſubſtā
tia corpea: ḡ ſicut ſubſtātia corpea ē ſuſceptiua di-
R uerſaꝝ q̄litatū: ḡ ⁊ quātitas ſi ponaꝛ res diſtincta
a q̄litatibꝰ ꝙ ē ꝓpoſitū. Itē ex hꝰ vna q̄litas natu
raliter corrūpit ſibi cōtrariā: qꝛ trāſmutat ſubiectū
qualitatis cōtrarie. Un̄ ex hꝰ caliditas ignis natura
liter corrūpit frigiditatē aque: quia trāſmutat ipaꝫ
aquā ex q̄ trāſmutatiōe ſequiꝛ corruptio ipſiꝰ frigi
ditatꝰ. Si ḡ q̄titas ponaꝛ ſubiectū diſtinctū realra
qualitatibꝰ q̄tis. ſeqᷓtur ꝙ ꝑ applicationeꝫ alicuꝰ
qualitatis ꝯrie. pōt ipſa q̄titas tranſmutari. ⁊ per
ꝯſequēs ſequiꝛ corruptio qualitatis preexiſtentis
Et hoc non fit naturaliter ſine aduentu qualitatis
ſubſequentis. Ergo q̄titas ſi ponitur res diſtincta
a qualitate in ſacramēto poteſt trāſmutari qualita
tiue nec valet ſi dicatur. Non poteſt tranſmutare q̄
titatem ſine ſubſtantia. Quandocunqꝫ aliquid con
uenit alicui ratione ſui: illud vbicunqꝫ fit habet il-
lam rationem. Nunc autem ſubſtantia habet tranſ
mutari mediante q̄titate. quia tranſmutatiōes na-
turales fiūt ꝑ corporeū contactum: ergo per prius
fit tranſmutatio in q̄titate q̄ in ſubſtantia. Cū hoc
ſi q̄titas ſit res diſtincta. Et per conſequens ſi q̄ti
tas eſſet ſeparata a ſubſtātia. Et eſſet res diſtincta
a qualitate non minus eſſet: vel poſſet tranſmutari
per qualitatem. Et per cōſequens habetur veritas
huius ſcḋe concluſionis. Et iſtam imaginationem
teneo. Uerū: qꝛ aliqui tenēt ꝙ q̄titas non ē res di
ſtincta a ſubſtantia vꝰ a ſpeciebus ſacramentalibꝰ
ideo ſi hoc eſſet veruꝫ: poniꝛ tertia concluſio. Tertia S
concluſio. Si ſpecies ſacramentales ſint a ſuis q̄ti
tatibus indiſtincte. non poſſent q̄titatem trāſmu-
tare ſola actiōe potētie naturalis. Iſta cōcluſio ſic
probatur: in oī trāſmutatione eſt aliquod ſubiectū
deferens motum ſeu mouens: ſub vtroqꝫ termino
moto. Sed poſito ꝙ ibi non ſit niſi qualitas: nihil
ibi poteſt tranſmutari non q̄titatiue. quia nulla ē
ibi q̄titas diſtincta a qualitate deferens huiuſmo-
di motum. Unde ſi ibi inducatur aliquis gradꝰ: cer
tum eſt ꝙ hoc non fit per tranſmutationeꝫ prioris
qualitatis: quia illa manet intrāſmutata. ḡ ille gra
dus induceretur ſolummodo creatiue. Sed hoc eſt
impoſſibile cuicunqꝫ potentie naturali. cū non poſ
ſit creare ſm propriam virtutem: ḡ ꝓpoſitū. Quar T
ta concluſio. ſpecies ſacramētales poſſunt natura-
liter tranſmutari ꝑ aliquam diuiſionem partes ad
inuicem ſeparantem. Iſta cōcluſio ſic ꝓbatur. Om̄
vbicunqꝫ eſt aliqua conditio virtute cuiꝰ pōt natu
raliter fieri partium ſeparatio in partes: pñt ab in
uicē ſeparari. Sed in ſpeciebꝰ eſt huiuſmodi cōdi-
tio: ḡ ꝓpoſituꝫ. Cōſequētia ⁊ maior patēt: ⁊ minor:
qꝛ q̄litas q̄ erat in pane: cuiꝰ virtute panis añ con
ſecrationem erat frangibilis: remāſit virtus in ſpe-
ciebus: ḡ qua ratione panis ante cōſecrationē po-
terat naturaliter frangi: eadē ratione ⁊ ſpecies poſt
conſecrationem. Conſequentia patet. Et aſſumptū
apparet. qꝛ nulla qualitas panis trāſiuit in aliquā
xpi corporis qualitatē vel etiā ſubſtantiā. ḡ oēs q̄-
litates q̄ prefuerūt nunc ſunt in ſacro: ⁊ ꝑ ꝯñs ibi ē
⁊ q̄titas: virtute cuiꝰ poteſt alicui cōpetere frāgibi
litas ꝑ naturā. Ideo dico ꝙ ſpecies panis in ſacra
mento pōt frāgi. Cuiꝰ ratio ē: qꝛ frāgibilitas ratio
ne alicuiꝰ qualitatis fundate in q̄titate. Uel ratiōe
q̄titatis ⁊ alicuiꝰ q̄litatis inſimul. Cū ḡ poſt conſe
crationē remaneat panis q̄titas. ⁊ oēs qualitates
fundate in ſubſtātia panis q̄titate mediāte: ſequiꝛ
ꝙ remanet in ſpecie panis frāgibilitas. Un̄ vere frā
giꝛ ſpecies ⁊ realiter. ⁊ nō fantaſtice vt q̄dā dixerūt
nec dꝫ poni illa fractio eſſe in corpe xpi. Tn̄ fractio
illa repreſentat fractionē ⁊ flagellationē ⁊ ꝑforatio
nem factā in corpore tpe paſſionis. Item cui cōpe-
tit aliqḋ ſubiectū. eidem cōpetit paſſio ſubiecti: ſed
ſpeciebꝰ ꝯpetit ſubiectū. ſ. q̄titas: qꝛ ſunt q̄te: ḡ eis
cōpetit paſſio q̄titatis. Sed talis ē diuiſibilitas vt
pꝫ ꝑ phm in predic. c. de q̄titate: ḡ ſpecies ſunt di-
uiſibiles. Et ſi diceretꝛ ꝙ diuiſibilitas nō eſt paſſio
quātitatis: qꝛ celū eſt q̄tū. ⁊ tñ eſt indiuiſibile: qꝛ ꝑ
tes eius per nullam potentiam naturalem poſſunt
ſepari. Dico ꝙ celū eſt diuiſibile ſaltē methaphiſi-
ce. Et ſi actu nō poſſit diuidi: nec partes poſſint ſe-
parari. hoc non repugnat celo ratione q̄titatis. ſꝫ
ratione forme cui talis q̄titas eſt annexa: que ē for
ma dans celo perpetuitatē ⁊ eternitatem ſm phos
Tn̄ celum eſt diuiſibile ſm q̄titatis ſue moduꝫ ſal
tem apud agens ſupernaturale: ideo eſt diuiſibile.
Tamen talibus ſpeciebus non eſt eis forma dans
perpetuum eſſe. nec q̄titas earum repugnat diuiſi-
bilitas: ideo nec ratiōe forme nec q̄titatis repugnat V
eis fractio vt patet ad ſenſuꝫ. Quinta cōcluſio. nul
la q̄titas ſacramentalis poteſt virtute potentie me
re naturaliter agentis mutationē ſuſcipere corrup

ctiuam. Iſta concluſio ſic probatur nihil ſpecialiter
a diuina potentia preſeruatũ ſeu cõſeruatũ: põt ab
aliquo agẽte naturali virtute ꝓpria corrũpi. Sed
q̃libet q̃titas ſacramẽtalis eſt huiuſmodi: ergo ꝓ-
poſitũ. Cõſequẽtia p3 maior: q2 nulla cã creata h3
tã preeminentẽ virtutẽ nec põt habere ſicut de9: igi
tur ab ipſo ſpecialiter cõſeruatũ: nõ põt ab aliquo
agẽte naturali corrumpi: quia licet omnia generali
influentia a deo conſeruentur. Et ſic conſeruatiõis
ſtante generali influentia vnum poſſit aliud ſibi cõ
trarium deſtruere. Tamen poſita ſpeciali conſerua
tione non oportet: cuiuſmodi eſt in propoſito. Ubi
accidentia ſine ſubiecto cõſeruantur. Et maxime q̃
titas ſm oẽs. Hec autem conſeruatio nõ eſt preciſe
ex generali influentia. Sed ex ſpeciali conſeruatio
ne: quare propoſitum. Item q̃titas quando eſt in
ſubiecto: non corrumpitur niſi ex defectu ſubiecti:
q2 q̃titati nihil eſt contrarium. Si ĝ q̃titas cõſer-
uatur a deo ſine ſubiecto: quero a quo agente natu
rali poſſet corrumpi. non a contrario: quia nullu3
eſt tale nec defectus ſubiecti hic impedit ꝓpter dei
ſpecialem conſeruationem: ĝ ſequitur ꝙ q̃titas ſa
cramentalis ſi qua ſit ab alijs qualitatibus diſtin
cta: non poteſt virtute alicuius naturalis agentis
x corrũpi: ꝙ eſt propoſitum. Si ergo queratur a qua
cauſa inducitur quandoq3 noua q̃titas in ſacramẽ
to. Poſſet dici rationabiliter ꝙ a ſolo deo imedia-
te nec hoc ſit per nouum miraculum: quia ea volũ-
tate qua diſpoſuit eucharistiã in eccleſia diſpoſuit
ꝙ circa illas ſpecies p̃ſente actiuo naturali cauſa-
ret talẽ trãſmutationẽ qualẽ in ſubſtãtia panis cõ
uerſa ſi nõ fuiſſet cõuerſa cauſaret agens naturale.
Et h̾ facit ne meritũ fidei euacueẽ: ſi videam9 ſpẽs i
trãſmutabiles. Ex h̾ apparet ꝙ ſi aliq̃ trãſmutatio
q̃ñq3 videaẽ in q̃titate. h̾ nõ ſit ꝑ agens naturale
q2 vt prius dictũ ẽ neceſſe ẽ creatũ vel adnihilatu3
vel alicui9 ſubiecti noua potẽtia. Et q2 agẽs natu
rale adduceret augmentũ huiuſmodi in q̃titate ſa-
cramẽtali: q̃re ꝓpoſitũ. Sexta cõcluſio Si q̃titas
y nõ ſit a q̃litatib9 ſacramẽtalib9 diſtincta: nulla q̃li
tas exiſtẽs in ſacramẽto põt corrũpi ſola actiõe po
tentie naturalis. Iſta cõcluſio ſimilib9 vijs ꝓbaẽ
quib9 p̃cedẽs. Un̄ in rei veritate idẽ ẽ iudiciũ de q̃
litate ſicut de q̃titate: ſi inter ipſas nulla ſit diſtin-
ctio realis. Et ad apparẽtias ſimilis reſpõſio ꝑ oĩa
eſt reddẽda. Septima cõcluſio ẽ hec ſi q̃titas ſacra
z mẽtalis ſit a ſpecieb9 ſacramẽtalib9 realiter diſtin-
cta: poſſibile eſt ſacramẽtalẽ q̃litatẽ ꝑ aliqđ agens
naturale mutationẽ ſuſcipe corruptiuã. iſta cõclu-
ſio ſic ꝓbaẽ. Qm̄ tũc q̃litates huiuſmodi ſunt ĩ ſub
iecto. ĝ eis põt applicari aliqđ agẽs naturale vt po
te ignis q̇ quãtitatẽ tm̄ calefaciat. ꝙ ſequaẽ corrup
tio albedinis vel alteri9 q̃litatis: nec ꝙ tũc videaẽ
cõgrua reſpõſio ꝙ talis q̃litas a deo adnihilaẽ: ex
quo talis h3 modũ exiſtẽdi naturalẽ. q2l3 q̃titas ſit
ſine ſubiecto nõ tm̄ q̃litas. q̃ vt ſupponiẽ exiſtit in
ſubiecto: ĝ põt corrũpi. Cũ ipſu3 ſubiectũ poſſit na
turaliter trãſmutari: vt ſupradictũ ẽ: quare propo
ſitum. Item poſitis actiuo ⁊ paſſiuo debite appro-
ximatis. ſequitur actio naturaliter vel aliquis effe
ctus. Sed q̃titas ⁊ qualitas ſunt duo: quoru3 vnũ
ſe habet per modum agentis: ⁊ aliud per modum
patientis: ergo hijs ſimiliter approximatis: ſequi-
tur aliqua actio. Et cum in paſſo ſit forma incom-
poſſibilis effectum agentis: ſequitur ex huiuſmodi
approximatione erit aliqua corruptio alicui9 qua
litatis exiſtentis ſubiectiue in q̃titate. Et per conſe
quens apparet ꝙ vbi inter q̃titatem ⁊ qualitatem
eſt realis diſtinctio: qualitas poteſt pati corruptio-
nem: ꝙ eſt propoſitum. Octaua concluſio ex nulla A
quantitate vel qualitate perſiſtente in eucharistie
ſacramento: poteſt naturaliter aliqua ſubſtantialis
conditio generari. Iſta cõcluſio ſic probatur. Si ex
aliqua illarum formarum accidentalium generare
tur aliqua ſubſtantia. ſequitur ꝙ conſtitutum in fi-
ne generationis eſſet quid compoſitum cuius mate
ria eſſet accidens ⁊ forma ſubſtantia. Conſequens
eſt falſu3 ⁊ abſurdum: ꝙ accidens ſit ſubiectum for
me ſubſtantie. Et conſequentia probatur. Nam ſi
ex aqua materialiter generatur ignis in fine tranſ-
mutationis eſt aliquid compoſitum ex materia que
prefuit in aqua ⁊ forma ignis nouiter inducta. Ita
eſt in propoſito. Si ex qualitate vel ſola q̃titate ge
neretur ſubſtantia: neceſſario in fine tranſmutatio-
nis eſſet quid compoſitum ex ſubſtantia ⁊ acciden-
te materialiter concurrente. ꝙ videtur abſurdum ⁊
contra philoſophu3 dicentem. Ex non ſubſtantijs B
non ſit ſubſtantia: quare propoſitum. Nona cõclu
ſio eſt in ſpeciebus in ſacramento aliquo reſpectu
poteſt fieri admixtio. Iſta ꝯcluſio probatur per in-
noc de offi. miſſe parte tertia capitulo trigeſimoqui
to. Ubi vult ꝙ ſi vino conſecrato aliud non conſe-
cratum vinum apponatur miſcetur accidentibus
prioris vini: ſed non tranſit in ſanguinem. nec ſan-
guini commiſcetur. Pro cuius declaratione Eſt ſaẽ C
dum ꝙ ſpeciei vini conuerſi in ſanguinem: ſi alius
apponaẽ liquor aut eſt vinum. aut liquor alius. Si
vinum. Aut apponiẽ in maiori q̃titate: aut equa-
li: aut minori. Sed ſeu ſic: ſeu ſic apponaẽ nũq̃ vere
ꝯmiſceretur: q2 ea que ſunt eiuſdem ſpeciei nõ poſ-
ſunt inſeinuicem agere ⁊ pati actione ⁊ paſſione q̃
requiritur ad hoc vt ex pluribus conſtituatur vnũ
vere mixtum. Non enim dicendũ eſt ꝙ q̃libet pars
dimenſionis vini appoſiti attingat quanlibet par
tem dimenſionis ſpeciei vini in ſanguinem conuer-
ſi. Quia ſi hoc eſſet: non requireret maiorem locum
q̃ ante. ꝙ per experientiam poteſt probari falſum
Et ideo dicunt aliqui ꝙ q̃tũcunq3 ſuperaddatur
de vino non conſecrato. ſemper manet ſanguis xp̃i
non ſuper ſpeciebus vini ſuperadditi. ſed ſub ſpe-
ciebus tranſſubſtantiati. Nam vinum ſuperaddi-
tum eſt cum ſubiecto ſcilicet vini. Species autem D
ſacri ſunt ſine ſubiecto: q̃diu manẽt ẽ ibi ſanguis
xp̃i. Dicũt tm̄ alij ꝙ tm̄ vinũ põt ſuꝑaddi: ꝙ nõ re
maneret ſanguis xp̃i ſub priori ſpecie: q2 q̃uis ſpẽs
vini ſacramẽti nõ corrũperenẽ nec ex ea ſpecie ⁊ vi
no ſuꝑaddito aliq̇d vere mixtũ nõ ꝯſtitueretur tm̄
diuidereẽ in ꝑtes ꝑuas. admodũ ꝙ in neutra ſalua
reẽ ratio ſacramẽti. Sed iſta ratio nõ videẽ mihi be
ne cõſona: q2 vt ꝓbatũ ẽ ſuperi9 xp̃s in q̃libet ho-
ſtia cõſecrata ẽ tot9 in tota ⁊ tot9 in q̃libet ꝑte etiã
tam minima que poſſet eſſe. dum tm̄ remaneat ſpe-
cies panis. Et ſic dicimus de ſpeciebus vini. Et ſic
ſanguis chriſti remanet ĩ minima parte ſpecierũ vi-
ni dum tamen non mutet ſpeciẽ. Cũ ergo vinum ad
ditũ nõ mutet ſpeciẽ igiẽ in minima gutta cõſeruaẽ

ſanguis xp̄i. Et ꝗuis neſciat diſcerni diſcernitur
tamen ab intellectu diuino ⁊ bonorū. Ideo teneo
aliam opinionem precedentem. Si aūt adderetur
alius liquor Aut addit̄ in tali quantitate ꝙ ꝟtus
eius plene dñat̄ ſpeciei vini aut ecōuerſo. Aut ita
ꝙ earꝫ ꝟtutes ꝓportionant̄ cōuenīēti mutue actio
ni ⁊ paſſioni ꝗ̄ requirūtur ad verā mixtionem. Pri
mo modo liquor ille additus: cōuerteret ſpeciem vi
ni in ſuam naturam. De facto nō eſſet ibi ſanguis
xp̄i: cum ſpecies vini cōſecrati deſinit eſſe a ſua ſpe
cie. Scđo modo ſi ſpecies vini cōuerterent liquorē
ſibi additū in vini naturā: nō tn̄ modo in acciden
tia: q2 in ſpecie vini manet ꝟtus ſubſtātie ad agēdū
Sicut ſi eſſet in ſubſtātia ꝗtum ad colorem: ſaporē
⁊ alia accidentia. Certe ſi ſpecies priores vini con
ſecrati non corrūperent̄ nulli dubium ꝙ remane
ret ibi ſanguis xp̄i. Non tn̄ eſſet ſanguis xp̄i ſub ac
cidentibus vini generati ex illo liquore ſi eſſent illa
accidentia in ꝓprio ſubiecto: remaneret tn̄ ſub ſpe
cie vini prioris. Tertio modo ex ſpecie vini ⁊ liquo
re addito conſtitueretur aliqua natura tertia: que
nec eſſet eiuſdem ſpeciei cum vino: nec cum liquore
addito. Quia mixtū non eſſet eiuſdem ſpeciei cum
aliquo miſcibilium. Unde ſub ſpecie illius nature
tertie nō eſſet ſanguis xp̄i. Nec ſub ſpecie vini prio
ris. Q2 non remaneret ſub ꝓpria ſpecie: dimenſio
enī mixti. Alia videt̄ in mixto a dimēſionibus que
fuerunt imiſcibiles: ⁊ qua virtutes actiue ⁊ paſſiue
alie in ſpecie a qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis mi
ſcibilium. Magnam tn̄ ſimilitudinē hñt cum illis:
Et hec eſt vna de rōnibus: quare pħs primo de ge
neratiōe dicit. Uirtutē miſcibiliū manere in mixto.
E Sed nunquid aqua ꝗ̄ addit̄ vino: cōuertit̄ in ſan
guinē xp̄i. Dico ꝙ aqua poſita an̄ ꝯſecrationē cō
uerſa eſt in vinum. Ideo modica aqua dꝫ apponi.
Ideo illud vinū ꝯſecrat̄: ⁊ ideo totū efficit̄ xp̄i ſan
guis. Sed ſi aqua poneret̄ poſt cōſecrationē: nō cō
uerteret̄ in ſanguinē: ꝗuis cōuerteret̄ in ſpeciē vini
Et ſi diceret̄. Aqua nō bñdicta ſi admiſceat̄ aque
benedicte efficit̄ bñdicta. ꝗ̄ ſil̄r ſi aliq̄s liquor ꝑ
miſceat̄ ſpeciei vini cōuerſi in ſanguinē: poſſet ille li
quor trāſſubſtantiari in ſanguinē xp̄i: ſine noua ꝟ
borꝫ ꝓlatiōe. Itē corꝫ ꝗ̄ ꝑmiſcētur fit ſupficies vna
Sed impoſſibile eſt eandē ſupficiē eſſe niſi in habē
tibus vnū ſubiectum. Sed ille ſpecies ſunt ſine ſub
iecto. Cum ergo in liquore ſupadditо maneat ſub
iectū impoſſibile eſt illi ſpeciei liquorē aliū ꝑmiſce
F ri. Ad primū reſpōdeo ꝙ ſicut refert Inno. de offi.
miſſe parte tertia. c. 25. Quidā poſuerūt ꝙ ꝑ tactū
ſacramēti vinū qđ apponit̄ efficit̄ ꝯſecratū: ⁊ trāſit
in ſanguinē. Sed ſicut dicit idē. Aſſertioni iſtorum
minime ratio ſuffragat̄. Nō enī virtus trāſſubſtan
tiandi data eſt ſpeciei vini conſecrati: ſicut datū eſt
ꝟbis aque bñdicte: quibus data eſt ꝟtus reddēdi
aquā ſibi mixtā bñdictā. Q2 illa bñdictio eſt acci
dentalis. Et ex inſtitutione eccl̄ie ſic eſt ordinatum
Et de tali benedictione loquendo: liquor additus
ſpeciei vini ſi poſtea poſſet ſeparari: reputaret̄ bñdi
ctus: ꝓpter cōtactū ſacre rei. Et multomagis bene
dictus reputari debet manēs cōfuſus in ſpecie vi
ni conſecrati. Ad ſecundum dico ꝙ non eſt incōue
niens eandē ſupficiē ſm̄ vnā ſui ꝑtem eſſe albā: et
ſm̄ aliam ꝑtē eſſe nigrā. Sic nō eſt incōueniēs ean
dē ſupficiē ſm̄ vnā ſui ꝑtē nō eſſe in ſubiecto per
miraculū. Et ſm̄ aliā eſſe in ſubiecto. Et ſic cū ſpe
ciei vini apponit̄ vinū nō cōſecratū: vel aqua in ta
li ꝓportione ꝙ nō corrūpitur ſpecies vini. Nec ex
hoc cōſtituit̄ vnū tertiū mixtū vere ꝑmixtū. Deci G
ma cōcluſio eſt iſta. Accidētia ꝗ̄ ſunt ſi hñt vim nu
triēdi multiplex eſt opinio. Nā quidā dicūt ꝙ iſta
accñtia reficiūt neqꝫ nutriūt: ſꝫ odor vini i mutādo
aerē cerebrū turbat ⁊ inebriat. Et ſic intelligēdū eſt
ꝟbū apl̄i ex gloſa illa. 1. Cor. 11. Ali⁹ quidē eſu
rit ⁊ alius ebrius eſt. Sed hec opinio nō poteſt ſta
re: q2 eſt ꝯtra ſenſum. Nā videm⁹ ꝙ ſpeciē vini ſu
mēdo: ſitis extinguitur in ſumēte. Ideo dicūt aliꝗ̄
ꝙ ſuſcipiēs ſpecies alitur ⁊ nutritur: nō ab ip̄is ac
cidētib⁹: ſed ꝟtute ſupra naturā cōuertūtur in ſub
ſtātiā. Ille enī ꝗ̄ accidētia illa ꝟtute ſupnaturali
ſuſtētat ſine ſubiecto: ꝟtute eadē deſinētib⁹ illis ꝓ
prietatib⁹ in ſubſtātiā ꝯuertit in qua cōuerteretur
ſubā panis ſi ibi adeſſet. Et ideo ſumens illas ſpe
cies: nutrit̄ ex illa ſubſtātia ꝯuerſa ſupnaturaliter
Aliꝗ̄ vero dicūt ꝙ ſuſcipiēs ſpecies illas: alitur ⁊ re
ficit̄: nō ꝙ accidēs cōuertat̄ in ſubſtātiā. Sed quia
ſubſtātia ꝗ̄ pri⁹ fuerat rediꝗ̄t. Simile enī eſt in aliꝗ̄s
opibus mirabilibus. Q2 officio expleto ꝓpter qđ
ꝯdita ſūt erāt redacta in ꝑmū ſtatū ſuū: ſicut de co
lūba in qua appuit ſpūſſctūs. Peracto officio reda
cta eſt in ſuaꝫ priſtinā materiā. Similiter de ſtella
magorū. Similiter de igne in quo apparuit apl̄is
ſpūſſctūs. Sil̄r dicunt eſſe in ꝓpoſito. Qn̄ ſpecies
panis in ſacramēto: deſinūt eſſe ſpecies in ſubſtan
tiā ſuā priſtinā panis reuertūtur ſicut prius fuerūt
miraculoſe trāſmutate. Et hoc vult Innoc. 3. lib.
de offic. eccl̄iaſtico dicēs. Si ꝟo q̄rat̄ quid a mure
comedat̄ cū ſacramētū corrodit. Uel ꝗd cremat̄ cū
ſacramentū cremat̄. Rñdendū ꝙ ſicut miraculoſe
ſubſtātia panis cōuertit̄ in corp⁹ xp̄i: ⁊ incipit eſſe
ſub ſacramēto: ſic ip̄m miraculoſe quodā modo re
uertit̄ cū ip̄m deſinit eſſe. Hec aūt opinio deficit: q2
ad ſenſum videmus in ſpeciebus corruptis ꝙ non
reuertit̄ panis: imo aliqñ ḡnatur vermis. Si autē
p̄dicta opinio teneret ꝙ ꝗdā ſubſtātia ibi miracu
loſe ꝓducat̄ a deo corruptis ſpeciebus ſacramenti
que eſſet nutrimēti cauſa: eſſet vera vt ſequenti cor
relario videbitur.

¶ Secundum correlarium.

EActa circa eucharistiā trāſmutatiōe
neceſſe eſt aliquā ſubām redire diuina
actiōe. Iſtđ correlariū ſic ꝓbat̄. Iſte A
ſpēs pñt nutrire vt quedā gloſa dicit
1. Cor. 11. ꝗ̄ pñt trāſmutari in ſub
ſtātiā alēdi. ꝗ̄ ex eis pōt ḡnari ſubā. Sꝫ hoc nō p̄t
eſſe niſi ſubā redeat: q2 ex nō ſubſtantia nō fit ſubā
Itē pꝫ ad ſenſum ꝙ hoſtia ꝯſecrata p̄t corrūpi in
ignē vl̄ in aliqđ aīatū ḡnatū ꝑ putrefactionē: ſicut
corrūperet̄ ſi eēt ibi panis: ſꝫ ḡnari nō p̄t niſi ſubā
redeat. Igit̄ neceſſe eſt in corruptiōe ſpecierꝫ diuina
actione redire aliquā ſubſtātiā. Hec eſt opinio dñi
Inno. que dicta eſt in vltima concluſione: quia di
cit ꝙ deſinentibus ſpeciebus rediꝗ̄t ſubſtantia pa
nis. Nec oportet ponere hic nouum miraculum:
ꝙ corpus chriſti deſinat ibi eſſe quando ſpecies
nō eſſent nate afficere ſubſtantias conuerſas: quia

ita deus inſtituit euchariſtiā nō manere niſi manē tibus ſpeciebus conuenīētibus. Nec etiā eſt nouū miraculū:ꝙ.ſ.deſinente corpore xp̄i ibi eſſe:redeat ſubſtantia:q2 deus ordinauit nunꝗ accidentia eē ſine ſubiecto niſi in euchariſtia. Sʒ iſta opinio fuit improbata. Ideo eſt opinio doctoris ſubtilis dicē tis:ꝙ tranſmutationū poſſibiliū circa euchariſtiā quedā ſunt euidēter manifeſte cū euchariſtia manēte. Quedā nō:oēs prime nō requirūt ſubſtātiam redire quacūqȝ actione:nec diuina nec actiōe agentis naturalis. Nec in illis de facto eſt materia. Secūdaꝝ aūt ꝗdā nō reꝗrūt ſubſtātiā redire cū rediit

B actione diuina. Ita ꝙ ſunt ꝗttuor cōclōnes. Prima ꝙ quedā ſunt actiones ⁊ mutatiōes in ſpēbus ſacramenti manēte euchariſtia. Iſta cōcluſio ſic ꝓbat. Omīe agens potens in aliquā trāſmutationē pōt in terminū illius ſi hʒ ſuſceptiuū nō magis repugnās termino ꝙ̄ motui. Sed in tranſmutationibus in quibus manet euchariſtia:agens naturale pōt in totū motū ⁊ ſuſceptiuū non plus repugnat termino ꝙ̄ motui. ꝯ̄ ⁊c̄. Minor ꝓbat:q2 ſuſceptiuū nō poteſt hic poni niſi quātitas quātitati non magis repugnat vn9 gradus qualitatis. ad quā pōt eſſe tranſmutatio:ꝙ̄ alius gradus impſectior ſm quē ⁊ alios ſibi ſimiles pōt eſſe mot9 alterationis. Nam quātitas ſm rōnē ſui nō determinat ſibi aliquē modū qualitatis. Et ſic pʒ prima ꝯcluſio.ſ.ꝙ manēte euchariſtia nō neceſſe eſt redire ſubām. Et ꝑ illō pt ꝓbari ſcḋa ꝯclō.ſ.ꝙ mutatio corruptiua euchariſtie:dū tn̄ ibi maneat eadē quantitas: ꝗ ſit ſubiectū trāſmutatiōis: nō neceſſario reꝗrit ſubſtātiam redire. Tertia ꝯclō eſt ꝙ manēte euchariſtia nō eſt alia ſubſtantia niſi corporis xp̄i. ꝙ ꝓbat:q2 ibi manēt oīa accidentia ſine ſubiecto ſubſtantiali. Sed neutrū iſtoꝝ eſſet verū:ſi alia ſubſtantia rediret. ꝯ̄ manente euchariſtia nulla ſubſtātia de facto

C rediit. Quarta ꝯcluſio eſt iſta:q2 ſeu ꝑ alterationē ſeu ꝑ motū in quātitate corrūpat euchariſtia ſeu ſpecies ſacramenti redibit de facto ſubſtātia. Non ſubſtantia panis: ſed alia ſubſtātia noua creata a deo. Et hec ſubſtantia eſt cōpoſitū cui talia accidē tia cōuenirent quā reſpiciūt ⁊ in inſtanti corruptionis ⁊ imediate a deo. Prima pars huius ꝓbatur: quia de9 ſtatuit illas ſpecies manētes eſſe ſine ſubiecto in euchariſtia preciſe ⁊ non alibi. Igit̄ ſtatuit ꝙ ceſſante euchariſtia nō ſunt ſpecies ſine ſubiecto Et per ꝯ̄ns in illo inſtanti corruptionis fit ibi alia ſubſtantia. Scḋa pars ꝓbat. Q2 ſi aliqua ſubſtātia ibi rediit nō alia ꝙ̄ illa ꝗ pōt illis accidētibus nouis affici:q2 alia ſubſtātia nō eſſet capax. Tertia pars ꝓbat.ſ.ꝙ nō redeūt niſi a deo imediate:quia nullū aliud agens habet ꝟtutē actiuā ad hoc ſufficiētē. Nō ergo redit ſubſtātia ꝯpoſita dū accidentia manēt vt dicit prima opinio. Nec redit materia vt dicit ſecunda ſuper reparationem ſeu reſolutionem ſeu creationem: quia hoc eſſet omnino ſuperfluum. cum per materiam ſolam non poſſit magis ſaluari actio aliqua agentis naturalis. Nec vt dicit tertia concluſio. Dimenſio non eſt aliquo modo ſuſceptiuum forme ſubſtantialis. Nec vt dicit quarta concluſio. Poſſibilitas illa aliquid eſt neqȝ in aliquod conuertibile. Que autem tranſmutatio poſſet fieri manente euchariſtia. Patet quia quelibet alteratio per quam nō inducitur pani aliquid incompoſſibile pani ſi maneret. Et tranſmutatio ſm quantitatem vel per ſe vt fractio diuiſio. Quia partes panis homogenee nate eſſent manere ſub illis partibus quantitatis diuiſe. Vel ſm quantitatem cōcomitanter:vt eſt in rarefactione vel condenſatione:dum tn̄ non inducat quātitas repugnans ſubſtātie panis non conuerſi. Per oppoſitum autē eſt tranſmutatio corruptiua qualitatis ſm illum gradum ſm quem non poſſet ſtare cum pane ſi maneret. Et hoc licet quantitas omnino maneret eadem. Talis inꝗ non poteſt fieri mutatio manente euchariſtia vel ſaltem nō fit de facto. Unde ſi eſſet poſſibile ꝙ calor ignis induceretur in ſpeciebꝰ panis ſm gradum repugnātem pani ſi adeſſet. Et tamen omnino quantitas eadem que prius maneat corrumperetur. Quia euchariſtia non conſiſtit in ſola quantitate: ſed in aliis accidentibus neceſſario cōſequentibus ſubſtantias conuerſas:⁊ per cōſequens in inductione illius caloris incompoſſibilis rediret ſubſtantia de facto:vt ꝓbatū eſt in quarta concluſione. Sed hoc nō eſſet neceſſariū ꝓpter actionem agentis naturalis. Quia vt dicit tertia cōcluſio: haberet eñ agēs naturale quātitatē pro ſubiecto in quam poſſet inducere illum calorem: vt ꝓbat probatio prime et tertie concluſionis. Et tunc eſſet ibi ꝙ̄tum calidum calore igneo:et tamen non eſſet ignis. Hec eſt poſitio doctoris ſubtilis.

Pro cuius declaratione ponam aliquas concluſiones. **D** Prima ꝙ quātitas ſeparata a ſubſtātia nō habet aliquem modum poſitiuum ſubſtantie ſed tm̄ negatiuū. Iſtū ſcilicet nō eſſe actu in ſubiecto. Sed iſte modus negatiuus non ſufficit ad hoc vt poſſit eſſe ſubiectum magis ꝙ̄ prius. imo cui prius potuit eſſe immediatum ſubiectum: etiam poteſt eſſe ⁊ nunc. Secunda concluſio:quantitas ſeparata poteſt eſſe ſubiectum alicuius tranſmutationis ſed non taranſmutationis ad ſubſtantiam. Quia ibi requiritur ꝙ ſubiectum ſit principium ſubſtantie vt materia: ꝙ non poteſt eſſe quantitas. Tertia conclō ꝙ ad agētis naturalis actionem in trāſmutationibus ſpecierum in ſacramento in quib9 quātitas eſt ſubiectum. Et nō eſt tranſmutatio ad ſubſtantiam in tali actione non requiritur nouum miraculum. Quarta cōcluſio. In tranſmutatione vbi quantitas non eſt ſubiectum paſſum:ſed eſt tranſmutatio ad ſubſtantiam. Ibi neceſſario non eſt miraculum. Quia nullum accidens poteſt eſſe principium ſubſtantie. Et ideo nullum agens naturale poteſt ibi cauſare ſubſtantiam. Quia tunc crearet: ꝙ eſt impoſſibile. Et ideo oportet ad hoc ꝙ agens naturale agere poſſit:ꝙ redeat ſibi paſſum ꝓportionatum. Nec tamen dico quando redit ꝙ agens ibi generet ſubſtantiam:ſed ſolus deus. Quinta cō **E** cluſio ꝙ corruptis ſpeciebus in ſacramento ꝑ quā corruptionem deſinat ibi corpus xp̄i eſſe: deus de nouo creat ſubſtantiam conuenientē accidentibus corruptis que ponuntur in illa ſubſtantia vt in ſubiecto. Et ꝙ̄tum ad illam ſubſtantiam creatam nullum agens naturale aliquid facit:ſed creata ſubſtātia:per agens naturale poteſt fieri tranſmutatio in aliam ſubſtantiam ſicut fit in nutrimento. Sexta cōcluſio:ꝙ agens naturale agere poteſt in ſubſtan

ciam creatā vt ſit ꝙtā vel qualis: illa qualitate quā
inducat in ꝙtitatē. Et illā quātitatē inducere in illā
ſubſtantiā creatā: q: poſteri⁹ agit a deo: ⁊ de⁹ pri⁹
agit ⁊ creat ſubſtantiā. Et in illo pori habet paſſuʒ
receptiuū ill⁹ termini formalis in quē poteſt. Et p
cōſequēs pōt illud paſſum afficere illo termino for
mali. Nec obſtat ſi dicat. q: agēs nō pōt creatū in
formare ſubiectū aliquo accidēte niſi prius habue
rit aliqđ repugnās qđ tollit p actionē agētis. Sed
iſtud nō eſt neceſſariū. q: ſi hoc nō precedat ordine
duratiōis cōtrariū vel priuatio: nō ꝓpter hoc tol
litur actio agētis naturalis: q: bene pōt agens na
turale habere effectū ſibi coeuū ⁊ in ſeipſum vt de
propria paſſione cōſequēte ſubiectū: vel in alio. vt
pote ſi ſimul crearent ſol ⁊ aer: ſimul fieret aer luci
dus a ſole. ⁊ nō pceſſiſſet in aere oppoſitū aliquod
ipſi⁹ luminis. Septima cōcluſio ſi ſpecies ſacramē
F ti nō corrupte acciperent a bruto. Brutū acciperet
ſpecies. Et cū corp⁹ xp̄i ſit in illis ſpecieb⁹. corpus
xp̄i ſimul deſcēderet in ventrē bruti cū illis ſpecieb⁹
q: corp⁹ xp̄i eſt cū illis ſpecieb⁹ inſeparabiliter do
nec ſint corrupte: imo vbicūq ponant ille ſpecies:
ſiue in loco mūdo. ſiue imūdo: ſemp ē ibi corp⁹ xp̄i
nec derogat ſacramēto: q: corp⁹ glorificatū vbicū
q ſit inquinari nō pōt. Sicut ſolaris radius tran
ſiens p lutū coinqnari nō pōt. Sic nec corp⁹ glori
ficatū. Corp⁹ eīm xp̄i vt dicit Aug. ſcm̄ ⁊ mūdum
Auguſti. eſt ⁊ coinqnari nō pōt. Si aūt ſpecies ita dentibus
cōminuerent bruti ꝙ ſpecies nō eſſet in ſuo eſſe nulli
dubium ꝙ corpus non deſcenderet in ventrem. Eſt
G alia opinio ꝙ corp⁹ xp̄i ſi ſumerent accidētia a bru
tis non tamen corpus xp̄i: ex eo quia corpus chri
ſti non eſt ordinatum ſumi niſi ab hoībus. Et ideo
ſi aliquod animal ſumeret illa accidentia. corp⁹ de
ſineret ibi eſſe. Et hec ē opinio fratris angeli in ſum
ma angelica vacabulo. Eucharistia. Sed tunc que
ro facta communicatione ſpeciei dentibus anima
lis: quid accidit de corpore xp̄i. Nunquid euolat.
Dico ꝙ ſicut in panis conuerſione corpus chriſti
non deſcendit localiter nec mutatur aliqua muta
tione. ſed ſola panis conuerſione incipit eſſe ſub il
lis ſpeciebus. Sic ſola ſpeciei corruptione deſinit eē
ibi ita ꝙ nulla fit ibi cōmutatio: nec localr nec alia
circa corpus xp̄i. Octaua concluſio Angelis non p
tinet corpus xp̄i manducare ſacramentaliter: quia
in manducatione corporis chriſti tria requiruntur
triplex vnio manducantis cum cibo: ſcilicet fidei ⁊
dilectiōis. Unio nature ⁊ vnio cum capite in corpo
re miſtico. Jđ homo digne manducans corp⁹ chri
ſti habet iſtas vniones ſcilicet fidei ⁊ caritatis: ⁊ eſt
eiuſdem nature cum chriſto. ⁊ eſt membrum corpo
ris miſtici. Cuius caput eſt chriſtus inqntuʒ homo
Et quia angeli non ſunt eiuſdem nature cum chri
ſto nec ſunt membrum corporis miſtici: ideo nō cō
uenit eis manducatio corporis chriſti ſacramenta
lis: Et ſi diceretur ꝙ haberetur in pſalmo. Panem
angelorum manducauit homo. gloſa. Hic panis ſi
gnificat panem qui de celo deſcendit. i. chriſtum: q
vere eſt cibus angelorum: ergo angelus cibatur eo
dem cibo: ſicut homo: igitur manducant corp⁹ chri
Auguſti. ſti. Item Aug. ait: quid eſt chriſtum manducare ni
ſi in chriſto manere: ⁊ manentem in ſe habere. hoc
autem angelis conuenit: igitur chriſtum manducāt

Ad primum dico ꝙ proprie loquendo. chriſtus ſm
diuinam naturam eſt cibus angelorum: ſm autem
vtranq naturam eſt cibus hominum: quia in chri
ſto eſt duplex natura ſcilicet diuina ⁊ humana: in
homine etiam duplex natura eſt ſcilicet corporalis
⁊ ſpiritualis. Unde homo plenam in ipſo inuenit
refectionem. Item eſt cibus hominum ſm duplicē
ſtatum: ſcilicet viatoris ⁊ comprehenſoris: ſed diffe
renter ſm differentiam modi videndi: in via ⁊ in pa
tria: quia in ſtatu patrie eſt comprehenſor ⁊ videt ſi
ne velamine. In ſtatu vie videt ſub velamine. Fi
des enim videt per ſpeculum in enigmate. per apo
ſtolum primo corin. decimotertio. Uidemus nunc
per ſpeculum in enigmate: tunc autem facie ad fa
ciem videbimus. Iſta autem non conueniunt an
gelo: quia non ſunt eiuſdem nature cum chriſto nec
ſunt membrum corporis miſtici: quia non conue
niunt in natura cum capite: nec ſunt viatores indi
gentes refectione. Ideo ꝙuis ſit chriſtus vt deus
cibus ſpiritualis non tamen chriſtus ſub ſacramē
to conuenit eſſe cibus. Ad ſecundum ad Aug. Dico Auguſti.
ꝙ manducare eſt in chriſto manere: ⁊ manentem
in ſe habere. Dico ꝙ manere in xp̄o contingit mul
tipliciter ſcilicet per gratiam ſeu per fidem operan
tem: per dilectionē: per fruitionem. ſeu per gloriam
⁊ per ſacramentalem vnionem. Sed iſta vnio ſacra
mentalis attenditur penes vnionem nature. ⁊ ve
ram perceptionē ſeu ſuſceptionem ſacramenti. Et
ſic ſacramentaliter dicimur manere in chriſto per
vnionem ſacramentalem ⁊ nature. Et ſic non con
uenit angelis. ꝙuis conueniat eis alijs modis. Et
ſic terminetur concluſio: ⁊ per conſequens tota ma
teria ſacramenti eucharistie.

¶ Sequitur de penitentia.
Queſtio octaua.

VTrum penitentia requirat neceſſa
rio ad deletionem peccati mortalis
commiſſi poſt baptiſmum. Uidetur
ꝙ nō: q: ceſſante actu interiori ⁊ ex
teriori. ceſſat oē peccatum: q: ceſſan
te actu ceſſat priuatio rectitudinis
in actu: q: priuatio rectitudinis eſt peccatuʒ. q: tūc
actus nō eſt rectus neq bon⁹: g̃ ſtatiʒ ceſſante actu
exteriori ⁊ interiori ceſſat pctm̄. Patet: q: pctm̄ nō ē
niſi deordinatio in actu interiori ⁊ exteriori: ergo ⁊c.
Scđo ſic homo offenſus pōt remittere offenſaʒ abſ 2°
q hoc ꝙ offendens peniteat: g̃ multomagis deus
q eſt ſumme miſericors. Sʒ remiſſa offenſa remittit
pctm̄: g̃ ⁊c. Iſta duo argumēta ꝓbāt ꝙ nō reqrat Auguſti.
penitētia ad deletionē pcti. Itē Aug. omel. ſup illō
Math. 5. Eſtote miſericordes. loquēs de dānatis
ait. Et erit tūc penitētia: ſed infructuoſa: qđ ꝓbat p
illud dictū ſap. 5. ꝓanguſtia ſpūs gemētes intra ſe
penitētiā agētes. ſ. dānati. igit ⁊c. Si dicas ꝙ peni
tentia valet ad deletionē pcti in iſta vita: ſed nō va
let poſt hāc vitā. Cōtra Ibero. de pnia d. 3. Nihil Ibero.
inde ꝓfuit egiſſe penitētiā p quā ſcel⁹ emēdare non
potuit. Itē oportet illud p qđ delet pctm̄ mortale
ſit maius bonū ꝙ pctm̄ mortale ſit malū. Sʒ peni
tentia nō ē tm̄ bonū ſicut pctm̄ mortale malū. g̃ ⁊c.
Maior pʒ q: nō recōpenſat malū niſi p mai⁹ bonū

vel equale. Minor ꝓbaẗ: q: penitētia eſt bonū finitum. Pctm̄ vero mortale ē malū infinitū vt pȝ p anſelmū lib. cur de⁹ hō. c. 5. q: ctm̄ ē malū pctm̄ q̄t⁹ ē ille q̄ offendiẗ. ſȝ ille q̄ offendiẗ ē infinit⁹. ſ. de⁹. Ti

B bi enī ſoli peccaui ⁊c. In oppoſitū ꝓbaẗ ſimilibus vijs q̄ penitentia ſit neceſſaria ⁊c. Primo ſic ait ſaluator Luc. xiij. Niſi penitentiam egeritis oēs ſimiliter peribitis. Item Ihero. 2. epl'a ad demetriadem

Ihero. Due ſunt tabule poſt naufragium. Prima comparatur naui integre qua fracta naufragans periclitatur: niſi alicui tabule ſeu poſti adhereat: h̄ diciẗ eē ſcd̄a tabula: igitur a ſimili: cadens in pctō mortali

Math. ⁊ in hoc paſſus naufragiuȝ ſpirituale: periclitatur niſi adhereat penitentie. Item. Math. 3. peniten-

Luce. ti: m agite appropinquabit enim regnum celorum ait iohannes baptiſta. Et Luc. 3. facite dignos fructus penitētie: ergo penitētia valet ⁊c. Itē Ezech. 18. Si impius egerit penitentiam: oīm iniquitatuȝ eius nō recordabor: vita viuet ⁊ nō morieẗ. ¶ Nota hic tria conſideranda. Primū q̄d remanet in pctō re actu peccandi tranſeunte a quo dicitur peccator. q: ſi nihil tale manet non oportet querere quid delendū: immo eſſent ſimiles oīno ille qui nihil fecit ⁊ ille q̄ cōmiſit pctā: ſed ceſſauit ab actu peccādi tam interiori q̄ exteriori. Scd̄m q̄ illud deleẗ. ⁊ ad h̄ re

C quiriẗ aliq̄ punitio. Tertiū q̄ nō q̄cūq̄ punitio. ſȝ penitētialis. ⁊ in h̄ patebit ſolutio q̄onis. Quātum

Nota q̄d remanet poſt actū peccati.

ad primū ſcd̄m opinionē ſci Tho. i. 4. ſcripto. d. 14. q. 2. ar. 1. Ad ſcd̄aȝ q̄ſtiūculā vn̄ videndū ē: ſicut eſt duplex iuſticia habitual'. ſ. caritas ⁊ gr̄a. Et actualis. i. rectitudo nata ieſſe actui elicito. Pria ſat' pȝ. Scd̄a aūt declaraẗ. q: act⁹ apt⁹ nat⁹ ē dici cōformiter ſue regl'e. ⁊ i iſta cōformitate cōſiſtit rectitudo iſta. Sic (cuȝ oppoſita eq̄ multipliciter dicanẗ) erit duplex iniuſticia. Habitualis. ſ. priuatio gr̄e q̄ dȝ ineſſe. Et actualis iniuſticia. ſ. priuatio rectitudinis i actu illo cui deberet illa ineſſe. Poſt etiā actū intrīſecū ⁊ extrinſecū trāſeuntē: manet q̄dā iniuſticia habitualis. Sȝ nō ab illa ſola q̄s diciẗ pctōr: alioq̄n q̄ cōmiſiſſet mille pctā mortalia. ⁊ q̄ vnū ſolū mortale cōmiſiſſet: eſſent eq̄ pctōres intēſiue ⁊ extēſiue: q: in eis tota gr̄a q̄tū ad intēſionē: ⁊ ſola ip̄a q̄tū ad extenſionē: priuaẗ. Tā in eo q̄ vnū mortale ꝯmiſit q̄ in eo q̄ cōmiſit mille grauiſſima: ⁊ ita vn⁹ nō eēt minus pctōr poſt actū trāſeūteȝ q̄ ali⁹. Aſſūptū pȝ: q: in quolibet pctō mortali ita priuaẗ gr̄a q̄ nihil ei⁹ manet: ⁊ p ꝯn̄s p nullū ſuccedēs pōt fieri intēſior vel extēſior loquēdo de iſta priuatiōe habituali. q: nō priuat niſi vnū habitū ſicut nō nat⁹ ē niſi vn⁹ i eſſe. Et hec rō ē ſimilis ratiōi. Anſel. lib. de cōceptu virginali q̄ pctm̄ originale nō natū ē ineſſe magis in vno q̄ in alio: q: in quo nō ē iuſtitia nō pōt p̄uari iuſtitia. Iuſtitia aūt actualis manere nō pōt ceſſante actu: q: cui⁹ ſubiectū p̄ximū nō ē. ſinit actus rectitudinis ſibi appoſito. Nō enī aīa pōt eſſe immediatū ſubiectū ill⁹ rectitudinis: ſed tantum actus in aīa. Adhuc tamen non manente: non manet illa rectitudo nec obliquitas eius. Dico ergo q̄ manet in anima que peccauit reatus culpe. Que eſt quedā obligatio ad penam debitam illi culpe. Illa enim obligatio eſt quedam relatio realis non fundata ſuper actum culpe. Sed ſuper eſſentiam anime. nō ta-

D men niſi vt culpa actualis eſt preuia. Cōtra hoc poteſt argui p̄io q̄ nulla relatio realis manet in aīa. ſecūdo q̄ ſi maneret non tamen ab illa diceret anima peccatrix. Primum probatur: quia relatio realis intrinſecus adueniēs: ſequitur neceſſario poſitionem extremorum. hic autem non ſequitur vt patet: quia eadem anima manente ⁊ deo ſeu pena eodem modo ſe habēte non ſemper hec anima eodem modo eſt obligata ante peccatum ⁊ poſt. q̄ ſi ſit relatio extrinſecus adueniēs neceſſario eſt ſibi dare cauſam per quam adueniat illis extremis iam poſitis ſicut de vbi ⁊ ceteris. Non enim poteſt eſſe reſpect⁹ realis non ſequens extrema poſita quin ſibi vt termino reſpondeat aliqua actio realis. Sed iſti⁹ obligationis non poteſt dari actio realis vt agens realiter. Non enim eſt anima: quia peccando non habuit niſi vnicam actionem deordinataȝ que fuit ad illud velle priuatum circunſtantijs debitis. Et ita non ad iſtum reſpectum vt ad terminum. Nec poteſt iſta obligatio termin⁹ actionis diuine dici immediatus: quia nulla anima dicitur preciſe ab ip̄o peccatrix q̄ eſt terminus immediatus actionis diuine. Scd̄m etiam probatur p iſtud vltimū. Nam ſi eſſet in anima talis obligatio: non poſſet fingi ineſſe niſi immediate a deo. Et ita per iſtam non eſſet formaliter anima peccatrix: cum deus non ſit cauſa peccati per ſe: ſed ſolum permiſſiue. Iſtam difficultatē tangit magiſter diſt. decimaoctaua capitulo vlt. Et videtur ſoluere per hoc q̄ polluta eſt anima inquit quouſq̄ peniteat: ſicut erat dum in ea erat praua voluntas. Et exemplificat de eo qui tetigit mortuū. Ceſſante enī actu tactus: erat immundus ſicut pri⁹. Et ſubdit. Ita remanet anima polluta ſicut fuit in ipſo actu peccati. quia ita longe eſt a deo per diſſimilitudines. Iſta enim diſſimilitudo que eſt anime ex peccato ⁊ elongatio a deo: macula intelligitur. Contra iſtud. ſtat deductio prior: quia macula iſta

E vel elongatio vel diſſimilitudo: quocunq̄ nomine nominetur. non poteſt eſſe tantum modo carentia habitus gratie: quia illa totaliter ineſt in primo peccato: nec carentia rectitudinis in actu: quia non eſt nata manere niſi manente in anima ipſo actu carēte illa rectitudine. Item macula ſummi odij ⁊ amor ſummus ipſius. a repugnant: igitur per vnum auffertur aliud. Et per conſequens macula odij a. poſſet auferri per immoderatum amorem. a. Dicitur ergo q̄tum ad iſtum articulum q̄ nihil reale abſolutum vel reſpectiuum eſt in aliquo ceſſante actu peccati a quo ille dicatur grauiter vel multipliciter peccator: ſicut aliquis dicitur poſt actum tranſeuntem. Scilicet q̄ dicatur aliquod delictum ab actu manere illud non eſt formaliter peccatum q̄ poteſt ſtare in iuſtificato ſicut habitus vicioſus vel diſpoſitio ad illum manet in iuſtificato ſubito: q̄ neq̄ quis in principio pronus eſt vel eque pronus ad ſequendum illam inclinationem habitus vicioſi: ſed pugnando contra eam meretur ⁊ acquirit ſibi habitum in contrariū. Unde magni peccatores nō ſtatiȝ q̄n ſunt iuſtificati hn̄t illā pacē quā hn̄t pfecti ⁊ exercitati in virtutib⁹: q̄cunq̄ etiā habit⁹ vel diſpoſitio vicioſa derelinquit ex actibus deſineret eſſe poſt fluxū temporis niſi firmareẗ per frequētatos actus. q̄ vniuerſaliter omnis diſpoſitio ad habitum deſinit eſſe ceſſantib⁹ actib⁹ ꝓficientib⁹ ha-

bitum. Sed illud a quo peccator dr̄: peccator poſt
actum non deſinit eſſe per quodcūq; temporis ſpa/
cium licet actus ſimiles non adijciantur. Semper
enim in infinitum non eſt peccator poſtq̄ commi/
ſit. Non eſt igitur ibi aliquod abſolutum vel reſpe
ctiuum poſitiuum vel priuatiuum a quo dicatur
peccator a tempore ceſſationis actus vſq; ad peni
tentiam. Sed tñ quedam relatio rationis: inq̄/
tum eſt obiectum intellectus vel voluntatis dei.
Quia poſtq̄ commiſit peccatum dei voluntas or/
dinat ipſum ad penam correſpondentem peccato:
⁊ intellectus preuidet etiam pro omni tempore do/
nec pena debita ſit ſoluta. Iſtud pbatur per Au/
guſti. ſuper illud. ps. Beati quorum. Uidere enim
peccata dei eſt ad penā imputare. Auertere autem
faciē: hoc eſt ad penam nō reſeruare. Ita igit̄ dicit
pctā ab eo tecta: nō q̄ deus tunc non videat. Sed
vt nō velit aīaduertere. i. punire. Igitur ipm̄ pecca
torem remanere in reatu poſt actū tranſeuntē nihil
aliud eſt niſi ipm̄ ſm̄ dei voluntatem ordinari ad
penam condignam illi peccato. Obiectum aūt in/
tellectus vel voluntatis vt intellectum ⁊ volitū nō
habet niſi relationem rationis: ergo ⁊c̄. Confirma
tur per ſimile. Eſto q̄ deus in multiplicatione me/
ritorum non intenderet habitum charitatis quod
poſſibile eſt niſi merita ſint intermiſſa: vel etiam ſi
eſſent intenſa: tamen iſte qui habuit plura merita
tranſeuntibus actibus interioribus ⁊ exterioribus
eſt magis meritus q̄ alius Quod nihil aliud eſt ni
ſi quia ordinatus eſt ad maiorem gloriam. Per
quod non habetur aliquod reale poſitiuum vel pri
natiuum abſolutum vel reſpectiuum intrinſecum
iſti: ſed tñ relatio rōnis inq̄tum eſt obiectū volūta
tis diuine vt ordinet̄ ad multipliciorē gl'iam. Ibi
eñ in acceptatiōe diuina ordinant̄ illa merita: vel
iſte p merita ad talē vel talē gl'iam. Sicut igit̄ iſta
acceptatio ꝓpter merita tranſeuntia nihil eſt reali
ter niſi actus voluntatis diuine ⁊ in iſta tm̄mō re/
latio rationis ſicut in obiecto volito. Ita ex alia p/
te ꝓpter pctā trāſeuntia nihil aliud eſt niſi abiectio
iſtius vel reprobatio volūtatē diuina: ⁊ in pctōre
relatio rōnis vt abiecti vel reprobati ad talē vel ad
talem penam. Hoc apparet in ſimili ſeu exemplo
groſſo. Si quis offendit magnū principē tali offen
ſa cui correſpōdeat magna pena: ceſſante illo actu
nihil eſt in ipſo quin prius non fuerit añ actum: ꝓ/
pter quod nunc dicatur inimicus ⁊ nō prius. Sꝫ tñ
in volūtate ipſius dñi offenſi eſt actus tranſiēs ſup
ipm̄: ⁊ per hoc in ipo relatio ratiōis: vt in ſubiecto
volito ad talem penam. Ex iſto ſequit̄ correlarium
q̄ nihil aliud eſt poſt actum ceſſantem pctī offenſa
macula reatus niſi iſta relatio rationis. Sꝫ huius
ordinatio ad penā vt eſt diſconueniens ipſi anime
dicitur eius macula. Sicut per oppoſitum virtus
anime dicitur eius pulchritudo. Ut autem eſt obli
gatio formaliter ad iſtam penam dicitur reatus: et
vt eſt diuine voluntatis in qua eſt tota ipſa realitas
per quem actum ordinatur ad talem penam: dicit̄
offenſa. Nihil eñ aliud eſt offendi vel iraſci in deo
q̄ velle vindicare iſta pena. Et licet cōmuniter di/
catur ſimilatiue deus eſt iratus vel offenſus: tamē
rationem iraſci: ſcilicet velle vindicare excluſa paſ/
ſione cōcomitante iſtius velle deus formaliter eſt
iratus vel offenſus: quia formaliter eſt volens vin
dicare peccatum cōmiſſum contra legem ſuā. Quā
tum ad ſecundum articulum: ſcilicet q̄ illud dele/
tur ⁊c̄. Iſtud quod dictum eſt remanere poſt actū
in peccatore poteſt deleri: ⁊ quādoq; delet̄. Iuxta
illud ſimboli. Remiſſionem peccatorū: hoc eſt. De⁹
eſt remiſſiuus peccatorum ⁊ q̄nq; remittens pecca
ta. Patet ſic quia aliquando predeſtinatus labitur
in peccatum mortale: vt patet de dauid: petro: pau
lo: magdalena: ⁊ alijs inumeris. Nō autem poteſt
beatificari quis ad quod principaliter eſt ordinat⁹
per predeſtinationem: niſi deleto peccato: accipien/
do peccatum modo predicto. Quia nullus beatifi/
cat̄ remanēs obligat⁹ ad penā ſoluēdā. Nō eñ eſt
pena ſoluenda cū gloria. Nam illud eſt impoſſibi/
le: quia ad minus ſm̄ diuinam diſpoſitionem illa
gloria et pena repugnant. Non etiam poteſt habe
re penam ſoluendam poſt glorificationem diuinā:
hoc eñ eſt impoſſibile: q2 diſpoſuit de⁹ illā gloriā
in quocunq; eſſe finalem ⁊ perpetuam. Ita q̄ non
ſequetur aliqua pena. Igitur oportet ante glorifi/
cationem remitti vel deleri iſtam obligationem ad
penam quandoq; ſuſtinendam. ¶ Item q̄ non re
mittatur ſine pena vel ſibi equiualente in accepta/
tione diuina. patet: quia per quodcunq; peccatum
offenditur deus: vt clamat ſcriptura. Sed offenſa
dei vel ira: vt dictum eſt eſt eius velle vindicare: vel
aliud ſufficiens ad placandum exigere: ergo poſito
quocunq; peccato: deus vult vindicare ſe de peccā
te. Sed velle vindicare eſt per iuſticiam velle puni/
re: ergo poſt peccatum cōmiſſum ad eius deletio/
nem requiritur punitio vel equiualens in accepta/
tione diuina. Et licet culpa que tollitur tollatur re
gulariter per penam ſicut obligatio ad aliquid tol
litur per ſolutionem illius. Et licet quandoq; tolla
tur per aliud a pena equiualens in acceptatione di
uina: tamen regulariter per penam ordinat̄: ⁊ hoc Boecius
eſt quod dicitur cōmuniter et accipitur a Boecio.
Qꝫ pena eſt ordinatiua culpe. Ita q̄ non poteſt re
linqui in vniuerſo aliqua culpa cui non correſpon/ Boecius
deat pena ordinata. Unde Boecius de conſolatio
ne libro decimo. proſa quarta. Omnem inquit im/
probum vno ſupplicio dignum negas. Item in ea
dem pſa. Neq; enim eſt aliquid in tam breuibus
vite metis: ita ſerū quod expectare longum immor
talis preſertim animus putet quorum magna ſpes
⁊ excelſa facinorum machina repentino atq; inſpe
rato fine deſtruitur. Ecce hic qui non agunt penitē
tiam ſubito habent penam eternam. Ideo dicit ibi Boecius
Boecius: q̄ in tam breuibus metis huius vite que
non eſt niſi ventus cito tranſiens. Non eſt aliquid
ita ſerum: id eſt tardum q̄ immortalis animus: id
eſt anima rationalis putet per lōgum tempus expe
ctare: id eſt manere in lōgo tempore: quorum: id eſt
malorum: magna ſpes quam habent de longani/
mitate facinorum: id eſt malorum. ⁊ excelſa machi/
na: id eſt magna potentia facinorum ſepe deſtrui/
tur ſine inſperato: id eſt repentino: quia diuina iu/
ſticia punitiua ſe vindicat talibus. Non remittitur
igitur pena: quia penitentiam noluerunt. Tarda Fauſtus
ſꝫ ingēti fenore pena venit: ait poeta fauſtus. Et iō
ſimplr̄ meli⁹ eſt pctōrē correctū eſſe in pena q̄ ſine
pena: q2 in primo eſt aliqd boni. ſ. corriſdēcia iuſta

Boetius pene ad culpã. Unde Boetius vbi ſupra. Multo igitur infeliciores improbi ſunt in iuſta impunitate donati ꝙ iuſta puniri vltiõe. Sȝ puniri improbos iuſtum: impunitos vero elabi iniquũ eſſe manifeſtũ eſt. q2 relinquitur malicia. ſ. culpa impune.

Quantum ad tertium articulum primo vidẽdum eſt de re: ⁊ ſecundo de nomine. De re ſit iſta concluſio ꝙ ad deletionem peccati regulariter requiritur pena vel punitio volũtaria: pbatur q2 per aliquã punitionem deletur peccatum vt dictum eſt ſupra in ſcdo articulo. Et per aliquam nõ deletur: vt patet de pena dãnatorum. Et de illa pena que ſtatim ſequitur culpã. Unde eſt illud Auguſt. lib. ɔfeſſio. Auguſtinus. Juſſiſti dñe ⁊ ita eſt vt oĩs anim⁹ inquiet⁹ ⁊ inordinat⁹ ſibiipſi pena ſit. Et ita eſt vt ſit ſibi pena ꝗſ ꝗ pcõr. Non eſt autẽ illa pbabilis differentia inter punitionẽ qua deletur peccatum ⁊ qua non delet. Aliqua de voluntario ⁊ alia de nõ volũtario. Tñ quia punitio dãnatorum longe maior eſt intenſiue ⁊ extenſiue ꝙ punitio viatoris cuius peccatũ deletur p punitionem: ⁊ p conſequens magis ⁊ minus intenſiue ⁊ extenſiue nõ facit differentiam inter punitionẽ delentẽ peccatum ⁊ nõ delẽtem. Tñ q2 ita videmus in offenſis humanis ꝙ pena vel diſplicẽtia voluntaria placat offenſam ⁊ non omnino inuoluntaria et cum murmure ſuſcepta et ſupportata. Ergo rationabile eſt: ſi per aliquam penã debeat deleri offenſa: ⁊ per aliquam nõ: ⁊ differentia quo ad hoc nõ ſiat ita pbabiliter p aliquid ſicut p voluntariũ ⁊ inuolũtariũ: ꝙ pena voluntaria regulariter reqrat ad deletionẽ peccati. Et tunc ſequitur corrolarium quomodo ordinatur dupliciter culpa ad penam. Culpa em̃ manẽs ordinatur p penam concomitantem: ſed inuolũtariã. Culpa aũt ꝗ ordinatur per penam voluntariam deletur per eam.

K Et ſi dicatur: quomodo pena poſſit eſſe voluntaria cum ſit malum: ⁊ malum eſt inuoluntariũ: quia obiectum voluntatis eſt bonum. Q2 ſicut nullus peccat in eo quod non vult: q2 inuoluntarium non eſt peccatum. Ita nõ punitur in eo qð vult. Hec difficultas plixiorem declarationem requirit. Ubi nota ꝙ inuolũtarium ſimpliciter eſt illud contra qð volũtas ſimpliciter remurmurat. Et per ɔſequẽs p oppoſitum. Uoluntarium põt intelligi tripliciter. Uno modo contra quod nõ remurmurat volũtas: ſed patienter ſuſtinet. Scðo modo qð voluntarie acceptat. Tertio modo qð volũtarie cauſat. Et hoc dupliciter: ſcȝ vel vt cauſa prima penalis ⁊ non intendẽs illum effectum. Uel vt cauſa remota principalis ⁊ intendens illum effectum: ⁊ ſic habentur quattuor membra. Et patet hec diſtinctio:

L q2 in primis duobus modis triſtitia eſt obiectum tm̃modo volitionis. Jn tertio eſt effectus tm̃ reſpectu obiecti. Jn quarto eſt obiectũ ⁊ etiam effectus niſi aliud impediat. Hec mẽbra ſtatim declarabuntur. Patet etiam hic ordo: q2 ſecũdum addit ſupra primum: ꝗtum ad rõnem volũtarij: ⁊ tertiũ ſupra ſecundũ ⁊ quartũ ſupra tertiũ. ¶ Pena ẽt poteſt intelligi vel quodcunꝗ incõmodum ſeu diſconueniens: ⁊ illud poteſt eſſe in homine in parte ſenſitiua: vel in corpore coniuncto cum actu anime ſenſitiue. vel poteſt eſſe primũ diſconueniens que eſt triſtitia que pprie ⁊ primo eſt pena: de qua dicit Auguſt. de ciuita. dei lib. 4. c. 15. ꝙ triſtitia eſt diſſenſio animi ab his rebus que nobis nolẽtibus accidunt. Suppõnẽdo igit̃ de penis exterioribus tãꝗ de manifeſtis: quõ poſſunt eſſe voluntarie quocũꝗ iſtorum quattuor modoꝝ voluntarij. De pena iſta ſcȝ triſtitia videamus. Et ptȝ ꝙ iſta põt eſſe voluntaria. Primo modo. i. ſm quid ſcȝ patienter tollerata: q2 malũ incõmodũ dũ tñ nõ ſit ɔ rectã rõnem põt nõ tm̃ abſolute patienter: ſed ⁊ ordinate patiẽter ſuſtineri. Poſſet etiã acceptari in ordine ad aliquem finem vt dicit Auguſtinus. Peccator de peccato Auguſtinus. doleat: ⁊ de dolore gaudeat. Sed de tertio. ſ. quomodo voluntas cauſat dolorẽ vel triſtitiã voluntarie: vt cauſa partialis eſt difficultas. Unde dico ꝙ triſtitia in aliqua voluntate cauſari naturaliter nõ poteſt niſi a duabus cauſis currentibus. ſ. ex actuali volitione exiſtentis: ⁊ ex actuali apprehẽſione illius exiſtentie. Jn illam deſcriptionẽ triſtitie pmiſſam ab Auguſt. Quicquid aũt eſt cauſa volitionis eſt cauſa partialis ipſius triſtitie: licet non intẽdat p volitionẽ cauſare triſtitiã: nec oportet intendere. Jſte autẽ due cauſe qñcunꝗ cõcurrũt ꝗtum eſt ex ſe cauſant triſtitiã ſicut effectũ naturalẽ. ¶ Conſe- M

quẽter ex iſto tertio declarat̃ quartũ: q2 ex quo triſtitia ſequit̃ vt effectus naturalis volitionẽ actualem alicuius ⁊ cõſiderationẽ actualem illius voliti licet iſte due cauſe prime multipliciter poſſint concurrere: q2 ex tot cauſis ex quot poteſt eſſe talis cõſideratio actualis in intellectu: ⁊ talis actualis volitio in voluntate. Tñ nihil vnum põt eſſe cauſa triſtitie loquendo de naturali cauſatione vbi poſſet eſſe cauſa cõcurſus iſtoꝝ duoꝝ ꝗ ſunt cauſe prime naturaliter neceſſarie. Hui⁹ aũt cauſa cõmunis poteſt eſſe voluntas. Et tamen importans actum conſiderationis ⁊ actũ volitionis eiuſdẽ obiecti: ⁊ hoc in ordine ad primũ finẽ intẽtum: vt ſequat̃ triſtitia puniens: ꝗ voluntas precipiẽs intellectui cõſiderare aliquid vt actu exiſtens cauſat triſtitiam: tanꝗ vna cauſa ⁊ intendens iſtum effectum: ⁊ hoc nõ: vt prima: q2 nõ põt eſſe vna cauſa efficiens prima: ſȝ cauſat triſticiam vt vna cauſa remota: q2 cauſa eſt prima reſpectu cauſaꝝ ⁊ reſpectu triſtitie ⁊ applicationis eaꝝ. Sic igit̃ patet quomodo prima pena ſcȝ triſtitia põt eſſe ſumme volũtaria: ⁊ ex volũtate cauſata. Nõ tm̃ ſicut a cauſa partiali: ſicut vniuerſaliter cauſat̃ a voluntate cauſante ⁊ volente id qð euenit. Sed ſicut a cauſato tali applicãte. ſ. cauſas primas hui⁹ effect⁹. ⁊ hoc in ordine ad talẽ effectũ cauſandũ. Tunc ad argumẽtũ illud. Omnis pena N

eſt inuoluntaria: verũ eſt ſm ſe: ⁊ hoc cõparãdo ad volũtatẽ ſequẽtẽ affectionẽ cõmodi. Tñ põt eſſe voluntaria in voluntate antecedente. ſ. in voluntaria applicatione cauſarum ad quas ſequitur. Poteſt etiam eſſe voluntaria voluntate acceptante: et hoc voluntate ſequente affectionem iuſticie. Quia ſic acceptat quicquid habet ordinem ad per ſe volendum iuſte. Sequitur de ſecunda articuli huius cõſideratione: ſcilicet de vocabulo penitẽtie. Quo ad O

nomen: ſcilicet penitere. Dico ꝙ ſicut in punitione iſta voluntaria conuenit multa conſiderare. Primo quidem. Uelle punire quod eſt velle impanuũ ſeu efficax coniungens cauſas primas ipſius punitionis paſſiue. Secũdo nolle peccaſſe vel diſpli-

cere. qđ eſt cauſa partialis proxima pene licet non intendat penam illam. Tertio velle .i. acceptare punitionem illam paſſiuam iam inflictam. Quarto patienter ferre punitionem. Et hec quattuor breuiter exprimuntur: vindicare commiſſum: deteſtari commiſſum. Acceptare penitentiā inflictam: patienter ferre penā inflictā. Hijs quattuor correſpōdēt alia quattuor ex parte termini volitionis: inquibus eſt idem materiale .ſ. punire. Alia quattuor formalia ſunt ſuperaddita volitum a volente. cauſante a volente: deteſtante a volente: acceptante a volente patienter ferente. Pȝ aūt ꝙ non per ſe idem eſt volitio aliqua pdicta ⁊ ipſa punitio paſſiua. Et ita nomē qđ per ſe ſignat volitionē ⁊ cognotat punitionē. Nō ſignificat vniuoce punitionē cognotando volitionem: ⁊ per conſequēs ſi aliqua dictio ſignificet per ſe punitionem volitam ⁊ pene volitionem hoc erit equiuoce. Iſtis ergo octo poſſet iponi aliquod idem nomē equiuoce. Sed faciendo vim in hoc nomine penitere: ſequendo auctoritatē ⁊ vſum loquētium de hoc nomine penitere. Cū penitere ſit penā tenere ſcđm ethomologiā nominis. Et tenere penā importet paſſionem reſpectu pene non tantū paſſionem ipſius vt inherentis ꝓprie videtur ſignatum huius vocabuli cōſiſtere in quattuor primis vt ſic ſit quadruplex diffinitio ſeu deſcriptio eiꝰ qđ eſt pe

P nitere. ¶ Prima eſt iſta penitere eſt vindicare peccatum a ſe commiſſum: ⁊ pȝ quomodo eſt ibi tenere penam: q2 applicare ſibi ipſi penā: eſt tenere eā. Et iſtud poteſt intelligi ſiue applicet ſiue infligat penam in effectu vel in affectu. Q2 vindicās nō minus vindicāt: ⁊ ſi quādoqȝ pena non ſequaṫ ꝓpter defectum alicuiꝰ cauſe ſecūde dum tū̄ ipſe eque intendat penam infligere. Scđa deſcriptio: penitere eſt deteſtari vel odire peccatuȝ a ſe cōmiſſuȝ vel diſplicentiā habere de peccato a ſe ꝯmiſſo. Et ſic pȝ quō ē ibi penaȝ tenere q2 in cā proxima partiali. Et iſtud pōt intelligi de nolle vel deteſtari vel diſplicentiam habere de hoc peccato: vel in propria rōne vel in generali ſimul de quocūqȝ peccato a ſe cōmiſſo. Et iterum de diſplicentia formali vel virtuali. Et ē diſplicentia virtualis quicūqȝ actꝰ volūtatis virtualiter includēs illā diſplicentiā: ſicut quedā cauſa includit effectum: licet effectus in ſe non cauſeṫ: ſicut cuȝ omnis volitio oriaṫ ex aliqua volitione: oīs diſplicentia ſeu volicitio peccati licet formaliter non in

Q ſit: poteſt virtualiter ineſſe: ⁊ in ꝓpria aliqua volitione ad quā nata eſt conſequi talis diſplicentia. Tertia diſcriptio penitere eſt penaȝ inflictam pro peccato ſuo cōmiſſo gratāter acceptare. Et pȝ quō hoc eſt penam ſicut obiectū tenere per actum voluntatis. Et illud pōt intelligi de acceptare formaliter vel virtualiter .ſ. in aliqua alia acceptatione in qua iſta includitur virtualiter. Et ſicut volitio entis ad finem includitur in volitione finis. Quarta deſcriptio eſt: penitere eſt penam ꝓ peccato ſuo inflictam pacienter ſufferre. Et patet quomodo hoc eſt penam tenere: quia non abijcere remurmurando. Unde conſimiliter dicitur in hoc ſenſu ſuſtinere .ſ. ſub actione agentis ⁊ infligentis ſe illi conformando: omnis punitio continet voluntaria ſub aliquo quattuor modorum penitentie. Sed ad deletionē cuiuſlibet peccati mortalis actualis poſt baptiſmū cōmiſſi: ſi requiratur aliqua punitio volūtaria. igitur ad huius deletionem requiritur penitentia data aliquo illorum quattuor modorum. Nec requiritur neceſſario ſimpliciter quia poſſet deꝰ remittere ſine omni actu illius cui remittitur. Sed neqȝ ſic requiriṫ neceſſario ſuppoſito actu hominis cui remittitur: quia poſſet deus remittere per aliquē motum feruentem dilectionis in deum abſqȝ quocūqȝ predictorum quattuor actuum ſub propria ratione: vt pote in actu feruoris ad martinum ſtatim ſuſcipiendum. Ubi formaliter nō aliqua cogitatio de aliquo peccato prius commiſſo: nec per conſequēs aliquod penitere predictum. Et hoc formaliter: licet virtualiter ⁊ ſcđo modo eſſet penitere: ſcđȝ ſcđaȝ ſignificationem. Iſtud probatur quia nullus excluditur a regno celorum qui facit illud qđ ſimpliciter neceſſarium eſt: quia poſſibile eſt aliquem vſqȝ ad inſtans .a. exiſtentem in peccato mortali ab inſtanti .a. neceſſitari toto corde ad inſiſtendum circa actꝰ diſtrahentes a cogitatione de peccato commiſſo vt pote ſtatim expoſito artiſſimo martirio. Propter hoc dictum eſt ꝙ requiritur ad hoc vt peccatum mortale regulariter deleatur: qđ dicitur fieri regulariter: quod ſit ſm leges determinatas a ſapientia diuina quarum hec eſt vna ꝙ peccatum commiſſum nō deleatur ſine diſplicentia đ peccato cōmiſſo. Et hoc apparet multum rationabilis quia ſicut peccatum auertit a fine ⁊ cōuertit ad creaturam. Ita rationabile eſt ꝙ non deleatur niſi per motum oppoſitum auertentem a peccato: ſiue a creatura ꝑ quaȝ fuit peccatum: ⁊ conuertentem ad deuȝ. Ad hoc autem quod eſt diſplicere de peccato commiſſo poſſunt reduci alia tria mēbra eius quod eſt penitere. Speciales autem conditiones qualiter actus puniendi requiratur ad peccati deletionē: aut vt diſpoſitio prima: aut vt cōcomitās poſtea patebit. Ideo reſpondetur ad argumenta in oppoſitum facta.

R ¶ Ad primum dicitur ꝙ q̄uis ceſſet peccandi exterior ⁊ interior actus: remanet tamen obiectiue in intellectu diuino ⁊ in diuina voluntate ad puniendū. Et ex hoc in peccatore relatiue relatione rationis qua actus q̄uis non remaneat in ſe: remanet tamē obiectiue punitiue ⁊ reſpectiue. Scđm tamen meaȝ oppinionem non remanet vt in ſequentibus apparebit: quia iſta argumenta ⁊ reſponſiōes ⁊ tota oppinio eſt doctoris ſubtilis. ¶ Ad ſcđm cum ꝓbat

S per exempluȝ ꝙ deus de potētia ſua abſoluta poſſet dimittere peccatum abſqȝ punitione peccati: cōcedendum eſt. Sed non potentia ordinata. Et ſi arguas ꝙ de potentia ordinata poteſt permittere ſine pena ſicut homo iratus. ⁊c. Reſpondeo ꝙ remiſſio eius non eſt per mutationem voluntatis eius quia voluntas eius ⁊ in ſe ⁊ in actu volēdi tam abſolute: q̄ inq̄tum tranſit ſuper obiectum: permanet vniformis. Et per conſequens ſi in eternitate vult aliquem puniendum eſſe pro aliquo tempore vult illum ſemper puniendū pro illo tempore: niſi aliquid in creatura mutetur. Non ſic autem de voluntate hominis irati qui mutatur q̄tum ad actuȝ nolendi ⁊ volendi. Ad tertiū de penis damnatorū. Dico ꝙ talis pena non eſt voluntaria. Nec penitent de peccato ſed ſemper remurmurant contra deum. Ideo talis penitentia non eſt fructuoſa nec de

let peccatum. Et ſi obijciatur de iuda q̃ penitẽs la
queo ſe ſuſpendit. Dico ꝙ nõ quicunq; actus peni
tendi ſufficit ad deletionem peccati vt poſtea pate
bit. Sed opoꝛtet ꝙ ſit actus oꝛdinatus ⁊ maxime
ex circunſtantia finis que pꝛima eſt inter circunſtan
tias actus moꝛalis. Iudas autem non penituit cũ
x iſta circunſtãtia .ſ. ex dei dilectione. Ad quartum ar
gumentum patebit reſponſio in pꝛima concluſiõe
ſequenti: quia tanta bonitas ẽ in conuerſione pec
catoꝛis ad deum: q̃ta malitia fuit in auerſiõe. Et
iſta ẽ poſitio doctoꝛis ſubtilis fideliter ⁊ ad lõgũ re
citata. Pro cuiꝰ declaratiõe ⁊ mea ponẽda itẽtiõe:
ponam ſequentes concluſiones. ¶ Pꝛima conclu
a ſio illud quo peccatoꝛ foꝛmaliter dicitur peccatoꝛ
actu tranſeunte. Non eſt actualis pꝛiuatio gratie:
vt quidam putãt: quia ratione diffoꝛmitatis actus
peccati relinquit̃ pꝛiuatio gratie. ¶ Pꝛobatur ꝙ
non ſit illud quo peccatoꝛ dicitur peccatoꝛ: quia ex
pꝛiuatione gratie non poſſet diſcerni quis eſſet ma
ioꝛ vel minoꝛ peccatoꝛ quia peccatoꝛ habẽs vnicũ
peccatum moꝛtale ita pꝛiuatur gratia ſicut ille qui
habet mille: ergo non diſcernit intentionem vel re
miſſionem peccatoꝛis. Ideo non eſt illud quo pec
catoꝛ dicitur eſſe peccatoꝛ. Item pꝛiuatio gratie ẽ
a deo: propter enim peccatum pꝛiuat deus pecca
toꝛem gratia ſua. Abſurdum enim eſſet ꝙ peccatoꝛ
diceretur peccatoꝛ ab illo quod eſt a deo. Item pri
uatio gratie poteſt eſſe abſq; peccato. Nam ſi deus
in puris naturalibus crearet vnum hominem non
de maſſa ade: ⁊ nollet ipſum in ſua gratia. Ille ſi
ne peccato eſſet pꝛiuatus gratia. Igitur pꝛiuatio
non eſt illud quo peccatoꝛ foꝛmaliter dicitur pecca
toꝛ. ¶ Scḋa cõcluſio illud quo aliq̇s dicitur pec
catoꝛ non eſt contagium ſeu macula ſicut ex conta
ctu moꝛtui contrahebatur contagium in antiqua
lege. Pꝛobatur quia aut illud contagium eſſet que
dam habilitatio derelicta. ⁊ hoc non poteſt eſſe qꝛ
aliquis non peccatoꝛ poteſt eẽ magis habilitatus
x q̃ peccatoꝛ. Aut eſt aliquid aliud et non apparet
quid illud poſſit eẽ. ¶ Tertia cõcluſio illḋ quo q̇s
dicitur peccatoꝛ non eſt reſpectus realis in anima
qui dicatur realꝰ. Pꝛobatur nullus reſpectus rea
lis poteſt de nouo acquiri niſi acquiſito aliquo ab
ſoluto. Sed tranſeunte actu nullum aduenit de no
uo abſolutum reale: ergo ⁊c. Item cũ iſte reſpectꝰ
non ſit de genere relationis vt patet per opinantes
ſcꝫ ſanctum tho. Nec apparet de quo genere ſit: nõ
videt̃ rationabile ꝙ ponatur. ¶ Quarta cõcluſio
illud quo peccatoꝛ dicitur peccatoꝛ. Non eſt obli
gatio ad penam que eſt reſpectus rationis in ipſa
voluntate diuina oꝛdinante ipſum ad penam pro
pter peccatoꝛẽ ↄmiſſum. Tamen bene concedo ꝙ
iſte eſt obligatus ⁊ oꝛdinatus ad penam volunta
te diuina. Sed dico ꝙ iſta obligatio non eſt illud:
quo aliquis dicitur peccatoꝛ tranſeũte actu. Ratio
eſt qꝛ ſcḋm ſanctos non tantum remanet iſte obli
gatus tranſeunte actu: ſed etiã vltra hoc remanet
in culpa. Sed obligatio ad penam non eſt ipſa cul
pa. Igitur ⁊c. Item manente iſta obligatione non
dicitur foꝛmaliter peccatoꝛ. ergo nõ eſt foꝛmaliter
ratio peccati. Pꝫ antecedens qꝛ deleto peccatoꝛ iu
ſtificato peccatoꝛe adhuc manet obligatio eius ad
aliquã penam. ¶ Quinta concluſio illud quo pec
catoꝛ dicitur foꝛmaliter peccatoꝛ non eſt tantum in
decentia ſeu malitia in eſſe moꝛali ⁊ nõ naturali in
eſſe moꝛali. hoc ẽ ſcḋm appꝛehenſionẽ nature intel
lectualis alicuius qꝛ cõcipiens ipſum ⁊ referens ad
actum pꝛeteritum quẽ contraxit: reputat ipſum in
quadã indecentia: ⁊ illa indecentia cõcepta in oꝛdi
ne ad actũ pꝛeteritum dicitur malicia ⁊ peccatũ in
eſſe moꝛali. Nec opoꝛtet ꝙ ſit aliquid in eſſe natura
li. Sꝫ iſta poſitio domini petri aureoli videt̃ ꝙ de
ficiat: qꝛ ſi iſta indecentia non eſt in eſſe naturali ſeu
reali: ergo non eſt aliquid niſi ſcḋm appꝛehenſiones
pꝛeteriti actus: igitur nihil eſt in anima ſeu in pec
catoꝛe per qḋ dicatur foꝛmaliter peccatoꝛ poſtq̃
non eſt aliquid reale in peccatoꝛe. Et ſi diceretur ꝙ y
eſt relatio rationis qꝛ eſt in eſſe obiecto vel in eſſe vo
lito ad penam: hoc non valet: qꝛ peccatoꝛ eſt reali
ter peccatoꝛ eo modo quo peccatum poteſt dici rea
le. qꝛ peccatum nõ eſt ens rationis ergo impoſſibi
le eſt ꝙ per relationes rationis dicatur foꝛmaliter
peccatoꝛ. Item ſi in pꝛeſenti tranſacto actu pecca
di: nihil eſſet in anima niſi conſideratio actus pꝛete
riti: igitur anima non haberet in ſe aliquid in pꝛe
ſenti foꝛmaliter: quo realiter poſſet dici peccatoꝛ.
Cum actus peccandi non ſit: igitur ens rationis
non poteſt facere ꝙ aliquid ſit realiter peccatoꝛ et
foꝛmaliter. Cum ergo illa relatio ſit ens ratiõis: nõ
opoꝛtet dare eſſe reale foꝛmale quo peccatoꝛ ſit rea
liter ⁊ foꝛmaliter peccatoꝛ. Itẽ actus peccandi eſt
a deo. Ideo actus peccandi non eſt peccatum: ſed
eius diffoꝛmitas: ergo cõſideratio actꝰ pꝛeteriti nõ
dat foꝛmaliter eſſe peccatoꝛem. ¶ Ideo pono Se z
xtã concluſionẽ que eſt opinio pꝛopꝛia ⁊ eſt affir
matiua. Illud quo peccatoꝛ dicitur foꝛmaliter pec
catoꝛ eſt diffoꝛmitas derelicta in anima ex actu vi
tioſo: per quam diffoꝛmitatem deo eſt diſplicibilis
ex quo aufert ſibi gratiam ⁊ oꝛdinat ad penam. Si
cut enim dicũt ſacramenta aut ponunt caracterẽ aut
quendam oꝛnatum in anima. Et etiam virtutes po
nunt oꝛnatum in anima per quem anima eſt deo
placens: ⁊ ex eis infundit ſuam gratiam ⁊ oꝛdinat
ad gloꝛiam ſtante tali oꝛnatu. Sic per locũ ab op
poſitis. Actus vitioſus relinquid in anima diffoꝛ
mitatem differentem ab oꝛnatu: ⁊ auferentem oꝛ
natus virtutum: per quam etiam redditur diſplici
bilis deo ⁊ oꝛdinabilis ad penã. Et per conſequẽs
illa diffoꝛmitas dimiſſa ab actu vitioſo eſt illud
quo foꝛmaliter peccatoꝛ dicitur peccatoꝛ. Ideo di
cunt communiter ſancti ꝙ anima peccatoꝛis eſt dif
foꝛmis ⁊ turpis per accidens ex peccato: q̃uis non
in eſſe naturali. Sicut dicit̃ nã de diabolis qui ſũt
diffoꝛmes ex pctõ: q̃uis i ſuis naturalibꝰ ſint pul
cerrimi. Et hoc eſt rationabile ꝙ per aliquid reale
pꝛeſens in anima foꝛmaliter peccatoꝛ dicatur pec
catoꝛ: ⁊ non ex eſtimatione aliqua vel alicuius pꝛe
teriti. Et hec eſt intentio mea q̃tum ad pꝛeſentem
concluſionem.

¶ Sequitur pꝛima concluſio.

AD deletiõẽ pctĩ moꝛtalis actꝰ ẽ certe
moꝛalis vtꝰ. Pꝛobat̃ iſta ↄcluſio. qꝛ
vtꝰ q̃ hꝫ p obiecto aliq̇d reductiuũ ⁊
equalitatis ad eq̃litate. ẽ vtꝰ ſpecialꝭ
⁊ moꝛalis contenta ſub iuſtitia. O: a

iuſticia eſt virtus moralis reductiua inequalitatis ad equalitatem ex. 5. ethi. Penitentia vero eſt huiuſmodi vt patuit ſupra ꝗ ꝛc. Itē virtus eſt bona qualitas mētis qua recte viuit᷑: ꝛ qua nullus male
B vtit᷑: vt vult mḡr in ſcđa. d. 27. Sed hec cōuenit penitentie: ergo eſt virtus. Pro declaratione iſtius cōcluſiōis ponā aliqua notabilia. Primū eſt ꝙ quatuor modis poteſt accipi penitentia. Primo pro remedio peccati mortalis ſeu contra mortale peccatum actuale per ſacerdotes miniſtrando ꝛ ſic eſt ſacramentū ꝛ non virtus. Scđo modo ꝓ habitu habituante hominem ad penitendum ſub debitis circunſtantijs: ꝛ ſic eſt virtus. Tertio modo pro actu penitendi: ꝛ ſic eſt actus ꝟtutis ꝛ non virtus. Quarto modo ꝓ dolore ſenſibili pro peccō cōmiſſo: qui ſi precedat actum penitendi: ipm̄ promouet ꝛ intendit. Si autē ſequatur tanꝗ̄ cauſatus ex illa intētione eī᷒: vł ꝑfectionē oſtendit: ꝛ ſic nō eſt virt᷒ ſꝫ paſſio. Scđm notatur ꝙ ꝟtutes cardinales vt eas vtūtur ſancti: non ſunt virtutes ꝛ habitus ſpeciales: ſꝫ ſunt genera quedā ſubalterna in qua deſcendit virtus immediate: continentia ſub ſe ſpecies illas morales virtutum: ſicut fortitudo eſt qđdam gen᷒ ſub quo continet᷑ patientia: audacia: ꝛ huiuſmodi. Similiter tēperātia ꝛ alia huiuſmodi. Et ſm̄ hoc virtutes ſpeciales: morales: nō ſunt ab iſtis quattuor virtutibus alie: ſed ſunt ꝯtente ſub iſtis. ¶ Nūc ad propoſitum deſcendendo. Dico ꝙ iuſticia eſt que-
C dam virtus generalis continens ſub ſe omnes morales virtutes que ſunt cōiecturatiue debiti in ordine ad alterū. Ad videndum autē in ſpeciali ſpecies iuſticie. Sciendum ꝙ debitorum: quedā ſunt ex natura rei ꝛ neceſſaria: vt eſt debitū ad patrē ꝛ matrē. Quedā vero ſunt voluntaria vt eſt debitū qđ contrahitur in cōmutationib᷒: non em̄ de neceſſitate ꝛ ex natura rei: obligat ad iuſticiā cōmutatiuam niſi aliud velim prius cōmutare. Poſito em̄ ꝙ cōmutare velim ſtatim ſequitur obligatio ad iuſticiā cōmutatiuā. Tunc debitorū primo modo. ſ. ex natura rei ꝛ neceſſariorum: quedā ſunt que fundantur ſuper obligatione cauſe ꝛ cauſati: ꝛ quedā ſuper obligatione cōmunicationis. Et primū quidē horū debitum eſt quo quilibet homo tenetur deo ꝛ parētib᷒.
D Scđm eſt debitū quo quilibet homo alteri tenet᷑ puta eſſe affabile: non eſſe de mundo deceptorem: ꝛ mundo eſſe legalem. Hoc em̄ debitum exigit equitas cōicationum: ꝛ ius eiuſdem nature. ¶ Debitū primo modo ꝙ fundat᷑ ſup̱ obligatiōe cauſati ꝛ cauſe: pōt eſſe triplex. Poteſt em̄ eſſe cā: vn̄ aliquid poteſt eſſe cā alterius vel in eſſe ꝛ bene eſſe: vel in bene eſſe tm̄. Primo mō dupliciter: vel primo ꝛ ſimpliciter: vel diminute ꝛ ſm̄ quid. Ex hac ꝗ triplici obligatione ꝯſurgit triplex debitū ꝛ triplex virtus ſpecialis ſub iuſticia cōiecturatiua illi᷒ debiti. Obligatio igit᷑ cauſati ꝛ in eſſe ꝛ bn̄ eſſe ſimpł'r ꝛ ꝑfecte fundat primū debitū ꝙ dꝫ rationalis creatura ſꝑi deo Et virtus ꝗ̄ hꝫ illud cōiecturari eſt prima ſpēs iuſticie ꝗ̄ religio ſeu latria vocat᷑. Latria aūt multas ſub ſe hꝫ ſpēs de quib᷒ mō ſupſedeo. Sed obligatio cauſati ad cām in eſſe ꝛ bene eſſe ꝗ̄ eſt cauſa nō ſimpliciter ſed diminutiue ꝛ prima ſuppoſita: ꝛ ſic pater ꝛ patria fundant ſm̄ debitum quo filius parentibus obligatur. Uirtus illud conjecturans: dicitur pietas qua redditur parentibus ꝛ patrie qđ ſuum eſt. Sed obligatio cauſati ad cauſam in bene eſſe tantum vt penes bonū virtutis ꝛ morū fundat aliud debitum quo ſubditi tenentur regi ꝛ prelatis. Et hoc conuenit dupliciter. Uel enim principium illud ꝙ eſt cauſa bene eſſe: eſt quid animatū ꝛ ſic conſurgit dulia virtus: que non eſt aliud: niſi habitus coniecturatiuus ſpecialis honoris quē debemus eis qui nobis conferunt bene eſſe. Hoc modo redditur ſpecialis cultus ſanctis: maior ꝗ̄ parentibus vel regibus vel prelatis per virtutem que poteſt yperdulia nominari. Quandoqꝫ autē tale principiū ꝛ cauſa bene eſſe: eſt aliquid inanimatum cuius non eſt lex. Et virtus coniecturans debitum reſpectu illius: vocatur communiter iuſticia legalis: que reddit debitum fundatum in ordine ad ipſas leges. Habemus ergo quattuor virtutes ſpeciales. ſ. latriam reſpectu dei. Pietas reſpectu proximi ꝛ parentum. Duliam ꝛ yperduliam reſpectu prelatorum: principum: ꝛ ſanctorum: et iuſticiam legalem reſpectu legum. Et hec oēs fundantur in obligatione cauſati ad cauſam. ¶ Sequitur de virtutibus que ſunt reſpectu debiti fundati in oligatione non cauſe ꝛ cauſati. ſed eſſe huius vel eſt bonū fortune vel anime. Si ſit bonum fortune vtputa ſi alicui multum fortuna arrideat. Tunc in illo conſurgit debitum reſpectu alterius cui non arridet tantum fortuna. Et virtus illud coniecturans dicitur liberalitas que reddit debitum ꝗ̄tum arrident bona fortune. Si vero ſit bonum anime puta ſcientia virtutes: ſeu auctoritas prelati vel principis: quibus tamen homo non eſt ſubditus. Tunc in nobis reſpectu taliū conſurgit ſpeciale debitum ad debitam reuerentiam exhibendam. Tunc oritur virtus ſpecialis que dicitur obſeruantia: cui opponitur irreuerētia infrunita. Et hinc eſt ꝙ homines in magnis dignitatibus conſtituti tractant hodie cum multa reuerentia probos viros religioſos ꝛ ſciētificos. Et ſic habemus ſex virtutes: latriam: pieta-
F tem: iuſticiam legalē: liberalitatē: ꝛ obſeruantiā. Tunc ſequitur debitum qđ fundatur ſuper obligatione communicationis eiuſdem nature. Natura enim ſibi eſt pollitica ꝛ ciuilis ꝛ communicatiua: igitur quicquid ſm̄ rectam rationem pertinet ad mutuam communicationem habet iuſticia coniecturare. Tunc ex quo volo tecum pollicite communicare primū qđ tibi debeo eſt affabilitas: ex qua conſurgit beniuolentia: de qua tractat Philoſophus nono. Ethico. Licet videatur ibi innuere ꝙ non ſit virtus: puto tamen ꝙ intelligit ꝙ non ſit virtus amicitie: licet ſit alia virtus ſpecialis cui opponitur maliuolentia. Quandoqꝫ autem communicatio iſta exhibetur nō quomodocunqꝫ ſimpliciter: ſed mō ſpāli oñdēe ſe vno alteri ꝟbo ꝛ facto. Et talē hꝫ cōiecturari ꝟt᷒ amicitie. Itē q: aīal pollitī cum eſt homo: dꝫ alteri affabilitatē. Uñ ſciendū ꝙ qñqꝫ hec cōicatio affabilitatis aſpicit cōceptū mētis: ꝛ hanc ꝯiecturat ꝟitas: cui opponit᷑ mēdaciū De ꝗ̄ hꝫ. 4. Ethi. Uel reſpicit affatū: ꝛ hāc ꝯiecturat māſuetudo: cui opponit᷑ diſcol᷒ ꝗ̄ ꝯtinue mordet ſocios ꝛ ꝯturbat. Et ſic habem᷒ ꝗ̄tuor ſpēs iuſticie aſpiciētes communicationem eſſe eiuſdem nature: ꝛ priores erant ſex: ꝛ ſic habemus decem que
G fundant᷑ ſuper obligatiōe neceſſaria ex natura rei.
¶ Sequit᷑ ſcđa obligatio voluntaria. Hec autem

obligatio aſpicit mutuã cōicationē nō eſſe: ſed rerū adinuicē et neceſſarioꝝ bonoꝝ. Et tūc ſciendū eſt ꝙ poteſt q̄s alteri cōmunicare in bonis dupliciter Uel in bonis diſtribuēdis inter ſe a perſona cōi: et tunc illã diſtributionē regulat iuſticia diſtributiua Uel in bonis nō diſtribuēdis inter ſe a cōi perſona tertia: ſed abſolute inter ſe cōmutandis: ⁊ ſic ꝯſurgit duplex debitū: vnū ex intētione ꝑ iuſticiã cōmutatiuã q̄ eſt directiua in cōmutationibꝰ. Aliud ꝓter intentionē: puta q2 tibi bona mea cōico es obligatus ad grãs reddendas. Et ſic ꝯſurgit gratitudo q̄ pōt vocari iuſticia retributiua. Sic habemus .xiij.
D ſpecies iuſticie. Sciendū vlteriꝰ ꝙ aliud eſt reddere debitū: aliud reſtituere indebitū ad debitū: ⁊ h̄ contingit dupliciter. Aut eñ iſtud indebitū homo reducit ad debitū in ſeipō: ⁊ ſic hanc reductionē cōiecturat penitētia q̄ inequalitatē ſui ad alterū hō reducit ad equalitatē. Uel hō in debitum reducit ad equalitatē ⁊ debitū indebitū ſ3 non ſuū reducendo ad debitū: ſ3 in debitū alterius. Et hoc dupliciter: vel eñ talis eſt habens cōem auctoritatē: ⁊ tunc illam reductionē habet regulare iuſticia punitiua directiua in penis alteri infligendis. Uel perſona priuata vbi deficit perſona cōis: qualis fuit moyſes cū percuſſit egyptū: ⁊ etiã machabei: ⁊ tunc reductionem illam habet regulare ⁊ coniecturare iuſticia vindicatiua. Et ſic habemꝰ tres virtutes fundatas ſuꝑ reductione indebiti ad debitū: vnde cū priorib9 ha
I bemꝰ ſexdecim ſpecies iuſticie in vniuerſo. ¶ Ideo pono aliquas cōcluſiones hijs viſis ⁊ preſuppoſitis. Prima eſt penitentia eſt virtus ſpecialis. Patet ex diſtinctione actuum ſequitur diſtinctio habituū ⁊ diſtinctio actuum ex diſtinctione obiectoꝝ. Sed penitentia habet ſpeciale obiectum vt patet: q2 peccatum expiabile eſt obiectū penitentie cum penitentia ſit preterita mala deplangere: ſm̄ vnam opinionem. Alij tñ dicunt ꝙ obiectū penitentie: directe eſt pctm̄. Alij dicunt ꝙ eſt peccatū cōmiſſum cōtra legem dei.
Aureol9 Aureolus eñ dicit ꝙ peccatū non eſt obiectum penitentie propinquum: eſt tñ obiectū remotiſſimum aliquo modo. Pro q̄to. ſ. pena punitiua q̄ eſt directe obiectū ⁊ ꝓpinquum penitentie: eſt circa peccatum: ꝙ pena ſit obiectum ſic probat: quia redducit offenſa3 ad equalitatem. Unde conſiderandum eſt ꝙ ille qui eſt iniuriatus habet plus: quia egit qō non debuit. Qui vero paſſus eſt iniuriam habet minus: quoniam priuatus eſt proprio honore. Pena igitur iuxta hanc inequalitatem reducit ad equalitatem propter quod pena (vt ſic) eſt obiectum iuſticie punitiue. A ſimili: cum inducat peccatum inequalitatem quandam inter deum ⁊ hominem: auferendo deo qō ſuum eſt puta reuerentiam: obedientiam: ⁊ honorem: in quo deus: per peccatū q̄tum eſt ex parte peccatoris: ſit minus habens. Peccatoꝛ aūt attribuendo ⁊ vſurpēdo ſibi totū votum ſuū ⁊ beneplacitū ac deſideriū: ſit plus hñs: idcirco hanc inequalitatē reducit ad equalitatē penitentia ſacramentum. Auferendo. ſ. peccatori propria: ⁊ deo debitã obedientiã ⁊ reuerentiã exhibendo: que propter peccatum abſtulerat peccatoꝛ deo
R Quare videtur ꝙ peccatū non erit obiectū penitentie: ſed magis pena: non abſolute: ſed vt reductiua iſtius inequalitatis ad equalitatem. Et hec opinio magiſtri petri aureoli ingenioſe poſita. Alia opinio
eſt Ricardi. d. 14. q. 1. Dicens ꝙ obiectu3 propriū penitentie eſt actuale peccatum ſub ratione qua eſt tranſgreſſio diuine legis vindicabilis ⁊ expiabil' ꝑ actum ipſius penitentis. Sed videtur mihi ꝙ iſte opiniones deficiant. Primo qui dicit ꝙ pctm̄ expiabile eſt obiectum penitentie. Mihi videtur ꝙ peccatum expiabile non eſt obiectum penitentie: quia penitentia eſt tenere penam de vi vocabuli vt dictū eſt in opinione doctoris ſubtilis. Ideo pena eſt formale obiectum: pctm̄ aūt eſt remotū obiectum in q̄tum. ſ. eſt cauſa pene. Item expiabile eſt effectus penitentie qui eſt poſterior ipſa penitentia. Obiectum autē eſt prius penitentia: ergo pctm̄ expiabile non pōt eſſe obiectum. Contra ſcd̄am opinionē que ponit pctm̄ directe eſſe obiectum penitentie. Dico ꝙ pctm̄ nō eſt pena ſ3 ratio pene: iō directe nō poteſt eſſe obiectū penitentie cū de ſua rōne formali nō ſit pena. Nec valet tertia. ſ. ꝙ pctm̄ cōmiſſum cōtra legem dei: ſit obiectum penitētie per eandem rōnem. nec ſufficit ratio Aureoli ꝙ pena punitiua ſit ſolu3 obiectum penitentie: q2 pena punitiua nō ſufficit niſi ſit voluntaria. Et etiã nō dicit niſi cauſam formalem penitētie: ſed aliam includit preter formalē cauſam formalē rōnē. Iō vr̄ mihi dicendū ꝙ penitentia includit cām materialē: ⁊ ſic difformitas derelicta in aīa eſt cauſa materialis penitētie. Scd̄o mō dicit cām formalē: q2 penitētia formal'r eſt penã tenere: ⁊ iō pēa ē formale obiectū penitētie. Tertio includit cā3 efficientē: ⁊ ſic volūtas ē cā efficiēs penitētie: q2 ſi non eſſet voluntaria nō eſſet penitētia. Iō volūtas eſt obiectū effectiuū penitētie. Quarto modo includit cām finalem: ⁊ ſic offenſa dei vel timoꝛ dãpnationis ſunt cauſe finales penitētie. Et ſic poteſt elici vnū obiectu3 penitentie ꝑ aggregationem quattuoꝛ cauſarū vnde pōt ſic dici. Obiectū penitentie eſt difformitas ꝑ quã peccatoꝛ ſuſcipit pena3 voluntarie ꝓpter offenſam dei ⁊ timorē dãpnationis: ⁊ pōt eſſe diffinitio penitētie cauſalis. Et ſic p3 ꝙ penitentia eſt neceſſaria ad deletionem peccati. Primo propter difformitate3 que reddit aīam turpem ⁊ deo diſplicibile. Scd̄o propter cauſam finalem: ſc3 deum ſeu beatitudinem que eſt finis creature rationalis: ⁊ deo oportet beniuolentiam captare peccatorem: ideo eſt neceſſaria volūtas penitens: ex offenſa ſui creatoris ꝓcedens: ⁊ ex amore finis. Et ſic neceſſaria eſt pena ſatiſfaciens ⁊ puniens illud qō commiſit in ſuum finem vt redeat ad equitatem Pena inq̄ interioꝛ que eſt triſtitia vel noluiſſe peccare: ⁊ diſplicentia de offenſa ſui creatoris. Requiritur etiam pena exterioꝛ regulata recta ratione vt pena corporalis: vt eſt ieiunium: vigilie: diſcipline: elemoſina: oratio: ⁊ huiuſmodi: vt ſatiſfaciat ſuo creatori iuxta poſſe. ¶ Et ſic penitere eſt actus virtutis: pro quo pono iſtas concluſiones. ¶ Prima eſt Penitere poteſt eſſe actus virtutis: quia poteſt eſſe actus conformis recte rationi vel rectitudini. Probatur: quia ſm̄ rectam rationem quilibet legiſlatoꝛ vindicat trangreſſionē legis. Unde ⁊ Philoſophꝰ in fine. quarto. Eth. Poſt doctrinam de vicijs ⁊ virtutibus ſtatim introducit legē poſitiuã tanq̄ vltricē vicioꝝ ⁊ ꝓmatrice virtutū. Sed ſi legiſlatoꝛ recta rōne vindicat: miniſter ēt recta rōne exequitur: quia

vniuerſaliter rectitudo in actu ſubminiſtrantis eſt
ex cōformitate eius ad agēs cui ſubminiſtrat Igit
ſcđm rectā ratonē pōt aliquis vt miniſter legiſlato
ris vindicare peccatū cōmiſſum cōtra legem. Et h
iniūctum eſt ſibi cōmiſſum vindicare: qꝛ alias nō eſt
ſubminiſtrans. Sed vnicuiqꝫ cōmiſſum eſt eē mini
ſtruꝫ dei: ferentis legem ſuā in ſeipſum ꝓ peccatis
que cōmiſit: ergo ſeipſum debet punire ſcđm legem
dei. Quia ſi deus puniret peccatorē. hoc non eſſet
penitere nec facere penitentiā: qꝛ nō ſibi ſꝫ alteri pe
nitentiā infligit. ſꝫ ſibiipſi infligens dicitur penite-
re. i. ſibi penā applicādo tenere. Dico tñ ſic accipiē
do penitere ꝙ non ſemper eſt actus virtutis. i. elici
tus a virtute: ſꝫ virtutis. i. natus elici a virtute vel
generare virtutem qꝛ cōformis recte rationi. Et in
hoc eſt bonitas moralis actus humani: ꝙ ſit a vir
tute generata. Vel virtutē generans: nō ex actibus
interioribus voluntatis penitendi: ⁊ ex actib⁹ exte
rioribus puniendi pōt generari habitus qui eſt vir
tus ſcꝫ penitentia que inclinabit ad actus pene in
fligende. Et actus ſunt boni qꝛ debite circunſtātio
nati. Et frequenter eliciti faciūt habitum per quem
penitens operaƚ delectabiliter: expedite ⁊ prōpte: ⁊
n ſic penitere eſt act⁹ virtutis. ¶ Secunda concluſio
penitere eſt act⁹ ſpecialis virtutis: qꝛ iſte actus ha
bet ſpeciale obiectū ⁊ ſpeciales circunſtātias vt vi-
ſum eſt. Dico tñ ꝙ penitere non eſt actus alicuius
virtutis intellectualis. Pꝫ qꝛ ē act⁹ appetit⁹: vt ap
petit⁹ ꝗ imperat itellectui vt cōſideret: ⁊ volūtati vt
deteſtet. Et hoc iperare non cōpetit niſi intellectui
vel volūtati. Necqꝫ eñ aliqua vis ſenſitiua pōt ipe
rare intellectui vel volūtati: ſꝫ ſola volūtas pōt ſi-
Aug. bi ⁊ intellectui iperare. Iuxta illud. Aug. Copulat
parentē cū prole. h̄ ḡrū ad intellectū: ⁊ volūtas im
perat ſibi. Itē dico ꝙ penitētia nō ē virt⁹ appetiti
ue ordinantis ad ſeipſū. cuiuſmodi ſunt tēperātia
⁊ fortitudo: ſ3 ē virtutis ordinātis ad alterū cuiuſ-
modi eſt iuſtitia: Probaƚ: qꝛ actū iſtū vindicādi pōt
aliquis eodē mō ſcđm rectā rationē exercere in alte
rū ſicut in ſeipſuꝫ. Si etiā exerceat in ſeipſū nō exer
cet niſi vt in alterū: qꝛ nō exercet niſi iniūctuꝫ ſibi cō
mittitur a legiſlatore iſtā penā vindicare. Sꝫ acci-
dit ꝙ iſte cui cōmittiƚ vt miniſtro iudicis: ſit iſte re⁹
qꝛ eodē mō exercet ſcđm rectā rōnē miniſtri in reū
ac ſi eſſet al⁹ in pſona: igiƚ illa vt⁹ cu⁹ nat⁹ ē eſſe
iſte act⁹. cōtineƚ ſub iuſtitia ꝓut eſt ordinata ad al
terū vel quaſi ad alteruꝫ. Nec obſtat ꝙ ille in actu
iſto primo ordinatur ad ſeipſum: ꝓpter hoc qꝛ nō
ad ſe niſi vt ad alterū ſcꝫ vt miniſter iudicis in reum
cōtra legē. in quē cōmiſſa eſt ſibi auctoritas a iudi-
o ce. Tertia cōcluſio penitentia eſt ſacramentū. Pꝫ qꝛ
eſt remediū ɔtra mortale actuale miniſtratū per ſa
cerdotes. ¶ Et ſi diceretur ꝙ penitentia non eſt ſa
cramentum qꝛ in omni ſacramēto noue legis ē ali-
quod materiale qđ eſt cauſa gratie vt pꝫ ex diffini-
tione hugonis de ſacramētis poſita ſupra. Sed ni
hil tale eſt in penitentia: ergo non eſt ſacramentum
noue legis. Dico ꝙ in nullo ſacramento ē aliquod
materiale qđ ſit cauſa gratie ſicut dictuꝫ eſt contra
Sancti opinionem ſancti thome qui tenet ꝙ ſacramenta in
thome. ſtrumentaliter ſunt cā gratie: ꝙ reprobatū eſt. Vn
verum eſt ꝙ in omnibus ſacramētis legis noue re
quiritur materiale ſenſibile pro quodā genere ma-

terie. Vnde in matrimonio ē expreſſio ɔſenſus verba⁹
vel interpretatiuus ꝓpter multos qui contrahere
poſſunt ⁊ ſigno vł ſcripto ſuuꝫ conſenſū exprimere
Et ideo de eſſentia matrimonij eſt expreſſio conſen
ſus per verba vel per ſigna: ⁊ ideo ibi ē ſenſibile ſeu
materiale: verbum vel ſignum. Etiam de penitētia
vt eſt eccleſie ſacramentuꝫ. requiritur aliqđ exteri-
us ſenſibile ad indiciū penitentie: vel contritionis.
Etiā i ɔfeſſiōe ⁊ ſatiſfactiōe: qꝛ ī confeſſiōe ſūt vba
exprimētia peccatū. In cōtritione vo ⁊ ſactiſfactio
ne ſūt lachryme diſplic: oratio: ieiuniū: vigilie ⁊c̄.
Vł ꝑt dici ꝙ ē ipoſitio man⁹ ſacerdotis cū vbis ab
ſolutionis. Cum ſola abſolutio ſit ſacramentum: ⁊
hoc eſt verius. Alia aūt ſunt neceſſario requiſita et
etiā habent materiā ⁊ formā. Ordo etiaꝫ habet ali
quod ſignuꝫ ſenſibile vt traditio clauium vel libri:
vel calicis: vel ſtole: vel alicui⁹ alterius vt manuū
impoſitio ⁊c̄. Et ſic patet ſolutio argumenti ꝙ ſa-
cramenta hn̄t aliquod ſignū ſenſibile ꝓ materiali.
¶ Quarta ɔcluſio eſt ꝙ penitentia eſt ſpecies vir-
tutis moralis. Probaƚ per philoſophū. 2. ⁊. 5. qui
diffiniens virtute morale dicit ꝙ virt⁹ moralis eſt
habitus electiu⁹ cōſiſtens in medio ratiōis quo ad
nos ⁊ vt ſapiens determinabit: ſed penitentia ē hu
iuſmodi. Eſt eñ habitus nō tantū actus: qꝛ dormi
ens pōt dici penitens qui tñ nō ē in actu. Et eſt ele
ctiuus habitus qm̄ eligit penam que conſiſtit ī me
dio ratiōis: nō rei ⁊ quo ad nos. Probaƚ: qꝛ ibi cō
uenit eſſe ſuperabundantiaꝫ ⁊ defectus: ideo ibi cō
uenit eſſe medium rōnis. Sed penaꝫ eligere habet
aliquando eſſe ſuperabundantiā rationis ſicut po
nit philoſophus exemplū de lucretia que cōcubue
rat cum homine ſibi appracte in ſpecie iouis: com
perto ſibi ꝙ eſſet homo: tantum doluit ꝙ mortem
aſſumpſit. Ita dicenduꝫ eſt de penitentia qꝛ ſi quis
intantum abſtineret ꝙ grauē infirmitatem vel mor
tis periculum incurreret. hic vtiqꝫ excederet in ab-
ſtinendo: vt ſunt illi qui nō comedūt de tribus die-
bus: vel comedunt ſolum vnum morſum in prima
die quadrageſime: et in ſcđa duos: et in tertia tres
⁊c. Dico ꝙ peccant qꝛ excedunt. Similiter pꝫ qꝛ in
eligendo penas pōt eſſe defectus: puta paruꝫ abſti
nere ⁊ huiuſmodi: igitur eligere penas habet medi
um rationis ⁊ quo ad ſicut ſapiens determinabit
vł dictamie naturali vł ꝑ ſcripturas. ¶ Quinta cō
cluſio penitentia eſt virtus moralis contenta ſub iu
ſtitia: cōſimilis iuſtitie punitiue ſeu vindicatiue. dif
ferens tñ: qꝛ illa infligit in alterum: hec in ſe. Et ex
hoc habent differentiā in actu: qꝛ nunqꝫ penitentia
inclinat ad puniendū in ſe vſqꝫ ad morteꝫ. Iuſtitia
aūt inclinat in alio vſqꝫ ad penā mortis quādoqꝫ
vt oportet. ¶ Sexta concluſio: iſta virtus pōt di-
ci acquiſita ⁊ infuſa: licet dicant quidā ꝙ nō ſit in q
fuſa. Tamē ꝓpter dicta ſanctoruꝫ que vident hoc
ſonare: teneo ꝙ penitentia ſit virt⁹ infuſa: licet eti
am poſſit eſſe alia aquiſita. ſed ī quo differunt. Di-
cunt quidā ꝙ acquiſita innititur dictamini ratio-
nis: infuſa vero legi diuine Sed cōtra hoc eſt: qꝛ ex
bonis operibus dictatis ſcđm legem dei poteſt ac-
quiri habitus virtutū. Dico ergo ꝙ virtus acquiſi
ta: vltra circunſtantias que ſe tenēt ex parte actus:
ponit circunſtātias ex parte agentis vt eſt agere fa
ciliter: expedite: ⁊ prōpte in actibus repentinis: ſed

virtus infuſa non dat circumſtãtias ex parte agen-
tis:ſed ex parte actus tot ſunt circumſtãtie quas de
us exigit in actu:ꝙ homo non valet illa preuidere.
Et licet poſſet tñ immiſcent ſe multa diſtrahẽtia ꝓ-
pter qđ requiritur:ad hoc vt actus ſit circumſtãtio
natus: ſpecialis motio ſpiritus ſancti:ſaltẽ habi-
tualis:que ipellat ad omnes circumſtãtias requiſi
tas quas determinat virtus diuina. Et hanc voco
virtutem infuſam. ❡ Septima concluſio per actuȝ
R formatum penitentie deletur peccatum: ꝓ cui⁹ eui
dentia eſt notandum ꝙ actum humanum requi
ri ad deletionẽ peccati põt dupliciter intelligi. vel
vt diſpoſitionem p̄uiã vel vt cõcomitantem. Pri
mo modo ſufficit act⁹ informis ſcȝ attritio:imo ſem
per ẽ informis iſtã diſpoſitio p̄uia ad peccati de-
letioneȝ ſem per eſt ſine gr̃a ⁊ caritate:cuius ſolius
inherentia ⁊ inclinatione ad actũ:dicitur act⁹ for-
matus. Scđo modo:requirit actus formatus. Nã
in illo inſtanti in quo delet peccatum. caritas ineſt
actui:⁊ per ↄñs ſi actus requiritur vt cõcomitans
S requiritur vt formatus. ❡ Sciendum ad huiuſmo
di intellectuȝ:ꝙ peccator in peccato exiſtens poteſt
manere peccatũ eo modo quo dictum eſt ſupra. Et
põt peccator ex naturalibus cũ communi influen-
tia dei conſiderare peccatum cõmiſſum vt offenſiuũ
dei ⁊ vt contra legẽ diuinã:⁊ auerſiuũ a deo:⁊ vt
impeditiuum p̄mij:⁊ vt transductiuum ſupplicij:et
ſub multis rationibus talibus. Et poteſt volũtas
ipſum peccatum ſub aliqua iſtarum rationum vel
ſub multis:illud conſiderare ſic ⁊ deteſtari. Et iſte
motus põt continuari ⁊ intendi ante infuſionẽ gra
tie. Põt etiam iſta deteſtatio eſſe totaliter circumſtã
tionata circũſtãtijs moralib⁹ õbitis. Nõ ei ẽ veriſi
mileꝙ neceſſe ſit propter peccatũ iſtud manẽs:actũ
quẽcũꝗ circa peccatũ cõmiſſũ. eſſe defectiuũ i aliq̃
circumſtantia morali. Iſte aũt totus mo⁹ dicitur at
T tritio:⁊ diſpoſitionẽ per modum meriti de cõgruo
ad deletionem peccati mortalis:que ſequat in vl-
timo inſtanti alicuius tp̄is:in quo tempore iſta at-
tritio durauit vt eſt certũ:ſi deus talem attritioneȝ
volebat eſſe diſpoſitiuam ad iuſtitiã. niſi ſit perfecte
moraliter circũſtãtionata:ſalteȝ ſi eſt aliqua circum
ſtantia inordinate circumſtãtionata non eſt diſpo-
ſitio ad iuſtitiam qꝛ tunc eſt actualiter offendẽs:ſȝ
ſi eſt tantummõ carens aliqua circumſtantia debita
ex inconſideratiõe vel omiſſiõe voluntatis :ꝗ̄tum
ad illam circumſtantiam:tunc dubiũ eſt ſi diſponat
ſufficienter ad iuſtitiam. Sed ſi eſt attritio perfecte
circumſtantionata in genere moris : videtur omni-
no diſpoſitio ſufficiens ad iuſtitiã in termino illius
mot⁹ attritionis acquirendã. In termino tñ ꝗ̄ quẽ
deus p̄fixit debere eſſe terminum mot⁹ illius attri-
tionis:quẽ vſꝗ tunc vult continuari. Uel eñ opor
tet dicere ꝙ iuſtificetur peccator ſine omni diſpoſi-
V tione ſufficienter de congruo ex parte illius. Et per
conſequens difficile eſt ſaluare ꝙ apud deum non
ſit perſonarũ acceptio. Uel nulla poteſt eſſe ſuffici-
entior diſpoſitio ad iſtã iuſtificationem ꝗ̄ attritio:
perfecte circumſtantionata in genere moris. Et tũc
in vltimo inſtanti vel aliquo vſꝗ ad quem de⁹ de-
terminauit attritioneȝ debere durare ad hoc vt ſit
meritum de congruo ad iuſtificationem vbi infun
ditur gratia:⁊ tunc ſimpliciter deletur peccatum.

Et ſi manet idem motus contra peccatum in eſſe na
ture ⁊ moris:motus qui prius idem fuit attritio:in
illo inſtanti fiet cõtritio. Qꝛ in illo inſtanti ſit coica
tio gratie. Et ita act⁹ formatus qꝛ informatur gr̃a
⁊ caritate que eſt forma actus vt ſit meritorius de
condigno vt loquimur hic. Tamẽ ibi oportet diſti
guere ſigna nature inter actum vt eſt talis in eſſe na
ture ⁊ moris:⁊ inter caritatem:⁊ inter actum vt eſt
formatus. Quia in primo ſigno nature eſt ibi actus
talis. In ſcđo eſt caritas. In tertio actus formatꝰ
a caritate iam inclinante inherenter. Et ſic attritio
ſit contritio ſine omni mutatiõe reali ipſius actus.
Sed videtur ſi in ſcđo ſigno eſt caritas:⁊ in tertio
contritio:ergo ꝑ contritionem non delet culpa:qꝛ
in ſcđo ſigno delet poſtꝗ̄ ẽ ibi caritas: Neꝗ etiã ꝑ
contritionem eſt meritum qꝛ ſequit illam deletio-
neȝ. ❡ Poteſt igit dici ꝙ deus diſpoſuit ꝑ attritio
nem in aliquo tempore tanꝗ̄ per aliquod meritū X
de congruo in aliquo inſtanti dare gratiam: ⁊ pro
illa attritione vt pro merito iuſtificat. ⁊ ſic eſt meri
tum iuſtificationis. Et licet non continuaret idem
actus circa ipſum in genere nature ⁊ moris qui pri-
us:adhuc in illo inſtanti infunderetur gratia quia
iam preceſſit meritum ſufficiens de congruo. Eſto
enim ꝙ in vltimo inſtanti:intellectus ⁊ voluntas
ceſſent:a preterito actu:conuertendo ſe ad aliquem
alium actum impertinentem:quare non iuſtificabi
tur iſte in vltimo inſtanti ſicut alius habens actuȝ
in illo inſtanti quem prius ille habuit. Ille eñ qui
in illo inſtanti habet actum:per actum in illo inſtã
ti non iuſtificatur. Sed per actum qui preceſſit in
tempore:⁊ hoc habuit alius actum illum. Et ſcđm
hoc diceretur ꝙ non oportet ad deletionem pec-
cati concomitari aliquem actum penitentie infor-
mem neꝗ formatum. ❡ Sed quid ſi in illo inſtan Y
ti ponat obicem:ſicut enim tunc poteſt habere ac-
tum impenitentem. Ita oppoſitum. Dico ꝙ non
poteſt ponere obicem quia iam meruit vt in iſto in
ſtanti iam detur ſibi gratia. Sed certe hoc nihil eſt
quia ſi non poſſet in illo inſtanti premiationis poſt
meritum de condigno quis ponere obicem:ſicut in
inſtanti mortis non poteſt quis demereri:tunc eñ
merito ſuo:debet reddi impeccabilitas. Tamẽ qui
meruit de congruo poteſt ponere obicem in inſtan
ti illo in quo reciperet tantum meriti ſi non eſſet
obex. Et ſicut in termino meriti de congruo poteſt
non habere quod meruit :quia potuit obicem. Ita
eſt veriſimile ꝙ niſi continuet in iſto inſtanti actum
ſimilem in genere moris:nõ habebit illud ad quod
talis act⁹ diſpoſuit meritorie de congruo. Et ideo
prima via videtur rationabilior ſcilicet ꝙ per ac-
tum penitentie informem:licet plene vel ſemiplene
circumſtantionatum in genere moris deletur pec-
catum vt per diſpoſitionem preuiam ⁊ meritum de
congruo. Per actum autem penitentie qui eſt for-
matus qui ⁊ dicitur contritio: deletur peccatum vt
per actum concomitantem. Et tunc cum arguitur.
Contritio vt contritio ſequitur deletionem. Re-
ſpondetur ꝙ actus qui eſt contritio in eodẽ inſtãti tẽ
poris precedit deletionem natura:licet vt contri-
tio hic ⁊ vt formata ſequit ordine nature. Et ſic oȝ
cõcedi in ſenſu diuiſionis:ꝙ per actũ qui eſt contri
tio delet peccatũ vt per diſpoſitionẽ oĩno proximam

Nec eſt inconueniens immo conueniens: diſpoſitio
nem proximã eſſe cum forma ad quã diſponit. Hec
notanda ſunt: quia ſeruient in confeſſiõe. Octaua
concluſio. Penitẽtia concipitur in nobis ex timore.
Patet eccleſiaſtici. i. Timor dñi expellit peccatum:
Z ſed non niſi mediante penitentia: ergo penitẽtia cõ
cipitur ex timore. Item mgr̃ ſententiaꝝ lib. 4. diſt.
14. c. i. Penitentie virtus timore cõcipitur. Pro cu
ius declaratiõe ſciendum ꝙ virtus penitẽtie: que
dam eſt acquiſita: quedã infuſa. Penitentia acquiſi
ta cum ſit diſpoſitio in nobis cõcipit̃ ex fide: ex ſpe:
ex aliquo amore: ⁊ ex timore: quia enim illa diſpoſi
tio: ex parte noſtra eſt voluntaria: ⁊ vnius mot' vo
luntatis poſſunt eſſe diuerſi modi. ideo non ſemper
eſt vnus motus concipiendi illã diſpoſitionẽ: quia
tamen de moralibus iudicandũ eſt ſm hoc ꝙ acci
dit vt in pluribus ſm ſentẽtiã Phi. i. Eth. c. 2. Et
frequẽtius mouent̃ pctõres ad penitentiã per timo
rem ꝙ per ſpem vel amorẽ boni. Ideo dicitur ma
gis penitẽtia cõcipi ex timore ꝙ ſpe vel amore. Pe
nitentia aũt infuſa: non ꝯcipitur timore: qꝛ talis in
fuſa euacuat oẽm timorẽ: qꝛ eſt cũ ſentimento dul
cedinis ⁊ amoris. Nona ꝯcluſio. Penitẽtia ſubiecti
A ue eſt in volũtate. Patet: qꝛ penitẽtia eſt ſpecies iu
ſticie: ſed iuſticia eſt in voluntate g̃ ⁊ penitẽtia. Mi
nor patet. 5. Eth. Pro cuius declaratiõe eſt notan
dum. Primo de ſubiecto remoto penitẽtie vnde oĩs
natura intellectualis põt eſſe ſubiectũ penitẽtie: in
qua poteſt eſſe eius obiectũ formale. i. pena vt equa
lificatiua inequalitatis inducte inter deũ ⁊ hominẽ
per pctm̃. Patet iſtud: qꝛ in natura non poteſt eſſe
habitus in qua natura locum non habet ſuum ob
iectum ex primo Eth. Vñ dicitur ibi ꝙ deos non
laudamus tirannos: nec manſuetos ſeu caſtos: qꝛ
non poſſunt in eis reperiri horũ obiecta. Sed obie
ctum penitentie formale ⁊ ꝓpinquũ eſt pena ſum
B pta vt dictũ eſt ſupra. Sed in volũtate eſt talis pe
na vel eſſentialis vel impꝛata: igitur. Ex hoc patet
ſolutio multarum queſtionũ: quarũ vna eſt. Utrũ
baptiſati pueri ſtatim morientes poſt baptiſmũ ha
Aureol' beant virtutem penitentie in patria. Dicit Aureol'
ꝙ ſic: nõ tantum habitum ſed etiam actum aliques
etiam ⁊ omnes beati. Actum dico aliquem electio
nem actualem ꝙ ſi peccaſſent doluiſſent de culpa ⁊
exultaſſent de venia. Similiter alii beati: quia ali
quando deliquerunt: gaudent: qꝛ doluerunt ⁊ hñt
actum ꝙ ſi peccaſſent magis etiã amplius doluiſ
C ſent. Decima cõcluſio. Habitus infuſus a deo peni
tentie eſt in voluntate: qui habitus quoddã inſtin
ctu ſpirituſſancti habet ⁊ reſpicit omnes circunſtã
tias in actu elicito: que neceſſarie ſunt ad hoc ꝙ ac
tus ſic elicitus ſit acceptabilis deo. Hec ratio enim
eſt omnium habituũ infuſorũ: ꝙ cũ voluntas at
tingat oẽs circunſtãtias quas de' exigit in illo ac
tu non põt eſſe niſi ab illo q̃ preuidet oẽs circũſtan
tias. Iſte eſt ſpũſſctũs: iõ opꝫ eſſe ſpecialem inſtin
ctum ad attingendã illas circunſtantias. Et hic in
ſtinctus habitualis non actualis: eſt virtus infuſa
Sed huiuſmodi inſtinctus eſt in voluntate: igit̃ ha
bitus infuſus a deo: eſt in voluntate ſubiectiue.

¶ Primum documentum.

Per ſacramentũ penitẽtie fit remiſſio
culpe. Iſtud documentũ ſic ꝓbatur A
Illa habet. Math. 16. Quorũ remi
ſeritis pctã: remittunt̃ eis. Ad idẽ dr̃ Mathe:
Jo. 20. Ergo ꝑ ꝯña per ſacrm̃ pe
nitentie in cõfeſſione remittunt̃ pctã
a ſacerdote. Sed cõtra hoc põt obijci: nã habetur
in Pſal. Dixi cõfitebor iniuſticiã meã dño ⁊c. Caſ Caſſiod.
ſiodo. ait ibi Magna pietas dei ꝙ ad ſolã ꝓmiſſio
nem pctm̃ dimittit. Uotũ enĩ ꝓ operatione apd̃ deũ
iudicat̃. Augu. ibidẽ. Mundũ ꝓnunciat ſꝫ ꝓmittit
ſe ꝓnunciaturũ: ⁊ deus dimittit: ſed ſine ꝓnũciatõe
nõ eſt penitẽtia ſatiſfactoria: igit̃. Itẽ Augu. ſuper
Johã. c. 12. De ſuſcitatiõe lazari: nemo poteſt cõfi Auguſti.
teri niſi ſuſcitatus. Probat̃ primo ꝑ illud de laza
ro qui prius ſuſcitatus eſt ꝙ de monumẽto educt'
Johã. 12. Scdõ per illud. Eccleſiaſtici. 17. A mor Johan:
tuo velud qui nõ eſt periit ꝯfeſſio. Itẽ ſi per ſacrm̃
penitentie dimittit̃ pctm̃: cũ ſacerdos miniſtret ſa
cramẽtũ: igit̃ ſacerdos dimitteret pctm̃. Cõſequẽs
eſt falſum ſm illud Hiero. ſup Math. Tibi dabo
claues. Hũc inquit locũ quidã nõ intelligẽtes: aſſu
munt de ſupcilio phariſeorũ vt dãnare innoxios vl'
ſaluare putẽt noxios: cũ apud deũ nõ ſentẽtia ſacer
dotum: ſed eorũ vita queratur. Et hui' ꝓbationẽ in
nuit ſubdẽs in leuitico ſe oſtendere ſacerdotib' le
proſi iubẽtur quos illi nõ faciunt leproſos vel mũ
dos: ſed diſcernunt qui mundi vel immundi ſunt.
Ita hic notanda ſunt tria ad huius materie decla
rationem. Primum eſt ratio huius nominis ſacra
mentum penitentie. Unde penitentia eſt abſolutio
hominis penitentis facta certis verbis cum debita
intentione prolatis a ſacerdote iuriſdictionem ha
bente ex inſtitutione diuina: efficaciter abſolutionẽ
anime a peccato ſignificantibus. Secundum ꝙ illi
rationi aliquid ſubeſt: et hoc oſtenditur. Primo ꝙ
poſſibile eſt huic rationi aliquid ſubeſſe: oſtenditur
breuiter per hoc ꝙ poſſibile eſt a deo abſoluere ani
maꝫ a peccato. Iuxta illud ſimboli remiſſioneꝫ pec
catorum. Per cõſequens impoſſibile eſt inſtituere
aliquod ſignum illius abſolutionis: ⁊ hoc ſignum
efficax: ſicut expoſituꝫ eſt efficax in materia de ſacra
mentis in vniuerſali: ⁊ pari ratione verba quecũq;
⁊ a quocunq; miniſtro prolata. Et tunc patet tota B
poſſibilitas illius rationis. Congruitas probatur
ꝙtum ad particulas ſingulas. Primo ꝙ congruũ
eſt aliquod eſſe ſignum ſenſibile iſtius abſolutiõis
a peccatis propter eaſdem rationes: propter quas
dictum eſt de congruitate ſacramenti in communi.
Et propter eaſdem congruum eſt illud ſignum eſſe
inſtitutum a deo. Quod magis mouebit ⁊ inducet
intellectum in certitudinem: ⁊ magis inclinabit eſſe
ctum ad promptitudinem ſuſcipiendi illud ſignum
Congruit etiam in propoſito iſtud ſignum abſolu
tionis interioris inſtitui in verbis ſignificantibus
abſolutiõeꝫ: vt ſignũ repñtet ſignatũ. Et h̃ qđ dictũ C
eſt in rõne: ꝙ penitẽtia eſt abſolutio. i. quedã ſentẽ
tia diffinitiua abſoluẽs reũ nõ tñ ſententia iudicis
ꝓncipalis: ſꝫ iudicis ſcđarij ſeu cõmiſſarij. Põt enĩ
q̃s ex cõmiſſiõe cognoſcere in cã: ⁊ ita ex cõmiſſio
ne ſententiarum: vel pro condempnatione rei ſi di
gnus eſt: vel pro eius abſolutione ſi dign' eſt. Cõ
gruit etiã ꝙ iſta abſolutio exterior fiat a ſacerdote

q2 cōgruit extrema in extremū reduci ꝑ mediū: ⁊ ita
in eccleſiaſtica iherarchia extremos .ſ. pctōꝛes redu
ci in deū ꝑ mediū iherarchā .i. ſacerdotē ſicut eſt in
eccleſia triūphanti. Cōgruit etiā ꝙ ab habēte iuriſ
D dictionē: q2 ſentētia a nō ſuo iudice lata nulla eſt.
Ex hoc ſequitur ꝙ doctrina de ſacramēto peniten-
tie ſubalternat̄ doctrine de iudicijs: ⁊ etiā doctrine
de ſacramentis. Pro quāto eñ neceſſari⁹ eſt duplex
foꝛus ſcȝ publicus ⁊ priuat⁹ ꝓ tāto eſt iudiciū du-
plex. Quantū ad aliq̄s regulas iuſticie opoꝛtet eſſe
cōueniētia hic ⁊ ibi: ſicut vtraqȝ diffinitio hic ⁊ ibi ē
actus iuſticie: ⁊ ꝓ tāto primū ſacramētū penitentie
dicit̄ iudiciale vl̄ iudiciū ſacramētale. Et ex hoc q2
ſacramētale eſt firm⁹: q2 rationabil⁹ ꝙ aliud iudi
ciū publicū: ex hoc pȝ ratio quare hic nō eſt neceſſe
eſſe ita preciſa verba in iſto ſacro ſicut in baptiſmo
vel eukariſtia: q2 ſufficit ꝙ exprimat̄ actus ſentētie
abſoluentis: ſicut ⁊ in iudicio publico nō opoꝛtet eſ
ſe limitata verba. Cōiter tñ iſta verba ſunt abſolu-
toꝛia. Ego te abſoluo. quecūqȝ alia ꝑtermittantur
vel ſequent̄ ſcđm diuerſam cōſuetudinē in diuerſis
eccleſijs. Cōgruit etiā ꝙ requirat̄ intētio debita vt
expoſitū eſt in alijs ſacramētis. Cōgruit etiā ex par
te ſuſcipiētis ꝙ ſit penitēs .i. hñs aliquā diſplicētiā
de pctō cōmiſſo: hoc eñ videm⁹ in iudicib⁹ iſtis ſe
cularibus q̄ proteruū finaliter condēpnant: ⁊ peni
tentē ſuo modo abſ[illegible]t .i. tanq̄ nō reū vel nō pu-
niendū ſentiant. ¶ Diſpēſabilitas huius rōnis pȝ
E ſic: ⁊ fundamentū accipit ex auctoꝛitatibus addu-
ctis ad oppoſitū. Et ꝙ a ſacerdote ſolo poſſit h̄ ſa-
cramentū diſpenſari habet̄ extra de ſumma trinit.
⁊ fide. cath. c. Firmiter. Congruū eſt enim vt idē ha
beat poteſtatē ſuꝑ coꝛp⁹ xp̄i verū ⁊ miſticū. Et hic
ſequitur coꝛrelariū. Qđ nihil pertinēs ad ſacrm̄ pe
nitentie poteſt aliquo modo a layco diſpēſari: ſicut
nec ꝯfectio eukariſtie. Et iđ cōfeſſio que eſt diſpoſi
tio p̄uia ad ſacramentū penitētie (vt dicet̄ poſtea)
facta a layco nihil valet ex virtute opīs opati. Ad-
huc dubiū eſt ſi non ſit ad detrimentū ſalutis: q2 il-
F la reuelatio nō poteſt eſſe ꝯfeſſio. Tertiū principa-
le .ſ. q̄ntū ad ſolutionē queſtiōis: vr̄ eſſe opinio mgr̄i
in .4. d. 18. c. 6. In ſoluendis culpis vel recipien-
dis: ita operat̄ ſacerdos euāgelicus ⁊ iudicat: ſicut
olim legalis in illis q̄ contaminate erāt lepra que
pctm̄ figurat. Et ꝓbat per illud Ihero. qđ iam ad
Iherony. ductum eſt. Sed illud videt̄ nimis derogare ſacra
mento penitentie. Nā ſm̄ hoc per ſacramentū peni
tentie nūq̄ deletur pctm̄. Sed neceſſe eſſet prius de
leri pctm̄ per cōtritionē ad hoc ꝙ digne ſuſciperet̄
ſacramentū penitētie: q2 nullus oſtēditur mūdus a
lepra pctī niſi prius ſit immunis. Sequeret̄ vlteri⁹
incōueniēs .ſ. ꝙ nūq̄ ſacrm̄ penitētie poſſet eſſe ſecū
da tabula poſt naufragiuȝ: q2 nūq̄ penitētia libera
ret iam naufragantē a periculo ſubmerſionis. Di-
co ergo ꝙ ita de⁹ req̄rit diſpoſitionē de ꝯgruo ad h̄
vt pctōꝛi ꝯferat gr̄am: ⁊ hoc vt alliget ſuā potentiā
ſacramētis. Cū ſine diſpoſitione illa p̄uia ⁊ cōgrua
que ſufficeret conferat gr̄am per ſacrm̄. Et hoc eſt
maioꝛis miſericoꝛdie duplicē viā inſtituere ꝑ quas
iuſtificet̄ pctōꝛ: ꝙ ipm̄ ad vnā viam arctare. Sicut
igit̄ adultus primā gr̄am delente originale poteſt
habere duplici via. Uel ex bono motu diſponēte de
ꝯgruo ad ipā gr̄aȝ: vl̄ ex ſuſceptione baptiſmi. ita

in ꝓpoſito. ¶ Declarat̄ h̄ ſic: q2 ad primam ſuſce-
ptionem gr̄e requirit̄ aliq̄s motus meritoꝛi⁹ de cō- G
gruo. Ad ſcđam aūt nō requiritur niſi voluntaria
ſuſceptio ſacramēti ſine fictione: hoc eſt cū intētiōe
ſuſcipiendi qđ cōfert eccl'ia: et ſine volūtate vl̄ actu
pctī moꝛtalis. Ita ꝙ in perſona req̄ritur aliquod
opus intrinſecū aliquo mō acceptū tanq̄ meritum
de congruo. In ſcđo ſolūmodo requirit̄ op⁹ exterꝰ
cum amotiōe impedimēti exterioꝛis. Non ſolū igit̄
actus ꝑ aliqđ tēpus vſqȝ ad certū inſtans: in inſtā
ti vltimo recipit gr̄am delentē pctm̄ cōmiſſum tan
ꝙ per virtutē meriti de ꝯgruo: ſicut declaratū eſt ſu
pꝛa. Sed nō habens talē actū q̄ ſufficit ad meritū
de cōgruo: ſed tm̄modo habēs voluntatē ſuſcipiē-
di ſacramentū eccl'ie: ⁊ ſine obice pctī moꝛtal' actua
liter ſibi facto vel in volūtate inherētis: recipit: non
ex merito: ſed ex pacto diuino: effectū illi⁹ ſacramē-
ti: vt paruȝ attritus etiā attritione que non habet
meritū ſeu rationē meriti ad remiſſionē pctī: volēs
tñ recipere ſacramentum penitētie ſicut diſpēſatur
in eccl'ia: ⁊ ſine obice in voluntate pctī moꝛtalis in
actu in vltimo inſtanti illius ꝓlationis verboꝛū in
quib⁹ eſt vis ſacramēti: recipiet effectū illius ſacra
menti .ſ. gr̄am penitentialē nō quidē ex merito: q2
diſpoſitio interioꝛ nō erat ſufficiēs per modū meri-
ti: ſȝ ex pacto dei aſſiſtētis ſacramēto ſuo ad effectū
illū ad quē inſtituit ſacrm̄: alioq̄n nō appareret quō
ſacrm̄ penitētie eſſet ſcđa tabula: ſi nunq̄ per ipm̄
vt ſacrm̄ eſt: poſſet recuparí ſcđa gratia amiſſa: ſed
tantūmodo per attritionē tanq̄ per diſpoſitionē p̄-
uiam: ⁊ per contritionē tanq̄ per diſpoſitionē com
pletiuā. Ideo reſpondet̄ ad argumēta. Ad primuȝ
cōcedo ꝙ iuxta auctoꝛitates Auguſt. ⁊ Caſſiodoꝛi
frequēter dimittit̄ pctm̄ per aliquē motū attritiōis
vel ꝯtritionis: tanq̄ per meritū de ꝯgruo: ante ſuſ
ceptionē ſacramēti penitētie: ſicut frequenter in adulto
dimittit̄ pctm̄ originale ante ſuſceptionē baptiſmi
nec tñ ſequitur ꝙ per ſacrm̄ nō dimittat̄: q2 ſi illa
alia dimiſſio q̄ñqȝ non adſit: iſta nō deficit: ⁊ ita mi-
nus requirit .ſ. intentionē ſuſcipiēdi ſacramentū ſi-
ne obice contra effectū. Ad ſcđm dico ꝙ duplex eſt
ꝯfeſſio: ſcȝ laudis ⁊ fraudis. Cōfeſſione laudis nul
lus perfecte ꝯfitetur: nec digne niſi iā ſuſcitatus: q2 Ihero.
ſm̄ Ihero. in ep'la ad paulā ⁊ euſtochiū. Non eſt
ſpecioſa laus in oꝛe pctōꝛis. Cōfeſſio aūt fraudis
accepta in oꝛe pctōꝛis: hoc eſt q2 adhuc ē peccatoꝛ
eo modo quo expoſitum eſt ſupꝛa peccatoꝛ manere
poſt actum: dū tñ non ſit pctōꝛ in voto .i. voluntate
actu interioꝛi: ſeu cū ꝓpoſito peccādi: ſeu actu exte-
rioꝛi peccet. Cōcedo ꝙ ante perceptionē dignā peni
tentie: opȝ ſuſcitari ſimpl'r: ⁊ tunc ꝑ penitentiā non
delet̄ pctm̄: ſȝ gr̄a q̄ infuit auget̄ ſm̄ qđ. Et eſt gr̄aȝ
pꝛi⁹ inherentē augeri vl̄ ſuſcitari ſm̄ qđ: vt habeat
diſplicentiā de pctō: ⁊ velit ſuſcitari ⁊ ſuſcipere ſa-
cramentū penitētie in quo attritio ſit cōtritio: ⁊ tūc
ſuſcitat̄ ſimpl'r per ſacrm̄. Et hoc quidē eſt neceſſa-
rium vt poſt videbit̄: q2 iuſtificato per baptiſmum
flaminis: neceſſarius eſt baptiſm⁹ fluminis. Cū obij- I
citur de lazaro qui fuit primo ſuſcitat⁹ ꝙ ſolutus a
vinculis. Dico ꝙ reus obligat̄ debito penitētie eter
ne quo vinculo ſoluto: obligādus eſt ad penā tēpo
ralem. Prius aūt ſuſcitat̄ ꝙ obligatio prima cōmu
tetur in ſcđam. Uel qđ ver⁹ eſt: prius ſuſcitatur ꝙ

ſoluatur a ſcō a obligatione. Et hoc modo ad ſacerdotes ptinet ſoluere. Nō ſimpliciter ſed ꝓ parte pene quā poſſunt relaxare virtute clauiū de qua inferius videbiť. Et ſic lazarus viuificatꝰ ſignificat peccatorē ſuſcitatū in confeſſione principaliter a deo: ⁊ miniſterialiter a ſacerdote. Et exitus a ſepulcro ſignat ꝙ ꝑ cōfeſſionē de inferno ad cuꝰ inferni eternaꝫ penā erat pctōꝛ obligatꝰ: tradiť apoſtolis ſoluendꝰ ab inſtitis. ſ. penis tpalibꝰ in quas cōmutať pena eterna. Quas penas tpales pōt laxare vel in- R tendere clauē nō errāte. Ad vltimū cōcedo ꝙ pctōꝛ remittit pctm̄ miniſterialiter: deus aūt principaliter.

Ihero. Et ad illō. Ihero. verū ē: ⁊ reſpōſio affirmat iua vera. ſ. ꝙ ſacerdos legalis oſtēdebat leproſos mūdatos: ſic ſacerdos euāgelicꝰ oſtēdit pctōres iuſtificatos. Sed negatiua. ſ. ꝙ nō aliter ſacerdos euangelicus ſe habet ad leproſos ſpūaliter. ꝙ ſacerdos legalis ad leproſos corporaliter. ſ. ꝑ eſſe oſtendendo mundiciā. Hec tn̄ ē falſa. Ratio. ē: qꝛ nō dedit deus in veteri lege cerimoniā ſeu purificationē miniſtris in lege veteri miniſtrātibꝰ vt aſſiſteret ad mūdandū leprā corporalē. Sacerdotibꝰ aūt euangelicis in lege noua dedit deus aliqđ ſacramentū: cui ex pacto regulariter aſſiſtit ad mūdandū leproſum ſpūalē ſi nō īpedit obex contrarie volūtatis. Cuꝰ ſacramēti ſacerdos eſt miniſter: ⁊ miniſterialiter cauſat mūdiciaꝫ: magis ğ operať ſacerdos euāgelicꝰ ꝙ legalis.

¶ Sequitur primū correlarium.

A In gnali: quilibet pctō correſpōdet propria ſatiſfactio. Iſtud correlariū pbatur: qꝛ ſatiſfactio ꝑ culpa ē ſolutio pene: qꝛ ſatiſfactio ē redditio eiꝰ qđ reddendū eſt ſcḋm iuſticiā: ⁊ ſcḋm iuſticiā pena ordinat culpā. Sed determinate culpe correſpōdet ꝓpria pena ſicut deordinatiōis ordinatiua. Itē apoc. 17. Diciť de babilone id eſt aīa peccatrice ꝙ- B tuꝫ ſe glorificauit ⁊ in delitijs fuit tm̄ date ei tormētum ⁊ luctū vt. ſ. iuxta mēſurā delicti ſit plagarum modꝰ. Sacndū ad declarationē huiꝰ correlarij ꝙ ſatiſfactio vnomō accipiť large. Alio modo ſtricte. Satiſfactio large accepta eſt redditio volūtaria equalentis alias indebiti. Primū. ſ. redditio patet: qꝛ non eſt abſoluta datio. Naꝫ hoc qđ eſt redditio. ſatis dicit commenſurationem correſpondentem ad aliquid precedens. Qđ additur voluntaria pꝫ: qꝛ ſi non eſſet voluntaria non eſſet ſatiſfactio: ſed ſatiſpaſſio: ħ mō ille a quo inuite exigiť in inferno pena debita culpe commiſſe. ſatiſpatitur: ſed non ſatiſfacit. Qđ ſit equiualētis patet: quia hoc importat illa particula redditio: hoc eſt iuſtitia reddens ſatiſfactioneꝫ ꝓ illo cui correſpōdet. Qđ ſit alias indebiti patet: qꝛ ſi alias eſſet debitum non ſatiſfaceret pro iſto. Nam non eſſet correſpondens iſti ſcḋm iuſtitiā: ſed alij. Et iſta ratio ſatiſfactionis: cōis eſt ad contractus ⁊ obligationes quaſcunqꝫ. Hoc enim modo recipiens beneficium poteſt benefacienti ſatiſfacere: ⁊ dilectus diligenti etiaꝫ recompenſando dilectionem equalem. Et ita tā in actibus liberis ⁊ voluntarijs: ꝙ etiam in actibus quodammodo neceſſarijs. ſ. contractibus. Ubi etiam eſt quedā obligatio quaſi neceſſitans ad reddendum poteſt inueniri iſta ratio ſatiſfactionis. Conſimiliter: cum culpa faciat delinquentem debitorem ei in quem peccat: poteſt ibi iſta ratio ſatiſfactionis inueniri. ſ. vt reddat ſibi equiualens ⁊ alias indebitum ꝗ̄tum ſibi abſtulit per peccatuꝫ. Nam de ratione iuſtitie eſt reddere qđ ablatum eſt: ⁊ qđ licitum eſt. Nam precepta iuris ſunt honeſte viuere: alterum non ledere ius ſuum vnicuiqꝫ tribuere: vt patet inſtit. de iuſt. ⁊ iu. §. Iuris precepta. De illo autem ꝙ ſit equiualentis dicitur ꝙ non eſt poſſibile hominem ſatiſfacere pro peccato deo quem offendit. Primo: qꝛ per peccatum aufertur honor debitus deo. Nihil autē equiualēs honori eiꝰ pōt a nobis ſibi reddi. Scḋo peccatū mortale eſt infinitum malum. Nā tantum malum eſt quātus eſt ille in quē peccatur: nihil aūt a nobis poteſt reddi niſi bonū ſinitū: igitur non eſt equiualens. Iſta ratio non eſt multū efficax vt poſtea patebit. Itē per obligationē debiti. Nam quicquid poſſemus ei impēdere obſequij ⁊ honoris ad hoc obligati ſumus ratione creationis: conſeruationis: gubernationis: ⁊ redemptionis. Igitur nihil ſibi poſſumus impendere qđ non ſit debitum etiam ab innocente: ⁊ per conſequens alias debitum ꝙ ꝓ peccato: qꝛ pro predictis eſt ante debitum ꝗ̄uis nō haberemus peccatum. Quicquid igitur poteſt peccator ſatiſfacere: in virtute paſſionis xp̄i hoc poteſt qꝛ illa paſſio in tantū acceptatur a deo trino: vt virtute eius acceptetur illa ſatiſfactio: que ſcḋꝫ ſe accepta non poſſet eſſe ſatiſfactio. Sed ſi iſta opinio in- D telligať de potentia diuina abſoluta: ꝙ non poſſet acceptare aliquem actum penitentis tanꝗ ſatiſfactionem iuſtam pro peccato niſi inꝗ̄tum coniungitur merito paſſionis xp̄i: non eſt vera. Primo: quia poſſibile fuit filium non fuiſſe incarnatum: nec ꝑ conſequens paſſum: ⁊ cum poſſibile fuiſſet deuꝫ produxiſſe predeſtinatum ad beatitudinem: ⁊ iuſte non excludendo miſericordiam: igitur poſſibile fuiſſet penitentem tunc ſibi ſatiſfeciſſe: quia non poteſt iuſte peccatorem ſine ſatiſfactione beatificare. Et iſta ꝓbātur per Aug. 5. de trin. c. 10. Ubi diciť fuit qui- Augusti. dem ⁊ alius modus noſtre reparationis poſſibilis ꝙ per incarnationem ⁊ paſſionem: ſed nullus noſtre miſerie ſanande conuenientior: igitur lapſus videtur poſſe ſaluari alia via ꝙ per incarnationem ⁊ paſſionem. Item paſſio xp̄i nō delet culpaꝫ noſtrā niſi vt cauſa meritoria: ⁊ per conſequēs vt cauſa aliqua ſcḋa que nō eſt de eſſentia rei: immo reducitur ad genꝰ cauſe efficiētis. Sed quicquid poteſt deus per cauſam efficientem ſecundam: poteſt per ſe immediate: igitur ſine paſſione poſſet iuſte ⁊ ordinate remittere culpam viatoris: ⁊ ita produxiſſe eum ad beatitudinem: ⁊ immediate iuſtificaſſe: tn̄ non ꝑ viā ſatiſfactionis: quia non fuiſſet aliquod equiualens redditum tunc. Nunc autem equiualens totum redditur per paſſionem xp̄i cum iſta tali quali ſatiſfa- E ctione iſtiꝰ. Contra hoc ſatiſfactio eſt redditio equalentis pro equiualenti. Sed ꝗ̄tum malum fuiſſet peccatum a deo auertens: tantum bonum fuiſſet conuerſio ad deum ex caritate ꝗ̄tum etiam bonum natum fuit ineſſe actui meo: tantum bonum ⁊ non plus abſtulit peccatum meum: ⁊ tantum bonuꝫ poteſt ineſſe actui meo ſecundo: igitur per illum omnino redditur equiualens. Et ſi dicas ꝙ actus meus non eſt equiualens illi malo in bono: niſi actus ille

elliciatur ex gratia. Et prima gratia nō daretur pec
catori niſi ex paſſione chriſti. Contra quia de potē/
tia abſoluta poſſet dari prima gratia ſine merito
paſſionis chriſti. Probatur quia ſumma gratia da/
ta creature data eſt anime chriſti ⁊ ſine omni meri/
to. Nulla enim paſſio eius nec exhibita nec preuiſa
erat meritum reſpectu gratie ſibi conferende: immo
prius preuidebatur gratiam habiturus ꝙ paſſio ac
f ceptanda. Item paſſio chriſti fuit bonum finitum
accipiente merito ſcdm totā rationem meriti in ea
paſſione. quia non erat bonum increatum: ⁊ per cō
ſequens nec acceptatur a deo infinite ex parte ob/
iecti: quia non fuit deus beatus volendo illam paſ
ſionem ſicut in amando eſſentiam ſuam. Si igitur
infinitas in peccato prohiberet ſatiſfactionem poſ/
ſibilem etiam prohiberet poſita paſſione chriſti.
Quo ergo ad iſtum articulum poteſt dici ꝙ deus
de potentia abſoluta poſſet dediſſe peccatori poſt
g attritionem tanꝗ poſt diſpoſitionem preuiā ⁊ me
ritum de congruo gratiam per quam motus eꝰ fie
ret contritio ⁊ ſic per ſatiſfactionem dimiſiſſe pecca/
tum per actum illum reddentem deo equiualens il
li bono qđ abſtulit peccatū. Poſſet etiam ille actꝰ
alias eſſe indebitꝰ: quia licet deus vellet nos obli/
gare: licet quicquid ſumus ⁊ quicquid poſſumus ſi
bi teneremur tamen ex maxima miſericordia conſi/
derans fragilitatem noſtram ⁊ difficultatem ad bo
num: noluit nos regulariter obligare niſi ad decalo
gum ⁊ ita potuiſſet tunc ordinaſſe obligare hominē
tantum ad decalogum xp̄o non incarnato. Poſſet
igitur tunc homo aliqua opera ſupererogatiōis ex
ercere que alias eſſent ſibi indebita: ⁊ tunc ſaluare/
tur tota ratio ſatiſfactionis. Tamen de poteſtate or
dinata deus nō diſpoſuit dare peccatori alicui pri/
mam gratiam niſi virtute meriti illius qui erat ſine
peccato. ſ. xp̄i. Quia deus non diſponit ſibi reconſi
liare inimicū. niſi per obſequium ſibi magis gratū
ꝙ offenſa eius diſplicens erat. Et tale obſequium
eius erat meritum xp̄i. Et ſic deus non diſponit da
re gratiam peccatori ſine paſſione xp̄i ſine qua gra
tia: nulla poteſt omnino eſſe ſatiſfactio: quia nec ali
quo modo equalens. nec ſimpliciter nec in accepta
tione diuina. Et ideo multomagis de potentia or/
dinata non eſt poſſibile ſatiſfieri deo de peccato ni/
h ſi in virtute paſſionis xp̄i. Sed in quo conſiſtit ſeu
conuenit in penitentia vt fiat ſatiſfactio. Dico ꝙ ſa
tiſfactio prout accipitur pro pena ſcilicet penam te
nere: in iſto intellectu magis conſiſtit in actibus:
penalibus vel paſſionibus voluntarijs: ꝙ in alijs
actibus bonis non penalibus licet quandoq; poſ/
ſet per aliquem actū bonum nō penalē ſatiſfieri: quia
bene poteſt deus actū magnū caritatis acceptare
pro punitiōe debita. Et licet nō ſit propria punitio
eſt tamen maius bonum: ⁊ magis deo reddens honorē
ꝙ illa que eſſet propria punitio iſtius. Sed regula
riter ſicut culpa ordinat̄ ꝑ penā ⁊ nō ꝑ aliqđ aliud
magis bonū ꝙ ſit culpa: ita ſatiſfactio iſto mō dicta
cōuenit in actiōibꝰ vl̄ paſſiōibꝰ hītibꝰ rationē pe
Augusti. ne. Et hoc eſt qđ dicit Aug. de vera ⁊ falſa peniten/
tia. Sunt digni fructꝰ virtutum qui nō ſufficiūt pe/
nitentibꝰ. Penitentia enī grauioris fructus penam
poſtulat vt dolore ⁊ gemitibus impetret veniam.
Iſti autem actus penales vel paſſiones volunta/
rie in genere. reducantur ad actum interiorē diſpli/
centie: vel paſſionem triſtitie. Et ad actū exteriorē
confitēdi ꝓpriū pctm̄: qđ eſt valde penale vel paſ
ſionē cōcomitantē. ſ. verecundiā. Et ad actū vl̄ paſ
ſionē ſimpliciter exteriorē. ſ. in macerādo carnē. Et
oīs talis maceratio dicit̄ cōtineri vel reduci ad ieiu
nium. Uel ſit in eleuando mentem in deum: ⁊ hoc ſit
per orationem. Uel ſua tēpalia erogando ex carita/ i
te ⁊ amore diuino: ⁊ hoc ſit per elemoſinam. Quan/
tum ad ſolutionem queſtionis. Siue intelligatur ſa
tiſfactio ꝓpria quaſi determinata per ſpeciem: ſiue
propria. i. determinata ſcdm numerum: non neceſſa
rio correſpondet propria ſatiſfactio cuicunq; pecca
to: quia eadem ſatiſfactio ſcdm ſpeciē ⁊ eadem ſe/
cundū numerū pōt correſpondere huic peccato ⁊ il
li etiam ſecundum ſpeciem. Patet quia cōtritio po
teſt correſpondere huic ⁊ illi. Et eadem eſt illa con/
tritio ſcdm ſpeciem. ⁊ maxime ſi obiecta ſint eadem
ſcdm ſpeciem ꝙ ſcdm numerum: patet quia contri
tio de pluribus ſimul in generali poteſt correſpon/
dere vna illis pluribus. Sed tunc oportet ad hoc
ꝙ ſit ſatiſfactio totalis ⁊ non diminuta ꝙ aliquod
eius ſufficiat pro vno peccato: ⁊ aliquod pro alio.
Aliquid inꝗ ⁊ aliquid nō de partibus realibus in
actu: ſed de gradibus intenſis ita ſcilicet ꝙ ſit in tā
to gradu intenſionis: quia in longe minori ſufficie/
ret pro vno: ⁊ in gradu quem ſuperaddit ſufficeret
pro altero. Poſſunt etiam plures ſatiſfactiones to/ k
tales vel partiales correſpondere vni peccato: licet
videatur valde dubium. Totales: quia non eſt pec
catum qđ non poſſit remitti per ſolam contritionē
ꝙ maxime poteſt eſſe verum in neceſſitate. Et tunc
illa ſola contritio eſt totalis ſatiſfactio. Poteſt inſu
per idē remitti ꝑ ↄtritionē remiſſiorē ⁊ alias penas
ſupplētes imꝑfectionē cōtritiōis. Cōtritio aūt intē
ſa ex vna pte: ⁊ remiſſa cū aliquibꝰ penis ex alia pꝛ
te: differūt in ſpecie. lʒ ſint equiualētes ī acceptatio
ne diuina: qđ nota. Breuiter igit̄ non correſpōdet
ꝓpria ſatiſfactio cuilibʒ pctō q. ſ. nulli alij correſpō
deat: nec aliqua alia correſpōdeat iſti: ſʒ cuilibʒ cor
reſpōdet ſatiſfactio ꝓ tūc ꝓpria: lʒ alia poſſet eē ꝓ
pria. Intelligo ꝓ tūc propria: vl̄ vt in ſe diſtincta:
vel vt aliquid virtualiter incluſum in ſatiſfactione:
Item nota ꝙ ſatiſfactio totalis ⁊ non diminuta re
conciliat ſatiſfacientem ipſi quem offendit: quia vel
implacabilis eſt offenſus (qđ eſt contra naturam)
vel placabilis. Sed per nihil magis placatur ꝙ ꝑ
ſatiſfactionem iſto modo dictam. Et cum dicatur
impoſſibile eſſe aliquem deo reconciliari. certe non
eſt aliud ꝙ illum remanere in aliquo peccato. Un/
de Auguſtinus de vera ⁊ falſa penitentia. Scio
deum eſſe inimicum omni crimino ſo. Quomodo
igitur qui crimen reſeruat: de alio reciperet veniam
ſine amore ⁊ amicitia dei conſequetur veniam: ſi/
ne qua nunꝗ inueniet gratiam. Hoſtis dei eſt dum
offendit: perſeueranter igitur quedam impietas in/
fidelitatis eſt ab eo qui iuſtitia eſt tunc dei veniam
ſperare. Sequitur igitur ꝙ impoſſibile eſt deo ſa/
tiſfacere de vno peccato: remanente actu in peni/
tente alio peccato mortali. ¶ Si queratur ſi ſatiſ/ l
factio vnius peccati poſſit ſeparari a ſatiſfactio/
ne alterius dum actu reddit illam deo per contri/
tionē vel ſatiſfactionem quācunq; de hoc peccato

⁊ ſufficientem pro hoc peccato. Non autem actu reddit ſatiſfactionem ſufficientem ꝓ alio peccato. Dico ꝙ ſeparari poteſt ſatiſfactio vnius a ſatiſfactione alterius: vt ſatiſfactio ꝓpria iſtius peccati a ſatiſfactione ꝓpria alterius: ⁊ hoc q̄tum ad effectū ⁊ non q̄tum ad affectum in habitu. Patet eṁ quo ad effectum: quia ſicut non eſt neceſſe intellectum ſimul conſiderare hoc peccatum ⁊ illud: ita non eſt neceſſe voluntatem ſimul penitere: quia voluntas in actu nō penitet niſi de illis q̄ ſibi preſentat intellectus. Habitualiter tn̄ dꝫ ſatiſfacere de omnibus ſi ſibi preſentarentur ab intellectu. Et ideo voluntas in generali dꝫ dicere. Me penitet de omnibus pctīs in generali: ⁊ de quolibet mihi preſentato per
M intellectum in ſpeciali prompta omnino dum cogitabitur aliud ad ſatiſfaciendum de illo. De ſatiſfactione ſtricte ſumpta quattuor videbuntur. Primū ratio nōis. Scōm ꝙ prime. ſ. de poſſibilitate: non habet hic difficultatē: ⁊ ideo hec ꝙ prius fuit. Tertium in quibus cōſiſtit illa ſatiſfactio: ⁊ ex hoc tertio ſolutio queſtionis ſi cuilibet pctō correſpōdeat ꝓpria ſatiſfactio. Quartū ſi vna ꝓpria eſt ſeparabilis ab alia. ¶ Quātū ad primū: ſatiſfactio eſt opatio exterior laborioſa vel penalis: voluntarie aſſumpta ad puniendū pctm̄ a ſe cōmiſſum: ⁊ in hoc placandum diuinā offenſam. vel eſt paſſio vel pena voluntarie tollerata in ordine predicto. Iſtud eſt multum ſtrictius ⁊ particularius q̄ ſatiſfactio primo modo: qꝛ illa poteſt cōſiſtere in actu penali vel paſſione voluntaria interiori vel exteriori. Scōm patet: qꝛ vt opus exterius vel paſſio: diſtinguit̄ cōtra actū vel paſſione interiorē mentis: ⁊ cōtra actū moris vel paſſionē cōcomitantem non cōuenit ſatiſfactio niſi in illis tribus opationibus difficilibus. ſ. ieiunijs: orationibus: elemoſynis. de quibus dictū eſt: vel paſſionibus voluntarijs concomitantibus
N iſta tria opa difficilia. Et ex hoc tertio articulo dico ꝙ pctīs in genere diſtinctis in tria mebra. ſ. peccatum carnis. Pctm̄ concupiſcentie oculoꝝ ⁊ ſuperbia vite. Iſtis de congruo correſpondent ꝓprie ſatiſfactiones in genere: vt peccato carnis ieiunium vel generaliter quecunqꝫ maceratio carnis ordinata ad reprimendū tale pctm̄ carnis. Et ſub iſto cōprehēdo vigilias ⁊ peregrinatiōes ⁊ aſperitates veſtium nuditatem: diſcalciationem: ⁊ generaliter quēcunqꝫ laborē fatigantē. Pctō aūt ſupbie ⁊ alijs ſpiritualibus pctīs magis appropriate correſpondet oratio que humiliat ſpiritum deo: ⁊ roborat ſpiritum contra peccata ſpiritualia. Peccatis autem circa tēporalia vtpote auaricie vel cupiditati cuicūqꝫ puta rapine: furto: ablationi iniuſte: vſure: ludis et huiuſmodi magis correſpondet elargitio elemoſynarū. Et ratio iſtoꝝ oīm eſt ꝓpter maiorem corrꝫdētiā pene ad culpā: vt ꝑ q̄ quis peccat: ꝑ hec ⁊ torqueat̄. Et hoc ſit dictū de corrn̄dentia iſta de congruo ⁊ in gn̄ali. Sꝫ de neceſſario ⁊ ꝯgruo: in caſibꝫ ſpecialibꝫ nō ſic. Nā aliq̄ pōt nō ꝯpetere vno iſtorum operum difficilium: qui tamen peccauit peccato cui de congruo correſpondet pena talis vel ſatiſfactio talis: vtpote pauper qui furatus eſt: nō cōpetit ei largiri elemoſynas: ⁊ ſic de alijs caſibꝫ. Et tunc ſi contritio non ſufficit: non debet peccatum omnino remanere inultum. Poſſibile eſt igitur ⁊ ꝓ

tunc cōgruum imponere pro ſatiſfactione propria huic peccato aliquid quod tamen non eſt ſibi proprium ſm̄ vniuerſalem correſpondentiam de congruo. ¶ Unde hic requiritur diſcretio ſacerdotis: O
vt non imponat alicui penam nimis diſconuenientem: ſed aliam que magis ſibi conuenit: ⁊ quam forte melius adimplebit: vtpote pauper: nec elemoſynas dare poteſt. Nec orare cum oporteat eum continue laborare pro victu ſuo neceſſario. Nec ieiunare poteſt: quia tunc non ſufficeret ad laborem neceſſarium pro victu neceſſario continue acquirēdo quia enim ipſe labor continuus eſt certe eſt ipſi pauperi continuum ieiunium: ⁊ cōtinua maceratio carnis. Unde tm̄modo inducēdus eſt vt iſtum laborē ſubeat in remiſſionem peccatorum: intendens illū ad illum finem referre ſaltem quoaduſqꝫ occurrat ſibi oportunitas aliquam aliam viam ſatiſfactoriam ſoluendi: ⁊ alia parua ſunt ita temperate ⁊ diminute ei imponenda: vt ſint ſibi poſſibilia. ¶ Cō P
ſimiliter diues qui lapſus eſt in peccatum carnis: ſi ſit adeo delicatus ꝙ non velit ieiunare nec aliquam macerationem carnis notabilem ſubire: vel preſumptio eſt ꝙ ſi ſibi imponeretur: cito abijceret ⁊ ſic peccaret nouo peccato: vnde inducēdus eſt ad orationem ⁊ elemoſynam. Et illud ſibi imponendum quod libentius recipit: ⁊ quod creditur perſeuerantius adimplere. Uel ſi omnino nullam penā velit recipere a ſacerdote impoſitam: dicat tamen diſplicentiam habere de peccato commiſſo: ⁊ firmum propoſitum non reciduandi: tunc abſoluendus eſt ⁊ non remittendus: ne cadat in deſperationem. Et nunciandą eſt illi penitentia que eſſet pro peccatis illis imponēda: ⁊ ꝙ eam in ſe vel in equiualenti (abſqꝫ tamen inuentione ſeu impoſitione) ſtudeat adimplere. Alioquin ſoluet ad plenum in purgatorio. Hec miſericordia ſatis conſonat illi prophetie de chriſto quam recitat matheus. Arundinem caſſatam non confringet ⁊ lignum fumigās non extinguet. Arūdo caſſata eſt peccator caſſatus tentationibus ⁊ peccatis. Lignum fumigās nimis ſcꝫ humidum ex pctīs: tn̄ aliquid habens de igne charitatis extinguitur: ſi ꝑ duriciam ſacerdotis ad aliquod nimis difficile obliget̄: ſed non extinguit̄ ſi predicet̄ ſibi ꝙ oportet eum vel hic vel alibi penā ſoluere ⁊ faciat tantam penitentiam q̄ta debet hic
ꝓ peccatis reddi: vel alibi acrior exiget̄. De quar Q
to d̄r ꝙ ſi ſatiſfactio exterior ꝓ vno poſſit ſeparari a ſatiſfactiōe ꝓ alio: vtpote qn̄ orat tūc nō dat elemoſynā: tn̄ nō pōt ſatiſfactio exterior fieri de vno ⁊ ꝙ iſte remaneat in alio pctō. Probat̄: qꝛ placaret deū: ⁊ tn̄ eēt inimicꝰ eiꝰ ⁊ quo ad hoc oporteret ſatiſfactiōes eſſe cōiūctas: ſaltē in volūtate ad minꝰ habitualiter: lꝫ nō in effectu vt in volūtate tūc actualr. Sꝫ iſta ſnīa videt̄ nimis dura ꝯ pctōres: ⁊ occaſio maioris obſtinatiōis. Si eṁ iſte hodie vere penitēs ⁊ hūilr recipiēs ſatiſfactōeꝫ puta ieiunij triū dierū: ⁊ cras reciduet i pctm̄ mortale: ⁊ ille nō penitēs tertio die ieiunat: qꝛ ſibi ē impoſitū. Si dicas illō ieiuniū tertio die non ſit aliq̄ ſatiſfactio exterior: magis eſt occaſio inducēdi ipm̄ iā lapſum vt tertia die non ieiunet: ⁊ per ꝯn̄s ad nouū pctm̄ mortale: qꝛ tranſgrediendo iſtam p̄mam ſeu penam a ſacerdote receptam: videt̄ eſſe peccatum mortale cū ſit tranſ

greſſio precepti eccleſie ⁊ vicarij dei in iſto actu. Et ex iſto poſſet quaſi formari talis rō. Si poſt lapſuȝ ⁊ ante penitentiam nouam non exequitur ſatiſfactionem priſtinam ſibi impoſitam: peccat mortaliter nouo pctō. Igit̄ ſi exequit̄ bñfacit: q2 actū obediētie facit: licet nō faciat actū obediētie niſi inq̄tū eſt illud ſibi impoſitum tanq̄ pars ſatiſfactionis.

R Dicitur ergo ſine preiudicio q̄ qui ſemel vere penitet et recipit ſatiſfactionē cōdignā ſibi impoſitā ab eccleſia claue nō errāte: q̄tūcūq3 poſtea recidiuet: nū q̄ tenebit̄ niſi ad illā vnicā ſatiſfactōez adimplēdā. Et ſi adimpleat eam in charitate melius eſt: q2 nō tm̄ ſoluit penā: ſed per eam meret̄. S3 ſi adimpleat voluntarie eam extra charitatem ſoluit penā ſed nō meret̄ grām. Si aūt ip̄a pena adeo extra charitatē exigit: ſoluit̄ pena licet ipſe non ſoluat. In primo eſt ſatiſfactio ſimpliciter: q2 reconcilians ⁊ placans. In ſcdo eſt quedam ſatiſfactio: q2 volūtaria eſt: ſed non reconcilians ⁊ placans. In tertio eſt ſatiſfactio vltra quam nō exigit̄ pena vlterior. Ex ſecundo mēbro ſequitur q̄ ſi magnam partē ſatiſfactiōis ſibi impoſite expleuit in pctō mortali: ⁊ poſt iterum penitet de peccato nouo non eſt ſibi iterato imponenda ſatiſfactio de peccato primo de quo ſatiſfaciat licet extra charitatem: ſed tm̄ de nouis peccatis que fuerunt cauſa quare iſta ſatiſfactio fuit mortua. Et ſi dicas. Si mortua: ergo non eſt ſatiſfactio. dico q̄ nō ſequit̄. Sed bene ſequit̄ q̄ non

S eſt ſatiſfactio reconcilians ⁊ placans. Et ſi arguas igit̄ nō eſt ſatiſfactio poſtq̄ nō habet deū amicum. Dico q̄ nō ſequit̄: q2 ſufficit deo q̄ aliquis voluntarie ſoluat ad punitionē peccati cōmiſſi. Hoc apparet in actibus humanis. Si eñi alicui offenſe in regem correſpondeat preciſe ſm legē abſciſſio manus ſi iſti inimico abſcindat̄ manus ſatis patit̄: ⁊ intātū ſufficit regi: q̄ ſm iuſticiam nō d3 vlteriorē penam exigere ab eo: ⁊ tm̄ nō recipit eū in grām vl' amicitiā q̄ multomagis poſſet ſufficere ꝓ punitiōe culpe ſi aliquis ſibi debitā penā infligeret: l3 nō in gratia: nec in amicitia illi9 iudicis offenſi. Ex tertio poſſet dici q̄ talis ſi ꝓpter nouū peccatū in qd̄ recidiuauit dānaret̄ anteq̄ cōpleſſet totā penā ſibi impoſitā puniret̄ in inferno tpaliter pena correſpōdēte illi pene q̄ nō fuit hic pſoluta. Et illa ſoluta: poſtea nō puniret̄ amplius illa pena. Sicut ⁊ de veniali: q2

C moriēs in pctō veniali ſimul cū mortali: nō puniet̄ eternaliter ꝓ veniali. Eodē mō d3 in ꝓpoſito. Ex quo eñi ſm plenam iuſticiam punitiuā ſemel impoſita eſt pena tēporalis iſti: ꝓ pctō in quo vere penituit nūq̄ iſti ꝓ iſto pctō debebit̄ niſi pena tpalis.

Correlarium ſecundum.

OMnes virtutes infuſe per diuinam grām reſtituunt̄ ꝑ veram penitentiā. Probat̄ q2 penitens per penitētiā iuſtificat̄. Sed generalis iuſtificatio ꝑ quam aliquis in cōſpectu dei iuſtus dicitur comprehēdit oēm ꝟtutē: q2 innocēs vita oēm requirit ꝟtutē: vt dicit glo. ſup illud p̄s. feci iudicium. Hec eſt aſſertio innocentis vite. ergo per penitentiam omnes virtutes amiſſe reſtituūtur. Itē gloſa ſuper p̄s. 52. Non adijciam vltra. Anima ſi per penitētiam priſtinum robur recepit vocabitur habitaculum ſpūſſancti: ⁊ fiet templum dei. S3 priſtinum robur non recepit anima ꝑ penitētiam: niſi poſtea omnes virtutes amiſſe reſtituantur: q2 robur anime in virtute conſiſtit. ergo per penitentiam amiſſe virtutes reſtituūtur. Et ſi quod habens habitum ſibi eſt voluptas ⁊ facilitas ad operandum ſicut dicit pħs. 2. Ethico. c. 3. vbi dicitur q̄ ſignū generati habitus eſt ſuperueniēs voluptas in opere. Sed multi ſunt penitentes qui non delectantur in actibus omniū virtutum: ſed cū magno labore ⁊ difficultate operantur: ergo per penitentiam non omnes habitus virtutum reſtituūtur. Item impoſſibile eſt ſimul volūtatem inclinari ad aliquod bonum ⁊ ad malum oppoſitum illi bono. Sed ꝑ virtutem voluntas inclinatur ad bonum: ergo habēs virtutem non inclinatur ad malum illi bono oppoſitum. Sed multi ſunt penitentes quorum voluntas inclinatur ad malum oppoſitum bono ad qd̄ inclinat aliqua virtus: ergo non omnes virtutes ꝑ penitentiam reſtituuntur. ¶ Notandum ꝓ ſolutione iſtorum q̄ loquendo de illis virtutibus que in homine ſunt per infuſionem omnes tales virtutes B amiſſe per peccatum reſtituuntur per penitentiam. Unde charitas que eſt virtus infuſa nō pōt eſſe in anima cum carentia alicuius virtutis neceſſarie ad rectitudinem ſpiritualis vite. Unde gloſa Iſa. 52. ſolue vincula colli tui: dicit. Graui onere liberata: recipiens ornamēta priſtina: ceſſet eſſe captiua. S3 ornamenta priſtina ſunt virtutes que amiſſe erant que quidem virtutes ſunt ornamenta anime. Igit̄ iſta ornamenta redeunt per penitentiam. Ideo reſpondetur ad argumenta. Ad primum dicitur q̄ illud verbum philoſophi loquitur de habitu acquiſito ⁊ non de infuſo. Nam habens habitū infuſum propter carentiam acquiſiti habitus: multotiens operatur bonum cū difficultate ⁊ labore: eo q̄ potentia non eſt per actus aſſuefacta. Poſſet tamē infundi in tanta perfectione q̄ abſq3 acquiſito habitu infuſa virtus modo acquiſite operaretur cū delectatione ſub ratione qua eſt habituatus: q̄uis illa delectatio ſit ꝑmixta labori ⁊ difficultati ꝓpter carentiam habitus acquiſiti: ⁊ aſſuefactionem ad opera contraria virtutum. Ad ſecundum dicitur q̄ voluntas ſimpliciter inclinari ad aliquod bonum ⁊ ad malum oppoſitum non tm̄ per idem ⁊ eodem modo. Nam per habitum infuſum inclinatur ad bonum: ⁊ per reliquias male conſuetudinis q̄ preceſſit inclinatur ad malum oppoſitum: non ergo ꝑ idem nec eodem modo. Predicte tamen inclinationes inq̄tum ſunt in eadem potentia ſe ſe remittunt. Sed eſt dubiū ſi bona mortificata redeunt per penitentiam. Dico q̄ opera eſſe facta poteſt eſſe dupliciter. Nam poſſunt fieri in ſtatu gratie: ⁊ illa opera dicuntur viua. Alia ſunt opera facta in pctō mor- E tali ⁊ talia ſunt mortua. Quantū ad opera facta in gratia: que fiunt ex radice ſpiritualis vite que eſt charitas: ꝓpter que operans remunerandus eſt in vita eterna. Hec opera per ſequens peccatum mortale mortificat̄ nō ꝑ ſe ⁊ abſolute: ſ3 ꝑ accidēs in relatione ad pctōrē: q2 durante peccati mortalis obſtaculo. homo pertingere non poteſt ad efficaciā illorum operū: quia cum peccato mortali nō poteſt remunerari in vita eterna. Ideo bona oꝑa dicūtur

mortua. Sed tñ ꝑ ſequentē penitentiā reuiuiſcūt:⁊ efficiunt̄ de nouo meritoria: q̄ illud obſtaculū pcti remouet̄ ꝑ penitentiā. qđ impediebat bona opera ad merendū ⁊ remunerandū. De operibꝯ aūt factis extra caritatē ſi viuificent̄. Certū eſt ꝙ nō reuiuiſcunt: q̄ nūq̄ viua fuerūt. Sed dubiū eſt ſi illa bona opera facta extra caritatē ſi remunerabunt̄ vel ſi poſſit eē in eis vita cū deus de nō viuo faciat viuū
E Vel ſi remunerabunt̄ poſt penitētiā ⁊ reſtitutionē gratie. Dico ꝙ oīa bona opera aliq̄d merent̄ vel de cōgruo vl' de ꝯdigno: vt pꝫ de operibꝯ cornelij act. 10. Ideo q̄uis bona opera facta in mortali nō mereant̄ aliq̄d ꝑ modū meriti de cōdigno cū ſint ſine caritate ſine qua nullꝯ pōt mereri de condigno. Tamen deus benedictꝯ ꝑ modū meriti de cōgruo pōt reddere aliq̄d vel in pſenti vita: vel in futura: vel ꝑ diminutionē pene inferni ſi dāpnatus eſt: vel ꝑ augmētatōem glīe ſi ſaluatꝯ eſt. Nā ꝓpter bona opa q̄ faciebat cornelꝯ ſm legē naturalē: q̄uis eſſet ſine caritate cū eſſet infidelis meruit viſitari a deo ⁊ vocari ad ſanctā fidē. Ideo deus benedictꝯ ꝑ modum meriti de cōgruo pōt reddere vel in pſenti vel in futura vita. Et ideo dico ſaluo meliori iudicio ꝙ nun q̄ fiunt bona intētione bona facta q̄n a deo aliquo modo remunerent̄. Et ideo q̄uis bona opera facta in pctō mortali: viuificari nō poſſint: poſſunt tñ remunerari. Nec credo ꝙ ſit aliqđ bonū opus irremuneratū: ideo nunq̄ debemꝯ ceſſare operari bonum.

F Et ſi argueretur ꝑ illud Ezec. 18. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua oēs iuſticie eius quas fecerat nō recordabuntur: ſed ſi per penitentiam ſequentē viuificarentur vel remunerarentur: tunc recordarētur ergo per penitentiam non viuificantur nec remunerantur. Itē qđ non eſt non poteſt viuificari: ſed bona opera mortificata vel non viua: non ſunt: q̄ preterierunt: ergo ⁊c. Dico ad primū ꝙ illa auctoritas intelligitur de illis qui ad deum non reuertuntur ꝑ penitentiam: ⁊ ideo opera non recordabunt̄ ad gratiam ⁊ ſaluationem: ſed bene recordabuntur q̄tum ad aliquā remunerationem. Ad ſcđm dico ꝙ q̄uis bona opera preterierint: manēt tamen obiectiue in intelligentia diuina ⁊ in voluntate acceptante ⁊ remunerāte.

G Sed dubitatur ſi per penitentiam poſſit remitti quantūcunq̄ peccatum. Videtur ꝙ nō. Tanta bonitas vel maior debet eſſe in illo propter qđ remittitur peccatum ſicut eſt malicia. Probatur q̄ vnum cōtrarium debet excedere aliud anteq̄ expellat illud: vt patet ſi albedo vult expellere nigredinē neceſſe eſt vt excedat nigredinem. Sed in peccato eſt maior malicia et malum q̄ ſit bonum penitentia: ergo impoſſibile eſt ꝙ penitentia expellat peccatū. Maior nota eſt: minor probatur: quia peccatū eſt infinitum malum: quia offendit infinitum: ⁊ dat penam infinitam vt patet in dampnatis. Penitentia autem eſt bonum finitum: ergo non poteſt malum infinitum expellere. Item nullus actus humanus eſt ſufficiens reſtituere mortuum corporaliter: ergo

H a fortiori nec ſpiritualiter. In oppoſitum eſt Ezec. decimooctauo ſi impius egerit penitentiam omniū iniquitatum eius non recordabor. Item de pen. d. tertia capi. Ecce. §. Itē iohānes. Talis crede mihi talis eſt pietas dei erga homines ꝙ nunq̄ ſpernit penitentiam ſi ei ſincere ⁊ ſimpliciter offeratur. Et ſi ad ſūmū q̄s perueniat malorū: ⁊ inde velit reuerti ad virtutis viā: illum libenter ſuſcipit deus ⁊ amplectitur: hec omnia facit deus quatinus ad priorem reuocet ſtatū ⁊c. Dico ꝙ quodcūq̄ peccatum poteſt remitti per penitentiam formatam caritate: que eſt actus diſplicentie voluntatis: eſſentialis vel imperatus regulatus ratione recta eo ꝙ deum offendit directe vel in directe: cum propoſito confitēdi ⁊ complendi penam ſibi taxatam patienter tollerando. Vnde nota ꝙ duplex eſt actus volūtatis. ſ. eſſentialis vt nolle peccaſſe: dolere ⁊ triſtari de peccato. Alius eſt imperatus: vt cū imperat corpori ⁊ membris ſuſcipere penam vt ieiunare: diſciplinari lacrimari. Deus directe offenditur cum offenditur i ſe vt blaſphemare: ydolatrare: ⁊ ſimilia. Indirecte vero offenditur deus cum offenditur proximus: ⁊ ideo dico ꝙ ex iſta penitentia remittitur quodcunq̄ pctm̄. Ideo dico ad argumenta in oppoſitū: Ad primū dico ꝙ tanta bonitas poteſt eſſe in actu penitentie q̄ta fuit in actu peccati. Et cū dicitur ꝙ peccatum eſt infinitū malū. Iſta eſt negāda ſubiectiue licet bene ſit vera obiectiue: q̄ obiectū infinitū offēdit. Sed conuerſio peccatoris pōt eſſe cū maiori conatu ad deū q̄ fuerit auerſio. Ideo cōparādo actū ad actū maior eſt actus penitētie q̄ actus pcti ſubiectiue loquēdo. Et cū dicis ꝙ pctm̄ eſt infinitū: q̄ eſt cōtra deū infinitū dico etiā ꝙ actꝯ penitētie eſt ad obiectū. Infinitū: q̄ ꝯuerſio ad deū: ſicut auerſio eſt cōtra deū: ideo (tñ ſemꝑ preſupponendo diuinā gratiā ⁊ miſericordiā) tāta ⁊ maior bonitas pōt eē in actu penitētie q̄ fuerit in actu pcti: ⁊ ideo penitētia pōt expellere quodcūq̄ pctm̄ cū diuina gratia. I

K Ad aliud cū dicitur ꝙ nullꝯ actꝯ humanꝯ pōt reſuſcitare mortuū. Dico ꝙ q̄uis iſta ſit vera virtute ꝓpria non tñ eſt vera virtute cōmunicata. q̄ deus benedictus ſctis ſuis poteſt cōicare virtutem reſuſcitādi mortuos: ideo dicimus ꝙ beatiſſima virgo reſuſcitauit mortuos: ſic franciſcus: martinus: ludouicꝯ petrus: ⁊ alij plures ſancti: ⁊ hoc eſt verū virtute ſibi cōicata: ſed non virtute propria. Sic per virtutē dei cōicatam penitentie poteſt reſuſcitari mortuus ſpūaliter. nō in virtute ꝓpria: ſed in virtute dei q̄ aſſiſtit ſacramentis. ⁊ per pactū dedit talē virtutē. Et ſic pꝫ ad dubium quđ ex penitentie actu poteſt deleri quodcunq̄ pctm̄ ⁊ hac mediāte diuina gr̄a tanta vel maior reſtitui.

¶ Sequitur tertium correlarium.

Pena quam deus immittit pro peccatis ſatiſfacit: hoc ē flagella vel tribulationes quas deus immittit vel permittit ſatiſfaciunt pro peccatis. Iſtud correlariū ſic probat̄: q̄ ea q̄ caſtigāt pctā: ſunt ſatiſfactoria. Sꝫ ſicut dicit Aug. 1. de ci. dei. c. 3. Cū deus nos in aduerſis rebꝯ exagitat: aut merita examinat: aut pctā caſtigat: ḡ talia flagella ſunt ſatiſfactoria aut meritorū augmēta. Itē illud ſatiſfactoriū ē qđ adducit ad patiētiā bonos ⁊ facit deū frequētare crebris interpellatiōibꝯ. Sed ſicut aug. 1. de. ci. dei. c. 8. Flagellū dei ad patientiā erudit bonos. Et ſm ber. de diligendo deum. ca. 25. Ex occaſione frequentium neceſſitatum eſt neceſſe crebris interpellationibus Auguſti.

deum ab homine frequentari: ꝗ flagella ſunt ſatiſ-
factoria ſuſtinentib⁹ ea. Unde notandū ꝙ patiens
B tribulationes quinqꝫ dꝫ conſiderare. Primo debet
cogitare penaꝫ infinitā ⁊ aſperrimā inferni: dicens
plus valet tibi hic habere penā ꝗ nihil ē in cōpara
tiōe pene inferni: adeo libēter volo iſtā penā vt poſ-
ſim liberari a pena eterna. Unde Aug. hic vre hic ſe
ca vt ineternū parcas. Exēpluꝫ de beato greg. Qui
ſemꝑ fuit infirm⁹ ⁊ habuit podagrā cōtinue ⁊ dolo
rem ſtomachi. Et plus elegit eē ſemꝑ in hijs penis
ꝙ eſſe duob⁹ dieb⁹ in purgatorio. Illā em̄ ſibi ele-
ctionē ſibi dederat angel⁹ ex ꝑte dei. Exēplū etiam
in ep̄la cirilli ad Aug. de quodā ꝗ a mortuis reſur-
rexerat: ꝗ dicebat ſe potius velle oēs tribulationes
mūdi ꝑ mille milia annoruꝫ pati: ꝙ in purgatorio
ꝑ vnā horā. Scd̄o dꝫ cōſiderare premiuꝫ eternum.
Quanti enim labores aſſumūt hoies cuiuſcuqꝫ ſta
tus ſpe lucri. Sic certe ſi conſideretur lucrum ⁊ pre-
mium glorie infinite vbi ſunt theſauri incompara-
biles libenter accipiendi ſunt labores ⁊ patiende
tribulationes vt poſſimus lucrari illam infinitam
gloriā. vnde greg. Conſideratio premij minuit vim
flagelli. Tertio debemus conſiderare grandes pe-
nas: ⁊ demū horribilē mortē quam paſſus eſt dn̄s
noſter ieſus xp̄s volūtarie ꝑ nobis: etiā in pueritia
adoleſcētia: iuuētute: virilitate ⁊ in paſſiōe. Et ideo
ſic dꝫ dicere pctōr. O bone de⁹ ꝗ nullū pctm̄ feciſti
nec eſt inuent⁹ dol⁹ in ore tuo, ꝗ tantā penā pro me
paſſus es patiēter. vt me de manu diaboli eriperes
Nonne ergo amore tue benedictiſſime paſſionis de
beo tollerare paſſiones quas mihi mittis. Immo
bone ieſu amore tue caritatis ſi neceſſe fuerit volo
pro tuo amore mori ligari ⁊ ſuſpendi ne ſim aduer-
ſus te tantum ingratus. Quarto debet conſidera-
C re ꝙ ex virtute patientie in tribulationibus multa
bona ſequūtur. Primum quia preſeruat hominem
a peccato: ſicut enim equus tenetur cum freno ne ſit
diſſolutus: ſic tribulatio eſt frenum retrahens pec-
catorem a peccatis. vnde dicitur in. p̄s. Multiplica
te ſunt infirmitates eorū ⁊c. Exemplum in magda-
lena: quia habuit proſperitatem ſine infirmitate ⁊
tribulatione: ideo lapſa eſt in multa peccata. Sed
qꝛ martha eius ſoror fuit infirma: ⁊ duodecī annis
paſſa fluxum ſanguinis: ideo non peccauit. ſed vir-
go remanſit. Et quando magdalena incepit pecca-
re: martha incepit infirmari: quia forte fuiſſet pec-
catrix ſicut magdalena eius ſoror ſi infirmitas non
interueniſſet. Preſeruat ergo tribulatio a peccatis.
Exemplum de petronilla filia petri que ſemper
habuit febres. Cum eſſet pulcherrima hanc infir-
mitatem ei immiſit vt a peccato preſeruaretur. Un-
de petrus requiſitus vt eam ſanaret reſpondit ſic ei
expedire ⁊c. vt patet in legenda. Item etiam beato
paulo fuit datus ſtimulus carnis ne ſuperbiret vt
habetur ſecundo corin. duodecimo. Ne magnitudo
reuelationum extollat me ⁊c. Sequitur ſufficit tibi
D paule gratia mea. nam virtus in infirmitate perfi-
citur. Scd̄ꝫ ꝙ tribulatio ſeu infirmitas purgat pec
cata: quia de peccatis preteritis de quibus nullus
ſe poteſt excuſare ſatiſfacit ſi patiēter tolleretur nō
murmurando contra deuꝫ nec indignando: ſed hu-
militer deo dicēdo. O domine ex quo vobis placet
faciatis de creatura veſtra ꝗcquid volueritis. Uos
eſtis creator ego creatura veſtra: contētor de eo qd̄
vobis placet: ſolū mihi detis virtutē tolerādi pa-
tienter. Certe in hoc homo purificatur a peccato:
quia deus valde ſibi complacet in tali humilitate.
Nam ſi ſacerdos poſt confeſſionem veram penitē-
tis ei imponit penitentiam: ⁊ penitens ſuſcipit cum
patientia: certum eſt ꝙ purgat a peccatis: ꝙto er-
go magis quādo pena datur a deo ſi ſuſcipitur cū
paciētia a peccatis purgat. Unde heſt. 4. Dia pec
cata hoim in tribulatione dimittis. Item ambro.
Non eſt immūditia delicti tā magni quin aqua tri
bulationis non purgetur. Tertium infirmitas ⁊ tri E
bulatio augmentat meritum: gratiam ⁊ gloriam.
Hoc patet in illis qui ex vno paruo fruſtro cupri ꝑ
cutiendo faciunt vnam magnā caldariam: ſi ſit ta-
le fruſtruꝫ ignitum ⁊ calidum aliter em̄ non poſſet
extendi. Sic certe ſi quis eſt igne caritatis accenſus
⁊ ſuſtinet percuſſiones tribulationum. creſcit par-
ua gratia in magnam gratiaꝫ. ⁊ meritum paruum
in magnū: ⁊ parua gloria in magnam gloriam. vt
patet in ſancto patriarcha iob. qui fuit valde paci-
ſus et tribulatus: qui vna die perdidit omnia bo-
na ſua: vt patet legenti hiſtoriam. Et poſt creuit in
bonis in gratia dei ⁊ gloria. Fuit enim percuſſus
lepra ⁊ in ſterquilinio poſitus: ⁊ tamen ſuſtinuit pa
tienter di. dominus dedit ⁊c. Quartū tribulatio fa F
cit deum querere. Nam tempore proſperitatis pau
ci recordantur de deo immo non curant nec de vir-
gine nec de ſanctis. Sed tempore aduerſitatis orāt
deum: faciunt vota: ieiunia: peregrinationes. ſtāt in
timore dei. O benedicta tribulatio que facis deum
querere: homines ad deuotionē adducis. Peregri-
tiones: ieiunia: orationes: miſſas: elemoſinas ad fa
ciendū: corda tribulatorū eleuas. Nonne per peſti
lentias: guerras. famem: fiunt clamores ad deum ⁊
proceſſiones: ⁊ etiā totus populus currit ad deum.
O benedicta tribulatio que deuꝫ querere facis. p̄s.
Imple facies eorum ignominia ⁊c. item. p̄s. Con-
uerſus ſum in erumpna mea dum configitur ſpi- G
na: ſcilicet tribulatio vel remorſus conſcientie. Qui
tum tribulatio impetrat a deo illud qd̄ iuſte petit
tribulatus. Si enim fideliter petas deo tempore tri
bulationis exaudiet te: deus enim eſt ſicut nos qui
cum videmus aliquem in magna tribulatione ⁊ ne
ceſſitate poſitum: magis compatimur ei ⁊ libentius
ei ſubuenimus. ſic deus facit nobis cum videt nos
in neceſſitate tribulationis. Patet de Ezechia cui
cum denunciata fuiſſet mors: fleuit: orauit domi-
num ⁊ eſt exauditus: ⁊ additi ſunt ei. xv. anni. vt
patet quarto. Regum vigeſimoprimo. Patet etiam
de filijs iſrael qui tribulati a pharaone: ad domi-
num clamauerunt ⁊ exaudiuit eos vt patet Exod.
ſecundo. Ideo dicitur in. p̄s. Clamauit ad me ⁊ ego
exaudiam eum ⁊c. Idem. p̄s. iſte pauper clamauit
ad dominum ⁊ exaudiuit eum: ⁊ ex omnibus tribu
lationibus liberauit eum. Sextum tribulatio illu- H
minat hominem. Ideo nabug. poſtꝗ ſuperbierat
contra deum. deus eum tribulauit ſic vt comederet
fenum quaſi bos: vt electus de palatio habitaret
in deſerto. Qui videns tribulationem ſuam leua-
uit oculos ad deum ⁊ illuminat⁹ eſt ⁊ cognouit deū
⁊ reſtitutus eſt in ſuum regnum cum honore: vt pꝫ
dan. 4. ꝗ tribulatio illuminat ad cognoſcendū deū

Septimum:tribulatio facit probare qui ſunt ami-
ci dei ⁊ qui diligunt deum. Quia qui portat tribu-
lationes in patientia laudando deum ſine murmu
ratione:probatur eſſe dei amicus ⁊ diligere deum.
Sed ille qui murmurat ⁊ eſt impatiens non eſt dei
amicus. Ideo pſ. de ſe ait. Probaſti cor meum ⁊ vi
ſitaſti nocte ⁊c. Octauum: tribulatio facit habere
ſecum deum. Unde pſ. Cum ipſo ſum in tribulatio
ne ⁊c. Habetis ergo quomodo tribulationes ſatiſ-
faciunt pro peccatis ⁊ dant gratiam dei ⁊ gloriam
paradiſi ſi patienter tollerentur.

¶ Sequitur ſecunda concluſio:

A Quocunq; res iniuſte detinetur:deti-
nens illam reſtituere tenetur. Probat
hec cõcl'o. 14.q.6. ſi res. Si res alie
na peccatum quam peccatum eſt red-
di poſſit ⁊ non redditur:penitentia nõ
agitur: ſed ſimulatur. Idem dicit Auguſtinus ad
macedonium epiſtola ſecunda. Item Exodi. 22. ſi
non habet fur quod pro furto reddat venundabit̃
Et non ſolum qui executor eſt furti ⁊ dãnificatiõis
iniuſte:ſed etiam omnes participantes in illo crimi
B ne ad reſtitutionem tenẽtur. Participare autem in
crimine contingit modis pluribus: vt patet in verſi-
bus ſequentibus. Juſſio: conſilium:conſenſus:pal
po:recurſus. Participans:mutus:non obſtans:nõ
manifeſtans. Ita eſt qui iubet fieri videtur eſſe cau
ſa principalior ꝙ exequens. Eſt enim cauſa prima
que plus influit ſuper cauſatum ꝙ ſecunda: vt ha-
betur per auctorem de cauſis propoſitione prima.
Conſulans etiam eſt particeps criminis ſi damni
ficans non fuiſſet aliter facturus. Conſenſus. ſ. ſine
quo damnificans non feciſſet dãnum. Palpo poni
tur pro adulatore quando latronem blanditur: et
ſe familiarem exhibet. Ex hoc enim ꝓbabiliter pre
ſumitur ꝙ motus fuit damnificãs: talis em̃ adula
tio eſt quedã cõſenſus. 83. diſt. ſi inimicus. Recur-
ſum etiam dans: vt preſtantem domum ⁊ recipien-
tem ipſos. 11.q.3. qui conſentit. Item qui aſſiſtit
in inferendo damnum ⁊ coadiuuans damnifican-
tem:⁊ participat in preda:talis maximus eſt fauor
23.q.vltima. ſi quattuor. Item qui videt alium dã
nificari iniuſte ⁊ ſcit ꝙ verbo ſuo ſine periculo pro
prio facere poteſt vt ſubueniatur patienti dãnum:
⁊ tacet. certe eſt particeps in damno facto. Item il-
le qui non obſtat damnificãtibus iniuſte: cũ poſſit
ex officio ſuo: ⁊ manifeſta ſit ſibi iniuria ad reſtitu-
tionem tenetur. diſtin. 86. c. facientis. Negligere cũ
poſſis perturbare peruerſos: nihil aliud eſt ꝙ foue
re. Nec caret ſcrupulo cõceſſionis occulte qui ma
C nifeſto facinori deſinit obuiare. Arguitur ꝙ iniuſte
detinens non tenetur ad reſtitutionem. Primo ſic.
Nullus tenetur reſtituere plus ꝙ illud in quo alte
rum damnificauit. Sed quãdoq; damnificatus tã
tum diſtat ꝙ illud qd' ſibi debet̃ non poſſet ſibi mit
ti ſine maioribus expenſis ꝙ ſit debitũ. ergo in iſto
caſu qui damnum intulit nõ tenetur reſtituere. Itẽ
homo reſtituere nõ tenetur niſi ſciat quibus debet
reſtituere: ſed hoc frequenter contingit: quia neſcit
cui reſtituere, g' in tali caſu reſtituere nõ tenet̃. Item
null' tenet̃ reſtituere in preiudiciũ boni cõis: q2 ſm
phm. 1. ethi. c. 1. bonũ cõe eſt pferẽdũ bono priua-
lari. g' in caſu in quo dãnificat' impugnaret bonũ
cõe: nõ eẽt ei dãnũ reſtituẽdũ. Itẽ in guerris frequẽ
ter inferũtur dãna inocẽtib': ⁊ tñ cõſuetũ eſt ꝙ nõ
reſtituunt̃ eis. Cũ g' ꝯſuetudo ſit optia legũ interpres
ex de ꝯſue. c. cũ dilect': agit̃ in iſto caſu nõ ẽ reſtituẽ
dũ. Itẽ hõ pl' tenet̃ ſibi ꝙ alteri. Sed quãdoq; ille q' dã
nũ intulit eſt ita paup ꝙ non habet niſi neceſſaria
ad vitam. ergo talis reſtituere non tenetur. Item
nõ ſolum ille qui aufert alienum tenetur reſtituere
ſed etiam quicunq; damnificat cum coadiuuando
extra de iniur. ⁊ dam. da. c. ſi culpa. §. ſane. Qui oc-
caſionem damni dat: dãnum dediſſe videtur. Et tñ
non omnes coadiuuantes tenẽtur reſtituere: quia
tunc reſtitutio excederet damnum. Item impediẽs
alium a conſecutione beneficij quo dignus erat: il-
lud procurando pro ſeipſo qui non eſt ita dignus
damnificat illum iniuſte: quia reputatur haberi qd'
eſt prope habitum eſſe. Unde ſm phm. 2. phiſicoꝝ
Ille qui eſt ꝓpe magnum bonum ⁊ non obtinet in
fortunatus dicitur. Et tamen ſic damnificans nõ
tenetur ad reſtitutionem beneficij illi quem ſic dã-
nificauit. Item qui retrahit perſonam volentem reli-
gioni ab ingreſſu eiuſdem: religionem damnificat
iniuſte. Nec tamen conſuetum eſt ꝙ tales ad reſti-
tutionem compellantur. Item mulier ex adulterio
ſuſcipiens filium: exheredat iniuſte verũ heredẽ: ⁊
tñ ſm m'ltos ſi hoc nõ facit aio dãdi operã exhere
dãdi: ſz luxuriãdi tm̃: nõ tenet̃ ad reſtitutõem. igit̃.
¶ Pro ſolõne iſtoꝝ argumẽtoꝝ ponent̃ aliã ꝯclõ D
nes. Prima ꝯclo ꝙ de lege nature vel diuina non
ſunt rerũ dñia ꝑ ſtatu inocẽtie diſtributa: imo oĩa
cõia oĩbus. Hoc ꝓbat̃. diſt. 4. c. 1. vbi dr̃ de iure na
ture oĩa oĩb' ſunt cõia. Un̄ Aug. ſup Joh. c. 2. Quo
iure defendis villã: aut iure eccl'iaſtico; diuino: aut
humano. Un̄ quiſq; poſſidet nõne humana volũtate
Nã iure diuino: dñi eſt terra ⁊ plenitudo ei' ⁊ vni-
uerſi q' hitãt in ea. Jure igit̃ hũano hec dom' mea
eſt: hec villa mea eſt. h' ſu' me' eſt. Itẽ ibidẽ. Tolle
iura imperatoris: qs audebit dicere: hec villa mea ẽ.
Per iura regũ poſſident̃ poſſeſſiões. Un̄ oĩs vſus re
rũ in mũdo debuit eſſe duplex rõ: q2 vſus rerũ ſm
rectã rõem ita dz cõpetere hoĩb' ſicut ꝯgruit ad pa
cificã ꝯuerſationẽ ⁊ neceſſariã ſuſtẽtationẽ. Pro ſta
tu aũt inocẽtie cõis vſus ſine diſtinctiõe dñioꝝ ad
vtrũq; iſtoꝝ pl' valuit ꝙ diſtinctio dñioꝝ: q2 null'
tũc obtẽperaſſet: q2 tunc fuiſſet alij neceſſariũ. Nec
oporteret illũ ꝑ violẽtiã ab ipſo extorqri. Sz tũc qli
bet qd' ſibi primo occurriſſet neceſſariũ occupaſſet
ad vſum. Sic ⁊ magis fuiſſet ſufficiẽtia ad ſuſtenta
tionem ꝙ ſi alicui precluderet̃ vſus alicuius ꝑ ap-
propriationẽ illius factã alteri. Secunda cõcluſio E
eſt. Iſtud preceptũ legis nature reuocatũ eſt ꝓpter
lapſum. Nõ habere omnia cõia: ⁊ rõnabiliter pro-
pter duo. Q2 cõitas eſſet cõtra pacificã cõuerſatio
nẽ: cũ malus ⁊ cupidus occuparet vltra ea q' eſſent
ſibi neceſſaria. Et hoc in inferẽdo violẽtiã alijs qui
vellent ſecũ eiſdẽ cõib' ad neceſſitatẽ vti. Sicut legi
tur de nẽbroth ꝙ erat robuſt' venator. i. oppreſſor
hominum. Eſſet etiam contra neceſſariam ſuſtenta
tionem: ꝓpter idem: quia fortiores bellatores pri-
uarent alios neceſſarijs. Et ideo policia Ariſtote.
2. politicorum. ꝙ non omnia ſint cõmunia: multo
eſt melior ꝙ policia Socratis quam reprehẽdit. de

omnibus cōmunibus ſm illum ſtatum quem Ari⸗
f ſtoteles innuit in polliticis. Tertia ꝯcluſio. Remoto
illo precepto legis nature de habendo omnia com
munia: ⁊ per conſequēs cōceſſa licētia appropriādi
⁊ diſtinguendi cōia. Non fiebat actualis diſtinctio
ꝑ legem nature: nec ꝑ diuinā. Nō ꝑ legē diuinam:
patet ꝑ auctoritatē ſuperius adductā. Quo iure ⁊c.
Nec ꝑ legē nature. Nō eñ videt̄ ꝓbabile: q: non
apparet ꝙ illa determinet ad oppoſita. Iſta autē
determinauit ī natura humana ad hoc qḋ eſt: oīa
eſſe cōia: niſi dicat̄ ꝙ illa ꝓpoſitio inſtituta de rerū
diuiſione fere beſtie: q: nullius eſt primo occupāti
ꝯcedit̄ ſic de lege nature. Et licet quaſi ſtatim poſt
naturalē apprehēſionē de hoc qḋ eſt res eſſe diui⸗
dēdas: occurrat iſta tanꝙ valde ꝓbabilis ⁊ mani
feſta: tñ ꝓbabilius eſt dicere ꝙ ipa nō ſit de lege natu
re: ſ; de lege poſitiua. Ex hoc ſequit̄ ꝙ a lege poſiti
ua facta eſt prima diſtinctio dñioꝝ: igitur vt illa di
ſtinctio ſit iuſta oportet videre quō lex poſitiua ta⸗
g lis iuſta ſit. Quarta ꝯcluſio. Lex iuſta requirit in
legiſlatore prudentiam ⁊ auctoritatē. Prudentiam
vt ſm rectā practicā dictet quid ſtatuendū ꝑ cōita
te. Auctoritas vero q: lex dr̄ a ligando: ſed nō cuiuſ⸗
cunqꝫ prudētis ſententia ligat cōitatē: nec aliquē ſi
nulli preſideat. Quō aūt prudentia poterit haberi
ad excogitandū leges iuſtas ſatis pꝫ quō auctori
h tas iuſta que cum hoc requiritur ad legem iuſtam.
Quinta cōcluſio. Principatus vel auctoritas du⸗
plex eſt. ſ. paterna ⁊ politica duplex in vna ꝑſona
vel in cōitate. Prima. ſ. paterna iuſta eſt: quia ex le⸗
ge nature qua oēs filij tenētur obedire parētibus.
Nec iſta per aliquā legē poſitiuam moſaycam vel
euāgelicā reuocata eſt: ſ; magis ꝯfirmata. Illa eñ
auctoritas politica que eſt ſuꝑ extraneos: ſiue reſi⸗
deat in vna ꝑſona ſiue in cōitate pōt eſſe iuſta ex cō
muni cōſenſu ⁊ electione ipſius cōitatis. Prima au
ctoritas reſpicit deſcenſum naturalem cohibentem
ciuiliter. Scḋa vero reſpicit cohabitātes quācunqꝫ
nulla conſanguinitate vel affinitate cōiunctos ſibi
vtpote ad aliquam ciuitatem edificādam vel inha
bitandum: cōcurrūt aliqui extranei vidētes ſe non
poſſe bene regi ſine aliqua auctoritate poſſunt con
corditer conſentire vt vel vni perſone vel cōmunita
ti cōmitterēt iſtā cōitatem. Et vni vel per ſe tm̄ vel
ſucceſſor eligerent̄ ſicut ipe: vel ꝓ ſe ⁊ tota poſterita⸗
te eius. Et iſta auctoritas politica vtraqꝫ iuſta eſt.
Q: iuſte pōt ſe quis ſubmittere ꝑſone vel cōitati in
his que nō ſunt ꝯ legem diuinā: in quibus melius
pōt dirigi ꝑ illum cui ſe ſubmittit ꝙ ꝑ ſeipm̄. Ergo
habemus cōplete quō poterit condi lex poſitiua iu
ſta: q: ab habēte prudētiā vel in ſe vel in ꝯſiliarijs
ſuis: ⁊ cū hoc habēte auctoritatē iuſtā aliquo dicto
rum modoꝝ in iſta cōcluſiōe. Ex his ſequit̄. Sexta
i concluſio. Prima diſtinctio dnioꝝ poteſt eſſe iuſta
a lege poſitiua. Iuſta ſiue lata a patre ſiue a princi
pe iuſte principante: ſiue poteſtate cōitatis iuſte re⸗
gnantis. Et iſto modo ꝓbabile eſt factū fuiſſe. Nā
vel noe poſt diluuium diſtinxit filijs ſuis terras vt
ſinguli occuparēt ꝓ ſe ⁊ filijs ſuis: ⁊ ipſi de cōmuni
cōcordia inter ſe diuiſerunt vt legit̄ G. ii. de
abraham ⁊ loth. Abrahā eñ dedit electionē loth
eligere quam ptem vellet: ⁊ ipe reliquam acciperet.
Uel lex aliqua eſt a patre ꝓmulgata vel ab aliquo
electo ab eis in principē. Uel a cōmunitate cui ipa
met communitas commiſit iſtam auctoritatem. Hec
autem lex ꝙ res non occupata eſſet primo occupā
ti. Et tunc diſperſerunt ſe ſuper faciem orbis terre:
⁊ tunc vnus occupauit vnam plagam terre: ⁊ alius
alliam. De ſecundo articulo dicitur ꝙ tranſlatio re k
rum poteſt eſſe: vel quātum ad dominium: vt ſalicet
res tranſeat a dominio vnius ad dominium alte⸗
rius. vel poteſt eſſe quātum ad vſum vtendi ius ma⸗
nente: tamen dominio apud eundem: ⁊ iuſtitia ſeu
iniuſtitia in tranſlatione vſus differens: habet re⸗
gulas iuſte tranſlationis dominij. Huius igitur
tranſlatio dominij poteſt fieri vel auctoritate pu⸗
blica ſeu principis vel legis. Uel auctoritate priua⸗
ta ipſius domini immediate preſidentis. De prima l
tranſlatione ſit hec concluſio. Prima tranſlatio do
minij auctoritate legis iuſte iuſta eſt. Probatur. Si
enim lex iuſta potuit determinare prima dominia
⁊ non minor eſt auctoritas legis vel principis (qḋ
habeo hic pro eodem) poſt diuiſionem dominioꝝ
ꝙ ante: igitur propter eandem cauſam ⁊ eundem fi
nem iuſte transferre dominium poſtꝙ fuerat alicui
appropriatū. Ex hoc dico ꝙ preſcriptio in imobili
bus: ⁊ vſucapio in mobilibus eſt iuſta tranſlatio: vt
patet. ff. de vucapiōibus. l. 3. Et extra de preſcrip.
c. vigilanti. cū gloſa ibidem. Uſucapio eñ eſt trāſla
tio dominij vtilis ex longe vſu rei. Probatur iſtam
tranſlationem eſſe iuſtam per rationem tripliciter.
Primo ſic. Iuſte poteſt ſtatui hoc a legiſlatore qḋ
eſt neceſſarium ad pacificam conuerſationem ſub⸗
ditorum: ſed dominium rei neglecte ſicut negligitur
in preſcriptionibus ⁊ vſucapionibus transferri in
occupatione eſt neceſſarium ad pacificam conuerſa
tionem ciuium. Quod ſi non transferretur domi⸗
nium in iſtum: ſed remaneret apud primum poſt
quātūcunqꝫ tempus eſſent lites immortales. Nam
poſt quātūcunqꝫ tempus iſte qui neglexit vel eius
heres repeteret iſtam rem neglectam ab alio vel ab
alijs quantocunqꝫ tempore occupatum ⁊ eſſent ta⸗
les lites ꝙ impoſſibile eſſet diſcidere: quia nec pro⸗
bationem ſufficientem habere ex talibus litibus ꝑ⸗
petuis poſſet. Eſſent contentiones ⁊ forſitan odia
inter litigantes: et ita pax reipublice perturbata.
Poteſt etiam fieri tranſlatio per actum perſone pri⸗
uate immediate habentis dominium rei. Hoc autē
poteſt eſſe vel per actū mere liberalem: vel per actū
ſm quid liberalem. Primus eſt quando transferēs
non expectat aliquam redditionem. Secūdus quā
do pro eo quod transfert expectat aliquid ſibi red⸗
di. De primo ſit hec concluſio que eſt huius articu m
li. Secunda concluſio. Dominus alicuius rei non
prohibitus a lege ſeu ſuperiore cuius voluntate de
pendent in dominando vel donando: poteſt dona⸗
re rem ſuam volenti recipere. Patet ex quo ꝑ actū
fuit dominus. igitur per voluntatem poteſt ceſſare
eſſe dominus. Et alius vult recipere. igitur poteſt
incipere eſſe dominus. Et non prohibet aliqua cau
ſa ſuperior ipſum deſinere ⁊ illum incipere eſſe do⸗
minum. Igitur per donationem iſtam fit vera ⁊ iu⸗
ſta tranſlatio. Ex hoc apparet quid requiratur ad
iuſtam donationem. Quia liberalis tranſlatio ex
pte donātis ⁊ voluntas recipiēdi ex pte eius cui dat̄.
Et ꝙ nulla lege ſuꝑiore ꝓhibeat̄ iſte vł ille. Nec ꝑ

actum alterius a quo dependeat in illa trãſlatione
Propter defectũ ſcd̃i non põt quis dare pecuniaꝫ
fratri minori qꝛ nõ vult nec põt eſſe dñs: licet aliq̃
gloſent ꝙ pecunia nõ põt dari fratri minori quo ad
dominium ſed bene quo ad vſum moderatũ. Jdeo
frater minor nõ vult eſſe dñs pecunie. ſed bene vult
habere vſum moderatum qui eſt ad emendum ſibi
neceſſaria per manuꝫ procuratoris ꝛ non ꝑ ſeipſuꝫ
qꝛ nõ debet recipere pecuniã. Propter defectuꝫ pri
mi non põt monachus dare ſine licentia abbatis.
Nec filiuſfamilias ſine voluntate patris. Nec de-
ricus in aliquo caſu: ſine vel ſaltem niſi concurren-
te voluntate pape vt habetur extra de cenſib⁹. ca.
Gregori⁹ Romana. in ſexto. Ad cuius capituli obſeruantiaꝫ
penam poſuit Gregorius nonus. ſ. ꝙ viſitatores
a viſitatis nulla recipiant munuſcula. Et ſi recipe-
N rent teneanť duplum reſtituere. Uel non obſeruan
tur a maledictione quam ipſo facto incurrũt vt di
cit iulius in libro. 4. de nouis conſtitutionib⁹. Jta
h nic correſpondet in tranſlatiõe vſus: liberalis ac
cõmodatio. Et habet ſimiles leges ad hoc ꝙ ſit iu
ſta qꝛ recipit in accõmodatione liberã voluntatem
in recipiente: ꝙ velit recipere rem accõmodatã ad
vſum. Et ꝙ nõ ſit alia voluntas legis vel principis
obſiſtens illi accõmodationi: alias tranſlatio mere
liberalis nõ eſſet. Sed vbi transferens expectat ali
quod equiualens ei cui transfertur ꝓprie contra-
ctus dicitur: qꝛ ibi ſimul trahuntur volũtates partiũ
Trahitur enĩ iſte ad transferendũ in illum a cõmo
do qd̃ expectat ab illo. Uel qd̃ expectat in ſe trãſſe
rendum: huius contract⁹ in quib⁹ dominia trãſſe-
runtur. Quidã ſunt rei vtilis ꝑ re vtili immediate
ſicut vini ꝑ blado ꝛ huiuſmodi: ꝛ diciť rerum per
mutatio: vt do vt tu des: vel do ſi des. Quidam
rei vtilis ꝑ nũmiſmate vel econuerſo: qꝛ enĩ diffici
le erat res vſibus cõmutare imediate: ideo inuentũ
eſt mediuꝫ per qd̃ talis commutatio faciliter fieret:
qd̃ vocatur nũmiſma. Et dicitur nũmiſmatis em-
ptio ꝑ re vſuali. Et dicitur mutui datio ꝛ mutui ac
ceptatio. ¶ Sunt igitur ſex cõtract⁹ i quib⁹ trãſfer
O tur dominiũ. quo correſpondẽt aliqui contractus
in quibus transferť vſus vel ius vtendi retento do
minio. Nam permutationi rerum correſpõdet per
mutata accõmodatio. Emptioni correſpondet con
ductio. Uenditioni locatio. Mutuationi non corre
ſpondet aliquid proprie in tranſlatione vſus rei.
¶ De prima tranſlatione. ſ. rerum permutatiõe ſit
Tertia concluſio huius articuli. Domini rerum iu
ſte eas permutant ſi ſine fraude ſeruant equalitatẽ
valoris in cõmutatis ſcd̃m rectam rationem. Jntel
ligendo conditiones prius expoſitas ad iuſtam do
nationem. Explicant alie que ſunt ꝓprie ad iuſtaꝫ
P permutationem. ¶ Quod primo additur ſine frau
de intelligendum eſt: ſine fraude in ſubſtantia vt da
re auricalcum ꝑ auro: aquam pro vino. Jtẽ in quã
titate ſiue quantitas menſureť per pondus: ſiue per
aliam menſuram corporalem vt pote modium vel
ſextarium vel vlna. ſiue in liquidis ſiue in aridis iu
ſtum pondus ꝛ iuſta menſura ſeruetur. Jtẽ in qua
litate vt acetũ pro bono vino: vel egrũ ꝑ ſano. Et
oia iſta ꝓbatur extra de iniur. ꝛ dãn. dat. c. Qui oc-
caſione dãni dat dannũ dediſſe videť. Sequiť in
alia regula ꝙ equalitas valoris eſt conſeruanda.

Unde Aug. 13. de trin. c. 3. Uile velle emere ꝛ care Q
vendere reuera eſt vicium. Et hoc intelligendum eſt
de re vili ꝛ cara q̃tũ ad vſum: qꝛ frequẽter res que Auguſti.
eſt in ſe nobilior in eſſe naturali: min⁹ eſt vtilis vſui
hominũ ꝛ ꝑ hoc min⁹ ꝓcioſa. qꝛ ſcd̃m aug. de ciuit.
d. lib. 3. Melior eſt in domo panis q̃ mus: cũ ta-
men omne viuum ſit nobilius non viuo in eſſe natu
re. Et propter hoc addiť rectam rationem attendẽ
tem naturam rei in cõparatione ad vſum romanuꝫ
propter qd̃ ſit iſta cõmutatio. Jſta aũt equalitas
ſcd̃m rectam rationem non conſiſtit in diuiſibili: ſi-
cut dicit quidã doctor motus ex hoc: qꝛ iuſtitia ha
bet tñ medium rei cetere vero virtutes medium ra
tionis. Hoc enĩ falſum eſt ſicut declarabiť in tertio
libro collectarij diuino ſpiritu concedente: Jmo in
iſto medio qd̃ iuſtitia cõmutatiua reſpicit: ẽ magna
latitudo. Et vltra iſtam latitudinem non accipien-
do indiuiſibile punctum equiualentie rei: qꝛ ad id
eſſet quaſi impoſſibile cõmutãtes attingere in quo
cunq̈ gradu citra extrema fieri iuſte. Que autẽ ſit
iſta latitudo ꝛ ad quantum ſe extendat: quandoq̈
ex lege poſitiua quãdoq̈ ex conſuetudine inoteſcit
Lex enĩ reſcindit contractum: vbi contrahens deci
pitur vltra medium vel medietatem iuſti precij. Et
ſi illud ex alio appareat i iuſtitia dꝫ fieri reſtitutio
correſpõdẽs. Quandoq̈ tñ derelinquitur ipſis cõ R
mutantibus: vt penſata mutua neceſſitate: reputãt
ſibi huic in equiualens dare ꝛ accipere. Durum eſt
enim contractus eſſe inter homines in quib⁹ con-
trahentes non intendãt de illa inuiſibili iniuſtitia
penitere aliquid petere ſibi mutuo: vt pro tãto om
nem contractum cõcomitetur aliqua donatio. Et ſi
iſte eſt modus cõmutantiuꝫ quaſi fundatum ſuper
illud legis nature. Quod tibi vis fieri hoc alios fa
cias: ſatis probabile eſt: ꝙ quando ſunt mutuo con
tenti: volũt ſibi remittere: ſi q̃d deficiunt ab illa iu
ſtitia requiſita. Et nota ꝙ rerũ permutatiões ſunt
accõmodatio: emptio. Conductio venditio locatio.
¶ Similis concluſio eſt omnino de iuſta venditio S
ne ꝛ emptione: qꝛ aũt oportet ibi conſiderare num
miſma ex vna parte ſicut hic rem permutantem vel
vendentem penſare dãnum ſuũ: non aũt cõmoduꝫ
ipſius ementis ſiue cũ quo cõmutat: hoc dico i cari
us vendendo vel permutando. Et intelligendo ſic T
ſi quis multum indigẽs re ſua: ꝑ magnã inſtantiaꝫ
alterius inducatur ad vendendũ vel eam permutã
dum pro re aliqua: cum nõ poſſit ſe reſeruare indẽ
nem: ꝛ ex iſta permutatione nullum damnificat: po
teſt cari⁹ vẽdere q̃ ſi alias ſine tali dãnificatiõe vẽ
deret vel ꝑmutaret. Sed ſi emẽs: magnum como-
dum aſſequatur ex re vendita vel ſibi permutata.
non poteſt carius vendi vel permutari qꝛ maius cõ
modum eius quod conſequitur pro re vendita vel
ſibi commutata: vt res mea eſt ſibi precioſior: ꝛ id̃
non debet mihi maius precium aſportare. Secus
eſt quando dãnificor qꝛ tũc mihi precioſior eſt. Et
licet non in ſe: tamen in iſtis contractibus conueni
unt in vſu: accommodatio: conductio: locatio. Et ſi
militer q̃tum ad conditiones iam poſitas: ſeruan-
da eſt iuſtitia in illis: conſiderando ibi ad vſum. ſi-
cut hic: ad dominium. Sed veniendo ad punctum
queſtionis: dimittendo multa que alias dicentur
in materia de mutuis cõtractibus ꝛ vſuris. ¶ Que V

to modo propter quam rationē: eſt reſtitutio faciē
da. Scḋo quis tenetur reſtituere. Tertio quid tenet
reſtituere. Quarto cui. Quīto quādo. ¶ De primo
dico ſicut offerre alienum eſt peccatum mortale cō
tra preceptum: Non furtum facies. Ita tenere alie
num. Et ideo ſicut neceſſarium eſt obſeruare prece
pta negatiua. Ita neceſſarium eſt non tenere alie-
num inuito domino: ⁊ per conſequens vel actu ſta
tim reddere: vel ſtatim velle reddere cū fuerit oppor
tunum. ¶ Scḋo quis tenetur reſtituere. Dico ꝙ ſu-
pra viſum eſt in illis verſibus. Iuſſio conſilium ⁊c.
Nam quilibet iſtorum tenetur ad reſtitutionem: nō
inſolidum: quia vno reſtituente: omnes alij liberan
tur a debito in comparatione ad iſtum damnifica-
tum. Tenentur tamen alij pro rata portionis que
eos contingit: illi qui pro omnibus ſatiſfecit. Om-
nes ergo iſti tenentur reſtituere. Ideo dicit apoſto
lus. Ro. I. Non ſolum digni ſunt morte qui talia
X faciunt: ſed qui conſentiunt facientibus: quia ſcili-
cet tenentur ad reſtitutionem. ¶ De tertio vero .ſ.
quid reſtituendum. Dico non ſolum eſt reſtituen-
dum ablatum ſeu rem ablatam vel vſum rei: ſed eti
am intereſſe: ⁊ fructum perceptum de re ſi erat ex ſe
fructifera: ſed non fructū qui peruenit ex induſtria
eius qui vtitur illa re. Ex quo ſequitur ꝙ lucrum
acquiſitum ex pecunia funebri: non tenetur ſenera-
tor reddere: alioqn ille qui reciperet poſſet eſſe vſu-
rari⁹. quia recipere de funebri pecuniā: pecuniā ꝓ
uenientem ex induſtria alterius: eſt facere vſuram.
Et iſtud etiam forte eſt qḋ magis poſſet inducere
homines ad vſuram quia de vſuris lucrantes il-
lud quod lucrantur ex induſtria non tenentur re-
ſtituere: immo illud ſuum eſt: quia per ſuam indu-
Scotus. ſtriam acquiſierit: etiam erat alienum vel alij iuſte
reſtituendū: hec ſcotus. Sed de hoc videbit̄. ¶ De
quarto vero ſcilicet cui ſienda eſt reſtitutio. Dico ꝙ
Y damnificato: ſi tamen ſit poſſibile: vt ſi eum inuenit
vel habet preſentem vel habere poteſt: niſi cum ma
iori incommodo mittatur ꝙ illud qḋ mittendum
eſt: ſit etiam vtile illi cui mittitur. In duobus au-
tem caſibus non tenetur ad reſtitutionem. Primo
ſi neſciatur cui: vel ſi ſciatur tamen mortuus eſt ⁊ ne
ſciunt propinqui eius. Scḋo ſi eſſent ſumptus ma
iores in mittendo ponendi: ꝙ illud valeat illi cui
mittitur. Et ſi queris in iſtis. Cui debes reſtituere
Dico ꝙ pauperibus vice illius quia cui nō poteſt
reddi temporaliter: reddatur ſpiritualiter. Reddi-
tio ſpiritualis maxime fit pauperibus pro illo: vel
in miſſis pro animabus purgatorij que ſunt valde
pauperes. Sed per manus cuius debet fieri: talis
redditio. Dico ꝙ confeſſor vel aliquis de cuius fi-
delitate credas ſcḋm ꝙ dicunt quidam doctores.
Tamen videtur mihi ꝙ per teipſum. cum conſilio
tamen alicuius viri boni: poteſt illud diſtribuere
pauperibus vel in miſſis pro animabus: qꝛ tali me
diatori poſſes committere reſtitutionem facere de
cuius fidelitate preſumeres: qui ſibi vel alijs vſib⁹
applicaret. Unde vbi lex diuina vel eccleſiaſtica:
non limitat perſonā: ſequenda eſt ratio naturalis
Ratio aūt naturalis magis dictat ꝙ perſe ipſū re
ſtituat ꝙ per alium: licet non excludendo conſiliū
Z alterius boni viri. ¶ De quinto quando licitum ē
reſtituere rem alienam. Dico ꝙ non licet aliquo tē

pore detinere rem alienam inuito domino .i. nolen-
te. Et ſcḋm rectam rationem ſtatim reddenda eſt ſi
cut ſtatim eſt ceſſandum ab actu cuiuſcunqꝫ pecca-
ti mortalis non tantum exteriori ſed etiam interio-
ri. Sed in caſibus quandoqꝫ licet illud differre. ſci-
licet exteriorem reſtitutionem: poſita tamen tam in
teriore .ſ. voluntate reſtituendi. Cuꝫ .ſ. concurrerint
circunſtantie oportune. Illi autem caſus vniuerſa
liter continentur ſub hac maxima. ¶ Licet detine A
re rem alienam quando ille debet velle rationabili
ter rem ſuam detineri ab alio: de facto: poſita autē
voluntate reſtituendi cum circunſtantijs oportu-
nis: deberet enī quilibet velle reſtitutionem ſibi nō
fieri tunc quando eſt in preiudicium communitatis
vel ipſius recipientis reſtitutionem: qꝛ debet velle
bonum commune ⁊ bonum ſuum proprium ⁊ ita
dilatione aliqualem illius reſtitutiōis boni vtilis
vt ſeruetur maius bonum. ¶ Debet etiā velle reſti
tutionē tūc non fieri quando eſſet in infamationē
reſtituētis qꝛ debet magis velle famā proximi ꝙ il
lud modicū cōmodum ſuū. ¶ Debet etiam magis
velle qḋ vitetur magnū incōmodū ꝓpter illud mo
dicum ⁊ in illa modica dilatiōe reſtitutiōis. ¶ Ex
hoc ſequitur ꝙ quando illa reſtitutio eſſet dānoſa
reipubl. vel ei cui fit: vel diffamatio reſtituentis vel
nimis nociua. Nō tenet̄ ad ſtatī reſtituēdū ſꝫ ſuffi-
cit ꝙ affectu reſtituat ſtatī ceſſātib⁹ incōuenientibus
hinc ⁊ inde. ¶ Si obijcias reſtituere ē act⁹ ꝑcepti ne B
gatiui ad qḋ qlibꝫ tenet̄ ad ſēp ⁊ ꝓ ſēp. Dico ꝙ te-
nere alienū iniuſte h̄ ē inuito dn̄o. ē ſimpliciter ꝓhi-
bitū: ꝫ iḋ ſēp ⁊ ꝓ ſemꝑ opꝫ tenere ⁊ obſuare. Sꝫ qñ
aliqs hꝫ volūtatē reſtituēdi ꝓ tpe oportūo: ex tūc
ē dn̄o volēte: ⁊ ſi nō actu elicito: tn̄ actu debito: qꝛ
dn̄s dꝫ velle ꝙ q̇ ſuū hꝫ: teneat quouſqꝫ poſſit red-
dere oportune. ¶ Et ſi dicas dn̄s ē inuit⁹ qꝛ nō vult C
ꝙ teneat ſuū ꝑ aliqḋ tp̄s. Dico dn̄o malo⁊ iordina
te volēte ſtatī rehabere ſuū: ⁊ ꝑ ꝯn̄s iordiate nolen
te ꝓximū ſuū illḋ tenere. Nō ē tenēs iniuſt⁹. qꝛ vbi
eſt de depoſito lex certiſſima: ꝙ reſtituat locis circū
ſtātijs ⁊ tēporib⁹ oportunis. tenere pōt licite dn̄o in
uito volūtate iordiata. Et ad iſtā ꝑticulā poſſūt re
duci mlti a lij caſ⁹ ap̄dicti. Unus ſpecial' (q̇ ēt pt re
duci ad illā particulā q̇s): qꝛ .ſ. ablatio fuit occulta
nō tenet̄ ablator ꝓdet̄ ſe: nec ꝑ ꝯn̄s ꝑ ſeipꝫ reſtitue
re: ſꝫ ꝑ aliā ꝑſonā ſecretā ⁊ fidelē: vt ꝑ ꝯfeſſorē cui ē
crimē detectū i ꝯfeſſiōe: ſi de eius fidelitate ꝙ reſti-
tuat fidei ſue commiſſū ſatiſcredat̄. Poteſt hec igi-
tur differri reſtitutio quouſqꝫ voluntas talis perſo
ne ⁊ oportunitas habeantur. ¶ Alius caſus (qui
poteſt reduci ad iſtam particulam quando). Si de D
tinens eſt impotens. ⁊ habet ad reſtituendum. Di
co pro tunc non tenetur. Tamen poſtea cum perue
nerit ad pinguiorem fortunam tenetur reſtituere
Iſta ꝓbantur extra de ſolu. capitulo. Odard⁹: ⁊ i
glo. notat̄ ꝙ illa actio reſtituēdi non expirat ꝑ in-
opiā debitoris ſꝫ ſopit̄. Unde illud eſt iams actio
quam excludit inopia debitoris: ſed ius agendi ma
net: ſicut obligatio in debitore licet ſit ſopita. Hijs
viſis. Reſpōdēdum eſt ad argumēta i hac ꝯcluſiōe E
facta. Ad pmū rn̄det̄ ꝙ i tali caſu expectādā ē pſōa
ꝑ ſe ſi qñqꝫ credat̄ hſi: ſi aūt nō credat̄ hri: nec ali
cuius iteruentiat: vl' nō pōt reſtitui ſine magnis ſūpti
bus: tradendū eſt parentib⁹: q̇ ſi nō aſſint dādū eſt

pauperibus vel in miſſis pro aīabus purgatorij: q2 dando elemoſinā pauperi daꝫ illi cui tenebatur bonū ſpirituale: ⁊ in hoc fit ſibi reſtitutio poſſibil': qm̄ non poteſt ſibi reddi bonum tēporale. Ad ſecūdum dico ꝙ neſciens tenetur erogare pauperibus
F ſed ꝙ adducatur ibi de neſcientia reſpectu rei inuēte. Dico ꝙ res inuenta debet tradi alicui pſone cuſtodienda: ⁊ in locis publicis ꝓclamare vt ſic dn̄s qui eam amiſit poſſit pertingere ad eam. Et ſi poſt talem exclamationē nullus appareat: debet ꝑ aliū vel per ſeipm̄ de conſilio boni viri erogare pauperibus vel in miſſis pro tali cui fienda erat reſtitutio. Ad tertium dico ſi perſona occupans ſit multū neceſſaria reipublice: ⁊ eſſet in neceſſitate arcta: ⁊ ſine illa cauſa ablata nō poſſet deſeruire bono cōi. In tali caſu non debet reſtitui pro tunc in detrimentū boni cōis: ſed talem cauſam debet preſeruare ſecure vt fideliter tradatur dānificato. Sed ſi illud detentum iniuſte a perſona multum neceſſaria cōitati ſiue reipublice non ſit ſibi neceſſarium ſimpliciter: ſed tm̄ ad conſeruandū ſtatum ſuum ſolempnē. Talis debet reſtituere immediate: q2 nō licet tenere alicui ſtatum ſuum ſolempnē de bonis alterius: nec tm̄ valet reipublice ſtatus ſolempnis iſtius quē tenet per non reſtitutionem ꝙ valet iuſtitia ⁊ fidelitas eius: ⁊ iuſtitia cōis.
G Ad quartum dico ꝙ illi q̇ in guerris inferunt dānum innocentibus: tenentur illis reſtituere non obſtante conſuetudine cōtraria q2 vt dicitur. d. 8. in decreto. c. Mala cōſuetudo. Dicitur mala cōſuetudo nonnūꝙ pernicioſa corrupcla eſt: ⁊ ideo mala conſuetudo eſt reſcindenda. Alij aūt in guerris innocentes non ſunt qui habēti bellū iniuſtum fauent de perſonis vel rebus: ⁊ tenentur ad reſtitutionem. Sed qui neſciret quibus eſſet reſtituendū: vel ſi fierent maiores expēſe ſi iret ad reſtituendū: dicendū eſt ſicut eſt dictū in ſolutione primi ⁊ ſcḋi argumenti.
D Ad quintum dico ꝙ ſi ille qui detinet rem alienam habet aliq̇d vltra neceſſitatem ſuſtētationis nature: ꝙuis ſit ſibi neceſſarium ad victū ſm̄ decentiā ſue perſone: reſtituere tenetur: non eīm licitū eſt de alieno viuere pro ſeculari honore. Si aūt non habet niſi neceſſaria ad ſuſtentationē nature: tunc ſubdiſtingendū eſt: quia aut ille qui dānum paſſus eſt nō indiget ad ſuſtentationē nature re que ab eo eſt ablata: ⁊ tunc ille q̇ abſtulit: reſtituere nō tenet: q2 ex iure nature licitꝰ eſt vſus poſſeſſionis neceſſario ad ſuſtētationē nature. Extrema eīm neceſſitas facit oīa cōia. ff. de le. rodia. leg. 2. §. cum in eadē: aut dānificatus indiget ad ſuſtētationē eo qḋ eſt ſibi ablatū. Et tūc ſubdiſtingo: q2 aut primo indiget illa re ad ſuſtētationem ſue nature ꝙ fuerit neceſſaria ad ſubuētionem nature illius q̇ abſtulit: aut eodē tp̄e vterqꝫ factus eſt indigēs illa re ad ſuſtentationē ſue nature: aut ille qui abſtulit prius factꝰ eſt indigēs illa re ad ſuſtētationē ſue nature: ꝙ ille a quo eſt ablata. Primo ⁊ ſcḋo mō. ſ. ſi prius aut eodē tp̄e: ille q̇ paſſus eſt dānum indiget ad ſuſtētationē ſue nature. Dico ꝙ tenet̄ reſtituere duplici iure. Primo q2 ſua eſt. Scḋo q2 ex iſta neceſſitate factū eſt ſuū ⁊ nunꝙ decidit a dn̄io rei.
B Et ſi arguas ꝙ magis dꝫ diligere ſe vnuſquiſqꝫ ꝙ primū ſuū: ⁊ ꝑ ꝯñs vitā ſuā ꝙ vitā alterius. Et ꝙꝙ dn̄s rei ſit in extrema neceſſitate: tm̄ detinens eſt etiā in extrema neceſſitate: vn̄ plꝰ dꝫ rem retinere ad ꝯſeruandū ſuā vitā ꝙ reſtituere ad cōſeruandū vitā alterius. Dico ad iſtḋ ꝙ q̇libet plꝰ ſuam vitā ꝙ alterius tenet̄ diligere ordinate: ſicut eſt diligibilis ad vitā eternam: ⁊ ita magis ꝯſeruationē iuſtā vite ſue ꝙ ꝯſeruationē vite ꝓximi: ſed nō magis ꝯſeruationē iniuſtā ꝙ ꝯſeruationē iuſtā vite ſui ꝓximi. Sic eīm magis latro dꝫ velle ſuſpendium: ꝙ occidere ſuſpendentē vt euadat. Et rō eſt: q2 dilectio vite corporalis iniuſte cuſtodite: non eſt dilectio ordinata: q2 nō eſt ad dilectionē aīe: nec dei. Iſte aūt detinēs rem alienā in iſto caſu occidit dānificatū: q2 detinēdo ſuum perdit vitā ꝓximi vt cuſtodiat ſuā propriā: ideo cuſtoditio vite de re aliena in detrimentū vite illius cuiꝰ eſt: eſt iniuſta. Si aūt ille q̇ abſtulit fuit primo in neceſſitate extrema nō tenet̄ rem ablatā reſtituere: q2 in neceſſitate oīa ſunt cōmunia: tūc iure nature res facta eſt ſua: cum dn̄s illius rei pro tūc nō erat in neceſſitate illiꝰ rei. R
Ad ſextū reſpōſum eſt: q2 q̇libet tenet̄ reſtituere ꝓ rata: ⁊ ſi vnus totū reſtitueret: liberati ſunt alij ad ſoluendū illi cui fuerat furatū: q2 ſatiſfactuꝫ eſt ei. Tenent̄ tm̄ alij ſoluere pro rata illi q̇ ſatiſfecit.
Ad ſeptimum dico ꝙ in illo caſu diſtinguendum eſt: q2 T
aut hoc fecit intentione dānificandi alium: aut conſulendum vtilitati proprie. Primo modo ꝙuis nō teneatur ad reſtituendum valorē beneficij eo ꝙ nō eſt equale: ſcꝫ habere bonum in actu: ⁊ rem prope habere maxime quando poteſt impediri. Tenetur tamen dānificato ad inter eſſe ad arbitrium bonorum virorum. Secundo autem modo non tenetur ad aliquam reſtitutionem: ſi illud beneficium procurauit pro ſe per viam licitam ⁊ honeſtam. Exemplum: ſi preſcindo venas in fundo meo per quas deriuabatur aqua ad puteum alterius intentione nocendi ſibi: teneor ſibi ad reſtitutionem damni. Si autem hoc facio ſine fraude: intendens conſulere vtilitati mee vipote: quia eſt mihi multum vtile facere murum: ⁊ non poteſt fieri cōuenienter fundamentum muri: ſine venarum predictarum preciſione: non teneor ad aliquam reſtitutionem: quia tunc non damnifico alium iniuſte: quia ius habeo faciendi vtilitatem meam in fundo meo. ff. de regu. iur. Nemo damnum facit niſi qui illud facit qḋ facere ius non habet. Et. ff. de noui operis nunciati. leg. ſ. Sed quid de illo qui detinet rem alienam: et M
eſt primo in neceſſitate extrema ꝙ damnificatus. Dicis ꝙ non tenetur reſtituere. ſed ſuam preſeruare vitam: quia in tali neceſſitate omnia ſunt communia: ideo pro tunc facta eſt ſua. Sed quero nūc ſi res facta eſt ſua ⁊ eſt conſumpta: numquid ſi veniat ad pinguiorem fortunam tenebitur reſtituere. Et videtur ꝙ ſic quia eſt liberatus de illa impoſſibilitate ſicut allegatum eſt ſupra de ſolutio. capi. Odardus. Ecōtra autem: quia res illa in tali neceſſitate facta eſt ſua: ⁊ per conſequens deſinit eſſe domini: ſed nullus qḋ ſuum eſt tenetur reſtituere: ergo ⁊c. Dico ꝙ res talis neceſſaria ſimpliciter non poteſt eſſe niſi aliquid pertinens ad victum: et ſi N
conſumetur: iuſte conſumeretur: quia iſte conſumens fuit dominus. Tenetur tamē poſtea veniens ad pinguiorem fortunam reddere equiualēs: quia obligatio ad equalens videt̄ ortū habuiſſe ab illa

occupatione prima rei aliene: que fuit iniuſta ante extremam neceſſitatem. Et iſta obligatio per extremam neceſſitatē non eſt extincta licet ſit ſopita: immo fortius obligatur ad reddēdum ex virtute gratitudinis: q2 illud qđ erat alterius preſeruauit eum a morte: adeo magis tenetur reſtituere ꝙ ante: ⁊ cognoſcere beneficium qđ habuit ex re dānificati. Uerum dicit

Scotus. Scotus ꝙ ſi ante extremā neceſſitatē nō occupaſſet: nec detinuiſſet illam rem: ſed in neceſſitate recepiſſet illam: tunc ſimpliciter occupaſſet: et recepiſſet tanꝗ rem ſuam: nec ad aliquam reſtitutionem teneretur. Ego tamen dico ꝙ congruū eſſet ꝗuis illud eſſet ſuum recōpenſare illum cuius erat res: per cuius laborem ⁊ induſtriam erat acquiſita Ualde eñ ingratum eſſet ꝙ ille qui ſine quocunꝗ labore ſaluaſſet vitam ſuam de labore alterius ſi veniret ad pinguiorem fortunam: non recognoſceret beneficium ⁊ non reſtitueret. Tamē ſi non veniret ad fortunam pinguiorem: recepit qđ ſuum erat nec ex hoc peccauit: nec eſt ei iniungenda penitētia

O Ad octauum de illo qui impedit aliquam perſonā vtilem religioni: ab ingreſſu eiuſdem. Dico ꝙ tenetur illi religioni ad intereſſe ad arbitrium bonorū virorum. Si autem faciat non propter dāpnificationem religionis: ſed vt conſulat vtilitati ſue ſiue tēporali: ſiue ſpirituali: non ſuggerens aliquid falſum: nec in fraudem: non tenetur religioni ad aliquam reſtitutionem: ſed perſone cuius profectum ſpiritualem impediuit: tenetur in ſpiritualibus facere reſtitutionem quam poteſt. Et ad hunc caſum poteſt adduci illa lex que ad cōfirmationem ſolutionis immediate precedentis adducta eſt.

P Ad nonum de muliere adultera: multipliciter dicit᷑. Uno modo dicitur ꝙ ipſa debet reuelare crimen ſuū filio ſpurio ⁊ inducere eum ad dimittendum hereditatem vero heredi: eo ꝙ iniuſte occupat cum nō ſit heres. Aliter dicitur (ꝙ minus valet) ꝙ debet reuelare ſuam culpam marito: vt aſſignet hereditatē vero heredi: qđ licitum eſt ſm iura temporalia vbi teſtans poteſt in teſtamento inſtituere heredē.

Q Cōtra primam opinionē inſtatur: quia aut filius credet matri: aut non credet. Si credat non eſt probabile: ꝙ propter hoc dimittat hereditatē: quia pauci inueniuntur ita perfecti: ꝙ propter iuſticiam ſeruandam in foro dei: dimittāt poſſeſſiones magnas quas poſſunt tenere iure exteriori: nec hoc poteſt mater preſumere niſi prius multum fuerit experta voluntatē filij. Nō eñ debet ſe exponere certe diffamationi apud filium propter incertam correctionem filij. Si autem nō credit: tunc ſunt duo mala: quia ⁊ ipſa eſt diffamata: ⁊ iſte tenet hereditatem vt prius: ⁊ peccat mortaliter: ꝙ ante nō faciebat ignorans.

R Contra ſcđam opinionem: quia tunc mulier ſe diffamat: ⁊ ſe exponit periculo mortis ⁊ maritū diſponit ad vxoricidium: quia talis poſſet fieri zelotipus ſicut ſunt multi: ⁊ illam occidere: vel haberet eam perpetuo odio: ⁊ a ſe ⁊ conſortio coniugali expelleret. Ad iſta mala non debet ſe mulier exponere: quia tunc oia venirent in peius exitum: propter incertum bonum hereditatis reſtituendū. Et etiam in aliquibus terris primo genitus eſt heres: ⁊ ſic ſi pater crederet vxori non poſſet auferre hereditatem a ſpurio primogenito: niſi forte in foro publico probaret eum talem. Et tūc oporteret mulierem non tantum diffamari apud maritum: ſed etiā apud totam patriam. Ideo dico ꝙ mater debet laborare ꝗtum in ſe eſt ad hoc vt hereditas reddat᷑ vero heredi. S

Dico ꝗtum in ſe eſt: quia nō debet diffamationi ſe exponere: ſed alijs modis honeſtis filium ſuum ꝗtum poteſt inducere vt dimittat hereditatem. Unus modus honeſtus eſt vt inducat eū ad ingreſſum religionis. Uel recipiat ordines vel beneficia eccleſiaſtica: ⁊ ex hijs contentetur: ⁊ hereditatem dimittat alteri fratri. Sed ſi per nullā honeſtam perſuaſionem poteſt illum filium ſpurium flectere mater: non videtur ꝙ debeat ſe prodere illi ſpurio: quia non eſt certa ꝙ talis ſit perſuaſibilis ab eo in alijs honeſtis. Propter iſtud enim ſubmitteretur: immo forte tenacius teneretur concipiens diffamationem ſui: quia per illam notaret᷑ eſſe ſpurius: ⁊ talem notam caueret. Ideo tunc mater debet laborare ad reſtitutionem fiendam aliūꝫ de vero heredi: ſm ꝙ poteſt: ⁊ ſm correſpondentiam iuſtitie. Nō dico ꝙ teneatur ad hoc reſtituere equiualens toti hereditati: q2 multū diſtat inter habere ⁊ prope eſſe. Iſte aūt nunꝗ habuit hereditatem: ſed prope fuit ſm iuſtitiam. Et ideo minus ꝗ equiualens hereditati ſufficit pro reſtitutione. Ad minus videtur ꝙ ꝗtum fas eſt eidem ꝙ ſaltem ꝓuideat ei de honeſto victu ⁊ veſtitu. Et ſi hereditas fuit pinguis vt ſufficeret heredi ad duplum vel ad triplum iſtius: poſſet dici ſicut in illo. c. Odardus. Uerum: q2 mater cauteloſe ſe debet habere ſentiendo T

cor filij ſui ſpurij. Dicēdo: o fili mi ſi vos teneretis vnā hereditatē iniuſte: dimitteretis ne eam. Si filius diceret: mater: neſcio: ⁊ poneret in dubio: tunc mr̄ vltra ꝓcedat. O fili: ⁊ velletis vos eē dānatus propter aliquā hereditatē tranſitoriā: ſi reſpōdeat certe non. Tunc mater: o fili vos eſtis heres patri veſtri: ſi illā teneretis iniuſte: ⁊ eſſetis dānatus pro ea quid. Si filius reſpōdeat: certe mater citius dimitterem illam ꝗ dānari. Tūc mater ſi videat illū deum timere dicat: o fili eſt ſecretum ꝙ tibi volo dicere. Et filius: mater dic: cui mater. Fili tibi dicam ſi primo iures in dānationem anime tue ꝙ nūꝗ palam facies cuiꝗ hominū ſecretum illud niſi tibi licentiam concedam. Tūc ſi filius reſpondeat nunꝗ ſe dicturum: poſt mater referabit ſibi factum quomodo eſt ſpurius: ⁊ quomō iniuſte tenet hereditatem in dānationem anime ſue. Si tunc dimittat hereditatem liberabitur mater: ſed ſatiſfaciat de peccatis ⁊ de expenſis factis a marito de illo filio ſpurio: vel de dote: vel faciendo cum patre illius ſpurij vt ſibi tradat pro ſatiſfaciendo. Et ſi nullo mō pōt nec inducere filiū: nec marito ſatiſfacere: nec heredi: tūc iploret diuinā miām petendo ſicut potuerit.

Primū documentum.

Volens per vſuram aliquid recipere: ſine dubio tenetur reſtituere. Pro iſtius documenti declaratione: tria puncta ſeriatim videbuntur. Primo quid eſt vſura pmittet᷑. Scđo de regl'is vſure ſubſequetur. Tertio de deteſtatione peccati ↄcludetur. Quantum ad primum ſm aſtenſem titulo de vſuris. Uſura eſt qđcunꝗ qđ ſolutōi rei accedit

ipſius rei vſus gr̄a:pactione interpoſita:vel hac in
tentione habita in contractu vel exactiōe habita ex
poſt facto. Que particula ponit̄:q2 ſi nullo pacto
ab initio interueniente:nec habita intentione. Nec
habita ex poſt facto exactiōe:ſi debitor ꝓpter gra-
titudinē gratis vellet aliq̄d offerre poſſet accipere
ſine vſura:q2 eēt titulo mere donatiōis. Nec macu
lam aliquā generat ſuſcipienti. Sic pꝫ vſure diffini
B tio. ¶ Quātū ad ſcōm ponēde ſunt regule de vſu-
ris. Prima eſt iſta accomodās pecuniā:⁊ recipiens
aliq̄d vltra ſorte:eſt vſurari⁹ ⁊ tenet̄ ad reſtitutio-
nem ſi fiat ex pactiōe vel itentiōe habita:vel exac
tiōe ex poſt facto. Ex quo ſequit̄ ꝙ q̄ accōmodat
cētū aureos cū pactiōe ꝙ dabit centū ⁊ decē:vſura
eſt:⁊ ſi recipiat decem tenetur ad reſtitutionē. Item
ſequit̄ ꝙ qui accōmodat decem cū intētione habē
di duodecim:eſt vſurari⁹. Tertio ſequit̄ ꝙ qui ac-
cōmodat decem nō faciens pactum nec habens in-
tentionē recipiendi aliquid:ſi in ſolutione aliquid
exigat ſoluenti:vſura eſt:⁊ quicquid acceperit tene
tur reſtituere. Itē ſequitur ꝙ qui accōmodat decē
ſine pacto vel intentione habendi aliquid:nec in ſo
lutione aliquid exigit. ſi ſoluens det ꝓ decem vnde
cim:nō eſt vſura:nec recipiens tenet̄ ad reſtitutionē
q2 eſt ex titulo mere donationis. Jō iuſte poſſidet.
Item ſequitur ꝙ vadens ad nūdinas ⁊ manu leuat
centum:alter aut facit pactū ꝙ dabit ſibi centum et
decem:⁊ ponit tā capitale q̄ lucrū in certo:talis ē
vſurarius ⁊ tenet̄ ad reſtitutionem:nec aliter ſalua
C ri pōt. ¶ Sed quid de illo qui ponit capitale ſub
certo ſed lucrum ſub dubio. ſed nō aſſit lucrū non
recipiet de lucro:ſi aūt ſic accipiet. Dico ꝙ eſt vſura
rius q2 ꝓximum exponit periculo ⁊ dubio ⁊ ipſe ē
certus de ſuo. ¶ Sed quid de illo qui tradit centū
faciens pactum:ſi eſt lucrū tu mihi dabis lucri me
dietatem. ſed periculum pecunie pono ſuper me niſi
tuo defectu perderet̄. Nunquid ſi eſt lucrum poteſt
recipere medietatem. Dico ꝙ ſic q2 tunc nō eſt niſi
nūcius pecunie:q2 non fuit ei tranſlatum dominiū
pecunie. Nec obſtat qḋ dicitur extra de vſu.c. Na
uiganti:vbi dicitur. ꝙ Eunti ad nundinas certam
mutuans pecunie q̄titatem ꝓ quo q2 accepit in ſe
periculum:aliquid accepturꝰ vltra ſortem:vſurari
us eſt cenſendus q2 ibi fuit pactum de lucro q̄tum
reciperet:q̄uis poneret principale in ſuo periculo:
cogitans q2 raro accidit perdino talis niſi eſſet de
fectus magnꝰ ex parte recipientis. Et perdita pe-
cunia reciperet lucrum. Ibi aūt tradens pecuniam
vtrunq3 ponit ſub dubio:⁊ periculum ſuper ſe tam
de principali q̄ de lucro:nō recipiens nō eſt niſi pu
rus nuncius eius:⁊ ideo pōt recipere lucrū ⁊ prin
cipale ſine peccato. ¶ Sed quid de illo qui habet
D centū aureos ⁊ viuit de mercātia q̄ſibus quolibet
anno vult q3 facere ſuum viagium. Uenit amicus
eius rogans eum vt accōmodet illa centum ſcuta.
Cui reſpondet alter. Amice ego iuſte viuo de iſtis
centum ſcutis quolibet anno lucrando viginti de
quo viuo:ſi tibi traderē:mihi aufferres vitam. Et
alter. Rogo tradas mihi. Nam tibi ſtabo ad tuum
intereſſe:⁊ dabo tibi illos viginti cum centum. Nū
quid recipiens eſt vſurarius. Dico ꝙ non q2 hoc ē
pro intereſſe:q2 nemo tenetur dare illud qḋ eſt ſibi
neceſſarium pro vita. Jdeo non eſt vſurarius:nec

tenetur ad reſtitutionem. ¶ Sed de illo qui accō-
modat centum non habens aliquam intentionem
aliquid recipiendi:ſed timens ne ſoluat in termino
conſtituto imponi ſibi penā ꝙ ſoluet decē ſi tranſ-
grediatur terminum. Nunquid eſt vſurarius ſi reci
piat ſi tranſgreditur terminū. Dico ꝙ nō ſi faciat
ſuam diligentiam vt ſibi ſoluat. Unde. ff. de reg. iu.
dicitur ꝙ ab aliquo nomine pene exactum eſt illud
eidem reſtituere nemo cogitur. Sed auiſet ille q̄ im
ponit penam ꝙ nullam habeat intentionē talis lu
cri:q2 tunc eſſet vſura:⁊ deus tūc omnia videt. Sed
quid de illo qui eſt fideiuſſor:⁊ fuit coactus ſolue-
re principale ⁊ vſuras. Nunquid pōt repetere vſu-
ras illi cui fuit fideiuſſor. Dico ꝙ ſic q2 aliter eſſet
damnificatus iniuſte ⁊ eſſet ſibi intereſſe de ſuo pro
prio ſi ſolueret alienum. ¶ Secunda regula quic-
quid propter anticipationem temporis aliquid
vilius emitur. Uel propter expectationem aliquid
carius venditur eſt vſura ⁊ tenetur ad reſtitutionē
Ex qua regula ſequūtur aliqua correlaria. Primū
emens bladum in herba:vel caſeos vel vinum vel
ceram:antequā ſint formata. ſi ex hoc depreciet de
foro quo valet tempore ſolutionis vel tempore con
tractus:eſt vſurarius ⁊ tenetur ad reſtitutionem q̄
tum de foro defraudauit. Scōm vendens bladum
alicui in natali:⁊ accōmodās vſq3 ad penthecoſte:
dicens ꝙ tantam pecuniam dabit vel tradet ſicut
valebit in penthecoſte:vſurarius eſt ſi erat inten-
tionis vendendi in natali ſi pecuniam portaſſet ali
ter ſi non erat intentionis vendendi niſi in penteco
ſte non eſt vſurarius ponendo precium qḋ valebit
in penthecoſte. ¶ Sed quid de illo qui tradit ſcu-
tum vt habeat ſex ſexteria bladi q2 tm̄ haberet in
tempore contractus in platea. Alter promittit bla
dū tradere de hinc ad tres menſes:ſed adueniente
termino a caſu fuit carꝰ:q2 nō dabant̄ ꝓ ſcuto ni-
ſi tria ſexteria. Nunq̄d pōt recipere:videt̄ eī ꝙ nō
q2 tūc ꝓ vno ſcuto haberet duo ſcuta. Dico ꝙ ſine
vſura pōt recipere ſex q2 ipſe emit iuſto ꝑcio ſicut va
lebat tpe cōtractꝰ. Et ſi non emiſſet ꝓ tūc eſſent in
ſuo horreo. Hoc retificatur extra de vſuris.c. Na-
uiganti:vbi dicit̄ ille quoq3 qui dat decem ſolidos
vt alio tpe totidē grani vini vel olei mēſure reddā
tur:que licet tūc plus valeant. Et vtrū plꝰ vel mi
nus valeāt vel fuerint valiture tēpore ſolutionis:
veriſſimile dubitatur:nō debet ex hꝰ vſurarꝰ reputa
ri. ¶ Tertia regula quicquid ptinens ad victū emi
tur:vt carius vendatur. Nō habita altera intētiōe
eſt vſura. Ex quo ſequit̄ ꝙ emere bladū in magna
q̄titate:pōt eſſe vſura ⁊ grauiſſimū peccatū. Unde
emere bladū pōt fieri tribꝰ modis. Primo ꝙ emat
ad ſuā ꝓuiſionem ꝓ duobꝰ vel tribꝰ annis:⁊ ſic nō
peccat:q̄uis poſtea carius vēdat ſcōm forū qḋ cur
rit generaliter. Scōo quando aliquis videt abun-
dātiā bladi ⁊ cogitat ꝙ pōt eminere cariſtia:⁊ emit
magnā quātitatē bladi vt poſſit ſuccurrere miſeris
⁊ cōitati. Talis nō peccat:imo meretur q̄uis carꝰ
vendat:ſic fecit ſanctus ioſeph in egypto vt patet
geñ. ¶ Tertio mō poteſt emere bladum in ma-
gna q̄titate vt carius vendat ⁊ inducat cariſtiam.
Et tunc eſt peſſima vſura. Nam tres diuites poten
tes poſſūt leuare totum bladum patrie ⁊ vendere
ad eorum voluntatem. Et ſic eſſet in magnum de-

trimentum cõitatis: Et tales ſunt repellendi a iu-
ſticia tanq̃ deſtructores boni cõis. Et tales ſũt dã-
g natiſſimi homicide pauperum. ¶ Quarta regula
quicunq̃ accõmodat ſuper vadium portans fru-
ctum vt ſuper vineam: pratum: ortum: ꝛc. cum ar-
boribus fructuoſis: computatis laboribus ꝛ expẽ-
ſis: debet cõputare reſiduũ in ſortẽ: aliter eſt vſura-
rius ꝛ tenet̃ ad reſtitutionẽ. Ibi eſt exceptio quan-
do pr̃ dat talia vadia marito p̱ dote filie ſue. Sed
quid de illo q̃ emit reddit⁹ ꝑpetuales vt pratũ vel vi-
neã: vt reddita: infra certũ tẽp⁹ pecuniã recuperare
poſſit. Dico q̱ ſi q̃s poſſeſſionẽ emat non cã lucri
primo ꝛ per ſe: ſed ad ſui ꝛ ſuorũ vite neceſſaria: dũ-
modo ſeruet̃ iuris naturalis in ẽꝑſſiõe eq̃tas: ſi p̱
ceſſu tp̃is pl⁹ recipiat̃ q̃ dat̃ iuſte illud ſit ementis
ꝛ ſine vſura. ſ3 accipit tanq̃ ſuũ ꝓpter cõtract⁹ ipſius
naturã ꝛ nõ rõne tp̃is niſi valde ꝑ accidens. Si aũt
dedit terminũ ad recuperandũ: ꝛ equitatẽ ſeruaue-
h rit in emẽdo: nõ tenet̃ reſtituere fruct⁹ ꝑceptos cu3
fuerit vera emptio. ¶ Sʒ nũquid põt emere reddi-
Alexan. tus pecuniarios. Reſpõdet Alexãder de alexãdria
q̱ hoc eſt licitũ: q2 q̃uis pecunia nõ vendat̃. vendi-
tur tñ ius ꝑcipiendi talẽ pecuniã ſuper bonis cer-
tis annuatĩ ꝑpetuo vel ad vitã. Et hoc nõ eſt pecu-
nia ſ3 ius ꝑcipiendi ſup̱ talia bona ad ſuſtẽtandũ3
ſue vite ꝛ ſuorum. Ex quo q̃ emũt cẽſũ ſcuta reddi-
tuũ: debet hoc percipere ſuper aliquẽ fundũ ſeu ſu-
per aliquas poſſeſſiones ad percipiendũ ius leuan-
di: aliter pecunia faceret fructũ cum nõ ſit fructife-
ra q2 nõ portat fructũ. Ex quo ſequit̃ q̱ male viun-
tur eccleſiaſtici tradendo cenſũ in cruda pecunia: le-
uando decẽ quol3 anno: niſi emãt iuſte ꝛ fundẽt ſu-
per aliqua poſſeſſione. ¶ Sʒ quid de illis q̃ emunt
poſſeſſiones ad recuperandũ infra certũ temp⁹. Et
emũt longe minori ꝑcio q̃ valeant ꝛ ꝑcipiunt fru-
ctus. Nũquid poſſunt iuſte retinere. Dico q̱ nõ p̃t
retinere fruct⁹ imo debet cõputare in ſortẽ q2 veri-
ſimile eſt q̱ volebat cõmittere vſurã poſtq̃ de poſ-
ſeſſione nõ dabat iuſtũ preciũ: ſi quis aũt daret iu-
ſtum ꝑcium cum intentione emendi: ꝛ dat terminu3
recuperandi: ſi vendens recuperet non tenetur fru-
ctus reſtituere q2 emerat iuſto ꝑcio cum intentione
emendi ꝛ retinendi poſſeſſionem. ¶ Quinta regula
i eſt qui locat aliquid qđ non diminuitur nec deua-
ſtatur: vſurarius eſt: ex quo ſequitur q̱ q̃ locat ſcu-
tum pro ſeptimana vel pro menſe vel pro anno: eſt
peſſimus vſurarius: ſicut ſunt aliqui qui locant ſcu-
tum pro ſeptimana ꝛc. De locatione autem rei que
deuaſtatur: poſſunt vltra rem principalem: recipere
ſortem ſine vſura: vt locare domum: equum: bouem
k ꝛc. quia pro intereſſe et deuaſtatione poteſt reci-
pere lucrum. ¶ Sed queritur quare potius con-
tractu locationis q̃ contractu mutui põt quis vl-
tra ſortem recipere. Dico q̱ ſicut locatum a mutuo
tripliciter diſtinguitur. ¶ Primo quidem differt lo-
catum a mutuo ratione caritatis: quia ſcđm alex.
lombardum. In mutuo eſt contractus gratie vel
caritatis. in locato vero contractus iuſtitie ꝛ equi-
tatis. Mutuu3 ergo de ſua natura dicitur eſſe gra-
tuitum alias videtur caritas ꝛ gratia: que. ſ. ven-
ditio in mutuo nihil aliud eſt niſi abuſio et gratie
corruptela. In locato vero non eſt ſic. Unde ſi mu-
tuatis rebus vera locationis ratio: et conſimilis

vſus rei locate dant tunc vltra ipſam rem locatam
licite amplius exigi poteſt. Uerbi gratia ſi florent
aurei ex ſua inſpectione vel deportatione valerent
aliquibus morbis vt faciunt alique gemme. Aut
abſq̃ ſui conſumptione valeret aliquibus obſe-
quijs vtiles eſſent: ſicut ciphi aurei. Tunc licite lo-
cari poſſent: ꝛ cum ipſis recipere precium locatio-
nis. 14. queſtio. 3. capitulo. Si feneratoriorum. in
glo. ¶ Scđo mutuum differt a locato ratione proprie- l
tatis quia ſecundum Iohannem Andre. extra de
vſuris capitulo finali. In locato proprietas rei re-
manet apud locantem. ff. de locato. leg. non enim.
Si ergo lucrum proprie peruenit ad eum ꝛ non ad
aliud: iuſtum eſt: quia nullus cogitur facere bene-
ficium de proprio vt decima queſtione ſecunda ca-
pitulo. Precarie. In mutuo vero dominiu3 rei mu-
tuate transfertur in eum cui mutuũ datur: propte-
rea non eſt iuſtum vt res illi fructificet cuius non
eſt. ſcilicet mutuanti: et non fructum ſed potius dã-
num illi faciat: propter periculum. Dico eius in
cuius dominium tranſlata eſt ꝛ ideo aperta iuſti-
tia eſt. Iuſtitia vero hoc expoſcat: q̱ vſus rei a me
tibi mutuate et omnis vtilitas ex ea proueniens.
pro toto tempore quo tibi mutuata ſit a me: omni-
no ſit tua ꝛ non mea: et in hoc concordat ſcotus in
quarta diſtinctione quindecima. ¶ Tertio differt ra-
tione vtilitatis quia de locato ſuſcipit homo fru-
ctum de mutuo vero non. Unde criſoſtomus dicit:
habens agrum arando accipit ex eo fructum: ha-
bens domum: vſum manſionis capit ex ea. Ideo
qui locat domum vel agrum vſum ſuum dare vi-
detur et quodammodo mutuare cum lucro. lucru3
ex pecunia repoſita: nullum vſum capit. Quod eni3
ex vſu denariorum fructum capit non prouenit
principaliter ex denarijs ſed ex ingenio vtentium
illis. Ex domibus autem ꝛ agris principaliter fru-
ctus prouenit: licet ſecundario ex hominis ingenio
Inſuper in mutuo periculum ꝛ damnum pertinet
ad mutuum recipientem. E contrario vero damnu3
periculum ꝛ deterioratio rei locate locatori immi-
net. ſi ſaltem ex culpa illius qui locationem acci-
pit non superuenit. Iniuſtum autem eſſet q̱ ad il-
lum expectaret cõmodum ad quem non expectat
periculu3: vt extra de conſi. capitulo. ſ. in ciuitate. Ex
hoc ſequitur q̱ qui locat equum vel boues poteſt
percipere mercedem cu3 ſit periculum eius qui hu-
iuſmodi tradit animalia ad locandu3. Tamen poſ-
ſunt committi multe vſure in hoc. Sed vide in me
is quadrageſimalibus tam in magno q̃ in paruo.
¶ Sexta regula qui emit aliquid ab aliquo ſciens
non habere illud ratione lucri ꝛ deceptionis eſt m
peſſimus vſurarius. Et iſto modo fiunt deteſtabi-
les vſure. Nam comodo vidi ꝛ predicaui contra il-
los falſos vſurarios. Nam aliqui emunt pannos
ab hijs quos ſciunt non habere: ꝛ emunt pro mo-
dico ꝑcio puta duos pãnos p̱ ſex ſcutis: ꝛ valebũt
duodeci: ꝛ obligabunt̃ ad ſoluẽdũ pãnos infra cer-
tũ terminũ. Adueniente autem termino faciũt illos
citari vt pannos ſoluant. Pauperes aũt nõ habẽt
pannos: vnde vſurarij faciunt obligari ad duode-
cim vſq̃ ad certum terminum. Et veniente termino
faciunt obligari illos vſq̃ ad quintale cum dimi-
dio cere qui valebit qđ valebit, 18 ſcuta. Et ſic ali

quando iſti falſi vſurarij de ſex ſcutis faciunt cen/
tum: peiores ſarracenis: iudeis: & paganis: nunq̄
tamen poſſunt ſaluari niſi reſtituant vſuras. Quan/
tum ad tertiū principale vſura eſt deteſtāda. Pri/
N mo quia prohibita: primo per legem diuinam. Nā
habetur Exod. 22. Nō fenerabeꝛis fratri tuo. Et
cum mutuo pauperi pecuniam dederis non vrge/
bis eum. nec vſuris opprimes: nec morſum pones
ſuper eum. Item per legem naturalē dicentem: nō
facias alijs ea que tibi fieri non vis. Sed nullꝰ vel
let opprimi vſuris: igitur per legē naturalem nul/
lum opprimere debet. Item dicit Boecꝰ de cōſol.
Boetius Quid autem eſt qd̄ in aliū feceris: qd̄ poſſis: quod
vero ſuſtinere ab illo non poſſis: vide ne feceris.
Lucas. Item per legem euangelicā. Luc. 6. Mutuū date
nihil inde ſperantes. Ite per legem propheticā vn
de Dauid eximius prophetarū ait. Domine quis
Dauid. habitabit in tabernaculo tuo: aut q̄s ſtabit in mō/
te ſancto tuo. Et reſpondet: qui pecuniam ſuam
non dedit ad vſuram &c. Item per legem canoni/
cam: vnde extra de vſur. capitu. Quia in oībus. Cō
ſtituimus vt vſurarij manifeſti nec ad cōionem ad
mittantꝰ altaris: nec criſtianam recipiant ſepulturā
ſi in hoc pctō deceſſerunt: ſed neq̄ oblationes eorū
quiſq̄ accipiat. Ideo nec eccleſiaſtici: nec laici ali/
quid ab vſurario recipiant. Et recipientes pecuniā
ad vſuram q̄uis ſint obligati litteris notariorum:
O non tenēt̄ ſoluere pecuniam vſurariam. Et ſi ſol
uunt poſſunt repetere vt patet extra de emptio. et
vendi. c. Ad noſtrā noticiā. Itē notarij recipientes
tales contractus vſurarios: ſi hoc ſciant: ſunt infa
mes: et idem dico de ſigillatoribus. Item vſurarij
non poſſunt condere teſtamentū: & ſi faciant irritū
eſt: extra de vſur. c. q̄q̄ lib. 6. Item omnes ſepelien/
tes vſurarios ſiue ſint religioſi: ſiue ſacerdotes in
loco ſacro: ipſo facto ſententiam excōmunicationis
incurrunt vt patet extra de ſepultu. in cle. ca. Eos.
vbi dicitur. Eos qui proprie temeritatis audacia
corpora defunctorum in cimiterijs tempore interdi
cto vel in caſibus non conceſſis a iure: aut excom/
municatos publice: aut nominatim interdictos vl'
vſurarios manifeſtos: ſcienter ſepelire preſumunt:
diſcernimus ipſo facto excommunicationis ſenten
tie ſubiacere. Item elemoſina non debet recipi ab
P vſurario qui tenetur reſtituere illis a quibus extor
ta eſt vſura: extra de vſuris. capitulo. Quia in om/
nibus fere locis ita crimen vſurarum inualuit: (vt
multi alijs negotijs pretermiſſis) quaſi licite vſu/
ras exerceant: et qualiter vtriuſq̄ teſtamenti pagi/
na condempnentur nequaq̄ attendant. Item
pro vſurario non debet dici miſſa: nec fieri oratio:
quia nihil prodeſt ei tanq̄ perſone in peccato mor
tali defuncte vt dicitur. 13. q. 2. cum grauia &. c. in
preſenti ſeculo &. 13. q. 5. c. Placuit. Item vſurarꝰ
eſt maledictꝰ ſuper omnes homines. d. 8. c. Eniēs.
Prima maledictio vſurarij eſt: quia habet dyabo/
lum ſecum. vnde Pſalmi. Cōſtituit ſuper eum pec/
catorem: & dyabolus ſtet a dextris eius. Secunda
maledictio eſt dānationis eterne. Pſalmi. Cum
exeat iudicatur condēnatus. Tertia maledictio eſt
quia eius oratio eſt maledicta: & ei augmentat pec/
catum. Pſalmi. Et oratio eius fiat in peccatū: & ſic
de alijs maledictionibꝰ que ponunt̄ i illo pſalmo.

Nunc videndum eſt de reſtitutione
mercatorum. Pro quorum decla/ Q
ratione videbuntur alique queſtio
nes. Vn̄ queritur q̄tum poſſunt
lucrari mercatores ſine peccato in
ſuis mercacijs. Reſpon. magiſter
Henricus herp in ſuo preceptorio. Plurimi merca
tores quotidie querentes defenſiones ſuarum ver/
ſuciarum ad excuſandas excuſationes in peccatis.
Ideo primo in eorum perſona poteſt obijci q̄ mer
catores ex quo pro vtilitate reipublice: laboribus
& expenſis ac diuerſis periculis ſe exponunt: licitū
eſt mercatori in ſuis mercancijs moderatū percipe
re lucrum: nullus enim ſuis ſtipendijs tenetur mili
tare. Cum ergo iuſtum ſit vt inde reportet lucrum
competens officio ſuo. Et hoc facere nō valeat ni
ſi in venditione mercium ſic taxet precium q̄ penſa
tis laboribus expēſis: & precio & periculis circa mer
ces factis: lucretur partem vel octauam vel aliā ra
tionabilem. Ad hoc dicendū q̄ q̄uis mercatori ſit
licitum lucrari propter cauſas predictas. Nō tamen
eſt licitum q̄ lucrentur illicito modo. ſ. vt ſpeciebꝰ
vſuris antedictis: nec requiritur q̄ ſemper lucret̄: R
quia officiū mercancie innititur fortune & humane
induſtrie. Unde mercatores ſunt valde vtiles reipu
blice & cōmunitati: quia ſuſtinent labores pro mul
tis & cum magnis laboribus & periculis vadūt ex/
tra ad querendum que ſunt neceſſaria hominibus
vtpote pannos & alias mercancias que ſunt vtilia
communitati. Si quēlibet oporteret ire emptū ad
centum leucas eſſet magnum diſpendium cuilibet:
& mercator ſuſtinet labores illorum: quare merca/
tores ſunt valde vtiles reipublice. Sed videndum
eſt q̄tum de lucro licet recipere de re emptam ven
ditione eiuſdem ſm̄ rectam iuſticiam. Dico q̄ ſm̄
bonam & communem eſtimationem recte menſurā
tem q̄tum res valent. Sed dubium eſt verum in il
la eſtimatione ordinetur certum lucrum vtpote de
qualibet libra quid debeat lucrari. Dico q̄ quat/
tuor oportet conſiderare. Primo precium rei empte S
Scdo q̄ta vtilitas conſequitur res publica de re/
bus delatis per mercatores. Tertio diſpendiū ſue
domus qd̄ patitur ex ſua abſentia. Quarto labo/
res ſue perſone. Quinto expenſas quas fecit. Iſtis
omnibus penſatis. ſm̄ aliquos pro qualibet libra
pōt recipere duos ſolidos: ſm̄ aliquos q̄ttuor ſoli
dos: ſed bono modo non pōt taxari q̄tū: neq̄ ad
equalitatem vltimi puncti. Sed tn̄ poteſt mercator
recipere cōpetens lucrū: non ſolū ad vite ſuſtenta/
tionem ſui & ſue familie: ſed aliquid p̄ter iſta iuſte
correſpōdens. Sed q̄d dicendū de mercatore q̄ p/
dit merces ſuas vel in mari: vl' p latrones: vel alr̄
nunq̄d ad ſe recōpenſandū carius pōt vēdere vl/
tra iuſtū preciū. Dico q̄ nō: q2 ſuū dānū non dz T
in rē publicā retorquere in dānum reipublice. Sed
q̄d de mercatoribꝰ q̄ carꝰ vendūt propter dilatio/
nē ſolutiōis. Et vr̄ q̄ ſit eis licitū ſicut allegāt ipſi
mercatores. Dicūt enī q̄ h̄ eſt ex ↄſuetudine: & q̄ſi
cōe oībꝰ vēdere carꝰ propter dilationē. Sȝ cū ſint
tāti viri diſcreti & notabiles mercatores q̄ nō dn̄t
eſſe imemores ſalutꝭ eoꝝ: vtiq̄ h̄ nō facerēt ſi eſſet
pctm̄ mortale. Itē mercatores nō poſſent ſuas vē/
dere merces niſi darēt dilatōes: iō accōmodāt ad ipa

et ex hoc mercatores ſunt dãnificati: qꝛ ſi ſtatiꝫ ſol
uerent: cum illa pecunia iterum lucrarentur. Item
debitores frequẽter non ſoluũt in termino aſſigna
to: ⁊ ſic mercator perdit [illegible] frequẽter: qꝛ
non põt leuare pecuniã a creditorib⁹: ⁊ iſto modo
u in regno francie multi mercatores fuerunt dãnifi-
cati ex iſta dilatione. Itẽ aliquã tpe cõtractus: cur-
rebatur bona moneta: ⁊ tpe ſolutiõis eſt lapſa: et
ſic ſoluunť de mala moneta: ⁊ ſic multis modis dã
nificantur mercatores: vt patuit tpe blaſardorũ.
Dico ad hoc q̄ q̄uis mercatori licitũ ſit lucrari ꝑ
pter cauſas dictas: nõ tñ eſt licitũ q̄ lucretur iniu
to modo. ſ. vendẽdo terminũ: ⁊ obſeruãdo modos
alios illicitos: ⁊ obiectiones ſunt friuole. Nã prĩa
eſt friuola: qꝛ illa cõſuetudo introducta eſt male ex
auaritia: ⁊ in dãnum ꝓximi ⁊ ꝯtra deũ qui mãdat
q̄ nõ vẽdatur tẽpus: ⁊ proximus lediť: qꝛ pl⁹ emit
rem q̄ valeat ⁊ ſic dãnificatur: ⁊ cũ dr̃ q̄ quaſi om
nes faciũt. Dico q̄ ſtultorũ infinitus eſt numerus:
x qꝛ excecat eos auaritia ne videat ſuã ſalutẽ. Ad ſe
cundũ q̄ mercatores ſine dilatiõe nõ poſſent vẽde
re. Dico q̄ dare dilatione eſt pietas ⁊ caritas: ſꝫ ve
dere illicite ⁊ ledere ꝓximũ eſt peccatũ mortale: et
cum dr̃: ſi haberet pecuniã in ꝓmptu: lucrareť. Di-
co q̄ ex charitate ſine qua nemo põt ſaluari: teneť
quilibet ſuccurrere ſuo ꝓximo: iuxta poſſibilitatẽ
ſuã ſm diuinũ preceptũ: diliges ꝓximũ tuum ſi-
cut teipſuꝫ. Nõ teneť ei dare dilationẽ ſine ſui leſio
ne: ⁊ cũ dicit q̄ dãnificať cũ nõ recipit pecuniã. Di
co q̄ poſſibile foret q̄ nihil vẽderet ⁊ ſic nihil lucra
retur: imo q̄ ⁊ capitule perdereť nihil lucrãdo: ⁊ ſic
lucratur dãdo dilationẽ: nec eſt cert⁹ lucrãdi ven-
dendo ad pecuniã. Ad aliud q̄ dãnificantur cũ cre
y ditores non ſoluunt in termino. Dico q̄ licet aliq̄
non ſoluãt in termino: tñ ſunt multi qui ſoluũt in
termino: nec tñ preciũ propter tẽpus mercib⁹ addi
tum minuiť: ideo vendere terminũ eſt iniuſtitia. Et
cũ dicunt q̄ eſt intereſſe qñ non ſoluũt in termino:
vel moneta nõ eſt tãti valoris in ſolutiõe ſicut fuit
in contractu. Dico ſicut habeť extra de fideiuſſo. c.
Peruenit: q̄ concediť ratione intereſſe ſi non ſoluit
in termino ꝯſtituto: vel moneta ſit deteriorata: cre-
ditor ſeu mercator dꝫ ſeruari indẽpnis. Et ſic põt
accipere vltra iuſtũ preciũ: nec tunc eſt vſura. Nam
hec creſcentia recipiť ratione dãni vitandi: nõ lucri
z habẽdi iniuſti p̄cij. ¶ Sed nec eos excuſat q̄ pl⁹
iuſto vendũt: eo q̄ ſtant in periculo poſt data dila
tionem nunq̄ recipiendi ſolutionẽ: ſi saltẽ propoſi
tum habuerint vltra iuſtũ preciũ recipiendi dato
q̄ in aſſignato termino: tunc etiã licet ſolutionẽ nũ-
q̄ receperint in cõſcientia ſua ſecuri eſſe nõ poſſunt
cum de tali termino dato ſub iniuſto p̄cio culpam
habeãt: ⁊ aĩam cũ ſubſtãtia perdant. Hoc ſolũ bo-
num vltimo ſibi reſeruãtes q̄ nõ ꝓximo de ſua ſub
ſtantia: ſed dyabolo de ſua aĩa ſatiſfacere obligan
tur. Et ſic patet q̄ dãs dilationẽ cum intẽtiõe reci
piendi vltra iuſtũ preciũ: q̄uis nunq̄ ſit ſolut⁹ nõ
tenetur tũc in aliqua ſubſtãtia ꝓximo: peccauit tñ
mortaliter in illa intẽtione: ⁊ obligať dyabolo niſi
penituerit. Uerũtamen ſi talis cõſuetudo ſit intro-
ducta pro cõi bono ⁊ nõ in fraudẽ vſurarũ: ſed pro
maiori expeditiõe mercantiarũ: ſi mercator nõ ven
dit ſm q̄titatẽ rigidi p̄cij: ⁊ nõ excedit q̄titatem
vltimã iuſti p̄cij: q̄uis tradat terminũ ⁊ pro ter-
mino maiori p̄cio vendere videať nõ eſt ibi vſura:
nec obſtat ſi ꝑ minori precio daret ſtatim idẽ p̄ciuꝫ
recepturus. Un̄ ſi mercator illis pẽſatis que ſupra
dicta ſunt: poſſet lucrari quinquaginta ſcuta: ⁊ il-
lud eſt iuſtũ preciũ: etiam ſi vẽderet ad manum ſi-
ne dilatione: ſcꝫ cũ vẽderet prompte portãti pecu-
niam: ⁊ daret ꝑ minori p̄cio q̄ fuerit eſtimatuꝫ in
vltimo gradu iuſti p̄cij vtpote quattuor ſolidos
vel quinq̄ꝫ pro libra: ⁊ hoc poſſet lucrari recta eſti-
matione: ſed portãti pecuniã dabit ꝑ duobus ſoli
dis de lucro: ⁊ petẽti dilationẽ nõ vult dare niſi ꝑ
quinq̄ꝫ ſolidis de lucro: non peccat tũc: qꝛ non exce
dit vltimũ gradũ iuſti p̄cij eſtimati ſm rectã ratio-
nem. Tñ portãti pecuniã ſufficit ſibi modicũ de lu
cro. Ideo nõ accipit de lucro vſq̄ꝫ ad vltimũ gradũ
iuſti p̄cij ſed citra: qꝛ ſolũ duos ſolidos de lucro
cum tñ poſſet accipere quinq̄ꝫ. Et iõ ſi accipit de il-
lis quib⁹ accomodat: nõ eſt vſura. Sed quidã peſ
ſimi auari mercatores q̄ excedunt iuſtũ preciũ: imo
aliquãdo vltra medietatẽ vel tertiã partẽ: q̄ paupe
res excoriant: ſunt dãnatiſſimi vſurarij. ¶ Sed eſt
dubiũ ſi mercatores vel alij locãtes domũ vel aliã
poſſeſſionẽ: poſſent inquilinum expellere de domo
cõducta. Dico ſm hoſtienſem in titulo de locato ⁊
cõd. q̄ ſic ⁊ hoc in quattuor caſibus. Primo ſi dñs
ꝓbat domũ neceſſariã ſibi: talis neceſſitas ſi emi-
neat que tpe locatiõis nõ eminebat: puta ſi interim
duxit vxorẽ: vel ſi domus in qua habitabat cõbu-
ſta eſt: vel ſi qua cõſimilis neceſſitas emergat: vt eẽ
de locato. c. Propter. Et in hoc caſu remittẽda eſt
pecunia ꝓ rata tẽporis vt dr̃ in predicto. c. Propť.
§. verum. Scḋo quia dom⁹ indiget refectiõe q̄ non
indigebat tpe cõtract⁹: vt qꝛ vero ꝯquaſſa eſt: ⁊ cor
ruit: vel minať ruinã: in quo caſu ſit etiã mercedis
remiſſio ꝓ rata tp̄is vt in ſupradicto. c. Propť. §. ve
rũ. Dicit tertio qñ cõductor ꝑuerſe conuerſatur in
domo: vt qñ tenet porcos in ſolario: vel tenet ꝓſti-
bulum vel ludũ: vel nõ habitat in ea ſm pactũ cõ-
ductionis: vel peruerſos homines ibi tenet vt la-
trones: lenones: meretrices: aut ludos ꝓhibitos.
Archi. in autẽt. de leno. §. ſancimus. col. 2. ⁊ extra
de ſtat. mo. ca. finali: ⁊ 45. d. c. ſit illud. Similiter
ſi in agris cõductis opera ruſtica nõ exerceret ne in
tẽpeſtiua cultura fundum deteriorẽ reddat: vel ſi ꝓ
pter inimicitias: culpa coloni ortus dãnum datur
et de ſimilibus eſt idẽ iudiciũ. Quarto cum cõdu-
xit ad quinq̄ꝫ annos vel vltra domũ vel fundum: ⁊
nõ ſoluit per bienniũ peſiones: tunc etiã expelli põt B
vt pꝫ in p̄dicto. c. Propter. §. verũ. Unde notandũ
eſt q̄ bona ꝯductoris ſunt obligata locationi: hoc
eſt oĩa bona cõductoris inuecta ⁊ illata in ruſtico
predio ſciẽte dño: niſi ad tẽpus inferanť tacite ſunt
obligata dño ꝑ pẽſione. In vrbano aũt nõ diſtin-
go vtrum dñs ſciat vel nõ ſciat vt. C. de locato. le-
ge. certi. Qđ ſi rẽ ſibi locatã vlterius alteri locaue-
rit: qđ poteſt. C. eo. leg. Nemo. Tũc res poſterioris
obligate ſunt dño principali vſq̄ꝫ ad illã q̄titatem
qua ⁊ iſte ſcḋus ꝯductor teneť priori cõductori. ff.
de locato. leg. ſi in lege. §. Si colon⁹. Uerũtamen ſi
cõductor aliquid expenderit neceſſario vel vtiliter
in re cõducta: põt agere cõtra locatorẽ vt expẽſas
recipiat vt. ff. de loc. leg. dñs. Sed dubiũ ſi artib⁹ C

mechanicis fiat aliquid ꝓpter qḋ ſiēda ſit reſtitutio
Pro cuiꝰ declaratione ſciendū ꝙ in operibꝰ mecha-
nicis q̄ neq̄ principaliter ſunt attendēda. Primo nā
ꝗ fraudē cōmittunt circa materiā. Et hoc fere in oī
bus artibꝰ mechanicis q̄ materiā ipſaꝫ viliori com-
mixtione corrūpunt. Aut viliorē ꝓ meliori vendūt
aut, exiſtēte ignauia vel auaritia infideliter ꝑparāt
tm̄ ſeruiētes ad oculū. Sicut fabri in oī genere me
tallorū ⁊ lignorū ⁊ lapidū. Sic in lanificio qḋ com
prehendit oē genꝰ veſtimentorū: vbi cōprehēdunt
⁊ tinctores ⁊ fullones ⁊ ſimiles. Similiter ⁊ in vena
tione q̄ cōprehēdit oēm artē ꝑparādi cibū ⁊ potuꝫ:
⁊ ſic de alijs artibꝰ mechanicis in q̄bꝰ fraudē cōmit
tunt in ſpecie pondere ⁊ mēſura: vel numero: vel de
bita ſollicitudine in ꝑparatiōe vel cōſeruatiōe q̄ tm̄
ſcḋm rectā rationē fieri non deberet. Et ideo tales
ꝯuis in ſe nō ſunt tm̄ vtiles. ſꝫ etiā licite ⁊ neceſſarie
ad humanū vſum: tm̄ hoīes illis aliq̄n abutunt: ita
ꝙ ad reſtitutionē obligant ꝓpter infidelitatē eorū
⁊ deceptionē ſimpliciū. Tātaq̄ malitia deceptiōis
iam inualuit ꝙ ibere. ꝓuidēs in ſpū facturā hāc hu
mane ꝑfidie dixerit .c.x. q̄s dabit capiti meo aquaꝫ
⁊ oculis meis fontē lacrimarū. ⁊ plorabo die ac no
cte interfectos ppli mei. ſ. ſpūaliter i aīa. Sequit: qꝛ
omnes adulteri ſunt ⁊ cetꝰ ꝑuaricatorū. q. d. ex hoc
habeo cauſam plorādi. Et extenderūt linguam ſuā
quaſi arcū mendacij ⁊ nō veritatis: confortati ſunt
in terra .i. in terrenis. ⁊ nō cognouerūt me. ſ. ꝑ timo
rem ⁊ amorē dicit dn̄s. Unuſquiſq̄ a proximo ſuo
ſe cuſtodiat: qꝛ nec vicinitas. nec cōſanguinitas exhi-
bent fidelitatē: ⁊ in oī fratre ſuo nō habeat fiduciaꝫ
qꝛ oīs frater ſupplantās ſupplantabit: vbi deltra.
duplicat verbū ſupplātatiōis: qꝛ multū ſtudēt ad
hoc vt vnꝰ alterū decipiat ⁊ ſupplātet. Et oīs ami
cus fraudulēter incedit: ⁊ vir fratrē deridebit ⁊ ve-
ritatē non loquet ⁊ decipiet ꝑ verba pulchra ⁊ de-
D ceptoria ſua mendacia collocando. Quid ergo di-
cendum eſt de talibus q̄ quotidie mentiuntur arti-
ficijs ſuis vel contractibus ⁊ ſimilibus vt alios de-
cipiant. Ad hoc reſpondet franciſcus de pla. ꝙ ſi
ſcienter mendacium proferūt vt alios decipiant vl'
carius iuſto precio vendant: mortaliter peccant ⁊
tenentur ad reſtitutionem. Si vero mendacium eſt
ignoranter vel improuiſe: qꝛ lingua labilis eſt. iudi
catur veniale ꝙ ſi ſcienter mēdacium profert: eo tm̄
intuitu vt ſic ſe ſeruet indēpneꝫ: non querens alteri
nocere: qꝛ ſatis rationabiliter res precio datur nec
eſt ibi deceptio nec in re nec in valore: quia non vē
dit vnam rem pro alia. nec rem corruptam pro in-
corrupta. tunc etiam eſt veniale: ſed maius ꝙ prece
dens. Hoc tamen intelligitur dummodo non acce-
dat iuramentum: nec etiam ducat in conſuetudineꝫ
E mentiri: quia ſi ex praua conſuetudine mentitur aſ-
ſidue tunc iudicatur mortale. Secundo poteſt que
ri vtrum alkimia ſit licita ita ꝙ eam exercentes nō
committant furtum nec fraudem. Ad hoc reſpon-
det magiſter Henricus herp. precepto ſeptimo ſer.
21. Qḋ iſti qui de plumbo: ſtanno: vel alio vili me-
tallo producunt aurum vel argentū nō ſunt repdē-
di: ſed potius laudandi dum tamen hoc non faciāt
per artem magicam vl' aliam legibus odioſam. C.
de theſau. leg. prima lib. decimo. Iſti enim ſunt me
tallarij qui labore proprio ſibi ⁊ reipublice cōmo-
da comparāt. C. de metal. leg. 1. lib. 10. Et ꝓpter
hoc ſunt preuilegiati ꝙ inuito domino poſſunt in-
gredi fundum alienū ad inquirendū metalluꝫ nec
vnam ſpeciē mutant in aliā diuerſam: ſed vnā ſpe-
ciem metalli faciunt meliorē: vt de ſtāno vel ere fa-
ciunt argentum vel aurū. Nec mirū cū videamꝰ ꝙ
ex re mortua producitur viua: ⁊ ex vermibus pro-
ducitur ſericum: ⁊ ex herba vitrum. Dicit etiā liber
de proprietatibus rerum ꝙ oīa metalla producunt
ex eodem principio. ſ. ex ſulphure ⁊ argento viuo: ⁊
virtute etiā elementorū maior eſt influentia in vno
loco ꝙ in alio. Et ideo in vna mineria ſeu fodina fit
plumbum vel ſtagnum. ⁊ in alia argentuꝫ vel aurū
⁊ ſic de alijs. Cum igitur ars imitetur naturam ꝙ-
tum poteſt: non videntur alkimiſte peccare ſi ꝑ vir
tutem lapidum vel aliquorū elementorū: metalluꝫ
de metallo vt argentum de ſtangno facere poſſunt
cū ſit quaſi ex eodē genere. Si ḡ ꝑ alkimiā faciunt
aurū verū: vel argētū: ⁊ h' deo attribuūt. nō vident
peccare ſm oldoardū ⁊ ioh. and. in addi. ſpe. titul.
de crimi. fal. qꝛ nihil ꝓhibet artē vti aliquibꝰ natu
ralibꝰ cauſis ad ꝓducendū naturales ⁊ veros effe
ctus ſicut dicit Aug. lib. de trin. Si tm̄ nō eēt puruꝫ
⁊ verū aurū vel argētū: tūc nō liceret nec facere nec
vendere alioq̄n obligaret ad reſtitutioneꝫ. Nūc de
F mercātijs dicēdū ꝓpter q̄s cauſas reddunt illicite
Et ſunt ſeptē. Prima ē ratiōe ꝑſone: qꝛ nō lꝫ ꝑſonis
eccleſiaſticis ⁊ religioſis vacare mercatiōibꝰ. Naꝫ
ſcḋm aplm̄. nemo militans deo iplicat ſe negotijs
ſclaribꝰ vt h̄. d. lxxxviij. Fornicari hoībus nūq̄ licet
negociari vero aliq̄n licet: anteq̄ eni q̄s ſit eccleſia-
ſticus poſſit negociari tm̄ poſtq̄ ē factꝰ eccleſiaſticꝰ
nō lꝫ: ideo ꝑcipit eis ibidē. c. ſeq̄nti: ꝙ ab oī cuiuſli
bet negociatiōis ingenio ⁊ cupiditate ceſſare debēt
aut in quocūq̄ gradu ſint poſiti: mox a ſclaribꝰ ne
gotijs abſtinere cogāt: q̄ꝛ demꝰ dei domꝰ orōnis
eſt ⁊ ſic dꝫ dici: ne ꝑ officia negociationis potius fit
G latronū ſpelūca. Que pena aūt debet illis q̄ huiuſ
modi negocia. exercēt: habet ex cōcilio lateranenſi
extra ne cle. vel mo. ſe imiſ. neg. tēp.: vbi dr̄. Scḋm i
ſtituta ꝑdeceſſorū nr̄orū. ſub interminatiōe anathe
mat' ꝓhibet ne monachi vl' clerici cā lucri negociēt
Ex q̄bꝰ oſtēdit ꝙ excōicari debent. Et vltra h'. ſi ſe
nō correxerit deponi debēt ex cōſilio cartaginēſi d.
19. c. clericꝰ: vbi dr̄. Qui vero ꝓ emēdo aliq̄d i nū-
dinis vel in foro deābulāt ab officio ſuo degradent
inter emptiones aut vbi fiunt emptiones ab officio
declmātes. vel negligētꝰ agētes ab officio ſuo remo
ueant. Religioſi tm̄ diſtinctius puniant vt extra ne
cler. vel mo. c. hic nec. Porro in foro penitētiali tali
bus iniungi vel ſaltem conſuli debet ꝙ acquiſita ta
liter ꝯ formā predictā pauperibus erogare ſtudeat
Sed eſt dubium ſi eſt omnis negociatio interdicta
religioſis ⁊ clericis Dicit raimundus ꝙ ſi indigeat
poſſunt immo debent aliquo officio honeſto ſibi ne
ceſſaria acquirere. Dum tamen propter hoc nō de
rogent diuinis officijs vt 19. diſt. capitulo clericus
Ex cōcilio cartaginēſi. Uictū ⁊ veſtitū ſibi officio vl'
agricultura abſq̄ officij ſui dūtaxat detrimēto pre
paret. clericus eniꝫ qui abſq̄ corpuſculi ſui in ecclia
litate. i. infirmitate vigilijs ſtipendio vigilijs ⁊ la-
boribꝰ de ſe carēs excōmunicetur: ergo clericus nō
ſtipendiatus ſub pena excōmunicationis debet la-

borare pro victu: ⁊ ideo dicitur in.ca.ſequenti. Oēs
clerici qui validi ſunt ad operandum. ⁊ artificia di-
ſcant ⁊ litteras vt.ſ.etiam ſcribendo victum lucrent
qđ eſt propꝛium officiū clericoꝝ. Un̄ extra ne cleri
ci vel mo.ſe miſ.neg.tēp.c.1. Poſtꝙ multa negocia
recitat clericis interdicta: tandem ſubinfert nec th̄
negotiū iuſtū eſt interdictum: nec interdicendū pro
pter neceſſitates diuerſas: qꝛ legim⁹ ſanctos aplos
fuiſſe operatos vt paulū qui faciebat diſcos ⁊ alia
opera ꝑ victu. Et in regula beati benedicti p̄cipit
prouideri ꝑ quoꝝ man⁹ negocia monaſterij ꝑcu-
rent. Itē in regula beati frāciſci habet: fratres qb⁹
grām dedit dn̄s laborādi: laborēt fideliter ⁊ deuo
te ita ꝙ excluſo ocio aie inimico. ſpm̄ deuotionis
nō extingāt. Pro mercede vero laboris: ꝓ ſe ⁊ ſuis
I fratrib⁹ corporis neceſſaria recipiant. Scđa cā ſeu
circumſtātia q̄ reddit mercādi negociū illicitū ē qꝛ
exercet officiū mercantie propter improbam cupi-
ditatē ad cumulādas ſubſtātias. aut curioſitatem
aut ad alium malum finem: culpa mortalis iudica
tur: nec mirum cum etiā ſuperflua pauperib⁹ eroga
re teneant. 47. d.c. ſicut hij ⁊.c. oēs. Lucrari autē
in mercātijs debito mō vt poſſit ſe ſuſtētari ⁊ fami-
liam ſuā ſcđm condeſcentiā ſui ſtat⁹: vel etiā ꝑpter
pietatē vt lucretur ad diſtribuendū pauperib⁹ vel
in alias pias cauſas. Uel propter publicam vtilita
tem ne ſcilicet res ad vitā neceſſarie: patrie deſint:
iſtis licet mercari ⁊ lucrari bono modo ſine vſuris.
K Tertia circumſtantia eſt communis damni: vnde
ſcđm ſcot.in.4.diſtinc.15. Tria ſunt hominum ge
nera qui cum vtilitate ⁊ cōmodo reipublice in mer-
cantijs exercētur. Primi ſunt mercantiarum appor
tatores de aliena patria vbi abundant ad patriā
cui ſunt neceſſarie ⁊ vtiles: ⁊ tales habent actū ho
neſtum ⁊ vtilem reipublice. Secundi ſunt mercan-
tiarum conſeruatores qui ſcilicet magnā quantita
tem mercantiarum emunt vt aptius ſuo tempore re
periantur ab emptoribus: quia portantes de lon-
ginquo mercantias venales non ſine graui incōmo
do poſſent vendere illas ꝑticulatim: nec etiam indi
gens eis poſſet ſtatim currere ad emendum eas. Et
ſic etiam tales conſeruatores ſunt ad magnam vti-
litatem reipublice: dummodo faciant rationabili-
ter. Tertij ſunt mercantiarū in melius mutatores
quia ſcilicet induſtria ſua ⁊ labore eaſdē meliores
reddunt vt faciendo de lana pannos: de corio ſotu
lares: ſolcas: pantouflas: ocreas. De cera etiam
candelas de pellibus foderaturas propter frigus:
⁊ ſic de omnibus artib⁹ mechanicis. Qui ergo me-
liorant res ⁊ ad meliorem formam ducunt: ſunt vti
les reipublice ⁊ licite poſſunt lucrari. Et omnes iſti
tres modi ſunt approbati. Sunt alij mercatores
qui nō apportant neqꝫ conſeruant neqꝫ meliorant.
ſed vt emunt ab illis qui apportauerūt vt cari⁹ vē
dant: niſi forte emerent in nundinis. quis non la-
borarent ad extra eſſet licitum: ſed non aliter immo
L inducunt cariſtiam ⁊ ſunt in damnum reipublice: ⁊
talis mercantia eſt illicita. Quarta circumſtantia
cum res carius venditur tranſeuntibus ⁊ extra-
neis ꝙ manſuris aut ruſticis ignaris ⁊ ſimplici-
bus ꝙ expertis ⁊ aſtutis ſicut fieri ſolet in nundi-
nis. quando panem minuunt vel menſuram vini
⁊ ſic de alijs. Et illud manifeſte precipitur ꝙ non
fiat extra de empt. ⁊ vendi. capitulo placuit. Ubi ſa
crum conſilium ſtatuit. Preſbiteri ſuas plebes ad-
moneant vt hoſpitales ſint ⁊ non carius vendant
tranſeuntibus ꝙ in mercato vendere poſſint. Ubi
glo. Poſſunt compelli per excōmunicationē. Quin M
ta circumſtantia eſt loci. Pro quo ſciendum eſt ꝙ lō
cus in mercantijs vitandus eſt duplex. Primus eſt
locus inhoneſtus ⁊ ſuſpectus: in quo quis non de
bet negociari nec etiam conuerſari: vt in domo vſu
rarij vel in domo inhoneſta ⁊ diffamata. in loco igi
tur honeſto ⁊ manifeſto fiat. ff. de arbi. leg. ſi cum
dies. §. ſi arbiter. ⁊ decimaoctaua diſtinc. in omni
bus. Ubi dicitur in omnibus obſeruare cōuenit vt
certus quiſqꝫ ⁊ certo tempore ſcilicet in die: ⁊ certo
loco ſcilicet honeſto ⁊ manifeſto. Et certis perſonis
ſcilicet honeſtis vt excludatur omnis nephanda ſu
ſpitio. Locus etiam ſacratus prohibetur: nam in
honeſtum eſt ⁊ prohibitum vt in loco tam excellen
ti ⁊ diuino cultui mancipato: intendere mundanis
negociationibus: cum dicat ſaluator. Dom⁹ mea
domus orationis eſt: ⁊ vos feciſtis illam domū ne
gociationis. Ideo ſaluator ieſus ardentiſſimum ze
lum ad domum dei oſtendit cum intrans dei tem-
plum fecit flagellum de funiculis ⁊ eiecit venden-
tes ⁊ ementes de templo: ⁊ menſas nummulariorū
euertit. Attendens igitur ſancta mater eccleſia in ta
libus diuinam eſſe offenſam maximam: precepit ex
concilio lugdunēſi libro ſexto de immu. eccle. ⁊ cimit.
capitulo. decet. Ut ceſſent in eccleſijs eorumqꝫ cimi-
terijs negociationes: ⁊ precipue nundinarum ac fo
ri cuiuſcunqꝫ tumultus: ⁊ multa alia ibidem proſe N
quitur. Sexta circumſtantia eſt temporis. Et poteſt
etiā intelligi dupliciter. Primo ꝙ mercata fieri non
debent diebus dn̄icis ⁊ feſtis in quibus ab huiuſ-
modi operib⁹ ceſſandū eſt extra de ferijs capitulo
Omnes dies dn̄icos a veſpera vſqꝫ in veſperam
cum oī veneratione decernimus obſeruari vt mer-
catum in eis minime fiat. Secundo poteſt intelligi
de tempore noctis conuiuij ebrietatis: quia ibi po-
tiſſime regnat deceptio ꝑpter rōne ⁊ diſtrictionem
in parte ſopitā qua reddit ſuſpecta ⁊ inhoneſta mer
catio. Sic a ſimili p̄hr dici īhoneſta iudicia q̄ fierēt
in nocte ⁊ nō clara die: extra de of. de leg. c. cōſuluit
Ubi plane eſt expreſſū. ⁊. ff. de orig. iur. leg. 2. §. qꝛ
magiſtratus. Nam tunc iudicium redderetur ſu-
ſpectum: quia qui male agit odit lucem. Septima O
circumſtantia eſt modi. Nam multis illicitis ⁊ inho
neſtis ⁊ iniuſtis modis pleriqꝫ mercatores ſuas
exercent mercationes. Quorum modus eſt varius
⁊ multiplex ⁊ ſubtilis ⁊ ad decipiendum efficax. P̄-
ſertim hoc tempore nouiſſimo quo maledicta cupi
ditas in homine preualuit. Iam enim inſtare vide-
tur tempus illud periculoſum peſſimi antichriſti.
Qui vt dicit apoc. decimotertio. faciet ne qs emere
aut vēdere poſſit: niſi habeat in dextera vel in frōte
caracterem nominis beſtie. Per quem caracterem
ſpiritus deceptionis ⁊ mendacij deſignatur. Eo ꝙ
antichriſtus erit plenus mendacijs ⁊ deceptioni- P
bus: ⁊ in caractere illo aduerſabit veritati. ¶ Sed
dubitatur vtrum in poſſeſſore male fidei locū ha-
beat preſcriptio. Dico ad hoc ꝑ diſtinctionē: qꝛ vt
talis eſt poſſeſſor male fidei ante cōpletā ꝑſcriptio-
nem. Uel poſt completam ꝑſcriptionem incipit eſſe

Mercatorꝫ

poſſeſſoꝛ malefidei. Si pꝛimo modo tunc ſibi inui-
cem cõtraria videntur ius canonicum ꝛ ius ciuile.
Nam ſm ius canonicum poſſeſſoꝛ malefidei nuꝙ̃
preſcribit. extra de pꝛeſcriptio. in multis: ꝛ maxime
in vlti. vbi dicitur. Quõ omne quod nõ eſt ex fide. i.
ex conſciencia fideli: pctm̃ eſſe ſinodali iudicio defe-
rimꝰ: vt nulla valeat abſqꝫ fidebona: pꝛeſcriptio tã
canonica ꝙ̃ ciuilis: cum generaliter ſit omni conſti-
tutioni atqꝫ conſuetudini derogandum: que abſqꝫ
peccato moꝛtali non poteſt obſeruari. Unde opoꝛ-
tet ꝙ qui preſcribit in nulla tempoꝛis parte rei ha-
beat conſciam aliene. Econtra vero habet ſm ius
ciuile: quia non requiritur bonafides: vt. c. vigilan-
ti. extra de pꝛeſcrip. vbi ſubditur. Ephenus eñ le-
giſlatoꝛ ſolum ꝓpter vitandam multoꝝ ſegniciem
ꝛ longi tempoꝛis erroꝛem ꝛ confuſionem pꝛius tri-
cẽnali vel quadrageli pꝛeſcriptioni vigoꝛem legis
impoſuit. Ibidem in gloſa idem habet: ꝛ ſic ſibi in-
Q nicem contrariant. Ex quo poteſt vlterius argui.
Si pꝛeſcriptio malefidei concoꝛdat equitati iuris
naturalis. Uidetur ꝙ ambo iura pꝛedicta ſtatuen-
do debuerunt in eam inſimul cõcoꝛdare. Si vo ſint
inique ꝛ contra equitatem iuris naturalis videtur
ꝙ nullum legale ius illam ſtatuere debuerat. Ad
quod dico ſibi ꝓpꝛie non eſt contradictio: licet ius
ciuile dicat talem pꝛeſcriptionem equam ꝛ iuſtam
ꝛ per conſequens inſtituendam. Ius vero canoni-
cum dicat illam eſſe iniquam ac iniuſtam: ꝛ per cõ-
ſequens pꝛohibitam ſeu ꝓhibendam. Quia ſic di-
cendo non attendunt ad eundem finem: nec ad eun-
dem cauſam. Sed vbi ꝓpꝛie ꝯtradictio erit: neceſſe
eſt ꝙ ſm eundem reſpectum accipiantur termini.
R ¶ Pꝛo quo ſciendum ꝙ in huiuſmodi pꝛeſcriptio-
ne conſiderata mente iuris ciuilis illam ſtatuentis
eſt iuſticia ꝛ equitas: quia concoꝛdat equitati iuris
naturalis. Nam ius ciuile per preſcriptionem ma-
lefidei duplicem habet finem. ſ. negligentes punire
ꝛ litibus finem dare. Et vtriqꝫ finiũ illoꝝ coꝛreſpõ-
det iuri naturali ꝛ ex hac parte talis pꝛeſcriptio iu-
ſta ꝛ equa merito poteſt dici. Conſiderata pꝛoinde
mente iuris canonici illam pꝛohibẽtis: eſt iniuſta ꝛ
iniqua: quia ꝯtͣatur equitati iuris naturalis. Nã
ius canonicum conſiderans ꝙ talis poſſeſſoꝛ male
fidei pꝛeſcribens intendit per eandem preſcriptio-
nem vſurpare rem alienã qđ eſt ꝯ ius diuinũ: ideo
condẽnat eam tanꝙ̃ iniuſtã ꝛ iniquã. Cum etiam
diſcoꝛdet contra ius nature dicẽs. Ne facias alteri
quod tibi nõ vis fieri. Unde ſicut pꝛincipalis finis
iuris ciuilis eſt conſeruare ciuilem ſocietatem: que
minime conſeruatur niſi litigia terminentur. Sic iu-
ris canonici finis pꝛincipalis eſt animas oꝛdinare
in deum ꝛ in legem euangelicam: quod fieri nõ po-
teſt niſi conſeruetur iuſticia. ſ. vt oĩs interioꝛ actus
S quo quis in deũ oꝛdinat ſm iuſticiã oꝛdinet ꝛ regu-
letur. ¶ Et notandũ ꝙ pꝛeſcriptio malefidei: ptim
eſt a iure ciuili inducta. ſ. ꝓpter duplicem finem ſu-
pradictum: et partim permiſſa: ſcilicet conſiderata
preſcribentis malitia ꝛ iniquitate. Quo reſpectu iu-
dicatur iniuſta. Et ideo ſm illud a iure ciuili nõ eſt
inducta: ſed tñ permiſſa. Quia quodlibet ius licet
non valeat aliquod iniuſtum vel iniquum induce-
re. Poteſt tamẽ illud permittere. Quandoqꝫ ꝓpter
aliquod bonũ ꝛ iuſtum quod inde ſequitur: ſed qđ

tale ius magis ſpectat. Sic in ꝓpoſito permittit ꝙ
preſcriptio illius ex malafide ꝛ iniquitate ꝓcedat
vt per eam duplicem pꝛefatum finem eliciat. Hoc
autem ideo facit: quia cum attendat pꝛo vltimo fi-
ne conſeruare ciuilem ſocietatem: cui ſm deſeruit:
maxime neceſſe eſt negligentes punire ꝛ litigia ter-
minare. Ideo magis tendere debet ad hoc tãꝙ̃ ad
cõmune bonum ꝙ̃ vt iniquitatem remoueat vel coꝛ-
rigat. Pꝛeſcribẽtis enim ſit bonum particulare. Et
ſic patet cur in preſcriptione malefidei ius canoni-
cũ a iure ciuili diſcoꝛdat. Si vo ſecundo modo: ſcili- T
cet poſt completam preſcriptionem incipit eſſe poſ-
ſeſſoꝛ malefidei: tunc nõ obligatur ad reſtitutionẽ.
Quod pꝛobari poteſt tripli ratione. Pꝛimo ratio-
ne auctoꝛitatis. Nam ſi bonafide durante preſcri-
ptio vel vſucapio compleatur: tunc pꝛeſcribens tu-
tus eſſe videtur non ſolum ſm ius ciuile: ſed etiam
ſm ius canonicũ: vt expꝛeſſe habet extra de preſcri-
ptioni. c. de quarta. ꝛ. c. ad aures. Et in ſexto eodez
titulo. c. I: In. c. enim. de quarta. dicitur. Decime et
oblationes defunctoꝛum clericus ab impetratione
epiſcopi quadragenaria pꝛeſcriptione tempoꝛa ſe
poſſe tueri videtur: niſi foꝛte paſtoꝛalis ſedes inte-
rim vacaſſet paſtoꝛe qui iura eccleſie ſue exigere de-
buiſſet. Nam romana eccleſia tricenalẽ pꝛeſcriptio-
nem non admittit. In. c. ad aures dicitur. quadra-
genaria pꝛeſcriptio omnem pꝛoꝛſus actionem exclu-
dit. Secundo ratione pꝛopꝛietatis: quia ſi pꝛeſcri-
ptio compleatur durante bonafide: iam factum eſt
ipſius preſcribẽtis vtriuſqꝫ iuris auctoꝛitate: ꝙ an-
tea fuit alienum non obſtante quacunqꝫ malafide
poſtea ſubſequente ꝓpter quod talis reſtituere nõ
tenetur. Tertio inculpabilitatis: quia nullus reſti-
tuere tenetur illud quod bene ꝛ iuſte poſſidere pꝛo-
batur. Sed talis pꝛeſcribens rem poſſeſſam pꝛe-
ſcriptam iuſte ꝛ bene non obſtante malafide perue-
niente poſſidet: ꝛ ideo per conſequens reſtituere nõ
tenetur. Quod patet. Nam illud quod de iure ha-
betur iuſte ꝛ bene ex parte iuris vtriqꝫ poſſidet. et ꝑ
conſequens alienum non eſt quod iure poſſidetur.
Hoc autem iure quod iuſte: ꝛ hoc iuſte quod bene
14. q. 4. c. quid dicam. Ubi dicitur. Hoc eñ alie-
num non eſt quod iure poſſidetur: hoc autem iure
quod iuſte: ꝛ hoc iuſte quod bene: omne quod male
poſſidetur alienum eſt. Quidam tamen dicunt ad
reſtitutionem teneri. Sed hanc opinionem Hoſtie- Hoſtien.
ſis deridet. Nihilominꝰ tamen tenet: quia ſi de hoc
conſcia remoꝛderet: nec ꝯſilio peritoꝝ refoꝛmari va-
leret ſequenda eſt: licet erronea ſit. Et hec eſt ſenten-
tia iuriſtarum. Cui etiã cõcoꝛdat Tho. in. 13. quoli-
beto: vbi cum tractaret pꝛincipalem queſtionem de
pꝛeſcribente cum malafide dixit eũ ad reſtitutionẽ
teneri. Subdens ꝙ qui bonafide preſcribit ad reſti-
tutionem non tenetur: licet ſciat poſt pꝛeſcriptionẽ
illud alienum fuiſſe. Et ſi obijciatur. Illud Augu- Auguſt.
ſti. Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur abla-
tum. Dico ꝙ hic nullum peccatum preceſſit: quia
cum bonafide pꝛeſcriptio cõpleta fuit: hinc regula
illa non tangit caſum. Etiã ſi preſcribens ante pre- V
ſcriptionẽ dubitat: ꝛ habet iuſtam cauſam dubitã-
di. Nihilominꝰ eſt bonefidei poſſeſſoꝛ. Ita ꝛ pꝛeſcri-
bere poſſit ꝛ interim vti bonis ꝛ fructibus: vt. ff. de
vſur. l. qui ſcit. §. bonefidei. Inquirere tamen debet

ab alijs de illa re diligenter: ⁊ ſic ad veritatem peruení
x re valeat. 23.q. vlti.c.occidit. Et ſi queraꝛ vtrum pre
ſcribens mala fide cenſeri debeat fur vel raptoꝛ. Di
co cum angelo de caſtelione aretino in repetione.c.
q̄m de preſcriptione in.q. vltima. ꝙ directe loquen
do ⁊ ꝓprie talis preſcribens nõ põt cenſeri cũ fure
vel raptore. Et breuis ratio eſt. Qꝛ furtũ ⁊ rapina
principaliter conſiſtunt in aliene rei vſurpatione: ſꝫ
preſcribens malefidei principaliter conſiſtit in alie
ne rei detentiõe interpretatiue tñ ⁊ indirecte debet
in eadẽ ſpecie locari. Equipollet eñ furi ⁊ raptori
q̄tum ad penã conſcientie. Et ſicut fur vel raptoꝛ
nõ põt tenere vel defendere furtũ vel rapinã cõtra
illũ qui furat⁹ eſt ſine pctõ. Sic nec preſcribẽs ma
lafide põt tenere vel defendere rem preſcriptam ſi
ne pctõ ꝯ illũ cuius fuit res preſcripta. Vñ coram
y deo talis conſciam infectã hꝫ ſicut fur ⁊ raptoꝛ. Sꝫ
nota que requiruntur ad preſcriptionẽ: qꝛ ſunt ſex.
Primũ bona fides. Secũdũ iuſtus titulus. Tertiũ
poſſeſſionis continuatio. Quartũ ꝙ res ſit preſcripti
bilis. Quintũ ꝑſona preſcribẽs. Sextũ ꝑſona pre
ſcripta. Quãtũ ad primũ dico ꝙ requiriꝛ bonafides
Unde ſm Jo.andr. Bona fides eſt cũ aliq̄s credit
rem ſuã quã poſſidet vel traditã eſſe dñium: vel ha
bere ius diſtrahẽdi lꝫ erret in facto.ff.de vbo.ſig.l.
bonefidei. Et hec bonafides preſumiꝛ niſi in ꝯtriũ
ꝓbeꝛ.C.de rei vendi.l.ſi fundũ. Vñ mala preſumiꝛ
ſi denũcieꝛ emptori ne emat: vel qꝛ mercaꝛ contra
legẽ. Uel emit a talibus: ⁊ talia ꝓpter q̄ habenda
eſt vehemẽs ſuſpicio realiter ꝓpter ꝑſonã vendẽtẽ
aut reuendẽdã: aut etiã ꝓpter precij inequalitatẽ.
Diciꝛ habere malã fidẽ qui dolo vẽditorẽ inducit
ad vendẽdũ: vel q̄ñ ab illo emit: quem vẽdere non
poſſe ſciebat. Sꝫ a pupillo ſine auctoꝛitate tuto
ris. Aut a tutoꝛe falſo quẽ ſciebat nõ eſſe tutorem.
Nõ ſi quis ꝯſciam habeat ſimplr dubiã dꝛ eſſe bo
nefidei ſm Godefridũ. Preterea licet ſm leges: in
preſcriptiõe requiraꝛ bonafides decẽ annoꝝ inter
preſentes: vel viginti annoꝛũ inter abſentes.C. de
preſcrip.l.tẽpoꝛis aũt malefidei. Sꝫ in preſcriptiõe
triginta vel quadraginta annoꝝ nõ requiriꝛ bona
fides. 11.q.3.§. poteſt. vbi multa ponũtur de hac
materia. Tñ ſm canones ſemp requiriꝛ bonafides:
quib⁹ magis eſt aſſentiẽdũ. Quãtum ad ſecundum
dico ꝙ in preſcriptione requiriꝛ iuſtus titulus. Et
z dicitur iuſtus titulus: omnis actus quo ſolet acqui
ri dominiũ: ſi verus dñs tradat rem: vt ſi quis ab
eo qui verus eſt dñs rei accipiat ipſam rem ꝓ here
de ꝓ donato: ꝓ derelicto: ꝓ delegato ⁊ ſimilia. Itẽ
ſi ab anteceſſoꝛibus incepit preſcriptio: preſumere
debet ⁊ credere ꝙ illi habuerunt iuſtum titulum.
Maxime ſi fuerunt honeſti viri. Sufficit eñ habe
re titulum verum ⁊ preſumptum. Item ꝙ res non
ſit vitioſa puta furtiua vel vi poſſeſſa vel a talibus
empta. Item ſi ius cõmune vel preſumptio non eſt
contra poſſeſſoꝛem: ſufficit bonafides. Alꝛs neceſſe
eſt allegare titulum ⁊ ꝓbare niſi allegetur preſcri
ptio tanti tempoꝛis: cuius contrarij non ſit memo
ria vt expreſſum habetur de preſcriptio.c.epiſcopũ
A lib.6. Sed dubitatur: vtrum currat preſcriptio cõ
tra illum qui aliquid diu ſoluit ſine cauſa. Dico ꝙ
nõ currit preſcriptio: ſed licite retinere poteſt quod
non de iure preſtitit etiam ſi illud diu ſoluit. 16.q.
3.c.clerici ⁊.c.ſi ep̄us. Et extra de cenſibus.c. pue
nit vbi dicitur. Cenſus ignoꝛãtie cuius cauſa igno
ratur nec diuinis nec humanis legibus inuenitur.
Opoꝛtet quippe vt omnis cenſus ad quid ⁊ ad q̄ñ
ſolui debeat preferatur. Uide caſum in gloſa. Quã
tum ad tertium dico ꝙ requiritur ad preſcriptionẽ
poſſeſſionis continuatio: vt ſcilꝫ toto tempoꝛe pre
ſcriptionis ſine interruptiõe ſit poſſeſſa. Ad cuius B
declarationem queritur qualiter põt fieri interru
ptio preſcriptionis. Dico ſm raymũdum ꝙ dupli
citer fieri poteſt. Primo naturaliter per occupatio Raymũdus.
nem aque vel fluminis fundum occupantis: ſimili
ter per violentã deiectionem: vel etiam ſi res a poſ
ſeſſoꝛe ſit furto ſublata.ff.de vſur.c.naturaliter. Ac
etiam ſi quocunq̄ꝫ modo poſſeſſionẽ perdit: ſeu ani
mum deſerendi habuit. Secundo modo interrum
pitur ciuiliter. Et hoc in iudicio contingit tribus
modis. Primo per libellum principi oblatum: ſed
hoc tñ valet in quibuſdam actionibus que annua
les vocantur: quia poſt annum non poſſunt moue
ri ſicut actio iniuriarum ⁊ quedam alie. inſtitu. de
perpe. ⁊ tempo.actio.circa principium. Per tempo
ralem ergo libelli oblationem perpetuãtur. Secũdo
per querelam iudici circa conuentionem rei: et hoc
valet in omnibus actionibus.C.de preſcrip.trigin
ta vel quadraginta annoꝛum.l.ſicut in rem. Tertio
per litis conteſtationem in omnibus actionibus in
terrumpit preſcriptio.C. de preſcriptio. trigin. vel
quadraginta annoꝛum.l.fina. Extra iudicium ve
ro talis interruptio fieri poteſt quinq̄ꝫ modis. Pri
mo per vſurarum ſolutionem per quã interrump
tur preſcriptio que currere videbatur contra credi
toꝛem non petentem debitum.C. de preſcriptio.tri
gin.vel quadra.annoꝝ.l. cum notiſſimi. Secundo
per ſecundam cautionem: ſcꝫ quando debitoꝛ faciꝛ
nouam cautionem: vt patet ibidem. Tertio per pro
teſtationem: vt quãdo quis iuſto metu vel alia cau
ſa prepeditus non poteſt rem ſuam petere ⁊ protc
ſtatur coꝛam iudice oꝛdinario: vel coꝛam publicis
perſonis. extra de offic. oꝛdinar.c. paſtoꝛalis. et
extra de appellationib⁹.c. iuſtus. Quarto per de
nũciationem factam colono. extra vt lite conteſta.
c.quoniam. Quinto per ſinodalem pꝛoclamationẽ
vt puta ſacerdos aliquis pꝛoclamauit in ſinodo ge
nerali vel prouinciali ꝙ alius ſacerdos tenet rem
eccleſie ſue. extra de preſcriptionibus.c. ſenioꝛum.
Quantum ad quartũ qd̄ requiritur ad preſcriptio C
nem cõpletam eſt ꝙ res ſit preſcriptibilis. Ad eui
dentiam eſt ſciendum ꝙ licet generaliter omnes
res ⁊ omne ius preſcribi poſſint: vt extra de preſcri
ptionibus.c. ad aures. Excipiuntur tamen que
dam que preſcribi non poſſunt. Primo nãq̄ꝫ in cri
minibus: nullo tempoꝛe preſcribitur: ſed potius ex
tempoꝛis diuturnitate augentur.c. cum in eccleſia.
extra de ſimo. ⁊. 23.q.5.c.quod deo. Secundo nõ
preſcribitur cõtra obediẽtiam: viſitationem: ⁊ etiã
contra ꝓcurationem que ratione viſitationis debe
tur: vt extra de preſcriptio.c.cum non liceat.c. cum
ex officij: ⁊ extra de cenſuris.c.cum inſtãtia. Quod
ſane intelligitur de ſubditis preſertim contra prela
tum. Ali⁹ tamen prelatus preſcribere poſſet vt ab
bas vel alius prelatus cõtra epiſcopum circa ſub
ditos eius. Et ſicut dicit Inno. in hoc licet ſubdit⁹

aliqualiter preſcribat non tamen preſcribit nomine
ſuo:ſed noie alteri⁹ cui de ſubiectione reſpõdet vt
tit.eod.c.cũ ex officij. Tertio nõ pſcribit eccleſia vel
cetera ſacra ⁊ religioſa loca:decime:pmitie:oblatio
nes:nullo iure pñt a laycis poſſideri vel pſcribi vt
tit.eod.c.cãm. Ubi dicit ꝙ exigit ciuilis poſſeſſio ad
preſcriptionẽ eſſe in huiuſmodi ſpũalib⁹. Et pſona
ſecularis talis eſt in qua cadere nõ poſſit huiuſmo
di poſſeſſio de iure:qꝛ ſpũale ius in laycũ nõ cadit
vñ gñaliter oẽs q̃ nõ hñt ciuilẽ poſſeſſionẽ:ſed alie
no noie poſſident:pſcribere nõ poſſunt:qꝛ illi tñ di
cunt poſſidere quorũ nomie poſſident vt de reſtit.
ſpol.c.cum veniſſent.⁊ extra de pſcrip.c.cũ diligẽti.
Hinc poſſeſſiones agrorũ nõ pſcribunt a colonis
nec pignora a creditorib⁹:nec annui reddit⁹ a fru
ctuarijs ꝙ ſi vſqꝫ ad centũ annos pbare poſſes ini
tium poſſeſſionis.ſ. qđ nomie tuo poſſeſſum eſt:nõ
obeſt tibi aliqua preſcriptio. Niſi velis dicere ꝙ per
longã oblivionẽ aliquis pdat poſſeſſionẽ. Ul' ſi tñ
tp̃s effluxerit ꝙ ignorat dñs vbi poſſeſſio illa ſita
ſit. Uel ꝙ poſſedit alieno noie:alteri poſtea tradat.
extra de re.ſpol.c.cũ veniſſent:vel etiã niſi dño petẽ
ti ſic poſſidens nõ reddiderit:tũc põt res talis pſcri
bi nõ tñ ab ipſo ſic detinente:cũ malã fidẽ habeat.
Et ſic pꝫ q̃ pſone pſcribere nõ poſſunt. Et nota ꝙ
D oĩs pprietari⁹ habet poſſeſſionẽ ciuilẽ. Similiter ⁊
mariꝰ in bonis vxoris. Oĩs vero fructuarius:va
ſall⁹:ſuperficiari⁹ emphiteotha.i.melioratoꝛ agro
rum ⁊ vxor in bonis ſuis viuẽte viro dicunt habe
re poſſeſſionẽ naturalẽ. Ubi cõcurrit poſſeſſio ciui
lis ⁊ naturalis vel ciuilis tñ:ibi ẽ ſufficiens poſſeſ
ſio ad pſcribendũ. Sed ſola naturalis poſſeſſio nõ
eſt ſufficiens. Ad maiorẽ hui⁹ materie declarationẽ
videbit q̃ res ſcðm iura nõ ſunt pſcriptibiles. Pro
quo eſt ſciendũ ꝙ limes vl' qđ adheret limiti epiſco
patuum vel parochiarum preſcribi non poteſt ex
tra de parochijs capitulo ſuper eo. Ratio eſt ne ter
mini parochiarum vel epiſcopatuum confundan
tur. Limes tamen prediorum preſcribi poteſt extra
de preſcript.capitulo.quia.⁊.xvj.q.3.capitulo vo
lumus. Nec liber homo preſcribi poteſt. 16.q.1.§.
Poteſt.nec etiam circa iura libertatis nec etiam in
matrimonio.33.q.5.c. Qđ deo. Similr̃ res publi
ce que ſunt in vſu ciuitatum vt vie:platee:pontes:
aqueductus:nec in toto nec in parte preſcribi poſ
ſunt.ff.de vſucap.lege.vſucapionem.C.de operib⁹
pub.leg.preſcriptio. Nec etiam publice functiones
ſeu ciuilis cautio que ſolui deberet reipublice pro
agris:non preſcribitur a colonis.C.de preſcripti.
trigin.vel quadragin.annorum:lege.Male agitur
Nec res furtiue vel vi poſſeſſe ſeu etiam que naſcũ
tur ex eis preſcribuntur aut vſucapiuntur.inſtitu.
de vſucap.leg.furtiue. Sed queritur vtrum decime
E preſcribi poſſint per tempora ciuilia contra quũ nõ
eſt memoria. Ad hoc declarandum diſtinguitur.
Quia aut queritur ſi a laycis hoc poteſt fieri. Et re
ſpondet franciſcus de zab.ꝙ non:quia non ſunt ca
paces poſſeſſionis vt extra de preſcripti.capitulo.
que. Et ſine poſſeſſione preſcriptio non poteſt fieri
Et ſic tempus de cuius contrario non eſt memoria
licet vim habeat tituli:vt extra de preſcript.libro.
ſexto capitulo. Epiſcopum. Non tamen facit capa
cem poſſeſſionis vel cenſeri poſſidere cum qui eſt ca
pax. Pro hoc qđ notat iohannes and.⁊ iohan.mo.
de preb.capitulo ſecundo libr.ſexto. Aut queritur
de clericis qui capaces ſunt huiuſmodi poſſeſſiõis
Et tunc dicendum eſt ꝙ ſi parochiani habent. Tũc
poſſunt ab eis decime preſcribi:vt extra de pſcript.
capitul. De quarta. Ubi dicitur.decime ⁊ oblatio
nes defunctorum clericis ad impetitione epiſco
pi quadragenaria temporis preſcriptione ſe poſſe
tueri videtur:niſi forte interim paſtoralis ſedes ca
ruiſſet paſtore qui iura eccleſie ſue exigere debuiſſet
glo.ratione beneficij ſui aliter nõ. Aut queritur de
religioſis. Et tunc dicendum eſt ꝙ ſi nõ habent pa
rochiam:ipſas decimas preſcribere non poſſunt:
quia nec poſſidere:decimaſexta queſtione prima ca
pitulo. Placuit. Ubi breui ſtilo:monacho multa p
hibentur:⁊ eorum ſtatus eleganter oſtenditur. Si
vero monachi parochias habent:tunc ratione pa
rochiarum ipſas quandoqꝫ preſcribunt: extra de. F
deci.capitulo. Cõtingat:⁊ capitulo. Cũ in tua. Sed
queritur incidẽtaliter. Si monachi de predijs ſuis
ac laboribus teneantur ſoluere decimas: ſicut ſen
tire videt. Ideo queſtiõe prima capitu. Alia cauſa.
⁊ capitulo. Generaliter.⁊ duodecima capitu. Duo.
Ad hoc reſpondet glo.extra de dec.capitu. Ex par
te ꝙ monachi in eccleſia primitiua decimas dabãt
de predijs ⁊ laboribus ſuis tanꝗ laici:vt in capitu
le allegato. Et vſqꝫ ad tempus pape paſcalis ſcðı
perſoluerunt: qui papa paſcalis poſtea in concil.
mag.ſtatuit ꝙ nec monachi:nec religioſi nec aliqui
cõmuniter viuentes decimas de ſuis laboribus ſol
uerent. 16.queſtiõe prima capitulo. Decimas. Tẽ
pore vero procedente:papa adrianus: ſolis ciſter
cienſis ⁊ hoſpitalaribus ſancti iohannis ieroſoli
mis: ⁊ templarijs conceſſit hoc priuilegium vt de
ſuis laboribus quos proprijs manibus excolunt
ſoluere non tenentur. Alijs vero monachis conceſ
ſit tantum decimas de noualibus que colunt ſuis
manibus ⁊ ortis.ac nutrimentis animalium ſuorũ
vt dicitur in preſenti capitulo. Et hoc modo ſerua
tur. Solis ergo predictis tribus conceditur priuile
gium:extra de deci.capitu. Ex parte. Fratrib⁹ etiã Nota de
minoribus cõceditur priuilegiũ de ortis ſuis quos fratrib⁹
habent:vſum proprium dumtaxat:non tamen ad mioꝛib⁹.
vendendum olera vl' fructus ſicut notat paralimit:
abbas.ſuper.capi.ex parte.extra de deci. Quantũ G
ad quintum ad completam preſcriptionem requiri
tur tempus ad hoc determinatum. Quod varium
ponitur ſcðm varias preſcriptiones. vnde extra de
preſcrip.c.1.in glo. Epiſcopi qui admoniti neglexe
rint cõuertere plebes infideles ſub eius epiſcopatu
exiſtẽtes ad catholicã fidẽ poſt ſex mẽſes admoni
tiõis:epũs q̃ poterit eos cõuertere habebit eã ſubie
ctã ſibi:ac poſt tres annos ſequentes:iure preſcri
ptiõis manebũt illi ſubiecte.ſi p epm pprium nõ fue
rit facta iterum repetitio. Et ſic habes hĩ pſcriptionẽ
trium annorum dumtaxat:⁊ ſex menſium contra ec
cleſiã.ꝙ introductum eſt in fauorẽ fidei catholice
Sꝫ omiſſis:alijs modis ſiñbus pſcriptionis. Due
ſunt principales ſpecies eius. Una eſt longi tempo
ris ſcilicet decẽ annorũ inter preſentes.i.ſcðm accur
ſium in vna ciuitate exiſtentes. Et viginti annorũ
inter abſentes. Alia eſt temporis longiſſimi ſcilicet
triginta vel quadraginta annorum:⁊ locum habet

inter laycos ⁊ perſonas priuatas. Cōtra eccleſias au tem ē neceſſaria preſcriptio quadraginta annorū. Cō tra vero romanā eccleſiā non currit preſcriptio: niſi poſt ſpaciū centum annorū. De hijs breuitatis cā ſubticeo ſigillatim determinare.

¶ Sequitur primum correlarium

A Damnificās i bonis perſone ſine dubio tenet ſatiſfacere. Iſtud correlariū pbat. 6. q. 1. c. ex merito. vbi dicit. De teriores ſunt q̄ vitā moꝝ bonorū corrūpūt ꝙ hij q̄ ſubſtātias alioꝝ vel pdaꝗ diripiūt. Itē exod. 22. q̄ ſe duxerit virginē ⁊ dormierit cū ea: dotabit eā ⁊ ha bebit eā vxorē: aut reddet pecuniā iuxta modū do tis quā virgines accipere cōſueuerunt: ergo iſta dāni ficatio illata virgini cōtra caſtitatē requirit reſtitu tionē caſtitatis cōiugalis reddēde p ea. Itē de dā nificante in corpore habet extra de iniur. ⁊ dā. c. 1. Si rixati fuerint (intellige ex odio) hoies: ⁊ perculſerit alter primū lapide vl' pugno: ⁊ mortu9 nō fuerit: ſi iacuerit in lecto: q̄ perculſerit operas eı9 ⁊ expēſas fa
B ctas ⁊ medicos in medicinis reſtituat. Et ſi arguat ꝙ nō tenet reſtituere: q: nemo obligat ad impoſſibile. Sed in tali dāno q̄ꝗ reſtitutio ē impoſſibilis igit. Minor pȝ q: dāmificās nō pōt reddere bonū ſpūa le ei quem dāmificauit in bonis aīe. vel etiā in bonis nature vt ſi dāmificauit aufferēdo mēbrū vel occidē do: ſic nō pōt ſatiſfacere: q: nō pōt illud nec ei equi ualens reddere: cū nullū bonū exteri9 qđ ē bonū mi nimū vt pote bonū fortune nō poſſit eē equiualens
Auguſti. bono nature qđ ē bonū mediū ſm Aug. primo re trac. Itē aliq̄s retrahit aliquē volentē religionē in trare: a religioſis ingreſſu dāmificat iſtū in bonis aīe q̄ eſſet habitur9 in religione: ⁊ dāmificat religionem ſubſtrahendo illi talē perſonam forte valde vtilē ⁊ neceſſariā religioni. ⁊ tñ nō tenetur ad reſtitutionē iſtorum bonorum illi: q: non poteſt nec ad reſtituē dam iſtam perſonam vel equiualentem illi perſone quia tunc teneretur ipſe pro eo intrare religionem ſi non poſſet inducere aliū equiualentem. Pro decla
C ratione iſtius correlarij videndum eſt primo de dā nificante alium in bonis anime. Scđo de damnifi cante in bonis corporis. De primo q: null9 poteſt aliū damnificare in bonis naturalibus aīe: cū illa bona naturalia ſint incorruptibilia. Ideo de hijs naturalibus bonis non intelligitur: ſed intelligitur de bonis moris vel acquiſitis: que corrumpuntur. Vel acquirendis quorum acquiſitio impeditur vt pote vitijs ⁊ peccatis quib9 virtutes acquiſite cor rumpuntur: ⁊ tandem generantur vitia. Et que de bent generari virtutes ex actib9 bonis: hijs pecca tis impediuntur. In iſtis etiam non poteſt aliū vo lentem damnificare directe: q: omnis act9 viciosus a deo eſt peccatum quo voluntarium: quia ſi nō eſt voluntariū non eſt peccatum ſm Aug. de vera rel. ergo ſola voluntate propria poteſt quis damnifi cari. Sed alius poteſt alium damnificare indirecte ſcilicet inducendo eū ad actus viciosos quibus vir tutes corrumpuntur ⁊ vicia acquiruntur. Et iſta in ductio poteſt eſſe multiplex ſcilicet conſulendo: per ſuadendo: rogādo ⁊c. Et de iſto dico ꝙ tenetur mo do poſſibili reſtituere ſibi damnum: inducendo eum efficaciter ad penitentiam ⁊ ad actus virtuoſos. Et ſi ſola inductio non ſufficiat: q: facilius eſt peruer tere ꝙ conuertere tenetur ⁊ per ſe orando: ⁊ per ora tiones alioꝝ procuratas impetrare ſibi conuerſio nem: ⁊ per alias perſuaſiones efficaces factas per alios: dum tamen illis non prodat peccatum occul tum illius alterius. Et hinc apparet ꝙtum pericu lū eſt aliquē ſollicitare ⁊ inducere ad peccm: q: vix poteſt digne reſtituere: cū voluntatem iam allectaȝ ad peccatum vix poſſit perſuaſionibus ⁊ alijs vijs multis reducere ad virtutem. Ratio iſtius ſatis pa tet. Cum bona virtutum ſunt maxima ſm Aug. 1. retrac. Ideo plus dāmificat in iſtis ꝙ in quibuſcūꝗ alijs. Et per conſequens plus ſm iuſticiā tenet ad D reddendū pximo tale bonū ꝙtū ſibi poſſibile ē. De ſcđo dico ꝙ dāmificās in corpore aut infert mortē: aut aliqđ dānū citra mortē. Et h' dupliciter vel erit irremediabile vt in mutilatione: vel remediabile: vt in vulneratione aut aliqua leſione curabili. Si in mutilatione: aut enormi que ſcilicet impedit tota liter actum aliquem humanum qui competeret ho mini ſm iſtam partem amputatam: vt puta in am putatione manus dextre vbi auffert omnino actus humanus natus competere ſm illā partē. ſ. manū. Vel mutilatio non eſt enormis. ſ. non ipediens actū humanū vt amputatio digiti vel alicu9 partis di giti vel auris. De iſtis oībus damnis. Primo vidē dum eſt q̄d poſſet iuſte ſtatui. Scđo q̄d ſtatutū eſt. Scotus.
Quantū ad primū dicit doct. ſubt. ꝙ ſi ſtatueretur lex talionis in oībus iſtis dānis iuſta eſſet: q: nō eſt facile vt p damno ſibi allato hoī fiat recōpenſatio equalis p aliqua bona fortune q̄ non equiualēt bo nis nature. Si obijciatur ergo lex iudicialis moſay E ca remanet: ⁊ tunc liceret in lege euangelica iudaiſa re. Reſpōdet doctor ſubtilis ꝙ lex aliqua poteſt ro borari ſeu habere robur vt a legiſlatore in illa cōtra re vbi ſtatuitur. Et tunc vbicunꝗ accipiatur illa ra tio ſtatuendi non habet robur vt ſtatuta ab alio: ſed vt ab iſto: ⁊ iſto modo iudicialia multa legis moſayce ſtatuta poſſunt a papa: vel imperatore inſtitui chriſtianis obſeruanda. non vt a moyſe ſtatuta: ſed vt a legiſlatore euangelico. nec hoc eſ ſet iudaiſare: q: nō ſeruat lex iudicialis vt moſayca ſed q: eadē ſtatuit a pricipe potēte ſtatuere in eccle ſia xpiana. Iſtud pbatur primo de facto: quia mul ta talia iudicialia accipiuntur ex iudicialibus legis moſayce in decretis: vt patet extra de iniur ⁊ dā. dat. capitulo primo ⁊ quinꝗ ſequētibus: que om nia exeunt ab exodo. Et ſeruanda ſunt hodie vt iu ra canonica: vt patet in capitulo primo. Si rixati fuerint. Et infra ſi quis aliquem vulnerauerit ad miſſas: ⁊ expenſas medicorum ei reddere debet. Et in ſcđo capitulo. ſi quis: vbi habetur. ſi bos alie nus ceciderit reddat dominus precium: ⁊ qđ mor tuum eſt ipſius erit ⁊c. In tercio capitulo. Si bos. Et infra. ſi quis interfecerit bouem alterius red dat bouem pro boue ⁊ cadauer integrum recipiat. In quarto capitulo. ſi leſerit. Et infra. Qui agrum vel vineam alterius leſerit vel immiſſo pecore dep̄ dauerit aliena eſtimatiōe p dāno reſtituat. In. 5. c. Si egreſſus ignis dānū dederit reddet dānuȝ qui ignē ſuccēdit. Iſta oīa hodie ſūt obſeruāda: ⁊ tñ ha bentur a lege moſayca exod. 21. ⁊. 22. Sunt dico

hodie obſeruanda non tanq̄ vel inq̄tum ſunt a le
ge moſayca: ſed inq̄tum ſunt a legiſlatore euangeli
G co ſtatuta. Hoc patet etiam per exempla. Nā ſi cōi
tas aliqua videns aliā bene legib⁹ ordinatā: pōt li
bere illas q̄s iudicat rōnabiles ⁊ vtiles ſibi aſſigna
re. Ut iſte q̄ habet auctoritatē cōdendi leges in iſta
ciuitate ſeu cōitate: ſtatuat iſtas hic obſeruari: ⁊ tūc
obſeruabūtur hic. Nō q2 leges alterius ciuitatis:
ſ3 quia ſtatute a legiſlatore in iſta cōitate. Hoc ap
paret etiā in ciuitatibus: vbi eſt regimē p poteſtatē
intrinſecus preſidentē: vna accipit legē alterius et
ordinat eas in iſta ciuitate ſeruādas. Apparet etiā
i regnis. Sicut regnū romanoꝝ accepit leges duo-
decim tabularum a regno grecoꝝ. Sic rex francie
in ſuo regno poſſet accipere leges alterius regni: et
in ſuo regno ſtatuere eas ↄſeruādas. Apparet etiā
in religionib⁹: q2 conſtitutiōes ⁊ ordinatiōes vni⁹:
alīs iudicans eas eſſe honeſtas ⁊ bene congruen-
tes ad obſeruationē vite regularis: poſſet ſtatuere
vt iſta in religione fratrū minoꝝ obſeruarent̄. Nec
obligarēt tūc predicatores inq̄tū ſunt cōſtitutiōes
fratrū minoꝝ. S3 q2 in capitulo generali predicato-
rū approbate ⁊ ſtatute ſunt ad obſeruādū p̄dicato
ribus ⁊c̄. Ita in propoſito de iudicijs legis moſay
ce: imo legēdo leges imꝑiales codicis vel digeſtoꝝ
multa inueniūtur ſatis cōſona in libris iudicialib⁹
legis moſayce. Nec mirū: q2 deus non fuit fatuus
vt daret illa iudicia ↄ rōnem. Et licet daret aliqua
valde dura q̄ non oportet in euangelio obſeruare:
tn̄ multa dedit valde rōnabilia p ſtatu quocunq̄
in iſta vita mortali. Et ideo ſi illa ſtatuant̄ a legiſla
tore obſeruanda p quocūq̄ tēpore. Iuſte ſtatuunt̄
Et hoc modo ſi ſtatueret̄ ab aliquo blaſphemum:
adulterū: ydolatram debere occidi. Multo iuſtius
ordinaret̄ q̄ q̄ fur ſuſpēdatur. Sed patet ad quid
aſpiciūt principes: q2 plus ad cōmodū tēporale q̄
ad honorē dei: ⁊ ꝓpter hoc plus puniūt: ⁊ reprime
H re magis volunt pctā in primū q̄ in deū. Quātum
ad ſecūdū. ſ. quid ſtatutū eſt. Et rn̄det doctor ſub-
tilis q̄ p primo dāno ⁊ maximo. ſ. vite ablationē.
In multis cōitatibus ſtatuta eſt lex talionis vt ho
micida moriat̄. Et rationabiliter: q2 hoc nō ſolum
cōpetit legi moſayce: ſed etiam rōni naturali: ⁊ con
firmat̄ in lege euāgelica a xp̄o Math. 16. oēs q̄ ac
ceperint gladiū gladio peribunt: ⁊ per conſequens
lex talis de vita p vita reddenda eſt iuſte ſtatuta: ⁊
debet hō patienter ſoluere iſtā penā. Nō ſi alicubi
nō ſit ſtatuta: nullus debet ſibi eā inferre: q2 nullus
debet eſſe homicida ſui ſine ſpāli precepto diuino.
Sed expedit ſibi q̄ exponat vitā ſuā in cauſa iuſta
vt pote cōtra inimicos eccleſie p reſtitutione faciēda
illi cuius vitā abſtulit. Quod ſi nec tantam reſtitu-
tionem facere velit nō pōt eſſe imunis a reſtitutiōe
Sicut quidā fatui abſoluūt homicidas nō eis oſtē
dendo reſtitutionē neceſſario incūbētem quaſi faci
lius poſſet trāſire homicida q̄ (vt ita dicā) homici
da qui nō trāſit ſine reſtitutiōe. Nā ſi occidiſſet ho
nem ſui primi nō abſolueret̄ q̄s ſine reſtitutiōe. Te
netur igit̄ homicida ad reſtitutionē ſpālem vel ſpi-
ritualem faciendam equiualētem vite quam abſtu-
lit: ſicut poteſt eſſe in talibus equiualētia. Nec hoc
ſolum ſed interfector tenetur patri: matri: vel ꝓpin
quis ſi quos habet interfectus: ad tantā reſtitutio

nem quātam illis abſtulit per interfectionē illius.
Et q2 vix poſſet aliquis digne recōpenſare p actio
nes illud qđ homicida abſtulit. Expediret ſimpli-
citer anime talis q̄ ſolueret per paſſiones volūta-
rias vel patienter ſuſceptas. ſ. vt occideretur p ho
micidio. Et ideo optime ꝓuiſum eſt cōitati vbi eſt
ſtatuta lex talionis in cauſa homicidij. Patet ergo
q̄tum deus deteſtetur homicidiū qñ dauid q̄ tam
iuſte occiderat cum voluit deo edificare domū: eſt
a deo ꝓhibit⁹: q2 fuit effuſor multi ſanguinis hu-
mani. Si ergo iuſtus occiſor nō acceptator ad cul-
tum dei iniuſtus occiſor vbi apparebit. Hec dicta
ſunt de iniuſto occidēte. Sed queritur quis eſt iu-
ſtus occidens? Dico vt habetur. 23. q. 5. c. ſi non
licet: ⁊ eſt Aug. 1. de ciuita. dei. Hijs exceptis quos August.
lex iuſta generaliter vel ipſe fons iuſticie deus ſpe-
cialiter iubet occidi quiſquis hoīem vel ſeipm̄ quo
modolibet occiderit homicidij criminis innectitur
Que aūt ſit lex iuſta determinat Auguſt. 1. de libe August.
ro. arbi. breuiter. Nulla niſi vel que deſcendit a le-
ge diuina: ſicut concluſiones practice a principijs
practicis: vel que concordat legi diuine aut ad mi-
nus non diſcordat. Ad ꝓpoſitū. Lex diuina abſo-
lute ꝓhibuit: nec permittit hoīem occidi iniuſte. Et
nulli inferiori: licet diſpenſare in lege ſuperioris. G
nulla lex poſitiua conſtituens hoīem occidendum
iuſta eſt: ſi in illis caſibus ſtatuat quos deus non
excipit. Excipit autem multos: vt patet in Exo. vt
blaſphemū: homicidam: adulterū: ⁊ multos alios
vt patet Leui. 20. Nullus ergo ſm̄ iuſtam legē oc
cidit: nec lex poſitiua infligit: ſi non excipitur ille ca
ſus a deo ꝓhibēte homicidium. Et ſi dicatur: ergo
lex eſt iniuſta que precipit furem occidi: quia deus
non excipit ab illo precepto. Non occides. Nuſq̄
enī mandat occidi furem: imo manifeſte oſtendit ſe
nolle excipere furem cum determinat reſtitutiones
furum: nec vult illos plecti morte. Ideo reſpondeo
q̄ deus in lege moyſi vel euangelica explicite non
excepit furti peccatum ab illo precepto. Non occi-
des: vt propter hoc peccatum liceat hominem occi
dere. Et ideo niſi reuocauerit aliqua reuocatione
ſpeciali que non habetur ex ſcriptura. Nec bulla
ſuper hoc deſcendente de celo audiuimus. Non vi
deo q̄ lex aliqua iuſta poſſit ſtatuere hominem oc
cidi pro ſimplici furto ſolum. Et dico ſolum: quia
ſi eſt fur ⁊ cum hoc inuaſor preſumitur homicida:
q2 vult occidere: quia ad hoc paratus eſt ſi aliquis
ſibi reſiſtat occidere: ⁊ aliquando ſine reſiſtentia vt
non poſſint reuelari. Hoc patet per illud Exo. 22.
de fure diurno et nocturno. Fur nocturnus impu-
ne occiditur: quia ſi aliquis occidit furem noctur-
num erit ſine pena: nec erit punitus. Sed qui occi-
dit furem diurnum intrantem de die ad furandum
eſt reus homicidij. Cauſa aduerſitatis eſt iſta quia
preſumitur q̄ ille qui de nocte furatur occideret re
ſiſtentem ſi poſſet. Non autem qui de die intrat.
Eſto etiam q̄ ſi aliquo modo licuiſſet iudeis pro
furto occidere: magis videtur per miſericordiam
euangelicam iſte rigor eſſe reuocatus: quia rigor
contra adulterium. Quia iſtud peccatum furti eſt
multominus q̄ adulterium iuxta illud Prouer. 6.
Non grandis eſt culpa ſi quis furatus fuerit Fu-
ratur enī vt aiam eſurientē impleat; deprehēſus qua

q reddet ſeptuplum. Sequitur quia aũt adulter eſt
ꝓpter inopiã cordis perdet aiam ſuam. Sed pena
de adulterio eſt reuocata vt patz Joh. 8. Nemo te
codẽnauit mulier ⁊c. Uade iam amplius noli pec/
care. Multomagis ergo eſſet reuocatus ille rigor
l ꝯ furtũ in lege euangelica ſi fuiſſet ſtatutus. ¶ Un
de notandum q tria requirũtur ad hoc q occiſio
hominis ſm legẽ iuſta reddat. Primo q fiat iuſto
ordine. Ordo iuſtus ad interficiendũ hoiem reum
eſt primo q ſit malefactor: quia innocẽs nõ debet oc
cidi. Scdo: q ſit accuſatus veriſſime p veros teſtes
⁊ ꝓbatus malefacto: Tertio q ſit conuictus ⁊ cõfi/
teatur ſuum peccatũ vel gratis vel violenter: quia
Auguſti. malefactorem nõ accuſatũ vel nõ cõuictũ concide/
re non licet. Unde Auguſt. de peni. Multi corrigũ
tur vt petr⁹: multi tollerãtur vt iudas: multi neſciũ
tur donec dñs veniat qui illuminabit abſcõdita te
nebrarum. Nos vero a cõmunione quẽq̃ ꝓhibere
non poſſumus niſi aut ſponte confeſſum aut in ali/
quo ſeculari vel eccleſiaſtico iudicio noiatũ vel con
uictum. Et. 2. q. 1. dicit Eleutherius papa. Nihil
Eleutherius. cõtra quemlibet accuſatũ abſq; ydoneo ⁊ legitimo
accuſatore fiat. Et imꝑator cõſtanti. c. Judex dicit
Judex criminoſum diſcutiens nõ ante ſententiam
pferat q̃ ipſe confiteat. Aut per innocẽtes teſtes cõ
m uincat. Ad tenẽdum igit in punitione reoꝝ iuſtum
ordinem duo requirũtur. Primo q puniẽs habeat
officiũ iudicis. Scdo q pcedat ſm ordinẽ iuris q
nõ eſt dñs: ſed miniſter legis. Un. 23. q. 5. c. 1. ſup
illud Math. 26. ois qui acceperit gladiũ. dicit gloſa
Solus iudex occidere põt. Et h tm ſm legẽ cuius
eſt miniſter: nõ aũt tanq̃ priuata perſona. Quod
expreſſe habet. 23. q. 5. c. miles. Ubi dr. Miles cũ
obediens poteſtati ſub qua legitime cõſtitutus eſt
hoiem occidit. Nulla ciuitatis ſue lege reus homi/
cidij eſt: imo niſi fecerit reus imperij deſerti atq; cõ
tẽpti ẽ: q ſi ſua ſpõte atq; auctoritate feciſſet: crimẽ
effuſi humani ſanguinis incidiſſet: itaq; inde punit
ſi fecerit nõ iuſſus. ⁊ inde puniet ſi nõ fecerit iuſſus:
q2 priuate pſone nõ licet occidere: q2 ex quo malefa
ctorẽ occidere licitũ eſt inq̃tum ordinatur ad ſalu/
tem totius cõitatis. Ideo ad illũ ſolũ pertinet occi
dere cui cõmittit cura cõitatis ꝯſeruãde. Sicut ad
medicũ pertinet abſcindere mẽbrum putridum qñ
fuerit ei cõmiſſa ſaluatio corporis ⁊ cura ipſius. Cu/
ra aũt cõmunis reipublice cõmiſſa eſt principibus
habentibus publicã auctoritatẽ: ⁊ ideo eis ſolis lz
n malefactores occidere nõ aũt ꝓuatis pſonis. Fures
aũt ſunt in quinduplici differentia. Primi ſunt qui
de die furant et non ſe defendũt ſi reperiãtur: neq;
gladio neq; telo. Secũdi ſunt qui furãtur de die et
gladio ſe defendũt. Tertij ſunt fures nocturni. Quar
ti ſunt depopulatores agroꝝ. Quinti ſunt inſidian
tes in publicis ſtratis. Primi non debent occidi: cũ
non ſe defendant. Scdi ſi occiduntur cũ telo ſe de/
fendant impune occidũtur. Tertij vo qui nõ diſcer/
nuntur: vtrum veniant ad furandum vel occidendũ
ſi inueniant reſiſtentiam: ſi alr̃ non poteſt deprehẽ
di impune occidũtur. Quarti .ſ. depopulatores no/
cturni agroꝝ. Et etiam latrones inſidiantes in pu/
blicis ſtratis quilibet ſi inueniat reſiſtentiam occi/
dere poteſt. patet de homicidio. c. ſi perfodiens. Se
quitur in fine capituli. Diurnũ aũt ſi ſe telo defen/

dit pluſq̃ fur eſt. Et intellige de telo pro omni in/
ſtrumẽto quo poſſet occidere: vt p gladio: baculo:
lapidibus: plumbatis ⁊c. Sequitur de fure nocturno:
no: q vnuſquiſq; legibus ſecularibus quibus iſta
eſt antiquior inuenit impune. ſ. occidi nocturnũ fu/
rem quoquomodo ſi nõ poſſet eũ capere ſine leſiõe.
hoc patet. ff. ad. l. aquil. l. illa que. §. lex. Et. ff. ad. l.
cornel. de ſicarijs. l. fure. Sed pone q fur diurn⁹ o
pcuſſit me: ⁊ recedit. Nũquid poſſum eũ pſequi: vt
repercutiam. Hugo dicit q nõ: q2 ſic iniuriã vellet Hugo.
vlciſci ⁊ nõ repellere eam: qd nõ licet. 46. diſtin. ſe
diciarios: q2 in ſe ruenti vim vi repellere licet. Item
iſta habẽtur. 23. q. 5. c. cum homo. vbi dr. Furem
nocturnũ licet occidere: ſz diurnũ non: niſi ſe defen/
dat extra de homicidio. c. ſi perfodiens. Si aũt fur
nocturnus poſſet deprehendi ſine leſione: tenetur
ille qui eum occidit. ff. de ſica. l. furem. Item latro
nem inſidiantẽ in itineribus ⁊ depopulatores. Alij
qui tamen dicunt q ꝓ ſolo furto poteſt iudex occi/
dere legitime: ſi ex illo furto notabiliter lederentur
bona. Et ſi diceret q vita hominis eſt melior quo
cunq; bono tẽporali. Unde Auguſt. lib. de duab⁹
animabus dicit: q etiam vna anima muſce ⁊ cuiuſ/ Auguſti.
cunq; animalis melior eſt quocunq; bono tẽporali
In occiſione hominis nõ poteſt reddi equiualens
equiualẽti: ⁊ maximum ꝓ minimo. g̃ exceſſus eſt in p
punitione iudicis ſecularis. Dico ſm doctores q
licitum eſt occidere malefactorem pro re temporali
ꝓpter congruentiam: quia alr̃ temporalis policia
nunq̃ poſſet regi cum alter alterum dãnificaret: et
turbaret. Dens enim putridus extrahit: vt caput
poſtea quietetur. Et videmus q ſi aliquod mẽbrũ
in corpore hominis infirmum inquietaret totũ cor/
pus: liceret illud amputari ne totum corpus infice
ret. Sic quia omnes vnum corpus ſumus in xp̃o: ⁊
alter alterius membra. Qui putridus ⁊ infectiuus
ſcãdaloſus vel inq̃etatiu⁹ eſt pacis eccleſie vel cõi/
tatis: lz amputari a corpe eccl̃ie ne alij inficiantur.
Habem⁹ exinde Exo. 32. d moyſe q̃ quaſi miniſter
legis ex precepto dñi illos occidit q̃ fecerãt ſibi vi/
tulũ cõflatilẽ. Et act. 5. in noua lege. Petr⁹ occidit
ananiã ⁊ vxorẽ eius ꝓpter defractionẽ precij agri.
Nã pcuſſit eos gladio oris ſui qd nõ eſt min⁹ q̃ p/
cutere gladio materiali. Itẽ Tho. aplus maledixit
illi q̃ eũ pcuſſit i ꝯuiuio. d. pcutiat te leo: qd ⁊ factũ q
eſt. Un ad illd qd deducit in ꝯtrium: dico q lz vita
hois ſit melior quocũq; tpali bono: tñ iudex occi/
dẽdo furẽ nõ excedit. Q2 nõ hz ocl'm ad occiſionẽ
nature vel ad vitã hois ſimplr: ſz ad malitiã extin/
guẽdã: ſz q2 talis malitia ẽ ꝯiũcta tali nature ⁊ illã
malitiã nõ põt auferre ſine occaſione illi⁹ nature: iõ
auffert naturã nõ pp ſe ⁊ ſuã nobilitatẽ: ſz pp cl'pã
⁊ pctm: q nullomõ cõpat rõne deformitatis ⁊ vtili
tatis. Sz q̃cq̃d ſit vt dicit doctor ſubtilis. Cũ iſtud r
p̃ceptũ. Nõ occides. iuſta lege nõ põt cõmitti cũ ſit
dei p̃ceptũ niſi in caſib⁹ exceptis a diuina lege. Ne
q; aliq̃ lex põt facere ꝯ preceptũ diuinũ niſi in exce
ptionib⁹ factis a diuina lege. Si g̃ furtum ſimplex
nõ repiat in diuina lege q pp illd ſit pena mortis.
Nec lex ciuilis nec lex canonica poſſet facere legem
q hõ ꝓpter ſimplex furtũ moriat niſi eẽt reuelatũ
a ſpũſcõ vel reptũ i ſacra ſcriptura: cũ faceret ꝯtra
diuinum preceptum. Non occides. Sed forte tale

poteſt eſſe furtum ſimplex ⁊ tam damnoſum ꝙ im plicite mandaꝛ̄ occidi in lege diuina vt puta ſi q̇s haberet mille ſcuta in capſa: ⁊ fur depredareꝛ̄: tolleret ſibi ⁊ familie vitā. Ideo non eſt mirum ſi in talibus fures occidāꝛ̄ q꞉ q̄ſi reputāꝛ̄ homicide auferendo illud cum quo ſuſtētabat vitam ſuā. ¶ Credo tn̄ ꝙ leges ſtē non paterentur occidi latronē ſi ſcirent facere cōtra diuinum p̄ceptum: ſed bene dico ꝙ pro furto ſimplici modico ſi non ſit aliud nō debet perdere vitā: ſicut aliqui crudeles qui ꝓ furto duarum cirotecarum ſuſpendūt hominē: ⁊ male.

B ¶ Quanſi ad ſcdm. ſ. de alta dānificatione in corpore. i. mutilatione enormi vel non enormi. Eoꝛ̄ non eſt ſtatuta in eccleſia niſi pena pecuniaria. Et iſta debet reſpondere nō ſolū dāno qḋ incurrit aliquis per mutilationem ꝓ toto tp̄e futuro quo vſurus eſſet mutilatus illo mēbro abſciſo. Sed etiā in expenſis in curamento appoſitis: vt habeꝛ̄ extra de iniur. ⁊ dā. da. c. i. ⁊ Et vltra placatio in ipſi⁹ leſi q̄ requireretꝛ̄ etiā ſi nō eſſet talis mutilatio: ⁊ pro conſolatiōe ipſius afflicti: ꝑpetua eīn eſt ei talis deſolatio de tanta mutilatione. Pl⁹ etiā ponderāda ē mutilatio pauperis ꝙ̄ diuitis ſi magis egebat parte abſciſa ad victū neceſſarium. q꞉ pl⁹ vſus fuiſſet illa parte ad neceſſaria curanda. Licet ex alia parte ſit quedam ꝯditio p̄ponderans. ſ. dignitas pſone: ſed certe paruum eſt quo ad primam cōditionē.

C ¶ Ideo reſpondendum eſt ad argumēta facta in principio. Ad primum pꝫ quō eſt poſſibile reſtituere bonum tale ſupra in iſto correlario. Et etiam bonum corporis reſtituēdo bona exteriora correſpondentia vel pro actione bona ſpiritualia ipſi occiſo. ¶ Ad ſcdm cōcedo ꝙ ſi abſtraxit leꝫ aliquem obligatum ad religionē. intelligo obligationem profeſſionis: tenetur agere ad reſtitutiōeꝫ vt ille redeat ad religionē. Sed ſi aliquē diſponentem ſe ad religionem retraxit ne intraret religionē: q꞉ differt iter habere ⁊ prope eſſe: nō tenetur ad tantam reſtitutionē religioni.

¶ Scdm correlarium.

A Ui famam abſtulit mēdaciter: tenetur reſtituere veraciter. Iſtud correlarium ꝓbatur ꝑ Aug. ad maced.

Auguſti. ep. 2. ⁊ poniꝛ̄. 14. q. 6. c. ſi res. Nō dimittitur peccatū niſi reſtituatur ablatum ſi reſtitui pt. Ite prouer. primo. Meli⁹ eſt nomē bonum ꝙ̄ diuitie multe: ergo plus ledit ꝓximum qui aufert ſibi bonū nomē ꝙ̄ diuitias. Si igitur teneꝛ̄ ſcdm iuſtitiam reſtituere diuitias: multo magis bonū nomē cū plus valeat ꝙ̄ teſauri multi. ¶ Si argueretur ꝙ non. Nam habetur extra de calū. c. i. ⁊. 2. Infamis et denūciator vel accuſator falſi criminis. Sed negans verū crimem ſibi impoſitū: iniuſte infamat accuſantem q꞉ oſtendit eū accuſatorē falſi criminis. Et tn̄ iſte negās tale crimē ſibi impoſitū: nō tenetur famā reſtituere accuſanti: ſꝫ magis teneꝛ̄ accuſans reſtituere famā accuſato cū nō poſſet ꝓbare crimē ſibi impoſitū q꞉ eſt ſecretū. Itē vnuſq̇ſqꝫ magis dꝫ zelare ꝓ fama ꝓpria ꝙ̄ ꝓ aliena: ſicut magis diligere tenetur ſeipm ꝙ̄ ꝓximū. Sꝫ accuſat⁹ in publico de crimine occulto: nō pōt famā ſuā cuſtodire illeſā niſi indirecte diffamādo alterꝫ: negādo crimē ſibi obiectum ⁊ ita notando eū delatorē falſi criminis: ergo ille ſcdm

B rectā rōnē teneꝛ̄ illū diffamare licet indirecte: et ꝑ ꝯñs nō teneꝛ̄ reſtituere ſibi famā q꞉ in primo actu nō fecit iniuſte. ¶ Eſt ſciendū ꝓ declaratiōe iſtius correlarij ꝙ in genere pōt fieri ſeptē modis diffamatio. Primo falſa crimina iponendo. 2. mala occulta manifeſtādo. 3. audita cum augmento narrādo. 4. mala occulta negādo. 5. bona manifeſta minuendo. 6. bona in mala conuertendo. 7. indebito modo corrigendo. ¶ De primo quis pōt diffamare falſum crimē imponēdo. Et iſte teneꝛ̄ reſtituere famā ſub pena dānationis vt pꝫ ſupra per aug. ad maced. ¶ Sꝫ quō debet reſtituere famā docet doctor ſubtilis. 4. di. 15. q. vlt. Ubi ait ꝙ in iſto gradu diffamationis famaꝫ ſimpliciter retractādo illō qḋ ei ipoſuit. Et hoc ita in publico ſicut ſibi īpoſuit. Alias nō ſeruat iuſtitiā ꝓximo diffamato: in reddendo ſicut ſibi abſtulit. Et ſic damnareꝛ̄. ¶ Et ſi

C obījciatur ꝙ magis teneꝛ̄ zelare ꝓ fama propria: ꝙ̄ aliena. Nō aūt illi poſſet reddere famā: retractādo verbū ſuū. niſi ſeipꝫ diffamaret. Dico ꝙ ille cui pōt cōpetere fama iuſte: plus debet diligere famā ſuam ꝙ̄ alienā: ſicut ſi centum ſcuta iuſte cōpetunt alicui: plus diligit ꝓ ſeipſo ꝙ̄ ꝓ alio. Sed ſi nō cōpeterent ſibi ſed alteri: plus debet velle alteri ꝙ̄ ſibi q꞉ nō cōpetūt ſibi. Et bona exteriora ſeu bona corporis nō ſunt diligenda niſi in ordine ad bonū anime. Et iō ſi ſit homicida: nō cōpetit ſibi vita. Ideo pro ſalute anime patienter debet pati mortē. Et ſi bona exteriora nō cōpetāt ſibi iuſte debet reſtituere ꝓ ſalute anime ſue: illi cui iuſte cōpetūt. Et q꞉ falſus diffamator iponēs falſum crimē ledit famam ſuā ⁊ dignitatē: q꞉ nō eſt verum illud qḋ impoſuit alteri. Et idō fama cōpetit inocēti ⁊ nō diffamāti. Et iō ꝓ ſalute aie ſue diffamans ꝙ̄uis ledat famaꝫ ſuā retractādo verbū. Pl⁹ dꝫ velle ⁊ diligere famā alteri⁹ quā ſibi abſtulit: ꝙ̄ ſuā famā ꝓpriā: q꞉ ſibi nō cōpetit. Q꞉ mentit⁹ eſt i accuſando: ⁊ publice: in quo ſufficienter ⁊ radicaliter ſe diffamat. Et iō poſtea oſtendens directe inocentiā alteri⁹ cui teneꝛ̄ etiā oſtendit in hoc directe inocentiā ſui: q꞉ oſtēdit ſe nolle nocere alteri. Et ideo indirecte oſtēdit ſuaꝫ innocentiā. Et ſic nō ꝓprie ſe diffamat: ſꝫ ſoluꝫ tūc admouet falſam laudeꝫ ſui qua iſte poſt accuſationem mendacem eſt idign⁹. ¶ De ſcda diffamatiōe qui manifeſtat occulta crimina in publico: non ob

D ſeruato ordine iuris: quomodo reſtituet famam. q꞉ ſi dicat illum non peccaſſe: mentietur: ⁊ faciet cōtra diuinum preceptum ſi non reſtituat. Faciet etiam contra diuinum p̄ceptū tn̄ q꞉ occultum manifeſtauit: cum dicat ſaluator. Corripe eum inter te ⁊ ipſum ſolum: ⁊ ſic publicando fecit contra deum. ¶ Ad hoc dico ꝙ tenetur ſub pena peccati mortalis reſtituere ſibi famam. Sed non tenetur retrahere verbum ſuum q꞉ diceret mendacium. Sed q꞉ non tenuit modum predictum quem docuit xp̄s. ſ. corrigere ſecrete ⁊ nō publicare. Et q꞉ iſte fecit oppoſitum q꞉ diuulgauit in publico ⁊ leſit famam ꝓximi: debet reſtituere famam. Non tamen retrahendo verbum ſuum. Nec affirmando peccatum qḋ proximus fecit. Sed ſub verbis diſſimulatis debet reſtituere famam ſic dicēs. Domini mei: ego male

fecí diffamando talem:et peto ſibi veniam.Et nō
credatis ꝙ ſit ſicut ego dixi . Fatue et importune
locutus ſum vel dixi.Parcat mihi deus.Et ſic ſine
mendacio reſtituet ſibi famam.qꝛ dicens .Ego ma
le feci: verū dic t:qꝛ contra preceptum domini pu-
blicauit qȯ erat occultum.Et quando dicit .Non
eſt verum ſicut ego dixi:verum dicit.qꝛ proximus
E nō fecit ī publico ſicut ipſe dixit ⁊ reuelauit .¶ De
tertia diffamatiōe aliqui diffamāt ſolū ꝑ auditū.
Et hoc dupliciter.Uel qꝛ recitat ſimpliciter q̇ audi
uit.Uel recitat cū augmēto addēdo.ſ.maiꝰ malum
primo mō nō tenet̃ reſtituere:qꝛ fama ⁊ auditꝰ non
faciūt fidē:extra de teſt.⁊atteſt.c.tuis litteris.Nec
per auditū nemo iudicari pōt:niſi ab illo met q̇ ſe-
cit audiuerit.Jō talibꝰ ꝟbis nō eſt credendū qꝛ vt
ait catho.Rara fides iō qꝛ multi multa loquūt̃.Jō
ruſticꝰ ⁊ leuis eſt q̇ cito credit.ec.19.Sed tñ ꝑicu-
loſu m ē hodie talia dicē.qꝛ ppl's hodie leuis ē ad
credendū.Si aūt vltra audita addāt aliud malum
ſi illa mala addāt ex volūtate affectata:nulli dubiū
eſt ꝙ tenent̃ ad reſtitutiōem.retrahendo illa mala
addita corā illis:q̇bꝰ dixit.Aliter faceret dānatio-
nem aīe ſue.Et intelligēdū ē ſemꝑ:ſi talia ſint pctā
mortalia:qꝛ dicere quedā leuia nō tenent̃ ad reſtitu
tionē:qꝛ nō auferūt famā nec ḡfam dei:nec bonū
nomē.Si aūt ille q̇ dicit ſimpliciter audita cū affe-
ctu ⁊ aīo ledendi famā alterꝰ.Dico ꝙ peccat mor-
taliter:⁊ dānabit̃ niſi peniteat.Si aūt hoc dicat̃ a
pluribꝰ non tenet̃ ad reſtitutionē fame.Sed ille q̇
addit tenet̃ ad reſtitutionē. Sicut q̇ impoſuit falſū
crimē.Jllud ꝟo qȯ audit̃ narrare:ſine additiōe et
aīo ledēdi:nō tenet̃ ad reſtitutionē.Nec credo eſſe
mortale ſi ex quadā leuitate cordiſ ſiue malitia illȯ
narrat.Uerūtamē qꝛ ſcādalo puſillorū cauere opꝫ
⁊ multi ſunt tales puſilli ⁊ leues ad credendū mala
Jdeo ꝑiculoſū eſt corā talibꝰ talia audita narrare.
F ¶ Quātū ad quartā diffamatiōē.ſ.mala occulta
negādo q̄rit̃ quicq̇d de illo q̇ accuſat̃ de vero cri-
mine:tñ occulto.Si negat:duo mala ꝯmittit:qꝛ di
cet mēdaciū negādo verū:⁊ diffamabit accuſantem
tanꝙ̄ falſū criminatorē.Dico ꝙ ſi negauit verū cri-
mē obiectū ſibi:nō tenet̃ retractare negatiōēꝫ ſuā ꝙ̄
negauit in publico verū crimē:qꝛ q̇cūqꝫ nō tenetur
ſtati ī iudicio ſe teneri reū:niſi ſtatū ꝯuictꝰ eēt reꝰ Te
net̃ tñ per quedā ꝟba ſobria reſtituere famā illi ac
cuſanti quē indirecte notauit de calūpnia dicendo
Non habeatis eū pro calūniatore:qꝛ forte erat bo
G ne intentionis:ꝙuis dixerit qȯ erat illicitū ſibi di-
cere:cum non poſſet ꝓbare ideo deceptꝰ fuit.¶ Si
vtrum negando verum ⁊ menciendo peccet morta-
liter.Et videtur ꝙ ſic:qꝛ mentitur mendacio ꝑnicio
ſo etiam reipub. quia res publica propter menda
cium eius publicum:impeditur a punitione eius iu
ſta.Etiam perſone accuſanti quia per hoc accuſās
notatur calumpniator . Dico ꝙ habetur deutero.
Juſte quod iuſtum eſt exequeris:non enim reſpu-
blica omnia mala debet punire:ſed que ſibi offe-
runtur punienda iſta poteſtas iuſte punire poteſt.
Et talia ſunt que coram iudice reipublice poſſunt
ſufficienter probari.Et ideo non leditur reſpub. ſi
iudicium diuinum excedat iudicium eius vt aliqua
reſeruentur iudicio diuino ſup● que non poteſt eſ-
ſe iudicium humanum:quia homo videt ea que pa

tent:deus autem intuetur cor.Et in hoc apparet
ad illam obiectionem cōtra rem publicam .Cum
additur ꝙ eſt pernicioſuꝫ contra accuſantem. Di-
co ꝙ immo ipſe ſibi eſt pernicioſus.qui eo modo
proponit:quo non deberet proponere.Et ideo im-
putet ſibi ſi aliqua ſequatur infamia quia iſte eſt
cauſa et non ille negans:cum ſolum defendat :
ſuam innocentiam in publico :vbi non eſt nocens
nec habendus pro nocente donec fuerit conuictus.
¶ Sed remanet difficultas ſi in ſe peccat in enci- H
endo pro ſe.Dico ꝙ valde durum eſſet ꝙ quilibet
accuſatus in publico ab vno:ſtatim teneretur de
neceſſitate ſalutis in publico confiteri: ⁊ ſic ſtatim
exponere ſe patibulo ⁊ iudicio ſanguinis .Sed et
habendo oculum non tantum ad penam ſed ad ho
neſtum:non apparet ꝙ iſte honeſte:⁊ ſm rectam
rationem debeat confiteri coram iudice tali:quia
ipſe pluſꝙ̄ quicunqꝫ alius ſingularis accuſans.auf
ferret ſibi famam.Nam confitenti contra ſe in iudi
cio creditur. Quid igitur tenendum eſt hic .Dico
ꝙ reſponſio ⁊ cautela iuriſtarum tenenda eſt di-
cendo.Nego propoſita vt mihi proponuntur.Et
hoc quidam ſine mendacio dici poſſunt in propo-
ſito:quia proponuntur in publico et vt publica pu
blice probanda:ſic autem negare ea poteſt qui ſcit
ea in publico non poſſe probari.Quod ſi iudex vr
geat eum ꝙ confiteatur propoſitum:vel vt publi-
ce neget. Reſpondere poſſet ꝙ ipſe reſpondit ſuffi
cienter ad accuſationem:et ſicut moris eſt iuriſpe-
ritis reſpondere:nec ab illa vult declinare :faciat
iudex quod iuris eſt.¶ Sed nunquid ſi ſimplici-
ter neget:intendens tantum negare illud vt eſt ſibi I
propoſitum.ſcilicet vt publicum:ſicut ſacerdos di
cit de ſibi confeſſo.Nihil mali ſcio iſtum feciſſe :qꝛ
loquitur in publico.⁊ audiuit in alio foro . Nun-
quid tenetur ille qui negauit tali negatione peni-
tere.Dico ꝙ bonarum mentium eſt culpam cogno
ſcere:vbi culpa non eſt.diſtinctione quinta capitu-
lo.Ad eius concubitum.Et ideo multomagis vbi
dubitatur an culpa ſit ⁊ qualis culpa ē.Bone mē
tis eſt culpam agnoſcere.Et ideo in tali caſu: tu-
tum eſt poſt talem negationem penitere indiſtin-
cte.Et hoc tanꝙ̄ de tali quale eſt vtpote ſub tali in
diſtinctione: vt tanꝙ̄ de mortali ſi mortale eſt :aut
veniali ſi veniale eſt.Credo tamen cum peccatum
occultum non debeat reuelari:cum chriſtus illa
cauſa ne peccatum iude reuelaretur:dedit ei corpꝰ
ſuum.Et eſt doctrina ſaluatoris. Si videris fra-
trem tuū peccantem:corripe eum inter te ⁊c.Jlle ac-
cuſans peccauit:occultum peccatum publice reue-
lando.Si autem accuſatus duplicibus verbis ne-
get non menciendo:nullum peccatum eſt:quia hoc
negat ſolum factum publice:ſicut publice denun-
ciatum.Si tamen ſimpliciter neget dicendo men-
dacium:credo non eſt peccatū mortale quia eſt mē
dacium officioſum:quia propter ſaluationem ſue
fame ⁊ ſue vite:ſi tale fore factum eſſet vt mereretur
perdere vitam.Si eñ ad ſaluandum bona vel vi-
tā alicuiꝰ nō ſit peccatū mortale ꝙ̄tomagiſ ad ſaluā
dum famā ⁊ vitā propriā:dicere mendaciū non eſt
mortale.Et quēadmodū dicit Aug.Duo ḡna ſunt
mendaciorū.ſ.iocoſum ⁊ officioſum:in quibꝰ nō eſt
culpa mortalis ſed venialis:igit̃ cū iſtud mendaciū

eſſet officioſum:nõ eſſet pctm̄ moꝛtale:q̄uis ꝑ ſal/
Auguſti. uanda vita null⁹ debeat dicere mẽdaciũ. Jõ tut⁹
eſſet negare ſine mẽdacio ſub duplicibus v̓bis vt
K dictũ eſt. ¶ Quantũ ad quintã diffamationẽ aliq̄
diffamant:bona manifeſta diminuẽdo vt ſi videãt
ſacerdotẽ celebrantẽ:vel predicatoꝛẽ predicantẽ.d.
o bona dies. Jſte magis celebrat ꝑpter auariciam
vel lucrum: vel iſte predicat magis ꝑpter lucrũ q̄
per deuotionẽ. Dico q̄ iſti tenent̃ reſtituere famã
ſicut illi qui imponunt falſa crimina. ¶ Quantũ
L ad ſextam diffamationẽ. Aliq̄ diffamant bona oc/
culta que ſciunt negãdo. Ut ſi quis cõuerſetur cum
aliquo bono viro:et videat illũ facere multa bona
ꝛ interroget̃ ab aliquo. Jſte bonus vir cum quo cõ
uerſamur habet famã faciendi multa bona ꝛ ma/
gna:nonne eſt verũ. Si ipſe ex inuidia reſpõdeat vl̓
ex auaricia:vel alio modo neget illud qd̄ bene ſcit
niſi haberet in ꝯfeſſione vel in ſecreto:tollit famã
ſuam:ꝛ peccat moꝛtal̓r ſi negat fieri illa bona ab
illo viro bono:ꝛ tenet̃ ad reſtitutionẽ retractãdo:ꝛ
affirmãdo fieri illa bona illis q̄bus dixit oppoſitũ
M ¶ Quãtũ ad ſeptimã diffamationẽ aliq̄ diffamãt
quando bona in malum conuertunt: vt ſi mulier
frequentat eccleſiam ꝛ capellas dicẽdo aliqua bo
na:dicunt q̄ faſcinatrix eſt vel ypocrita: nam om/
nes ymagines comedit:vel de ſacerdote deuoto: vl̓
religioſo: dicunt fieri deuotiones eoꝛum per ypo/
criſim ꝛ ipſos ypocritas. Tales tenentur ad reſti/
tutionẽ ꝛ retractare verbum ꝛ petere eis veniam ni
ſi conſtaret eis q̄ ſic eſſet verum ꝛ publicum ꝛ no/
tum a pluribus. ¶ Quantum ad octauam diffa/
mationem aliqui diffamant:indebite coꝛrigendo:
vt nimis impꝛoperando vel iniuriando:vel coꝛri/
gendo de eo qd̄ non fecit. Et tales debent petere
veniam.

¶ Tertium coꝛrelarium.

PReceptum de fraterna coꝛreptione
ſeu coꝛrectione:ſe extẽdit ad omnes
ſine exceptione. Jſtud coꝛrelariũ ſic
pꝛobatur. Nam gloſa. Mathe. 18.
Si peccauerit frater tuus ꝛc̃. dicit
A Jta peccat qui videt peccantẽ ꝛ ta
cet:ſicut qui penitenti non indulget: quia qui tibi
Mathe. dixit ſi penitet indulge:ita dixit:ſi peccauerit coꝛri/
pe. Sꝫ indulgere penitẽti ꝑtinet ad oẽs:ꝛ ꝯtinet̃ ſub
p̄cepto:ḡ ꝛ coꝛripere. Uñ mgr̄ ſniã. lib.3.d.30.c.
ſ. Quiſquis vero roganti ꝛ penitenti:non dimittit:
non eſtimet a deo peccata ſua ſibi dimitti. Jtem coꝛ
rigere eſt opus miſericoꝛdie ſpiritualis ꝛ vna de ſe/
ptem:ad quas obſeruandas omnes obligantur.
Jtem eſt pꝛeceptum. Mathe. 18. Si peccauerit in
te frater tuus: vade ꝛ coꝛripe eum inter te ꝛ ipſum
B ſolum. ¶ Sed contra arguitur q̄ iſtud pꝛeceptum
non pertineat ad omnes. Quia q̄ ſolum conuenit
pꝛelatis non conuenit ad omnes. Sed pꝛeceptum
de coꝛreptione ſolũ pertinet pꝛelatis:ergo ꝛc̃. Ma
ioꝛ patet ſatis:et minoꝛ pꝛobatur. Nam Mathe.
18. dicitur. Dixit dominus ſimoni petro. Si pecca
uerit i te frater tu⁹ ꝛc. Sꝫ petr⁹ tꝫ tipũ p̄latoꝝ ergo
iſtud p̄ceptũ ſolũ dirigit̃ pꝛelatis vt pꝫ qꝛ imedia/
te ſubiũgit. Quecũq; alligaueris ſup terrã erũt al
ligata ꝛc. Sꝫ hoc tm̄ pertinet ad p̄latos igit̃. Jteꝫ
coꝛripere errantẽ eſt ipm̄ curare: ſed nõ oẽs hñt cu
ram aiarum:ergo iſtud pꝛeceptũ nõ ꝑtinet ad oẽs.
Jtem ſi pertineret ad omnes: quaſi oẽs dãnarent̃ C
cum pauci coꝛrigant:igit̃. ¶ Eſt ſciendum ꝓ hui⁹
declaratiõe q̄ duplex eſt coꝛrectio. Una que eſt ad
peccantis punitionẽ ꝑpter cõſeruationẽ boni cõis
Et iſta nõ ſemper oꝛdinatur ad fratris coꝛrectionẽ
qꝛ aliq̄n infligitur ſibi pena moꝛtis vt ſuſpenſio:de
capitatio:concrematio ꝛc̃. Et hoc pꝛincipaliter ad
conſeruationem boni cõis:ꝛ terroꝛẽ alioꝛum malo
rum hominum ne ſint auſi facere talia mala. Talis
autem coꝛrectio non pertinet ad omnes:ſed ad per/
ſonas quibus data eſt cõſeruatio boni communis
vt patuit in coꝛrelario precedenti. Pertinet igit̃ ad
pꝛincipes ꝛ iudices quibus data eſt ꝯſeruatio bo/
ni cõis. Alia eſt coꝛrectio q̄ oꝛdinata eſt ad fratris
emendationẽ:ꝛ iſta eſt op⁹ caritatis ꝛ pertinet ad
oẽs:quia dicitur Eccleſiaſtici. 17. Unicuiq; man/
dauit deus de pꝛoximo ſuo. Et ideo ſicut quili/
bet tenetur pꝛoximũ ex coꝛde diligere:ita tenet̃ ca/
ritatiue defectus eius ad emendationem eius coꝛ/
rigere. Si autem ſecrete peccat: ſecrete debet eum
coꝛrigere:ad ſaluandum famam pꝛoximi. Si autẽ
publice peccat:publice debet eum coꝛrigere. Nec te
netur ſaluare famam eius:quia ipſe leſit ſuã digni/
tatem ꝛ famam peccando publice. Et iſto modo lo
quitur apl̓s. 1. ad Thi. 5. Peccantem coram om/
nibus argue vt ceteri timeant. Si autẽ peccauerit
ſecrete. Tũc ait ſaluatoꝛ. Si peccauerit in te.i.te ſo
lo vidente. Jdeo ſecreta coꝛrectio eſt in ſecreto pec/
cato:ſed non in publico:ideo in peccato ſecreto de
bet pꝛimo coꝛrectio eſſe ſecreta:qꝛ amiſſa fama:effi
citur peccatoꝛ inuerecundus:ꝛ magis pꝛonus ad pec/
candum:ſicut patet in meretricib⁹ ꝛ lenonibus: q̄
quia amiſerunt famam nõ verecundant̃ adeo ſaluã
da eſt fama eoꝝ qui ſecrete peccant. Si tñ nolunt
coꝛrigi:adhibere debes vnũ vel duos teſtes vt poſ
ſit magis verecundari ꝛ timere de perditione ſue fa
me:ꝛ ſic ſe coꝛrigere. q̄ ſi ſe non coꝛrigat: dic tũc ec/
cleſie.i. pꝛelato vt procedat ad coꝛrectionem puni/
tiuam:ꝛ ſi non audierit:ſit tibi ſicut ethnic⁹:ꝛ pu/
blicanus:id eſt excommunicatus:quia non obedit
pꝛelato eccleſie:ꝛ ſit vt publicus ꝛ diffamatus pec/
catoꝛ. ¶ Sed debes ſcire q̄ anteq̄ aliquis tenea/ D
tur ad iſtud pꝛeceptum obſeruandum:ſex requirũ/
tur conditiones. Pꝛima conditio eſt tempus con/
gruum ſcilicet ad coꝛrigendum. Nam coꝛrigẽs de/
bet inſpicere tempus opoꝛtunum:quia tp̄e quo eſt
in oꝛatione vel in eccleſia:vel loquitur cum aliquo
vel eſt in arduis negociis:non debent illum coꝛri/
gere:quia nihil pꝛoficeret cum non ſit tẽpus opoꝛ
tunum:ergo debet reſpicere quando occurret opoꝛ
tunitas vt licite poſſit loqui ſecum. Secunda con/
ditio eſt habere locum diſpoſitũ:locus enĩ diſpoſi
tus eſt neceſſarius:qꝛ in loco publico vt in foꝛo vel
platea corã multitudine: nõ eſſet locus opoꝛtun⁹: E
neq; coꝛrectio ſecreta vt mãdat ſaluatoꝛ. Tertia cõ
ditio q̄ illud de quo coꝛrigit̃ ſit pctm̄ moꝛtale: qꝛ
de venialib⁹ ꝛ leuitatib⁹ nõ tenet̃ redarguere cũ ta
lia nõ tollãt grãz:ſicut aliq̄ vetuli vl̓ alii ypocrite q̄
de oĩb⁹ volũt coꝛrigere:vani ſunt ꝛ volũt videri de
uoti ꝛ ꝑfecti ꝑpt̃ laudes hoĩz ꝛ nõ ꝑpt̃ deuotiõem
hĩi ſũt falſi ꝛ ꝑiculoſi. Quarta ꝯditio q̄ ſperet illũ

correpturũ ſeu de melioratõe illi⁹ quẽ corrigit: q̄ſi
talis peccãs ſit obſtinat⁹ ⁊ incorrigibil'. Et videret
ꝙ correctio ſua eſſet fruſtratoria: non tenetur corri
gere: quia tunc augmentaret eius peccatuꝫ: quia di
ceretur ei in die iudicij. O ſcelerate peccator tu ha/
buiſti talem: qui te caritatiue corrigebat: ⁊ tu ſuis
monitis noluiſti obtemperare: immo tanq̄ indura
tus contempſiſti: ideo punieris: quia non potes te
excuſare. Quinta conditio eſt ꝙ non oriatur ſcan/
dalum. Nã ſunt aliqui ita indurati in malitia: ⁊ ita
F allecti in ſuis concupiſcentijs ꝙ non poſſent audi/
re verbum contrariuꝫ ſuis complexionibus: immo
ſi quis oppoſitum eis diceret verberaretur: ⁊ contu
melias ⁊ infamitates: contra arguentem furibun/
de cito propalarent: dicentes. Vadatis ad dyabo/
lum: febres quartane vos deſponſent: quare vos
intromittitis de me: vadatis ad furcas veſtras: et
mihi amplius non loquamini: vel frangam vobis
caput: o ſcelerati: o furibundi: o incorrigibiles: o in
durati in malis. Eſtis damnati: quia correctiones
bonorum virorum vel mulierum non poteſtis pa/
ti: qd̄ eſt ſignum magnum veſtre damnationis. O
boni viri: ⁊ vos bone mulieres: tales nolite corrige
re: ne in vobis ſuſcitetis ſcandalum: ſed dimittite
eos donec veniat dominus qui reddet vnicuiq̄ qd̄
ſuum eſt. Sexta conditio ꝙ ſciat certitudinaliter ꝙ
ille ſic peccauit mortaliter: quia propter ſuſpitionẽ
G vel auditum non tenetur: quia fama ⁊ auditus nõ
faciunt fidem: extra de teſt. ⁊ at teſt. capi. Tam litte
ris: quia hodie tam doloſa ⁊ tam abhominabilis
eſt lingua hominum ꝙ nõ eſt danda fides: niſi eſ/
ſent viri approbati ⁊ maturi. Septima conditio ē
ꝙ corrigens corrigat mature pie ⁊ modeſte: facien
do diſtinctionem inter perſonas: quia vt ait Gre/
gorius in paſto. Aliter ſunt admonendi maiores:
Gregori. aliter equales: aliter minores: aliter indigene: ali/
ter extranei: vt in omnibus modeſtiam tenentes ⁊
bonum zelum ⁊c̃. ſicut cantamus in officio ſancti
Anthonij ordinis minorũ. Zelo iũcta charitati: ve
ritas: modeſtia: teſtes ſunt doctrine. Iſtud autem
preceptum reducitur ad primũ ſecunde tabule: ad
qd̄ reducuntur omnia precepta de benefaciẽdo ꝓ
ximo. Et per preceptum affirmatiuum: ⁊ non obli/
gat pro ſemper ſed locis ⁊ temporibus oportunis.
Et ſic patet ꝙ iſtis conditionibus obſeruatis: qui
libet tenetur ad iſtud preceptũ de corrigendo pro/
ximum. Et iã hĩs viſis reſpõdetur ad argumenta
in oppoſitum facta. Ad primum q̄n dicitur ꝙ pe
H trus tenet locum prelatorum. Dico ꝙ petrus hic
non tantum tenebat tipum prelati: ſed tenebat lo/
cum totius eccleſie cuius debebat eſſe caput: ⁊ ideo
omnes de eccl'ia ſunt mẽbra: ⁊ ideo petrus tenebat
locum oim̃: quare ad oẽs ſe extendit hoc preceptũ.
Ad aliud q̄n probat per qd̄cunq̄ ligaueris. ⁊c̃. ꝑ/
tinere ad prelatos. Dico ꝙ in illa correctione ē tri/
plex ꝓceſſus. Prim⁹ eſt ſecret⁹ .ſ. correctio ſecreta
inter corrigentem ⁊ correctum. Scd̄s eſt cũ duob⁹
teſtibus. Tertius eſt corã prelato: q̃ q̄n eſt incorri/
gibilis: excõicat. Et iſta correctio eſt act⁹ iuſtitie vin
dicatiue: q̃ eſt coercere a malo per afflictiones pene
puta excõicationis. Et iſta correctio bene ꝑtinet ad
ꝓlatos. Et de iſta loquit' ſaluator: loquẽs prelatis
dicẽs. Quecũq̄ alligaueri. ⁊c̃. q. d. ꝙ ſentẽtia excõ/
municationis data a ꝓlatis ↄtra tales obſtinatos
tenebit apud deũ. Sed prima correctio que eſt ſe/
creta ꝑtinet ad oẽs vſq̄ ad denunciationẽ prelati.
Ad aliud q̄n dicit' ꝙ corrigere eſt curare errantem
Dico ꝙ ↄcedo ꝙ eſt curare errantẽ. Et cũ dr̄ ꝙ nõ I
oẽs habent curã animarũ. Dico ꝙ cura aiaruꝫ eſt
duplex. Prima eſt per ſacramentorũ adminiſtratio
nem. Scd̄a eſt per fraternam correctionẽ. Primam
non habẽt omnes: ſed ſolũ curati qui adminiſtrãt
eccleſie ſacramenta. Curã aũt correctionis habent
omnes. Ad aliud q̄n dr̄ ꝙ omnes peccarent. Dico
ꝙ ſtultorum infinitus eſt numerus: ⁊ quaſi omnes
pereunt. Et ſicut alia precepta: ita iſtud non obſer/
uantur: ſed non ꝓpterea ſunt excuſati a pctō.

¶ Sequitur tertia concluſio.

Ontritio: ↄfeſſio: ⁊ ſatiſfactio ſũt par
tes penitentie ſine dubio. Iſta ↄclu/
ſio probatur per magiſtrum. d. 16. d.
Ad perfectionem penitentie iſta tria
requirũtur: contritio: ↄfeſſio: ⁊ ſatiſfa K
ctio. Sed contra arguitur. Pctm̃ eſt ſimplex defe/
ctus: ergo poteſt ſibi competere ſimplex remedium
penitentia eſt tale remedium: ergo ⁊c̃. Item ſi eſſẽt
partes penitentie: aut eſſent integrales: aut ſubie/
ctiue. Et accipio integrales communiter ad partes
eſſentiales: ⁊ ad partes q̄ntitatiuas non integrales
q: totum nõ predicatur de tali parte. Cõteri autẽ
eſt penitere: ⁊ ſatiſfacere eſt penitere. Nec ſunt par
tes ſubiectiue: q: in qualibet parte ſubiectiua per/
fecte ſaluatur ratio toti⁹ ſine alia parte. ſortes per
fecte eſt hõ: lꝫ plures nõ eſſent i ſpecie hũana: ſicut
fuit q̄n adam primo creatus eſt: q: erat ſolus. Sed
in contritione ſeu alijs non ſaluatur perfecte ratio
penitentie. Item ſi eſſent partes penitentie: aut eſ/
ſent penitentie virtutis: aut penitentie ſacramenti:
non primũ: quia penitentia virtus eſt ſimplex for/
ma in anima ſpiritualis: ⁊ per conſequens indiuiſi
bilis. Confirmatur: quia confeſſio ⁊ ſatiſfactio nõ
ſunt ſpiritualia: ſed quedam ſenſibilia extra mentẽ B
Nec etiam ſcd̄m: quia omne ſacramentũ eſt ſignũ
ſenſibile: vel ↄſiſtit in ſigno ſenſibili. Contritio ꝟo
non eſt aliquod ſenſibile: ſed ſpirituale quid in ani
ma: ergo non eſt pars ſacramẽti: nulla etiam pars
eſt poſterior ordine ſuo toto. Sed penitentia ſa/
cramentum ſequitur naturali ordine ſatiſfactio/
nem. Item fructus non eſt pars eius ſcilicet arbo/
ris cuius eſt fructus: vt pomum non eſt pars ar/
boris pomi: et ratio eſt: quia fructus eſt vltimum
qd̄ expectatur de arbore. Nulla autem pars eius
eſt tale vltimum. Sed ſatiſfactio eſt fructus peni/
tentie ſm̃ gloſam. Mathe. quarto. Facite dignos
fructus penitentie: ergo. ¶ Eſt notandum pro ſo/
lutione iſtius concluſionis ꝙ penitentia preter il/ C
lum modum quo accipitur pro ſacramento peni/
tentie. Poteſt penitentia ſeu penitere multipliciter
aliter accipi ſicut dictum eſt ſupra. Contingit eñ
habere iuſtitiam quandam vindicatiuam proprij
peccati: ⁊ proximum illi eſt actus proprius eius eli
citus q̃ eſt qd̄dã velle imꝑatiuũ pene vindicãtis cul
pã. Et in tertio gradu eſt effect⁹ ꝓxim⁹ iſti⁹ actus
eliciti: q̃ effectus eſt aliquis actus vel aliqui actus
ad quem vel ad quos ſequitur pena vindicatiua

Non eñi poteſt voluntas per actum volēdi impe
rare penam: niſi prius imperando cauſam pene q̈
paſſiones non ſunt in poteſtate voluntatis niſi me
diantibꝰ actibus. Quarto ⁊ vltimo ſequit̃ pena cō
ſequens iſtum actum imperatum ab actu elicito pe
nitentie virtutis. Et iſta pena eſt effectus remotus
D illius actꝰ illiciti. ¶ Patet aũt diſtictio omnium iſtoꝝ
per poſſe ſeparari ad inuicem. Pōt enim virtꝰ illa
eſſe ſine actu elicito: pꝫ de ſe. Nam penitentia vel ē
virtus vel actus virtutis: vel ſacramentũ: vel paſ-
ſio. Nam penitentia accipitur vt eſt remedium con
tra venialeꝫ mortale: actu miniſtratũ ꝑ ſacerdotes
⁊ ſic eſt ſacramentuꝫ. Alio mō pro habitu hominē
habilitantē ad penitendum ſub debitis circumſtan
tijs: ⁊ ſic eſt virtus. Tertio modo pro penitendi ac-
tu: et ſic ē actus ꝟtutis. Quarto modo pro dolore
ſenſibili pro peccato cōmiſſo: qui ſi precedat actuꝫ
penitendi: ipſum promouet ⁊ intendit. Si autem ſe
quatur tanq̄ cauſatus ex illa intentione eiꝰ vel ꝑ
fectionem oſtendit ⁊ ſic eſt paſſio: virtus ergo illa
pōt eſſe ſine actu elicito vt patet q̈ vt dictũ eſt. Ac-
tus conformis recte rationi natus generare virtu-
tem: poteſt haberi anteq̄ aliquid virtutis habeat̃
q̈ eſt cauſa generationis primi gradꝰ virtutis. Cō
ſimiliter actus ille elicitus: qui eſt ſcd̄s poteſt eē ſi
ne tertio actu īperato: q̈ non ſtatim ad actũ īperij
in voluntate: ſequit̃ actus qui imperatur: q̈ volū
tas imperans non eſt omnipotens. Et econuerſo.
Tertium illud poteſt eſſe ſine ſcd̄o: ſcilicet actus
aliquis cauſatiuꝰ pene: ſine actu voluntatis impe-
rante iſtum actum: ſicut poteſt aliquis habere dete
ſtationem peccati a ſe commiſſi: immediate ex con-
templatione dei licet non imperet elici talem actuꝫ
vt vīdicatiuũ culpe. Pōt etiaꝫ eſſe tertius ſine quar
to q̈ non ſemper ad actus iſtos qui eſſent nati ge-
neraliter penam ſequi: ꝓpter aliquam indiſpoſitio
nē non ſequit̃ pena: forte indiſpoſitio eſt in ipſa po
tentia ſuſceptiua pene: ſicut non ſemper ad nolitio
nem vel odium peccati ſequit̃ triſtitia. Et etiā pōt
eſſe quartũ ſine tertio q̈ iſta ꝑt ſequi ſine actu iſto
ordinato qui natus eēt cauſare illā penā: q̈ ille ac
tus vt ordinatus nō eſt cauſa precisa generatiōis
illius pene. Ergo iſtoꝝ quolibet ſine quolꝫ ⁊ quolꝫ
duo vl̓ tria ſiml̓ ſine quolibet: vel q̈buſlibet alijs.
¶ Ad propoſitũ de hoc vocabulo penitere: d̄ quo
E dictum eſt prius ꝙ eſt penā tenere. Propterea inclu-
dit ⁊ actionem tenētis. ſ. ꝙ voluntarie teneat: ⁊ ap-
plicationē pene ſibi quā ī ſe teneat: pōt igit̃ habitꝰ
iſte dici penitentia. Que eſt quedā habitualis tenē
tia pene: ſicut principiũ habitualiter īclinās ad in-
fligendũ ſibi volūtarie penā. Et actꝰ eiꝰ elicitꝰ pōt
dici penitētia actualis vl̓ penitere: q̈ quoddā velle
inflictiuũ pene ſibi ipſi. Et actꝰ ille ꝓximꝰ īperatꝰ
ab actu elicito iuſtitie vindicatiue pōt dici penitere
q̈ eſt volūtarie habere in ſe penā: ſaltē in cā ſua.
Nec aliter pōt eque principaliter haberi in volūta
te ſicut in cā. Puniri pena ſequētē actũ illũ: nō ē ꝓ
prie penitere ſꝫ magis vt ita dicā peniteri. i. pena te
neri vel vſitatꝰ puniri. ¶ Tria ꝑdicta ad ꝓpoſitũ
F nullo mō ſūt ptes penitētie ꝟtutis: ſicut argutũ eſt
ad principale: q̈ illa eſt quedā forma ſimplex ī vo
lūtate ſicut caritas ⁊ quecūq̄ alia iuſtitia. Et pꝫ ex
alio ꝙ illud eſt ꝑmanēs: vñ ſicut ꝑmanētia ꝑtinet
ad virtutē: cōfeſſio aũt cōtritio ⁊ ſatiſfactio ſunt q̈
dam habentia eē in fieri. Permanēs aũt nō conſtat
ex ptibus habentibus eſſe in fieri. Iſta etiam duo
nō ſunt in volūtate ſicut in ſubiecto: ſꝫ ſūt quedam
exteriora. Cōſimiliter dico ꝙ nō ſunt partes peni-
tentie. Scd̄o mō q̈ actꝰ ille eſt actus ſimplex ſicut
eſt virtutis ſimplicis. Pꝫ etiam ex alio: q̈ ille actꝰ
eſt immediate ipſius volūtatis vt elicitꝰ a volūta-
te. Cōfeſſio aũt ⁊ ſatiſfactio nō ſunt immediate a vo
luntate actꝰ eliciti ſꝫ imperati. Sed loquēdo de pe
nitentia tertio mō pro cauſa propria ipſius pene
infligende: que cā eſt actus īperatus ab actu peni-
tentie virtutis: iſtius partes poſſunt poni iſta tria.
Et ſimiliter illius quarti qd̄ eſt punire: partes poſ
ſunt poni: tres pene que cōcomitant̃ iſtos tres actꝰ
Et iſto mō iuſtitia cōcomitatiua vniuerſaliter reſpi
cit equalitatem: ⁊ hic non equalitatē rei ſed magis
ſm rectā rationē. Hoc mō iuſtitia punitiua que eſt
quedam cōmutatiua: in punitione reſpicit penam
equalem ſeu cōmēſuratā illi culpe: ⁊ hoc ſm rectā
rationem illius legis ſm quā ipſa eſt vindicatiua.
¶ Lex aũt ſm quā penitentia ꝟtus eſt indicatiua:
dictat culpam debere ordinari: ⁊ per penam intrin G
ſecam triſtitie: ⁊ per penā extrinſecam duplicem: ve
recundie. ſ. ⁊ afflictionis ſeu laboris corporalis: ſi-
cut colligitur ex diuerſis ſcripturis que retinent le
gem iſtā: igitur illa pena ſeu puniri qd̄ reſpondet
culpe: integratur ex tribꝰ penis. Et ſimiliter cā ꝓ-
xima iſtius pene oportet ꝙ integret̃ ex cauſis pro-
prijs iſtarũ penarũ. Cuꝫ eñi ꝓpria triſtitia interior
ſit deteſtatio pcti a ſe ꝯmiſſi: ſeu d̄ peccato diſplicē
tia. Et hoc includit duas cās partiales. ſ. ꝯſidera-
tionem pcti ꝯmiſſi. ⁊ nolitionē eius. Principalior
cā eſt nolitio Ipſa etiā poſita neceſſario ponit alte
rā. ⁊ nō ecōuerſo. Iſte igitur actꝰ q̄ ē ꝓpria cā pri
me triſtitie dicit̃ contritio. Scd̄s eñi actus q̄ eſt cā
proxima erubeſcentie vel verecūdie: dicitur confeſ-
ſio vbi peccatũ ꝓpalatur homini. Tertia cā ꝓpria
tertie pene: eſt opus aliqd̄ laborioſum vel penale.
Sicut igit̃ perfecta pena correſpōdens culpe ſcd̄m
iuſtitiam vindicatiuā: habet tres penas partiales
que ſunt partes vnius punitionis ꝑfecte: eo modo
quo tres reſtitutiones eſſent partes vnius reſtitu-
tionis perfecte illi qui fuiſſet tripliciter damnifica
tus. Iſti tres actꝰ ad quos ſequūtur ille tres pene
ſunt partes illius cauſe ſufficientis proxime reſpe-
ctu pene condigne. ¶ De penitētia ſacramēto: dicit̃
ꝙ iſta tria nullo mō ſunt ptes eius q̈ ſicut dictum H
eſt. penitētia ſacramentũ eſt illa abſolutio ſacerdo-
tis: facta certis verbis ⁊c. Huius vero nulla pars ē
cōtritio: q̈ eſt quoddā ſpirituale in anima. Neq̄ cō-
feſſio q̈ nihil ē ipſiꝰ ſententie ſacerdotis. ſꝫ actꝰ cul
pabilis ſe accuſantis. Neq̄ ſatiſfactio ſꝫ ſequit̃ il-
lam abſolutionē ſacramentalem. Hec tñ tria ad ſa
cramentum penitentie requiruntur: ad hoc vt di-
gne recipiat̃: vt preſentia vel ſequētia. Simpliciter
eñi requirit̃ confeſſio q̈ ſacerdos non abſoluit ar-
bitrarie: niſi prius fuerit reus accuſatꝰ in foro illꝰ
Non eſt etiā vtilis illa abſolutio niſi precedat ī cō
feſſione iſta contritio vel attritio. Iſta diſtinctio pa
tet ex dictis. Sufficit enim ꝙ aliqua diſplicentia li
cet in formis precedat. Et tunc ille capax eſt abſo-
lutionis ſacramentalis ⁊ per eam fit contritio. Sa

tiſfactio autem debet ſequi ſacramentum peniten-
tie ad hoc vt habeat efficatiam. et hoc in re vel in
propoſito. Niſi iudex poſſet ꝓpendere illas penas
alias recedentes ſufficere ad ſolutionem totalis
pene. Iſta autem ſententiatio ſacerdotis: ſic abſol-
uit ꝙ tamen ligat. Abſoluit a debito pene eterne: et
ligat ad ſolutionem pene temporalis: niſi ſit ſuffici
ens iam ſoluta. Iſta etiam ſententiatio ſacerdotis
nullo modo abſoluit: vel ſaltem non efficaciter: ni-
ſi ille reus ſit i ſe debito modo diſpoſitus: q2 ſacra-
mentum eſt ſignum abſolutionis interioris: et illã
nõ cõcomitatur. Niſi ſit debita diſpoſitio iterius in
y mente abſoluẽdi. ¶ Iſta eſt poſitio doctoris ſubti
lis qui breuiter ponit ꝙ iſta tria cõtritio. confeſſio:
ſatiſfactio. Non ſunt partes penitentie accipiendo
penitentiã vt eſt virtus ſeu habitus inclinãs volũ
tatem ad penitere. Et cã eſt q2 iſte habitus eſt for-
ma ſimplex ⁊ nõ habet partes ſicut caritas: iuſtitia
Item eſt forma permanens q2 habitus ſunt ꝑma-
nẽtes: act9 ſeu diſpoſitiones ꝺ facili tranſeunt. Cõ
tritio confeſſio: ſatiſfactio ſunt tranſeuntes remanẽ
te habitu penitentie: ideo non poſſunt eſſe partes
eius. Item iſta tria nõ ſunt partes penitentie vt eſt
K actus virtutis q2 ſicut habitus eſt forma ſimplex.
Ita actus eius eſt ſimplex. Ideo non habet ꝑtes
integrantes. Et ſic contritio: confeſſio: ſatiſfactio:
non ſunt partes eius. ¶ Pz etiam q2 ille actus eſt
immediate ipſius voluntatis vt a voluntate elicit9
Cõfeſſio autem ⁊ ſatiſfactio nõ ſunt actus imediate
eliciti a voluntate: ſed ſunt act9 imperati. Ideo nõ
conſtituũt actũ eſſentialẽ immediate elicitum a volũ
tate. Ideo nõ ſunt eius partes. Sed accipiẽdo ter
tio mõ pro illo actu qui eſt cã proxima ipſius pene
infligende. Cuius eſt cauſa actus imperat9 nõ act9
virtutis immediate elicitus a volũtate. ſed act9 im
peratus qui eſt cã proxima pene infligende: qui eſt
imperatus ab actu penitentie virtutis. Iſtius act9
iſta tria poſſunt eſſe partes. ſcz contritio cõfeſſio ſa
tiſfactio. Et ſimiliter poſſunt eſſe partes quarti ac-
tus. ſ. puniri q2 talis punitio poteſt aggregari ex
tribus penis que cõcomitãtur iſtos tres act9. ſ. ex
pena triſtitie que conſequitur contritionem: ex pe-
na erubeſcentie que conſequitur confeſſionẽ. Ex pe
na alicuius operis laborioſi qꝺ cõſequitur ſatiſfa-
ctionẽ. ¶ Penitentie vt eſt ſacramentum. Iſta tria
non ſunt partes q2 penitentia vt eſt ſacramentum
eſt ſola abſolutio ſacerdotis facta aliquibus ꝟbis
certis. Et iſtius abſolutionis non eſt pars contri-
tio q2 eſt ſpirituale quid i anima cõtriti: abſolutio
vero in ſacerdote. Neq3 etiã confeſſio eſt eius pars
q2 nihil eſt abſolutionis ſed eſt act9 rei confitentis
Neq3 etiam ſatiſfactio eſt eius pars: q2 ſeq̃tur ab-
ſolutionem. ¶ Penitentia ergo vt eſt ſacramentũ
nihil aliud eſt niſi abſolutio ſacerdotis ꝗuis vt ſit
efficax. requirat contritionem: cõfeſſionẽ: ſatiſfactio
nem. nõ tanq̃ partes ſed tanq̃ requiſita. Et iſta eſt
L intentio doctoris ſubtilis. ¶ Sed cõtra arguit do
minus petrus Aureoli. d. 16. q. ſ. Pro cuius decla
Aureoli. ratione pono ſuam opinionem. Ad eſſentiam ſacra
menti cõcurrit pro ſigno vno ſenſibili: abſolutio ſa
cerdotis: ⁊ ſacramentalis confeſſio peccatoris: ꝗuis
poſſint alia multa concurrere. Abſolutio aũt iſta ꝑt
eſſe quãdoq3 a tota pena: qñq3 a ꝑte tñ. Et dico ꝙ
concurrãt alia multa: qm̃ licet contritio ſit neceſſa
rio precuia: non tñ ẽ de eſſentia ſacramẽti: ſicut aliq̃
ꝟba de eſſẽtia baptiſmi. Hoc ꝓbat ſic. Illud ꝑtiſe
eſt ſacrm̃ noue legis cui ꝯuenit diffinitio ſacramẽti
noue legis. Sz ꝯfeſſiõi et abſolutiõi ꝯiũcti cõuenit
diffinitio ſacramẽti noue legi. Pz nã diffinitio ſacra
mẽti ẽ inuiſibilis gratie viſibilis forma. i. ſignũ ſẽſibi
le: vt eius ſimilitudinẽ gerat ⁊ cã3 exiſtat. Iſta ꝯue
niunt abſolutioni et ſacramentali confeſſioni: ſunt
eñi ſignum ſenſibile ⁊ cã ſimiliter: q2 denotatur ꝙ
virtute eorum culpe remittunẽ vt ſic ambo concur
rant ad vnã cãlitatem ⁊ ſignificationẽ remiſſionis
culpe. Cõfeſſio per modum detegẽtis. Abſolutio ꝑ
modum remittentis. Aliis vero non conuenit iſta
diffinitio ſacramenti. Non contritioni: cum non ſit
ſignum ſenſibile. Non ſatiſfactioni cum in ſacramẽ
to cõfeſſionis nõ requiratẽ neceſſario penitentie im
poſitio. Tum alias papa nõ poſſet abſoluere virtu
te ſacramenti a pena ⁊ culpa: qꝺ eſt erroneũ. Tum
etiam q2 nec ſacerdos ſimiliter tenetur penitentiã
imponere ſi appareat naturaliter cõtritio i eo. Se-
cũda ratio ẽ iſta. Iſtud enim ſacramentum non eſt
medicina quecunq3 ⁊ abſolute ſed eſt ſacramentũ
iudiciarium. Sed in foro quolibet iudiciario ſunt
duo de eſſentia iudicialis fori. ſcilicet confeſſio de-
licti ⁊ abſolutio: ⁊ ſic eſt in propoſito. Et propter
hoc apparet ꝙ opinio ſcoti quia dicit ꝙ ſola abſo
lutio eſt de eſſentia huius ſacramenti: non eſt ratio
nabilis: cum ambo conſtituant rationem huius ſi-
gni integri. ¶ Sz dico in veritate ꝙ opinio docto-
ris ſubtilis eſt rationabilis ⁊ vera. Nam confiteri M
ſua peccata non eſt niſi reuelatio ſuorũ peccatorũ
⁊ iſtud non eſt aliquid ſacrum qꝺ ſit actus peccato
ris. Ideo non meretur dici ſacramentum. Abſolu-
tio aũt in qua aſſiſtit diuina virtus per quam ſit re
miſſio peccatorum eſt quid ſacrum. q2 ibi cõcurrit
ſpecialis actus diuinus ſacratus. qui cõcurrit vna
cum ſacerdote miniſtro. Ideo illa meretur dici ſa-
cramentum. Et cum dicit dñs petrus aureoli. Qꝺ
in omni foro iudiciali concurrunt duo. ſ. confeſſio
⁊ abſolutio. Concedo. Sed confeſſio nõ eſt de eſſen
tia abſolutionis cum ſit actus rei: ⁊ abſolutio ſit ac
tus dei principaliter: ⁊ ſacerdotis miniſterialiter.
Ideo impoſſibile eſt ꝙ conſtituat vnam eſſentiam
bene autem requiritur neceſſario vt poſſit iudicare
de peccatis ſuis a iudice ſubdelegato: a deo. ſ. a ſa-
cerdote q2 nemo poteſt eſſe iudex in propria cauſa
Quamuis ergo requirantur contritio et confeſſio.
Non tamen ſunt de eſſentia ſacramenti: ſed ſola ab
ſolutio. ¶ Opinio tamen ric. de medi. vil. in. 4. di.
16. eſt ꝙ contritio confeſſio ⁊ ſatiſfactio ſunt par-
tes integrales ſacramenti penitentie. Dicit enim ꝙ
ſacramentum penitentie ſine tribus predictis non
integratẽ. Cũ eñi in ſacramẽto penitẽtie fiat volun-
taria emenda per viam iudicii voluntarie ſuſcepti.
Requiritur ibi quedam citatio ad voluntarie ſub-
eũdũ illꝺ iudiciũ. Et illa citatio ẽ cordis cõpũctio.
Et corã iudice ꝟitatis ꝯfeſſio: ⁊ ſcꝫ arbitriũ iudicis
ſatiſfactio: vl' i re vl' ſaltẽ i ꝓpoſito: ſi nõ ꝑt expleri N
i ope exteriori. Et ſi diceret q2 oẽ ſacramẽtũ miſtra
tẽ ⁊ ꝯfertẽ a miſtris eccl'ie: ſ3 ꝯtritio ⁊ ꝯfeſſio nõ mi- Ricard9.
niſtrãtẽ a ſacerdotib9: ſ3 a petõe ꝯterẽti ⁊ ꝯfitẽti: ꝺ
nõ ſũt ſacramẽta: nec ꝑtes ſacri: ad h' rñdet ricard9

ꝙ nõ oportet qõlibet ſacrm̃ ſm̃ totũ qd̃ eſt de ratione ſacramẽti: miniſtrari ab alio: ſed ſm̃ aliquid eius: a ſacerdote aũt miniſtratur abſolutio. In ſacramentis aũt alijs in quibus actus hoĩs non eſt ſacramẽti materia ſicut eſt in baptiſmo ⁊ confirmatione: oẽs partes ſacramẽti miniſtrantur a ſacerdote ⁊ miniſtris eccl'e: et hec eſt opinio Ricardi. ¶ Et
D ideo dico ꝙ ſacrm̃ põt dici large vel ſtricte. Si large accipiat̃ ſacrm̃ pro oĩbus ſine q̃bus nõ põt eſſe ſacrm̃. Certe ꝯcedo ꝙ contritio: ꝯfeſſio: ſatiſfactio ſunt partes ſacramenti: q2 ergo abſolutio non põt fieri ſine iſtis trib⁹. Ideo iſta tria ꝯtritio: ꝯfeſſio: ſatiſfactio: ſunt partes ſacramenti: et ſic intellexit ricardus. Si aũt accipiatur ſacrm̃ ſtricte prout eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma. Tũc ſola abſolutõ eſt ſolũ ſacrm̃: q2 abſolutio eſt in qua principalit̃ aſſiſtit ſacra virtus dei dans abſoluẽti auctoritatẽ ſoluẽdi a pctĩs: ⁊ infundẽdi diuinã gratiã ꝑ modũ meriti. Sic eñi eſt ſignũ ſacre rei inuiſibilis gratie: et eſt ſenſibilis forma q̃ ꝯſiſtit in verbis abſolutionis. Cõtritio vero eſt quoddã ſpirituale in anima qd̃ non eſt ſignum ſenſibile: ideo nõ põt eſſe ſacramentum. Cõfeſſio vero nõ eſt niſi relatio pctõrum ſuorum voluntarie facta corã iudice ſubdelegato: vt iudicet quam penã debeat pati ꝓ illis: ex auctoritate ſibi cõmiſſa abſoluat̃ ab illis peccatis. Et ibi nullum eſt ſacrm̃ donec veniatur ad abſolutionē: que eſt in ſignum recipiendi grãm diuinã: ſi ꝯfeſſus eſt vt decet. Poſt aũt abſolutionem: reus ſumit voluntarie vindictã impoſitam ſibi a iudice ſubdelegato. Ideo ſatiſfactio eſt poſt ſacramentuꝫ: et ſic nõ poteſt eſſe ſacramentũ: nec pars ſacramẽti. Accipiẽdo ḡ ſic ſtricte ſacramentũ: ſola abſolutio eſt ſacramentum. Et ſic accipit doctor ſubtilis. ¶ Ideo
B reſpondetur ad argumenta in oppoſitũ facta. Ad primum non ſequitur ꝙ ſi peccatuꝫ ſit ſimplex: ꝙ etiam remedium vindicatiuũ ſit ſimplex. Iuſte eñi põt legiſlator ſtatuere penas mĺtas partiales correſpondere tanq̃ vnam vindictam integrã vni peccato. Ad ſecundum ꝙ penitentia tertio modo accepta vel pena quarto modo correſpondens alicui peccato. Poteſt accipi dupliciter. Uno modo ꝓ totali adequato correſpondente: et ſic vnica penitẽtia ⁊ vna pena correſpondent vni culpe. Et ſi illud habet partes: ſe habet ad illas ſicut ad partes integrales. Alio modo poteſt accipi penitentia tertio modo dicta vel pena quarto modo: pro generali ratione totius: ꝙ eſt tenere penam vel puniri pro culpa: ſed non adequate. Et hoc modo eſt totuꝫ vniuerſale ad illas que ſunt integrales partes penitentie. Et iſtud apparet in exemplo. Eſto enim ꝙ aliquis occidit alium. Poteſt eſſe lex iuſta ꝙ puniatur pena corporali: et pena pecuniaria amicis occiſi. Utrũq3 iſtorũ pena eſt. Et pena pro homicidio poteſt dici pena vniuerſalis: et reſpectu pene pecuniarie: ⁊ reſpectu pene corporalis: vtrũq3 eñi iſtorum eſt pena pro peccato iſto. Alio modo accipiẽdo penã ꝓ homicidio totalẽ ill⁹ culpe: Nec punitio corꝑalis eſt tñ pena illa: nec punitio pecuniaria ẽ pena illa tñ: ſed qõlibet iſtoꝝ ẽ pars integral' ill⁹ pene. Et ꝑ h̃ pꝫ quõ penitẽtia p̃dicat̃ d̃ qõlibꝫ iſtoꝝ triũ diuiſiꝫ: accipiẽdo ꝓ tenẽtia alicui⁹ pene correſpõdẽtis culpe. Et ps̃ p̃dicat̃ de toto in hõgeneis: ſed nõ adeq̃te: it totalr̃. Nã q̃libet ps carnis eſt caro: ⁊ q̃libet pars aq̃ ẽ aq̃. Et q2 qõlibet iſtoꝝ includit penã: idõ qõlibet iſtoꝝ diuiſim ẽ penitẽtia: ſed nõ totalr̃ ⁊ adeq̃te: q2 ꝯſtituũt vnũ totũ integrale ꝯſtitutũ ex illis partib⁹. Et nlla iſtarũ partiũ ſine alia integrat penitẽtiã. Et intellige vt eſt equata culpe. Ad tertium d̃r ꝙ neq3 ſunt partes penitẽtie ſacramẽti nec penitẽtie virtutis: nec act⁹ virtutis: ſed actus imperati ab illa virtute: qui eſt actus proximus punitionis: ⁊ pene concomitantes eaꝫ ſunt D partes effectus remoti actus penitentie: tamẽ act⁹ elicitus penitentie poſſet aliquo modo dici habere partes iſtas non formaliter: ſed quaſi cauſaliter Pro q̃to ipſe eſt aliquo modo diſtinctus vt imparat iſtã partẽ ⁊ illã. Et hoc modo remotiſſime poſſunt dici partes illius virtutis penitentie vt inclinat ad omnes iſtas infligendas. Ad quartum dico ꝙ penitentie virtutis: ⁊ actus eius imperati: ⁊ act⁹ eius eliciti: opus exterius laborioſum eſt fructus. Et hoc modo debet intelligi de opere exteriori operato. Et cõcedo ꝙ illud opus nõ eſt pars penitẽtie dicte aliquo iſtorũ trium modorũ. Eſt tñ pars ei⁹: ꝙ eſt puniri qd̃ eſt imperatũ inter illa p2i⁹ enumerata. Et nihil eſt incõueniens: idẽ eſſe partẽ prioris ⁊ fructum poſterioris. Dubitat̃ ſi largo modo accipiat̃ ſacrm̃: cũ illa tria ſint partes ſacramẽti: que S eſt principalior pars: abſolutio ſacerdotis: vel cõpunctio cordis. Reſpondet Ricardus ꝙ in ſacro illa pars eſt principalior que principali⁹ cooꝑatur ad principalem ſacramẽti effectũ. Principalior autem effectus ſacramentorũ noue legis: eſt ſctificare Ricard⁹ magis q̃ ſignificare: ergo pars ſacri eſt p̃ncipalior que magis ex vi ſacri cooperat̃ ad remiſſionẽ culpe ⁊ pene eterne: que remittuntur per grãm ſctificãtem. Compunctio aũt nõ tñ cooperatur ad remiſſionem culpe ex vi ſacramẽti: nec etiã inq̃tũ eſt act⁹ virtutis vel efficax diſpoſitio ad virtutẽ. Dicit ergo Ricardus ꝙ ſi comparetur compunctio eũ vtraq3 vi ſua coniunctim ad abſolutionẽ: principaliter cooperat̃ ad remiſſionẽ culpe q̃ abſolutio. Si aũt conſideret̃ illud aliud qd̃ cooperatur compunctio ex vi ſacramenti tantum: ſic dico ꝙ non ita principaliter operatur ad remiſſionem culpe ſicut abſolutio ſacerdotis: quia cum ſacerdos ſit vicari⁹ xp̃i principalius ⁊ prius aſſiſtit verbis ſuis in quibus abſolutio conſiſtit: virtus ſanctificans: q̃ partib⁹ ſacramẽti que ſunt ex parte penitentis. Quare etiã ad actũ ſignificandi: principalior eſt abſolutio: q̃ cordis compunctio: quia ſenſibilius ⁊ magis per ſe ſignificat peccati remiſſionem: q̃ ipſa compunctio: que illam ſenſibiliter non ſignificat per ſe: niſi ipſo compuncto. Alijs autem non ſignificat niſi inq̃tũ manifeſtatur in confeſſione oris ⁊ ſatiſfactione operis. Predictam autem cooperationem non intelligas in efficiendo gratiam: ſed in diſponẽdo ad ei⁹ ſuſceptionem. Hec opinio deficit in multis. Prio: quia dicit ipſam compunctionē hab re vim ſacramenti: ꝙ non eſt verum: cum non ſit ſacramentum vt ſatis ꝓbatũ eſt ſupra. Niſi vellemus accipe large ꝓ oĩ illo qd̃ ẽ neceſſariũ ad ſacrm̃. S Scd̃o peccat dicendo ſi compunctio accipiatur ſimul: vt habet vim ſacramenti: ⁊ eſt actus virtutis: tunc eſt principalior in remiſſiõe culpe q̃ abſolutio: hoc fallit in

duobus. Primo q2 vt viſum eſt nõ poteſt eẽ pars ſacramenti. Scđo peccat: q2 cõpunctio nõ remittit pctm̃ niſi p modũ meriti de ꝯgruo. Verũ q2 in caſu neceſſitatis: ſi non haberet copiã ſacerdotis. haberet tñ perfectã ꝯtritionẽ ⁊ confiteref ⁊ acciperet abſolutionẽ ſi haberet copiã ſacerdotis: facit qđ in ſe eſt: meretur remiſſionẽ pctõꝝ per modũ meriti de ꝯgruo. Tunc eñi deꝰ ſine ſacerdote ſuam infundit gratiã: ⁊ ſaluat illũ: q2 merebaf per modum meriti de ꝯgruo: cũ fecerat qđ in ſe eſt. Sed ꝯtritio nõ meretur remiſſionẽ pcti per modũ meriti de cõdigno: ſed eſt diſpoſitio ad habendũ remiſſionẽ p modũ meriti de ꝯdigno. Et in abſolutõe accipit remiſſionẽ pcti p modũ meriti de ꝯdigno: q2 ĩ abſolutõe aſſiſtit v̾tus diuina: remittẽs pncipalr̃ pctm̃ infundẽs gr̃az. Et dãs auctoritatẽ ſacerdoti dimittendi pctã in cõfeſſione: ſi iuſte confeſſus eſt. Igitur nec ꝯtritio: nec cõfeſſio eſt cã principalis pctã dimittendi: ſed ipſa abſolutio: que ſola ꝓprie eſt ſacramentũ vt ſatis declaratũ eſt in opinione doctoris ſubtilis. Contritio g̃ nõ dimittit pctm̃: nec cõfeſſio niſi diſpoſitiue ⁊ neceſſario requiſita ad ſcm̃ ſcz ad abſolutionẽ. Sed abſolutio a ſacerdote facta: ipſe ſacerdos effectiue dimittit pctm̃: ſaltẽ miniſterialiter: ergo. Pro cuius declaratõe pono.

¶ Primum documentum.

A Sacerdos pctõꝝ in ꝯfeſſione habet poteſtatem in pcti remiſſione. Iſtud documentũ docet xp̃s. Johã. 2. Dicẽs diſcipulis qbus ſuccedunt preſbiteri Accipite ſpm̃ ſctm̃. quorum remiſeritis pctã. Et ſi diceref proprium eſt dei culpã remittere: ergo ſacerdoti cõuenire non poteſt: q2 qđ eſt proprium dei: nulli alteri poteſt ꝯuenire. Ideo dicitur Marc. 2. Quis eſt q poſſit dimittere pctã niſi ſolꝰ deus. q. d. ꝙ nullus alius: ergo nõ cõuenit preſbiteris dimittere pctã. Ad declarationẽ huius documenti Primo ponã vnũ notabile de poteſtate clauium. Scđo dicã ad queſtionẽ. Quantũ ad primũ dico ꝙ poteſtas clauiũ permiſſa ſacerdotibꝰ in pſona aploꝝ: eſt duplex. Quedã eñi eſt ſuper corpꝰ xp̃i phiſicum ex quattuor elemẽtis cõpoſitũ: de virgine natũ. Et hec poteſtas eſt ꝯficiendi ⁊ cõſecrãdi corpus xp̃i in miſſa. Alia eſt poteſtas ſuper corpus xp̃i miſticũ: qđ ẽ collegiũ eccle. Multi eñi ſcz aplĩ: vnũ corpꝰ ſumꝰ ĩ xp̃o alter alterꝰ mẽbra cuiꝰ caput eſt xp̃s. Et iſta poteſtas data pſbiteris ſuper corpus xp̃i miſticũ. dicitur ptãs iudicandi ⁊ ſentẽtiandi. Et hec eſt duplex ſm̃ duplicẽ forũ: videlicz publicum ⁊ ſecretũ. Vna eñi eſt ptãs iudicãdi in foro ſecreto: ⁊ iſta eſt duplex. Vna vocaf clauis ſciẽtie: que eſt poteſtas cognoſcẽdi ⁊ diſcernẽdi in cauſis. Alia eſt poteſtas iudicãdi ⁊ ſententiandi. Alia vero eſt ptãs que ptinet ad forũ publicũ. Et hec ẽ poteſtas excõicandi ⁊ abſoluẽdi: et illa põt ſeparari a prima que ſolũ ſacerdotibꝰ cõuenit. Scđa eñi conuenit nõ ſacerdotibus: q2 igitur multe ſunt claues ſeu multiplex eſt poteſtas clauiũ: q a xp̃o tradita fuit aplĩs. Ideo dixit xp̃s in plurali. Tibi dabo claues regni celorũ hoc premiſſo. Quantũ ad ſcđm dubiũ ad quid ſe extendat hmõi ptãs ſacerdotalis: qñ ſcz ſacerdos abſoluit penitentẽ in cõfeſſione. Dicunt aliq ꝙ ſacerdos: nec ſuper culpã abſoluendã: nec ſuper penã eternã remittendã: habet aliquã auctoritatẽ: ſed tñ ſuper penã tẽporalẽ ordinandã: vel remittendã. Primũ ⁊ ſcđm. ſ. culpa ⁊ pena eterna: per contritionẽ remittunf. Hoc probatur p illud. ps. Dixi cõfitebor aduerſum. ⁊c. Ex quo ſequitur ꝙ ſm̃ expoſitionẽ Caſſiodori. In ſola cõtritione cũ propoſito confitẽdi deus remittit. Patet p illđ Ezec. 23. Quacũq3 die ꝯuerſus fuerit pctõr mia recordabor. Ad h̃ etiã adducũt qſdã figuras: vt de decẽ leproſis: qui dũ irent ad ſacerdotes vt oſtenderẽt ſe eis: mundati ſunt. Iſti eñi ſignificant pctõres: q ſola cõtritõe ꝓcedente: anteq̃ peccata ſua ſacerdoti p confeſſionẽ oſtẽdant: a culpa mundanf. Adducũt etiã illud Johã. xi. De lazaro qui a dño primo reſuſcitato: ⁊ tñ adhuc ligato tradidit diſcipulis ad ſoluendũ. Reſuſcitatio eñi lazari a morte: ſignificat reſuſcitationẽ a culpa ⁊ pena eterna. Eius aũt abſolutio ſignificat abſolutionez ab aliqua parte pene tp̃alis: in quã eſt pena eterna conuerſa a deo: inq̃tum põt ſacerdos. Sed contra hoc arguif primo ſic. Qñcũq3 aliquid cõuenit alicui ſimplr̃: ⁊ alteri tñ ſm̃ qd: ⁊ in ordine ad primũ cui cõicat ſimpliciter: illđ tale abſolute ſũptũ magis debet intelligi de illo cui cõuenit ſimplr̃. Sz abſolutio ſeu remiſſio. Primo dicif de culpa: non aũt de pena: nec de obligatione ad penã: niſi tñ in ordine ad culpã: ergo abſolutio plus ſe extẽdit ad culpã: ꝙ ad penã: ſed xp̃s tradens ſacerdotibus ptãtem abſoluendi pctõres in foro ſecreto. Abſolute dicit quoꝝ remiſeritis pctã remittunf eis: ⁊ quoꝝ retinueritis retenta ſunt. Igif ſacerdotes ſimpliciter abſoluunt a pctis. Item verba ſacerdotũ: aut ſunt vera: aut non. Si ſunt vera: cũ ſacerdos dicat: abſoluo te ab oibus pctis tuis mihi confeſſis: g̃ ſic eſt ſicut dicunt: g̃ abſoluunt a pctis. Item ſacrm̃ penitentie: ſicut qđlibet ſacrm̃ eſt ſignũ gratie nõ tñ ſignificatiuum: ſed quodãmodo effectiuũ. Sed hoc non eſſet niſi tunc qñ abſoluunf infunderef gratia ⁊ per ꝯñs remitteref culpa ⁊ etiã pena eterna. Sz tunc eſt dubiũ de mõ. ſ. quõ ſacerdos abſoluit a culpa ⁊ pena eterna cũ ſola prior contritio ad hoc ſufficiat. Dicunt aliqui ad hmõi difficultatẽ de abſolutione. ꝙ abſolutio eſt duplex. Quedã per modũ meriti de cõgruo. Alia per modũ meriti de condigno debiti. Tunc dicũt ꝙ qñ aliqs ante cõfeſſionẽ cõterif: abſoluif a deo per modũ meriti de ꝯgruo. abſolutio aũt ſequens ſacerdotis: abſoluit eũz per modũ meriti de cõdigno. Cũ fiat merito paſſionis xp̃i: nec eſt inconueniens ꝙ idẽ abſoluatur duobꝰ modis. Sed iſta opinio non placet mgr̃o frãciſco de marchia: quia licet vnus poſſit abſolui ab vno ⁊ ab alio ſi non ſit abſolutꝰ ab illo. Si tñ eſt abſolutus ab vno defacto: nõ videf ꝙ poſſit abſolui ab alio. Licet igif poſſet dici ꝙ in ſcđa abſolutiõe augeatur gratia: non tñ põt dici ꝙ remittaf culpa ab alio in abſolutione: q2 eſt remiſſa iam in cõtritiõe: ideo eſt impoſſibile. Et iđ dicit ꝙ duplex eſt abſolutio. Vna eſt ſimplr̃ abſoluta. Alia eſt cõditionata ⁊ ſuſpenſa. Et tũc poſſet dici ꝙ in momẽto contritionis abſoluif a deo ſub conditione ⁊ non ſimplr̃ ſicut dr̃ ꝙ deus vult oẽs ſaluos fieri: iſta eſt vera ſub conditione. ſ. ſi ipſi velint ſaluari. Sic abſolutio

Marginalia: Johan. — B — C — Caſſiod. — D — E — F

in cōtritione eſt cōditionalis:abſoluit a deo ſub cō
ditiōe vt abſoluat̄ inſup abſolutiōe ſacerdotis i cō
feſſiōe. Sic ꝙ in abſolutiōe ſacerdotis ſimplr̄ abſol
uit̄ a culpa ⁊ pena eterna:⁊ h̄ ꝑ modū meriti de cō
digno. Ideo qn̄ aliq̄s cōterit̄:nō abſoluit̄ niſi ſub
conditiōe.ſ.ſi cōfiteat̄.Nā ſi cōterit̄ neceſſe ē ꝙ ha-
beat ꝓpoſitū cōfitendi.Et ideo vſq; ad cōfeſſionē
⁊ abſolutionē ſacerdotis:nō ē abſolut⁹ niſi ſub cō-
ditione.Et hec cōditionalr̄ abſolutio ē ꝑ modū me-
riti de cōdigno:q2 meret̄ de ꝯgruo poſtq̄ penitet ꝙ
abſoluat̄ a ſacerdote. Sz nihil dignū h3 qd̄ abſol
uat̄:ſed q2 ſacramēta ꝑ q̄ habet̄ diuina grā ⁊ remiſ
ſio peccatoꝝ:faciūt meriti de cōdigno:q2 abſolutio
eſt ſacramētū vt viſum ē:ideo ꝑ modū meriti de cō
digno nō abſoluit̄ a pctīs vſq; ad abſolutionē ſa-
cerdotis.Et tūc ſimplr̄ remittunt̄ pctā:⁊ pena eter
na mutat̄ in tēporalē.Sed in cōtritiōe nō remittit̄
niſi per modū meriti de cōgruo.Et ſic mereri de cō-
gruo expectat meritū de ꝯdigno nec ibi ſimplr̄ grā
datur niſi eēt neceſſitate ꝓuent⁹:q2 tūc deus ſine ſa-
cramēto:ꝓpter meritū de ꝯgruo remitteret ſibi pec
cata:q2 nō alligauit potētiā ſuā ſacramētis.Tn̄ or
dinauit ꝙ in ſacramēto penitētie:qd̄ ē abſolutio re
mittātur pctā.Et nūq̄ remittunt̄ aliter ſi poſſit ha
bere copiā ſacerdotis de potētia ordinata. Nūc ḡ
dico ꝙ niſi in neceſſitate non remittunt̄ pctā niſi in
abſolutione ſacerdotis cum illa ſit ſacramentū.Et
per ſacramēta deus inſtituit habere remiſſionē pec
G catorū.Tūc ad argumēta.Ad primū qn̄ d2 dixi cō-
fitebor ⁊c.Reſpōderi pōt duplr̄.Uno mō ꝙ deus re
mittit pctā in cōtritione ꝑ modū meriti de cōgruo:
nō ſimplr̄:q2 talis expectat meritū de cōdigno.ſ.ſa
cramentū abſolutiōis miniſtratū ꝑ ſacerdotē.Tn̄ ſi
ſacerdotis nō haberet̄ copia:illō meritū de cōgruo
meret̄ ſibi vt remittat deus pctā ⁊ infundat grām:
q2 in illa neceſſitate nō h3 ſacramentū ꝑ qd̄ efficiat̄
H dign⁹ venia.Et ſi diceret̄ ꝙ text⁹ dicit Tu remiſiſti
impietatē peccati mei.Dico ꝙ ꝓ tūc cū dauid face-
ret illū pſalmū nō erat inſtituta cōfeſſio:q2 ſoli deo
confitebant̄:⁊ in contritione remittebatur pctīs: q2
ꝓ tunc nō erant inſtituta ſacramēta. Sed poſtq̄ ſa
cramētū penitētie eſt inſtitutū:nō pōt remitti pctīs
niſi in abſolutiōe ſacerdotis.Uel pōt dici ꝙ dimittit̄
pctīs ꝑ cōtritionē3 diſpoſitiue ⁊ de cōgruo.Sed ex
hoc nō h3 grā3 niſi in abſolutiōe. Sed bene diſpoſi
tiue ⁊ ꝑ modū meriti de cōgruo: ſed nō formaliter ⁊
per modū meriti de condigno. Ad aliud de decē le
proſis.Dico ꝙ ſacerdos legalis: nō habebat effica
tiam ſupra lepre mundationē.Sed tm̄ oſtēdebat ⁊
iudicabat mūdos:ſacerdos aūt euāgelicus h3 effi-
catiā ſupra leprā ſpūalem.Et iudiciū demonſtran-
di illos eſſe mūdos.Ideo plus facit ſacerdos euan
geli⁹ q̄ legalis.Ad illō de lazaro Dico ꝙ ſuſcita-
tio lazari ſignificat ſuſcitationē pctōris factā a deo
principaliter:⁊ a ſacerdote miniſterialiter.Exit⁹ de
ſepulchro ſignificat exitum de penis inferni mediā
te abſolutione ſacerdotis ad quam erat obligatus.
Quando vero traditur apoſtolis ad ſoluendum ſi
gnificat ꝙ preſbiteri poſſunt remittere de pena qua
erat ligatus:claue non errante ⁊ non ꝙ peccatu3 re
I miſſum eſſet ante abſolutionem ſacerdotis.Ad ar-
gumentum factū de illo.Marc. 2. quis eſt q̄ poſſit
remittere peccata niſi ſolus deus.Dico ꝙ nō prin-
cipaliter ⁊ auctoritatiue:ſed tantum miniſterialiter
⁊ per modū commiſſionis ſacerdos poteſt peccata
remittere.Et ſi diceretur ꝙ ſacerdos non poteſt ſuſ
citare mortuum corporaliter:ergo nec ſpiritualiter
Dico ꝙ ſacerdos virtute propria non poteſt ſuſci-
tare mortuum nec corporaliter nec ſpiritualiter. Sz
vtrumq; facere poteſt virtute ſibi communicata a
deo:nam virgo beata plures ſuſcitauit mortuos.
Sanctus martinus:petrus:frāciſcus ⁊ alij plures
non virtute propria:ſed virtute ſibi communicata
a deo.Sic ſacerdos q̄tum eſt de ſe ⁊ virtute ꝓpria
nō poteſt:ſed bene virtute ſibi communicata a deo
tanq̄ miniſtro:⁊ ideo ſacerdos miniſterialiter remit
tit peccata:⁊ commutat penam eternam in tempo-
ralem Et poteſt remittere partem aliquam de pe-
na debita pro peccato. Et omnia iſta ſignificantur
in ſuſcitatione lazari vt dictum eſt ſupra.Sic eſt de
claratio mea iſtius correlarij. Remitto me tamē de
terminationi ſancte romane eccleſie.Nolo enim aſ- K
ſere pertinaciter. Tamē ſanctus thom.diſtinctione
decimaſeptima art.quarto queſtio.prima in ſolut.
cuiuſdam argumenti.Dicit ꝙ gratie infuſio ſufficit
ad culpe remiſſionem:ſed poſt culpam remiſſam ad
huc eſt peccator debitor pene temporalis.Sed ad
gratie infuſionem:quedam ordinata ſunt ſacramen
ta gratie:ante quorum ſuſceptionem:vel actu vel ꝓ
poſito aliquis gratiā non conſequitur ſicut patet in
baptiſmo ⁊ ſimiliter de confeſſione.Sed certum eſt
ꝙ nullus poteſt habere gratiam ſine baptiſmo ac-
tuali:nec remiſſionem peccati originalis:niſi adul-
tus poſitus in neceſſitate qui vellet baptiſari ſi ha-
beret baptiſantem: meretur per modum meriti de
congruo remiſſionem peccati:quia facit qd̄ in ſe eſt:
idō de⁹ ſine ſacro infundit ſibi ſuā grām. A ſimili de
confeſſione nunq̄ homo poteſt habere gratiā ⁊ re-
miſſionem ſine confeſſione: q̄uis per contritionem
mereatur de congruo habere remiſſionem peccato-
rum. Tamen nō habet niſi per confeſſionem niſi ſit
in neceſſitate poſit⁹:q2 tūc meret̄ ꝑ modū meriti de
cōgruo(q2 facit qd̄ in ſe eſt)habere remiſſionē pec-
catorū ⁊ infuſionē grē:q2 tūc ſupplet fides ⁊ ꝓpoſi
tum adulti.Et ſic ſanctus tho.valde bene dicit ⁊ eſt
mee opinioni cōcordās.Et vltra dicit ꝑdictus do-
ctor ꝙ cōfeſſio ꝓpter remiſſionē pene ad quā ope-
rat̄ nō h3 ꝙ ſit de neceſſitate ſalutis:q2 pena iſta eſt
tēporalis ad quā poſt culpe remiſſionē aliq̄s ligat̄
⁊ ligat⁹ remanet.Un̄ ⁊ q̄uis illa pena i hac vita nō
expleret̄ eſſet in via ſalutis. Sed ex hoc habet confeſ-
ſio ꝙ ſit de neceſſitate ſalutis:q2 operat̄ ad remiſſio
ne3 culpe mō ꝑdicto. Iſte doctor bene loquit̄ ⁊ cla
re ꝙ in cōfeſſiōe remittit̄ pctīs. Sed dubitat̄ ſi tene
mur confiteri de iure naturali:vel de lege moſayca L
vel de lege poſitiua eccleſie:vl̄ de lege diuina. Quia
non poſſumus inuenire preceptum quo teneamur
ad confeſſionem niſi vel iure poſitiue:naturali diui
ni:vel eccleſiaſtici.Unde ſciendum ꝙ illud eſt de iu
re naturali:ſeu verum:cuius veritas nota eſt ex ter
minis:⁊ tunc eſt principiu3 in lege nature. Sicut in
ſpeculabilibus principiu3 notum eſt ex termino ſeu
qd̄ ſequitur ex tali vero euidenter ſic noto cuius cō
cluſio practica demonſtrata.Et ſtricte loquēdo. Ni
hil aliud eſt de lege nature niſi principiū vel cōcluſio
demonſtrata. Tamen extendendo: quandoq; illud

dicitur eſſe de lege nature qđ eſt verum practicū cõ
ſonuȝ principijs ꝛ concluſionibus legis nature. In
tantum ꝙ ſtatim notū eſt oībus illud cõuenire tali
legi. Nā lex naturalis eſt quedā vis ſeu facultas in
ſita cibꝰ rebꝰ naturaliter. Et dicit gaſ. de. cal. p:i.
d. Qđ iſta vis ē qđdā ius a rerū cõditore ſingulis
entibus cõceſſum ſm naturā inſitā cuilibet ſpeciei.
Et ſic cõuenit naturaliter oī igni calefacere: ꝛ oī ge
nerabili nature gnare: ꝛ oī mři mittere ple: ꝛ oī aui
volare. Cū ḡ cuilibet naturaliter nō ſit inſitū cõfite
ri: q: tūc oīs natio hominū cõfiteref: ſi eſſet natura
le: ideo cõfeſſio nō eſt de iure naturali. Itē yſid. di/
cit ꝙ ius naturale eſt idē apud oēs. Sed ꝯfeſſio nō
eſt apđ oēs eadē: ḡ nō ē de iure naturali. Itē q: di
uina ꝑcepta decalogi ſunt fundata in lege naturali
ideo dicit apl's Rom. 7. Gētes q̄ non habent legē
ea q̄ ſunt legis naturaliter faciunt. Sed hoc nō di/
cit de ſacramētis: ſed de lege decalogi: ideo ſacramē
ta nō ſunt de lege naturali: immo fundanf in fide.
Itē cõfeſſio ſit ei q̄ habet claues eccleſie. Sed non
oēs habēt claues eccleſie ḡ confeſſio non eſt de lege
naturali. Item in ſacramentis cognoſcimus per fi/
dem qđ eſt impoſſibile cognoſcere per naturam: q:
fides eſt ſupra cognitionem legis naturalis. Unde
etiā ſacramenta ſunt ſupra dictamē rationis natu/
ralis: ḡ per legem naturalē nō obligamur ad ſacra
menta. Itē ſi qs tenereť confiteri precepto legis na
ture. Cõfeſſione de qua hic querit: tunc fuiſſet obli
gatio iſta pro ſtatu cuiuſcūq; legis: ꝙ falſum eſt: q:
nec erat in ſtatu legis innocentie. nec in ſtatu legis
M mosayce. In oppoſitū habeť per gloſ. gene. 3. Adaȝ
vbi es. Uox inquit gloſa eſt increpātis ꝛ cõfeſſionē
inquirētis: igitur ibi in ſtatu innocētie fuit cõfeſſio.
Itē poſt lapſum legitur ꝙ aaron ꝛ filij eius docue
runt cõfiteri peccata filiorū iſrael. Et frequēter legi
tur in lege ꝙ qui peccaſſet in lege deberet confiteri
peccatum ſuum et offerre tale vel tale ſacrificium.
Itē hoc cõfirmať: q: in veteri teſtamēto ſunt aucto
ritates de cõfeſſiõe facienda. Sicut illud iuſtus prꝰ
eſt accuſator ſui ꝛc. Preterea ꝙ ſit cõcluſio ſequēs
ex principio legis nature. Probaf primo ſic: hec eſt
nota ꝙ q̄libet reus debet iudicari ꝑ aliū: q: nemo
ē iudex in ꝓpria cā. Sed nō pōt iudicari ꝑ aliū niſi
accuſeť illi ꝑ quē debet iudicari nec pōt accuſari ni
ſi a ſeipſo ſi pctm̄ ſuū ſit occultus: ḡ ex principio na
turali debet ſeipſum accuſare alij a quo iudiceť. Et
magis eſt cõſonū rationi ꝙ in ſecreto q̄ in publico
Sed pctm̄ cū ſit occultū rationi naturali congruit
ꝛ eſt notū ꝙ accuſatio ſit occulta: igf ex ꝓpoſitioni
bus notis legis nature vel ſaltem valde euidenter
conſonis: ſequitur confeſſionem iſtam ſecretam pro
prij peccati eſſe alij faciendam: ꝛ tunc nulli rationa
N bilius q̄ ſacerdoti. Rñdeo ad iſtā de adā: ꝙ adam
non debuit peccatum ſuuȝ occultaſſe deo: quia ipſe
eſt iudex: cui manifeſtum eſt omne peccatum: coram
quo quilibet reus debet cognoſcere peccatum. Cõ
feſſionem autem hanc deus requiſiuit ab adam vt
confiteretur peccatum ſuum ꝛ recognoſceret coram
eo: quam non fecit adam: ideo auxit peccatum ſe ex
cuſando. Non enim cognouit ſuum peccatum: ſed
retorſit in mulierem dicens: mulier quam dediſti mi
hi ꝛc. Iſtud non concludit ꝙ in illa lege eſſet facien
da confeſſio homini: licet eſſet faciēda deo increpan

ti ꝛ requirenti. Ad ſecundum dico ꝙ nec auctorita/ O
te nec de facto poteſt probari ꝙ iſta cõfeſſio de qua
loquimur fieret in lege moſayca de peccatis occultis
alicui homini ſicut nunc fit. De quibuſdam tamen
defectibus publicis confitebantur ſoli deo: in non
obſeruantiam legalium fiebat confeſſio generalis
ꝛ vniuſcuiuſq; quando pro tali delicto obtulit ſacri
ficium ſacerdoti dicēdo: peccaui iniuſte egi: ꝛ huiuſ
modi. Et iſto modo cõfeſſio generalis ſacerdoti pu
blica: erat quedam diſpoſitio ad petendum miſeri/
cordiam dei populo: ſicut ꝛ modo in eccleſia in cõ
feſſione iſta confitemur nos peccaſſe ꝛ petimus mi
ſericordiam dei nobis ꝛ toti populo: vt quando di/
cimus cõfiteor in introitu miſſe. vel in prima: vel in
completorio. Tunc erat illa cõfeſſio generalis ꝛ de
peccatis publicis ſoli deo. Sed non erat confeſſio
ſacramentalis facta ſacerdoti de peccatis occultis.
Ad tertium dico ꝙ oēs auctoritates de veteri teſta P
mento ad ꝓbandū confeſſionē: ſunt tm̄ vocales: ꝛ
non ſentētiales: q: nō erat ibi ſentētia alicuiꝰ hoīs
niſi ſolus deus ꝛ ſola lex. Sed queres de qua cõfeſ/
ſiõe loquimf. Dico q̄ vł de illa generali qualē fece
runt ſacerdotes ſamuelis ꝛ multi alij iudei ſcti: vel
de illa confeſſione delicti ſui ꝓprij publici: vt de nō
obſeruatione legalium: vt ſunt ille irregularitates
in contrahendo immundicias legis ꝛc. Ad rationē Q
illam ꝙ reus debet iudicari per alium. Concedo ꝙ
iſta eſt nota lumine nature vel ſaltem multum con
ſona propoſitiōi note: ꝙ reus eſt iudicandus: quia
nullum delictū relinquendū eſt impunitum in vni
uerſo. Sic eſt vnus rector vniuerſi ꝛ hic iuſtus: ꝙ
notum eſt naturaliter vel conſonum notis natura/
liter. Sed vltra ſi eſt iudicandus ab alio. Concedo
ſed quis eſt iſte alius non eſt notum per rationē na
turalem nec etiaȝ per aliqua conſona rationi natu/
rali niſi deo qui eſt retributor meritorum ꝛ punitor
peccatorum. Et tunc vltra ille alius non poteſt iu/
dicare niſi fiat accuſatio: hoc poteſt negari: q: ipſe
nouit peccata etiam anteq̄ fiant ſine omni accuſa/
tione. Uel eſto ꝙ teneretur illa tanq̄ conſona notis
legis naturalis ſcilicet ꝙ iſti iudici debet culpa ac/
cuſari ab ipſo peccante: quia ſolus iſte ſcit. Ex om/
nibus illis nō ſequitur niſi ꝙ peccatū confiteri de/
bet deo. Et hanc concluſionem concedo fuiſſe de le
ge nature: hoc eſt conſona veris notis ex lege natu
re ꝙ pro omni ſtatu poſt lapſum: iuſti qui habue/
runt fidem de deo ꝙ erat rector vniuerſi ꝛ iuſtus:
poſtq̄ peccauerant contra legem dei confitebant/
tur peccata ſua ſoli deo petentes ab eo remiſſioneȝ
ſcientes cum tali remiſſione tanq̄ iudicem iuſtuȝ de
illo peccato iudicaturū. Et ꝙ debeat ſe accuſare al
teri homini qui ſit iudex eius: non poteſt probari ꝑ
nota legis nature. Uerum vnicuiq; commiſit deus
vt ſit miniſter dei in iudicando peccatum propriuȝ
infligendo ſibi diſplicentiam ꝛ triſtitiaȝ pro illo pec
cato non ſic autem notum eſt ꝙ conceſſit alicui eſſe
miniſtruȝ ſuum in exequendo iudicium contra aliū
pro peccato eius in ſecreto: nec ꝙ talis debeat reue
lare ſuum peccatum occultum. Et ſi dicas ꝙ in re/ R
pub. humana. Unus eſt iudex alterius: puniēs pec
cata alterius: ergo etiam debet in peccato occulto
fieri vt habeatur iudex ſecretus: qui de ſuo peccato
iudicet. Quia nemo poteſt bene iudicare ꝯ ſeipm

ꝓpter nimiā dilectionem quam gerit ad ſe. Dico ꝙ
verū eſt de illis peccatis publicis q̄ poſſunt ſibi in
noteſcere in iudicio eius cuius eſt auctoritas publi
ca ad conſeruationē boni cōis. Sed in peccatis oc
cultis nullus iudex debet iudicare nec facere inqui
ſitionem niſi peccatum eſſet euidens vel preceſſerit
publica diffamatio. Ideo non eſt notū ꝙ de occultis
ſit aliquis iudex. Nec eſt notum ꝙ aliquis ſe diffa
met: alicui qui ignorat infamiam ſuam. Sed nunc
videndum eſt ſi confeſſio obligat per ius poſitiuū
eccleſie. Et ſi diceret ꝙ eſt ex ſtatuto eccleſie. c. Om
S vtriuſq; ſexus. de peni. ⁊ remiſ. Sȝ iſta cōſtitutio fa
cta eſt ab Inno. 3. in ꝯſilio lateranēſi. Sed añ iſtō
tēpus per multos annos erat beatus auguſtinus
qui valde predicauit cōfeſſionem eſſe neceſſariam vt
appet in libro ſuo de vera ⁊ falſa. peni. Et auctori
tates in littera magiſtri ſententiaꝝ diſtin. 17. ponū
tur: ⁊ quedā etiam de pe. diſt. 1. ⁊ 3. Nec facile iue
niret canoniſta aliqd̄ ꝯſilium eccleſie: vel aliquod
preceptum ꝓprie vbi exprimat preceptum de con
feſſione facienda ſicut hic loquimur. Hāc tñ opinio
num tenet gloſator bartholomeus brixieñ. ð peni.
diſt. 5. in principio. Ubi poſt diuerſas opiniões re
citatas de inſtitutione confeſſionis. Subdit ſuā di
cens. Melius dr̄ eā inſtitutā a quadam vniuerſali
eccleſie traditione: potius q̄ ex noui vel veteris teſta
T menti auctoritate. Sed iſta opinio eſt irrōnabilis
⁊ loquit vt canoniſta. Turpe eñ eſſet theologo di
cere aliquid eſſe in biblia: ⁊ neſcire vbi illud inueni
tur. Sic ſibi tanq̄ canoniſte dicenti: ꝙ hoc fuit ex
vniuerſali traditione eccleſie. Et neſcit demōſtrare
vbi nec in quo canone: cū tñ canon ſufficienter con
tineat oēs eccleſie traditiones. Et tñ nō allegat ali
quod capitulū canonis ad iſtam traditionē: ſed tñ
poſt ſubdit: ꝙ traditio eccleſie eſt obligatoria: ⁊ ad
hoc allegat arg. 12. diſtin. c. in hijs rebus. Item ſi
eſſet hec opinio vera papa non teneret confiteri: qȝ
ſicut dr̄ extra de verbo. ſig. c. cxiij. qui ſeminat. Nō
habet imperiū par in parem. Ideo conſtitutio pa
pe precedentis non obligaret papā ſucceſſorem ſi
ſolum confeſſio eſſet de iure poſitiuo eccleſie. Item
etiam non videtur ꝙ infideles tenerentur ad prece
V ptum: qȝ ſm aplm̄. 1. ad Cor. 5. quid mihi eſt de
hijs qui foris ſunt iudicare. Tñ vnū argumētū in
uuit gloſator ꝓ opinione ſua. ſ. ꝙ ꝯfeſſio nō eſt ne
ceſſaria apud grecos. Eſſet aūt ſi preceptū eſſet de
ea ex auctoritate ſacre ſcripture. Sed antecedēs nō
eſt verum. Neceſſarium eſt enim apud eos baptiſ
ma fluminis tanq̄ prima tabula. Sic etiā ⁊ penitē
tia: imo ſacramētū penitētie vt ſecunda tabula. Et
ſi ꝓbet antecedens ꝙ nō eſt conſuetudo apud eos
confitendi. Dico ꝙ multas laudabiles conſuetudi
nes greci obmiſerūt: ex quo ab eccleſia romana re
ceſſerunt. Et ita iſtam nō ſolum laudabilem ſȝ etiā
neceſſariā potuerūt obmittere. Et ideo in magnas
miſerias ceciderūt greci: vt patet ad oculum de con
ſtantinopoli ⁊ multis alijs locis. Nec negatio iſti
actus inducit conſuetudinē. Nec eſt iſtud ita notū
in grecis qd̄ iſte accipit ꝓ antecedente: ꝙ ipſi nō te
neant ꝯfiteri: quinimo nec notū eſt ꝙ nō ꝯfiteant.
Nec ꝟ alicubi aliq̄s doctor ſcribēs ꝯ altas abuſio
nes eoꝝ exprimit ꝙ oīno ꝯfiteant. Cū tñ fuiſſet no
tabilis diſcordia ab eccl'ia romana ſi in hoc diſcor

darēt: ⁊ notabilior q̄ in fermēto ꝯficere: vel vti iſta
forma baptiſet ſeruus xp̄i. Breuiter videt rōnabi
lius tenere ꝙ cōfeſſio cadit ſub precepto diuino po X
ſitiuo. Et tunc oportet videre an explicite in euāge
lio an a xp̄o imediate: qȝ patet ꝙ non in veteri lege
An explicite ab apoſtolo in aliqua doctrina apo
ſtolica: an nec ſic nec ſic. Dico ꝙ a xp̄o fuit inſtitu
ta. Et docteinus ab apoſtolis eccleſie ꝓmulgata.
Primus iſtoꝝ eſſet magis tenendū ſi poſſet haberi
euidēter iſtō ꝓceptū ex euāgelio. Nō opȝ adhoc in
ducere illud math. 16. Tibi dabo claues regni ce
lorum. Quia illud nō eſt niſi promiſſio de datione
futura. Si quid autem de precepto confeſſionis re
peritur: illud valet quod reperitur Iohan. 10. Ac
cipite ſpiritūſanctum: quorum remiſeritis peccata Y
⁊c. Ex hoc arguit. Uno modo ſic. Hic data eſt po
teſtas apoſtolis ⁊ in eis omnibus ſacerdotibus re
mittendi peccata. Non principaliter quia hoc eſt
ꝓprium dei. ergo miniſterialiter ⁊ arbitrarie. Sed
non poſſent arbitrari in cauſa ignota. ergo manife
ſtanda eſt eis cauſa in qua debent arbitrari. Iſta
manifeſtatio eſt confeſſio: ergo ex illa collatione po
teſtatis arbitrarie ſacerdoti in cauſa peccati obligā
tur peccatores ad accuſandum ſe eis tāq̄ arbitris:
ꝙ eſt confiteri. Si dicatur ꝙ ratio bene concludit
ꝙ ſacramētum penitentie eſt inſtitutū a xp̄o tanq̄
vtile ⁊ efficax. Sed ex hoc non ſequitur ꝙ ſit neceſ
ſario recipiēdum vt cadens ſub precepto. Nam ex
trema vnctio inſtituta eſt a xp̄o: ⁊ ſacramentum cō
firmationis: ⁊ tñ neutrū eſt ſimpliciter neceſſarium
Nec eſt preceptū de illo vel iſto recipiēdū. Et tunc Z
ad formā argumēti. Iſti ſunt arbitri in cā pcti. igit
alij debēt ſe accuſare eis. Nō ſequit niſi de illis qui
ſponte ſe volūt accuſare arbitris: ⁊ arbitrio ſe ſub
mittere. Et ſi ſe ſubmittant ipſi bene habēt poteſta
tē arbitrandi. Sȝ nō ſequit. Ergo alij de neceſſita
te precepti tenētur ſe ſubmittere eorum arbitrio. Et
iſtud cōfirmat ꝑ hoc qd̄ xp̄s ſubiūxit. Quoꝝ remi
ſeritis pctā ⁊c. Sȝ illō ꝟbū nō eſt preciſum. Nō eñ
ſolū iſta pctā ſunt retenta ad penā a deo: q̄ retenta
ſunt a ſacerdote: qȝ ſacerdos nō retinet aliqua niſi
aliquo modo ſibi accuſata. Sȝ ſignis indebitis pe
nitētie. Et tñ iſta q̄ nullo mō ſunt oſtēſa ſacerdoti
deus retinet ad vindictā gehēne. Igit nec illō ꝟbū.
Quoꝝ remiſeritis pctā ⁊c. eſt preciſum. Uñ neutri
affirmationē adiūxit negatiuā denotātē remiſſionē
factā ab apoſtolis vel retētione eſſe preciſam reſpe
ctu retētiōis vel remiſſiōis faciēde a deo. Licet iſta A
rāſio videat multū ꝓbabilis: excludēdo rōnē pre
cepti ab illo ꝟbo Io. 20. Quoꝝ remiſeritis ⁊c. Tñ
excludēdo eā. Oſtendit ꝓpoſitū dupliciter. Primo
ſic. Nulla cōmittitur poteſtas iudiciaria niſi alicui
imponat neceſſitas ſubmittēdi ſe ſibi. Sȝ ſacerdoti
pre cōmittit auctoritas iudiciaria vel arbitraria in
cauſa pcti. Ergo alicui vt reo imponat neceſſitas
ſubmittēdi ſe arbitrio. Et ꝑ idē maior ꝓbat: quia
nullus ē iudex alicuius i cuius iudicādi volūtate ē iudi
cari ab iſto iudice: vel nō iudicari. Tūc eñ iſte nul
lā auctoritatē iudicādi i ſe hʒet. Sȝ iſte pt̄ iudicari
ſi voluerit ⁊ nō iudicari. Ad q̄d ei ē iudiciaria ptās
apud aliquē niſi vt ius dictet in illū q̄ tenet parere
iuri. Taſimodo eñ ius dictare ꝑ modū punitionis
ſi tu volueris: non eſt iudicare. Quia iudicare non

volũtatẽ rei aſpicit:ſed determinationẽ legis.Sʒ
nec hoc cogit:qꝛ ſi ad dictãdum ius ſe ſubmitteret.
Et alius ſciens ius poſſet melius dictare ꝙ ille ſa⸗
cerdos.Nõ ſequit ꝙ debeat ſe illi ſubmittere:qꝛ nõ
hʒ poteſtatẽ.Sʒ ex quo ſe ſubmittit ſacerdoti:ſua
B dictatio ligat vel ſoluit. Aliter ꝑ arguit ſic.Quicun
ꝗ amiſit primã gratiã tenet neceſſitate ꝓcepti huꝰ
Diliges dñm deũ tuũ: agere ꝗtum in ſe eſt ad eius
recupationẽʒ:ꝟtute illiꝰ precepti:diliges teipm. Iſte
pctõr in pctõ mortali amiſit primã gratiã. ⁊ poteſt
eã recuperare ſuſcipiendo ſacramẽtũ penitentie ab
iſto qui eſt arbiter: qꝛ iſtud eſt inſtitutũ vt remediũ
efficax ad recuperãdũ primam gratiam ex illo ꝟbo
Io.20.Quoꝝ remiſeritis pctã.Et ſic cõcludit ne⸗
ceſſitas precepti cõfeſſionis.Nõ ex iſto ꝟbo preciſe
quoꝝ remiſeritis pctã:ſed etiam ex iſto precepto.di
liges dñm deũ tuũ ſimul iũcto.Iſta auctoritas Ia
cobi.Cõfitemini alterutrũ pctã veſtra.Nõ obligat
ad confeſſionem. Qꝛ cum eſſet ipſe epiſcopus eccl'ie
Hieroſolimitane nõ poterat obligare totã eccleſiã
C Et ſi diceret.Pro tũc eccl'ia Hieroſolimitana:erat
omniũ eccleſiaꝝ caput. Iſtud nõ eſt verũ:qꝛ roma
na eccl'ia erat caput:⁊ petrus papa.Iõ Iacobꝰ nõ
poterat obligare totam eccl'iam. Item per illud cõ
fitemini alterutrũ peccata veſtra. Nõ magis tene⸗
ret confiteri ſacerdotibus ꝙ alijs.Qꝛ etiam ſubdit
ſtatim.Et orate ꝑ inuicẽ. Et hoc pertinet ad oẽs.
Similiter talis confeſſio quã ꝓnũcat Iacobus non
tñ ſacerdotibus: ſed oibus ptineret.Et ideo nullꝰ
diceret ibi xpm̃ inſtituiſſe vel ꝓmulgaſſe ſacramen⸗
tum diuinũ. Sed intellectus eiꝰ eſt in illo ꝟbo.Cõ
fitemini alterutrũ. Eſt perſuaſio ad humilitatẽ: vt
gñaliter nos cõfiteamur pctõres apud ꝓximos ſi
cut dr.j.Io.1.Si dixerimꝰ ꝙ pctm̃ nõ habemꝰ ⁊c̃.
Nõ igit apparet ꝙ ꝯfeſſio ſit de iure diuino ꝓmul
gato per ſcripturã aplicam.Uel igitur tenendũ eſt
ꝙ ſit de iure diuino ꝓmulgato ꝑ euãgeliũ ſicut eſt
declaratum.Uel ſi illud nõ ſufficit dicẽdũ eſt ꝙ eſt
de iure diuino ꝓmulgato a xp̃o aplis.Et ꝑ aplos
ꝓmulgato eccleſie abſqꝫ omni ſcriptura.Sicut mul⸗
ta alia tenet eccleſia ſibi ꝑ aplos oretenus ꝓmulga
ta ſine ſcriptura. Cuius fundamentũ eſt illud Io.
vlti.Multa quidẽ ⁊ alia ſigna fecit ieſus ꝗ nõ ſunt
ſcripta in libro hoc.Et habet expreſſe extra de cele
bra.miſ.c.cũ marthe.Et ꝑ ꝯſequẽs ꝯcludo ꝙ ꝯfeſ
ſio eſt de iure diuino:⁊ cadit ſub precepto ꝙ cõfitea
tur ſacerdotibus tanꝗ iudicibus arbitrãtibus: et
poteſtatẽ habentibus remittẽdi pctã miniſteriali⸗
ter.Et nullus excipit:quin teneat cõfiteri.Non pa
pa:nõ epiſcopus:non fidelis:nõ paganus:nec gre
cus:nec latinus. Cum cadat ſub precepto diuino.
Ad quod obſeruãdum:omnes ſine exceptione qua
D cunqꝫ ⁊ differentia tenet.¶Pro cuius declaratiõe
pono aliquas concluſiones. Quarum prima eſt ꝙ
confeſſio ſeu recognitio peccatorum ſuorum apud
deum:⁊ ſeipſum apud eum recognoſcere culpabilẽ
eſt de iure naturali.Sub iure naturali cadit ꝙ qui
libet dʒ eſſe ſubiectus ſuo creatori:⁊ habere diſpli⸗
centiam ⁊ penitentiam de offenſis ſibi factis.Patet
quia de iure naturali cadit ꝙ debemꝰ obedire deo
⁊ facere ſibi honorẽ tãꝗ ad illũ a quo omnia bona
noſtra recepimꝰ. Sed peccando contra deum auf⸗
fertur ſibi honor:qꝛ cõtẽnũtur ſua precepta: ⁊ auf
fertur ſibi obedientia.Ergo de iure naturali eſt ſa⸗
tiſfacere ſuo creatori ⁊ cognoſcere coram eo ſuã cul
pam petendo miſericordiã de tanta ingratitudine
Et hoc naturale eſt penitere offendiſſe ſuũ benefa⸗
ctorem.Et hoc per interiorem penitẽtiam.ſ. cõtri
tionẽ.Et ſic in lege veteri: ſic cõterendo confitebat
ſoli deo recognoſcẽdo ſua peccata cũ fletu ⁊ plãctu
petentes miſericordiam.Secunda eſt iſta.Cõfeſſio E
que fit deo mediante ſacerdote: non cadit ſub lege
nature. Iſta cõcluſio ſatis ꝓbata eſt ſuperius.Qꝛ
de iure naturali nõ eſt reuelare alteri ſua occulta vi
tia ⁊ diffamare ſe alteri. Tertia concluſio. Cõfeſſio F
non eſt tñ ex ſtatuto eccleſie: quia ſuper omne ſtatu⸗
tum eccl'ie poteſt papa diſpenſare:⁊ ſuper ſtatutũ
apoſtolorum:etiam inꝗtum eſt vicarius xp̃i: ⁊ ca⸗
put vniuerſalis eccleſie: ⁊ ipſa eccleſia habet aucto⸗
ritatem a papa. Sed papa non poteſt diſpenſare
alicui ꝙ non confiteatur:nec quin ſit obligatus ad
confeſſionem ſicut ⁊ ceteri:ergo confeſſio nõ eſt tñ
de precepto eccleſie vt ſatis dictũ eſt ſupra. Quar G
ta eſt iſta. Firmiter tenendum eſt ꝙ ſola auctorita
te xp̃i confeſſio ſit inſtituta: ⁊ apoſtolis tradita ꝗ⸗
uis in ſcriptis non ſit ſignata. Nec mirum qꝛ mul⸗
ta ſunt tradita apoſtolis a xp̃o: ⁊ eccleſie poſtmo⸗
dum per apoſtolos: que non leguntur ꝙ tradita
fuerint in ſcriptura:ſicut allegatum eſt ſupra illud
Ioh.vlt.Multa ⁊ alia ſigna fecit ieſus ⁊c.⁊ in.c.cũ
marthe:ſupra. Non enĩ videt rationabile ꝙ apo⸗
ſtoli vel eccleſia poſuiſſet illud pondus periculo⸗
ſum de confeſſione niſi habuiſſent a xp̃o: qꝛ multi
periclitantur ꝓpter defectum reuelationis peccato
rum in confeſſione quod eſſet leue ſi non fieret con
feſſio niſi ſoli deo. Abſit ergo ꝙ apoſtoli vel eccle⸗
ſia hoc imponerẽt ſine auctoritate xp̃i. Quinta eſt H
Ex iſtis duobꝰ preceptis:quorum remiſeritis pec⸗
cata ⁊c̃. Et ex iſto. Diliges dñm deum tuum. põt
ꝓbari ꝙ cõfeſſio eſt inſtituta a xp̃o. Et hoc ſic iſtõ
verbum(Quorum retinueritis retenta ſunt)intel⸗
ligendum eſt per oppoſitum ad illud. Quorum re⸗
miſeritis.Quaſi dicat.Quorum remiſeritis ſunt re
miſſa ⁊ ſi eis nõ remiſeritis nõ ſunt remiſſa. Et tũc
ſic de neceſſitate ſalutis homo tenet agere ꝙ pctã
ei dimittantur.Sed non poſſunt dimitti niſi per cõ
feſſionem. Iuxta illud. Quorũ remiſeritis pctã ⁊c.
Et quorũ non remiſeritis nõ erũt remiſſa.ergo ⁊c̃.
Et loquitur niſi in neceſſitate:qꝛ tũc contritio ſup⸗
pleret.Si ꝑ nõ remittũtur pctã niſi ꝑ aplos vel ſuc
ceſſores ſacerdotes:tenet hõ recurrere ad eos ꝓ re
miſſione pctõꝝ habẽda.Sʒ nõ põt aliter niſi ꝑ de⸗
tectionẽ pctõꝝ ꝑ ⁊c̃.Sexta. Remiſſio pctõꝝ morta I
lium nõ niſi ꝑ confeſſionem factã ꝟbo vel voto ha
bet.Cõfeſſio aũt ſeu abſolutio facta in cõfeſſione ꝗ
eſt ſacramẽtũ:delet culpã ſi cõfitẽtẽ in culpa inue⸗
niat.Et infũdit grãm miniſterialiter. Cõtritio aũt
ꝑ modũ meriti de congruo in neceſſitate ſine cõfeſ⸗
ſiõe remittit pctm̃.Qꝛ deus ſine ſacramẽtis poteſt
remittere peccata illi ꝗ facit debitũ qð i ſe eſt. Nec
vnꝗ in ꝟtute contritionis in neceſſitate remitteret
pctm̃ niſi in voto ⁊ voluntate haberet ꝓpoſitũ cõ⸗
fitẽdi ſi haberet copiã ſacerdotis. Aliter enĩ nõ di⸗
mittitur pctm̃. Qꝛ nulla culpa delet niſi in ꝟtute
paſſiõis xp̃i.Sʒ ſacramẽta ſunt imediata ad ꝗ ap⸗
plicat paſſio xp̃i ad nos. ꝑ oĩs culpa delet mediã

tibus ſacramentis ſi poſſunt ſuſcipi. Sicut em̄ pec
catū oꝛiginale nō pōt deleri niſi in baptiſmo: niſi in
adulto i neceſſitate cū voto hābēdi baptiſmū ſi ha
beret baptiſantē: tunc em̄ ſupplet fides baptiſmuꝫ.
Sic nō poſſunt pctā remitti niſi ꝑ ſacramentū peni
tentie: niſi in neceſſitate vbi cōtritio ſupplet cū voto
confitendi ſi haberet copiā ſacerdotis. Ergo cū pec
cata dimittanꝭ in ſacramēto penitētie: nō ḡ in con
tritione: ſed in abſolutione remittunꝭ pctā. Et mul
tis auctoꝛitatibꝰ hec mea intentio ꝓbaꝭ. Vñ amb.
in libꝛo de paradiſo: ⁊ habeꝭ a magiſtro ſent. in. 4.
diſt. 17. c. 1. Exponiꝭ in decreto de pe. d. 1. §. Item
amb. vbi diciꝭ non pōt quiſq̄ iuſtificari a pctō: niſi
ante fuerit pctm̄ cōfeſſus: ḡ ſine ſacramēto cōfeſſio
nis q̄ cōſiſtit in abſolutione nō dimittiꝭ pctm̄. Iteꝫ
vbi ſupra ait Iohā. criſoſt. Nō pōt quiſq̄ grāꝫ dei
percipere niſi purgatꝰ fuerit ab oī pctō ꝑ penitentie
cōfeſſionē. Itē in eodē loc Aug. nemo dicat ſibi: oc
culte ago: apud deū ago penitentiā: nouit deus qui
mihi ignoſcit qḋ in coꝛde ago. Ergo ſine cā dictū ē.
Quecūq̄ ligaueritis ſuꝑ terrā: erunt ligata ⁊ in ce
lo ⁊c. Ergo ſine cā claues date ſunt ⁊ verbū xp̄i fru
ſtratis. Ex hijs aūt ⁊ alijs auctoꝛitatibꝰ: aperte mō
ſtraꝭ ꝙ in ſacro penitētie dimittuntur pctā in abſo
lutione q̄ req̄rit oꝛis cōfeſſionē. Oēs auctoꝛitates q̄
ꝓbant ꝙ in cōtritione pctm̄ dimittiꝭ: intelliguntur
ꝙ dimittit pctā in neceſſitate cū voto cōfitēdi ſi ha
beret copiā ſacerdotis. Et ille auctoꝛitates q̄ expreſ
ſe dicunt pctā dimitti in cōtritione: ſunt legis vete
ris: in qua ſoli deo erat cōfitendū. Et tunc in contri
tione remittebanꝭ pctā. Sed poſtq̄ xp̄s inſtituit di
mitti pctā ꝑ ſacramentū cōfeſſionis: certe nō dimit
tuntur in cōtritione niſi vt dictū eſt in neceſſitate cū
L voto cōfitendi: vbi deficit. ſ. copia ſacerdotis. Sed
nunc eſt dubiū ſi non ſit copia ſacerdotis: an tenea
tur cōfiteri layco. Dico ꝙ ibi ſunt diuerſe opiniōes
Nā magiſter ſent. videꝭ dicere in. 4. d. 17. ꝙ in ab
ſentia ſacerdotis teneretur confiteri laico. Et habet
auctoꝛitates ꝓ ſe q̄ cōtinenꝭ de pe. d. 6. ca. Placuit.
Dico tn̄ ꝙ talꝭ ꝯfeſſio facta layco pōt eē materia ve
recundie: q̄ eſt vna pena debita pctō: ⁊ in hoc ſolue
ret aliquā penā: quā ſolueret ſi cōfiteretur ſacerdoti
Sed qꝛ accuſatio: ex p̄cepto fit: ⁊ nō ad aliud: niſi vt
ſequatur ſentētia ⁊ abſolutio. Et laycꝰ nullā habet
auctoꝛitatē ſententiandi in iſto foꝛo: ſequiꝭ ꝙ nullū
preceptum eſt ad accuſandum ſe layco immo foꝛte
vtilius eſſet non accuſare ſe ſibi: ſi poſſet equaliter
verecundari ſeu equalem habere verecūdiam apud
ſe. Et ſic recogitando eadem peccata eque puniri.
M Et ſi diceret aliquis ꝙ neceſſarium eſſet non con
fiteri layco: quia nulli licet diffamare ſe: nec pꝛodere
peccatum ſuum occultum: maxime quando ille cui
pꝛodit non pꝛeſumitur celatoꝛ ſecreti: nec melꝰ ſcit
conſulere peccati q̄ ipſemet ſibi. Foꝛte enim dicere
tur ꝙ pꝛopter conſilium requirendum liceret alicui
reuelare peccatum ſuū diſcreto layco. Sed nec hoc
patet. Quia conſilium poſſet inquiri poſito caſu in
vniuerſali de alio abſq̄ reuelatiōe ſui cōſilij. Quid
igitur de ſimplicibus confitentibus laycis. Reſpon
deo ꝙ ſimplicitas eoꝛū excuſat eos ne etiam in hoc
peccent: ⁊ humilitas in eis eſt meritoꝛia pꝛo quan
to volunt illud qḋ pertinet ad ſacramentum penitē
tie ſupplere ſicut pn̄t. Sꝫ de viro diſcreto qn̄ ſciret
ad quem vel ad quid eſt confeſſio inſtituta. Dico in
veritate ꝙ non foꝛet vtile: nec ſiue foꝛte neceſſarium
talem confeſſionem facere. Quia cum ſacramentuꝫ
confeſſionis ſit datum ad diſpenſandum: ⁊ in eo iu
dicandum ⁊ arbitrandum ſolis ſacerdotibus: cer
te non eſt licitum confiteri laycis hominibus. Tuꝫ
quia nullam poteſtatem habent abſoluendi iudicā
di: nec arbitrandi: cum non poſſint eſſe adminiſtra
toꝛes ſacramenti penitentie. Et ſi diceretur ꝙ ſacra
mentum baptiſmi conuenit in neceſſitate laycis: er
go ⁊ ſacramentum penitentie. Dico ꝙ iſta cōſequē
tia non valet: quia baptiſmus eſt ſacramentum ma
ioꝛis neceſſitatis q̄ confeſſio. quia nō poteſt expiari
pctm̄ oꝛiginale ſine baptiſmo. Ideo in neceſſitate
conuenit omnibus. Non ſic eſt de confeſſione: quia
non eſt ſic neceſſaria: cum in tali neceſſitate ſaluare
tur per contritionem: ideo in neceſſitate non datur
auctoꝛitas aliquibus laycis miniſtrandi ſacramen
tum penitētie. Ex quo ſequitur ꝙ opinio ſancti tho N
me quam ponit. 4. ſcripto diſtinctione decimaſepti
ma artic. tertio queſtione ſecunda. Vbi ait ꝙ q̄uis
laycus non ſit iudex eius qui confitetur abſolute.
Tamen ratione neceſſitatis accipit iudicium ſuper
eum ꝑm ꝙ ꝯfitens ex deſiderio ſacerdotꝭ ei ſe ſubdit
Et ſicut baptiſmus habet duplicem miniſtrū. Vnū
cui ex officio incumbit baptiſare ſcilicet ſacerdoteꝫ:
alium ratione neceſſitatis ſcilicet laycum: cui ex ne
ceſſitate committitur diſpenſatio ſacramenti: quia
vtrunq̄ ſcilicet baptiſmus ⁊ penitentia eſt ſacramē
tum neceſſitatis: ideo ſicut baptiſmus habet dupli
cem miniſtruꝫ: ſic penitentia vnum ex officio ſcilicet
ſacerdotem. Alterum ex neceſſitate ſcilicet laycum.
Iſta opinio in v̄itate nō eſt vera. Immo ipſe videꝭ
ſibi ꝯtradicere. Nā dicit in eodē ar. q. 1. Qḋ baptiſ
mus ē maioꝛis neceſſitatis q̄ ſacramētū cōfeſſiōis:
qꝛ baptiſmꝰ nō pōt p̄termitti ſine ꝑiculo dānatiōis
Sed cōfeſſio ⁊ abſolutio pn̄t p̄termitti in neceſſita
te. Cū tunc ſufficeret ad ſalutē cōtritio: cū ꝓpoſito
cōfitēdi: hec ſunt verba eiꝰ. Si ḡ ſine cōfeſſiōe ē ſalꝰ
ꝑ ꝯtritionē. Qḋ ꝓficuū ē layco confiteri cū nō ha
beat aliquā poteſtatē abſoluēdi: nec ſunt ei date cla
ues eccleſie ligādi ⁊ ſoluēdi nec arbitrādi. nō ei fuit
dictū laycis. Quoꝛū remiſeritis pctā ⁊c. Ergo in ta
li cōfeſſione laycꝰ nihil operaꝭ. Itē pono ꝙ in neceſ
ſitate aliq̄s fuerit cōfeſſus layco. Si habeat copiaꝫ
ſacerdotis teneꝭ iterū cōfiteri de oībꝰ pctis ſicut ipe
met ſctūs tho. ꝯcedit ibidē in ſol. 3. argumēti. Quid
ḡ fecit illa cōfeſſio nihil remiſit. Nec ex illa ꝯfeſſiōe
ſaluareꝭ. Sꝫ ſolū ſaluareꝭ ex ꝯtritōe ⁊ ꝓpoſito cōfi
tēdi: nec ē idē de ꝯfeſſiōe ⁊ baptiſmo: qꝛ ſiue i neceſſi
tate: ſiue extra neceſſitatem: laycus baptiſet: nō erit
puer rebaptiſandꝰ vt ipſemet cōcedit. igiꝭ laycꝰ hꝫ
poteſtatē baptiſandi. Sꝫ cōfeſſio facta ſiue in neceſ
ſitate ſiue ex̄ neceſſitatē layco opꝫ d̄ neceſſitate iterū
ſacerdoti facere ſi copia habeaꝭ: ḡ cōfeſſio facta lay
co nullā habuit virtutē: ideo nō ſic ē ſicut de baptiſ
mo: nec ꝑ cōfeſſionē illā ſaluareꝭ: ſed ſolū ꝑ cōtritio
nem ⁊ ꝓpoſitū cōfitēdi ſacerdoti. Sꝫ iſtud pōt eſſe
ſine illa cōfeſſiōe vt ipe cōcedit: igiꝭ nō ē neceſſaria
talis ꝯfeſſio. Et ſi diceretꝭ ꝙ ꝓpter hūilitatē ⁊ vere O
cundiā quā acciperet cōfitēdo ⁊c. Dico ꝙ oē bonū
ꝓpoſitū ē meritoꝛiū: ſed tn̄ nō ē neceſſariū: ſꝫ aliqn̄
periculoſuꝫ vt puta: qꝛ laycꝰ foꝛte nō celabit cōfeſ

ſionem illaꝫ. Uel quia contēpnet eū: vel forte diffa⸗
mabit ſe ſine neceſſitate ⁊ ſine aliquo precepto diui⸗
no. Uel qꝛ ibi etiā nō eſt remediū aliqḋ ex parte au⸗
dientis cōfeſſionē. Totū eīm remediū ē ex parte con
fitentis cōtriti: ⁊ ꝓponentis cōfiteri. Si dicas forte
audiēs dabit ſibi aliqua bona cōſilia. Dico ꝙ hoc
non obſtat: qꝛ extra cōfeſſionē pōt petere in vniuer
ſali talia cōſilia ſine ſui diffamatiōe. Ergo hijs attē
tis forte eſſet melius nō cōfiteri layco: ſed ſoli deo ꝑ
contritionē: ⁊ ꝓpoſitū cōfitendi ſi haberet copiā ſa
cerdotis. Tñ ſi ex humilitate ⁊ vt ſuſcipiat verecun
diam in penā pctī: dū tñ nō ponat fidē layco audiē
ti: ꝙ habeat auctoritatē clauiū eccleſie: aut poteſta⸗
teꝫ abſoluēdi vel remittēdi: vel cōmutādi penā eter
naꝫ in tēporalē. Credo ꝙ eēt ſibi meritoriū in dimi
nutionē ſue pene: ꝓpter illā hūilitatē ⁊ verecūdiam
quam ſuſcipit. Tñ h̄ nō ē neceſſariū: nec aliqñ expe
P diēs ꝓpter ꝑdictas cauſas. Uñ ē notandū ꝙ qnqꝫ
requirunt ad verā penitētiā ⁊ cōfeſſionē. Que cōti⸗
nenł in h̄ verſu: quis: cui: de quo: quotiēs: quō: qñ
iſta requirunł bene cōfitēdo. Primo qs: ſ. tenet cō
fiteri. Dico ꝙ qcumqꝫ q̊ hꝫ cōſciētiā pctī mortalis.
Et dico qcūqꝫ vt nō excludał dignitas vel gradus
ꝑſone nec ſexus: nec etas. Uñ tenet papa confiteri:
mulier: puer hñs diſcretionem: ⁊ cognitionē hñdi
pctm̄ mortale: etiā ſi nō haberet niſi qtuor annos
tenet cōfiteri. Dico hñs cōſcientiā pctī mortalis: qꝛ
ſi nō eēt ſibi cōſcius ratiōe obliuiōis: dū tñ diligen
tiā adhibuerit: nō tenet cōfiteri: nec ꝑ illo pctō dā⸗
narel. Scḋo de quo. ſ. debemꝰ cōfiteri. Dico ꝙ de
pctō mortali: qꝛ de venialibꝰ nō ē neceſſe. Sunt tñ
due opiniones. Prima ē ricardi de med. vil. dicētis
Si qs hꝫ mortale tenet ꝑ ſe ad cōfeſſionē illorū: ⁊
nō venialiū. ſi aūt hꝫ ſola venialia: tenet ꝓpter pce
Scotus: ptuꝫ eccleſie ad cōfeſſiōe illoꝝ in illo caſu. Dicit hic
doctor ſubtilis hoc nō intelligo. Quia cū in illo. c.
Dis vtriuſqꝫ ſexus dicał. Dia pctā ſua: aut ibi ſit di
ſtributio ꝑ pctīs venialibus: aut non. ſi ſic: igił hñs
mortalia virtute illꝰ ꝑcepti tenet ad cōfeſſionē ve⸗
nialiū. Si nō igił nō hñs mortalia: ſed tñ venialia
nō tenet: qꝛ nō cadunt ſub illo ꝑcepto eccleſie. Cuꝫ
ly oīa pctā nō diſtribuat ꝑ venialibꝰ: ſed ſolū pro
Q mortalibꝰ. Cōtradictio eēt: ſi nō accipiał ꝑ venia⸗
libus: ⁊ ꝙ ex illo teneretur confiteri venialia: quia
tunc preciperet ⁊ non preciperet: que ſunt contradi
ctoria. Item eſto ꝙ aliquis vixerit ſine peccato vſ⸗
qꝫ ad medium quadrageſime: ſi tunc igitur confite⸗
retur vt impleret preceptum eccleſie: teneretur per
ſe confiteri venialia: quia illa ſola habet. Peccet illa
die mortalr. Uelit poſtea implere preceptū eccleſie
de confeſſione non tenetur tunc per ſe confiteri illa
venialia que prius habuit: ergo per commiſſionem
peccati mortal' abſolutus eſt ab illa obligatiōe ſci
licet a confeſſione venialium: ergo peccatum morta
le remittit obligationem: qḋ videtur irrationabile.
Dico igił ꝙ qntum capio ex ſtatutis eccleſie genera
libus: nullum preceptum datur de ea: ⁊ per conſe⸗
quens nullus tenetur ad confeſſionem venialium:
nec in hoc ſpecificauit eccleſia preceptuꝫ. Et hoc ra
tionabiliter: quia ipſa vtitur ſacramento penitentie
tanq̄ tabula ſcḋa poſt naufragiuꝫ. Sed naufragiū
nec ꝑditio gratie: nō eſt i venialibꝰ ſꝫ mortalibꝰ: im
mo in actualibꝰ venialibꝰ nō tenet ad aliquam cō

tritionem: immo in venialibus voluntarijs (ſine ta
men contemptu) moriens ſaluabitur. Et ideo nemo
tenetur ad confeſſionem de quo non tenetur ad cō⸗
tritionem. Sed de venialibus non tenetur ad con⸗
tritionem: ergo nec aliquo modo ad confeſſionem. Ter R
tio cui. ſ. ſit cōfitendū. Dico ꝙ ſacerdoti proprio ſci
licet recto: ſ. vel epō: vl' pape: vl' penitētiarijs domi
ni pape: vel priuilegiatis: ſed de hoc videbił in cor
relario ſequenti. Quarto quotiēs: dico de congrui
tate. Ter in anno. ſ. in natali: paſcha: penthecoſte:
de cōſec. d. 2. Si nō frequentius ſaltem ter in anno
fideles cōicent: niſi maioribus criminibꝰ impedian
tur. ſ. in paſcha: penthecoſte: ⁊ natali dñi. De neceſ⸗
ſitate tamen ſub pena pctī mortalis: niſi haberet le
gitimam excuſationem: tenetur ſemel in paſcha. Et
hoc ex precepto eccleſie ⁊ ſtatuto. c. Dis vtriuſqꝫ ſe⸗ S
xus. de pen. ⁊ re. Quinto quomodo. ſ. debet confite
ri: dico ꝙ patet per iſtum verſum. Sit ſimplex: hu⸗
milis: feruens pura fidelis vera: frequens: nuda: li⸗
bens: verecūda: integra: ſecreta: lacrimabilis: accele
rata: fortis: ⁊ accuſans: ⁊ ſe punire parata. Sit ſim⸗
plex. i. nō verbis implicatis: vel obſcuris: ⁊ non ſcum
magna articulorum diſenſione vt habeł: 23. diſt.
Qui epiſcopus. Humilis: vt facie depreſſa: non ere
cta ceruice. quinquageſima diſtinctiōe capitulo. In
capite: ⁊ capitulo. Domino. quia vbi ſuperbia vel
ypocriſis ibi non poteſt eſſe humilitas ⁊c. Feruens
quia maledictus homo qui facit dei opꝰ negligēter
de conſec. diſtinctione quinta capitulo. Non medio
criter. ⁊ capitulo ſequenti. Pura. i. ſine ypocriſi ſeu
vanagloria: ſeu fictione. de pen. diſtinctione quinta
capitulo primo Fidelis. i. fideli ſacerdoti debet cō
fiteri: ⁊ non ab eccleſia diuiſo per peccatum vel per
ſententiam preciſo. de pen. diſtinctione ſexta capitu
lo primo. Tamen poſſet in neceſſitate ab illis confi⸗
teri tantum: ⁊ non recipere ab illis penitentiam. de
pen. diſtinctione tertia. Quem penitet. Uera. i. non
tacens veritatem nec admiſcens falſitatem. vigeſi⸗
maſecunda. que. ij. capitulo. Cū humilitatis. ⁊ ter⸗
tia queſtione nona capitulo. Pura. ⁊ extra de reſti.
capitulo. Super litteris. Quia vera penitentia ve⸗
niam promeretur: ſimulata vero deū irritat. de pen.
diſt. 3. capi. Inter hec. Frequens: nam cadens fre⸗
quenter: dꝫ frequēter reſurgere penitēdo. Sed lay⸗
cis nō cadit ſub neceſſitate: ſed ſub congruitate. Qꝛ
de neceſſitate tenenł ſemel in anno cōfiteri ꝑ caſum
oīs vtriuſqꝫ ſexus. de pen. ⁊ re. Nuda qꝛ non debet
fieri ꝑ nūciū neqꝫ ꝑ ſcripturā. de. p. d. 1. Quē penitet T
Diſcreta in eligēdo diſcretū cōfeſſorē ſciente ligare
⁊ ſoluere: ⁊ inter leprā ⁊ nō leprā diſtinguere: nā talē
ſacerdotē qrere debes de pen. d. 1. Quē penitet. Li⸗
bens. i. voluntaria vt latronis confeſſio in cruce. de
penit. diſti. 7. capitulo. vlti. quia de eo qḋ fit inuite
nullus conſequitur meritum neqꝫ veniam. trigeſima
tertia. que. quinta. qui facit. Uerecunda quia rubor
⁊ verecundia ſunt pars magna penitentie. de pen. d.
prima. Quē penitet. ⁊ extra de excep. capi. Pia. In
tegra ꝙ vni ſacerdoti integre de omnibus pctīs cō⸗
fiteatur: ⁊ non diuidat confeſſionem: vnum pctm̄ cō
fitendo vni ⁊ aliud alteri. de pen. di. 5. Quid igitur.
Secreta qꝛ ſolus corā ſolo ſacerdote debet confite⸗
ri. de pen. d. 1. qꝛuis. ⁊ extra de pen. ⁊ rem. c. Omnis.
Quis ſecreta cōfeſſiōe ⁊ occulta ſatiſfactiōe purgāł

pctã.de peni.diſt.j.§.hijs auctoritatibus. Zachry mabilis:qꝛ debet dolere de pctis.de peni.diſ.j.quē penitet. Accelerata vt diuinū iudiciū nō preueniat reum ante confeſſionem.de peni.diſt.j.quē penitet. Nam ſera penitentia eſt multū periculoſa. Ideo cito dꝫ q̇s penitere ⁊ cōfiteri.de pe.diſt.3.quis nūq̄. Fortis vt omnē vincāt pudorem.de pe.diſt.j.iudicet.⁊.c.quē penitet. Uel dic meli⁹ ꝙ ſit fortis in ſupportādo:qꝛ vera penitētia oīa ſuffert.de pe.diſt.j. perfecta. Accuſans.ſ.peccatū ꝓprium.de pe.diſt.j. Iudicat ꝯſcientia quēlibet ꝙ ſe accuſare debet.7.q.j.ſi autem.xj.q.iij.in cunctis. Quia bonarum mētium eſt ꝯgnoſcere culpam vbi culpa non eſt.extra de obſer.ieiu.c.2. Parata ſcilicet ſe punire vt ſe totum ponat in arbitrio ſacerdotis: paratus facere omnia ꝓ morte eterna vitanda: quecunqꝫ faceret pro temporali differenda.de penitē.diſtinctio.5.c. ſi vltra.

¶ Primum correlarium.

A Confitētes fratribus minoribus licentiam nō oportet habere a rectoribus. Iſtud correlarium ꝓbatur per.c. dudum. extra de ſepultu.§. ſtatuimus. Ubi ait ꝙ fratres predicatores ⁊ minores ſe preſentant dioceſanis vt de ipſorum licentia in ciuitatibus ⁊ dioceſibus eorūdē confeſſiones ſibi volentiū cōfiteri audiāt: ⁊ imponāt eis penitentias ſalutares: ⁊ beneficiū abſolutionis impēdant. Et ſi idem prelati petitā licentiam cōfeſſionū audiēdarum conceſſerint: cum gratiarum recipiant actione. ꝙ ſi forte iam dicti prelati: quēq̄ ex dictis fratrib⁹ preſentatis eis ad hmōi officiū: vel nō ducerēt admittendum: eo admoto vel ſubſtracto illo quē prelatus nollet ad hmōi officiū admittere aliquē loco ipſius eidem prelato preſentetur: vel poſſit eiſdē prelatis ⁊ debeat ali⁹ ſubrogari. Si vero prefatis fratribus ad cōfeſſiōes vt premittit̄ audiendas: hmōi exhibere licentiā recuſauerint. Nos ex tūc ipſis vt ꝯfeſſiōes ſibi volentiū ꝯfiteri libere liciteqꝫ audire valeant ⁊ eiſdē imponere penitētias ſalutares: atqꝫ
B eiſdē beneficiū abſolutionis impꝫtiri gratioſe concedimus: de apoſtolice plenitudine poteſtatis. Igit̄ fratres minores poſſunt audire confeſſiones ſine licentia curati parochialis. Sed debent preſentari dioceſanis ꝑ prelatos ſuos: imo ꝙ eſt fortius. Si prelati nollent eis dare ꝯſenſum: ex tunc libere poſſent audire ꝯfeſſiōes ſine conſenſu ep̄i gratioſe: de licentia dn̄i pape. Ergo correlarium verū: ꝙ ſine cōſenſu curati parochialis fratres minores poſſunt audire confeſſiones. Et ſic intellige de predicatorib⁹ vſ. iſtius clemētine. Itē Ioh.and.ſup.c. ſup cathedrā in glo.dicit ꝙ nō eſt neceſſe licētiā petere ſacerdoti parochiali ꝓpter verbū libere: qd ponitur in clemētina ſtatim allegata. Idē tenet paul⁹ de olearijs. Et intelligūtur mēdicātes minores ⁊ predicatores. Et ibi ꝑ clemētē quintū ꝓrogatū fuit ad auguſtinēſes. Et ꝑ Io.22.ad carmelitas. Itē Iohā. and.ſup illo ꝟbo abſoluti.dicit ꝙ a fratribus abſoluti nō eſt neceſſe amplius cōfiteri ſacerdoti parochiali. Nec obeſt capitulū. Omnis vtriuſqꝫ ſexus. Qꝛ intelligit̄ de illo q̇ alteri legitime ꝯfeſſus non erat: vt dicit bn̄dict⁹ in ꝯſtitutiōe. inter ceteras. Et Io.

22⁹.in extrauagāti. Uas electionis. Et de facto tenetur. Et dicit Henri.boic.ꝙ hoc veru⁹ eſt: al's priuilegiū de modico vel de nihilo opareꝫ: imo forte quadā deriſiōe haberet. Qꝛ pauci ꝯfiterētur eis ſi tenerētur eadē pctā iterū ſacerdoti parochiali cōfiteri. Ideo tenet ꝙ nō debēt illa pctā cōfeſſa fratribus iterū ſacerdoti parochiali ꝯfiteri. Idē guil'.de mōte lau.dicit: ⁊ addit ꝙ idē fratres reputātur pro prijs ſacerdotes. Et ſic eſt ſatiſfactū.c.Omis. Itē Io. 22⁹.in extrauaganti. Uas electiōis: dicit. Uas electionis doctor exími⁹ ⁊ egregi⁹ predicator: cui⁹ predicatio mūdū docuit vniuerſum preſumptuoſam illorum audaciā refrenare ſollicit⁹ qui prudētie ꝓprie innitentes in errores varios prolabūtur. Nō plus ſapere q̄ oportet ſapere: ſꝫ ſapere ad ſobrietatem. Salubri doctrina ſugeſſit vt iuxta ſapiētis eloquiū quiſqꝫ prudentie ſue modum ponat. Sane dudum cum dilectū filiū magrm iohānē de poliacho ſacre theologie doctorē certis ex cauſis ꝯ fratrū noſtrorum ꝯſilio ad noſtrā preſentiam vocaſſem⁹. Fidelis relatio ad noſtrū ꝑduxit auditū: ꝙ ipſe in quibuſdam articulis tāgētibus penitētie ſacramētū: nō ſobrie: ſed perperā ſapiebat infra ſcriptos articulos periculoſos ꝯtinētes errores: dicēs publice in ſuis predicatiōibus ⁊ in ſcolis. Primo ſiquidē aſtruens ꝙ confeſſi fratribus habentibus licentiam generalē audiendi confeſſiones tenentur eadem peccata iterum confiteri ꝓprio ſacerdoti. Intelligēdo ſacerdotem parochialem. Secundo ꝙ ſtante ſtatuto. Omnis vtriuſqꝫ ſexus edito in conſilio generali romanus pontifex non poteſt facere ꝙ parochianus nō teneatur confiteri omnia peccata ſua ſemel in anno ꝓprio ſacerdoti: quem dicit eſſe parochialem: imo nec deus poteſt hoc facere: quia vt dicebat contradictionem includit. Tertio ꝙ papa non poteſt dare generalem licentiam quin teneatur iterum eadē C
peccata confiteri proprio ſacerdoti. Nos igitur ſcire volentes ſi ſuggeſta nobis veritatem haberent premiſſorum articulorum copiam eidem magiſtro Iohanni fecimus aſſignari. Et ad defenſionem ſui audientiam: ſibi plenariam prebuimus tam in noſtra q̄ dictorum fratrum noſtrorum preſentia. Uerum licet predictus magiſter Iohannes dictos articulos ⁊ cōtenta in ipſis defendere niteretur. Aſſerebat ſe tamen paratum tenere ⁊ credere in premiſſis: ⁊ alijs que tenenda ⁊ credenda eſſe ſedes apoſtolica diffiniret. Nos ergo attēdentes ꝙ predictorum articulorum ꝯſertio: predicatio ⁊ doctrina: redundare poterat in multarum perniciem animarū. Ipſos per plures magiſtros in theologia examinari fecimus diligēter. Nos ipſi etiam cum fratribus noſtris collationem ſollertem habuimus ſuper ipſis. Per quas quidem collationes ſuper hoc habitas. Comperimus predictorum articulorum doctrinam nō ſanam: ſed periculoſam multum: ac veritati contraria continere. Quos articulos omnes ⁊ ſingulos idem magiſter iohannes viſis rationibus opinioni ſue dudum habite demonſtratis in conſiſtorio reuocauit. Aſſerens ſe credere propoſitorum contrarium eſſe verum. Cum diceret ſe rationibus reſpōdere neſcire. Ideo nec anime ſimplicium in errorē prolabantur (ꝙ abſit). Omnes predictos articulos et quēlibet eorum tanq̄ falſos et

erroneos:⁊ a doctrina ſana deuios. Auctoritate a-
poſtolica dānam⁹ ⁊ reprobam⁹ de fratrū noſtroꝝ
ꝑdictoꝝ ꝯſilio. Et doctrinā ipſis ꝯ̄triam veram eſſe
⁊ catholicā aſſerētes. Jō qui ꝑdictis fratribus con
fitenť:nō magis tenētur eadē peccata iterū cōfiteri
q̄ ſi confeſſi fuiſſent coꝝ ꝓprio ſacerdoti. Juxta cō
ciliū generale qđ poſuit papa. Jgiť aſſignat⁹ ꝑ pa
pam vel ep̄m vel rectorem di ꝓprius ſacerdos:cui
G cōmittiť auctoritas audiēdi cōfeſſiones. Unde ſciē
dum q̄ duodecim ſunt ꝓprij ſacerdotes q̄ ꝯtinenť
in iſtis ꝟſibus. Biſſenis formis ꝓprius quiſq̄ fit ſa
cerdos. Preſul ⁊ papa:rector:religatus:⁊ ille. Quē
poſuit papa.preſul:⁊ rector ⁊ ipē. Quē caſus cogit
abſoluere mortis in hora. Si ſit ſollicitās:ignorās
ſiue recuſans. Rector tunc ꝓprius eſt alter: iunge
legatū. Jgiť papa eſt ꝓpri⁹ ſacerdos:ep̄s:⁊ rector
parochialis.extra de offi.arch.preſb.c.officiū. De
papa ħo habeť extra de iudic.c. Nouit. de legato
in ꝓuintia ſibi delegata habeť extra de offi.leg.lib.
6.c.1.De ep̄o habeť extra de offi.dele.c.1.⁊ extra
de ſepul.c.ſuꝑ cathedrā.§. dudum. De curato ha-
beť extra de peni.⁊ re.c.oīs. Et qui ab aliquo iſtoꝝ
habet licentiā eſt ꝓprius ſacerdos.extra de heret.
arg.c.excōicamus. Jn caſu neceſſitatis quilibet eſt
ꝓprius ſacerdos. 26.q.6.c.ſi preſbyter.vbi diciť.
Si preſbyter negauerit penitētiā morientibus:reus
ſit aiaꝝ. Si ſit ſollicitans ad pctm̄: tūc pōt cōfiteri
parochianus cuicūq̄ voluerit vt dicit magiſter di-
ſtin.17:quarti. Si ſit ignorās ſeu indiſcretus ⁊ in-
ſciens:pōt etiam alteri confiteri de peni.d.6.c. pla
H cuit. ¶ Sed contra oīa iſta arguitur q̄ ſint impor-
tune dicta. Nam oēs tenentur ſemel in anno ꝯfite-
ri oīa pctā ſua ꝓprio ſuo ſacerdoti.ğ nullus alius
pōt audire parochianū:quin eadē peccata teneať
confiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti:cū oīa pctā debeat ſi-
bi confiteri. Conſequētia eſt nota. Probatur antece
dens.extra de peni.⁊ re.c.oīs. Ubi dicitur. Omnis
vtriuſq̄ ſexus poſtq̄ ad annos diſcretionis ꝑuene
rit oīa pctā ſua:ſaltem ſemel in anno teneatur ſuo
ꝓprio ſacerdoti ꝯfiteri. Sed minores ⁊ predicato
res non ſunt ꝓprij ſacerdotes:qꝛ non habēt curam
aiaꝝ. Nec ſubditos in q̄bus habeāt iuriſditionē.ğ
cōfeſſi eis tenētur eadē peccata ꝯfiteri ꝓprio ſacer
doti. Jtem illud quod cedit in preiudicium alteri⁹
nō pōt tanq̄ priuilegiū alteri cōcedi. Sed ſi fratri-
bus prenoīatis cōfiterentur parochiani veniret in
preiudiciū rectoris ſeu curati.ğ nō poſſunt eis cōfi-
teri. Maior eſt nota. Minor ꝓbatur. Qꝛ ſi alienus
vellet ſuas oues regere cū nō ꝑtineat ad eū reginē
ouiū ſuaꝝ. Nec hꝫ reddere cōputum ſicut iſte ſacer
dos pleban⁹. Nō ğ hꝫ cognoſcere eas: alīs ſi alter
illas regeret eſſet in preiudiciū ei⁹. Poſſes hic dice-
I re fabulā de lupo ⁊c̄. Jtē curato ꝑtinet miniſtrare
oīa ſacramēta ⁊ iuriſdictio parochianoꝝ eſt ipſi⁹ cu
rati:qꝛ ſibi dꝫ euchariſtiam ⁊ alia ſacramēta dare.
Neq̄ pōt aliquis religioſus ſacramēta miniſtrare:
aliter eſſet excōicatus. vt habetur extra in.6.de pri
uil.18. Religioſi. Jgiť cum curati habeāt reddere
rōnem de ouibus et miniſtrare ſacramēta: ⁊ nullo
modo pertinet religioſis miniſtrare ſacramēta.igiť
⁊c̄. Jtem curati debent habere cognitionem de ſuis
ouibus:patet ꝓuer.27. Diligenter agnoſce vultū
pecoris tui. Sed hoc melius fieri nō pōt q̄ ꝑ cōfeſ-

ſionē.ergo quilibet de parochia dꝫ ſuo paſtori con
fiteri vt ſic cognoſcat ouem ſuam. Religioſos autē
vel alios extraneos nō decet cognoſcere:nec curare
oues alterius: qꝛ ſua non intereſt cū non ſit paſtor.
Jtem irrōnabile videť q̄ vnius hoīs ſint plures iu
dices imediati:qꝛ ſi ꝯ̄tria preciperent:neutrū poſſet
obſeruari:⁊ ſic eſſet occaſio cōtēptus vt neutri obe-
diret. Jtem.2.q.1.c. peruenit. Si ſua vnicuiq̄ ep̄o
iuriſdictio nō obſeruať: quid aliud igitur: niſi vt ꝑ
nos per quos eccleſiaſtic⁹ ordo illeſus ſub cuſtodiri
debuit confundantur. Ergo eodē modo ſi nō ſerua
tur preſbytero parochiali ſua iuriſdictio integra vt
ſuos ſubditos abſoluat:videť ſibi iniuriari ⁊ ꝯfun
dere hierarchiā infimā q̄ illeſam dꝫ cuſtodiri:ſicut
ſuprema ⁊ media. Jtē ſi nō tenerētur cōfiteri cura-
to:curatus non poſſet cognoſcere quis eſſet bene cō
feſſus vel nō. Cum tn̄ debeat cognoſcere vultum pe
coris ſui vt dictū eſt: ⁊ habetur math.22. Curam
illius habe. Jtem quomodo dabit eccleſiaſtica ſa-
cramēta illi quem non nouit diſpoſitum: ſpeciali-
ter vbi ſunt aliqua crimina notoria. Nec pōt ille re
ligioſus cui confeſſus eſt peccata confeſſa reuelare
⁊ neſciet rector ſi eſt abſolutus vel non. q̄ō ergo
ſibi miniſtrabit corpus xp̄i. Ad iſta argumenta di K
co ad primū quando dī q̄ oēs teneať ſemel in āno
⁊c̄. Dico q̄ nunq̄ fuit intentio inſtituētis iſtam de
cretalem:q̄ quilibet fidelis teneatur ſemel in anno
confiteri oīa pctā ꝓprio ſacerdoti:intelligendo pa
rochialem eſſe ꝓprium iſtum ſacerdotem:qꝛ tūc ſe-
quereť q̄ confeſſus dn̄o pape vel penitentiario te-
neretur iterū confiteri ſacerdoti ꝓprio parochiali
eadē pctā:qđ eſt error dicere q̄ curatus parochia-
lis poſſit arctare potentiam dn̄i pape: imo eſſet he
reticus:quia eſſet ꝯ̄ ſacram ſcripturam ⁊ dicta ſal-
uatoris. Nam a xp̄o dī dn̄o pape. Tibi dabo cla-
ues regni celorum. Et quodcūq̄ ſolueris ſuper ter
ram ⁊c̄. Sed pctōr confeſſus dn̄o pape ſi non eſſet
abſolutus. Jterum oporteret confiteri ſacerdoti pro
prio curato. Eodē modo dicendum eſt a licentiatis
a domino papa. Ergo papa ⁊ legati ⁊ licentiati ab
eo non poſſent abſoluere a peccato: quin iterum
oporteret confiteri peccata curato ſi iſta decreta-
lis intelligeretur ſolum de ꝓprio ſacerdote curato
Ualde certe abſurdum eſſet q̄ vicarius xp̄i qui ha
bet plenitudinem poteſtatis poſſet perdere iuriſdi-
ctionem ſuper pplm̄ per fauorem curati: quod eſt
erroneum. Cum papa non poſſit facere q̄ ipſe per-
dat iuriſdictionem imediate ſuꝑ quēlibet xp̄ianum
cū ſit xp̄i vicarius ḡnalis.ğ nō pōt q̄n ipſe poſſit da
re cuilꝫ xp̄iano abſolutionē.ğ abſoluti a papa non
teneanť iterū cōfiteri. Jtē q̄cq̄d pōt facere minor: pōt L
facere maior.ğ abſolut⁹ a maiori.ſ.a papa: nō pōt
reuocari a minori.ſ.rectori. 21.diſ.c.inferior. Sola
enī ſedes potior inferiorē abſoluit:ſꝫ inferior potio
rē abſoluere nō pōt. ğ quē papa abſoluit:inferior
abſoluere nō pōt:vt pꝫ in caſib⁹ reſeruatis a papa
vel epiſcopis:in quibus rector nō pōt abſoluere.ğ
nedum papa poteſt audire cōfeſſiones: imo poteſt
reſtringere rectorem ne abſoluat aliquos. Jdeo in
fine predicti capituli dicitur. Nequaq̄ qui minoris
auctoritatis eſt pōt eū q̄ maioris auctoritatis ē ſub
iugare. igiť ſi rector pōt dare licētiā alteri vt poſſit
audire cōfeſſiōes :nō pōt ſubiugare quin etiā papa

vel epiſcopus poſſit dare licentiam audiendi con-
feſſiones cuicunq; placuerit: dū ſint ſacerdotes: ſi-
ne licentia rectoris. Item ſi decretalis. Ois vtriuſ-
q; ſexus: eſt pro rectore ſolus ipſe habet de neceſſi-
tate q̄ oēs cōfiteant̄ ſibi omnia peccata ſua. Sz h̄
eſt falſum. Cū ſi rector non poſſit eſſe iudex illꝰ quē
abſoluere nō pōt: vt pz in caſibus reſeruatis de q̄-
bus nō pōt eſſe eoꝝ iudex per dictum. c. Inferior.
Item aut decretalis. Ois vtriuſq; ſexus: intelligit
per ly vtriuſq; ſexus homofroditos. Aut homines
ꝛ mulieres. Si primo mō: illud eſt truſaticū: q2 for
te i decē parochijs nō eſt aliq̄s homofroditꝰ: ergo
intelligit p ly vtriuſq; ſexus: homines ꝛ mulieres.
Et tunc ſequeret̄ ſi per ꝓpriū ſacerdotē intelligere
tur curatus: q̄ papa: ep̄i: religioſi: tenerētur cōfiteri
rectori. Cū ly oīs diſtribuat pro oī qd̄ continet̄ ſub
vtroq; ſexu. Oēs viri ꝛ mulieres tenebunt̄ ſibi: qd̄
eſt abſurdum. Ideo per ly proprio. Non ſolū intel
ligitur rector. ſed oēs illi qui continēt̄ ſub illo ver
ſu prenotato. Biſſenis formis. ꝛc. Vel ſi vis q̄ te-
neatur proprio ſacerdoti. Reſpondeo. Qn̄ dicis q̄
omnis vtriuſq; ſexus tenent̄ ꝓprio ſacerdoti confi
teri. Dico q̄ in iſta vniuerſali intelligit̄ aliqua ex-
ceptiua. Vn̄ oīs vtriuſq; ſexus ꝛc. Concedo niſi cō-
fiteantur ſuperioribus vel hn̄tibus licentiā a ſupe
M rioribꝰ. Et ſi dicas q̄ ego gratis facio illā excepti
uam. Dico q2 a ſimili reperit̄ in ſacra ſcriptura. vn̄
Rom̄. 5. dicit̄ oēs in adā peccauerūt: q̄uis iſta ſit
vniuerſalis: tn̄ intelligit̄ exceptiua: ſcz excepta ꝟgi
ne glorioſa. Itē in. ps. oēs declinauerūt ꝛ ꝛc. loq̄
tur de peccatis actualibꝰ: ꝛ tn̄ beatiſſima ꝟgo nū-
q̄ peccauit actualiter. Ideo intelligit̄ exceptiua. ſ.
excepta ꝟgine. Sic omnis vtriuſq; ſexus confiteāt̄
proprio ſacerdoti. Eſt exceptiua. Niſi confiteātur
ſuperioribus vel habentibꝰ licentiā a ſuperioribꝰ
Ridiculum ꝛ cōtemptu dignū eſt dicere q̄ papa au
dire nō pōt cōfeſſiones ꝛ abſoluere: abſq; h̄ q̄ con
fiteāt̄ ꝓprio rectori. Et idē dr̄ de legato. Itē fatuū
eſſet dicere q̄ rector poſſet dare alteri licentiā audi
endi cōfeſſiones ꝛ abſoluēdi. Et q̄ papa vl' ep̄s nō
poſſet dare licentiā. ſicut ſupra dixi: error eſt ꝛ he-
reſis. Et ſic pz ſolutio primi argumēti. ¶ Ad ſcḋz
illud qd̄ cadit in preiudiciū alterꝰ nō pōt per priui
legium alteri cōcedi. Conceſſa maiore nego minorē
Sed cadit in cōmune bonū: ꝛ in bonū etiā ipꝰ cu-
rati. Cadit in bonū cōmune q2 ſi quilz eēt aſtrictus
cōfiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti. Multi dānarent̄: q2 ta
lis dicet pctm̄ religioſo q̄ nō diceret rectori: vl' pro
pter timorē: vel pp nimiā frequētationē. Et etiā in
ter religioſos ſunt valētes doctores licentiati: gra
duati: ꝛ qui meliꝰ ſciūt iter lepā ꝛ leprā diſcernere
ꝛ meliꝰ ꝛ ſubtiliꝰ īterrogare q̄ rectores curati. Idō
papo vidēs vtilitatē boni cōis priuilegiauit quat
tuor ordines mēdicātiū. Et etiā alleuiamē ipꝰ cu-
rati: certū eñ eſt q̄ ſi curatꝰ hēret multas oues q̄s
lupus vellet deuorare: gauderet ſi quis ſecū cuſto-
diret oues ſuas ne raperent̄ a lupo: ſic recte ē de oi
bus ſpiritualibus. Nam plus ꝛ cū maiori diligen
tia dz habere coadiutores ad preſeruandum oues
ſuas a truculēta rabie luporū demonū. ¶ Et ſi di
N ceretur q̄ perdit pecuniā que datur in confeſſioni-
bus. Que vt credo eſt principalis cauſa quare in-
ſurgunt iſte auerſe contrarietates in audiendis con
feſſionibus. Eſt illa peſtis auaricie: de qua guillier
mus. Cum ſemel obtinuit magiſter viciorum in au
la peſtis auaricie: que ſola incarcerat omnes virtu
tum ſpecies ſpreto moderamine iuris curritur i ſa
cinus. Nec leges curia curat. Sic in veritate. Nec
curant rectores: neq; multi religioſi de ſalute ani-
marum: ſed excecati auaritia: cum magna diligen-
tia curāt pecunijs burſā replere. O maledicta aua
ricia. tu ſola deſtruis eccleſiam dei. Ideo q̄q̄ re-
ctori eſſet dānū pecunie. Tamen vt ait philoſophꝰ
in p̄mo eth. Maius eſt bonum qd̄ eſt pluribus: q̄
qd̄ vni. Ideo dicitur bonum commune preferēdū
eſſe particulari bono: quare bonuz commune eccle-
ſie preferendum eſt bono perſonali rectoris. Quan
uis nullum ſibi ſit preiudicium ſed magis alleuia
men. Q2 poteſtas iuriſdictionis non eſt curato in-
dulta in fauorem pecunie ſu e. ſed in fauorē plebis
ꝛ honorem dei. Ideo ſi ſuperioribꝰ prelatis videa
tur expedire: poſſunt dare auctoritatis iuriſdictio-
nem alijs q̄ curato in populo. Sicut dn̄s papa: ſi
faceret legatū in frācia: nō preiudicaret epiſcopis. O
Et cū dicitur tenet̄ ſibi adminiſtrare eucbariſtiam:
ergo tenetur ſcire eius conſcientiaz. Dico q̄ ſufficit
q̄ dicat ſe eſſe confeſſum illi qui potuit eū abſolue-
re: q2 etiam ſi confiteretur ei: oporteret q̄ ſtaret ꝟbis
ſuis. q2 non pōt ſcire conſcientiam ſuā niſi ex ſua cō
feſſione. cū ſit cor inſcrutabile. Secus eſt in publi-
cis: vt excoicatis ꝛ alijs enormibus: de quibus nō
oportet q̄ ſacerdos ſtet verbis ſubditi: niſi litteris
oſtēdatur. De illis eñ rector pōt facere q̄ oſtēdāt
quomō ſūt abſoluti. Verū q2 i talibꝰ publicis corre
ctio ꝑtinet p̄latis ꝛ iudicibus. Ideo faciat iuſtitia
qd̄ in ſe eſt ꝛ confeſſor agat ſm̄ qd̄ debet. Verū eti
am q̄ prelati ordinū mendicantiū debet eligere ꝑ-
ſonas diſcretas: maturas: et ſufficientes ad tam ſa
lubre ꝛ periculoſum officium exequendum. Sicut
dicit clem. dudum. de ſepul. Sed in veritate prelati
predicti ſunt valde culpabiles: q2 ignorantes ꝛ fa-
tuos admittūt ad huiuſmodi officium exequendū
propter qd̄ derogatur ordinibus ꝛ non immerito.
¶ Ad tertium argumentuz cū dicatur agnoſce vul P
tum pecoris tui. Dico q̄ intelligitur de agnitione
conuerſationis exterioris non interiori: cum interi-
or non poſſit cognoſci. Niſi per confeſſionem oris
declarantez interiora. Ideo ſufficit curato agnitio
ſubditi interior per verbum eius. ¶ Ad quartum
cum dicitur ſuper vna cā non poſſunt eſſe plures
iudices. Concedo q̄ ſuper vna et eadem materia
non poſſunt eſſe plures iudices: ſed bene poſſunt
eſſe plures ſuper diuerſis. Et ideo confeſſi fratribꝰ
de illis peccatis: curatꝰ nō poteſt eſſe iudex. ¶ Ad
quintum de decreto. c. peruenit. Dico q̄ illud capi
tulum intelligitur de iuriſditione in foro publico:
ꝛ non in foro conſcientie. Vel poteſt dici q̄ curato
nō auffertur iuriſdictio: ſz datur ſibi coadiutor ad
ſalutem ouium ſuarum. Et ad exequendum iuriſ-
dictionem ſuam que iuriſdictio ſua principaliter
pertinet ad dominū papam magis q̄ ad rectorē.
Et ad omnes auctoritates que tenent oppoſitum
vt pote guilliermi gloſatoris ſuper. c. omnis. ꝛ alie
ſunt reuocate per alexandrum quartum. Ideo in
agro dominico: religioſi priuilegiati poſſūt exequi
ꝛ operari q̄tum ad confeſſiones audiendas: ꝛ peni

tentias iniungendas ſalutares. ¶ Sed dubitatur
Q vtrum ſacerdote abſente: teneatur penitens ei con
fiteri per ſcriptum. Dico q ſacerdote abſente peni
tens non tenetur tentione neceſſitatis ei confiteri p
ſcriptum. Q2 ad hoc non obligatur iure nature: q2
confiteri ſacerdoti non eſt de iure nature vt ſupra
dictum eſt: q̄uis in iure diuino obligetur: ſi habet
ſacerdotem preſentem. Non inuenio preceptum a
iure diuino vel poſitiuo vt per ſcriptum: ea teneat
manifeſtare ſacerdoti cum ipſum non poteſt habe
re preſentem. Et hoc eſt rationabile. Nam ſacramē
tum penitentie non eſt in publico iudicio ſed ſecre
to. In quo iudicio ſacerdos tenetur penitentem di
ligenter examinare: peccatum ꝛ peccatorum circū
ſtantias inquirendo: vt prudenter intelligat qua
le ei debeat prebere conſilium. ꝛ cuiuſmodi remedi
um adhibere: diuerſis vtēdo interrogationib9 ad
egrotum ſanandum: vt patet extra de pen. ꝛ. rem. c.
Omnis vtriuſq ſexus. Si aūt penitens teneret ten
tione neceſſitatis confiteri ſua peccata cōfiteri per
ſcriptum ſacerdoti abſenti immineret periculū: aut
ne eſſet defectus in p̄dicta examinatiōe. Aut de pec
catorum penitentis reuelatione. Littere eīn facili
ter poſſunt perdi. Aut per nuncium malicioſe ape
riri. Aut per eundem nuncium tradi per ignoranti
am illi cui nō mittuntur qui eas aperiret. Aut ſi ſa
cerdos eſſet malicioſus: poſſet reddere verbū qd
habet in confeſſione: ꝛ contra penitentē per manū
ſuam ꝓbare talia feciſſe probatione probabili. abſ
q hoc q in hominis iudicio poſſet deprehēdi. Id
non tenetur confiteri per ſcriptum: imo etiā q̄uis
preſens eſſet ſacerdos: ꝛ penitens qui nec v̉bo nec
metu poſſet confiteri: adhuc non tenetur cōfiteri p
R ſcriptum. ¶ Sed dubitatur ſi quis cōfiteatur om
nia ſua peccata de quibus recordatur ſuo confeſſo
ri: ꝛ recipit abſolutionē. Et poſt aliqd tempus poſt
acceptam abſolutionē: recordetur de aliquib9 mor
talibus que ante ſuam confeſſionē cōmiſerat. Utrū
teneatur d̉ neceſſitate eidem ſacerdoti cui confeſſus
eſt illa peccata de quibus recordat cōfiteri. ¶ Ali
qui forte dicerent ad hanc queſtionem: q ille in ta
li caſu teneret illa peccata de quib9 recordatur cō
fiteri eidem ſacerdoti: q2 ſicut pctm̄ eſt diuidere cō
feſſionem ſcienter: nec ſic valet cōfeſſio. Ita aliquo
mō pctm̄ eſt per confeſſionem diuiſam ignoranter
ꝛ ſcienter poſt recordatiōes nolle reunire. Itē ea q̄ p
tinent ad eundem forū vident debere ꝑtractari per
eundem iudicem ſub quo eſt iudiciū inchoatū. Niſi
ſit legitima cā excipiendi contrā iudicē illum tūcō
modo etiam poſſit haberi. Sed confiteri peccatum
oblitum pertinet ad eundē forū: in quo cōfeſſa ſunt
pctā alia. Qd pꝫ per hoc q2 ſi aliquis īpetrauit pri
uilegium q ſolū poſſit facere ſuam confeſſionē ge
neralem vni ſacerdoti quem elegerit. Si poſt ſuam
confeſſionem factā recolat de aliquo pctō qd tunc
dederat obliuioni: pōt de illo eidē ſacerdoti confite
ri ꝛ ab eo abſolui. Un̄ poſſet eis videri q pctm̄ tpe
cōfeſſionis oblitū: ꝛ poſtea cognitū eſt ad eundem
ſacerdotem referendū. ¶ Ad ſoluendū queſtionē
S diſtinguit. Ric. de med. vil. Q2 aut tempore confeſ
ſionis: penitens adhibuit debitam diligentiam: ꝓ
ut de lege cōi: ſinit humana fragilitas: vt memoriā
haberet omniū peccatorū ſuorum mortaliū. Aut
fuit ignorans ignorantia affectata vel craſſa. Uel

ignorantia ſimplici ꝛ inuicibili. Primo modo recta
ratio exigit poſtq in prima confeſſione non fuit di
ligentia debita: immo affectabat nō recordari de
peccatis. Et craſſa ꝛ negligens: vt primo ſacerdoti
confiteat illa pctā de quibus recordatus eſt: ſi poſ
ſit habere preſentiā illius ſacerdotis: ꝛ non ſit ab il
lo ablata poteſtas abſoluendi. Uel ſaltē oīa pec
cata inſimul confiteatur alicubi alteri ſacerdoti. Si
aūt ignorātia ſimplici ꝛ inuicibili. Nō tenet ꝯfiteri
peccata oblita illi ſacerdoti cui p̄mo cōfeſſus ē: ſuf
ficit ei q ſibi vel alteri. Quāuis de iſto fuerit abſo
lutus in foro iudiciali triūphantis eccleſie ꝛ militā
tis: q2 confeſſor abſoluit de confeſſis ꝛ oblitis: ſed
tn̄ cū cōditione q ſi venerit ad memoriā: confiteat
de illis primo ſacerdoti vel aliī. Cum enim prima
confeſſio fuerit vera ꝛ integra cum fuerit confeſſus
de omnibus peccatis ſuis que habebat in memo
ria: ꝛ fecit diligentiam debitam ad memorandum:
eſt abſolutus de omnibus peccatis confeſſis. ſi po
ſtea recordetur de aliquibus peccatis: ꝛ confitea
tur de illis: erit confeſſio noua. Ideo poteſt fieri cui
cunq voluerit: habenti poteſtatem abſoluendi.
¶ Sed dubitatur ſi papa poſſit diſpenſare cū ali T
quo ne confiteatur. Et videtur q ſic: diſpenſatio ē
quedam iuris interpretatio in leuiores partem: ſed
papa poteſt interpretari verba euangelii vt in. ſ. q.
4. capi. preſul. Ergo non obſtante q confiteri ſa
cerdoti ſit preceptum euangelicum: papa poteſt in
illo diſpenſare. Item tantam poteſtatē habet qui
libet papa q̄tum habuit beat9 petrus. Sed bea
to petro dictum eſt. Quodcūq ligaueris ꝛc. Ma
thei. 7. ergo qui abſolut9 eſt a precepto confeſſio
nis per papam: eſt a deo abſolutus. Item lex non
obligat ante ſui promulgationem. Sed lex de con
fitendo ſacerdoti: fuit per apoſtolos promulgata.
Cum ergo papa poſſit diſpenſare contra canones
apoſtolorum. 8 2. diſtinctio. capitulo. preſbyter. Ui
detur q papa poſſit: in precepto diſpenſare de con
fitendo ſacerdoti. Item ſicut precepta noui teſta
menti ſunt a deo. Ita precepta veteris. Sed prece
ptum eſt in veteri teſtamento: ſoluere decimas:
ꝛ in hoc precepto pōt papa diſpenſare: per capi.
ex parte tua. extra de deci. ꝛ capitulo ſequenti. Er
go ſimiliter nō obſtante q ſit preceptum noui teſta
menti de confitendo ſacerdoti. poterit papa diſpen
ſare. Itē. 13. diſtinctione in principio. Contra ius
nature poteſt diſpenſari cauſa maioris mali vitan
di. Sed omne ius nature: ius diuinum eſt: q̄uis
nō omne quod ē de iure diuino ſit de iure nature:
ergo in omni precepto diuino: poteſt papa diſpen
ſare: cauſa mali vitandi. ¶ Contra. papa contra V
euangelium diſpenſare non poteſt. xxv. queſtione. i.
capitulo. Sunt quedam. Sed confiteri ſacerdoti
eſt preceptum euangelicum vt ſupra oſtenſum eſt:
ergo papa ī illo p̄cepto diſpēſare nō pt̄. ¶ Rn̄deo
q ꝯfiteri ſacerdoti vt ſatis oſtēſū ē ſuperi9 ē d̉ iure
diuino ī quo papa nō pōt diſpēſare: q2 minor nō pt̄
ſup̄ maiorē: ſꝫ circūſtātia obſeruatiōis ei9: ē pure d̉
iure poſitiuo: cū g̊ papa ſit ſubiect9 iuri diuino: ꝛ ſit
ſup̄ ius poſitiuū. nō pt̄ cū aliquo diſpēſare: nec cū
ſeipſo: quin teneat confiteri ſacerdoti. Sed q non
teneatur cōfiteri eo modo quo determinatū eſt in
conſilio generali in hoc papa diſpenſare poteſt:
quia confiteri ſemel in anno eſt de iure poſitiuo.

Ideo papa poſſet ꝓlōgare vel abbreuiare tp̄s cō-
x ſitendi: iō dico ad rōnes. Ad primaʒ dico ꝙ diſpē
ſatio nō eſt iuris interpretatio: ſed aliqua eius rela
xatio: ſeu rigoris eius tem̄patio ex aliqua rōnabili
cauſa. Ideo papa bene interpretari ⁊ declarare ver
ba euangelica poteſt: ſed non diſpenſare cum ſint a
xp̄o. Ad ſcd̄m dico ꝙ per illud verbū dictū petro.
Quodcunqȝ ligaueris. ⁊c̄. Nunq̄ fuit data pote-
ſtas diſpenſandi in iure nature vel diuino btō pe-
tro: ſed ſolū ſuper omne ius poſitiuū. Et ꝯcedo ꝙ
dn̄s papa poteſt nouum ius ꝯſtituere. Ideo iſtud
verbū gloſatur: ꝙ talis poteſtas data per ly q̄dcūq̄
ꝗ ⁊c̄. per ſtatuta vel precepta intelligitur vt notat
Innocen. de ꝯſue. ca. q̄to. Et par. in. ca. Licet. Ex
tra de electio. Et ꝙ illa etiā auctoritas intelligitur
claue iuriſdictionis nō errante. Erraret autē ſi pa-
pa vellet habere poteſtatē ſuper xp̄m. Quāuis er-
go papa poſſit nouū ius ſtatuere: ⁊ ius pure poſiti
uum mutare ⁊ reuocare ſicut ſibi placet. Quanuis
hoc facere non debeat ſine rationabili cauſa: quia
vt ait Bernard. 3. de ꝯſiderati. Indecens eſt pape
voluntate pro lege vti: vt ſibi non poſſit impꝛope-
rari: ſic volo: ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas.
Tn̄ ius diuinū ⁊ ius nature mutare nō poteſt: nec
y in eis diſpenſare. Ad tertiū dico ꝙuis lex nō obli-
get ante ſui promulgationē tn̄ robur ſuum hʒ prin
cipaliter ab inſtituente. Et ꝙuis ſtatuta apoſtoloꝝ
poſſint a papa diſpenſare. Nō tn̄ qn̄ promulgatio
facta ab apoſtolis alicuius p̄cepti diuini: papa cer
te tunc nō poteſt diſpenſare. Ad quartū dico ꝙ da
re decimas aliquo modo eſt de iure nature. ſ. qn̄ ꝑ
decima intelligitur aliqua portio neceſſaria ad ſu-
ſtentationem miniſtrorū dei. Etiā in q̄tū accipitur
determinate pro decima parte: fuit de iure diuino
q̄tum ad ppl̄m iſrael: ſed q̄tū ad alios h̄ntes poſ
ſeſſiones temporales: eſt de iure poſitiuo: exceptis
hijs cum quibus diſpenſatum eſt tacite vel expreſ
ſe. Primo modo accipiēdo decimā. papa diſpenſa-
re nō poteſt quin homines teneantur dare decimā
quia non poteſt diſpenſare ꝯtra ius nature. Scd̄o
autem modo diſpenſare poteſt: quia etiam decime
ſunt bona eccleſie quoꝝ papa eſt principalis diſ-
z penſator: poteſt illis de quibus ratio exigit diſpen
ſare vt religioſis. Ad quintum dico ꝙ Gracianus
hic non tenetur: ⁊ ip̄m glo. reprehendit. ¶ Sed du
bitatur ſi poſſet aliquis reperiri qui nullo modo te
neatur ꝯfiteri. Dico ꝙ innocens a mortali ⁊ venia
li ſimpliciter: tenetur etiam ſimpliciter non ꝯfiteri
Nam ſi beata virgo fuiſſet ꝯfeſſa petro poſt aſcen
ſionem: ipſa peccaſſet: quia reddidiſſet ſe peccatricē
⁊ dixiſſet mendacium cū nunq̄ pctm̄ habuerit: nec
originale: nec mortale: nec veniale: ſicut dicit do-
ctor ſubtilis in. 4. d. 18. q. 1. in ſolut. vlti. argu. Sʒ
dubitatur ſi pctā ſemel ꝯfeſſa: de quibus penitens
habuit abſolutionē: ſi de illo vel de illis pctis: poſ-
ſit iterū ꝯfiteri illi vel alij. Et vr̄ ꝙ nō: qꝛ baptiſm⁹
q̄ eſt medicina curatiua pcti originał: nō hʒ effica-
ciā niſi ſemel: iō baptiſm⁹ nō reiterat̄ cū pctm̄ ori-
ginale nō reiteretur qd̄ ꝑ effectū baptiſmi deletur
A Cū igit̄ pctm̄ mortale deletū ꝑ ꝯfeſſionē nō poſſit
reiterari idē nūero: g̊ nec ꝯfeſſio illi⁹ pcti p̄t reitera
ri. Si diceret̄ ꝙ penitēcia eſt reiterabił ⁊ nō baptiſ-
mus. Hoc nō valet: quia ſacramentum eucharιſtie
⁊ matrimonij ſunt reiterabilia: ⁊ verba conſecratio
nis reſpectu eiuſdē hoſtie nō niſi ſemel: nec etiā ver
ba matrimonij: ergo nec penitēcia reſpectu euiſdeʒ
peccati numero. Itē extra de ſententia excōmunic.
cap. De cetero. Dicit̄ de abſoluto ab excōmunica-
tione papali in caſu neceſſitatis: cui iniungit̄ ꝙ da-
ta oportunitate ſtatim adeat ſummū pontificē mā
datum eius ſuſcepturus. Ibi glo. nō dicitur ibi ab
ſoluendus: quia iam abſolutus eſt: ergo pctm̄ non
iterum abſoluit̄: ergo idē peccatum ꝯfitens nō de-
bet iterum ꝯfiteri: de eodem cū pctō abſoluto nō
ſe extendit poteſtas clauium. In oppoſitum de. p.
d. 1. capi. Menſuram. §. Quē penitet. Qui plurib⁹
in ſpe venie: turpitudinem criminis ꝯfitetur: tanto
facilius ꝯſequetur gratiam remiſſionis. Ipſi enim
ſacerdotes plus iam poſſunt proficere: plus ꝯfitē-
tibus prodeſſe: quibus nō remittūt remittit deus:
ꝙ nō intelligit̄ niſi de remiſſione q̄ fit virtute cla-
uium. Itē eſt ꝯſuetudo in plurib⁹ locis ꝙ de eiſdē
pctīs ꝯfeſſis iterum ꝯfitent̄. Sed ſi ſcd̄a abſolutio
efficaciā nō haberet: fieret iniuria ſacro. Itē tanto
plus laborat homo ꝓ ſuis pctīs ⁊ erubeſcit: ⁊ for-
tius penitet: ⁊ tāto minor pena ſibi debet̄: ⁊ ꝯfeſſor
minorē ſibi debet imponere penam: immo ſi videat
ꝙ penitentia cōpleta data a primo ꝯfeſſore fuerit
ſufficiēs ꝓ illis pctīs iterū ꝯfeſſis: nullā ſibi debet
imponere penitentiā. Cōfiteri aūt pluribus de vno B
pctō ē ſignū magne hūilitatis: ⁊ magni doloris de
pctō. Ideo dico ad q̄ſtioneʒ ꝙ ꝯfiteri de vno pctō
bis vni ꝯfeſſori vel pluribus pōt intelligi duplicit̄
aut q̄ ad abſolutionē pcti: ⁊ ſic nullo mō ē neceſſa
rium bis ꝯfiteri: qꝛ ex vi ſacri eſt abſolut⁹. Si aūt
ſcd̄a ꝯfeſſio ꝯſideretur ex alijs circūſtantijs que ſe
quunt̄ ex humilitate ꝯfeſſionis ſcd̄e. Dico ꝙ vtile
eſt bis ꝯfiteri de eodē pctō: quia ꝙuis ꝯfeſſio ſcd̄a
nō ꝓſit q̄tū ad abſolutionē ꝑcipiendā: vel cōmu-
tationē pene eterne in tp̄alē: ſi rite abſolutus eſt a
primo ꝯfeſſore h̄nte ptātem. Tn̄ ꝯſecutiue ꝓdeſt i
alijs multis modis. Primo quo ad diminutioneʒ
pene tp̄alis: q̄ remittit̄ in ꝯfeſſiōe ex hūilitate ⁊ ru-
bore quē patit̄ corā ꝯfeſſore. Scd̄o qꝛ ſemꝑ ſacer-
dos hʒ ptātem v̄tute clauiū aliq̄d remittere de tē-
porali pena. Tertio qꝛ nō pateret̄ tantā penā i pur
gatorio. Quarto qꝛ ex illa hūilitate augmētat̄ ſibi
gr̄a diuina. Quinto qꝛ ex illa hūilitate dat ſibi de⁹
gr̄am melius vitādi pctm̄ futurū. Sexto qꝛ ex hoc
habebit maiorē gl̄am in felici regno. Hijs aūt cōſi
deratis. Certe ꝯfiteri de vno pctō pluries ꝙ maxi
me ſi eſt graue pctm̄: eſt multū vtile ꝓpter cauſas
ſādictas. Et ſic p̄nt ſolui argumēta ex vtraqȝ parte C
Ad primū dico qn̄ arguebat̄ de baptiſmo ꝙ tota
rō q̄re baptiſm⁹ nō reiterat̄: ⁊ qꝛ imprimit effectū ide
bilē ⁊ caracterē i aīa: q̄ aīa ſuſcipit remiſſioneʒ pcti
abſqȝ pcti reiteratōe: vi ſacri: ⁊ nō ope actuali ſuſci
piētis baptiſmū nec i nūero: nec i ſpecie reiterari p̄t
illō originale pctm̄. Penitēcia aūt: nō imprimit caracte
rē: q̄n poſſit iterare pctm̄ ſaltē i ſpē: iō nō ponit
effectū ꝑpetuū. Et ſi diceret̄ ꝙ ſaltē ponit circa illō D
pctm̄ ꝯfeſſuʒ qd̄ eſt remiſſuʒ: ⁊ nūq̄ idē in numero
reuertetur. Dico ꝙ ꝙuis pctm̄ ſit remiſſuʒ q̄tū ad
culpam: non tamē q̄tum ad penam ⁊ alias circum
ſtantias quas predixi. Sed per baptiſmum remitti
tur culpa ⁊ pena: ⁊ iō nō eſt reiterabile: quia omnia
remiſit: ſcilicet penam ⁊ culpam: non ſic in peniten
tia: quia ſub eodeʒ peccato confeſſo ꝙuis ſit remiſ-

ſa culpa non tamen pena. Ad aliud de corpore xp̄i
⁊ matrimonio. Dico ꝙ non eſt idem in ſacramētis
eucharistie matrimonij: ⁊ penitentie. Nā verba que
ſunt in ſacramento eucharistie: circa eandem ho-
ſtiam totam vim ſuam implent: nec aliquid manet
ad conſecrandum de illa hoſtia: tamen illa verba
reſpectu hoſtie cōſecrate nihil amplius facere poſ-
ſunt: ſic etiā eſt de matrimonio reſpectu vxoris de-
ſponſate. Nō autem ſic eſt de ſacramento peniten-
tie: qꝛ ꝗuis prima abſolutio in homine bene diſpo
ſito: ⁊ pſbytero habente poteſtatem: habeat totam
ſuam vim ꝗtum ad effectus eſſentiales: q̄ ſunt cul
pe remiſſio: ⁊ pene eterne in temporalem cōmuta-
tio: anime ad deum reconciliatio: non tñ ꝗtū ad ef-
fectus ſecundarios: id eſt ad pene temporalis dimi
nutionem: gratie augmentationem: ⁊ glorie. Etiã
ad preſeruationem peccati ⁊ ſic de alijs. Et ſic peni
tentia non poſuit totam ſuam vim ꝗtum ad iſtos
actus ſecūdarios. Ad illō decreti: dico ꝙ intelligi
tur ꝙ vadat ad ſummum pontificem ratione obe-
dientie vt lucretur maius meritum: quia ſubiectus
non poteſt ſubterfugere obedientiam ſui ſuperio-
ris. Et ꝗuis non abſoluat eum quo ad culpam ꝗ
tum ad deum: abſoluit tamen eum a pena in qua
erat obligatus eccleſie ⁊ prelato. Et ſic lucratur ma
ius meritum ex illa abſolutione facta vi clauium.
E ¶ Sed dubitatur: ſi peccās mortaliter: habita opor-
tunitate confeſſoris ſtatim teneatur peccatum ſuū
confiteri. Dico ꝙ non tenetur de neceſſitate confi-
teri habita oportunitate confeſſoris: ſed ſufficit ꝙ
ſemel in anno confiteatur peccata ſua ſicut eccleſia
conſtituit in capitulo. Omnis vtriuſq; ſexus. Et h̄
niſi in quattuor caſibus. Primo ſi vult recipere cor-
pus chriſti tenetur confiteri: etiam et ſacerdos qui
vult celebrare ſi habet conſcientiam peccati. Secū
do ratione periculi vt qui vadunt ad bellum vel in
trant mare: vel tempore peſtis. Tertio ratione con
ſcientie: quando dictat conſcientia ꝙ ſtatim debet
confiteri. Quarto ratione dubij: ſi dubitat ꝙ illo
anno non poterit habere amplius copiam ſacerdo
tis. Quinto ſi eſt in articulo mortis. Sexto religio-
ſi tenentur confiteri pluries ſm ꝙ ſtatuta corū or
dinum ordinant: nec tamen propter hoc tenent̄ ſta
tim confiteri habita confeſſoris oportunitate: niſi
dies aſſit quo ſm ſtatutum religionis ſue tenet̄ cō
fiteri. ꝙ autem peccatoꝛ regulariter non teneat̄ ſtatim
cōfiteri. Patet qꝛ ex hoc nō obligatur de iure natu
re: quia cōfiteri ſacerdoti nō eſt de iure nature: nec
obligatur ad hoc diuina lege: quia ⁊ ſi xp̄s cōfiteri
ſacerdoti p̄cepcrit: nō tñ ſtatim vt peccauit: nec ad
hoc etiā obligatur iure poſitiuo: ſed tñ ad ſemel in
anno. Et ſi arguitur in oppoſitū ꝙ ſtatim teneatur
cōfiteri: quia pcuſſus a ſerpente ſi nō ſtatim querit
remediū ꝯtēptor eſt ſue ſalutis corꝑalis. Sic per-
cuſſus ꝑ ſerpentis diaboli tēptationē: ſi ſtatim per
ꝯfeſſionē nō querit remediū: eſt ſue ſalutis ſpūalis
ꝯtēptor. Sed ꝯtēnere ſuā ſalutē ſpūalē eſt peccatū
mortale: ğ peccatoꝛ ſtatim tenetur ꝯfiteri habita ſacer
dotis oportunitate. Itē q̄libet de neceſſitate ſtatim
ſicut pōt ſi ꝑdidit dei amicitiā: dꝫ recuꝑare: ſed ꝑ
mortale pctm̄ ꝑdidit peccatoꝛ dei amicitiā quā ꝑ cō-
feſſionem pōt recuꝑare: ğ ſtatim debet ꝯfiteri vt eā
recuperet: qꝛ ſi eſſet poſſibile non deberet velle eſſ

in dei inimicitiā per momentū. ¶ Dico ad primū
cōtēpnere ſalutē ſpiritualem pōt eſſe per aliquem F
motum voluntatis deliberatiue: ⁊ hoc eſt peccatū
mortale: aut nō querere ſollicite ⁊ diligenter ſuā ſa
lutem ſpiritualē nō ex cōtemptu: ſed expectādo de-
terminatum tēpus: niſi eſſet in caſibus iam dictis
nō peccaret mortaliter. In caſibus vero predictis
ſi non quereret diligenter ſuã ſalutē peccaret mor
taliter ⁊ dānaretur ſi diſcederet. Ad ſcōm dico ꝙ cō
gruum eſſet ꝙ homo ſtatim cōfiteretur vt haberet
formaliter diuinam amicitiam: ſed tamē non eſt de
neceſſitate ꝙ confiteatur ſtatim ſacerdoti. Sed be-
ne eſt de neceſſitate ꝙ ſtatim habeat contritionem
⁊ recognoſcat corā deo culpam ſuam. Et ſic in con
tritione diſpoſitiue ⁊ per modū meriti de congruo
habet diuinam amicitiā cum firmo propoſito con
fitendi. ¶ Sed dubitatur vtrum mulier teneat̄ cō-
fiteri ſuo proprio ſacerdoti pctm̄ luxurie: qō cōmi
ſit: cum eo. Dico ꝙ aut illa mulier ꝓbabiliter cōie- G
cturat ꝙ ſi ad illū ſacerdotē accederet ꝙ ip̄e eā ſol-
licitaret: aut ſe cognoſceret fragilē: ita ꝙ timet vt lo
quendo cū illo ſacerdote ſtimularetur ſtimulo car-
nis propter recordationes delectationis nepharie
qua cum illo fuit delectata. In iſto caſu non tenet̄
immo nec tenetur confiteri illi: nec hoc pctm̄ nec
aliud: ne per confeſſionem haberet occaſionem pec
candi. In hoc enim caſu melius poteſt recuſari ſa-
cerdos per maliciam: ꝗ quādo recuſatur per igno
rantiam. Sed propter ignorantiam ſacerdos po-
teſt recuſari vt patuit ſupra: ergo melius per illam
maliciam. naꝫ peius ⁊ periculoſius eſſet mulieri: ſi
ſacerdos conaretur eam ad peccatum inducere ꝗ
ſi neſciret ſibi conſulere. Et in hoc poteſt confiteri
religioſis priuilegiatis: vel facere peti licentiam vt
poſſet alteri ſacerdoti confiteri: ꝙ ſi malicioſe nollet
dare: ex tunc ſine licentia eius poteſt confiteri illi p̄
ſbytero. Si autē mulier probabiliter videat ꝙ ne
q; ex parte ſua: neq; ex parte ſacerdotis emineat pe
riculum: ſi confitetur eidem: debet confiteri illud ꝙ
cum eo commiſit ſicut alia peccata. Et ipſe poteſt
illam abſoluere de illo peccato ⁊ de alijs: ſed tu-
tius eſt vt confiteatur alicui religioſo priuilegiato:
vel alteri preſbitero de licētia ſui. Tum propter cō
placentiam ⁊ familiaritatem quam habuit cum eo
Tum quia non haberet tantam verecundiam de
ſuo peccato cum alter ſit particeps in peccato. Tū
quia non haberet tantam deuotionem cum vide-
ret ſuum confeſſorem peccatorem ⁊ inhoneſtum.
Tum quia non daret tantam penitentiaꝫ: cum dili
gat eam inordinate: ideo tutius eſt confiteri alteri.
¶ Sed dubitatur ſi vnus poteſt confiteri pluribꝫ H
ſimul. Dico ꝙ ꝗuis diuerſe ſint opiniones: teneo
tamen ꝙ cum confeſſio ſit in foro ſecreto nō debet
adminiſtrari niſi in foro ſecreto corā vno ſolo p̄ſby
tero: qō eſt contra ſacerdotes confitentes decē aut
duodecim iuuenes inſimul: etiam quorum aliqui
ſunt doli capaces. Et hoc: quia in cauſa criminali
vnus teſtificari nō poteſt: quia ad teſtimoniū vniꝰ
nemo condemnatur: extra de teſti. ⁊ atteſta. capitu
lo. Licet. Ideo confiteri debet vni: ne poſſit de cri-
minibus confeſſis condemnari: quia ibi de occul-
tis ꝯſcientie agit̄: iō ſacerdos in h̄ foro xp̄m repñ-
tat; vnus aūt eſt xp̄s. Itē ꝯfiteri pluribꝫ inſimul

non videtur confeſſio q2 hoc eſſet in publico ꝛ poſ
ſet condēnari cum ſint plures teſtes. Confeſſio au-
tem eſt in foro ſecreto. Quamuis aliqui dicant ꝙ ſi
quis confitetur pluribus inſimul ꝛ abſoluitur ab
eis: recipit penitentie ſacramentum. Et dicunt ꝙ
modus exprimendi perſonā abſoluentem non eſt
de eſſentia ſacramenti penitentie ſit vel in ſingulari
vel in plurali. ¶ Sꝫ in hoc eſt dubium ſi vnus pri
mo proferat abſolutionem ꝙ̄ alius. Ex prima
abſolutione erit abſolutus: ergo alia abſolutio ſu-
perfluet. Et ideo ꝙ̄uis reciperet abſolutionem ab
omnibus tamen non habēt maiorem effectum ꝙ̄ ſi
reciperetur ab vno. Jō ſacerdotes plures qui au-
dirent penitentem vnum: peccarent mortaliter. Tū
quia illud qđ debet fieri in foro ſecreto ponunt in
foro publico. Tum quia faciunt contra ſtatum ec-
cleſie: ſtatuit enim eccleſia vt in illo foro: ſolus ſoli
I confiteatur. ¶ Et ſi diceretur contra: quia de pe.
di. j. capitulo Menſuram. §. quem penitet. Quan
to pluries confitebitur ſub ſpe venie turpitudinem
criminis: tanto facilius conſequetur gratiā remiſ
ſionis: ergo licitum eſt pluribus confiteri. Dico ꝙ
iſtud dictum intelligitur ꝙ confitendum eſt pluri-
bus ſucceſſiue: ſed non inſimul. ¶ Sed dubitatur
K ſi infuſio gratie: ꝛ remiſſio culpe: ſit vna mutatio: p
buius declaratione. Pono aliquas concluſiones.
¶ Prima eſt qđ infuſio gratie ꝛ expulſio culpe ſeu
remiſſio culpe: nō ſūt ſimpliciter vna mutatio. Hoc
probatur quadrupliciter. Primo ſic idem ſimplici-
ter nō pōt plurificari: ꝛ hoc accipiendo vniformi-
ter identitatem ꝛ plurificationem. Puta ſi realiter
realiter: ſi ratione ratione. Hoc enim includit oppo
ſitum primi principij: quia idem vt eſt idē eſſe vnū
ꝛ non vnum includit contradictionē. Sed remiſſio
nes culparum ſunt multe tamen non eſt niſi vna
infuſio gratie eo omnimodo quo quis dicitur pec-
cator poſt actum peccati tranſeuntem: dicitur pec-
cator a multis culpis poſtꝙ̄ multas commiſit. Et
iſtarum quelibet habet propriam remiſſionem q2
quelibet remiſſio poſſet eſſe ſi tantum illam commi
ſiſſet ꝛ non aliam. Jtem idem nō ſeparatur ab eo-
dem accipiendo vniformiter identitatem ꝛ ſepara
tionem: puta ſi realiter realiter: ſi ratione ratione:
q2 includit oppoſitum primi principij. ſ. ꝙ idem vt
eſt idem: ſimul ſit ꝛ non ſit. Sꝫ remiſſio culpe ꝛ infu
ſio gratie poſſunt ſeparari ad inuicem: tam compa
rando primum ad ſcđm: tam econuerſo. Poteſt enī
infundi gratia abſq3 remiſſione culpe: qđ de facto
eſt factum in angelis confirmatis. Nam deus infu
dit eis gratiam ſuam abſq3 remiſſione culpe: quia
nunꝙ̄ peccauerunt non fuit eis remiſſa culpa: ergo
gratia fuit infuſa in eis abſq3 remiſſione culpe. Jtē
deus poteſt de potentia abſoluta hominem creare
in puris naturalibꝰ ſine culpa ꝛ gratia: igitur pōt
creare ꝛ infundere gratiā ſine remiſſiōe culpe cum
non habeat culpam. Euidentia patuit ſupra in ma
teria de circunciſione. ¶ Scđa ꝯcluſio infuſio gra
L tie ꝛ culpe expulſio: non ſunt mutationes due rea-
les ſm doctorem ſubtilem. Qđ ſic pbat q2 infuſio
gratie eſt mutatio realis q2 a priuatione forme rea
lis: ad formam illā. Remiſſio aūt culpe non eſt mu
tatio realis: ergo nō ſunt due mutatiōes reales Pꝫ
maior q2 hic ſolum eſt vna mutatio realis. Minor
indiget probatione. Ubi eſt intelligendum ꝙ ſi po
neretur peccatum actuale eſſe corruptionē vel pri-
uationem alicuius gradus nature: vel rectitudinis
naturalis: vel cuiuſcunq3 poſitiui proprie. Tunc ex
pulſio culpe proprie eſſet reſtitutio illius poſitiui
quem priuabat culpa. Et tunc poſſet illa expulſio
eſſe mutatio realis a priuatione rectitudinis ad ip
ſam rectitudinem. Sꝫ hoc non poteſt eſſe: q2 natu-
ra intellectualis eſt incorruptibilis per quancun-
q3 actionem. Et ſicut tota natura: ita et quicunq3
gradus. Q2 ſi vnꝰ gradus poſſet corrumpi ab iſta
natura per actionem ſui: ſequeretur ꝙ per actiones
aliquotiens iteratas: poſſet tota corrumpi. ¶ Et ſi M
diceretur q2 Aug. in encher. dicit. Peccatum tantū
eſt malum: ꝙ̄tuꝫ adimit de bonitate nature in eſſe
primo: q2 defectus ꝛ effectus cōtingentis non repu
gnat cauſe: q2 nec repugnat effectui contingēti cui
videtur magis repugnare. Sꝫ debet intelligi ꝺ adi
mere bonum in actu ſcđo non quidem qđ ineſt: ſed
deberet ineſſe. Si autē poneretur ꝙ aliqua macu-
la remaneret in anima propria peccato actuali:
ꝛ ꝙ illa expelleretur in penitentia. Tunc poſſet di-
ci ꝙ remiſſio culpe eſt mutatio realis ab illa culpa
ad carentiam eius. Sꝫ hoc improbauit doctor ſub
tilis di. 18. q. j. ar. j. Jſta eſt opinio doctoris ſubti Scotus.
lis qui tenet ꝙ non ſunt due mutationes reales: ſꝫ
tantum eſt ibi relatio realis: in infuſione gratie. Jn
expulſione autē culpe eſt mutatio rationis. Et ra
tio ſua eſt: q2 tranſeunte actu peccandi non rema-
net niſi relatio rationis tantum a qua dicitur pec-
cator. Et nihil reale poſitiuum remanet in anima a
quo dicatur peccator. Et per conſequens qñ tran
ſijt actus: non eſt niſi in eſſe obiectiuo diuini intelle
ctus vel voluntatis. qui vult obligari ad penam
vſq3 ad tēpus penitentie. Et poſt non vult illud
eſſe in pena. Sed iſta opinio ſatis reprobata eſt in
opinione mea ſupra. q. 8. Jbi enī probaui ꝙ aliqđ
relinquitur reale in anima peccatoris. ſ. difformi-
tas. Ex quo ſequitur ꝙ infuſio gratie ꝛ expulſio cul
pe ſunt due reales mutatiōes. Qđ ſic probo: actio
ni reali correſpondet paſſio realis. Sed infuſio ac-
tiua gratie eſt realis per te. Et mutatur anima rea-
liter. Sed illa forma realis expellit culpam realiter
ergo illa eſt culpa realis que eſt difformitas: ꝛ ſic
ſunt due mutatiōes reales. ¶ Et ſi diceres ꝙ eſt
mutatio de non gratia in gratiam. Dico ꝙ hoc
improbatum eſt ſuperius: q2 priuatio gratie nō eſt N
cauſa quare peccator dicatur eſſe peccator. q2 cū in
vno peccato mortali priuetur gratia: ſequeretur ꝙ
tantum eſſet peccator ille qui non haberet niſi vnū
peccatum: ꝙ̄tum eſſet ille qui haberet mille. Jtem
non habere gratiam venit ex aliquo reali: diſplici-
bili deo: priuatio autem gratie nihil reale dicit: ſi
cut tenebra non dicit niſi priuationem lucis. Jtem
impoſſibile eſt tranſire de contradictorio in cōtradi
ctorium ſine mutatione facta. ſed iſta eſt vera Jſte ē
ordinatus ad penam. Et iſta eſt vera. iſte nō eſt or-
dinatus ad penam: ergo mutatio. ¶ Reſpōdet do
ctor ſubtilis qđ in eternitate: iſta eſt vera p. a. Jſte
eſt ordinatus ad penam. Et iſte pro. b. non eſt ordi O
natus ad penam. Nec iſta ſunt contradictoria. Et
ſunt ſimul vera: nec ſuccedentia ſibi adinuicem. Jl-
la pro quibus affirmatio ꝛ negatio apprehēdūtur

de notantur ineſſe apprehenduntur vera ſucceden
tia ſibi realiter vel poſſibiliter vel aliter. Nihil ali
ud eſt iſte nūc eſt ordinatus ad penā pro. a. ſi tunc
iudicetur. Et iſte poſtea non eſt ordinat⁹ ad penaȝ
hoc eſt: iſte non eſt volitus ad penam pro. b. ¶ Sȝ
iſta opinio doctoris ſubtilis non videtur ſtare cuȝ
dicit: ꝙ expulſio culpe non eſt mutatio realis. Naȝ
ſua reſpōſio non valet qn̄ dicit ꝙ iſte eſt ordinatus
ad penā pro. a. fuit in eternitate vera. Et iſta iſte nō
eſt ordinatus ad penā pro. b. etiā eſt vera: q2 nihil
aliud eſt niſi q2 iſte pro. a. fuit volitus ad penā vo-
litione eterna. Et iſte pro. b. nō eſt ad penā ordina-
tus: q2 ambe ſunt vere pro diuerſis periodis. Sȝ h̄
non ſatiſfacit: q2 certum eſt ꝙ iſte due ſunt contra-
dictorie. Iſte pro a. eſt ordinatus ad penā. Et iſte ꝑ
b. non eſt ordinat⁹ ad penā. Iſta ſunt contradicto
ria: ⁊ vna eſt vera: reliqua falſa: q2 pro. b. eſt falſa.
Ideo eſt mutatio realis. Mutatio aūt non pōt eē
in actiōe diuina: q2 ē immutabil' ⁊ inuariabil'. Nec pt eē
per eſſe obiectiuū: q2 eſſe obiectiuū preſupponit eē
ſubiectiuū. igr̄ ſubiectiue ē mutatio: ⁊ per ꝯñs mu
P tatio realis. ¶ Et ſi diceretur ꝙ nullū eſſe ſubiecti
uum exteri⁹: dat eſſe obiectiuū in intellectu diuino
Dico ꝙ q̄uis intellect⁹ diuin⁹ nō mendicet ab ex
trāſecō preſupponit cām exteriorem ineſſe in ſe: vt pȝ
q2 ipſemet ꝯcedit: ꝙ reprobatiōis eſt aliqua cā ex-
terior ꝑuiſa. Querendo quare iſta nō fuit vera pro
a. iſte non eſt ordinatus ad penā: ⁊ pro. b. eſt vera
niſi q2 preuidit ꝙ illud ꝙ erat i peccatore qn̄ erat
ordinat⁹ ad penā pro. a. Non eſt in peccatore ꝑ. b.
Forte diceretur ꝙ nō eſt niſi relatio obiectiua pro-
ut act⁹ difformis preteritus cōſideratur ineſſe obie
ctiue: ⁊ ideo cōſurgit relatio rōnis. Sed hoc nō va
let: q2 peccator non dicit̄ peccator formaliter ex ac
Scotus. tu tranſeunte. Nec etiā ipſe Scotus concedit. Nec
ex relatione obiectiua: q2 illa eſt in intellectu diuino
⁊ nō in anima. Item illa eſt actio intellectus diui
ni: accipiendo large actionē: ⁊ ſic actio diuina face-
ret peccatorē eſſe peccatorē: ꝙ ē hereticū dicere. Et
ſi diceret ꝙ relatio rationis paſſiua eſt in anima a
qua peccator denominat̄. Hoc eſt nihil dicere. Nā
relatio paſſiua: oritur ex relatiōe actiua: cū paſſio
inferatur ab actione. Ideo impoſſibile ē ꝙ denomi
netur peccator ab illa relatione paſſiua: cū inferat̄
ex actione de qua nulli eſt cā peccati. Nec ſuū fun-
damentum eſt verū: ꝙ tranſeūte actu vicioſo nihil
reale remaneat in peccatore: q2 vt dicit a tpe ceſſa-
tionis actus vſq3 ad penitentiā: non eſt in peccato
re aliquid abſolutū vel reſpectiuū poſitiuū vel pri-
uatiuum a quo dicatur peccator: ſȝ eſt tm̄ quedā re
latio rōnis: que ē obiectuȝ intellect⁹ vel voluntatis
dei: ſed iſtud ſtatim iprobatum eſt. Et cum allegat
Auguſtin. Aug. ſuper. p̄s. Beati quorum videre eſt dei pecca
ta eſt ad penā imputare. Auertere eſt faciē: hoc eſt
ad penam non reſeruare. Etiā hoc eſt pro me. Naȝ
ſi videt peccata ⁊ ad penam imputat. Uidendo pec
cata videt aliquid reale: q2 illud qd̄ ſoluȝ eſt ratio
nis: non pōt imputari ad penam realem: ergo ꝑ ali
quod reale qd̄ eſt in peccatore: peccator ordinatur
Q ad penam. ¶ Pro quo eſt notandū ꝙ peccatum cō
ſiſtit in auerſione a ſuo creatore: ⁊ conuerſione ad
creaturam. Et ideo peccatum ab aug. ſic diffinitur

in lib. de vera relig. Peccatum eſt cōuerſio indebita
voluntatis ad cōmutabile bonū: ſpreto bono incō
mutabili. Et ſic deordinatur anima: ex qua inordi
natione voluntatis in eligendo bonū cōmutabile:
⁊ ſpernendo bonū incōmutabile: ſequitur actus vi
cioſus. Ex actu ergo interiori volūtatis: in quo cō
ſiſtit principaliter deordinatio. Et ex actu exteriori
vicioſo: reliquitur difformitas que eſt aliquid poſi
tiuum ⁊ reale: per quā actu tranſeunte denominat̄
⁊ dicitur peccator. Iſta autē nō tm̄ dicit priuatio- R
nem ſed etiā debitū habendi que fundat̄ in aliquo
poſitiuo. ¶ Et ſi diceretur vt videt̄ dicere predict⁹
doctor. Qd̄ ſi diceret aliquod poſitiuū: tunc eſſet a
deo: ⁊ tūc deus eſſet cā peccati qd̄ eſt inconueniens
Dicerem ego ꝙ nō habeo ꝑ icōueniēti ꝙ deformi
tas inq̄tum poſitiuū ens: ſit a deo: ſed non inq̄tuȝ
difformitas ⁊ ſequela actus vicioſi. Sicut actus vi
cioſus exterior eſt a deo inq̄tum eſt actio poſitiua
ſed non inq̄tum eſt mal⁹. Sic difformitas inq̄tum
eſt ens poſitiuū eſt a deo ſubiectiue vel relatiue: ſed
non inq̄tum difformitas que eſt ſequela actus vi-
cioſi: ⁊ turpitudo reddēs animam odioſam. Et iſta
eſt intentio magiſtri ſent. lib. 4. di. 18. c. vlt. Quod
eſt polluta vſq3 dum peniteat: ſicut erat dum in eo
erat praua voluntas. Ideo remanet anima pollu-
ta: ſicut fuit in actu peccati: ⁊ per conſequens eſt diſ
formis ⁊ diſſimilis deo: q2 imago dei deturpata eſt
Et q̄uis illam difformitatem: noſter intellectus
videre non poſſit: tamen intellectus beatorum hoc
bene vident. Nec bene deducit doctor ſubtilis. Qr
aut illa difformitas aut macula: non eſt tantummo
do carentia gratie nec carentia rectitudinis. Conce
datur: quia non eſt nata gratia manere in anima S
manente actu carente illa rectitudine. Dico ꝙ ca-
rentia rectitudinis in actu eſt cauſa talis difformi
tatis in anima peccatorum. Ideo difformitas in re
ctitudinis manet a qua dicitur ⁊ denominatur pec-
cator actu tranſeunte in anima: ⁊ cadit ſub ratione
diſplicentie tam reſpectu dei q̄ beatorū qui vident
talem difformitatem. Et ſi nos poſſemus videre il
lā multum eſſent nobis exoſi peccatores et defor-
mes. Et quodlibet peccatuȝ relinquit in animam
ſuam difformitatem. Et eſtius intentionis eſt magi
ſter ſententiarum. Quia nullus actus eſt peccatum:
ſed difformitas actus que remanet poſt actum: in
ipſa anima. Si autem illam difformitatem dicant
illam relationem realem fundatam in anima pec-
catoris: que refert animam diſplicibilem deo. Sic
poteſt concedi: et eſt opinio ſeraphici doctoris do-
mini et ſancti Bonauenture et ſancti thome. Qua Bonauē
re reſtat ꝙ expulſio culpe ⁊ infuſio gratie ſunt due tura.
mutationes reales. ¶ Sed eſt dubium que eſt pri
or infuſio gratie vel expulſio culpe. Ad hoc ſunt T
varie opiniōes. Aliqui dicūt ꝙ ſicut deus ſine mu
tatione voluntatis ſue vult eſſe vel fieri aliquid ho
die ⁊ aliud cras quod noluit fieri heri: ſic ſine mu-
tatione voluntatis. Sic ſine mutatione ſue volun-
tatis vult qui de peccato ſuo ſufficienter penitet:
non eſſe obligatum ad penam eternam ⁊ non eſſe ſi
bi iputandū ad offenſā illud qd̄ fecit. Et h̄ eſt peccatū
remittere. Et tn̄ āteq̄ peniteat: reputabat illū ini-
micū: ⁊ volebat illū eē obligatū ad penā eternā. Et

hij dicunt non eſſe remiſſionem peccati per infuſio
nem alicuius habitus in anima: ſed per gratuitaꝫ
dei voluntatem. Et hoc vocant gratiam per quam
remittuntur peccata. Poſtea deus infundit habi/
tum caritatis quo fit dignus ſpecialiter adiuuari
a deo: ita vt ſibi velit dare vitam eternam: ⁊ ꝙ poſ/
ſit deū digne amare. Et hij dicūt ꝙ pꝰ ordīe natu
a re eſt pctī remiſſio q̃ grē infuſio. ¶ Sed iſta opi/
nio non ſtat in veritate: quia vt ſupra dictum eſt.
Diuina actio nō eſt mutabilis. Si ergo hodie vult
iſtum per gratuitam voluntatem: ⁊ heri noluit: non
eſt dicendum ꝙ ſit mutatio in diuina voluntate: ḡ
eſt mutatio in iſto: qui eſt hodie gratuitꝰ. Hec mu/
tatio eſt a difformitate vbi eſt relatio realis ad gra
Bonauē tiam: ergo gratia ſubiectiue ⁊ formaliter eſt in ipſa
anima ſicut ⁊ caritas. Unde ſanctus doctor Bona
tura. uentura ait. libr. 2. diſtinctione. 26. queſtione pri/
ma ꝙ gratia diuina aliquid ponit circa gratifica/
tum ſeu acceptum. Et ratio huius eſt iſta: quia di/
uina voluntas non acceptat aliquid propter nouū
affectum: quia affectus diuine voluntatis eſt immu
tabilis. Ideo neceſſe eſt vt nouiter acceptet propt̄
aliquem nouum effectum: non quidem noua voli/
tione: ſed ſicut preuidit ab eterno qui nō poteſt fal/
li. Ideo non preponit vnum alteri: nec approbat
vnum magis q̃ alterum: niſi habeat in ſe aliquid
qđ eſt magis dignum approbatione diuina. Nemi
nem autem acceptat niſi queꝫ approbat: et ideo ne
mo eſt acceptus deo niſi habeat aliquid in ſe per
qđ fiat approbatione dignus: quia nulla eſt muta
tio ex parte dei acceptantis: ideo neceſſe eſt ꝙ aliq̄
mutatio ſit. ſed hoc eſt ei cui aliquod donum gra/
tuitum datur accepto. Et ſic patet ꝙ gratia eſt ali/
quod donuꝫ: ponens aliquid boni circa gratifica/
tum. Patet ergo ꝙ gratia non eſt ſolum voluntas
dei acceptans. Sed eſt in gratificatis: forma realis
paſſiua que expellit difformitatem derelictam ab
actu vicioſo. Et ſic per gratiaꝫ anima redditur pul
chra ⁊ clara. Nec eſt verum qđ dicunt iſti ꝙ expul/
ſio culpe eſt prior q̃ infuſio gratie: quia forma rea
x lis expellens prior eſt q̃ expulſa. ¶ Ideo eſt alia
opinio ꝙ infuſio gratie prior eſt ratione ſue habi/
tudinis ad illum a quo infunditur. Sed poſterior
remiſſione peccati per comparationem ad animaꝫ
in qua ſuſcipitur. Sed contra hoc arguit Ricardꝰ
Ricardꝰ. in quarta diſtinct. 17. queſtio. quarta. ſic: quia per
gratum eſſe a deo non expellitur pctī niſi median
te ſui ſuſceptione in anima: ḡ prius ordine nature
in anima ſuſcipitur q̃ pctī remittatur ſicut illius
remiſſionis cauſa. Alij dicunt ꝙ infuſio gratie ordi
ne nature prior eſt q̃ eſſe iuſtū ꝑ grām ꝙ ſic decla/
ratur: q̃uis in mutatōibus inſtantaneis ſimꝉ ſit muta
ri ⁊ mutatum eſſe: tñ ordine nature priꝰ eſt mutari
q̃ mutatū eē: vñ infuſio grē: prior ē ordine nature
q̃ grām in aīa eſſe. Per grām aūt eſſe in aīa nō ex/
pellit pctīm: ſꝫ ꝓſupponit eiꝰ expulſionē ſm̄ ipaꝫ in
fuſionē grē q̄ eſt introitꝰ grē in aīam expellit pctīm
Exemplum ſi illa virtus per quam ignis corrum/
pit formam aeris fieret materie aeris forma: prius
ordine nature eſſet fieri illius forme q̃ corruptio
forme aeris: ⁊ poſterior in facto eſſe. ¶ Sed contra
y hoc arguit Ricardus vbi ſupra. Sicut infuſio gra
tie prior eſt ordine nature: q̃ ipſam eſſe in anima:

Sic peccati remiſſio: priꝰ eſt ordine nature: q̃ ipm̄
eſſe remiſſum: ergo ſi ordine nature prior eſt gratie
infuſio q̃ culpe remiſſio: ſimilr̄ prius eſt ordine na/
ture per gratiam eſſe iuſtum: q̃ peccatum eſſe re/
miſſum. Et ſic peccator ordine nature eſſet dei ami
cus prius q̃ deſineret eſſe inimicus. Alia eſt opi/
nio ꝙ nō eſt ibi aliqua prioritas ordine nature: ſed
tantum modo ſm̄ rationem: quia ipſa infuſio gra
tie eſt realiter ipſa remiſſio culpe q̃tum ad offen/
ſam. Nō enim poteſt dici ꝙ ſint due mutationes di
ſtincte ſicut generatio vnius eſt corruptio alterius
Nam peccatum nullum habet eſſe: ſed eſt carentia
debiti ⁊ abſentia boni debiti: nam q̃uis ſit abſen/
tia alicuius eſſentie: ⁊ in aliquo habente eſſentiam:
tamen in ſe nulla eſt eſſentia. Cum ergo corruptio
ab ente ſit in non ens difformitatem peccati deſtrui
non eſt aliud realiter q̃ bonuꝫ (cuius eſt priuatio)
reſtitui. Hoc autē bonum reſtituitur in infuſione
gratie: immo eſt ipſa gratia que infunditur. Et il/
lius boni reſtitutio eſt ipſius gratie infuſio: quia
tamen infuſio gratie gratū faciētis eſt remiſſio pec
cati per qđ anima deo diſplicebat: ⁊ quedam per/
fectio anime per quam deo placet: ⁊ prius per ra/
tionem intelligēdi eſt animam deo non diſplicere:
q̃ ſibi placere: ideo ipſius infuſio prior eſt ſm̄ ra/
tionem intelligēdi ſub ratione qua eſt pctī remiſſio
q̃ ſub rōne qua ꝑ eā aīa placet deo illa placentia
qua eā reputat dignā vita eterna. ¶ Sed iſta opi/ z
nio nō valet: qꝛ nō eſt verū ꝙ infuſio grē ſit realiter
remiſſio culpe. Probat̄ qꝛ illa q̄ pñt ſeparari: ⁊ vnuꝫ
eſſe ſine alio ſeu remanere: illa realiter nō ſunt ideꝫ
Sed infuſio grē ⁊ expulſio culpe ſunt hmōi: ḡ non
ſunt idē realiter. Maior eſt nota. Minor ꝓbat̄: qꝛ
pōt infundi grā ſine remiſſione culpe. Ut patet: qꝛ ſi
deus crearet vnū hominē in puris naturalibus q̄
nō eēt de maſſa ade: talꝭ nō haberet gratiā neqꝫ cul/
pam. Sicut dr̄ de adā q̄ in prima ſui creatione non
habuit peccatum: neqꝫ gratiam gratum facientem
vt dicunt doctores ſic. Si deus crearet vnam ani/
mam: poſſet ſibi infundere gratiā gratūfacientem.
Talis ergo infuſio grē eſſet ſine expulſione culpe:
⁊ per cōſequens infuſio gratie nō eſt expulſio cul/
pe: cum nullam habeat culpaꝫ: ergo infuſio gratie A
non eſt remiſſio culpe. Item deus poſſet alicui re/
mittere culpam non infundēdo gratiam ſuam. Ta
lis haberet remiſſionem culpe: et tamen non habe/
ret infuſionē grē: ḡ expulſio culpe nō ē infuſio grē.
Jđ opinio nō ſtat in vitate: et ꝑ ꝯñs nō dicit verū
ꝙ expulſio culpe ⁊ infuſio grē ſint vna mutatio: im
mo ſunt due. Et cū dicit ꝙ peccatū nihil eſt niſi ab
ſentia boni: hoc eſt verum: ꝙ ſic probatur. Certum
eſt enim ꝙ doctores moderni tenent ꝙ anima eſt
formata gratia creata: ergo in anima eſt forma rea/
lis: ſcilicet gratia. Sed nulla anima formata for/
ma reali: poteſt deformari per nihil: ſed per pecca/
tum anima deformatur: ⁊ non per deum: quia deꝰ
nunq̃ deformat niſi adueniat aliquid contrarium
ſue gratie: ergo peccatum aliquid eſt. Et ſi diceres
ꝙ Auguſtinus ſuper Johannem dicit exponēs il Auguſti.
lud ſine ipſo factum eſt nihil: ꝙ peccatum nihil eſt
Dico ꝙ Auguſtinus loquitur comparatiue hoc ē
peccatuꝫ nihil eſt in comparatione gratie quam ex
pellit. Et q̃uis non habeat eſſentiam formalem

habet tamen realem entitatem priuatiuam: ⁊ eſſen
tialem ſubtractiuam. Nam actus vicioſus habet
eſſentiam poſitiuam in quo actu fundatur diffor-
mitas: ⁊ non habeo pro inconuenienti ꝙ iſte ac-
tus vicioſus poſitiuus relinquat difformitatem
poſitiuā: in qua fundat̄ relatio realis difformitatis
priuatiue: que ꝓprie dr̄ eē pctm̄. Et tn̄ fundat̄ in ali
quo ſuſceptiuo ab aia difformata vl i ipa aia diffor
mi. Pro cuiꝰ declaratiōe pono vnā diſtinctionē pec
B catī quā ponit dn̄s Geraldus odonis in. 2. d. 34.
q. 1. dicens. Pctm̄ eſt creature rōnalis difformitas
Geraldꝰ voluntaria modi ſe hn̄di ad debitū ſe hn̄di. Iſtā dif-
odonis. finitionē ꝓbat ꝑ ſingl'a. Dicit p̄rio creature ratio
nalis: qꝛ creatura carens rōne nō pōt peccare. Se-
cūdo ponit̄ difformitas ꝙ ſic ꝓbat. Quia ois ad-
uerſio eius qd̄ eſt ſm naturā: ad illud qd̄ eſt cōtra
naturā: eſt difformitas. Sed oē pctm̄ eſt huiuſmo-
Damaſ. di ſm Damaſce. lib. 2. ꝯ ⁊c. Tertio dicit̄ volunta-
ria ꝙ ſit difformitas volūtaria. Patet per Auguſt.
Auguſti. lib. de vera religi. Omne pctm̄ a deo eſt volunta-
rium: ꝙ ſi non eſt voluntariū non eſt pctm̄: ꝯ pctm̄
eſt difformitas voluntaria. Item oē ꝙ eſt a volū-
tate poſitiue eſt ab ea: vel effectiue: vel permiſſiue:
ergo eſt voluntariū. Sed pctm̄ eſt a voluntate poſi
tiue: vel effectiue: vel ꝑmiſſiue: ꝯ pctm̄ eſt volunta-
rium. Quarto dr̄ ꝙ ſit modi ſe habendi: quia ois
ꝯuerſio ⁊ auerſio eſt modus ſe habendi rei ꝯuerſe
⁊ auerſe ad rem a qua auertitur ⁊ ad quā conuerti
tur. Sed omne pctm̄ ſm Augu. de libe. arbitri. eſt
auerſio a bono incōmutabili: ad bonū cōmutabile
conuerſio: auerſio quidē actualis vel habitualis: ex
plicita vel implicita. Ergo omne pctm̄ eſt difformi
tas modi ſe habendi. Quinto dicit̄ ꝙ eſt difformi-
tas ad debitū ſe habendi: qꝛ ſi oppoſitū de oppo
ſito: ⁊ ꝓpoſitum de ꝓpoſito. Sed bonū eſt ꝯformi
tas ad debitū: ꝯ maluꝫ ē difformitas. ¶ Ad cuius
euidentiam. Nota ꝙ tres ſunt regule actuū huma
C norum. Prima eſt actiua obligās hominē: ⁊ iſta eſt
lex diuina: vel lex naturalis: vel lex humana. Secū
da eſt paſſiua: ⁊ iſta eſt debitum qd̄ obligat ⁊ naſci
tur ex p̄ceptis: vt non mechaberis. Preceptum eñ
obligat actiue: ⁊ hō obligatur paſſiue ab illo. Ter-
tia regula eſt oſtenſiua. Et iſta eſt iudiciū rationis
humane: que oſtendit regulas ambas. Tunc ſic oē
bonum cui opponitur pctm̄: ꝯſiſtit in cōformitate
ad iſtud debitum. Probat̄ qꝛ oē bonū ꝯſiſtens in
conformitate ad oportere: ⁊ ad medium quo ad
nos ꝯſiſtit in ꝯformitate ad debitū: oportere enim
non ē quoddā debitū nō ex oportunitate ſed ex ne
ceſſitate. Sed omne bonū cōſiſtit in ꝯformitate ad
oportere: qꝛ hoc eſt mediū virtutis quo ad nos q̄-
liter ⁊ quō opꝫ. Ergo omne bonū ꝯſiſtit in ꝯformi
tate ad oportere. Ergo malū cōſiſtit in difformita
te ad oportere. Ex quo ſequit̄ vnū correlarium: ꝙ
trāſeunte actu pcti adhuc remanet pctm̄ in forma
litate ſua: quia in quocūqꝫ eſt difformitas modi ſe
habendi ad debitū: in eo remanet pctm̄. Sed tran
ſeunte actu: remanet difformitas modi ſe habendi
in illo qui pctm̄ cōmiſit: ꝯ tranſeūte actu remanet
pctm̄. Probat̄ minor: qꝛ tranſeunte actu pcti: ad-
huc remanet peccator auerſus a bono incōmuta-
bili: ⁊ conuerſus ad bonū cōmutabile: donec ſuffi-
cienter conuertat̄ ad bonuꝫ incōmutabile: ꝯ pctm̄
remanet actu trāſeūte. Et hinc eſt ꝙ iſte modꝰ ſuſci
pit magis ⁊ minus: quia dū plures peccāt hom es
magis auertunt̄. ¶ Sed eſt dubiū ſi iſta difformi- D
tas ſeu pctm̄ ſit aliquid poſitiuū vel formaliter p̄-
uatiuum. Dico ꝙ difformitas vt eſt pctm̄: non eſt
formaliter poſitiuum. Nō obſtante tn̄ eſt aliq̄d rea
le: quia eſt relatio de primo modo relatiuoꝝ: quia
omne pctm̄ eſt inequalitas: que eſt de p̄mo modo
relatiuorū vt patet. 5 Metha. Tn̄ ſubſtractiue di
cit aliquid poſitiuū: quia ponit̄ in ſubiecto poſiti-
uo. ſ. in mala voluntate. Et relatiue refert̄ ad con-
formitatē: ideo eſt ꝯformis priuatiue. Et hic decla-
ro meam intentionem. ¶ Sed nunc videndū eſt de E
p̄ncipali ſi infuſio gratie p̄cedat expulſioneꝫ culpe
Pro cuius declaratiōe eſt ſciendū ꝙ qualitas aliq̄
que agit in aliquid: habet cōparationē triplicem.
Primo ad principium a quo exit. Scd̄o ad ꝯtra-
riam formam quā expellit. Tertio ad ſubiectuꝫ qd̄
perficit. Et ſunt iſte cōparationes ordinate. Nā p̄-
mo cōparatur ad principiū a quo ꝓducitur. Scd̄o
ad oppoſitum qd̄ expellit. Tertio ad ſubiectū qd̄
perficit ⁊ informat. Subiectū eñ informatum aliq̄
qualitate: vel vicio deformatū: non poteſt intelligi
informari aliqua bona qualitate vel perfectiōe: ni
ſi prius inferat̄ expulſio ꝯtrarie forme. Et impoſſi
bile eſt ꝙ aliquid intelligat̄ expelli ab aliquo: q̄n
prius intelligatur egredi ab illo principio cui con-
iungitur. Gratie autē infuſio non dicit perfectionē
ſubiecti: niſi ꝯiungatur cū ſubiecto. Ideo ſi ꝯſide-
remus vt cām agentē ad expulſionē culpe. Certuꝫ
eſt ꝙ ordine nature: prior eſt infuſio gratie q̄ expul
ſio culpe: cum cauſa agens ordine nature ſit prior:
q̄ patiens. Si auteꝫ ꝯſideretur gratia vt perficiēs
ſubiectum. ⁊ hoc requirit coniunctionē cū ſubiecto
⁊ due forme contrarie nō poſſunt eſſe in eodē ſub-
iecto. Sic cōſiderando: ordine nature expulſio cul-
pe eſt prior infuſione gratie: nec habeo ꝓ inconue-
nienti ꝙ vnum ſit prior alio ⁊ ecōuerſo: nō tn̄ in eo
dem genere cauſe: quia in genere cauſe efficientis:
prior eſt infuſio gratie: in genere cauſe materialis
ſubiecti ſeu cauſe formalis perficientis ſubiectum:
infuſio gratie eſt poſterior: ⁊ expulſio culpe prior.
Tn̄ proprie loquēdo de priori temporali ſucceſſi-
uo: non eſt ibi prioritas: quia in eodem inſtanti fit
infuſio gratie ⁊ expulſio culpe.

¶ Secundum correlarium.

In inſtanti fit iuſtificatio: nec eſt ibi tē
poris ſucceſſio. Iſtud correlariū ꝓba
tur: quia ſicut in aere in inſtanti fit te-
nebre expulſio: ⁊ aeris illuminatio: ita
fit in inſtanti culpe expulſio: ⁊ gratie
infuſio. Itē quedā ſunt mutationes que fiūt in in-
ſtanti per virtutē finitā vt ſunt mutationes q̄ ſunt
fines motuū: ꝯ multo fortius iuſtificatio impij fit A
in inſtanti cum fiat per virtutem infinitam: que nō
indiget tempore in operando. Sciendum pro de-
claratione huius correlarij ꝙ iuſtificatio impij po
teſt conſiderari q̄tum ad diſpoſitiones diſponen-
tes ad eam vt deteſtatio culpe: ⁊ conuerſio volun-
tatis ad incommutabile bonum. Vel poteſt conſi-
derari q̄tum ad gratie infuſionem: ⁊ predictorum
actuum informationem: ⁊ culpe remiſſionem. In q̄

bus conſiſtit iuſtificationis eſſentia. Prima duo nō
ſemꝑ fiunt in inſtanti vno nec inter ſe: nec iuſtifica-
tionis eſſentia. Q̄nq₃ eñ̄ precedunt iuſtificationem
B ipſam: ſed ea in q̄bus conſiſtit iuſtificatiōis eſſentia
ſemper fiunt in eodē inſtāti. Ad hoc eñ̄ ꝙ forma nō
poſſit in aliquo ſubiecto fieri in inſtāti requiruntur
tria ſimul. Primo ꝙ talis forma ſuſcipiat magis ⁊
minꝰ. Scd̄o ꝙ ſit v̾tutis limitate in agēdo. Tertio
ꝙ ſit diſpoſitio cōtraria in ſuſcipiēte. Quocūq₃ aūt
iſtorū deficiente: forma pōt introduci in inſtāti. Uñ
non obſtāte limitatione virtutis in ſole: ⁊ ꝙ lumē in
medio eſt natuȝ ſuſcipere ſ̄m magis ⁊ minꝰ. Tñ q̄2
dyaphanuȝ mediū eſt in vltima diſpoſitione ad lu
minis ſuſceptionē: ideo illuminat̄ in inſtāti. Si au
tem forma nō ſuſcipiat magis ⁊ minꝰ planū ē ꝙ in
troducit̄ in inſtāti: q̄2 nihil de ea habet̄: niſi tota ha
beat̄. Si etiā agēs ē infinite virtutis q̄uis ſubiectū
ſit indiſpoſitū: ⁊ forma ſit nata ſuſcipere magis ⁊ mi
nus: tñ̄ pōt virtꝰ infinita: illā in inſtāti imprimere il
li ſubiecto pōt. Quia in inſtanti pōt remouere in di
ſpoſitionē illi forme cōtrariā: ⁊ cauſare diſpoſitionē
q̄ requirit̄ ad illiꝰ forme ſuſceptionē. Cum ḡ infun
dens gratiā ſit infinite virtutis: nō obſtāte ꝙ gr̄a in
aīa poſſit recipere magis ⁊ minꝰ. Pōt tñ̄ infundere
in inſtāti. Et q̄2 magis cōgruū ē eā infundi in inſtā-
ti q̄̄ ſucceſſiue: ideo ſemꝑ eā infundit ī inſtāti. Et q̄2
formatio cōuerſiōis ad deū: ⁊ deteſtationis pctī p̄ce
dunt gr̄e infuſionē: ideo eſt formatio aīe cuius ſunt
actus. Quia illos actꝰ eſſe formatos: ē realiter aīaȝ
cuiꝰ ſunt actꝰ eē formatā. Quāuis ſit ibi aliqua diſ
ferentia ſ̄m rationē illoȝ motuū: formatio ſit in in
ſtanti eodē in quo ē gr̄e infuſio. Priuatio aūt rema
nere nō pōt poſt forme oppoſite infuſionē: ſeu rela-
tio realis p̄uatiua fundata ī mala volūtate manere
nō pōt poſt gr̄e infuſionē. Et ꝑ ꝯñs in eodē inſtāti
C ſit gratie infuſio ⁊ culpe expulſio: eo modo quo de-
claratum eſt ſupra. Per hoc ꝙ dicitur ꝙ formatio
actus ⁊ formatio anime: ſunt realiter idem. Non cre
das ꝙ velim negare cauſari in actu ſimilitudinē ha
bitus qui aliquo modo ſit eius forma. Conceditur
enim ꝙ voluntas formata caritate actum ſuū qua-
lificat aliquali ſimilitudine ipſiꝰ caritatis. Sȝ mee
eſt intentionis dicere ꝙ per formam voluntatis que
eſt caritas per quam anima eſt deo accepta: ipſe ac-
tus eſt deo acceptus magis. Et per prius ſ̄m ratio
nem intelligendi q̄̄ per ſimilitudinem ipſius forme
Que ſimilitudo eſt in actu in eodem in quo aīa ca
ritate formatur. Si enȝ illa ſimilitudo in actu eſſet
abſq₃ hoc ꝙ caritas eēt in aīa illi nō ſic eēt acceptꝰ
deo ꝙ eſſet meritorius condigne.

Tertium correlarium.

Juſtificatio impij eſſentialius re-
ſpicit gratie infuſioneȝ: q̄̄ reſpiciat
culpe expulſionem. Iſtud correla-
A rium probatur. Certuȝ eſt enim ꝙ
eſt maius ⁊ perfectius eſſe amicuȝ
dei q̄̄ non eſſe eius inimicum: quia
carentia inimicitie ordinatur ad habendam amici-
tiam. Sed infuſio gratie ponit amicitiam. Remiſſio
culpe tollit inimicitiam: ergo in iuſtificatione impij
eſſencialiter eſt infuſio gratie q̄̄ remiſſio culpe: q̄̄uis
ambo ſint de eſſentia iuſtificationis impij. Sed iuſti
ficatio impij perfectius ⁊ eſſentialius reſpicit infu-
ſionem gratie. Quia q̄ñ de ratione totꝰ ſunt due ꝑ-
tes: quarum vna eſt cā alterius: illa que eſt cā prin-
cipalior: eſt eſſentialius in illo toto: q̄̄ illa que eſt ef
fectus eius. Sed infuſio gratie eſt cā remiſſionis cul
pe in habentibus culpaȝ: q̄uis differant realiter vt
viſum eſt ſupra. Ideo cauſa eſt principalior ⁊ nobi
lior ſuo effectu a quo diſtinguitur realiter. Item cul
pe remiſſio poteſt eſſe ſine infuſione gratie: vt viſum
eſt ſupra. Sed in ſola remiſſione culpe: non eſſet in
dei gratia ⁊ amicitia: ſed in infuſione gratie eſt in dei
amicitia: ergo nobilior ⁊ eſſentialior ⁊ in iuſtificatio
ne impij īfuſio gratie q̄̄ expulſio culpe. Et ſi dicere B
tur ſi ḡ culpe remiſſio poſſet fieri ſine gratie infuſio
ne: ḡ iuſtificaretur ſine gratie infuſione. Et tamē nō
poteſt iuſtificari ſine culpe expulſione: ergo iuſtifica
tio impij eſſentialius reſpicit culpe expulſionem q̄̄
gratie infuſionem. Dico ad iſtud: ꝙ ſi eſſet expulſio
culpe ſeu remiſſio culpe ſine infuſione gratie: homo
ex dimiſſione culpe nō eſſet iuſtus: nec deo carus: q̄2
in ſe formaliter non haberet iuſticiam neq₃ gratiā.
Et ſi diceret̄ ergo eſſet peccator ſi non eſt iuſtus. Et C
ſi eſt peccator: ergo non eſt remiſſio culpe: ergo impli
cat contradictionem ſi remittitur culpa ꝙ eſſet pec-
cator: quia tunc eſſet peccator ⁊ non peccator ⁊ ſi nō
eſt peccator: ergo eſt iuſtus. Dico ad iſtud negando
conſequentiam: quia inter iniuſtum ſeu peccatorem
⁊ iuſtū: cadit medium .ſ. non iuſtus. Ideo poſito ca
ſu talis iuſtus non eſſet neq₃ iniuſtus: ſed eſſet non
iuſtus: ⁊ ſic nō eſſet iuſtus neq₃ peccator. Quia poſt
q̄̄ deus remiſit ei peccatum: non eſt aliquid in eo a D
quo denominetur peccator. Stat ergo ꝙ ſit nō iu-
ſtus .i. non habens iuſticiam formaliter. Et cuȝ hoc
non eſt peccator: cum ſit ſibi peccatum remiſſum.
Ideo ſicut inter cecum ⁊ videns eſt medium: ſcilicet
non videns: ſicut eſt dormiens qui non eſt cecus ne
q₃ videns: ſed eſt non videns. Sic talis non eſſet in
iuſtus id eſt peccator neq₃ iuſtus: ſed eſſet non iu-
ſtus. Et ſi diceretur ergo ſi iſte eſt non iuſtus: dam-
nabitur: ⁊ per conſequens damnabitur ſine peccato
Dico ꝙ non eſt verum: quia non damnabitur: quia
non iuſtus eſt a carentia peccati: ſed eſt non iuſtus
a carentia iuſtitie ⁊ gratie: ⁊ nō a peccato. Quia deꝰ
benedictus poſſet ſibi dare remiſſionem peccati. abſ
q₃ hoc ꝙ det ſibi gratiam. Et ideo quia caret pecca-
to non damnabitur: quia caret gr̄a nō ſaluabit̄: q̄2
ſine gratia nullus poteſt ſaluari. Et ſic iſte non dā-
nabitur nec ſaluabitur: ſicut de pueris non baptiſa
tis qui non ſaluabuntur nec damnabuntur: ſed ha E
bebūt locū mediū: ſic de iſtis. Sed eſt dubiū ſi remiſ
ſio culpe: eſt miraculoſa. Et videtur ꝙ ſic. Nā glo.
ſuper illud Iohan. decimoquarto. Maiora horum
faciet: dicit magis ē impios iuſtificare q̄̄ iuſtos crea
re ſeu celum ⁊ terram. Sed creatio celi ⁊ terre eſt mi
raculoſa: ergo ⁊ iuſtificatio impij erit miraculoſa.
Item non eſt minus reſuſcitare mortuum ſpiritua-
liter q̄̄ mortuuȝ corporaliter. Sed corporalis reſur
rectio eſt miraculoſa: ergo ⁊ reſuſcitatio ſpiritualis
erit miraculoſa. In oppoſitum ſuſcitatio impij non
eſt preter ſpem: ergo non eſt miraculoſa. Conſequen
tia patet quia de ratione miraculi eſt cum euenit ali
quid p̄ter ſpē. Itē miraculū eſt quid inſolitū: ⁊ qd̄
raro euenit. Sed iuſtificatio impij ſepe aduenit: ergo

F non eſt miraculoſa. Dico ad dubium ꝙ iuſtificatio
impij non eſt miraculoſa: quia ꝗuis ſit ſupꝛa facul
tatem agentis naturalis: non tamen eſt miraculoſa
Pꝛo cuius declaratione eſt notandum: ꝙ miracu-
lum ſic diffinit̃ ab Aug. lib. de vtili. cred. Miracu-
lum eſt aliquid arduum non ſolitum ſupꝛa ſpem ⁊
facultatem admirantis. Dicitur pꝛimo ꝙ miracu-
lum eſt quid arduum: id eſt ſupꝛa potentiam natu-
ralis agentis. Et quia creatio celi ⁊ terre non erat
ſupꝛa potentiam agentis ſcilicet dei. nec vltra ſpem
quia deus per ſuam naturalem potentiam poterat
creare celum ⁊ terram: ideo celi ⁊ terre creatio non
eſt miraculoſa ꝗuis ſit ſupꝛa naturam: accipiendo
naturam pꝛo natura naturata: ſed non pꝛo natura
naturante. Sed in creatione celi ⁊ terre non erat na-
tura naturata: ſed ſolum natura naturans. Ideo
ibi naturaliter accipitur pꝛo natura naturante: que
naturaliter poterat creare celum ⁊ terram: quare
creatio non fuit miraculoſa. Secundo dicitur inſo-
litum opus qꝺ raro accidit: ideo iuſtificatio impij
non eſt miraculoſa: quia frequenter accidit. Et ſi di
catur ꝙ eclipſis raro accidit: ergo erit miraculum.
Dico ꝙ non erit miraculum: quia non eſt contra
curſum nature: ſed per naturalem celi motum. Quã
do luna per curſu naturalẽ ad cenith caude draco
nis ⁊ ſol ad cenith capitis draconis: tunc fit ecli-
pſis naturaliter: quia luna opponitur ſoli: ⁊ ſic ecli-
pſis fit naturaliter: ideo non eſt miraculoſa. Tertio
dicitur ſupꝛa ſpem: quia non eſt ſpes ꝙ tale opus
poſſit fieri: ⁊ qꝺ eſt irremediabile per naturam: ideo
iuſtificatio impij non eſt miraculoſa: quia peccatoꝛ
habet ſpem reſurgendi a peccato per ſuã penitẽtia
mediãte diuina gratia. Ite ſi quis haberet moꝛbũ
incurabilem ⁊ haberet ſpem in deo qꝺ curaret: illa
ſpes non remouet rationem miraculi: quia non di-
citur ſpes reſpectu agentis naturalis: ſed tantum re
ſpectu agentis ſupernaturalis. Ideo ſoluunt̃ argu
G menta. ¶ Ad pꝛimũ dico ꝙ Auguſt. dicit ꝙ maius
eſt iuſtificare impium ꝗ creare celum: hoc intelligit
ꝙ iuſtificatio impij maioꝛ eſt ꝗtum ad eſſe: ſed non
ꝗtum ad fieri. Quia gratia dei que iuſtificat im-
pium: maioꝛ ⁊ nobilioꝛ eſt ꝗ celum ⁊ terrã. Sed ꝗ-
tum ad fieri maioꝛem perfectionem oſtendit factio
celi ⁊ terre in deo: ꝗ impij iuſtificatio. Et etiam crea
tio celi non eſt miraculoſa vt dictum eſt: accipiendo
pꝛopꝛie miraculum: ꝗuis fuerit opus arduiſſimum
et valde admirandum. Uel poteſt dici ꝙ iuſtificatio
impij maioꝛ eſt id eſt difficilioꝛ ꝗ creatio celi ⁊ terre
quia in creatione celi ⁊ terre: deus nõ indigebat au-
xilio: ſed in iuſtificatione impij deus indiget auxi-
lio: quia vt ait apoſtolus. pꝛimo. coꝛin. tertio. Adiu
Auguſti. tores dei ſumus. Et auguſt. qui creauit te ſine te nõ
iuſtificabit te ſine te: ideo maioꝛ id eſt difficilioꝛ eſt
impij iuſtificatio ꝗ celi ⁊ terre creatio. Ad ſecũdum
cum dicitur non eſt minus ſuſcitare moꝛtuum ſpiri-
tualiter ⁊c. Dico ꝙ ꝗuis ſuſcitare moꝛtuum coꝛpo
raliter: oſtẽdat maioꝛem potentiam ꝗ ſuſcitare moꝛ
tuum ſpiritualiter: tamen neutrum poteſt fieri niſi ꝑ
diuinam potentiam. Tamen in reſuſcitatione moꝛ-
tui coꝛpoꝛaliter: inueniuntur ratiões miraculi: quia
eſt opus arduum: quia tranſit facultatem naturalis
agentis. Si diceret̃ ꝙ beatiſſima virgo maria ⁊ plu
res ſancti ſuſcitauerunt moꝛtuos. Dico ꝙ veru eſt
ſed non in virtute ſua pꝛopꝛia naturali: ſed in virtu
te ſupernaturali eis a deo cõicata. In virtute aute
pꝛopꝛia ſolus deus poteſt reſuſcitare moꝛtuum coꝛ
poꝛaliter: ideo trãſcendit potentiam naturalis agẽ
tis: ⁊ eſt opus inſolitum: ⁊ vltra ſpem ⁊ facultatem
admirantis: qꝛ nullus habet ſpe ꝙ homo moꝛtuꝰ
reſurgat naturaliter ab aliquo agente naturali: ideo
reſurrectio coꝛpoꝛalis eſt miraculoſa. Sed qꝛ iuſti-
ficatio impij non eſt inſolita cum fiat ſepe: nec vltra H
ſpem: ideo nõ eſt miraculoſa. ¶ Sed eſt dubiũ que
differentia eſt inter miraculum: virtutem: ſignum ⁊
pꝛodigium. Dico ꝙ ſunt idem realiter: ſed differunt
ex natura rei: qꝛ virtus eſt bona qualitas mentis ꝗ
habentem perficit: ⁊ eius opus bonum reddit: ideo
virtus eſt effectiua miraculoꝝ vt virtus dei pꝛinci-
paliter: vel virtus cõicata ſupnaturaliter ſctis hoi-
bus. Miraculum aũt eſt opus arduum: vt ſupꝛa di
ctum eſt. Et ſic demones non poſſunt facere miracu
la: quia non poſſunt operari vbi natura nihil face-
re poteſt: quia demon operatur virtute nature: ⁊ mi
raculum eſt ſupꝛa virtutem naturalem: qꝛ vt ait ma
giſter. ſent. in. 2. d. 7. c. 8. Quedam ſunt rationes ſe
minales in coꝛpoꝛibus ⁊ in elementis huius mũdi:
quas deus oꝛiginaliter indidit. Et mali angeli ſub
tilitate ſue nature: ſemina iſtaru rerum nobis igno
ta nouerunt. Et eas rationes ſeminales ꝑ cõgruas
temperationes elementoꝛum latenter ſpargunt. At
ꝗ gignendarum rerum: ⁊ accelerandarum incremẽ
toꝛum pꝛebent occaſiones. Et ſic patet ꝙ res parti
cipant in aliqua ratione ſeminali: vt in virga eſt ali
quid ſerpentis ⁊ illud colligit diabolus ⁊ de virga
facit ſerpentem. Qꝺ natura faceret ex longo tempo
re ⁊ longa tranſmutatione: facit diabolus ſubito
mediante adiutoꝛio nature. Ideo talia non ſunt mi
racula: quia non ſunt ſupꝛa facultatem nature: ſed
ſunt quedam mira pꝛopter ſubita operationem cõ
uertẽdo virgam in ſerpentem: quia ea facere eſt ma
gna admiratio. Et ſic eſt differẽtia inter miraculũ ⁊
mirum: quia in miraculo nihil operatur natura. In
miro autem operatur natura pꝛopter rationes ſemi
nales incluſas. Signum autẽ eſt commune ad vtrũ
ꝗ: quia quodlibet poteſt vocari ſignum. Sed dicũ-
tur ſigna inꝗtũ oſtẽdit poteſtatẽ operãtis. Pꝛodi-
gium autẽ eſt ſignum oſtenſum de celo vltra cõem
curſum naturalem: vt videre homines armatos in
aere: vel alia terribilia. Dubitat̃ tamen quare fiunt I
miracula. Dico ꝙ fiunt deo faciẽte vel permittente
multis de cauſis. Pꝛimo vt gloꝛificetur eius maie-
ſtas. Secũdo vt oſtendatur eius poteſtas. De hijs
duobus habetur in. ps. Magnus dominus ⁊ lau-
dabilis minus: ⁊ magnitudinis eius non eſt finis.
Generatio ⁊ generatio laudabũt opera tua: ⁊ potẽ-
tiã tuã pꝛonunciabũt. Magnificentiã gloꝛie tue lo
quentur: ⁊ mirabilia tua narrabunt. Uirtutem ter-
ribilium tuoꝛum dicent: ⁊ magnificentiã tuã narra-
bunt. Quando leguntur vel oſtenduntur mirabilia
que fecit deus in ſanctis ſuis: mirantur homines di
centes. mirabilis eſt deus: ideo dicitur in. ps. Mi-
rabilis deus in ſanctis ſuis. Et ſanctus in omni-
bus operibus ſuis. Tertio vt roboꝛetur fidei vtili-
tas. Nam quando hoibus demonſtrant̃ miracula:
eleuant̃ hoies ad credendũ illa que non vident: vt
felicitatẽ eternam: penam perpetuã: iudicium: reſur-

rectionē: ſic īmortalitatē. Jō dr̄ in euāgelio Jo.4.
Niſi ſigna ꝛ ꝓdigia videritis nō credetis. Jdeo in-
creduli deſiderabāt videre ſigna. Sed dubitat̄ vtrum
ſolus deus faciat miracula. Et videt̄ ꝙ ſic. Nā ha-
betur in ps̄. Tu es deus ſolus q̄ facis mirabilia. ğ
de⁹ ſol⁹ opat̄ miracula. Jn oppoſitū eſt in ps̄. Mi
rabilis de⁹ in ſanctis ſuis ipſe dabit v̄tutē. ğ ſancti
hn̄t v̄tutē a deo faciēdi miracl'a. Vn̄ dr̄ ꝙ btiſſima
v̄go coruſcat multis miraculis ꝛ magnis. Siliter
dr̄ de aliquo alio ſctō vt frāciſco vel nicolao ꝛc̄. De
hoc ſunt opiniones. Aliqui dicūt ꝙ ſcti nō faciunt
miracula niſi ſolū impetratiue: inq̄tū p oꝛones im
petrāt a deo. Et ſic de⁹ p oꝛones eoꝝ facit miracula
Jdeo ſancti nō ſunt cauſa efficiēs miraculi. Alia eſt
opinio ꝙ ſancti ſunt miniſtri miraculoꝝ: ꝛ ita ſicut
K miniſtri habent aliquam cauſalitatem in opatiōe
miraculoꝛum. Alia eſt opinio ꝙ ſancti habent vir-
tutem receptam a deo in ſe ꝛ eſt donū ſpūſſancti re-
ceptū in eis. ſ. operatio v̄tutum. Et iſta opinio vide
tur mihi verioꝛ. Qꝛ q̄uis deus in oīb⁹ actionib⁹
naturalibus ꝯcurrat in fluxu gn̄ali. Jn aliquibus
tn̄ actionibus concurrit in fluxu generali ꝛ ſpeciali
vt in omnibus donis datis ſupnaturaliter: vt ſunt
dona ſpūſſancti q̄ enumerant̄. 1. Coꝛ. 12. vt donū
ſapiētie: donū ſcientie: donū linguarum: opatio vir
tutum ꝛc̄. Et q̄uis deus in talib⁹ donis operet̄ in
fluxu ſpeciali: tn̄ cum cauſa operatur actiue v̄tute
illius ſibi a deo cōicati. Et ideo ille qui habet do-
num ſcientie p illud donū noīatur ſciētificus. Jta
ꝓpheta qui pꝛeuidet futura p donū ꝓphetie. Et
qui habet donū linguaꝝ loquitur oīb⁹ linguis
Et qui habet donum v̄tutū etiā ſuſcitat moꝛtuos:
illuminat cecos: curat lepꝛoſos: liberat demoniacos
ꝛc̄. Tn̄ iſta dona ſunt gratis data: qꝛ poſſent dāna
ri cū iſtis donis niſi haberēt grām gratum facientē
Nec mirum qꝛ deus pōt dare ꝛ diffundere ſua do
na vbi vult. Et q̄tomagis amicis ſuis magnū ho-
noꝛē ꝛ magnā poteſtatē cōcedit. Et ideo ſancti hn̄t
aliquā actiuitatē ad faciēdum miracula. Jſta enim
etiā pōt ꝓbari ex ſacra ſcriptura. Mar.3. vbi de
apoſtolis ꝛ diſcipulis dr̄. Dedit eis poteſtatē curā
di infirmos ꝛ eijciendi demonia. ğ habuerūt ptātē
faciendi miracula. Jtē Luc. 10. Dedit eis poteſta-
tem calcandi ſup ſerpētes ꝛ ſcoꝛpiones. Jtē Mar.
vlti. Signa eos qui crediderint: hec ſequentur. Jn
noīe meo demonia eijciēt ꝛc̄. Jtē act. 6. Stephan⁹
plenus grā ꝛ foꝛtitudine. Jdeo tenēdū ꝙ ſancti p
v̄tutem ſibi cōmunicatā a deo: actiue ſe habent ad
L faciēdum miracula. ❡ Jdeo r̄ndet̄ ad rōnes in op
poſitum. Ad pꝛimam illius ps̄. Tu es deus ſolus
qui facis mirabilia. Dico ꝙ facere miracula cōtin-
git fieri dupliciter. Vno modo in v̄tute ꝓpꝛia: ꝛ ſic
ſolus deus facit miracula: et ſic intelligit̄ ps̄. Alio
modo contingit facere miracula: nō in v̄tute ꝓpꝛia
ſꝫ ī v̄tute a deo ſupnaturaliter cōicata. Et ſic cōue
nit ſanctis facere miracula. Et hoc oſtēdit apls̄. 2.
Coꝛ. 12. ſigna apoſtolat⁹ mirificata ſunt ſup nos
in ſignis ꝛ ꝓdigijs ꝛ v̄tutib⁹. Patet ergo q̄uō ſan-
M cti v̄tute cōmunicata a deo faciunt miracula. Dia
boli aūt q̄uis faciant mira: nō tn̄ miracula. Vbi eſt
ſciendum ꝙ diuerſis modis fiunt miracula. Nam
aut fiunt ſm̄ transfoꝛmationem foꝛmarum ſubſtā-
tialiū; aut ſm̄ trāſfoꝛmationē foꝛmaꝝ accidētaliū.

Si cum trāſfoꝛmatiōe foꝛmaꝝ ſubſtātialiū: hoc fit
dupliciter. Qꝛ aut talis foꝛma inuenit̄ aut non. Si
nō ſic fuit trāſfoꝛmatio coſte ade in mulierē q̄ nūq̄
fuerat in rerū natura. Si v̄o fuerit in natura ſic erit
reſurrectio moꝛtuoꝝ que tranſmutatur de terra in
hoīem qui fuerat ante. Sed ſi fiat ſine trāſmutatio
ne per modum eductionis vt de petra aquam ſicut
moyſes eduxit aquam de petra populo iſrael in de
ſerto vt patet Nume. 2. Aut fit miraculum per mo
dum multiplicationis. Sicut dn̄s noſter multipli-
cauit quinq; panes: ita vt ſatiarentur quinq; milia
hominū: ꝛ ſuperfuerunt duodecim coph'ini. Joh̄.6
Et etiā ad oꝛonem Heliſei multiplicatū eſt oleum
ꝛ farina. 4. Regū. 4. Aut pōt fieri trāſmutatio ſeu
miraculum q̄tum ad tranſmutationem. Et eſt mi-
raculum: qꝛ fit ſine medio ꝛ ſine pꝛeuia alteratione
vt qn̄ xp̄s mutauit aquā in vinū. Jo. 2. Nā aqua
p multa media ꝛ p multas alteratiōes in vite natu
raliter trāſmutat̄ in vinū. Sꝫ miraculū fuit ꝙ xp̄s
ſine medio impando mutauit aquā in vinū. Si aūt
miraculū fiat ſine trāſmutatiōe. Aut fit in ente ſim
pliciter: ꝛ ſic tpe Joſue ſol ſtetit vno die in medio
celi: vt pꝫ. Jſa. 10. c. Et tpe Ezechie ſol retroceſſit
decē lineis: vt pꝫ Jſa. 38. Aut miraculū fit in vege
tabili vt in v̄ga arida aaron q̄ floꝛuit. Nu. 17. Aut
ſitm iraculū: vt de ceco vidēte ꝛc̄. Et ſic terīat̄. 8. q.

❡ Sequitur nona queſtio.

Queritur vtrū pnīa valeat ī extremis. Et
videt̄ ꝙ nō. Nā Aug. in quodā ſ̄. ꝛ re A
citat̄ de pe. diſt. 7. c. q̄ꝙ dicit. Si q̄s Auguſti.
poſit⁹ in vltima neceſſitate ſue egritu
dinis voluerit accipe pnīam: ꝛ accipit
Et moꝛ recōſiliat⁹ hinc vadit: fatemur vob̄: nō illi
negam⁹ qd̄ petit: ſꝫ nō p̄ſumim⁹ ꝙ hinc bn̄ exijt. Si
ſecurus hinc erit neſcio. Pnīam em̄ dare poſſum⁹:
ſecuritatē aūt nō. Sꝫ nūq̄d dico dānabit̄: ſꝫ nec di
co liberabitur. vis ergo a dubio liberari. Age peni
tentiam dū ſanus es. Et ſi ſic agis ſecur⁹ es qꝛ peni
tētiam egiſti tempoꝛe quo peccare potuiſti. Si aūt
agere vis pniam qn̄ iam peccare nō potes: pctā te
dimiſerūt nō tu illa. ğ ſm̄ h' penitēs in fine nō di-
mittit pctā nec ſecur⁹ erit. ğ pnīa nō vꝫ in extremis.
Jtē de pe. diſt. 7. c. piculoſum eſt ꝛ interitu dignū
vſq; ad moꝛtē ꝓcraſtinare pnīe remediū. Sꝫ moꝛta
liter peccat q̄ ſe expōit piculo moꝛtis ſue: talis aūt
eſt ꝓtrahēs pniam vſq; ad extremū. igit̄ ꝛc̄. Cōfir-
mat̄ p Aug. in ſmone inoc. hac aīaduerſiōe pcutit̄
pctōꝛ vt moꝛiēs obliuiſcat̄ ſui q̄ dū viueret oblitus
eſt dei. ❡ Jn oppoſitū de pe. diſt. 7. c. tp̄s. Aug. di
cit. Tp̄s pnīe eſt vſq; ad vltimū hyatū vite. Jtē ibi Auguſti.
dē. §. hoc igit̄. Pnīa em̄ ſi in extremo hyatu vite ad B
uenerit ſanat ꝛ deliberat. Et ꝓbat ſubdēs. Multū
fuit ſera pnīa latronis: ſed nō fuit ſera mīa ſaluato
ris. De quo latrone hr̄ur Luc. 23. Cui xp̄s dixit
Hodie mecū eris in pađiſo. Jtē ezech̄. 18. Jn q̄cū-
q; hoꝛa ingemuerit pctōꝛ mīſicoꝛdia recoꝛdaboꝛ.
Ad hāc q̄ſtionē r̄ndet doctoꝛ ſubtilis diſt. 10. q. 1.
Ponēdo aliq̄s ꝯcl'ones. Pꝛima eſt iſta: ꝙ pnīa v̄a C
ſeu interioꝛ ſupple in neceſſitate: ſeu exterioꝛ in ſuſ-
ceptiōe ſacri ſufficit ad ſalutē alicui in extremis. pꝫ
p aug. ꝛ ponitur a mgr̄o ſent. li. 4. diſt. 10. c. 1. qꝛ ſp
potens eſt de⁹ etiā in moꝛte adiuuare quib⁹ placet.
pōt ğ homini fructuoſam pniam inſpirare qn̄ vult

ſua benigniſſima miſericordia ꝛc. Itē leo papa vbi
ſupra. Nemo deſperādus eſt dū hic in corꝑe eſt cō
ſtitut⁹: q2 nōnūq̄ qḋ diffidētia etatis differt ꝯſilio
maturiore ꝑficit. Q2 aliq̄ñ penitētia differt diffidē
tia: vt iuuenes ſe excuſant: q2 nō ꝑñt ieiunare: q2 ca
lor nimis cōſumit: ꝛ ſic moreret fame. Senes excu-
ſant ſe: q2 ſunt debiles ꝛ indigēt cōfortatiōe. Sʒ ali
q̄ñ in articulo mortis maturiore cōſilio ꝑficit. vel
ꝓpter timorē diuini iudicij vel penaꝝ inferni vel in
ſpiratiōe ſpūſſcī. Itē ꝑ rōem ptʒ. Q2 ſine penitētia
exterior ꝑ modū meriti de cōgruo diſponat ſiue ſa-
cramētū penitētie ꝑ modū ſacramēti opeṙ ad eādē
Si ab aliquo in extremis habeat hec vel illa: habe
D tur eadē ratio ꝑceptionis grē que ꝛ in aliquo peni
tente: ꝛ ꝑ cōſequēs grā ꝑcipieṙ: ꝛ ſic ſalus. Scḋa cō
cluſio eſt iſta. Penitētia q̄ videṙ haberi in extremis
vix eſt vera penitentia ſufficiēs ad ſalutē. Q2 diffici
le eſt tūc habere verā penitētiā. Probaṙ: q2 in arti-
culo mortis impediṙ vſus liberi arbi. vel vſus libe
re rōnis ex dolore vel terrore vel timore inherētib⁹
Nō eñ dico aliquē eſſe in extremis q̄ grauaṙ mor-
bo curabili vt febre vel alia infirmitate curabili. vł
qui ſubito moriṙ cuius mortis nulla apparet cā: q2
tūc q̄ñ inſtās poſſet facere penitētiā verā cū nō ſen
tiret leſionē mortis. Sed dico eum in extremis q̄ ex
cauſis euidētibus iam poſitis in eſſe ꝛ extreme vrgē
tibus: eum iudicādus eſt ꝓximus morti ſm cauſas
inferiores opantes vt in pluribus: vtpote in infir-
mitate q̄ñ attingit ad gradū deſperatū ſm iudiciū
medicoꝝ expertoꝝ videntiū ſigna q̄ ſtatim dʒ mori
vel in alijs periculis vbi ſtatim eminet mors vt ſub
merſione cōbuſtiōe ꝛ hmōi. In iſtis eſt maxim⁹ do-
lor in parte ſenſitiua vel timor maxim⁹. Ex vtroq̄
vehemēs paſſio q̄ nata eſt impedire vſum rōnis: q2
Augusti. ſm Auguſt. 83. q̄ſtio. q. 36. Paſſiōes cauſate a triſ-
ſtabilib⁹ ſunt vehemētiores q̄ paſſiones cauſate a
delectabilibus. Paſſio aūt delectationis vehemēs
q̄ñq̄ impedit totaliter vel fere vſum rōnis vt dicit
Augusti. Auguſt. de ciuita. dei. Actus aūt diſplicētie de pcō
ad hoc q̄ ſit ad penitētiā verā ſufficiēs: ſeu intrinſe
cā ſolā ſeu ad dignā ſuſceptionē ſacramēti peniten
E tie req̄rit liberū vſum rōnis ꝛ volūtatis. Si dicas
q̄ dolor vel timor qui ineſt nō totaliter impedit in
Psalmi. tellectū ꝛ voluntatē. Dico q̄ aliq̄ñ totaliter impe-
dit iuxta dictū ꝓphe i ps. Q̄m nō eſt i morte q̄ me
mor ſit tui. Et ſi aliq̄ñ nō totaliter: tñ multū impe-
dit. Et ꝑ ꝯñs remiſſius ꝛ imꝑfectius eſt vſus volū
tatis ꝛ intellect⁹. Et tūc vix pōt haberi qḋ ſufficiat
ad diſplicētiā requiſitā ad verā penitētiā. Hāc rō-
nem tangit magiſter ſentē. in. 4. diſt. 20. c. 1. dicēs
Q̄m vix aut raro eſt tam iuſta cōuerſio de penitēte
ſero. Iō aliq̄ñ tam ſera venit penitētia: cū cruciat⁹
ligat mēbra: ꝛ dolor ſenſum opprimit: vt vix homo
aliq̄d cogitare valeat. Itē ad hoc q̄ valeat penitē-
tia: ꝛ ſit recte ordinata: oportet q̄ ſit debite circūſtā
tionata: ꝛ maxime circūſtantia finis: ꝛ principij acti
ui principalis. ſ. vt ſit volūtaria ꝓpter deū. Sʒ diſ-
ficile eſt tūc habere actū penitētie ſic circūſtātionā-
tū. Tū q2 qui vſq̄ tūc fuit impenitēs: nō videṙ tunc
extorquere a ſeipō diſplicētiā nouā niſi timore pe-
ne eminētis. Preſupponiṙ eñ q̄ ſi eſſet remot⁹ a pe
na ſicut pri⁹: nō extorq̄ret talē diſplicētiā a ſeipſo.
ſicut nec pri⁹. Tū q2 ſaltē aliq̄d ſimplr īuolūtariū

videṙ eē iſti⁹ diſplicētie. ſ. expectatio ꝓpinque mor
tis. Illa aūt eſt inuolūtaria. Et q̄ nō ſit niſi expoſi
tione cuiuſdā inuolūtarij nō eſt ſimplr īuolūtariū.
Sicut mercator nō oīno volūtarie ꝓijcit merces in
mare: ſʒ ſolū ex ſuppoſitiōe periculi ſubmerſiōis q̄
aliter nō ꝓijceret. Et q̄ nō eſt niſi ſic volūtariū rō-
ne periculi mortis vel inferni: nō eſt multū acceptū
nec videṙ multū ꝓpter ei⁹ amorē factū. Hoc tangit Augusti.
magr loco. ſ̄. allegato. Et eſt dictū Auguſt. di. Pro
pter illos qui differunt pniam vſq̄ ad finē vite. Ex
tūc ex dei amore nō videṙ penitere: ſʒ timore mortis
quaſi ex neceſſitate. Ideo ait. Nullus expectet q̄ñ
iam peccare nō pōt: arbitrij eñ querit de⁹ libertatē
vt ver⁹ penitēs delere poſſit cōmiſſa. Nō neceſſita-
tē q̄rit de⁹: ſʒ libertatē caritatē: nō timorē. Nō igiṙ F
timeat penā q̄ penitet: ſʒ anxieṙ ꝓ glīa. Ex quo ſe-
quiṙ q̄ plus dʒ hō penitere ex amore illi⁹ quē offen
dit q̄ ex timore: q2 ſine charitate nemo ſalu⁹ eē pt.
Ex quo ſequūtur duo correlaria. Primū q̄ ſane ꝑ-
ſuadēdū eſt cuilibet vt ſanus peniteat: ſibi ꝑſuadē
do ꝛ demōſtrādo q̄ ꝑiculoſum eſt expectare ſeram
penitētiā ꝑ rōnes ꝑdictas. Scḋm eſt q̄ ꝑſuadēdū
eſt infirmo vſq̄ ad articulū mortis deducto vt ſm
ſuā poſſibilitatē laboret ad penitētiā. Vt. ſ. nō obſtā
te dolore vel timore vtaṙ rōne q̄tū pōt. Et nitatur
hr̄e diſplicētiā volūtariā ꝓpter charitatē ꝛ amorē
dei ꝛ ꝓpter ſui creatoris offenſam a quo tanta bo-
na recepit. Et ne cadat in deſperatiōem. Et declinet
malā inclinationē ꝛ delectationē preſentiū. Et cōfi
dat in dei miſericordia ꝛ paſſione xp̄i. Itē eſt tertia
ratio q̄re vix in fine eſt ꝑfecta penitētia. Q2 habit⁹
malus vſq̄ tūc cōtinuat⁹ multū retrahit ab actu pe
nitētie. Et hanc tangit magiſter in dicto loco alle-
gando Aug. Tū q2 filij quos illicite dilexit: et vxor
Itē ꝛ mūdus ad ſe vocet: iō multos ſolet penitētia
ſerotina decipe intelligere hec delectabilia eſſe pre
ſentia in ſe vel in faucibus vehemēter impreſſa. Iſta
magnā faciūt difficultatē ad habēdū magnā diſpli G
centiā. ¶ Hijs viſis rñdēdū eſt ad argumēta. Ad
primū de Aug. dico q̄ preſumptio eſt ſm ea q̄ eue-
niunt vt in pluribus: ꝛ magis apparet rōni recte vt
in plurib⁹ videṙ difficile vel impoſſibile tali bñ pe-
nitere ꝓpter rōnes dictas. Tñ iſta preſumptio nō
cōcludit de neceſſitate: q2 lʒ in paucioribus ꝛ difficili
ter eueniat. Tñ diuina miſericordia interueniēte pōt
oppoſitū euenire. Iō dicit Augu. Nō dico q̄ ſalua
bit: nec dico q̄ dānabiṙ. Q2 de neutra pōt eſſe cert⁹
q2 vtraq̄ ꝑs illa vel illa pōt euenire. Ad ſecūdū di
co ꝛ ꝯcedo q̄ q̄ ſe exponit ꝑiclo ſalutis mortaliter
peccat. Et iō ſi aliq̄d actu elicito determinauit ſibi
nūq̄ penitere niſi in extremis: ille actu elicito ſe ex-
ponit ꝑiclo ꝛ peccat mortalr. Sʒ etiā pōt penitere
de illo pcō ſicut de alijs extraneis. Ad aliḋ de Au
gu. i ſmo. inno. Dico q̄ augu. de demerito digni lo
q̄tur. Dignū ē ei poſtq̄ hō viuēs obliuiſcaṙ deū: q̄
obliuiſcaṙ ſe indign⁹ recordari de deo: ſʒ nō loq̄tur
ḋ neceſſitate: q2 diuina mīa pt illū adducere ad pe
nitēdū ꝛ memorādū ḋ ſua ſalute ſicṫ fuit i bono latrōe

¶ Prima concluſio.

Ecūdū ſacrā ſcripturā ē certū q̄ poſt A
hāc vitā dimittiṙ aliqḋ pcti. Sic pro
baṫ iſta ꝯclō. Nā magiſter diſt. 21.

ſuper illō math. 12.ꝛ luc. 13.ꝛ.marc. 3. Qui pecca/
uerit in ſpm̄ſcm̄ nō remittet ei:neqꝫ hᵒ neqꝫ i futuro
ſeculo. Et ſubdit magiſter.ꝙ ex hoc daẜ intelligi ſi
cut ſcti doctores tradūt ꝙ quedā pctā in futuro di/
mittunẜ. Et ſi diceretẜ ꝙ nō qꝛ null⁹ moriens iuſtus
pōt ꝑ hanc vitā peccare:ḡ nec moriens in pctō pōt
poſt hanc vitā reſurgere. Cōſequentia pꝫ a maiori
qꝛ facili⁹ eſt cadere ꝙ̄ reſurgere. Tuꝫ qꝛ reſurgere a
pctō nō videẜ cōpetere niſi ei ꝗ poteſt mereri:ſed in
illo ſtatu in quo cadere nō pōt: mereri nō pōt: ergo
poſt hāc vitā nō pōt deleri aliqđ pctm̄ cū non poſſit
mereri. Itē nullū pctm̄ mortale pōt deleri poſt hāc
vitā:ḡ nec veniale. Conſequentia patet qꝛ ſunt eiuſ.
dem rationis cū non differant niſi ſm̄ magis ꝛ min⁹
Damaſ. Itm̄ damaſc. Qđ eſt angelis caſus hoc eſt hoībus
mors. Sed angelus poſt caſum eſt oīno inuariabi/
lis ab hoc caſu quo ceddit:ḡ ꝛ homo ab illo in quo
moriẜ eſt inuariabilis poſt mortē. Iteꝫ per minimā
penā poteſt dimitti pctm̄ veniale dū tn̄ ſit volunta/
ria: vt pote aſperſione aque benedicte ꝛ huiuſmodi
Sed pena mortis eſt maxima:qꝛ vltimū terribiliuꝫ
ex.3.eth. Igiẜ per illā ſi ſit accepta volūtate ab iſto
morituro poteſt delere oēs culpas veniales:ḡ poſt
mortē nullū veniale remanet. Si dicas ꝙ mors eſt
pena inflicta ꝓ originali:ideo nō pōt eſſe pena debi
ta alij pctō vt deletiua ꝛ remiſſiua pcti venialis. Sꝫ
hoc nō obſtat. Quia pctm̄ originale dimiſſuꝫ eſt in
baptiſmo ꝗ cōtra hoc ſpecialiter ordinaẜ:ḡ non eſt
mors in iſta pena determinata ꝓ illo pctō:igitur vt
E prius. ¶ Pro declaratione queſtiōis eſt ſciendū ꝙ
eſt cōcluſio certa apud oēs ꝙ de pctō dimiſſo i hac
vita pena debita ꝓ ipſo pōt ſolui poſt hanc vitā ꝙ
ratione probaẜ:qꝛ null⁹ cū debito pene beatificaẜ:
aut em̄ pene ſimul ſoluēde ſunt cū glā aut poſt glo
riā. Sed pena nō pōt eē in glā nec ſuccedere glorie
igiẜ ſi ꝗs aliqn̄ eſt debitor pene oportet ꝙ prius il/
lam ſoluat anteꝙ̄ glorificetẜ. Ille aūt ꝗ digne peni/
tuit in extremis (ꝙ poſſibile eſt) nō ſoluit dignā pe
nitentiā ꝓ pctis ꝓ quibus penituit:igiẜ illaꝫ ſoluet
poſt hanc vitā. Hoc etiaꝫ docent auctoritates quas
Auguſti. mgr̄ adducit in.di.21. Vna eſt Augu.12.de.ciuit.
dei.c.25. Vbi tractat illud.1.cor.3. De hijs ꝗ edi/
ficant lignū:fenū:ꝛ ſtipulā. Dicit reſpectu iſti⁹ cor/
poris mortē donec veniaẜ ad diē dānatiōis ꝛ remu
nerationis. Si hoc tpe interuallo:ſpūs defunctorū
qui edificauerūt lignū fenū ꝛ ſtipulā:ignē dicanẜ ꝑ
pcti trāſitorie tribulatiōis:vel alia cōcrematiōe:nō
redarguo. Et ſequiẜ grauior erit ille ignis ꝙ̄ ꝗcꝗd
homo poterit pati in hac vita. Itē. de pe.di.7. Ait
aug.loquēs de penitēte ſero. Si cōuerſus fuerit vi/
ta viuet ꝛ nō morieẜ:ſꝫ nō ꝓmittim⁹ ꝙ euadat oēm
penā. Nā prius purgādus eſt igne purgatiōis:ꝗ in
aliud ſeculū diſtulit fructū ꝯuerſiōis. Hic aūt ignis
ꝛ ſi eternus non ſit miro tamen modo grauis eſt:
excellit enim oēm penam quam vnꝙ̄ paſſus eſt ali/
quis in hac vita. Et illā ſententiam dicit magiſter
di.20.c.3. Si inquit ante expletionē penitentie:de
ceſſerint:ignem purgatorij ſentient:ꝛ grauius ꝑunieẜ
tur ꝙ̄ ſi hic expleuiſſent penitentiam. Nec mirum:
quia pena ꝙ̄to minus eſt voluntaria tanto minus
eſt ſatiſfactoria. Et tota illa ſentētia de purgatorio
fundatur in verbo apl̄i.1.corin.3. Ipſe ſaluus erit
quaſi per igneꝫ:hoc dicitur de imperfecto moriente
cum venialib⁹. Sed aliꝗs nō eſt ita cert⁹.ſ. de pec/
cato hic non dimiſſo:an pena ꝓ ipſo poſſit ſolui to
taliter in futuro:ꝛ ſic remitti. Et rō ſi mortale pctm̄
hic nō dimiſſuꝫ poſſit ibi dimitti. De primo iſtorum
dico tāꝙ̄ certū teneẜ ꝙ de pctō mortali hic non di/
miſſo:pena debita ē pena eterna ꝗ nūꝙ̄ remittetur.
Sed de pctō veniali oportet videre ꝗ pena ſibi cor/ D
reſpōdeat ꝑ iuſticiā diuinā. Ibi ſunt opiniōes. Pri
ma eſt Alexādri de hal.ꝙ pctō veniali correſpōdet
ꝑ ſe pena eterna:ꝛ ꝑ accidens tpālis. Iſta ꝓbaẜ:qꝛ
ſi ꝗs dāneẜ ꝓ mortali cū veniali:ſemꝑ punieẜ ꝓ il/
lo veniali. Alioꝗn in inferno poſſet eſſe redēptio ali
cui⁹ pcti. Sed nō punireẜ a deo ꝓ illo veniali eterna
liter niſi ſibi iuſta pena eterna deberetẜ. Scđm ꝓbat
qꝛ pctm̄ vēiale ſtat cū caritate ꝑ quā hō ordinaẜ ad
regnū. Et per ꝯñs ratiōe illi⁹ pctō veniali debetur
pena tēporalis. Sed cōtra hᵒ arguit doctor ſubtilis
ſic nō ſtat cū caritate debitū pene eterne:ſed cū cari
tate ſtat veniale:ḡ nō debetur ſibi ꝑ ſe pena eterna.
Aliter aliꝗs eēt dign⁹ pena eterna ſimul ꝛ vita eter
na:cū ſtet cū caritate:ꝛ hñs caritateꝫ eſt dign⁹ vita
eterna. Et ꝑ te pctm̄ vēiale ꝑ ſe ē dignū eterna pena
ḡ ſimul ille eēt dign⁹ vita eterna ꝛ pena eterna ꝙ eſt E
īpoſſibile. Alia opinio ricardi i.4.d.21.ar.2.q.2.
Vbi dicit ꝙ pctō veniali ꝑ ſe nō debetur pena eter/
na:qꝛ ſimul pōt ſtare cum priuatio formali ſpūalis
vite:qđ eſt caritas. Tn̄ ꝑ accidens pōt puniri pena
eterna. Eo ꝙ̄ ē in ſubiecto carēte caritate ꝛ in actu ꝛ
in potētia ſine qua nulluꝫ pōt remitti pctm̄: vt ē in
dānatis ꝗ diſcedunt in pctō mortali. Ideo cū pctm̄
mortale puniatur pena eterna per accidens ratione
peccati mortalis iuncti cum tali veniali: etiam ve/
niale per accidens punitur pena eterna. Sed con/
tra iſtam opinionem arguitur:ſm̄ diuinam ſcriptu
ram:deus ſemꝑ citra ꝯdignū punit. Et eſto ꝙ ſim/
pliciter ſm̄ rigorem puniret vſqꝫ ad condignum:eſ/
ſet omnino iniuſtum pro peccato veniali infligere
penam eternam. Cum ſm̄ ſe ſibi debeatur pena
temporalis. Ideo ꝙ̄tumcunqꝫ coniungatur cum al/
tero:non facit exire naturam ſui generis. Sed gene/
ri peccati venialis debetur pena temporalis. Ergo
cuicunqꝫ coniungatur non debetur ſibi pena eterna
lis. Ideo dico cum doctore ſubtili. Qđ peccato ve/
niali ſiue hic puniendo ſiue in futuro ſeu alibi:non
debetur ſibi pena eterna:nec per ſe nec per accidēs:
cum non ſeparet a caritate. Et per conſequens ſe/
paratur a pena eterna cum caritati non debeatur. F
¶ De ſecundo ſi peccatum poſſit remitti poſt hanc
vitam fuit opinio ꝙ ſolutio pene debite pro pecca/
to:eſt peccati remiſſio. Ideo cum peccato veniali
correſpondeat pena temporalis:hac peracta in pur
gatorio fit peccati remiſſio. Non ſic eſt de mortali.
Quia pena debita ei non poteſt eſſe totaliter ſoluta
niſi pena eternalis ſit commutata in temporalem.
Et iſta commutatio vocatur peccati remiſſio culpe
mortalis. Et non fit iſta remiſſio niſi per volunta/
riam diſplicentiam. Et ſic patet ꝙ poſt mortem nō
poteſt haberi remiſſio peccati mortalis:quia poſt
mortem non poteſt eſſe diſplicentia voluntaria. Sꝫ
oportet ꝙ prius ſit dimiſſum. Sed poſtꝙ̄ eſt dimiſ/
ſum:bene poteſt ſolui in purgatorio pena debita ſi
bi. Poteſt tamen poſt mortem dimitti veniale prius
non dimiſſum:quia poteſt ſolui pena totalis debita

G ſibi. Et ſic pene ſolutio eſt peccati remiſſio. ¶ Sed
iſta opinio non valet quia omnes doctores com/
muniter ponunt differentiam inter remiſſionem cul
pe ⁊ ſolutionem pene. Ideo ſolutio pene non eſt pec
cati remiſſio. Cuius enim eſt offenſa illius eſt remit
tere. Sed dei eſt offenſa: ideo deus remittit ⁊ non
pena. Ideo dico ꝙ peccatum veniale ꝗtuꝫ ad cul/
pam poteſt remitti a deo poſt hanc vitam: qđ nec in
inſtanti mortis nec in tota vita fuerat remiſſuꝫ. Nā
poteſt contingere ꝙ homo exiſtens in caritate: ob/
dormiat: ⁊ ſic in aliquo veniali de quo nunꝗ peni/
tuit nec in generali nec in ſpeciali ⁊ ſic dormiens mo
riatur. Planum eſt ꝙ non damnabitur poſtꝗ eſt in
H caritate. Nec habet mortale: iſte ergo moritur ſimul
cum veniali peccato ⁊ caritate. ¶ Item cum venia/
le peccatum ſimul ſtare poſſit cū caritate: ſi moriens
habens vſuꝫ liberi arbitrij: ſit non penitens ex car
nis fragilitate: de aliquo peccato veniali tamen pe
nitens de omni mortali. Non video rationem qua/
re iſte debeat incurrere contemptum mortalem: cuꝫ
non adhereat alicui rei includenti auerſioneꝫ a deo
nec corrumpenti formale principium ſpiritualis vi/
te que eſt caritas. Et ideo ſequitur ꝙ falſa eſt opi/
nio illorum dicentium: non poſſe animam a corpo/
ribus recedere cum caritate ⁊ cum aliquo peccato
veniali ſimul: quia vt ipſi dicunt. Omne peccatum
de quo homo non penitet ante egreſſuꝫ anime a cor
pore: in ipſo egreſſu fit mortale: non idem in nume/
ro: ſed quia non penitens in tali ſtatu de omni pec/
cato tam mortali ꝗ veniali ſaltem in generali: mor
talem contemptum incurrit. Sed hoc eſt falſum vt
dictum eſt. ¶ Poſſet tamen aliquis ex contemptu
I dei non penitere de veniali: qđ forte fieret mortale.
Sed ſi ex fragilitate carnis vel dormiēdo non incur
rit aliquomodo penam peccati mortalis: ideo dico
cum magiſtro ſentent. in quarto diſtinctione. 21. ca
pitulo quarto. Qđ aliqua peccata venialia de qui/
bus in hac vita nulla eſt facta penitentia: in alia
vita remittuntur quo ad culpam: ⁊ non tantuꝫ quo
ad penam. Cum etiā multa mortalia remittūtur in
alia vita ꝗtū ad penam: cum fuerint remiſſa in hac
vita preſenti ꝗtum ad culpam: quia pena eis debi/
ta ſoluitur in purgatorio. Sed ꝗtum ad culpaꝫ nū
ꝗ remitterentur in alia vita quin haberent penam
eternam: niſi prius fuerint hic remiſſa per peniten/
tiam: quia peccatum mortale tollit caritatem ſine
qua peccator eſt dignus pena eterna. Non ſic de ve
K niali: quia non tollit caritatem: ideo poteſt remiſſio
nem habere ꝗtuꝫ ad culpam in alia vita. ¶ Si di
ceretur quia poſtꝗ anima egreſſa eſt a corpore: non
eſt in ſtatu merendi: ergo poſt hanc vitam non po/
teſt ſibi mereri remiſſionem. Quomodo ergo poſſet
ſibi illa culpa remitti cum non poſſit habere meri/
tum remiſſionis. Dico ꝙ ꝗuis anime ſeparate me/
reri non poſſint poſt hanc vitam. Tamen quia de/
ceſſerunt in actu caritatis queꝫ deus plus acceptat
ꝗ ſibi diſplicuerint venialia illa: ideo merito illius
actus caritatis merentur ꝙ deus remittat illis cul/
pam venialium: cum debita ordinatione pene. Sic
enim aīe purgatorij: qꝛ deceſſerūt in caritate ⁊ in fide
xp̄i ⁊ eccl'ie: meruerūt vt adiuuētur in alia vita ⁊ in
purgatorio oratiōib⁹ ⁊ ſuffragijs eccl'ie ⁊ ex hoc ab
breuiātur vel remittūtur eis pene. Ideo cōcludo ꝙ
medtāte actu caritatis deo accepto: merētur habere
remiſſionē culpe venialis in alia vita: ꝗuis non ha L
buerint in iſta. Ideo reſpondetur ad argumēta. Ad
primū qđ dicitur ꝙ null⁹ iuſt⁹ moriēs pōt peccare
Concedo ꝗ nō a peccato reſurgere: nego conſequen
tiaꝫ accipiendo reſurgere pro a peccato liberari. Et
cum probat: quia facili⁹ eſt cadere ꝗ reſurgere. Ve
rum eſt loquendo de pctō mortali. Sed poſt hāc vi
tam facilius eſt deo ꝑ actum meritoriū q dum viue
bat in actu caritatis eſt accept⁹ deo remittere culpā
peccati venialis: ꝗ ipſe cadere in pctō veniali. Et ta
lis act⁹ reſurgēdi nō eſt in poteſtate ipſi⁹ reſurgētis
ſed eſt in poteſtate dei ꝑ actū acceptum dū viuebat.
Ad ſcđm dico ꝙ ꝗuis nō poſſit mereri: meruit tñ in
hac vita ex actu đo accepto vt fiat remiſſio culpe vt
dictū ē. Ad tertiū dico ꝙ ſi mortale nō remittit poſt
hanc vitā: nō ſequitur de veniali: quia mortale non
habet pncipiū ſpiritualis vite ſicut veniale. Ideo ve
niale remittit. Et ad ꝓbationē: qꝛ ſūt eiuſdē rōnis
Dico ꝙ ꝗuis ſint eiuſdē rationis in genere remoto
nō aūt in ſpē nec in genere ꝓpinquo. Et ideo multa
differētia ē: ideo nō vniformiter remittūt. Ad ꝗrtuꝫ
de angelo dico ꝙ eſt ſimile ⁊ diſſimile. Simile ē: qꝛ
ſicut angeli ſpaciū merēdi habuerūt ⁊ poſt illđ ſpa
ciū: boni fuerūt cōfirmati ⁊ mali reprobati: ⁊ nō pñt
mereri: ideo ꝗtum ad hoc ē ſimilis: qꝛ homo habet
hanc vitā ꝓ ſtatu merēdi: ⁊ poſt hāc vitā nō habet
ſpaciū merendi. Sed ꝗtū ad ſtabilē ꝑmanentiā nō
oportet eſſe ſimilitudinē in quocunqꝫ: ſed ſolū in eo
qđ eſt pricipale ſcꝫ in termino: attingere in termino
eius vitā ſpūalem per gratiam ſeu ꝙ eſt gratia: ſeu
caritas vel mortem ſpiritualem per peccatum mor/
tale. Et ſic qui moritur in ſtatu gratie ſemper viuit
qui vo moritur in peccato mortali ſemꝑ ſic ꝑmane
bit in morte. Sed de pctō veniali nō oportet talem
eſſe ſtabilitatē: qꝛ illud nō eſt aliqđ ſm ꝙ ꝑ ſe attē/
dat ſtat⁹ bonus vel mal⁹ vie vel termini: qꝛ pōt ſta
re cū bono ſtatu ⁊ cū malo tā vie ꝗ extra viā. Sed
qđ extra viā poſt hāc vitā ē cū bono ſtatu. ſ. in cari/
tate. Sed oportet ꝙ deleat āteꝗ habeāt terminū ꝑ
fectū beatitudinis. Ad quintū qđ dr ꝙ ꝑ paruā pe M
naꝫ pctm̄ remittit: cōcedo. Sꝫ pena mortis ē maxia
ergo ꝑ mortē volūtariā acceptā remittūtur oīa pec
cata venialia. Igitur nullū remanet. Dico ꝙ ſi mo/
riens volūtarie accipiat mortē ⁊ cōtētatur mori: qꝛ
deo placet. Mors ē ſufficiens ad delendū oīa pctā
venialia: ⁊ nedū pctā venialia: ſed etiam partē pene
vel totā ꝓ mortalib⁹. vt pꝫ de illis ꝗ moriūtur pro
xp̄o nullā penā patiūtur in purgatorio. Et ſi alij ꝗ
nondū cōpleuerūt penitentiā dū veniunt ad ſtatū
ſoluendū mortis merētur ꝓpter patientiā ſolui a ꝑ
te penarū debitarū ꝓ mortalib⁹: nec obſtat ſi mors
eſt ordinata ꝓpter crimen leſe maieſtatis cōmiſſum
a parētib⁹ ꝑmis ſtatutū ē oīb⁹ ſemel mori deſcendē
tib⁹ ad illis parētib⁹. Tñ ſicut dicit lex iulia. maie
ſtatis canonizatur. 6. q. 1. quero. §. verū. Si quis
cum militibus priuatis vel barbaris ſceleſtam ini/
erit factionem: aut factionis illius ſuſceperit iura/
mentū: ipſe quideꝫ reus maieſtatis: capite puniatur
bonis omnibus eius noſtro fiſco additis. Filijs ve
ro eius imperia lenitate vitam concedimus. Pater
no ergo deberet perire ſupplicio in ꝗbus paterni hoc
eſt hereditarij criminis exempla metuūtur: a ſucceſ/

ſione eſt primoꝝ habeant alieni: vt ſint perpetuo
egētes ꝛ paupes. Infamia eos paterna ſemper co-
mitet vt huius perpetua egeſtate ſordētibus ſit mors
ſolacium ꝛ vita ſupplicium. Tñ aliqñ imperator vi-
dens hoīem ſtrenuum ꝛ per alium deceptum: ꝛ cor-
dis dolore penitētem: de ſua benigna gratia parcit
illi ꝛ ſuis filijs ꝓpter ſuam patientiam dolorem et
penitentiam. Sic imperator deus ſummus videns
adam ꝛ euam feciſſe pactum cum milite barbaro .ſ.
lucifero. Condēnauit filios cum tota ſua poſterita-
te ad mortem eternam ꝛ ad miſerias ꝛ paupertates.
Sed videns penitentiam ꝛ dolorem patrum: ꝛ vi-
dens filios pati miſerias cū patientia pepercit mit-
tendo filiū ſuū qui nos redemit a morte eterna. Jō
dico ꝙ mors: tribulationes: ꝛ miſerie patienter tol-
lerate ſunt meritorie: nedum ad remittēdum nobis
pctā venialia: imo ſufferunt oēm penā debitā pro
peccatis mortalibus: ſeruato tñ ſtatuto imperato-
ris ꝙ peniteat ꝛ cōfiteat. Jdeo ſi mors volūtarie ꝛ
patienter tolleret ꝓpter deum qui illam ſtatuit ad
puniēdum peccatū ꝛ illā fecit. Sic in inſtanti mor-
tis remittūtur oia venialia pctā ꝛ forte maximam
partem pene mortalium. Si aūt inuolūtarie moriat
ſicut eſt maxima pars hominū: qui naturaliter ab-
horrent mortem. Tales ꝙuis non peccēt: q2 hoc eſt
naturale. Tñ non merent remiſſionem pctōꝝ ex illa
Q2 illā non acceptāt volūtarie. Et cū diſcedat in cha-
ritate: talia venialia remittent a deo in alia vita me-
rito charitatis accepte a deo vt dictū eſt ſupra.

¶ Primum documentum.

A Confeſſio in quocunqꝫ caſu tenet cela-
ri. Nec ꝑ confeſſorem vllo modo dꝫ re-
uelari. Jſtud documētū ꝓbat de pe.
diſt. 6. c. ſacerdos. Añ oia caueat ſa-
cerdos ne de hijs q̄ cōfitētur pctā ſua
alicui recitet ea q̄ cōfeſſus eſt. Neqꝫ ꝓpinquis neqꝫ
extraneis neqꝫ ꝓ aliquo ſcandalo: nā ſi hoc fecerit
deponat. Et oībus diebus vite ſue ignominioſus
pergat peregrinando. Itē de pe. ꝛ re. c. omnis. Ca-
ueat ſacerdos oīno ne verbo vel ſigno vel aliquo-
uis modo ꝓdeat pctōrem. Nā ſi pctm̄ ſibi detectū
preſumpſerit reuelare: non ſolum a ſacerdotali offi-
B cio decernimus deponēdum. Uerū ad agendū ſtri-
ctiſſimam penitentiam in arctiſſimū monaſteriū de-
trudēdū. Et ſi argueres contra hoc. Q2 quilibet li-
cite pōt renunciare iuri ſuo. Sed celatio cōfeſſionis
eſt ius confitentis. g̊ cōfitens pōt renūciare iuri ſuo
Bernar-dus. licentiando cōfeſſorem vt reuelet ea q̄ dixit ſibi in
confeſſione. g̊ cōfeſſor pōt reuelare ea q̄ audiuit in
confeſſione. Item Bernardus de precepto ꝛ diſpē-
ſatione. c. 4. Quod eſt inſtitutū ꝓpter charitatem
nō dꝫ ꝯ charitatem militare. Sed reuelatio peccati
confeſſi in aliquo caſu militaret ꝯ charitatē ſi non
fieret. g̊ in aliquo caſu reuelāda eſt cōfeſſio. Minor
ꝓbat. Qñcūqꝫ pctm̄ confeſſum eſſet ꝯ bonū cōmu-
ne vt eſt hereſis vel ꝓditio rei publice. Et maxime
ſi ex confeſſione reuelaretur non factum ſed facien-
dum: videt eſſe ꝯ charitatē cōtēnere bonū cōmune
qd̄ fieret ſi nō reuelaret. Et in hoc caſu plus vale-
ret cōtēnere bonū priuatū ꝙ̄ bonū cōmune. Itē ali-
qui dixerūt inter ſe interficere ſacerdotē in tali ne-
more qui cū eis erat ꝓfecturus: vn⁹ aūt formās cō-
ſciam añ ingreſſum nemoris ꝯfitetur ſibi ꝛ reuelat
quō eſt interficiēd⁹ iſte ſacerdos alijs ſocijs nō per-
mittentib⁹ nō dꝫ ſe exponere morti ſine cā: igit nec in-
gredi nem⁹: ſꝫ nō ingrediēdo nem⁹ ex facto reuelat
alijs ſocijs ꝯfeſſionē illi⁹ ſocij ſibi ꝯfeſſi. Nō eñ di-
uerteret ab eoꝝ ſocietate niſi ille fuiſſet ꝯfeſſus. igit
in tali caſu lꝫ reuelare ꝯfeſſionē. Itē ponat ꝙ ſacer- C
dos i ꝯfeſſiōe abſoluat aliquē epm ſimoniacū quē
nō pōt abſoluere de iure. Iſte ſacerdos tenet confi-
teri in ſpāli de tali pctō. Et ſic circūſtātiādo: q2 eſt
mortale pctm̄ ꝛ aggrauāt ille circūſtātie. Sꝫ ſic ꝯfi-
tēdo reuelat pctm̄ epi ſymoniaci. g̊ in aliquo caſu ē
ꝯfeſſio reuelāda. Itē abbas hñs aliquē monachū
i loco ꝑtinēte ad monaſteriū ſuū: ꝛ ſcit eū ꝑ ꝯfeſſio-
nē i loco illo peccaſſe ꝛ hñe ibi ſocietatē ſuſpectā ꝑ
quā ſepe allicit videt ꝙ poſſit ꝯſulere ſaluti aīe ſue
admonēdo eū ab illo loco vl' a tali officio vt nō ha-
beat hmōi occaſionē peccādi. Sꝫ admonēdo eū de
facto reuelat ꝯfeſſionē: q2 facit ꝙ nō faceret ſi non
fuiſſet ſibi ꝯfeſſus. Et alij ex h̄ pñt venire in noticiā
ſui pctī ſaltē i vniuerſali. Pro q̄ōne ſoluēda ponūt D
aliq̄ ꝯcl'oes. Quaꝝ prima eſt. De lege nature pctm̄
detectū in cōfeſſiōe ſacerdos tenet celare. Hec ꝯcl'o
ſic ꝓbat. Eadē ꝑſona ꝟe affirmatiue pōt aliq̄d in
ꝑſona alteri⁹ loquēs qd̄ ꝟe negat i ꝓpria ꝑſona lo-
quēs. ꝓbo: nā angel⁹ loquēs moyſi in ꝑſona dei di-
xit. Ego ſum dñs de⁹ tuus. Exo. 2. ꝙ ꝟe negaſſet ſi
in ꝓpria ꝑſona loq̄ret. Itē ſacerdos in ſacro dicēs
de corpe xp̄i. h̄ eſt corp⁹ meū: verū dicit: q2 loq̄tur i
ꝑſona xp̄i: ꝙ falſum diceret ſi loq̄ret in ꝓpria ꝑſo-
na. A ſili g̊ hō repñtās ꝑſonā dei in foro ꝯfeſſiōis
ꝟe pōt aliq̄d affirmare qd̄ extra illō forū pōt vere
negare. Qñ loq̄tur in ꝓpria ꝑſona extra forū dicēs
illa ſe audiuiſſe vel ſcire mētit quoad noticiā ei⁹ nō ve-
nit niſi mediū repñtabat ꝑſonā dei. Sꝫ vitare mēda-
ciū eſt d̄ lege nature ꝛ maxime mēdaciū ꝑnicioſum
igit ꝛc̄. Sꝫ ꝯ iſtā rōem arguit doctor ſubtilis. Eiuſ- E
dē ꝑſone eſt cognoſcere in cā ꝛ ſentētiare de ea. hec
eſt manifeſta: q2 ad hoc ille cognoſcit vt recte ſentē-
tiet. Sꝫ ſacerdos in ꝑſona dei nō ſentētiat in abſol-
uēdo ꝯfitētē: ſꝫ in ꝑſona ꝓpria. g̊ in ꝑſona dei non
audit nec cognoſcit. Probat minor: q2 ſacerdos ab-
ſoluit miniſterialr̄. Abſoluere aūt miniſterialr̄ ſibi
nō cōpetit niſi in ꝑſona ꝓpria. Si eñ in ꝑſona dei
abſolueret penitētē ꝛ loq̄ret in ꝑſona dei: tunc vere
poſſet dicere ſine prece ꝑuia q̄ eſt. dñs ieſus xp̄s te
abſoluat ꝛc̄. Sine eñ pce illa poſſet dicere ꝓ prin-
cipalr̄ te abſoluo ꝛ grām infundo. Sicut angel⁹ ꝟe
dixit in ꝑſona dei. Ego eduxi te de terra egypti. vel
ſacerdos ꝟe qñ dicit: h̄ eſt corp⁹ meū: q2 loquit in ꝑ-
ſona xp̄i. Itē ꝑdicatores multotiēs q̄ audiūt pctā i F
ꝯfeſſiōe dicūt i narrādo. Talis caſus ꝯtingit ꝛc̄. ꝙ̄-
uis nō poſſet ex h̄ deueniri i ꝑſonā peccātis. g̊ ꝯfeſ-
ſor licite poſſet reuelare pctm̄ auditū in ꝯfeſſiōe ſal-
tē in gñali: nō deueniēdo in noticiā ꝑſone ꝯfeſſe: ſꝫ
ſi ſecretū ꝯfeſſiōis eēt d̄ iure naturali nullo mō eēt
reuelādū. g̊. Jō dicit doctor ſubtilis ꝓcedēdo iſtas
rōnes: ꝙ reuelatio ꝯfeſſionis nō eſt ꝯtra legē natu-
re ꝓpter hoc ꝙ reuelās mētiat ſi loq̄tur in ꝑſona G
ꝓpria. Jdeo nō tenet primā rōnem factā. Et rñdet
ad q̄ōnē dicēs: ꝙ non eſt idē loqui in ꝑſona alicui⁹
ꝛ loqui auctoritate illius: ſicut miniſter illi⁹ cōtter

De modo audiēdo

loquēs in pſona alicuiꝰ ꝑcēdit ſimplr perſonā eiꝰ.
Sicut eſt cōiter in iſtis iocoſe ſimulātibꝰ.i.denūciā
tibus vel aſſimilātibꝰ aliquos. Jlle qñqꝫ ioco inſi
nuat illū balbutiētē vel talē in tali actu ⁊ iſte i pſo
na illiꝰ loquit̄ vel facit tale factū. Et ideo ꝙcito de
ficit a faciēdo ſicut faceret: vel a dicendo ſicut dice
ret: dr̄ ſibi. Tu mētiris vel tu deficis: ꝙuis tunc fa
ciat vel loquat̄ in ore ſuo proprio. Hoc mō de locu
tionibus angeloꝝ in pſona dei. Nō ſic ſacerdos au
dit i ꝯfeſſiōe vel abſoluit i pſona dei. Sꝫ tn̄ eſt mi
niſter dei in illo actu: ⁊ vt miniſter agit. Et ſi vt mi
niſter. ḡ in pſona ꝓpria. Concedit ergo ꝙ ſi iſte au
diret in pſona dei: poſſet illud veraciter dicere ꝙ in
pſona ꝓpria nō poſſet dicere. Nā in pſona dei hᵉc
diceret. Ego ſum deꝰ: ego creaui mūdū: ſꝫ in pſona
ꝓpria ſic loquēs mētiret̄. Sic ſacerdos in ꝯfeſſiōe
nec audit nec loq̇tur i pſona dei: ſꝫ in pſona ꝓpria.
Licet auctoritate dei vt dei miniſter: et eodē mō in
aliis ſacramētis. Uñ vt miniſter dei baptiſat. Et tn̄
vt hō ſeu in pſona ꝓpria ſcit ſe baptiſaſſe: ⁊ ſine mē
dacio pt̄ dicere ſe baptiſare. ¶ Tenet ḡ doctor pri
h mā cōclōēm: hoc eſt ſecretū ꝯfeſſiōis eſt de iure na
ture. Et apponit rōnes. Prima ſumitur ex rōe cha
ritatis. Et eſt talis. Lex nature de charitate frater
na exprimit̄ Math. 7. Oīa q̄cūqꝫ vultis vt faciant
vobis hoīes: ⁊ vos facite illis: hec eñ lex ⁊ ꝓphete
Sic enim dꝫ iſta ꝓpoſitio intelligi legis nature de
charitate fraterna. Que vultis vobis .i. que debe
tis ſm rectā rōem velle. Et hoc intelligitur in illa
ꝓpōne Math. 22. Diliges dñm deū tuū. Et ꝓxi
mū tuū ſicut teipm. Sꝫ q̇libet dꝫ ſm rectā rōnē dili
gere famā ꝓpriā. Igitur ⁊ celatiōem pcti ſui ꝯfeſſi.
Et ꝑ ꝯñs dꝫ ꝯfeſſor idē diligere ipi ꝯfeſſo. Sꝫ reue
latio ꝯfeſſionis tolleret ꝯfeſſo famā. Igitur de lege
naturali eſt ſecretū ꝯfeſſiōis. Minor ꝓbatur ꝑ ſcri
pturā ſacrā. Eccli. 14. Curā habe de bono noīe
hoc enim magis permanebit tibi ꝙ̄ mille theſauri
i magni ⁊ precioſi. Probatur etiā ꝑ aliō ſubdēs. Bo
ne vite in numeris dierꝫ: bonū aūt nomē ꝑmanebit
in euū. Et puerb. x. Melius eſt nomē bonū ꝙ̄ diui
tie multe. Itē ꝑ rōnem. Quilibet eñ ſm rectam rō
nem dꝫ ſibi velle vitā ciuilē: hec aūt tollitur ꝑ amiſ
ſionem fame. Qꝛ in hoc aliquis viuit vita ciuili: ꝙ
ydoneus eſt ad actꝰ cōpetentes ſibi in illa ciuitate.
Sꝫ fama amiſſa priuat̄ q̇s iſta habilitate ad tales
actꝰ qꝛ amiſit ſtatū dignitatis illeſe. Qꝛ eſt priuatꝰ
actibus legitimis q̇bus erat dignꝰ. Scđa ps mino
ris .ſ. ꝙ reuelatio pcti ꝯfeſſi tollit famā ꝯfeſſo. Pro
batur: qꝛ qua rōne pōt vni reuelare ⁊ alteri: etiā et
ſic oībus. Sꝫ in tali reuelatione manifeſtū eſt ꝙ ſta
tus dignitatis illeſe q̇ ꝯſiſtit in fama eiꝰ apud cōci
k ues tollitur ſibi. Scđa ratio ſumitur ex rōne fideli
tatis. Quilibet de lege nature tenetur ſuare fideli
tatē ꝓximo ſuo: quē vellet ſibi ſuari ⁊ deberet. Sꝫ
cōmittēs ſecretū maximū alteri vellet ſibi ſuari et
dꝫ ſibi ſuari tanꝙ̄ ſecretū. ḡ alter cui cōmittit tene
tur illud ſibi ſuare. Hec ratio tāgitur Prouer. 4.
Qui ambulat fraudulēter reuelat archana: q̇ aūt
fidelis eſt celat amici cōmiſſum. Tertia ratio ſumit̄
ex ratione veritatis. Et eſt iſta. Quilibet ex lege
nature tenetur ſuare ꝓmiſſum licitū: ſed recipiens
ſecretū maxime illud in ꝯfeſſione detectum ⁊ ſi non
explicite tn̄ implicite ꝓmittit ſe ſeruaturū. Qꝛ ſine

tali ꝓmiſſo ſaltem ſubintellecto nō cōmitteretur ſi
bi tale ſecretum. ḡ ⁊c̄. Hec ratio pōt preſumi ex illo
ṽbo. Loquimini veritatē vnuſq̇ſqꝫ cū ꝓximo ſuo.
Quarta ratio ſumitur ex rōne vnitatis. Et conſiſtit
in hoc ꝙ cōitas aliqua hꝫ vnitatē ꝓportionatā vni l
tati corporis. Qꝛ eſt ibi ordo inferioris ⁊ ſupioris
Et tenetur ſuperior influere in inferiorē: ⁊ inferior
ſubminiſtrare ſupiori: iuxta illam parabolā pauli
de corpore miſtico ⁊ naturali in diuerſis locis. Sꝫ
in ciuilitate inferior eſt minꝰ ſufficiēs ⁊ minus ſciēs
Et in eccleſia petōr eſt hmōi inferior: ſuperior autē
eſt hierarchia qui ⁊ poteſt conſulere ⁊ recōciliare. ḡ
de lege nature eſt ꝙ nullus in lege nature excludat
inferiori recurſum ad ſuperiorem in neceſſitatibus
nec influentiam ſuperioris in inferiorē. Per hoc eſt
cōis vtilitas mēbroꝝ adinuicem. Sed reuelatio ſe
creti excludit talem recurſum inferioris ad ſuperio
rem in ꝯſilio aīe. Et ꝑ ꝯñs ecōuerſo influentiā ſu
perioris in inferiorem. Quia nullus recurreret ſi re
gulariter illud de quo querit conſiliū vel remediū:
non eſſet ſeruādum ſecretū. Ergo eadem lege natu
re qua tenetur q̇libet ad ſeruandam vnitatē corpo
ris xp̄i miſtici. Et ad cōem vtilitatem aliis ſicut mē
bris in corpore tenetur celare ſecretum illud. Scđa m
concluſio eſt ꝙ ſacerdos de lege diuina pctm̄ dete
ctum non debet reuelare Tenet̄ igit̄ de lege diuina
celare ꝯfeſſionem. Probat̄ primo ſic: quilibet xp̄ia
nus tenet̄ non dare occaſionē alteri: qua reuocet̄ a
lege xp̄i. Sed lex xp̄i eſt de ꝯfeſſione faciēda vt oſtē
ſum eſt ſupra. ḡ quilibet lege xp̄i tenet̄ nō retraho
re aliquē a cōfeſſione faciēda. Sed reuelās ꝯfeſſio
nem occaſione data retrahit alios a ꝯfeſſione timo
re reuelationis. ḡ ⁊c̄. Si dicas. Et ſi ille confeſſor
eſt reuelator confeſſionis: tamen alius erit celator
ſecreti. Hoc non obſtat quia ille ꝙtum eſt ex gene
re operis ſui dat occaſionem cauēdi eomodo a ſin
gulis cōfeſſoribus: qꝛ etiam poteſt ineſſe reuelatio
ſicut ⁊ illi. Item ſecūdo quia xp̄us ſtatuit arbitriū
penitentie eſſe vltimum in terris ꝙtum ad illud cri
men confeſſum. ꝙ patet ex illo verbo Math. 26.
Quodcunqꝫ ſolueritis ſuper terram: erit ſolutum
⁊ in celis. id eſt finaliter et vltimate approbatum
Johannis. 20. Quorū remiſeritis peccata: remit
tuntur eis: ſupple in iudicio diuino finaliter remiſ
ſa approbantur. Igitur peccat contra legem chri
ſti: quicunqꝫ in foro illo diſcuſſum ⁊ ibi finaliter ter
minatum deducit ad alium forum. Sed reuelans
ꝙtum eſt in ſe facit ꝙ poſſit deduci ad forum aliū
publicum. Item tertio dans occaſionem peccandi
mortaliter in exequēdo preceptū chriſti peccat mor
taliter. Quia preceptum quod eſſet debite exequen
dum reuelans ipſe ꝙtum in ſe eſt facit indebite
exequi. Dat igitur ipſe reuelās occaſionem indebi
te exequendi preceptum chriſti de confitendo. Nā
dat occaſionem vt aliquis in confeſſione ſe laudet
⁊ alium quem odit vituperet. Et ſic indigne a con
feſſore promoueatur et alius puniatur. Tertia con
cluſio eſt ꝙ de lege poſitiua eccleſie ſacerdos pecca
tum ſibi confeſſum non debet manifeſtare: hoc eſt
ꝙ ſecretum confeſſionis eſt de iure poſitiuo eccle
ſie. Patet ex allegatione facta ad probandum que n
ſtionem. Ideo vide ibi. Quarta concluſio ꝙ pecca
tum ⁊ peccati circunſtantias nullo modo debet ſa

cerdos propalaret. Ubi videre habemus quis:
cui:quando:ſcilicet ſit celanda cõfeſſio. Primo qs:
ſcʒ tenetur celare confeſſionẽ. Dico φ non ſolũ cõ
feſſor ſed etiã ille cui confeſſor reuelat tenetur ce/
lare. Licet cõfeſſor reuelãdo faciat illicite. Pro
batur:q2 transferens aliqd in aliquem de facto qḋ
nõ põt licite de iure trãſferri: nõ dat illi alteri ius
vtendi nec ius transferendi alteri:quia ex quo non
habuit ius:non potuit ius in alterum transferre:
q2 nemo dat quod non habet. Sed confeſſor reue/
lans nõ habuit ius transferendi iſtud in alterũ:er/
go ſi de facto trãſferat:alius non habet ius iterum
transferẽdi. Ideo ſequit̃ correlariũ. Qḋ ſi quis au
dit pctã alicuius confitentis ſacerdoti. Si audit a
caſu:non peccat. Tenetur tamẽ ſub pena pctĩ mor
tali tenere ſub ſilentio illa que audiuit. Si vo do/
loſe et inſidioſe audiuit:peccat mortaliter. Et cum
hoc:ſub pena pctĩ mortalis tenet̃ celare qḋ audi/
Q uit. Hec due cõcluſiones de quis: pbantur p ratio
nes poſitas ad primã ⁊ ſcḋam cõcluſionem. Sʒ
qñ dico φ ſemper ⁊ ad ſemp (q2 eſt preceptũ nega/
tiuum) eſt celanda confeſſio. Un ex hoc ſequitur φ
non magis poſt mortem confeſſi φ dũ viueret:ſʒ ſẽ
per q2 rationes poſite ad primã ⁊ ſcḋam concluſio
nẽ: eque cõcludũt de hoc ſicut de pcepto negatiuo
⁊ tunc ⁊ nunc. Sʒ cui.ſ.eſt celãda confeſſio. Di/
co φ rationes premiſſe eque concludunt de ſupe/
riori ſicut de inferiori. Niſi in caſu.ſ.qñ inferior nõ
põt abſoluere. Et tunc non eſt iſte confeſſor:ſed re
cipit vt referat ſuperiori qui põt abſoluere. Et tunc
conſentiendum eſt:q2 cõfitens narrans ſibi vt nar
ret ſuperiori:narrat tanφ interpreti. Et tũc ſtat to
tum infra vnũ actum confeſſionis.in quo confitẽs
⁊ ſuperior qui ſolus tunc eſt cõfeſſor ⁊ iudex a quo
eſt iudicãdus medius. Aut qui audiuit ⁊ refert tñ
P modo eſt interpres. Teneretur tñ ad ſilentium φ/
tum ad oĩa alia ab illo:cui eſt interpres. Sʒ nũ/
quid papa põt pcipere vt ſibi reueletur peccatum
detectũ in cõfeſſione. Dico φ papa non põt ſupra
ius nature. De iſta cõditione qḋ dicit̃ φ nõ tan
tum principale pctĩ ipſius confitentis:⁊ circũſtã
tias pctĩ. Sed etiam pſonã cũ qua peccauit: nullo
modo debet reuelare. Qḋ pʒ p ratiões poſitas ad
primã ⁊ ſcḋam cõcluſionẽ. Cũ cõfitens etiam vult
famã perſone cum qua peccauit ſaluare:ſaltem de/
beret velle ſicut ſuã:imo aliqñ magis:q2 pſona illa
fuit coniuncta in crimine. Et tñ magis tenetur illi
ad boni reſtitutionẽ:qḋ p illuʒ amiſit. Et ad cuſto
diam illius boni qḋ põt cuſtodiri nõ obſtante illo
malo commiſſo. Fidelitas etiam ⁊ veritas vtilitas
Q ſeu coitas pʒ hic vt prius. Quinta concluſio di/
cta alicui ſub ſecreto:nulli homini debet declarare
Tenetur igitur quis ad ſecretũ celandũ de lege na
ture ,ppter rationes deductas ad primã concluſio
nem. Nec ſolum qñ ipſe cõmittens exprimit ſe velle
cõmittere ſecretum:ſed qñcunqʒ ex modo committen
di apparet φ velit cõmittere vt ſecretũ. Rationes
aũt ad concluſionẽ tertiã non videntur eque cõclu
dere niſi tertia:q2 daretur occaſio mẽtiendi i cõmit
R tendo aliqua ſecreta. Quantũ aũt ad penã infli
gendã reuelãti ſecretũ. Dicit doctor nr̃ φ pene eccle
ſiaſtice nõ ſũt eedẽ i ſacto de quol ʒ ſecreto ſicut de
iſto. Si tñ publice reuelat aliqs aliqḋ ſecretuʒ ſibi

imponitur aliqua pena.ſ.īfamia tãφ īpoſitori īfa/
mie. Impoſitor eñ falſi criminis vel cuiuſcũqʒ qḋ
non poteſt pbare: p calũniatore habet̃ vt extra de
calũpniatoribus. Talis eſt ille qui reuelat quodcũ
S qʒ ſecretum qḋ probare non poteſt. Ad argumẽ
ta facta eſt reſpondendum. Ad illud quando di
citur φ quilibet poteſt renunciare iuri ſuo. Dicitur
φ ſecretum reuelare confeſſionis:non tantũ eſt ius
confitentis:ſed etiaʒ eſt ius communitatis:q2 ex ta
li reuelatione ſequeretur damnum in communita/
te. Et eſto φ eſſet ius confitentis ⁊ in fauorem ſui?
non tñ liceret renunciare ad hoc φ confeſſor eẽt li/
ber ad reuelandũ:cum confeſſor teneatur multipli/
ci iure tenere ſecretum. Ideo confitens nõ poſſet li/
centiare confeſſorem φ ea que audiuit in confeſſio/
ne reuelet. Quid igitur faciet confeſſor ſi ille qui ſibi
confitetur vult φ ſacerdos reuelet aliqua que cõ/
feſſus eſt. Dico φ in tali caſu confeſſor debet ſibi di
cere. Ea que vultis a me reuelari dicatis mihi ex/
tra confeſſione. Qḋ eẽ poteſt ⁊ licet ,ppter aliquẽ
finem vel bonũ qḋ conſequi põt ex tali reuelatiõe
Tunc eñ poteſt ſacerdos illud dicere tanφ ſibi pu
blice dictũ extra omne ſecretũ. Sʒ nunquid põt di/
cere tunc:hoc audiui in confeſſione. Dico φ dicere
hec ſola ṽba audiui hec in confeſſione:includit pec
catum mortale q2 includit reuelationem huius co
gniti comodo quo nõ licet reuelare. Etiã ſi ſit poſi/
tum extra ſecretum poſt auditionẽ confeſſionis ca
ueat in modo reuelandi:ne hoc narret tãφ ſibi di/
ctum mõ quo nõ licet reuelare.ſ.audiui de cõfeſſio
ne. Sed narratũ ſibi poſt confeſſionem licitũ eſt di T
cere:duʒ tñ non dicat hoc ſibi eſt confeſſum. Ad
ſcḋm dico φ nullus caſus eẽ põt qui ſit contra ca
ritate in nõ reuelando confeſſionẽ imo contra cari
tatem ⁊ contra bonũ cõmune eẽt oppoſitum face
re ſicut oſtenſum eſt ſupra. Et quãdo inſtat̃ de bo/
no coi. Dico φ iuſte qḋ iuſtũ eſt exequere. Deut̃.
5. Igitur etiã ⁊ qḋ caritatis eſt caritatiue exeque/
re. Sed non caritatiue exequit̃ qui cõtra caritatem
modis predictis manifeſtat aliqḋ malũ cõmiſſum
vel cõmittendũ. Nã reprobãdus eſt ṽſus ille iuri/
ſtarum. Et hereſis crimẽ qḋ nec confeſſio celat. Nõ A
quin metrũ ſit bonũ:ſed q2 ſentẽtia eſt falſa. Ad
tertium dico φ ſacerdos ille multiplicem actionẽ
poteſt habere nõ intrandi nemus aliã ab illa mali
tia latronũ ſibi detecta. Poterit eñ dicere dñi mei
habeo agere ad talem locuʒ feſtinãter. Iḋ oportet
me recedere iḋ valete. Uel dicere tradidi obliuioni
tale vel tale. Iḋ ſi placet vadã:vel alijs vijs pote/
rit dicere abſqʒ cognitione reuelationis cõfeſſionis
poterit qʒ aliqua occaſiõe diſcedere ſine preiudicio
ſecreti cõfeſſionis. Tñ dicũt quidã φ ille ſacerdos
debet intrare nemus ⁊ ſi ſe morti exponat: ẽ p cã iu
ſta vt.ſ.ſeruet legẽ dei de ſigillo confeſſionis:⁊ per
cõſequẽs ẽ martir. Sʒ aũt põt dici φ facta poſſunt
eẽ ſigna equiuoca:q2 diuerſimode a diuerſis concipi
poſſũt ad hᷓ vel ad illud aliud factũ. Igit̃ nõ dʒ im
putari ad reuelationẽ cõfeſſiõis:niſi ex natura ſui:
prodat pctm̃ cõfeſſũ. Sʒ diuertere a nemore nõ ſic
ducit:q2 ſi alij nõ fuiſſent pri? collocuti de illa in/
terfectiõe:nũφ p hᷓ φ ille diuertit cognoſcerẽt illũ
eſſe cõfeſſũ de voluntate occidẽdi iſtũ:ſi tamẽ diuer/
tere ex rõne ſui eẽt ſignũ ducũs i noticiã talis pec

cati ꝯfessi duceret quoscūq̧ in h᷑: ⁊ istos eque si nō
fuissent collocuti. Generaliter igitur dici pōt ꝙ si-
gnum qḋ est de se indifferens ad hoc ꝙ est tale pec
catum fuisse cōfessum vel nō fuisse. Licet sit aliq̄b⁹
signum magis determinatū ex aliquo presupposi
to. Non tñ est ex se signū reuelatiuum cōfessionis:
nec per ꝯñs simpliciter illicitū cōfessio. Quare ille
x sacerdos posset diuertere a nemore nō infringendo
secretum cōfessiōis. ¶ Ad quartū dico ꝙ in tali ca-
su: indiscrete absoluit ꝯm debet eñ expectare opor
tunitatem cōfitendi alicui qui ex tali confessione et
circūstātijs ipsius nō possit deuenire ad notitiā per
sone cōfesse. Qḋ si nūq̄ possit hri talis cōfessor q̄n
expressione pcī ⁊ circunstātiarū possit venire in cul
pam ⁊ personā isti cōfessam: ille est in casu impossi-
bilitatis absolut⁹ de confitendo quousq̧ inueniat
alium: qꝛ plus tenetur ad preceptum non proden-
di culpā sibi confessam q̄ ad cōfitēdū explicite cul-
pam suā: qꝛ ad primū tenetur multipliciter. s. ex le-
ge nature: ex lege positiuā diuina: ⁊ ex precepto eccle
sie. Quantū ad scḋm. s. confitendū pctm̄ propriū
nō obligatur ex lege naturali cōfiteri homini. Et si
obligat: hoc est ex precepto positiuo ecclesie: ꝯm ali
quos ad plus nō obligat nisi ex lege positiua diui-
na. Plus ergo obligat tenere secretū q̄ cōfiteri qꝛ
primū obligat ex lege naturali ⁊ diuina. Scḋm ꝟo
nō nisi ex lege positiua diuina. Ex h᷑ seq̄t̄ ꝙ quilibz
ministrās sacramentū penitētie. Debet cauere ne in
y discrete ministret precise in illo casu vbi ex indiscre
tione sua nō poterit explicite penitere absq̧ hoc ꝙ
prodat confessionē alterius sibi confessi. ¶ Ad quī
tum si in collegio est cōsuetudo cōis vt sine nota q̄-
libet extra monasteriū curā hñs: vel sine cura: mo
rām trahens: reuocet̄ ꝑ libito presidentis. Vel eti-
am non possim pro libito. Sz q̄ñq̧ pro aliqua cau
sa honesta: vt nunc ille quiescat in claustro cōtēplā
do cum magdalena. Nunc laboret cū martha in ex
teriori ministerio. Et nunc iste. nūc alius prout vti-
le visum fuerit presidēti. Dico tūc ꝙ monachū con
fessum de crimine cōfesso in dicto loco extra mona
steriū vbi morat̄. Abbas pōt ad monasteriū reuo-
care. Qꝛ in h᷑ nullomō pctm̄ cōfessum ꝓdit. Licet
aliq̄s dicat qḋ cōfessor nullomō pōt se hr̄e ad cōfes
sum rōne cōfessionis q̄tū ad quecūq̧ actū extra fo
rum illū: q̄ si a penitente nihil audisset. Si aūt cō-
suetudo est in collegio ꝙ non transferat̄ monachus
sic de loco forinseco ad claustrū nisi rōne alicui⁹ de
licti vel insufficientie in cura illius loci. Non videt̄
tunc licitū abbati confessum ad monasteriū reuoca
z re. ¶ Et si dicas ꝙ nō apponit remedtū ad salutē
anime sue. Dico ꝙ cōsulat sibi i foro penitentie me
liori modo quo sciuerit vt illum locum sibi pericu-
losum dimittat. Qḋ si noluerit: nō attentet eē deus
qui abscondita tenebrarū reuelabit ⁊ puniet. Ideo
de factis occultis reseruet ꝯm iustitiā dei correctio
nē. Que in hoc documēto predixi: sūt verba ⁊ opi-
A niones doctoris subtilis. Ideo sub breui compen
dio ponā cōclusiones cōprehendētes suā intentio-
nem. ¶ Prima conclusio de ipsius intentiōe est: ꝙ
celare pctm̄ detectū in cōfessiōe tenet̄ sacerdos. Et
Ricard⁹ obligat̄ lege naturali: diuina: ⁊ ecclesiastica tenere sibi
quacūq̧ reuelatiōe. Et h᷑ ꝓbat rōnib⁹ specialibus
que derogāt rōnib⁹ Ricardi. Et in hac cōclusione
me teneo cū illo. ¶ Scḋa cōclusio qḋ si casus con-
tigeret (ꝙ absit) ꝙ sacerdos reuelaret alicui ꝯfessio
nem quā audiuit: ille cui est reuelata tenet̄ celare.
¶ Tertia conclusio si quis maliciose ⁊ insidiose ve
nit ad locū i quo a certo ꝓposito possit audire pec
cata cōfitētis: peccat mortaliter. Et cū hoc sub pe-
na pcī mortalis tenet̄ celare illḋ qḋ audiuit. Quar
ta conclusio. Cōfessor tenet̄ audita in ꝯfessiōe cela
re semꝑ ⁊ ꝑ semꝑ. Et iō reuelare pctm̄ cōfessū post
mortē cōfessi peccat mortaliter confessor. ¶ Quin
B ta cōclusio nulli tenet̄ reuelare pctm̄ confessum ni-
si superiori q̄n de tali pctō absoluere non pōt. Et
tunc recipit ad reuelandum suo superiori vt inter-
pres. ¶ Sz ista ꝯclusio vr̄ mihi dubia: cū ei doctor
ipsemet dicat ꝙ secretū ꝯfessiōis sit d̄ iure naturali.
diuino: ⁊ ecclīastico. Et magis obligat secretū ꝯfes
siōis tenere: q̄ ꝯfiteri explicite pctm̄. Nō video g̃ ꝙ
aliquo mō possit supiori reuelare. Nec et tāq̄ inter-
pres: nec et licētiat⁹ a ꝯfitēte. Cū nō sit tm̄ ius suū
sz et cōitatis. Nec et eēt ꝯgruū dicere supiori q̄uis
cōfessus diceret extra ꝯfessiōes: qꝛ tale pctm̄ posset
eē qḋ iproparet̄ a plato. Iō sup ista questione vi-
detur mihi dicendum ꝙ nullo modo est reuelanda
confessio. Sed oportet in casu isto facere vnum de
tribus. Vel sacerdos vadat ad superiorem: petēdo
illum casum in generali: dicendo. Reuerendissime
pater si placet date mihi talem casum qꝛ forte op⁹
mihi erit. Et si concedat in nomine domini absol-
uat illum: vel si concedere noluit: remittat ad supe-
riorem. vel alium habentem potestatem. Et habita
penitentia reuertatur ad presbiterum vt habeat ab
solutionem insimul de omnibus peccatis sibi con-
fessis. Et sacerdos absoluet cum conditione vt ob-
seruet penitentiam sibi iniunctam a superiori. Vel
vt ille oia peccata sua ꝯfiteat̄ superiori. Et sic faciē
do nullo mō secretū ꝯfessiōis reuelabit: nec ꝯfessio
diuidet̄. Et sic sentio de ista ꝯclusiōe. ¶ Sexta cō-
clusio iūcta a doctore ē ꝙ sacerdos: nō tm̄ tenet̄ ce
lare pctm̄ ⁊ circūstātias pcī: sz et personā cū q̄ pec
cauit. ¶ Septima ꝯclusio ē ꝙ oē secretū tenēdū te
net̄ q̄lz ex lege nature: sz q̄ maxie ⁊ i oī casu secretū
cōfessiōis. Iō reuelātı ꝯfessiōes ꝓposita ē maior pe
na q̄ reuelāti alia secreta ñ posita sub sacro ꝯfessio
nis. Tn̄ reuelatori cuiuscūq̧ secreti dz pena isligi.
Istā ꝯclusionē ꝯcedo nisi i casib⁹. s. ꝙ sūt i dētrimē
tū eccl̄ie vt pctm̄ heresis: vł bōi cōis vł i crimie lese
maiestat̄: qꝛ tūc secretū qḋ ē ex ꝯfessiōes nō dz tene
ri: sz bñ secretū ꝯfessiōis dz teneri in quocūq̧ casu.
¶ Octaua ꝯclusio ꝯfitēs nō pt renūciare iuri suo:
vt ex tali resignatiōe sacerdos possit detegere pctm̄
auditū i ꝯfessiōe: qꝛ nō solū ē ius ꝯfitēt̄ sz et ē ius
cōitat̄: ⁊ ꝯfitēs nō pt licētiare sacerdotē i illo: nō sa-
cerdos q̄tūcūq̧ licēciet̄ a ꝯfitēte: ñ dz detegere aliq̄d
qḋ audiuit i ꝯfessiōe: pt tñ sibi dicere ex ꝯfessiōem: ⁊
tūc licite pt sacerdos reuelat̄ sz caueat ne dicat̄ au
diuisse in confessiōe. ¶ Nona cōclusio sacerdos al
quē absoluēs indiscrete vt posuit exēplū d̄ cpo pl⁹
dz desistere et confiteri explicite omnes circūstanti-
as per quas veniret in cognitionē persone peccāt̄:
q̄ confiteri: cum magis obliget secretum confessio-
nis q̄ confessio. Ista tñ ꝯclusio ē dubia qꝛ certū est
ꝙ oīa iura dicūt: qḋ ñ dimittit̄ pctm̄ nisi pri⁹ fuerit
confessum. Sz aliquādo est circūstātia magis aggra

uans ꝙ pctm̄ in genere. Utpote ſi ds ſacerdos cognoſceret ſororẽ ſuã: ⁊ ſoror ↄfiteret̃ ſacerdoti eius fratri: certũ eſt ꝙ non ſufficit dicere: Ego cognoui mulierẽ niſi ſpecificaret inceſtũ. Igit̃ tenet̃ reuelare ꝑſonã cũ qua peccauit: cũ illa circũſtantia magis aggrauet pctm̄ ꝙ pctm̄ luxurie in gnali. ¶ Si dicere
E t̃ ꝙ hoc nõ eſſet frãgere ſigillũ: qꝛ ſacerdos frater illius ſciebat duab⁹ vijs illud pctm̄ qḋ cõmiſit cũ ſorore. ſ. primo cũ peccauit. Scḋo per ↄfeſſionẽ: qꝛ qñ aliqḋ ſcit̃ duab⁹ vijs: hoc nõ eſt reuelare cõfeſſionẽ ſi dicat: qꝛ pono ꝙ aliqua circunſtãtia magis aggrauet ꝙ pctm̄ in gñe: certũ ẽ ex inſtitutõe diuina ꝙ nõ poterit ſaluari ſi nõ ↄfiteatur ſi copiam habeat ſacerdotis: aliter inſtitutio diuina frãgeret̃ Et ſic trãſgrediẽdo diuinũ ꝓceptũ peccaret mortaliter: idẽ tenet̃ ↄfiteri: ⁊ ꝑſonã dicere ſm̃ circũſtãtias aggrauãtes pctm̄. Et cũ dꝛ ꝙ ſecretũ ↄfeſſiõis pl⁹ obligat ꝙ ↄfiteri. Dico ad h̃ ꝙ nõ rũpit̃ ſigillũ cõfeſſiõis: qꝛ ſcḋs ↄfeſſor audiẽs illũ ſacerdotẽ ponit pctm̄ ſuũ ⁊ ſuã ꝑſonã: ⁊ ꝑſonã cũ q̃ peccauit vl̃ i q̃ peccãit ſub ſigillo ↄfeſſiõis. Idõ nõ ẽ rũpere ſigillũ ↄfeſſiõis ſi neceſſe ſit ꝙ nominet̃ ad h̃ ꝙ poſſit ſua pctã ↄfiteri recte. Et dico ꝙ ſigillũ ↄfeſſiõis ẽ de iure diuio⁊ naturali ſicut accipit grati⁹: ius naturale ſcꝫ ꝙ illḋ eſt ius naturale: cui⁹ principiũ eſt naturalis rõ vel ↄtinet̃ in euãgelio ⁊ in ꝓceptis: qꝛ talia ſunt ↄſona rõni recte. Idõ dico ꝙ ſigillũ ↄfeſſiõis ꝓ nulla cã dꝫ rũpi vel pctm̄ reuelare: ſiue ꝑpetratũ: ſiue ꝑpetrãdũ: ſiue ſit pctm̄ i morib⁹: ſiue in fide: nec ꝓ quocũqꝫ ſcãdalo vitãdo. Idõ reprobãda eſt ſnĩa aliquorũ q̃ ↄtinet̃ in h̃ v̉ſu. Eſt hꝛ̃eſis crimẽ qḋ nec cõfeſſio celat. ¶ Et lꝫ oẽ ſecretũ ſit de iure nature.
F Th illḋ ſecretũ ẽ oĩo alteri⁹ rõnis: ⁊ magꝭ obligat. Primũ ꝓbat̃: qꝛ oĩs act⁹ infrĩgẽs iuſtitiã ẽ ꝓhibit⁹ de lege nature. Sꝫ reuelãs ſecretũ aufert actũ iuſtitie: qꝛ aufert alteri qḋ ſuũ ẽ. ſ. bonã famã. Ex fama eñ ↄſeq̃tur aliq̇s honorẽ. Honor ṽo ẽ ꝓmiũ v̉tutũ: idõ q̃ aufert famã ex cõſequẽti aufert virtutẽ: ſaltem q̃tũ ad eſtimationẽ hominũ. Scḋm patet ſic: qꝛ ſecretum confeſſionis in nullo caſu poteſt infringi. Ratio huius eſt: qꝛ in nullo caſu: ſacramentũ aliquod debet ſubuerti. Subuerteretur aũt in reuelãdo: qꝛ auferretur ſibi debita ſignatio. Quia iſtud ſacramentũ ſignificat ꝙ debet fieri coram deo in foro ſecreto: ideo nullo mõ dꝫ reuelari. Aliḋ aũt ſecretũ cõe extra ſacramentalẽ cõfeſſionem: in caſu aliquo poteſt ⁊ debet reuelari. Puta qñ ex iuſtitia obligor ad aliud ſeruandũ. Puta ſi cõmiſſum ſecretum eſſet hereſis vergens in preiudiciũ fidei xp̃iane: vel eſſet
D crimen leſe maieſtatis. ¶ Si diceret̃ quare magis eſt reuelandũ ſecretũ cõe extra ↄfeſſionẽ poſtꝙ eſt de lege nature ſicut ſecretũ cõfeſſionis. Dico ꝙ nullus obligatur ad dicendũ ſuũ ſecretũ alicui: nec eſt de neceſſitate dicẽdi ſuũ ſecretũ: qꝛ nõ obligatur aliquo precepto: ideo põt vitare vt nõ reueletur. ſ. vt non dicat illis. Secretũ aũt confeſſiõis eſt neceſſarium ad ſalutẽ reuelare: qꝛ eſt inſtitutũ ꝙ qui non reuelat ſuum ſecretũ crimen confeſſori: non poterit ſanari a vulnere peccati. Iuxta dictũ Boeci. de cõſolatio. lib. ſ. proſ. 4. Si opã medicãtis expectas: oportet vt vulnus tuum detegas. Cum ergo reuelare ſuum ſecretum in confeſſione ſit de neceſſitate ſalutis propter diuinum preceptum: non autem eſt neceſſarium reuelare ſuũ ſecretũ: qꝛ eſt in libertate ſine pctõ reuelare vel nõ reuelare. Ideo ſub maiori obligatiõe cadit tenere ſecretũ ↄfeſſiõis ꝙ aliud qꝛ tũc multi deſiſterẽt confiteri ſi ſecretũ illud non teneretur: ⁊ ſic dãnarent̃. Nõ aũt ſic ẽ de altero ſecreto cõi ex̃ ↄfeſſionẽ qḋ ↄſiſtit in libertate dicendi: qꝛ põt habere exceptionẽ q̃uis ſit de iure nature: ⁊ h̃ ꝓpter maiorẽ rõnem naturalẽ legis nature. Nam maius ius nature eſt ſ̃uare legẽ xp̃i ne corrũpatur ꝙ ſeruare ius naturale vnius ꝑſone cõis: vt in hereſi vel in crimen leſe maieſtatis. ¶ Et ſi diceretur 3
ꝙ etiã in ſecreto ↄfeſſionis ꝓferendũ eſſet ius naturale totius cõitatis ꝙ vnius hominis particulari ſicut dꝛ de altero ſecreto. Dico ꝙ hoc nõ obſtat ꝓpter triplicẽ rationẽ. Prima qꝛ reuelare ſecretũ cõfeſſionis eſſet maius dãnum cõitati: ꝙ tenere ſecretum hereticũ: qꝛ toti cõitati eſſet dãnum: cuꝫ multi dãnarentur: qꝛ nõ ↄfiterentur tunc. Et tñ eſt de neceſſitate ↄfiteri. Hereſis ṽo ⁊ ſi aliquos deprauaret: tñ dũ veniret ad notitiã eccleſie corrigeret̃: qꝛ nunꝙ de⁹ deficiet eccleſie q̇n ſeruet̃ fides xp̃i. Sꝫ in reuelatione ↄfeſſiõis nullus poſſet apponere remediũ ꝙ ↄfiterent̃ cũ nullus ſciat ↄſcientiã alteri⁹. Scḋa ratio eſt: quia eſt de diuino precepto reuelare crimen ſuũ in cõfeſſione ſub pena peccati mortalis: ſed non eſt preceptũ de altero ſecreto: quia quilibet ſine pctõ eſt in ſua poteſtate reuelare: vel non reuelare. Et ſi nõ reuelet ſecretũ ſuũ: nullũ eſt ei detrimentũ: immo multotiens eſt ſumma prudentia non reuelare ſecretũ ſuũ. Tertia ratio qꝛ ex quo nõ eſt coact⁹ ſuũ reuelare ſecretũ: ſicut eſt alter coact⁹ ſuũ reuelare crimẽ in ↄfeſſiõe: nõ poterit eſſe dãnũ ſi reuelet̃ ſecretũ ꝓꝑ ſ̃uandũ mai⁹ bonũ: qḋ magis cadit in iure nature. Si diceret̃ qꝛ tũc etiã null⁹ reuelaret ſuũ ſecretũ. Hoc nõ obſtat cũ reuelare ſecretũ ſuũ nõ ſit de neceſſitate ſalut̃: ſicut reuelare ſecretũ crimẽ in ↄfeſſiõe. Quãuis reuelare ſecretũ ſit de iure naturali: ⁊ nũꝙ dꝫ reuelari niſi cẽt in maximũ detrimentũ ⁊ ꝙ maxie ſecretũ magnorũ ꝓncipũ: qꝛ ex tali reuelatõe poſſet venire magnũ detrimentũ. Et tales reuelatores ſunt ꝓditores: habet̃ igĩ ꝙ ſecretũ ↄfeſſiõis ẽ alteri⁹ rõnis a ſecreto cõi: ⁊ nullo mõ põt reuelari: alteꝝ vero reuelari in certis caſib⁹ vt in caſu hereſis: ⁊ in crimie leſe maieſtatis. Qui magis cadũt in lege naturali ad reuelandũ ꝙ ad ſecretũ tenẽdũ: niſi obuiaret diuinũ ꝓceptũ ſicut in ſecreto ↄfeſſiõis: vbi diuino ꝓcepto ꝓcipit̃ vt nullo mõ reuelet̃: ne reuelatio eſſet hoibus occaſio abſtinẽdi a confeſſione que eſt ad ſalutem neceſſaria.

¶ Primum correlarium.

Peccata ꝑ pniam deleta nõ redeũt eadem in alia culpa cõpleta. Iſtḋ correlarium ꝓbat̃: qꝛ nullũ ſucceſſiuũ redit idẽ nũero. Pctm̄ aũt eſt ſucceſſiuũ: ergo nõ ꝑt redire idẽ nũero. Probat̃ maior qꝛ tũc ↄdictoria poſſẽt ſimul eẽ ṽa. Sit eñ in h̃ inſtãti vnũ ↄdictoriũ verũ: ſi iſtḋ poſtea redit idẽ i illo recidiuãte: cepit ad ↄdictorĩꝫ eẽ verũ: qꝛ i ꝑio iſtãti recidiuãs nõ hẽbat illḋ pctm̄ i quo recidiat: idõ erat veꝝ nõ hꝛ̃e illḋ pctm̄. Et ſi idẽ inſtãs redit recidiuãs in eodẽ iſtãti hꝫ illḋ pctm̄: idõ ẽ veꝝ hꝛ̃e illḋ pctm̄. Ergo in eodẽ inſtãti ẽ verũ habere illḋ pctm̄: ⁊ ẽ verũ

non habere illud pctm̄: ergo duo ↄtradictoria relata ad idē ⁊ reſpectu eiuſdē: in eodē inſtanti eſſent vera: q̄ eſt impoſſibile. Et per ↄñs impoſſibile eſt q̄ ſucceſſiuū poſſit redire idē numero. Itē pctm̄ nō ineſt alicui niſi per actū aliquē peccātis: ſꝫ ille act⁹ non reddit idē numero in recidiuāte: igiť. ¶ Et ſi
B dicereť q̄ redeunt: nā Augu. ↄtra donat. lib. i. c. 4. dicit. Redire remiſſa pctā vbi fraterna caritas nō eſt: apertiſſime docet dñs in euāgelio in illo ad dñs remiſſum debitū repetit dicens. Serue neq̄: omne debitū dimiſi tibi: nonne oportuit ⁊ te miſereri cōſerui tui: ſicut ⁊ ego tui miſertus ſum. Et tradidit illū tortoribus donec redderet vniuerſum debitum. Mathe. 16. Ex illa auctoritate fundanť oīa dicta doctorū dicentiū: per recidiuū peccata redire Quorū multe auctoritates ponunť a magiſtro ſen ten. in. 4. d. 22. c. i. Item qui offenderit in vno factus eſt oim reus. Itē tenebra poteſt redire eadem numero: qꝛ priuatio vel numeratur eiuſ numeratione ſubiecti: vel ex numeratione habit⁹ cui opponiť Sed tenebra ſequēs lumē habet idē ſubiectū cū tenebra precedēte ⁊ eſt priuatio eiuſdē luminis numero: qꝛ idem numero lumē maneret ſi tenebra nō in eſſet: ergo eodem modo pctm̄: qd̄ eſt tenebra quedā ſpiritualis in mēte: pōt redire idē numero. ¶ Pro declaratione huius queſtiōis tria videbunť. Pri-
C mo ſi poſſibile ſit idē peccatū numero redire per potentiam dei abſolutam. Scd̄o ſi de potētia ordinata poſſit aliquo mō idē nūero redire. Tertio qd̄ de facto dꝛ redire in recidiuante. Quantū ad primū eſt opinio Ricardi lib. 4. d. 22. arti. 1. q. 1. q̄ peccatū idem numero per nullā potentiaꝫ redire poteſt. q̄ ſic ꝓbat. Nihil pōt redire idē numero: niſi per diuinam potentiā. Sed pctm̄ quo ad culpā non poteſt redire ideꝫ per dei potentiā: quia ſm̄ Aug. lib. 83. queſtio. q. 3. De actore nemo fit deterior: ergo ⁊c. ¶ Sed contra iſtā opinionē arguo. Omne ens ꝑmanens corruptū poteſt deus idē numero reſtituere: ſed poſt actū ſucceſſiuū vicioſuꝫ: remanet aliq̄d
D quicquid ſit de iſto remanente poſt actum vicioſuꝫ ſunt varie opiniones. Nam ſm̄ Scotum non remanet niſi relatio rationis ⁊ obligatio ad penam: ſm̄
Scotus. Thomā remanet reat⁹ ⁊ relatio realis: ſm̄ Aureolum vero remanet indecentia: ſm̄ magiſtrū remanet contagium ſeu macula ſicut ex contactu mortui ⁊c. Et ſm̄ meā opinionē immo opinionē dñi ⁊
Thoma. ſancti doctoris Bonauēture: q̄ verius eſt: remanet difformitas. Et ideo dicereť iſti doctores q̄ deus
Bonauētura. omne qd̄ permanentiā habet: ſi deſinit eſſe: deus ꝑ ſuam potentiā abſolutā poſſet idē numero reſtituere. Diceret ergo doctor ſubtilis q̄ in recidiuāte ſeu in non recidiuante (quia actus diuinus nō dependet a potētia extrinſeca iſtius recidiuantis) poteſt deus de potentia abſoluta reducere obligationem iſtius ad eandē penā que priuaꝫ ad eandē obligationeꝫ iſtius ⁊ ad eandē penā. Et ita eo modo quo pctm̄ remanet p⁹ actū: qꝛ nō ē niſi obligatio ad penā: pōt de potentia dei abſoluta pctm̄ idē nūero redire: nō ſolū in recidiuāte: ſꝫ etiā in nō recidiuante. Sed iſta opinio vr̄ deficere multipliciter. Primo qꝛ facit ↄ̄ dicta ſua in. d. 14. q. 1. Certū eſt ē q̄ ipe ibi ꝓbauit q̄ obligatio nō eſt pctm̄: ſꝫ eſt ꝑꝑ pctm̄. Et ↄcluſit q̄ nihil manet ī pctōꝛe niſi relatō rōnis. Et certū eſt ſm̄ ipm̄ q̄ talis relatio rōnis eſt ineſſe obiectiuo in intellectu diuino: ⁊ ineſſe volito. Certum eſt etiā q̄ neq̄ intellect⁹ diuin⁹, neq̄ volūtas mutanť neq̄ renouanť. Si ḡ actus vicioſus nō redit: neq̄ pctm̄ derelictū eſt niſi tm̄ relatio rōnis. ¶ Si dicas q̄ relatio rōnis paſſiua. Cōtra qꝛ illa relatō E
paſſiua nō eſt aliquod ↄ̄ ...: cū nihil remaneat: poſt actū per te. Et ſi dicas q̄ remanet obligatio. Certū eſt per te q̄ illa obligatio nō eſt pctm̄. Et q̄ꝙ̄ de⁹ poſſet eandē obligationē in numero reducere in recidiuāte. Nō ex h̄ ſequereť q̄ rediret ideꝫ in nūero cū obligatio nō ſit pctm̄. Itē cū dicit q̄ etiā poſſet eandē obligationē in nūero reducere in nō recidiuāte. Cōtra: iſte nō recidiuās cōpleta pnīa in diuina volūtate eſt abſolut⁹ ab obligatiōe pene. Iſte nō mutať neq̄ recidiuat: impoſſibile per diuinā potētiam q̄ ſua volūtas muteť ſaltē ſubiectiue. Sed ſi iſte nō recidiuās nō muteť a ſua caritate: cū ḡ volūtas diuina abſoluit illū ab obligatione: ḡ impoſſibile eſt q̄ mutetur diuina volūtas niſi mutetur obiectum. Sed ille nō recidiuat: nec mutať: ḡ nec voluntas diuina. Igitur ꝑ potentiā de⁹ nō pōt eandem obligationē numero reducere in nō recidiuāte Aliter eſſet mutata ſua voluntas. ¶ Et ſi diceretur qꝛ volūtas fuit facere hoc ab eterno. Vide de h̄ F
in primo collectarij in materia de predeſtinatione. Ad idē in opinione dñi petri aureoli ⁊ in alijs poſſet dici. Ideo tenēdo ↄcluſionē q̄ de potentia ſua Aureol⁹.
abſoluta deus pōt facere q̄ idē pctm̄ numero redeat ⁊c. Sed nota vt ſupra notaui poſt actū vicioſuꝫ remanet difformitas a q̄ denominať pctōꝛ: ⁊ cadit corā deo vt diſplicabil' ⁊ ingrat⁹: iō de potētia ſua abſoluta: poſſet ī recidiuāte reducere eandē difformitatē ⁊ diſplicētiā: qꝛ illō eſt qd̄dā reale in aīa Et ſicut ꝑ caritatē ſequentē reformať aīa: ita de⁹ ꝑ pctm̄ ſequēs pōt eandem difformitatem reducere. ¶ Quantū ad ſcd̄m articulū videndū ē ſi pctā dimiſſa: redeūt eadē. Dico q̄ de potentia dei ordinata: pctā nō redeūt formalr̄ in ſe: nec q̄tū ad culpaꝫ: G
nec q̄tū ad obligationē pene. Iō dꝛ. Nauū. i. Nō cōſurget duplex tribulatio. Vel ſm̄. 70. interpretes non iudicabit dñs bis in idipm̄. Iō de potētia ordinata nō pōt redire idē pctm̄ nūero: vñ de pe. di. 4. dꝛ. Diuina clemētia: pctā dimiſſa in vltiōe vlterius redire nō patiť. ¶ Sed ↄ̄ ſicut bona mortificata ꝑ pctm̄: viuificanť ⁊ redeūt ꝑ ſequētē pniām: ita H
mala deleta ⁊ remiſſa redeūt ꝑ ſequēs pctm̄. Iſta ↄñia tꝫ ꝑ locū ab oppoſitis. Et añs ꝓbať ꝑ btm̄ Aug. ⁊ poniť de pe. d. 3. ⁊ a mgr̄o. d. 15. Piū ē credere vt cū gr̄a dei in hoīe deſtruxit mala priora et bōa: ⁊ deſtruit qd̄ ſuū nō inuenit: ⁊ diligit bonū qd̄ in illo plātauit. Simlr̄ arguiť: nā mala ſimiliter ſe hñt ad punitionē ſicut bona ad remunerationē. ſꝫ bona facta pri⁹ reuiuiſcūt ad remunerationē: ḡ mala redeūt ad punitionē. Itē. 12. q. 2. c. Eps. ⁊ c. De cetera diſcutio. Manumiſſus. i. reſtitut⁹ libertati: ꝑꝑ ingratitudinē pene ſeruitutis iterū iuſte ſubdiť. Sed nō ē maior obligatō ad hoīem q̄ ad deū: igiť ſi iterū ꝑꝑ ingratitudinē redit obligatō ſeruitu[ti]: q̄tomagi ꝑꝑ ingratitudinē offenſiōis diuine nō redibit pctōri obligatio ad penā. ¶ Ad iſta argumēta reſpondeo q̄ non eſt ſimile de bonis meritorijs cum mortificantur: ſi poſtea per ſequentem caritatē redeant I

Et peccata remiſſa ſi non redeant: qꝛ hoc eſt miſericordia diuina ſuperabundans ꝙ bona ſemper viuāt i diuina acceptatione. Nā bona meritoria ſemper in diuina acceptatione haberēt premiū niſi eēt indiſpoſitio recipientis ꝓpter nouam culpā. Et idō durante pcti mortalis indiſpoſitione: hō pertigere non pōt ad actum meritoriū illorū ꝛ efficaciā meriti durante illo impedimēto. Quāuis maneāt viua ineſtum ſunt in diuina acceptatione: ꝛ per accidēs mortua in pctō ꝛe. Cum pcti mortalis obſtaculū remouetur: illa eadē merita que remanſerant in diuina acceptatiōe: redeunt ad illū ad meritū: ꝛ premium: ꝛ efficaciam habēt cū non habeant obſtaculū. Sed mala per penitentiā ꝛ diuinā gratiā: penitentia cōpleta totaliter extinguunt. Ita ꝙ nec in ſe nec in intellectu diuino vel volūtate remanēt ad iputādum neqꝫ ad vindicandū. Ideo qñ recidiuat ꝑ peccatū mortale: non redeunt mala remiſſa neqꝫ in ſe neqꝫ in voluntate diuina ad vindicandū. Non ſic ē de bonis: qꝛ remanſerunt in diuina acceptatiōe: ſed peccator ꝓpter obſtaculum pcti: nō pōt habere actionē vtēdi talibus bonis: niſi ipedimētum remoueatur. Sicut eſt exemplū iuriſtarum: qd alicui remanet ius aliquod cui tñ nō cōpetit actio ꝓpter aliquod impedimētū. Ita habēti bona merita in acceptatiōe diuina: ꝛ ſi ꝑ accidens mortificata ꝑ mortale pctm remanet tñ ꝙ reſpōdet illis meritis ad vitam eternā. Sed non remanet ei actio ꝓpter impedimentū pcti: per qd pctō eſt dei inimicus. Et tñ ſicut erit inimicus dei non hēbit actionē. Et ſi perpetuo eſt inimicꝰ dei: perpetuo ceſſabit actio illorū meritorum. ¶ Ex iſtis ſequūt duo correlaria. Primum eſt qd dignus maiori gloria dānatur: ꝛ dignꝰ minori gloria ſaluatur. Loquendo tñ de eā gloria que correſpondet meritis de cōdigno: nō ꝓpinquē ſed remote. Puta ſm ius exiſtens in acceptatione diuina. Sed ſuſpenſum ex pctō ſine dimiſſione obſtaculi dānabitur. Et aliꝰ dignꝰ multo minori gloria ſaluabitur. Et rō eſt qꝛ iſte dignus eſt ꝓpinquē qꝛ habet meritū non ſuſpenſum cum ſit in caritate. Ideo dignus eſt ad illud in gratia correſpondens gratie ad qd non eſt ille dānatus. Quamuis in acceptatione diuina iſte damnatus: maioribus meritis forte in millecuplo erat dignus gloria propter eius bona facta ꝙ aliꝰ. Sed qꝛ ſunt mortificata ſine reparatione penitentie dānabitur. Ideo legimꝰ in exemplis patrū ꝙ multi viri virtuoſi ſancte vite in fine fuerūt dānati. Et multi peccatores cū paucis meritis fuerūt ſaluati. Idō dignꝰ maiori gloria ſm merita que ſunt in acceptatione diuina: eſt damnatus: qꝛ finaliter poſuit obicem: ne habeāt merita actionem executionis ad gloriam. Cū per peccatum finaliter fuerūt mortificata. Aliter aūt qꝛ finaliter penituit ꝛ habuit caritatem: remouit obicem ꝛ impedimētū ad grām ꝛ gloriā: ꝛ idō minoribꝰ dignꝰ ſaluabitur: ꝛ alter non. Ideo ad ꝓpoſitū reuertendo: non eſt ſimile de bonis ꝛ malis: qꝛ ſemꝑ manēt bona i acceptatiōe diuina. Mala aūt per penitentiā totaliter extinguuntur. Et nihil remanet neqꝫ in ſe nec qñtū ad penā. Idō ꝑ pctm mortale ſequēs nō redeūt pctā nec mala ſe hñt ſimiliter ad punitiōem ſicut bona ad remunerationē. Et cā eſt qꝛ bona remanent: mala aūt nō vt dictū ē. ¶ Ad aliud ƌ ma nimiſſo ꝙ ꝓpter ingratitudinē ſubdit priſtine ſeruituti. Iſtud argumentū nihil aliud ꝓbat: niſi ꝙ ꝑ pctm mortale ſequēs obligat pene ꝛ ſeruituti. Et hoc eſt verū: qꝛ eſſet ſubiugatꝰ ſuituti diaboli ꝛ pene inferni ſi nō faceret penitētiā. Sꝫ ex hͦ nō ꝓbat ꝙ ꝑterita pctā remiſſa redeāt. ¶ Quātū ad tertium articulū ꝑncipale. Dico ꝙ remiſſū pctm redit ꝑ ſequēs mortale pctm: tāqꝫ circūſtātia aggrauās illō pctm quo recidiuat: qꝛ qñto aliqs recipit bñficiū ab alio: ſibi magis idebitū: tāto magis lege gratitudinis tenet. Sꝫ exiſtēti in pctō mortali deꝰ nullꝰ eſt debitor niſi pene. ſi igit grām ꝯfert: hͦ eſt donū maxime gratuite ꝛ liberaliter datū: ꝛ ꝑ ſe ſi ē grā eqlis grē innocētis: igit ex lege gratitudinis deo ſpecialiter obligatꝰ: ꝑꝑ illud bonū liberaliter collatū. Et per ꝯñs offendēs deū poſtea grauꝰ peccat ꝑꝑ igratitudinē. Itē qñto aliqs tenet pluribꝰ obligationibus ad aliqd: tāto grauꝰ peccat ſi trāſgrediat. Sꝫ penitēs quotieſcūqꝫ digne penitet ſaltē ꝓmiſſione votiua ad nō peccādū i poſterū obligat: qꝛ ſine tali promiſſo nō eſſet digna penitētia. Et ꝑꝑ hͦ aſtrictꝰ eſt ad nō peccādū eadē lege qua innocēs. Igit ſi peccat trāſgredit duplicē legē obligātem ad nō tranſgrediendū. ſ. illā generalē. Et iſtā ſpecialē de ꝓmiſſo ſeruādo ꝯfeſſori facto. dicit eñi poſtqꝫ abſoluit. Uade in pace ꝛ āplꝰ noli peccare. ¶ Et ſi diceret illud nō aggrauat: quo nō exiſtēte: imo poſito ſuo oppoſito: eqꝫ grauꝰ peccat. Sꝫ iſte ſi nō fuiſſet priꝰ peccās imo ſemꝑ inocēs: ꝛ poſtea peccaret grauꝰ peccaret ꝙ ſi peccaret poſt penitentiā igit ꝛc. Probat minor: qꝛ cadēs a ſtatu inocētie grauꝰ peccat ꝙ cadēs a ſtatu penitētie. Tū qꝛ maiꝰ bñficiū recepit ille cui deꝰ ꝯſeruauit inocētiā ꝙ cui cōceſſit penitentiā. Dico ad argumētū. Et ꝯcedo ꝙ ſimpliciter maius bñficiū dei ē ꝯſeruare inocētiā: ꝙ lapſo cōcedere penitētiā. Uñ maius bñficiū ꝯtulit deus ſue mrī ꝙ magdalene. Uñ ſingulariter gloria ē beatis de nūqꝫ cecidiſſe in pctm. Et tūc ad argumētū. Negat maior: qꝛ poſſibile ē aliquod pctm hr̄e nūc vnā circūſtātiā aggrauātē: ꝛ nūc aliā. Et illa q ibi aggrauat pōt eē grauior ꝙ illa q hic aggrauat. Et iſte due circumſtantie poſſent eſſe repugnantes. Et ita hic penitentiā precedere aggrauat qꝛ tribuit ingratitudinem. Similiter ab inocentia cadere aggrauat propter ingratitudinē. Et innocētia ꝛ penitentia: modo quodā ſunt repugnātes. Sed ſimpliciter cadere ab innocentia magis aggrauat. ¶ Et ſi diceretur per illud Luc. 7. vbi xps queſiuit a ſimone de duobꝰ debitoribus quibꝰ fenerator donauit ꝛc. Quis ergo eū plus diligit. Reſpondit ſimō. Eſtimo ꝙ is cui plus donauit. Et xps ait recte iudicaſti: ſed innocenti hoc mō nihil dat deꝰ qꝛ nō remiſit ſibi cum non habeat pctm. Sed peccanti multa dat deus. Igitur peccator plꝰ tenet deo: quare magis ingratus ſi peccat poſt grām ſibi a deo datam de remiſſione ſuorū peccatorū ꝛ collatione gratie. Dico ꝙ donare ſeu dōatio pōt intelligi dupliciter. Uno mō abſolute ꝓut ē actꝰ volūtatis liberaliter coicantis. Al donare. i. ꝯdonare ſeu remittere: ſicut accipit cū ƌ: remittit ſibi pctā. Primo mō verū ē cui plꝰ donauit. magis tenet donāti. Et hͦ mō dico ꝙ deꝰ innocēti maiꝰ donū dedit ꝙ cui remittit pctm. Scđo mō: verū ē ꝙ penitēti donat plꝰ ꝙ inocēti: qꝛ

innocens non habet qd ſibi remittatur. Et ſi acci/piatur maior qd ille tenet plus diligere cui donant .i. remittuntur: verum eſt comparando duos quorū vni pauciora remittuntur. Sed nullus eſt cui deus pauca donat qꝛ pauca cōmiſit. Nam innocens ei obligatur ad beneficium ei datū de preſeruādo ma gis ꝙ donare .i. remittere plura: qꝛ preſeruare eum ab alijs i que cadere potuiſſet ⁊ cecidiſſet niſi a deo fuiſſet ꝓſeruatꝰ. Et iſtud ꝯſonat gloſ. aug. ſup illō

Auguſti. Et cōmiſſa ⁊ nō ꝯmiſſa donant. qꝛ nullꝰ ē q̄ aliq cō mittat q̄n alꝰ poſſit cōmittere eadē niſi ꝯſeruaret. Ergo ille cui dimittit tenet plꝰ deū diliget. ſupple ex cā remiſſiōis. Sꝫ alꝰ plꝰ tenetur diligere ex cau ſa a lia: qꝛ ſi habuit dimittēda. Et hec erat ex ꝓſer uatiōe diuina. Et h̄ ſimplicit̄ reqrit maiorē grati/tudinē. Exēplū iſtiꝰ ſi aliqs ex libertate ꝯcedit ali cui oia ſua: vt eis vtat ad libitū. Alteri vō cōcedit aliqua mutuo: ⁊ poſtea q̄n dꝫ reddere dimittit ſi/bi. Quis eū plꝰ diligit. Dico ꝙ primꝰ q̄ maꝰ bñfi ciū accipit ⁊ tñ plura remittit alteri. Sꝫ qꝛ primus nō hēbat aliqd ſibi dimittendū: hoc ex bñficio il/lius q̄ oia ſua liberaliter ſibi cōceſſit. Vñ nō eſt vē ra iſta ꝓpoſitio ſimpliciter. Cui plꝰ dimittit plꝰ dili/gere tenet dimittētē. Niſi de illo dimittēte: per cuiꝰ bñficiū nō ſtat: ꝙ iſte nō tenet ad tot: ad quot ille:

D qꝛ ſūt diuerſe rōnes diligēdi. ¶ Sꝫ reſtat dubiū ſi opꝫ in ſpāli ꝯfiteri pctā ꝑcedētia ꝑꝑ circūſtantias aggrauātes. Dico ꝙ ꝙꝙ eēt licitū ⁊ forte vtile: nō tñ ē neceſſariū cōfiteri in ſpāli: qꝛ inqꝫtū aggrauāt poſſūt exprimi ſufficiēter ex ꝯfeſſiōe abſq; ex ꝓfeſſiōe iſtoꝝ peccatoꝝ in ſpāli: priꝰ dimiſſoꝝ .ſ. dicēdo de magnis ⁊ alijs mltis pctis peccaui: ⁊ credo ꝙ deus

D mihi remiſerat. Jō nūc ſū magis ingratꝰ ꝑꝑ reite/ratiōes pcti. ¶ Ad argumēta i oppoſitū facta dico ꝙ iſta parabola de ſeruo q̄ noluit dimittere ꝯſeruo ⁊ ꝑꝑ ingratitudinē ⁊ nouū pctm: fuit in mala gr̄a dñi vñ miſſus in carcerē reddidit vniuerſū debitum qd debebat ex illo nouo pctō igratitudinl ⁊ nō ex alio. Sic recidiuans ꝑꝑ pctm nouū ⁊ circūſtātias aggrauātes illud pctm: ponit in mala gr̄a dei. Et ponet in carcerē inferni. Donec reddat vniuerſum debitū ꝑꝑ pctm illud nouū ⁊ circūſtātias aggrauā tes. Sꝫ nō ſequit ꝙ ꝑꝑ pctā remiſſa ꝑcedētia de q̄ bus cōpleuit ſuā penitētiā: ꝙ in iferno patiat pe/nā: ſꝫ adiudicat ad penā dānatiōis: ꝑꝑ nouū pctm ſicut fuiſſet ꝑ pctā ꝑcedētia iudicatꝰ ad dānatiōez ſi nō feciſſet penitētiā. Jō ꝑ pctm hēbit eqlē penā extēſiue cū ꝑcedētibꝰ pctis. ſꝫ nō tātā penā intēſiue qꝛ extēſiue ꝑ pctm ſequēs punitio erit eterna. Sed

C pena intēſiua nō tñ puniet: qꝛ nō puniet de pctis remiſſis ꝑcedētibꝰ. ¶ Ad ſcdm dico ꝙ illa auctori tas. Offendēs in vno factꝰ eſt omniū reꝰ .i. hēbit pe naꝫ extenſiuā dānatiōis: q̄ debet oibꝰ pctis morta libus. Sꝫ ꝙ de ſingulis habeat penaꝫ intenſiuam: nō eſt verū. Factꝰ eſt ḡ reꝰ i pena extenſiua omniū peccatoꝝ mortaliū: ſꝫ de oibus nō hꝫ penā. ¶ Ad illud de tenebra dico ꝙ nō pōt redire eadē numero ſaltē ꝑ naturā: qꝛ tenebra eſt priuatio. Priuatio au tem eſt alia ⁊ alia carētia luminis i numero: qꝛ idē lumē numero nō illuminat h ac nocte ⁊ in alia: ideo ē carentia alteriꝰ ⁊ alteriꝰ luminis. Nec ad vnitatem priuatiōis ſufficit vnitas ſubiecti vel habitꝰ oppo ſiti: ſꝫ requirit vnitas cōtinuationis eiꝰ in ſubiecto eo modo quo poteſt habere eſſe in ſubiecto.

¶ Scdm correlarium.

PEccata in ſpē vel genere nō reuer/tunt ꝑ ſequētia q̄n cōmittunt. Vo lo dicere ꝙ pctā remiſſa ꝑ penitētiā ſicut ſupra viſū eſt nō redeūt eadem numero. ¶ Dubitaret aliqs ſi re/ A deūt eadē ſpē vel genere. Et dicitur ꝙ nō redeūt ꝙtū ad culpā. ¶ Pro cuiꝰ declaratio/ne ē ſciēdū ꝙ i pctō: duo cōcurrūt .ſ. auerſio a deo: ⁊ cōuerſio ad creaturā. Jn auerſiōe a deo i gnāli oia pctā ꝯueniūt mortalia: ꝙuis in cā auerſiōis ⁊ gra/du differāt. Jdō ꝑ ꝯñs pctm mortale cōmittēs: a deo auertit: idō ꝑ hꝫ ē illud i quo oia pctā mortalia ꝯueniūt reuertit: ſed ex h̄ nō ſeqt ꝙ reuertant ſpēs eīm pctoꝝ dimiſſoꝝ qꝛ ꝑ auerſionē a deo: pctā i ſpē nō reponūt. ſicut motꝰ ꝑ ſui receſſū a termino a quo cū motꝰ ſpē differētes: poſſūt hr̄e eūdē terminuꝫ a quo i ſpē: vt cū duoꝝ alboꝝ: vnū dnigrat ⁊ alteꝝ ru bificat: ſꝫ dicere res corruptas reuerti qꝛ coꝝ genꝰ in aliquo idiuiduo reuerti ē: nō ē eas reuerti niſi ſꝫ qd. Jō ſimplicit̄ ē dicēdū ꝙ ꝑ ſequēs pctm morta le. nō reuertūt pctā remiſſa eadē i ſpē: ſicut nec per quēcūq; receſſū humoꝝ a debita ꝓportiōe reuertū tur oēs ifirmitates priꝰ curate. Et ſi diceret ꝙ imo reuertūt qꝛ hr̄ Ezech. 18. ſi auerterit ſe iuſtꝰ a iuſti B cia ſua. ⁊ fecerit iniqtatē. oēs iuſtitie eiꝰ nō recorda būt: qd vez nō eēt niſi oia mala illi iuſticijs oppo/ſita ſibi iterū ad culpā iputarēt. Jtē gr̄a eſt cā ime diata remiſſiōis pctoꝝ. ſꝫ cā remota remouet effectꝰ ḡ cū ꝑ pctm mortale ſequēs gr̄a corrūpat: ſi remo/ta cā remouet effectꝰ: cuꝫ ꝑ pctm mortale ſequens gr̄a corrūpat: ḡ ēt remouebit remiſſio prioꝝ pctoꝝ ḡ pctā priora redibūt. vel eadē in numero vel i ſpē. ¶ Ad primū dico ꝙ iſta auctas itelligit qd iuſtitie ⁊ bōa facta: ſi ꝑ pctm mortale mortificat: nō recor/dabūt ꝙtū ad efficaciā meriti ad gl̄aꝫ eternam: niſi iteꝝ faceret penitētiā. Sꝫ ex h̄ nō opꝫ ꝙ pctā remiſſa redeant nec in numero nec in ſpē ꝙtū ad culpam. ¶ Ad ſcdꝫ dico ꝙ verū ē ꝙ gratia ē cā remiſſionis Et cū dicit vltra qd remota cā remouet effectꝰ. Co cedo ꝙ remouebit remiſſio pctoꝝ quo ad efficaciā glorie eterne ſi remoueat gr̄a. Sed nō remouet re/miſſio remota gr̄a quo ad penā remiſſam pctoꝝ vl̄ imputationē. Jō ꝙuis gr̄a reqrat ad pcti deſtru/ctionē: nō tñ reqrit gr̄a ad pcti penā: ſufficit ēi gr̄a ll̄ dī iſluētia ſicut ſupdictū ē deꝰ ei ex abūdāti gr̄a: pctm dſtruēdo: nō vult aliqd remanere d pctō. Nec ꝙtū ad penā nec ꝙtū ad culpā vt ſupra dictū eſt.

¶ Tertium correlarium.

HOmo ſe pōt diſponere vt poſſit gr̄aꝫ dei ſuſcipere. Jſtud correlariū ꝓbat A per Aug. d. Qui creauit te ſine te non ſaluabit te ſine te: ḡ deus nō ſaluabit hoiem niſi hō ſe diſponat. Jtē a ſimi/li ſicut aliqs offēdēs aliquē pricipē: ſi i ſua gr̄a dū derat eē opꝫ ſe hūiliare: ⁊ ſuā beniuolētiā captare ꝙtū i ſe ē: aliter ſuā gr̄aꝫ hr̄e nō poſſet. ſic q̄ deū of fendit: opꝫ illū humiliare ⁊ orare: ieiunare: ⁊ veniā petere. Jſte ſūt diſpōnes ad itroducēdū diuinā gr̄aꝫ. ¶ Unde pro declaratione huius correlarij. No/tandum ꝙ quedam eſt iuſtitia commutatiua qua vtuntur mercatores: vt ſi do cētū libras: de iuſtitia

cōmutatiua debes mihi dare tantū valorē in merꝫ cantijs. Et de tali iuſtitia nō loquimur ꝙ.ſ. poſſim aliquid facere vel cōmutare qḋ valeat tm̄ ꝙtū dei gratia. Nullus eñi fideliū fuit ita fatuus ꝗ querereꝫ ret ſi pctōꝛ poſſit dare aliq̄d cōdignū vł equiualēs grē dei. Alia ē iuſtitia oꝛdinatiua: qua mediāte hō toto ſuo affectu oꝛdinaꝛ in deum. Et iſta incipit in hac via ⁊ ꝑficiꝛ in patria: vñ impoſſibile eſt ꝙ talꝫ iuſtitia in ſtatu vie totaliter ⁊ ꝑfecte ꝑficiaꝛ. Et iō ḋ: ꝙ illud preceptū. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo: nunꝙ̄ perfecte impleꝛ in via: ⁊ eſt ſimile in natura. Nā ſanitas vera ⁊ ꝑfecta: eſt ꝓportio et adequatio humorū in corpe mixto. Et talꝫ adequaꝫ tio nō poteſt in hac vita in aliquo hoie repiri niſi in xp̄o ꝗ habuit corpus eucraten. Jdeo nullus hō ſimpliciter ⁊ perfecte eſt ſanus: ⁊ totum hoc euenit nobis ꝓpter pctī primoꝝ parentū quo mediāte eſt diſſipatus oꝛdo aīe ad deū. Et adequatio hūoꝫ rum donec fiat reſurrectio: ⁊ gloꝛificatio coꝛpoꝛis: ita nunꝙ̄ erit ꝑfectiſſima dilectio ex toto coꝛde ⁊ ex totā aīa donec videbimus deum in patria. ¶ De

C hac ꝙ iuſtitia querit q̄ſtio iſta.ſ. vtrū pctōꝛ ꝗ eſt offēſus a deo poſſit ſe aliquo modo diſponere ex ſui arbitrij libertate ad recuperandā talē iuſtitiā ꝯuertēdi ſe ad deū. Hoc igiꝛ ꝑmiſſo: tria per oꝛdinē oſtendentur. Primū eſt ꝙ ad recuperandū vel obtinenꝫ dum talē iuſtitiā vel grām: neceſſario ex parte hoiꝫ nis ꝑcedit aliqua diſpoſitio ſicut expꝛeſſe vult Auguſti. in auctoꝛitate ſupꝛa allegata. Scōm eſt ꝙ talē diſpoſitionē hō per ſcpm pōt ſi vult in ſe inducere ꝑſuppoſita influentia ḡnali dei. Tertius ꝙ talis diſpoſitio ex parte hois nullā inducit neceſſitatē in troductionis grē ex parte dei. Sꝫ totū fit mera gra

D tuita dei voluntate. ¶ Primū oñdo oē agens req̄ꝫ rit de neceſſitate aliquā diſpoſitionem in ſuo paſſo Maxime ſi illḋ paſſum habeat vel habere poſſit aliquas diſpoſitiōes actioni illius agētis ꝯtrarias vt patet de igne ꝗ nunꝙ̄ poſſet in lignū viride ſuaꝫ formā introducere: niſi ꝑmo ipm per exalatione hu miditatis ad ſiccitatē diſponeret. Que eſt immediata diſpoſitio ad formā ignis introducendaꝫ. Ergo cū gratia nō ſit minus imo magis ꝙ̄ naturalis foꝛma. Certū eſt ꝙ grā requirit maioꝛē diſpoſitionem in paſſo. Et voco illā diſpoſitionē libertatē arbitrij ſui deo ſubmittere: ⁊ ſe ad alteram partē declinaꝫ re.ſ.ad volendū gratiā recipere: ⁊ dolere de culpa cōmiſſa volūtarie ⁊ libere. Vñ ꝙ̄uis homo nō poſſit ꝙ̄diu eſt in pctō moꝛtali ꝑfecte conteri: qꝛ talis cōtritio gratiā preſupponit. Tñ ex inſtinctu rōnis naturalis: recognoſcēdo pctm̄ ſibi eſſe valde nociꝫ uum: pōt aliqualiter ⁊ ſi nō ꝑfecte. Aliqualiter aūt pōt ſe determinare ad volendū reuerti ad deū: ⁊ deteſtari pctm̄ ſuū. Et talis deteſtatio vocaꝛ attritio. Et hāc appello diſpoſitionē ad ſuſcipiendū grām

E ¶ Scōm vero pōt ſic oſtēdi. Homo ꝙ̄tuncūqꝫ peccatoꝛ hꝫ vſum rōnis: licet nō perfecte: vt patet quia multi ꝙ̄tuncūqꝫ pctōꝛes ſunt ſapiētes ⁊ magni clerici. Vſus aūt rōnis in diſcernēdo: cōponēdo: diuiꝫ dendo: cōſiſtit: ꝙ pōt pctōꝛ inter bonū ⁊ malū diſꝫ cernere. Jtē cū appetitus humanus: naturalr̄ bonum exiſtens vel ſibi bonū apparēs appetit: ⁊ maꝫ lum fugit. Ex quo ꝓbatū eſt: pctm̄ eē malū cognoꝫ ſcit: qꝛ intellectus ſeu rō inter bonū ⁊ malū diſcerꝫ nit: ergo ſequiꝛ ꝙ ſcit ipm pctm̄ eſſe malū: ⁊ ſic illḋ deteſtari pōt: ⁊ ſi non totaliter ⁊ ꝑfecte: tñ aliqualiꝫ ter illud pōt deteſtari: ⁊ ꝑ ꝯñs de ipo atteri. Sed attritio eſt diſpoſitio ad cōtritionē ⁊ cōfeſſionē que nūꝙ̄ eſt ſine gratia: ergo pōt ſe diſponere ad grām Jtē qḋ oꝛdinaꝛ ad aliquē finē: neceſſario habet aliquā diſpoſitionē mediāte qua per ſe vel mediante alio pōt reduci in illū finē: alias nunꝙ̄ diceretꝛ oꝛdinari ad illū finē. Sed ꝯſtat ꝙ homo naturaliter ē oꝛdinatus ad illum finē.ſ.ad deum tanꝙ̄ ad ſuuꝫ ꝓpꝛium ⁊ vltimū finē. Quāuis igiꝛ naturaliter nō poſſit adipiſci illū finēꝫ: tñ naturaliter pōt habere diſpoſitionē naturalē: ⁊ facere qḋ in ſe ē. Et deꝰ dabit ſibi ſupnaturalē grām ꝑ quā finis adipiſcetur Jō ex naturali ⁊ ſupnaturali hō attingit finē ſuuꝫ ſupnaturalē: ex naturali tāꝙ̄ ex diſpoſitiōe: ex ſupnaturali tāꝙ̄ a cā agente. Tertiū aūt nō indiget ꝓꝫ batione: qꝛ de ſe oībus pꝫ: nam iō ḋ: grā qꝛ gratis daꝛ ⁊ gratū faciat. Ponere aūt ꝙ talis diſpoſitio inducat neceſſitatē reſpectu grē introducēde a deo eſt ponere ꝙ nō daꝛ a deo gratis ⁊ libere. Et ſic poneretꝛ ꝙ ſit grā ⁊ nō grā: qꝛ ſic ponēdo diceretur ꝙ eſſet grā ⁊ nō grā: ꝙ eſt implicatio cōtradictionis.

¶ Aduertendū tñ ſm Augu. lib. 83. que. queſtōe 66. ꝙ videꝛ eſſe opinionis ꝯtre.ſ. ꝙ pctōꝛ nō pōt aliquo mō ſe diſponere. Et pertractat hoc diffuſe ⁊ multi eū ſequunꝛ: qꝛ tñ cōis ſnīa doctoꝝ ē ꝯtra ꝯriū Jpe etiā Aug. vꝛ alibi aliud ſentire: vñ ſine ꝑiudiꝫ cio teneo primā partē. Sed poſſet ī oppoſitū argui qꝛ ſi talꝫ diſpoſitio poſſet fieri: eſſet deo accepta: ſed in pctōꝛe exñte in moꝛtali pctō: nihil a deo ē acceꝫ ptū: nec etiā ipſemet pctōꝛ eſt deo acceptꝰ: ꝙ pctōꝛ nō pōt habere diſpoſitionē deo acceptā. Jtē diſpoſitio prima: vꝛ inducere neceſſitatē ad introducēdū formā: vt pꝫ in ſtupa: qꝛ hꝫ diſpoſitionē ad recipiēdū formā ignis. Si appꝛoximeꝛ igni: neceſſario naꝫ turaliter recipit formā ignis. Sꝫ ex parte hois nulla ꝑt eſſe neceſſitas ex parte grē: cū deꝰ gratꝰ ⁊ libere: ꝙ ipoſſibile eſt hoiem facere diſpoſitionē in ſe reſꝫ pectu grē. Jtē baptiſmꝰ nullā diſpoſitionē req̄rit in ſe: ꝙ nec grā pnialis. ¶ Ad primū iſtoꝝ rñdeo ꝙ diſpoſitio talꝫ vt ꝑ ſe ſumpta niſi ꝑficiaꝛ ꝑ graꝫ: cū ſit naturalis: nō ē ſufficiēs ad grām. Jō de ſe ſumꝫ pta nō eſt perfecta: ⁊ ſic deo nō eſt accepta: ſed quia facit pctōꝛ qḋ in ſe eſt. Jdeo per modū meriti de cōgruo deus acceptat illū: ⁊ infundit grām vt fiat digna acceptari. Ad ſcōm dico ꝙ vt declaratū eſt diſpoſitio illa nō inducat neceſſitatē vt introducatur forma grē vt dictū eſt. Et qñ ḋꝛ ꝙ diſpoſitio induꝫ cit neceſſitatē vt forma introducaꝛ. Verū eſt in diſꝫ poſitionibus reſpectu agētis naturalꝫ: ſed nō reſpectu agētis libere. Cū ꝙ deꝰ ſit agēs liberꝫ: nihil pōt in eo īducere neccitatē: et ꝑ ꝯñs formā ſeu grāꝫ gratis ⁊ libere dat: ⁊ nō neceſſario: ideo nulla diſpoſiꝫ tio in creatura pōt illū neceſſitare vt inducat grām Quāuis tñ de cōgruo illa diſpoſitio mereꝛ grām: quia diſponens facit totum quod in ſe eſt: ideo tali nūꝙ̄ deus negat grām. Ad tertium dico ꝙ baptiſꝫ mus eſt primū ſacrm̄: iō nō req̄rit diſpoſitioneꝫ: qꝛ nec pꝛima forma ꝑmo. Sꝫ ſacrm̄ penitētie non eſt primū ſacrm̄: iō indiget diſpoſitiōe ſicut forma ſcōaria: vel pōt dici ꝙ baptiſmꝰ indiget diſpoſitiōe: qꝛ indiget fide ꝗ ē diſpoſitio ⁊ fūdamētū oīꝫ ſacramētꝫ

F [margin, beside "¶ Aduertendū"]

Auguſti. [margin, beside "Jpe etiā Aug."]

G [margin, beside "¶ Ad primū"]

torum. Ideo baptiſmus indiget diſpoſitione fidei vel in ſe vt in adultis: vel in alio vt in paruulis: p quibus ſunt fidei fideiuſſores paterni et materna.

❡ Secunda concluſio:

Claues regni celorum date ſunt ſacerdotibus ad claudendū vel aperiendū pctōꝛibus. Iſta cōcluſio pz Mathe. 16. Ubi dr̄ petro ⁊ ſacerdotibꝰ. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Et ioh. 20.

A Impleť illud ꝓmiſſuꝫ: vbi dr̄. Quoꝝ remiſeritis pctā remittuntur eis. Et mathe. 18. Quodcūqꝫ ligaueris ſuper terraꝫ ⁊c̄. Item cui datur qd̄ maius eſt nō denegatur qd̄ minus eſt. Sed maxima ptās viatoꝛis: eſt poteſtas conficiendi coꝛpus xp̄i: ⁊ hoc confertur in ſuſceptione oꝛdinis ſacerdotalis: ergo ⁊ poteſtas reſpectu coꝛpis myſtici: q̄ minoꝛ eſt: puta clauis ligandi ⁊ ſoluendi: eidē in oꝛdine ꝯfertur. Ideo dicit epiſcopus ſacerdotibus in collatiōe oꝛdinum. Accipite ſpiritū ſctm̄: quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c̄.

B Et ſi diceretur contra: quia dn̄s apoca. 3. de xp̄o claudit ⁊ nemo aperit: aperit ⁊ nemo claudit: ꝫ ſolus xp̄s habet claues eccleſie aperiendi ⁊ claudendi. Item Auguſti. de baptiſmo contra donatiſtas lib. 5. A pctō nō abſoluit niſi colūba. i. xp̄s vl̄ mēbꝛa colūbe: igitur nullus ſacerdos iniuſtus habet claues eccleſie. Itē vna clauis cōiter dr̄ clauis ſciētie: ſed h̄ nō ꝯferť cuilibet oꝛdinato in ſacerdotem. Tum qꝛ pꝛius ignoꝛās: poſt oꝛdinationē non inuenit ſe ſcientē: nec etiā priꝰ ſciēs: poſt oꝛdinationē nō inuenit ſe magꝭ ſciētē q̄ ante. Si aūt ꝯferreť clauis ſcientie eſſet in nobis: ⁊ nō lateret nos ſcientia ſm̄ pħum in fine. 2 poſter. Itē ſententia a non ſuo iudice lata nulla eſt: ꝫ nullus hꝫ clauem alicui aperiendi celum niſi ſuo ſubdito. Sed ex ſuſceptione oꝛdis ſacerdotij: nō dať ſibi ſubditus: nec iuriſdictio in ſubditū: ꝫ nec clauis. Itēꝫ ſi in oꝛdinatione ad ſacerdotiū claues dantur: ideo non poſſunt haberi a non ſacerdote. Conſequens eſt falſum: qꝛ archidiaconus qui poteſt eſſe nō ſacerdos: poteſt li-

C gare ⁊ ſoluere: qꝛ excōicare ⁊ recōſiliare. Pro ſolutione huius queſtionis: quinqꝫ ſunt vidēda. Pꝛio q̄ in eccleſia apud ſacerdotē rite oꝛdinatū: eſt vna clauis ecclie: que eſt poteſtas ſententiandi in foꝛo penitentie. Scḋo qꝛ apud eū eſt alia clauis que eſt poteſtas cognoſcendi in cauſa rei ꝯfitentis. Tertio qꝛ hec ⁊ illa clauis nō eſt vna clauis: ſꝫ due. Quarto qualiter habēs illas claues: poſſit p eas in actꝰ earum: ſeu qualē poteſtatē habeant per claues reſpectu iſtarum clauiū. Quinto ſi p̄ter iſtas claues ſit aliqua alia clauis in eccleſia. De pꝛimo. Omnes transferentes ſm̄ aliquā ſimilitudinē ſe transferūt. Clauis materialis eſt pꝛimū inſtrumentū aperiendi ⁊ claudendi hoſtiū per qd̄ intratur in domū: nec dignitas perſone ad intrandū: vel indignitas ꝓpter quam expelliť: non eſt apertio vel aperiens: nec cauſa ꝓpter quam aperitur. Hoc modo ſpūaliter conuenit ꝯſiderare apertionē regni celoꝝ: que ſit per ſcientiam vel ſententiaꝫ diffinitiuā: qua ſententiatur celum aperienduꝫ iſti: qꝛ iſta apertio non eſt actualis: ſed dictata ꝯdigna diſpoſitioni iſtius q̄ eſt aperire. Contingit etiaꝫ inuenire aperientem iſte eſt ſententians. Cōtingit etiā inuenire cauſaꝫ ꝓpter quā clauditur huic per ſententiā excluſiuam ⁊ aperitur illi per ſententiaꝫ introductiuā. ſ. per demerita huius ⁊ merita illius. Nullū iſtoꝝ eſt clauis: qꝛ pꝛimum apertio eſt: ſcḋm aperiens: tertium cauſa remota. Igitur poteſtas illa in ſententiādo q̄ eſt immediatū quaſi inſtrumentū ſententiādi: quia ſentētiatio dr̄ apertio illa: ꝓpꝛijſſime dr̄ clauis regni celoꝝ: hoc de nomine.

D De re ꝟo ſic declaratur auctoꝛitas iudiciaria ſentētiādi celū eſſe huic apertū vel aperiendū. Pōt intelligi tripl'r. Uno mō auctoꝛitas ſimpl'r. Scḋo mō nō ꝑncipalis t̄n ꝑcellēs. Tertio mō nō ꝑncipal': nec ꝑcellēs ſꝫ particular' ⁊ partial'. Pꝛio ſoli deo cōpetit ꝓp duo. Pꝛio qꝛ ipſe ſolꝰ eſt ex ſe iuſtꝰ: immo eſt ipa iuſtitia. Pꝛimū autem iudicium nō poteſt cōpetere niſi pꝛimo iuſto: qꝛ iudicium non eſt perfectū niſi ſit iuſtū. iuxta illō pſalm. Feci iudiciū ⁊ iuſtitiā. Si quidē iudicare eſt ius vel iuſtū dictare. Pꝛimū autē iudiciū iuſtū: opꝫ eſſe perfectiſſimū ⁊ ita iuſtiſſimum: ⁊ ita pꝛimi iuſti. Scḋo qꝛ iudicare eſt pꝛeſidētia: quia dicit apl's ad Rom. 12. Quis es tu q̄ iudicas ſuū alienū. Pꝛimꝰ aūt preſidens non poteſt eſſe niſi ſolus deus: vnde ſicut nō poteſt cōicare alij deitatem: ita nec pꝛimā poteſtatem iudicandi: nec per ꝯñs clauē ſimpliciter pꝛincipalem aperiendi celū.

E Scḋa clauis non pꝛincipalis: ſed pꝛeexcellens: poteſt intelligi q̄tuꝫ ad duplicem pꝛeeminentiā. Pꝛimā quidē in vniuerſalitate cauſarū iudicādarū. Aliā in infirmitate ſententie diffinitiue. Et vtraqꝫ ꝑeminentia poteſt cōpetere illi qui nouit oīa merita ⁊ demerita: que ſunt cauſe ꝓpter quas celum eſt claudendū vel aperiendum. Et cum hoc habet voluntatē inſeparabiliter cōfoꝛmē iuſtitie diuine. Propter pꝛimū poteſt in oībus cauſis ſententiare: qꝛ omnes nouit. Propter ſecundum pōt eius ſententia eſſe ſimpliciter firma et irreuocabilis: quia ſemper eſt iuſta. hec clauis cum vtraqꝫ pꝛeeminētia: ꝓpꝛie eſt xp̄i qui nouit oīa merita ⁊ demerita iudicandoꝝ: ⁊ ſemꝑ iuſticie diuine cōfoꝛmiter iudicat. Nec iſta pōt eſſe in eccleſia militante ſaltē congrue: qꝛ nullus in eccleſia nouit omnes cauſas iudicandas: nec hꝫ voluntatē immutabiliter iuſtā.

F Tertia clauis. ſ. partialis q̄tū ad cauſas cognoſcendas: ⁊ infirma q̄tum ad ſententiā ferendam potentia: cū ipſa tamē ſit aliqñ reuocabilis: poteſt ꝯferri alicui in eccleſia militāte qui pōt in illa cauſa noſce: ⁊ in illa ſm̄ legem diuinā poſſe recte ſententiare. Et ſi qñqꝫ pōt illa: ſententia eius non erit firma: ſed ſm̄ illā erit firma. Poteſt igiť in eccleſia vna clauis aperiendi celū. ſ. auctoꝛitas ſententiandi partialiter ⁊ non irreuocabiliter: alicui celū eſſe apertum. Congruit etiā iſtaꝫ eſſe in eccleſia. Et hoc in ſacerdote vel hierarchia eccleſiaſtica ſic oꝛdinata: vt vltima reducanť in pꝛimuꝫ per medium. Hierarchia aūt eſt media inter deū ⁊ pctōꝛes reducendum. vnde Bernar. de conſideratio. lib. 3. c. 13. Hoc etiam ꝯgruit perfectioni cauſarū ineſſe moꝛali: ſicut cauſarū in eſſentiali. Deus em̄ vniuerſaliť non negat creaturis cauſalitatē que pōt eis cōpetere: immo ⁊ illa cōicat: ⁊ ad eius actionē: cauſis ſecūdis aſſiſtit. Ex quo igiť in eſſe gratuito poſſibile eſt hominē habere iſtam cauſalitatē reductiuā que dicitur clauis. Cōgruum eſt q̄ iſta ſupꝛemo ⁊ digniſſimo in ecclia puta ſacerdoti donetur. Item tertio

[illegible]citur ꝙ data eſt. Probatur Joban. 20. Quorum remiſeritis pctā remittuntur eis. Et hec recte dicitur clauis ptātis: qꝛ auctoritas ⁊ ius iudicādi recte eſt
B poteſtas cū iudicare ſit ꝑſidentie. De ſcdo articulo dicitur ꝙ illud qd ordinatur ad iſtā auctoritate ſententiādi vel cuiꝰ vſus ordinatur ad vſum iſtiꝰ ita. ſ. ꝙ ſine vſu iſtiꝰ nō ē rectꝰ iſtiꝰ vſus pōt dici clauis regni celoꝝ: quaſi inſtrumentū quoddā aperiēdi lꝫ nō ꝓrimus: ideo quaſi cōcurrit in vnū cū inſtrumēto ꝓpinquo. Sine iſto enī nō recte aperit nec claudit: auctoritas vero cognoſcendi in cā pctoꝝ ē huiuſmodi: qꝛ ſine iſta cognitione nō recte q̄s ſentētiat celū huic eſſe aperiendū vl̄ claudendū: igitur illa auctoritas dicit̄ clauis recte: ⁊ iſta pōt diſtingui tripliciter ſicut ⁊ precedēs. De claue tertiomō accepta pōt ꝓbari ꝙ congruū ſit haberi in eccleſia. Et ꝙ habeatur ex precedenti articulo pꝫ. Quia q̄ hꝫ auctoritatē cognoſcendi in cā illa niſi aliter cōmitteretur alicui ꝙ ſine cognitiōe cauſe ſententiaret in cā ad ſui libitum. Que cōmiſſio nō videtur alicui rationabiliter facienda: qꝛ poſſet in ſentēnando errare: cuiuſmodi eſt oīs viator. Deus ḡ recte eccleſie cōmittēs auctoritatē primā q̄ dicitur clauis poteſtatis: cōmiſit ſibi auctoritatē ſcdam: q̄ dicit̄ clauis ſcientie. Et in collatiōne prime clauis q̄ habētur Johā. 20. Intelligitur collatio iſtiꝰ ſcdē tanq̄ preuie q̄tum ad vſum vſui ius ſcdē. Nec ē iſta clauis ſciētie aliqua ſciētia actualis vel habitualis vel diſcretio q̄cūq̄: ſicut magiſter videtur dicere in. 4. d. xij. c. 1. Multi, inq̄t, indiſcreti q̄ nec ante ſacerdotiū nec poſt ſcientiā hñs diſcernēdi: ideo iſtā clauē in cōſecratiōe nō recipiūt. Qui vero ante ſacerdotiū ſcientia diſcernēdi prediti ſunt: ⁊ ante habita diſcretio augetur: ⁊ ſit in eis clauis: vt iā ea vti valeāt ad claudendū ⁊ aperiendum nō tenet̄ hic magiſter: ſed iſta ſcientia actualis vl̄ habitualis nō ē clauis iſta. Qꝛ auctoritas cognoſcēdi dicit̄ clauis. Et ſi requirat ſciētiā vel diſcretionem cōcomitantē ad rectū eiꝰ vſuꝫ quēadmodū requirit clauis poteſtatis iuſticiā ad vſuꝫ rectū ſui. Tn̄ ſicut ptās iudicādi nō ē iuſticia imo pōt eēt ſine iuſticia. Ita ptās cognoſcēdi iāli q̄ cā pōt eē ſine diſcretiōe ⁊ ſine ſciētia. Et dꝫ mgr̄ exponi q̄ euꝫ vult ſaluare: ꝙ ad clauē ſciētie req̄rit̄ ſciētia: ſemꝑ: ad h̄ ꝙ aliq̄s recte vtat̄ ea: nō aūt ꝙ actu abſolute inſit. Si obijcit̄
D q̄re ḡ dr̄ iſta magis clauis ſciētie: q̄ illa clauis iuſticie ſeu iuſticia. Si nō req̄rit̄ hec ſciētia niſi q̄tū ad rectū vſuꝫ eiꝰ: qꝛ ⁊ ſic req̄rit̄ iuſticia q̄tū ad rectū vſuꝫ eiꝰ. Dico ſine iuſticia hñs auctoritatē: ⁊ ſentētiās aliq̄d facit qd ē ptātis: lꝫ indebite fiat. Et ita ſine ſciētia hñs auctoritatem cognoſcēdi in cā: ſi actēret facit aliq̄d lꝫ indebite. Illud tn̄ qd primꝰ facit: ſemꝑ eſt ptātis: ⁊ iō ſemꝑ ē clauis poteſtatis. Hoc aūt qd iſte facit ſemꝑ ē ſciētie in cā: lꝫ nō ſciētie habitualis. De tertio articulo dicūt aliq̄ ꝙ ille claues idē ſunt cū caractere ſacerdotali. Et tūc eēt facile videre quō cōfert̄ cuilibet ſacerdoti in ordine eiꝰ ſicut ille caracteres. Sed ꝯ iſtud arguit̄ ſic: ille ſunt diſtincte ptātes q̄rū vna pōt eē ſine alia: ſed ptās cōficiēdi corpus xp̄i ſine caractere vt ē ad h̄ pōt eē ſine iſta ptāte q̄ includit̄ in clauibꝰ ḡ: minor ꝓbatur: qꝛ ſic fuit i aplīs: nā i cena cū dicebat̄ eis. Hoc facite in meā cōmemorationem data eſt eis poteſtas conficiendi eukariſtiā: ⁊ nō eſt eis data poteſtas clauiū vſq̄ ad reſurrectionē dicēte xp̄o. Quoꝝ remiſeritis pctā ⁊c. Cōſimiliter videt̄ poſſe argui de quolibet ſacerdote in ordinibꝰ. Priꝰ ei dicat eps ordinādo accipite ptātē celebrādi miſſaꝫ tā ꝓ viuis q̄ ꝓ defūctis: dans eis calicē. Et poſt: q̄buſdā interpoſitis ponens manū ſuꝑ caput eiꝰ dicit. Accipite ſpūſſcm̄ ⁊c. Unde videtur ꝙ quilibet ſacerdos prius tempore accepit poteſtateꝫ cōficiēdi q̄ adſoluendi: igit̄ ⁊c. Eſt alia ⁊ alia. Et iſtud ꝓbat ꝙ nō tn̄ diſtinguunt̄ a caractere ſi caracter eſt aliquid vnū numero ꝙ ſunt diſtincte poteſtates inter ſe. Dicit̄ ḡ ꝙ ſunt due claues: ita ꝙ abſolute vbū xp̄i ē verū. ſ. dabo tibi claues regni. R
Et poſſunt de potētia dei abſoluta ſeparari ab inuicem: ſicut enī aliquis nunc preſidens pōt cōmittere alicui auctoritatē cognoſcendi in cā nō cōmittēdo ſibi auctoritatem ſententiandi eam vt pote ſi diceret. Committo tibi poteſtatem examinādi cauſam. Referas mihi vt ſentētiē. Poſſet etiā cōmittere auctoritatē ſententiādi ſine auctoritate cognoſcēdi vt pote ſi diceret committo tibi vt ſine omni cognitione cito ſentēties ſicut placet. Tn̄ talis cōmiſſio non eſſet ordinata alicui: cuiꝰ voluntas eſſet obliquabilis. Ita deus poſſet committere auctoritatē cognoſcendi ſine auctoritate ſententiādi. Et eēt iſta cōmiſſio ſi eēt ſimplr̄ ordinata etiā in hūanis. Poſſet etiā de potentia abſoluta alicui nō hñti volūtatē obliquatā vel obliquabilē: cōmittere auctoritatē ſententiandi ſine cognitione cauſe. De potētia aūt ordinata ſeu de facto dico ꝙ cōiungunt̄ in oī ſacerdote eccleſiaſtico. Et hoc ad minꝰ q̄ ē ꝯplete ordinatꝰ ꝙ ꝓ tanto dico: qꝛ ſi priꝰ tpe dat ſibi auctoritas celebrādi q̄ auctoritas abſoluēdi: nō eēt cōpletꝰ ſacerdos q̄tū ad vtraq̄ ptātē: ſi facto pmo obmitteret̄ ſcdm. Sed an h̄ant ſimul tpe dent̄ vtraq̄ ptās: nō aſſero ꝙ prius det̄ vna q̄ alia. Qn̄ igit̄ imprimit̄ caracter ſacerdotii: ⁊ quō ſe habebit iſta duplex poteſtas ad caracterem. Dico ad primuꝫ ꝙ ſicut ſunt due poteſtates ita duo caracteres. Et vterq̄ imprimit̄ in ſigno proprio ſenſibili ſignāte illud inuiſibile vt pote priꝰ in datione calicis: cū illis verbis: accipite ptātē celebrandi. Et ſcōs in impoſitione manus: cū iſtis verbis. Accipite ſpiritumſanctum. Et ſm̄ hoc pateret quid eſſet dicendū ad ſcdm: quia vtraq̄ poteſtas eſt quidam caracter. Sed illi duo integrant totum ordinem ſacerdotij. Sed ſm̄ hoc viderentur duo eſſe caracteres correſpondentes duabus clauibus vl̄ erunt due claues. Si igitur non placet tot ponere caracteres correſpondētes vni ordini ſacerdotis. Poteſt dici ꝙ per caracterem ſacramentalem habet aliquis poteſtatem conficiendi corpus chriſti vbicunq̄ imprimat̄. et ꝑ illū aſcribit̄ familie xp̄i. Et i tali gradu excellēte vtpote i gradu obātis ꝑplm xp̄i i eccl̄ia. Sicut enī in iſtis curis magnoꝝ: ꝓmotꝰ ad excellētem gradum in familia domini per hoc diſponitur vt habeat auctoritatem aliquam reſpectu aliorum ſeruorum. Ita per hoc ꝙ ille in familia chriſti diſponitur in gradu excellenti per caractereꝫ ſacramētalem diſponitur de congruo ad habendum poteſtatem ſuper corpus chriſti miſticum ſoluendi ⁊ ligandi. Et tunc caracter ſacramētalis eſt diſpoſitio ad iſtas claues. Saltem collatio vnius clauis non ſeparatur a collatione alterius. Et ſicut dictum eſt in eodem verbo. Johan. 20. Contulit ambas clas

ues eccleſie. Ita ⁊ cp̄a in eodem ſenſu ſenſibili ⁊ ver bo: confert ambas. Unā quaſi excellentē explicite: ⁊ aliā quaſi implicite cui⁹ vſus eſt antecedēs ad vſuȝ iſtius. Et ex h̄ pȝ ꝙ aliqualiter pn̄t dici vna clauis vnitate ordinis q: ad vnū actū vltimū .ſ. apertiōis re gni celoꝝ ordinaṫ: ⁊ ad illū vna ſubordinaṫ altera

M q̄ monētur ab ipſo effectu. De q̄rto articulo poteſtas actiua: cui ſtatim correſpōdet paſſiua: ⁊ nō ē im pedibilis: ipſa eſt ſemꝑ potentia propinqua ad agen duȝ. Sed ſi aliq̄ eſt cui nō correſpōdet paſſiuū in na tura: ſtatim vel habito paſſiuo ipa eſt impedibilis vel eſt actu impedita. Ipſa nō eſt in potētia propin qua: ſȝ remota. hoc habeṫ .9. meth. c. 4. Ubi ariſto. vult ꝙ actiuū ⁊ paſſiuū habētia cōplete potentiam actiuā ⁊ paſſiuā ſtatim agūt nec oportet nullo exte riori ꝓhibente: q: h̄ includiṫ in ratione paſſibilis ꝙ nō eſt verum niſi de poſſibili vt dicit potentiā pro

N pinquam ad actum. Ad ꝓpoſitū aūt. Poteſtas cōfi ciēdi ſtatī hȝ materiā ī natura: q: panē triticeū. Et ē poteſtas nō impedibilis: q: quicunq̧ aliqs ꝑ eā at temptat facere in debita materia facit. Sed h̄ mō ē de claue vtpote ꝙ ſtatim ſibi correſpōdet pro mate ria penitens. Et nō poſſet actū alicui⁹ alteri⁹ impe diri: quin intēdēs faceret qđ facere intēdit. Tunc cla uis eſſet poteſtas propinqua ad ſoluendū. Et tunc ſequereṫ ꝙ ſacerdos: ex hoc ꝙ ordinat⁹ poſſet quē cunq̧ peccatorem ſibi confitentem abſoluere. Non quidem ꝙ poſſet licite immo peccaret mortaliter ſi

O hoc attētaret contra prohibitionem ſuperioris. Fa ceret tamen ſicut ſacerdos prohibitus q̄tuncunq̧.

P Si eñ attemptet cōſecrare conſecrat. Sed hec duo ſcđo ſuppoſita non tenetur cōiter. Saltem primum Non enim tenetur ꝙ ex ordinatione habeat mater riam: ſed oportet aliquem ſubditum ſibi dari in quē habeat iuriſdictionem. Et non ſolum ad hoc vt rite abſoluat: ſed ad hoc ꝙ abſoluat. Quia ſententia a non ſuo iudice lata: nulla eſt. Et ita videtur conſe quenter etiam dicendum ꝙ ſuperior poſſet ad tem pus ſubditum ſuum abſtrahere per ſuſpenſionem iſtius. Et tunc poteſtas iſtius impediretur ſimplici ter ita ꝙ ſi attentaret abſoluere non abſolueret de facto. Eſt igitur ſm̄ iſtam ſententiam: poteſtas con ficiendi potentia propinqua: ſed clauis tantum po tentia remota. Q: ex eo ꝙ clauis eſt in aliquo non correſpōdet ſibi paſſiuum aliquod niſi aliunde fiat ſibi paſſiuum. Quia ſi eſt in aliquo poteſt impediri per aliquem ſuperiorem prohibentem. Et ratio for te diſſimilitudinem pręmitetur: quia a principio nulli nocuit nec ordinandi eccleſie: ꝙ quicūq̧ ſacerdos q̄tuncunq̧ materiam conſecraret noluiſſet autem ſi ꝑ collationē clauis in ordinationem quilibet ſacer dos fuiſſet iudex cuiuſlibet penitentis. Et potuiſſet q̄tuncunq̧ prohibitus: exequi actum clauis. Quia in hoc iſta poſſet facere preiudiciuȝ alteri cuius iſte eſt ſubditus. Quomodo igitur ſm̄ iſtam viam com munem ſaluabitur propoſitio: ꝙ omni potentie ac tiue correſpondet paſſiua. In natura enim aliqua eſ ſet potentia: cui non poſſet correſpondere paſſiuum niſi per aliquam potentiam actiuam: illa potentia talis non eſſet potentia actiua igitur per aliquā po tentiam actiuam ſcilicet per iuriſdictionem ſequitur ꝙ clauis non eſt potentia actiua. Ex hoc poſſet cō firmari de iſta poteſtate iudiciaria. Nullus videtur

poſſe habere poteſtatem iudicandi cui nullus ſub eſt. Nec aliquis iudicatur ab eo: ergo clauis vt cla P uis non eſt poteſtas iudicandi. Si dicas ꝙ q̄tuncū q̧ potentia actiua ſit perfecta tamen requirit ma teriam: verum eſt. Et poteſtas conficiendi requirit materiam ſcilicet panem. Sed ſtatim quando habe tur poteſtas conficiendi: non oportet requirere ali quam potentiam actiuam ad hoc ꝙ panis ſit con ſecrabilis. Si enim oporteret ad hoc ꝙ eſſet conſe crabilis: ꝙ ſacerdos eſſet dñs illius panis: iam po teſtas ſacerdotis non eſſet ptās cōficiendi niſi remo ta. Ita in propoſito. Unde oportet ꝙ aliquis ſit pe nitens: offerens ſe iſti vt abſoluat. Sed ſi non poſ ſit eſſet materia abſolubilis: niſi fiat talis ꝑ aliquā potentiam actiuam aliquam cōcurrentē. Ita nō vi detur poteſtas actiua abſoluendi. Cōfirmatur iſta propoſitio ē vniuerſaliter vera in naturalib⁹ ꝙ oīſ potentie actiue vni⁹ rationis correſpōdet primo po tentia paſſiua vni⁹ ratiōis. Quilibet ſub iſta correſ pondet q̄libet ſub illa: ſi nō ſit defect⁹ virtutis acti ue. Et illa erit falſa vt videtur in ꝓpoſito ꝙ vni cla ui correſpōdet iſte vt abſolubilis: ⁊ alteri in alio nō niſi dicaṫ ꝙ claui correſpōdet nō pctōr penitēs: ſed pctōr ſubdit⁹ penitēs. De quinto articulo dico ꝙ in eccleſia eſt duplex forus vn⁹ ſecretiſſim⁹ in quo idē eſt accuſator ⁊ reus. Et ad iſtū forū pertinet claues predicte. Eſt ⁊ alius forus public⁹: q: ⁊ eccleſia hȝ auctoritatem corrigendi delicta publica. Et ibi re quiritur duplex auctoritas correſpondens duplici claui predicte ſicut ad quodlibet iudicium rectum Scilicet cognitio in cauſa iſta: ⁊ ſententiatio. Iſte auctoritates particulares ad forum penitentie poſ ſunt dici claues. De hac poteſtate data eccl'ie habe tur Mathe. decimooctauo. Dicente chriſto petro. Si peccauerit in te frater tuus ⁊c. Sequitur dic ec cleſie ꝙ ſi eccleſiam non audierit: ſit tibi tanq̄ ethni cus ⁊ publicanus. Sequitur amen dico tibi: quecū q̧ alligaueritis ſuper terram ⁊c. Hic dicitur de foro publico: quia ⁊ chriſtus approbat ſolutionem ⁊ li gationem eccleſie factam in foro publico quam qui contempnit habendus eſt vt ethnicus ⁊ publica nus. In hoc clauditur eccleſia id eſt fidelium com munio per excōmunicationem. Et aperitur per ab ſolutionem ab excommunicatione ſeu per reconci R liationem. Ex hoc patet ꝙ iſte claues non ſunt ee dem cum prioribus: quia iſte ſeparantur ab illis vtpote in habentibus iuriſdictionem ſm̄ ordinem eccleſie ſine ordine ſacerdotij. Sicut eſt in archidia cono ⁊ quibuſdam alijs habentibus iuriſdictio nem ſine ordine ſacerdotali. Et econuerſo ſicut eſt in quibuſdam ſacerdotibus quibus non eſt data il la poteſtas excommunicandi ab eccleſia vel recon ciliandi. ¶ Sed nunquid quilibet habens iuriſ S dictionem poteſt excommunicare ⁊ reconciliare. Re ſpondetur: ꝙ excommunicatio que eſt ſimpliciter ex communicatio que ⁊ maior dicitur: eſt excluſio ali cuius a communicatione fidelium. Non quidem ex cluſio corporalis que fit in incarceratione vel exclu ſione ab alijs. Sed excluſio per prohibitionem ne communicet cum alijs: nec alij cum eo. Nullus au tem non ſubditus iſti: teneretur ſeruare iſtius inſti tutionem ſicut nec precepta. igitur videtur ꝙ nō ſub ditus iſti non tenetur vitare excōmunicatum: nec al

aliis colonem nec alterius excōicari ab iſto. Si igiť p excōicationē teneť quilibet xp̄ianus vitare excōicatum. Oportet ꝙ hoc ſit p p̄ceptum illi⁹ cui teneť obedire quilibet xp̄ianus. Et tūc ſemper ſequiť: ꝙ nullus inferior auctoritate ꝑpria pōt excōicare ſuperiorē: licet poſſit excōicare ſuos ſubditos hoc eſt precipere ſubditis vt cōpleāt ſuū preceptū. Et tunc ſequiť ꝙ quicūqȝ inferior ſi ſimpliciter excōicat: excōicat ex cōmiſſione illius: cui tenentur oēs obedire qui tenetur illū excōicatū vitare. Et ex hoc ſequit ꝙ illud cadit ſub illa regula iuris. Quod nō eſt cōceſſum eſt ꝓhibitū. Illa eñ eſt vera de hiis q̄ nō conueniūt regulariter alicui ſed ex aliqua ꝯceſſione ſpeciali. Et tunc ex cuiuſdā auctoritate gn̄aliter xp̄iani excōicatū tenētur vitare ex e⁹ auctoritate. Et ſi nō vitant incurrūt penā excōicationis minoris. Illā eñ incurrūt auctoritate legiſlatoris ⁊ nō auctoritate hui⁹ iudicis ꝑticularis. Si ꝟo nō placeret hoc oporteret q̄rere vnde primo a principio eccl'ie habuit q̄libet talis qui mō excōicat in eccl'ia auctoritatē ſup oēs xp̄ianos: vt teneretur ſibi obedire tenēdo iſtū excōicatum ab eo ꝓpter eius p̄ceptū vt eius. Et tūc q̄ñ fuiſſent auctoritates inferiores limitate q̄tum ad numerū ſubditorū: ſaltem q̄tum ad illi⁹ p̄cepti obſeruationē. ¶ Et quare non ita iſtoꝝ ſicut alioꝝ. Querat qui vult dicit doctor ſubtilis in hac ańne. Si prima ſententia eſt ꝟa tunc ſacerdotes parochiales ⁊ alii conſimiles in nullo caſu poſſent excōicare niſi in quo inuenitur eis expreſſe conceſſum. Et excludent quedā pericula q̄ veniūt ex ꝓnitate quorūdam fatuorum ad excōicādum. Siquidem frequēs eſt huius gladii percuſſio in eccleſia: que cum raro ab apoſtolis inuenitur extracta. In oibus eñ epiſtolis Pauli non inuenimus ꝙ excōicaret niſi trib⁹ vicib⁹. Prima eſt. 1. Cor. 15. omnino inter vos auditur fornicatio talis qualis inter gentes nō eſt ita vt vxorem patris ſui ⁊c. Sequiť. Ego aūt abſens corpore: preſens aūt ſpū iudicaui eum qui ſic operatus eſt in nomine dn̄i noſtri ieſu xp̄i cōgregatis vobis in vnū: ⁊ in eo ſpū ꝟtute dn̄i ieſu tradere hominem ſathane ⁊ interitum carnis vt ſpūs ſaluus ſit in die dn̄i noſtri ieſu xp̄i. Scōa. 1. ad Thi. Sūt quidam circa fidem naufragauerunt: ex quibus cy roneus ⁊ alexander quos tradidi ſathane vt diſcat non blaſphemare. Tertia Gal. 1. ſi quis vobis euāgeliſat preter quod accepiſtis anathema ſit. alicubi tamē legitur alibi aploſ bonis ꝓhibuiſſe cōicare cū malis: vt. 1. Cor. 5. Si is qui noiatur inter vos eſt fornicator: aut auarus: aut ydolis ſeruiens: aut maledicus: aut ebrioſus: aut rapax: cum hmōi nec cibum ſumere ⁊c. Item ad Theſ. 4. Denunciam⁹ vobis fratres in noie dn̄i ieſu vt ſubtrahatis vos ab omni fratre inordinate ambulante. Sequiť. Si quis non obedierit verbis noſtris per epiſtolam hanc notate ⁊ non cōmiſceamini cum illo vt cōfundatur. Et tamen qualiter licet cōicare cum illo ſubdit. dicens. Nolite quaſi inimicū eſtimare illum: ſed corripite vt fratrem. Et. 2. Jo. Si quis venit ad vos: ⁊ hanc doctrinam nō affert: nolite eum recipere i domo: nec aue ei dixeritis. Qui eñ dicit aue cōicat eius operib⁹ malignis. Cōmodo in primis duobus videtur ſententia excōicationis ſimpl'r lata. Et pȝ ꝙ ibi fuit cauſa iuſta. Quia peccati enorme ⁊ publicū: ⁊ forma debita: q2 ꝓceſſus legitimus eſt Et intentio recta: q2 intēdebať correctio delinquentis. Unde ⁊ primus ille p excōicationē illam correctus eſt ſicut per ep'lam ſcōam patȝ: vbi monet eos conſolari eum ne abſorbeatur ꝓfundiori triſtitia. Alii non leguntur penituiſſe: ⁊ forte iam erant apoſtate a fide: ⁊ ꝑmāſerūt ibi. Et illa tertia ad Gal. 1. eſt ꝯ predicantem aliquid repugnās ſane fidei. In aliis vbi precipiť vitare malos: vel ſimpl'r: vel q̄tū ad aliquos actus. Non videtur ita plena eſſe lata ſententia excōicationis: q2 nō vidētur illi p hoc traditi ſathane. Dicitur eñ ꝙ illi quos aplus tradidit ſathane ſtatim habuit diabolus ptātem vexandi eos. Non autem ſic eſt ꝓbabile eſſe factū de omnibus illis malis quos ſcribit eſſe vitandos. Ideo reſpondetur ad argumēta. Ad illud de apoc. Aperit ⁊ nemo claudit ⁊c. Dico ꝙ clauſura regni celoꝝ tripliciter poteſt accipi. Primo p illa qua erat clauſum generi humano ꝓpter peccatū primoꝝ parentum. Et hec fuit vniuerſalis: ſed nō ꝑpetua: q2 fuit aperta per meritum paſſionis in die aſcēſionis: q̄ñ aſcendit cum patribus ⁊ introiuit in regnū celorum Per cuius paſſionis meritum: ſemp pōt adaperiri. Et de hac intelligiť auctoritas: aperit ⁊ nemo claudit. Scōa clauſura eſt pro illa qua claudeť oibus reprobis per ſententiam diffinitiuam in die iudicii. Et hec eſt perpetua: q̄ñ dabiť ſententia dāpnatis: q2 ſemper erit clauſa. Math. 25. Que parate erāt intrauerūt cū eo ad nuptias: ⁊ clauſa eſt ianua. Et de illa intelligit quando diciť Claudit ⁊ nemo aperit. Tertia eſt illa qua claudiť viatori per peccatū mortale. Et hec eſt particularis ⁊ non perpetua: et hanc clauſuram poſſunt prelati ⁊ ſacerdotes eccleſie aperire. Ad ſecūdum magiſter exponit iſtam auctoritatem in. 4. diſtin. 19. c. 3. ꝙ niſi p colūbā interiorem vel iniuria non ſit digna remiſſio peccatorum: ſit tamen per alios: ſed non digne nec recte. Sed non obſtante indigno miniſtro: dat deus benedictionem digne penitēti abſoluto per indignū miniſtrū. Ad tertium dictum eſt ſupra ꝙ ſcientia non eſt clauis ſcientie: q̄uis congrue requiratur. Sed clauis ſcientie eſt poteſtas diſcernendi ⁊ cognoſcendi in cā: ideo ignorans a bſqȝ ſcientia hac pōt clauē hře. Ad quartū pȝ ex quarto articulo ꝙ ꝟm vnā opinione clauis de ſe eſt tm̄ poteſtas remota: ⁊ ad hoc ꝙ ſibi correſpondeat materia requiritur in eo alia poteſtas. ſ. iuriſditio vel ſaltē p aliā poteſtatē actiuā ſibi ſubiiciať materia: vt ſiat materia capax actōis eius. Scōm autē alias opiniones ptās clauis eſt ptās ꝓpinqua: ⁊ includit iuriſditione priuatam. Quid eñ eſt iuriſditio q̄ auctoritas dictādi ius: et h̄ q̄d eſt aliō q̄ auctoritas iudicādi ⁊ ſentētiādi. Et q̄uis ſacerdos ſimplex vti nō poſſit tali actu q̄uis hēat claues i potētia ꝓpinq̄: vti tñ nō pōt ſi careat iuriſditiōe. Jō ſupponit q̄lȝ vtēs clauib⁹ iuriſditionē. Et rō hui⁹ eſt: q2 hec ptās eſt ptās diſponendi corp⁹ xp̄i myſticū. Et ois habēs hmōi ptātē oportet ꝙ habeat gradū aliquē ⁊ p ꝯñs iuriſditiōē3. Dicet g̃ monachus ⁊ religioſus nō habens ſubditum non habet claues. Et hoc videtur confirmari: quia omni potentie actiue correſpondet aliqua paſſiua. Reſpectu aūt religioſi vel ſacerdotis ſimplicis nulla eſt potentia paſſiua cum careat iuriſditione.

None queſtionis:

Item ſcdo qꝛ relatiua poſita ſe ponūt ⁊ perēpta ſe perimūt. Sꝫ hec poteſtas eſt relatiuu in ordine ad terminū: ſicut ad correlatiuū. Hic aūt nō eſt terminus qꝛ nō eſt ſubditus. igiť ⁊c̄. Dico ꝙ religioſi et q̄cunq̄ preſbyter hꝫ claues .ſ. claues ſciētie ⁊ ſentētiandi: ⁊ recipiūtur in ordine. Et q̄tum ad iſtā clauem q̄tum eſt de ſe pōt ſup omne corpus xp̄i miſticum miniſterialiter. Et cū dicas ꝙ potētie actiue correſpondet paſſiua. Dico ꝙ potētia actiua pōt eſſe dupliciter. Una q̄ eſt in actu: ⁊ tali potentie correſpōdet paſſiua in actu. Alia potentia actiua q̄ nō eſt in actu ⁊ tali potētie actiue nō correſpondet potentia paſſiua in actu: ſꝫ ſibi ſufficit ꝙ correſpōdeat in potentia. Ad ꝓpoſitum ſacerdotes vel religioſi nō habētes iuriſdictionē hñt potētiā actiuā: ſꝫ nō in actu ꝓpter carentiā paſſiui in actu. Et forte hñt in actu iuriſdictionis. Nā cū dn̄s dixit diſcipulis. Accipite ſpm̄ſanctū: quoꝝ remiſeritis pctā remittuntur eis. Xp̄s cm̄ dedit illā poteſtatē diſcipulis. Quib⁹ ſuccedunt preſbyteri. Et cum eſſet dn̄s oīm potuit dare iuriſdictionē oībus preſbyteris ſup ſuū corpus miſticū ſicut ſuper corpus ſuū phiſicū. Ideo forte diceret: ꝙ q̄libet ſacerdos ex poteſtate data a xp̄o: hꝫ iuriſdictionē diſcernendi ⁊ ſentētiandi ſup corp⁹ xp̄i miſticū: ſicut ptātem cōficiendi corpus phiſicū. Ideo apl̄i ⁊ diſcipuli in primitiua eccl̄ia ſine diſtinctione habebant talē ptātem ſup oēs xp̄ianos. Et etiā quilibet ſacerdos in neceſſitate ſup oēm xp̄ianū hꝫ ptātem abſoluēdi a quocunq̄ caſu. Et tamē nō ſunt ſui ſubditi. Ergo q̄tum eſt in claue ordinis illa potentia actiua hꝫ potētiā paſſiuā corpus xp̄i miſticū. Sed verū eſt ꝙ dicātē ſpūſctō poſt fuerūt facte ab apoſtolis diſtinctiones hierarchiaꝝ ⁊ ep̄atuū ⁊ parochiarū: ꝓpter pericula q̄ emergi poterāt aiabus. Ideo poſiti ſunt paſtores ad melius diligendū oues: ⁊ cuſtodiendū ad truculēta lupoꝝ rabie. Ideo conſtitutū eſt ꝙ nullus ſine licentia taliū paſtoꝝ ſe habeat intromittere de oib⁹ ſibi ſubditis. Et ꝑ ꝯñs ex ꝓhibitione ſupioꝝ. Nullus nō habens curā aiaꝝ poſſit vti iſtis clauib⁹: q̄uis habeat claues receptas in ordine: ⁊ iuriſditionem in corpe xp̄i miſtico q̄tum ex ſe eſt niſi eſſet ꝓhibitio ſupioꝝ ⁊ diſtinctio hierarchiarū. Et iſta poteſtas poteſt dici relatio fundamētalis que non habet terminum q̄tum ad vſum propter prohibitionem. Terminū dico in actu ſed bene in potentia. Et etiam in actu ſed non q̄tum ad vſum.

Primum documentum.

Claues non tm̄ ſunt date ad aperiendu ſed etiā ſunt date ad claudēdum Iſtud documētum ꝓbať math. 16. Quodcūq̄ ligaueris ſup terrā ⁊c̄. Sed ſacerdos hoiem ligādo ſibi claudit regnū celorum. ğ claues nō tm̄ date ſunt ad aperiēdū: ſed etiā ad claudēdū. Itē claues materiales ſunt ad claudendū ⁊ aperiēdū. Sed claues iſte typū gerūt clauiū eccleſie. ğ claues eccleſie ad ſimilitudinem iſtaꝝ claudunt ⁊ aperiūt. Et ſi arguas ꝙ non claudūt. Certum eſt ꝙ ꝟtus clauiū hꝫ ortum ⁊ vim a merito paſſionis xp̄i. Sed meritum paſſiōis xp̄i eſt ordinatū ad aperiēdū tm̄. ğ claues nō hñt vim claudēdi: ſꝫ ſolū aperiēdi. Itē q̄uis hō

Correlarium primum.

ꝑ liberū arbitriū poſſit bñ vel male facere. Tñ de⁹ nō dedit liberū arbitriū ad malefaciēdū: ſed ſolum ad bñfaciēdū. ğ a ſili q̄uis ſacerdos ꝑ claues poſſit celū apire ⁊ claudere: nō tñ ē dicēdū ꝙ de⁹ dedit eas ad claudēdū. ¶ Pro declaratione iſtoꝝ eſt notandū ꝙ q̄uis principalr ſint claues date ad apiedum: tñ ex ꝯñti date ſunt ad claudendū. Per poteſtatē em̄ clauiū iudex eccleſiaſtic⁹ apire pōt ⁊ claudere tripliciter. Primo modo iudicādo: dū examinata hoīs cōſcientia iudicat q̄ celū eſſe apertū vel clauſum. Scdo mō aperit relaxādo aliquā ptē pene debite ꝓ pctō. Et claudit penitenti aliquā penā ſenſus ligando: quā explere oportet in hoc mūdo vel ī purgatorio añq̄ illi pateat ingreſſus celi. Tertio mō aperit vel claudit excōicādo vel ab excōicatione abſoluēdo. Sed hic modus apiendi vel claudendēdi magis reſpicit forū cōtētioſum q̄ penitentie. Et iſtos tres modos tāgit magr̄ in. 4. diſt. 18. c. 7. ¶ His viſis reſpondetur ad rōnes in oppoſitū factas. Ad primā qñ arguebať ꝙ paſſio xp̄i eſt ad aperiendū ⁊ nō ad claudēdū. Dico ꝙ ⁊ ſi paſſio xp̄i fuerit ordinata principalr ad aperiēdū: tñ ꝑ eā obligamur ad aliquā penam ꝑ quā aliquo mō illi paſſiōi cōformemur: quā nos adultos opꝫ ſoluere anteq̄ celū ingredi valeam⁹. Ad ſcđm dico ꝙ de⁹ dedit liberū arbitriū ad bñfaciēdū: tñ de ſua libertate eſt ad vtrāq̄ ptē .ſ. ad bonū vel ad malū. De⁹ bñ eſt cā boni: ſꝫ nō cā mali: ſꝫ ꝑmittit illō. Sꝫ pene debite pctō de⁹ eſt cā: ⁊ talis pena ē bona: qꝛ cadit ſub ꝟtute iuſticie retributiue. Clauſio aūt q̄ fit per claues nō eſt culpa: ſꝫ pena. Ideo eſt a deo q̄ vult iuſticiā vindicatiuā mali: q̄uis principalr attēdat bonū ⁊ prius apertionē celi q̄ clauſionē. Sꝫ ex conſequenti vult clauſionē ad cōſeruādū iuſticiā: cum ſit iuſtus. Ideo inter claues materiales ⁊ claues eccleſie eſt diſſimilitudo: qꝛ claues materiales prius facte ad claudēdū q̄ ad aperiēdū. Et cā eſt qꝛ in clauſione cuſtodiūtur bona ⁊ cauent a periculis latronū ⁊ inimicoꝝ ꝙ nō fit in apertione. Ecōuerſo eſt in clauibus eccleſie: qꝛ in apertiōe habent oīa bona: qꝛ cui apitur regnū celoꝝ hꝫ oīa bona: qꝛ eſt btūs ſi finaliter ſibi apiať. Sed in clauſiōe ſunt oīa mala. Quia cui claudeť regnū celoꝝ: apietur porta tartarorum vbi ſunt oīa mala. Et ideo principalr ⁊ prius date ſunt claues ad aperiēdū q̄ ad claudēdū. Et ſic ptꝫ primum documentum.

Primum correlarium.

Sacerdos iſtis clauibus vti nō pōt pro ſua volūtate. Probať: qꝛ ſi ſacerdos opatur ꝑ iſtas claues vt miniſter. Cū miniſter agere nō pōt niſi moueatur a volūtate dn̄i. Ideo ſi ſacerdos vtať iſtis clauibus ſm̄ ꝓpriam volūtatē dimiſſa certitudinē motionis diuine peccat. Nec ille circa quē opatur clauiū recipit officiū. Qꝛ tñ pene ſatiſfactorie infligēde ſunt vt medicine. Et pene ſatiſfactorie determinanť in canone: nō oībus cōpetūt. Ideo variande ſunt ſm̄ ſacerdotis arbitriū regulatū diuina motiōe. Sicut videm⁹ ꝙ medicinā determinatā in arte ꝯ aliquā infirmitatē variat medicus ſm̄ cōditiones loci: temporis: ⁊ infirmi: ⁊ oībus penſatis que penſanda ſunt. Non in hoc ꝓpriam voluntatē

ſequens:ſed propꝛiam ſcientiam medicine. Et ſic ali qñ nō dat medicinā efficacem qua poſſet moꝛbū cu rare: ꝓpter debilitatē nature paciens. Ex alia par te ne maiꝰ periculū oꝛiat. Sic ſacerdos diuina mo tione directꝰ: nō ſemꝑ totā penā pctō debita iniun git: ne infirmus ꝓpter magnitudinē pene deſperet: ꝛ eā facere negligat: ꝛ a veritate penitētie deſperet ꝛ recedat nec hoc ē in aliqō p̄iudiciū iuſticie: qꝛ in purgatoꝛio erit expletio pene reſidue.

¶ Secundum cozrelarium

Penitens tenet̄ facere penitentiā a ſacerdote in confeſſione ſibi iniunctam. Illud coꝛrelariū ꝓbatur p mgřm in 4.d.16.c.2. Ubi dicit de penitente. Ponat ſe oīno in iudicio ꝛ poteſtate ſacerdotis nihil ſui ſibi reſeruās: vt oīa eo iubēte paratꝰ ſit facere ꝓ recipiēda vita aīe: q̄ faceret ꝓ vitāda coꝛpoꝛis moꝛte. Si diceret̄ contra: qꝛ ſacerdos poſſet ſibi iniungere penitētiā nimis grauē: vel familiaritatē cū amicis interdicere vel iniungere penitētiā periculoſā: aut melācolico pꝛono ad deſperationē: abſtinentiā a vino iniungere: ꝛ a riſu: ꝛ ſolatio cū ſocijs abſtinere. Sed tales penitētias ſi teneret̄ penitens recipere: eſſent ſibi nociue: ꝗ nō ſemꝑ tenet̄ penitēs recipere penitentiā ſibi iniunctā a ſacerdote. ¶ Pꝛo declaratiōe huiꝰ coꝛrelarij. Nota ꝙ ſacerdos aut iniungit penitentiam rationabile ꝛ diſcretā: aut irrationabilē ꝛ indiſcretā. Si ſcdo mō penitens non tenet̄ eā recipere: nec explere: qꝛ ſacerdos talē penitentiā iniungēdo abutit̄ claue ſcientie ꝛ potēcie. Si pꝛimo mō: dico ꝙ penitens tenetur ēnciōe neceſſitatis: eā recipere ꝛ ꝓ virībꝰ explere: qꝛ talē penitentiā iniungendo clauibꝰ vtit̄ recte. Quilibet aūt tenet̄ ſui iudicis iuſtā ſententiā obſeruare. Uñ ſi penitēs talē penitentiā ſcienter ꝛ ex deliberatiōe ꝛ abſq̧ cā legitima obmiſerit explere moꝛtaliter peccat. Si tamen penitens ſibi nimis grauē eſſe penitentiam: ꝛ in obſeruando periculoſam ſua penſata infirmitate: debet ad illum eundem confeſſoꝛem vel alium ſi illum non poteſt habere humiliter recurrere; ꝛ petere alleuiationem: vel cōmutationem. Et confeſſoꝛ debet concedere etiam ſi videat ꝙ penitentia alleuiata non ſufficiat plenarie ꝓ emenda peccati. Sed poſt eam expletam adhuc remaneret aliquid in purgatoꝛio explendum. Tutius eſt eñ reſeruare penitentē in purgatoꝛio puniendū: ꝙ ipſum exponere periculo cadendi in peccatum moꝛtale: ꝓpter penitentie tranſgreſſionem. Et expedit ꝙ confeſſoꝛ hoc totū exponat penitēti niſi in ipſo videat conditionem propter quam iudicet omnibus penſatis: eſſe magis tacendū ꝙ exponēdo. Hijs viſis Reſpondendū ad argumentū. Ad illō igitur qō tangitur de penitentia nimis grauj patet ſolutio: qꝛ non tenetur facere vel recipere. De interdictione autē nō hñdi familiaritatē cū amicis. Sciēdū ꝙ aut illi amici ſunt amici aīe ſpūales: cuiuſmodi ſunt diligētes pſonā amoꝛe ſpūali ꝛ ſm deū: aut ſunt amici carnales vt ſunt parētes ꝓximi. Aut ſunt amici diligētes pſonā ꝓpter illicitā delectatiōnē vel aliam cām q̄ ē i ꝑiudiciū aīe ſue: ꝛ ꝯ dei mādatū ꝛ honoꝛē ſi ſacerdos interdiceret penitēti familiaritatē cū amicis pꝛimomō dictis ꝛ ſcdomō abuteret̄ claue ſcietie nec penitens teneretur recipere tale interdictum: niſi eius occaſione poſſet oꝛiri pctm̄. Si autem interdiceret familiaritatē ꝛ ſocietatē cū amicis tertio mō dictis certe tenetur penitēs obedire mandatis ſacerdotis. Et tenere regulariter ꝙ ideo dico: qꝛ oēs ꝑticulares caſus a confeſſoꝛe ꝓuideri non poſſunt. Sciendum etiā ꝙ hōi prono ad deſperationem; ad quam diſponit triſticia nō debet ſacerdos ea iniungere que augmētant melancoliā ꝛ triſticiā vñ talibꝰ moderatum vſum vini: ꝛ cum bonis perſonis ꝛ honeſtis ſolacium pꝛohibere nō debet. Sed queritur ſi penitentia facta in peccato moꝛtali ſit ſatiſfactoꝛia. De hoc dicit doctoꝛ ſubtilis in.4.d.15.q.1.quaſi in fine queſtionis. ꝙ q̄ ſemel vere penitet ꝛ recipit penitentiam ſibi impoſitam ab eccleſia ſiue a ſacerdote ꝙ tuncūq̧ poſtea recidiuet nunꝙ̄ tenebitur niſi ad illam vnicam ſatiſfactionem adimplendā. Et ſi illam impleat in caritate melius eſt: qꝛ non tantū ſoluit penā: ſed meretur. Sed ſi adimpleat voluntarie extra caritatē: ſoluit quidem penam: ſed nō meretur gratiā. Et poſtea dicit ꝙ ſi magnā partē ſatiſfactionis ſibi impoſite expleuerit in pctō moꝛtali. Et poſt penitet de peccato nouo: non ē ſibi penitētia iponenda de peccato pꝛo quo ſatiſfecit: licet extra caritatem fecerit. Sed tantū de nouis peccatis factis poſt hec que fuerint moꝛtificationis penitentie. Et ſi arguas ergo ſi eſt moꝛtua non eſt ſatiſfactoꝛia. Dico ꝙ verum eſt ꝙ non eſt ſatiſfactoꝛia placans: ꝛ recuperans amiciciam dei. Sed bene eſt ſatiſfactoꝛia pene iniuncte. Et hec eſt ſententia ſcoti. Tenet etiam hoc frater angelus de clau. in ſumma angelica. Et ad hoc eſt etiā glo. capitulo. ꝙ quidam de pen. ꝛ remiſſ. Quamuis in dicto capitulo parali. dicat oppoſitum. Et etiam archid. de pen. diſtinctione. tertia tenet ꝙ non ſatiſfacit. Tu tene ꝙ ſatiſfacit: quia ſi tu eſſes in mala gratia alicuius pꝛincipis ꝛ ſolueres ſibi debitum: cum poſtea eſſet in gratia non peteret ſibi aliquid de debito.

¶ Tertium cozrelarium:

Sacerdos in confeſſione vera pōt peccatori remittere de pena. Illud coꝛrelarium ꝓbatur de pen. d. 1. ca. Sicut. §. aly eſſentia. Par his ſoluendi eſt poteſtas et ligandi qui vtrunq̧ pari conditione permiſit. Sed ſacerdos per poteſtatem clauium poteſt ligare penitentem aliqua pena: ergo per eandem poteſtatem poteſt ipſum abſoluere ab obligatione alicuius partis pene. Itē magiſter. d. 18. c. 7. dicit Sacerdotes ſoluūt cum de pena ſatiſfactoꝛia aliquid dimittūt. Sed ad taxandum penā peccatoꝛi ſacerdos cōmittitur arbiter inter deum ꝛ peccatoꝛem ad imponēdū vel remittendū de pena. Sed ſacerdos per quancūq̧ diligentiam exhibitā nō poſſet pertingere ad illud indiuiſibile pene quo deus iudicat peccatoꝛem eſſe dignum. Et ideo ſi nō dat penitentiam punctualem pene pꝛo peccatis: nō ex hoc quin peccatoꝛ ſatiſfaciat pꝛo peccatis. Quia vere ad punctualem pene pꝛo peccatis eſſet impoſſibile ſacerdoti. Ideo non eſt veriſimile: ꝙ deus dederit eccleſie poteſtatem arbitrandi. Sic ꝙ ipſe voluerit arbitrium eccleſie ratificare. Et ꝙ impoſſibile ſit eam recte arbitrari. Sic vt non ratificetur

niſi a caſu vel ꝑ ſpeciale miraculū. Uñ ſi ſacerdos imponat penitentiā aliq̄tulū maiorē ꝙ correſpondeat pctis: nō eſt ꝓbabile q̄n penitēs teneat eā implere. Ergo ſi aliq̄tulū min⁹ dignā penam ꝓ pctis debitā det penitēti: illa ſufficere videt. Dicit̄ ꝙ ſicut in alijs cōmutationib⁹: iuſticia cōmutatiua h̄z aliquā latitudinē: ita ꝙ non reſpicit in cōmutationibus indiuiſibile: ſed mediū recte ratiōis ita iuſticia punitiua q̄ eſt q̄dam cōmutatiua pene ꝓ culpa: nō reſpicit neceſſario indiuiſibilē gradū pene correſpōdentē huic culpe. Sed ibi aliqua latitudo infra quā pena minoꝛ nō ſufficit: vltra quā pena maioꝛ nō eſt imponēda. Et citra totā illā latitudinē clauis citra vel vltra ligas: errat. Et tūc nō immerito: qd̄ ſoluit in terris nō ſoluit̄ in celis. Jdeo nō ratificat̄: ſed intra illā latitudinē nō errat. Jdeo arbitriū nō rectificatur in tantū ꝙ quicq̄d imponit citra illā latitudinem: hic opoꝛtet implere: ⁊ ſi hoc non impleat̄: reſiduū ī purgatoꝛio exiget̄. Et ſi min⁹ iponat̄ ⁊ explicat̄ nō magis exiget̄ in purgatoꝛio. Jllud aūt mediū ī illa latitudine: poſſibile eſt hoī eſſe ꝑ legem cū adiutoꝛio rationis naturalis. Et ideo obligatio ad iſtud mediū latū nō eſt ad poſſibile hōi ſine miraculo ſpeciali ⁊ ſine caſu ⁊ foꝛtuna.

B ¶ Sed nunquid penam a claue non errante impoſitam tenetur penitens adimplere. Dico ꝙ ſic: ſi ſe velit ſubmittere huic ſacerdoti. Et q̄ntum ad abſolutionem culpe. Et q̄ntum ad ſuſceptionem pene tempoꝛalis correſpondentis: quia tunc obligatur pꝛecepto eccleſie. Cui ſe voluntarie ſubmiſit. Si autem tantummodo velit ſe ſubmittere huic q̄ntum ad cōmutationem pene eterne in tempoꝛalem: ⁊ non q̄ntum ad taxationem pene tempoꝛalis. Et q̄ntum ad illam taxationem: vult ſe ſubmittere manui dei: vel hic: vel in purgatoꝛio. Non expediret talem ſine abſolutione repellere: ne recederet deſperatus: nec videtur propter iſtam voluntatem eſſe in peccato moꝛtali: ſi tamen conteratur de peccato: ⁊ velit puniri pena condigna ab eo cuius eſt iuſte eam infligere. Licet eam noluerit a ſacerdote ſibi infligi: nec ipſemet velit eam accipere vt ſit miniſter ſibi infligendo: nec poteſt dici inobedientem eccleſie: quia poteſt ſe ſubmittere arbitrio eccleſie q̄ntum ad iſtud iudicium penitentiale: ad qd̄ tenetur ſe neceſſario ſubmittere. Licet non velit ſe ſubmittere illi ſequenti: quia ſe ſubmittit iudicio eccleſie ſcilicet in confeſſione: ſed non ſequenti oꝛdinatione pene tempoꝛalis: quia iſta oꝛdinatio nō ſequitur neceſſario ex pꝛimo ſcilicet ex confeſſione: immo poteſt omnino nullam penam ſibi imponere: ꝓpter reſiſtentiam eius: ſed ei nunciet ꝙ totam penā ſoluet in purgatoꝛio. Sacerdos tamen per poteſta-

C tem clauium poteſt dimittere de pena debita peccatis ſm̄ pꝛopoꝛtionem. Et ſi arguatur quia peccatoꝛ poſt abſolutionem remanet obligatus ad penam tempoꝛalem vel hic vel in purgatoꝛio: ſm̄ diuinam oꝛdinationem. Ergo ſacerdos illam penam tempoꝛalem remittere non poteſt aliquo modo. Patet cōſequentia: quia ſacerdos non poteſt pꝛeiudicare diuine iuſticie: ergo nō poteſt diminuere de pena: ſm̄ diuinā iuſticiam oꝛdinatā. Jtem ille qui min⁹ peccatum commiſit: non eſt minus ſuſceptiuus clauiū effectus: ꝙ ille qui commiſit maius peccatum. Sed ſi aliquid per poteſtatem clauium dimitteretur a ſacerdote de maioꝛi peccato. Poſſibile eſt eſſe aliquod paruū pctm̄: cui non deberet̄ tanta pena ſicut eſt remiſſa de maioꝛi pctō: ḡ ſacerdos poteſt remittere penam totam illius minoꝛis pctī: qd̄ eſt falſum: q2 tūc ſaluaretur ſine quacunq̄ pena: ꝙ derogat diuine iuſtitie.

¶ Reſpondeo ad pꝛimū ꝙ iſte poſt abſolutionem eſt obligatus ad penam: q2 ſacerdos poteſtate clauium non poteſt dimittere totam penam: ſed bene poteſt dimittere partem pene: q2 ſicut poteſt ligare ⁊ ſoluere. Et ideo q̄uis partem remittere poſſit: tamen adhuc eſt obligatus ad aliam partem pene complendam. Et cum dicit: quia hec eſſet contra oꝛdinationem diuine iuſtitie. Dico ꝙ non: quia paſſio chꝛiſti ſufficienter ſatiſfecit ꝓ peccatis toti⁹ mundi. Et ideo de theſauro ſue benedictiſſime paſſionis dedit pꝛiuilegium: ⁊ claues eccleſie ſacerdotibus: vt poſſint virtute paſſionis remittere vnam partem: Nec eſt contra oꝛdinationē diuine iuſtitie: quia ſic de⁹ oꝛdinauit. Et paſſio chꝛiſti ſufficiēter ſoluit illā penam remiſſam a ſacerdote: immo ex theſauro eccleſie poſſet remitti tota pena: ⁊ hic: ⁊ in purgatoꝛio debita ꝓ peccatis multis: vt patebit cū de indulgentijs pertractabo. Ad aliud dico ꝙ ꝓ quolibet peccato opoꝛtet aliquam penam ſatiſfactoꝛiam remanere ꝑ quam medicina cōtra moꝛbū pꝛeſiet. Et ideo q̄uis virtute clauium dimittat̄ aliq̄ pena pctī vel aliqua q̄ntitas pene debite ꝓ aliquo magno pctō: nō opoꝛtet ꝙ tanta q̄ntitas pene remittatur reſpectu cuiuſlibet pctī. Sed ad q̄libet pctm̄ opoꝛtet aliquam penā remanere niſi ex auctoꝛitate vicarij xp̄i poteſtatiue diſpēſare totū theſaurū eccl̄ie remitteret tota pena ⁊ magni ⁊ parui pctī. Sed q2 q̄libet ſacerdos nō h̄z talē poteſtatē: ideo nullus ſacerdos inferioꝛ dño papa: pōt remittere totā penā cuilibet pctō cū non habeat tantā auctoꝛitatē ſacerdos: ḡ de quolibet pctō remittit aliq̄d de pena ſm̄ ꝓpoꝛtionē pctī. Si magnum eſt pctm̄: tunc remittet partē ꝓpoꝛtionatam ſuo poſſe. ſi paruum eſt pctm̄: partē remittet ꝓpoꝛtionatā: q2 nō h̄z ptātē cuiuſlibet pctī moꝛtalis: totā remittere: ſed de quolibet ſ3 ꝓpoꝛtionē. Exemplū: ſi q̄s diſpēſatoꝛ haberet auctoꝛitatē diſpēſandi cuilibz debitoꝛi vnā ptē debiti. Et vn⁹ deberet centū: ali⁹ quinquaginta: ali⁹ viginti. Alter vnū: nō opoꝛteret ꝙ ſi remitteret debitoꝛi q̄ centū d3: viginti. Non opoꝛtet ꝙ remitteret debitoꝛi q̄ nō d3 niſi vnū: etiā viginti: ſ3 cuilibet remittat ſm̄ pꝛopoꝛtionē ſic eſt in ꝓpoſito.

¶ Sequitur tertia concluſio

Peccatū pōt remitti ſine ſatiſfactiōe ex liberali dei remiſſiōe. Jſta concluſio ꝓbat ſic ꝑ apl'm ad tit. 3. Non ex operibus iuſtitie q̄ fecim⁹ nos ⁊c. Jtē act. 9. habet ꝙ cū paul⁹ eēt ī actu ꝑſequēdi xp̄ianōs: de⁹ ipm iuſtificauit. Jtē maioꝛ ē mīa dei ꝙ illa q̄ ꝓcepit hoī. S3 ꝓcepit hoī dimittere offenſam pctōꝛi aliq̄n ſīn ſatiſfactiōe: q2 ait mgr̄ ſent. lib. 3. d. 39. c. 1. Qui nō dimittit frī ſuo nō eſtimet pctā ſua a deo dimitti. Ergo de⁹ a foꝛtioꝛi pōt dimittere offenſaꝫ ſine ſatiſfactiōe. B Et ſi diceret ꝯ q2 anſel. 1 lib. cur de⁹ hō. c. 12. Si pctm̄ nō punit̄ aliq̄d ioꝛdinatū dimittit̄. S3 de⁹ nihil ioꝛdinatū dimittere pōt: ḡ de⁹ nō pōt ſīn ſatiſfactiōe pctm̄ dimittere. Jtē ī eodē lib. c. 12. dicit anſel. Nō decet deū pctm̄ ipunitū dimit-

tere ꝗ ſi nõ decet ẽ impoſſibile ꝙ de⁹ faciat indecẽs. p ẽ idẽ vbi ſupra. Liberior eſt iuſtitia ſi ſola miſericordia ſine iuſticia ꝙ ẽ incõueniẽs. Sꝫ ſi de⁹ dimitteret peccatũ ſine ſatiſfactiõe aliq̃ ipm dimitteret ſola miſericordia ſine iuſticia: ergo illud eſt incõueniẽs. Sciendũ ad huius declarationem ꝙ de remiſſiõe peccati cõtingit loqui dupliciter. Aut de lege cõmuni. Aut ex priuilegio ſpeciali. Primo modo ſm omnes: nullo dimittit peccatũ actuale mortale ſine aliqua ſatiſfactione. Quia ſemper ad hoc requiritur actus penitendi: in quo principalior pars ſatiſfactionis conſiſtit. Secundo modo etiam dicũt multi ꝙ nullo modo actuale mortale peccatum: põt a deo ſine ſatiſfactione remitti. Quia deus peccatum tale dimittere nõ poteſt ſine infuſione gratie. Et q2 hõ mortaliter peccando oculum anime clauſit. Ideo lumẽ gratie ad aiam nõ põt intrare: niſi aperiatur feneſtra. Et pro hoc opinione videtur eſſe ſententia Auguſtini

Auguſti. omel. 72. ſuper Ioh. 9. Maiora hor faciet. Cum ex impio fit iuſtus ſalutem operatur xps in illo: ſꝫ non ſine illo. Sed contra hoc aliqui arguunt. Omnem effectum quem facere poteſt de⁹: mediante cauſa ſecunda efficiente facere poteſt per ſe ſine operatione illius. Sed preparatio ad gratiã quam in ſe facit petõr penitendo eſt principaliter a deo mediante operatiõe penitẽtis q̃ eſt cauſa ſecunda. Quapropter

Auguſti. Auguſt. dicit. 13. de trinita. c. 10. ꝙ merita noſtra dona dei ſunt: ꝗ illã ꝑparationẽ põt deus in petõre non mediante aliqua actione ipſius petõris. Vñ ſine ꝑiudicio dicit Richar. de media villa. diſt. 15. arti. 1. q. 7. ꝙ q̃uis homini q̃diu eſt in actu peccati mortalis nõ poſſit remitti: tñ homini obdormienti in peccato mortali deus poſſet ſi vellet habitum charitatis infundere: ⁊ ſic peccatũ dimittere. Quicq̃d eñ eſt in petõre dormiente bonũ eſt: excepta deformitate peccati. Nullum aũt bonum prohibet aiam ſuſcipere charitatem. Et q̃uis malus voluntatis actus quo peccator priuat ſe bono debito ꝓhibeat q̃diu durat aiam ſuſcipere habitũ charitatis. Tamen carentia boni debiti ꝓhibere non poteſt aiam ſuſcipe preſentiã boni debiti oppoſiti. Si ſit agẽs qui reſtituat. Sicut nec carentia luminis in aere poteſt ꝓhibere aerem ad ſuſcipiendum lumen ſolis: cum ſol irradiat. Alis eñ pueri non reciperent debitam iuſtitiam que ante baptiſmũ carẽt. Et ſi ſic de⁹ dormiẽti peccata dimitteret nullam iniuſtitiam faceret vt patebit in ſolutiõe argumẽtorum. Utrum aũt deus per talẽ modũ vnq̃ dimiſerit alicui peccatum mortale actuale. Nobis eſt incertum. Sed queſtio de hoc non eſt quod deus fecit: ſed de hoc quod facere poteſt. Argumenta ad primam partem concedũtur de remiſſione ſm legem cõmunẽ. Etiam ſuppono ꝙ in peccatore nec in alio pro eo dicit ꝓ petõ ſatiſfactio. Tamen aliquid facere ex priuilegio ſpeciali ⁊ raro: iuſto ordini non derogat: quod tamen frequenter derogaret. Unde ſi quãdoq̃ rex vt oſtẽdat ſuam plenitudinem potẽtie: ⁊ benignitatẽ mie vt magis timeat ⁊ diligat parcit aliq̃ homini celerato: nõ derogat iuſto regimini regni ſui: imo cõfert ſic fieri q̃ñq̃: qõ tñ ſepe iteratũ derogaret. Q̃ñq̃ ẽt iuſte ⁊ in caſu poteſt parcere filio ſcelerato: cui⁹ pater voluntarie mortem ſuſtinuit ꝓ regni vtilitate. Similiter dico ꝙ ſi deus ad oſtendendum omnipotentiam ſuam ⁊ ſummam ſue bonitatis miſericordiam. Aliquando dimitteret alicui ſine ſatiſfactione peccatum nullam iniuſtitiam faceret. Quia ſicut

Anſelm⁹ dicit Anſel. in ꝓſol. c. 10. loquens ad deum. O de⁹ Cum punis malos: iuſtum eſt: quia de meritis cõuenit illorum. Cum vero parcis malis iuſtum etiã eſt. Non quia illorum meritis: ſed quia tue bonitati condecens eſt. Et ita facis quod decet te ſumme bonum. Sic itaq̃ ſine repugnantia iuſte punis: ⁊ iuſte parcis. Nec ſic faciendo relinqueret peccatum totaliter impunitum. Quia xp̃s non tñ pro noſtro peccato originali: ſed etiam pro peccatis actualib⁹ hominum ⁊ preteritis ⁊ preſentibus ⁊ ſequentibus mortem ſuſtinuit. Alia argumenta pro alia parte. Ad primum procedit de cauſa ſalutis noſtre que fuit incarnatio filii dei: ⁊ eius mors que ſub noſtro merito cadere non poterant: quia merita noſtra nõ ſunt ſufficientia pro incarnatione vel paſſione. Et per hoc ad Auguſtinũ. 13. de trinitate dicitur ſumma gratia. Ad illud de paulo dicit ꝙ illa remiſſio non fuit ſm legem cõmunem: ſed ex priuilegio ſpeciali. Ad tertiũ dico ꝙ vt dicit Anſel. lib. 1. cur de⁹ homo. c. 12. Nobis precepit peccantibus in nos dimittere offenſam etiam ſi nobis nõ ſatiſfaciant. Et tamen ipſe peccatum ſine aliqua ſatiſfactione non dimittit de lege cõmuni. Nulla tamen eſt repugnãtia: quia deus hoc nobis precipit vt non preſumamus quod ſolius dei eſt. Ad nullum enim pertinet vindictam facere niſi ad illum qui dñs eſt omnium Nam cum terrene poteſtates hoc recte faciunt: ipſe facit a quo ad hocipſum ſunt ordinate.

Primum documentum:

Oratio: ieiunium: ⁊ elemoſyna ſunt ſatiſfactionis partes in penitentia. Unde ꝙ ſint partes ſufficienter: patꝫ tam ex parte bonorũ per que ſatiſfaciendum eſt. Tam ex parte cauſarum peccati: q̃ꝫ ſatiſfaciẽdem ꝓut nunc eſt poſſibile ſunt excidẽde. Et ex pte illor ꝯ quos peccatũ ꝯmittit. De bonis

Ariſtote. aũt noſtris debem⁹ ſatiſfacere ſm phm. j. Ethi. c. x. Habemus tria bona. ſ. bona fortune q̃ vocat bona exteriora: bõa corporis: ⁊ bona aie. De bonis exterioribus ſatiſfacim⁹ ꝑ elemoſynã: ſub qua cõprehendit torũ qõ expẽdit in ꝓximor vtilitatẽ. De bonis corporis ſatiſfacimus ꝑ ieiuniũ: ſub quo cõprehendit q̃cq̃d ptinet ad corporis afflictiõẽ. De bonis autem aie ſatiſfacim⁹ ꝑ orõnẽ ſub q̃ cõprehẽdit q̃cq̃d deo exhibet ꝑ latrie virtutẽ. Tres etiã ſm Ioh. in prima cano. c. 2. ſunt petõr cauſe. Concupiſcentia carnis q̃ ꝓut poſſibile eſt: excludit ꝑ ieiuniũ. Concupiſcentia oculor ꝯ quã ordinat elemoſynã. Et ſupbia vite ꝯ quã ordinat orõ. Cõtingit eñ hoiem peccare ꝯtra ſeipm ⁊ ꝯ h̃ ordinat ieiuniũ. Et i primũ ꝯ qõ ordinat elemoſyna. Et i deũ ꝯ qõ ordinat orõ. iſte tres ptes ponunt de pe. di. j. c. j. De iſtis igit eſt nũc dicendũ. Iõ ponẽde ſũt iſte tres ptes ſeriatim. Sic igit

Primum correlarium.

Elemoſyna ẽ act⁹ virtutis ad dirigẽdũ in via ſalutis. Probat iſtõ correlariũ: q2 vt ſuperi⁹ ꝓbatũ eſt ꝑria ẽ vi⁹: ⁊ ſatiſfactio eſt actus virtutis penitentie. ⁊ ratio elemoſyne eſt ſpecies ſatiſfactionis

Ex quibus ſequitur q̄ ſit actus virtutis. Item miſericordia ↄ̄riat inuidie: q2 ſicut dicit Damaſce. lib. 2. c. 27. Inuidia eſt triſticia ꝺ̄ alienis bonis. Mia vero eſt triſticia in alienis malis. Cu ergo inuidia ſit viciū. Et ↄ̄riū vicij ſit virtus: p3 q̄ miſericordia ſit ꝟtus. Sed dare elemoſynā eſt actus miſericordie ḡ eſt actus ꝟtutis. Sed ↄ̄tra. Dare elemoſynā eſt act⁹ miſericordie: ſ3 mia nō eſt ꝟtus: q2 ſm pħm. 2. Ethi. c. 5. Miſericordia eſt paſſio: nulla aūt paſſio eſt virtus. Quia miſericordia ſm Damaſc. lib.
Damaſ. 2. c. 27. Miſericordia eſt ſpecies triſticie. Triſticia ꝟo eſt paſſio. Dare ḡ elemoſynā nō eſt act⁹ ꝟtutis. Itē circa exteriora bona de quib⁹ ſit elemoſyna nō ſunt niſi tres ꝟtutes. ſ. liberalitas: magnificētia: ⁊ iuſticia: vt pōt colligi ex ꝟbis pħi. 2. ethicorum. c. 7. Sed dare elemoſynā nō eſt act⁹ liberalitatis: quia liberalis nō attendit indigentiā ei⁹ cui dat. Nec eſt act⁹ magnificētie: q2 ſm pħm. 4. ethi. c. 5. Magni-
Ariſtote. ficentia nō eſt niſi circa magnos ſumptus. Miſericordia ꝟo eſt circa magnos ⁊ pūos. Nec eſt act⁹ iuſticie: q2 ſicut dicit Aug. 19ͦ ci. dei. c. 21. Iuſtitia ꝗ̄ virtus eſt: ſua cuiq3 bona diſtribuit. Sed miſericordia dat illud qꝺ̄ eſt dātis ꝓprium: nō illi⁹ cui dat. Ergo dare elemoſynā nulli⁹ virtutis eſt actus. Itē actus virtutis ſemꝑ eſt rectus. Sed datio elemoſyne pōt eſſe nō recta: vt cū ſit ex vana gloria. ḡ nō eſt actus ꝟtutis.
B Dicendū ꝓ hui⁹ declaratiōe q̄ dare elemoſynā ſub debitis circūſtantijs eſt actus ꝟtutis: vel vt principij vel cum elicit a ꝟtute. Uel vt terminī. ſ. cū dat a nō habēte habitū ꝟtutis diſponentē ſe tn̄ ꝑ hoc ad ꝟtutē. Dare em̄ elemoſynā ſub circūſtantijs debitis ſemꝑ eſt actus rōnis. Actus aūt volūtatis rectus vel elicit ꝑ ꝟtutē vel diſponit ad
C ꝟtutem. Ideo reſpondet ad rōnes. Ad primū dico q̄ miſericordia pōt accipi ꝑ paſſiōe ⁊ ſic nō eſt ꝟt⁹. Uel ꝑ habitu voluntatis quo inclinat ad ſubueniēdū miſeris ꝓpter deū ⁊ ſic eſt ꝟtus. Primo modo ponit a Damaſceno ſpecies triſticie. Ad ſcḋm ꝺ̄: q̄ dare elemoſynā eſt actus liberalitatis. Quia q̄uis nō oīs liberalitas attendat indigentiam illius cui dat. Tn̄ ꝟa ſpecies eius hoc attēdit. Et illa ſpecies eſt miſericordia: cuius actus eſt elemoſynā dare. Et ſic cum liberalitas ſit aliqua pars potentialis iuſtitie: dare elemoſynā magis pertinet ad iuſticiā q̄ ad aliquā aliā quattuor ꝟtutū cardinalium.
D Ad tertium dico q̄ dare elemoſynā nō eſt act⁹ ꝟtutis niſi fiat ſub debitis circuſtantijs. Et ſi ſic fiat nō pōt eſſe niſi rect⁹. Sed queritur vtrū elemoſyna ca-
Aſtenſis. dat ſub precepto. Rn̄. aſtenſis lib. 5. titu. 26. q̄ elemoſyna cadit ſub precepto legis nature: legis diuine: ⁊ legis poſitiue. Lex em̄ naturalis precipit diligere primū ⁊ non facere illi qꝺ̄ nollet ſibi fieri: ⁊ facere illi qꝺ̄ ſibi vellet fieri. Et ibi includūtur duo. ſ. effectus diligendi ⁊ effectus dādi indigenti. Aliter nō eſſet vera dilectio niſi ſeq̄ret effectus. Ideo dicit Ioħ. in prima cano. c. filioli mei non diligam⁹ ꝟbo neq3 lingua. ſ. tn̄: ſ3 opere ⁊ veritate. Lex diuina ꝟo etiā precipit Math. 25. vbi oſtēdit quo improꝑabit reprobis in die iudicij de opib⁹ miſericordie. Quod non faceret niſi caderet ſub precepto. Ergo qui habet de quib⁹ ⁊ nō dat elemoſynā dānabitur eternaliter. Et fortius reprehēdetur q̄ de alio peccō mortali niſi eſſet multū enormeimo qui non paſcit

eſurientē homicida eſt. Et iſtud preceptū de elemoſyna danda reducitur ad preceptū de honore parētum vbi continetur preceptum de dilectione primi ⁊ ſuccurrere ei. Sed principaliter patri ⁊ matri. Quo ſequit̄ q̄ miſericordes longiorem vitam habebūt. Dare etiam elemoſynam cadit ſub precepto iuris canonici ⁊ poſitiui eccleſie. Unde diſtin. 86. c. fratrē noſtrū ꝺ̄ de quodā epō. Largam manū habeat. Neceſſitatē patientib⁹ occurrat. Alienam inopiam ſuam credat. Q2 ſi hoc non habeat epiſcopatum nomen tenet. Ibidem ꝺ̄. c. nō ſatis. §. paſce. Quos in paſcendo hoīes ſeruare potuiſti: ſi nō paueris occidiſti. Et. 7. q. 1. c. oīs ꝺ̄. Qui negāt miſericordiam faciendam indigentibus: ipm̄ xp̄m negant qui eſt miſericordia. Iſtud aūt preceptū eſt affirmatiuū: ⁊ obligat ad ſemꝑ: ſ3 nō ꝓpter ſemꝑ. Sed ꝓ loco et tempore. Etiā eſt conſideranda facultas habentis ⁊ miſericordia indigētis. Si em̄ ho habeat aliquid qꝺ̄ nō ſit neceſſariū ſuſtētationi vite ſue: nec illoꝝ quib⁹ tenet̄ ꝓuidere: ſicut ſunt vxor: filij: filie: ſerui: ancille. Et ſit tanta indigētia ſeu neceſſitas ex parte illius cui dandū eſt: q̄ immineāt ſigna ꝓbabilia extreme neceſſitatis. Nec appareat in ꝓmptu qui ei ſubueniat. Tūc hn̄s tenet̄ ex precepto ſubuenire indigēti. Nō em̄ eſt expectanda neceſſitas vltima: q2 non poſſet ſuccurrere nature iam fame vel ſiti deficienti. Nec oportet q̄ cōſideret ad om̄es caſus qui poſſunt in futurū accidere: q2 de craſtino ꝓuidere pōt. Si diceret̄ q̄ vnicuiq3 licitū eſt retinere qꝺ̄ ſuū eſt: ḡ cum elemoſyna ſit de ſuo pōt retinere nō dādo alicui: et ꝑ ↄ̄ñs elemoſyna nō cadit ſub precepto. Itē ſi eſſet pceptū reduceret̄ ad vnū de decem preceptis. Non ad preceptū negatiuū: q2 dare elemoſynā aliquod affirmatiuum eſt. Nec ad preceptum affirmatiuum quia non ad preceptum affirmatiuum prime tabule: quia illa ꝑtinent ad virtutem latrie. Nec ad preceptū affirmatiuū ſcḋe tabule: q2 nō eſt niſi vnū. ſ. ꝺ̄ honore parētū. ḡ elemoſyna nō cadit ſub pcepto. Itē ſi caderet ſub precepto tunc quotieſcūq3 homo habet vltra id qꝺ̄ ſibi neceſſariū eſt: ⁊ nō daret illō indigēti petenti mortaliter peccaret qꝺ̄ falſum eſt.
Ad primum iſtoꝝ dico q̄ illa q̄ habes neceſſaria ad tua ſuſtentationem ⁊ tuoꝝ: vt dictū eſt tua ſunt. Superflua aūt vel q̄ non ſunt neceſſaria ſunt pauperū in neceſſitate. Ideo nō habes ibi niſi auctoritatē miniſtrandi datā tibi a deo. Unde. diſt. 47. c. ſicut vbi ꝺ̄. Eſurientū eſt panis quē detines. Ueſtimētū nudoꝝ e quod tu recludis. Miſeroꝝ redēptio ſunt pecunie quas tu in terra defodis. Et in hoc apparet q̄ elemoſyna dare cadit ſub precepto. Et q̄uis tranſgreſſores nō puniātur lege humana. Semꝑ tn̄ puniūtur lege diuina. Ad ſcḋm reſpōſum eſt ſupra q̄ iſtud preceptum reducitur ad preceptum de honore parentum. Ad tertium dico q̄ non dans in caſibus predictis mortaliter peccat. Aliter non cadit ſub precepto dare elemoſynā. Unde nota ſm aſtenſem libro quinto. titulo. 26. Quod elemoſyna eſt opus in quo datur aliquid ex compaſſione indigēti propter deum. Et dicitur elemoſyna ab eleos greče cuius imperatiuus eſt eleyſona: quod grece idē eſt q̄ miſerere latine. Ideo eleos grece eſt miſericordia. Iō dicit petrꝰ in greco q̄ nō d3 dici elemoſyna: ſ3 eleymoſyna. Mia autē miſeris eſt neceſſaria. Ideo Aſtenſis

miſericors releuat miſeriam miſeri. Unde miſeri-
cordia habet duas conditiones. Prima ꝙ releuat
alienam miſeriam. Secũdo ꝙ fiat propter deum.
¶ Dubitatur de quib9 bonis põt fieri elemoſyna.
Utrum debeat fieri de re ſibi neceſſaria. Reſpõdet
aſtẽſis in loco preallegato ꝙ Neceſſariũ dr̃ dupliciter.
Uno mõ ſine quo aliquid eſſe non põt. Et de ta-
li neceſſario dñs nõ tenetur nec debet dare elemoſy-
nam: vt põte ſi quis in extrema neceſſitate non ha-
beat niſi vnum panẽ ad ſe ⁊ filios ſuſtentandũ: nõ
tenetur dare: imo peccaret ſi ex hoc moreretur. Niſi
daret alicui perſone magne per quã eccleſia vel cõ-
munitas ſequeret magnã vtilitatem. Et ſic ſeipſuʒ
⁊ ſuos laudabiliter morti ſe exponeret. Cum bonũ
cõmune ſit preferendum bono particulari. Hoc ta-
men facere non eſſet neceſſitatis nec cadit ſub prece-
pto. ſed eſſet magne perfectionis ⁊ cumulus meri-
torum. Alio mõ dicitur neceſſarium ſine quo nõ po-
teſt conuenienter tranſigi ſm decentiaʒ ſui ſtatus:
vel ſue perſone: vel ſuorum de domo de quibus ha-
bet curam. De tali bonum eſt facere elemoſynam
ſed non cadit ſub precepto: ſed ſub cõſilio. Nõ em̃
tenet dare tãtum ꝙ de reſiduo non poteſt tranſigere
vitam ſuam ſm ſtatum ſuum moderatum ⁊ ſue
domus: ſi ex hoc inconuenienter viueret ⁊ vitupero-
ſe. Nec em̃ tenetur tantũ dare quin retineat conue-
nienter viuere. Et hoc intelligitur tribus cõditioni-
bus obſeruatis. Si ſtatũ mutaret per ingreſſum re-
ligionis: tunc em̃ largiens omnia ſua eſt perfectio-
nis. Scd̃o quando ea que dat poſſunt faciliter re-
ſarciri vt non ſequatur magnũ incõueniẽs. Tertio
quando indigens eſt in extrema neceſſitate: qꝛ in il-
lo caſu debet dare illa que faciunt ad decentiã ſui
ſtatus vt maiori neceſſitati ſubueniat. ¶ Dubitat
ſi poteſt fieri elemoſyna de rebus illicite acquiſitis.
Reſpondet aſtenſis vbi ſupra. Qđ illicite acquiſitũ
poteſt tripliciter contingere. Primo ꝙ illud qđ eſt il-
licite acquiſitũ ab alio: debetur ei a quo eſt acqui-
tum: nec põt res teneri ab eo qui acquiſiuit. Sicut
accidit in rapinis ⁊ vſuris: ⁊ de talibus cũ homo te-
neatur ad reſtitutionẽ: elemoſyna fieri non poteſt
ad meritum eternũ. Unde Aug. de verb. do. Nolite
elemoſynas facere đ fenore ⁊ vſuris. De pecunijs tñ
taliũ vſurarum poteſt elemoſynas facere ſi habet
reſtituendi equipollens intentionẽ. ¶ Sed quid ſi
non haberet intentionẽ reſtituendi. Nunquid pro-
ficeret ſibi talis elemoſyna. Dico ꝙ ſic. Primo ad
multiplicationem bonorũ temporaliũ. Scd̃o qꝛ nõ
haberet tantã penã in inferno. Tertio qꝛ facit ali-
quas diſpoſitiones per quas gratia dei preſeruabit
ne cadat in tanta peccata. Quarto qꝛ forte pro-
pter illam miſericordiam quã facit pauperibus do-
minus dabit ſibi gratiã penitendi ⁊ ipſum reſtituẽ-
di ad ſtatum gratie. Ideo in quocũqꝫ ſtatu homo
poſitus ſit: nũqꝫ debet ceſſare facere bonũ: qꝛ nullũ
bonum irremuneratũ. Alio mõ aliquid dicitur ac-
quiſitum illicite: qđ quidẽ ille qui acquiſiuit retine-
re non põt. Non tñ debetur ei a quo acquiſiuit: igi-
tur cõtra iuſtitiã accepit ⁊ alter cõtra iuſtitiã dedit:
ſicut in ſymonia cõtingit in qua dãs ⁊ accipiẽs: cõ-
tra deum agunt. Ideo non debet fieri reſtitutio ei
qui dedit: ſed in elemoſynas pauperum diſtribui:
vel in reparationem eccleſiarum. Tertio dicitur ali-
quid illicite acquiſitum. Non quidem ꝙ acquiſitio
ſit illicita: ſed illud a quo acquiritur eſt illicitum vt
meretrices ⁊ lenones. Et hoc vocatur turpe lucrũ
in eo ꝙ meretriciũ exercet: qꝛ turpe agit contra le-
gem dei. In hoc aũt qđ recipit: non turpe agit con-
tra legem dei. Et de tali acquiſito poteſt fieri elemo-
ſyna. Sed non poteſt fieri oblatio ad altare de tali
pecunia: ſaltem manifeſte: propter ſcandalum po-
puli: ⁊ propter reuerentiam ſacramenti. Intellige
de illis de lupanari que ſunt omnibus manifeſte.
Unde Deu. 23. Non offeres mercedem proſtibuli
in domo dei tui. ¶ Et ſi diceretur contra: Nam di-
cit ſaluator Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmo-
na iniquitatis. Dico ꝙ omnes diuitie dicuntur mã-
mona iniq̃tatis: qꝛ vix acquiruntur vel vix poſ-
ſidentur ſine peccato ⁊ ſine iniquitate. Et non intel-
ligit de male acquiſitis dicto modo. ¶ Sed queri-
tur ſi in extrema neceſſitate poſſit dare de male ac-
quiſitis. Dico ꝙ ſic: qꝛ in extrema neceſſitate: oĩa ſunt
communia: ideo licite eſſet dare de alieno habenti. im-
mo ſi aliter non poſſet ſibi ſubuenire: tenetur acci-
pere de alieno ad ſibi ſubueniendum. Nec vt ſic: ac-
ciperet de alieno: qꝛ in neceſſitate omnia ſunt cõmu-
nia. Et ſic habens aliqua illicite acquiſita: dans in
extrema neceſſitate. Illud qđ dat diminuitur de il-
lo qđ tenetur ad reſtitutionẽ. Et de tanto qđ dat:
non tenetur ad reſtitutionem. Huius opinionis eſt
Sanctus tho. in. 4. ſer. pro. Aſtenſis aũt non pro-
bat ſed dicit ꝙ tenebitur ad reſtitutionem. Uerum
qꝛ poſſent concordari. Nam talis neceſſitas poſſet
eſſe ꝙ poſſet alibi habere ſubſidium. Nec eſſet extre-
ma neceſſitas. Et ſic eſſet opinio aſtenſis bona. Qꝛ
teneretur ad reſtitutionẽ cũ alibi poſſet habere ſub-
ſidium. Nec eſt extrema neceſſitas. In tali caſu nõ
poteſt ſubuenire de alieno. Si vero talis neceſſitas
eſt extrema: ⁊ alibi nõ poteſt habere ſubſidiũ. Tũc
dare illi ſiue ſua ſiue aliena: nullo modo tenetur ad
reſtitutionem: qꝛ tunc talia neceſſaria ſunt patien-
tis talem neceſſitatem. Et ſic intellexit ſanctus tho-
mas. ¶ Sed dubitatur quis poteſt facere elemoſy-
nam. Ad hoc reſpondetur ſm iura. Qđ monachi:
ſeu alij religioſi: non poſſunt facere elemoſynam ſi-
ne licentia ſui ſuperioris. Niſi haberent publicam
adminiſtrationem. Et cauſa eſt: qꝛ nullus reli-
gioſus habet propriam voluntatem. 16. q. 1. Pla-
cuit. Si tñ videret hominem neceſſitatem patientẽ
hoc facere põt ſine licentia. 86. di. 5. paſce. Qꝛ in
tali caſu oĩa ſunt cõia. 47. diſt. Sicut hi. vbi dicit
Eſurientiũ panis eſt ⁊c. ĩ tali caſu põt mõach9 dare: et
ↄ dicente abbate. xi. q. 3. qui reſiſtit. Si aũt habet
adminiſtrationẽ. nõ ſolũ põt elemoſynã facere: ſed
etiaʒ ſuperflua dare. 12. q. 1. qꝛ tua. vbi dr̃. qđ ſup
eſt date elemoſynã ⁊ oĩa ſunt mũda vobis. ¶ Sꝫ q̃ri-
tur ſi vxor ſine licẽtia mariti põt elemoſynã face-
re. Dico ſm ſcotũ. d. 15. Qđ vxor de reb9 viri. ſ. pa-
ne: vino ⁊ hmõi q̃ đ approbato more ſolent puenire
ad diſpẽſationẽ vxoris põt facere moderatas ele-
moſynas ſm facultatẽ viri ſui. Et maiorẽ vel mino-
rẽ multitudinẽ pauperũ. Nõ tñ põt dare exceſſiue
reſpectu facultatũ viri qđ eẽt notabile dãnũ viri ſui
Et mariti9 dꝫ đ hẽre gratũ ⁊ ratũ: lꝫ aliqñ ꝓhibuerit
qꝛ eſt ꝓ cõi vtriuſqꝫ ſalute. Si aũt videret: ⁊ crede-
ret ꝙ oĩb9 modis diſpliceret marito: tunc dare non

Auguſti.

Sanctus thomas

poteſt. Sed doleat q: dare non poteſt. Nō eñ debet dare cū ſcādalo viri ſui. Et ſic intellige. 23. q. v. qḋ deo. ¶ Rodericus aūt dicit titulo de negociis ſecularibus: q̄ ſi mulier et latēter det elemoſynā p̄ ſe ⁊ viro ſuo vtiliter gerēdo negociū nō peccat etiā ſi credat q̄ diſpliceat viro ſuo ſi ſciret. Verū ſi mulier h̄z reḋ parapharnales p̄t facere elemoſynā et debet ē͂t inuito marito. C. de pactis. l. quē hac lege: parapharnalia aūt dicunt̄ illa bona q̄ mulieri adueniūt poſt matrimoniū: titulo donatiōis: ſucceſſiōis: legatiōis. Ea aūt que h̄z añ matrimoniū: ⁊ portat ad virū ſuū: dicunt̄ dos. Itē ſi eſt lucroſa de rebus lucratis ſm̄ Ricardū ⁊ thomā p̄ōt facere elemoſynā moderatā inuito marito. Guill's aūt dicit q̄ ſi ex h̄ tolleret̄ iuſteratio vite: nō h̄z: q: pl⁹ tenet̄ ſibi: marito: ⁊ aliis de domo q̄ extraneis. ¶ Sz nūq̄d ſerui vł āncille poſſūt facere elemoſynā de reb⁹ dominorū ſuoꝝ. Alleñs dicit q̄ nō niſi de licētia: ⁊ niſi de pane ⁊ vino que nō inferūt dāmū ſenſibile. Et hoc ad vtilitatē dñoꝝ ſuoꝝ. Et hui⁹ opinionis eſt ſcūs thomas. ¶ Sz qualis ordo tenēdus eſt in dādis elemoſynis cū oib⁹ non poſſumus ſatiſfacere. Dicit magiſter henricus herp. in ſuo preceptorio. q̄ ad hoc nouem ſunt cōſiderāda. Primū eſt fides q: fidelis preponēdus eſt infideli ceteris parib⁹. Illi eñ nobiſcū renati ſunt in xp̄o tāq̄ fratres. Ceteri reputant̄ nobis alieni: ⁊ hoſtes xp̄i. Iō dicit ap̄ls. gal. 6. Operemur bonū ad oēs maxie aūt ad domeſticos fidei. Scḋm ꝯſiderāda eſt ppinquitas q: ppinqs ex leg: nature magis obligamur. Et ſic ppiqui ſanguinis p̄ponunt̄ extraneis: q: ſm̄ apoſtolum. Qui ſuoꝝ curā ⁊ maxime domeſticoꝝ nō h̄z: fidē negauit ⁊ eſt infideli deterior. Ita tñ ſubuenire dz ſuis q̄ cām preſtet neceſſitas nō carnalitas. i. nō dītent̄ propter carnalē amorē: ſed paſcant̄ ppter nature ſuſtentationē. Alioquin de⁹ nō eſſet cā ſz caro. Tertiū cōſiderādū eſt b̄ñficiū rel⁹ acceptū ⁊ precipue ſpirituale. Plus eñ obligamur b̄ñficiis q̄ aliis etiā ſm̄ ppinquis a quib⁹ cōmoda tēporalia vel ſpiritualia recepim⁹. Cui⁹ rō eſt q: magis debem⁹ reddere debitū q̄ dare gratuitū. Et iō magis debem⁹ reddere ſuſcepta b̄ñficia: q̄ amicis aliqḋ dare gratis. Et maxime obligamur hiis q̄ ſm̄ paulū laborāt in v̄boꝝ doctrina. i. ad thimo. 5. Et primo. cor. 9. ſi nos vobis ſpiritualia ſeminauim⁹: nō eſt magnū ſi veſtra carnalia metam⁹. Quartū ꝯſiderādū ē meritū. Nā honeſtis ⁊ meliorib⁹ multo meli⁹ ē ſubueniri q̄ aliis ceteris parib⁹. Ideo dicit eccl'aſtici. 12. Da bono ⁊ ne receperis peccatorē. Bene fac humili ⁊ ne dederis impio. ſ. niſi eſſent in extrema neceſſitate q: tūc ſubueniēdū eſſet nature ⁊ non malicie. Iō dicit ſcūs thomas. 2. 2. q. 32. Sic diligēdi ſūt homines vt eoꝝ nō diligant̄ errores. Quintū cōſiderandū eſt etas q: ceteris parib⁹ ſenes ſunt preferendi iuuenibus. Sextū conſiderandum eſt neceſſitas. q: citius dādum eſt plus egenti: eo q̄ elemoſyna eſt inſtituta ad p̄ximi neceſſitatem ſubleuandā. Aliās enim fruſtraretur elemoſyna ſuo fine. Nec haberet meritum apud deum. Unde qui tenent̄ capti ab hoſtibus ⁊ maxime ab infidelib⁹ ſunt aliis preferendi. Similiter qui ppter debita excruciant̄ in carcerib⁹ penis ⁊ ſuppliciis preferunt̄. Nā ſi pauper tp̄e ſue afflictionis nihil ipetrat a te: vel q̄ iniuſte rapitur ad mortē. Plus apud te ē pecunia tua q̄ pauperis vita. Moritū. ſz nō ēſt tibi leue periculū: vnde. 12. q. 2. ca. Sicut omnino: vbi. glo. Qḋ eccl'ia nō ſoluz ſuos captiuos: ſz etiā extraneos tenet̄ ſubuenire. Et hū dicunt̄ captiui q̄ ab hereticis vel gentilibus capti ſunt vel a talib⁹ vbi timet̄ periculū corporis vł anime. Tales tenēt̄ redimere. Septimū cōſiderandū eſt debilitas: q: claudi: ceci: lepꝛoſi: valitudinarii debent preferri ſanis: imo vz legis. Qui pōt laborare ⁊ ſe immiſcet elemoſyne. i. imperatoris ſeruituteꝫ redigetur. C. de mon. vali. leg. 1. lib. xi. Et ſic dāda eſt elemoſyna paupibus qui nō poſſūt opari manib⁹ vt. 82. d. ca. 1. Qḋ tamē eſt itelligēdū de hiis elemoſynis q̄ tendūt ad alimēta vel ſuſtētationē corporal. Sicut eſt paſcere: potare: veſtire: hoſpitari. Sec⁹ ē de aliis vt viſitare infirmū redimere captiuū: ſepelire mortuos. verūtñ in extrema inopia nulli ē elemoſyna denegāda vt. 82. di. c. paſce. ⁊ c. Nō ſatis eſt. Nec hiſtrionib⁹ nec meretricib⁹ eſt denegāda in neceſſitate q: talis nō honorat vicia ſz naturā: vt 82. di. c. v. Qui venatorib⁹ inio in neceſſitate nō ē negāda excoitatis. xi. q. 3. qm̄ multos. Octauū eſt modus vt nō tātū vni. Nec ſimul effundant opes. Sz diſcrete diſpenſet: Niſi forte quis ex toto vellet relinquere ſcḋm vt pz. 86. di. fratrem noſtruꝫ. §. In ipſa liberalitate. Modus exhibēdus reꝝ ⁊ perſonarum. Rerum vt non omnia vni ſed ſingulis quedā preſtentur: vt pluribus prodeſſe poſſim⁹: iuxta illud. ps. Diſperſit dedit pauperibus. Perſonarum vero vt primum iuſtis: deinde peccatoribus. Quibus tamen prohibemur dare non q: homines ſunt: ſed q: peccatores. Nonum cōſiderandum eſt nobilitas. i. verecūdia que ingenuos pdit natales. Que preſertim attenditur in hiis qui diuitiis ſecularibus ſine vitio ſuo ceciderunt in egeſtatē. De talib⁹ loquitur boec. cum dicit. Infeliciſſimum genus infortunii eſt fuiſſe felicem. Nota igitur verecundiam eſſe ſignū nobilitatis: ⁊ talis nobilitas attendi debet in dandis elemoſynis. ¶ Sed dubitatur vtrū elemoſyne corporales ſint preferende: ſpiritualibus elemoſynis. Et videtur q̄ ſic Math. 25. vbi chriſtus de punitione illorum notificat qui non fecerūt elemoſynas. Et loquitur ſolum de corporalibus dicens. Eſuriui et non dediſtis mihi manducare ⁊c. Ergo xp̄s prefert elemoſynas corporales ſpiritualibus. Cum non faciat mentionem de ſpirituali ū̄m punitione. Item elemoſyna corporalis preferitur orationi. Sed orare eſt elemoſyna ſpiritualis: ergo corporalis p̄fert̄. ¶ In oppoſitū ſpirit⁹ prefertur corpori: ergo ſpiritualis elemoſyna preferē corporali. Ite. d. 45. c. due. Elemoſyna cordis multo maior ē q̄ elemoſyna corporis. ¶ Reſpōdet̄ q̄ quedā ſunt elemoſyne pure corporales vt cū datur vł fit aliqḋ corporale. Et iſte elemoſyne corporales ſūt ſeptē que cōtinent̄ in iſto verſu. Viſito: poto: cibo: redimo: tego: colligo: condo. Viſito. i. infirmū. Poto ſitientē. Cibo eſurientē. Redimo captiuū ſeu incarceratū. Tego. i. veſtio nudū. Colligo paupe͂ꝫ et hoſpito. Condo. i. ſepelio mortuū. Oēs aūt neceſſitates corporales reducūt̄ ad iſtas ſeptē: vt h̄n dirigere occiū ſuſtētare claudū. reducūtur ad viſitaē īfirmū cū ſint q̄dā infirmitates. Subuenire aūt hoi ad quācūq̄ tribulatiōeꝫ exteriorē reducit̄ ad redēptiōeꝫ captiuoꝝ.

Quedam aũt elemoſyne ſunt pure ſpũales .ſ. cum datur vel fit aliqd ſpirituale ad ſubueniendũ ſpirituali indigentie. Et ſic ſm Auguſti. in encherid. c. 40. Qui dimittit ex corde illi a quo offenſus eſt: vel orat vt ei dimittatur: facit elemoſynam. ¶ Et ſunt ſeptem elemoſyne ſpũales que continentur in hoc verſu. Conſule: caſtiga: ſolare: remitte. doce: fer: ora. Conſule .ſ. conſilium dando deſolatis orphanis: viduis: pupillis: caſtiga delinquentem: ſolare triſtes: remitte iniurias: quia magna elemoſyna eſt parcere inimicis: ⁊ eos diligere propter deũ. Unde nulla maior elemoſyna illa qua ex corde dimittimus qd in nobis quiſqꝫ peccauerit. Doce bonam doctrinã ignorantibus: ideo predicare eſt elemoſyna magna. Fer ſcꝫ patienter iniurias: ⁊ tribulationes: oppreſſiones: infirmitates. Ora pro animabus purgatorij: ⁊ pro omnibus viuis atqꝫ defunctis. Unde elemoſine ſpirituales ceteris paribus preferende ſunt elemoſinis corporalibus: qꝛ indigentia anime maior eſt ꝙ̄ indigentia corporis. Et ideo ceteris paribus ſunt magis meritorie ⁊ magis ſatiſfactorie. Et dico ceteris paribus: quia ita exaliter poſſet ſubuenire indigentie ſpirituali proximi. Et ita efficaciter laborare ad ſubueniendum indigentiis corporalibus vel indigẽtia ſpiritualis poteſt eſſe tam parua ⁊ corpalis tã magna: ꝙ elemoſyna corpalis eſſet ꝓferenda ⁊ magis meritoria ꝙ̄ ſpũalis elemoſyna: Elemoſyne ſpũales ſub eodem gradu indigẽtie cuꝫ indigentia corpali: ⁊ ſub eodẽ affectu: ⁊ ſub facto equali vel dato: nulli dubiũ ꝙ elemoſyne ſpũales ſunt ꝓferende. Ideo ꝓferenda eſt elemoſyna ad ſubueniendũ aie purgatorij ꝙ̄ cuicũqꝫ neceſſitati corporali. Cũ pena purgatorij excedat oẽm penã que poſſet dari in pñti vita vt hꝫ de pe. d. 7. quaſi in fine. Et ſi ille ignis tpalis ſit. excedit tñ oẽm penam quã vnꝗ̄ aliquis paſſus eſt in hac vita. Ideo ad argumenta eſt reſpondendũ in ꝑncipio facta. Ad primum dico ꝙ xp̄s fecit mẽtionẽ de elemoſynis corporalib⁊: nõ vt ꝓnderet eas ꝓferri ſpũalibus: ſꝫ ne aliqui eſtimarẽt nõ eſſe ad ſalutẽ neceſſarias. Ad ſecundũ dico ꝙ qñ elemoſyna inter partes ſatiſfactionis ꝓfert oroni non diſtinguit elemoſynã ab illa q̃ fieri põt de oroně. Et ꝯcedo ꝙ oro inꝗ̄tũ homo p eam ſubuenit indigentie aie ſue ⁊ ꝓximi: magis eſt ſatiſfactoria: ꝙ̄ per eã qua vocat ꝯtẽplationis dulcedinẽ: qꝛ ⁊ ſi cõtemplatio ſit dulcior ⁊ dignior eſſentialiter: tamẽ actione ratiõis vſus magis eſt meritoria: ſicut vita actiua eſt dignior ꝙ̄tum ad fructum condeſcẽdentem in proximos ꝙ̄ contemplatiua. ꝙ̄uis in ſe contemplatiua ſit dulcior ⁊ dignior. Iſta diſtinctio poteſt probari per Auguſti. xi. de ciuita. dei. cap. 18. Qui dicit ꝙ aliqua ꝙ̄uis in ſe ⁊ ſuum eſſe ſint eſſentialiter nobiliora: tamen ſm alia ſunt nobiliora. Et dat ibi exemplũ: quia ſenſitiua ſunt nobiliora non ſentientibus: ⁊ intelligentia non intelligentibus: ⁊ immortalia mortalibus. Tamen in conſideratione affectus ⁊ vſus hominum: inſenſibilia preferuntur ſenſibilibus. Quis enim dubitat ꝙ quicũqꝫ plus vellet habere bladũ ꝙ̄ mures: ⁊ numos ꝙ̄ pulices. Et tamen mures ⁊ pulices viuunt ⁊ ſentiũt ⁊ nõ bladũ nec nũmi. Ideo ꝙ̄tu ad vſum ⁊ affect⁊ hoim: ita inſenſibilia .ſ. bladũ ⁊ nũmi: preferũtur ſenſibilib⁊ .ſ. pulicib⁊ ⁊ murib⁊: ꝙ̄ ꝙ iſta in ſuo eẽ ſint digniora. Sic oratio ꝯdeſcendẽs ad vitã actiuam: ⁊ ad ſubleuamen proximi eſt vtilior ⁊ dignior ꝙ̄tum ad vſum actus ꝙ̄ ſit oratio vacans ſolum contemplationi: ꝙ̄uis iſta eſſentia ſit nobilior ⁊ dulcior. Et ſic patet ad iſtud dubium ⁊c.

Hinc videndũ ẽ de vtilitate elemoſyne ⁊ ſunt multe vtilitates. Prima: qꝛ elemoſyna regnũ celoꝝ emit. Iõ dicit beat⁊ Grego. ſup illo. 15. Facile vobis ⁊c. Si primorum celeſte elemoſynis emit nõ ſunt paupẽs audiẽdi vt egenti: ſꝫ vt celeſtes patroni ſunt exorandi. Iõ dicit idẽ Aug. O viri cur eſtis ad tribuendũ pigri: qꝛ qñ iacẽti in terra porrigitis ſedẽti in celo dat. Nõne dixit xp̄s Mathe. 25. ꝙ̄diu vni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Hoc appet exẽplo: qñ btũs Martin⁊ dedit partẽ clamidis paupi. Audita eſt vox xp̄i dicẽtis ſocietati angelorũ ⁊ ſanctoꝝ. Martin⁊ hac me veſte ꝯtexit. Uide ꝙ xp̄s reputat ſibi factũ qd fecit i paupere. Nonne habes etiã. Actu. x. Quõ xp̄s viſitauit corneliũ ⁊ reduxit ad fidẽ pp elemoſynas: vide ibi. Scd̃a vtilitas. Elemoſyna purgat aiaꝫ a pctõ ⁊ reddit hoies deo caru. Itẽ a morte eterna liberat aiam: ⁊ et a tpali morte liberat. De iſtis hꝫ Thob. 4. Elemoſyna a pctõ ⁊ a morte liberat. Et thobie. 12. Elemoſyna eſt. q̃ a morte liberat: ipa ẽ q̃ purgat peccata ⁊ facit inuenire vitã eternã. Itẽ elemoſyna fac̃ reſiſtere peccatis. Eccleſia. 3. Elemoſyna facit reſiſterẽ pctis: ⁊ ſicut aq̃ extiguit ignẽ: ita elemoſyna extiguit pctm. Itẽ elemoſyna reddit hoiẽ famoſuꝫ ⁊ laude dignũ Eccleſiaſtici. 31. Elemoſynas illius enarrabit omnis eccleſia ſctõrum. Item elemoſyna ſatiſfacit pro peccatis. Danie. 4. Elemoſynis pctã tua redime. Luce. xi. Date elemoſynam ⁊ oia munda ſunt vobis. Item elemoſyna acquirit amicitiam dei: virginis ⁊ ſanctorũ. Ambro. lib. de officiis. Si ſuſcipias egentem: ⁊ ei ſuccurras ille tibi acquiret ſanctorum amicitias ⁊ eterna tabernacula. Itẽ elemoſyna reddit deũ debitorẽ faciẽti elemoſynã. Un̄ Iheroni. in quadã epla. O ꝙ̄ta btitudo ꝓ paruis magna recipere: eterna ꝓ breuib⁊ viuẽtia ꝓ mortuis ⁊ deũ debitorẽ. Itẽ elemoſyna liberat a piculis tpalib⁊. Auguſt. ꝯ quinqꝫ hereſes Loth. Angelos tacꝫ pegrinis ꝯſuetudine hoſpitalitatis liberat⁊ eſt a piculo ciuitatis: ⁊ tpale euaſit incendiũ: ⁊ eternũ ſecut⁊ ẽ pmiũ Diſcite ḡ xp̄iani hoſpitales eſſe: qꝛ cũ forte clauſeris portã ipe erit xp̄s. Nota de q̃dã nobili dña que valde cõpatiebat miſeris ſpãliter leproſis: quos ꝯ ma nit⁊ hẽbat i horrore: ⁊ quõ xp̄s venit in ſpẽ leproſi porreci mens: ꝑ ꝑecitis introduci. Introduct⁊ aſt petijt quieſcere: que dña poſuit ſup lectũ: ſupuenit marit⁊ ⁊ cameram intrauit: mulier timuit ne vir eã occideret: ſꝫ nõ inuenit aliquẽ. Tñ dereliq̃t⁊ ẽ odor in ſta mente i camera vt crederet ee i paradiſo. Un̄ dña retulit oia marito: vñ fact⁊ ẽ vir piiſſim⁊ q̃ erat crudel.

¶ Sequitur ſcd̃m correlarium.

Omniano excuſat⁊ tenet ſeculare ſi vult aiam ſuã ſaluare. Iſtd correlariu ꝓbat de ꝯſe. d. 5. c. Quadrageſima: vbi dr. Ieiunandũ ẽ in q̃drageſima a die cinerũ vſqꝫ ad ſabbatũ ſctm incluſiue omnibus diebus: exceptis dominicis. Item patet ratione: ſicut ad principes ſeculares pertinet

ꝓuidere de legibus q̄ ſunt vtiles cōitati ⁊ ꝑ bonis
temporalibus obſeruādis. Ita ad prelatos eccle-
ſiaſticos ea ſtatuta ꝑcipere que ad vtilitatē ꝑtineāt
fidelium in ſpiritualib⁹ bonis. Ieiuniū aūt eſt vti-
le ad deletionē culpe: ⁊ ad eleuationē mētis ad ſpi-
ritualia iuxta prefatiā ſcti Gregorij dicentis. Qui
corporali ieiunio: vicia cōprimis: mētes eleuas: virtu
tem largiris ⁊ p̄mia: ergo tenemur ad ieiuniū ſicut
B tenemur deijcere culpā ⁊ eleuare mentē. Sed argui
tur ꝙ nō: q: preceptū ecclie nō obligat contra ordi
nationē xpi: ſed xps dicit Luce. 5. Nō poſſunt filij
ſponſi ieiunare q̄diu cū eis eſt ſponſus. Sed xps ē
cum oībus viris ꝑfectis: ergo viri perfecti nō tenē-
tur ieiunare. Minor probat Mathe. vlti. Ecce vo
biſcum ſum vſq; ad ꝯſummationē ſeculi: ergo viri
iuſti ieiunare non tenent̄ ꝙ ꝙ ecclia preciperet eis:
quia xps eſt ſuper oēs p̄latos ⁊ ſuper omne ꝯſiliū
eccleſie. Item apl's ad Roma. 14. Qui nō mandu
cat non iudicet manducantē: ſed tranſgreſſor eſt iu
C dicandus: g̊ ieiunare non cadit ſub ꝑcepto. Dico ꝙ
oēs tenent̄ ieiunare ieiunijs mandatis ab ecclia vl
factis ex voto vel a cōfeſſore iniūctis. Ideo illis q̄
tenentur ex voto ieiunare non diſpēſat papa vt co
medant carnes die natiuitatis dn̄i ſi feria ſexta ve-
nerit: vt extra. de obſeruatio. ieiun. c. vltimo. Pro de
claratione iſtius correlarij tria videbunt̄. Primum
quotuplex eſt ieiuniū. Scdm̄ q̄s non tenet̄ ad ieiu-
D nandū. Tertiū q̄d ſequitur homini per ieiunium.
Quantum ad primu dico ꝙ duplex eſt ieiuniuz. ſ.
corporale ⁊ ſpūale: Spūale eſt abſtinere ab illicitis
voluptatibus ſcli ⁊ a vitijs: ꝙ eſt perfectū ieiuniuz
de conſecra. d. 5. Nihil prodeſt ieiunare homini: ⁊
orare: ⁊ aliqua bona opera facere: niſi mens ab iniq̄
tate reuocet̄. i. conſcientia retrahat̄ a pctō: ⁊ lingua
ab obtrectationib⁹ ꝓhibeat̄: ⁊ intelligitur ꝙ nō ꝓ
deſt ad ſalutē glorie: q̄uis ad multa alia ꝓficiat.
Corporale ieiuniū eſt duplex. Primū eſt moderata
⁊ diſcreta refectio corporalis ꝑ ſingulos dies abſq;
ciborū immoderatōe luxurie q̄titate: vnde de ꝯſec.
d. 5. c. Nō dico. Ieiunia duplicata. i. duob⁹ abſti-
nere diebus. Sed ſaltē ꝑ ſingulos dies abſq; cibo-
rum luxuria tranſigamus. Et ad illud oēs tenent̄
Ideo ꝓhibetur ibi duorū dierū vel pluriū abſq; ci
E bo ieiuniū. ¶ Scdm̄ ieiuniū corpale eſt ſubſtractio
prandij hora ꝯſueta. Et poſt cenam priuatio cibi
vſq; in diē ſequentē. Et iſtud cadit ſub precepto oī
b⁹s qui non habent legitimā excuſationē Et iſtud
etiā debet regulari recta rōne: q: oīs actus merito-
rius regulatur recta rōne. Aliter non ē meritorius
ideo ebrioſi ⁊ guloſi cui ſm̄ appetitū ſenſitiuū b'ſi
talem comedūt ⁊ bibūt: q̄tum ꝓnt ⁊ nō regulariter
actus comedēdi ⁊ bibēdi prudentia ⁊ recta ratione
ſunt beſtiales: ⁊ peccāt mortaliter ſi perſeuerēt. Nō
dico ꝙ aliq̄ſi ex ſocietate ⁊ amicitia: vl' ex nimio ap
petitu comedēdi vel bibēdi: vel ex nimio calore. Et
credēs ꝙ nō inebriaret̄ ex triplici vel quadruplici
potatiōe: tunc nō eſſet pctm̄ mortale. Oēs g̊ tenen
tur ieiunare ieiunijs mandatis ab eccleſia. exceptis
iſtis qui ſequuntur qui neceſſitatē habēt nō ieiunā
di. Nā dicit̄ extra. de regu. iuri. c. Quod nō eſt. Qd
non eſt licitū in lege: neceſſitas licitum facit: nam ſi
quis frегerit ieiuniū cerotus: reus voti non habe-
tur. Item extra de obſerua. ieiun. c. Conſiliuz dī. Et

q: nō ſubiacet neceſſitas. Et ideo ſunt octo modi ꝑ
ſonarum qui non tenent̄ ieiunare: q: habet cām le-
gitimā non ieiunandi. Primo pueri: quia indigent
maiori cibo: quia ponit in nutrimentum ⁊ in aug-
mentum: ⁊ habent magis de calore conſumētē: ideo
non tenentur ieiunare vſq; ad. 21. annū: verum qñ
ſunt octo annorum: vt aſſueſcant ieiunare debent
parētes inclinare illos vt ſemel ieiunent in ebdo-
mada in quadrageſima. Si vero ſint. 14. annorū:
bis in ebdomada. Si. 17. annorum: ter in ebdoma
da. Si autē habent. 21. annū cōpletum: debent ie-
iunare in omnibus ieiunijs mandatis per eccleſiā
niſi haberent legitimam excuſationē. Secundo mu
lieres pregnantes non tenent̄ ieiunare: quia indi-
gent duplici cibo: ſcz pro ſe ⁊ pro puero: non tenen-
tur: tū propter periculum pueri: quia ſi mater non
reficeret̄ forte puer deficeret: tum quia habent va-
rium ⁊ inordinatum appetitū: quia tempore impre
gnationis: multa deſiderant ita ardēter: ꝙ niſi ha-
berent: etiam periculum eſſet periclitationis prolis
Tertio excuſantur mulieres lactātes: quia indigēt
frequenti comeſtione propter ortum lactis ad pue
rum nutriendū. Quarto ſunt egrotantes: q: indi-
gent frequenti ⁊ parua comeſtione: vt ſepe confor-
tentur: q: ſunt debiles ex infirmitate vexāti ⁊ cor-
rumpenti naturā: q: ſi in vna vice comederent mul
tum vt ſani: non haberent virtutē digerendi: pro-
pter defectum caloris naturalis: ideo eſſet augmē-
tatio infirmitatis. Quinto a ieiunio excuſati ſunt
multum ſenes: q: in eis debilitata eſt natura: ⁊ eſt
defectus caloris naturalis. Ideo ſenes in quibus
eſt extinctus motus carnalis non tenentur ieiuna-
re: q: indigent frequenti cibo ad ꝯfortationē natu-
re: nec in vna comeſtione poſſent recipere competē-
tem refectionem pro tota die: propter defectū dige
ſtiue: ideo oportet ꝙ ſepe nutriantur. Sexto non te
nentur ieiunare pauperes: qui non poſſunt habere
competentem refectionē: ideo oportet ꝙ comedant
ſm̄ ꝙ datur eis: nā dicitur vulgariter. Satis ieiu-
nat qui parum comedit: pro deiuna qui pauc mē-
ga. Septimo non tenent̄ ieiunare laboratores in
grauibus laboribus: ſi viuere non poſſunt ſine tali
labore q: ex labore ⁊ motu generatur calor: ⁊ calor
conſumit cibuz. Ideo plus de cibo requirunt labo
ratores propter calorem conſumentē. Et ideo indi
gent recreatione propter laſſitudinem laboris. Il-
li autē qui non habent exceſſiuum laborē: tenentur
ieiunare. Octauo nō tenent̄ ieiunare itinerantes ꝓ
pter grauem ⁊ violentum motum generantem calo
rem: cibum conſummentem: ⁊ generantē ſitim. Sed
qui incedit equeſter q̄uis non teneatur ieiunare cū
vadit pedeſter: tamen ieiunare tenetur equitans.
¶ Dubitatur vtrum ieiunium ſit virtus. Dico ꝙ
abſtinentia ſeu ieiunium poteſt accipi ſm̄ ꝙ impor
tat ſubſtractionem cibi ⁊ potus abſolute. Et hoc
modo non eſt virtus; nec actus virtutis: quia po-
teſt fieri bene vel male. Alio modo poteſt accipi ſm̄
ꝙ importat ſubſtractionē cibi ⁊ potus regulatū rōne
Et hoc modo eſt virtus: q: ſic ꝑ eā carnis vicia re-
primunt̄ vt tñ natura corpis nō deſtruat: ⁊ ē virt⁹
ſpālis ab alijs diſticta: ſuū eēt formale obiectū: qd̄
eſt mediū in delectatiōib⁹ ſm̄ guſtū ꝑ cōparationē
ad cibū diſtinctū eſt a formalib⁹ obiectis aliarum

virtutum. Et eſt pars ſubiectiua temperantie. Ieiuniū eſt abſtinentiſa ꝛ actus virtutis. Cum ieiunare ſit delectationes refrenare guſtus: per comparationem ad cibum ſm regulam rationis: ſeu homo pluries comedat ſeu non. Ieiunium tñ ab eccleſia conſtitutum ad ſatiſfaciendū pro peccatis. Nō tātum requirit abſtinere ab illis que verſus ꝓhibet ſ. a ſuperfluitate cibi ꝛ habere moderatas refectiones. Sed etiā pcipit abſtinere ab illis quibus alias poſſemus vti ſalua virtute. Qꝛ qui illicita commiſit: debet ſatiſfaciendo ab aliquibus licitis abſtinere. Ita ꝙ non corrumpat medium qđ a virtute obſeruatur. Unde ieiunium eccleſie: ꝛ actū virtutis ꝛ quandā ſuperaddit abſtinentiam ab illis que nō corrūpunt ieiunium virtutis. ſ. frequenter regulate comedere. Ieiunū autem eccleſie eſt actus virtutis qꝛ refectionē moderatā pcipit. Sꝫ addit abſtinentiam ꝗtum ad plures comeſtiones. qꝛ nō niſi dum tarat hora debita ſemel comedere debet. Alia aūt ieiunia. Uel qꝛ nō habet ad comedendū vel qꝛ comedere non pōt; vel qꝛ ieiunus conſiſtit vſqꝫ ad prandium. talia ieiunia non ſunt virtus nec actus virtutis inqꝫtum cadit ſub ſpecie tēperātie: qꝛ tales non ieiunāt virtute abſtinentie: qꝛ ſi haberent comederent. Uel qꝛ non habent appetitum vſqꝫ ad horaꝫ prandij. ¶ Sed dubitatur ſi eſus carnium frāgat ieiunium. Dico ꝙ ieiunio eccleſie annexa eſt abſtinentia ab eſu carnium. Ut habetur a grego. ſeptimo ꝛ incorporatur de conſec. d. 5. qꝛ dies ſabbati. Ubi dicit qꝛ dies ſabbati apud ſāctos patres noſtros in abſtinentia celebris habitus fuit: nos eorundem auctoritateꝫ ſequentes: ſalubriter āmonemus vt ꝗcunqꝫ xp̄iane religionis pticeps eſſe deſiderat: ab eſu carniuꝫ eadem die niſi maiori feſtiuitate interueniente ꝛ infirmitate impediente abſtineant. Si ergo in die ſabbati ieiunare non tenemur: ꝛ ab eſu carnium ꝓhibemur: ꝗto magis dieb⁹ ieiunabilibus: a carnibus abſtinere debemus. Itē de conſec. di. 4. c. deniqꝫ. Par eſt vt qui hijs dieb⁹ a carnibus animalium: ꝛ omnibus que ſementiuā habēt originis carnem ieiunemus. ſ. habēt originem a carne. Et ſequitur. Ceterum piſcium eſca ſeu eſus: ita xp̄iano relinquitur vt hoc ei infirmitatis ſolatiū. non luxurie pariat incendiū. Deniqꝫ qui a carne abſtinet ne quaꝗ ſumptuoſiora marinarū beluarum conuiuia pparet. Ideo eſus carniū diebus ieiunabilib⁹ cōcludendo frangit ieiunium. Et ſi diceretur ꝙ in decreto predicto: concedit diebus ieiunabilib⁹ bibere vinum. Et tñ ſit ieiunium inſtitutū ad reprimendā carnis concupiſcentiā. Sed vinuꝫ magis excitat cōcupiſcentiam ꝗ carnes: ergo carnes nō debent prohiberi. Ad iſtud dicitur a quibuſdā ꝙ eſus carniū magis mouet concupiſcentiam ꝙ vini potus: qꝛ cuꝫ ad incitationem concupiſcentie conferāt tria. ſ. caloris abundantia et ſpirituum: ꝛ ſeminis ex eſu carnis multiplicatur ſemē: qꝛ in ea multum eſt de nutrimento. Ideo ex eius eſu multiplicatur maxime ſuperfluitas tertie digeſtionis que ſeminis eſt materia. Ex eſu ventoſorū multiplicatur abundantia: groſſorum ſpirituum. Ex potu vini caloris abundantia. Et ſm iſtos abundantia ſeminis magis eſt incitatiua ꝯcupiſcētie ꝗ abundantia caloris maxime cauſati ex potu vini quia illa cito euaneſcat: ꝛ calor ſeminis manet. Sed contra hoc poteſt ſic argui. In excitatione concupiſcentie: cauſa efficiens eſt calor: cauſa materialis ſemen. Sed cauſa efficiens eſt magis cauſa effectus ꝗ cauſa materialis: ergo potus vini eſt magis cauſa excitationis concupiſcētie ꝗ eſus carnium. Et cū dicis ꝙ calor vini cito euaneſcit. Non obſtat quia non ita euaneſcit ſicut iteratur potus. Item ad hoc arguitur per experientiam Quamuis enim in mulieribus magis abundet ſuperfluitas tertie digeſtionis ꝗ in viris. Non tamē ita feruet per ſe in eis carnalis concupiſcentia propter debilitatem caloris reſpectu caloris virorum ꝗuis propter minorem viꝫ rationis non frenantis concupiſcentiam: interdum in eis magis ferueat: ꝗ in viris: flegmatici etiaꝫ ꝗuis plus habeant de ſuperfluitate tertie digeſtionis ꝗ colerici: tamen quia in colericis fortior eſt calor: magis feruet i eis appetitus carnalis concupiſcentie ꝗ i flegmaticis: ꝗuis flegmatici ꝓpter abundātiā ſeminis plus poſſunt illum actuꝫ exercere ꝗ colerici. Scḋm ergo iſtos dicendum eſt ad argumentum ꝙ eccleſia magis interdicit eſum carnium ꝗ vini potum: duplici ratione. Una eſt qꝛ difficilius eſt abſtinere a potu vini ꝗ ab eſu carnium. Et ideo ſi eccleſia interdixiſſet vini potum: plures fuiſſent expoſiti periculo tranſgreſſionis ꝗ per interdictum eſus carnium. Alia ratio eſt qꝛ ieiunium frequenter excitat triſtitiam ꝛ vinum letificat. Iuxta illud. Et vinuꝫ letificet cor hominis. Ideo congruentiſſime vſus vini in ieiunijs conceſſus eſt. ¶ Sꝫ ē dubiū ſi natiuitas dñi venerit feria ſexta vel ſabbati die. Utrū fideles xp̄iani poſſint comedere carnes. Dico ꝙ ob reuerentiā diei. Quilibet poteſt comedere carnes niſi ſit aſtrictus voto vel regulari obſeruantia: vt extra de obſer. ieiu. ca. vlt. in gloſa: hoc habetur expreſſe. Et dominꝰ hoſt. hoc tenet in ſumma ꝛc. ¶ Nunc eſt videndum de vtilitate ieiunij vbi ſciendum ꝙ ieiunium multa facit. Qui eñ moderate ieiunat acquirit multa. Naꝫ per ieiuniuꝫ. ¶ Primo homo magnus nominatur. ¶ Scḋo inimicus ſuperatur. ¶ Tertio intelligentia impetratur. ¶ Quarto homo in celū eleuatur. ¶ Quinto ciuitas a deſtructiōe pſeruatur. ¶ Sexta homo ſignis dei conſignatur. Dico primo ꝙ per ieiunium homo magnus nominatur. Nā. Io. xp̄i precurſor euangelice perfectionis. Ieiunans in deſerto: acquiſiuit magnitudinem fame ꝛ magnū nomen: quapropter angelus gabriel ipſum magnum predicens luc. primo. Erit enim magnus coraꝫ domino. vinum ꝛ ſiceram non bibet. Ideo dicitur de eo in hymno. Antra deſerti teneris ſub annis ꝛc. Unde Johannes fuit tante abſtinentie et ſanctitatis ꝙ reputabatur eſſe xp̄s. Ideo ieiunium reddit magnum coram domino. ¶ Scḋo per ieiuniuꝫ inimicus ſuperatur. Unde iudith. toto tempore ſue viduitatis ieiunans. hiſ armis munita: contra holofernem proceſſit: ꝛ omnem aſſiriorū circumuenit exercitum: et ſobrij vigore conſilij: caput abſtulit holofernis. Et ſeruando pudicitiaꝫ victoriam reportauit. Propter qđ meruit audire. Benedicta es tu filia a domino excelſo pre omnibus mulieribus que ſunt ſuper terram. iudith. 14. Sic quilibet Ieiunans ꝛ abſtinens: poteſt vocari iudith que interpretatur confitens vel glorificans: quia laudat

deum ⁊ vincit holofernē.ſ.diabolum: ei remouen do caput.i.poteſtatem temptandi. Et ex ieiunio et abſtinentia ſeruat pudicitiam. Ideo meretur bene dici a dño. Item heſter facta pulcrior ⁊ regi cōpla centior: de manu. Aman totum ſuum liberauit ge nus heſter.7. ¶ Tertio dixi qꝫ per ieiunium intelli‑
Q gentia imperatur. Homo em̄ ex nimia potatione vel crapula: male diſponitur ad intelligendū. Nā in talibus eleuantur fumi ad cerebrum ⁊ homo fit ſonnolentus: piger: hebes in intellectu: qꝛ perturba‑ tur intelligentia. imo omnes ſpiritꝰ perturbantur. ſ. vitalis. animalis ⁊ naturalis. Vitalis in corde qꝛ nimia crapula ⁊ nimia potatio: impediunt illū ſpi‑ ritū vitalem. Et ſic abbreuiat̄ vita: ⁊ cōplexio de‑ terioraṫ. Sic ſpiritus animalis qui eſt i cerebro nō poteſt habere ſuas perfectas operatiōes: neqꝫ mo tus ordinatos ⁊ ſic hebetatur homo ad intelligendū Spiritus etiā naturalis impeditur qui eſt in epa te ⁊ ſic corrumpitur ſanguis. Nec pōt fieri bona di geſtio. Et ſic homo male diſponit: nec poteſt habe re bonū intellectum. Sed hō moderate ieiunās di‑ ſponit bñ i iſtis ſpiritibꝰ. Et ſic bñ diſponit ⁊ bñ in telligit. Jō ait Jhero. contra iouinianū. Daniel at‑ qꝫ tres pueri ieiunantes. Ieiunio reuelationē merē tur ſcripturarum: paſtiqꝫ leguminibus: pulcriores placentibꝰ: ⁊ prudētiores coram rege inueniuntur. Johānes aq̇laris euangeliſta in inſula pathmos relegatus. Ieiunans ⁊ abſtinens: meruit ꝓpheti‑ cas habere reuelationes: ⁊ viſionem magne ciuita‑ tis paradiſi. Et librū omni admiratione dignum reuelationū. ſ. apocalipſim meruit ſcribere: quē nul lum fere credo in hac vita preſenti intelligere. Itē apoſtolis ieiunantibus ⁊ orātibus: datus eſt ſpiri‑ tuſſanctus qui eis reuelauit omnē ſcientiam. Et de dit eis omnia genera linguarū: ⁊ omnem virtutem.
R ¶ Quarto per ieiunium homo in celū eleuat̄: vn‑ de amb. in lib. de ieiu. Magna virtus ieiunij denicꝫ tam precioſa militia vt homines ad celum eleuet. Nam helias ore ieiunio claudit celū: filium vidue abiiſcens reſuſcitauit. Ieiunus pluuias dare me ruit. Ignem de celo deduxit: ieiunus curru raptus eſt ad celum. Et quadraginta dierum numero ieiu nans: diuinā acquiſiuit preſentiā: ⁊ ad paradiſum terreſtrem trāſlatus eſt. Itē ieiunio preparatꝰ qua draginta dierum: deum vidit in monte oreb. Ab eo qꝫ audiuit. Quid hic agis helia. Multo vox iſta fa miliarior qꝫ illa in geneſi. Adam vbi es. Illa pa‑ ſtum timebat ⁊ perdidit hec vero ieiunanti famulo
S blandiebat̄. ¶ Quinto per ieiunium: ciuitas pre‑ ſeruat̄ a deſtructiōe vt pꝫ in iona. in diuerſis locis. Unde Jone. j. factum eſt verbuꝫ dñi ad ionā. Sur‑ ge ⁊ vade in niniuem ciuitatē grandem. Et predica in ea: qꝛ aſcendit malitia eius coraꝫ me. Et ſurrexit ionas vt fugeret in tarſis a facie dñi. Et deſcēdit in ioppem: ⁊ intrauit in nauem. Nōta ibi de tempeſta te: de ſorte ⁊ de deuoratione eiꝰ a piſce. Et ſequit̄ in Tercio capitulo. Qō ionas iuit predicatū ad ciui‑ tatem niniue. Et quomodo dixit in ſua predicatio ne. Conuertimini ad dominum: or adhuc quadra‑ ginta dies ⁊ niniue ſubuertetur. Et quomodo nini uite opus ſacas ieiunauerunt. Et deus miſertus eſt eis propter ieiunium ⁊ eorum humilitatem. Et ee quomodo per ieiunium ciuitas fuit preſeruata.

Sexto per ieiunium homo ſignis dei conſignatur. vnde beatiſſimus pater noſter franciſcus ieiunans quadraginta dierum numero ad honorē ſancti mi chaelis apparuit ei dominꝰ noſter ieſus criſtus cru ci affixus quaſi ſeraph ſex alas fulgidas habētem. Et ſignauit eum ſignis noſtre redēptionis. Et au‑ diuit archana que non licet homini loqui. Õnia igitur bona ex ieiunio procedunt. Sed hodie viri ſunt adeo molles ⁊ delicati qꝫ nullum ieiunium ac cipere volunt. Sed quicquid appetit eoruꝫ ſenſua litas brutalis hoc faciunt omnibus bonis in qui‑ bus appetunt vt bruta faciunt. Comedunt: bibunt non regulantes neqꝫ temperantes eorū gulā: imo qō peius eſt: ſine appetitu inebriantur ⁊ ingurgi‑ tantur. O maledicti. Et quid facietis in carceribꝰ inferni vbi oportebit in perpetuum ieiunare ⁊ mo‑ ri fame ⁊c.

¶ Tertium correlarium:

Vtrum oratio que eſt pars ſatiſfa‑ ctionis ſit actus intellectus vel vo luntatis. Et videtur qꝫ ſit actus vo A luntatis: qꝛ eius eſt oratio cuius eſt exaudiri. Sed voluntas exauditur a deo: ergo oratio eſt actus volunta‑ tis. Maior eſt nota qꝛ oratio ordinatur ad exaudi tionem. Minor probatur per. ps. Deſiderium pau perum exaudiuit dñs. ſꝫ deſideriū pertinet volūta‑ ti. ergo ⁊c. Itē Aug. in ſer. de orat. Oratio eſt pius mē tis affectus in deū directꝰ. Sed affectꝰ ꝑtinet volū Auguſti. tati: ergo oratio ꝑtinet volūtati. ¶ In oppoſitū ar guitur. Naꝫ damaſc. lib. 4. c. 23. Oro eſt aſcenſus intellectꝰ ad deū: ergo eſt actꝰ intellectꝰ. Itē orare B eſt aliquid petere cū rōne. Sꝫ petitio ⁊ rō pertinet intellectui ergo oro ē in intellectu: Pꝫ qꝛ petere eſt lo qui. Sꝫ loqui pertinet intellectui ergo ⁊c. Dico qꝫ oro pōt ſumi dupliciter. Uno mō inq̄tū importat deſi derium obtinendi aliq̇d ab aliquo: et ſic inchoatiue eſt in voluntate. Alio modo: oro d̄r petitio illiꝰ de ſiderij ⁊ ſic formaliter ⁊ terminatiue eſt i intellectu Et ſic talis petitio ꝓprie eſt oro: qꝛ oro eſt ducatio nis rō. Et hoc ꝓprie pertinet intellectui: qꝛ dicit iſi do. x. lib. ethi. Qō orare eſt dicere ſeu petere. Et aūt cē. 10. meth. ca. 3. Dicit qꝫ ꝑ orōnē hō ē loquēs deo Et phs. i. eth i. c. pe. Qō oro ad optima deꝓcat rō. Ideo dico qꝫ oro in ratione efficientis ⁊ terminan tis eſt in intellectu. In volūtate aūt eſt ſub ratione deſiderij mouentis ⁊ initiantis: qꝛ deſiderium mo‑ uet ⁊ initiat intellectuꝫ ad petendum. Argumenta aūt que probāt orationē: veritatem dicunt in ratione mouēdi: ſꝫ nō ꝓprie. Sed in intellectu ſunt ꝓprie ⁊ elicitiue. Cū aūt adducit illud. ps. deſiderium pau perū ⁊c. Intelligit̄ deſideriū petitū exauditum. i. ora tionē petitā exaudiuit. Et ſic exauditio pertinet ad intellectum. Et ad aug. dicit̄ qꝫ oratio eſt pius men tis affectus: intelligitur qꝫ oratio per modum deſi‑ derij eſt in voluntate ⁊ in oratione mouentis ſed nō in ratione producentis: qꝫ proprie pertinet ad ora‑ tionem. ¶ Sed dubitatur vtrum oratio ſit actus virtutis latrie. Dico qꝫ ſic qꝛ eſt actus latrie que la tria reducitur ad iuſtitiam q̇ eſt vna de quatuor virtutibꝰ cardinalibꝰ. Nā ad virtutē latrie ꝑtinet deo exhibere honorē teſtificātē in ipſo ſummū dominū

inq̄ſtum ipſe ſolus eſt creatiōis ⁊ ꝯſeruatiōis mūdi principiū. Homo aūt cū aliquid orando petit a deo quo in ipm̄ principiū ordinet̄ ſicut in ſuorum bonorū principalē actorē: ſibi exhibet honorē proteſtantē in eo ſummū dn̄ium. Et ex hoc ſequitur ꝙ oīo eſt actus latrie. Un̄ dr̄ in Pſalm̄. Dirigat dn̄e oratio mea ſicut incenſum in cōſpectu tuo. Sed offerre deo incēſum: eſt actus latrie cū offerat̄ ad eius reuerentiā: ḡ multo fortius offerre incēſum ſpūale qd̄ eſt oratio: eſt actus latrie. Et ſi diceret̄ ꝙ nō eſt actus latrie: qꝛ orare eſt actus penitētie cū ſit pars ſatiſfactionis: ſed penitentia eſt alia virtus a latria qꝛ penitentia reddit debitū pro cōmiſſo. Et latria pro beneficio recepto: ḡ orare non eſt actus latrie. Item nullus actus inutilis eſt actus latrie: nec cuiuſcūq; virtutis alterius: ſed orare deū eſt actus inutilis: qꝛ ad hoc orat̄ quicūq; oratur vt ille q̄ orat ſibi deſideriū ſuū exprimat vt ipm̄ flectet. Sed deus ſcit quid nobis opus eſt: vt habet̄ Mathe. 6. Nec flecti poteſt: quia vt dicitur. 1. Reg. 15. Penitudine non flectitur: ergo orare nullius virtutis eſt actus. Itē latria pertinet ad vitam actiuā: quia reducitur ad iuſtitiā que eſt vna de quattuor virtutibus cardinalibus. Et ſm̄ Auguſti. 12. de trini. c. 14. Uirtutes cardinales pertinent ad vitā actiuam. Sed orare pertinet ad vitam contemplatiuā: ergo non ē actus latrie. Item actus latrie eſt ſub precepto: ſed actus orandi non inuenitur contineri ſub precepto ergo non eſt actus latrie. Ad iſta argumenta reſpōdeo. Ad primum dicitur ꝙ oratio eſt actus latrie ⁊ penitentie. Sub ratione tñ alia ⁊ alia: quia inq̄ſtum hūano orat deum: vt per hoc deo ſatiſfaciat de peccā: eſt actus penitentie. Inq̄ſtum aūt orat deū vt ſibi exhibeat honorem in recognitionem ſummi domini eſt actus latrie: nec mirum. Unus enim et idem actus plurium eſt viciorum: inq̄ſtum refertur ad alium ⁊ alium finem. Unde ſm̄ Philoſophum. 5 Ethi. Ille qui mechatur lucrandi gratia auarus eſt: qui autē mechatur propter concupiſcentiā luxurioſus eſt. Ad ſcd̄m dicendū ꝙ orare deum non eſt inutile ſed maxime vtile: non ad hoc vt diuina diſpoſitio mutetur. Sed quia vt dicit Auguſtinus de predeſtina. ſanct. verſus finem. Cum deus vult fieri quod non niſi volentibus hominibus debet fieri: inclinat eorum corda vt hoc velint. Et etiam ſicut dicit libro ſecūdo. Ad hoc vt oratione noſtra admoneamur a quo accepimus hec beneficia. Et in eodem libro dicit Fortaſſis ſic aliqui ſunt predeſtinati vt noſtris orationibus concedantur. Sub diuina enim prouidentia non tantum cadit qui effectus fiant: ſed etiam ex quibus cauſis: ⁊ quo ordine prouenient. Ad tertium quāuis vt plurimum virtutes cardinales pertineant ad vitam actiuam aliqui tamen actus virtutum que reducunt̄ ad cardinales vt partes potentiales: pertinent ad vitam contemplatiuam: vt patet de oratione. Ideo quāuis virtutes cardinales in communi pertineant ad actiuam: ſunt tamē in potentia ad partes aliquas ſubiectiuas eſſe ſub contemplatione: ſicut de oratione que cadit ſub iuſtitia. Ad quartum dico ꝙ minor eſt falſa: qꝛ oīo cadit ſub p̄cepto: vt p3 Mathe. 7. petite ⁊ accipietis. Et luce. 18. Op3 ſemp orare: op3 ſonat neceſſitatē p̄cepti: nec eſt intelligendū ꝙ hō teneatur orare ꝓ ſemper. Preceptū eñ eſt affirmatiuum: qd̄ ⁊ ſi ſemper obliget: nō tñ pro ſemper: ſed locis ⁊ tēporibus oportunis.

¶ Sed dubitatur ſi ſolus deus ſit orādus. Dico ꝙ nō tm̄ deus eſt orādus: ſed ⁊ beatiſſima virgo ⁊ ſancti ſunt orandi. Et ſi diceret̄ ꝙ oīo eſt actus latrie vt dictū eſt in precedēti dubio. Sed latria ſoli deo pertinet: ḡ oratio ſoli deo pertinet. In oppoſitū Iob. 5. Uoca ſi eſt q̄ tibi reſpōdeat: ⁊ ad aliquē ſctōꝝ cōuertere. Itē in Pſalm̄. Leuaui oculos meos in mōtes: vn̄ veniet auxiliū mihi. Auxiliū meū a dn̄o. Ad montes dicit gloſ. i. ad ſanctos. Dico ꝙ orare vno modo eſt petitio facta alicui vt in ratione principij ⁊ finis: ⁊ vt obtineat ab illo qd̄ petit: ⁊ tanq̄ a principali datore. Et ſic ſolus deus eſt orādus: ⁊ ſic eſt actus latrie quia ſic homo petit a deo tanq̄ principiū ⁊ dn̄s oīm ⁊ recognoſcit in eo ſummū dominiū: et h̄ eſt actus latrie. Alio modo: orare eſt petere aliqd̄ alicui: nō tā q̄ principali datore: ſed tanq̄ impetratori a deo qd̄ petit vel tanq̄ habenti auctoritatem cōicatam ſibi a deo. Et poſſunt dare per viā cōicationis: ſed non per modū p̄ncipalis auctoritatis. Et ſic orare ſanctos: ⁊ accipere ab eis cōpetit ſanctis: ⁊ ſpecialiter virgini marie glorioſe. Et ſic oratio nō eſt actus latrie: qꝛ non cognoſcit ſummū dominiū in ſanctis quos orat: qꝛ qn̄ oramus ſanctos dicimus. Per virtutem tibi cōicatam a deo: cōcede mihi vel impetra tale quid. Et ſi dicatur ꝙ orare virginem ⁊ ſanctos eſt fruſtra: cū ipſi videant in ſpeculo trinitatis ſine macula diuine eſſentie q̄m ordinata ſunt ab eterno Et ſic vident ſi illud qd̄ petunt ſit ordinatū vel nō Si ſit ordinatū nō op3 orare: qꝛ etiā fiet ſine oratione: ideo fruſtra orarēt. Si aūt videant ꝙ nō ſit ordinatum: nunq̄ fiet: qꝛ nollent ꝯtra ordinationem diuine voluntatis: ḡ nullo mō ſancti ſunt orandi. Dico ad iſta ꝙ ſicut deus ordinauit ab eterno aliquid fieri: ita ordiauit media ad illō fiendū ⁊ ponēdū in effectu. Uerbigr̄a Sicut deus ordinauit ſalutē traiani: ita ordinauit ꝙ traianus ꝯſequeret̄ illā ſalutem per interceſſionem beati Gregorij. Et ideo deus ab eterno diſpoſuit multa dare ⁊ facere per orationem beate virginis ⁊ ſanctorū: que ab eterno ordinauit acceptanda pro tali oratione. Et ſancti in mente diuina vident ꝙ deus vult deprecari pro tali petitione. Et ſic ſancti orant deum: ⁊ impetrant pro nobis quia ſic ordinauit deus. Si autem ſancti viderent ꝙ diuina voluntas nollet illud: nunq̄ pro tali petitione orarent.

¶ Sed eſt dubium ſi debemus petere bona temporalia. Dico ꝙ ſic dupliciter: aut ꝓ ſuſtentatione vite ⁊ neceſſarijs vite: aut petimus diuitias non ad pompam: non ad vindictam: non ad perſecutionem: non ad ponendum in malos vſus: ſed in neceſſitate ad ſubueniendum eccleſie ſancte dei: vel ad ſuſtentandos pauperes. De primo habetur Math. ſexto. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et pro pane ibi intelliguntur omnia vite neceſſaria. De ſecundo habetur Geneſis. quomodo Ioſeph congregauit bladū multū qn̄ erat in ꝑcio vili. et retinuit magnā ſummā. ⁊ poſt venit cariſtia. Et ex illo blado ꝯſeruauit patriā multā ⁊ diuerſas a fame: ⁊ petere iſtis duobus modis nō eſt peccm̄. Petere aūt ad honorē mūdanū vel ad habendū ſuas cōplacentias carnales ē peccm̄ mortale.

Dubitatur ſi facere debeam⁹ orationē cū ſono vo
cali vel ſolū orare debeam⁹ mētaliter. Dico ꝙ orō
eſt duplex: quedam cōis: quedam priuata. Oratio
aūt cōis que fit per miniſtros eccleſie: vt ſunt miſſe
hore canonice: ſmones: ⁊ hmōi. Tales ſemper dñt
fieri vocaliter ⁊ alte cantari ſi fieri poſſet: ſi ſit copia
ſacerdotū vel religioſorum: vt populus excitet ad
deuotionē. Orō aūt priuata q̄ fit ab vno ſinglari: ꝗ̄
uis nō ſit neceſſariū ꝙ fiat vocalr: tñ eet votū qd
fieret vocalr. Tñ orō vocalis eſt mag⁹ meritoria ꝙ̄
mētalis: ⁊ mag⁹ ſignū feruoris cordis: q: vox qñdā
mō denūciat cordis feruorē. Cū v̇bū vocale ſit vehi
culū v̇bi mētalis: vt dicit ſctūs Leo in ſmone ſcti
Johānis baptiſte: imo aliqñ eſt tant⁹ feruor in cor
de ꝙ homo nō pōt retinere vocē qn loquatur ſecū
ſicut fuit pluries in ſancto patre nr̄o Frāciſco: ⁊ ꝙ̄
maxime in conuerſiōe frīs Bernardi de quinta va
le qui fingens ſe dormire: vidit patrem noſtrū ſan
ctum Frāciſcū ſurgentē de lecto: qui illo ſero dor
miebat cū fratre Bernardo qui erat valde diues.
Et audiuit ſctm̄ Franciſcū ex feruore mentis tota
nocte clamantē ha ha ha dñe deus ⁊ oia. Et vidit
faciē ſuā totaliter ignitā ex feruore mētis. In quo
clamore dei excelſam maieſtatē: ⁊ infinitam bonita
tem. Ideo cōiter orō vocalis eſt magis meritoria.
¶ Dubitat ſi oratio eſt meritoria ſine attentiōe vt
dicendo horas vl orationē: ſi meretur ſi nō habeat
attentionē. Dico ꝙ attētio orādi ſeu intētio pōt eē
tripliciter. Primo ad illū ad quē oratio dirigitur.
Et ſi dirigatur ad illū vt ad deū vel ad virginē vel
aliquē ſctm̄: neceſſe eſt ꝙ intentio ſit ad illū ſaltem
qñ incipit orare. Melius tñ eſſet ſi ſemp poſſet eſſe
ſed hoc eſt difficile: cū cogitatio hois ſemper varie
tur. Scdo poteſt intētio dirigi ad illū qd petitur:
⁊ eſt idez iudiciū ſicut de primo. Tertio pot ſi diri
gi ad illud qd dicitur. Et ſic ſufficit ꝙ in prima in
tentione habeat ſine debitum. Utpote in pncipio
miſſe: habeat intentionē ſacrificandi ⁊ facere qd ec
cleſia intendit. Si eñ poſt nō haberet actualē intē
tionem ad verba miſſe mel cōſecrationez: ſufficeret
habere primā intētionē habitualē. Et cū illa inten
tione prima conſecraret. Tñ talis oratio ſine inten
tione actualit: nō eſſet mētis refectiua: q: mēs dele
ctari non poteſt: vbi actualis intētio non fertur. q:
nihil amatur vel delectabile niſi ſit cognitū in actu
Tñ in dicendo horas eſt quaſi impoſſibile ad oia
verba que dicit habere intentionē actualē. Si eñ
vadens ad ſctām virgine de quialaco: vel ad ſctm̄
Jacobū: vel ſctm̄ ſepulcrum: eſſet multū difficile ſi
attenderet ad quēlibet paſſum: immo quaſi impoſſi
bile. Et tñ ambulādo in peregrinatōe in quolibet
paſſu meretur: ſi cū bona intentione incepit. Ita di
cens horas ſi vellet attendere ad qōlibet verbum
nō poſſet ſufficere ſolū ad dicendū tertiā: ideo ſuffi
cit ꝙ incipiat horas cū bone intentionis deuotiōe
⁊ non ponat contrariū in bona intentione incepta
Et ſic in quolibet verbo meretur: dū tñ vt dixi: nō
interrūpat primā bonā intentionē: ponēdo oppoſi
tum eius. Utpote ſi poſtea haberet intentionē dicē
di horas ex vana gloria. Sed queres quante con
ditiones debent eſſe in oratione: antequā exaudiatur
Dico ꝙ ſex conditiones requiruntur. Prima ꝙ ha
beat in mente fidelitatē: ita ꝙ orans habeat perfe
ctam fidem ꝙ de⁹ poteſt ſibi dare qd petit. Et cre
dat ꝙ dabit ſi ſit ad ſalutem aīe ſue. Ideo dr̄ Ma
the. 7. Quicquid petieritis in orōne credentes ac
cipietis: nam ſine fide impoſſibile eſt placere deo.
Itē Jacobi. j. Si qs indiget poſtulet a deo. Poſtu
let aūt i fide nihil heſitās: ideo firma fides eſt ne
ceſſaria ei q̄ vult a deo exaudiri. Scda eſt ꝙ orans
habeat in voluntate humilitatē vt nō oret cū ſup
bia ⁊ preſumptiōe: preſumēs ꝙ debet eū deus audi
re: q: dignus eſt. Ideo dr̄ de quodā phariſeo ⁊ de
publicano: ꝙ phariſeus orabat ſuperbe vt habes
Luce. 18. Dic ibi orationē phariſei: non ſum ſicut
ceteri hominū ⁊c̄. Publicanus aūt ſtans a lōge nō
audebat: nec oculos ſuos ad celū leuare: ſed pect⁹
percutiens dicebat. Deus ppitius eſto mihi pctō
ri. Sequitur in euangelio. Amē dico vobis deſcen
dit hic iuſtificat⁹ ab illo: q: ois q̄ ſe humiliat exal
tabitur: ⁊ q̄ ſe exaltat humiliabit. Ideo oratio hūi
lis exauditur ⁊ nō oratio cum ſuperbia. Tertia eſt
ꝙ oratio pertineat ad pietatē. Oportet eñ oratio
nem eſſe piā: hoc eſt ꝙ pertineat ad ſalute. Un̄ Jo
han. 19. Quicquid petetis prēm in nomine meo. i.
in nomie Ihu qui interpretatur ſaluator. Ille eñ
petit in nomine ſaluatoris. qui nō petit ɔtra ratio
nem ſalutis. Ideo oratio dz eſſe de illis que perti
nent ad ſalutē. Et ad hoc denotandū in oibus ora
tionibus eccl'ie: dicim⁹ in fine: per dñm nr̄m ieſum
xp̄m ⁊c̄. Ad denotādū ꝙ oēs orationēs debēt perti
nere ad rōnē ſalutis. Quarta eſt ꝙ orō deuota ſit ⁊
feruēs in caritate: habeat eñ deuotā caritatē. Un
de in Pſalmi. Dirigat orō mea ſicut incēſum in cō
ſpectu tuo. Nā ſicut thus nō redolet niſi ponat in
thuribulo igne repleto: ſic oratio niſi ponat in thu
ribulo cordis accenſo igne amoris diuini: ⁊ deuo
tionis: ⁊ ardētis caritatis. Et iō cū feruore cordis
eſt orandū. Quinta ꝙ habeat delectabilitatem ſeu
oratio habeat intentionē delectante. i. cū intentiōe
delectāte in bono fine. Un̄ in Pſalmi. Delectare in
dño: ⁊ dabit tibi petitionē cordis. Ideo q̄ orat deū
debet dirigere ſuā orationē ipſi deo in quo delectet
in gratioſo amore. Et in aliquo alio nō ſit ſibi tāta
delectatio ſicut in deo: tanꝙ̄ in ſuo ſponſo gratio
ſo: nec debet habere tediū in orādo: ſed ſuccincte et
breuiter: ⁊ cū delectatione oret: ⁊ ſic accipiet q̄d pe
tit. Sexta ꝙ habeat perſeuerabilitatē. Debet eñ
orās habere perſeuerantiā: nam multoties de⁹ be
nedictus differt exaudire orationē alicuius vt pro
bet fidē: cōfidentiā: ⁊ perſeuerantiā ſicut patuit in
chananea. lege hiſtoriam. ¶ Nunc videndū eſt de
orōnis vtilitate vbi notandū ꝙ oratio eſt tanꝙ̄ pul
cherrima domicella gratiſſima regi que recōmedat
ſubditos regi: ⁊ amore ipſius rex illos habet recō
miſſos. vñ iſta domicella orō: multa bona ipetrat
apud deū benedictū. Si tñ orās mittat illā ad deū
vt decet pulcherrimā domicellā mittere cū ornatu
pulcherrimo. Et ſi ſic fiat erit grata regi deo: ⁊ mul
ta apud deū impetrabit bona. Quorū primum eſt
ꝙ oratio facit liberari a falſis opprobriis: de hoc
habetur Thobi. 3. vbi dicitur ꝙ cū ſarra depreca
retur deū cū lacrimis vt liberaret eam ab oppro
briis que ſibi ipoſuerat ancilla dicēs ꝙ occiderat
ſeptē viros: ꝙ tñ non fecerat ſed dyabolus. Deus
eam exaudiuit: ⁊ miſit angelū raphaelem cū thobia.

Et accepit eam thobias in vxorem. Et fuit liberata
ab opprobrijs cū magno gaudio in thobia. Secun-
dū facit liberari ab impoſitiōe falſi criminis vt pʒ
de ſuſanna: cui falſum crimē adulterij fuerat impo-
ſitū p falſos iudices ſacerdotes vt pʒ dan. 13. vide
ibi hiſtoriā. Tertiū facit liberari ab oppreſſiōe iniq̄
ſeruitutis: de hᵒ habet̄ de filijs iſrael: quos valde in
operib⁹ opprimebat rex pharao. Et rogabat pplˢ
deum vt eos liberaret: vt habes exod. 2. Ingemiſcē
tes filij iſrael ꝓpter opera: vociferati ſunt ad dn̄m:
ꝛ aſcendit clamor eoꝝ ad deū. Et audiuit gemitum
eorū. Et ſequit̄. in. 3. c. Ait dn̄s moyſi Uidi afflictio
nē ppl'i mei in egipto: ꝛ audiui clamorē eorū ꝓpter
duriciā eorū q̄ preſunt operib⁹. Et ſciens dolorē eı⁹
deſcendi vt liberarem eū ꝛc. Clamor ḡ filiorū iſrael
venit corā me: vidiq; afflictionē eorū qua ab egip-
tijs opprimit̄. Sed veni mittā te ad pharaonem: vt
educas ppl'm meū. Quartū facit liberari a malis ꝛ
peſſimus pctīs Math. 18. omne debitum dimiſi ti
bi quoniā rogaſti me. Quintus a tēptationibus ma
lis math. 26. Orate ne intretis in temptationem.
Sextum a tribulationibus mundanis. Pſalm. Iſte
pauper clamauit ad dominū: ꝛ dominus exaudiuit
eum. Et ex omnibus tribulationibus liberauit euʒ.
Septimum ab infirmitatibus nociuis. ps. Domine
clamaui ad te ꝛ ſanaſti me. Octauum dat longitudi
nem in diebus ſuis. Patet. 4. Reg. 20. De ezechia
quō additi ſunt ei. 15. anni. Nonū dat paceʒ in cor
dibus bonis. 1. thi. 2. obſecro fieri oratiōes vt quie
tam ꝛ tranſquillam vitam habeatis. Decimum dat
abundantiaʒ in rebus fructiferis Jacob. vlt. orauit
helias ꝛ celum dedit pluuiam ꝛ terra dedit fructuʒ
ſuum. Undecimū dat letaʒ gloriā in celis. Johā. 6.
petite ꝛ accipietis vt gaudium veſtrum plenum ſit.
D Dubitat̄ ſi oratio debito modo facta ſemper exau-
diatur. Dico q̄ ſic math. 7. Ois q̄ petit accipit. Et
ps. voluntatem timentium ſe faciet. Ideo oratio de
bito modo facta ſemper exauditur. Sed nō ſemper
ſtatiʒ: ſed pro illo tempore quo diuina miſericordia
conſpicit exauditionem meliorem eſſe omnibus pē
Auguſti. ſatis. Unde aug. omel. cij. ſuper Johā. Quedaʒ nō
negantur: ſed vt congruo dentur tempore differun-
tur. Ad hoc auteʒ q̄ oratio fiat modo debito requi
runtur ille cōditiones que dicte ſunt ſupra ante du
bium preſens. Et ſi diceretur q̄ non exauditur: quia
habetur Tren. 3. Ad deum oppoſuiſti tibi nubē ne
tranſeat oratio. Item omnis oratio que exauditur
eſt meritoria. Sed oratio facta in peccato morta-
li non eſt meritoria: quia bona facta in peccato mor
tali non ſunt meritoria: ergo oratio exiſtentis in pec
P cato mortali non exauditur. Dico ad iſta ad primuʒ
q̄ illud verbum. Poſuiſti nubem: intelligitur de ora
tione in qua petebant iudei liberari a temporali p-
ſecutione. Que oratio non fuit exaudita: quia non
erat expediens ad ſalutem. Sed magis erat inutile
ſaluti aiarum ſuarū. Ad ſecundū dico q̄ nō eſt idem
orationē exaudiri: ꝛ eam eſſe meritoriā: q: merito de
betur merces ſm iuſticiā. Sed petitio orantis exau
ditur per gratiā. Et ideo oratiōes facte in pctō mor
tali: q̄uis proprie loquendo non ſint meritorie ꝓ-
prie loquēdo de merito: exaudiunt̄ t̄n q̄tū ad illud
qō pro ſe petunt orantes: ſi aſſint ille ſex cōditiōes
Auguſti. vñ Aug. omel. 44. ſup iohā. Reprehendens illud

verbum ceci nati. Scimus: q: pctōres de⁹ nō audit
dicit adhuc vt cecus loquit̄. Si eñi de⁹ pctōres nō
audiret: fruſtra ille publican⁹ oculos in terra demit
tens: ꝛ pectus percutiens diceret. Deus ꝓpicius eſto
mihi pctōri. Et t̄n exaudiuit eū: q: deſcendit hic iu-
Q ſtificat⁹: ꝛ p ↄ̄ns deus audit pctōres. Sed queritur
ſi oratio dominica iter alias oratiōes ſit efficacior
Dico q̄ ſic. Primo ratiōe dignitatis actoris: q: xp̄s
ꝓprio ore imediate illā fecit vt habet̄ math. 6. Nā
docens apl'os ait illis. Cū orauerітis primo dicite:
Pater nr̄ q̄ es in celis. Secundo ratiōe continentie
Sub breuitate oīm rationabiliū petitionū q̄ valde
cōmēdat orationē vocalē. Tertio ratiōe modi con-
grui ꝛ rethorici orandi: nā ſtilū tenet rethoricū: q: q̄
cū magno principe aliq̄d petere vult oportet capta
re beneuolentiā: dando honorē ꝛ laudē. In princi-
pio eñi oratiōis dominice exhibet̄ reuerētia illi cui
exhibet̄ oratio: cū dicit̄: pater noſter. in quo captat
orans beniuolentiā dei: q: vocat ipm̄ prēm. i. oīm
creatorē: ꝛ tanq̄ creatorē laudat ipm̄ dicens ſancti
R ficet̄ nomen tuū. Et q: primo eſt finis deſiderand⁹
q̄ ea q̄ ſunt ad finē: ideo primo ponunt̄ petitiōes q̄
reſpiciūt finē. Scđo reſpiciētes ea q̄ ſunt ad finem ibi
fiat volūtas tua: reſpicietes vero finē ſunt due. In
prima: q̄ eſt ſanctificet̄ nomē tuū: petit vt nomē dei
ab hoibus habeat̄ vt ſcm̄: ſm q̄ dicit Aug. lib. 2.
de ſer. do. in mōte. Et in epl'a ad probā. poſt mediuʒ
Cū dicim⁹ ſanctificetur nomen tuum: nos admone
mus deſiderare vt nomen eius qō ſemper ſanctum
eſt: etiam apud hoies ſanctū habeat̄ hoc ē nō con-
temnatur: q̄ non deo: ſed hoibus prodeſt. In ſcđa
que eſt adueniat regnum tuum vt dicit Aug. vbi ſu-
pra. Deſiderium noſtrum ad illud regnum excitat̄
vt nobis veniat: atq; in eo regnare mereamur. Un-
de per primam petitionem petimus vt dominus ab
oibus glorificetur. Per ſcđam vt ad dei gloriam p-
ueniamus. ¶ Petitionū reſpicientium ea que ſunt
S ad finem. Quedam ſunt reſpectu boni: quedam reſ
pectu mali: reſpectu boni due ſunt. in prima petitur
meritū quo beatitudinem mereamur: q̄ conſiſtit in
obediendo mādatis diuinis. vnde aug. lib. 2. de ſer.
do. in mōte. Cum dicitur fiat voluntas tua. Ita in-
telligitur. Obedire preceptis tuis ſicut in celo ꝛ i ter
ra. i. ſicut ab angelis ita ꝛ ab hoibus. In ſcđa peti-
tur illud quo tanq̄ inſtrumento poſitus nos adiu-
uare ad merendū. Et hoc ē virtus quotidianus ad
ſuſtentationeʒ corporis neceſſarius vel vict⁹ anime
id eſt euchariſtie ſacramentum vñ Aug. vbi ſupra.
Panis quotidianus: aut pro hijs oibus dictus eſt:
que huius vite neceſſitatem ſuſtentant: aut pro ſa-
cramēto corporis xp̄i qō quotidie accipimus p ſpi
rituali cibo. ¶ Petitionū vero que ſunt reſpectu ma
li. Una ē reſpectu mali culpe. Et hec eſt dimitte no-
bis debita noſtra ꝛc. Alia ē reſpectu mali inclinātis
ad culpam. Et illa eſt. Et ne nos inducas in tēpta-
tionem: q̄ non ſic intelligendum eſt vt non permit-
tat nos temptari: q: quandoq; temptatione homo
ꝓbat̄ ad bonum ſuum. De quibus tēptationibus
iacobi. 1. Oē gaudium exiſtiate fratres cariſſimi: cū
in tēptatiōes varias incideritis. Facit eñi hūiliari
ꝛ ad deum recurrere quaſi ad hoc compulſus tenta
tus: qua propter non remouit xp̄s tēptationem a
paulo q̄uis voluit ꝛ petijt remoueri: vt habet. 2.

coꝛ. 12. Sed p̄dicta petitio ſic eſt intelligēda. Ut de relicti diuino adiutoꝛio: alicui tentatiōi vel cōſentiamus decepti vel cedamus afflicti. Ex quo patet ꝙ nō ē idem tentari: ⁊ in tentationē induci. Tertia eſt reſpectu mali pene: et hec eſt. Sed libera nos a malo. Oꝛatio ǵ p̄dicta cōtinet omnia neceſſaria. De efficatia aūt huiꝰ oꝛonis loquit̄ yſid. lib. 1. de ſummo bo. c. 22. Fidei ſimbolū ⁊ dominica oꝛo: pro tota lege ꝑuulis eccl'ie ad celoꝝ regna ſufficit capeſſenda.

ℭ Sequitur queſtio decima.

Utrū indulgētie quas eccleſia cōcedit ad ſalutē valeāt aliqd. Et videtur ꝙ nihil valeat: q2 inutilis ē ſimoniaca donatio. Sed in iſtis indulgētijs dātur ſpūalia ꝓ tēpoꝛalibꝰ. Ut ꝓ eccleſijs ⁊ hoſpitalibꝰ cōſtruēdis.

A Dare aūt ſpūale ꝓ tēpoꝛali: ſimoniacū ē: ǵ tales indulgētie ſunt inutiles. Itē inferioꝛ nō pōt abſoluere a pena īpoſita a ſuperioꝛi. Sed cū deus in cōtritiōe penitēns ſibi remittit culpā ⁊ penā eternā: obligat ipſū ad penā tēpoꝛalē: ǵ pena illa tēpoꝛalis a deo oꝛdinata: nō pōt remitti a p̄latis eccl'ie ꝑ indulgētias cōceſſas: cū ſint deo inferioꝛes. Et inferioꝛ non pōt ſup ſuperioꝛē vt habet̄. 21. d. c. inferioꝛ. Sed ꝯ arguitur

B nā eccleſia errare nō pōt luc. 22. ait dñs petro. Ego rogaui ꝓ te vt nō deficiat fides tua. Cū ǵ tota eccleſia affirmet tales indulgētias valere: firmiter credendū eſt ꝙ valent: aliter eccleſia dei erraret ⁊ nō crederemꝰ eccl'ie ſcē dei: ꝙ ē hereticū. Itē math. 16. Dixit dñs petro. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Et qōcunqȝ ligaueris ſup terrā ⁊c. Ideo ex verbo xp̄i indulgētie multū valent. Opinio quoꝛū dā fuit iſtas indulgētias valere in foꝛo eccleſie: remittēdo penas taxatas a iure vel a iudice eccleſiaſtico. Non tñ remittere p̄nt de penis taxatis a deo. ℭ Sed q2

C ſm illā opinionē indulgētie magis nocerēt ꝙ valerēt: q2 abſoluēdo a penis ſatiſfactoꝛijs: ad penā purgatoꝛij trāſmitterent q̄ ſunt grauioꝛes. Ideo ſimpl'r dicendū eſt ꝙ indulgētie: ſi dant̄ ab illo q̄ pōt eas dare: ⁊ ex rationabili cā valent diſpoſitis faciētibꝰ illud qd̓ in foꝛma indulgētie cōtinet̄. Nā per eas remittit̄ pars pene a deo taxate: ⁊ aliqñ tota pena remittitur ſm ꝙ ſonāt indulgētie vt videbimꝰ in hac materia. Hoc eñ facere pōt papa: q2 hoc facit diuina auctoꝛitate. Theſaurū eñ. ſ. meritū xp̄i: virginis ⁊ ſanctoꝛū tradidit xp̄s eccleſie ad diſpenſandū: cuȝ p̄latis tradidit claues regni celoꝝ. Meritū eī paſſiōis xp̄i ſufficiēs fuit ꝓ ſolutiōe oīm penarū debitarū ꝓ pctīs nr̄is: voluit tñ ad bonuȝ noſtrū deꝰ nos adultos ꝑ aliq̄ obſequia penalia: fieri participes illius meriti. Ideo reſpōdet̄ ad ratiōes in oppoſitum factas. Ad primā dicendū ē ꝙ nō dant̄ ſpūalia pro

D tēpoꝛalibꝰ niſi ꝑ accidēs. Cū ēī dant̄ indulgētie ꝓ eccleſijs vel hoſpitalibꝰ cōſtruēdis: nō dant̄ vt illis tēpoꝛalibꝰ ſiſtat̄: ſȝ ꝓpter vtilitatē ſpūalē cōſequendā: ideo nō dant̄ ꝓ tempoꝛalibꝰ niſi inq̄ntū tēpoꝛalia oꝛdinātur ad ſpiritualia. Ad ſecundā dico ꝙ ſoluētur omnia in ſequenti concluſione.

ℭ Prima concluſio.

Papa pōt totā penā purgatoꝛij remittere. Et a pena ⁊ a culpa abſoluere. Iſta concluſio ſic ꝓbat̄: q2 papa pōt illis q̄ ſunt de ſua iuriſdictiōe: cōicare theſaurū eccl'ie. Sȝ fideles cōtriti. ⁊ cōfeſſi. ſunt de foꝛo pape ⁊ eccl'ie: ǵ papa pōt eis cōicare theſauruȝ eccl'ie: q̄ eſt ſufficiēs ad oēm penā remouendā. Itē math. 16. qōcunqȝ ligaueris ⁊c. Sed cōtra: q2 papa nō pōt cōtra oꝛdinē diuine iuſtitie: ſed tollere penā oꝛdinatā a diuina iuſtitia eſt tollere oꝛdinē iuſtitie. Sed deus ex oꝛdinatione iuſtitie cuilibet peccatoꝛi oꝛdinauit penam ꝓ pctīs: ǵ cōtra illum oꝛdinē iuſtitie diuine nō poteſt papa. Et per ꝯñs non poteſt papa penā remittere a deo taxatam. Item Aug. dicit: nullum malū impunitum. Sed ſi papa penā remitteret debitā ꝓ pctīs malum relinqueret̄ impunitū: ǵ ⁊c. Itē ſi contriti. ⁊ confeſſi. ꝑ cōicationem indulgentie abſolui poſſent ab oī culpa ⁊ pena: ſtatī abſqȝ pena purgatoꝛij euolarent ad celum. Sed hoc eſt falſum: q2 multa peccata poſſent habere de quibus non ſunt confeſſi. aut propter obliuionem: aut propter ignoꝛantiam. Ex quibꝰ nihil deperit diuine iuſtitie: q2 punient̄ in purgatoꝛio. ℭ Pro declaratiōe hoꝛū eſt ſciendū ꝙ ante-

B quā cōicatio indulgentie habeat cōpletū ⁊ vniuerſalem effectum q̄ntū ad totā remiſſionem peccatoꝛū in contritis ⁊ confeſſis vt ſic moꝛientibꝰ ſeu decedentibus ſtatim ad celum euolent ⁊ glo'am. Tria req̄runt̄ ex parte dantis. Et tria ex parte ſuſcipientis. Ex parte dantis tria ſunt. Primū eius voluntatis applicantis determinata intentio. Secundū clauis potentie rectꝰ vſus ⁊ oꝛdinata iuriſdictio. Tertiū clauis ſciētie rectus vſus ſeu determinata diſcretio. Et quocūqȝ iſtoꝛū ex parte dantis deficiēte: credo ꝙ nō cōſequitur ſuū effectū indulgētia: ſaltē cōplete. Ubi eſt ſciēdum ꝙ papa q̄ eſt vniuerſalis diſpenſatoꝛ theſauri eccl'ie: nō pōt p̄dictū theſaurū aꝑire: niſi q̄bus ipſūm ꝑ claues eccleſie applicat: igit̄ neceſſe ē in cōicando theſaurū ꝙ habeat determinatā intētionē vtpote ſi ſua intentio ſit totā vel partē pene remittere: habeat etiā ⁊ iuriſdictionē vt ꝙ rite ſit electꝰ vel oꝛdinatus in vicariū xp̄i: ⁊ habeat verā poteſtatē: q2 ſi eſſet per vſurpationem vel non eſſet rite oꝛdinatus: non poſſet dare huiuſmodi indulgentias. Requiritur etiaȝ ꝙ diſcrete ⁊ ex rationabili cā concedat huiuſmodi indulgentias: ſi igitur iſta tria deficiant effectus indulgentie non conſequitur. Item tria requirunt̄ ex

C parte recipiētis. Primo fides in intellectu. Sc̄do caritas in affectu. Tertio completio indulgentie in effectu. Primo requirit̄ fides in intellectu vt. ſ. intellectꝰ aſſentiat ꝙ eccl'ia hȝ theſaurū diſpēſandi ⁊ faciēdi hmōi indulgētias: q2 ſi illud nō crederet nihil ſibi prodeſſet. Secundo ꝙ habeat caritatem in affectu: hoc eſt ꝙ voluntarie ſit contritus ⁊ confeſſus: ⁊ ſatiſfaciat. Et tunc eſt de gremio eccleſie. Et talibꝰ poteſt diſpenſari theſaurus eccleſie. Tertio ꝙ impleat in effectu illud qd̓ mandatur in indulgentia. Et iſta tria tangit papa in foꝛma concilij generalis dicēs. Omnibus qui laboꝛem perſonis p̄ꝓꝛijs ⁊ expenſis ſubierint: plenam ſuoꝛum peccaminum de quibus veraciter ſunt contriti. ⁊ confeſſi. coꝛde ⁊ oꝛe: veniam indulgemus. Ex parte ergo recipientis indulgentiam requiritur ꝙ habeat fidem in intellectu: caritatem in effectu: ⁊ completionem indulgentie in effectu. ℭ Sed quattuoꝛ ſunt q̄ retardare p̄nt confeſ-

D ſos talem indulgentiam ne ſtatim euolent. Primo foꝛme indulgentie taxatio. Ut ſi dicatur damus

indulgentiam ſibi plenam omniū pctōꝛum ſuoꝛum de penitentijs ſibi iniunctis. Tunc ſi moꝛeretur nō ſtatim euolaret. Quia maioꝛ ſibi penitentia debuit iniungi ꝙ̄ fuerit ſibi iniuncta. Et ꝑ illa que debuit iniungi ſibi punitur in purgatoꝛio. Secundo eſt alicuius peccati ignoꝛantia vel obliuio. Quia non niſi de confeſſis conſecutus eſt indulgentiam. Qꝛ ſic ſonat indulgentia de contritis ꝛ confeſſis. Et per conſequēs indulgētia nō ſe extendit ad peccata nō cōfeſſa ꝛ cōtrita. Tertio eſt peccati moꝛtalis perpetratio poſt indulgentiam pro quo non eſt lucratus indulgentiam. Quarto peccati venialis expurgatio: cum qua contriti ꝛ confeſſi poſſunt diſcedere: quia

Auguſti. ſtat cum gratia: a qua ſm Auguſt. niſi aīa expurgetur: ad amplexus ſponſi celeſtis non debet admitti Si iſta non impediant. Et faciat bō vt dictum eſt ſtatim euolat ad paradiſum. Et iſtud ꝓbat̃ tribus

E modis. Primo ſic. Chriſtus poteſt totā penā tollere. ꝗ ꝛ papa. Iſta conſequentia ꝓbatur per glo. 2.

Coꝛ.8. Coꝛ. 2. Si qd nobis ꝯdonaui in pſona xp̄i ꝓpter nos condonaui. Ubi glo. Ac ſi xp̄s cōdonaſſet. Et ne irrita videatur donatio que ꝓpter amicos fit. Secundo ſeu ſecunda ratio. Unus poteſt ꝑ alio ſatiſfacere ſm intentionem ſatiſfacientis: ſed xp̄s meritum ſue paſſionis applicauit ꝑ ſatiſfactione oīum de eccleſia. ꝗ eis applicatum ꝑ cōicationē indulgētie modo ſupꝛadicto ꝑ omnibus eſt ſatiſfactū. Tertia ratio. Quod eſt valoꝛis infiniti: debitum quodcunqꝫ ſoluere poteſt. Sed meritū paſſionis xp̄i fuit valoꝛis infiniti iuxta illud Sap̄.8. infinit⁹ eīn theſaurus datus hoībus: quo qui vſi ſunt participes facti ſunt amicitie dei: ꝗ quodcunqꝫ debitum ſoluere poteſt.

F ¶ Ideo reſpōdetur ad rōnes. Ad primā dico ꝙ oꝛdo diuine iuſtitie non tollit̃. Quia culpe correſpōdet pena vel ſua: vel alterius ꝑ ipſo. Et in cōicatione indulgentie tollitur pena pro culpa ratione paſſionis xp̄i patientis pro ſuis mēbris. Ad ſecundā dico ꝙ nullum malum eſt impunitū quin puniatur in ſe vel in alio. Ideo punitio peccati facta eſt in xp̄o qui fuit pꝛimitus in paſſione ꝑ omnibus peccatis noſtris. Et ideo peccatū nō remanet impunitum: qꝛ paſſio xp̄i eſt ſufficiens punitio. Idō ꝛc. Ad tertiū dico ꝙ pro pctō nō confeſſo retardat̃ ab ingreſſu glorie ſtatim vt dictum eſt ſupꝛa. Et ſic terminetur iſta concluſio que melius in ſequentibus declarabitur.

¶ Sequitur pꝛimū documentum.

A Papa poteſt expoliare totū purgatoꝛium per paſſiōis xp̄i meritū Aug. de anchona ſic ꝓbat. Quia magis eſt abſoluere ꝑ oꝛonem ab aliqua pena infinita ꝙ per cōicationem indulgentie abſoluere a pena finita. Sed beatus grego. papa ꝑ ſuam oꝛonem abſoluit traianū a pena inferni. ꝗ multofoꝛtius papa ꝑ cōicationem indulgētie poteſt abſoluere oēs qui ſunt in purgatoꝛio a pena illa cū ſit finita. Item omne infinitū pōt exhaurire finitū ſibi ſubiectū. Sed papa eſt diſpēſatoꝛ meriti paſſionis xp̄i qđ eſt infinitū. ꝗ pōt exhaurire omnē penā purgatoꝛij ꝗ eſt pena finita. Et idē Aug. de anchona dicit ꝙ iſta q̄ſtio vnū preſupponit ꝛ aliud q̄rit. Preſupponit eſſe purgatoꝛiū. Et querit ſi ꝑ cōicationem indulgentie papa poſſit totū purgatoꝛiū ſpoliare. Et notāter preſupponit purgatoꝛium. Qꝛ illud ꝓbat auctoꝛitas apl'i ꝛ aug. ꝛ eccleſie vt poſtea patebit.

B ¶ Quantū ad illud qđ q̄rit reſpondet predictus doctoꝛ ꝙ papam poſſe expoliare purgatoꝛiū pōt tripliciter intelligi. Primo q̄tum ad eius abſolutā iuriſditionē ꝛ ſic putat papā poſſe expoliare purgatoꝛiū q̄tum ad omnes illos qui ſubijciūtur iuriſditioni ſue ſm meritū cōditionale: vt. ſ. ſint aliqui qui faciant pro illis illa q̄ in oꝛdinatione indulgētie cōtinētur. Nā ſm ipm illis ꝓſunt indulgētie ꝛ ſuffragia eccleſie: q̄ dū viuerent meruerūt ſibi ꝑ charitatē vt ſuffragia eccleſie ꝓdeſſent eis poſt moꝛtem: ſi qua fierent per amicos: exiſtētes ꝗ in purgatoꝛio talib⁹ carentes q̄ ꝑ eis faciāt illa ꝓpter q̄ oꝛdinate ſunt indulgētie: effectū indulgētie nō poſſunt cōſequi.

C Simil'r q̄tū ad illos q̄ nō ſubijciūtur iuriſditioni pape ꝑ meritū ſacramētale q̄ nō fuerūt de foꝛo eccl'ie ꝑ regenerationē ſacramentoꝝ talibus papa non poteſt cōmunicare indulgētias cum non fuerūt de foꝛo ſuo Ideo de illis iudicare non poteſt. Quia ergo de talibus qui nunꝙ̄ fuerūt xp̄iani multi poſſunt eſſe in purgatoꝛio: ꝛ foꝛte ſunt qui non fuerunt de foꝛo eccleſie dum viuerent: qui viuebant ſm legē naturalē perfecte deus imediate ſaluat illos per ſuam grām quam ſacramētis non allegauit vt viſum eſt in pꝛimo collectarij. Uult tamen deus in purgatoꝛio punire ſm taxationem ſue iuſtitie q̄tum ad tales qui nō ſubijciunt̃ iuriſditioni pape ſm meritū ſacramētale cōicatio indulgētie nō h̄ꝫ locū. Idō ait apl's. 1. Coꝛ. 5. Quid mihi de hijs q̄ foꝛis ſunt iudicare eſt nonne de hijs q̄ ſunt intus iudicamus. Nam eos qui foꝛis ſunt iudicabit deus. Ideo dicit glo. ꝙ iudicare de hijs qui ſunt extra eccleſiam prelatis nō eſt conceſſum.

D Ita ꝙ puto duo genera pſonarū eſſe in purgatoꝛio vel poſſunt eſſe qui non ſubijciūtur iuriſditioni pape: ꝛ quibus indulgentie applicari non poſſunt q̄tum ad ſatiſfactionem pene: ſcilicet illi qui carent merito conditionali: ſcilicet qui carēt illis qui pro eis faciant illa: ꝓpter q̄ oꝛdinate ſunt indulgentie valere. Et ſcđo illi qui carēt merito ſacramentali: vt qui ſaluantur preter cōmunem legē ꝛ preter gratiam ſacramentoꝛum. Tales enim ſicut ſaluantur imediate a deo per gratiam dei ſacramētis nō alligati. Ita imediate a deo puniuntur ꝛ liberantur. Preter iſtos duos gradus perſonarum: q̄tū ad omnes alios putat iſte doctoꝛ ꝙ papa pōt purgatoꝛiū expoliare.

E Et ꝓbat ſic ratione. Papa poteſt penam omniū illoꝛum tollere per ſatiſfactionem ꝛ cōmunicationem indulgentie in quibus poteſt vti clauibus eccleſie. Dico inquit ille doctoꝛ ꝑ cōmunicationem indulgentie: quia papa poteſt vti clauibus eccleſie ad remiſſionem peccatoꝝ dupl'r. Primo ſine ſacramēto vt indulgētias ꝛ ſuffragia eccl'ie cōicādo. Scđo mediāte ſacro vt bapti ſando ꝛ ꝯfeſſiones audiēdo. In ſcđo caſu eſt mediāte ſacramēto: ꝛ ſic tātū pōt papa q̄tum ptātem dedit ſacramēto de⁹. Ita ꝙ nō meli⁹ dat̃ ſacramētū a melioꝛi ꝛ deteri⁹ a deterioꝛi vel a minoꝛi. Qꝛ ſm Aug. Per diuerſos miniſtros dei mun⁹ equale eſt. Auguſti. In pꝛimo vero caſu papa tantū poteſt q̄tum poteſtate dedit deus officio: de qua poteſtate ſcribitur Math. 16.

Tibi dabo claues regni celoꝝ. Iſto modo papa pōt
per cōicatiōem indulgētiaꝝ oīm illoꝝ penā tollere
F in quib⁹ pōt vti predictis clauibus eccłie. Sed pa
pa pōt vti clauib⁹ in oībus qui ſunt in purgatorio
ſubiectis iuriſditiōi ſue q̄ntum ad meritū ↄditiona
le: qꝛ oēs tales hñt aliquos qui faciunt ꝓ eis poſt
mortē illa ꝓpter q̄ ordinatū eſt indulgētias valere
Et q̄ntum ad meritū ſacramētale. Qꝛ oēs tales fue
runt eccłie milites: ſaluati ſunt ſm̄ cōmunē gratiā
Ideo omnes poſſunt ſtipendiari theſauro eccleſie
Ideo ſequit̄ q̄ntū ad omnes predictos ꝙ papa pōt
purgatoriū expoliare. Loquendo igit̄ de poteſtate
pape primo modo q̄ntum ad eius abſolutā iuriſdi
tionem: dicit predictus doctor ꝙ poteſt totū purga
toriū expoliare q̄ntum ad illos qui ſubijciuntur ſue
G iuriſditioni. Secundo modo q̄ntum ad eius ordina
tam executionē. Et ſic loquēdo de ptāte pape puto
ꝙ papa nō dꝫ nec pōt. Et iſtud ꝓbat̄ primo ſic. Ta
lis potentia pape iuſta ⁊ rōnabilis non reducit̄ nec
debet reduci ad actum per volūtariā affectionem:
ſed per rectam rōnem. Sed ſi talem potentiam pa
pa reduceret ad actū. ſ. ꝙ totū purgatoriū expolia-
ret non eſſet ibi recta nec legitima ratio: ſed potius
voluntaria affectio: ğ tali poteſtati papa nō poteſt
vti nec debet. Item papa recto vſu clauiū illud pōt
quod facit poteſtate nō excedēte ⁊ claue ſcientie nō
errāte. Sed ſi totū purgatoriū expoliaret: eſſet ex-
ceſſus poteſtatis: ⁊ error ſcientie: qꝛ nō eſſet iuſta et
rōnabilis cauſa: vt dictū eſt. Igit̄ rōnabili volūta-
te ⁊ legitima non poteſt nec debet. Item theſaurus
eccleſie nō eſt legitime aperiēdus niſi militib⁹ eccle-
ſie: ⁊ dūtaxat ꝓ vtilitate reipublice. Qꝛ ſicut vide-
mus ꝙ theſaurus corporalis nō diſpēſat̄ niſi mili
tibus ꝓ vtilitate reipublice: ſic theſaurus ſpūalis
aperiri nō debet niſi ꝓ vtilitate eccleſie. Sed multi
ſunt in eccleſia qui non fuerunt milites eccleſie mili
tantis ſm̄ cōem legē ⁊ cōem gratiā ſacramētalē. Et
multi etiam ſunt qui carent illis qui faciāt pro eis
illa que ꝑtinent ad vtilitatē eccleſie pro quo ordi-
natū eſt indulgētias valere. ğ poteſtate legitima ta
H libus theſaurus eccleſie aperiendus nō eſt. Tertio
modo q̄ntum ad diuinā acceptationē: vt ſi papa ap
plicaret ſuā volūtatē cōicando indulgētias oībus
qui ſunt in purgatorio volendo predictū locum ex
poliare an deus haberet acceptū. Dicit doctor pre
dictus ꝙ ſibi eſt ignotū. Et putat iſte doctor ꝙ ſit
ignotū cuilibet creature ⁊ ipſi pape met. Nec credit
ꝙ papa poſſit ſcire totū quod poſſit facere per po-
tentiam ſuā. Et potiſſime ꝙ pōt facere ꝑ cōicatio-
nem theſauri eccleſie. Et ꝓbat̄ ſic. Illa potētia eſt
hoībus ignota q̄ eſt in v̄tute volūtatis ſibi ignote
Sed papa in virtute diuine voluntatis agit que eſt
ſibi ignota. Igitur poſſe pape eſt ſibi ignotum. Itē
q̄n aliqua duo ſunt relatiua. Si vnū relatiuoꝝ
eſt ignotum ⁊ reliquum. Sed potentia ⁊ actus ſunt
relatiua. Cum ergo potentia pape ſit infinita: quia
eſt reſpectu theſauri infiniti. Et omne infinitum ſit
ignotū: ſimiliter actio erit ignota reſpectu talis po-
tentie. Item dupliciter poteſt homo ſatiſfacere pro
delicto. Primo ſatiſfactione exigentie: ⁊ ſic quilibet
homo ſatiſfacit pro ſeipſo. Scđo modo ſatiſfactiōe
cōdecētie: ⁊ ſic vnus pōt ſatiſfacere pro alio. Sed in
cōmunione indulgentie attenditur ſatiſfactio cōde
ſcentie qua theſauro paſſiōis xp̄i ſatiſfacit ꝓ pena
illorum qui ſunt in purgatorio. Cum ergo talis ſa
tiſfactio conſiſtat in dei acceptatione: ſicut dei acce
ptatio eſt ignota pape ⁊ cuilibꝫ creature. Ita talis
ſatiſfactio que fit per cōiōnem indulgentie: eſt igno
ta ſibi. Sꝫ iſte doctor fallit. Nā cum dicit ꝙ q̄ntum I
ad iuriſditionē abſolutā pape: papa q̄ntū ad ſuos
ſubiectos per ſacramentalem gratiam poteſt expo
liare purgatorium. Hoc nō eſt verum. Pro quo no
tandum ꝙ expoliare purgatorium a dn̄o papa po
teſt intelligi dupliciter. Aut q̄ntum ad illos q̄ ſunt
de foro ſuo: hoc eſt q̄ ſunt vere ⁊ fideles xp̄iani ha-
bitantes ſuper terrā. Et talibus ſi habent ↄditio-
nes que continentur in indulgentia: hoc eſt ꝙ ſint
vere confeſſi ⁊ contriti. ⁊ ſatiſfaciant in hijs q̄ obli-
gantur in retentione aliene rei inuito dn̄o. Papa ꝑ
cōmiſſionem poteſtatis ſibi delegatam a dn̄o ieſu
xp̄o: vt expreſſe continetur Mathei. 16. poteſt per Mathei.
theſaurum eccleſie ſibi cōmiſſum omnem penam de 16.
bitam pro peccatis remittere hic ⁊ in purgatorio.
Qꝛ ſatiſfactio talis pene ſatis ſatiſfacit ex paſſione
dn̄i nr̄i ieſu xp̄i ⁊ merita redundantia v̄ginis ⁊ ſctō
rum. Si autem fideles xp̄i deceſſerint ſine comple-
tione debita ſuoꝝ pctōrum: ⁊ ordinati ſunt ad per-
agendum penitentiā. Dico ꝙ papa non poteſt ſua
auctoritate ⁊ poteſtate illos abſoluere a pena pur-
gatorij cum non habeat poteſtatem ſuꝑ illos vt pꝫ
per illam poteſtatem ſibi cōmiſſam in petro ⁊ ſuc-
ceſſoribus eius. Mathei. 16. Quodcūqꝫ ligaueris
ſuper terram ⁊c̄. dicit dn̄s ⁊ ſaluator noſter xp̄us.
Quodcunqꝫ ligaueris ſuper terram. i. habitantib⁹
in terra. Dedit ergo ſaluator noſter ſuo vicario po
teſtatem habitantibus in terra. Cum ergo anime nō
habitent in terra: imo ſubtus terram: niſi aliquib⁹
per priuilegium qui ſuum habent purgatorium in
terra. Sed tales non ſunt de foro pape q̄ q̄n viuētes
eſſent de ſuo foro. Ideo papa poteſtatem nullā ha
bet in illis qui ſunt in purgatorio. Iſtud probatur
de pe. diſtin. i. c. Si cui. §. alij. Ubi dicitur dn̄s par
eſſe voluit poteſtas ligandi ⁊ ſoluendi. Sed prela-
ti eccleſie non poſſunt ligare illos qui ſunt in pur- K.
gatorio: ğ nec poſſunt eos ſoluere. ğ indulgētie con
ceſſe a papa poteſtatiue nihil proſunt animab⁹ pur
gatorij. Unde indulgentie non proſunt illis qui nō
ſunt de iuriſditione illius qui facit illas: vt habet̄
extra de pe. ⁊ remiſ. c. ꝙ aūt. Ubi dr̄ ꝙ nullus a ſuo
non iudice ligari valet nec abſolui. Nā remiſſiones
ꝓdeſſe illis tm̄modo arbitramur: quibus vt ꝓſint
ꝓprij iudices ſpecialiter indulſerunt. Illi ergo qui
ſunt in purgatorio: non ſunt ſub iuriſditione prela
torum eccleſie: ꝙ ſatis datur per auctoritatem pre-
dictam intelligi. ſ. cum dicit petro. Quodcunqꝫ liga
ueris ⁊c̄. Addēdo enim ſuper terram: videtur refer
re collationem huius poteſtatis tm̄ ſuperuiuentes
hac vita mortali. Ideo dico ꝙ dn̄s papa xp̄ifideli L
bus exiſtentibus ſuper terram habet poſſe auctori
tatiue dimittēdi omnem penam quam hic ⁊ in pur
gatorio pro peccatis pateretur: cum habeat pote-
ſtatem ligandi ⁊ ſoluendi ſuper terram: ſi det indul
gentiam cum requiſitis. De animabus autem pur-
gatorij dn̄s papa non habet auctoritatem ſoluēdi
eas a pena purgatorij: qꝛ non ſunt de foro ſuo. Ue
rum quia anime purgatorij meruerunt ſibi adiuua

ri ſm Aug. a ſuffragijs eccleſie: quia dū viuerēt ſue
runt in caritate xp̄i ⁊ membra ſancte matris eccleſie
⁊ in tali ſtatu deceſſerunt: ⁊ fecerunt vt poſt mortem
bona ⁊ ſuffragia eccleſie: ſi qua fierent pro ipſis:
ſibi prodeſſent. Et quia domin⁹ papa habet aucto
M ritatem communicandi omnes orationes eccleſie: ⁊
ſuffragia tam in generali ꝙ particulari. ❡ Et ſicut
vnus preſbiter particularis habet auctoritatem cō
municandi ſuam miſſam pro aliqua anima purga-
torij que forte per illam exibit de magnis penis a
purgatorio: ꝗtomagis papa poteſt applicare om-
nes miſſas ⁊ orationes: ieiunia: elemoſynas: ⁊ om-
nia eccleſie ſuffragia cōmunicare poteſt animabus
purgatorij per indulgentias. Ideo papa per modū
ſuffragij. i. communicationis ſuffragiorum eccleſie:
pie credendum eſt ꝙ poteſt liberare animas a pur-
gatorio. Et non mirum: quia eccleſia ſine ruga ⁊ ma
cula tanꝗ columba innocēs: deo eſt accepta. Et ſuf
fragia eius accepit deus per communicationem ſuf
fragiorum eius a domino papa factam ad liberan-
dum animas de penis purgatorij. Dum tamē illud
faciant propter qđ in indulgentia talia communica
ta ſunt ſuffragia: vtpote qui dederit talem ſummaꝫ
ad edificandum eccleſiam beate marie vel redimen
dum fideles vel manutenenduꝫ pauperes in tali ho
ſpitali: ꝙ anima patris ſui ⁊ matris ſue liberentur a
penis purgatorij. Et hoc intelligitur per ſuffragia
N communicata. Certe pie credendum eſt ꝙ qui faciūt
contenta in indulgentia: ꝙ talis erit a purgatorio li
beratus: quia theſaurus eccleſie communicatus ta
libus animabus: ſufficiens eſt pro ſatiſfactione ta-
lium animarum. Et ideo ꝗuis tales indulgentie nō
proficiant directe auctoritate pape: tamen indirecte
proſunt per eccleſie ſuffragia cōicata: ſi faciāt qđ cō
tinetur in indulgentia.

❡ Sequitur primum documentū:

A I ndulgentie pro peccatis vario mo
do dantur a prelatis. Pro quo duo
videbuntur. Primo quid eſt indul-
gentia: vnde dico ꝙ indulgentia eſt
remiſſio pene reſidue poſt confeſſio
nem: contritionem: ⁊ ſatiſfactionem
que ratione peccati debita erat peccatori hic vel in
purgatorio: cauſa peccata purgandi. Ex iſta diffini
tione ſequūtur tria correlaria. Primum ꝙ indulgen
tie nihil valent peccatori exiſtenti in peccato morta
li ⁊ obſtinato ad peccandum. Patet ex hoc: quia in
dulgentia eſt remiſſio pene poſt contritionem confeſ
ſionem ⁊ ſatiſfactionem. Sed tales in peccato mor-
tali obſtinati non ſunt contriti ⁊ confeſſi: igitur. Ex
quo ſequit̄ ꝙ papa nō poſſꝫ dare talib⁹ exiſtentib⁹
in peccato mortali indulgentiam. Tum quia tales
ſunt extra eccleſiam: ⁊ non ſunt de foro pape. Tum
quia indulgentia preſupponit diuinam gratiam: ta
les autem non ſunt in diuina gratia: ideo indulgen
tiā habere non poſſunt. Eſſe autem obſtinatum in
peccato mortali voco peccatorem non penitentem
nec dolentem de peccato ſuo: nec proponentem pe-
nitere: quia ſi de peccato mortali doleret ⁊ propone
ret confiteri: tunc habet per modum meriti de con-
gruo diuinam gratiam: ⁊ in ꝓpoſito habet per mo
dum meriti de condigno: quia proponit cōfiteri. Et
in abſolutione ſacerdotis recipit gratiaꝫ per modū
meriti de condigno in actu. Et ſic eſſet habilis ꝑ cō
tritionem ⁊ propoſitum confitendi ad recipiendum
indulgentiam. Patet igitur ex hoc primo correlario
ꝙ indulgentia non valet obſtinatis qui nō penitent
nec penitere intendunt. Et tales obſtinati communi
ter contemnunt tales indulgentias: quia ſunt quaſi
deſperati a via ſaluationis. Secundum correlariū B
ꝙ papa nō poteſt dare talibus indulgentiam: quia
ſunt extra eccleſiam ⁊ diuinam gratiaꝫ. Tertiuꝫ cor
relarium ꝙ nolentes ſatiſfacere non poſſunt habe-
re indulgentiam. Ex quo ſequitur ꝙ vſurarij: rapto
res fures: detinētes res alienas: ⁊ diffamatores ſeu
detractores: niſi habeant intentionem reſtituendi:
non poſſunt lucrari indulgētias. Verū ſine actuali
cōfeſſione vel actuali reſtitutione pñt lucrari indul-
gentie ſi firmum ꝓpoſitum haberent reſtituendi ⁊
confitendi. Si tñ indulgētia non duraret niſi ꝑ diē
neceſſe eſſet illis qui talem volunt lucrari indulgen
tiam ꝙ eadem die conterantur ⁊ confiteantur: quia
ſine contritione non poteſt remitti pctm̄. ❡ Secun C
do principaliter queritur quis poteſt facere indul-
gentias. Dico ꝙ ſicut ſponſus habet ſolū poteſtatē
diſpēſandi bona ſue ſpōſe ad vtilitatē ſpōſe ita ſpō
ſi eccl'ie hñt poteſtatē diſpēſandi bona eccl'ie. Sed
ſol⁹ papa ⁊ ep̄i ſunt eccl'ie ſpōſi in cui⁹ ſignū portāt
anulos tanꝗ ſpōſi eccl'ie: ideo ipſis ꝑtinet facere in
dulgētias. Sed qr vn⁹ ē ſumm⁹ pontifex: hñs iuriſ
dictionē ſup oēs. Ideo ille pōt ꝑ poteſtatē ſpecialē
cōicatā ſibi a xp̄o: facere plenariā idulgētiā. Qr pe
tro ⁊ ei⁹ ſucceſſorib⁹ ē dictū. Tibi dabo claues reg-
ni celorū: idō ſumm⁹ pōtifex pōt apire celū cū cōdi
tionib⁹ requiſitis ad indulgentiā. Et ideo qr ſumm⁹
pontifex: hꝫ ſummā auctoritatē: pōt reſtringere pote
ſtatem aliorum pontificum inferiorum: ſicut domi-
nus ſuis ſubditis. Et ideo nullus ali⁹ a ſummo pō
tifice dare poteſt plenā indulgentiā: qr poteſtas dā
di indulgentias eſt eis taxata. Unde ſm taxationeꝫ
iuris communis datur cuilibet epiſcopo poteſtateꝫ
dandi indulgentiā ꝗdraginta dierū totiēs quotiēs
videbit̄ ſibi facere ſm rectā rationē vt pꝫ ex de pen.
⁊ re. cap. Cū. ex co. §. vltimo.

❡ Primum correlarium.

I ndulgentie tantum valent ꝗtum
ſonant: ſi a prelatis eccleſie debite
emanant. Iſtud correlarium ꝓba
tur: qr eccleſia que eſt columba ſine A
ruga ⁊ macula. Eph. 5. nō pōt er-
rare. Unū cū eccleſia det huiuſmodi
indulgentias: ideo valent vt ſonant. Impium enim
eſſet dicere ꝙ eccleſia facit aliqd vanū ⁊ inane: ideo
ſi eſt plenaria: remittit oēm penā: ⁊ ſm ꝙ ſonāt va-
lent. Papa ḡ poteſt abſoluere ab oi pena tempora-
li debita pro pctis merito paſſionis xp̄i: beate virgi
nis marie: ⁊ oīm ſanctorum: conditionibus ſupra
dictis obſeruatis. Ille autem q̄ accepit indulgentiā
non liberat̄ meritis proprijs: ſed meritis alienis. ſ.
xp̄i virginis: ⁊ ſanctorū: ideo nō ſoluit de ꝓprio vt
ſtatim audiemus. Ideo iſte indulgētie multū ꝓſunt
quia remittunt penā in qua peccator eſt obligatus
ad faciendā hic vel in purgatorio ꝓpter offenſam
factam ſummo imperatori; qr quotiens homo pec-

cat mortaliter:cõmittit crimẽ leſe maieſtatis ꝓpter
contemptũ ſummi imperatoris. Et tali debet mors
B Et ꝙꝙ remittatur ei mors eternalis in contritione
cuȝ confeſſione. Nunꝙ tñ talis offenſa remanere de
bet ſine pena ⁊ punitione: ideo peccator eſt obligatꝰ
hic vel in purgatorio vt ſaluꝰ fiat ꝑ ignẽȝ. 1. cor. 1.
Ideo indulgẽtia remittit tñ de pena purgatorij vł
de penis ſibi iniunctis ſicut in ꝙtitate conceditur a
prelatis eccl'ie vt ſi eſt. 44. dierũ remittit. 40. dies
Si eſt plenaria: oẽs penã remittit ideo proſunt val
de iſte indulgentie: ad liberandũ de penis. Et ꝙꝙ
iſte indulgentie ſi ſint plenarie liberent ab omni pe⸗
na meritis alienis. ſ. xp̄i ⁊ virginis ⁊ ſanctorum. Ta
men non ſunt tanti meriti ſicut actibus ꝓprijs vir
tutibus ⁊ meritis facerent penitentiam condignam
pro ſuis peccatis. Ideo confeſſor eos monere debet
vt agant penitentiam pro peccatis ſuis: ieiunent: ⁊
elemoſynas largiantur ⁊ orent: vt ꝑ merita ꝓpria
placeant deo: ⁊ accipiant maiorem gloriam. Et de
iure poſſideant regnum: qꝛ per indulgentias poſſi⸗
dere regnum: eſt de mera gratia. Quãuis per meri⸗
ta propria ⁊ opera propria non poſſent ſic tam bre
ui tempore a penis liberari ſicut per indulgentias.
C ¶ Quia nulli dubium eſt ꝙ maius eſt meritis paſ⸗
ſionis xp̄i virginis ⁊ ſanctorum: ꝙ quodcũꝗ opus
operatum per nos: ideo faciliori ⁊ leuiori modo li⸗
berantur per indulgentias: qꝛ pape pertinet diſpen
ſatio meriti paſſionis xp̄i virginis ⁊ ſanctorum. Et
ideo ſoluuntur a penis oẽs recipientes indulgẽtias
ſi debito modo recipiant ⁊ debito modo ſint date:
qꝛ papa eſt vicarius xp̄i ⁊ donat nomine xp̄i. Et ſic
papa poteſt donare cum ſit vicarius eius cum ple⸗
nitudine poteſtatis. Et ideo quicquid donat: in po
teſtate ⁊ in nomine xp̄i donat vt patet. 1. cori. 2. Si
quid vobis donaui: condonaui in perſona xp̄i. Glo
ſa. Ac ſi xp̄s condonaſſet ne irrita videat̃ donatio.
Et meritum paſſionis xp̄i eſt valoris infiniti: debitũ
ꝗ quodcunꝗ ſoluere põt. Ideo dicit̃. Sap. 8. infi
nitus theſaurus datus hoĩbus. Et quia infinitus
eſt: poteſt quodcũꝗ debitum ſoluere: nec adhuc eua
cuabitur. Sed valde timendum eſt ꝙ iſte maledicte
pecunie moueant prelatos ad huiuſmodi indulgen
tias concedendum: ⁊ non ſint moti caritate vel pie⸗
tate. Sed conſiderent ⁊ auiſent prelati ⁊ paſtores ſi
velint: quomodo bona ſponſe diſpenſabũt: quia in
D die iudicij cõquereretur ſponſa, ¶ Sed que ſunt cau
ſe rationabiles propter quas poſſunt cõcedi indul⸗
gentie. Dico prima eſt fabrica eccl'ie: vt honoretur
deus vel beata virgo: vel aliquis ſanctorum. Et in
eadem operantur virtutes. Uel ad redimendum cap
tiuos: vel ad defendendum xp̄ianos contra infide⸗
les: vel ad manutenendum pauperes xp̄i in hoſpi⸗
tali vel in religionibus. Sed hodie totum eſt dam⸗
natũ qꝛ nõ ſũt niſi truſatores bullatores depredato
res: cũ mẽdacijs ⁊ fictionibus: ⁊ ſepe cum falſis bul
lis ⁊ gulloſis: diſſoluti in omnibus vicijs: quorũ
maior pars ſunt apoſtate: non curantes niſi farci⸗
re marſupia ſua. Aſſenſatores: mercatores: vxorati
predicãtes in dedecus ſancte matris eccl'ie: quia ne
ſciunt intelligere: ⁊ ſeminant infinitos errores in p̄⸗
dicando nouellas fictas ad terrendum populũ vł
incitandum ad literas ſuas accipiendas: ideo pre⸗
lati damnantur permittentes tales: niſi viderẽt ibi
viros ſcientificos: maturos: exiſtentes in ſacris ordi
nibus conſtitutos. Et cum veris bullis: ⁊ adhuc ra
tionabilibus. Hijs tamen non obſtantibus: ſi vere
ſunt indulgentie populus non perdit ſuam merce⸗
dem. Tamen auiſent predicatores ſeu tales indulgẽ
tias predicantes: quomodo faciant. Non dico ꝙ de
laboribus ſuis non recipiant mercedem rationabi⸗
lem: quia dignus eſt operarius mercede ſua. Sed
ad tertium immo ad ſuum totum aliquando predi⸗
cantes: ⁊ in ſermonibus aſſerẽtes pplo non aliquid
accipere ⁊c. Grauiſſime peccant ⁊ ad reſtitutionem
tenentur.

¶ Secundum correlarium.

Papa poteſt remittere omnem penam
contritis ⁊ confeſſis ꝑ ſuam poteſta A
tem plenam. Uolo dicere ꝙ domi⸗
nus papa ſine altera cã poſſet dare
contritis ⁊ confeſſis ⁊ ſatiſfacienti⸗
bus: plenariam remiſſionem oĩs pe⸗
ne debite pro peccatis hic vł in purgatorio. Et ſi di
ceretur ꝙ papa non poteſt dare indulgentiã plena⸗
riam niſi cruce ſignatis ⁊ in anno iubilei: vt patȝ de
pen. ⁊ rem. c. Abuſionibꝰ: vbi. glo. Illã pleniſſimam
dicimꝰ ꝗ ſit cruce ſignatis vel in anno iubilei: ğ ple⸗ B
niſſima remiſſio nõ põt dari niſi illis duobꝰ modis
Dico ꝙ dicere ꝙ dñs papa nõ poſſet dare indulgẽ
tiã pleniſſimã: niſi iſtis duobꝰ modis: ẽ inſanũ ⁊ here
ticũ vł magis impiũ: nã ſequerent̃ duo dicta heretica
Primũ ꝙ papa nõ ẽ vicariꝰ xp̄i verꝰ. Scdm ꝙ me
ritũ paſſiõis xp̄i nõ eſſet ſufficiens ad remittendum
quancunꝗ penam. Tertiũ ꝙ xp̄s eſſet mendax. Pri
mum probat̃: qꝛ quilibet vicarius poteſt vti poteſta
te ſibi credita ſeu tradita a principe. Sed ſi papa ſm
hoc qd̄ dictũ ẽ nõ poſſet vti poteſtate ſibi tradita a
xp̄o: ğ nõ eſſet verꝰ vicariꝰ xp̄i: ꝙ eſt ꝯ illud math.
16. qd̄cunꝗ ligaueris ⁊c. Ergo papa vltra illos
duos modos: põt dare plenariã remiſſionẽ oĩs pe⸗
ne debite pctĩs: cõtritis cõfeſſis ⁊ ſatiſfaciẽtibꝰ imo
adhuc nulla cã exigẽte niſi auctoritas ⁊ pietas pa⸗
pe de ſua poteſtate a xp̄o ſibi cõceſſa: põt dare ple⸗
nariã remiſſionẽ p̄dictis: cũ ſint fideles ⁊ mẽbra xp̄i
Quãuis recipiẽs nihil daret ⁊ nihil faceret dũ tñ eſ C
ſet in caritate. Nã xp̄s ſic dedit magdalene: cuȝ ſibi
dixit remittunt̃ tibi pctã tua ſuppl e: quo ad penã ⁊
culpã. Tñ ꝙuis magdalena habuiſſet a pctõ abſo⸗
lutionẽ a pena ⁊ culpa ita ꝙ ſi tũc deceſſiſſet: nõ in⸗
traſſet purgatoriũ: ſed intraſſet in ſinũ abrahe cum
patribꝰ ſanctis. Tñ hꝰ nõ obſtãte fecit aſperã peni⸗
tentiã vt ꝑ ꝓpria merita magis placeret deo ⁊ ma⸗
iorẽ acquireret gl'am: iſtã etiã indulgẽtiã plenariam
dedit bono latroni qñ ſibi dixit hodie mecũ eris in
paradiſo. Et ideo mortuo bono latrone ẽ abſolutꝰ
ab oĩ pena nec ꝑ purgatoriũ trãſiuit. Sȝ ſtatim aĩa
egreſſa a corpe fuit in paradiſo: qꝛ vidit diuinã eſſen
tiã. Et videre diuinã eſſentiã ⁊ ea frui: ẽ eẽ ĩ paradi
ſo: igit̃ papa cũ ſit vicariꝰ xp̄i cum plenitudine po⸗
teſtatis: ſine quacunꝗ cauſa poteſt remittere omnẽ
penam: dum tamen ſit in caritate contritus ⁊ con⸗
feſſus. ¶ Et ſi diceretur ꝙ papa poteſt omnia D
clauenon errante. Sed videtur errare ſi traderet
indulgentiam ſine cauſa ⁊ derogaret diuine iuſti⸗
tie. Quia ſm veram iuſtitiam. Cuilibet culpe de⸗

bet correſpondere pena. Alias remaneret malum
impunitũ. Ad hoc dico ꝙ hic clauis nõ errat. Qꝛ
clauis nõ errat aperiẽdo ſuã ꝓpriã portã. Cũ igiẽ
ꝯtriti ꝛ ꝯfeſſi ſint in gratia xp̃i. igiẽ ſunt de gremio
eccl'ie: ergo illis papa ſine errore põt eis cõicare de
theſauro eccl'ie: ꝛ aperire eis portã celi: ꝛ remittere
eis penã quãcũq; debitã ꝑ pctis. Sed obſtinatis ꝛ
infidelibus nõ põt: quia nõ ſunt in gratia xp̃i: nec
de gremio eccl'ie: nec de foro pape: nec de patria ce/
leſti. Ideo in tali ſtatu exiſtẽtib⁹ nõ põt aperiri ce/
lum: qꝛ ſunt de ſynagoga ſathane. Nec illa gloſa
adducta eſt ad ꝓpoſitũ. Nã ſi dicat crucefignatis ꝛ
anno iubilei dantur indulgentie pleniſſime: illã cõ
cludit indulgẽtiã pleniſſimã: ſed alias alijs modis
datas non excludit. Ideo ſicut papa dedit pleniſſi
mam illis duobus modis. ita alijs modis põt da/
re. Cum poteſtas pape non ſit exhauſta in illis duo
bus modis. Hereticũ eſſet dicere ꝙ papa nõ poſſet
E dare alijs modis pleniſſimã indulgentiã. Et cũ ar/
guiẽ: qꝛ erraret dando talem indulgẽtiam: qꝛ dero/
garet diuine iuſtitie. Qꝛ cuilibet culpe daẽ pena: qꝛ
aliter malũ remaneret impunitũ. Dico hic ꝙ ordo
diuine iuſtitie nõ tolliẽ: qꝛ cuilibet culpe correſpon
det pena in ſe vel in alio ꝑ ipõ. Per indulgẽtias au
fert pena. Sꝫ talis pena ſoluiẽ ꝑ aliũ. ſ. ꝑ paſſionẽ
dñi nr̃i ieſu xp̃i ꝛ ꝑ merita ꝟginis ꝛ ſctõꝝ. Nã xp̃s
ꝑ iuſtitiã in ſua paſſione ſoluit quicq̃d rapuit hõ
Et hec paſſio ſufficiẽs eſt ad ſoluendũ oẽm penam
oim pctõrum. Et cũ dꝛ ꝙ aliquod malũ remaneret
Augusti. impunitũ ꝙ eſt contra Aug. Dico ꝙ nõ remaneret
F impunitũ: quia ſatis punitũ fuit in pꝯſſione xp̃i. Et
ſi diceret ꝙ ſm iura pena ſequiẽ ſuos actores. Sꝫ
actor pcti nõ puniẽ in iſtis indulgẽtijs ꝗuis xp̃us
fuerit paſſus. ğ videẽ ꝙ pctm̃ debet puniri. Et per
ꝯſequẽs indulgentia nõ põt tollere talẽ punitionẽ
Dico ꝙ ſi aliquis fore fecerit corã aliquo principe
ꝛ ſit dignus punitione: ꝛ ſm legem deberet puniri.
Poſſet aliquis offerre aliquod bonũ excedens ma
lum illatũ tali principi: ſic ꝙ princeps acceptaret
illud ꝛ illi remitteret ꝓpter illud bonũ: penam de/
bitã. Sic ꝗuis pctõr ſm legẽ diuinã debeat puni/
ri: tñ indulgẽtia preſentaẽ ſummo principi deo paſ
ſio xp̃i: ꝛ merita ꝟginis ꝛ ſctõꝝ: ꝙ eſt bonũ excedẽs
omne malũ. Quod bonũ ſumm⁹ princeps acceptat
in tantũ ꝙ remittit omnẽ penã illi q̃ habet talem
indulgẽtiã. Et cũ dꝛ: ꝙ pena ſequiẽ ſuos actores.
Verũ eſt de lege cõi: ſꝫ nõ de lege priuilegiata ſicut
eſt in indulgẽtijs. Nec ſemꝑ pena ſequiẽ ſuos acto
res: ſed bñ ſequiẽ actores vel ꝓpter actores. Nam
xp̃s paſſus eſt ꝗuis nunq̃ fuerit mali actor. Sed
paſſus eſt ꝓpter actores mali. Et hoc ſua benigna
gratia vt redimeret illos: quia aliter redimi non po
terant ab aliqua creatura. ergo mors xp̃i eſt bonũ
excedens omne peccatũ. Et per papã tanq̃ ꝑ diſpẽ
ſatorẽ ꝛ vicarium deo preſentatur pro accipientib⁹
indulgentiã. Et acceptaẽ a deo tanq̃ delens omnẽ
penam ꝛ hoc ex infinita bonitate ꝛ miſericordia dei.
G ¶ Sꝫ eſt dubiũ. Quare in indulgẽtijs quas cõiter
concedit papa: non ponitur pleniſſima indulgẽtia
ſicut in iſtis duob⁹ modis in q̃bus ponit plenariã
Dico ꝙ indulgentia habet duplicem reſpectum ſci
licet quo ad opus operãs: ꝛ ſecundo quo ad opus
operatum. Primo modo indulgentia eſt operans
remittẽs omnem penam debitam pro peccatis. Et
ſic tam plenaria tam pleniſſima remittunt omnem
penam. Et ſic pleniſſima ꝛ plenaria non ſe excedũt
Secundo modo quo ad opus operatum. Et ſic in
iſtis quotidianis indulgentijs non eſt tantũ meri/
tum ſicut in crucefignatis: vbi eſt opus arduũ excel
lens: ꝛ magni meriti. Quia pugnant pro fide. Ideo
vltra relaxationẽ pene merẽtur. Ideo vocatur ple
niſſima ꝓpter redundantiam meritoꝝ gratie ꝛ glo
rie. Alie ſunt plenarie ſed non redundantes ad tan
tum meritum. In quibus nõ eſt meritum ꝓprium:
ſed alienum. ſ. xp̃i virginis ꝛ ſanctoꝝ.

¶ Tertium correlarium:

Si indulgentie equaliter valeãt oib⁹? A
Pro cuius declaratiõe eſt notandũ.
Qꝛ aut indulgentia determinate lo
quitur dãs illam vt pote. Quicunq;
dederit ſcutũ ꝑ fabrica talis eccleſie
Vel iuerit ad ſanctũ iacobũ habeat
plenariam remiſſionem. In tali caſu equaliter va/
lent omnibus ore confeſſis ꝛ corde contritis q̃tum
ad remiſſionem pene. Sed cõtra arguitur ꝙ nõ va/
leant equaliter oibus. Quia ſi hoc eſſet verũ ſeque
rentur tria incõuenientia. Primũ eſt ꝙ tantũ lucrare
tur de indulgentia ille q̃ daret quinq; ſolidos ſicut
ille qui daret centũ ſcuta ꝗuis eſſent equaliter di/
uites. Secũm ſequiẽ ꝙ tm̃ lucrareẽ de indulgentia
ille qui eſſet ad portũ ſancti iacobi vel exiſtẽtes ro/
me iuxta eccl'iam ſancti petri: ſicut illi qui de ducen
tis leucis. Tertiũ ſequiẽ ꝙ tantũ de indulgẽtia ha/
beret vnus ſceleratiſſimus ribaldus qui ſemꝑ fecit
malũ ſicut vir⁹ qui ſemꝑ bene vixit ꝛ nõ habet niſi
vnũ pctm̃ mortale. Iſta nõ ſunt dicta minime recte
rationis. ergo non equaliter valent. ¶ Ad iſta di/ B
co breuiter ꝙ iſte indulgentie ꝓcedunt de mera li/
bertate donantis in ꝑſona xp̃i. Illud debitum pe/
ne condonatur pctõri ꝛ ſoluiẽ de merito paſſionis
ſm ꝙ peccator magis vel min⁹ debet: diſpenſator
eccleſie theſauri tradit cuilibet de theſauro quo ſol
uat debitũ qđ dꝫ. Nã ſi q̃dã hõ liberalis ꝛ plus vi
deret aliquos debitores nõ potẽtes ſoluere. Et di/
ceret: quid debes tu? Scutũ. Trado ꝑ te ſcutũ. Et
tu q̃tum debes? Centũ ſcuta. Ecce trado pro te cẽ/
tum ſcuta. Quilibet eſſet liberat⁹ a ſuo debito. Sic
eſt in ꝓpoſito. Quia theſaurus eccleſie ſi nõ habes
niſi vnũ pctm̃: remittit ꝛ penã debitam illi. Si ha/
bes mille etiã remittit mille ꝛc̃. Sed ille qui habet
remiſſionem mille peccatorum: plus habet de gra/
tia: ꝛ plus tenetur regratiari deo q̃ ille qui non ha
bet niſi remiſſionem vnius peccati: quia nullus ſol
uit de proprio ſed de alieno. ſ. de meritis paſſionis
xp̃i: virginis ꝛ ſanctorum. Ideo reſpondetur ad ra C
tiones. Ad primã. Quando dꝛ ꝙ tantũ lucraretur
de indulgẽtia ille qui daret q̃nq; ſolidos ſicut qui
daret centum ſcuta. Dico quo ad remiſſionem de/
bitam pro peccatis equaliter liberantur a debito
illius pene: ſed rõne opis operati nõ ſunt equales:
qꝛ q̃ plus dat pl⁹ mereẽ ceteris parib⁹. Et pl⁹ hꝫ de
gr̃a dei ꝛ pl⁹ de gl'ia hebit. Dico ceteris parib⁹: qꝛ
forte pauperi plus erit dare q̃nq; ſolidos q̃ diuiti
cẽtũ ſcuta. Al's ſi ſunt eq̃les i diuitijs nõ erũt eq̃les
in meritis: qꝛ q̃ plus dat: plus habebit de gloria.

Ad ſcđam de illo q̇ eſt iuxta portā ⁊c. dico q̄ equa
lem hūt remiſſionem pene: ſed nō ſunt equales in
merito. Quia q̇ plus laborat plus habebit de pre
mio in felici gloria. Ad tertiā de ſceleratiſſimo pctō
re. Dico q̄ equaliter habebit remiſſionē pene ſicut
ille q̇ nō hꝫ niſi vnū. Qꝛ nullus ſoluit de pprio. Sꝫ
ex libertate donātis qui p vtroqꝫ ſoluit de theſau
ro ecclie. Sed nulli dubiū q̄ ille qui bene vixit ⁊ nō
hꝫ niſi vnū pctm̄ mortale maius premiū et maiorē
grām ⁊ honorē in felici gloria habebit.

Secunda concluſio.

A Pro re tēporali aliquis pōt excōica
ri. Iſta cōcluſio pbat Actuū. 5. vbi
dicitur q̄ petrus excōicauit ananiā
⁊ zaphiram p defraudatione precij
agri. ꝰ p re tēporali pōt excōicatio
fieri. Itē p pctō mortali pōt q̇s ex
cōicari. Sed inobediētia dei ⁊ ecclie eſt pctm̄ mor
tale. ꝰ p inobediētia cōtumaci qua q̇s non obedit
eccleſie pōt excōicari. Quia quodlibet pctm̄ morta
le excōicat ⁊ ſeparat pctōrem a deo. Cum ꝰ aliquis
detinet rem alienā inuito dn̄o ſit in pctō mortali.
Cum ecclia precipiat ei ⁊ eū cōdānet ad perſoluen
dum ⁊ nō facit eſt inobediēs deo ⁊ ecclie. Ideo ibi
B ſunt duo pctā mortalia: ⁊ p ꝯſequēs pōt excōicari
Sed contra iſtam ꝯclōnem poteſt ſic argui. Certū
eſt enī q̄ pena nō debet excedere culpā: ſed pena ex
cōicatiōis eſt priuatio bonoꝝ ſpūaliū. q̇ preeminēt
omnibus bonis tpalibus. ꝰ debet priuari bonis
tpalibus ⁊ non ſpūalibus. Igitur nullus debet ex
cōicari pro re tpali. Cū nullū bonū tpale equaleat
priuationi bonoꝝ ſpūalium. Item nullus dꝫ infer
re malū alicui qui nō eſt in culpa illiꝰ mali: ſꝫ mul
ti pauperes excōicātur: q̇bus eſt impoſſibilitas ſol
uendi debitū. Igiꝰ nō debēt excōicari cū ad impoſ
ſibile nemo obligeꝰ. Itē ecclia nō dꝫ reddere malū
p malo: igiꝰ nullū debet excōicare: qꝛ redderet ma
Ro. 12. C lum p malo. Antecedens eſt aplī. Ro. 12. Nō red
dentes malū p malo. Reſpondeo ad queſtionē ſm
dicta Tho. de argētina in. 4. diſt. 18. q̄ p excōica
tionē iudex excludit ab ecclia excōicatos: ⁊ quodā
mō a regno dei: ⁊ tradit eū ptāti ſathane. Unde cū
non debeat excludere niſi indignos. Nec aliq̇s red
datur indignꝰ niſi p pctm̄ mortale p quod gratia
dei auferꝰ ⁊ charitas. Ideo nullus debet excōicari
niſi p pctō mortali. Et qꝛ in dānificādo aliū in bo
nis temporalibus vtpote detinendo bona: ſiue mo
bilia ſiue imobilia. Uel auferēdo famā vel ledendo
corpꝰ vel mutilando hō peccat mortalr̄. Iō ab ec
cleſia pōt excōicari pro re tpali. Iō rn̄deꝰ ad rōnes
Ad primā dico q̄ quātitas culpe nō mēſuraꝰ a no
cumēto qđ q̇s fecit: ſꝫ ex volūtate q̄ facit ꝯ deū pp
q̄ peccat mortalr̄. Iō q̄uis pena excōicatiōis exce
dat nocumētū rei tpalis: nō tn̄ excedit quātitatem
culpe qua deꝰ offendiꝰ. Ad ſcđam dico q̄ paupibꝰ
ius tribuit q̄ faciāt cedo bonis. Et debēt oīꝰ rē
dere oīa q̇ hūt pter victū: q̄ in excōicatiōe manere
q̄ſi nullo modo pñt ⁊ faciūt cedo bonis: nō debēt
excōicari: nec ſunt excōicati. Et ſm doctorē ſubtilē
etiā ſi hūt bona pñt retinere vitā corꝰ: vt viuere poſ
ſint. Qꝛ vita hoīs preferꝰ quibuſcūqꝫ bonis. Et in
neceſſitate oīa ſunt cōia. Ad tertiā dico q̄ cū aliq̇s
excōicaꝰ nō reddit ei malū: ſꝫ bonū: qꝛ corrigiꝰ. Et
correctiones ⁊ pene ſunt medicine preſeruatiue bo
ni ⁊ purgatiue mali. Et ſic patet ſolutio.

Primum documentum.

Sacris ſcripturis conſideratis multa A
mala excōicatio infert excōicatis. Unī
p declaratione huius documenti tria
ſunt conſideranda. Primū eſt quanta
mala excōicatio infert excōicatis. Se
cundum participantes in quātis inuoluit peccatis
Tertiū excōicationē dare q̄tum malū ſit prelatis.
Quātū ad primū reperio q̄ duodecim mala pce B
dunt ab excōicatiōe. Nā primo eſt actus gladij cru
deliſſimus. Excōicatio enī eſt gladius ſpūalis: qui
magis eſt timēdus q̄ gladius corpalis. De quibꝰ
gladijs habeꝰ Luc. 22. Ecce duo gladij hic. ſ. ſpi
ritualis que eſt ſentētia excōicationis ⁊ ſentētia iu
dicis ad penā corporalē. Primus pforat ⁊ occidit
aīam. ſcđs aūt occidit corpus. Sed peior eſt mors
aīe q̄ corporis. Unde hiere. de iſto gladio ſpūali
loquēs ait. c. 4. Ecce puenit gladius vſqꝫ ad aīam
Et Aug. grauius eſt excōicato excōicatio: q̄ ſi ma
teriali feriaꝰ gladio: q̄ etiā ſi a feris deuoreꝰ: ſi flā
mis exuraꝰ ſi in purgatorio mille annis cruciareꝰ.
Nam ſic ſecurus eſſet de gloria. Sꝫ excōmunicatꝰ
iuſte ſtans in excōmunicatione obſtinate ſecurus
eſt de dānatione niſi reuertatur. Unde excōmunica
tio eſt maior pena que poſſit ab eccleſia dari. Un
de. 24. q. 3. c. corripiuntur dicitur. Excōicatione
nulla maior pena eſt in eccleſia. Uide q̄tum malū
eſt excōmunicatio. O peccator: o inſenſate fuge plꝰ
excōmunicationem q̄ colubrum: q̄ ignem: q̄ leonē
⁊ gladium: quia excōmunicatio perdit aīam. Et il
la tn̄ nocent corpori. Secundo excōmunicatio eſt C
morbus irremediatiuus. Ille homo eſt valde infir
mus qui nullum remedium nullāqꝫ medicinam ha
bere pōt curatiuā morbi. Excōicatꝰ eſt ſepatꝰ ab oī
medicina ſpūali. Nā ſacra eccl̄iaſtica ſunt medicia
morbi ſpūalis. ſ. pctī mortalis. Excōicatꝰ ē ſepatꝰ
ab oībus ſacramētis. Et q̄uis ꝯfiteaꝰ nō pt abſol
ui ſtāte excōicatiōe. Et eſt ſepatꝰ a deo. Et ab oībꝰ
actibꝰ legitimis. Et ab oībꝰ bonis ecclie tā triūphā
tis q̄ militātis ſunt priuati. Tertio excōicatꝰ ē captꝰ D
ab hoſtibꝰ ſine auxilio deſtitutꝰ: qꝛ ē captꝰ ab inimi
cis dyabolis. ſ. ſine aliquo ſuccurſu. Qꝛ eſt a deo a
ꝟgine a ſctīs ab āgelis ⁊ a tota curia celeſti ſepatꝰ
⁊ ab oībꝰ ecclie orōnibꝰ ⁊ adiutorijs. Iō eſt i mani
bus dyaboloꝝ ſine aliquo ſuccurſu. Et iō qn̄ petrꝰ
excōicauit ananiā ⁊ zaphirā vt pꝫ act. 5. dyabolus
incōtinēti interfecit eos: qꝛ nō habebāt aliquē ſuc
curſum. Iō eſt ſolꝰ excōicatꝰ ſine adiutorio. Et iō Eccl̄iaſti
maledictꝰ. Unī eccl̄iaſti. 4. Ue ſoli qꝛ ſi ceciderit nō ci. 4.
hꝫ ſubleuātē ſe. Quarto excōicatꝰ eſt ſicut vilis ca E
nis imūdꝰ: qꝛ canes imūdos nō lꝫ intrare eccl̄iam
Ideo oſtiarij ⁊ acoliti ſunt dedicati ad proijciēdū
canes de eccl̄ia. Sic ſunt dedicati ad expellēdū de
eccl̄ia excōicatos canes imūdos: imo plꝰ debēt pa
ti canes imūdos eē i eccl̄ia q̄ excōicatos q̄maxime
tpe officij. Niſi in ſmonibꝰ in quibꝰ pñt intereſſe:
vt capiāt doctrinā ⁊ corrigātur. Aliter non puto ſi
ſacerdos ſcienter celebraret ante excōicatū quin in
curreret irregularitatem: ⁊ indigeret diſpenſatione

ad celebrandū ab habente poteſtatem. Ideo de ex-
cōmunicatis dicit͡ apoc.7. foris canes venefici. Ex
cōmunicati eñi ſunt venefici q2 intoxicant loquen-
tes ꝛ converſantes cū eis. Quinto eſt morb⁹ maxi-
F me infectiu⁹. Sicut enī3 homines fugiunt morbos
contagioſos vt lepram: peſtē neapolitanā ꝛ huiuſ
modi que contagiū preſtāt. Plus fugiendus eſt ex
cōmunicatus qui etiam ſua loquela ſeu de prope
ſeu de longe inficit animā morbo mortali. Idō plus
ſunt fugiendi excōmunicati ꝙ leproſi. Et ideo non
debemus loqui cum eis nec3 bibere aut manduca
re: vendere: vel emere. Nec aliquo modo cū eis con
verſari: ſed illos omnino fugere tanꝙ illos qui infi
ciunt morbo mortali vt p3.xi.q.3.ca. Cu3 excom-
municato: vbi dicitur Cum excōmunicato nec3 ora
re: nec3 loqui niſi que ad eandē excōmunicatione3
pertineat nec3 veſci ſecum. Si quis enim cu3 eo aut
palam aut abſconſe fuerit locutus: ſtatim cū eo ex-
cōmunicationis cōmunem contrahet penam. Et lo
quitur ibi. Iſid. Et loquitur de locutione que non
ſit per correctionem. Contrahet penā.ſ. excōmuni-
cationis minoris. Et ibidē in.c. ſequēti dicit͡. Ex cō
ſilio carthaginenſi. Qui cōmunicaverit cum excō-
municato vel oraverit ſupple cōmonitus: ſi laycus
eſt excōmunicet͡: Si clericus eſt deponatur. Unde ꝫ
G quomodo excōmunicatio ē morb⁹ infectiu⁹. Sexto
q2 excōmunicatus eſt a xp̄ianis membris abſciſus
ſicut enim quilibet ſi ſapiens eſt timere debet ne ali
quod mēbrum a ſuo corpore ſeparetur ſeu abſcida
tur: magis timere debet ne abſcidat͡ a corpore xp̄i
miſtico.ſ. a congregatione fidelium: q2 omnes fide-
les ſunt vnum corp⁹ cuius caput eſt xp̄s. Et idō qñ
aliquis excōmunicatur: ſeparat͡ a xp̄i corpore mi-
ſtico. ꝛ fit membrum diaboli. Et ſicut membrū ab-
ſciſu3 a corpore non habet vitam ſed putreſit. Sic
excōmunicatus non eſt membrum chriſti: ꝛ non ha
bet vitam ſpiritualem. Nec habet vigorem gratie:
H ſed mortuus eſt ſpiritualiter. Septimo q2 eſt ſicut
palmes a vite ſeparatus. Unde xp̄s eſt vitis: ꝛ nos
palmites. Ioh.15. Ego ſum vitis vera: ꝛ vos pal
mites. Palmites eñi in vite ſunt i triplici differētia
Nam aliqui in vite ſe tenēt ꝛ faciunt fructū. Et ta-
les putantur ſeu podiuntur vt fructu3 plus afferāt
vt dicitur Iohā.15. Omnem palmite3 in me non
ferentem fructum: purgabit eum vt fructum plus
afferat. Iſti palmites ſunt boni viri ꝛ perfecti qui
in vite xp̄o ferunt fructum boni operis. Et tales cō
muniter putantur diverſis tribulationibus: vt fe-
rant maiorem fructū: ꝛ maiorem lucrentur corona3
ꝛ gloriam. Alij palmites ſe tenēt in vite ꝛ non ferūt
fructum ideo ſeparātur a vite ꝛ ponuntur in igne3
Et tales ſunt peccatores obſtinati: q2 quanuis nō
ſint ab eccleſia ſeparati tamē non faciunt fructum
ad animarum ſalute3. Et de iſtis loquit͡. Ioh.15.
Omnem palmitem in me non ferentem fructū: tol-
let eum: ſupple a conſortio beatorum. Et in ignem
mittet.ſ. in inferno. Cū dicet͡. Ite maledicti in ignē
eternum. Alij ſunt palmites omnino aridi ꝛ ſepa-
rati a vite. Et iſti ſūt excoīcati omnino ſeparati: a
vite.i. a xp̄o ꝛ a ſuis mēbris. Et de talibus dr̄. ioh.
15. Si quis non manſerit in vite: mittetur foras ſi
cut palmes ꝛ areſcet: ꝛ i ignē mittet͡ ꝛ ardet. O excoi
cati notate v̄ba: ſignate miſteria q2 ligati ſicut faſci
culi palmitū: in īfernū mittemini. Octavo q2 excoi-
tus eſt ſathane tradit⁹. Uñ.xi.q.3.c. Ois xp̄ian⁹ I
dicit͡. Qui a ſacerdotib⁹ excoicat͡: ſathane tradit͡: q2
extra eccl'ia3 eijcit͡. Et q2 extra eccl'ia3 eſt diabolus:
ſicut in eccl'ia ē xp̄s. Sicut eccl'ia tradit clericos ſe
culari ptāti. Ita etiā tradit excoicatos ptāti ſatha
ne. Uñ.cor.5. vbi dr̄ ꝙ paul⁹ excoicavit corinthiu3
qui novercā ſuā cognoverat: ꝛ tradidit illū ſatha-
ne. Nono excoicatus eſt īfideliſſim⁹. Uñ math.18.
dicitur de excoicato. Si eccl'iam non audierit ſit ti
bi tanꝙ ethnic⁹ ꝛ publican⁹.i. infidelis ꝛ publi-
cus excoicat⁹. Decimo excoicat⁹ eſt peior ꝙ ſarace
nus q2 ē apoſtata a religiōe xp̄iana. Et tal' ē inimi
ꝛ quo ad deū ꝛ q̄ ad mūdū. Uñ pverb.6. hō apoſta
ta vir inutilis: graditur ore perverſo ānuit oculis:
pede terit: digito loquitur. pravo corde machinat͡
malum: ꝛ oī tpe iurgia ſeminat: ꝛ ex tēplo veniet p-
K ditio ſua. Undecimo excoīcatione multas animas
lucratur diabolus. Unde in quodam demoniaco:
diabolus adiuratus cū quo lucrabat͡ plures aias
Reſpondit ꝙ cū excoīcatis: q2 cum vno excoīcato:
vna die lucrabatur centum aias: q2 oēs qui loquū
tur cum excoīcato peccāt mortaliter. Et efficiuntur
mei ꝛ mea poteſtate ponunt͡. Exceptis illis qui in
eo liguntur per iſtum verſu3. Lex. humile vtile: res
ignorata: neceſſe: hijs eñi caſibus poſſem⁹ loq̄ cū ex
coicat͡. Lex ꝫ q2 ſ3 legē divinā vxor cū marito fili⁹
cū pr̄e loqui poſſūt ꝗvis ſint excoicati. Humile ſi-
cut ſerv⁹ cū dn̄o ſuo. Utile: dādo ſibi doctrinā vt ab
excoicatione exeat. Res ignorata: q2 ſi neſciret illū
eſſe excoicatū nō peccaret loquēdo cū illo. Neceſſe
q2 paup coact⁹ neceſſitate pōt petere elemoſynā ab
excoicatis. Si aūt aliter loquant͡ mei ſūt inq̄t dia-
bol⁹. Duodecimo excoicato ē act⁹ multū dānoſus
Nā auffert deū: virginē: totā curiā padiſi. Auffert
ꝛ miſſas: orones: ꝛ oīa bona ſctē eccl'e. Et ſic nullus
alius act⁹ plus pōt eſſe dānoſus.

Primum correlarium. A

PArticipātes i multis excoicatio inuol
uit peccatis. Primo q2 qui loquit͡ cu3
excoicatis peccat in ſeipſo. Scdō pec-
cat in eū cui coicat. Tertio in illū p cu
ius iniuria excoicat⁹ ē. Quarto peccat
in ſctā3 ſuā mr̄e3 eccl'am. Quito peccat in pr̄.m ſuū
ſpūalem qui protulit ſniam. Sexto peccat in prem
celeſtē.ſ. deū. Primo ꝫ peccat i ſeipſo q̄ loquit͡ cū
excoicatis: q2 ñ cavet ab eo q̄ h3 i ſe morbū ꝯtagio B
ſum. Uñ ſi tu nō fugeres leproſos vel peſtiferos tu
peccares in corp⁹ tuū: q2 talia ꝯtagia preſtāt. Ex-
coicatio eſt lepra ꝯtagioſa ꝛ ſubita: q2 nō poſſes lo
qui cū excoicato qui te inficeret: ꝛ aia3 tuā occideret
Ideo valde peccas ꝯ teipm: qñ participas cū eis:
cū lepra pctī mortalis inficiaris. Scdō peccat in il
lū cui coicat: q2 cū excoicat⁹ ſit infirm⁹ vſq3 ad mor C
tē: pticipādo cū eo tu auffers ei remediū ſalut. Q2
ſi null⁹ loq̄ret͡ ſecū: dū ſentiret ſe vitupatū ꝯtēptū
remediū q̄reret. Et ſic cū q̄lib3 ſecū pticipat nō cu-
rat de remedio: q2 nō videt ſe ꝯtēptū. Idō tu peccas
q2 es in cā cū tua locutiōe ꝙ nō curat de remedio.
Idō dr̄ i.ps. iple facies eo3 ignominia ꝛ q̄rēt nomē
tuū. Tertio peccat i eū p cui⁹ iniuria facta ē excoi-
catio: q2 auffers ei rem ſuā: q2 nō curat ſolvere cu3 D

videt ſe nō contēptū. Quarto peccat in ſuaȝ matrē
eccleſiam q2 ipſam contēpnit. ⁊ elegit ſocietatem le-
proſam dimittendo xp̄i ſocietatem ⁊ eccleſie. Plus
vult eſſe cū leproſis ꝙ cū eccl'a. Nam ſi coicat excoi
cato fit extra eccl'iam. Quinto peccat in pſem ſuuȝ
ſpiritualē q2 in papā vel ep̄m ſm ꝙ excoicatio ē la
ta a papa vel ep̄o: quib⁹ tenet̄ obedire in ſpiritua-
libus magis ꝙ pr̄i carnali. Septimo peccat in deū
q2 deū cōtēnit qui talē ptātem dedit p̄latis eccleſie
Unde math. xvi. quodcūqȝ ligaueris ſuper terrā ⁊c.
Excommunicatus autem talem contēnit poteſta-
tem a deo datam ⁊c.

¶ Scðm correlariuȝ.

A Magnū maluȝ eſt p̄relatis dare ſentē
tiā excoicatiōis. Et h̄ pp̄ quatuor
rationes. ¶ Prima ſi diſceret mē-
bri abſciſio. Eſt eñ magnū malum
excoicatio. Oēs eñ ſumus mēbrū
corporis xp̄i miſtici. Sȝ per ſn̄iam
excoicationis p̄relatus abſcidit vnū membrum de
xp̄i corpe: q2 ante ſn̄iam excoicationis erat mēbrū
xp̄i. Sȝ per ſn̄iam abſcindit̄: ⁊ efficit̄ inutile mēbruȝ
ſine gratia vite. O ꝗ̄tū eſſet graue diuinis ep̄is ful-
minare ſentētiā excoicatiōis ſi in qualȝ fulminatio
ne perderēt vnū membrū vt digitū vel oculū. Cre-
do firmiſſime ꝙ nūꝗ̄ fulminarent vnā ſententiā ex
coicatiōis. Sed nulli dȝ verti in dubiū ꝙ plus va-
let vna aīa ꝙ̄ oēs digiti omniū ep̄oꝝ mūdi. Et tñ
ep̄s ſeparat aīam a xp̄o. O ꝙ̄ graue ſibi eſſet abſcin
dere digitū ſȝ plus graue deberet ſibi eſſe abſcide-
re aīam a corpore xp̄i miſtico. O dn̄i p̄relati vobis
deberet eſſe graue: tā nobile mēbrū ſepare a xp̄o: ſi
cut eſt aīa: cuiuſlibet xp̄iani: q̄ eſt creata ad dei ima
ginem. Multū certe deberetis ſomniare ad pferen
B dum ſententiā excoicationis. Scd̄a ratio ſi attēdat̄
nobilis corpis xp̄i ppagatio. Unꝗ̄ nō daret̄ ſic ex
coicatio. Oēs eñ ſum⁹ vnū corp⁹ in xp̄o: cui⁹ caput
eſt xp̄s. O ꝙ̄ nobilis corporis xp̄i ppagatio. Ubi
eſt xp̄s: maria virgo oēs iuſti. Reges imperatores
p̄relati ⁊c. O ꝙ̄ nobile corpus ē iſtud. Si abſcideret̄
manus vel pes vel auris a corpore ruſtici: malū cēt
A corpore alicuius nobilis maius malū. A corpo
re regis vl' iperatoris cēt deteſtabile: abſcidere mē
brū i tā nobili pſona. Sȝ corp⁹ xp̄i miſticū ē nobi-
lius ſine cōparatiōe corpe regis vel imperatoris ⁊ om
niū q̄ ſūt i mūdo. Et tñ abſcidit̄ mēbrū cū aliq̄s ex
coicat̄. O p̄lati auiſate vos ⁊ mature pcedat' ad ab
ſcindēdū p ſn̄iam excoicatiōis tm̄ mēbrū a tā nobi
li corpe: ꝙ facitis cū ſn̄iam excoicatiōis alicui ifer-
tis. Tertia rō q2 p excoicatiōes fit excoicati ſathane
C traditio. Excoicat⁹ eñ tradit̄ diabolo: certe ſi dn̄i
ep̄i hērent plures oues: ⁊ paſtor eēt ⁊ daret oues ſu
as lupo. O ꝙ̄ ḡuiter eos pūirēt paſtores. Sic dn̄s
nr̄ xp̄s hȝ plures oues q̄s paſtorib⁹ eccl'e cōmiſit. ſ.
ep̄is q̄ ſunt eccl'e paſtores ꝙ̄ graue ḡ corripiet̄ ſi d̄
leui. p ſn̄aȝ excoicatiōis dēt xp̄i oues lupo. i. diabo
lo. O ꝙ̄ graue puniēt̄ iſti paſtores q̄ ſic magis p
pecunia ꝙ̄ p iuſtitia exponūt oues xp̄i i manib⁹ lu
poꝝ demonū. O iſenſati. O idiſcreti. O ſine puidē
tia p̄lati. Quare nō plāgitis oues xp̄i vobis cōmiſ
ſas. Cū tā plāgeretis oues veſtras: ſi veſter paſtor
daret eas lupis. Certe magis deberetis plangere
oues xp̄i rationales ⁊ ſpirituales ſi brutales plan
gitis. Conſiderate ⁊ aduiſate: q2 credo plus diligi
tis lucrū pecuniarum ꝙ̄ ſalutem animarum. Sed
vos in ſtricto iudicio: oportebit reddere rationem.
Quarta ratio eſt occidens potio. P̄relati eñ ſenten
tias excōmunicatiōis de leui ferre nō debent q2 eſt D
potio interficiēs. Et ſi ſciretur aliquis qui daret po
tionem alicui. Et ex illa moreretur: nonne iudican
dus eſſet ad mortem. Sic certe eſt de p̄relatis qui
de leui vel pro lucro dant ſententiā excoicationis:
que eſt potio interficiens animā. Niſi daret p ma-
gna neceſſitate ⁊ iuſtitia: ⁊ cum magna grauitate:
q2 multociens pro nihilo ⁊ pro vna truffa dantur
iſte fulminationes. Et aliquando iniuſte et multe
oppreſſiones fiunt: tam ex parte citantium ꝙ̄ ex-
parte p̄relatorum. Et eſt periculuȝ ꝙ propter iſtos
abuſus eccleſia perdat temporale ſicut declaraui
in meo quadrageſimali ſabbato poſt cineres. No-
tandum eſt ibi quid eſt excōmunicatio. Dico ꝙ ex- E
communicatio eſt cenſura. i. vindicta vel iudicium
a canone ⁊ ab eccleſiaſtico iudice p̄lata: excludēs
a qualibet licita communione ⁊ actu legitimo. Na
cum excommunicatio ſit pena ſpiritualis: laycus
non eſt capax actiue: licet papa poſſet illi concede-
re vt patet. 96. diſtin. capi. Bene quidem. in glo.
Similiter non iudex: ſententiam ferre non poteſt cū
non ſit iuriſdictionis: vt patet extra de offic. iudic.
ord. capitulo. Conquerente. Oportet inſuper ꝙ iu
dex ſuper excommunicandum iuriſdictionem habe
at. Et omnis talis excommunicare poteſt. Non ſo
lum papa ⁊ epiſcopi: ſed etiam eorum officiales: et
omnes eorum inferiores p̄relati: qui collegiis p̄re-
ſunt: vt abbates etiam non benedicti dum modo ta
men fuerint confirmati. Et conſimiles: vt extra de
ſymo. capitulo. Sicut tuis: ⁊ extra de offi. iud. ord.
capitulo Cuȝ ad eccleſiam. Et etiam vt videtur ar F
chidiaconus excommunicare poteſt licet etiam nō
ſit preſbiter. arch. di. 25. capitulo Perlectis. Et ex
tra de off. iudi. ord. capitulo primo. ⁊ extra de ap-
pella. capitulo. Reprehēſibilis. Sic etiam quilibet
ſacerdos parrochialis ſm quoſdam. Et hec p̄re-
ſertim cum fuerit in eadem dioceſi conſuetudo. Qr
per tacitum conſenſum ex conſuetudine vel preſcri
ptione: poteſt acquiri talis iuriſdictio per patien-
tiam epiſcopi. Que conſuetudo dat iuriſdictionem
vt patet. 9. q. 3. capitulo. Cōqueſtus. Et hiis con
cordat: Godof. Nec mirum cū innoc. notet de reſt.
ſpolio. c. Olim. Epiſcopus expreſſe poteſt concede
re clerico poteſtatē excoicandi etiam ſi fuerit priua G
ta perſona. Uerumtamen excoicationeȝ a iure qui
cunqȝ poteſt ius condere. vt papa in vniuerſa eccle
ſia. ⁊ ep̄i in dioceſibus ſuis poſſunt ferre vt pȝ. xvi
q. 2 viſis. ⁊. 21. q. 3. corripiantur. Nullus etiam cō
tra epiſcopum excommunicare poteſt cum illa ſol-
lennitate que ponitur. xi. que. 3. capitulo. Debent.
Ubi dicitur debent ſeptem ſacerdotes ep̄m circun
ſtare: ⁊ lucernas ardentes in manibus tenere: quas
in conſūmatiōe anathematis vel excoicatiōis pii-
cere debēt in terrā: ⁊ pedib⁹ pculcare. Deide ep̄l'a p
prochias mittat̄ cōtinēs excoicatoꝝ noia: ⁊ cāȝ ex-
coicatiōis. et ſic ſolū ep̄i poſſūt excōiare. Nota ḡnā
liter ꝙ excoicatus non pt̄ excoicare: nec hereticus.
Nec ſciſmaticus nec a fide apoſtata. Nec intruſus

necaiuriſdictione ſuſpenſus : nec violauit interdi-
ctum: vt patet. 24.q.i.ca. Audiuimus. §. Si autem
Et.12.q.2. Alienationes.⁊ ca. Precarie. Et extra
de prebend.ca. Quia diuerſitatem.⁊ extra de exceſ.
prelato.capitulo finali.

¶ Tertiū correlarium.

DRout eſt eccleſie determinatio: du-
A plex ponitur excōicatio. Prima ex-
cōicatio dr̄ minor que ſeparat tā-
tum a ſacramentis ꝑcipiendis. vt
extra de except.c. A nobis. vbi di-
citur ꝯcluſiue. Qui excōicato cōi-
cat a ſacramentorū participatione non a cōione fi-
deliū eſt remotus. Scḋa vero excōicatio dr̄ maior
que ſepat ab oī cōione: tā quo ad homines ꝙ quo
ad ſacramēta: vt extra de cler.excō.c. Illud.⁊.c. A
nobis.⁊.ca.finali. Et illa aliqñ fert̄ a canone: ſem-
per tñ fert̄ ꝓ aliquo crimine: vt pꝫ.17.q.4. Si quis
ſuadēte. vbi dr̄: Si quis ſuadente dyabolo: huius ſa-
crilegij viciū incurrerit ꝙ in clericū vel monachum
violētas man⁹ iniecerit: anathemati ſubiaceat nul-
lus epōrum ꝑſumat illū abſoluere: niſi mortis vrgē-
B te periculo. donec aplico cōſpectui ꝑſentetur: ⁊ eius
mandatū ſuſcipiat. Dici pōt tñ ꝙ ꝓprie ꝑ ꝯtuma-
cia fert̄: qꝛ canō vel ſtatutū intelligit̄ mouere: ꝙ quis-
libet abſtineat ab eo ꝓpter qḋ excōicatur. Et ſm̄ h̄
debet intelligi qḋ notat archid.xi.q.3.c. Epi. vbi
dicit. In oī excōicatiōe ꝑmittendā eſſe monitio-
nem. Aliqñ vero fert̄ a iudice vel hoie vt vr̄ textus
dicere: ꝙ ferri poſſit tā pro ꝯtumacia ꝙ ꝓ offenſa.
Et hoc tenet glo.in.c. Epi. Innocētius aūt dic̄ co.
titu.ca. ex parte. ꝙ excōicatio qñqꝫ fert̄ ꝓ offenſa ⁊
ꝯtumacia: nā pro ſolo crimine nō eſt quis excōicand⁹
ſi ſe corrigere velit. Et hoc etiā tenet archidi.lib.6.
de excep.ca.i. in verbo ꝯtumacie: dicēs ꝙ iura que
dicunt aliquē poſſe ꝓ crimine excōicari intelligen-
da ſunt: ſi nolit ſe ſuper illo corrigere. Et ſic ꝓprie
excōicat̄ ꝑ ꝯtumacia: ꝙ etiā cōiter ſeruat̄. Et hu⁹
C opinionis eſt tho.in.4.d.17. ¶ Et ſi querat̄ ſi ꝓ
qualibet ꝯtumacia poſſit ferri excōicatio. Preſertiꝫ
cū tñ tres ꝯtumacie caſus exprimant̄: ꝓ quib⁹ dꝫ
fieri excōicatio: vt habet̄.xi.q.3.c. Certū.⁊.c. Nul-
lus ſacerdotū: vbi dr̄ Pro leuib⁹ cauſis alicui cōio
ꝓhiberi non dꝫ: ſed ꝓ illis tñ: ꝓ quibus canones
D hoc permittunt. Ad hoc reſpōdetur ꝑ gloſ.in predi-
cto.ca. Certū. ꝙ pro qualibet ꝯtumacia ſuꝑ quocū-
qꝫ crimine: quis excōicari pōt Et hoc tenet Innocē.
de verbo. ſigni.c. Ex parte. Vñ quāto cōtumacia fit
ſuꝑ ac u leuiori: tāto vr̄ eſſe grauior : ſicut furtū in
re leuiori. vt hr̄ ff̄ de furt.⁊ inſtitu. de rerū diuiſiōe
§. Galinarū. Tñ ꝓpter dictū capitulū Null⁹. Pre-
lati nō debēt eſſe faciles ad excōicandū ꝓ qualibet
leui ꝯtumacia: licet vtiqꝫ poſſint. vt ex̄ de ſen. excō.
ca. Sacro. Porro hec maior excōicatio qñqꝫ ſimpli-
citer ſine ſolēpnitate ꝓfert̄: vt cū iudex dicit. Excō-
munico talem. vt in.c. Si quē. de ſent.excō. Qñqꝫ
vero fit cū ſolēpnitate: vt dictū eſt ſupra. Et hr̄ in
ca. Debēt.xi.q.3. Et tūc dr̄ anathema: vel alio no-
mine pōt dici. Mucro ep̄alis. vt.xi.q.2.c. Viſis. in
E fine. Sciendū pro maiori declaratione ꝙ cenſura
eccleſiaſtica eſt iudicatio: ſeu ſententia: ſeu punitio:
a canone: vel a iudice eccleſiaſtico lata. Et continet
in ſe tria: ſcilicet excōmunicationē: ſuſpenſionem: ⁊
interdictum. vt patet de verbo. ſigni.capitu. Que-
renti. Vbi dicitur ꝙ per cenſuram eccleſiaſticam de-
bemus intelligere: non ſolum interdictum: ſed etiā
ſuſpenſionem ⁊ excōmunicationis ſententiaꝫ: vt iu-
dex diſcretus rerum ⁊ perſonaruꝫ circunſtantijs in-
dagatis: ferat ꝙ magis viderit expedire. ¶ Eſt au- F
tem ſciendum ad maiorē euidentiam ꝙ interdictū
ſuſpenſio: ⁊ excommunicatio differunt. Et dicit Io-
han.calde.in tract.de eccleſi.interdict. ꝙ tria predi-
cta in hoc primo conueniunt ꝙ pariter comprehē-
duntur ſub nomine cenſure. Scḋo ꝙ in eis appel-
latio precedens: appellantem defendit: vt extra de
appella.capitu. Ad hoc.⁊ capitu. Preterea.⁊.capi-
tulo. Dilectus. Verum appellatio ſequens non de-
fendit appellantem. vt.capitu. Paſtoralis. de ſent.
excommunica.lib.6.capitu. Is cui. Tertio ꝙ in oī-
bus tribus predictis Prohibetur diuinorum cele-
bratio. vt.5.queſtio.3.capitu. Si quis epiſcopus:
Et extra de cleri.excōmuni.depoſito interdicto mi-
niſtrante.capitu.2.⁊.3.⁊.capit. Poſtulaſtis. Quar-
to ꝙ in omnibus precedere debet monitio ⁊ ſerua-
ri decretalium. vt extra de appella.capitu. Repre-
henſibilis. vbi dicitur. Prelati ſuſpenſionis vel ſen-
tentiam excōmunicationis in ſubditos : niſi cano-
nica monitione premiſſa ferre non debent: niſi ob ta-
lem culpam que ſuo genere ſuſpenſionis vel excō-
municationis ſententiam inducat. Quinto ꝙ cum
abſoluuntur: debet in hijs precedere iuramentum
Et poteſt fieri in eis abſolutio ad cautelaꝫ quo ad
interdicti ſententias in ciuitates ⁊ caſtra: vel quali-
bet alia ſacra loca: ſeu terras aliquas generaliter
promulgata locum aliquatenus non habet. Sex-
to ꝙ huiuſmodi ſententie debent ſeruari per ſupe-
riorem. vt extra de offici.iudic.ordi. capitul. Cum
ab eccleſiarum. vbi patet etiā in gloſ. Qualiter Ple-
banus poteſt excommunicare: non tamen cum ſo-
lēpnitate que dicta eſt ſupra. Septimo ꝙ hijs du-
rantibus non poteſt quis eligere: nec eligi. ſeu teſti-
ficari. vt extra de cenſ.capitu. Cum dilectus.⁊ ex-
tra de electio.capitulo. Cum inter ſeniorem. Octa-
uo ꝙ ſuperior nō debet de ipſis diſponere partib⁹
nō vocatis. vt extra de appel.c. Romana.§. penul-
timo.⁊ extra de ſent.ex.c. Romana. lib.6. Nono G
ꝙ recepti in ſpāles filios ſedis aplice: vt ſunt mio-
res ⁊ ꝑdicatores: ab inferiorib⁹ nulla iſtarū trium
ſentētiarū ligari pñt: vt pꝫ lib.6.de verb. ſigni.c.i.
Decimo ꝙ vtrobiqꝫ ſniam violādo vel formā illi⁹
fulminatiōis nō tenēdo: irregularitatē incurrit. de
ſent.excō.c. Cū medicinalis.lib.6. ¶ Sed nota ꝙ H
iudex ſclaris ſub pena excōicationis nō debet iudi-
care perſonā eccleſiaſticā. vt ex̄ de foro cōpe.c. Nul-
lus. Vbi dr̄: nullus iudicū preſbiterū: dyaconū: vl̄
clericū: ſine ꝯſenſu pōtificis reſtringere vel ꝯdēna-
re preſumat ꝙ ſi fecerit: ab eccleſia dei cui iniuriam
irrogare dignoſcitur: tandiu ſit ſequeſtratus: quo-
uſqꝫ reatum ſuum cognoſcens: emendet. ¶ Nunc I
autem videndum in quibus tria predicta differūt.
Ad hoc reſpondet Iohan.calderi. ꝙ tria predicta
differunt. Primo in participatiōe: qꝛ cū interdicto ⁊
ſuſpēſo participari pōt niſi eſſet ſpāliter interdicta
ipſa participatio: vt pꝫ lib.6.de priuileg.ca. Epoꝝ.
Sed cuꝫ excōicato non poteſt: qꝛ ſi communicaret

minorem excommunicationem incurreret.xi.q.3.
capitul.Cũ ex cõmunicato.ꝛ de ſent.excõ.ca.Nul
li.ꝛ capi.Cũ deſideret.Scdõ quia perſona ſingula
ris ꝓprie ſuſpenditur vel excõicatur : non aũt in
terdicitur niſi improprie.vt extra de religio. domi
bus.capi.Cum dilectus:ꝛ de cleri.excõ.cap.Poſtu
laſti. Locus vero ꝓprie interdicit̃.vt extra de ver
bo.ſigni.ca.Cũ in partibus:licet hoc fiat in penam
delinquenti ũ perſonarũ.vt extra de ſponſ.ca. Nõ
eſt nobis. Interdicitur etiã vniuerſitas:ſed nõ excõ
municat̃ vt clericus vel ppl's.vt patet lib.6.extra
de ſent.excõ.ca.Si ſententia. Etiã interdicitur ali
qñ ſingularis perſona. vt extra de officio. delega.
R cap.Ex litteris. Prout interdictũ diſtinguitur a ſu
ſpenſione.vt extra de priuileg.ca.Cũ capella. Quã
doqꝫ etiã laycus interdicit̃ qui ꝓprie non ſuſpendi
tur:prout ſuſpenſio eſt diſtincta ſpecies.vt extra de
verbo.ſigni.ca.Querenti.Tertio q: effectus excõi
cationis non poteſt ſuſpẽdi ſicut effectus alioꝝ.vt
extra de priuileg.ca.Priuilegia. Et hoc ſm Inno
cen.ꝛ hoſt.qñ locus vel eccleſia interdicit̃:ſecus au
tem cũ perſona ꝓpria ꝑ culpa propria eſt interdi
cta vel ſuſpenſa.Si aũt ꝑ culpa alterius. ꝙ aliqñ
fit vt.17.q.3.ca.Miror.Tunc dici poteſt ſicut de
interdicto loci:ꝙ põt ſuſpẽdi ſicut ꝛ tolli. Quarto
q: cpi nõ incurrũt aliquã ſuſpẽſionis:vel interdicti
ſententiã ab hoie:vel a iure ꝓlatã:niſi ſpecifice exp
mat̃.vt lib.6. de ſent.excõ.c. Quia piculoſuꝫ. Nõ
tñ priuilegiũ nõ hñt cõtrũ ad excõicationẽ. Quinto
q: interdictũ gñale loci nõ põt ad cautelã relaxari
vt lib.6.de ſentent.excõ.c.preſenti vbi dicit̃. Pñti
gñali declaram⁹ edicto:beneficiũ relaxatõis ad cau
telaꝫ quo ad interdicti ſentẽtias in ciuitates:caſtra
ꝛ q̃libet alia loca ſeu terras aliquas gñaliter ꝓui
Z legiatas:locũ aliquatenus nõ habere. Ab excõica
tione vel ſuſpẽſione hñ põt fieri relaxatio:ꝛ abſolu
tio ad cautelã.vt ex̃ de ſent.excõ.c.Venerabili.Sex
to q: interdictũ gñale nõ põt in locũ ꝓferri ſine ſpe
ciali licentia pape ꝑ pecuniario debito. vt pꝫ in ex
trauagãti bonifacij.Proinde attendẽtes ꝙ excõica
tio vel ſuſpenſio hñ fieri põt.vt ex̃ de appellat. ca.
Preterea.Septimo q: in vniuerſitatẽ vel collegiuꝫ
ferri excõicatio nõ põt:cõitas em̃ excõicari nõ põt
M extra de ſent.excõ.c. Romana.§. finali.lib.6. Li
cet ſinguli de viuerſitate poſſint excõicari . ¶ Sed
dubitat̃ qñ quis incidit ꝑ canonẽ in excõicationeꝫ
minorẽ . Dico ꝙ licet quo ad deũ q̃s ſeparet̃ a ſa
cramentis percipiẽdis q̃ cito petm̃ mortale cõmit
tit:licet etiã ſit occultũ vt.xi.q.3. Audi deniqꝫ. vbi
oſtendit̃ ꝙ hmõi tradit̃ ſathane.Vñ talis euchari
ſtiam:ꝛ talia ſacramẽta recipit in ꝓpriã dãnationẽ
vt extra de cohab.cleri.ꝛ mulie.c.Queſitũ. Intelli
gitur tñ ab ecclia ſpecialr̃ ipſo iure minor excõica
tio.Et ꝓhibent̃ ſacra in multis caſibus. Primo q̃
bus negat̃ eccl'iaſtica ſepultura:vt ſunt qui moriũ
tur in torneamẽto.vt ex̃ de tornea.ca.ſ. Et exponit
etiã Hoſtien. dicẽs ꝙ ſi quis etiã letale vulnus ibi
accepit:licet poſtea ſuperuixerit ꝛ penituerit:ꝛ ei nõ
neget̃ eucharìſtia: tñ carebit eccl'iaſtica ſepultura.
Et idẽ põt dici de illo q̃ ſemel nõ ꝯfitet̃ in anno vt
de pe.ꝛ re.c.Ois.Vbi dr̃ ꝙ ois vtriuſqꝫ ſexus ſaltẽ
ſemel in anno fideliter dꝫ ꝯfiteri pctã ſua: ꝛ in paſ
cha reuerẽter ſuſcipe eucharìſtiã cũ ad annos diſcre

tionis ꝑuenerit . Alioqñ viuens ab ingreſſu eccle
ſie arceatur:ꝛ moriẽs xp̃iana careat ſepultura. Se N
cũdo vo gñaliter oibus notorijs pctõribus. Et h̃
ideo q: manifeſte demõſtrãt ſe nõ penitere:vt.95.
d.ca.Illud.vbi ſubdit̃.Nã non penitẽti illõ.ſ.criſ
ma vel oleũ extreme vnctiõis fundi nõ põt:q: gen⁹
eſt ſacramenti:nã quib⁹ reliqua ſacra negant̃:quõ
vnũ genus putat̃ poſſe ꝯcedi.Et de ꝯſecr.d.2. ca.
Pro dilectione.Tertio aũt diſcedẽtib⁹.i.oppreſſori
bus pauperũ:manifeſtis raptorib⁹ publicis vſura
rijs ꝛ meretricib⁹.Qui oẽs large dicunt̃ excõica
ti inqñtũ eorũ oblatiões ad altare nõ recipiuntur. O
Quarto notorijs fornicatoribus. vt ex̃ de cohab.
cler.ꝛ muli.c.Veſtra.Et intelligit̃ de tenentib⁹ pu
blice ꝯcubinã:vel de pſbitero tenẽte publice ꝯcubi
naꝫ.Quito ſacrilegiũ cõmittẽtib⁹:q: ſacrilegi ſunt
excõicati.17.q.3.miror.Sexto cũ quis recipit ec
cleſiam de manu layci.Et ſic eã tenet vt expſſe pa
tet.16.q.7.Si q̃s deinceps Arguitur ad idẽ extra
de elect.ca.Quiſq̃s.Septimo ſm quoſdã vtentib⁹
in bello iniuſto ꝯtra xp̃ianos arte baliſtarioꝝ:ſeu
ſagittarioꝝ.extra de ſagit.c.Artem. Octauo ſimo
niacis.vt extra de ſimo.c.Tanta.Nono cũ quis cõ
municat cũ excõicato maiori excõicatione:ſed de h̃ P
poſtea videbit̃.¶ Sciendũ tñ ſm Hoſtiẽ.ꝛ Inno
cen.ꝙ in predictis caſib⁹:q̃libet põt abſolui a pro
prio ſacerdote.Et dico ꝓpriũ ſacerdotẽ ſm hoſti.
omnẽ illũ qui põt illũ abſoluere a pctõ:nec obſtat:
ſi idem ſacerdos excõicatus ſit minori excõicatione
ſaltẽ ipſo iure:vt pꝫ ex̃ de ſent.excõ.c.Duobus.Vi
de gloſ.que arguit ꝓ ꝛ ꝯtra.Et hoc etiã tenet ſan Q
ctus Tho. in.4.d.18. ¶ Sed eſt dubiũ ſi ſnia la
ta a iudice ex iniuſta cã ligat:pſertim cũ dicat Gre
gori.Et habet̃.xi.q.3.c.Sentẽtia paſtoris iuſta vl'
iniuſta ſemꝑ timẽda ẽ.Ad cui⁹ rñſionẽ.Prio ſcien
dũ ẽ ꝙ ſnia dr̃ iniuſta qñ non ſeruat̃ ordo:vel qñ nõ
ſubeſt cã vel ſaltẽ rõnabil' cã fulminãdi vel cũ intẽ
tione mala ꝛ nõ zelo iuſtitie:vl' ex odio vl' ex precio
ꝓfertur.Et de hijs pulchre habet̃.xi.q.3.c. Epõ
aut preſbiter.§.Si ergo.ꝛ.c.Nõ ſolũ.§.cũ ergo.Vi
de ſi placet ibidẽ. Ideo dicendũ eſt ſm Ioh.cald.
ꝙ ſi in tali iniuſta excõicatiõe reperitur habilitas tã
ex parte excõicãtis q̃ ex parte excõicati.Et ceſſat er
roris expreſſio:tunc bene ligat ſnia:nam multa fie R
ri nõ deberẽt que tñ facta effectuꝫ hñt aliquẽ. Fa
teor ꝙ nullus iniuſte debet excommunicari. Et iõ
faciens eſt in culpa penamqꝫ meretur. vndecima.q.
tertia.capitu.Temerarium.vbi dicitur.Temerariũ
plerumqꝫ: vl' nocet ei de quo temerarie iudicatur.
Ei autem qui temere iudicat:ipſa temeritas neceſſe
eſt vt noceat. Nihilominus taliter excommunica
tus ligatus eſt. vndecima.queſtione.tertia.ſenten
tia paſtoris.ꝛ capitulo.Epiſcopi.de ſententi.excõ
municati.ꝛ.capitulo.Per tuas.ꝛ capitulo. Sacro.
Vbi de hoc ꝙ ideo ꝓcedit vt claues eccleſie in ma
iori reuerentia habeantur.vndecima.queſtio.tertia
capitulo.Nemo contemnat.Et per meritũ obediẽ
tie homo ſpiritualiter creſcat . vt eodem capitulo.
Quid ergo.Vnde ꝛ ſi proferens peccet: tamen pa
rens iuſte facit.decimatertia.queſtione.prima.ca
pitulo.Quid culpatur. Et talis ſententia eſt ani
me diſciplia vt. 24.q.3.c.Notandũ.in fine.Nã ex
quo paret eccleſie clauibus : licet ſit ligatus apud

ecclaꝫ militātē:nō tñ apud deū vel ecclam triūphā
tem vt pꝫ extra de reſt.ſpol.c.litteras.Et ď ſent.exc.
ca.inq̄ſitiōi.Verūtñ ꝯtēnēdo ēt ligaret apud deūꝫ
vt ď: i predicto c.§.cū ğ. Parcat igr̃ humiliter ꝛ ec
cleſie ſctē deferat obediētiā ꝛ reuerētiā.Nimirū cū
nō ſolū ſnīa iuſta ligat ſꝫ ē t q̄libꝫ alia ſnīa excoica
tiōis ex iniuſta cā ligat:ꝛ trāſit i rē iudicatā vt extra
de ſēt.ꝛ.re.iud.c.cū iter.Nā ꝛ abſolutio ab excoica
tiōe ex iniuſta cā tꝫ vt ď ſent.exc.lib.6.c.venerabili
bus.¶ Si diceret ꝙ iniuſta ſnīa lata ꝯ iuocētē:ta
lis cui data eſt:nō ē ligat⁹:nec dꝫ reputari excoicat⁹
a Nā hr̃.24.q.3.c.certū.§.illicita excoicatio nō le
dit eū qui notat ſꝫ eū a quo notat. Sꝫ oīs excoica
tio iniuſta ē illicita.ğ nō ledit eū i quē fert.Dico ꝙ
illud verbū decreti itelligēdū ē de leſiōe quo ad de
uꝫ ꝛ de illo q̄ excoicationē nō contēpnit.Vñ ď.xj.
q.3.c.epūs.§.ſi ğ.Snīa aliqñ iniuſta eſt ex aīo ꝓfe
rētis.Et tñ iuſta ex ordie ꝛ cā.Aliqñ eſt iuſta ex aīo
ꝛ cā iniuſta tñ ex ordine. Aliqñ eſt iuſta ex aīo ꝛ or
dine:iniuſta tñ ex cā.Iniuſta ē ex cā:qñ oino nullū
delictū ſubeſt i eo i quē fert excoicatio qd̄ ſit excoica
tiōe dignū:ſnīa iniuſta eſt ex aīo:qñ nō fert amore
iuſtitie ſꝫ liuore vindicte vel ꝓcio aut fauore aduer
ſarioꝝ ſnīa ex ordīe iniuſta eſt:qñ fert iudiciali ordi
ne ñ ſuato vt pꝫ.xj.q.3.c.ſuet.§.Itē ſnīa. In hiis
x oib⁹ caſib⁹:ſnīa excoicatiōis iniuſta timēda ē:ꝛ te
nēda quouſq̄ ꝑ eū q̄ eā tulit vel ꝑ ſuperiorē fuerit
reuocata.Exceptis trib⁹ caſib⁹.Prim⁹ qñ excoicās
nō hꝫ poteſtatē excoicādi.Scd̄s qñ fert ſnīa excoi
catiōis poſt appellatiōeꝫ legitimā vt pꝫ ex̄ ď appell.
c.Ad noſtrā pñtiā:ꝛ ď ſent.exc.c.ꝑ tuas.Terti⁹ qñ i
tolerabil⁹ error patēter ꝯtinet vt hr̃ ex̄ de ſent.exc.
y c.ꝑ tuas.Nota.ꝙ ſꝫ ioh.an.ď ſēt.exc.lib.6.c.Di
lecto ſup ṽbo ꝯcept⁹ qd̄ quinq̄ modis excoicatio cō
tēnit. Primo qñ excoicat⁹ accumulat culpā culpe.
Scd̄o qñ ex certa ſciētia ecclaꝫ itrat:ēt qñ nō ď di
uinū officiū vt.c.cleric⁹.24.q.3.c.primo.25 diſt.
Vbi ď ad hoſtiariū nāq̄ ꝑtinet:claues eccle habe
re vt claudat ꝛ aperiat tēplū dei:ꝛ oīa q̄ intus ſunt
ꝛ ex̄ cuſtodiat:fideles recipiat:excoicatos ꝛ īfideles
eīciat.Niſi fuerit cauſa predicationis:qua audita
exeat vt de ſent.exc.capitulo.Reſponſo.Vel niſi ſo
lum tranſeat quando non fiūt diuina per eccleſiā.
Tertio quando non intrat in eccleſiam ſed ad val
uas audit diuinum officium:ꝙ eſt contra iura ex
tra de penitē.ꝛ re.capitulo.Quid in tc. Et de ſent.
exc.capitulo.Permittimus.Unde clerici ꝛ eccleſia
ſtici hoc patientes puniūtur extra de cler.excōi.ca
pitulo.Illud.Quarto quādo minus dormit in ſen
tentia ſic legatus vt de ſent.exc.capitulo.Per tuas.
Et maxime vltra annum.xj.queſtione.3.capitu
z lo.Rurſus.ꝛ capitulo.Quicunq̄.¶ Notanduꝫ ad
maiorem euidentiam ꝙ ioh.and.lib.6.de ſent.exc.
capitulo Preſenti. Exprimit diuerſos caſus in qui
bus excōmunicatio nulla ē.Prim⁹ eſt quādo poſt
apellationem legitimam excommunicatio fertur:
tunc nulla eſt extra de offic.deleg.capitulo Cuꝫ cō
tingat.Scd̄s eſt quando ſententia continet intole
rabileꝫ errorem vt lib.6.de ſent.exc.capitulo Vene
rabilem:Et ratio eſt ſm eundem.Ioh.and.qꝛ cum
quis excommunicatur eo ꝙ facit qd̄ eſt bonum:vel
non facit qd̄ malum eſt.Si eccleſia vellet talem li
gare ſententia:cum appareat ex forma ſentētie:ꝙ

ſubditus non debeat parere.Videretur per conſe
quens peccatum ſibi de hoc quo cōſtaret approba
re vt licitum:ꝛ hoc non eſſet bene catholicum dice A
re.Et hij duo caſus habentur extra de ſent.exc. ca
pitulo Per tuas.Tertius quando quis excommu
nicaret excommunicatione maiori illos qui excom
municato communicarent:non in crimine:ſed in lo
cutione:ꝛ in aliis caſibus in quibus incurritur mi
nor excommunicatio.Talis enim ſententia non va
let.niſi trina monitione premiſſa vel vna pro tribus
Et niſi admoniti nominatim exprimantur vt lib.
6.de ſent.exc.ca.Cōſtitutionem.ꝛ cap.Statuim⁹.
ꝛ capitulo Statutū.In primo dicit ꝙ debent no
minatim canonica monitione moneri antequā excō
municentur maiori excommunicatione participan
tes cum excommunicatis.Et ī capitulo.Statuim⁹
dicitur debent iudices ſiue tribus vtantur monitio
nibus ſiue vna pro omnibus:interponere compe
tentia interualla.Niſi alia cauſa ſubſit. In capitu
lo Statutum prohibet ligari maiori excommunica
tione participantes excommunicatis ſine monitio
ne canonica ad ſuſpenſionis ꝛ interdicti ſententias B
Quartus quando iudex non erat is qui tulit ſen
tentiam:ſaltem eius in quem tulit: vt extra de con
ſuet.capitulo tertio.Et de preuilegi.capitu. Cum
olim.Quint⁹ cum a ſuo iudice excommunicato pro
fertur.24.queſti.j.Audiuim⁹:ꝛ capitulo.A parte
Sextus: cum a delegato quis excōmunicatur con
tra delegantis intentionē vt extra de perbend.capi
tulo finali:vbi plene habet de h.Septim⁹ quādo
profertur excommunicatio contra priuilegium ex
tra de exceſſ.prel.capitu.Sane.Similiter ſi prelati
excedunt numerum electionum in viſitando tūc ex
communicatio nō tenet:de quo lucide patet extra
de cenſ.capitulo.Cuꝫ apoſtolus.ꝛ de exceſ.prelat.
capitulo:Cum ad quorundam.Octau⁹ cum ab in
truſo vel a iuriſdictione ſuſpenſo:quis excommuni
catur.xij.queſt.2.c.Alienationes. Nonus quādo
profertur a violante interdictuꝫ hominis.vt pꝫ de
exceſ.prel.capitulo Tanta.Decim⁹ quando fertur
a delegato impetrato ab excommunicato in caſu
non permiſſo vt de reſcrip.capitulo.primo.lib.6.
Undecim⁹ quādo ꝓlati interdicerēt ſubditis ſuis
ne ſuperioribus vel legatis ſeu inquiſitoribus ſta
tum exponant eccleſiarum ſuarum.

¶ Tertia cōcluſio.

In maiori excommunicatione:plu
ra requiruntur in abſolutione. Pro
cuius declaratione dico ꝙ princi
paliter requiruntur quattuor. Pri A
mum eſt vt excommunicatus pri⁹
iuret ſtare mandatis eccleſie:vt ex
tra de ſent.ex.c.Ex tenore:tñ cū iuramētū nō ſit de
ſubſtātia abſolutiōis vt.c.Cū deſideres ď ſent.exc.
Idō ſi omittat (qd̄ tñ fieri nō dꝫ) nihilomin⁹ tenet
abſolutio.Qd̄ ſi q̄rat q̄ mādata debēt fieri abſolu
to q̄ iurauit.Dicēdū ꝙ ſi erat excoicat⁹ a canone:
principaliter iniūgēdū ē ei:ꝙ nū.ꝓ ꝯ eūdē canonem
nū.ꝓ veniat.Vt icēdiario ꝙ nū.ꝓ icēdiat.Percuſſo
ri clericoꝝ:ꝙ nū.ꝓ percutiat ꝛ ſic ď aliis vt pꝫ xxiij. B
q.6.c.peſſima.Scd̄ꝫ ꝙ ſi ſit excoiat⁹ ꝓ notoria of
fenſa in aliquem:tunc abſolui non debet niſi prius

ſufficiens emenda p͛ſtetur. Pro occulta vero offen
ſa vel contumatia: ſufficit iuratoria cautio. Ubi nul
le petantur expenſe vel ſatiſfactio dāpni. Sed vbi
petuntur expenſe: non debet abſolui niſi ſatiſfaciat
Et peccat qui talem abſoluit: licet ab excoicatione
ſit abſolutus: ſaltem ſi poteſt ſatiſfacere. Nō ſi nō
poteſt: tunc ſimiliter non debet abſolui niſi recepta
ab eo debita cautione et idonea: q ſatiſfaciet ſi ad
pinguiorem venerit fortunam extra de verb. ſig. ca.
ex parte. Dicta aūt cautione erit pignoraticia vel
fideiuſſoria: que dicitur idonea. Quā ſi preſtare nō
poteſt: ſaltem p͛ſtet iuratoriam: ⁊ ſic abſolutio nō
eſt ei deneganda vt. 26. q. 6. c. ſi p͛ſbiter. Tertium
C eſt q abſoluatur per eum qui tulit ſententiam: vel
per eius ſuperiorem: aut alium cui cōmiſit. Et hoc
cum pſalmo ⁊ oratiōe ⁊ verberibus. Et poſtea ſub
iungatur abſolutio a tali ſententia excoicatiōis vt
pꝫ extra de ſen. exc. ca. a nobis. Nō ſi fuerit excoica
tus ab vno iudice: ſed propter plures cauſas: licet
vna ſententia. Et tunc ſi plures intēdebat ferre ſen
tentias tot erunt etiā abſolutiones quot cauſe: ſm
guill. de mon. laud. ca. grauis de. ſent. exc. in clemē
tinis. Si vero ꝓpter omnes cauſas intendebat fer
re omnem ſententiā: tunc ſufficit vna abſolutio: dū
modo omnes cauſe ſint expreſſe. alias enim nō ſuf
ficit ſi eſt dubium tunc ad iudicem eſt requirendus
hec de ſent. exc. ca. cum peccata. Si vero eum pluri
bus excoicauit: intendens eum pluribus ligare ſen
tentijs. Tunc vt dictum eſt: plures abſolutiōes ſūt
neceſſarie. Si vna tantū: tunc vna abſolutio ſuffi
cit. Si perinde ligatꝰ eſt a pluribꝰ iudicibus: ⁊ om
nes habent vnam iuriſditionem. Tunc valet qd ab
vno fit ⁊ vna abſolutione. Dum modo tn̄ ab alijs
poteſtatem habeat. Nō ſi tamen diuerſas habeat
iuriſdictiones: tot erunt abſolutiones quot ex coi
cationes. Hec guill. Ibidem in. ca. inter alia. Et ſi
celauerit vnam ex cauſis ꝓpter quā erat excōmuni
catus: erit abſolutio ſubreptitia: nec tenebit vt de.
D ſent. exc. ca. officij. Quartū deniqꝫ eſt q poſt abſolu
tionem: excoicator faciat abſoluto mandatum iu
ſtū ⁊ rationabile: alias enim appellare poteſt extra
de pact. ca. finali. ⁊ de apell. ca. vt debitus. In excō
municatione tn̄ minori: caſum exprimat excoicatꝰ
ſacerdoti proprio: ⁊ ſic ſe faciat abſolui ſpecialiter
ab eadem. Et intelligitur proprius ſacerdos cura
E tus aut dioceſanus. aut alius habens ab eis licen
tiam vel priuilegiati a papa vt religioſi. ¶ Porro
defunctꝰ poteſt abſolui hoc modo: ſi fuerit ſepultꝰ
in cimiterio: nō exhumabitur corpus: ſed ſepulcrū
verberabitur vt fit circa viuos de ſent. exco. c. A no
bis. Et talis abſolutio ſꝫ guill. Ut ſepeliat in loco
ſacro: vel ſepultus non exhumetur ⁊ oretur ac ce
lebretur ꝓ eo. Et lꝫ in mortis articulo: poſſit quili
bet excoicatꝰ abſolui a ſimplici ſacerdote vt extra
de ſent. excō. c. Nō eſt dubiū. ⁊ de ſepult. c. Parro
chianus. Tn̄ mortuꝰ abſolui nō pōt: niſi ab eo qui
F poterat ipm ſanū abſoluere vt pꝫ in dicto. ca. A no
bis. Et iterum licet excoicatus: pōt etiam inuitꝰ ab
ſolui ab excoicatione: ſicut poterat inuitus excom
municari: immo etiam manente controuerſia po
teſt aliquis excommunicationem: etiam iuſte latā
diſcrete remittere: ſi illius ſaluti viderit expedire ſꝫ
tho. in. 4. di. 18. Tamen mortuus abſolui non po
teſt niſi in eius morte ſigna contritionis apparuerit
vt patet in capitulo A nobis. ¶ Sed dubitat̄ vtrū G
abſolutionem extorquēs per vim vel per metuꝫ: be
neficium abſolutionis conſequatur. Ad hoc reſpō
det Grego. 10. prout conſtituit in conſilio genera
li ludunenſis ⁊ habetur in. 6. Extra de hijs que vi
vel metus cauſa fiunt: dicens. Abſolutionis benefi
cium ab excoicationis ſententia vel quacunqꝫ re
uocatione ipſius: aut ſuſpenſionis ſeu etiam inter
dicti: per vim vel metum extorta: p͛ſentis conſtitu
tionis auctoritate omnino viribus euacuamus. Ne
autem ſine vindicta violētie: exceſcat audacia ma
lignandi eos qui abſolutionem ſeu reuocationem
huiuſmodi: vi vel metu extorſerint: excoicationis
ſententie decernimus ſubiacere. Ex quibus patet q
abſolutionem extorquens eſt excoicatus ipſo iure.
Sed ſm ioh. and. A ſuo ordinario poteſt abſolui.
Intelligendū eſt tamen ſm eundem in ſua nouella:
tam de muliere: q̄ de viro: licet dicat textus eos ex H
communicatos. Dicit inſuper glo. ſuper illo verbo
extorſerint. Nō ſi quis metum intulit hic. Tamen
iudex eum abſoluere voluit Tunc abſolutionem
extorquens: non manet excommunicatus: quia ver
ba ſunt intelligenda cum effectu. Similiter ſi abſol
uendus non intulit metum: ſed alius non erit excō
municatus. Secus tamen ſi mandauit vel eius no
mine factum: habuit ratum. Dixit deniqꝫ ſuper ea
dem vltima gloſa. Quod per vanum metum illa
tum. non incurrit quis hanc penam q͛ talis metus
non inducit reſtitutionē. Nec proprie metꝰ appel
latur. Unde quis metus dicatur iuſtus vel vanus
notatur eodem titulo. Cum dilecti. ſ. de hijs que vi
metus vel cauſa fiunt: dicitur ibi violentia que nec
metum mortis: nec corporis cruciatum cōtinet: nō
debet cadere in conſtantem virum. Et iuramentum
quod non vergit in diſpendium ſalutis eterne: ſer
uandum eſt. Et talis timor ſm doctores: ſi eſt ti
mor cruciatus corporis vel mortis: debet inquiri
arbitrio boni viri. Et ſic pꝫ quid dicendū eſt de il
lis que vi vel metus cauſa fiunt.

¶ Sequitur primum documētum.

Clerici vt refertur i ſcripturis: gau A
dent multis priuilegijs. Unde pro
huiꝰ documenti declaratione: dico
quia aut ſunt clerici cōiugati. Aut
non: quia clerici primaꝫ habentes
tonſuram: vel etiam minores ordi
nes: poſſunt ſi voluerint contrahere. Si autem
ſunt coniugati: gaudent priuilegio duplici. Si tan
tum cū vnica ⁊ virgine contraxerit alia et que re
quiruntur ad clericatum non admiſerint. Que pri
uilegia ponuntur in ſexto extra de cleric. coniug.
capitulo. Clerici. Primum eſt q verberās illum in
cidit in excoicationē: qd ponit̄. 17. q. 4. c. Suadē
te. Ubi dicit̄ ſi quis ſuadente diabolo huiꝰ ſacrile
gij vitiū icurrerit: q̄ i clericū vel religioſū violētas
manꝰ iniecerit: anathemati ſubiaceat. Nullꝰ epoꝝ il
lū p̄ſumat abſoluere niſi mortis vrgēte periculo: donec
ꝯſpectui aplico p̄ſetet̄: ⁊ eiꝰ mādatū ſuſcipiat. Sꝫ h̄
itelligit̄ d̄ atroci ꝑcuſſiōe q͛ d̄ leui: poſſꝫ epūs abſol
uer̄. Scdꝫ puilegiū ē q a iudice ſclari nō p̄t ꝓ crimi
nibus cōueniri vel cōdenari. nec ciuiliter nec crimi

haliter: vel etiam puniri. Alias facientes contrariū incidunt in eandem excommunicationem: ſicut violantes aliorum clericorum priuilegia. Uerum ꝙ
B predicti clerici perdunt huiuſmodi priuilegia in ſex caſibus. Primus eſt ſi tonſuram ⁊ veſtes clericales non deferant. extra de cleric. coniugat. capitul. Uno. in ſexto. Secūdꝰ eſt ſi efficiant̄ bigami: duas accipiētes vxores: aut vnā corruptā vt lib. 6. extra de biga. c. vno. Tertius ſi actū ꝯtrariū clericatui exercent vt ſi militauerit. vt extra de cler. nō reſid. capit. vltimo. ⁊ extra de ſentent. excō. c. in audientia. Quartus ſi etiā tōſurā ⁊ veſtes deferāt ⁊ carnificū vel macellariorū: aut tabernariorū artē exercent. Et moniti tertio nō deſiſtūt: ſeu ea reaſſumūt: perdūt oīno ꝓuilegiū. Si vo ꝯiugati oīno incedūt vt layci in rebus tm̄ perdunt etiā in pſonis ꝙdiu hec agunt vt in clem. de vita et honeſt. cler. c. dioceſanis Quintus ſi infra annū: artē ioculatorū imitantes: etiā non admoniti nō dimittūt. Uel ſi in minori tpe nō deſiſtunt admoniti: perdūt priuilegiū. vt lib. 6. de vita ⁊ honeſt. cleri. c. Clerici. Sextus ſi immiſcēt ſe tirannidi ⁊ enormitati: etiā ſi non ſunt admoniti
C priuilegiū perdūt. extra de ſent. excō. c. cum non ab hoie. Poſſunt tm̄ portare arma ex iuſta cā: vt ſi trāſeunt ꝑ loca periculoſa: ꝓpter timorē hoſtiū vel latronū: licet percutere nō debeāt niſi vim vi repellēdo. Septimus qn̄ propter crimen aliqͦd degradati ſunt de verb. ſigni. c. Nouimus. vide ibi: ſi vero clerici non ſunt ꝯiugati. Tunc gaudēt triplici priuilegio: que priuilegia dicunt̄ emunitates ab e ꝙ eſt extra ⁊ munera: quaſi extra munera. Eſt eīn emūitas
D quedā libertas cōpetens eccl'iaſticis perſonis: ⁊ rebus ad eos expectantibus. Primū ergo priuilegiū eſt circa emunitatē pſone: tria habēs capitula. Primū ꝯſiſtit circa emunitatē canonis. 17. q. 3. Si qͦs cum ſuadēte. ꝙ ſi quis cū percutiēs temere fit excōicatus etiā ſi volūtarie ſe mulieribus ſubijcit. extra de ſent. excō. Cōtingit. Et idē eſt de intruſo in vincula vt codē titul. c. Nuper. Niſi in caſu qui tangit̄ lib. 6. de electio. c. Ubi periculū. Et ſm quoſdā in caſu ꝙ ponit̄ de tureiur. c. ex reſcripto. Iſtō aūt priuilegium: ceſſat in multis caſibus: etiā ipſo alias ꝑuilegium retinente. Primus ſi prelatus eccl'iaſticus eum capit per ſe vel per aliū. vt extra de ſent. excō. ca. vt fame. Quia prelatus debet corrigere ſubditos: ⁊ aliqn̄ ponere in arctā cuſtodiā. Etiā hoc laycus facere pōt de licētia p̄lati ſeu p̄cepto. Scđs ſi ꝑturbans officiū diuinū ab hn̄te officiū in eccl'ia ſeu de facto: ſeu de iure. Ut antiqͦres ⁊ maturi qui de iure poſſunt corrigere ſi moderate percutiūtur. ex̄ de ſent. excō. c. Uenīēs. Et iſtud moderate intelligit̄ in quattuor caſibus ſequētibus. Tertius ſi dn̄s familiarem moderate percutit̄. Quartus ſi mgr̄ cā diſciplīne: ſuū diſcipulū pcutit. Quītꝰ ſi ꝓpinquus ꝓpinquū clericū tm̄ inferioris gradus: ex̄ de ſent. exc. ca. Cū volūtate. Ibi ponunt̄ caſus ꝙ officiales ⁊ ſeniores qui in clericos: pueros: vl' adoleſcētes in minoribus ordinibus ꝯſtitutos turbantes diuina of
E ficia zelo deuotionis: maius initiunt nō ſunt excōicati. Item qui obtentu prelationis vel magiſterij ſubditos ⁊ ſcolares leuiter percutiunt ſententiā excōicationis non incurrunt. Itē etiā de hijs qui aliquos de familia vel ꝓpinquos inferiorū graduū:

correctionis cauſa leuiter ledunt: non incurrūt ſententiā excōicat dōis. Sextꝰ ſi turpiter inuentus cū matre vel ſorore: filia: vxore. extra de ſent. excō. ca. Si vero. Septimus ſi ꝓbabiliter ignorabat eū eſſe clericum: vt patet in dicto. c. Si vero. Patet. ¶ Octauus ſi ioco. vt extra de ſent. excō. c. primo. Nonꝰ. vim vi repellendo. ca. Ex tenore. de ſent. excō. Decimus ſi amens furioſus vel dormiens: percutiat extra de homicid. in ſeptimo libro. capitul. Si furioſus. vbi dicit̄. Si furioſus aut infans ſeu dormiēs mutilat hominem vel occidit: nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo cenſemus: qui mortem aliter euadere non valens: ſuum occidit: vl' inuadit inuaſorem. Undecimus ſi negociationibus ſe immiſcet. vt extra de cohab. cleri. ⁊ muli. capitul. Ex litteris. Secunduʒ proinde capitulū cōſiſtit circa emunitatem rerum: clerici non coniugati. ꝙ ſcilicet a tali clerico pedagia pro eius perſona vel guydagia non exigantur. extra de cenſibi. capitul. ꝙ ꝙ. Unde ſingularis perſona: hoc priuilegium violās excommunicatus eſt: villa: vniuerſitas: vel ciuitas: ſubiacet interdicto: vt patet in predicto capitu. ꝙ ꝙ. ⁊ in capitu. Preſenti: de cenſibus. Tertiuʒ capitulum eſt de pena imponentium clericis collectas: aut alia onera perſonalia. Alias ſi moniti non deſiſtant ſunt excommunicati. extra de emunitate eccleſie. capitulo vltimo. Secundum priuilegium conſiſtit circa emunitatem rerum eccleſiarum: ſcʒ ꝙ in ipſis vel pro ipſis tallijs vel exactionibus non grauentur: nec ipſorum prouentuum pars aliqua ſubtrahatur: nec aliqua onera per communitates: vel dominos imponantur. vt extra de emunit. eccleſiarum. capitulo. Non minus. ⁊ capitu. Aduerſus. Et idem eſt de vſibus rerum clericorum deputatis: nō mercimonij cauſa delatis. Uerūtamen nō defenditur clericus a patrie ſtatutis in bonis proprijs: tertio monitus ſuper negociationibus ſe immiſcens F
¶ Tertium priuilegium conſiſtit circa emunitateʒ fori vel iudicij: ſcilicet ꝙ clericus in ſacris vel in minoribus: incedens in habitu ⁊ tonſura: coram iudice ſeculari trahi non poteſt ciuiliter vel criminaliter nec puniri per iudicem ciuilem. capitu. 1. ⁊. 2. ⁊. capitulo Continua. vbi ſic dicitur. Nemo vnq̄ epiſcopum aut reliquos clericos apud iudicem ſeculareʒ iudicare preſumat. Et ſequitur nullus cuiuſcunqʒ ordinis abſqʒ ſui pontificis permiſſu p̄ſumat ad iudicium ſeculare attrahere: nec layco quemlibet clericum liceat accuſare: nec tali poteſt priuilegio renunciari ex pacto. vndecima. q. primo. capitu. Iſta moleſta. ⁊ capitu. Placuit. Et extra de foro compe. capitulo. Si diligenti. niſi deliquerit immiſcēdo ſe tirannidi ⁊ enormitati. Tunc enim ſeruatur illud capitulum extra de iudic. Cū non ab homine. vbi H dicitur. A nobis fuit ex parte tua queſitum: vtrum liceat regi vel alicui perſone ſeculari iudicare clericos cuiuſcūqʒ ordīs ſint: ſiue in furto: ſiue in homicidijs: vel in periurio: ſiue in quibuſcunqʒ criminibus fuerint deprehenſi. Conſultationi tue reſpondemus: ꝙ ſi clericus in quocunqʒ ordine conſtitutus: in furto: vel homicidio: vel piurio: ſeu alio crimine fuerit dep̄henſus legitie: atqʒ ꝯuictꝰ ab eccl'iaſtico iudice eſt deponēdus. ꝙ ſi depoſitus fuerit incorrigibil' excōicari dʒ. Deīde ꝯtumacia creſcente.

anathematis mucrone feriri. Poſtmodū vero ſi in
pfundum venerit malorū:⁊ ↄtempſerit cum eccl'ia
non habeat vltra q̄d faciat: ne poſſit eſſe vltra p-
ditio pluriorū:per ſecularē comprehendēdus eſt
poteſtatē:ita ꝙ ei deputet exilium:vel alia pena le-
I gitima inferatur. Notandū tñ ꝙ hoc priuilegiū cle
ricale oīno perditur in tribus caſib⁹ ſine monitiōe
preuia:⁊ tribus cū preuia monitiōe. Prim⁹ eſt qñ
clericus eſt degradatus:qꝛ tunc tradit iudici ſecu-
lari puniēdus.extra de heret.c. ad abolendū. For
ma vero degradationis ponitur extra de penis.ca.
degradatio.vbi dicitur verbalis degradatio ſeu di
ſpoſitio ab ordinibus vel gradib⁹ eccleſiaſticis eſt
a ꝓprio ep̄o ſibi aſſiſtente in degradatione clerico-
rum in ſacris conſtitutorū ordinibus:certo ep̄orum
numero diffinito canonibus facienda:ꝙꝙ proprij
ep̄i ſentētia ſine aliorū ep̄orum pñtia ſufficiat in de
gradatione eorum qui minores dūtaxat ordines re
ceperunt. Actualis vero ſeu ſolēpnis celeſtis mili-
tie militis.i.degradatio clerici:cū ad eam fuerit ꝓ-
cedendū fiet: vt exauctoriſatio eius qui militie de
ſeruit armate:cui militaria detrahuntur inſignia.
Sicq; a militia remot⁹ caſtris reijcit priuatus cō-
K ſortio ⁊ priuilegio militari. ¶ Clericus ergo degra
dandus veſtibus ſacris indutus:in manibus hñs
librū:vas:vel aliud inſtrumentū:ſeu ornamētū ad
ordinē ſuū ſpectans:ac ſi deberet in officio ſuo ſolē
pniter miniſtrare:ad ep̄i pñtiam adducit. Cui ep̄s
publice ſingula.ſiue ſint veſtes:ſiue calix:liber: ſeu
queuis alia que illi iuxta morē ordinandorū cleri-
corum in ſua ordinatione ab ep̄o fuerunt tradita
ſeu collata:ſingulariter auferat ab illo veſtimento
ſeu ornamēto:qđ datū vel traditū fuerat vltimo in
choādo:⁊ deſcendēdo gradatim ad degradationē
cōtinuando vſq; ad primā veſtē que traditur in col
latione tōſure. Tuncq; radatur caput ipſius:ſeu tō-
datur ne tōſure clericalis veſtigium appareat in eo
dem. Poterit etiam ep̄s vti aliquibus verbis in de-
L gradatione ad terrorē oppoſitis illis verbis q̄ fue-
runt in collatione ordinū prolata. Dicēdo preſbite
ro hec vel ſimilia verba. In remotione planete au-
ferimus tibi veſtē ſacerdotalē:⁊ te ſacerdotali ho-
nore priuamus. Sicq; in remotione reliquorū inſi
gnium:ſimilibus verbis vtens. In ablatione vlti-
mi qđ in collatione ordinū fuit primū:infra ſcripta
vel alio ſimili modo ꝓnunciet ſeu dicat. Auctorita
te dei oīpotētis:patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti:ac noſtra
Tibi auferimus habitū clericalē:⁊ deponimus:de
gradamus:ſpoliamus:⁊ exuimus te:oī ordine be-
neficio:⁊ priuilegio clericali. Scđs caſus in quo cle
M ricus perdit priuilegiū. eſt ſi ꝑ annū exercet officiū
golhardi vel ioculatoris : licet habitū⁊ tonſurā de
ferat. Tertius eſt qñ habitu ⁊ tōſura dimiſſis:ſe pu
blice ſceuis.i.turpibus actib⁹ ſe immiſcet. Et dico
ſceuis:qꝛ diſtinguitur inter exima:enormia:⁊ leuia
⁊ mediocria:q̄ diſtinctio ꝓbatur de ſent.exc.c. Per-
pēdimus.⁊.c. In audientia. Et licet de hoc multa
ſcripta ſint:tñ concluſio eſt ꝙ in enormibus nō eſt
neceſſaria monitio:in mediocribus aūt ⁊ leuib⁹ be-
ne. Crimē aūt đr ſceuum qđ ſine graui ſcādalo tol
lerari nō pōt.extra de ſent.exc.c.cū illorū. Et maxi
me qñ ſm leges : corpalis pena debet. Similiter
criminis publicitas:pſone qualitas:ptra quā inſu

mia:pſeuerātia: ⁊ ſilia:hñt iudicare ſeueritatē. Tñ
Iohā. And. de renunc.c. Niſi cū pridem.ſuper glo
ſa ex loco iſto enumerat. 18 .crimina.vide ibi. Pre-
terea. Primus caſus ex tribus: vbi req̄ritur preuia
monitio eſt qñ clericus ſe immiſcet nō enormibus: N
ſed mediocribus ſeu leuibus:licet tonſura dimiſſa:
habitū deferat laycalē. vt extra de vita ⁊ honeſt.
clerico.c. Ex litteris. Scđs ſi artē golhardi ſeu io-
culatoris exercet:⁊ infra ſpaciū vnius anni monit⁹
non dimittit:vt patet eodē titul.lib.6.ca. vno. vbi
đr ꝙ carebit oī priuilegio clericali: ⁊ talē verberās
non incidit in canonē ſm Iohā. And. ⁊ archidia.
Licet etiā ſit clericus in ſacris ↄſtitutus. Terti⁹ ca
ſus ſi officiū carnificū: ſeu macellorū publice ⁊ ꝑ
ſonaliter exercet:tertioq; monitus infra terminum
non ceſſat: vel officium reaſſumit. In dictis ergo ca
ſibus:ipſe iure omne priuilegium perdit.

¶ Sequitur primū correlariū.

Quod viris religioſis datur multiplex A
ſentētia excōicationis. Prima excōica
tio eſt de apoſtatis.que ponitur in.6.
ne cleric.vel monach.capi. vt pericu-
loſa.vbi dicitur ꝙ ſi tacite vel expreſſe
profeſſus quancūq; religionē:in ſcolis vel alibi te-
mere ſue religionis habitū dimittit:eſt ipſo facto ex
cōicatus. Et dicit ibi glo.ꝙ ſi ex cā dimittit habitū
puta ꝓpter timorem non eſt excōicatus. Et iohā.
andre.in nouel. Non putat eſſe de mente legiſlato-
ris ꝙ monachus in cella habitū dimittēs:vel in oc
culto balneū intrat:aut in lecto ſine habitu iacet:li
getur hac excōicatione. Hoc qñ ſe cōſpectibus ho
minum ſe exhibet ſine habitu in habitu laycali:vel
ſeculari clerici ſine vlla cauſa:tunc ligatur:ꝙꝙ toma
gis ſi ex turpi cauſa vel eundo ad lupanar. Tñ He
ri.boic.in cap. Preterea de apoſta.dicit ꝙ ibi eſt ar
gumentū ꝙ oīs apoſtata religionis eſt excōicatus.
Idem archidia.iohan. andre. ⁊ hoſti. Nec ab illa
excōicatione excuſatur religioſus curatus eccleſie
parrochialis:ſi dimittit habitū. Etiam locū habet
in ep̄m ſi dimittit habitū. Huius tñ excōicationem
papa nō ſibi reſuat. Scđa excōicatio eſt de religio B
ſis:ſtudio litterarū accedentibus ſine licentia: que
ponitur in dicto.c.periculoſa. vbi ſubditur. Docto
res ſeu mgři qui religioſos ſuo habitu dimiſſo:le-
ges vel phiſicā audientes ſcienter docere:aut in ſco
lis ſuis retinere pſumpſerint:eoipo ſint ſimili ſentē
tia innodati. Ubi glo.arguit ꝙ doctor nō eſt excōi
catus ſi religioſus non dimittit habitū: ſed poſtea
tenet ↄtrariū. Et hoc placet archidia. Et dicit ioh.
andre. Hoc teneas ſaltē poſtꝙ monachus canonē
incidit vt ſic ſaltē excōicato cōicet in crimine ſuper
quo obligatus eſt:⁊ remittit ad caſum. Contingit
de ſen.excō.ꝙ ſi monach⁹ tal' ſcolas exire noluerit
dicit glo. ꝙ doctor exeat ſcolas ſicut fit qñ excōica
tus intrat eccleſiam. Huius etiam abſolutio: papa
non ſibi reſeruat. Tertia excōicatio eſt de ſtudendo C
phiſicam ⁊ leges:⁊ ponit.ca.non magno.ne cleric.
vel monach. vbi dicit cōſilium Turoñ. ꝙ religioſi
pfeſſi exeuntes ad audiendum leges vel phiſicam:
niſi infra duos mēſes ad clauſtrū redeant ſunt ex-
cōicati. Et in nulla cā patrocinari poſſunt. Et in
choro,capitulo.⁊ ceteris locis erūt vltimi: nec ſine

diſpenſatione pape poſſunt promoueri. Et additur
codez tit.c. Super ſpecula. ꝙ eorū excōmunicatio ꝑ
ordinarios locorū debet publicari. Hic tñ eſt cōtro
uerſia inter doctores. Nam quidā tenent ꝙ tanci/
to religioſi in ſcolis audire icipiūt ⁊ ſi ſemel audiāt
leges vel ſtudeant: ipſo facto oēs penas incurrūt: h'
tenet hoſt.in.c. Sup ſpecula. Et hoc ē ſecurius pro
pter obſcuritatē capitu. hu'. Sup ſpecula. Alij ve
ro vt vincenti'.gof: inno. ⁊ archd. dicūt ꝙ talis ha
bet duos mēſes infra quos illas penas euitare po
terit ꝙ ſi talis non erit: ſed in clauſtro ſuo audit le/
ges vel ſtudet etiam leges ⁊ phyſicā: tūc ſimiliter eſt
duplex opinio. Nā innoc. in dicto. capitulo. In ma
gno. dicit ꝙ ſimili modo incidūt in canonē: idem te/
net. hoſt. dicēs ꝙ lꝫ nō ligetur iſta conſtitutiōe quo
ad verba: tñ quo ad mentē legiſlatoris bene ligat:
qꝛ finalis cā hui' cōſtitutiōis ē videt: ꝙ iſte ſciētie
religioſis nō congruunt. Et iſta via. eſt tutior. Con
cludit tñ Johā.and. ꝙ a lectione ⁊ auditu principa
li ſtudio hic ꝓhibentur: qḋ quidā declarant dicētes
ꝙ ſi ſtudens in legibus: hoc faciat principaliter cā
ſciendi leges tunc ligat. Si autem ſtudet ⁊ audit in/
ꝗntum facere poſſunt ad notitiā canonū: hoc facere
poteſt: nec canonē incidit. Sed qꝛ phyſica ad cogni/
tionem alterius ſcientie multū facere nō pōt. Ideo
religioſus eam ſtudens indiſtincte ligat: hanc tamē
abſolutionē ſibi papa nō reſeruauit niſi ꝗtū ad pro
motionē vt pꝫ in dicto capitulo. Sup ſpecula. ſm
D hoſt. ⁊ iohan. aud. ¶ Quarta excōicatio de religio/
ſis diſcurrētib': ꝗ ponitur in clement. c. Ne in agro
extra de ſtatu monach. §. Quia vero nō nulli mona
chorum ſicut accepimus: ſuaui iugo regularis ob
ſeruantie abiecto. Interdum proprijs relictis mo/
naſterijs: ſe in eis ſecure morari non poſſe fingentes
alio colore quęſito per curias principum euagan/
do diſcurrunt. Et niſi a prelatis eorum petita pen/
ſio vel ſubuentio aſſignetur eiſdem conſpirantes in
illos eiſqꝫ proditionem vel alia grauamina impo/
nentes: eos capi vel incarcerari ipſorum monaſte/
ria comburi procurant: ⁊ interdum ipſorum mona/
ſteriorum bona: in totum vel in partem non modi/
E cam: occupare preſumunt. Nos enim in hac parte
reprobis auſibus obuiare volentes: hoc edicto per
petuo prohibemus ne monachi aut regulares ca/
nonici: adminiſtrationē aliam non habentes ad cu
rias principum abſqꝫ ſpeciali prelatorum ſuorum
licentia: ſe conferre preſumant. Qḋ ſi vt ſuis prela/
tis vel monaſterijs damp num aliquod inferant ad
dictas curias ſe offerre preſumpſerint: excommuni/
cationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo fa
cto. Prelatis eorum diſtricte nihilominus iniungē/
tes vt ipſos a curiarū predictarum acceſſu: ⁊ alijs
quibuſlibet vagationibus ⁊ diſcurſu diligēter com
peſcere ac ſuper hoc non parentes eoſdez ſeuere cor
rigere non omittant. Ideo papa excommunicat mo
nachos ſi ad curias principum ſe conferunt: vt pre
latis ſeu monaſterijs ſuis dampnum inferāt. Et ſm
glo. habet locum tam in canonicis regularibus ꝙ
monachis. Non tamen in hijs qui adminiſtra/
tionem aliquam habent. ¶ Et addit ꝙ duo requi
runtur ad hanc excommunicationem ſcilicet ꝙ cu/
riam intrauerint ⁊ animum. damp nandi monaſte/
rium vel prelatum habuerint nec putat ponderan/
dum habere licentiam vel non habere. Cum hoc in
textu non repetatur. Hinc eſt etiam ꝙ de licentia ꝑ
lati curiam intrans. Sed ad predicta intrans eſt li/
gatus. Ex ſolo ergo exitu clauſtri non ligatur: niſi
cum illa intentione predicta. Qḋ ſi curiam intraue/
rit hoc animo: ſed damnum non intulit: vel quia
forte non petiuit vel penituit. Dicit gloſ. ꝙ nihilo
minus eſt ligatus. Sed hanc abſolutionem excom/ G
municationis papa non ſibi reſeruauit. ¶ Quinta
excommunicatio: eſt de monachis arma tenentibus
Et ponitur in capitulo predicto. §. Quia vero' Et di
citur ibi. Prefate quoqꝫ ſentētie monachos infra ſce
pta monaſteriorum ſine licentia abbatum ſuorum
arma tenētes decreuim' ſubiacere. Et poteſt prior
hanc dare licentiā qui ē loco abbatis. Arch. ne ſed.
vac. capitulo primo. Et de ſtat. mo. capitul. Mona
chi. Nec ſm paulꝫ ſufficit petere licentiam niſi ob
tineatur vt extra de elec. capitu. Si religioſus. Si
autem tenet arma extra monaſterium: non habet lo
cum hec pena ſm glo. ⁊ Guill. qui addit ꝙ ſi etiā
monach' teneat in alio monaſterio nō ſuo: quia lit
tera loquēs de ſcepta monaſterij: debet intelligi de
proprio monaſterio. Quamuis autem non ſit locus
pene ſi tenet ea extra ſcepta monaſterij: tamen hoc
non licet monacho. Hec tamen ſententia non inclu
dit canonicos regulares ſm veriorem opinionem
quam tenet gonzelinus. Cuius ratio eſt quia ī hac
excommunicatione non addidit de canonicis ſicut
in prima: nec debet fieri extenſio huius pene ad non
ſuos terminos. Sed de quibus armis loquitur hic
papa. Reſpondet guill. ⁊ glo. ⁊ paulus ꝙ intelligit
de militaribus vt ſunt arma defenſibilia. Et ſunt
communiter que ad inuadendum vel defendendum
arma dicuntur: vt lancee: enſis: baliſte: ⁊ ſic de ſimili
bus vt lorice: galee ⁊ ſic de alijs armis defenſiuis.
¶ Sexta excommunicatio eſt de receptis ſimonia/ H
ce in religione: que ponitur in extrauaganti vrbani
pape: que incipit. Ne in vinea vbi ꝓhibetur ne a ꝑ/
ſonis quibuſcunqꝫ volentibus ingredi eorum reli/
giones in eorum receptione ante vel poſt: quecun/
qꝫ paſtus prādia ſeu cenas: pecunias: ſeu iocalia:
aut res alias etiam ad eccleſiaſticum ſeu quēuis aliū
pium vſum deputata ſeu deputanda de cetero: dire
cte vel indirecte: nullomodo preſumant: illa dunta
xat recepturi: que pure ⁊ ſponte: omni pactione ceſ/
ſante dare voluerint: ꝙ ſi ſecus egerint. Qḋ ſi pſone
ſinglares extiterint: tā dātes ꝙ recipiētes: hmōi ſen
tentiam excommunicationis incurrant. Si vero ca
pitula vel conuentus ſuſpenſionis ſentētijs eo ipſo
decreuimus ſubiacere: a quibus preterꝙ in mortis
articulo abſolui nequeant abſqꝫ ſedis ap̄lice licen/
tia ſpeciali. Et dicit henr. boic. cꝭ de renūc. ca. Poſt
trāſlationē: ꝙ ſol' papa diſpēſat cū recepto ſimōia
ce in religione tā in ordinibus ꝙ beneficio: ꝙ in reli I
gione: vel loco. ¶ Septima excommunicatio eſt de
electione abbatiſſe vel prioriſſe. Ubi per prioriſſam
monaſteriū gubernatur: que ponitur lib. 6. de elec.
capitulo. Indēnitatibus. Quod capitulum tractat
de electione abbatiſſe vbi ſubditur: §. poſtremo hij
quos ad dirigēdas in huiuſmodi electionibus mo/
niales: eaſdem deinceps contigerit euocari ab hijs
prorſus abſtineant. Per que inter eas ſuper ipſis
faciendis electionibus: oriri poſſit diſcordia: vel

exorta nutriri. Alias coipſo excommunicationis
ſententie ſe nouerint ſubiacere. Huius autem ab-
ſolutionem Papa non ſibi reſeruauit. ¶ Octaua
K excommunicatio de monialibus que canonice ap-
pellantur. Et ponitur in clemen. de ſtatu. mo. capi-
tulo. Attendẽtes §. Statuim⁹: vbi ſubditur. Illas
quoq; mulieres que vulgo canonice nuncupantur
ſeculares ac vt ſeculares canonici vitã ducunt: nõ re
nunciantes ꝓprio: nec ꝓfeſſionẽ aliã facientes: p lo
corũ ordinarios ſi exẽpte nõ fuerint. Si vero exẽpte
fuerint: auctoritate aplica precipim⁹ viſitari. Per hoc
tñ nõ intẽdẽtes earũ ſtatũ regulã ſeu ordinẽ appro
bare. Et infra precipit viſitatores duob⁹ notarijs
ſue eccl'ie: quattuorq; viris alijs honeſtis eſſe cõten
tos: in fine vero cõcludit ꝙ ſi q̃ viſitatores in p̃miſ-
ſis vel in aliquo premiſſorũ impedire preſumpſerit
niſi moniti reſipiſcant: eo ipſo ſententiã excõmunica
L tionis incidũt. vbi dicit glo. ꝙ moniti anteq̃ impedi
re incipiant: ſi poſt impediunt non ligantur. ¶ Qd̃
etiã ſentit paul⁹ ⁊ gonzel. nã qꝛ monitio fieri debeat
vt reſipiſcant oportet intelligi ꝙ iaz impediebãt ad
hoc lib. 6. de reg. iur. In penis benignior eſt inter-
pretatio faciẽda. vñ putat glo. ꝙ neceſſe ſit impedi-
mentũ p̃cedere: ⁊ monitionẽ ſequi: vt ſit locus huic
pene: hoc dicit quia vidit prelatos ſcribentes quã
doq; monialibus ꝙ parent ſe certa die ad recipien
dum viſitationem ipſorum. Et in eiſdem litteris
faciunt mentionem: ꝙ nullus impediat. Talis enim
monitio fieri debet vt deſiſtat a tali impedimento
illato vt ſit locus huic pene. Et addit. Panor.
ꝙ ſufficit monitio generalis: quia non dicit text⁹ ꝙ
nomiatim debeant moneri. Et idem tenet gonzel. q̃
dicit ꝙ poſſibile eſt ꝙ impedientium nomina: viſita
tores ignorent. Et ſic non poſſunt facile nomina-
tim monere: propter qd̃ poſſet hec prouiſio plus de
bito differri: ꝙ eſt vitandum. Dicit tamen glo. ꝙ or
M dinarius poteſt ſoluere ligatos ab hac ſententia: ex
quo papa ſibi nõ reſeruauit. ¶ Nona excommuni
catio eſt de religioſis violantibus interdictum: que
ponitur in clem. de ſent. exc. capitulo Ex frequẽtib⁹
Ubi ſummatim habetur ꝙ religioſi etiam exempti
violantes interdictum poſitum per ſedem apoſtoli-
cam vel ordinarium loci: vel generalem ceſſationem
diuinorum factam per prouinciale conſilium vel eũ
qui hoc potuit: ſeruatam per cathedralem vel ma-
tricem eccleſiam loci: excommunicati ſunt ipſo fa-
cto: non obſtantibus priuilegijs: conſuetudinibus
conuentionibus ⁊ ſtatutis. Et dicit glo. ꝙ loquitur
de omnibus religioſis ſeu mendicantibus ſeu non:
N ſeu exemptis ſeu non. Tamen clerici ſeculares ſm
glo. non ligantur hac ſententia. ¶ Et idem dicit.
Pau. quia pene ſunt reſtringende. Cuius ratio eſt
ſm guille. de laud. quia multis graſſantibus id eſt
crudeliter agentibus ſeu gradientibus: op⁹ eſt exẽ
plo. Per qd̃ vult dicere: ꝙ religioſi magis in hoc de
linquebãt: ideo magis reſtringi debebant. Preterea
per hoc ꝙ dicitur i textu: non obſtantibus obiectis
quibuſcunq;: dicit glo. ꝙ remouentur omnes obie-
ctiones per quas allegaretur nullitas ſententie in
terdicti: immo ſm pau. remouentur obiectus iniuſti
tie. Unde ſententia interdicti etiam iniuſta ſeruan-
da eſt: ſicut ⁊ ſententia excommunicationis. Et talis
obiectus dicitur excuſationes fucate ⁊ friuole qui

bus religioſi ſe voluerunt excuſare. Et exemplificat
Pau. vt quia dicebant ſe ſuper hoc habere priuile-
gia: que tamen ſibi in hoc non proſunt. Uel dicebãt
ſe appellaſſe: cum tamen talis appellatio non ſu-
ſpendat interdictuz: vt extra de appel. capitulo. Ad
huc. Uel ſententiam iniuſtam: vel nullam: vel inter- O
dictum non eſſe generale vel aliquid ſimile. ¶ Fra
tribus inſuper minoribus prohibetur in clemen-
tinis de ſent. exc. capitulo Cũ ex eo. Ne tempore in
terdicti fratres vel ſorores tertij ordinis recipiant
ad diuina. Si ſecus fecerint: ſunt excommunicati
ipſo facto hoc poſt ſatiſfactionem abſolui poſſunt
a dioceſano: auctoritate tamen apoſtolica vt dicit
textus. Ad maiorem tamen euidentiam ſciendum ꝙ
matrix eccleſia dicitur maior ⁊ baptiſmalis. Quia
ſicut mater generat: ſic ⁊ illa regenerat per baptiſ-
mum etiam ſi talis matrix eccleſia ſubeſt religioſis.
Dicit tamen glo. ꝙ cum eadem debent interdictum
ſeruare: quia tunc locum habet hec clementina. Un
de q̃diu celebratur officium diuinum in eccleſia:
non eſt locus huic pene ſm glo. Et idem Pau. ait.
ꝙ cum in eccleſia cathedrali matrici ſeruatur inter
dictum vel non ſeruatur: hoc preſupponitur fieri
de voluntate prelati ⁊ capituli. Quia tacendo vi-
dent facere nonageſimaſexta. di. capitulo. Facientis
ꝙ ſi interdicta prouincia vel dioceſis in aliquibus
eccleſijs matricibus ſeruatur interdictum: ⁊ in ali-
quibus non. Tunc ſm Pau. in locis quibus ſerua-
tur eſt locus huic pene: in alijs non. Si tamen ma-
ter eccleſia eſt ſita in terra non interdicta. Et plu-
res alie eccleſie in loco interdicto ac nulla principa
lior: ſed quelibet baptiſat. Et alique ſeruant inter-
dictum. Alique non. Tunc ſm glo. non eſt locus
huic pene. Et ſm aluar. Si poſitum interdictum
non ſeruaretur ab eccleſia matrice: non eſſet locus
huic pene: quia hic attenditur obſeruantia facti. P
Et ſm glo. q̃diu religioſi ignorant probabili igno
rantia non ligantur. ¶ Decima excommunicatio
eſt de decimis: ⁊ eſt q̃druplex que ponitur i clem. de
deci. capitulo. Religioſi. Quicũq; nouali ſiaut alias
decimas eccleſie debitas ad eos ex aliqua cauſa le
gitima non expectantes: appropriare ſibi preſum
pſerint aut acquiſitis fraudibus ſeu colorib⁹: vſur
pare. Ecce prima excommunicatio. Sequit̃. Seu de
animalibus familiarium ⁊ paſtorum ſuorum vel
aliorum animalia ſua propterea gregibus ipſoruz
immiſcentium. Ecce ſecunda excommunicatio. Se-
quitur. Seu qui de animalibus in fraudem eccle-
ſiarum in pluribus locis emunt: empta q; tradunt
venditoribus vel alijs ab ipſis tenenda. Ecce ter-
tia excõmunicatio. Et ſequitur. Seu de terris quas
tradunt alijs excolendas: decimam perſolui eccle-
ſijs non permiſerint: aut prohibuerint niſi poſt re-
quiſitionẽ per eos quorum intererit ſuper hoc con
factaz a premiſſis deſtiterint infra menſem aut ſi de
eis hic que vſupare contra premiſſa vel retinere p̃
ſumpſerint infra duos menſes damnificatis eccle-
ſijs emendam non fecerint competentem ſuſpenſi
ſunt ab officijs: adminiſtrationibus: ⁊ beneficijs ac
talia non habentes: ſunt excommunicati nec poſ-
ſunt releuari niſi pri⁹ ſatiſfecerit. ¶ Undecima excõ
municatio: ſtatũ religioſoꝝ cõcernẽs: ẽ de religioſis
ſacramẽta ſecularib⁹ miniſtrãtib⁹ ſñ licẽtia: q̃ ponit̃

in clemē. de priul. c. religioſi. Dicitur ibi. Qui cleri
cis aut laicis ſacramētū vnctionis extreme vel eu
chariſtie miniſtrare: matrimoniaq; ſolēniſare: non
habita ſup hijs parochialis preſbyteri licētia ſpe
ciali. Aut excōicatos a canone preterq̄ in caſibus
a iure expreſſis vel p priuilegia ſedi aplice cōceſſis
eiſdē vel a ſuis p ſtatuta puincialia aut ſinodalia
pmulgatis. Seu vt cor vbis vtamur a pena ⁊ cul
pa abſoluere quēq̄ preſumpſerint: excōicatōis in
currāt ſniam ipo facto: p ſedē aplicā dūtaxat ab
ſoluendi. Unde ponūtur ibi ſex excōicatōes: vt pz
intuenti: ⁊ locū habēt in quibuſcūq; religioſis. Pe
trus de ſtāgno dicit quēdā cardinalē tenuiſſe φ ſi
religioſus miniſtrat ſacramēta religioſis nō eſt lo
cus huic pene: cū de ipſis nō caueatur. Male tñ fa
ciunt ſi miniſtrāt religioſis alteri⁹ religionis. Sec⁹
aūt ſi eiuſdē vt in cle. de ſtatu mo. c. ne in agro. §. ſa
R ne. Sed quid ſi parochianus dicat religioſo ſe ha
bere licentiam a ſuo ppzio ſacerdote. Glo. videtur
dicere φ religioſus parochiano credere licet: q̄uis
hoc nō eſſet tutū in foro contētioſo. Quia ſi prelat⁹
vellet religioſum facere publicari excōicatū: ⁊ cura
tus negaret eſſe datā: tunc nō poterit religioſus ſe
tueri. Uerūtamē ſi parochianus cōfiteret ſe dixiſſe
religioſo φ habebat licētiā curati: nō erit pcedēdū
ɔtra religioſum ad penā de qua hic loq̄mur. Quia
nō dr miniſtraſſe ſacramētū in contēptū ſacerdotis
parochialis. Cū tñ hec cle. ſolū reſpiciat contēptū
S ppter hoc: q2 in littera dr. Preſumpſerit. ¶ Et ſi
obijciat φ religioſus ignorās penā hanc: licet alīs
ſit bone vite. Et miniſtrās euchariſtiā ſine licentia
nō tñ in cōtēptū curati in hāc penā incidit. Nec ex
cuſatur p ignorantiā iuris: q2 regula iuris eſt in. 6.
Ignorantia facti nō iuris excuſat. Ad hoc dicendū
ſm Frāc de zab. qui ɔtrum ɔſulit p hanc regulam
in verbo preſumpſerit quod notat dolū ⁊ temerita
tē miniſtrātis. Uñ licet ignorātia iuris non excuſet
tñ qñ ex cōiecturis pbabilib⁹ ppendit φ q̄s igno
rauit excuſat ſm notata de ɔſti. c. 2. Et hūc excuſa
re poſſumus precipue in foro ɔfeſſionis in quo cre
dendū eſt aſſerenti ſe ignoraſſe. Tutum tñ eſt φ ad
T cautelā petat abſolutionē. ¶ Dubitatur vtrum re
ligioſus abſoluens interfectorē clericū: nō ab excōi
catione quam incurrit p canonē. 17. q. 4. ſi quis
ſuadēte. Sed a pctō: ſi hanc penā incurrat. Ad hoc
reſpondet Land. φ nō: quia aliud eſt abſoluere a
pctis homicidij. Et aliud abſoluere ab excōicatōe
Frequenter eñ aliqui abſoluūtur ab excōicatione
manēte pctō. vt. c. Clemens. de ſeſt. Sicut etiam ex
cōicatus ⁊ irregularis abſoluit ab excōicatōe ma
nēte irregularitate. de ſentē. excō. cū illorum. Quia
irregularitas eſt potius macula q̄ pctm. Poteſt igi
tur tolli peccatum ab eo qui de peccato poteſt ab
ſoluere remanente tamen ppria macula. Alioquin
ſi hoc etiam intellexiſſet de pctō expreſſiſſet ſicut ex
V preſſit de excōicatione. vt extra de deci. ¶ Uerūta
men: q2 excōicatus admitti nō debet ad ſacramen
tum penitētie ſuper illo in quo eſt excōicatus: anq̄
ab excōicatione ſit abſolutus: cum ſit extra eccliam
vniuerſalem extra quā nullus ſaluari pōt. de ſum.
trini. ⁊ fide catho. firmiter. §. vno. Ideo ſi talem ad
mittit ignoranter: quia pbabiliter ignorat illum ex
cōmunicatum: vt quia fuit excōmunicatus p ſtatu

tum ſinodale quod ignorare licet. extra de ɔſti. c. 1.
lib. 6. ⁊ ſic excuſat. Aut non eſt pbabilis ignoran
tia: vt quia fuit excōmunicatus a canone quē con
feſſor ignorare non licet. Et tunc videt velle Lād.
φ q̄uis ɔfeſſor peccet abſoluendo a pctō: nō tamē
incidit in hāc penā. Et ideo grauiter peccat qñ ſciē
ter abſoluit. Uel ſi non fuerit ignorantia pbabilis
quia decipit pctōrem: ⁊ ſeipſum eo φ talis abſolu
tio illi non proſit. Et hos religioſos hanc penam
incidentes ſolus papa abſoluit. Uerūtamen ab eis
taliter ſacramenta accipientes non incidunt in hāc
penam ſeu canonem tanq̄ in crimine participātes
Quia tunc illud de participatione locū habet: quā
do ſit participatio poſt actum dānatum ⁊ non in X
actu ipſo. ¶ Duodecima excōicatio eſt de religio
ſis retrahentibus a decimis ſoluēdis. Et ponunt
due excōmunicationes. c. cupientes. extra de penis
in clementi. Prima eſt de hijs qui aliqua preſumūt
pferre in ſermonibus ſuis vel alibi: vt audientes
a ſolutione decimarum retrahant: ipſo facto ſunt
excōmunicati. Secunda eſt qui ſcienter poſtponūt
confitentibus conſcientiam facere de ſoluendis de
cimis. Et illi tandiu manent ſuſpenſi ipſo facto: do
nec conſcientiam fecerint ſi quo modo facultatem
habuerint eis dicēdi. Exinde excōmunicationis in
curſuri ſententiam ſi hac negligentia non purgati
predicare preſumpſerint. Sz hec pena nō extendit
ad religioſos monaſteriorum vel eccleſiarum deci
mas percipientium. Prima autem excōmunicatio
non ſolum comprehendit religioſos mendicantes:
ſed etiam non mendicantes: vt dicit glo. Per hoc
quod ſubdit in textu oībus religioſis: q̄uis in. 6.
de decimis. c. Si. Loquimur tantum de predicato
ribus et minoribus. ¶ Preterea dicit Paulus Y
φ duo requiruntur ad hoc φ ſit locus huic pene.
Primum φ talia dicant per que retrahāt aliquos
a ſolutione decimarum debitarum eccleſijs. Secū
dum φ dicant hac intentione. Secus enim ſi alia
intentione vel ſi non eſſent eccleſijs debite: ſed alijs
quocunq; modo. ſm φ audientes qui retrahuntur
ſunt obligati ad ſolutionem decimarum. Unde ſi
talia dicunt audientibus non obligatis non eſt lo
cus huic pene. Quantum ad ſecundam excommu
nicationem dicit Landul. φ ſi religioſi reperiunt
in confeſſione quoſdam decimas retinentes. Non
abſoluant eo φ ſunt in continuo mortali. extra de
decimis. c. prohibemus. Nec tolli poteſt peccatum
niſi reſtituatur ablatum. ſi et quando reſtituere po
teſt. Prius igitur q̄ abſoluant: de ſolutiōe decima
rum debitam cautionem recipiant. ¶ Terciadeci
ma excommunicatio eſt de religioſis mendicanti
bus. Et ponitur in ſexto de exceſ. prel. c. Cū ex eo.
Ubi prohibentur religioſi mendicantes: deinceps
in aliqua ciuitate vel loco quocunq; ad habitan
dum domos vel loca quecunq; de nouo recipere
ſeu recepta mutare. Aut cauſa venditionis: aut per
mutationis: donationis. Aut cuiuſuis alienatio
nis. titulo quocunq;: in alios transferre preſumant
abſq; ſedis apoſtolice licentia ſpeciali plenam ⁊ ex
preſſam mentionem faciente de huiuſmodi phibi
tione mentionem φ ſi ſecus egerint p. c. cupiētes. in
cle. de penis. ſunt ipo facto excōicati. Excipiunt tñ
in duobus caſib⁹. Uno de exceſ. prel. in. 6. Hij qui

de ſuoꝝ ſuperioꝝ licentia vitam heremiticā ducunt
qui in locis remotis vbi non eſt hoim habitatio de
ꝓpinquo acquirere poſſunt ⁊ mutare tales habita
tiones. Et ſi queraẜ quid dꝛ nouū. Rńdet Panoꝛ.
ꝙ nouū reſpectu pꝛincipij dꝛ illud quod nūq̄ fuit
7.q.1. Non aūt.⁊.8.q.1. Nec nouū. ⁊ de ꝟbo.ſig.
c.quid ꝑ nouale. Et ſic accipiẜ hic nouū. Qñq̧ ve
ro dꝛ nouū: quod fuit ſed poſtea eſſe deſijt: ⁊ nunc re
nouatur. Et ſic non accipitur hic: qꝛ nō ꝓhibenẜ lo
ca deſtructa reficere: ſed ſolum noua loca accipere
que nunq̄ fuerūt ad hoc deputata. ꝙ Panoꝛ. dicit
verū niſi locus deſierit eſſe i coꝝ dominio: ⁊ poſtea
ex nouo iure illū acquirāt. Arc. de renūc.c. ꝙ inter
A Huius ſentētie papa abſolutionē non ſibi reſerua
uit. Quartadecima excōicatio eſt de aſſumētib⁹ no
uam religionē vel habitū noue religionis.in.6. de
rel.dom.c.vno. Ubi dꝛ: diſtrictius inhibēdo ne ali/
quis a cetero nouū ordinē aut religionē inueniat:
vel habitū noue religionis aſſumat. Cōtrafaciētes
aūt ſentētiā excōicationis incurrūt. Pꝛo quo ſciēdū
ꝙ hoc ꝓhibet nouā regulā facere: ⁊ ſm illā ꝓfiteri
Et ꝓhibet nouū habitū facere: ꝙ intelligit Johā.
and. in plurib⁹: ⁊ in eodē collegio habitātib⁹: ⁊ in
eandē religionē ꝓfitētibus: alr̄s ſingularis pſona
non inueniens ſectas: ⁊ ſeoꝛſum habitans: nouum
B habitū poſſet ſibi induere. Quintadecima excōica/
tio eſt de ſtatu beginaꝝ de reli.dom.in cle.prima.
vbi mulieres ſtatū beguinarū ſectantes ⁊ de nouo
aſſumentes: in hoc dantes auxilium: cōſiliū vel fa/
uorē ſunt ipſo facto excōicati. Papa tñ abſolutionē
nō ſibi reſeruauit. Uerūtñ Joh. 22. ꝑ extrauagan
tem ſuā. Recta ratio. Concedit beguinis ⁊ habitan
tibus ſimul qui vitā ducūt honeſtā: ⁊ eccl'ias deuo
te frequētāt vt poſſint libere ⁊ deuote cōuerſari. Si
curioſitatē diſputādi nō vſurpāt: declarans tales
ſub ꝓhibitione iſtius clemētine nō includi: ſꝫ poti⁹
tales per.§.ſane aperte excludi. Unde ⁊ ep̄s came/
racēſ. impetrauit ad Johānē papā ꝙ beguine que
viuunt honeſte in dioceſi cameracēſ. nō includunẜ
ſub iſta clem. vt hẜ i q̄dā bulla q̄ icipit. Eſt aūt nu/
C per. Sextadecima excōicatio eſt de religioſis matri
moniū cōtrahētibus que poniẜ in clemē. de cōſan.
⁊ affi.c.eos. Ubi religioſos ⁊ religioſas excōicat q̄
timoꝛe diuino poſtpoſito in aiaꝝ ſuaꝝ periculū: ma
trimonia ꝯtrahūt pꝛecipiēs eccl'iaꝝ pꝛelatis vt tā/
diu tales denūciēt ſeu denūciari faciāt excōicatos
donec erroꝛē ſuū cognoſcētes ab inuicē ſeparētur:
D ⁊ abſolutionis beneficiū obtinere mereanẜ. ¶ Sed
queriẜ quis dꝛ hic religioſus in quo poſſit eſſe loc⁹
huic pene. Ad hoc rńdet glo. in hoc ꝟbo religioſos
ꝙ ois ꝓfeſſus expꝛeſſe vel tacite religionē appꝛoba
tam vt extra de vot.c.vno.lib.6. ꝙ intelligit etiam
glo. ſi ꝓfeſſio illa tacita vel expꝛeſſa nō obligat illi
religioni: ſed religioni in genere. Et addit ꝙ ſi quis
perfecte dixerit. Uolo cōtrahere tecū matrimoniū:
haberet locū hec pena tam in religioſo q̄ etiam in
contrahente ſcienter cū religioſo: vel religioſa. Nā
licet capl'm. Inter. ſignāter exprimit cū ꝯtrahētib⁹
monialibus. Intelligiẜ etiam de ꝓfeſſis ſoꝛoꝛibus
⁊ de quibuſcūq̧ alijs religioſis in religione appꝛo
bata ꝓfeſſis. Additur etiam ibidem alia excōicatio
de clericis in ſacris oꝛdinib⁹ ꝯſtitutis matrimoniū
ꝯtrahētibus: qꝛ obligātur eodē modo ſicut religioſi.

¶ Sequitur ſecundum corrrelariū.

De excōicatione videbiẜ ⁊ que tan/ A
git ſepulturas recitabiẜ. Pꝛima ex
cōicatio que tangit ſepulturas eſt
De religioſis ⁊ clericis ſecularib⁹
qui vouere vel iurare faciūt vt eli/
gant apud ipſos ſepulturam. De
iſta habetur in clemētina de penis.c. cupientes.§.
ſane. Ubi dicitur illos eſſe temerarios violatoꝛes
conſtitutionis que habētur lib.6.de ſepul.c.1. que
religioſis ⁊ clericis ſecularibus ꝓhibet. Ne aliq̄s
ad vouendū vel iurandū ſeu alr̄s ꝓmittēdum indu
cant vt ſepulturas apud eoꝝ eccleſias eligant: vel
iam electam vlterius non immutent. Sin autem pe
na in dicta conſtitutione contenta in ſuo perduran
te roboꝛ incurrere volumus ipſo facto ſententiam ſi
milem ab aliquo niſi a ſede apl'ica (preter q̄ in moꝛ
tis articulo) nullatenus abſoluēdos. Nullis priui
legijs aut ſtatutis cuiuſcūq̧ tenoꝛis exiſtēt in ꝯtrariū
ſup hijs valituris. Ubi dicit glo. ſup ꝟbo. Similē
ſentētiam: ꝙ hoc intelligit de ſententia excōicatio/
nis. Quia ſi voluiſſet referre ad oia penalia ibidem
cōtēta: dixiſſet in plurali. ſimiles penas. Relique
eñ dicunẜ pene: hic excōicationē vocauit ſententiā
Et dicunt land. ⁊ gonzel. ꝙ ſi religioſi quocūq̧ q̄ſi
to coloꝛe: tales inducūt ad ꝓmittendū ⁊c. eſt locus
huic pene. Siue fuerit directe vel indirecte: publice
vel occulte ꝑ ſe vel per aliū. Et idē de clericis ſecu/
laribus. Dicit tñ landul. ꝙ ex ſola inductiōe nō in
cidūt in canonē: niſi inductio habeat effectū: vt qꝛ
inductus fecit illud ad quod induxerūt eū. Dicunt
eñ intelligi ꝟba cū effectu: maxime in hoc caſu in
quo agiẜ de pena per ꝯſtitutiōeꝫ imponēda. ¶ Nec B
etiā incidit ex inductione ad eligendū ſepulturā dū
modo fiat citra votū: iuramētū vel ꝓmiſſum. Unde
religioſus vel clericus ſecularis ab infirmo vel ſa/
no requiſitus vel non requiſitus de eligenda ſepul
tura ſecure ꝯſulere pōt: ſi in ſua eccl'ia vel cōuentu
plura ſuffragia habiturus eſſet: ꝙ ſibi ſit vtili⁹ ibi
ſepeliri q̄ alibi. Arc. ad hoc extra de ſepul.c. frater/
nitatē. Nec incurrit penā niſi obligatio vel ꝓmiſſio
aliqua interueniat vt dicit textus in ſexto de ſepul.
c. cupiētes. Qꝛ nullus obligaẜ ex ꝯſilio niſi fraudu
lento vt lib.6.de regu.iur.§.nullus. Pōt g̃ dicere.
Cōſulo vobis hoc pꝛo ſalute aie veſtre: faciatis tñ
libere quicquid decreueritis. Nolo eñ ꝙ hoc mihi
ꝓmittatis. ¶ Scd̄a excōicatio eſt de ſepelientibus C
hereticos ⁊ poniẜ lib.6.de heret.c.q̄cūq̧ hereticos
receptatoꝛes defenſoꝛes vel fautoꝛes eoꝝ ſciēter pre
ſumpſerint eccl'iaſtice tradere ſepulture vſq̧ ad ſa/
tiſfactionē ydoneā excōicatiōis ſentētie ſe nouerint
ſubiacere. Nec abſolutionis bñficiū merebūtur niſi
ꝓpꝛijs manibus extumulēt ⁊ ꝓijciāt hmōi coꝛpa
dānatoꝝ. Et locus ille perpetua careat ſepultura.
Uñ zachinus in tractatu ſuo de hereti. Credētes
erroꝛib⁹ hereticoꝝ ſcienter: heretici ſunt. Et dicūtur
credentes qui ꝟbis vel factis ſe credere oſtendunt
erroꝛibus hereticoꝝ.ſ. ꝟbis in hoc detegēs intētio
nē ſue volūtatis. Aut faciens id in quo ſatis expꝛi/
mitur credulitas erroꝛis: vt qꝛ eiſdem adheret aut
ad eorum pꝛedicationem vadit. Ad quam ſi fuerit
vltra q̄ ſemel cenſetur hereticus: cum par crimen ⁊

ꝛ per culpa ſit ꝓhibita dicerer docere.C.de math.
na.leg.culpa.Et ex binario actu videt̄ trahi crimē.
ad conſuetudinē.Et idē eſt de hijs q̄ ſtudent vel te
nent libros hereticorum niſi ſtatim illos deſtruant.
Similiter illi qui eis reuerentiam exhibent ſm mo
res ſuos:vel ab eis recipiunt conſolationem vel cō
muniones:vel manus impoſitionē:aut ſimilia q̄ per
tinent ad ritus eorum.Etiā dicuntur credētes vt pꝫ
D eodem titul.lib.6.c.Filij qui pari pena cum hereti
cus iudicantur vt eodē.tit.c.penul.§.final. ¶ Here
ticorum receptores dicuntur illi ſm iohā.and.qui
ſcienter hereticos recipiunt in domibus ſuis ꝛ eos
occultāt vt ſic manus inquiſitoris euadant.ff.de re
cept.leg.prima Et.C.de hijs qui latro.occul.leg.1.
Ubi dicitur ꝙ grauius punit̄ qui ſcienter receptat ꝛ
aſſociat fugientem q̄ qui ſolum latitātem occultat
Et ſm zachi.ſufficit ꝙ ſemel eos receptet vt pꝫ lib.
6.de penis.c.felicis. Si tamen receptatus erat con
ſanguineus receptantis :mitior erit pena:quia hoc
preſumitur facere ſanguinis affectione potius q̄ cō
temptu fidei. Defenſores hereticorum dicuntur q̄
vel publice defendunt errorem eorū:ꝛ hij dicuntur
heretici manifeſti extra de verb.ſig.c.Super quibuſ
dam:immo dicūtur hereſiarche.xxi.q.3.c.Qui alio
rum.Et tales ſunt peiores hereticis vt dicit̄ ibidē
vel etiā qui defendunt hereticum ne capiatur.Et h̄
directe vel indirecte:per ſe vel per alios qualitercū
ꝙ tales non dampnarent̄ ꝓ hereticis q̄uis inſur-
E gat cōtra eos hereſis ſuſpitio:propter quam eſt eis
indicēda purgatio. ¶ Fautores autem ſm zachi.
dic ūtur tribus modis. Primo omiſſione vl' negligē
tia.ſ.non puniēdo cū poteſtatem habeant: ꝛ hereti-
cos puniendos agnoſcant:vel negligendo.2.q.7.
ca.Negligere.cū poſſes perturbare peruerſos:ni-
hil aliud eſt q̄ fouere:vel etiā nō iudicando cum ad
hoc teneant̄. ¶ Secundo cooperatiōe ꝛ facto viſitā
F do ſuſtentando:ad euadendū auxiliū vel fauorē pre
ſtando. ¶ Tertio cōſilio ꝛ verborum probatione.ſ.
exceſſus excuſando pro eis intercedēdo. Denique ab
excommunicatione predicta epiſcopus poteſt abſol
uere:quia papa non ſibi reſeruauit. ¶ Tertia excō-
municatio eſt de ſepelientibus tempore interdicti vl'
publice excommunicatos nominatim interdictos ꝛ
manifeſtos vſurarios. Que ponitur in clemē.de ſe-
pul.capitulo.Eos vbi dicitur qui proprie temerita
tis audacia:defunctorum corpora:non ſine contem
ptu clauium eccleſie in cimiterijs interdicti tempore
in caſibus non conceſſis a iure vl' excommunicatos
publice aut nominatim interdictos aut vſurarios
manifeſtos ſcienter ſepelire preſumpſerint. Decerni-
mus ipſo facto:excommunicationis ſententie ſubia
cere. A qua nullatenus abſoluantur :niſi prius ad
arbitrium dioceſis epiſcopi eis quibus premiſſa fue
rit iniuria irrogata:ſatiſfactionem exhibuerint com
petentem nullo eis circa premiſſa exemptionis vel
G quouis alio priuilegio ſub quacunque forma verbo
rum conceſſus aliqualiter ſuffragare. ¶ Et ſic ſm
glo.hec ſententia includit quoſcunque:etiam religio
ſos cuiuſcunque profeſſionis. Idem laud.ꝛ genzel.
quia loquitur indiſtincte.Etiā feminas ſm eoſdem
comprehendit.Arch.17.q.4.ca.Si quis ſuadente
Dicit enim ꝙ in iſtis conſtitutionibus iuris com
munis:etiam penalibus.Maſculinum concipit fe

minium propter auctoritatem conditoris:ꝛ q2 ſūt
cū magna maturitate vnde preſumitur ꝙ nihil ini
quum contineat.Secus tamen eſt de ſtatutis prin-
cipum ſecularium: que frequenter odioſe promul-
gantur.Unde in talibus odioſis. Maſculinum nō
concipit femininum:ſed in fauorabilibus.Sic enim
femininum nunquam concipit maſculinum.Et talis pe
na datur ſepelientibus in locis benedictis ſeu non
benedictis: dum tamen talis locus ſit ad ſepelien-
dum deputatus mortuos non excommunicatos.
Quia multa ſunt cimiteria que non ſunt benedicta
Arch. de eccleſia non conſecrata q̄ gaudet emunita
te:eo ꝙ ibi diuina celebrant̄ extra de emu.eccle.c.1.
Et de conſec.eccle.vel alt.capitulo.finali. Non enī
poteſt negari quin ſit cimiterium:ex quo deputatū
eſt ſepulture.Ergo locus eſt huic littere.Et hoc ve
rum eſt:ſi diu reputatum eſt pro cimiterio :q2 tunc
preſumendum eſt ꝙ fuit benedictum:niſi conſtaret
contrarium. Non enim dicitur proprie cimiterium
niſi propter benedictionem:Unde Johan.and.ſuꝑ
hanc clem.dicit.Qd̄ cimiterium eſt locus ad vſum
cimiterij per epiſcopum benedictus:vt de conſec.d.
prima capitulo.Nemo.Et hoc oportet fateri q̄tum
ad ſententiam excommunicationis hic poſitam q̄
magna eſt. ¶ Ad maiorem autem euidentiam nota H
tur ꝙ hic ſunt quattuor excommunicationes diſtin
cte.Prima eſt de hijs qui in cimiterijs ſepeliūt cor-
pora defunctorum tempore interdicti in caſibus a
iure non conceſſis.Et hic poteſt queri an ꝙ hic di-
citur de interdicto procedit ſeu ſit generale ſeu ſpe-
ciale.Ad hoc Reſpondit laud. ꝙ dummodo prece-
dat a claue ſeu hoc fiat a iure vel ab homine.vt de
excel.prelat.capitulo.Tāta. Et de conſuet capitu-
lo.Cum inter.ꝛ de elec.capitulo. Ubi periculū.Se
cus dicit in caſu qui ponitur de off.ord. capitulo.
Si canonici.ꝛ capitul.q̄uis.in ſexto. ¶ Si queras I
qui ſunt caſus a iure conceſſi. Reſpondet gloſa.ꝙ
Primus eſt quando agitur de ſepultura clerici qui
ſeruauit interdictum. Nam tali tempore interdicti
ſepultura conceditur:cum ſilentio tamen ꝛ ſine pul
ſatione campanarum.vt extra de pen.ꝛ rem.capitu
lo.Qd̄ in te. Secūdus caſus eſt in priuilegiatis circa
confratres. de quibus extra de priuilg.capitul. Ut
priuilegia.De tertio vero caſu dubiū eſt.ſ.in.4.fe-
ſtis anni in q̄b9 tpe interdicti p̄hit alta voce diuina
celebrari pulſatis cāpanis ꝛ ianuis apertis vt ha-
bet̄ extra de ſent.exc.c.Alma mater.in.ſex:o. Hec fe
ſta ſunt natalis : paſca:penthecoſtes: ꝛ aſſūptionis
virginis.Et ſi q̄rat̄ ſi illis dieb9 eſſent alij mortui:ſi
eſſent in cimiterio ſepeliēdi. Tenet gloſ.ꝙ nō ſupra
ca.Alma mater.q̄uis multotiens fuerit ꝯtrariū obſer-
uatū. ¶ Ideo h̄ nō obſtāte nō debēt ſepeliri in ter- K
ra ſctā ꝙ bene ꝓbat̄ extra de priuileg.c.Cū ꝛ plan-
tare.§.ꝙ ſi.ꝛ.§.vlt.Nā paragraphus ille q̄ dieb9 il
lis participationē diuinoꝝ cōcedit loquit̄ de audiē
dis officijs:nō de ſacramētis excepto ſacramēto pe
nitētie:ꝙ cōcedit̄ tpe interdicti tā ſanis q̄ infirmis:
niſi ſint excōicati vel ſint illi ꝑ quos interdictū fuit
factū. ¶ Et ſi q̄ras an hec pena locū habebit ſi illi L
de loco interdicto aliquē extra locum interdictum
exiſtentem:de loco interdicto ſepeliant.Ad hoc re-
ſpōdet Paulus ꝙ ſi locus eſt interdictus ꝓpter de
lictum dn̄i terre:tunc talis pena non habet locum.

Secus aũt ſi ꝓpter delictuꝫ ppl'i extra de ſent.exc.
ca. Si ſententia. Tñ quo ad caſum clementine huius
non ſufficit ꝙ ſit de loco interdicto niſi nominatim
ſit interdictus. ¶ Sc'da vero excõicatio eſt de hijs
M qui publice excõicatos ſepeliunt. Et ſi queraꝛ de ꝗ
bus excõicatis. Reſpõdet glo. ꝙ tã de excõicatis ab
hoie ꝙ̃ a iure: maiori tñ excõicatione: ſed non mino
ri. Quia minor excõicatio non ſic inficit ſicut maior
q: taliter excõicato: nõ prohibetur participatio ſicut
excõicato maiori excõicatione. ¶ Hinc cõter dicitꝛ
ꝙ excommunicatio non tranſit ad tertiam perſonã
per talẽ igitur ſepulturam factã de excõicato excõi
catione minori: non indiget eccleſia reconciliatione.
Et addit hoc glo. ſuper verbo publice ꝙ hoc iudi
cabitur ex qualitate fori. ſ. multitudine vel paucita
te officialium ⁊ aſtantium. Utrũ excõicatio ſit dicen
da vel publicata. Ita ꝙ in hoc rei veritas põderatꝛ
vt quo ad hunc caſum videatur an ꝓſumantur ſepe
lientes ſcire vel ſaltem ſit caſus quo ſit in eis impu
tanduꝫ ſi ignorauerunt ꝙ publice ſciebatur. Alias
poſſet eſſe occultus licet per iudicem in banco corã
duobus vel tribus ꝓmulgata fuit. Ad hoc mouet
mens ⁊ ratio iuris ꝗ eſt preponderanda verbis. Et
ſic non eſt locus huic pene: q: non preſumitur ſciuiſ
ſe ſꝫm glo. Idem genze. qui addit etiam. Si ſciuiſſet
N non eſt locus huic pene. q: non debet extendi niſi a
publice excõicatũ. ¶ Sepeliens tamen occulte excõ
municatũ maiori excõicatione: ſemper incidit in mi
norẽ excõicationẽ: q: nõ cõicamus viuo nec mortuo
cõmunicamꝰ. Si vero excommunicatum ſcienter ſe
pelit in cimiterio incidit in maiorem excommunica
O tionem. ¶ Tertia excõmunicatio eſt cõtra ſepelien
tes nominatim interdictos qui excommunicati ſunt
De qua queri poteſt quis nominatim dicatur inter
dictus. Ad hoc. Reſpõdet laud. ꝙ is nominatiꝫ in
terdictus dicitur: qui in ſententia eſt nominatim ex
preſſus: ꝑ id qd' notat Inno. extra de pre.c. In late
ranenſi. Dicit etiã ꝙ talis expreſſa nominatio reqri
tur eſſe de hijs quorũ fraude vel culpa latũ eſt inter
dictum: ⁊ de hijs qui prebuerunt auxilium vel fauo
rem: extra de ſent.exc.c.vlt.lib.6. Qd' ſi notoriũ eſt
de fautoribus qui dederunt occaſionem interdicto
non tamen erit locus huic pene: quia nõ ſunt nomi
natim interdicti. Etiam ſi in ſententia fuiſſet quis in
terdictus cũ fautoribus ſuis: quia non ex eo ꝙ no
torie fauent: dicitur nominatim interdicti. Archi. ex
tra de cler.exc.c. Propoſuit. Cũ hec ꝯſtitutio ſit pe
P nalis que reſtringenda eſt: vt extra de elec.c. Statu
tum. ¶ Quarta deinꝗ excommunicatio eſt de ſepe
lientibus vſurarios manifeſtos. De quo queri po
teſt. Quis eſt vſurariꝰ manifeſtus: dicit hic matheꝰ
ꝙ manifeſti vſurarij dicuntur qui ex libris eorũ cõ
uinci poſſunt extra de vſur.c. Una. Uel ſi coram ſa
cerdote confitetur: qui ſacerdos: quo ad hoc eſt eꝰ
iudex. Sed addit ioh.and.lib.6. de vſuris c. ꝗ̃ꝗ̃. ꝙ
in hoc caſu neceſſarij ſunt teſtes: quia ꝯfeſſio in foro
penitentiali non facit rem notoriam. ¶ Archid. in di
cto.c. dicit ꝙ ꝯtruꝫ ad illud capi. ſufficerent argumẽ
ta cum fama de vſuris vt patet in capitulo. Cũ dio
ceſi: cum alijs argumentis. Maxime ſi tenet altare
paratum: dicitur manifeſtus vſurarius. Et nota in
capitu. primo ⁊ ſecundo de vſuris lib.6. ꝙ Omnes
predicti veluti manifeſti vſurarij carere debẽt ſepul
tura eccleſiſtica niſi cauiſſent de reſtitutione vſura
rum ſꝫm formam decretalis: extra de vſuris. capitu
lo. ꝗ̃ꝗ̃. Et hoc per ſe vel per alium habentẽ ſpecia
le mandatuꝫ ad cauendũ: q: vt dicitur extra de reg.
iuris. Qui per alium facit per ſeipſum facere videt.
¶ Hic queri poteſt an portantes predictorum cor Q
pora ad ſepulturam ⁊ concomitantes: ⁊ fodientes
fabricantes aperientes: ⁊ prelati ⁊ clerici eccleſia
rum miniſtri in quibus ſepeliuntur non prohiben
tes ⁊ cereos: cruces ⁊ ſimilia portantes: vtrum ſimi
liter excommunicati ſint. Ad hoc reſpõdet Iohan.
cal. ꝙ ſi cum diuino officio ſepultus eſt. Proculdu
bio videtur ꝙ omnes predicti: dicta excõmunicatio
nis pena ligentur: quia in hoc caſu ſunt omnino ꝑ
ticipes criminis ſeu cooperatores: extra de ſent.exc.
capitulo. Nuper. ⁊ capitulo. Si concubine. Si ta
men eſt ſine diuino officio ſepultus: etiam in cimite
rio. Licet tutius eſſet dicere predictos eſſe ligatos
tamen licet trepide credo iſtos non ligari dicta pe
na. Sed quia vidẽtur generaliter contemnere prohi
bitionem: arbitraria pena puniri poterunt etiam ꝑ
iudicem eccleſiaſticum: vt extra de officio deleg. ca
pitulo. De cauſis. Stephanus autem dicit hunc ca
ſum non dubium cũ participent ſepelientibus. Et R
ſic in crimine dampnato. ¶ Dicit tamẽ Frãſciſcus de
zab. poſt multa ſcripta doctorum. Et putat ꝙ ſoli
ſepeliẽtes vel fieri faciẽtes ſunt excommunicati. Et
pro ſepelientibus intelligo eos qui actualiter hu
mo vel tumulo condunt vt dicitur in glo. Laud. ve
ro tenet cum ſteph. dicens ꝙ hec pars videtur eſſe
verior. Alias enim poſſet illudi conſtitutio preſens
ꝙ ſcilicet omnia funeralia pompoſe expedirentur.
Et ꝙ tandem vnus ſolus ribaldus vel vilis perſo
na ſepeliret eum. Deniꝗ omnes predictas ſentẽtias
abſoluere poteſt ordinarius poſt debitam ſatiſfa
ctionem: eo ꝙ nõ eſt abſolutio reſeruata: vt extra de
rebus eccl. nõ alien. clemen. prima. Ubi de hoc dicit
glo. ꝙ ſi ſepultꝰ ſunt publice excommunicati vel no
minatim interdicti vel vſurarij manifeſti. Cõtra di
ctam prohibitionem: debẽt exhumari ſi poſſunt cor
pora diſcerni. Uerumtamen alius ſepultus tempo
re interdicti non eſt exhumandus: preſertim poſt re
laxatũ interdictum: quia ſi non eſſet ibidem ſepul
tus. Tunc poſt interdictum laxatum ſepeliri debe
ret: ergo a fortiori ſepultus non exhumabitur: ni
ſi manifeſte deceſſiſſet impenitens. ¶ Ultima ex
communicatio in hac materia eſt que ponitur in ex S
trauagãti bonifacij octaui que incipit. Deteſtande
feritatis. Cuiꝰ mentioneꝫ facit Iohan. and. de ſent.
exc. capitul. Eos. in nouella. Et alij doctores ſuper
rubr. de ſepul. In qua papa excommunicat omnes
etiam ſi pontificali dignitate fulgeant qui corpora
defunctorum tam inhumaniter ⁊ crudeliter pertra
ctabant vel pertractari faciebant ſcilicet exenteran
do: dimembrando: decoquendo: vel ſimilia fa
ciendo: vt oſſa transferant alibi ſepelienda. Sed de
bent ad tp̃s tradi ſepulture vt incineratis corpori
bus: oſſa transferant. Et eſt caſus pape reſeruatus
Huic tñ pene locꝰ nõ eſt: ſi talꝰ deceſſerit in loco vbi
nõ tenetꝛ cultꝰ catholice fidei nec etiã in locis vici
nis vbi poſſet transferri corpus ad ſepeliendum.

¶ Sequitur tertium correlarium.

A Qui manus iniecerit violẽtas in clericum ius denunciat ipſum excõmunicatũ. Unde pro declaratiõe huiꝰ eſt ſciendum q̄ iniicere manus violentas in clericum vel in quãcunq̄ perſonam religioſam religionis approbate eſt excõicatus excõicatiõe papali. vt extra de ſentẽ.excõ.c.nõ dubiũ. Excipiũtur tamen multi caſus. ¶ Primꝰ ſi percutiẽs ignorabat ipm̃ eſſe clericum. Nõ tamen ignorantia craſſa vel ſupina: ſed ꝓbabili.extra de ſenten.excõ.c.ſi vero aliquis: vbi dicitur. Si vero aliquis in clericum nutrientem comam: manus iniecerit violentas ꝓpter hoc non debet apoſtolico preſentari conſpectui: nec etiam excõicatione notari: dũmodo eſſe clericũ ignorauerit vel ſi dubium fuerit ꝓpria manu dũtaxat preſtiterit iuramentũ eum eſſe clericum ignoraiſſe. Ab illo autem ſi noluerit preſtare iuramentum: quia violẽtas manus cõſtat eum in clericum iniecisse: ſicut ab excõmunicato: donec de mandato ſummi pontificis

Caſus excepti quibus percutiens clericum nõ cadit i excõicationem.

B abſoluatur: conuenit abſtineri. ¶ Secundus ſi percutiens clericum non percutit ex odio vel inuidiã: vel indignatione: ſed leuitate iocoſa. ibidem.ſ. eodem titu.z.c. ¶ Tertius: ſi magiſter ſcolarem clericũ intuitu correctiõis vel doctrine percuſſit: vt habetur ibidem. ¶ Quartus: ſi vim vi repellat incontinenti: in.c.ſi vero. ¶ Quintus caſus eſt: cum dñs domus clericum vituperantem ipm̃ in domo ſua: aut exire nolentem: ꝑꝰ cõuenienter monitum expellit de domo. Si vero eſt preſens prelatus illius clerici: qui ipſum exire cõpellat: ⁊ dñs domus modum non excedat in expellendo: non iniicit in clericum manus violẽtas ſeu iniurioſas: quia vtitur iure ſuo. Et ſicut dicit.ff. de reg.iuris. Nemo dãnum facit niſi qui illud facit quod facere ius non habet ¶ Sextus caſus: cum a clerico volente aliquem cũ baculo percutere: aliquis violenter baculum tollit quia non iniuriatur illi moderate impediendo ipſum

C ne alij faciat talem iniuriam. ¶ Septimus caſus: cum quis percutit clericum inueniens ipſum cum matre ſua vel vxore vel filia vel ſorore turpiter agẽte.extra de ſen.excõ.c.Si vero.§.Nec ille. ¶ Octauus caſus eſt: cum aliquis ratione officij quod in eccl'ia obtinet vt illi clerici ſeniores zelo deuotiõis pueros vel adoleſcẽtes in minoribus ordinibus cõſtitutos: officium turbantes eijciunt de choro vel moderate percutiũt vt corrigantur: ⁊ ab impedimẽto diuini officij deſiſtant.c.cum voluntate.eodem titulo. ¶ Nonus caſus: quando aliqui obtentu prelatiõis vel magiſterij ſubditos ⁊ ſcolares correctionis cã leuiter ꝑcutiũt.c.vbi plus.extra de ſen.excõ.

D ¶ Decimus caſus eſt: cũ dñs aliquos clericos de familia ſua vel ꝓpinquos inferioꝝ graduum: moderate vt a ſuis vicijs corrigantur percutiũt: vt patet ibidem. ¶ Undecimus caſus eſt: cum clericus q̄ percutitꝰ eſt degradatus et traditus curie ſeculari. extra de iud.c.cum nõ ab homine. ¶ Duodecimꝰ: quando clericus qui percutitur prorſus tranſiuit ad actum contrarium clericatus: vtpote quia factꝰ eſt miles: nec tonſuram defert. Quia nec ad hoc eſt cogendus.extra de clericis cõiugatis.ca. Ut conſultationi. Ubi dicitur q̄ miles clericus ſi poſt acceperit vxorẽ nõ eſtꝰ coactus tõſurã deferre. ¶ Decimustertius caſus eſt: quando aliquis etiam laycus clericũ vel religioſum violenter capit de mandato prelatorum ſuorum dum tamen violentia non ſe extendat notabiliter vltra q̄ requiratur illorum qui capiuntur defenſio vel rebellio.extra de ſenten.excõmu.c. vt famę.§.layci. ¶ Nec obſtat quod dicitur eodem

E titu.c.vniuerſitatis. Quia loquit in caſu quo monachus non ſubterfugit regularem diſciplinã: nec ſui abbatis obedientiam. Et ſufficienter per abbatem ⁊ alios monachos corrigi. In illo.c. vniuerſitatis: dicit decretalis q̄ laycus etiã ex iuſſu abbatis capiens vel verberans monachum vel conuerſum eſt excommunicatus. q̄ de monacho obedienti: et nõ ſubterfugienti regularem diſciplinam intelligitur. Quia tunc correctio vel verberatio debet heri per abbatem vel per aliquem monachum ⁊ non per laycum. Sed de monacho rebelli non intelligitur: quia tunc poſſet capi per laycum. Iuſſu tamen abbatis. ¶ Decimuſquartus caſus eſt: quãdo aliquis ex non deliberatiõe: ſed tñ ex ſurreptione ſuũ ſocium clericum leuiter impellit: ꝑꝰ ſit turbatus

F Mortale enim peccatum nõ cõmittitur niſi ex deliberatione vel poſt tempus ſufficiens humane fragilitati ad deliberandum. Cum factum eſt tale: q̄ homo non obſtante humana infirmitate: tenet de neceſſitate deliberare: vt per deliberationẽ ab opere illicito perpetrando retrahatur. Nullus autem excõmunicatur a iure niſi ꝓpter peccatũ mortale. Cum enim iura precipiant vt a iudice non infligatur niſi ꝓpter mortale. Uidetur q̄ conditor iuris nõ voluerit vt excõmunicatio a iure incurreretur niſi pro-

G pter peccatum mortale. ¶ Decimuſquintus caſus eſt: quando clericus qui percutitur ſe immiſcet iniquitati ⁊ crudelitati: vel ſeditionem ⁊ guerram mouet. vel publice ⁊ atrociter delinquit habitu clericali cõtempto. de ſenten.excom.c. Cum nõ ab homine. ¶ Decimuſſextus: quando clericus militaria arma fert: ⁊ tertio monitus per dioceſanum ſe corrigere noluit.extra de ſenten.excom.c. In audientia. Ubi dicitur q̄ clerici portãtes arma ſi tertio admoniti incorrigibiles periſtiterẽt: perdunt priuilegium clericale. ¶ Decimuſſeptimus caſus eſt: quãdo nõ in modo tonſure: nec in veſtimentorum forma: nec in qualitate negocioꝝ eſt: ſi tertio monitus ꝑ dioceſanũ ſe non corrigat: perdit priuilegium de ſenten. excõ.c. contingit. ¶ Decimuſoctauꝰ caſus eſt: qñ cle-

H ricꝰ recipit adminiſtrationẽ ꝑſonaꝝ ſecularium poſt inhibitionẽ publice in ſynodo factã ſub pena priuilegij clericalis. Exprimẽdo q̄ quicũq̄ cõtra ſuam inhibitionẽ venerit: per ipſum nõ defendet. Talis enim inhibitio in ꝓpoſito loco tertie monitiõis ſuccedit. Si enim tales occaſione ipſius adminiſtratiõis ꝓpter pecuniariã cauſam deprehẽdãt in fraude: indignũ eſt eos ab eccl'ia ſubueniri: per quos cõſtat in eccl'ia ſcãdalũ generari.extra ne cle. vel mo.c.2. ¶ Deci-

I muſnonꝰ caſus eſt: qñ clericus exercet ſecularia negocia diuinis officiis ꝑtermiſſis: ſi tertio monitꝰ ꝑ dioceſanũ: ſe nõ corrigat extra de vi.⁊ ho.cle.c.vlt. Tn textꝰ ꝑdictꝰ nõ exprimit niſi q̄ tales de ſuis facultatibꝰ ſtatutis ⁊ ꝯſuetudinibꝰ ꝑtie ſubiaceãt: q̄ ſm glo.ibidẽ nõ eſt intelligẽdũ de rebꝰ eccl'ie: q2 delictũ ꝑſone nõ d3 i eccl'iaꝫ redũdare. Alis niſi i iſtis.19. caſibus clericũ enormiter ꝑcutiẽs eſt excõicatus. ⁊

Caſus papales

non poteſt abſolui niſi a papa. ¶ Et nota ꝙ ſunt ſeptem caſus quoꝝ abſolutionem papa ſibi reſeruauit. ¶ Primus quādo quis violenter iniecit manus in clericum vel in ꝑſonam religioſam. vt. 17. q. 4. ſi quis ſuadente. ¶ Secūdus eſt qn̄ aliquis incendit eccl'iam: ⁊ eſt denunciatus: extra de ſenten. excō. ex tua. Ubi dᷣ ꝙ nō ſolum hij qui in clericos temerarias manus iniiciunt: ſed etiam incendiarij: ex quo ſunt per eccleſiaſticam ſententiam publicati. Pro abſolutionis beneficio ad ſedem apoſtolicā ſunt mittendi. ¶ Tertius caſus qn̄ aliquis frangit eccl'iam ⁊ eſt denunciatus: extra de ſentē. excōi. ꝯqueſti. ¶ Quartus caſus quando aliquis ſciēter cōmunicat in diuinis excōicato noīatim a papa: extra de ſentē. excō. c. ſignificauit. Ubi expreſſe mandat papa ꝙ tales ꝑ bn̄ficio abſolutionis remittātur ad ip̄m. ¶ Quintus caſus qn̄ aliquis falſificat lr̄as dn̄i pape. extra de cri. falſi. c. dura. ¶ Sextus caſus eſt cum aliquis participat in crimine cū excōmunicato excōicatione maiori in eccl'ia: cuius abſolutionem papa ſibi retinuit. ¶ Septim⁹ caſus eſt ſacerdotis qui benedicit ſcd̄o nubētē: qui ⁊ ſi excōicatus nō ſit officio ⁊ beneficio ſuſpēſus. extra de ſe-

K cundis nuptijs c. 1. ¶ Dubitaẗ. Quidā ſecularis iniecit manus violētas in clericū. Et nō abſolutus ab excōicatione intrauit religionē: q̄riẗ vtrū ab excōicatiōe predicta poſſit abſolui a p̄lato illius monaſterij in quo intrauit. R̄ndeẗ ꝙ aut illa iniectio fuit difficilis ⁊ enormis: aut non. Si ſic a prelato illius monaſterij non poteſt abſolui: vt habeẗ extra de ſenten. excō. c. Cum illoꝝ. Et noto iniectionē difficilē ⁊ enormem: ſi ꝓceſſum eſt ad mutilationē mēbri vel grauē ſanguinis effuſionē. Aut illa iniectio fit in ep̄m vel abbatem: aut facta eſt cū notabili ſcā-

L dalo. extra de ſenten. excō. c. cum illoꝝ. ¶ Tn̄ dn̄s Hoſtiē. in apparatu ſuo magis ſpecificat predicta dicens: ꝙ exceſſus enormis dᷣ ſi ocl's effodiaẗ ſeu quodcunq; mēbrum magnū vel paruū auferatur: vel inutile reddatur: ſi quis vulneretur ſeu fuſtib⁹ cedatur ſeu in theatro vel foro: vel in ꝯſpectu iudicis quis percutiaẗ: ſeu in eccleſia vel cimiterio: ſeu in dormitorio. Si ad grauē ſanguinis effuſionem: ⁊ ex graui ictu ꝓcedentem perueniatur. Et in ep̄m vel abbatē vel in priorē: manus violentas iniiciunẗ. Et idem intelligas qn̄cūq; ſubditus in ſuū ſuperiorem man⁹ iniecit violentas. Si aūt nō fuit difficilis ⁊ enormis. Tunc diſtinguo: quia aut qui religionē intrauit: adhuc eſt in ꝓbatiōe. Aut iam eſt ꝓfeſſus. Si in ꝓbatione. ſic dicūt quidam ꝙ a prelato illi⁹

M monaſterij non pōt abſolui. ¶ Et hoc videtur ſentire dn̄s Innocen. Et ꝓ hac opinione eſt apparēs ratio. Quia talis poteſt religionem exire licite: ⁊ ſic in ſeculo remanere ⁊ abſolutus. Quia obligatio ſemel extincta: iterum nō reuiuiſcit. Arc. extra de ſen. excō. c. de cetero. in textu ⁊ glo. Idem expreſſe habetur. Sed dn̄s Hoſt. in ſuo apparatu tenet: ꝙ talis a ſuo prelato abſolui poteſt. Quia hoc littera ſonare videtur: quo ad hoc non diſtinguit inter nouitiū ⁊ ꝓfeſſum. Si aūt ꝓfeſſus eſt omnes concordant ꝙ a ſuo prelato poteſt abſolui. Nec ſolum hoc cōceſſum eſt abbatib⁹. Sed etiā ſm̄ dn̄m Hoſt. in apparatu ſuo conceſſum eſt prioribus ⁊ alijs quibuſcunq; religioſorū prelatis: exceptis tēplarijs ⁊ hoſpitalarijs: q2 magiſtros laycos hn̄t ſm̄ dn̄m Inno. Poſtea facta eſt decretalis ꝙ per priorem ſuum qui ſacerdos eſſe dicatur: hoſpitalarij abſoluantur. N

¶ Ad omnes enim clauſtrales hoc beneficium extēditur. Cum eadem ſubſit cauſa in omnibus. Et ſicut dicit dn̄s Hoſt. ſatis patet ꝙ dn̄s Inno. ſenſerit. Ne quis a tali vinculo abſolui valeat niſi ab illo qui ordinem preſbyteratus habet. Si aūt prelatus non eſt ſacerdos: vel eſt excōicatus vel alr̄s qualitercūq; deficit vt abſoluere non poſſit: ſemper eſt ad dioceſanū ꝓpriū recurrendum: vt patet de ſen. excō. c. monachi. ⁊ c. canonica. Et ſic religioſorum priuilegium ſemper manet. Saltem ne vagari eos O oporteat. Et ſic terminatur dubium. ¶ Secūdum dubium eſt iſtud. Quidam religioſus manus violentas iniecit in alium religioſum eiuſdē religionis ⁊ monaſterij. Queritur vtrum a ſuo prelato poſſit abſolui ab illa excōicatiōe. Dico ꝙ aut illa iniectio eſt enormis aut leuis. Si enormis: per prelatū illi⁹ religionis abſolui non poteſt. extra de ſent. excōi. c. Cum illorum. Si eſt leuis ſubdiſtinguendū eſt. Aut fuit facta cum ſcandalo aut non. Si cum ſcandalo eſt facta: tunc a ſuo prelato abſolui non poteſt. Si aūt fuit facta ſine ſcandalo: vtpote vnus aliū percuſſit non inſidioſe ⁊ ꝓditioſe: tūc a prelato ſuo poteſt abſolui. Arc. ad hoc extra de ſentē. excō. c. canonica. Ibi enī dicitur. Qn̄ocunq; ſe percuſſerint: et non additur. In clauſtro: quia talis iniectio non videtur grauior q̄ ſi infra ſcepta dom⁹ facta fuiſſet. Sed contra hoc eſt dn̄s Hoſt. in expoſitione illius decretalis. Cum illorum. Allegans pro ſe quod in eadem decretali dicitur: ſeu in clauſtro percuſſerint in quo videẗ dari intelligi: ꝙ ſi extra ſcepta dom⁹ ſe percuſſerint per prelatū ꝓpriū abſolui nō poſſunt. Sed ſm̄ eundem dn̄m Hoſtien. eſt ad ꝓpriū dioceſanum recurrendū. Arc. ad hoc extra de priui P leg. c. Cū capella. ¶ Sed ponitẗ talis caſus. Quidam religioſus iniecit manus violentas in religioſum alterius clauſtri. Modo queriẗ vtrū a ꝓprio p̄lato poſſit abſolui. Dico ꝙ aut fuit iniectio enormis: aut nō. Si enormis: a ꝓprio prelato nō poteſt abſolui. Si autem non fuit enormis. Aut eſt facta in clauſtro ꝓprio: aut infra ſcepta domus: aut nō. Si ſic per prelatum proprium ⁊ per prelatum ei⁹ qui percuſſus fuit poteſt ⁊ debet abſolui. extra de ſententia excōmunicationis. c. Cum illorum. Quia ſm̄ dn̄m Hoſtien. ibidem: ſic debet intelligi. ꝙ prelatus illius qui percuſſit: iuramentum recipiet ⁊ abſoluet. Et in abſoluendo ſaltem ſemel percutiet vt ſeruetur forma conſueta. Prelatus vero percuſſi ipſum percuſſorem verberabit: quia prelatus percuſſi debet ſatiſfieri de iniuria ſuo ſubdito irrogata. Et monaſterium percuſſoris pro percuſſore ſatiſfacere nō tenetur: quia delictum perſone non debet in detrimentum monaſterij redundare. extra de excep. c. Cum venerabilis. §. intelleximus. Si tamē vnus illorum prelatorum ſuam vicem alij committere vellet: hoc facere poſſet ⁊ congruum videretur. Si autem non fuit infra ſcepta domus. Tunc dicas ſicut dictū eſt in dubio precedenti. Par. aūt ꝯtrariū tenēt ꝙ ſi religioſus percuſſerit religioſum alterius clauſtri ſiue infra ſcepta domus ſeu extra: ſi non ſit enormis iniectio debet aduocari prelatus percuſ-

ſ: non vt abſoluat: ſed vt iniuriam remittat. Et
iſtam opinionem tenet frater angelus in ſumma
angelica ⁊ ego cū eo quia eſt verior ꝙ opinio domi
Q ni hoſt.predicta. ¶ Ponitur caſus quidaȝ religio
ſus manus violentas iniecit in clericum ſecularem.
Utrum a ſuo prelato poſſit abſolui ab excōmuni
catiōe. Dico ꝙ ſiue illa iniectio manuū ſit enormis
ſiue non: non pōt abſolui niſi per ſedeȝ apoſtolicaȝ
vt ſcandalum euitetur vt pȝ de ſent.exc.c.cū illorū.
¶ Aliqui tamen dicunt ꝙ ſi religioſus in clericum
ſecularem manus iniecit violentas ſi clericus eſt de
eodeȝ monaſterio: ⁊ iniectio ſit leuis: ꝙ ab epiſcopo
R illi⁹ loci poterit abſolui. Arch. ad hoc extra ď ſent.
exc.ca.ex tenore. ¶ Dicunt etiā aliqui ꝙ clericus
percuſſus ſiue ſit eiuſdem monaſterij ſiue nō: ſi in
iectio fuerit leuis: ⁊ ex inde non eſt ortum ſcādaluȝ
ab ēpo loci poteſt abſolui. Qď ꝓbatur per hoc qď
in illa decretali. Cū illorum. Arg. ratio quare reli
gioſus percutiens clericum nō niſi per ſedem apo
ſtolicam debet abſolui ⁊ aſſignatur.ſ. vt ſcandaluȝ
euitetur. Ubi aūt non eſt ſcandaluȝ poteſt abſolui
per dioceſanuȝ ſi ſit leuis iniectio. Sȝ illi qui tenēt
partem contrariam dicunt ꝙ ꝗuis ex hoc non ſit
ortum ſcandalum: tñ factū ex ſe aptū natū eſt vt in
pluribus ſcandalū generare. Ideo nō ſic pōt abſol
ui ſicut ſi percuſſiſſet ante religionis ingreſſum. Fa
ctum enim maioris ſcandali eſt vt religioſus percu
tiat clericum ſecularē ꝙ ſi ſecularis ſecularem per
S cutiat. ¶ Sed quid dicendū de illo qui iniecit ma
nus violentas in ēpm vel abbatem vel quencunqȝ
prelatum cuiuſcunqȝ religionis. Reſpōdet henric⁹
Boic. ꝙ ſiue iniectio ſit enormis ſiue leuis: nō pōt
abſolui niſi per ſedē apoſtolicā vt pȝ extra de ſent.
exc.ca.cū illorum. Tales etiam qui manus iniiciunt
in prelatos debent ſm leges capite puniri.ff. de re
mil.leg. omne delictū. Tñ epiſcopus religioſum ꝑ
cucientem ſecularē clericum abſoluere poteſt niſi eſ
ſet enormis: ſiue percuſſio ſit facta ante ingreſſuȝ re
ligionis ſeu poſt. Et hoc ne religioſus habeat occa
ſionem vagandi: vt extra de ſent.exc.ca. religioſus.
Ubi dicit qui manus violentas in clericum ſecula
rem iniecit. Ne hoc pretextu habeat materiam eua
gandi: poterit ab ēpo eo caſu abſolutionis benefi
ciuȝ exhiberi: qui ſeculari clerico poſſet ſi clericum
alium percuſſiſſet. ¶ Multi etiā ſunt caſus in qui
bus citra ſedem apoſtolicā poſſunt abſolui etiam
T de iniectione manuū enormi in clericum. ¶ Prim⁹
caſus eſt periculum vel articulus mortis qui ſemꝑ
eſt exceptus qꝛ in articulo mortis ſimplex ſacerdos
poſſet abſoluere penitentem ab omni caſu vt patet
17.q.4.ca.ſi quis ſuadētc. ⁊ de ſent.ex.ca. Nō du
bium. Tamen illi iniungendū eſt ꝙ ſi mortem eua
ſerit ſedi apoſtolice ſe repreſentet vel ei qui poſſet eū
abſoluere: mādatū illius ſuper hoc recepturus. Qď
ſi ceſſante impedimento ſe non preſentauerit: in eā
dem ſententiam incidunt. ¶ Et idē eſt intelligēdū
de omnibus caſibus a papa reſeruatis vt extra de
ſent.exc.capi. de cetero. Et hoc verificatur preterꝙ
in puero vt extra de ſent.exc.c. primo ⁊ vlt. Et di
cuntur pueri. Maſculi minores. 14. annis: ⁊ femel
le minores. 12. annis qꝛ in punitione parcitur eta
ti ꝗuis eſſent doli capaces in hoc caſu. vt extra de
V delict.puer. per totum. ¶ Et dicit henricus boyc.

eodem titu.c. qui de hijs. ꝙ quis dicitur conſtitutus in
mortis articulo. Neduȝ ex graui infirmitate proue
niente: ſed etiam ſi hoſtem timeat capitalem. Ut ſi
ſit obſeſſ⁹ vł obſideat in loco i quo machine frequē
ter iaciuntur.i. inſtrumenta vt colobrine: bombar
de: baliſte. Uel nauigatur⁹ lōgo ⁊ ꝑiculoſo nauigio
vel tranſitur⁹ per loca inſidioſa ⁊ periculoſa: vel ti
met predones vel crudelitatem potētis ſm innoc.
⁊ hoſt. vt habetur.ff. de dolo cau.mor.leg. 3. ⁊. 4.
Caueat autē abſoluens ne nimis laxet habenas.
¶ Et nota quis habens iuſtas excuſationes qui X
bus ab itinere eundē ad ſedem rationabiliter excu
ſatur propter legitimū impedimentum: non tñ de
bet abſolui ab huiuſmodi excōmunicatione niſi re
cepto iuramento ſm morem eccleſie: vt habetur ex
tra de ſen.ex.c. Ex tenore: vbi dicit ꝙ quidā iniecit
manus violentas in ſubdiaconū: ⁊ impeditus peri
culis capitalibus: vel articulo mortis: ⁊ tibi confi
tetur dicit dñs papa: vice noſtra a ſententia qualr
retitus eſt abſoluas: preſtito iuramento ꝙ tuo de
bet mādato parere.i. ꝙ in iuramento precipias ne
de cetero in clericum monachū vel perſonam reli
gioſam: manus iniiciat violentas niſi vim vi repel
lendo cum moderamine. Aut mandato fecerit ſuo
rum prelatorum vel niſi ſuper eum prelationis mi
niſterium. Aut magiſteriū habeat aut cum eo in ea
dem eccleſia ſocius exiſtat. ¶ Scďs caſus eſt de re Y
gularibus qui precipue tangitur extra de ſent.exc.
ca.cum illorum. ſuper quo dicit henricus boyc. ꝙ
ſi regularis iniicit manus violentas in ēpm: abba
tem vel alium prelatum ſuperiorem non poteſt ab
ſolui citra ſedem apoſtolicā. Et hoc eſt propter ſcā
daluȝ vt dicitur in textu. Si vero manus iniecit in
alium clauſtralem ſm Jo.anď. vel in alium cleri
cum ſecularē vel religioſum ⁊ exceſſus eſt enormis
tunc ſimiliter eſt abſoluendus a papa. Si vero nō
eſt exceſſus enormis: ⁊ ante religionis ingreſſum ꝑ
petratum: tunc per prelatum ſuū regularem abſol
ui poteſt a quibuſcunqȝ prelatis cuiuſcunqȝ religio
nis ſeu a prioribus ſeu gardianis ſeu prouinciali
bus ⁊c. ea forma ſicut mandant ſtatuta religionis.
¶ Tertius caſus eſt de clericis communiter viuen
tibus: qui ponitur extra de vita ⁊ honeſt.cler.capi. Z
Quoniam. vbi dicitur. Qui communiter viuunt et
ſub vno tecto dormiunt ⁊ in eadem domo veſcun
tur: ſi ſibi inuicem manus violentas iniiciunt a ſuo
dioceſano abſolui poſſunt: dummodo non fuerit
enormis percuſſio. ¶ Quartus caſus eſt de mulie
ribus: quarum ſi exceſſus in clericuȝ nō fuerit enor
mis: abſolui poſſunt ab epiſcopo: vt extra de ſent.
exc.capitu. Mulieres. Si vero ꝑcuſſio fuerit enor
mis: vt ſi occiderit vel mutilauerit: tūc ſunt opinio
nes inter doctores ſi mittenda eſt ad papam. Dicit
tamen guillermus ꝙ ē in epiſcopi poteſtate mitte
re vel non: quia nō diſtinguitur circa eas īter atro
cem vel non atrocem iniuriam. Credo tamen ꝙ ex
pedit huiuſmodi mulieres mitti ad curiā ſi fortes
ſunt. Et ſi atrocitas eſt magna: nec ſit alteri preiudi
cium aliquod ex eius miſſione: ſatis in hoc concor
dant. Roder. ⁊ Aſtēſis in ſūma ſua. Mulier tamen
incendiaria loci ſacri: vel litteras pape falſificans:
vt ibidem dicit guillermus: mittenda eſt ad curiā
quia non inueniuntur iura parcere mulieribus in

hac parte. ¶ Quīt⁹ caſus eſt de perſonis que non
A ſunt ſui iuris vt ſunt ſerui. Sed nō itelligo de mer-
cenarijs: quia illi ſunt ad papam mittendi pro in-
iectione violentie. ¶ Sextus caſus eſt de illis qui
patiuntur temporalia impedimenta: de quibus ge-
neraliter nota ꝙ regulariter tempore abſolutionis
iurant ꝙ reaſſumptis viribus abſoluant ad ſedem
apoſtolicā. Sed fallit in impubere extra de ſent. ex.
B capitulo vlt. ¶ Quedam autem impedimenta ſūt
perpetua. ¶ Primum impedimentum eſt infirmi-
tas: et non ſolum intelligitur de illa infirmitate in
qua imminet mortis periculum: ſed etiaꝫ de illa per
quam impedit ire ad ſedem apoſtolicaꝫ ſm innoc.
extra de ſent. exc. ca. Quod ab hijs. ¶ Scdm eſt ſe-
nectus que ſi tanta eſt ꝙ papam adire non poteſt
tunc non eſt mittendus vt patet in dicto capitulo.
¶ Tertium eſt paupertas vt ibidem dicitur. Ubi
ſciendum ꝙ licet ſint pauperes. ſi tamen ſunt humi-
les non generoſi ⁊ fortes: quibus non imminet pe-
riculum nec eis impudibunduꝫ elemoſynam petere
⁊ poſſint pedes ire: tunc omnino mittendi ſunt ad
ſedem apoſtolicam vel ad alium qui habeat pote-
ſtatem abſoluendi. Et ſic intelligit per Joh. andr.
capitu. Noſat. extra de ſent. exc. Quod ſi ſunt pau-
peres nobiles delicati: qd nec decet ire pedes: nec
cōmode ſine periculo tantum laborem ſubire poſ-
ſent: quibus etiam pudibundum eſſet elemoſynaꝫ
querere: tales per dioceſanum abſolui poſſunt: vt
extra de ſent. exc. ca. De cetero ⁊ ca. ꝙuis. Si deni-
ꝙ ſunt delicati diuites potētes. qui cōmode terras
ſuas relinquere non poſſunt: tunc veritas pape ſi-
gnificanda eſt: ⁊ ſic ipſius cōſilio corrigant ⁊ abſol-
uantur vt habetur extra de ſent. exc. ca. Mulieres.
C ¶ Septimus caſus eſt de hijs qui patiuntur im-
pedimenta perpetua: ſicut mutilati vel membro-
rum officio deſtituti: puta claudi: ceci. debiles: ⁊ ſi-
miles. Et tales poſſūt a dioceſano abſolui. Et deꝫ
fieri ſatiſfactio hijs quibus facta ē iniuria. Et hic ca-
ſus intelligitur de hijs qui propter deſtitutionem
membrorum ad ſedem apoſtolicam accedere non
poſſunt: vt extra de ſent. exc. capi. ꝙ de hijs. ¶ Oc-
tauus caſus eſt de officialibus. i. de iudicibus vel
apparatoribus aut ianitorib⁹ alicuius principis:
vel poteſtatis qui ſunt ſeculares ⁊ layci qui reper-
cutiūt clericuꝫ pretextu officij ſui: puta propter tur-
bam in eum irruentem quam compeſcere querunt.
Nec faciunt hoc ex liuore vel malo propoſito ſꝫ ex
ſubito impetu indeliberate vel ex caſu fortuito: et
non ſit enormis exceſſus: poſſunt abſolui a dioce-
ſano: vt extra de ſent. exc. ca. Si vero §. officialis.
Si pertinde ſunt officiales vel hoſtiarij clerici q̇ pre-
textu ſui officij non grauiter percuſſerint nō animo
iniuriandi non ſunt excommunicati. Si tamen ani-
mo iniuriandi hoc fecerint: excōmunicati ſunt: ſꝫ
ab epiſcopo abſolui poſſunt: niſi forte fuerit enor-
mis iniectio vt extra de ſent. exc. capitulo. Si vero.
Ratio huius diuerſitatis eſt quia clerico datur ma-
D ior auctoritas ſuper alium clericum ratione officij
ꝙ laico: vt patet ibidem. ¶ Nonus caſus eſt de
hijs qui ſtant in dubio vtrum excommunicati ſunt
vel non: quos epiſcopus abſoluere poteſt ad cau-
telam: ꝙuis imparti non ꝑ eſſet directam abſo-
lutionem: que cautela eſt hodie redacta ad ius com-
mune: de hoc habetur extra de ſent. exco. capitulo.
Cum deſideres. ⁊ capitulo. ſi vero. in glo. Et poteſt
addi de hijs generaliter qui iudicio boni viri: cau-
ſam iuſtam habent ad non eundum ad ſedem apo-
ſtolicam. Ut propter aliquas cauſas iuſtas: que
ſunt ſuperius explicate. Et tamen illis ſub debito
iuramento iniungendum vt ꝙcitius oportunita-
tem habebunt manum adeant pontificem: manda-
tum apoſtolicum ſuſcepturi vt patet ibideꝫ. ¶ Un-
de nota de cardinalibus. Si quis hoſtiliter ſan- E
cte eccleſie romane cardinales fuerit inſecutus vel
percuſſerit. Aut ſocius fuerit facientis. Aut fieri mā-
dauerit. Uel factum ratum habuerit. Uel conſili-
um dederit vel fauorem. Aut poſtea receptauerit:
vel defenſauerit ſcienter eundem ſicut reus crimi-
nis leſe maieſtatis: perpetuo ſit infamis: vt habe-
tur extra de penis. capitulo. Felicis. Et dicit vl-
tra dicta iſta ꝙ ſi bannitus inteſtabilis ⁊ ab omni
ſucceſſione repulſus: publica repulſa ꝯfuſus: fiant
habitationes eius deſerte: ⁊ non ſit qui eas inha-
bitet: dentur cuncta edificia eius in ruinam: vt per-
petuam notam infamie perpetua ruina teſtetur vi-
de hoc capitulum in texto. ¶ Item ſcda excommu- F
nicatio eſt de iniuriantibus dominos pontifices.
que ponitur in clem. de penis vbi dicitur. Si quis
ſuadente diabolo in hoc ſacrilegij genus prorupe-
rit. ꝙ ꝙuis iniurioſe pontificem vel temere percuſſe-
rit aut ceperit. Aut bannierit: aut fieri mandauerit
aut facta rata habuerit. Aut in hijs faciendis ſoci-
us fuerit. Aut conſilium dederit aut fauorem aut
ſciēter defenſauerit: omnes ſunt ipſo facto excōmu-
nicati: ⁊ per ſolum papam abſoluendi vt latius pa-
tet in textu. Ciuitas vero vel communitas crimi-
nis huiuſmodi rea: ſubiacet interdicto. Dicit ta-
men glo. ꝙ ſi eſt electus ſed nondum conſecratus
non eſt locus huic pene. Etiam iſta conſtitutio in-
telligitur de hijs qui iniciunt manus violentas in
res epiſcopo adherentes. Item tertia excommuni- G
tio eſt de rectoribus nō parentibus inquiſitoribus
heretice prauitatis vt habetur lib. 6.
Ubi papa precepit rectores locoꝝ parere inquiſito-
ribus ordinarijs: vel alteri eorum in inueſtigatio-
ne captione: cuſtodia: et punitione hereticorum et
fautorum ſuoꝝ. Non obſtantibus proclamationi-
bus vel appellationibus. Ita tamen ꝙ de illo cri-
mine cum ſit mere eccleſiaſticum: nec iudicent nec
cognoſcant: contrafacientes et non parentes ⁊ eo-
rum fautores excommunicat. Sed abſolutionem:
ſibi non reſeruat. Uerumtamen: ſi per annum: ex-
communicationem: ſuſtinuerint: vult eos vt he- H
reticos condemnari. ¶ Iteꝫ quarta excommunica-
tio eſt de hijs qui cogunt violare interdictum. Et
ponit in clementinis de ſententia excōmunicatiōis
capitu. Grau᷑. Ubi ſic ſentētiat. Joh. andr. Qd dñi
tēpales q̇ cogūt aliquos ī loco iterdicto celebrare di-
uina: vel q̇ ꝑ pulſationē cāpanoꝝ vl' ꝑ ꝓcones faci-
unt ppl'm tūc ad illa audiēda euocari: vl' ꝓhibent
ne publice excoīcati vl iterdicti ſuꝑ hꝰ ꝑ illos q̇ miſ-
ſas celebrāt monitī eccl'as exeāt: ⁊ ipi noīatim mo-
niti q̇ nō exeūt: oēs ꝓdicti excoīcati ſūt ⁊ ꝑ papā ſo-
lū abſoluēdi. Et dicit glo. ſcda ꝙ idē ē de dñis ſpi-
ritualibus tēpalem iuriſdictionem hñtibus: etiam
ſi ſunt ep̄i vel eccl'iaruꝫ prelati. Et dicit ſtephanus

ꝙ licet pulſatio campanarũ tpe interdicti ſit prohi
bita. Tñ permittitur pulſatio cãpanarũ ad ꝯuocã-
dum populũ propter predicationẽ. Arch. de ſen. ex
cõ. ca. Reſponſo. Niſi fieret in fraudẽ: vt quãqꝫ factũ
fuit mediolani. vbi quãdoqꝫ portabantur funera
faciebant pulſari campanas ad predicationẽ. Sed
pulſatio campanarũ quo ad diuina celebrãda: tpe
I interdicti ꝓhibetur. vt extra de pen. ⁊ remiſ. capit.
Quod in te. ¶ Et ſi queraẽ: ſi clerici ſic cõpulſi ad
celebrandum d.uina excuſentur ꝓpter iuſtũ metuꝫ
Reſpondet Laud. ꝙ non: qꝛ potius oia mala de-
bet pati ꝙ malo ꝯſentire. extra de vſur. capi. Sup
eo. ¶ Item quinta excõicatio eſt de ꝯcedentibus
repreſſalias. Et eſt repreſſalia poteſtas impignorã
di ꝯtra quẽlibet de terra debitoris data creditori
pro iniurijs ⁊ dãnis. Et de hijs repreſſalijs habeẽ
extra de iniur. ⁊ dam. dat. c. Et ſi pignoratões. lib.
6. Et ponitur talis excõicatio. extra de iniur. ⁊ dã.
dat. capitu. Vno. lib. 6. Ubi dicitur ꝙ repſſalie cõ-
tra eccleſiaſticas perſonas nõ debent ꝯcedi vel cõ-
ceſſe ghaliter nõ dñt extendi ad eccłiaſticas perſo-
nas aut ad eorũ bona. Et ꝯtrafacientes: niſi infra
menſem reuocent a tpe ꝯceſſionis vel extenſionis:
ſingulares pſone ſunt excõicate: ⁊ vniuerſitates in-
K terdicte. ¶ Item ſexta excõicatio eſt de cogentibꝰ
ſoluere perſonas eccleſiaſticas pedagia vel guyda
gia: ⁊ poniẽ extra de cenſibus. c. ꝙꝙ. lib. 6. Ubi dꝛ
ſummarie. Si vniuerſitas vel ſingularis pſona: p
ſe vel p alium ſuo nomine vel etiam alieno: eccłias
vel eccleſiaſticas pſonas cõpulerit ſoluere peda-
gia: guidagia: vel exactiones ꝓ rebꝰ ſuis quas cau
ſa negociationis nõ deferunt vel deferri faciunt: vł
ꝓ perſonis alijs. Si pſone fuerint ſingulares: ex-
cõicatõis ſniaꝫ incurrãt. Si collegiũ vł vniuerſitas
alicuiꝰ loci: interdicti ſententiã ipo facto incurrãt:
nec abſolui poſſunt niſi priꝰ: exacta plenarie reſti-
tuerint: ⁊ de trãgreſſione ſatiſfecerint. Et addit cle-
mens in clemen. eod. titu. ca. Preſenti. ꝙ dyoceſani
L quibus ꝯſtat has ſententias incidiſſe: publicare de
bent: ⁊ has ſententias obſeruare. ¶ Ubi ſciendũ ꝙ
Pedagia dicunẽ: que dãtur in locis a principe ꝯſti
tutis: vt ibi leuentur. Sed guidagia dicunẽ que dã
tur ꝓ ducatu per terram alicuius: vt ſecurius va-
dant. vt notat glo. de verb. ſig. c. Super quibuſdã.
Et notanter dꝛ de rebus eccłiaſticorum quas cau-
ſa negociandi non deferunt: quia tunc tantuꝫ ſunt
immunes. C. de ſacro ſanc. eccleſi. leg. ſacroſancta.
Et extra de immunitate eccleſiarũ. capitu. primo.
M lib. 6. Alias enim non gaudent: ſed iſtam abſolu-
lutionem non reſeruat ſibi papa. ¶ Item ſeptima
excommunicatio eſt de imponentibus viris eccle-
ſiaſticis collectam: talias exactiões ⁊ ſimilia. Et po
nitur extra de immunitate eccleſiarum. capitu. Nõ
minus. Et eſt conſilij lateran. vbi ſummarie dici-
tur: ꝙ talias imponentes eccleſiaſticis: vel eccleſijs
aut illorum iuriſdictionem vſurpantes: ſi moniti
non deſiſtunt: excommunicati ſunt cum ſuis fauto-
ribus. Poteſt tamen eis clerus in neceſſitate prebe-
re auxilia ſeu ſubſidia abſqꝫ tamen omni coactio-
N ne. ¶ Item octaua excommunicatio eſt de agenti-
bus contra eccleſiaſticam libertatem: que ponitur
extra de ſententi. excommunicati. capitulo Nouit.
vbi dꝛ. Excõicamus omnes hereticos ⁊c. Et eos
qui de cetero ſeruari fecerint: ſtatuta edicta: ⁊ con-
ſtitutiones introductas ꝯtra eccleſiaſticã libertatẽ
niſi ea de capitularibus ſuis. i. de libris ſtatutorũ
infra duos menſes poſt hmõi ſententie publicatio
nem: fecerint amoueri. Itẽ excõmunicamus ſtatu-
tarios ⁊ ſcriptores ſtatutorum: nec non poteſtates
ꝯſules: rectores: ⁊ ꝯſiliarios locorũ vbi hmõi ſta-
tuta ⁊ ꝯſuetudines de cetero edite fuerint: vel ſer-
uate. Nec nõ ⁊ illos qui ſm ea ꝑſumpſerint iudi- O
care: vł in publicã formã iudicata ſcribere. ¶ Offi
ciales aũt ⁊ ꝯſiliarij non ligantur: niſi ſcientes ea
eſſe contra eccleſiaſticam libertatem aſſenſerint de
licto. Ut qꝛ ſeruauerunt: vel ꝯſilium dederũt ꝙ ſer-
uent: vel fuerint negligẽtes ea de ſuis capitulis de
lere vel officium dimittere: ꝯcito de eis certificati
ſciunt ⁊ cognoſcunt eſſe ꝯtra libertatẽ eccleſie ꝯceſ
ſa: cum aliquo modico interuallo: qđ boni viri re-
linquitur arbitrio: vt extra de donat. c. Apoſtolice.
Si autem ignorant ſtatuta fore contra libertatem
eccleſie: non incidunt in excõmunicationeꝫ: quia nõ
cadit niſi in ꝯtumacem. xj. q. 3. capi. Nemo epiſco-
porum. Itẽ ſm Innocẽ. ſi alij a pſonis in textu po
ſitis ſeu ꝯtentis ſeruant ſtatuta illa: propterea non
ſunt excõmunicati. Idem Iohan. and. in clement.
de vſur. capitu. Una. ſuper verbo obſeruare. ¶ Itẽ P
nona excommunicatio eſt de laycis qui cogunt ſi-
bi ſubmitti eccleſiaſticas perſonas: ſeu bona eccłia
ſtica: que ponitur extra de rebus. eccleſi. non alien.
capitu. finali. lib. 6. Et ibidem ponuntur due excõ-
municatões. Prima eſt in. §. Layci vero. Qui pre-
latos vel capitula eccleſiarum: ſeu alias perſonas
eccleſiaſticas ad ſubmiſſiones huiuſmodi facien-
das hactenus: id eſt ante hoc capitulum compule-
rint: niſi poſt competentem monitioneꝫ remiſſa ſub
miſſione quam per vim vel metum exegerant: eccle-
ſiaſticas perſonas ⁊ bona eccleſiaſtica eis ſubmiſſa
taliter in ſua libertate dimittant. Illi etiam qui de
cetero prelatos vel perſonas eaſdem ad talia faciẽ
da compulerunt: cuiuſcunqꝫ ſint dignitatis vel cõ-
ditionis: aut ſtatus: excommunicationis ſententia
ſint innodati. ¶ Et ſic in hac excommunicatione
requiritur monitio ⁊ ſolum habet locum in mobi-
libus. ¶ Secũda excommunicatio ponitur. §. Ex Q
contractibus. vbi dicitur. Preterea ſuper premiſſis
huiuſmodi licentia: ſcilicet pape ⁊ ꝯſenſu: ſcilicet ſui
capituli interuenientibus hactenus initis: vel quos
in futurum iniri contigerit: ſeu occaſione illorum
layci vltra id quod eis ex natura contractuũ ipo-
rum vel adhibita in hijs lege. id eſt conuentione ꝑ
mittitur: aliquid non vſurpent: quia vero ſecus ege
runt: niſi legitime moniti ab vſurpatione huiuſmo
di deſtiterint: reſtituendo ea que etiam taliter vſur-
parunt. Eoipo ſententiam excommunicationis in-
currant. Eius tamen abſolutionem papa non re-
ſeruauit. ¶ Decima excõmunicatio eſt de incendia R
rijs ⁊ fractoribus eccleſiarum. Et ſunt due ſenten- Nota qđ
tie. Prima ponitur extra de ſentent. excommunica. eſt incen-
capitul. Tua nos. Ubi dicit ꝙ non ſoluꝫ hij qui in diarius.
clericos manus violentas aut temerarias iniciunt
Sed etiam incendiarij: poſt ſententie publicationẽ
a ſolo papa ſunt abſoluendi. Unde ibidem in gloſ.
Pro quo ſciendum ꝙ incendiarius ſm Reymon. ⁊
guill. dꝛ: ille qui incendit ꝓpria auctoritate ciuitatẽ

villam:manſionem:ſegetes vel ſimilia aliena:malo
ſtudio. 23.q.vlti.capit. Peſſimam. Sci etiam qui
conſilium vel auxiliũ impẽdit. Secus ſi iuſſu eius
qui poteſtatẽ hȝ bellũ indicẽdi qḋ eſt iuſtũ:vel ſi ca
ſu:vel negligẽtia hoc facit. Scḋa excõmunicatio ẽ
que ponit.extra de ſen.excõ.c.Cõqueſti. Ubi dꝛ ꝙ
qui cũ effractione expoliãt eccliãs: excõicati ſunt.
⁊ poſt denũciatione a ſolo papa abſoluendi. Eſt
eñi deteſtabile ſacrilegiũ. Pro quo ſciendũ eſt ꝙ ſi
cõmitteret ſacrilegiũ eccliaȝ expoliãdo ſine fractio
ne:vel incẽdio:nõ eſſet ibidẽ maioꝛ excõicatio late
ſententie:ſed ferẽde:niſi ꝓuinciale vel ſinodale ſta
S tutũ eſſet in ꝯtrariũ. ❡ Iteȝ nota ꝙ publicatio de
qua fit hic mẽtio nõ addit aliquid ꝙ̃tũ ad vinculũ
ſed quo ad abſolutionis difficultatẽ:qꝛ ante denũ-
ciationẽ:ab ep̃o abſolui poſſunt:ſed poſt:ꝑ ſolũ pa
pam. Et hoc intelligũt etiã verũ:ſi eccliẽ nõ ſunt cõ
ſecrate ſm Hoſti.⁊ Iohã.and.extra de ꝯſec.eccle.
vel alta.ca.vlti. Ubi dicunt ꝙ eodẽ priuilegio gau
det ecclia nõ ꝯſecrata:grauius tñ peccat q̃ ꝯſecra-
tam violat. Sicut ex qualitate ꝑſone maioꝛ iniuria
exiſtimatur eodẽ.titu.ca.Cũ illoꝛũ ſm eos. Sed in
cendiarij alioꝛũ locoꝛũ domoꝛũ ſeu rerũ nõ ſunt ex
cõicati:ſed excõicandi. 23.q.vlti.c.Si q̃s mẽbroꝛũ
⁊ ca. Peſſima. Hoſti.in.c.Cõqueſti. Uidetur dicere
ꝙ dictũ eſt de incendiarijs ⁊ effractoribus eccleſia
rum:ꝙ ip̃o iure ſunt excõicati. Et intelligũt Ray.
Goffre.⁊ Hoſti.etiã de incendiarijs vel effracto-
bus alioꝛũ locoꝛũ religioſoꝛũ : vel eoꝛũ qui ſunt in
ſpacio priuilegiato. 17.q.3.c. Sicut antiquitus.
T ❡ Unde etiã dicit̃ ꝙ maioꝛ ecclia ꝑ circuitũ. 60.
paſſus habebat de priuilegio:ſeu emunitate:⁊ mi-
noꝛ ecclia vel capella. 30. paſſus. Et ſic vides q̃t-
Nota q̃tos paſſus hȝ eccleſia de emũitate tos paſſus habet ecclia de emunitate. Hoc maxie
verũ eſt:ſi loci ꝯſuetudo habet ꝙ incendiarij taliũ
ip̃o iure ſunt excõicati:qꝛ tunc ſeruãda eſt ꝯſuetu-
do:cũ ſit optima legum interpꝛes.extra de ꝯſuetu.
ca.Cũ dilectus. Secus ſi non habet de ꝯſuetudine
vt notat Iohã.and. 17.q.3.omnes eccliẽ. ❡ Itẽ
V infra ſpaciũ dictoꝛũ paſſuũ:nulla domus niſi tan-
tum clericoꝛũ edificari debet.xij.q.4.nulla. Et illa
domus gaudet immunitate. 17.q.4.ca.Quiſq̃s.
Et paſſus eſt menſura quinq̧ pedum. Pes aũt eſt
ſpacium.xv.vt refert gloſ. 17.q.3.capit. Antiqui-
tus. Nota etiã ꝙ nullus eſt de ecclia extrahendus
vt patet de emuni.eccle.capit. Inter alia. Ubi dicit̃
ꝙ fugiens ad eccliam q̃cunq̧ maleficia ꝑpetra
uerit:non eſt violenter extrahendus: nec corporali
ter puniendus publice. Lex etiã vult eccleſiaſticã
emunitatem confugientibus ad eccleſiam.vt.C.de
hijs qui ad eccleſiam confugiunt. leg. 2. Unde qui
indebite aliquem abſtrahit de eccleſia:cõmittit cri-
men leſe maieſtatis : ⁊ eſt pena capitalis. vt.§. qui
ad eccleſiam confugiunt leg. fideli.⁊ lege.pꝛeſenti.
X ❡ Undecima excõmunicatio eſt de hijs qui prohi
bent ne nuncij apoſtolici terram ſuam intrare pre-
ſumant. Et ponitur in quadam extrauaganti que
incipit:ſuper gentes. Et eſt Iohã. 22. Ubi profer-
tur ſententia excommunicationis ⁊ interdicti gene-
ralis in prohibentes nuncios apoſtolicos : ſeu ſe-
dis aplice: terras ſuas intrare. Itẽ notat̃ qui violẽ
ter tollit bonũ aliqḋ clericis: ſi tale bonũ adhereret
clerico:vt veſtes:equ⁹:ſi ſup eũ inſidet : vel burſa:
vel hmõi:incurrit ſententiam excommunicationis:
ſi violenter accipit. Si autem acciperet res non ad
herentes clerico:non incurreret ſententiam. Uel ſi
ab eo acciperet aliquid ſine violentia:non incurre-
ret ſententiam:ſed committeret graue furtum:quia
non infert violentiam perſone. Item excommunica
ti ſunt:qui impediunt liberam electionem prelato-
rum.que ponitur extra de electio. capitu. Sciant.
lib.6.vbi dꝛ.Cuncti qui clericos: aut alias perſo-
nas eccleſiaſticas ad quas in locis capitulis mo-
naſterijs:ſeu alijs locis:electio ꝑ eo ꝙ rogati : ſeu
alias inducti:eã ꝑ q̃ rogabant̃ vl' iducebant̃ elige
re noluerint vel ꝯſanguineos eoꝛũ:aut ip̃as eccl'as:
mõaſteria vel loca cetera:bñficijs ſeu alijs bonis ſ.
tp̃alibus:per ſe vel per alios expoliãdo:aut alias
iniuſte perſequendo:grauare ꝑ̃ſumpſerint: ip̃o fa- Y
cto ſentẽtia excõicationis ſunt innodati. ❡ Itẽ ep̃i
qui ſe ingerunt ad curam alterius dioceſis ſunt ex-
cõicati.extra de offi. ordina.c. Quoniã in pleriſq̧. vbi
in.§.Prohibem⁹ ſubditur. Prohibemus aũt omni
no ne vna eadẽq̧ ciuitas:ſeu dioceſis :diuerſos põ
tifices habeat tãq̃ vnũ corp⁹ diuerſa capita quaſi
monſtrum niſi eo modo quo ponitur ibidem.ſ.ꝙ ſi
neceſſitas ꝙ pontifex loci pontificẽ catholicũ ꝯſti-
tuat ſibi vicarium. Et in omnibus licitis põtifici lo-
ci debet obedire. ❡ Item excõicati ſunt demones Z
inuocantes:vt ponitur in quadam extrauaganti.
Iohan. 22. Que incipit Sup ipſius ſpecula. Ubi
dꝛ ꝙ ſi quis demones inuocauerit:vel eoꝛum auxi
lium poſtulauerit:aut fedus:aut pacta cum eis fe-
cerit:aut eos adoꝛauerit:aut in eoꝛum nomine ima
gines:anulos: ſpeculum ſeu aliam rem magice ad
ip̃os demones obligandos ꝯſtituerit:aut reſpon-
ſa ab eis petierit:excõicatus eſt ip̃o facto. Quis au
tem abſoluit huiuſmodi facientes ignoꝛo:quia nõ
expꝛimitur ibidem. Credo tamen ꝙ epiſcopus poſ A
ſet attento ꝙ non ſit mentio ꝙ ſibi papa retineat.
❡ Item excommunicatus eſt qui vtitur arte noto
ria:que aliter ars ſalomonis nuncupatur per iſtaȝ
extrauagantem. Item excommunicati ſunt preſtan
tes auxilium ſarracenis cõtra chꝛiſtianos:⁊ habe-
tur extra de iudeis ⁊ ſarracenis.capitulo. Ita quo
rundam.⁊ capitulo. Ad liberãdũ.⁊.c. Significauit
Ubi pronunciantur excommunicati : qui ſarrace-
nis contra chꝛiſtianũ populũ arma ferunt: ligami
na galearum:ferrum:gabeas: vel naues vendunt:
aut in ſarracenoꝛum piraticis nauibus:curam vel
gubernationem exercent : aut machinis : aut qui-
buſlibet alijs aliquod eis conſilium : vel auxilium B
impẽdunt:in diſpendium terre ſancte:aut etiam ꝙ
per nuncios mercimonia prohibita deferũt. ❡ Et
licet dicat gloſ.ſecunda in dicto capitulo. Q̃ḋ olĩ
ꝙ epiſcopi poſſunt tales abſoluere obſeruata foꝛ-
ma penitentie que ibidem in textu expꝛimitur. Ta
men hoc nunc locum non habet. Quia dicunt Io-
han.andre.⁊ petr.de ancho. ſuper eodem capitul.
ꝙ hodie papa tempoꝛibus quibus proceſſiones
generales facere ſolet ter in anno:tales excommu-
nicati. Et ſic a tali ſententia papa ſolus abſoluit.
Et dicta pena etiam extenditur ad illos qui quo-
cunq̧ alia mercimonia ad eos poꝛtant vel mittunt C
durãte guerra inter chꝛiſtianos et eos. ❡ Item ex
cõicati ſunt oẽs heretici q̃buſcũq̧ noĩbus cẽſeant̃

vt extra de ſent.exc.ca.Excōmunicamus.Unde ex
tra de heret.ca.primo tenet gloſa.Et ſm etiam pe/
trum ad rationem heretici:duo concurrūt.Naz ad
hoc ꝙ aliquis ſit hereticus.primuz requiſitum eſt
hereſis initium.ſ.in ratione.Alterum vero in volū
tate:qḋ eſt hereſis cōplementum:vt qꝛ ꝑtinaciter
deuiat a fide ⁊ veritate.quā tñ eccleſia determina/
uit.Et talis ꝓprie dicitur hereticus.Et concordat
tho.in.4.ſ.ꝙ qui inciderit in hereſim dānatam iā
vel errat de nouo in articulis fidei.Aut fingit.Aut
ſequitur nouā ſectam:eſt hereticus.Itē qui non te
net quattuor conſilia generalia:vt qui non recipit
epiſtolas decretales nec canonē eccleſie catholice
D nec eius determinationem.Exempli gratia ſm pe
trum de ancho.ſuper clem.de vſur.capitu.ex graui
Actus feneratij non ſapit hereſim nec pertinet ad
inquiſitionem.Et tñ aſſerere pertinaciter hoc nō eſ
ſe pctm̄ eſt hereticum:qꝛ contra determinationem
eccleſie vt pꝫ extra de vſur.ca.Ex grandi.Et ſic in
telligendum eſt de alijs falſis aſſercionibus contra
illud quod determinauit eccleſia.¶ Unde qui tene
ret vel predicaret ꝙ layci non tenent̄ ſoluere deci/
mas nec dare oblationes ſacerdotib⁹.Nec eis con
fiteri:ſed peccant ea faciendo cum oēs clerici ſint
mali:⁊ ſuo demerito ab eccleſia remouendi.Talia
vtiqꝫ eſſent heretica.Et poſſet procedi contra talē
ſicut contra hereticum.Heretic⁹ etiam eſt qui fal/
E ſam ⁊ extortā expoſitionem ponit in ſcripturis di/
uinis contra illud qḋ eccleſia tenet.Dubius etiam
in fide ē hereticus:vt extra de here.ca.Dub⁹.Qḋ
tamen eſt ſane intelligendum.Cum.ſ.illa dubietas
habet annexā animi ꝑtinaciam cum conſenſu ⁊ de
liberatione.⁊ cōplacentiā.hoc enī inducit hereſim
circa articulos fidei.Item excoīcati ſunt omnes ad
herentes quoquomodo hereticis extra de heret.c.
Excoīcamus.Et credentes erroribus ipſorum ſunt
heretici ſm ioh.anḋ.in nouella.Et etiaz qui verbis
⁊ factis eorū:ſe oſtendūt credere erroribus hereti/
corū.Uel id in quo exprimit̄ crudelitas erroris vt
qui tranſit pluſꝙ̄ ſemel ad predicationē eorū.Aut
exhibet eis reuerentiā ſꝫ ſuos mores recipit ab eis
conſolationem:coronem:manus impoſitionē vel ſi/
milia que pertinēt ad ritum eorū.Qui libros eorū
ſuſcipiūt legunt:nec ſtatim deſtituunt.Niſi ibi vel/
lent ſtudere vt meli⁹ poſſet eos impugnare.Et ge/
F neraliter quicūqꝫ ſequit̄ facta eoꝝ que pertinēt ad
ritum eoꝝ errorū.Alias non:⁊ qui eos recipiūt ſci/
entes eos tales ad ſua hoſpicia vt de ſent.exc. ca.
Felicis.Et defenſores eorum errorum⁊ perſonarū
ſed qui defendit errores eoꝝ dāpnabilior eſt:qꝛ nō
ſolum hereticus:ſed etiā hereſiarcha cenſendus eſt
vt.24.q.3.ca.Qui aliorum.Defenſores perſona/
rum ſunt qui viribus vel potētia reſiſtūt ne ad ma
nus iudicis veni nt puniendi.23.q.3.per totuz ſi
cut ſunt principes ⁊ potentes.Itē omnes ſuperio
G res qui tales non corrigunt:⁊ ideo ſecurius in ſuo
errore perſiſtunt.Item excoicatus eſt ſepeliens ali
quē hdictorū in eccl'aſtica ſepultura extra de here.
cap.Quicunqꝫ.lib.ſexto.Debent enim talium cor
pora extra cimiterium ſepeliri:in ſignum perpetue
dānationis.Et licet abſolui poſſint a ſententia ex/
communicationis ꝙ̄tum ad iuris ſententiam a dio
ceſano.Non tamen ꝙ̄tum ad ſententiam viue vo/
cis:qua papa ter in anno excommunicat viue vo/
cis oraculo.Et in proceſſu ānuali:qꝛ ab illa null⁹
inferior papa poteſt abſoluere vt extra de maior.
⁊ obed.ca.Cum inferior.¶ Excommunicati ſunt
accedentes ad ſepulchrum dn̄i ad terram ſanctam
ſine licentia pape etiaz ſi accederent cauſa deuotio
nis.Et abſolutio pape vel ſummo penitentiario re
ſeruatur.Et hoc reperitur in libraria penitentiarie
ſummi penitentiarij.Item excommunicati ſunt cō
trahentes matrimonium in gradibus prohibitis
conſanguinitatis ⁊ affinitatis cōſtitutione canoni/
ce interdictis:⁊ hoc ſcienter qꝛ ſciebant gradum ꝓ
pinquitatis.Item excommunicati ſunt contrahen/
tes cum monialib⁹.Et religioſi clerici in ſacris or/
dinibus conſtituti matrimonia contrahētes:ſi ſint
profeſſi ipſo facto ſententiam excommunicatiōis in
currunt.vt pꝫ extra de conſang.⁊ affi.ca.Eos qui
diuino timore.⁊ ca.Una.in clem.Itē Nota ꝙ excō H
municatis debem⁹ negare illa que ponunt̄ in iſtis
verſibus.Os orare:vale:communio:menſa negat̄.
Alias quis incurrit minorem excōmunicationem.
¶ Primo tenetur negare os.ſ.oſculum ⁊ etiam col
locutionem in caſibus non conceſſis:familiaritas:
pudor ⁊ timor non excuſant participantem cum ta
libus.Nec licet litteras excommunicati recipere vel
mittere ei nuncios vel litteras niſi in caſu in quo li
cet ei loqui ſm guill'.Nec debet ab eo recipere mu/
nus:nec ei dare.Sed receptā pauperibus diſtribu/
at vel excoicato remittat ad ſui ruborem.¶ Scḋo
non debemus eos ſalutare nec ſalutantes reſaluta
re.Uerumtamen ſi quis aſſurgat excōmunicato vel
reuerentiaz exhibeat.Aut ſe ſalutanti inclinet.Uel
quaſi reſalutando labia moueat tñ nihil dicendo.
Tunc ſm guill'.non incurrit excōmunicationē cuꝫ
pene ſint reſtringēde de pen.di.1.§.penc.¶ Tertio
non debemus cū eis orare.nec diuina audire.Un/ I
de ſi eccleſiam intrat ⁊ ibi ſe firmat:tenemur exire:ſi
tñ eius excommunicatio eſſet occulta tunc qui ſciūt
exibunt ſecrete:⁊ caute cloſe.Ita ꝙ non ſequat̄ eius
manifeſtatio ſi poſſunt:alias nō exibunt.6.q.2.ſi
tm̄.Si veniat ad eccleſiam nō cā orādi ſed pro alio
negotio:non video cur in eadem eccleſia nō poſſim
orare dicit innoc.Proinde ſacerdos:ſi ante inchoa
tionem canonis perceperit excōmunicatum adeſſe:
qui pertinaciter ſe firmat ibidem debet dimittere
miſſam.Et ſi ſcienter dimittit audire ſuam miſſam
eſt excommunicatus extra de.ſent.exc.capitulo.Si
gnificauit:vbi dicitur.Qui ſcienter ⁊ ſponte commu
nicauerit cū excommunicatis ⁊ in officio receperint
excommunicationis ſententiam cum ipſis non du
bitamus inuolui.Si vero poſt canonem ſimul cum
ſeruitore tantum:⁊ alij omnes debent exire.Et an/
teꝙ̄ ſacerdos communionem dicat.ſacriſti m in/
trabit:⁊ ibi miſſam finiet.Item ſm thomam in.4.
diſtinctione.18.Pro excommunicatis quis orare
poteſt ſed non inter orationes que pro membris ec
cleſie fiunt.Et tamen non participant ꝙ̄diu in ex/
cōmunicatiōe manent.Sed orant vt eis ſpiritus pe
nitentie detur ⁊ ab excommunicatione ſoluantur.
Iſta ad longū recitat magiſter henricus herp.pre K
cepto.5.ſer.22.¶ Quarto prohibentur participa/
re in menſa:⁊ ſi ſe ingerit menſe mee publice excom
municatus:teneor ſm guill' ſurgere:ſecus ſi occulte

eſt excommunicatus. Et non poſſuȝ ſine nota eius
ſurgere: poſſum etiam in eadem domo manere: ſi tā
te eſt capacitatis ꝙ eius communionem vitare va-
leo: vnde poſſum in eadem camera comedere: ſȝ nō
in eadem menſa. Et hoc eſt verum dum tanꝙ alie
nus venio: ſi venio inuitatus ad aliquod feſtuȝ vel
cōuiuiū: ⁊ ibi reperio publice excōmunicatū: recede
re teneor. Licet ſe reddat ad aliā menſam: qꝛ oēs
tales cōuenientes ad cōuiuiū: ſimul coicare dicen-
di ſunt ſm guillier. Similiter ſi amico meo venienti
comedere ad domū meā: dimitto domū vel claues:
vel permitto comedere ſeparatim tñ ⁊ hoc in frau-
dem vt nō offendā eū: ſed fauorem eius acquiram:
in excōmunicationē minorē incido. Secus aūt ſi ex
timore ne vim inferat. Aut ex hūanitate credēs euȝ
alimento vel hoſpicio indigere ⁊ de hoc preſtatio-
L nem facio ſm guilł. ❡ Quinto ꝓhibemur cum eis
cōmunionem habere. ſ. in aliȷ̈s actib⁹ humane con
uerſationis. Et precipue in actibus legitimis ⁊ faci
noroſis: ꝓ quibus tñ nō eſt excōmunicatus. Utpo
M te in emēdo ⁊ vendēdo: cōcedēdo: ⁊ ſimilib⁹. Niſi ħ
fuerit in neceſſitatis caſu. ❡ Quidā tñ coicantes:
excuſanť: qui ponunť in iſtis verſibus. ꝟ. Utile lex
humile res ignorata: neceſſe: hec anathemata tibi
faciūt ne poſſit obeſſe. Primū igiť faciens loq̇ cū ex
coicatis ſine dāpno ꝯſciēt ic: diciť vtilitas. ſ. ipi⁹ ex
coicati vt. ſ. loquať cū eo de hiȷ̈s que ꝑtinēt ad ab-
ſolutionē vel ad ſalutem. Licet alia incidēter inter-
ponat vt magis ꝓficiat. Et ad predicationē admit
tuntur extra de ſent. exc. ca. Reſponſo. Et per hūc
modum licet predicatorib⁹ cū eis cōuerſari: ⁊ ab ex
cōmunicatis elemoſynas accipere: ſi alias nō valēt
ſuſtentationē habere extra de ſent. exc. ca. Cū volū
tatis. Et etiam ſm hoſt. extra caſuȝ neceſſitatis: cū
probabiliter in eis ſperant proficere. Uel etiā vtili
tas ex parte ꝑticipantis etiā in tēporalib⁹ vt petē-
N do debitū vt de ſent. exc. ca. ſi vere. ❡ Unde ſi nol-
let dare. poſſet in iudicio conuenire. Alias enim ex
delicto ſuo cōmodū reportaret: extra de iudic. capi.
intelleximus. In ſpiritualibus etiam poteſt loqui
de ſalute anime ſue: petendo conſilium ſi eſt neceſ-
ſitas: ⁊ recurſum ad alium habere non poteſt ſm
guilliermum: ❡ Scd̄m dicitur lex. ſalicet matrimo
O nij quia quo ad redditionē debiti: vterqꝫ excuſatur
qꝛ in debito carnis exigēdo vir ⁊ vxor parificantur
In aliȷ̈s etiam excuſatur cum excommunicato ſuo
viro communicando; ſed non econuerſo. Qꝛ cū vir
eſt caput mulieris: debet eam cogere vt faciat ſe ab
ſoluere. 7. q. ĩ. ca. Sicut vir. Si vero vir excommu
nicatum ad menſam conuocaret: credit guilliermus
ꝙ vxor cum viro cōmedere non debet in eadem mē
ſa: ſed in alia tam remota ꝙ dici poſſit ſe non pari
ter comediſſe. Sic nec elemoſyna debet accipi que
datur nomine excommunicati: niſi legitima neceſſi
P tate cogente. ❡ Tertium ponitur humile quia hu-
militas ſubiectionis vel ſeruitutis: ſicut ſunt filiȷ̈
qui ſunt in poteſtate patris. Uel etiam emancipa-
ti qui ſunt commenſales patris: ⁊ ab eo neceſſaria
recepiunt: dum modo tamen non participent in cri
mie dānato. Aliȷ̈ vō filiȷ̈ qui nō ſūt ꝯmēſales pr̄i
non excuſantur ſm guilł. ❡ Similiter excuſantur
monachi participantes cum abbate excommunica
to ſm guilł qꝛ ſunt quaſi eius familia. Et clerici cō-
municantes epo ſuo ſi ſunt in eius officio ⁊ ſeruitio
deputati: alias non ſm hoſt. Excuſantur etiā ſerui
⁊ ancille: ſeruilis conditionis. ⁊ etiaȝ ruſtici ſeruien
tes: ac ſimiles ſubiecti. Et in talibus perſōis ceſſan
te ſubiectione: debet ceſſari cōmunio: niſi neceſſita-
tis articulus immineat. ❡ Quartū ponitur res igno
rata: qꝛ ignorantia facti probabilis excuſat: ſed nō Q
ignorantia iuris niſi illos quibus ius licet ignora-
re: ſicut pueri non doli capaces. Dicitur aūt quis fa
ctum ignorare: cum ei non conſtat ꝙ ille tale fece-
rit: vt puta verberauit quis clericum: non vidi. Nec
eſt fama publica qua credere debeam. Si eñ quis
ab aduerſario audit: vel eſt leuis fama: nō propter
hoc debet ſibi formare conſcientiam. Similiter ſi ē
fama publica aliquem eſſe excommunicatum ex fa-
cto occulto contra quem talem nō eſt publica ſen-
tentia ſuper hoc nō teneor eum vitare niſi poſtꝙ ſu
per hoc purgare recuſauerit: vel in purgatione defe
cerit. Si tñ eſt fama publica ꝙ notorie aliquid fece
rit ex quo maiorem excōmunicationeȝ incurrit: vel
publice excōmunicat⁹ ſit. Aut a fidedignis hoc au
dio qui eum audierunt denunciare excommunica-
tum. Aut viderūt eum feciſſe aliquid ex quo maiorē
excōmunicationē incurrit: tunc teneor eum vitare
donec veritatem inquiſierim. Si vero ab excōmuni
cato audiero de ſua excommunicatione extra ſigil-
lum confeſſionis teneor eum vitare. Secus tñ ſi tan R
tū audiero in confeſſione. ❡ Ubi eſt ſciendum ꝙ li-
cet excommunicati etiam non denunciati ſm com-
munia iura debent vitari. Tamen per conſtitutio-
nem factam conſtantie: fuit illud modificatum. Et
in conſilio baſilieñ. ſalicet ꝙ fideles non teneantur
excommunicatum in diuinis vitare. ⁊ extra diuina
niſi fuerit publicatus ⁊ denunciatus: excepto caſu
de iniectione manuum notoria in perſonas eccleſia
ſticas vel religioſas. Cuius tenor eſt iſte. Ad eui-
tandum ſcandala ⁊ pericula multa que conſcien-
tiȷ̈s timoratis poſſunt contingere: omnibus xp̄ifi-
delibus tenore preſentium miſericorditer indulge-
mus. Quod nemo deinceps a communione ſacra-
mentorum alicuius adminiſtratione vel receptio-
ne. Aut aliȷ̈s quibuſcunqꝫ diuinis intus vel extra
pretextu cuiuſcunqꝫ ſententie aut cēſure eccleſiaſti
ce a iure vel ab homine promulgate generaliter te-
neantur abſtinere vel aliquem vitare. Aut interdi-
ctum eccleſiaſticum ſeruare niſi ſententia vel cenſu-
ra huiuſmodi fuerit in vel contra perſonam: colle-
gium: vniuerſitatem: eccleſie communitates. vel lo
cum certum vel a iudice publicata ſpecialiter ⁊ ex
preſſe conſtitutionibus apoſtolicis ⁊ aliȷ̈s in con-
trarium facientibus non obſtantibus. Saluo ſi
contra quem pro ſacrilega manuum iniectione in
clericum ſententiam latam a canone notorie con-
ſtiterit incidiſſe: quod factum non poſſet aliqua ter
giuerſatione celari. Nec aliquo ſuffragio excuſari.
Nam a communione illius (licet denunciatus non
fuerit) volumus abſtineri iuxta canonicas ſanctio
nes ❡ Quītū poniť neceſſe. Nā neceſſitas tā excoi S
cati tā etiaȝ ꝑticipātis excuſat. qꝛ eū idigent poteſt
aliquid dari excōicatis cā humanitatis ſm guilel.
Et ſi petūt hoſpitiū nō tenetur quis expectare: do-

nec ab omnibus fuerint repulſi. Et intelligit̃ quo
ad neceſſaria vite: ſecus enim eſt ſi petit vtenſilia.
x ¶ Notandū eſt vt vnuſquiſq̧ diligentius caueat
ab excommunicatione: ꝗ̃a mala ⁊ multa: tam ſpi-
ritualia ꝙ̃ corporalia per excommunicationem cō-
ſequitur xp̄ianus. De hoc dicit Auguſti. vt habe-
tur. 24. q. 3. capitu. Corripiantur. ꝙ nulla eſt ma
ior pena in eccl'ia ꝙ̃ excommunicatio. ¶ Primo ex
cōmunicatus non eſt ſuſceptibilis alicuius ſacra-
menti ꝗ̃diu fuerit ſic ligatus. 3. queſt. 4. ca. Engel
trudam. Ratio quia ſeparat a corpore xp̄i: vt ibi-
dem dicitur: cuius virtute ſacramenta miniſtrātur
qua propter dicit Auguſti. xi. q. 3. c. Nihil. Sic de
bet formidare xp̄ian⁹ ꝙ̃ ſeparari a corꝑe xp̄i: ſi eñ
ſeparat̃ a corꝑe xp̄i: nō eſt membrū e⁹: nō regitur
a ſpū eius. ¶ Et ſi queris cu⁹ tūc membrū efficitur.
Reſpōdeo ꝙ dyaboli. Nā dicit Aug. xi. q. 3. c. Omnis
xp̄ianus Cariſſimi: q̄ a ſacerdotib⁹ excōicatur: ſa-
thane tradit̃: q: ſ. extra eccl'iam eſt dyabolus: ſicut
in eccl'ia xp̄s: ac per h' quaſi dyabolo tradit̃: q̄ ab ec
cleſiaſtica cōione remouet̃. Vñ apl's quos ſathane
x tradit: excōicatos a ſe eſſe demōſtrat. ¶ Scd'o excō
municatus priuat̃ eccl'ie ſuffragijs. Per qđ incur-
rit triplex incōmodū: q: ſm mgr̄m ſententiarū: ex
ſuffragijs eccl'ie q̄s tria ꝯſequitur. Valēt eñ ad au
gmentū gr̄e eis q̄ gr̄az h̄nt: ⁊ ad merendū eis q̄ nō-
dum eā h̄nt. Itē valēt ad ꝓtectionē dei h̄ndam: q̄
ſubtrahitur excōicatis: ⁊ ſibijpis relinquunt̃: nō t̄n
oīno a diuina ꝓuidētia excludunt̃. Itē tertio va-
lēt ad defendendū ab hoſtib⁹: ſed ↄ̄tra maior po-
teſtas ſeuiēdi dat̃ dyabolo in excōicatos tā corpa-
liter ꝙ̃ ſpūaliter. Si t̄n iniuſte q̄s excōicat̃ ⁊ excōica
tionē humiliter ſuat: tūc humilitatis meritū recō-
penſat excōicationis dānū ſm tho. in. 4. d. 20. Vñ
ſm Ricar. in. 4. Talis ꝑ hoc nō excludit̃ a ſuffra-
gijs eccl'ie: q: nec eccl'ia hoc intēdit. Et ſimile eſt ſi
excōicatus ex cā iuſta penitet: ⁊ abſolutionē diligē
y tiſſime ꝓcurat paratus facere qđ in ſe eſt. ¶ Ter-
tio ſeu terciū dānuz eſt: q: excōicat⁹: cū alijs nō p̄t
intereſſe diuinis officijs: nec cū eis orare in eccl'ia
Alias mortal'r peccat ꝓpter ꝓhibitionē eccl'ie. Nec
etiā pōt ex̄ ꝓpe ſtare vbi poſſet diuina audire offi
cia. extra de pe. ⁊ re. c. Qđ in te. Nō t̄n ei ꝓhibet̃ ſim
plex ingreſſus eccl'ie ex̄ tp̄a diuinorū: imo pōt inter
eſſe p̄dicationi qñ nō dicūt̃ ibidē diuina. Et ſi eſt ob
ligat⁹ ad horas: tenet̃ eas ꝯſoluere nō t̄n pōt hoc
facere cū alio nō excōicato: ſed dz ſolus legere: ⁊ ſi-
ne dn̄s vobiſcū: nec mirū: cū etiā excludat̃ a partici
patione fideliū: etiā in loquēdo: ſalutādo: comedē-
do ⁊c̄. eo modo quo dictum eſt ſupra: ꝗ̃tomagis
in diuinis. Hinc eſt ꝙ ſi ſciēter excōicatus ingerit ſe
officijs alicuius ordinis: efficit̃ irregulari: vt infra
patebit. Si t̄n baptiſaret vt vetula nō efficit̃ irre-
gularis. Et qđ grauiꝰ eſt non ſolū excōicatio iuſta
excludit a regno celorū: ſed etiā iniuſte lata ſi ↄ̄tem
ꝑnatur. xi. q. 3. c. Nemo. Vbi Grego. in. c. Sentētia
dicit. Paſtoris iuſte vel iniuſte data ſententia timē
da eſt. Nota tamen ꝙ excōicatus mortuus (dum
t̄n fuerint ſigna ↄ̄tritionis) per cautiones poteſt ſe
peliri. c. A nobis. extra de ſent. excō. Et ad ꝓbandū
huiuſmodi ſigna: ſufficit vnus teſtis vt dicit Ray-
mon. de ſepult. lib. ſ. titul. vlti. ¶ Quarto excōica-
z tus nō poteſt ad religionē ſuſcipi niſi prius abſol-
uatur: ⁊ hoc nec in ꝓbatiōe habitus: nec in ꝓfeſſio
ne. Si tamē fuerit receptus vel ꝓfeſſus: tenet: Nec
etiam poteſt eligere: nec eligi. extra de ↄ̄ſuetu. capi.
Cum dilectus. ⁊ de electi. capi. Cum inter. Et ſi ſe-
cus factuz fuerit: ipo iure talis electio nulla eſt. Qđ
etiam verum eſt de electione in regē: vel imperato-
rem. extra de electio. capi. Per venerabilem. Et ſic
nec poteſt dare beneficiū. extra de excep. prelat. ca-
pitulo. Tanta. Nec etiā acquirere beneficium. extra
de electio. capit. Poſtulaſti. Et dum eſt in mora pe-
tendi abſolutionem: de beneficijs habitis nihil re-
cipiet. extra de appella. capitu. Paſtoralis. Secus
ſi nō eſt in mora. Eſt etiam ab officio ſuſpenſus: q:
nec ligare: nec abſoluere poteſt. 29. queſti. 2. capit.
Audiuimus. Quādiu tamen ab eccleſia tolleratur
valet qđ ab eo fit. Concord. Ricardus lib. 4. diſt.
23. Niſi forte eſſet notorium. ¶ Epiſcopus excō-
municatus: nullum excommunicare poteſt. 24. q: A
prima. capitu. Audiuimus. Vbi dicitur veruz: quia
excōmunicatus te excōicare non potuit ⁊c̄. Omnis
etiam actus legitimus eſt ſibi interdictus. ita ꝙ nec
iudicare: nec accuſare: nec teſtificari poteſt excom-
municatus. 3. queſtio. 2. §. Euidēter. ꝙ ſi vnus de
iudicibus ſententiam ferentibus eſt excommunica-
tus: non valet ſententia ſi ſimul eam cum excōmu-
nicato pronunciat: etiam ſi fuerit excommunicatus
iniuſte: dummodo publice. vt extra de ſenten. et re.
iudi. capitu. Ad probandum. Quia facta et iudica
ta per excōmunicatum occulte valent etiam in ſpi-
ritualibus: vt ſi abſolueret in foro conſcientie ſm
Petr. de pallude. in quarto. Nec etiam publice ex-
cōmunicatus: poteſt conſtitui procurator. extra de
probatio. capitu. Poſt ceſſionem. Nec poteſt etiam
conſtituere procuratorem. extra de procura. capit.
finali. Si excōmunicatus eſt reus poteſt in iudicio
ſe defendere: ⁊ ad hoc procuratorem inſtituere. ex-
tra de iudi. capitu. Intelleximus. Secus tamē ſi ſit B
actor. ¶ Quinto ſeu quintum damnum eſt ꝙ excō
municatus abſoluitur a iuramento fidelitatis. 16.
queſtio. 6. capitu. Nos ſanctorum. ⁊ capitu. Iurā-
tes. Item excōmunicatus: matrimoniuz ↄ̄trahere
non poteſt ↄ̄tractum tamen tenet: licet mortaliter
peccet. Nec etiam valent litteere per eum impetrate
nec etiam poſt abſolutionem vti non poteſt litteris
impetratis excommunicatione precedente vel pen-
dente. Ac poſt litem conteſtatam poteſt opponi cō
tra eum exceptio excommunicationis repulſo excō
municato ab agendo. Nec aſtringi quis poteſt pa-
cto tacito vel expreſſo: communicare excommuni-
cato: niſi in caſibus a iure permiſſis. Currit inſuꝑ
contra eum perſcriptio ſi eſt in mora petendi abſo-
lutionem: nec dabitur reſtitutio excommunicato ſi C
per ſcriptum ſit ſm Ioh. de lig. ¶ Sexto quia ex-
communicatus ordinare non poteſt: nec ordinari
quo ad executionē etiā ſi ignorat. Unde ab ipſo or
dinari: etiam ignoranter indigent diſpenſatione
quo ad executionem ordinis ſm petr. de pallud.
Et ſiue ꝗ̃s ordināns: fuerit excōicatus occulte: ſiue
publice. Cū t̄n vtrobiq̧ ↄ̄ferat. Sed in altero caſu
faciliter diſpenſat̃: ꝓpter probabilē ignorātiā. Oc
culte t̄n excōicat⁹ abſoluit̃ in foro pnīe: ⁊ tz abſolu
tio ꝗ̃uis grauiter peccet. Rō eſt ſz eundē pet. q: cā
vniuoca cōicat formā ſuam ſm modū quē habet.

Et quia in ꝯferendis ordinibus ſe hꝫ ep̄s quodāmodo vt cauſa vniuoca: ꝯferre nō poteſt executionem quā non hꝫ. Sed in collatione penitētie ſacerdos ſe habet vt inſtrumentū equiuocū in ꝯferendo gratiam etiam ſi nō habet: ⁊ ideo valet abſolutio. Septimo excōicatus decedēs non debet ſepeliri in loco ſacro: nec debet fieri ꝓ eo oblatio: nec oratio:
D neqꝫ funeralia niſi ante mortē apparuiſſent in eo ſigna ꝯtritionis: q2 tunc poſt mortē poteſt abſolui. 24. q. 2. ca. Sane. Secreta tñ poteſt orari oratiōe ꝓ excōicatis ſm pet. de peruſio. Neqꝫ cadauer cuꝰ facit locum religioſum: ſicut cadauer fidelis nō excōicati ſm Johā. de lig. Et ſi poteſt diſcerni debet de loco ſacro proijci: vide ſupra in tertio dāno.

¶ Sequitur de interdicto.

Videndum eſt primo quid eſt interdictum. Vñ interdictū eſt ſeparatio quoꝝ a certis ſacramētis ⁊ ab oibꝰ diuinis officijs ac eccl'iaſtica ſepultura. vt pꝫ ex̄ de ſponſ. ca. Nō eſt nob. ⁊ de pen. ⁊ remi. cap. Q̄d in te. Et eſt
A notandū ꝙ interdictum eſt duplex: generale: ⁊ ſpeciale. Generale d̄: qd̄ ꝯfertur ꝯtra regnū: ꝓuinciā: ciuitatem: villam: caſtrū: vniuerſitateꝫ: vel collegiū Et huiuſmodi interdictuꝫ fertur qn̄qꝫ a iure: qn̄qꝫ ab homie: qn̄qꝫ ab vtroqꝫ. A iure nāqꝫ ferť. ¶ Primo cum collegiū: vel vniuerſitas: ciuitatis vel loci: cogit eccleſias vel eccl'iaſticas ꝑſonas ſoluere guydagia: vel pedagia: vel ab ipis eccl'ijs vel eccl'iaſticis perſonis exigit: vel extorquet proprijs rebus quas nō cauſa negociationis differunt: vñ hoc ipo ſunt interdicti. extra de cenſ. ca. q̄q̄. lib 6. Tñ cōiter iſta opinio que eſt Joh. cald. eo ꝙ iſte caſus more vtentium nō eſt approbatus: ſed per ꝯtrariā cōſuetudinē derogatus. d. 4. §. Leges. Nō aūt ſic eſt de ſnīa excōicationis que ſubito trahit ſuū effectū.
B ¶ Scd̄o fertur a iure in vniuerſitateꝫ: cum aliqua vniuerſitas ꝯcedit repaſſalias ꝯtra ꝑſonas eccl'iaſticas: vel ꝯtra alios ꝯceſſas extendit ad illas: niſi reuocauerit eas infra menſem a tp̄e ꝯceſſionis vel expreſſionis: vt pꝫ de iniur. ⁊ dāp. dat. ca. Si pignorationis. Sunt autē repaſſalie ꝑtās indignorandi contra quenqꝫ de terra ⁊ c̄. vt ſupra. ¶ Tertio fertur in vniuerſitatē cum vniuerſitas locauit: vel cōductas habere ꝑmiſerit vſurarijs ⁊ alienigenis in terra ſua ad exercendū fenus. extra de vſur. cap. ſ.
C ¶ Quarto fertur in locū vel ciuitatē cuꝫ officiales ciuitatis in qua debet romani pōtificis fieri electio vel repreſentantes ipam ciuitatē: ſi nō ſeruauerint ea ad que tenētur. extra de elect. ca. Ubi periculuꝫ. Vel fraudē in eis: vel circa ea cōmiſerint. Tunc illa ciuitas eſt interdicta ipo iure: vt eodē titu. §. ciuitas. ca. eodē. ¶ Quinto eſt interdicta ciuitas (preter vrbem) que ꝯſentit dādo ꝯſilium vel fauorē hoſtiliter ꝑſequentibꝰ vel capiēnbus: vl' percutiētibꝰ cardinalē ſctē rōane eccl'ie: vel q̄ infra menſem delinquens: huiuſmodi ꝓut enormitas faciētis exigerit: ⁊ ei facultas affuerit: non punierit. extra de pe.
D capitu. Felicis. ¶ Sexto ciuitas interdicitur que propriū ep̄m iniurioſe: vel temere percuſſerit vel ceperit: vel bānierit: aut fieri mādauerit: aut ꝯſiliū ad hoc dederit ſeu fauorē: aut hoc facientē ſcienter defenſauerit: extra de pen. c. Si q̄s ſuadēte. ¶ Et nota gn̄aliter ꝙ interdicta ciuitate: nō ſunt homines ciuitatis interdicti: ſed interdicto populo omnes ſunt interdicti de pp'lo. extra de ſen. excō. c. Si ſententia. Item cū eccl'ia interdicatur tm̄: tunc nec clericus: nec pp'ls per hoc cēſeť interdictꝰ. Vñ poſſunt clerici alibi celebrare: ⁊ populus audire diuina. Cū ipo clericus tm̄ interdicať: tunc nec eccleſia: nec populus cenſetur interdictus: ⁊ ſic poteſt alius clericus ibidē veniēs: diuina celebrare. Cum aūt pp'ls interdicať: tunc clericus nō intelligitur interdictus vt pꝫ de reſcrip. c. Sedes. Nā in hoc caſu vel ſimili appellatione ppl'i: nō intelligiť clericus: nec ibi cōtinetur: nec ecōuerſo ſi interdiciť clerus nō intelligitur ibi pp'ls niſi alias exprimať ſm hoſtien. ¶ Cuius opinio approbatur. extra de ſen. ex. ca. Si ſentē
E tia. Johā. aūt de cald. intelligit appellatione cleri. non ſolū promotos ad ordines: ſed etiā religioſos ꝯuerſos ⁊ ꝯuerſas: qui ita ſunt ad eccl'iam tranſlati ꝙ de pp'lo dici nō poſſunt. xij. q. j. c. Duo ſunt. Et de ſent. excō. c. Nō dubiū. ¶ Nota tñ ꝙ interdicto loco ſub appellatione ciuitatis: caſtri: ville: vel huiuſmodi. q̄uis tunc nō ſint interdicti ciues illius loci. hoc ſane tñ intelligitur. Cū interdiciť locus ꝓpter delictum dñi vel alicuius ſingularis ꝑſone: ⁊ ipi non dederūt cauſam interdicto. Secus aūt eſt ſi ꝓpter delictum ciuium: vel ppl'i: vel vniuerſitatis ipius loci interdictū ponitur: q2 tunc omnes ſunt interdicti vt eod. titu. c. Si ſententia. ⁊ extra de ſen. excō. c. Reſpōſo ſcd̄o. ¶ Hoc etiā eſt ſciē
F dum ꝙ qn̄ villa: caſtrum: vel locus interdicitur: vocatur interdictum gn̄ale: licet ibi tm̄ eſſet vna eccl'ia vel etiā nulla. Qui alias etiā extra eccl'iam illaꝫ celebrari poſſet ſolempniter q̄uis illud ſine cauſa fieri non debet de ꝯſe. d. j. ca. Cōcedimus. Sed quia cenſetur interdictum generale: includit oia loca ſingularia ⁊ plana in quibus alias celebrari poſſet. Et hoc q̄tum ad loca generaliter interdicta. Porro q̄tum ad perſonas gn̄aliter interdictas. Sciendum ꝙ quando aliq̄s communis pp'ls: aut vniuerſitas interdicitur: tunc ſm Johan. andre: Singulares perſone illius communis populi vel vniuerſitatis intelliguntur gn̄aliter interdicte. Ita ꝙ in nullo loco poſſunt audire diuina: vel percipere ſacramenta: preterq̄ in caſibus permiſſis. Ratio eſt: q2 actualis auditio diuinorum: ⁊ ꝑceptio ſacramētorum ꝑ interdictū eſt ꝓhibita. extra de ſent. excō. Si ſentētia. §. vlti. Actus aūt ſuppoſitorū ſunt pro
G ꝑte non vniuerſitatis: ſed vt ſingulis: predicta intelliguntur ꝓhibita: vt pꝫ ibidē. ¶ Unde ſentētia interdicti lata in aliquā vniuerſitatem vel pplm ſm Johā. and. Etiā ligat abſentes ⁊ culpe aliorū ꝯtradicentes ꝓpter quā interdicti ſententia ꝯfertur qd̄ aperte ꝓbat dictū capitulū. Si ſnia. Nam ibi patet ꝙ ꝓpter delictum dñi: pplm ſeu vniuerſitatem interdici. Nam iſta pena interdicti etiā puniunť qui non peccauerūt. extra de ſpō. ca. Nō eſt nobis. Ubi mandat papa oēs ꝓuincias in quibus rex anglie detinet vxores filiorum ſuorum interdicere. Ideo q̄uis pp'ls non peccauerit: tñ ꝓpter petm̄ regis in
H terdicitur. ¶ Fatetur tñ Johā. and. illos inſontes id eſt innocētes quo ad deum. extra de ſen. excō. c. A nobis. ⁊ de re iud. c. ſ. Dūmodo ſaltē humiliter

parent ſententie interdicti. Et ſi talis abſens fuerit
de alia ciuitate vel populo: hic gracioſe fuit recept⁹
in auē interdicti ppl'i: q̄uis ibi forte nūq̄ fuit vl' ha
bitauit: adhuc credunt quidā ꝙ talis intelligat̃ in
terdict⁹ dicto ppl'o interdicto: propter dictā ratio
nem. Et vt dicit regula iuris qui ſentit onus: ſenti
re debet ⁊ cōmoda: ⁊ econuerſo. Hic etiam exiſtens
de populo non interdicto: ſed poſt interdictum effi
citur de populo interdicto: credunt doctoꝛes ꝙ tūc
ligatur ſicut ⁊ alij. Cum enī factus ſit membrū ill⁹
coꝛpoꝛis nō debet amodo alio iure cenſeri q̄ coꝛp⁹
cuius factus eſt membrū. nec ꝙ ſentētia q̄ ꝑceſſerat
q̄n lata fuit cōtra vniuerſitatem vel ppl'm mutetur
I nouis perſonis ſuperuenientib⁹. ¶ Sic econtra in
ciuitate: q̄ iam habitantes: ſed nō exiſtentes ciues:
vel de ppl'o illius ciuitatis nō includunt̃ in interdi
cto ill⁹ ciuitatis vniuerſitatis: vel ppl'i vt in dicto
ca. Sententia. §. vlt. Ibi ſingulares ex eo perſonas
Nam iſti nō ſunt ex eo ppl'o lʒ ibidē habitent. Si ta
men etiam locus eſt interdictus: tunc in eo non poſ
K ſunt audire diuina: ſicut nec extranei. ¶ Ceterum ſi
quis in vniuerſitate interdicta ſe transfert ad alium
locū nō interdictū: ⁊ non fuit culpabilis: vel in cā in
terdicti. ⁊ ex toto eſſe deſinit de ppl'o. Tunc credunt
doctoꝛes circa eū iterdictū ceſſare: cū in eo ceſſat cā
efficiēs ⁊ cōſeruās: oʒ in eo effectus ceſſare. Nec li
bertas a lege ſibi data de trāſlatione domicilij: tol
litur per huiuſmodi interdictum. Nec talis dici pōt
pꝛeuentus vel deſtinatus: ex quo ponit̃ non culpa
bilis. Sed ſolum dicitur interdictus: q: fuit de vni
L uerſitate interdicta. Et eſt ſimiliter de illo q̄ bannit̃
ſimpliciter vel religatur ⁊ non ad tempus q: tūc nō
ſenſetur amplius de illa vniuerſitate. Secus ē ſi tā
tum ad tempus. Etiā ſecus eſt de ſpāliter interdicto
⁊ etiam de eo q̄ fuit in culpa: propter quam ſentētia
interdicti lata eſt: q: tunc etiā intelligitur ſpecialiter
interdictus. Et ideo tales quocūq; ſe transferant: re
manent interdicti: extra de ſent. exc. c. Alma. §. Illis
etiam. Preterea interdicta vniuerſitate alicuius lo
ci. Nō intelligunt̃ per hoc inhabitātes in ſuburbi
nis vel cōtiguis edificijs: q̄n nō ſūt de coꝛpoꝛe ill⁹
vniuerſitatis ſed ſui iuris: vel alteri ſubiecti. Ratio
eſt ⁊ ſi interdictū ciuitatis extēdat̃ ad ſuburbia vt
dictum eſt. Tamen interdictum vnius vniuerſitatis
non extenditur ad aliam vniuerſitatem. Sicut inter
dictum vnius perſone non extenditur ad aliam: ex
M tra de ſent. exc. capitulo. Si ſententia. ¶ Dubita
tur ſi celebrans in loco interdicto vel ipſe interdi
ctus ſit irregularis celebrans in quocunq; loco. Di
co ꝙ interdictus vbicunq; celebret eſt irregularis
xj. q. tertia. Si quis epiſcopus. ⁊ capitulo ſequenti.
Similiter celebrans non interdictus: ſed in loco in
terdicto: efficitur irregularis ſi ſollemniter celebret
N niſi in caſibus conceſſis. ¶ Dubium ſi non inter
dicti poſſunt admitti in loco interdicto ad diuina
cum celebrant ſingulis diebus voce ſubmiſſa iuxta
moderationem. §. adijcimus. in capitulo. Alma. de
ſent. excō. Dicunt communiter doctoꝛes ꝙ laici ne
quaq̄ poſſunt admitti: quia interdictum loci exclu
O dit omnes: ſiue ſint de loco interdicto: ſiue extranei
niſi fuerunt ſpecialiter priuilegiati extra de priuileg.
capitulo. licet. Sed vtrum extranei poſſint admit
ti. Tenet iohan. and. ꝙ ſic. Verumtamen ſuper hoc
fratres minoꝛes habent priuilegium qđ dicitur: ma
re magnum alex. pape. 4. ⁊ clemē. 4. Et a multis
alijs pontificibus eſt approbatum: qđ etiam exten
ditur ad eoꝛum familiares. In quo queri poteſt an
priuilegium alicui monaſterio conceſſum de admit
tendis familiaribus ad diuina tempoꝛe interdicti:
extendatur ad familiares poſt datum priuilegium. P
¶ Ad hoc reſpōdet henricus boyc. extra. de. pen.
⁊ rem. capitulo. Quod in te. ⁊ iohan. and. de priui
leg. capitulo. Licet. hoc ſentit in nouella ꝙ ſi aſſum
pti poſt priuilegium ſubrogati ſunt illoꝛum qui ex
ſtabant tempoꝛe priuilegij tunc ad illos extenditur
alias priuilegiū non eſſet perpetuum. Si vero ſunt
illis adiuncti vel ſuperadditi: ſed ex rationabili cau
ſa: tunc idē eſt. Si vo nuda voluntate: tunc ad illos
non extenditur. Rectoꝛes etiam eccleſiarum tempo
re interdicti poſſunt habere clericum familiarē ad
ſeruiendū in diuinis: vt extra de vita ⁊ honeſt. cler.
capitul. Ut quiſquis. ¶ Item notandum ꝙ tempo Q
re interdicti: campane poſſunt pulſari pꝛo aue ma
ria: ſimiliter pꝛo ſermonibus audiendis. Item tem
poꝛe interdicti ſacramentum baptiſmi conceditur
extra de ſent. exc. capitulo. quoniam. Et conſequen
ter poteſt fieri confectio criſmatis. Itē conceditur
ſacramētum confirmationis in fronte: vt dicitur in
pꝛedicto capitulo. Quoniam. Item conceditur ſa
cramentum eucharíſtie decedentibus ⁊ exiſtentib⁹
in articulo moꝛtis. Mulieribus autem partui ap
pꝛopinquantibus ſm iohan. extra de ſent. exc. capi
tulo. Quod in te: non eſt dandum: niſi aliud immi
neret periculum moꝛtis: q: non ſunt pꝛopꝛie in arti
culo moꝛtis. Et idem dicendum eſt de intrantibus R
mare vel bellum campeſtre: vel etiā obſeſſis. ¶ Sꝫ
vtrū religioſis non interdictis: tempoꝛe interdicti
poſſit dari eucharíſtia. Dico ꝙ de ſacerdotibus ce
lebrantibus ad foꝛmam capi. Alma. non eſt dubiū
De alijs autē non inuenitur conceſſum in iure ſcri
pto: nam in edictis permiſſoꝛijs certoꝛū caſuum qđ
non inuenitur expꝛeſſe permiſſum: ſubiacet illo pꝛo
hibitu. Cū igitur interdicto pꝛohibeatur miniſtra
tio ſacramentoꝛum eccleſiaſticoꝛum: certis caſibus
⁊ ſacramentis exceptis vt in capitulo. Alma. ſpecia
literq; ſit permiſſum coꝛpus xp̄i infirmum dicit̃ via
ticum: ⁊ non aliter: ſequitur ꝙ aliter quibuſuis ꝑſo
nis non debet miniſtrari. Et ſi religioſi ſuis fratrib⁹
vel ſoꝛoꝛibus quarū curam gerūt: eo tempoꝛe indif
ferenter cōicare pꝛeſumunt. Uideant qua auctoꝛita
te hoc faciant cū hoc non poſſit fieri ſine priuilegio
ſpeciali. Si autem habent priuilegium ſpeciale hoc
facere poſſunt. Deinde cū coꝛpus xp̄i: poꝛtat̃ ad in
firmum: hoc fieri poteſt cum pulſatione nole ſeu cā
panelle: ac lumine ꝓcedente ceteriſq; ꝯſuetis eo qđ
non inuenitur cautū in iure: ⁊ vt videntes reuerēter
ſe inclinent: vt extra de celeb. miſ. c. Unde pōt. Etiā
poteſt dari infirmo in pꝛeſentia aſtantiū ⁊ ad infir
mum venientiū. Ut intelligat̃ ꝑmiſſio ſm cōditionē
ſtat⁹ ꝑſone cui ſit: nā infirmi cōditio req̄rit aſtātes:
nec reperit̃ expꝛeſſū in iure qđ viſio tāti ſacramēti
ſit ꝓhibita tp̄e interdicti niſi cū officia diuina cele
brant̃ actualiter. Et ſic intelligi pōt extra de ſent. S
exc. c. Ex frequētib⁹. in clemētinis. ¶ Itē q̄rto tp̄e
interdicti cōcedit̃ ſacramētū penitētie: niſi fuerit ex
cōicati: q̄ ꝓterq̄ in moꝛtis articulo nō debēt admit

ti:extra de.ſent.exc.capitul.Alma.§.ſane.vel niſi ꝑ
pter eorū culpā fuerit data ſententia interdicti.Vel
ad perpetrandū delictum cuius actione latū eſt in-
terdictū.Prebuerit cōſiliū:auxilium vel fauorem.
Hijs enim caſibus penitentia non eſt concedenda:
niſi prius ſatiſfecerint ſi poſſent vel de ſatiſfactione
cautionem idoneam preſtiterint ꝙ ſi neutrum facere
poſſint:tunc iurabunt ꝙ quācito poterunt ſatiſfaciēt
⁊ omnibus modis quibus poterunt ad ſatiſfacien
dum fideliter laborabūt.Tunc etiam pōt huiuſmo
di ſacramentū penitentie concedi vt in predict.capi.
Alma continetur.§.illis.Et ex conſequenti a talibꝰ
decedentibꝰ poſſunt licite recipi mortuaria: poſt ſu
ſceptam penitentiam:⁊ pro eis orandū eſt xi.q.3.c
Quicunqꝫ.Et hoc a cōtrario ſecus ante penitentiā
Et hoc fatetur iohan.and.extra de ſepul.c.Eos.in
clem.Verum eſſe dicit de relictis in morte.Sed que
darentur cū funere ſepulto in cimiterio de facto tpe
x interdicti non licet clericis aliq̇d recipere:qꝛ tunc ꝑ
ticiparent delicto ſm eundē.¶ Item recipi poſſunt
oblationes ab interdictis penitentibus:etiā in loco
interdicto.d.9.c.Oblationes.in glo.Unde ⁊ tales
poſſunt gaudere indulgentijs ⁊ remiſſionibꝰ q̇ gnā
liter ſunt interdicti vel etiā ſpāliter poſt ſuſceptā le
gitime penitentiā.Item quinto cōcedit̄ tpe interdi-
cti ſacramentū matrimonij ꝑ legitimū conſenſum
viri ⁊ mulieris:extra de ferijs.c.Capellanus.etiam
ſi cōtrahentes eſſent interdicti ſm.Innoc de ſpon.
ca.Non eſt vobis.immo ꝑ excōicatos extra de eo q̇
duxit in matri.quam poll. ꝑ adult.c. Significaſti.
Sed ſolempnis benedictio fieri nō pōt nuptiarum
ſm hoſt.qꝛ illud eſt officiū ordini clericali deputa
tum:extra de ſecūd.nupt.c.1.⁊.3. ¶ Etiā ſi tantū
v alter eorū eſſet interdictus.Si tamē mulier nō eſſet
nominatim interdicta:ſed tm̄ de vniuerſitate inter-
dicta:vir aūt nullo mō interdictꝰ.Tunc ſi poſt deſ-
ponſationem de preſenti fieret benedictio ſicut etiaꝫ
eſt de mente iuris:extra de ſponſ.c.Conſultationem
Tunc poſſunt pariter in loco non interdicto bene-
dici:quia tam mulier per deſpōſationem de preſen-
ti deſijt eſſe de vniuerſitate interdicta:ex quo vir eiꝰ
non erat interdictus.Ex tunc eniꝫ ſortitur munera
⁊ honores viri.ff.de ſena.leg.Femine.ſed nō econuer
ſo.Itē.ſeptimo.Tpe iterdicti:ſacrm̄ extreme vnctio
nis nulli cōcedit̄:extra de pen.⁊ rem.c.Quod in te.Et
ſm ioh.and.Nec clerici ꝑuilegiant̄ ſup extrema vn
x ctiōe vt in dicto.c.Qd̄ i te.Et ꝯſtis nec religioſi:niſi
i hꝰ ſpāliter ſint ꝑuilegiati.¶ Itē.octauo.nō ꝯcedit̄
ſepultura clericis ⁊ alijs interdictis a diuinis extra
de priuileg.c.Ut priuilegia.§.ſane.⁊.c.Epōrū.Silr
oibꝰ interdicit̄ laicis nō interdictis vbicūqꝫ venienti
bus interdicto gnāli vel ſpāli ſuppoſitis in locis:vt
extra de priuileg.c.Cū ⁊ plātare.⁊.c.Ut priuilegia.
Tn̄ clerici q̇ nō ſunt culpabiles ⁊ ſeruauerūt inter-
dictū i locis interdicto gnāli dūtaxat ſine pulſatio
ne cāpanarū:⁊ ceſſantibꝰ oibꝰ ſolēnitatibꝰ publi-
cis cū ſilētio:tumulari pñt vt patet in dicto.c.Qd̄ in
te:⁊ in dicta clem.c.Eos.Non tñ poſſunt in eccl'ia
vel in cimiterio ſpāliter interdictis ſepeliri extra de
ſent.exc.capit.Si ciuitas.Et per cimiterium intelli
gitur hic locus deputatus : auctoritate epiſcopi
ad ſepulturam:quātum ad penam incurrendam ſm
Iohā.and.Sepelientes autem interdictos extra ec

cleſiam vel cimiterium ſine officio diuino:non incur
runt penaꝫ:ſecus ſi cū officio clerici hoc facerēt niſi
priuilegiati.¶ Itē ſciendū ꝙ quattuor ſunt feſtiui y
tates.ſ.natalis dñi:paſche:penthecoſtes: ⁊ aſſum-
ptionis virginis glorioſe in quibꝰ in.c.Alma.cōce-
ditur ꝙ officia diuina celebrent̄ ſolēpniter alta vo
ce ianuis apertis:⁊ pulſatis campanis:excōicatis tñ
prorſus procul expulſis. Sed interdictis admiſſis.
Quibꝰ ob reuerentiā dictarū ſolēpnitatū : ⁊ vt ipi
ad humilitatis gratiā:⁊ recōciliationis affectū: faci
liter inclinent̄ prefatis diebus participatio diuino-
rum permittitur.Sic tñ ꝙ illi propter quorū exceſ-
ſum interdictum huiuſmodi eſt ꝓlatū altari nulla-
tenus appropinquet.Dicit tñ ricard.ꝙ corpus xpi
ſanis:⁊ extrema vnctio infirmis:tunc concedi nō po
teſt:qꝛ in.§.adijcimus cauſa nihil ſe immutat de ꝓ
hibitione ſacramentorum:ſed ſolum diuinorum of-
ficiorum. Unde iura que canunt de ſumptione ſa-
cramentorum de conſec.di.pri. capitulo.Et ſi non
frequentius.⁊ capit. Seculares.⁊ ca.Omnis homo.⁊
de pen.⁊ rem.capi.Omnis.Loquuntur de interdicto
⁊ alijs prohibitionibus ceſſantibus:qd̄ tenet.Ioh:
and. Poteſt inſuper in dictis feſtiuitatibus ſolem-
niter aqua benedici ⁊ miniſtrari.Tamen iohā.and.
extra de ſepult.capi.Eos.in clemē.tenet ꝙ in dictis
diebus eccleſiaſtica ſepultura dari non poteſt:licet
ioh.de cald.cōtrariū teneat:⁊ ioh.de lig.⁊.roda.te z
nent cum iohā.and. Poſſunt etiā nuptie ſolēpniter
benedici in feſto aſſumptionis:in tribꝰ aūt alijs be
nedictio ſolēpnis generaliter eſt prohibita.23.q.
2.c.Non oportet a ſeptuageſima.Sic in iſtis quat
tuor feſtiuitatibus poſſunt publice cōſecrari vel be
nedici virgines:abbates:abbatiſſe:altaria:calices:⁊
paramenta ⁊ ſimilia:qꝛ proprie non ſunt ſacramen-
ta.Et feſtiuitates incipiunt in veſperis vigiliarum
vſqꝫ ad completorium diei ſequentis excluſiue:hoc
tutius videtur. Licet quidam dicere videantur ꝙ
ſcdm̄ cōpletoriū etiā cātari pōt nā celebratio feſtiui
tatis vnꝰ diei naturalis incipit in veſperis vigilie
⁊ terminat̄ in veſperis feſti:extra de ferijs.c.2.

Sequitur de ſuſpenſionibus.

DE ſuſpēſionibꝰ vidēdū eſt nūc. Pro &
quo notandū ē ꝙ ſuſpēſio ꝓmi ē ſpe
cies eccleſiaſtice cēſure.Eſt cēſura ec
cleſiaſtica ſubſtrahens facultatē ad
miniſtrādi eccleſiaſtica ſacramēta:vl̄
etiā exequendi diuina officia.Nota
ꝙ cēſura ē iudiciū:rigor.ſeueritas ptās ⁊c.Et quoniā
multiplex ſuſpenſio inueniatur in iure.Quia glo.
extra de penis. capitulo. Cupientes :proſequitur.
25.ſpecies ſuſpenſionis cum ſuis adiectionibus.
Pro nunc cauſa breuitatis ſuperſedeo.Tamen hoc a
proſequi intendo de ea prout eſt ſpecies eccleſiaſti-
ce cenſure.¶ Qualiter differt ab excommunicatio-
ne ⁊ interdicto dictuꝫ eſt.Nunc autem videamꝰ dif-
ferentiam inter depoſitum: degradatum: ⁊ ſuſpen-
ſum.Nam large loquendo frequenter in iure vnum
pro alio poſitum reperimus. Cum tamen ꝓprie lo
quendo differant.Nam ſuſpenſio videtur importa-
re priuationem legitime executionis ordinū vel offi
ciorū eccleſiaſticoꝝ ſimplr̄ vel ad tp̄s ⁊ cū ſpe diſpē
ſationis q̇ qn̄qꝫ infertur a iure:⁊ quandoqꝫ a iudice

Depoſitio vero priuationem importat legitime excuſationis ſacramentoꝝ ⁊ beneficioꝝ eccleſiaſticoꝝ poſſeſſionis ſimpliciter ⁊ ex toto ſine ſpe reſtitutionis: retēto tñ priuilegio clericali: qꝛ conuictum non poteſt in iudicio ſeculari: nec capi nec puniri a laycis. Et fit per ſententiam hoīs cōmuniter: ſed ſine ſolēnitate. Nec pōt hec inferri ab inferiori ep̄o q̄ hoc facere poteſt erga ſuū ꝓpriū ſubditū aſſiſtente ſibi canonicoꝝ numero: ſi deponendus eſt in ſacris. alꝛs ſufficit ꝓpria ſententia ep̄i ſine aliorum preſentia. Nec taliter depoſitus reſtitui poteſt: niſi ꝑ diſpen‑
C ſationem pape. ¶ Poſtea tñ moderatum eſt ꝙ qñ ſacerdos vel alius in ſacris conſtitutus debeat degradari: ⁊ ſeculari curie tradi pro hereſi: tunc fieri poteſt per ſolum ep̄m vocatis abbatibꝰ prelatis ⁊ religioſis ſue dioceſis: cum numerus epiſcoporum de facili nō pōt haberi: extra de here. c. qm̄. lib. 6. Degradatus vero vltra penā depoſitionis hoc addit ꝙ priuatur omni priuilegio clericali cū certa ſolēnitate: quia auferunt illi quedam inſignia: vt patet. xi. q. iii. c. ep̄s. Unde qūo fit degradatio habetꝰ lib. 6. de penis. c. degradatio. Nota tamen ꝙ non oīs degradatus eſt curie ſeculari tradendus. Sed hoc fit in tribus caſibus. Primo in crimine hereſis ſi ad penitentiam noluerit redire. Uel ſi poſt penitētiam recidiuauerit: extra de here. c. ad abolendam. Secundo in falſario litteraꝝ dn̄i pape: extra de crimi. falſ. c. ad falſarios. Tertio cum quis ꝓpter talē calūniam punitur quā intulit ſuo ep̄o: vt tangitur
D xi. q. i. ſi quis ſacerdotum. ¶ Sed queritꝰ. Utrū ſuſpenſus a beneficio cenſeatur eſſe ſuſpēſus ab officio vel ecōuerſo. Ad hoc dicendum ſm petrū de ancho. extra de penis. c. cupientes. in clemen. Cui concordat gaſpard. de cald. ꝙ aut quis eſt ſuſpenſus a beneficio vel officio: vel ab vtroq̄. Si a beneficio tunc ſiue ſit ſuſpenſus a iure vel ab hoīe: non eſt ſuſpenſus ab officio: extra de offic. ordi. c. Dilectus. Nec etiam officium eſt acceſſoriū: licet ſit ecōuerſo. Et ē regula iuris ī ſexto dicēs. In penis benignior interpretatio ē facienda. Si vo ē ſuſpēſus ab officio cū illa adiūctiōe tm̄. Tūc planū eſt ꝙ nō eſt ſuſpenſus a beneficio cum tm̄ ſit ſuſpēſus ab officio. Hoc eñ oſtendit ſententie ꝓmulgatio. Nec vltra ꝓferētis intentionē ſententie vires ſe extendunt ſaluo caſu: extra de appel. c. paſtoralis. Cum denunciatur excōicatus: quia tunc eſt ſuſpenſus ab omnibꝰ. Si vero ſit ab officio ſuſpenſus ſimpliciter ſine adiunctione tm̄. Et hoc a iure. Tunc ſi hoc eſt ꝓpter crimen in illo caſu ſuſpenſus ab officio eſt ſuſpenſus a beneficio: vt exemplariter habetꝰ. § i. diſtin. c. cos ⁊ c. ſi quis ſacerdotū. Si vero ꝓpter infamiam vel contumaciam ſuſpenſus eſt ab officio: tunc non eſt ſuſpenſus a beneficio. 2. q. 4. c. preſbyter ſi a plebe.
E ¶ Porro ſi ab homine ſuſpēſus ē ſimpliciter ⁊ hoc ꝓpter crimen graue: tunc etiam ſuſpenſus eſt a beneficio. Si vero ꝓpter crimen leue: vel ꝓpter infamiam aut cotumaciam: tunc non eſt ſuſpenſus a beneficio: vt patet in iuribus allegatis. Si ſuſpenſus eſt ab vtroq̄ ⁊ ſine illa dictione vel tūc: planum eſt ꝙ ab vtroq̄ eſt ſuſpenſus. Si autem ab vtroq̄ eſt ſuſpenſus per iſtam dictionem vel tunc: abſtinere debet ab vtroq̄ donec ſciat intentionem ꝓferentis vt patet extra de cleri. excom. c. illud. ſm glo. Uult tamen goff. ꝙ talis ſententia non valet ꝓpter incertitudinem. Item excōmunicati ſunt ⁊ ſuſpenſi a receptione profeſſionis qui recipiunt fratres ad profeſſionem ante annum ꝓbationis: vt patet extra de reg. ⁊ tranſ. ad religio. c. non ſolum fratres predicatores ⁊ minores ad ꝓfeſſionem recipientes aliquē in ordine ſuo: ſeu ad renunciationem faciendam ſeculo ante probationis annum elapſum: ipſo facto
F a receptione quorūcunq̄ ſunt ſuſpenſi. ¶ Item religioſi mendicantes qui non habent decimas ſi ſciēter obmittant conſcientiam facere confitentibus de decimis ſoluendis a predicationis officio ſunt ſuſpenſi: donec eis faciant cōſcientiam ſi cōmode poteſt fieri. Et ſi interim predicauerint erunt excōmunicati: extra de penis. c. cupientes: in clementi. Hoc tamen intelligunt Pet. de ancho. ⁊ Panor. Si fuerint ſuper hoc requiſiti a prelatis. Similiter religioſi grauantes vel fraudantes eccleſias cōtra decimas eis debitas: ſi requiſiti per illos quorum intereſt non deſiſtunt infra menſem: vel de vſurpatis vel retentis infra duos menſes non fecerit emendā ſuſpenſi ſunt ab officio adminiſtrationis ⁊ a beneficijs. Sed talia non habentes excōmunicati ſunt: vt patet in illa clemen. de decimis. Abſolutio ſuſpenſionis fit ſub hac forma. Ego abſoluo te a vinculo ſuſpenſionis quam incurriſti per talem cauſam. Et reſtituo te executioni ordinum ⁊ officioꝝ tuorum In nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti. Amen.

¶ Sequitur de irregularitate.

Ut de primo videndum eſt q̄d ſit irregularitas. Sic eñ diffinitur a ſpeculatore. Irregularitas eſt impedimentum canonicum ex facto ſeu defectu ꝓueniēs: qua quis ad eccleſiaſticos ordines ꝓhibetꝰ ꝓmoueri ⁊ in eiſdē miniſtrare. Et dicit guil. ꝙ eſt de iure poſitiuo. Lȝ in lege veteri fuerit preordinata in perſonā dauid. qui ꝓpter multum ſanguinem effuſum ꝓhibitus eſt edificare templū dn̄i: de ꝯſec. diſt. i. c. i. Ubi eñ dicit glo. ꝙ licet fuerit dauid in veteri teſtamento: fuit tñ prefigurator noui. Et ideo in figura tēporis iſtius dictū eſt ei. Nō edificabis mihi tēplū. ſ. ſpūale: vt celebres in eo. Et argumentū a minori eſt. Si
B eñ ꝓpter homicidiū repulſus fuit a ꝯſtructione tēpli: multo potius a miniſterio. ¶ Uerū: qꝛ papa in oībꝰ irregularitatibꝰ diſpēſat: vt dicit Innoc. de renūcia. c. cū pridē: qꝛ iſte pene ſunt de iure poſitiuo. Olim eñ licitū erat ſacerdotibus interficere: hinc moyſes ſacerdos egyptiū interficiēs erat homicida ⁊ ſamuel agap pinguiſſimū interfecit. ⁊ phinees ſacerdos iudeū cū madianita coeūtē. et petrꝰ iterfecit ananiā ⁊ zaphirā. act. 5. Et ſi q̄ras q̄ fuit cā inſtitu‑
C tiōis irregularitatis. R̄ndet guil. ꝙ horror ⁊ ſcādalū inde oriēs: qꝛ abhoīabile eēt ꝙ q̄ intinxit manꝰ ī ſanguinē hūanū offerat ſanguinē ⁊ hoſtiā imaculatā vel aliō officiū exhibeat xp̄o. 23. q. vlti. c. hūs a q̄bꝰ. Nota tñ ꝙ plures ſunt pſone q̄bꝰ nō cadit irregularitas. Nā ſm Ioh. cald. Mulier q̄cūq̄ ſit ex quo nō ē capax ordinis ſeu clericalis caracteris nō cadit in eā irrl'aritas ꝑ quā q̄s impeditꝰ ordmarivꝰ ordinis officiū celebrare. Uñ mulieri ꝓhibentꝰ ea q̄ ordinis officio ꝯpetūt. 23. di. c. ſctimonial. ⁊ c. ſacratas. ⁊ ō pe. ⁊ re. c. noua q̄dā: verūtñ q̄uis ñ efficiatꝰ

Nota ꝙ papa ħt in oībus irregularitatibus diſpenſare.

irregularis: temerarie tamen agit ⁊ grauiter puni-
ri debet. Si vtatur illis officijs q̄ ꝓhibentur in p̄e-
D dictis capitulis. ¶ Et ſimiliter in cle. de homicid.
c. Una. vbi ponunt̄ tria genera hominū qui perpe-
trantes homicidiū non efficiūtur irregulares. Pri-
mo furioſi vt dicit ibi glo. ꝙ furioſus qui ſiue conti-
nuo furore laboret ſiue per interualla q̄diu fuerit
in hac furia poteſt pati iniuriā: ſed non agere. 15.
q. 1. Illud. ⁊ c. aliquis. Quod etiam per eum fit ſic
habetur per inde ac ſi caſu accidiſſet ſine facto per-
ſone. Et ſi dānum dat non tenetur: ſed eſt perinde
ac ſi quadrupes feciſſet: vel tegula cecidiſſet. ff. ad
leg. aquile. l. hoc ſi quotiens. §. 2. Nec etiā peccat
E in tali amentia cum nō ſit compos rationis. ¶ Se-
cundo nō ſunt irregulares infantes q2 de hijs idē
eſt iudicium. Dicit̄ eñ alibi ꝙ infans vel furioſus
perdidit vel corrupit impunitū eſt. Et rōnē reddit
lex que de homicidio loquit̄. ff. ad leg. cornel. de
ſicca. l. infans. vel furioſus ſi hominē occiderit: lege
cornelia non tenetur. Cū alterū innocētia conſilij:
alterū facti infelicitas excuſat ſatis. ergo ſuo furore
punit̄. Et dicit glo. ꝙ infans hic dicit̄ minor ſeptē-
nis: quia etas illa ignorat quod faciat. Nūc ex ſpō-
ſalibus talium non contrahitur publice honeſta-
F tis iuſtitia. extra de ſponſa. impub. c. litteras. Di-
cit tñ Hoſt. in cap̄. illo de delict. puer. ꝙ puer doli
capax ſi ꝓijciendo lapidem vel cutellū occidit ali-
quē eſt irregularis: licet nō habuerit animū occide-
re: q2 in lege ꝓmotionis non voluntas attenditur.
ſed factū. Tale tñ homicidiū facit̄ diſpēſatione di-
gnum. Dicit genzel. ꝙ talis tenetur: q2 doli capax
licet fauore etatis cum eo mitius agat̄. extra de de-
lic. puer. c. 1. Et addit ꝙ doli capax d2 cum eſt ꝓxi-
mus pubertati ſeu etate puberi. Pubertas incipit
a nouē annis in qua incipiūt ꝑ̄are. Ideo qñ ma-
gis appropinquāt ad pubertatem q̄ ad infantiā:
qđ eſt maſculo in. 10. anno cum dimidio ⁊ aliquā-
tulum vltra: tales culpabiles eſſent ⁊ irregulares.
G ¶ Tertio dormientes non ſunt irregulares. Nam
dormientes furioſo cōparant̄. extra de bapt. c. ma-
iores. ⁊ hoc ideo: q2 dormitio reddit hominē totali-
ter extra mētē velut eēt in aſtaſi. Nā aliqui dormiē-
do loquūtur. Aliqui aliquid agunt vt ſe armant:
vadunt: aſcendunt: ⁊ deſcēdunt. Unde refert land.
de ſocero ſuo anglico qui dormiēs: pariſius iuit de
eccleſia ſancti benedicti vſq3 ad fiumē ſecane de no-
cte: ⁊ ibi puerum interfecit. Et reuerſus dormiens
poſuit ſe in lecto ⁊ de hoc videt̄ ꝙ nō ſit irreglāris
Et hoc tenendum eſt. Uerūtñ ebrius occidens ali-
quem: q̄uis ꝓ tunc nō habeat vſum rōnis nō excu-
ſatur a delicto ⁊ irregularitate ſm genzel. 15. q. 1.
c. inebriauerunt. Predicti igitur nullā irregulari-
tatē ꝑ peccatū incurrūt. Nec celebrādo nec officijs
ordinis vtendo. Nec diuinis intereſſendo. Unde eſt
H ſciendū ꝙ irregularitas ꝓut in preſenti ſumit̄ ſpe-
culatiōe tripliciter contrahitur. Primo nature vitia-
te corruptiōe. Et hoc dupliciter. Primo ex defectio-
Auguſti. ne ꝓprie nature. Nam ſm Auguſt. Incompoſitio
corporalis inequalitatē indicat mentis. Et ideo in
lege corpe viciati ꝓhibebāt̄ a ſacerdotio: vt habet̄
Leuitici Leuit. 21. ⁊ recitatur. 49. diſtin. hinc etenī ſupna
21. voce ad moyſem dicit̄ in leuitico. Locutus eſt d(omin)s
ad aaron: homo de ſemine tuo per familias qui ha-
buerit maculam non offerat panē deo ſuo nec acce-
dat ad miniſterium eius: vbi repente ſubiungitur.
Si cecus fuerit ſi claudus: ſi paruo vel grandi na-
ſo ⁊ torto. Si fracto pede: ſi mancus: ſi gibbus: ſi
lippus: ſi albuginē habens in oculo. Si iugiter ha-
bet ſcabiem. Si impetiginē. i. ſcabiē ſiccā in corpore
⁊c. ¶ Et exponit ſingula applicās ad vitia. Ut cor- I
poris defectus correſpondeat defectui mentis. Pre-
dicta tamē in lege noua ſunt arbitraria. Et cum eis
diſpenſari poteſt. extra de corpo. vic. c. cum in tua.
Super qua materia eſt breuiter dicendum: ꝙ ſi q̄s
priuatus eſt membro magno ⁊ manifeſto: qđ indu-
cat notabilem deformitatē eius priuatio: vt eſt pri-
uatio naſi ⁊ ſimilia. Uel etiam inhabilitatem ad exe-
quēdum officium: vt priuatio manus ⁊ hmōi. Tūc
quacunq3 cauſa ſit priuatus: iuſta vel iniuſta: natu-
rali vel accidentali impedit ꝓmotionem: ⁊ talis de-
fectus ꝓmotum deijcit: extra de cor. vic. c. expoſui-
ſti. Si vero prius erat ꝓmotus ⁊ poſtea ſuperuenit
defectus. Tunc ſi ꝓpter hoc non redditur nimis de-
formis exequi poteſt illa officia ad que non impe-
ditur per illum defectum. Puta ſi factus ſacerdos
amiſit viſum: tunc miſſam celebrare non poteſt. nec
alīs in altari miniſtrare. Poterit tamen predicare:
confeſſiones audire ⁊ ſimilia. Nec debet beneficio
priuari ſine culpa ſua talem defectum incurrit: q2
afflicto non eſt dāda afflictio. 7. q. 1. c. cū percuſſio
Tamen dabitur ei coadiutor ſi tale beneficium eſt
cui deſeruire non poſſit. extra de cle. egro. c. 2. Non
tamen generaliter deformitates que in dicto capi-
tulo hinc etenī enumerātur: ⁊ alie quecūq3 ſm hu-
go. ibidem repellunt aliquē: ſed ſolum que inducūt
nimiam deformitatē in quo non poteſt certa doctri-
na tradi. Nam in talibus multum attendit̄ ſcanda-
lum. Nec aliqua deformitas impedit ꝓmouēdum
niſi ſit hoc in iure expreſſum. Quis edictum de pro-
mouendis eſt ꝓhibitorium. ¶ Unde poteſt cōtinge- K
re ꝙ aliquis alicubi licite ꝓmouebitur: ⁊ alibi non
licite: q2 in vno loco ſurgit ſcandalum ⁊ non in alio
In talibus nāq3 ſcandalum ppl̄i conſiderabitur.
Et ſi dubitatur an ſurget inde ſcandalum: tunc re-
currendum eſt ad arbitrium epī. vt eodem titulo. c.
cum in tua. Etiam eſſet facilius diſpenſandum cū
religioſis in ſuis monaſterijs latentibus vt cum pe-
de ligneo miniſtrarēt ⁊ ſimilia que ſunt in arbitrio
dioceſanorum. Si quis mutilatus eſt membro par-
uo vel occulto. Tunc ſi hoc factum eſt ſpōte ⁊ ſine
iuſta cauſa: vtpote ex indignatione impotentia ſup-
bia vel ſimili cauſa. Et tunc a quocunq3 factū fue-
rit ſiue a ſeipō ſiue ab alio repellitur a ꝓmotione.
Et ꝓmotus deijcitur etiam ſi putabat obſequium
ſe preſtare deo vt ſeipſum caſtrando: vt patet eodē
titulo. c. ſignificauit. Si tamen ex hoc non eſt impo-
tens ad officij executionem poteſt cum eo diſpenſa-
ri: tñ difficulter cum eo qui ſe caſtrauit. 55. diſt. c.
ſi quis abſciderit. ¶ Secus tamē ſi ſine ſua culpa
ſunt abſciſa virilia vtpote conſilio medicoꝝ. extra
de corpo. vic. c. ex parte. Uel etiam a barbitonſori-
bus per violentiam: vt patet. 56. diſtin. c. ſi quis a
medicis. Nec eſt neceſſe ſicut ruſtici dicūt ꝙ teſticu-
los ſuos portent in burſa quaſi tunc intelligantur
habere cuncta membra ſua cum aliquibus bonum
eſſet ꝙ nec portarent virides ⁊ integros. vt notat

ber.c.ex pte.eo.tit.Similiter ſi ſpōte ⁊ iuſta cā vrpo
te propter periculum lepre:ne totum corpus inficę
retur ſibimet amputaret virilia cum eſſet bene peri
tus in cirugia. Tunc nec repellitur a ꝓmotione nec
M deijcitur promotus: vt dicto capit. Ex parte. ¶ Et
idem iudicium eſt ſi natus eſt ſine teſticulis: quia po
teſt promoueri. Verumtamen hermofroditus q̄ ha
bet vtrunq̄ ſexum: repellitur a promotione ꝓpter
deformitatem ⁊ monſtroſitatem. arch.d.36.capit.
Illiteratos. Tales eñ q̄uis ordinari nō debeant: ta
men ſi magis vergunt in ſexum maſculinū ꝙ̄ femi
ninum. Si caſu ordinaret᷑tur: caracterem ſuſcipiūt
ſecus autem ſi magis ad ſexum femineum ꝙ̄ maſcu
linum: vel equaliter participant in vtroq̄: tunc eñ
non ſuſcipiunt caracterē. ¶ Itē nota ꝙ ſi quis dā
do operam rei licite caſu ſibi abſciderit membrum
occultum vel etiā membrū manifeſtum paruum: vt
pote digitum non neceſſarium ad ſignum crucis fa
ciendū: ⁊ ſimilia ꝑ q̄ non redditur impotens vel in
abilis ad exequendum officium: tunc non repellit᷑.
N ¶ Secus autem ſi dabat operam rei illicite: ⁊ ſi ca
ſu abſcideret: nihilominus ſi mēbrū eſſet vel pars
membri que generaret modicā deformitatem talis
miſericorditer in ſuſceptis tollerari poteſt. ſ. per di
ſpenſationē epi: hec colligi poſſunt ex dictis raym.
guill. ⁊ innoc. Trahuntur q̄ ex dicto ca. Si quis ab
O ſciderit ⁊ extra eod.tit.ca. ſignificauit. ¶ Itē ſerui vt
ſunt ſeruilis conditionis: ſunt irregulares nec poſ
ſunt promoueri niſi prius plenam libertatem fuerit
conſecuti. 54.d.c.1.2.⁊.3. Ratio huius eſt clerica
lis dignitas ⁊ ſeruilis vilitas: vt extra de ſeru.non
ordi.c. De ſeruorum in fine. ꝙ ſi ſeruus ſe fecerit ꝓ
moueri dño ignorāte vel contradicente. Tunc ſi fue
rit ordinatus in minoribus reducitur ad ſeruitutē
vt prius. vt.54.di.c. Nulli. Si vero fuerit ordina
tus ad ſubdiaconatum vel diaconatum oportet ꝙ
det alium loco ſui vel per aliquam perſonam pro
curet redemptionē ſui. Aut ſi non habuerit ipſe red
datur vt eſt expreſſum. 54.di.c. Ex antiquis: ⁊ ex
tra de ſer.non ord.c. Miramur. Ubi etiam dicit de
ſubdiacono ꝙ in.c. Ex antiquis fuerat pretermiſ
ſum. Proinde promotus eſt in ſacerdotē. Remanet
quidē in ordine ſuo reddito tamē peculio dño ſuo
ſi qđ habet vt in dicto capitulo. Ex antiquis. Et ſi
non habet: debet procurare redemptionem ſuam.
Qđ ſi non poteſt: tunc in ſeruitijs ſacerdotio conue
nientibus: tenetur ſeruire domino ſuo: vt officiādo
ei in miſſis ⁊ horis canonicis ac alijs ſimilibus.
P 54.d.capitu. Frequens. ¶ Et ſi queratur q̄to tē
pore poteſt eum repetere. Ad hoc dicendum eſt ꝙ
dominus ſuus poteſt eum repetere infra tempus
vnius anni a tempore notitie vt.54.d.capitulo. Si
ſeruus. Verumtamen ſi incognitus monaſterium in
greditur: debet probari per triennium: infra qđ tem
pus ſi fuerit requiſitꝰ debet reddi domino ſuo: poſt
triennium autem a domino ſuo queri non poteſt ni
ſi ſit tam longe ꝙ inueniri non poſſet. Nam tales
poſt triennium ſi monachi effecti fuerint: liberi effi
ciuntur: in dicto.capitulo. Si ſeruus. ⁊.17.q.2.ca
pitulo. Si quis incognitus. Si proinde ſeruus pro
motus eſt: domino ſciente ⁊ non contradicente: tūc
eo ipſo eſt factus liber vt in dicto.capi. Si ſeruus.
Q ¶ Et nota ꝙ cum ſeruus ordinatus; vel profeſſus
in religione: redditur domino ſuo: non licebit domi
no manꝰ in eum violentas inijcere. Alias incideret
in canonem ſm Innoc. in dicto capitul. Si quis in
cognitꝰ: nec ſeruū ſuū conſtitutū vel ꝓfeſſum in reli
gione approbata: cogere pōt ad cōtrahendū matri
moniū ꝓpter votū ſolēpne annexū ordini: extra de
cōuer.coniug.c.q̄dā. Ceterū ſi ſeruus ordinat᷑ neſcię
te dño ſuo. Sed epiſcopo ſciente ⁊ etiā repreſentato
re ꝙ ſit ſeruꝰ. Tūc ille ſeruꝰ efficit᷑ liber. Et epiſco
pus vel repreſentator tenet᷑ dño reddere duos ſer
uos eque bonos. 54.d. Si ſeruꝰ. ⁊ in glo. ⁊ in.c. De
ſeruorū vbi dicit᷑. Denique ſeruus eccleſie liberatꝰ: te
net᷑ ad hoc etiā ſi non fuiſſet expreſſum in ſua manu
miſſione: qđ non iniuriet eccleſie nec accuſet eā: nec
teſtificet᷑ cōtra eā. Alias reuocat᷑ in ſeruitutē. xij.q.
2.c. Diaconi. Nō tñ eccleſie manumiſſus tenet ſer
uire in officio clericali: niſi in manumiſſiōe fuiſſet ex
preſſum ⁊ in ordinatione vt.eod.tit.c. Eo libentius
Verūtñ ſeruo priuate ꝑſone liberato vt ꝓmoueat᷑:
nō pōt retinere ſibi dñs aliquas operas in q̄bus te
neat᷑. 14.d.c.1. Niſi dūtaxat ſpūales: qđ exprimi
debet: ſi hꝰ vult patronꝰ. Et hoc in ſua manumiſſiōe
ac poſtea declarare ſm hoſt. in ordinatione ꝙ ſi ſic
promotꝰ in huiuſmodi deſeruire non tñ reuocabit᷑
in ſeruitutē. Sed degradabit ſi factꝰ ē ſacerdos ſm
raim.goff. ⁊ innoc. ¶ Itē ꝯhit irregularitas ex il
R legitima cōiunctiōe parentū: nati eñ ex illegitimo
thoro ſeu adulterio: ꝓhibentur ab ordinatione ⁊ ꝓ
motione. Et hoc ꝓpter tria. Primo ꝓpter dignita
tē clericalē q̄ dari nō debet huiuſmodi ꝑſonis vili
bus: extra de excel.prelat.c. Inter dilectos. Scđo ꝓ
pter deteſtationē paterni criminis nec eñ inconue
niens eſt vnū puniri ꝓ reliquo: vt filiū ꝓ pctō parē
tum. Pena ſaltē tēporali nō eterna. Exemplū primi
extra de heret.c. Vergētis. Exemplū ſcđi.pri.q.4.
Per totū. Tertio ꝓpter imitationē. Nam tales filij
cōiter ſolent eē imitatores paterni ſceleris. lvj.diſt.
ca. Si gens anglorū. ¶ Uñ q̄uis aliq̄ reperiātur
S huiuſmodi viri valde induſtrioſi ⁊ virtuoſi. Et ex hꝰ
reddātur magis laudabiles nō tñ adaptāt iura niſi
ſm ea q̄ in pluribꝰ accidūt nihil tñ nocet eis illa il
legitimatio quo ad deū ⁊ virtutū opera ſi boni ſūt
in ſe vt diffuſe pz.56.d.ca.naſci.cū quibꝫ.ca.ſequē
tibꝰ. Si q̄s ignorat ſe illegitimū eē: cū tñ ſit illegiti
mus ſm hoſt. ignorātia ꝓbabilis excuſat eū. Arch.
C.de teſt.leg.pri. ⁊.ff. de offi.pſid.leg.3. Uñ durā
te tali ignorātia nō peccat faciēdo ſe ꝓmoueri. Lꝫ
tñ hoc lateret ſufficiēter: q̄uis alijs occultū ſit: in
diget diſpēſatiōe ad ordinē ⁊ dignitatē. Et ad hꝰ la
borabit anteq̄ exequat᷑ vlteriꝰ officiū ſuū vt legiti
met᷑. ¶ Pro quo notat᷑ ꝙ q̄s legitimat᷑ tripliciter.
T Primo ꝑ ſequēs matrimoniū. ſ. cōtrahēdo cū illa ex
qua hꝫ filios illegitimos. Et hoc ē verū q̄ñ illa po
tuit eē cꝰ vxor: q̄ñ ab ea filios habuit. Alias nō: vt
pz q̄ filij ſunt legit.c. Cōqueſtus: q̄tū ad primū. Et
ꝑ ca. tāta: q̄tū ad ſm. Scđo mō ꝑ ſpālē grām pape
vt eod.tit.ca. Per venerabilē. Que legitimatio ſicut ⁊
prima valet ad hoc vt talis valeat ꝓmoueri ad oēs
ordines: ⁊ recipere beneficium ſine cura. ¶ Tertio
V modo ꝑ leges ſeculares ſm modos in eis traditos
qui reduci poſſunt ad tres. Primus eſt ſi pater filiū
naturalem offerat curie: efficiatur q̄ curialis: vt in
aut.quibus mod.nat.effi.legit.§. ſi quis igitur. Itē

ſi offerat eum curie ciuitatis: de qua vel de cuiꝰ vico
eſt oriundus: vt patet inſtit. de nuptijs. §. vlti. Secūdus
eſt ſi pater decedens: in teſtamento filium natura-
lem nominet legitimum heredem: vt ipſe poſtea te-
ſtamentum offerat principi. Uel ſi pater in inſtrumē-
to per publicam manum confecto vel alio ſcripto
cum ſubſcriptione trium teſtium: eum filium nomi-
net: nec adijciat naturalē: vt in auẗ. liceat matri vel
auie. §. ad hoc. Tertius eſt ſi nullo modo filio legi-
timo exiſtente: ipſe naturalis filius ſeipſum offerat
curie: vt in auẗ. quibus mod. nat. effi. legit. §. primo
nihil cōfert hic legitimatio quantum ad hoc ꝙ promo
ueri poſſit ad ordines vel eccleſiaſticas dignitates.
Item poteſt fieri legitimatio per ingreſſum appro
bate religionis. Tunc enim promoueri poteſt ad om
nes ſacros ordines ſm raym. ⁊ gloſ. ſummariā. di.
56. ca. primo. Sed ad prelationes ⁊ dignitatez: nō
poteſt promoueri ſine diſpenſatione vt patet ibidē.
x ¶ Sequitur de irregularitate contracta per homi
cidium vel mutilationem: ad cuius euidentiam dici
tur extra de homicid. ca. Una. in clem. ꝙ ſi furioſus
infans: vel dormiens: hominē occidat vel mutilet.
Nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Sic ⁊ qui
mortem vitare aliter non valens: ſuum mutilet vel
occidat inuaſorem non incurrit irregularitatem: ex
hoc oſtendens ꝙ alij qui hic iſtis quattuor modis
non excipiuntur: quempiam occidentes vel mutilā
tes irregularitatem incurrunt. Et dicit glo. ibidē ꝙ
quo ad irregularitatem contrahendam mutilatio
membrorū: homicidio comparatur. Super verbo
mutilat. Et allegat ibi multa iura. Secundum autē
laud. non inducitur irregularitas: ex qualibet muti
latione. Sed ſolum cum mutilatur aliqđ de mēbris
principalibus: vt oculus: manꝰ: naſus: pes ⁊ ſimilia
y d. 55. Si euangelica. ¶ Et ſi queratur ſi digitꝰ ſit
membrum. Ad hoc dicendum ꝙ quidam doctor de
bononia nomine galianus in ſtudio paduano: pre-
ſentem queſtionem diſputauit de clerico beneficiato
mutilante digitum alteri clerico euiſdem eccleſie: in
qua queſtione quo ad vltimū queſitum eſt dubium
Utrum mutilans digitum: dicatur mutilare mem-
brum: adeo ꝙ ſit irregularis. In quo dubio deter
minauit ꝙ ſic: quia iura dicunt indiſtincte de muti-
latione membrorū: extra de corp. vic. capitu. primo.
⁊ 55. d. capitu. Penitentes. In contrarium autem
eſt: quia digitus non eſt membrum: ſed pars mem-
bri. ff. de edic. leg. Idē filius. in principio ⁊. ff. de ſta.
ho. in leg. non ſunt liberi. Quod videtur verius: ⁊
ideo dictum ſaluaui non videtur verum: quia cano
nes etiam exprimunt de mutilante partem membri
immo etiam de mutilante partem digiti vt. 55. di.
Qui partem cuiuſlibet digiti. Sed ibi loquitur de
mutilante ſibijpſi partez digiti: vnde quia materia
irregularitatis eſt reſtringēda tanꝗ penalis: videẗ
ꝙ non ſit irregularis niſi qui mutilat membrum:
vt extra ne clerici. vel monachi. capitulo. Clerici.
Et extra de homicid. capitulo. His qui. libr. ſexto.
Nam vtrobiꝗ exprimit de mutilatione membrorū
Et videntur canones voluiſſe tunc fieri quempiaz
irregularem actiue: quando ipſe alium reddidit ir-
regularem paſſiue vt de corp. vic. cap. primo. Et per
hoc optime valet qđ dicitur ibidē in glo. pri. ¶ Sz
z queritur vtrum debilitans ita ꝙ fiat inutile et pror
ſus inhabile: non tñ mutilans: vtrū ſit irregularis!
Ad hoc dicendū ꝙ gaſp. de cald. Hanc queſtionem
pertractans in. c. 1. Qui clerici vel vouentes matri-
moniū. Putat ꝙ curia romana tenet talem irregula
rem. Et per hoc facit qđ tale membrum dicitur eſſe
mortuum. 1. q. 1. ca. vigeri. Ergo dici poteſt mutila
tum loquēdo large. Hoc etiā tenet archid. extra de
homic. ca. vlti. lib. 6. ſ. ꝙ ex debilitate membri con
trahitur irregularitas. Unde etiā membrorū dimi
nutio irregularitatem inducit: extra de clericis pu-
gnantibus in duello. ca. primo. Ubi glo. accipit di-
minutionem pro mutilatione. Et licet iura que lo-
quūtur de membris mutilatis: vtantur verbo de-
truncationis vel mutilationis. Mutilare tamen p
prie ſignificat incidere vel ſuccidere ſm glo. Unde
glo. dicit ꝙ mutilare aliquid eſt qđ eſt integrū de
truncare. Large tamen ſumpto vocabulo: eſt idem
qđ commouere: debilitare: mutare: verumtamē non
eſt tantus horror in viſu nec tanta commiſſio in ac-
tu: membrū eſſe debilitatum ſicut mutilatū. ¶ Ubi
notandū eſt ꝙ homicidium committiẗ multis mo A
dis. ſ. facto: conſilio: precepto: defenſione: adhorta
tione: conſenſu: extra de homic. ſicut dignum. Et de
cleri. pug. in duell. c. Henricus. Et hij oēs efficiunẗ
irregulares. Niſi declaratio eccleſie: vel diſpenſatio
ipſos excuſabiles reddat ſm Hoſt. i. c. predicto. Unñ
ſi aſſocies illum q̄ vadit ad occidendum: voluntate
quidem eū reuocādi ab homicidio: ſed tamen cum
intentione defendendi eum: ſi alter eum preualeret
⁊ ſic homicidium committit: irregularis es hoc non
ꝗ facto vel opere: ⁊ hoc voluntate: iuſtitia neceſſita
te vel caſu. Primo quidem ſpontanea volūtate cū
opere ſubſecuto incurriẗ irregularitas qđ requiriẗ
ad irregularitatē: qꝛ ſola voluntas: non inducit ir
regularitatem. eo qđ lex promotionis factum requi
rit. 15. q. 1. capitulo. vlt. Si hominem vulneraſſet
grauiſſime nec ſecuta fuiſſet mors nec membri muti
latio directe vel indirecte: non eſſet irregularis. Di
co ideo indirecte: quia ſi vulnus intuliſſet: nō de ſe
mortale. Et vulneratus propter imperitiam medi-
ci moreretur: nihilominus percutiens eſſet irregu-
laris. ¶ Ad irregularitatem ergo requiritur actus B
cum voluntate. Unde ſiue veneno: ſiue gladio ſiue
quocunꝗ alio: etiam ſine peccato vt per iuſticiam
quis alium interficiat: eſt irregularis. 23. q. 8. ca. 1.
Tamen henric. boic. extra ne cler. vel monac. capit.
Clericis: dicit ꝙ ſi clericus intereſſet morti vel effu-
ſioni ſanguinis alicuꝰ licite ex iure approbate vt ſu
ſpēdio vel decapitationi latronis vł homicide: hoc
ſolum non reddunt eum irregularem: niſi intereſſet
pſtās auctoritatē auxiliū ꝯſiliū ⁊c. Extra de homic.
c. Sicut dignū. Hinc ſi expectaret ad eū iuriſdictio:
nullo mō vindicte dꝫ intereſſe: extra de exceſ. pla. c.
Ex litis. ¶ Uerūtñ ſi intereſſet effuſiōi illicite: ⁊ a iu C
re reprobate: vt ſi intereſſet duellis capitalibꝰ q̄ oi
no dānata ſūt vt pꝫ eod. tit. c. 1. Et. 2. q. 5. c. monar
chiā. Tūc ſꝫ laud. de. ſtatu mon. c. Ne i agro. §. por
ro. in clem. Si clericꝰ iuerit ad aſſociandū ⁊ honorā
dū alterū de pugnātibꝰ: ⁊ mortē aduerſarij ſicierit
ꝗtum poteſt: ⁊ in aīo geſſerit. Qđ forſan ſi auderet
etiam facto faueret. Tunc videtur ꝙ ſit irregularis
per dictum capitul. Sicut dignum. §. clericos. Nu-
da tñ pſentia al's exhibita nō īducit irregularitatē:

licet aliter peccet grauiter q̄ intereſt: vt extra ne cle
ri.vel mo.c.ſententiam in glo. Et addit Henri.boyc
ꝙ oēs quoquomodo adiuuantes in duello:peccāt
mortaliter. Et ſi contingeret aliquē mori imputa-
retur omnibus homicidium:ꝛ fierent irregulares.
17.queſtio.3.c.omnes.Dicit autem Johānes de
cald. extra de diuortijs.capit.gaudemus. ꝙ q̄uis
irregularitas ſurgens a lege diuina habeat etiam
locum in non baptiſato:vt ſi eſt bigamus.Tamen
in ea que ſurgit a lege poſitiua:vt homicidium,non
D ligat non baptiſatos.¶ Ex quo ſequitur ꝙ ſi infi-
delis conuerteretur:ꝛ ante baptiſmum fuiſſet biga
mus:non poſſet promoueri ad ſacros ordines. Si
autem infidelis qui ante baptiſmum erat homici-
da ꝛ baptiſaretur poſſet promoueri ad ſacros ordi
nes:nec eſt irregularis.Sed quare bigamus eſt ma
gis irregularis q̄ homicida. Dico ꝙ ratio ſeu cau
ſa eſt: quia prima irregularitas eſt ex lege diuina:
altera vero ex lege poſitiua. Itē clericus vim vi re-
pellendo cum moderamine inculpate tutele.Si mu
tilat vel occidat nō eſt irregularis.50.diſt.c.q̄ te.
Et extra de homici.c.vna in clemē.¶ Si vero alio
E caſu vtitur armis auctoritate pape vt in bello iuſto
tunc etiam ſi mutilat vel occidit nō eſt irregularis.
Quia papa poteſt licite iuſtū bellum indicere:preci
pue contra hereticos ꝛ infideles fidei reſiſtētes: vt
ꝓbatur.23.q.4.ſicut excellentia. Et.c.ſi non ex fi
dei merito.Et in tali bello papa poteſt dare licētiā
clericis vtendi armis quibuſcūq̄ ſine metu irregu-
laritatis:imo cum homicidio voluntario diſpēſare
poteſt eo penitente: de pe. diſtin.1.c.1.Et extra de
homici.c.ſicut dignū. Et etiā clerico licentiam da-
re poteſt:ꝙ vtatur armis defenſibilibus in bello iu
ſto. Quod tenet Hoſt.in dicto.c.ſicut dignū. Et.c.
occidit.23.q.8.c.Si ꝓinde clericus vtatur armis
motu ꝓprio:hoc in bello iuſto: vt ꝓ defenſione pa
trie:vel al's tunc ibidem eſſe poterit cū armis defen
ſionis:vt.23.q.3.c.fortitudo. Et poterit hortari
nō aūt pugnare:vt.23.q.4.c.vt pridem. Ac oratio
nibus latinis intercedere:vt patet ibidē.c.cōuenior
F ¶ Dicunt etiam Inno.ꝛ Hoſt.ꝙ clamare poſſunt
Capite cōprehendite. Sed q̄uis poſſint pugnare:
non tñ occidere. Cum armis tamen offenſibilibus
non debet intereſſe:niſi ea intentione vt ſe defendat
ꝛ non vt pugnet impediente ordinis ſuſceptiōe.23.
q.8.c.clerici.Et extra de voto.c.ex multa.§.finali.
Si neminem occiderit vel mutilauerit non eſt irre
gularis: licet ab alijs plures occiſi fuerint vel muti
lati:hoc enim potius eorum fatuitatibus imputan
G dum eſt qui bellum iniuſtum mouerunt. ¶ Ad tol
lendum tamen omne dubium : poteſt ad cautelam
ſibi penitentia iniungi. Et ſic intelligendū eſt extra
de cleri.percu.c.preſentium. Si tamen in tali bello
clericus aliquem vulnerauerit non tamen occiderit
vel mutilauerit:qui tamen poſt ab alijs occiſus eſt
tunc ſi vulnus clerici diſcerni potuit ꝛ perpendi ꝙ
non erat vulnus mortale non efficitur irregularis:
vt eodem titu.c.ſignificaſti.Qd̄ ſi diſcerni non po-
tuit ꝓpter dubiū irregularis iudicaꝛ:vt dicit Ho.
eod̄.titu.c.1. Et idem dicit ꝙ ſi quis in bello iuſto
pugnauerit in ꝓpria perſona q̄uis alios ꝑcuſſerit
dūmodo de morte alicuius remorſum cōſciētie nō
habuerit nō cenſeꝛ irregularis.Quod etiam vide-
etur per capitulum petitio ꝓbare.E contra in bello
iniuſto mouentes arma ſunt irregulares ſi repeniā-
tur inter ſe aliqui interfecti vel mutilati:ſeu fuerit
ex parte iniuriantium:ſeu ex parte recipientium ſm
Raym.Quod quidē intelligunt qñ clerici fuerunt
in culpa.Et hoc apparet ex verbis eius dum dicit.
Mouerint arma quaſi voluntarie ꝛ ſine neceſſitate
Nam ſi defenderent ſe vel ſocios neceſſarie:licet ali
quis de defendentibus ſit interfectus ex alia parte
ſi reliqui nec interfeciſſent nec vulneraſſent: nō erūt
irregulares:licet voluntatem occidendi habuiſſent
quia lex promotionis factum requirit.Non autem
ſic eſt de inuadentibus. quia vno mutilato vel occi
ſo iudicantur omnes irregulares:preſertim in iniu
ſto bello.Sed quid de illo qui mandat aliquem li- H
berare ꝓhibens tamen ne occidatur vel mutiletur
ſi mandatarius occiderit vel mutilet excedēs ſuam
cōmiſſionem. Nunquid mandans erit irregularis
Dico ꝙ ſic: vt patet extra de homicid.cap̄. ne qui.
lib.6.Sed quid de iudice vel miniſtro qui iuſte ad
mortem per iuſtitiam condēnat malefactorem. Di-
co ꝙ q̄uis benefaciat tamen eſt irregularis:nec po
terit promoueri:extra de homicid.c. ſicut dignum.
Unde clericus in ſacris nō pt̄ eſſe iudex ſanguinis
ſaltem in ꝓpria perſona cognoſcendo ꝛ iudicando
Tamen poteſt cōmittere iure ſuo ꝛ vice ſua iuriſdi
ctionem temporalem ſuper quam habet: ꝛ hoc con-
ſtituendo generalem ſuum vicarium vel balliuum:
qui de omnibus malefactoribus faciat vindictam
¶ Sed quid de illo qui petit iuſtitiam iudici de la I
trone vel alio malefactore quibus debeꝛ pena ſan
guinis.Proteſtando quod non intendit ad penam
ſanguinis vel mutilationis. Nunquid ſi iudex pro
cedit ad penam ſanguinis mortis vel mutilationis
talis eſt irregularis.Dico ꝙ non eſt irregularis:ex
tra de homicid.c.perlatis: vbi dicitur ꝙ ſine pena
irregularitatis clerici poſſunt de ſuis malefactori-
bus cōqueri: ꝛ coram ſuo iudice ſeculari etiam de
criminibus ex quibus debetur pena ſanguinis:dū
tamen proteſtetur expreſſe ꝙ ad penam ſanguinis
non intendit.Quia ſi tenderet ad penā mortis eſſet
irregularis.Licet enim clerico ſuam iniuriam pro-
ſequi coram iudice ciuiliter: ſed non criminaliter:
nec in ore nec in intentione. Aliter q̄uis ore prote-
ſtaretur quod non intendit ad penam ſanguinis:et
in intentione vellet penam ſanguinis eſt irregula-
ris.Ideo debet ſimpliciter proteſtari ꝙ non inten-
dit proſequi niſi ciuiliter. Goffred.tamen tenet ꝙ
ſi actor crederet:quod nullo modo poſſet perueni-
re ad effectum ſue petitionis: niſi per mortem vel
mutilationem:tunc non eſt inuocandum brachium
ſeculare. Secus ſi crederet difficiliter:ſed non ſim-
pliciter. Et ſic exponitur extra de homicid.capitu.
poſtulaſti illud verbum.Uix abſq̄ ꝛc. ¶ Iudex ve K
ro ſi modum ciuilis actionis excedens gladio vti-
tur:exceſſus non imputatur actori:ſed iudici. Item
ſub pena irregularitatis clericus non debet eſſe
conſiliarius iudicantis in cauſa ſanguinis : vbi
mors vel mutilatio ſequitur.Nec etiam poteſt eſſe
aduocatus: nec teſtis: nec tabellio. Quia non de-
bet dare conſilium:auxilium:opem:operam: vel fa
uorem.Nec etiam dictare.Nec ſcribere ſententiam
ex qua ſequitur mors,vel mutilatio.Nec aliq̄s ca-

platur ꝑ delicto. Secus ꝑ debito q꞉ licet. Sed q̇d
de clerico cōſulenti ſm̄ leges quibus pena ſangui-
nis debet dari tali criminoſo vbi ſequit̄ mors vel
mutilatio. Reſpondet Henricus boyc. extra de ex-
ceſ. prela. c. ex ceteris. ꝙ ſi conſuluit ſuper facto cri
minali imminenti in penam criminoſo de preſenti pu
niendo: tunc ſi ſequatur mors vel mutilatio efficit̄
irregularis: vt hic: ſi ſaltem ex conſilio ſuo ſeu gene
rali ſeu ſpeciali ſequatur ꝓpinquū homicidiū. Ad
hoc dicendum ſm̄ Hoſtiē. ⁊ alios ꝗplurimos do-
ctores quoꝝ determinatio eſt vt ſit irregularis ſi-
cut d꞉ in. c. ſicut dignum. §. finali. Et. c. ſignificaſti.
L Et. c. clericis: extra ne clerici vel mo. ¶ Si vero con
ſuluit ſuper facto nō imminente ad puniēdum. Et cō
ſulens bene conſuluit vel reſpondit vt iura canunt
Tunc non efficitur irregularis. Et ſic intelligit̄ opi
nio Ioh. bert. Ad hoc. 25. q. vlti. c. peſſimā. in glo.
Si vero errauit ⁊ non erat iuriſperitus: ſed erant
opiniones varie. Et ipſe ſequēs aliquoꝝ opiniōes
ſic conſuluit. Sic etiā nō eſt irregularis: q꞉ cum de
certo facto non conſuluit: ſatis eſt ꝙ non fuerit in
culpa. Si tñ errauit in caſu quo nullus iuriſperit⁹
errаſſet: tunc eius ignorātia craſſa iudicat̄: ⁊ ſit irre
gularis: ſi ex illo conſilio ſequatur mors: q꞉ fuit in
M lata culpa. ¶ Quod ſi nō eſt iuriſperitus: ⁊ tñ pre-
ſumit quod iudex ſequetur eius conſilium tūc eſt
in culpa ⁊ ſit irregularis. Si ꝟo nō preſumit ſicut
⁊ preſumere non debet: ſed ſimpliciter dixit quod
ſentiebat: non tñ ſuggerendo ex affectu: ſed tm̄ qđ
ſentiebat exprimendo: tunc quia ceſſat culpa. Nec
factum eſt certū: non eſt irregularis. Similiter ſi iu
dici vel officiali maleficium inſequenti: ſimplici nō
demōſtraret: non habens ſuſpitionē ꝙ ad punitio
nem quereret̄: ſed ꝓpter aliud dicunt doctores illū
nō eē irregularē ex quo nō fuit ei⁹ intētio corrupta.
Secus tamen ſi ſciebat ꝙ ad penā ſanguinis quę-
N reretur. ¶ Ceterum predicator in cathedra decla-
rans leges tam diuinas ꝗ humanas facientes ad
penam mortis: ſimpliciter declarando non habēs
intentionem ad punitionē alicuius malefactoris:
non peccat: nec eſt irregularis. Et ſi diceret̄: dñi tē-
porales debent facere bonā iuſtitiam ſm̄ iura: ⁊ cō
puncti ex illa predicatione facerent iuſtitiam ad pe
nam mortis ſm̄ quod requirunt iura. Ex hoc pre-
dicator nō eſt irrgularis: imo meretur. Q꞉ predicat
iuſtitiam in cōmuni: ⁊ non punitionem in particula
ri. ⁊ ideo nō eſt in culpa alicuius mortis particula-
ris. Item qui ſe defendit ⁊ non poteſt vitare mortē
niſi alterum interficiat. Dicit Henricus boyc ꝙ ſi
illa neceſſitas fuit ineuitabilis: non eſt irregularis.
Si aūt fuit euitabilis eſt irregularis: vt. 50. diſt. c.
de hijs clericis. ſm̄ Hoſt. Unde ſi alter fugiēdo im
mineret ſibi periculū: ſicut frequenter ſit: quia fugien-
do cadere poſſet vel inſequi ꝓ velociorem ⁊ percuti
vſqꝫ ad mortem. Tunc nō tenetur fugere. Abſit enī
dicere ꝙ tanto periculo ſe exponeret: extra vt lite
non conteſta. c. accedens. Et idem poſſet vbi ſm̄ ꝑ-
ſone qualitatē fuga eſſet vituperoſa. Nam ⁊ al's cō
ſeruatio honorum preferturvtilitati rerum. Et oia
iſta quomodo fiant ſunt conſideranda arbitrarie.
Et maxime conſtare poteſt per iuramentum ſuum.
Tum de periculo: tum de ſua conſcientia: puta vt
promoueatur ad ordines. ¶ De irregularitate bi-
gamie dictum eſt ſupra aliqualiter. Unde nota ꝙ O
irregularitas bigamie contrahitur triplici ratione
Primo ꝓpter ſignificationem. ſecundo ꝓpter vnio
nem. tertio ꝓpter incontinentiam. Prima ratio qua
re bigamus ꝓhibet̄ ad ſacros ordines ꝓmoueri eſt
ꝓpter ſignificationē ſacramēti: q꞉ bigam⁹ deficit in
ſignificatione. Quia matrimonium bigamie nō po
teſt ſignificare illā coniūctionē xp̄i ⁊ eccleſie ſpūalē
in qua eſt vnicus ſponſus xp̄us cum eccleſia. Et ſic
ſecundum matrimonium non eſt ſacramentum: q꞉
non ſignat rem ſacram. ſ. vnicam cōiunctiōem cum
vnica ſponſa que eſt eccleſia. Cum enī carnem ſuā
diuiſerit in plures vxores non eſt vn⁹ vnius. 26. di
ſtin. c. acutius. Et extra de biga. c. debitum. ¶ Itē P
in bigamo nō eſt ſignificatio vnionis carnis xp̄i cū
diuinitate facte in vtero ꝟginis: vt patet in dicto. c.
acutius. Cū ergo vnio diuinitatis ⁊ humanitatis
ſit vnica. Ideo ſignatur in coniunctione matrimo
nij primi ⁊ non ſecundi. Ideo qui tranſit ad ſecun-
dum recedit ab vnitate. Ideo non poteſt ſignifica-
re dictam vnicam vnionem: ideo eſt irregularis. Si
quis autem non contraxit ſed tm̄ fornicatus eſt cū
pluribus non cenſetur irregularis: quia cōiunctio
fornicaria non ſignat vnionem diuinitatis cum hu
manitate. Et hec eſt ratio Auguſt. in dicto. c. acut⁹.
¶ Secūda ratio eſt ꝓpter dignitatem ordinū. 26. Auguſti.
diſtin. c. vna. Unde vt dictū eſt. Irregularitas iſta Q
non tollitur per baptiſmum ſicut irregularitas ho
micidij. ¶ Tertia ratio eſt propter incontinentiam
Dicit enī Ambroſius in. c. vna. ꝙ bigam⁹ omni pri
uilegio clericali denudatur: ac ſeculari foro penit⁹
adijcitur. Et ſub pena excōicatiōis inhibitū eſt eis
deferre tonſuram vel habitum clericalem: vt patet
extra de big. c. altercatiōis. ¶ Nota hic ꝙ bigamia R
contrahitur diuerſis modis. Primo quando ſucceſ
ſiue ⁊ diuerſis temporibus habet vxores duas: et
vtraſqꝫ cognoſcit. 31. q. 1. c. appareat. Secundo cū
quis diuerſis temporibus habet duas vxores: vnā
de iure aliam de facto. Puta cum contrahit cū con
ſanguinea: ⁊ vtrāqꝫ cognoſcit. Et idem eſt ſi plures
habet vno tempore: vt puta ducens vnam clande-
ſtine: ⁊ aliam in foro eccleſie: ⁊ vtranqꝫ cognoſcit.
¶ Tertio cum contrahit cum cognita ab alio: ⁊ eā
cognoſcit. Et hoc eſt verū ſiue ſciuerit eā corruptā
ſiue nō. 34. diſt. c. curādū. ⁊. c. precipim⁹. Si q̇s ali
quā defloraret: ⁊ poſtea cū ea cōtraheret non eſſet
bigam⁹: vt in dicto. c. acutius. ¶ Quarto qñ quis
cognoſcit vxorē ſiue ſciēter ſiue ignorāter poſtꝗ ab
altero cognita eſt. 34. diſt. c. ſi cuius. ⁊. c. ſequenti.
Uñ ſi vir accuſaret de adulterio ſuā vxorē ⁊ pēdēte
accuſatiōe: vir adultere debitū redderet: efficeretur
bigam⁹ ⁊ irregularis. ¶ Quinto cū ꝯhit cū vidua
a viro cognita eſt bigam⁹. Sec⁹ ſi eſſet relicta ꝟgo:
vt pꝫ. 12. di. c. ſeriatim. ⁊. 33. di. c. maritū ¶ Sexto
qñ q̇s vilē ꝑſonā duxit in vxorē ſicut ancillā ſuilis
ꝯditionis vel ioculatricē. ¶ Sꝫ q̄rit̄. ſi pōt diſpēſa S
ri cū bigamo. Dicit ſctūs tho. i diſt. 27. ꝙ irregula
ritas nō eſt adiūcta bigamie de iure naturali: ſꝫ bñ
ꝺ iure poſitiuo. Nec ē de eēntia ordinis ꝙ aliq̇s nō
ſit bigamus. pꝫ ex eo ꝙ ſi aliq̇s bigam⁹ ad ordines
accedit caracterē recipit. iō papa diſpenſare pōt: ⁊
nō inferior eo. ¶ Et ſi obijcit̄ ꝑ capl'm nup: ex͂ de
biga. dicit ſctūs tho. ꝙ illa decretal' intelligit̄ ꝙ ea

ēē difficultas diſpēſandi i illis q̄ de facto cū plu
ribus cōtraxerunt.ſicut ſi de iure cōtraxiſſent.Nō
ꝙ ſubſtrahatur poteſtas diſpenſandi.Idem tenet
dñs hoſt.de big.in capi.nuper.Cum dicit decreta
lis.Non licet diſpēſare ſubaudi ab inferiori nobis
dicit papa.Sed a papa licitum eſt diſpēſare.¶Et
T ſi obijciatur qꝛ non eſt licitū diſpenſare contra do
ctrinam apoſtolicā.Reſpōdet tho.vt ſupra ꝙ hoc
eſt verum q̄tum ad ea que ſunt de iure naturali:et
q̄tum ad ea que ſunt de neceſſitate ſacramentoꝝ
ꝛ fidei.Sed in alijs que ſunt ex inſtitutione apoſto
lorum:cū eccleſia nunc eandē habeat poteſtatem
ſtatuendi ꝛ deſtituendi:quam tunc habebat poteſt
per eum diſpenſari:qui primatum tenet in eccleſia
q̄uis cū tali irregularitate diſpenſare nō conſueuit
niſi forte eſſet aliqua cauſa maxima.¶Et ſi quera
V tur quare baptiſmus non ſoluit irregularitatem bi
gamie ſicut homicidij.Dico ꝙ cā eſt qꝛ bigamia in
lege ſcripta inducebat irregularitatē: homicidium
aūt non.Ideo baptiſmus tollit irregularitatē ho
micidij ex eo qꝛ in lege ſcripta ſacerdotes nō erant
irregulares ex homicidio: immo permittebatur a
deo:ꝛ precipiebatur a deo eis occidere:vt pꝫ de ſa
muele:helia :moyſe:ꝛc.Ideo irregularitas homici
dij eſt de iure poſitiuo q̄uis habuerit initium ex le
ge ſcripta vt patet de dauid.cui fuit ꝓhibitum ne
edificaret templū:qꝛ erat vir ſanguinum.Ideo qꝛ
bigamia in lege ſcripta introducebat irregularita
tē:nō habet excuſationem ꝙ tollat̄ ꝑ baptiſmū ſi
cut homicidiū qḋ non inducebat irregularitatem.
¶Tertio principaliter dicit̄ ꝙ hereſis inducit irre
gularitatem.Qꝛ ꝓhibent̄ heretici a promotione et
promoti deijciunt̄:q̄uis penitentes:qꝛ poſt vul
nus ſanatū:remanet cicatrix irregularitatis vt pꝫ.
i.q.i.ca.Clentum.¶Ubi nota ꝙ heretici puniunt̄
q̄druplici pena.Primo excōicatiōe qꝛ ſunt ipſo fa
X cto excōmunicati:extra de heret.ca.Ad abolendam
¶Scḋo depoſitiōe qꝛ indiſtincte ſiue layc⁹ ſiue cle
ricus:ſiue ſit papa:ſiue rex:ſeu impator:deponi de
bēt ab oī dignitate vt.40.d.c.Si papa.Et.24.
q.ſ.ca.Qui cōtra pacē.Etiam hereticus ab oī offi
cio expoliari debet.Et degradari ſi clericus eſt vel
ſacerdos:ꝛ iudici ſeculari tradi puniēdus cum cau
teriſatione debita.ſ.crematione.Niſi cōtinuo poſt
cōprehenſionem erroris ad fidē conuerti velit:ꝛ er
rorem: ſuum adiurare et ſatiſfactionem exhibere.
Et ſic redeuntes in perpetuo carcere retrudi debēt:
extra de heret.ca.Excoicam⁹.Nec ſolū heretici ſꝫ
eorū receptores.defenſores fautores:ꝛ horū ꝙ filij
vſqꝫ ad ſcḋam gñationē ad nullū eccleſiaſticum be
neficium vel officiū admittant̄.Alias eſt irritū ex
tra de heret.ca.Quicūqꝫ lib.6.Qḋ intelligas ſane
per lineam paternam:qꝛ per lineā maternam non
puniunt̄ niſi vſqꝫ ad primū gradum:vt extra de he
ret.ca.ſtatutū.¶Tertio puniuntur heretici rerum
Y ablatione:qꝛ omnia bona eorum ipſo iure ſunt cō
fiſcata.Executio tamen confiſcationis nō debet fie
ri per principes ſeculares anteq̄ per iudicem eccle
ſiaſticum:ſuper eodem confiſcatio ſit promulgata
extra de heret.ca.cum ſecundum.vbi dicitur ꝙ bo
na heretici ſunt confiſcata.Sed executio non debet
fieri per principes ſeculares āteq̄ per ep̄m loci aut
aliā perſonā eccleſiaſticā:habētē ptātē:ſnīa ſuꝑ eo
dē crimīe fuerit ꝓmulgata.¶Quarto puniūt̄ mili
tari perſecutione:qꝛ ſi aliter fieri nō poteſt ſunt ab
eis oīa bona armata manu auferenda.Si tamen
reuertantur ad fidei veritatē:de iure cōmuni poſt
abiurationem hereſis:admittuntur ad laycā cōmu
nionem poſtq̄ reconſiliati fuerint.i.q.3.ca.ꝑmo
Et capitulo Dubitari.Excipiuntur tamen illi qui
poſt abiurationem erroris poſtq̄ ſe per proprium
antiſtitē purgauerunt:ſi deprehenſi fuerint in abiu
ratam hereſim recidiuaſſe.Nā tales ſine vlla peni
tus audientia:ſeculari iudicio relinquuntur:extra
de heret.ca.ſuꝑ eo.lib.6.Ceterivero non ſolū ad
laycā recipiuntur cōmunionē.¶Sed inſuper me Z
ritis proprijs ſuffragantib⁹ q̄druplex diſpēſatio cir
ca eos fieri poteſt.Quādoqꝫ fit cū eis diſpenſatio
ſemiplena.Ita ꝙ ſolum recipiunt̄ in ordinibus an
te hec oīa ſuſceptis vt.i.q.i.c.ſi quis heretice.Qñ
qꝫ vero fit cum eis diſpenſatio plena:ita ꝙ poſſunt
ad ſacerdotium ꝓmoueri vt.i.q.7.ca.Conuenienti
bus.Qñqꝫ fit cū eis diſpēſatio plenior.Ita ꝙ ep̄i
eē poſſunt vt.12.di.ca.Nos conſuetudinē.Quan
doqꝫ fit cum eis diſpenſatio pleniſſima.Ita ꝙ pro
moueri poſſunt ad ſuperiores dignitates vt.23.q.
4.ca.Ipſa pietas.¶Quarto contrahit̄ irregula A
ritas per dilationem baptiſmi.Nam ſi quis adul
tus ſanus diſtulit baptiſari.Et poſtea in egritudi
ne timore mortis ſe fecit baptiſari:nō poteſt ꝓmo
ueri.Cuius cā eſt:qꝛ nō vere contritus.Nō enī ex
voluntate ſꝫ ex neceſſitate videt̄ recepiſſe baptiſmū
vt pꝫ.17.di.ca.ſi quis.Sed quare baptiſmus nō
tollit iſtā irregularitatē.Cauſa eſſe poteſt:qꝛ bapti
ſmus dilatus inducit iſtam irregularitatē:ideo nō
poteſt eam tollere:qꝛ idem nō opatur cōtrarios ef
fectus:vt extra de baptiſmo ꝛ eius.eff.c.Maiores.
¶Sed ille qui ſic diſtulit baptiſmū in duob⁹ caſi
bus per diſpenſationem poteſt ordinari.Primus
eſt ſi poſt baptiſmū ſides ꝛ vita illius probabilis
apparuerit.Scḋs ſi raritas clericorū hoc egerit. B
¶Quinto cōtrahitur irregularitas per ſuſceptio
nem iteratam ſacramentorū.caracterem imprimen
tium vt baptiſmus cōfirmatio:ꝛ ordo.di.50.cap.
Confirmandus.Et capitulo Qui bis.de conſec.d.
4.Unde qui ſcienter rebaptiſati ſunt vel reconfir
mati vel reordinati:etiam ſi ignoranter:ꝛ hoc poſt
ſcitum:habuerūt ratum:abſqꝫ diſpenſatione pape
promoueri non poſſunt.¶Sexto contrahitur irre
gularitas per ſolempnem penitentiā vt.di.50.c.
De penitentibus.Et nota ꝙ penitētia ſolēpnis de
qua nunc loquimur:tm̄ imponit̄ ab ep̄o vel de ei⁹
mandato.Nec imponit̄ clerico niſi depoſito.Et de
bet fieri cū ſolēpnitate q̄ ponit̄.50.d.c.In capite
vbi dr̄ ꝙ añ fores ecclē ſe repreſentēt ep̄o ciuitatis
ſacco induti.Nudis pedib⁹:vultib⁹ demiſſis:reos
ſe eē ipo habitu ꝛ vultu pteſtātes.Ibi adeē debēt de
cani.i.archip̄ſbyteri pochiaꝝ p̄ſbyteri q̄ eoꝝ ꝯuer
ſationē diligēter īſpicere debēt ꝛ ſꝫ modū culpe:pe
nitētiā ꝑ p̄fatos grad⁹ iniūgere.¶Poſt hec eos in
ecclīam introducāt.Et cū oī clero ſeptē penitentie C
pſalmos i terrā ꝓſtrat⁹ cū lacrimis ꝓ eoꝝ abſolu
tiōe decātet.Tūc reſurgēs ab oī ořone.Iuxta qḋ
canones iubent:aquā bñdictā ſuꝑ eos aſpgat.Ci
nerē p̄u⁹ mittat.deide cilicio capite eoꝝ opiat:ꝛ cū
gemitu ꝛ ſuſpirijs denūciet eis:ꝙ ſicut eiect⁹ fuit de

paradiſo adā. Ita ꝛ ꝓ pctis ab eccl'a abijciunt̄: po
ſtea iubeat miſtris vt eos extra ianuas eccl'e expel
lāt. Cleric⁹ ꝟo ꝓſequat̄ cū rhſorio: in ſudore vult⁹
tui veſceris pane tuo vt videtes ſctām eccl'as ꝓ faci
norib⁹ tremefactā atq̄ ꝯmotā: nō ꝑuipēdat peni-
tētiā. Hāc penitētiā: nulli clericoꝝ vnq̄ agere cōce
ditur: niſi depoſito. Nec ipoit̄ talis penitentia niſi
pro crimine enormi ꝛ vulgariſſimo. qꝺ ciuitatē vel
terrā cōmouit. Et talis penitētia iterari nō pōt: de
pen. d. 3. c. Reperiunt̄. Cū talib⁹ tn̄ pōt diſpēſari in
minorib⁹ ordinib⁹ ꝑꝑ neceſſitatē ꝛ vtilitatē eccl'e.
vt pꝫ. d. 50. c. Placuit. Et hoc ꝑ epīꝫ ex quo nō eſt
ei ꝓhibitū in iure. Verūtn̄ publica penitētia nō in
ducit irregularitatē: q̄ iniūgi pōt per confeſſorē ſm
raym. Et ſi fit in puplico: nō tn̄ cū predicta ſolēnita-
te vt cū iniungit̄ peregrinatio cū baculo cubitali ꝛ
cū ſcapulari q̄ eſt veſtis tantū ſcapulas tegēs. Hāc
eñ pōt q̄libet ſacerdos parrochialis iponere ſuo
parrochiano. ¶ Sꝫ q̄rit̄ vtrū excoicat⁹ maiori ex-
coicatione: ꝛ baptiſās ſolēniter: ſit irregularis. Di
co q̄ q̄uis aliqui dixerint tales irregulares nō eſſe
ꝛ illam penam non extendi niſi ad excoicatos cele-
brātes ꝛ facientes diuinū officiū diurnū ꝛ noctur-
nū vt pri⁹ faciebant: tūc eñ ſunt irregulares. Non
aūt in alijs faciēdo. Sꝫ iſta opinio nō valet qꝛ ha
bet̄. xj. q. 3. c. Si q̄s. Ubi dꝛ ſi q̄s epīs dānat̄ a ſino
do: vel ſi q̄s pſbyter vel diacon⁹ a ſuo epō dānatur
Et auſi fuerint aliq̄d de miniſterio ſacro ꝯtingere:
nullo modo liceat eis nec in illa nec in alia ſinodo:
ſpem reſtitutiōis hr̄e. Sꝫ ſolēpniter baptiſare: ē mi
niſteriū ſacruꝫ. Ergo excoicati illa exercētes incur-
rūt irregularitatē. Idō ꝯcedo excoicatū maiori excō
municatiōe: ſolēpniter baptiſantē: ſi nō hꝫ ꝓbabi-
lē ignorātiā ſe eſſe irregularē: qꝛ ignorātia ꝓbabi-
lis excuſat ab irregularitate: vt hr̄ extra de cler. ex.
c. Apoſtolice. Ubi dꝛ vex qꝛ ſuſpēſiōis ignaros red
dit ignorātia ꝓbabilis excuſatos ꝛc. Ubi glo. di-
cit q̄ ignorantia ꝓbabilis excuſat ab irregularita
te. Sꝫ nō craſſa vel ſupiā. Hoc tenet hoſt. eadē rub.
¶ Cū ḡ ois excoicat⁹ excoicatiōe maiori ſit ſuſpen
E ſus ab oi actu legitimo: ꝯſtat ipm eē ſuſpēſū ab ex
coicatiōe ſacerdotalis officij ad ſacerdotale officiū
pertinet ſolēpniter baptiſare. Cum ḡ trāſgredi ſeu
violare ſolēniter ſuſpenſionē a ſacerdotali officio ꝛ
ab executione cuiuſcunq̄ ordinis ſaltē ſacri irregu
laritatē iducit: vt extra de ſent. ꝛ re. iud. c. Cū eterni
Ubi determinat̄ q̄ ſi ſuſpēſus ſe miſcuerit i diuinis
durāte ſuſpēſiōe: irregularitatis laqueo ſe inoluit.
A quo niſi ꝑ ſūmū pōtificē poterit liberari. Idō cō
cedēdū vꝛ̄ q̄ ſolēniter baptiſans excoicat⁹ aut exer
cens ſacramēta: eſt irregularis: ꝛ nō pōt abſolui ni
ſi a ſūmo pōtifice Etiam in foro pn̄ie abſoluens ſit
irregularis. Et per hoc videtur facere illꝺ qꝺ dꝛ. d.
28. c. Preſbyterū. Et extra ꝺ cler. exc. miniſt. c. ſi q̄s
preſbyter. ꝛ extra de ſent. exc. Cū medicinālis. in glo.
ſup illud. Irregularitatem nō effugerit. Ubi nota
q̄ hoc verū ē in quocūq̄ officio diuino: ꝛ horis ca
F nonicis diuinis cantādis officiando in eccleſia: ꝛ ſa
cramentis conferendis. ¶ Nota etiā q̄ ille eſt irre
gularis qui exequitur alicuius ordinis officium:
quem non habet ac ſi illum ordinem haberet: extra
de cler. non ord. miniſt. per totum. Si tamen excom
municatus baptiſaret non ſolenniter vt faciunt ꝑ

tule in caſu neceſſitatis. Aut diceret epiſtolā vel euā
gelium non ſolenniter: non ex hoc eſſet irregularis
Uoco legere ſolenniter epiſtolam: eam legere in ec-
cleſia cum ornamētis ſubdiaconi: ꝛ ſi eſſet ſubdia-
conus vt dictum eſt ſupra. Itē ſi dicat horas in ec-
cleſia vel extra eccleſiā corā populo officiando ſo-
lenniter eſt irregularis. Tn̄ dicēdo officiū ſuū cuꝫ
vno vel plurib⁹ nō officiādo in eccl'a vel extra vel
in naui eccleſie non eſt irregularis: cū teneat̄ dicere
officiū. Tn̄ dicēdo horas: nō debet dicere. Dn̄s vo
biſcū. Sed dn̄e exaudi orationem meā debet dicere
Si vero menſam benedicat nō propter hoc eſt irre-
gularis. Iteꝫ adminiſtrās excoicatus excoicatione
maiori ſacramentū extreme vnctiōis ſciēter: ē irre-
gularis. Et ſic videt̄ de alijs ſacramentis.
¶ Sequitur queſtio vndecima de extrema vnctiōe

VErū extrema vnctio ſit ſacramētū
noue legis. Et vꝛ̄ q̄ non: qꝛ omnia
ſacramēta noue legis ſūt inſtituta
a xp̄o ſicut dictū ē ſupra cū tracta A
bat̄ de ſacramētis in coi. Sꝫ ſacra
mentū extreme vnctiōis videt̄ in-
ſtitutū a ſancto Jacobo vt pꝫ in ſua canonica. ca.
5. Ubi dicit. Si quis inter vos infirmat̄ inducat p̄-
ſbyteros eccleſie vt orent ſup eū vngentes eū oleo
in nomine dn̄i: ꝛ oratio fidei ſaluabit infirmū. Iteꝫ
vnū ſacramentum habet vnā formam ꝛ vnā mate-
riaꝫ: hoc aūt ſꝫ qꝺ miniſtrat̄ in eccleſia hꝫ multas
materias qꝛ mltas vnctiōes. Mltas ēt formas: qꝛ
multas ōrones ꝯnumeratas multis vnctionib⁹: ḡ
ꝛc. Itē ſicut infirmi inūgūt̄ ꝑ epm ꝯſecrato. Sic ꝛ
cathecumini. Sed vnctio cathecuminoꝝ nō eſt ſa-
cramentū: ḡ nec vnctio infirmoꝝ. ¶ In oppoſituꝫ
eſt magiſter in littera. d. 23. c. primo. Dicens extre
mā vnctionē eſſe ſacramētū. Itē hugo de ſacramē B
tis pte. 15. c. 2. Dicit etiā eſſe ſacramētū. Et etiam
enumerat̄ inter ſeptē eccleſiaſtica ſacramēta. Item C
illud eſt ſacramentū qꝺ eſt rei ſacre ſignū. Et cā ꝑ
ſe ordinata ad efficiendū rē ſacrā: nō tantū eſt ſacra
mētū ſed noue legis ſacramētū. Sꝫ extrema vnctio
ſignū eſt ꝛ cā ꝑ ſe ſpiritualis vnctionis interioris:
que ē res ſacra qꝛ ſacrās. Idō extrema vnctio eſt ſa-
cramentum noue legis. Idō reſpondet̄ ad argumen D
ta i oppoſitū facta. ¶ Ad p̄mū dico ſic̄ patuit ſup
in materia ꝺ ſacramētl: oia ſacramēta iſtituta ſūt a
xp̄o. Sꝫ iacob⁹ ſolū fuit ꝓmulgator ꝛ nō iſtitutor.
¶ Ad ſcꝺꝫ dico q̄ iſtꝺ ſacramētū ē vnū vnitate īte
gritatl. Sꝫ ſi vnitate ſimplicitatl ſeu idiuiſibilitatis
¶ Ad tertiū dico q̄ nō ē ſimile ꝺ vnctiōe ifirmoꝝ ꝛ
cathecuminoꝝ: qꝛ vnctio cathecuminoꝝ ñ ordiat̄ ꝑ
ſe ad remiſſiōeꝫ pctōꝝ. ſꝫ ꝑ aliꝺ. ſ. ꝑ baptiſmū: ſꝫ ſꝫ
ſacramētū extreme vnctiōis. ordinat̄ ꝑ ſe ad iterio-
rē vnctionē ſignificādū ꝛ cauſādū eo mō quo ſacra
mēta ſunt ſuoꝝ effectuum cā. ¶ Prima cōcluſio.

COngruū ē finaliter ab hac vita receſſu
rū a venialib⁹ inuenire remediū qꝛ iſta
venialia nō remiſſa: eſſent ipedimentū
glīe ꝯſeq̄nde. Et poſſūt eē ñ remiſſa vſ
q̄ ad extremū ſeu vſq̄ ad exitū: qꝛ pec A
cator q̄ſi ꝯtinue peccat talib⁹ pctis. Idō ꝯgruū ē vt
hēat remediū ꝛ h̄ ē ex̄ma vnctio vbi remittūt̄ venia
lia. Quod probatur iacob. 5. Si in peccatis eſt
remittuntur ei. Et non intelligit de mortalibus

quia nõ remittunt̃ niſi in baptiſmo vel penitẽtia:
igitur intelligit de venialibus in extrema vnctione
B ¶ Nota tñ ꝙ extreme vnctioni diffinitio eſt talis.
Eſt extrema vnctio: hoīs vnctio: hominis infirmi
Nota qd penitẽtis: facta in determinatis locis ſeu partibus
eſt extre- corpis cũ oleo ꝯſecrato ab ep̃o a ſac̃dote miniſtra
ma vnctiõ ta: ſimul verba certa cũ intẽtione debita ꝓferente:
ex inſtitutione diuina: efficiẽter ſignãs remiſſionem
penitentialẽ venialiũ. Iſta diffinitio apparet bo-
na: q2 non eſt in ſe falſa: ⁊ talis eſt bona ex quinto
Metha. Itẽ nulla pars eius repugnat alteri. Ex-
ponẽdo ꝗ̃ partes primo ponitur. Eſt vnctio cuius
ꝯgruẽtia eſt ꝙ iſtud ſignũ ſenſibile ꝯgruit effectui
ſcȝ vnctioni interiori curatiue: ⁊ ſubdit̃ hoīs infirmi
Et iõ nõ dȝ ꝯferri hoī ſano: nec qualitercũq3 expo
ſito articulo mortis: vt cui imminet mors ex ꝑiculo
extrinſece violẽtie: aut a morſũ: ſubmerſiõis ⁊ hmõi
nec qualitercũq3 infirmo niſi illi cui ꝓbabiliter im
mineat exitus de ſtatu viatoris ad periculũ mortꝭ
de ꝓpinquo ad terminũ vite. Verũtñ nullus capax
iſtius ſacramẽti eſt niſi ſit in gratia. Nã iſtud ſacra
mentũ nõ eſt remediũ ad acquirendã grãm primã
C q2 ad hoc ſunt tñ baptiſmus ⁊ penitentia. ¶ Ex
quo ſequunt̃ aliqua correlaria. Primũ ꝙ ſacramẽ
tum extreme vnctiõis nõ debet dari niſi penitẽtibꝰ
⁊ ꝯfeſſis: q2 aliter nõ ꝓficeret: cũ preſupponat ha-
bere grãm primã: que habetur: vel ꝑ baptiſmũ: vl̃
per penitentiã. Scdm ꝙ paruulis non debet dari
ſacrm̃ extreme vnctiõis cũ nõ habeant materiã pe
nitẽtie ſaltẽ illi q̃ nõ habent venialia vt ſunt perfe-
cti innocẽtes: ⁊ etiã nõ habẽtes vſum rõnis: q2 nõ
poſſunt eſſe penitẽtes. Excludũtur per hoc furioſi
⁊ amentes: ⁊ hoc niſi ꝑ volũtatẽ precedentẽ expreſ-
D ſam preſumãtur illud velle. ¶ Sequitur in diffini
tione in determinatis partibꝰ. Ille eñ partes ſunt
organa potentiarũ: per quorũ actus peccatur fre-
quenter venialiter: vtpote quinq3 ſenſuũ: ⁊ potentie
motiue: ⁊ hoc aliqñ reſpectu eiuſdẽ ſenſus: vel po-
tentie geminant̃ ſicut ſunt organa potẽtie viſiue: vt
duo ocl'i: duo organa potẽtie auditiue: vtdue aures:
due potẽtie olfactiue vt due nares potẽtie tactiue ma
nus pedes ⁊c̃. In iſtis ꝓdictis ſicut geminant̃ or-
gana: ita ⁊ geminant̃ vnctiões. Organũ guſtꝰ ẽ lin-
gua in q̃ nõ fit vnctio ꝓꝑ abhoīationẽ tollendã: ſȝ
exterius ſuper os fit. Propter organũ potentie gña
tiue fit circa lũbos vnctio. Propter organũ motiue
ꝗ̃tum ad ꝓgreſſiuã que eſt principalis motiua: fit
duplex vnctio duobus pedibus tanq̃ organis ad
primũ motum ordinatis. Alia aũt motio qua fre-
quenter peccatur eſt motio lingue: ⁊ ꝯtra iſtud eſt
oris vnctio. Ita ꝙ ipa eſt remediũ ꝯtra duplex pec
catum veniale. ſ. guſtus ⁊ loquele. Sũt ꝗ̃.xi. vnctio
nes partiales: ſed alique geminate ſunt quaſi vna
ita ꝙ ſeptẽ principales. Quinq3 in organis quinq3
ſenſuum. Sexta in organo principali potẽtie pro-
greſſiue motiue. Septima in organo principali ge-
E neratiue. ¶ Sequitur in diffinitione cum oleo: nec
oportet ibi eſſe ꝯfectum ex oleo ⁊ balſamo: vt req-
ritur in confirmatione tanq̃ materia oleum ⁊ bal-
ſamum: quia confirmatio eſt ad confeſſionẽ fidei.
Et ideo confirmato non tantũ requiritur puritas
conſcientie ſignata per oleum. Sed odor bone fa-
me: ⁊ hoc ſignatur per balſamuȝ. Sed ad illũ q̃ ha
bet exire de hac vita: ſufficit ſibi conſcientia pura:
ideo non ponitur niſi oleum benedictuȝ. ¶ Sequi F
tur in diffinitione miniſtrata a ſacerdote. Ibi expri
mit miniſtrum ydoneũ non ſoluȝ qui licite exerceat
ſed qui ſolus ſacramentum miniſtret. Ita ꝙ ſi aliꝰ
attentet nihil faceret: ſicut qui non ſacerdos atten-
tet cõſecrare corpus xp̃i: nihil facit. Determinatio
autem huius miniſtri habetur Iacobi. 5. cum dicit
inducat preſbyteros. Que ſequuntur in diffinitio-
ne verba debita ⁊ cũ intentione ſimul debita profe
rente: pertinent ad formã huius ſacramenti ⁊ ſimul
tatem eius cũ materia ⁊ intẽtione miniſtri. Forma
autem ſimplex ad ſeptẽ vnctiones principales: eſt
per iſtam ſanctã vnctionẽ: ⁊ piiſſimã miſericordia3
ſua3 parcat tibi deus: quicquid oculorũ: auriũ: na
riũ: tactu: lingue ⁊c̃. vicio deliq̃ſti. Et ſic iſta diffini
tio poſita completa eſt: quia continet ⁊ materia3 ꝓ
pinquam ⁊ remotam. Remotam quia hominẽ peni
tentem infirmum in partibus determinatis prius
expreſſis. Materiam propinquam quia oleum ab
epiſcopo conſecratum: vel magis proximam: ipſa3
ſcilicet vnctionem ſanctam cum oleo. Et hoc cõpu
tando ſeptenariam principalẽ ⁊ vndenariã offices
principales. Continet etiam forma3: quia certa ver
ba: ſcilicet ſeptem operationes a ſacerdote cum ſe-
ptem vnctionibus principalibus proferendas. Cõ
tinet ⁊ cauſam efficientem. ſ. miniſtrũ: q2 ſacerdotẽ.

¶ Sequitur primũ documentũ.

Extreme vnctionis ſacramentũ: vni-
tate integritatis eſt vnũ. Iſtud do- A
cumentum ſic probatur: quia ſicut
immerſio ſe habet ad baptiſmũ: ita
vnctio ad iſtud ſacramentum. Sed
plures imerſiões ſunt vnũ ſacramẽ
tum baptiſmi. Ita ergo plures vnctiones ſunt vnũ
ſacramentum extreme vnctionis. Item ſi non eſſet
vnum ſacramentũ: nunc facta prima vnctione: nõ
oporteret ad perfectionẽ ſacramẽti ꝙ fieret dupla
quia quodlibet peccatum in prima haberet perfe-
ctum remedium. Sed conſequens eſt falſum cũ pec
cata diſtinguantur per potentias. Et ſic per oculorũ
vnctionem non dimitteretur peccatum aurium: ꝗ̃
oportet ꝙ ſit vnum ſacramẽtum: complectens oĩa B
vicia venialia potentiarum. ¶ Notandum pro de
claratione huius documenti ꝙ vnũ numero poteſt
dici tripliciter. Uno modo ſicut indiuiſibile: qḋ ac-
tu: nec potentia poteſt eſſe plures: vt punctus: in-
ſtans: momentum. Secundo modo dicitur vnum
qḋ eſt vnum actu: ſed plura in potentia: vt conti-
nuum. Tertio modo dicitur vnum vnitate integri-
tatis ſicut domus: ꝗ̃uis ex pluribus conſtituatur
vt ex parietibus: tecto: fundamento. Tamen dici-
tur vnum integruȝ: vna domus integra: ex illis par
tibus. Et iſto modo: ſacramentum extreme vnctio
nis eſt vnum ſacramentum integratũ ex diuerſis
partibus. Sed omnia illa conueniunt in aliquo C
vno: quia omnia concurrunt ad ſignificanduȝ vnũ
vel cauſandũ. Et vnitas ſacramenti cõſiſtit in illa
ſignificatiõe vel actiõe vna: qñ ex vna actiõe ſufficit
ad ꝑfectã ſignificationẽ: vnitas ſacri conſiſtit in illa
actiõe tñ ſicut pȝ in ꝯfirmatione. Qñ aũt ſignifica-
tio ſacri ꝑfici poteſt in vna vel in multis actionꝰ

bus. Tūc ſacramentū pōt pfici ꝛ vna actione ꝛ pluribus: ſicut baptiſmus vna immerſiōe pficitur vel tribus: qꝛ ablutio q̄ ſignificat in baptiſmo p vnaꝫ immerſionē vel per plures immerſiones. Qn̄ autēꝫ perfecta ſignificatio non poteſt eſſe niſi per plures actiōes: tunc plures actiōes ſunt de pfectiōe ſacramēti: ſicut pꝫ in euchariſtia: qꝛ refectio corpalis q̄ ſignat ſpūalem: nō pōt eſſe niſi per cibū ꝛ potū. Et ſimiliter eſt hic in hoc ſacramēto: qꝛ curatio interiorum vulnerū nō pōt pfecte ſignificari: niſi p appoſitionē medicīe ad diuerſas vulnerū radices q̄ ſunt ineſnſib⁊. Et iō plures actiōes ſunt de perfectione huius ſacramēti. ❡ Et ſi argueret̄ q̄ extrema vn-

C ctio nō eſt vnū: qꝛ vnitas rei puenit ex vnitate materie ꝛ forme: qꝛ ab eadē re: res habet eſſe ꝛ vnitatē ſed in hoc ſacramēto forma pluries iterat̄: ꝛ etiam materia in eodē vncto pluries adhibet̄ ſm̄ diuerſas partes: g̃ nō pōt eſſe vnū ſacramētū. Itē vnctio eſt ſacramentū. Ridiculū eñ eſſet dicere oleū eē ſacramentū: ſed ibi fiunt plres vnctiōes: g̃ plura ſunt ſacramēta. Itē vni⁊ ſacramēti vn⁊ dꝫ eſſe miniſter Sed in aliquo caſu h̄ ſacramentū nō pōt pfici ab vno miniſtro. Sicut ſi poſt vnā vnctionē ſacerdos moreretur: alius ſacerdos dꝫ pcedere: g̃ nō eſt vnū ſacrꝫ cū ſit a diuerſis miniſtris. ❡ Ad primū reſpō-

D deo: ꝛ dico q̄ vnitas integralis totius pfecta nō tollitur ppter diuerſitatē materie: aut forme q̄ eſt in partibus tot⁊. Sed ꝯſtat q̄ nō eadē materia ē carnis ꝛ oſſis ex quibus ꝯſtituitur homo vn⁊: nec eadem forma. Similiter in hoc ſacr̄o diuerſitas materie vel forme: nō tollit vnitatē perfectā integritatis ❡ Ad ſcōm dico q̄ q̄uis ille actiones ſint plures ſimpliciter: tñ vniūtur in vna actiōe perfecta q̄ eſt vnctio oīm exteriorum ſenſuū quib⁊ oritur morbus interior. Per quā actionē pfectā: ſanātur vulnera venialiū orta a ſenſib⁊ exteriorib⁊. ❡ Ad tertiū dico q̄ ſicut in euchariſtia: ſi poſt ꝯſecrationē corporis ꝯtingeret ſacerdotē mori. Alius ſacerdos dꝫ finire miſſam ꝛ incipe a loco in quo alter deſinit: nō tñ dꝫ ꝯſecrare hoſtiā: qꝛ nō dꝫ bis ꝯſecrari. Sed dꝫ ꝯſecrare ſanguinē ꝛ reliqua facere ſeriatim: vel poſſet ſuper aliā materiā. ſ. ſuper aliā hoſtiā: miſſaꝫ reincipere. Tñ in extrema vnctione nō pōt a capite incipere: ſed debet pcedere: qꝛ vnctio in eadē parte facta bis: tñ eſſet ac ſi bis hoſtia ꝯſecraretur qđ nullo mō faciendū eſt: nec tñ miniſtrorū pl̄alitas: tollit vnitatē ſacr̄i: qꝛ operātur inſtrumētaliter. Diuerſi eñ martelli nō tollūt vnitatē operatōis fabri.

❡ Primum correlarium.

A In extrema vnctione: pctā venialia dimittuntur: qñ infirmi ſacro oleo inunguntur. Iſtō correlariū ſic pbatur Iacobi. 5. vbi dr̄. Si in peccatis eſt ei dimittuntur: ſed nō mortalia: g̃ venialia. Itē in oībus ſacr̄is noue legis ꝯfertur gr̄a: ſꝫ p gratiā fit remiſſio pctōꝝ: g̃ extrema vnctio cū ſit ſacr̄m noue legis: opatur ſaltē diſpoſitiue ad remiſſionem pcti. Vn̄ hoc ſacramentū adhibetur p modū cuiuſdam medicine: ſeu medicatiōis: ſicut baptiſmus p modū ablutiōis. Medicina aūt eſt ad expellendū infirmitatem. Vn̄ iſtud ſacramentū eſt inſtitutū ad ſanandū infirmitatē pcti. Et ſicut baptiſmus eſt quedaꝫ ſpūalis regñatio: ꝛ penitētia quedā ſpūalis ſuſcitatio: ita extrema vnctio eſt quedā ſpūalis medicina ſicut quedā ſanatio. Sicut eñ medicina corpalis p̄ſupponit natiuitatē; qꝛ nō exiſtēti nō pōt dari medicina. Et etiā p̄ſupponit vitā: qꝛ mortuo non pōt dari medicina. Sic medicina ſpūalis. ſ. extrema vnctio p̄ſupponit regñationē q̄ fit p baptiſmū. Ideo nō baptiſato nō pōt dari medicinalis extrema vnctio. Itē qꝛ medicina p̄ſupponit vitā: ita in ſpūalibus medicina extreme vnctionis p̄ſupponit vitam ſpūalem que datur in penitētia. Quia cū hō in pec-

B cato mortali ſit mortuus: ſuſcitatur ad vitā in ſctā penitētia: que includit tres partes. ſ. ꝯtritionē: ꝯfeſſionem: ꝛ ſatiſfactionē. Ideo medicina extreme vnctionis p̄ſupponit ſuſcitationē de morte ad vitā: vl̄ ſaltē q̄ nunq̄ fuerit in pctō mortali. Iō medicina extreme vnctionis nihil pficeret exiſtētibus in peccato mortali. Tamē exiſtētibus diſpoſitis: iſtud ſacramentū habet mirabiles effectus propter quod infirmus quilibet debet ſollicitari vt illam recipiat extremā vnctionem. Et quilibet infirmus ſollicite:

C ꝛ cū deuotionis affectu debet illā poſtulare. ❡ Nā ſeptem mirabiles habet effectus. Primus eſt deletio venialium. Scōs eſt diminutio pene debite taꝫ pro mortali: q̄ pro veniali. Tertius eſt augmentatio gratie: que auget̄ virtute iſtius ſacr̄i: ꝛ nō tantum ex deuotione miniſtrantis vel recipiētis: ſed ex ip̄o ſacramēto operato dei interueniēte miſericordia. Et ſi augetur gratia: per ꝯſequens augebitur gloria. Quartus effectus eſt vnctio interior per caritatem quandā ꝛ iocunditatē ſpiritualē. Nam homo in illo articulo mortis eſt in ingēti timore ꝛ tremore propter demonū preſentiā conſtitutus. Propter qđ dei mīa inſtituit hoc ſacramentū ad dandum interiorē letitiā: robur: ꝛ ſpem: contra demonis tēptationes: quas potiſſime in mortis articulo conatur inferre. Quitus effect⁊ eſt arctatio dyabolice poteſtatis. Credendū eñ eſt q̄ demon poſt ſacramēti receptionē non ſit ſic potens temptare vt prius. Cū eñ videt infirmū multiplici ſigno crucis ſignatū oleo ſacro terret̄: nec ſic audet appropinq̄-

D re vt pri⁊. ❡ Sextus effect⁊ eſt corpis ſanatio: vnde in primitiua eccl̄ia multi hoc ſacramento ſuſcepto: ſanitatem conſequebantur corporalē. Ideo dicitur Iacobi. 5. ꝛ oratio alleuiabit infirmū. ❡ Septimus effectus eſt proteſtatio infirmi decedentis: qꝛ manſit in vera fide eccleſie militantis: ꝛ ideo ſecurus egredit̄ ꝛ ingredit̄ ad eccl̄iam triūphantē cū populo triumphanti. Sicut enim ſub ſigno ſacramenti baptiſmi: baptiſatus ingreditur eccl̄iam militantē. Sic ſub ſigno extreme vnctiōis ingreditur ad eccleſiam triumphantē portās ſecū teſtimoniuꝫ ſigni: q̄ fideliter manſit in eccleſia militante. Et ſic ſignatus intrat gloriam.

❡ Scōm correlarium.

A Iſtud ſacr̄m hꝫ aliquē p̄ncipalē effectū ppriū. Pro cui⁊ declaratione dicit quidam doctor q̄ proprius effectus iſtius ſacramenti eſt deletio venialiū. Sed iſti habent difficultatem: qꝛ duo remedia non ſunt inſtituta in eccl̄ia reſpectu eiuſdē

morbi. Sed ſacramentum eucbariſtie eſt inſtitutuȝ
ad deletionem venialiuȝ: ergo non extrema vnctio
Ad qͦ iſti reſpondent ꝙ iſtud ſacramentū non eſt
remedium pro quacunqȝ hora: ſed tm̄ ꝑ hora mor
tis vt quando ex opere opantis non poſſunt pecca
ta deleri: deus hoc inſtituit ſacramētū quo deleret
illa ex ope operato. Pro tali autem hora: ſacramen
B tum eucbariſtie non poſſet miniſtrari. ¶ Sed con
tra iſtos videtur eſſe verbum ſancti Jacobi: qui vi
detur velle ꝙ ſacramentum iſtud debet miniſtrari:
etiam ſi non fuerit in peccatis cū dicit. Et ſi in pec
catis fuerit volens innuere ꝙ poſſet eſſe ꝙ nō eſſet
in peccatis. Jdeo adminiſtratio ſimpliciter induci
tur ⁊ abſolute vt vngant euȝ oleo ſctō. Deletio ve
ro peccati ſub cōditionali cū dicit. Et ſi in peccatis
fuerit. Jdeo dicunt aliꝗ ꝙ iſtud ſacramentuȝ datur
in medicationem: non peccati actualis nec morta
lis: nec venialis: ſed relinquiarum peccatorꝫ: que
ſunt quedam ineptitudines ⁊ languores per pecca
ta derelicte. Et iſta eſt opinio ſancti thome. 4. ſcri
to. di. 23. ar. ſcđo queſt. prima in reſpon. ad queſt.
¶ Sed contra eū arguit̄ qꝛ videt̄ ꝙ iſtud dictuȝ ſit
C quoddaȝ vaticiniū. Quid em̄ intelligit per hanc in
eptitudinem. Jneptitudo enim que eſt difficultas:
ad bonuȝ iſta eſt ex habitu. Jgitur incidūt in illud
qͦ vitant qꝛ tunc ſacramentum iſtud ordinabitur
ad deletionem habitus vicioſi. Jtē experientia do
cet qͦ talis ineptitudo ⁊ indiſpoſitio non tollitur.
Nam ſi vnctus curatur: tantum difficultatē ad bo
num: ⁊ tantam inclinationem ad malum ſentiet ſi
cut prius. Confirmo ex forma verborum: que mul
tum dirigit in effectu ſacramenti: que in hoc ſacra
mento eſt iſta. Per iſtam ſanctā vnctionē parcat ti
bi deus ⁊c. Parcere aūt ſupponit culpā. ¶ Aliꝗ do
D ctores dicūt ꝙ proximus effectus eius: eſt deuotio
Jſti autem vadunt ad poſitiuū: ⁊ ex iſto poſſumus
deuenire ad defectum qui reparatur. Sed quis eſt
ille. Dicitur ꝙ eſt defectus penalis quaȝ inducit re
cordatio peccatorū. Conſtituti enim in mortis arti
culo: in mente recogitātis peccata cōmiſſa. Et cum
hoc iuſticiam iudicis. De ſententia oritur quidam
timor ⁊ tremor de gehenna: ⁊ ex conſequenti ꝓſtra
tio cordis. Et puto qͦ ſanctus thomas intellexit
reliquias peccatorum ⁊ ineptionem cordis. ſ. quan
dam intimam proſtrationem. Pro tanto igitur di
uina miſericordia hoc ſacramētū inſtituere placuit
vt eſſet alleuiatiuū dando interius quādā hilarita
tem: ſpecie preſtando deuotia. Jdeo effectus prim⁹
⁊ per ſe iſtius ſacramenti ⁊ directe eſt gratia vt col
latiua ſpei ⁊ interne hilaritatis. Ex hoc ſequit̄ poſt
E modū deletio venialium ⁊ aliꝗ effectus predicti ſe
ptem. ¶ Quod autem iſte effectus qui dictus eſt ſit
principalis apparet ex conditione olei: qͦ eſt mate
ria huius ſacramenti: quod quidē habet lenitā de
notare. Significat etiam oleum lenitatem diuine
clementie in remittendo offenſam ⁊ hoc ſequit̄ ad
gratiam. Propter qͦ dicitur per iſtam benedictio
nem ſanctam parcat tibi deus. Et hec in quolibet
quinqȝ ſenſuum. Et ſicut in baptiſmo directius in
funditur fides: licet etiā infundantur habitualiter
cetere virtutes. Et infirmatione directius infundi
tur fortitudo ⁊ robur ad ſuſtentandum nomē xp̄i
Sic in hoc ſacramento directius infunditur ſpes
alleuians infirmum. ¶ Et ad hoc bonum videtur
referre cum dicit̄ ꝙ eſt deuotio. Per deuotionē em̄
eleuatur mens in qua confertur gratia delēs venia
le: in hoc qͦ magis vnitur deo. Et iacobus ⁊ do
ctores dicunt ꝙ effectus huius ſacramenti eſt re
miſſio venialiuȝ. Bene volo ꝙ remiſſio venialiū ſit
effectus huius ſacramenti non tamen principalis
Sed primus effectus poſitiuus eſt gratia ſanctifi
cans. Sed primus effectus remotior eſt anime alle
uiatio. Et ſic intendit Jacobus cum dicit. Et ora
tio alleuiabit infirmum.

¶ Tertium corꝛelarium.

A Hoc ſacramentum non imprimit cara
cterem: qꝛ non habet actum non irrei
terabilem. Jſtud corꝛelarium proba
tur qꝛ nullū ſacramentum imprimēs
caracterem reiteratur. Sȝ extrema vn
ctio reiteratur: ergo non imprimit caracterem. Sed
arguitur ꝙ imprimat caracterem. Caracter enim
ſignum diſtinctiuum eſt. Sed ſicut baptiſmus di
ſtinguitur a non baptiſato. Jta vnctus a non vn
cto. Ergo ſicut baptiſmus imprimit caracterē. Jta
extrema vnctio. Jtem in ſacramentis ordinis ⁊ cō
firmationis eſt vnctio: ſicut in hoc ſacramento. Sȝ
in illis imprimitur caracter: ergo ⁊ in iſto. Jtem in
omni ſacramento eſt aliquid qͦ eſt res tantum: ali
quid qͦ eſt ſacramentum tantum. Aliquid qͦ eſt
res ⁊ ſacramentum inſimul. Sed non poteſt aliqđ
aſſignari in hoc ſacramento qͦ ſit res ⁊ ſacramen
tum niſi caracter: ergo in hoc ſacramento imprimit̄
caracter. Ad hoc dicendum eſt ꝙ caracter non im
primitur niſi in illis ſacramentis quibus homo ad
aliquod deputatur ſacrum. Hoc autem ſacramen
tum eſt ſolum in remedium. Et non deputatur ho
mo per ipſum ad aliqͦ ſacrum agendum vel ſuſci
piendū. Jdeo nō imprimit̄ in eo caracter. ¶ Jdeo B
reſpondetur ad argumēta. ¶ Ad primum dico ꝙ
caracter facit diſtinctionem ſtatuū xp̄ianorū ad ea que
in eccleſia agenda ſunt. Et talem diſpoſitionem hō
non habet ab illo per hoc qͦ eſt vnctus. Uel poteſt
dici ꝙ ſacramentum ordinis ⁊ confirmationis ha
bent effectuȝ perpetuum. Jdeo imprimunt caracte
rem qꝛ baptiſmus tollit originale: ⁊ nunqȝ iteratur
Jn confirmatione confirmatur xp̄ianus et ſemper
remanebit caracter. Jn ordine dedicatur perpetuo
ad illum ordinem. Jdeo ordinatus ſine deletione
ad exequendum illum ordinē in ſacramento extre
me vnctionis. Peccata venialia poſſunt redire. Jđ
non habet effectum perpetuū. Jdeo caracterem nō
imprimit. ¶ Ad ſcđm dicendum eſt ꝙ vnctio que
ſit in ordine ⁊ confirmatione: eſt vnctio cōſecratio
nis qua homo deputat̄ ad aliqͦ ſacrum. Sed hec
vnctio eſt vnctio medicationis. Et ideo non eſt ſimi
le de illis ⁊ de iſto. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ in iſto C
ſacramento: res ⁊ ſacramētū nō eſt caracter: ſȝ qđdā
interior gr̄a collatiua ſpei q̄ eſt ſpūalis vnctio: con
cludit̄ g̊ ꝙ iſtđ ſacramētū nō iprimit caracterē ⁊ iđ
eſt reiterabile. Et lȝ qđdā dicāt ꝙ in vna ifirmitate
nō dȝ q̄s inūgi niſi vltra ānū ꝓtrahat̄. Jta ꝙ bis
in āno nō dȝ inūgi ꝑꝑ vnā ifirmitatē: tm̄ ſctūs tho.
⁊ ſctūs bonauētura tenēt ꝯrīū q̄ in quarto dicūt ꝙ
null⁹ in aliqua ifirmitate ā inūgēd⁹ niſi ꝑluāt̄ ipm

ad exitū appropinquare:⁊ hoc infirmitatis aggra
uatione quē ſtatū natura diu ſuſtinere nō pōt. Aut
eñ vincit aut vincit̄. Si ḡ infirm⁹ vincit ita ꝙ diu
cius viuat:⁊ ſi nō pfecte curet̄:tñ ab inicīdo morbi
curat̄ aliquo mō:qꝛ non fuit incīſa infirmitas vſ-
ꝗ ad vltimū imo fuit remiſſa ꝗuis nō pfecte:⁊ iō
qꝛ venialia iterū redire poſſunt ⁊ diminuit grā ⁊ ite
rum infirmitas aggrauat̄. Ideo poteſt iterari ⁊ de
bet extrema vnctio dari.

Scḋa concluſio.

Oleum oliuarum eſt in hoc ſacramēto
materia vt eſt cōcors doctorū ſenten-
tia. Iſtud probatur qꝛ iacob⁹ apoſto
lus determinat. Iacob. 5. materiam
A huius ſacramenti eſſe oleum. Sed pro
prie accipiēdo oleū ſine determinatiōe accipit̄ pro
oleo oliuarū:ergo oleū oliuarū eſt materia huius
ſacramēti. Itē curatio medicīalis ſpūalis ſignificat̄
p olei vnctiōē vt pȝ. yſa. i. vbi dicit̄. Plaga,tumēs
non eſt curata medicamine:neqꝫ fota oleo:ergo ma
teria huius ſacramenti eſt oleū. Sed contra hoc
B arguitur qꝛ iſtud ſacramentū immediate ad incor-
ruptionē ordinat glīe. Sed incorruptio ſignat̄ per
balſamum qui in criſmate ponitur:ergo criſma eſt
materia huius ſacramenti. Itē hoc ſacramentū eſt
ſpiritualis medicatio que per vinuȝ appoſitum ſi
gnatur vt patet. Luc. 22. i pabola de ſamaritano
ergo conueniēti⁹ vinū dȝ eſſe materia huius ſacra
menti. Itē vbi eſt maius periculū ibi cauti⁹ eſt agē
dum. Sȝ oleum oliue nō eſt cōmune remediū:qꝛ nō
inuenitur in qualibet terra:ergo cū hoc ſacramētū
detur i periculo mortis exiſtentib⁹:videtur ꝙ oleū
oliuaruȝ non eſt materia conueniens huius ſacra-
mēti. Sed materia ꝗ poſſet reperiri in oi loco de faci-
li. Reſpondet̄ ad cōcluſionē ꝙ ſpūalis curatio
C que in fine adhibet̄. dȝ eē pfecta:qꝛ poſt eā alia nō
relinquit̄ cū ibi ſit finis vite. Et dȝ eē leuis ꝗ exiſtē
tib⁹ maxime eſt neceſſaria vt ſpūs nō frāgat̄: ſȝ fo
ueat̄. Oleū aūt leuiſſimū eſt ⁊ penetratiuū vſqꝫ ad
intima:⁊ etiā diffuſiuū. Et iō ꝗtū ad vtrūqꝫ pdicto
rū eſt ꝯueniēs materia huius ſacramēti. Et qꝛ ole
um principaliter nominat̄ oliue liquor. Alij aūt li-
quores ex ſimilitudine ad ipm olei nomē accipiūt.
qꝛ oleū ab oliua dr̄. Iō null⁹ liquor ꝓprie dr̄ oleū
niſi liquor oliuaꝝ. Alij aūt ꝓp ſimilitudinē ill⁹ ole
um vocāt̄. Iō qꝛ iacob⁹ dicit vnguat̄ oleo. Antho
matice dȝ accipi:⁊ oleū oliuaꝝ āthomatice dr̄ oleū
Iō materia huius ſacramēti ē oleū oliuaꝝ. Iō re-
ſpōdet̄ ad argumēta. Ad primū ꝙ ꝗuis iſtud ſa
D cramētū diſponat ad icorruptionē glīe tñ talis cor-
ruptio glīe nō eſt res ꝯtēta ſub hꝰ ſacramēto:nec ole
uȝ ſignat icorruptionē glīe ſȝ ſignat nitorē ꝯſciētie.
Balſam⁹ aūt ſignificat odorē bōe fame ⁊ nō ſignifi
cat icorruptiōeȝ glīe. Iō nō opȝ ꝙ ſit materia hui⁹
ſacramēti:qꝛ decedētes ab hac vita nō idigēt ꝓp ſe
bonitatē fame. Sȝ idigēt nitore ꝯſciētie:qḋ p oleū
ſignificat̄. Iō materia hui⁹ ſacramēti ē oleū. Ad
ſcḋm rūdet̄ ꝙ vinū magis ē mordax. ⁊ magis mordi
cādo ſanat ꝗ oleū ſȝ oleū dulci⁹ ē ⁊ leui⁹ ſanat. Iō
vinū magis ſignat ſanitatē penitētie ꝗ magis ē mor
dax ꝗ ſit i tpe ſanitatis ꝗ magis dȝ eē penalis:ꝗ ſa
nitas dāda i articulo mortis ꝗ mitis ⁊ dulcis dȝ eē. Iō
qꝛ oleum eſt dulce eſt huius ſacramēti ꝯueniēs ma

teria:in quo dulcis medicina dȝ adhiberi laborāti
bus in articulo mortis. Ad tertiū dico ꝙ ꝗuis
oleum oliuarū non habeat̄ in omnibus partibus
tñ de facili poteſt ad quēlibet locum tranſferri. Et E
ſi nullo modo poſſent habere oleū:illud ſacramen
tum non eſt tante neceſſitatis ꝙ decedentes ſine ſa-
cramento iſto nō poſſunt bene cōſequi ſalutem: ſi-
cut poteſt fieri in omnib⁹ ſacramentis neceſſitatis
ſaltem in adultis:qꝛ adult⁹ poſſet ſaluari ſine ba-
ptiſmo:ſine cōfeſſione:ſine receptione corporis xpī
⁊c. in neceſſitate qꝛ ſaluaret̄ in fide ſi nō poſſet ha-
bere copiam baptiſantis:vel copiaȝ ſacerdotis ſi-
cut ſatis eſt declaratū in ſacramētis predictis. Iō
ſatis declaratum eſt quomodo oleum oliuaruȝ eſt
conueniens materia huius ſacramenti propter eꝰ
propriam ſignificationem.

Primum documentum.

Non oleum oliuarū eſt materia huius A
ſacramēti niſi ſit cōſecratū. Probatur
iſtud documentum qꝛ in omnib⁹ alijs
vnctionibus prius eſt materia cōſecra
ta:ergo cū hoc ſacramentū ſit quedaȝ
vnctio:requirit materiā conſecratā. Et ſi arguatur
ꝙ iſtud ſacramentū habet ſanctificationē vnā inte
riorē per formam verborum ergo ſuperflueret alia
ſanctificatio ſi fieret in materia. Itē ſacramēta effi-
caciā habent ⁊ ſanctificationem in ipſa materia. Sȝ
ſanctificatio huius ſacramenti effectus cōpetit oleo
ex naturali ꝓprietate. efficaciā ex inſtitutione diui-
na:ergo non eſt neceſſaria aliqua ſanctificatio ma-
terie. Itē baptiſmus eſt perfectius ſacramentum ꝗ
extrema vnctio. Sȝ in baptiſmo nō ꝑexigit̄ ſcīfica
tio materie ꝗtū ē de neceſſitate ſacramēti ḡ nec i ex-
trema vnctiōe. Dico ꝙ ꝗdā dicūt ꝙ oleuȝ ſimplex
eſt materia hui⁹ ſacramēti ⁊ i ipſa ſcīficatiōe ꝗ fit p B
ꝗ̄ȝ pficit̄ ſacramētū. Sȝ iſta opinio ē falſa:qꝛ i ſo-
lo ſacramēto eucharīſtie:ſacramētū ꝯſiſtit i ꝯſecra
tiōe materie i alio nō. iō hꝰ ſacramētū ꝯſiſtit i ipſa vn
ctiōe ſicē baptiſm⁹ i ablutiōe. Et materia hui⁹ ſacra
mēti ē oleū ſcīficatū. Pōt aūt triplex rō aſſigna
ri:qꝛ exigit̄ materie ſcīficatio i hꝰ ſacramēto ⁊ in ꝗ
buſdā alijs. Prima rō qꝛ ois efficacia ſacramētorū
a xpō deſcēdit. Et iō ſacramēta illa qb⁹ ipſe ē vſus
hñt efficaciā ex ſuo vſu. ſicut tactu ſue carnis vim C
regenerati̇ōis ꝯtulit aqs ſȝ hꝰ ſacramēto nō ē vſus
nec aliq̄ vnctiōe corpali. Et iō i oib⁹ vnctionib⁹ re
quirit̄ ſcīficatio materie. Scḋa cā ē ꝓp plenitudi-
nē grē ꝗ ꝯfert̄ nō ſolū vt tollat culpā ſȝ ēt īfirmita
tē ⁊ timorē cordis ⁊ det letitiā ⁊ ſpē:iō dr̄. Propterea
vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo letitie. Spes ḡ ⁊ letitia ꝗ
dat̄ i hꝰ ſacramēto:p vnctiōeȝ iteriorē:ſignificat̄ per
oleū. Tertia qꝛ aliqñ dat̄ ſanatio corpalis ſigna
ta p oleū oliuaꝝ qḋ medicinabile ē. Ad argumēta
igit̄ rūdeo Ad pmū qñ dr̄: ꝙ p formā vboꝝ in
vſu ⁊c. Dico ꝙ materie ſcīficatio ē ſȝ ſe qꝛ xps nō
habuit vnctiōeȝ i vſu:iō materia ñ fuit ſcīficata ex D
vſu xpī. Iō talis ſcīficatio materie. ſ. olei ē ſcīfica-
tio ſȝ ſe:ſȝ ſcīficatio p vba ē ſcīficatio ptinēs ad
vſū iſti⁹ ſacramēti:qꝛ añqꝫ ſit i vſu oleū p ſe ē ſcīfi
catū dū ponit̄ i vſu ſit ſcīficatio per vba. Iō neutra
ſupfluit qꝛ tā materia ꝗ forma tāqꝫ iſtrumēta hñt
efficaciā ab artifice:dū actu applicāt̄. ſic materia ⁊
forma habent efficaciam a xpō dū actu applicant̄.

¶ Ad ſcdm dr̄ q̄ illa efficatia q̄ eſt ex inſtitutōe ſa
cramēti applicat̄ materie p̄ ſcificationē: nec cōpe/
tit oleo ex naturali ꝓprietate ſolū: ſʒ mediāte ſigni
ficatōe. Ideo inſtitutio diuina applicat̄ oleo p̄ ſcti
ficationē: qđ nō applicaretur oleo nō ſanctificato.
¶ Ad tertiū dr̄ vt patuit ſupra q̄ in vſu baptiſmi
qñ fuit baptiſat⁹ in flumie iordanis ſcificauit aq̄s
ꝛ dedit eis vim regñatiōis. Ideo aqua que eſt ma/
teria baptiſmi nō indiget ſcificatiōe. Sed q: xp̄s
nūq̄ fuit vſus vnctōe: iō oleū ex vſu xp̄i nō fuit ſcti
ficatū: iō indiget ſcificatione in hoc ſacramēto. Et
ſic patet quid dicendum.

¶ Primum correlarium.

OLeū in h' ſacro: opʒ q̄ ſit cōſecratū:
A nec pōt ꝯſecrari niſi p̄ ep̄m. Probat̄:
q: in alijs vnctionib⁹ materia p̄ ep̄m
cōſecrat̄: ḡ ꝛ in iſta. Sed arguit̄ ꝯ: q:
ꝯſecratio materie in ſacro eukariſtie
eſt dignior iſta ꝯſecratōe. Sed ꝯſecratio materie fit
p̄ ſacerdotē: ḡ in iſta pōt fieri p̄ ſacerdotē: ḡ nō ē ne
ceſſe q̄ fiat p̄ ep̄m. Itē in operationib⁹ naturalib⁹ ars
dignior nūq̄ p̄parat materiā inferiori: vt pʒ in iſtis
operationib⁹ artificū: q: inferiores p̄parāt ligna: vt
ſuperior artifex inducat ſubtiles formas: q: dignior
eſt q̄ tali materia vtit̄ ad ſui libitū: q̄ q̄ miniſtrat
materiā p̄paratā vt dr̄ in. 2. Phiſ. Sed ep̄s ē ſupra
ſacerdotē: ḡ nō p̄parat materiā i illo ſacro q̄ ſacer
dos vtit̄. Sed ſacerdos miniſtrat iſtud ſacrm: ḡ cō
ſecratio materie. ſ. olei oliuarū: nō ptinet ad ep̄ʒ cū
B ſit ſuperior ſacerdote. ¶ Rñdeo ad iſtō correlariū q̄
miniſter ſacri nō ꝓpria ỽtute effectū ſacri inducit
vt agēs principale: ſʒ efficatiā accipit a xp̄o tanq̄ a
p̄ncipali agēte. Et a xp̄o deſcēdit efficatia i alios. ſ.
in recipiētes: mediātib⁹ miniſtris: q̄ materiā ſcifi/
cant: ꝛ iō in oībus q̄ indigēt materia ſcificata: pri⁹
ſcificatio materie fit p̄ ep̄m: ꝛ vſus q̄nq̄ȝ p̄ ſacerdo
tem: vt oñdatur ſacerdotalis ptās ab ep̄ali deriua
ta. vt in. Pſalm. dicit̄ Sicut vnguentū in capite qđ
prius deſcēdit in barbā aarō: ꝛ deinde vſq̄ȝ ad orā
veſtimēti. Et iō rñdet̄ ad argumēta. ¶ Ad primuʒ
C ergo dr̄ q̄ ſacrm eukariſtie ꝯſiſtit in materie ſcifi/
catione: ꝛ nō in vſu. Iō ꝓprie loquēdo: illō qđ eſt
materia ſacri nō ē q̄d ꝯſecratū. Unnō p̄exigit̄ aliq̄
ſcificatio circa materiā p̄ ep̄m facta. Sed exigitur
ſcificatio altaris ꝛ hmōi: vt veſtimētorū: ꝛ ēt ipſi⁹
ſacerdotis q̄ ab ep̄o ꝯſecrat̄: nec iſta poſſunt fieri:
niſi ab ep̄o: nec ptās ſacerdotalis oſtēdit̄ deriuata
ab ip̄o ep̄o in nullo ſacro: q: inq̄tū ſacrm: deriuat̄
a xp̄o: q̄tū aūt ad materiā ꝯſecrandā vel vtendaʒ
deriuat̄ ab ep̄o. Iō illā ꝯſecrationē materie pōt fa
cere ſacerdos q̄ in ſe eſt ſacrm: ꝛ nō illā q̄ eſt vt ſa/
cramētale qđdā ordinatum ad ſacrm: qđ ꝯſiſtit in
vſu fideliū: q: q̄tū ad corp⁹ xp̄i verū: nullus ordo
eſt ſupra ſacerdotiū. Sed q̄tū ad corp⁹ xp̄i miſticū
ep̄alis ptās eſt ſupra ſacerdotalē vt inferius vide/
D bitur ſpū magno ꝯcedēte. ¶ Ad ſcdm rñdet̄ q̄ ma
teria hui⁹ ſacri nō eſt talis materia in q̄ fiat aliq̄d p̄
miniſtrū q̄ ea vtit̄: ſicut ē in artib⁹ mechanicis: ſʒ vt
cui⁹ ỽtute aliq̄d fiat. Et ſic pticipat aliq̄d de rōne
cauſe agētis inq̄tū eſt inſtrumētū qđdā diuine ope
rationis. Ideo opʒ q̄ a ſuperiori arte vel poteſtate
talis virtus materie acquirat̄: q: in cauſis agētib⁹
q̄to aliquod agens eſt prius tāto eſt perfecti⁹. In
cauſis aūt pure materialibus q̄to materia eſt prior
tanto eſt imperfectior.

¶ Secundum correlarium.

ISTud ſacrm habet formā ſm eccliam A
romanā. Probat̄ q: romana ecclia in
hoc ſacramēto vtitur determinata ver
borum forma que eſt. Per iſtā ſctām
vnctionem ꝛ ſuā piiſſimā miām: par/
cat tibi dñs quicq̄d oculorum vicio deliq̄ſti. Et ſic
de quolibet ſenſu. Item magiſter ſentētiarū in. 4.
d. ſ. Dicit q̄ oē ſacrm noue legis ꝯſiſtit in rebus ꝛ
verbis. Uerba aūt ſunt forma ſacri: igit̄ cū extrema
vnctio ſit ſacrm noue legis: ḡ hʒ formā ſicut cetera
ſacramēta. ¶ Sed arguit̄ q̄ nō habeat formā. Cū B
eñ efficatio ſacramentorū ſit ab inſtitutiōe: ꝛ idem
a forma: opʒ q̄ forma tradat̄ ab ip̄o qui ſacramē/
tum inſtituit. Sed forma hui⁹ ſacramēti nō videt̄
eſſe tradita a xp̄o q̄ fuit inſtitutor huius ſacri: neq̄ȝ
ab ap̄lis tanq̄ ꝓmulgatoribus ſacri: igit̄ nō hʒ ali
quam formā. Itē illa que ſunt de neceſſitate huius
ſacri obſeruant̄ eodē mō apud oēs. Sed nihil ma/
gis eſt neceſſariū alicui rei q̄ forma: cū forma dʒ eē
rei ſm philoſophū. Sed nō eadē forma huius ſa/
cramētis ſeruat̄ apud oēs: q: diuerſis modis ꝛ ver
bis diuerſi vtunt̄ h' ſacro: igit̄ nō hʒ formā. ¶ Re/ C
ſpondet̄ q̄ ex determinata materia ꝛ determinata
forma: fit determinatū cōpoſitū. Cū ergo h' ſacrm
ſit determinatū ſacrm: ꝛ ab alijs diſtinctuʒ: opʒ q̄
habeat determinatā materiā ꝛ determinatā formā
ſaltem accipiēdo formā p̄ quandā ſimilitudinē: ſi/
cut in toto integrali dr̄ forma toti⁹ integralis per
quādam ſimilitudinē ỽba ſunt forme in ſacris. Iō
reſpondet̄ ad rōnes. ¶ Ad primā dico q̄ q̄uis for
ma nō ſit ſcripta: tñ eccl'a habuit ab ap̄lis q̄ a dño
acceperūt vt dicit ap̄ls. i. Corint. xi. Ego eñ acce/
pi a dño qđ ꝛ tradidi vobis. Et credit̄ q̄ btūs Pe
trus explicite tradidit romane eccl'e: ſicut plura q̄
in ſcriptura explicite nō ſunt. ¶ Ad ſcdm dr̄ q̄ illa
ỽba q̄ ſunt de eſſentia forme. ſ. oro deꝓcatiua: ab oī
bus dr̄. Sed alia q̄ ſunt de bñ eē: nō obſeruant̄ ab D
oīb⁹. ¶ Sed dubitat̄ vtrū forma hui⁹ ſacri debeat
ꝓferri p̄ orōnē indicatiuā vel p̄ deprecatiuā. q̄ nō
per indicatiuā arguit̄: q: forma hui⁹ ſacri opʒ q̄ ab
oībus obſeruet̄. Sed p̄ ỽba indicatiua nō obſerua
tur ab oībus: nec eſt de ꝯſuetudine oīm eccl'arū: ſʒ
tm̄ ỽba deprecatiua exprimunt̄. ſ. p̄ iſtā ſctām vn/
ctionē ꝛc̄. Ergo forma hui⁹ ſacri nō eſt oro indica/
tiua ſed ſolū deprecatiua. Et ſi arguat̄ q̄ dʒ ꝓferri
p̄ indicatiuā: q: oīa ſacra noue legis hñt effectum
certū. Sed effect⁹ certus nō exprimit̄ in formis ſa/
cramētorū niſi p̄ orōnē indicatiuā in qua ꝯſiſtit cer
titudo: vt dicēdo: hoc eſt corpus meū: vel ego te ba
ptiſo: ergo forma ſacri debet eē indicatiua ſicut in
ceteris ſacris. Itē in formis ſacrorū dʒ exprimi intē/
tio miniſtri: q̄ requirit̄ ad ſacrm: ſʒ intētio miniſtri
nō exprimit̄ niſi p̄ orōnē indicatiuā: ḡ ꝛc̄. ¶ Sed E
hijs nō obſtātib⁹ dicendū eſt vt pri⁹ q̄ forma hu/
ius ſacri eſt oro deprecatiua: vt pʒ p̄ ỽba ſcti Iaco
bi: ꝛ ex vſu eccl'e romane: q̄ ſolū ỽbis deprecatiuis
vtitur in collatione huius ſacri. Cui⁹ rō multiplex
aſſignat̄. Prima q: ſuſcipiēs ſacrm ē viribus ꝓpriis

deſtitu*: vnde indiget orõibus ſubleuari. Scḋa
q2 datur euntibus: qui deſinunt eſſe de foro eccl'ie:
⁊ in ſolius dei manu requieſcunt: vnde ei per orõ-
nem auxiliat̃. Tertia q2 hoc ſacramentũ nõ habet
aliquem effectũ qui ſemper ex oꝑatione miniſtri cõ
ſequatur oĩbus que ſunt de eſſentia ſacramenti rite
peractis: ſicut caracter in baptiſmo ⁊ ꝯfirmatione:
trãſſubſtãtiatio in eucharĩſtia: ⁊ remiſſio pcĩi in pe-
nitentia exiſtente ꝯtritione que eſt de eſſentia ſacra
mẽti penitentie: non aũt de eſſentia huius ſacri. Et
ideo in hoc non põt eſſe forma modi indicatiui ſi-
F cut in predictis. Ad argumẽta ergo dicẽdũ. ¶ Ad
primum dicendũ ꝙ iſtud ſacramentũ ſicut ꝑdicta
habet certitudinẽ ꝙ̃tum eſt de ſe: ſed põt impediri
ex fictione recipientis (etiã ſi ſacramẽto ſubijciat)
per intentionẽ ꝙ nullũ effectum ꝯſequat̃. Et pro-
pter hoc nõ eſt ſimile de hoc ⁊ de alijs ſacris: in q̊-
bus ſemper aliquis effectus ꝯſequitur. ¶ Ad ſecũ
dum d2 ꝙ per actũ qui ponitur in forma. ſ. per iſtã
ſctãm vnctionẽ ⁊c. Satis exprimit̃ intẽtio miniſtri.

¶ Tertiũ correlarium.

HOc ſacramẽtum ſanitatis corporalis
A eſt remediũ. Probat̃ iſtud correlariũ
Marc. 6. dicitur de diſcipulis xp̃i ꝙ
vngebant oleo multos infirmos ⁊ ſa-
nabantur. Sed hoc intelligit̃ de vn-
ctione: qḋ eſt ſacramentũ: vnde gloſa ibidẽ. Patet
hunc morẽ ab ap'lis eſſe traditũ. Et etiaꝫ alij egro-
ti vnguntur oleo a põtifice ꝯſecrato: ergo effectus
huius ſacramẽti eſt alleuiatio corꝑalis infirmitatiſ
B Item Jacobi. 5. Ungentes oleo: ⁊ orõ alleuiabit
infirmum: ergo ⁊c. ¶ Sed ꝯtra hoc arguit̃. Certũ
eſt ꝙ ſacramẽta noue legis efficiunt qḋ figurant ſi
digne ſuſcipiantur. Sed huius ſacramẽti ſuſceptio
ꝙ̃tumcũq3 digne ſuſcipiat̃ nõ liberat cõiter ab in-
firmitate incurabili per naturã: g̃ effectus eius non
eſt alleuiatio infirmitatis. Item viri pfecti ꝙ̃to ſunt
perfectiores tãtomagis deſiderant diſſolui ⁊ eſſe cũ
xp̃o: ſicut p3 de paulo. Phili. 1. Cupio diſſolui ⁊ eẽ
cũ xp̃o. Sed huius ſacramẽti effectus non eſt ꝯtra
deſiderium perfectorũ: ergo effectus eius nõ eſt in-
firmitatis corporalis alleuiatio. Itẽ medicine ſpi-
ritualis nõ eſt effectus corꝑalis: ſed hoc ſacramen-
tum ſicut ⁊ alia. eſt medicina ſpũalis: ideo nõ eſt al
leuiatio corꝑalis infirmitatis. ¶ Reſpondeo ꝙ al
leuiatio infirmitatis corporalis eſt huius ſacri effe
C ctus: ſed non eſt effectus principalis. Quapropter
nec exprimitur in forma ſacramẽti: ſed eſt vnus effe
ctus de ſeptẽ ſupradictis. Ideo nũq̃ cauſat̃ niſi ſ3
ꝙ expedit principali q̇ eſt gr̃a collatiua ſpei. Et ſm
ꝙ requirit iſta gr̃a. Iſtḋ ſacramentũ cauſat corpo-
ralem ſanitatem: non vt primariũ effectũ: ſed ex ꝯſe
quenti. ideo ad rõnes reſpondetur. ¶ Ad primam
D dicitur ꝙ ille effectus. ſ. ſanitas corꝑalis q̇ non eſt
effectus principalis: ex ſacri virtute nõ ſemꝑ tolli-
tur niſi vt expedit ⁊ requirit actus ꝑncipalis. ſ. gra
tia ꝯfortans ⁊ dans ſpem ⁊ alacritatẽ. Ideo dupli
citer oꝑatur actus principalis. Primo dat alacri-
tatem ⁊ que ſunt aliq̃ cauſa ſalutis per quandaꝫ
redundantiã naturaliter operantẽ ad meliorẽ cor-
poris diſpoſitionẽ. vel male diſpoſitionis mitiga-
tionẽ: mediãte adiuuamine nature. Alio modo ope
ratur pure ſupernaturaliter. Et hunc effectũ ꝯſeq̊-
tur ſemper reſpectu cuiuſcũq3 infirmitatis q̃ñ expe
dit effectui principali ⁊ digne ſuſcipitur. Et ſic infir
mitas incurabilis: curatur in hoc ſacramẽto ſi ex-
pedit: q2 ſic gratia dei ſupernaturaliter operatur.
¶ Ad ſcḋm dico ꝙ euadere ab infirmitate non eſt
ꝯtra deſiderium virorũ perfectorũ cũ credunt hoc
ad ſalutẽ aĩarũ. Ideo dicebat ſanctus Martinus
Dñe ſi adhuc pp'lo tuo ſum neceſſarius nõ recuſo
laborẽ: fiat volũtas tua. ¶ Ad ſcḋm dico ꝙ ſi me
dicine ſpũales nõ ſint corporalis ſanitatis princi-
paliter remediũ: tñ ex ꝯſequẽti poſſunt ꝯſequi plu
res effectus minus principales: vt eſt ſanitas cor-
poris: q2 plus poteſt aĩa ſuper corpus: ꝙ̃ corp* ſu
per aĩam. Et cũ aſſignatur vni ſacramẽto duos ꝑn
cipales effectus: vnus ſpũalis ⁊ alius corporalis
non eſt inconueniẽs: vt licet hoc ſacr̃m ſit vnũ: ta-
men duos habet effectus: vnũ ſpũalem ⁊ aliũ cor-
poralem: ita ꝙ ſpũalēꝫ primo ⁊ principaliter: ⁊ cor
poralem ex ꝯſequẽti: ex virtute ſacramẽti nõ eſt in
conueniens. q2 ex ſpũali operatione poteſt ꝯſequi
corporalis operatio: vt p3 de aĩa reſpectu corporis

¶ Sequitur tertia cõcluſio.

LAycus non poteſt miniſtrare hoc A
ſacr̃m: q2 nõ fieret per ydoneum
miniſtrũ. Probat̃ q2 in hoc ſacra
mento fit remiſſio pctõrum. Sed
non eſt ydoneus miniſter ad remit
tendum pctã: ergo nõ eſt ydoneus
miniſter ad miniſtrãdũ h' ſacr̃m cũ nõ poſſit remit B
tere pctũ. ¶ Sed ꝯtra h' arguitur ꝙ laycus poſſit
miniſtrare iſtud ſacr̃m: q2 hoc ſacr̃m h3 effectuꝫ ab
orõne ſeu efficaciã: vt dictũ eſt Jacobi. 5. Sed orõ
layci q̃nq3 ẽ deo accepta ſicut orõ ſacerdotiſ: g̃ põt
hoc ſacr̃m ꝯferre. Preterea de quibuſdã patribus
legitur in egipto ꝙ oleũ ad infirmos miniſtrabant
⁊ ſanabantur. Et ſimiliter d2 de ſctã Genoueſa ꝙ
oleo infirmos vngebat: g̃ hoc ſacr̃m poteſt ꝯferri a
laycis. ¶ Dico ꝙ ſm Dyoniſiũ in eccl'iaſtica Ihe C
rarchia exercentes actiões iherarchias ſunt in ſa-
cris ꝯſtituti. Sed layci ſolũ ſunt recipiẽtes: ⁊ ideo
nullius ſacri diſpẽſatio eis cõpetit. ſ. laycis ex offi-
cio. Et ꝙ poſſint baptiſare in caſu neceſſitatis h' eſt
ex diuina diſpẽſatione: vt regñatoĩs facultas nulli
deſit. ¶ Ad primã g̃ rationẽ r̃ndetur ꝙ orõ illa nõ D
fit a ſacerdote in ꝑſona ſua: q2 cũ ſit q̃nq3 pctõ2 nõ
eſſet exaudibilis: ſed fit in ꝑſona totius eccl'ie: in cu
ius ꝑſona orare põt quaſi ꝑſona publica: nõ autẽ
laycus q̇ eſt ꝑſona priuata. ¶ Ad ſcḋm dicendũ ꝙ
ille vnctiões nõ erãt ſacr̃ales. Sed ex quadã deuo
tione recipientiũ talẽ vnctionẽ: in meritis vngentiũ
⁊ oleũ mittentiũ ꝯſequebat̃ effectus ſanitatis cor-
poralis: per gratiã ſanitatũ: nõ per gr̃am ſacr̃aleꝫ.

¶ Primum documentum.

DIacones non poſſunt hoc ſacramẽ
tum miniſtrare cum ſolis preſbyte- A
ris habeat conuenire. Iſtud docu-
mentũ probat̃. Jaco. 5. Ubi d2. In
ducat preſbyteros ⁊c. ergo diaconi
non habent poteſtatẽ miniſtrandi
hoc ſacramentũ. Sed contra hoc arguitur: q2 hoc

ſacramentum habet vim purgatiuam. Sed virtus
purgatiua ē in diaconib⁊: ḡ poſſunt miniſtrare hoc
ſacramentū. Maioꝛ pꝫ: q2 hoc ſacramentū purgat
ab infirmitate mētis ⁊ coꝛpoꝛis. Minoꝛ ꝓbatur q2
diaconib⁊ ptinet ex officio exoꝛcizare: p quos pur-
gant infirmitates. Itē digni⁊ ſacramētū ē ſacramē
tū baptiſmi q̄ extreme vnctiōis. Sꝫ diacones pñt
B baptiſare: ḡ extremā vnctionē miniſtrare. ¶ Ad ƀ
dico ꝙ diacon⁊ hꝫ tñ vim purgatiuā: ſed nō illumi
natiuā. Vñ cū illuminatio fit p grāꝫ nullū ſacramē
tum in quo cōferł grā: diacon⁊ ex officio pōt dare.
Et p cōſequēs cū in hoc ſacramēto cōferał grā: dia
con⁊ illud miniſtrare nō pōt. Ideo reſpōdeł ad ra-
C tiones. ¶ Ad primā dico ꝙ hoc ſacramētū illumi-
nādo fit p grē collationē: ideo eꝯ collatio diacono
nō cōpetit. Ad ſecundū dico ꝙ hoc ſacramentū nō
eſt neceſſitatis ſicut baptiſm⁊: ideo nō ita cōmittitur
diſpēſatio hui⁊ ſacramēti ſicut diſpēſatio baptiſmi
q̄ eſt neceſſitatis. nec etiā diaconus pōt baptiſare ex
officio: ſed ex neceſſitate.

¶ Sequitur pꝛimum coꝛrelarium.

Sanis nō debet cōferri hoc ſacramē-
tum niſi q̄libet ſit in articulo moꝛtis
A poſit⁊. Iſtud coꝛrelariū pꝫ iacob. 5.
vbi dicił. quis ex vobis infirmał in
ducat preſbiteros: ḡ preſbiteri nō de
bent dare hoc ſacramentū niſi infir
mis. ¶ Sed cōtra hoc arguił principalioꝛ ſanatio
huius ſacramenti eſt ſanatio mentis q̄ ſanatio coꝛ-
poꝛis. Sed ſani coꝛpoꝛe indigent ſanitate mētis: ḡ
ſanis coꝛpoꝛe debet cōferri hoc ſacramentuꝫ. Item
hoc ſacramentum eſt exeuntiū ſicut baptiſm⁊ eſt in
trantiū. Sed oībus intrātib⁊ baptiſm⁊ dał: ḡ oībus
exeuntib⁊ dꝫ hoc ſacramētū dari. Sed q̄n̄ illi qui
ſunt in ꝓpinquo articulo moꝛtis ſunt ſani ſicut illi
q̄ ſunt decapitādi vel ſuſpendēdi: ḡ talib⁊ dꝫ hoc ſa
B cramētū dari. ¶ Ad iſtud reſpōdeł ꝙ hoc ſacramē
tum ē quedā ſpūalis curatio vt dictū ē q̄ q̄dē p quē
daꝫ curationis coꝛpoꝛalis modū figuranł. Et ideo
illis quib⁊ coꝛpoꝛalis curatio nō cōpetit ſicut ē de
ſanis: nō dꝫ hoc ſacramentū cōferri. Ideo ad argu
menta reſpōdeł. Ad primū dicił ꝙ q̄uis ſpūalis ſa
nitas ſit principalis effect⁊ hui⁊ ſacramēti opoꝛtet
ꝙ p curationē coꝛpoꝛalē ſignificeł curatio ſpūalis:
etiam ſi coꝛpoꝛalis curatio ſeu ſanatio nō ſequał: ⁊
ideo ſolū illis ſanitas ſpūalis dari pōt i ƀ ſacramē
to q̄b⁊ curatio coꝛpoꝛalis cōpetit. Sed talis cura-
tio coꝛpis cōpetit infirmis: ſicut ille ſol⁊ pōt bapti-
ſari q̄ pōt coꝛpalis ablutiōis eē particeps. Idō puer
in vētre matris nō pōt baptiſari: q2 ablutiōis non
pōt eē pticeps: ſic nō pōt hoc ſacramētū recipe niſi
infirm⁊ coꝛpoꝛe: q2 aliter hoc ſacramentū nō habe
ret ſignificationē. Ad ſcōm dicił ꝙ baptiſm⁊ nō eſt
niſi illoꝛū intrātiū: q̄ coꝛpoꝛali ablutiōi ſubijci pñt
Sic iſtud ſacramētū ē illoꝛū exeuntiū q̄b⁊ coꝛpoꝛa
C lis cōpetit curatio. ¶ Sꝫ dubitał ſi in q̄libet infir-
mitate hoc ſacramētū dari debeat. Dico ꝙ non q2
iſtud ſacramētū dr ab oībus extreme vnctiōis: ḡ in
extrema infirmitate dꝫ dari. Sed nō oēs infirmita-
tes ad extremū vite pducūt: cū quedā infirmitates
ſint cauſe longioꝛis vite vt dicit pħs: ḡ nō oīb⁊ in-
firmitatib⁊ dꝫ iſtud ſacramētū cōferri. Vñ ſciendū
ꝙ iſtud ſacramētū ē vltimū ſine nullo medio qō ec
cleſia pōt cōferre quaſi diſponēs ad glām. Et ideo
illis tñ infirmātib⁊ dꝫ exhiberi q̄ ſunt in ſtatu exeū
tiū: ꝓpter hoc ꝙ egritudo nata ē moꝛtē inducere ⁊
de periculo timeł. Et cū q̄libet infirmitas augmēta
ta poſſit inducere moꝛtē: ideo penſata in q̄libet egri
tudine augmētatiōe q̄ poſſet ad periculū moꝛi]: in q̄
libet tali egritudine poſſet dari iſtud ſacramētū: ꝓ
pter qō apoſtol⁊ nō determinat infirmitatē aliquā
Sed ſi penſeł infirmitatis mod⁊ ⁊ ſtat⁊: nō ſemp dꝫ
dari infirmātib⁊ hoc ſacramētū ſicut de ſuſpēſis ⁊
alijs q̄ non ſunt infirmi ſicut dictum eſt alibi.

¶ Secundum coꝛrelarium.

Iſtud ſacramētū nō dꝫ dari furioſis
amētib⁊ ⁊ fatuis: q2 iſtud ſacramētū A
nō dꝫ dari niſi recognoſcentib⁊ ipm
Sed tales nō recognoſcūt ipꝫ. Ipis
ḡ nō dꝫ ſicut nec pueris ſicut talib⁊
etiā nō dał coꝛp⁊ xp̄i: q2 fieret iniu-
ria ſacramētis. Q2 ad recipiendū iſtud ſacramentū
q̄ plurimū valet deuotio ſuſcipiētis ⁊ pſonale meri
tū dantis ⁊ gñale meritū tot⁊ eccleſie ꝙ pꝫ: q2 per
modū oꝛatiōis depꝛecatiue cōſtat iſtius ſacramēti
foꝛma vt dictū eſt ſupꝛa: ideo q̄ nō poſſunt recogno
ſcere ⁊ cū deuotiōe pcipere iſtud ſacramētū dari nō
dꝫ. Et p̄cipue fatuis ⁊ furioſis ⁊ puulis ſine diſcre
tiōe ꝓpter reuerentiā ſacramēti. Si aūt haberēt lu
cida interualla in q̄b⁊ ſacramētū cognoſcerēt: poſ-
ſet cōferri illis in illo ſtatu. Pueris aūt nō dꝫ vnc̄ B
dari: q2 nō cōpetit eis foꝛma hui⁊ ſacramēti cū non
habeāt pctm̄: q2 nō peccauerūt p viſuꝫ neqꝫ p audi
tuꝫ: neqꝫ p olfactū neqꝫ p linguā: neqꝫ p tactū: neqꝫ
p luxuriā. Igił nō dꝫ dari: q2 eſſet cōtra foꝛmā. ſ. p
iſtā ſanctā vnctionē ⁊ ſuā pijſſimā miſericoꝛdiā p
cat tibi deus q̄cq̄d oculoꝛū: auriū vitio deliquiſti.
Sed iſti puuli nō peccauerūt: ḡ eis cōpetere nō pōt
foꝛma iſtius ſacramenti. Et hoc intelligo de paruu
lis pure innocentibus.

¶ Tertium coꝛrelarium.

In toto coꝛpoꝛe nō dꝫ fieri vnctio:
ſed ſolū in determinato loco. Iſtud A
coꝛrelariū ꝓbał: q2 ſm ritū eccl'ie
quā dirigit ſpūſſctūs nō inungun-
tur infirmi niſi in determinatis lo-
cis: q2 iſtō ſacramētū p modū cura
tiōis exhibeł. Curatio aūt coꝛpoꝛalis nō exhibetur
toti coꝛpoꝛi p medicinā: q2 medicina nō opponitur
oībus ptib⁊ coꝛpis: ſed ſolū illis ptib⁊ vbi ē radix
moꝛbi. Et ideo inūctio ſacramētalis dꝫ fieri in illis
partib⁊ tñ vbi ē radix moꝛbi ſpūalis. Sed hoc ē in
q̄nqꝫ ſenſib⁊: cū p q̄nqꝫ ſenſus oꝛiał cognitio ⁊ voli-
tio. Igił illi dñt tñ inungi. ¶ Et ſi diceręł ꝙ totū B
coꝛp⁊ dꝫ inūgi: q2 ſm Aug. aīa ē tota in toto ⁊ tota
in q̄libet pte. Sed p̄cipue iſtud ſacramētū dał ad
ſanandū aīam: ḡ totū coꝛp⁊ dꝫ inungi. Ad iſtud di
citꝙ q̄uis tota aīa ſit in toto coꝛpoꝛe ſm eſſentiaꝫ
nō tñ q̄tū ad potētias q̄ ſunt radices actiue pcti: idō
opoꝛtet ꝙ in determinatis partibus fiant in quib⁊
ille potentie habent eſſe. Et ſic ſunt in quinqꝫ. Sed ī
conuenienter videtur ꝙ iſta vnctio fiat infirmis in
quinqꝫ ſenſibus: q2 ſapiēs medicus curat moꝛbum

in radice. Sed de corde exeunt cogitationes que co
inquinant hoiem. vt dicitur math. 13. Ergo in pe-
ctore debet fieri vnctio. Ad hoc dicendum ꝙ princi
pia peccandi in nobis ſunt eadē que agendi: q2 pec
catum in actu conſiſtit. Principia autem agendi in
nobis ſunt tria. Primū eſt dirigēs .ſ. cognoſcitiua.
Scōm eſt imperans .ſ. vis appetitiua. Tertiū ē exe-
quēs .ſ. vis motiua. Ois em̄ noſtra cognitio a ſenſu
habet ortū. Et q2 vbi eſt in nobis prima origo pcti
ibi debet vnctio adhiberi. Ideo vngunt̄ loca qnqȝ
ſcȝ qnqȝ ſenſus vt oculi ꝓpter viſuȝ: nares propter
odoratū: aures ꝓpter auditū. Os ꝓpter guſtū: ma-
nus ꝓpter tactū. Qͥ in pulpis digitorū ꝑcipue
viget: ſed ꝓpter appetitiuā inungūtur ab oibus re-
nes: propter motiuā vngūtur pedes q̄ ſunt princi-
palius eius inſtrumentū. Et q2 primū principiū eſt
cognoſcitiua. Ideo illa vnctio ab oibus obſeruat̄ q̄
fit ad quinqȝ ſenſus quaſi de neceſſitate ſacramenti.
Sed qdā nō obſeruant alios modos. Quidā vero
illa ſeruāt q̄ ad pedes ⁊ nō ad renes: q2 appetitiua
C ⁊ motiua ſunt ſcda principia: ideo. ¶ Ad argumen
tū reſpōdet̄ dicēdo ꝙ cogitatio a corde nō ē niſi ꝑ
aliquā imaginationē q̄ ē mota a ſenſu: vt habetur
ſcdo de aia. Et ideo nō eſt prima radix cogitatio: ſȝ
D organa ſenſuū: niſi quatn9 cor eſt principium toti9
corporis: ſed hoc principiū ē radix remota. ¶ Sed
dubitat̄ ſi mutilati debent inungi. Reſpōdeo ꝙ ſic
q2 defect9 corporis nō ipedit alia ſacramēta: ergo
nec iſtud impedire dȝ. Sed contra hoc arguit̄ q2 de
neceſſitate hui9 ſacramēti ē vnctio. Sicut em̄ iſtud
ſacramētū requirit determinatā diſpoſitionē in ſu-
ſcipiēte .ſ. vt ſit infirm9: ita requirit determinatā par
tem. Sed q̄ nō habēt infirmitatē nō debēt inungi
ḡ nec ille q̄ nō hȝ partē determinatā nō dȝ inungi
cū nō habeat illā partē. mutilati aūt nō habēt ma-
nuȝ vel pedē vel ſunt ceci: ḡ non debēt inungi. Nā
cecus a natiuitate nō peccauit ꝑ occulos: ergo non
E pōt recipere iſtud ſacramētū. ¶ Ad iſta reſpondeo
ꝙ ⁊ ſi ceci nati nūqͦ peccauerunt ꝑ actū vidēdi: tn̄
peccare potuerūt ꝑ videndi cōcupiſcentiā interiorē
Et mutilati ꝑ cōcupiſcentiā operādi ꝑ illa mēbra
Et hoc ideo q2 habent potētias in aia q̄ deſeruirēt
illis mēbris. Sed quō fiet vnctio ſi nō ſint mēbra.
Dico ꝙ mutilati debent inungi in partib9 propin
quioribus vbi poſita erant illa membra. Et in cecis
in loco illo vbi fuiſſent oculi. Et ſic tota terminatur
materia de extrema vnctione.

¶ Queſtio duodecima.

A Q ueritur vtrū corone ſuſceptio ſit ad or-
dines cōgrua diſpoſitio. Et arguit̄ ꝙ
nō q2 magis eſt diſpoſitio ad ordinuȝ
ſuſceptionē diſpoſitio aie qͣ corporis
Sed indiſpoſitus i aia ſicut pctōr pōt
ſuſcipere ordines: ḡ in corpe nulla requirit̄ diſpoſi
tio ad eoꝝ ſuſceptionē. Itē eſſentiali9 ordinat̄ or-
do prior qͣ tonſura ad aliquē ordinē. Sȝ ꝑtermiſſo
ordine priori pōt ſuſcipi ſequēs ordo: vt pȝ extra de
clerico ꝑ ſaltū ꝓmoto .c. vnico. ḡ tōſura ſeu corona
nō requirit̄ ad ordinū ſuſceptionē. ¶ In oppoſitū
B eſt mgr̄ ſentētiarū .d. 24 .c. prio Oēs ordinati ſunt
dicti clerici. Nō pōt ḡ aliqs ordinat9 eſſe niſi ſit cle
ricus. Sed cum nullus ſit clericus niſi tonſuratus

pȝ ꝙ tonſura ſeu corona eſt diſpoſitio ad ordinuȝ
ſuſceptionem. Item conſuetudo approbata pro le-
ge habetur. Sed ſm approbatam conſuetudinem
eccleſie: hoies tonſurantur anteqͣ ordinētur: ḡ coro
na eſt diſpoſitio ad ordinis ſuſceptionē. Item ſm
grego. Seruire deo regnare eſt: ſed corona eſt ſignū
regni in quo coronabuntur iuſti: ergo illis qui ad
diuinum miniſterium applicantur corona compe- C
tit. ¶ Ad queſtionem dico ꝙ duplex eſt diſpoſitio
ad ordinum ſuſceptionem. Quedā eſt neceſſitatis:
quedam congruitatis. Primo modo tonſura nō eſt
diſpoſitio ad ordinum ſuſceptionem: q2 non tonſu-
ratus ſi ordinaretur: vere ſuſciperet ordinis ſacra-
mentum qͣuis ſcienter ſic ordinaretur. Et ordinem
conferens ſcienter grauiter peccaret: q2 ordinari nō
debet niſi ſit clericus: ⁊ ſine tonſura clericus non eſt
arch. ad hoc. 23 .d. cap. pſalmiſta. Ubi clerici comā
nutrire prohibentur quorum caput de ſuper in mo
duȝ ſpere raſuȝ eē debet. ¶ Sed ſcdo modo loquē D
do dicitur ꝙ tonſura facta in ſummitate capitis ad
modum ſpere cum reſecatione capillorum inferio-
rum ita ꝙ non poſſint tegere aliquod organum ſen
ſuum: eſt diſpoſitio ad ordinum ſuſceptionem. Cō-
tra illos quoruȝ capilli tegunt aures ⁊ male. In eis
em̄ vt dicit magiſter .d. 24 .c. primo. Debet denu-
dari capiti ſummitas que eſt diſpoſitio ad ordinis
ſuſceptionem: vt etiā eorum mens ad deum libera
demonſtretur. Summitas enim capitis demonſtrat
eminentiā mētis. Et denudatio capitis mētis reue
lationē oſtēdit. Clericus em̄ ſecretorū dei ignar9 eſſe
nō debet. Corona etiā ideo in modum ſpere debet
fieri: q2 vt dicit magiſter eadē di. ⁊ eodē .c. Per ton
ſuraȝ ſignificat̄ eſſe in parte miniſterij ſortis dei cui
ſeruire eſt regnare. Miniſtri em̄ eccleſie reges eſſe de
bent ſic intelligendo vt ſe ⁊ alios regant. Qō ꝓbat
magiſter ꝑ id qō dicit beat9 petr9 ī pri. cano. ſua .c.
2. Uos eſtis genus electū regale ſacerdotium. De
bent etiā reſecari capilli inferius ita ꝙ non operiāt
aliqō organum ſenſuum: vnde extra de vita ⁊ hon.
cler. ca. Si quis: dicitur. Si quis ex clericis comam
laxauerit .i. ampliauerit: anathema ſit. Item ibidē
ca. Clericus. Clericus neqȝ comā nutriat neqȝ bar-
bam. ¶ Pili ergo non debent cooperire aures ne- E
qȝ oculos: neqȝ aliquē ſenſuum: ad ſignificandū ꝙ
vicia per organa ſenſuū preſcindantur. Et ꝙ ad au
diendum ⁊ intelligendū verbum dei a ſuperfluitate
rerum temporalium impediri non debent. Qō au-
tem in modum ſpere radi debeant habetur. di. 23.
capitulo. Prohibete. Ubi dicitur prohibete fratres
per vniuerſas regionum veſtrarum prouincias: vt
clerici iuxta apoſtolum comam non nutriant. Sed
ſuper caput in modū ſpere radant ex conſilio aga-
thenſi. Qō autem reſecari debeant inferius capilli
modo ſupradicto: habetur eadem diſtinctione. capi
tulo. Non liceat. Ubi dicitur nec oportet clericos
comam nutrire: ſed attōſo capite: patentibus auri
bus: ⁊ ſm aarō tallarem veſtē induere vt ſint in ha
bitu ornato. Et ſic cōgruū eſt ad miniſteriū dei vo
lentes ꝑtrāſire: talem diſpoſitionem recipere vt va
leant a ſtatu laycorum differre. Nā ad hoc nos do
cet natura: quia agens naturale non tranſmutat
materiā ab vna forma in aliā niſi aliqua diſpoſitio
ne precuia. Sic nec decet tranſmutari a ſtatu layco

ad ſtatū eccleſiaſticū: niſi mediāte diſpoſitione. Et iſta diſpoſitio eſt tonſura ſeu clericatus. Et ideo ad rationes reſpondetur. ¶ Ad primā dico ꝙ peccator ſcienter recipiens ordinem grauiter peccat. Et
F talem ſcienter ordinans: ſimiliter grauiter peccat: tñ ordinem ſuſcipit. Sic nō tonſuratus ſcienter recipiens ordinē grauiter peccat: tñ ordinē ſuſcipit. Que tñ pena talibus debeat: inferius dicetur ſpū magno cōcedente. Ad ſecūdam dico ꝙ quis ordo ꝓcedēs ſit diſpoſitio ad ſequētē: tñ ſequēs pt ſuſcipi ſine precedente: nō tñ ſine graui pctō ⁊ pena graui. Et ſic eſt dicēdum de tonſurato.

¶ Prima concluſio.

Tonſura nō eſt ordo quis ipſius ſit diſpoſitio. Probat qꝛ datur tōſura ſine celebratione miſſe. ſed ordo non
A datur ſine celebratione miſſe. ergo tōſura non eſt ordo. Itē in collatione cuiuſlibet ordinis ſit mentio de aliqua poteſtate data: non aūt in collatione corone. ḡ nō eſt ordo. Sed videtur ꝙ ſit ordo: qꝛ eſt ſignū rei ſacre vt viſum eſt in precedēti queſtione: ſed eſſe ſignum rei ſacre eſt eſſe ſacramētū. ḡ eſt ſacramētū. Sed nō videtur eſſe aliud niſi ordo: ḡ ⁊c̄. Item abſq; ſacramēto ordinis nō ꝯſtituit quis in gradu dignitatis eccleſiaſtice ſup laycos: ſed ꝑ tonſurā cōſtituit tonſuratus in aliquo gradu dignitatis eccl'iaſtice ſup laycos. ḡ tonſura eſt ordo. ¶ Ad qōnem dico ꝙ tonſu
B ra ꝓprie non eſt ordo: ſed diſpoſitio ad ordinis ſuſceptionē vt dictū eſt. Ordo eñi eſt ſacramētū vt oñ detur: ſed tōſura nō eſt ſacramētū. Sicut eñi cathecíſmus nō eſt cauſa rei ſacre: niſi mediante baptiſmo: ſic nec tonſura niſi mediante ordine. quis ergo ſit quid ſacramentale nō tñ eſt ſacramētū. Ideo rñ detur ad argumēta. Ad primū dꝛ ꝙ tonſura ⁊ ſi ſit ſignū alicuius rei ſacre. Nō tñ eſt ſignum efficax rei ſacre. Nō eñi cū aliquis tōſurat ex vi corone ſacer efficitur. Ideo tonſura ꝓprie loquēdo nō eſt ſacramentū. Ad ſecūdū dꝛ ꝙ ſi nomē dignitatis accipiatur in ſua cōitate: maior eſt falſa. ſ. ꝙ dignitas non poſſit ꝯferri niſi mediante ordine. Qꝛ ſic accipiēdo dignitatē. Non tantū dꝛ dignitas illa in qua ꝯfert ſpūalis poteſtas in ordine ad ſacramētum eucbariſtie ꝯficiendū ⁊ diſpenſandum q̄ dignitas eſt ex ſacramēto ordinis. Sed etiā dꝛ dignitas q̄ cōſequit ordinē vt epiſcopatus: vel antecedit ordinē diſpoſitio vt eſt tonſura: ⁊ officium annexū ordini vt pſalmiſtatus qui ordo non eſt: ſed ꝓprie loquendo eſt officium annexū ordini lectoris: quia lector inſtruit intellectum legendo: ſed cantando excitat affectum Sed pſalmiſtatus nō eſt ordo ꝓprie: nec etiā dignitas ꝓprie dici poteſt.

¶ Primum documentum.

Clericis ſecularib⁹ licet habere proprium ſi non habent ab eccl'ia ſubſidium. Iſtud documentū ſic ꝓbatur. I.q.2.c. Clericos. vbi dicitur.
A Clericos illos conuenit eccleſie ſtipendijs ſuſtētari quib⁹ parētum et propinquorum bona nulla ſuffragantur. Qui autem bonis parentū ⁊ opibus ſuſtētari poſſūt: ſi quod pauperū eſt accipiunt ſacrilegiū ꝓfecto cōmittunt. ḡ clericis licitū eſt hr̄e ꝓpriū ſi bona eccl'ie nō hn̄t
Itē. 12.q.1.c. Ecce ego. Et ſumptū eſt ab Auguſt. Auguſti.
in quodā ſmone. Qui volūt hr̄e aliquod ꝓprium quib⁹ nō ſufficit eccl'ia eis ꝑmaneāt ſi volūt nō eis clericatum auffero. ḡ clericis licitū eſt hr̄e ꝓprium. Itē coronā recipientes nō renunciant patrimonio neq; alijs rebus tēporalibus quia xp̄ianoꝝ poſſeſſio non contrariatur diuino cultui ad quem clerici deputantur: ſed nimia eorum ſollicitudo in crimi- B
ne eſt. ¶ Sed contra hoc arguitur: ꝙ clerici nō habent ꝓpriū. Illi eñi annexa eſt abrenūciatio tēporaliū pro quo dꝫ homini ab eccleſia ꝓuideri. Sed cuilibet clerico dꝫ eccl'ia ꝓuidere de victu: vt habet extra de prebē. c. nō liceat. Ubi dꝛ de ep̄o: vt duoꝝ alterum eligat. Aut nō faciat clericos: aut ſi fecerit det illis vnde viuere poſſint. ḡ cū ꝑ tonſurā fiat hō clericus tōſure. ḡ tēporaliū annexa eſt renūciatio.
Itē. 12.q.1.c. nolo. ⁊ eſt Augu. de cōi vita clericoꝝ Auguſti.
vbi dꝛ. Qui habuerit ꝓpriū vel hr̄e voluerit parū vt dicā non manebit mecū. Sed ⁊ nec clericus erit. Itē ad maiorē ꝑfectiōes tenent clerici noui teſtamēti q̄ veteris. Sꝫ clerici veteris teſtamēti nō habuerūt ſortē ꝓpriā. Cis ei dixit dñs vt habet Nu. 18. In terra coꝝ nec poſſidebitis partē inter eos. Ego pars ⁊ hereditas vr̄a in medio filioꝝ iſrael. ḡ nec eſt licitū clericis noui teſtamenti ꝓpriū hr̄e. Rñdet ꝙ C
habētiū tōſurā clericalē quidā ꝓfitent regularē vitā. Et iſtis nō licet hr̄e ꝓpriū: extra de ſtatu mo. c. cū ad mōaſteriū: vbi dꝛ. Prohibem⁹ diſtricte in vtute obedientie ſub obteſtatione diuini iudicij: ne q̄s monachoꝝ ꝓpriū aliquo mō poſſideat. Et ſequit ī fine decretalis. Nec eſtimet abbas ꝙ ſup habēda ꝓprietate: poſſit cū aliquo monacho diſpenſare: qꝛ abdicatio ꝓprietatis ſicut cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regule monachali: vt ꝯtra eā nec ſumm⁹ pōtifex poſſet indulgere licentiā. Qō nota qꝛ papa nō pōt diſpēſare ꝙ religioſus habeat ꝓpriū. Alijs aūt clericis qui non ꝓfitentur regularem vitam licitum eſt habere ꝓprium: vt. 1.q.2.c. paſtor. ⁊ c. ſequenti. Et. 12.q.1.c. epiſcopi. vbi dicit ꝙ de rebus ꝓprijs vel acquiſitis vel quicq̄d de ꝓprio hn̄t heredibus ſuis ſi voluerint relinquāt. In quo expſſe pꝫ ꝙ nō tantū illi clerici qui nō habēt niſi tōſurā: ſed etiam ep̄i licite poſſunt habere ꝓpriū. Magis tñ decet ꝙ de ꝓprio non ſint ſolliciti q̄ layci. Et ꝙ de illo liberal⁹ pauperib⁹ elemoſynas diſtribuāt: Et ſic pꝫ ꝙ tēporaliū abrenūciatio tonſure nō eſt
annexa. ¶ Ideo rñdetur ad rōnes in oppoſitū fa- D
ctas. Ad primā dico ꝙ aliqui clerici ſunt in ſacris ordinibus ꝯſtituti. Et iſtis ordinatores vel eorum ſucceſſores ꝓuidere tenētur. Niſi tales habeant titulū certe vite vel a parētib⁹ vel a ꝓprijs poſſeſſiōibus ⁊ ꝙ de hoc ordinator ſit certificat⁹ qꝛ aliter ep̄s teneret ꝓuidere de vita. Cui⁹ rō eſt: qꝛ eccl'ie obligati ſunt: nec valent reuerti ad ſeculares actus. Et de talibus intelligit illa decretalis. Nō liceat. Quidā ſunt nō ꝯſtituti ī ſacris. Et iſtis nō tenet eccl'ia ꝓuidere niſi q̄diu eccl'ie deſeruiūt. Ex quadā tñ honeſtate ſi paup eſt: plus tenet ſibi eccl'ia q̄ alteri pauperi: quis etiā ordinatis in ſacris nō habētib⁹ propriū ſufficiens ad neceſſitatē nature vel ad viuēdū ſm̄ dignitatē perſone ꝓuidere tenet ordinator: vel

eiꝰ ſucceſſor: extra de prebendis.c. cum ſm aplm. Tamen habentibus ꝓprium ſufficiens ad neceſſitatem nature ꝛ dignitatem ſtatus ꝛ perſone ꝓuidere nō tenet.vt.1.q.2.c.paſtor eccleſie. Ubi dicit hijs quibus ſua ſufficiunt non debet paſtor eccleſie ali-
C quid erogare. ¶ Ad ſecūdum quod eſt Auguſt. dicendum ꝙ q̄uis Auguſt. primo ita ſenſerit: poſtmodū tñ retractauit. vt patet. 12.q.1.c.certe ego ſum. Ubi dicitur. Certe ego ſum qui ſtatuerā nullum ordinare clericum niſi qui mecum vellet manere. Aut ſi vellet a ꝓpoſito diſcedere recte illi clericatū tollerem. Ecce in conſpectu dei ꝛ veſtro muto conſiliū. ¶ Ad tertium dico ꝙ ſi clerici veteris teſtamēti nō debebāt habere ſortē diſtinctā ab alijs tribubꝰ eo ꝙ ꝓpter diuinū cultum debebāt inter eos morari ꝙ̄ habebāt ꝓprias poſſeſſiones cum illis.

¶ Primum correlarium.

Clerici coronā portare tenentur. Aliter ab archidyacono tōdeant. Iſtō
A correlarium ꝓbat. xxiij. diſtin.c.clerici. vbi dr. Clerici qui comā nutriūt ab archidyacono (etiā ſi nolunt) inuiti tōdeātur. Itē extra de vita ꝛ hone.cleri.c. Si quis dr. Si quis ex clericis comā relaxauerit anathema ſit. Sed contra. Videt ꝙ clerici non beneficiati nec in ſacris conſtituti nō teneātur tonſuram portare: quia qui poteſt renūciare priuilegio clericali non tenet portare tonſuram poſtꝙ̄ eſt priuilegiatus. Sed predicti clerici poſſunt renūciare priuilegio clericali. Patz quia poteſt eſſe bigamꝰ ꝛ iudex in cauſa criminis ꝛc. hmōi: ꝓpter q̄ perdit priuilegium clericale. Nec eccleſia pōt eū ꝓhibere.
B Reſpōdeo ꝙ aut clerici de quibus hic intenditur: publice exercent actus repugnantes ſtatui clericali aut non. Si ſic q̄uis exercendo actus tales peccent tñ nō peccant ſi nō portāt coronā: imo plus peccarent ſi portarent: cum tales actꝰ ꝯtrāriētur ſtatui clericali. Et tales ſi tertio moniti ab illo ad quē ſpectat ſeipſos emendare cōtempſerint priuilegio clericali priuentur: extra de ſen.excō.c.cōtingit. Qui vt ibidē dr. Priuilegiū meret amittere q̄ permiſſa ſibi abutitur ptāte. Et fruſtra legis auxiliū inuocat q̄ cōmittit in legē. Si autem nō exercent actus repugnātes ſtatui clericali ſed tñ quaſi clerici vtuntur priuilegio clericali peccāt nō portādo coronā. Et vt ſe radi faciant loco ꝛ tēpore quibus decet ꝛ ad eā portādam: cōpelli poſſunt ꝛ debēt. Et ſic debēt intelligi iura ad ſcdam ptem allegata. Idō rñdet ad rōnes
C in oppoſitū. ¶ Ad primā dico ꝙ minor eſt falſa niſi clerici predicti velint ad bigamiam ſe transferre: quo facto tonſuram portare nō tenent: ſed nec portare debēt: vt patebit. vel al's faciāt aliquid ꝓ quo priuent priuilegio clericali. Al's illi priuilegio renūciare nō poſſunt cum non ſit hoc beneficium perſonale: ſed potius totius collegij eccliaſtici publice ſit indultū: vt patet extra de foro competēti.c. Si diligēti. Eſt etiā libertas clericis indulta ꝓ clericoꝝ tutela ꝛ laycoꝝ violētia coercēda: extra de ſen.exc.c. Contingit. Ius aūt ad ꝯtrium allegatū intelligēdū eſt de priuilegio indulto i fauorē ꝑſone tñ. Et etiā alia iura q̄ faciunt in oppoſitū. Sicut eſt ius: extra de regu.c.ſtatuimus. vbi dr. Quilibet eñ renūciare valet ei quod pro ſe noſcit introductū. Verū eſt qn̄tantū eſt perſonale. Sed ſi conceſſum eſt in fauorē eccleſie non eſt verum.

¶ Secundum correlarium.

Clerici q̄uis ſint vxorati tenentur portare coronā niſi ſint bigami. Iſtud correlariū ꝓbat qꝛ tales gaudēt priuilegio clericali: ſicut pz de facto: qꝛ ecclia requirit tales captos ꝓ cā criminali. Et iſta eſt cōſuetudo q̄ eq̄pollet legi. Idō ſi clericali gaudēt priuilegio nō debēt dedignari coronā portare: imo gaudere debēt ſi tanto ſigno regio ſint decorati. Et ideo coronam portare tenent. Itē extra de vi. ꝛ ho. cle.c.ſi clericus dr. Si clericus tonſura dimiſſa accepit vxorē ꝛc. Sequit paucis interpoſitis. Tōdeat: nec in vita ſua tōſurā ſuā dimittere audeat. ¶ Sed in oppoſitū arguit: qꝛ dr extra de cle. B
cōiu.c.Iohānes. vbi determinat papa de quodam qui fuerat acolitus ordinatus: ꝛ poſt fuit legitime vxoratus qui cōppellebat ab epō coronā deferre. Determinat ibi dñs papa ꝙ nō pōt cōpelli deferre tonſurā. Sed nō pōt habere aliquod officiū eccleſiaſticū per quod compelleret deferre tonſuram ergo ſi acolitus vxoratus nō tenet deferre tōſuram q̄tomagis non obligat clericus ſimplex. Itē ibidē c.ex parte. Rñdet dñs papa regine angloꝝ: de clericis vxoratis ſuſtinēdū eſt vt ſicut alij laici in iuſtitijs ſui aut dñō ſeculari tales nō gaudent priuilegio clericali. Et ſi non gaudent priuilegio clericali nō tenētur deferre tōſuram. ¶ Rñdet ꝙ clerici de C
quibꝰ eſt queſtio aut vtūtur priuilegio clericali: aut non. Si ſic tenētur portare tonſuram clericalē. Si non: aut hoc eſt vt deuitēt iudiciū eccleſiaſticū qḋ ꝓpter ſuum delictum formidant: eſtimātes faciliꝰ euadere in curia laycali. Aut hoc nō ē ꝓpter aliqḋ delictū pro quo formident iudiciū eccleſiaſticū: ſed qꝛ volunt ſe penitus ad actus ſeculares transferre: vtpote qꝛ volunt fieri milites: vel alia ſecularia negocia exercere. Primo modo cōpelli poſſūt ꝛ debent: vt tonſuram deferant: ꝛ iudiciū eccleſiaſticū ſubeāt ¶ Secūdo modo cōpelli nō debēt vt tonſuram deferant. Et ſic intelligūtur iura illa q̄ compellūt portare: qꝛ intelligūt de illis qui volūt priuilegio clericali gaudere. Et ſic intelligit caplm clericus ſi tonſuram. de vi. ꝛ hone.cleri.et.c.ex parte. ꝛ.c. Iohannes de cleri.ꝯiuga. intelligit de illis qui ſe īmiſcent ſecularibus negocijs: ꝛ nolunt gaudere priuilegio clericali.

¶ Tertium correlarium.

Clerici bigami in ſtatu ſeculari nō debent portare coronā: nec gaudere priuilegio clericali. Iſtud correlariū patet diſt.84.c. Si quis. vbi dr. Si quis clericus viduā aut ſecundam ducens vxorē: ōis eccliaſtice dignitatis priuilegio mox denudet. Ut patet extra de bigamis.c.altercationis lib.6. vbi dr. Bigamos eñ priuilegio clericali declaramus eſſe denudatos ꝛ cohertioni fori ſecularis additos. Et cōſuetudine ꝯtria nō obſtante ipōs quoqꝫ ſub anathemate ꝓhibemus deferre tonſuram vel habitum cle A

ricalem. Si autem fiant religioſi etiam dicunt quidam ꝙ tenentur eam non portare: qꝛ conſtitutio generaliter lata eſt ꝙ̄uis religioſis non fuerit lata: vnde ſicut videm⁹ ꝙ conſtitutio torneamenta prohibens: omnes ligat quacunqꝫ intentione torneent: ⁊ ꝙ̄tuncunqꝫ ſobrie propter hoc: qꝛ generaliter lata eſt: ꝙ̄uis propter abutentes fuerit facta. ¶ Sic aſſi mihi videtur iſtis in propoſito dicendū. Sed ricardus de med. vij. d. 24. art. 2. q. 3. Dicit oppoſitum credit enim ꝙ licitum eſt bigamis religioſis tonſuram portare quam ante bigamiā ſuſceperunt ante editionem conſtitutionis predicte: qꝛ ſeries textus conſtitutionis illius oſtendit ꝙ̄uis implicite ipſos in hac conſtitutione non includi: qꝛ hoc relatiuum ipſos refert tantum illos de quibus immediate locutus eſt ante illos. ſ. qui adiecti ſunt cohertioni fori ſecularis: qd̄ ad religioſos bigamos planum eſt non extendi. Nec valet ſimile qd̄ alij inducebāt: qd̄ ex ſerie textus decretalis qua torneamenta prohibētur: patet conſtitutionem generalem eſſe latā ⁊ nullam perſonam ab ea excluſam.

¶ Secunda concluſio.

A Ordo eſt in eccleſia prout dictat regula vera. Iſta concluſio ſic probatur Exod. xx. inſpice ⁊ fac ſm̄ exēplar qd̄ tibi mōſtratū ē i mōte. Sed illud exēplar eſt eccl'ia triūphans q̄ ē in alto mōte gl'e. Sed in illa ē ordo vt pꝫ: qꝛ ibi ſunt nouē ordines angelorū: ḡ in eccl'ia militāti debet eē ordo. Itē apl's. Ro. 13. Que a deo ſunt ordinata ſunt: ſed eccleſia eſt a deo: ḡ in eccleſia dꝫ eē ordo. Itē ſtat⁹ eccleſie eſt medi⁹ inter ſtatū nature ⁊ gl'e: ſed in extremis ē ordo. ſ. in natura ⁊ in gl'a vt pꝫ in natura in elemētis: qꝛ ordināt ſm̄ ſub ⁊ ſupra qꝛ terra ē īfima: aqua poſt ordinat: poſt quā accedit aer: ⁊ ſupremū elementū ē ignis. Itē natura ſpūalis ordinat ſupra corporalē: ⁊ corp⁹ incorruptibile ſupra corruptibile vt pꝫ de celis ⁊ planetis: in iſto ḡ extremo ē ordo. Pꝫ etiā in alio extremo. ſ. gl'e vt dictū eſt de angelis: ḡ in medio. ſ. in eccleſia dꝫ eſſe ordo.

B ¶ Sed in oppoſitū arguit. Certū ē vt dicit apl's ad galat. 4. ꝙ mater eccleſia libera ē. Sed ordo requirit ſubiectionē ⁊ prelationē. Subiectio aūt videt repugnare libertati quā in eccleſia xp̄s cōcedit: ḡ videt ꝙ in eccleſia nō debeat eē ordo. Itē vbi ē ordo ibi ē diſtinctio. Sꝫ vt dicit ad eph. 4. Nos debem⁹ eē ſolliciti ſuare vnitatē ſpūs: ḡ iter nos nō dꝫ eē ordo cū dicat diſtinctionē ⁊ nō vnitatē. Dico ad hanc cōcluſionē ꝙ deus ſua opera in ſui ſimilitudine producere voluit ꝙ̄tū poſſibile fuit vt ꝑfecta eſſent ⁊ ꝑ ea cognoſci poſſet. Et vt in ſuis operib⁹ repreſentaretur: non ſolū ꝙ in ſe ē: ſed etiā ſm̄ qd̄ alijs influit hāc legē naturalē poſuit oībus: vt vltima ꝑ media ꝑficeretur: ⁊ media ꝑ prima vt oſtēdit dioniſi⁹. et id vt iſta pulcritudo eccl'ie cōueniret poſuit ordinē in eccleſia vt ſicut ē in eccl'ia triūphāte primo ⁊ ſcd̄ario eēt in eccl'ia militāte ad exēplar illi⁹. Vn̄ bern. 3. de cōſid. c. 13. de ordine h̄ dicit nec vilē reputes formā hāc q̄ in terra ē. Argumētū hꝫ in celo. Et infra nō ē paruipēdēdū ꝙ deū hꝫ actorē: ⁊ de celo duxit originē. Si aūt hec ptās in eccl'ia militāte ſit reſpectu tēporaliū: magis dꝫ dici pricipat⁹ vel dn̄iū ꝙ̄ ordo.

C ¶ Illa aūt q̄ ē reſpectu ſpūaliū: maxime dꝫ dici ordo: qꝛ ordo tpaliū dꝫ ſeq̄ ordinē ſpūaliū: ⁊ ſm̄ ipm dirigi ⁊ ad ipꝫ reduci. Alterā aūt rationē ponit gratian⁹. d. 89. c. Ad hoc vbi dicit. Ad hoc diſpoſitionis prouiſio gradus ⁊ ordines cōſtituit eſſe diſtinctos vt dū reuerētiā minores exhibēt potioribus: ⁊ potiores minorib⁹ dilectionē impenderēt vt vera cōcordia fieret ex diuerſitate cōtextio: ⁊ recte officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorū neqꝫ vniuerſitas alia poterat ſubſiſtere niſi huiuſmodi differētie ordo magn⁹ ſeruaret: qꝛ nec creatura in vna eademqꝫ qualitate gubernari vel viuere nō pōt celeſtiū militiarū exēplar nos inſtruit: quia dū ſunt angeli archāgeli: liquet ꝙ non equales ſunt: ſed in ptāte ⁊ ordine vt differret alter ab altero. Ideo fuit neceſſe in eccl'ia militāti ordinē eē. Et ideo reſpōdet ad argumenta. D ¶ Ad primū dico ꝙ talis ſubiectio ordinis nō repugnat libertati vbi nō ē ſeruit⁹: ſed vtilitas ſubditis: quia tales maiores in ordine nō dn̄antur ad ſui vtilitatē vtendo ſubiectis. Sꝫ ad vtilitatem ſubiectorum ⁊ dei honorem ⁊ ſui ſaluationem. Et ſic ſeruire eſt regnare ⁊ libertatem habere: quia ſeruire deo regnare eſt. Ad ſecunduꝫ dico ꝙ vnitas ſpiritus in vinculo pacis que eſt vnitas concordie non opponitur diſtinctioni ordinum: ſed concordat: quia per talem poteſtatem ⁊ diſtinction ē: talis vnitas in eccleſia cuſtoditur.

¶ Primum documentum.

A Verum ego habeo ratum: ordo eſt ſacramentum. Iſtud documentuꝫ probatur: quia illud maxime videtur ſacramentum per qd̄ alia ſacramenta diſpenſant vt patet ex mgro. diſt. 24. capitulo. 8. quia ordo eſt ſignaculū id eſt ſacrū quoddam quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato. Sed ſpiritualis poteſtas eſt res ſacra ⁊ ſignaculum: ergo eſt ſacramentum. Sed alibi declarabitur iſta diffinitio magno ſpiritu concedente.

B ¶ Sed in oppoſitum arguitur: quia ordo nō eſt tantū in hominib⁹: ſed etiam in angelis. Sed in angelis non eſt ſacrm̄: ergo nec in hominibus. Item cuilibet ſacramento eſt aliqua determinata materia: qd̄ per inductionem poteſt probari. ſed ordinū non eſt aliqua determinata materia: ergo ordo non eſt ſacramētum. Item ſi eſt ſacramentum aut ē vnū aut plura. Non vnum: quia ſi ordo eſſet ſacramentū plures ordines eſſent plura ſacramenta: nec plura quia tunc eſſent plura ſacramenta ꝙ̄ ſeptem qd̄ falſuꝫ ē.

C ¶ Reſpōdeo ꝙ ordo dupliciter pōt accipi: vel pro ritu ſeu ſigno quo traditur poteſtas ordinato: vel accipitur pro illa poteſtate tradita. Primo mō ordo eſt ſacramentum: ſecundo mō eſt ſacramentū rei. i. gratie gratum facientis ſeu augmenti eiuſdem que ſuſcipienti ordinem digne confertur vt patebit inferius. Ideo reſpōdetur Ad primum dicendo ꝙ non eſt ſimile quia poteſtas angelorum non datur in aliquo ſenſibili ſigno: ſicut illorum poteſtas qui in eccleſia ad diuinuꝫ miſterium ordinantur. Ad ſecunduꝫ dicit ꝙ ordinis eſt determinata materia: nō tamen vna cōis cuilibet ordini: ſꝫ in diuerſis ordinibus diuerſa. Et ſicut omnes ordines vnum ſunt ſacramentum: ſic materie ſingulorum ordinum vnam

completam materiam huius ſacramenti conſtituūt Que autem materia ſit in quolibet ordine poſtea di
D cetur. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ eſt vnum ſacramentum vnitate integritatis integrata ex pluribus partibus ordinatis ad vnam: quia alij ſex ordines ordinantur ad ordinem p̄ſbyteratus: qui eſt poteſtas conficiendi corpus xp̄i verum. Et ſic patet ꝙ q̄uis ordo ſit ſacramentum non propter hoc ſequitur ꝙ plures ordines ſint plura ſacramenta. Iſti autem ſex ordines completiue ſunt in vno ſm completam rationem. ſ. in ſacerdotio. Et ab illo denominantur vnum ſacramentum. Ideo in alijs eſt quedam participatio ordinis. nec proprie dicuntur partes integrales nec totus vniuerſalis partes ſubiectiue nec partes eſſentiales. Sed ſunt vnū vnitate finis: quia omnia ordinantur ad ſacerdotium tanq̄ ad finem: quia in ſacerdotio continetur finis oīm. ſ. xp̄s qui ē deus ꝛ homo. Ideo ſunt vnum ſacramentum vnitate finis.

¶ Primum correlarium.

Septem ordines in eccleſia ponuntur neqȝ plures ab eccleſia numerantur
A Iſtud probatur a magiſtro. 24. d. lib. 4. c. primo. vbi dicitur. Septē ſunt ſpiritualium officiorum gradus ſeu ordines ſicut ex dictis ſanctorum patrum ꝛ capitis noſtri ieſu xp̄i traditur ꝛ exemplo demonſtratur: qui oīm officiorum in ſemetipſo exhibuit: ꝛ corpori ſuo miſtico qḋ eſt eccleſia eoſdē ordi
B nes obſeruandos reliquit. ¶ Sȝ cōtra hoc arguitur quia ſi in eccleſia eſſent ſeptem ordines tunc in eccleſia eſſent tredecim ſacramēta. Conſequens eſt falſum: ergo illud ex quo ſequitur. ꝙ conſequēs ſit falſum patet quia non ſunt niſi ſeptem: ergo ꝙ ſint ſeptem ordines eſt falſum cum ordo ſit ſacramentuȝ ꝛ ſic eſſent. 13. Item quilibet ordo habet caracterem ſibi proprium: ergo eis correſpondent ſeptem caracteres. Conſequens eſt falſum: quia aut ille eſſent eiuſdē ſpeciei qḋ eſt falſum: quia plures accidentia eiuſdē ſpeciei non poſſunt eſſe ſimul ꝛ ſemel in eodē ſubiecto ex q̄nto methaphiſice. nec alterius ſpeciei: quia hoc videretur inconueniens: quia in ſpeciebus eſt eſſentialis ordo nobilitatis maioris vel minoris. Nam videtur aſſignari poſſe eſſentialis excellentia in iſtis caracteribus. Itē in primitiua eccleſia tm̄ videntur fuiſſe duo ordines. ſ. ſacerdotiū ꝛ diaconatus nam in actibus apoſtolorū nō legimus alios fuiſſe ordines tunc in eccleſia: g̊ nec modo debent eſſe: quia eccleſia poſt tp̄s apoſtolorū nullū ordinē ſuperaddidit: q: in iſto ſacramento ſicut in alijs oportet inuenire inſtitutionē eius a xp̄o. Itē dioniſius in lib. eccleſiaſt. hierarch. ponit tm̄ tres ordines. ſ. epiſcopatū: ſacerdotiū: ꝛ diaconatū. Itē iſid. lib. 7. ethimo. ca. 12. Ponit epiſcopatū eſſe ordinē ꝛ nō eſt de iſtis ſeptē. g̊ ſunt plures q̄ ſeptē. Et de epiſcopatu idem
C habetur. d. 21. c. Cleros. ¶ Nota ꝙ hic quattuor ſūt videnda. Primo q̇d ſit ordo. Scḋo quot ſūt ordines. Tertio ſi ordo eſt ſacramentū. Quarto quḋ eſt vnū q̄tū ad primū ponitur ordinis talis diffinitio. Ordo ſeu ſacramentū ordinis eſt poteſtas ſp̄ualis ad aliquē actū exercendū in eccleſiaſtica hierarchia. Et ꝑ conſequēs ſm ordinē diuerſificatū ad tales actus in eccleſia eſſent ordines diſtinguendi. ¶ Sed contra hanc diffinitionem arguit doctor ſubtilis. d. 24. D
q. 1. 4. Quia ex iſta deſcriptione ſequeretur ꝙ epiſcopatus eſſet ordo qḋ eſt contra eos qui talem ponunt diffinitionem. Hoc probatur: quia epiſcopatus eſt poteſtas ad aliqueȝ actum ſpiritualem in eccleſia: vtpote ad actum confirmandi ꝛ conferendi ordines ſacros. Et non tantum poteſtas congrue exercendi: ſed ſimpliciter exercendi: quia non epiſcopus ſi attemptaret iſtos actus exercere vt videtur nihil faceret. Item ſequeretur ꝙ ſacerdotiū eſſet duo ordines: q2 ſacerdoti cōpetit duplex p̄tās ſp̄ūalis ſcȝ cōſecrandi euchariſtiam ꝛ abſoluendi penitentē que nō ſunt vna poteſtas: q2 vna videtur fuiſſe prior altera: quia in cena contulit dn̄s apoſtolis primam ſcȝ conficiendi. ſecundā vero nō niſi poſt reſurrectionem. Ioh. 16. Accipite ſpm̄ ſcm̄ quorū remiſeritis
peccata remittuntur eis. ¶ Ideo eſt notandū ꝙ or E
do vno modo accipitur vt deſcribit beatus aug. 19. de ciuit. capitulo. 13. Ordo eſt rerum parium diſpariumqȝ vnicuiqȝ ſua loca tribuens congrua diſpoſitio. Iſto modo communiter accipimus ordinem cuȝ dicimus in vniuerſo eſſe ordinem entium. Et ita loquitur ariſto. 12. meth. omnia ordinata ſunt. Et iſ modo accipitur in politijs bene diſpoſitis vt perſonarum parium ꝛ imparium in aliqua politia congrua diſpoſitio dicitur eē ordo in illa politia a quo ipſa dicitur eſſe ordinata. Sed alio modo gradus preeminens in tali politia dicitur ordo. Et ſic perſona in gradu preeminenti dicitur habere ordinem ſicut dicitur habere gradū quaſi anthomatice: quia qui ſunt in gradu inferiori non videntur ſic habere gradum. In eccleſia hoc modo que eſt politia ordinata congrue: eſt ordo per iſtam duplicem acceptionem. Nā ſm primam tota eccleſia eſt ordinata iſta congrua diſpoſitione parium ꝛ diſparium vniuſcuiuſqȝ in ſuo loco. Secundo modo perſona habens gradum eminentem in eccleſia dicitur habere ordinem. Et licet hec duo ſignata ſe ponant mutuo: q2 vbi eſt ordo primo modo in politia: ibi eſt gradus eminens: ꝛ ita ordo ſecundo modo. Tamen hoc ſi
gnatum ꝛ illud non ſunt idem vt ſatis patet. ¶ Si F
cut igitur loquimur de ordine: hic accipitur ordo ſecundo modo. ſ. pro ſignato ſecundo non pro primo vlterius gradus eminens in eccleſia dicitur in ordine ad actum eccleſiaſticum eminentem: non ſic quidem ꝙ gradus ſit poteſtas exercēdi illū actū vt dicit prior opinio improbata. Sȝ ꝙ gradus ſit diſponens de cōgruo vel ſimpliciter ad exequendū debite illū actū vt ſic poſcit ordo (vt hic loq̇mur de ordine) dici grad⁹ p̄eminēs i eccl'ia diſponēs ad aliquē actū eccleſiaſticū p̄eminētē. Et q2 ſp̄ālıter act⁹ p̄eminētes in eccl'ia: ſunt act⁹ reſpiciētes ſacramēta. Iō pōt ſpecialı⁹ dici ꝙ eſt grad⁹ diſponēs ad aliqueȝ
actū ſacramētalē. ¶ Ex hac ratiōe q̄ſi in gn̄ali poſ G
ſet inquiri ſpecialior rō ordinis put hic loq̇mur de ordine: ſȝ in hoc eſt q̄dā cōtrouerſia. Qui em̄ ponūt ſacerdotiū ſimpl'r ſupremū ordinē eē: negādo ep̄atū eē ordinē. ex quo ſacerdotiū ē grad⁹ diſponens ad euchariſtiā cōſecrādā tāq̄ ad actū excellētiorē illi gradui cōuenientē. Et rō diſtincta inferiorū dȝ ſumi in ordine eorum: ad iſtū ꝑmū eēt cōgrua deſcriptio ordis ꝙ ē grad⁹ eminēs in eccl'ia diſponēs de cōgruo ad

aliquē actū ad cōſecrationē vel diſpoſitionē eucha
h riſtie participatū. ¶ Sed nunc videndū eſt ſi ordo
eſt ſacramētū. Dicit doctor ſubtilis ꝙ ordo nō eſt
ſacramentū, put ſacramētū dr̄ ꝓprie vt eſt ſacramē
tum ſignū ſenſibile: ⁊ ordo eſt quidā gradus ſpūa-
lis. Tamen accipiēdo ſacramētū ꝓ ſigno inuiſibili
ſicut aliquid dicitur res ⁊ ſacramētū: hoc modo po
teſt dici ſacramētū: qꝛ ſignū gratie cōueniētis execu
tioni actus debiti illi gradui: ⁊ etiā ſignū illiꝰ actus
conuenientis tali gradui. Quid ergo eſt ſeptimū ſa-
cramentū. Dico ꝙ eſt ordinatio cuiꝰ deſcriptio po-
teſt eſſe talis. Ordinatio eſt inſtitutio alicuiꝰ in gra
du aliquo eccleſie preeminente cui cōuenit aliquod
miniſteriū circa eucharīſtiam exhibendā facta a mi
niſtro ydoneo certa v̈ba ꝓferente: ⁊ ſimul cū inten
tione debita miniſteriū gradus illius aliquo ſigno
viſibili repreſentans ex inſtitutione diuina efficaci
ter ſignificans gratiam preeminētē qua ordinatus
digne illud miniſteriū exequit̄. Et ſm̄ vniuerſalem
iſtā rōem ordinis poſſunt ꝓportionaliter accipi rō
nes ſpāles ordinū. Puta ordinis in ſacerdotem in-
ſtitutio. ſ. in gradu eccleſie preeminente diſponens
habentē ad conficiendum ſacramentū euchariſtie:
facta ab ipſo certa v̈ba cū intentione debita ꝓferē
te. Et ſi circa particulas deſcriptionis vniuerſalis
ꝓportionabilr̄ cuiuſꝫ deſcriptiōis particularis ptī-
culas q̄ras. Quis miniſter ydoneus. Rn̄det ꝙ ep̄s
ſolus in ſacris ordinibꝰ eſt miniſter. In alijs nō ſa-
cris aliq̄ ex cōmiſſione: aliq̄ ex priuilegio vt aliq̄
i abbates ſunt miniſtri. ¶ Sed que v̈ba: vel q̄ for-
ma: Rn̄det. Illa que ep̄i h̄nt in ſuis libris ep̄alibꝰ
Sed in ſacerdotio ꝓbabile eſt ꝙ ſint due forme p-
ticulares. In quaꝝ altera confert̄ poteſtas cōficiē-
di euchariſtiā. In reliqua poteſtas abſoluendi pe-
nitētem. Et iſtis cōiunguntur due materie. Hoc eſt
duo ſigna viſibilia ꝓpria. Prime forme traditio ca
licis ⁊ patene cū hoſtijs dicendo. Accipe ptātem ce
lebrandi ⁊c̄. Secunde forme: impoſitio manus ep̄i
ſup caput dicēdo. Accipe ſpiritūſanctū. Ut ſic ep̄s
cōformiter agat ſummo ep̄o xp̄o qui prius cōtulit
aplis ptātē cōficiēdi ꝗ abſoluēdi. Ex iſtis etiā pꝫ
ꝙ nō ſunt niſi ſeptē ordines. Et q̄ño ſunt ſeptē or-
dines q̄ ſunt inſtitutiōes in ordinibꝰ. Et ille ſeptē
dicūtur cōtineri ſub ſacramēto ordinis vel magis
ſub ſacramēto ordinis inq̄tū eſt vnū ſacr̄m. Sꝫ q̄
liter eſt vnū ſacramētū. Rn̄det̄ a doctore ꝙ eſt vnū
vnitate generis ꝓpinqui. Sicut virtutes morales
tres. ſ. fortitudo iuſticia ⁊ temperātia. Et in prima
diuiſione virtutis moralis hee tres concurrunt: tn̄
in ſpeciali quelibet illarum in multa diuiditur. Eſt
etiā alia vnitas inter ordines ⁊ ordinationes: quia
in vnitate ordinis congruū eſt recipere priorē ordi
nem prius ſeu inferiorē ordinem priuſꝗ ſuperiorem.
Nec tamen iſte ordo eſt ſimpliciter neceſſarius: qꝛ
ſi pretermittatur ſuperior ordo recipitur: vt patet
extra de cleri. per ſaltum ꝓmoto. c. tue littere. Non
k intelligit̄ iteratū qđ neſcit̄ eſſe factū. ¶ Unde ſi q̄s
pretermiſſo diaconatu ꝑ negligentiam ordinatus
fuerit preſbyter iniungas ei penitentiā: vt biennio:
vel triennio ſit priuatus ab ordinis executiōe. Per
acta aūt penitentia in diaconū ordinet̄. Quātum
ad beneficium poterit miſericorditer cū eo diſpenſa
ri. Iſta tn̄ vnitas ordinis nō eſt illa ꝓpter quā or-
do vel ordinatio eſt vnū ſacramentū. Sed magis
vnitas prioris generis. Et iſta eſt opinio doctoris
ſubtilis. Sed opinio iſta ſm̄ ꝙ illam poſſum perci
pere nō videtur mihi grata. Nā ſm̄ ꝙ poſſum per-
cipere doctorē: vnitas ſacramenti iſtoꝝ ſeptem ordi
num conſiſtit in genere ꝓpinquo. Nam ſacramētū
generaliter eſt genus ad oīa ſacramenta. Et in tali
genere non ſunt ſeptem ordines vnū ſacramentum
ſed ſacramentum vt genus ꝓpinquum ſolum ad
ſeptem ordines eſt cauſa vnitatis ſacramenti iſtoꝝ
ſeptem ordinū: adeo dicūtur vnū ſacramentū. ¶ Or- l
dines iſti ſeptem habent vnitatem in ſuo genere: qꝛ
ordo eſt genus ad ſeptem ordines qui diſtinguunt̄
ſpecie. Sed ſunt vnum in genere. Et ab illa vnitate
ordinis ſpeciei ordo non eſt vnū ſacramētum: ſed
ab vnitate generis ꝓpinqui: vt dictum eſt. Et iſta
apparet mihi intentio doctoris ſubtilis. Sꝫ in veri
tate non videt̄ mihi rationabilis iſta opinio. Cer-
tum eſt ꝙ illud genus ꝓpinquū. Aut habet plures
ſpecies aut non. Si ſic: cum genus eſſentialiter pre-
dicatur de qualibet ſpecie. ergo quelibet ſpecies eſt
ſuum genus eſſentialiter. Cum ergo ſint ſeptē ſpe-
cies ordinis ꝑ te: vnū ſacramētū. ſacr̄m ergo in nu
mero erunt ſeptem ſacramēta: ſicut ſeptem ordines
Et ſic erunt tredecim ſacramenta. ¶ Et ſi diceres m
ꝙ in prima diuiſione in ſeptem ordines vnum mē-
brum eſt ordo vel ordinatio. licet poſſet vlterius di
uidi in quedam ſpecialia cōtenta ſub ipſo. Qꝛ illa
prima diuiſio ſacramēti nō eſt in ſpecies ſpecialiſſi-
mas: ſed in quedam ꝓpinquius contenta ſub ipſo
Hoc nō intelligo: qꝛ certū eſt ꝙ q̄n aliqua ſunt vnū
vnitate generis aut ſunt vnum eſſentialiter aut rea
liter. Si eſſentialiter ſunt ſpecies cōtētē ſub genere
⁊ ſicut numerātur ſpecies ita numeratur genus: qꝛ
ſi ſunt duo homines ita ſunt duo animalia ſic ſi or
do eſt ſpecies ſacramenti: numerato ordine nume-
rabitur ſacramentum: ⁊ ſic erunt tredecim ſacramē
ta. ¶ Si dicas ꝙ ſeptem ordines ſunt vnū realiter n
cū genere ſicut dicitur de differentia: ſed hoc non
valet: quia ordo tunc non eſſet eſſentialiter ſacramē
tum: ſed eſſet in aliquo quod includit eſſentialiter
ſacramentum: ſed hoc non eſt verum: cum eſſentia
liter ſunt ſeptem ſacramenta in quibus hoc genus
eſſentialiter includitur. ergo non eſt verum ꝙ ſeptē
ordines ſint vnum ſacramentum vnitate generis.
Ideo dico aliter pro quo noto ꝙ in homine viato-
re aliud eſſe dr̄ per hoc quod dicit̄ ordo: ⁊ alius
per quod dicit̄ ordinatio: quia ordinatio ſic deſcri-
bitur. Ordinatio eſt collatio determinati gradus
aut myſterij diſponētis hominem ad actum eminē
tem ad euchariſtiam participantem: facta a mini-
ſtro ydoneo. certa verba ſimul cum intentione debi
ta proferre officium illius gradus cum ſigno ſenſi-
bili repreſentante: ſignificans efficaciter ex inſtitu-
tione diuina talem gratiā ſibi interius dari ⁊ gra-
tiam diſponentem miniſtrum ad digne ⁊ debite ſuū
officium exequendum. Et ſic per iſtam communem
deſcriptionem: ordinatio non accipitur pro ordine
ſed pro ſacramēto ſenſibili ⁊ exteriori. ¶ Ordo au o
tem eſt quidā gradus ꝑfecte eminētie exiſtēs actu
etiam informatiuo: in mēte: mediāte aliquo caracte
re diuinitus impreſſo: ex inſtitutiōe diuina actuās
volūtatē in aliquo ꝑfie alicuiꝰ ꝑfecte libertatis. Et

ſic ſeptem dicuntur eſſe ordines tales qui omnes
deputati ſunt ad conficiendū corp⁹ chriſti in oibus
hijs imprimit̄ caracter. Nā primo eſt acolitat⁹ ex
eo officio hoies inflāmantur in illuminatione cerei
cui⁹ caracter imprimit̄ in donatōe cādelabri ꝛ cerei
illuminati. ¶ Scḋs eſt ordo lectoris cuius officiū
eſt ꝓphetias ꝛ ſacras lectiones legere in eccliā: ex
cui⁹ lectura ſimplices illuminant̄ in intellectu ad
meditandū diuina cui⁹ caracter imprimit̄ in dona
tione libri ꝓphetiaꝝ. ¶ Terti⁹ ordo eſt exorciſta ꝗ
h̄z demones eijcere ꝑ ſacras ōṫones cui⁹ caracter
imprimit̄ in libri exorciſmoꝝ traditōe ſiue acceptio
ne. ¶ Quartus ordo eſt oſtiarius cuius officiū eſt
expellere excōicatos ꝛ malos homines de ecclīa ne
dent impedimentū alijs qui audiūt ꝛ cātāt diuina
cuius caracter imprimitur in clauiū donatione et
P oſtij tactione. ¶ Quintus ordo eſt ſubdiaconatus
cuius officiū eſt tangere ꝛ miniſtrare calicē: ꝛ offer-
re cū diacono cuius caracter imprimit̄ in cōſecrati
calicis tactione ꝛ traditione. ¶ Sext⁹ ordo eſt dia
conatus cuius officium eſt in caſu diſpenſare ſan-
guinem ꝛ corpus xp̄i ꝛ predicare ppl'o: ꝛ legere v̄ba
ſacri euāgelij cuius caracter imprimit̄ in hēſione li-
bri euāgelioꝝ cū benedictione accepta a ſacerdote
¶ Septimus ordo eſt ꝛ ſuprem⁹ ſacerdotalis cui⁹
officium eſt poſſe conficere corpus xp̄i. Omnes alij
ordines concurrūt vnitiue in iſtum cuius caracter
imprimitur in donatione calicis conſecrati cū vino
ꝛ hoſtia ac in quattuor digitorum manuū cōſecra-
tione. Omnia iſta ſacramēta vnitiue concurrunt ſa
cerdotium: tanꝙ ad vltimū finem: quia ibi res ſa-
Q cra. ſ. eucharistia continetur. Ideo minus congrue
ꝛ ſufficientia ordinum ſumi poteſt ex fine. ¶ Ordo
autem ordinatur ad corpus xp̄i verum conficiendū
ꝛ diſpēſandū ad vtilitatē corporis xp̄i miſtici. Vñ
in ſacerdotio eſt ſtatus in quo eſt preciſe ptās. ſ. cō
ficiendi corpus xp̄i verū ꝛ abſoluendi corp⁹ xp̄i mi
ſticum. hic aūt ordo nobiliſſimus debet habere or-
dines ſubminiſtrātes ſibi ſꝫm exigentiam duplicis
poteſtatis. Unde quidā ſibi ſubminiſtrāt ꝙtum ad
corpus xp̄i verū: ꝛ hij ſunt ordines ſibi ꝓpinquio-
res. ſ. ſubdiaconatus ꝛ diaconatus. Alij vero ordi
nes diſponūt ſiue diſponēdo deſeruiunt corp⁹ xp̄i
miſticum ad digne ſumendo corpus xp̄i verum. Et
hoc vel impedimentum remouendo vel auxilium
preſtādo impedit ꝙtum in ſe eſt malus homo: ad
quem excludēdum ordinatur oſtiarius. Etiam dia
bolus impedit ad deuote recipiēdū corpus xp̄i: ad
quem expellēdum ordinatur exorciſta: confert vero
auxilium illuminantē intellectus ꝛ inflāmantē affe
ctus. Ad primum ordinatur lector: ad ſecundū aco
litus. Et ſic omnes ordines dicuntur ſacri a ſacra-
tiſſima eucharistia ꝛ ad illā reducūtur tanꝙ ad cau
ſam finalem: ꝛ ideo omnes ordines dicuntur vnum
ſacramentum ab vnitate ꝛ integritate cauſe finalis
quia omnes ordines ſunt vel diſpoſitiones vel cau
ſa efficiens ad conſecrandum eucharistiam. Ideo
dicuntur vnum ſacramentum ab vnitate cauſe fina
lis: ꝛ illa eſt eminentiſſima. ſ. conſecrare corpus xp̄i
R ꝛ non eſt alia eminentior: ꝛ ideo ab illa omnes ordi
nes ſunt vnum ſacramētum. ¶ Ideo poteſt reſpō-
deri ad argumēta in oppoſitum facta in principio.
Ad primū cum dr̄: quia tunc in ecclīa eſſent treſde-
cim ſacramenta. Conſequētiam nego. ad ꝓbatio-
nem qꝛ ſi ordo eſt ſacramentū cum ſint ſeptē erunt
ſeptē ſacramēta. Dico ꝙ ſeptē ordines nō ſunt niſi
vnum ſacramentum: quia omnes denominātur ſa-
cri ab vno fine: ſcilicet ab eucharistia: vt viſum eſt:
ꝙ ſunt vnū ab vnitate finis. ¶ Ad ſecundū ꝗlibet
ordo h̄z caracterē ꝓpriū. ꝗ̄ illis correſpondent ſeptē ca-
racteres: totum cōcedo. Et cū dicit ꝙ eſt falſum ne
go ꝛ cū dicit ꝙ eſſent alterius ſpēi: aut euſdē. Dico
ꝙ alterius ſpeciei ſunt. Et cū arguitur qꝛ in ſpecie-
bus eſt eſſentialis nobilitas concedo: ꝙ eo quo ca
racteres ſunt entia eſſentie habent excellētiam. Or
vnus ordo eſt nobilior altero. ¶ Et ſi diceretur ꝙ S
non diſtinguuntur ſpecie cum ſint vnum ſacramen
tum finale ꝛ alij ordines non ſunt niſi diſpoſitiōes
ad illud finale: ergo illi caracteres non ſunt diſtin-
cti. quod vere poſſet concedi. ꝛ cum arguit ꝙ nō ex
quinto methaphī. quia plura accidentia euſdem
ſpeciei nō poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Di-
co ꝙ philoſophus intellexit de accidentibus abſo
lutis: ꝛ non de relatiuis: ſed caracterem non opor-
tet ponere formam abſolutam: quia eſt diſpoſitio
ad finem ſicut dictum eſt. ¶ Ad tertiū quia in pri-
mitiua eccleſia non erant niſi duo ordines: ſcilicet
ſacerdotiū ꝛ diaconatus: ergo nec in iſta. R̄ndeo
ꝙ in primitiua ecclīa erāt pauci credētes. Iō pauci
miniſtri ſufficiebāt ad diſpenſandū eis eucharistiā
ideo non oportuit tunc miniſtros in ſingulis gradi
bus inſtitui poſtea aūt multiplicata eſt fides ꝛ etiā
concomitebatur deuotio communicandum quoti-
die ꝛ tunc fuit neceſſitas habendi plures miniſtros
ꝛ ad ſingula miniſteria ad eucharistiam pertinen-
tia: ꝛ ſic eccleſia multos miniſtros in ſingulis gra
dibus inſtituit. ¶ Nec tamen tunc de nouo inſti- T
tuti ſunt illi ordines: immo magiſter in littera di-
cit ꝙ chriſtus actus ſingulorum ordinum in ſeipſo
exercuit: ꝛ etiam ꝙ antiquitus prefigurabat̄ in qui
buſdam gradibus correſpōdētibus eis in lege mo
ſayca: ſed ordines ab antiquo conſtituti: tunc tem-
poris multiplicatus eſt numerus fideliū: collatus
eſt miniſtro ꝙ prius non oportuit conferri alicui:
quia prius non fuit neceſſarium illud miniſterium
Hec eſt etiam ratio quare modo in eccleſia nō ſunt
in ſingulis ordinibus determinati miniſtri. quia et
ſi modo multiplicata eſt multitudo fideliū: tamen
imminuta eſt leticia deuotionis. Unde multi vix ſe
mel in anno volunt communicari. Et ideo circa eu
charistiam diſpenſandum: non oportet modo tot
miniſtros aſſiſtere. Ideo quattuor ordines non ſa-
cri ſimul conferuntur: ita ꝙ nullus eſt deputatus
ad miniſtrandum in gradu ordinis inferioris qua-
ſi ille ſit ſibi proprius: ꝛ alius alij. ¶ Ad quartum V
argumētū Dyonſij qui nō ponit niſi tres ordines
Epiſcopatum: ſacerdotium ꝛ diaconatum. Dico ꝙ
dyoniſius loquitur de ordinibus non proprie ſꝫm
ꝙ ſunt ſacramenta: ſed ſꝫm ꝙ ad ierarchias actio-
nes ordinantur. Et ideo ſꝫm illas actiones: tres or
dines diſtinguit. Actiones autem ierarchice ſunt
purgare: illuminare: et perficere. Et ideo ſꝫm actio-
nes iſtas tres: dyoniſius tres ordines diſtinguit:
quarum primus: ſcilicet epiſcopatus habet tres. ſ.
purgare: illuminare: ꝛ ꝑficere. Sacerdos h̄z duas:
ſcꝫ purgare: ꝛ illuminare. Diacon⁹ vnā. ſ. purgare.

Et ſub hoc omnes inferioꝛ es oꝛdines compꝛehen
duntur. ſed oꝛdines habent ꝙ ſint ſacramēta ex re
latione ad maximū ſacramentoꝝ. ſ. ad ſacerdotium
⁊ ideo ſm hoc numerus ſacramentoꝝ debet accipi
Ad quintum argumentū de iſidoꝛo ſi epiſcopatus
eſt oꝛdo ſtatim videbitur. Pꝛo quo pono.

Scōm cozrelarium.

A Epiſcopatus nō eſt oꝛdo: tñ de hoc
eſt varia opinio vtrū eṗatus ſit oꝛ
do vt oꝛdo eſt ſacramētū. de ꝗ ſunt
varie opiniones. Pꝛima quidē eſt
canoniſtaꝝ aliquoꝝ ⁊ quaſi oēs pu
ri canoniſte diſcoꝛdantes a theolo
gis dicunt eṗatum eē oꝛdinē. Et ad hoc ſunt expꝛeſ
ſe auctoꝛitates ſanctoꝝ. Et iſtius opinionis ē godo
fridus: guilliermꝰ antiſiodorēſis: ⁊ multi alij. Itē
ad hoc videt̄ eē auctoꝛitas decreti. xxj. di. c. Cleros
Ubi ponit eṗatum eſſe oꝛdinē. ⁊ diuidit̄ in quadru
plicem. ſ. in patriarchis: archieṗis: ⁊ metropolita
nis. ⁊ eṗis. Itē ad hoc videt̄ eſſe auctoꝛitas dioniſij
in. v. c. De eccleſiaſtica ierarchia: qꝛ vt dictuꝫ eſt nō
ponit niſi tres oꝛdines. ſ. eṗatum ſacerdotiū ⁊ dia
conatum. Et hec eſt intentio cōmunis omniū iuri
ſtarum: ⁊ dicunt ꝙ nos theologi a vero deuiamus
Et videtur ꝙ eoꝛū opinio eſt rationabilis arguen
do per locum a minoꝛi ad maius: quia minus vide
retur ꝙ hoſtiarius haberet certū oꝛdinem ⁊ gradū
in eccleſia ꝙ eṗs. hoc pꝛobatur qꝛ epiſcopus eſſen
tialius et pꝛopinquius recipit coꝛpꝰ dñi: qꝛ hoſtia
rius non recipit immediate euchariſtiam niſi medi
ante domo circa quā habet actum ſuum immedia
te. Itē quia tota diffinitio ſacramēti noue legis cō
uenit gradu eṗali: eſt eñi ſignuꝫ ſenſibile efficiēs qđ
figurat: in vnctione eñi facta in capite cū certis ver
bis ſignat ⁊ efficit poteſtatē eṗalem. ſ. conſecrare:
B oꝛdinare: que non competunt alteri ab epiſcopo.
¶ Et confirmatur quia electus in papā ſi nō eſſet
eṗs conſecraret̄: ſi vero iam eſſet eṗs nō opoꝛtet eū
conſecrari ꝙ nō eſſet niſi eṗatus im⁻oꝛtaret gradū
aliquem determinatum in eccleſia. Item dicunt de
opinione ea que ſunt oꝛdinum oēs oꝛdines etiā re
cipiunt immediate a chꝛiſto: ita ꝙ nō eſt in poteſta
te alicuius nec pape illa auferre que ſunt de eſſe oꝛ
dinis: ſed illa que ſunt iuriſdictionis epiſcopi rece
pta a papa in quo eſt fons iuriſdictionis. pōt tolle
re papa vel ſuſpendere. Nam poteſt ei auferre po
teſtatem excommunicandi ⁊ huiuſ. que ſunt ſole po
teſtates iuriſdictionis. Sed illa que pertinent ad
oꝛdinem non poteſt papa ab epiſcopo auferre: qꝛ
non poteſt papa epiſcopo ꝗtuncunqꝫ degradato
auferre poteſtateꝫ oꝛdinandi: ergo eſt oꝛdo cui im
pꝛimitur caracter indelebilis ſicut in ceteris oꝛdi
C nibus quem papa niſi ſolus deus delere poteſt: er
go ⁊c. ¶ Secunda opinio ꝙ gradus epiſcopalis
licet ſit oꝛdo ſacramentalis: non eſt tamen ſacra
mentum ſed magis ſacramentalia quedam. Ratio
eoꝛum eſt quia in ſacramento eſt virtus actiua in
fuſa. Sed in nullo alio oꝛdine niſi in ſacerdote eſt
virtus infuſa. ergo ⁊c. Hec opinio eſt contra magi
ſtrum expꝛeſſe. 24. diſtinctione. Ubi dicit. Aga
mus de oꝛdine ⁊ ſacramento. Et ſtatiꝫ ibidem diui
dit in ſeptem: et poſtmodum excludit ab iſtis ſe
ptem aliqua alia: puta tonſuram et epiſcopatum
dicens ꝙ non ſunt ſacramenta ſed tantum ſacra
mentalia. Alia autē ſeptem ſunt ſacramentum. Si
militer facit contra dicta ſanctoꝛum que magiſter
adducit in littera. ¶ Tertia opinio ē ꝙ ſacramentū
poteſt referri vel in oꝛdinem ad caracterem qui im D
pꝛimitur: vel in oꝛdine ad poteſtatem ſpecialem ali
quam que confoꝛmatur. Pꝛimo dicunt iſti ꝙ epi
ſcopatus non eſt oꝛdo nec ſacramentum eo ꝙ nul
lus in ſuſceptione conſecrationis epiſcopalis cara
cter impꝛimitur. Ratio huius eſt ꝙ caracter ſm
eos eſt poteſtas actiua habens ſpecialem actum
circa coꝛpus domini verum. Nunc autem epiſco
pus nullum actum habet inq̄tum epiſcopus niſi
circa coꝛpus domini miſticum: ſcilicet circa eccleſi
am etcetera. ¶ Sed capiendo oꝛdinem ⁊ ſacramen
tum in oꝛdine ad ſpecialem poteſtatem: que alibi
non confertur: ſic dicunt ꝙ eſt ſacramentum et oꝛ
do ¶ Quarta opinio eſt ꝙ epiſcopatus nec eſt oꝛdo E
nec ſacramentum: vt oꝛdo ſiue ſacramentum accipi
tur pꝛo poteſtate aliqua que alteri non confertur.
Ratio eſt quia epiſcopatꝰ nō eſt aliud niſi ipſamet
poteſtas ſacerdotalis ampliata ⁊ in alijs ſacerdo
tibus reſtricta ⁊ ad hoc faciunt multa capitula: ſci
licet ꝙ ex inſtitutione chꝛiſti non defferret epiſco
pus ⁊ ſacerdos: vt patet in decreto in locis multis
Ad hoc autē ſunt auctoꝛitates ſacre ſcripture quia
in actibus apoſtoloꝛum ſacerdotes dicuntur epi
ſcopi: ⁊ hoc habet ipſa ethimologia vocabuli. Dici
tur enim epiſcopus ab epi quod eſt ſupꝛa quaſi ſi
ſacerdos habēs poteſtateꝫ ſuper alios vt ſic pote
ſtas epiſcopalis non ſit poteſtas niſi antiqua pote
ſtas que pꝛopter bonum eccleſie communiter ſa
cerdotibus reſtringitur: ⁊ paucis eoꝛum eſt conceſ
ſa. Iſta autem opinio non placet domino petro au
reoli ⁊ ratio eſt: quia dioniſius fuit tempoꝛe apo
ſtoloꝛum: ⁊ tamen ipſe diuidit libꝛo de eccleſiaſtica
ierarchia. capitulo quinto. Epiſcopum a ſacerdo
te: ergo diſtinctio iſta fuit tempoꝛe apoſtoloꝛum.
Item chꝛiſtus videtur ipſemet diſtinxiſſe: nam de
omnibus elegit duodecim quos apoſtolos nomi
nauit. Alios autem elegit ſeptuagintaduos: qui
erant ſacerdotes. Nunc autem epiſcopi ſunt ſuc
ceſſoꝛes apoſtoloꝛum: pꝛeſbyteri vero ſucceſſoꝛes
diſcipuloꝛuꝫ qui erant ſacerdotes: vt patet de mar
co ⁊ huiuſmodi ¶ Quinta opinio eſt ꝙ epiſcopa
tus non eſt oꝛdo diſtinctus a ſacerdote nec pote F
ſtas nec gradus: ſed eſt ampliatio eiuſdem poteſta
tis ⁊ oꝛdinis non quidē per intentionem ſicut dia
conus reſpectu ſubdiaconatus ſꝫ per extenſionem
ad plures actus qui tamen non requirunt nouam
poteſtatem. ¶ Hoc modo intelligendo quia pote
ſtas iſta in ſacerdotibus communiter eſt arctata in
aliquibus non eſt ſic arctata: cuiuſmodi ſunt epi
ſcopi. Ideo epiſcopo in conſecratione non datur
noua poteſtas ſed extenditur pꝛima vt poſſit ea vti
ad aliquid ad quod ante erat arctatus ꝙ tamē po
terat in virtute. ⁊ videtur opinio expꝛeſſa magiſtri
⁊ domini ſancti bonauenture. Iſta opinio videtur
mihi magis rationabilis. ¶ Pꝛo qua pono ali G
quas pꝛopoſitiōes. Pꝛima eſt iſta ꝙ gradus epi
ſcopalis non eſt oꝛdo diſtinctus a ſacerdotio. Iſtā
pꝛopoſitionem pꝛobo quia aut eſſet oꝛdo ſuperioꝛ

ordine ſacerdotali aut inferior:ſed nec ſic nec ſic:er-
go non eſt ordo. Probo ꝙ non ſit inferior ordi-
ne ſacerdotali:quia ordo inferior preſupponitur ſu
periori:ergo ſi epiſcopatus eſſet inferior ordo pre
ſupponeretur epiſcopatꝰ ſacerdotali ordini: ꝙ eſt
falſum quia conſecratio epiſcopi non preſupponi-
tur ordinationi in ſacerdotium ſed magis econuer
ſo: quia ſacerdotium preſupponitur conſecratio-
ni in epiſcopum: quia non poteſt conſecrari epiſco
pus niſi ſit ſacerdos. Nec epiſcopatus eſt ordo ſu-
perior: quia ordo ſuperior denominatᷣ ab actu ſu-
periori Sed nullū talem actum habet epiſcopꝰ: vt
diſtinguitur contra ſacerdotium. Probo quoni-
am actus epiſcopi: vt diſtinguitur a ſacerdotio eſt
ordinare. et conſecrare homines: actus vero ſacer-
dotis eſt conſecrare corpus chriſti. Sed nobili-
or actus eſt conficere corpus chriſti: ꝙ̄ ordinare
homines: ergo gradus epiſcopalis non nobilior
eſt ſacerdotio inꝗ̄tum diſtinguitur ab illo. ¶ Et
h ſi diceretur: quia gradus epiſcopalis eſt nobilior
ſacerdotali quia includit ſacerdotalem et vltra ad
dit quod eſt ſibi proprium que eſt dignitas: ergo
in ſimili ſunt iſti gradus nobiliores: ꝙ̄ vnum ſe-
orſum acceptum: ſed in epiſcopo ſunt ſimul in ſa-
cerdote non: ergo gradus epiſcopalis eſt nobilior
ſacerdotali. Dico ꝙ licet epiſcopatus poſſet dici
ordo inꝗ̄tum includit ſacerdotium et nobilior gra
dus ꝙ̄ ſacerdotium: non tamen vt epiſcopatus
diſtinguitur a ſacerdotio. Dico ꝙ epiſcopatus
nullo modo eſt ordo nec gradus nobilior ꝙ̄ ſacer-
dotium: immo econuerſo quia actus quo ſacerdos
vtitur eſt nobilior actu quo epiſcopus fungitur: vt
a ſacerdotio diſtinguitur. Ideo reſpectu ſui actus
i non eſt ordo. Ideo per quem nec ordo ſuperior:
nec inferior cum ſic nullo modo ſit ordo. ¶ Se-
cunda propoſitio eſt ꝙ gradus epiſcopalis ⁊ ſa-
cerdotium non ſunt diſtincta poteſtas. Hanc pro-
bo quando aliqua forma ꝙ ei debentur multi ac-
tus ſi alter eorum ſit impeditus ⁊ poſt contingat
remoueri īpediens non datur forma noua: ſed ma-
net eadem forma que primo inuariata. nec aliquid
ſibi innouatur niſi quia remouetur prohibens: et
impedimentum illius forme: etcetera. Exemplum
de habente animam rationalem in qua quando-
ꝗ impeditur actus rationis ⁊ tamen poſtea remo-
uetur impedimentum: non datur ex hoc humana
noua forma vel noua anima. ſed tantum remoue-
tur prohibens illud quod impediebat prius ani-
mam ne exiret in actum rationis: ſed ordinare
actus in ſacerdotem conueniens ſacerdoti inꝗ̄-
tum ſacerdos eſt: et tantummodo eſt actus conue
niens ſacerdoti impeditus in eo. Quod tantum ſit
conueniens ei: probatur. Quia nemo dat quod
non habet: ſicut in naturalibus: forma tranſfun-
dit ſeipſam. Ergo non ſacerdotis non eſt ordi-
nare in ſacerdotem. Sed hoc pertinet ad ſacer-
dotem qui habet formam illam in alio potentem
tranſfundere ſeipſam. ¶ Unde papa non poteſt
committere non ſacerdoti: vt pote diacono vel ſub
k diacono: ordinare in ſacerdotem. Poteſt autem
hoc committere ſacerdoti cuicunꝗ. Igitur vi-
detur ꝙ conferre ordines ſit poteſtas: ad ſacerdo-
tem pertinens. ¶ Nam vt dicitur. nonageſima-
quinta diſtinctione. capitulo. Peruenit. In gloſa
Papa non poteſt dare poteſtatem ligandi et ab-
ſoluandi non ſacerdoti. quia illa poteſtas fuit: a
deo data ipſis ſacerdotibus. A ſimili non poteſt
dare licentiam non ſacerdoti ordinare in ſacerdo-
tem. Ideo talis poteſtas ordinandi ad ſacerdo-
tium pertinet. Nam pone ꝙ aliquis ſit ſacerdos
omni alio circumſcripto: certum eſt ꝙ papa po-
teſt ei committere: vt ordines dare poſſit. ¶ Pone
autem omnia alia et circumſcribe ſacerdotium: l
tunc papa non poteſt dare poteſtatem ordinandi
Et hoc videtur ſatis rationabile. Quia omnis for
ma ex quo eſt in actu videtur ꝙ poteſt ſe commu-
nicare infra eandem ſpeciem: ergo ſacerdos hoc
modo ꝗ̄tum eſt ex poteſtate ſibi conueniente ab-
ſolute poterit dare et ordines celebrare. Si igitur
poteſtas modo ſit impedita ſicut eſt de facto: et
impedimentum remoueatur per hoc ꝙ ſit epiſco-
pus non datur ei noua poteſtas: ſed tantum priſti
na: prius impedita reducitur ad vſuꝫ impedimēto
remoto. Et hec reductio prāſis ad vſuꝫ: dr amplia-
tio prāſis. ¶ Tertia ꝓpoſitio eſt: ꝙ ex hijs appa- m
ret ꝙ epātus nō ē gradus altior: nec inīet ſacerdo
tio: ſed ſicut dicit magiſter eſt aliud officium. Exem
plum habemus in naturalibus: vbi quandoꝗ
forma intenſior quando extenditur: ex qua inten-
tione poteſt habere actum aliquem: quem prius
non habebat: vt pote ſi ſiat albedo in modica ꝗ̄-
titate vt non ſit apta mouere viſum: eadem albe-
do non intenſa: ꝗ̄tum ad perfectionem eſt ita per-
fecta ſicut extenſa ꝗ̄tum ad formam. Ideo tan-
tummodo illa forma eſt magis extenſa: et facta
in maiori ꝗ̄titate. ¶ Et tunc poteſt mouere vi-
ſum non quia ſit ei data forma quam prius non
haberet: ſed ſolummodo eadem forma eſt extenſa
ad plures actus ꝙ̄ primo eſſet. Sic videtur ꝙ epi
ſcopatus ſuper ſacerdotium non eſt forma ſiue
ordo alius: nec eſt intenſior forma eiuſdem ordi-
nis: ſed eſt extenſio ſola ad alios actus. Qui
quidem ꝗ̄tum eſt de ſe deberentur ſacerdoti non
prohibito. Sed nunc de facto chriſtus voluit:
ꝙ aliqui ſacerdotes eſſent in quibuſdam actibus
impediti: et ꝙ non poſſent exire in vſum omnis
actus. reſpectu quorum tamen habent poteſta-
tem inꝗ̄tum ſacerdotes ſunt: et poſſent exire in
actum ex commiſſione ſummi pontificis vicarij
chriſti. Sic igitur epiſcopatus eſt ipſemet ordo
ſacerdotij. ¶ Et hinc eſt ꝙ nos diſtinguimus n
in epiſcopo ea que ſunt ordinis: ab eis que ſunt
iuriſdictiōis. Et ꝗdē illa ꝗ̄ ſūt ordinis nō ſūt aliud
ꝙ̄ illa ꝗ̄ habēt epī ab ordine ſacerdotali ⁊ caracte
re ordinis eiuſdē: ſicut ē abſoluere: audire ꝯfeſſiōes
⁊ alia hmōi. ¶ Et ſciēdū ꝙ aliter cōparatᷣ epūs ad o
ordinē ſacerdotalē: ⁊ aliter ad gradū deinceps ſupe
riorem: quoniam inter epiſcopum ⁊ ſacerdotem eſt
differentia in ordine: non quidem in ordine ſacrato
ſed in actu ordinis ſacramenti. Quia vt dictum eſt
ordo ſacramentum in epiſcopo habet vſum reſpe-
ctu alicuius actus: cuius vſus impeditus eſt in ſa-
cerdote. Sed inter epiſcopum ⁊ alium gradum de-
inceps: puta archiepiſcopatum vel papatum: nul-
la ē differētia: nec in ordine ſacrato: nec in actu ordi
nis ſacramenti: ſed tantummodo in quadam alia

poteſtate: que eſt poteſtas iuriſdictionis. ¶ Omnē
igitur actum ordinis quem habet papa: habet epi
ſcopus: nō tñ oēm actum iuriſdictionis. Et ideo
hoc poteſt intelligi: quia in epiſcopali gradu requi
ritur conſecratio. Ultra autem gradum epiſcopalē
nulla alia conſecratio adhibetur. Et ratio huius
eſt quia gradus epiſcopalis facit diuerſimode quo
ad ordinem: ſcilicet quo ad actum ordinis vt dictū
eſt: ſed non quo ad caracterem ſeu formā. Sed nul-
lus gradus vlterior vltra epiſcopatum: facit diffe-
P rentiam aliquam: nec quo ad ordinem ⁊ caracterē:
nec quo ad ordinis ⁊ caracteris actum: ſed ſolum
quo ad poteſtatē iuriſdictionis. Et idcirco ad gra
dum epiſcopalem requiritur noua conſecratio que
denotat: ⁊ ſignificat illam ordinis differentiam ad
gradum. Ultra deinceps epiſcopatum ex hoc nul-
la requiritur differētia: qꝛ nulla amplius habet va
riatio quo ad ordinem: licet bene quo ad iuriſdi-
ctionem. Iuriſdictio autem nullam requirit ſpecia
lem conſecrationem. ¶ Ex hijs facile eſt responde
re ad rōnes in ſtarū: non enī probatur ꝙ ſit alius
ordo: ſed bene probatur ordinis ampliationem. Et
ſic Reſpondendum eſt ad auctoritatem Dionyſij:
ſed de illa ſatis eſt reſponſum ſupra. ¶ Et iſta opi
nio poteſt ſaluare ⁊ concordare omnes opiniones.
Quia tenentes ꝙ epiſcopatus eſt ordo: verum eſt
vt non diſtinguitur a ſacerdotio. Qui autem te-
nent ꝙ non eſt ordo: verum dicunt vt epiſcopatus
diſtinguitur a ſacerdotio: vt ſcilicet eſt quedam am
Q pliatio poteſtatis ſacerdotalis remouens impedi-
mentum: vt poſſit tranſire in actum in quem antea
tranſire non poterat. ¶ Etiam vocabula ſcriptu-
re hoc ſonant: quia epiſcopus vocatur ſacerdos
magnus: Nam cantamus de ſanctis epiſcopis. ſic
Ecce ſacerdos magnus qui in diebus ſuis placuit
deo: ⁊ inuentus eſt iuſtus. ⁊ in tempore iracūdie fa-
ctus eſt reconſiliatio. Non eſt inuentus ſimilis illi:
qui conſeruaret legem excelſi. Ideo iureiurando fe
cit illum dominus creſcere in plebem ſuam. Bene-
dictionem omnium gentium dedit illi: ⁊ teſtamen-
tum ſuū confirmauit ſuper caput eius. Et inuenit
R eum in benedictionibus ſuis: conſeruauit illi miſe-
ricordiam ſuam: ⁊ inuenit gratiam coram oculis
domini. Magnificauit eum in conſpectu regum. et
dedit illi coronam glorie. Statuit illi teſtamentum
ſempiternum: et dedit illi ſacerdotium magnum: et
beatificauit illum gloria. Fungi ſacerdotio: et ha-
bere laudem in nomine ipſius. Et offerre illi incen-
ſum dignum in odorem ſuauitatis. ⁊c. ¶ Et per
conſequens epiſcopus non habet niſi ordinem ſa-
cerdotalem. Et ſic non ſunt niſi ſeptem ordines ſi-
cut eccleſia determinauit. Si autem epiſcopatus eſ
ſet ordo: tunc eſſent octo ordines: ꝙ non eſt verum
cum non ponat niſi quattuor ordines minores: et
tres ſacratos. Et ideo epīatus vt contra ſacerdotiū
diſtinguitur: non eſt ordo: nec ei imprimit caracter
Et ideo epiſcopus depoſitus ⁊ degradatus: ordi-
nes conferre non poſſet: nec faceret aliquid ſi con-
ferret: ꝙꝙ ſint opiniones contrarie quia in eo non
imprimitur caracter.

¶ Sequitur tertiū correlariū.

Quod in quolibet ordine ordinatus
inſignitur caractere. Iſtō correla- A
rium ſic probatur. Nam dicit magi
ſter ſententiarum. lib. quarto. diſtin
ctione. 24. capitul. primo. ꝙ chri-
ſtus in ſemetipſo oīū ordinū exercuit
officia: ergo in quolibet ordine imprimit caracter
in quo configuramur ei. Item nullus ordo eſt ite-
rabilis: ſed ſacramentum nō iterabile imprimit ca
racterem. Ergo in ordinibus imprimitur caracter q̄
ponit effectum aliquem perpetuū: ſed ille effectus
non eſt gratia gratum faciens: quia illa eſt delebi-
lis: ergo eſt caracter qui deleri non poteſt: ideo or-
do imprimit caracterem. ¶ Sed videtur ꝙ in quo B
libet ordine nō imprimitur caracter: quia caracter
eſt ſignaculum perpetuum in anima: ergo non de-
bet imprimi in anima: niſi ad perpetuū actum. Sꝫ
actus ordinum non ſunt perpetui: ergo in ordinibꝰ
nullus imprimitur caracter. Item ſi imprimeretur
caracter in quolibet ordine: aut imprimeret in quo
libet idem numero: ⁊ hoc eſt impoſſibile: quia acci-
dens idem numero non poteſt eſſe in diſtinctis: niſi
interueniente corruptione. Nec diuerſi in diuerſis:
quia aut differrent ſolo numero aut ſpecie. Si ſo-
lo numero: tunc plures qualitates eiuſdem ſpeciei
eſſent ſimul in eodem ſubiecto. Si differrent ſpecie:
impoſſibile eſſet ex illis vnum ſacramentum conſti
tui. Item in nullo ſacramento qđ eſt contra itera-
bilem morbum imprimitur caracter: vt patet de pe
nitentia: que eſt contra peccata que ſunt iterabilia
Ideo ibi non imprimitur caracter. Ad idem de eu-
chariſtia: de matrimonio: ⁊ extrema vnctione. Sed
ordo eſt contra morbum iterabilem: quia ordo da-
tur contra ignorantiam que eſt morbus iterabilis
ergo in ordine non imprimitur caracter. Item ca-
racter eſt ſignum indelebile. Sed ſuſceptis minori-
bus ordinibus: licet redire ad actus ſeculi: ſicut ad
matrimonium: ergo in illis non imprimitur cara-
cter. ¶ Reſpondetur ꝙ in quolibet ordine impri- C
mitur caracter. Omne enī ſacramentum non itera-
bile aliquem effectum indebilem imprimit. ſed nul
lus ordo eſt iterabilis: ergo quilibet ordo aliquem
effectum indebilem imprimit. non gratiam gratum
facientem: quia illam amittere poteſt qui ordinem
ſuſcepit. Reſtat ergo ꝙ ille effectus indelebilis quē
imprimit eſt caracter: cum per ipſum ſacramentum
alium effectum indelebilem nō inueniamus anime
imprimi. Nec te moueat ꝙ poteſtas ordinum ali-
quorum non videtur eſſe niſi vnum actuum corpo-
ralium: vt poteſtas hoſtiarij: ⁊ acoliti. Fm enim rei
veritatem illi corporales actus ad actus ſpiritua-
les ordinantur: vt deportatio cereorum ad inflam
mandum affectum: ⁊ excluſio malorum hominum
ab eccleſia ad remouendum illud quod prohibet
anime profectum. ¶ Ideo reſpondetur ad argu- D
menta. Ad primum dicitur ꝙ duplex eſt caracteris
actus. Unus eſt actus miſterij ad illum ordinem
pertinentis: ⁊ hic non eſt perpetuus: ſed bene pſeue
rantibus vſq; in finem premium eius eſt perpetuū.
Alius eſt actus diſtinguendi ⁊ hic eſt perpetuus.
Per ipſum enim caracterem videbitur ad qđ in ſte
rium habens caracterem fuit ordinatus. ¶ Ad ſe
cundum argumentum dico ꝙ in diuerſis ordini- E

bus impꝛimuntur caracteres diuerſi: non tantum
numero: ſed etiam ſpecie. Et ꝗuis ex diuerſis diffe
rentibus ſpecie non poſſit conſtitui vnum per eſſen
tialem: poteſt tamen ex illis integrari vnum vnita
te finis vel integritatis: vt dictum eſt ſupꝛa. Quia
omnes oꝛdinantur ad vnum finem: ſcilicet oꝛdinis
pꝛeſbyteratus: ſub quo conficitur coꝛpus chꝛiſti.
Utrum autem verum ſit plures qualitates ſolo nu
mero differentes ſimul eſſe non poſſe: opoꝛtet de/
terminare ad argumenti ſolutionem cum caracte/
res non tantum differant numero: ſed etiam ſpe/
cie. Quamuis aliqui dicant illud habere inſtan/
tiam: quia dicunt in eadem parte media ſimul poſ
ſe eſſe plura lumina ſolo numero differentia: ⁊ non
ſpecie: manentia tamen diſtincta per ſuas oꝛigines
F Quod confirmatur per Dioniſium. lib. iij. de diui
nis nominibus. capitul. ſecundo. ¶ Ad tertium di
citur ꝙ ſi ignoꝛantia ſit iterabilis: non tamen illa
cuius peccatum oꝛiginale ſolum cauſa fuit: ⁊ con/
tra hanc eſt oꝛdinis ſacramentum. Uel poteſt dici
ꝙ ꝗuis aliquando ſacramentum nō expellat igno
rantiam actu alicui: tamen ꝗtum eſt de ſe: habet
habituationem virtutem expellendi ignoꝛantiam
⁊ iſta nunꝗ ſeparatur ab oꝛdine. Uel poteſt dici
ꝙ magis pꝛopꝛius actus oꝛdinis eſt ad diſtin/
guendum: ꝗ ad expellendum: ⁊ ſic habet effectum
G perpetuum diſtinguendi. Et etiam eſt in remediū
contra ignoꝛantiam ſaltem in habitu. ¶ Ad quar
tum dicitur ꝙ ꝗuis conſtitutus in minoꝛibus oꝛdi
nibus tantum poſſit contrahere matrimonium: ta/
men non deletur caracter: vnde moꝛtua vxoꝛe ſi ve
lit vlterius pꝛomoueri oꝛdo quem pꝛius ſuſcepe/
rat ſibi iterum non confertur.

¶ Tertia concluſio.

A Gratum faciens cōfertur gratia: in
oꝛdinibus ab eccleſia. Iſta cōclu/
ſio ſic pꝛobatur. Nā ſacramēta no
ue legis efficiūt qḋ figurant: ſed oꝛ
do eſt ſacramentum noue legis: ergo
efficit qḋ figurat. Sꝫ figurat grām
gratū facientē: q: omne ſacramentū noue legis eſt
inuiſibilis grē inuiſibil' foꝛma: ergo indigne ſuſci/
piente cauſat diſpoſitiue gratiam gratum facientē
B ¶ Sed contra hoc arguitur: quia oꝛdo tam in ec/
cleſia militante: ꝗ in eccleſia triumphante eſt ad il/
luminandum: purgādum: ⁊ perficiendū. Sed iſtos
actus exercent in eccleſia triumphante ſuperioꝛes
in inferioꝛibus ſine noua collatione gratie gratum
facientis. Ergo ſimiliter in eccleſia militante illumi
natur: purgatur: ⁊ perficitur homo per ſacramen/
tum oꝛdinis: abſq; ſuſceptione gratie gratum faciē
tis. ¶ Item ſacramentum oꝛdinis cum ſit directe
contra defectum ignoꝛantie: magis videretur ex ipſo
conferri ſcientia ꝗ gratia: ſed frequenter homo oꝛ/
dinatur cui cum oꝛdine non confertur ſcientia: qḋ
patet: quia poſt oꝛdinis ſuſceptionem non videtur
ſapientioꝛ ꝗ ante: ergo ſimiliter homo frequenter
C oꝛdinatur cui in tali oꝛdine gratia non confertur.
¶ Item nullum ſacramentum pꝛeſupponit ſuum
effectum. ſed oꝛdinari non debet: niſi habens gra/
tiam gratum facientem. Ut habetur. diſtinctio. 23.
capitul. Tales. dicitur ibi. Tales ad miniſterium cle
ricatus eligantur qui digne poſſint ſacramenta dominica p/
tractare: qḋ ſine gratia gratum faciente eſſe nō po/
teſt: ergo gratia gratum faciens: non eſt oꝛdinis ef/ D
fectus ſacramenti. ¶ In iſta queſtione ſunt opi/
niones. Quidam dicunt gratiam gratum facientē
dari in oꝛdinatione tanꝗ neceſſarium ad actus
ipſius oꝛdinis. Dicebant enim ſacerdotem malum
conficere non poſſe: ſed iſta opinio eſt erronea: ⁊ ſu
perius ſatis impꝛobata. Alij dicunt non eſſe neceſ/
ſariam aliam oꝛdinationem niſi collationem gra/
tie gratum facientis: quia qui pꝛopinquioꝛ eſt deo:
maioꝛem poteſtatem habet. Ideo dicunt ita poſſe
conficere laycum ſicut ſacerdotem. Sed hec opinio
heretica eſt: quia viſum eſt ſupꝛa ꝙ ſoli ſacerdotes
conficere poſſunt: ꝗuis eñ melioꝛ ſit in altioꝛi gra
du bonitatis ⁊ ſanctitatis ꝗ minus bonus ſacer/
dos: non tamen eſt in altioꝛi gradu poteſtatis: ꝗtū
ad actus eccleſiaſtice ierarchie. Uñ ſi ſacerdos mi/
nus ſanctus: tamen foꝛmaliter ſanctioꝛ eſt poteſta
tiue: ꝗ laycus ⁊ eo melioꝛ. ¶ Ideo dicitur ad con/ E
cluſionem ꝙ in collatione cuiuſlibet oꝛdinis con/
fertur oꝛdinate gratia gratum faciens: ſi ſuſcipiat
oꝛdinem digne. Sicut enim natura non dat ſuo ef/
fectui tantum illud qḋ neceſſarium eſt ad executio/
nem ſui naturalis actus: ſed illud qḋ requiritur ad
idoneum actus executionem: vnde non tantū dat
pedes ⁊ tibias ad ambulandum: ſed etiam decen/
tem illoꝛum membꝛoꝛum diſpoſitionem: niſi a caſu
pꝛeter intentionem nature quādoq; contrarium ac
cidat pꝛopter inobedientiam materie: vel pꝛopter
aliquod aliud accidens impediens. Sic dico ali/
quo modo a ſimili ꝙ deus qui pꝛincipalis eſt cau
ſa cuiuſlibet effectus ſacramenti non tantum impꝛi
mit poteſtatem oꝛdinato neceſſariam ad actum oꝛ
dinis exequendum. Sed etiam diſpoſitionem con/
uenientem ⁊ idoneam ad dignam illius actus exe/
cutionem. Non eſt autē dignus exequi oꝛdinis ac/
tus qui non habet gratiam gratum facientem. F
¶ Sicut enim non eſt dignus miniſtrare regi ter/
reno ille qui eſt inimicus ei: ſic non eſt idoneus mi
niſtrare regi eterno ille qui eſt eius inimicus: vnde
talis ſe ingerens diuino miniſterio pꝛeter neceſſita
tis articulum non placat deum ſed offendit. Non
poteſt tamen occurrere neceſſitatis articulus quā/
do ſacerdos ſe ſciens in moꝛtali peccato confi/
ciens coꝛpus domini cum incurrat nouum pecca/
tum moꝛtale. ¶ Ad pꝛimum ergo argumentum di G
citur ꝙ angelis non eſt neceſſarium noue gratie col
latio ad idoneam ſuoꝛum actuum executionem: qꝛ
tantum habent de gratia ꝙ deo coniuncti ſunt per
claram viſionem ⁊ per ſanctam fruitionē: vnde ad
eoꝛum illuminationem: purgationem: ⁊ perfectio/
nem. de quibus loquitur Dioniſius: ſufficit diuino
rum ſecretoꝛum reuelatio. Unde dicit dioniſius. ca
pitulo ſeptimo. Angelice ierarchie ꝙ purgatio: il/
luminatio: ⁊ perfectio eſt diuine ſcientie aſſumptio.
Sed hoc exponetur in ſecundo collectarij magno H
ſpiritu concedente. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ di/
gne ſuſcipienti oꝛdinem confertur aliqua illumina
tio: qua ignoꝛantiam que eſt in homine ratione oꝛi
ginalis peccati tñ: ꝗuis nō ſemꝑ appareat in effe/
ctu hoīem talē illuminationē recepiſſe: illa tñ illu/
minatio totā illam ierarchiā nō tollit ſed minuit.

¶ Ad tertiū dr̄ ꝙ ordinis ſuſceptio pſupponit ḋ cō
gruitate gratiā gratū facientē i ſuſcipiēte:nō tñ ḋ ne
ceſſitate. Quia ſine illa pōt ſuſcipi:ꝙuis non digne
niſi forte cum homo cōſcientiā ſuam examinās non
credit ſe eſſe in mortali pctō:⁊ tñ eſt. quia ſua peni
tentia formata: non eſt:⁊ poteſt quandoqꝫ contin/
gere ꝙ per ſuſceptionē ſacramenti ſua attritio fit
contritio. Dicit ergo ꝙ ſacramentum non cauſat
gratiā in eo qui preexigitur ad eius dignam ſuſce/
ptionem:ſed inq̄tum requiritur ad actus ordinis
idoneam executionem. Unde ab habente gratiam
ordo ſuſcipitur. ⁊ augmētum gratie datur.

¶ Primum documentum.

Si alicui ordo daṫ:bonitas vite re/
quiritur. Iſtud documentum ꝓba
A tur: Leuitici. 21. Ubi dicitur homo
de ſemine aaron: qui habuerit ma/
culam non offerat panes coraꝫ do/
mino: nec accedet ad miniſteriū eiꝰ
Sed per maculam vt dicit glo. omne vitium intel/
ligitur:ergo ille qui eſt in aliquo vitio irretitus nō
debet ad miniſteriū ordinis promoueri. ¶ Deinde
arguitur q: dicit Hiero. ꝙ non ſoluꝫ epiſcopi ⁊ pre
ſbyteri ⁊ diaconi magno opere debēt videri vt cūꝫ/
ctum populuꝫ cui preſident ſermone ⁊ conuerſatio
ne precedant: vnde etiam inferiores gradus ⁊ om/
nes qui domini oraculo deſeruiunt. Nam eccleſia
dei deſtruitur ſi clerici meliores ꝙ̄ layci nō exiſtāt
⁊ per conſequens in omnibus ordinibus requiritur
B ſanctitas vite. ¶ Reſpondetur q: ſicut dicit dioni/
ſius in. capi. 3. Eccleſiaſtice ierarchie. Subtiliores
⁊ clariores eſſentie complete in fluxu ſolarium ſplē
dorum in eis ſupereminens: ad ſimilitudinem ſo/
lis ad alia corpora inherente:ſic i omni actu diuino
non eſt audendū alijs preeſſe vt dux niſi ſm̄ cōmu/
nem habitum ſit homo ſimul deuotus ⁊ deo ſimili
mus. Unde cū ab ordine aliquis conſtituatur dux:
alijs in rebus diuinis. In quolibet quaſi preſum/
ptuoſus mortaliter peccat:qui cum conſcientia pec
cati mortalis ad recipiendum ordinē accedit. Ideo
bonitas vite requiritur ad ordinē de neceſſitate pre
cepti:ſed nō de neceſſitate ſacramēti. Unde ſi malus
ordinatur nihilominꝰ ordinē recipit:ſed tamē reci
pit cū peccato mortali ⁊ recipiendo nouiter peccat
mortaliter. ¶ Sed poſſet argui ꝙ non requiratur
C bonitas vite quia per ordinem aliquis ordinatur
ad diſpenſationē ſacramentorum:ſed ſacramenta
poſſūt diſpenſare a bonis ⁊ malis:ergo nō requiriṫ
bonitas vite. Item non eſt maius miniſterium qḋ
exhibetur deo in ſacramentis:ꝙ̄ qḋ ipī in perſona
propria exhibetur. ſꝫ a miniſterio xp̄i corporali nō
repulit dominus mulierem peccatricem. ſ. magdale
nam a miniſterio vnctionum ⁊ lauationis pedum
cum lachrimis vt patet Luce. vij. Ergo nec a mini
ſterio eius in ſacramentis non ſunt repellendi pec
catores ad recipiendum ordines non eſt neceſſa/
ria bonitas vite. Sed per gratiam datur remediuꝫ
aliquod contra peccatum. Ideo illis qui habent
peccatum non debet aliquod remedium denegari
qḋ eis valere poſſit. Cum ergo in ſacramento ordi
nis conferatur gratia:videtur ergo ꝙ peccatoribꝰ
debet conferri ordo. Ut ex illa gratia habeat reme/
dium. ¶ Ad iſta argumenta reſpondeṫ. ¶ Ad pri/
mum reſpondetur ꝙ ſacramenta vere dantur a ma D
lo:quia ex peccato non perditur poteſtas diſpēſan
di:ſicut nec in malo ſacerdote non perdiṫ poteſtas
conficiendi:tamen hoc faciendo peccat mortaliter
ſic peccator recipiens ſacramentum vere recipit ꝙ̄/
uis indigne tamen recipit ſed peccat mortaliter. Et
ſi diceretur ergo ſimpliciter bonitas vite non eſt
neceſſaria ad recipienduꝫ ordines. Dico ꝙ neceſſa
rium poteſt ad duo comparari:vel ad preceptuꝫ
vel ad ſacramentum. Quo ad preceptum bonitas
vite eſt neceſſaria quia ſic precipit deus ⁊ eccleſia.
Quo ad neceſſitatem recipiendi ſacramentum non
eſt neceſſaria quia peccator etiam recipit ſacramen
tuꝫ ſicut iuſtus ꝙuis peccator recipiat indigne et
peccet mortaliter. ¶ Ad ſcḋm argumentum dici/ E
tur ꝙ miniſterium quod fecit magdalena erat mini
ſterium corporale quia circa corpus chriſti:et tale
miſterium poſſunt facere peccatores ſine peccato.
¶ Secus eſt de miſterio ſpirituali ad qḋ applican
tur ordinati:quia per ipſum efficiuntur mediū. in/
ter deum ⁊ plebem:⁊ ideo debent bona conſcientia
nitere ⁊ florere quo ad deum:⁊ bona fama quo ad
homines. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ alique medici/ F
ne ſunt que exigunt robur nature. Alias cum peri/
culo mortis aſſumuntur. Et alie ſunt que debilibꝰ
dari poſſunt. Ita etiam in ſpiritualibus quedam
ſacramenta ſunt ordinata ad remedium peccati et
talia peccatoribus ſunt exhibenda ſicut baptiſmꝰ
et penitentia. Alia vero que perfectionem gratie et
augmentum ⁊ talia requirunt hominem conforta/
tum per gratiam.

¶ Primum correlarium.

Nullus ſine peccato poteſt vti ordi/
ne ſuſcepto ſi eſt in mortali pecca/ A
to. Iſtud correlariuꝫ ſic probatur:
quia dicit dioniſius in epiſtola ad
demophilum. talis ſcilicet qui nō
eſt illuminatꝰ audax ſiue preſum/
ptuoſus videtur ſacerdotalibus manum appo/
nens ⁊ non timet neqꝫ verecundatur diuina:preter
dignitatem vite exequens:⁊ putans deum ignora/
re ꝙ ip ſe de ſeipſo cognouit:⁊ decipere eſtimat fal/
ſo patrem ab ipſo appellatū ⁊ audet ipſius immun
das infamias. (Non enim dicam orationes) ſuper
diuina ſigna chriſti formiter enūciare. Ergo ſacer/
dos eſt quaſi blaſphemꝰ:⁊ dicitur deceptor:qui in
digne ordinem ſuum exequitur ⁊ ſic mortaliter pec
cat. Et eadem ratione quilibet alius ordinarius.
¶ Preterea ſanctitas requiritur in ſuſceptione or/
dinis vt dictum eſt in predicto documento:vt ſit
idoneus ad exequendum:ſed peccat mortaliter qui
cum peccato mortali ad ordines accedit. ergo mul
toſortius peccat mortaliter in executione ſui ordi/
nis. ¶ Sed contra hoc videtur ꝙ in peccato exi/
ſtens poteſt vti ordine ſuſcepto ſine peccato. Nam B
cum quilibet ex officio teneatur ⁊ obligatur ſub pe
na peccati exequi officium ſui ordinis:ergo exequi
officium eſt peccatum ⁊ non exequi etiam. Non er/
go poteſt vitare peccatum quia ſi exequitur peccat
ſi non exequitur etiam peccat:ergo ſi non poſſet vi
tare peccatum ꝙ eſt inconueniens. Item quicunqꝫ

communicat alicui in peccato moꝛtali peccat moꝛ
taliter. Si ergo peccatoꝛ in vſu oꝛdinis peccat moꝛ
taliter: etiam ergo peccabit moꝛtaliter: qui ab
eo aliquid diuinoꝛū accipit vel ab eo exigit quod
videtur abſurdum. ¶ Reſpondeo ꝙ lex precipit
C ꝙ homo iuſte ea que ſunt iuſta exequatur. Ideo
quicunq; hoc quod ſibi cōpetit ex oꝛdine facit indi
gne quod iuſtum eſt: iniuſte exequitur: ⁊ contra pre
ceptū ligis facit et per hoc moꝛtaliter peccat. Qui
cunq; autem cum peccato moꝛtali: aliquod officiū
um ſacramenti pertractat: non eſt dubium quin in
digne illud faciat. Ideo patet ꝙ moꝛtaliter peccat.
¶ Ideo reſpondetur ad argumenta. ¶ Ad pri-
mum dicitur ꝙ non eſt perplexitas ꝙ neceſſitatem
peccandi habeat quia poteſt peccatum dimittere
vel officio reſignare. ex quo obligabatur ad execu
tionem oꝛdinis. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ quādiu
D miniſter eccleſie qui eſt in moꝛtali peccato ab eccle-
ſia ſuſtinetur ab eo ſubditus tenetur ſacramenta
recipere: et recipiendo non peccat: quia ad hoc eſt
ei obligatus. Sed preter neceſſitatis articulum nō
eſſet tutum: ꝙ eum induceret ad aliquid ſui oꝛdi-
nis exequendum: durante tali conſcientia: ꝙ eſſet
in moꝛtali peccato: quod tamen deponere poſſet
quia in inſtanti homo a diuina gratia emendatur.

¶ Scd̄m coꝛrelarium.

A Execucio oꝛdinum diuiditur per ſa
crum et non ſacrum. Iſtud coꝛrela
riū pꝛobatur ſic quia oꝛdines ſacri
impediunt matrimonium econtra-
hendum: et dirimunt contractum.
Sed quattuoꝛ minoꝛes oꝛdines nō
impediunt contrahendum nec dirimunt contractū
ergo non ſunt ſacri oꝛdines. Igitur oꝛdines diui-
duntur per ſacrum et non ſacrum. ¶ Sed contra
B arguitur ſic. Omnes oꝛdines ſunt ſacramentum:
ſed omnia ſacramenta ſunt ſacra: ergo omnes oꝛ-
dines ſunt ſacri. Preterea ſm oꝛdines eccleſie non
deputatur aliquis niſi ad diuina officia: ſed talia
ſunt ſacra: ergo omnes oꝛdines ſunt ſacri. ¶ Ad
C hoc dicitur ꝙ oꝛdo dici poteſt ſacer dupliciter.
Unomodo ſm ſe ⁊ ſic quilibet oꝛdo eſt ſacer: cū ſit
ſacramentum quoddam. Alio modo ratione mate
rie circa quam habet aliquem actum: et ſic ſacer oꝛ
do dicitur qui habet aliquem actum circa aliquā
rem conſecratam ⁊ ſic tantum tres ſūt oꝛdines ſa-
cri: ſcilicet ſacerdos. Diaconus: qui habent actum
circa coꝛpus chꝛiſti ⁊ ſanguinem conſecratum. Et
ſubdiaconus qui habet actum circa vaſa conſecra
ta. Et ideo eis continentia commendatur: vt ſint
D ſancti ⁊ mundi quia res ſacras tractant. ¶ Et ex
hoc poſſunt ſolui rationes. ¶ Ad pꝛimum quan-
do dicit̄ omnes oꝛdines ſunt ſacramentum: conce-
do quia viſum eſt ſupꝛa ꝙ vnitate finis ſunt vnum
ſacramentum. Et concedo ꝙ inꝙ̄tum ſunt ſacra-
mentum dicuntur ſacri: ſed ibi ſacer oꝛdo non dici-
tur a ſacramento. ſed dicitur ab vſu ſacre rei. Cum
ergo in quattuoꝛ oꝛdinibus non tractatur res ſa-
cra. Ideo non dicuntur ſacri oꝛdines: ſed tantum
ſunt tres vt dictum eſt. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ
q̄uis oꝛdinati ſint deputati ad diuina officia que
ſunt ſancta ⁊ ſacra: non tamen ea que pertractant
ſunt conſecrata: ſed que pertractantur in ſacris oꝛ-
dinibꝰ ſūt ſacrata vt calix: patena: coꝛpꝰ ⁊ ſanguis
chꝛiſti: ⁊ ſic patet ſolutio.

¶ Tertium coꝛrelarium.

Presbyter ſimplex non poteſt oꝛdi
nare neq; ſacros oꝛdines dare. Iſtō
coꝛrelarium pꝛobatur: quia dicit
Iſidoꝛus libꝛo ſeptimo ethimolo- A
giarum. capitulo. 12. De pontifice
ꝙ ipſe efficit ſacerdotes: ⁊ leuitas: ip
ſe omnes eccleſiaſticos oꝛdines diſponit: ergo oꝛ-
dines conferre ad nullum alium pertinet. Item ſo
lus epiſcopus poteſt virgines conſecrare: vt ſexta
queſtione ſexta. capitulo. Si iubet. Et altare conſe
crare: eadem queſtione capitulo: Miniſtrare. Sed
maius eſt conferre oꝛdines q̄ altare conſecrare vel
virgines: ergo ſolus epiſcopus oꝛdines poteſt con
ferre. ¶ Sed contra hoc arguitur ꝙ pꝛeſbyter nō B
epiſcopus poſſit oꝛdinare: quia cum ſacerdos oꝛdi-
natur non ſolum epiſcopus ei manum imponit: ſed
etiā omnes pꝛeſbyteri qui ſunt pꝛeſentes: vt patet
diſtinctione viceſimatertia. capitulo. Pꝛeſbyter: er
go non ſolum epiſcopus ipſum oꝛdinat: ergo pꝛe-
ſbyteri oꝛdinare poſſunt. Item que ad ſolum epi-
ſcopum pertinent non epiſcopo committi non poſ-
ſunt: ſed minoꝛes oꝛdines committi poſſunt non
epiſcopo: vt patet extra de oꝛdinatis ab epiſcopo:
qui renunciauit epiſcopatui. capitulo pꝛimo. Ergo
conferre oꝛdines non ſolum conuenit epiſcopis ſ;
etiam alijs. Itē magis excellit pꝛeſbyter diaconū
q̄ epiſcopus epiſcopum: ſed vnus epiſcopus poteſt
alium conſecrare: ergo pꝛeſbyter diaconum oꝛdina
re. ¶ Ad hoc reſpondetur ꝙ poteſtas conferēdi oꝛ C
dines alicui poteſt eſſe dupliciter: vel ex oꝛdinaria
poteſtate vel ex generali ſeu ſpeciali commiſſione.
Scd̄o mō minoꝛes oꝛdies q̄nq; pōt cōferre nō ep̄s
vt oſtendebat̄ in ſcd̄o argumēto. Pꝛimo mō ptās
cōferendi quoſcūq; oꝛdinē cōuenit ſolis ep̄is: cuius
cā eſt inſtitutio diuina: huiꝰ inſtitutionis fuit ratio
congrua: quia ſicut ad ſolum pꝛincipem pertinet
non tantum oꝛdinare viros bellatoꝛes in exercitu
ſed etiam conſtituere duces exercitus. Sic ad epi-
ſcopos qui ſunt in eccleſia pꝛincipes non tantum
pertinet homines oꝛdinare ad bellādū ꝯ̄ fidei pſe
cutoꝛes audacter cōfitendo chꝛiſti fidem: quod fit
per ſacramentum confirmationis. Sꝫ etiā ad ipſos
ſolos pertinet duces eccl'iaſtici exercitus conſtitue-
re qd̄ faciunt ſacramentum oꝛdinis conferendo. nā
oꝛdinati ad miniſtrandum ſacramēta ad hoc ſunt
deputati vt ſint duces alioꝛum. Ideo reſpondetur
ad argumenta in oppoſitum facta. ¶ Ad pꝛimum
dicitur ꝙ in manuum impoſitione non confertur
oꝛdo ſm quoꝛundam opinionem. Uel poteſt dici
ſm opinionem alioꝛum ꝙ ex impoſitione manuū
epiſcopi confertur oꝛdo: ſed impoſitio manuum ſa-
cerdotum aſſiſtentium eſt ad ſignificandum concoꝛ
diam per vnionem eccleſiaſticam. ¶ Ad ſecundū
patet ſolutio: quia ex cōmiſſione poſſunt dari a nō
epiſcopo quattuoꝛ minoꝛes oꝛdines: ſed non ſacri
oꝛdines: neq; minoꝛes oꝛdines ex poteſtate oꝛdina
ria: ſed ſolum epiſcopi. ¶ Ad tertium dicendum
ꝙ q̄uis pꝛ̄ſbyter in oꝛdine magis excellat dyaco-
num: q̄ epiſcopus epiſcopū conſecrandum: tamē

in dignitate eſt econtrario: quia conſecrandus epi-
ſcopus nondum habet dignitatem: epiſcopus con
ſecratus habet dignitatem epiſcopalem. Jdeo ma-
gis excellit in dignitate epiſcopum conſecrandum
q̃ preſbyter dyaconum.

¶ Quarta concluſio.

A Epiſcopus degradatus ſm meã opi
nionem non poteſt conferre ordinẽ.
Probatur: quia vt ſupra dictum eſt
Epiſcopatus nõ eſt ordo: ſed que-
dam dignitas: vt ſupra ſatis proba
tum eſt. Jdeo non cõfertur caracter
ideo talis dignitas poteſt auferri ab eccleſia. Et iõ
ablata non poteſt conferre ordine cum non ſit epi-
ſcopus cum ſit depoſitus et degradatus. Jtem
j. queſtione. j. capit. De cetero. Symoniacos omni
no damnamus. Et poſt talem collationem vel ſu-
ſceptionem irritam decernimus. Jtem ibidem. capi
tulo. precedenti: ſcilicet Si qui. vbi dicitur. Si qui
ſcienter a ſymoniacis conſecrari permiſerit eam cõ
ſecrationem omnino irritam decernimus: q̃tomagis
gis a degradatis epiſcopis. Jtem eccleſia poteſt da
re poteſtatem conferendi ordines: vt patet conſe-
crando epiſcopum: ergo poteſt auferre. Jgitur ali-
B quam penam canonicam poteſt infligere epiſcopo
propter quam non poſſit conferre ordines. ¶ Pro
declaratione concluſionis videndum eſt de penis
canonicis. Ubi ſciendum ꝙ pena canonica vt intel
ligitur in propoſito eſt pena inflicta ſm canones
prohibens vel arcens punitum ab aliquo actu ec-
cleſiaſtico qui alias ſibi liceret. Hoc vltimum addi
tur: quia non eſt pena layco ꝙ non poſſit conficere
quia hoc alias ſibi non competit: ſed ſacerdoti or-
dinato competit: ideo illi pena eſſet ſi remoueretur
a celebratione. Dixi autem ſm canones: quia ſeu
a canone infligatur: ſiue a iudice quando non a ca
none: tamen ad hoc vt iuſta ſit debet ſm canonem
infligi. Dixi autem prohibens vel arcens: quia pe
na de qua loquimur vel intelligitur arctare tan-
q̃ prohibitio: vel ſi aliquo modo vlterius de quo
C dicetur infra. ¶ Unde in ſpeciali: ſex ſunt huiuſ-
modi pene canonice. Uidelicet depoſitio: degrada-
tio: infamia: irregularitas: excommunicatio: inter-
dictum: ſuſpenſio. Et de iſtis determinat doctor
ſubtilis in quarto. diſtinctione. xxv. concluſio-
ne prima. per ordinem: et quali remedio remittunt.
Et comparat eas adinuicem ſm grauitatem et per
manentiam. Prima ergo eſt depoſitio et eſt maxima
pena: quia totalis ammotio a ſtatu clericali. Et ſi
degradatio ſit ammotio ab omni gradu clericali
tunc idem eſt depoſitio et degradatio. Si autem de
gradatio ſit depoſitio tantum a determinato gra-
du reſeruato tamen gradu aliquo: ſicut a ſacerdo-
tio remanet tamen gradus clericalis: tunc degra-
D datio eſt particularis pena reſpectu depoſitionis.
¶ Sed dubitatur quomodo depoſitus mouetur a
ſtatu et gradu clericali. Reſpondet ꝙ in tali depoſi
tione caracter ordinum non tollitur: nec per conſe-
quens ordines ſuſcepti: ſed tollitur licentia exequẽ
di actum cuiuſcunq; ordinis: et etiam priuilegium
illud quod competit ordini: ſeu ordinatis. Unde ta
lis traditur curie ſeculari. Jta ꝙ q̃tum ad actus ec
cleſiaſticos: et q̃tum ad tutelam perſonarum eccle-
ſiaſticarum: et q̃tum ad forum. Jſte totaliter exclu-
ditur de numero perſonarũ eccleſiaſticarũ. ¶ Jſta
pena qualiter infligitur. Reſpondet ꝙ nunq̃ a iure
infligitur: ſed preciſe infligenda eſt a iudice. For-
ma autem ſm quam eſt infligenda habetur extra
de penis. capitulo. Degradatio. Cauſe autem pro
pter quas eſt infligenda ſunt tria enormia: vt here
ſis: ſciſma: reuelatio confeſſionis. De primo extra
de here. capitulo. Ad abolendam. Ubi dicit. Om-
nes de hereſi denotati vinculo ſunt anathematis
innodati: et ſi clericus eſt vel religioſus niſi reſpue-
rit vt ſecularis reliquatur arbitrio poteſtatis pu-
niendus. ¶ De ſecundo extra de ſciſma. ad abſcin
dendos. libro ſexto. ¶ De tertio extra de peniten.
et remiſſione. capitulo. Omnis vtriuſq; ſexus. Sed
qualiter remittitur. Reſpondet doctor ꝙ non niſi
per reſtitutionem in integrum: ab eo qui poteſt re
ſtituere. Et dicit ꝙ ſolus papa: q̃uis homo depo-
ſitus non legitur poſtea reſtitutus. ¶ Secunda pe E
na eſt infamia que eſt ſtatus leſe dignitatis q̃tum
ad vitam et mores: ſicut fama eſt ſtatus illeſe digni
tatis q̃tum ad vitam et mores. Hec autem leſio di-
uerſimode incurritur. Ubi ſciendum ꝙ non eſt idẽ
eſſe infamem et eſſe infamatum: quia infamatus eſt
qui de crimine aliquo publico accuſatur. Jnfamis
autem non eſt aliquis propter talem impoſitionem
criminis: ſed vel propter crimen publicum publi-
ce commiſſum: vtpote ſi publice peierauerit: vel qδ
cunq; aliud crimen publice commiſit: propter qδ
ius determinat aliquem fore infamem: vel coram
iudice probatur hec infamia: et iudicatur infamis:
ita ꝙ omnis infamis eſt publice notatus de crimi-
ne qδ ius punit pena infamie Sed quandoq; nõ eſt in iu-
dicio de hoc conuictus: et tũc tñ eſt infamis a iure et nõ a
iudice Quandoq; eſt conuictus et etiã hac pena a iudice pu
nitus. Et tũc vtroq; mõ eſt infamis. ſ. a iure et a iu-
dice. Ex hijs patet qualiter infamia contrahatur ex
impoſitione criminis infamatorij: q2 incurritur a iure
vel a iudice punẽte tale crimẽ tali pena. ¶ Sed q̃
eſt cauſa propter quã incurritur infamia ſcdo mo-
do. Reſpondet doctor et allegat decretũ. 6. q. j. cap.
Omnes. vbi dr Omnes infames eſſe dicim9 quos
leges ſeculi infames appellãt: q2 ille leges punien-
tes crimẽ infamie habentur canonice. Et ille. ll. ha
bentur. ff. de hijs qui notãtur infamia per totum.
¶ Sed dubiũ eſt ꝙ remedium eſt contra iſtã penam F
Reſpondet doctor ꝙ cõtra infamiã primo modo:
qñ aliquis eſt infamatus eſt purgatio canonica ſi-
cut habetur extra de purgatõe canonica. c. Ex tuarũ.
Narrat eñ de preſbytero infamato de homicidio
q̃ finaliter per teſtes fide dignos ſe purgauit et reſti
tutus eſt ad priſtinã famã et officium. Et talis pur
gatio tollit totaliter talem infamiã. Contra aũt in
famiã ſcdo modo dictã vel tertio modo: quaſi ea-
dem eſt: licet a diuerſis. ſ. a iure et iudice: non eſt re-
mediũ niſi reſtitutio in integrũ ab eo qui poteſt ſic
reſtituere: extra de teſtib9 in gloſ. ca. Teſtimoniũ.
Jſta pena ſimpliciter grauior eſt q̃tũ ad vitã cleri
calem q̃ depoſitio: niſi depoſitio includat iſtã: q2
hec prohibet ab omni actu legitimo: etiã poſt actã
penitentiã: q2 talis perſona vilis eſt: extra de regu.
iur. in ſexto. vbi dicitur. Jnfamibus porte digni-

tis patere non debēt. ¶ Tertia pena eſt irregulari-
tas: ⁊ iſta ē inhabilitas ad ſuſceptionē⁊ executionē
actuum ordinū. Iſta incurritur frequēter a iure q̄-
uis aliquādo poſſet infligi a iudice ſꝫ iura. Incur
ritur aūt a iure ex quibuſdā criminibus ⁊ ex q̄buſ-
dam nō criminib⁹: ⁊ ex quibuſdā que q̄nꝫ poſſent
eſſe crimina ⁊ q̄nꝫ nō crimina. Ex criminib⁹ quat
tuor: pertinētibus ad ordines vel actus eorū. Quo
rum vnū eſt ſymonia: aliud furtum in ordine. Ter-
tiū miniſteriū in ordine nō ſuſcepto. Quartū contu
macia in nō ſeruādo penas eccl'iaſticas. ¶ Symo
G nia vero vel pōt eſſe in ordine vel in beneficio: qua
ſi in ordine ⁊ ſcienter ita q̄ ordinatus ſciat ſe ſymo
niace ordinari: ſolus papa diſpēſat: extra de ſy. ca.
Nobis. ⁊. ſ. q. ſ. capi. Si q̄s ep̄s per pecuniā. Dicit
ſententialiter q̄ ſi quis ep̄s per pecuniā p̄ſbyterū
ordinauerit: vel dyaconū: vel quēlibet q̄ ordiatus
nihil ex hac ordinatione ſibi proficiet niſi ſupple ſit
diſpenſatū per papā. Ex quo eū legiſlator cōſecra
tionem eorū oīno irritat ipi ſoli conuenit relaxare.
Si aūt eſt ignorans immerabili ignorātia: vtpote
dedit preciū vt ordinaret non efficit irregularis: ni
ſi ſi poſtq̄ ſibi cōſtiterit exequatur actū ordinis ſic
ſuſcepti. Uñ poſtq̄ ſibi conſtat de ordine ſuſcepto
ſuſpenſus eſt ab actu illius ordinis quouſꝫ a tali
ſuſpēſione liberetur. Symoniacus aūt in beneficio
non ſic grauiter punit: tñ ex quo ſibi conſtat q̄ ſy-
moniace illud obtinuit tenet reſignare ⁊ in toto tē-
pore quo iniuſte tenuit tenet ad reſtitutionē oīm q̄
percepit: vt p̄batur extra de ſymonia. in multis ca
pitulis: ⁊ maxime in ca. De hoc aūt. ⁊ in. c. Veniēs.
¶ De furto in ordine diſtingue: q̄ aut prohibetur
H per excōicationē ne quis accedat niſi de illo eēatu
⁊ prius legitime examinatus ⁊ receptus: aut nō eſt
talis excōicatio: aut p̄hibitio: in vtroqꝫ caſu furti-
ue ſe ingerens eſt irregularis: ſed in primo indiſpē
ſabiliter niſi per papā. In ſcōo diſpenſabiliter per
ep̄m. Probat extra de eo qui furtiue ordines rece-
pit. c. j. ⁊. 2. in tex. ⁊ gloſ. Tñ diſpenſabit cū illis ſi
I intrent religionē. ¶ De tertio crimine. ſ. miniſterio
in ſordine nō ſuſcepto: q̄ ad ipm ſequat irregula-
ritas: habet extra de clerico non ordinato. c. j. ⁊. 2.
In primo capitulo dr̄. Si quis diuinū officiū exer
cuerit non ordinatus p̄pter temeritatē abijciatur
ab eccl'ia: ⁊ nunq̄ ordinet. In ſcōo capitu. dr̄. Nō
pōt p̄mouei ad ſacerdotiū dyaconus: qui miſſam
celebrauit ſine ſacerdotali ordine: ⁊ inſuper triēnio
vel biennio ſuſpendetur a dyaconatus officio. Si
autem beneficium habet miſericorditer aget cum
eo. ¶ De quarto habetur de clerico excōicato. ca.
K Si quis. vbi dr̄. Abſcidat ab eccleſia ep̄s: preſby-
ter: dyaconus: depoſitus miniſtrare preſumens.
Item capi. Clerici. dicit. Clerici excōicati vel inter-
dicti ſi celebrauerint ⁊ moniti ſine dilatione non re
dierint: ſunt perpetuo deponēdi. Tñ hoc intelligit
de maiori excōicatione: q̄ licet in minori excōica-
tione celebrans grauiter peccet: nullius tñ irregu-
laritatis notam incurrit. Intellige etiā poſtq̄ ſci-
uit ſe eſſe excōicatum. Si eñ haberet ignorantiam
inuincibilē non tenet cauere ab actibus ordinum:
nec exercēdo illos incurrit irregularitatē. Nā ha-
betur extra de clerico excōicato. c. Apoſtolice. Ubi
dicitur q̄ ignorātia p̄babilis excuſat: ⁊ in glo. Ut-

pote ſi alius excōicauit alium per litterā: ⁊ a tēpore
ſigillationis littere voluit eū ſtatim eſſe excōicatū.
Ille non tenet ſe pro excōicato: quoauſꝫ littera
ad eum peruenerit. Si aūt nō ſit ignorātia inuinci-
bilis nec oīmode incertitudo: vtpote per famā vel
rumorem publicū deuenit ad eum pena de excōica
tione: irregularis eſt: licet cū eo agat mitius hoc p̄
batur extra de clerico excōicato. c. Illud. Ideo ma
le allegatur in doctore capitulū inter corp̄alia: cū
non ibi illud capitulū ſit: ſed in ca. Illud. dicit de
quodā ep̄o qui non credebat eſſe excōicatus cū nō
habuiſſet: nec monitionē p̄cedentē: nec litteras ali-
quas accepiſſet: peccare nō credidit ſi diuina offi-
cia q̄tumcūq̄ ſolēnia celebrauerit p̄ſertim cū ei niſi
per famā de ſententia cōtra eū prolata conſtaret.
Et infra licet aūt in hoc non videatur oīno culpa-
bilis extitiſſe: q̄ tñ in dubijs via tutior eſt eligēda.
Et ſi delata in eū ſententia dubitaret: debebat po-
tius abſtinere q̄ ſacramēta eccleſiaſtica celebrare.
¶ Illud aūt qō ſpe venie diuina ſibi fecit poſtq̄ a
nobis ſe excōicatū nouerat celebrari: potius cōtra L
eum facere credimus q̄ pro eo. Et ſequitur in cap.
Fraternitati tue. ⁊ infra. Preſbyteros aūt ⁊ alios
clericos: q̄ pro ſuis exceſſib⁹ a te nexib⁹ anathema
tis canonice innodati: p̄ſumpſerint diuina officia
celebrare: poteris rationabiliter oībus benefcijs
eccl'iaſticis ſpoliare. Et per q̄ñs ſunt irregulares:
⁊ beneficijs eccleſiaſticis priuādi. Sic etiā irregula
ris eſt q̄ nō ſeruat penā interdicti. ¶ Sequitur de M
irregularitate que ꝯtrahitur ſine pcō. Sed q̄ ſu-
pra ſatis dictū eſt de irregularitate. Ideo ad p̄ñs
dimitto totalē ꝯcluſionē doctoris: q̄ non diſcor-
dat a ſupradictis. Tamen ſi arguatur ꝯtra princi-
pale. ſ. q̄ ep̄s degradatus pōt ꝯferre ordines. Pro
batur: q̄ heretici ipo iure ſunt oī dignitate priuati
cum ergo ep̄i heretici poſſunt ordines cōferre de fa
cto q̄uis nō de iure: ergo ep̄s degradat⁹ poteſt or-
dines cōferre de facto q̄uis nō de iure. Itē illa po-
teſtas eſt ſuper illud fundata qō p̄ hominem au-
ferri nō poteſt. Eſt eñ fundata ſuper factum eſſe cō
ſecrationis ⁊ decreto ſentētie diuine quo decretum
eſt q̄ ille qui conſecutus eſt ordinem: talem habe-
at poteſtatem. Preterea calix: altare: et ſimilia ſe-
mel cōſecrata nūq̄ ꝯſecrationem amittere poſſunt
niſi deſtruantur: ergo multofortius: nec ep̄s cōſe-
crationem amittere poteſt cum cōſecratio ep̄i prin-
cipaliter ſit a deo q̄uis miniſterialiter ab homine.
Ideo ad iſta argumenta reſpōdeo. Ad primū dico
q̄ q̄uis ep̄s ſuſpenſus excōicatus ⁊ hereticus poſ- N
ſit dare ordines: nō tñ ep̄s degradatus: q̄ ſuſpēſi
heretici ſiue excōicati: nō ſunt priuati oī dignitate
niſi q̄tum ad executionem. Degradati aūt nō tan-
tum ſunt ſuſpenſi ab officij executione: ſed ſunt etiā
ſpoliati dignitate ep̄ali: vñ nō remanēt ep̄i. q̄uis
eñ auferri nō pōt a ſacerdote per hominem pote-
ſtas conficiendi corpus xp̄i: quia ex ſolo deo fuit
impreſſus caracter in aīa qui non pōt deleri niſi a
ſolo deo. Ideo per hominē nō pōt ſibi auferri po-
teſtas ꝯficiendi corpus xp̄i: q̄ iſta eſt maior digni
tas que poſſit haberet data eſt a deo. Ideo ab ho
mine nō pōt auferri. Dignitas epiſcopalis inq̄tū
differt a ſacerdotio eſt poteſtas ſuper xp̄i corpus
miſticū: ſuper quo cōceſſit deus vicario poteſtatē.

Ideo a vicario ſuo poteſt auferri totaliter dignitas
⁊ poteſtas epiſcopalis quam habet ſuper corpore
D miſtico. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ ſicut a deo decre-
tum eſt vt ille circa quem fit talis conſecratio talem
habeat poteſtatē: ita decretum eſt vt ille qui degra
datur careat tali poteſtate. Ad tertium dico negan-
do maiorem ꝙ calix ⁊ altare non poſſint perdere cō
ſecrationem: papa enim poſſet ab altari ⁊ calice au
ferre conſecrationem.

¶ Primum documentum.

Exus muliebris impeditur ne ab ea
ordo recipiatur. Iſtud documentum
A probaẜ. d. 23. ca. Sacratas deo femi
nas dicit ibi. Sacratas deo feminas
vel mōacas ſacra vaſa. vł ſacras pal
las penes nos cōtingere ⁊ incēſuʒ cir
ca altaria deferre platū eſt ad apoſtolicā ſedē: q̄ oia
reprehēſione: vituperatione: plena eē nulli ratione
ſapientū dubiū eſt. Sʒ illud qđ impedit cōtactū ſa
crorū impedit ordinis ſuſceptionem: ğ ſexus mulie
bris impedit ordinis ſuſceptionē. Itē clerici debēt
tonſorari vt ſupra dictū eſt. ¶ Sed vt dicit aplus
prima ad corin. xj. Turpe eſt mulieri tōderi. Et pa
rū poſt ait. Si comam nutriat gloria eſt illi: ergo nō
debent ordinari niſi clerici: ⁊ per ꝯñs mulier nō po
B teſt ordinari: cū nō ſit ei licitū deferre tōſurā. ¶ Sʒ
in oppoſituʒ arguitur. Chriſtus ē qui principaliter
ordinat: ſed ſicut dicitur ad gala. tertio. In xp̄o ieſu
non eſt maſculus neqʒ femella: ergo ita poteſt ordi-
nari femina ſicut maſculus. Item. 32. di. c. Preſby
ter. ⁊ c. Mulieres dicū. Preſbyter regebat eccleſiā
cum timore q̄ preſbyterā vt ſororē diligens ſuam: ğ
illa erat preſbytera ⁊ per conſequens habebat ordi
nes. Item apud grecos dicitur. c. ſequenti. Mulie-
res preſbytere vocantur: ğ ⁊c. Et. 27. q. 1. c. diaco-
niſſaʒ. Diaconiſſaʒ añ. xl. annos nō debere ordinari
ſtatuimus. Ergo muliebris ſexus nō impedit ordi-
nem: quia vt viſum eſt poſſunt recipere ordinē preſ-
byteratus ⁊ diaconatus. Item mulieres habuerūt
actum prophetandi vt luce. 2. Erat autem anna ꝓ
C phetiſſa: ergo a ſimili pñt ordinari. ¶ Ad dubium
dico ꝙ ſexus muliebris non eſt habilis ad recipien
dum ordines: qꝛ omnia ſacramenta habent ab inſti
tutione xp̄i: chriſtus auteʒ inſtituit hoc ſacramentū
ordinis dari ſolis maſculis ⁊ non mulieribus. Cu-
ius inſtitutionis duplex fuit ratio congrua. Una: qꝛ
ordinatio petit officium doctrine: inq̄tum omnis
ordo ordinatur ad preſbyteratum: cui officiū doctri
ne conuenit vt. 16. q. 1. c. Adicimus. Qđ etiam con
uenit ordini diaconatus ⁊. 25. d. c. Perlectis qđ ſic
debet intelligi ꝙ ſacerdotis ſit principaliter officiū
⁊ diaconi ex delegatione. vel ſm glo. diſt. 92. capi.
De in ſancta. Uocat predicationeʒ lectionem euan
gelicā. Docere autem publice mulieri non conuenit
propter debilitatem intellectus ⁊ mutabilitatem af
fectus: quos defectus de communi lege notabilius
patiuntur q̄ viri. Decet enim doctorē hr̄e viuacē in
tellectum in veritatis cognitione: ⁊ ſtabilem affectū
D in eius confeſſione. ¶ Alia ratio: quia ordo conſti-
tuit ordinatuʒ in aliquo gradu eminentie ⁊ hoc ali
quo modo ſignificari debet ex eminenti natura illꝰ
q̄ ordinaẜ. Mulier vero reſpectu viri habet ſtatum

ſubiectionis. Etiam nature conſonum eſt: quia mu
liebris ſexus naturaliter imperfectus ē: cū ſm p̄bm
mulier eſt vir occaſionatus id eſt iperfectꝰ. Ex iſtis
cauſis dicit apoſtolꝰ. prima ad thi. ſecūdo. Mulier
in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione: doceri auteʒ
mulieri nō permitto neqʒ dominari in virū. ¶ Ideo
hijs viſis reſpondetur ad rationes. ¶ Ad primam E
quando dicitur ꝙ in xp̄o non eſt maſculus neqʒ fe-
mella. Dico ꝙ in xp̄o nō eſt maſculus neqʒ femella
diſtincti in acceptione gratie quo ad merituʒ gratie
⁊ glorie: ſed bene eſt acceptio quo ad officium: quia
ad officiū ordinuʒ acceptat ⁊ nō mulieres. ¶ Ad ſe
cundum de decreto: dico ꝙ vocantur preſbytere vi-
due deſeruientes in ſeruitio eccleſiaſticarum rerum
que ſe dant diuino ſeruitio. Per diaconiſſam intelli
giẜ abbatiſſa ſm gloſaʒ ibidē. ¶ Ad tertiū dico ꝙ
non eſt ſimile: qꝛ per p̄hiam non datur mulieri po-
teſtas aliqua ſuper virum: ordinatus autem eſt i ali
quo gradu eminentie ſuper nō ordinatos viros: vn
de q̄uis nō repugnet mulieri eē abbatiſſaʒ ſup mu
lieres ad cohercendum eas propter periculum co-
habitationis virorum: tamen abſurdum eſſet illam
eſſe abbatiſſam virorum.

¶ Sequitur primum correlarium.

Ecundum aliquorū determinationeʒ
puerilis etas nō impedit ordinis ſuſce A
ptionē. Iſtud correlariū ꝓbatur nā or
dinatus in minoribꝰ ordinibus infra
annos diſcretiōis: poſtea nō fuit reor-
dinatus vt pʒ de clerico ꝑ ſaltū ꝓmoto. c. Tue lite-
re. Qđ nō eſſet niſi ordinē ſuſcepiſſet. Itē pueri pñt
recipere alia ſacramēta caracterē imprimētia: vt ba
ptiſmū ⁊ cōfirmationē: ergo ⁊ iſtud cum caractereʒ
imprimat. Sed in oppoſitū arguitur nā habetur. d. B
77. c. Subdiaconꝰ. dicitur. Subdiaconꝰ non mi-
nor. xxv. annorū ordineẜ. Et ad idē dicit de diaco-
no. cap. ſequenti. Nec virgines cōſecranẜ ⁊ lectores
pplm nō ſalutent. i. nō predicent. Itē p̄hus de ſom
no ⁊ vigilia dicit. Cuius eſt potētia eiꝰ eſt ⁊ actꝰ: ſed
actus ordinis nō pōt cōuenire infanti: ergo nec po
teſtas. Itē cōtinentia annexa eſt ordini ſacro: ſed in
fantes nō poſſunt obligari ad continentiam: quia
ad hoc nullus niſi voluntarie obligatur: ergo non
poſſunt recipere ordinē ſacrū. Itē ſicut forma non
recipiẜ niſi in materia diſpoſita: ſic nec ordo niſi in
aīa diſpoſita: ſed materia diſpoſita ad recipiendum
ordinē eſt conſeſſus: ergo infantes ordinem nō poſ C
ſunt recipere: quia conſentire nō pñt. ¶ Ad dubiū
reſpōdeo. Dico ꝙ per pueritiam ⁊ alios defectus q̄
bus tollitur vſus rationis preſtatur impedimentū
executioni actus ordinis. Et ideo omnia illa ſacra
menta que actum requirunt ſuſcipientes ſacramen
tum talibus non competunt: ſicut penitentia ⁊ ma-
trimoniū ⁊ huiuſmodi. Sed quia poteſtates infuſe
ſunt priores actibꝰ: q̄uis acquiſite ſint poſteriores
remoto aūt poſteriori nō tollitur prius: ideo oīa ſa
cramenta in quibus non requiritur actus ſuſcipiēs
de neceſſitate ſacramenti: ſed poteſtas aliqua ſpūa-
lis diuinitus data poſſunt pueri ſuſcipere: ⁊ alij q̄
vſuʒ rationis carent. Uerū qꝛ requiritur tempus di
ſcretionis de honeſtate propter dignitatem ſacra-
menti: ſed non de neceſſitate precepti neqʒ de neceſſi

tate ſacramēti.Cū ḡ infātilis etas ipedit vſū rōnis
ipedit,oīa illa ſacramenta q̄ de neceſſitate requirūt
actum rationis in ſuſcipiente ſacramentum:cuiuſ-
modi ſunt penitentia ⁊ matrimoniū vt dictum eſt.
D ¶ Sacramentuꝫ autem ordinis non requirit vt ſu
ſcipiat actum rationis in ſuſcipiente:quia in colla-
tione ipſius ſacramenti in ſuſcipiente recipitur que
dam infuſa poteſtas que ordine nature ⁊ temporis
precedit actum:⁊ ideo q̄uis non poſſit recipi ſacra-
mentum penitentie ⁊ matrimonij poteſt tamen reci
pere ordinis ſacramentum de facto.Quia non reci-
pere non eſt de neceſſitate precepti.Ideo pueri poſ-
ſunt recipere ordines.Et illa decreta que ordinant
tempus ſunt abrogata vt dicit doctor ſubtilis:quia
hodie pueri inſtructi ſunt magis q̄ in primitiua ec
cleſia.Nam nunc pueri ſtatim inſtruuntur.ideo ſuf
ficientius inſtructus eſt mere aliquis puer tredecim
annorū in talibus actibus q̄ tunc forte erat ruſtic9
E 25.annorum.Et ideo non mirum ꝙ decreta illa de
etate ſeruanda abrogata ſunt:eſto ꝙ de iure ad oī-
no debite ſuſcipiendum debent obſeruari.qđ non
credo cum nec ſimpliciter neceſſarium eſt neceſſita-
te precepti illa obſeruare.nec ſimpliciter neceſſariū
eſt neceſſitate facti:quin ſi hoc pretermiſſo ordo cō-
feratur:vere ſuſcipitur.Et gradus determinatus mi
niſtrandi in eccleſia confertur illi qui pro tempore
iſto ex ore infantium ⁊ lactentiuꝫ perfecit laudē:cui
ſit honor ⁊ gloria in ſecula ſeculorum.¶ Ideo ſol-
F uuntur argumenta in oppoſitum Ad primum cū
dicitur in decreto nō ordinetur ſubdiaconus ⁊c.di
citur ꝙ iſta decreta ſunt abrogata vt dicit doctor
ſubtilis.Si tibi hoc non placet dic ꝙ non omne qđ
eſt de neceſſitate precepti:eſt de neceſſitate ſacramē
ti.Et ſic neceſſitas ſacramenti non requirit illam
etatem.¶ Ad ſecundum philoſophi dicitur ꝙ licet
ſit eiuſdem potentie cuius eſt actus:tamen potentia
poteſt precedere actum:non tantū ordine nature:ſꝫ
etiam tempore.Ideo in pueris potētia ordinis eſt:
in quibus pro tunc non eſt actus illius potentie or
dinis q̄uis potentia ⁊ actus ſint reſpectu eiuſdem.
¶ Ad tertium dicitur ꝙ continentia non eſt anne-
xa neceſſario ordini ſacro niſi quo ad illos qui eam
voluntarie ſuſcipiunt.aliter preſbyteri greci nō poſ
ſunt conficere cum habeant vxores:⁊ per cōſequēs
ordinibus ſacris non eſt annexa continentia:q̄uis
ſanctus thomas teneat contrarium.Ideo qui ſuſci
piunt ordines ſacros ſuper manus epiſcopi ꝓmit-
tunt caſtitatem:ideo ſicut religioſi vouent caſtitateꝫ
poſt votum tenentur tenere ⁊ non ante:ita preſbyte
ri tenentur illam obſeruare:ſed vtriqꝫ voluntarie ꝓ-
mittunt:ideo non eſt ordini ſacro annexa neceſſario
continentia:ſed voluntarie.Et ſacros ordines pōt
quis ſuſcipere ⁊ vxorē ſimul al's greci non poſſent
conficere qđ eſt falſum.¶ Ad quartum dico ꝙ ad
hoc vt poſſit recipi in materia ſufficit ex parte ma-
terie ꝙ in ea non ſit aliqđ repugnās forme introdu
cende:in anima autem paruuli nihil repugnans eſt
ad ſuſceptionem caracteris ordinis:in adultis req̄-
ritur ſuſcipiendi intentio explicite vel implicite vel
actualiter vel habitualiter.

¶ Sequitur ſecundum correlariū.

Defectus natalium de facto non im
pedit ſuſceptionem ordinum.Hoc A
correlariū probatur quia filius q̄-
tum ad ea que reſpiciunt animā cū
eam nō habeat a carnali patre:nō
debet portare iniquitatem patris.
Unde ezechielis.18.Filius non portabit iniquita
tem patris:ergo fornicatio patris ⁊ matris non im
pedit in prole fornicatorum:ordinis ſuſceptionem.
Item.56.di.capitulo.Satis peruerſum ⁊ infra ec
cleſiaſticam ſenſetur eſſe cēſuram vt fruſtra quorū-
dam voluptatibus commodis ſuis quis priuetur
quem ſua culpa non deiecit.Sed ſi nati de fornica-
tione non poſſent ordines ſuſcipere:priuarent̄ ſuis
commodis propter illicitam voluptatem parentū:
ergo videtur ꝙ defectus non impedit ordinis ſuſce
ptionē.Item vnicuiqꝫ magis debet eſſe culpa pro-
pria q̄ aliena:ſed fornicator poſt peractam peniten
tiam poteſt licite promoueri ad ſacros ordines:er-
go multofortius ille qui eſt de fornicatione natus B
magis q̄ fornicator.¶ Sed contra hoc arguitur
Nā habetur ex ſacra ſcriptura Deuteronomij.23.
Non ingredietur manſer.hoc eſt de ſcorto natus in
eccleſiam domini:vſqꝫ ad decimam generationem
Ammonites ⁊ moabites etiam poſt decimam gene
rationem non intrabunt eccleſiaꝫ domini in eternū
q2 noluerūt vobis occurrere cū pane ⁊ aqua in via
qn̄ egreſſi eſtis de egypto.Et q2 cōcluſerūt cōtra te
balaā filiū Beor de meſopothomia ſyrie vt maledi
ceret tibi:⁊ noluit dn̄s de9 tu9 audire balaā vertitqꝫ
maledictionē ei9 i bn̄dictionē tuā eo ꝙ diligeret te. C
ſed qđ impedit ingreſſum in eccleſiam multofortius
impedit ordinis ſuſceptionem.Item.56.diſtin.in
princ.primi capituli.Preſbyterorū filij ad ſacra of-
ficia non ſunt admittendi.Item extra de filijs preſ
byterorum non ordinandis.capitulo primo.Prohi
bentur filij preſbyterorum ⁊ ceteri ex fornicatione
nati ad ſacros ordines promoueri.¶ Ad correla-
rium reſpondetur ꝙ defectus natalium non impe-
dit ſuſceptionem alicuius ordinis de facto.Alias
eū per diſpenſationē non permitteretur miniſtrare
niſi iterum ordinaretur:impedit tamen ſuſceptio-
neꝫ ordinis de iure.Iura enim tales prohibent or-
dinari tum propter deteſtationem criminis paren-
tum:tū quia tales pluſq̄ alij vt in pluribus ſolēt
eſſe male moriginati:eo ꝙ a parētibus non ita ſol
licite ſicut legitime nati inſtruuntur.Per diſpenſa
tionem:tū niſi paterne incontinentie imitatores fue
rint poſſunt licite promoueri:⁊ tanto eſt difficilior
diſpenſatio q̄to turpior ē eorū origo.Et cum tali-
bus vt poſſint obtinere dignitates ⁊ perſonatus ⁊
alia beneficia curam animarum habentia:diſpenſa
tio ab apoſtolica ſede requiritur:vt patet extra de fi
lijs preſbyterorum non ordinandis capitulo.pri-
mo ⁊ vl.Dicit̄ in capi.vl.qđ incipit.Nimis.⁊ infra
dicitur.Filij ſacerdotum ⁊ alij illegitime nati:di-
gnitates ⁊ perſonatus ⁊ alia beneficia curaꝫ anima
ruꝫ habentia ſine diſpenſatione ſedis apoſtolice ha
bere non poſſunt.In primo capitul.qui incipit Ut
filij:⁊ infra dr ibi:Preſbyterorū filij ⁊ ceteri ex forni
catiōe nati ad ſacros ordines nō ꝓmoueant̄ niſi mo
nachi fiāt aut canonici regulares.Prelatiōes vero
nullatenus habeāt:dicūt iſte decretales ꝙ de fornica-

tiõe nati ſi intrent religionē regularē ſi ibi fuerit ꝓ-
feſſi pñt ſine diſpenſatiõe ꝓmoueri ad ſacros ordi-
nes quia ingreſſus religiõis auffert irregularitatē.
Et pñt audire confeſſiones de licentia ſui ſuperio-
ris: tamen non poſſunt habere dignitatē nec benefi-
D cium cum cura aīarum. ❡ Ideo reſpõdet ad argu-
menta. Ad illud Exo. dr ꝙ de iure non poterant
ꝓmoueri ad dignitatē: nec ingredi eccl'iam ꝗtum
ad dignitatē: ſic nec modo ſpurius non põt ꝓmoue-
ri ad dignitatē niſi eſſet diſpēſatio ipſius ſedis apo-
ſtolice: que põt deſpenſare in iure poſitiuo. Et ſi di-
ceretur ꝙ illud eſt de iure diuino in quo nõ poteſt
diſpēſari. Dico ꝙ multe pene ſunt taxate a iure di-
uino que diſpenſate fuerunt per chriſtum: vt patet
de pena adulterij ⁊ de multis alijs. quia deus non
E eſt acceptor perſonarum. ❡ Ad ſecundum ⁊ tertiū
dico ꝙ decretum ⁊ decretalis loquuntur de iure: ſ3
non de facto. Pro alia parte poteſt reſponderi. Ad
primum cum dicitur. Propheta loquitur: ꝙ filius
non portabit iniquitatem patris. Dico ꝙ verum
eſt quo ad meritum non portabit iniquitatem pa-
tris: quia propter peccatum patris non erunt mi-
nus accepta merita eius coram deo quin ſaluetur:
ſed quin puniatur aliqua pena mundiali propter
peccata parentum non intelligit propheta. Et ideo
propter peccata parentum: quia turpiter illum ge-
nuerunt: priuatur ille honore dignitatis ordinum.
F ❡ Et ſi dicatur ꝙ ipſe eſt bonus et ſanctus: ergo
non debet priuari illo honore. Dico ꝙ aliquando
ſine peccato: imo aliquando ex virtute incurritur
irregularitas. Certum eſt ꝙ iuſtitia eſt virtus. ideo
iudex faciens iuſticiam puniendo malefactores vir-
tuoſus eſt: ⁊ tamen incurrit irregularitatem: nec ꝓ-
moueri ad ſacros ordines poterit. ſi per virtutem iu-
ſtitie aliquem ad mortem condemnauerit: quare: q2
lex vult ꝙ vir ſanguinis non promoueatur ad ordi-
nes ſacros ſicut audiem⁹ infra. Sic ꝗuis ſpurius
nõ habeat peccatum ⁊ ſit perfectus: lex vult ꝓpter
turpitudinem parentum illum priuari tali honore
niſi diſpenſetur cum illo. Sed de iure cõmuni non
G poteſt promoueri ad talem honorem. ❡ Ad ſecun-
dum. Iſtud decretum intelligitur de aliquo promo-
to ad aliquā dignitatem qui propter aliena pecca-
ta non debet priuari tali honore poſtꝗ promo-
tus eſt. Sed de promouēdo non intelligit quin ali-
quando propter peccata aliena priuetur honore ⁊
commodo: vt patet in crimine leſe maieſtatis. vbi fi-
lij priuantur omni ſucceſſione ⁊ honore propter
peccata parentum. vt patet. vj. queſtione. j. capitu.
quere. §. Si quis cum militibus priuatis vel bar-
baris ſceleſtem inierit factionem: aut factionis ſu-
ſceperit ſacramentum. ipſe quidē vt maieſtate reus
gladio feriatur: boniſq3 eius omnibus fiſco noſtro
additis. filij vero eius qui paterni criminis ſunt he-
reditarij a ſucceſſione omnium bonorum habean-
tur alieni ⁊c. Uide ꝙ iſta lex que vocatur lex iulia
maieſtatis que eſt hic canonizata: quomodo ex pa-
terno crimine mundialiter filius acriter punitur:
non mirum ergo ſi ex paterno ſcelere ſpurij priuen-
tur tali honore. Sed ſicut imperator poteſt diſpen-
ſare in filijs patris ſcelerati ne honore vel heredi-
tate priuentur. Ita papa poteſt diſpenſare in filijs
nati ex ſcelere fornatiõis paterno; ne priuent ordi-
nū honore ⁊ eccl'iaſtica hereditate bñficiorum. ❡ Ad
tertium dico ꝙ aliter eſt de defectu qui prouenit ex H
propria voluntate: ⁊ aliud de defectu qui prouenit
ex natura. Nam defectus qui prouenit ex propria
voluntate: poteſt reparari per actum contrarium.
ſcilicet penitentie. Et fornicator poteſt reparare
ſuum defectum per penitentiam. Ideo poteſt pro-
moueri ad ſacros ordines: ſed defectus qui ꝓuenit
ex natura non poteſt ſic reparari per actum patien-
tis illum defectum. Cum ergo defectus natalium
ꝓueniat ex naturali origine nõ poteſt purgari per
actum proprium niſi ex gratia: ⁊ diſpenſatiõe pur-
getur. Uerum eſt ꝙ propria culpa vniuſcuiuſq3 plus
obſiſtit ꝗ aliena quo ad meritum ⁊ comparatione
ad deum. Non tamen eſt verum quo ad officium: I
⁊ quo ad hominum forum. ❡ S3 dubitatur ſi ſer-
uitus impediat ordinis ſuſceptionem. Dico ꝙ ſer-
uitus non impedit ordinis ſuſceptionem de facto.
Si enim ordinetur vere ordinem ſuſcipit. Tamen
de iure impedit cuiuſlib3 ordinis ſuſceptionem. Iu-
ra enim tales prohibēt ordinari niſi prius ſint red-
diti libertati. Aut niſi ſit de conſenſu duorum. Si
enim domini conſentiant ipſo facto efficiuntur libe-
ri: ⁊ conſentire illos preſumitur: vbi ſi ſciant ⁊ poſ-
ſunt reclamare: vt patet. 59. diſtinctione. Si ſer-
uus abſente aut neſciente domino: epiſcopo ſcienti
ꝙ ſeruus ſit. ſi pſbyter aut diaconus ordinatus fue- K
rit: ipſe in clericatus officio permanente. ❡ Epiſco-
pus cum domino ſuo duplici recompenſatione re-
compenſet. Si tamen epiſcopus cum ſeruum neſci-
ret qui teſtimonium perhibuerunt aut qui ſuppli-
cauerunt eū ordinari ſeruum reddere tenentur ob
noxij. In ſuſceptione enim ordinis mancipatur
homo diuinis officijs. Et quia ſeruus ſui poteſta-
tem non habet cum ſit domini ſui non poteſt ſe da-
re ſeruitio eccleſiaſtico quia null⁹ põt dare qđ ſuū
non eſt. Hec ratio tāgitur implicite 54. diſtinctio-
ne. capitul. primo. vbi dicitur. Debet enim eſſe im-
munis ab alijs: qui diuine militie eſt aggregādus:
vt a caſtris dominicis quibus nomen eius aſcribit
nullius neceſſitatis vinculis abſtrahatur. Si aūt
ſuus de facto ordinetur domino ſuo neſciente ꝙ
ordinetur: et ordinatore et preſentatore neſcienti-
bus ꝙ ſit ſeruus: tunc ſi non eſt niſi in minoribus
ordinibus teneatur in ſeruitutem: ⁊ domino redda-
tur. vt patet. 54. diſtinctione. capitu. nulli. ⁊. capi-
tu. ex antiquis. Diaconus autem dabit vicarium
ꝙ ſi dare nõ potuerit dño reddet. in eadē diſtin. c. L
ex antiq̄s. ❡ Simili modo dicendū eſt de ſubdiaco-
no ꝓ nunc: q2 modo ſacer ordo eſt. extra de ſuis
nõ ordinandis. c. miramini. Si aūt ſeruus ſit fact⁹
ſacerdos in eodē gradu peculij ſola āmiſſione mul-
ctate remaneat: liiij. diſtinctio. cap. ex antiquis. Si
vero peculium non habeat ſeruus ſeruiet domino:
non tamē in ſeruitijs inhoneſtis que ſuū ordinem
dedecorent: ſed in ſeruitijs honeſtis: vt patet eadē
diſtinctione. capitu. Frequens. Si aūt ſeruus ordi-
netur domino ignorante ſeu contradicente ordina-
tore ſeu alijs ſcientibus ꝙ ſit ſeruus. ille qui hoc
ſciuit duo mancipia domino dare teneture. adem
diſtinctio. ca. ſi ſeruus abſente. Si aūt nõ habuerit
vnde hanc faciat ſatiſfactionē dño reddet ſuus or-
dinat⁹ ſi ipſemet vel al⁹ ipſm nõ redemit. Si tamen

ſacerdos eſt: dño ſeruiet in ſeruitijs honeſtis: vt di-
ctum eſt. Poteſt autem dñs ſeruum ordinatum ipſo
ignorante repetere infra annum a tempore ſcientie
M ſue: vt patet eadē diſt. c. Si ſeruus ſciente: in textu
⁊ in glo. ¶ Et ſi diceret ꝙ ſeruitus non impedit or-
dinis ſuſceptionē: q2 dicit apoſtolus ad Galat. 3.
In xp̄o ieſu nō eſt ſeruus neq3 liber. ergo ita poteſt
ordinari ſeruus ſicut liber. Dico ꝙ apl'us intelligit
quo ad meritum ⁊ non quo ad officium. Sed dubi-
tatur ſi notabilis defectus alicuius membri impe-
diat ordinis ſuſceptionem. Dico ꝙ defectuum in
membris quidam ſunt ita enormes ꝙ impediunt
ordinis executionem: vt abſciſio pollicis: ⁊ ſic de ſi-
milibus. ⁊ hic ꝓhibet ordinis ſuſceptionem de iure
Quidam defectus offuſcāt notabiliter perſone cla-
ritatem: vt abſciſio naſi ⁊ de ſimilib9. Et tales etiā
defectus impediunt ordinis ſuſceptionem de iure.
Iura eñi tales ꝓhibent ordinari ꝑpter ſacramen-
N ti reuerentiam et dignitatē. Unde Leui. 21. dr. Ho-
mo qui habuerit maculā nō offeret panes deo ſuo:
nec accedet ad miniſterium eius. In quo fuit figu-
ratum: ꝙ non tñ in hominibus ꝓmouendis ad ſa-
cerdotium noue legis. attendendum eſt ꝙ careant
macula aīe: ſed etiā notabili macula corporis ꝙ de-
rogare poſſet illi reuerētie que debetur ordini. Un-
de habens oculum erutum ſiue ſit per culpam ſuā
ſiue non ꝓhibetur ordinari: vt patet. 55. diſtin. c.
ſi euangelica. vbi dicitur. Nam illi quibus eſt eru-
tus oculus non poſſunt iuxta canones ſacerdotis
iura concedi. defectus autem membrorum non ge-
nerantes notabilem deformitatem in facie vel in
manibus ſi nō eſt introductus culpa propria nul-
lam inducit irregularitatē: vt patet eadem diſtin.
c. eunuchus. Si per inſidias hoim quis eunuchus
factus eſt: vel ſi in perſecutione eius amputata
ſunt ei virilia: vel ſi ita natus eſt: et eſt dignus fiat
cle⁊icus. Et. c. ſi quis dr. Si quis pro egritudine geni-
talia medicis ſecta habuerit. Similiter ⁊ qui a bar-
baris aut a dñis ſuis caſtrati fuerint et moribus
digni inueniuntur: hos canon permittit ad clerum
O ꝓmoueri. ¶ Qui autem ſponte non interueniente
iuſta cauſa ſe mutilat a ſuſceptione ordinum repel-
lendus eſt: vnde qui ad reprimendum carnis tenta-
tiones ſibi abſcindunt virilia: irregulares ſunt: vt
patet eadē diſtin. c. Si quis. talis eñi non habet iu-
ſtam cauſam caſtratiōis ſue: quia carnali vitio vir-
tute repugnādum eſt: vt eadē diſtin. c. hi qui ſe. ⁊. c.
qui partem. vbi dr: qui partem digiti ſibiipſi volēs
abſcidit: hunc ad clericā canones non admittunt.
Sic ergo patet ꝙ plura ſunt vitia membroꝝ q̄ ſi ex
culpa vitiata ꝓueniant irregularitatem inducunt.
Et ſi ſine ſua culpā ꝓueniant: ipm irregularem nō
reddunt. Et plura que ex quacūq3 cā ꝓueniāt vitia
tñ irregularē efficiūt. Nullū tñ predictoꝝ vitiorum
impedit. ordinis ſuſceptionē de facto. Si eñi circa
irregularem fiāt ea q̄ fieri debēt circa illum in ordi-
nis ſuſceptiōe: vere ſuſcipit ordinem: quē ſic ſuſcipe
nō debuit: ita nec ſuſceptū dz exequi.

¶ Sequitur tertium correlarium.

Homicidiū reddit irregularē ⁊ impedit or-
dinis ſuſceptionē. Iſtud correlariū ꝓba-
A tur. 51. q. 1. c. Si quis ꝑ inſaniā aliquē
occiderit. ⁊ ſequitur ſic. Qui mente alienata fuerit:
⁊ ſi non imputatur ad penā tñ ſacri muneris execu-
tionē impediūt: tales mente alienata ſunt irregula-
res: multo fortius quicunq3 alij homicide. Un ſciē-
dum ꝙ eſt homicidiū ſimplr voluntariū ⁊ quoddam
ſimplr nō voluntariū: ⁊ quoddā ſimplr inuoluntariū
Et quoddā partim voluntariū ⁊ ꝑtim inuoluntariū
Homicidiū ſimplr voluntariū impedit cuiuſlibet or-
dinis ſuſceptionē de iure. Iura eñi ꝓhibēt tales ꝓ-
moueri. Et ꝓmotos ꝓhibēt miniſtrare. vt. 5. diſt.
c. miror. ⁊. c. ſequēti. ⁊. c. q2 te quaſi. Cui9 ꝓhibitio-
nis pt aſſignari triplex ratio ꝯgruitatis: q2 noluit
de9 ꝙ dauid q̄ multū ſanguinē fuderat: ꝙ edifica-
ret ſibi domū: ſ3 ſalomon fili9 ei9: vt habet. 2. Reg.
7. vbi dr in glo. vir ſanguinū tēplū dei edificare ꝓ-
hibet: cur a fortiori nō repellet a ꝯſecratiōe corpo-
ris glorioſiſſimi xp̄i vir ſanguinis: certe ſic. ¶ Alia B
ratio eſt q2 ſacerdos repreſentat xp̄m q̄ fuit ſumme
mitis: ⁊ eſt cuius manſuetudinis maxime apparuit
q2 voluit mori ꝓ noſtra redēptione. Quā ad memo-
riā reducit officiū miſſe. Homicidiū eſt repreſenta-
tio crudelitatis. Un ſacerdos inq̄tū homicida ma-
gis repñtat interfectores xp̄i q̄ xp̄m. Alia rō eſt ꝓ-
pter deteſtationē effuſiōis ſanguinis ⁊ ei9 horrorē
ꝓpter qd ꝓhibuit dñs noe ⁊ filij ei9 vt carnē cum
ſanguine nō comederēt vt hr Gen. 9. ¶ Homici- C
diū nō voluntariū eſt cū q̄s carēs vſu rōnis occidit
hoiem. In tali eñi nō eſt voluntariū neq3 inuolūta-
riū ꝓprie loquēdo: ſi ꝑ culpā ſuā nō incidit in defe-
ctū vſus rōnis. Aliqui nō reputāt irregularē. Qd
ꝓbāt ꝑ illud qd dr. xv. q. ſ. c. aliquos. vbi dr de ca-
rēte vſu rōnis: qui hoiem occidit q̄uo reus ꝯſtituit
q̄ neſcit quid fecerit. Et illd caplm ſi quis inſaniēs
exponunt de illo qui ꝑ culpā ſuā vſu rōnis priuat9
eſt. Alij eñi dicūt tales eſſe irregulares ꝗuis non
ſint rei: quia non imputatur eis ad culpam neq3 ad
aliquā penam: niſi ad irregularitatē. ⁊ ſic videt te-
nere in fine caplm illud. Si q̄s inſaniens. xv. q. ſ.
¶ Homicidiū aūt inuoluntariū eſt cū quis nolens
occidere ꝯpellit occidere. Ut ſi accipiatur man9 ei9 D
violēter cū gladio: ⁊ alius mouēs brachiū ei9 ꝑ vio-
lentiā ⁊ ꝯ voluntatē ipſius mouens brachiū vult vt
illū occidat. Ille aūt vertit gladium ne mouēs bra-
chium poſſit illū gladio ꝑcutere: ⁊ ille ex ira irruat
in manū ⁊ gladium ⁊ ꝑcutiat eum: tūc dico ꝙ tale
homicidiū irregularitatem nō inducit: q2 ꝓprie lo-
quēdo homicida nō eſt: cū in occidēdo nō ſit cauſa
agens ſed patiens. Qui eñi violenter brachium mo-
uit: occidit irruens in gladiū. Similiter cū aliquis
incidit arborē: ⁊ aliquis ſub ipſa veniēs opprimat
ab arbore cadēte: ſuccidēs arborē irregularis non
eſt: ſi q̄tum in ſe eſt fecit diligentiam auiſando ali-
quos ſi qui erāt: vt p3. v. diſt. c. hij qui arbores inci-
dere videntur. Et duobus capitulis ſequentibus.
¶ Homicidiū partim voluntarium ⁊ partim inuo- E
luntariū eſt: cū quis poſitus in neceſſitate vt occida-
tur vel occidat occidit: q2 abſolute nō vult occide-
re: vult tñ magis occidere q̄ occidi. Et talis irregu-
laris eſt. vt. l. diſt. c. de hijs clericis. De hijs qui nō
voluntate: ſed caſu hominem occiderunt: ſi debitā
diligentiam non adhibuerint: cōmittūt homicidiū
partim voluntariū inq̄tum voluntarie cōmiſerūt vo-
luntariam diligentiā: ⁊ partim inuoluntariū inq̄tū

abſolute occidere nolebant:ꝛ talis etiã irregularis
eſt vt.5.d.capitulo.De his clericis.Et capit.Eos
vero.ꝛ capitulo.Clerico iaciente lapidem nec tantũ
reputandus eſt irregularis qui occidit:ſed etiã qui
F hominẽ mutilat membro.55.d.ca.vltimo. ¶ Sed
videtur ꝙ homicidium non impediat ordinis ſuſce
ptionẽ vñ Leui.32.Dicit moyſes leuiticis Cõſecra
ſtis manus veſtras hodie dño vnuſquiſqꝫ in filio ꝛ
in fratre ſuo:vt detur vobis benedictio.Sꝫ ſicut di-
cit magiſter.24.d.c.7.Ordo diaconatus a tribu
leui nomen traxit:ergo videt̃ ꝙ diaconib⁹ licitũ eſt
occidere hoĩem ex iuſta cã:ſicut licuit leuitis.Item
5.d.c.ꝙte.de illo qui captus a ſaracenis videbat̃
hoĩes interfeciſſe dicitur ibi Qui a te quaſi obnoxiũ
iudicas: eo ꝙ a ſaracenis captus homines interfe-
ciſſe videris bene facis.Sed qm̃ non tua ſponte il-
lud feciſſe cognoſceris:inde canonice nullo mõ iudi
caris:ideo ex hoc non omne homicidium impedit
G ordinis ſuſceptionem.Item pro actu virtutis null⁹
debet incurrere penam:ſed iudex ex iuſtitia vera ſal
uando bonum occidendo malefactorem eſt virtuo-
ſus ꝛ beatus:vt dicitur in.ꝓ.Beati qui faciunt iu
dicium ꝛ iuſtitiã in omni tempore:igitur tali homici
dio non debet incurrere penam irregularitatis. Itẽ
homo agens contra latronem coram iudice ſecula
ri non tamen criminaliter:ſed ciuiliter non efficitur
irregularis:ſed ſi iudex ad aliam maiorem penã ꝓ
cedens ſuſpendi eum faciat per iſtum qui querimo
niaꝫ depoſuit iſte occiditur:ꝗ non omne homicidiũ
efficit irregularẽ:nec impedit ordinis ſuſceptionẽ.
H ¶ Item homo aliquando occidit hominem a caſu
ſed homicidium caſuale non reddit hominem irre-
gularẽ:vt pꝫ extra de homicidio.c.Iohes.vbi dicit̃
qꝛ oẽs caſus fortuitos q̃ ꝓuideri nõ pñt forſitã nõ
ꝓuidit:qꝛ pulſabat cãpanã cadẽs tintinabulũ pcuſ
ſit puerũ ꝛ occidit:hoc nõ ꝓuiderat ille monachus
Ideo dicit decretalis ꝙ nõ dꝫ ipediri in officio ſa-
cerdotali qꝛ dabat operã rei licite:ꝗ nõ oẽ homici-
diũ ipedit ꝛc.Ad iſta reſpõdeo ꝙ nõ ẽ ſimile de cleri
cis veteris legis et noue legis lex eñ vet⁹ penã ſan-
guinis infligebat:qꝛ erat lex timoris:lex aũt noua ẽ
amoris.Et etiã xp̃s mitigauit tales penas ſanguĩs
I vt pꝫ de muliere adultera. Ad ſcðm dicendũ ẽ ꝙ aut
ille interfecerat ineuitabili neceſſitate:et cum mode-
ramine inculpate tutele:ꝛ ſic hoĩem occidere nec eſt
pctm̃ nec incurrit irregularitatẽ. Ideo dꝛ qꝛ ille nõ
ſua ſpõte occiderit:ſꝫ ineuitabiliter neceſſitate. Ad
tertiũ qm̃ dicit̃ ꝙ ꝓ actu virtutis ꝛc.Ad iſtud dico
ꝙ ꝓ actu virtutis põt homo incurrere irregularita
teꝫ ſi talis virt⁹ denotet crudelitatẽ.Ergo act⁹ iudi
cis in iudicãdo ad mortẽ reputat crudelitatẽ:ꝛ man
ſuetudinẽ xp̃i repreſentare non põt. Ideo ad altare
xp̃i ꝑuenire nõ debet. ¶ Ad quartũ dico ꝙ ſi iudex
K puniat illũ vltra ꝙ̃ querimonie natura requirit ta-
lis nõ ẽ irregularis. Sꝫ ſi natura q̃rimonie req̃rit ꝛ
iudex iudicat ad mortẽ:talis q̃rimoniator ẽ irregu-
laris verbi gr̃a iohãnes de petro cõquerit̃ iudici cõ
querorꝛ:qꝛ interfecit pr̃em meũ:ſꝫ peto ꝙ nõ moria
tur:ſꝫ ſatiſfaciat mihi in pecunia iudex q̃rimonia ꝓ
bata:ip̃m ſuſpẽdit.talis faciẽs q̃rimoniã ẽ irregula
ris. Nã ꝛ ſi ille dur⁹ punitus ẽ pluſꝙ̃ req̃reret na-
tura petitiõis nõ tñ plus punit⁹ ꝙ̃ requireret natu
ra q̃rimonie. Nã q̃rimonia erat de morte pr̃is talis
querimonia de natura ſua requirit mortẽ in homi-
cida: ꝙ̃uis ĩ petitiõe ſua nõ requireret mortẽ:ſꝫ pe
cuniã tñ ip̃e ẽ irregularis:qꝛ nature q̃rimonie requi
rit mortẽ. Si aũt aliquis repetens rẽ a latrone co-
rã iudice ſeculari quã aliter rehabere nõ poterat nõ
imponẽs illi latrocinium: ſꝫ tñ ꝓbare illã rẽ ſuã eſſe
Si aũt poſtea iudex inq̃rat inueniat ꝙ ille q̃ detine
bat rẽ illã furtiue eã accepit ꝛ eũ ſuſpẽdat ille q̃ fecit
q̃rimoniã nõ ẽ irregularis:qꝛ iudex ꝓceſſit in officio
ſuo vltraꝙ̃ natura q̃rimonie nõ req̃rebat. Ad q̃ntuꝫ
dico ꝙ ſi operã dat rei licite ꝛ facit debitam diligen-
tiã nõ ẽ irregular̃:qꝛ nõ ẽ volũtarie factũ:ſꝫ a caſu
ſicut probatum ſatis ẽ in ꝓdictis in hoc correlario.
¶ Sed dubitat̃ ſi infamia iuris ciuilis ſint repellẽ L
di ab ordinib⁹ ſuſcipiẽdis. Pro cuius declaratione
eſt ſciendũ ꝙ infamia ẽ ſtatus leſe dignitatis in vi
ta ꝛ morib⁹ reprobat⁹:ꝛ vilis reputat⁹ ſicut ꝑ oppo-
ſitũ forma ẽ ſtat⁹ illeſe dignitatis vita ꝛ morib⁹ ꝓ-
batus ꝛ laudat⁹. Vñ triplex eſt infamia. ſ. iuris ci-
uilis:ſcða iuris canonici.tertia ẽ infamia facti. Infa
mia iuris ciuil' ẽ:q̃ ꝓpter aliq̃.crimina ꝯhit̃ ciuil' in
famia. Que crimina ponunt̃.ff. de his q̃ notant̃ in-
famia. Infamia iur' canõici ẽ cũ q̃s ꝑ canões ſacros
iudicant̃ infames. Vñ plura crimina ꝑ ſacros cano
nes reddũt infamẽ:q̃ ponunt̃.6.q.1.ca. Infames.
vbi dꝛ. Infames eas oẽs eẽ ꝑſonas q̃ ꝓ aliq̃ culpa
notant̃ infamia.i.oẽs q̃ xp̃iane legis normã abiciũt M
ꝛ eccleſiaſtica ſtatuta contennũt. ¶ Similiter fures
ſacrilegos: ꝛ oĩbus capitalib⁹ criminib⁹ irretitos
ſepulcrorũ qꝫ violatores ꝛ oẽs q̃ aduerſus pr̃es ar-
mant̃ q̃ in oĩ mũdo infamia notant̃. Silr̃ ꝛ inceſtuo
ſos:homicidas:periuros:raptores:maleficos:adul
teros:veneficos de bellis publicis fugiẽtes:aut q̃ in
digni petunt ſibi loca tenere: aut facultates eccleſie
auſſerre iniuſte. Et q̃ fratres calumniãtur aut accu-
ſant ꝛ non probant:ꝛ qui circa innocentes principũ
aĩm ad iracundiam prouocant. Et oẽs anathema-
tizantes ꝛ pro ſuis ſceleribus ab eccleſia repulſos.
Et oẽs quos eccleſiaſtice vel ſeculi leges infames
pronunciant. Verũtñ ſciendum ꝙ quidam ſunt in-
fames ſm̃ canones qui non ſunt infames ſm̃ leges
vt bigami nõ ſunt infames apud leges qui tñ infa-
mes ſunt apud canones:ꝛ ſic de multis aliis. Et co
pulãdo ſe matrimonio infra annũ luctus:eſt infa-
mis apud leges: q̃ non eſt infamis apud ſacros ca
nones:nã ait paulus mortuo viro ſoluta eſt mulier
a lege viri:ꝛ cum voluerit nubat in dño. hoc ꝓba-
tur.6.q.1.c.Oẽs.in glo. ¶ Infamia facti eſt q̃ po- N
tius põt dici infamatio ꝙ̃ infamia facti. Et eſt quã
do aliquis apud multos bonos ꝛ graues viros de
aliquo crimine infamatur. Infamiam non faciunt
dicta paucorum nec multarum leuium perſonaruꝫ
Verũ qꝛ vt in plurib⁹ infames ſm̃ ius ciuile ſunt in-
fames iuris canonici vt pꝫ.di.6.q.1.c.Omnes.vbi
dicitur. Omnes vero infames eſſe dicimus quos le-
ges ſeculi infames appellant. ¶ Sed queritur ſi in O
fames infamia iuris ciuilis ſunt repellendi ab ordi-
num ſuſceptione:ꝛ dicitur ꝙ ſic extra de teſtibus.c.
Teſtimonium.in glo.vbi dicitur. De his qui cõdẽ-
nati ſunt de furto ꝛ ſimilibus ꝙ licet poſſint ſalua-
re animas per penitentiam:infamiam tamen abole
re non poſſunt. Et ſic penitentia famam reſtituere
non poteſt nec legitimare ad ordines. Itẽ.2.q.3.c.

Euphemium.ff.hinc autem colligitur.Dicitur ꝙ il
lud gelaſij ⁊ ſtephani:ꝙꝙ aīas per penitentiā ſal
uare poſſimus:infamiā tñ abolire non poſſum⁹:⁊
ſub nota perpetue infamie ad penitentiā ſuſcepim⁹
P ¶ Sed arguo ꝙ īfama iuris ciuilis nō repellit ab
ordinū ſuſceptiōe:qꝛ ad iudicē temporalē nō ꝑtinet
ſtatuere penā eccleſiaſticā:ſed repellere ab ordinuꝫ
ſuſceptione:eſt pena eccleſiaſtica:ḡ ꝓpter infamiaꝫ
iuris ciuilis null⁹ repellēd⁹ ē ab ordinū ſuſceptiōe
Itē condēnat⁹ de furto eſt infamis infamia iuris ci
uilis vnde.ff defurtis.l.nō poteſt.Nō pōt preſes ꝓ
uincie vt furti dānatū non ſequaꝛ infamia:ſed ſi ta
lis emendeꝛ ⁊ fiat bonus homo nō videꝛ ratio qua
re repellēdus ſit ab ordinū ſuſceptione.Dicendū ē
ꝙ ſiue infamia irrogeꝛ ꝑ ſententiā ſiue cōtrahatur
ipſo facto:niſi reſtituti fuerint in integrū ab illo qui
pōt:ſunt ipſo iure priuati actib⁹ legitimis vnde re
pellendi ſunt non tm̄ ab ordinum ſuſceptione:ſed
etiam ab accuſatione ⁊ teſtificatione.Etiā poſt actā
penitentiam facti ſunt infames:cuius ratio eſt:qꝛ
ea propter ꝗ iura ciuilia ⁊ canonica cōcorditer iu
dicant aliquē eſſe infamē:reddunt eum obprobrio
ſum ⁊ vilem in reputatione hoīem:ꝗuis egerit pe
nitentiam:ſicut dicitur extra de exceſſibus prelato
Q rum.c.inter dilectos vbi dicitur perſonis vilibus ⁊
indignis:porte dignitatis patere nō debent.¶ Ad
primum argumentuꝫ inoppoſitum reſpondeꝛ ꝙ de
infamia ſol a iuris ciuilis niſi concordet ius cano
nicum non repellitur talis a ſuſceptione ordinum.
Ad ſecundū minor eſt falſa:qꝛ iura canonica cōcor
dant de latrone ꝙ eſt infamis etiam peracta penitē
tia ſi ſemel ē iudicatus infamis:niſi reſtituaꝛ in in
tegrum ab illo qui poteſt.Ideo falſum eſt ꝙ ſi fiat
bonus homo ꝙ reſtituatur ſibi fama vl'ius recipiē
di ordines niſi vt dictum eſt in integrum reſtituat.
R ¶ Ad partem aliam poteſt ſic reſponderi ad illam
gloſā ꝙ ꝑ illā gloſā nō ē itelligēdi ꝙ papa nō poſſit
infamatuꝫ clericum reſtituere fame:quia cōtrarium
habetur expreſſe.2.q.3.Euphemium.§.hinc colli
gitur.Ibi enim dicitur ꝙ hinc colligitur clericorum
infamiaꝫ per romanum pontificem aboli poſſe.Po
teſt etiam vt volunt aliqui ⁊ probabiliter:abolere
infamiaꝫ laicorum etiam per ciuilem iudicem irro
gatam.Unde illud verbum animas per penitentiā
ſaluare poſſumus:infamiam tamen abolere nō poſ
ſumus ſic exponendum eſt.non poſſumus.i.per pe
nitentiam poſſumus tamen per reſtitutionem in in
tegrum.Et hanc expoſitionem tangit glo.ibidem.
ꝙ autem princeps poſſit a layco predictam infa
miam tollere per reſtitutionem in integrum habes
S eadem queſtione.Si quem penituit.§.Notanduꝫ
quoqꝫ:circa finem.Et ibi habes reſtituendi formaꝫ
que eſt hec.Reſtituo te in integrum in honoribus
⁊ dicitur ibi.2.q.3.capi.Si quem penituerit.§.pre
uaricatoreꝫ:in fine.Si autem reſtituo te in integrū
princeps dixerit infamiam tollit.vnde in codeꝫ.li.
legitur de paſſis ſententiam:⁊ reſtitutis cuidam de
portato in inſulam imperator antonius dixiſſe le
gitur.reſtituo te in integrum pronuncie tue.Et ad
iecit vt aūt ſcias ꝗd ſit i itegrū reſtituere honorib⁹
⁊ ordini tuo ⁊ ceteris te reſtituo tales ꝑiſtō capitu
lū:ꝙ īfamis pōt reſtitui i itegrū ꝑ pricipē i honori
b⁹ i ordine i quo erat añ īfamiā:⁊ i ceteris honorib⁹

habēdis vel habitis:itaqꝫ infamia precedēs nō ipe
dit euꝫ.¶ Sed dubitatur ſi infames infamia iuris T
canonici repellendi ſunt poſt peractaꝫ pēitentiā ab
ordinum ſuſceptione.Dicitur ꝙ ſic.Nam infamis
per periurium vbi eſt infamia iuris canonici ſi pe
regerit penitētiaꝫ nō ex hoc admittitur in teſtimo
nium nec in cauſa criminali nec ciuili vt patet extra
de teſti.capitulo.Teſtimoniuꝫ.in textu.⁊.in glo.⁊ ꝑ
conſequens non ſunt admittendi ad ordinum ſuſce
ptionem.quia vt dicitur ſuper illud capitulum in
glo.quia nullus debet vacillare in opinione ordi
nandus.Sed poteſt argui in oppoſitum extra de te
ſtibus capitulo.Non debet:in glo.dicitur ꝙ teſti
monium in criminali accuſatio:⁊ ordinum ſuſce
ptio pari paſſu incedunt.Sed infames infamia ca
nonica poſt peractaꝫ penitētiā poſſunt teſtificari in
criminali ⁊ accuſare.Quod probo:quia vt habe
tur.5.queſti.1.capitulo.Omnes vero.in glo.infa
mia canonica aboletur per penitentiaꝫ.ḡ tales poſt
peractā penitētiam poſſunt teſtificari in criminali ⁊
accuſare ꝙ probo:quia vt habetur.6.qu.1.capitu.
Omnes vero.in glo.infamia canonica aboletur ꝑ
penitentiam:ergo tales poſt peractam penitentiaꝫ
non ſunt repellendi ab ordinis ſuſceptione.Item
eadem.q.dicitur capitulo.Illi qui de talibus:qui
infamia notati ſunt anteꝗ̄ ſacerdotali auctoritate
ſanentur:ergo videtur ꝙ poſt peractam penitētiaꝫ
ceſſant eſſe infames.Et ſic non ſunt a ſuſceptione or
dinum repellendi.¶ Reſpondetur ꝙ infames in V
famia iuris canonici qui tamen non ſunt infames
infamia iuris ciuilis.Aut contraxerunt illam iure
aut eis eſt per ſententiam diffinitiuam irrogata a iu
dice.Si ſecundo modo nō credo ꝙ per pñiam abo
leatur infamia ita ꝙ de iure poſſit ordinari:ſed eaꝫ
oportet aboleri per reſtitutionem in integrum ab il
lo qui habet poteſtatem.Si autē infames infamiā
illam incurrerunt per aliquod eorum peccatorum
mortalium quorum nullum inducit depoſitionem
aut per aliquod illorum qui inducunt depoſitionē
nec tamen propter illa incurritur infamia ſm iura
ciuilia.Qō aūt diſtinctio ſit rationabilis videtur:
qꝛ per qōlibet peccatū mortale incurriꝛ aliqua infa
mia ſm canones.Ut pꝫ.6.q.1.c.Oēs vero.in glo.
⁊.c.ſequēti.In tex.Tñ non oē pctm̄ mortale ꝙ hō
cōmittit poſt ſui ꝓmotionē inducit ꝓmoti depoſi
tionē:vt tenet ⁊ ꝓbat dñs hoſt.In ſumma titulo de
accuſatiōib⁹ vbi determinat:ꝗs ſit effect⁹ accuſatio
nis.Nō oē etiā pctm̄ mortale qō ſm canones indu
cit deſpoſitionē ē tale ꝙ ꝑ ipm̄ ꝯhaꝛ ciuilis īfamia
pꝫ ſi diligēter ꝯſidereꝛ crimina ꝑ ꝗ cōtrahiꝛ ciuil'
infamia:ꝗ ponunꝛ.ff.de his ꝗ notāꝛ infamia.Et cri
mina ꝗ ſm canones depoſitionē idncūt quoꝝ mul
ta reffert dñs hoſt.i ti.ſupra dicto.¶ Dicūt ḡ aliꝗ X
ꝙ illi ꝗ infamiā ſm canones incurrūt ipo iure ꝑ ali
qō pctōꝝ illoꝝ mortaliū quoꝝ nullū iducit depoſi
tionē poſt ꝑactā penitētiā verā legitime:ſꝫ iura ꝓ
bata nō ſunt repellēdi ab ordinū ſuſceptōe:nec etiā
ab accuſatione ⁊ teſtificatione:nec in ciuili:nec in
criminali:quia iam noui homines effecti ſunt.Alij
qui tamen dicunt eſſe repellendos ab ordinum ſu
ſceptione accuſatione ⁊ teſtificatione in cauſa cri
minali.qꝛ iā ciuiliter agiꝛ.Et de talib⁹ crib⁹ dicūt de
bere itelligi qō dꝛ i illa decretali teſtimoniū.Qō de

claraṫ p̱ hoc qḋ poſtq̃ dixit. Si xͦo ſit emẽdat⁹ de
crimine ſtatim ſubiũgit. Et cũ nõ cõmitteṫ infamia
⁊ ibi dicũt infamiã q̃ tollr aboleṫ p̱ pniam: eſſe illã
q̃ ꝯhiṫ p̱ crimen occultũ: de quo nulla eſt infamia
Y facti: nec ꝓbari põt. Sʒ iſta opinio aliq̃s non vide-
tur eſſe vera: qꝛ ab illis pctis de q̃b⁹ loq̃tur illa de-
cretalis teſtimoniũ excipit piuriũ: qḋ eſt tale crimẽ
qḋ inducit depoſitionem. Et ꝓpterea iura dicũt ⁊
doctores iuriſ ꝙ pnia p̱ quã aboleṫ infamia quã iu
ra indicũt p̱ pniam aboleri ꝓbãda eſt p̱ ſacerdotẽ.
Illa aũt q̃ eſt tñ de occulto crimine ꝓbatiõe nõ in
diget. Un̄ illud xbum. Et cũ nõ cõmitteṫ infamia
intelligiṫ ſm eos ð infamia ciuili: vel de infamia fa
cti. Illi aũt qui ipo iure ſm canones incurrũt infa-
miã: q̃ p̱ aliqḋ illoꝝ criminũ: q̃ depoſitiõem indu-
cunt: p̱ q̃ tñ nõ ꝯhiṫ infamia ſm iura ciuilia: q̃uis
coꝝ infamia p̱ pniam remoueaṫ quo ad hoc quod
pñt admitti ad accuſandũ: ⁊ teſtificandũ in cã ciui-
li aut in criminali. ſi ciuiliter agiṫ nõ tñ debent ad-
mitti in cauſa criminali cũ criminalr agiṫ. extra de
teſti. c. teſtimoniũ. Nec etiã ad ordinũ ſuſceptionẽ.
Nõ eñ decet vt q̃ ab accuſatiõe ⁊ teſtificatiõe repel
liṫ quouiſmodo i cã criminali ad ordinũ ſuſceptio-
nẽ admittaṫ: cũ dignioꝛ ⁊ honorabilioꝛ act⁹ ſit or-
dines ſuſcipere: ⁊ in eis miniſtrare: q̃ accuſare: vel
teſtificare. Un̄ ordinãdi debent eſſe ſine q̃cũq̧ nota
infamia. ¶ His viſis rñdeṫ ad argumẽta in oppo
Z ſitũ facta. Ad primum dꝛ ꝙ infamia canonica de q̃
dꝛ. 6. q. 1. oẽs xͦo. in glo. ⁊. c. ſequenti in tex. ꝙ abo-
leṫ p̱ pniam incurriṫ p̱ aliqḋ pctm̄ mortale: de quo
nõ eſt p̱ ſniam cõdẽnatus: nec induct⁹ in depoſitio
nem. Et ſi inducit in depoſitiõem tñ occultũ eſt. ita
vt cõtra pctõꝛem ꝓbari nõ poſſit: nec de hoc eſt ali
qua infamia facti. ⁊ ꝙ talis criminoſus reſtituatur
p̱ pniam. habes expreſſe extra de tꝑibus ordinãdo
rum. c. vlti. Et ſic rñdetur ad ſecundũ: qꝛ loquiṫ in
pctis occultis vel de pctis de quibus pctõꝛ non eſt
cõdẽnatus p̱ ſniam iudicis: vel de pctis qui nõ in
ducũt i depoſitiõem ⁊c̃. Ad ſecundã partem. Ad pri
mũ dꝛ ꝙ emẽdatus de crimine ſi cũ poſt pniam cõ-
mittaṫ infamia: nõ eſt recipiendus in teſtẽ nec in cã
A criminali: nec in cauſa ciuili. Sed qui periurat ſciẽ
ter ⁊ ex deliberatiõe infamis eſt infamia iuris. extra
de teſti. c. teſtimoniũ. in glo. ⁊. 6. q. 1. c. infames: ta-
lis aũt infamia nõ aboleṫ p̱ pniam: ⁊ hoc rõnabile
eſt. Cum eñ dicat apl's ad Heb̄. 6. ⁊ habeṫ de iure
iur. c. ſi ep̄s. oĩs cõtrouerſie finis ⁊ iuramẽtũ. Ideo
periuro porte dignitatis claudi debẽt quouſq̧ ab
illo q̃ põt fuerit in integrũ reſtitut⁹. Et ꝓpterea de
illo qui cõuictus eſt ſemel ſcienter piuraſſe preſumi
tur: qḋ alia vice facilr piuraret: qꝛ preſumiṫ incon-
ſtans in veritatis confeſſione: ideo eſt repellendus.
B Et ſic pʒ ad dubiũ. ¶ Sed iterũ dubitatur. Utrũ
infamis infamia facti ſit repellendus. Diciṫ ꝙ ſic.
extra de accuſationib⁹. c. oĩpotens deus. Ubi dꝛ: ꝙ
talis de quo annũciãṫ tanta ⁊ quãta mala penden
te ſua accuſatione donec purgetur nõ ꝓmoueri dʒ
ad honorẽ. Igiṫ p̱ infamiam facti eſt repellendus
homo ab ordinũ ſuſceptiõe. Item extra de teſtib⁹.
c. non debet. quod eſt vltimũ cap̄. vbi dꝛ. Accuſati
de crimine pendente accuſatione a ſuſceptione or-
dinum: ⁊ accuſatione ⁊ teſtimonio repellantur do-
nec ab infamia ſe purgauerint. ergo infamia facti
repellit ab ordinum ſuſceptiõe. Item ſi aliquis cõ-
dẽnatus eſt de crimine ⁊ appellet pendente appella
tione non recipietur ad teſtificãdum in cã criminali
extra de teſti. c. nõ dʒ. Hoc aũt non videtur eſſe niſi
ꝓpter infamiã facti. Sed repelli ab accuſatione: et
ordinũ ſuſceptiõe pari paſſu incedũt. g̃ infamatus
infamia facti repelliṫ ab ordinũ ſuſceptione. ¶ Sʒ C
in oppoſitũ arguiṫ ꝙ nõ: qꝛ illud qḋ nõ ꝓhibet of
ficij executionẽ nõ videṫ ꝓhibere ordinis ſuſceptio
nem: ſed infamia facti nõ ꝓhibet officij prelatiõis
executionẽ. vt habeṫ extra de teſtibus. c. non dʒ. In
glo. cum aliquis eſt neceſſitatus de crimine: ſtatim
grauata eſt opinio eius. Et poſtea vt dꝛ in eadem
glo. pendẽte accuſatione remanet in officio ſuo. Et
iterũ ſubditi ei obedire tenẽtur. Et hoc idem habeṫ
extra de accuſationib⁹. c. olim. g̃ infamia facti non
videṫ ꝓhibere ordinis ſuſceptionẽ. Itẽ infamis nõ
eſt ipo facto ſuſpenſus ab officij executione. Extra
de purgatione canonica. c. inter ſollicitudines. vbi
dꝛ: ꝙ eccl'iaſtica cõſtitutio tales docet eſſe ſuſpẽden
dos donec ſe purgauerint. g̃ tales non ſunt ipo fa-
cto illegitimi ad ordinũ ſuſceptiõem. Itẽ infamia
facti nullus dʒ ꝑpetuo repelli ab ordinũ ſuſceptio
ne: ſʒ ſi ꝓpter infamiã facti aliq̃s eſſet repellẽd⁹ ab
ordinũ ſuſceptiõe eſſet ꝑpetuo repellẽdus. Q: vt dꝛ
extra de purgatiõe canonica. c. ex tuaꝝ. in glo. In-
famiã facti oĩno remouere ſolius dei eſt. g̃ infamis
infamia facti tñ nõ eſt repellendus ab ordinum ſu
ſceptione. ¶ Ad iſtud dubiũ ꝓut ſupra dixi. Infa D.
mes infamia facti ſunt quoꝝ apud multos bonos
⁊ graues viros ſup̱ aliquo crimine ipſius grauata
eſt opinio. Infamiã eñ nõ faciũt dicta paucoꝝ nec
multaꝝ leuium p̱ſonaꝝ: dum tñ apud bonos ⁊ gra
ues leſa opinio nõ exiſtat. Diciṫ ergo ꝙ q̃uis infa
mibus infamia iuris ſeu ſit irrogata p̱ ſententiam
diffinitiuam ſeu contracta per aliquod illorum cri
minum ꝓpter que iura ciuilia ⁊ canonica concordi
ter decernunt ⁊ ꝓnunciant hominẽ eſſe infamẽ ipſo
facto: actus legitimi ſunt ipſo iure interdicti. Tamẽ
infamibus facti actus legitimi non ſunt interdicti
ipo iure: vt patet per iura allegata in duobus argu
men. ad oppo. Et etiã per illud qḋ habeṫ extra de
purga. cano. c. ſi quis preſbyter. non eñ tñ eſt gra
uis infamia facti: ſicut infamia iuris. Et preter ea
quãdoq̧ infamãtur aliq̃ infamia facti ſine ſua cul-
pa. Quia tamen illa infamia aliquã facit preſum-
ptionem contra infamatũ. Ideo illis actus legiti-
mi ſunt interdicendi: donec ſuam infamiam purga
uerint per canonicam purgationem. Illa enim in-
famia facti que magis dicitur infamatio per quam
magis ꝓprie dicitur homo infamatus q̃ infamis:
aboletur purgatiõe q̃tum iuris eſt: vt videṫ. q. 6. c.
de crimine. Et extra de purgatione canonica. capi.
ex tuarum. Unde poſt talem purgatiõem non ſunt
repellendi ab ordinum ſuſceptione: q̃uis frequen-
ter nõ obſtante purgatione canonica remaneat fa-
ma eius leſa in hominum opinione ⁊ reputatione. E
¶ Ideo reſpondetur ad argumenta in oppoſitum
Ad primum quãdo dicitur in. c. Omnipotens deus.
Dico ꝙ iſta iura intelligunt ꝙ propter infamiam
facti quis repellendus eſt ab ordinum ſuſceptione
quouſq̧ canonice ſe purgauerit: qḋ concedo: quia
talib⁹ actus legitimi interdicẽdi ſunt. Accuſati tñ

de crimine pēdēte ſua accuſatiōe. Et illi q̄ de crimi
ne ↄdēnati ſūt: ⁊ ab im̄q̄ ſn̄ia appellauerūt pēdēte
ſua appellatiōe: nō ſunt repellēdi ab accuſatiōe ⁊
teſtificatiōe: in cā ciuili vel criminali: cū ciuilr agit:
ſi de crimine de quo ſunt infamati emendati ſunt.
vt extra de teſti. c. nō dꝫ. in tex. ſꝫ expꝛſſiꝰ in glo. Illi
quoꝝ aggrauata eſt opinio ꝓ eo qḋ q̄n̄qꝫ ꝑ exceptio
nē fuerūt a teſtificādo repulſi: nō ſunt repellēdi ab
accuſatiōe vl' teſtificatiōe in cā ciuili vl' criminali cū
ciuilr agit ſi de crimie ſunt emēdati. Extra ḋ teſti.
c. teſtimoniū. in tex. ⁊ i gl. ſatis aūt ſufficiēter pn̄t ſe
ꝓbare emēdatos ꝑ ſacerdotē ſuū. q̄ de ipſis dꝫ teſti
moniū ꝑhibere ⁊ eū dicere dꝫ emēdatū: vt dꝛ in gl.
p̄dicta qḋ nō credo ſic debere intelligi q᷑ ſacerdos
inductꝰ in teſtē. req̄ſitꝰ ab illo q̄ ſe vult ꝓbare de cri
mine emēdatū: debeat dicere q᷑ talos ſibi de illo cri
mine ſibi fideliter fuerūt cōfeſſi ⁊ pn̄iam egerunt: qꝛ
hoc eſſet reuelare cōfeſſionē: q̄ in nullo caſu reuela
ri dꝫ: ſicut tactū eſt in materia de ſacro pn̄ie. Tn̄ ſi
talis ſacerdos fuerit req̄ſitꝰ in teſtimoniū ſue emen
datiōis: dicere pōt ⁊ dꝫ. Ego ſm̄ qḋ poſſum de vita
eiꝰ iudicare ꝓ tp̄e pn̄ti credo ipm̄ eſſe bonū hoiem
et neſcio illū eſſe culpabilem de illo crimine. ℭ Ad
F argumenta pro alia parte: duo prima argumenta
non plus concludunt niſi q᷑ infames infamia facti
tn̄ nō ſunt interdicti ipo iure. ⁊ hoc eſt conceſſum.
Un̄ ſi tales ordinarētur nō eēnt ſuſpēſi ipo iure ab
executiōe ordinū. Rōnes tn̄ facte nō multū cogerēt
qꝛ multa impediūt ꝓmouēdū q̄ nō deiiciūt iam ꝓ-
motū. Ad tertiū dicēdū eſt: cū dꝛ q᷑ infamiā facti re
mouere ſolꝰ dei ē: intelligēdū eſt ꝑ cōparationē ad
hoim opiniones: ſeu reputatiōes: qꝛ q̄ntū ad ius ꝑ-
tinet: remouet ꝑ canonicā purgatiōes. Ita vt ꝓpter
predictā infamiā a nullo actu legitimo ſit repellen-
dus: qꝛ infamia canonica tollit per abſolutionē vt
extra de teſti. c. teſtimoniū. Infamia facti nō tollit
ꝑ pn̄iam: ſed ꝑ actū ↄ̄riū a mētibꝰ hoim. Pꝫ ḡ q᷑ in
famia facti tollit ꝑ purgationē criminis impoſiti
ita vt faciat venire actū ↄ̄riūm in cognitionē hoim.
Infamia tn̄ iuris nō pōt tolli niſi ꝑ principē: vt no
tat extra de re iudi. c. cum te.

ℭ Sequit queſtio decimatertia.

A QUero vtrū m̄rimoniū ſit de iure natu
re. Et videt q᷑ nō: qꝛ qḋ eſt a volun-
tate quodā mō nō eſt a natura: qꝛ qḋ
eſt a volūtate aliquo mō eſt ab intelle
ctu q̄ diſtinguit ↄ̄ naturā. Sꝫ m̄rimo
Tullius. niū nō eſt ſine ↄſenſu volūtatis. ḡ nō eſt de iure na-
ture. Itē tulliꝰ in. i. retho. dicit q᷑ fuit quoddā tp̄s
in quo nemo nuptias legitimas: nec quiſq̄ certos
aſpexerat liberos. Sed vt dicitur diſtin. i. c. i. Ius
naturale cepit ab exordio rationalis creature: nec
variatur tempore: ergo matrimoniū cū ſit legitima
coniunctio maris et femine: non eſt de iure nature.
Itē q̄ ſunt de iure nature oia ſunt cōmunia oīmbꝰ:
ſed matrimoniū eſt appropriatio mulieris ad virū
⁊ ecōuerſo: ergo nō eſt de iure nature. Cōtra. Phūs
primo politicoꝝ. c. i. maſculū dicit ⁊ feminā ſine in-
uicem non poſſibile eſt eſſe gn̄ationis gratia ⁊ hoc
non ex electione. Sed ſicut in alijs aīalibus ⁊ plan
tis naturale appetere quale ipſum quale tale dere
linquere alterum. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. i. §. Ius natura
le eſt quod natura oīa animalia docuit. Et parū
poſt. hinc deſcēdit maris ⁊ femie ↄiugatio quā nos
matrimonium appellamus. ℭ Ideo reſpondetur C
ad queſtionem q᷑ aliquid poteſt eſſe de iure nature.
Uno modo: illud quod creatur ex naturali neceſſita
te non cooperante voluntate niſi illius qui naturā
inſtituit. ⁊ ſic dicimus q᷑ de iure nature ignis aſcen-
dit ſurſum. ⁊ lapis deorſum: ⁊ ſic matrimonium nō
eſt de iure nature. Alio modo dicitur de iure natu-
re illud ad quod natura inclinat q̄uis per liberum
arbitriū perficiatur. ⁊ ſic matrimonium eſt de iure
nature: quia ad ipſum inclinat natura generis: et
ſpeciei. Et per comparationem ad principalem eiꝰ
finem: qui eſt bonum prolis. Et per comparatio-
nem ad ſecūdarium qui eſt mutuum obſequium in
rebus domeſticis. ℭ Quod autem natura generis D
ad hoc inclinet: declaro ſic. Quia procreatio filio-
rum cōmunis eſt omnibus animalibus: q̄uis ad
hoc nō inclinet. Uno modo in omnibus: quia que-
dam ſunt animalia quorū filij nati: ſtatim poſſunt
ſibi victum acquirere ſufficienter: vel ad quorum ſu
ſtentationem ſufficit mater pro ſe. Et q̄uis in iſtis
natura inclinet ad coitum: non eſt tamen in iſtis de
terminatio maſculi ad feminam. In hijs autem
quorum filij indigent ſuſtentatione vtriuſq̄ paren
tis vſq̄ ad paucum tempus eſt per naturam deter
minata cōiūctio maſculi ad feminā vſq̄ ad paucū
tēpus: vt pꝫ in quibuſdā auibꝰ. Filij aūt hoim in E
digent cura vtriuſq̄ parētū vſq̄ ad magnū tēpus
⁊ ideo in hoibꝰ inclinat ad determinatā cōiūctionē
maris ⁊ femine vſq̄ ad magnū tēpus. Qꝛ tn̄ ex hoc
nō poſſet ↄcludi q᷑ ex natura generis inclinaret ad
inſeparabilem coniunctionem ꝑ totā vitā. Ideo na
tura generis nō ita ꝑfecte inclinat ad matrimoniū
ſicut natura ſpēi q̄ cōuenit homini ſub rōe q̄ eſt hō.
Qḋ aūt ad hoc inclinet natura ſpēi ⁊ ꝑfectius q̄ ge
neris ſic declarat. Ius nature dictū a natura hūa-
ne ſpeciei: eſt quid naturalis ratio hoīs ↄſtituit: na
turalis aūt ratio hoīs nō tn̄ dictat filioꝝ ꝓcreatio
nē: ſꝫ etiā eductionē ⁊ inſtructionē. Un̄ ſm̄ phm̄. 8.
ethi. c. i i. Filij hn̄t a parētibus eſſe: nutrimētum: ⁊
diſciplinā. Diſciplina aūt parētū vt in pluribꝰ indi
gēt filij ꝑ totā parētū vitā. Non poſſent aūt cōmo
de filij ſic inſtrui niſi haberēt certos parētes: ⁊ niſi
eēt indiſſolubilis obligatio viri ad mulierē. Si aūt F
eſſent parētes certi nō tn̄ obligati ad inuicē ꝑ totā
vitā nō eſſet eoꝝ tam ꝑfecta ⁊ diligens ſollicitudo
circa ꝓlis educationē ⁊ inſtructiōem. Un̄ videmus
q᷑ nati de fornicatiōe q̄uis certos habeāt parentes
tn̄ ab eis vt plurimū negligūtur. Et iō naturalis ra
tio oſtendit debere eſſe obligatiōem determinati vi-
ri ad determinatā mulierem indiſſolubiliter ꝑ totā
vitā: q̄ obligatio eſt m̄rimoniū. Qḋ aūt ad m̄rimo
niū inclinet natura ꝑ cōparatiōem ad ſecūdariū eiꝰ
finē qui eſt mutuū obſequiū: manifeſtari poteſt ſic.
Hoies in defectibꝰ ⁊ ꝑfectiōibus ſe habent inter ſe
ſicut excedēs ⁊ exceſſus: ideo dictat naturale iudi-
ciū rōnis debere hoies ſimul cohabitare vt mutuo
ſibi inuicē ſuppleāt defectꝰ. Quapropter phūs. i. poli
ti. c. 2. q᷑ eoꝝ q̄ ſunt a natura ciuitas eſt: ⁊ q᷑ hō na
tura ē ciuile aīal. Et. i. eo. c. dicit q᷑ ꝑ naturā ē im-
petꝰ in hoibꝰ ad talē cōitatē: q̄ dicta ↄcordāt aplo
dicenti ad Galath. 6. alter alterius onera portate

Similiť nō dici pōt ꝙ cū irebꝰ domeſticis q̄dā ma
gis ꝯueniāt viro ꝙ̄ mulieri ⁊ q̄dā magꝭ mulieri ꝙ̄
viro. Rō naturalis dictat nō tm̄ cohabitatiōez viri
⁊ mulierꝭ i vna domo vt ſupͣ defectꝰ mutuo ſupple
ant. Sʒ ēt cohabitatiōes ꝑ totā vitā idiſſolubiles:
vt liberīꝰ ⁊ fidelꝰ ſibiīuicē ſubueniāt. Vñ pħus .8.
ethi. viro ⁊ vxori amicitia vr̄ ſʒ naturā exiſtere. Jdō
rn̄deť ad argumēta i oppoſitum facta. ❡ Ad pri
mū dr̄ ꝙ illō argumētū nō plꝰ ꝯcludit niſi ꝙ ma
trimoniū nō ē totaliter a natura. Et h̄ ē verū q꞉ ꝑ li
berū arbitriū ꝑficiť: vt em̄ infra declarabiť ad h̄ re
quiť mutuꝰ ꝯſenſus libere volūtarie. ❡ Ad ſcđm
dr̄ ꝙ q̄uis iꝰs nature q̄tū ad ſua prima pricipia ⁊
pꝛoxias ꝯcluſiōes oībꝰ habētibꝰ vſum liberi arbi
triȷ̄ notū ſit: tn̄ q̄tū ad ꝯcluſiōes remotas i multis
hoībꝰ obfuſcatū fuit ⁊ adhuc ē. Matrimoniū aūt
ſm̄ qđ ē viri ⁊ mulieris ꝯiūctio idiuidua vite ꝯſue
tudinē retinēs: ē de remotis ꝯcluſionibꝰ iuris natu
re. ❡ Ad tertiū illa em̄ gēs obfuſcatū hʒ liberū ar
bitriū ⁊ rōnē viuētes: vt brutū. Jdō iſtā ꝯcluſiōez iu
ris nature remotā obfuſcatū habēt liberū arbitriū:
q̄uis ꝯiūctio marꝭ ⁊ femine ſit ꝯcluſio ꝓpinq̄oꝛ iu
ri nature ꝙ̄ cohabitatio ꝑpetua tn̄ q̄tū ad habētē
rōnē naturalē nō obfuſcatā: vtraqꝫ ꝯcluſio ē de iu
re naturali. q̄uꝭ vna ſit magis ꝓpiq̄oꝛ ⁊ magis no
ta. ❡ Ad quartū dr̄ qđ illō v̄bū itelligiť d̄ poſſeſſio
nibꝰ ordinatis ad vſū viri ⁊ mulierꝭ ⁊ de coitate q̄
tū ad vſū nō q̄tū ad ꝓprietatē: referēdo ad tp̄s na
ture lapſe. Et ꝙ h̄ de mulieribꝰ intelligi nō debeat
pʒ q꞉ pħus. 2. poli. c. j. q̄uis ꝯcedat poſſeſſiōes de
bere eē cōes q̄tū ad vſū h̄ tn̄ de mulieribꝰ negat
ꝯriū dicētibꝰ iponēs ꝙ manifeſte opa v̄tutis tēpe
rantie interimunt.

❡ Concluſio prima.

Matrimonij ſacramētū a deo ē iſtitu
tū. Jſtō documētū ꝓbať. Mat. 19.
nō legiſtis q꞉ q̇ fecit ab initio maſcu
lū ⁊ feminā fecit eos. Et dicit ꝑꝑ h̄
dimittet hō pr̄ez ⁊ mr̄ez ⁊ adherebit
vxori ſue. Et i ſtatū ſubiūgit. Qđ deꝰ
A coniūxit hō nō ſeparet. ❡ Sʒ ꝯriū arguiť Gene. 2.
ait. Adā h̄ nūc os ex oſſibꝰ meis ē. Et ſeq̄ť q̄obrē
relinquet hō pr̄ez ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori ſue. vbi
coīter tʒ tūc matrimoniū fuiſſe iſtitutū: ⁊ ſic adā in
ſtituit matrimoniū ⁊ nō deꝰ: p̄terea q̄ iſtitutā ſūt a
deo: a nullo iferiori pōt aliq̄đ imutari: ſʒ eccl'a imu
tat aliq̄đ circa matrimoniū q꞉ quaſdā ꝑſonas q̄ eſ
ſent legitime ad ꝯhēdū illegitimat: ꝰ matrimoniū
nō ē a deo. ❡ Ad tractādū iſtā materiā q̄dā ſūt ne
ceſſaria ꝑmittēda ꝓ quo ponā aliquas ꝯcluſiōes.
B ❡ Prima ꝯcluſio ē ad ꝓcreādā ꝓlē debite educā
dā marē ⁊ feminam: vīculo idiſſolubili ſibi copulari
mutuo vl' obligari: hōeſtū ē. ❡ Scđa ꝯclō ē iſta da
tionē mutuā a dō iſtitui ꝯgruū ē ⁊ ſic factū ē. Ter
tia ꝯclō iſti ꝯctui dōatiōis mutue ſcđm aliqđ ad
mitti ꝯgruū ē ⁊ ſic fcm̄ ē. ❡ Quarta ꝯcluſio i ma
trimonio pl'a diſticta ꝯcurrerūt. ❡ Ad ꝓbationem
C prime ꝯcluſiōis ſit hec prima ꝯcluſio: Hoīem velle
ꝓcreare ꝓlē i ſpē hūana ē actꝰ recta rōe circūſtātio
natꝰ. h̄ ꝓbať q꞉ nō ē d̄ ſe malꝰ vt nō poſſit recte cir
cūſtātionari ſicut ē dare alienū: qđ ñ ꝑt circūſtātio
nari. Qđ ꝓbať. Tū q꞉ ñ magꝭ ē ꝯ rectā rōēz vl' ꝯ in
clinatiōez nature hominū ſaluare ſpēm ſuā ꝙ̄ i alia
ſpē aīalis imo magis ſʒ inclinatiōez q̄to iſta ſpēs
eſt ꝑfectioꝛ. Nō aūt pōt ſalvari i iſto ſtatu moꝛtali
tatis niſi ꝑ ꝓpagationē. Tū ēt q꞉ ſi eēt imoꝛtalꝭ ad
huc ſʒ rectā iclinatiōez nature cōpeteret ſibi coīcaꝛ
ꝑfectionē ſuā comō: ꝰ eēt ſibi poſſibile. h̄ aūt ē ꝓpa
gādo. Tū tertio ex creditis q꞉ d̄ illicito nō dat pce
ptū. Sʒ ge. 2. p̄ceptū dať d̄ ꝓpagatiōe: nā p̄cepit
deꝰ: creſcite ⁊ mlͭiplicamini ⁊c. Tū. 4. q꞉ hōeſtū eſt
agere ad reparatiōez ruine angelice ⁊ ad reparatio
nē illꝰ ſupne ciuitatis hrl'ez ſm̄ p̄deſtinatiōez diui
nā: ſʒ electi p̄deſtinati ad repandā illā ruinā ñ ꝓdu
cūť i eē coiter niſi per ꝓpagatiōez: igiť vt pʒ actꝰ iſte
nō ē de ſe malꝰ. Sʒ nec ē ex ſe ipo ſufficiēter bonꝰ bo
nitate morali q꞉ nullꝰ actꝰ ē ex rōe agēꝭ ſufficiēter
bonꝰ niſi amare deū: q̄ nō pōt eē ꝯ rectā rōnē: imo
neceſſario ē ſʒ rectā rōnē ꝙ actꝰ talis tendat i tale
obiectū: ſʒ h̄ q꞉ tale obiectū ē vltimꝰ finis ſʒ ſe volē
dus: ⁊ a quolʒ ordinato ad finē eo mō quo pōt illū
finē amare. Sʒ iſtō ꝓcreare ꝓlē pʒ ꝙ ñ ē finꝭ vlti
mꝰ: ſʒ tm̄ aliqđ ordiatū vl' ordiabile ad finē. Scđa D
cōcluſio ꝓbať circūſtātia req̄ſita ad morē iſtꝰ actꝰ
ſeu ad bonitatem moris ⁊ a circūſtātia finis ſic vni
uerſaliter ē i moribꝰ. Et iſta ē debite ꝓcreare ꝓlē d̄
bite educādā. Hoc ꝓbať rōne: q꞉ ꝑfecta opatio hu
mana ē finis hoīs ex primo ⁊. 4. ethi. ꝰ ad hūc finē
dʒ quilʒ velle ꝓlē hēre. Jſta ꝓbať ex creditis: q꞉ ſic
dʒ quilʒ diligere ꝓximū ex charitate ſicut ſemetipſʒ
hoc ē ad idē. ſʒ q̄libʒ dʒ diligere ſemet ipſʒ ad hone
ſtā ꝯuerſatiōem ⁊ cultū diuinū. ꝰ ⁊c. ⁊ ſic dʒ dilige
re ꝓximū: marie ꝰ ꝓlē cui ſpāliter teneť. ❡ Hoc
ēt ꝯfirmať ꝑ aug. ſup ge. 19. c. dicit bonū ꝓlis dr̄
nō ipa ꝓles ſʒ ſpes aut deſideriū quo ꝓles ad h̄ q̄
riť vt religioſe iformeť. ❡ Seq̄ť ſcđa circūſtātia. ſ.
ꝙ iſte actꝰ dʒ eē determinataꝝ ꝑſōaꝝ maris ⁊ femi E
ne ꝙ eī debeat eē maris ⁊ femine: h̄ nō ē circūſtātia
ſʒ icludiť neceſſario i actu q̄ ē ꝓcreare ꝓlē. ❡ Sed
determinataꝝ ꝑſonaꝝ dr̄: eē circūſtātia ex ꝑte cāruʒ
agētiū. Nā vaga ꝯiūctio ē ꝯ bonū ꝓlis: qđ ē finis
hic itētꝰ ⁊ ē ꝯ bonū familie ⁊ ꝯ bonū ciuitatis. Pri
mū ꝓbať q꞉ ꝓles no religioſe educareť. Tū ex ꝑte
parētū: q꞉ nō hērēt determinatā notiā ſue ꝓlis
ſaltē pr̄: ⁊ ita nō eēt ſolicitꝰ ſue ꝓli debitā impēdire
diſciplinā. Nec ecōuerſo ꝓles pr̄i debitā reuerētiā
⁊ timorē filialē ꝑꝑ quē timorē filꝰ magꝭ obedit pa
tri ⁊ ab eo facilꝰ ē diſciplinabilꝭ q̄ ab alio. ❡ Scđm
etiā ꝓbať q꞉ bonū familie qđ ſiſtit i aliq̄ firma ad
heſiōe ꝑſonaꝝ pricipaliū familie alꝭ eēt totū vagū
Et ꝑꝑ h̄ dicit pħus. 3. ethi. ꝙ hō ē naturaliter aīal
coniugale q꞉ domeſticū: nec ēt alie ꝑſone diligētiaʒ
adhiberēt circa neceſſaria ſibi mutuo vl' ꝓli. ❡ Ter
tia ē ꝯ bonū ciuitatis: q꞉ amicitia ciuiū ē vt pluri F
mū ex determinata ꝓpinq̄tate i gradu certo: ſʒ ibi
eſſet neceſſaria ꝓpinquitas certa q̄ eſſet cā amicitie
Et ita ꝓpter iſta rep̄hēdit ariſto. poliā ſocratis:
tertio politice: quia ꝑ ſtatu nature lapſe multo me
lioꝛ eſt illa quā ipe ordinat ⁊ ꝑ oī ſtatu ꝯ rectā rō
nem fuiſſet vaga ꝯiūctio maris cū feīa. Jſta etiaʒ
ſatis appareť circūſtātia ex creditis ꝑ ſacrā ſcriptu
rā q꞉ Gene. 2. erūt duo in carne vna. Et idē poniť
Mathi. 19. ⁊ aplꝰs. j. ad coꝛinth. vnuſquiſqꝫ pro
priā vxo: ē accipiat vt nō fornicet cū altera. Et eſto
ꝙ determinatio nō ꝓbareť ꝑ rōnē naturalē ſimpli
citer eſſe neceſſariā ita ꝙ eius oppoſitū repugnaret

rōni naturali: manifeſte ſaltē hec affirmatiua ſʒ rō
nem naturalē ſatis pʒ hoc vti qꝛ honeſtū ē pſonas
eſſe ſibīuicē determinatas ad iſtū actū. ¶ Sequi-
G tur alia circūſtātia: ꝙ pſonas illas ſibi ad iſtuꝫ fi-
nem indiſſolubili obligari: honeſtū eſt. Hoc ꝓbaꝫ
ex precedēti: qꝛ ſi determinatie ad cōmodū ꝛ mutuo
ſeruiēdū valet ad educationē prolis debitam: ꝛ ad
bonū familie ꝛ ciuitatꝭ: valet etiā magis ad hꝰ idē: ꝑ
petua ad hoc perſonaꝝ determinataꝝ adheſio ad-
inuicē. Nō āt ꝑpetuo adhererēt ꝓꝑ mltas occaſio
nes ꝛ diſplicētias occurētes niſi ſibi adinuicē ꝑ ad
heſionem tales eſſēt vinculo indiſſolubili obligate.
¶ Et eſto ꝙ nō poſſet ꝓbari iſta ꝯcluſio que pͥnci
palis eſt in iſto articulo eē ſimpliciter neceſſaria ex
rōne naturali euidenter ꝓbata eſt ſicut ꝓpoſita eſt
¶ Primo qꝛ marē ꝛ feminam ſimul obligari ad ta
lem inuicē eſt honeſtū ꝛ rōni naturali ꝯſonū: ex hoc
pʒ ſolutio cuiuſdā queſtiōis. An talis obligatio ſit
H de lege nature. ¶ Vñ ꝓpriiſſime de lege nature eſt
principiū practicū ꝑ ſe notū ꝛ ꝯcluſio demonſtratiue
deſcendens ex tali pͥncipio ſecundario autē eſt de le
ge nature verū eminēter ꝯſonū talibꝰ pͥncipiis ꝛ cō
cluſionibꝰ ſʒ nō neceſſario ſequēs. Et hꝰ mō marē ꝛ
feminā obligari ad finē ꝑdictū: honeſtū ē d̄ lege na
ture vt pʒ ex dictis. ¶ Ad ꝓbationē ſcdē concluſio
nis pͥncipalis ſit hec prima ꝯcluſio obligationē illā
indiſſolubilē expedit ex actu volūtatis ipaꝝ perſo
narū obligatarū inaſci. Hoc etiā ꝓbaꝫ qꝛ vel ſic
naſceꝫ vel ex īpoſitiōe legiſlatoris ſeu actu volūta-
tis coꝝ ſʒ primū ē vtiliꝰ ꝛ magis ꝯſonū rōni natu-
rali qꝛ ex quo obligatio dʒ eē idiſſolubilis expedit
ꝙ modꝰ q̄ ſit ſit ꝯueniēs idiſſolubilitati eiꝰ. ¶ Sʒ
ſi cogerenꝫ a legiſlatore ſibi cōiūgi nimꝰ ſibi place-
rēt mutuo ꝛ ita maior eēt occaſio diſſenſiōis future
Nā dr̄. 29. q. 4. c. Preſēs. Nō q̄s nō eligit ꝑfecto
I nō diligit: qd āt nō diligit facile ꝯtēpnit. ¶ Scd̄a
cōcluſio ē iſta ꝙ ꝯctu mutue dōatiōis marē ꝛ feiaꝫ
trāſferre in ſe ptātes corporū mutuo ꝓ vſu ꝑpetuo
ad iſtū finē hōeſtū ē: hꝰ pʒ ex ꝑcedēti viſa rōne ꝯcꝰ
mutue donatiōis: dr̄ ei ꝯcꝰ ſiꝉ tracꝰ duaꝝ volūta
tū: ꝛ ꝑ ꝯñs reqͥriꝫ neceſſario acꝰ ꝯcordātes volūta
tū i trāſlatiōe mutua ſicut ī ꝑmutationibꝰ vꝉ vēdi-
tionibꝰ coīter accidit. Nec hꝰ ſufficit: ſʒ opʒ iſtos ac-
tus ꝑ certa ſigna mutuo exprimi. Alioqui neutri cō
ſtaret de actu volūtatis alteriꝰ. Neuter ēt vult trāſ
ferre niſi pro q̄to vult ꝛ concipit aliū velle tranſ
ferre in ipſʒ. Si igiꝫ ex ꝑcedēti queſtiōe cōpetit illos
obligari ꝑ ꝓprias volūtates: ꝛ nō ſine ſignis expri
mētibꝰ. Jō expedit ibi eē ꝯctū: ex quo naſcatur illa
obligatio: ſʒ ꝯcꝰ ille non pōt eſſe niſi mutue dona
tionis vel permutationis: quod idē eſt poteſtatis
corporis ꝓ vſu perpetuo ad iſtū finē quia poteſta
tem corporis ſui: que ſua eſt nullus trāſfert in aliū
niſi per actū voluntatis: qꝛ per illū ſit dñs ꝛ deſinit
eſſe dñs ꝛ facit aliū dominū. Et per ꝯñs illius qd
alius acquirit in corꝑe illo tūc transfert in ipm per
actū volūtatis libere trāſferētis: ꝛ hoc cū ſigno cui
denter extrinſeco in quo habetur ratio contractus.
K Notatur aūt iſte contracꝰ do ſi des: vel do vt des
¶ Tertia concluſio principalis probatur ſic: nulli
obligarēt ſe ſaltē obligatione coī indiſſolubili niſi
ad hoc eēt aliqd preceptum: vel ſicut lex nature:
vel poſitiua vel diuina vel humana. Lex nature ſi

obliget ad indiſſolubilitatem vinculo predicti pre
miſſo tali contractu tamen non lex nature euiden-
tiſſima: ſed ſcd̄o modo dicta. Illud aūt qd non eſt
de lege nature niſi ſecūdo modo non eſt oībus ma-
nifeſtum. igiꝫ expedit neceſſitatē illiꝰ precepti a le-
ge poſitiua diuina d̄terminari. eſto ēt ꝙ ad hꝰ obligaret
ꝑceptū legi nature ꝑmo mō dicte puta pͥncipiū ꝑ-
cticū māifeſtū: vꝉ ꝯcluſio. Adhuc expediret ad hꝰ po
ni ꝑceptū diuinū qꝛ minꝰ obediūt hoīes legi nature
ſoli: q̄ dō ꝑcipiēti: qꝛ minꝰ timēt ꝛ reuerēt ꝓprias
conſcientias q̄ auctoritatem diuinam. Nec expe-
dit iſtam determinationem primo modo fieri a le-
ge poſitiua humana: qꝛ leges poſitiue humane va
rie ſūt apud diuerſos. Et iſta indiſſolubilitas vni-
formis debet eſſe apud oēs. ¶ Hoc factum eſt vt
patet Gene. 2. ꝛ Math. 19. Ubi chriſtus allegat
deum dixiſſe qd adam protulit. Gene. 2. qꝛ deus
dixit per os ade vt preconis. Et ideo ſubdit deum
cōiunxiſſe ſupple marē ꝛ feminā ꝯiūctiōe matrimo
niali indiſſolubili hoc ꝑcepto qd ꝓtulit per os ade
ſ. adherebit vxori ſue: ꝛ erūt duo ī carne vna. ¶ Sʒ
intelligendū ē ꝙ aliud eſt ꝑcipere ꝯctū iſtū: ꝛ aliud L
eſt ꝑcipere adheſionē ꝑpetuā: ꝑmiſſo illo ꝯctu pri
mo hñ expedit ꝑcepti ꝓ tꝑe illo ꝓ quo eēt neceſſi-
tas ꝓpagatiōis: ꝛ maxime ſi hoīes eſſent difficiles
ad hoc ſine ꝑcepto. Sʒ ꝓ alio tꝑe ꝓ quo nō eſt ne-
ceſſitas nō opʒ ꝑcipi. Et iō poſt lapſū hoīs dedit
preceptū de ꝯhēdo. ge. 2. Et iterū deletis oībꝰ per
diluuiū ꝑter octo ꝑſonas gene. 9. Sʒ ꝑceptū ſcdm
expedit dari ꝓ ſem ꝑ: qꝛ illā diſſolubilitatē oſtenſū
eſt eē ꝯſonā legi naturali ī prima ꝯcluſiōe. ꝛ minꝰ
ſeruabiꝫ niſi ſup hꝰ ſit ꝑceptū. ¶ De quarta ꝯclu- M
ſiōe ſit hec prima cōcluſio: ꝯctū ꝑdicto ꝯgruum eſt
annecti collatiōeꝫ ſpālis grē qꝛ ꝯcꝰ ꝑdicꝰ eſt dif-
ficilis cū ex eo naſcaꝫ obligatio valde difficilis: ꝛ ct
difficultas eiꝰ ꝯiūcta ē hōeſtati vt ꝓbatū ē priꝰ. ad
honeſtatē. g̊ ꝛ etiā difficile faciēdū ꝯgruū eſt grām
cōferri. ¶ Scd̄a ꝯcluſio ꝯgruū ē in aliquo ſigno
ſenſibili ſpāli ad hꝰ a deo iſtituto regulariter ꝯferri
qꝛ ſicut dictū eſt. ſ. in gñali de ſacramētis: expedit
talia ſigna iſtituta eē ꝓ ſtatu iſto. ¶ Tertia ꝯcluſio
eſt ꝙ expedit ſacramētū ꝓprie dictū ꝯiūgi ꝯctui ꝑ-
dicto qd ſit ſignū efficax grē tūc collate. Sʒ intelligē
dū ē ꝙ circūſcripta ꝯſideratiōe de rōne ſacramenti
in ꝓpoſito poſſūt coīter veritates d̄ mr̄imonio oſtē N
dī ꝑ rōeʒ ꝯcꝰ ꝛ obligatiōis. ¶ Iſta āt rō ſcr̄mēti
annexa: mltas difficultates nouas vꝫ adducere vt
pote a quo ꝛ ibi iſtituta: q̄ forma: q̄liter: q̄s miniſter
ꝛ qualiter vnꝰ: ꝛ q̄s ſit effecꝰ ſcr̄mēti. De primo nō
pōt dici ꝙ ſcr̄mētū mr̄imonij ſit iſtitutū innocētia
ibi ge. 2. qꝛ oīa ſcr̄mēta hñt efficatiā a paſſiōe xp̄i
exhibita: vꝉ ꝑmiſſa. Si ſtatꝰ inocētie ſteriſſet. nec paſ
ſio xp̄i fuiſſʒ ꝑmiſſa vꝉ exhibita. Nec appet ꝙ iſto ſit
ſcr̄mētū legis moſayce: nec iueniꝫ vbi ī .l. euāgelica
ſit inſtitutū. Chriſtus enim. Mathi. 19. approbat
illud quod inſtitutum fuit geneſis. 2. Et paulus.
ſcd̄a ad corinthios ſeptimo. Docuit actum vel
vſum ſequentem contractum matrimonij. Diceret
igitur aliquis ꝙ illud quod dicitur ad epheſios.
5. ſ. ſacrm̄ hꝰ magnū ē: dico in xp̄o ꝛ eccl̄ia. Intelli
giꝫ de ſacrō exteīe accepto: ꝓ ſigno ſacre rei cuꝰ m̄
ſi ē cā: nec ſignū alicuiꝰ efficax. Nō ei matrimoniū ē
ſignū efficax ꝯiūctiōis xp̄i ꝛ eccl̄ie. Sʒ quodāmō ē

ſignū efficax. Ita pōt eē votū v̄ginitatꝭ ſignū ꝯiunc
ctiōis v̄ginis ad xp̄m. ¶ Sed qꝛ cōiter tꝫ eccl'a eſſe
inter ſeptē ſacrā eccl'aſtica. Et nō ē ſentiēdū alr̄ de
ſacris eccl'ie q̄ ſentit tota eccl'ia Romana. Ut pꝫ eꝫ
de hereticis. ca. Ad abolendū. Jō pōt dici ꝙ ꝯtcū
D mr̄imonij admittit deꝰ ſacrm̄ ꝓprie dictū ſaltē ꝓ le
ge euāgelica: alioq̄n nō eēt ſacrm̄ noue leg̃: ꝛ ſic opꝫ
dicere ꝙ fuit inſtitutū a xp̄o: ſicut vniuerſalr̄ dictū
eſt ſupra de ſacris eccl'iaſticis. Sed vbi nō inuenit
planꝰ: q̄ Math. xix. Et licz ibi tm̄ approbāerit ꝯtcū
inſtitutū. Geñ. ij. ꝛ per ꝯñs illō nō inſtituit. Tn̄ ſa
cramentū inſtituit: qō pōt accipi ex illo v̄bo qō ad
dit. Qō deꝰ ꝯiunxit hō nō ſeparet. Ut nō intelliga
tur deꝰ ꝓcſe ꝯiunxiſſe inſtituēdo ꝯtcū mr̄imonij: ſꝫ
ꝯiunxiſſe ex tūc grōſe ꝑ inſtitutionē ſacri ꝯcomitā
tis illū ꝯtcū ꝯiungentē. Forma aūt eſt aliqō ſignū
ſenſibile a deo inſtitutū ad ſignificandū efficaciter
gratiam tunc collatam.

¶ Primum documentum.

VEl deus inſtituit ita indeterminatū ſi
gnū: vt ſit ſacrm̄ grē: ſicut eſt indeter
minatū ſignū req̄ſitū ad ꝯtcū: vel deꝰ
determinauit magꝭ illud ſignū qō dꝫ
eē efficax grē q̄ ex ipoſitiōe hūana de
A terminatur ſignū ſufficiēs ad ꝯtcū. Et ſi ſic: vel de
terminauit aliqua v̄ba ꝓcīſe vtpote accipio te i meā
vel accipio te in meū: vel determinauit indifferēter
quecūq̄ v̄ba exprimētia talē ꝯſenſuꝫ. Et inter iſta
mēbra multū inteſt: qꝛ ſi teneat̄ ſtrictiſſime: illud qō
eſt forma huiꝰ ſacri ꝯſtat in v̄bis ꝓciſis ſeq̄tur ꝙ
multotiēs eſt ꝯtcꝰ mr̄imonij ſine ſacro: etiā in lege
euāgelica: qꝛ multotiēs ꝯhitur ꝑ alia v̄ba q̄ ꝑ iſta
Sed etiā determinauit v̄ba: ſꝫ indifferēter quecūq̄
expſſiua ꝯſenſus adhuc tn̄ q̄ñq̄ ꝯbit̄ inter mutos
ſine v̄bis: ſequit̄ ꝙ alicui ſit ꝯtractꝰ iſte ſine ſacro.
Nec iſtud abſurdū eſt: qꝛ ꝓbabile ē ꝙ vſq̄ ad legē
B euāgelicā ꝯtrahebat̄ mr̄imoniū: vbi tn̄ nūq̄ fuit ſa
cramētū: vt h̄ loq̄mur. ſ. ꝓprie. ¶ Si aūt nō deter
minauit ſignū qō ſit ſacrm̄ grē: magꝭ q̄ ex ipoſitiōe
humana determinet̄ ſignū ſufficiens ad contractū.
Tūc pōt dici ꝙ in quolibet ꝯtractu in lege euāgeli
ca ꝯcomitat̄ ſacrm̄: qꝛ illō ſignū qō req̄rit̄ ad ꝯtra
ctū ex inſtitutiōe diuina eſt ſacrm̄. Sic apparet ſecū
do qualr̄ ſit vna forma: qꝛ vna vnitate indiuiſibili
tatis. Uerba enī hic ꝛ inde exprimētia ꝯſenſuꝫ ſunt
vnū ſignū integrū ꝛ reſpectu ꝯtcus ꝛ reſpectu grē
nec ē incōueniēs plures formas partiales eē vnius
ſacrm: ſicut dictū ē de eukariſtia: de v̄bis ſuꝑ panē
ꝛ vinū. ¶ De miniſtro aūt dꝛ ꝙ miniſter iſtiꝰ ſacri
C pōt eē indifferēter q̄cūq̄ q̄ pōt eē miniſter in ꝯtra
ctu mr̄imonij. Aliq̄n enī miniſter ē ſacerdos. Aliq̄n
vir ſolus cū muliere vt in clādeſtino mr̄imonio: ali
q̄n laicꝰ: aliq̄n clericꝰ. Sꝫ in mr̄imonio hn̄ ordiato
ſacerdos ē tn̄ miniſter: qꝛ mr̄imoniū hn̄ ordinatuꝫ
nō dꝫ fieri niſi in facie eccl'e. Sed q̄s ē effectꝰ iſtius
ſacri. Rn̄det̄ ꝙ collatio grē in aīabus ꝯhētiū. Et h̄
niſi ſit ipedimētū pcti mortal'. Nō eī ſufficit ad gra
tiā ꝑcipiēdā ꝙ ꝯhēs nō ſit fictꝰ reſpectu ſcri: ſꝫ opꝫ
ꝙ priꝰ penituerit. Ex quo ſeq̄tur ꝙ q̄ volūt recipe
digne ſacrm mr̄imonij ad hn̄dū diuinā grām: opꝫ
ꝙ ſint penitētes ꝛ ꝯfeſſi: qꝛ iſtō ſacrm nō dat priaꝫ
D grām. ¶ Unꝰ aūt ē total' effectꝰ ꝛ primꝰ. ſ. grōſa cō
iunctio aīoꝝ. Si aūt reſtrigas formā ſacri ad certū
ſignū: ꝛ ad miniſtros determinatos. Opꝫ dicere ꝙ
nō oēs ꝯhentes in lege xp̄iana ꝑcipiūt ſacrm. Pōt
tn̄ dici ꝙ cū ꝑcipiūt grām ſi al's nō ſit obex ꝙ deꝰ
aſſiſtit ibi ꝑꝑ difficultatē illiꝰ ꝯcꝰ honeſti: nō tn̄ tā
taꝫ grām ꝑcipiēt q̄tā ꝑciperēt cū ſacro: maxie ſi il
poſſibilitas nō extitiſſet. ¶ De quinta ꝯcluſione q̄ E
applicat ad voces dꝛ ꝙ aliō ē mr̄imoniū ꝛ aliō eſt
ꝯcꝰ mr̄imonij ad ſacrm mr̄imonij. Matrimoniū ē
illa obligatio mutua vel vinclm̄ de quo dictū ē in
pria ꝯcluſiōe pricipali. Cōtractꝰ aūt ē ille actꝰ mu
tuꝰ volūtarium de quo dictū ē i tertia ꝯcluſiōe prin
cipali. Sacramentū ē ſignū efficax grē ꝯcomitās il
lum actū de quo ſacro dictū ē in tertia ꝯcluſiōe pri
cipali: ꝛ pꝫ diſtinctiō eoꝝ ꝑ ſe. Primū ē ꝑmanēs in
aīabus ꝯiugū. Et ē relatio rei real' extrinſecꝰ adue
niēs. Uel ꝙ veriꝰ vl' relatio rōnis tn̄ qꝛ nihil ē ibi
niſi nouū diuinū ꝛ noua huiꝰ per nouā cōicationē.
Sed dñiū vel huiꝰ tal' nihil nouū ponit in dño vl'
huo. Scdm aūt tn̄ ē i fieri ꝛ ē actio vel paſſio inte
rior vel exterior: vl' magꝭ ꝯſiſtēs ex actibꝰ interioribꝰ
ꝛ exterioribꝰ duaꝝ ꝑſonarū. Et ſe hꝫ iſtō ad mr̄imo
niū prio mō dictū: ſicut cā in fieri: quēadmodū gñra
tio ad p̄nitatē: vl' magꝭ baptiſati: vl' ordiati ad ca
racterē. Tertiū aūt ſil'r ꝯſiſtit in fieri ꝛ ſimul ē cū ſe
cūdo: ꝛ nō ē cū prio: iō ſemꝑ manet cū ſcdo. nec opꝫ
dicere ꝙ h̄ nomē mr̄imoniū ſit eq̄uocū ad iſta tria:
ymo ꝙ tn̄ ſignificet primū ꝛ ꝓ ſcdo nō accipit̄ niſi
in obliquo ſpecificās aliō: vt ſit ꝓ ſcdo ꝯcꝰ ꝓ ter
tio ſacrm mr̄imonij vbi nō ē ꝯſtructiō intrāſitiua: ſꝫ
trāſitiua. ¶ Si oino ꝯtēdas ꝙ nomē mr̄imoniū h̄ F
tria ſigt̄ nō ꝯtendo de noie: qꝛ h̄ erit eq̄uoce. Pñt
ā̄t h̄ tria ſic deſcribi. Primū ſic Mr̄imoniū ē vinclꝫ
inter marē ꝛ feminā indiſſolubile: ex mutua trāſla
tiōe ꝑtātis corpoꝝ ſuoꝝ i ſeinuicē facta ad ꝓcreā
dū ꝓlē debite educandā. Scdꝫ ꝯtcꝰ mr̄imonij ē ma
ris ꝛ femie mutua trāſlatio ſuoꝝ corpoꝝ ꝓ vſu ꝑ
petuo ad ꝓcreandū ꝓlē debite educandā. Tertiuꝫ
ſic ſacrm mr̄imonij ē expſſio certoꝝ v̄boꝝ marꝭ ꝛ fe
mine ad ſeinuicē ſignificātiū traditionē mutue ꝑtā
tis corpoꝝ ad ꝓlē debite ꝓcreādā ex inſtitutiōe diui
na efficaciter ſignificās grām ꝯferēdā mutue ꝯhēti
bus ad ꝯiunctionē mutuā aīoꝝ grōſaꝫ. Uel ſi v̄ba
certa nō ſunt ꝓciſe forma iſtiꝰ ſacri: nec ēt miniſtrā
tes ꝯhētes ꝓciſe miniſter ponat̄ in ꝑncipio loco il
liꝰ expſſio v̄boꝝ marꝭ ꝛ femie vl' aliq̄d gñaliꝰ: vt
pote. Eſt exhibitio certoꝝ ſignoꝝ ſignificātiū mu
tuā traditionē ꝑtātuꝫ corpoꝝ marꝭ ꝛ femine ad ꝓlē
debite ꝓcreādā ꝛc. ¶ Per h̄ ad q̄ōneꝫ iſtā applicā
do. Cōtractꝰ ſiq̄dē mr̄imonij inſtitutꝰ ē a deo ante
lapſuꝫ. ſ. in ſtatu nature inſtitute: vt pꝫ geñ. ij. Hoc
nūc os ꝛc. Et creſcite ꝛ mltiplicami. Et poſt lapſuꝫ.
geñ. 3. Multiplicabo ꝯceptꝰ tuos ꝛ erūpnas tuas
dixit dñs eue. Et geñ. 9. Creſcite ꝛ mltiplicamini.
Et eꝰ inſtitutō fuit ꝑ modū ꝓcepti affirmatiui: ita
ꝙ obligat ſemꝑ: ſꝫ nō ad ſemꝑ ſꝫ ꝓ tp̄e neceſſitatis
nō tn̄ i pricipio: ſed adhuc videtur eodem modo
obligare ſi paucitas ſimiliter cā aliq̄n accideret: vt
pote ex bello: peſte: vel clade: ꝛ hmōi. Et h̄ probat
quō hic ꝯtcus eſt a deo ꝑ legē poſitiuā diuinā inſti
tutus. Et aliter ab ip̄o imprimēte legē nature i cor
dibus hoim: de q̄ lege nature ē iſte ꝯtcus: ſꝫ nō ꝓple
narie: vt notū neceſſariū: tn̄ vt ſcdario ꝯſonū. ſ. ſm

obligationē indiſſolubilē inſtituit de⁹ ex ſua lege
poſitiua. Ibi Gen. ij. adherebit vxori ſue. Adhere/
bit inq̄. i. nō momētanee accipiet. Inſtituit etiā im
pmēdo legē nature: nō ſolū ad ea q̄ ſunt neceſſaria
illi legi. Sed legi nature vera ⁊ ꝯſona euidēter illi
legi ꝙ ſic inſtituerit ꝓbaꝛ in principio p̄ūe ꝯcluſio
nis. Licet aūt p̄ceptū ſcd̄m habeat ꝟtutē negatiui:
q̄z obligat ſemꝑ ⁊ ad ſemꝑ: niſi per legiſlatorē fiat
ſpālis diſpēſatō vt īfra diceꝛ: inſtituit et tertio ſacrū
mr̄imonij vt dictū ē in. 4. ꝯcluſiōe ꝑncipali. ¶ Sꝫ
D est dubiū ꝙ nō habeꝛ ex ꝯcluſionib⁹ illis ⁊ ſolutio
ne iſta. ꝙ nec rōnabilitas ꝯtus mr̄imonij: nec obli
gatiōis: nec inſtitutio diuina: nō ſunt niſi ꝑꝑ hūc fi/
nem. ſ. ꝓcreare ꝓlē finis debite educandā. Iſta aūt
inſtitutio d̄r fuiſſe in officiū. Et p̄ter h̄ fuit ſcd̄o ma
trimoniū inſtitutū in remediū incōtinentie poſt la
pſum. Vn̄ igiꝛ vꝛ prima honeſtas ꝯtus vel obli/
gatiōis iſto mō vel inſtitutio vel approbatio diuia
reſpectu ei⁹ ad iſtū finē. Diciꝛ ꝙ facile nō apparet
ꝙ ƒm rectā rōnē debeat q̄s vti illo actu p̄ciſe ad de
lectationē: imo oppoſitū rōni magis vꝛ eſſe ꝯſonū.
Ită igiꝛ magis tollēdo q̄z nō vꝛ inueniri laudabil'
via niſi ꝓcreatio ꝓlis. Ratio naturalis nō vꝛ ꝯclu
dere aliquā honeſtatē in illo actu: ⁊ ꝑ ꝯñs: nec in
obligatorio ꝯtu mutuo ad illū actū. Nec per ꝯñs
ꝙ legiſlator recte debeat talē ꝯtū vel obligationē
I approbare vel inſtituere. ¶ Quid igiꝛ ſi dicaꝛ ꝙ q̄
cunq̄ volēs vti corꝑe ſuo ad delectationē iſtā pcī
vt nō vtaꝛ cū nō ſua: nōne pōt cōmutare ⁊ dare cor
pus ſuū ꝓ corpore alteri⁹: quo iuſte vtaꝛ tāq̄ ſuo
vult dicere ꝙ vir det corp⁹ ſuū mulieri: ⁊ mulier vi/
ro: ⁊ tūc vir vteꝛ muliere tāq̄ ſua: ⁊ tūc illa donatō
erit honeſta vt nō peccet cū nō ſua ⁊ erit honeſta ꝓ
pter iuſtitiā cōmutatiuā. Et ſi h̄ nō ſufficiat: nec iu/
ſtitia ad hūc actū eēt laudabil' nō mag' q̄ cōmuta/
tio: ad vnū aliū actū: q̄ nō eēt laudabil' ſaltē pōt h̄
remitti ad inſtitutionē diuinā: q̄ nō ex laudabilita
te act⁹ ꝑꝑ aliū finē q̄ ꝑꝑ ꝓpagationē: ſꝫ ex infirmi
tate poſt lapſuꝫ: ⁊ ꝓnitate ad iſtū actū indulſit: ſed
nō approbauit actū iſtū ad vitādū mai⁹ malū. Iſta
aūt indulgētia poſita: ꝯtū ordinatū ad ip̄aꝫ inſti/
K tuit: ſi nō lege nature exp̄ſſa: ſaltē lege poſitiua: ⁊ h̄
tā q̄tū ad ꝯtū q̄ q̄tū ad obligationē. ¶ Sed dif
ficile ē i lege inuenire vbi quo ad ꝯtū: q̄z nuſq̄ i ve
teri teſtam̄o inueniꝛ ꝯc⁹ p̄cept⁹ vel laudat⁹: niſi ad
ꝓcreationē ꝓlis. Semꝑ eni mādatū diuinū ē de h̄
creſcite ⁊ multiplicamini: qd̄ nō ē niſi ꝓpagando.
Tn̄ in nouo teſtam̄o certificati ſum⁹ ꝑꝑ aliū finē. ſ.
vitationē fornicatōis: nō eē ꝓhibitū vt infra ad Co/
rin. 7. Hoc aūt ƒm indulgētiā dico: nō ƒm ip̄eriū.
Predixerat eni vnuſq̄ſq̄ ꝓpriā accipiat: ne fornice
tur cū altera. Et veriſil'e ē ꝙ iſta laxatio: nō fuerit ꝑ
mo facta in noua lege: ſꝫ a ꝑncipio hūani lapſus.
Sic igiꝛ ex p̄mis ꝯcluſionib⁹ hꝛ de inſtitutōe mr̄i/
monij ⁊ obligatōis in ordine ad finē ꝓpagādi ꝓlē
Et ēt de inſtitutōe ſacri ꝯcomitāt' illū ꝯtū. Sꝫ in/
ſtitutio ꝯc⁹ ad vitādū fornicationē nō hꝛ ꝑ rōnē
naturalē: imo vix tāq̄ licitū ex inſtitutōe diuia. Iu
ſtitia tn̄ indiſſolute: ⁊ ſacrm̄ ꝯcomitās illū ꝯtū: eo
L dēmodo declaranꝛ vt p̄ri⁹ dictū ē de inſtitutōe mr̄i
monij ꝑꝑ primū finē. ¶ Ideo r̄ndeꝛ ad argumē/
ta. Ad primū d̄r ꝙ adā ſicut p̄eco ꝓtulit illa ꝟba
vt declaratū ē in. j. ꝯcluſiōe ſicut manifeſte exp̄mit
⁊ ꝓ̄s. Math. 19. dicēs de eo q̄ fecit maſculū ⁊ femi/
nā: q̄pobrē relinquet hō. pa. ⁊ ma. ⁊ adherebit vxo. ſue
Ad ſcd̄m d̄r ꝙ eccl'ia nihil mutat circa illō qd̄ ē eēn
tiale ꝯtui mr̄imonij p̄ſuppoſita materia idonea.
Ideo eccl'ia bn̄ cognoſcit circa materiā habilē vel
inhabilē. Et iō circa h̄ aliq̄d imutat: ſꝫ h̄ eſt accidē
tale ⁊ nō eēntiale: ⁊ ſic termineꝛ primū documentū.

¶ Sequitur Primū correlarium.

Matrimonialis act⁹ ē honeſtus ⁊ licit⁹ A
Iſtō correlariū ꝓbaꝛ. Nā dicit Aug.
xix. d̄ ciuitate. c. 16. Cōcubit⁹ ꝯiugal'
q̄ ƒꝫ mr̄imonialiū p̄cepta tabulaꝝ fit
cā ꝓcreādorū liberorū: licit⁹ ē ⁊ hone
ſtus. Itē obligatio ad actū q̄ nō ē licit⁹ ē pctm̄: ſed
in mr̄imonio ē obligatio ad ꝯiugalē ꝯcubitū. Cū ḡ
nubere nō ſit pctm̄: dicēte ap̄lo. j. ad Corint. 7. Si
nupſerit ꝟgo nō peccauit: igiꝛ ꝯcubit⁹ ꝯiugalis p̄t
fieri licite. ¶ Sed in oppoſitū arguiꝛ ꝙ nō ſit licit⁹ B
q̄z nō ē licitū hoī: ſe priuare vſu rōnis: nec ſimpl'r:
nec ad tp̄s: in actu aūt ꝯiugali priuaꝛ hō vſu rōnis
Vn̄ ph̄s. 7. Ethi. c. 8. diē de venere. Furaꝛ intelle
ctū ſpiſſe ſapiētis: ḡ ille act⁹ ē illicit⁹. Itē ōis act⁹
eſt illicit⁹ quē de neceſſitate ꝯcomitaꝛ pctm̄: ſꝫ ꝯiu
galē actū de neceſſitate ꝯcomitaꝛ ſaltē pctm̄ venia
le: q̄z vt dicit Aug. xix. de ciuitate. c. 4. Nō nullū vi
ciū eſt cū caro ꝯcupiſcit aduerſus ſp̄m. Ip̄m ēt ſem
per ꝯcomitaꝛ tēptatio q̄ ē ex carne: de q̄ diē magr̄
lib. ij. d. 22. ꝙ nō ſit ſine pctō: ḡ act⁹ ꝯiugal' ē illici
tus. Itē nihil indiget excuſatōe niſi pctm̄: ſꝫ act⁹ cō
iugal' indiget excuſatōe ꝑ bōa ꝯiugij ƒm mgr̄m. d.
26. c. j. ḡ act⁹ ꝯiugal' ē pctm̄. ¶ Ad iſtō dubiū r̄n/ C
detur ꝙ vt ſup̄ viſuꝫ ē ad mr̄imoniū incliat: nō tm̄
natura gn̄is: ſꝫ ēt natura ſp̄ēi. Et nō tm̄ ꝑ cōpara/
tionē ad ſcd̄ariū ei⁹ finē q̄ eſt mutuū obſequium: ſeu
mutua ſubuētio i reb⁹ domeſticis: ſꝫ ēt ꝑ cōparatō
neꝫ ad ei⁹ ꝑncipalē finē: q̄ ē ꝓcreatio liberorū. Cū
aūt natural' rō a deo ſit inſtituta: q̄uis in aliquo ꝑ
pctm̄ ſit obfuſcata. Impoſſibile tn̄ ip̄aꝫ incliare ad
aliq̄d qd̄ ſit ƒm ſeip̄m ⁊ vniuerſal'r illicitū: ita vt in
eo mediū licitū inueniri nō poſſit. Itē mr̄imoniū a
deo ē inſtitutū vt viſuꝫ eſt. De⁹ āt nihil inſtituit in
quo iplicetꝛ obligatō ad aliq̄d illicitū. Cū ḡ in mr̄i/
monio ſit obligatō ad ꝯiugalē ꝯcubitū: affect⁹ ꝯiu
gū h̄ petēte loco ⁊ tp̄e debit': act⁹ ꝯiugal' fieri p̄t de
bite ⁊ licite. ¶ Iō r̄ndeꝛ ad argumēta in oppoſitū
Ad p̄mū cū d̄r ꝙ nō ē licitū hoī ſe p̄uari vſu rōnis D
d̄r ꝙ ymo aliq̄n q̄n illa p̄uatio ē momētanea ⁊ pre
ordinata a rōne ad magnū ſp̄ūale bonū ⁊ ex aucta
te diuina. Et tal' ē vſus rōnis i hoīe ꝑ ꝯiugalē ꝯcu
bitū: pure ⁊ directe ordinatū ad reddēdū debitū vꝛ
ad ꝓcreationē liberoꝝ ordinatū ad diuinū cultuꝫ.
Ad ſcd̄ꝫ negaꝛ minor. Illa eni rebellio viriū inferioꝝ
ꝯ rōnē viciū qd̄dā ē: in q̄tū ē declinatio a p̄ria inſti/
tutōe nature: in q̄ nō fuiſſꝫ rebellio viriū ē. Et h̄ re/
bellio orta ex vitio parētū: ſꝫ ꝑ bōa mr̄imonij caret
rōne culpe. Utrū āt tēptatio q̄ ē ex carne poſſit fie/
ri ſine pctō. de h̄ videbiꝛ i ſcd̄o collectarij. Ad tertiū
d̄r ꝙ ꝓ tāto d̄r carnal' ꝯcubit⁹ excuſari ꝑ bōa mr̄i/
monij: q̄z eꝫ mr̄imoniū ſemꝑ ē pctm̄: ⁊ in mr̄imonio
p̄t fieri ſine pctō. Vn̄ idē act⁹ ꝫ in mr̄imonio nō ē pri⁹
pctm̄: ⁊ poſtea fit nō pctm̄ ꝑ bona ꝯiugij. ¶ Sed
dubitaꝛ vtrū act⁹ matrimonial' ſit meritori⁹. Et vi/ E

detur ꝙ non:quia dicit magiſter ſententiarum diſt. 26.c.primo ꝙ ſi nõ peccaſſet primi homines:coitus eorũ bonꝰ eſſet: ⁊ remunerabilis:in quo iplicare videẗ ꝙ modo non ſit remunerabilis:ergo cõcubitus cõiugalis nõ eſt mõ meritoriꝰ. Itẽ ſm phm ſcđo ethi.c.3. Semꝑ circa difficilꝰ ſit ars ⁊ virtus ſꝫ cõcubitꝰ cõiugalis nõ eſt difficilis:ſꝫ delectabilis:ğ nõ eſt virtuoſus: ſꝫ nihil eſt meritoriũ niſi ſit virtuoſũ:ğ actꝰ ꝯiugalis nõ eſt meritoriꝰ cũ nõ ſit virtuoſus ſꝫ delectabil'. Itẽ. 32.q.ij.cõnubia legitima carẽt pctõ:nõ tñ tp̃e illo quo ꝯiugales actus geruntẽ pñtia ſpũſſancti daẗ:ſꝫ nullꝰ actꝰ eſt merito
F rꝰ niſi ꝑ pñtiã ſpũſſancti:ğ ⁊c. ¶ Cõtra actꝰ virtutis eſt meritoriꝰ:ſꝫ vxor reddẽdo viro debitũ facit actũ iuſtitie q̃ reddit vnicuiqꝫ qđ ſuũ eſt: ğ ꝯcubitꝰ cõiugalis eſt meritoriꝰ ſi debite ſit regulatꝰ. Item oĩs actꝰ ꝓcedẽs ex volũtate deliberatiua. Aut ẽ ſꝫ rõnẽ. Aut p̃ter rõnẽ. Si ſm rationez: eſt virtuoſus ſi preter rõem eſt vitioſus. Vñ damaſcenꝰ.li.2.ca. vi. Manẽtes in eo qđ ſm naturã eſt in ṽtute ſumꝰ declinãtes ex ea q̃ ſm naturam eſt.i.ex ṽtute ad id qđ p̃ter naturã eſt deuenimꝰ:⁊ in malitia ſumꝰ ṽtꝰ cĩ ẽ ex eo qđ preter naturã ad id qđ eſt ſꝫ naturã.⁊ vocat ibi naturã naturale iudiciũ rationis:icĩnãs ad virtutẽ. Cũ ğ cõcubitꝰ cõiugalis poſſit ꝓcedere ex deliberatiua voluntate abſqꝫ h̃ qđ ſit vicioſus qꝛ vt habeẗ.s̃.licite põt fieri et honeſte:ıđ põt eſſe virtuoſus ⁊ ꝑ ꝯñs meritoriꝰ:ſicut ꝓbãt argumẽta ad ſcđaꝫ p̃te. Aut talis ſit propter delectationẽ carnis ſeu ꝑꝑ remediũ carnalis cõcupiſcẽtie:ſiſtendo infra limites mr̃imonij:ſic ꝙ hõ nõ vellet facere cuꝫ nõ ſua:nec ponẽdo ibi vltimũ finẽ:vtrũ cõcubitus hac de cã ſctũs poſſit fieri ſine õi pctõ aut ſemꝑ eſt pctm̃:iferiꝰ dclarabiẗ. Si aũt volũtas extra limites matrimonij feraẗ:vt qꝛ talẽ actũ vellet exercere cũ muliere etiã ſi nõ eẽt ſua:tũc ſemꝑ ẽ pctm̃ mortale ſm magis ⁊ minꝰ ſm ſpẽm luxurie. ¶ Ad rõnes in
G oppoſitũ rñdeẗ. ¶ Ad primaꝫ dꝛ ꝙ ſi primi hoĩes nõ peccaſſent q̃libet coytꝰ eorꝫ fuiſſet remunerabil ⁊ ſic itelligit magr̃:mõ aũt nõ ſic.qꝛ aliq̃s ẽ remunerabilis ⁊ aliq̃s nõ. ¶ Ad ſcđm dꝛ ꝙ actꝰ ꝯiugalis licitꝰ:⁊ bene ordinatꝰ q̃uis habeat delectationem ex p̃te opantis hꝫ tñ magnã difficultatẽ cũ tali delectatiõe opari ṽtuoſe.vt decet:cũ in delectatiõibꝰ ſm tactũ valde difficile ſit tenere mediũ:qđ ṽtꝰ moralis tꝫ vt nõ opeẗ ponẽdo finẽ i delectatiõe:ſꝫ ad procreãdũ vel ad reddẽdũ debitũ:ſi eñ vt brutuꝫ poneret ſuũ finẽ in delectatiõe:tũc excederet ⁊ peccaret mortaliter. Si ei ex nimia deuotiõe nollet actũ illũ exercere:nec ꝓ ꝓcreatiõe ꝓlis nec ad reddẽdũ d̃bituꝫ deficeret:⁊ peccaret mortaliter:ſi aũt illũ actũ exerceat poſtq̃ a deo iſtitutũ ẽ matrimoniũ ad procreãdã ꝓlẽ vel ad reddẽdũ debitũ:tũc tꝫ mediũ ⁊ ṽtuoſe opaẗ. Sꝫ tenere iſtud mediũ valde ẽ difficile ⁊ pauci tenẽt. Iđ ṽtꝰ vt dicit phs ẽ circa difficile qđ ẽ h̃. Et pauci tenẽt iſtđ mediũ:ſꝫ capiũt ſuas delectatiões vt brutũ. ¶ Ad tertiũ diciẗ ꝙ auctori
H tas decreti ꝓ tãto dꝛ ꝙ preſentia ſpũſſcti i illo actu nõ daẗ q̃tũ ad actũ ꝯtẽplãdi vel ꝓphetãdi qꝛ i illo actu ẽ q̃dã ſtupor ⁊ mẽtiſcaptio ex illa nimia d̃lectatiõe:ita ꝙ hõ totꝰ carneꝰ ẽ. Et iđ qñ ꝯnubia ſũt in illo actu ſctiſp̃s pñtia ſi ẽ ad dãdũ effectũ ꝯtẽplatiõis:ſꝫ non ꝙ pñtia ſpũſſctũ diuiſerit eos cũ ibi nõ

ſit pctm̃ tñ illa pñtia nõ dat effectũ ꝯtẽplãdi ſicut diciẗ de dormiẽtibꝰ q̃ ꝯtẽplari nõ poſſunt:⁊ tñ ſpũ
rꝰ eſt in eis ſi ſint iuſti ſine pctõ. ¶ Dubitaẗ ſi in I
matrimonio ꝯferaẗ gr̃a ⁊ videẗ ꝙ nõ ꝑ ſuſceptionẽ cuiuſlibꝫ ſacramẽti cũ quo cõfertur gr̃a minuiẗ morbꝰ ꝯ quẽ eſt:ſꝫ carnalis ꝯcupiſcentia ꝯ quã eſt matrimoniũ per ipꝫ nõ minuiẗ ſed augeẗ.ſicut eñ dicit phs.3.ethicoꝝ.c.vi. Concupiſcentie opatio auget conatũ:ğ gr̃a nõ cõferẗ in matrimonio. Itẽ per ſuſceptionẽ cuiuſlꝫ ſacramẽti ꝯferẗ gr̃a ſacramenti:cũ quo cõfigurat hõ aliquomõ xp̃o:ꝓ illo ſtatu quo paſſus eſt pronobis:al's eñ nõ diceretur ſacramẽtũ hr̃e efficaciã a paſſiõe eꝰ:ſꝫ matrimonium in nullo rep̃ſentat paſſionẽ xp̃i cũ in matrimonio ſit delectatio:⁊ paſſio xp̃i maxie fuit afflictiua: ergo videẗ ꝙ nõ ꝯferatur gr̃a in matrimonio. Itẽ omne ſacramẽtũ in quo ꝯferẗ gratia ꝯ aliquẽ morbũ dꝫ ſuſcipi ab oĩbus participãtibꝰ illũ morbum ſꝫ omnes in ſtatu nature lapſe:habẽt de lege cõmuni morbũ carnalis cõcupiſcentie:ğ ſi in ſacramẽto matrimonij conferẗ gratia ꝯ carnalẽ cõcupiſcẽtiã oẽs viri ⁊ mulieres deberẽt matrimoniũ ꝯhere qđ falſum eſt. ¶ In oppoſitũ arguiẗ: nã in ratiõe cu
tuſlibet ſacramẽti poniẗ qđ ẽ ex ſctificatiõe ꝯtinẽs K
aliquã inuiſibilẽ ⁊ ſpiritualẽ gratiam: ſꝫ quelibet ꝑs diffinitiõis cõuenit cuilibet parti ſubiectiue contente ſub diffinito:cũ ergo matrimoniũ ſit ſacramẽtũ noue legis vt oſtendeẗ in eꝰ ſuſceptione: cõferẗ gr̃a vt videẗ. Itẽ ſacramẽta noue legis efficiũt ꝙ figurãt eomõ quo dictũ eſt.s̃.de ſacramẽtis noue legis. Sed quodlibet ſacramentũ figurat gr̃aꝫ:qꝛ ſacramentuꝫ vt dictũ eſt.s̃.eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma:ğ in ſuſceptione matrimonij cũ ſit ſacramentũ noue legis ꝯferẗ gratia:q̃uis dñs hoſtienſis dicat oppoſitũ in ſũma.li.primo rubꝛ.de ſacramẽtis nõ iterãdis:ſꝫ nõ teneẗ a theologis. Ad iſtđ
dubiũ rñdeẗ ꝙ cõtrahẽtibꝰ matrimoniũ digne cõ L
ferẗ:gr̃a gratũ faciẽs nõ tñ gratis data:vt quidaꝫ dicere voluerũt. Sicut eñ natura nulli cõfert potẽtiam quĩnetiã ꝯferat diſpoſitionẽ ſi põt neceſſariã ad idoneã executionẽ actꝰ illiꝰ potẽtie:ſic ip̃e deꝰ cõferendo alicui p̃tãtẽ ꝑ ſacramẽti ſuſceptionẽ ſimul cõfert diſpoſitionẽ neceſſariã ad idoneã executionem actꝰ illiꝰ potẽtie. per ſacramẽtũ aũt matrimonij daẗ ex diuina inſtitutiõe matrimonij ꝯhentibꝰ p̃tãs:vt vnꝰ vtaẗ alio ad ꝓcreationẽ ꝓlis ⁊ ad cõcupiſcẽtie remediũ:cuius p̃tãtis actus exequi non
poſſũt idonee ⁊ digne ſine gr̃a gratũ faciẽte. Iđ ſol M
uũẗ rõnes i oppoſitũ. ¶ Ad primã dꝛ ꝙ ꝑ matrimoniũ reprimiẗ ꝯcupia i ſua radice icõcupiſcibili poſita ꝑ gr̃am q̃ ꝯferẗ i matrimonio excludũẗ multe cõcupiſcẽtie:m̃lte turpitudines:q̃ occurrerẽt ſine matrimonio i carnali d̃ſiderio:⁊ eſtuatiõe carnis et per actũ matrimonij retrahiẗ ab aliis corruptelis Propter qđ dicit ap̃ls ꝑma ad cor.4. Melius eſt nubere q̃ vri. Dicẽdũ ẽ ğ ad aucto.phi ꝙ q̃uis opatio ꝯcupiſciẽtie ſi ſi ẽ rõe ordiata augeat conatũ tñ qñ ẽ ordiata rõe reprimit eꝰ exceſſu:qꝛ actꝰ diſponũt ad ſil'es habitꝰ. ¶ Ad ſcđm dꝛ ꝙ q̃uis ꝑ matrimoniũ nõ cõformẽẗ ꝯhẽtes paſſiõi xp̃i q̃tũ ad penã ꝯformãẗ tñ ⁊ q̃tũ ad paſſiõis eꝰ cãꝫ:q̃ fuit ex p̃te paciẽtis q̃ cã fuit caritas qꝛ ꝑꝑ nimiã caritatẽ ſuam q̃ dilexit nos:pati voluit vt ecclĩaꝫ ſibi aſſume

ſignat plura nõ opʒ ꝙ efficiat oĩa:ſʒ ſufficit vnũ:cũ
ꝗ mřimoniũ ſignificet grãm q̃ vnit aiaʒ cũ xpõ: ta/
lẽ ꝗ grãm efficiat ſacrm mřimonij como quo alia ſa
cramẽta efficiũt: vt ſup̃ d̃claratũ ẽ q: nõ ſunt ꝓprie
cã efficaẽs grẽ. Ad quartũ ꝙ h̃ ſinglare ẽ in h̃ ſacro
qd̃ nõ põt ſuſcipi ab vna perſona tantũ:ſed opor/
tet ꝙ ſint plures: vnde nõ eſt inconueniens ꝙ a ſe
ipſis poſſint ſuſcipere h̃ ſacrm. Quia vn⁹ alij mini
ſtrat partẽ vnã:⁊ al⁹ aliã:vñ null⁹ eandẽ partẽ ſa
cramẽti recipit a ſeipõ ſʒ ab alio. Nã ꝓferẽs v̾buʒ
prio ptinẽs ad ſacri eſſentiã miniſtrat alij materiã
ſacri. Et ſcd̃o ꝓferẽs priori miſtrat q̃ſi formã ſacri
I ❡ Sed eſt dubiũ:ſi ꝯcubit⁹ eſt de eſſentia ſa. ſi ma
trimonij. Dico ꝙ nõ eſt de eſſentia:q: inter v̾gines
mariã ⁊ ioſeph fuit verũ mřimoniũ:⁊ tñ nunꝗ̃ fuit
imagiata carnal' copľa:q: ãbo remãſerũt v̾gĩes. Itẽ
deficiẽte aliq̃ qd̃ ẽ de integritate ſacri. ſacrm ẽ min⁹
ſacrm. Sʒ ſic dicĩ magr̃ di. 27. li. 4. c. 4. Mřimo/
niũ in quo nõ fuit carnalis copula:nõ id̃ eſt minus
ſacrm:ꝗ carnalis copula nõ eſt de eius integritate
K ❡ Et ſi diceretĩ oẽ illud eſt de integritate ſacri qd̃
exprimitĩ in inſtitutõe ei⁹:ſʒ cũ mediãte adã vt p̃co
ne mřimoniũ inſtituit ⁊ fuit ibi exp̃ſſa carnalis co/
pula: cũ fuit ibi dictũ. Erũt duo in carne.ſ.in ꝓle
gñata:ꝗ coyt⁹ eſt de integritate mřimonij. Itẽ ma/
giſter lib. 4. d. 27. c. 4. et hr̃ in decreto. 27. q. 2.
c. Nõ eſt dubiũ. d̃r ibi. Nõ eſt dubiũ illã mulierẽ nõ
ptinere ad mřimoniũ cũ qua docetĩ nõ fuiſſe cõmix
tio ſexus. Itẽ ſm aplm ad ephesios:h̃ mřimoniuʒ
eſt ſacrm xpi ⁊ eccľie:ſʒ ſicut dicit magr̃ vbi prius ⁊
ponitĩ in decreto. 27. q. ij. c. Cũ ſocietas. Nuptie p̃
ter cõmixtionẽ ſexuũ nõ hñt in ſe xpi ⁊ eccľie ſacrm
ergo carnalis copula eſt de integritate mřimonij.
L ❡ Rñdetur ꝙ mřimoniũ põt dupliciter ꝯſiderari
aut q̃tũ ad primã ei⁹ pfectionẽ q̃ eſt pfectio eſſentia
lis. Et ſic carnalis copula nõ eſt de eẽntia ſacri mři
monij. Aut põt ꝯſiderari q̃tũ ad pfectionẽ ſcd̃aʒ q̃
eſt pfectio q̃ſi accidẽtalis:⁊ ſic carnalis copula ẽ de
ei⁹ integritate. Per illã eñ efficitĩ mřimoniũ ꝯſum
matũ quo ad ſcd̃am pfectionẽ:ſʒ nõ q̃tũ ad eſſe. ſi
cut d̃r ꝙ puer p ei⁹ deductionẽ ad q̃titatẽ pfectaʒ
efficitur vir ꝯſummat⁹ q̃ tñ puer exiſtens habebat
totã ſuã pfectionẽ in eẽntia:ſʒ accidẽtalr̃ acq̃ſiuit p
M fectionẽ. ❡ Ideo rñdeo ad argumẽta. Ad primũ di
co ꝙ adã cõprehẽdit in ſua p̃cõiuratiõe mřimoniũ
nõ tñ quo ad eſſentiã ⁊ primã pfectionẽ: ſʒ ẽt quo
ad ſcd̃aʒ ⁊ q̃ſi accidẽtalẽ. Ex hoc eñ nõ ſequitĩ ꝙ ſi
ne pfectiõe ſcd̃a accidẽtali nõ verũ mřimoniũ ſit.ſ.
ſine copula carnali. Ad ſcd̃m dico ꝙ in illa auctori
tate magr̃ intellexit quo ad ſcd̃am perfectionẽ ⁊ de
mřimonio ꝯſummato ſiue eẽntialiter ſiue accidẽta
liter:ſʒ nõ vult dicere ex h̃ ꝙ nõ poſſit fieri mřimo/
niũ verũ ⁊ eẽntiale ſine copula carnali:vľ nõ fuiſſe
ꝓpter nõ potuiſſe: vt in muliere arcta q̃ nõ eſt apta
ad mřimoniũ:⁊ ſic exponũt q̃dã: vt recitat glo. ibi/
deʒ. Ad tertiũ d̃r ꝙ q̃uis mřimoniũ abſqʒ carnali
copula ſit ſacrm vniõis xpi ⁊ eccľie q̃ eſt p carita/
tẽ: nõ tñ figurat illã q̃ ẽ ĩ nature ꝯformitate:ſʒ mři
moniũ ꝯſũmatũ vtrãqʒ vniõnẽ figurat: ſm ꝙ magr̃
N dicit. di. 27. ❡ Sed dubitatĩ vtrũ copula carnalis
fuerit ſub p̃cepto ante pctm̃. ❡ Dicit magr̃ di. 27.
ca. ij. ꝙ prima inſtitutio mřimonij habuit p̃ceptũ:
ſʒ prima inſtitutio fuit ante pctm̃: igr̃ mřimonium
ante pctm̃ fuit ſub p̃cepto. ❡ Et ſi diceretĩ ꝙ Da/
maſcenus dicit lib. ij. c. vi. De primo hoĩe ꝙ ſciẽs p̃
cognitor de⁹ ꝙ in trãſgreſſionẽ fieret:⁊ ſub corru/
ptionẽ caderet: fecit ex ipõ feminã auxiliatricẽ ſibi
ipĩ ſm ipm. Et ſimile dicit lib. 4. c. 16. Ergo vr̃ ꝙ
copula mřimonialis nũꝗ̃ fuiſſet ſi nõ fuiſſet pctm̃:
nõ fuit ꝗ ex p̃cepto ꝓ ſtatu ante pctm̃. Itẽ ſm phm
ſcd̃o de aia multiplicatio indiuiduorũ ẽ pp ꝯſerua
tionẽ ſpẽi in eadẽ ſpẽ:ſʒ añ pctm̃ ſpẽs poterat p̃ſer
uari in vno indiuiduo:q: nõ erat neceſſe ꝙ ſubijce/
retur corruptiõi: immo ſi nõ fuiſſet pctm̃ nõ fuiſſet
mors:ꝗ copula carnalis nõ fuit ſub p̃cepto in ſta/
tu ante pctm̃. ❡ Rñdetur ꝙ deus ante pctm̃ dedit O
hoĩ triplex p̃ceptũ. Unũ diſcipline ptinẽs ad pfe/
ctionẽ grẽ. vt hr̃ Gñ. ij. Qñ dixit: d̃ ligno ſciẽtie bo
ni ⁊ mali ne comedatis. Alterũ ptinẽs ad ꝯſeruatio
nem nature qñ dixit. De oĩ ligno padiſi comedite.
Alterũ p̃ceptũ dedit ptinẽs ad multiplicationẽ in
diuiduorũ ſpẽi hũane pp impletionẽ nũeri p̃deſti
natorũ q̃ eternaliter fuerũt p̃deſtinati ⁊ electi: id̃ q̃li
bet creatura deberet dicere. O de⁹ oĩpotẽs quõ te
potero obliuiſci:q: tu ab eterno recordat⁹ es mei.
Id̃ ꝓpter iſtã impletionẽ numeri electoꝝ fuit datũ
p̃ceptũ de multiplicatiõe gñis humani ab auctore
mũdi: dicẽte Gen. j. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ re/
plete terrã. Tñ iſtd̃ p̃ceptũ fuit affirmatiuũ: ⁊ ideo
nõ obligabat niſi ꝓ loco ⁊ tpe. Et id̃ nõ fuerũt trãſ
greſſores p̃cepti p̃mi parẽtes adã ⁊ eua: ſi in padi/
ſo terreſtri nõ ipleuerũt iſtd̃ p̃ceptũ. Quia nõ ſe co/
gnouerũt copula carnali:q: nõ ſe obligabat niſi lo
co ⁊ tpe opportunis ❡ Sed q̃ri põt rõ quare in pa P
diſo terreſtri nõ ipleuerũt p̃ceptũ copule carnal' ad
multiplicandũ gen⁹ hũanum. Põt eſſe triplex rõ.
Una q: paucũ remãſerũt in paradiſo terreſtri: ⁊ in
illo pauco tpe lucifer occupauit eos in exercitio tẽ
ptatiõis. Et mulier cito poſt ſuã formationẽ adhe/
ſit tẽptatõi diaboli:⁊ attraxit virũ ad eãdẽ trãſgreſ
ſionẽ. Et expulſi ſunt a padiſo: q̃re fas nõ fuit eis
copulãdi carnalr̃. Scd̃a rõ fuit:q: expectabant ab
auctoritate diuina quo tpe deberẽt copulari. Ter/
tia:q: i illo interuallo expectatõis: nõ inerat eis ſu/
perfluitas cibi:tertia digeſtõe digeſti:q̃ eſt ſemẽ ad
gñandũ:⁊ id̃ nondũ habuerãt pruritũ carnis:neqʒ
aliquã calefactionẽ:neqʒ tẽptatõeʒ. Id̃ nõ fuerit ꝯiũ
cti i padiſo: ſic tãgit. Aug. ſup gen. i. c. 7. i principio. Q
❡ Id̃ rñdetur ad rõnes. Ad primã dicĩ Ric. ꝙ h̃ nõ
eſt tenẽda opinio Damaſceni:q: dicit Aug. 4. de ci
uitate: q̃cunqʒ dixerit hoĩes nõ fuiſſe coytturos ſiue
ꝯiũgi ad actũ gñandi:⁊ diceret nõ genitos niſi pec
caſſent: q̃d aliud dicit niſi pp nũeroſitatẽ ſctõꝝ ũ: ne/
ceſſariũ hoĩ fuiſſe pctm̃. q. d. Aug. ꝙ h̃ dicere ẽ erro
neũ:q: tũc pctm̃ eẽt cã p̃deſtinatiõis. Id̃ opinio Da
maſceni nõ ẽ v̾a ꝙ id̃:q: vidit de⁹ hoĩem caſurũ: fe
cerit mulierẽ in adiutoriũ:⁊ ſic ſi pctm̃ nõ fuiſſet: nec
ẽt copula carnal'. Et h̃ nõ ẽ verũ: id̃ pl⁹ fauendũ ẽ
aug. q̃ damaſ. Ad ſcd̃m dico ꝙ phus nõ tãgit totã
cãm multiplicatõis indiuiduorũ ſub eadẽ ſpẽ:ſʒ tã
git partẽ. Sed alterã ptẽʒ nõ tãgit q̃ ẽ ipletio nũeri
electorũ:q: ad ꝓpoſitũ ſuũ nõ ptinebat cũ loquere
tur naturalr̃:q: diuina p̃deſtinatio ẽ ſupnaturalis
⁊ id̃ phus illã ignorauit. ❡ Sed ẽ dubiũ ſi copula R
carnal' fuerit ſub p̃cepto poſt pctm̃ d̃r ꝙ ſic: nã ſicut
p̃mis parẽtib⁹ dictũ ẽ ante pctm̃. Creſcite ⁊ multipli

camini ⁊ replete terrã. Ita poſt pctm̃ dictũ ē noe ⁊
filijs eiꝰ creſcite ⁊c̃. Et hoc poſt diluuiũ: vt pȝ Gñ. 9.
Itē magis fuit neceſſariũ matrimoniũ poſt pctm̃
ꝙ ante: qꝛ añ pctm̃ nõ fuit niſi in officiuȝ: poſt pec-
catum vero in officiũ: ⁊ in remediũ: ergo cũ fuerit in
preceptũ ante pctm̃ multofortius poſt pctm̃. ¶ Et
contra ꝙ nõ fuit ſub precepto patet: quia ſi fuiſſet
ſub ꝑcepto btã ṽgo nõ vouiſſet ṽginitatē: abſit ꝙ
faceret cõtra diuinũ ꝑceptũ: g̃ matrimoniũ nõ erat
ſub precepto. Itē magiſter. 26. diſt. c. 2. lib. 4. Di-
cit ꝙ ſcd̃a inſtitutio matrimonij habuit indulgen-
tiam: ſed qd̃ indulgetur nõ ꝑcipitur: g̃ matrimoniũ
B post lapſum nõ fuit ſub ꝑcepto. ¶ Reſpõdetur ꝙ
matrimoniũ poſt pctm̃ fuit in officiũ ⁊ in remediũ.
Quo ad primũ fuit ſub ꝑcepto etiã poſt pctm̃ quo
uſq; facta fuit ſufficiēs multiplicatio gñis humani
ad cultum diuinũ. Et tunc fuit melius aliquos ma-
nere in caſtitate virginali: vel viduali: ꝙ oēs vaca-
re copule matrimoniali. Quo aũt ad ſcd̃m nunꝙ
fuit ſub ꝑcepto: qꝛ morbũ carnalē efficatiꝰ poſſunt
homines temperare ꝑ exercitiũ meditationũ ⁊ affe-
ctionum ſpũaliũ: ⁊ deguſtationē celeſtiũ ⁊ maccra-
tionē corporũ: ꝙ per matrimonialē ꝯcubitum. Si-
cut eñ dicit Bernardus in ep̃la ad ꝓprios paren-
tes. guſtato ſpũ neceſſe eſt deſipere carnē affectanti
C celeſtia terrena nõ ſapiunt eternis inhiãti faſtidio
ſunt tranſitoria. ¶ Ideo reſpõdetur ad argumēta
in oppoſitũ. Ad primũ dr̃ ꝙ tp̃e virginis marie tã
erat facta ſufficiens multiplicatio hominũ ad diui-
num cultum. Et ideo iam copula carnalis nõ erat
ſub ꝑcepto: vnde nec iohẽs baptiſta ꝯtraxit mr̃imo-
nium. Uel poteſt dici ꝙ btã ṽgo vouerat ſub cõdi-
tione ꝙ ſi nõ placeret deo deſiſteret a voto. Ad ſe-
cundũ dico ꝙ facta multiplicatione hominũ indul-
getur vt vacent caſtitati vel ṽginitati. Ad alia de
oppoſita parte: ꝓcedũt de mr̃imonio facto in offi-
cium tp̃e quo erãt pauci homines ad cultũ diuinũ.

¶ Sequitur tertium co:relarium.

C Onſenſus ſolus de pñti verbis ex-
A preſſus: cauſat matrimoniũ: ⁊ ab illo
nõ eſt diſceſſus. Iſtud co:relariũ ꝓ-
batur ex magiſtro. diſtin. 2. c. 3. Ubi
dicit magiſter hic querit cũ ꝯſenſus
de ꝑſenti matrimoniũ faciat. Cuius
rei ꝯſenſus ſit ille: an copule carnalis: an cohabita-
tionis: an vtriuſq;. Si cohabitationis ꝯſenſus ma-
trimoniũ facit: tunc frater cuȝ ſorore: pater cũ filia
poſſet ꝯtrahere matrimoniũ. Sed ſi ille conſenſus
ſit carnalis copule: tũc inter mariã ṽginē: ⁊ ioſeph
nõ fuit verũ matrimoniũ. Propoſuerat eñ virgo
maria in virginitate manere niſi deus aliter facere
iuberet: ſicut dicit Beda ſup lucã. 1. ca. Si igitur fa-
cto voto ꝯſenſiſſet in copulã carnalē voti facta fuiſ-
ſet rea. Dicamus g̃ ꝙ ꝯſenſus copule carnalis vel
cohabitatiõis nõ facit ꝯiugiũ: ſed cõſenſus ꝯiuga-
lis ſocietatis verbis ſm pñs tẽpus exp̃ſſum vt cũ
dicit. Ego te accipio in meã: non dñam: nõ ancillã
ſed ꝯiugē. Ideo nõ dña: non ancilla: qꝛ nec de ſum-
mo: nec de imo: a principio mulier formata eſt: ſed
de latere viri ob ꝯiugale ſocietatē in donationem
corporũ in obſequiũ: ⁊ in ꝓcreationē liberorũ. Cũ
igitur ſic ꝯueniunt vt dicat vir Accipio te in meam
ꝯiugem: ⁊ mulier dicat: accipio te in meũ virũ. His
verbis vel idē ſignificãtibus alijs exprimitur ꝯſen-
ſus nõ copule carnalis vel cohabitationis corpo-
ralis: ſȝ ꝯiugalis ſocietatis: vult dicere magiſter ꝙ
non exprimitur ꝯſenſus copule carnal' ſupple tñ:
nec cohabitationis corporalis tñ: ſȝ ꝯſenſus ſocie-
tatis ꝯiugalis. ſ. quo ad vtrũq;: ex qua oportet eos
cohabitare: ⁊ ꝓlem ꝓcreare ꝗ̃tum fas eſt eiſdē: niſi
forte cauſa religiõis ſeparent: vel ad tp̃s vt cauſa
orõnis: vel vſq; in finē: vel per ingreſſum religiõis.
vſq; hic dicit magiſter in loco predicto. ¶ Et ſi ar- B
gueretur ꝙ nõ ſolũ ꝯſenſus de pñti cauſat matri-
moniũ: ſȝ etiam ꝓmiſſio de futuro. Certũ eſt ꝙ oē
vinculũ vel ꝯtractꝰ ad qd̃ licite põt ſequi carnalis
copula eſt verũ matrimoniũ: ſȝ poſt ꝯſenſum exp̃ſ-
ſum per verba de futuro licite ſequitur copula car-
nalis: qꝛ tales nõ dicunt̃ fornicari: vel adulterari:
quia ſubſequēte copula carnali ſimpliciter deter-
minat eccleſia inter iſtos eſſe matrimoniũ: g̃ ſolus
ꝯſenſus de ꝑſenti nõ facit matrimoniũ. Et iſtud cõ-
firmatur extra de ſpõſalibus. ca. Is qui. vbi dicit̃
Is qui fidem dedit mulieri ſup matrimonio ꝯtra-
hẽdo carnali copula fuit ſecuta ⁊ ſi in facie eccleſie
ducat aliã ⁊ illã cognoſcat: ad primã redire tenet̃: ⁊
cum ſcd̃a nullũ ē mr̃imoniũ: ergo nõ ſolũ tñ fit ꝑ
ꝯſenſum de pñti: ſed per ꝓmiſſionē de futuro ſi ſe-
quatur copula carnalis. ¶ Item impleto ꝓmiſſi
ſicut ⁊ fidelitas eſt de lege nature: nõ aũt eſt ꝑ illuȝ
actum: quia ille actus nõ eſt forma: nec ꝯtrahendi:
nec forma ſacri: igitur priꝰ fuit matrimoniũ: g̃ pro-
miſſio eſt vinculũ indiſſolubile: quia qd̃ eſt de lege
nature ſolui nõ põt: ⁊ maxime ſi ꝯfirmetur iuramē-
to: quia ſuare iuramentũ eſt de lege nature. ¶ Itē
non eſt mediũ ꝗ̃tũ ad iſtũ ꝯtractũ inter ſpõſalia ⁊
matrimoniũ: quia qñ ponitur iuramentũ excedit
ꝯtractus firmitatē ſponſaliũ: quia ſpõſalia hñt fir-
mitatem ſuã ſine iuramento: g̃ qñ apponitur iura-
mentũ eſt ꝯtractus matrimonij ex ꝓmiſſo: g̃ cũ iu-
ramento facit vinculũ indiſſolubile ⁊ per ꝯñs facit C
mr̃imoniũ. ¶ Rñdetur ꝙ ꝯcꝰ mr̃imonij: q̃ indu-
cit obligationē vl' vinculũ nullũ ē mr̃imoniũ: g̃ mr̃i-
moniale ē datio: ⁊ ſi nõ liberal': tñ datio ꝓ alio reci-
piendo: qd̃ eſt permutare: ſaltē traditio mutue pote-
ſtatis corporis: ſed nullus ꝓmittẽdo tradit illo qd̃
ꝓmittit: immo eſt ꝯtradictio: quia ꝓmiſſio eſt de
tradendo in futurũ. Conſenſus aũt de futuro exp̃ſ-
ſus ſignis ꝯuenientibus illi ꝯſenſui: nõ eſt niſi ꝓmiſ-
ſio: g̃ impoſſibile eſt eſſe traditionē: nec per ꝯñs cõ-
tractũ matrimoniũ. Si quis aũt vellet facere vim
de ſacro cõcomitãte ꝯtractũ poſſet dicere ꝙ ꝓpria
forma ſacri iſtius: ſiue ꝯſiſtat in ṽbis ſiue in ſignis
alijs: nõ ꝯuenit niſi in ſigno rep̃ſentatiuo: nõ aũt ꝓ-
noſtice: nec intentio miniſtri ſufficiens eſt ad mini-
ſtrandũ ſacramentũ intẽdere ꝓ futuro: ſed opȝ ꝙ
intendat ꝓ pñti ſicut ſignũ ſignat: qꝛ in ſacris veri-
tatis miniſter nõ ydonee miniſtrat ſi mentitur. Nõ
eſt g̃ ibi ſacrm̃ ſi ꝯſenſus eſt de futuro tñ ꝓpter de-
fectum intẽtionis miniſtri. Et mendaciũ eſt ſi vtit̃
ſigno rep̃ſentatiuo ꝓ pñti: ⁊ nõ ſit niſi ſignũ ꝓnoſti-
cum hoc eſt de futuro: ⁊ ſi nõ mẽtiatur: quia ſic cre-
dit eē de pñti: deficit tñ intẽtio requiſita: ⁊ ſignũ de- D
bitũ requiſitũ de pñti. ¶ Ideo poſſunt ſolui argu-
mẽta. Ad primũ qñ dr̃: omne vinculũ ad qd̃ põt. ⁊c̃

dicitur ꝙ maior nõ eſt vera niſi intelligatur de vin
culo indiſſolubili ante actũ copule carnalis. Iſtud
autem ⁊ ſi fiat indiſſolubile per iſtum actum nõ au
tem prius erat indiſſolubile. ¶ Et ſi q̃ras: iſto ſuppo
ſito ſm preſumptionem eccleſie qḋ eſt ſm veritatẽ
vinculum nunq̃ actus ſequens cauſat actum indiſſo
lubilem. Reſpondeo ꝙ veritas preualet preſumptio
ni ⁊ ſimpliciter: ⁊ in quocũq; iudicio: ſi equaliter po
teſt eſſe veritas nota ſicut eſt illud vnde oritur illa
preſumptio in veritate. Igitur ſi iſte in actu ſequen
ti ſponſalia non mutat conſenſum ſponſaliũ in ma
trimonialem non efficitur matrimonium per iſtum
actum: quia iſte nec ex natura rei: nec ex legi diuina
eſt propria forma ſacramentalis: nec matrimonium
in propoſito. Eccleſia tamen cui non poteſt ignote
ſcere animus exercẽtis actum illum preſumit ꝙ nõ
vult peccare mortaliter: non ꝙ recedat a conſenſu
ſponſalium ⁊ nouo conſenſu matrimoniali vel affe
ctu cognoſcat iſtam. Et ſic patet ad illud qḋ addu
ctũ ſupra. Cõcedo enĩ ꝙ ſi nõ mutet̃ conſenſus prior
in matrimonialem in veritate non eſt matrimonium
E licet eccleſia ſic preſumat. ¶ Ad ſecundum dicit̃ ꝙ
promiſſio ⁊ ſi ſit de lege nature obſeruanda non ta-
men attingit ad contractum dationis. Ideo q̃tum-
cunq; teneatur ſoluere promiſſum: res tamẽ manet
ſua donec fiat donatio: ⁊ ideo ſi det alteri data eſt:
nec poteſt poſt ab illo cui dedit auferre: vt teneat
promiſſum primo factum. Sed debet de impoſſibili
tate tenẽdi promiſſum penitere cum peccauerit mor
taliter rumpendo fidem. Illa igitur propoſitio ma
ior q̃ vinculum indiſſolubile proueniens ad iſtam
obligationem eſt matrimonium. Uerum eſt de indiſ
ſolubili de iure ⁊ de facto: ſicut eſt quando datio fa
cta eſt pro perpetuo. Promiſſio autem ⁊ ſi ſit indiſ-
ſolubilis de iure. tamen diſſolubil' ẽ de facto per ac
tionẽ ſequentem cũ altera verba de preſenti vbi eſt
actualis datio corporum. Ad tertium dicitur ꝙ in
ſponſalibus eſt gradus firmitatis ⁊ firmitas iura-
menti adhibita ſponſalibus per conſenſum de futu
ro: licet magis certificet non tamen excedit certitu-
dinem ⁊ firmitatem ſponſalium per verba de pre-
F ſenti. Sed diceret iuuenis. Quid ſunt ſpõſalia vnde
ſponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio. ff.
de ſpon. l. 1. ⁊ raymundus lib. 4. c. 1. Et dicuntur
ſponſalia a ſpondendo. i. Promittendo de futuro.
Et cõtrahũt̃ ſponſalia. 4. modis. Primomodo nu
da promiſſione. Aliquando datis arris ſponſali-
ciis. Aliquando interueniente anuli ſubarratione:
Aliquando interueniente iuratione. Nuda promiſ-
ſione eſt cum dicit vir accipiam te in meam vxorem
Et illa accipiam te in meum virum. Uel alia verba
equipollẽtia et iſta ſunt vera ſpõſalia q̃n ſic p verba
de futuro cõtrahunt̃. Si aũt p verba p̄ntis tpis ꝯ
hant̃ vt dicat vir. Accipio te in vxorẽ meã: ⁊ illa re
ſpõdeat. Et ego accipio te in virũ meũ: vel cõſimilia
verba dicat: q̃ mutuũ cõſenſum de p̄nti exprimãt: ta
lia dicunt̃ ſpõſalia de p̄ſenti: ſed improprie: cum talia
faciant verũ matrimoniũ. Quia licet eã nõ cognoſcat il-
lud ẽ vinculũ indiſſolubile: quia nõ licet alicui eorum alij
nubere. Et ſi nupſerit q̃uis ſcḋam carnaliter cogno
uerit ſeparãdus ẽ ab ea et cõpellẽdus reuerti ad primã
vt patet extra de ſpõ. c. Ex parte ⁊ c. In litteris. Si aũt
cõtrahant̃ ſpõſalia datis arris ſpõſaliciis. ſ. aliq̃

pecunia de anuli ſubarratiõe q̃ vulgo dicitur deſpõ
ſatio: ſed proprie ſubarratio nũcupatus vt. 27. q.
2. capitul. Si quis vxorem deſponſauerit de iura
mento. habetur extra de ſponſ. capitulo. De illis.
preterea vbi dicitur ſi quis poſtq̃ iurauit ſe ducturum
aliquã ea incognita ſe ad partes alias ſe trãſ
ferat ſi non inde facto proceſſu poterit mulier aliũ nu
bere: iniũcta penitẽtia de periurio mulieri: ſi per eã G
ſteterit: quominus matrimonium fuerit. ¶ Sed eſt
dubium quare matrimonium denominatur a matre
quia melius debebat nominari a patre cum ſit dignior
⁊ a digniori debet fieri denominatio. Item videtur
ꝙ non debent vocari nuptie: quia res debet denomi
nari ab eo quod eſt de eſſentia ſua: quia ſignificatũ no
minis ẽ diffinitio: vt habetur. 4. metha. ſed nuptie
non ſunt de eſſentia matrimonij: ergo non debet matri
monium nuptie appellari. Item videtur ꝙ non de
beat vocari coniugium: quia ſpẽs non poteſt proprie
nominari nomine ſui generis: non enim homo pro-
prie nominatur per animal: ſed coniunctio eſt genus
ad matrimonium: ergo non poteſt proprie coniugiũ H
vocari. ¶ In cõtrarium eſt cõis vſus loquendi qui
talibus nominibus vtitur in matrimonio. Ideo re
ſpondetur ꝙ in matrimonio tria cõſiderantur. Pri-
mo eſſentiã ipſius que eſt cõiunctio: ⁊ ſm hoc deno
minatur coniugium: que coniungunt̃ conſenſus. Et
coniunguntur vir cum muliere in officium procrea-
tione prolis ⁊ in remedium. Secundo in matrimo-
nio conſideratur diſpenſatio ⁊ ſm hoc vocatur nu-
ptie a nubo: quia in illa ſolempnitate deſponſatiõis
qua matrimonium perficitur capita nubentium ve
lantur. Tertio in matrimonio conſideratur effectus Auguſti.
qui eſt proles: ⁊ ſic dicitur matrimonium vt dicit
Aug. cõtra fauſtum: quia mulier debet nubere vt ſit ma
ter. Poteſt etiam dici matrimoniũ quaſi matris mu
nium. i. officium: quia feminis maxime incumbit of-
ficium educende prolis. Et ſic dicitur matrimoniũ
quaſi matrem muniens: quia iam habet quo defen
datur ⁊ muniatur. ſ. virum. Ideo reſpondetur ad ar
gumenta. ¶ Ad primum dicitur ꝙ q̃uis pater ſit I
dignior q̃ mater: tamen circa prolem magis officio
ſa eſt mater ꝙ pater. Item plus facit mater in forma
tione prolis ⁊ augmentatione ⁊ nutritione q̃ pater
ideo plus debet denominari a matre q̃ a patre. Ad
ſecundum dicitur ꝙ pro ſtatu iſto eſſentialia cogno
ſcuntur per accidẽtalia vt in pluribus: ⁊ ideo quan
do nomen eccleſie deficit poteſt nominari talis res
nomine accidentali. Ad tertium dicitur ꝙ quando
aliqua ſpecies nominatur ab eo qḋ eſt generis pro-
pter imperfectionem ſpeciei: quando ſcilicet habet
complete generis rationem nec tamen aliquod ad-
dit qḋ ad dignitatem pertineat ſicut proprium acci
dentale: retinet nomen proprij communis. Aliquã-
do autem propter perfectionem quando in vna ſpe
cie complete inuenitur ratio generis ⁊ non alia. ſi-
cut animal denominatur ab anima: que cõpetit ani
mato corpori: qḋ eſt genus animalis: ſed animatio
nõ inuenitur perfecte in animatis que non ſunt ani
malia. Et ſimiliter eſt in propoſito: quia coniunctio
viri ad mulierem per matrimonium eſt maxima cũ
ſit animorum ⁊ corporum: ideo coniugium vocat̃. K
¶ Sed dubitatur vtrum ſit neceſſarius viri ⁊ mu-
lieris verus conſenſus. Dico ꝙ ſic: quia ad verã col

L

lationem ſacramenti requiritur vera intentio confe/
rendi.ergo ſimiliter ad vere ſacramentum matrimo
nij contrahendum requiritur vera intentio contra/
hendi. Item extra de ſpon.capitulo. Tua nos .in fi
ne dicit. Sine conſenſu cetera nequeunt perficere fe
dus cõiugale:ſed non eſt conſenſus niſi verus:ergo
ad hoc requiritur verus conſenſus. ¶ Et ſi dicere/
tur ꝙ non:quia nunꝗ poſſit conſtare de vero con/
ſenſu nunꝗ poſſent homines eſſe tuti vtrum eſſent
in vero matrimonio:qđ videtur inconueniens. Itez
magiſter. 27. diſtinctione. capitulo ſecundo. Dicit
ꝙ ſi vir ⁊ mulier explicant verbis qđ tamen contra
rium habent in corde:ſi non ſit ibi coactio vel dolus
matrimonium contrahunt:ſed ibi non eſt verus cõ
ſenſus ſi verbis explicatur ſi corde non volunt. Itẽ
ea que ſunt ab inſtitutione diuina non requiritur
conſenſus voluntatis humane:ſed matrimonium
eſt ab inſtitutione diuina vt ſuperius probatum eſt
L non ergo requiritur conſenſus voluntatis humane
¶ Reſpondetur ꝙ ad hoc vt vere contrahatur ma
trimonium in foro conſcientie:⁊ in conſpectu dei:ꝗ
cordium nouit occulta:requiritur verus interior cõ
ſenſus:ꝗuis non ſufficeret ſine inſtitutione diuina
quia cũ vir ⁊ mulier plenarie ſubſint domino dei
non ſufficeret vni transferre corpus ſuum in alte/
rius poteſtatem:niſi concurreret ad hoc diuina vo/
luntas ⁊ auctoritas:tamen ꝗtum ad iudicium eccle
ſie militantis que ſm exteriora iudicat ſi dicãt ver/
ba que conſenſum interiorem exprimant:ꝗuis ſm
rei veritatem non aſſit conſenſus iudicabitur ma/
trimonium:niſi euidentibus ſignis probari poſſint
nunꝗ interiorem conſenſum affuiſſe. Qđ probare
nimis eẽt difficile nec ad preſens occurrit mihi quo
M modo hoc ſit poſſibile. ¶ Ideo reſpondetur ad ra
tiones. Ad primam dicitur ꝙ ꝗuis non poſſit con/
ſtare certa ſcientia de vero conſenſu:tamen de hoc
poteſt cõſtare ꝑ probabilem coniecturã:⁊ hoc ſuffi/
cit. Unde philoſophus primo ethicorum: capitulo
ſecũdo. Diſciplinati eſt tantum inquirere ſm vnum
quodqꝫ genus:inꝗtum rei natura ſufficit. ¶ Ad ſe
cundum dicitur ꝙ magiſter intelligit ꝙ ꝗtum ad iu
diciũ eccleſie eſt matrimonium:quia conſenſus exte
rior verborum indicat conſenſum interiorem :quia
voces note ſunt earum paſſionum que ſunt in ani/
ma:ideo eccleſia iudicat per exteriora verba:tamen
in conſpectu dei:⁊ in conſcientia non eſt verum ma/
trimonium poſtꝗ non eſt conſenſus verus. ¶ Ad
tertiuz dico ꝙ ea que ſunt ab inſtitutione diuina re
quiritur conſenſus voluntatis humane in quibus
deus inſtituit qđ requiratur. deus autem inſtituẽdo
matrimonium implicite inſtituit vt requiratur viri
⁊ mulieris conſenſus:⁊ hoc fuit rationabile cum in
N matrimonio ſit aliquid carnale ⁊ humanuz. ¶ Sꝫ
dubitatur ſi ad matrimonium ſufficiat conſenſus ta
citus ⁊ non expreſſus. Dico ꝙ conſenſus tacitus
⁊ nullomodo expreſſus non facit matrimonium:qꝛ
conſenſus oportet ꝙ exprimatur vel per verba de
ꝑſenti viri ⁊ mulieris vel per alia ſigna in non potẽ
tibus loqui ſit expreſſus. Et hoc dico propter mu
tos ſeu a natiuitate ſeu per accidens perdiderint lo
quelam. Quia nulli dubium eſt ꝙ muti poſſunt cõ
trahere matrimonium :vt extra de ſpon.capitulo.
Tue fraternitati. Item etiam abſentes ⁊ qui nunꝗ
ſe viderũt ⁊ procuratorem ⁊ litteris:conſenſus mu
tuos exprimentes dum tamen fama vel auditu vel
aliquo modo ſe nouerint contrahere poſſunt. vt
3.queſtione. 5 .capitulo. Nec illud ⁊.3 2.queſti. 2.
capitulo. Non omnis. Ratio autez quare requiri/
tur expreſſio mutui conſenſus per aliquod ſenſibi/
lem ſignum eſt:quia ſic eſt a deo inſtitutum ſaltem
implicite. Cuius inſtitutionis cauſa cõgrua fuit: qꝛ
matrimonium eſt ſacramentum:⁊ de ratione ſacra/
menti eſt vt viſum eſt ꝙ in eo ſit aliquod ſenſibile ſi
gnum. Aliam etiam rationem aſſignant aliqui ꝙ in
ↄtractu matrimonij quilibet donat aliĳ poteſtatem
corporis ſui ꝗtum ad coniugalem actum. Donatio
enim non perficitur niſi concurrente conſenſu dona
toris ⁊ donatorij. Donatorius autez conſentire nõ
videtur in donatione niſi donator voluntatem ſuã
ſibi exprimat qđ ſine ſigno ſenſibili facere non po/
teſt. Ideo requiritur in matrimonio cõſenſus ſigno
ſenſibili expreſſus. Et non ſufficit conſenſus tacitus
Et hoc eſt ꝙ dicit magiſter. diſtin. 27.capi. 2. Di/
cit enim de viro ⁊ muliere ꝙ ſi conſentiant mente ⁊
non exprimãt verbis vel aliĳs ſignis certis:talis cõ
ſenſus matrimonium non facit. Item conſenſus ta
citus alicuius non dat ius aliĳ in re ſua : ſed per
matrimonium habet vir ius ⁊ poteſtatem in corpꝰ
mulieris ⁊ econuerſo ſm apoſtolum.i.ad corin.7.
Ubi dicit. Mulier ſui corporis non habet poteſta
tem: ſed vir. Si mulier autem ⁊ vir ſui corporis po
teſtatem non habet:ſed mulier. Ideo ad contrahen
dum matrimonium non ſufficit conſenſus tacitus:
ſed requiritur expreſſus.

¶ Secunda concluſio.

COnſenſus coactus nõ ſufficit ad ma
trimonium ſi liber non adſit. Iſta cõ A
cluſio ſic probatur:certuz eſt ꝙ diffi
lius eſt ad ſoluendum matrimoniuz
ſpirituale ꝗ carnale. Sed conſenſus
coactus diſſoluit matrimonium ſpi/
rituale vt profeſſionem religionis que voto cõſtrin
gitur:tamen per conſenſum coactum poſſet diſſolui
tale matrimonium ſeu talis profeſſio: ⁊ poſſet re/
dire ad ſeculum vt patet. 20. queſtione. 3 . capitul.
Preſens. Ubi dicitur ꝙ quidaz comes nomine ar/
tus filio ſuo lamberto:contra ſui voluntatẽ induit
cocullam monachorum : ⁊ fuit profeſſus inuitus.
Et hoc fuit factum ne impediret fratres ſuos in he
reditate. Deuentum eſt ad dominum papam ꝙ om
nia iſta facta ſunt contra lamberti voluntatem. De
terminat dominus papa ꝙ nihil debet fieri contra
volũtatem:ſpecialiter in matrimonio ſpirituali ſcili
cet in profeſſione religionis. Unde papa ibi deter/
minat ꝙ non tenetur ſubdi religioni :immo poteſt
tenere hereditatem paternam. Si ergo coactus con
ſenſus diſſoluit matrimonium ſpirituale: ꝗto ma/
gis diſſoluere poteſt matrimonium carnale. Et per
conſequens ad matrimonium contrahendum non B
ſufficit coactus conſenſus. ¶ Item filius non po/
teſt cogi a patre ad matrimonium contrahendum
⁊ tamen eſt preceptum diuinum obedire patri:ſed
quia ex inſtitutiõe diuina requiritur liber cõſenſus:

Ideo filius nõ põt cogi a patre niſi libere conſentiat
vt patet extra de ſpõſ. impuber. c. j. vbi dicitur. Nõ
poteſt pater filio adulto precipere matrimoniũ con
trahere: ſi filius non conſentiat. Sed ſi non adulto
hoc fecerit: cum peruenerit ad etatem adultam de-
bet patri obedire. Tamen ſi nollet obedire nõ eſſet
matrimoniũ. Igitur nullo modo põt contrahi ma
trimonium coacto cõſenſu. Item extra de his que
vi metus ve cauſa fiunt. c. j. in glo. dicitur: ꝙ matri
monium ↄtractum ꝑ metum non tenet. Nec obli-
gatus eſt qui hoc facit etiam ſi iurat: imo ſi aliquis
monaſteriũ ſic intrauerit ⁊ ꝓfeſſus fuerit non obli-
C gatur niſi ipſe ꝓbauerit ingreſſum poſtea. Ideo cõ
ſenſus coactus non facit matrimonium. ¶ Et ſi di
ceretur ꝙ conſenſus coactus facit matrimoniũ. Nã
baptiſatus timore penarum ſufficienter conſentit:
vt vere recipiat baptiſmum. Unde ⁊ cogendus eſt
ab obſeruantia fidei iam ſuſcepte: vt patet extra de
baptiſmo ⁊ eius effectu. c. Maiores eccleſie cauſas
preſertim articulos fidei contingentes: ad petri ſe-
dem referendas intelligit ⁊c. Igitur ſi ibi fit matri
matrimoniũ ſpũale vi metus. Etiã a ſimili fiet ma-
trimonium carnale ex conſenſu coacto: ſicut ibi fit
baptiſmus. Et tenet hoc a minori ad maius: quia
ſi fit in ſpũali matrimonio qḋ eſt maius. ergo fiet
in carnali: cum minor debeat eſſe libertas in carna
li ꝙ̃ in ſpũali matrimonio. Itẽ nullus metus impe
dit: niſi qui poteſt cadere in cõſtãtem virũ. Sed cõ-
ſtans ⁊ fortis impauidus eſt. ex. 3. ethico. Itẽ extra
de his que vi metus ve cauſa fiunt. c. ad aures. dr
ꝙ electio facta alicuius ad terrorẽ laycoꝝ reſigna-
uit electioni. Si tamen talis electio fuerit facta me
dio iuramento tenet: aliter non. ergo coactus cõſen
ſus ſi fiat cum iuramẽto erit verum matrimonium.
Opinio godefridi de fontibus fuit in hac queſtio-
ne. quolibeto. 13. ꝙ ad contrahẽdum matrimoniũ
homo nõ poteſt cogi ad conſenſum ſimpliciter. Sʒ
cogitur ſm quid. Ad ꝓferendum verba indicantia
conſenſum. Per que verba ſufficiẽter euadit penas
cõminatorias quas timet. Sed ſi vltra hoc ↄſentit
animo interius. Iſto ↄſenſu non conſentit ex metu
Et per cõſequens cõſenſus ille eſt liber ⁊ nõ coact⁹
D Et iſte obligat ad matrimoniũ. ¶ Sed contra hoc
Scotus. arguit doctor ſubtilis ſic. Quicunqʒ cogitur ad ali
quid quod nõ põt eſſe ſine alio abſqʒ peccato mor-
tali cogitur ad illud aliud. Et hoc ſimpliciter acci-
piendo coactionem hincinde. Sed iſte cogitur per
te metu ad dicendum ṽba exteriora ad exprimẽdũ
conſenſum. Sed proferendo verba declarantia con
ſenſum: ſi non eſſet conſenſus ṽbis correſpondens
mentiretur. Et ſic peccaret mortaliter. Sic per te ſi
cut poteſt cogi ad verba: poteſt cogi ad conſenſum
interiorem. Maior ꝓbatur. Tum quia iſte metus
qui excuſat poteſt cadere in conſtantem virum ſm
iura. Sed vir conſtans videtur in quem non poteſt
cadere met⁹ maioris incõmodi ꝙ̃ met⁹ peccati mor
talis. Probatur etiam ꝙ nullus metus poteſt cade
re recte in aliquem niſi ad ſubeundum minus ma-
lum vt maius fugiat malum vel caueat. Sed pati
quãcunqʒ penam eſt minus malum ꝙ̃ peccare mor
E taliter. ¶ Si diceretur ꝙ per iſtam rationem ꝓba
ri poteſt ꝙ non debet dicere verba ꝓpter quẽcũqʒ
metum niſi conſentiat animo. Tamen ſi cõſentit in
matrimonio tenetur matrimonium: cum metus nõ
inducat eum ſufficienter ad illum cõſenſum. Reſpõ
detur ꝙ nec ad verba exteriora cogitur ſimpliciter
ſic ꝙ alius moueat linguam ſuam. Sed imminet
aliquid magis vitandum. ſcilicet mors vel carcer:
Ideo dicitur cogi metu ad ſic loquendum. Igitur
a ſimili cum immineat ſibi maius malum ꝙ̃ conſen
tire in iſtam vxorem vtpote mors vel peccatũ mor
tale metu cogitur ad cõſentiendum in illam. Quia
ſi diceret verba ⁊ non conſentiret animo: peccaret
mortaliter: quia mentiretur. Ideo cogitur conſen-
tire ad vitandum peccatum mortale: et mortem.
¶ Confirmatur per exemplum. Si quis in magno F
periculo proijciat merces ſuas in mari ne ſubmer-
gat: ex metu proijcit. Et ſi eſſet aliquis actus alius
ſuper quem non poſſet eſſe proiectio vel abſolute:
vel non ſine peccato mortali ad illum ſimiliter co-
geretur. Secundo peccat opinio in hoc quod dicit
eccleſiam conſenſum preſumere: quia preſumit ſpõſum
ex metu tãtũmodo conceddiſſe exterius: non interius
in animo. Hoc falſum eſt: quia eccleſia pro meliori
parte preſumit: vt habetur extra de regulis iuris.
capitulo. Eſtote miſericordes. Ubi dicit ꝙ in dubijs
ad meliorẽ partem interpretantus. Et extra de ſcru
tinio in ordi. fa. capitu. ex parte. Ubi dicitur. Qui-
libet eſt eſtimandus dignus: niſi ſciatur indignus.
Et apparet manifeſte ꝙ eccl'ia copulam carnalem
ſequentem ſponſalia preſumit eſſe ex affectu mari-
tali: quia preſumit ſponſum ⁊ ſponſam non pecca-
re mortaliter in illo actu. Et ſimiliter hic. Ideo di- G
citur ad queſtionem ꝙ duo ſunt videnda. Primum
qualiter poſſit eſſe coactus conſenſus. Secundum
ſi ille ſufficiat ad matrimonium contrahendum. Scotus
Quantum ad primum dicit doctor ſubtilis ꝙ con-
tradictio eſt voluntatem ſimpliciter cogi ad actum
volendi: quia cum violentum ſit. 3. Ethicoꝝ. cuius
principium eſt extra non conferente vim paſſo. Et
intellige paſſo vim: id eſt violentiam non conferen
te: non negatiue: ſed contrarie. id eſt conferente. Qḋ
eſt dictu. Violentum eſt quod eſt totaliter a princi-
pio extrinſeco quod eſt contra inclinationem paſſi.
Et velle non poteſt ſic ineſſe volenti: quia ſic no-
lens vellet quod eſt contradictio. Poteſt igitur ha
bens volũtatem cogi ad aliquam actionem inſtru
mentalem: que tamen non eſt actio ſua. Utpote ꝙ̃s
manu mea percutiat: ita poſſet facere aliena manu
Sic quodammodo cogitur voluntas: quia nollet
talem percuſſionem. Nec elicitur talis actio a vo-
luntate eliciente vel imperante. Nam ad actionem
voluntatis elicitam vel imperatam: que proprie eſt
actio humana: non poteſt cogi niſi ſm quid: ſcilicet
metu maioris mali ꝙ̃ ſit ille act⁹ Et eſt iſta coactio
poſſibilis in homine virtuoſo. quãdo non leui eſti-
matiõe: ſed certitudinaliter (ſaltem certitudine ſuf-
ficiente in actibus humanis) ꝙ malum ſibi inferen
dum: maius eſt incõueniens ſibi: ꝙ̃ illum diſplicen
tem elicere. Poteſt et bene eſſe ꝙ ſm rectam ratio-
nem ſit ſibi maius inconueniens. Utpote mors vel
ſuſtinere carcerem: vel captiuitatem: ſeu exilium:
vel ſit mutilatio enormis: vel ſtuprum: et ſimilia.
Cum igitur iſte ſit dñs voluntatis ſue poteſt velle
aliquid quod alias nollet: ⁊ imperare alias nolitũ
anteꝙ̃ incurrat iſta mala; ⁊ ſm rectam rationem.

Unde talis dicitur poſſe cadere in conſtantē virum
ſed nullus metus pōt inducere aliquē ad peccatū
mortale ſm rectam rōnem: q2 non pōt eſſe maius
malū qđ imineat ꝙ ſit pctm̄ mortale: q2 pena ſola
D nulla eſt peior pctō mortali. Quātum ad ſecūdum dr̄
ꝙ conſenſus modo iſto coactus non ſufficit: ad
contractum matrimonij vt expreſſe habet̄ extra de
ſponſ.c.veniens. Et.c.conſultationi. Nam in.c.ve
niens dicit̄. Qui metu coactus qui poſſit cadere in
conſtantem virum aliquam deſponſauerit eam du
cere non tenetur. Ad idem dicitur.c.conſultationi.
Sed que eſt ratio iſtius? Rñdetur ꝙ eſt a cauſa for
mali iſtius cōtractus: ⁊ a cauſa efficiēte a qua eſt ꝙ
ↄtractus habeat talē formā ⁊ a cauſa finali ꝑpter
quā efficiēs dedit iſti cōtractui talē formā. Primū
patet: q2 iſte ↄtractus eſt datio: ⁊ licet nō liberalis:
q2 dat vt detur ſibi. Q2 vir dat corpus ſuū mulieri
vt mulier det ſibi ſuū. Tn̄ dr̄ libera datio: q2 cōtra
donatiōis rōnem eſt ꝙ nō ſit libera. Scđo a cauſa
efficiente: quia deus talem inſtituit trāſlatiōem eſſe
liberā ⁊ nō coactā. Et talis trāſlatio libera nō fuit
inſtituta ab eccl'ia: ſ3 a deo. Sed bene fuit expreſſa ⁊
declarata ab ecclefia vt patet: q2 etiā in lege nature
erat iſtud requiſitū in ↄtractu matrimonij. Gen. 2.
Adherebit vir vxori ſue. Nō adheret quis illi quā
inuitā ⁊ coacte tenet. Et Gen. 24. dr̄ ꝙ abraham di
Gen. 2. xit ſuo ſuo. Si noluerit mulier tecum venire: liber
eris a iuramento. Et cū ille peteret rebecā. dixerūt
parentes. Vocemus puellā ⁊ q̄ram⁹ volūtatē eius
Et ſtatim q̄ſierunt parētes. Uis ire cū hoīe iſto. Re
ſpōdit ibo. Ergo in lege nature erat matrimoniū li
berū ⁊ nō coactū. Et per ↄñs hoc nō fuit ab eccl'ia
Tertio ſeu tertia ratio eſt ex parte finis: qui eſt pro
creatio ꝓlis ſeu indiſſolubilitas vinculi. Ad illum
actū cōpetit iſtā dationē eſſe liberā ſimpl'r: q2 vt di
ctum eſt prius. 10. q. 3. c. preſens. Qđ quis nō dili
git paulo contēnit. Dicit etiam quidā ꝙ poſſet, dici
eccl'iam illegitimare pſonā aptā etiā ꝑ tēpore illo
pro quo eſt coactio: q2 ſicut pōt illegitimare ſimpl'r
ita etiā in caſu vl' ad tēp⁹. S3 hoc nō credo. Immo
ſtatū eccleſie hoc requirit ad naturā ill⁹ cōtractus
ab efficiente determinatā ꝑpter finem ad quem eſt.
I ¶ Cōtra hoc. Si iſte coact⁹ metu ſimpl'r ↄſentit in
iſtā: vt dictū eſt prius vere ↄſentit: q2 ex quo virtuo
ſus eſt vt vitet pctm̄ mortale ↄſentit interius: con
corditer v̄bis exterioribus⁹. Igit̄ cū p actū volūtatis
trāſferat̄ dominiū: ipſe tranſfert ptāte̅ ſui corpis in
illā. Item ſi q̄s ex metu pctī mortalis ↄheret matri
moniū ſimpliciter ↄheret: vtpote ſi ex p̄cepto diui
no vel hoīs ſupioris ſi poſſet hoc pcipe. Et tamē
metus peccati mortalis eſt ita metus: ⁊ ita cadēs in
ↄſtātem virū: ſicut aliquis metus pene: imo multo
magis. Itē nō pōt tantū timere aliq̄s malū ſibi: ſ3
etiā poteſt timere ꝓximo. Igitur ſi imineret malum
huic mulieri vel peccati vel pene. Peccati vtpote ſe
dicit ſtatim ꝓſtituere niſi ducat̄ a viro. vel ratione
pene vt ſi mulier dicat ꝙ occidet ſeipſam: vel ali⁹ ꝙ
occidet eā niſi ducat̄. Tūc vir vt vitet iſta mala acci
pit eā: videtur ꝙ ſit ↄtract⁹ matrimonij ⁊ tñ eſt ibi
met⁹. igit̄ ⁊c̄. Ad ſolutionē poſſet accipi ratio ex ſa
cramento: quia requiritur libera intentio in mini
ſtrante iſtud ſacramentum. Sed iſtud nō eſt ita no
tum ſicut de libertate contractus: ſeu requiſita ad

contractum. ¶ Ad primum concedo ꝙ iſte cui imi K
net iſte metus peccati mortis vel carceris ſm rectā
rōnem debet dicere v̄ba matrimonialia que exigun
tur ab eis. Et ita ex conſequēti debet conſentire in
terius concorditer illis verbis. Nec tamen per illū
conſenſum tranſfert poteſtatem ſui corporis in illā
quia nullus cōſenſus eſt trāſlatiuus niſi ſit mere li
ber. Et ſi dicas ſaltem habet libere actum volunta
tis. Igitur quātum in ſe eſt tranſfert. Reſpondeo ꝙ
non libere habet: quia non niſi ex metu licet metus
non ſit cauſa efficiens. Sed cauſa vehemēter indu
ctiua. ergo non libere loquitur illa verba exteriora
quia ex metu loquitur. Uel dicitur ꝙ deus qui eſt
ſuperior dominus non ratificat iſtam tranſlatio
nem niſi ſit mere libera. Et per hoc poſſet reſpon
deri ad iſtud. Iſte ſcit ſe non tranſferre corpus ſuū
quia non libere conſentit: ⁊ ſigno exteriori oſtendit
ſe tranſferre. ergo mentitur. Reſpondeo ꝙ oſtendit
ſe tranſferre quātum in ſe eſt: ſed ſcit ſe non tranſfer
re: quia ſcit hoc non ratificari a ſupiori. Et ſi dicas
Igitur oportet dicere vt non mentiatur. Accipio te
in meam ſi deus permiſerit. Reſpondetur. Iſta con
ditio q̄ntūcunq3 ſit abſoluta locutio ſemper intelli
gitur: ſcilicet ſi deus permiſerit. Et iſto modo abſo
lute debet intelligi eius locutio. Accipio te in meā
ſpōſam: quātum in me eſt. Preſuppoſita iſta violen
tia ⁊ ſi deus ratificauerit per talem conſenſum qua
lem nunc habeo traditionem fieri corporis: trade
rem tibi meum: ⁊ intantum trado quātum tradi po
teſt per talem conſenſum. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ L
metu peccati mortalis contrahens per obedientiā
contrahit vt ſeruet iuſtitiam. Ideo ex mera electio
ne. S3 tūc videt̄ caſſari ratio ↄtra primā opinionē.
ꝙ ſcilicet ita diceret ille: ꝙ coactus ad v̄ba exterio
ra ex mera electione conſentit: quia conſenſum illū
habet titulo iuſticie ne peccet. Sed tūmodo timere
tur pena in ꝓximo. Reſpōdetur ꝙ ex tali metu qui
cadit in conſtantem virum in cauſa mortis vel car
ceris poteſt conſenſus eſſe non ſufficiens ad matri
monium. Sed ſi timeretur peccatum in ꝓximo. ſci
licet in illa muliere ꝓxima. Et hoc timore valde pro
certo eſſet opus perfectum: ſi quis illam acciperet
ne peccaret ſe cōmunicando vel ſe occidendo. Et ſi
acciperet teneret matrimonium: q2 eſſet conſenſus
liber ex caritate. ¶ Sed nunquid hoc tenetur face M
re de neceſſitate ſalutis. Dicerem ego ꝙ nō tenetur
Quia ad vitandum peccatum alterius non debet
ſe ligare in diſplicētia ſua. Sed illa caueat a pecca
to cum habeat liberum arbitrium peccandi vel nō
peccandi. ¶ Ideo ad rōnes principales reſponde
tur. Ad primam dico ꝙ non eſt ſimile de baptiſmo
⁊ matrimonio ꝑpter tria. Primo quia conditio ba
ptiſati efficitur melior: quia reparatur in ſuis potē
tijs ⁊ inclinationibus melioribus. Non ſic in ma
trimonio: quia peioratur ⁊ accipit pondera matri
monij. Secundo quia voluntas ſuperioris ratifica
tur per talem conſenſum coactum. ſcilicet aliquem
fieri filium eccleſie: quod nō fit in matrimonio. Im
mo voluntatis diuine fit contrarium: quia vult cō
ſenſum in matrimonio eſſe liberalem. Tertio quia
in baptiſmo non eſt ita proprie matrimonium ſicut
in contractu: ſed eſt potius quedam adoptio: quia
baptiſatus adoptatur in filium dei. Bene autem

poteſt minus de voluntario ſufficere in adoptione q̃ in contrahente matrimonium. Unde non habẽs vſum rationis poteſt adoptari: ſed non deſponſari. ❡ Ad ſecundã dico ꝙ non omnis fortis eſt impauid⁹: q2 h̄ ẽ audacitatis: i nullo pauere. Sz fortis ẽ ꝛ pauid⁹ vt recta rõ iudicat. Dictat aũt recta rõ pl⁹ debere timere mortẽ vel carcerẽ q̃ iſtũ actũ: tamẽ diſplicentẽ: ſz pl⁹ ſibi diſpliceret mors. Ad tertiã de ele
M ctionis reſignatione facta per terrorem ſi fiat medio iuramento tenet. Dico ꝙ non eſt idem de electione ꝛ matrimonio: quia in libertate electi ẽ reſignare totiens voluerit ſaltem in manibus qui talem poteſt recipere reſignationem. Matrimonium autem eſt vinculũ indiſſolubile. Item iuramentum teneri debet in hijs que poſſunt diſſolui: cuiuſmodi ẽ electio. Iuramentum autem matrimonium conſtituere non poteſt ſine conſenſu de preſenti libero: quia ſic eſt ex inſtitutione diuina vt ſuperius expreſſum eſt. Ideo non eſt idem in obligatione matrimonij ꝛ reſignationis electionis. Sine iuramento autem non teneret: cum iuramẽto vero tenet. Cum non requiratur aliqđ eſſentiale ſicut i matrimonio: qđ eſt cõſenſus liberalis de preſenti.

❡ Primum documentum.

A Error impedit matrimoniũ ſi contrahens apprehẽdat illum eſſe verum. Pro declaratione iſtius documenti eſt ſciendum ꝙ triplex eſt error impediens matrimonium. Primus eſt error perſone vt quis credit contrahere cum clara: ꝛ contrahit cum martha. Sicut fuit in iacob de lya credens eſſe rebecam. Secundus error eſt conditionis vt cũ credit contrahere cum libera ꝛ contrahit cum ſerua. Tertius error eſt conſenſus vt cum credit contrahere cuz conſentiente ꝛ contrahit cum diſſentiente: quia non intendit dare ſicut alia intendit accipere. De primo errore quia impedit omnẽ vẽditionem ꝛ traditionem rerum vtpote cuz emitur aurum: ꝛ venditor tradit ſibi auricalcum. Non tenet talis vẽditio. Ita eſt hic quia intedit dare poteſtatem corporis ſui clare ꝛ dat marthe. Ideo tal' error perſone impedit matrimoniũ. Secũdus error conditionis ſcz eſt hic ſpãlis: q2 hic eſt permutatio poteſtatis corporis pro poteſtate corporis. Seruus aũt non poteſt dare poteſtatem corporis ſui libere ſicut illa econuerſo: ꝛ illa neſciens ſeruitutẽ eius nec per conſequens ſcienter conſentiens in ſeruũ vult poteſtatem ſui corporis commutare pro poteſtate corporis quam ſeruus non habet. Ex hoc ſequitur correlariũ ꝙ error conditionis melioris non impedit nec ſeruit⁹ ſimplr: ſi nõ ſit ignorata. Tertius error eſt cõſenſus. Eſt eñ conditio gñalis oi cõtractui: q2 ſi contrahens aio ſimplici: ꝛ alter doloſe vtens ſignis contractus ſine conſenſu ſeu aio contrahendi non eſt contractus: quia principalior cauſa deficit: ſcz actus volũtatis mutuus. Et minus principalis ponitur. ſ. ſignum exterius: qđ non ſufficit. Sed hic
B ſunt dubia. ❡ Primum dubium eſto ꝙ aliquis ad extorquendũ libidinẽ dicat verba matrimonialia aio tñ intendens nõ cõtrahere: ſed vult illã decipere. Nunqđ altera pſona ſimplici aio cõhẽs: obligat ad matrimoniũ. Et videt ꝙ ſic: q2 ex parte ei⁹ ſunt tam verba q̃ conſenſus: ḡ tota cã obligationis manet in tali perſona conſentiente. Secundum eſto ꝙ doloſe contrahens exprimat alteri doluz factuz in iſta perſona: ſimplici aio cõtrahens nõ põt recedere a contractu: quia ſe exponeret periculo fornicatõis. Nec põt ſtare q2 nõ põt reddere debitũ certitudinaliter ex parte ſua: ꝛ ꝓbabiliter ex parte alterius: de quo preſumendũ eſt meli⁹: q2 tũc ſe exponeret periculo fornicatiõis: ḡ videt in tali caſu pſona ſimplex eſſe ꝑplexa. ❡ Ad iſta reſpõdet. Ad primũ dicit ꝙ
C cõtract⁹ matrimonij nõ claudicat: q2 dz eſſe planus ꝛ nõ cauteloſus. Et ideo ſi ſcđa pſona nõ dat: nihil facit. Q2 i tali ɔtractu ẽ cõditio. ſ. do vt des: vel do ſi das: licet ex parte ſua nõ ſit impedimentũ facti nĩſi ex cõſequenti. Ad ſecundũ dico ꝙ de hoc ẽ altercatio magna quibuſdam dicentibus ꝙ iſta perſona nõ põt reddere debitũ: ſtãte conſcientia de dolo alterius nec recedere: q2 ſe exponeret periculo fornicationis. Breuiter dicit doctor ſubtilis ꝙ null⁹ eſt ꝑplexus in lege diuina etiã quocũq2 actu poſito proprie dum tñ tunc nõ maneat aliqđ pctm̃ mortale. Scotus.
Iſta ſimplici aio cõtrahens cum doloſo nec tũc nec multomagis poſt aliqđ tempus habet aliquẽ actum propter quẽ perplexa ſit: igitur ſimpliciter patet ſibi via ſalutis. Ideo dicitur ꝙ via tutior eſt q̃ non faciat ſibi conſcientiam: ꝙ alter doloſe conſenſerit: imo credat ꝙ tunc veraciter cõſenſerit. Et viro dicẽte contrarium: eſtimet ipſum mentiri. Et in hoc caſu faciat ſicut vera coniunx. Si autem non poterit remorſuz conſcientie deponere quẽ habet in verbo priuatiuo matrimonij alterius coniugis: ſtante illa ɔſcientia peccat mortaliter illi ɔſentiendo in copula carnali: quia fornicatur qđ eſt peccatum mortale. Etiam non reddendo vel multomagis recedẽdo ab illo: exponit ſe ꝑiculo peccati mortalis: quia forte iſte mentit vt poſſit diſcedere ab ea. Et ꝓbabilius eſt ꝙ mentiat nunc q̃ mentitus fuerit in principali contractu. Tunc ſtãte ꝙ mentit: tunc vel illa negat qđ ſuũ eſt vel ſi recedit mechatur ſm euangeliũ. In magnã igit penã mittit tractans cũ doloſo con
D trahẽte. ❡ Sed nunqđ ille doloſus erit immunis. Reſpõdet ꝙ ſtãte illo dolo: in foro cõſciẽtie dicendũ ẽ ſibi ꝙ nullo mõ reddat: ꝛ nõ reddẽdo: nõ peccat: q2 aliter fornicaret reddẽdo cũ nõ ſit ſua. Sed tñ tenetur pſone leſe ſatiſfacere vt ſibi reddat qđ de ſuo ſibi abſtulit. Erat aũt illi⁹ de iure corpus iſtius: q2 cõmutauit corpus ſuum ꝑ corpore iſtius. Ideo neceſſario tenet iſte dolũ cõmutare in verũ cõtractũ. Sz eſto ꝙ tpe intermedio cõtraxit cũ alia vero cõſenſu. Tunc cũ ſatiſfactione exteriori poſſibili vtpote cuz ꝓcuratiõe matrimonij cõuenientis illi quã decepit ſicut habet exod. 22. vbi dicitur. Si ſeduxerit qs virginẽ necdũ deſpõſatã: dormieritq2 cũ illa: dotabit eã ꝛ habebit in vxorẽ: ſi pater virginis noluerit eaz dare reddet pecuniam iuxta modum dotis quã virgines accipere conſueuerunt. Et de impoſſibilitate reddendi huic ſuum corpus qđ ſibi debebatur peniteat de dormiente cum virgine tenetur ſibi ad certaz reſtitutionem ſm morem dotis quam ſolent virgines accipere in patria illa: ꝛ vltra vt poſtea videbitur. ❡ Uel in iſta materia ſic eſt reſpondendũ ꝙ
E perſona non conſentiens in corde. Aut exterius ſignat ſe conſentire: aut nõ ſi nõ eſt matrimoniũ: neq2

ſm iudicium dei:neqꝫ ſm iudiciuꝫ eccleſie. Unde nõ
obſtante conſenſu ex altera parte:licebit cuilibet cũ
alia vel cum alio contrahere. Deus enim qui ma-
trimonium inſtituit non vult vinculum matrimo-
niale poſſe contrahi:niſi ex mutua obligatione per
conſenſum mutuum de preſenti tantũ. Si autẽ nõ
conſentiens corde:ſignificet per verba de preſenti ſe
conſentire:eſt matrimonium preſumptũ. Un ꝑſona
q̃ conſentit debet reputare verũ matrimoniũ eſſe cõ
tractũ. Etiã ſi alia ꝑſona nõ cõſentiens ꝑ tpis inter
uallũ notabiliter iuret ſe nõ cõſenſiſſe in corde:q: ſi
cut extra de ꝓbatiõib⁹.c. Per tuas dicit. Nimis idi
gnũ eſt vt qḋ ſua quiſqꝫ voce dilucide ꝓteſtat⁹ ẽ:in
F eũdẽ caſũ ꝓprio valeat teſtimonio ĩfirmare. ❡ Un
nõ credo ꝙ in hoc caſu ſit licitũ ꝑſone q̃ cõſentijt cũ
alia ꝯtrahere illa viuẽte. Qr ꝓbabili periculo adul
terij ſe exponeret. Si tñ nõ cõſentiẽs q̃ tñ verbis ſi-
gnificauit ſe cõſentire:incõtinẽti reuocet ꝑſumptuꝫ
ꝙ ex errore primũ dictũ ꝓtulerit:tũc ꝑſona q̃ cõſen
tijt:ſtare poterit verbis ſcḋo prolatis. Argumentuꝫ
ad hoc extra de teſtibus cog.c.preterea. Ubi dicitur
in proferendo teſtimonio ſi ſtudioſe errauerint ⁊ in
continenti ſe correxerint:reprobari non debent. Se
cus autem ſi correctioni poſuerint interuallum. Et
in hoc caſu licitum eſt perſone que conſentijt cum
alia contrahere etiam priori viuente. Si autem per
ſona que in corde non conſentijt ⁊ conſenſuꝫ verbis
ſignificauit:poſt ea tamen in corde conſentiat durã
te conſenſu alterius efficitur verum matrimonium:
quia tunc ex vtraqꝫ parte aſſunt omnia que ad ve-
rum matrimoniuꝫ requiruntur. Et ſic poteſt conclu
di de errore conſenſus ꝙ non facit verum matrimo
nium niſi poſtea perſona non conſentiens cõſentiat
G tunc enim eſſet verum matrimoniuꝫ. ❡ Et ſi argue
retur ꝙ error perſone non impedit matrimonium.
Nam habetur gen. 29. de iacob. ⁊ lya:quia iacob
non conſentijt in eam niſi ex errore credens eam eſſe
rachel:⁊ tamen fuit matrimonium. Alioquin copu
la carnalis fuiſſet fornicatio:qḋ abſit in tanto pa-
triarcha. ꝙ ſi excuſes per ignorantiam:quia crede-
bat eſſe cum rachel:2 ſic non peccauit credens eſſe
cum vxore:ſicut vir non peccaret ſi poneretur ei al-
tera mulier:⁊ credens eſſe vxorem cognoſceret eam
ſic iacob non peccauit. ❡ Sꝫ contra hoc:quia ſaltẽ
in craſtinum cum cognouit eam potuit repellere tã
quam non ſuam. Item gen. 27. iſaac ſeductus erro
re:benedixit iacob:credens eum eſſe eſau. Et tamen
tenuit benedictio iacob. quia dicit iſaac benedixi ei
⁊ erit benedictus:igitur a ſimili in propoſito. Item
ſacerdos credens baptiſare vnam perſonam ⁊ ba-
ptiſat aliã eſt baptizata:quia ille error perſone nõ
impedit baptiſmum: ergo a ſimili in propoſito.
H ❡ Ad iſta reſpondetur. Ad primum dicitur ꝙ ſi ia
cob prima nocte cognouit lyaꝫ ⁊ excuſetur a pecca-
to de hoc non eſt magna cura. quia non fuit con-
ſenſus ad illam. Sed poſtq̃ deprehendit illam eſſe
lyam conſentijt in eam nouo conſenſu. Forte ꝓpter
illa verba laban:vnde nõ eſt conſuetudinis in lo-
co iſto vt minores prius tradantur ad nuptias:ex
quo tunc fuit vxor eius. Alias cõcedo ꝙ bene potuiſ
ſet repudiare eam ſicut non ſuam. ❡ Ad ſecundum
ſubditur ibi poſt exitum iacob ⁊ ingreſſum eſau. ꝙ
iſaac ſtupore vehemẽti vltra q̃ dici poſſit:ait. Quis
igitur ⁊c. Et tunc ſubiunxit. Benedixi qꝫ ei ⁊ erit be
nedictus. vbi communiter ⁊ concorditer textus intel
ligitur ꝙ fuit raptus in illa admiratione vehemen
ti. Et in illa iſaac vidit ꝙ iacob iuſte erat benedicẽ-
dus. Et ita licet illa benedictio:primo ab homine
⁊ humana cautela exorta fuerit:tamen poſtea a ſpi
ritu ſancto in extaſi approbata:pronunciata fuit tã
q̃ firma ſubiungens. Et erit benedict⁹. Nullidubiũ
eſt etiã quin rebeca fuerit inſpirata a ſpiritu ſancto:
ꝙ faceret illam cautelam. Quia aliter non dixiſſet.
Fili mi in me ſit iſta maledictio:niſi a ſpiritu ſancto
eſſet aſſecurata. ❡ Ad aliud dico ꝙ nõ eſt ſimile de
baptiſmo ignoranter collato:quia ibi non eſt con-
tractus mutuus. Nec eſt obligatio perſone ad per-
ſonam. Et eſt melior ratio ſtatus. Et eſt intentio dã
tis baptiſmum ⁊ recipientis ſi eſt adultus. Ideo er
ror non impedit baptiſmum: dumtamen ſit inten-
tio dantis. Non ſic autem eſt in matrimonio:quia
conſenſus non debet eſſe erroneus:quia tali perſo-
ne deceptus per errorem:non dat ſuuꝫ conſenſum.

❡ Primum correlarium

PRout dicit ſacramentuꝫ veruꝫ inter A
mariam ⁊ ioſeph fuit matrimoniuꝫ.
Probatur iſtud math. primo. Cuꝫ eſ
ſet deſponſata mater ieſum maria
ioſeph ⁊c. Itẽ magiſter ſentent. lib.
4. d. 30. capitulo ſecundo. Dicit ꝙ
inter mariam ⁊ ioſeph fuit verum matrimonium ꝑ
matrimonialem ſocietatem:⁊ non ad carnalem co-
pulam niſi deus hoc ſpecialiter precіperet. Nam
ſane credi poteſt non ſolum mariam:ſed etiam io-
ſeph apud ſe diſpoſuiſſe virginitatem ſeruare:niſi
deus aliter iuberet:ideo fuit verũ matrimoniũ ſine
conſequentia copule carnalis conditionaliter:niſi
deus aliter iuberet. Sed probatur ꝙ non fuit ma-
trimonium. Nam habetur. 17. queſtione. 1. capitu
lo. Sunt qui nõ vouentes:vbi Iheronymus. dicit
ſic. Uouentibus non ſolum nubere:ſed etiam velle
nubere:damnabile eſt. Cum ergo beata virgo emi-
ſiſſet votum virginitatis:ergo non nupſit:⁊ ſic non
fuit matrimonium. Itẽ. Nu. vlt. habetur ꝙ mulie-
res debebant nubere viris ſue tribus. Sed ioſeph
erat de tribu iuda:vt dicitur luc. ſcḋo. Quia erat
de domo dauid. Et maria de tribu leui:qr cogna-
ta elizabeth. Luc. primo. Item contrahens matri-
monium non ſolum conſentit in cohabitationem:
quia ſic inter patrem ⁊ filiam poſſet eſſe matrimo-
nium:ergo conſentit in carnalem copulam. Sed vir
go non poterat conſentire in carnalem copulam: B
quia vouerat virginitatem:ergo inter mariam ⁊ io-
ſeph non fuit matrimonium. ❡ Pro declaratione
huius duo videbuntur. Primo ꝙ verum matrimo-
nium fuit inter mariam ⁊ ioſeph. Secundo videbi-
tur quomodo fuit verum matrimonium. Primum
apparet ex auctoritatibus quas ponit magiſter in
littera ſcilicet diſtinctione trigeſima capitulo ſecũ
do. Et hec eſt ratio congrua:quia omnibus erat ꝓ-
ceptũ vniuerſale in lege de cõtrahẽdo matrimoniũ.
Si quidẽ in lege illa pro benedictiõe erat fecũditas

e ꝓ maledictione ſterilitas vt patet in multis locis ſacre ſcripture. Vel ſi non fuit preceptum ꝙ patere poteſt. eo ꝙ Hieremias ⁊ Johannes baptiſta remã ſerunt virgines. Tunc beate virgini fuit datum ſpeciale mandatum de contrahendo cum ioſeph. Et ad hoc poſſunt eſſe rationes congrue que accipiuntur ab ambroſio ſuper miſſus eſt. Ut ioſeph eſſet teſtis virginitatis marie ⁊ in ipſa non haberet occaſionem mentiendi de virginitate ſua: quia ſm̃ ſctm̃ ambroſium. Indeſponſata habuit: deſponſata nõ habuit. Et ſic tam ex teſtimonio ꝙ̃ ex preſumptione magis crederetur ſibi de virginitate. ⁊ iſti ſcilicet virgini de conceptione matrimoniali filij ſui. Congruum etiam vt ſibi de virginitate crederetur ne notaretur infamia virginis: quia nolebat chriſtus ortus ſui fidem matris iniurijs aſtruendam. Maluit autem dominus aliquos de ſuo ortu dubitare ꝙ̃ de matris pudore. Sciebat enim virginis teneram eſſe verecundiam: ⁊ lubricam famam pudoris. Seruatur itaqꝫ ex ſponſo ſancte marie: ſicut pudore integra. Ita inuiolabilis opinione virginitas. Et iſta eſt ratio quare fuit ioſeph maria deſponſata. Ne diffamaretur virgo: ꝙ ex ſtupro ſine maritali con-

C iugio peperiſſet. ¶ Alia autem ratio eſt vt ioſeph eēt in obſeq̃o ỽginis. Et pueri ieſu bñdicti redẽptoris. Sicut quando ex herodis perſecutione fugerũt in egypto eundo ⁊ redeundo: fuit in obſequium virginis ⁊ pueri benedicti ille bonus probus Joſeph. Et iſtam ratiõem tangit origenes ſuper matheum. capitulo primo. Cum eſſet deſpõſata Joſeph. Alia ratio aſſignatur ab Ambroſio: vt celaret̃ dyabolo ꝙ natus eſſet de virgine ⁊ ſupra naturam: quia ſi cognouiſſet: non procuraſſet paſſionem eius. Sed iſtud non eſt magni momenti. Quomodo eñ non poſſet dyabolus videre virginitatem matris dei: ſi habuit ioſeph virum: ſicut ſi nõ habuiſſet. Sed debet intelligi: quia non fuit a deo permiſſus: vt ſciret ſi chriſtus erat natus ſine virili ſemine: aut cum virili ſemine. Licet ex ſua naturali potẽtia potuiſſet cognoſcere. Sꝫ fuit impedita a deo. Et dicit do-

Scotus. ctor ſubtilis ꝙ nec iſta ratio valet: quia eque fuiſſet impeditus ſi non habuiſſet virum: ſed iſta impugnatio doctoris: non quia dyabolus ſciebat virginem eſſe ſanctiſſimam: ⁊ nunꝙ̃ cõmiſiſſet ſtuprum. Ideo dyabolus ſuſpicaſſet ꝙ eſſet natus ſine virili ſemine ſupernaturaliter. Cũ autem habuit virum ſciebat ꝙ poterat coniungi ſine peccato: ⁊ ideo datus eſt ſibi: vt ſuſpicaretur ꝙ natus eſſet chriſtus de ſemine virili. Et ſic nec cognouit ſi de ỽgine vel de virili ſemine natus eſt: quia deus impediuit ſuã potentiam cognitiuam ad hoc cognoſcendũ. Sed poſtꝙ̃ habuit virum: ſuſpicatus eſt ꝙ eſſet de viro ⁊ ꝙ ioſeph eſſet pater eius carnalis. Sicut communiter ſuſpicabãtur homines ioſeph eſſe patrẽ eius Quia ad modum dyaboli ignorabant quomodo conceptus erat. Dyabolus tamen per impedimentum preſtatum a deo. Sed homines naturaliter ignorabant: qui non habent cognitionem niſi per

D ſenſus oꝛtam. ¶ De ſecundo principali dicitur ꝙ beata virgo vouerat virginitatem ſub conditione ſcilicet niſi deus aliter diſponeret: et ideo licuit ſibi matrimoniũ contrahere. Sed contra hoc: quia in omni voto quantũcunqꝫ abſoluto intelligitur hec conditio. Si deo placeat: quia nullus debet deo offerre aliquid velit vel nolit. Nec ordinate offert ſi non intendat ſic offerre. Igitur cum iſta cõditione ſic intellecta ſtat abſolutum votum. Cum ergo abſolute vouit caſtitatem: quod ſancti aſſerunt ex verbis eius interrogatorijs ad gabrielem. Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco. Si enim tantum non cognouiſſet: ⁊ non eſſet in firmo propoſito nunꝙ̃ cognoſcendi: nulla eſſet queſtio: quia in poſterum cognita concepiſſet: cum non eſſet ſterilis Sed ideo fuit queſtio: quia firmiſſime diſpoſuerat vel vouerat ſe nunꝙ̃ virum cognoſcere. Et ad hunc intellectum exponit angelus. Spiritusſanctus ſuperueniet in te. Quomodo ergo potuit cõtrahere matrimoniũ. ¶ Reſpondetur ꝙ in contractu matri- E
moniĳ eſt mutua datio corporum ad copulam carnalem non niſi ſub conditione implicita: ſcilicet ſi petatur. Unde cõtrahentes cum propoſito ſtatim vouendi caſtitatem: verum contrahunt matrimonium. Hec autem conditio non preiudicat voto caſtitatis poſito in contractu matrimonij niſi illa cõditione ponatur in effectu. Igitur vbi eſt certitudo ſimpliciter ꝙ nunꝙ̃ ponetur in effectu: ibi in nullo preiudicat voto caſtitatis contractus matrimonĳ Sed fuit talis certificatio. Unde mathei primo habemus ꝙ angelus inſtruxit ioſeph. Noli timere accipere mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum eſt: de ſpiritusſancto eſt. Pariet autem filium ⁊ vocabis nomen eius ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Hoc autem totum factum eſt: vt adimpleret̃ quod dictum eſt a domino per prophetam dicentem. Ecce virgo in vtero habebit ⁊ pariet filiũ ⁊ vocabit̃ nomẽ ei9 emanuel: qđ eſt interp̃tatũ nobiſcũ de9. Multomagis indubitabiliter concludit̃ ꝙ ipſa per angelum vel immediate a deo: anteꝙ̃ diſpenſaretur fuit certitudinaliter edocta. Cui dictum eſt. O maria noli timere accipere Joſeph virum iuſtum in coniugem. Ecce ſpiritusſanctus dabit tibi eum in cuſtodem et teſtem virginitatis tue: vt tecum pari voto contineat. Et in multis tibi ad cuſtodiam virginitatis congruẽtibus obſequetur. Nec mirum de iſta probabilitate. Cum quicquid factum eſt in ioſeph per viſionem angelicam: fit ratione marie factum: que fuit immediate in illa ineffabili et mirabili ↄceptione: ſcilicet vnigeniti filij. ¶ Hic dico ꝙ beatiſſima F
virgo fecit votum virginitatis ſeruande. Nam ſic expediebat: vt ait Anſelmus de conceptu virginali capitulo decimooctauo. Decebat vt hominis illius de matre puriſſima fieret: nempe decens erat vt ea puritate virgo illa niteret: qua ſub deo maior nequit intelligi. De qua ſpiritusſanctus volebat operari in ea: vt conciperetur ⁊ naſceretur de quo ipſe ſpiritusſanctus procedebat: ſcilicet filius dei. Sed ceteris paribus prior eſt ⁊ magis nitẽs coram deo virginitas cum voto ꝙ̃ ſine voto: vt inferius oſtendetur. Igitur beatiſſima virgo non tantum virginitatem ſeruauit: ſed ſeruandam etiam vouit: cum ſit magis purum: tamen cum conditione niſi deus ali- G
ter ordinaret. ¶ Dico ſecundo ꝙ votum continentie ſimplex impedit matrimoniũ cõtrahendum: ſed non dirimit contractum. Sed continentie votum ſolenne impedit contrahendum: ſed non dirimut

contractum vt videbitur infra ſpiritu magno con-
cedente. Et ideo beata virgo non poterat contrahe
re matrimoniū ſine diſpenſatiōe ſpeciali dei poſtꝙ
emiſerat votum. Sed deus expreſſe reuelauit ſacer
dotibus quod volebat ꝙ iſta puella coniugaretur
marito. Et data fuit ioſeph miraculoſe cū ṽga eī
floruit ⁊ colūba deſcēdit. Sed quomodo fuerit ma
trimonium: cum non fuerit cōſenſus copule carna
lis: Dico ꝙ imo fuit conſenſus copule carnalis cū
conditione ſi deo placeret. Tamen deus ſibi reuela
uit ꝙ filius dei non conciperetur in ea de corrupto
virili ſemine. Sed cōciperetur de ſpirituſancto qui
faciet vtrūqꝫ ⁊ ſponſam virgines. Et ſic verum fuit
matrimonium inter mariam ⁊ ioſeph: quia vterqꝫ
fuit ṽgo: imo fuit verū matrimoniū factū inter ſan
ctum elzcariū comitē prouincie: ⁊ ſanctam delphi-
nam coniugem ſuam ſeu conſortem. Nam ambo re
H manſerunt virgines: quare actualis copula carna-
lis non eſt de eſſentia matrimonij. ¶ Ad argumen
ta in oppoſitum facta. Ad primum dicendum ad
auctoritatem ꝙ votum continentie factum impedit
matrimoniū ad extorquendum copulam carnalem
Sed ſi erant certificati ꝙ non ſequeret̄ copula car
nalis poſſent contrahere matrimonium: quia pari
voto ſeruarent caſtitatem. Ad ſecundum poteſt di-
ci ꝙ illa lex fuit facta ꝓpter filias galaad. Et hoc
ne trāſiret poſſeſſio de tribu in tribu. vt Nume. vlti
mo patet. Igitur nō obligabat mulieres niſi illas
ad quas deuoluebatur hereditas paterna. Uel po
teſt dici ꝙ maria fuit de tribu iuda ⁊ de tribu leui.
De tribu iuda ex parte patris ioachim. Sed de tri
bu leui ex parte matris anne. Nam ioachim deſcen
Damaſ. dit ex nathā filio Dauid ſicut patet per Damaſce-
num. c. 90. Ubi genealogiam ponit ſancte dei geni
tricis. Beata autem anna mater ṽginis marie pre
ſumit̄ fuiſſe de tribu leui: ⁊ per ipſam erat elizabeth
cognata virginis marie. Iſtud etiam de cognatiōe
iude ꝓbatur per hoc quod euangeliū deducat xp̄m
fuiſſe de tribu iuda: cum xp̄s inqꝫtum homo nullā
cognationem contraxit niſi ex ſola matre. quia non
habuit patrem in terris. Et hanc rationem tangit
Hieronymus ſuper math. in principio. Ad tertium
dicitur ꝙ conſenſus matrimonialis eſt in traditio-
ne mutue poteſtatis corporum ad ꝓlem ꝓcreandā
⁊ in vſum copule carnalis. Et per conſequens ſi pe
tatur reddere debet. Sed ſanctiſſima virgo vt decla
ratum eſt: fuit certificata a deo vel ab angelo ꝙ a
I ioſeph nūqꝫ ſibi peteret̄ debitum: imo quod plus
eſt: ipſe remaneret virgo ſicut ⁊ ipſa. ¶ Sed eſt du
bium. Si contrahens matrimonium obligatur de
neceſſitate ad copulam carnalem. Dicitur ꝙ ſic. ſal
tem ſub conditione ſi ab altero quicquid petatur.
Si autem eſſet certitudo de non petendo non eſſet
neceſſitas reddendi: ſicut fuit in virgine. Sed talis
certitudo non petendi in pauciſſimis reperit̄. Ideo
non eſt ſimpliciter neceſſe ꝙ ſit obligatio: quia ſm
iſtam opinionem in illo actu reddendi ſeu in actu
copule carnalis: priuatur homo magno bono: ſcili
cet vſu rationis ſm philoſophum ſeptimo ethico-
rum. Talis actus furatur intellectum ſapientis.
Unde Auguſtinus decimoſexto de trinitate. Uo-
luptas qua maior in corporeis alia eſt momento
ipſo temporis quo ad eius peruenit extremū pe-
ne oīs acies ⁊ qͣſi vigilia cogitationis obruit̄. Nul
lus autem ſm rectam rationem debet ſe obligare
ad aliquid in quo tantum malum patitur niſi ſit
aliud bonum recompenſans. ergo nullus debet cō
trahere matrimonium niſi aliqua bona recompen
ſantia illam iacturam vſus rationis. Et hec ideo a
ſanctis dicuntur eſſe excuſantia illum actum carna
lem. ſcilicet bona ad matrimonium ſequentia: vt po
te fides proles ſacramentum. ¶ Sed contra hoc K
arguitur: quia in ſtatu innocentie fuiſſet matrimo-
nium ⁊ fuiſſent iſta tria bona. Et tamen iſta bona
non fuiſſent tunc excuſantia: cum nihil fuiſſet ſini-
ſtrum quod indigeret excuſari. Nec ille actus car-
nalis indigebat excuſatione: cum nihil inordinatū
ibi fuiſſet. Item in virgine glorioſa erant iſta tria
bona. Et tamen non excuſabant in aliquo cū nihil
ſiniſtrum ibi fuiſſet. Itē multomagis priuatur ho-
mo vſu rationis per ſomnum ſeu dormitionem ꝙ̄
per iſtum actum ⁊ magis ſm rectam rationem. Un
de philoſophus primo ethicorum. Felix nō differt
a miſero niſi ſm medietatem vite. Diuidit enim phi
loſophus vitam in duas partes: ſcilicet in vigiliā
⁊ dormitionem. Ideo felix nō differt a miſero niſi
ſm medietatem vite hoc eſt ſm vigiliam que eſt me
dietas vite. Ideo ſomnus diu priuat hominē actu
rationis. Iſte autem actus carnalis non niſi qua-
ſi per momentum. Ergo nullus ſm hoc ſe debet
exponere ſomno: niſi eſſet bona excuſantia ⁊ melio-
ra iſtis: quod tamen non conceditur. Cū in ſomno
inqꝫtum ſomnus nihil ſit excuſabile cum ſit homi-
nibus neceſſarius. ¶ Hic dicitur ꝙ imo in ſomno L
ſunt bona excuſantia. ſcilicet neceſſitas nature: con-
fortatio organorum: augmentatio virium natura-
lium: et quies virium ſenſibilium: quia ſomnus eſt
quies virium ſenſibilium cum augmentatione na-
turalium. Sine enim ſomno eſſet nimia debilitatio
⁊ ebetatio virium ſenſitiuarum: et per conſequens
impeditio intellectus cum intellectio depēdeat ſal-
tem ꝙ̄trum ad primas motiones a ſenſibilibus et
fantaſmatibus. Aliter dicitur ꝙ in ſomno proprie
nullus patitur damnum ſicut in actu venereo: quia
poſt ſomnum vigoratur intellectus: ſed poſt actum
iſtum ebetatur. Ita ꝙ non tantum priuatur quis
illo bono. Sed redditur minus aptus ⁊ minus ha
bilis ad aliquid bonum. Oppoſitum eſt de ſomno
Sed nunc quomodo iſta tria bona fides: pro-
les ſacramētum: ſunt in quolibet matrimonio. Nō
videtur bonum ſacramenti eſſe in matrimonio ra-
to non conſummato: quia id eſt diſſolubile per re-
ligionis ingreſſum: ſicut apparet extra de religio-
ſis et tranſeuntibus ad religionem. capitulo Apo
ſtolicam. Nec bonum prolis videtur eſſe vbi eſt im
poſſibilis ad ſuſceptionem ꝓlis. Nec bonum fidei
vbi nō ſeruatur fides. ¶ Reſpōdetur ꝙ ſacramen- M
tum vt ponitur bonum matrimonij: non accipitur
pro ſacramento noue legis: quia illud eſt ſenſibile.
Iſta autem indiſſolubilitas eſt quoddam ſpiritua-
le in mentibus contrahentium. Sacramentum au-
tem matrimonij tranſit ſtatim: quia cōſiſtit in fieri
Iſta autem diſſolubilitas manet: ⁊ eſt in quieto eſſe
et non in fieri. Sacramentum autē eſt in fieri: quia
in ſigno ſenſibili: ſcilicet in verbis in quibus ſacra-
mētū cōſiſtit q̄ ṽba cito euolāt. Sacramētū etiā eſt

diſpoſitio:ad gratiam in ſuſcipientibus digne: ſed
non iſta indiſſolubilitas. Iſtud autem intrinſecum
bonum eſt omnis matrimonij noue legis:ita ꝙ im-
poſſibile eſt eſſe matrimonium ſine iſto formaliter
quod eſt forma matrimonij ratione vinculi. Alia
duo bona:ſcilicet proles et fides:non ſunt intrinſe-
ca matrimonij. Nec ibi neceſſaria formaliter. Sed
ſunt ibi neceſſario in obligatione et virtualiter hoc
modo loquendi. Ut bonum fidei ſeruande ſit in
actu reddendo coniugi quod ſuum eſt:et non dan-
do alteri quod ſuum non eſt. Ibi neceſſario in obli-
gatione ſaltem quantum ad negatiuam eſt obligatio
ad ſemper ⁊ pro ſemper. Sed quantum ad affirma-
tiuam dicetur in ſequenti. Et ideo non ſeruans fi-
dem peccat mortaliter. Aliud autem bonum. ſcili-
cet prolis eſt ibi ſub conditione in obligatione: vt
ſi proles eueniat ſuſcipiatur gratanter:et religio-
ſe educatur. Et ideo eſt ibi ſub obligatione pro ſem-
per et ad ſemper:non impedire illud bonum ſtu-
dioſe. ¶ Unde ſciendum eſt ꝙ indiſſolubilitas ma-
N trimonij manet vſque ad mortem. Nam dicit apo-
ſtolus. Prime corinthiorum ſeptimo. Mortuus
eſt vir:ſoluta eſt mulier a lege illius viri. Nubat al-
teri ſi vult in domino. Dicunt autem quidam ꝙ
iſta ſolutio mulieris a viro vel viri a muliere: non
tantum eſt verum de morte carnali:ſed etiam de
morte ciuili. Quia iſte actus non competit niſi vi-
uenti vita ciuili:profeſſus autem in religione mori-
tur ciuilitati. ¶ Sed contra hoc ſi matrimonium
O eſſet conſummatum:eſſet indiſſolubile omnino vſ-
que ad mortem naturalem. Ita ꝙ ſi coniuges pari
voto continerent:non diſſolueretur vinculum etiam
per ingreſſum religionis:ergo per iſtam viam iſta
indiſſolubilitas inter eos competeret. Et ſic matri-
monium non eſſet ex contractu matrimonij ſimpli-
citer que eſt datio mutua:ſed ex actu carnali ſu-
peraddito:quod non videtur probabile:quia ille
actus non eſt aliquid noui contractus:nec percon-
ſequens aliquam nouam indiſſolubilitatem obli-
P gationis inducit. Aliter dicitur ꝙ per profeſſionem
religionis non ſoluitur vinculum coniugale. ¶ Et
ſi arguatur. ꝙ ſponſa manens in ſeculo poteſt alte-
ri nubere et eſſe eius vxor:et per conſequens eſſet
ſimul vxor duorum. Reſpondetur ꝙ hoc non eſt
inconueniens. ſcilicet tantummodo vinculo ſpiri-
tuali. alterius ſpiritualiter:et alterius carnaliter.
Eſſet autem inconueniens ꝙ eſſet vxor duorum
carnaliter. Et ſecundum hoc haberet conſequenter con-
cedere: ꝙ vna mulier poſſet eſſe vxor centum viro-
rum iſto vinculo ſpirituali ⁊ carnali. Unde matri-
monium non determinaret ꝙ eſſet vna vnius. Nec
iuſtitia illa commutationis corporum que ibi re-
quiritur. Nec videtur ꝙ illa copula carnalis ſe-
quens:aliquam nouam iuſtitiam commutatiuam tri-
buat. ¶ Poteſt tertio modo dici ꝙ in matrimo-
nio rato etiam ſi contrahens non intendat conſen-
tire:ſed ſtatim ad religionem euolare ante conſum-
mationem non eſt niſi tantum accommodatio:ſeu
permutatio poteſtatis corporum ad tempus ſed
non perpetuo. Alioquin non eſſet verum matrimo-
nium noue legis. Et ex iſta datione:oritur vincu-
lum indiſſolubile:niſi per mortem naturalem alte-
rius coniugis:ſeu per remotionem ſeu relaxatio-
nem illius qui conſtituit illud ſic eſſe indiſſolubile
Chriſtus autem qui iſtam indiſſolubilitatem reduxit
Mathei decimo nono reprobans pro lege ſua repu-
dium moſaycum:iſte relaxat iſtam indiſſolubilita-
tem quando alter coniugum conuertitur ad reli-
gionem. Unde nunquam eccleſia attentaſſet poſt rata
matrimonia:ſed non conſummata:licentiam alteri
coniugum ad religionem:altero manente in ſecu- Q
lo:niſi hoc chriſtus inſtituiſſet. ¶ Hoc habetur ex
facto:ex ordinatione chriſti vocantis Iohannem
apoſtolum et euangeliſtam ad apoſtolatum de nu-
ptijs. Iohannis ſecundo. Exemplum autem eius
imitati ſunt ſancti patres: Alexius. Thomas:et alij
vt patet ex collationibus ſanctorum patrum. Nec
tunc illa nubens alteri. eſſet vxor duorum ſed tan-
tum ſecundi. Quia vinculum ipſius ad primum eſt
diſſolutum per renouationem vel relaxationem.
Non preciſe per talem mortem eius:quia diſſolu-
tio que eſt per mortem:eſt per defectum alterius
extremi. Nec requirit ſpecialem relaxationem ipſi-
us:ſcilicet legiſlatoris. Hec autem chriſti rationa-
bilis fuit quia rationabile eſt ad minus bonum com-
mutari in obligationem: ad maius bonum: ab eo
qui habet auctoritatem commutandi. Profecto in
religione in qua eſt obligatio ad bonum ſpiritua-
le:eſt obligatio ad maius bonum. Unde et chri-
ſtus ſtatum virginitatis:intellige integrum non tan-
tum per carentiam actus:ſed cum oppoſito perpe-
tuo continendi:pretulit ſtatui coniugali Mathei
decimo nono. Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt
propter regnum celorum. Qui poteſt capere capi-
at. Tamen hec caſtitas contra coniugalem dicitur
habere fructum centeſimum: illa triceſimum vt
dicit Hieronymus contra iouinianum. ¶ Si que- R
ras an iſta diſſolubilitas conueniat matrimonio
euangelico propter rationem ſacramenti. Dicitur
ꝙ in lege nature fuiſſet indiſſolubile. Et tunc non
fuiſſet ſacramentum propter annexum contractui
matrimoniali. Etiam chriſtus potuiſſet iſtam in-
diſſolubilitatem precipiſſe in matrimonio ſue legis
licet nullum ſacramentum adiunxiſſet illi contra-
ctui. Potuiſſet etiam ſacramentum adiungere con-
tractui. Ex quo contractu non poſſet indiſſolubi-
le vinculum naſci ſi voluiſſet repudium moſaycum
approbare. Eſt igitur iſta indiſſolubilitas preciſe a
domino ſuperiore determinate contractum debe-
re fieri pro ſemper:et obligationem ſequi pro ſem-
per:niſi ipſemet alicubi diſpenſet. Ad hoc conſen-
tit recta ratio naturalis. ¶ Ex iſta ſolutione ſequi- S
tur correlarium notabile. Quod contrahentes ſub
conditione aliqua repugnante alicui iſtorum tri-
um bonorum:nihil faciunt. Ut pote contra pri-
mum. Accipio te in vxorem meam donec occurrat
mihi magis placens. Contra ſecundum. Accipio te
in vxorem vt non tenear ſeruare tibi fidem. Nec af-
firmatiue ad reddendum debitum niſi quando vo-
luero. Nec negatiue. ſcilicet quin poſſim pro libito
meo alteri coniungi. Contra tertium accipio te in
vxorem meam dummodo procures venena ſterili-
tatis:vel conſentias in procuratione talium. Et ra-
tio eſt quare iſti contractus non ſunt matrimonia-
les:quia non tenentur niſi ſub illa conditione cum
ſint conditionales. Sed impoſſibile eſt ꝙ ſine ma-

trimonialem ſub illa conditione: quia repugnat cō-
tractui matrimoniali immo nulli contractus ſunt.
Quia non poteſt iſte dare ſe illi contra preceptum
ſuperioris. Prohibitio autem ſuperioris eſt de trā-
ſlatione ſub iſtis conditionibus oppoſitis: quia
precepit tranſlationem que debet fieri cum condi-
tionibus oppoſitis. Unde quicunq; attentauerit:
non ſolum peccat mortaliter: immo obligatur ad
recedendum ab omni uſu mutuo virtute talis con
tractus. ¶ Et ſi diceretur ꝙ iſta tria bona non
C ſunt ſemper in matrimonio: quia multi vxorati frā-
gunt fidem adinuicē: vt adulter et adultera. Etiam
in multis eſt verum matrimonium et tamen ſunt ſi
ne prole quia ſunt ſteriles. ¶ Ad primum dicitur
ꝙ bonum fidei ſemper eſt in obligatione: non ta-
men ſemper eſt in executione. Ideo qui fidem non
tenent peccant grauiter. ¶ Ad ſecundum dicitur
ꝙ obligatio non eſt abſolute ad bonum prolis: ſed
ſub conditione: ſcilicet ſi euenerit: ad grataneer ac-
cipiendum: et religioſe educandum: et non ad ſtu-
dioſe procurandum oppoſitum. Tamen ſi ibi eſt
impoſſibilitas quo ad bonuȝ prolis: ibi actus ille
non excuſatur per bonum prolis: ſed excuſatur per
alia duo. ſcilicet per fidem et ſacramentum. Et
tunc matrimonium eſt in remedium et non in offi-
ciū. ¶ Item nota ꝙ hoc nomen ſacramentum eſt
equiuocum in matrimonio. Primo vt eſt ibi vnum
bonum matrimonium: et ſic non eſt niſi indiſſolu-
bilitas formaliter illius vinculi vel obligationis.
Ut autem ſacramentum matrimonij eſt ſignum ſen
ſibile gratie collate: digne contrahentibus matri-
monium ad coniunctionem gratioſam animorum.
Sic facit ſacramentum proprie noue legis.

¶ Scōm correlarium.

A
QUi contrahit matrimonium: obli-
gatur ad rededendum debitum.
Iſtud correlarium probatur. Pri-
me Corinthiorū ſeptimo diffuſe
vbi dicitur ſic. Nolite defraudare
adinuicem niſi ex conſenſu ad tem
pus cauſa orationis. Item ibidem. Uir debitum
vxori reddat et vxor viro. Et probat ibi ꝙ vir non
habet poteſtatem ſui corporis ſed vxor. et econ-
uerſo. ¶ Et ſi diceretur quia nullus obligatur ſim
pliciter ad peccatum mortale: ſed reddere illud de-
bitum eſt peccatum mortale: quia priuat ſe maxi-
mo bono. ſcilicet actu rationis quod eſt maius bo
num q̄ actus virtutis. Agens autem contrarium
actum actu rationis per actuȝ virtuoſum: peccat
mortaliter. Tum quia ſi non eſſet talis contractus
matrimonij eſſet talis actus peccatum mortale
Sed nullus poteſt ſeipſum licentiare: nec per con-
ſequens ex actu ſuo proprio aliquid ſibi licebit
quod prius non licuit. Contractus matrimonij
eſt actus iſtorum: ergo per actus proprios non
B poſſunt redducere actum peccati mortalis ad non
eſſe peccatum mortale. ¶ Item contrahens ma-
trimonium anteq̄ conſummet ſi intret religionem
non tenetur reddere et tunc eſt coniunx. Et ſi dicas
ꝙ mortuus eſt ciuiliter. Contra ante profeſſionem
non eſt mortuus. Et tamen tempore illo non tene
tur reddere. Item tempore ſacro non tenetur red-
dere quia tunc non eſſet diſpoſitus ad communio
nem ſicut habetur a magiſtro ſenten. diſtinctione
triceſimaſecunda: Nullus efficitur Idoneus ad
eucharistiam propter actum ad quem neceſſario
obligatur. Item in loco ſacro non tenetur redde-
re quia maius malum accideret: quia accideret in-
terdictum loci quod eſt malum commune q̄tum
ad multitudinem. et malum quod ammodo redu- C
cibile in deum cuius cultus impeditur in loco illo.
¶ Ad iſtud correlarium reſpondetur ꝙ reddere
debitum coniugale: poteſt intelligi propter dupli-
cem finem. Sicut matrimonium duplici de cauſa
eſt inſtitutum. Primo propter bonum prolis: et ſic
reddere debitum eſt dupliciter laudabile. Unomo
do quia ad finem laudabilē quia ad bonum pro-
lis. Alio modo: quia in ſe eſt actus iuſtitie reddere
illi ſuum ad finem ad quem debet eſſe. ¶ Secun-
do modo reddere debitum eſt in remedium. Quan
tum ad primum. reddere debitum non eſt lauda-
bile de ſe: ſed laudabile eſt propter ſecundum:
quia in remedium vitande fornicationis. Naȝ red
dere debituȝ non eſſet iuſtum nec reddi deberet il
li. niſi deus diſpenſaſſet: proter pronitatem homi
nis poſt lapſum Preſcindendo auteȝ primum bo
nū laudabilitatis: ſcilicet bonū prolis. ¶ Si que
ratur de redditione debiti vniuerſaliter ex obliga
tione coniugum. Dico ꝙ eſt actus precepti affir-
matiui explicantis iuſtitiam commutatiuam. Pre D
ceptum autem obligatiuum obligat ſemper: ſed
non ad ſemper vel pro ſemper. ¶ Sed quando
poteſt eſſe actus debite circunſtantionatus. Et
ita hoc dupliciter: ergo in genere poteſt aliquis iu
ſte non reddere debituȝ coniugi. In genere dico. ſ.
in aliquo modo. Primo modo ſi coniunx amiſit
ius petendi: vel non habet ius petendi pro nunc.
Alio modo quia eſt obligatus ad non reddenduȝ
vinculo fortiori. Primum conuenit in fornicatio-
ne coniugis: maxime ſi alter tantum fuerit fornica
tus. Tunc enim innocens poſt lapſum ſi ſibi conſti
terit poteſt repellere. Et talis lapſus amiſit ius pe
tendi: pro eo quia non ſeruauit fidem. Et ideo non
neceſſario eſt ſibi fides ſaluanda ſaltem effectiue.
Si etiam vterq; lapſus ſit: paria crimina: pari vin
dicta delentur. Non etiam habet ius petendi ſta-
tim poſt matrimonium ratum: licet adhuc non ad
miſerit quia adhuc nō peccauit. Pro eo quia poſt
matrimonium ratum licet ingredi religionem.
Nec oportet ꝙ ſtatim ingrediatur: ſed ad tempus
poteſt ſtare in ſeculo et deliberare. Nam ſi ſtatim
teneretur reddere: teneretur ſe facere inhabilem:
ad religionem. Sed eſto ꝙ poſt ingreſſum religio-
nis. mulier remanens in ſeculo non continet vel
apparet ꝙ non vult continere. Nunquid vir pro-
feſſus extrahendus eſt de religione: vt ſibi ſcilicet
mulieri reddatur. Dico ꝙ habetur triceſimater-
tia queſtione quinta expreſſe in capitulo Qui vxo
rem ſuam velare permiſerit aliam non accipiat:
ſed ſimiliter conuertatur. Sed habetur contra-
rium expreſſe extra de conuerſatione coniugato-
rū. cap. primo. Ubi dicitur. Laycus vxoratus qui
de licentia et promiſſione vxoris religionē ingreſſ

ſue:profeſſionem fecerit: vxore in ſeculari habi-
tu remanente. Nec tranſeunte ad religionem. aut
E vouente continentiam perpetuam: dicimus ꝙ niſi
ad religionem tranſierit vel caſtitatem perpetuam
ſeruare vouerit: poteſt et debet ad thorum vxoris
reuocari. ¶ Si dicat ꝙ dz intelligi qñ mulier non
renūciat niſi ad tps tātūmodo vt vir vacaret oratio
ni. Iſta replica expreſſe eſt contra planum littere
decretalis: quia habet ibi ꝙ de licētia et pmiſſione
vxoris: monaſterium eſt ingreſſus: et fecit profeſſio
nem. Unde de ſtricto rigore eſſet ꝙ iſta eſſet com-
pellenda ad perpetuam continentiam: aut iſte eſſet
a religione extrahendus: cum non fuerit factum de
licētia. Sed hoc nō obſtat: cum talia fieri poſſint
ſine licentia epiſcopi. Cum ergo mulier dederit li-
centiam vt ingrederetur religionem. Igitur videtur
ꝙ reſignauerit iuri ſuo. Et per conſequens nihil iu
ris habet ad repetendum eum. Similiter coactio
eius ad continentiam eſt aliquid licitū. Et licet pe
nale tamen debitum ex iſta licentia data viro. Coa
ctio autem viri ad ſtandum cum vxore videtur ali-
quid illicitum inducere: quia ad peccatum morta-
le: cum ille vouerit caſtitatem: et per conſequens frā
get votum quod eſt peccatum mortale. Et maxime
quia habuit licentiam: ideo potuit vouere. Sed ho
die de facto in matrimonio conſummato fieret ſm
F illud capitulum: ꝙ vir extraheretur a religione ꝗ̄-
uis eſſet profeſſus et redderetur. Et cum dicitur ꝙ
renunciauit iuri ſuo per licentiā datam viro. Di
co ꝙ mulier nō renunciauit iuri ſuo eo modo ſicut
debebat facere in forma eccleſie: que determinauit
debitum modum iſtius renunciationis. ¶ Nam ec
cleſia determinauit modum renunciationis quem
mulier non tenuit. Quando autē dicitur ꝙ vir pec
caret mortaliter. Poſſet dici ꝙ tenetur non petere:
quia renunciauit ꝗ̄tum in ſe eſt iuri ſuo. Sed poſſz
reddere: quia non potuit renūciare iuri alieno. Ud
poteſt dici ꝙ non poterat caſtitatem vouere: ideo
G votum fuit nullum. Et ſic non fregit votum nec pe
cauit mortaliter: cum de iuſtitia corpus eius eſſet
mulieris. Et intellige ibi in toto iſto correlario de
matrimonio conſummato per carnalez copulam:
quia de matrimonio non conſummato aliud eſt vt
ſupra dixi. ¶ Secundus caſus in quo non tenetur
reddere debitum. Quando obligatur fortiori vin-
culo ad non reddendum vtpote ſi vergat in detri-
mentum proprie incolumitatis. Tenetur enim ma-
Nota ꝗ̄ gis diligere propriam incolumitatem: ꝗ̄ iſtud de-
nati ex bitum alteri coniugi. Et ſimiliter fortiori vinculo
meſtruo tenetur non occidere fetum in vtero pregnantis vl
vt in plu non eſſe cauſa aborſus: ꝗ̄ reddere debitum. Ergo
ribus effi vbi eſt probabile periculum de extinctione fetus:
ciunt le- vel de aborſu faciendo: non tenetur debitum red-
proſi. dere. Conſimiliter maiori precepto tenetur magis
nō agere ne proles naſcatur leproſa: que poſſet fie-
ri tempore meſtrui ſi redderet debitum. Ideo pro
tunc non debet reddere debitum. Nam vt in pluri-
bus: concepti tempore menſtrui efficiuntur leproſi:
vel ſignati turpi ſigno. Unde non ſine cauſa in lege
moſayca accedens ad mulierem menſtruatam: ordi
natum erat mori. Et non infligebatur mors niſi ꝑ
peccato mortali et graui. Non eſt autem probabile
ꝙ in lege euangelica que eſt lex caſtitatis: ꝙ minus
ſit prohibitum ad meſtruatam accedere. Igitur le-
proſe non debet ſanus reddere debitum: quia eſt
contra bonum prolis: quia ex leproſa naſcitur pro
les leproſa. Eſt etiam contra incolumitatem ſani:
quia poſſet effici leproſus reddendo debitum. Et
tamen habetur ꝙ ſanus debet ſibi reddere debitū:
vt patet extra de coniuga. lepros. capitulo primo.
vbi dicitur. Mandamus vt vxores viros: et viri vxo
res qui lepre morbum incurrerunt ſequantur et eis
coniugalem affectionem miniſtrent ſollicitis exhor
tationibus inducere non poſtponas. Si vero ad
hoc induci non poſſunt eis arctius iniungas vt vter
ꝗ̄ continentiam obſeruent. Qd ſi mandatum tuū D
obſeruare contempnant: vinculo excommunicatio
nis aſtringas. Item capitulo ſequenti dicitur. Si
virum vel vxorem leproſam fieri contigerit: et infir
mus a ſano carnale debitum exigat: generali prece
pto apoſtoli: quod exigitur eſt ſoluendum. Cui p̄-
cepto in hoc caſu nulla exceptio inuenitur. ¶ Di-
cendum eſt ꝙ ſm iſta capitula ꝙ coniungi leproſe
coniunx ſanus vel leproſus debeat debitum red-
dere: vel ſaltem perpetuam continentiam ipſis vi-
uentibus obſeruare. Et ꝗ̄uis teneantur reddere de
bitum. Non tamen ſequitur ꝙ mulieri tempore me
ſtruorum. Quia ibi non eſt tantum contra bonum
prolis eo ꝙ procreetur leproſa: immo magis eſſet
contra bonum prolis: quia nunꝗ̄ procrearetur de
iſta ſi propter lepram vitetur. Et plus valet eſſe le I
proſus et ſaluari: ꝗ̄ nihil eſſe. Et ſi non redderetur
debitum leproſe nihil generaretur ab illa matre.
Non ſic eſt in menſtruo: quia infirmitas hec pau-
co tempore durat. Et ideo alio tempore debito po
teſt generare prolem: non ſic leproſe ſi nunꝗ̄ tange
retur. ¶ Et ſi diceres de pꝛiculo lepre in ſano ſi red
dat debitum. Poſſet dici ꝙ ex illa coniunctione bre
ui non eſt probabile leprā incurrere: ſed diuturna
cohabitatio non precipitur: quia ex illa poteſt ſa-
nus effici leproſus ab infirmo: quia ab eo inficitur.
Eſto etiam quod timeretur ex tali coniunctione in
fectio lepre in ſano reddente frequenter quotiens le
proſa peteret. Reſpondetur ꝙ ad talem penā ſe obli
gauit in contractu matrimonij. Non autem ſic eſt
tempore meſtrui vt dictum eſt. Sed quid dicendū K
quia illo tempore mulieres magis petunt virum:
ex hac enim paſſione ſunt magis calide propter cō
motionem que tunc eſt circa partes venereas: ergo
tunc magis indiget contra concupiſcentiam: ꝗ̄ alio
tempore. Sed vir debet eius periculo precauere: er
go tunc debet ſibi debitum reddere. ¶ Ad hoc di-
cunt quidam ꝙ tempore meſtruorum non eſt lici-
tum: debitum petere: ſed bene eſt licitum reddere.
Primum enim quia eſt in voluntate coniugis lex
prohibet: ſcilicet non petere: non ſcdm: quia eſt de
lege nature. Et ſic dicunt debere intelligi illud. Le
uitici. vigeſimo. Qui coierit cum muliere in fluxu
meſtruo: et reuelauerit turpitudinem eius. Ipſaq̄
aperuerit fontē ſanguinis ſui: ambo interficiantur.
Sed iſta opinio non bene: immo falſe exponit au-
ctoritatem. Nam dicit ꝙ lex prohibet petere ſed nō
reddere: hoc apparet eſſe falſum: cum dicitur in au
ctoritate. Qui coierit cum muliere in fluxu meſtruo
et reuelauerit turpitudinē eius. Sz nō pōt hꝰ fieri niſi
in reddendo: ergo preceptū eſt plus de reddēdo ꝗ̄

in petendo. Cum in reddendo aperiat fontem ſanguinis ſui. Ideo opinio eſt falſa. Alij dicunt ꝙ ſi illa paſſio accidit naturaliter: ſcilicet ſemel in menſe tempore determinato: ⁊ ſic ſanguis meſtruus: tunc non debet exigi: nec reddi: quia hoc videtur exprimi in auctoritate. Et iſta opinio concludit. Si autē ex aliquo accidenti defflueret ſanguis non meſtruꝰ ſed ſanguis purus: non video quin teneretur reddere ⁊ petere debitum: quia auctoritas non precipit niſi de ſanguine meſtruo. Et ideo concludo ꝙ peccat mortaliter tempore illo ſi coniunguntur in actu illo: quia non reperio in noua lege illud preceptum eſſe reuocatum. Et maxime cum noua lex ſit maioris puritatis ⁊ caſtitatis. ¶ Ideo ad rationes in principio factas reſpondetur. Ad primam

L nego minorem. Et ad primam probationem. Dico ꝙ perpetuus vſus rationis eſt maius bonum ꝙ̄ actus virtutis. Nā qui per aliquem actum: priuaret ſe vſu rationis perpetuo: peccaret mortaliter: immo mortaliſſime. Sed carentia vſus rationis ꝑ momento non eſt tantum malus ſicut oppoſitus actui virtutis: nec quodcunq; priuans vſum rationis ad tempus eſt peccatum. Nam nimia tormenta: ita impediunt vſum rationis ſicut voluptas. Et tamen martires ſcienter ſe exponentes ad diuerſa tormenta non peccauerunt: ſed meruerunt. ¶ Ad ſecundam probationem. Concedo ꝙ iſtis ante contractum non liceret talis actus: tamen poſt contractum licet: quia ipſi ſeipſos licentiare poſſunt: ſed ipſi faciunt quendam actum ad quem deus eos licentiat ad quendam actum ſequentem: ad quē eis alias non liceret. Unde licet iſta probatio videatur perſuadere ꝙ non ex ſola iuſtitia qua mutuo dant ſe: eſt eis iſte vſus licitus auctoritate propria: ſed aduenieute approbatiōe ſuperioris. Et ideo ꝙ̄uis ſit actus iſtorum non tamen committunt illum niſi ex auctoritate ſuperioris. Ideo deꝰ dat illi actui ꝙ non ſit peccatum mortale. ¶ Ad ſecundam dictus eſt ſupra ꝙ matrimonio non conſummato poteſt ingredi religionem. Et tunc coniux nō habet ius petendi: quia eſt mortuus ciuiliter. Et vxor remanens in ſeculo poteſt alteri coniungi. ¶ Sed eſt dubium: ſi talis non eſt profeſſus: vtrum vxor poſſit

M coniungi alteri marito. Dico ꝙ nō: quia poteſt dimittere religionem ⁊ redire ad vxorem: nec nōdum eſt mortuus ciuiliter. Sed in profeſſiōe moritꝛ mūdo: ⁊ tūc rumpitur vinculum matrimonij. Et hoc habetur extra de cōuerſ. cōiug. capitul. Uerum. vbi dicitur ꝙ cum fuiſſent vna caro ſimul effecti per carnalem copulam: ſatis poteſt vnus ad deum tranſire: ⁊ alter in ſeculo remanere. Hinc ꝯcordat ſignificatio matrimonij predicti: quo non ſignificatꝛ vnio humane nature ad perſonam filij dei que eſt indiſſolubilis. Sed ſignificat diſſolubilem vnionē que eſt inter deum ⁊ animam per caritatem: nec illō verbum ſaluatoris ſcriptum. Mathe. 19. cogit. Non licet viro niſi ob cauſam fornicationis vxorem ſuā dimittere: quia intelligitur ibi de matrimonio conſummato per carnis copulam: vt patet extra de cōuerſa. coniug. capitulo. Ex publico: in fine. Et ponitur ſpacium duorum vel trium menſium vt recipiatur ad profeſſionem in religione: vel tempus ad arbitrium iudicis ponatur: vel redeat ad virum. ꝙ ſi

vir aliam deſponſauerit ante profeſſionem: ⁊ reuertatur ad virum: vir cogetur relinquere ſecūdam et accipere primam. ¶ Ad tertiam dicitur ꝙ apoſtolus nō dicit abſolute abſtinendum tempore ſacro: N
ſed cōſulit ad tempus: vt vacent orationi. Et iterū reuertātur ad ipſum ne temptet eos ſathanas. Et qō de Iheronymo adducitur: vt ponitur. 33. queſtione. 4. Quicūq; vxori debitum reddit: nō poteſt carnes agni comedere. Non omnino eſt verum: cū debita reuerentia dixerim. Et tūc cum dicis: nō excluditur a cōicando propter actum precepti. Nego quia aliquis actus preceptus eſt qui exerceri non debet. Non ꝙ ille actus ſit peccatum: ſed in ꝙ̄tum committitur propter reuerentiam corporis chriſti. Ideo propter reuerentiam illam abſtinere debent ab illo actu fetenti. Si tamen loquaris de neceſſitate precepti excludendi. Concedo: quia non propter iſtud ſolum peccaret mortaliter ſi reciperet corpus chriſti. ¶ Ad vltimū de loco ſacro regulariter abſtinendum eſſe dico. Sed ſi diu eſſet neceſſe manere in loco ſacro: negaret aliquis iſtum peccare ſi redderet debitum ſibi petitum. Et quod additur de interdicto ⁊ pollutione loci. Diceretur forte ꝙ propter actum occultum non eſt locus interdictus ſaltem vt publice oporteat cultum diuinum ibidem pretermitti.

¶ Tertium correlarium.

SI eſt licitum viro repudiare vxorē. Super hoc ſunt due opiniones. Pri- A
ma ꝙ repudiatio vxoris (etiam in lege moſayca) fuit illicita. Quod probatur. Primo auctoritate xp̄i poſtꝰ illam reprobantis. Mathe. 19. Dico vobis ꝙ quicunq; dimiſerit vxorem excepta cauſa fornicationis: mechatur. Et qui dimiſſam duxerit aliam: mechatur. Probatur etiam iſtud per rationem quam chriſtus adducit pro ſe: que eſt: ꝙ a principio deus coniunxit maſculum ⁊ feminam matrimonialiter vt probat ex verbo ade. Et ſubiungit. Quod ergo deus coniunxit homo non ſeparet. ¶ Probatur etiam tertio ex reſponſione eius ad q̄ſtionem phariſeorum. Cum enim obijcerent. Quid
igitur mandauit moyſes dare libellum repudij et B
dimittere. Ait illis. Quoniam moyſes ad duritiaꝫ cordis vnde permiſit dimittere vxores veſtras. Ab initio autem non fuit ſic. Ubi ait gloſa in margine ſuper illo verbo permiſit moyſes: non deus. Et gloſa dicit ꝙ conſilium fuit hominis non imperiuꝫ dei. Et etiam magiſter ſentent. di. 34. ca. 2. Hoc fuit a moyſe permiſſum: non vt concederetur diuortium.
Sed vt tolleretur homicidium. Et Auguſti. in lib. Auguſti.
de ſermo. dn̄i in mōte. Non qui ꝑcepit dare libellū repudij hoc precepit vt vxor dimittatur: ſed qui dimiſit inquit. Det illi libellum repudij vt iracūdiaꝫ temerariam proijciendi vxorem libelli repudij cogitatio tēperaret. Quod intelligi poteſt ex quodaꝫ qō precepit Ambroſius theodoſio imperatori: de quadaꝫ crudelitate: ex precepto theodoſij impetuoſe peracta: voluit Ambroſius vt lege conderet imperator. Ne q̄s miniſter ꝑcepta eiꝰ crudelia intra triginta dies exequeretꝛ. Si forte infra tp̄s illō ira eiꝰ q̄ eſceret: ⁊ ſniaꝫ tēperaret. Et ſubdit Augu. vbi ꝑꝰ.

Qui dimittendi queſiuit moram: ſignificauit morã:
ꝙ tum potuit duris hominibus ſe nolle dimiſſurũ
Item extra de diuortio. capitulo. Gaudemus. Re/
pudium vxorum veritas in euangelio reprobauit.
C ¶ Alia ē opinio cõtraria iſti. Et dicit ꝙ datio libel
li ⁊ repudiatio vxoris fuit licita pro tempore legis
moyſi: quia moyſes pronunciauit legem dei. Ideo
quos ipſe coniunxit vt legiſlator: ⁊ pronunciauit
deus coniunxit: et quos ſeparauit: deus ſeparauit
Deus autē poteſt ſeparare matrimonialiter con/
Aug. iunctos igitur ⁊c. Item Auguſti. prima epiſtola ad
ſhero. Et ponitur diſtinctio. 9. capitulo Si ad ſa/
cras ſcripturas admiſſa fuerint officioſa mendacia
quid in eis remaneret auctoritatis: quaſi diceret.
Nihil. Et ratio eſt quia quecũꝗ auctoritas addu/
catur ad repellendũ hereticum. Reſpondebit il/
lum eſſe dictum mendaciter iocoſe: ſicut ⁊ illud ali/
bi. Igitur a ſimili ſi in ſcriptura ſacra nulla ſit au/
ctoritas preceptiua: ſcriptura nullam auctoritatē
habebit. Conceſſio igitur ſacre ſcripture: habet au
ctoritatem ꝙ omne conceſſum ſit licitum. Item lex
iuſta non debet dare directe occaſionem peccandi
mortaliter. Sed iſta conceſſio videbatur directe oc
caſio iudeis dimittendi vxores. Si enim non fuiſ/
ſet ſubſcriptum non magis dimiſiſſent quam pa/
D tres ante legem moyſi: ergo iſtud non erat pec/
catum mortale: vel lex non erat iuſta. ¶ Modus
quo iſta poſſet opinio teneri: conueniens eſt iſte.
Completa iuſtitia non eſt in iſta commutatione:
vel contractu matrimonij niſi ex ratificatione di/
uina. Licet ante eam inueniatur illud quod ſuffi/
cit ad iuſtitiam ex parte commutationis ⁊ commu/
tantium. Quandocunꝗ talis iuſtitia poteſt inue/
niri in commutatione: rationabile eſt deum eam de
bere ratificare. Si igitur commutatio corporis vi/
ri pro pluribus commutationibus corporum mu/
lierum ſit iuſta: quando ſcilicet talis commutatio
eſt neceſſaria ad procreationem prolis. Ideo tunc
iuſte deus diſpēſauit immo approbauit bigamiam
propter maius bonum proueniens. ꝙ eſſet ex alia
parte commutando vnicum corpus pro vnico cor
pore. Et commutationes debent ſic velle ſm̃ rectaꝫ
E rationem commutare. ¶ Ita in propoſito. Pro/
pter maius malum vitandum ꝙ ſit bonum indiſ/
ſolubilitatis coniugij: poteſt deus diſpenſare vt ſi
ſit contractus ad tempus: dum mulier diſplicet vi/
ro. Et in hoc iuſtitia ſaluatur aliqualiter. Quia
non tantum propter maius bonum conſequenduꝫ
ſed etiam propter maius malum vitandum debēt
partes velle ſibi commutare. Maius autem ma/
lum eſt vxoricidium: ꝙ ſit bonum indiſſolubilita/
tis. Quia illud eſt malum pene vxoris interfecte:
⁊ graue malum culpe interficiētis: ⁊ eſſet malum to/
ti reipublice: quia occaſio continue diſcordie ⁊ pu
gne. propter iram parentum vxoris ad interfectoreꝫ
Et in hoc diſſipatio continua familie. Quia viro
interfecto ab aduerſarijs: vel interfecto a iuſtitia le/
gis: deſtrueretur familia illa ⁊ educatio prolis. Sic
igitur poſſet dici ꝙ ſicut dominus diſpenſauit in
bigamia propter maius bonum. Ita cum illa gen
F te in repudio propter maius malum vitandum.
¶ Et reſpõderi poſſet ſic ad illa pro illa opinione
¶ Ad illud de chriſto dicitur ꝙ chriſtus illam in/
diſſolubilitatē promulgauit pro tempore legis ſue
noue. ſcilicet euãgelice. Ita ꝙ ſicut ipſe reduxit ma
trimonium eo modo quo inſtitutum fuit in lege na
ture. ſcilicet eſſe vnius cum vna. Cum tamen in le/
ge moſayca eſſet licita bigamia. Et matrimonium
reducit ſimpliciter per factũ hoc qđ eſt indiſſolu/
bile pro lege ſua. Igitur fuerat inſtitutum in lege
nature ſed non ita perfectum nec inꝗtum ſacra/
mentum noue legis: quia ſic fuit inſtitutum a chri/
ſto. Et ita irritat pro lege ſua illum contractum:
qui licuit pro lege moſayca. Qui erat accõmoda/
tio corporum ad tempus ad productionem pro/
lis: quouſꝗ ſi mulier eſſet nõ gratioſa in oculis vi
ri: ſicut ⁊ multas alias imperfectiones licitas ſub
moyſe euacuauit chriſtus: reducendo ea que erant G
permanſura in lege ſua ad perfectionem. ¶ Ad
probationem chriſti patet ꝙ loquitur pro lege na/
ture. Et in hoc ſufficienter repellit phariſeos ꝙ ip
ſi non ſufficienter obſeruabant matrimonium ſi/
cut erat inſtitutum in lege nature. Et oſtendebat
ſe rationabiliter ſtatuere inſeparabilitatē pro lege
ſua: quia hoc conſonum prime inſtitutioni facte in
lege nature. ¶ Ad illud quod adducitur de reſpõ
ſione chriſti facta phariſeis ad duritiam cordis ve
ſtri permiſit ⁊c. Multi ponderant ꝙ fuit tantum
permiſſio non conceſſio. Dicitur ꝙ quando chri/
ſtus dixit propter duritiam cordis ⁊c. intelligit ꝙ
moyſes non precepit nec etiã conſuluit nec appro/
bauit: ſed tanꝗ ex quadam neceſſitate licitum non
prohibuit. Nec eſt ibi tantum permiſſio diſſimula/
toris habentis voluntatem ſuſpenſam cuiuſdam
illiciti. Sicut deus permittit peccata hominum.
Hoc enim nihil aliud eſſet dicere: ꝙ moyſes per/
mitteret eos ire ad damnationem eternam: non in/
ſinuando eis ꝙ iſta eſſet via damnationis: immo in
ſinuando oppoſitum. Quia nullus legiſlator iuſte
poteſt facere etiam in legibus humanis: que mul/
ta mala dimittunt impunita: ſm̃ auguſtinum in libro Auguſti.
de libero arbi. Et legiſlator non puniat omnino
malum ⁊ ſic permittit: quia non perimit: tamen nul
lo modo in lege ſua illud concedit. Unde iniuſta eſ/
ſet lex humana que ſcriberet aliquid fieri quod eſ/
ſet contra illã legē. Cum autē additur ibi. Quod
ad duritiam cordis veſtri ⁊c. Non concludit illud H
eſſe illicitum. ¶ Frequenter enim duritia ſubdito
rum cauſa eſt vt aliquid relaxetur. Et illud quod
relaxatur eſſet eis vtile non relaxari ſi tamen eſſent
tractabiles. Sicut prelatis videns collegium prõ/
ptũ qđ aliqđ cuiꝰ oppoſitũ vtiliter ſtatueret: ſi ſub
diti eſſent faciliter inclinabiles. Tunc vere iuſte po
teſt illud non ſtatuere. Vel ſi ſtatutũ eſt: vere relaxa
re poteſt: ne ipſi multiplicius peccent. ¶ Ad glo/
ſas videntur negande quia moyſes vt legiſlator I
non erat niſi vt dei preco. Sed qui vult exponere:
poteſt dicere ꝙ non deus immediate precipiendo
moyſi: inter alia precepta nunꝗ in quattuor libris
legalibus inuenitur deum hoc precepiſſe nec aliũ.
Ideo iſtud magis preciſe eſt moyſi ſicut ⁊ omnia ꝗ
ſunt in deuteronomio ⁊ non alibi: ꝙ illa ꝗ alibi lo
cutus eſt ad moyſem. Hec ratio congrua: quia la/
xationes quaſi ad humanam pertinētes induſtri/
am: deus voluit in ſcriptura ponere non tanꝗ a ſe
prolatas ſed ſicut a ſeruis ſuis. Unde ⁊ ſubleuatio

nez laboris moyſi qui tota die ſe dabat ad iudican
dum populum:non deus immediate per ſe expreſſit
ſed ietro cognatus moyſi illud tanꝙ̄ ad humanas
induſtrias pertinens expreſſit. ¶ Ad aliam gloſaz
facile eſt reſpondere: quia nihil dicit contra iſtam
opinionem. Uerum eſt enim ꝙ non fuit dei prece-
ptum dimittere vxorem: ſed ſi dimitteret daret li-
bellum repudij. Sed fuit conſilium hominis:non
August. ſicut hominis :ſed ſicut preconis legis diuine.
¶ Ad illud Auguſti. Concedo ꝙ ex mora illa quā
ponit et in ſcribēdo libellum inſinuauit:ꝙ abſolute
ſibi diſplicebat illa repudiatio de dimittendo vxo-
rem. Igitur non ſolum tunc melius faciebat qui
non dimittebat:ꝙ̄ qui dimittebat. Sed etiam qui
dimittebat malefaciebat. Non tamen ita male ꝙ
peccaret mortaliter contra matrimonium ſicut fe-
ciſſet ſi non eſſet per legem licentiatus. ¶ Ad illud
de diuortijs. Uerum eſt ꝙ chriſtus reprobauit pro
tempore legis ſue. ¶ Ad argumenta pro prima
K parte. Ad primum patet ꝙ in lege nature erat
matrimonium indiſſolubile:ſed deus diſpenſauit
in lege moſayca ad vitandum maius malum ꝙ̄ in
diſſolubilitas matrimonij. ſcilicet ad vitandum
vxoricidium vt ſatis declaratum eſt. ¶ Ad ſecun-
dum concedo ꝙ ſimpliciter in matrimonio eſt obli
gatio perpetua:ſed in matrimonio poteſt eſſe obli-
gatio ad aliquod tempus ⁊ non perpetua. Et ſic
conceditur ꝙ in lege moſayca non fuit aliquod ma
trimonium ſimpliciter. Niſi forte aliqui vltra per-
fectionē legis volebant ſe perpetuo obligare. Qd̄
non oportebat:ancꝙ̄tum contraxerant matrimoni-
um i illa lege. Immo hodie tenet Johānes andree
in mercurialibus in capitulo. Actus legitimi. Li-
bro ſexto de regulis iuris. Quod papa poteſt di-
ſpenſare ex cauſa:ꝙ matrimonium contrahatur:
duraturum ſolum vſꝙ maſculus filius ex matri-
monio habeatur. Ut ſi filius religioſus profeſſus
eſſet. ⁊ non eſſet heres in regno poſſet diſpenſare cū
illo vt acciperet vxorem. Donec haberet filiuz qui
eſſꝫ heres in regno. ꝙ̄ꝙ̄ panor. abbas teneat oppo
ſitū in eodē titulo i c. Ex publico. Dicens ꝙ nullo
modo poſſet i hoc papa diſpenſare circa matrimo
nium conſummatum inter fideles. Quia cum per-
petuitas ſit in mrīmonio:de iure diuino:papa nō
poteſt tollere ea que ſunt iuris diuini imo potius
conuinceretur errare ꝙ̄ legem condere :vt capitu-
L lo Quidam. 25. queſtione prima. ¶ Que opinio
ſit verior remitto peritie legentis:quia propter ma
gnum bonum concedendum vel conſequendum:
ſiunt magne relaxationes. Tamen dico ꝙ pro tali
caſu papa poſſet diſpenſare cum tali religioſo fi-
lio regis ꝙ contraheret matrimonium:ne tale re-
gnum careret herede. Et habito filio ſaltem de cō-
muni cōſenſu poſſet reuerti ad religionē. Uel poſ-
ſet dici ad argumentum ſcōm ꝙ ſi fuerit tunc ma-
trimonium ſimpliciter ⁊ indiſſolubile:tamen legi-
ſlator ⁊ ſuperior. Diſpenſauit autem quando mu-
lier nimis diſplicebat viro:vt vitaretur vxoricidi-
um ſicut dictum eſt. ¶ Ad aliud nunꝙ̄ licuit mu-
lieri ⁊c. Dico ꝙ non eſt ſimile:quia non eſt ſimilis
ratio diſpenſandi. Non enim tantum malum time
tur ſi mulier odiat virum ſicut econuerſo:quia mu-
lier cohibetur a vindicta exteriori magis ꝙ̄ vir.

Qui vult tenere primam opinionem. Reſpondebit
ad argumenta que poſſunt adduci. Nam dicitur
Deut. 14. Si acceperit hō vxorem ⁊ non inuenerit Deut.
gratiam ante oculos eius propter aliquam fedita
tem. Scribet et libellum repudij ⁊ dabit in manu
eius. ⁊ dimittet eam in domo ſua. Preterea mala-
chie ſecundo. c. Cum odio habueris vxorem: dimit
te eam dicit dominus deus iſrael. ¶ Ad primum M
deut. Et ad auctoritatem malachie. Reſpondetur
ꝙ ſunt permiſſiones maioris mali:peccati tamen
mortalis:ne grauꝰ peccatum mortale committere
tur. ¶ Sed ſcōa opinio magis mihi placet. Non
enim eſt veriſimile ꝙ deus ſcriberet in lege actum
peccati mortalis. Sed in veritate credo ꝙ fuit di-
ſpenſatum:ne caderent in peccatum mortale quia
multi fuiſſent damnati. Et expreſſe in auctoritate
eſt ibi:Dicit dominus deus. Sed non diceret de-
us eis vt peccarēt mortaliter:ergo dicit. id eſt noti
ficauit eis eſſe diſpenſatum in hoc. ¶ Item eſt no N
tandum que ſunt matrimonij excellentie ſeu prero
gatiue. Dico ꝙ ſunt plures. ¶ Prima quia deus
fuit actor ⁊ inſtitutor matrimonij. ¶ Scōa quia
fuit inſtitutum in ſtatu innocentie. ¶ Tertia quia
fuit inſtitutum in paradiſo terreſtri:ꝙ̄uis ibi non
fuit conſummatum per carnalem copulam:vt pa-
tet extra de voto libro ſexto capitulo primo. Alia
autem ſacramenta fuerunt inſtituta poſt peccatum
⁊ extra paradiſum. ¶ Quarta quia fuit inſtitu-
tum ab initio mundi. Item pro quinta :dico ꝙ ha
bet prerogatiuam communitatis:quia omnes gen
tes fere vtuntur matrimonio. Iſtas conditiones
ponit panormitanus abbas extra de frigidis. ca-
pitulo finali. ¶ Sed dubitatur ſi abſciſio genita- O
lium diſſoluit matrimoniū. Dicit ꝙ diſſoluit ma
trimonium non conſummatum :ſed non diſſoluit
matrimonium conſummatum. Nam habetur. tri-
ceſimatertia queſtione prima. capitulo primo.
Ubi de vtroꝙ cōiugio confirmato ſic officio. ſci-
licet copula carnali:niſi cauſa fornicationis non
licet viro vxorem dimittere:vel vxori a viro diſce-
dere. Uerum anteꝙ̄ confirmetur ſupple copula
carnali. Impoſſibilitas officij id eſt impoſſibili-
tas reddendi debitum:ſoluit coniugij vinculum.
Cū abſciſſis teſticulis eſt impoſſibile reddere debi-
tum:ergo per abſciſionem genitalium diſſoluitur
matrimonium non conſummatum. ¶ Item ratio-
ne ſic:vt eſt probatum ſupra. per ingreſſum reli-
gionis diſſoluitur matrimonium non conſumma-
tum. quia ex ea eſt quedam mors ſpiritualis quo
ad carnales actus matrimonij:quia morte mori-
tur vir vel mulier quando in religione profitetur.
Sed ille qui truncatur genitalibus membris mo-
ritur quo ad actus carnales matrimonij. ¶ Cum P
ergo vbi eſt ſimilis cauſa: debeat eſſe ſimilis effe-
ctus. Uidetur ꝙ truncatio membrorum genitali-
um comprehendendo ſaltem teſticulos et virgam
ſit cauſa ſufficiens ſoluendi matrimonium non con
ſummatum. Non autem ſm̄ annos eſt ſic dicen-
dum de truncatione teſticulorū:virga remanente
ſi tn̄ ex q̄ poſſit. Uh. ʒ 2. q. 7. c. Uij q matrimoniū
in glo. di de ſpadone. i. caſtrato. Qd̄ ſi hꝫ vgā erec
tam:ſeu reſoluat ſperma ſeu non ꝙ ſit matrimo-
nium. Nam talis ſatiſfacit mulieri. Sicut mu-

lier ſatiſfacit viro ſeu reſoluat ſperma ſeu non.
Nec requiritur ꝙ ſemꝑ in matrimonio ſit ſpes fi-
Q liorum: quia ſufficit ꝙ non euitent prolem. ¶ Prin-
cipale propoſitum etiam oſtendit exemplo: quia ſi
mulier poſt tempus determinatum a iure: infra qḋ
vir et mulier bona fide dederunt operam carnali
operi: oſtendat per aſpectum corporis ſe eſſe inco-
gnitam a viro: ⁊ poteſt ſm formam iuris: ab eo ſe-
parari propter impotentiam coeundi ex parte viri:
vt inferius oſtendetur. Nec oportebit ipſam proba-
re ꝙ illa impotentia coeundi preceſſerit matrimo-
nium ratum. Ergo a ſimili adhoc ꝙ truncatio ge-
nitalium. Sed ſufficit ꝙ precedat matrimonium cō-
ſummatum. Et dico ꝙ q̄uis haberet virgam abſci-
ſis genitalibus: niſi erigeret virgam per deſideriū
voluntatis ac ſi haberet teſticulos: ſoluitur: quia ſi
per accidens a quodam vento vel calore erigeret:
ſed raro. Certe poſſent ſeparari niſi eſſet matrimo-
nium conſummatum ante abſciſionem genitalium
quia tunc nō poſſunt ſeparari: q̄uis aliqui dicant
ꝙ tales nullo modo poſſunt ſeparari: quia matri-
monium dicunt non poſſe diſſolui q̄tum ad vincu-
lum niſi per mortem corporalem ſi matrimonium
eſt conſummatum. Aut per profeſſionem in religio-
ne ſi eſt matrimonium non conſummatum: nec po-
nendum eſt pro cauſa: quia talis eſt impotens de
R iure ad actus matrimoniales: quia ſic ſtatutum eſt
in fauorem religionis. ¶ Sed iſta opinio non mi-
hi placet: quia q̄uis per ingreſſum religionis diſ-
ſoluatur matrimonium non conſummatum. Tamē
ſi mulier vellet eſſe mater filiorum poſſet nubere
alteri. Sed ſi opinio eſſet vera: ꝙ non poſſet ſepa-
rari ab abſciſo a genitalibus: cum non habeat po-
tentiam generandi: nec reddendi: ſic nec eſſet matri-
monium in remedium quod eſt irrationabile. Itē
maleficiati et frigidi: quia non poſſunt coyre deter-
minato tempore non tantum ſunt impediti ſicut eſt
abſciſus in teſticulis: quia maleficiatus forte poſſ;
habere remedium: ſed non iſte. Nec valet quando
dicit in fauorem religionis: quia iſte fauor non im-
pedit mulierem ad procurandum prolem: quia po-
teſt habere alterum maritum. Auctoritates autem
que dicunt ꝙ non poſſunt ſeparari: intelliguntur
de matrimonio conſummato per carnalem copu-
S lam: quia effecti ſunt vna caro. ¶ Sed dubitatur:
ſi ſponſalia poſſunt contrahi ante ſeptennium. Di-
co ꝙ ſpōſalia cōtrahi nō poſſunt ante ſeptēniū ꝓ-
pter carentiam diſcreti conſenſus. Quia etas pue-
rorum non admittit conſenſum ſufficientem ad ma-
trimonium. Unde trigeſima. queſtione ſecunda.
capitulo. Ubi non eſt conſenſus. dicitur ibi. Qui
pueris dant puellas in cunabulis nihil faciunt ni-
ſi vterq; puerorum poſtq̄ venerit ad tempus di-
T ſcretionis conſentiat: nec eſt coniugium: niſi fiat
vtriuſq; conſenſus. Etiam ſi pater ⁊ mater hoc fece-
rint ⁊ voluerint. ¶ Et ſi diceretur: quia ſponſalia
poſſunt contrahi per parentes. trigeſimaſecunda
queſtione ſecunda. capitulo. Non omnis. vbi dicit
Cū pr̄no arbitrio femīe iūcte viris ⁊c̄. Intelligitur
ꝙ paternus affectus vel conſenſus deſideretur: nec
ſine eo legitime nuptie habeantur: iuxta illud eua-
riſti pape. Aliter non ſit legitimum coniugium niſi
a parentibus tradatur. Item ſm Gregorium libr.

quarto. dialog. Quinq; annorum puer in gremio
conſiſtens patris: ⁊ deum blaſphemans: dyabolus
eum accepit de gremio patris ⁊ interfecit ⁊ detra-
xit ad infernum. Sed nullus trahitur ad infernū
niſi propter peccatum mortale: ergo ante ſeptēniū
poteſt puer peccare mortaliter. ergo multoſortius
poteſt contrahere matrimonium ante ſeptenniū. V
¶ Ad iſta reſpondeo ꝙ ſponſalia que contrahun-
tur per parentes efficaciam non habent ſi illi de q̇-
bus agitur non conſentiunt. Uerum quia matrimo-
nium non eſt honeſtum: nec decens ſi fiat contra vo-
luntatem parentum. Ideo ad hunc ſenſum intelli-
gitur iſtud decretum. Ad ſecundum poteſt ſolui ꝙ
preter ſolitum curſum nature erat acceleratus vſus
liberi arbitrij in puero illo. Iura autem determi- X
nant in hijs que vt in pluribus accidunt. ¶ Ubi
nota ꝙ ſponſalia ſm ꝙ proprie accipiuntur: ſcilicet
pro ſponſione futuri matrimonij: poſſunt contrahi
vel abſolute: vel cum conditione. Primo modo cō-
trahuntur quinq; modis: primo ꝓmiſſiōe nuda vt
cum vir dicit: accipiam te in meam. Et mulier ait:
accipiam te in meum. Secundo modo datis arris
ſponſitijs vt data pecunia vel aliquo huiuſmodi.
Tertio modo anuli ſubarratione. Quarto modo
interueniente iuramento. Quinto modo fidei datio-
ne. Si autem ſponſalia contrahuntur ſub conditio-
ne: aut eſt honeſta conditio vt ſi dicat: accipiam te
in meam ſi parentibus placeat. Et tunc ſtante con-
ditione tenent ſpōſalia: aliter non. Extra de condi.
appoſi. in matrimo. capitulo. De illis. Aut condi-
tio eſt inhoneſta: non tamen contra bona matrimo-
nij. Ut ſi dicat vir accipiam te in meā: ſi facias meis
conſentias. Et hec conditio habetur pro non ap-
poſita. Et tenent ſponſalia ac ſi facta eſſent abſolu-
te vt patet eadem rubrica. capitulo primo: vt expo-
nit gloſa ibidem. Si autem eſt conditio contra bo-
na matrimonij: vt ſi dicat vir: accipiam te in meam
ſi venena ſterilitatis procuraueris. Tunc ſponſalia
non tenent. Conditio enim contractum corrumpit:
vt patet eodem titulo. capitulo vltimo. ¶ Sed eſt Y
dubiū: quot modis ſponſalia diſſoluuntur. Reſpō-
detur ꝙ in decem caſibus. Unus per ingreſſum re-
ligionis: quia per ingreſſum ſoluitur matrimoniū
non conſummatum: vt viſum eſt. ¶ Secundus eſt
quando contrahit cum alia per verba de preſenti:
extra de ſponſali. capitulo. Si inter. Cuius ratio
eſt: quia per ſponſalia non transfertur corpus vni⁹
in poteſtatem alterius: ſed fit permiſſio de transfe-
rendo. Per matrimonium autem transfertur pote-
ſtas corporis vnius in aliam. Et ſi aliquid promiſ-
ſum alicui poſtea detur alteri tenet donatio: q̄uis
ſic donans peccet rumpendo fidem. Et in iſtis duo-
bus caſibus ſoluuntur ſponſalia ipſo iure. ¶ Ter-
tius caſus eſt quādo ſe transfert ad regionem aliā:
⁊ conuenienti tempore expectatus non reuertitur:
extra de ſponſali. capitulo. De illis. ¶ Quartus
caſus eſt quando alter incurrit lepram vel parali-
ſim: vel aliam enormē leſionem. Extra de iureiur.
capitul. Quēadmodum. §. ꝙ ſi. In textu ⁊ in glo-
ſa. ¶ Quintus quando alter eorum fornicatur.
Sextus ſi ſuperuenit affinitas vel cognatio ſpūal.
extra de ꝯſangui. ⁊ affini. c. Sup eo. Septim⁹ qñ al-
ter alterū abſoluit ne forte deteri⁹ aliq̇d aliud ꝯtin

gat: ſi talē ducat quā odio habet eꝫ de ſpōſ.c. Pre-
terea. §. Si aūt. Octauꝰ qñ minor etate: ⁊ ad legiti
mam etatē veniēs diſſentit. Nonus ſi ꝓbetur fama
de impedimēto inter eos: vel ſcandalū de eorū cō-
iūctione: extra de ſponſ.c. Cū in tua. Decimꝰ vt di
cunt aliq̄. Si ſpōſalibꝰ ſuperueniat ſimplex votum
ɔtinētie: qꝛ vt videtur eis: ſicut votū ſolēpniſatū p
ꝓfeſſionē in religione ſoluit matrimoniū nō ɔſum-
matū: ita votū ſimplex ſoluit ſpōſalia. In hijs octo
caſibus nō ſunt ſoluēda ſpōſalia niſi iudicio eccl'ie
qđ verū eſt ſi ſunt publice ɔtracta. Si aūt vir ⁊ mu
lier inter ſe ſponſalia ſecreto ɔtraxerūt: non video
rōnem quare ſine iudicio eccl'ie non poſſint diſſolui
in ꝑdictis caſibus. Cū ſecreta nō ſubſint iudicio mi
litātis eccl'ie niſi quo ad forū penitentie. Et notan-
dum ꝙ ſpōſalia ɔtracta ꝓmiſſiōe iuramēto firma
ta: nō ſoluūt ſponſalia: nuda ꝓmiſſione contracta.
Z ¶ Sed dubitaꝛ ſi ɔſenſus de futuro poſſit efficere
matrimoniū. Dico ꝙ conſenſus de futuro reſpectu
matrimonij futuri: nō facit matrimoniū: qꝛ vincu-
lum ɔtractū p ꝓmiſſionē: nō ē ꝓmiſſiōis adimple-
tio: quia q̄ ꝓmittit nō facit ꝓmiſſum: donec in actu
cōpleat ꝓmiſſionē. Quia illud vinculū eſt obliga-
tio ad implendū ꝓmiſſum: q̄ non eſt ipa adimpletiō
nec in tali ɔtractu datur poteſtas corporū: nec vni
nec reliquo. Jō matrimoniū cauſare nō pōt. ¶ Sꝫ
A ſi ad talia v̄ba de futuro ſequeretur copula carnal'
tunc in iudicio eccl'ie iudicaꝛ matrimoniū eſſe: ꝗꝗ
ille nō haberet intra ſe ɔſenſum. Eccl'ia em̄ iudicat
ꝙ per carnalē copulā velit ɔſummare matrimoniū
⁊ ꝑſumit illū habere conſenſum. Jdeo determinat
eccl'ia ꝙ ſicut ex inſtitutiōe ad ɔtrahendū matrimo
niū ſufficit ɔſenſus de pñti p v̄ba de pñti expſſus
Sic ex inſtitutiōe ad ɔtrahendū matrimoniū inter
legitimas ꝑſonas ſufficit ɔſenſus in matrimoniuꝫ
pñs expreſſus p carnalē copulā in relatiōe ad ver-
ba q̄ ɔſenſuꝫ de futuro prius expſſerant. ꝗuis nec
ɔſenſus de futuro: nec carnal' copula ſufficerent ad
cauſandū mr̄imoniū: nec ad ꝑdicti ɔſenſus expſſio
nem. Tñ ꝗuis ɔſenſus ille non exprimatur p v̄ba
de pñti: exprimitur tñ per aliqđ equiualēs ex inſti-
tutiōe. Et ſi intra nō eſſet cōſenſus: tñ apud eccl'iaꝫ
iudicaꝛ eſſe verū matrimoniū: qꝛ eccl'ia non eſtimat
eum peccare mortaliter: qđ faceret niſi mr̄imonial'r
ɔiungeretur. Quāuis tñ ſine ɔſenſu nō poſſit eſſe
verū matrimonium: tñ in iſto caſu eſſet ꝑſumptum
matrimoniū: eo ꝙ eccl'ia per verba q̄ ꝓceſſerunt de
futuro: ⁊ per copulā carnalē ſequentē ꝑſumit ɔſen
ſum de pñti affuiſſe: ⁊ ipos mutuo ſe matrimoniali
affectu ſe cognouiſſe. Tñ non eſſet ibi matrimoniuꝫ
verū ſm iudiciū dei. Quia in rei v̄itate mr̄imoniuꝫ
ɔtrahi nō poteſt niſi per ɔſenſuꝫ de pñti. Jdeo nō
B ſufficit ɔſenſus de futuro cū carnali copula. ¶ Sꝫ
quare ḡ eccleſia iudicat eſſe matrimoniū: ſi non eſt
matrimoniū. Dico ꝙ eccleſia iuſte iudicat: qꝛ iuſtū
eſt vt iudicās q̄ nō nouit occulta cordiū: iudicet ſꝫ
acta ⁊ ꝓbata de ɔſec. d. 5. c. vlt. Et. 15. q. 5. c. Pres
byter. Hec em̄ acta ⁊ ꝓbata: exterius patent vel p
viſum vel p teſtes ꝗuis nō indicarent veritatē cor-
dis. Ille aūt q̄ nouit ⁊ qui ſcrutaꝛ corda hominuꝫ
pōt iudicare ſm certitudinē de interiori ɔſenſu: naꝫ
quocūqꝫ modo ⁊ ſigno exprimatur ɔſenſus: ſi non
eſt internus: nō eſt mr̄imoniū in ɔſpectu dei qui eſt
iudex oīa vidēs. Tñ ille qui ſic extorſit copulā: te-
netur adimplere ꝓmiſſum ſub pena pcti mortalis.
¶ Sed nunq̄d talis p carnalē copulā poſt verba C
de futuro poteſt ɔtrahere cū alia. Rñdeo ꝙ de iure
non deberet: ſed de facto poſſet. Tñ ſunt hic due opi
niones. Prima ꝙ ꝗuis matrimoniū non ſit verū p
verba de futuro cū carnali copula niſi ſit cōſenſus
de pñti: licet etiā fuerit matrimoniū ꝑſumptū. Ta-
men ex ɔſtitutione eccl'ie in ſic ɔtrahētibus ꝗatur
impedimentū: ne poſſint ɔtrahere cū alijs. Et ſi vir
cū alia ɔtrahit prima viuēte: vel mulier cū alio vi-
ro viuēte ꝑmo. Talia mr̄imonia nulla ſunt ⁊ ſūt di
rimēda: vnde dꝛ extra de ſponſ.c. Js qui. Si is eaꝫ
cui fidē dedit poſtea cognouit: ꝗuis cū ſcđa in fa-
ciem eccl'ie ɔtraxerit: tñ ad primā teneꝛ redire: nec
contra hanc preſumptionē: eſt ꝓbatio admittēda.
¶ Sed iſta opinio cōiter a doctoribus nō tenetur D
qꝛ primū matrimoniū cū non fuerit verū: ſed ꝑſum
ptum: nō generat ſic impedimentū in ɔtrahentibꝰ
ſic: quin poſſint ɔtrahere cū alijs ꝑſonis. Sed qꝛ
eſt preſumptiū: ⁊ etiā eccl'ia iudicat de interioribꝰ p
exteriores ꝑſumptiones: ꝗuis ſcđm matrimonium
eſſet verū: tñ ad primā copulā cōpelleretur reuerti ⁊
per eccleſiaſticā cenſurā. Tñ qm̄ ſm rei veritatē cō
iuges nō fuerunt: ⁊ ſcđm mr̄imoniū eſt verū. Prius
debet q̄libet permittere ſe excōicari ⁊ quancūqꝫ pe
nam aliā ſubire: ꝗ carnaliter copuleꝛ priori. Simi-
liter dico de muliere reſpectu viri. Nec proper hoc
talis eſt ꝑplexus: qꝛ in hoc caſu non obediēdo ec-
cleſie nō peccat. Sed ſuſtinentia excōicationis in h̄
caſu eſt ſibi meritoria. Tñ tanꝗ eſſet excōicatꝰ: non
debet ſe diuinis ingerere. Et dꝫ a receptione eukar-
iſtie abſtinere: maxime in loco vbi factū ſuum ē no
tum: ⁊ hoc ꝓpter ſcandalū. Et ad decretalē de ſpō.
ca. Js qui. Allegatā p altera opinione. ſ. ꝙ ad pri
mam redire tenetur. Intelligendū eſt quo ad iudi-
cium eccleſie: ſed non quo ad deū: ſed peſſime fecit:
qꝛ non tenuit fidē prime. ¶ Sed q̄d de illo qui ſe- E
ducēdo v̄ginē ꝓmittēdo illi eā in ſpōſam accipere
nō ꝙ intendat illā habere: ſed vt extorqueat ab ea
copulā. Puella aūt intendit ⁊ ɔſentit habere cū in
virū: ⁊ ſic cū tali intentione: nūquid eſt ibi matrimo
niū. Et ſi ſic ſeducens eaꝫ teneaꝛ illā accipere. Dico
ꝙ ꝗuis non ſit ibi verū matrimoniū: tenetur tñ ex
lege diuina illā accipere: vel ſaltē dotare: vt habeꝛ
Exod. 22. Q̄ ſi quis ſeduxerit virginē necdū de- Exodi.
ſponſatā: ſꝫ verbis et ꝓmiſſis inducēdo eam in con
ſenſum copule carnalis: dormieritqꝫ cū ea: dotabit
eam. ſ. dote vxoris. Et habebit eam vxorē: ⁊ eſtima
bitur dos iuxta facultatē corrūpentis ⁊ dignitateꝫ
puelle. Inſuper dabit patri puelle q̄nquaginta ſi-
clos argēti p iniuria ſibi facta: qꝛ puella erat in eiꝰ Deuter.
tutela: vt patet Deutero. 22. Et ſic corrūpens tene
batur ad duplicē dotē dandi vnam patri: ⁊ aliam
puelle deflorate. Iſta tenet Johā. and. in ca. Si ſe-
duxerit. Tenebatur igiꝛ eam accipere in vxorē ſi pa
ter puelle vellet ſibi dare: nec poſtea poterat eam re
pudiare. Sed ſi noluerat ſibi dare qꝛ nobilior ⁊ po
tentior erat aut alia quacūqꝫ rōne. Tenebatur nihi-
lominus dare patri q̄nquaginta ſiclos argenti. Et
ſi non poterat ſoluere tenebatur ad equiualentiam
ſeruire: ſeu per aliam viam ſatiſfacere. Et hoc qui- F
dem in lege veteri. ¶ Verūtamen in noua lege que

eſt lex perfectionis:ſm rectam obligationem reſtitu
tionis in caſu quo non duceret eã vxorez. Nõ ſoluz
condẽnari debet ad dotandũ corruptã:iuxta morẽ
dotis quã virgines cõſueuerũt accipere:ſed etiã ſm
iuſticiaz obligatur vltra:ꝙtuz ratione illius corru-
ptionis:eius conditio deteriorata eſt. Exempli gra
tia qui prius eam duxiſſet pro centuz libris:nollet
eaz ducere nunc niſi pro ducentis. Tunc ſm veram
G iuſtitiã corruptor: debet dare ducentas libras. Hec
palimitanus. ¶ Ad maiorem autez euidentiaz que
ri poteſt qñ virginez corrũpens debeat illã ducere
vel dotare. Ad hoc reſpõdet henric⁹ boy c. in capit.
De adulterio ⁊ ſtupro in. c. Peruenit. ꝙ ſi corruptor
virginis eſt talis ꝙ ipſaz in vxorez ducere nõ poſſit
vel q2 vxoratus eſt: vel religioſus: aut voto aſtric⁹
aut affinis: aut cõſanguineus. Ipſaz dotare debet.
Cum eniz quis ad duo obligatur copulatiue vel al
ternatiue. Tunc ſi alterum facere non poteſt. Ad al
terum qð facere poteſt obligatur: vt Johã. and. no
tat in capitulo. Si ſeduxerit. de adulterio ⁊ ſtupro.
obligatur enim eam ducere vel dotare. ꝙ ſi neutruz
facere poteſt: caſtigetur: ⁊ excõmunicetur. Et in mo
naſterio arcto recludatur: vt dicitur in predicto ca-
pitulo. Peruenit. in glo. Unde debet eſſe caſtigatus
ſm ꝙ viſum fuerit iudici: ⁊ excommunicatus quo
ad communionem ſacramentorum : vſq3 viſum
fuerit ſuperiori: vt patet ibidem in gloſa. Et de mo
naſterio: nulla ſibi erit egrediendi facultas ſine pre
ceptione ⁊ licentia vt patet ibidem in textu. Et hoc
eſt verum etiam ſi ſit clericus. ¶ Leges autem im-
H periales: acriori mõ puniunt vide eas ſi vis: quia
ad me non pertinet. Si vero poteſt eam ducere in
vxorem. Tunc ſi placet tam corruptori ꝙ corrupte
matrimonium contrahere poſſunt etiam inuitis pa
rentibus ſm ber. ⁊ hoſt. ꝙ ſi placet ſoli corruptori
⁊ non corrupte. Tũc corruptor nõ tenebiť ad eã do
tandam: cum ad alterum duorum ſolum teneatur:
vel accipere vel dotare. Si ergo vult accipere: non
tenetur eam dotare. i. maritare. Et in libertate ſua ẽ
quid illorum duorum vult eligere: vt patet in dicto
capitulo. Peruenit. Quod tamen intellige ſane: niſi
corruptorem puella vel eius pater admiſerit in di-
gnum ſuo coniugio. Tunc enim ſm aliquos (⁊ ra-
tionabiliter) habet locum illud ꝙ ponitur in illo p̃
dicto capitulo. Si ſeduxerit. Ubi ſubditur. Si vero
pater virginis: eam dare noluerit: pecuniã reddet iu
xta morẽ dotis ⁊c. Gloſa ibidem. Que ſcilicet pecu
nia vel dos eſtimabitur iuxta facultates ipſius ſtu
pratoris ⁊ dignitatez puelle. Hec fuit olim pena in
exodo. Sed hodie eſt q̃ punitur in capitulo. Perue
nit: vt iam ſupra tactuz eſt. Si deniq3 placet ſoli cor
rupte ⁊ non corruptori. Tunc corruptor tenetur eã
dotare ſm ber. in dicto capitulo. Peruenit. Et nihi
lominus caſtigatus prout iudici videbitur: ⁊ ſm
modũ predictuz excommunicatus: in monaſterio re
cludatur in quo agat penitentiam: non perpetuam
ſed ad tempus ſm arbitrium ſuperioris. In quib⁹
ſatis liquet quantuz eccleſia militans ponderet ſtu
prum. ¶ Sed quid de illo qui promittit puelle: vel
I per verba de preſenti dicit. Accipio te in meam ſi cõ
ſentias mihi in copula carnali. Et tamen non ha-
bet conſenſum: ſed ſolũ ad decipiendum eam. Puel
la autez credens verba conformare cum corde: ei cõ
ſentit: ⁊ cũ ꝯſenſu obedit ei. Nunq̃d eſt ṽa ei⁹ vxor.
Dico de congruo eſt vera eius vxor. Uolo dicere ꝙ
congruum ⁊ rationabile eſt ꝙ eam accipiat in vxo-
rem. Sed non eſt vt ſupra dixi verum matrimoniuz
niſi fiat. vtriuſq3 cõſenſus. ¶ Sed nunq̃d ſi talis p̃ K
miſſio cum copula carnali poſſet probari: nunquid
cogeretur ad accipiendum. Dico ꝙ eſt matrimoniũ
preſumptum: ⁊ tale matrimonium probatum: cogi
tur ſic promittens ab eccleſia vt eam accipiat. Sed
quid ſi non poteſt probari: niſi per ſuos parentes
nunquid ad teſtificandum admittentur. Dico ꝙ pa
rentes ⁊ conſanguinei vtriuſq3 ſexus in cauſa ma-
trimoniali ſeu agatur de matrimonio coniungen-
do ſeu ſeparando: quia preſumuntur habere plenã
notitiam cõſanguinitatis ſue: vt extra qui matrimo
nium accuſare poſſunt ca. Uidetur: poſſunt admitti
ad teſtificandum. Et hoc eſt verum niſi quo ad vi-
tam coniugum matrimonium ſit ſuſpectum: qð ar-
bitrio iudicis relinquitur. Et iſti⁹ opinionis eſt pa-
ralimitanus abbas in predicto. c. Uidetur. ¶ Sed L
quid ſi talis promiſſio non poſſit probari. Et affir
mat illũ ſub conſenſu ſuo vt per verba exprimebat
matrimonialiter illam cognoſcere. Dat ſibi iuramẽ
tum: vel recipiet. Cui dabit iudex iuramentum. Di
co ꝙ ſub arbitrio iudicis relinquitur: inquirẽdo de
veritate vel ſubtiliter indagando per verba vel per
ſigna quis eorum magis appropinquat ad verita
tem. Et illi debet dare iuramentum: quia aliter da-
ret illi qui peierare vult occaſionem peccandi. Sed
queritur ſi in tali probatione ſufficeret vnus teſtis.
Dico ꝙ ſic ſi alie preſumptiões ſint. Arch. extra de
teſtibus ca. Preterea. Et eſt expreſſum in. ca. Si de
ſucceſſ. ab inteſt. Et ibi glo. ¶ Sed dubitatur vtrũ M
conſenſus clandeſtinus efficiat matrimonium. Di-
co ꝙ matrimonium clandeſtinuz tripliciter dicitur.
Et ita poteſt dici tripliciter de clandeſtino conſen-
ſu. Unomodo dicitur clandeſtinum matrimonium
qð ſine preſentia teſtium contrahitur: extra de clan
deſt. deſponſ. capitulo. Quod nobis. Alio modo cõ
trahitur non adhibitis ſolẽpnitatibus conſuetis ꝙ
uis fuerit contractuz in preſentia teſtium vt. 30. q.
5. capitulo. Aliter. Tertio modo quando fit ſine p̃
uia denunctiatione eccleſie: extra de clandeſt. deſpõ
ſa. capitulo. Cum inhibitio. Et quilibet predictorũ
modorum ſi affuit mutuus conſenſus: per verba de
preſenti expreſſus: verum eſt matrimonium ſm dei
⁊ conſcientie iudicium. Illud tamen qð ita eſt clan-
deſtinum qð non fuit in preſentia teſtium: non iudi-
cabitur verum matrimonium ab eccleſia q̃ iudicat
ſm allegata vt dictũ eſt: vñ ſi aliq̃s iſtorũ cũ alia in
facie eccleſie ꝯtraheret: preciperet ei p̃ eccleſiã coha
bitatio cũ ea: ⁊ ꝓhiberet ei acceſſus ad primã. Tũ
precepto eccleſie obedire nõ deberet ꝙtũ ad reddi-
tionẽ carnalis debiti: q2 magis obediendũ ẽ iudicio
dei ⁊ cõſciẽtie ꝙ iudicis eccleſiaſtici: q̇ ſm p̃ſũptio-
nes iudicat. In q̇bus tñ poſſet obedire eccleſie abſ
q3 peccõ obedire teneť: vt puta in ſubueniẽdo illi mu
lieri in neceſſarijs ſi indiget: ⁊ poſſet ipẽ illi ⁊ prime
mulieri ſufficere. Eſt igiť tenendũ ꝙ clãdeſtinũ ma
trimoniũ factũ cũ cõſenſu vtriuſq3 p̃ verba de p̃ſen
ti expreſſus: ſiue in preſentia teſtium ſiue non: eſt ve
rum matrimonium nec a tali in aliere diſcedere po-
teſt. Nota tamen ꝙ facientes clandeſtina matrimo

nia ⁊ etiam preſentes: ſunt excommunicati. Un̄ dñs hoſt. in lectura. Rub. de clandeſt. deſponſ. quaſi in fine: dicit ſic. Facientes matrimonia clandeſtina licet nõ ſint excommunicati ſm̄ conſtitutiones: tamē ſunt de conſuetudine excommunicati. Et debent vitari quouſqꝫ fuerint abſoluti hec ille ſuper capi-
n tulo. Cum inhibitio. ¶ Et ſi diceretur ꝙ non eſſet verum matrimonium. Quia habetur. 30. queſt. 5. capitulo Aliter. vbi dicitur. Aliter legitimum coniugium non fit: niſi ab hijs qui ſuper ipſam feminā dominationem habere videntur: ⁊ a quibus cuſtoditur vxor petatur. ⁊ a parentibus ꝓpinquioribꝰ ſponſetur: ⁊ legibus dotetur. Et ſuo tempore ſacerdotaliter vt mos eſt cum precibus ⁊ oblationibus a ſacerdote benedicatur. Et ſequitur aliter vero preſumpta non ꝯiugia: ſed adulteria vl' ſtupra: aut fornicationes potius ꝙ̄ legitima coniugia eſſe non dubites. Ergo videtur ꝙ iſta cõiugia clandeſtina que non fiunt in facie eccleſie non ſunt matrimonia. Itē quia eccleſia prohibet conſanguineos matrimonialiter copulari: ideo mutuus eorum conſenſus nõ facit matrimonium. Ita a ſimili cum eccleſia prohibeat matrimonia clandeſtina vt patet. 30. q. 5. ca. Nullus. vbi dicit. Nullus fidelis cuiuſcunqꝫ conditionis exiſtat: occulte nuptias faciat. Sed benedictiõe a ſacerdote accepta publice nubat in dño. Et extra de clandeſt. deſpõſ. ca. Cum inhibitio. dicitur Statuimus vt cum matrimonia fuerint contrahenda in eccleſijs per preſbiteros publice proponatur competenti termino prefinito. Et in eodem capitulo. Dicitur. Clandeſtina coniugia penitus inhibemus prohibētes ne quis ſacerdos talibus intereſſe preſumat. Igitur clandeſtinum matrimonium non facit. Item carnalis concubitus inter coniuges eſt licitus. Sed ſi aliqui clandeſtine matrimonium contrahunt non licet eos ſimul carnaliter copulari
o quia ſcandaliſarent populum: ergo conſenſus clandeſtinus matrimonium non facit. ¶ Ad iſta reſpõdeo ad primum dicendum ꝙ ſicut dicit magiſter. d. 28. capitulo ſecundo. Illud decretū non eſt ita intelligendum ꝙ non ſit legitimum coniugium. Sed quia non habet decorem ⁊ debitam honeſtatē: vel dicitur ꝙ illud decretum intelligitur de matrimonio clandeſtino qđ non fit in preſentia teſtium. Quod non habet probationem: ꝙ faciat matrimonium ꝓ̄ſumptum vel verum. Ideo quia eccleſia ignorat: iudicat illud tanꝙ̄ adulterium vl' ſtuprum vel vt fornicatio: ꝙ̄uis in conſpectu dei ⁊ conſcientie ſit verū matrimoniū ſi vtriuſqꝫ fuerit verus conſenſus. Ad ſecundum dico ꝙ non eſt ſimile: quia eccleſia prohibet conſanguineos non copulari ad probandum perſonas eſſe illegitimas ad matrimonium: non ſic in clandeſtina deſponſatione: quia nõ prohibet ex eo ꝙ perſone ſint illegitime ad copulandum: ſed propter aliud id eſt propter decorē ⁊ honeſtatem ⁊ ſtatutū eccleſie. Sed quia perſone legitime ſunt ad copulandum. Et conſenſus facit matrimonium. Ideo cõſenſus clandeſtinus facit matrimonium ꝙ̄uis ſit contra honeſtatem ⁊ ſtatutum eccleſie. Non ſic de conſanguineis cum ſint perſone illegitime ad copulandum. Ad tertium dico ꝙ ꝙ̄uis in talibus ꝙ̄tuꝫ eſt de ſe ſit licita carnalis copula: tamē propter cauſam per accidens redditur aliquando illicita: vt pote: quia eſt contra ſtatutum eccleſie: vel propter ſcādalum populi: vel quia eccleſia prohibet tales matrimonialiter copulari anteꝙ̄ adhibeatur matrimonio ſolēpnitas conſueta in eccleſia. Quam prohibitionem dicunt aliqui eſſe non reſpectu actus debitū reddendi. Sed reſpectu actus petendi: ideo exigens peccaret: ſed non reddens.

¶ Tertia concluſio.

Multa ſunt matrimonij impedimenta que cito erunt enumerata. Un̄ p A
declaratiõe concluſionis. Notandū eſt ꝙ ſunt duodecim impedimenta matrimonij: quorum tria ſumuntur ex parte cauſe efficientis que eſt liber mutuus conſenſus per verba de preſenti expreſſus. Et hec ſunt error perſone: ⁊ conditionis ſeruitutis: ⁊ coactio. Et tria ſunt ex parte cauſe finalis ꝗ̄ eſt generatio prolis educande ad cultum diuinum: ⁊ remedium concupiſcentie. Contra generationem prolis eſt impotentia coeundi. Contra educationeꝫ prolis ad cultum diuinum: eſt diſpar cultus: cõtra remedium concupiſcentie: eſt crimen quo redditur homo ſe indignum remedio cõcupiſcentie. Tria etiā ſunt que impediunt matrimoniū ꝙ̄tuꝫ ad cām materialē. ſ. cognatio ꝓpinquitatis: affinitas: iuſtitia publice honeſtatis. Quantum ad cauſam formalē que eſt vinculum inſeparabilitatis. Tria impediūt ſcilicet ordo ſacer. votum ſolēpne: ⁊ alterius matri-
monij ligamē. ¶ De iſtis autem impedimentis ꝗ̄- B
ritur vtrum frigiditas vel alia cauſa per quam habet impotentiam coeundi impediat matrimonium. Breuiter dico ꝙ ſic vt patet. 33. q. 1. capitulo. Si per ſorciarios vbi dicitur. Si per ſorciarios atqꝫ maleficas artes iuſto occulto iudicio dei permittente ⁊ diabolo procurante: accubitus non ſequitur: quibꝰ iſta eueniunt vt corde contrito deo ⁊ ſacerdoti de oībus peccatis ſuis puram confeſſionē faciant. Et profuſis lacrimis ⁊ largis elemoſinis deo ſatiſfaciant ac per exorciſmos ⁊ cetera eccleſiaſtice medicine: munimenta miniſtri eccleſie tales ꝙ̄tum adimerit dominus qui adimelech: ⁊ domum eius orationibus abrahe ſanauit (vt patꝫ gen. 20. cap.) Sanare peccatores procurēt. Quod ſi forte ſanari nõ potuerint ſeparari valebunt. Item extra de frigidis ⁊ maleficiatis capi. vlt. dicitur de quadam muliere que ſteterat cum viro per octo annos incognita: ⁊ petit diuortium vt poſſit eſſet mater filiorū: concludit papa in fine capituli ꝙ iuramento medio affirmet ſe non eſſe cognitam a viro: facta inquiſitione ſi integra permanſit. quibus inꝗ̄ſitis: determinat papa fieri ſententiam diuortij inter illos. ¶ Si diceretur cõtra:
quia talis ſeparatio non eſſet niſi ſe obligaret ad C
actum illum contrahendo cum ipa. Sed hoc eſt falſum: quia poteſt quis contrahere cum voluntate ſtatim intrandi religionem. Item ſequeretur ꝙ ſenex eſſet ineptus ad matrimonium contrahendum Item maleficium non eſt impedimentum perpe

tuum: poteſt enim per deſtructionem maleficij: maleficiatus curari. Sed impotentia temporalis non impedit matrimonium: ergo ſaltem impotentia per maleficium non impedit matrimonium. Ad hanc queſtionem reſpondendo dico ꝙ de duplici impotentia videbitur. ſcilicet in ſpeciali ⁊ in generali. Unde omnis impotentia ſimpliciter ⁊ pe[r]petua cui ſubueniri non poteſt per naturam vel artem ſi precedat matrimonium conſummatū ſimpliciter impedit contrahendum ⁊ dirimit contractū. Et ad hoc eſt triplex ratio ex natura iſtius contractus. Quia iſte contractus eſt datio poteſtatis corporis ad illum actum ſi petatur. Sed iſte nullam poteſtatem talem habet: ergo nihil poteſt dare: nec ſic contrahere. Item in cōtractu iſto obligat ſe ad actū ſi petatur. Sed iſte actus eſt impoſſibilis ſibi ſi petatur. ergo obligat ſe ad impoſſibile. Obligatio aūt ad impoſſibile nulla eſt ex lege diuina. ergo lex diuina nō approbat illā obligationē: ergo nulla eſt. Itē ꝑſona alia intendit cōmutare poteſtatē corporis ſui pro poteſtate corporis alterius. ergo credit alium ecōuerſo poſſe cōmutare: ſed nō poteſt: ergo hic eſt error ꝑtinens ad aliquid quod eſt per ſe requiſitum ad cōtractū. Ideo talis error facit cōtractū nullū.

D ¶ Si aūt talis impotētia ſequaẗ matrimoniū conſummatū: nō dirimit. Quia iam talis poteſtas eſt tradita. Et ille cui fuit tradita miſſus in poſſeſſionem. Igitur nō poteſt reuocari ꝓpter aliquod impedimentū ſupueniēs. Si aūt talis impotētia ſuperueniat matrimoniū ratū ⁊ non cōſummatū: dubiū eſt ſi dirimat. Unde. 33. q. 1. c. 3. Uidetur tenere partē negatiuam. Ideo dixerunt aliqui ꝙ ſi illa impoſſibilitas venit poſt contractū matrimoniū ante copulam carnalē: non dirimit matrimoniū. Ratio eſt q[uia] tēpore cōtractus nō erant illa impedimenta. Et ideo pro tunc fuit potētia in vtroq[ue] ad accipiendū dominium corporum ſuo[rum] mutuo: licet neuter eo[rum] intrauerit poſſeſſionem. Sed iſta opinio nō valet: quia nullus cōtractus valet niſi primo habeat poſſeſſionē. Ideo facto contractu non potuit ſibi dare poſſeſſionē: ideo cōtract[us] tenere nō debet. Et q[ua]uis tēpore contractus haberet: tū niſi offeratur illi qui fecit contractum: nō teneẗ cōtractus. Sic tēpore cōtractus m[at]rimonij: ſi poſuiſſet illā in poſſeſſionē tenuiſſet cōtractus. Sed quia non poſuit nec ponere poteſt. Ideo cōtractus non tenet. Itē q[uia] matrimoniū ratum nō ꝯſummatū eſt ſpūale. Matrimoniū vero conſummatū eſt carnale. Ideo ſi veniat ante copulā carnalē: dirimit m[at]rimoniū: ſicut ingreſſus

E religionis. ¶ Et ſi diceret ꝙ inter Ioſeph ⁊ virginē mariā fuit verū matrimoniū. Et tū nunq[uam] fuit intētio habendi copulā carnalē. Et tū nō poterant ſeparari. ergo poſt ratū matrimoniū: q[ua]uis nō poſſit ſequi copula carnalis: nō pōt fieri ſeparatio. Dico ad hoc ꝙ q[ua]uis inter mariā ⁊ Ioſeph eſſet verū matrimoniū. Et nunq[uam] fuerit ſecuta copula carnalis. Tū nō poterāt ſeparari: ex eo q[uia] quilibet erat apt[us] ad reddendū debitū ſi petereẗ. Sed diuina diſpēſatione factum eſt ꝙ vnus nō peteret alteri: ſed remanerent virgines. Non ſic eſt hic: q[uia] mulier petit. Et iſte nō eſt aptus: nec habet potentiā reddēdi. Ideo cōtractus matrimonij non valuit: ideo dico ꝙ poſſunt ſeparari vt habetur. 27. queſt. 2. c. quondam autem. §. Ecce. vbi dicitur ꝙ impoſſibilitas coeundi ſi poſt carnalem copulam inuenta fuerit in aliquo: non ſoluit coniugium. Si vero ante carnalem copulam deprehēſa fuerit: liberam facit mulierem alium virum accipere. Ideo apparet non fuiſſe cōiuges: aliter non liceret eos ab inuicem diſcedere: niſi cauſa fornicationis. Et ſic diſcedētes oportet manere innuptos aut ſibi inuicem reconciliari. Ad decretum primum dico ꝙ intelligit de matrimonio cōſummato per carnis copulam. Ideo teneo ꝙ quomodocunq[ue] ſit impedimentum perpetuum irremediabile ante copulam carnalem: diſſūgit matrimonium: quia in contractu matrimoniali transfertur vſus corporum mutuo ſi petatur: ſed talis tranſlatio vſus non poteſt ſic fieri: ideo nec tenet matrimoniū. ¶ Sed notandum eſt ꝙ duplex eſt impotentia F.
ſcilicet naturalis ⁊ caſualis. Naturalis in viro frigido. Caſualis maleficium vel mutilatio membri. Naturalis q[ua]ntum ad naturā particularem: eſt mulieris arctatio impoſſibilitas coeundi. Caſualis vero per maleficium: certum eſt vt inquit doctor ſubtilis qd̄ fit a ſpiritib[us] malignis. Nam quidā hoīes habēt pactiones cum ſpiritibus malignis. Spirit[us] autem maligni ſeruant talia pacta: non ꝙ veraces ſint: ſed vt eis adhereant. Quia ſi pacta nulla ſeruarent: nullus eis ſeruiret. Et vt illi quibus pacta ſeruant illos colant: quia ſuperbia ſua appetūt honores diuinos. Deus etiā permittit eos in aliquos ꝓpter eorum peccata: vel ꝓpter aliā cauſam occultam exercere ſuam poteſtatem impediendi illos ab aliquibus actib[us] in quos poſſunt ſi nō eſſent impediti. Et hoc modo magi habentes pacta cū demone: vel ſortilegi procurant ab eo vt iſtum impediāt a tali actu cū tali muliere q[ua]diu tale maleficiū perſeuerat: vtputa acus curuata: vel aliqd̄ aliud ſignū poſitum in introitu domus: vel in lecto: vel alibi.
Et non poſſunt proficere donec talia ſigna remoueantur. Sed quod remedium eſt contra iſtud maleficium per demonem. Reſpondit doctor ſubtilis diſtinctio. 34. ſi per orationes ſcōꝝ impediẗ virtus demonis leuis fit. Si vero deus illas non exaudiuit ſi ſciretur maleficium deſtrueretur: hoc eſt ſi ſcirētur aliqua ſigna malefica: ⁊ remouerentur ⁊ deſtruerentur: demon amplius non fatigaret: quia ex pacto non aſſiſtit: niſi dum durat illud ſignum. Et ex hoc patet ꝙ truffatica eſt illa queſtio. An liceat maleficium tollere intentione curandi maleficiatum. Hoc eñ licet facere: immo meritorium eſt deſtruere opera dyaboli. Nec in hoc eſt infidelitas aliqua: quia deſtruens non acquieſcit operibus malignis: ſed credit demonem poſſe fatigare ⁊ velle fugare dum tale ſignū durat. Et deſtructio iſti[us] ſigni ponet finem tali vexationi. Nec in hoc poteſt aliquis mordere doctorem ſubtilem: quia veriſſime loquitur. Immo dico ego fortius: ſaluo meliori iudicio. Quod ſi aliqua perſona erat impedita vel vexata quacunq[ue] vexatione per aliquam perſonā ſortilegā per pactū demonis: et per orōnes vel vota vel artes nō poſſent ſanari niſi ab illa ꝑſona q[ue] mihi talia ꝯtulit. Dico ꝙ accederē ad illā ꝑſonā q[ue] mihi dedit talia: non vt faciam homagiū dyabolo

nec colam illū ſortilegum: ſed vt mihi auferat qđ
mihi dedit. Si iƥe agat cū dyabolo ego nō conſen-
tio: ſed tantū peto vt remoueat malum quod mihi
dedit. Et multotiēs iuſtitia cogit tales vt reſtituāt
ſanitatē quā abſtulerunt: imo ſi ꝓprius dyabolus
dediſſet mihi talia: dicerē ſibi ꝙ a me remoueret ta-
le impedimentū: nullo tñ modo faciēdo ſibi homa-
gium. Uerum ꝙ ſi pacizarē cum alio maleficeo vel
cum eodē: vt ꝑ maleficium demonis auferret impe-
dimentū a me: nō poſſet eſſe ſine graui peccato. Sȝ
cogendo vel dicendo ſibi: ſine intentione alicuius
malefici: ſed mihi remouendo impedimentū: nō cre-
H do eſſe petm̄. Tale aūt maleficiatū: ſi per trienniū ex-
pectauerunt: ⁊ bona fide dederūt operā actui ſicut
dr̄ extra de frigidi. ⁊ malefi. c. laudabilē. Si poſtea
reclamāt debēt iurare eleuata manu: hoc eſt vxor ⁊
vir de ſcientia. ⁊ ſeptē vicini ꝓximi de fidelitate: ſi
vir reclamet accuſatione mulieris creditur viro: qꝛ
caput eſt mulieris. Sed de iſtis impedimētis. ſ. ma-
leficij ⁊ frigiditatis in ſeꝑatiōe eſt ſimilitudo ⁊ diſ-
ſimilitudo. Similia ſunt quia impediunt cōtrahen-
dum ⁊ dirimūt iam ꝯtractū reſpectu illius perſone
cuius iſta ſunt impedimenta. Sed poſt diuortiū eſt
differentia. Qꝛ maleficiatus aut eſt maleficiatus re-
ſpectu cuiuſlibet mulieris: aut tñ illius cū qua eſt
iunctus ſolū expectato triennio pōt aliā ducere. Et
ſi cū ſecunda carnaliter copulet̄: nō debet redire ad
priorē: qꝛ maleficiatus reſpectu vniꝰ: nō ꝓpter hoc
eſt maleficiatus reſpectu oim̄. Sic eñ malefici mi-
niſtri dyaboli ꝓcurāt per maleficiū dyaboli impe-
diri aliquā perſonā ꝑpetuo reſpectu iſtius ⁊ nō re-
ſpectu alterius: vtpote ſi vellet ꝙ iƥam nō duceret
ſed ſeiƥam vel aliā. Et de iſto impedimento multa
⁊ mirabilia vidi in ciuitatibus ⁊c̄. Si aūt iſtud ma-
leficiū eſſet perpetuū reſpectu cuiuſlibet mulieris:
debet remanere ſine ſpe cōiugij. Et tutum eſſet ſibi
intrare religionē: ꝙ ſi poſt cōtrahat de facto ⁊ car-
naliter copuletur cogi debet redire ad priorē: quia
apparet ſententia diuortij data fuiſſe per errorem
⁊ ita diuortiū nullū fuiſſe corā deo: ⁊ verū fuiſſe pri-
mū matrimoniū: quia impedimentū quod putaba-
I tur perpetuū reſpectu cuiuſcūq; nō erat. ❡ Sed nū
quid ſi reuerteretur ⁊ nō poſſet habere carnalē co-
pulam: vt prius. Credo in hoc caſu ꝙ debet ſepa-
rari ⁊ reuerti ad ſecūdā: quia preſumendū eſt ꝙ nō
habet maleficiū niſi reſpectu ipſius. Si aūt ꝓcedit
in potentia ex frigiditate. Et nullo modo poteſt ha-
bere copulam carnalem: ſeparandus eſt ſine vlla
ſpe coniugij nec cum ea nec cum altera. Sed quo
modo cognoſceretur differentia iſtorum impedimē-
torum difficile eſt videre. Sed ſm̄ quod poſſum ꝑ-
pendere: maleficiati bene erigunt virgā: ſed cū actū
volunt exercere īmediate deprimit̄ ⁊ plicat̄. Sed vi-
detur ꝙ hoc nō ſufficit. Multi eñ ex nimio appeti-
tu vel ex nimio calore: idē faciūt. Sed hoc nō obeſt
quia ſi tales calidi habitent ⁊ perſeuerent cū mulie-
re efficiuntur magis potentes. Ideo ſunt multi qui
prima fronte quando veniunt ad mulierē ex nimio
appetitu perdunt actum: ſed dū perſeuerant efficiū-
tur potentes. Non ſic maleficiati: qꝛ q̄ntūcunq; ꝑſe-
uerant cum muliere nō poſſunt exercere actū: q̄uis
anteq̄ veniant ad mulierē habeāt virgā erectam.
Ideo eccleſia dedit trienniū in permāſione ad reco-
gnoſcendū ſi eſt maleficiatus. Frigidus autem vix
aut nunq̄ poſſet erigere virgam. Et tales etiam me-
dici cognoſcūt in ſignis ⁊ cōplexione eſſe frigidos
Ideo tales ſeparati nunq̄ debent vxorari. Non ſic
eſt de maleficiatis niſi eēnt maleficiati reſpectu cu-
iuſcūq; mulieris. ❡ Ideo reſpōdet̄ ad argumenta K
Ad primū cōcedo ꝙ obligat ad actū ſi petat̄. ſaltē
ꝑ tēpore aliquo determinato. Sed infra aliquod
tēpus non oportet reddere actū illū ſi velit intrare
religionē. Iſte aūt nō pōt ſe obligare ꝑ quolibet tē-
pore ſi maleficiatū eſt ꝑpetuū: quia vt dictū eſt: ſola
impedimēta ꝑpetua impediūt ⁊ dirimūt matrimo-
niū: vt patet extra de frigi. ⁊ malefi. c. fraternitatis.
vbi de quadā muliere narrat̄: habēte impedimētū:
ꝙ fuit ſeparata a viro. Sed poſt repertum eſt illud
maleficiū non eſſe ꝑpetuum: ideo coacta eſt reuerti
ad virū. Et ſic duo determinat decretalis. Primū
ꝙ ꝓpter impedimentū perpetuū poteſt fieri diuor-
tium. Secūdū ꝙ ſi impedimentū nō ſit perpetuum
q̄uis eſſent ſeparati cogunt̄ iterū cōiungi. Ad ſecū-
dum in veritate ego dicerē: ſi ſenex eſſet q̄uis impo-
tens nō debet cōtrahere matrimoniū: ſed forte ali-
qua poteſt conſentire in eum ad cohabitandum
ſicut frater et ſoror. Et ita videtur ⁊ forte ſic eſt: ꝙ
multe mulieres magis deſponſant diuitias q̄ per- L
ſonā. ❡ Ubi nota de iſtis nuptijs ſecūdis: ꝙ ſi no-
tum eſt hoiem vel mulierē eſſe corruptā: benedictio
nō preſtatur. Nō eñ debet bñdicere ſacerdos ſpō-
ſum ⁊ ſponſam niſi virgo cum virgine contraxerit:
vt dicit Hoſtiēſis in ſumma. lib. 4. Rubri. de ſecū-
dis nuptijs. Et allegat decretum. 31. q. 1. c. de illis
Ideo ſi in primis nuptijs non eſſet notorium ꝙ
eſſent corrupti poſſunt benedici. Si autem eſt vir
corruptus: ⁊ aliam habuerit vxorem. Si virginem
accipiat in ſponſam poſſunt benedici ſm̄ Tho. Et
etiam habetur extra de ſecundis nuptijs. c. vir. in
glo. vbi tenet opinionē ſancti tho. hoc tñ eſt verum
ſi eſt conſuetudo patrie: alr̄s non. Unde preſbyteri
bñdicētes tales ſunt irregulares: ⁊ mittēdi ad ſedē
apoſtolicā. extra de ſecūdis nuptijs. c. 1. Ad tertiū
reſponſum eſt. Concedo eñ ꝙ ſi nō eſt impedimen-
tum perpetuū: nō dirimit matrimoniū. Sȝ dubita-
tur. Si adulteriū impedit matrimoniū. Dico ꝙ ſic
Unde Math. 5. vbi ait xp̄us. Qui dimiſerit vxorē
ſuā excepta cauſa fornicationis mechatur. Uolens
innuere ꝙ cauſa fornicationis ſeu cauſa adulterij
poteſt dimitti vxor. Pro cuius declaratione pono
tres ꝓpoſitiōes. Prima eſt ꝙ adulteriū ſequēs ma-
trimoniū impedit: ⁊ dirimit matrimoniū contractū
quo ad thorum ⁊ cohabitationē. Et ratio eſt: quia
actus ille venit contra iuſtitiā ⁊ leges matrimonij:
quia delinquit ſeu peccat in obligatione matrimo-
niali: eo ꝙ corpus ſuū quod erat alteri obligatum
ſine alterius volūtate dedit alteri. Et ideo abſtulit
ei corpus quod alteri cōiugū erat obligatū ad ſui
vſum. Ergo rationabile eſt ꝙ ius ſuū ꝑdat in alio
corpore quo ad vſum. Et perdidit ius petendi de-
bitum in vſu corporis alterius. Et hoc modo ſepa-
ratur quo ad thorum ⁊ cohabitationē. Sed nūq̄d
ꝓpter quodcūq; adulteriū pōt innocens dimittere
adulterā quo ad thorum ⁊ cohabitationē. Rñdeo:
qꝛ aut adulteriū eſt occultū aut publicū. Si occul-
tū poteſt dimittere quo ad thorum: ſed nō quo ad

cohabitationem:ſed iudicio eccleſie. Si autem ē pu
M blicum:poteſt dimittere quo ad vtrumq̃. ¶ Sed
nunquid innocēs tenetur dimittere thorū adulteri.
Dico φ ſi eſt occultū nō obligat ad eū dimittendū
Si vero ſit publicū:aut eſt ſpes de correctiōe vel nō
ſi ſic nō tenet dimittere. Si vero nō ſit ſpes correctio
nis:puto φ tenet dimittere illam ne ſuo crimini vi-
deat cōſentire. Tn̄ quo ad vinculū matrimonij ſunt
inſeparabiles. q: ſi ſeparant:remanere tn̄ debēt ſine
ſpe cōiugij. Si tn̄ ſit correcta nō tenet dimittere:cū
talis ſeparatio fiat ad correctionē mulieris. ¶ Tn̄
N excipiunt caſus ſeptē a tali ſeparatiōe. Prim⁹ eſt ſi
etiā ipſe fuerit fornicat⁹ vt. 22. q. 6. c. 1. Ubi dicit
Non enim videt φ pari crimine infectus:alium de
eodem crimine punire poſſit. ¶ Secundus caſus:
ſi vxor vi opreſſa fuerit. 34. q. 1. ca. primo. Dicitur
Nullo modo ad obprobrium male voluntatis tra
hatur qḋ conditio neceſſitatis extorſit. ¶ Tertius
caſus ſi credebat maritum mortuum:quia talis ꝓ-
pter ignorantiam probabilem excuſatur. ¶ Quar-
tus ſi alter ſub ſpecie mariti cognoſcat eam. 34. q.
2. capi. In lectum. Ubi habetur de illo qui cū mu
liere participauit quā ſorte reperit in lecto ſuo cre
dens habere vxorem. Ideo excuſat. Et ſic eſſet ſi ve
niret ad lectum ſuum:ꝛ credēs hr̄e maritū:participa
ret cum eo:excuſatur:nec debent ſeparari. ¶ Quin-
tus ſi maritus tradidit eā adulterandā preſertim in
uitam:extra de eo qui cognouit conſanguineā vxo
ris ſue. capitul. Diſcretionem. Ubi dicitur. Adulte-
rium ei non poteſt obijcere qui eam adulterandam
tradidit preſertī inuitā:quia in tali caſu. illud adul
O terium magis imputatur viro ꝙ mulieri. ¶ Sext⁹
ſi maritus poſt adulterium cognouit eam ꝛ tolera
uit. Arch. 32. q. prima. Si quis vxorem. Cuius ra
tio eſt:quia crimen per reconciliationem dimiſſum:
amplius obijciendi cauſam non habet:ſi reciduū
non ſequatur. ¶ Septimus ſi in matrimonio in in-
fidelitate vtriuſq̃ contracto:vir dedit vxori libellū
repudij:ꝛ alteri nupſerit. Tunc enim ſi vterq̃ con-
uertatur ad fidē vir tenetur eam recipere:extra de
diuortijs capitulo. Gaudemus. Cuius ratio eſt:q:
cum dedit ſibi libellum repudij qḋ licitum erat face
re ſm̄ iudicium dei interpretatiue tradidit adulte-
randum. Aliqui addunt caſum octauum. Si vir ab
ſtinendo contra voluntatem vxoris:nolens ſibi red
dere debitum:vxori dedit occaſionem adulterandi
vt patet. 7. queſtione ſecunda capitulo. Si tu. Ubi
dicitur. Si tu abſtines ſine vxoris volūtate:tribuis
ꝛ fornicandi licentiam. i. occaſionem ſm̄ glo. Et pec
catū illius tue imputabitur abſtinentie. Tamē alij
dicunt φ propter hoc non excuſaretur mulier adul
tera:quin vir poſſet eā dimittere ꝓpter illud adul
P terium:ſm̄ qḋ dicit glo. ibidem. ¶ Secunda propo
ſitio eſt iſta φ adulterium non dirimit matrimoniū
quo ad vinculum. Non enim ex hoc:neuter eorum
poteſt cōtrahere matrimonium cum altera nec mu
lier cum altero:quia matrimoniū verum:eſt perpe-
Q tuum de iure nature. ¶ Tertia propoſitio eſt φ qui
viuente vxore ſua:aliam duxerit ipſa inſciente φ
haberet vxorem:mortua prima vxore. Si mulier re
quirit illum qui duxerat eā:cogetur illam accipere
in vxorem:niſi mulier petat diuortiū. Sed viro pe
tente diuortiū non cōcedit ei. Sꝫ ſtabit cū muliere
ipſa petēte:hoc ponit extra de eo ꝙ duxit i matrimo
niū quā polluit ꝑ adulteriū. c. ꝑmo. ¶ Sed nunqd
in illo interuallo litigij vir acciperet tertiā cū cōſen-
ſu de p̄nti maneret cū tertia. Reſpōdet dn̄s hoſtie.
ſuper p̄dicto c. φ. ſic:q: cū aliā nō erat matrimoniū
q: viuēte vxore nō poterat dare ſuū corpus alteri:
nec poterat dare conſenſū:q: erat in poteſtate ſue
vxoris:ideo ſi illā accepiſſe cōpulſus fuiſſet: neceſſe
fuiſſet habere nouū cōſenſū:immo ſi cōtraxiſſet cū
decē ſicut multi faciunt ribaldi accedētes extra pa-
triā ꝙ ſe dicūt nō vxoratos:poſt mortē cōiugis poſ
ſet accipere quā vellet cū cōſenſu ꝑ verba de p̄ſenti:
q: cū nulla ante fuerat verū matrimoniū cū prima R
viueret vxor. ¶ Quarta ꝓpoſitio eſt φ ſi muliere
ſciente φ vir haberet vxorē cū eo cōtraxerit:mortua
prima vxore:ipſa nō poterit illū habere in virū:vt
pꝫ ibidē. Et ſi vir machinauit in mortem vxoris vt
poſſet aliā habere mortua vxore ꝛ ſi mulier cōſentijt
in mortē. ſunt ꝑpetuo priuari quocunq̃ cōiugio vt
pꝫ eodē titulo. c. Sup eo. Sed nunqd ille ꝙ cōtraxit
cū illa muliere in ſciēte vxorē viuere:ipſa vxore mor
tua ſufficeret ad matrimoniū ille cōſenſus primus.
Et i quolibet actu reddēdi debitū:ſi ſit inſcia φ ha-
buerit vxorē:ꝛ in quolibet actu cōſentiat cōiugali-
ter. Et ipſe ſciēs φ ipſa vult eē vxor ei⁹:de nouo cō
ſentit in eā:nō exprimēdo ſibi impedimentū: q: for-
te ex hoc gn̄aretur odium. Nunquid poſſunt ſtare.
Dico φ nō q: prim⁹ cōſenſus null⁹ fuit matrimo-
nialis:q: illa nō poterat habere cōſenſum viri cum
haberet vxorē. Ideo cōſenſus mulieris dat vt ſibi
detur. Sed non poterat ſibi corpus viri dari:ideo
contractus nullus fuit. Et per conſequens nullus
actus pōt eē licitus in virtute illius:ideo ad hoc φ
ſint coniuges requiritur nouus conſenſus. Nam ſi
impedimentum non exprimatur perſone inſcienti:
ipſa in ſequenti copula carnali non conſentit nouo
conſenſu:ſed tantum reddit in virtute primi cōſen-
ſus qui tamen fuit nullus. Et ꝙuis perſona ſciens
conſentiat nouo cōſenſu:hoc non ſufficit:niſi de no
uo conſenſu contrahat:quia in primo non poterat
contrahere vt expreſſe dicit gloſa ſuper illud capi-
tulum. ¶ Quinta propoſitio eſt iſta φ ſi quis duxe S
rit aliā vxorem viuēte prima:dimiſſa ꝓpria vxore:
etiā prima mortua ab adultera ſeparari dꝫ:ꝛ eis ē
ꝑpetua cōtinentia indicēda. Sexta propoſitio ſi ꝙs
viuēte vxore:ea relicta meretrici adheſerit:ea mor-
tua licite meretricē in vxorem habere poterit:niſi eſ
ſet aliud impedimentū: vt ſi in mortem vxoris eſſet
machinatus:vt patet extra de eo qui accepit in ma-
trimo. illam quam pol. per adult. cap. Significaſti.
Septima propoſitio ſi quis occiderit virum alicu- T
ius mulieris ipſa inſcia. Et occiderit illum non ea
cauſa vt ducat vxorem ſuam:vtpote in iuſto bello
poterit cum vxore mortui matrimonialiter coniun-
gi vt patet extra de conuerſione infidelium capitu-
lo. Laudabilem. Sed nunquid aliquis cauſa adul
terij poteſt dimittere vxorē ſine iudicio eccleſie. Di
co φ non poteſt eam dimittere:quia habetur. 2. q.
1. capitulo. Multi. Nullus debet eſſe ſimul accuſa
tor ꝛ iudex. Sed ſi vir proprio arbitrio poſſet vxo-
rem adulteram dimittere:idem eſſet accuſator ꝛ iu-
dex:ergo non poteſt eam dimittere proprio arbitrio
ſed eccleſie iudicio. Unde notandum φ viruꝫ dimit

tere vxorē ꝓpter adulteriū pōt eſſe dupliciter. Uno modo ꝗtum ad thorū tantum. Alio modo ꝗtū ad thorū ⁊ cohabitationē. Primo modo pōt vir ꝓprio arbitrio dimittere vxorem ſtatim cum ſcit vxorem adulteraſſe. Nec debitum tenetur reddere petēti niſi per eccleſiam compulſus. Sed ſic reddendo non preiudicaret ſibi quin poſſet agere contra ipſam ad diuortium. Maxime ſi faceret proteſtationem ꝙ ad illam copulā accederet: non ꝙ velit cedere iuri ſuo: ſed tantū ne ſit inobediens eccleſie. Tamen videtur aliquibus ꝙ ex quo proponit crimen contra vxorem quo vult agere ad diuortiuꝫ. ꝙ eccleſia non debet ſibi precipere vt carnaliter cū ea copulet quouſ-
t ꝗ cognouerit de cauſa ⁊ diffinierit. ¶ Si autem loquamur de ſeparatione quo ad habitationeꝫ ⁊ thorum inſimul. Tunc eſt diſtinguendum. Quia aut inter virum ⁊ mulierem eſt matrimonium clandeſtinum tantum: aut contractum in facie eccleſie: vel ſaltem coram teſtibus. Primo modo poteſt dimittere vxoreꝫ arbitrio proprio: quia latentia non oportet adduci ad iudicium eccleſie: niſi in foro penitentie. Secundo modo licet eam ſibi dimittere ſine iudicio eccleſie. Et ſi aliter dimittat: debet compelli per eccleſiam ad cohabitandum: niſi vir incontinenti poſſet contra vxorem adulterium probare. Cum enim xp̄s conceſſit vxorem dimittere cauſa fornicationis ius promulgauit ſm qd̄ debet ſentētia in iudicio ferri. Et quia ſententia eſt applicatio iuris ad factum particulare: ideo non bene dicunt dicētes ꝙ ſine iudicio eccleſie poſſit vxor dimitti: eo quia dominus eam poſſe dimitti ſententiauit. ¶ Sed dubitatur ſi
x vir ⁊ vxor ꝗtum ad ſeparationem: propter adulterium ſint equales. Dico ꝙ ſic: nam habetur. 32. q. 5. c. Preceptū. Ubi dicitur. Precepit dn̄s vxoreꝫ nō debere dimitti excepta cauſa fornicationis. Et ſi dimiſſa fuerit: manere innuptam. Quicquid enim viris precipitur hoc redūdat in feminas: neqꝫ enim adultera vxor dimittenda eſt: et vir mechus tenendus: apud nos qd̄ non licet feminis: eq̄ non licet viris: ⁊ eadem ſeruitus pari conditione cenſetur. Item magiſter ſententiarum. d. 35. c. primo. Dicit. Chriſtiana religio adulterium in vtroqꝫ ſexu: pari ratiōe cōdēpnat. ¶ Sed eſt ſciendum ꝙ in ſeparatione duo
y conſiderantur. ſ. ipſa dimiſſio coniugis. Et ipſa accuſatio que eſt via ad hanc dimiſſionem. ꝗtum ad primū vir ⁊ mulier iudicantur ad paria: quia ſicut vir pōt dimittere vxoreꝫ ꝓpter adulteriū: ita ecōuerſo. Quamuis vt habetur: 33. que. 5. capitulo. Chriſtiana. Uiros ſuos mulieres nō facile accuſant: viri autem vxores ſuas adulteras: liberius apud ſacerdotes deferre conſueuerunt. Et ꝗtum ad hoc non ſunt equalis conditionis: quia fauorabilius recipitur accuſatio viri ꝯ mulierem ꝙ̄ econuerſo. Tum qꝛ vir eſt caput mulieris. Tuꝫ qꝛ mulier adulterās magis ledit matrimonium: qꝛ cauſat incertitudineꝫ prolis. Et ideo ꝗuis fornicatio ſimplex grauior ſit in viro ꝙ̄ in muliere: eo ꝙ in eo magis viget vſus rationis: quo efficatius reſiſtere poteſt a concupiſcentia. Tamen omnibus pēſatis grauius eſt adulteriuꝫ i muliere ꝙ̄ i viro propter rationes predictas. Inꝗtum autē vir eſt rector mulieris: aggrauatur ſm qd̄ in viro adulterium plus ꝙ̄ in muliere: tamen nō tantū ponderat ꝗtuꝫ pōderauit maior leſio inſimo-
nij ⁊ maior cōfuſio viri p adulteriū mulieris. ¶ Sꝫ z
qd̄ eſt peccm̄ grauiꝰ. Adulteriū vel ſacrilegiū cū moniali benedicta. Dico ꝙ cognoſcere monialē benedictā eſt maiꝰ peccm̄. Uñ Aug. in lib. de ſancta viduitate longe ante mediū. Plane nō dubitari dicere lapſas aīas a caſtitate ſanctione ꝙ̄ vouerūt deo: adulteris eſſe peiores. Ratio eſt: qꝛ in cognoſcendo monialem benedictam ſit preiudicium ⁊ iniuſtitia collegio: violatur caſtitas firmata voto: que erat ſponſa dei. Ideo ſit magna iniuria: et ideo eſt adulterium maximum qñ violatur ſponſa dei. O ꝙ̄ iratus eſſet imperator vel rex. Si quis violaret ſuam ſponſam Et nunc defloratur virgo: quia ſole virgines debēt benedici: ⁊ dehonoratur benedictio. In violatione alicuius thori ſit preiudicium ⁊ iniuſtitia viro. Cū ḡ fornicatio vtrobiqꝫ ſit cōis: ⁊ iniuria que ſit marito in violatione thori ſui non tantum ponderat ꝙ̄ alia que dicta ſunt in violatione monialis benedicte: grauius peccatū eſt oībus penſatis ⁊ ceteris paribus monialem benedictam cognoſcere: ꝙ̄ alienuꝫ thorum violare. Et dico ceteris paribus. quia tantum ſcandalum ⁊ tantum damnum reipublice poſſet probabiliter imminere ex violatione alieni thori: ꝙ grauius eſſet alienum thorum violare ꝙ̄ monialem cognoſcere: vtpote ex violatione thori regis poſſet oriri tantum ſcandalum qd̄ plus eſſet ꝙ̄ cognoſcere monialē: qꝛ poſſent ſeq̄ multa bella ⁊ multa homicidia.

¶ Primum documentum.

SEruitus nō impedit matrimoniū A
nec dirimit contractuꝫ. Pro cuius declaratione eſt notandum primo ꝙ de lege nature omnes naſcūtur liberi: tamen ſeruitus magis proprie eſt ſubiectio filialis ad p ſm que eſt de lege nature: puta obedientia filialis pertinens ad diſciplinationem: quia ſm philoſophum. 8. eth. Filius habet a patre eſſe ⁊ diſciplinam. Iſta autem ſeruitus de qua hic loquimur ſm quam poteſt dominus vendere ſeruum ſicut pecudem: eſt de qua loquit̄ ariſto. 1. polit. ꝙ ſeruus non poteſt exercere actus virtutis: p eo ꝙ oportet eum ad preceptum domini exercere actus ſeruiles. Iſta ſeruitꝰ non eſt indita: niſi aliqua lege poſitiua. Sed qualiter iuſtitia. Reſpondetur ſicut dictum eſt ſupra. que. 8. cond. 7. Quomō primo inceperūt dominia eē iuſta ita dico ꝙ iſta vilis ſeruitꝰ incepit. Et nō pōt eē iuſte indita: niſi dupliciter. Uno mō ꝙ aliq̄s voluntarie ſe ſubijcit tali ſeruituti. Sꝫ talis ſubiectio erat fatua immo contra legem nature: ꝙ homo libertateꝫ ſuam a ſe abdicaret. Poſtꝙ̄ tamen facta eſt: neceſſe eſt ſeruare: quia hec eſt iuſta: quia ex mera voluntate ſe dedit. Alio mō ſi quis iuſte dominās cōſiderat videns aliquos ita vicioſos: ꝙ libertas eorum noceret eis ⁊ reipublice: poteſt iuſte punire eos pena ſeruitutis: ſicut poſſet eos iuſte occidere in certis caſibus
propter bonum reipublice. ¶ Si dicas que eſt ter- B
tia cauſa ſeruitutis. Dico ſi captus in bello ſeruetur a morte. Et ſic ſeruatus a morte ſiat ſeruus deputatus ad ſeruiendum: non apparet manifeſte hec iuſtitia. Qd̄ ⁊ ſi forte captor potuit occidere captum ſi habuit bellum iuſtum in ſe defendendo: ſed

nõ inuadendo: ⁊ hoc ſtante pertinatia ipſius cõtra
bellantis: tñ ex quo deſinit eſſe pertinax: quod eſt
in voluntate ipſius iam capti videt̃ inhumanũ ſibi
infligere penã cõtra legẽ nature. Nõ eñi eſt hec ra/
tio que in ſecũdo caſu eſt. ſ. cũ eſt captus ⁊ nõ pma/
neret illa rebellio nec abuteretur ſua libertate: ſed
forte fieret obediẽs ⁊ libertate ſibi donata bene vte
tur. Si diceret̃ cõtra primũ mebrũ ꝙ ſeruitus non
eſt cõtra legẽ nature: q2 ſm pħm. i. polit. Pollens
mẽte dꝫ preſidere: pollens virib⁹ debet ſuire. Ali/
qui aũt ſunt naturaliter pollentes mẽte. Igit̃ natu
raliter apti ad dominiũ. Aliqui minus prudentes
mente ⁊ magis robuſti corpore: ergo illi naturaliter
E debẽt eſſe ſerui. ¶ Ad iſta rñdet̃ ꝙ iſtud nõ eſt in/
telligendũ de illa ſeruitute extrema: de qua loq̃mur
ſed tm̃ de ſeruitute politica qua inferior diſponitur
ad ſuperiorẽ: nõ ſicut mancipatum: ſed ſicut minus vi/
gens mẽte: ordinatur per illũ qui magis pollet mẽ
te. Si contra ſecundũ arguas ꝙ illud qđ eſt contra
legẽ nature nũꝙ põt fieri iuſtũ: q2 antiquitas tpis
non ratificat crimina: ſed magis condẽnat. Omnis
alia ſeruitus ab hijs duobus caſibus eſt iniuſta et
contra legem nature. Igit̃ per nullam longinquita
tem temporis videtur iuſta ꝙ dñs iuſte dominetur
illis ſeruis. Reſpondet̃ ſic: vt. 8. queſtione cõcluſio
ne ſecũda habetur. Quomodo per preſcriptionem
poteſt aliquis ius acquirere ſi concurrant ille con/
ditiones quas iura determinant. ſcilicet ꝙ iuſto ti/
tulo acquirat: ⁊ ꝙ ſit bonefidei poſſeſſor: ⁊ ꝙ poſſi/
deat ſine interruptione temporis a lege determina
ti. Sed illud extendit ſe ad poſſeſſiones: nõ aũt ad
ſeruitutẽ: quia non eſt eadẽ ratio poſſidendi agrum
⁊ ſeruũ q̃tum ad legẽ nature. Et ideo difficile eſſet
preſcriptioem ſaluare iuſtitiam tenentium tales ſer
uos: niſi preſumatur ꝙ altero duorum modorum
facti ſunt ſerui a principio. Et ſi obijciatur: quare
igitur apoſtolus precipit ſeruis domino obedire?
dicitur ꝙ multe obligationes ſunt iniuſte ex parte
illorum quibus fiunt: ⁊ tamen poſtꝙ facte fuerunt
ſeruande ſunt. Unde oſtendens ſeruitutem non eſſe
ſm ſe laudabilem. Nec multo magis detentionem
alicuius in ſeruitute: ait. Seruus vocatus es: nõ ſit
D tibi cure: ſed ſi poſſis liber fieri magis vtere. ¶ De
ſecundo principali dicunt aliqui ꝙ ſeruus poteſt
contrahere matrimonium inuito domino. Et hoc
ex iſto articulo primo: quia matrimonium eſt de le/
ge nature: ſeruitus autem nõ: imo magis contra le
gem nature. Quod autem eſt de lege nature nõ tol/
litur ꝓpter aliquid quod eſt tñtum de lege poſitiua
Alia ratio ponitur: quia ſeruus non eſt tantum do
mini quin ſit ſui iuris: q̃tum ad actus naturales
pertinentes ad conſeruationem indiuidui. Patet
quia poteſt vti ad vitam neceſſarijs: ergo a ſimili
q̃tum ad actus pertinentes ad cõſeruationem ſpe/
ciei. Conſequentia ꝓbatur: quia conſeruatio ſpe/
ciei cum ſit maius bonum naturale: magis eſt de le
ge nature. Iſte rationes poſſent ſolui primo: quia
obligatio que nõ eſt de lege nature bene poteſt im/
pedire libertatem aliquam: que competit alicui ex
lege nature. De lege enim nature nihil tibi debeo:
tamen ſi voueo obedientiã teneor tibi obedire. Ita
matrimonium eſt de lege nature niſi ſecundario vt
dictum eſt fiat obligatio: vt profeſſio ordinis que

non eſt de lege nature impedit matrimoniũ. Ideo
ex quo fecit obligationem domino ſuo: tenetur ei
reddere quod ſuum eſt: ⁊ abſtinere ab omni illo qđ
impedit talem redditionem: licet aliud impediens
competeret ſibi nõ obligaret ſecundario ſm legem
nature. ¶ Secunda ratio non concludit: quia non E
omnis qui tenetur ſeruare indiuiduũ tenetur mul/
tiplicare ſpeciem. Uerum ꝙ in caſu neceſſitatis in
quo conſeruatio ſpeciei dependeret ab actu eius:
liceret inuito dño. Sed q2 ſunt multi non ſerui etiã
in lege xpiana qui intendunt generationi. Ideo nõ
eſt ad conſeruationẽ ſpeciei neceſſarius actus iſtius
ſerui: ⁊ ideo per aliquam obligationem poteſt ſibi
precludi. Dico ergo ꝙ ſeruus de volũtate domi/
ni ſui poteſt contrahere matrimonium. Et ſi omnis
matrimonij ſit ad aliquid repugnãs ſeruitus in ſer
uitijs conſtitutis: dñs tamen cõcedens ſibi contra/
here implicite relaxat ſibi illa ſeruitia. Et ſi poſtea
dñs reuocat iſtam conceſſionem: vt pote cum totali
ter impediẽdo a copula carnali: vel eũ mittẽdo ad
ptes lõginq̃s vel detinẽdo cũ laborib⁹ vt nõ poſſet
cõiugem aliquando viſitare: peccaret mortaliter: et
in manifeſtis eſſet per eccliam corrigendus. Poteſt
etiam contrahere dño inuito ꝓ q̃to habet aliquid
iuris in corpore ꝓprio. Nõ eñ priuauit a ſe qualẽli/
bet libertatẽ ad quoſcũq̃ actus: ⁊ pro quãto corp⁹
ſuũ poteſt cõmutare cum alio: ꝙ ſi alius ſeu ſeruus
ſeu liber velit eſſe contentus illa modica ptãte: ſeu
ad modicũ vſum quem ſcit eũ poſſe dare poteſt hñ
ſibiipſi preiudicare: ⁊ ſtat ꝯmutatio. Et ex hoc ſu⁹
põt ꝯtrahere cum libera dũ tñ ipſa ſciat cõditionẽ
eius: ⁊ in eum ꝯſentiat cũ tali ꝯditione: q2 tũc cõmu
tat poteſtatem corporis ſui quã habet: ꝓ modico
illo quod ſuus habet in corpore ſuo. Poteſt etiam
contrahere cum ancilla. Et tunc videtur vterq3 ꝯce
dere qđ poteſt. Et ſicut cõtrahũt ita tenẽtur ꝑ iuſti
tiam poſt reddere debitum: ꝓ quãto nõ impedıũt
illi actus a ſeruitijs conſuetis. ¶ Sed pono in ca/ F
ſu quo ſine voluntate dñi cõtrahũt matrimonium
dñs mittit ſeruũ in franciã: dñs vero ancille mittit
illam in angliam. Nũquid hec facere licet? Reſpõ
dit doctor ſubtilis ꝙ cã mrĩmonij eſt fauorabilis: Scotus.
⁊ ideo inducẽdi eſſent dñi ſerui ⁊ ancille: ne hoc fa/
cerẽt. Sed ſi facerẽt nõ apparet qualiter preſuppo/
ſita ſuitute facerẽt illis ꝯ iuſtitiã. Q2 prius iſte fuit
in ptãte dñi vt mitteret eũ illuc: imo vt venderet eũ
Et illa ſiliter in ptãte dñi q̃tum ad aliũ locũ. Et ꝑ
actus ꝓprios ſine voluntate dñoꝝ nõ poterant ſe
facere liberiores: nec a iure dñorum ſuoꝝ magis ſe
eximere ꝙ prius. ¶ Iſta opinio non mihi placet. G
Quia ſicut inuito domino poſſunt contrahere ma/
trimoniũ cum habeant poteſtatem ſui corporis: vt
ipſemet doctor dicit. Et cum ſit de iure diuino red/
dere debitum. Seruitus autem eſt de iure poſitiuo.
Nullum aũt ius poſitiuũ poteſt impedire ius diui
num. Et ideo ſicut non eſt in poteſtate dñi ſeruos
compellere ne contrahant matrimonium. Sic non
poteſt impedire quin ſequãtur illa que pertinẽt ad
matrimoniũ. Unde cum reddere debitum ſit neceſ/
ſarium in matrimonio ex diuino precepto. Uel ſe/
quitur vnum de duobus. Aut ille dñs poteſt impe
dire matrimoniũ. Aut ſi non põt: nec etiã impedire
poterit ſequentia ad mrĩmoniũ ex diuino precepto

Et ſic ille dñs non poteſt illum mittere ad partes
ꝑpter quod impediretur reddere debitum. Bene
cõcedo ꝙ poſſet ſeruū vēdere:ſed nõ lõge ab vxore:
vt impediretur ad debitum reddendum. Nec valet
ratio doctoris:qꝛ ille ſeruus erat primo obligatus
ad mittendum: hoc non valet. Quia ſecunda obli-
gatio ad reddēdum debitum prepollet prime obli
gationi:quia ſecunda eſt obligatio diuina. Altera
autem humana. Et iſtius opinionis eſt Ricardus
ꝛ ſanctus etiā Thomas:quia quaſi ſonant idē ver
ba eoꝝ: imo iſta ꝯditio ſeruitutis eſt magna crudeli
tas:qꝛ hominē priuat arbitrio ꝛ dominio actuum
ſuoꝝ ad virtuoſe agendum. Reddit hominē quaſi
brutū:quia vti non poteſt libere arbitrio:nec agere
h virtuoſe. ¶ Sed quid ſi ſeruus contraheret matri
moniū cum libera ipſa inſciente eſſe ſeruū. Uel ecõ
uerſo. Uir accipit ancillā aliquā credit eſſe liberam
Dico ꝙ nõ ſi vir accipit ancillā quā credit eſſe libe
ram. Si aduenit ad eius noticiā:quia ancilla eſt:et
poſt iſtam noticiam copuletur ei carnaliter:ab ea
nunꝙ poterit ſeparari. Si aūt ipſo ſciente ꝛ non co
puletur ei carnaliter:ſed petit diuortium: debent ſe
parari:quia rationabile eſt vt deceptis iura ſubue
niant: vt patet extra de rerum permutatione.c.vni
uerſoꝝ. Ideo naturali equitate in iure ſtatutum eſt
pſonam ſerui eſſe illegitimā ad cõtrahēdū cū pſo-
na libera ꝙdiu talis perſona libera credit aliā eſſe
liberam:ꝛ tñ eſt conditionis ſeruilis. Tñ tenetur vir
reddere ſibi dotē:vt patet extra de coniug.ſer.c.ꝓ-
poſuit. Nullum tñ eſt ſtatutū quin poſſit cõtrahi
matrimonū cum libera:cui nota eſt ſua ſeruilis cõ-
ditio:quia tunc non eſt deceptio. Et matrimonium
eſt indiſſolubile. Nec eſt cõſenſus diminutio ſicut
in caſu predicto:in quo non tenet matrimoniū: cū
I ſit ibi deceptio. ¶ Sed qd ſi liber accipit ancillam
ꝛ copulat̄ carnaliter cum ea: nūquid tenebit matri
moniū? Dico ꝙ aut copula carnalis ſequit̄ cognitio-
nem certam illā eſſe ancillā. Aut ꝓbabilē preſum-
ptionem: aut leuem: aut omnia antecedit copula
carnalis ſine quacunꝙ ſuſpitione ꝛ cognitione. Si
copula carnalis antecedit oīa: iſta copula carna-
lis nõ ratificat nec facit matrimonium predictum:
quia adhuc liber cõmiſcet̄ ei ex priori conſenſu qui
fuit nullus. Si aūt ſequatur leuē ſuſpitionē tñ:ſic
etiā non ratificat mr̄imoniū p̄dictū. Titubās eñ ꝓ
ignorāte habēdus eſt.extra de ꝯiug.ſer.c. ꝓpoſuit
in glo. Si aūt ſequatur ꝓbabilē preſumptionem ꝛ
diſcretā. Tūc diſtinguo. Qꝛ aut illa carnalis cõmi-
xtio facta eſt ad preceptū eccl'ie aut nõ. Si nõ. Tūc
diſtinguo: qꝛ aut facta eſt affectu mr̄imoniali: aut
fornicarie. Si primo mõ:tūc ratificat ꝛ facit verum
mr̄imoniū ꝯſummatū:qꝛ ibi eſt preſens ꝛ nouꝰ cõ-
ſenſus: q̇ facit verū mr̄imoniū. Qui etiā ꝯſenſus ſi
ne carnali copula per verba de preſenti que preceſ-
ſerūt ratificaret: niſi alter coniunx q̇ eſt ſeruilis cõ
ditiõis prꝰa ſuo cõſenſu priſtino receſſiſſet. Si aūt
factū eſt affectu fornicario ſine cõſenſu mr̄imoniali
nõ ratificaret matrimoniū in conſpectu dei: ꝗuis
ratū preſumeretur ſm iudiciū:qꝛ preſumeret habe-
re ꝯſenſum interiorē de nouo: qꝛ aliter eccl'ia non
eſtimaret eā coniungi cū ipſa cū eſſet pctm̄ mortale.
Ideo eſt mr̄imoniū preſumptum. Si aūt cõiunx li
ber cū ancilla carnaliter copulatꝰ eſt: ꝑ cõpulſionē
eccl'ie. dicūt aliqui ꝙ illa copula nõ ſibi preiudica-
ret. Sed videt̄ ꝙ verum nõ dicunt. Quia non cõmi
ſcetur cum affectu matrimoniali. Sꝫ ſi haberet no
uum conſenſum ratificaret̄:vt patet extra de cõiug.
ſer.c.ꝓpoſuit. Si aūt affectu fornicario mortaliter
peccat. Si autem illa copula ſequit̄ certam cogni-
tionē in libero de ſeruitute alterius: tunc ſm omēs
aut ſine copulatione eccleſie cõmiſcētur:aut cum cõ
pulſione ꝛ ſemꝑ matrimoniū ratificat in cõſpectu
dei ſi illa cõmixtio fiat affectu matrimoniali. Si ve
ro fiat affectu fornicario:ꝗuis nõ ratificet in cõſpe
ctu dei:ratificaret tñ ſm iudiciū eccl'ie: qꝛ eſſet mr̄i
moniū preſumptū. ¶ Sed nūquid matrimoniū ra K
tificaret̄ ꝑ ancille manumiſſionē.i.reſtituēdo eam li
bertati. Rñdetur: aut liber manumiſſionē illā igno
rat:credēs eā tñ eſſe liberā ſicut tēpore ꝯtracti ma-
trimonij credebat: aut ſcit eā manumiſſam. Si pri-
mo modo. Copula carnalis ſequēs manumiſſionē
predictū matrimoniū non ratificat:qꝛ adhuc libere
cõmiſcet̄ ex priori cõſenſu qui nullus fuit. extra de
cõiug.ſer.c.ad noſtrā. In glo. Si ſcōo modo aut af
fectu matrimoniali commiſcetur aut fornicario. Si
primo modo efficit̄ matrimoniū ratū nõ ꝓpter con
ſenſum primū qui nullus fuit:ſed ꝓpter nouū con-
ſenſum q̇ cū ꝟbis de preſenti q̄ preceſſerant conſen
tit nouo cõſenſu ꝟbis illis:quare tūc firmatum eſt
mr̄imoniū. Si aūt illa cõmixtio fiat affectu fornica
rio tunc ꝗuis nõ ſit matrimoniū in conſpectu dei:
Eſt tñ mr̄imoniū preſumptū iudicio eccl'ie qꝛ preſu
met per illam carnis copulam interfuiſſe cõſenſum
preſentē interiorē. Si tñ tēpore ꝯtēus: dñs ancille
viro libero tanꝙ liberā tradidiſſet in vxorē eo ipſo
intelligeret̄ ei dediſſe libertatē:vt pꝫ ex̄ de ꝯiug.ſ.
c.ad noſtrā. Eſt tñ dubiū. ¶ Si maritꝰ liber ꝯhēs L
cū libera ſine ꝯſenſu vxoris poſſit ſe facere ſeruum.
Dico ꝙ ſine ꝯſenſu vxoris vir ſe facere ſeruū põt eē
dupl'r. Uno mõ ꝙ ex illa ſeruitute vxor ꝑderet iura
mr̄imonij. Et ſic nõ põt. Alio mõ ꝙ iura mr̄imonij
nõ ꝑdant̄: ſꝫ locis ꝛ tpibꝰ oportunis poſſet redde-
re debitū vxori. Et ſic ſine ꝯſenſu vxoris:põt ſe face
re ſeruū: qꝛ ꝗuis ſit in vxoris ptāte ꝗtū ad redditio
nē carnalis debiti:tñ in alijs eſt ſui iuris. Nec talis
vēditio mr̄imonij diſſoluit mr̄imoniū. Nec quo ad
vinculū:qꝛ ſuꝑuenit mr̄imonio legitime ꝯcto. Nec
quo ad thorum: quia talis ſeruitus acquiſita eſt
ſaluo iure vxoris. Unde domino petente aliquid
ſeruo. vxore ꝓ illo tempore debitum petente ma-
gis debet obedire vxori ꝙ̄ domino. ¶ Et ſi diceret̄ M
ꝙ vxor non poteſt ſe facere ancillam ſine conſenſu
viri:ergo nec vir ſine cõſenſu mulieris cum ambu-
lēt de pari in matrimonio. Ad iſtud dico ꝙ nõ eſt ſi
mile:quia ꝗuis quo ad carnale debitū: vir ꝛ vxor
ambulent de pari:non tamen quo ad alia:quia vir
eſt caput mulieris. Ideo precedit in multis.ſcilicet
quo ad regimen domus et familie: quo ad bono-
rum diſpenſationem.quo ad libertatem: quia mu-
lier eſt ſubiecta viro. Sed quam conditionem de-
bet ſequi proles. Uel patris vel matris. Reſponde
tur ꝙ ſm leges ciuiles. Partus ſequitur ventrem.
Ideo ꝗtū ad cõditiones ſeruitutis ꝛ libertatis filij
ſequunt̄ matrē:vt pꝫ extra de natis ex libero vētre.
cap.1. Indecens eſſe credimus:vt progeniti ex libe
ra ad ſeruitiū retrahant̄:ſꝫ partus ſequit̄ vētrē q̇ ad

cõditiones libertatis:ergo a ſimili quo ad cõditio/
nes ſeruitutis. Etiam eſt lex diuina ad hoc. Exod.
21. dicitur. Si dñs dederit vxorẽ ſeruo ⁊ pepererit
filios ⁊ mulier ⁊ liberi eius erũt domini. Ecce quo/
modo filij ſequũtur matrẽ. Et ratio eſt quare par/
tus conditionẽ matris ſequitur quo ad libertatem
⁊ ſeruitutem qꝛ dicit phs. 9. eth. captu. 8. Matres
plus diligunt filios:⁊ plus laborauerunt in genera
tione eorum:⁊ certiores ſunt ꝙ ſunt filij earum ꝙ̃
patres vt habetur. 15. de animalibꝰ:⁊ totã ſubſtã
tiam corporis adminiſtrant:⁊ materia ex matribꝰ
procedit. Seruitus autem ⁊ libertas ſunt conditio
nes que maxime reſpiciunt corpus. Et etiã magis
eſt intendendũ certo ꝙ̃ incerto. Conueniens eſt eti/
am vt iura attribuãt proli conditiones parẽtis ip
ſam magis diligentis:⁊ qui in eius gñatione plus
laborauit:⁊ maiorem materiam dedit ad eſſe. De
conſuetudine tamen aliquarum terraruꝫ eſt ꝙ par
tus ſequitur parentem deterioris conditionis:ſeu
ſit pater ſeu ſit mater. Nam ſi poſt peractum matri
monium pater in ſeruum ſe vendiderit vxore nolen
te. Si autem vterqꝫ parens ſeruilis eſt conditionis
⁊ ſunt diuerſorum dominorũ fit diuiſio liberorum
ſm numerum ſi plures ſunt. Si vnus eſt tantum:
ille dñs penes quem proles eſt remanebit:⁊ recom
penſabit alteri domino precium iuſtum:⁊ ſic pꝫ q̃d
N dicendum. ¶ Sed queritur ſi puerilis etas ipediat
matrimonium. Dico ꝙ ſic:vt patet extra de frigid.
⁊ malef. capit. Quod ſedem. Ubi dicitur puer qui
non poteſt reddere debitum non eſt aptus coniu/
gio. ¶ Item magiſter ſenten. d. 37. lib. 4. capitu.
vltimo dicit:ꝙ pueri ante. 14. ãnos: Et puella an
te. 12. ſm leges matrimonium inire non poſſunt
Ideo cum ad tempus pubertatis peruenerit ſi no
lunt ſtare:ſeparandi ſunt:niſi carnalis copula in/
teruenerit que interdum tempus pubertatis anti/
cipare poteſt. Iſta habẽtur extra de deſponſatio/
ne impuberum. capi. A nobis. Itẽ eſt ratio qꝛ ſicut
eſt ſupradictum impotẽtia coeundi impedit matri/
monium:qꝛ datio poteſtatis eſt in iſto contractu:
qꝛ qui nõ habet poteſtatẽ nihil dat. Iſta ratio cõ/
cludit de pueris pro tempore quo ſunt pueri. Sed
qꝛ impotentia non eſt perpetua:ſed expectatur fu/
tura potentia. Ideo poteſt nunc contrahere ſpon/
ſalia:⁊ promittere potentiam pro tempore futuro
quando habebit. Et licet poſſit contrahere ſpon/
ſalia:non tñ poteſt contrahere matrimonium. Et
cauſa eſt qꝛ q̃uis puer poſſit promittere poteſtateꝫ
quod fit in ſponſalibus:non tamen poteſt dare po
teſtatem anteꝙ̃ habeat. quod requiritur in matri/
monio. Ideo puer non poteſt contrahere matrimo
nium. ¶ Unde anteꝙ̃ aliquis contrahat matrimo
O nium cum aliqua. Oportet ꝙ maſculus attingat.
14. annum ⁊ femella. 12. vt pꝫ ex de deſpon. im/
pub. capit. Atteſtationes. Ubi dicitur. atteſtatiões
ſuper cauſa matrimonij que inter iuuenem ⁊ mulie
rem etiam vertitur accepimus Et ipſis inſpectis
nobis innotuit ꝙ predictus iuuenis nonduꝫ annũ
12. attingentem prefatam acceperit vxorem. Et li/
cet viſus fuiſſet ſicut vterqꝫ confeſſus eſt ipſam cor
rumpere:mulier tamen credit ſe virginem euaſiſſe
Uerũ ipſe anteꝙ̃ ad annũ. xiiij: peruẽiſſet:a memo
rata muliere receſſit. Que cũ. 17. ãnos haberet:ea/
dem pro viro ſibi vendicare contendit. Et infra cõ
ſult. tuc reſpõdemꝰ. Quod ſi mulier ꝑ idoneos te/
ſtes probare nequiuerit:ꝙ poſt. xiiij. annum etatis
ſue vel circa finem. 14. anni predictus iuuenis con
ſenſiſſet in eaꝫ. Ab ipſo accepto iuramento ꝙ poſt
ꝙ̃ ad legitimam etatẽ peruenit:ipſam habere non
conſentijt vxorem a petitione mulieris potes ⁊ de/
bes eum abſoluere. Et ad alia vota vtriqꝫ dare li/
centiam tranſeundi. ¶ Et ſi diceretur qꝛ ſenes ſũt
impotẽtes. Et tñ poſſunt contrahere matrimoniũ
ergo ⁊c. Si aũt diceretur ꝙ pueri non habẽt diſcre
tionem. Ideo non poſſunt habere conſenſum perfe
ctum. Contra. qꝛ multos pueros videmus eſſe di/
ſcretiores multis antiquis ſpecialiter quando ſunt
decrepiti. ¶ Ad primum dico ꝙ ſenes nõ ſunt om
nino impotentes ideo poſſunt cõtrahere matrimo P
nium. Et ſi omnino eſſent impotentes nõ deberent
contrahere matrimonium licet poſſent ad cohabi
tandum. ¶ Ad ſcðm dico ꝙ in pluribus diſcretio
eſt in ſenibus plus ꝙ̃ in pueris:immo plusꝙ̃ in iu
uenibus:niſi venirent ad tantã decrepitateꝫ ꝙ ex
nimia ſenectute deliberarent ⁊ facerẽt puerilia. Et
tales certe non poſſunt contrahere matrimonium
qꝛ propter defectum diſcretionis non poſſent ha/
bere conſenſum perfectum. ¶ Queri etiam po/ Q
teſt ſi ſacer ordo impediat matrimonium. Dico ꝙ
ſic vt patet. d. 32. capi. placuit. Placuit epõs pſby
teros ſacerdotes:diacones ⁊ ſubdiacones ſꝫ prio
ra inſtituta:etiam abſtinere ab vxoribus. i. non con
trahere matrimonium. dicit glo. ibidem. Item. di.
37. ca. Preſbyteris dicit. Preſbyteris:diaconibus
ſubdiaconibus ⁊ monachis matrimonium contra
here penitus interdicimus. Contractaqꝫ matrimo
nia huiuſmodi perſonis diſiũgi:⁊ tales perſonas
ad penitentiam redigi debere. Iuxta ſanctorum ca
nonum diffinitionem. Item. diſt. 18. ca. Nullũ. di/
citur. Nullũ facere ſubdiaconũ epi preſumant niſi
qui ſe caſtum viuere promiſit. ergo ſubdiaconꝰ ha
bet votũ continẽtie annexũ. Sꝫ votum continentie
impedit matrimoniũ:ergo etiã ſubdiaconus nõ po
teſt ꝯhere matrimoniũ. Et ꝑ ꝯñs nec alij ordines
ſuperiores:cũ in ſubdiacono ſit votũ cõtinentie. Et
multa alia decreta facientia ad ꝓpoſitũ. in eadem
diſt. reperies. ¶ Opinio richardi. d. 37. art. i. q. i. R
eſt qð ſacri ordines impediunt matrimoniũ ꝯhen
dũ:et dirimunt ꝯctum. Tũ propter eccleſie ſtatutũ
Tuꝫ propter votũ cõtinentie annexũ:etiã ſi obliga
re ad continentiã ſe non intendat ille qui ordinem
ſuſcipit. Dũ tñ ſit habens vſum liberi arbitrij. Et
rationabile eſt vt illis ordinibus qui ſunt ſacri: ſit
votum continentie annexum. Qꝛ in illis ordinibꝰ
conſtituti ſunt miniſtri quo ad cõſecrationẽ ⁊ diſpẽ
ſationem diuerſorũ ſacramentorũ. Ad qð miniſteri
um requirit a pte corporis puritas actionis ⁊ ani/
me libertas cõtẽplationis. Carnalis aũt ꝯcubitus
corpꝰ maculat:⁊ cõtẽplationẽ ipedit:ſũt etiã mini
ſtri eccl'e quo ad diſpẽſationẽ rerꝫ eccl'iaſticaꝝ. Ad
quas diſpẽſandũ reqrit diligẽtia ⁊ cautela i cõſer/
uãdo. Matrimoniũ aũt ipedit diligẽtiã:qꝛ occupã
tur circa ꝓpria maritati. Iõ ſũt minꝰ diligẽtes cir
ca coĩa. Mr̃imoniũ etiã ipedit i cõſuãdo:qꝛ in pri
uatos viſus vxoris ⁊ filioꝝ frequẽter bona paupꝫ
expẽderẽt. ¶ Sꝫ doctor ſubtilis eſt ꝯ iſtã opinio/

nem. Qz dicit q̄ ſacer ordo nō īpedit matrimoniū
ex eo q̄ votū ſit ſibi annexū. Nec de ſe nec de prece
pto eccl'e. Qd̄ ſic ꝓbat qz aut votū illud eſt ſibi an-
nexum eo q̄ ſuſcipiens ſacrū ordinem voueat. Aut
tantūmodo ex precepto eccl'e eſt quaſi annexū eo
q̄ tenet' iſtō ſeruare ac ſi voueret. Primomodo nō
qz nullus vouet nolitum. Sz iſte ſuſcipiens ordinē
S ſacrū: explicite hz in volūtate eius nō ꝯtinere. Poſ
ſibile ē ergo q̄ nō vouet cōtinētiā. ¶ Et ſi dicas q̄
vouet in facto: qd̄ facit ſuſcipiēdo ordinē ſacrū. Qz
anaqui pſes latini vouerūt ⁊ iſte accipit ſimile ſi-
gnum. Cōtra: nullus obligat' ex voto ad votum fa
ctum ab alio maxime ſi hz votū. Item greci orienta
les ſuſcipiunt idē ſignū: ⁊ tamē ſine voto caſtitatis
Si ſcd̄o modo. ſ. ſi eſt tantū annexū ordini ex prece-
pto eccleſie. Ergo ſi talis ꝯheret matrimoniū. de fa
cto contraheret: ⁊ p ꝯñs ſacer ordo non impediret
matrimoniū qd̄ ꝯheret. Probat' extra de matrimo
nio cōtra interdictum eccleſie contracto. cap. Ex lit
teris. Ubi dicitur. Licet cōtra interdictū eccleſie ma
trimonia ꝯhi nō debēt. Contractum tamen nō eſt
reſcindendum. Alia vero penitētia eſt eis iniungē
da: qz cōtra ꝓhibitionē eccleſie fecerūt. Ergo ſi tā-
tummodo eſt annexum votum continentie ordini
ſacro ex precepto eccleſie: ſequitur q̄ non ſimplici-
ter illegitimat ad contrahēdum. Uniuerſaliter eſt
in iure ſtatutum: prohibens hoc fieri: non illegiti-
mat. Sz oportet q̄ contineat talem ſententiā: ſi ꝯtū
fuerit dirimatur: vel ſi copulati fuerint nō ſunt ali
T qualiter tollerandi. ¶ Dicit ergo doctor ſubtilis:
q̄ nec propter votū cōtinentie proprie dictum an-
nexum ordini ſacro. Nec annexum propter prece-
ptum eccleſie precipientis non ꝯhere: eſt hic q̄ iſte
non poſſit ꝯhere ſed ex hoc qd̄ eccleſia facit talem
perſonā illegitimā ſimpliciter. Uel hoc fuit ex reue
latione xp̄i: ſeu a xp̄o inſtitutū fuit. Sz ſiue ſit a xp̄o
ſiue ab eccleſia ſtatutū: fuit rōnabile: qz eccl'ia depu
tat' in miniſterio ſacro: qd̄ requirit mūditiā mētis ⁊
perſpicacitatē itellect': ⁊ feruorē affect': ⁊ mūditiā
corpalem. Ad que oia ponit impedimentū ⁊ indi-
ſpoſitionē. frequētia actus carnalis. Nec in hoc dz
dicere aliq̄s eccl'iā ſibi p̄iudicare in ſuo iure. qz cōi
ter nō cogit aliquos ad ſuſceptionē ordinū ſacroꝝ.
Et eccl'ia publicauit q̄ poſt talem ordinē ſacrū ſu-
ſceptū: eſt inhabilis ad ꝯhendū. ¶ Et ſi diceretur
V qz ait apl's. i. thi. 3. loquēs de ep̄o ait. Uni' vxoris
virum: ergo ep̄i q̄ hn̄t oēs ſacros ordines: pñt hre
vxorem. Et ſic ordo nō impedit matrimoniū. Item
di. 30. Qualiter grecoꝝ ſacerdotes mr̄imonio co-
pulant' habet'. Et tñ ſacros ordines ſuſcipiūt ſicut
latini: ergo ⁊c. Itē magis opponit' mr̄imonio q̄ cō
iugat' poſſit recipe ordines: q̄̄ ordinat' recipe cōiu
giū. Sz ꝯiugat' pōt recipere ordinē: ergo ordinat'
X pōt recipere matrimoniū. Ad iſta rñdet'. ¶ Ad pri
mū de apl'o dico q̄ verbū apl'i intelligit' de p̄terito
Hoc eſt q̄ ſi aliquis ad ſacros ordines vel ad ep̄a
tū vult ordinari opz q̄ nō habuerit vxorē: vel ſi ha
buerit q̄ nō habuerit niſi vnā. Id̄ dicit vni' vxoris
virū: hoc eſt q̄ nō habuerit niſi vnā vxorē: qz ſi ha
buerit plures eēt bigamus ⁊ irregularis ⁊ nō poſ-
ſet ꝓmoueri. Sz non intelligit q̄ de p̄nti hēat vxo
rē. ¶ Et ſi dicas qz tūc licebit ſacerdoti ⁊ ep̄o hre
vnā vxorē. Uerū ē ſm ꝯſuetudinē legis primitiue

eccl'e: vtēdo mr̄imonio prius ꝯtcto: ſz nō licebat tūc
cōtrahere. Et ſi nullā pri' habuerit: nō licebat hre
aliquam. Et per hoc pz ad auctoritatem ſequentē
Cum eni dicit textus. Matrimonio copulant': glo-
ſa ſic exponit. Copulātur. i. copulato vtuntur. Id̄
apud grecos ſacerdotes in matrimonio ꝯtracto an
te ſacerdotiū vbi poſſunt. ſz ſi ante haberent ordi-
nem ſacrum (etiam apud grecos) ꝓhibet matrimo
nium cōtrahendū: ſz non dirimit contractum ante
ſacrum ordinem. Et poſſunt fieri ſacerdotes cum
vxore. Non ſic latini poſſunt ordinari viuente vxo
re. Sed greci ſemper fuerūt peruerſi. Ideo eccleſia
patitur multa eis ad maius ſcandalū vitandum
Ideo quia declinauerunt ab eccleſia ſunt paſſi mul
tas tribulationes de quibus alias dicetur. ¶ Ad Y
aliud negatur ſimilitudo qz ſuſceptio ordinis ſa-
cri non requirit niſi ſexum debitū: miniſtrum debi-
tum: ⁊ intentionem debitam in ſuſcipiente ⁊ mini-
ſtrante. que omnia poſſunt eſſe in coniugato qz eſt
maſculus: qz homo hō: ⁊ poteſt habere intentionē
ſuſcipiendi ordines. Ideo coniugatus poteſt reci-
pere ordines ſacros: licet in veritate peccaret morta
liter. Sz matrimonium habilitatem ⁊ poteſtatem
in perſonis ad cōtrahendū requirit. Sz per ordi-
nem ſacrum fit inhabilis: ⁊ iam perdidit poteſtatē
dandi ſuum corpus in vſum generandi cū iam pro
miſerit caſtitatem. Ideo iſte omnino eſt inhabilis
ad contrahendum matrimonium: ⁊ non ad recipi-
endum ordinem. Qz matrimonium non īpedit ad
ſuſcipiendū ordinē ſz bene econuerſo: id̄ coniugat'
pōt recipere ordinē ⁊ non econuerſo. ¶ Sz eſt du- Z
bium ſi licitum eſt viro ꝓpter adulteriū vxoris ſue
facere homicidiū. Dico q̄ in lege euāgelica non eſt
licitū vxorem occidere ꝓpter adulteriū vt pz. Ioh.
8. De muliere inuenta in adulterio quā deus non
mandauit occidi: ſz eā a lapidatione liberauit. Itē
magiſter ſententiaꝝ. d. 37. c. Inter hec. Ubi dicit'.
Sctā mater eccleſia nū̄q̄ cōſtringit' legibus mūda
nis gladiū nō habet niſi ſpūalem. Intellige q̄tum
ad excoicationem. Ergo ſm canonica iura: mulier
propter adulteriū nō dz occidi. Igitur nō eſt licit'
vſus vel executio legis illius que vxoricidiū per-
mittit. Itē vir ⁊ vxor ad paria iudicātur q̄tum ad
matrimoniū. Sz vxori nō licet interficere virum: er A
go nec viro vxorē. ¶ Reſpondeo q̄ vxorem occide
re ꝓꝑ adulteriū pōt eſſe dupliciter. Aut per iudiciū
ciuile vir procurat a iudice ſuā vxorē ad mortem
cōdēnari: ⁊ h̄ amore iuſtitie ⁊ nō vidicte. Et h̄ viro
licitū ē vt accuſet eā corā iudice vt moriat' ſz legē:
ſicut accuſaret d̄ hōicidio vl' alio crimie. Sz tñ h̄ nō
lz i iudicio eccl'iaſtico ſz ciuili vbi lex tal' poſita ē p
cū q̄ eā ponere d̄ iure potuit. Aut eā occidit ex iudi
ciū: ⁊ h̄ nū̄q̄ licuit ſz legē diuā. Un̄. 33. q. 2. c. In-
ter h̄. in glo. Arch. Et ad h̄. C. ad legē iuliā d̄ adul. l.
grat'. Sz illa lex loquit' q̄tū ad: Uenie iterficiētis
mitigationē. ¶ Sz nūquid vxoricidiū īpediret ma B
trimoniū. Dicit' q̄ ſi vir vxorē occidat ꝓꝑ adulteriū
aut ꝓꝑ odiū q̄ui' ex ſtatuto eccl'e iterdicat' ſibi mr̄i
moniū ꝯhere. Si tñ ꝯhit nō ē mr̄imoniū dirimēdū
cum adoleſcentib'. Cum propter fornicationis pe
riculum cū eis diſpenſandum eſt vt licite ꝯhant vt
33. q. 2. ca. Interfectores. Ubi dicit'. Qd̄ mr̄imo-
nium d̄enegatur interfectoribus ſua rum vxorum

exceptis adoleſcentibus: de quibus eſt leonis pape
regula decretalium: immo indulgentia obſeruãda.
25. di. Si aũt occidat vxorem ꝓpriaꝫ ex induſtria
hac intentione vt cõtrahat cum altera: quam pol/
luit vxore viuente nõ licet ſibi matrimonium cõtra
here cum illa. Et ſi cõtraheret matrimonium eſſet
dirimendum: vt patet extra de eo qui duxit in ma/
trimonium quam polluit per adulterium. ca. Sup
eo. ſm expoſitionem gloſe ibidem. Si tñ cõtrahat
cum aliqua alia: non eſt dirimendum. Peccat tñ cõ
tra eccleſie ſtatutuꝫ niſi primo cũ eo fuerit diſpenſa
C tum. ¶ Et ſi diceretur qꝛ dꝛ. 3. q. ſ. ca. Interfecto/
res. Interfectoribus ſuaruꝫ coniugum penitus cõ
iugium denegatur. Ad hoc ↄcedo ꝙ cõiugium ſien
dum ſemper denegatur ex ſtatuto eccleſie: ſed factuꝫ
nõ dirimitur: quia matricidium eſt maius peccatũ
ꝙ̃ vxoricidium: quia plus tenetur diligere matrem
ꝙ̃ vxorem: ⁊ tamen matricidium nõ impedit matri
moniũ. Igitur nec vxoricidiũ impediet mr̃imoniũ.

¶ Primum correlarium.

SI cõtinentie votum impedit matri/
monium. Pro cuius declaratione eſt
A ſciendũ ꝙ votum cõtinentie poteſt
eſſe publicum vel priuatum. Poteſt
etiam eſſe ſimplex vel ſolẽpne. Votũ
enim nõ ſolẽpniſatur niſi aliquo mo
dorum illorũ: qui ponũtur extra de voto ⁊ voti re/
demptione. ca. Reali. ⁊ eſt hodie in ſexto libro. Itẽ
extra qui clerici vel vouentes. capi. Rurſus. in glo/
ſa. tangũtur tres modi predicti: naꝫ ſic habetur ibi
dẽ. Votũ ſolempne ↄtinentie nõ ſolempniſatur niſi
per ſuſceptionẽ ordinis ſacri: aut ꝑ ꝓfeſſionẽ factã
in religione mõ debito: aut per ſuſceptũ religionis
habitum qui ꝓfitentibꝰ dari ↄſueuit. Niſi forte ſit
alicubi ↄſuetuꝫ dare nouitijs ſimilẽ habitũ ſicut ⁊
ꝓfeſſis. Sed hic modus nõ videtur niſi quedã ꝓ/
feſſio tacita vel p̃ſumpta. Maiori etiã in religiõe vl
tra annũ ſine ꝓteſtatiõe de nõ ꝓfitendo: eſt quedã
preſumpta ꝓfeſſio: extra de regularibus. c. Ex pte
B in textu ⁊ in glo. ¶ Dicit aũt votũ ſolẽpne: nõ qꝛ
publicũ. Sed qꝛ in ſe habet aliqͩ annexũ vt in pu/
blicũ debeat venire: ⁊ per qͩ vouẽs ponit ſub alte
rius hominis ptãte. Et ſic eſt precise in ſuſceptiõe
ordinis ſacri: ⁊ ꝓfeſſione religiõis. Per ſuſceptionẽ
aũt ſacri ordinis: ſuſcipiens ↄſtituitur miniſter ec/
cleſie ⁊ aliter ꝙ̃ prius ſub epi ptãte. Quia epˢ põt
eum cogere ad ſtatũ clericalẽ: ⁊ ad ea que repugnãt
ſtatui clericali vitãdũ. Vñ ſi p̃dictũ ordinẽ ſuſciperet
in ſecreto adhuc eſſet ſolẽpne ꝑ rõnẽ tã dictã. Sic
etiã ꝓfeſſio religiõis facta in manu eius q̃ põt reci/
pere: hꝫ in ſe aliqͩ annexũ: vñ in publicũ debeat ve
nire: qꝛ opꝫ talẽ ſeclareꝫ vitã dimittere: ⁊ cũ alijs in
clauſtro habitare ſui ordinis cũ alijs de ordine. Et
idõ eſſet ſolẽpne: etiã ſi fieret in occulto. Et etiã poni
tur ſub ptãte alteriꝰ: nec hꝫ ꝓpriã voluntatẽ: qꝛ eſt
C in ptãte ſui p̃lati. ¶ Ex iſta diſtinctiõe voti dꝛ ad q̃
ſtionẽ ꝙ q̃cquid dicãt opiniões quas recitat gloſ.
et recuſat eã q̃ clerici vel vouẽtes. c. Rurſus. Hec tñ
opinio eſt cõis ꝙ votũ ſimplex nõ impedit ſimplr.
Nã dꝛ in p̃dicto capitulo: ꝙ votũ ſimplex apõ deũ
nõ minus obligat ꝙ̃ ſolẽpne. Pro eo ꝙ iurauit te/
merarie: pniam agat ⁊ votũ qͩ deo fecit ſtudeat obſer
uare: ꝙ ſi poſtꝙ̃ huiuſmodi preſtiterit iuramentũ:
ad nuptias motu ꝓprio ↄuolaſſet. Cũ votum ſim
plex impediat matrimoniũ ↄtrahendũ: nõ tamẽ di
rimit ↄtractum. ca. Nõ ambigimꝰ. Et ſic habemꝰ
ex decretali ꝙ votũ ſimplex impedit matrimoniuꝫ
ↄtrahendũ: ſed nõ dirimit ↄtractũ. Votũ aũt ſolẽ/
pne ſimplr ĩpedit: ſicut habet ibidẽ. Qui clerici vel
vouẽtes. ca. Inſinuãte. De quadã nobili muliere q̃
fuit ꝓfeſſa in religiõe: ⁊ dimiſit religionẽ: ⁊ accepit
maritũ: q̃ per iudicẽ fuit coacta redire ad religionẽ
¶ Aliq̃ aũt ponũt rõnẽ differẽtie: qꝛ votũ aliõ ma D
nifeſtũ: aliud nõ manifeſtũ: aliud ꝓbatũ: aliud im/
probatũ. Sed h̃ nihil eſt: qꝛ votũ ſimplex vt dictuꝫ
eſt: etiã ſi ſit publicũ ⁊ nõ ꝓbetur nõ dirimit matri
moniũ ↄtractũ. Alia rõ eſt: qꝛ ꝑ votuꝫ ſolẽpne dat
aliqͣs illi cui vouet ius in ſe ad actũ ſequentẽ illud
votũ: ⁊ per ↄñs vouẽs ſolẽpniter ↄtinentiã: dat illi
in cuius manu vouet ius in ſe ad faciendũ iſtud ob
ſeruari: ꝫ nõ põt dare ius ſui corꝑis ad actũ oppo
ſitũ: qꝛ iã illud nõ hꝫ: hec rõ probabilis eſt. Tñ in/
ſtaretur: qꝛ vouẽs voto priuato dat corpꝰ ſuũ deo
q̃tũ ad actũ voti: ꝫ nõ põt dare corpꝰ ſuũ ↄiugi ad
actũ ↄriũ. Nõ eñ minus transfert aliq̃s a ſe illud
qͩ dat immediãte deo: ꝙ̃ dat ſibi mediãte hoĩe dei
vicario. ¶ Sed dicet ꝙ deus noluit iſtã ptãteꝫ cor E
poris ſibi dari imediate: vt ſimplr datio ſequẽs ad
ↄiugium: nulla eſſet: hoc eſt ꝙ in voto p̃uato ime/
diate ſibi facto: noluit ꝙ ↄtractũ matrimoniũ poſt
votũ nullũ eſſet: imo voluit ꝙ nõ dirimeretur. Sed
voluit de voto ſolẽpni facto mediãte hoĩe ſi matri
moniũ ↄtraheret ꝙ dirimeretur. Sed dꝛ vnde pa/
tet ſcriptura que certificet de volũtate dei. Nõ eñ F
eſt in ſcriptura declaratio talis volũtatis. ¶ Alia
ratio eſt: qꝛ vouẽs ſolẽpniter: mittit in poſſeſſioneꝫ
illũ cui vouet. Sed vouẽs priuate: nõ: ſed quaſi ꝓ/
mittit. Sed hec rõ minus valet ꝙ̃ altera: qꝛ vouẽs
q̃tum ad intrinſeca voti obligat ſe vouẽdo ⁊ trãſ/
fert dominiũ ſuũ in alterũ. Iſte ꝫ priuate vouens
deo: transfert dominiũ ſuũ ad deũ: ita ꝙ nõ põt fa/
cere ↄtrariũ voto: idõ omnia ſunt equalia huic ⁊ illi
Et ideo priuatum votum dirimeret matrimonium
ſicut votum ſolempne. Alia ratio: quia in voto ſo/
lempni trangreſſio eſt ſcandaloſa: ⁊ ideo ad obſer/
uantiam illius tenetur non tantum deo ⁊ ſibi: ſed
etiam toti eccleſie. Tranſgreſſio vero voti priuati
non ſic eſt ſcandaloſa. Sed hec ratio nihil probat:
niſi ꝙ grauius peccatum eſt frangere votum ſolẽ/
pne ꝙ̃ priuatum ſeu ſimplex: ſed de hoc non queri
tur: non enim ſemper peccatum grauius tollit po/
teſtatem ad contrahendum. Similiter ſi de pecca/
to ageretur videretur illicitum contrahere poſt vo
tum priuatuꝫ: quia ſimpliciter peccat mortaliter in
contrahendo: niſi cum intẽtione nõ conſeruandi: ⁊
per conſequens intrandi religionẽ. Quando etiam
conſummat videtur peccare mortaliter: quia con/ G
tra votum ſuum. ¶ Licet ſm aliquos: quando
conſummat matrimonium: in primo actu peccat
mortaliter: ſed in alijs ſequentibus nõ peccat mor
taliter actibus debite factis: ſcilicet reddendo debi
tum. Quia iam eſt obligatus vinculo fortiori. Pec
cat tamen mortaliter petendo: quia hic ſui iuris
eſt: ⁊ in voto renunciauit quod ſui iuris eſt. Hoc
etiam de ſcandalo non cogit: qꝛ votum publicum

⁊ ſi non ſolēpne:induciſ ſcandalū ſi tñ vouens trāſ
grediatur. Ideo dicit doctor ſubtilis quando que-
rit: quare votū ſolempne dirimit matrimoniū. Hec
ratio eſt: q: eccl'ia illegitimauit vouentē ſolēpniter.
Et ſi diceref quare: q: iſte ſe poſuit in poteſtate ec-
cleſie ꝙ tum ad oppoſitū eius qꝺ eſt contract9 ma-
trimonij. Vouente aūt voto priuato nō illegitima-
uit: q: non ſic ſe poſuit in eius poteſtate. Sed q: ſe
poſuit in manu dei ad oppoſitū fuandum: cōſulit
anime ſue apud deū ne tranſgrediatur votū. Ideo
eccl'ia remittit eum iudicio diuino. Sed quare non
illegitimauit eum cū peccet mortaliter ꝯtrahendo:
niſi cum ꝓpoſito nō ꝯſumendi. Reſpōdetur. Non
oīa mala punit eccl'ia: nec ſic ꝓhibet ꝙ ꝓpter ea pe
nas eccl'iaſticas iniungat: q: forte maius malū ſe-
queretur ex illegitimatione vouentium voto ſimpli
ci: ꝙ non ex illegitimatione. Quia ibi ſequeref cul-
pa frequentior in actu carnali ſi nollent ꝯtinere: vt
eſt nimis ꝓbabile de multis: q: haberent ſuas vxo
res quibus cōtenti eſſent: ⁊ ſi nō in petendo tamen
H licite vterentur in reddendo. ¶ Sed dubitaf: ſi vo
tum ſolēpne pōt aliter fieri ꝙ per ſuſceptionē ſacri
ordinis: vel per ingreſſum religiōis. Reſpondeo ꝙ
ꝓprie loquendo differētia eſt inter votū publicum
⁊ votū ſolēpne. Quia qꝺlibet votū in publico ⁊ co
ram multis factū publicū dici poteſt: ſed nō qꝺlibꝫ
tale dici pōt ſolempne: niſi illud qꝺ in ſe habet an-
nexum aliquid ſit qꝺ in publicū debeat venire: ⁊ ꝑ
qꝺ vouens ſub alterius hominis eſt poteſtate. Et
tale eſt votum ordinis ſacri per quē ſuſcipiens ꝯſti
tuitur miniſter eccl'ie ad ſeruiendū deo publice: et
ponitur aliter ꝙ ante ſub epi poteſtate. Vñ ⁊ tale
votum eſſet ſolēpne: etiā ſi predictum ordineꝫ ſuſci-
peret ſecrete. Profeſſio etiā in religione facta in ma
nu eius: qui eā pōt recipere: in ſe habet aliquid an
nexum quo in publicum debet venire: vnde talis ꝓ
feſſio ſolēpniſat votum: etiam ſi in manu eius qui
eam recipere poteſt: fieret in occulto: quia talē opor
tet vitam ſeculareꝫ dimittere: ⁊ in clauſtris cū alijs
ſui ordinis conuerſari. Et per prelatum ſuum cogi
poteſt: nec aliquo modo ꝙ aliquo predictorū duo-
rum modorum votum ſolempniſari poteſt. Suſce
ptio enim habitus ꝓfeſſorum vbi diſtinguitur ab
habitu nouitiorum: votum non dicitur ſolempniſa
re: niſi inqꝺtū tal' habit9 ſuſceptio eſt quedā ꝓſum-
I pta ꝓfeſſio. Si autem talis preſumpta ꝓfeſſio diri
mat matrimonium dictum eſt ſupra. ¶ Sed eſt du
bium ſi aliqꝺ votum poteſt cōmutari. Reſpōdetur
ꝙ ſicut dicit Bernar. lib. de preceptis ⁊ diſpēſatio.
capi. 4. Iniquum ꝓculdubio foret ſi ſtatutū ꝓ ſo-
la caritate cōtra caritatem teneretur. Votum auteꝫ
debet fieri ex caritate ⁊ ꝓ caritate: vnde eius obli-
gatio nō teneret cōtra caritatem. Teneret autem cō
tra caritatem ſi non liceret illud in melius cōmuta
re. Votum ergo poteſt in bonum vel in melius com
mutare. Non tamen hoc fieri debet auctoritate vo
uentis: quia nullus debet eſſe iudex in ſua cauſa: ſꝫ
auctoritate iuris: votum temporale poteſt in perpe
tuam religionis obſeruantiam commutari vt cito
oſtendetur. Et votum laxioris religionis in arc-
tiorem: vt habetur extra de regular. capit. Conſul
ti ſumus. Vota autem peregrinationis ⁊ abſtinen-
tie ⁊ huiuſmodi poſſunt commutari auctoritate epi
ſcopi. Arch. extra de voto ⁊ voti redempt. capi. pri-
mo. in textu ⁊ gloſ. Vota autem continentie: aut re-
ligionis: aut tranſmarinuꝫ: auctoritate epiſcopi cō
mutari non poſſunt: vt patebit poſtea. In commu
tando autem diligentius conſiderari debet perſone
qualitas ⁊ conditio. Item commutationis cauſa. ſ.
an ex infirmitate: an affluentia diuitiarum: aut alia
ꝓbabili cauſa: recompenſatio melior fuerit ⁊ deo
magis acceptabilis: extra de voto ⁊ voti redempt. K
capitu. primo. hec referuntur. ¶ Et ſi dicatur ꝙ vo
tum nullo modo poteſt commutari: quia habe-
tur Leuitici vlti. capitu. Si quis vouerit ſanctum
erit: nec mutari poterit: ergo votum commutari nō
poteſt. Item Eccl'iaſtici quinto. Quodcunqꝫ voue
ris redde. In oppoſitū extra de iureiur. capitu. Per
uenit. dicitur. Propoſitum autem promiſſum non
infringit: qui in melius commutat: ergo votum po
teſt commutari. Item extra de voto ⁊ voti redēpt.
capitu. Magno. dicitur. Votum poteſt commutari
in aliud opus pietatis. Ideo ad argumenta reſpō-
deo. Ad primum dicitur ꝙ illa auctoritas intelli-
gitur ꝙ mutari non poteſt ſupple auctoritate vo-
uentis: ſed bene auctoritate ſuperioris. Ad ſcðm di
co ꝙ auctoritas intelligitur ꝙ reddat illud qꝺ pro
miſit: vel ſibi equiualens. ¶ Sed dubitatur ſi qꝺli L
bet votum poteſt commutari in votum religionis.
Reſpondeo ꝙ volens facere profeſſioneꝫ in religio
ne: ſed actualiter vel habitual'r vult remanere obli
gatus ad vota que fecerat in ſeculo: ſic nō commu-
tatur in votum religionis. Tamen poſtꝙ deuene-
rit hoc ad notitiam prelati poterit ipm ab illis vo
tis abſoluere. Maxime ſi ignorabat illum eſſe liga
tum illis votis tpe ꝓfeſſionis. Si autem actualiter
vel habitualiter intendit amplius non teneri votis
illis: ſed ſolo voto religiōis ſue abſoluitur ab illis
per votum religionis: ꝓpter voti religionis altitu-
dinem ⁊ perfectionē: vt extra de voto ⁊ voti redēp.
capitu. Scripture. Ibi em̄ dicitur ꝙ reus fracti vo
ti aliquatenus non habetur: qui tēporale obſequꝫ
in perpetuam noſcitur religionis obſeruantiam cō
mutare: vnde ſicut dꝛ de pe. d. ſ. capit. Menſuram.
§. Huiꝰ auctoritatibus dꝛ. Non neceſſaria ſatiſfa-
ctio peccati cuius totū vite tēpus obediētie ſui crea
toris impēdif. ¶ Huic cōcordat Bernar. lib. de ꝓ
cept. ⁊ diſcip. ca. xl. Dicens de vita religioſorū: ꝙ ꝓ M
eminet vniuerſis generibus vite humane: que ꝓfeſ
ſores ⁊ amatores ſuos angelis ſimiles: hominibus
diſſimiles facit: immo diuinam reformat in homi-
ne ymaginē: conformans nos xp̄o inſtar baptiſmi
Sicut em̄ baptiſmus remittit peccata a pena ⁊ cul
pa: ſic ſacra profeſſio religionis remittit peccata a
pena. ſ. hic. Si tamen rex vel imperator vouerit ꝙ
vſqꝫ ad terminum vel ſeptennium militabit: ⁊ tene
bit ſecum duo vel tria milia militū. Vel vnus ali9
dux vel comes exiſtēs totius exercitus cruce ſigna
torum: in cuius abſentia deſolaretur exercitus: vel
let religionem intrare. In hoc videretur mihi ſum
mus pontifex conſulendus. Certum tamen eſt ꝙ ꝑ
ſona mediocris a voto tranſmarino abſolueretur
per religionis ingreſſum ⁊ profeſſionē in ea. ¶ Sꝫ N
dubitatur vtrum vouens intrare religionem: ⁊ in
ea intrat cum intentione exeundi: impleat votum
ſuum. Dico ꝙ ille qui vouet intrare religionē: aut

actualiter proponit in religione permanere. Ita
tamen ꝙ illud propoſitum non cadit ſub voto ſed
ipſū concomitatur tm̄. Aut actualiter ꝓponit eā experi
re: vt ſi ſibi placuerit remanebit. Aut ſi ſibi diſplice
at: exiet. Aut de nullo iſtorū actualiter cogitat. Sz
tantummō hoc vouet: qꝛ videtur ſibi anime ſue bo
num. Aut dū vouet intrare actualiter habet propo
ſitum exeūdi poſtꝙ intrauerit. Si primomodo aut
quando intrat habet abſolute ꝓpoſitum exeundi
⁊ nunꝙ dandi operā, vt mutetur ſuū propoſitum.
Aut habet volūtatem exeūdi cū voluntate dandi
opam vt mutet̃ propoſitū ſuū. Primo mō intrans
non implet votū ſuū ſm diuinum iudicium. Qꝛ ta
lis habet iudiciū exeūdi cū malignate: qꝛ non vult
dare opam vt mutet volūtatē ſuā: qꝛ eſt in malitia
deliberata exeundi. Nec vult deſiſtere ab illo pro-
poſito. In hijs aūt que offerunt̃ deo plus pōderat
deus intētionē ꝙ factū. Si ſcdo mō videt̃ mihi ꝙ
implet votū: qꝛ ꝓpoſitū exeundi nō habet abſolu
te nec ex malignitate ſz magis ex infirmitate. Simi
li mō poterit dici ſi vouerit ſecundomō ſeu tertio.
O ❡ Si autē vouit intrare. hñs actuale propoſitum
exeundi poſtꝙ intrauerit: hoc pōt intelligi tripli
ter. Uno mō ꝙ vouet intrare vt exeat. Alio modo
ꝙ vouet introitū ⁊ exitū. Tertio mō ꝙ tm̄modo vo
uet introitū: ⁊ voluntate exeūdi propoſitū. Et quo
cunqꝫ iſtorum triū modorū voueat: peccat. Et non
tenet votum qꝛ eſt temerariū. Intrare eñi propter
exitum vt propter finē: eſt propter finem malum in
trare: vt ſuperius viſum eſt: nō tenet votum factum
de re bona propter finē malum. Uouere etiam co-
pulatiue introitum ⁊ exitū eſt temerariū: qꝛ hec cō-
iunctio propter alterā partem mala eſt. Uouere eti
am introitū cōcomitante propoſito exeundi temera
rium eſt: qꝛ ꝙuis intrare ſit bonum de ſe: tamē cū
tali comite non eſt bonū. Unde quando aliquis vo
uet intrare: ⁊ intrat religionem cōcomitante propo
ſito exeundi: peccat: qꝛ facit dedecus religioni habi
tum dimittendo. Planum eſt ergo ꝙ vouens intra
re religionem eo modo quo tenet votum: votum
non implet ſm diuinum iudicium. Nec abſoluitur
ab obligatione facta a deo ſi intrat cum propoſi-
to exeundi abſolute: ⁊ cum voluntate nō dādi ope
ram vt ſuū mutet propoſitū. ❡ Sz dubitat̃ ſi om
P ne votum ſit diſpenſabile. Ad hoc dubium dicunt
aliqui ꝙ diſpenſatio: dupliciter poteſt accipi. Uno
modo ꝓ iuris relaxatiōe. Alio modo pro iuris de
claratione. Primo modo nullum votum eſt diſpen
ſabile. qꝛ per votum factum deo ab illo qui eſt li-
bere poteſtatis i vouēdo: vouens remanet obliga
tus de iure diuino: papa aūt ius diuinum relaxare
non pōt. Scdo mō aliqua ſunt diſpēſabilia: qꝛ pa
pa pōt declarare ⁊ iterpretari ius diuinū: ⁊ aliqua
ſunt indiſpenſabilia. Illa aūt ſunt indiſpēſabilia
Q que dignā recōpenſationē habere non poſſunt vt
votū cōtinētie religionis. ❡ Sz ↄ̄ iſtā opinionē ſic
argui pōt. Magis pōt papa ſup quēlibet xp̄ianū
in hijs que ſunt ſupererogationis: ꝙ quilibet plat᷒
religioſus ſup ſubditos ſuos in hijs que non ſunt
de neceſſitate ſue profeſſiōis: qꝛ in papa eſt ſub deo
plenitudo ptãtis. Sz prelatus religioſus pōt di-
ſpenſare in voto ſubditorū ſuorū: ſi qua ſupaddunt
ſue profeſſioni: ergo papa multo fortius diſpēſare
poteſt in oībus votis que ſunt: non reſpectu eorū
que ſunt neceſſaria ad ſalutē reſpectu quorū eſt vo
tum qd̄ in baptiſmo emittit̃: ſed reſpectu eorū que
ſunt ſupererogationis. Ideo dꝛ ꝙ omne votum qd̄
eſt ſupererogatiōis eſt diſpēſabile: qꝛ i quolibet ta
li voto poteſt inueniri cauſa rationabilis diſpenſa-
tionis ſibi vt profect᷒ maioris boni: vel vitatio ma
li. Sed per cōparationē ad rempublicā: ſeu per cō-
parationem ad vouentes. Reformatio enim pacis
inter regna: maius bonū eſt ꝙ cōtinentia vnius per
ſone. Unde in tali caſu ſi perſona que continentiā
vouerat nubat per obedientiam dñi pape: ſua obe
dientia magis eſt meritoria ſibi ꝙ cōtinentia ꝙtū
ad premium ſubſtantiale. Uitatio etiā coīs mali:
vt vitatio diſcordie inter reges q̇ ſunt in pace. Et
probabilis vitatio trangreſſionis voti. Si proba-
bilitas ſit vehemēs poſſunt eſſe rationabilis cau-
ſa diſpenſādi in quocūqꝫ ſupererogationis voto.
Aliter eī nō video quī obligatio ꝓ caritate facta
quandoqꝫ cōtra caritatem militaret. ❡ Si dicas R
ꝙ hoc nō eſſet per ſe ſed per accidēs .ſ. ꝓpter infir-
mitatem perſone. Hoc nō obſtat. Recta enim ratio
dictare pōt aliquē eſſe loco dei in eccleſia: qui peri
culis coītatis ⁊ pſonarū: penſatis infirmitatibus
vtilitatib᷒ ⁊ dānis: poſſit rationabil᷒ obuiare. Et
dico rationabiliter qꝛ vbi nō eſt rationabilis cā di
ſpenſandi. Si diſpenſaretur nō eſſet diſpenſatio ſz
diſſipatio ſm Bern. 2. de cōſi. ad euge. capit. 14.
Et ſi diceretur qꝛ oē promiſſum eſt de lege nature:
ſed ea que ſunt de lege nature ſunt indiſpenſabilia
vt pꝫ. 25. q. i. capi. Sunt quedam: ergo nullū vo-
tum eſt diſpenſabile. Item qui non facit qd̄ promit
tit mentitur: ſed nullus poteſt in mendacio diſpen
ſare qꝛ ſm phm. 4. eth. cap. 14. Mendacium ſm
ſeipſum eſt prauum ⁊ fugiendum. Cum ergo omne
votum ſit promiſſio: ergo nullum eſt diſpenſabile.
Item eccleſiaſtici. 26. Non eſt condigna pōdera-
tio anime continentis. Sed in nullo voto qd̄ nullā
recipit recōpenſationem diſpenſari poteſt: ergo nō
omne votum eſt diſpenſabile. Item extra de ſtatu
monacho. cap. Cum ad monaſterium. dicitur. Ab
dicatio proprietatis ita anneꝫa eſt regule mona-
chali: vt nec contra illam ſummus pontifex valeat
diſpenſare. ergo non omne votum eſt diſpenſabile
Item nullum votum eſt diſpenſabile qd̄ in melius
non poteſt commutari. Sed votum religionis nō
poteſt in melius commutari: cum omnia alia vota
poſſunt commutari in votum religionis: ergo non
omne votum eſt diſpenſabile. ❡ Ad iſta reſpōdeo
❡ Ad primum dico ꝙ ꝙuis manente obligatione S
de iure nature ſit ſoluere: tamen ipſa obligatio non
fuit de iure nature abſolute: ſed ſub hac conditiōe
ſ. quouſqꝫ per ſuperiorem ex cā rōnabili fuerit di-
ſpēſata ⁊ relaxata. Naturale eī iudiciū recte rōnis
dictat ꝙ per aliquē ſuperiorem talis obligatio re-
laxari poſſit ex cā rationabili: qꝛ ad cauſandum ta
lem obligationē concurrit mutabilis cā. ſ. volūtas
humana. Ideo ſuperior ſoluendo obligationē: ni-
hil facit contrarium nature: maxime cum in omni
diſcreto voto: voluntas ſuperioris ſupponatur ex
cepta. ❡ Ad ſcdm̄ concedo ꝙ qui non ſoluit quod
promiſit mentitur: ſi non remittatur obligatio: et
ſoluere poſſit. Sz obligatione remiſſa non mentit̃

ſi non ſoluit: quia extunc non eſt amplius debitor ❡ Ad tertiū d: ſm glo. ꝙ illa ponderatio de qua loquitur ibi ſcriptura: ſunt opes mūdi ⁊ ſapientia ſecularis. Et per continentem animam intelligitur
x anima deſpenſata deo in ſpirituali ſcientia. Et ſm hanc expoſitionem: auctoritas non eſt contra dictā ſolutionem. Si enim intelligeretur ꝙ in nullo actu eſſet maior ratio meriti ꝙ̄ in obſeruantia ⁊ actu cō tinētie: falſus eſſet intellectus: qꝛ in ſuſtinēdo martyrium maius eſt meritum Unde aureola martyrū nobilior eſt virginum aureola. ❡ Ad quartum dicitur ꝙ ꝙ̄uis ſummus pontifex nō poſſit facere ꝙ ſit monachus abſq; renunciatione proprietatis: qꝛ hoc eſſet facere contradictoria ſimul eſſe vera. Tamen poteſt facere de monacho nō monachum ſi cā rationabilis affuerit. ❡ Ad quintuȝ dicitur ꝙ ſi votum religionis non poſſit cōmutari in melius bonum priuatum: tamen poteſt cōmutari in meliꝰ bonum cōmune: Poſſet etiam eſſe talis cōditionis ille qui vouit: ꝙ illud votum poſſet cōmutari in aliud bonum magis expediens ſibi: ꝙ̄uis non poſſet
a cōmutari in aliud maius bonum ſimpliciter. ❡ Sȝ dubitatur ſi ſolus papa poſſit diſpenſare in votis. Reſpondeo ꝙ in votis maioribus cuiuſmodi ſunt votum cōtinentie: religionis: et crucis: ſolus papa diſpenſare poteſt. qꝛ in votis iſtis non eſt diſpenſandum niſi propter cōmunem eccleſie vtilitatem: vel aliquam magnam neceſſitatem. In omnibus aliis votis que reſpectu iſtorum dicunt̄ vota minora. cuiuſmodi ſunt votum abſtinentie: peregrinationis ad ſanctum Jacobum ⁊ ſimilia. poſſunt epiſcopi diſpenſare: vt extra de voto ⁊ voti. redēp. capitu. primo. Ubi dicitur ꝙ diſpenſatio in votis peregrinationis pendet ex eius qui preſidet arbitrio. Per quem ſm glo. ⁊ dominū hoſt. non intelligitur tantum papa: ſed etiam epiſcopus. Ad quod facit qđ dicitur. 1. q. 7. §. Ubi rigor. ⁊ capit. ſequenti. Inferiores aūt epiſcopis in nullo voto diſpenſare poſſunt: niſi eis fuerit ſpecialiter commiſſuȝ. Exceptis prelatis religioſis qui diſpenſare poſſunt in votis ſubditorum ſuorum. ❡ Sȝ dubitatur ſi votum fa
⁊ ctum de aliquo bono propter malum finem: ſit tenendum. Dico ꝙ vouens ſe aliquid facturum qđ eſt bonum: non tamen per hoc intendēs niſi finem malum: grauiter peccat. Nec debet teneri votum. Et rō ē qꝛ votū magis depēdet a ſuo fine ꝙ̄ a ſua materia: qꝛ ſȝ pħm. 2. metħ. finis ē cā cāꝝ. Et a fine denominat̄ res. Sȝ votū factū de materia mala propter bonū finē nō tenet̄: ḡ multo fortiꝰ nō tenet̄ votū factū de re bona propter malū finē. Itē quia tunc vellent ꝙ deus eſſet actor mali cū voueat bonum vt deus det malum: qđ eſt graue peccatuȝ: qꝛ vt ait Aug. Non ſunt facienda bona vt eueniant mala. ❡ Sȝ nunquid votum factum de re bona: ſolum ad habendum bona temporalia: teneat. Dico ꝙ ſi vouens aliquid vt habeat aliquod bonum temporale: puta infirmus vouet vt habeat ſanitatē ſterilis vouet vt hēat prolē. Paup vouet vt habeat bona ad viuendum. Si vouet cum illa conditione
y vt habeat illa bona: ſi illa bona aſſequat̄: tenet votum ⁊ obligatur ad cōplendum. Si autem non aſſequatur illa bona: non tenetur complere votum. Iđ omne votum de bona materia conditionaliter factum: ſi aſſequatur quod petit tenetur complere. ❡ Sed nunquid votum factum cum conditione: ſi conditio non impleatur: obliget ad ſoluendum votum. Reſpondeo ꝙ votum factum ſub conditio z
ne que conditio non impletur per culpam vouentis: ē obligatoriū. Qđ pȝ rōne ⁊ auctoritate. Rōne ſic ꝙ̄tum ad firmationē promiſſionis ſub conditione facte equiualet. ſ. ꝙ ille cui facta ē promiſſio cōditionem adipleat: quam promittens appoſuit. Et ꝙ illa cōditio remittatur a promittente: qꝛ ſeu adimpleatur conditio: ſeu a promittente remittat̄ ſeu tollatur: tenet promiſſio. Sȝ ſi promittens ex deliberatione ⁊ ſcienter impedit: ⁊ eſt ī culpa ne ille cui fecit promiſſionē: conditionem impleat: idem eſt ad equiualentiā ac ſi ipſam remitteret: cum eam nolit adimpleri: ⁊ conatur vt non impleatur. Cū ergo ꝓmiſſo ſua teneret ſi conditio impleretur: ꝓbolominimis etiam tenet quando per culpam eius ſtat ꝙ non impleat̄. Pȝ vero ſic auctoritate extra de ſpōſ. capit. Sicut ex literis. Ubi dicitur de quodam qui quandā mulierem ſe ducturum in coniugem infra terminum aſſignatū iuramento firmauit. Nec per virum ſtetit ſed ſemper mulierem quo minus inter eos matrimonialis ſolemnitas ante lapſum temporis aſſignati non ſit ſecuta ꝙ viro non eſt imputandum. Immo promiſſio pro completa eſt habenda. Idem ergo eſt ꝙ̄tum ad equiualentiam ad hoc vt teneat promiſſio: cōditionem appoſitam implere: ⁊ non ſtare per illum qui eam adimplere debet quo minus impleatur. Sȝ quando promittens impedit eius impletionē: illo qui debet adimplere exiſtente parato ad implendū: ⁊ per promittentem et non per alium ſtat ne impleatur: ergo pro impleta habenda eſt: ⁊ ſic obligatur ad votū. Si aūt nō eſt culpa eius: ſed ille cui facta eſt promiſſio non vult adiplere: nō obligat̄ ad votū vt pȝ extra de cōditionibꝰ appoſitis ideſpōſatiōe vel aliis ꝯtribꝰ. c. Uerū. vbi glo. Dōatio ſub ꝯditiōe fcā nō tȝ niſi adue
nīētē ꝯditiōe ſeu adipleta. ❡ Sȝ ē dubiū ſi idē opꝰ A
bonū ſit magis meritoriū cū voto ꝙ̄ ſine voto. Rñdeo ꝙ magꝭ meritoriū ē idē opꝰ bonū factū cū voto ꝙ̄ ſine voto. Qđ declaro triplici rōe ⁊ vna ſimilitudine. Prima ſic opꝰ īferioris ꝟtutis magis ē meritoriū īpatū a ſupiori ꝟtute: ꝙ̄ nō impatū: ſed latria eſt ꝟtꝰ ſupior ꝙ̄ abſtinētia. Et opꝰ abſtinētie ad qđ mouet̄ hō ex voto impatū ē ab ea: vouere eī eſt actꝰ latrie: ḡ magꝭ meritoriū opꝰ ē abſtinētie ad qđ mouet̄ hō ex voto ꝙ̄ ſiñ voto. pȝ qꝛ qñ ē cū voto ē actꝰ latrie. ⁊ qñ ē ſine voto ē actꝰ abſtinētie ſimpliciter. Mōꝰ magis meritoriū eſt actꝰ latrie ꝙ̄ abſtinēne ḡ omne opꝰ bonū eſt magis meritoriū cū voto ꝙ̄ ſine voto: qꝛ cū voto icludit latriā: ſine voto non. Scđa rō ē hec. Quāto opꝰ ꝓcedit a volūtate magꝭ firmata i bono: tāto ē opꝰ ꝟtuoſiꝰ ⁊ ex ꝯñti magis meritoriū. Ad opari eī ꝟtuoſe reqrit̄ firmiter ⁊ imobiliter opari. 2. eth. c. 4. Sȝ ceteris pibꝰ volūtas ē firmior cū voto ꝙ ſiñ voto. Tertia rō ē hec. Deꝰ cū acceptet opꝰ ꝑꝑ opātē tāto magꝭ acceptat opꝰ ꝙ̄to ē ab homine ab ſeruitium dedicatum. Sed ceteris paribus homo ſpecialius dedicatur ad ſeruitium dei per votum ꝙ̄ ſine voto. ❡ Patet etiam ſimili B
tudine. Nam ad id eſt ſimilitudo quam ponit anſelmus in libro de ſimilitu. vltra medium. In qua

comparat ſecularē facientē bonū opus: illi qui de
fructu arbor' ſue donat dño ſuo q̄tū vult. Religio
ſum v̄o cōparat illi q̄ dño donat totā arborē cum
fructu. Huius em̄ obſequiū magis eſt acceptū dño
q̄ obſequiū alteri⁹. Sic certe ſuūtiū religioſi mag'
C acceptat̄ q̄ hoīs ſecular'. ¶ Et ſi diceret̄ q: opus
bonū factū ex neceſſitate nō eſt tm̄ meritoriū q̄ fa-
ctum ſine neceſſitate. Un̄ min⁹ meritoria eſt obſer-
uatio p̄ceptorū ad q̄ quilibet tenet̄ ex neceſſitate: q̄
cōſiliorū ad que nō tenet̄ homo de neceſſitate. Sed
opus qđ fit ex voto tenet̄ de neceſſitate adimplere.
Illud v̄o qđ nō fit ex voto non tenet̄ de neceſſitate
adimplere: ergo magis meritoriū eſt illud qđ fit ſi-
ne voto ad qđ nō tenet̄. Ad iſtđ argumentū maior
eſt vera ſi intelligatur de neceſſitate coactōis. Sz ſi
intelligatur de neceſſitate ſalutis que eſt neceſſitas
conditionalis ſm̄ qđ dicimus aliquid neceſſarium
ad cōſequēdum finem: que neceſſitas libertatem nō
excludit maior tunc non eſt vera: vnde etiaz vouēs
quando vouit vouit libere ⁊ non neceſſario. Item
etiam obſeruatio preceptorum eſt magis meritoria
q̄ conſiliorum. accipiendo conſilia p̄ciſe ratione
eorum que addunt ſuper precepta: q̄uis ſit econ-
trario cum talia conſilia accipiuntur cum incluſio
D ne preceptorum. ¶ Sed dubitatur ſi de re inutili
poteſt fieri votum. Dico q̄ de re inutili ad ſalutem
anime non poteſt fieri votum de iure: quia deus re-
ſpuit obligationem ſibi oblatam contra ſeipſum.
De facto vouere poteſt de re inutili ad ſalutem.
Multi enim fatui vouent multa ſibi nociua ⁊ inuti-
lia ad ſalutem: vt dicet fatuus. Ego voueo deo q̄
faciam dicere tres miſſas ſi habere talem mulierez
poſſim. Tales fatui volunt q̄ deus ſit actor mali.
Et ideo grauiter peccant: ⁊ ideo talia vota non te-
E nent de iure. ¶ Sed dubitatur: ſi religioſus poteſt
vouere. Ad hoc dubium reſpōdent aliqui q̄ q̄uis
religioſus non teneatur in omnibus obedire ſuo p̄
lato: etiam in omnibus licitis que prelatus vellet
imperare: tamen in quibus prelato eſt ſubiect⁹ te-
netur ei obedire p̄ quolibet tp̄e quo ſibi impatur:
Ideo nullū ei tp̄s vacans quo aliq̄d poſſit facere
vltra illud ad qđ tenet̄ facere ex ſua p̄feſſione: ideo
nihil vltra hoc licet ſibi vouere: q: nullus dz voue-
re aliq̄d: niſi eligere poſſit tempus in quo illud poſ-
ſit adimplere. Sed hec ratio non videtur cogere: q:
multa poſſet vouere religioſus: quorū adimpletio
executionem operis cuiuſcūq̄ quā prelatus poteſt
ſibi precipere: non impediret: ſed p̄moueret. Ut nō
dicere verbū ocioſum: ⁊ non cogitare aliquid vane
conſentiendo cogitationi. Ergo ſi aliud non ſit q̄
qđ ratio p̄dicta ponit: religioſus poſſet vouere ſine
licentia prelati: nūq̄ ſe dicturū ex deliberatōe ver-
bum ocioſum: nec vanū aliquid cogitare. Abſtinē-
tia autem hmōi eſt vtilis ad ſalutem: non tamē ne-
ceſſaria: q: non ſemper eſt pctm̄ mortale facere con-
trarium. Item eſſet periculuz talia vouere cū nemo
ſit qui a talib⁹ abſtinere poſſit niſi ex magna ⁊ ſpe-
ciali gr̄a dei. Item non obſtante predicta ratione
poſſet religioſus quolibet die facere votum: ſe di-
cturum aliquam ſpecialem orationem quando va-
caret ſibi tp̄s quo non eſſet occupatus de precepto
prelati: vel in operibus que in ſua p̄feſſione inclu-
F duntur. ¶ Ideo dicunt alij q̄ ratio quare religio-

ſus vouere nō pōt: eſt q: penſata humana infirmita-
te: ⁊ religiōis onere: nō poſſet ſe ad aliud vltra ſuā
p̄feſſionē obligare: qđ poſſet adimplere ſine quali-
cunq̄ p̄iudicio vel p̄iudicij periculo obſeruationis
cuiuſlibet eorum ad que ex ſua p̄feſſione tenetur: ⁊
abſq̄ periculo reddēdi ſe interdū onerosum p̄lato
ſuo ſeu aliquibus fratrū ſuorū: p̄pter ſollicitudinē
⁊ modos viuēdi ſingulares quos interdū haberēt
illi qui eſſent ad plura obligati q̄ alij. I. ē tante al-
titudinis eſt religiōis votū q̄ oīa alia vota in ip̄m
commutari poſſunt. Et ideo eccleſia huius voti al-
titudinē cōſiderans: ⁊ humane nature infirmitatē:
voluit auctoritate dei: voto religionis nullū aliđ
poſſe votum ſuperaddi p̄pter periculum tranſgreſ-
ſionis vitandum: quia nō eſt neceſſaria certi pecca-
ti deteſtatio vbi totum tempus vite ſeruitio impedi-
tur creatoris: vt patet. 30. q. 3. c. Admonere. Qua
etiam de cauſa iura cōſentire videntur: q̄ vota que
fecit religioſus ante ſui p̄feſſionē in religiōe: que vo-
ta prelatus ip̄m recipiēs ignorauit: poſtq̄ illud vo-
tum fuerit ſibi notū poteſt reuocare. Quod proba-
tur p̄ hoc: q: religioſus plus eſt ſub p̄lato q̄ vxor
ſub viro. Sed ſicut dr̄. 23. q. 5. c. Noluit. Si adhuc
innupte mulieri cōſenſerat pater vota perſoluere.
Si anteq̄ p̄ſoluit nupſerit: ⁊ viro eius h̄ cognitum
nō placuerit nō tenet̄ perſoluere. Et h̄ ſine quocun-
q̄ pctō. Ex quo arguit glo. Abbatē poſſe reuocare G
votū mōachi qđ ante mōachatū emiſit. ¶ Alij tñ
dicūt monachū nō poſſe vouere eſſe intelligendum
de voto abſtinentie: per qđ alij ſcandaliſarentur: ſi-
cut dr̄ in glo. Super illud. 20. q. 4. c. Monachū.
Sed quāq̄ iſte opiniones dicāt aliqua vera: tñ nō
ſunt cauſa quare religioſus vouere nō poteſt. Pri-
ma em̄ opinio nō cogit: q: q̄q̄ religioſus teneatur
obedire ſuo p̄lato: nō tamē ex hoc ſequeret̄: quin re-
ligioſus poſſet vouere aliqua ſecrete: que nullo mo-
do impedirent obedientiam prelati: nec tp̄s in quo
poſſet impediri obedientia. Item prelatus nō poſ-
ſet p̄cipere aliquid qđ eſſet cōtra honorez dei. Sed
ſi religioſus vouet actū latrie qui ſoli deo pertinet
p̄lat⁹ nō pōt p̄cipere cōtra h̄: q: p̄ciperet cōtra honorez
dei. Itē ſi illud quod dicit iſta opinio eſſet verum
omnes religioſi poſſent vouere ſine licentia prelati
quia poſſent multa vouere que non impedirēt obe- H
dientiam prelati. ¶ Nec valet etiam ſcđa opinio:
quia in religione: multi ſunt viri religioſi quibus
eſſet leue portare aliqua vltra obligationez religio-
nis. Et talia poſſent vouere: ideo infirmitas nō co-
git quin poſſint vouere alia que viri virtuoſi leui-
ter ferrent ſine quocunq̄ periculo. Nec deberet eſſe
tedioſus de bono ſuo frater deuotior ceteris reli-
gioſis: immo magis acceptabilis ⁊ dilectus: ſicut
erant viri ſancti qui multa faciebāt ſuperogatiōis
vltra q̄ tenerētur. Nec eccleſia ſimpliciter determi-
nat q̄ nullum aliud votū fiat ſuper votum religio-
nis: ſed determinat q̄ nullum aliud votum debet
eſſe de neceſſitate ſuper votum religionis. Nec com-
muniter congruum eſt propter periculum. Sed de
bene eſſe q̄ non poſſit addi votuz voto religionis:
eccleſia non dicit oppoſitum. Aliter prelatus ordi-
nis nō haberet poſſe dandi licentiam vouendi ſuo
religioſo: qđ eſt falſum. Et q̄q̄ prelat⁹ habeat po-
teſtatem remittendi votū qđ fecit ante profeſſionē:

hoc nō eſt niſi quia ſubditus fuit volūtati prelati ⁊
noue poteſtati ſubditus. Nec eſt tanta altitudo re
ligionis: ꝙ ſupra oēm religionē nō poſſit eē maior
altitudo. Nā poteſt eſſe vir tāte perfectionis: ꝙ nō
ſolum perficiet p̄cepta euangelica ⁊ regulā ſue pro
feſſiōis: ſed etiā oīa ꝯſilia ad que nulla religio obli
gatur: niſi ad ea que in ſua regula vł ſtatutis deter
minantur. Ideo altitudo religionis nō tollit quin
I poſſit venire ad maiorē perfectionē ⁊ vouere illam.
¶ Tertia opinio nō valet: quia vt determināt iura
Simpliciter ꝓhibitū eſt religioſis: nō ſolū de voto
abſtinentie: ſꝫ etiā de oībus votis: vt nullo mō ſine
licentia p̄lati voueāt. Nec illa rō friuola valet. ſ. ne
alij ſcandalizent: nā de bono nullus ſcādalizari de
bet: ſicut poteſt deduci ex dicti ſaluatoris Mathe.
15. Nā cum xp̄s dixiſſet phariſeis. Non oē qđ in
trat in os coinq̄nat hoiem: ſꝫ que de ore ꝓcedūt. ſ.
ſignificātia maliciā cordis. Dixerūt diſcipuli. Scis
q2 phariſei ſcandalizati ſunt in verbo h̄. Dixit eis
Ieſus. Sinite eos: q2 ceci ſunt. Sic etiā ſi aliqui ſcā
dalizentur de profeſſione facta ex voto: diceret illis
verbū ſaluatoris. Sinite illos: q2 ceci ſunt. Ideo il
la ratio friuola eſt: ꝙ non poſſit de perfecto bono
K fieri votū ꝓpter ſcādali timorē. ¶ Ideo pono qđ
mihi vł ſm opinionē meā. Et dico ꝙ nullus pōt
emittere votū: qđ nō ꝓcedat ex libertate ſue volūtat.
Ideo habentes liberā voluntatē vouere pñt. Qui
aūt nō habēt ꝓpriā volūtatem: ſed abnegauerunt
eam ⁊ poſuerūt in alterius volūtate: tales vouere
nō poſſunt: cum nō habeāt voluntatē ꝓpriam: ſed
volūtas eorū eſt in alteri9 poteſtate. Cū ergo reli
gioſi faciāt tria vota. ſ. obediētie: paupertatis: caſti
tatis. Vouēdo obediētiam abnegant ꝓpriā volū
tatem: ⁊ ponūt eā in ptāte p̄lati. Ideo quia nō ha
bent ꝓpriā ptātē ⁊ liberā ſue volūtatis nō poſſunt
vouere. Et id eſt ꝙ fatui ⁊ furioſi vouere nō pñt: q2
L nō ſunt in libertate ſue volūtatis. ¶ Et ſi diceret ꝙ
religioſi vouere poſſunt ſine licentia prelati. Quia
obligatio que fit inferiori: nō pōt impedire ſuitiuꝫ
impendēdum ſuperiori dn̄o. Sed per votū aliquis
ſe obligat deo ad ſibi impēdendū ſuitiū: ḡ nō pōt a
voto impediri ꝑ inferiorē prelatū: q̄ tuncūqꝫ ei ꝓ
miſerit obediētiam. Item filiusfamilias eſt in ptāte
patris. Sed pōt vouere patre ꝯtradicēte ſicut quo
tidie fit: ꝙ parētibus inuitis iuuenes in religiōib9
profitentur. Ergo q̄uis aliq̄s nō ſit ſui iuris: voue
re pōt. Itē nullus eſt magis in ptāte alteri9 q̄ mo
nachus ſuo p̄lato cui obediētiā ꝓmiſit ⁊ vouit. Sꝫ
monachus pōt vouere vt vł: cum in q̄buſdā ſit ſue
volūtatis arbitrio. Nō eñi in oībus tenetur obedi
re p̄lato vt dicit Bern. ſed in hijs tm̄ que ad religio
nem ptinēt: ergo religioſi vouere poſſunt. Itē vxor
eſt in ptāte viri. Sed vxor in q̄buſdam vouere pōt
M ergo ⁊ ſine ꝯſenſu viri: igr̄. ¶ Ideo ad argumenta
reſpondet. Ad primū quando d2 ꝙ obligatio que
fit inferiori nō tollit ſuitiū impendendū ſuperiori:
iſta eſt vera ſi ſuperior nō ordinauit oppoſitū. Sed
deus ordinauit ꝙ in qualibet religione ſub p̄cepto
ꝙ quilibet religioſus nō habeat ꝓpriā volūtatem
ſed ipſam tradat ſuo p̄lato. Et in hoc meret ⁊ ſuit
deo: q2 ſe ſubdit hoi ex p̄cepto dei. Ideo nullo mo
do pōt vouere niſi de ꝯſenſu ſui p̄lati in quo eſt ſua
volūtas. Vouere aūt cadit ſub ꝯſilio. Sed obedire
prelato cadit ſub p̄cepto. Et plus tenemur ad pre
ceptum q̄ ad ꝯſiliū. Ideo illud qđ cadit ſub p̄cepto
nō pōt tolli ab eo qđ cadit ſub ꝯſilio. Et cū deus p̄
cipiat religioſum obedire p̄lato: ⁊ ſic deus immuta
bilis: id vult illā obligationē impleri: ⁊ id lex illa eſt
facta ſm volūtatē ſuperioris. ¶ Ad ſcđm dico ꝙ N
ex quo hō venit ad annos pubertatis nō eſt in po
teſtate alterius ſi ſit ꝯditione liber: q̄tum ad ea q̄
ad ſuā ꝑſonam ſpectāt. Et id ſicut talis: parentis
bus inuitis: pōt matrimoniū ꝯtrahere: vel intrare
religionē: vel in ea ꝓfiteri: nō tm̄ q̄tum ad alias res
domeſticas: pōt vouere ſine licētia patris. Et ratio
eſt q2 in matrimonio: forma eſt ꝯſenſus de p̄ſenti.
Cōſenſus aūt patris nihil facit ad matrimoniū: niſi
ſi ꝯſenſus ꝓprius ꝑſone ꝯtrahētis. Ideo nō eſt ſi
mile. q2 religioſus nō hꝫ ꝯſenſum ꝓpriū in aliqua
re: cū ſuā p̄lato tradiderit volūtatē. De ingreſſu re
ligiōis plus tenet quilibet patri celeſti q̄ patri car
nali: id inuitis parentib9 carnalibus pōt q̄s trāſi
re ad religionē. Sed nō eſt ſic de religioſo: q2 pater
celeſtis poſuit ſub p̄cepto cuilibet religioſo eſſe ſub
volūtate p̄lati: ⁊ nō habere volūtatē ꝓpriā. Quā
tum aūt ad alias res domeſticas filius nō pōt vo
uere ſine licentia patris. ¶ Ad tertiū dico ꝙ ſubdi O
tus q̄uis in oībus nō teneat obedire ſuo p̄lato: tñ
tenetur obedire oī tempore in hijs que nō ſunt cō
traria aīe ſue. Et q̄uis nō teneatur obedire ſibi in
oībus p̄ceptis affirmatiuis: ſi vltra regulā ſuā vel
let ponere iugū. Tñ tenet obedire ei in p̄ceptis nega
tiuis: niſi ꝓhiberet aliq̄d qđ eſſet ꝯtra regulā ⁊ ani
mam ſuā. Ideo p̄latus poſſet multa ꝓhibere lici
ta ꝯſilia: ſm ꝙ p̄lato videretur eſſe poſſibile: q̄uis
eſſent multe perfectiōis: cū in nullo ſubdit9 habeat
poteſtatē ſe obligādi niſi de voluntate ſui p̄lati.
¶ Ad quartū d2: ꝙ in hijs in q̄bus vxor tenetur vi P
ro: ⁊ ecōtra. Neuter pōt vouere ſine mutuo ꝯſenſu
ſicut patet de voto ꝯtinētie: quia in tali caſu neuter
habet poteſtatē ſui corporis. In regimine vero do
mus ⁊ diſpēſatione ⁊ alijs (niſi q̄tū ad votū caſti
tatis) mulier eſt ſubiecta viro. Et nō pōt facere ali
quid ad qđ obligetur niſi de volūtate viri. Vir aūt
in talibus nō eſt ſubiectus vxori. Ideo pōt facere
vota que nō impediāt redditionē debiti: q2 ad hoc
corpus viri eſt ſubiectū mulieri. Itē nota ꝙ ep̄s nō
pōt facere votū: quo vinculum inter ip̄m ⁊ ſuam ec
cleſiam diſſoluat: ſine licētia dn̄i pape: extra de re
nuncia. ca. Cū pridē. Nō pōt etiā ſine licentia dn̄i
pape ḡnali vel ſpeciali votū peregrinatiōis emitte
re per quā peregrinationē poſſit diu a ſua eccleſia
abſentari: extra de voto ⁊ voti redēp. ca. Magne.
Clericus etiā ſecularis ſub aliquo ep̄o hñs beneficiū
in quo debet facere reſidētiam: nō pōt ſine licentia
ep̄i votum longe peregrinationis emittere: extra de
voto ⁊ voti redēpt. ca. Magne. Pōt tñ emittere vo
tū de intrādo religionē ſine licentia ep̄i. vt. 19. q. ij.
capi. Due. Etiam de accipiēdo crucē pōt ſine ep̄i li
cētia vouere: extra de voto ⁊ voti redēpt. ca. Ex mul
ta. Quia ad h̄ ſunt ꝑ papam licētiati. ¶ Sed du Q
bitatur quod plus obligat votū vel iuramentum.
Dico ꝙ iuramētum pōt eſſe dupliciter: q2 aut fit tā
tum homini: aut fit deo. Si tñ fiat hoi: tūc magis
obligat votū q̄ iuramentū: q2 in voto ſemꝑ fit obli
gatio deo. Modo fortior eſt obligatio que fit deo

ꝙ illa que fit hoi ſolū. Iuramentū aūt factū ſolum
hoi nō tñ obligat ſicut obligatio voti q̄ fit deo. Si
vero iuramentū fiat deo: tunc magis obligat ꝙ vo-
tum ceteris paribꝰ. Qꝛ q̄cunqꝫ ex deliberatiōe deo
iurat aliq̄d ſe facturū cū intentione obligādi ad for
tioꝛē obligationē ſe hꝫ: qꝛ inuocat deū in teſtē q̄ eſt
prima veritas: ⁊ in teſtimoniū huiꝰ obligatiōis ad-
ducit. Cū ḡ votū nō importet niſi ꝓmiſſionē factā
deo ex deliberatiōe cū intētiōe obligādi ſe: videt ꝙ i
iuramēto cōprehēdat tota ratio obligatiōis q̄ ē in
voto. Et addit adductio p̄me veritatis i teſtimoniū
R ad maioꝛē ꝓmiſſiōis cōfirmationē. ¶ Alij tñ dicūt
ꝙ foꝛtioꝛ ē obligatio voti ꝙ iuramēti. Qꝛ obligatio
voti ex libero cōſenſu volūtatis hois cauſat: ⁊ ex fi-
delitate quā dꝫ deo. Obligatio aūt iuramēti ē ex li-
bero cōſenſu hois: ⁊ reuerētia quā dꝫ deo inq̄tū eſt
veritas prima. Sꝫ votū ꝑtinet fidelitati. Iuramētū
vero ꝑtinet veritati. Infidelitas autē ſerui ad dñm
eſt grauioꝛ quocūqꝫ alio: ⁊ ē ꝯ primū p̄ceptū. Et nul
la iniuria ſerui pōt eē maioꝛ ꝙ eē infidelis dño. Iō
frangere votū ē maiꝰ pctm̄ ꝙ frāgere iuramētū: iō
magis obligat votū ꝙ iuramentū. Et ex hoc pꝫ: qꝛ
nulla diſpēſatio ē in voto: ſine aliqua cōmutatiōe i
meliꝰ vel in equale. In iuramēto aūt fit diſpēſatio
ſolū cū iniunctiōe penitētie. Ideo videtur ꝙ magis
obligat votū ꝙ iuramētū. Et q̄uis iuramentū non
fiat ſoli deo: nō includit tñ de ſua ratiōe illud qd̄ in
cludit votū: qꝛ q̄uis in vtroqꝫ fiat ꝓmiſſio: ⁊ in iura
mēto requirat teſtimoniū veritatis i voto: tñ de ſua
ratiōe includit fidelitas latrie q̄ ꝑtinet ad primū
preceptū. Modo plus pctī ē frāgere fidelitatē ꝙ ve
ritatē. Et q̄uis fractio voti ꝑtineat ad quintū p̄ce-
ptū ſcd̄e tabule. Et periuriū ꝑtineat ad ſcd̄m p̄ceptū
prime tabule. tñ voti factio q̄ ſoli deo ꝑtinet ad pri
mū p̄ceptū prime tabule ꝑtinet cū ſit actꝰ vbi ē ado
ratio ⁊ actꝰ ipenſus deo vł ad honoꝛē dei. Iō plus
eſt frāgere p̄cepta prima prime tabule ꝙ ſcd̄m p̄ce
S ptū. Et iſta opinio magis mihi placet. ¶ Sꝫ dubi
tat ſi pōt fieri votū de nūq̄ petēdo a dño papa di-
ſpēſatiōeꝫ i aliquo voto. Dico breuiter ꝙ tale vo-
tū nō pōt fieri: ⁊ factū nō obligat. Et rō ē qꝛ nullū
votū pōt fieri in preiudiciū dñi pape: ⁊ factū non eſt
obligatoꝛiū. Sꝫ predictū votū eēt in p̄iudiciū pape
quoniam expedit ꝙ dñs papa diſpēſet multotiens
in votis pro vtilitate eccleſie. Obligare autē ad non
petendum ⁊ non inclinandum aīm pape ad facien-
dū qd̄ eſt expediens eccleſie: eſſet in preiudicium re
uerentie que debetur eidem: ergo votum de non pe-
tendo diſpenſationē in aliquo voto a dño papa nō
eſt obligatoꝛium: quia materia voti obligatoꝛij nō
tantum debet eſſe licita: ſed etiam vtilis ad ſalutē.
Quedam enim licita ſunt que non ſunt vtilia ad ſa
lutē: ſed ſunt indifferentia. Unde apoſtolus prime
coꝛint. 6. Omnia mihi licent: ſed non omnia expe-
diunt. Sed non petere a domino papa diſpenſatio
nem in aliquo voto: non eſt ad ſalutē anime: immo
quandoqꝫ multum expedit petere. Ideo nunq̄ pe-
tere diſpenſationem in aliquo voto: non poteſt eſſe
debita materia voti. In caſu tamen aliquo in quo
vtilius eſſet ad ſalutem anime vouentis talem diſpē
ſationem nō petere ꝙ petere: obligatus eſſet ad nō
petendum: quia ſi aliquis vouet aliquid qd̄ in vno
caſu poteſt eſſe vtile ad ſalutem: ⁊ in alio caſu inuti

le: obligat ad voti obſeruationē in illo caſu in q̄ eſt
vtile ad ſalutē: q̄uis nō ad illd̄ qd̄ ē inutile. ¶ Sꝫ T
eſt dubiū ſi diſpar cultꝰ impedit matrimoniū. Pro
cuiꝰ declaratiōe eſt ſciendū ꝙ ante legē ſcripture li
cebat fideli cōtrahere cū infideli: qꝛ nulla lege ꝓhi-
bebat. Tēpoꝛe vero legis ſcripte ꝓhibitū fuit filijs
iſrael cōtrahere cū cananeis ꝓpter eoꝝ ꝑuerſitatē
⁊ obſtinationē. Et ne cōiunx infidelis ꝑuerteret vi-
rum fidelē. Nō aūt fuit ꝓhibitū cū alijs infidelibꝰ
Unñ heſter cōtraxit cum aſſuero: heſter ſcd̄o. Modo
aūt in lege prima: nō eſt licitū fideli contrahere cum
infideli: qꝛ ſacramentū fidei nō ſuſcepit: vñ ſi de fa-
cto cōtrahat matrimoniū ē dirimendū. Et ratio eſt
qꝛ talis infidelis nō ſuſcepit baptiſmū q̄ eſt funda
mentū oīm ſacramētoꝝ: ideo nullū ſacramētū pōt
dari alicui ſine baptiſmo: ⁊ ſic ſacramētū matrimo-
nij nō pōt recipi ſine baptiſmo. Ideo īfidelis nō ba
ptiſatꝰ ſacramētū matrimonij recipe nō pōt. ¶ Sꝫ V
nunq̄d ſi mulier ꝯheret cū heretico. Eſſet matrimo
niū dirimēdū. Dico ꝙ nō: qꝛ cū hereticꝰ fuerit ba-
ptiſatꝰ: habuit fundamētū recipiēdi ſacramētū mtri
monij. Ideo nō poſſunt ſeparari. Tñ peccaret moꝛ-
taliter q̄ cōiungeret ſe cū heretico. hic tñ diſtinguit
doctoꝛ ſubtilis. ꝙ aliud ē iter aliquos matrimoniū
eſſe vel ꝯbi ſimplr̄ ⁊ abſolute: vel legitime ⁊ honeſte
Primo mō neceſſe eſt dicere inter fidelē ⁊ infidelem
poſſe eſſe matrimoniū ⁊ ſcd̄o mō. Probat vtrūqꝫ ex
dicto aplī. 1. coꝛ. 7. Uir fidelis nō dimittat vxoꝛem
infidelē: q̄ cōſentit cohabitare cū eo. Si eñ nō eſſet
matrimoniū ſuaderet aplr̄s foꝛnicationē: ſi aūt non
licite vel nō honeſte eēt: aplr̄s nō cōſuleret. Et ſic ap
paret qualiter poſſit eē matrimoniū inter fidelē ⁊ in
fidelē. ¶ Et ſi diceret: ꝙ nō pōt fieri matrimoniū in
ter fidelē ⁊ infidelē: qꝛ nō pōt eſſe ibi bonū fidei ex X
parte eiꝰ q̄ nō eſt fidelis deo: ḡ nō pōt eſſe fidelis ꝓ
ximo. Sed vbi nō eſt bonū fidei nō pōt eē matrimo
niū. igit. Itē ibi nō pōt eſſe bonū ꝓlis ex parte eius
q̄ nō eſt fidelis: qꝛ q̄tū in ipſo ē inclinaret ꝓlem ad
tenendū ſuā ſectā: ⁊ ſic eſſet cā dānatiōis ꝓlis. Itē
tertio qꝛ nō eſt ibi bonū ſacramēti: qꝛ ex quo infide-
lis nō hꝫ baptiſmū nō eſt capax alioꝝ ſacramētoꝝ
vt pꝫ extra de preſb. nō bapti. c. primo. ¶ Sꝫ iſte ra Y
tiones nō cogūt. Prima nō cogit: qꝛ fidelitas ⁊ infi-
delitas pōt ſeruari ſine fide legis xp̄iane q̄ eſt crede
re in deū. Nā īfideles in ſuis iuramētis ⁊ pactis ſer
uant fidelitatē infidelibus ⁊ in ſuis ꝯtractibꝰ: vt pꝫ
per. Aug. ad publicolā nec ſequit. Nō vult ſeruare
fideꝫ ad xp̄m deum qua xp̄iani dicunt fideles. ergo
non vult ſeruare fidem pꝛoximo id eſt fidelitatem.
Item non ſequitur non vult obſeruare perfectius
ergo non vult obſeruare minus perfectum. Tum qꝛ
non poteſt per rationem naturaleꝫ attingere ad ob
ſeruantiam fidei xp̄ianitatis ſicut ad obſeruantiam
fidelitatis in matrimonio: que fidelitas eſt de lege
naturali. Secunda etiam ratio non mouet: quia ta-
lis infidelis pater vult per legem naturalem educa
re pꝛolem q̄tum poteſt. Et ad hoc per legem illam
poteſt habere cognitionem educandi pꝛolem. Ideo
non potes ꝯcludere niſi ꝙ non eſt perfectum bonū
pꝛolis: quia ad cultum xp̄i non educetur. Nec mi-
rum: quia educatoꝛ non nouit xp̄m neqꝫ legem eius
Ideo non nouit pꝛolem ſic educandam in lege xp̄i
¶ Nec etiam tertia ratio cogit aut mouet. quia in Z

dibus cōtractib⁹ matrimoniū pcedētib⁹ legē euāge
licā nō fuit annexū ſacramētū ꝓprie dictū vt ſupe-
rius viſuȝ ē:q2 inq̄tū ſacramētū ꝓpriū ē a xp̄o inſti
tutū.nec fuiſſet ſacramētū annexū in matrimonio in
ſtatu innocentie:ſi ſemꝑ natura humana in illo ſta
tu pduraſſet.Nec tñ tūc defeciſſet de pfectiōe aliq̄d
ptinēs ad cōtractū matrimonij.Sȝ alia duo diffici
lia occurrūt.Primo quō infidelis pōt dare corpus
ſuū alteri cū nō faciat hoc innitēdēs approbatiōi cōt
legis diuie:cū legē illā ignoret.Et null⁹ ſimplr pōt
dare:vel ſaltē nō licite:niſi in virtute approbatiōis
dñi ſuperioris:q2 aliter eēt fornicatio.Si tñ matri-
moniuȝ includat indiſſolutionē:quō infidelis ɔ̄hit
matrimoniū:cū tñ illud ſit poſtea diſſolubile ſi alter
cōiugū cōuertaṫ ad fidē ſine altero:pōt tūc diſcede-
re.Et hāc rationē tāgit mgr.d.39.Dicēs matrimo
A niū nō eē ratū q̄uis legitimū.¶ Ad primū iſtoꝝ di
cit doctor q͏ de⁹ ḡnaliter poſt lapſuȝ.licētiauit oēs
ad talē cōmutationē corporū nō tm̄ i officiū:ſȝ etiā
in remediū cōcupiſcētie viētes in iſta cōmutatiōe:lȝ
nō attēdāt ad hoc q͏ talis cōmutatio ē licētiata:q2
ignorāt legē dei:nec peccāt ſicut in alijs licētijs lȝ ne
ſciat ſe licētiatū.dūtñ neſciat q͏ illud qō agit ſit illi
citū:nō peccat.Etiā ē ꝓbabile q͏ a principio ex vir
tute illi⁹ licētie diuine vel precepti :inoleuit vſus.i.
diuulgat⁹ ē vſus ɔ̄hēdi mrimonij etiā apud īfide-
les q̄ a pr̄ib⁹ ſuis ſꝫ quādā cōſuetudinē deriuatā:
ꝰ acceperūt.Et lȝ ꝑmi īfideles nollēt ſeq̄ pr̄is i fide
q̄ ē ad deū ⁊ ad cultū vni⁹ dei:tñ ad ɔ̄hēdū mrimo
niū imitati ſunt patres eorum a quib⁹ deſcēderūt.
Nec mirum quia hoc eſt de lege nature:vt dictū eſt
ſupra.Et ideo valde conſonum mentibus ſingulo-
rum.Eſto etiam q͏ nullo modo liate tranſtuliſſent
tamē ex quo domin⁹ ſuperior oibus ɔceſſit trāſferre
non tantū fidelibus:ſed etiā infidelibus.Sic igitur
ex parte dñi ſuperioris erat illa trāſlatio corporum
in matrimonio licita:forte ⁊ ad minus aliqua ex par
te contrahentium erat firma ⁊ iuſta:licet non com-
pleta non tamen iniuſta ſi ſeruabant conditiōes q̄s
B ratio naturalis dictabat eſſe obſeruandas.¶ Ad ſe
cundum dicit q͏ matrimonia erant:niſi alicubi ſup-
ueniret fortius vinculuȝ in quo non poſſet iſtud ſta
re.Cuiuſmodi eſt obligatio noua ad deum per fidei
ſuſceptionem:quando alter coniunx nollet commo
rari abſq̄ impedimento fidei illius ad quem magis
tenetur q̄ ad vinculuȝ coniugale.Eſt igitur ratum
ſtantib⁹ eiſdē cōditiōib⁹ extremorū.ſ.q͏ vterq̄ con-
iunx ſit vni⁹ ritus ⁊ vni⁹ legis.Sed nō ratū ꝓ tunc
quādo ſit diſpar cultus.Pro q̄to fortius vinculuȝ
ſuperueniret:cui iſti⁹ vinculi obſeruātia repugnaret
Ideo Reſpōdet doctor.q͏ matrimonium pōt ɔ̄hi
inter fideles ⁊ infidelem q̄tum eſt de iure diuino:q2
ex illo non magis inuenitur q͏ contractus ſit null⁹
q̄ q͏ obligatio ex contractu priori ſit nulla:quia nō
poſito nouo impedimento:qui poteſt eſſe alterius
poteſt ſe dare alteri.Sed de iure poſitiuo neceſſario
ſimpliciter non poteſt eſſe matrimonium inter fide-
lem ⁊ infideleȝ:quia eccleſia illegitimauit fideles nō
ſimpliciter:ſed reſpectu infidelium vt patet.28.q.
prima.c.Sic enim.Eccleſia autem rationabiliter ꝰ
ordinauit:q2 hoc nō pōt honeſte fieri nec congrue
ideo dicit apl's.2.corin.6.Nolite iugum ducere cū
infidelib⁹ Que participatio lucis ad tenebras.Aut

que pars fidelis cū infideli. Q2 nō eſt honeſtū fide
leȝ cū aliquo vbi deficiat bonū prolis cōpletū qō eſt
educatio ad cultū veri dei:nec honeſtū ē fidele ɔ̄he
re illi cui nō ineſt ſacramētū annexū matrimonio ſi
cut ē nō baptiſato:q2 nō eſt capax alicui⁹ ſacramē-
ti cū deficiat fundamētū:nec ē decēs iungere ſe illi
ꝑpetuo:⁊ ſubmittere ſe ſubiectiōi illi:vbi nō ē fides
vera xp̄ianitatis.nec ē honeſtū iungere ſe illi vbi nō
eſt ꝑpetua indiſſolubilitas:q2 coniugiū xp̄ianoruȝ C
hȝ annexā indiſſolubilitatē.¶ Et ſi q̄ras:quare il
lud ſuadet apl's.Matrimoniū inter infideles cōtra
ctū eē ſeruandū poſt cōuerſionē alteri⁹.Si eñ pro-
pter aliquē bonū finē honeſte ſeruaretur:igiṫ poſſet
honeſte ꝓpter eundē finē ɔ̄hi.Reſpōdet doctor:q͏
cā apli pȝ ibi cū dicit. Saluabiṫ vir infidelis ꝑ mu
lieris fidelē. Ideo ſeruare matrimoniū prius cōtra
ctū:ē occaſio inducēdi ad fidē cōiugem infidelē.Vñ
euidēter ceſſante illa cā pȝ q͏ nec cōmanere debēt ſi
non cōſentit habitare cū ꝯuerſo:vel nō ſine iniuria
creatoris blaſphemādo vł ſollicitādo ꝯuerſuȝ ad i
fidelitatē ⁊ inuitādo.Eſt eñ familiaritas cū ſingu-
laris cū alio cōtrarie ſecte:inducēdi ad illā ſectā.idō
habitare nō dȝ cū illo ꝓpter mai⁹ bonuȝ:vt pote ſi
cognoſceret q͏ induceret ad fidē.Ad ꝓpoſitū de no
uo cōtrahere cū infideli nō eſt occaſio ꝓbabilis ex-
pectādi tñ bonū.ſ.ei⁹ cōuerſionē:q2 multū amans
cōiugiū:multa ⁊ magna faceret vt cōiugiū poſſet at
tingere:qui tñ adepto ɔiugio nō eēt facturus.Ideo
ſi iſte non vult in principio cōuerti vt poſſit habere
coniugiū cum xp̄iana.non eſt probabile q͏ iſta poſt
ea lucretur eum:ſed magis econuerſo. Quia ille in-
telligit adducere iſtam:⁊ ideo ceſſat ratio tante fami
liaritatis ad infidelem:⁊ manet ratio fugiendi illaȝ
familiaritatem.Ideo apoſtolus qui conſuluit ma-
nere conuerſum cum non conuerſa:diſſuaſit cōtra-
here fidelē cū infideli:ideo argumentū ē ad oppoſi D
tuȝ.¶ Et ſi diceretur quia ioſeph accepit filiā phu
tiſaris que erat infidelis:ipſe autem erat fidelis vt
patet gen.42.Item moyſes accepit filiā ietro que
erat infidelis:qō patet ex hoc quia cum vellet redi
re in egyptuȝ moyſes circumcidit puerum ſuum: vn
de ipſa ait.Sponſus ſanguinum tu mihi es.Item
heſter fidelis nupſit aſſuero:que non fuit iudeus vt
patet heſter ſecundo. Item ſalomon accepit filiam
pharaonis ⁊ alias infideles vt patet.3.Regum.xi.
Item dicitur.1.cor.7.Si quis frater habet vxoreȝ
infidelem:⁊ hec cōſentit habitare cum eo: nō dimit
tat eam : ergo diſpar cultus non dirimit matrimo-
nium iam contractū.Nec per ſe repugnat matrimo
niū inter fidelē ⁊ infidelē:q2 tūc ɔſiliū apli eēt ɔſiliū E
de fornicatione. ¶ Ad iſta Reſpondetur . Ad pri-
mas duas auctoritates dicitur q͏ tunc nō fuit iſta
lex poſitiua illegitimans fidelem reſpectu infidelis:
Ad aliud dicitur q͏ tempore moyſi non fuit prohi-
bita copula cum alienigenis niſi cum cananeis:q2
gentem illam voluit deus ex toto exterminari:ideo
heſter non illicite nupſit aſſuero:quia non erat ca-
naneus.Ad aliud de ſalomone dicitur q͏ fuit peſſi
ſim⁹ ⁊ ingrat⁹ deo in multis.Et hic peccauit:quia
alienigenas accepit contra legem dei ⁊ etiam de
gentibus ſpecialiter prohibitis. Sed ⁊ in multila-
tione mulierum.Siquidem habuit ſm vnam littera
ram ſeptuaginta vxores quaſi reginas. Et.300.

concubinas. Cum tamen diceret lex ſpecialiter de
regib⁹. Deut. 14. Nō habebis vxores plurimas q̄
alliciāt animū eius: qđ forte ſpāliter dixit moyſes
ꝑpter maliciā eius preuiſam: vt ſi nō cōpeſceretur
ſaltē ꝯfunderet̃ ne aliū eū imitaret̃. Et qđ peius eſt
Copulatus eſt cum eis amore ardētiſſimo: intantū
vt faceret eis ydola vel tēpla ad colēdū deos ſuos
Unde non ſine cauſa ſubiunxit moyſes vbi ſupra.
Que alliciāt animū ei⁹. Et hec omnia aggrauāt.ſ.
ſingularis ingratitudo: ſapientie eminētis ſubito ſi
bi a deo cōceſſe: ita ꝙ iſta auctoritas nō requirit ra
tionē: ſed deteſtationē. Ad vltimū ptꝫ rñſio ꝑ pre
dicta. Licet em̄ ſuare matrimoniū ꝯtractum cū infide
li: nō tñ ꝯtrahere licet: qꝛ non eſt eadē ratio vtrobiq̄.
F ¶ Dico vltra ꝙ mr̄imoniū inter infideles eſt licitū
ꝛ matrimoniū verū: nō tñ eſt ſacramentū: ſicut nec
erat in ſtatu innocētie ꝛ in lege nature. Et ſolū fuit
ſacramētū in lege gratie. Et inchoatum ſacramētū fuit
inſtitutū a dño noſtro ieſu xp̄o. In lege aūt natura
li licitum erat cōiungi cum qualibet natione qꝛ non
fuit ibi ꝓhibitio. Et in ſtatu innocētie de⁹ inſtituit
matrimoniū. Et poſt lapſum primoꝝ parētū dedit
preceptū matrimonij: dicens. Creſcite ꝛ multiplica
mini. Et voluit matrimoniū eſſe in officiū ꝛ in reme
dium. Et qꝛ oīs natio deſcendit a primis parētib⁹
Ideo primi parentes docuerūt omni nationi ritum
matrimonij: ꝛ ideo oīs natio vtit̃ matrimonio. Tū
etiā qꝛ hoc ē ex lege naturali ꝑ rōnes ſupradictas
in dubio. Utrum matrimoniū ſit de lege naturali.
Poſt legē naturalē venit lex ſcripta ꝑ moyſen ꝛ di
ctata ꝑ deū. Et tunc nō fuit licitū iudeis fidelib⁹ cō
iungi cū infidelibus: ꝛ ꝗ̄ maxime cū chananeis. Et
ſi diceretur de moyſe: qꝛ accepit filiā ietro. Dico ꝙ
tunc nō erat data lex qñ accepit filiā ietro: ſed ſalo
mon qñ accepit alienigenas vehemēter errauit: qꝛ
preceperat deus non cōiungi cū alienigenis: imo ſi
fiebat matrimoniū iudei cum alienigena fiebat di
uortium: vt ptꝫ Eſdre. 10. c. vbi mādauit dñs di
mittere filijs iſrael oēs vxores alienigenas. Ideo
non erat licitum eis accipere alienigenas ne indu
cerent eos ad cultum ydolorum ꝛ ydolatriam ſicut
fecerunt ſalomonem. In lege aūt euangelica plus
eſt ꝓhibitū: ita ꝙ nullo modo licet cōiungi xp̄ianū
cū infideli ꝑpter rōnes q̄ adducte ſunt in opinione
G doctoris ſubtilis. ¶ Et ſi diceret̃ ꝺ aplo q̄ dicit. 1.
corinth. 7. Si q̄s frater vxorē hꝫ infidelē: ꝛ hec cō
ſentit habitare cū illo nō dimittat illā. Et idē dicit
de muliere ſi hꝫ virum infidelē. Dico ꝙ aliter iudi
candū erat ꝑ tēpore primitiue eccl̄ie: ꝛ aliter ꝑ tēpo
re ꝯſtantini imperatoris: ꝛ tēporib⁹ illi ꝓpinquis:
ꝛ aliter ꝑ moderno tēpore. Primo eī tēpore paſſim
ad fidē cōuertebātur iudei ꝛ gētiles. Et ideo tūc cō
iunx fidelis ꝓbabilē ſpem poterat habere de cōuer
ſione cōiugis infidelis etiā ſi cōuerſionē nō ꝑmitte
ret. Pro quo tēpore dicit apl's. 1. Cor. 7. ſctificat⁹
eſt vir infidelis ꝑ mulierē fidelē ꝛ ecōuerſo. Et pro
illo tēpore intelligendū eſt ꝯſiliū apl'i dicētis: ꝙ cō
iunx cōuerſus ad fidē nō dimittat vxorē infidelem.
Uel forte dicendū ꝙ multi nō cōuerterētur ſi eſſet
neceſſe dimittere ſuas vxores ꝓpter nimiū amorē
quē gerunt ad ipſas. Ideo ꝓpter maius bonū ꝑmi
ſit eccl'ia primitiua ꝙ cōuerſi poſſent tenere vxores:
ne occaſione illius diminueret̃ xp̄ianitas. Alio aūt
tēpore magis ſunt obſtinati iudei: ꝛ gētiles facilius
ꝯuertebātur ad fidē. Et ideo ꝑ illo tēpore erat ꝯſi
liū ꝙ cōuerſus ad fidē cohabitaret cū ꝯiuge infide
li gētili. Et ꝓhibitū ne cōuerſus ad fidē habitaret
cū iudea: vel mulier cōuerſa cū iudeo: cū ſint valde
malitioſi ne ꝑ ipſm vel ipſam peruerteretur fidelis.
¶ Modernis aūt tp̄ibus qꝛ tā iudei ꝗ̄ gentiles ꝑ H
maiori pte ſunt quaſi obſtinati: ideo eſt ꝓhibitū ne
cōuerſus ad fidē cohabitet cū cōiuge infideli tam
gētili ꝗ̄ iudea vel iudeo. Si diligēter ꝛ ſufficienter
fuerit monit⁹ vt ꝯuertat̃ ꝛ noluerit cōuerti. Si aūt
noluerit cōuerti. Aut illud ꝓmittit vel offert anteꝗ̄
exercuerit aliquē actū ꝯtrā fidei poſt ꝯuerſionē ſue
cōiugis. Aut ꝓmittit poſtꝗ̄ exercuit actū ꝯtrā fidei
poſt cōuerſionē ſui cōiugis. Si primo mō cōiunx fi
delis non tenetur ab eo diſcedere ſed ſuum coniu
gem maritali affectione amare. Non enim poteſt
ſibi obijcere ſpiritualem fornicationem quam am
bo pariter exercuerunt. Secūdo modo eſt in pote
ſtate coniugis ab eo diſcedere vel non ꝗ̄tum ad co
habitationem ꝛ thorum: non tamen ꝗ̄tū ad vincu
li mr̄imonialis ruptionē. Et ſic ꝯuerſus pōt tenere
ꝯiugē ſuā. Xp̄iano aūt nūꝗ̄ lꝫ ꝯtrahere cū infideli: ſi
xp̄ian⁹ nūꝗ̄ fuerit alter⁹ ſecte: imo ſi ꝯiūgeret̃ fieret
diuortiū: niſi pri⁹ talis infidelis fuerit fact⁹ xp̄ian⁹:
vel xp̄iana. Tūc em̄ licite poſſet cū illa ꝯtrahi mr̄imo
niū ꝗ̄uis pri⁹ fuiſſet infidelis. ¶ Sꝫ eſt dubiū ſi cō I
uerſus ad fidē poſſit ꝯtrahere mr̄imoniū cū alia ꝑſo
na: ſua cōiuge infideli viuēte. Rñdet̃: qꝛ aut cōiunx
infidelis vult hītare cū ꝯuerſo ad fidē ſine cōtume
lia creatoris ꝛ ſcādali ipſi⁹ ꝯuerſi: aut nō. Prio mō
nō lꝫ ꝯuerſo ꝯtrahere cū alia ꝑſona: cōiuge infideli vi
uēte. 20. q. 2. c. Si infidelis. §. hinc diſtinguēdū eſt
Cui⁹ rō eſt: qꝛ in h' caſu nō eſt ſolutū inter eos vin
culū mr̄imoniale: qꝛ q̄ ad h' infidelis cōiunx nō iniu
riat̃ mr̄imonio: nec cōditori mr̄imonij: nec creatori
quē cōiunx fidelis colit. Aliter em̄ ſi iniuriat̃ creato
ri nō dꝫ ſecū manere ꝯiūx fidelis: vt dr̄ ibidē in de
creto in pn. Sc̄do nō vult cohabitare vel ſi iniuriat̃
creatori quē colit tūc iniuriat̃ matrimonio ꝛ ſic ſol
uitur vinculū matrimoniale inter eos. ꝛ tūc cōiunx
fidelis pōt ducere aliū vel aliā. Unde dicit̃ in decre
to vbi ſupra. Et adducit̃ text⁹ apoſtoli. 1. Cor. 7.
Si infidelis diſcedit diſcedat fidelis: non enim ſer
uituti ſubiectus eſt frater aut ſoror. Et. 28. q. 2. c.
ſi infidelis. §. diſtinguēdū. Si infidelis eſt: diſceden
tem ſequi non oportet ꝛ ea viuente aliam ducere li
cet qui vel que ſit fidelis ꝛ copulētur in eadem fide
Si autem vult cohabitare non tamen ſine blaſphe
mia fidei chriſtiane: adhuc ſoluitur vinculm matri
monij. Et poteſt accipere alium vel aliam. Ex eo qꝛ
directe iniuriatur conditori matrimonij ſicut dici
tur in eodem decreto. Contumelia creatoris ſoluit
ius matrimonij. Et fidelis poteſt aliud matrimo
nium contrahere. Si autem vult cohabitare ſine
blaſphemia fidei chriſtiane: non tamen ſine ſcanda
lo cōiugis fidelis: quia conatur ipm ꝑuertere. Etiā
in hoc caſu fidelis pōt aliud matrimoniū contrahe
re: quia eſt ſolutum vinculum matrimonij primi ꝑ
hoc quia infidelis iniuriatur. ¶ Et rationabiliter K
poteſt diſſolui: quia inter infideles nō eſt matrimo
niū ratū: vt ptꝫ. 27. q. 1. c. 1. qꝛ pōt diſſolui vt dictū
eſt per cōuerſionē alterius cōiugū. Aliqui tñ dicūt

ꝙ non ſoluit vinculū donec fidelis cōtrahat aliud
matrimoniū. Uel ſi infidelis poſt blaſphemias con
uerteret ad fidē anteꝗ̄ pꝛimꝰ ꝯuerſus ꝯtraxiſſet aliud
mr̄imoniū. Tunc alio ꝯuerſo nō poſſet aliud ꝯhe
re nec ab illo diſcedere. Tamē iſta opinio nō mihi
placet: qꝛ nō eſſet ſolutū vinculū pꝛimi matrimonij
quō ergo ꝯhere poſſet mr̄imonium ſtante vinculo
alterius mr̄imonij ſequeret ꝙ nō eſſet legitimū. Jō
dico ꝙ anteꝗ̄ ꝯtrahat ſecundū matrimoniū ſoluit
pꝛimū: vt dꝛ in ſupꝛadicto. c. in glo. Et tn̄ ſi ante cō
tractū ſcdi mr̄imonij alius cōiunx ꝯuerteret: non
liceret illi qui eſt pꝛimo ꝯuerſus matrimoniū aliō
ꝯhere viuēte illo. Uel foꝛte ꝯuerſionē reſtitueretur
vinculum matrimonij: vt dicit glo. 28. q. 2. c. ſi infi
delis. Et ſi hoc nō placet ſaltem poſt ꝯuerſionem
cauſaret quoddā impedimētū quo alius alio viuē/
te cū alia matrimoniū ꝯhere ꝓhiberet. Sed nūꝗd
vnus poſſet cū altero carnaliter cōmiſceri ſine pctō
Dico ꝙ ſic ſaltem ex nouo conſenſu vtriuſqꝫ.

¶ Secundum coꝛrelarium.

Onſanguinitas impedit matrimo
niū ſm ius diuinū et poſitiuū Pro
cuius declaratōe eſt notādū pꝛimo
qd ſit cōſanguinitas. ſcdo qd ſit li/
nea. tertio quid ſit gradus. Quātū
A ad pꝛimū conſanguinitas eſt vincu
lū ꝑſonaꝝ ab eodē ſtirpe deſcendētiū: carnali ꝓpa
gatione ꝯtractū. Stipes aūt vocatur ꝑſona a qua
deſcēdit linea eſt oꝛdinata collectio ꝑſonaꝝ cōſan/
guinitate cōiunctarum: ab eodē ſtipite deſcēdētium
diuerſos habēs gradus. Eſt aūt quedā linea aſcē
dentiū: quedā deſcēdētiū: qdā trāſuerſaliū. Scdm
lineā aſcendētē cōputant gradus ſic. ſ. pater ⁊ ma/
ter. Auus aua. Pꝛoauus pꝛoaua. Attauus attaua.
Sed ſm lineā deſcēdētē filius filia. Nepos neptis.
Pꝛonepos ꝓneptis. Atnepos atneptis. Scdm vo
lineā trāuerſalē cōputātur duo fratres. Filij duoꝝ
B fratrū. Nepotes duoꝝ fratrū. ¶ Gradꝰ vo eſt hi/
tudo ꝑſonarū diſtātiū q̄ cognoſcit quota gnatiōis
diſtātia due ꝑſone differūt inter ſe. Et hec diffinitio
gradus eſt ſm iura canonica nō ciuilia. Unde ſicut
in canone frater ⁊ ſoroꝛ faciūt vnū gradū: ſic ſm iu
ra ciuilia faciunt duos gradꝰ. Nā illa habitudo q̄
eſt fratris ad ſoroꝛē: nō eſt eadē q̄ eſt ſoroꝛis ad fra
trē. Uñ ſm Auicēnā. 3. metħ. c. 10. fraternitas q̄ eſt
in vno fratre reſpectu alterꝰ nō ē fraternitas q̄ eſt
in alio fratre reſpectu alterius. Jura aūt canonica
iſtas duas habitudines accipiūt ꝓ vno gradu. Et
tō nō eſt realis ꝯdictio inter iura canonica ⁊ ciuilia
C in deſcriptiōe gradꝰ. ¶ Tene etiā ꝓ regula ꝙ ꝯhē
tes ſine diſpēſatiōe i gradu ꝯſanguinitatis ꝓhibito
Nulla lōgitudine ānoꝝ defendunt: qꝛ diuturnitas
tpis pctm̄ nō minuit ſꝫ auget: tātoqꝫ ſunt grauioꝛa
crimina ꝗ̄to diutius infelicē aīam detinent alliga/
tam: vt ptꝫ extra de cōſan. c. non dꝫ. Alia regula eſt
ꝙ toto gradu ꝑſone deſcendētes a ſtipite diſtāt in
ter ſe: quoto diſtāt a ſtipite. Gradus tn̄ idē vnioſioꝛ
eſt in linea deſcēdēti ꝗ̄ in linea tranſuerſali. Uerbi
gratia. Filius diſtat a patre in pꝛimo gradu. Duo
fratres attinent ſibi in pꝛimo gradu inter ſe. Et plꝰ
attinet filꝰ patri ꝗ̄ frater fratri. Similiter filꝰ filij
attinet in ſcdo gradu. Filij duoꝝ fratrū attinēt ſibi
in ſcdo gradu. Et tn̄ filꝰ filij magis attinet ſuo ꝗ̄
filij duoꝝ fratrū inter ſe. Uides ergo ꝙ idē gradus
ꝯſanguinitatis in linea deſcendēte eſt foꝛtiꝰ vincu/
lum ꝗ̄ in linea trāſuerſali. Tertia regula eſt. Qn̄ ꝑ
ſone inequalr̄ diſtāt a ſtipite: vt puta vna in ſecūdo
gradu. Alia in q̄rto gradu: gradus ꝯſanguinitatis
inter illas ꝑſonas dꝫ ſm gradū magis remotū a ſti
pite accipi: vt habet extra de cōſanguinitate. c. Ut
qꝛ a ſtipite. Huiꝰ aūt ratio eſt qꝛ ratio ꝯſanguinita
tis inter aliquas ꝑſonas in linea tranſuerſali: oꝛtū
hꝫ ab illa q̄ eſt ad ſtipitē. Uñ pħs. 8. ethi. c. 7. Ois
cognata amicitia videt depēdere a pꝛima. Et ideo
vnus in linea trāſuerſali nō pōt eſſe alij ꝓpinquioꝛ
ꝗ̄ ſtipiti. ¶ Nota etiā ꝙ ꝯuenientꝰ dicūt qui patrē D
⁊ matrē aſſignāt truncū ſeu ſtipitē: ꝗ̄ yſidoꝛus q̄ fra
trē ⁊ ſoroꝛē truncū ponit. 9. lib. ethimo. c. 7. Et reci
tat magiſter. diſt. 40. aū mediū diſtinctiōis. Unde
illi q̄ ſm aſſignationē yſidoꝛi ſunt in gradu tertio:
ſm aliā aſſignatiōem ſunt in q̄rto gradu. Jſta dicta
ſunt narratiue d̄ ſanguinitate. ¶ Sꝫ q̄rit. Si ꝯſan E
guinitas impedit mr̄imoniū. Dico ꝙ a q̄rto gradu
⁊ ſupꝛa ꝯſanguinitatis impedit mr̄imoniū ꝯhen/
dū ⁊ dirimit ꝯtctū. Uñ Leuit. 18. Ois hō ad ꝓpin/
quā ſui ſanguinis nō accedit. Jtē Greg. ad auguſt.
epm̄ anglie: vt habet. 35. q. 3. c. qdā lex. Et recitat
magiſter. diſt. 41. dicēs. Seu duoꝝ fratrū ſeu duo
rū ſoroꝝ germanaꝝ filꝰ ⁊ filia cōmiſceātur experi/
mento didiſci ex tali ꝯiugio ſobolē nō poſſe ſuccre/
ſcere. Sꝫ illud qd̄ impedit ſobolē ſuccreſcere debet
impedire mr̄imoniū: qꝛ eſt ꝯ vnū bonū mr̄imonij.
Ergo ſaltem aliqua ꝯſanguinitas impedit mr̄imo
niū. Uñ ex dictamine iuris nature aliqua ꝯſangui/
nitas impedit matrimonium. Et aliqua impedit ex
dictamine legis diuine. Aliqua ex dictamine iuris
poſitiui eccleſie. Pꝛopter dictamen iuris nature ma
trimonium filie cum patre vel filij cum matre. Un/
de: ⁊ in lege dictum eſt Geneſ. 2. Relinquet patrem
⁊ matrem ⁊ adherebit vxoꝛi ſue. Jus enim naturale
dictat maioꝛem debere reuerentiam parentibus ꝗ̄
coniugibus. Et dictat non ſic debere tractari turpi
ter parentes ſicut ſe cōtractant cōiuges. Magis tn̄
eſt contra ius nature matrimoniū filij cū matre ꝗ̄
filie cū patre: qꝛ vxoꝛ debet eſſe viro ſubiecta: cōtra
aūt ius nature eſt vt filius teneat matrem ſubiectā
Unde ⁊ quedā aīalia bruta abhoꝛrent coire cū ma
tre ſua ꝗ̄diu cognoſcunt eam. ꝙ patet per illud qd̄
narrat pħs. 8. de animalibus: de camello qui cum
ſaltaſſet ſuper matrē ſuā coopertam poſtꝗ̄ cogno/
uit eam eſſe matrem interfecit ingniatoꝛē. Narrat
etiam de equo ibidem qui cum ſaltaſſet ſup matrē
ſuam ⁊ cognouit eam poſtꝗ̄ diſcooperta fuit fugit
et pꝛoiecit ſe de alto et moꝛtuus eſt. Jdeo pꝛohi/
betur ex lege nature pater cum filia et mater cum
filio. ¶ Ex dictamine legis diuine copulari pꝛohi F
bētur conſanguinei in pꝛimo gradu et ſecundo: ex
parte vna. Nam frater ⁊ ſoroꝛ ſunt in pꝛimo gradu
Auus cum filia ſui filij ſunt in ſecundo gradu: ⁊ de
iure diuino ꝓhibentur cōmiſceri cum filia filij ſui.
Et ratio eſt quia tales ſolent cohabitare in eadem
domo: ⁊ ſic daretur incentiuum luxurie. ¶ De iure
diuino pꝛohibentur pater cum filia ⁊ mater cum fi
lio: et frater cum ſoroꝛe: ſeu ſit ex parte patris et
matris: ſeu ſit ſoroꝛ ſolum ex parte matris: vel

patris. Prohibetur ⁊ auus cum filia filij ſui vel cuꝫ
filia filie ſue. Et prohibetur filia vxoris patris cuꝫ
uis ipſa non ſit mater: ſed ſoror patris. Prohibetur
in matrimonium ſoror patris filio ſuo .ſ. auuncula.
Et ſoror matris etiam. Item prohibetur in matri-
monium filia cuꝫ fratre patris ſui: nec vxorem eius
poſſet accipere in matrimonium cuꝫuis eſſet mortuꝰ
nec poteſt accipere pater vxorem filij ſui. Prohibet
etiam accipere vxorem fratris ſui quam nullus mo
do poteſt accipere. Et in lege veteri in hoc pro tunc
diſpenſabatur quando frater moriebatur ſine libe-
ris: tunc enim frater eius poterat accipere ſororem
ſuam ad ſuſcitandum ſemē fratris ſui: aliter nullo
modo prohibitum erat filiam fratris ſui ⁊ filiam fi-
lij ſui. Et prohibetur accipere ſororem vxoris ſue.
Omnes iſti gradus prohibiti ſunt ex lege diuina vt
G pꝫ leuit. 18. ¶ Ex ſtatuto eccleſie prohibentur co-
pulari in tertio ⁊ in quarto gradu: quia vſqꝫ tūc cō
ſueuerunt homines conſeruare amicitiam attinen-
tie ⁊ amicitie propter conſanguinitatem naturalem
Sed poſt illū gradū eſt eis cōcedendū poſſe copula
ri ꝓpter amicitiā renouandā: vt ſic caritas inter ho
mines augmētet: eo qꝫ cōiunx ad cōſanguineos ſue
cōiugis multū afficit: ⁊ ecōuerſo: qꝫ ſicut dicit phūs.
8. eth. c. 12. Ois amicitia i aliqua cōicatione cōſiſtit
⁊ oīs cōicatio alicuꝰ amicitie eſt cā. Ita qꝫ ſm diffe
rentias cōicationis ſunt differētie amicitiarum ſm
phm in loco antedicto. Cōſanguinitas eñ ē qdaꝫ
natularalis cōicatio i ſanguine. qꝫ ideo dicit: qꝫ ſan
guis in vltima digeſtione digeſtꝰ: ē materia proxi-
ma ſeminis. Cōſāguinitas: ḡ inter ꝯſāguineos cuiuſdā
naturalis amicitie cā ē. Et qꝫ naturalis amicitia eſt
formale vinculū. Et naturale illorū quorū ē cōſan-
guinitas ē amicitia cōiugi. Ideo dicit qꝫ cōſangui
nitas ē viculū .i. viculi cā. Sꝫ qꝫ cōſāguitas nō cau
ſat ꝑdictā naturalē amicitiā: niſi mediāte cognitiōe
cōicationis in ſanguine: q̄ cognitio ſufficiēter nō īue
nit niſi i hoībꝰ cuꝫuis in multis brutis ſit imperfecta
aliqua cognitio ꝑdicte cōicatiōis inter parentē ⁊ i
mediatā eꝰ ꝓlē. Vñ videmꝰ illos habere aliquā ſi
militudinē naturalis amicitie admuicē: ideo ꝓprie
H loquēdo nō ē viculū cōſanguinitatis niſi iter hoīes
cuꝫuis ſm q̄d ſit in aliq̄bꝰ brutis. ¶ Sꝫ dubitat ſi
cōſanguinitas vltra quartū gradū ipediat matri-
moniū. Et videt qꝫ ſic extra de cōſang. ⁊ affin. c. Cū
dilecta. Cōtractꝰ exiſtēti in ſexto gradu ponit ſub
idulgētia. Qd̄ nō eēt verū niſi cōſanguinitas vltra
quartū gradū de iure cōi ipediret mrimoniū. Item
mgr̄. di. 81. Dicit qꝫ cōſanguinei in ſexto gradu vel
infra copulari nō debēt. Itē. 25. q. 3. c. ꝓgeniē. Et
c. Sequēti. Et c. Nullꝰ. dicit. Progeniē ſuā vnūquē
qꝫ eis vſqꝫ poſt ſeptimā decreuimus obſeruare gña
tionē. Et. c. ſequēti dicit. De cōſāguinitate ſua nullꝰ
vxorē ducat vſqꝫ poſt gñatiōeꝫ ſeptimā. Et i. c. Nul
lus dicit. Nullꝰ ꝓpinquitate ſui generis vſqꝫ ad ſe
ptimū gradū vxorē ducat. ¶ Sꝫ in oppoſitū tenet
I eccl̄ia: qꝫ libere cōiungit matrimoniū vltra quartū
gradū cōſanguinitatis. Ideo dico qꝫ cōſanguinitas
nō ipedit matrimoniū vltra quartū gradū. Et iura
contrariū dicētia: ſunt in cōſilio gñali reuocata. Vt
pꝫ ꝑ illud qd̄ habet ex̄ de cōſāg. c. Nō decet. Ubi dr̄
prohibitio de cōiugio: antiquitus difficultates fre
quēter inducebat: ⁊ aliqñ parebat periculum aiarū

Ideo hec ꝓhibitio vſqꝫ ad quartū gradū reſtricta
eſt. Cui numero ꝯgruit vt ibidē dr̄: qꝫ in corꝑe ſunt
quattuor honores q̄ cōſtāt ex quattuor elementis.
Pōt etiā huiꝰ reuocatiōis rō aſſignari: qꝫ iaꝫ ꝓpter
refrigeriū caritatis amicitie vinculū inter cōſangui-
neos vltra quartū gradū: ita euaneſcit ⁊ aufugit: qꝫ
ex tūc licitū eē dꝫ iḣm ꝑ matrimoniale vinculum re
uocari. Et ſic pꝫ ad argumēta: qꝫ oīa illa iura reuo K
cata ſunt. ¶ Sꝫ dubitat ſi aliq̄s tm̄ diſtare poſſet
a ſtipite qꝫ licite poſſet ꝯhere cū eo. Breuiter dico qꝫ
nō: qꝫ rō naturalis dictat: qꝫ ordo naturalis gñatio
nis dꝫ ꝓcedere ⁊ non retrocedere. Qd̄ fieret aliquo
mō ſi aliq̄s vel aliq̄ cōiungeret ſuo ſtipiti in opere
carnalis gñationis. Itē maior reuerētia debet illi a
quo ille hō habuit initiū eſſendi qꝫ debet inter con
iuges. Nā ſicut oēs frondes arboris hn̄t vitā ex ra
dice: nec vnq̄ fuiſſent ineſſe ſine illa radice. Sic oēs
deſcendētes a radice .ſ. a ſtipite hn̄t ⁊ traxerūt vitā
ab illa radice. Et ſicut humor frondium non deſcē
dit ad radicem: ſed ecōuerſo humor radicis ad frō-
des vt generāt fructꝰ: ſic humor generationis venit
a radice ſeu ſtipite. Cōtra enim naturam eſſet ſi po
ſtea frondes: id eſt filij producti a tali radice: hu-
morem generationis radici miniſtrarent. Ideo q̄
tumcūqꝫ longe ſint tales a ſtipite: nūq̄ tm̄ poſſunt cō
trahere matrimoniū ad ꝓducendū humorē gñatio
nis. Sed ē dubiū ſi infideles cōtrahētes matrimo-
niū in gradu ꝓhibito: ſint ſeparādi poſtq̄ cōuertū-
tur ad fidē. Dico qꝫ ſi cōtraxerūt in gradu ꝓhibito
a iure nature vl̄ a iure diuino. Mrimoniū nullū eſt.
Oēs eñ ſubditi ſunt legi nature ⁊ diuīe. Et iō poſt
q̄ cōuertunt ad fidē ſunt ſeparādi. Si aūt ꝯxerūt in
gradu ꝓhibito ab eccl̄ia tm̄: cū ſtatutū eccl̄ie nō ſe
extēdit ad infideles q̄ nūq̄ ſuſceperūt ſacramētum
baptiſmi: tūc dico qꝫ non ſunt ſeparādi ſi cōuertant
ad fidē: qꝫ fuit legitimū matrimoniū: extra de con- L
ſang. ⁊ aff. c. De infidelibꝰ. ¶ Sꝫ dubitat ſi ante cō
ſiliū gñale: in quo fuit reſtricta linea cōſanguinita-
tis vſqꝫ ad quartū gradū: q̄ aū extendebat vſqꝫ ad
ſeptimū. Aliq̄ ꝯxerint matrimoniū in quinto vel in
ſexto gradu vel in ſeptimo gradu. Cū aū cōſiliū eſ-
ſent ꝓhibiti gradus: ⁊ ſeparādi ꝯhētes. Si poſt ꝑ-
dictū cōſiliū etiā eſſent ſeparādi vel non. Reſpōdet
qꝫ tales ꝑſone qñ ꝯxerūt: erāt illegitime ad ꝯhendū
inter ſe: ideo inter eos nullū fuit matrimoniū: nec ꝑ
reuocationē illoꝝ ſtatutorū fuūt illa matrimonia cō
firmata: qꝫ cōſtitutiōes ad ꝑteritū matrimoniū nō
trahunt. 21. d. c. Ante terminū ⁊. 25. q. 3. c. De nece
ſſit. Et extra de cōſang. ⁊ aff. c. Nō dꝫ. Ubi dicit de
cetero libere copulent. Ubi ſm glo. dat intelligi qꝫ
ꝑ illā cōſtitutionē nō fuerūt cōfirmata ꝑdicta ma-
trimonia: vñ ſic cōiuncti ſeparari potuerūt ſi volue
rint nec debuerūt ſimul cohabitare carnaliter niſi il
li q̄ de nouo ꝯxerūt expreſſe vel tacite. Et dico taci-
te: qꝫ ſi poſt publicationē reſtrictiōis linee cōſangui
nitatis vſqꝫ ad quartū gradū: ſimul ſteterūt ſcienter
intelligunt ratificaſſe matrimoniū. Nō tm̄ ꝓfuit ra-
tificatio apud deū niſi de nouo interuenerit mutuꝰ
cōſenſus interior. Nec fuit neceſſaria expreſſio noua M
ꝑ verba: qꝫ cū interiori cōſenſu ē expreſſio cōſenſus
huiꝰ quē habuerūt qñ de facto ꝯxerūt: ⁊ hic ſufficit
ſub mrimonij fauore ex̄ de ꝯſang. ⁊ aff. c. Nō dꝫ. i gl.

¶ Tertium correlarium.

V Ex can onus ponit regula affinitas
cōtra hit ex carnali copula. Jſtud
A correlarium probatur. 35. q. 3. ca.
Fraternitatis. vbi dicitur. de viro
ꝛ muliere ſi vna caro fuerit: quomo
do pōt aliquis eorum propinquꝰ
vni pertinere niſi pertineat alteri hoc fieri poſſe nūc
credendum eſt: ſed ſicut dicit apoſtolus. i. ad corint.
6. Qui adheret meretrici vnum corpus efficitur: er
go per copulam fornicariam affinitas contrahitur
ergo multomagis per copulam coniugalē. Jtem
ibidē. capitulo. Si quis. dicitur. Si quis homo for
nicatus fuerit cum muliere. ꝛ frater eius neſciens eā
dem duxerit in vxorem frater eo ꝙ fratri crimen ce
lauerit peniteat: ꝛ poſt penitētiā nubat; mulier autē
vſq; ad mortem peniteat: ꝛ ſine ſpe coniugij maneat
ꝙ nō diceretur niſi propter fornicationem mulieris
cum fratre fuiſſet contracta affinitas inter ipſam ꝛ
fornicatoris fratrem. Jdeo dico ꝙ affinitas ꝛ pro
pinquitas ex carnali commixtione mediāte conſan
guinitate proueniens nō eſt carens parentela: quia
carnalis commixtio eſt non tantum in concubitu
matrimoniali: ſed etiam in fornicatorio cōtrahitur
B affinitas ex conſanguinitate. Jdeo generaliter dico
ꝙ per omnem carnalem concubitum: per quem vir
ꝛ mulier dicuntur effici vna caro contrahitur affini
tas. Et quia per pollutionē factam non in vaſe na
turaliter ad illum vſum ordinato: ſed ab extra vel p
fractionē clauſtrorum: ſine ſeminis emiſſione vir ꝛ
mulier non efficiuntur vna caro. Jdeo per tales nō
contrahitur affinitas: vt. trigeſimaquinta. queſtione
tertia capitulo. Extra ordinaria: in textu ꝛ in glo.
expreſſius. Nec obſtat ꝙ dicitur extra de ſpon. capi
tul. Juuenis. quia illa decretalis loquitur de illo q̄
affectauit in naturalibus ꝛ maritali affectu vt dicit
glo. ibidem. Quia etiam nō erat certum plene virū
extra vas naturale ſeminaſſet vel intus: qḋ etiā lit
tera ſonare videtur. Et ſi diceretur quia cauſa tran
ſitoria non poteſt cauſare effectum perpetuum ſeu
actus tranſitorius non cauſat effectum perpetuum
ſed affinitas eſt effectus perpetuus vt patet. 25. q.
vlti. capit. Fraternitas. quia defuncto vno coniu
gum: non propter hoc debetur affinitas: ſed copula
carnalis ſeu coniugalis ſeu fornicaria ſtatim tran
ſit: ergo non poteſt cauſare vinculum perpetuū af
finitatis. Jſtius argumenti fundamentum eſt falſū
ideo totum falſum: fundat enim ſe ꝙ ex actu tranſi
torio non ſequitur effectus perpetuus: hoc eſt fal
ſum. Frequenter videmus ꝙ tam edificator q̄ actꝰ
edificantis tranſeunt ꝛ remanet perpetuus effectus
Uidemus ꝙ actus peccandi raptim tranſit: ꝛ tamē
remanet damnatio perpetua. quare fundamentū
C non valet. ¶ Sed queritur ſi iuſtitia publice hone
ſtatis impediat matrimoniū. Pro cuiꝰ declaratione
aliq̄ videbunt̄. ¶ Primo qḋ ē iuſtitia publice hone
ſtatis. Et dico ꝙ iuſticia publice honeſtatis ē ꝓpin
quitas ex ſpōſalibꝰ ꝓueniēs: robur trahēs ab eccle
ſie inſtitutione ꝓpter eiꝰ honeſtatē. Pro quo ē notā
dū. Nō solū cōtrahit̄ p matrimoniū cōſummatū: ſꝫ
etiā p matrimoniū nō cōſummatū p copulā carna
lē imo etiā p q̄dā ſpōſalia. ſ. illa nō ſolū q̄ de iure
tenent̄: ſed etiā q̄ de iure nō tenent̄ ſaltē ꝓpter impedi
mētū cōſanguinitatis; affinitatis cōpaternitas. Qꝛ

publice honeſtatis iuſtitia requirit: q̄ talia ſponſa
lia matrimoniū ipediāt; vt pꝫ extra de deſponſatio
ne: ipuberū. c. Cōtinebat̄. §. vl. Ubi narrat̄ de puella
q̄ erat infra nubiles annos q̄ fuit deſpōſata: ſꝫ ma
trimoniū nō cōtraxerūt. Prohibet ibi decretalis ꝙ
mulier nullū de cōſanguinitate viri accipiat ī viruꝫ
nec ecōuerſo. Ad idē extra de ſpō. ꝛ ma. c. Juuenis
vbi narrat̄ ꝙ fuit factū diuortiū a puella q̄ accepe
rat virū de cōſanguinitate illiꝰ: cui primo fuerat de
ſpōſata infra annos nubiles. Et durat hoc ipedimē
tuꝫ vſq; ad quartū gradū incluſiue. Si tn̄ ſpōſalia
fuerūt nulla ꝓpter defectū vſus ratiōis: tunc nullā
inducunt affinitatē puta ꝙ ambo vel vnus erat in
fans vel ꝓpter defecti cōſenſus: vel qꝛ ſpōſalia fa
cta erāt ſub cōditiōe nō ſtāte: vel anteq̄ ſtaret cōdi
tio contraxit cuꝫ alia tunc non erat iuſtitia publice
honeſtatis matrimoniū impediēs: vt extra de ſpō.
c. vnico. lib. 6. Hoc in capitulo. Qꝛ nō ē niſi vnū ca
pitulū. Et extra de ſpō. impuberū. c. 1. Qꝛ nō ē aliḋ D
capitulū. ¶ Jtē eſt ſciendū ſicut ſpōſalia nō habēt
ꝑfectā ratiōnē matrimonij: ſed ſunt q̄dā ꝑparatio
ad matrimoniū. Jta ex ſpōſalibus nō cauſat̄ affini
tas ſicut ex matrimonio: ſed aliq̄d ſimile affinitati:
qḋ dicitur iuſtitia puplice honeſtatis: q̄ ipedit ma
trimoniū ſicut affinitas ꝛ cōſanguinitas. Et ſm̄ eoſ
dē gradꝰ ſꝫ hoc impedimentū nō ꝓuenit a iure di
uino nec naturali: ſed ex determinatiōe eccleſie pro
pter honeſtatē eiꝰ. Jdeo ē inſtitutio eccleſiaſtica. Et
ideo in hoc bene poſſet diſpēſare papa: cū in talibꝰ
vir ꝛ mulier nō ſunt facti vna caro: ideo nō eſt pro
prie cōſanguinitas vel affinitas. ſed aliq̄d ſimile ꝓ
pter deſpōſationē. ¶ Sꝫ dubitat̄ ſi affinitas impe E
dit matrimoniū. Reſpōdet̄ ꝙ affinitas impedit ma
trimoniū in aliquo gradu de iure diuino. Jus eni
diuinū ꝓhibet vt habet̄ leuitici. 18. Filiū cōtrahe
re cū vxore pr̄is nepotē cū vxore patrui patrē cum
vxore filij. De iure aūt poſitiuo prohibet̄ in aliquo
qḋ nō ꝓhibet̄ de iure diuino. Uñ de iure poſitiuo
ꝓhibet̄ cū affine cōtrahere vſq; ad quartū gradū
incluſiue. vt pꝫ extra de cōſang. ꝛ affi. c. Nō de. Ubi
dicit̄ ꝙ ꝓhibitio copule cōiugalis quartū graduꝫ
cōſanguinitatis ꝛ affinitatis. de cetero non excedat:
qm̄ in vlterioribꝰ gradibꝰ iā nō pōt abſq; graui di
ſpendio huiuſmodi ꝓhibitio generaliter obſeruari F
¶ Et ſi diceret̄ ꝙ affinitas nō ipedit matrimoniuꝫ
qꝛ affinitas ē effectꝰ matrimonij cū cauſet̄ a matri
monio: ſed effectus non impedit cāᷓm: cum cauſa ſit
prior effectu: ergo affinitas nō impedit matrimoniū
Ad hoc reſpon. ꝙ veruꝫ eſt ꝙ affinitas nō impedit
matrimoniū a quo cauſat̄: ſed bene ipedit ſequētia
matrimonij q̄ poſſent fieri ſi nō eſſet talis affinitas.
¶ Sed eſt dubium ſi nati de matrimonio contra
cto inter affines ſint legitimi vel illegitimi. Reſpōde
tur ꝙ ſicut dicitur extra qui filij ſunt legitimi capi
tulo. Tanta. in glo. quidam ſunt filij legitimi ꝛ na
turales: quidam legitimi ꝛ non naturales: quidam
nec naturales: nec legitimi. Legitimi ꝛ naturales
ſunt q̄ naſcunt̄ ex legitimo matrimonio ſeu in eo cō
cipiunt̄ ſiue añ baptiſmū ſiue poſt: vt pꝫ. 29. q. 1.
c. Nūq̄d ſiue matrimoniū ſit legitimū ſꝫ rē ꝛ veritatē
ſiue ſm̄ eccleſie approbationē ſiue ab initio ſiue ex
poſt facto ꝛ ꝯhentiū reputatiōe vel vtriuſq; vel alte
rius. Extra qui filij ſunt legitimi. ca. Tanta. in glo.

Si vero aliquis clādeſtina matrimonia vel interdi
cta in iure pꝛeſumpſerit ⁊ in gradu ꝓhibito etiam
ignoꝛanter. Soboles de tali coniunctione ſuſcepta
pꝛoꝛſus illegitima cenſetur: de parentum ignoꝛan/
tia nullum habitura ſubſidium. Intelligo vt ſint le
gitimi: quia talis ignoꝛantia parentum non excu/
ſat illos quin ſint legitimi. Extra de clandeſtina
deſponſatione.c.cum inhibitio. ⁊.c. Si quis. Pari
modo etiam pꝛoles illegitima cenſetur ſi ambo pa
rentes impedimētum ſcientes legitimū pꝛeter eccle
G ſie interdictū. ¶ Etiā in ꝯſpectu eccl'ie ꝯhere pꝛe/
ſūpſerint. Legitimi ⁊ nō naturales ſūt filij adopti
ui ſiue abrogati. De qb⁹ habet̃ extra de cogna.ſpi.
c.ꝙdā. Filij naturales ⁊ non legitimi: ſunt nati ex
cōcubinis. Non legitimi nec naturales ſunt nati ex
adulterio: vt pꝫ extra q̃ filij ſunt legitimi.c. tanta.
Similiter dicitur de illis qui naſcuntur de inceſtu
ꝙ illegitimi dicuntur: quia ex copula non legitima
naſcuntur. Dicuntur autem non naturales non a
natura generis: ſed a natura ſpeciei pꝛo tāto quia
naturale iudicium rationis manifeſte tali copule
cōtrarium eſt. Nec ꝓpter iſtam rationem natus de
concubina in domo indubitato affectu retēta ꝙ ex
concubina que in domo tenetur quaſi loco vxoꝛis
intelligit ꝙ aliquis teneat concubinam non habēs
vxoꝛem: ſed tenet loco vxoꝛis dicitur nō naturalis
quia ꝗuis talis copula ſit contra naturale iudiciū
rationis: non t̄n ita manifeſte ſicut alia. Et ꝓpter
hoc ꝗuis ab eis excludatur ratio legitimitatis: nō
tamen ab eis excluditur vocabulum naturalitatis
¶ Ex dictis patet ꝙ ex copulatis in facie eccleſie
H ⁊ ſine conditione in gradu conſanguinitatis vel af/
finitatis ꝓhibito vtroqꝫ eoꝛum vel altero impedi/
mentum ignoꝛante: conceptus ante diffinitiuam di
uoꝛtij ſententiam: ꝗuis poſtea ex vtero natus legi/
timus eſt: ⁊ ſuccedere debet in paterna hereditate:
vt patet extra qui filij ſunt legitimi.c.cum inter. Si
mulier habens vxoꝛem legitimam illa viuente aliā
ducit in facie eccleſie ⁊ ſine contradictione illi⁹ impe
dimenti ignarus filius ex tali copula natus eſt legi
timus: ꝗuis poſt eius conceptionem parentes ſui
per diffinitiuam eccleſie ſententiam ſeparentur: vt
extra qui filij ſunt legitimi.cap. Ex tenoꝛe. ¶ Legi
I gitimantur aūt illegitimi duobus modis ſm iura
canonica. Pꝛimus eſt perſequens matrimonium ſi
cut ſolutus generauit filium de ſoluta. Poſtmodū
in facie eccleſie cum ea cōtrahit matrimonium. Ex/
tra qui filij ſunt legitimi.c.ſ. Hic autē legitimandi
modus non ſe extendit ad natos ex adulterio. Ex/
tra qui filij ⁊c̃.c. tanta. Secundus modus eſt per
diſpenſationem dn̄i pape. Et iſte modus diſpēſan
di ſe extendit ad omnes illegitimos in quibus pōt
diſpenſare papa ad omnes legitimos actus in tota
eccleſia. ¶ Scdm autem iura ciuilia legitimantur
K ſex modis: quando pater filium naturalem ex con/
cubina ſuſceptum non ſpurium tradidit curie ciui/
tatis ſue vel metropolitane: ⁊ ſit officialis in illa cu
ria: quod contingit ꝓpter curie honoꝛem. Secūdus
modus eſt quando pater iungit officiali curie ciui/
tatis ſue vel metropolitane. Tertius modus quan/
do ipſemet filius naturalis offert ſe curie deficiente
ꝓle legitima. nā al's non liceret ſibi ſe offerre. Quar
tus modus quando deficiente ꝓle legitima ipſa cō
cubina offert pꝛo filio ſuo legitimādo pꝛeces impe
ratoꝛi ⁊ imperatoꝛ eas ſuſcipit. Quint⁹ modus eſt
quādo pater in teſtamento ſolēniter dato vocat eū
legitimum ſuum. Sextus quando in teſtamēto pu
blica manu confecto: vel manu ꝓpꝛia habente ſub
ſcriptionem trium teſtium fidedignoꝛum vocat eū
legitimum. ¶ Sed queritur. Utrum cognatio ſpiri
tualis impediat matrimonium. Pꝛo cuius declara L
tione eſt ſciendum ꝙ ſicut homo per generationem
accipit eſſe nature. Ita per regenerationem ſpūalē
accipit eſſe gratie. Et ſicut per regenerationē carna
lem contrahit generatus cū parentibus quoddam
vinculum quod eſt cognatio carnalis. Ita ꝑ rege/
nerationem ſpūalem contrahit regeneratus quod/
dam vinculum cum dante ſaramentū regeneratio/
nis: qꝛ efficit̃ pater ſpūalis ꝑſonā dei repꝛeſentans
Et contrahit cognatiōem ſpūalem cum tenētibus
ipm dum ſuſcipit ſacramentū qui repꝛeſentant ma
trem ſpūalem.ſ.eccl'iam. Et illud vinculū eſt cogna
tio ſpūalis. Unde ſpūalis cognatio eſt ꝓximitas q̃
dam ꝑſonaꝝ ꝓueniēs ex datiōe ſacramēti: vel ten/
tiōe ad illō. Et hec ꝓximitas ſi precedit mr̃imoniū
impedit contrahendū ⁊ dirimit cōtractum ſi poſtea
cōtrahat̃ de facto. vt patet extra de cognatione ſpi
rituali.c. veniens. vbi dicit̃. Si cōſtiterit helenā mu
lierē iohānis viri filiū de fonte ſacro leuaſſe: anteꝙ̄
eā deſpōſaſſet vxoꝛē inter eos diuoꝛtiū appellatōe
poſtpoſita celebret̃: ergo ſpiritualis impedit matri
moniū contrahendū ⁊ dirimit iam cōtractū: ſi ipſa
cognatio mr̃imoniū preceſſit. Si diceret̃ qꝛ dr̄ extra M
de cognatione ſpūali.c. Si vir. dr̄ ibi. Si vir vel mu
lier ſciēter vel ignoꝛanter filium ſuū de ſacro fonte
ſuſcepit nō ſunt adinuicē ſeparādi. Et t̄n inter eos
eſt ſpūalis cognatio cōtracta: ergo ſpūalis cogna/
tio matrimoniū non impedit. Itē ſpūalis cognatio
nulli bono mr̃imonij oppōit̃: ergo mr̃imoniū nō
impedit. ¶ Ad pꝛimū dico ꝙ cognatio ſpūalis ſu/ N
ꝑueniēs nō opponit̃ mr̃imonio iam ꝯcto: ſed bene
cognatio precedens impedit. Nam ſuperueniens nō
impedit eſſentiā iam ꝯcti matrimonij rati: ꝗtū ad
vinculū excepta moꝛte ſpūali vel carnali. Nūqꝫ t̄n
impedit ꝗtum ad debitam exactionem ⁊ qn̄qꝫ non
Si enī ſuſcipit alteri⁹ cōiugū filiū ſeu baptiſat ipm
in articulo neceſſitatis ꝑ talē cognationē ſpūalem
nihil pꝛeiudicat̃ ſibi ꝗtum ad exactionē debiti vel
redditiōeꝫ. Idē dico ꝙ ſi ex ignoꝛātia fecerit preter
caſum neceſſitatis: vt pꝫ extra de cognatōe ſpūali
c. Si vir. Si aūt ex certa ſciā hoc fecerit: ſibi videtur
pꝛeiudicare ꝗtū ad exactiōeꝫ debiti: qd̄ videt̃ ꝑ illō
qd̄ habet̃ extra de cognatiōe ſpūali.c. Si vir. in fi.
qꝛ ei fraus ſua patrocinari nō dꝫ: neqꝫ dolus ſi fiat
ex malitia. Ad ſecūdū dico ꝙ cognatio ſpūalis op/
ponit̃ eſſentie mr̃imonij: qꝛ tales ꝑſonas reddit ille
gitimas ꝑꝑ ſtatutū eccl'ie ad ꝯhēdū inter ſe ꝗuis
nō ſit impedimentū de lege nature vel diuina. Sed O
dubitat̃ ſi in ſolo baptiſmo cōtrahat̃ cognatio ſpi
ritualis. R̄ndeo ꝙ ſicut in carnali generatione tria
ſunt.ſ. diſpoſitio q̃ eſt ſpōſaliū cōtractio. ſcd̄o ipoꝝ
vnio q̃ eſt in ſeminis cōmixtione. tertio ipſa genera
tio q̃ eſt in fetus aiatione: vel huius generationis
manifeſtatio q̃ eſt ꝑ natiuitatem ex vtero. Sic in re
generatione ſpūali tria ſunt conſideranda.ſ. diſpo
ſitio ad regenerationem que eſt per catheciſmum.

Secundo ſpiritualis regeneratio q̄ eſt ꝑ baptiſmū
Tertio ipſius manifeſtatio que eſt ꝑ cōfirmationē
per quam fidelis homo ad publice fidei cōfeſſiōem
exponitur. Ideo in baptiſmo ⁊ cōfirmatiōe contra
hitur ita forte vinculum cognatiōis ſpūalis: quod
impedit matrimoniū contrahēdum. Et dirimit iam
contractū: ſi poſtea de facto cōtrahatur. Sed quia
in cathecíſmo nō eſt niſi quedam diſpoſitio ad rege
nerationē: ⁊ videtur ſe habere ad eam ſicut ſponſa-
lia ad matrimonium. ideo ibi contrahitur cognatio
ſpūalis ita debilis ꝙ vix impedit matrimoniū con
trahendum. Et ſi poſt contrahatur nullomodo eſt
dirimēdū. extra de cognatiōe ſpirituali. c. cōtracto.
Et hec ratio principalis eſt: quia vera cognatio ſpi
ritualis non contrahitur in cathecíſmo: ſed aliqua
debilis ſimilitudo cognationis ſpiritualis. Sicut
enim ante baptiſmum nullum aliud ſacramentum
ſuſcipi poteſt. Ita nec vera cognatio ſpiritualis.
¶ Et ſi diceretur: quia per ſolam generatiōem car-
P nalem contrahitur cognatio carnalis. Ita ſolum ꝑ
regenerationem ſpiritualem contrahitur cognatio
ſpiritualis. Iſta regeneratio fit in baptiſmo: ergo
in ſolo baptiſmo ꝯtrahit̄ cognatio ſpiritualis. Pro
batur per apoſtolū ad titū. 3. qui vocat baptiſmū
regenerationis lauachrum. Ad iſtud reſpondetur
ꝙ duo conſiderantur in generatione carnali. ſ. Na
tiuitas in vtero que eſt conceptio. ⁊ natiuitas ex vte
ro. ſ. quādo naſcitur. Sic in regeneratiōe conſiderā
tur baptiſmus ⁊ confirmatio: quia ſicut natiuitas
pueri eſt in lucem ꝓductio. Sic in cōfirmatione eſt
Q gratia illuminans: ⁊ confirmans ad robur. ¶ Sed
eſt dubium quare non contrahitur affinitas inter
adminiſtrātem ſacramentum penitētie et illum qui
recipit a ſacerdote. Ibi dicit quedā glo. ſup. 3. q. 1.
c. omnes. Omnes quos in penitētia ſuſcipimus. ita
noſtri ſpirituales ſunt filij vt ipſi quos nobis ſuſci
pientibus vel ſub trine merſionis vocabulo mergē
tibus vnda ſacri baptiſmatis renouauit. Et dicit
ibi glo. ꝙ illa ſimilitudo attenditur q̄tum ad illos
qui dant ⁊ ſuſcipiunt ſacramentum. Sicut enī inter
baptiſantē ⁊ baptiſatū cōtrahit̄ cognatio ſpiritua
lis. Ita inter miniſtrātē ſacramētum penitētie ⁊ ſu
ſcipientem. Unde ſi ſacerdos poſſet ducere vxorem
nō tñ illam ducere poſſet cui miniſtrauit penitentie
ſacramētum. Sed ad cauſalitatē cōpaternitatis ⁊
R fraternitatis ſpiritualis. ¶ Uel pōt dici ꝙ et ſi per
ſacramentum penitentie ꝯ̄hatur familiaritas ſpūa
lis: non tñ cognatio q̄ ſaltem poſſet matrimonium
impedire. Uidētur enim baptiſmus ⁊ penitentia ſi-
cut generatio ⁊ reſurrectio in corꝑalib⁹ ꝑ baptiſmū
enī aīa regeneratur: ⁊ per ſacramentū penitentie re
ſuſcitat̄. Unde ſicut non contraheret̄ cognatio car-
nalis inter reſuſcitatū: ⁊ eū qui eū reſuſcitauit. Ita
nec inter adminiſtrantes ſacramētum penitentie: ⁊
recipientes penitētiā. Unde filius ſacerdotis poſſet
recipere in vxorem illā q̄ ſuo patri cōfeſſa eſt: quia
confeſſio non eſt per modū generationis: ſed ꝑ mo-
dum ſanatiōis. Ideo ibi nō contrahitur cognatio
ſicut medicus cum illa q̄ ſanat: tñ per penitentiam
ꝯ̄hitur quoddam fedus inter ſacerdotē et mulierē
confitentem ſimile cognationi ſpirituali: vt tñ pec-
cet carnaliter eam cognoſcens ac ſi eſſet ſua ſpūa-
lis filia: et hoc quia maxima familiaritas eſt inter

ſacerdotem ⁊ confitentem. Ideo iſta ꝓhibitio eſt in
ducta: vt tollatur occaſio peccandi. ¶ Credo tñ S
ꝙ inter confitentem ⁊ perſonam cōfeſſam eſt ſpūa-
lis filiatio et paternitas ſicut dicit̄. 30. q. 1. c. oēs.
q̄uis nō transferatur talis cognatio niſi ad cōfiten
tē ⁊ ꝯfeſſum. ⁊ ratio hui⁹ eſt: qꝛ in cōfeſſiōe creatur
nouus homo. Nec valet qḋ dꝛ de reſurrectiōe ⁊ ſa-
natiōe: quia etiā in baptiſmo ſanantur: ⁊ reſurgūt:
tam a pctīs actualib⁹ tā a peccato originali: et fit
nouus homo: ſic in cōfeſſiōe creatur nouus homo.
Sicut dicit apoſtolus ad Ephe. 4. Induite nouū
hoīem qui ſm deū creatus eſt homo in confeſſione
a gratia dei creatur nouus homo: ⁊ habet nouā vi
tam ⁊ depoſuit veterem: quare videtur ꝙ in penitē-
tia fiat cognatio ſpiritualis filiationis ⁊ paternita
tis. quare grauiſſiſſime peccat qui ſuam filiam ſpi-
ritualem cognoſcit confeſſionis. ¶ Et etiam eſt vſi T
tatum in eccleſia ꝙ confeſſores vocant illos quos
audiunt de confeſſione filios ⁊ filias. ⁊ ipſi vocant
confeſſores patres confeſſionis. Ideo mihi videtur
ꝙ iſtud eſt rationabile: q̄uis ſanctus thomas di-
cat oppoſitū. Tamē in decreto prius allegato pla-
ne ad litterā tenetur ꝙ in penitentia eſt filiatio ſpi-
ritualis ⁊ paternitas ſicut in baptiſmo. Sed dubi- V
tatur inter quas perſonas cognatio ſpiritualis cō
trahatur. Reſpondetur ꝙ cognationis ſpiritualis
tres ſunt ſpecies: ſcilicet paternitas: ꝯpaternitas: ⁊
fraternitas. Prima contrahitur inter regenerātem
⁊ regeneratum. Et ſicut in generatione carnali duo
ſunt. ſcilicet pater et mater: ſic in ſpirituali admini
ſtrās ſacramentum eſt pater. quia perſonam repre
ſentat dei. tenentes aūt illū ſunt ſicut mater bapti
ſati: quia repreſentat matrem eccleſiam. Ideo in-
ter regeneratum ⁊ dantem ſacramentum contra-
hitur paternitas ſpiritualis. ⁊ filiatio ſimiliter con
trahitur inter baptiſatum ⁊ tenentes eum materni
tas ⁊ filiatio. Et tamen vſitato modo loquendi pa
trinus eſt pater ſpiritualis et matrina mater. Et
iſtam cognationem contrahi intelligitur ſi bapti-
ſans ⁊ tenentes ſint baptiſati. Aliter non contrahi
tur cognatio: quia ex patre xp̄o ⁊ matre eccleſia nō
ſunt regenerati baptiſmo: quia baptiſmus eſt oīm
ſacramentorum et cognationum ſpiritualium: que
per ſcīm cōtrahūtur baptiſm⁹ eſt fundamentū. Cō-
paternitas contrahitur inter regenerantem bapti-
ſantem ⁊ generantem. id eſt inter baptiſantem ⁊ pa
trem et matrem baptiſati: tam enim ſacramentum
miniſtrans: tam tenentes illū qui regenerat̄: efficiū
tur compatres vel cōmatres parentum carnalium
illius qui baptiſat̄. ¶ Et quādoq; tranſit iſta ſpe X
cies cognationis ad vnū coniugū. alio mediante
aliquando nō. Si enim alter coniugum inter quos
conſummatum eſt matrimonium ſuſcipit filiam ali
cuius de ſacro fonte: vel tenet in cōfirmatiōe alter
coniugum efficitur compater vel commater paren-
tum carnalium regenerati: vt patet extra de cogna
tione ſpirituali. c. Martin⁹. ⁊. 30. queſtio. quarta.
capitu. Si quis vnus. Cuius ratio eſt: quia vt ibi-
dem dicitur. Uir ⁊ mulier effecti ſunt vna caro per
matrimonium conſummatum. Si autem aliqui effi
ciant̄ vna caro ꝑ fornicariā copulā nō ꝓpter hoc
trāſijt cōpaternitas ab vno in aliū: qꝛ ꝑ rem pure
carnalē nō ꝯ̄hit̄ ſpūalis cognatio. Si aūt ſuſcepit

filium alterius coniugū de ſacro fonte: inter quos
conſummatum eſt matrimonium ſiue fuerit natus
añ cōſūmationē matrimonij ſiue poſt cōſummatio
nem de alia perſona ꝙ de cōiuge non efficitur cō
pater niſi illius coniugis cuius eſt filius:vt habeč
30.q.4.c.Quis ſpiritualē.in glo.cuius nō eſt:q2 ⁊
ſi ꝙtum ad contrahendum paternitatez coniuges
inter quos cōſummatum eſt matrimonium coicent
ſuas actiones:non tamen ſuas paſſiones:q2 induce
ret nimiū onus ⁊ periculoſum matrimoniū. ¶ Vel
Y dic vt dicit glo ibidem ꝙ ille coniūx qui non eſt pa
ter pueri carnalis nec ſpiritualis per ſe nec per ac
tum vxoris non poteſt per regenerationez alius fie
ri cōpater regenerantis:Si autem vir vel vxor an
te contractū matrimonium vel ante conſummatio
nem matrimonij cōtracti leuauit filium alicuius de
ſacro fonte vel tenuerit in confirmatione:nō pro
pter hoc ad alterū coniugum tranſit compaternitas
Unde in hoc caſu poſſet habere vir duas quia tres
in vxores:ſi ille due erant cōmatres: ⁊ vir nō eſſet
cōpater alicuius earū:poſſet habere in vxores am
bas ſucceſſiue:mortua vna poteſt altaz accipere vt
p3.30.q.4.Poſt vxoris obitum.Ubi dicitur poſt
vxoris obitum cū cōmatre vxoris ſuperſtitis viri
coniugio copulam nullam videtur ratio vel aucto
ritas prohibere Et hoc ſiue inter cōiuges ꝑdictos
ſequatur carnalis copula ſiue nō :quia dicitur. 20
q.4.c.Poſt vxoris obitū dr ibi.neq3 eñ cognatiōi
carnis cognatio ſpūs cōpatur neq3 per carnis vnio
nem :ad vnionē ſpirit⁹ ꝑtranſierit.Et ſic p3 diſtin
ctionem gratiā eſſe nullam quam ponit ibidem.ca.
Notandū.et etiam hoc dicit glo.ibidem.Dicit eñ
ſic gratian⁹:ꝙ ille prohibeč cōmatri vxoris ſue ma
trimonio copulari qui vxori ſue debitum reddidit
Z poſtꝙ cōmater illius extitit. ¶ Ille ꝟo permittitur
matrimonio copulari cuius vxor alicuius cōmater
efficitur:⁊ poſt hec a viro ſuo nō cognoſcitur. Fra
ternitas vero ꝯhitur iter reghatū ⁊ filios carnales
regenerātis: vt p3.3.q.3.c.Putandum .f.eo ſequē
te.Et extra de cogna.ſpirituali.ca.Ex litteris.⁊ hoc
ſiue carnales filij nati ſint ante ꝯtractam paternitatez
ſiue poſt:extra de cog.ſpūa.ca.Tua nos. Filij autē
per quorum neutrum ad compaternitatem peruētū
eſt:inter ſe poſſunt libere matrimonio copulari niſi
conſuetudo metropolitane eccleſie: vel aliarū com
poſitarum ꝯdicat.vt p3 extra de cog.ſpūali.c.Su
per eo.Ubi dicitur.Ceterū ſi per neutrū eoꝝ ad cō
paternitatem neutrū fuerit de his te volumus cō
ſuetudinē tue metropolitane eccleſie vel aliarū cir
A cumpoſitarū :inquirere et diligentius imitari. Sz
ſi tales filij fuerint : per quorū alterū vel vtrunq3
parentes ad cōpaternitatem venerint eos coniūgi
nulla ratione ſuſtineas:cōiunctos auctoritate pō
tificis non differas ſeparare:hec dicuntur in ea decre
tali:ſuper eo.in princ. Pater etiā ſpiritualis licite
pōt ducere in vxorē ſororē carnalē filij ſui ſpiritua
lis.vt p3.30.q.3.ca.Nō eps.§.ſi ꝗs.dr ibi.Si ꝗs
vero aliquo fortuitu caſu filiā matris ſue cōmatris
acceperit i vxorē nō cogič eā dimittere.Ex tiburicē
ſi ꝯſilio:ēt ea.q.c.Inſtitutiōe diffinim⁹.Dicič ſi ꝗs
ſpūalis ſue cōmris filiā vxorē acceperit fortuitu: ⁊
ita contigerit rerū caſu incoiugiū,duxerit:cōſilio
maturiori ſeruato habeat:atq3 h ꝯcſio legitimo cō
iugio operam det.Et ſequitur ibi relictam vero cō
patris vxoris ſue nullus in coniugem ducere pōt.
¶ Sed queritur ſi inter virum ⁊ mulierem tenētes A
puerum in baptiſmo poſſit fieri matrimoniū. Re
ſpondet dominus Hoſt.li.4.de cogn.ſpiritua.ca.
Ueniens ꝙ ſic.q2 non prohibetur a iure nec contra
hitur cognatio. Ad idem aſtenſis.li.8.ti.18. ꝙuis
in matrimonio carnali cōtrahatur cognatio:q2 ef
ficiuntur vna caro:non tñ in baptiſmo inter pater
num ⁊ maternaz ꝯhitur cognatio ſpiritualis. Jō
poſſūt copulari:tñ pro honeſtate ſacri prohibetur
fieri matrimonium:ſ3 hoc fit ſm conſuetudinez ec
cleſie metropolitane:⁊ tales vt credo indigēt diſpē
ſatione pape.Ex dictis patet eſſe abrogatum illud
quod dicitur.30.q.3.cap.Non oportet.§.poſt ſu
ſceptum vſq3 ad illud verbū q2 leges ſeculi. dr eñ
ibi:ꝙ qui ex cōpatre ⁊ cōmatre nati fuerit matri
monio cōiungi nō poſſūt q2 qō ex dictis p3 eē fal
ſum non impedič niſi ex illis ex quibus oritur com
paternitas:⁊ ſic patet dicta de cognatione ſpiritua
li ⁊ que in illa perſone poſſunt cōiūgi vel diſiungi.
¶ Sed videndum eſt de cognatione legali.Et pri B
mo quid eſt cognatio legalis.Unde cognatio lega
lis eſt adoptio extranee perſone in filium vel nepo
tem vel deinceps.Ubi ſciendum ꝙ ars imitatur na
turam:⁊ ſupplet defectum nature in illis in quib⁹
natura deficit.vnde ſicut per naturalem generatio
nem aliquis filium producit.Ita per ius poſitiuū
qō eſt ars equi ⁊ boni:poteſt ſibi aliquis aſſumere
aliquem filium ad ſimilitudinem filij naturalis :et
ſupplendum filiorum predictoꝝ per nature effectū
vel per accidens propter qō precipue adoptio eſt
introducta.Et q2 aſſumptio importat titulū aquo
propter qō aſſumens non eſt aſſumptum: oportet
ꝙ ille qui aſſumitur in filium ſit perſona extranea
ſicut ergo naturalis generatio habet terminum ad
quem.ſ.formam que eſt terminus generationis: et
terminum a quo.ſ.formam contrariam. Ita gene
ratio legalis habet terminum ad quem filium vel
nepotem:terminum aquo perſonam extraneam:et
ſic patet qō predicta diffinitio comprehendit gen⁹
adoptionis:q2 dicitur legitima aſſumptio :⁊ termi
num a quo:quia dicitur extranee perſone:⁊ termi
num ad quem q2 dicitur in filiū vel nepotē. ¶ Et C
ſi argueretur contra predicta ꝙ adoptio nō ſemp
eſt extranee perſone. Nā habetur heſter. 2.ꝙ Mar
docheus adoptauit in filiam heſter filiam fratris
ſui:ergo non tantum fit in perſona extranea ſed eti
am in coniuncta in conſanguinitate . Item mulier
poteſt accipere aliquem in domo ſua ⁊ ipſum loco
filij nutrire:⁊ tamen adoptare nō poteſt. Ideo ma
le dicitur:ꝙ adoptatio adoptet in filium cum ſine
adoptatione poſſit fieri. Item arrogatio non eſt
adoptatio ſed arrogatio eſt alicuius in filium vel
nepotem vel deinceps legitima aſſumptio :ergo dif
finitio nō eſt bona:quia conuenit alijs a diffinito.
¶ Item adoptio aſſimilatur generationi :ſed ge
nerans generare poteſt in. 20. vel.18 .anno. Sed
nullus poteſt adoptare :quin attingat vltra. xxv.
annū:ſ3 filius eſt in poteſtate patris vſq3 ad. 25 .
ergo non poteſt adoptari cum non ſit ſui iuris.
Pro ſolutione argumentorum eſt notandum ꝙ li
cet iſta adoptio ſiue affiliatio aſſimiletur generatio

ni naturali quodammodo: non tamen attingit filiationem naturalem: quia ſicut dicitur .4. metheororum Ars debilior eſt ꝙ natura. Nec ſequitur vel attingit eam: licz multũ elaboret. Et intelligas per filium: vel nepotem: filiam: ⁊ neptem. quia iam maſculus ꝙ femella poſſunt adoptari. Ideo reſpondetur ad argumenta in oppoſitũ facta. ¶ Ad primum: de heſter adoptata per mardochium auũculum ſuum. Dico ꝙ in diffinitione adoptationis intelligitur perſona extranea: pro omni perſona que non eſt in poteſtate adoptantis: ſiue ſit de eius conſanguinitate ſiue non. ¶ Ad ſecundum de muliere dico ꝙ quilibet non poteſt adoptare. Sz ſolum illi quibus a lege permiſſum eſt: ſicut nec quilibet poteſt generare. Unde notandum ꝙ mulier non poteſt adoptare: niſi in ſolatium amiſſorum liberorũ ſi hoc ei a principe concedatur. Nec adoptare poteſt filiuſſa. Nec etiam ille qui non poteſt generare vt ſpado vel caſtratus nec minor. 60. ãnis: niſi ex aliqua cauſa neceſſaria: qr ante tẽpus illud debet vacare generationi naturali ſi vult habere filium. Oportet etiam ꝙ adoptans plena pubertate precedat adoptatum in. xviij. annis ita ꝙ potuiſſet ipſum naturaliter generaſſe. Ideo dico ad formam argumenti ꝙ non eſt idem aliquem in domo ſua nutrire ſicut filij nutriuntur: ⁊ in filium adoptare.

F ¶ Ad tertium dicitur ꝙ taz arrogatio ꝙ adoptio ſpiritualiter dicta ſunt ſpecies adoptionis generaliter dicte. Et differũt in quattuor: quia arrogatur qui eſt ſui iuris: adoptaẽ qui eſt alieni iuris. ¶ Secundo quia arrogatus tranſit in poteſtatem arrogantis: adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis. ¶ Tertio quia arrogatio nõ fit niſi auctoritate principis: adoptio fit per quẽlibet magiſtratum. Et he tres differentie accipi poſſunt: ex his que dicũtur. Inſti. de adoptionib⁹. §. 1. 2. 3. ⁊. 4. cõiunctum. Ubi dicitur adoptio autem duobus modis fit: aut principali reſcripto: aut imperio magiſtratus. Imperatoris auctoritatẽ adoptare q̃s põt eos eaſve qui que ve ſui iuris ſunt: que ſpecies adoptionis dicitẽ arrogatio. Imperio magiſtrat⁹ adoptamus eos eaſ ve: quique ve i poteſtate parẽtũ ſũt ſiue primum gradũ liberorũ obtineant: qualis fili⁹ vel filia: ſiue inferiorẽ qualis eſt nepos: neptis pronepos proneptis. Sz hodie ex noſtra conſtitutiõe cũ filiuſſa. a patre naturali extranee perſone ĩ adoptionem datur iura poteſtatis naturalis pr̃is minuere diſſoluitur. Nec quicꝙ ad patrem adoptiuũ tranſit. Nec in poteſtate eius eſt licet ab inteſtato iura ſucceſſionis a nobis tributa ſint. Et ſequitẽ iſtituta. §. Minorem dicitur ibi. Minorem natu maiorem non poſſe adoptare: qr pro monſtro eſt ꝙ maior annis ſit filius ꝙ pater. Dz itaqꝫ is qui ſibi filium per adoptionem vel arrogationem facit: plena pubertate. i. xviij. annis precedere. ¶ Quare differũt adoptio ⁊ arrogatio: qr arrogatus habet de neceſſitate legitimam in bonis arrogatoris: vnde ſiue euz emancipet ſiue decedat debet ei relinquere legitimam ſuam. Adoptatus vero non habet legitimã in bonis adoptãtis: vnde non tenetur ei aliq̃d relinquere: ſi tamen adoptans ab inteſtato decedat adoptat⁹ ſuccedit ei in bonis. ¶ Et nota quia predicte due ſpecies ſunt adoptationis generalis. Arrogatio quandocꝫ in iure adoptato dicitur vt inſti. de adoptionibus in principio. quam allegaui nunc. Ubi dicitur nõ ſolum naturales liberi ſm ea que diximus in poteſtate noſtra ſunt: verumetiam hi quos adoptamus. ¶ Ad quartum cum dicitur adoptio aſſimilatur generationi. ⁊c. Dico ꝙ generatio naturalis ordinatur ad ſpeciẽ conſequendã ⁊ conſeruandam: ⁊ ideo omnibus competiẽ poſſe naturaliter generare: in quibus natura ſpeciei non eſt impedita. Sz adoptio ordinaẽ ad hereditatis ſucceſſionẽ: et ideo illis ſoluz competit qui habent poteſtatem diſponendi de hereditate ſua. Unde ille qui non eſt ſui iuris vel minor etate vel mulier non poſſunt adoptare alios: niſi ex conceſſione principis. ¶ Sed dubitatur. Inter quos contrahitur legalis cognatio. Dicitur ꝙ ex adoptione triplex prouenit ſpecies legalis cognationis: vna inter adoptatum ⁊ adoptantem. Alia inter liberos adoptiuos et naturales ⁊ liberos liberorum naturalium. ¶ Tertia que eſt quaſi legalis affinitas inter adoptatum ⁊ vxorem adoptantis. Inter adoptantem autem ⁊ carnales parentes adoptati: nulla cõtrahitur affinitas: nec legalis cognatio: quia tales ſimul non cohabitantur. Et impedit quelibet legalis: ſpecies cognationis: matrimonium contrahendum: ⁊ ſi poſt adoptionem contrahatur dirimit cõtractum. ¶ Prima tamen ſpecies ⁊ tertia perpetuo impediunt: propter reuerentiam quam ſemper debet adoptat⁹ patri adoptiuo: ⁊ eius vxori. Sed Secunda impedit ad tempus durante adoptione. ¶ Quapropter voluerunt aliqui dicere ꝙ ſi adoptiuus contrahit cum legitima filia naturali ſue patris adoptiui: non diſſoluitur matrimoniũ. eo ꝙ illud impedimentum eſt temporale: vt recitat glo. ſuper: illam decretal. de cognatione legali. Sz hoc non eſt verum: quia ꝙuis illud impedimentum ſit tẽporale ſm ſe: tamen ĩnducit effectum perpetuum. Et ponit exemplum in gloſa predicta. Iſte non poteſt modo contrahere cum illa que virum habet: ⁊ ſi cõtraheret dirimeretur matrimonium: ⁊ viro ſuo mortuo poteſt contrahere cum illa: ⁊ ſic patet ꝙ temporale dirimit matrimonium in perpetuũ: quod fuit cõtractum cum illa dirimit viro viuente. Et ſic patet ex dictis ꝙ non eſt idez adoptio ⁊ legalis cognatio: ſed differunt ſicut cauſa ⁊ effectus.

¶ Sequitur queſtio decima quarta de reſurrectione.

PRo cuius declaratione pono queſtionem. Utrum reſurrectio generalis ſit futura. Dico ⁊ fideliter teneo ꝙ reſurrectio corpũ fiet i nouiſſimo die A vt pz. Ja. 19. Scio ꝙ redẽptor meus viuit ⁊ in nouiſſimo die de terra ſurrect⁹ ſũ ⁊ ĩ carne mea. Preterea. 2. ad corin. 15. Oẽs quidẽ reſurgem⁹. Itẽ maius eſt donũ xp̃i ꝙ peccatũ ade vt pz ad Ro. 5. ſz mors per peccatũ ade eſt introducta: qr ſi peccatũ nõ fuiſſet nulla mors fuiſſet: ergo p donũ xp̃i ⁊ ei⁹ paſſiões reparabiẽ hõ a morte ad vitã. ¶ Preterea mẽbra debẽt eẽ corpori cõformia: ſz caput nr̃z reſurrexit. g ⁊ nos mẽbra eius reſurgere debem⁹. Itẽ ezechielis. 37. Oſſa arida au

dite verbum domini. Ecce ego introducam in vos ſpūm ⁊ viuetis: ⁊ dabo ſuper vos neruos ⁊ ſuccreſcere faciam ſuper vos carnes ⁊ ſuperextendā in vobis cutē: ⁊ dabo vobis ſpūm ⁊ viuetis. Itē Eſaye 26. Uiuent mortui: interfectiq; mei reſurgent. Itē Danielis. 12. Multi de his qui dormiunt in puluere terre: alij euigilabunt in vitam eternam: alij in opprobrium ſempiternū. Et Sophonie. 3. Quapropter expecta me dicit dñs in die reſurrectionis mee in futurum. Et. 2. Machabe. 7. Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus in vite eterne reſurrectione ſuſcitabit. Item Iohā. 5. Procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vite: qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij. Item de ſumma trinit. ⁊ fide catholi. capi. primo. dr. Omnes cū ſuis proprijs corporibus que nunc geſtant vt recipiant ſm opera ſua: ſiue bona: ſiue mala: illi cum dyabolo penam perpetuam: iſti cum xp̄o gloriam eternaȝ.

B ¶ Fuit opinio erronea que ponit animas non iterum corporibus vniri: ſed cum corporibus mori. Sed ꝯ hoc eſt qḋ dicit ſaluator. Mathe. x. Nolite timere eos qui occidunt corpus: animā aūt non poſſunt occidere. Preterea philoſophi naturaliter inueſtigauerunt immortalitatem anime. Unde Plato in lib. phedrō. inter multa que dicit de anima humana interſerit ꝙ anima immortalis eſt: et ſm qḋ vixerit paſſiones: vel ab eiſdem victa fuerit premiabitur vel punietur poſt morteȝ: ergo anima eſt immortalis ſm iſtum pħm diuinū Platonem. Item pyctagoras ſm qḋ recitat Ouidius in libr. 5. de transformatis dicit. Morte carent anime ſemper priore relicta: ſic in nouis domibus viuunt habitantq; recepte. Sed melius dicit in verſibus aureis ſm qḋ recitat Calcidius in cōcepto ſuper thymeo platonis. vbi dicit. Corpore depoſito cum liber ad ethera perges: euades hominem factus deꝰ etheris alti. Item hermes termegiſtus ad ſclepium

C dicit prope principium. Oſclepi omnis anima eſt immortalis: ſed non vniformiter cuncte. Et ſequitur poſt medium libri. Cum fuerit anime a corpore facta diſceſſio: tunc ad examen meritiq; eius arbitrium tranſient ſine via detinens poteſtatem ſiq; cum eam piam caſtamq; viderit in ſibi competentibus locis manere permittit. Si autem delictorum illam maculis vitijſq; obligatam viderit deſuper ad ima decubans procellis aereis ignis ⁊ aque ſepe diſcordantibus tradet. Et ſic inter celum ⁊ terras mūdanis fluctibꝰ in diuerſis ſemꝑ eternisq; penis agitata raptabiť: vt ſic aie aſſit eternitas: ꝙ ſit in mortali ſententia. Et ſic in eterno ſupplitio ſubiugata. Item Ariſtote. in. 16. De animalibꝰ: ponit intellectum de foris aduenire: hoc eſt a deo creata ergo non accepit eſſe per generationē: quia eius eſſe non ſubeſt alicui actioni: ⁊ per conſequens non poteſt accipere non eſſe per corruptionem nec per aliquam cauſam inferiorem: cum ſit immediate a cauſa ſuperiori. Item in ſecundo de anima dicit Ariſtote. loquēs de anima intellectiua: hoc genus anime eſt alterum ab alijs. ſ. a vegetatiua ⁊ ſenſitiua: ⁊ ipſam ſolam contingit ſeparari ſicut perpetuum a corruptibili. Iteȝ Seneca epiſtola. 5. Mors quā pertineſcimus ⁊ recuſamus intromittit nos in vitā ⁊ nos eripit. Ueniet iterum dies qui vos in lucem ponet. Item Solon philoſophus dicit. Neminem ꝗdiu viuit dices eſſe felicem: eo quoadusq; vite ad vltimum terminum poſſit mutari fortuna felicitas hominis dies vltimus eſt: qḋ non diceret ſi anima moreretur ⁊ non eſſet altera vita: quia homo felix non poſſet eſſe ſi ānihilareť: ergo anima eſt immortalis. Item empedocles poſuit animam immortalem: ideo incendijs ſe dedit ⁊ mortem ſibiip̄i intulit deſiderio alterius vite. Uide quomodo iſti philoſophi pagani predicauerunt animam immortalem.

D ¶ Item ſibilla Eritbrea ait. Iudicij ſignum tellus ſudore madeſcat. E celo rex veniet per ſecula futurus: ſcilicet in carne preſens vt iudicet orbē. Unde deum cernent incredulus atq; fidelis: celſuȝ cum ſanctis etiaȝ termino in ipſo: ſic anime cum in carne aderunt quas iudicat ipſe. Et recitať ab Auguſti. 18. de ciuitate dei. capitulo. vigeſimotertio. Ualde enim iſta prophetia ſibille declarat iudiciū futurum: anime immortalitatem: ⁊ reſurrectionem hominum. Item ſapientie tertio. Iuſtorum anime in manu dei ſunt ⁊ non tanget illos tormentuȝ mortis: viſi ſunt oculis inſipientium mori. Illi autem ſunt in pace: vide quomodo anime ſunt immortales. Et anime iuſte ſunt in manu dei in pace. Opinio ergo erratica illorum qui tenent ꝙ anime moriuntur: falſa ⁊ heretica ſatis improbata eſt per diuerſa teſtimonia. Alia fuit opinio que tenebat animas ſeparari a corpore ⁊ eſſe incorruptibiles: ſȝ nō reuniantur cum corporibus ſuis: cuius opinionis videtur fuiſſe aliquo tēpore iſte porphiriꝰ de quo refert ſanctus Auguſtinus. 5. de ciuitate dei. capitulo. vigeſimonono. ꝙ crebro precipiebat oē corpꝰ eſſe fugiendum: vt anima poſſet cum deo bene permanere. Cōtra hāc opinionem eſt: quia anima nata eſt vt ſit pars ſubſtantie compoſite ex corporali ⁊ ſpūali natura. Pars aūt hȝ imperfectionē ſiue imperfectū eſſe ēꝑ totū. Inconueniēs aūt eſſet vt tā nobilis ſbā ꝑpetuo careat ꝑfectiōe ſui eſſe. Itē tūc ꝑderetur tota ſpēs hūana: qꝛ aīa nō ē hō. Itē ſequeretur ꝙ xp̄s nō reſurrexerit. Itē ſequereť ꝙ nō eēt reſurrectio mortuorū: ꝙ ſatis iā ꝓbatū eſt: in impugnatiōe priē opiniōis: iō illa dimiſſa tāꝗ̄ erronea.

E ¶ Eſt alia opinio platonis ꝙ dicit ꝙ aie ēt reuniūtur etiā in corporibꝰ beſtiarū. Uñ aug. de ci. dei. ca. 30. Platonē aīas hoīȝ poſt mortē reſoluit vſq; ad corpꝰ beſtiarū ſcripſiſſe certiſſimū ē. Legi ego in thimeo ꝙ cū aīa ſepata bene ſe egerit in cōpetētibꝰ locis eſſe ꝑmittiť ſi aūt nō bñ egerit: trāſferť in corpꝰ alicuius aīalis. Et ſi male agat ibi trāſferť in corpꝰ deterioris beſtie: ⁊ ſi male ſe regit ibi: adhuc trāſfertur in deterius corpꝰ alterꝰ beſtie. ¶ Sed ꝯ hanc opinionē ē ſacra ſcriptura: ſȝ etiā phia. Uñ ⁊ phus ſ. de aīa redarguit pictagoricos dicentes: quālibet aīam qḋlibet corpꝰ poſſet ingredi: qꝛ vt ibi dr. Uideť vnūqḋq; corpꝰ hře ſpēm ⁊ formā ꝓpriā. Et. ij. de aīa dicit ꝙ nō ꝯuenit aīam accipe qḋlibet corpꝰ qꝛ vniuſcuiuſq; actꝰ: ē a ꝓpria forma: ⁊ aptꝰ natꝰ ē eſſe in ꝓpria materia: iō dimittēdo oēs errores ponō ꝯcluſionē: ꝙ fiet reſurrectio mortuorū: ⁊ iterum aie reunient cū corporibꝰ ꝓprijs q̄ habuerūt i hac vita: hec ꝯcluſio ſic ꝓbatur: vt ꝓbať in ꝑncipio cōcluſiōis. ¶ Itē nulla naturalř inclinatio eſt fruſtra: ſed naturalis inclinatio aie eſt ad perficiendum ⁊ re

gendum ſuum corpus:ergo talis inclinatio nõ erit
fruſtra:ſed reducetur ad actum. Minor probatur:
quia forma naturalem inclinationem habet ad ꝑ-
ficiendum materiam. Maior eſt philoſophi.ſecun
do de anima.vbi dicitur. Deus ⁊ natura nihil fa-
ciunt fruſtra. Et primo celi ⁊ mundi dicitur ꝙ na-
tura non facit aliquid vanum. Et ſi hoc verum eſt
de natura naturata:multofortius de natura natu-
rante:hoc eſt de inſtitutore cauſate nature: qui tñ
ipſam nõ naturalr̄: nec de neceſſitate: ſed libera
volũtate inſtituit:fruſtra aũt ⁊ vane eẽt in aĩa ſepa
rata p̄dicta inclĩatio ſi nũꝗ̄ eſſet hũano corpi iterũ
G vnienda. ¶ Et ſi diceret:qr naturał appetit⁹ dãna
torum naturaliter appetit beatitudinem:⁊ tñ nun-
ꝗ̄ veniet ad actum:ergo naturał appetitus eſt fru
ſtra. Ad iſtud reſpondeo ꝙ ꝗuis damnati natura
li appetitu appetant beatitudinem: tamen ille ap-
petitus non eſt fruſtra: quia eſt ad maiorem iniqui
tatis in qua obſtinati ſunt punitionem:⁊ad maio-
rem iuſtitie diuine manifeſtationem. Non ſic eſt de
inclinatione animarum beatarũ ſuorum corporuꝫ
quia ipſe non poſuerũt obicẽ ad impediendũ actũ
talis inclinationis: ſicut obſtinatio in damnatis
ponit obicem:ne cõſequantur beatitudinẽ ad quã
inclinantur. Non ſic anime iuſte ad recuperandum
ſuum corpus vt maiorem conſequantur beatitudi
nem. Per hoc requirit vniuerſi perfectio. Ad perfe
ctionem enim eius eſt triplex ſubſtantia.ſ.pure cor
poralis:pure ſpiritualis. Et ex ſpirituali ⁊ corpo-
rali compoſita. Et ſi anime non iterum vnirentur
corporibus deficeret mundus imperfectione crea-
ture:partim ſpiritualis ⁊ partim corporalis. Item
in nobiliori ſpecie que poſſit eſſe poſt deum ⁊ ange
los. ¶ Et ſi diceretur ꝙ anime non reuertẽtur ad
corpora. Nam habetur. 2. Regũ. 14. Omnes mo-
rimur ⁊ quaſi aqua dilabimur ſuper terram:que nõ
reuertũtur:ergo cum anima fuerit dilapſa a corpo
re non reuertetur ad corpus:ſicut nec aque reuer-
tuntur. Item eccleſiaſtes. 3. Unus eſt interitus ho-
minum ⁊ iumentorũ ⁊ equa vtriuſqꝫ conditio. Sꝫ
anime iumentorum corporibus iterum non vnien-
tur:ergo nec anime corporibus humanis. Itẽ Job
14. Homo cum dormierit non reſurget donec at-
teratur celum:ſed celum nunꝗ̄ atteretur cum ſit in
corruptibile: ergo homo nunꝗ̄ reſurget. Preterea
phũs. 2. de generatiõe: que corrumpũtur ſm̄ ſub-
ſtantiam non reuertuntur eadem numero ſed ſpe-
cie:preterea totum requirit vnionem partium:ergo
⁊ idem totum eandem vnionem requirit:ſed non re
dibit eadem vnio:quia interrupta eſt. Interruptũ
autem non redijt idem:quia ſi redit iteratio erit: ſꝫ
iteratio repugnat idẽptitati:quia iteratio ponit nu
H merũ:idemptitas priuat. Ad iſta reſpõdeo. ¶ Ad
primum ꝙ in hoc eſt ſimilitudo:quia ſicut aque di
labuntur ⁊ non reuertuntur donec ſunt ad mare:
ſic homo dilabit̃ ⁊ currit ad mortem:⁊ anima ſepa
ratur ab illo loco.ſ.a corpore: ⁊ nõ reuertit̃ ad cor
pus:donec fuerit ad mare.i.ad temp⁹ reſurrectio-
nis de lege communi. De lege vero priuilegiata ali
I qui reſurgunt ante illud tempus. ¶ Ad ſcõm Sa
lomonis ibi fuit ſalomon concionator::nũc allegãs
pro parte ſtultorum:nunc reſpondẽs per ſententiã
ſapientum. Et illud dictũ eſt concordãdo p ſtul-
tis:ſed cõcludit oppoſitum illius dicti. Poſtea.ca.
12.vbi dicit. Ibit homo in domuꝫ eternitatis ſue.
Et ſequitur finẽ loquendi pariter audiamus. Deũ
time ⁊ mandata eius obſerua. Et hoc eſt omnis
homo cuncta que fuerunt ſub celo adducet de⁹ in
iudicium ⁊c̃. ¶ Ad tertium dico ꝙ ⁊ ſi celum nõ at- K
teretur ꝗ̄tum ad ſubſtantiam:tamen atteretur ꝗ̄tũ
ad efficientiam in iſta inferiora influendo ad gene-
rationem:vel corruptionẽ: quia in iudicio ceſſabit
eius motus:⁊ influentia. Uel poteſt dici ꝙ loquit̃
de celo elementari: de quo loquitur Petrus in ca-
nonica. Celi calore ſoluentur:qđ intelligitur de ele-
mentis que renouabuntur igne conflagrationis.
Ad illud philoſophi dr̄ ꝙ philoſophus diſtinguit
ibi circulationem in corporibus celeſtibus:a circu
latiõe iſtoruꝫ inferiorum corruptibilium: quia ibi
ſubſtantia non corrumpitur per motuꝫ. Ideo poſt
circulationem factam redit eadem ſubſtantia:⁊ idẽ
numero:non accipiens eſſe per illuꝫ motũ: ſed ſicut
p̄ſens eidem parti per motum reduplicẽ. Sed cir
culatio in iſtis corruptibilibus eſt ſm̄ corruptionẽ
forme ⁊ reductionẽ ei⁹. Et iõ nõ ſic ibi alis redit idẽ
numero:ſicut ibi:an vniuerſaliter neget Ariſto. idẽ L
numero poſſe redire:de hoc poſtea videbit̃. Ad vl-
timum poſſet dici ꝙ compoſitũ poſſet idem redire
licet non reducatur vnio eadem partium: quia illa
v. io non eſt de eſſentia totius:nec illa vnio eſt enti
tas materialis que eſt ex partibus:nec forma illius
entitatis:ſed qr vnio eſt ſimplr̄ neceſſario requiſita
ad entitatem totalẽ:⁊ non vr̄ aliquid ei⁹ idem nume
ro:niſi illud ſit idem numero:ꝙ neceſſario requirit̃
ad ipſum. Ideo verius videtur ꝙ vnio redibit ea-
dem. Et hoc ſi accipiatur p illa relatione partium
vnitarum adinuicem. Non aũt p ipſa paſſione ꝗ̄
non manet niſi in inſtanti reſurrectionis. Illa enĩ
poteſt poni alia:ſicut ⁊ mutatio ponitur alia a ge-
neratione. ¶ Et cũ arguitur ꝙ illa vnio fuit inter- M
rupta. Dico ꝙ interruptũ poteſt redire idem nume
ro:⁊ non tñ abſolutum:ſed etiam reſpect⁹: ſi extre
ma eius redeant eadem numero. Nam dicit ⁊ cre-
dit doctor ſubtilis ꝙ virgo maria eandẽ relationeꝫ
habuit ad filium poſt paſſionem quã habuit ante
xp̄i paſſionẽ:⁊ tñ tunc corrupta maternitas in mor
te xp̄i ꝓpter deſtructionem termini:⁊ in morte ma-
rie propter deſtructionem fundamenti. ꝗuis aliꝗ̄
dicant ⁊ poſſet ſuſtineri ꝙ cũ xp̄s dixiſſet Johanni
in cruce. Ecce mater tua. Et virgini dixiſſet Ecce fi
lius tuus:in illo inſtanti mortuus eſt:⁊ fuit tranſla
ta filiatio xp̄i iohãni. Et per cõſequẽs maternitas
virginis non fuit corrupta. Et per cõſequẽs poteſt
dici ꝙ iohannes fuit virginis realis fili⁹ a filio rea
li tranſlata.ſ.a xp̄o in iohannem. Etiam potuit ꝑ-
ſeruare maternitatẽ in morte marie: ne aliꝗd i xp̄o
glorificato corrumperetur:tñ de hoc remitto deter
minationi ſancte matris eccleſie.

¶ Prima concluſio.

Certi reſurgent in corpore ⁊ anima
put canit ſacra theologia. Iſta cõ- A
cluſio ſic probatur. 2. Machabeorũ
7.ca. Tu ſceleſtiſſime rex in pñti vi
ta nos perdis: ſed rex mundi defun
ctos nos pro ſuis legibus in reſur-

rectione eterne vite nos ſuſcitabit. ¶ Et ſi diceret͂ ꝙ omnia exuta a corpore liberior eſt ad ↄ̄teplandum deū: ꝙ vnita corpori: ſʒ aie electorū nō debēt impediri a ſua cōtēplatione dei: ſʒ ſi vnirent͂ ipedirent͂: ergo anime electoꝝ nō reunient͂ corporibus. Itē illud nō dʒ participare in premio qḋ p̄ſtat impedimentū in merito. ſʒ caro preſtat ipedimētū aie in merito: ergo nō dʒ gaudere de premio. Minor probat͂ ad. galath. 5. Caro ↄcupiſcit aduerſ⁹ ſpm̄ ḡ non dʒ gaudere cū ſpiritu. cū ei⁹ aduerſet͂. ¶ Pro
B ſolutione eſt ſciendū ꝙ res ordinata ad finē dʒ cōſequi ſuū finē niſi ponat͂ impedimētū: ſʒ finis hoīs eſt beatitudo: ḡ hō dʒ cōſequi beatitudinē niſi impediat͂: ſʒ non impedit͂ ſi moriat͂ in gr̄a: ergo dʒ cōſequi: ſed nō cōſequeret͂ niſi eēt in corpore ⁊ aīa: qꝛ aliter nō eſſet hō: ḡ neceſſe ē vt fiat reſurrectio mortuoꝝ vt hō ↄ̄ſequat͂ beatitudinē ad quē eſt ordinatus. In quo fine. ſ. in ſummo bono ꝗ eſt de⁹ cōpletur oīs appetit⁹ coꝝ: hūc aūt finem hn̄t per reſurrectionē. Nā dicit Aug. ſup Gene. 12. c. Verſus finē ineſt aīe quidā naturalis appetit⁹ adminiſtrādi corp⁹ quo appetitu retardat͂ ne tota intentiōe pergat ad illud ſummū celum ꝙ̄diu nō ſubeſt corpus cuius adminiſtratiōe appetit⁹ ille cōqeſcat. Iō re
C ſpōdet͂ ad argumēta. ¶ Ad primum dico ꝙ maior nō eſt vera de corpore glorificato qua ſe habebunt electi in reſurrectione: ſʒ bn̄ de corpore quale nūc habem⁹: qꝛ iſtud corp⁹ corruptibile aggrauat: tūc aūt reparabit͂ ⁊ fiet incorruptibile cū dotib⁹ glorioſis: ⁊ nō ipediat aīam. ſʒ aīa ex ipō recipiat gloriaʒ accidentalē. ¶ Ad ſcḋʒ dico ꝙ in corpore nr̄o: ſūt duo. ſ. natura ⁊ iḋ nō preſtat ipedimētū merito. Et eſt vicioſitas que p̄ſtat impedimētū merito. Vicioſitas aūt nō reſurget: ſʒ natura reſurget.

¶ Primum documentuʒ.

A Saluati ſiml' reſurgēt ⁊ dānati. Iſtud documētū ꝓbo. 1. ad corin. 15. Oēs quidē reſurgem⁹: ſʒ nō oēs immutabimur: ergo omnes reſurgēt tam electi ꝙ̄ dānati: ſʒ dānati non immutabuntur ad dotes glorioſas. ¶ Et ſi diceret͂ ↄ̄: qꝛ habetur i. p̄s. nō reſurgūt impij in iudicio: ergo dāpnati nō reſurgēt. Itē aīa hūana nū ꝙ̄ fuiſſet a corpe ſeparata niſi primo fuiſſet a deo ſeparata excepta anima chriſti: ergo a ſimili non debent aīe ſeparate a corporibus vniri corporibus: niſi primo vniant͂ deo: ſed aīe dāpnatorū nūꝙ̄ vniet͂ur deo: ḡ nūꝙ̄ reunient͂ corpib⁹. ¶ Ad primū rn̄
B det͂ ꝙ impij nō reſurgēt neqʒ pctōres in cōſilio iuſtoꝝ hoc eſt ꝙ nō habebūt glorioſam reſurrectiōeʒ cum ſanctis in glīa. Ideo dicit͂ in eodē verſu. Non reſurgūt impij in iudicio: neqʒ peccatores in cōſilio iuſtorū: ergo ſi non reſurgunt in gloria: ergo nō reſurgent ſimpliciter: non valet conſequētia. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ nō eſt ſimile qꝛ ſi anime nō fuiſſent ſeparate a deo nō meruiſſent puniri: ⁊ ↄ̄ſequenti nec a ſuis corporibus ſeparari. Nam mors ⁊ ſeparatio anime a corpore eſt propter peccatum: qꝛ deus non fecit mortem. Anime autem reproborūʒ quia peccauerunt in corpore ⁊ anima: ideo ex vera iuſtitia eſt ꝙ puniantur in corpore ⁊ anima. Ideo reſurgent non in conſolationem ſed in deſolationē vt eorum damnatio compleatur vt in anima ⁊ corpore demeruerunt. Itaqʒ ſimul in vtroqʒ puniātur hoc diuina iuſtitia exigente. Ideo reſurgent ne opera dei perpetuo remaneant imperfecta. Nam ſi iuſti non reſurgerent neqʒ peccatores: opera non eſſent perfecta: qꝛ deficeret creatura parti corporalis ⁊ partim ſpiritualis.

¶ Primum correlarium.

A Omnes qui deceſſerunt paruuli reſurgent cum peccato originali. Iſtud correlarium probatur. Iohan. 5. Mortui audient vocem filij dei ⁊ qui audierint viuent. Et parum poſt. oēs qui in monumentis ſunt reſurgēt. Et ſi diceret͂ ꝙ nō. Nā dicit aug. 13. de trinitate. ca. 16. Hoī ꝑpter pctm̄ originale debetur mors: ſʒ paruulis decedentibus cū pctō originali ſp manebit pctm̄ originale: ergo ⁊ ipſa mors: nūꝙ̄ ergo reſurgēt. Itē reſurrectio erit propter plenā retributionē meritorū ⁊ demeritorū ſʒ paruuli nō meruerūt nec demeruerūt: ergo nō reſurgēt. ¶ Reſpondetur ꝙ qui cū pctō originali de
B ceſſerūt reſurgent ꝑꝑ reſurrectiōis cām oībus communē hoībus. qꝛ oīs fetus aiatus reſurget: alij ad remunerationē meritorū: alij ad punitionē delictorū: alij nec ad remunerationem beatitudinis: nec ad ſenſitiuā punitionē: ſʒ tn̄ hēbūt penā dāpni. ſ. carentiā viſionis diuine vt ſūt puuli ſiue pueri decedētes ſine baptiſmo: cū non habebūt aliquā penam ſenſitiuā. Et credo ꝙ iſti puuli nō erūt neqʒ in gloria qꝛ nō ſunt in gr̄a dei gratū faciente: ꝙ̄uis habebunt aliquas gratias gratis datas. Neqʒ iſti erūt in inferno: qꝛ nō peccauerūt actualiter. 9. ergo nō
C debet͂ eis pena inferni. Sequit͂ ꝙ erūt poſt iudiciū in hoc mūdo purgato. Et iſta ē opinio dn̄i guillermi pariſieñ. ⁊ magr̄i iohānis baconis de ordie carmelitarū. Et ſic perſuadet magr̄ iohānes Baconis Certū eſt ꝙ aīe que in die iudicij erūt in gr̄a aſcendent ad felicē gloriā: ille ꝗ erūt in culpa mortali deſcendēt i infernū: ergo ille que nō erūt i culpa mortali nec in gr̄a ſʒ in pura natura ꝙ̄uis ↄ̄cepta in originali peccato: vt ſunt paruuli ſine baptiſmo decedentes: erūt in medio in iſto mūdo purgato: qḋ eſt medium īter dāpnatos ⁊ ſaluatos: ſicut puuli tenent mediū inter pctōres ⁊ iuſtos: qꝛ iuſti ſunt in gratia: pctōres dāpnati ſunt in mortali culpa: puuli aūt nec in mortali culpa nec in gratia. Ideo tenēt mediū inter dāpnatos ⁊ ſaluatos: iō conſonuʒ eſt D
vt habeant mediū locū qui ē iſte mūdus. ¶ Iſti⁹ opinionis ē magiſter franciſcus eximues in. 4. tractatu angelorum: capit. 53. Dicens. Dicunt alij qui theologi ꝙ pueris non baptiſatis poſt iudiciū dabit͂ eis tota ſupficies terre: que erit lucens ſicut chriſtallus: ſm̄ iohannem apoca. 12. Et accedentes per terram ſemper benedicent deum: qui eos ordinauit ſic eſſe: ⁊ habebunt habundantē ſcientiam: ⁊ habebūt maiorem complacentiam ꝙ̄ aliqua creatura habuerit in hoc mundo ex pura creatura i naturalib⁹. Et delectabuntur in mirabilibus operibus dei: ⁊ inter ipſos habebunt mirabiles conſolationes non carnales nec viles: ſed ſpirituales ⁊ cōtemplatiue: loquendo de mirabilibus operibus creatoris. Et inter ipſos nunꝙ̄ erit inclinatio ad

coniunctionē carnalem:ſed erunt vt puri virgines.
Et quãuis ſciant ſe eſſe priuatos viſione diuina:ta-
men ex hoc nullam habebunt diſplicentiam:ſʒ ex
ratione naturali ſe conformabunt diuine volunta-
ti ⁊ nunq̃ in hac vita mortali:naturaliter aliquis
fuit tãte ſciẽtie tãtoq̃ʒ ſapiẽtie ſicut ipſi erũt:hec di
E cit magiſter franciſcus ſupradictus. ¶ Item in bea
tis ſunt dotes glorie:in dãnatis natura eſt depreſ
ſa in magna miſeria:ergo anime paruulorũ exiſten
tium in peccato originali erũt in medio:q2 non ha
bebunt dotes in gloria: nec penas in gehennali mi
ſeria:ſed in medio loco huiꝰ mũdi erunt in requie
Aliter oporteret dicere ꝙ mundus non eſſet cõple
F tus: quia eſſent duo extrema ſine medio q2 nõ ē de
cens ꝙ iſte mundus vacet. ¶ Item coĩter omnes
moderni doctores tenent ꝙ iſti paruuli non habẽt
penam ſenſus:ſed ſi eſſent in carcere limbi cũ carcer
ſit magna pena.ergo haberent penã ſenſus:qḋ eſt
cõtra doctores. Et cum pena ſenſus non deb̃ niſi ꝓ
peccato actuali mortali. Paruuli aũt nullũ actua-
le peccatum cõmiſerunt:ergo nõ haberent penam
ſenſus:⁊ per conſequens non debent includi in car
cere limbi.q2 tunc haberẽt penã ſenſus:ſʒ debent
poni in hoc mundo ameno ⁊ habere totã latitudi-
nem terre.⁊ habebunt de ſcientia ⁊ perfectione na-
turali q̃tum hõ põt habere naturaliter. ¶ Et ſi
G diceretur ꝙ omnes erũt in iudicio vel a dextris vel
a ſiniſtris:his qui ſunt a dextris dicetur.Venite be
nedicti ⁊c. Sed certũ eſt ꝙ paruuli non habebunt
paradiſi gloriã:ergo nõ erunt a dextris ergo erunt
a ſiniſtris.ſed talibus dicetur. Ite maledicti ⁊c.er-
go iſti ꝑuuli ibũt in infernũ. ¶ Ad hoc reſpondet
ꝙ paruuli non erũt a dextris nec a ſiniſtris q2 per
dexteram intelliguntur bona meritoria facta per ſe
vel per aliũ:per ſe vt in iſtis adultis ꝑ aliũ vt in
paruulis baptiſatis.vbi infunduntur virtutes me
diante paſſione xp̃i ⁊ ſacro baptiſmi. Per ſiniſtram
intelliguntur demerita actualia malorũ ⁊ q2 pueri
illi non habuerunt bona merita nec ꝑ ſe nec ꝑ ſa-
cramẽtũ baptiſmi. Jdõ nõ erũt a dextris. Et q2 nõ
habuerũt demerita:actualis peccati mortalis: nõ
erunt a ſiniſtris. Jdõ erũt in medio q2 neq̃ʒ demeri
ta actualia neq̃ʒ bona:idõ neq̃ʒ erũt dãnati neq̃ʒ erũt
ſaluati:ſʒ in medio huius mũdi. ¶ Abſurdum eẽt
H ⁊ impiũ ſi diceret̃:ꝙ paruuli eſſent a ſiniſtris:cũ ta
libus dicet̃. Ite maledicti i ignẽ eternũ:qui paratꝰ
eſt diabolo ⁊ angelis eiꝰ. Tũc iſti paruuli eſſent in
igne inferni cũ diabolis ſi eſſent a ſiniſtris. Sʒ hoc
dicere eſt impiũ ⁊ reddere deũ crudelẽ ſi daret ſini-
ſtrã ꝑuulis eundi in infernũ in igne eternali cũ dia
bolis:cũ nũq̃ peccauerint actualiter. reſtat ꝙ non
erunt a ſiniſtris. Jdeo illa que ponit̃ Math. 25.
quando ſeparabit oues ab edis. Hoc de diſtinctio
ne meritorum et demeritorum intelligitur. actua-
lium peccatorum vel bonorum. Judicium ergo erit
de actualibꝰ operationibus bonis vel malis. Nec
ibi iudicabuntur angeli nec illi paruuli:ſed in locis
ſibi debitis collocabuntur quia non habent actua
lem culpam: de qua ſolum reddenda eſt ratio. Ex
eo quia erant in libertate arbitrij faciendi vel non
faciendi. Sed ſunt priuati hereditate paradiſi ratio
ne criminis leſe maieſtatis quod in deum commi-
ſit Pater generis humani ſcilicet Adam: ideo pue-
ri ſunt priuati hereditate paradiſi:ſed non debent
mori. Sicut habetur ex illa.l.ad.l.iuliam maieſta-
tis canoniſatam in decreta. 6. queſtione prima. ca.
Quero. §. verum. Ubi dicitur ſi quis cum militibꝰ
priuatis vel barbaris ſceleſtem inierit factionem
ipſe quidem vt pote maieſtatis reus gladio feria-
tur.bonis eius omnibꝰ noſtro fiſco applicatis filij
vero eius quibus imperatoria leuitate ſpecialiter
concedimus:tamen a ſuſceptione ⁊ hereditate pro
priorum habeantur alieni. ¶ Vide per iſtam legē
I ꝙ propter peccatum primi parentis imperator de
us priuat hereditatem paradiſi:tamen imperatoria
dei pietate non vult ipſos habere mortem eternam
ſed ſi paruuli eſſent in perpetuo carcere:eſſet mors
eterna:ergo per illam.l.non debent incarcerari ſʒ
ſolum priuari hereditate paradiſi. Et ſicut ex car-
ne contraxerunt peccatum originale:ita oportet ꝙ
in carne viſione diuina ſint priuati. Et ideo reſur-
gent in corpore ⁊ anima. Et ideo reſpondetur ad
argumenta facta in oppoſitum. ¶ Ad primum di
K co ꝙ q̃uis peccatum originale ſit cauſa mortis:nõ
tamen eſt cauſa permanſionis in morte corporali.
Jdeo q̃uis per ipm̃ ſit data mors ſemel in penam
peccati:non tamen in penam non reſumendi corpꝰ
¶ Ad ſecũduʒ dico ꝙ q̃uis in paruulis non ſit ac
tus merendi vel demerendi in ipſis:tamen in qui-
bus per ſacramentũ fuit peccatũ originale remiſſũ
eſt radix merendi.ſcilicet gratia gratum faciens da
ta in baptiſmo. Et in illis in quibus non eſt dimiſ-
ſum originale eſt radix demerendi.ſcilicet concu-
piſcentia habitualis. Et ſic reſurgẽt tã illi q̃ iſti vt
accipiant qḋ debitum eſt eis ⁊ ſic pʒ correlarium.

¶ Scḋm correlarium.

Reſurrectio fiet ſupernaturaliter idõ
non poteſt cognoſci naturaliter.
Jſtud correlariũ probatur per bea
tum Auguſti.13. de tri.capitulo. 8.
A ⁊.9. Nam in fine capituli. 8. Dicit
loquens de beata vita. Hanc vtruʒ
capiat humana natura q̃tum deſiderabilem conſi
tetur non parua ergo eſt:ſed ſi fides adſit que ineſt
eis quibꝰ dedit poteſtatẽ:ieſus filios dei fieri nulla
queſtio eſt. Et ſequitur in. 9. c. Humanis igitur ar
gumẽtationibꝰ hoc inuenire conãtes:pauci vix ma
gno prediti ingenio habundãtes ocio doctrinisq̃ʒ
ſubtiliſſimis eruditi ad indagandam ſolius ani-
me immortalitatem peruenire potuerunt:cũ tamẽ
anime beatam vitaʒ non inuenerunt ſtabilem id eſt
veram ⁊ a miſerijs alienam:vnde eam poſt beati-
tudinem redire dixerunt. Item actuum. 17. Dicit̃
de quibuſdã athenienſibꝰ audiẽtibꝰ paulũ dicebãt
q2 nouorũ demoniorũ videbat̃ ãnũciator eẽ:q2 ie-
ſũ ⁊ reſurectionẽ ãnũciabat eis.et tñ illi athenienſes
erãt ſubtiliſſimi ph̃i vigẽtes multũ i rõe naturali vt
pʒ de dioniſio cõuerſo q̃ fuit vnꝰ eoꝝ. Et tñ iſtḋ vi
dbat̃ eis tm̃ remotũ a rõe naturali:ita ⁊ a veritate:ꝙ
deridebant paulũ. Jdõ reſurrectio rõne naturali co-
B gnoſci nõ p̃t. Vñ oĩa q̃ adducit ibi paulꝰ nõ ſũt niſi
ſi ꝑſuaſiões. Itẽ a priuatiõe i habitũ nõ ẽ regreſſꝰ
ꝑ naturã:ſʒ mors ẽ maxĩa priuatio q2 priuat vita oĩa
mẽbra:ḡ ꝑ naturã nõ p̃t eẽ regreſſꝰ ad vitã. ¶ Et
ſi diceretur ꝙ ſic q2 deſideriũ naturale nõ põt eſſe
fruſtra ex.ij. methaphiſice:ſʒ hõ naturale deſideriũ

habet ad ſemp eſſe: ⁊ iſtud deſideriū pōt eſſe notū p
rōnem naturalē: ⁊ ꝙ illud deſideriū nō eſt impoſſi-
bile: ergo per rōnē naturalē pōt cognoſci hominē
eſſe ſemp. Hoc aūt nō pōt fieri niſi mediāte reſurre
ctione: ꝗ reſurrectio naturaliter pōt cognoſci. Item
nō fugit aliq̄d naturaliter niſi in virtute deſiderij:
C vel amoris ad aliud: ſed naturaliter fugit hō mortē.
hoc patet p experientiā ⁊ etiā per apl'm. 2. ad Co-
rinth. 2. ca. Nolum⁹ expoliari: ſ; ſup veſtiri. ¶ Itē
naturaliter notū eſt ꝙ beatitudo naturalr appetit
hoc pꝫ ex. ſ. Ethi. de btitudine in gnāli. Et etiā. x.
de btitudine in ſpāli: ſed notū eſt p rationē natura
lem btitudinē nō poſſe eſſe: niſi ſempiternā: ꝗ notū
Augusti. eſt p rōnē naturalē hoīem ordinatū eſſe ad aliquā
pfectionē ſempiternā. Probat minor. Augu. 13. de
trini. c. 8. pbat illud p rōnem: morientem vita ipſa
deſerit ſi beata: aut igit nolentē deſerit: aut volentē
aut neutro. Si nolentē quō eſt eſt ꝗ btā vita: q̄ eſt
ſic in volūtate vt nō ſit in eius ptāte: cūq; btūs ne-
mo ſit aliq̄d volēdo: nec tn̄ hn̄do. quominus btūs
eſt qui nō honore nō qualibet alia re: ſ; illa btā vi-
ta nolens deſerit qn̄ nulla vita ei erit inde: ⁊ nolen
tem vita deſerit: quō ergo pōt eſſe btā: q̄ btūs ne-
mo nolēs ſit. Si aūt volētē; deſerit etiā ſic quō btā
vita erit: quā perire voluit q̄ hēbebat. Si neutrum
D habeat in aīo. ſ. nec velle nec nolle: nec pt eē btā vi-
ta q̄ tal' ē: vt quē beatū facit amore eꝰ indigna ſit:
quō eīn ē btā vita quā nō amat btūs. ¶ Hic mani
feſtū eſt ꝙ ſi aliq̄ rō reſurrectionē oſidat: opꝫ ꝙ ac-
cipiat ex aliquo qō ē ꝓpriū hoīs: ita ꝙ nō ꝯueniat
alijs corruptibilibus. Hec autē nō eſt materia cor
ruptibilis: nec forma aliqua deſtructibilis: quia ſi
talis ſit in homine ⁊ excellentior oī forma beati: ta
men ex illa non poteſt ſumi ratio ſufficiens ad pro
bandum reſurrectionē totius: ergo oportet ꝙ acci
piatur a forma ſpecifica: vel ab operatione conue-
niēte hoī ſm illā formā. Prio mō ꝓcedēdo ex trib⁹
ꝓpoſitionib⁹ ꝯcludit ꝓpoſitū. ⁊ ſi ille oēs eſſent rō
ne naturali note: haberet⁹ ꝓpoſitū. Sūt aūt iſte: aīa
intellectiua eſt forma hoīs ſpecifica: aīa intellectiua
eſt incorruptibil': ex q̄bus pꝫ ꝙ forma ſpecifica ho-
minis eſt incorruptibilis. Additur tertio ꝙ forma
hominis ſpecifica non remanebit perpetuo extra
ſuum totum: ſequitur ergo ꝙ aliquando redibit
idem. ¶ Iſta redditio iterata reſurrectio vocatur
E ſm Damaſcenum libro quarto. capitu. decimono-
no. Dicit enim ꝙ reſurrectio corporum eſt: cum eſt
ſecunda eius qō cecidit ſurrectio: quia immortales
non reſurgent anime: ſed corpus qō cecidit ⁊ corru
ptum eſt: reſurget incorruptibile. De iſtis igitur tri
bus propoſitionibus qualiter note ſunt per ordi-
nem videbitur. De prima dicit doctor ſubtilis ꝙ
eſt ratione naturali nota qō dupliciter oſtenditur.
Uno modo per auctoritates philoſophorum qui
hoc aſſerebant: ⁊ non niſi ratione naturali erat eis
notum. Alio modo adducendo quaſdam alias ra-
tiones naturales ex quibus concludetur. De prio
Ariſtote. diffinit animā tertio de anima: ꝙ eſt act⁹
corporis phiſici organici in potentia vitā hñtis
Et in pncipio tertij: de parte aūt aīe qua cognoſcit
F ⁊ ſapit: vbi videtur ponere animam intellectiuam
partē ſubiectiuā aīe pri⁹ diffinite l cōi. ¶ Preterea
omnes phi cōiter in diffinitione hominis ponūt rō

nale tanq̄ differentiā eius eſſentialē ⁊ ꝓpriā: per ra
tionale intelligētes aīam intellectiuā eē partē eſſen
tialē eius: nec breuiter inuenit aliq̄s phūs notabil'
q̄ hoc neget niſi ille maledict⁹ auerroys in fictione
ſua tertio de aīa: que tn̄ nō eſt intelligibilis nec ali
cui nec ſibi. Poſuit eīn intellectiuā eſſe quandā ſub
ſtantiā ſeparatā: ⁊ mediātibus fantaſmatibus in
vniuerſali ꝯiungi: quā ꝯiunctionē; nec ipſe: nec ali-
q̄s ſequax potuit adhuc explicare. Nec per iſtā cō-
iunctionē ſaluare hoīes intelligere: ſm ipm hō for
maliter nō eſſet niſi q̄dā aīal rationale: per quan
dam tn̄ aīam rōnalē ⁊ ſenſitiuā eſt excellētior alijs
aīabus. ¶ De ſcdo ad ꝓpoſitū non inuenitur faci G
liter ratio a priori neq; a poſteriori ꝓpria: niſi ex ꝓ
pria operatione hoīs. Sed quedā forma innoteſcit
ex operatione ſicut materia ex trāſmutatōe. Ex ope
ratiōe ergo intelligendi arguit ſm ꝓpoſitū ſic. In
telligere eſt ꝓpria operatio hoīs. Igit egreditur a
ꝓpria forma: ꝗ intellectiua eſt ꝓpria forma hoīs.
Sed iſta ratio patit inſtantiā: q̄ intellect⁹ ſm eos
ad intelligere ſe hꝫ paſſiue ⁊ non actiue. Igitur iſta
ꝓpoſitio operatio eſt a ꝓpria forma: nō pbat in-
tellectiuā eſſe ꝓpriā formā: ſiquidē; ab iſta non eſt
operatio ſm eos: ſed ab obiecto intelligibili vel a
fantaſmate. Ideo ex iſta operatione formo rōnem
aliter ſic: hō intelligit formaliter ⁊ ꝓprie: ꝗ aīa in-
tellectiua eſt ꝓpria forma hominis. Antecedēs vi
detur ſatis manifeſtū ſm Ariſtote. tertio de anima
ꝙ intelligere eſt ꝓpria forma hoīs. Operatio aūt vt
diſtinguitur contra actionem ſeu factionem forma
liter ineſt ipſi operanti: ⁊ non eſt ab altero. Simili-
ter. x. Ethicorum. Intelligere ponit Ariſtoteles eē
felicitatem hominis. Et manifeſtum eſt ꝙ illa feli-
citas ineſt formaliter homini: ergo ⁊ illa operatio
in qua conſiſtit. Sed reſtat pbare antecedens per
rationē contra proteruum ſi neget: ⁊ hoc intelligē-
do in antecedente. Intelligere proprie dictum: per
qō intelligere actum cognoſcendi tranſcedentem
totum genus cognitionis ſenſitiue. Probatur ergo
iſtud antecedens vno mō ſic. Homo cognoſcit actu
cognoſcendi nō organico: igitur intelligit proprie:
conſequentia patet ex ratione poſita: quia intelle-
ctio eſt cognitio proprie tranſcendens omne gen⁹
ſenſationis. Omnis autem ſenſatio eſt cognitio or
ganica: ex ſcdo de anima. Antecedens huius enti-
mematis probatur: quia omne organum determi-
natur ad certum genus ſenſibiliū: ex ſcdo de anima
⁊ hoc ideo: q̄ ꝯſiſtit in media proportione extremo
rum illius generis. Sed aliā cognitionē experimur
in nobis que nō competit nobis ſm tale organū:
q̄ tunc determinaretur precise ad ſenſibilia deter-
minati generis ſenſibilium: cuius oppoſitū experi-
mur: quia cognoſcimus per talem actū differentiā
cuius gñis ſenſibilium ad aliquid qō nō eſt aliq̄d
illius gñis: ꝗ cognoſcim⁹ vtrūq; extremū. Patꝫ iſta
ꝯñia ſm phm ſic arguētē ſcdo de aīa. ca. De ſenſu
cōi. ¶ Sed hic inſtat pmo: q̄ cognitio organica q̄ H
ineſt ſm determinatā partē corporis: iſta aūt de q̄
arguit ꝙ p ipſaꝫ diſtinguim⁹ ſenſibilia a nō ſenſibi
lib⁹: ineſt toto prio: ⁊ iō nō p aliqō organū ꝓprie
loquēdo: ⁊ nō tn̄ trāſcēdit oē genus cognitiōis ſen-
ſibil' ſm pfectionem: q̄ ineſt prio toti: ⁊ per ꝯñs
ita ē materiale toti ſicut illō qō ineſt toti p partē.

Secundo negatur aſſumptũ.ſ.ꝙ iſte actus nõ ineſt
ſm aliqđ organum:q2 ineſt ſm organũ fantaſie:cu
ius ꝓbatio eſt:q2 illo leſo impeditur cognitio. Nec
ꝓbatio iſta de determinatione organi ad certũ ge-
nus cogit:q2 fantaſia ſe extendit ad omnia cogno-
ſcibilia. Sed ſcđa inſtantia excluſa eſt: quia p iſtuꝫ
actum diſcernimus totũ genus ab aliquo:extra to-
tum illud genus:nec illa inſtãtia ꝙ impedit actus
leſo organo fantaſie excludit. Hoc eñ eſt ꝓpter or-
dinem potentiarũ illarũ in operando:non aũt ꝙ in
tellectio exerceatur mediãte illo organo. Aliter ꝓ-
batur aῆs principale:ꝙ aliqua cognitio immate-
rialis ineſt nobis. Nulla aũt ſenſitiua põt eſſe ima
terialis:ergo vocabulũ iſtud imateriale:eſt frequẽs
in vſu phi in propoſito:ſed vr ambiguũ. Põt enim
ad ꝓpoſitũ tripliciter intelligi:vel in materia:q2 in
corporea:q2 nõ per partẽ ⁊ organũ corporũ: ⁊ iſtđ
eſt idem cuꝫ ꝓpoſitione iam poſita de non organi
ca: vel alio modo đr imaterialis ꝙ nullo modo ex-
tenſa:⁊ tunc plus dicit ꝙ̃ nõ organica.⁊ ſi oĩs orga
nica ſit extenſa:q2 recipitur in extẽſo nõ tamẽ ſola:
quia ſi reciperetur in toto cõpoſito primo:cum illđ
I ſit extenſum:adhuc eſſet operatio extenſa. ¶ Ter-
tio modo intelligitur imaterialitas eius in cõpara
tione ad obm̃: vt.ſ.repreſentet obm̃ ſub rõnib⁹ im-
materialibus: vtpote inq̃tum abſtrahitur ab hic ⁊
nunc ⁊ hmõi que dicunt ꝯditiones materiales. Si
igitur ꝓbaretur imaterialitas primo modo:verius
habet ꝓpoſitum ꝙ̃ ex eius ꝓbatione ſcđo modo.
Sed nõ videtur ſic poſſe ꝓbari niſi ex ꝯditionib⁹
obiecti:qđ ille actus reſpicit:niſi forte ex reflexione
q2 experimur nos reflecti ſup actum iſtius cogni-
tionis. Sed q̃tum nõ eſt ſuper ſe reflexiuũ:⁊ ab ob
iecto huius actus ſit finaliter ꝓbatio antecedẽtis:
habemus in nobis aliq̃ cognitionẽ obiecti ſub ali
qua ratione: nõ poteſt eſſe actus eꝰ aliqua cogni-
tio ſenſitiua. Aῆs probatur: q2 expimur in nobis
ꝙ cognoſcimus actu vniuerſale:⁊ experimur ꝙ co-
gnoſcamus ens vel q̃titatẽ ſub rõne aliqua cõiori
ꝙ̃ ſit ratio primi obiecti ſenſibilis: etiaꝫ reſpectu ſu
preme ſenſitiue. Experimur etiam ꝙ cognoſcamus
relationes ꝯſequentes naturas rerum etiã nõ ſen
ſibilium. Experimur etiã ꝙ diſtinguimus totũ ge-
nus ſenſibiliũ aliquo qđ non eſt illius gñis. Expe-
rimur ꝙ cognoſcimus relatiões rõis que ſunt ſcđe
intentiones.ſ. relationẽ vniuerſalis gñis ſpeciei et
oppoſitiões ⁊ aliarum intentionum logicaliũ. Ex-
perimur ꝙ cognoſcimus actũ iſtũ quo cognoſcim⁹
iſta ⁊ illud ſm qđ ineſt nobis iſte actus qđ eſt per-
actum reflexum ſuper actũ rectũ ſuſceptiuuꝫ eius.
Experimur ꝙ aſſentimus cõplexionibus ſine poſſi
bilitate ꝯtradicendi vel errandi vtpote primo prin
cipio. Experimur ꝙ cognoſcimus ignotũ ex noto
per diſcurſum ita ꝙ non poſſumus diſſentire euidẽ
tie diſcurſus:nec ꝯcluſionis illate:qđcunq3 iſtoruꝫ
cognoſcere nõ eſt potẽtie alicuius ſenſitiue:igr̃ ⁊c̃.
K ¶ Si quis aũt ꝓterue neget iſtos actus ineſſe hoĩ:
nec ſe expiri iſtos actus in ſe:non eſt cum eo diſpu-
tandum. Sed dicendũ eſt ſibi ꝙ eſt brutũ: ſicut nec
cum dicente:non video calorẽ non eſt diſputanduꝫ
ſed dicendum eſt ſibi:tu indiges ſenſu:q2 cecus es.
Ita quodã ſenſu ꝑ perceptione interiori expimur
iſtos actus in nobis. Et iđ ſi quis iſtos ac⁹ neget:
dicendum eſt eũ non eſſe hominẽ:q2 nõ habet illaꝫ
viſionem interiorẽ quã alij experiunt. Aſſumptũ ꝙ
nullus iſtorũ poteſt ineſſe ſm aliquã potentiã ſenſi
tiuam ꝓbatur:q2 actu vniuerſale cognoſcitur ſub
tãta indifferẽtia ſub q̃ta ipſꝫ ſic cognitũ ẽ ſil̃ dicibi
le de oĩb⁹ ſingularib⁹ in q̃b⁹ ſaluatur ſic nõ cogno-
ſcit ſenſus. Sꝫ de ſcđa ẽ euidentius:q2 nulla poten
tia poteſt cognoſcere aliq̃d ſub ratione vniuerſalio
ri:ratione ſui ꝓprij obiecti. Sicut viſus non cogno
ſcit aliquid ſub ratione differẽti ad colorẽ ⁊ ad ſo-
num:ergo iſta cognitio que eſt alicuius ſub ratiõe
cõiori quocũq3 primo obiecto etiã ſupremi ſenſus
nõ poteſt eſſe aliqua ſenſatio:ſcꝫ ſenſus cõis:q2 de
illo qđ nõ cadit ſub ſenſu:ſenſus cõis iudicare non L
poteſt. ¶ Tertium ꝓbat idẽꝫ: q2 nulla ſenſatio po
teſt eſſe diſtictiua primi obiecti ſenſibilis. Dico ob
iecti cõiſſimi ab eo qđ nõ eſt tale: q2 nec poteſt eſſe
vtriuſq3 extremi de relationibus ꝯſequentib⁹ alia
non ſenſibilia iter ſe vl̃ inſenſibilia ad ſenſibilia ꝑ
idẽ pꝫ:q2 ſenſus nõ põt in iſtis ml̃tomagis pꝫ de re
lationib⁹ q̃ dñr rõnis: q2 ſenſus nõ põt moueri ad
cognoſcẽdũ aliquid niſi ꝙ includat in obiecto ſenſi
bili:vt eſt ſenſibile relatio rationis nõ includit in
aliquo vt exiſtens eſt. Senſus aũt eſt exiſtentis : vt
exiſtens eſt. Et per hoc poſſet etiã ꝓbari primum:
de actu vniuerſali : q2 vniuerſali in actu repugnat
eſſe exiſtendi vt exiſtens eſt. Aliud de reflexione ſup
actum ⁊ potentiã ꝓbatur per hoc: q2 q̃tum nõ eſt
reflexiuum ſuper ſe. Alia duo de cõpoſitione primi
ꝑncipij ⁊ aſſentire illi cõpoſitioni:⁊ diſcurrere ⁊ aſ
ſentire euidentie diſcurſus : ꝓbantur ex relatiõe ra
tionis:q2 illa nõ ſunt ſine relatione rationis. Cõſe
quentia primi entimematis ꝓbatur ſic. ¶ Si talis M
actus eſt in nobis formaliter:cũ non ſit ſubſtantia
nr̃a:q2 qñq3 ineſt qñq3 non ineſt:opꝫ dare ſibi ali-
quod receptiuum ꝓpriũ:nõ aũt aliqđ extenſum ſi-
ue ſit pars organica ſiue totũ cõpoſitũ: quia tũc il-
la eſſet extenſa:nec põt eſſe talis qualis dicta eſt cir
ca obiecta qualia dicta ſunt: ğ opꝫ ꝙ inſit ſm ali-
quid inextenſum:⁊ qđ illud ſit formaliter in nobis
ſed hoc nõ põt eſſe niſi aĩa intellectiua: q2 quecun
q3 alia forma eſt extenſa. Ex ſcđa operatiõe huma-
na.ſ.a voluntate põt ꝓbari idem:q2 homo eſt dñs
ſuorũ actuũ:ita ꝙ in poteſtate eius eſt determinare
ſe ad hoc: vt ad oppoſitũ:⁊ nõ tñ ex fide:ſed etiam
per rationẽ naturalẽ. Iſta aũt indeterminatio non
poteſt poni in aliquo appetitu organico: vel exten-
ſo:q2 appetitus organicus vel materialis:determi
natur ad certũ genus appetibiliũ ſibi ꝯueniẽs: ita
qđ illđ apprehẽſum nõ põt non ꝯuenire:nec appe
titus non approbare: ğ voluntas qua ſic indeter-
minate volumus eſt appetiꝰ nõ alicui⁹ forme ma
terialis:⁊ per ꝯñs eſt alicuius excedẽtis rõnem ta-
lem:huiuſmodi formã ponimus intellectiuã ⁊ tũc ſi
appetiꝰ ſit formaliter in nobis:q2 ⁊ appetere:ſeq̃-
tur ꝙ forma illa ſit forma noſtra. De ſcđo ꝙ anima
noſtra ſit immortalis ꝯſequitur ſicut de prĩa: prĩo
adducendo auctoritates philoſophorũ qui de hoc
ſenſerũt:ſed de iſta immortalitate aĩe ſatis ſuperi⁹
dixi. Ideo ꝓbationes doctoris ſubtilis dimitto q̃
tum ad phi ꝓbationes. ¶ Sed ꝯtra illas ꝓbatio N
nes videtur arguere phus ꝯtrariũ. Nã de in ẽtiõe
phi eſt in.7. Metha.ꝙ oẽs partes q̃ pñt manere

ſeparate a toto ſunt elemēta: ⁊ partes materiales ſi
cut ipſe accipit elementa: ⁊ preter tales partes ſepa
ratas oportet neceſſario habere aliam formam que
totum eſt illud qđ eſt: que non poſſet manere ſepa-
rata a parte materiali: toto non manente. Igitur ſi
conceſſit animam intellectiuam eſſe formam homi-
nis: tamen non ponit eam ſeparatam manere toto
non manēte. Preterea principium videtur apud eū
ꝙ omne qđ incipit eſſe deſinit eſſe. Unde primo ce-
li ⁊ mundi contra platonem videtur habere ꝓ im-
poſſibili ꝙ aliquid inceperit ⁊ ſit perpetuum ⁊ in-
corruptibile. Poteſt dici ꝙ licet ad iſtam ſecundam
probationem probandam ſint rationes probabiles
nō demonſtratiue immo nec neceſſarie. Et qđ addu
citur pro ea ſm primam viam: dupliciter poteſt ſol
ui. Unomodo ꝙ dubium eſt ꝙ philoſophus circa
hoc ſenſerit. Nam varie loquitur in diuerſis locis ⁊
habuit diuerſa principia: ex quorum aliquo vide-
O tur ſequi vnum propoſitum: ex alijs aliud. ¶ Un-
de probabile eſt: quia in iſta concluſione fuit ſemper
dubius: ⁊ nec magis accedere ad vnam ꝙ ad aliam
iuxta hoc qđ tractabat materiam conſonam vni ꝑ-
ti magis ꝙ alij. Eſt etiam alia reſponſio realior: ꝙ
non omnia dicta a philoſophis etiam aſſertiue non
erat demonſtratiue probata eis per neceſſariam ra
tionem naturalem: ſed frequenter non habebāt niſi
quaſdam probabiles ꝑſuaſiones vel vulgares opi
niones phorum precedentium. Uñ dicit ariſto. ſcđo
de celo ⁊ mundo. Nunc de duab⁹ cōcluſionibus dif
ficilib⁹ temptandum dicere ꝙ videtur dignum eſſe
reputationis prōptitudinem magis imputari vere
cundie ꝙ audacie ſi quis ꝓpter phiam ſtare ⁊ par-
uas ſufficientias diligit de quibus maximas habe-
mus dubitationes: vnde parue ſemper ſufficientie
frequēter ſufficerent phis vbi non potuerunt ad ma
iora peruenire ne ꝯtradicerēt pricipijs philoſophie
Et in eodem. c. De alijs aſtris dicunt egyptij ⁊ babi
lonij a quib⁹ multas credulitates habem⁹ de vno
quoqꝫ aſtrorū. Unde quandoqꝫ philoſophi acquie
ſcunt propter perſuaſiones probabiles: quiqꝫ ꝓpter
aſſertiōes ſuorū principiorū preter rationē neceſſa
riam: ⁊ iſta reſponſio ſufficeret ad omnes auctorita
P tes que hic eſſent expreſſe: quia non concludunt pro
poſitū: tñ reſponderi pōt ꝑ ordinē. ¶ Primo ꝙ nō
intelligit iſtam ſeparationem niſi preciſe in hoc qđ
intellectus non vtitur corpore in operando: ⁊ per h
eſt incorruptibile in operādo. loquēdo de iſta corru
ptione: qua virtus organica corrūpit per corruptio
nem organi: ⁊ iſta ſola corruptio cōpetit potētie or-
ganice ſm phm primo de aia. Si ſenex acciperet ocu
lum iuuenis videt vtiqꝫ ſicut iuuenis: ideo iſta poten
tia viſiua non eſt debilitata ſeu corrupta ꝙtum ad
operationē: ſed ꝙtū ad organū tñ ē corruptū. Nec
tñ ex iſta icorruptiōe intellect⁹: qꝛ ſcꝫ nō hꝫ organū
per cuius corruptionem poſſit corrumpi in operan
do. ſequitur ſimpliciter ꝙ ſimpliciter ſit incorrupti-
bilis in operando: quia tunc non ſequeretur ex hoc
ꝙ in eſſendo eſſet incorruptibilis. Sed tamen ſequi
tur ꝙ nō eſt corruptibilis i operādo illomodo quo
organica potentia: tamen poneretur ſimpliciter cor
ruptibilis iuxta illud primo de anima. Corrumpi-
tur in nobis quodam interiore corrupto: ⁊ hoc pro
tanto: quia poneretur principium ipſi toti compoſi
to operandi operationem propriam eius: ſed com-
poſitum eſt corruptibile: igitur ⁊ principium opera
tionis. ꝙ autem ſit principium operādi toti: ⁊ ope
ratio eius ſit operatio totius videtur ariſto. dicere
primo de anima. ¶ Ad aliud dicit ꝙ excellens ſen Q
ſibile corrumpit ſenſum per accidens: quia corrum-
pit organum: quia ſoluit illam mediam proportio-
nem in qua conſiſtit bona diſpoſitio organi: ⁊ ꝑ op
poſitum intellectus: quia non habet organum: non
corrumpitur ab excellente obiecto. Sed ex hoc non
ſequitur ꝙ ſit incorruptibilis niſi probetur ꝙ non
depereat in eſſendo a toto qđ eſt corruptibile. Ad il
lud de. 12. methaphiſice ꝙ ariſtotel' poſuit illđ ſub
dubio: etiam forſan dicit: ſed non dicit forſan ad in
telligendum ꝙ intellectus manet poſterius. i. poſt
totum ſi non omnis anima eſſet intellectus. ⁊ ſequi
tur oē nanqꝫ impoſſibile ſeorſum: vbi dubitauit an
poſſibile ſit omnem animam manere poſt compoſi-
tum in eſſendo: ſeparatam a toto qđ eſt corruptibile.
¶ Si igr expreſſe aſſerat. poteſt dici ꝙ non fuit per R
rationem neceſſariam demonſtratā: ſed per ratiōes
perſuadibiles vt probabiles per ſuaſum. Nam di-
cit philoſophus. 12. methaphiſice. Si autē poſte-
rius aliquid eius manet perſcrutandum eſt in quo
nihil ꝓhibet vt ſi anima eſt tale non omnis: ſed in-
tellectus vult dicere ꝙ intellectus eſt forma manēs
poſt compoſitum ſed non alie. ꝙꝙ iſte auctoritates
exponātur a doctore ſubtili: tamen videtur mihi ꝙ
ſequitur expoſitionem illius infidelis Auerrois in
aliquibus: ſed quicquid ſit ille errores non ſunt de
mente philoſophi. Non prius qñ dicit ꝙ ariſto. nō
intelligit illam ſeparationem: niſi quia intellectus
non vtitur corpore in operando: ⁊ ideo eſt incorrup
tibilis in operando: ⁊ per hoc eſt incorruptibile lo-
quēdo de iſta corruptione qua virtus organica cor
rumpitur per corruptionem organi: ſed iſta non vi-
detur ꝙ ſit ſm mentem philoſophi nec doctor ſub-
tilis ponit ſicut iacet i auctoritate philoſophi. Nā
dicit philoſophus ſic: ſed videtur anime genus al-
terum eſſe ⁊ hoc ſolum contingit ſeparari ſicut per-
petuum a corruptibili: vbi gloſe exponunt ꝙ hoc
genus anime. ſ. intellectiue: eſt aliud genus. i. alius
mod⁹ ab alijs ſcilicet ab anima ſenſitiua ⁊ vegeta-
tiua: ⁊ contingit illā ſeparari. glo. ſcꝫ a corpore ſicut
perpetuum a corruptibili in quo oſtendit philoſo-
phus ꝙ anima eſt immortalis ⁊ habet aliam vitam
ſeparatam a corpore. ¶ Quāuis eñ anima intelle- S
ctiua in operando vel ex operatione non poſſit cor-
rumpi: quia non vtitur organo ꝙuis vtatur fantaſ
mate in mouēdo: quia neceſſe eſt pro ſtatu iſto intel
lectum noſtrū fantaſmate ſpeculari in tertio de ani
ma. Intelligentem neceſſe eſt fantaſmata ſpeculari
ꝙuis deputetur a conditionibus materialibus per
intellectum agentem. Et cauſatur ſpiritualis ſpēs
a qua cum intellectu cauſatur actus intelligendi: ta
men ſine organo materiali. Ideo operatio ⁊ actus
corrumpere non poſſunt intellectū: tamen non ꝙ ſi
ex operatione non corrumpatur ſimpliciter ſicut di
cunt illi qui ponūt animam mortalem: ⁊ per conſe-
quens illa operatio non redderet animam perpe-
tuam: qđ eſt cōtra mentem philoſophi dicētis ꝙ ſe
paratur ſicut perpetuum a corruptibili: ⁊ per conſe
quens illa non intelligitur per operationem ⁊ ſepa-

rationem a corruptibili organo: quia ex hoc non eſ
ſet ꝑpetua ⁊ imortalis. Dico ergo ꝙ philoſophus
intellexit ſeparari animam a corpore ⁊ ſeparate per
petuo eſſe. Si autē philoſophus habuit hoc ex na
turali induſtria vel ex reuelatione vel ex opinione
aliorum ignoro. Nam forte philoſophus legerat li
bros antiqui teſtamenti: in quibus ponitur anima-
rum immortalitas: vel legerat ſibillaʒ erithea m de
qua Auguſtinus. 23. de ciuitate dei ponit iſtos ver
ſus. Iudicij ſignū tellus ſudore madeſcit. E celo rex
veniet per ſecla futurus: ſalicet in carne p̄ſens vt iu
dicet orbem. Unde deum cernent incredulus atqꝫ fi
delis. Celſuʒ cum ſanctis eui iā termino in ip̄o. Sic
anime cum carne aderunt: quid iudicat ipſe. Et
credo ꝙ philoſophi habuerunt multa ex ſcriptura
antiqua: vel ex reuelatione diuina: quia deꝰ aliquā
do reuelat infidelibus vt fides fidelium augeatur:
ſicut reuelauit deceʒ ſibillis multa de chriſto. Ideo
philoſophus potuit habere vel ex reuelatione vel
legendo vt predixi. Sed vt credo nullus ex ratione
naturali poſſet deuenire ad cognoſcendum immor
talitatem anime: niſi habeat ex reuelatione vel ex fi-
de. Sed de excellenti ſenſibili non ſequitur conſequē
tia: ⁊ bene exponit doctor ſubtilis. Qd̄ autē exponi
tur de. 12. metaphiſice ꝙ expreſſe aſſerat ꝙ intelle
ctus eſt forma manens poſt corruptionem compo-
ſiti. Credo ꝙ ſic intelligit: ſed non credo ꝙ ex ratio-
ne naturali illud ꝓbet neceſſario ſicut dicit doctor
predicꝰ. Et breuiter dico cuʒ doctore ſubtili. ꝙ nec
immortalitas anime: nec reſurrectio corporum: ne-
qꝫ a priori neqꝫ a poſteriori. A priori vt ꝑ rationem
principij intrinſeci in hoīe: nec a poſteriori puta ꝑ ra
tionē alicuiꝰ operatiōis vel ꝑfectiōis cōgruētis hoī
neceſſario probari poſſunt in lumine naturali. Et iō
hoc oīno certum nō tenet niſi ꝑ fidē ⁊ per ſacrā ſcri
pturā: ſpecialiter ꝑ dicta ſaluatoris nr̄i ieſu ꝗ men-
tiri nō pōt cū ſit verus deus. ¶ Et ſi diceret ꝙ de

z ſideriuʒ naturale non pōt eſſe fruſtra vt ait cōmen-
tat ſcd̄o metha phiſice: ſed homo naturale deſideriū
habet ad ſemꝑ eſſe: ⁊ iſtud deſideriū poteſt eē notuʒ
per rationē naturaleʒ. Et ꝙ illud nō eſt impoſſibile
ergo deſiderat perpetuari: ſed nō niſi ꝑ reſurrectio-
nem. Probatio minoris: qꝛ hō nō fugit aliqd natu-
raliter niſi in virtute deſiderij vel amoris ad aliud.
Sed naturaliter homo fugit mortē vt patʒ per expe
rientiam. Et ꝑ aplm. ij. cor. ij. c. Dicētē. Nolumꝰ ex
poliari: ſed ſuper veſtiri. Preterea naturaliter notuʒ
eſt ꝙ beatitudo naturaliter appetitur hoc in gene-
rali ex. 1. ethicoruʒ de beatitudine. Et ex. 10. de bea
titudine in ſpeciali. Sed notum eſt per rationem na
turalem beatitudinem non poſſe eſſe niſi ſempiter-
nam: ergo notum per rationem naturalem hominū
ordinatum eſſe homineʒ ad aliqꝫ perfectionem ſem-
piternam. Probatio minoris Augu. 13. De trinita
te. capi. Probat illud. Morientem vita ipſa deſerit
ſi beata: aut igitur nolentem deſerit: aut volentē: aut
neutrum: ſi nolentem quomodo eſt beata vita ꝗ ita
eſt in voluntate vt non ſit in poteſtate. Si autem vo
lentem quomodo beata erit ⁊c. vt argutū eſt ſupra.

u ¶ Ad iſtud reſpondetur: ꝙ deſiderium naturale
eſt duplex. Scilicet deſideriū proprie quod eſt quē-
dam inclinatio naturalis ⁊ nō eſt aliquis actus eli
citus: ſed ſola inclinatio nature ad aliquid. Aliud
eſt deſideriū naturale minus ꝓprie dictuʒ: ⁊ iſtud ē
actus elicitus conformiter aut concorditer inclina-
tioni naturali. Si arguatur de primo deſiderio pla
num ꝙ iſtud deſiderium non poteſt haberi nec incli
natur natura niſi poſſit naturaliter videri ad qd̄ in
clinatur natura. Cum ergo naturaliter nō poſſit vi-
deri reſurrectio: vt patet in illis qui negant reſurre-
ctionem. Et ſic arguendo ab illo deſiderio ad reſur
rectionem eſt fallacia petitionis ꝙ eſt in principio:
quia illud deſiderium preſupponit reſurrectionem.
Et tunc queretur. Reſurrectio ſi erit an poſſit proba
ri ratione naturali ⁊ immediate dicetur ꝙ non: ideo
per illud deſideriū non poſſet probari reſurrectionē
cum deſiderium preſupponat cognitionem natura
lem illius quod deſideret: ſed non eſt: ergo argumen x
tuʒ valet: arguēdo a deſiderio proprie dicto. ¶ Si
autem arguatur a deſiderio minus ꝓprie dicto ad
hoc non valet: quia illud deſiderium vt eſt actus eli
citus conformiter ſe habet ad deſideriuʒ proprie. ſ.
ad illam inclinationem naturalem: ideo ꝯformiter
elicit ſicut inclinatio naturalis inclinat ad eliciendū
ſed illud deſiderium non poteſt naturaliter reſurre
ctioneʒ probare cum preſupponat cognoſcere natu
raliter reſurrectionem vt oſtenſum eſt: ideo nullum
deſiderium poteſt mouere ad cognoſcendum reſur-
rectioneʒ naturaliter: quare argumētū nō valet. Et
ſi diceretur illud deſideratur naturaliter qd̄ appre-
henſum ſtatim actu elicito deſideratur. Iſta autem
pronitas non videtur niſi ex inclinatione naturali.
Ad hoc ꝙ illud argumentū valeat oportet illā ap-
prehenſionē ſm̄ rationem rectam. Secundo vt oſtē
dat naturaliter a potentia modo reſurrectio nō po
teſt apprehēdi lumine naturali. Et ſi diceret ſaltē
apprehenditur per fidem ⁊ ſic inclinabitur ⁊ habe-
bit deſiderium naturale: concedo tunc: quia volū-
tas naturale deſiderium habet ad bonum. Cum er
go reſurrectio ſit bonum: ⁊ bonum eſt ꝙ omnia ap-
petunt. ideo illd̄ deſiderium tunc erit appetendū re
ſurrectionem: ſed non ꝙ ex deſiderio naturali poſſi y.
mus venire naturaliter in cognitionem reſurrectio-
nis. ¶ Et ad probationem argumenti cum dicitur
ꝙ homo naturaliter fugit morteʒ non eſt ad propo
ſitum: quia etiam bruta naturaliter fugiunt morteʒ.
De apoſtolo dicitur ꝙ naturaliter homo non vult
expoliari in morte: ſed ſemper vellet ſuper veſtiri
corporiʒ non ex hoc probatur ꝙ reſurrectio ex illo
velle ſuper veſtiri probetur ratione ⁊ forte ⁊ ſine for
te: iſtud velle ſuper veſtiri ſit ex inclinatione natura
li: cum vt dictum eſt preſupponat cognoſci natura
liter illud qd̄ vult ſuperueſtiri. ſ. reſurrectionem cor
porum: qd̄ non eſt verum cum reſurrectio ſit ſuper-
naturalis. Ad ſecundum de beatitudine concedo ꝙ
hoc naturaliter appetat beatitudinem in generali:
ſed non eſt notum naturali ratione ꝙ ipſa in parti-
culari que conſiſtit in iſto in quo illam credimus cō
ſiſtere appetatur naturaliter ab homine: ante enim
oporteret eſſe notum ab homine per rationem natu
ralem. ſ. ꝙ erit reſurrectio. ⁊ ꝙ homo glorificabitur
in corpore ⁊ anima. Hec enim ſunt nobis ignota na
turaliter. Et ad philoſophuʒ quia ex primo ethico
rum naturaliter appetitur beatitudo in generali.
Et in decimo. appetitur in ſpeciali. Dico ꝙ illa
beatitudo quam Ariſtoteles reputauit ſpecialem

que ſcilicet conſiſtit in ſpeculatione altiſſimarum cauſarū perfectiſſima poſſibilis haberi ab homine eſt valde ratio vniuerſalis. In ſpeciali eīn deſcendēdo non videtur proceſſiſſe vltra ſpeculationem perfectiſſimā in vita iſta. Unde inquiſita beatitudine illa hominis.ſubdit. Oportet ei corpus ſanum eſſe ⁊ cibum ⁊ ſalantum eſſe.non tamen eſtimādum in beatis ⁊ magnis indigere felicē: ergo felicitas illa ſpecialis quam nos ponimus: quia ponimus ſpeculationem homini poſſibilem longe perfectiorem: quocunq̄ igitur poſſibili in vita iſta illa non eſt naturaliter nota eſſe finis noſter. Nec naturaliter notum eſt eam naturaliter appeti a nobis tanq̄ finē. Et cum ꝓbatur per rationem Auguſtini. Non poſſe eſſe niſi ſempiternam dabitur illud medium ab illo qui tenet beatitudinem humanam poſſe haberi in vita iſta: quia voluntas amittit eam que debet ſm rectam rationem velle propriam conditionem nature ſue. Recta autem ratio oſtendit iſti non habenti fidem. Ut videtur ꝙ conditio nature ſue eſt mortalitas: tam anime q̄ corporis. Ideo debet velle ſicut vitam amittere: ita vitam veram. Et cum dicis non eſt vita beata que non erat amata ab habente. Uerum eſt ſi non eſſet amata pro tunc: quando eſt poſſibilis ⁊ conueniens illi amanti. Sed ſic eſſe cōuenientē pro ſemper: nō eſt notum per ratio-
Z nem naturalem Ideo de noſtra beatitudine quam poſſumus habere eternā et felicē. ❡ Ex hoc patet quante ſint gratie referēde miſericordie conditoris ⁊ redemptoris noſtri qui nos per fidem certiſſimos reddidit in his que pertinent ad finem noſtrum: et perpetuitatem ſempiternam: ad quem finem ingenioſiſſimi ⁊ eruditiſſimi quaſi nihil poterant attin-
Auguſti. gere iuxta quod deductum eſt de Auguſti. decimo tertio de trinitate.capitu.nono.in fine: ꝙ vir ⁊ pauci magno preditti ingenio vacantes ocio ⁊c̄.ad indagandam ſolius anime immortalitatem potuerunt peruenire: ſed ſi fides aſſit que eſt in eis quibus dedit ieſus filios dei fieri nulla concluſio eſt: quia ipſe ſuos credentes in hoc certiſſimos reddidit.

❡ Secunda concluſio.

Non eſt cauſa reſurrectionis natura motu ſue actionis. Iſta conclu-
A ſio probatur: quia animal perfectum non poteſt produci niſi vniuoce: ſicut cōmentator arguit contra Auicennam.octauo phiſicor. capitu.16.cuius textus incipit. Unum quod mouetur homo: ergo cū ſit animal perfectum non poteſt produci a natura niſi ꝓductione vniuoca. Sed reſurrectio non eſt productio vniuoca: quia non eſt generatio: igitur ⁊c̄. Item ſi corpora eadē reformarentur per naturam hoc poſſet inueſtigari per naturalem cognitionem. Sed hoc naturali cognitione non poteſt inueſtigari. Hic ſcire debemus ꝙ ſm
Damaſ. Damaſcenum.libro quarto.capitulo decimonono ꝙ reſurrectio eſt ſecunda eius quod cecidit: ⁊ quod diſſolutum eſt ſurrectio: et homo totus cecidit in morte. Et ponendo formam mixti ibi aliam eſſe ab anima intellectiua: vt eſt verum illud mixtum diſſolutum eſt: vel in morte vel poſt mortem neceſſe eſt ad reſurrectionem. Primo quidem ordine nature mixtum idem reparari. Et ſecundo illi mixto ani- B
mam intellectiuam eandem reuniri: vt ſic reſurgat idem homo. Primo ergo videndum erit ſi natura poſſit reducere formam mixti eandem numero. Secundo ſi poſſit illi mixto diſſoluto reunire animam intellectiuam. In primo includuntur duo. Primo ſi vniuerſaliter poteſt redire aliquod corruptibile idem numero. Scdō ſi iſtud mixtū vt ſic de primo recitat beatus Auguſtinus.xij. de ciuita.dei.c.xiij. opinionem aliquorum philoſophorum dicentium per circuit⁹ tempoꝝ eadem redire: ſcilicet in magno anno: qui apud eos perigeneſis vocatur qui debet durare ꝑ trigintaſex mille annos. Et tūc firmamētum.id eſt celum ſtellatum: quod de centum in centum annis tollit vnam diem: quia mouet vno gradu ſm Ptholomeum in almageſtica contra motū diurnum de centum in cētum annis: redibit ad primum: et omnes celi ad primum locum ſue creationis. Et tunc dicunt omnia generabilia ⁊ corruptibilia eadē numero reuertētur ſicut pri⁹ fuerūt facta et hoc per naturam vniuerſalem. Similiter dicunt ꝙ incipiendo a quocunq̄ temporis momento in fine triginta ſex milium annorum redibūt omnia generabilia ⁊ corruptibilia eadem numero que erant in illo momento. Octaua enim ſpera ab occidente in orientem mouetur proprio motu in centum annis per vnum gradum. Gradus enim ſunt trecenti ſexaginta q2 duodecim ſunt ſigna ⁊ quodlibꝫ ſignū hꝫ triginta grad⁹. cēties aūt treſcēti ſexaginta ſunt trigintaſex milia. Hi futurā primā reſurrectionem corpoꝝ fieri dicūt per naturā. Et hec opinio includit ꝙ ſicut hoīes generant̄ vnus poſt aliū: ita reſur-
gēt vnus poſt aliū. ❡ Iſta opinio eſt heretica q̄tū C
ad hoc qđ ponit oīa eadē redire: cū peruenerint celi ad eundem punctū: quia redita cauſa eadem redibit idem effectus. hoc eſt ſm phm̄. 2. phiſicoꝝ: dicētem ꝙ impoſſibilis eſt ꝑ naturā regreſſus a priuatione in habitum: ergo impoſſibile per naturam de morte regredi ad vitā. Item ad Roma.6. Xp̄s reſurrexit ⁊ iam non moritur. Item.1.ad Theſſa.4. Semꝑ cū dn̄o erimus: ergo nō redibit vita nec redibūt in eodē pūcto: cū iā ſint in vita nō per circuitū celorum neq̄ per illum magnum annum. Iſta opinio etiam negat beatitudinem animarum: pro eo ꝙ anima beata reditura eſſet ad miſeriā quas prius habuit ⁊ iterum oporteret mori: quod non eſt rationabile: quia non eſt ſtatutū a deo niſi ſemel mori. Et ita dum beata eſt: aut credit nunq̄ redituram ſe ad miſeriam ⁊ tunc ſalua opinione beata eſt: aut credit ſe rediturā. Et tūc timet ⁊ per conſequens nō
eſt beata. ❡ Preterea ratio eſt diminuta: quia non D
tm̄ a cauſa efficiente dependet idētitas effectus ſed etiā a materia. Materia aūt pōt eſſe omnino alia vel alium ſitum habēs in comparatione ad celum: quia per actionem liberi arbitrij poſſunt corpora impediri: ne ſint in illo vbi: in quo erant prius. Poteſt etiam per actionem talem aliquod corpus diuiſum eſſe et ita materia diſperſa. Preterea manifeſta inconueniētia ſequerentur. Primo ꝙ addiſcere non ſit niſi reminiſci. De quo tangit ariſtoteles primo poſteriorum quod eſt inconueniens: vt ꝓbat in fine ſecundi poſterioꝝ. Nobiliſſimos hab-

rus eſſe in nobis ⁊ latere nos. Aliud eſt ꝙ actus li/
beri arbitrij non ſubſunt neceſſario cauſalitati celi
⁊ per conſequens illi non redibunt neceſſario depē
dentes ex iſtis. Et tamen illud exēplum ponit Au
guſtinus de dicto philoſophorum: vbi prius. Sic
in hoc ſeculo plato ⁊ ſcola que dicitur achademica
diſcipulos docuit per innumerabilia retro ſecula.
Et idem plato ⁊ eadem ciuitas ⁊ eadem ſcola idē⁊
diſcipuli repetiti. ſ; ſubdit. Abſit ꝙ iſta credamus:
inducens ꝓbationes prius dictas in ſacra ſcriptu
E ra. ¶ Etiam per inconueniens nam opinio tholo/
Ptholo/ mei reprobat̃ p thomā. Et p contrariū tholome⁹
meus. dicat celum ſtellatum non moueri ab occidente in
Thom̄. orientem: quia cum dicat tholomeus de centum in
centum annis mouetur vno gradu: ⁊ ſic facit retro
cedere de vna die motū planetarum ⁊ ſignorum: et
tunc ſtella foret in principio cancri in quo conſiſtit
ſolſtitium ⁊ altitudo ſolis que al's fuit in principio
capricorni noni celi: vbi eſt ſolſtitium ⁊ depreſſio ſo
lis. Et ideo ponit motum octaui celi vel celi ſtella/
ti eſſe in quibuſdā epiciclis. Et eſt epiciclus puus
circulus ſeu orbis breuis deſcriptus ſuper princi/
pium arietis ⁊ libre noni celi. Et ꝙ ille eſt motus
quidā acceſſus ⁊ receſſus. Acceſſus ſm ꝙ principiū
mobilis in ſuo circulo aſcendit: ⁊ per oppoſitum ca
put libre mobilis in ſuo circulo deſcendit ſol: ⁊ al's
econuerſo capite arietis deſcendente ⁊ capite libre
aſcendente. Unde ſol in ſuo epiciculo mouente ſole
in centro epicicli ſui ſuper circumferentia circuli ecē
tricī: tendēdo ꝟſus capricornū: tūc arietis caput in
ſuo motu aſcendit. Si autem tendat verſus aqua/
rium tunc deſcendit ⁊ libra aſcendit: ⁊ ſic mouentur
ſtelle in extremo celo ſm longitudinem ⁊ latitudi/
nem ſimul. Si ergo ille motus ꝓbaretur in aliquo
tempore compleri in quo non poſſent omnes infe/
riores orbes redire ad eundem ſitum quem habere
F poſſunt in principio illius motus ſequeretur pro/
Scotus. poſitum. ¶ Sed iſta ratio doctoris ſubtilis nō eſt
efficax. Nec opinio illius non militat aduerſus tho
lomeum. Et dico ꝙ opinio tholomei eſt verior. Et
poſſumus videre per experientiam. Certum eſt vt
narrant hyſtorie ꝙ in natiuitate domini noſtri ieſu
chriſti erat ſolſtitium hyemale. ⁊ cum octaua ſpera
de centum in centum annis mouetur per receſſum
vno gradu. Ideo fit receſſus de vno die: ⁊ tamen a
natiuitate dñi noſtri fluxerunt mille ⁊ quaſi quin/
gentis annis. Ideo ſolſtitium nunc per quindecim
dies eſt ante natiuitatem: ⁊ hoc videmus per expe/
riētiam: quare opinio tholomei eſt verior. Nec ſtel
le mouentur niſi ad motum ſui orbis: nec eſt proba
bile ꝙ moueantur alio niſi motu circulari. Et dice/
rent illi de illa opinione ꝙ ſm legem eternā primi
motoris immobilis: ſua diuina prouidentia ſic ſta
tuit vt finito illo motu magni anni omnia redeant
ad eundem punctum ⁊ ſitum. Et ſic omnes inferio
res redirent ad eundem punctum in quo fuerunt in
G principio magni anni. ¶ Et prima ratio doctoris
ſubtilis: etiā in qua dicit ſi poſſit eſſe aliqua magni
tudo incōmēſurabilis: quia illa ratio non valet: q:
non eſt danda magnitudo in celo quin ſit cōmenſu
rabilis. Reſtat ergo ꝙ illa opinio non tenetur ex eo
quia eſt contra fidem. Et multa inconuenientia ſe/
querentur. Nam ſequeret̃ ꝙ xp̄us glorificatus ite/

rum incarnaretur: ⁊ veniret ad mundum ⁊ ſuſtine/
ret paſſionem: ⁊ iterum redimeret mundum. Seque
retur ꝙ omnes beati iterum reuerterentur ad miſe/
riam mundi: ⁊ iterum morerētur martyres: ⁊ infini
ta incōuenientia q̄ cauſa breuitatis dimitto. ¶ Eſt H
⁊ alia opinio cōtraria iſti dicens: ꝙ impoſſibile eſt
aliquid redire idem numero per agens naturale: ꝓ
quo adducitur auctoritas Ariſtote. ſcđo de genera
tione in fine dicentis. Quorum ſubſtantia perijt nō Phs. ij.
reuertūtur eadem numero. Et. 5. phiſ. de ſanitate de gña/
ꝙ non redijt eadem numero. Et in predicamentis. tione et
A priuatiōe in habitū impoſſibilis ē regreſſio. Qđ corrup.
intelligendum eſt de priuatione ſubſequente formā
⁊ forma precedente. Cum quo concordat illud qđ
allegant aliqui de. 8. methaphiſ. c. de vino ⁊ aceto
ſed illud negat redditum imediatum: etiam ſm ſpe
ciem: quia oportet prius fieri reſolutionem vſq; ad
materiam cōmunē. Adducitur etiā phi auctoritas
ſexto ethicorum approbantis dictū ſolonis. Recte in
quit ait hic ſolon. Priuat̃ deus ingenita facere que
facta ſunt. Igitur non poteſt reducere preterita: q:
tunc faceret ea eſſe non tñ preterita: ſed preſentia.
¶ Item agens naturale nō poteſt agere niſi p mo/ I
tum vel mutatiōem. Mutatio aūt ⁊ motus nō pōt
redire idem: quia eius vnitas eſt ꝯtinuitas: ⁊ inter
ruptio vel iteratio repugnat ꝯtinuitati. Igit̃ ⁊ vni
tati. Nec ergo terminus eo⁹ poteſt redire idem. Con
firmatur ſicut hoc ꝓductum ad hoc ꝓductum. Ita
hec ꝓductio ad hanc ꝓductionem: ergo a tranſmu/
tata ꝓportiōe ſicut ꝓductum ad ꝓductionem. Sic
hoc ꝓductum ad hanc ꝓductionem: ſed non eſſe ꝓ
ductum ſine ꝓductione. Igitur nec hoc ꝓductum ſi
ne hac ꝓductione: ſed hec ꝓductio non poteſt redi
re: ergo nec hoc ꝓductum. ¶ Eſt alia opinio media K
que ponit ꝙ ſi non omnia poſſint redire eadem nu
mero per actionem nature: tamen aliquid poteſt re
dire idem numero. Pro hac opinione per illud phi
viij. methaphiſ. c. iij. Si agens idem ⁊ materia ea/
dem effectus eſſet idem: quia non aſſignat diuerſita
tem effectus poſſibilem niſi ꝓpter diuerſitatem effi
cientis vel materie. Sed poſſibile eſt idem eſſe effi/
ciens ⁊ eandem materiam reſpectu ſecundo ꝓducti
qui erat reſpectu primo ꝓducti: ergo poſſibile eſt ſe
cundo ꝓductum eſſe idem cum primo ꝓducto. Mi
nor ꝓbatur: quia ſi frequenter in corruptione fiat
diſperſio vel diuiſio materie: ⁊ tamen poſſibile eſt
eius oppoſitum in multis caſibus: puta ꝙ includa
tur ignis intra vrinale ⁊ ita corrumpatur in aerem
deinde ex illo aere generetur ignis per reflexionem
radiorum ſolarium. Uel aliter generetur. Materia
incluſa erit eadē. ¶ Reſpondetur ꝙ ratio philoſo/ L
phi debet intelligi cum hac additione ſimul. Quia
ſm eum. 5. phiſ. Non tñ eſt numeratio ꝓpter alie
tatem ſpeciei ⁊ ſubiecti: ſed etiam temporis. Alia re
ſpōſio ⁊ melior aſſerit ꝙ ſi agens aliud ⁊ materia
alia ⁊ effectus alius. Si vero ex oppoſito antecedē
tis ſi agens idem ⁊ materia eadem ⁊ effectus idem.
Unde in fine concludendo ait. Si igitur contingit
idem ex materia alia facere palam: quod eſt vt mo/
uens idem. Nam ⁊ ſi in materia altera ⁊ mouens ⁊
quod factum eſt ſupple: tam ibi mouens ſit aliud
illud quod factum eſt erit aliud. ¶ Contra primā M
reſpōſionem. Si agens agat nunc in inſtanti a. cau

ſabit illud idē ſit illud p.ſi non agat nunc:ſed ceſſet
vſq3 ad inſtans b.cauſabit idem. Igitur in a.tēpo/
re intermedio inter a.⁊ b.deſtruatur illud cauſatū3
iterum agat in inſtanti b.cauſabit illud idem. Con/
ſequentia p3 ex hoc ꝙ continuitas temporis inter/
medij nihil facit ad identitatem permanentis:q2
habet eſſe idē3 in illo tempore ⁊ i termino illi9. Si ne
get aſſumptum ꝙ in b.inſtanti non pōt cauſa ſcd̄a
a cā vniuerſali puta celo habere eandē influētiā quā
habuit in a.b.⁊ iō nō poterit idē cauſari. Cōtra hoc
arguitur. Quia ſimilis influentia ſufficit ad identi/
tatem:ſi enim in inſtanti a.eſſet aliud agens appro/
ximatū paſſo:produceret idē numero ꝙ iſtud agēs
producit. Et tamen illa influentia non eſſet eadem
numero cū influentia iſtius:ſed tantū ſimilis. nunc
aūt in alio inſtanti:puta b.eſt influentia ſimilis que
n fuit in inſtanti a. ¶ Item influentia iſta non eſt ali/
quid abſolutum receptum in cauſa ſecunda:quia
tunc cauſa ſecūda per illud receptum poſſet agere
ſine cauſa illa:cuius influentiam recipit:quia iā ha
bet in ſe illud totum propter qd̄ indiget actione pri
me cauſe.qd̄ eſt inconueniens:quia tunc ageret per
receptum in ſe ⁊ prima cā non ageret:ergo influētia
cauſe ſuperioris reſpectu inferioris non eſt aliquid
receptum in cauſa inferiori. vnde eſt tantū ordo e9
in cauſando ad cauſam ſuperiorem cōtinue:ꝗ̄tum ē
de ſe coagente. Non erit igitur alia influentia ſi/
cut nec alius ordo cauſe ſuperioris ad inferiorem.
Itē aut eſt ſimpliciter impoſſibile idē numero alias
aut poſſibile. Si impoſſibile tunc ſequeretur ꝙ de9
in hoc nunc non poterit. Aut non eſt ſimpliciter im
poſſibile. Et tunc ſequitur ꝙ in cauſalitate eorū3 in
quibus prius fuit iſtud poſſibile ⁊ nūc erit:ſed pri9
o fuit in cauſalitate cauſarū naturalium:igitur ⁊ nūc
erit. ¶ Breuiter intentio eſt doctoris ſubtilis ꝙ idē
numero poſt corruptionē alicuius poteſt redire ſeu
reſurgere per cauſas naturales.ſiue per virtutē cau
ſarum natur aliū dum maneat idem agens ⁊ eadē
materia.nec diuerſa inſtantia temporis hoc impe/
diunt.nec ꝙ ſit eadem influentia requiritur:ſed ſuf/
ficit ꝙ ſit ſibi ſimilis. Verbi gratia.pono ꝙ in ali/
quo vaſe vitreo clauſo de aere incipit eſſe virtute mo
tus celi generetur ignis:⁊ poſt etiam virtute celi ignis
corrumpatur ⁊ aer ex illo generetur:patet ꝙ ibi erit
idem agens.ſ.celum eadem materia que communis
fuit aeri ⁊ igni:igitur erit idem effectus igitur aer pri
p mus ⁊ ſecundus qui generatus eſt ex igne eſt idem
numero. ¶ Item expertū3 eſt ꝙ ſi moriatur muſca
⁊ ponatur ad calorem ſolis:⁊ cum ſpargatur ſupēr
eam puluis reuiuiſcit muſca eadem numero:⁊ acci/
dentia que primo fuerūt. Conſimiliter in artificiali
bus corruptū redijt idem numero. Fabricetur ima
go auri ab aurifabro ⁊ poſtea deſtruatur imago ⁊
poſt idē agens reparet nulli dubium ꝙ eadem ima
go eſt numero:ꝗ̄uis ſit dupliciter fabricata. Si er/
go in artificialibus artifex deſtructum aliquid redi
re poteſt ⁊ reparari idem numero :ꝗ̄to magis agēs
naturale:cum in ſua actione tranſcendat agens arti
ficiale poteſt deſtructum reparare idem numero.
Sed in veritate iſta opinio nō mihi placet:quia cre
do ꝙ impoſſibile eſt per agens naturale ex quo ali/
quid eſt corruptum.ꝙ idem numero redire poſſet.
Nam dicit ariſtoteles ſecūdo de ḡnatione. ⁊ quinto
phiſicorum : vbi vult ꝙ aliquid poteſt redire idem
in ſpecie impoſſibile eſt autem ꝙ redeat idem in nu
mero. Ideo dico ꝙ generaliter loquendo nō video
ꝙ ſit poſſibile:ꝙ virtute nature naturate idē redeat
numero qd̄ prius fuit corruptum. Quia ſi materia
manente eadem ⁊ eodem agente:⁊ alijs que concur
runt:hoc ſolo excepto ꝙ ipſum fuit corruptum redi
re idem per naturam:ſequerētur multa inconuenien
tia:⁊ impoſſibilia. Primo ꝙ omnes dies eſſent idē3
numero: ⁊ lux que eſt hodie eſſet eadem numero cū
luce que erit cras. Et ſimiliter tenebra huius noctis
⁊ tenebra ſequentis noctis erunt eadē numero:hec
ſunt impoſſibilia vt patet ex terminis. Conſequen/
tia probatur:quia ex quo omnibus alijs ſtantibus
ſc3 agente materiam:⁊ alijs que occurrunt:ſi ex hoc
ſequitur ꝙ effectus ſit idem numero oportet ꝙ lux
hodierna et craſtina ſint eadem lux numero. Nam
agens cauſans lucem ſcilicet ſol eſt idem numero ⁊
aer qd̄ eſt ſubiectū ⁊ materia ſunt idē nūero.ſimilr̄
eadē applicatio ſicut ⁊ diſtātia eoꝝ poſſit eē eadē:
nec aliqd̄ aliud ibi reperit qd̄ fac difficultatē:q2 lux
hec ⁊ lux illa: non ſint eedem numero:niſi quia lux
prima ⁊ dies preterit. Igitur ex hoc ꝙ preterit dici
mus ꝙ eſt alia dies:ergo ſi preteritum poteſt redire
idem numero virtute nature. Ita ꝙ non eſſet repu/
gnantia ꝙ aliqd̄ qd̄ eſſet preteritū3 ⁊ poſtea rediret
idem numero: ſequeretur predictū inconueniens:ꝙ
omnes dies ſunt vna dies:non enim ex alio heſter/
na dies non poteſt eſſe eadem cum hodierna:niſi q2
preterijt:ergo remota cā remouetur effectus. Sȝ cō
tra me arguet ſcotiſans:ꝙ ratio mea non concludit q
q2 heſterna dies non eſt craſtina ex eo ſolum ꝙ he/
ſterna preterita ſiue preterijt:ſed etiam quia ſol qui
radio ſuo cauſat diem non eſt in eode3 puncto:ideo
nō admittit eoſde3 radios:ſed alium ⁊ alium angu/
lum. Ideo agens in agēdo non eſt idem: ideo ſequi
tur alius effectus . Contra ponendo ꝙ ſol hodie
eſſet in eodē pūcto quo heri fuit:ex quo ſol eſſet de/
uolutus ab oriente in occidēs eſſet dies alia:ex hoc
quia prima preterijt. Et confirmo quia in eodem
puncto in quo eſt hodie ſol puta in capite capricor
ni in eodem erit anno ſequenti:ergo ſaltem hec dies
hodierna ⁊ illa anni reuoluti erunt vna dies: quod
apud quemlibet eſt abſurdū3. Preterea impoſſibile
eſt ꝙ virtute nature ſi ad illud ad qd̄ ſequitur pro/
pria paſſio numeretur ita numerato ſubiecto cuius
primo cuius eſt paſſio. Iſtam maiorem probo:quia
non poteſt illud qd̄ repugnantiam implicat intelle
ctuum ex natura terminorum in ſecundo modo di/
cendi per ſe:ſed propriam paſſionem numerari non
numerato ſubiecto implicat repugnantiam intelle/
ctuum ex natura ſubiecti ⁊ proprie paſſionis eius.
Ideo eſt ꝙ propria paſſio licet non ſit de eſſentia
ſubiecti eſt tamen de eius conceptu in ſecundo mo/
do dicendi per ſe ⁊ inſeparabilis a ſubiecto . Sed ſi
omnibus alijs ſtantibus vniformiter : aliquid qd̄
prius eſſet corruptum rediret idem numero:paſſio
multiplicaretur non numerato ſubiecto: quare ⁊c.
Maior probata eſt:ſed probatur minor: quia con/
cipiens diem heſternam ⁊ diem craſtinam neceſſa/
rio numerat.ipſa autem ratio iſta eſt:quia numera/
tur ibi aliquid qd̄ neceſſario numerat ſubſtractum
⁊ ſubiectum ſuum. Nam vbicunq3 intellectus capit

aliquod prius corruptuꝫ neceſſario numeratur pri
mo ⁊ poſt ex hoc ſecundo neceſſario numerat dura
tionem ex quo neceſſario ſequitur ꝙ numerat ipſuꝫ
durans. ¶ Primum patet non enim poteſt aliquid
R corruptum concipi et reditum quin varietur prius
⁊ poſterius. Secundum etiam patet: quia duratio
non videtur aliquid ꝙ̃ prius ⁊ poſterius. Tertium
etiam patet ꝙ ad durationem ſuccedendam nume
ratam neceſſario oportet numerari ſubſtractum: im
poſſibile eſt enim intellectum ligare hec duo ꝙ dura
tio ſit variata. Et ꝙ durans ſit ideꝫ probatur: quia
non eſt aliud duratio ſucceſſiua preter menſurare eſ
ſe permanens rei ⁊ variabile ⁊ non menſurat niſi
illud cuiꝰ eſſe eſt variabile continue ſub priori ⁊ po
ſteriori variationis. Igitur ſi iſta vox prior: eſt ſub
iectum prioris ⁊ iſta poſterior poſterioris neceſſe eſt
ꝙ iſta vox ⁊ illa numerentur. Et hanc rationeꝫ domi
nus petrus aureoli reputat concludere a priori: ꝙ
ſi numeret prius ⁊ poſterius ⁊ nõ numeretur ꝓpria
ſubſtãtia ſequitur ꝙ numerabitur duratio non nu-
merato durante vtriuſqꝫ ſcilicet poſterioris ⁊ prio
ris. Et ſic ſequitur ꝙ paſſio numeratur non nume-
S rato ſubiecto qḋ eſt de eius intellectu. ¶ Et iſtud ꝓ
batur etiaꝫ ex dicto cõmentatoris. Aliqui dicunt ꝙ
intẽtio philoſophi ⁊ commentatoris non fuit ꝙ im
poſſibile ſit ꝙ fuerat corruptum idem numero repa
rari: ſed ꝙ hoc non fuit neceſſariuꝫ nec de facto eſſet
auctoritas commentatoris exponentis ariſtotelem
ſecundo de generatiõe inferre vbi dicit ꝙ licet mate
ria ⁊ agens ſint idem tamen effectus prior ⁊ poſte-
rior in corruptibilibus non poteſt eſſe idem. Unde
dicit impoſſibile eſt incorruptibilibus idem reuerti
ſm numerum ꝙ̃uis agens ⁊ materia ſint idem. Et
idem agens de eadem materia fecit lateres poſt ite
rum lateres iſti ⁊ illi impoſſibile eſt ꝙ ſint idem. Itẽ
quandocunqꝫ aliquod ſubiectum ordine quodam
neceſſitatis reſpicit habitum ⁊ priuationẽ: ꝙ primo
neceſſario reſpicit habitum ꝙ̃ priuationem. Impoſ
ſibile eſt eſſe regreſſum a priuatione in habitum pre
cedentem per agens naturale: ſed generatio ⁊ corru
ptio ſe habent huiuſmodi vt habitus ⁊ priuatio:
ſubiectum enim primo neceſſario reſpicit generatio
nem ꝙ̃ corruptionem: ſubiectum enim vtriuſqꝫ ſali-
cet generationis ⁊ corruptionis primo reſpicit gene
rationem vt habitum corruptionem ſecundo reſpi-
cit priuationẽ ꝗ̃ a corruptiõe i ꝗ̃nationẽ, nõ ẽ rediꝰ
T ꝑ agẽs naturale. ¶ Itẽ eque eſſentialis eſt ordo du
rationis continue ad rem durantem ſicut loci conti
nui ad locatum. Sed agens limitatũ non poteſt fa-
cere hoc ꝙ corpus qḋ eſt in vno loco extremo eſſe in
alio extremo: niſi prius ponat ipſum in medio loco
inter illa extrema: ergo multominꝰ poteſt formam
illam que nunc eſt in iſta parte temporis: facere in
alia parte temporis ipſa nõ exiſtente in tempore in-
termedio. Sed ſi corruptum poſſet redire hoc face-
ret agens naturale: quia faceret illam ſtare in vtro-
qꝫ extremo: nullomodo ſtante in medio: ſed iſtud eſt
impoſſibile ſicut primum. Iſte enim rationes nõ cõ
cludere videntur de agente ſupernaturali: nec de il-
lo qḋ non eſt in loco localiter: ſicut angelus qui po
teſt tranſire de loco ad locum non tranſeundo per
medium. Dicoꝗ̃ ꝙ corruptum naturale per agens
naturale poteſt redire idem numero ſicut probatũ ẽ
per rationes ante dictas. ¶ Pro cuius declaratio-
ne pono aliquas concluſiões. Prima eſt iſta. in gene
ratione eſt diuerſa diſpoſitio: diſtincta a corruptio-
nis tranſmutatione. Iſta concluſio probatur nam
alia eſt in generatione exeo: quia generatio eſt pro
greſſio de non eſſe ad eſſe: in qua anteqꝫ introducatur
forma intenta per generantem ſunt multe diſpoſi-
tiones ⁊ tranſmutationes diſponentes materiaꝫ ad
ſuſcipiendum formam. ita per oppoſitum ſunt mul
te alterationes ad corrumpendum formam: ſed di-
ſpoſitiones eedem non poſſunt eſſe per agens natu
rale in materia ad reducendum corruptum ideꝫ nu
mero: ergo idem non poteſt reduci. Probatur: quia
agens naturale haberet nouam actionem: ergo ha-
bebit nouum effectum: ergo non ideꝫ redibit. Tum
quia noua influentia celoruꝫ: quia impoſſibile eſſet
ꝙ ſub diuerſis temporibus ſit vnica influentia nu-
mero cum ſint diuerſi motus. noua influentia requi
rit nouum productum noviter: ergo impoſſibile eſt
ꝙ idem effectus qui fuerat ante corruptionẽ ſit idẽ
poſt. Item alie erunt diſpoſitiones ⁊ tranſmutatio-
nes in materia: quia impoſſibile eſt ꝙ ſit vna tranſ
mutatio cuꝫ diſpoſitione que fuerat ante corruptio
nem: ergo erit alia materia ſecũda. Et per cõſequẽs
non erit ideꝫ numero cum primo ꝙ̃uis poſſit eẽ idẽ
ſpecie: quia ergo non eſt eadem diſpoſitio: non eſt
eadẽ actio ⁊ non eſt eadem influentia: ergo non po-
teſt eſſe idem effectus. Tum etiam quia impoſſibile
eſt ꝙ agens naturale poſſit adunare partes mate-
rie diſperſas per corruptionem: ergo non poteſt re
dire eadem materia ⁊ per conſequens nec idem effe-
ctus. ¶ Scḋa concluſio eſt ꝙ omne permanſiuum
corruptum ⁊ diſperſum deus poteſt illud idem nu-
mero reintegrare: probaṫ. Illud quod in ſua actio
ne non indiget aliqua actione cauſe ſecunde: nec in-
diget aliqua tranſmutatione vel diſpoſitione: ⁊ po-
teſt cognoſcere eius partes materie diſperſas. Cum
omnia que non includunt contradictionem in inſtã
ti poteſt operari ⁊ ſic omne corruptum poteſt idem
numero reintegrare. Deus eſt huiuſmodi: ergo om-
nia eadem numero deus poteſt reducere. Et ſic fa-
ciet in reſurrectione. Ideo de hoc certificatus il-
le vir patiens Iob ſanctus dicit. Credo ꝙ redem-
ptor meus viuit ⁊ in nouiſſimo die de terra ſurrec-
turus ſum ⁊ in carne mea videbo deum ſaluatorem
meum: quem viſurus ſum egoipſe ⁊ non alius. Igi
tur deus omne corruptum idem numero poteſt re-
integrare: quia ibi non erit alia influentia ab illa
quam primo habuit: cum deus non operetur per in
fluentiam: nec erit alia actio: quia vnica actiõe om-
nia operatur: nec alia diſpoſitio nec tranſmutatio:
quia talibus non indiget ideo illa ſolus poteſt ideꝫ
numero corruptũ naturale reparare. ¶ Tertia con
cluſio. eſt iſta ꝙ virtus diuina tempus prius in-
terruptum non poteſt idem numero reparare:
quia ibi eſt repugnantia primi modi: ⁊ ꝑ cõſequẽs
contradictio. Nam repugnantia et cõtradictio eſt
ꝙ vnum oppoſitorum quocunqꝫ genere oppoſitio
nis mutetur in aliud formaliter vt albedo in nigre
dinem: tenebra ſit lux: paternitas ſit filiatio: eſſe ſit
nõ eſſe. Et ratio eſt: q2. 10. methaphyſice. In omni

oppoſitiõe includitur contradictio eo ꝙ priuatoꝝ alterum eſt negatio alterius: licet in ſubiecto determinato. Similiter contrarium non eſt alterum contrarium: ſicut albedo non eſt nigredo. Si igitur albedo fiat nigredo ſiue mutet̃ in nigredinem ſimul erit albedo ⁊ nõ albedo: ⁊ ſic de alijs extremis aliarum oppoſitionum. Sed ſi idem tempus nunc qđ preterijt repare̕tur: ſequitur ꝙ vnum oppoſitorum mutetur in aliud ⁊ eſſe alterum per ſe. Probatur: quia tempus preteritũ eſt per ſe ⁊ eſſentialiter quedam prioritas: tempus vero futurum eſt poſterioritas. Igitur oppoſitum fiet ſuum oppoſitum: ſcilicet etiam preteritio fiet preſentialitas: ⁊ preſentiali-

Z tas fiet futuritio. ¶ Tenetur ꝙ deus poteſt omnia que ſubſunt tempori ⁊ corruptioni corrupta reparare eadem numero. Tempus autem interruptum non poteſt reparare idem numero: vt dictũ eſt. De motu autem eſt dubium ſi poteſt preteritus motus reparari idem numero. Si dicere̕t ꝙ ſic. Quo modo poteſt hoc fieri: quia motus eſt actus entis in potentia: motus autem celi eſt circulatio. Si ergo circulatio eſt preterita: quomodo poteſt hoc fieri ꝙ ſit futura. Item ſi reparetur idem motus. Aut fiet alia circulatione: aut eadem: ſi alia: ergo erit alius motus: ſi eadem hoc eſt impoſſibile. cum motus preteritus ſit adnihilatus: ⁊ ſucceſſiua nõ poſſunt redire qꝛ eſt impoſſibile ꝙ illa circulatio poſſit remanere eadem numero.

Aureolus. Th aureolus libro quarto diſtinctio. 13. queſtio. 5. tenet ꝙ motum redire eundem numero eſt impoſſibile ſimpliciter. Et capit ſimpliciter non pro illo quod includit cõtradictionem. Sed pro illo ꝙ includit repugnãtiã in aliquo modorum per ſe: quem modum nullo modo natura poteſt immutare. Et hinc eſt ꝙ natura nõ poteſt immutare habitudinem paſſionis ad ſubiectum ꝓpter cõnexionẽ terminorũ in materia per ſe. ¶ Cõ-

A ditor autem nature poteſt ĩmutare qui largitus eſt terminis talem connexionem ſignum aũt ꝙ neceſſaria ſit connexio terminorum in tali modo per ſe eſt quia intellectus habẽs plenam noticiam terminorum non poteſt ligare ſubiectum ſine paſſione. Et cum ita potens eſt intellectus componere ⁊ diuidere ſicut quecunqꝫ potentia alia naturalis. Huius autẽ cauſa eſt vna cauſa cõmunis ambobus: quia tam intellectus ꝙ̃ natura ſequitur naturalem diſpoſitionem terminorum. Et hoc tenet aureolus: quem

B pro nunc remitto peritie legentis. ¶ Sed reſpon-

Scotus. deo ad rationes doctoris ſubtilis: quãdo dicit. Si agens agat in inſtanti.a. ⁊ ceſſet vſqꝫ ad inſtantem b. ⁊ ſit illud ꝓductum.p. Et in tempore intermedio inter inſtans.a. ⁊ inſtans.b. deſtuatur illud productum. Iterum agat in inſtanti.b. tunc illud idem

C producitur. ¶ Iſta ratio negatur. Et cum probat Si continuitas temporis intermedij nihil facit ad identitatem permanentis. Dico ꝙ ibi multa ꝓbãt ꝙ non eſt idem effectus: ſcilicet tempus corruptionis quod non eſt idem cum tempore generationis quia primum fuit ad nõ eſſe: ſecundũ ad eſſe. Ideo natura non poteſt in aliquo tempore reparare qđ deſtructum eſt in tempore corruptiõis idem numerorum quia per naturam vt eſt argutum: non eſt regreſſus a priuatione quando talis priuatio preſupponit neceſſario habitum: ſicut corruptio requirit generationem vel eſſe non eſt eadem influentia. Ideo in inſtanti.b. ꝙ̃uis eſſet eadem materia: ꝙ̃uis per agens naturale non poteſt eſſe eadem materia cum ſit diſperſa et corrupta. Ideo non poteſt eſſe idem effectus numero ex cauſis dictis de deo: vt viſum eſt. ¶ Nec valet dicendo ꝙ eſt ſimilis influentia: quia in diuerſo tempore diuerſificatur: nec omnino poteſt eſſe ſimilis influxus: nec in eſſe quin differat ab altera: que ſufficiens eſt ad faciendum differre numero effectum. Et ꝙ̃uis eſſet poſſibile ꝙ illud agens faceret eundem effectum in inſtanti.a. ſicut alius agens qui produxit.a. Sed hoc nihil eſt quia ꝙ̃uis concederetur ꝙ poſſet ꝓducere eũdem effectum numero ſicut aliud agens: nõ tamen ſequitur: ꝙ poſſet eundem effectum corruptum iterum eundem numero ꝓducere. Et forte negatur ꝙ aliud agens poſſet producere eũdem effectum numero in inſtanti.a. ſicut aliud agens ꝓduxit: quia in diuerſis agentibus diuerſi ſunt effectus. ¶ Et ꝙ̃uis influentia celi actiua non ſit recepta in effectum: tamen influentia celi paſſiue recipitur. Ideo ex diuerſis influentijs paſſiue receptis diuerſi terminantur effectus ⁊ ſic effectus non ageret ex illa influentia recepta paſſiue: ſed diuerſificatur. Et cum dicit qꝛ aut eſt ſimpliciter impoſſibile ꝙ idem numero poſſit redire aut eſt poſſibile. Breuiter dico ꝙ eſt ſimpliciter impoſſibile apud agens naturale: ſed eſt impoſſibile agenti ſupernaturali. Et cum arguitur de vaſe vbi eſt aer de quo generetur ignis ⁊c. iam reſponſum eſt: ꝙ non eſſet eadẽ materia: quia ignis iſto poſito magis aerem generaret differentem numero a primo. Quando arguebatur de muſca: dico ꝙ non eſſet eadem muſca propter hoc quia ibi eſſet altera vita. Tum ſecundo quia ex pulueribus ⁊ ſole generata altera materia eſt.

¶ Primum documentum.

Reſurrectio noſtra nõ eſt a natura. Iſtud documentum probatur auctoritate dyoniſij ſexto de diuinis nominibus. parte tertia: dicentis ipſam reſurrectiõem eſſe ſupra naturam: ergo non eſt naturalis. Preterea ad cognoſcẽdum effectus naturales per rationem naturalem pertingi poſſunt: ſed ratio naturalis pertingere non poteſt ad reſurrectionem: ergo reſurrectio non eſt naturalis. Item quod naturaliter euenit: vt in pluribus nõ tm̃ ſuppoſitis: ſed etiã temporibus: quia euenit quotiens cauſa eius que naturalis eſt non eſt impedita. Eſt autem impedita in paucioribus: ſed reſurrectio tm̃ ſemel euenit

B ¶ Ad cuius declarationem eſt ſciendum ꝙ naturale multipliciter dicitur: ꝙ apparet ex hoc ꝙ diuerſis opponit̃. Et iſta eſt vna doctrina cognoſcẽdi multiplex. ex primo topicorum. Opponitur em̃ naturale. Vno mõ contra ſupernaturale. Alio mõ artificiali vel voluntario. Tertio mõ violento. Naturalitas em̃ aliqñ ptinet ad ꝓncipiũ actiuũ. ⁊ tũc opponit̃ ſibi liberũ vno mõ. Et alio mõ ſupnaturale.

Nam agens naturale: vt naturaliter dicitur eo ꝙ opponitur libero: quia agit non neceſſitate naturali: ſed voluntarium vel liberum quod ſeipm̄ determinatur ad agendum. Et iſto modo loquitur Ariſtoteles. 2. phiſicorum: diuidens naturam contra agens a ꝓpoſito. ⁊ 4. methaphiſice. c. 2. ⁊. 3. de potentijs actiuis irrationabilibus ⁊ actiuis rõnabilibus ſiue liberis.
B ¶ Alio modo ex pte actiui: naturale dicitur ꝙ habet naturalem ordinem actiui ad paſſum. Et ſupernaturale quod excedit oem̄ illum ordinem naturalem: ⁊ iſto modo quodcunqꝫ agens creatum dicitur naturale ⁊ ſolum increatū dicitur ſupernaturale. Ex parte paſſiui apponitur naturale vno modo violēto prout naturaliter dicitur moueri vel pati quod patitur ſm̄ propriam inclinationem paſſi. Violentum vero quod patitur contra inclinationem paſſi. Et ex hoc ſequitur ꝙ naturale et violentum nō ſunt oppoſita contraria immediata imo eſt in ea medium: quando ſcilicet paſſum neutro modo ſe habet: neqꝫ inclinatur ad illud quod recipit nec ad oppoſitum ſicut ſuperficies ad albedinem ⁊ nigredinem vel ad medium: ſequitur enim ꝙ non poteſt eſſe violentia in primo paſſo. ſcilicet in materia prima: quia non minus inclinatur contra aliquod cuius eſt abſolute receptiuum. Et hec diffinitio oppoſitorum et medij accipitur in paſſo: vt comparatur ad formam ad quam tranſmutatur Ut autē paſſum cōparatur ad agens a quo recipit formā dicit̄ moueri naturaliter quando mouetur ab agente ſibi naturaliter correſpondente. Supernaturaliter do moueri qn̄ mouetur ab agēte ſupra totum ordinem agentis ſupernaturaliter ꝓportionati. ſic igitur habemus naturale dupliciter vt pertinet ad actiuum: quia diſtinguitur contra liberum et ſupernaturale. Et naturale vel naturaliter dicitur vt pertinet ad paſſum: quia vt diſtinguitur contra ſupernaturaliter ⁊ contra violētum.
C ¶ Et ſi diceretur 9 diſtinctionē vltimoꝝ duoꝝ mēbrorū. Nā dicit Ariſto. 3. ethicorum. Violentū eſt cuius principium eſt ab extra non conferente vim paſſo: ergo in diffinitione motus violenti ponitur principium motiuum. ⁊ per conſequēs violentum eſſentialiter non tm̄ accipitur ex cōparatione ad paſſum.
D ¶ Reſpondetur et ad quaſcūqꝫ tales inſtantias per hanc propoſitiōem. Illud eſt per ſe cauſa quo poſito circumſcripto alio vel variato ponitur effectus. Nunc autem licet forma contra quā inclinatur receptiuū non inducat̄ niſi p agens violentās per ſe: paſſum tamen per ſe ratio violenti eſt ex habitudine paſſi ad formam: quia paſſo ⁊ forma manentibus in ſua ratione. Puta ꝙ forma ſit recepta contra inclinationem paſſi qūocunqꝫ varietur agens paſſum violenter recipit. Hoc etiam apparet quia non tm̄ eſt in induci: ſed etiam in permanere: aliqua forma violēter permanet in paſſo: ⁊ etiam diu. Alia autem naturaliter: ita ꝙ circumſcribendo agens quod ſcilicet non habet actionem poſt inductionem forme. Ibi eſt naturalitas vel violentia preciſe comparando formam ad receptiuum. ¶ Conceditur ergo ꝙ in deſcriptione violenti ponitur agens tanꝙ extrinſecum: ſed non tanꝙ per ſe conſtituens rationem violenti: ſed tm̄modo completur per illud non conferēte vim paſſo. Et tali modo maneret violentum poſt oēm actionem agentis. Igit̄ ſi lapis poſſet ſurſum ſine actiōe cōtinua detinēs. Additur tamen principium in deſcriptione violenti tanꝙ cauſa extrinſeca. Sicut ſi paſſum recipiat aliquā formam ſupernaturalem aliquo modo. Et ita hic poſſet ſupernaturalitas dicere modum paſſi ad formam tamen nunꝙ dicitur formale niſi inꝙtum recipit eam a tali agente. ¶ Cuius ratio eſt: quia ſi formam naturaliter ſui perfectiuam reciperet a tali agente adhuc reciperet eam ſupernaturaliter: non quidē propter habitudinem ad formam: quia ſic naturaliter recipit. Sed in habitudine ad agens a quo recipit hoc de forma naturali quam recipit ab agente ſupernaturali. Uult in ſententia dicere doctor ſubtilis ꝙ ſicut ſupernaturalitas ſe tenet ex parte agentis ſiue ſit reſpectu forme naturalis ſiue accidentalis. E
Et nō ſe tenet ex parte forme cū naturaliter poſſet illam recipere ſic in motu violento ſunt duo: ſcilicet principiū agens extrinſecum ⁊ illud violentat paſſum pro quanto facit contra inclinationem naturalem paſſi. Et ideo violentia venit inꝙtum paſſum comparatur ad agens. Si autem paſſum cōparetur ad formam receptam: non cadit ibi violentia. Ideo dicit in ſecunda parte diffinitionis. Non cōferente vim paſſo: puta ex tali agente non violentatur agens quin ſemper inclinet̄ naturaliter ad ſuā ꝓpriam formam. Tamen in motu naturali paſſum non poſſet reſilire quin illa actio neceſſario ſequatur niſi haberet impedimentum. Et hoc procedit a forma naturali intrinſeca ⁊ non extrinſeca. ¶ Ad F
propoſitum reuertētes dicit doctor. Reſurrectio dicit paſſionem cui correſpondet pro actione reſuſcitatio. Igitur cum queritur an reſurrectio ſit naturalis non accipitur naturalitas niſi ꝓut pertinet ad paſſionem. Sed an reſurrectio actiua ſit naturalis accipitur naturale vt ad actionem ⁊ cauſam actiuā Primo ergo modo dicitur ꝙ eſt naturalis vt naturale opponitur violento: ſed non eſt naturalis vt naturale opponitur ſupernaturali: ſed erit ſupernaturalis. ¶ Et ratio vtriuſqꝫ membri patet ex dictis. Ratio primi eſt: quia paſſum inclinatur naturaliter ad formam quam recipit. Ratio ſecundi eſt: quia non recipit eam ab agente naturali ſiue naturalem ordinem habente ad iſtud agendum: ſed ſupra totum iſtud. Si vero queratur de reſuſcitatione actiua ſi erit naturalis. Dico ꝙ vtroqꝫ modo quo naturale pertinet ad actionem erit illa non naturalis: quia etiam eſt ab agente libere non naturali neceſſitate ⁊ ab agente ſupra totum ordinē creaturarum que dicuntur habere ordinem naturalem agendi in paſſo.

¶ Primum correlarium.

Reſurrectio chriſti eſt cauſa noſtre reſurrectionis. Probatur: quia illud quod eſt primum in quolibet genere eſt cauſa eorum que ſunt poſt: vt patet ſecundo methaphiſice: ſed chriſtꝰ ratione ſue reſurrectionis corporalis dicitur primitie dormientium. j. ad Corinth. xvj. Et primo genitus mortuorum. Apoc. j. ergo reſurrectio eſt cauſa noſtre reſurrectiōis.

Item chriſtus per ſuam paſſionem fuit cauſa noſtre ſurrectionis ſpiritualis: ergo ſua reſurrectio corporalis erit cauſa noſtre reſurrectionis corporalis. Item caput eſt cauſa vite membrorum vna cum corde. Sed xp̄us eſt caput noſtrum qui in ſuo corde nos gerit: ergo erit cauſa reſurrectionis mēbrorum.

B ¶ Et ſi diceretur ꝙ reſurrectio chriſti non ſit cauſa noſtre reſurrectionis: quia poſita cauſa ſequitur effectus: ſed poſita reſurrectione chriſti: non eſt ſecuta ſtatim reſurrectio aliorum mortuorum: ergo reſurrectio chriſti non eſt cauſa noſtre reſurrectionis. Item ꝗuis chriſtus non reſurrexiſſet: potuit deus alio modo redimere mundum ⁊ facere reſurrectionem: ergo chriſti reſurrectio non eſt cauſa noſtre reſurrectionis. ¶ Pro reſponſione eſt notandum: ꝙ Chriſtus ratione humane nature eſt mediator dei ⁊ hominum: vnde diuina dona a deo in homines mediante chriſti humanitate proueniunt ſicut autem a morte ſpirituali liberari non poſſumus niſi per gratie donum diuinitus datum: ita nec a morte carnali niſi per reſurrectionem diuina virtute factam. Et ideo ſicut chriſtus primitias gratie ſuſcepit diuinitus: ⁊ eius gratia eſt gratia noſtre gratie: quia de plenitudine eius omnes accipimus gratiam pro gratia. Johannis. quinto. Ita in chriſto inchoata eſt noſtra reſurrectio. Et ſua reſurrectio eſt cauſa noſtre reſurrectionis: vt ſic xp̄s inquantum eſt deus reſurgens ſit prima cauſa noſtre reſurrectionis quaſi equiuoca: ſed inquantum eſt deus et homo reſurgens eſt cum proxima ⁊ quaſi vniuoca noſtre reſurrectionis. Cauſa vniuoca agens producit in ſimilitudine ſue forme: vnde non ſolum eſt cauſa efficiens: ſed exemplaris reſpectu ipſius effectus: hoc autem conuenit dupliciter. Quandoqꝫ enim ipſa forma per quam extenditur ipſa ſimilitudo agētis ad effectū: directe eſt principium actionis quo producitur ille effectus: ſicut calor in igne calefaciente. Quandoqꝫ autem illius actionis qua effectus producitur: non eſt principium primo: ⁊ per ſe ipſa forma: ſecundum quam attenditur ſimilitudo: ſcilicet principium illius forme. Sicut ſi homo albus generet hominem album: ipſa albedo generantis non eſt principium generationis actiue generantis: dicitur tamen cauſa albedinis generati: quia principia albedinis in generante ſunt principia generationis facientis albedinem in generatione. Et per hunc modum reſurrectio chriſti: eſt cauſa noſtre reſurrectionis: quia illud eſt illud qd̄ facit reſurrectionem chriſti que eſt cauſa efficiens vniuoca noſtre reſurrectionis agit ad reſurrectionem noſtraꝫ. Et ſicut virtus diuinitatis ipſius xp̄i q̄ ſibi ⁊

C patri cōis eſt. Unde dicitur ad Roma. octauo. Qui ſuſcitauit chriſtum ieſum a mortuis: viuificabit corpora mortalia noſtra. Sed ipſa reſurrectio chriſti virtuti diuinitatis adiuncta eſt cauſa quaſi inſtrumentalis reſurrectionis noſtre. Operationes enim diuine concluduntur mediante carne chriſti quaſi quodam organo ſimul poſito. Si autem chriſtus inquantum homo vel alij viri ſancti poſſent eſſe cauſa actiua reſuſcitandi mortuum. Determinat ſanctus Thomas in preſenti queſtione: ꝙ non niſi ſolum cauſa inſtrumentalis: quo deus vtitur tanq̄ organo. Tamen poſſet dici ꝙ chriſtum inquantum hominem vel virginem glorioſam: vel aliqueꝫ virum ſanctum: reſuſcitare mortuum poteſt eſſe dupliciter. Primo in virtute propria: ⁊ hoc non poteſt fieri. Alio modo in virtute communicata ſibi a deo. Et ſic dico ꝙ mediante iſta virtute cōmunicata a deo: poſſunt reſuſcitare mortuos. Et ſe habere actiue ad reſurrectionem mortui: ⁊ non ſunt tantum inſtrumentum: immo ex forma ſibi communicata ſe habent actiue vt cauſa agens per virtutem ſibi cōmunicatam. Et hoc eſt ꝙ dicitur in Pſalmiſt. Mirabilis deus in ſanctis ſuis: ipſe dabit virtutem. Ergo communicat ſanctis ſuis virtutem faciendi miracula. Et eo modo dicens beata virgo reſuſcitauit talem mortuum: vt cantamus de ſancto Martino. Hic eſt Martinus electus dei cui dominus tantam gratiam conferre dignatus eſt: vt in virtute ſancte trinitatis mereretur fieri trium mortuoruꝫ ſuſcitator magnificus. Ergo ſanctus Martinus in virtute communicata tres ſuſcitauit mortuos: ergo fuit actiua cauſa ⁊ agens reſurrectionis triuꝫ mortuorum: non fuit ergo cauſa inſtrumentalis. Non enim canit ꝙ deus ſuſcitauit illos mortuos per ipſum tanq̄ per virtutem inſtrumentalem: ſed dicit ꝙ in virtute ſibi communicata ſancte trinitatis ipſe fuit ſuſcitator. Et per conſequens fuit cauſa agens ſuſcitandi: ꝗuis cauſa principalis in omni effectu eſt ipſe deus. Sed de hoc alias in ſecundo collectarij ſpiritu magno concedente dicetur. D

¶ Sed reſpondetur ad argumenta. Ad primum quando dicitur poſita cauſa ponitur effectus. Reſpondetur ꝙ cauſa efficiens ⁊ ſufficiens ponit effectum ſuum ſtatim ad quem immediate ordinatur: non autem effectum ad quem ordinatur mediante alio: ꝗtumcunqꝫ ſit ſufficiens: ſicut calor ꝗtumcunqꝫ ſit intenſus non ſtatim in primo inſtanti cauſat calorem: ſed ſtatim incipit ad calorem mouere: quia calor eſt effectus eius mediante tactu. Reſurrectio autē chriſti dicitur cauſa noſtre reſurrectōis: nō quia ipſa agat reſurrectionem noſtraꝫ: ſed mediante principio ſuo: ſcilicet mediante virtute diuina: que eſt principalis cauſa faciendi noſtram reſurrectionem ad ſimilitudinem reſurrectionis chriſti. ¶ Uirtus autem diuina ſiue deus: eſt agens voluntarium: ideo non oportet ꝙ ſtatim producat effectum: ſed quando placuerit ſibi. ¶ Ideo breuiter reſpondēdo ad argumentum dico ꝙ dicit verum de agente naturali habente terminum diſpoſitum in quo ſtatim ponit ſuum effectum: ſed non eſt verum de agente libero: ꝗuis habeat omnes cauſas diſpoſitas. Ad ſecundum ꝙ ꝗuis deus potuiſſet redimere mundū ⁊ facere reſurrectionē: tamen ipſe ſic ordinauit. Et non poteſt fieri aliter ſtante potentia ordinata: ſicut poteſt facere omnem generationem ſine motu celi ⁊ planetarum: tamen deus ordinauit ſic fieri: nec poteſt aliter fieri ſtante potentia ordinata. E

¶ Secundum correlarium.

SCriptura declarāte reſurrectio fiet in inſtanti. Iſtud correlarium probatur. i. ad Corinth. 15. Omnes quidem reſurgemus in ictu oculi in nouiſſima tuba. Item generatio eſt in inſtanti: igitur ⁊ reſurrectio. Item A

magiſter libro quarto. diſtinctione. quadrageſima tercia. Dicit ꝙ reſurrectio fiet in inſtanti. Pro cuius declaratione eſt ſciendum ꝙ ſicut dicit Damaſcenus vt dixi ſupra. Quod reſurrectio eſt iterata ſurrectio eius qd̃ cecidit. Cecidit autem primo totus homo per ſeparationem anime intellectiue a corpore. Et ſecundario cecidit illud corpus mixtuꝫ per corruptionem in alia vel in aliud ⁊ conuerſum fit ordo generationis ⁊ corruptionis: ac per hoc ordinat prius ordineꝫ nature corpus reparari: ꝙ animam vniri. Illam autem reparationem corporis precedit collectio partiũ materie: que diſperſe erãt per reſolutionem corporis in diuerſa ſtatim vel cũ
B mora. ¶ Primo ergo eſt videre de illo preambulo reſurrectionis quod eſt collectio partium corporis Secundo de inductione forme corporis in materiã ipſam. Tertio de vnione eius ad corpus phiſicum. ¶ De primo dicit doctor ſubtilis ꝙ fiet miniſterio angelorũ: ⁊ non fiet in inſtanti: ſed in tempore. Antecedens patet per dictum ſaluatoris. Mathei. vigeſimoquarto. Et mittet filius hominis angelos ſuos cum tuba ⁊ voce magna ⁊ congregabunt electos eius a quatuor ventis a ſummis celorum vſqꝫ ad terminos eorum quod eſt dictu. Quocunqꝫ diſperſe fuerint partes materie corporis in elementa: ſiue in ignem: ſiue in terram. Et breuiter a ſummis celorum: id eſt a quocunqꝫ loco que ſub celo eſt: vel a ſummis celorum: id eſt a ſummo celo: ſcilicet empireo: quia forte anime beate miniſterio angelorum ad corpora: vt imperio dei vniantur cum corporibus: ⁊ illa vnio animarum fiet in inſtanti vſqꝫ ad terminos eoruꝫ. Terminus eorũ ſunt quatuor elementa: in que terminant celi ſuas influentias. Ideo electi ab omni loco miniſterio angelorũ congregabuntur: angeli autem non vnire formam materie: ideo vnio fiet virtute diuina. Uirtus auteꝫ diuina aget in inſtanti: ꝙuis poſſet agere ſucceſſiue: tamen vt mirabilior fiat reſurrectio: fiet in inſtãti ad ſimilitudinem generationis. Naꝫ in generatione forma introducitur in materiam in inſtanti. Et ſic magis congruum eſt ꝙ deus faciat reſurrectionem in inſtanti ex eo ꝙ minꝰ eſt neceſſaria ſucceſſio niſi preter aliquem defectum agentis. Ideo negant aliqui ꝙ deus poſſet facere aliquid ſucceſſiue quod non eſt verum ex parte actionis dei: ꝙuis ex parte
C effectuum ſit ſucceſſio. ¶ Sed hic eſt dubiuꝫ: quia ſi reſurrectio fieret in inſtanti tunc ſequeretur ꝙ motus localis ſit in inſtanti. Probatur: quia corpus illud formatũ erit denſius vel rarius pulueribus illis ex quibus formatur: ⁊ ſiue ſic ſiue ſic vel maiorẽ locum occupabit illud ex quo generatur vel minoreꝫ Et ſic eſt motus localis non tantum ipſius ſed aeris circunſtantis. Secundo quia illud corpus erit alterius forme ꝙ illud ex quo formatur: ergo occupabit locum ſue figure proportionaliter correſpondẽtem: ⁊ ita motus localis. Et ſic motus localis fiet
D in inſtanti. ¶ Reſpondetur concedendo concluſionem iſtorum argumentorum: quia accipiendo generaliter motum localem prout genitum ſuccedit corrupto: occupans maiorem vel minorem locum ꝙ corruptum dicitur aliqua loci mutatio: licet nõ ab eodem corpore in actu: ſic in inſtanti eſt loci mutatio ꝙ non ſolum ſic: ſed aer circunſtans ſtatim pellitur ſi corpus eſt maius: vel ſequitur ſi corpus eſt minus. Et quideꝫ in primo inſtanti quomodo pellitur: ⁊ concedo ꝙ in inſtãti pellitur: ⁊ hoc virtute diuina imediate: quia illa imediate ponit corpꝰ maiꝰ vbi fuit minꝰ. Nũc aũt qd̃ effectiue mouet localr̃ vnũ corpus effectiue expellit corpꝰ aliud: ſicut ignis effectiue producens calorem in ligno effectiue expellit frigorem a ligno. Poſſibile etiam eſt virtute diuine imponere corpus iſtud magnum in vbi. Et etiam conſeruare ibi corpus quod prius: ⁊ tunc erũt duo corpora ſimul. Sed tunc eſſet nouum miraculum vltra ſubitam poſitionem corporis maioris huiuſ- E
modi. ¶ Si autem ſimul cum hac poſitione corporis huius expellat aliud: non eſt ibi niſi vnum miraculum. Quando autem corpus genitum eſt minus corpore corrupto: aliud eſt. tunc enim vel deus immediate mouebit aerem circunſtantem vt contingat minoris corporis ſuperficiem. Uel poteſt non mouere: quia hoc nõ eſt neceſſarium ꝙ corpus minus ſit hic: quia poteſt deus dimittere naturã ſibi: ⁊ cũ natura nõ poſſit mouere aerẽ in inſtãti vt applicetur lateribus illius corporis minoris: erit ibi vacuum ad tempus: quo aduſqꝫ vt poſſit aerẽ circunſtantem contiguare illi corpori minori. Ex quo patet ponendo ꝙ deus ſubito faciat corpus vnum quod non includit contradictionem: ꝙ dimittat aerem circunſtantem ſibi: ⁊ actioni nature vacuũ erit per tempus: non ergo vacuum eſſe in vniuerſo includit contradictionem: immo ſi natura faceret in inſtanti minus ex maiori videtur poſſe concludi vacuum eſſe per tempus ſine omni diuino miraculo: Sed iſta poſitio doctoris ſubtilis non poteſt ſtare ꝙ ſit dare vacuum: ꝙuis enim deus faceret vnum corpus in inſtanti ⁊ dimitteret naturã in ſua actione. Dico ꝙ natura non poteſt pati vacuum. Et idẽ in inſtanti applicaret aerem ad latera ſiue ad ſuperficiem. Et cum dicit ꝙ natura non operatur in inſtãti falſuꝫ eſt. Nã videmꝰ in introductiõe forme in generatiõe forma ex natura agẽtis introducit̃ in inſtã- F.
ti. ¶ Itẽ videmus ꝙ ſol producit in inſtãti radiũ ab oriẽte in accidẽs. Idẽ ex natura in inſtãti poſito caſu applicaret. Nec ponit aliquod corpus quod in illo inſtanti ꝙ loquatur qui in illo inſtanti ſit in loco. Ideo corpus illud creatum a deo in inſtanti eſſet in loco: quod non eſt niſi ſuperficies aeris ambientis. Ideo hoc poſito quod ponit ille doctor ſequerentur multa inconuenientia: quia tunc illud vacuum eſſet. Sed in nihilo nihil poteſt collocari: ergo ad ſemper eſſe vacuum quod eſt inconueniẽs Uel nouo miraculo crearetur in vacuo locus qd̃ oppoſitum ipſe dicit: quia dicit ꝙ poteſt ſine nouo miraculo. Item ꝙ illud corpus in inſtanti creatuꝫ ad tempus eſſet ſine loco: quia non haberet ſuperficiem ambientem. Item illud corpus eſſet in vacuo quod eſt impoſſibile: quia aliquid non poteſt eſſe in nihillo. Dico tamen ꝙ de potentia ſua abſoluta ſicut creauit de nihilo. Ita poteſt annihilare ⁊ facere vacuum: quod nihil erit niſi deus in ſeipſo ⁊ nõ in loco: ſicut ab eterno. Et ꝙuis ſit in omni loco: non tamen localiter. ¶ Sed redeamus ad propo- G
ſitum ſicut dictum eſt ab angelis fiet congregatio: ⁊ forte ſummo de celo adducent animas beatorum ad locum corporis vt inde fiat a deo reſurrectio

vniendo animam cum corpore: quod fiet in in-
ſtanti: quia nihil reſiſtit actioni prime cauſe. Ideo
neceſſe eſſe in inſtanti quia non poteſt eſſe ſuſce-
ptio in receptione forme: niſi vel propter partes
forme inducende: vel propter corporis partes: qua
rum vna prius recipit formam ꝙ̃ alia. Sed neutrũ
poteſt poni in animatione: quia illa anima in vnico
gradu in quo creata eſt reuniretur: ita ꝙ licet ali-
qua pars corporis poſſit eſſe perfectior alia: ta-
mẽ hoc nõ facit ad propoſitũ ad ſucceſſionem vnio
nis ipſius anime ſaltẽ de primo animabili. ¶ Ali
D quid tamen eſt proportionatum animale primo.
Ita ꝙ nihil eius poteſt animari aut totum ſimul
animetur: licet forte de multis partibus corporis
que non ſunt ſimpliciter neceſſarie ad animationẽ
vt ſũt manus pes ⁊ ſic de alijs: vna prius poſſit ani-
mari ꝙ̃ alia. Si loquamur de illa animatione. Di-
citur ſecundo ꝙ in eodem inſtanti in quo corpus
formatur animatur quia ex quo forma iſta eſt di-
ſpoſitio neceſſitans ad animam non abſolute: ſed
ex neceſſitate agentis non ſimpliciter: ſed ex diſpo-
ſitione ſua ſtatim forma inducta ab ipſo non ex ne
I ceſſitate materie inducitur forma. ¶ Et ſi quera-
tur. Nunquid eadem mutatione inducitur forma
corporis ⁊ anime. Dicit ꝙ nõ imo inductio forme cor
poris eſt per inductionem anime: inductio autem
anime eſt ſine aliqua mutatione que fit ad animã
vel animationem vel ad terminũ. ¶ Primũ appa-
ret: quia ſuſceptiuum corporeitatis forme tranſit a
priuatione ad formam. ¶ Et ſecundum patet per
idem: quia ſuſceptiuum anime vel animationis:
non eſt materia prima: ſed corpus illud phiſicum
Illud autem non habebit priuationem ipſius ani-
me a qua priuatione tranſeat ad formam: quia nec
priuationem ſimul habebit cum anima. Quia tunc
priuatio ⁊ forma eſſent ſimul quod eſt impoſſibile:
quia tunc contraria eſſent ſimul. Nec prius habe-
bit eam ꝙ̃ formam: quia non prius tempore erit
corpus ꝙ̃ anima ſimul tunc non eſſet corpus ⁊ ani
matio. Nunꝙ̃ ergo mutatio eſt niſi quando ſuſce-
ptiuum terminum ad quem alicuius inductionis
precedit duratio ipſum terminum ad quem. Et eſt
tunc ſub priuatione termini. ¶ Et ſi arguas ergo
K non eſt ibi animatio actio nec paſſio: quia actio nõ
eſt ſine paſſione nec paſſio ſine mutatione mutatio
negatur ibi. Igitur actio ⁊ paſſio quod videtur in
conueniens. Reſpondetur ꝙ paſſio dicit reſpectũ
paſſi ad agens extrinſecus aduenientem hoc eſt nõ
neceſſario conſequentem extrema poſita: talis au-
tem poteſt eſſe ⁊ ſi paſſum nunꝙ̃ precedat duratio
ne formam quã recipit ꝙ ꝙ̃tuncunq̃ ſimul ſecum
habeat formam poteſt tamen eam recipere ab alio
tunc habetur in inductione cocue forme ipſi paſſo
vnde eſt paſſio: ſed ſine mutatione. ¶ Exemplum
huius ſm Auguſtinum octauo confeſſionũ. Quo
L dammodo prioritatis creatur materia priuſꝙ̃ for
Auguſti. ma in illo priori materia non habet reſpectum ad
deum niſi producti ad producens. Et ille reſpe-
ctus eſt intrinſecus adueniens: imo neceſſario cõſe
quens naturam fundamenti. In ſecundo inſtanti
nature recipit formam a deo et ille reſpectus non
eſt eius vt producti ad deum producentem: ſed eſt
eius vt informati ad deum informantem ſiue vt
imprimentem formam. Et iſte reſpectus ſecundũ
extrinſecus aduenit materie: quia poſſet materia
perpetuo permanere deo conſeruante ſine illo re-
ſpectu receptionis a deo. Forma igitur illa ſimul
duratione cõcreata eſt materie: ſed poſterius natu-
ra inducitur vel imprimitur in materiã paſſione de
genere paſſionis: ſed ſine omni mutatione quia nun
ꝙ̃ materia: a priuatione forme illius tranſit ad for-
mam. Nec breuiter aliter ſe habet ſm eam quia ali
ter et aliter preſupponeret entitatẽ. ¶ Ex hoc ſe-
quitur correlarium ꝙ dicendo actionem et paſſio-
nem abſtrahi a motu ⁊ mutatione: non oportet di-
cere ꝙ remaneat in eis ſola ratio relationis. Im-
mo vero remanet ratio actionis et paſſionis abſq̃
quacunq̃ ratione motus vel mutationis. ¶ Sed
reſtant duo parua dubia. An in eodẽ inſtanti erit M
omnium reſurrectio. De quo tangit iſta auctoritas
apoſtoli prima ad theſſalonicenſes quarto. Mor-
tui qui in chriſto ſunt reſurgent primi: deinde nos
etcetera. ¶ In quo inſtanti: et ſi non determinate
vel ſignate tamen in comparatione ad partes: et
horas diei naturalis: vt pote: ſi in inſtanti medie
noctis: vel alio habente determinatum reſpectum
ad partes diei naturalis. ¶ Ad primum dictum
Auguſtini viceſimo de ciuitate dei. capitulo viceſi-
mo. Videtur determinare ꝙ reſurrectio eorum qui
inuenientur mortui precedẽt duratione reſurrectio
nem eorum qui inuenientur viui ſicut illi viui ſm
verba apoſtoli prius rapientur obuiam. Et ibi vt
probabile eſt ſm Auguſtinum morientur ſubito:
poſtea reſurgent: et ſic poſtea reſurrectio eorum ſe-
quitur reſurrectionem aliorum. ¶ Unde dicit Au-
guſtinus. Si ergo ſctõs q̃ repeniẽtur chriſto veniẽte N.
viuentes: eiq̃ obuiã rapient: crediderimus in eodẽ
raptu de mortalibus corporibus exituros. Et ad ean-
dẽ mox imortalia redituros: nullas in verbis apo
ſtoli patiemur anguſtias. Siue vbi dicit. I. cor. 15.
Tu qđ ſeminas non viuificat niſi prius moriat. ſiue
ibi dẽ vbi dicit. Oẽs reſurgemus aut oẽs dormiemus
qr nec illi ꝑ imortalitatẽ viuificabũt: niſi quãlibʒ
paululũ tñ añ moriant. Ac ꝑ hoc ⁊ a reſurrectiõe
nõ erũt alieni quã dormitio ꝑcedit: ꝙ̃uis breuiſſi-
ma: nõ tñ nulla. Cur aũt nobis incredibile videat il
lã multitudinẽ corporũ in aere quodammodo ſe-
minari: atq̃ ibi protinus immortaliter atq̃ incor-
ruptibiliter reuiuiſcere: cum credamus qđ idẽ ip
ſe apoſtolus alibi: apertiſſime dicit. In ictu oculi
futuram reſurrectionẽ: ⁊ in membra ſine fine victu
ra: tãta facilitate tãtaq̃ ineſtimabili velocitate re-
diturũ antiquiſſimorum cadauerũ puluerẽ. Nec ab illa
ſentẽtia qua hoi dictũ eſt. Terra es ⁊ in terrã ibis.
Gen. tertio. Illos futuros eẽ ſanctos arbitremur
immunes. Si eorum morientium in terra non re-
cedent corpora. Sed ſicut in ipſo raptu morien-
tur ita et reſurgent dum feruntur in aera. et cetera.
¶ Videtur ſm Auguſtinũ apoſtolus in ſe et in il
los qui ſecum viuebant trãſfigurabant perſonas
illorum qui inuenientur viui. ¶ Sed ſalua deter- O
minatione ſacroſancte matris eccleſie: ego intelli-
gerem aliter quando dicit in prima ad theſſaloni-
cenſes quarto. Mortui qui in chriſto ſunt reſur-
gent primi: deinde nos qui viuimus q̃ relinqui-
mur: ſimul rapiemur cum illis obuiam chriſto in

aera ⁊ ſic ſemper cum domino erimus. ¶ Non eſt
iſta declaranda ꝙ aliqui in terra reperiantur viui
quomodo hoc eſt poſſibile ſi illa in quindecim ſi-
gna que reperiuntur in annalibus iudeorum que
recitat Hieronymus. Et ſi ille ignis conflagratio-
nis precedat quomodo eſſet poſſibile ꝙ aliqui vi-
ui reperirentur i terra: et quomodo poſſet ſaluari
dictum apoſtoli dicentis. Omnes quidem reſur-
gemus in actu oculi: id eſt in inſtāti. Omnes ergo
reſurgent in inſtanti. Si ergo mortui qui in chriſto
ſunt reſurgant: deinde qui reperientur viui raptim
morientur ⁊ reſurgent poſt alios: non omnes reſur
P gerent in inſtanti: ⁊ ſic apoſtolus contradiceret ſi-
bi. ¶ Ideo dico ſaluata determinatione ſacroſan
cte matris eccleſie ꝙ textus apoſtoli debet ſic expo
ni. Quod omnes mortui reſurgent primi id eſt pri-
mo anteꝗ̄ omnes veniant ad iudiciū: deinde nos
qui viuimus. ſcilicet qui ſumus viui in corpore et
anima beati: qui mortui fuimus: ſed a deo reſuſcita
ti. Non eſt dubium ꝙ in paradiſo ſunt multi vi-
ui in corpe ⁊ anima: quoꝝ ex priuilegio reſurrectio
eorum fuit accelerata. ¶ Habetur matthei viceſi-
moſeptimo. capitulo. Multa corpora ſanctorum
qui dormierant ſurrexerunt. Et ſm doctores ſanio
res iterum non fuerunt mortui: ſed introierunt cū
Q chriſto in ſanctam ciuitatem paradiſi. ¶ Item Au
guſtinus in ſermone dignum ⁊ cōgruū dicit. Mul-
ta corpora ſurrexerunt cum chriſto: ſuper hoc dicit
Cur non quotienſcunqꝫ reſurrectionis domini fe-
ſtiuitas celebratur totiens credamus reſurgere et
ſanctos. Ubi videtur tenere auguſtinus ꝙ quolibet
anno ad honorē reſurrectionis domini reſurgunt
aliqui ſancti. Ideo in paradiſo ſunt multi viui in
corpore ⁊ anima. Ideo dicit deinde nos qui viui-
mus qui relinquimur a tali reſurrectione. quia iā
reſuſcitati ſumus rapiemur cum illis poſtꝗ̄ reſu-
ſcitati fuerint: in nubibus in aera. ⁊ cum illis venie
mus obuiā chriſto ad iudiciū. Et ſic exponendo
tolluntur multa inconuenientia. Primo quia non
oportebit ꝙ aliqui viui ſint in terra. ¶ Secundo
quia non oportebit ꝙ ſubito moriantur ⁊ ꝙ ſubi-
to fiat reſurrectio. ¶ Tertium quia non oportebit:
ꝙ in verbis apoſtoli ſit contradictio: quia in eodē
inſtanti omnes reſurgere dicit. Et illos viuos non
oportet ſurgere: ſed ſolum venire obuiam chriſto.
¶ Tertio non oportebit ꝙ paulus figuret viuos
quia in raptu ſe vidit reſurrecturum ante reſurre-
ctionem generalem. Ideo dicit Nos qui viuimus
qui ſumus: beati in corpore ⁊ anima. Et bene ra-
tionis eſt: ꝙ paulus habeat illud priuilegium qui
plus ceteris laborauit pro fide. Et non dubitatur
de virgine glorioſa ꝙ ſit in corpore et anima i fe-
lici gloria cum multi aliꝫ ſunt. Conuenientius enim
R eſt ꝙ regina celorum preceteris gaudeat illo priuile
gio. ¶ Et ſi diceretur ꝙ magne perſumptionis eſt
mihi ꝙ ſic exponam cum nullus doctorum ſic expo
nat. Immo vado contra auguſtinum qui videtur
determinare ꝙ aliqui reperientur viui: ⁊ rapientur
in aere ⁊ ſubito morientur. ⁊ reſuſcitabuntur. Di-
co ꝙ propoſui determinationi ſacroſancte ma-
tris eccleſie. Ideo non ago preſumptuoſe. ¶ Se-
cundo quia ſic declarando ſaluatur clariori modo
veritas ſacre ſcripture: ergo non ago contra augu-
ſtinum hoc dicentem in ſecundo de ciuitate dei. ca-
pitulo viceſimo. Nā auguſtinus dubitanter loqui
tur. Unde in fine capituli dicit reſurrectionem mor
tuorum quippe futuram eſſe in carne quando chri
ſtus ventur⁹ eſt iudicare viuos ⁊ mortuos. ¶ Opor
tet ſi chriſtiani eſſe volumus vt credamus hoc.
Sed non ideo de hac re inanis eſt fides noſtra: ſic
quemadmodum futura ſic perfecte comprehende-
re non valemus. ¶ Apparet ꝙ auguſtinus dubi- S
tanter loquitur. Ideo non ſum contra auguſtinum
immo pro auguſtino qui ponit multos reſurgere
ante reſurrectionem generalem. Ideo erunt multi
viui. Et non mirum ſi rex ſummus ſuis militibus
fidelibus donet aliqua dona ſpecialia pre aliis.
Et forte beatiſſimus pater meus frāciſcus gaudet
illo priuilegio: vel in breui gaudebit quia multa
miranda debēt ex eo in ſua religione fieri anteꝗ̄ ve
niat iudicium. Fiet ergo reſurrectio omniū in eo-
dē inſtāti. Et nulla ē dubitatio i verbis pauli: tenē
do iſtā viam. Sed in quo inſtanti tēporis: vel in
quo inſtanti diei diſcurrendo per partes temporis
vel diei: vt ſi fiet in tali anno: vel in tali: vel in tali
die vel in tali hora. et in quo inſtanti hore. Multi
multa loquentur: ⁊ multa legi. Sed breuiter me te
neo cum ſacra ſcriptura. Quod vero nullus ſcire
poteſt de die: neqꝫ de hora niſi deus reuelaret ſi-
bi. Prenoſticare autem poteſt per ſacram ſcriptu-
ram ꝙ eſt in propinquo ſicut videbitur poſtea.
ſpiritu magno cōcedente ¶ Et ſi diceretur ꝙ illud
inſtans fiet in media nocte. Iuxta euangelium
Mathei viceſimoquinto. Media nocte clamor
factus eſt ⁊ ecce. Et alibi Luce. 12. Filius hominis
tanꝗ̄ fur de nocte veniet. Sed iſte auctoritates non
cogunt quia nulli dubium eſt ꝙ filius hominis ve
niet cum poteſtate magna ⁊ claritate. Ita vt om-
nes eū videre poſſint. ¶ Sed iſte auctoritates dicē
tes ꝙ veniet de nocte hoc debet intelligi ꝙ non erit
certum tempus ⁊ hora veniendi eius. Ideo non
intelligitur de nocte ſꝫ de incertitudine tēporis et
hore. Quod declarat Auguſtinus ſuper euāgeliū
ſup illud. Media nocte clamor fact⁹ ē. id eſt nullo
ſciente: vel ſperante: quia de die ⁊ hora illa: nemo
ſcit. Et ſicut fur venit hora qua non ſperatur: ſic
veniet filius hominis. Sed quia reſurrectio chri-
ſti eſt exemplar noſtre reſurrectionis. Sed chriſtus
reſurrexit in principio diei: ſic credo ꝙ in principio
diei fiet reſurrectio generalis in inſtanti vltimo tem
poris. Et reſurgent in locis illis in quibus tempo
re reſurrectionis erit pars principalior corporis ſi
in ſepulchris eſt principalior pars: ibi reſurgent.
Et vbi inuenietur principalior pars: ibi congrega
buntur pulueres. Et ad illum locum veniet ani-
ma ⁊ virtute diuina viuetur cū corpore ſuo. ¶ Si
autem illo tempore contingat alicuius corporis
partes eque principales eſſe in pluribus locis. Ut
pote quia medietas capitis: ⁊ medietas cordis et
medietas aliorum membrorum eſt in vno loco: et
alia medietas in alio: ⁊ eque diſtantes a loco mor-
tis: ⁊ loco iudicii: tunc cum non ſit ratio quare ma
gis reſurgat in vno loco ꝗ̄ in alio iſtorum. Ratio-
nabiliter dici poteſt: ꝙ ſtante caſu ꝙ reſurgent: in
illo loco quem deus ordinabit eum reſurgere. Et
rationabiliter dicit̄ ꝙ in illo dubio voluntas diui

na declarabit. ¶ Et ſi diceretur ꝙ reſurrectio erit
x a morte. ſed mors magis reſpicit de prope locum
mortis ꝙ̄ ſepulture: ergo reſurgēt in locis quibus
deceſſerunt. ¶ Ad iſtud dico ꝙ reſurrectio: non
tantum erit a morte: ſed etiam ab incineratione. In
cineratio autem magis de prope reſpicit locum
ſepulture: ꝙ̄ locum mortis. Ideo in ſepulchris fiet
reſurrectio niſi caſu alibi fuiſſet tranſlata principa
lior pars: quia tunc ibi reſurgent. ¶ Sed que eſt
principalior pars: aliqui dicūt ꝙ cor eſt principa-
y lior pars. quia cor primo formatur ꝙ̄ aliquod
membrum: ſm philoſophum decimoſeptimo de
animalibus. Et ſicut dicit Auicenna. tertio libro
de animalibus. capitulo primo. Cor eſt primum
membrum in vita. Et primum principium venaruꝫ
et neruorum. Et ab ipſo tanꝙ̄ a principio primo
diriuatur: per totum corpus influentie anime vi-
talium: motuum cauſatiua: quia ab ipſo eſt prima
origo ſpirituum qui ſunt delatiui influentie ipſius
anime ⁊ ibi eſt ſpiritus vitalis et principium vite.
Cum etiam circa cor alia membra congregātur ſi-
cut circa centrum. Et eſt illud quod vltimo mori-
tur in homine. Et tenent illi ꝙ vbi erit cor: ibi fiet
reſurrectio. Et iſtius opinionis videtur eſſe ſanct⁹
Tho. ¶ Alij dicunt ꝙ caput eſt nobilius membrū
Unde ambroſius in gloſa ſuper illud pſalmiſte. Ui
de humilitateꝫ meā ⁊ laborē ⁊c. Dicͭ ꝙ caput totū
corp⁹ dirigit ⁊ ſenſibus implet. Et ibi expreſſe vide
tur ſibi attribuere primatum inter omnes partes
corporis. Item vita parum eſt perfecta ſine cogni-
tione: ſed anima rationalis operatur ⁊ cognoſcit
per caput magis ꝙ̄ per cetera membra: quia in ca-
pite ſunt omnes ſenſus: ⁊ a ſenſibilibus incipit no-
ſtra cognitio. Et ſi tactus ſit q̄ſi per totum corpus:
tamen originatur a capite: quare caput eſt nobili-
us. Ideo vbi erit caput vbi fiet reſurrectio: ⁊iſta eſt
opinio doctoris ſubtilis ſcoti cum qua me teneo.
Et probatur. ff. de religioſis ⁊ ſumptibus funerum
lege. Cum in diuerſis: ibi eſt hominis ſepultura:
vbi eſt caput eius ſepultum. ¶ Ueruntamen om-
nes transferentur ad regionem illam in qua fiet iu
z dicium vt ibi iudicetur. Transferentur inꝙ̄ vel re
ſurrectionem completam vel ante: per tranſlatio-
nem puluerum collectorum: vtrunꝗ enim eſt poſſi
bile deo vt reſuſcitētur in diuerſis: vt forte vbi fue-
rūt ſepulti: vel vt pulueres ď diuerſis locis colligā
tur ad locum vnum: vbi debent poſt reſurrectio-
nem corā domino ad iudicium cōuenire et in illo lo
co fiat reſurrectio omnium. ¶ Uoco autem pulue-
res quicunꝗ corpora in quibus eſt facta vltimata
reſolutio. Puta ſi in tantā partem ignis. tantā par
tē aque tantam partem terre. Si illa pars ignis ſit
in mediate iuxta globum lunare ſuper punctuꝫ qď
cunꝗ terre ⁊ alia pars ſit directe in extremi oppo
ſita diametri in ſpera ignis: ⁊ tertia pars ſit in infi-
mo vel medio. vel ſupremo aque ⁊ huiuſmodi. hec
omnia. Et ſi ſint huiuſmodi mille milia: intelligun
tur cum dicantur cineres. ¶ Iſte autem locus iu-
dicij generalis erit in terra promiſſionis: in valle io
ſophat: vel pars determinata ibi vel pars tanta
ꝙ̄ta ſufficiet pro reprobris. Siquideꝫ electi nō erūt
in terra ſed rapientur chriſto obuiam in aere: ⁊ per
conſequens iſtius partis terre intelligēda eſt hora
in qua fiet in hac terra. Sed vt dictum eſt cum dici
tur in media nocte hoc ē ſub incertitudine. ¶ Pro
babile enim eſt ad confuſionem reproborum ⁊ ad
gloriam beatoruꝫ qui ſe videbunt ad inuicem: con
gruum eſt vt ſit in loco illuminato. Iď in loco iudi
cij non erunt tenebre medie noctis. Ea igitur ho-
ra qua chriſtus reſurrexit: vel ea hora qua adiudi
catus eſt a pylato vel ea qua expirauit in cruce re-
ſuſcitabuntur mortui: ſed quid de hac hora nō ha-
bemus certum in ſcriptura.

¶ Tertium corelarium.

In vltimo inſtanti temporis fiet ac A
tus reſurrectionis. ¶ Iſtud corre
larium probatur ſic. Naꝫ dicit phi
loſophus. 2. de generatione: ꝙ mo
tus celeſtium corporum eſt cā qua
re in iſtis īferioribus: eſt generatio
⁊ corruptio: ſed durante generatione ⁊ corruptione
non erit reſurrectio: ergo non vſꝗ ad inſtans quo
ceſſabit ille motus: hoc autem erit vltimum inſtās
temporis. Ideo reſurrectio omnium erit in vltimo
inſtanti temporis proprie dicti ceſſante motu celo-
rum. ¶ Unde apo. 10. habetur ꝙ angelus ſtans
ſupra mare iurauit per viuentem in ſecula ſeculo-
rum: ꝙ amplius non erit tēpus: tempus enim pro
prie dictuꝫ non eſt niſi in motu primi mobilis ſicut
in ſubiecto. Ut patet per philoſophum. 2. de gene
ratione. Cōuenienter auteꝫ in eius vltimo inſtanti
erit reſurrectio mortuorum: vt ſtatus corruptibili
tatis: ⁊ motus celi qui ſibi conuenit eſſe deſinant.
Et ſtatus incorruptabilitatis ⁊ quies celi que ſibi
conueniunt ſimul incipiāt. Et ſi diceretur ꝙ mot⁹
non poteſt eſſe ſine tempore vt habetur. 10. phiſi-
corum: ſed ſemper erit motus: ergo ſemper erit tem
pus. Minor probatur quia in paradiſo erit motus
⁊ in inferno: ergo ſemper erit tempus. ¶ Ad iſtud
dico ꝙ in paradiſo nec in inferno erit motus ꝓprie
dictus qui ſit cauſa generationis ⁊ corruptionis.
Poſt tamen inſtans vltimum motus celi primi mo
bilis remanebit tempus communiter dictum: pro
mora habente prius ⁊ poſterius. In vltimo ergo
inſtanti motus celi ceſſabit circa ſolis ortum luna
exiſtente in occidente ſole autem in oriente: quia in
tali diſpoſitione: ſol ⁊ luna creduntur eſſe creata. B
¶ Sed dubitatur hic. Utrum hominibus vel an-
gelis ſit notū ſub certitudine ꝙ̄tum tp̄s eſt vſꝗ ad
inſtans reſurrectiōis. Dico ꝙ notitia naturali ne
ꝗ hominibus neꝗ angelis poteſt eſſe ſub certitu-
dine eſſe notum: ꝙ̄tum tempus eſt vſꝗ ad inſtans
reſurrectionis: quia quies celi ex cauſa naturali nō
erit: ſed ex cauſa voluntaria. Immo celum eſt de ſe
cum ſit rotunde figure. Et neꝗ graue neꝗ leue: et⁹
motus eſt circularis: nec ex motu ſuo aliquam per
fectionem acquirit: in ſe aptum natum eſt ꝙ̄tum eſt
in ſe ſine fine moueri. ¶ Quia tamē mouetur a mo
tore voluntario qui eſt intelligentia: vt dicetur in
ſecundo collectarij: que quidem intelligentia mouet
ſecūdū imperium creatoris. Ideo ceſſabit mouere
celum ad imperium eiuſdem. Nam quies celi ex vo
luntate diuina dependet: quam ex puris naturali-
bus neꝗ homines: neꝗ angeli ſub certitudine poſ
ſunt inueſtigare hominibus exiſtentibus in via: nō

eſt notum per reuelationem diuinam quia quod
apoſtolis chriſtus reuelaret noluit. Non eſt proba
bile quod alius reuelauerit: immo eis reſpondet.
Illud actuum primo. Non eſt veſtrum noſce tem-
pora vel momenta et cetera. ¶ Sed iſta ratio non
C ſufficeret quia cum chriſtus dixiſſet apoſtolis illa
verba tunc erant carnales. Et poſtꝙ receperūt ſpi
ritum ſanctum facti ſunt ſpirituales et prudentes
et firmi. Et potuit eis reuelare. Tamē nō legitur re
uelaſſe alicui in hac vita: ſaltem quoad communi-
tatem hominum. Ideo eis vltimam horam igno-
tam deus eſſe voluit vt ſint homines ſemper cum
timore: et illam horam habeant ſemper ſuſpectam
D vt ſe preparent. ¶ Utrū autem beatis angelis. Di
co ꝙ notitia quam habent angeli in ſuo proprio
genere: certe hora eſt eis ignota. ſed de noticia quā
habent in verbo ſub certitudine ſciunt illam horaꝫ
Et ſi diceretur quia dicit ſaluator de die illa et ho-
ra: nemo ſcit. Uerum eſt ꝙ angeli non ſciunt ad re
uelandum nobis. Non enim cogitare poſſunt qui
videt ſpeculum omnia continenteꝫ quin videat om
nia contenta. ¶ Et ſi diceretur ꝙ deus eſt incom-
E prehenſibilis: concedo ꝙ deus eſt incomprehenſibi-
lis. ¶ Unde in deo quattuor continentur. ſcilicet
preterita: preſētia: futura: et poſſibilia fieri. Credo
ꝙ beati vident preterita preſentia futura in ſpecu-
lo eternitatis: ſed poſſibilia fieri non vident: quia
infinita deus facere poteſt. Ideo illam ſummam
perfectionem infinitam beati ad comprehendendū
non poſſunt peruenire.

¶ Tertia concluſio.

QUicquid fuit de nature integritate
reſurget in veritate. ¶ Iſta conclu
ſio ſic probatur per auguſtinuꝫ. vi
A geſimoſecundo de ciuitate dei. capi
tulo decimonono dicentem. Nihil
ꝙ naturaliter inerat periturū cui-
cunqꝫ corpori exiſtimandum eſt: ſed quicquid eſt de
veritate humane nature in aliquo ſibi naturaliter
conuenit: ergo nihil de hoc peruenit. Item ſi non
reſurgeret i corpore quod fuit de veritate humane
nature in homine non reſurget integrum. Sed vt
dicit magiſter ſententiarum diſtinctione viceſima
capitulo tertio. Reintegrabitur naturalis ſub ſtan
tia corporis: ergo i quolibet reſurget quicquid fuit
de veritate humane nature in ipſo. Item rationa-
bilius eſt ꝙ reſurgat in quolibet: quicquid fuit de
veritate humane nature in eo ꝙ̄ omnes capilli: ſed
iuxta dictū ſaluatoris noſtri. Capillus de capite ve
ſtro non peribit: et omnes numerati ſunt: ergo in quo
libet reſurget quicquid fuit de integritate nature.
B ¶ Et ſi diceretur ꝙ impoſſibile eſt ꝙ idem reſur-
gat in hominibus diuerſis: ſed illud quod eſt de ve
ritate humane nature in homine vno poteſt fieri
de veritate nature in alio per actum nutritiue: quia
poſſibile eſt vnum hominem nutriri carnibus hu-
manis. ſꝫ caro que fit de nutrimento efficitur de ve
ritate humane nature quia ab anima humana in-
formatur: ergo non reſurget in quolibet quicquid
fuit de veritate humane nature. ¶ Item ſemen eſt
de ſuperfluo alimēti in tertia digeſtione digeſti: er- C
go ſi vnus homo nutriatur carnibus humanis in
illo generabitur ſemen de carnibus hominuꝫ alio
rum: exquo ſemine alius homo poterit generari
¶ Cum ergo caro generata ex ſemine humano ſit
maxime de veritate nature ipſiꝰ generati: illud ideꝫ
in numero quod eſt primo de veritate nature in
vno fieri: poteſt de veritate nature in alio per actuꝫ
generatiue preſuppoſito actu nutritiue: ergo nō re-
ſurget in quolibet homine quicquid in ipſo fuit de
veritate nature: aut idem numero reſurget in diuer
ſis quod eſt impoſſibile. ¶ Itē materia eſt de veri
tate humane nature quia eſt de eſſentia compoſiti:
ſꝫ Auicennam. quinto methaphiſice: capitulo quin
to. In generabilibꝰ et corruptibilibus poſſibile eſt
eandem materiam in numero primo eſſe partem
vnius compoſiti et poſtea eſſe partem alterius. Er
go tota materia vnius corporis humani fieri mate
ria alterius. Et tūc arguo vt prius: ꝙ in quolibet
non reſurget illud quod eſt de veritate humane na D
ture: vel idem numero reſurget in diuerſis. ¶ Iteꝫ
caro que fit ex nutrimento deperditur continue: et
per nutrimentum continue reſtauratur: ſed vtraqꝫ
fuit de veritate humane nature: quia vtraqꝫ fuit ab
anima informata: ergo ſi totū quod fuit in aliquo
de veritate humane nature: reſurgeret in codeꝫ cor
pus eſſet nimis groſſum et immoderate magnum
quorum vtrunqꝫ ē inconueniens. Item coſta ade
de qua eua fuit formata primo fuit in Adaꝫ de inte
gritate nature: poſtea in eua: ergo aut eua non re-
ſurget. Aut non reſurget in adam quicquid fuit de
veritate eius nature: quia vt dictum eſt idem nu- E
mero: nō reſurget in diuerſis. ¶ Pro ſolutione iſto
rum argumentorum eſt notandum ꝙ non tan-
tum in hoc homine eſt de neceſſitate nature eius ca
ro generata ex ſemine: ſed etiā caro que fit ex nutri
mento: quia vtraqꝫ eſt de eſſentia humane nature
in ipſo ꝗ̄uis modo differenti: quia prima caro eſt
principalius de veritate humane nature: quia eſt
prior caro: quia eſt ex humido radicali. ¶ Ideo F
dicitur ꝙ quicquid eſt de integritate humane na-
ture primo modo. in quolibet in eodem reſurget ꝗ̄
tum ad formam: nō tamen oportet ꝙ totum reſur
gat quantum ad aliquam eius partem: quia illam
quam habuit in aliquo tempore vel in aliquo in-
ſtanti vite ſue non habebit preter illam quam con
traxit a parentibus. Illam quidem totam habe-
bit: et illas partes quas ſucceſſiue habuit: nūc iſtā
nunc illam non habebit: et ſic eſt magis idem cor-
pus corpori habito in hac vita ꝗ̄ ſit illud qđ iſte
habuit in aliquo inſtanti determinato vel parte vi
te ſue ſolum: quia ſi eſſet illi eſſet magis aliud a cor
pore ſuo pro alio inſtanti reſurget: ergo totum fuit
de integritate nature humane ꝗ̄tum ad primam
carnem generatam ex ſemine ꝗ̄tum ad formam: nō
tamen ꝗ̄tuꝫ ad partes generatas ex nutrimēto: in
quolibet inſtanti vite ſue. ¶ Si autem de illa par- G
te fuit homo generatus alius: deus enim vel per
multiplicationem illius partis materie vel aliunde
vel de nihilo ſicut ei placuerit tantuꝫ ſupplebit de
materia ꝗ̄ta fuit illa pars de qua fuit homo ali-

us generatus. Nec hoc preiudicabit idemptitati
eiuſdem corporis in numero: cum videmus eundē
hominem habere corpus idem in numero: in iuuē-
tute ꝛ ſenectute: quia partes ſm materiam fluunt:
ꝛ alie ſuccedūt: ſm ſententiam ph̄i primo de gene-
ratione. Si autē loquamur de carne que fit ex nu
trimento que eſt de veritate nature: ſic etiā dicitur
ꝙ non oportet ꝙ totum illud qđ fuit de veritate na
ture reſurgat: q̄tum ad materiam: quia talis mate
ria continue deperditur: ꝛ per nutrimentum reſtau
ratur. Et ſi totum reſurgeret corpus eſſet nimis dē
ſum vel immoderate magnū ſicut oſtēdebat quar
tum argumentum. Sed ſi tota caro reſurgat q̄tuʒ
ad formam: dubium eſt ꝓpter diuerſas opiniones:
ꝛ modos varios ponendi carnem fieri de nutrimē-
H to. ¶ Fuit opinio vna ꝙ nihil de nutrimento tran
ſit in veritatem nature humane: ſed tantum illud
eſt de veritate nature humane: qđ trahitur a paren
tibus. Illud autē in ſe multiplicatur vt fiat augmē
tatio ſicut per exemplum de multiplicatiōe quinqʒ
panum per ieſum xp̄m. Quod autem generatur ex
nutrimento quaſi ſementum adheret calori ne ex-
tinguatur: ſicut oleum adheret lichino. Et ita req̇-
ritur nutrimentum: q̄uis non conuertatur in veri-
tate nature humane. ¶ Sed contra iſtam opinio-
nē arguit doctor ſubtilis. queſtiōe. vigeſima. quar-
ti libri dicens. Qđ non minus perfecta eſt vegeta-
tiua in homine q̄ in bruto: ergo non minus poteſt
in hanc operationem vegetatiue que eſt nutrire eo
dem modo quo nutrire eſt conuertere illā ſubſtan-
tiam alimenti in ſubſtantiam aliti: quia ſic eſt in
bruto: ergo per vegetatiuam in homine poteſt fieri
I talis conuerſio. ¶ Confirmatur: quia ita genera-
tur in imꝑfecta q̄titate: ſicut bruta. Et ita ſit in eo
deperditio continua partium ſicut in bruto: ergo
oportet fieri augmentationem ꝛ deperditionem de
perditi ſicut in brutis. Item non poſſet fieri augmē
tatio in homine niſi per miraculum: vt patet in mul
tiplicatione panum. Et ſic magis deficeret natura
noſtra q̄ natura bouis. Item partes carnis que
generantur de nutrimento ſunt vere animate: etiā
anima intellectiua: igitur ſunt vere de ſubſtantia
viuentis tali vita: antecedens notum eſt: tamen ꝓ-
bari poteſt: quia quelibet caro eſt animata anima
ſenſitiua: quia in qualibet exterius poteſt aliqua
operatio ſenſitiua fieri per tactum: quelibet etiam
eſt animata anima vegetatiua: quia quelibet debi
te q̄titatis poteſt aliquam actionem habere vege-
tatiue: ſenſitiua autem et vegetatiua eſt eadem ani
ma cum intellectiua: vt dicitur in ſecundo libro ſco
K ti. ¶ Alia eſt opinio ꝙ caro prima formata tradu
cta a parentibus de veritate nature humane: nu-
trimentum vero poſtea vere tranſiuit in illud qđ
eſt de veritate nature humane: ſed hoc modo quia
conuertitur in preexiſtens non recipiendo nouam
formā neqʒ ſm totū neqʒ ſm partē: ſed tantūmodo
per hoc quod deficiente forma ibi nutrimenti: ſuc-
cedit in prima materia: tantum forma carnis pre-
exiſtens: hoc declaratur per exemplum quod ſic eſt
de anima intellectiua que de nouo perficit mate-
riam que fuit ſub alimenti forma: nec tamen eſt ſm
ſe: nec ſm totum: nec ſm partem. Declaratur etiā
per auctoritatem philoſophi primo de generatio-
ne. capitulo. de augmento. Caro ſm ſpeciem auge
tur non ſm materiam: ꝛ caro ſm ſpeciem manet:
caro ſm materiam fluit ꝛ refluit: ꝛ ſi induceretur
noua forma carnis in nutritione: parī forma defi-
ceret in perditione pars forme carnis flueret ꝛ re-
flueret: non ſolum materia: ſed etiam forma quod
eſt inconueniens. ¶ Contra hanc opinionem ar- L
guit doctor ſubtilis ſic. Forma que nullo modo
eſt extenſa ex parte ſui aliter q̄ prius perficit ta-
men materiam alio: ꝛ alio modo extenſam: reſpi-
cit tamen illam indiuiſibiliter: hoc eſt ꝙ ipſa non
ſm partes perficit partes materie. Forma autem
carnis non perficit hoc modo materiam indiuiſibi
liter: quia tunc eſſet ſimplex ſicut anima intellecti-
ua: quod non conceditur: ergo cum materiam alio
modo extenſam: quia multo maiorem q̄ ante perfi
ciat: oportet ꝙ ipſa ſit aliter in ſe extenſa: ꝛ tunc
cum partes eius priores maneant: oportet ꝙ illa
pars forme ſit noua alioquin non leſſet extenſior
nunc q̄ prius. Maior probatur: quia forma que
eſt per accidens extenſa reſpicit materiam exten-
ſam: ipſa alio modo extenſa reſpicit materiam alio
modo extenſam: quia ſm Ariſtotelem in predica-
mentis. Quanta eſt ſuperficies: q̄ta eſt albedo
eius. Et apparet per rationem: quia pars eius eſt
in parte: ꝛ ita maior in maiori. ¶ Preterea concedi
tur ꝙ poſt nutritionem plures ſunt partes mate-
rie in toto q̄ prius: aut ergo pars iſta noua eſt in
toto ſine forma: ꝛ hoc eſt inconueniens: quia ma-
teria eſſet ſine forma. ¶ Et ſi diceretur ꝙ forma M
precedens in carne communicata a parentibus in
format hoc non valet: quia illa non extenditur niſi
ſm carnem priorem cum ſit forma extenſa: ꝛ non
extendunt niſi ad extenſionem ſubiecti. Cum er-
go adueniat noua q̄titas carnis: illa non poteſt in-
formare niſi eſſet forma indiuiſibilis: ſicut eſt ani-
ma intellectiua que eſt tota in toto ꝛ tota in qua-
libet eius parte. Sed de nulla altera forma hoc
valet. Dici ergo oportet ꝙ adueniente noua carne
adueniat noua forma: ſaltem indiuidualis: vel pri
ma forma deſineret perficere partem materie quam
prius perfecit. Et tunc migrabit eadem pars for-
me materialis a parte materie ad aliam partem
qđ non eſt verū. Aut pars forme prioris eadem: ꝑ-
ficit ſimul partē materie que pri⁹ erat: ꝛ partē ma-
terie nouā. Et ſic ſequitur ꝙ ſimul perficiet duo ꝑ-
fectibilia: qđ eſt inconueniēs: q2 vtrūqʒ eſt ſibi ade
quatum. ¶ Alij aūt dicunt ꝛ clarius ſe expediunt
de principali queſtione: dicunt ꝙ ſicut reſurrectio
non erit per naturam ſed per diuinā potentiā ꝛ ꝓ-
uidentiam. Sic ip̄e deus ſupernaturaliter ꝓhibet
ne aliqđ de carne radicali: hoc eſt de carne facta ex
ſemine ꝯuertatur in ſemē. Et iđ q̄uis caro radica-
lis vnius poſſit eſſe nutrimentū alterius: non tamē
poteſt hđ de illa alius generari. Et iđ concedunt ꝙ
tota caro radicalis vniuſcuiuſqʒ q̄tū ad formā io-
tam: ꝛ materiā totā in eo reſurget: nec p̄iudicat vni
tati numerali illius qui de ea nutritus fuerat: quia
caro nutrimentalis: fluit ꝛ refluit: abſqʒ preiudicio N
idemptitatis in numero illius qui nutrit. ¶ Quid
aūt dicendū eſt ſm veritatē: pono aliquas conclu

ſiones. Prima eſt ꝙ in nutritõe eſt quedã generatio
extendendo generationẽ ad oẽm inductionẽ forme
ſubſtantialis in materiã poſt priuationẽ: quia ma-
teria alimenti non manet ſub forma alimenti: nec
ſub alia ꝙ̃ ſub forma nutriti. Et illã nouã poſt nu
tritionem recipit: ergo eſt aliqualis generatio. Sed
non dr̃ generatio ſimpliciter: quia nõ eſt generatio
per ſe entis prout idẽ dicitur per ſe eſſe: qꝺ non eſt
pars alicuius. Sed põt dici alicuius adgñatio qꝺ
per generantem fit idẽ alicui preexiſtenti: cui adge-
neratur. Uel poteſt dici ingeneratio: quia generatio
O partis in toto cuius non fuit pars. ¶ Scd̃a cõclu
ſio eſt iſta. Gñatione tali quali forma carnis q̃ in-
ducitur in formam nutrimenti noua eſt: qꝛ p̃exiſtẽs
non poſſet de nouo ꝑficere illã materiã: qꝛ hoc nõ
competit niſi forme oĩno in exiſtente: ſicut exempli-
ficatũ eſt de intellectiua. Quelibet etiã forma exten-
ſa per accidens hꝫ partẽ aliam in alia ⁊ alia parte
materie: ⁊ ita ſi noua materia non perficitur niſi ꝑ
partem noue forme que non prius perficiebat aliã
priorem partem materie. Ratio etiã eſt: quia per flu
xum partis genite in nutritione: quia illa fluit: ſicut
materia partis illius deſinit eſſe aliquid totius car
nis: ita etiã forma q̃ perficit illã materiã deſinit eſſe
quia nõ poteſt manere ſine illa materia: neqꝫ poteſt
P migrare. ¶ Tertia concluſio eſt iſta. Pars que ad-
uenit per nutritionẽ eſt aliquo modo ſimilis parti
p̃exiſtẽti que infuit per gñationẽ: ⁊ alio modo diſſi
milis. Similis in forma ſpecifica non tm̃ intellecti
ua: ſed etiã corporeitatis que p̃ſupponit̃. Diſſimil̃
in hoc: quia q̃to agens naturale magis continuat
actionem ſuam in contrarium: tanto magis debili
tatur eius virtus. Quod probatur quia oĩno tale
agens repatitur in agẽdo. Et iſte ſi agat in contra-
rium patitur ab ipſo aliquam actionẽ corruptiuã
vt dicit phũs: igitur caro primo habita ex genera-
tione: q̃tomagis agit in nutrimentũ vt contrariũ
tantomagis debilitatur eius virtus. Et ex hoc dici
tur impurior caro: igitur illa poſt aliquod tẽpus in
quo ſicut continue agit: agit in ꝯriũ tanto eſt impu
rior ꝙ̃ in principio. Et per ꝯñs cum genitũ nõ poſ
ſit eſſe perfectius generante: ſequitur ꝙ illa caro ge
nerata ab illa carne poſteriori: q̃to poſterior gene-
ratur: tanto congenita regulariter eſt impurior: qꝛ
ab impuriore generata. Iſta concluſio cõfirmatur
per exemplũ Ariſto. primo de generatione. Quãto
vinum magis agit in aquã ꝑmixtam ſibi: tanto eſt
impurius: intantum ꝙ propter impuritatem quaſi
totum fiet aqua. Hec concluſio includit aliã ꝙ nõ
tantũ poſterior caro generata eſt impurior priore:
ſed eadẽ materia manens in toto poſteriꝰ eſt impu
rior ſeipſa prius. Et hec eſt ratio impuritatis in car
ne poſterius generata. ¶ Hec ꝯcluſio non aſſerit:
formam carnis non recipere magis et minus. Si
tamen interponeretur iſta impuritas eſſet ꝓpter re
miſſionem forme. Poni tamen poteſt tantũ eſſe pre
ciſe ꝓpter imperfectionem qualitatũ naturaliũ cõ-
ſequentium formã: que ſit principiũ alterandi nu-
trimentum: qꝺ q̃to imperfectius alteratur: tãto ẽt
ex eo caro gñabitur impuriũ: cõcludendo ꝙ pars
poſterius adueniens eſt impurior prima: ex eo: qꝛ
prima caro agit in alimentũ: ⁊ ſemꝑ agendo in cõ-
trarium impurificatur: iõ caro generata poſterius

eſt impurior: imo totum p̃exiſtens fit impurius: qꝛ
alimentũ non eſt ſufficiẽs reſtaurare illud qꝺ pria
caro ſemper perdit agendo in nutrimentum impu-
rius: ⁊ antiquatur homo: ⁊ eius carnes corrũpunt̃.
Ita ꝙ̃ ſi longe viueret: eius carnes fierẽt quaſi ter
ra: ſicut ego vidi per experientiã in triolone iuxta
ſigiacuꝫ: de quodã viro q̃ recordabat̃ de ſexuiginti
natalibus: ſed caput eius erat quaſi terra: ⁊ pili ſi-
cut herba. ¶ Quarta ꝯcluſio eſt iſta: ꝙ nũꝙ̃ pars Q
carnis hꝫ certã periodum in toto. Et tãto maior eſt
q̃to prior eſt ⁊ purior: ⁊ tanto minor eſt q̃to impu
rior eſt. Et tandiu poteſt ſuum eſſe ꝯſeruare in to-
to: q̃diu per qualitates ſuas poteſt reſiſtere corrũ-
penti. Hec autem periodus maior eſt in parte prius
generata ꝙ̃ poſterius: ⁊ in priori parte periodi que
cunqꝫ eadem eſt efficatior ad agendum ꝙ̃ in poſte-
riori. Et intelligenda eſt illa differentia ceteris pa-
ribus. hoc eſt ſi pars carnis fuerit generata ex tali
nutrimento: qꝺ fuerit natum ꝯuerti in carnẽ eque
primam: ſicut illud ex quo gñata eſt caro. Siquidẽ
alteratione ꝓportionata poſita ex vno alimẽto: na
ta eſt caro purior gñari ꝙ̃ ex alio. Ex iſtis ad quar
tam cõcluſionem forma dat agere ⁊ eſſe. Et ſic pars
ſm formã poteſt dici q̃diu hꝫ eſſe per formã: vel q̃
diu hꝫ agere ſm formã. Et ſcd̃m infert primũ: lꝫ nõ
econuerſo. Citius em̃ deficit alicui actio ꝓpter imꝑ
fectionẽ: ꝙ̃ eſſe. Et ſi ſit pars ſm formã non eſt tan
tum pars forme: ſed includit materiã ⁊ formã. Pri
mo aũt modo quecũqꝫ pars dũ manet i toto: dicit̃
pars ſm formã: ſeu ꝓ illa ꝓ qua habet virtutẽ ita
efficacem: ꝙ põt ſibi correſpondere actio ſm formã
Nõ dico ſibi tantũmodo vt ꝯcurrenti ad actionem
totius: nec ſibi ſimplr̃ ſeparato a toto. Sed ſibi in
toto vt virtus ad ꝓpriã actionẽ quã vt ibi exiſtẽs
poſſet habere: licet nõ ꝯſideretur p̃ſe vt ꝯcurrẽs
ad actionẽ totius. Et illa efficientia totius virtutis
requirit determinatã virtutem intenſiuã ⁊ extenſiuã
Quia non quecũqꝫ modica pars in toto: poſſꝫ iſto
modo habere actionẽ ꝓpriam: ſed tantũmodo cõ-
curreret ad actionẽ totius: vt dicit Ariſto. de ſenſu.
de actione centeſime milleſime partis milij in ſen-
ſum. Requirit̃ ergo aliqua determinata q̃titas ex-
tenſiua ad illam efficientiã agendi in toto. Requiri
tur etiã q̃titas intenſiua ꝟtutis: qꝛ poſt aliquã re
miſſionẽ virtutũ actiuarũ intantũ vt magis cedant
contrarijs ꝙ̃ vincant. Nõ poteſt igitur agere ipſa
operatiõe ſine actõe. ¶ Scd̃o igitur modo: Pars R
ſm ſpẽm eſt tante q̃titatis naturalis ⁊ tante virtu
tis actiue ꝙ ſibi poſſit competere ꝓpria actio: non
quidẽ vt ſuppoſito extra totũ: ſed ꝙ ſic ſit ꝓpria ꝙ
non tm̃ concurrat ad actionẽ totius. Primo modo
parti ſm ſpẽm nõ opponitur ꝓprie pars ſm mate
riam: niſi ſicut homini viuo opponit̃ homo mortuꝰ.
Et ſic eadem pars dicitur ſm ſpẽm dũ manet in to
to: ⁊ pars ſm materiam qñ fluit: ſicut dicitur homo
primo mortuꝰ ⁊ poſtea viuꝰ. Scd̃o mõ alia eſt pars
ſm ſpeciem ꝙ̃ ſm materiã: etiã partibus in toto ꝑ-
manentibus: quia aliqua modica pars cui nõ po-
teſt competere ꝓpria actio: etiam ſi ſit in principio
ſue periodi eſt pars ſm materiam. Pars aũt q̃tita
tis ſufficienter extenſe ad agendũ: eſt pars ſm ſpe-
ciem. Et h̃ ſi habeat virtutẽ efficientẽ ad agendum
requirit q̃titatẽ virtualẽ. Et per oppoſitum: pars

ſcđm materiam que non habet talē efficientiam vir
tutis: quantancunqꝫ q̄titatē extenſiuā habeat. Per
hoc pꝫ ad illaꝫ opinionē q̄ ponebat ꝓ fundamento
de aīa intellectiua: non eſt ad propoſitū: qꝛ illa mo-
do inextenſibili ⁊ in extenſibiliter reſpicit materiaꝫ.
Et ideo nullam partē nouā habet ꝑ hoc ꝙ perficit
nouā partem materie. Sed oppoſitum ſequitur de
iſta forma extēſibili in materia. Auctoritas vero p̄hi
de carne ſm ſpecieꝫ ⁊ ſm materiā ſoluta eſt in quar
ta concluſione. ꝙ non intelligit ꝙ pars ſm materiā
fluit ⁊ refluit. i. materia tm̄ ⁊ pars ſm formam ma-
neat id eſt forma ſm ſe totam: ſed tam pars ſm ma
teriā: tā etiam pars ſm formā eſt pars integralis to
G tius: ⁊ eſt vere cōpoſituꝫ ex materia ⁊ forma. ¶ Un
de vocat carnem ſm materiam: ⁊ carnem ſm ſpeciē
compoſitum ex materia ⁊ forma. Non autem mate-
riam carnis ad ſpeciem carnis. Hec autem pars cō
poſita ex materia ⁊ forma carnis: q̄ ſit caro ſm ſpe-
ciē: ⁊ que ſm materiam: dictum eſt. Secundum aūt
ſcđm modum: pars ſm materiam fluit. i. eſt in proxi
ma diſpoſitione ad fluendum. Et hoc loquendo de
parte ſm materiam propter defectum q̄titatis vir
tutis. Loquendo autem de parte ſm materiam ſm
defectum q̄titatis molis: non eſt intelligenda illa
differentia de fluxu ⁊ non fluxu. Sed illa pars ſm
ſpeciem augetur: pars ſm materiam non augetur:
quia materia i toto nota būter nō augetur: ſed ali-
qua determinate q̄titatis que ſufficit ad parteꝫ ſm
ſpeciem augetur. Pars ergo ſm ſpeciem augetur: ſꝫ
non fluit ſm primum intellectum: quia manet in to
to ſm intellectum: qđ habet virtutem conſeruandi
ſe in toto ſm tertium intellectum: quia habet q̄tita
tem ſufficientem vt aliqua pars ad ſui conſeruatio-
nem ſibi adgeneretur. Et per oppoſitum pars ſm
T materiā taliter intellecta tripliciter fluit. ¶ Ad ter-
tium dicit ꝙ in nutritione ⁊ augmentatione: eſt que
dā iuxtapoſitio ipſi nutrito vł aucto. ⁊ hꝰ ſeu toti ſeu
parti vt ſit totū iuxtapoſitio: vbi ad intelligēdū po-
ne aliquā tante q̄titatis ⁊ tāte virtutis vt nō tantū
coagat toti. Sed poſſit in toto exiſtēs habere ꝓpriā
actionē. Dicat̄ ꝙ forte requirunt̄ plures in vno q̄
in alio. Utpote in planta ſufficit vna: in bruto due:
in homine tres: vel plures non curo iſta habet mo-
dicas partes: eſto ꝙ ſint decēꝫ: quarū qualibet ha
bet eſſentialem virtutē intenſiue dicatur a b. Si nu
trimentum fuerit per quaſcunqꝫ ſequeſtrationes vł
depurationes ad hoc deductum vt iam ſit ſub for-
ma proxima forme nutriendi: ſeu hoc fuerit anteq̄
localiter mittatur ad partes nutriendas: ſeu poſtq̄
miſſum fuerit per virtuteꝫ regitiuam totius. Et hoc
per quaſdam vias deſeruientes tali miſſioni: cuiuſ-
modi ſunt vene in corporibus animalium ⁊ alia hu
iuſmodi corpora vt in plantis iam iſtud ſub forma
cambij roris vel glutini appropinquanti parti nu-
triende: ⁊ receptum in poris quibuſdam dimiſſis ex-
fluxu quarundam partium ſm materiam que pre-
fuerunt ibi et ex fluxu ſuo reliquerunt poros reple-
tos aliquo humore ſubtiliori: ⁊ totum carens den-
ſitate in partibus requiſita ad bene eſſe eius: ibi exi-
ſtens conuertitur in ipſum nutriendū. Et ſic ante cō
uerſionem iuxta ponitur continue aliquibus parti-
bus nutriendum: ita poſt conuerſionem iuxta poni
tur continue aliquibus partibus manentibus. Eſto

igitur ꝙ. a. ſit tanta pars: cui cōueniat ⁊ nutriri ⁊ au
geri in poris. Intra ipſum recipiuntur paſſim par-
tes nutrimenti in illis poris: ⁊ ibi exiſtentes adge-
nerantur partibus. b. c. ⁊ ceteris preexiſtentibus il-
lis iuxtaponitur: ſed non toti: quia ſunt aliquid in-
tra ipſum totum: licet vna pars de nouo genita ſit
aliquid intra aliam partem iſtiꝰ partis nutrite: eſto
ꝙ illa ſit minima cui conueniat intendi proprie vel
augeri: ſic ꝙ quelibet pars eius ſit nutrita vel aucta
Et ad iſtud eſt neceſſarium ponere aliquam parteꝫ
notabilis q̄titatis minimam ſic auctam: quia ſi q̄-
libet pars in toto q̄tumcunqꝫ modica augeretur ꝓ-
prie: neceſſe eſſet ꝙ aucta ſemꝑ augeretur in duplo:
aut ſaltem in notabili q̄titate q̄ prius: qđ eſt mani
feſte falſum. Sic igitur patet ad rationem illaꝫ quđ
in nutritione eſt iuxtapoſitio alicuius ex partibꝰ mi-
nimis que proprie non nutriuntur. Sed non eſt iux
tapoſitio illi qđ ꝓprie nutritur: cuius. ſ. aliqua pars
fluxit ⁊ poſtea alia pars noua reſtaurat̄. Sed illi ſit
quedā generatio intrinſeca partis noue loco partis
alique que fluxit. ¶ Igitur dicendum de principali V
queſito. ꝙ ſuppoſito ꝙ ad veritatem nature huius
hōis: pertineat non tantuꝫ partes eſſentiales. ſ. ma
teria ⁊ forma. ſed etiam partes integrales: nō tantū
etherogene: ſed etiam homogene: ex quibus compo
nuntur etherogene. Et breuiter quicquid fuerit ali-
quando vere animatum anima intellectiua: vel per
ſe aliq̄d huiuſmodi animati. Pono hanc cōcluſionē
ꝙ nō quicquid fuit in petro pro tota vita eiꝰ de ve
ritate eiꝰ nature reſurget in eo: qꝛ ex quo tales ꝑtes
multe fluxerunt: ⁊ alie multe redierunt. Ideo ſi om-
nes ille reſurgerent: corpus eius eſſet nimis denſuꝫ
⁊ immoderate q̄titatis. Secundo dico ꝙ partes re
ſurgent in debita q̄titate ⁊ debita magnitudine. Et
in tanta magnitudine q̄ta futurus eſſet in fine trigi
ta annorum ſi vixiſſet. Unde ille partes que fuerunt
in corpore vſqꝫ ad q̄titatem debitam: erunt in cor-
pore reſuſcitato: quas natura magis ex intentione
facit eſſe partes corporis illius. Sed huiuſmodi ꝑ-
tes ſunt que adueniunt vt augeant: non ille que ve-
niunt vt reſraurēt. Ergo reſurget corpus ex illo qđ
primo tractum eſt a parentibus: ⁊ ex alijs partibus
generatis ex nutrimento propter augmentationem
debitam corporis. ¶ Ideo Reſpondetur ad argu- X
menta principaliter facta. Ad primum dicitur ꝙ ſi
aliquis carnibꝰ humanis nutritus ſit: illa caro red
detur illi homini in quo caro humana eſſe primitus
cepit. Et deus illis qui de illis carnibus nutriti fue
runt reſtituet quicquid de prima ſua carne deperdi
tum fuerit. Unde Aug. vigeſimoſecundo de ciuitat.
dei capitulo vigeſimo. De illo qui fame confectus
atqꝫ compulſus veſcitur cadaueribus hominum: di
cit. Reddetur caro illa homini in quo eſſe cepit ca-
ro illa primitus. Et infra ſua vero illi quem fames
euacuauerat ab eo qui poteſt etiam exalata reuoca-
re: reddetur. Quamuis ⁊ ſi omnibus periſſet moduꝫ
ne vlla eius materies in vllis nature latebris id eſt
abſconditis remanſiſſet: vnde cum vellet eam re-
parare omnipotens. ¶ Ad ſecundum facile eſt ſol
uere ſm opinionem que tenet ꝙ deus ſupernatu-
raliter prohibet ne aliquid de carne radicali: hoc
eſt de carne facta ex ſemine: conuertatur in ſemen.
Ideo q̄uis caro radicalis poſſit eſſe nutrimentum

alterius:non tamen poteſt de illa alius homo gene
rari. Ideo concedunt ꝙ tota caro radicalis vniuſ
cuiuſq; ꝗtum ad totam formam ⁊ totam materiam
in eo reſurget. Nec preiudicat vnitati numerali il
lius qui fuerat de ea nutritus:quia caro intermedia
fluit ⁊ refluit abſq; preiudicio identitatis numera
lis illius qui nutritur:ideo illam opinionem tenen
do facile eſt reſpondere ad ſecundum:quia ꝗuis ca
ro dicalis poſſit comedi:tamen non poteſt in ſemē
conuerti:diuina prouidentia prohibente. Uel poteſt
dici ſm aliam opinionem. ꝙ ſi quis nutriret de car
nibus hominum:ſtatim cum reponitur in ſpecie:ita
vt nullo alio nutrimento vteretur:ꝗuis ſemen in eo
totaliter fieret de carne radicali hominum aliorum
Ad hue homines comeſti ⁊ homines ex eorum car
nibus generati:idē in numero reſurgerent:quia de
quolibet corpore hominum comeſtorum:pars con
uerteretur in ſubſtantiam comedentis per actū nu
tritiue. Et ſic totum non poſſet in ſemen conuerti.
Pars ergo materie corpis comeſti de qua fuit ali⁹
homo genitus in illo reſurgeret:quia alias idem in
numero reſurgere non poſſet. Pars autem alia que
in ſubſtantiā comedentis per actum nutritiue eſſet
conuerſa reſurgeret in primo:quia in ipſo habuit eſ
ſentialiorem ordinem ad reſurrectionem:tum etiam
quia in primo caro fuit ab anima prius informata
⁊ pfecti⁹:q; caro facta de nutrimēto ſeu de materia
nutrimēti nō ita pfecte nec ita pricipaliter pficit ab
anima:ſicut facta de ſemine. Illud autem qḋ deerit
de materia vel de parte materie illi de cuius carni
Z bus alius homo fuit generatus:de⁹ aliunde ſupple
bit vel augmentabit. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ im
poſſibile eſt totam materiam neceſſariam ad repo
ſitionem hominis in ſpecie qui dicitur materia radi
calis:fieri materiam radicalem carnis alterius ho
minis:quia hoc non poſſet niſi mediāte natura. Na
tura autem per actum nutrimenti:prius conuertit
partem de nutrimento in ſubſtantiam nutriti Et ſic
poſt alia pars reponitur:vt de illa fiat ſemen ordi
natum ad conſeruationem ſpeciei per generationē
alterius indiuidui. ¶ Ad quartum patet quid di
cendū ex dictis:quia non oportet ꝙ quicquid fuit
de integritate reſurgat:ſufficit enim ꝙ reſurgat caro
que vſq; ad triginta annos fuit generata ad augmē
tum ⁊ non ad reſtaurationem vt dictum eſt. ¶ Ad
quintum de coſta ade dico ꝙ illa non fuit de inte
gritate nature neceſſario in adam ad repoſitionem
eius in ſpecie hominis. Sed fuit ordinata ad multi
plicationem ſpeciei per eius ſupernaturalem tranſ
mutationē in mulierē:vnde materia illa coſte in eua
reſurget ⁊ non in adam.

¶ Primum documentum.

Omnes humores reſurgent in verita
te ꝗ ſunt de nature itegritate. Iſtud
documentū probatur:quia in ſacra
mento altaris ſubſtantia vini cōuer
A titur in ſanguinem:ergo ſanguis re
ſurrexit in xpo:ergo a ſimili i corpo
ribus aliorum:cum xpi reſurrectio ſit exemplar no
ſtre reſurrectionis. Ad cuius declarationem nota
tur pro maiori etiā declaratione precedentis conclu
ſionis ꝙ proprie loquendo eſt differentia inter hu
mores ⁊ humiditates. Humor enī dicitur prout cō
tinetur in magnis venis. Humiditas autem eſt ex
tra magnas venas:⁊ eſt hec humiditas ſm auicen
nam. xi. animalibus capitulo. de humoribus ⁊ hu
miditatibus. Eſt trium modorum. Una illarum eſt
humiditas que diſpergitur per membra ſicut ros.
Et hec eſt in foraminibus paruarū venarum ꝗ me
ſayce dici poſſunt ſeu capillares. Secunda humidi
tas eſt illa que eſt propinqua coagulationi ⁊ incipit
dealbari ⁊ non venit ad complementum. Tertia eſt
illa que iam eſt dealbata:habens vltimā perfectio
nem quam natura intendit in humore:quia iam eſt
incorporata membris:⁊ pertinet ad membri cōple
xionē. Propter qḋ ab aliquib⁹ dicitur tenella pars
ſeu mollis ſubſtantie membri. Prima humiditas vo
catur ros. Secunda cambium. Tertia gluten. Dici
tur ergo ꝙ humores qui ſunt ſanguis colera:fleu
ma:melancolia:reſurgent:ſicut habetur ex ſententia
Aug. primo retractationū. capitulo. 16. Cuius ra Auguſti.
tio eſt:quia illi humores ſunt in corpore non tantū
propter neceſſitatem nutriendi ⁊ reſtaurandi deper
ditum:ſed etiā quia eorum debita proportio vnitat
ad debitam membrorū operationem:⁊ ratione ſue
forme ⁊ q; in eis eſt aliqua influentia virtū ipſi⁹ aie
ꝗuis ab ipſa p eſſentiā nō pficiant. Sunt etiam ad
virtutis naturalis conuerſionem:⁊ ad corporis ma
iorem decorē ad eius ſecundariā perfectionē:⁊ ideo
reſurgent in ꝗtitate que conueniet decori corporis.
Non enim eſtimandum eſt ꝙ oporteat reſurgere ꝗc
quid de humoribus emiſimus per minutionē. Hu
miditas autem que dicitur ros. ⁊ illa que dicitur
cābium:non reſurgent:quia ſunt via tranſeundi de
forma humiditatis in formam membri: quia tunc
partes in ſuis perfectionibus ſtabiliuntur:ideo non
indigebūt talibus humiditatibus. Tertia vero hu
miditas que dicitur gluten: cum membris reſur B
get:eo q; iā pertinēt ad eorū cōplexionē. ¶ Humidi
tates vero ſuperflue in indiuiduo. Sunt trium mo
dorum. Quedam quam natura intendit abijcere ab
indiuiduo tanꝗ ſibi nociua:ſicut vrina:ſudor:ſali
ua:ſputum:⁊ ſimilia. Quedam eſt humiditas quā
natura intendit ſeparare ab indiuiduo per actū ge
neratiue ad conſeruandum ſpeciem in alio indiui
duo:vt eſt ſemen. Quedā eſt quam natura ordinat
ad nutrimentum alterius indiuidui:vt meſtruū in
vtero alit puerum:⁊ lac natum puerum extra vte
rum nutrit. Ex quo ſequitur:cum in felici gloria nō
erit aliquid ſuperfluum nec impurum ad emitten
dum per ſeceſſū:nec vrinam per veſicam nec erunt
ſudores:neq; ſaliua:nec quid ſuperfluum. Item ſe
cundo ſequitur ꝙ non erit ibi ſemen ad generandū
neq; ad conſeruandum ſpeciem:quia nunꝗ erit ibi
generatio:quia numerus hominum iam completus
erit:nec indigebit indiuiduo ad conſeruandū ſpēm
quia oēs hoies erunt incorruptibiles ⁊ mortales.
Tertio ſequitur ꝙ mulieres nunꝗ amplius erunt
meſtruate:neq; erit lac in mamillis earū:quia nun
ꝗ amplius erunt nutrices nec generatiue. Unde ſe
quitur ꝙ non omnis ſanguis qui fuit in corpore in
diuidui:quia nō eſt totus de integritate nature:nec
de pfectiōe idiuidui:ſanguis. ſ. emiſſus a corpe hu
mano nō reſurget:ſed ſolū reſurget pur⁹ ſanguis ꝗ
facit ad decorē corporis. Ex quo ſequit ꝙ opinio il
lorū ꝗ dicūt ꝙ de ſanguine xpi remāſit i hoc mūdo

poſt ſuā reſurrectionē:nō deuiat a veritate:imo ſuſti-
nēda ē eoꝝ opinio. Quis ſcdꝫ tho.i.3.pte.q.54.
dicat ꝙ ſanguis ptinet ad naturā corporis huma-
ni. Ideo totus ſanguis reſurexit cū corpore xpi.Et
dicit vbi ſupra.arti.3.in reſpōſ.ad tertiū argumen-
tum:ꝙ tot⁹ ſanguis qui de corpore fluxit:cum per-
tineat ad veritatē humane nature:totus cum cor-
pore xpi reſurrexit. Sanguis aūt ille q̄ in q̄buſdā
reliquijs cōſeruat̄ eſt ſanguis miraculoſus: ⁊ non
fluxit de corpore xpi:ſed de quadā xpi ymagine p-
C cuſſa.¶ Sed iſta opinio nō eſt vera.Et eſt p eccle-
ſiam determinatū oppoſitū:quis iſta nō ſit repro-
bāda:vt ꝯtra fidei vt ſtatim audiem⁹. Ideo eſt opi-
nio magiſtri frācīſci de maronis.dī. ꝙ nō eſt incon-
ueniēs ſi aliquid de ſanguine xpi fuſo dicatur eſſe
in aliquib⁹ eccleſijs. Qꝛ corpus in vita incorrupti-
bili nō indiget tanto ſanguine ſicut in vita mortali
qꝛ in circūciſione emiſit ſanguinē:⁊ forte multotiēs
emiſit:qui ſanguis nō faciebat ad integritatē natu-
re. Ideo iſta opinio maiorē firmitatē ⁊ pbationem
habet q̄ prima:cū tot⁹ ſanguis non ſit de integrita-
te nature.Et etiā ſcdꝫ tho.in quolib.quolib.5.
hoc dicit.Cū ǵ xps ante paſſionē comederit ⁊ bibe-
rit:nihil phibet in eo aliquē ſanguinē nutrimētalē
eſſe qui ad veritatē humane nature nō ptinet:⁊ non
oportet in reſurrectione ad corpus eius redire:et p
ꝯñs ſm dicta e⁹ potuit remanere de ſanguine xpi
Itē experiētia docet ꝙ remāſit in hoc mūdo de ſan-
guine xpi. Nā in ſolēniſſimis locis oſtenditur ve-
rus xpi ſanguis. Nā in capella regis francie eſt de
ſanguine xpi:⁊ de ſpinea corona ſanguine tincta.
Itē ego qui ſcribo vidi ſanctū ſudariū tholoſe ple-
nū caracteribus ſanguinis. Itē in puincia puincie
apud ſanctū maximiū in cōuentu predicatoꝝ in fe-
ſto marie magdalene oſtendit̄ ampulla cū ſanguīe
xpi:quā maria magdalena portauit ad puinciam.
D Item in ciuitate mātue in abbatia ſancti benedicti
in eccleſia ſcti andree eſt de ſanguīe xpi quē aſpor-
tauit lōgin⁹ cui⁹ corpus requieſcit ibidē. Itē in ale-
mania in ciuitate nurēberge eſt ferrum quo longi-
nus perforauit latus xpi: ⁊ eſt reſperſum ſanguine
Itē in ſancto anthonio vidi ego vnam paruulam
amphorellā in qua erat de ſanguine. Et valde mi-
rum eſt:quia in defectu lune quaſi totaliter minuit̄
⁊ ī plenilunio totaliter replet̄. Eſt etiā bilhomy de
ſanguine preputij xpi. Itē iſtā opinionē fortificat
dñs papa pius cū cōſilio cardinaliū: qui fecit hāc
decretalē:cuius tenor eſt. Pius epūs ſeruus ſeruo-
rum dei dilectis filijs abbati monaſterij beate ma-
rie xanſtonenſis dioceſis:⁊ cantori eccleſie xantou-
ēſi. Ac priori priora⁹ ſancti eutropij extra xancto-
ne. Salutē ⁊ apoſtolicam benedictionem illius qui
ſe pro dñica ſaluatione gregis in preciū non admiſit
E immolari: cuius immeriti vices gerentes in terris.
Ad ea curis vrgemur indefeſſis per que cunctorum
chriſti fidelibus erga ſaluatorem ſuum creſcat de-
uotio. Ac ipſorum quibus fit ab eis dubietatis ſe-
motis ſcrupulis p amplius ſuccedat ſalus anima-
rum. Exhibita ſiquidem nobis nuper pro parte di-
lectorū filiorum gardiani domus ville rupelle or-
dinis fratrum minorum xantoñ. dioceſis petitio:q̄
continebat ꝙ licet a tanto tempore ꝙ memoria nō
exiſtit in ecclīa dicte dom⁹; vt pie creditur q̄dā por-
tiūcula precioſiſſimi ſanguis domini noſtri ieſu xpi
in ligno crucis p redemptione humani generis ſa-
lubriter effuſi. Et per eoſdem gardianum ⁊ conuen-
tum certis anni temporibus xpifidelibus ſolemni-
ter oſtendi. Ac inibi ab eodem tēpore cura ab eiſdē
fidelib⁹ venerari conſueta fore inhibeatur:⁊ hono-
rifice conſeruetur. Nonnulli tamen curioſi pluſq̄
oporteat ſapere ſatagentes quo ſpiritu ducti neſci-
tur:publice ac priuate aſſerere nō verentes:ꝙ nihil
de prefato ſanguīe remāſit in terris. Fideles ipos
a pia eorum deuotione: quam hactenus geſſerunt
ad prefatam ſanguinis portiunculā: in dicta eccle-
ſia colendam retrahere conantur. In non modicā
incolarum partium illarum: ac gardiani ⁊ conuen-
tus predictorum fratrum ſcandalum atq; graua-
men. Quare pro parte predictorum gardiani ⁊ con-
uentus nobis fuit humiliter ſupplicatum: vt ſuper
hijs ſibi ⁊ fidelibus eiſdem oportune prouidere be- E
nignitate apoſtolica dignaremur. ¶ Nos igit̄ qui
de premiſſis certam noticiam non habemus. Atten-
dentes ꝙ fidei veritati nullatenus repugnat affir-
mare redemptorē noſtrum de ſanguine prefato ob
ipſius paſſionis memoriam aliquā partem in ter-
ris reliquiſſe. Ac ppterea deuotionem ipſorum fi-
delium plurimum conſeruari: ⁊ ſcandalis ipſis q̄-
tum in nobis eſt obuiare cupientes: huiuſmodi ſup-
plicationibus inclinati diſcretioni veſtre per apo-
ſtolica ſcripta mandamus: quatenus vos vel duo
vel vnus veſtrum ſi euocatis qui fuerint euocandi
de premiſſis vobis legitime conſtiterit omnibus et
ſingulis tam exemptis q̄ non exemptis cuiuſcunq;
preeminentie: ſtatus: dignitatis: gradus: ordinis:
vel conditionis extiterit. Auctoritate noſtra ſub
pena ⁊ cenſuris eccleſiaſticis mandamus ne dictos
fideles ab omni pia eorum deuotione quam hacte-
nus geſſerunt ad prefatam huiuſmodi ſanguinis
portiunculam in eccleſia venerandam vt prefertur
quoquomodo retrahere attentēt. Gardiano quoq;
et conuentui predictis ne per illatas eis retroactis
temporibus premiſſorum occaſione iniurias quaſ-
uis perſonas ad iudicium euocari facere preſumāt.
dicta auctoritate diſtrictius inhibere curetis. Con-
tradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatio-
ne poſtpoſita compeſcendo. Non obſtantibus con-
ſtitutionibus ⁊ ordinationib⁹ apoſtolicis. Necnon
domus ⁊ ordinis predictorum: iuramento confir-
matione apoſtolica: vel quauis firmitate alia robo-
ratis: ⁊ conſtitutionibus ⁊ cōſuetudinib⁹: ceteriſq;
contrarijs quibuſcunq; aut aliquibus communi-
ter vel diuiſim ab apoſtolica ſede indultum exiſtat:
ꝙ interdici ſuſpendi vel excōmunicari non poſſint
per litteras apoſtolicas non facientes plenam et
expreſſam de verbo ad verbū de indulto huiuſmo-
di mentionem. Datum rome apud ſanctum petrū:
anno incarnationis dominice mileſimo quadringē-
teſimo ſexageſimo primo. Kalend. auguſti Pontifi-
catus noſtri anno tertio. Propter quod rationabi-
le videtur ꝙ aliquid de vero xpi ſanguine effuſo in-
ueniatur in terra. ¶ Sed vtrum talis ſanguis ſit F
tanta veneratione dignus quanta ſanguis qui eſt
in eucariſtia. Dicit magiſter Franciſcus de maro-
nis. cui adhereo ꝙ quis a corpore chriſti et anima
non fuerit ſeparata diuinitas. Sanguis tamen

ſeparatus eſt a coꝛpoꝛe:⁊ per conſequens a diuini-
tate.Cuius ſignum eſt:quia licet dicamus filius dei
fuit ſepultus:filius dei deſcendit ad inferos.Nō ta
men dicamus fili⁹ dei fuit effuſus ſuper terrā. Iſta
aūt ydiomatū cōicatio eſt denotans vnionem ſm
Auguſti. Auguſt.pꝛimo de trinitate. Ideo ſm hoc dicerem
ꝙ ſanguis in calice eſt magis venerādus ꝙ ꝓpri⁹
ſanguis effuſus:qꝛ ille eſt ſeparat⁹ a diuinitate: ſan
guis vero in calice eſt cōiunctus cum diuinitate.

Pꝛimum coꝛrelarium.

NOn oēs reſurgēt in ſexu virili:ſed
A Auguſti. etiā reſurgēt i ſexu muliebꝛi.Iſtō
coꝛrelariū videt̄ ex Auguſt. 22. de
ciui.dei.c.17.dicēte. Mihi meli⁹
videtur ſapere qui vtrunꝫ ſexum
reſurrecturū nō dubitant. Sed ar
guitur in oppoſitū qꝛ hoīes ſine defectu reſurgent:
⁊ ſine diffoꝛmitate nature: ſed ſexus muliebꝛis eſt
ex defectu nature ⁊ preter eius intentionem. Sicut
Ariſtote. enim dicit Ariſto.xvi. de aialibus. Femina eſt vir
xvi. de a occaſionatus.i. imperfectus: ergo ſexus femineus
nimalib⁹ nō reſurget. Ad iſtā q̄ſtionē dixerunt aliq̄ ꝙ oēs
B reſurgent in ſexu virili ſicut dicit Auguſt. 22. de ci
uita.dei.c.17. Nonnulli ꝓpter hoc qđ dictum eſt
Donec occurramus oēs in virum perfectum.dicūt
oēs in ſexu virili reſurrecturos. Qm̄ deus ſolum vi
rum fecit de limo ⁊ ex limo:feminā aūt fecit ex viro.
Et iſtius opinionis pꝛima fronte videt̄ eſſe doctoꝛ
Scotus. ſubtilis lib.2.diſtinc.20.⁊.q.2.in fine q̄ōnis: vbi
dicit: ꝙ eadem perſona potuit eſſe mas et femina.
Nam mas ⁊ femina ſunt differentie accidētales: vt
patet ex.10.methaphiſ.⁊ nō variāt rōnem foꝛma
lem.Sed tūc opoꝛtet dicere ꝙ in ſtatu innocētie nō
fuiſſent eq̄les in numero. Si aūt nunc ſunt inequa
les poteſt dici ꝙ ſi tūc fuiſſent equales: tm̄ nūc ſunt
in participatione gloꝛie inequales numero. Quia
aliqua perſona que eſt moꝛtua mulier reſurget vir.
Etiam videt̄ ꝙ illud decens ſit:quia ille ſexus non
requiritur niſi ꝓpter imꝑfectionē. Ideo nō opoꝛtet
illam ꝑſonā reſurgere in illo ſexu: qꝛ tūc oīs imper
fectio tollet̄. Excepta beata virgine ⁊ hmōi q̄ gau-
dium multū ⁊ inēſam gl'iam habebūt ex illo ſexu:
ꝓpter ſpecialem rationem. Sed non credo ꝙ tātus
doctoꝛ hoc teneat opinatiue: ſed recitatiue. Recitat
em̄ opinionē illā quā recitat btūs Auguſt. 22. de
ciuita.dei.c.17. Et repꝛobat illā di. Sed mihi me
lius ſapere videt̄ qui vtrūꝫ ſexū reſurrecturū eſſe
nō dubitāt. Nō em̄ libido ibi erit q̄ confuſionis eſt
cauſa. Nā pꝛiuſꝙ peccaſſent nudi erant:⁊ nō cōfun
debātur vir ⁊ femina: ergo illis vitia detrahentur:
ſed natura ſeruabitur. Nō eſt aūt vitiū ſexus femi-
neus a natura q̄ ſexus nūc quidem eſt maculatus
ex partu ⁊ imundus:ſed tunc erit immunis a macula
Tunc enim membꝛa feminea nō erunt acomodata
vſui veteri:ſed decoꝛi nouo: quo non alliciet aſpi-
cientes concupiſcentia:quia nulla erit. Habet̄ ergo
C ex Auguſti.ꝙ ſexus muliebꝛis reſurget:⁊ tūc in illo
Auguſti. ſexu nulla erit imperfectio: imo ſicut nunc plurime
mulieres reperiuntur foꝛtioꝛes:ſtabilioꝛes:firmio-
res:pꝛudētioꝛes:multis viris:imo plus dicam:me
retrices aliq̄n pꝛecedēt in gloꝛia viros multos. Nā
ex v̄tute penitentie facte ſunt deuotioꝛes: ⁊ magis

charitatiue ⁊ feruide in amoꝛe dei: vt pꝫ de magda
lena ⁊ maria egyptiaca: ⁊ multis alijs. Non enim ex
imperfectione ceſſabit reſurrectio carū:quia omnis
perfectio erit in gloꝛia felici:ſine quacunꝫ imperfe-
ctione:imo erunt multe mulieres perfectioꝛes viris
Si aūt in aliquibus eſt vterꝫ ſexus inequaliter:vt
in hermofroditis reſurget in ſexu qui pꝛīcipalioꝛ
eſt in eis. Si autem equaliter reſurgent in ſexu viri
li:eo quia eſt dignioꝛ. In vtroꝫ em̄ ſexu nullus re
ſurget:quia ibi nō erit etroclitis: neꝫ per defectum
neꝫ per ſuperabundantiam. Ideo reſpondetur ad
argumentum in oppoſitū. Et dico ꝙ ꝗuis mulier
generetur pꝛeter intentum nature partularis: non
tamen eſt pꝛeter intentum nature vniuerſalis. Que
natura vniuerſalis vtrunꝫ ſexum requirit ad per-
fectionem humane ſpeciei. Nec erit poſt reſurrectio
nem in illo ſexu confuſio:quia dicit Auguſt. vbi ſu
pꝛa ꝙ nō erit ibi libido q̄ eſt cauſa confuſionis: qꝛ
pꝛiuſꝙ peccaſſent nudi erant ⁊c. vt ſupꝛa dictū eſt:
vir ⁊ mulier non cōfundebantur. Unde nec poſt re-
ſurrectiōem opus erit veſtib⁹ ꝓ tegumento: ſed tan D
tum amicti erunt lumine ſicut tegumento. Unde
dico ad pꝛedictoꝛum cōfirmatiōem ꝙ cuiuſlibet ho
minis ſm apl'i dictum. Reſurget quodlibet mēbꝛū Paulus.
integrum.bene dicit apl's.1.Coꝛ.15. Canet enim
tuba:⁊ moꝛtui reſurgēt incoꝛrupti.glo. Incoꝛrupti
id eſt integri ſine diminutione mēbꝛoꝛum. Ad idem
dicit magr̄ ſentē.in.4. diſt.43.c.vlti. Et ſi diceret̄
ꝙ nullum ſuꝑfluum nec diminutū ponetur in reſur
rectione:ſed aliqua mēbꝛa erunt ſuꝑflua: vt mēbꝛa
generatiua que nullum vſum habere poſſunt:quia
nulla erit expulſio ſuꝑfluitatis:ergo talia membꝛa
nō reſurgent. Cū deus ⁊ natura nihil faciāt fruſtra
Item inteſtina aut reſurgent vacua aut plena. Nō
plena: qꝛ ille feces quaꝝ ſunt cōtētiua nō reſurgēt.
Nec poſſunt eſſe vacua:qꝛ incōgruū eſt dare vacuū
ergo nō reſurgēt. Dico ꝙ oīa mēbꝛa reſurgēt vt di
cit gloſa ſuꝑ allegato.c.apoſtoli. Cuius duplex eſt
ratio. Una eſt perfectio nature. Alia eſt rectitudo
iuſtitie diuine q̄ exigit vt mēbꝛa oīa coꝛpoꝛis reſur-
gant:eo ꝙ ab anima fuerūt ꝑfecte aīata. Ideo cū
ea vel ſaluabūtur vel punient̄. Ideo rn̄det̄ ad argu
mēta. Ad pꝛimū dico ꝙ minoꝛ eſt falſa:qꝛ ꝗuis E
non poſſint habere vſum quo ad actum: nō tamen
ſunt fruſtra: quia faciunt ad integritatem ⁊ decoꝛē
nature. Et etiam patiētur paſſione doloꝛis in infer
no. Uel delectabūtur delectatione honeſta in para
diſo. Ad ſecundū dico ꝙ inteſtina nō reſurgēt va-
cua ſed plena:nō ſoꝛdibus:ſed puro aere vel humo
ribus puriſſimis.

Secundum coꝛrelarium.

IN pulueribus coꝛpoꝛū non eſt na
turalis inclinatio ad ſuſcipiendū A
aīam rōnalē. Pꝫ per Auicēnam
lib.Phiſ.c.ij. vbi excludit a mate
ria reſpectu foꝛme deſideriū tam
aiale ꝙ naturale. Sed inclinatio
naturalis eſt quoddā deſideriū naturale: ſ̄ in ma-
teria coꝛpoꝝ humanoꝝ nō remanet aliqua inclina
tio naturalis ad aīam. Itē cuilibet inclinationi na
turali coꝛreſpōdet aliqđ agēs naturale: qꝛ natura
nō deficit in neceſſarijs. Ideo dꝛ.ij. d̄ celo ⁊ mūdo

ꝙ omnino extra rationeȝ eſt vt natura poſuerit ſtel
la mobiles: ⁊ non p̄parauerit eis inſtrumentum mo
tus: quia natura non poſuit aliquod vanum ⁊ ſine
cauſa. Sed per nullū agens naturale: poſſunt pul
ueres corporum humanorum eidem anime iterato
cōiungi: ergo i eis nō eſt aliqua inclinatio naturalis
ad ipſam aiam. Et ſi diceret ꝙ phs dicit. 1. phiſ. ꝙ
materia appetit formā ſicut mulier virū: ⁊ turpe pul
chrū. Sed illi pulueres i quos corpora humana re
ſoluunt̄ ſunt materia aiarū: ḡ ē in eis naturalis ap
petit⁹ ad aie ſuſceptionē. Itē maiorē ꝑfectionē reci
pit materia corporis humani p aiam ꝙ ecōuerſo: ḡ
cum aia ſeparata naturalē habeat inclinationē ad
corp⁹: multoforti⁹ illi pulueres q̄ ſunt materia cor
porū humanorū: naturalē inclinationē habent ad
aiam. Itē ſi illi pulueres nō habeāt certā inclinatio
nem ad ſuam aiam ⁊ determinatā: tūc illi pulueres
qui reformabuntur in corpus humanum: illud cor
pus reformatum tunc ita eſſet perfectibile ab vna
aia ſicut ab alia: ⁊ tūc nō eſſet maior ratio reddendi
corpus aie qd̄ ipſa prius aiauit: ꝙ aliud corp⁹: qd̄
eſt falſuȝ. ❡ Ideo p ſolutiōe argumētorū. Eſt notā
B dum ꝙ naturalis inclinatio materie ad formā: non
eſt niſi quedā naturalis aptitudo ad recipiendū for
maȝ. Nō eñ pōt ibi poni inclinatio naturalis q̄ ſit
aialis: nec etiā naturalis eo mō quo in lapide ē incli
natio naturalis ad deſcēdendū deorſuȝ: ſicut expreſ
ſe dicit auicēna in loco p̄allegato: q2 in materia ex
ſeipſa nō ē aliqd̄ actiuū principiū mot⁹ ad ipſam for
maȝ vñ illud qd̄ ē trāſmutās materiā ad formā: nō
ꝑtinet ad ei⁹ materiā. Predicta ēt aptitudo mate
rie ad formā. Aut ē remota: aut ꝓpinqua. Si remo
ta: ſic in pulueribus corporū humanorū ⁊ in materia
cuiuſlibȝ generabilis ⁊ corruptibilis: ē naturalis ap
titudo ad ſuſceptionem aie rationalis: q2 materia
ex ſui natura ē diſponibilis p cōuenientēs agēs natu
rale ad rationalis aie ſuſceptionē. Si vero ſit ꝓpin
qua: ſic dicit̄ ꝙ nō ē in pulueribus humanorū corpo
ruȝ: naturalis aptitudo ad rationalis aie ſuſceptio
neȝ: nec determinate nec indeterminate: q2 pulueres
illi nō ſunt diſpoſiti illa diſpoſitiōe q̄ requirit̄ in ma
teria ad aie rationalis ſuſceptionē. Q2 tñ i materia
eſt naturalis aptitudo ad formā. Remota ꝓprie nō di
cit̄ naturalis inclinatio ad illā: eo ꝙ ꝓprie loquēdo
nihil dicit̄ ad aliud inclinare naturaliter niſi habeat
aliquā inchoationē ipi⁹ ſeu naturalē diſpoſitiōeȝ de
terminātē ad ipm. Naturalis eñ inclinatio vaga nō ē
cū natura operet̄ ꝓpter finē determinatū ſm doctri
naȝ phi primo phiſ. Ideo ꝓprie loquēdo dici nō dȝ
ꝙ in pulueribus corporū humanorū ſit naturalis in
clinatio ad ſuſceptiōeȝ aie rationalis nec determina
te nec indeterminate. Tūc eñ talis ſuſceptio poſſet
fieri p agēs naturale: qd̄ ē impoſſibile. Illi tñ pulue
res ordinati ſunt ex diuina ꝓuidētia ad hoc: vt ex il
lis eadē corpora numero reformenf aianda illis eiſ
dem aiab⁹ in numero quib⁹ pri⁹ aiata fuerūt: refor
C matis tñ illis corporib⁹: erit in eis naturalis iclina
tio ad anime ſuſceptionem. ❡ Ad primum igitur in
oppoſitum Reſpondetur ꝙ phs loquitur ibi ſm ꝙ
accipitur pro naturali aptitudine remota non pro
pinqua ad aliquam formam. Sed remota non eſt i
clinatio naturalis. In predictis autem pulueribus
nō eſt aptitudo propinqua ad anime rationalis ſu
ſceptionē: ſȝ remota. ❡ Ad ſcdm dicit̄ ꝙ nō ē ſimile
q2 aia ſeparata: remanet in eadē natura quā habe
bat cū corpe qn̄ erat corpori cōiuncta. Corp⁹ autē
nō ſic. ❡ Ad tertiū dicēdū ꝙ nō valet duplici de cā
q2 illi pulueres ex diuia ꝓuidētia ordinati ſunt: ad
hoc vt ex eis idē corp⁹ numero reformet̄. Tū etiā q2
aia naturalē hȝ inclinationē ad illos pulueres de
terminate ꝙuis nō ecōuerſo. Et ſic pȝ q̄d dicenduȝ.
❡ Quāuis tñ ſit alia opinio dicēs ꝙ corp⁹ huma D
nuȝ nūq̄ reſoluit̄ vſqȝ ad elemēta ⁊ ita ſemꝑ in cine
rib⁹ manet aliq̄ vis addita eis: q̄ facit naturalē incli
nationē ad eandē aiaȝ. Sȝ fūdamētū iſti⁹ opiniōis
nō ē verū: q2 ſm phm. Oē cōpoſitū pōt reſolui ex il
lis ex quib⁹ cōponit̄: iō iſta opinio nō ē vera. Alia
opinio ē ꝙ ille ꝑtes elemētorū in quas humanū cor
pus reſoluit̄: retinēt pl⁹ de luce ex eo qd̄ fuerūt aie
humane cōiuncta. Et ex hoc habēt quādā inclina
tionē ad aias. Sȝ hoc ē friuolū: q2 partes elemētoꝝ
ſunt vni⁹ nature: ⁊ eq̄liter hñt participationē lucis
⁊ obſcuritatis: ideo iſte opiniones non valent.

❡ Tertium correlarium.

Capilli ⁊ vngues reſurgēt i numero: ſȝ
nō in oi quātitate. Ubi ſciendū ꝙ i cor A
pore ſunt q̄dā de principali intentione
nature vt ea q̄ neceſſaria ſunt ad natu
re operationē. Quedā aūt ſunt de ſecū
daria intētiōe nature vt ea q̄ ſunt ad p̄dictorū cōſer
uationē ⁊ decorē: vt videm⁹ folia i arborib⁹. Un di
cit phs. 2. de aia ꝙ foliū corticis ē coopertimentū: ⁊
cortex fruct⁹. Sic in humano corpe ſunt capilli ⁊ vn
gues. Pili aūt barbe ſȝ aug. 22. de ciuit. dei. c. 24.
Nō ſunt p munimēto corporis: ſȝ ꝓ virili ornamē
to. Et q2 i hoie nō tñ reſurget illud qd̄ ē de p̄maria
intētiōe ⁊ de primaria ꝑfectiōe: ſȝ etiā illud ꝙ ē de ſe
cūdaria nature intētiōe: ⁊ ſecūdaria nature ꝑfectiōe
Ideo vngues ⁊ capilli ſeu barbe reſurgēt ⁊ reforma
bunt̄ ad magnā pulcritudinē ⁊ ad corporis decorē B
❡ Iō reſurgēt oēs in nūero. habet̄ luc. 21. ⁊ math.
x. Capillus de capite vr̄o non peribit. Et capilli ca
pitis vr̄i oēs numerati ſunt. Nō ē tñ imaginādū ꝙ
illud qd̄ p tōſurā fuerit amotū vel p abſciſione vn
guiū: ꝙ ille ſuꝑfluitates reſurgāt: q2 eēt indecēs ⁊
indecoruȝ. Sȝ quo ad numerū oēs reſurgēt vt dicit
Aug. i euchiridiō. c. 52. Et recitat mgr̄. d. 44. lib.
4. c. 1. Aliq̄d eñ indecorū ibi nō erit. Et non reſur
gent ad cōſeruationē coꝝ q̄ ſunt de prima intētione
nature. ſȝ reſurgēt ad decorē ⁊ ornatū. Et in mulieri
bus reſurgēt lōgi ⁊ pulcherrimi. In viris aūt vt de
cet nō lōgi ſicut in mulierib⁹. Sȝ q̄d erit de illis q̄
hic nō habuerunt pilos. Dico ꝙ deus ſupplebit: ⁊
in ſaluatis nullus erit defectus.

❡ Secunda concluſio.

Materia cuiuſlibet mēbri debita redibit A
ad idē mēbrū. Probat̄ ezech. 37. Ac
ceſſerūt oſſa ad os vnūqd̄qȝ ad iunctu
rā ſuā: ḡ in reſurrectiōe ad reformatio
neȝ cuiuſlibet mēbri redibit eadē mate
ria numero: de q̄ pri⁹ fuerat mēbrū. Itē mēbrū non
hñs eādē materiā in numero quā pri⁹ habuit: nō ē
idē mēbrū in numero: q2 materia ē de eſſentia cōpo
ſiti: ḡ ſi mēbrū nō reformaret̄ ex eadē materia in nu

mero de qua pri⁹ formatū fuerat nō reſurgeret mē
brū idē in numero. Et ex cōſequēti cū corp⁹ ſit cōpo
ſitū ex mēbris. Cōpoſitū nō pōt idē redire numero
niſi redeāt eedē partes numero: ergo nō reſurgeret idē
corp⁹ numero: qd̄ ē falſum. Et ſi arguat̄ ꝯ. Qr̄ dicit
Aug. in encher. c. 5. Terrena materies q̄ diſcedente
aīa ſit cadauer: nō ita in reſurrectiōe repabit̄ vt ea q̄
dilabunt̄ q̄uis ad corp⁹ redeāt vn̄ ſunt dilapſa ad
eaſdē quoqꝫ corporis ptes vbi fuerūt redire neceſſe
ſit. ¶ Notādū p declaratiōe ꝙ in materia mēbri ē
B cōſiderare illud qd̄ ē de neceſſitate ad debitā mēbri
cōſiſtētiā: ⁊ illud qd̄ ē ibi de ſupfluitate. Cōtīgit qn̄
qꝫ mēbrū plus habere de materia q̄ ſit cōueniēs ad
eſſe ei⁹. Illud qd̄ ē de neceſſitate mēbri reſurget idē
numero. Supfluū aūt mēbri ſupplebit defectū alte
ri⁹ mēbri ſi in eo erat defect⁹. Redibit ergo idē numero
qr̄ reformatio dꝫ correſpōdere formatiōi. Illud aūt
qd̄ ē de ſupfluitate: ad idē mēbrū nō redibit. Si aūt
cuilibet mēbro ⁊ toti corpi eēt aliqd̄ ſupfluuꝫ: nullo
mō reſurget: qr̄ nullū ſupfluū erit in reſurrectiōe: im
mo oīa reparabunt̄: ⁊ demēbrati habebūt mēbra:
qr̄ de⁹ reparabit oīa. Ideo prima argumēta dicunt
verū de materia cōuenienti ⁊ decenti mēbro: talis em̄
C eadē numero erit in mēbro. ¶ Auctoritas vō aug.
ad ſecūdā partē ⁊ oēs ſil'es auctoritates pcedūt de
materia ſupflua mēbri: qr̄ pōt trāſferri ad aliud mē
brū vel adnihilabit̄. Et aug. ſic intelligit ꝙ pꝫ qr̄ im
mediate ſubiūgit. Alioqn̄ ſi capill⁹ rediret quē tā cre
bra tōſura detraxit. Si vnguib⁹ quos totiēs depreſ
ſit exſectio imoderata ⁊ indecēs: cogitātib⁹ reſurre
ctionem ⁊ credentibus: ideo occurrit infirmitas.

¶ Primum documentum.

Corpora beatorꝝ in veritate reſurgēt ſi
ne oī difformitate. Iſtud documētū p
bat̄ p aplm̄. j. corin. 15. Mortui reſur
A gēt incorrupti: ergo reſurgēt ſine difformi
tate pueniēte ex diminutiōe: ergo a ſili ſi
ne difformitatib⁹ ſuis. Itē aug. in ench. c. 52. Reſur
gēt ſanctorꝝ corpora ſine oī vitio ⁊ defectu. Sꝫ dif
formitas viciū ē: ergo ſine vlla difformitate reſurgēt
ergo a ſimili ⁊ corpora damnatorum. Quia ſicut cū
corpibus ſtōꝝ cōicabunt in natura: ita cōmunicare
debēt in diſpoſitiōib⁹ corpalibus eis cōuenientib⁹
ſm ordinē nature. Et ſi diceretur cicatrices ſunt dif
formitates. Sed corp⁹ xp̄i reſurrexit cū cicatricibus
vt habet̄. Iohan. 20. Ergo multoforti⁹ alia corpa
reſurgēt cū ſuis difformitatib⁹ Itē quorūdā corpo
rum ſunt aliq̄ deformitates naturales: ſed ſm aug.
22. de ciuit. c. 19 Nihil qd̄ naturaliter inerat alicui
corpi: eſt illi periturū: ergo quorundā corpa reſurgent
B cum ſuis deformitatibus. ¶ Notandum pro decla
tione ſicut accipi poteſt ex ſententia aug. 22. de. ciu.
ca. 19. Ois difformitatis reducit̄ ad illā q̄ eſt ex pte
figure: vel ad illā q̄ ē ex pte coloris: vel ad illā q̄ eſt
ex parte diminutiōis partiū: vel ad illā q̄ eſt ex pte
ſupabūdātie. Dico ergo ꝙ quocūqꝫ mō pdictorꝝ modo
rūꝫ accepta deformitate: reſurgēt corpa electorꝝ ſine
oī deformitate: qr̄ ois deformitas ad aliqd̄ viciū pti
net ſm Auguſt. in encher. c. 54. Corpora ſanctorꝝ
reſurgent ſine vllo vicio ſeruata integritate nature.
Corpa etiā dānatorꝝ reſurgēt ſine oī deformitate q̄
eſt ex parte diminutiōis ptiuꝫ: qr̄ indiſtincte dicit ꝙ
C mortui reſurgent incorrupti. ¶ Sed vtrū reſurgāt
ſine difformitatib⁹ aliis. Aliqui dicunt ꝙ nō: immo
manebūt in eis alie difformitates ad maiorem con
fuſionem eorꝝ. ſ. dānatorꝝ. Alij dicunt ꝙ reſurgent ſi
ne illis: quia in reparatione corpis reſurgentis: ma
gis attenditur nature perfectio q̄ conditio q̄ prius
fuit. Tn̄ aug. in ench. c. 54. Indeterminatū reliqt
dicens ꝙ nos fatigare nō debet incerta habitudo:
vel pulchritudo illorꝝ quorꝝ ē certa ⁊ ſempiterna dā
natio. Tn̄ credo ꝙ q̄tum ad mēbra reſurgēt integri
ſine diminutione mēbrorꝝ vt in oībus mēbris penā
pati poſſint. Tn̄ quattuor dotes non habebūt: ideo
non reparabit̄ ponderoſitas: nec habebūt pulchri
tudinē: ideo turpitudo nō reparat̄: nec reparabitur
infirmis: quia ſemp patient̄ penā: ⁊ erūt infirmi nec
impetus in reſiſtentia nō reparabit̄: quia non habe
bunt ſubtilitatem. Ideo tales huiuſmodi difformi
tates non reparabuntur in dānatis: vt in eis nō ſit
aliquid cōplacētie nec pulchritudo: nec ſanitas: nec
agilitas: nec ſubtilitas. Sed oia erūt que inducunt
diſplicētiam. ¶ Ideo reſpondet̄ ad argumēta. Ad
primum ſm aug. 22. de. ciuit. ca. x. Cicatrices i cor D
poribus martyrum nō erūt deformitates: ſed digni
tates ⁊ pulchritudo. Relucebūt enim ille cicatrices
pluſq̄ cetera caro. Et de illis cicatricibus habebūt
magnū honorē. Ideo xp̄s cū cicatricib⁹ noſtre redē
ptionis reſurrexit. Et etiā pater noſter frāciſcus re
ſurget (ſi iam nō reſurrexit) cū cicatricib⁹ vulnerum
pedū manuū ⁊ lateris quas accepit in mōte aluer
ne a ſaluatore noſtro domino ieſu xp̄o in ſpecie ſe
raph ſibi apparente. Et etiam martyres cum cica
tricib⁹ plagarum quas acceperunt pro domino no
ſtro ieſu xp̄o: de quibus accipient decorem ⁊ magnū
honorem. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ deformitates il
le ſunt ex vicio ſeu debilitate nature. Auctoritas au
tem aug. eſt de hoc qd̄ naturaliter ineſt ſm debituꝫ
ordinē ⁊ rectum nature: vnde ⁊ in principio illius ca
pituli dicit ita nihil periturū de corpe vt nihil dif
forme ſit in corpore.

¶ Primum correlarium

Caliditas in corporibus reſurgentiū
cū quattuor humorib⁹ ſeu cōplexio
nib⁹ tēperatis reſurgēt. Probat̄: qr̄ A
vbi eſt effect⁹ ibi eſt ⁊ cā. Sed calor
cū ſit de numero ſecūdarū qualitatū
ex quattuor qualitatib⁹ primis vn̄
exceſſus caloris eſt cā nigredinis: ⁊ frigiditas cā al
bedinis: ſꝫ corpa reſurgēt colorata vt expſſe dicit aug.
22. de ciui. c. 19. ergo ſequit̄ ꝙ reſurgēt cū quattuor q̄
litatibus primis. Itē phs. ij. de gnatiōe vult ꝙ q̄t
tuor pdicte q̄litates ſunt pme q̄litates tāgibiliū. Sꝫ
corp⁹ xp̄i poſt reſurrectionē fuit tāgibile vt pꝫ luc.
24. Ubi dicit diſcipulis ſuis. Palpate ⁊ videte: qr̄
ſpūs carnē et oſſa nō hꝫ ſicut me videtis hr̄e. Cū ergo
nō ſit ponere poſteri⁹ ſine pmo: in corpe xp̄i poſt re
ſurrectionē fuerūt q̄ttuor q̄litates pme. Ergo a ſili i
reſurrectiōe cōi erūt i corpib⁹ aliorꝝ. ¶ Et ſi diceret̄ B
ꝙ ſm phm̄. ij. de gen. d. ꝙ Caliditas: frigiditas: hu
miditas: ſiccitas: ſunt q̄litates pme ⁊ cā aliarū q̄li
tatū: inter quas ibidē enūciat grauitatē ⁊ leuitatē: ſꝫ
cā poſita ponit̄ effect⁹. cū ſꝫ aug. xxij. de. ci. dei. c. xx.
A corpibus electorꝝ auferet̄ grauitas. Ex quo po
teſt argui a ſimili ꝙ a corporibus etiam auferetur

leuitas. Uidet ergo ꝙ nec corpora electoꝝ nec dā-
natoꝝ erūt calida vel frigida. Item corpora electo
rum ⁊ dānatorum reſurgent incorruptibilia. Sed
omne cōpoſitum ex qualitatibus ꝯ̄trarijs primis que
ſunt caliditas:frigiditas:ſiccitas:hūiditas: eſt cor-
ruptibile: q̄ꝛ cauſant in compoſito actionē mutuā
⁊ paſſionem:ergo tales qualites in corporibus nō
C reſurgēt. ¶ Sciendū de facto ꝙ in corporib⁹ tam
electoꝝ ꝙ̄ reproboꝝ erunt caliditas:frigiditas: ſic-
citas:humiditas ſm ꝙ neceſſarie ſunt ad humanā
Auicēna cōplexionē. Dicit enī Auicēna de aīalibus.c.de cō-
plexione in vniuerſali. ꝙ cōplexio eſt res accidens
ex cōpoſitione contrarioꝝ qualitatū. Certū eſt aūt
ꝙ corpora reſurgēt cōplexionata. Preterea natura
oſſiū eſt magis ſicca ꝙ̄ natura carniū: ⁊ natura ce-
rebri eſt humidior ꝙ̄ natura membroꝝ. Et natura
membroꝝ hoc exigit vt corpora reſurgant in quali
tatibus ſupradictis. Non tamen dico ꝙ ille q̄ttuor
qualitates ſint elementares. ſed aliquo modo illis
ſimiles ſm ꝙ competit humane cōplexioni illaꝝ
virtutē participantes. Difformiter tamē reſurgent
in corporibus electoꝝ ⁊ reproboꝝ. Quia in corpori
bus reproboꝝ: ⁊ ſi nō poterūt actionē ⁊ paſſiones
cauſare ordinatas ad vite corporalis corruptionē
poterunt tamen in eis cauſare actionem ⁊ paſſionē
ordinatas ad afflictionem. Neutrum iſtoꝝ eſſe po-
terunt in corporibus electoꝝ. Ideo r̄ndet ad argu
D mēta in oppoſitū. ¶ Ad primū d̄r ꝙ q̄uis q̄ttuor
prime q̄litates ſint in corpe cauſa grauitatis tñ de⁹
ſeparare pōt effectū a tali cauſa: vt oſtēdit Auguſt.
in loco predicto. Per quem aūt modū auferret gra
uitas a corpibus electoꝝ oſtēdet cū tractabitur de
dote agilitatis. Ad ſecundū dicitur ꝙ ille qualita-
tes nō cauſabunt mutuā actionē ⁊ paſſionē ordina
tas ad corpoꝝ reſolutionem vt oſtēdet cū dicet de
dote impaſſibilitatis. Iſte autem qualitates calidi
tas:frigiditas:ſiccitas: humiditas.a pħo.ij.de ge-
neratiōe nō dicūtur prime qualitates niſi de gene-
re tangibilium qualitatum.

¶ Secundum corelarium.

OMnes reſurgēt i eadē etate vt reperit
in ſcripture v̄itate. Iſtud ꝓbat. Nam
A dicit glo.ſuper illud ad Ephe.iiij. In
menſurā etatis plenitudinis xp̄i.i.oēs
in eadē etate reſurgēt in qua xp̄s mor
tuus eſt ⁊ reſurrexit:cuiuſcunq̄ꝫ etatis mortui fue-
rint: ad etatē xp̄i venient. Ideo eſt notādum ꝙ etas
dupliciter pōt dici. Uno modo ꝓ toto tēpore quo
vixit homo:vel quod fluxit ab inſtanti ſue cōceptio
nis vſq̄ꝫ ad inſtans ſue deformatiōis. Et ſic nō oēs
in equali etate reſurgēt. Alio modo p̄t accipi ꝓ ſta
tu corporis ⁊ virtutus:qui ex annis in corpore hu
mano relinquitur:ſm quē modū accipiēdi etatem
dicimus ꝙ adā fuit fact⁹ in etate virili. Et ſic dico
ꝙ oēs in illa etate reſurgēt. Et ſic in eadē etate oēs
reſurgemus:q̄ꝛ oēs reſurgēt in ſtatu meliori corpis
⁊ naturalis v̄tutis quā habituri erāt ſi tantū vixiſ-
ſent:vel habuerūt qui tātū vixerūt:qui eſt in tēpore
ad q̄ꝺ terminat mot⁹ ꝓficiēdi q̄ circiter de lege cōi
eſt illō tēpus quo xp̄s mortu⁹ eſt. Uñ Aug.xxij.de
ciui.dei.c.xv.Qꝺ cōmemorauit apl's de mēſura eta
tis plenitudinis xp̄i:ſic accipiam⁹ dictū vt nec vltra
nec infra iuuenilē formā reſurgant corpa mortuoꝝ
ſed in ea etate ⁊ robore vſq̄ꝫ ad quā xp̄s peruenit.
Propter enī imperfectionē nature decet vt in optimo
ſtatu corpis reſurgāt quē habuerūt ſi tantū vixerūt
vel habituri erāt ſi nō tantū vixerūt. Ille enī ſtat⁹
eſt in termino ꝓficiendi motus. ¶ Et ſi diceret:q̄ꝛ B
etas aut accipit ꝓ toto tēpore quo hō vixit. Aut ꝓ
ſtatu ⁊ v̄tute quē in aliquo tp̄e habuit. Sed primo
mō nō reſurgēt in eadē etate:q̄ꝛ nō oēs equali tēpo
re vixerūt. Nec ſcd̄o mō q̄ꝛ nō in equali v̄tute mor-
tui reſurgēt. Dico ꝙ nō oēs reſurgēt in equali v̄tu
te naturali vel ſupnaturali. Sꝫ oēs reſurgēt in na
turali v̄tute quā q̄libet erat naturalr̄ habiturus in
termino motus ꝓficiēdi. Et q̄ꝛ de lege cōi illud tēp⁹
idē fere eſt q̄ꝫtum ad oēs. Ideo oēs dicūtur reſurre
cturi in eadē etate. Et dixi fere: q̄ꝛ tēpus mēſurans
motū ꝓfect⁹ in hoīb⁹ nō eſt p̄ūctualr̄ idē ſeu equale

¶ Tertium corelarium.

NOn oēs reſurgēt in eadem ſtatura
ꝓut dicit ſacra ſcriptura. Probat
q̄ꝛ quātitas naturalis cōſequitur A
naturā vniuſcuiuſq̄ꝫ indiuidui. Sꝫ
in reſurrectione nō variabit indiui
duū: ergo nec quātitas naturalis
eius. Sed nō eſt eadē quātitas naturalis oīm indi
uiduoꝝ hoīm:ergo nō oēs reſurgēt in eadē ſtatura
ſeu in eadē quātitate. Et ſi diceret ꝙ ſicut hoies di
uerſificātur in quātitate durātiōis:ita diuerſifican
tur in quātitate dimēſiōis. Sꝫ oēs poſt reſurrectio
nē cōmēſurabūtur eadē q̄ꝫtitate durātiōis:ḡ etiā ea
dē q̄ꝫtitate dimēſiōis. Probat q̄ꝛ ſicut q̄ꝫtitas dura
tōis reducet ad eādē q̄ꝫtitatē i oīb⁹ ita q̄ꝫtitas dimē
ſionis reducet vera in oīb⁹. ¶ Notādū ꝓ declara-
tiōe ꝙ nō oēs reſurgēt in eadē q̄ꝫtitate. Sꝫ reſurgēt B
in illa q̄ꝫtitate q̄ vnicuiq̄ꝫ indiuiduo debebat in ter
mino mot⁹ ꝓficiēdi ſm naturalē v̄tutē caloris extē
dētis humidū: ⁊ humidi ſuſcipiētis extēſionē:natu
ra nō errāte:vel ꝑ aliq̄ꝺ innaturale accidēs nō im
pediēte. Sicut in gygātibus ꝑ nimiā extēſionē hu-
midi vel in minimis: ⁊ nanis ꝑ nimiā ꝑuā extēſionem
Et tales reformabūtur ad debitā quātitatem. In
alijs aūt rōnabile eſt poſtq̄ꝫ oēs reſurgēt idē in nu
mero:ꝙ etiā in eadē ſtatura reſurgant natura nō er
rante: vel innaturale accidens nō impediat. Et in
hijs cōcordat btūs Auguſt.xxij.de ciui.c.xv.dicēs
Suā quiſq̄ꝫ recipiet mēſurā quā habuit:vel fuerat Auguſti.
habiturus: ſi añ etatē ꝑfectā nō fuiſſet defunctus.
Cum ḡ in indiuiduis ſint diuerſi gradus extēſiōis
quantitatis:etiam natura nō errāte. Ideo non oēs
reſurgent in equali quātitate: ſꝫ quilibet in ſua pro
pria ſtatura ⁊ quantitate niſi vt dixi ꝑ errorē natu-
re eſſet nimia extenſio:vel nimis modica in quibus
deus ſupplebit. Et ideo reſpōdet ad argumentū in
oppoſitū. Dico ꝙ nō eſt ſimile:q̄ꝛ quantitas dura
tōis ſeu in dānatis ſeu in electis erit eterna:ideo nō
eſt idē ſtatus q̄ primo fuerat:q̄ꝛ primus ſtatus erat
tꝑalis:ſcd̄s v̄o eſt eternus. De quātite dimēſionis
non ſic:q̄ꝛ quantitas eadem numero.erit in vtroq̄ꝫ
ſtatu poſtq̄ꝫ idē numero reſurget. Ideo non eſt hoc
ex diuerſitate durationis: ſed ex diuerſitate ſtatuū:
q̄ꝛ vnus eſt temporalis:alter eternus.

¶ Sequitur quintadecima queſtio

Queritur vtrum ſit infernus. Dico
ꝙ ſic: quia vbi eſt cruciatus etern⁹
A ibi eſt infernus. Sed in dānatis eſt
cruciatus eternus: ergo dānati ha-
Auguſti. bent infernū. Minor ꝓbaꝫ ꝑ augu
ſti. xxij. de ciuitate dei. c. xij. Dign⁹
eſt cruciatu eterno qui in ſe corrūpit voluntarie bo
num maximū qđ in eo poſſet eſſe eternū. Sꝫ omnis
peccans mortaliter in ſe gratiam dei corrumpit vel
aliquā habilitatē ad gratiā poſt corruptionē gře:
gratia aūt eſt maius bonū qđ ſit in homie. igiꝫ oīs
exiēs ſtatū mundi in mortali pctō: dign⁹ eſt crucia-
tu eterno. Sed deus reddet vnicuiqꝫ ſm opera ſua
igiꝫ cōcedēdum eſt eſſe infernū. Item qui eſt in con
tinuo pctō mortali: ⁊ nō penitet offendiſſe bonū in-
finitum: debet ſemꝑ eſſe in cruciatu. Sed dyaboli ⁊
dānati ſunt ſꝑ in pctō ⁊ nō penitēt ſe offendiſſe deū
infinitū: quia ſunt obſtinati in malitia. Ideo ſemꝑ
debent eſſe in cruciatu. Nec ſunt digni habere gra-
tiam: qꝛ carent penitētia fructuoſa: que eſt quando
quis penitet ſe offendiſſe deum. Dānati aūt nō pe-
nitent ſe offendiſſe deum: ſed penitent ꝓpter penam
B quam patiuntur: et illa eſt penitentia infructuoſa.
¶ Et ſi arguatur ꝙ nō ſit infernus. Nā in inferno
eſſet dare cruciatū eternū ⁊ locū eternū. Sed nō eſt
aliquis cruciatus eternus: ergo nō eſt infern⁹. Mi-
nor ꝓbatur. Nā dicitur Math. vij. Qua menſura
menſi fueritis remetieꝫ vobis: ſꝫ menſura peccati nō
eſt infinita cum ſit a vtute finita: ergo nec cruciatus
erit infinitus. Item Jacob. ij. Miſericordia ſuperex-
altat iudiciū. Sed ſi ꝓ malo actu tranſitorio finito
homo cruciaretur in eternū: ergo iudiciū ſuperexalta
ret miſericordiā: ⁊ non miſericordia iudiciū: ergo in
fernus nō eſt. Aliter ſcriptura eſſet falſa: cum dicit.
Miſericordia ſuperexaltat iudiciū. Notandum ꝓ
declaratione iſtoꝝ ꝙ infernus vno modo noīat cru
ciatum eternū. Alio modo locū illius cruciatus. Et
vtroqꝫ modo dico ꝙ infernus eſt. Ad cuius intelli-
gētiam. Primo declarādū eſt aliquas animas cru-
ciari poſt receſſum a corpore. Scđo ꝙ alique eter-
naliter cruciabūtur. Tertio ꝙ eſt aliq̄s loc⁹ in quo
C eſt ille cruciat⁹. ¶ Primū ſic ꝓbo. Deus eſt ſumme
iuſtus. Sed ſūma iuſtitia exigit vt ille qui magis
peccat: magis puniaꝫ. Sed in hac vita viden⁹ mul-
tos bonos in magnis calamitatibus vitā corpora-
lem finiri. Et multos ſceleratos in magnis ꝓſperi-
tatibus. Oportet ergo ſm iuſtitiā vt illi in vita alia
premientur ⁊ iſti puniātur vt premiū merito corre-
ſpondeat ⁊ pena demerito. Unde auicenna. 9. me-
tha. ſue. c. 7. Eſt ꝓmiſſio que apprehēditur intelle
ctu ⁊ demōſtratiōe argumētatiua ſeu argumētatio
ne demonſtratiua ⁊ ꝓphetica. Et hec eſt felicitas ⁊
miſeria aīarum poſtq̄ ſunt a corporib⁹ ſuis exute.
D ¶ Secundum ſic ꝓbo per argumētū. Illi q̄ exeunt
ſtatum merendi in peccato mortali: in ſua malitia ⁊
volūtate obſtināꝫ: ita ꝙ digne penitere nō poſſunt
ſed in malo actu voluntatis ꝑſeuerant: vt patet per
ea que dicta ſunt. Sꝫ q̄diu peccator de peccato nō
vult penitere: ſemper manet in actu male volūtatis
Et ſm rectitudinē iuſtitie debet tm̄ durare pena et
cruciatus q̄tum durat peccatū. Ergo maloꝝ ange
loꝝ ⁊ omniū hominū in pctō mortali decedentium
erit cruciatus eternus: qꝛ erunt eternaliter in pecca
to: quia nunq̄ penitebūt: qꝛ obſtinati ſunt. Et ideo
ſemꝑ durat eis peccatum: ⁊ ꝑ cōſequēs pena ſemꝑ
eis durabit. ¶ Tertiū vero ſic declaro. Meritum E
opponitur demerito. Et premiū quod redditur pro
merito opponitur pene que infligitur ꝓ demerito.
Ergo cum ſit locus determinatus in quo electi pro
bono merito eternalr̄ premiabūtur: qui locus eſt ce-
lum empyreum: eſt ſimiliter aliquis locus determi
natus in quo reprobi ꝓ demerito eternaliter crucia
būtur. Et ille locus dicitur infernus. Multe enim
auctoritates ſunt ſacre ſcripture ⁊ ſanctoꝝ ad ꝓbā
dum ꝙ infernus eſt. Unde dicitur apoc. j. in ꝑſona
xp̄i. Habeo claues mortis ⁊ inferni. Et apoca. xx.
Mors ⁊ infernus dederūt mortuos ſuos q̄ in ipſis
erant: ⁊ iudicatū eſt de ſingulis. Item Job. xij. qui
deſcēdit ad inferos nō aſcendet: nec reuerteꝫ vltra
in domū ſuam. Item Uirgi. in. vj. eneidos loquēs Uirgil⁹.
ſibila quaſi cum enea. Sate ſanguine diuum faci-
lis eſt deſcenſus auerni. Noctes atqꝫ dies patꝫ atri
ianua ditis. Sed reuocare gradu ſuperaſqꝫ euade-
re ad auras. Hoc opus hic labor eſt: pauci quos
adamauit iupiter. Aut ardens euexit in ethera vir
tus. Diis geniti potuere tenent omnia media ſilue
Cocitusqꝫ ſinu labens circumuenit atro. Hoc de-
clarando intellige per ſibilam rationem vel diuinā
inſpirationem. Per eneam intellige ſapientem q̄ eſt
de genere deoꝝ: quia ſapiens eſt filius adoptiuus
patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti: quia omnis ſapientia
a domino eſt. Sibila loquens cum enea eſt diuina
inſpiratio vel ratio q̄ fatur ſapienti: que per ſenſua
litatem aliquando deſcendit ad vitia. Et ſic deſcen
dit ad infernum in habitu ſeu diſpoſitione. Et dicit
ei diuina inſpiratio ſeu ratio. Quid facis? Quare
peccas: quia facilis eſt deſcenſus auerni. id eſt infer
ni. Nam faciliter homo deſcēdit ad infernū: cū per
vnum peccatum mortale homo damnetur: ⁊ tamen
faciliter fit peccatū mortale. Et nocte ⁊ die ſunt ap-
te ianue inferni: quia quotienſcunqꝫ ⁊ qualitercūqꝫ
hora moritur homo in peccato mortali intrabit in
fernū: qꝛ nunq̄ clauditur ianua. Sꝫ reuocare gra-
dū. id eſt reaſcendere ad auras. id eſt ad claritatem
hic. i. hoc op⁹ ē maxim⁹ laborꝫ īmo aliq̄ nūq̄ exibūt
¶ Uerū qꝛ infern⁹ hꝫ q̄tuor ꝑtes. ſ. ꝓfundiſſimus F
infern⁹. purgatoriū. limb⁹. ⁊ ſinus abrahe. De lacu
ꝓfundiſſimo null⁹ reuertiꝫ. Sꝫ d̄ ꝓfundo lacu. i. de
purgatorio bñ reuertiꝫ: qꝛ exeūt ad tp̄us. Iđ dicit
pauci q̄s iupiter adamauit. i. pauci q̄ ſūt in purga
torio reſpectu inferni quos de purgatorio iupiter
amauit. i. de⁹ eos d̄ purgatorio amauit eis infundē
do ſuā grām. Et v̄t⁹ ardēs. i. charitas ardēs ī amo
re in q̄ mortui ſunt illi d̄ purgatorio. Euexit ī ethe
ra. i. liberādo de purgatorio portat ad celū ēpireū.
q. d. ꝙ illi pauci q̄ ſunt ī purgatorio exibūt ⁊ porta
bunꝫ ad celū. iđ oportet ꝑmo ꝙ moriaꝫ ī charitate
ſcđo oportet ꝙ ſint diis geniti. i. ꝑſonis diuinis re-
gnati ꝑ baptiſmū: hꝫ eſt ꝙ ſint baptiſati ī noīe pr̄is
⁊ filij ⁊ ſpūſſcti. Alij aūt q̄ ſunt in inferno ꝓfundiſſi
mo nūq̄ reuertunꝫ. Et cā eſt qꝛ cōcit⁹. i. fluui⁹ infer
nalis q̄ nō ē aliđ q̄ diluuiū pctōꝝ mortaliū: labēs
de ſilua. i. veniēs de cōſciētia mala circūdabit pctō
rē atro. i. obſcuritate. i. ī tāta obſtinatiōe ſunt pctō
res mortui ī pctō mortali ꝙ nō pñt aſcēdere ad lu-
men glie. Ecce q̄nō nř v̄gil⁹ loq̄tur ⁊ ꝓbat infernū

eē. Itē ſeneca in tragedijs. Ingēs vorago ſaucib⁹ vaſtis patet latumq; pandit omibus populis iter. Item Zenophēus de quo lactantius.lib.vi .diui‑narum inſtitutionū dicit eſſe inferos zeno ſtoycus docuit: ⁊ ſedes pioꝝ ab impijs eſſe diſcretas: ⁊ q̄dem quietas ⁊ delectabiles in colore regiones: hos vero penas luere in tenebroſis locis ac in ſcenis voraginis horrendis. Ecce q̄ clare iſti philoſophi ⁊ poete dicunt eē īfernū. In diuerſis aūt varijs locis ſacre ſcripture cōmemoratur infernū eſſe. Unde habetur. ps.6. In inferno quis cōfitebit̄ tibi. Itē iob 21. Ducunt in bonis dies ſuos ⁊ in pūcto ad inferna deſcendunt. Itē. ps.9. Cōuertant̄ pctōres in infernū: oēs gentes que obliuiſcunt̄ deū. Et. p̄.48. Sicut oues in inferno poſiti ſunt. Itē. 2.pet.2. Deus peccantibus angelis non pepcit ſ; rudentib⁹. i. cordis inferni detractos in tartarū tradidit cruciandos. Unde q̄tis teſtiōis probatur īfernū eē. Iō reſpondetur ad argumēta in oppoſitū facta ¶ Ad

G primū dicit̄ q̄ maior eſt falſa ⁊ eius ꝓbatio q: q̄uis pctī non ſit infinitū intenſiue: eſt tamen infinitum extenſiue q: ſemꝑ durabit in obſtinatis. Ideo ſemꝑ durabit pena. ¶ Ad ſecūdum dico q̄ etiā in cruciatu eterno dānatorum. miſericordia ſuperexaltat iudiciū q: dicit Aug. 21. deci. dei. c. 20. Quāuis ille cruciatus nunq̄ finiatur tn̄ ibi deus non continet miſerationes ſuas quia cruciat eos citra condignū: quia nō dat eis tantā penā ſicut meruerūt.

¶ Prima concluſio.

A Vt refert ſcriptura infernus eſt ſub terra. Iſta ↄcluſio ꝓbat̄ ex glo. ſuꝑ illud yſaie. 14. Infern⁹ ſubtus cōturbat⁹ eſt. Dicit em̄ ibidē glo. Infernus eſt ſub terra. Item colligit̄ ex dictis ſanctoꝝ. Un̄ iſid. 14. eth. infernus dicit̄ quaſi inferius ſub terra. Itē; ſctūs Bonauentura ⁊ ſanct⁹ Tho. dicūt. Sicut ſe h; miſericordia dī ad electos. ita ſe h; iuſtitia ad reprobos Sed miſericordia dei p̄parauit electis locū altiſſimum lmoſum ⁊ decoꝝ. Et cū ita ſe habeat iuſtitia ad reprobos: ꝑ locū ab oppoſitis: eis p̄parauit locū īfimiſſimū viliſſimū ⁊ horrēdum: ſ; loc⁹ eſt in centro terre: ergo infern⁹ eſt ſubtus terrā in centro: vbi oē graue deſcendit. ¶ Iſta ratio fundat̄ ex di‑

B ctis aug. 19. de ciuit. dei. ca. 13. Ubi dicit q̄ ordo eſt pariū diſpariū q̄ rerū ſua cuiq; loca tribuēs diſpoſitio. S; ſicut ipſe dicit. 5. d̄ ciui. dei. c. 9. De⁹ nihil inordinatū reliquid: ergo deus vnicuiq; rei locū cōuenientē tribuit. Loca aūt nō ſunt rebus cōuenientia: niſi cōueniant eaꝝ pōderib⁹. Unicuiq; ergo rei locum cōuenientē ſuo ponderi tribuit: ſ; ſicut dicit Aug. 13. ↄfeſſi. Amor me⁹ pōdus meū: eo feror quocūq; feror. Et. xi. de ci. dei. c. 28. Sicut corp⁹ pōdere ſic aīm⁹ amore fert̄ quocūq; fert̄. Qđ ḡ ē pōdus in corꝑibus hoc eſt amor in aīabus ſeu i creaturis rōnabilibus. Sicut ergo de⁹ ordinat corꝑa in ſuis locis ſm̄ exigentiā ſuoꝝ naturaliū ponderū: ſic ordinat creaturas rōnales in locis ſm̄ exigētiā ſuoꝝ amorū. Et iō ſicut electi ſunt in celo q: in ſuo amore celeſtia terrenis prepoſuerūt. Ita reprobi ꝑ diuinā iuſtitiā ſūt ⁊ erūt in loco infimo: q: in ſuo amore infima ⁊ terrena ſuꝑioribus ⁊ celeſtib⁹ prepoſuerunt. Locus aūt infimus eſt in medio terre q: loc⁹ oīm infimus eſt in cētro terre. vnde glo. ſuꝑ illo ione. 2. Proiecıſti me in profundū in cor maris. Dicit q̄ ſicut cor eſt in medio aīalis: ſic infernus i medio terre eſſe perhibet̄. Medium aūt terre cū ſit in centro: ſub terra eſt. ¶ Ubi ſciendū q̄ infernus h;

C plura nomina. Primo vocat̄ infernus quaſi inferius ſub terra loc⁹ ignotus nobis in infimis terre ꝑtibus. ſ. in cētro in quo loco deferunt̄ aīe illoꝝ qui moriunt̄ in pctō mortali vt eternaliter puniant̄. Et de iſto noie loquit̄ Iob. 12. Qui deſcendet ad inferos nūq̄ aſcendet nec reuertet̄. Scd̄o vocat̄ gehenna. i. fornax ignis Math. 10. Nolite timere eos q̄ occidunt corp⁹ aīam aūt nō poſſunt occidere. ſ; potius eum timete qui pōt corpus ⁊ aīam perdere in gehennā. i. in fornacem ignis inferni. Tertio vocat̄ dis a plutone deo inferni. Qui facit infernū ditē de mortibus hoīm aīas rapiēdo. Iō dis vocatur quaſi diues animaruꝫ. Quarto vocat̄ loc⁹ inquiet⁹. vnde in rerū natura tria ſūt loca. in primo ſemꝑ ē q̄es vt in paradiſo vbi ſemper ſunt in quiete ſeu requie In ſecūdo loco nunq̄ eſt quies ſ; labor ⁊ pena vt eſt infern⁹. Iō vocatur locus inquiet⁹. In tertio loco aliquādo eſt quies ⁊ aliquādo non: vt eſt in iſto mundo. Quinto infern⁹ vocat̄ tartarus quaſi ater i. obſcurus quia ibi nulla eſt claritas. Sexto infernus d̄r Auernus quaſi ſine vere. i. tpe ⁊ ſine pulcritudine: q: ibi nulla eſt temperātia: ibi nulla pulcritudo ſeu cōplacentia. Per oppoſitū veris in quo eſt tēperantia: pulcritudo: cōplacentia. Septimo vocatur trenarus. i. vallis lamētationis q: trena. i. lamentatio. Uocatur ergo trenarus q: ibi nō erit niſi lamentatio ⁊ fletus. Octauo vocatur lacus. Un̄ in p̄s. Poſuerūt me i lacu inferiori in tenebris ⁊ i vmbra mortis. Q: in inferno eſt lacus fetens ⁊ eſt tenebroſus. Et ſunt in vmbra mortis q: ſemꝑ ſunt in morte ⁊ nunq̄ moriunt̄. Nono vocat̄ ſtagnū ignis vnde apoc. 19. Qui nō erūt ſcripti in libro vite mittent̄ in ſtagnū ignis. Ecce quomō probatū eſt infernū eſſe ⁊ eſſe in cētro terre. Et ꝓpter diuerſa mala que ibi ſunt: diuerſis nominibus nominatur.

¶ Primum documentum.

A Ignis inferni eſt corpore⁹ ⁊ etiā ſulphureus. Probat̄ i. p̄s. d̄r ignis ſulphur ꝑs calicis eoꝝ. Itē aug. 21. d̄ ciui. dei. c. x. d. Gehēna illa q̄ etiaꝫ ſtagnū ignis ⁊ ſulphuris dicta eſt corpore⁹ ignis erit: ⁊ cruciabit corpora dānatoꝝ. Itē Greg. 4. dialog. Ignē gehēne corpeū eſſe nō ābigo. Et ſi diceret̄ ꝯ q: dicit Aug. 12. ſuꝑ gen̄. Eſt prorſus īferoꝝ ſubſtātia ſ; eā ſpūalem arbitror eſſe nō corꝑalē. Itē Dama. dicit de illo igne q̄ nō eſt materialis qualis eſt apud nos: ſ; qualis ſit de⁹ nouit. S; ſi eēt materialis eēt corꝑalis: ⁊ ecōuerſo ſi eēt corꝑalis eēt materialis. ¶ Pro

B declaratiōe documēti. Opinio quoꝝdā fuit q̄ ille ignis nō ē corpore⁹ ſ; eſt quedā ſpūalis pena q̄ ꝓꝑ ſuū acumen methaphorice d̄r ignis: q: vt ipſi dicūt cū diuina potētia reprobos poſſit cruciare ſufficiēter ſpūali pena: ſuperfluū fuiſſet in īferno ponere ignē corporeū ad cruciatū eoꝝ. Et ad h̄ adducūt illud qđ h̄etur Luc. 16. de diuite q̄ dicebat ligua ſu‑

am cruciari in flāma. Cū tñ cōſtet aiam illꝰ diuitis nō habuiſſe linguā corꝑalē: videt̄ ꝙ ſicut ſcriptura ibi de ligua loquit̄ methaphorice. aliq̄d ſpiritualē vocās linguā. Ita illā penā ſpiritualē vocet methaphorice ignē. Vñ aug. 21. de ci. c. x. Dicit talē fuiſſe illā flāmā quales ocłi quos eleuauit ⁊ lazarū vidit. Qualis lingua cuiꝰ honorē exiguū deſiderauit infundi: qualis digitꝰ lazari de quo id fieri ſibi poſtulauit. Et tñ erāt ſine corꝑibꝰ aīe ⁊ imediate cōcedit ꝙ fuit incorꝑalis. Sȝ iſta opinio ē falſa ⁊ ꝯ ſacrā ſcripturā q̄ diſtinguit inter ignē ⁊ ſpūalē penā dānatoꝝ que vocat̄ noīe vermis. Dicit eñ eccleſiaſtici. 7. Vindicta carnis ipiꝫ ignis ⁊ v̄mis. Et iudich. vlt. dr̄ de dānatis ꝙ dñs in die iudiciꝫ viſitabit illos: ⁊ dabit ignē ⁊ vermen in carne coꝝ. Itē yſid. in libro d̄ ſūmo bono. c. 26. Dicit q̄d duplex eſt dānatorū pena in gehēna: quorū ⁊ mentem vrit

E triſtitia: ⁊ corpꝰ flāma. ¶ Dicendū ḡ ꝙ ignis in inferno eſt corporeꝰ ordinatꝰ ad cruciādū reprobos Quāuis ei poſſet deꝰ ſi vellet eos punire pena ſpūali tñ: tñ cōgrue voluit eos punire pena ſpūali ⁊ corporali: vt ſicut dicit yſid. 1. lib. de ſummo bono. ca. 29. Qui mēte tractauerunt q̄d perfecerūt corꝑe ſimul corꝑe ⁊ aīa puniant̄. Q̄d nō eſt ſic intelligēdū vt pena corꝑalis ignis nō ſe extēdat ad aīam et immediate. Cū mō aīe reprobe illo igne crucient̄. Sȝ q: pena ſpūalis principaliꝰ reſpicit corpꝰ. Pena tñ ſpūalis redūdabit in corpꝰ ⁊ pena corꝑis in aīam. Nec obſtat q̄d allegatū eſt ꝓ opiniōe alia: q: nō ſequit̄. Eſt ibi flāma ſpūalis ergo ignis ſpūalis. Nā Aug. dicit illā flāmā ſpūalē q: magis cruciabatur flāma ſpūali ꝙ corꝑali. Cū pena vermis ſit maior ꝙ pena ignis vt audiet̄. Nā ȝ ip̄e aug. eodē. ca. poſt verba ꝑdicta ponit ignē corꝑeū in iferno eſſe: q̄d vt primo libro de mirabilibꝰ ſacre ſcripture. c. 2. Preparatꝰ eſt in ꝑfectiōe creaturaꝝ: h̄ eſt i prima ꝯdi-

D tiōe reꝝ qui ſexto die creatꝰ eſt. ¶ Ad argumēta in oppoſitū pōt dici ꝙ illud v̄bū intelligit̄ de pena impreſſa in aīa ab illo igne: q: ꝯuis ignis corꝑeꝰ ſit tñ illa pena ſpūalis ē. i. ē in ſpū. Vel pōt dici ꝙ ibi accipit ſpūalē ꝓ icorruptibili. Id̄ ignis ē ſpūalis. i. incorruptibilis ad modū ſpūs. Et nō eſt corꝑalis. i. corruptibilis q: ille ignis nūꝙ̄ extinguet̄. ¶ Dama-

E ſcenꝰ aūt in ſcd̄o argumento dicit illum eē materialē: nō ſicut ē apud nos q: nō idiget lignis materialibꝰ ⁊ nutrimētis ſicut ignis q̄ ē apud nos q̄ nutritur materia cōbuſtibili ⁊ ꝯſūptibili: nō ſic ē de igne inferni. Sȝ non negat quin ſit corꝑeus. ¶ De lingua diuitis ⁊ oculis ⁊ digito lazari dicetur poſtea ſpiritu magno concedente.

¶ Primum correlarium:

A IGnis īferni ⁊ tartari cū nr̄o ē eiuſdē ſpeciei. Iſtō correlariū ꝓbat̄ ꝑ au. xxvi. q. ad oroſiū. d. Q̄d aq̄ q̄ ſuꝑ celos ſūt: ſūt eiuſdē ſpeciei cū iſtis aq̄s ḡ a ſimili ignis q̄ ſuꝑ terrā: eſt eiuſdē ē ſpeciei cū illo q̄ ſub terra ē. Itē primo tho. Ois aq̄ oī aq̄ eadē ſpē d̄: ḡ ſimiliter ois ignis oī igni. Et ſi diceret̄ ꝙ ſic: q: dicit phs. 5. tho. Nō ē tñ vna ſpēs ignis. Nā ē ignis carbo. ignis flāma: ignis lux. Sȝ ignis lux ē elemētaris Sȝ ignis inferni nō lucet: q: aliter infernꝰ nō diceret̄ terra tenebroſa: ḡ ignis īfernalis differt ab igne elementari. Itē naturalis locꝰ ignis ardētis elemētaris ē circūferētia terre. ſȝ locꝰ naturalis ignis inferni ē ſub terra: q: ſi eſſet violēter ⁊ nō naturaliter nō eēt ꝑpetuus q: nullū violētū ꝑpetuū: q: dr̄ primo de celo et mūdo. Res accidētales velociter finiunt̄. ḡ nō ē eiuſdē ſpeciei cū igne elemētari. Itē damaſc. li. 3. c. 15. Quorū natura ē eadē: coꝝ actio naturalis ē eadē. Sȝ actio ignis elemētaris ē alteriꝰ nature ꝙ actio ignis īfernalis: q: actio ignis elemētaris ꝯſūptiuꝰ eſt extranee materie. Ignis aūt infernalis nō q: ad vltimū totā cōſumeret terrā: ḡ nō ē eiuſdē ſpeciei cū

B igne elementari. ¶ Pro cuius declaratione notandum: ꝙ ignis gehenne ꝙ̄tum ad id quod in eo eſt de eſſentia ignis eſt eiuſdem ſpeciei cum igne elementari: materia tamen quo ad diſpoſitionem videtur diuerſa. Ratione cuius competit ſibi aliqua actio que igni elementari non cōuenit. ¶ Ignis enim in aliqua materia multū diuerſificat̄ i opatiōibꝰ ſuis ſȝ exigētiā diſpoſitiōis materie: q̄d apparet pȝ ī fulgure vbi ignis hȝ aſpectū ad diuerſas materias ſȝ diuerſitates materie ⁊ celeſtis influētie i materia icorporate Vñ aliq̄ñ nō ledit fulgur mollem materiā: ⁊ tñ diſſoluit durā. q̄ñq; calefacit ⁊ non ꝯburit: ⁊ aliq̄ñ cōburit. Pȝ ēt de igne q̄ iflāmat ⁊ cōburit aquā

C ⁊ lapides: ⁊ nō extinguit̄ niſi cū aceto. ¶ Aliq̄ tñ opinant̄ ꝙ ignis inferni ſit ignis i materia ꝓpria: ꝙ̄uis ibi nō luceat niſi impfecte. Nā ſicut dicit yſid. primo lib. de ſūmo bono. c. 19. Ille ignis ad aliq̄d lucet ſeu hȝ lumē ⁊ ad aliq̄d nō hȝ lumē. Ignis eī ex duplici cā non lucet aut q: nimis rarꝰ ē. Et hac de cā nō relucet i ſpera ſua. Aut q: circūfuſus ⁊ circūdatꝰ terreſtribꝰ fumis ⁊ vaporibꝰ groſſis ⁊ turbidis. Et hac de cā nō lucet aut modicū lucet ī inferno. Prima tñ opinio vr̄ verior. ¶ Alia ē opinio

D ꝙ ignis inferni ē ignis carbo. vñ ſicut ignis carbo nō ē corpꝰ ignis q: duo corꝑa nō pñt eſſe ſimul Nec forma ſubſtātialis ignis q: due forme ſpecifice in eadem parte materie ſimul eſſe non poſſunt. Sed eſt aliqua forma accidentalis multū participans de virtute ſubſtantiali ignis. Et ſic dicunt ꝙ ignis inferni: eſt quedam forma accidentalis: multum participans de virtute forme ignis in affligendo acute. ¶ Sed tūc oritur difficultas: quia ignis carbo poteſt generare ignem flammam: quod flam-

E ma verus eſt ignis. Sed hoc non multum cogit quia non ignis poteſt participare virtutem ignis in generando ignem: non generatione vniuoca ſed equiuoca. Videmus enim ignem generari per motum. ⁊ per repercuſſionē calibis cum ſilice. Sȝ iſta opinio non valet quia ꝙ̄ꝟ diuerſitas ignis ꝙ̄tum ad materiam poſſint differre ſpecie: quia materie ſpecie diſtinguuntur. Vnde ignis dupliciter inuenitur vt habetur quarto metha. ſcilicet vt in propria materia: ⁊ ſic eſt in ſua propria ſpera: vel vt in materia aliena ſeu terreſtri vt patet in carbone: ſeu i materia aerea vt in flamma. Quocunq; autem modo ignis inueniatur ſemper eſt idem ſpecie ꝙ̄tum ad naturam igneam pertinet. Poteſt autem eſſe diuerſitas in ſpecie ꝙ̄tum ad corpora que ſunt materia ignis. Vnde flamma et carbo differunt ſpecie quo ad materiam: quia in igne carbonis eſt materia terreſtris. In flamma autē eſt materia aerea.

Sed ꝗtum ad naturam ignis ſunt eiuſdem ſpēi. Jdeo ignis inferni ꝗtū ad naturā ignis: eſt eiuſdē ſpeciei cum igne elementari. Utrū aūt ſit in ꝓpria materia vel aliena ignis inferni: nobis eſt ignotū. Et ideo ſi cū noſtro nō habeat eandē materiam ſed diuerſaȝ ſpecie a noſtro igne diſtinguit̄ in materia ſed non in forma. Si vero eandē materiā hȝ: nullo modo diſtinguit̄ ſpecie: ſed credo ꝙ nō eſt eadē materia cum noſtro igne: quia nō lignis nutritur: nec alienā materiā ꝯſumit ſicut noſter. Sed iſte differētie non oſtendunt diuerſitatē in ſpecie ꝗtum ad id qḋ pertinet ad naturā ignis. Et ideo reſpondet̄ ad argumenta. ℂ Ad primū ḋr ꝙ ignis carbo flāma
F ⁊ lux: non differunt ſpecie quo ad id qḋ in eis eſt de eſſentia ignis: ſȝ quo ad diſpoſitōes materie. Ignis eñ lux. i. in ſua puritate ſicut eſt in ſua ſpera ꝗuis ſit ꝯſtitutus ex eſſentia materie cōis ꝗtū ad eſſentiam oībus generabilib⁹ ⁊ corruptibilibus: ⁊ ex forma ignis. Tñ illa materia ḋr ꝓprie ignis: inꝗtū eſt ſub diſpoſitionib⁹ ꝯuenientib⁹ puritati ignis ⁊ ab extraneis diſpoſitionib⁹ ꝗtū eſt poſſibile denudata. Dicitur aūt eſſe in extranea materia inꝗtū eſt in eſſentia materie in qua ſunt extranee diſpoſitiones Que ſi ſint in eadē materia: igneitatem patiētes: tñ non ſunt ei⁹ puritati ꝯuenientes. Et ſic inꝗtū eſt in materia cū diſpoſitionib⁹ multis terreſtribus: dicitur ignis carbo. Sȝ inꝗtū eſt in ea cū diſpoſitiōib⁹ aereis loquēdo de aere cōmixto vaporibus terreſtribus ⁊ humidis aqueis: ſic eſt ignis flāma. Uñ dicit phs. 2. de gene. ꝙ ignis flāma eſt fumus accēſus. Uñ ꝑncipalius ⁊ per prius dicit̄ ignis de igne in ſpera ſua qui eſt lux: ꝗ̄ de igne flāma. Et ꝑ pri⁹ de igne flāma ꝗ̄ de igne carbone. Et pro tāto dicit phūs forte ꝙ differūt ſpecie. i. quo ad materiā ⁊ diſpoſitiones materie. ℂ Ad ſcōm cito patebit quid dicendū. Uel poteſt dici ꝙ illa circumferētia eſt locus ꝓprius ignis qñ eſt in ſua ꝓpria materia. Sed ſi eſt in aliena materia: pōt eſſe in alio loco: ⁊ perpetuari ſi talis materia nō eſt ꝯſumptibilis. Et ſic eſt de igne inferni. ℂ Ad tertiū dico ꝙ illa diuerſitas actionis eſt ꝓpter diuerſitatē diſpoſitōis materie.

ℂ Secundū correlarium.

A IGnez inferni dico perpetuū ⁊ affliget dānatos ineternū. Jſtud correlarium ꝓbatur ex dicto ſaluatoris Mathei. 25. Jte maledicti i ignē eternū. Eternus eſt ſemꝑ a parte poſt non a parte ante. Jtē Mathe. 3. Cōburet illos igne inextinguibili. Jtē yſaye. 33. Et erit terra ei⁹ in picē ardentē nocte ⁊ die: ⁊ nō extinguet̄ in ſempiternū: ᵹ ignis inferni erit etern⁹. Et ſi arguat̄ q: vt ꝓbatū ē in ꝑcedēti correlario. Ignis inferni ⁊ ignis elemētaris ſunt eiuſdē ſpeciei: ſed elemētaris eſt corruptibilis: ᵹ ⁊ infernalis. Sed nullū corruptibile ē ꝑpetuū ᵹ ignis infernalis nō eſt ꝑpetu⁹. Jtē ignis nō pōt ꝑpetuari in aliena materia niſi adminiſtret̄ ſibi materia ſine fine vt ḋr Prouerbi. 30. Jgnis nūꝗ̄ dicit ſufficit ſufficit: ſed tñ aqua ⁊ aer finita ſunt: ᵹ ignis infer-
B nalis cū ſit in aliēa materia nō ꝑpetuabit̄. ℂ Pro cuius declaratione recitabo aliquas opiniōes. ſcōo videbit̄ qḋ ſit dicendū ꝗtū ad primū. Opinio fuit aliquorūdā ignē ibi ꝑpetuari ꝑ naturā: q: ibi ignis eſt in ſua materia ꝓpria ex influētia celeſti: q: a centro terre immitti a quolibet pūcto celi ꝑpendicularis radius in illa ꝓportiōe in qua eſt ꝯſeruatiua ignis in materia ꝓpria ſicut in circūferentia: ꝗuis eñ tali influētie ꝑ elōgationeȝ a celo detrahat̄ tñ ꝑ formationē radiorū ꝑpetuā a quolibet pūcto immiſſorum ad centrū recōpenſat̄: ſed iſta opinio fantaſtica eſt ⁊ friuola. Cū eñ celeſtis influētia quā requirit ignis in ſua ꝓpria materia repugnās ſit ꝓportioni illius influētie quā req̇rit pura terra: nō eſſet naturale pure terre tēdere ad centrū: ſed magis refugere centrū: nec eſſet ibi pura terra verſus centrū ſicut in ſuperficie: qḋ tñ falſum eſt. ℂ Alia opinio C
eſt ꝙ ignis inferni eſt ſub aliena materia. Et in illo loco ꝑpetuat̄ per naturā. Dicūt eñ ꝙ ꝯtinue depaſcit ſuā materiā. Sed q: in loco illo eſt celeſtis influentia: ꝯuertēs ꝯtinue aquā in terrā: ⁊ partē aeris ⁊ interdū partē illius ignis. Jdeo ꝑpetuari pōt: q: ſicut ex vna parte materia ſua ꝯſumit̄: ita ꝑ influētiam ꝑdictā ꝓportionabil̄r regn̄atur. Sed iſta opinio nō valet: q: tūc ille ignis nō eēt ꝑpetu⁹: q: poſt iudiciū ceſſabit oīs ḡnatio ⁊ trāſmutatio elementorū. Jō inſufficienter aſſignat ꝑpetuitatē ill⁹ ignis. ℂ Jdeo dico ꝙ ille ignis eſt in aliena materia: ⁊ ꝑpetuo durabit. Nā ille a deo fuit ꝓduct⁹ ⁊ ſupnaturaliter. Nā ſi in ſuo eē naturali maneret: ꝯſumeret totā terrā. Uñ btūs Aug. 21. de ciuit. dei. c. 4. 5. ⁊. 6. ⁊. 7. Narratis mirabilib⁹: vtpote de fonte apō garamātas q̇ dieb⁹ ē tā frigid⁹ ꝙ nēo ex eo bibere poſſet: ⁊ noctib⁹ ē ei⁹ aqua tā calida ꝙ nō poſſet tāgi. Et ſic alia mlta mirabilia ponit. Sȝ final̄r ponit i ꝑncipio ſeptimi capituli. Cur itaqꝫ nō poſſit facere de⁹ vt reſurgāt corꝑa mortuoꝝ ⁊ in igne eterno cruciēt̄: nōne q̇ de nihilo ſec mūdū hꝫ facere pōt. Et ſic vr̄ Aug. tenere ꝙ ſicꝫ fecit mūdū ſupnatural̄r ita ſupnatural̄r ꝯſeruat ignē vt ſit etern⁹ hꝫ exigēte D
ordine diuine iuſtitie. ℂ Si diceret̄ ꝙ de⁹ a principio ibi poſuit materiā tal' diſpoſitiōis. Et in ꝗ̄a talē influētiā celi vt ardere poſſit vel igni ꝑſtare fomentū ⁊ nō ꝯſumi: a rōne recedere non vr̄: ſaltē de creatōe a ꝑncipio materie ignis: dimittēdo influētiā celi: cū talis poſt iudiciū non erit. Jdeo materia ignis creata a deo ꝑſtans fomentū igni ſine ſui cōſumptiōe vr̄ eſſe opinio Aug. ponēdo illa mirabilia Tñ tal' creatio materie: ē ſupnatural': q: natural̄r ꝯſumeret̄ ab igne. Et iō q: eſt ſupnatural' a nulla influētia celi poterit corrūpi vel ḡnari: ſed manente dei influētia ḡnali: in ꝑpetuū ꝯſeruabit̄. Ad argu- E
mēta in oppoſitū facta r̄ideo. ℂ Ad primū ꝯcedo ꝙ ignis infernalis ⁊ elementaris ſunt eiuſdem ſpeciei. Et cuȝ vltra dicis: ergo ignis infernalis eſt corruptibilis ſicut elementaris: certe concedo naturaliter: ſȝ q: de⁹ ſupnatural̄r creauit materiā ꝯſūptibilē preſtāteȝ ſemꝑ fomentū illi igni: ideo ꝗuis naturaliter eſſet corruptibilis: tamen ſupernaturaliter eſt incorruptibilis. Jdeo non ſic eſt de igne elementari qui diminuitur in ſua ꝓpria natura. ℂ Ad F
ſcōm patet quid dicenduȝ: quia illo igni non oportet materiam miniſtrare continue ſicut noſtro igni: quia vt predictum eſt materia fuit creata ſupernaturaliter incōſumptibilis. Jdeo pȝ ad argumēta.

ℂ Tertium correlarium.

Damnatorũ anime igne cruciabunť.
Sed de hoc opiniones hñtur. Iſtõ
A correlariũ pono ꝓpter euangeliũ de
malo diuite:in quo ponit Luc. 16.
Qđ ille diues eleuauit oclos ⁊ vidit
lazarum in ſinu abrahe: ⁊ rogauit
vt intingeret digitũ in aqua: ⁊ poneret vnã guttaꝫ
aque in lingam ei⁹ q: cruciabať lingua ei⁹ in flãma
ignis. Et doctores altercanť ſi fuit res geſta vel pa
rabola:ex eo q: ibi ponunť mẽbra in illis.ſ. diuite
⁊ lazaro:in q̃bus non erat niſi aia ſeparata q̃ eſt in
corporea. Et iõ nõ fuit res geſta vt dicunt: ſed pa/
B rabola. ¶ Sed in veritate fuit res geſta. Nã ſalua
tor in hoc euãgelio dat exemplũ de auaris diuitib⁹
q̃ non faciũt pauperes amicos vt recipiant eos in
eterna tabernacula:ſicut iſte malus diues q̃ noluit
bñfacere lazaro qui ad litterã fuit in tormẽtis ⁊ la/
zarus in req̃e vt ait Beda ſuper Lucã. Qui ſm hi
ſtorias hebreo:ũ fuerũt ambo de ciuit. Ihrlm. Vñ
ait Cirillus. Refert traditio iudeorũ lazarũ quen/
dam de ciuitate ihrlm:tũ cꝑis fuiſſe iheroſolimis:
extrema paſſuꝫ inopia ⁊ infirmitate:cuius dñs innᵒ
euãgelio meminit:ipm adducẽs in exemplũ ad ma
ioris ſmonis manifeſtationẽ. Ex quo colligit Am
broſi.ſup Lucã ꝙ eſt res geſta ⁊ nõ ꝑabola: vt pa/
tet:q: nomẽ pauperis exprimiť. Vñ Greg. in omel.
Quia plus ſolẽt inter ppl'm ſciri nomina diuitũ ꝙ
pauperũ:ideo dñs dic̃ nomẽ paupis ⁊ nomẽ diuit'
tacet. Nã nomẽ paupis erat ſcriptũ in libro vite:iõ
ponit in euãgelio. Nomẽ aũt diuit' nõ erat ſcriptũ
in libro vite:iõ nõ ponitur in euãgelio. Eſt ğ res ge
ſta:q: illi duo fuerunt tꝑe xp̃i: iõ de eis exemplifi/
cat ſicut de re geſta. Et de facto fuit res geſta : ⁊ ſi/
cut rẽ geſtam narrat xp̃s ⁊ in ſacra biblia nõ poni
C tur ꝑ parabola: ſed ꝑ re geſta. ¶ Sed reſtat quõ
diues ille ⁊ lazarus habebãt illa membra. De hoc
ſunt tres opiniones. Vna eſt dñi Bertrãdi de thur
re ordinis minorũ cardinalis: ꝯuent⁹ ſigiacẽ:quaꝫ
ſic declarat. De flãma ignis nõ dubiũ eſt q̃n ſit ibi
realr. Oculi aũt ⁊ lingua ⁊ digiti erãt ibi ymagia/
ne. Aia eñi dãnata affligiť ſub ymaginatõibus q̃s
traxit a corꝑe. Vñ in afflictiõe reproborũ ſiľ ꝯcur/
runt pena vera ⁊ ymaginaria. Et actio ſiľ naturaľ ⁊
ſuꝑnaturaľ:ſiľ intrinſeca ⁊ extrinſeca. Imaginaba
tur eñ aia diuitis q̃ vere cruciabatur vera flãma:ſe
hñe oclos:linguã:⁊ cetera corꝑis mẽbra:qđ ꝑmiſ/
ſum fuit vt magꝭ affligereť. Imaginabať etiã lazaꝝ
hñe corp⁹. Aqua aũt eẽ ibi realr poterat:q: ſctõꝝ
limb⁹ erat in terra. Et ſic quedã erãt ibi realr: ⁊ q̃/
dam imaginarie:ſicut ꝯtingit mulierib⁹ facinab⁹
q̃ credũt eẽ in ſabbatis ⁊ feſtis ⁊ mira facere:ſed h̃
eſt ſolo ſpũ imagiatiue. Et h̃ patiunť ex ſola demo
nũ deluſione. Vñ. 26.q.5.c. Epi.dr. Si q̃dẽ ipe ſa
thanas q̃ ſe trãſfigurat in angelũ lucis:cũ mentem
cuiuſꝗ mulier' cepit:⁊ hãc ſibi ꝑ infidelitatẽ ſubiu
gauerit:illico trãſformat ſe in diuerſarũ ꝑſonaruꝫ
ſpẽs ⁊ ſiľitudines. Et mentẽ quã captiuã tꝫ in ſom
nis deludens:mõ leta:mõ triſtia:mõ agnitas ꝑſo/
nas:mõ incognitas oñdit. Per q̃ crimina inducit:
⁊ cũ ſolus ſpũs infideľ h̃ patiať: h̃ nõ in aio ſed in
corꝑe arbitrantur euenire. Et ſic diuino dei iudicio
ſpũs dãnati vt magis patianť:credũt habere cor/
pus:qđ tñ nõ hñt. Iſta opinio dñi Bertrandi de
thurre eſt ſubtilr imagiata ⁊ bene colorata. ¶ Alia
opinio eſt que dicit ꝙ eſt res geſta: ſed mẽbra acci/ D
piũtur methaphorice. Et iſta eſt quaſi cõis opinio
Vt ꝑ digitũ lazari intelligať v̾tus auxiliatiua. Per
oclos v̾t⁹ cognitiua. ꝑ linguã mẽſ' vitiũ reſeratiua
q: cruciabať in mẽte ꝑ peccñ guloſitat' factũ in lin
gua. Alia eſt opinio ꝙ de facto erãt illa mẽbra. Nã
ſpũs defunctorũ in corꝑe igneo vt in dãnatis : vel
aereo vt in ſaluatis:ad ſiľitudinẽ corꝑis qđ habe/
bãt ante:ibi cruciant dãnati:vel delectanť ſaluati
Hoc pꝫ q: mlti ſpũs fuerũt viſi in h̃ mũdo ad ſiľitu
dinẽ corꝑis qđ habebãt in p̃ſẽti vita. Nõ ꝙ illa cor
pora habeãt carnẽ ⁊ oſſa:nec aia eſt forma naturaľ
illi⁹ corꝑis:ſed tãꝗ motor ei⁹. Ideo nõ eſt ꝯceden
duꝫ ꝙ illud corp⁹ habeat vitã:ſicut nũc corp⁹ nr̃m
cuius aia ẽ ꝓpria forma:dãs ei vitã. Illis aũt cor/
porib⁹ aia nõ influit vitã:ſꝫ ex diuina volũtate ꝓce
dit vt aie habeãt illđ corp⁹ tãꝗ imaginẽ corꝑis ꝑ/
cedẽtis: vt magꝭ crucienť: vľ magꝭ delectenť. Et hñt
illa corꝑa inſtrumẽta ſenſuũ vt in q̃bus magꝭ pecca
uit hõ in h̃ mũdo in aliquo ſenſu in illo crucietur.
¶ Iſta opinio quodã mõ poſſꝫ ꝓbari ex dictis ſcĩ E
Bernardini de euãgelio eterno:vbi dr. Spũs q̃ natu
ra ꝑponiť corꝑi:⁊ in corp⁹ hꝫ influere ⁊ ipm moue
re:ꝑuerit ꝑ peccñ dignitatẽ ſue nature:⁊ vilitati ſe
ſubdit. Hic ẽ ꝙ ſꝫ ordiẽꝫ diuie iuſtitie: ſpũs igni cor
poreo incorꝑetur:nõ vt in illũ influat vitã:ſꝫ vt di/
uino decreto ſuſcipiat penã. Cũ eñ rei quã horret
ꝑ timorẽ diuini⁹ immiſſuꝫ:⁊ quã ſentit ꝑ vim natu/
ralis ſenſus:ſic inſeꝑabilr incorꝑatur:ꝙ neceſſe eſt
vt acriter tormẽteť:q̃re ſpũs incorꝑatur igni. Vtrũ
aũt habeat figurã quã ante habebat in corꝑe car/
nis:nõ exprimit:ſed tꝫ ꝙ ſpũs hꝫ corp⁹ igneũ. Et di
cunt aliq̃ ꝙ hñt illđ corp⁹ in ſiľitudine corꝑis qđ
ꝑmitus habuerũt ſicut pꝫ ꝑ exẽpla ſctõꝝ in q̃bus
narrať ꝙ ſpũs ſunt viſi in p̃ſtina figura:aliq̃ in cor
pore ignito:aliq̃ in corꝑe nõ ignito. Et ſic apparue
rũt aliq̃ dãnati:vľ etiã aliq̃ qui erãt in purgatorio
vt pꝫ ꝑ btm̃ Grego. in lib. dialog. vbi multa ponit
exẽpla. Iſta opinio poſſet etiã ꝓbari ꝑ btm̃ Aug.
dicẽs. Si quis putat aias a corpore exutas:corpo
ralibus locis detineri cũ ſint ſine corpore:non dee/
runt qui fauent diuitẽ ſitientẽ ⁊ in loco fuiſſe cor/
porali. Cõtendantꝗ ipſam aiam corporalẽ ꝑparaſ
ſe linguã: vt ſtillã aque de digito lazari accepiſſet. Auguſti.
Dicit ibi Auguſti. ꝙ illi qui dicunt animas habe/
re corpus ⁊ detineri in eis : non deficiunt ab opi/
nione euangelij vel illorum qui tenent diuitem fuiſ
ſe ſitientem:⁊ preparaſſe linguam ⁊ ſtillam aque ca
pientem de digito lazari. Ergo ſm Auguſti. Qui
tenent animas poſt mortem habere corpora nõ de
ficient. Non eſt ergo inconueniens dicere ꝙ anime
poſt mortem per diuinam voluntatem habeant et
membra ſimilia membris humanis in quibus ſm
qđ magis peccauerunt crucientur. Et quia diues
valde peccauerat in lingua:ideo valde cruciabatur
in lingua. Tamen illi ſpiritus non cruciantur tan/
tum in illo corpore:ſicut cruciabuntur poſt iudiciũ
in proprio corpore reaſſumpto. ¶ Et credo ꝙ iſta F
opinio poſſet ſuſtineri. Cum videamus aliquos
ſpiritus defunctoꝝ habere corp⁹ ſimile corꝑi priori.
Et aliqui ſunt viſi igniti : ⁊ forte ſunt ſpũs dãnati
vel purgatorij qui ſunt alligati in corpore igneo

Et aliqui ſunt viſi albi᷑ clari.ꝛ forte erant ſp̄s ſal
uati: qui voluntate dei habent corpora de natura
lucis. Et hoc facit deus ad gloriā ꝛ honorem ſan/
ctarum animarum: donec ꝛ quouſqꝫ reſumāt pro/
pria corpora. Jō maior pena: vel maior gloria erit
poſt iudicium cū corporibus ꝓpriꝭs ꝙ̄ cū alienis
Jdeo tenēdo iſtā opinionē realiter habent corpa ꝛ
mēbra ſimilia mēbris humanis: ꝛ per ꝯ̄ñs ibi erāt
membra realiter ſimilia mēbris humanis. Tenen/
do opinionem dn̄i Bertrandi de turre. ꝙ̄uis ibi nō
eſſent membra realiter tn̄ ibi h̄nt mēbra imagina/
rie. Tenendo autē cōmunem opinionē: ibi nō ſunt
mēbra realiter nec imaginarie ſꝫ metaphorice ſum
pta ſicut dicitur de deo. Job. 5 Manus tue dn̄e fe
cerunt me: tn̄ realiter deus nō habet manus: ſed ac
cipiunt̄ ibi pro potētia creandi: q2 ſicut manꝰ for/
mant opus: ita potentia creādi format omnia. Eli/
ge opinionem quā voluerit: q2 nulla eſt contra ſa
cram ſcripturam.

¶ Scd̄a concluſio.

IGnis infernalis cruciat malignos
ſp̄s q2 eſt ibi terror diuinitus im/
A miſſus. Jſta cōcluſio probat̄ Ma
thē. 25. Jte maledicti in ignē eter
num qui paratus eſt diabolo ꝛ an
gelis eiꝰ. Jtē grego. in lib. dial. 4.
ca. Dicit. Diabolus eiuſqꝫ angeli cū ſint incorpo
rei: corporeo igneo ſunt cruciādi. Quid mirū ſi ani
me ātequā recipiāt corpora poſſint corporea ſentire
tormenta. Jtē Aug. 2j. de ciui. dei. ca. 10. Cur non
dicamus: ꝙ̄uis miris tn̄ veris modis et ſp̄s igneo
corporeo poſſe pena corpalis ignis affligi. Si ſpi/
ritꝰ hoim̄ includi corpalibus membris poterūt etī
am tūc profecto in corpore tūc poterunt corporum
ſuorū vinculis inſolubiliter alligari. Adherebunt
ergo ſi eis nulla ſūt corpa ſp̄s demonū. Jmmo ſpi
ritus demonis incorporei: corporeis ignibus ſunt
cruciandi: vt non ignes quibus tūc adherebūt: cor
iunctura inſpirentur ꝛ animalia fiant q̄ cōſtent ex
ſpiritu ꝛ corpore. Sꝫ ex hijs accipiētibus penā nō
dātes ignibꝰ vitā. Tenet h̄ Aug. ꝙ ignis affligit de
mones ꝛ aīas ſepatas dānatoꝝ. Tenet iſup ꝙ ſp̄s
dānatoꝝ h̄nt corpꝰ igneū cū mēbris i q̄bꝰ corpibꝰ
alligāt̄. Nō ꝙ influāt vitā: ſꝫ vt ibi diuino decreto
ꝛ miris modis ſuſcipiāt penā. Et h̄ ē ad ꝯfirmatio
nē tertie opinionis p̄dicti tertij correlarij. Tꝫ ēt ꝙ
demones h̄nt corpa de igne. Et ꝯiugūt̄ illi corpi.
Nō ꝙ ex tali iūctura cū igne: ignis fiat aīal viuū cō
ſtitutū ex ſpū demonis. Nec ꝙ talis demon influat
vitā. Sꝫ eſt ibi diō decreto vt ſuſcipiat penā. ¶ Sꝫ
nūc reſtat dubiū quō ille ignis poterit cruciare de
mones vel ſp̄s hūanos. Cū dicat aug. ſup Gen. 12.
Qō oē agens p̄ſtātiꝰ ē paſſo. Corpꝰ aūt igneū nō
eſt preſtātiꝰ ſpū ſꝫ ecōuerſo: g̊ illō corpꝰ nō poterit
agere in ſpm̄. Jtē primo de generatione dicit ph̄s.
Corpꝰ nō agit niſi per ꝯtactū: corpꝰ aūt nō pōt tā
gere ſpm̄: q2 illa ſe tāgūt quoꝝ vltima ſūt ſimꝉ. ſp̄s
aūt nō hꝫ vltima cū ſit idiuiſibilis. Jtē p̄mo de ge
ner. Agēs intēdit ſibi aſſimilare paſſū. ſꝫ corpꝰ nō
pōt ſibi aſſimilare ſpm̄: q2 ſp̄s poſſet aſſumere for/
mā corporeā: qō ē falſū g̊ ꝛc. ¶ Pro ſolutiōe iſtoꝝ
B de cruciatiōe demonū ꝛ ſpirituū dānatoꝝ varie ſūt

opiniōes. Quedā opinio dicit ꝙ ſp̄s ſepati nō poſ
ſunt affligi niſi ꝑ priuationē deſiderati boni. Ex q̄
priuatiōe tanquā malorū in eis vehemens triſtitia gn̄a
tur. Vn̄ algazel. lib. 5. phiſ. dicit. c. 4: Qō aīa i cor
pore fuit amatrix corpaliū voluptatū. Et ꝙ illa di
ſpoſitio ꝑ priꝰ nō iprimit̄ i ea: ꝛ iheret vehemēter d̄
ſideriū eiꝰ ad illā: Poſtea ṽo poſt mortē iſtrumēto
rei d̄ſiderate amiſſo remanꝫ d̄ſideriū eiꝰ, ꝛ amor. Et
hic eſt cruciatꝰ ieffabilis. Sed hec rn̄ſio ſeu opinio
nō ſufficit. Nā dicit aug. ꝙ ſp̄s icorpei poſſūt igne
corporeo affligi vt pꝫ. 2j. de ciui. dei. c. 10. Et parū
poſt dicit de demonibꝰ. Demones corporeis igni/
bus ſūt cruciādi. Alij dicūt ſp̄s ſepatos igne cruci
ari corporeo: ꝙ̄tū vidēt ipꝫ p̄paratū ad h̄ vt eo cru
cient̄ in cordibꝰ ſuis: ſicut latro ſuſpēdēdus i vno
patibulo: ipm̄ vidēdo cruciat̄ ꝑīꝰquā ſuſpēdat̄ in eo.
Sꝫ hec opinio nō ſufficit: q2 nullo mō poſſet ad ma
los āgelos applicari: q̄ tn̄ illo ꝑpetuo cruciabunt̄
¶ Alij dicūt ꝙ igne corporeo cruciabunt̄: iq̄tū in
tellectui coꝝ iprimit̄ ſuꝑexcellēs ſimilitudo illius
ignis. Sꝫ nec iſta opinio ſufficit q2 ſꝫ ph̄m. 3. d̄ aīa
Nō ſic intelligere itelligibiliū ledit intellectū: ſicut
ſēſibiliū excellēs ledit ſenſū: q2 ꝑꝑ excellēs ſenſibi
le ipedit̄ ſenſus i ſentiēdo. Sꝫ itellectꝰ poſt excellēs
intelligibile: nō minꝰ intelligit iſima ſꝫ magꝭ: q2 ſen
ſus per organū corpeū app̄hēdit: intellectꝰ n̄. Et p̄
terea dici nō pōt ꝙ ignis q̄cūqꝫ ſit iproportionabi
le obiectū intellectꝰ cū poſſit intelligere: ꝛ id qō eſt
igne ſupꝰ ꝛ inferꝰ. ¶ Alia ē opinio qō ſp̄s ſepati
igne corporeo cruciāt̄: nō inq̄tū ipꝫ app̄hēdūt app̄
hēſiōe ſimplici ſꝫ cū firma eſtimatiōe: q̄ eſt ꝯ̄ria que
nature ꝙ̄uis eſtimatio falſa ſit qō cōfirmat̄ ꝑ gre/
gorīū dicētē quarto dialogorū: nō multū ante me/
diū: teneri ꝑ ignē ſpm̄ dicimꝰ vt i tormēto ignis ſic
vidēdo atqꝫ ſētiēdo ignē. Nā cōſpō patit̄ qō videt:
ꝛ q2 cōcremari ſe aſpicit: cremat̄. Jtē allegāt augu.
12. ſup ge. ad lr̄am lōge an̄ finē dicētē: ꝙ nō ſūt cor
poralia: ſꝫ ſimilia corpibꝰ q̄bꝰ aīe a corpibꝰ exute
efficiūt̄ ſeu bene ſeu male cū ꝛ ipe corpibꝰ ſuis ſimi
les ſibimet apparēāt: ſūt q̄ vera letitia: ꝛ vera mole C
ſtia facta de ſba ſpūali. ¶ Preterea huic opinioni
vꝫ cōcordare qō dicit Auicēna. 9. metha. c. vltimo
loquēs de diſpoſitiōe aiaꝝ hūanaꝝ cum ſūt exute a
corporibꝰ ſuis: dicit ei ſic. Aīe male vidēt penā quā
imaginauerāt i h̄ mūdo: ꝛ affligunt̄ ea. Forma eīn̄
imaginata: nō eſt debilior ſenſibili: ſꝫ ē maior ip̄: eſ/
ſiōe ꝛ clade ſicut videmꝰ i ſōnis. forte eīn̄ ſomniatū
maiꝰ ē ꝑ modulo ſuo: ꝙ̄ ſenſibile tūc ꝙ̄tomagis il/
lud qō ē in alio ſeculo fortiꝰ ē: ꝙ̄ qō ē in ſomnis: ꝑꝑ
paucitatē ipediētiū: ꝛ exſpoliatiōꝫ aīe: ꝛ claritatēꝫ
recipiētis. Sꝫ hec opinio ē incōueniēs ꝛ iprobabi/
lis: q2 ſꝫ h̄ ſp̄s nō paterent̄ ab igne corporeo ſed a
ſua falſa eſtimatiōe. Preterea nō ē ꝓbabile: ꝙ mali
ſp̄s q̄ ſubtilitate ingētis igenij: illū ignē eſtimarēt D
ſue nature ꝯ̄riū ꝛ leſiuū ꝛ nō eēt ita in re. ¶ Alij di
cūt ꝙ ſp̄s patiunt̄ igne corporeo. Sꝫ nō ṽtute natu
re ignis abſolute: ſꝫ iq̄tū ē iſtrumētū diuine iuſtitie
Vidēmꝰ eīn̄ res multas h̄re actiōes in ṽtute pricipa
lis agētis q̄ eis nō cōpeterēt abſolute. Verbi gr̄a ca
lor naturalis in ṽtute aīe ꝯuertit nutrimētū i car/
nē. Lumē ſolare a luna receptū cū ṽtute lune ab ea
dē nauū in ṽtute lune generat humiditatē ſāraſma
in ṽtute luminis itellectꝰ agētis mouet itellectū poſſi

bilem. Corpora ſupcceleſtia cũ ſint inaīata: tñ virtu-
te intelligentiaꝝ motricũ generant in hijs inferiori-
bus v.tã vt pʒ in generatis p putrefactionẽ. Secu-
ris etiam in virtute motoris ſcindit arborem. Te-
nendo ergo ꝙ ignis affligat ſp̃s inq̃tum ẽ inſtru-
E mentũ diuine iuſtitie. ❡ Tñ adhuc vlteriꝰ perq̃ren-
dũ eſt magis in ſpãli. Per quẽ modũ. Et dicunt ali-
qui ꝙ ſupnaturaliter impſſa eſt igni infernali q̃dã
ſpũalis virtꝰ per quã ſp̃s affligit nõ naturali vir-
tute ignis ad hoc opante vel diſponente: q: vt di-
cunt nõ eſt poſſibile vt aliqua ꝟtus naturalis coo-
perẽt in ſupnaturali actiõe cũ p ſe ad eã nec cõple-
te nec incõplete poſſit attigere. Pro tãto ergo ignis
ille dicat̃ affligere ſp̃s: q: ſupnaturalis virtꝰ in ip̃o
exiſtens ſicut in ſubiecto illos affligit ſicut aliq̃ ſub-
ſtantia ſupnaturaliter dealbata poſſet dici viſuꝫ di-
ſgregare. Sʒ iſta opinio in tribꝰ videt̃ deficere vt di-
cit Ricard. de me. vil lib. 4. d: 44. q. penult. Unũ
eſt ꝙ ſm eam ignis nõ affligit illos ſp̃s vt iſtrumẽ-
tum diuine iuſtitie. Q: opʒ ꝙ inſtrumẽto aliq̃ natu-
ralis aptitudo ſit ad illã actionẽ ad quã applicat̃
a virtute motoris: vt pʒ in ſecuri reſpectu actꝰ ſcin-
dendi: ꝛ in malleo reſpectu actus cõterẽdi. Aliud ẽ
ꝙ nõ videt̃ ꝓbabile ꝟtutẽ ſpũalẽ eẽ imediate in re
corpali ſicut in ſubiecto. Ita vt ſit ibi manẽs: ꝛ nõ
in fieri ſicut dicit iſta opinio. ❡ Tertiũ eſt ꝙ vide-
mus naturale lumẽ rõnis p qð ſolũ intellectꝰ nul-
lo mõ põt attingere ad viſionẽ dei in patria opera-
ri ad illã viſionẽ reſpectu luminis glẽ: p qð attingi-
tur viſio dei. Uerũ eſt tñ ꝙ actiõe ſupnaturali: q: a
deo nõ eſt mediãte virtute finita ſʒ tñ mõ imediate
vt create: nõ põt coopari virtꝰ naturalis: q: nec ad
hoc põt vllo mõ attingere virtꝰ ſupnaturalis fini-
ta. ❡ Dicendũ eſt ꝗ ſm veritatẽ ꝙ dolor põt dici
F paſſio vel triſtitia. Cũ aũt aĩa nr̃a ſit cõiũcta corpi.
Ex qua cõiunctione ſequit̃ in aĩa amor maximꝰ ad
carnẽ ſuã. Cũ aũt corpꝰ patit̃ ex ſua ſenſitiua: aĩa
aũt app̃hẽdẽs leſiõeʒ ſui corpis dolet. Et talis do-
lor vocat̃ ꝛ eſt paſſio ꝯñs app̃henſionẽ ſenſitiuã ꝛ
in appetitu ſenſitiuo. Qñ eñi aliq̃d accidit ꝯ̃ velle
qð eſt diſſenſio ab hijs rebꝰ que nobis nolẽtibꝰ ac-
cidunt: cauſat̃ dolor q̃ vocat̃ triſtitia. Et talis triſti-
tia eſt in appetitu intellectiuo ſeu ĩ volũtate. Et ſic
eſt app̃hẽſio alicuꝰ obiecti noliti. Dolor ergo que
eſt paſſio ex appetitu ſenſitiuo: nõ ẽ in ãgelis vel aĩa-
libus ſepatis: niſi fingat̃ ꝙ in aĩa ſepata ſit appeti-
tus ſenſitiuꝰ. Et pari rõne ſenſus: qð falſũ ẽ. Cũ ap-
petitꝰ ſenſitiui ſint totꝰ cõiuncti ſicut ꝛ ſentire. Q:
nec corpꝰ ſepatũ ſentit: nec aĩa ſepata ſʒ totũ cõiũ-
ctũ. ſ. hõ. De triſtitia aũt cũ ſit ex volũtate ex app̃-
hẽſiõe obiecti diſcõuenictis ſm rõnẽ: vel opʒ q̃rere
obiectũ qð ſtatĩ oſtẽdat̃ vt diſcõueniẽs p rõnẽ ꝛ tñ
poſitũ. Uel ſi nõ põt ſtatĩ oſtẽdi vt diſcõueniẽs niſi
a rõne errante q: nõ eſſet diſconueniẽs Michaeli.
Nõ vr̃ rõnabile ꝙ illa afflictio ſequat̃ rõneʒ erro-
neã: ſʒ opʒ ibi ide cãre obiectũ diſcõueniẽs ſʒ ratio-
nem q: nolitũ. ꝛ tñ poſitũ. Jõ ignis ille eſt obiectũ:
ſic diſcõueniens. Et hoc dupliciter primo vt deti-
nens ſpiritũ diffinitiue. Scðo vt immutãs obiectiue.
G De primo: ex diuina iuſtitia ſp̃s malus detin et̃ ab
igne. Et eſt in igne v t in loco diffinitiue detẽtꝰ tan-
ꝙ in carcere. Et demõ videns ſe detentũ in igne: ap-
p̃hẽdit vt obiectũ diſcõueniẽs. Et vt ſup ſumme
odit illã determinationẽ volũtatis diuine: ideo ſũ-
me odit illũ ignẽ a quo detinetur. Ergo ignis vt de-
tinens ſpm̃ cauſat maximã triſtitiam in voluntate
demonis. Et ſic neceſſe eſt vt acriter tormẽtet̃ ſicut
incarceratus ſũme odit carcereʒ: ꝛ locus ille a quo
detinetur vt obiectũ diſplicabile agit ad triſtitiã. Jõ
ille ignis detinens decreto diuine iuſtitie ſp̃s. Cum
ipſis diſpliceat ſumme ille ignis. Agit in odium ſui
vt diſplicabilis obiecti. ex quo triſtitia generat̃. Et
per conſequens ignis corporeus iſto mõ agit in ſpi-
ritũ ꝛ tormẽtat ipſum: ꝗꝗ ex ſua naturali virtute
non poſſet ſpm̃ detinere effectiue: tñ ex quo diuina
virtute incluſus eſt in igne. Ille ignis detinet eos
formaliter ex virtute diuina ne poſſit libere tẽdere
ad alterũ locum dimittendo locum carceris ignis.
Jdeo quodammodo poſſet ignis dici effectiue de-
tinere ſpiritus ſicut prohibens virtute diuina ali-
quã detentionẽ aliã: ſed in veritate nullus locꝰ cor-
poralis poteſt angelũ detinere actiue actione de ge-
nere actionis. Jdeo ille ignis nõ eſt pertinens ad
actionem ſed tantum eſt reſpectus extrinſecus ad-
ueniens reducibilis ad genus vbi. Detinẽs autem
actiue ſeu primo modo q: detinẽs eſt ad locum: ſeu
ſecundo modo q: prohibens eſt ad aliũ locum li-
bere accedere ꝛ dimittere locum ignis. Certe ad ac-
tionem dei ſolum pertinet immediate quia contra
voluntatem angeli: ſaltem ſi non haberet ſuperio-
rem angelum nõ poſſet fieri detentio niſi a deo im-
mediate. ❡ Sʒ bene verũ eſt ꝙ angelꝰ nõ tñ odit H
detentionem actiuã dei: ꝛ ſuã paſſiuam a deo. Sed
odit detẽtionẽ formaliter perpetuã ab iſto igne. Et
quia ignis vt viſum eſt detinet formaliter angeluꝫ
per reſpectum extrinſecum aduenientẽ. Jõ triſtat̃
de igne ſic detinente. Sicut in carceratus triſtat̃ de
carcere ꝛ de tentione carceris. Triſtabile ergo cauſa
eſt triſtitia. Et ſic ignis poteſt agere in ſpirituꝫ. Jõ
ignis cum illa detentione formali eſt effectiue cau-
ſa triſtitie. Et ſic vltra cum triſtitia ſit formaliter
cruciari: ſequitur ꝙ ignis vt detinens formaliter
ſpiritũ: cruciat ſpm̃ effectiue. Et ſic põt ſaluari illud
dictum. Quomõ ignis ſit inſtrumentũ dei in cruciã-
do. ❡ Nota tamẽ ꝙ ꝑncipalꝰ odit angelꝰ detẽtio-
nem actiuam dei: ꝛ ſuam paſſiuam a deo quam de-
tentionem formalem ignis odit. Nam ſecundã nõ
odit niſi in ordine ad primam. Et ita ꝙ ignis obie-
ctiue affligat angelum: inſtrumentaliter affligit in
ordine ad actionem dei. Nec ſequitur ignis non de-
tinet effectiue: ſed formaliter tñ: ergo non affligit ef-
fectiue. Non valet q: ignis vt detinens formaliter:
eſt obiectum nolitum. Et apprehenſum vt poſituꝫ
effectiue infert triſtitiam. ❡ Sed nũc querendum K
eſt qualiter vt obiectum immutans contriſtat. Di-
cendum eſt primo ꝙ intellectus angeli detinetur
perpetuo vel determinatur ad conſiderandum in-
tenſe igneꝫ in ratione obiecti. ❡ Scðo apprehẽdit
iſtaꝫ determinatiõeʒ ad ip̃aꝫ cõſiderãdũ. ❡ Tertio
odit. Et ſic hʒ triſtitiã q̃ naſcat̃ ex quattuor. Ex effe-
ctu cõmodi ex qua vult oẽ obiectũ ꝓut ſibi delecta-
bile fuerit conſiderare nunc hoc nunc illud. Et mo-
uetur ex ſuperbia qua vult vti intelligentia ſua ſe-
cundum imperium ſue voluntatis. Et contriſta-
tur ex inuidia propter qð odit determinari a deo
ad vnã cõſiderationẽ. Et ſic primo ex rõne cõmodi

oꝛitur triſtitia: q2 non poteſt cõſiderare qõlibet ob-
iectū ad ſui delectationē: imo cogit̃ ꝯſiderare ignē
ad ſui ſummā triſtitiā: ſcđo habet triſtitiā ex ſua ſu-
perbia: q2 nõ poteſt applicare intelligentiā ſuā ad
libitū ſue voluntatis. Jdeo ex ſupbia odit deū: q2
impedit ſuā intelligentiā ne applicet ad ſui libitū.
Tertio ex inuidia ꝯſummatur triſtitia: q2 inuidet
deo: quia determinat ipm ad talē locū ⁊ ad talē cõ-
ſiderationē obiecti diſplicibilis. Quarto ſequitur
appꝛehēſio nuda nõ tm̄ iſtius ꝯſideratiõis intēſe:
imo ⁊ ex ꝯſideratiõe ignis ⁊ detētiõis formal' ipſi'
Quinto ex hijs ſeq̃tur vehemens triſtitia: ⁊ exinde
acriter cruciat̃. Jſta tm̄ detētio in ꝯſideratiõe ignis
intenſa: ⁊ ꝑpetua: ⁊ ꝯtra volūtatē angeli fit effecti-
ue ⁊ ꝓncipaliter: ⁊ ab igne actiue ſed min' ꝓncipali-
ter: ſicut põt dare exemplū: ſicut intellect' agens et
fantaſma ſe hñt ad mouendū intellectū poſſibilē in
nobis. Sic in ꝓpoſito: deus habet modū ſimilē in-
tellectui agenti: ⁊ ignis fantaſmati. Et eſſet oĩno ſi-
mile ſi in nobis intellectus agēs eſſet formaliter vo-
lens ⁊ poſſibilis ſimiliter. Et intellectus agēs per
voluntatē ſuam determinaret aliqđ fantaſma ad-
mouendū effectiue intellectū poſſibilē contra volū-
L tatem eius. ¶ Nec obſtat ꝙ principale agens ⁊ in-
ſtrumentū: non ſunt in eodē ſuppoſito hic: ſicut ⁊ in-
tellectus agens ibi ⁊ fantaſma: q2 ordo agentiū il-
lorum non requirit idētitatē ſuppoſiti. Et eſt ſcien-
dum ꝙ multomagis odit angelus ꝑpetuā detentio-
nē intelligētie ſue intēſa ꝯſideratione ignis: quā de-
tentionē formalē ſui localiter diffinitiue. Quia in li-
bero vſu intelligētie ſue ꝓ imperio volūtatis ſue cir-
ca qđcunq3 obiectū: multomagis ꝯſiſtit ꝑfectio ei'
⁊ multomagis deſideratur ꝙ liber vſus poteſtatis
ſue motiue q̃tū ad vbi diffinitiue. Jſta aūt detētio
in ꝯſideratione intēſiua ignis: ipedit ꝓmi libertatē:
quia per hoc impeditur intellect' eius perfecte cõ-
ſiderare alia ꝯſiderabilia: ſed detētio diffinitiua ab
M igne nõ ipedit niſi ſcđm. ¶ Et ſi diceret̃ q2 ignis eq̃-
liter detinet ſpũs detētiõe formali: g̃ oẽs ſpũs eq̃-
liter cruciabunt̃. Qđ eſt ꝯtra Augu. xx. de ciui. dei.
ca. 16. Neq3 ꝙ negandū eſt illū eternū ignē: alijs eē
leuiorem: alijs grauiorē. Jtē q2 ignis intelligibile
imprimit obiectiuā impreſſionē: ſed intelligere ob-
iectum eſt delectatio: ergo in tali ꝯſideratiõe nõ cru-
ciabitur ſpũs. Ad primū dico ꝙ detētio formalis
que eſt ſm diffinitionē formalē eſt equalis. Sz nol-
le nõ eſt equale: nec terroꝛ immiſſus in igne a deo nõ
eſt equalis: ideo magis odit' ab vno ꝙ ab alio. Et
intenſius nolle: ſicut magis peccauerūt: ideo ibi eſt
maioꝛ triſtitia. Ad ſcđm dico ꝙ ipꝛeſſio que eſt ad
intellectionē q̃tum eſt ex ſe eſſet delectabilis. Sed
in eodē inſtanti quo imprimit̃ fit nolitio ⁊ tāta tri-
N ſtitia: ꝙ oẽm delectationem excludit. ¶ Et ſi dice-
retur ꝙ corpus nullo modo poteſt agere in ſpm̄ cū
dicat Augu. decimotertio. ſuper gene. ꝙ agens eſt
preſtantius paſſo. Corp' aūt nõ eſt ꝓſtantius ſpũ:
ergo nullū corp' agit in ſpm̄. Jtē dicit phũs pꝛio
de gene. Corp' nõ agit niſi ꝑ ꝯtactū. Corpus aūt
non poteſt tāgere ſpm̄: cū ſpũs nõ habeat vltima
cum ſit indiuiſibilis: ⁊ illa ſe tangunt quorum vlti-
ma ſunt vnum: ergo ignis cum ſit corpus non po-
teſt agere in ſpiritum. Jtem primo de gener. Agens
intendit ſibi aſſimilare paſſum. Sed corpus non
non poteſt ſibi aſſimilare ſpm̄: q2 tunc ſpũs eſſet ca-
pax alicuius forme in qua aſſimilaretur corpi. Et
ſic eſſet corpalis: qđ eſt impoſſibile. Ad iſta argumen- O
ta reſpondeo. ¶ Ad primū eſt multiplex reſpõſio:
q2 auctoꝛitas Augu. eſt in agēte eq̃uoco ⁊ ꝓncipali
Et tale opz eē nobilius paſſo: ſed nõ opz de agēte
minus ꝓncipali ⁊ inſtrumēto: ⁊ tale nõ eſt nobilius
Sed ignis in cruciādo ſpm̄ nõ eſt agēs ꝓncipale ſz
deus q̃ nobilioꝛ eſt paſſo. Jgnis aūt eſt agēs min'
ꝓncipale ⁊ inſtrumētale: idõ nõ opz ꝙ ſit nobilius
paſſo. Jn detentione aūt ipſius angeli vt in loco dif-
finitiue: etiā de' eſt ꝓncipale agēs: ignis aūt forma-
liter ⁊ diffinitiue ꝯtinēs: ⁊ ibi nõ agit niſi vt inſtru-
mentū. Sicut fantaſma ſe hz ad intellectū agentē.
Jdeo in cauſando triſtitiā hoc mõ vel illo: nõ ē ꝓn-
cipale agēs: ſed volūtas ſpũs nolēs illud obiectū.
Magis eñ ex hoc ꝙ obiectū eſt nolitū: ſeq̃tur tri-
ſtitia ꝙ ex rõne obiecti in ſe: vl' ipſa appꝛhenſio obie-
cti noliti: q2 obiectū nõ tm̄ nolitū ſz etiā appꝛhenſū P
ꝯtriſtat. Et iſta eſt rñſio doctoꝛis ſubtilis. ¶ Ali-
ter reſpõdet Ricard' in. 4. d. 44. queſtio. 9. dicēs
ꝙ q̃uis ſpũs ſit nobilioꝛ igne natura. Spũs tm̄ pec-
catoꝛ eſt igne inferioꝛ inq̃tū ignis eſt inſtrumētū di-
uine iuſtitie. Uel põt dici ꝙ agēs eſt ꝓſtātius paſſo
actione ſubiectiua in termino imprimēte formā inhe-
rentē. Sed nõ eſt verū de actiõe obiectiua: ſicut ob-
iectū cauſat ſpēm in intellectu. Et in tali actiõe ob-
iectiua nõ eſt verū ꝙ agēs ſit ꝓſtātius paſſo. Mõ
angelus quedā cognoſcit ꝑ ſpēs ſibi innatas ⁊ cū
eo ꝯcreatas vtputa neceſſaria ⁊ naturalia. Sz volū-
taria ⁊ futura ꝯtingētia intelligit per ſpēs acq̃ſitas
Cū g̃ angel' hēat intellectū poſſibilē cū nõ ſit pur'
act': ⁊ intellectū agētē maioꝛ' ꝩtutis ꝙ ſi eēt corpi
ꝯiunctus. Si g̃ ꝯiunct' corpi abſtrahere poteſt ſpe-
cies ab obiectis ⁊ miniſtrare intellectui poſſibili:
q̃to magis intellect' angeli q̃ eſt ſeparatus a materia
⁊ liber: hoc facere põt. Certū eñ eſt ꝙ in oĩ actione
actus intelligēdi ſeu notitie: obiectū hz cauſalitatē
effectiuā: q2 ſm Augu. Ex obiecto ⁊ notitia paritur
notitia. Jdeo obiectū in ꝯtingētibus habet actio-
nem in intellectu angeli acq̃ſitione notitie noue: q2
ſm Dioniſium. Non eſt quin intellectus poſſit re-
cipere nouas illuminationes. Q̃uis ergo intellectus
angeli per ſpeciem innatam intelligat naturaliter
ignem in ſua ſpecie cum ſit quedam natura. Et om-
nium naturarū vniuerſalium: intellectus angeli ha-
bet ſpecies ignatas. Tamen nõ omnes ſpecies ha- Q
bet ſingulariū cum accidentibus. ¶ Cum ergo in
igne inferni poſuerit deus multa accidentia que in
natura ignis non includūtur: vt virtutem afflicti-
uam horroꝛem: ⁊ poſuerit diſplicentiam. Poterit il-
le ignis cauſare ſpeciem cum omnibus accidētib' ſi-
bi adiunctis intellectui angeli. Et ratione illorū cõ-
tingentium actiue poterit terrere demonē: ⁊ inferre
ſibi pauoꝛem ⁊ triſticiam ſm diſpoſitionem quam
deus poſuerit in igne ⁊ virtutem: magis affligēdo
aliquos ꝙ alios. Jdeo q̃uis deus ſit principalis
actoꝛ: cum illam virtutem poſuerit cum igne: quia
aliter de ſe ignis hoc facere non poſſet ſua virtute
naturali: tamen ignis actiue concurrit cauſando in
intellectu angeli agendo per repreſentationē ſuo-
rum effectuum ſupernaturaliū. Et ſic ſpũs appꝛe-
hēdit ⁊ cauſatur ab eo nolitio illius obiecti. Et

cauſatur terror ⁊ triſtitia per illam apprehenſionem obiecti noliti. Ita etiam ab illo habet formalem detentionē in loco diffinitiue quā horret ſe detinentem. Et cauſatur tanta triſtitia ꝙ neceſſe eſt vt acriter tormentetur. Et tam vehemēs eſt triſtitia ꝙ vellet adnihillari. Et ſic patet ꝙ ignis actiue agit in ſpūm per repreſentationē obiectiuā ſui ⁊ accidētiū ſupernaturaliū in igne a deo poſitiuorū. Ideo principale agēs eſt deus. K ¶ Ad ſcdm dicit ꝙ opꝫ eſſe obiectū pñs agenti per ꝯtactū: qui ꝯtact⁹ fit qñ extrema ſe tangunt vt in duobus corporibus. Uel poteſt eſſe contactus virtualis: qui eſt habere virtutē cauſatiuā in aliquo termino: ſeu terminus ſit diuiſibilis ſeu non. Et iſto modo ignis agit virtualiter in ſpm per virtutē ſibi datam a deo. Ideo nō per ꝯtactū ꝙ extrema ſint ſimul: cū angelus nō habeat extrema. Sed per cōtactū virtualē agit in ſpm: quia ſpūs eſt terminus actionis ignis. ¶ Ad tertium dico ꝙ agens aſſimilat ſibi paſſum ſm aliquid qḋ habet in ſe nō formaliter ſed virtualiter. Et illud obiectū qḋ eſt nolubile: hꝫ in ſe cauſam triſtitie: ⁊ ſm illā aſſimilat paſſum. Uel pōt dici ꝙ illud argumentū hꝫ verū de agente principali ⁊ nō inſtrumentali. Deus aūt eſt hic agens principale ⁊ aſſimilat ſibi paſſum: quia intelligit ⁊ vult afflictionem illius. Et ſm intellectū ⁊ volitū aſſimilat ſibi paſſum. Sed melior eſt prima reſponſio: quia maior actio attribuitur ꝙ ex iſta reſponſione.

¶ Primum documentum.

Corpora dānatorum cruciabunt ab igne in loco infernorū. A Pro declaratione iſtius documenti: ponētur alique opiniones. Prima eſt que dicit ꝙ corpus dānatorū ab igne infernali non calefient: ⁊ tñ eo cruciabuntur. Paſſiuū pōt recipere formā agentis dupliciter: aut materialiter: aut intentionaliter: ſm quē modū ſenſus recipit formā ſenſibilē. Un̄ Auguſti. 2. de ciui. dei dicit. Sꝫ de omni ſenſu accipe vniuerſaliter qm̄ eſt ſuſceptiu⁹ ſpecierū ſenſibiliū ſine materia. Corpus humanū primo modo accipiens formā ignis ab ipo calefit: ſed ſcdo modo recipiēs nō calefit ab eo. Ideo ꝗuis tactus in inferno ſentiat caliditatē non tñ calefiet: ſicut viſus non coloratur: ⁊ tñ ſentit colorem. Hoc aūt ſcdo modo corpora dānatorū in ſe recipient formā ignis eſt infernalis nō pmo modo. Cū eñ celū ſit primū alterās per ſuū motū localem: ⁊ omnia alia agentia ſcda in virtute ipſius agant quaſi ab ipſo mota: ceſſante motu celi: nullū poterit corpus aliud per aliquā alterationē tranſmutare a ſua naturali ꝓprietate. Remanere tñ poterit paſſio animalis ⁊ intentionalis. Ideo ꝗuis ille ignis non calefaciat corpora dānatorꝫ: tñ affigētur ab eo: quia ſicut obiecti ꝓportionati ſenſui: ꝓportionata receptio delectat ſenſum: ſic improportionata ꝯtriſtat. Ignis aūt infernalis eſt obiectum excellens ſuper tactū corporū dānatorū: ⁊ receptio ſue ſimilitudinis in tactu eſt iproportionaliter vincens ipm. Et ideo in corpibus eorū erit vehementius dolor in ſenſu tactus obiectum exceſſiuū ſentiendo calores. Et huic opinioni videtur ꝯcordare illud verbū Aug. 21. de ciuit. dei. ca. 3. Et magiſter recitat in. 4. d. 44. ca. 5. Sꝫ ꝙ tūc erit hoc in corporibus dānatorū qḋ nunc ſcimus in animis hominū. Certū eſt aūt ꝙ ſi homo modo ponatur in igne: aīa eius dolet ⁊ nō calefit. B ¶ Sed hec opinio non videtur ꝯueniēs: quia dr̄ Job. 24. Ab aquis niuiū tranſibūt ad calorem nimiū. Item Joh. 5. Si quis nō manſerit in me mittetur foras ſicut palmes ⁊ areſcet: ⁊ colligēt eū ⁊ in ignē mittet ⁊ ardet. Certū eſt eñ ſm iſtam opinionē ꝙ anima dolens ardere non poteſt: ergo corpus per ſuā vim ſenſitiuam ſentiet ardorē ignis in quo ardebit. Fictio ergo eſt ire contra ſacrā ſcripturā. Item ſm illā opinionē: pena ignis ꝑncipalis reſpiceret aīam ꝙ corpus. Tamen Yſido. de ſummo bono. ca. 29. Afflictionē ignis principalius attribuit corpori: ſicut triſtitiam principalius menti attribuit. Quelibet tamen pena redundabit in totū cōpoſitum. Preterea ſm Damaſcenū. lib. 2. ca. 22. Impoſſibile eſt ſubſtantiam eſſe expertē ſua naturali operatione: ergo poſtꝙ celū quieſceret: ignis adhuc habebit naturalē operationē: niſi eā virtus diuina: vel diſpoſitio ſuſcipientis impediat: immo eſt articulus ꝯdēnatus pariſius a dño ſtephano epō pariſieñ. Si quis diceret ꝙ ſi celū ſtaret: ignis non ageret in ſtupam: qꝛ natura ſibi deeſſet: error. Ideo iſta opinio q̄ dicit ꝙ ꝓpter ceſſationē motus celi: ignis inferni non poſſet agere niſi intentionalr̄: certū eſt. eñ ꝙ ignis non ageret intentionaliter in ſtupā: immo materialiter ⁊ realr̄: talia eñ corpora dānatorū non dotē habebunt impaſſibilitatis: immo ex. ſenſitiua eorū realiter patientur. C ¶ Ideo ē alia opinio ꝙ corpora dānatorum ab illo igne calefient vehemēter: quia illa corpora nō tñ erunt caliditatē ſentiētia: ſꝫ etiā caliditatis ſuſceptiua: nec tñ per illū ignē ꝯſumentur vt cito videbitur ſpū magno ꝯcedēte. Una iſtarum opinionū tenet ꝙ ignis nō affliget niſi intentionaliter: alia tenet ꝙ realiter ignis inferni imprimet formā caloris in corporibus dānatorū. Quid aūt ſit dicendū ſm veritatē. Dico ꝙ poſt iudiciū ignis pñs corporibus dānatorum: cū habeant aīam ſenſitiuam que differt ab intellectiua formaliter: ꝗuis multi dicāt oppoſitū: ſed de hoc alias pōt habere in illud duplicē. ſ. realem q̄ eſt vniuoca ⁊ intentionalem que reſpectu illius eſt equiuoca: qꝛ ſpēs ſenſibilis non ſimplr̄ eſt eiuſdē ſpeciei cū ipſo obiecto quia repugnant iſte due actiones. ſ. intentiōalis et realis reſpectu eiuſdē rei: ⁊ ibi eſt cauſa ſuſceptiua ⁊ cauſatiua vtriuſqꝫ: quia ignis pōt agere in corp⁹ ſenſibile ⁊ imprimere calorē ⁊ vehementē dolorem. Poteſt etiā vt dictū eſt agere in ſpm actione obiectiua ſe repreſentādo cū accidentib⁹ ſupernaturalr̄ impreſſis: ⁊ formalē detentionē diffinitiuā in loco ⁊ cauſare ſummā triſtitiā ſaltē vt inſtrumentū diuine iuſtitie: ⁊ ſic homo dānatus in corpe ⁊ aīa patietur vtraqꝫ penā. ſ. paſſionis ⁊ doloris in corpe: ⁊ vehementis triſtitie in mēte. Et ꝗuis de poteſtate abſoluta eſt vna ſine alia: tñ ſm ſanam intelligentiā ſacre ſcripture: ⁊ ſanctorū doctorū vtraqꝫ pena erit quia ⁊ corpora ardebūt ⁊ mens triſtabitur. Et ſi diceretur ꝙ aliꝗs poteſt calefieri ⁊ nō dolebit: qꝛ lignum quantūcūqꝫ calefiat exceſſiue nunꝙ tñ dolet. Illa cōparatio valet: qꝛ in ligno nō eſt ſenſus: ideo non dolet ⁊ in corpibus erit aīa ſenſitiua: ideo do-

ledunt. Et dico iſtaʒ ꝓpoſitionem ꝙ eſt aliquis ſen
ſus ſi habeat excellens ſenſibile non in debita pro
portione quin inferat ſenſui paſſionem dolorem ꝛ
corruptionē. ¶ Et ſi diceretur de ſalamandra: q2 nō
D leditur in igne: dico ꝙ ignis ſibi proportionatus ꝑ
Nota de ſalamandra. naturam datam ſibi a creatore: non ſic homo poſſet
eſſe in igne. Dico tñ ꝙ ad iſtum dolorem realē ſcd̄m
aliquos: ꝛ eſt vtrū requiritur intentionalis mutatio
ꝛ dicunt ꝙ realis non faceret aliquem dolorem ſine
intentionali. Dico ꝙ ad dolorē realē requirit̄ ꝙ ſit
intētionalis vel ſenſus vl' intellect⁹: q2 oportet ꝙ ſit
apprehēſio ſiue intētionalis ſiue itellectualis: q2 nō
pōt eſſe in nō viuo: ideo cōbuſtio nō inferret dolorē
in nō viuo: cū nulla poſſet eſſe apprehēſio ſue leſiōis
Sed dicit doctor ſubtilis ꝙ ſola immutatio intētio
nalis faceret dolorē cū pluralitas nō ſit ponēda ſi
ne neceſſitate ꝛ nō ponit̄ ibi ignis paſſio: niſi ꝑ affli
ctioneʒ illorū ab igne ſufficit ſolā ponere intētionalē
ita ꝙ alia poſita ſuperflueret: quia nihil faceret ad
hunc fineʒ. Iſtud nō valet q2 ſine magno miraculo
nō poſſet eſſe ignis approximatus corpori ſenſibili
q̄n mutuo ſe tangāt q̄n inſenſibili nō infligat dolo
rem: imo maius miraculū eſſet remouere intētionem
naturalē igni ꝛ paſſionē ſenſibili ꝙ̄ cōſeruare corp⁹
in igne cū paſſiōe ardoris ab igne. Et q2 deus ꝑ au
Auguſti. guſtinū ſic naturā cōdidit in ſuos ꝓprios mot⁹ age
re ſinat: ideo nō eſt neceſſe ꝙ remoueat realē actionē
ab igne: nec ſuperfluit illa actio: q2 ſicut ex ſenſuali
tate peccauit: ꝛ aīa ex corrupta ratiōe adheſit bono
cōmutabili: de iuſticia recta cōgruū eſt vt corp⁹ cuʒ
ſua ſenſualitate ignis actiōe reali puniat̄: ꝛ anima
actiōe intētionali. Ideo dānati patiunt̄ realiter eo
ꝙ organa ſenſuuʒ immutant̄ realiter ab interiori ꝛ
exteriori igne ſuā actionē realē ponēte: ꝛ mediū pro
portionatū qd̄ cauſat delectationē in ſenſu mutat in
extremū excellēs ſenſibile: ideo corrūpit organū. Ut
ignis q̄ eſt excellēs ſenſibile reſpectu tactus. Uñ ca
ro vel neruus aliq̄s extenſus: in tota carne eſt orga
nuʒ tactus. Et cōprehēſio calidi excedētis: eſt realis
paſſio ꝛ trāſmutatiua. Ideo ratiōe nerui ſuperextēſi
illa paſſio eſt apprehēſio q̄ in ligno nō eſſet talis ap
prehēſio: ideo in ligno non pōt eſſe paſſio ſenſitiua.
E ¶ Sed ſi diceret̄ ꝙ ponerent̄ plura miracula ꝙ̄ ſi ſo
la afflictio itētionalis ponat̄: q2 ſi poneret̄ illa rea
lis: oporteret ponere ſpeciale miraculum: ꝙ organū
ꝛ armonia non corrumperentur. Dico ꝙ non ē ſpe
ciale miraculuʒ. Idem enim oportet ponere de affli
ctione intentionali. Summa enim triſticia vehemēs
excedit omnem penam corporalem vt patet: quia ex
Dido regina. triſticia ſe ſuſpendunt aliqui: ſe in ignem proijciunt
alij: vt pʒ de didone regina carthaginenſium que ex
triſticia de receſſu enee ſe interfecit: ꝛ ſe in pyram ꝓ
iecit. i. in magnū ignē ꝛ ſic mortua ē vt pʒ. 4. eneyd.
Ideo tantum miraculum eſſet ad conſeruanduʒ ar
moniā ꝛ organa corporis a corruptione ex pena in
tentionali ſicut ex reali: immo ex ſola pena intentio
nali: plura requirerent̄ miracula. Q2 ſine miraculo
non poteſt tolli actio realis ignis ab obiecto ſibi ap
proximato ꝛ proportionato. Cū ergo corpus huma
num ſit ꝓportionatū ad eius calorem ſuſcipienduʒ
ꝛ ardorē. Et ignē circa ipm̄ habere actionē ad ipri
mendum ardorē ꝛ calorē. Miraculū ꝗ eſſet ſi talis
actio tolleret̄ ab igne. Scd̄m miraculū eēt q̄uocūq̄
accipiat̄ pena ꝯſeruare organū vel armoniā corꝑis
a corruptiōe ꝛ ānihilatione. Si aūt eſt vtraq̄ pena
non eſt niſi vnum miraculum. ſ. preſeruare a corru
ptione. ¶ Ideo puto ſm̄ meā opinioneʒ ꝙ dānati F
ſatis hñt de miſeria: q2 conſiderandum eſt ꝙ excel
lens ſenſibile puta ignis: immutat organū realiter
ſimul ꝛ intentionaliter: ideo cauſat dolorē q̄ eſt paſ
ſio ab actione reali. Et dolorē q̄ eſt triſticia ab actio
ne intentionali. Ymaginor eñ ꝙ corpora dānatoꝝ
in organis ſui corꝑis naturaliter patient̄ cuʒ habe
bunt corpora poſt iudicium ab excellenti ꝛ in ꝓpor
tionato ſenſibili. Et ideo ſunt in continua paſſione.
Et ꝑ conſequēs in cōtinuo dolore tā. Paſſione dico
tā obiectiua: tā ſubiectiua ꝛ reali. Et qñ ſunt in pū
cto illo in quo obiectū corrūperet armoniā ꝛ formā
cōplexionalē ac vitā: quiquidā pūctus eſt vltimū in
ſtans mortis: de⁹ ſua virtute manu tenet armoniaʒ
ne corrūpat̄: idō ſunt cōtinue in tali diſpōne i quali
eſt q̄ in excellēti dolore ē cōſtitutus in vltimo inſtāti
mortis. Et ideo dampnati ſunt continue quaſi in
inſtanti mortis ꝛ in fine vite: ita ꝙ ſi de⁹ ſubſtra
heret manutenentiā qua tenet eorū armoniā ſtatim
morerent̄: ideo eoꝝ dolor ꝛ pena vocat̄ mors eterna G
quia ſemꝑ ſunt in puncto mortis. ¶ Quare aūt nō
conſumunt̄ illa corꝑa ab illo igne: dicit magiſter ri
chard⁹ de media villa di. xliiij. articlo ſcd̄o. q. 7. Nō
quare non cōſummunt̄ illa corpora: ꝑtim eſt ex di
ſpoſitiōe materie in qua eſt incorporatus ille ignis.
Et partim ex parte diſpoſitiōis illoꝝ corporū: quā
diſpoſitionē accipiēt i reſurrectiōe. Pricipaliter aūt
ex ordie diuie iuſticie. Aliqua eñ forma ꝓpter diſpo
ſitionem extranee materie cui incorporatur diuerſi
ficatur in ſua actiōe. ꝙ pʒ q2 ignis fulguris q̄nq̄ in
corporatur in materia talis diſpoſitiōis ꝙ calefacit
ꝛ nō cōburit: ꝛ q̄nq̄ facit vtrūq̄ ꝛ q̄nq̄ nō ledit ma
teriā mollem ꝛ diſſoluit durā q̄nq̄ ecōuerſo. Lumē
etiā ſolis incorporatū lune recipiētis ipm̄ a ſole: ꝓ
pter diſpoſitionē lune aliū hʒ effectū in iſtis inferio
rib⁹: ꝙ̄ habeat lumē imediate immiſſum a ſole. Q2
immiſſuʒ a luna ꝓpter ei⁹ diſpoſitionē ꝛ virtutē hu
mectat ꝛ infrigidat. Immiſſuʒ aūt a ſole imediate ca
lefacit ꝛ deſiccat. Sic dicit poſſibile eē ꝓpter diſpo
ſitionē materie ꝛ aliquā celeſtē influentiā ſibi incor
poratā: ignis infernalis pōt habere calefaciendi af
flictiuā actionē: ꝛ nō cōſumptiuā. Ex parte etiā di
ſpoſitionis quā accipient corꝑa illa in reſurrectione
pōt eſſe partim ratio quare nō cōſumētur ab igne. Auguſti.
Qd̄ aug. intitur declarare ꝑ exēpla in. 21. de. ciuit.
dei. c. ij. Dicit eñ eſſe aialia corruptibilia q̄ tñ in me
dio ignis viuunt vt pʒ de ſalamādra. Nōnullū etiaʒ
genus vermium in aquarū calidarū ſcaturigine re
periunt̄: quarū feruorem nemo tolerare poſſet ſine
acri leſione: ſic pōt eſſe in corporibus dānatoꝝ: talis
diſpoſitio materie in igne: ꝛ diſpoſitio corporū acce
pta in reſurrectione ꝛ influentia celi: ꝙ corꝑa arde
bunt: acriter affligent̄ ꝛ cōſumentur. Tñ principalis
ratio debet ſumi ex parte diuine iuſticie. Illa eñ exi
git ſm̄ ordinē debitū iuſtitie vt illa corpora in eter
nis ſupplicijs permaneāt. ideo aſſiſtēte influētia dei
gñali: ad hoc vt ille ignis infernalis illa corpora for
titer calefaciat ꝛ non conſumat. Sicut enim creatu
ra non poteſt manere in eſſe ſuo niſi ꝓſuppoſita in
fluētia gñali dei. Sic dicit ꝙ actionē ſuā ignis hēe

nō pōt niſi illa īfluētia ḡnali aſſiſtēte. Sicut patuit ī paſſione xp̄i qn̄ fuerūt tenebre ſup̄ vniuerſam terrā H Nō ſup̄ terrā iudeoꝝ tm̄:ſ3 ſup̄ oēs terrā. ¶ Et aliq̄ cognouerūt illud miraculū. Primo quia īpoſſibile ē ꝙ in plenilunio poſſit eē eclipſis: q2 ſemꝑ fit in coniunctiōe ſolis ⁊ lune. Sed die paſſiōis xp̄i erat plenilunīū: ideo luna elōgata erat a ſole: ⁊ nō pōt poni inter ſolē ⁊ terrā. Tū etiā ſc̄do quia īpoſſibile ē ꝙ per interpoſitionē lune inter ſolē ⁊ terrā: ꝙ ſup̄ vniuerſam terrā poſſit eē eclipſis: cū ſol octogeſies ſit maior tota terra: ⁊ luna ſit minor terra: ideo nō pōt ſuper vniuerſa3 terrā. S3 falſi iudei nō attēderūt ad illud magnū miraculum. Fuit ḡ eclipſis: q2 influētia ḡnalis cauſe p̄me: tunc non affuit ſoli ad irradiandum. Et ſicut hec influētia adeſſe pōt vt res ſit ⁊ nō operetur: ita aliqn̄ adeſt ad hoc vt creatura habeat vna3 ſui actionē: ⁊ nō aliā. Et hec ē principalis ratio quare ignis infernalis habebit actionē calefaciēdi ⁊ affligendi ⁊ nō actionē cōſumēdi. Et etia3 p3 ꝙ corpa damnatoꝝ naturali corruptiōe nō corrumpētur: quia non aderit ḡnalis influentia cauſe p̄me ad hoc vt naturalis calor ꝯſumat humidū radicale: in quo radicat̃. Per cuius cōſumptionē naturalis calor extinguit̃: ⁊ cauſatur mors. Jdō in corpibus dānatoꝝ ignis humidū radicale nō cōſumet: ideo per I hoc p3 ſolutio quare corpa dānatoꝝ nō cōſument̃.

¶ Sed quicquid ſit nō mihi videtur ꝙ ſufficiat: q2 influētia generalis dei nō ſufficit ad p̄ſeruandū corpora dānatoꝝ a cōſumptione ignis: nec influx⁹ celorum: nec diſpoſitio materie in igne: nec diſpoſitio naturalis in corpe reſuſcitato. Quo ad primū p3. Certum ē eīm ꝙ deus ſic naturā cōdidit vt in ſuos act⁹ ꝓprios agere ſinat: ideo actio naturalis cū ſit neceſſaria nō impedit̃ ex influētia ḡnali. Q2 influētia generalis nō eſt aliud niſi coagere principaliter oī actioni cauſe ſc̄de. Juxta actorē de cauſis dicētē. Ois cā p̄maria pri⁹ ⁊ pl⁹ īfluit ī effectū ꝙ̄ cā ſc̄daria Jlla īfluētia ḡnalis nō ē īfluēdū ḡnaliter ad oēs effectū. Jdeo ad impediendū actionē naturalē requirit̃ influx⁹ ſpecialis: cū influxus ſit ad coagēdū ⁊ nō ad īpediendū. Cum ḡ infernalis ignis ſit eiuſdē ſpeciei cū noſtro. Et cū ꝯ̃ ignis naturalr̃ cōſumit obiectū ſibi proportionatū: ſicut eſt corpus hoīs: ideo naturaliter cōſumeret corp⁹: cum ḡ ignis inferni ſit eiuſde3 ſpeciei cum noſtro. Et idē corp⁹ numero cū aīa ⁊ ſenſibus reſurget vt dictū eſt. Et ignis ardet corp⁹ ⁊ calefacit: igit̃ naturaliter poſita illa actiōe deberet cōſumi corp⁹: ideo ad īpediēdū illū effectū cōſūptiōis req̄rit̃ influx⁹ ſp̄alis īpediēs illā cōſumptionē nec valēt exēpla poſita de ſalamādra ſi veꝝ ſit ꝙ viuat in igne. Tū dicat ph̄s in libro de ꝓprietatib⁹. Nullū aīal viuere pōt in igne ſupple. diu. Et ꝙ̄uis hoc eſſet verū: nō tn̄ ē ſimile: q2 illud creatū ē a deo in tali natura ꝙ poſſit viuere in igne: iō h̓ eſt ſibi naturale. Aliud eīm ē de hoīe q̄ non pōt viuere in igne ſine ſui cōſūptiōe: nec natura hoīs poſſet ſic naturaliter diſponi ne ꝯſumeret̃ nec ī natura ignis pōt poni diſpoſitio naturalis ne cōſumat: poſtꝙ̄ ē ibi actio ardēdi nō pōt eē diſpoſitio q̄n ad ardorē ſeq̄ret̃ cōſumptio poſtꝙ̄ h3 ꝓportionabile obiectū naturaliter cōſumptiuū. Nec valet ꝙ influx⁹ celi īpediat: q2 poſt iudicium non erit mot⁹ nec influx⁹ celoꝝ. Q2 ſicut non facit influx⁹ celoꝝ ad beatitudine3 nec ad penā nec K etiā ad ꝑpetuitatē pene. ¶ Dico ḡ ꝙ ſupnaturalr̃ vel de⁹ imediate manutenet corpa dānatoꝝ ex īfluxu ſp̄ali vel mediante virtute ſupnaturali poſita in corpib⁹ dānatoꝝ ne cōſumant̃ ex virtute ſupnaturali ī igne poſita ne corpa cōſumat. Nec oportet ponere tales diſpoſitiōes: q2 ſufficit ſola virt⁹ diuina de ſe vel cōicata vt dixi. Et ſic patet: pōt mō corpa dānatorū nō cōſument̃: ideo vt dixi ſupra damnati ſunt in cōtinuo dolore. Et cū ſunt in pūcto illo mortis in quo obiectū agēs corrūperet armoniā ⁊ formā cōplexionalē ac vitā: de⁹ ex ſua virtute īmediate: vel ex virtute ſupnaturali: corpi vel igni manutenet armoniā ne corrūpat̃. Et ideo ſunt ī cōtinuo dolore vſq3 ad inſtās mori ⁊ erūt eternalr̃. Et ſi de⁹ ſubſtraheret ſp̄alē manutenentiā vl̄ ſubſtraheret virtutē quā manutenet armoniā ſtati3 morerent̃. Et ideo debit⁹ ordo iuſtitie requirit vt ſint in ꝑpetuo pūcto mortis. Et ſi diceret̃ ꝙ dānati nullā penā habebūt q2 ceſſante motu celi ceſſabit oīs actio realis. Tunc autē ceſſabit motus celi: ḡ ceſſabit actio ignis. Maior ē cōmētatoris in libro de ſubſtātia orbis tractatu tertio. Dico ad argumentū ꝙ iſta nō eſt vera: ꝙ ceſſante motus celi ceſſet.

¶ Primum correlarium.

Miſeria dānatoꝝ plus cōſiſtit in carētia diuine viſiōis ꝙ̄ in pena coꝝ afflictiōis. Probat̃ quia felicitas cōſiſtit ī A oppoſito ei⁹ in quo cōſiſtit miſeria dānatoꝝ. S3 felicitas nō cōſiſtit in delectatiōe: imo conſequit̃ felicitatē: ḡ miſeria ꝑ locū ab oppoſitis nō cōſiſtit in afflictiōe q̄ opponit̃ delectatiōi. De iſta materia ponā aliquas cōcluſiōes. Prima cōcluſio ē iſta ꝙ miſeria dānatorū principaliꝰ ⁊ eſſentialr⁹ cōſiſtit in diſplicētia de deo eterno inq̄tū de⁹ occurrit ſibi ſub ratiōe ſūme diſplicētie. Hoc p3 ꝑ oppoſitū: q2 felicitas cōſiſtit in ſumma cōplacētia deitatis occurrētis beatis ſub ratiōe ſūme felicitatis. Vn̄ cū deitas occurrit dānatis: cū ſumma diſplicētia eis occurrit. Et hinc ē ꝙ demō cū ceteris dānatis ſunt obſtinati ī cōtinuo malignari ⁊ diſplicere de deitate: iō ſunt cū ꝯtinua infelicitate. Et hec ſumma diſplicētia de deitate: ē coꝝ ſumma infelicitas. Et ꝙ̄to vn⁹ dānat⁹ magis diſplicet de deitate: tāto magis ē īfelicior: ⁊ magis ꝙ̄ q̄ nō tm̄ diſplicet

¶ Secunda cōcluſio eſt iſta: in actu illo cōſiſtit infelicitas dānatorū qd̄ eſt ſummū malū coꝝ: hoc pat3 B qm̄ ſicut felicitas eſt ſummū bonū formale felicium Sic ꝑ oppoſitū: infelicitas ē ſummū malū formale dānatoꝝ. Et ſicut felicitas beatorū cōſiſtit eſſentialiter in ſummo bono coꝝ: ſic infelicitas dānatoru3 cōſiſtit in ſūmo coꝝ malo. S3 diſplicere in deitate eſt ſummū malū formale dānatoꝝ plus ꝙ̄ nō videre deitatē. Q2 ē tm̄ malū iſtī nō vidēri: ⁊ pōt ſtare ſine pc̄tō vt p3 in iuſto viatore. S3 diſplicere ⁊ odiu3 ſunt act⁹ q̄ ꝙ̄tū ē de ſe priuarēt deitatē oī bono: q2 q̄ ſert odiū: de ſua volūtate vellet illū priuare oī bono quē odit. Jdeo infelicitas eſt operatio ſm̄ maximum malū hoīs in vita imperfectiſſima. S3 nulla ē operatio q̄ cōſiſtat ī tota deteſtabilitate mali ⁊ habituali malo ꝙ̄ illa obſtinatio q̄ cōtinue odit deu3. Jdeo ſicut beatitudo ꝯſiſtit in cōplacētia vltimata ⁊ q̄ mittit in deo delectationē. Sic ꝑ oppoſitū infelicitas non eſt eſſentialiter niſi quedam inquietatio in deitate per diſplicentiam perpetuam de deitate

E ¶ Et ſi diceres: quia miſeria dānatorum nō eſt cul
pa: ſed eſt pena. Sed diſplicentia ⁊ odium de deita
te eſt culpa potius ꝙ̄ pena: ergo non ineſt dānatis
cum miſeria eorum ſit ſolum pena. Ad iſtud reſpon
detur ꝙ idem actus poteſt eſſe culpa ⁊ pena. Cul
pabilitas aūt in actu non videtur aliud addere ꝙ̄
imputabilitatem. Illa ergo diſplicentia quidem eſt
maxima pena. Imputabilis vero non eſt eo modo
quo culpa in nobis eſt imputabilis. hoc non eſt ad
vlteriorem penam. Nam ymaginor ꝙ deus auffert
gratiam ſuam a dānatis: qua ablata non poſſunt
operari bonū: ergo in eis generatur habitus mali
tie: quo formaliter ſunt obſtinati. Et ille habit9 eſt
pena: ⁊ idem habit9 eſt culpa in hoc ꝙ inclinat con
tra rōnem rectam. Non autem eſt imputabilis ad
vlteriorē penā: ex eo qꝛ nō poſſunt operari bonū ſi
ne gratia dei: q̄ ablata eſt eis. Ideo ille habit9 qui
eſt culpa: ē eis pena nō merēdo alterā: quā ipſemet
habitus infert. Non ſic eſt in ceteris culpis non ob
ſtinatoꝝ: qꝛ tales culpe merent̄ vlteriorē penā quā
det culpa de ſua natura. Nā naturalr̄ peccm̄ infert
Auguſti. triſtitiam ⁊ remorſum cōſciētie. Iuxta dictū Augu.
di. Iuſſiſti dñe ⁊ ſic eſt vt oīs animus inordinatus
ſeu inquietus ſibiipſi pena ſit. Sed vltra illā quam
viatores habent: cum poſſint habere diuinā grām
vltra penā quā hn̄t triſtitia peci quā infert natura
liter peccm̄: ſunt ordinati ad vlteriorē penā cū ſint in
ſtatu merēdi. Dānati aūt cū ſint extra ſtatū merēdi
grām recuperare non poſſunt. Ideo culpa q̄ eſt ex
habitu malitie eſt eis pena ſine vlteriori ordinatio
ne pene: cū non ſint in ſtatu merēdi vel demerendi.
Ideo ſtatus pene illius culpe eſt in pena ipſiuſmet
D culpe. ¶ Et ſi diceret̄. Cū illa culpa ſit odire deum
⁊ odire deū nō eſt pena. Dico ꝙ odire deū: vt oppo
nitur actui amicitie q̄ eſt ꝯniſtari in oppoſito ipſius
ꝯplacentie: hoc modo odire deū eſt maxima pena.
Et rō hui9 ē: qꝛ odire deū ē maximū malū: idō opor
tet ꝙ maximā penā inferat triſtitie: vt pꝫ in inuido
cū habeat maximā triſtitiā de bono alterius: idō eſt
in ſumma pena ⁊ ardore malitie. Et ſi diceres: ꝙ im
poſſibile eſt ꝙ demones remaneāt in cōtinua diſpli
Dioniſ9 centia dei: qꝛ ſm̄ Dioñ. Naturalia demonū reman
ſerūt integra poſt lapſum. Cum ergo habeant inte
grā rōnem. Cum ratio errare non poſſit quin incli
net ad diligēdū ſuū creatorē ⁊ ſuū principiū quod
ꝓduxit eū. Sicut filius naturalr̄ diligit patrē ſuū:
Ideo naturalr̄ demones inclināt̄ ad diligēdum
E deū: ꝙ̄ nō poſſunt eſſe i ꝯtinuo odio dei. ¶ Rñdeo
ꝙ ꝙ̄uis naturalia demonū poſt lapſum fuerint in
tegra poſt lapſum reſeruata. Et adhuc ſunt in eis
naturalia: ⁊ naturalis inclinatio remanſerit in eis
ad diligendum deū ſuꝑ oīa: tñ actus ille naturalis
impedit̄ ex malitia obſtinata. Ideo nō hn̄t dñium
illius act9 rōnalis. Videmus eñ multos qui rōem
habentes ⁊ ſubtilitatē: tñ aliquando eſt tm̄ odium
⁊ tāta malitia in eis: ꝙ ꝯtra rōnem opprimēt inno
centem. Nec poſſunt vti rōne: odio impediēte. Sic
in demonibus licet naturalis ratio dictet eis deum
ſuꝑ oīa diligendū: tñ tanta eſt obſtinatio malitie in
eis ꝙ impedit illū actū naturalem. Et ideo dānati
poſſunt eſſe actualiter ex obſtinatione: in continua
diſplicentia dei: licet naturaliter ſit inclinatus ad
diligendū deū ſuꝑ oīa. Et ideo dānati ſunt in conti
nua dei malitia. Ideo dicitur in ps. Suꝑbia eorū
qui te oderunt aſcendit ſemꝑ. Et hoc maximū ma
lorum eſt: qꝛ ꝙ̄to aſcēdit malitia tanto aſcendit pe
na: ideo ſunt in cōtinua afflictione. Nā ſicut deitas
eſt beatis obiectū ſumme cōplacentie: ſic eſt miſeris
obiectū ſumme diſplicentie ⁊ triſtitie: vt illud obie
ctū cōſiderat̄ ad dānatis inferens eis penā: ſicut a
beatis inferēs eis glīam. ¶ Sed eſt dubium: ſi dā F
nati cruciabūtur ab oīb9 elemētis. Dico ꝙ ſic. Vñ
ſapiē.v. Pugnabit ꝓ eo orbis terraꝝ ꝯ inſenſatos
Sed ſicut dicit marcianus. Hic mundus corru
ptibilis ꝯſtat ex quattuor elementis in modū ſpere
globatus: ergo reprobi qui ſignificantur ꝑ inſenſa
tos a quattuor elementis cruciabunt̄. Item in ps. Pſalmi.
Ignis ſulphur ⁊ ſpūs ꝓcellaꝝ pars calicis eorum
ꝙ̄ cruciabūtur igne: ⁊ terra fetida q̄ ſignificat̄ ꝑ ſul
phur: ⁊ aere ꝓcelloſo q̄ dicit̄ ſpūs tempeſtatis ſm̄
Auguſt.xij. ſuꝑ Gen̄. longe poſt pricipiū. Dicitur
etiā Iob.xxiiij. Ab aquis niuiū tranſibūt ad calo
rem nimiū: ergo dānati a quattuor elemētis crucia
buntur. Et ideo dānati nō tm̄ cruciabūtur ab igne
ſed etiā ab aliis elemētis: vt ſonāt auctoritates pre Sap̃.xi.
dicte. Et hoc congruū eſt. Qꝛ ſicut dicit̄ ſap̃.xi. Per
q̄ quis peccat: ꝑ hec ⁊ torquet̄. Sed hoīes reprobi
peccauerūt ex quattuor elemētis inq̄tū peccauerūt
in corporib9 cōpoſitis ex quattuor elemētis: ⁊ inq̄
tum inordinate dilexerūt elemēta ⁊ elemētata. Nec
ſolū ſm̄ aliquos puniētur ab elemētis: ſꝫ etiā a de
monibus ⁊ influentia corpoꝝ celeſtiū. Iuſtū eñ eſt
vt qꝛ rebelles fuerūt ſuo creatori ꝙ oīs creatura cō
trariet̄ eis. Tñ qꝛ ignis ⁊ aqua ex ſui natura magis
ſunt elementa afflictiua: ꝙ̄ aer ⁊ terra. Ideo de eis
ſit maior mētio in cruciatu dānatoꝝ: ꝙ̄ de aere ⁊ de
terra. Et ideo xp̄s dabit ſniam. ¶ Ite maledicti in G
ignē eternū. Et ideo ſub noīe ignis cōprehēdit oēm
penam q̄ dabitur in inferno ab excellēti afflictiuo.
Alias penas quaſcunqꝫ intelligēdo q̄ pn̄t dari ſeu
ab oībus elemētis: ſeu ab aliis cauſis. Erūt eñ ibi
elemēta in quadā ꝯfuſiōe. Nec tñ vnū alteri9 impe
dit ꝟtutē: eo ꝙ agūt inq̄tū inſtrumētū diuine iuſti
tie. Et forte ſeꝑatē agēt: vt de igne trāſeāt ad aquā
niuiū. Et de aq̄s ad ignē: ⁊ de igne iterū ad ꝓcellā
tēpeſtatis et fulguris: de tēpeſtate ad ſulphureā et
fetētē terrā. Et ſic vnū nō impediet aliud. Et ſic poſ
ſet eſſe ordo inter elemēta ad affligēdum dānatos.
¶ Et ſi diceret̄ illud Iob.x. dicens infernū eſſe ter
rā miſie ⁊ tenebraꝝ vbi nullus ordo ſꝫ ſempitern9
horror inhabitās. Dico ꝙ Iob intelligit ꝙ null9 ē
ibi ordo rōnis: ſed horror in rōne errāte. Sꝫ bñ eſt
ibi ordo diuine iuſtitie: q̄ ordinat diuerſas penas
ſm̄ diuerſitatē obiectoꝝ quā de9 ordiate miniſtrat.

¶ Secundum corꝛelarium.

ANimarum ſunt poſt hanc vitam diuer
ſa receptacula. Hoc probatur per ma
giſtrū ſentē. in .iiij. diſt. xlv. c. i. Et glo.
ſuꝑ illud ad Theſſal. 4. Simul rapie A.
mur cū illis i nubib9 obuiā xp̄o i aera.
Dicūt ꝙ aīe cū ā corpe exeūt diuerſas hn̄t recepta
tōes. Itē Greg. 4. dialo. parū an̄ mediū refert quē
dā virū ſcm̄ retuliſſe ꝙ vidit theoꝛicum poſt mor Greg.
tem inter iohannem papam ⁊ ſimachum patritium
diſcalciatū ⁊ diſcinctum in vulcani ollam iactari.

Et in eodem libro refert inter mediū ⁊ finem. Ger
manum epm caputium inueniſſe paſcaſium diaco/
nem qui erat defunctus ſtantem ⁊ obſequentem in
balneis: ꝗ anime poſt mortem habent receptacula
Unde angeli qui ſunt ſpiritus in aliquibus corpo/
ralibꝰ locis nō circūſcriptiue ſʒ diffinitiue cōtinent.
Ideo a fortiori: anime poſſunt habere receptacu/
la poſt hanc vitā: non circumſcriptiue: cū ſint ſpūs:
B ſed diffinitiue. ¶ Sed ſi queratur quot ſunt modi
habitaculoꝝ aīarum poſt mortē. Dico ꝙ ſunt ſex. ſ.
quattuor ſub terra: vnꝰ in terra: alter in celo. Sub
terra ſm aliquas opiniōes doctoꝝ ſunt quattuor.
ſcʒ locus dānatoꝝ qui vocatur pluribus noībus vt
infernus: tartarus ⁊c̄. vt dictum eſt ſupra. Alius lo
cus eſt purgandoꝝ ꝓ illis q̄ in grā decedūt: non tn̄
omni penitētia completa. Alius eſt limbus qui eſt
locus ad quē deſcendūt qui deſcendūt cū pctō ori/
Richar. ginali: vt fertur de limbo pueroꝝ. Tn̄ dicit Richar.
ꝙ qui decederet cum originali pctō ⁊ veniali actua
li ſolo: eſſet in inferno cū dānatis in ꝑpetuum. Sed
iſta opinio eſt nimis rigoroſa. Certū eñ eſt ꝙ nullꝰ
ꝓ pctō originali ſolo: punitur in ꝓfundo inferni: ſi
cut declaraui alibi ad lōgū. Nec ꝓ originali punit
pena ſenſus: ⁊ hec eſt cōmunis opinio. Sed ſolum
puniūtur pena damni. ⁊ priuatione hereditatis pa
radiſi ſicut alias ꝓbaui ꝑ illā legē canonizatā. 6.
q. 1. c. Quero ſi quis. Et vocat lex iulia maieſtatis.
Sufficit eñ paruulis ꝙ ſint priuati hereditate ⁊ vi
ſione dei. Igitur pro pctō originali nō ſunt in infer
no. Sed certū eſt ꝙ nullus ꝓ pctō veniali actuali
pergit diuinam gratiā: igitur nō poteſt eſſe in infer
no ꝓ veniali: quia punitur leuiter peccatum in pur
gatorio quaſi per ignem in ſtipulā. Si ergo ꝓ origi
C nali nō ſunt in inferno dānatoꝝ: nec etiam ꝓ venia
li. ¶ Opinio illa eſt irrationabilis: imo vt ꝓbaui
⁊ ꝓbabitur. Pueri poſt iudiciū habebūt iſtum mū/
dum. Eſt tn̄ ſm aliquos locus pueroꝝ limbus ſup
quem eſt ſinus abrahe: in quem locum accedebant
anime ſanctoꝝ ante aduētum xp̄i: que nihil purga
bile portabāt. Item iſte mundus eſt locus aīarum
aliquando ad faciendum penitentiā ſuā in hoc mū
do: ꝗuis ſemꝑ vbiqꝫ ſint incorporate ſint in igne.
Uerum quia aliquando locus: vbi affliguntur: au/
get earum afflictionem: quia magis affligūtur in lo
co inferiori purgatorij ꝙ̄ quando permittuntur fa/
cere penitentiam in hoc mundo: ꝗuis cū ſint in car
cere: ⁊ ſciant illum locum ſibi ordinatū a deo ad tē
pus purgationis earum. Illum locum non odiunt
voluntate deliberata: quia regratiātur deo quicq̄d
de eis ordinauit deus benedictus. Sed illū locum
naturali motu notitie refugiunt ſub rōne diſplicabi
lis: quia repreſentat obligationem earum ad penā
ꝗuis temporaneā: ſicut horret ab incarcerato car/
cer cum videt illum detinere eū in pena. Et ſi ſit eter
nalis tunc horrent illum cum ſumma triſtitia ⁊ ſine
ſpe. Si vero ſit cum pena temporali: horrēt illū na
turali motu: ſed nō deliberata volūtate: ⁊ etiam cū
ſpe liberādi ⁊ habēdi maximū gaudiū. Ideo illi⁊ de
purgatorio cū maxima patiētia ſine aliquo remur/
mure ſuſtinēt penā ꝗuis ſi penā patiunt vel purga
toriū in hoc mūdo ē eis magis leue. Uñ ex lege ſpe/
ciali: aliquibus animabus aſſignatur locus in hoc
mundo: forte in locis vbi peccauerunt: vt adductū

eſt ſupra ꝑ exēpla ad partem affirmatiuā. ¶ Ubi
eſt notandum ꝙ alique anime habent ſuū purga/ D
toriū in hoc mundo adhuc in corporibus cōſtitute
vt ſunt illi qui patiēter tolerant multas in hoc mū
do tribulatiōes: vt ſunt infirmitates: oppreſſiones
iniuſtas: diffamatiōes: paupertates: anguſtias: de/
perditiones parentū ⁊ bonoꝝ tēporalium: ⁊ hmōi.
Tales ſi patienter tolerant et diuina precepta ob/
ſeruent: ꝗuis in multis peccēt: ſi tn̄ peniteāt ex iſtis
cauſis faciunt ſuū purgatoriū in hoc mūdo. Aliqui
faciunt purgatoriū ꝑ carnis afflictionē: vel ꝑ vigi/
lias: vel per diſciplinas: ꝑ ieiunia: per orationes et
hmōi. Aliquādo ꝑ indulgentias plenarias. Aliqui
poſt mortē purgant igne purgatorij: ſm qȯ magis
vel minus peccauerūt: ibi penitētiā agent intenſiue
⁊ extēſiue: hoc eſt ſm maiorē penā intenſiuam: vel
minorē. Extenſiuam quia longiore tempore manet
vna anima in purgatorio ꝙ̄ reliqua ſm meritum
vel demeritum. Et dicūt aliqui ꝙ tāta peccata po
terunt eſſe ad purgādum: ꝙ erit tanta pena q̄ auffe
ret ei memoriā: neſciens ſi ſit in inferno vel in purga
torio. Sed iſta opinio non videt mihi credenda: qꝛ
nulla aīa in purgatorio ꝑdit ſpem veniendi ad glo
riam eternā. Bene eſt verum ꝙ alique aīe ita valde
acriter puniūtur: ꝙ videtur eis ꝙ in inferno non eſt
maior pena. ¶ In hoc enim purgatorio non mini E
ſtrant demones penas: ideo poſſunt cognoſcere ꝙ
non ſunt in inferno: ꝗuis ſctūs Tho. dicat ꝙ mini
ſtrant tanꝙ̄ clientes diuine iuſtitie. Doctor tn̄ ſera
phicus ſctūs bonauētura dicit oppoſitū. ⁊ verum Bonauētura.
di. rōnabiliter ꝙ non eſt rationis ꝙ demones mini
ſtrent penas aīabus purgatorij ex eo ꝙ fuerunt vi
ctrices eoꝝ. Nec etiā ratio dictat ꝙ angeli boni mi/
niſtrent eis penas: cum ſint conciues vnius ciuita/
tis paradiſi: ⁊ non eſt rationis ꝙ vnus conciuis al
teri inferat malum: hoc eñ eſſet contra interpreta/
tionem noīs. Qꝛ ciuitas dicit q̄ſi ciuiū vnitas: pax
⁊ cōcordia: igitur ab angelis nō dꝫ eis inferri pena.
Quis ergo eas punit? Dico ꝙ iuſtitia diuina illas
detinet in pena: ꝗuis multotiens habeāt viſitatio/
nes angeloꝝ ad illas cōfortandū: ⁊ reuelādum eis
bona que fiunt in hoc mūdo ꝓ ipſis. Et tūc aīe orāt
ꝓ talibus: ⁊ exaudiunt multotiens: ꝗuis orando
ꝓ ſeipſis non exaudiātur. Ideo magna caritas eſt
cū ſit bonū ꝓ aīabus purgatorij: qꝛ ex iſtis bonis et
ſpecialibus orombus citius exeunt a purgatorio.
¶ Sciendum tn̄ eſt ſm magiſtrū antiſſidio. ꝙ qua F
druplex eſt purgatio aīe. Prima eſt a macula pctī.
Et hāc facit deus mediātibus ſacramentis. Scd̄a
purgatio eſt in preſenti ꝑ ſatiſfactionē. Remanēt eī
veſtigia peccati poſt purgationē a macula: ⁊ ab il/
lis veſtigijs oportet aīam purgari. Et hanc purga
tionē facit deus mediāte penitētia cōdigna. Opor
tet eñ ꝙ homo puniat ſe vel deus ipm puniet. Ali
ter euacuaret iuſtitia diuina. Tertia purgatio eſt in
purgatorio. Et hanc facit deus mediante igne pur
gatorij. Quarta purgatio fit ꝑ ſuffragia ecclie. Et
hanc facit deus mediante theſauro ecclie cōicato:
vt pote per indulgētias prelatoꝝ. Per miſſas ſacer
dotū. Per elemoſynas caroꝝ. Per orationes iuſtoꝝ
Per abſtinentias amicoꝝ. Et ſic patet ꝙ per ſuffra
gia deꝰ purgat pctā ⁊ abreuiat penas: ⁊ aliq̄n euo
lant totaliter. ¶ Sed nūq̄d miſſa mali preſbyteri G

prodeſt defunctis. Dico ꝙ ſic qꝛ cū ſacerdos dicat
miſſam in noīe tot⁹ eccleſie: cū habeat officiū cōēm
nō pōt pollui ſacramētū ꝑ malū miniſtrū: qꝛ ꝗcq̄d
facit: i corꝑe miſtico eccl'ie facit. Et ideo ꝗuis ipe nō
ſit in caritate tñ eccl'ia ſupplet: qua ꝓpter ſemꝑ miſ
ſa ꝓdeſt. Sed ꝗd de oratiōe exiſtēns in pctō morta-
Guiller-
mus antiſ-
ſiodorēſis
li nunq̄d ꝓdeſt: vl' elemoſine: vl' alia bona vtrū pro
ſint. Reſpōdit magiſter Guillerm⁹ antiſiſſio. vbi ſu
pra ꝙ ſic. Et allegat tres ratiōes. Prima qꝛ ꝗuis il
le q̄ eſt i pctō mortali faciēs elemoſinā vel orationē
ſit extra caritatē: tñ qꝛ facit vice illi⁹ q̄ ē in caritate:
exaudiet̄ ſi oro fiat vt decet. Sꝫ aīe purgatorij ſunt
oēs in caritate. Ideo illa bona ratiōe illi⁹ q̄ ē in ca-
ritate manēt in radice caritatis: ideo ꝓſunt defun-
ctis. Scḋa ratio eſt qꝛ ille q̄ facit qḋ eccl'ia precipit
⁊ ſm doctrinā eccl'ie: valebūt talia bona mediāte ec
cleſia. Tertia ratio eſt: qꝛ ille nō ē ſeparat⁹ ab vnita
te eccleſie. Et ſi diceret̄ ꝙ de⁹ pctōres nō audit ioh.
8. Dico ꝙ iſta deus pctōres nō audit ē falſa gn̄ali-
ter. Nec ſunt verba dei: ſed ſunt verba cecinati. Vñ
glo. ibidē. d. ꝙ de⁹ pctōres audit: nā audiuit publi-
canū: magd. ſamaritanā: cēturionē: ⁊ infinitos alios
Jdō nō ē ceſſandū a bono opere ꝓ mortuis. in quo
D cūqꝫ ſtatu ſit homo. ¶ Sꝫ nunq̄d oratiōes eccleſie
ꝓſunt dānatis: hic ſunt varie opiniōes. Aliq̄ dicūt
ꝙ orationes proſunt damnatis. Et hec opinio eſt
in duplici differentia. Nam aliqui dicunt ꝙ dam-
nati alleuiabuntur totaliter a penis eorum. Et alle
gant illud. ps. Nunquid obliuiſcetur miſereri deus:
aut ineternum continebit in ira miſericordias ſuas.
Et iſtius opiniōis videtur fuiſſe Origenes. Alij di-
cunt ꝙ ineternum cruciabuntur. Sed tamen erūt al
leuiationes ⁊ interruptiones penarum. Et iſti ſunt
in duplici differentia. Aliqui enim dicunt ꝙ alleuia
buntur vſqꝫ ad diē iudicij: ſed poſt nō. Alij dicunt ꝙ
poſt diem iudicij: ⁊ ante alleuiabūtur precibus ſan
ctorum poſſunt alleuiari. Et iſtius opinionis fuit ꝑ
poſitiuus cōs pariſieñ. Dicebat enim ꝙ damnatis
tantum remittitur de pena ꝗtum ſibi meruerunt re
mitti ſi ſuffragia fierent pro eis. Sed non meruerūt
ꝙ tota pena eis remittatur: immo qꝛ demeruerūt in
ſuo eterno vltimate: ideo puniētur eternaliter. Sed
non ſic ꝙ non ſit interruptio ⁊ alleuiatio penarum.
Et dat exēplū de hoc qḋ legitur in vita ſancti bran
dini. Nam beat⁹ brandinus vidit iuuenē inceden-
tem per prata. Et cum quereretur ab eo quis eſſet.
Reſpondit eſſe animam damnatam. Et cum ei dice
ret beat⁹ brandinus: quare non eſſet in inferno. Re
ſpondit ꝙ ad tempus refrigerium habebat: ꝓpter
bona que fecerat. ¶ Et ſi diceretur ꝙ in inferno nul
J la eſt redemptio Reſpondet prepoſitiuus ꝙ in infer
no nulla eſt redemptio quin eternaliter puniantur:
ſed bene eſt penarum alleuiatio ⁊ interruptio. Et ſi
diceretur ꝙ Aug. dicit ſi ſcirē patrem meum eſſe dā
natum: tantum orarem pro eo ſicut pro diabolo Re
ſpondet prepoſitiuus. ꝙ auguſtinus non oraret ꝓ
ſua liberatione: ſed pro penarum mitigatione: ſicut
ipſemet auguſtinus dicit. Ad hoc proſunt eccleſie ſuf
fragia vt tollerabilior ſit eorum damnatio. Igitur
videtur ſm hanc opinionem ſuffragia eccleſie poſſe
prodeſſe damnatis. Alia eſt opinio. Et ſecurior ⁊ ve
rior ⁊ magis conſona ſacre ſcripture ꝙ dānatis nō
proſunt ſuffragia eccleſie: quia omnis effectus deno
minatur a ſua cauſa finali. Sed effectus finalis dā
natorum fuit peccatum ⁊ peccare in ſuo eterno: ideo
eternaliter punientur. Quia punitio eſt cauſa finalis
peccati: ſicut qui finaliter morit̄ in grātia in ſuo eter
no: eternaliter letabitur ſine interruptiōe gaudij: ita
ecōuerſo quilibet damnatus ſine interruptione cru
ciabitur: quia cum mortali mortuus eſt in ſuo eter-
no. Iſta probatio eſt per locum ab oppoſitis: quia
letari ⁊ triſtari ſunt oppoſita. Item iſta opinio deter
minatur ab eccleſia in ſacramento altaris. Nam in
miſſa fiunt tres partes hoſtie. Prima offertur pro
viuis. Secunda pro animabus purgatorij. Tertia
pro gratiarum actione deo ⁊ ſanctis eius. De dam-
natis non fit mentio: nec pro eis offertur in miſſa: er
go minus in alijs ſuffragijs. Si ergo ſuffragia miſ
ſe non dicerentur: ſi poſſent damnatis prodeſſe: ec-
cleſia eſſet ſine miſericordia ⁊ caritate. Qḋ non eſt ve
rum: quia ſm apoſtolum. Eccleſia eſt columba ſine
ruga ⁊ ſine macula. Unde augu. dicit ꝙ ſuffragia ec Auguſti.
cleſie: pro valde bonis ſunt gratiarum actiōes. Pro
mediocriter malis ſunt expiatiōes ſeu ꝓpiciatiōes
Pro valde malis ſunt qualeſcūqꝫ viuoꝝ cōſolatio
nes: ideo cōcludēdo dico ꝙ vanū ē orare ꝑ dānatis
qꝛ nihil eis prodeſt: immo peccaret qui ſcienter ora-
ret pro damnato. ¶ Et ſi diceretur de ſancto greg. K
qui orauit ꝓ traiano imperatore dānato: nā ſcriptū
eſt ꝙ eripuit eum de faucibus inferni. Dico ꝙ tra-
ianus non erat damnatus diffinitiua ſententia: ſed
immo vt ad vitam reuocaretur precibus beati gre-
gorij. Multi enim infideles deceſſerunt: qui prope
fidem erant qui nō fuerunt damnati per diffinitiuā
penitus ſententiā: ⁊ reuocati ſunt ad vitā ꝑ preces
ſanctorum: qꝛ vixerūt recte ſm legem naturalem ⁊
rectam rationem: cogitantes ꝙ ſi haberent meliorē
fidem ꝗ̄ ſuam tenerent. Et tales non damnantur.
Quia vel viſitantur a deo vt cornelius act. 10. Vel
ſuſcitantur ſicut iſti infideles vt ſuſcipiant fidem.
¶ Sed eſt dubium ſi ſuffragia facta pro vno in ſpe L
ciali: proſint omnibus qui ſunt in purgatorio ad di
minutionē pene. Dico ꝙ non tantum proſunt alijs
ſicut illi cui talia ſuffragia fiunt: quia virtus talium
ſuffragiorum non tantū attingit alios: qꝛ illi ſpāli
ter applicantur ꝑ intentionē agentis. Sed tñ ꝑ con
fortationē ſuffragiorū ex miſericordia dei ꝓuidente
ſuffragia facta ꝓ quolibet exiſtēti in purgatorio: oī
bus alijs innoteſcūt. Et quia ſeſe diligunt ex carita
te nec ſibi inuicem inuident in aliquo: ideo omnes
gaudēt de pene illius abbreuiatiōe ꝓ quo facta ſunt
ſuffragia. Quodlibet autē gaudiū reddit gaudentem
min⁹ diſpoſitū ad penā cōtriſtantē: qꝛ ſm ſententiā
phi. 7. phiſ. c. vlt. Cuicūqꝫ triſtitie repugnat ſm for
mā generis ꝗcūqꝫ delectatio. Sꝫ gaudiū mitigat eā
⁊ pōt eē tā forte gaudiū ſeu delectatō ꝙ expelleret oēꝫ
triſtitiā. Sꝫ gaudiū ꝓdictū de alleuiatiōe pene alte-
ri⁹ nō eſt tñ qḋ expellat penaꝫ eorū totaliter. Certe
tamen abbreuiat ⁊ mitigat: cū oīs oratio eccleſiaſtica
facta ab aliquo: non expellat ſeipſum ab oratione.
Vñ doctor ſubtilis in quolib. vlt. dicit ꝙ applica-
tio orōnis vel ſuffragiorū ē determinata tripliciter
Primo ꝙ orō facta a ſacerdote determinat̄ vt ap-
plicet̄ ad ſeipſuꝫ primo: nec ſacerdos pōt ſeipſuꝫ ex
pellere debite a ſua orōne. Scḋo determinatur ſua
orō in ſpāli vt ad illos q̇b⁹ magis tenet̄. Sicut re-.

ctores magis tenent orare ꝓ ſuis parochianis ꝙ̄ pro extraneis. Uel amicꝰ ꝓ ſuis parẽtibꝰ: vel recipiens beneficia ꝓ ſuis benefactoribꝰ: magis tenet orare ꝙ̄ ꝓ alijs. Tertio ē determinatio applicata toti eccl'ie ⁊ exiſtẽtibꝰ in caritate. Ex quo pȝ ꝙ oꝛo plꝰ valet ſi bijpſi ꝙ̄ oībꝰ alijs. Scđo valet ꝓ illis q̇bꝰ in ſpāli tenēt ex caritate ⁊ beneficijs receptis. Tertio valet i gn̄ali oībꝰ exiſtẽtibꝰ in caritate. Et ideo exiſtẽtibꝰ in purgatorio ſuffragia facta ꝓ aliquibꝰ in ſpāli plus valẽt illis ꝙ̄ alijs. Sȝ in gn̄ali ꝓdeſt oībus. Cū nullus exiſtēs in caritate poſſit expelli ab aliq̄ oꝛone eccleſie. Et valet eis in gn̄ali: nō ad cōfortādū ⁊ leuiꝰ portandū tm̄: ſȝ etiā ad penā diminuendū: nō tn̄ tm̄

M ſicut illis ꝓ q̇bꝰ ſiūt in ſpāli. ¶ Sȝ dubitat ſi oꝛo facta ꝓ pluribꝰ: valeat tm̄ cuilibet ac ſi fieret ꝓ vno ſolo. Ibi ē opinio ꝑpoſitiui dicẽtis: ꝙ ſuffragia facta ꝓ pluribꝰ tm̄ ꝓſunt ꝓ quolibet: ac ſi fierẽt ꝓ q̄libet in ſpāli niſi ꝙ ſibi maior fieret reuerẽtia. Sicut cādela accẽſa ꝓ pluribꝰ. Et lectio lecta ꝓ pluribus tm̄ quẽlibet iuuāt: ꝙ̄tū cū iuuarẽt ſi ꝓ ſolo cādela accẽderetur vel lectio legeret. Sicut eīm ſpūs exiſtēs in qualibet pte ſui loci. Cuilibet tn̄ ꝑſens ē totꝰ: ſic ſpūale bonū plurībꝰ cōicatū: a quolibet totū habetur. Alias eīm recipiẽn multos ad pticipationē ſuorū bonorū: ſua bona opera minꝰ eſſẽt vtilia. Qđ falſuȝ ē: cū talis receptio ſit opꝰ caritatis. Alij dicunt cōtrariū: q: ſi ita eẽt vt dicit opinio ꝑdicta. Ille qui ꝓ vno defuncto tenet dicere vnā miſſam ⁊ vnā pro alio. Si diceret vnā ꝓ duobꝰ illis: cuilibet ſolueret illud ad qđ ſibi tenetur. Itē bonum finitū etiam qđ ſufficeret ad plenā liberationē vnius aie de purgatorio ſufficeret ad liberationē oīm aliarum aiarum de purgatorio ad equalem penā obligatarū. Item conſuetudo eccl'ie eſſet inutilis: q: aliq̄n facit ſuffragia ꝓ pluribꝰ: aliq̄n ꝓ ſpecialibus pſonis. Et iſta opi-

N nio ē verior ⁊ tenenda. ¶ Et ſi diceret q: dicitur de conſec. d. 5. ca. Non mediocriter. Et allegat ibi Ihero. Cū pro centū aiabus pſalmꝰ vel miſſa dicit: non minus ꝙ̄ ſi ꝓ vno quolibet ipſorū diceret ⁊c. Dico ꝙ Ihero. intelligit ꝙ ſi ꝓ vno fiat ꝙ non ſubſtrahitur talis oratio q̄n fiat pro oībus. Q: ſicut rapina ē ſubſtrahere neceſſaria corpori: ita cōtra caritatē eẽt ſi q̇s oraret pro vno in ſpeciali: ⁊ ſubſtraheret alijs orationem. Ideo ſicut orans pro cunctis orat pro quolibet: ita qui orat pro vno orat pro cunctis. Nō tamen vult dicere: quin magis proficiat illi pro quo

O ſit in ſpeciali ꝙ̄ alijs ¶ Et ſi diceretur ꝙ mortui nō adiuuātur orationibus noſtris: cum dicatur apoc. 14. Opera eīm illorum ſequūtur illos: ergo non adiuuantur operibus alienis. Item eccleſiaſtici. 9. Dicitur de mortuis: ꝙ non habent partē in opere: qđ ſub ſole geritur. Item opera mala viuorum nō poſſunt eis nocere: g̃ per locum ab oppoſitis: opera bona non poſſunt eis adiuuare. Itē ſi ſuffragia viuorū poſſent adiuuare aias purgatorij. Cū pene purgatorij ſint finite: ꝑ ſuffragia eccleſie poſſet totū purgatoriū expoliari: ⁊ ſic remaneret pctm̄ ipunitū: qđ eẽt ꝑiudiciū diuine iuſtitie. ¶ Sȝ oppoſitū tenet eccl'ia. vñ. ij. machab. 12. Sctā g̃ ⁊ ſalubris ē cogitatio ꝓ defunctis exorare vt a pctis ſoluāt. Itē aug. i en-

P cherid. c. 65. Et recitat mgr̄ ſent. d. 45. c. 2. Nō negādū ē defunctorū aias pietate ſuorū viuẽtiū releuari cū ꝓ eis ſiūt ſuffragia. Iō rñdet ad argumẽta. Ad ꝑmū dico ꝙ opera illorū q̄ ſunt in hoc mūdo ſequūt quo ad dānationē vel ſaluationē: vel ad penā purgatorij. Tn̄ q: illi de purgatorio operati ſunt bona ꝑ q̄ meruerūt ꝙ ſuffragia eccl'ie ſibi ꝓdeſſent. iō oꝛones eccl'ie ſunt opera eorū: ideo opera illorū q̄ fecerūt in hoc mūdo ſequunt illos quoad meritū vel ꝑmiū vel penā. Opera aūt eccleſie quo ad abbreuiationem pene: q: hoc ſibi meruerūt in ꝑſenti vita. ¶ Ad ſecūdū dicit ꝙ ꝓ tāto dicit ꝙ mortui nō habẽt ptē in opere qđ ſub celo gerit: q: ad nullū opus tēporale huiꝰ mūdi cooperant: tn̄ in fructuoſis ⁊ ſpūalibus operibꝰ habẽt partē. Q: vt dictū ē: hoc ſibi meruerūt in ꝑſenti vita vt pticipes eſſent bonorū eccleſie. ¶ Ad tertiū dico ꝙ nō eſt ſimile: q: aie purgatorij nullo modo ſunt coniuncte cum malis operibus: q: ſemꝑ ſunt in ſtatu gratie. Sed q: bone ſunt ⁊ in ſtatu gratie: cum bonis poſſunt participare. Ideo non eſt ſimile de bonis ⁊ de malis: quia mala non poſſunt eis nocere: quia nullo modo poſſunt coniungi cum malis. Et bona poſſunt eis prodeſſe: quia poſſunt coniungi: immo ſunt coniuncte cum bonis.

¶ Ad quartum eſſet videndum ſi per ſuffragia vel indulgentias eccleſie: poſſet totum purgatorium expoliari. Nulli dubium eſt ꝙ papa vicarius xp̄i per theſaurum eccleſie ſibi a deo cōicatuȝ: pōt totaliter aias quibꝰ tales indulgẽtie applicant: a penis purgatorij totaliter liberare: nō tn̄ ꝑ viā auctoritatis: ſȝ ꝑ modū ſuffragij. Si aūt pōt totū expoliare purgatoriū viſuȝ ē ſupra. q. 1. documẽto. 1. Tn̄ ad argumẽtū dico ꝙ q̄n papa remittit penas purgatorij nō ꝓpter hꝰ remanet ipunita: q: tūc ſatiſfacit i morte xp̄i cuiꝰ meritū papa cōicat aiabꝰ: ideo meritū paſſiōis ſoluit ꝓ illis. Et ſic nō remanẽt pctā ipunita: q: xp̄s fuit ꝓ pctis nr̄is punitꝰ. Itē etiā puniūt pena viuorū ſatiſfaciẽtiū ꝓ eis: nā vt oſtẽſuȝ ē ſupra vnꝰ pro alio ſatiſfacere pōt. vt ſi diues ſatiſfaceret ꝓ paupe nō habẽte ad ſatiſfaciẽdū paupꝑ liberaret ſolutiōe ſui tis. Sic aie purgatorij ſunt adeo paupes ꝙ ſatiſfacere nō poſſunt: ideo ꝓ ipſis ſatiſfacere poſſumus de bonis noſtris: q: ſic meruerunt in vita preſenti.

¶ Tertium correlarium.

Dilatio ſolutiōis teſtamẽti ē aiabꝰ ſolutio magni detrimenti. Duplex eſt rō ꝙ dilatio ſolutiōis teſtōrū ꝑiudicat aiabꝰ purgatorij. Pria q: ꝙ̄to citꝰ ſoluūt eccl'ie relicta: vel pauperibꝰ: tāto citꝰ ⁊ feruẽtꝰ orāt ꝓ aia teſtatoris. Et cū differt ſolutio: ſic etiā differūt miſſe ⁊ oꝛones q̇bꝰ aie liberant a penis: iō aia illa plꝰ detinet i purgatorio ꝑꝑ dilationē ſolutiōis teſti: qđ eſt magnū ⁊ graue pctm̄ illis q̇ differūt ſoluere legata: q: ſunt cā ꝙ lōgiꝰ patiāt penā. Et tales differẽtes ſoluere patiēt penā hꝰ ⁊ alibi. Alia rō ē q: ſic aia defuncti ſecū portās aliq̇d purgabile: exiſtēs tn̄ i hac vita i caritate: meruit vt elemoſine vl' miſſe dicte pro ea ꝓſint ei nō ad augmẽtū gr̄e: ſȝ ad diminutionē pene. Et ſic teſtator teſtm̄ faciēs ⁊ in caritate decedēs teſtm̄ ſuū faciendo meret vt teſti executio poſt eius mortē ſibi valeat nō ad augmẽtū gr̄e: ſȝ ad alleuiatiōeȝ pene. Iō quāto teſtm̄ ſuū executiōi citꝰ demādat: tāto teſtatoris aia citꝰ a penis alleuiat. Et ꝙ̄to tardꝰ executiōi demādat: tāto plꝰ i penis detinet. Si tn̄ legata ſua nūꝙ̄ ſoluerẽtur nec fore facta ſua que precepit emendari per executores emẽdarentur

R

Nec debita eius ſoluerentur ꝑ executores. Nō pro
pter hoc remaneret in pena q̄uis ꝓpter hoc multo
fortius detineret in pena. Ideo ex predictis patet
ꝙ grauiſſime peccāt ⁊ magnā ꝑditionē faciūt execu
tores: qui executiones teſtamētoꝝ ſibi cōmiſſas nō
cōplent q̄citius poſſunt executionē teſtamētorum.
B ¶ Et ſi diceretur q: habetur in decreto. xxiiij. q. ij.
c. Nec quiſq̄. de eo q̄ eſt in diuino iudicio ↄſtitut⁹
Nobis fas non eſt aliud decernere preter illud qđ
in quo eum dies ſupremus inuenit. Ergo q̇ teſtat
ſeu ſui executores ordinationē ſue vltime volūtatis
exequātur: ſeu non. Nō ꝓpter hoc habebit niſi bo
nū vel malū quod ſibi debebat ꝓ illo ſtatu in quo
eum ſuprema dies mortis inuenit. Item ſi bon⁹ ho
mo elemoſynā ſuā mittat ꝑ ſeruum ſuū cuidā pau-
peri: ⁊ ille ſeruus ex malignitate in aquā ꝓijcit vel
ſibi retinet nō ꝓpter hoc minuit meritū eius. Sic a
ſimili ꝓpter malitiā executoꝝ nō minuit meritū te-
ſtatoris qui bona ſua precepit pauperib⁹ diſtribui:
ergo ſiue executores diſtribuant ſeu non: ſeu diſtri
C buere tardent: nō ꝓpter peius vel melius aīa teſta
toris habebit. ¶ Ad iſta argumenta rn̄det ꝙ in
illo decreto itelligit de quodā heretico noīato acha
tius: qui poſtq̄ a papa ſuū crimen fuerat laxatum
recidiuauit in ſua prauitate heretica: ⁊ in hac deceſ
ſit. Et tali mortuo: imo cuicūq̄ mortuo in mortali
pctō nihil ꝓdeſt quicq̄d poſtea ꝓ eis fiat. Aliđ eſt
de illis qui decedunt in gratia: ⁊ poſſunt liberari a
penis. Ad ſecundum dico: ꝙ q̄tum ad meritū grē
⁊ glorie: nō minuit ꝑ retardationē executoꝝ: ſꝫ q̄tū
ad remiſſionē pene perdit illarū penarum abreuia-
tionē ꝑ retardationem executionis teſtamēti ꝓpter
bona que fierent in tali executione que illā penam
abreuiaſſent. Qr executio elemoſyne: orōnes pau-
perū: miſſe ſacerdotū abreuiaſſent ei penā. Et ſic q:
D non ſunt in pena detinet. ¶ Sed dubitat. Si ep̄s
poſſit facere teſtamētum. Dico ꝙ aut ep̄s hꝫ bona
ex hereditate parētū vel artificio: vel ex doctrina: vt
ſunt doctores ep̄i qui legūt anteq̄ eſſent epiſcopi.
Aut nō habēt reditus niſi redit⁹ eccl'iaſticos: ⁊ mo
bilia q̄ ſunt ex illis reditibus ꝓuenientia. De pri-
mis bonis: q: illoꝝ ꝓprietas eſt ſua: pōt licite face
re teſtamētū: vt patet extra de teſta. c. q: nos. ⁊ c. re
latum. Et. xij. q. j. c. ep̄i. Si tn̄ ep̄us eccl'iam leſerit:
dānū dꝫ de reb⁹ ſuis reſarciri. Et de reſiduo ſi q̇d
fuerit facere teſtamētū vt dictū eſt. De reditib⁹ aūt
eccl'iaſticis: ⁊ de mobilibus q̄ ex illis ꝓueniūt redi-
tibus: ⁊ de illis q̄ intuitu eccl'ie ſeu cōſideratione re
cipiunt: nō poſſunt licite teſtari extra de teſta. c. Ad
hec. ⁊ c. ſequenti. ⁊ c. Relatū. Nec etiā de hijs que
poſt ſuā conſecrationē acquiſierūt: q: talia debent
cōſeruari eidē eccl'ie. extra de teſta. c. j. Cuius ratio
eſt: q: illoꝝ bonoꝝ ꝓprietas ſua nō eſt: ſꝫ illoꝝ ſunt
tm̄ diſpenſatores ⁊ adminiſtratores tm̄ in vita ſua
q̄uis tn̄ aliquid de rebus eccl'ie nō poſſint donare
iure teſtamēti: pn̄t tn̄ donare de mobilibus cauſa
elemoſyne: ſeu ſint in fine in mortali egritudine cō-
ſtituti ſeu nō. Ep̄s enī de hoc pōt cōdere teſtamen-
tū: q: cōueniēs eſt bona paupib⁹ erogari. Sed bo-
na eccleſie ſunt bona pauperū quoꝝ ep̄i ſunt diſpē
ſatores: vt patet. x. q. ij. c. ep̄s. Ergo ep̄s de illis bo
nis pōt condere teſtamētū paupibus dimittendo.
Item de illis bonis de quib⁹ ep̄i in infirmitate ex-
trema cōſtituti facere poſſunt elemoſynā: ꝗ poſſunt
facere teſtamētū de illis bonis. ¶ Ad primū igitur E
argumētū rn̄det ꝙ aliud eſt diſpēſare ⁊ teſtari. Vn̄
ep̄is ꝑmittit elemoſynā facere ⁊ nō teſtamētum: vt
pꝫ extra de teſta. c. Ad hoc. Teſtatorē enī oportet
eſſe dn̄m rerum de quib⁹ teſtat. Sed diſpēſatorem
nō oportet eſſe dn̄m rei de qua facit elemoſynam.
Unde extra de teſta. c. q: ad nos. dr̄ in glo. Clerici
de rebus eccl'ie nullū poſſunt facere teſtamētū: cum
illoꝝ ꝓprietas nō ſit ſua cū ſolum vſum habeāt: vt
patet. xij. q. j. c. Ep̄i. vbi dr̄. De rebus ꝓprijs vel ac
quiſitis vel quicq̄d de ꝓprio habēt: de rebus ſuis
ſupra acquiſitis ante cōſecrationē heredibus ſuis
ſi voluerint relinquāt. Quicq̄d v̇o de ꝓuiſiōe eccle
ſie ſue fuerit ſeu de agris: ſeu frugib⁹: ſeu oblationi
bus: ſeu reditib⁹ oīa in iura eccleſie eſſe diſcernim⁹.
Vn̄de victu ⁊ veſtitu contēti eſſe debēt: vt dr̄ ibidē
Quod eſt intelligēdum penſato ſtatu ⁊ dignitate ꝑ
ſone. Et totū reſiduū loco ⁊ tp̄e paupib⁹ eſt eroga
dū. Ad ſcđm dr̄ ꝙ maior eſt falſa. vn̄ extra de teſt.
c. Ad hoc. Dicit ꝙ clerici de mobilib⁹ q̄ per eccleſiā
ſunt adepti de iure teſtamētū facere nō poſſunt vi-
uentes. Tn̄ ⁊ ſui cōpotes moderate valēt de bonis
ipſis nō rōne teſtamēti: ſꝫ intuitu elemoſyne eroga-
re: etiā in egritudine conſtituti. ¶ Sed de ſacerdoti F
bus ⁊ canonicis: q̄ nō hn̄tes mobilia niſi illa q̄ pro
ueniūt eis de reditib⁹ eccl'iaſticis: tn̄ i multis ꝓuin
cijs legationē faciūt ꝓ ſalute aīaꝝ ſuaꝝ religioſis ⁊
pauperibus alijs de illis mobilibus que ex rediti-
bus eccleſiaſticis preuenerunt. ab illis quibus lega
tum eſt: iuſte poſſunt ab executorib⁹ repeti poſt mor
tē illi⁹ q̇ legauit. ¶ Quero ꝗ quo iure teneat illa
legatio. Non videtur ꝙ teneat iure teſtamenti: vt
patet per decreta ſuperius allegata: niſi forte ex cō
traria conſuetudine fuerint abrogata. Nec iure do-
nationis inter viuos: quia ille qui legauit poteſt re
uocare legatum q̄diu viuit. Quod nō poſſet ſi eſſet
donatio inter viuos. Nec iure donationis cauſa
mortis: vt habetur. ff. de donatioī. cauſa mortis. l.
Marcellus. §. Paulus. Simile videtur de tali do-
natione ⁊ de teſtamento. Nec iure ordinationis vlti
me voluntatis: quia ſimile videtur de illa ⁊ de teſta
mento. Dico ꝙ talis ordinatio tenet iure pie ⁊ vlti-
me voluntatis non iure teſtamēti: q: inſtitutio here
dis fundamētū eſt toti⁹ teſtamēti. Clerici aūt cum
non ſint illoꝝ bonoꝝ dn̄i: ſꝫ tm̄ adminiſtratores he
redē inſtituere nō poſſunt. Sed quia bona illa de-
bētur diſtribui pauperibus per illos ſicut per mi-
niſtratores. Et etiam alijs qui eiſdem adminiſtra-
toribus honeſta exhibuerunt obſequia. Ideo rōna
bile eſt ꝙ de illis bonis predictis ꝑſonis legare va-
leant: quia talia legata tenent iure pie ⁊ vltime vo-
luntatis. Dico non eſt idē ius teſtamenti ⁊ ius vlti-
me voluntatis: ⁊ ius donatōis cauſa mortis: q̄uis
inter ſe magnam habeāt ſimilitudinem. Ut enim
dicitur. ff. de dona. cauſa mortis. l. j. Mortis cauſa
donatio eſt cum quis habere ſe vult magis q̄ eum
cui donat: magiſq̄ eum cui donat q̄ heredem ſuū.
¶ Religioſi autem cum nullum ꝓprium habeant G
condere teſtamētum nō poſſunt. Unde dr̄ extra de
ſtatu monachoꝝ. c. Cū ad monaſteriū. Prohibem⁹
diſtricte in virtute obediētie ſub atteſtatione diuini
iudicij: ne q̇s monachoꝝ ꝓpriū aliq̇ mō poſſideat.

Si ergo monachi ſic ꝓhibētur q̄tomagis mēdicā-
tes. Nā oēs religioſi ſeu mēdicātes ſeu alij reu̅ūcia-
uerūt ꝓprietati ⁊ nihil ꝓprij hn̄t: nec poſſunt ha-
bere quacūq̄ diſpēſatione ſint priuilegiati. Nec eſti-
met abbas q̄ ſup̱ habēda ꝓprietate poſſit cū ali-
quo monacho diſpēſare. Q2 abdicatio ꝓprietatis
adeo eſt annexa regule monachali. glo. de iure poſ-
tuo: vt circa eā nec ſumm⁹ pōtifex poſſet indulgere
vt p3 extra de ſtatu monach. c. cū ad monaſterium
§. Nec eſtimet abbas. Unde papa citius faceret de
monacho nō monachū q̄ monachū hr̄e ꝓpriū.
Siquis tn̄ monachus filios habens añ ingreſſum
religiōis. Et ingredit̄ monaſteriū nullo teſtamēto
cōdito ei permittit̄ diuidere bona filijs ſuis ⁊ inter
illos: vt p3 in autē. de ſanctis epiſcopis. §. Si qua
mulier. Et. xix. q. vlt. §. Si qua mulier. vbi dicit̄. Si
qua pſona liberos hn̄s anteq̄ de rebus ſuis inter
eos diſponat monaſteriū intret: licet ei poſtea inter
eos diuidere. Et qd̄ eis nō dederit monaſterio cō-
petat. Sed oēm ſubſtātiā inter filios diuidere ſi vo-
luerit ſua pſona filijs cōnumerata: partē ſibi reti-
neat q̄ monaſterio competere debeat. Sed ſi poſt in-
greſſum moriat̄ anteq̄ filijs hereditatē diuiſerit: fi-
lij legitimā pcipiāt. Reliq̄ vo ſubſtātia monaſterio
competentē ſubſtātiā habeat. Et ſic p3 q̄ religioſi
cum nullū ꝓpriū habeāt: donare nec teſtamētū fa-
cere pn̄t: vn̄ quaſi multi religioſi ꝯ faciētes ſunt in
D periculo dānationis. ¶ Et ſi diceret̄ q̄ paulus pri-
mus heremita fecit teſtamētū: g̃ religioſi poſſunt fa-
cere teſtamētū. Dico q̄ q̄uis paulus fuerit religio-
ſus ſanctitate nō tamen erat in ſtatu religionis. Un̄
non eſt ſimile de heremitis ⁊ de illis qui ſunt in reli-
gione ſeu ſtatu religionis. Nā illi qui ſolitariā vitā
ducunt non conſtringuntur voto ſolēni religionis.
Ideo nō eſt eis ꝓhibitū habere ꝓpriū ⁊ facere te-
ſtamētū. Sed nūquid ſeruus pōt facere teſtamētum
Dico q̄ nō. Quia illi qui nō ſunt ſui iuris: ſed alie-
no iuri ſubditi ſunt: faciēdi teſtamētum ius hr̄e nō
poſſunt. vt p3 inſtitu. quib⁹ modis nō eſt pmiſſum
facere teſtamētū. in prin. vbi dicit̄. Nō tn̄ oibus lic3
facere teſtamētū: ſtatim eñ hij qui alieno iuri ſub-
diti ſunt teſtamēti ius faciēdi nō hn̄t. q̄uis deficiat
hec cōſtitutio in. xiij. caſibus. vide glo. ſup̱ hanc ru-
bricā in princ. Sed ſeruus ⁊ oia q̄ ſunt ſerui ſunt dn̄i
poſſeſſio: vt d2. j. Politi. Ideo ſerui teſtamētū facere
nō poſſunt. qd̄ etiam dicit̄. xiij. q. ij. c. illud in gloſa.
Peculiū qd̄ ſeruus habet: dn̄i eſt: ⁊ ideo eſt q̄ ſerui
facere nō poſſunt teſtamētū: q2 ꝓpriū nō habent
I ¶ Item filiuſfamilias teſtari non pōt etiā ſi pater
pmittat niſi ſit miles qui de peculio caſtrēſi vel q̄ſi
peculio caſtrēſi teſtare poteſt: vt patet inſtitu. loco
preallegato. Et dicit̄ filiuſfamilias ois qui naſcit̄
ex legitimo matrimonio: ⁊ nōdum eſt emācipatus.
Dicitur aūt peculium caſtrēſe qd̄ milites in caſtris
militando acquirūt. i. quod occaſione ſue militie ei
datur. S3 hodie pauci inueniūtur milites tales: q2
non ſeruant conditiōes quas illi obſeruabāt. Sed
quaſi peculium caſtrenſe eſt quod filiuſfamilias de
ſcientia ſua acquirit: ſicut illud quod ꝓpter aduo-
cationem ſuam percipit de publico. Et ſicut illud
quod magiſter liberalium artiū percipit de publi-
co vel medicus: vel alius quicunq̄ qui publica re-
cipit: vt patet. C. de inofficio. teſta. l. vlti. De talib⁹
enim permittitur filiofamilias facere elemoſynam
⁊ condere teſtamētum: quia peculio tali pater iuris
nihil h3. Sed nūq̄d fatuus poſſit facere teſtamētū K
Dico q̄ diſtinguēdum eſt de fatuis. Quidam enim
dicuntur fatui non q̄ carent vſu liberi arbitrij: ſed
quia neſciunt ita decenter inter homines conuerſa-
ri ſicut deceret ſuum ſtatum. Quidam vero ſunt fa-
tui: quia res ſuas ita prodigaliter diſſipant: q̄ niſi
prohiberent̄ ad nihilum redigerent. Quidam enim
ſunt fatui qui carent vſu liberi arbitrij. Et iſti vlti-
mi fatui teſtamentū condere non poſſunt: vt patet
de ſucceſſionibus ab inteſtato. c. Cum dilectus. Et
inſtit. quib⁹ nō eſt pmiſ. facere teſta. §. Itē furioſi
Ubi d2. Itē furioſi nō pn̄t facere teſtamētū: q2 men-
te carēt. Furioſi aūt ſi p̱ illd̄ tēpus fecerint teſtamē-
tū quo furor eoꝝ intermiſſus eſt: iure teſtamēti eſſe
videtur. Idē ibidē dicit̄. Prodigus cui bonoꝝ ſuo-
rum adminiſtratio eſt interdicta: teſtamentū facere
non pōt. Sed id qd̄ ante interdictū fecerit ratū eſt.
Fatuus aūt primo modo dictus qui non caret vſu
rōnis: q̄uis nō decēter ſm̄ ſtatū ſuū nō regat̄: tamē
pt facere teſtamētū. Multi eñ ſunt q̄ q̄uis neſciāt
decēter inter hoies cōuerſari ſm̄ qd̄ ſtat⁹ eoꝝ req̄-
rit: qui tn̄ bona ſua temporalia bene ſeruare ⁊ mo-
derata diſtribuere: et vtilitatē etiam ſue aie ꝓcurare
ſciunt. Item ſurdus ⁊ mutus non ſemper teſtamen-
tum facere poſſunt. Utiq̄ autem de eo ſurdo loqui-
tur qui oino nō audit: vt ſurdus a natiuitate: nō q̄
tarde audit. Nā ⁊ mutus is intelligit̄ q̄ loqui nihil
pōt: nō q̄ tarde loq̄tur. Sepe aūt etiā litterati ⁊ eru-
diti hoies: variis caſib⁹ ⁊ audiēdi ⁊ loquēdi facul-
tatē amittunt. Unde noſtra conſtitutio intelligit: vt
certis caſibus ⁊ modis ſm̄ no:mā e⁹ poſſit teſtari
aliaq̄ facere que eis permiſſa ſunt. S3 ſi quis poſt
teſtamentum factum aduerſa valitudine aut quoli-
bet alio caſu: mutus aut ſurdus eſſe ceperit: ratum
nihilominus manet eius teſtamētum. ¶ Nota etiā Z
q̄ teſtamentum factum rationabiliter. Ita q̄ nō ſit
factum contra equitatem iuris naturalis: nec diui-
ni nec poſitiui: nullo modo eſt infringendum. Et ſic
accipit illa decretalis. extra de teſta. c. Iudicante.
q̄ nullo modo eſt infringenda vltima voluntas te-
ſtatoris ſi rationabiliter ⁊ cōtra nullum ius fecit te-
ſtamentum. Et etiam illud decretum. xvj. q. j. c. cō-
ſideratio. vbi dicit̄. Cōſideratio eccleſiaſtice digni-
tatis ⁊ vtilitatis hoc poſtulat ex iuſta diſpenſatiōe
teſtatoris ſeruandum arbitrium. id eſt vltimam vo-
luntatem teſtamenti. Si aūt eſt factū ꝯ equitatem
iuris naturalis: vel diuini vel poſitiui: tunc non eſt
adimplendum: ſed qd̄ eſt ibi ſup̱fluum eſt reſecādū
Quibus aūt modis fiat contra ius: non eſt preſen-
tis ſpeculationis determinare. ¶ Sed dubitatur M
Si teſtamētum factū ſine pn̄tia ſacerdotis ſi poſſit
haberi vel ſup̱ioris vt officialis vel epiſcopi valeat
Rn̄det̄ q̄ ſm̄ ius cōmune nō eſt neceſſariū ad hoc
vt fiat teſtamētū: q̄ fiat i pn̄tia ſacerdotis vel ſup̱io-
ris. S3 ſufficit ſm̄ ius canonicū q̄ fiat corā duob⁹
vel trib⁹ teſtib⁹ legitimis: quo ad ea q̄ relinquūtur
eccl̄ie: vel alijs pijs locis: vt p3 extra de teſta. c. Re-
latum. vbi dicit̄. Teſtamentū debet̄ iudicari firmū
ſi factum eſt coram duobus legitimis teſtibus.
Nec ſit ibi aliqua mentio de ſacerdote. Ideo ſic
non eſt neceſſarium q̄ fiat in preſentia ſacerdotis.

¶ Unde quo ad legata intuitu pietatis:ad hoc vt
ſit teſtamentum firmum :non requiritur illa ſolen
nitas:quam in teſtamētis leges humane obſeruā
dam decernunt:vt pȝ.extra de teſta.ca.Cū eſſes.in
textu ⁊ in glo.q̄ ibidem dicit.Qḋ in hijs q̄ pietatis
cā derelinquūt mīn⁹ ſolēnis volūtas ſufficit.Hoc
eſt nō requirit̄ tāta ſolēnitas ſicut dicūt leges hu/
mane ſcḋm quas requirunt̄ ſeptem vel quinqȝ teſtes
ad firmum teſtamentum:vt pȝ extra de teſta.capit.
Cū eſſes.Sȝ q: ſcḋm legē euangelicā in ore duorum
vel triū ſtat oē verbū.Iḋ teſtamentuȝ in preſentia
ſacerdotis factū ſufficiūt duo teſtes ſaltē in cauſis
pijs:vt pȝ ibidē.c.Relatū.Renūciam⁹.In diſpoſitiōe ⁊ exe
cutione teſtamēti:q̄ñdoqȝ cōſuetudo terrarū vel ci
uitatū preualet iuri.Iḋ vbi eſt cōſuetudo approba
ta fieri teſtamenta in p̄ſentia ꝓprij ſacerdotis vel
ſuperioris:eſt neceſſariū ad hoc vt teneat teſtamen
tum ſic fieri in p̄ſentia ſuperioris.Et hec debēt ob
ſeruari ſi eius preſentia cōmode poſſit hr̄i.Si q̄ aūt
coitates ſtatuta faciūt vt nō valeat teſtamētū factū
intuitu pietatis pijs locis ⁊ paupib⁹ perſonis co/
ram ſacerdote ⁊ duob⁹ teſtib⁹ vel tribus :niſi etiā
ſint ibi quatuor vel quinqȝ de ſcabinis.i.cōſulib⁹
ville vel iudicib⁹:qui ſint principales ꝑ quos tale
ſtatutū factum eſt:niſi ſufficienter moniti reſipiſcāt
excōmunicādi ſūt:extra de teſta.ca.Cū eſſes.Ubi
dicit̄ de teſtamentis factis corā duob⁹ vel trib⁹ ꝑ
ſonis idoneis cū ſacerdoteqȝ talia teſtamēta firma
decernim⁹ ꝑmanere:ſub interminatiōe anathema/
N tis ꝓhibentes ne quis huiuſmodi audeat reſcinde/
re teſtamenta.¶ In cōſilio etiā byturicenſi qḋ te/
nuit dn̄s Symō tunc legat⁹ in regno frācie:de te/
ſtamentis:ſic dr̄.Ad p̄ſumptionis quorūdā cona/
tus dānabiles reprimendos:q̄ teſtamēta ſeu alias
voluntates quocunqȝ nomine teſtātur licet ſint iu
ſte facta iuxta canonicas ſanctiōes tāq̄ legitimas
nō admittūt.Sȝ pro eo reprobant q: ſcabini ſeu ſe
culares iudices preſentes nō fuerunt:qñ teſtator ſu
um cōdidit teſtamentū:aut aliam vltimam volun/
tatem:duxim⁹ ſtatuendū ꝙ ipſi cuiuſcūqȝ conditio
nis vel dignitatis exiſtāt.qui infra octo dies poſt/
q̄ ſunt moniti ſuꝑ hoc cōpetenter:ab impedimēto
O huiuſmodi nō duxerint deſiſtendum:anathematis
viculo ipſos aſtringi ipſo facto volum⁹.¶ Itē no
ta ꝙ vſurarij teſtamentū facere nō poſſunt niſi pri⁹
cautionem debitā fecerint de reſtitutiōe plenarie fa
cienda.Qḋ ſi ɔ̄trium fecerit irritū eſſe iudicat̄ vt ex/
tra de vſuris.ca.quanq̄:vbi in fine dr̄.Nullus ma
nifeſtorum vſurariorū teſtamentis interſit:aut eos
ad cōfeſſionem admittat ſeu ipſos abſoluat :niſi de
vſuris ſatiſfecerint:vel de ſatiſfactione ꝓ ſuarum
viribus facultatum preſtent vt premittit̄ idoneam
cautionem.Teſtamēta quoqȝ manifeſtorum vſura
riorū aliter facta nō valeāt ⁊ ſint irrita ipſo iure.Et
ſimiliter quo ad iudicium aīe intelligendū eſt de q̄/
buſcunqȝ bonis iniuſte acquiſitis:de quib⁹ nō pōt
fieri teſtamētum.Nec mirum:cum ⁊ heres ſciens ꝙ
hereditas non ſe extendit vltra delata ſeu ex cōtra/
ctu ſeu ex maleficio vel quaſi nihil dȝ dare legata/
rijs nec ſibiipſi retinere:donec creditorib⁹ ſatiſfe/
P cerit qui ſūt in iure potiores.¶ Sȝ dubitat̄ ſi licet
dare hereditatē ſuā extraneis excluſis ꝓprijs con
ſanguineis:preſertim cū deficiunt cognati in linea
aſcendentiū ⁊ deſcendentiū.Et videtur ꝙ non.Q:
qui priuat aliquē iure ſuo facit iniuriam ꝓximo.qḋ
eſt ɔ̄ caritatē.Sed oēs attinentes hn̄t ius in here/
ditate ſi contingat eos ſuperuiuere ⁊c.In ɔ̄triū ꝓba
tur:q: magis rationi cōſonū q̄ vt cuilibet liceat do
minium ſue rei trāſferre in quem velit:igitur pōt
dare cui voluerit rem ſuā:cum ſit dn̄s talis:iō pōt
facere de re ſua quicquid voluerit.¶ Ad hanc que Q
ſtionem.Reſpondet ſanctus Tho.in quolibetis ꝙ
homo hoi dupliciter obligatur ſcȝ humano iure et
diuino.Ius aūt humanum notatur ſcḋm diuerſita/
tem terrarum.Aliquis eñ poſſeſſor hereditatis ex
iure patrie cuicunqȝ vult rem ſuā dare vel vendere
Alicubi ſuccedit vnus.ſ.primogenitus vel alicubi
vltimo genitus:⁊ alicubi oēs per diuiſionem.Igit̄
conſuetudo que equiualet iuri:dat alicui licentiaȝ
liberam cōferendi alicui totū vel partē:non preiu/
dicat alicui hoc faciendo qḋ pōt eſſe de iure.Q: di
cit lex.Nemini facit iniuriaȝ qui ſuo vtit̄ iure.Hoc
igitur tenendū q̄tum ad obligationē humanā ſeu
legis humane.Alia eſt obligatio legis diuine.ſ.ca
ritatis q̄ primo tenemur parentib⁹ ſi indigeāt ſub/
uenire ⁊ propinquis.Aut igitur indigēt hereditate
illa indigentia manifeſtata.Et tunc tenet̄ eis dimit
tere hereditatē:niſi ſint mali ⁊ huiuſmodi bonis in
digni .Tenetur inq̄ ex debito honoris parentalis:
q: qui precipit honorare patrem ⁊ matrem:preci/
pit etiam honorare parentelam in hijs que ad pa/
rentelam pertinent Qḋ ſi non indigent manifeſte:
tunc libere poteſt in alios diffundere:dicente domi
no.Da pauperibus ⁊ ſequere me.Sicut carnali af
fectu vir⁹ poſſet habere filios ⁊ filias ⁊ eis relinq̄
re:⁊ per conſequens alios excludere : ſic multoma
gis ex eis poteſt iue ſaluti ꝓuidere.Nec ex hoc ali/
quem priuat iure ſuo:quia ipſe vtitur iure ſuo.Nec
ipſi habent ius:niſi conditionale totale.i.ſi ipſe vel
moriatur inteſtatus vel eis dimittere velit.¶ No R
ta tamen generaliter ꝙ ſicut precipitur.Deut.21.
parentibus : ꝙ ſi habuerint filium contumacem :
non ſolum illum exheredent ſed etiam accuſent co/
ram ſenioribus ciuitatis vt obruant illum lapidi/
bus.Sic precipitur ibi econuerſo:ꝙ ſine cauſa ra/
tionabili.ſ.ex affectu inordinato aut ex aliqua paſ
ſiōe nec vnus debet priuari a ſua hereditate vel in
toto vel in parte.Nec alter debet inſtitui heres: cū
ibidem precipitur ꝙ filius dilecte non debet prepo
ni filio odioſe in iure primogeniture:cuȝ filius odio
ſe ſit primogenitus.Ueruntamen ſi quis in terra
vbi conſtitutio facta eſt ꝙ maſculi duplicem recipi
ant portionem:teſtamentum tamen faceret ꝙ om/
nes equaliter inſtituerentur tam filij q̄ filie.hoc eſ
ſet licitum:vt pote magis rationi conſonū ⁊ iuri na
turali:licet illa conſtitutio non eſſet proprie contra
ius commune ſed preter.Conſtitutio autem que fa
cta eſt de religioſis ꝙ non ſuccedant ab inteſtatis
parentibus in hereditate:talis conſtitutio eſt per/
uerſa ⁊ iniqua vtpote directe contraria iuri natura
li:iuri canonico:⁊ ciuili.Filius autem vel filia ſunt
heredes neceſſarij vt inſti.de heredum qualitate.§.
neceſſarij.vbi dicitur .Neceſſarij ideo dicunt̄ quia
omnino ſeu noluit ſeu voluit:tam ab inteſtato q̄ ex
teſtamento lege duodecim tabularū heredes fiunt
Item ex lege diuina primogenitus iure primogeni

ture qui fuerit genitus ex libera vxore: conſtituebā
tur heres. Quia iacob fuit heres ⁊ recepit benedi-
tionem a patre ſuo Iſaac: quia emerat ius primo
geniture ab eſau fratre ſuo quia aliter nõ fuiſſet he-
res vt patet Gene. 25. Et etiaʒ eſſet primogenitus
vere vxoris: quia ſi primogenitus ancille vel concu
bine fuerit non poteſt eſſe heres vt patet Gene. 21.
Non enim erit heres filius ancille cum filio libere.
Quod etiā habetur ad Gal. 4. Ideo ſpurij nõ poſ
ſunt conſtitui heredes. Et ideo dicitur iudicū. xj.
Quia iepte vir formatus fuit de cõcubina galaad.
Iſte accepit vxorem de qua ſuſcepit filios: qui poſt
ꝙ creuerunt eiecerunt iepte dicẽtes: heres in domo
patris noſtri eſſe non poteris: quia natus es de ma
tre adultera. Ideo ſm legem ãtiquā primogenitus
erat heres. Et ſic obſeruabatur in regno Francie:
ſaltem apud regem ⁊ magnos principes a quibus
S primogenitus fit heres. ℂ Sʒ dubitatur ſi religioſi
poſſunt eſſe executores teſtamentorum. Dico: quia
aut religioſi ſunt licẽtiati a ſuo ſuperiori vt poſſint
fieri executores teſtamenti Aut nõ. Si primo modo
Dico ꝙ poteſt eſſe executor religioſus. Et vt in plu
ribus vtile eſt anime teſtatoris. Quia in executione
maxime eſt attendenda fidelitas: que perfectius in
religioſis ꝗ̄ in ſecularibus vigere debet. Si autem
non eſt licentiatus religioſus. Et tunc dico ꝙ ſi in-
tret executionem ad cuius teſtamenti vt executor pec
cat: quia facit quod facere non poteſt de iure: quia
religioſus ſine licentia ſui ſuperioris ſe obligare nõ
poteſt. Sed qui recipit executionem teſtamenti ſe
obligat ad exequendum teſtamentuʒ. Ideo religio
ſus ſine licentia ſui prelati: eſſe non poteſt executor
teſtamementi. Etiam facit preiudicium anime teſta
toris: quia talis a volentibus teſtamentum impedi
re poſſet in iudicio per exceptionem repelli tanꝗ̄ il
lem quem non cadebat poteſtas exequendi. Et ꝓ
pter hoc caute deberent facere religioſi: qui de licẽ-
tia ſui ſuperioris ſiunt executores. Si de hoc litte-
ram acciperent ſui ſuperioris vt poſſent facere fidẽ
ꝙ licentiati ſunt: bene facerent vt ſi eis contrarium
obijceretur ab illis qui vellent impedire executio-
nem: oſtenderent ſuum poſſe ⁊c. ℂ Et ſi diceretur:
T quia ait apoſtolus ad thitum ſecundo. Nemo mili
tans deo implicat ſe negotijs ſecularibus. Et. di.
53. dicitur. Qui in religione ſeculariter viuũt non
fugiunt ſeculum ſed mutant. Sed executores teſta-
mentorum oportet ſe multis ſecularibus negocijs
implicare: igitur non poſſunt eſſe executores. Itē
extra ne clerici vel mo. ca. Sacerdotib⁹: dicit. Cle-
ricis tuis denũcies publice ne miniſtri laycorũ fiãt
nec in rebus eoꝝ procuratores exiſtant ſʒ executor
teſtamenti eſt quaſi rerū mortui ꝓcurator: ergo vi
detur ꝙ nec clericus nec religioſus poſſit eẽ procu-
rator nec teſtamenti executor. ℂ Ad iſta reſpõdeo:
V ℂ Ad primũ eſſe executorẽ nõ cõputatur inter ſe-
cularia negotia q2 op⁹ ẽ pietatis ⁊ caritatis. Ordi
natur enĩ ad adiuuandũ aīas defunctoꝝ: ſecularia
aũt negotia que religioſis ĩterdicũtur habes expꝛ̃ſſe
extra ne clerici vel mo. ca. primo. Ubi dicit. Multa
ſunt negotia ſecularia de quibus pauca perſtringa
mus: ad q̄ negotia ſecularia pertinet oīs carnalis
cõcupiſcẽtia. Quicq̄d pl⁹ iuſto appetit hõ: turpe lu
crum eſt. Munera etiam iniuſta accipere vel etiam

dare pro aliquo ſeculari queſtu ꝓcio cõducere: vel
dare epīs vel baliuis ad queſtum ſecularẽ impetra
tam per papā vel principem ad cõducendũ aliquā
imperationẽ: peccatũ eſt recipienti ⁊ dãti. Ex quo
ſequitur ꝙ dãnabile ẽ epiſcopis aliquid recipe ad
cõducendum ⁊ licentiā dãdum ad exequendũ litte
ras dñi pape: niſi ſoluʒ laborẽ ſcriptorũ cũ ſigillo.
Et ſequitur in textu decretalis. Contẽnentes lites
vel rixas amantes in placitis ſecularibus diſputa
re excepta defenſione orphanorũ ⁊ viduarum. Et
intelligitur etiā pauperũ pro q̄b⁹ religioſi poſſunt
aduocare. Pro orphanis igit̃ viduis: ⁊ paupibus
aduocare poſſũt. ℂ Et ſequit̃ i textu. Cõductores X
aut ꝓcuratores eẽ ſeculariũ reꝝ: turpis ꝗ̄bi vl̃ ſcti
eẽ ioculatorẽ: vl̃ locũ ſecularẽ diligere. Aleas ama
re: ⁊ ornamẽtum incõueniẽs ꝓpoſito ſuo querere:
cum debeat cũ cõuenienti ꝓpoſito ſuo. i. ordini ſeu
religioni incedere honeſte vt habetur. d. 41. c. j. Ec
ce quib⁹ deceat ſacerdotẽ ornatũ eſſe morib⁹: ideo
opʒ illũ eẽ ornatũ i exteriorib⁹: habitu. ſ. ⁊ inceſſu. Ha
bitu vt nec fulgidis nec ſordidis ſe veſtib⁹ ornet: vt
enĩ ait Ibero. Nec affectate ſordes nec exq̄ſite deli
cie laudes pariant q̄ tā de veſtib⁹ ꝗ̄ de cibis ĩtelli-
gẽdũ ẽ: pʒ igit̃ ꝙ eccliãſtici nõ debẽt ornari veſtimẽ
tis delitias portãtib⁹. O ꝗ̄tus defect⁹ ẽ in viris ec
cleſiaſticis ⁊ clicis hodie in eccl̃a ſctā dei q̄ veſtimẽ
ta ꝓpoſita ſupba deferunt vt videant̃ ab hoīb⁹: ſo
derata pellib⁹ ſũptuoſis diſploidib⁹ ſericis: veloris
⁊ camelotis: cũ magna ſupbia ⁊ appetitu honoris.
Heu heu pei⁹ ẽ de religioſis q̄ multũ ĩhoneſte iduũ
tur. Aliq̄ ab intra ⁊ ab extra nimis ſũptuoſe ⁊c. Et
ſequit̃ in textu. In delicijs viuere velle: gulã ⁊ ebrie
tatẽ ſeq̄ põdera iniuſta hꝛ̃e vl̃ miniſtrare ⁊ mẽſuras
falſas: negociũ iniuſtũ exercere. Nõ ẽ tñ iuſtũ nego
tiũ ꝯdicẽdũ ꝑꝑ neceſſitates diuerſas q2 legim⁹ ſctõs
apl̃os negociatos fuiſſe vt pʒ d̃ paulo i actib⁹ aploꝝ
Et i rl̃a ſcti frãciſci ꝑmittit negociari. ⁊ d̃ labore cor
poris neceſſaria recipe. Uidiſtis ḡ q̄ ſunt ſcl̃aria ne
gotia q̄ nõ decet facere. Decet ḡ iuſta negotia face-
re. Sʒ laborare: et eẽ executor teſtamẽti nõ ſũt ĩter
negotia ſecularia. ℂ Sʒ dubitat̃ ſi executores teſta Y
metoꝝ teneãt̃. j. ãnũ executiões adiplere. rñdet̃ aut
teſtator tp̄s determinat. ſ. qd̃ vult teſtamẽtũ eẽ cõ
pletũ. Aut nõ: ſi ſic nõ tenẽt̃ executores de neceſſita
te vſqʒ ad illud tp̄s cõplere teſtm̃. Niſi videãt cit⁹
explẽdo ſe poſſe facere vtilitatẽ maiorẽ aīe defũcti
Tũc eĩ: ⁊ ſi i foro iudicij cõpelli nõ poſſẽt ad cit⁹ ĩ-
plendũ. Tñ ad h̃ eos ꝯſciẽtia dʒ cõpellere q2 ſuppo
nendũ ẽ ꝙ volũtas defũcti fuit vt illo mõ ⁊ illo tpe
teſtm̃ iplerent: quo magis expediẽs eẽt aīe ſue. Si
aũt nõ determinat tp̄s. ſ. qd̃ velit teſtm̃ adimplere
Tũc diſtinguo q2 aut executores habẽt libere bõa
de q̄b⁹ ſtati poſſũt teſtm̃ cõplere. Aut nõ habẽt: ſi
hñt. ſtati debẽt teſtm̃ cõplere ſaltẽ ꝗ̄ cit⁹ pñt q2 de
bitores ſunt illis quibus ſunt facta legata. Unde
dicitur. ff. de reg. iuris. In omnibus obligationib⁹
in quibus dies non ponit̃: preſenti die debent̃. Pre
terea ꝗ̄ tocitius teſtm̃ implet̃ tãtocitius aīa defũ-
cti alleuiat̃ vt dictũ ẽ ſupra. Uñ illi executores q̄ pe
nes ſe hñt in promptu ⁊ libere bõa de q̄b⁹ pñt cito ⁊
libere teſtm̃ iplere ⁊ tamen ꝓlongant tempus ⁊ tar
dant ſuam executionem adimplere: necatoribus
gentium comparantur: de quibus dicitur. 86. di.

capl. Nō ſatis. §. paſce. Paſce fame morientē: quiſquis eū paſcēdo hoīem ſuare poteris: ſi nō paueris occidiſti. Di. 13. q. ij. ca. Oblationes. Qui oblationes defunctorū negāt eccl'ijs: aut difficile reddūt legata tanꝗ̄ egentiū necatores excōicent̃. Etiā executores ſi retinēt illa bona ꝓ ſeipſis: ſunt tanꝗ̄ fures ⁊ raptores ⁊ necatores pauperū ⁊ ſacrilegiū cōmittūt: vt pꝫ. 17. q. 4. ca. Sacrilegiū. Et contra legē eſt ſi quis qđ venerabilibus locis relinquitur praue volūtatis ſtudijs tēptauerit cōpendijs retinere. ¶ Uñ ſi
Z executores infra annū ſaltē admonitōe epi: pias defunctorū volūtates nō implēt cū poſſent ſi vellēt: tūc ep̄s iplere dꝫ ſua auctoritate pias teſtatorū volūtates: vt pꝫ ex̄ de teſt. ca. Nos quidē. Cū aūt per executores differt̃ cōplere pias defunctorū volūtates ꝑ annū: cōcludit decretal' in fine. Epali ſtudio decēs eſt adimpleri. Si aūt executores nō habeant bona in prōptu de quibus poſſint infra annū teſtm̄ adimplere: nō credo ꝙ ꝓpter hͦ deuoluat̃ ptās eorum ad epm̄. Tenentur tm̄ facere qđ in ſe eſt vt bōa habeāt. Et ita debent diſtribuere ꝙ̄ citius pñt.

¶ Tertia concluſio;

A Differre teſtamentū modicū: ad res melioradū: pōt licite fieri. Nā ſi differt vt meli⁹ res vendat̃: certū eſt ꝙ poſſent fieri plures elemoſyne: ⁊ plures miſſe dici: ⁊ ſic defunct⁹ magis adiuuabit̃. Tn̄ ad hoc reſpōdet ſctūs

Sanct⁹ thomas. Tho. in quolibe. ꝙ in mora modici tpis nō vr̃ eſſe magnū periculū. Ideo ſi executor ꝑ modicū tp̄s elemoſynas dare differat vt reb⁹ defuncti vēditis: ampliores elemoſynas dare poſſit ꝓ defuncto. Dicit ſctūs Tho. ꝙ laudabiliter facit. Si vͦ ꝑ multū tēporis differat elemoſynas diſtribuere: vt in modico ampliores elemoſynas faciat: nō vr̃ eē abſq̄ cul
C pa: qꝛ forte defunct⁹ interim a purgatorio liberaretur: in quo tp̄o exiſti in purgatorio remediū ſuffragiorū erat neceſſariū ꝓ leuiori liberatōne. Idō prudentis executoris examē eſt: vt ꝯſideratꝭ dilatione tpis: ⁊ ꝯſideratōe ꝑſone q̄ credit̃ citi⁹ vel tard⁹ liberāda: ⁊ ꝙ̄titate augmēti elemoſynarū: faciat qđ
B videbit̃ expedire defuncto. ¶ Sed quid faciēt ille elemoſyne illi defuncto q̄ anteꝙ̄ largiant̃ ē de purgatorio liberat⁹. Propter illā ꝓlongatione ſtetit forte ꝑ duos mēſes vel ꝑ annū quo nō ſtetiſſet: ſed ſolum ꝑ horā ſi fuiſſet facta executio teſtamenti. Hic dico in veritate ⁊ credo ꝙ nullo mō deberet ꝓlongari executio teſtamenti niſi eſſet eſtimatio talis: ꝙ talis perſona ſtaret longeue in purgatorio: ⁊ ꝓpter bonorum augmentatione factā per dilatione plus ſibi dimitteretur de pena ꝙ̄ ſi per dilationem non augmentaret illa bona. Et ꝙ̄ꝙ liberaretur a pena ante executionem teſtamenti valeret ſibi tam ad augmentationem glorie: ⁊ pene liberatione ſuorum ꝓximorum exiſtentium in purgatorio. Tamen eſt timendum ꝙ niſi ꝓnoſticarent illas animā ita cito liberandam iuxta canones penitentiales ꝙ peccent: ⁊ propter hoc patiantur penam: ſed quoniam quereri poſſet. Qualis ordo obſeruandus eſt in ſoluendo creditoribus. Ideo pono ſequens documentū.

¶ Primum documentum.

Si heres ſcit: credit vel dubitat ꝙ hereditas nō extendit̃ vltra debita: ſeu A
fuerit ex ꝯtctu: ſeu ex maleficio: vel q̄ſi ex maleficio. Tūc dare dꝫ legatarijs donec ſatiſfaciat creditorib⁹. Et idē mod⁹ ſuand⁹ eſt in creditorib⁹ priorib⁹ ⁊ in iure potiorib⁹: ꝙ ſi ſufficit hereditas ꝓ oibus: ⁊ ſil' venerūt: tūc iterū ꝑmo dꝫ ſatiſfieri. Si vero ſeparati venerūt: tūc ſatiſfacere pōt ſm illū ordinē ſm quē venerūt. Et ſi hereditas deficit ad plenā ſolutionē: eā tm̄ putabat ſufficere: liberat̃ heres ſic ſoluendo dū tm̄ nihil faciat dolo. Et creditores poſtmodū veniētes lꝫ fuerint in iure potiores: non dñt inquietare heredē niſi remāſerit ei de hereditate: ꝙ ſi ſupſint legatarij quibus nō eſt ſatiſfactū: tūc heres pōt habere ius ſuū ꝯ legatarios ſuos vt poſtea videbit̃. ¶ Sciendū tm̄ ad maiorē euidentiā ꝙ B
ante oia pōt heres deducere funeris expēſas ⁊ etiā alia neceſſaria q̄ fecit cā hereditatis: vtpote i teſtamēto in inuētario ⁊ hmōi. Caueat tm̄ ne faciat expēſas ſupfluas ⁊ pōpoſas: ꝑcipue ſi ꝑ hoc hereditas nō ſe extēderet ad plenā ſolutionē: qꝛ qn̄ debita totaꝫ hereditatē exhauriūt: hrs quidē ſicut dꝫ eſſe imunis a lucro: ſic ⁊ a grauamie: vt pꝫ. C. đ iur. de li. le. Sancim⁹. §. Et ſi ꝑfatā. cū ſequentib⁹. Nō aūt vr̃ imunis a grauamine ſi de bonis hereditatis expēſas ſupfluas faceret. Deinde ſatiſfacere dꝫ creditoribus hoc ordine. Nā ſi tenetur ex furto vel rapina ⁊ extat res furtiua: tunc ipſam rem reſtituat: qꝛ nunꝙ̄ ſua fuit. Scđo loco reſtituet oibus creditoribus habētibus pignora vel ypothecas: vel habentib⁹ actiones perſonales: vt patet. C. qui potiores impignoran. leg. cos. ꝙ ſi habeant pignus ſpeciale vel omnia bona obligata: tūc qui prior eſt tempore inſtrumentorū: potior eſt in iure: vt patet. C. qui po. impignora. lege. Si decreto. ⁊ leg. diuerſis. Excipitur tm̄ mulier in dote que prior eſt oibus habentibus tacitā ypothecā: etiā ſi habeat pñs ꝑterꝙ̄ filius poris mr̃imonij agētib⁹ ꝯ nouercā: vt pꝫ leg. Aſſiduus. Sed de iſtis ꝓ nunc ſupſedeo. Tertio oibus alijs reſtituat quibus dꝫ. Cū ergo heres teneat̃ ad oia debita defuncti ſm canones: vt pꝫ extra de ſolut. ca. ſ. in textu: ⁊ in gloſa. Et hoc intelligit̃ ſi hereditas ſufficiat. ¶ Queri igitur pōt ſi plures con C
tingāt eē hrdes: quō tenent̃ ad legata ⁊ debita. Ad hoc dicēdū ꝙ quilibet heres tenet̃ r'l'ariter ꝓ hrditaria pte: vt pꝫ. C. de acq̄rē. hered. leg. 3. Excipiūtur tm̄ quinq̄ caſus. Prim⁹ eſt ſi aliquis ſit in obligatōe faciendi aliquid vel non faciendi: vt ſi teſtator ꝓmiſit ſe aliquod opus facturū: vl' promiſit per ſe vel ꝑ heredē ſuum non fieri quo minus per fundū ſuū tibi ire liceat: tunc quilibet heredū in ſolidū obligat̃: vt pꝫ. ff. de oblig. in execu. §. ij. Scđus caſus ē ſi res q̄ debet reſtitui in ſolidū poſſideat̃ ab vno: vt. C. de here. accipi. ⁊. ff. cōmodati. leg. Sed mihi §. heres. Tertius caſus eſt ſi alimētis legatiſq̄ ꝓ voluntate defuncti vel iudicis vel ab vno inſolidum vel a pluribus pro partibus deſignatis petunt̃. ff. de adim. legat. leg. 3. Quart⁹ caſus eſt ſi teſtator ab vno heredū legauerit creditori hereditario compenſandi aīo: tunc enim heres ſuſtinebit vſq̄ ad ꝙ̄titatem legati. ff. de legat. lege. Cum ab vno. Quintus caſus eſt in expēſa funeris vxoris q̄ non tm̄ aſtringit

heredes ꝓ hereditarijs portionibus. Sed etiā virū
ꝓ portione q̄ ꝯuenit ad eū de dote vxoris. ff. de re
D ligi. ꝛ ſump. func. leg. quotiēs. ꝛ leg. velun. ¶ Pre-
terea licet heres pupillus ſit: non tñ differri poteſt
ſolutio debitoꝝ p̄textu pupillaris etatis vt pꝫ. C.
de aca. hered. leg. ſub pretextu. Sed ve malicie tp̄is
hui⁹ in quo vix aliq̄s inuenitū fidelis eſt ad exequē
dum piā volūtatē teſtatoris. Oēs ꝓprio lucro in
hiant ſolutione ꝓtrahūt. Debita diminuūt: imo ꝛ
denegant: diſſimulāt: ꝓcrāſt: nec iniuſta iuſtificant:
imo ꝛ teſtatorē modis oībus a ſalubri debitorū ſo
lutione miniſtrorū reſtitutione legatorū ordinatio
ne reuocant: ſicut legitur in cronicis miniſtrorū ge
neralū ordinis minorū ꝙ q̄dā vſurari⁹ hñs vxorē
nobilē ꝛ ꝓles ſeu pueros multos infirmabat: quē
quidā frater minor audiēs de ꝯfeſſione: ita terruit
ipm ꝙ vocato notario vniuerſa reſtitui mandauit
Sed fratre recedēte acceſſit vxor ante virū ſtatuēs
oēs ꝓles ac cū lacrimis rogās vt eis miſereret: q̄
aliter fame morerent ꝛ ad miſeriā maximā deueni-
rent. Qui ſtulta ꝛ iniqua pietate mot⁹: accerſito no
tario: oia ſtolide filiorū amore reuocauit que ordi-
nauerat ſalubriter pro ſua aīa. Quo audito iterū
frater acceſſit: ꝛ ad reſtitutionē faciendā inducere
voluit. Cui miſer reſpōdit. Nequaq̄ facere poſſem
q̄ filij exhereditarent ꝛ in tanta egeſtate eos relin-
querem ꝛc. Tūc frater cū feruore ſpūs ait. Ex quo
tu reuocas ꝓ ſalute aīe tue que ordinaſti. Et ego re
uoco abſolutionē pctōrum tuorū quā tibi dedi. Et
ſtatim cūctis vidētibus: quidā coruus niger ad in-
firmū acceſſit: ꝛ roſtrū in eius ore ponēs tamdiu te-
nuit donec miſer ille triſtem aīam emiſit. Et tunc cū
ea ſubito ꝯuolauit: qḋ a nobis auertat xp̄s ihs.

¶ Primū correlarium.

MOrtuis prodeſt ſepultura vt refert ſa-
cra ſcriptura. Iſtud correlariū proba
tur. Nam ſancti patres curioſi fuerūt
A de ſepultura: qḋ nō eſſent: niſi proſice
ret. Patet in Gene. de Abraam yſaac
ꝛ Jacob. Et habet. 13. q. 2. ca. Ebron. Quomodo
tres patriarche fuerunt ſepulti in ebron in ſpelū-
ca duplici cū trib⁹ vxorib⁹ ſuis. Scꝫ Abraā cū ſar
ra yſaac cū rebecca. Jacob cū lya ꝛ Adā cū eua.
Itē thobias multū laudat⁹ eſt in ſacra ſcriptura:
q̄ ſepeliebat mortuos: qḋ vnū eſt op⁹ mīe. Et iō ꝓ
pter merita pr̄m q̄libet volebat ſepeliri i ſepulcris
parentū vt pꝫ in dicto. c. Ebrō. Itē ipiꝫ nō ꝓſit ſepe
liri in locis ſacris: q̄ ſepultura nō dꝫ eis ꝓdeſſe cū
ſint ſine meritis: iō ſepultura portat aliqḋ meritū.
Pꝫ h̄. 13. q. 2. c. Quib⁹. vbi dr̄. Quib⁹ pctā dimiſ-
ſa nō ſunt a ſacris locis poſt mortē adiuuari non
p̄nt: q̄ quos pctā grauiora deprimūt: ſi in ſacris lo
cis ſe ſepeliri faciūt: reſtat vt de ſua p̄ſumptiōe iudi
cent quatin⁹ eos ſacra nō liberāt: ſꝫ eos culpa teme
B ritatis accuſat. Si ḡ ipijs nocet ſepultura ſacra: vr̄
ꝙ iuſtis ꝓſiciat. ¶ Et iō dico ꝙ iuſtis mortuis in
caritate: ſecū aliq̄d purgabile deferētib⁹: ꝓdeſt ſe-
pultura corpoꝝ ſuoꝝ nō per ſe: ſꝫ per accidēs ſicut
Auguſti. audiet. Vñ Aug. de cura agēda ꝓ mortuis. Monu
mentū dr̄ eo ꝙ mouet mentē ad rogandū ꝓ ſepulti.
Sed vltra h̄ ꝓdeſt ſepultura in loco ſacro inſtructꝫ
ſepeliēs mortuū alicui⁹ ſcti patrocinijs cui⁹ p̄cib⁹

credendū eſt adiuuari. Vñ ſepultura ꝓdeſt duode-
cim modis. Primo q̄ viui aſpiciētes ſepulcra mor-
tuorū retin̄ēt memoriā eoꝝ ꝛ ꝓ ipis orāt: vñ monu
mentū a mēoria nomē accepit. Dicit eñi monumē-
tum q̄ſi mouēs mentē vt dicit aug. lib. ſ. de ciui. dei.
¶ Scdo ꝓdeſt loc⁹ ſacer ſepultis ex ope opante. ſ.
ex ſacro loco opante ꝯſecrāte illū locū vel patroci
nio alicui⁹ ſcti cui⁹ precib⁹ adiuuat defunctus. Et
pſocinijs eoꝝ q̄ loco ſacro deſeruiūt: q̄ frequētī⁹
orāt ꝓ apud ſe tumulatis: ꝛ ſpecial⁹ orōnes appli
cant eis. ¶ Tertio ꝓdeſt cera ꝛ oleū tripliciter de-
functis. ¶ Primo q̄ eccl'ie offerūt ad illuminatio-
nē corpis xp̄i ꝛ aliorū ſanctorū. ¶ Scdo q̄ paupe C
ribus dant ad ſuſtētationē ipoꝝ: qḋ eſt op⁹ pieta
tis. ¶ Tertio q̄ in reuerētiā dei fiunt vñ Damaſ.
in ſmone de dormiē. inducit verba anathaſij dicē- Damaſ.
tis. Licet in aerea q̄ in pietate ꝯſummat⁹ eſt diſpo
ſitus fuerit: ne renuas ceras ꝛ oleū: deū inuocās in
ſepulcro accēdere. Accepta eñi iſta ſunt deo: ꝛ mlta
ab eo recipiētia retributionē. Oleū eñi ꝛ cera holo
cauſta dei ſunt. ¶ Quarto in ſepultura ſunt veſtes
circūdātes feretrū inſtructū ex hijs eccl'ia decorat: q̄
fiūt ex eis paramēta vl' alia ad miniſtroꝝ ſacra ꝑti
nentia: vel ad pauperū indumēta: ꝛ inde rogāt deū
ꝓ defuncto: q̄ ſe ſentiūt obligatos. ¶ Quīto in ſe
pultura diſtribuunt pecunie: ꝛ ex eis ſuſtētant ſui-
tores xp̄i: vel edificant eccl'ie: ꝛ ex eis celebrant miſ
ſe. ¶ Sexto in ſepultura incēſum ponit inſtructū ſigt
ꝙ ſacrificiū qḋ fit ꝓ defunct' aſcēdit corā deo i odo
rem ſuauitat'. Et orōnes q̄ fiūt ꝓ eo ſunt accepte co
rā deo: ſicut dr̄ in pſal. Dirigat orō mea ſic incēſum
in cōſpectu tuo. ¶ Septimo in ſepultura ē aq̄ bñ-
dicta inſtructū ꝑ aſpſionē cui⁹: aīa defuncti abſoluit ꝛ
purgat a pctis venialib⁹ q̄ ꝯtrit in hac vita: vel ad
ꝓhibēdas demonū illuſiōes. Demōes eñi aliq̄ñ aſſu
mūt corpa mortuoꝝ ad illudēdū hoīb⁹. Et h̄ ꝓhi-
bet aq̄ bñdicta aſpſa ſuꝑ corpus ꝛ ſuꝑ tumulos. D
¶ Octauo i ſepultura pulſant cāpane: vt ppl's au
diēs oret ꝓ defuncto. Cāpane eñi tāq̄ tube dei ter-
rēt diabolos. ¶ Nono i ſepultura ē ppl's aſſociās
ꝛ q̄ naturalr̄ hō ad mortuos afficit: q̄ ſunt eiuſdē
carnis ꝛ eiuſdē nature: iō aſſociat mortuos ꝛ orat ꝓ
eis: ꝛ eſt vnū op⁹ mīe. ¶ Decimo ē p̄dicator p̄dicās
q̄ ꝛ excitat pplm ad cōpatiēdū defuncto vt orēt ꝓ
eo. Et de⁹ nō obliuiſcit bōa q̄ fecit in h̄ mūdo: ꝛ ex
citat pplm ad bñfaciendū: demōſtrās q̄ breuis eſt
vita hoīs ſuꝑ terrā. ¶ Undecimo in ſepultura ē ꝓ
pinqu⁹ plorās. Eccl'aſtici. 7. Luct⁹ morti ſeptē dies
Et iterū modicū plora ſuꝑ mortuū. Et iſte flet⁹ oſñ
dit magnā miſeriā morti: ꝛ oſñdit vtilitatē memorie
mortis. vñ Eccl'iaſtici. 38. Memor eſto iudicij mei
ſic erit ꝛ tuū: hodie mihi: cras tibi. ¶ Duodecimo
eſt viſitator ꝯſolās: vñ apl's ad theſſalo. 4. Nō ꝯtri
ſtemini ſicut ꝛ ceteri q̄ ſpem nō hñt. Et. 13. q. 2. Ha
bēt forſitā illi iuſtā lōgi doloris excuſationē q̄ vitā al
terā neſciūt: q̄ de h̄ ſeculo ad melius eſſe trāſitū nō
ꝯſidunt. Nos aūt qui hoc credimus ꝛ docemus: cō
triſtari nimiū nō debemus de mortuis. Nā quodā
modo genus deſidentie eſt. Unde apoſtolus. Nolu
mus vos ignorare de dormientibus vt non contri
ſtemini ſicut ꝛ ceteri qui ſpem non habent.

¶ Secundū correlarium.

A VNuſquiſq; pōt eligere ſepulturā: ſe
cūdū ſuā volūtate liberā. Iſtud cor
relariū ꝓbatur:extra de ſepult.c.pri
mo. Nulli negam⁹ ꝓpriā eligere ſe
pulturā ⁊ ēt alienā dū canonica por
tio reſeruet eccl'e parrochiali. Item
13.q.2.c.Ebron. Ubi quiſq; tumulandus ſit:legi
bus expſſum nō eſt:⁊ iō in volūtate tumulandi cō
ſiſtit. Itē cuilibet ē licitū facere qḋ eſt ad ſalutē aie
ſue. Sꝫ eligere ſepulturā in loco magis religioſo ꝓ
ficit ad ſalutē aie eligētis:ergo licitū eſt ei eligere ſe
pulturā. Iō dico ꝙ adult⁹ et cōpos mentis libere
pōt vbicūq; voluerit:in loco magis religioſo elige
re ſepulturā. Et vocat loc⁹ magis religioſus in quo
plures hore dicunt̄:⁊ frequēnus ⁊ deuoti⁹ orat̄ ꝓ
viuis ⁊ mortuis. Et talia ſunt loca in quib⁹ ſunt cō
uentus religioſorum fratrum:vt patet extra de ſe
pult.ca. Fraternitatē. Et dico adultus qꝛ infra an
nos impubertatis eligere nō pōt:extra de ſepult. c.
In noſtra. Pater aūt ꝓ talibus eligere poteſt ſepul
turā extra de ſepul.ca. Cum vxore:in glo. Et dico
ꝙ ſit cōpos mentis qꝛ qui nō eſt cōpos mētis elige
re nō pōt ſepulturā:extra de ſuccedētibus ab īteſta
to.c. Cū dilectus. ❡ Et dico in loco magis religio
B ſo:qꝛ ſi in loco min⁹ religioſo eligat ꝙ ſit ille ī quo
in infirmitate cōſtitut⁹ ſua recipit ſacramēta.videt̄
hoc ex aliqua cā iniuſta. Sꝫ hodie determinatū eſt
ꝙ quilibet qui pōt eligere ſepulturā:libere pōt eli
gere in loco magis religioſo ſeu minus religioſo:vt
pꝫ in ſexto de ſepult.c. Cū quis.§.ſꝫ ſiquis. Ubi di
cit̄ ſepultura antiq̄ dimiſſa:nouā etiā in loco min⁹
religioſo ſi elegerit ſepulturā:electionem huiuſmo
di licet iura ſup h̓ videat̄ diuerſa:nequaꝗ volum⁹
impugnari. Determinat ergo dn̄s papa bonifaci⁹
ꝙ quilibet pōt eligere ſepulturā vbi erit ſua deuo
tio:ſeu ſit locus magis religioſus vel minus reli
gioſus. Uxor aūt libere pōt eligere ſepulturā vt pꝫ
de ſepult.c.cū vxore.vbi dꝛ vxor ſicut vir facultatē
habet eligēdi ſepulturā. ſi autem vxor nō eligit ſe
pulturā:debet ſepeliri cū viro vltimo.13.q.prima
ca. Ebrō. Et extra de ſepult.ca.is qui. Itē religioſi
nō poſſunt eligere ſepulturā. Et vbicunq; moriun
tur debēt ſepeliri i ſuo monaſterio cui⁹ ſunt filij na
tiui ⁊ profeſſi vel ſaltē auctoritate maioris ſeu ſupe
rioris ſunt affiliati: vt patet in ſexto de ſepult.cap.
Religioſi.vbi dꝛ.religioſi in ſuo proprio monaſte
rio debent ſepeliri cū non poſſint eligere ſepulturā
cum nō habeant velle vel nolle. Niſi forte ita eſſent
remoti ꝙ cōmode non poſſent ad ſuum proprium
monaſteriū deferri. Qui aūt moritur ſine electione:
debet tumulari i ſepulcro parentū ſuorum. Uel in
eccleſia vbi accipiebat ſacramēta ſi alicubi non ha
bet parentes: vt pꝫ.13.q.ij.capit. Ubicunq; tempo
rum:ſuper hoc tñ conſuetudini eſt ſtandum. ❡ Pe
regrinus aūt qui eſt in aliena religione ſepeliat̄ vbi
cunq; elegerit:dum tñ ſit cui conueniat locus ⁊ ius
funerandi ex communi iure vel priuilegio.13.q.ij.
Placuit. Si autem ſepulturā non elegit:debet in il
la parrochia ſepeliri in qua conſtitut⁹ i infirmitate
ſuſcepit ſacramenta.13.q.2.c. Ubicūq; in glo.⁊ ex
tra de ſepult.capi. In noſtra.

❡ Tertium correlarium

SOli parrochiali eccl'e debetur ca
nonica portio. Nā ſi quis eligat ſe
pulturam alibi ꝗ in eccl'a ꝓchia
li:eccleſia tñ parrochialis dꝫ habe
re canonicā portionem vt pꝫ.13.q.
j.eccleſias. Etiā ſi ille exiſtēs in infir A
mitate religionē intret:de qua infirmitate moritur.
eccleſie parrochiali debetur canonica portio:extra
de ſepul.c. De hijs.vbi dꝛ. Cuilibet ſano bona ſua
religioſis vel quibuſcunq; ꝑſonis dare licet. Un
de ſan⁹ ingrediens monaſteriū:de hijs ꝗ ibi cōfert
nullā dꝫ dare canonicā portionem. Sec⁹ tñ eſt ſi in
firmus ingrediat̄.dū tamē de illa infirmitate dece
dat:tunc daretur canonica portio. ❡ Eſt autem ca B
nonica portio accipienda ſm̄ conſuetudinem terra
rū vt vitetur ſcandalū. Nā diuerſa capitula iuris
taxant diuerſimode canonicā portionē:extra de ſe
pult.ca.primo. Ubi dꝛ ꝙ illa canonica portio dꝫ eē
tertia pars. Et.cap.ſequēti dicit:dꝫ eē media pars
Et.c. Cum ſup:dicit ꝙ debet eſſe quarta pars. Di
citur eñ ibi:hic ſtatuit̄ ꝙ quarta pars ē canonica
portio que debetur eccleſie cum aliquis alibi elegit
ſepulturam. Et iſta ſm̄ ius eſt vera portio canoni
ca niſi cōſuetudo vel cōpoſitio inter ꝑtes obſiſtat
vt hētur.c. Certificari. Ubi dꝛ ſeu locorū cōſuetudi
nē:dimidia vel tertia:vel quarta canonica portio ē
cōcedenda. ſi aūt nō eſſet cōſuetudo vel cōpoſitio:
tūc canonica portio eſſet quarta pars. ❡ Nota tñ C
ꝙ canonica portio nō debet̄ in caſibus ſequētibus
Prim⁹ qñ aliquid fuit relictū pro ornamētis puta
calicibus:capis:reliquarijs vel alijs ornamentis ec
cleſiaſticis. Scḋs caſus:qñ fuit relictū ꝓ ornamē
tis recupandis vel reficiēdis:⁊ in relictis ꝓ edifica
tiōe ſeu repatione edificiorū:cuius qñ relinquit̄ ꝓ
luminarib⁹ vt puta cereis lāpadib⁹ ⁊ hmōi. Quar
t⁹ qñ reliquit̄ ꝓ cōmemoratiōe aie ꝓ āniuerſarijs ⁊
capellarijs faciēdis. Quint⁹ in relicta ꝓ defūcto in
nouenario:vel in āno vel in alijs dieb⁹. Uide tñ.ca.
Nō aliq.13.q.2. Sext⁹ qñ aliqḋ ē relictū ad ꝑpetu
um cultū diuinū: puta vt quolꝫ die celebret̄ miſſa
extra de teſta.⁊ vlt.volūt.c. De hijs.vt ibidē notat
parali. Item de relictis paupibus:nulla debet̄ ca
nonica portio eccl'e ꝓchiali. C.de epis.leg. Nulli
⁊ leg.ſi qs. ❡ Si ꝓchian⁹ eligit alibi ſepulturā D
ꝙ in parrochia ſua:⁊ aliqḋ relinqt eccl'e ꝓchiali
talis eccl'a tenet̄ illud relictū ſibi cōputare in cano
nicā portionē:ſicut dicim⁹ i filio q̄ cōputat ſibi in le
gitimā quicqḋ a pr̄e ē ſibi relictū. C. de inoff.teſta.
leg. Nō.⁊ leg.ſcim⁹. Et abbas pali.in.c. De hijs.
Et i.ca.officij. Aliter canonica portio dat̄ eccl'e par
rochiali ſꝫ cōſuetudinē dioceſis. Et ſi nō appareat
conſuetudo:poterit ꝑaſe peti q̄rta portio. vt notat
glo.in.c. Certificari.extra de ſepulturis. Que cōſue
tudo dicta nō valet vltra dimidiā vel min⁹ quar
ta:vt notat hoſtiēſis in ſumma de ſepult.§. Cui li
ceat. Et ſufficit cōſuetudo decē annorū:⁊ ſi ſit pre
ſcripta requirit̄ quadraginta annorū. ❡ Oblati ⁊
cōuerſi debent ſepeliri apud eccl'am vbi ſunt obla E
ti ⁊ ſe ⁊ ſua dederūt. Nec dꝫ ſolui canonica portio
eccl'e ꝓchiali vt notat palūi.de ſepul.c. In nr̄a.
Canonica portio debet̄ de hijs q̄ portāt̄ ad fun⁹
vt de cereis de candelis que dant̄ ad man⁹ ⁊ de fi
nilib⁹. Et de eq̄s et armis q̄ offerunt̄ in ſepultura

⁊ de alijs quibuſcunq; bonis: vt notatur per glo. in.ca.Duduꝫ.extra de ſepult.in clem. Sꝫ hodie tenetur cõpoſitio vl' cõſuetudo patrie. Itẽ canonica portio non debetur ẽpo de hijs que quis ſanus corpore ⁊ mente donauit inter viuos eccleſijs. 20.queſt. 3.capit.primo. Et.xi.queſtio. j.capitulo Videntes Et per alia iura varia allegat paral. in.capitulo. Requiſiſti.extra de teſta. Item quarta mortuariorum ſeu relictorũ: non ſolũ poteſt cõſuetudine minui ſed etiã in totum tolli. Hoc notat hoſt. in ſumma de ſepult. §. An licitum. Et hoc tenet pal. de teſta.capit. Requiſiſti. Et allegat gloſam in.c.primo de ſtatu regul. ⁊ textus de preſcrip.cap. De quarta. Canonicã portionem habet epiſcopus ex facto relictam eccleſijs ⁊ pijs locis ſibi ſubiectis dumtaxat per quemcunq; etiam relicta ſit. Naꝫ hec portio debetur ab epiſcopo non ab homine dioceſano ſꝫ ab eccleſia cui factum eſt relictum: extra de teſta. capit. Requiſiſti. Eccl'e vero parrochiali debetur canonica portio ex relicto facto eccleſie ſepulture per ſuum parrochianum: extra de ſepult.ca.ij. Et palu. hoc bene tractat in.cap.finali de ſepult. Canonica portio ſolum debet̃ eccleſie ⁊ non epiſcopo: quãdo parrochianus ſepelitur in eccleſia exẽpta ab ẽpo vt notatur extra de teſta.ca. Officij ¶ Aliquando
F nulla portio debet̃ vt ſi parrochian⁹ eccl'e exẽpte elegit ſibi ſepulturam: vt notat parali.in.ca. finali de teſt.in fine. De relictis priuilegiatis vt ſũt minores ⁊ predicatores debet̃ quarta eccl'e parrochiali vt patet per capitulũ dudum: de ſepult. Sed hodie illa clementina eſt prorogata ad fratres ſancti auguſtini: ⁊ ad carmelitas. Et fuit illud inductũ in cõpenſationem damnorum que ſuſtinent eccl'e parrochiales propter priuilegia fratrib⁹ ipſis attributa: eo ꝙ poſſunt audire cõfeſſiones ⁊ predicare: ⁊ recipere parrochianos ad ſepulturã: vt pꝫ eꝫ de teſta. ca.finali. De relictis tamen in certis caſibus nõ debetur canonica portio vt pꝫ in.ca. De hijs. Canonica portio ſolum debet̃ rectori cuius eſt parrochianus qui miniſtrat ei ſacramẽta: extra đ parrochijs ⁊ alijs parrochianis.ca. Significauit. vbi đr. Non ab eis tempalia exigant: quibus ſpiritualia nõ miniſtrant. De agris aũt infra parrochiaꝫ contentis alienam fructus a iure cõceſſos leuare poſſunt.

¶ Sequitur queſtio ſextadecima.

A

Verum diuinum gñale iudicium ſit certitiue futurum. Dico ꝙ certiſſimum eſt eſſe futurum iudiciũ. Naꝫ deus mentiri non poteſt. Sed xp̃s verus de⁹ qui mentiri nõ poteſt dicit Math.25. Cuꝫ ſederit fili⁹ hominis in ſede maieſtatis ſue ⁊ oẽs ãgeli cũ eo. Tũc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſue ⁊ congregabuntur ante eum oẽs gentes. Item per autoritates noui ⁊ veteris teſtamenti poteſt probari iudicium eſſe futurum. Unde deut.32. Iudicabit dñs populum ſuum ⁊ in ſeruis ſuis miſerebitur. Itẽ Iob.19. Fugite a facie gladij q: gladius vltor eſt iniquitatum ⁊ ſcitote eſſe iudicium. Item eccl'iaſtici.3. iuſtum et impium iudicabit dñs. Item in.Ps. Iudicabit pauperes populi ⁊ ſaluos faciet filios pauperum ⁊ humiliabit calumniatorem. Item iſaie.xi. Non ſm viſionem oculorum iudicabit. Neq; ſm auditum aurium arguet. Sꝫ iudicabit in iuſtitia paupes. Et arguet in equitate ꝓ manſuetis terre. Et percutiet terrã virga.i.ſententia oris ſui.ſ. Itẽ maledicti ⁊c. terram.i.peccatores dãnando. Item ſoph.j. iuxta eſt dies domini magnus ⁊ velox nimis: dies illa dies ire: dies tribulationis ⁊ anguſtie: dies calamitatis ⁊ miſerie: dies tenebrarum ⁊ caliginis: dies tube et clangoris ſuper ciuitates munitas. Et tribulabo homines ⁊ ambulabunt vt ceci q: dño peccauerũt Et corpa eorum ſicut ſtercora ⁊ ſentina. Et argentum eorũ ⁊ aurũ non valebit eos liberare in die furoris dñi: in igne celi eius deuorabitur oĩs terra: q: conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus in terra. Pꝫ ergo ſm vetus teſtamẽtum ꝙ iudicium erit. ¶ De nouo teſtamento clarũ B
eſt in euangelijs ⁊ epiſtolis. Ideo dicit Aug.li.20. de ciui.ca.j. Tenet oĩs eccl'ia dei ipſum de celo eſſe venturum iudicare viuos ⁊ mortuos. Ideo eſt articulus fidei. Inde venturus iudicare viuos ⁊ mortuos. Item pagani dicunt futurum eſſe iudicium. vñ de Augu.18. de ciuita.dei. capitulo.23. Refert ſibillam erithream ſic prophetando dixiſſe de iudicio. Iudicij ſignum tellus ſudore madeſcit. E celo rex veniet per ſecla futurus.ſ.in carne preſens vt iudicet orbem. Unde deum cernent incredulus atq; fidelis. Celſum cum ſanctis eri. Iam termino in ipſo ſic anime cum carne aderunt quas iudicabit ipſe. ¶ Quid dicent amplius increduli ⁊ vani homines tantuꝫ dediti mundanis: quaſi nihil de futuris credentes: quid dicent tam validiſſimis ⁊ fidedignis teſtimonijs. O prinaces peccatores. O vermiculi viliſſimi. Credite eſſe iudicium. ¶ Sed poſſet ar- C
gui ꝙ nõ erit iudiciũ quia dicit̃ in pſalmiſta. Non reſurgent impij in iudicio ergo nõ erit: quia ſi eſſet futurum iudicium: cum impij plus deberent iudicari: ſi impij non reſurgant non iudicabuntur: ergo iudicium non erit. Iteꝫ Nauũ primo. Deus nõ punit bis in idipſum: ſed deus punit peccatuꝫ per mortem: ergo ſufficit mors in penam peccati. Igitur non punietur in iudicio ⁊ ſic non erit iudicium. Item qui iudicatus eſt non oportet eum amplius iudicare. Sed quilibet iudicatur in morte ad damnationem vel ſaluationem: ergo non oportet eſſe iudicium cuꝫ quilibet ſit iudicatus. ¶ Reſpõdeo ad queſtionem ꝙ iudicium eſt neceſſarium propter aliquas rationes. Prima quia ſicut in iudicio erit finis vniuerſarum creaturarum ꝙ̃tum ad generationes ⁊ operationes naturalium influentiarum ⁊ mũdanarum. Ita oportet ꝙ appareat finis vniuerſe creature rationalis. Ad quem finem veniet ſm merita vel demerita. ¶ Secunda ratio q: ſunt maligni aliqui ⁊ obſtinati: ⁊ poſſent conqueri de deo ꝙ iniuſte damnaſſet eos. Ideo vt cunctis appareat ꝙ iuſte iudicãtur de ſuis facinoribus cunctis apparentibus. Ideo cõpellentur ad iudiciũ venire vt iuſta ſentẽtia eoꝝ appareat ⁊ nõ poſſint cõq̃ri ꝙ iniuſte dãnãt̃. ¶ Tertia rõ vt iuſti cognoſcãt gratias datã videndo horribilẽ ſentẽtiã. Iõ iuſti multũ gaudebunt q: euaſerũt illã horribilẽ ſentẽtiã ⁊ penaꝫ dãnatorũ. Et iõ r̃ndet̃ ad rõnes ſeu argumẽta

D ¶ Ad primū cōcedo ꝙ impij ⁊ peccātores non reſurgent in ↄſilio iuſtorū.i.ad vitā eternam ſicut declarat verſus q̄n dicit Neq̄ peccātores in ↄſilio iuſtorū. ¶ Ad ſcd̄m ↄcedo ꝙ deus non punit bis in idipm̄ ſed mors eſt punitio gn̄alis nature rōne peccati originalis:ideo moriūtur innocētes ⁊ perfecti. Sed particularis punitio fit ꝑ pcīm actuale:ideo moriens in peccō mortali particulariter moritur morte eterna:quia eiꝰ pcīm eſt particulare. ¶ Ad tertiū dico ꝙ ꝓmus ſit iudicatꝰ quo ad aiam:nō tn̄ quo ad corpus ⁊ totā perſonā. Quia ideo tota ꝑſona peccauit: iō quelibet perſona particularis que includit corpus ⁊ aiam:totum ſimul iudicabit̄ in gn̄ali iudicio.

¶ Prima concluſio.

A In deo eſt iuſticia malorū punitiua. Iſta ↄcluſio ſic ꝓbatur. Deus benedictus in iudicio nō daret ſententiam eterne dānatiōis iniuſte:quia deus nihil iniuſtū facere pōt: ergo per iuſtitiā dānabit eos. Et per cōſequēs in deo eſt iuſtitia. Itē in Pſal. Iuſtitia plena eſt dextera tua. Hic videndū eſt de diſtinctiōe iuſtitie. Anſelmus in lib. de veritate.ca.12. Ponit generaliſſimā ratione iuſtitie dicēs. Iuſtitia eſt rectitudo volūtatis ꝓpter ſe ſeruata. Hec rō ſpecificat̄ per iuſtitiā de qua tractat Ariſtote. 5. Ethico. Que addit vltra hāc rōnem hoc:qd̄ eſt eſſe ad alterū. Et vtroq̄ modo accipiendo pȝ ꝙ iuſtitia cōpetit deo. Primo modo habet eni͂ rectitudinē voluntatis:immo voluntatē inobliquabilē: quia pma regula eſt ⁊ ſeruata ꝓpter ſe. Non ꝑut ſeruata dicit aliquam ſuggeſtionē vel paſſionē reſpectu alicuius ſeruan⁊ Sed ſeruata propter ſe.i.ſpōtanee ſemper habita. Scd̄o etiā modo patet ꝙ poteſt habere rectitudinem ad alterū. Et ideo in oī actione ſua ad alterū eſt rectitudo. Iſta ſcd̄a ſubdiuiditur: qꝛ vel eſt q̄ſi vniuerſalis ad alterū:puta ad legiſlatorē ⁊ ad legē inq̄tum eſt regula quedā determinata a legiſlatore Et hec dicit̄ a quibuſdā iuſtitia legalis. Uel eſt particularis puta in aliquo determinata ꝑtinente ad legē. Rectitudo ad alterū. Et hec ſcd̄a ſubdiuidit̄ quia pōt eſſe ſimplr̄ ad alterū vel ad ſe quaſi ad al-

B terum. ¶ Et ſcd̄m membrū patet ex eo qd̄ dictum eſt in materia de penitentia:ꝙ ipſa eſt iuſtitia punitiua:nō tn̄ reſpectu alterius ſimpliciter:ſȝ ſui quaſi alteriꝰ:qꝛ ſibi vt miniſtro iudicis ↄceſſa eſt ſibi punitio ſui vt rei. Prima iſtarū.ſ.legalis poſſȝ poni in deo ſi eſſet aliqua lex prior determinatione voluntatis ſue. Cui legi ⁊ in hoc legiſlatori q̄ſi alteri voluntas ſua recte concordaret. Et eſt quidem iſta lex Deus eſt diligendus. Si deo debet dici lex:ſed non principium practicum legis:ſaltem eſt veritas practica precedens omnē determinationē voluntatis diuine. Iuſtitia etiā illa particular⁊ ad ſe quaſi ad alterum eſt in illo:quia voluntas ſua determinatur per rectitudinem ad volendum illud qd̄ decet ſuā bonitatem. Et hec eſt quaſi redditio debiti ſibi ipſi id eſt ſue bonitati tanq̄ alteri. Sed tamē poſſet ipſa dici particularis. Et aliquo modo eſt vniuerſalis

C ſcilicet virtualiter. ¶ Et iſta duo membra: ſcilicet iuſtitia legalis ⁊ particularis ad ſe quaſi ad alterum:in deo quaſi idem ſunt:quia rectitudo voluntatis diuine reſpectu ſue bonitatis. Si loquamur igitur de reliqua iuſtitia que ſimpliciter eſt ad alterum. Illa diuiditur in cōmutatiuā ⁊ diſtributiuā Et ita diſtinguit̄ iuſtitia in nobis vt pȝ ꝑ phm̄. 5. Ethico. In diſtributiua requiritur equalitas ꝓportionis nō q̄titatꝰ. In cōmutatiua vero ſm̄ aliquos requiritur equalitas q̄titatis nō ꝓportiōis. ¶ Ad propoſitum cōmutatiua ꝓprie reſpicit punitionem ⁊ pmiationē:ꝓ meritis quaſi cōmutādo reddātur pmia:⁊ ꝓ peccatis ſupplitia. Sed diſtributiua reſpicit quaſi alias etiā perfectiones ſupadditas vt ſcȝ nature diſtribuat̄ perfectio ſibi ꝓportionata:ſicut in noſtra diſtributiua ꝑſonis ſm̄ gradus ſuos in re publica ꝓportionabiliter diſtribuuntur bona ꝑtinentia ad gradus eorū:ſic in ierarchia vniuerſe nature nobiliori: a ierarcha pncipe deo diſtribuuntur ꝑfectiones nobiliores:ſeu ↄuenientes tali

D nature. Et nature inferiori diſtribuunt̄ ꝑfectiones ſibi ↄuenientes. ¶ Prima iſtarū cōmutatiua ſm̄ equalitatē q̄titatis nō poteſt eſſe in deo: qꝛ in deo reſpectu creature nō poteſt eſſe equalitas ſm̄ partes q̄titatis. Sed poteſt eſſe aliqualiter ſm̄ proportionē reſpectu creature ſicut eſt ꝓportio inter ſeruum ⁊ dn̄m. Non proportio commenſuratiua q̄titatis:ſed proportionis ſicut inter intellectum creatum ⁊ obiectum diuinum non eſt proportio cōmēſuratiua q̄titatis ſubiectiue:ſed eſt proportio quedam attingētie:cum noſter intellectus ꝓportionat̄ ad attingendū diuinū obiectū. Scd̄m eni͂ iſtā proportionē dn̄s liberalis retribuit maius bonū ſuo q̄ ſeruus potuerit mereri:dū tn̄ ſit talis proportio ꝙ ſicut ſuus facit qd̄ ſuū eſt:ita ⁊ dn̄s ſuo qd̄ ſuū eſt retribuat. Et eodē modo puniēdo citra ↄdignū Sed ſcd̄a iuſtitia pōt eſſe ſimplr̄ in deo : qꝛ ſimplr̄ pōt dare naturis ꝑfectiōes debitas vel ↄuenientes eis ſm̄ gradus ꝑficientes. Sic igit̄ in gn̄e tota iſta diſtinctio iuſtitie eo modo quo poteſt ad deum pertinere poteſt reduci ad duo membra. Ut primo modo dicatur iuſtitia:rectitudo voluntatis in ordine ad condeſcentiam volūtatis diuine. Alio mō rectitudo volūtatis in ordine ad eiꝰ exigentiā qd̄ eſt in creatura. Et iſta diſtinctio pōt haberi ab Anſelmo q̄ ad deū loquēs ait. Cū punis malos iuſtū eſt: qꝛ illorū demeritꝭ ↄgruit. Et q̄tū ad ſcd̄m mēbrū ſubdit. Cū parcis malis iuſtū eſt:nō illorū meritis:ſed qꝛ tue bonitati ⁊ volūtati ↄdecens eſt Et tanta ponitur illorum membrorū diſtinctio ꝙ deus contra primam iuſtitiam operari non poteſt: nec poteſt eē

E Sed ſcd̄am poteſt operari licet non vniuerſaliter: qꝛ nō dānare iuſtū vel bn̄m. ¶ Si obijciat̄ qꝛ non pōt eſſe in deo aliq̄ iuſtitia ħ ⁊ illa:qꝛ tūc vna eſſet regula vt pma:alia rl'a vt ſcd̄a. In volūtate aūt diuina nō pōt eſſe niſi rectitudo regulata. Et hoc ꝓbatur in nobis. Idē inclinat ad finē ꝓpriū ⁊ ad ea que ſunt ad finē:ergo ſi illud inclinans ad finē eſt ſimpliciter perfectū: ſimplr̄ ꝑfecte inclinaret ad ea que ſunt ad finem. Sicut pȝ de caritate hītorum. Iuſtitia aūt diuina pōt eſſe ſimpliciter perfecta:igr̄ preter illam nulla alia requiritur in voluntate diuina. Quod etiam dicitur ꝙ quandoq̄ non poteſt agere preter ſcd̄am:non videtur probabile:quia de quid non includit contradictionē poteſt deus agere ſimpliciter;⁊ ita ad velle. Sed nō poteſt aliquid

velle qđ non ſit recte velle:q2 voluntas ſua eſt pri-
ma regl'a:ergo q̇cq̇d nõ icludit ꝯdictionẽ põt recte
velle. Et ita cũ iſta iuſtitia ſcđa detinet ad aliq̇d cu
ius oppoſitũ nõ includit ꝯdictionẽ põt deus velle
⁊ recte velle:⁊ agere ꝑter illã iuſtitiã ſcđ am. ¶ Pri
F mum iſtorũ forte ꝯcederẽt aliq̇ ꝙ nõ eſt in deo du-
plex iuſtitia:ſed tñ vnica hñs tñ aliũ:⁊ aliũ effectũ
vtpote velle ꝯdeſcẽtie bonitatis ſue: ⁊ velle ꝯcordi
ter exigẽtie creature. Sed ſcđa rõ videt̃ euidẽter cõ
cludere ꝙ ad quicq̇d ꝑma iuſtitia inclinat: ſcđa in
clinare põt voluntatẽ diuinã:cũ determinate incli-
nent:quia ꝑmodũ nature. Nõ tñ ſic inclinat q̇n ꝑ-
ter eã agere ⁊ ꝯtra eã poſſit volũtas diuina velle.
Scotus. Et ita nõ eſſet diſtinctio illarũ:in hoc qđ eſt poſſe
agere ꝑter ⁊ ꝯtra eam:⁊ non poſſe agere ꝑter eam.
Non ꝑprobãdo difficultates:dicit doctor ſubtilis
ꝙ in deo nõ eſt niſi vnica iuſtitia re ⁊ rõne. Et ꝑter
illã extendẽdo iuſtitiã poni põt aliqua iuſtitia vel
aliquid iuſtũ in creaturis. Primũ declarat̃:q2 cum
iuſtitia ꝓprie ſit rectitudo volũtatis habituate:⁊ ꝑ
ꝯñs quaſi naturalr̃ inclinãs ad alterũ vel ad ſe q̃ſi
ad alterũ. Et volũtas diuina nõ habeat rectitudi-
nem inclinantẽ determinatã ad aliquid niſi ad ſuã
bonitatẽ quaſi ad alterũ. Nã ad qđ cũq3 obiectum
mere ꝯtingẽter ſe hʒ: ita ꝙ eque põt in hoc ⁊ in ei⁹
oppoſitũ. Sequit̃ ergo ꝙ nullaʒ iuſtitiã habet niſi
ad reddendũ ſue bonitati ꝙ eam ſic ꝯdecet. Etiam
hʒ vnũ actũ rei ⁊ rõnis ad quẽ determiate inclinat
illa iuſtitia q̃ eſt reſpectu ſue volũtatis vel bonita-
tis. Sed ille actus ex ꝯñti reſpicit multa obiecta ſm
que ⁊ eo modo quo dictũ eſt in primo libro docto-
ris ſubtil'.d.7. ꝙ intellect⁹ diuinus ꝑter hoc ꝙ hʒ
G vnũ obiectũ primũ ⁊ vnũ actũ:reſpicit multa obie-
cta ſcđaria. ¶ Sed in hoc eſt differẽtia hʳ ⁊ ibi:quia
intellectus obiecta ſcđaria neceſſario reſpicit. Volũ
tas aũt hic obiecta ſcđaria tñ ꝯtingenter reſpicit.
Et iđ non ſolũ depẽdent ab eis act⁹ hic:ſed nec ibi
Quod verũ dicit doctor ſubtilis ſi accipiat obiecta
ſcđaria ꝓut ſunt producte creature in eſſe cognito.
Quã opinionẽ non tenui in primo collectarij: imo
ante oẽm cognitionẽ ſunt ydee vt obiecta ſcđaria
in diuina eſſentia:iđ ſunt cauſa cognitionis. Ideo
q̃uis habeat verũ ꝙ actus diuine volũtatis nõ de
pendeat ab obiectis:nõ tñ habet verũ de actu in-
H tellectus. Et ad actũ hic nõ determinatur neceſſa-
rio:ſicut determinatur actus intellect⁹. ¶ Si autẽ
volumus diſtinguere vnũ actũ re: in multos actus
rõne:ſicut ibi diſtinguitur vna intellectio re in mul
tas intellectiones rõnis:vt trãſeat ſup multa obie
cta ſcđaria:dicit doctor ꝙ reſpectu illorũ non ſunt
quaſi diſtincte iuſtitie rõne:ſed nec vna qualitercũ-
q3 diſtincta vel indiſtincta:q2 habitus inclinat per
modũ nature: ⁊ ita determinat ad vnũ. Nec per h̾
repugnat potẽtie habituate per habitũ illũ tẽdere
in oppoſitũ:ſed ad nullũ obiectũ ſcđariũ ita deter-
minate inclinatur volũtas diuina per aliq̇d qđ in
ipſa eſt:ꝙ ſibi repugnet iuſte inclinari ad oppoſitũ
illius:q2 ſicut ſine ꝯtradictione põt oppoſita velle
ita poteſt oppoſitũ iuſte nolle. Alioq̇n poſſet abſo
lute velle ⁊ non iuſte:q2 poſſet oppoſitũ velle ſʒ nõ
Anſelm⁹ iuſte:qđ eſt incõueniẽs. Et hoc eſt qđ dicit Anſel.
in proſol.xi: Illud ſolũ eſt iuſtũ qđ vis nõ iuſtũ qđ
non vis vt ſit illud qđ vult non iuſtũ:ſemper eſt

ſtum. Si poneretur aliquis habit⁹ in intellectu di-
uino intellectũ reſpectu ſui ⁊ illo:ũ magis poſſet
diſtingui in multos habitus rationis:vt inclinet in
obiecta ſcđaria q̃ in ꝓpoſito:quia ibi ad qđlibet
obiectum ſcđarium determinate inclinatur intelle-
ctus:non ſic hic voluntas. ¶ Tamen poſſet dici ꝙ I
iſta vnica iuſtitia que non inclinat determinate ni-
ſi ad primũ actum modificat actus ſcđarios ad cõ-
decentiã bonitatis ſue. Sed nullũ eorũ neceſſario
q̇n poſſet modificare oppoſitũ:nec quin quaſi pre-
uenit voluntatẽ:ſed volũtas primo determinat ſe-
ipſam ad qđ cũq3 obiectũ ſcđarium. Ex hoc iſte act⁹
eſt modificat⁹ ab illa ꝑma iuſtitia:q2 ꝯſonus volũ
tati cui adequat̃ quaſi ꝓ rectitudine inclinãte iuſti
tia ꝑma. Scđo modo iuſtũ in creatura đr ex corre-
ſpondentia eſſe vni⁹ creati ad aliud:ſicut iuſtus eſt
ex parte creature ignẽ eſſe calidũ: ⁊ aquã eſſe frigi-
dam:ignẽ eſſe ſurſum:⁊ terrã eſſe deorſum:⁊ hmõi.
Quia natura iſta creata hoc exigit tãq̃ ſibi corre-
ſpondens:ſicut poſſemus dicere in politijs:ꝙ eſto
ꝙ in ſolo ꝑncipe eſſet iuſtitia:tñ in rebus ordinatis
eſſet quodãmõ iuſtũ vt.ſ.tales res ſic diſponerent̃:
⁊ tales ſic:q2 res ipſe hoc exigũt vt nate ſunt cedere
in vſuʒ ciuiũ. Sed ad iſtđ iuſtũ nõ determinat iuſti-
tia diuina intrinſeca prima: ſeu vt eſt reſpectu ꝑmi
actus:illo mõ ꝙ iſte actus nõ reſpiat iſtud obiectũ
Nec reſpectu actus ſcđarij:qui quidẽ reſpicit illud
obiectũ ſecũdariũ qđ eſt illa iuſtitia determiata in-
clinans vt dictũ eſt. ¶ Cõtra iſta:primo ꝙ iuſtitia K
non põt eſſe in aliqua volũtate niſi inclinet cõcordi
ter dictamini prudẽtie: ⁊ per ꝯñs ꝯcluſioni ſillogiſ
mi practici. Intellectus aũt diuin⁹ nõ ſillogiſat: cũ
nõ diſcurrat. Preterea intellectus diuin⁹ ꝑmo apꝑ-
hendit agibile q̃ voluntas illđ velle. Volũtas aũt
nõ põt ab intellectu apprehendẽte diſcordare. In-
tellectus aũt determinate apprehẽdit illud agibile
ita ꝙ non indifferenter hoc ⁊ illud:imo ſine differẽ
tia apꝑhendit oĩa:quia ſi nõ:tunc erraret:ergo vo
luntas determinate vult hoc agibile:ita ꝙ non po
teſt velle oppoſitũ ſi recte velit. Preterea ſi iuſtum
eſt petrũ ſaluari:⁊ deus hoc iuſte vult:ergo iniuſtũ
eſt petrũ dãnari. Et ſi deus põt hoc petrũ velle:po
teſt aliq̇d iniuſtũ velle. Ad iſta rñdet doctor ſubtil'
¶ Ad primũ ꝙ ſi in nobis põt eſſe aliqua virtus
moralis vel habitus inclinãs ꝯcorditer ꝯcluſioni L
practici ſillogiſmi:multo eſt in nobis habitus rect⁹
appetitiu⁹:qui inclinat ꝯcorditer ꝑncipio ꝑmo pra
ctico. Et illud ꝑncipium practicũ eſt virtus:⁊ ꝑ cõ-
ſequens rectus. Iuſtitia autem que eſt in deo vni-
ca:re:⁊ rõne:vt dictũ eſt ꝯcorditer inclinat ꝑmo ꝑn
cipio practico puta deus eſt diligẽdus:ſed ſi ſtricte
accipias ꝙ non inclinat ꝯcorditer ꝯcluſioni ſillogiſ
mi practici:iam non eſt virtus aliqua ſpecialis. Cõ
cedit ergo doctor ꝙ illa iuſtitia que eſt in deo nõ ni
ſi vniuerſalis:⁊ quaſi vniuerſal' radical' virtus ali
cuius actus rectitudine nate ſunt oẽs iuſtitie parti
culares ꝓcedere:licet nõ neceſſario. ¶ Ad ſcđm di M
cit ꝙ intellectus apprehẽdit agibile anteq̃ volun-
tas illud velit: ſed non apprehẽdit determinate h̾
eſſe agendũ. Quod apprehẽdere đr dictare:imo vt
neutrum offerre volũtati diuine. Quia determinate
per volitionẽ ſuã illud eſſe agendũ intellectus apꝑ
hendit tanq̃ verũ illud agendũ vt dictũ eſt in ma-

teria de futuris contingentibus. Quam opinionem
ego reprobaui in primo collectarij: in materia de fu
turis contingentibus. Nam nihil agit voluntas ſi/
ne ratione. Nam omnia ſibi dictat intellectus: ⁊ oſ/
fert: ⁊ modum agendi practicum dat ei. Voluntas
autem cum ratione habet ſolum poſſe vel velle pro
ducere omnia ſibi preſentata. Et ſic intellectus ni/
hil poſt voluntatem intelligit niſi determinationem
voluntatis ad producendum eo modo quo ſibi per
intellectum cum ratione practica fuerit ſibi oblata
Vide opinionem meam in primo collectarij. Ideo
non habeo pro inconuenienti ꝙ iuſtitia vt eſt recti/
tudo voluntatis diuine: habeat rationem practi/
cam dictantem: cum talis non ſit differens ab ipſa
voluntate realiter. Dicit tamen doctor ſubtilis: ꝙ
eſto ꝙ intellectus de aliquo vniuerſali apprehende
ret illud eſſe agendum anteꝗ̄ voluntas velit: ſicut
apprehendit de hoc. Deus eſt diligendus. Et volū
tas non poteſt diſcordare in obiecto ab intellectu
in eſſe voliti vel noliti. Tamen voluntas circa illud
obiectuꝫ diſcordat ab intellectu: ſed magis proprie
loquendo diſtinguitur in modo producēdi. Quia in
tellectus tendit in obiectum naturaliter. Et volun/
tas libere. Ideo ſi intellectus naturali neceſſitate
apprehendit illud qd̄ voluntas apprehēdit. Alio
modo quia intellectus agit neceſſario ⁊ voluntas li
bere: ⁊ ideo potentie diſcordant in modo producen/
di. ſed concordant: quia attingunt idem obiectum:
ſuis tamen modis proprijs. Sed idem dico ego de
particularibus ſicut ipſe ponit de vniuerſalibus.
N vide in primo collectarij. ¶ Ad tertiū dicit ꝙ ſicut
in iſtis policijs: legiſlator reſpicit in ſe ſimpliciter iu
ſtum: qd̄ eſt iuſtum boni publici: ſecundum quid au
tem reſpicit alia iuſta particularia: ſemper quidem
in proportione ad hoc iuſtum. Et ideo in quibuſdā
caſibus iuſtum eſt non ſeruare leges iuſtas reſpiciē
tes obiecta particularia iuxta quando ſcilicet obſer
uatio earum vergeret in detrimentum ſcilicet bene
eſſe reipublice. Ita deus ſimpliciter determinatur
ad iuſtum publicum non cōmunitate aggregatiōis
ſed in communitate eminentis continentie. Quia eſt
iuſtum condecens bonitatem ſuā. Omne aūt aliud
iuſtum eſt particulare. Et nunc hoc iuſtum nunc il/
lud ſm̄ ꝙ ordinatur vel congruit iuſto. Dicit ergo
ꝙ poteſt velle peccatum damnari. Et iuſte velle ꝙ
iſtud particulare iuſtum (peccatum ſaluari) non ne
ceſſario requiritur aliud iuſtum publicum quin op
poſitū eius poſſit ordinari ad illud idem ſcilicet ad
cōdeſcentiam diuine bonitatis. Eſt enim illud finis
quidam nullum ens ad finem neceſſario requirens
O determinatum. ¶ Et ſi diceretur ꝙ in deo non po/
teſt eſſe iuſtitia: q2 dicit̄. 5. eth. c. 23. ꝙ dn̄i ad ſeruū
nulla eſt iuſtitia: q2 nulla ē equalitas: ḡ multofortꝰ
nec dei ad creaturā nec ecōuerſo cū potiſſime deꝰ poſ
ſet dicere ſuo vel creature illō. 1. cor. 3. Quid habes
qd̄ nō accepiſti. Itē idē. 4. eth. Incōueniēs ē lauda
re ſubſtantias ſeparatas ex operatiōe virtutū: ſicut
deducit de iuſtitia ſpāliter. Et cōfirmat̄ ꝑ ſimile. Q2
nō eſt in deo tēperātia. ḡ pari ratiōe nec iuſtitia. Itē
iuſtitia inclinat ad reddēdū debitū vnicuiqꝫ. Sꝫ deꝰ
nulli ē debitor: ḡ in eo nō ē iuſtitia. Ad iſta Rn̄deo.
P ¶ Ad primū dico ꝙ dn̄i ad ſeruū nō ē aliqua qua/
litas cōmenſuratiōis q̄tū eſt ad ſeruitutē ⁊ domi/
nationē: ſed bene eſt equalitas ꝓportiōis: q2 ꝓpor
tionaliter ſe habet dn̄s ad ſeruū ⁊ ſeruꝰ ad dn̄m. Et
ſic intelligit ph̄s. Similiter nulla ē creature ad deū
equalitas cōmēſuratiōis: ſed bene ꝓportiōis q2 ꝓ/
portionant̄ aliqua ꝓportione dei dominatio ſuper
creaturis. Et ſeruitꝰ creaturarū ad deū. Ideo ibi ē
equalitas ꝓportionis ⁊ ꝑ cōſequēs iuſtitia diſtribu
tiua vl' cōmutatiua ꝓportiōis: lꝫ nō cōmēſuratiōis:
q2 ſic deꝰ nō hꝫ eq̄litatē niſi cū ſeipſo. ¶ Ad ſcd̄m di Q
co ꝙ in ꝟtute pōt eē duplex reſpectus. Primo ſub/
ſtātialis perfectionis. Scd̄o virtus reſiſtentie paſ/
ſionū: q̄tū ad primū eſt ꝑfectionis. Et ſic ponunt̄
in deo ⁊ in ſubſtātijs ſeparatis. Scd̄o mō nō ponū
tur: q2 hoc eſt iꝑfectiōis. Cū in ſubſtātijs ſepara
tis non ſint paſſiones quibꝰ ꝑ virtutes contrariari
oporteat. Ideo remoto qd̄ iꝑfectiōis ē retinēt qd̄
ꝑfectiōis eſt in virtutibꝰ. De tēperātia aūt illa req̄
rit naturā habere poſſe delectationē inordinatā: ⁊ h
eſt imperfectiōis: ⁊ ideo in deo magis ponit̄ ꝓprie
iuſtitia ꝗ̄ tēperantia: q2 iuſtitia nō requirit aliqueꝫ
exceſſuꝫ in paſſione vel aliquā talē imperfectionē: ſi R
cut requirit tēperantia. ¶ Ad tertiū dicit̄ ꝙ deꝰ nō
eſt ſimplr̄ debitor niſi ſue bonitati vt diligat eam.
Creaturis aūt eſt debitor ex liberalitate ſua vt cōi/
cet eis qd̄ natura ſua exigit ꝗ̄ exigentia ponit̄ in eis
qddā iuſtū quaſi ſecūdariū obiectū illꝰ iuſtitie: tm̄
ſm̄ veritatē nihil ē determinate iuſtū etiā extra deū
niſi ſm̄ qd̄. ſ. cū habeat modificare q̄tū eſt ex parte
creature. Sꝫ ſimplr̄ iuſtū tm̄ eſt relatū ad primam
iuſtitiā: q2 ſit actualiter volitum a diuina volunta
te. ¶ Unde ſciendum ꝙ iuſtitia poteſt accipi pro re S
ctitudine voluntatis qua vult aliquis reddere vni/
cuiqꝫ in diſtribuendo vel commutando qd̄ ei debet
Et ſm̄ hoc eſt duplex iuſtitia ſcilicet diſtributiua q̄
aliquis vult omnibus qui ſunt de communitate di
ſtribuere bona cōmunia ſm̄ debitam proportionis
equalitatem. Secunda iuſtitia eſt commutatiua qua
aliquis in commutando vult ſeruare debitam equa
litatem ſm̄ quantitatem: ⁊ huius eſt quedam poten
tialis pars qua aliquis vult in commutando ſerua
re debitam equalitatem. Non ſm̄ q̄titatem: ſed ſm̄
proportioneꝫ. Commutatiua iuſtitia proprie loquē
do vt in commutando ſeruat debitam equalitatem
ſm̄ q̄titateꝫ: non eſt in deo: quia nulla commutatio
creature poteſt habere equalitatem ſm̄ q̄titateꝫ cū
deo: quia q̄titas dei eſt infinita quicquid autem eſt
in creatura eſt finitum: ideo deus nulli habet equa/
litatem niſi cum ſeipſo. Tamen largo modo commu
tatiua poteſt eſſe in deo ſm̄ proportionem: quia ex
bonis datis creaturis rationabilibus ſm̄ aliquam
proportionem deus vult retribui vt ſibi dare hono
rem: laudes: gratiarum actiones. Tamen talis com
mutatio non poteſt ſm̄ equalitateꝫ q̄titatiuam: ſed
proportionabilem. ¶ Iuſtitia vero diſtributiua in
deo eſt: omnibus enim ſua bona diſtribuit ſm̄ debi
tam proportionis equalitatem. In iuſtitia auteꝫ cō/
mutatiua: bonuꝫ pro bono commutat: ⁊ malum pe
ne pro malo culpe. Non ſm̄ equalitatem q̄titatis:
ſed proportionis in comparatione ad cōdeſcentiam
ſue bonitatis. ¶ Sed in hoc differt equalitas ab il/ T
la que eſt in iuſtitia diſtributiua: quia illa conſidera
tur inter perſonas accipientes: ⁊ illa que eis diſtri/
buuntur ſicut ſe habet meritum vnius ad meritum

alteriꝰ: ita ſe habet illud qḋ diſtribuit̄ vni ad illud
qḋ diſtribuit̄ alteri. Equalitas auteꝫ proportionis
q̄ ē i iuſtitia tertiomȯ dicta. ſ. cōmutatiua: ſm ꝓpor
tionē cōſiderat̄ inter meritū ⁊ demeritū qḋ ē in reci
piēte: ⁊ premiū vel ſupplitiū qḋ recipit a diſtribuēte
In q̄ retributiōe ⁊ ſi cōſideret̄ meriti ⁊ demeriti exi
gentia: hoc tn̄ eſt ꝑ cōparationē ad cōdecentiā boni
tatis diuine. Et ideo iuſte punit malos ⁊ iuſte eis ꝑ
cit. De hoc anſelmꝰ in proſol. ca. x. Cū loquens ad
deū: dicit. Cū punis malos iuſtū eſt: qꝛ illorū deme
ritis cōuenit. Secūdū tangit idē anſel. cū immedia
te ſubiungit. Cū parcis malis iuſtū ē: nō qꝛ illoruꝫ
meritis: ſed tue bonitati condecens.

¶ Primum documentum.

A Eus opera iuſtitie nō pōt ꝑtermit
tere ſi vult ad cōdecentiā ſue boni
tatis reſpicere. Probat̄ ſcḋe ad thi.
2. Deꝰ fidelis ē ſeipſum negare nō
pōt: ⁊ ſi pretermitteret opa iuſtitie
negaret ſeipſꝫ: quia negaret iuſtitiā
Anſelmꝰ cū ipſe ſit iuſtitia: ergo opera iuſtitie pretermittere
nō pōt. Itē anſel. in primo libro. Cur deꝰ hō. Qḋ
libet paruū incōueniēs in deo ſequit̄ ipoſſibilitas.
Sed incōueniēs eſſet deo ꝑtermittere opera iuſtitie
ḡ hoc deo eſt impoſſibile. Pro maiori declaratione.
Sciendū ꝙ opus iuſtitie ſm ꝙ opus iuſtitie reſpi
cit exigentiam meritorum ⁊ demeritorum: abſolute
deus poteſt pretermittere ⁊ pretermittit in punitio
ne perpetua damnatorum. Quia punit eos citra cō
dignuꝫ non q̄tum ad pene durationem: ſed q̄tuꝫ ad
intentionem reſpiciendo ad eorum merita vel deme
rita abſolute. Opera auteꝫ iuſtitie ſm ꝙ reſpicit exi
gentiam meritorum vel demeritorum: in compara
B tione ad cōdecentiā ſue bonitatis retribuentis: pre
termittere non poteſt. ¶ Sed dubitatur ſi deus po
teſt iuſte punire aliquem temporaliter abſq̄ pecca
to demerenti. Et videtur ꝙ non. Deus nullam pu
nitionem facere poteſt contra legem eternam cum
ipſe ſit eterna lex. Sed lex eterna dictat peccatores
eſſe puniendos: ⁊ bonos premiendos ſm Auguſt.
de libero arb. ante medium: ergo deus nullum pu
nire poteſt iuſte: niſi propter peccatum. Item augu.
Auguſti. vbi prius. Ab eterna lege deriuatum eſt quicquid eſt
in lege temporali: ſed ſm legem temporaleꝫ: nullus
C iuſte poteſt puniri a iudice niſi propter peccatum: er
go nec ſm legem eternam. ¶ In oppoſitum eſt: qꝛ
ſanctus. Iob valde grauiter fuit punitus nec tamē
propter peccatum: talem nec tantam punitioneꝫ me
ruerat: cum ipſe dicit capitulo ſexto. Utinam ap
penderentur peccata mea quibus iram merui: ⁊ cala
mitas quaꝫ patior in ſtatera quaſi arena maris hic
grauior apparet: ergo deus puniuit iob iuſte: ⁊
non propter peccatum ſuum: ergo poteſt iuſte puni
D re temporaliter non propter peccatum. ¶ Ad du
bium Reſpondetur ꝙ q̄uis deus aliquem non pu
niuiſſet niſi preceſſiſſet peccatum: quia ſi natura hu
mana nūq̄ peccaſſet: nō fuiſſet alicui penalitati ſub
iecta: tamen ante peccatum potuiſſet eſſe penalitati
ſubiecta abſq̄ aliqua dei iniuſtitia non ſicut creata
fuit: ſed ſicut eam deus creare potuiſſet ſi voluiſſet.
Quia ſi voluiſſet potuiſſet eum creaſſe in naturali
bus puris: ⁊ ſic exiſtens fuiſſet ſubiecta penalitati
conſequenti naturam ſuis naturalibus relictis. Un
de ſi accipiatur punire non propter peccatum: pro
punire ſi nunq̄ fuiſſet peccatum: ſic dico ꝙ deus nul
lum punit niſi propter peccatum: quia deus nulluꝫ
puniret niſi aliquod peccatum preceſſiſſet. Si auteꝫ
accipiatur punire: non propter peccatū pro hoc qḋ
eſt peccatum non eſſe cauſam meritoriam punitiōis
tunc dicitur ꝙ q̄uis deus nullum puniat: nec pu
nire poſſit niſi propter peccatum proprie accipien
do verbum punitionis: quia ſignificat afflictionem
non abſolute: ſed vt punitoria peccati. Tamen acci
piendo punitionem pro afflictione: deus non ſolum
poteſt affligere: ſed affligit etiam temporaliter ali
quos homines non propter eorum peccatum: ſed
quoſdam vt in eorum liberatione ab afflictione glo
rificetur deus: vt patet de ceco nato Ioh. 9. Quoſ
dam propter exemplum patientie vt in Iob ⁊ Tho
bia. Et propter maiorem glorificationem. Nā poſt
patientiam illorum adepti ſunt magnam laudem ⁊
maiorem coronam. Alij datur ne eleuetur in ſuper
biā: ſicut in paulo cui datus eſt ſtimulus carnis an
gelus ſathane ne magnitudo reuelationum extolle
ret eum. Et ſic deus iuſtus varijs modis non ꝓpter
peccatū: ſed ꝑꝑ maius bonum iuſte iuſtis dat retri
butionem temporalem. Sed tales nunq̄ permittit
ſuccumbere: ſed perſeuerare ad maiorem honorem ⁊
gloriam. Et ſic deus dat tribulationem temporaleꝫ
per iuſtitiaꝫ propter condecentiam bonitatis ſue: q̄
milites ſuos ꝓbat ad maiorē triūphū ⁊ coronā: ſi
cut pꝫ de martiribꝰ. ¶ Ideo rn̄det̄ ad argumenta. E
Ad primū dico ꝙ q̄uis lex eterna dictet bonos glī
ficādos in eternā glīam: tn̄ eadē lex eterna dictat ali
quos bonos eē tp̄aliter affligēdos: vt bonitas eoꝝ
in mēte abſcōdita diuulgetur ⁊ manifeſtet̄ extra per
patiētiā ⁊ laudē dei in ſuis tribulatiōibꝰ. Et ꝓpter
ratiōes q̄ ſuperiꝰ dicte ſunt. Uñ ⁊ talis punitio eſt
ſm diuine ꝓuidētie legē. ¶ Ad ſcḋm dicit̄ ꝙ ſine ꝑ
iudicio legis humane pōt aliq̇d penale alicui infer
ri nō ꝑꝑ pctm̄ vt iuuenibꝰ exercitiū: ⁊ medicina infir
mis. ¶ Sed dubitat̄ ſi deus iuſtius ſe habeat ma
F gis cū vno q̄ cū altero. Rn̄det̄ ꝙ nō. Cuiꝰ ratio eſt
qꝛ vna actio dei nō pōt eē iuſtior altera niſi aut per
cōparationē ad volūtatē eiꝰ a qua egredit̄. Aut ꝑ
cōparationē ad effectū ad quē terminat̄. Primo mō
deꝰ nō agit iuſtiꝰ cū vno q̄ cū alio: qꝛ vna ⁊ eadeꝫ ē
volūtas eiꝰ a q̄ egredit̄ oīs eiꝰ actiō circa creaturā. nec
ſcḋo mō qꝛ q̄uis cū vno agat maiorē effectū iuſtitie
q̄ cū alio. Ex hoc tn̄ nō ſequit̄ ꝙ actio eiꝰ ſit iuſtior
circa vnū q̄ circa alterū. Iuſtitia eñ in quadā equa
litate cōſiſtit: ſiue ſm q̄titatē ſiue ſm ꝓportionē: ſi
cut patuit ſuperiꝰ. Equalitas aūt tā ſm ꝓportionē
q̄ ſm q̄titatē: tāta ē in paruis ſicut in magnis. Pro
portio eñ dupla ꝑ quattuor ad duo: equalis ē pro
portio viginti ad decē: qꝛ vtrobiq̄ eſt ꝓportio du
pla. Tāta etiā ē equalitas iter. x. ⁊. x. ſicut iter mille
⁊ mille: qꝛ vtrobiq̄ ē ad eādē q̄titatē ꝓportio. Deꝰ
aūt i agēdo i quolibet ſeruat equalitatē ꝓportiōis
in indiuiſibili. Ad hoc aūt nō aſtringimur: ꝓpter dif
ficultatē i nobis attingēdi mediū: ſꝫ ꝙ dicit pħs. 2.
eth. c. vlt. Et ideo q̄uis iuſtiꝰ poſſimꝰ agere cū alio
in appropinquando ad punctuale medium. Nō ſic
tamen poteſt dici de deo.

¶ Primum correlarium.

A Miſericordia in deo vere reperit: vt in
ſacra ſcriptura ſcribit. Iſtud correla
riũ ſic pbat Eccliaſti.xvij. ꝙ magna
eſt miſericordia dñi ꝛ ꝓpitiatio illius
ↄuertẽtibꝰ ad ſe. Itẽ Ecclia.lj. Letet
aĩa veſtra in miſericordia eiꝰ. Itẽ yſa.liiij. In miſe-
ricordia ſempiterna miſtus ſum tui dicit redẽptor
tuus dñs. Item iohelis.ij. Cõuertimini ad dñm deũ
veſtrũ qm̃ benignus ꝛ miſicors eſt: patiens ꝛ mul-
te miſericordie ꝛ placabilis ſuper malitia dicit dñs
deus noſter. Itẽ ps.990. Laudate nomen eiꝰ qm̃
ſuauis eſt dñs ꝛ ineternũ miſericordia eius. Item
ps.xxix. Magnificata eſt vſqꝫ ad celos miſicordia
tua. Itẽ ps.l. Miſerere mei deꝰ ſm magnã miſicor
diã tuã. Item.j. Petri.j. Benedictus deus ꝛ pater
dñi noſtri ieſu xpi pater miſericordiarum: qui ſm mi-
ſericordiã ſuã regenerauit nos in ſpẽ viuã. Et in cã
tico ſuo cãtat tympaniſtria noſtra virgo maria. Et
miſicordia eiꝰ a ꝓgenie in ꝓgenies timẽtibus eum
¶ In figuris etiam demõſtrat quõ eſt in deo miſi
B cordia: vt patet de oue ꝑdita. Luce.xv. Itẽ de filio
ꝓdigo reuertẽte ad patrẽ. Et ſic de multis alijs in
ſacra ſcriptura. Itẽ dat ꝑ exẽpla quõ in deo eſt mi
ſericordia. Quot eñ inuenti ſunt pctõres qui miſeri
cordiã poſtulãtes fuerũt a deo exauditi vt pꝫ in ve
teri teſtamẽto de dauid qui penitẽs de adulterio ꝛ
homicidio a deo miſericordiã impetrauit: vt pꝫ de
eius penitentia in illo pſalmo. Miſerere mei deus.
ꝛc. Nam cum nathã propheta poſt ſuum peccatũ
ingreſſus ad eum ex parte dei oſtendiſſet ſibi ſuum
peccatũ. dixit ei dauid. Peccaui. Et ꝓpheta vidẽs
ſuã penitẽtiã ait. Tranſtulit a te dñs pctm̃ tuũ. Et
dauid cõuerſus ad lachrymas fecit hũc pſalmum.
Miſerere mei deus ꝛc. Etiã niniuite miam dei cõſe
cuti ſunt ex penitentia: vt habetur Ione ꝑ totũ. Er
C go eſt miſericordia in deo. ¶ Et ſi diceret ꝙ miſi-
cordia nõ põt eſſe in deo. Nã dicit Damaſce.lib.ij.
c.xiij. ꝙ miſicordia ẽ triſtitia de alienis malis: ſed
in deo nõ põt eſſe triſtitia: ḡ nec miſericordia. Item
fides ſpes qꝛ habẽt annexam impfectionẽ: vt fides
ignorãtiã: ſpes diffidẽtiã. Ideo nõ ſunt in deo: igit
cum miſicordia habeat annexã impfectionẽ.ſ. tri-
D ſtitiã: vt dictũ eſt: igit nõ erit in deo. ¶ Notãdũ ꝓ
ſolutiõe ꝙ miſericordia duo importat. Unũ eſſen-
tiale: aliud accidẽtale. Miſericordia ꝗtũ ad eſſen-
tiale ſic diffinitur. Miſicordia eſt promptitudo vo
luntatis ad ſubueniẽdũ miſeris. In hac diffinitiõe
ↄſiſtit tota eẽntia miſicordie. Et ſic nõ includit im
ꝑfectionẽ: ſꝫ dicit ꝑfectionẽ ꝛ nobilitatẽ.ſ. velle ſub
uenire miſeris. Scdo ꝑ accidẽs in miſericordia eſt
paſſio triſtitie de alienis malis. Et illud eſt impfe-
ctionis. Et nõ cadit in eſſentiali diffinitiõe miſicor
die: ſed euenit ſibi ꝑ accidẽs in cordibus vbi poteſt
cadi triſtitia Ideo qꝛ in deo nõ poteſt cadi triſtitia
nõ eſt miſicordia in deo cũ tali accidẽti. Sed ſolũ
eſt in deo miſicordia eſſentialr̃ ꝓ prõptitudine vo-
luntatis ad ſubueniẽdũ miſeris. Et ſic miſicordia
ſumme eſt in deo. Unde benedictus deus volunta-
te antecedenti ſemper habet velle reſpectu boni: et
ſic ſemper nolle antecedẽs reſpectu mali creature
ꝓhibendi vel tollẽdi. Iuxta illud aplĩ ad Thimo.
Deus vult oẽs hoies ſaluos fieri. Sed ſicut nõ hꝫ
ſemꝑ velle ↄſequẽs reſpectu boni. Ita nec nolle cõ

ſequẽs reſpectu mali amouẽdi. Primũ aũt velle nõ
ẽ ꝓprie miſericordia ſꝫ ſcđm. Et illõ põt diuidi in
hoc qõ vel habet nolle reſpectu mali cõminẽtis to
taliter vel partialiter. Si primo modo dr̃ miſicor-
dia liberãs q.ſ. excludit omne malũ vel iminẽs vel
iam preſens. Scđo mõ dr̃ miſicordia preſens vel
mitigans. q.ſ. non totũ malum excludit: ſed aliꝗto
debiti iſti ſm merita ſua. Utroqꝫ aũt mõ miſericor
dia eſt in deo: qꝛ ꝛ ſubuenit quibuſdã totã miſeriã
iminẽtẽ ꝓhibẽdo: vel preſentẽ leuãdo. Alijs partẽ
miſerie debitã dimittendo. ¶ Ideo rñdet ad argu E
menta. Ad primũ dico ꝙ damaſce. diffinit miſicor
diã ꝑ accidẽs ꝛ nõ eſſentialr̃. Ideo dictũ eſt ꝙ talis
miſericordia non eſt in deo: qꝛ in eo triſtitia cadere
nõ põt. Sed talis miſericordia eſt in hoibꝰ in qbꝰ
cõpaſſio ꝛ triſtitia cadere põt. Ad ſcđm dico ꝙ in fi
de ꝛ ſpe eſſentialr̃ includit impfectio: qꝛ eſſentialr̃
fides eſt credere qõ nõ vides. Illõ aũt eſt impfectio
nis: qꝛ deꝰ videt oia. Et ſpes eſt expectatio future
beatitudinis ꝛ hoc eſt impfectiõis: qꝛ deꝰ nihil ſpe
rat: qꝛ oia tenet. Ideo iſta nõ ponunt in deo. Triſti
tia aũt nõ eſt eſſentialr̃ in mia: ſed accidẽtalr̃ vt vi-
ſum eſt. Ideo miſicordia eſſentialis ſumme ponit
in deo. Que eſt prõptitudo volũtatis ad ſubueniẽ-
dũ miſeris. ¶ Sed dubitat. Si miſicordia priꝰ eſt F
in deo ꝙ iuſtitia ſm modũ noſtrũ intelligẽdi. Et di
citur ꝙ ſic: qꝛ in deo mia eſt principalior ꝙ iuſtitia:
ḡ eſt prior ſm modũ noſtrũ intelligẽdi. Añs pꝫ Ia Iaco.ij.
co.ij. Mia ſuperexaltat iudiciũ: ḡ ꝓncipalior ꝛ prior
ꝙ iuſtitia. Itẽ illõ qõ magis ꝓpriũ eſt: eſt priꝰ illo
qõ eſt minꝰ ꝓpriũ. Sꝫ mia maxime eſt deo ꝓpria:
Uñ canit eccl'ia in collecta ambroſij. Deꝰ cui ꝓpriũ
eſt miſereri ſemꝑ ꝛ ꝑcere. Et in ps. Miſicors ꝛ mi- Pſalmi.
ſerator dñs ꝛ multũ miſicors. Sed in nullo pſalmo
inuenit iuſtꝰ cũ iſta additiõe multũ: ḡ mia priꝰ eſt in
deo. ¶ Rñdet ꝙ ꝗuis in deo nõ reperiat prioritas G
ꝓprie dicta: tñ in deo vnũ attributũ põt dici prius
altero ſm noſtrã rõem intelligẽdi: inꝗtũ vnũ eſt rõ
alterꝰ. Et inꝗtũ prioritas ẽ preſuppoſitio huiꝰ ad
hoc ſicut declaraui i primo collectarij. Et ſic loquẽ
do de priori ſm noſtrã rõnem intelligẽdi dr̃: ꝙ iu-
ſtitia vno modo dicta prior eſt miſicordia: alio mõ
dicta nõ. Iuſtitia eñ eſt rectitudo volũtatis volen
do reddere vnicuiqꝫ qõ ſibi debitũ eſt. Diuine autẽ
voluntati eſt debitũ vt oia fiãt q̃ cõdecẽt eã: ꝛ nihil
fiat qõ eã facere vel ꝑmittere nõ deceat. Uñ ip̃a eſt
primum principium omniũ volũtariarũ emanatio
num. Merito etiã vel demerito rõnabili creature
debitũ eſt premiũ vel ſupplicium. ¶ Et ſm hoc du H
plex debitũ. Iuſtitia dr̃ duplr̃ i deo. Uno mõ recti-
tudo diuine volũtatis in volẽdo facere oia q̃ cõde-
cent dei voluntate. Et ita nõ volẽdo aliquid facere
quod eã nõ decet. Alio modo rectitudo diuine vo-
luntatis in volendo retribuere merito rationabilis
creature premiũ: ꝛ demerito ſuppliciũ. Et ſicut il-
lud quod debetur bonitati diuine: eſt ratio huiꝰ qõ
debetur merito vel demerito rationalis creature.
Sic iuſtitia primo mõ dicta eſt ratio iuſtitie primo
mõ dicte. Et iõ iuſtitia ſcđo mõ dicta non retribuit
creature ſm exigẽtiã meriti vl' demeriti niſi in cõpa
tione ad ↄdeſcẽtiã bonitatis diuine. Iuſtitia ḡ pri
mo mõ dicta prior eſt ſm rõnẽ intelligendi ꝙ mia.
Et mia ꝙ iuſtitia ſecundo modo dicta. Iuſtitia eñ

primo mō dicta eſt ratio miſericordie. Ideo eni deus parcit miſeris: qꝛ parcere cōdecet ſuā volūtatē. Et ſic intelligit illud verbum anſelmi in pſol. c. xi. q ex iuſticia naſcit miſericordia. q aūt miſericordia ſit prior iuſticia ſcdo mō dicta pꝫ ſic. Qꝛ qd deus nobis parcit nō puenit ex noſtro merito: ſꝫ pure ex ſue volunta- I tis condecētia. ¶ Sꝫ q nos puniat hoc puenit ex nr̄o demerito ꝛ ex ſue volūtatis ꝯdecētia. Per prius ergo ꝛ principaliꝰ ſm nr̄m modū intelligendi: velle miſereri reſpicit cōdecētiā diuine bonitatis ſeu voluntatis: q velle punire. Itē diuine bonitatis cōdecentia effectū iuſticie q eſt punitio: ordinat ad effectum miſericordie q eſt ſaluatio. Vn̄ ppetua dānatio reproborū erit aliq materia laudis cōdecentie diuine bonitatis in electis. Deꝰ ergo vult effectū iuſticie ſcdo mō dicte: ppter effectū miſericordie. Velle ergo miſereri ſm rōnem intelligēdi: eſt aliquo modo ratio huius qd eſt velle punire. Mia ergo p priꝰ ſm rōem intelligēdi eſt in deo q iuſticia ſcdo mō dicta: de qua intelligit illd dictū Iaco. Mia ſuperexaltat iudicium.

¶ Secundum correlarium.

A Pſalmi. In omni opere dei cōcurrit iuſticia cū miſericordia. Iſtd pbat ex glo. ſup illud ps. Vniuerſe vie dn̄i mia ꝛ veritas dicit. Hec duo in omni ope dei ſunt ſimul q̄uis nō nobis manifeſte appareant. Et ſi diceretur q nō qꝛ i reprobatiōe eiꝰ q nihil demeruit nulla eſt iuſticia: qꝛ iuſticia reſpicit demeritū. Itē in electione eius qui nullā hꝫ miſeriā ibi non eſt miſericordia qꝛ mia pſupponit miſeriā. Sꝫ ſm apl̄m Roma. ix. eſau fuit reprobatꝰ añq aliqd mali egiſſet. ergo ibi nō fuit iuſticia. Itē de ſcdo dicit apl̄s ad ephe. i. Elegit nos deꝰ añ mūdi ꝯſtōnem: ſꝫ tūc nō eramus in aliqua miſeria: ergo eſt aliqd opus vbi nō eſt miſericor-

B dia. ¶ Rn̄det q miſericordia ꝛ iuſticia in deo pñt accipi large ꝛ ſtricte. Primo mō iuſticia in deo dicit ꝯdecētiā bonitatis diuine. Et mia volūtatē bñfaciēdi creature. Et ſic planū eſt q in opere dei ſimul ſūt mia ꝛ iuſticia: qꝛ oia q facit deꝰ facit ſm exigētiā ſue bonitatis. Et cū volūtate bñfaciēdi creature: et etiam volēdo punire reprobos. Cū eoꝝ punitio ſit bona electis. Et eſt ibi mia: qꝛ punit citra cōdignū ꝛ eſt iuſticia illos puniens. Scdo mō mia dicit volūtatē ſubueniēdi miſeris preter merita. Et iuſticia dicit voluntatē retribuēdi ſm merita. Et qꝛ mereri vel demereri nō cōuenit niſi rōnali creature. Ideo ſic iuſticia ꝛ mia nō ſunt in ope dei. Sunt tñ in ope retributōis q ſit rōnali creature de lege cōi. Inq̄tū eni remūerat ſm ꝯdignū ē in illo ope iuſticia. Inq̄tū vo vltra ꝯdignū in illo ope eſt mia. Silr inq̄tū punit malos. Eſt in illo ope iuſticia. Sꝫ inq̄tū pu-

C nit citra ꝯdignū eſt in illo ope mia. ¶ Ad argumētū in electione eterna vel reprobatione nō ꝯſiſtit rō iuſticie vel mie. Talis electio nō eſt cōtra iuſticiam nec cōtra miam: ſed preter iuſticiā ꝛ preter miam: qꝛ deꝰ alicui nō tenet ex debito. Ideo pōt eligere quē vult: ꝛ reprobare quē vult. Aliter dicēdū. Et hoc tenui in primo collectarij: q deꝰ elegit predeſtinatos qꝛ in ſuo pſpectu vidit illos bñ vſuros diuina gra ꝛ illorum bona opa vidit fiēda. Et q̄uis talia merita viſa nō ſint cauſa effectiua predeſtinatiōis. Sūt tñ cauſa ſine qua non eſt ibi miſericordia ꝛ iuſticia. Miſericordia: qꝛ hꝫ velle premiare merita preuiſa in futurū vltra ꝯdignū hoim preuiſoꝝ. Et eſt iuſticia: qꝛ vult premiare talia merita tanq digna premio. Sic eſt de reprobatiōe: qꝛ videt aliquos male finire. Ideo vult illos finaliter punire p iuſticiam: ſed citra ꝯdignū ex ſua miſericordia. Et ideo Eſau fuit reprobatus: qꝛ vidit illū deus male finire. Et Iacob fuit electus: qꝛ vidit illū bene finire ꝛ mereri ex ſua gratia. Ideo in vtroq fuit miſericordia ꝛ iuſticia vt dictum eſt.

¶ Tertium correlarium.

Ex diuina miſericordia nō ceſſabit omnis pena. Iſtud correlariū pro- A bat Math. xxv. vbi dicit q xp̄us dabit ſentētiā finalem tam de electis q de reprobis di. Ibūt hij in ſuppliciū eternū. Iuſti aūt in vitā eternā. Ideo nunq erunt reprobi ſine pena. Et ſic Damaſ. correlariū verū. Itē Damaſc. hoc eſt hoibus mors qd angelis caſus. Sed angeli poſt caſum fuerunt irreparabiles: ergo hoies mali poſt mortē nō pñt repa- B rari: qꝛ in ſuo eterno obſtinati mortui ſunt. ¶ Et ſi diceretur: q pena tam demonū q hoim finiet. Nā Sap. xi. dr ſap. xi. Omniū miſereris qm oia potes. Sꝫ inter oia demones cōtinētur qui ſunt creature dei: ergo ꝛ pena demonū finiet. Item ad Rom. xi. Cōcludit oia deus ſub pctō vt oim miſereat. Sed deus demones ſub pctō cōcludit. i. cōcludi pmiſit: ergo videt q qnq demonibus miſerebit. Itē dicit Anſel. in lib. Cur deus hō. Nō eſt iuſtū vt deus creaturā rōnalē quā ad btitudinē fecit: oino perire ſinat: ergo videt cū qlibet creatura rōnalis ſit creatura ad btitudinē: non eſt iuſtū vt oino perire pmittat. ¶ Rn̄det q error C Origenis fuit vt recitat Aug. xxi. de ci. dei. q demo- Error Origenis. nes qnq p dei miam liberandi ſunt a penis. Sed iſte error eſt ab eccleſia reprobatꝰ ppter duo. Primo qꝛ manifeſte repugnat auctoritati ſacre ſcripture q hr Apoca. xx. Diabolus q ſeducebat eos miſſus ē in ſtagnū ignis ꝛ ſulphuris: vbi beſtia ꝛ pſeudo pphete cruciabūtur die ac nocte in ſcl̄a ſcl̄oꝝ. Per quam ſcripturam eternitas ſignari cōſueuit. Item math. xxv. Ite maledicti in ignē eternū q paratus eſt dyabolo ꝛ angelis eius. Secundo reprobatur error quia origenes ex vna parte dei miſericordiam nimis extendebat: ꝛ ex alia parte nimis eam coartabat. Eiuſdem enim rationis eſſe bonos angelos in eterna beatitudine permanere: ꝛ malos angelos in eternū puniri. Vnde ſicut ponebat demones ꝛ animas damnatorum quandoq a pena liberari. Ita ponebat angelos ꝛ animas beatorum quandoq a beatitudine ad huius vite miſeriam deuoluēdas ¶ Ideo reſpondetur ad argumenta. Ad primum D dicitur q deus q̄tum in ipo eſt miſeretur omnibꝰ. Sed quia miſericordia eius ordine ſapientie regulatur: inde eſt q ad quoſdam non ſe extendit qui ſe fecerunt indignos miſericordie ſicut ſunt demones ꝛ damnati qui in malitia obſtinati ſunt. Poteſt tamen etiam dici q in eis etiam miſericordia locū habet inq̄tum citra condignum puniuntur. Non q a tota pena totaliter abſoluātur. Ad ſecundum dicitur q illa auctoritas apoſtoli debet intelligi q ly

omnium diſtribuit pro generibus ſingulorum ⁊ nõ
pro ſingulis generu3. Ut intelligatur auctoritas de
hominibus ſm ſtatum vie: quia ſcilicet iudeorum ⁊
gentilium miſertus eſt: ſed non omnium gentilium
vel omnium iudeorũ. Ad tertium dicitur ꝙ damaſ.
intelligit ꝙ non eſt iuſtum. i. non eſt decens diuine
bonitati vt totam vnam ſpeciem vel totum vnius ge
nus creature pereat a fine propter quem facta ſunt
Unde nec omnes homines nec omnes angelos dã-
nari cõuenit. Sed nihil prohibet quin aliq̃ ex homi
nibus vel ex angelis ineternũ pereãt: q2 diuine volũ-
E tatis intentio impletur in alijs qui ſaluant. ¶ Un-
de nota ꝙ quidam fuerunt vt dicit aug. 21. de ciui.
dei qui non omnibus hominibus promiſerunt ab-
ſolutionem a pena eterna: ſed ſolum xp̃ianis. Et in
hoc ſunt diuerſificati. Quidam enim dixerunt ꝙ q̃
cunq3 ſacramenta fidei perceperunt: ab eterna pena
erũt immunes. Sed hoc eſt contrarium veritati: q2
quidam fidei ſacramenta percipiunt ⁊ fidem nõ ha
bent: ſine qua impoſſibile eſt placere deo ad heb. xi.
Ideo alij dixerunt ꝙ ſolum illi ab eterna pena erũt
immunes qui ſacramenta fidei perceperunt ⁊ fide3
F catholicam tenuerunt. ¶ Sed contrarium videtur
quia aliquando aliqui fidem catholicam tenent ⁊
poſtea reſipiſcunt: qui maiori pena ſunt digni: quia
melius fuiſſet eis viam fidei non cognouiſſe: ꝙ a fi-
de apoſtatare. Alij dixerunt ꝙ illi ſoli ſunt immu-
nes a pena eterna qui in fide catholica finaliter per
ſeuerant: ꝗtuncunq3 alijs criminibus inuoluantur
Sed hoc eſt manifeſte falſu3: quia dicitur iacobi pri
mo. Fides ſine operibus mortua eſt. Et math. 7. di
citur. Non omnis qui dicit mihi domine domine: in
trabit in regnum celorum. Sed qui fecerit volunta-
tem patris mei qui eſt in celis. Soli ergo illi qui ha
bent cum operibus bonis fidem: ⁊ moriuntur in ca-
ritate: hij ſolum euadent penam eternam.

¶ Secunda concluſio:

A Chriſtus iudicabit in forma huma-
na: vt eum videre poſſit quelibet ra
tionalis creatura. Iſta cõcluſio ꝓ-
batur Ioh. 5. Dedit ei poteſtatem
iudiciũ facere: quia filius hominis
eſt: ergo ſm naturam humanã da-
ta eſt ſibi poteſtas iudicandi. Et ſi diceretur ꝙ non.
quia iudicare non eſt niſi poteſtatem habentis ⁊ do
minium ſuper iudicaturum: xp̃s autem ſm humanã
naturam eſt frater noſter: ergo non dominus: igitur
non habet poteſtatem iudicandi. Item aug. libr. 3.
Sup illud iohã. v. Filius quos vult viuificat: dicit
filius ſuſcitat corpora non pater: ſed filiꝰ ſm diſpẽ
ſatione3 humanitatis qua eſt minor patre. Et poſt
ſubdit. deus eſt qui viuificat animas: iudicare aute3
magis pertinet ad animam ꝙ corpus: ergo illud
non competit chriſto ſm qd̃ homo. Item ſi iudica-
bit in forma humana: aut in forma humana glorifi-
cata iudicabit: aut non. Si in forma glorioſa: ſequit
duplex incõueniẽs. Primo ꝙ corpꝰ glorioſu3 poſſit vi
deri ab oculo corporali non glorioſo: quia damnati
videbunt eum iuxta illud Iohan. 19. Uidebunt eũ
in quem compunxerunt. Aliud inconueniens eſt: q2
tunc damnati delectarentur in viſione forme glorio
ſe. Delectabile enim preſens ⁊ perceptum a ſenſu: de
lectat ſenſum. Sed damnati nullam habebunt dele
B ctationem in aſpectu iudicis: ſed dolorem et tremo-
rem. ¶ Si dicas ꝙ non apparebit in forma glorio-
ſa: hoc eſt contra illud luce. 21. Ueniet cum poteſtate
magna ⁊ maieſtate. Hic dicitur ꝙ iudicabit in for-
ma ſui. Et eſt opinio ſancti tho. 4. ſen. pt. d. 48. q.
1. art. 1. Ratio talis eſt quia iudiciu3 requirit domi
nium in iudicante: iuxta illud ro. 14. Tu q̃s es qui
iudicas alienum ſeruum. Secundum ergo hoc com
petit chriſto iudicare ſm qd̃ habet dominium ſuper
homines. Eſt autem dominus hominum non ſolu3
ratione creationis: ſed etiam ratione redemptionis
Unde ad ro. 14. In hoc enim xp̃s mortuus eſt ⁊ re
ſurrexit: vt viuorum ⁊ mortuorum dominetur. Igi-
tur ſibi in illa natura in qua eſt redemptor cõuenit
ſibi auctoritas iudicandi. Item iudicium illud ad
hoc ordinatur vt aliqui ad regnum admittantur: et
aliqui excludantur: hec autem adeptio regni non cõ
petit homini ex ſolis bonis creationis: quia ſuper-
uenit impedimentum ex peccato primi parẽtis. Qd̃
niſi per meritum redemptionis tolleretur. Nullꝰ ad
regnum introire permitteretur. Igitur conueniens
eſt vt xp̃s inq̃tum redemptor illi iudicio ſm huma
C nam naturam preſideat. ¶ Confirmatur per illud
act. 10. Conſtitutus eſt a deo iudex viuorum ⁊ mor
tuorum. Et ex hoc deducitur vlterius. Cum per re-
demptionem generis humani vniuerſaliter tota na
tura melioretur: vt habetur colloc. ſcd̃o. Pacificus
per ſanguinem crucis ea que in celo ſunt ⁊ in terra.
Ideo non ſolum ſuper terram: ſed ſup oẽm creatu-
rã: xp̃s per ſuã paſſionẽ dominiũ ꝓmeruit ⁊ ita iu-
diciariã prãtem. Uñ mathe. vlti. Data eſt mihi oĩs
poteſtas ⁊c. Addit ꝙ ſ3 diuinitatẽ nõ apparebit oĩ
bus i iudicio: q2 nõ poſſet apparere ſine gaudio. nul
D lum tamen gaudiũ impij tunc habebũt. ¶ Contra
iſtã opinionem arguit doctor ſubtilis: contra pri-
mã cõcluſione3 ſic. Aliud eſt dicere ꝙ xp̃s in forma
humana iudicabit: ⁊ chriſtus ſm formã humana3
iudicabit. Nã iſta ẽ vera: xp̃s in forma humana iu-
dicabit. Sed nõ iſta xp̃s iudicabit. ſicut iſta eſt vera
xp̃s in forma humana creat aĩas. S3 nõ iſta: xp̃s ſ3
formã humanã creat aĩas. Prima eſt vera: q2 ver-
bum ex quo naturã humanã aſſũpſit: qd̃cunq3 fecit
naturã humanã nõ depoſuit: ideo in forma huma-
na fecit ⁊ nõ ſm naturam humanã. Niſi reſtringas
hoc qd̃ eſt in natura ad intellectũ eiꝰ qd̃ dicatur ſm
naturam. Ubi notatur non tantum concomitantia
nature humane ad actum: ſed etiã cauſalitas huma
ne nature reſpectu actus. Si primo mõ intelligas ꝙ
iudicabit per cõcomitantia3 nature humane: nulla
eſt queſtio in eadẽ iſti cui q̃n iudicabit diſponet na-
turã humanã. Igit ad hoc vt ſit q̃ſtio oportet ꝙ ha
beat aliꝰ intellectus q̃ magis ꝓprie exprimitur ſic.
ſm humanã iudicabit naturã. Sed hoc eſt falſum
de iudicare principaliter. Probatio iudiciũ principa
le eſt ꝑfecta ⁊ prima determinatio eius qd̃ redden-
dum eſt alicui ſm merita. Iſta perfecta determina-
tio includit ꝑfectum dictamen intellectus ꝙ hoc ſit
reddendum: ⁊ completam determinationem volun
tatis per velle efficax ſufficiens ex ſe ad executione3
illius determinati. Sed xp̃s ſm naturam humanã
non poteſt habere tale velle reſpectu premij reddẽ-
di ipſi iudicato: quia non poteſt habere imperium

efficax coniungendi aliquam animam obiecto bea-
tifico: quia ſm Auguſt. in libro de videndo deum.
E In eius poteſtate eſt videndi: quia ſi vult videtur
ſi non vult non videtur. ¶ Ad rationes ad hanc
queſtionem non concludunt de principaliter iudi-
cante: quia per actum redemptionis non meruit prī
cipale dominium reſpectu hominis. Probatur quia
inq̄tum redemptor habuit cauſam meritoriam ſeu
rationem cauſe meritorie pro nobis. Cauſa autem
que tantum eſt meritoria: nō poteſt eſſe principalis.
Non enim cauſat: niſi quia ab aliqua cā pricipalio-
ri acceptat̄: q̄ ꝓpter iſtud acceptat̄ principaliter cau-
ſat: igit̄ eſto ꝙ trinitati ꝓpter redēptionē teneremur
tanq̄ dn̄o ſuperiori ⁊ ſupremo quodā nouo iure vl-
tra ius dominij qd̄ h3 ex creatiōe. Qd̄ veru3 ē ſi tm̄
bonū nobis eēt redēptio vt accepta a trinitate: q̄tū
creatio. Adhuc nō ſequit̄ ꝙ xp̄o ſm naturā huma-
nā ratiōe redēptiōis obligamur vt ſupremo dn̄o: cū
redēptio ſit acceptio a ſuperiori dn̄o. Similiter ad ſe-
cundū: q2 nō introducet inq̄tū redēptor vt principa-
F lis reducens: ſed tm̄ mō vt cā meritoria. ¶ Contra
ſcd̄am concluſionē. Abſolutū pri⁹ naturaliter alio
poteſt ſine contradictione eſſe ſine illo: viſio eſſentie
diuine eſt abſolutum aliquid ſaltem ab omni reſpe-
ctu ad gaudium. Et eſt prius naturaliter alio. Nō
enim obiectū delectat niſi prius apprehenſum: igi-
tur ſine contradictione poſſet eſſe viſio illius eſſen-
tie in aliquo ſine delectatione. Nec iſtud negaret phi-
loſoph⁹: niſi quia poneret coniunctionem in vniuer-
ſo ſimpliciter neceſſariam eſſe cauſe prime coagere
ſecundis ſm qd̄ poteſt eis coagere. Ita ꝙ ſm eum:
neceſſarium eſt ſimpliciter cauſe prime coagere cau-
ſis ſecundis ſm qd̄ poteſt eis coagere. Coagēdo au-
tem nature intellectuali iam videnti ſuam eſſentiam
q̄tum poteſt coagere: ſequitur delectatio: quia cau-
ſe proxime illius delectationis q̄tum eſt ex ſe neceſ-
ſitatur ad illum effectum. Sed theologi illam negāt
propoſitionem ꝙ ad quodcunq3 neceſſitatur cauſa
ſecunda: q̄tum ad ſe neceſſitatur cauſa prima: q2 ne-
gant cām primā neceſſario coagere cauſe ſecūde q̄-
tum pōt. Ratio ḡ illa nō valet. Non em̄ probat niſi
ꝙ illa ratio delectabilitatis q̄ eſt bonitas: nō poſſit
eſſe non delectabilis. Sed non ſequitur. Ergo non
poteſt non delectare. Quia delectabile dicit aliquid
in ſe. Uel ſi reſpectu3 non habet niſi aptitudinaliter
qui neceſſario ſequitur fundamentum. Sed delecta-
re dicit effectum poſteriorem contingenter cauſabi-
lem: maxime ex contingenti determinatione volun-
G tatis diuine ad coagendum ipſi delectabili. ¶ Ad
illam confirmationem de Iohan. 17. Seu auctori-
tatis ſm phm̄. 12. meth. actus intellect⁹ eſt vita: igi-
tur actus eternus intellectus eſt vita eterna. Si ac-
tu actu: ſi aptitudine aptitudine. Nunc autem ſi vi-
ſio diuine eſſentie concederetur damnatis licet non
eſſet eterna actu: tamen eſſet aptitudine q̄tum eſſet
ex parte actus vel potentie poſſibilis: vel apta eſſet
vt eſſet eterna. Ergo vita eterna. Si ex hoc inferas:
ergo beatitudo: non ſequitur conſequens. Si tu di-
cas chriſtum dicere ꝙ in hoc eſt beatitudo vt co-
gnoſcant te deum ⁊c. Tu non accipis textum euan-
gelij: ſed quandam gloſam ſpecialiorem quam in-
tellectus littere. Quia in littera non dicitur: hec eſt
beatitudo vt cognoſcant te deum. Sed dicit hec eſt
vita eterna. Si vero vis ponderare preciſe verbum
ſine omni gloſa. Soluo tibi ꝙ eſt vita eterna. Si au-
tem vis gloſare ꝙ chriſtus intelligit per vitam eter-
nam beatitudinem: licebit ergo mihi ſicut ⁊ tibi glo-
ſare ⁊ facere gloſam: non tamen diſtrahere. Ideo ſic
gloſa. Hec eſt vita eterna vt cognoſcant te deum .i. H
ament ⁊ fruantur cognoſcendo. ¶ Ideo aliter dicit
doctor ſubtilis. Preſupponendo ꝙ iudicium eſt cō-
pleta determinatio eius qd̄ eſt reddendum alicui ꝓ
meritis. Et illa completa determinatio includit per-
fectam determinationem intellectus de hoc: ⁊ per-
fectum velle voluntatis non qualemcunq3: ſed effi-
cax. Sequitur ꝙ principaliter iudicare includit prī-
cipaliter dictare: ⁊ principaliter habere velle effi-
cax. Nihil autem dicitur principaliter aliquid age-
re qd̄ in agendo eſt cauſa ſubordinata alicui alteri
principali. Cum ergo chriſtus erit iudex ſubdelega-
tus: igitur chriſto vt homo eſt principaliter iudica-
re non competit niſi nature intellectuali: cuius intel-
lectus non ſubordinatur alicui alteri in dictando.
Nec eius voluntas ſubordinatur alicui alteri volē-
do efficaciter: qd̄ poteſt dici in imperando ipſum
volitum: ſic ꝙ ad illud imperium ſequatur effectus.
Nunc autem intellectus anime chriſti ſubordinat⁹
eſt veritati diuine in dictando. Et maxime de qui-
bus non poteſt eſſe certa dictatio niſi ex regulis de-
terminatis a voluntate diuina contingenter ſe ha-
bente ad eas cuius ſunt que expectant ad beatitudi-
nem ⁊ miſeriam iudicandorū. Voluntas etiam ani-
me chriſti eſt ſubordinata voluntati diuine: recte
volendo. Et q̄tumcunq3 efficaciter velit aliq̄d in
imperando illud ſibi efficaciter. Sic ꝙ per ſuum im-
perium illud eueniat: ſubordinatur neceſſario volū-
tati diuine: quia illa voluntas anime non eſt om-
nipotens. Ergo impoſſibile eſt chriſtum ſm hu- I
manam naturam principaliter iudicare. ¶ Breui-
ter enim tota natura creata ſimul non habet efficax
imperium reſpectu huius quod eſt: hanc animam
videre deum. Dico efficax: quia imperium ex ſuo im-
perio in ſe non ex alia cauſa ſequatur effectus: nec
illa voluntas chriſti preſumeret principaliter impe-
rare petrum fore beatum: ſed tantummodo ſub au-
ctoritate imperare tanq̄ illud imperium fiat efficax
ab alio ſuperiori: ⁊ in virtute illius iperat. Alio mo-
do poteſt accipi iudicare vt non ſit omnino princi-
paliter: ſed commiſſarie ſeu delegate ſubautentice ex-
cellenter excellentia ſingulari. Quia ſcilicet non poſ-
ſet eſſe alia auctoritas commiſſarij eſſe ſuperior. Et
hoc modo concedit doctor ſubtilis ꝙ chriſtus ſm
animam iudicat. Quia ⁊ ſi poſſet pure creature com-
mitti ꝙ intellectus eius recte dictaret de retributio-
ne: ⁊ voluntas recte vellet: ⁊ ad rectum velle eius
ſemper ſequeretur effectus ipſius voliti: licet non a
ſe cauſaliter: ſed a voluntate diuina aſſiſtente ſem-
ꝑ illi volitiōi efficaciter: tm̄ nō poſſet cōmitti pure crea-
ture ꝙ oē eī⁹ velle impleret̄ ab eadē ꝑſona: q2 tunc
pura creatura eēt oipotens. Igit̄ ſuprema cōmiſſio
poſſibilis ē ꝙ nō ſolū oē determinatū a volūtate in-
fallibilit̄ eueniat: ſ3 ab eadē ꝑſona cui⁹ ē iſta volun-
tas eueniat: vt ſic ꝑſona illa hēat iperiū efficax: cui⁹
volūtas creata determinat euētū alicui⁹ i ſuo ordie
q̄tū pōt: h̄ mō volūtas aīe xp̄i determinat ſubautē-
tice ſeu ꝯmiſſarie tali cōmiſſiōe: q2 l3 illa volūtas nō

imperet principaliter: ſicut nec principalr dñat tñ
bñ imperat ſicut habẽs imperiũ impari.ſ. cõmiſſa
rie impat: qꝛ vt habẽs dominiũ ſubordinatũ dñio
dei ſupmo. Et adhuc ſic impat ꝙ imperiũ eiꝰ hꝫ effi
caciã ꝯpletã ab iſta pſona. Et ſi aliã auctoritatẽ iu
dicãdi tribuat aliqs aie xpi videt̃ blaſphemia: attri
K buẽdo nature create qḋ eſt ꝓpriũ creatori. Iſta aũt
via ſicut nõ concedit aie xpi oĩpotẽtiã: ita nõ negat
ab ea ſummã excellẽtiã q̃ p̃t ꝯpetere creature. Nec
ille auctates adducte ꝓ pma opinione ad Ro. xiiij.
In hoc enĩ xp̃s mortuꝰ eſt ⁊ reſurrexit vt viuoꝝ ⁊ mor
tuoꝝ dñet̃. Et illud Math. vlti. Data eſt mihi oĩs
ptãs. Sũt intelligende iſte auctoritates de dñio vel
auctoritate iudiciaria ſubordinata ⁊ eminenti q̃ eſt
ſub ptãte pncipali. Uel xp̃s hꝫ duas naturas. q̃tũ
L ad diuinã hꝫ dominiũ principale: ſꝫ nõ q̃tũ ad hu-
manã. Ideo xp̃s vt hõ hꝫ ptãtẽ cõmiſſariã. ¶ Iõ
rñdet̃ ad rõnes ſeu argumẽta. Ad primũ qñ d̾r ꝙ
xp̃s inq̃tũ hõ eſt frater nr̃. Dico ꝙ xp̃s inq̃tum
hõ nõ hꝫ dñium principale vt dictũ eſt: ſꝫ hꝫ ptãtẽ
ſubdelegatã a principaliori tñ eminẽtẽ. Ad ſecũdũ
de Aug. d̾r ꝙ viuificatio aiaꝝ ſoli deitati ꝯpetit. Et
h̾ ſeu de vita prima quã hñt p creationẽ p quã reci
piũt eſſe vitale: ſeu de vita pfecta q̃ eſt btitudo. Re-
ſuſcitatio aũt corpoꝝ ⁊ iudiciũ pñt ꝯpetere xp̃o ho
mini vt imperãti: ſꝫ imperio ſubautẽtico: qꝛ reſpectu
illoꝝ p̃t hr̃e dñium ⁊ ꝟtutẽ cõicatã. Dñiuꝫ tñ minꝰ
principale ſaltẽ accipiẽdo reſurrectionẽ ꝓ illis pre
ambulis q̃ fiũt miniſterio ãgeloꝝ. Qꝛ xp̃s hꝫ impe
riũ efficax reſpectu ptãtis ãgeloꝝ: ſicut hẽbit impe-
riũ efficax reſpectu ſnie ferẽde etiã ipẽ ſm naturam
humanã. Et breuiter loquẽdo. Oĩs ptãs xp̃o cõica
ta eſt a diuinitate principalr. q̃uis oĩa q̃ xp̃s facit
etiã inq̃tũ hõ hñt efficaciã pp diuinitatẽ ſibi cõiun
ctã: qḋ nõ p̃ot eſſe in alia pura creatura. Ad tertiũ
ꝙ appebit in forma gl'ioſa: qꝛ poſtq̃ ſemel eſt glo-
rificatꝰ nũq̃ erit nõ gl'ioſus: ſicut poſtq̃ reſurrexit
ẽ imortalis. Uñ ad Ro. vi. Mors illi vltra nõ dñã
bit̃. Et ſic de alijs ptinẽtibus ad gl'iam. Sꝫ ſi acci-
pias nõ ꝓ h̾ q̃le corpꝰ hẽbit: ſꝫ q̃le videbit̃ a iudicã
dis. p̃ot dici ꝙ a btĩs videbit̃ in illa forma gl'ioſa:
qꝛ eñ in iudicio q̃cũqꝫ electi erũt: bti erũt in corpe.
M ¶ Sꝫ de malis eſt difficultas: tñ p̃ot dici vel ꝙ nõ
videbũt illã formã gl'ioſam: ⁊ tñ videbũt in quẽ cõ-
pũxerũt: qḋ exponere oportet. Uel videbũt xp̃m in
corpore gl'ioſo: ſꝫ nõ ſequet̃ delectatio: qꝛ poſſibile
eſt viſionẽ cõuenientis obiecti ſepari a delectatione
ſicut tactũ eſt nunc ꝯ aliã opinionẽ. Nec eſt inconue
niẽs oculũ nõ gl'ioſuꝫ: videre corpꝰ gl'ioſum ſine de
lectatiõe. Sꝫ qꝛ difficile eſt videre ſi xp̃s appereat in
forma glorioſa: cũ ſit tãte pulchritudinis: ſicut petꝫ
cũ appuit aplĩs in trãſfiguratiõe q̃ adeo letati ſunt
ꝙ nũq̃ de mõte deſcẽdere vellẽt ad valles: ſꝫ ibi p-
petuo remanere. Ualde difficile ꝗ eſſet ꝙ ſi dãnati
viderẽt illũ i forma gl'ioſa qn delectarent̃: qꝛ impoſ
ſibile eſt quin viſis tãgamur: niſi ex diuina potẽtia
hoc tolleret̃. P̃ot ꝗ dici qꝛ dãnati nõ ſunt digni vi-
dere tãtã gl'iam ſicut d̾r yſaye. xxvi. Tollat̃ impius
ne videat gl'iam dei. Ideo p̃ot dici ꝙ cũ corpꝰ glo-
rificatũ p̃ot appere in forma priori nõ glorioſa: ſi-
cut appuit xp̃s in die reſurrectiõis aplĩs nõ in for-
ma gl'ioſa: ſꝫ in forma in q̃ erat inter eos viuẽs. Sic
credo ꝙ apparebit eis in forma q̃ fuit crucifixus et

terribilis ⁊ iratꝰ: vt demõſtret peſſimis pctõribꝰ q̃d
paſſus eſt ꝓ nobis. Ideo d̾r. Uidebũt in quẽ cõpũ
xerunt. i. in ea forma in qua paſſus eſt. Et ſic valde
terrebit pctõres. ¶ Uel ſi dicat̃: ſicut dicit vna ſola N
glo. ſup illḋ yſaye. xxvi. Tollat̃ impiꝰ ne videat glo Yſa. 26.
riã dei. Nõ videbit dñm gl'ioſum in deitate: videbit
aũt in humanitate. Et rñdet deꝰ ꝓ ph̾e yſaye. Suffi
cit impio ad penã ꝙ nõ videbit me regnãtẽ in gl'ia
cũ ſctĩs meis. Et dixit ꝓpha. Exaltet̃ manꝰ tua. i.
potẽtia tua i iudicio vt videãt impij gl'iam tuã. q. d.
Approbo ꝙ impij nõ videant gl'iam dei. Et rñdit
dñs: imo videbunt me in iudicio ⁊ gl'iam meoꝝ ele-
ctoꝝ. Et cõfundãtur ꝫelantes plurimi videntes me ⁊
meos. q. d. Uidebunt lumẽ iudicãtis: ſed nõ eos il-
luminãtis neqꝫ ꝯſolãtis. Zach. xij. Aſpicient ad me
quẽ cõfixerũt. Et Apoc. i. Uidebit eũ oĩs oculus et Apoc. i.
q̃ eũ pupugerũt. Et tũc plangẽt ſe ſup eũ oẽs tribꝰ
terre. Sic ex iſto textu yſaie. Dãnati videbunt xp̃m
in forma glorioſa: ⁊ ſilr oẽs beatos in ſua claritate
tñ ad maiorẽ eoꝝ ꝯfuſiõem ⁊ deſolationem.

¶ Primum documentum.

Omnes in iudicio apparebunt: ⁊ reddẽ
tes rõnes erunt. Iſtud documẽtũ pro
batur. Quia citatus ꝓ cauſa crimina A
li tenetur pſonaliter cõparere. Ibi enĩ
defenſio p ꝓcuratorẽ non admittit̃. vt
p̃tꝫ. v. q. iij. c. incriminatꝰ. Sed oẽs reprobi ad iudi
cium vocabuntur ꝓ cauſa criminali: ꝗ oẽs oporte
bit pſonaliter cõparere. Unde etiã electi ꝯgregabũ
tur vt habet̃ math. xiij. Ideo tã electi q̃ reprobi p-
ſonalr in iudicio cõparebunt. Et ſi diceret̃: quia d̾r
math. xix. dixit ieſus diſcipulis ſuis. i. aplĩs. Sede-
bitis vos ſup ſedes duodecim iudicãtes duodecim
tribus iſrael: ꝗ ſoli filij iſrael apparebũt in iudicio
q̃ iudicabunt̃ ab aplĩs eo mõ quo cõpetit eis iudi-
care. Itẽ nõ oportet illos cõparere in iudicio q̃ iu-
dicãdi nõ ſunt: ſꝫ ſm Greg. xxvi. mora. Aliq̃ pibũt
⁊ aliq̃ ſaluabunt̃ q̃ nõ iudicabũtur. iõ illos cõpere Gregor.
in iudicio nõ oportet. ¶ Notãdũ ꝓ ſolõne q̃onis B
ꝙ oẽs in iudicio pſonalr ꝯparebũt. Primo vt ꝯſciẽ
ſingulorũ in pñtia iudicis: ſingulis appareant ad
diuine iuſtitie manifeſtationẽ. Scḋo vt viui h̾ p̃ſcẽ
tes ex diuina ſcriptura: vel audiẽtes a doctoribꝰ: ꝙ
ſic oportebit eos pſonalr cõpere diligẽtiꝰ ſe p̃pare
nt in tãta ꝯgregatiõe ⁊ corã tãto iudice: extremã re-
cipiãt ꝯfuſionẽ. Et ſic ſp timeat hõ qñ erit illḋ tp̃s
vt ſic oẽs cõparere oporteat. Tertio vt ſinguli q̃ ad
naturã hũanã iudicẽ videãt ad ꝯſolationẽ electoꝝ:
⁊ deſolationẽ ⁊ ãpliorẽ afflictionẽ reproboꝝ. q̃rto
vt tunc videant ſniam iudicis eſſe iuſtam ne dãnati
poſſint conqueri ꝙ iniuſte condẽnauit eos. ¶ Iõ
reſpondet̃ ad argumenta. Ad primũ dicit Auguſt.
xx. de ciuita. dei. c. v. ꝙ per duodecim tribus iſrael
intelligunt̃ oẽs gẽtes. duodecimo q̃ ppe nũero vni-
uerſitas eſt deſignata: ⁊ iudicantium multitudo pro
pter duas ptes numeri ſeptẽnarij quo plurimũqꝫ
ſignificat̃ vniuerſitas. Que due ptes. ſ. tria ⁊ q̃tuor
altera per alterã multiplicate: duodecim cõſtituũt:
vt quater tria ſunt duodecim. Ter quatuor ſunt Auguſti.
duodecim. Hec Auguſti. Uel poteſt dici. Cũ ſalua-
tor dixit aplĩs ꝙ iudicarẽt duodecim tribus iſrael
Nõ negauit quin alios iudicarẽt. Sed filios iſrael
magis expreſſit per quandã approbatiõnẽ: qꝛ apo

ſtoli erant de populo iſrael. Ad ſecūdum dicitur ꝙ omnes iudicabit q̄tum ad retributionem vel puni tionem: tamen aliquos non iudicabit q̄tum ad diſceptationem. Et ſic intelligit Gregorius.

¶ Primum correlarium.

In iudicio erit diſceptatio vocalis pariter ꝛ mentalis. Unde ꝓbatur
A ꝑ btm greg. xxvi. mora. lōge vltra mediū di. de reprobis. ꝙ illi v̓ba iudicis audiēt q̄ eiꝰ fidē ſaltē v̓bo tenuerūt. Sed hoc de v̓bo interiori intelligi nō pōt: ḡ intelligitur de v̓bo vocali. Ad iſtā queſtionē dixerūt aliqui ꝙ nulla erit diſceptatio vocalis: ſʒ tātū mētalis: q2 vocalis eſſet ſuꝑflua eo ꝙ illi q̄ erūt in iudicio cognoſcēt ꝯſciētias ſuas mutuo. Opinionē ſuā ꝯfirmātes ꝑ aug. xx. de ciui. dei. c. ix. dicentē: ꝙ ſimul oēs ꝛ ſinguli iudicabūtur: ſʒ ſi cū quolʒ in ſingulari fieret diſceptatio vocalis
B illud iudiciū ꝑ maximū tp̄s ꝓtēderet. Alia eſt opinio q̄ magis videt cōcordare cū ſacro textu ꝛ dicit ꝙ erit diſceptatio vocalis ꝛ mētalis: q2 q̄ iudicabit deꝰ eſt: ꝛ ideo iudicabit mō diuino ꝛ humano: ꝛ ex hoc erit maiꝰ gaudiū ſenſibile beatoꝝ: ꝛ maior dolor ſenſibilis reproboꝝ. Uñ nō erit fruſtra: nā ſicut in corꝑali eius appitōe gaudebūt iuſti ꝛ triſtabunt reprobi: ſic in eiꝰ locutiōe corporali: mētalis ḡ ꝛ vocalis erit citatio: q2 mētalr̄ ad iudiciū citabuntur: ꝛ vocabūtur vocaliter: ꝛ ꝑ myſterium angeloꝝ iuxta Math. xiij. Mittet angelos ꝛ cōgregabūt electos a quattuor vētis: ꝛ cū tuba: ſicut exponit magr̄ ſen. mētalis etiā ꝛ vocalis erit reproboꝝ accuſatio: q2 accuſabūt eos cōſciētie eoꝝ ſm̄ apl̄m ad Ro. iij. Et eoꝝ iniq̄tas q̄ erit oībus manifeſta. Unde ſap̄. iiij. Traducet illos ex aduerſo iniquitas eoꝝ: xp̄s etiā accuſabit eos vocaliter: vt habet Math. xxv. cū dicet eis. Eſuriui ꝛ nō dediſtis mihi ad mādu cādū ꝛc̄. Nec hoc erit ꝯ formā recti iudicij: q2 iudex ꝓponet
C ꝯ eos: q2 ip̄e ꝓcedet ex officio ſuo. ¶ Teſtificatio etiā erit vocalis ꝛ mētalis: q2 oēs videbūt cōſciam cuiuſlibet: ita ꝙ in cōſciētijs ꝓprijs teſtificabit quilibet eſſe verū illud de quo cōſciētia reprobi cuiuſlibet accuſabit eū. Angeli etiā q̄ fuerūt ſp̄āliter cuſtodes eoꝝ teſtificabūtur ꝯ eos: q2 nō tm̄ hoc tenēt fideles ſed etiā plures ph̄i: vt pʒ in libro de deo ſocratis: hoies etiā electi vocalr̄ ꝯ eos teſtificabūtur. Snīa etiā diffinitiua nō tm̄ mētalr̄: ſed etiā vocalr̄ ꝓferet: vt videtur ſonare Math. xxv. q2 dicet xp̄s. Ite maledicti in ignem eternum.

¶ Sequit̄ ſecūdum correlarium.

Omnes iudicabūtur iudicio retributio
A nis: ſed nō iudicio diſceptatōis. Unde in illo iudicio erit diſceptatio de meritis ꝛ demeritis retributio: q̄tū ad retributionē omnes iudicabūtur: quia augebit̄ ſuppliciū maloꝝ tā hoim q̄ demonū: ꝛ augebit̄ gaudiū bonoꝝ tā hoim q̄ āgeloꝝ. Boni aūt angeli q̄uis nūc habeāt ſuā retributionē eſſentialē tm̄ pro myſterio qd̄ nobis exhibēt recipiēt aliqd̄ accidētale gaudiū. Et mali angeli ꝓ malis q̄ nobis ꝓcurāt graue recipiēt ſuppliciū. Etiā ꝑ reaſſūptionē corpoꝝ reprobis augmētabit̄ ſuppliciū ꝛ electo
B rū augebit̄ premiū. ¶ Quātū v̓o ad diſcuſſionē nō oēs iudicabūt̄: q2 ſm̄ Greg. ij. mora. ꝛ ſm̄ magrm̄ Grego.
c. iiij. diſt. xlvij. vbi dr̄. Alij iudicantur ꝛ pereūt: alij nō iudicātur ꝛ pereūt: alij iudicantur ꝛ regnāt: alij nō iudicant̄ ꝛ cū magno triūpho regnāt. Iudicant̄ ꝛ pereūt quibꝰ dn̄ica increpatiōe dr̄. Eſuriui ꝛ non dediſti mihi ad mādu cādū. Nō iudicātur ꝛ pereūt q̄bus ait dn̄s Iob. qui nō credit iam iudicatꝰ eſt. Eoꝝ em̄ dānatio toti eccl̄ie nota eſt ꝛ certa: ꝛ idō dicūtur tūc nō iudicari: q2 ad ꝯſpectū diſtricti iudicis cū apta dānatiōe ſue infidelitatis accedēt. Qui v̓o ꝓfeſſionē fidei ſine opibus h̄nt iudicabūtur: et peribūt. i. redarguētur vt pereāt. Qui v̓o nec fidei ſacramēta tenuerūt increpationē iudicis in ſe fieri nō audiēt: q2 infidelitatis ſue tenebris preiudicati: id eſt priꝰ iudicati ſunt eiꝰ quē deſpexerūt inuectiōe redargui nō merētur. Illi aūt ſaltē v̓ba iudicis audiēt q̄ eiꝰ fidē ſaltē v̓bo tenuerūt. Illi aūt in dānatione ſua eterni iudicis nec v̓ba ꝑcipiūt q̄ eiꝰ reuerētiā nec v̓botenꝰ ſuare voluerūt. Idō illi iudicādi. ſ.
xp̄iani: iſti nō iudicandi dicūtur. ſ. infideles. ¶ Ex C
electoꝝ v̓o ꝑte alij iudicātur ꝛ regnāt q̄ vite maculas lachrymis tergūt ꝛ elemoſynaꝝ ſuꝑ largitione operiūt quibꝰ iudex veniēs in dextera cōſiſtētibus dicet. Eſuriui ꝛ dediſti mihi ad mādu cādū ꝛc̄. Alij aūt nō iudicātur ꝛ regnāt q̄ etiā precepta legis ꝛ ꝑfectiōis v̓tute trāſcēdūt: q2 hoc nō ſolū ꝙ lex precepit implere cōtēti ſunt: ſʒ etiā q̄ ad ꝑfectiōem cōſilij veniūt implere ſtudēt: de quibꝰ ꝓph̄a ait. Dn̄s ad
iudiciū veniet cū ſenatoribꝰ ppl̄i ſui. ¶ Et ſalomō D
ait loquēs de eccl̄ie ſponſo. Nobilis in portis vir eiꝰ qn̄ cū ſenatoribꝰ terre ſederit. Hij ḡ recte ſub generali iudicio nō tenētur: ſʒ iudices erūt q2 precepta gn̄alia viuēdo vicerūt. i. ſuperauerūt: ꝛ oībꝰ relictis xp̄m ſecuti ſunt: recte talibꝰ iudiciū tribuit q̄ quāto huic mūdo magna humilitate deſpecti ſunt: tanto tūc maiore in futuro culmīe ptātis excreſcēt. ꝓp qd̄ de talibꝰ dr̄ Apoc. iij. Qui vicerit dabo ei ſedere in throno meo: ſicut i throno meo p̄ris mei ſedeo. Nobis v̓o in throno filij ſedere eſt ex eiuſdē filij ptāte iudicare. Qui em̄ iudicij principatū ex eiꝰ v̓tute percipimꝰ: q̄ſi in throno eiꝰ reſidemꝰ. Ex hijs apparet ꝙ ꝑfectiores ſcti cū xp̄o iudicabūt tanq̄ aſſeſſores ꝛ cū eo diſcutiētes de iudicio: ꝛ ſic apparet qualiter aliq̄ ſūt iudicādi: ꝛ aliq̄ nō: vſq3 hic dicit magr̄ ſen. Cōcludit̄ ḡ ꝙ oēs iudicabunt̄ q̄tū ad iudiciū retributiōis: ſʒ nō q̄tū ad iudiciū diſceptationis.

¶ Sequitur tertium correlarium.

Solꝰ xp̄s iudicabit ex delegata ptāte. Idō dr̄ Iob. v. Pr̄ iudiciū dedit filio.
Itē in iudicio idē nō dʒ eē teſtis accu A
ſator ꝛ iudex: ſʒ ſcti in iudicio ꝯſtāter accuſabūt reprobos. iuxta illō ſap̄. v. ſtabūt iuſti cū magn̄ ꝯſtātia aduerſus eos q̄ ſe anguſtiauerūt: igit̄ ſcti nō iudicabūt cū ſint accuſatores ḡ ſolꝰ xp̄s iudicabit. Et ſi diceret̄ ꝙ ſcti iudicabūt q2 dr̄ Math. xix. dictū eſt aplis. Amen dico vobis q2 vos q̄ reliq̄ſtis oia ꝛ ſecuti eſtis me cū ſederit filius hois in ſede maieſtatis ſue ſedebitis ꝛ vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus iſrael. Item iob. xxxvi. Iudicium pauperibus tribuit. ¶ Reſpondetur ꝙ iudicium eſt equiuocū ad
quinq3: etꝫ conuenire poteſt quinq3 modis. Nam B

iudiciū pōt cōuenire alicui ex ordinaria ptāte ⁊ ſic
iudicabit tota trinitas. Vñ pˢmi regū. ſcđo. Dñs fi-
nis terre iudicabit. ¶ Scđo iudiciū ꝯuenit ex dele
gata ptāte ⁊ ſic iudicabit xp̄s in q̄ntū hō ⁊ ſic pt ex
poni illud Ioh. quinto Pr̄ oē iudiciū dedit filio. iō
dr̄ danielis ſeptimo: aſpiciebā i viſiōe noctis donec
throni poſiti ſūt: ⁊ antiqu⁹ dierū ſedit. ¶ Tertio pt
cōuenire iudiciū ex aſſeſſoria dignitate: ⁊ ſic iudica
būt viri pfecti q̄ ꝓpſ cēiōe meritorū ſuorū erūt aſ-
ſiſtentes iudicij ſicut dñi de parlamēto corā p̄ſiden
te: nō vt iudices dātes cōſiliū. vel vt in iudicando
hēant auctoritatē. ſʒ hoc erit ꝓꝑ ipſorū honorē ⁊ di
C gnitatē ⁊ ſic pōt itelligi illud iob. Iudiciū pauperi
bus tribuit. ¶ Quarto iudiciū pōt cōuenire alicui
ex approbatiōe: ⁊ ſic iudicabūt omnes electi: oēs ei
approbabūt ſententiā iudicij: apocalipſis. xix. Audi
ui voces citharedorū ⁊ tubarū multarū in celo di-
centiū. Alleluya laus glīa ⁊ virtus deo nr̄o: quia ve
ra ⁊ iuſta ſunt iudicia ei⁹. ¶ Sexto pōt cōtinere iu
diciū alicui cōparatiōe ſicut min⁹ mali iudicabunt
magis malos: de quo pōt exponi illud luce. xi. Vi
ri niniuite ſurgent i iudicio cū gñatione hac praua
⁊ cōdēpnabūt eā. Iō pōt ſolui argumentū allegatū
in oppoſitū. Ad primū dr̄ ꝙ apoſtoli nō iudicabūt
ex poteſtate ſibi delegata: ſʒ bene iudicabūt tanꝙ̄
aſſeſſores. ⁊ poſſunt abſolui plīa argumēta per diſtin
ctionem ſuperius factam ⁊c.

¶ Sequitur tertia concluſio:

Iudiciū p̄cedēt multa ſigna vt in ſcri
ptura refertur. Iſta cōcluſio ꝓbat
luce. xxi. Erūt ſigna in ſole ⁊ luna ⁊
A ſtellis ⁊c. Preterea Hieroni. reperit
in annalib⁹ iudeoꝝ quidecī ſigna p̄
cedētia iudiciū. Prima die oia ma-
ria exaltabunt. xv. cubitis ſup montes. Scđa die p̄
fluēt maria i pfundū: ita ꝙ vix poterit videri aqua
Tertia die redigent in ſtatū ſuū. Quarta die belue
⁊ oia que mouētur in aqs cōgregabūtur ſup pela-
gus more cōtentiōis adinuicē mugiētes. Quita die
oia volatilia celi cōgregabūtur in cāpis adinuicē
plorātes: ⁊ nō guſtātes neqʒ bibentes: ⁊ in iſto qui
to die arbores: herbe dabūt rorē ſanguineū. ¶ Se
xto die ruēt edificia: ⁊ fulmia ignea ſurgēt ab occa
B ſu ſolis ꝯ faciē firmamēti vſqʒ ad ortū cōtinentia.
¶ Septima die petre adinuicē collident ⁊ in q̄tuor
partes ſcindent: ⁊ vnaqueqʒ pars collidet alteram
neſcietqʒ hō ſonū illū: ſʒ tm̄ de⁹: ⁊ oia ſydera errā-
tia ⁊ fixa ſpargēt igneas comas ſicut comete. Octaua
die erit gñalis terremot⁹ vt nl'lū aial nulluſqʒ hō
ſtare poterit. ſʒ pſternēt. Nona die eq̄bit tra: ⁊ oēs
mōtes ⁊ colles in puluerē redigēt. ¶ Decīa die exi
C būt hoēs de cauernis: ⁊ ibūt velut amētes: nec mu-
tuo loq̄ ſibi poterūt. ¶ Undecima die ſurgēt oſſa
mortuorū: ⁊ ſtabūt ſup ſepulcra ab ortu ſolis vſqʒ
ad occaſum aperient: vt inde mortui exire valeant.
Duodecima die cadent ſtelle ⁊ oia aialia veniēt ad
cāpos mugētia: nec commedentia nec bibētia. Tri-
decīa die morient viuētes vt cū mortui' ſurgāt. Quar
tadecīa die ardebit celum: aer: ⁊ terra. Quidecima
die oēs reſurgēt ⁊ oia fient noua ⁊ venient ad iudiciū
¶ Et ſi diceret ꝙ nl'lū ſignū erit: cū dr̄ math. 5. cū
D dixit: pax ⁊ ſecuritas repētin⁹ eis ſuueniet interit⁹
ſʒ nō eſſet pax ⁊ ſecuritas: ſi hoīes p ſigna p̄cedētia
terrerent: ꝗ̄ ſigna nō p̄cedēt iudiciū: p̄terea ſigna dant
ad manifeſtatiōēʒ alicui⁹ rei: ſʒ aduēt⁹ ei⁹ debet eſſe
occultus. Vñ prime ad theſſaloni. c. v. Dies dñi ſi-
cut fur: ita in nocte veniet: ꝗ̄ ſigna nō debēt ipm̄ p̄ce
dere. Itē primū aduētū in aduētū in carne nō p̄ceſ
ſerūt ſigna: ꝗ̄ nec in ſecūdo aduētu p̄cedēt. ¶ Rñ- E
det ſctūs thomas: ꝙ ſicut dictū ē xp̄s ad iudicādū
veniēs in forma glōſa apparebit ꝓꝑ auctoritatē: q̄
iudici debet. Ad dignitatē aūt iudiciarie ptātis ꝑti
net hēre aliq̄ iudicia ad q̄ reuerētiā ⁊ ſubiectiōēʒ iu
dicāt. Iō aduētū xp̄i ad iudiciū venientis multa ſi-
gna p̄cedēt: vt corda hoīm ad ſubiectionē venturi iu
dicij adducant: ⁊ ad iudiciū p̄parēt hmōi ſignis p̄
moniti. q̄ aūt ſūt iſta ſigna de facili nō poſſūt ſciri.
ſigna eīm q̄ i euāgelijs legūt vt Augu. dicit ad eſiciū
de fine mūdi: nō ſolū ꝑtinēt ad aduētū xp̄i ad iudi
ciū: ſʒ etiā ad tp̄s deſtructiōis Ieruſalē: ⁊ aduētū q̄
chriſtus continue eccl'aʒ ſuā viſitat: ita ꝙ forte ſi di
legēter aduertat nullū eoꝝ inueniet ad futurū iudi
ciū ꝑtinere vt ipe dicit aug. q: illa ſigna q̄ in euāge
lijs tāgūt: ſicut pugne: ⁊ terrores: ⁊ hmōi a pricipio
hūani gñis fuerūt: niſi forte dicat q: tūc tp̄is mag' re
gnabūt periculoſiori mō: ſʒ ſcđʒ quā menſurā creſcē
tia vicinū aduētū ānūciet: incertū eſt. ¶ Signa vero
que ieronim⁹ ponit nō aſſerit: ſʒ in ānalib⁹ iudeoꝝ F
ſe ea reperiſſe ſcripta: dicit ēt q̄ valde parū ſilitudi-
nis habēt. Ad primū ꝗ̄ argumētū dicēdū ē ſcđʒ au.
ad eſiciū: ꝙ circa finē mūdi eēt vltima ꝑſecutio ma
lorū ꝯ bonos: vñ ſimul aliq̄ timebūt. ſ. boni: ⁊ aliq̄
ſecuri erūt vt mali: ꝙ ꝗ̄ dr̄ cū dixerit pax ⁊ ſecuritas
ad malos referēdū ē q̄ ſigna futuri iudicij ꝑuipen-
dēt. Ad bonos vero ꝑtinet ꝙ dr̄ luce. xxi. Areſcētib⁹
etiā hoīb⁹ p̄ tiōre ⁊c. Vel pōt dici ꝙ oia illa ſigna q̄
circa iudiciū erūt. ſ. tp̄s iudicij cōputant: ⁊ ſic dies
iudicij oia illa ꝯtinet. Vñ q̄uis ex ſignis apparētī
bus circa diē iudicij: hoīes terreant tn̄ q̄ ſigna q̄ ap
parere incipiāt in pace ⁊ ſecuritate ipij ſe eē credāt
poſt mortē āticxp̄i nō ſtati videntes mūdū ꝯſūmari
vt exterminabūt. ſʒ ſubito veniet interit⁹. ¶ Ad ſecū
dū dr̄. ꝙ dies dñi veniet ſicut fur ſolet venire. q: igno G
rat determinatū tp̄s ꝙ ꝑ ſigna illa cognoſci nō po
terit q̄uis etiā ſub die iudicij cōp̄hēdi poſſūt oia ſi
gna illa manifeſtiſſima q̄ imediate p̄cedēt iudiciū:
vt dictū ē. Ad tertiū dicēdū ꝙ i primo aduētu xp̄s
venit occulte q̄uis determinatū tp̄s eēt pri⁹ cogni
tū a ꝓphetis: iō nō oportebat hmōi ſigna i primo
aduētu apparere: ſicut apparebūt i ſcđo aduētu. tñ
q: ſi determinata eſſent ſigna in primo aduētu ⁊ co
gnitus eſſet certiue eius aduent⁹ ipedita fuiſſet ei⁹
paſſio: ⁊ per cōſequens redemptio generis hūani.
Ideo nō fuit neceſſariū. ꝙ primus aduētus fuiſſet
ita manifeſtatus per ſigna certiue ſicut ſecūdus ad
uentus: q: in ſecūdo aduentu nihil poteſt impediri
ſicut poterat i primo aduētu: imo talia ſigna poſſūt
prodeſſe hoībus vt ſe p̄parent ⁊ peniteant.

¶ Sequitur primum documētum.

Mundus per ignem purgabit ⁊ ad pul
chritudinē reducetur. Iſtud documen
mentum probatur prima ad corinthi A
os ſeptimo. Poterit figura hui⁹ mūdi
ſuppleexiguum flagratione: ⁊ figurā

pulchriorẽ induet. Item Auguſtin⁹. xx. de ciui. xvi. caplo. Illa flagratiõe mũdana elemẽta corruptibiliũ qualitates que corporibus nr̃is corruptibilibus cõgruebãt ardẽdo penit⁹ interibũt atq̃ ipſa ſba eas qualitates hẽbit q̃ corporibus immortalib⁹ mirabili mutatiõe cõueniãt: vt mũdus innouat⁹ in melius aperte accõmodet hoibus. Hic enim docet q̄ mundus per ignem innouabitur: et per ignem: et per quẽ modũ.

B ¶ Et ſi diceret: q̄ mũdus nõ purgabit per ignem: qr deſtrui non eſt purgari: ſed per illum ignem duo elementa totaliter deſtruentur ſiue conſumentur: vt dicit glo. ſup illud. ſcđa Petri vltimo: elemẽta calore ſoluent: g̃ cũ mũdus cõſtet ex elemẽtis p ignẽ nõ purgabit. Itẽ ſi mũdus deberet purgari pp pctã hoim etiã celũ deberet purgari ppter pctã angelorũ: ſed ignis purgatiõnẽ nõ faciet in celo empirco: g̃ nec in mũdo. Itẽ ſi alia elemẽta idigerẽt purgatiõe: pari rõne ignis: ſz nõ decet q̄ idẽ ſit purgans et purgatum: ergo aut mundus non purgabitur aut non purgabitur per ignem. Item ignis eſt corpus: ſz omne corpus purgans eſt ſimul cũ purgato: g̃ ſi ignis purgaret mũdũ g̃ duo corpa eſſent ſimul: q̄ ẽ ↄtra pħm. x. phicorũ. Itẽ effect⁹ ignis ẽ rarefacere: g̃ ſi orbis elemẽtaris purgaret p ignẽ rarefieret: ſz rarefact⁹ maioris eẽt extẽſionis: g̃ maiorẽ locũ occuparet: et ſic aut celũ augeret aut duo corpa ſimul eſſent in eodẽ loco: quorũ vtrũq̃ ẽ incõueniẽs

C ¶ Ad intelligẽtiã hu⁹ q̃ſtiõis primo declarãdũ ẽ: q̄ iſtius mundialis machine eſt futura purgatio. Secundo q̄ erit per ignem. Tertio q̄ ille ignis non purgabit mundum q̄tum ad illam partem que eſt vltra medium inteſticium. Quarto q̄ illam partem que ẽ. i. Ita purgabit q̄ ei⁹ ſbam nõ cõſumet. Primũ ſic declarat: mũd⁹ fact⁹ ẽ pp hoẽm: vñ pħs. ii. phiſicorũ dicit. q̄ nos ſum⁹ quodãmõ finis oim: et idõ quodã mõ cõueniẽs ẽ q̄ cũ hõ p reſurrectiõem glorioſaꝫ renouabit. mũd⁹ innouet: inouatiõe cõueniẽte p illo ſtatu. Vñ apocal. xxi. dr̃: et dicit q̃ ſedebat i throno. ecce noua facio oĩa et qr p̃dictã hois inouatiõeꝫ p̃cedet purgatio duplex ab ipuritate. ſ. corruptibilitatis et culpabilitatis. ſic ↄueniẽs ẽ vt p̃dictã mũdi inouatiõeꝫ p̃cedat purgatio ab ipuritate duplici corrñdẽtib⁹ hois ipuritatib⁹ duabus p̃dictis Vna ẽ ipuritas elemẽtorũ qr p mutuã actiõeꝫ et paſſionẽ ſeſe alterat i ↄfinijs ſuis ſcđꝫ pħm. i. metheororũ. et p cõfuſionẽ cũ re alteri⁹ nature. tot⁹ eñi aer iſte cõueniẽs corruptibilib⁹ ſtati hois admixt⁹ ẽ cũ vaporib⁹ terreis et aquoſis ſcđm doctrinaꝫ pħi. ij. metheororũ. Silr ptes terre i quadã ſũt cõfuſiõe cũ aq̃: ita q̄ in p̃dicta mũdi pte: nullũ ẽ elemẽtũ i puritate ſue nature: et ipuritas corrñdet corpi hũano qr talis elemẽtorũ cõfuſio p corruptibili vita ↄueniẽs

D eſt. ¶ Eſt ẽt hõ q̃dã ipuritas alia corrñdẽs culpabilitati hois: et illa ẽ q̃dã idignitas ſeu idoneitatis carẽtia ad ſuſceptiõeꝫ inouatiõis p̃dicte: pp pctã in hac pte mũdi cõmiſſa lõge tpe q̃ ab hoib⁹ q̃ a malis ãgelis quorũ mõ cõis ẽ habitatio in iſto aere caliginoſo. Purgatio aũt mũdi a prima ipuritate erit per ſepatiõeꝫ cuiuſcũq̃ nature extranee: et diſpõnis a quolꝫ elemẽto. Purgatio ãt a ſcđa ipuritate: erit

E quedã mũdi recõſiliatio ad ſimilitudinẽ illius qua reconſiliant eccle prophanate. ¶ Secũdus articulus declarat ſic ſicut dicit pħs. ij. de gñatione. Na-

ture ignis eſt congregare homogenea: et ſegregare etherogenea: ſed prima mundi impuritas eſt ppter confuſionem rerum diuerſe nature et eius purgatio erit per talem confuſionis ſeparationem: ergo ad illam purgationem naturã ignis cuius virt⁹ eſt partes eiuſdem nature congregare: et partes et diſpoſitiones extraneas ſegregare ab eis: vt docet experiẽtia in purgatione auri et argenti. ¶ Ad purgandũ F etiam mũdum ab alia impuritate magis congruus eſt ignis q̃ aliud elementũ qr peccata cõmittuntur ex inordinato amore qui ẽ ignis ſpiritualis immũdus: et idõ ad recõſiliãdũ mũdũ ↄ illã dignitatẽ: q̃ ẽ in eo pp habitationẽ pctõrũ: cõueniẽs erit ignis ſicẽ inſtrumẽtũ: qr inter alia elemẽta ignis magis repñtat q̃litates corpũ glorioſorũ pp ei⁹ luminoſitatẽ ſubtilitatẽ actualitatẽ: et maiorẽ virtutẽ et ſui ipmixtiõnẽ cũ vaporib⁹ terreis et aqueis: q̃uis hic ignis iferior cũ materia aliena ſit admixt⁹: vñ nec pur⁹ ẽ ſi- G cut ignis i ſpera ſua. ¶ Terti⁹ articul⁹ ſic declarat vltra mediũ iteſtitiũ nõ ẽ loc⁹ deputat⁹ habitationi hoim p ſtatu corruptibili: ille ẽi aer pp nimiã ſui ſubtilitatẽ nõ ẽ bene apt⁹ corruptibili vite hois proportionat⁹. vñ et pħi q̃cũq̃ aſcẽdẽtes in cacumie alicui⁹ mõtis trãſcẽdẽtis mediũ ſticium aeris porta- Nota. bãt ſpõgias plenas aq̃ ad aerẽ ingroſſãdũ: et vt refert glo. ſup illũ Gen. vij. Operti ſũt mõtes excelſi et qui putãt altitudinẽ mõtiũ fuiſſe tãtã añ diluuiũ quãta ẽ hodie: et hõ habẽt neceſſe concedere tenẽtes ignẽ conflagrationis non tranſcenſurum primam partem medij iteſticij aeris: qr vt dicitur Geneſ ſeptimo In diluuio. xv. cubitis ſup altiorẽ montiũ fuit aqua diluuij. Sed certum eſt q̄ ille ignis tantum aſcendet ſicut aſcẽderunt aque diluuij: quib⁹ concordat gloſa ſuper illud. Secunda petri tertio Mũdus aqua mũdatus perijt: ibi dicitur q̄ aque diluuij occupauerunt totam iſtam capacitatem aeris vbi aues volitant: ſed non volitant ſupra ſupremam partem medij inteſticij. ſi tamen aqua diluuij vltra illum locum aſcenderit: certe concederetur q̄ ignis conflagrationis etiam aſcendet. q̄ tamen credo q̄ non aſcenderit. ¶ Mali etiam angeli diuina H virtute locum illum inhabitare prohibentur. ideo igne purgari nõ idiget: tota pars mũdi ẽ mediũ inteſticium aeris tranſcendens propter aliquam indignitatem cauſatam ex habitatione. q̃uis enim angeli peccauerũt in celo empireo: et homo in terreſtri paradiſo qui medium aeris noſtri inteſticiuꝫ tranſcendit: non tamen propter hoc: igitur pugabitur quia loca predicta purgata fuerunt cum peccato commiſſo: ſtatim peccatores de locis illis expulſi fuerunt et in expellendo deus purgauit loca. in corporibus etiam celeſtibus non eſt impuritas per admixtionem nature extrenee nec per aliquam tranſmutationem ab alio corpore: quia non recipiunt peregrinas impreſſiones. q̃uis etiam aer et ignis in ſuis confinijs quodammõ ſint confuſa: et q̃uis in ſuprema aeris parte generentur quedam impreſſiones calide et ſicce. ſcilicet a ſub aſcendens perpendicularis lancea candela rotunda: vt patet primo metheororum: ex hoc tamen in illis partibus non contrahitur talis impuritas: que ſit igne cõflagrationis purganda: vñ ille non plus aſcẽdet q̃ aſcenderunt aque diluuij: ſm auguſtinum ſcđo de ciuit.

dei.capitul.lxviij.Et ſm magiſtrum ſententiarum
diſtinctio.xlvij.capitu.quarto.ꝛ ſm gloſam ſuper
illud ſcḋa ad theſſalonicēſes.pmo.In flāma ignis.
Et ſimile ſcḋa petri.3. In quo celi erūt ardentes:
incipiet ante predictus ignis purgare aerē in ſupe-
riori parte:que purganda eſt:ꝛ veniet ſucceſſiue de
I ſcendendo inferius. ¶Et ad hoc poteſt aſſignari
duplex ratio ꝯgruitatis.Una eſt ꝙ quaſi in medio
interſticio aeris eſt cōis habitatio demonū vſqꝫ ad
iudiciū:ꝛ prius peccauit mal⁹ angelus ꝙ̄ hō:ꝛ hoi
ſua ſit facere ꝯ deū:ꝛ dei mandatū. Alia rō eſt ad ſi
gnificandū ꝙ ille ignis nō aget tm̄ in ꝟtute ꝓpria
naturali: ſed vt inſtrumentū diuine ꝟtutis. Ignis
eni per naturā tendit ſurſum nō deorſuꝫ. ¶Quar
tus articulus ſic declarat̄ ſm Augu. ſcḋo de ciuit.
K dei.capi.xvi.Et ſm actorē de eccleſiaſticis dogma-
tibus ꝓpoſitiōe.xxxvi.Elemēta in ſuis eſſentijs re
manebūt:ꝛ hoc eſt rōnabile. Mundus eni q̄ ſerui
uit homini remunerato hoie ſm modū ſuum dꝫ re
munerari mūdus:ꝙ nō fieret ſi deſtruerent̄. Nec eſt
intelligendū vt eſſentijs elementorū remanentib⁹
ſaluis qualitates eorū naturales deſtruent̄:cū ſint
ꝓprie paſſiones eorū:ſed eſſentijs eorū remanētib⁹
ſaluis:elemēta ꝑ illas qualitates nō agent:nec pa-
tientur adinuicē:qꝛ talis actio ꝛ paſſio eſt in elemē
L tis ꝓpter corruptibilē ſtatū hois. ¶His aūt viſis
reſpondetur ad argumēta. Ad primū dꝛ ꝙ illa glo
ſa de ꝯſumptione duoꝝ elemētorū:nō eſt ſm pro-
priā opinionē gloſatoris: ſꝫ recitat aliā opinionē
que nō tenet̄:qꝛ oia elemēta remanebūt in ſubſtan
tijs ſuis:cū ſuis ꝓprijs qualitatib⁹ naturalib⁹.Ad
ſcḋm de purgatiōe celi ꝛ paradiſi terreſtris:dictū ē
qꝛ in expulſiōe pctōꝝ fuerūt purgata. Ad tertium
ignis qui eſt in ſpera ſua nō habet aliqđ purgabile
quia non habet aliquid permixtum. Ignis autem
noſter nō ꝑmanebit:qꝛ ꝑibit totalr̄ in iudicio ignis
in ſpera ſua vbi eſt pur⁹ tm̄ ꝑmanebit:ſꝫ in inferno
manebit turbid⁹ īpur⁹ ꝛ fumoſus. Ad quartū dꝛ ꝙ
ſicut vent⁹ q̄ eſt vapor terre⁹ collateralr̄ mot⁹ ſm
pħm tertio Metheoroꝝ mouet̄ ꝑ aerē: nec tn̄ ſunt
duo corpa ſil' in eodē loco:qꝛ nulla pars aeris ſil' ē
cū aliqua ꝑte illi⁹ vaporis:ſꝫ eſt ꝯfuſio partiū par
uarū inter ſe.ſic pōt dici de igne illo.Uel pōt dici ꝙ
ſi ē ille ignis aget vt inſtꝫ diuie virtui:ita vt nō ꝑ
ſuaꝫ ꝟtutē naturalē aget:ſꝫ ꝑ ꝟtutē diuinā:ita erit
M ſil' cū alio corpe ꝟtute diuina. ¶Ad illō de maiori
loco ꝑ rarefactionē:dꝛ ꝙ ſicut ille ignis nullius ele
mēti deſtruet eſſentiā:ſic nullā rarefactionē deſtruet
in aere niſi illā q̄ cōpetit nature aeri in ſua puritate
ꝛ de natura ignis ē ſegregare etherogenea:ꝑtes ter
re reducet ad terrā:ꝛ ꝑtes aque ad aquā:ꝛ ꝯdenſa
bit̄ aqua ſm qđ cōpetit nature aq̄ in ſua puritate
ꝛ ꝯcauitas orbis lune eſt ſufficiens capacitas pro
quattuor elementis:quolibet exñte in illa raritate
vel denſitate que competit puritati ſue nature.

¶Primum correlarium:

A IGnis ꝯflagratōis cū iſto igne erit eiuſ
dē ſpēi. Probat̄ qꝛ ſi ignis ꝯflagratio
nis nō eſſet ignis niſi equoce nō hēret
ꝟtutē.ſ. ſubtiliādi ꝛ ſepandi ſic̄ q̄ nō
eſt h̄ niſi equoce:nō hꝫ ꝟtutē hois: ſꝫ
ſi ille ignis non eſſet eiuſdem ſpeciei cū igne elemen-
tari non eſſet ignis : niſi equiuoce:ergo non eſſet ha
biturus virtutem ignis ꝙ eſt falſum: ideo ignis cō-
flagrationis erit eiuſdem ſpeciei cum igne elemen-
tari. ꝙ dupliciter poteſt perſuaderi probabiliter.
Primo quia purgatio mundi que fuit per aquam:
fuit eiuſdem ſpeciei cum iſta: ergo a ſimili ꝛ purga-
tio futura per ignem erit per ignem eiuſdem ſpeciei
cum igne elementari. Secundo quia quādo primo
dicitur ꝙ deus requieuit die ſeptimo ab omni ope
re quod patrarat.ꝙ exponitur ꝙ ceſſauit a crean-
do nouas ſpecies rerum:ſed ſi ignis conflagratio-
nis nō foret eiuſdem ſpeciei cum igne elemētari ꝓ-
duceret deus ſpeciem que nō fuit producta in ope-
ribus ſex dierum:nec in ſe:nec in ſuis cauſis natu-
ralibus:nec intēdo h̄ argumēto ꝯcludere ꝙ de⁹ nō B
poſſet nouā ſpēm ſubſtātie ꝓducere. Nā certū eſt ꝙ
poſſet plures producere ꝙ̄ ꝓduxerit: tn̄ de⁹ multa
poſſet facere q̄ nō faciet. ¶Sꝫ dubitat̄ ſi ille ignis
naturalr̄ ꝑabit̄ vel ſupnaturaliter. Dicūt aliqui
ꝙ ille ignis naturalr̄ ꝑabitur: qꝛ ꝟtute ignis ele-
mētaris:ꝛ ꝟtute corporū celeſtiū ꝑabit̄ in mate-
ria terreſtri ꝛ aeria ꝛ aquea . Sed hec opinio nō eſt
vera:nā ſi ei⁹ ꝑatio eſſet naturalis virtute alicui⁹
conſtellatōis:naturali inueſtigatiōe poſſet ſciri cō
ſummatio ſeculi:ꝙ tn̄ eſt falſuꝫ:ꝛ ꝙ illud Actuū.j.
Nō eſt veſtrū noſce tpa ꝛc̄. Preterea ſi opinio eſſet
vera:poſſet dici ꝙ illa purgatio que fuit per aquā
diluuij fuit naturalis ꝑ virtutē alicui⁹ cōſtellatio-
nis celeſtis conuertentis aerem in aquam : ſed hoc
eſt falſum:quia immo fuit ſupernaturalis:quia ali
ter non fuiſſet propter peccata hominuꝫ. ꝙ contra
rium dicit ſacra ſcriptura. Geñ.vi. Ideo dico ꝙ il-
lius ignis ꝓductio erit ſupernaturalis:ſed ei⁹ par
tim erit naturalis partim ſupernaturalis. Natural̄
quia erit aliqua naturalis aptitudo ad illam ope-
rationem ad quaꝫ applicabitur virtute diuina pri-
cipaliter mouente:quia ille ignis erit illius virtutis
inſtrumentū:non tamen quin per productionem il-
lius ignis procedat vehemens ſiccitas naturaliter
generata illius ignis productioni concordans: nō
tamen ſicut diſpoſitio neceſſaria:ſed congrua. Sed C
ſi ille ignis precedet iudiciū. Dico ꝙ ſic:quia dicit̄
in pſalmo. Ignis ante ipm̄ precedet : ꝛ inflāmabit
in circuitu inimicos eius. ¶Unde eſt ſciendū ꝙ il-
le ignis ꝙ̄tum ad ſuū initium precedet iudiciū:con
comitabitur aūt iudicium ꝙ̄tum ad ſuum progreſ-
ſum:ſequitur vero ꝙ̄tum ad ſue operationis com-
plementum. Ut eni aliqui dicunt illo igne incipien
te mundū purgare in ſuperiori parte que purgāda
eſt:xp̄s incipiet venire ad locum iudicij:ꝛ ſtatim ad
eius preceptū motus celorū ceſſabit ꝛ reſurgēt illi
mortui. Illi autem qui inuenientur viuentes ſubi-
to morientur propter ceſſationē motus celi : vel vt
dicunt alij propter diſtemperantiam caloris : que
perueniet ad locum habitationis hominum: ꝙ̄uis
ille ignis adhuc ſit in ſuperioribus aeris ꝛ non de-
ſcenderit ad terram:ſed ex influxu caloris ignis ad
huc exiſtens in ſuperioribus morientur: vel vt di-
ctum eſt ex ceſſatione motus celorum:ſed ſtatim re
ſurgēt oēs. Tn̄ dicit Ricardus ꝙ ille ignis nō inter
ficiet q̄ i aduētu iudicis inuenient̄ viui:ſed morient̄
ꝓpter ceſſationē motus celorū; ꝙ̄uis eni celū ꝑ ſui

ceſſationem a motu nõ ſit amiſſurum omnem ſui in-
fluentiã. Tamen poſtq̃ ceſſabit eius motus non ha-
D bebit influentiam proportionatam ad continuatio-
nem vite aĩalis. ❡ Unde Rabi moyſes.capitu.vij.
dicit ꝙ ſicut ſi quieſceret cor a motu ſuo: quaſi in ic-
tu oculi moreretur homo ⁊ deſtrueretur motus ei⁹
⁊ virtutes. Sic ſi celi motus quieſceret per punctũ
hore periret mũd⁹ in vniuerſo ſuo ⁊ deſtruerent̃ oĩa
ſ. corporalia q̃ ſunt infra ipm. Sʒ nimis dic̃: nã ꝙ ꝑꝑ
ceſſationem motus eius non deſtruerent̃ ipa corpa
celeſtia: nec etiã elemẽta. ❡ Aliqui aũt dicũt ꝙ an-
teq̃ ceſſet mot⁹ celi: oẽs homines erũt mortui: quia
ante ceſſationẽ motus eius erit quedã diſtẽperan-
tia in aere ꝑ calorẽ exceſſiuũ per quẽ oẽs homines
q̃ reperientur viui morient̃: ⁊ ꝓ tanto hoc dicunt:
q: aliqui inuenientur viui ante aduentum iudicis:
valde paru: ⁊ etiam ante ignem conflagrationis q̃
tñ morientur parũ anteq̃ xp̃s veniat ad iudicium
⁊ anteq̃ veniat ignis predictus. Sed eſt dubiũ ſi il-
le ignis purgabit aliquos electos: de hoc dicit mgr
ſententiarũ. diſt. xlv. cap. penultimo. ꝙ de electis q̃
ſuffragijs indigent in articulo cõſummatiõis ſecu-
li: cũ reliquijs migrabit. Eſtimat magr cũ quaſi ꝑ
ignẽ trãſeuntẽ ⁊ meritis celeſtis eccl'ie ſaluari: ḡ ali-
qui ꝑ illũ ignẽ tũc purgabunt̃: id eſt electi q̃ tunc ſubi-
to morient̃ ⁊ indigent purgatõe purgabunt̃ ꝑ ignẽ
Illi aũt alijs aũt electis nullã inferet moleſtiã: ſm
ꝙ expreſſe dicit magr ſententiarũ. di. 47. ca. 4. Et
ſic ille habebit actionẽ purgãdi. Et ſm Ricard. Il-
los viuẽtes incinerabit. Et illa incineratio ꝓcedet
E iudiciũ. ❡ Sed eſt dubiuʒ ſi ille ignis cruciabit re-
probos. Et dicit magr in loco ꝓdicto ꝙ mali reper-
ti viuentes cruciabũtur ab illo: ⁊ ꝯſumptio crucia-
bit illos. Id ille ignis cruciabit reprobos ⁊ ante iu-
diciũ: q: ſtatim cũ reſurrexerint eos cruciabit. Se-
dẽte etiã illo in iudicio: illo igne cruciabunt̃. Et tũc
forte corpa dãnatorũ q̃ ſurrexerũt nõ cruciabunt̃
igne infernali cũ nondũ fuerint in inferno: ⁊ ignis
inferni nõ exibit de inferno. Et id ignis ꝯflagratio-
nis ſupplebit ꝓ igne inferni: ⁊ cruciabit reprobos
Et etiã poſt iudiciũ cruciabit eos: q: data ſentẽtia.
Ite maledicti ⁊c. Omnes dãnati cũ illo igne ⁊ cum
oĩbus ſordibus mũdi cadent in infernũ: vt hijs oĩ-
bus in ꝑpetuũ crucient̃. Tn alij dicũt ꝙ facto iu-
dicio ille ignis deſinet eſſe ⁊ reducet̃ in priſtinã ma-
teriã: q: materia iſtius ignis fuit terra: aqua: ⁊ aer.
ideo reducet̃ in puram terram: in puram aquam: ⁊
in purum aerem. De hoc tñ remitto me deo: q: per-
fecte ſcire non poſſumus certitur. Scimus tamen
ꝙ erit conflagrationis ⁊ purgabit mundum.

❡ Secũdum correlarium.

A MOtus ceſſabit: ⁊ quelibet planeta ſine
motu ſtabit. Iſtud correlariũ ꝓbatur
Apoca. 10. q: angelus qui apparuit
ſuper mare iurauit per viuẽtem in ſe-
cula ſeculorꝫ: ꝙ amplius nõ erit tp̃s.
Sed poſtq̃ angelus ſeptimus tuba cecinit: qua ca-
nente mortui reſurgent vt dicit̃. j. cor. 15. Sed ſi nõ
eſt tempus non eſt motus celi: ergo motus celi ceſ-
ſabit. Item yſaye. 60. dr̃. Non occidet ſol tuus vl-
tra: ⁊ luna tua non minuetur. Sed occaſus ſolis ⁊
diminutio lune: eſt ex motu celi: ergo tunc motus ce-
li ceſſabit. Itẽ motus celi eſt ꝓpter cõtinuam gene-
ratiõnẽ vt dicit pħs. ij. de gene. Sed ceſſabit cõple-
to numero electorũ: ergo motus celi ceſſabit illo nu-
mero cõpleto. Itẽ quies eſt nobilior q̃ motus: q:
ex hoc ꝙ res ſunt imobiles: deo aſſimilant̃ in quo
eſt ſumma imobilitas. Sed mot⁹ corporũ inferiorꝫ
terminat̃ ad quietẽ naturaliter. Cũ ergo corpa ſuꝑ-
celeſtia ſint multo nobiliora iſtis inferioribus. Id
eorũ motus terminabit̃ ad quietẽ naturaliter: ſicut
mot⁹ iſtorũ inferiorũ. ❡ Sed in oppoſitũ vr̃ quia B
gen. 8. dr̃. Cũctis diebus terre frigus ⁊ eſtas: ver ⁊
hiems: nox ⁊ dies nõ requieſcẽt. Sed nox ⁊ dies hiẽs
⁊ eſtas efficiuntur ꝑ motũ celi: ḡ nũq̃ mot⁹ celi ceſ-
ſabit. Itẽ nihil auferet̃ a celis ⁊ planetis qđ ſit con-
ueniẽs nature eorũ: ſed mot⁹ corporũ ſuꝑceleſtiũ eſt
eis naturalis ſaltẽ q̃tũ ad naturalẽ aptitudinẽ vt
mobilis ad illũ motũ: ḡ motus non remouebit̃ ab
eis. Itẽ in mũdi innouatiõe corpa celeſtia ⁊ elemẽta
meliorabunt̃. Sʒ ſi ceſſaret mot⁹ peiorarent̃: q: no-
bilior ẽ mot⁹ q̃ q̃es: cũ q̃es ſit priuatio: ⁊ motus ſit
habit⁹. Habit⁹ aũt ẽ nobilior ꝓuatiõe: ḡ mot⁹ celo-
rũ nõ ceſſabit. itẽ mot⁹ celi ẽ cã tp̃is. Si ḡ mot⁹ celi
deficeret: tũc ⁊ tp̃s deficeret: ſʒ tp̃s nõ pt̃ deficere: q:
ſi deficeret oporteret illđ deficere i inſtãti. Sʒ inſtãs
in. 8. phiſ. diffinit̃ ſic. Inſtãs ẽ finis ꝓteriti ⁊ initiũ
futuri. Et ſic poſt vltimũ inſtãs tp̃is eẽt tp̃s qđ eſt
ĩpoſſibile: ḡ mot⁹ celi nũq̃ ceſſabit. Itẽ in gen. dicit̃
de luminarib⁹. Fiãt luminaria in firmamẽto celi: ⁊
ſint in ſigna ⁊ tp̃a: dies ⁊ annos. Et ad hũc finẽ dñr
facta: ſed iſtđ nõ põt h̃ri ſine motu eorũ: ḡ nõ ceſſa-
bit mot⁹: aliter nõ h̃rent finẽ ꝑꝑ quẽ ſunt facta. Itẽ
aut mot⁹ celi ẽ natural' vel violent⁹: nõ violẽt⁹: q:
ꝓmo de celo ⁊ mũdo dic̃ pħs ꝙ nullũ violẽtũ ꝑpe-
tuũ: ⁊ tñ tal' mot⁹ põt eẽ ꝑpetu⁹. Si vo ille mot⁹ ẽ
naturalis: ḡ q̃es oppoſita erit violẽta: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ
erit ꝑpetua. ❡ Pro rñſione eſt videndũ q̃d de hoc C
ſenſerit pħs. ſcđo q̃d ſentiũt theologi. De ꝓmo ſat'
apparet de intentiõe pħi in diuerſis locis q̃ aſſerit
motũ celi ꝑpetuo duraturũ: ⁊ mot⁹ celi eſt ꝑpetuus
Et ponit ad h̃ vnã rõnẽ talẽ. ij. Meth. Oẽm ſb̃am
ĩpaſſibilẽ optimũ ſortitã eẽ finẽ opꝫ eſtimare: nulla
erit ꝓter has ſb̃ias ſupple celeſtes: altera ſb̃a ĩpaſ-
ſibilis: ꝓter has que ſunt cauſe actiue lationũ. Et
ex h̃ arguit̃. Si optim⁹ finis ſubſtãtie eſt in cauſan-
do lationẽ alicu⁹ corpis celeſtis. Et non põt talis
ſubſtãtia carere ſuo fine: ḡ nõ põt nõ mouere. Hãc
rõnem aliq̃ nõ intelligẽtes: eã ſicut pħs facit deri-
dent. Etiã ꝙ ſm ipm. xj. meth. Perfectio ſporũ ꝯſi-
ſtit in ſpeculatiõe veritatis: nõ eſt ergo finis earum
etiã ſm mouere corp⁹ ſicut hic videt̃ accipe. ❡ Sʒ D
in iſta inſtãtia ꝓcedit̃ ex equocatione finis. Uno em̃
modo eſt finis perficiẽs. Et ſic beatitudo in intelle-
ctu vel volũtate intelligẽtie ponit̃ finis eius intra:
⁊ obiectũ illius actus ponit̃ finis extra. Et hoc in-
tellexit ipe. x. Ethico. Et iſte ẽ finis ſimpl'r. Alio mo-
do dr̃ finis vltimũ ꝯñs ex perfectiõe rei: licet nõ ſit
perficiẽs rem. Et huiuſmodi diceret pħs ꝙ non ſo-
lum ille ſubſtantie in ſe perfecte: ſed ex plenitudine
perfectionis: eſt neceſſe ꝙ non cõmunicent illã per-
fectionẽ alijs. Et ita nõ tñ primũ finẽ ſortiẽtur: ſʒ
etiã ſcđm. Et iſte ſcđus haberi nõ põt ſine motiõe
alicu⁹ corpis celeſtis. Et iſta rõ ſic intellecta põt
ſic formari. Subſtãtia ꝑfectiſſima nõ caret aliqua

quod competit ſubſtantie ex perfectione ſubſtantie
ſiue illud ſit perfectio eius intrinſeca: ſeu communi
catio perfectionis eius extra. Sȝ ſubſtātie ex pfectio
ne ſubſtātie cōpetit ꝙ non tm̄ in ſe perficiat: ſȝ pfe-
ctionē ſuā cōmunicet alijs pducēdo. Ergo iſtud ma
xime cōpetit ſubſtātijs ipaſſibilib⁹. Sȝ nō pñt ali-
quā ſubſtāntiā pducere niſi mouēdo celū. Hoc ſup
ponit pħs tanꝙ declaratum. 7. metb. cōtra ideas
platonis. Et ꝙ iſte itellect⁹ ſit ariſto. ⁊ alioꝝ philo
ſophoꝝ. Accipit ab Auicēna pmo metb. Ubi ipſe
vult ꝙ vnomō methaphiſica eſt vtilis alijs ſcientijs
qꝛ dirigit eas ⁊ regulat. Quo modo etiā poteſt cō-
cedi ꝙ dn̄s ſit vtilis ſeruus ſm eundē ibi. E cōuer-
ſo autem proprie accipiendo vtilitatē non cōuenit
niſi alijs ad finem. Et ſic ſubſtantie ſunt vtiles ma-
terijs ⁊ ſeruus vtilis dn̄o. Ergo eodē modo cū vti
litas ſit equiuoca: poterit etiā finis equiuocari: vti-
litati primo modo dicte correſpondeat finis termi-
nans nō conſummans. Utilitati ſecundo mō dicte
correſpondeat finis perfectionis Un̄ nullꝰ pħs po
ſuit neceſſitatem agendi extra cōpetere ſubſtātijs ſe
paratis: quaſi producta perficeret aliquo mō iſtas
ſubſtātias ſeparas producentes: ſȝ qꝛ ex plenitudi-
ne perfectionis illarū ſubſtantiarum eſt ꝙ neceſſa-
E rio ſe diffundant ad alias. ¶ Scd̄a ratio pħi eſt ta
lis. Qd̄cunqꝫ permanens ⁊ ſempiternuȝ ad quodcū
ꝗ aliud permanēs ⁊ ſempiternū: ſemper neceſſario
habet eādem habitudinem: hoc probatur qꝛ habi
tudo non poteſt inter aliqua variari niſi ex varia-
tione alterius extremi. Extrema ſunt ſempiterna et
inuariabilia. Sed intelligentia mouens eſt quedā
ſubſtantia ſempiterna: ⁊ celum ſimiliter: ergo ſem-
piterna habet hic eandem habitudinem ad aliud
ſicut mouens ad motum. ¶ Si inſtes. Ubi ergo
Scotus. difformis incipiet habitudo ſempiterni ad aliquid
Reſpondet doctor ſubtilis ꝙ ſm philoſophū. Pri
ma difformitas eſt in partibus alicuius ſempiter-
ni vniformis ſm totum: qꝛ enim motus ille eſt vni
formis ex habitudine vniformi mobilis ad mo-
uens: ideo habet ptes nouas difformes. Et ex hac
difformitate partium pōt vlterius ſequi aliqua dif
formitas vel varietas in ſubſtantijs generatis. Et
iſto modo a cauſis vniformibus puta intelligentia
⁊ celo: ⁊ ſe vniformiter habētibus: cauſatur primo
aliquid vniforme conſtans ex partibus difformib⁹
vt motus ⁊ motis. Et mediante illo alia difformia
ſimpliciter. ¶ Tertia ratio talis eſt quicquid eſt in
F entibus: vel eſt ſimpliciter neceſſariū in eſſendo vel
vt in pluribus vel vt in paucioribus vel ad vtrum
libet. In celo nihil eſt ad vtrumlibet nec vt in pau-
cioribus: quia vtrunqꝫ eſſe imperfectionis repugnā
tis tali corpori. Nec eſt ibi aliquid vt i pluribꝰ: qꝛ
aliquando oppoſituȝ eius contingeret. Licet nec in
paucioribus: quia quod nūꝙ viſum eſt nunꝙ eue
nit oppoſituȝ alicuius pertinentis ad motus illos
regulares: igitur quicquid eſt ibi: eſt ſimpliciter ne-
ceſſarium. ¶ Theologi autem tenent oppoſitum.
G Et ponitur opinio ſancti Thome adducendo au-
ctoritates. Una eſt iſayae. 60. vbi dicitur. Non erit
tibi ſol amplius ad lucendum per diem: nec ſplen-
dor lune illuminabit te. Sed erit tibi dominus in
lucem ſempiternam. Sed iſta auctoritas ſicut re-
fert magiſter ſententiarum ſimpliciter non negat ſo

lem ⁊ lunam tunc lucere: quod tamen verba ſonare
videntur. ſed ſignificat hijs qui erunt in vita eterna
⁊ beatitudine nullum lucis vſum preſtare. Quia vt
dicitur in apoc. 21. Ciuitas illa non egebit ſole ⁊ lu
na: quia claritas dei illuminabit illam. ¶ Alia au
ctoritas adducitur apocal. x. Jurauit angelus H
ꝙ amplius non erit tempus. Sed exponi poſſet il-
lud. Quod non erit amplius tempus vt impleatur
aliqua prophetia: quia iam omnis impleta eſt. Uel
exponitur de iuſtino imperatore qui fuit angel⁹ ꝗ
propoſuit commouere omnes eccleſias arrianorū
⁊ non potuit propter regem federicum: ⁊ pꝑter ro
gationem Johannis pape. Sed poſt venit angel⁹
.ſ. imperator iuſtinian⁹ nepos iuſtini. ⁊ iurauit ꝙ am
plius non erit tempus pro arrianis: quod ſic fuit
qꝛ expulſit ſectam arrianorum. Ideo ſm hanc opi
nionem: non propter hoc ceſſabit motus celi. Uide
Nicolaum de lyra ſuper apoc. capitulo. x. Qui lu-
cide declarat hoc. ¶ Tamen adducitur rō talis a I
comiſtis. Motus celorum eſt propter finē gñatio-
nis ⁊ corruptionis: ergo ceſſante illa generatione in
facto ſimpliciter non erit talis motus. Et iſtud cō-
firmatur ſecundo de gña. Ubi vult pħs ꝙ propter
lationē diurnā neceſſaria eſt latio ſolis in obliquo
circulo. i. in zodiaco: vt ſit continua gñatio ⁊ corru
ptio iſtorum inferioruȝ. Et idem pħs ſecūdo phiſ.
Sumus quodāmodo finis omnium. ſȝ iſtam ratio
nem deridet pħs. Nunꝙ enim ad ignobilius pone
ret finem nobilioris: loquendo de fine perficiente:
ſed tantummodo de fine perueniente ſeu qualiter-
cunqꝫ terminante. Et tunc ex defectu talis finis:
quem tamen defectum ipſe negaret eſſe futurum: qꝛ
ponit generationem perpetuam ſicut ⁊ motuȝ celi.
Ex illo tamen defectu ſi poneretur: non ſequere-
tur motum celi deficere: ſicut nec ex defectu effectus
ſequeretur defectus cauſe ſeu cauſam deficere. Ma
xime ſi effectus deficit non propter defectum hu-
ius cauſe ſed alicuius alterius. Sicut oportet theo
logos dicere ꝙ generatio non deficit propter defe-
ctum celi in ſua cauſalitate: ſed propter voluntatē
diuinam. Et cum dicitur fruſtra nullam apparen-
tiam habet: quia non eſt aliquid fruſtra ſi habet fi-
nem perficientem. Licet non perueniat aliquis vl-
timus finis extrinſecus qui non eſt perficientis. Si
cut nec deus fuit fruſtra ab eterno: licet non crea-
uerit iſtas res ab extra: que ſunt finis quodammo
do. ¶ Etiam illa auctoritas philoſophi poteſt ex K
poni. Finis omnium ſupra generabilium ⁊ corru-
ptibilium: quia homo eſt nobiliſſimuȝ inter omnia
illa: ⁊ in hoc quodammodo finis perficiens. Ideo
dicit doctor ſubtilis ad hāc queſtionem ꝙ nec phi
loſoph⁹ probat neceſſario concluſionē ſuaȝ: nec theo
logi ſuam nondum per rationem neceſſariam. ſed
nec per auctoritatē ſacre ſcripture euidentem: vt pa
tet ex dictis quomodo ſoluuntur ea que adducta
ſunt pro ſecunda via. Rationes aūt pro via pħi ſol
uentur poſtea. Qd̄ igitur prima pars pbationis vi
detur pbare: quid de ſecūda. Licet nō expſſe habea
tur ex ſcriptura: magis vꝫ cōcordare ex dictis ſctōꝝ
⁊ ſcripture. Jd̄ poſſibilitas vtriuſqꝫ ptis pbari pt
per ſe faciliter: ⁊ hoc cōmuniter tam ſȝ phos ꝙ ſȝ
theologos. Quia cauſe ille mouentes ſicut ſunt po
tentes mouere partium tempus a principio mūdi

vſq; ad iudicium. Ita ſunt potentes mouere in infi-
nitum. Uirtus enim illa infinita primi motoris ſuf-
ficit ad mouendum ex ſe in ordine prime cauſe. Et
alie virtutes ſufficiunt per iſtud ſempiternum mo-
uere in virtute illius. ¶ Poſſibilitas ſecunde par-
L tis probatur: ſed non ex conceſſis a philoſophis ſ;
a theologis tantum: videlicet ꝙ voluntas dei con-
tingenter ſe habet ad mouere celum ⁊ non mouere.
Prima cauſa contingenter ſe habente ad effectum:
contingens eſt effectus ſimpliciter ⁊ poteſt ſimplici
ter non eſſe. Ex quo illa cauſa poteſt in ſuo ordine
ſimpliciter non cauſare: ⁊ illa non cauſante: nulla
alia cauſabit. Probatur aliter ex parte illius mo-
bilis: quia motus celi nec eſt naturalis nec violen-
tus. Non naturalis vt probat dominus Auicen
na. Nono methaphiſi cc. Tamen quia cum perue-
niret ad illud ad quod naturaliter mouetur: natu-
raliter quieſceret: quia motus eſt ad quietem natu
ralem in illo ad quod eſt motus. Et per conſequēs
ſi moueretur ab illo ad quod eſt motus: ille eſſet
violētus. Et tunc vltra arg. Semper cum eſt acceſ
ſus alicuius partis ad aliquod vbi: eſt receſſus al
terius partis ab eodem vbi. Immo quelibet pars
poſtꝗ tranſiuit illud vbi dum accedit ad aliud vbi
recedit ab illo per diuerſas partes circuli in quo
mouetur. Sequitur ꝙ ſimul idem mouetur natura
liter ⁊ violenter: quia acceſſus ad illud vbi eſt natu
ralis: quia motus naturalis eſt ad quietem. Ideo
receſſus ad vbi ad quiſitum: eſt motus violentus.
Et ſic ſemper celum mouetur motu naturali ſimul
⁊ violento: quod eſt impoſſibile: cum ſint mot⁹ op-
poſiti. Et ſic ex parte mobilis non repugnat ꝙ mo
tus continuetur vel ꝙ finiatur. ¶ Contra ſecundā
M viam que eſt thomiſtarum obÿcitur ſic. Poſt iudi-
cium erit ſucceſſio in cogitationibus beatorum vel
ſaltem damnatorum. Et in actibus imaginatiue ta
lis ſucceſſio non poteſt eſſe ſine tempore: quia ſm
auerrois: Quarto phiſicorum: capitulo de tempo-
re commoto: ſi quis non perciperet aliquem ſiturū
niſi tantum in actu imaginandi adhuc perciperet
tempus. Si igitur tunc tempus erit: ⁊ tempus non
poterit eſſe ſine motu celi quia eſt paſſio primi mo
tus ex quarto phiſicorum. capitulo de tempore. Er
go erit motus celi: ⁊ ſic non ceſſabit motus. Item ſi
ſtarent corpora celeſtia haberent immoderatam ac
tiones in corpa ſuppoſita in locis vbi ſtaret ſol: qz
accedente ſole ad quēlibet locū plus generatur de
elementis ſuperioribus ⁊ corrūpuntur de inferiori
bus. Ecōuerſo eſt ipſo recedēte. Ergo ſole ꝑpetuo
ſtāte ſupra aliquā partē emiſperÿ: in illa parte mo
derate plus ḡnaretur de igne ⁊ corrumpeꝫ de aqua
⁊ terra. Et ita in illa regione res ſuppoſite ſub ſole
ſtante nō poſſent durare. Et ſic nō ſtaret diſtinct⁹
ordo ſperarum elementarium. Et conſimiliter nec
in parte oppoſita in qua eſſet oppoſitus modus.
ſcilicet frigiditatis: propter quam generarentur et
corrumperentur oppoſito modo. Et ſic nullo mo-
N do res ſtare poſſent. ¶ Item in quolibet ordine
eſſentiali: deſtructo primo deſtruitur poſterius ex
ſecundo metha. Motus celeſtis eſt ſimpliciter pri-
mus ex. 8. phiſic. Ergo illo deſtructo impoſſibile
eſt aliquem alium eſſe. Sed poſt iudicium erit poſ-
bile aliquem motum eſſe vt pote localem hemi-

num beatorum vel infernorum. Et etiā in iſtis infe
rioribus ſpecialiter ſm opinionem que tenet par-
uulos non baptiſatos poſt iudicium permanere in
hoc mundo vt dictum eſt ſupra in materia de ba-
ptiſmo. Et etiam in aliÿs: poſſet eſſe motus: vt ſi ac-
tiuum approximetur paſſiuo vt pote ignis alicui cō
buſtibili. Non eſt ratio quare non poteſt agere in
id. Et ad hoc eſt articulus condemnatus Pariſius
ſcilicet ꝙ ſi ſtante celo ſi applicaretur ignis nō po-
terit comburere. Error: vt patet de igne inferni qui
agit in damnatos ⁊ aget poſt iudicium ceſſante mo
tu celi. Ad iſta argumenta dicitur. ¶ Ad primum
dicitur ꝙ tempus nō eſt in motu celi ſicut vna ꝗti O
tas eſt in alia ꝗtitate: quia non oportet ponere ta-
les duas ꝗtitates in eodē ꝗto permanente: qua-
rum vna ſit quaſi ſubiectuꝫ: alia quaſi paſſio: ergo
tempus vltra motum vt motus includit propriam
ſucceſſionē: non addit niſi rationē menſure forma-
liter et fundamentaliter rationes illas que requi-
runtur ad menſurandū: que ſunt vniformitas ſeu
regularitas ⁊ velocitas. Quia menſura eſt certiſſi-
mum ꝗtum ad primum. ſcilicet regularitatem vel
vniformitatem. Minimum ꝗtum ad ſecunduꝫ. ſci
licet velocitatem. Tunc autē non manebit aliquis
mot⁹ velociſſimus. Uel ſaltem nō manebit motus
vniformis vel regularis. Et tunc in nullo motu ſun
dabitur ratio menſure ad omnem alium motū. Et
ideo tempus nō eſt de modo quo nūc ponitur paſ
ſio primi motus. ¶ Et ſi dicas ꝙ menſuratum nō
poteſt eſſe ſine menſura. Reſpondetur ꝙ verum eſt P
de menſura in eſſe ꝗtitatiuo rei quia menſuratum
tale dependet a menſura tali: ex quinto methaphi-
ſice. capitulo Ad aliquid: quia refertur ad ipſum et
nō econuerſo: ſicut ſcibile eſt menſura ſcientie quia
ſcientia dependet ad ipſum. Non eſt autem illud
aſſumptum verum de menſura accidentali que per
replicationem vel extenſionem menſurat: ſicut vl-
na menſurat pannum. Patet enim ꝙ ꝗtitas pan-
ni non dependeꝫ a ꝗtitate vlne. Et hoc ſecūdo mo-
do motus primus acceptus per ſuam extenſionem
ſucceſſiuam cum relatione menſurationis ad alios
motus eſt menſura eorū per applicationē. ſ. vel per
extenſionem: non aūt per terminationem dependen
tie eſſentialis. ¶ Pro iſta reſpōſiōe adducit illō io
ſue: ꝙ ipſe pugnauit ſtāte ſole ⁊ luna ⁊ toto celo: ꝑ Q
ꝯſ̄s: nec illis ſtā ̄tib⁹ ⁊ aliÿs oīb⁹ corꝑib⁹ motis: eſſet
nimia irregularitas ī motu illoꝝ corꝑū celeſtiū. Ad
hoc etiā ē aug. xi. cōfeſ. vbi vult ꝙ ſtāte celo adhuc
moueretꝭ rota figuli. Ad ſcdm iſta rō de īmoderatio
ne actionis elemētorū nō oꝫ mouere. Nec ꝑpter ta
lem actionē immoderatā vitādam in elementis ꝓpo
natur celum ſtare: qz tunc erit eadem ratio agendi
que eſt nunc eadem ratio non immediate agendi in
inferiora que ⁊ tunc. Primum probatur quia nunc
non eſt ratio agendi ex parte cauſe particularis ni-
ſi quia habet formam ſufficienter actiuam ad paſ-
ſiuam. Uel ſi dicas: cū hoc aliud agens vniuerſale
ſcꝫ celum. Concedit doctor nō' inꝗtum motū loca
liter: qz motus localis non eſt ſibi ratio agendi in
ſuo ordine. Nihil enim facit motus localis ſm phi
loſophum. 2. de gen. niſi ꝙ adducit generans: hoc
eſt ꝙ per ipm ſit approxiatio agētis habētis virtu
tem ꝓpriā ad ipm paſſuꝫ. Sꝫ hec oia. ſ. particulare

agens hñs virtutē ppriā: ꝛ approximatio: ꝛ habitu
do ſeu aſpectus ad celeſte hñs determinatā virtu-
tem cauſe ſuperioris: ꝛ pñt tñ poni ꝙ corpus cele-
ſte q̇eſcens: eandē virtutē hȝ cauſe ſupioris reſpe-
ctu cauſe inferioris: poſito ꝙ haberet ſi q̇eſceret: igr
R oīa requiſita ad actionē erūt tūc q̄ nunc. ℭ Scḋm
pbat: nā ꝙ mō non fit imoderata actio: hoc eſt vel
ex parte cauſarū ,primarū reſiſtentiū ſibi mutuo in
actionib⁹ ſuis etiā ,p tūc: qñ eſt vtrūq; ſufficiēter ap
proximatū paſſo. Puta ſol hinc: ꝛ ſaturn⁹ inde ad
vnū pugillū terre. Et iſta reſiſtētia poſſet inueniri
in vtriſq; q̇eſcentibus ſicut mot⁹: vel iſta nō deſtru
ctio eſt ex parte tot⁹ celi: qꝛ talis armonia eſt in oī
bus corpibus celeſtib⁹: cōparatis ad aliquā partē
actiuorū ꝛ paſſiuorū: q̄ nō pertinēt: qꝛ non pmittūt
imoderatā ꝯſumptionē repugnantē pfecto cē ele-
mētorū in ſuis speris. Et illa cā eſt tūc q̄ nūc. Vel ſi
nō poſſit inueniri cā in ipo celo vel in ipis elemētis
hui⁹ phibitiōis poſſet poni cā in volūtate diuia cō
ſeruāte. ℭ Ad tertiū pmitas mot⁹ celeſtis ad alios
Nota. mot⁹: nō eſt pmitas cauſe vel alicui⁹ a quo alia de-
pēdeāt eſſentialiter. Sȝ tm̄ pmitas cuiuſdā pfectio
nis: in q̄bus ꝯditionib⁹ mot⁹ q̄ ſunt regularitas ꝛ
velocitas. Patet eñ ꝙ nō depēdet eſſentialr actio
corpis celeſtis in aliqḋ inferi⁹ ex motu illi⁹ corpis:
qꝛ ſm pħm .ij. de gñatiōe. Nihil facit latio ad gña
tionē: niſi qꝛ adducit gñans: igr ſi ſine illo motu ge
nerās eſſet eque approximatū: eque ageret. Ad ar-
S gumēta pncipalia rndet. ℭ Ad primū dr ꝙ vba il
la intelligunt cūctis dieb⁹: ſm qḋ terra eſt ,p ſtatu
iſto: in quo ſtatu pōt eſſe pncipiū gñationis ꝛ corru
ptiōis plātarū: qḋ pȝ ex h̄ qḋ ibi dr. Cūctis die-
bus terre ſemētis ꝛ meſſis. Et h̄ ſimplr ꝯcedendū ē
ꝙ q̄diu terra erit ſemētib⁹ ꝛ meſſib⁹ apta: mot⁹ ce
li nō ceſſabit. ℭ Ad ſcḋm dr ꝙ celū q̄tū eſt ex par
te ſua nō magl hȝ aptitudinē ad motū q̄ ad q̇etē
qꝛ ꝑ neutrū eorū in ſe nō acq̇rit aliquā pfectionē:
nec ꝑdit. Tñ naturalr aptitudo ſua ,p tpe quo debȝ
moueri magl vt moueat motu circulari q̄ recto: qꝛ
cū ſm pħm .i. de celo ꝛ mūdo non ſit graue neq; le
ue ꝯ naturā ſuā moueri motu recto deorſum: q̄ mo
tus cōpetit grauib⁹: vel ſurſuȝ q̄ cōpetit leuib⁹. Et
pma rōne figure q̄ eſt circularis maiorē aptitudinē
hȝ ad h̄ vt magis circulariter moueat q̄ motu re-
cto: tñ de ſe nō magl hȝ inclinationē ad motū q̄ ad
q̇etem. Et rō eſt qꝛ celū mouet ꝑ volūtatē intelligē
tie mouētis obediētis volūtati creatoris in mouen
do. Et etiā intelligētia ceſſabit mouere celū cū pla
cuerit diuine volūtati: cū dicat pħs. 12. Metha.
ꝙ intelligētia mouet in rōne amati ꝛ deſiderati: iō
nunq̄ ꝯ volūtatē diuinā celū moueret. Si aūt diui
na volūtas ordinabit motū celi ceſſare: hoc ꝑ rōnē
eſt nobis ignotū: ſed qꝛ auctoritates ſcōꝝ hoc de
termināt. Iō eſt credendū ꝙ mot⁹ celorū ceſſabit.
T ℭ Ad tertiū dr ꝙ ſm pħm. 5. phiſ. q̄uis q̇es ante
motū ꝯtrariet motu extendēn nomen ꝯtrietatis ad
oppoſitionē q̄ eſt inter ꝑuationē ꝛ habitū: nō tñ ſic
eſt de q̇ete poſt motū. Quies eñ ſequēs motū eſt fi
nis ei⁹. Et ab eadē vtute cauſant. Finis eſt nobi-
lior illis que ſunt ad finē: ideo quies q̄ eſt finis: no-
bilior eſt ipo motu qui eſt ad finē. ℭ Ad quartum
dico ꝙ tpꝰ deficiet motu celi deficiēte: nec illḋ nūc
vltimū erit pncipiū futuri. Dicta eñ diffinitio nō
datur de nūc niſi ſm qḋ eſt ꝯtinuās ꝑtes tpis: non
ſm qḋ eſt terminās totū tpꝰ: ſed ſm ꝙ eſt vltimuȝ
tpis. ℭ Ad quintū dico ꝙ luminaria ſint in dies ꝛ
annos: hoc nō eſt pncipalis finis: ſed eſt finis ſub
fine. ſ. ,p tpe vite mortalis hoim indigentiū tali di-
ſtinctiōe temporū. Poſt aūt iudiciū nō erit talis in
digentia: ideo eſſet fruſtra talis diſtinctio temporis
ℭ Ad ſextū dicitur ꝙ ille motus nō eſt violent⁹ ne
q; naturalr ſicut dicat Auicēna. Sed eſt voluntari⁹
ex parte intelligentie mouentis obediēdo volunta
ti diuine. Sed ſm Auicennā ꝛ Ariſtote. Sed moue
tur neceſſario tali volūtate ad agendum. Ex parte
aūt paſſi ponēdus eſt neuter: ſicut ſuperficies eſt in
potentia neutra ad albedinē. Sed iſta reſpōſio nō
valet: qꝛ ſi intelligētia neceſſario ageret: tunc neceſ-
ſario paſſuȝ moueret ꝛ ſic nō eſſet neuter: imo ſemꝑ V
determinat⁹ ad motū. ℭ Ideo dicūt theologi ꝙ ꝑ
ma intelligentia vel neceſſario agit ad extra ſed cō-
tingēter: ꝛ cū ſcḋa intelligētia mouet ex pcepto pri
mo: iō mouet contingēter. Et ſic pōt ceſſare mouere
cū placuerit volūtati prime intelligētie: ꝛ ſic celum
erit neutrum ad motū ſeu ad quietē. Eſt tñ in celo
quedā habilitas ſeu aptitudo naturalis qñ debet
moueri ad motum circularem: vt dixi ſupra in ſol.
ſcḋi argumenti. Vñ illa ,pductio que fit per motuȝ
eſt ,ppter bonū cōmune magis: q̄ propter bonum
ipſius ſubſtantie ,pducēde. Ideo perfectio vniuer-
ſi non requirit motū eternū vel in infinitū talem ,p
ductionem. Nam perfectio vniuerſi magis requirit
generationem ceſſare q̄ ipſam perpetuo continua-
ri. Et ſic perfectio magis quietem illorum corporū
q̄ motum requirit. Sed dimittendo omnia verba.
Motus eternus vel quies conſiſtit in voluntate di
uina: ſed vt dictum eſt ſupra. Motus ceſſabit cum
numerus electorum erit completus: quia non erit
vlterius generatio.

ℭ Tertium correlarium.

Corpora celeſtia augmentabuntur
in claritate: vt melius deus contem- A
pletur in ſua diuinitate. Iſtud cor-
relarium probatur. yſaye. 30. Erit
lux lune ſicut lux ſolis: ꝛ lux ſolis ſe
ptemplicitér. Dicit enim magiſter
ſententiarum. libro quarto. diſtinctione. 48. capi-
tulo vltimo. Qḋ cum fuerit factum nouum celum
ꝛ noua terra. Tunc erit lux lune ſicut lux ſolis: et
lux ſolis ſeptemplicitér. Quia q̄tum lucebat ſol in
ſui prima conditione ante peccatum primi homi-
nis in illis ſeptem diebus primis: tantum lucebit
poſt iudicium. Minorata enim fuit lux ſolis ꝛ lu-
ne: aliorumq; ſiderum propter peccatum primi ho
minis: vt de ſeptem partibus claritatis octaua re-
manſit tantum: ꝛ ſeptem deperdite ſunt in quolibet
planeta ꝛ in ſideribus. Sed tunc ſol ſicut ſeruiuit
hominibus: cum erunt homines reparati ꝛ facti:
ſic celum ꝛ planete reparabuntur ꝛ recuperabunt
claritatem deperditam. ℭ Et ſi diceretur ad quid B
ſeruiet illa claritas: cum beati non indigebunt cla-
ritate. Quia ciuitas non indiget ſole neq; luna:
quia claritas dei illuminabit illam. Dico ꝙ ad
duo proficiet: primo paruulis decedentibus ſine

baptiſmo nõ habentib⁹ vſum rationis ad peccan/
dum actualiter:q̄bus ſm opinionē mgri guillermi
pariſieñ.⁊ magiſtri Johā baconis.Et franci.ſu.in
libro angelorū quarta parte capitulo liij. dabitur
iſte modus poſt iudiciū.Et ſic pulchritudo clarita
tis augmentate eis ſeruiet. ſcdo qꝛ notabit̄ in illis
planetis celi ⁊ ſideribus ꝙ ſtat⁹ pcti eſt reparat⁹ in
electꝭ: qꝛ ampli⁹ peccare nõ poterūt. Cū ⁊ claritas
eorū deperdita ꝓpter pctm̄:ſit repata. Tertio qꝛ iu
ſti ↄtemplādo pulchritudinē illorū melius in effe/
ctibus dei cōtemplabunt̄ pulchritudinē creatoris
E ❡Et ſi diceret̄ ꝙ corpa ſupercelestia nõ tm̄ agūt
per motū:ſed etiam per lucem ſunt cā gn̄ationis:ſꝫ
generatio ceſſabit:g̃ mot⁹ ⁊ lux ceſſabūt:cū fine ceſ
ſante ceſſet cā finalis.Ad hoc dico ꝙ ꝗuis ceſſet ce
li ⁊ ſiderū motus:non ſeq̇tur ꝙ ceſſet lux.Et cauſa
eſt:qꝛ mot⁹ nõ importat pfectionē: niſi rei mote in
eo qḋ mouetur:ſm qḋ in ſe ⁊ in ſuo eſſe ↄſideratur
Cū motus ſit accidēs ⁊ act⁹ impfecti : cū motus ſit
actus entis in potētia:vt in potētia.Sed lux ꝗuis
ſit cā alicuius exterioris:tn̄ ptinet ad perfectionem
corpis lucētis.Nec eſt act⁹ entis in potētia vt in po
tentia:qꝛ lux eſt res pmanens ⁊ actualis ⁊ pfectio
rei lucētis:nõ ſic eſt motus. Ideo ceſſante motu nõ
oportet vt ceſſet lux cū pfectio rei lucētis ſit. Ideo
poſtꝙ corp⁹ celeſte deſinet eſſe cā gn̄ationis:nõ re/
manebit mot⁹:ſed remanebit claritas ei⁹: qꝛ clari/
tas finis non eſt gn̄ationis cā : ſed potius eſt finis
D pficiendi corp⁹ clarū. ❡Ubi eſt notandū ꝙ oīa ele
menta renouabunt̄.Un̄ Apoca. 21.Uidi celū no/
uum ⁊ terrā nouā.Sed celū innouabitur p maiorē
claritatē ⁊ per ceſſationē ab influxu generādi. Igit̄
⁊ terra ceſſabit generare: ⁊ oīa elemēta pariter: ⁊ re
cipient maiorē claritatē. Preterea corpa inferiora
ſunt in vſum hoīs ſicut ⁊ ſuperiora. Sed creatura
corpalis remunerabitur ꝓpter miniſteriū qḋ homi
ni exhibuit vt vr̄ dicere glo.ad Rom̄.8.Ergo ⁊ ele
menta clarificabuntur ſicut corpa celeſtia. Itē cor/
pus hoīs ↄſtituitur ex elemētis:g̃ partes elemēto/
rum q̄ ſunt in carne hoīs : glorificato hoīe glificā/
būtur per receptionē claritatis.Sed eadē diſpoſi/
E tio q̄ ↄuenit parti:debet ↄuenire toti:g̃ elemētis cō
uenit dotari claritate. ❡Unde eſt ſciendū qꝛ ſicut
eſt ordo celeſtiū ſpirituū ad ſpūs humanos: ita eſt
celeſtiū corporū ad corpa terrena.Cū aūt creatura
corpalis ſit facta ꝓpter ſpiritualē ⁊ per eam regat̄
Oportet ſimplr̄ diſponi corpalia ſicut ſpūalia di/
ſponūtur. In illa em̄ rerū vltima ↄſummatiōe:ſpi
ritus inferiores accipient ꝓprietates ſupiorū ſpi
rituū:qꝛ hoīes erūt ſicut angeli dei in celis:vt dicit̄
Mathe.xxij.Et hoc inq̄tū ad maximā pfectionem
deueniet. Iḋ eſt ꝙ humanus ſpūs cū angelico ↄue
nit:vn̄ ⁊ ſimpliciter cū corpa inferiora cū celeſtib⁹
nõ cōicent niſi i natura lucis ⁊ dyaphanitatꝭ:vt dꝛ
ſcdo de aīa:opꝫ corpa inferiora maxime perfici ſm
claritatē. Un̄ oīa elemēta claritate quadā veſtient̄
non tn̄ equaliter:ſed ſm modū ſuum.Terra em̄ vt
Sanctus thomas. dicitur.Erit in ſupficie exteriori peruia ſicut criſtal
lus:aqua ſicut vitrū:aer vt celū:ignis vt luminaria
celi. Hec ſctūs Tho.4.ſcripto.d.48.arti.ij.q.4.
F ❡Et ſi diceretur ꝙ dānati erunt in terra: ⁊ tn̄ ſem
per erunt in tenebris:g̃ terra non dotabit̄ claritate
Ad iſtud reſpōdetur ꝙ terra in cētro ſuo vbi eſt in/
ternus non clarificabitur:ſed tn̄ in ſupficie clarifi/
cabitur in tali mēſura:ꝙ claritas nõ apparebit cir
ca centrū vbi ſunt demones ⁊ dānati: vn̄ in tali in/
nouatione deſtruentur aīalia bruta ⁊ plāte:qꝛ ceſ/
ſante fine debēt ceſſare ea que ſunt ad finē. Sed fi/
nis taliū eſt ꝓpter hoīm poſitū in ſtatu corruptio
nis vt ſupplerēt inopie hoīm. Sed talis corrupti/
bilis ſtatus ⁊ inopia ceſſabunt poſt iudiciū:iḋ ho/
mines nõ indigebūt: ⁊ per ↄñs ceſſabūt. Item ſm
phm̄ in ſcdo de gn̄atione. In aīalibus ⁊ plātis p
petuitas nõ ſuatur niſi ex ↄtinuatōe mot⁹ celeſtis.
Sed tūc mot⁹ celeſtis deficiet:g̃ perpetuitas in illis
ↄſeruari nõ poterit. Itē omne viuēs ſm ſe totū vi/
ta corruptabili moritur ſm ſe totū . Sed nihil qḋ
moritur ſm ſe totū eſt ordinatū ad reſurrectionē:
ergo cū bruta ⁊ plante moriātur ſm ſe totū. Et de
eis cū moriūtur nihil viuū aut immortale reſtat: g̃
non reſurgent.Et cū oīa in fine mūdi moriētur bru
ta ⁊ plāte: ⁊ ſic cū non reſurgant oīa accipiēt finem.
❡Ubi eſt ſciendū ꝙ creaturarū quedā ſunt incor/ G
ruptibiles ſm ſe totas ſicut angeli:ſiue bōi:ſiue ma
li ſint:et corpa celeſtia. Quedā vero ſunt corrupti/
bilia ſm ſe totas: vt numeralia vegetabilia ⁊ bruta
Quedā creature ſunt corruptibiles ſm partē min⁹
pncipalem: ⁊ incorruptibiles ſm partē magis pnci
palem vt homines q̄ ſunt corruptibiles ſm corp⁹:
ſꝫ incorruptibiles ſm aīam. Quedā ſunt in partib⁹
corruptibiles: ⁊ in toto incorruptibiles vt elemen/
ta. Nõ q̄n pars eorū ex parte ſua ſit corruptibilis
ſed qꝛ ꝓpter ordinē mundi non adeſt corrūpens.
Statim em̄ incorruptibili non ↄueniūt ea que ſm
ſe ſunt tota corruptibilia ex natura ſua ⁊ ſm ordi/
nem mūdi. Et iḋ talia non remanebūt : cuiuſmodi
ſunt numeralia:vegetabilia: ⁊ bruta. ❡Et ſi dicere H
tur ꝙ bruta ſunt perfectiora elemētis:quia elemēta
ordināttur ad mixtū: ⁊ mixtū ad vegetatiuū: ⁊ vege/
tatiuū ad ſenſitiuū. Ideo multomagis videtur eſſe
de perfectiōe vniuerſi ꝙ elemēta. Rn̄detur ꝙ ꝗuis
bruta ſunt nobiliora ⁊ plāte ꝗtum ad formā elemē
tis:nõ tn̄ ꝗtū ad formā incorruptionis. Uegetabi/
lia aūt intra ſe ⁊ bruta:habēt cauſaꝫ ſue corruptio
nis:nec celo quieſcēte poſſent perpetuari: qꝛ mixta
in ſe hn̄t ↄtrarietatē:iḋ hn̄t intra ſe cām corruptio/
nis. Elemēta aūt erūt in ſua ſimplicitate: ⁊ erūt pu
ra elementa ſine mixtione.Et iḋ erunt incorruptibi
lia:qꝛ non habebūt ↄtrarietatē. ❡Et ſi diceret̄ qꝛ I
mūdus nõ debet carere ſuis ornamētis: ſpecialiter
cū debeat meliorari:ſed arbores:plante:flores:aīa/
lia:ſunt ornamēta vniuerſi : ergo vniuerſum nõ de
bet carere ſuis ornamētis. Dico ꝙ iſta faciūt ad de
corē vniuerſi ꝓ ſtatu corruptiōis: qꝛ ad deſeruien/
dum hominib⁹. Sed ꝓ ſtatu incorruptibili non fa/
ciunt ad decorē vniuerſi: qꝛ hḋ melioribus ornamē/
tis ⁊ pulcrioribus decorabitur . Et iḋ talibus non
indigebit.Et qꝛ talia carēt rōne nõ poſſent brificā/
ri. Ideo totaliter facta erāt ꝓpter vſum hoīm:ideo
facto ⁊ ↄſummato illo fine: oīa illa cōſummabunt̄
nec bruta : nec plāte deſeruiendo hominib⁹ aliq̇d
merent̄ cū careāt rōne:iḋ expleto illo fine:ↄſumma
tionē habebunt:non ſic eſt de elementis: quia non
habebunt in ſe ↄtrarietatē:ideo non poterunt cor/
rumpi. Tamen quia eſt ibi ordo vniuerſi deorſum
incipiendo ab infimo elemento terre vſq̄ ad celum

empireũ vbi eſt ordo inter ſperas: non ſic inter indi/
uidua ⁊ ſpecies corruptibiles cuȝ non faciant ad or
dinem vniuerſi.

¶ Sequit̃ queſtio decimaſeptima.

Utrũ beatitudo cõſiſtat p ſe in opera
tiõe. Et videt̃ ꝙ nõ. aug. 13. de trini.
A c. 58. Poſt alias diffinitiones repro
batas: iſtã inſert. Beat⁹ ẽ q̃ hȝ oĩa q̃
vult. Et nihil vult male. Ergo btitu/
do ↄſiſtit i habẽdo beneuolita. Mul
ta aũt ſunt bñuolita alia ab opatiõe ꝫ ⁊c. Cõfirmat̃
p illud boecij. 3. de cõſol. Beatitudo ẽ ſtat⁹ oĩm bo
noꝝ aggregatiõe pfect⁹. Iſtud nõ cõſiſtit i opatiõe
ſola ꝫ. Itẽ beatitudo cõſiſtit in cõiunctiõe ad obie/
ctũ beatificũ. Sȝ illa cõiunctio ẽ relatio. Operatio
vero q̃d abſolutũ: ꝫ ⁊c. Cõfirmat̃ abſolutũ abſq; ↄ
dictiõe põt manere ſine reſpectu fundato in eo qd̃ ẽ
prius naturaliter tali reſpectu. Reſpect⁹ aũt ad ob/
iectũ fundat̃ in operatiõe: ꝫ operatio põt manere ſi/
ne tali reſpectu ad obiectũ. Sine tñ eo nõ ẽ btĩtudo
alioq̃n eẽt beatitudo ⁊ nõ i obiecto cognito btĩfico.
B ¶ Ex ratiõe btĩtudinis arguit̃ pmo diffinitiõe: ſcðo
ex obiecto: tertio ex pmanẽtia: quarto ex ſubiecto ⁊c.
Ex operatiõe arguit̃ primo a cã agẽte: ſcðo a cã ꝑri
ma q̃ ẽ habit⁹. Un̄ ſm pħm. 1. eth. Ad rationẽ bea/
titudinis ptinet ꝙ inſit ſm vitã pfectã. Alioq̃n etiã
beat⁹ nõ haberet finẽ oĩm deſideriorũ. Q: nõ tñ re
cte deſiderat̃ ab aliquo bene eẽ: ſȝ in illo bono pma
nere. Opatio aũt ẽ trãſiens ⁊ in fieri: ⁊ ita deratiõe
ſui nõ hȝ ꝙ inſit ſȝ vitã pfectã: igit̃ ⁊c. Preterea nul
lũ agẽs ẽ pfect⁹ ex hᵒ ꝙ p actionẽ ſuã aliq̃d ꝑducit:
operãs aũt ẽ quodãmõ cã ꝑductiõis ſue operatio
nis: ꝫ nõ ẽ ſimplr̃ pfectior p opationẽ. Eſt aũt bea
tũ pfect⁹ ſimplr̃ p beatitudinẽ: igit̃ ⁊c. Itẽ effectus
nõ ẽ pfectio ſimplr̃ ipſi⁹ agẽtis cũ agẽs ſit eq̃ pfectũ
⁊ ſit vniuocũ vel pfecti⁹ effectu ſi ſit equiuocũ. Pre/
terea beat⁹ nõ ẽ cã ſue beatitudinis. Aliter beatifica
ret ſe ſi eẽt cã ſue btĩtudinis: qd̃ ẽ ipoſſibile i oĩ crea
tura qd̃ ſe poſſet beatificare. Tñ agẽs ẽ cã ſue opa/
tiõis: ꝫ ſi operatio eẽt btĩtudo tũc agẽs ſe beatifica/
C ret. ¶ In oppoſitũ ẽ ariſto. 1. eth. Felicitas ẽ opti/
ma opatio ⁊c. Et in. x. eth. ſpecificat in qua opatiõe
ſit beatitudo deducẽdo ꝙ dij quos arbitramur feli
ciſſimos: ex quo eos oẽs viuere ſuſpicati ſunt: etiam
nõ dormire: ſȝ operari. Quare dei opatio beatitudi
nis differens ſpeculatiua vtiq; erit. Quaſi dicat ꝙ
ſpeculatiua operatio dei facit differre alias opatio
nes a beatitudine hoc ẽ in ſpeculatiõe dei ſtat btĩtu
do. Itẽ aug. primo de doct. xp̃ia. Summa merces ẽ
vt ipſo pfruamur deo: ſumma aũt merces ẽ btĩtudo
D ſm ipm. Frui aũt ẽ operatio: igit̃ ⁊c. ¶ Pro declara
tiõe hui⁹ q̃ſtiõis ponent̃ aliq̃ concluſiões. Prima eſt
iſta inter oĩa nature itellectuali appetibilia: ẽ aliq̃d
eſſentialiter ⁊ ſimplr̃ ſupremũ. Probat̃ q: in appeti
bilib⁹ ẽ ordo eſſentialis. Et nõ ẽ in tali ordine ꝑceſ
ſus in ĩfinitũ: ꝫ deuenire ẽ ad vnũ quo adepto nihil
ampli⁹ poſſit appeti. Scða cõcluſio cuilibet nature
intellectuali ſupremũ appetibile ⁊ ſolum illud ẽ ſim
pliciter propter ſe volenduȝ. Et exponitur quid eſt
ſimpliciter propter ſe volendum. ſ. cui repugnat ex
natura eius qd̃ ſit ꝑpter aliud volẽdũ. Un̄ ſi appe
tit⁹ ſenſitiu⁹ aliq̃d appetit ꝑpter ſe ita ꝙ nõ ꝑpter
aliud hoc ẽ ſm q̃d: q: ex imperfectiõe potẽtie nõ po
tentis illud appetere ꝑpter aliud. Si aũt ex pfectiõe
obiecti cui repugnaret appeti ꝑpter aliud. Expono
cuicunq; nature intellectuali eſt volendum ⁊ cuicũ/
q; voluntati ad propoſituȝ eſt nature intellectualis
Quaſi dicat ꝙ habere voluntatẽ ⁊ eſſe nature intel
lectualis conuertũtur. Et per conſequens bruta nõ
habent volũtatem. Concluſio pȝ q: inter volubilia
aliquid eſt propter ſe volendum: q: ſi quodlibet ꝓ/
pter aliud erit proceſſus in infinitum: ꝫ eſt vnum ſu
premum per ſe ſimpliciter volendum. ¶ Tertia con E
cluſio nulla natura intellectualis vltimate et pfecte
conficitur niſi in habendo ſupremum appetibile. Et
hoc perfecte ſm modum poſſibilẽ ſibi habẽdi illud
Probatur q: natura intellectualis nata eſt vltima/
te ⁊ maxime perfici in eo ſolo qd̃ eſt ſibi ꝑpter ſe vo
lendum: ꝫ non poteſt vltimate perfici niſi illo habi/
to: ergo eſt poſſibile ab ea haberi: q: non habito nõ
poteſt beatificari: cum ſit beatificabilis: ꝫ poteſt ha
beri. ¶ De nomine autẽ beatitudinis hic preſuppo F
nitur notum a pħis loquentibus de ea ꝙ beatitudo
eſt bonum ſufficiens: q: excedens defectum vel indi
gentiam. Eſt ⁊ bonum perfectum ⁊ completum exce
dens imperfectionem ſeu diminutionem. Bonuȝ au
tem vltimatum excedit tendentiam ⁊ ordinabilita/
tem ad aliud completius bonum. Quia vltimatum
bonum eſt completum nec ab alio poteſt compleri
Aliter non eſſet vltimum bonum. Intelligenduȝ ta
men circa iſtam concluſionem ꝙ in entibus eſt ali/
qua perfectio pma: aliqua ſcða vel q̃ſi ſcða. Prima
eſt quando nihil deficit pertinens ad eſſe primũ. Se
cunda eſt quando nihil deficit ad eſſe ſecundũ. Hec
etiã pfectio ſcða quedã eſt intrinſeca nec cõiũgit cũ
perfectiuo extrinſeco. Quedam vero ſic eſt intriſeca
ꝙ in hoc perficit: q: coniungit perfectiuo extrinſeco.
Nec mirũ ꝙ aliquid perficiatur in extrinſeco: q: ac
cipiẽdo extrinſecũ ⁊ maxime ſi eſt pfectio ſe hñs ad
vlteriorẽ pfectionẽ quã poſſet habere in ſe ⁊ ad ſe.
Iſto eñ mõ ignobiliora pficiũtur in nobilibus: nõ
exiſtendo illa realiter: nec habẽdo illa formaliter in
herẽtia: ſȝ attingẽdo illa. Et ſic habẽdo mõ ſibi poſ
ſibile habẽdi. Un̄ cui⁹ appetit⁹ eſt reſpectu ignobi/
lioris q̃ ſit natura ſua: ille nõ pficit̃ in extrinſeco ni
ſi ſm q̃d. In voluntate etiã licet ſit aliqua perfectio
appetibilitatis ignobilioris: nõ tñ ſuprema extrin/ G
ſeca. ¶ Si aũt aliqua natura pficiat̃ in nobiliori ſe
nõ ſuprema: neceſſe ẽ dare aliquã naturã q̃ imedia/
te pficiat̃ in ſupremo pfectiuo extrinſece: q: nõ ẽ pro
ceſſus i infinitũ in pfectibilib⁹ ⁊ pfectiuis. Suprema
ꝫ ſaltẽ pfectibilis nõ pficit̃ niſi in ſupremo pfectiuo
extrinſeco. Tota aũt natura intellectualis ẽ ſm iſtã
rationem ſuprema. Sicut pȝ ex ſcða cõcluſiõe. Nec
oportet ſm ordinẽ naturarũ pfectiua extrinſeca cõ/
pletiue perficientia: ſed ſufficit ꝙ perfectiones intri
ſece ſcða: contingentes cuȝ perfectiuo extrinſeco: ea
dem correſpondeat gradibus perfectionum prima/ H
rum. ¶ Licet autem in ſubſtantijs prima perfectio
ſit ſimpliciter perfectior quacunq; perfectione ſcða
intrinſeca: tamen non eſt vltimata perfectio: q: ipſa
habita adhuc expectatur ⁊ appetitur vlterior perfe
ctio. Secunduȝ etiam ⁊ ſi non in ſe formaliter tamẽ
vt immediat⁹ coniungit perfectiori: eſt quodãmo/
do appetibilior perfectio perfectione prima inq̃tũ

eſt immediacius ad appetibile extrinſecum: q̄ᵒ ma-
I gis appetitur ꝙ̄ eſſe proprium intrinſecum. ¶ Spe-
cialiter tamen iſtud eſt verum de voluntate. Q2 qui-
cunq̄ȝ alius appetit⁹ appetit extrinſecum ꝓpter na-
turam cuius eſt appetitus. Et ideo non cōiungit ali-
cui ſimpliciter appetibiliori ꝙ̄ ſit eſſe nature cui⁹ eſt.
Uoluntas autem coniungit appetibiliori et in ſe ⁊ ſi-
bi ꝙ̄ ſit natura cuius eſt. Iſta ergo concluſio ſaltem
de voluntate: non tantum vera eſt ꝙ̄tum ad hoc q̄ᵒ
dicit vltimate perfici: ſed etiam perfectione maxime
appetibili perficiet perfectione maxima: loquendo
de extrinſeco perfectiuo: ⁊ participatiue de intrinſe-
co inq̄ᵗum coniungit illi extrinſeco. Sicut perfectū
K diſtinguitur ita ⁊ bonum. Unde licet quodcunq̄ȝ ens
ſua entitate ſit bonum bonitate prima: non tantum
bonitate ſcḋa. Et de iſta preciſe videtur boetius tā-
gere in libello ſuo de ebdomadibus: vbi vult ꝙ bo-
nitas ſit accidens: ⁊ ꝙ res in eo ꝙ ſunt res non bo-
ne ſunt. Iſtaȝ autem ſcḋam bonitatem ſignanter ex-
primim⁹ huic rei bene eſſe. Uñ iuxta tertiā cōcluſio-
nē pȝ iſta ꝙ nulli volūtati vltimate ⁊ cōplete bene ē
niſi habito illo quod eſt ſibi propter ſe volendum.
Et hoc perfecte eo mō quo ſibi poſſibile eſt haberi.
L ¶ De ſcḋo. ſ. de noīe btītudinis hic ſupponit̄ notū
apud pħos loquētes de ea ꝙ btītudo ē bonū ſuffi-
ciens excedēs. ſ. defectū vel indigentiā. Eſt bonū ꝑ-
fectū vel cōpletū excedēs imperfectionē ſeu diminu-
tionē. Eſt bonū vltimatū excedēs tendentiā ⁊ ordi-
nabilitateȝ ad aliud cōpletius bonum: quo habito
complete bene eſt habenti. Et ſine tali beatitudine
non eſſet ſufficiens bonum: ſed quaſi vacuum ⁊ ple-
num. Et ideo beatitudo magis pertinet ad perfectio-
nem ſcḋam ꝙ̄ primam: inq̄ᵗum coniungit cum per-
fectiſſimo extrinſeco. Et ex dictis poſſet diſtingui bea-
titudo ſimpliciter ⁊ ſm quid. Ut illa ſit beatitudo
ſimpliciter que eſt perfectio ſecunda: immediate con-
iungens obiecto extrinſeco perfectiſſimo ⁊ nobiliſſi-
mo. Beatitudo vero ſm quid eſt coniungens obiec-
to minus nobili perfectiuo: ⁊ ſiquidem nobiliori ꝙ̄
natura que coniungitur: magis accedit ad rationeȝ
beatitudinis ſimpliciter. Si auteȝ minus nobili: ma-
gis recedit ab ea. ¶ Dicitur ergo ad queſtionem ꝙ
M beatitudo conſiſtit in operatione vel eſſentialiter ſi
beatitudo accipiatur pro perfectione que eſt ratio
coniunctionis ad obiectum beatificum vel proxime
fundamentum. Si vero beatitudo accipiatur cōium-
ctiue: ita ꝙ excepta relatione ad obiectum beatificū
vltimata perfectio intrinſeca beati: ⁊ proxima obie-
cto beatifico: eſt operatio. Hoc probatur: primo nul-
la perfectio intrinſeca eſt beatitudo niſi pro quanto
immediate coniungit perfectiuo extrinſeco: q̄ᵒ eſt ob-
iectum beatificum. Sed excepta relatione: operatio
eſt immediate coniungens: igitur. Maior patȝ: quia
nō pōt eē alicui cōplete ⁊ vltimate beatitudo niſi hñ-
do illud q̄ᵒ eſt ſibi ſumme volēdū. Et illud ē ꝑfectiſ-
ſimū extrinſecū vel quaſi extrinſecum. Et dico qua-
ſi ꝓ deo vbi obiectū btīficū ē idē cū beato. Nō autē
ꝑfectiſſime illud ſumme volēdū appetit̄: niſi imme-
diate coniungatur illi. Uñ beatum eſſe: eſt ſumme ſi-
bi bene eſſe. Ergo nullius beatitudo conſiſtit in ali-
quo: niſi quo perfectius ⁊ immediatius coniungitur
illo ſumme volendo. Minor probatur: quia nec po-
tentia nec eſſentia coniunguntur illi perfectiſſimo ex-
trinſeco niſi per operationem: que talis perfectio in-
trinſeca eſt: quia cum non conſiſtit in ſe ⁊ ad ſe: ſed ꝑ
ſe tendit in obiectum. ⁊ immediate: excludendo quā-
cunq̄ȝ formam abſolutam mediā. Ideo patet ꝙ bea-
titudo conſiſtit in operatione attingente immediate
obiectū maxime volendū ⁊ per ſe appetēdū: in quo
conſiſtit oē bene eſſe illius qui attingit tale obiectū
in quo omne bonuȝ conſiſtit. ¶ Ideo reſpondetur N
ad argumēta. Ad primū de auguſtino dicitur ꝙ nō
eſt diffinitio propria: ſed deſcriptio Et in illa deſcri-
ptione: ly q̄cq̄d vult: non accipit̄ diſtributiue ꝓ vo-
litis formaliter. Sed ꝓ aliquo vero in quo ſunt oīa
vnitiue recte volita vt ſit ſenſus beat⁹ eſt q̄ hȝ ꝑfe-
ctionē ſm modū ſibi poſſibilē: aliq̄ᵒ obiectū ꝓpter
ſe volendū: in quo habet vnitiue ⁊ eminēter q̄cquid
poteſt recte velle. Et ex iſto intellectu concluditur ꝓ-
poſitum ꝙ per operationem habet homo quicquid
vult: quia ex volitione ⁊ intellectione cōiungitur illi
ſummo in quo ſunt oīa intellecta ⁊ recte volita. Ad
boetij auctoritateȝ. Oportet exponere: vel q̄ᵒ nomē
beatitudinis eſt equiuocum. Uel ad perfectionem fi-
nalem ſeu completiuam extenſiue vel intenſiue acce-
ptam. Et iſta deſcriptio eſt beatitudinis accepte ſm
totalitatem extenſiuaȝ. Uel oportet dicere ſi accipia-
tur ſm totalitatem intenſiuam ꝙ eſt ſtatus ꝑfectus
aggregatione oīm bonoruȝ: in vno bono eminēti: ⁊
vnitiue cōtinente oīa bona. Et in illo eſt ſtatus oīm
bonorum. ¶ Ad ſcḋm dicitur ꝙ hoc nomē beatitu- O
do pōt accipi pro relatione cōiunctionis: vel ꝓ fun-
damēto proximo illius cōiunctiōis. Ad cōfirmatio-
nem cōcedit̄ ꝙ q̄cunq̄ȝ ꝑfectio ſcḋa in creatura: q̄ eſt
abſoluta forma abſq̄ȝ contradictione poteſt eſſe ſine
relatione cōiunctionis ad obiectum beatificum. Sȝ
cum hic ponitur talis ratio beatitudinis intrinſece
q̄ᵒ non poſſet eſſe ſine coniunctiōe ad obiectum bea-
tificum: ſequit̄ ꝙ beatitudo includit abſolutū ſimul
cuȝ relatione coniunctionis. Si eñ beatū eſſe: quid-
ditatiue: eſt ſic habere obiectum beatificum: ḡ beati-
tudo eſt talis habitio illius obiecti. Talis autem ha-
bitio obiecti vel includit ſimul abſolutum ⁊ reſpectū
vel eſſentialiter dicit reſpectuȝ ⁊ neceſſario cognotat
abſolutū. Q2 ſi eſſentialiter diceret abſolutū: nō ne-
ceſſario cognotat reſpectū q̄ eſt poſterior abſoluto.
¶ Ad quartum de permanere videbitur in q̄ſtione
de ſecuritate. ¶ Ad quintū cōcedit̄ ꝙ beatitudo nō
conſiſtit in actione de genere actionis. Et ꝙ illa nō
eſt perfectio ſimpliciter agētis nec talis operatio vt
eſt beatitudo non eſt actio talis. ideo actio eſt equi-
uoce accepta. Et etiā mutatio de non beato ad bea-
tum non eſt de non agente ad agenteȝ: ſed de nō ope- P
rante ad operantem. ¶ Ubi ſciendum ꝙ ꝑfecta co-
gnitio ⁊ perfecta fruitio ſunt de eſſentia beatitudinis
Unde cognitio eſt operatio ⁊ actio immanens. Ta-
lis autem actio immanens non dicitur actio de ge-
nere actionis ex eo quia nihil ꝓducit extra ſe. Ideo
melius dicitur operatio ꝙ̄ actio. Quia intellectus
operatur circa obiectum intelligibile nihil reale ꝓ-
ducendo in obiecto exteriori. Iſta autem operatio
que eſt circa obiectum beatificū inq̄ᵗū eſt ab intelle-
ctu non eſt beatitudo: ſed inq̄ᵗum coniungitur ſum-
me volubili in quo cōtinent̄ oīa deſiderata: ⁊ talis
opatio ſeu cognitio illuſtrat̄ lumine glīe: tūc hȝ ra-
tionē beatitudinis create. Inq̄ᵗū aūt talis opatio

terminatur ad obiectum beatificū a quo ꝓcedit oīs beatitudo. Tunc talis beatitudo obiecti vocat̄ beatitudo increata que attingit̄ ꝑ opationē attingentē tale obiectum. Et ſicut dico de intellectiua opatōe ſic de volūtatis fruitione: q: volūtas ꝑ charitatem ⁊ dilectionē cōiungitur obiecto ſummevolito ⁊ deſiderato: tñ volūtas talis non pōt cōiungi ſumme volito: niſi ꝑ illuſtratōem obiecti beatifici. Ideo tā fruitio ꝙ̄ cognitio beatifica cōſiſtit in opanōe illuſtrata lumine glorie. Si aūt beatitudo ꝯſiſtat principalius in opatiōe intellectꝰ vel volūtatis poſtea videbit̄. Tñ vtraqꝫ operatio eſt actiua ⁊ paſſiua: tñ ꝑfectior eſt in recipiēdo ꝙ̄ in agendo ex ſui opatio
Q nis ꝓductione. ¶ Ideo poteſt dici ad vltimū argumētum: cum ōr ꝙ btūs nō eſt cauſa ſue btitudinis. dico ꝙ nō eſt cauſa totalis ſed bñ partialis: inꝗ̄tū ꝓducit opationē. Sed ibi nō cōſiſtit beatitudo niſi talis operatio cōiungat̄ obiecto beatifico ⁊ illuſtretur lumine glie. Ideo beatus nō eſt cauſa principalis ſue beatitudinis: ſed cā partialis. Et ſic beatitudo eſt operatio coniuncta obiecto beatifico ꝑluſtrāte lumine glorie talē opationē. Et ideo effectꝰ pōt eſſe nobilior ſua cauſa eq̄uoca partiali. Sicut beatitudo in intellectu vel volūtate: ꝙ̄ maxime ſm̄ illos qui ponunt potentias eſſe anime accidentia.

¶ Prima concluſio.

A Beatitudo primo perficit potentiam ꝙ̄ aie eſſentiā. Iſta cōcluſio ꝓbat̄ ꝑ predictā q̄ſtionē in qua ꝓbatū eſt ꝙ btitudo ꝯſiſtit in opatione. Opatio autē mediatius perficit potētiam ꝙ̄ eſſentiam: q: operatio non competit eſſentie niſi mediante potētia: vt patet ex .ij. de aīa. ⁊ .ix. metha. Ubi ſciendū ꝙ fuit opinio dicētium ꝙ beatitudo principalius perficit eſſentiā ꝙ̄ potētiā Qō ſic ꝓbāt. Beatitudo ꝯſiſtit principalꝰ in obiecto qō eſt beatitudo inꝗ̄tū eſt bonū volūtatis create. Ipa aūt aīa vel natura angelica: mediāte voluntate transformatur: vt cōuertat̄ in illud ꝓut poſſi-
Dioniſiꝰ bile eſt. Et h̄ vi amoris ſm̄ qō vult Dion. ꝙ amor eſt virtꝰ trāſformatiua ⁊ cōuerſiua amātis in amatū. Et hugo ſuper illud: calidū acutum ⁊ ſup feruidum: amor vnū te facere vult cū ipo amato: ⁊ poſt delectatio ſe ingerit: vt ſi fieri poſſit: hoc ipm ſit qō ipe quē amat. Quod ſic ꝓbat̄ miro quodāmodo ꝑ vim amoris expelli incipiat: et exire a ſe ex hijs ſit vt iſte amās exeat a ſe: ⁊ eſſe incipiat qō amat. Nō poteſt aūt fieri niſi ꝑ circūinceſſionē nō aie vel nature create illabentis deitati. Sꝫ ecōuerſo deitatis illabētis in aīa: vt in natura tali nihil appareat niſi diuine diſpoſitiones: imo ne appareat eſſe aliud ꝙ̄ deus: ſicut ferrū cādēs in igne lucet ⁊ ardet vt ignis
B quaſi vt ſic nō appareat aliud eſſe ꝙ̄ ignis. ¶ Et h̄ modo intelligendo ſic arguūt ꝓ ꝯclōne. Cum beatitudo ſit ꝑ illapſum ſeu circūinceſſionē obiecti beatifici reſpectu obiecti beatificabilis. Et iſte illapſus potius ſit in eſſentia ꝙ̄ in potētijs. Nā ex illapſu in eſſentiā redūdat vel deriuat̄ in potētias: nō aūt ecōuerſo. Q: a priori ſit deriuatio vel redūdātia in poſterius: nō ecōuerſo ſeu ſit ibi ordo rei vel rationis illud eſt principalius tale a quo aliud eſt tale ⁊ nō ecōuerſo: ſequit̄ igit̄ ꝓpoſitū. Itē glia eſt gr̄a ꝯſummata: gr̄a aūt principalr̄ eſt in eſſentia aie: ⁊ redundat in potētijs ſub rōne habitꝰ ⁊ virtutis: ḡ ⁊c̄. Itē iuſtitia diſtributiua reſpicit dignitatē retribuentis ſm̄ ꝓportionē geometricam vt .ſ. magis digno plꝰ tribuatur. Sed natura intellectualis nobilior eſt ⁊ dignior ſua potētia: ḡ priꝰ btificat̄ natura ꝙ̄ potētia. Addit̄ ab iſto opināte .ſ. hērico de gādauo quolibe. xiij. q. xij. ꝙ ꝑceptio huiꝰ beatitudinis nō conuenit eſſentie niſi ꝑ potētias. Per intellectū quidem ipam cognoſcendo. Per volūtatē aūt ipam deguſtādo. Dicēte Hugone ſup. vij. c. vbi ait: duo ſunt cognitio ⁊ amor: cognitio illuminat: amor tanꝙ̄ refectio ſatiat. In hijs beatitudo conſiſtit cognoſcere ⁊ E
amare bonū. ¶ Opinio pꝛioꝝ eſt in ꝯ̄trium iſtius opinōis. Uñ ſm̄ intētionē pꝛioꝝ: btitudo hoīs vel angeli nō reſpicit ipam eſſentiā: ſꝫ iſtimodo potētiā mediāte opatione. Sed hoc dixerūt: q: nō viderūt veram beatitudinem. Q: vera beatitudo ꝯſiſtit nō in actu voluntatis ⁊ intellectus. Sed principalius in ipo obiecto. Et hoc ꝑ illapſum vel circūinceſſionem vt dictū eſt in queſtione. Cōtra iſta arguit doctor ſubtilis. Primo ſic. Deus non aliter ſe hꝫ in ſe Scotus.
nunc ꝙ̄ primo. Nec aliter illa videt̄ huic aie vel angelo nunc ꝙ̄ prius ꝯſiderando preciſe eſſentiā hinc inde: quia ſm̄ illum illapſum eſſentie diuine in eēntiā creature: eſt ſimplr̄ vniformitas manēte eſſentia creature. Ergo ſi eſt aliqua nouitas i aīa btā oportet ꝙ hoc ſit ꝑ aliquē effectū creatum a deo in illa eſſentia. Ille aūt effectꝰ ōr beatitudo eius formalr̄ Et nō poteſt eſſe principalr̄ in eſſentia vt diſtinguit̄ a potētia: q: tunc eſſet actꝰ primus. Per nullū aūt actum primū diſtinctū a ſecundo pōt creatura immediate attingere eſſentiā beatificam. Preterea: nihil mutatur ꝓprie niſi nouū aliquid ſibi inhereat formaliter. beatus aliter ſe habet nūc ꝙ̄ prius cū non eēt btūs. Ita ꝙ mutat̄ de miſia ad btitudinē. Eſſentia aūt diuina ꝑ quēcūqꝫ illapſum nō eſt forma eiꝰ cui illabit̄: ḡ oportꝫ aliq̄d aliō ineſſe quo forālr̄ ſit btūs. ¶ Itē ille illapſus eſt prior natura quacūqꝫ opatōe cū ſit ſm̄ aliquē actū pͥmū: ḡ abſqꝫ ꝯ̄dictione poſſet eſſe ſine opatiōe. Et ꝑ ꝯ̄ns nō operās: ſꝫ D
ſe habēs ⁊ dormiēs poſſet eſſe principalr̄ btūs: qō hꝫ Ariſto. ꝓ incōueniēti .xij. metha. Que aūt adducunt̄ ꝓ opinione. Quedā ſunt ꝯ̄ eā. Pro ea aūt nulla allegata cogūt. Nā primo modo ponendi videt̄ ꝯcludere: ꝙ iſte illapſus ſit primo i potētia ⁊ ita btitudo pͥcipalr̄ eſt in potentia. Probatio añcedētis Dicit eñ ꝙ ꝑ amorē ꝗ eſt vis trāſformatiua amās incipit exire a ſe. Et eſſe illud qō amat qō non pōt fieri niſi ꝑ circūinceſſionē vel illapſum. ¶ Ex hoc
ſequit̄ ꝙ ꝑ amorē ſiat iſta circūinceſſio vel illapſus E
amati in amantē. Cōſtat aūt ꝙ amor vel dilectio de quibus loquit̄ Hugo ſunt ꝑ ſe potētie volūtatis ſiue volētis. Iſtud etiā dictū. Exire a ſe methaphiſicū ſicut appꝫ ꝑ ph̄m in politicis. Nihil eñ minꝰ aliq̄d eſt illō qō fuit: q: amat aliud. Res aūt hmōi methaphiſice ⁊ ſimiliū: h̄ eſt acceptando vel appreciādo verꝰ eſt amās amato ꝙ̄ ipſemet. Et ꝗ̄cedo in illo. Et hūc intellectū plane dicit Hugo vbi priꝰ. Qui ſolū inꝗ̄t appetit qō amat etiā ſeipm deſpicit in cōparatiōe illiꝰ qō amat. Et hoc eſt qō dicit Au- Auguſtinꝰ
guſt. .ix. de ci. dei. c. vlti. Ciuitatē dei fecit amor vſqꝫ ad cōtēptū ſui .ſ. amātis ꝓ tāto egit̄ amās exit extra

ſe:q; ſuũ eſſe parũipendit in cõparatiõe amati. Ita ꝙ magis deſtruit eſſe ſuũ ꝙ̃ amati. Q: vellet mori ꝓ amato. Sed ex hoc non ſequitur aliqua circũinceſſio ſiue illapſus ſicut iꝑe arguit. Primo ratio nõ cogit. Pꝫ ex dictis: q: ꝓcedit ex rõne iſti⁹ illapſus Iſtud etiã qđ in btitudine eſt q̃dã ſpãlis illapſus: ille nõ eſt eſſentie diuine:in hanc eſſentiã vt eſſentia ſed eſſentia diuine vt obiecti beatifici in hanc vt attingentẽ ipam vt obiectum attingit. Eſt aũt talis attingentia principalius ꝛ imediatius per potẽtiã.

f ❡ Qđ aũt ſit arguit̃ ibi de redũdãtia q̃ a priori in poſterius ꝛ nõ ecõuerſo non cogit: q: nihil ꝓhibet aliquid reſpectu eiuſdẽ eſſe prius ꝛ poſterius. alio ꝛ alio modo. Et eo modo quo aliquid pri⁹ eſt: põt illud qđ eſt ſibi ꝓpriũ redũdare ab iꝑo in aliud qđ tali modo eſt poſterius ſicut licet eſſe redũdet in calorem a ſubſtantia: tñ calefacere ecõuerſo conuenit ſubſtantie a calore. Si igit̃ eſſet prioritas eſſentie reſpectu potẽtie: hec eſt redũdãtia actus primi pficientis eſſentiã potẽtie q̃ eſſentialiter eſt eadẽ cũ ẽẽntia. vel ſaltẽ pficeret actũ primũ potẽtie. Tñ actus ſecũdus q̃ primo cõuenit potẽtie: redũdabit in eſſentiã ꝑ potẽtiã. Põt ex hoc argui oppoſitũ ſic. Illud eſt principalius a quo aliquid redũdat in aliđ. Sꝫ beatitudo redũdat in eſſentiã vt eſt ab ipſamet: vt eſt potentia: ſicut ꝛ attingere obiectũ btificũ tali ordine cõuenit eſſentie ꝛ potẽtie. Scđa rõ nõ cogit: loquẽdo eñ de pficere formaliter: hec eſt falſa. Eſſentia diuina principalius pficit eſſentiã ꝙ̃ potentiam Q: deus vt illabẽs eſſentie nõ pficit eã formaliter: ſed tantũ ſicut aliqua cã extrinſeca illabens aũt potentie pficit eã tanq̃ cauſa extrinſeca vt obiectũ. Et pficit eã formaliter ꝑ formã createã q̃ eſt opatio illuſtrata numine glie: attingẽs eã vt obiectũ. Si aũt loquamur de perficere q̃litercunq; informãdo vel aliter accipias ꝙ ꝑ illapſum eſſentia verius pficit aiam ꝙ̃ potẽtia. Si v̑o cõcederet̃ nõ ſeq̃ret̃ ꝓpoſitũ. Nã iſtđ pficere ꝑtinet ad actũ ꝑmũ: ꝛ illđ nõ ẽ pficere btificũ. Et ſi dicas mihi: ſufficit mihi ꝙ ſit verius

g pficere ꝙ̃ aliquid pficere actu ſcđi. ❡ Ex hoc eñ ſequitur ꝙ eſſentia erit principalius pfecta nobiliori pfectiõe ꝙ̃ potẽtia: ꝛ beatitudine etiam nobilior vel aliqua ꝛ pfectior ꝛ nobilior ꝙ̃ beatitudo. Rñdet̃ ꝙ ſubſtãtia eſt magis ens quocunq; accidẽte: ex. vij. metha. Igit̃ ẽẽntia angeli vl' aie eſt ſimpl'r pfectior ſua beatitudine inherẽte q̃ accidẽs eſt. Igitur nõ eſt incõueniẽs ꝙ aliqua pfectio q̃ eſt actus primus aie vel angeli in eſſe ſubſtãtiali: ſit verior eius pfectiuo: q: intimior ſit in ſe: etiã nobilior pfectiuo: ꝙ̃ beatitudo vel aliqua ꝑtinẽs ad actũ ſecũdũ. Tñ beatitudo ẽ nobiliſſima pfectio ſcđa ſicut dictũ eſt. Sed quacũq; ſcđa ẽ aliqua prima ſimpl'r nobilior in creaturis: vbi ſcđa ꝛ prima ſunt res diſtincta. Põt etiã negari illa ꝓpoſitio ꝙ deitas ꝑ illapſum verius pficit eſſentiã ꝙ̃ potẽtiã: q: illapſus in eſſentiam vt eſſentia eſt quodãmõ gñalis: eſt toti creature licet vnicuiq; ꝓporcionabil'r ſm ſuũ gradũ entitatis. Sed ille q̃ eſt eſſentie vt obiecti in potẽtia eſt ſpecialis nature nobiliſſime. Eſt g̃ aliquis illapſus nobilior illo lapſu q̃ eſt in eſſentia ad eſſe: ſic princi

h palius eſſentie ꝙ̃ potẽtie ſicut ꝛ eſſe. ❡ Sed contra hoc arguitur. Q: illapſus eſſentie vt obiecti preſupponit illapſum eſſentie vt intimantis ſe potentie.

Illud aũt eſt pfecti⁹ a quo aliud dependet: nõ ecõuerſo. Rñdet̃ ꝙ nõ. Nõ eñ oĩe prius gñatione eſt prius pfectione ex. ix. metha. Iſta autem preceſſio illapſus per intimationẽ ad illapſum in rõne obiecti non ꝓbatur prior niſi gñatione. Non eſt enim neceſſaria cauſa effectiua poſterioris: q: ille qñ ſecundus haberi non põt ſicut in via iſtaꝝ duaꝝ rationum ad primã. Prima videt̃ verior ꝛ ſatis ſoluit ꝙ aliquis illapſus ſimpl'r non eſt beatificus. Alius ſimpl'r minus pfectus eſt beatificus. Exẽplũ. Perfectiſſim⁹ illapſus eſt in naturã humanã vt pfectionali'r vnita v̓bo: nec tñ iſte eſt formal'r btificus: vt apparebit in. iij. collectarij. Et declarat doctor ſubtilis in. iij. diſt. ij. ꝙ̃ꝙ̃ iſte dicat ꝑrium haberi ab eo vbi ſupra. Illapſus aũt dei ĩ michaelẽ q̃ eſt ſimpl'r minus pfectus eſt beatificus. Scđa ratio ducit̃ ad oppoſitũ: q: gratia imediate pficit potẽtiam ꝛ non eſſentiam: vt declarabitur in. ij. collectarij ſpiritu magno concedente: quia forma perficiens actum vt indifferens ad plura indifferenter perficit ipſum in ordine ad illa plura: ſicut ſi aliqua forma pficeret ſolem inq̃tum eſt illimitate actionis reſpectu oĩm inferioꝝ indifferenter iꝑm perficeret ad vnã actionẽ ꝛ aliã. Gratia aũt non pficit aiam indifferenter in ordine ad intellectionẽ ꝛ volitionẽ: ſed ſolũ in ordine ad volitionẽ. Primo iꝑa eñ eſt purgata ꝛ nulla alia niſi ab ipſa. ❡ Si inſtitet̃ maiori ꝓpter illđ i

indifferenter ſaltem iꝑa eſt vera: ꝙ forma perficiens actum vt illimitatum ad plures actiones: non perficit ipſum preciſe in ordine ad vnam actionem: q: ſtatim ſequeretur oppoſitum ſubiecti: ſcilicet ꝙ pficit illud vt limitatum et determinatum ad actionẽ vnam. Grata autẽ preciſe perficit animam ad intellectionem ꝛ volitiõem: ita ꝙ intellectio precedẽs volitionẽ non eſt grata nec meritoria. Sequẽs etiã intellectio poſt volitionẽ non eſt grata niſi ſit imperata a volitiõe grata. Quarta ratio ducitur ad oppoſitum: quia cui debetur maius bonum ei reddendum eſt eo modo quo magis ſibi poteſt eſſe bonũ Sed anime magis poteſt eſſe bonum beatitudo ꝙ ſi ſit in potẽtia ꝙ̃ ſi eſſet in eſſentia immediate: ſicut magis bonum eſt aiam videre deum per intellectũ ꝙ̃ ꝑ eſſentiã vt eſſentia: q: videre nõ eſt natũ eſſe bonum eius niſi per intellectum: ſic non eſt natum eſſe eius bonum habere obiectum beatificum vt beatificum: niſi per potentiam attingentem ipſum per operationem. Quod additur ibi ꝙ perfectio beatitudinis principaliter competit potentie: videtur cõcludere oppoſitum ꝓpoſiti: quia perceptio obiecti beatifici vidẽdo ꝛ deguſtãdo: nõ eſt accidẽtalis vel adueniens beatitudini ſicut dicit Hugo in auctoritate quã adducit. In hũs inq̃tum cõſiſtit beatitudo cognoſcere ꝛ amare bonũ. Probat̃ etiã rõne. Q: eſſentialiter miſeria includit perceptionem obiecti diſcõuenientis loquẽdo de miſeria completa que eſt cum pena Principalis enim pena conſiſtit in triſtitia: que per ſe conſequitur perceptionem obiecti diſconuenientis. Ergo perceptio obiecti conuenientis non conſequitur beatitudinem: quia tunc beatitudo non eque neceſſario delectaret ſicut miſeria cruciat. Quod additur de pbĩs: non videt̃ ꝓbabile eis contradicere in iſtis: primo noto de beatitudine ꝙ ꝯſiſtit in operatione vel non: licet ibi errauerunt:

Uel potius non attigerunt in quo obiecto: vel ma/
gis ſub qua ratiõe ſit beatitudo: tamen iſtud primũ
notum in quo ſit perfectio finalis creature rationa
lis. An ſcʒ in potentia vel eſſentia: quorũ diſtinctio
nem habem⁹ ab eis an in operatione vel in habitu
que ſimiliter habem⁹ ab eis. Non eſt veriſimile eos
L latuiſſe. ¶ Ad queſtionẽ ergo dicit doctor ſubtilis
lib. 4. d. xlix. q. 2. ꝙ duplex põt eſſe intellect⁹ que/
ſtionis. Un⁹ ſupponẽdo ꝙ alia ſit ꝑfectio eſſentie ⁊
alia potẽtie. Que illarũ ſit pricipaliter btitudo. Et
ſic videt̃ opinio ꝓdicta dicere: ꝙ ille illapſus q̃ ẽ in
eſſentia vt eſſentia q̃ eſt quodãmodo prior operatio
ne q̃ ẽ ꝑfectio potẽtie ſit pricipal'r beatitudo ſʒ hũc
intellectũ dicit ꝙ btitudo nõ cõſiſtit principal'r in eſ
ſentia: q᷑ nihil qd̃ ꝑficit eſſentiã vt eſſentia eſt diſtin
cta a potẽtia nõ põt eſſe niſi actus prim⁹: ⁊ forte nul
lus habit⁹. Nihil aũt tale põt eſſe principaliter bti
tudo: immo includit ↄ̃dictionẽ eſſe beatitudinẽ ſine
operatiõe. Nõ ſic actũ primũ ſine quocũq; actu ſecũ
do. Alius intellect⁹ queſtiõis põt eẽ talis. Ponẽdo
ꝙ eadẽ ſit ꝑfectio ⁊ vnica potẽtie ⁊ eſſentie: in qua
vnica cõſiſtat beatitudo: an illa vnica principal⁹ ꝑ
ficiat eſſẽtiã vl' potẽtiã. Et i p̃io itellectu ſit cõpara
tio duarũ ꝑfectionũ ꝑficiẽtiũ eſſẽtiã ⁊ potẽtiã: q̃ illa
rũ ſit principalior. In ſcd̃o intellectu ſit cõparatio
M eiuſdẽ ꝑfectiõis ad duo ſuſceptiua: qd̃ illorũ princi
pal⁹ ꝑficiat̃ illa ꝑfectiõe. ¶ In iſto ſcd̃o intellectu
videt̃ diuerſimode reſpondẽdũ ſm diuerſas opinio
nes de potẽtijs. Q᷑ ſi ponant̃ accidẽtia: tũc potẽtie
cũ principal⁹ ſit illud ꝑ qd̃ aliud ⁊ non ecõuerſo ⁊
poſſit accipi equiuoce: et poſſit pro cã priori ⁊ remo
tiore vl' ꝓ cã poſteriore ⁊ imediatiore. Primo mõ eſ
ſentia pricipal⁹ ꝑficit̃ q̃ q̃cunq; potẽtia. Scd̃o mõ
nõ q᷑ eſſentia ẽ remotior cã reſpectu cuiuſcunq; cui⁹
potẽtia ẽ cã. Sʒ potẽtia ꝓpinquior. Tñ iſtã opinio
nẽ doctor nõ credit eẽ verã nec etiã clarũ ẽ ꝙ idẽ eſt
pricipal⁹ reſpectu eẽ: ⁊ reſpectu cuiuſcũq; ꝑfectiõis
cõſequẽtis eẽ. Si q̃dẽ aliq̃d põt eẽ cã alicui⁹ i eſſen
do. ⁊ tñ illud aliud ꝑ nullã aliã cãm recipit: imo ſi eſ
ſet increatum reciperet a ſeipſo: ſicut de⁹ cã ẽ triãgu
li in eſſendo. Et tñ ſi triangul⁹ eẽt increatus a ſeipſo
haberet tres ⁊c. Et hoc maxime verũ ẽ vbi nõ ẽ pro
ceſſus in eodẽ ordine: puta ſi vnũ ſit pri⁹ in ordine
actiui ⁊ poſtea ſcd̃ʒ ẽ pri⁹ tertio i ordĩe paſſiui. ¶ In
N eodẽ etiã ordine nõ tenet niſi ſit prioritas eſſentialis
ſic intelligẽdo ꝙ incõpoſſibile ſit ꝙ ſcd̃m ſit pri⁹ ad
tertiũ niſi primũ ſit pri⁹ ad tertiũ. Sicut in cauſis ef
ficientib⁹ pʒ vbi poſterior põt efficere ſine priore: q᷑
prior nõ ẽ ſic eſſentialiter vel neceſſario prior. In ꝓ
poſito aũt receptiui nõ ſit talis prioritas eſſentialis
in recipiẽdo eſſentie ad potẽtiã: q᷑ ſi immediatũ re/
ceptiuũ poſſet ꝑ ſe eſſe ſine mediato: poſſet ꝑ ſe ꝑci/
pere illo nõ recipiẽte: nec mediate nec imediate. Ypo
ſtaſis aũt eſt neceſſaria ſupponẽdo iſtam ypoſtaſim
neceſſariam multis: ꝙ diſtinctorum abſoluta alter/
utrum poteſt eſſe abſq; contradictione ſine altero
Uidetur etiam ꝙ ſi illa opinio eſſet probabilis nul
lo tñ mõ eſſet concedendum ꝙ eſſentia principali⁹ i
O reciperet operationẽ q̃ potẽtia. ¶ Hijs aũt opiniõi
bus de potentijs pretermiſſis ⁊ equiuocationibus
eius. Quod eſt principalius. Dicit doctor ſubtilis.
ꝙ illud eſt ſimpliciter principalius reſpectu .a. qd̃
quocunq; per poſſibile vel impoſſibile circumſcri/
pto: eodẽ mõ ſe haberet ad a. Nihil aũt aliud ipſo
circũſcripto ſe haberet ad a. Iſta ratio ꝓbatur ex ra
tiõe primitatis. Q᷑ primũ ad aliq̃d ẽ quo circũſcri/
to nihil eſt tale ad illud. Qd̃libet aũt alio circũſcri/
pto ipſm eodẽ mõ ſe hʒ ad illud. Et primũ ſimpl'r ẽ
ſimpl'r pricipali⁹: hec ꝓ maiore ſint declarata. Nũc
aũt ſiue potẽtia ſit ꝑfectio vtriuſ cõtẽta in eſſentia:
ſeu ſit ps eſſential' ipſi⁹ eſſentie ſeu aliter ſic vl' ſic ſe
habeat: ſm diuerſas opiniões eſſentia nõ reciperet
btitudinẽ: circũſcripta ꝑ poſſibile vel ipoſſibile po
tentia. Eſſentia vero ꝑ poſſibile vel impoſſibile cir/
cumſcripta potẽtia: reciperet eã eo mõ quo ẽ ibi po/
tẽtialis principalitas re vel ratiõe. Potẽtia pricipa
lior recipit ⁊ ꝑ ↄ̃ñs beatitudo eaʒ principalius ꝑfi/
cit potẽtiã. Minor ꝓbat̃: q᷑ vt dictũ ẽ beatitudo cõ
ſiſtit in operatiõe ſm illã. Operatio aũt potentiã ꝑ
ficeret ſi ſola eſſʒ ſine eſſentia. Nullo aũt mõ eſſentiã
ſi ſola eſſet ſine potentia. Et ꝑ cõſequens beatitudo
principalius reſpicit potentiam q̃ eſſentiam.

¶ Primum documentum.

Vltim⁹ finis ẽ beatitudo hoĩs. Iſtd̃ A
documẽtũ ꝑ aug. 8. de ciui. ꝓbat̃. c.
tertio, Ubi dicit finis hoĩs quo q̃ſq;
cũ ꝑuenerit beat⁹ eſt: ꝗ vltim⁹ finis
vite humane ẽ beatitudo. Itẽ idem
Aug. 22. de ciui. in fine libri. Finis
noſter ẽ ꝑuenire ad regnũ cui⁹ null⁹ ẽ finis. Sʒ ꝑue
nire ad regnuʒ ẽ hoĩs beatitudo: ꝗ vltim⁹ finis vite
humane ẽ hoĩs beatitudo. Et ſi diceret̃: q᷑ vltim⁹ fi
nis vite humane: finis ẽ oĩm creaturarũ ſicut ĩ ſcd̃o
collectarũ patebit ſpũ magno cõcedẽte. Sʒ beatitu
do nõ ẽ finis oĩm creaturarũ: q᷑ multe ſunt creatu/
re q̃ beatitudinis nõ ſunt capaces: ꝗ finis vltim⁹ vi
te humane nõ ẽ btitudo. Itẽ finis vite humane ẽ q̃d
ꝑ ſe ſufficiẽtiſſimũ. Sed felicitas q̃ ẽ idẽ qd̃ btitudo
indiget bonis exteriorib⁹ ſm pħm. 1. eth. c. 12. Er/
go finis nature humane nõ ẽ beatitudo. ¶ Pro cu/ B
ius declaratiõe ẽ notãdũ ꝙ finis vltim⁹ vite huma/
ne: dupliciter ẽ accipiend⁹. Uno mõ ꝓ bono in quo
vltimo q̃eſcit homo. Alio mõ ꝓ q̃ete hoĩs in illo bo
no. Similiter beatitudo dupliciter põt accipi. Uno
mõ ꝓ bono in quo homo beatificat̃. Alio mõ ꝓ ꝑfe
cta cõiunctiõe hoĩs cũ illo bono q̃ cõiunctio ẽ hoĩs
beatitudo ſeu beatificatio accipiendo finẽ ⁊ beatitu
dinẽ primo mõ: beatitudo ⁊ vltim⁹ finis vite huma
ne realiter idẽ ſunt. Et ſimiliter finis vltim⁹ ſcd̃o mõ
accept⁹ ideʒ realiter ẽ cũ beatitudine ſcd̃o mõ acce/
pta. Sʒ differũt ſm rationẽ: q᷑ finis vltim⁹ dicit̃ in
q̃tũ nõ ordinat̃ ad vlteriorẽ finẽ primo mouẽs ap/
petitũ. Beatitudo dicit̃ inq̃tũ ẽ ſufficiẽtiſſimũ hoĩs
bonũ: et⁹ ſatians appetitũ. Ideo ſoluunt̃ argumen
ta. ¶ Ad primũ dicit̃ ꝙ vltim⁹ finis vite humane ĩ C
q̃tũ accipit̃ ꝓ obiecto in quo hõ q̃eſcit. Et ipſa beati
tudo ꝓ bono in quo hõ beatificat̃ ſunt finis vltim⁹
oĩm creaturarũ. Q᷑ finis vltim⁹ vite humane ⁊ bti/
tudo ꝓdicto mõ accepta ſunt idẽ realiter. Sʒ creatu
re rationales aliter ad illũ finẽ ordinant̃ q̃ creature
irrationales. Q᷑ rationales illũ finem attingũt im
mediate: ⁊ ille beatificantur. Sed irrationabiles ad
illum ordinant̃ hoĩe mediãte: nec in illo btificant̃ q̃
uis aliquã ei⁹ ꝑticipationẽ imediate accipiãt. ¶ Ad
ſcd̃m dico ꝙ pħs loquit̃ de felicitate politica q̃ ha/

bet̃ in hac vita ꝙ̃ multis miſerijs eſt ꝑmixta. Unde
D vt ita loquar ẽ felicitas miſera. ¶ Sȝ dubitat̃ ſi btũ
tudo ẽ q̇d creatũ vel icreatũ. Dico ꝙ ſi beatitudo ac
cipiat̃ ꝓ bono vltimo in quo ꝑfecte ⁊ plenarie vita
humana q̇eſcit: tũc acapit̃ ꝓ beatitudinis obiecto
qḋ ẽ de⁹. Et tũc clarũ ẽ ꝙ beatitudo ẽ q̇d increatuȝ.
In nulla eñi creatura poſſet hõ inuenire ꝑfectã ſuf-
ficientiã ad q̇etandũ ⁊ ꝑficiendũ eũ totũ. Eo eñi ipo
quo ſm aiam fact⁹ ẽ ad ymaginẽ dei: tãte capacita
tis ẽ vt nullũ ei bonũ poſſet ei ſufficere niſi ſummũ
bonũ. Uñ i libro de ſpũ ⁊ aia dicit aug. Tãte digni
tatis ẽ humana cõditio vt nullũ bonũ poſſet ei ſuffi
cere ꝑter ſummũ. Si aũt accipiat̃ btĩtudo ꝓ ꝑfecta
quiete vite humane in illo q̃ cõſiſtit hoĩs cõiunctio
ne cũ illo bono: q̃ fit mediãte operatiõe .i. cognitione
⁊ fruitiõe tũc ẽ q̇d creatũ exiſtẽs in beato tãꝙ̃ ei⁹ vl
timata ⁊ plenaria ꝑfectio. Qȝ cognoſcere ⁊ frui ſunt
operationes ⁊ ſunt create in quibus conſiſtit beati
tudo creata: vt Iohan. xvij. Hec eſt vita eterna vt co
gnoſcant te deum ⁊c.

¶ Sequitur primum correlarium.

Beatitudo cõſiſtit in aie actib⁹ ⁊ nõ i
ſenſibilib⁹ actiõib⁹. Iſtud correlariũ
A ſic ꝓbat̃ primo eth. c. 9. Felicitas eſt
hoĩs ꝓpria operatio. Sȝ ꝓpria opa-
tio hoĩs ſe tenetex ꝑte aie tñ: qȝ i opi
bus corpis cõicat ⁊ ꝑticipat cũ alijs
aialib⁹: igit̃ beatitudo eſt act⁹ aie. vñ beatitudo vite
humane ẽ nobiliſſimũ q̇d in hoĩe qḋ poſſit eẽ. Nec
creaturis infra hoĩes põt cõuenire. Cũ ḡ beatitudo
ſit act⁹ ſiue operatio vt viſuȝ ẽ: exigit̃ oportet ꝙ beati-
tudo cõſiſtat in operatiõe ſiue in actib⁹ aie: cũ talis
operatio ſit ꝓpria hoĩ ſm aiam ⁊ nõ ſm corp⁹. Et
hoc in nobiliſſimis actib⁹ cognitiõis ⁊ fruitionis q̃
ſunt i itellectiua ⁊ appetitu rationali q̃ tñ cõueniũt
hoĩ ſm aiam. Uñ q̇ ponebãt felicitatẽ in delicijs cor
B poralib⁹ vel in diuitijs vel alijs bonis corꝑalib⁹: ſue
nature nobilitatẽ nõ recognoſcebãt. ¶ Et ſi diceret̃
ꝙ beatitudo nõ ẽ act⁹ aie: qȝ act⁹ hoĩs nõ ẽ act⁹ aie
tñ: cũ hõ cõſtet ex corpe ⁊ aia. Sȝ beatitudo ẽ act⁹
hoĩs: ḡ id ẽ act⁹ aie. Pȝ qȝ tot⁹ hõ beatificat̃: igit̃ ẽ
act⁹ hoĩs. Ad iſtud rñdet̃ ꝙ q̇dã ẽ act⁹ hoĩs ratiõe
aie ⁊ corpis inſimul: ſicut videre ⁊ audire. Et paſſio
nes ſenſibiliũ q̃ ſunt cũ corꝑali trãſmutatiõe: ⁊ hu-
iuſmodi nõ ſunt aie tñ. Et ſunt q̇dã act⁹ hoĩs ratio
ne aie tñ: vt intelligere ⁊ velle. vñ ſunt in aia ſepara
ta: ⁊ hĩ dicuntur actus anime tantum.

¶ Secũdum correlarium.

Beatitudo cõſiſtit i itellectiõe ⁊ pariter
in volitiõe. Primũ ꝓbat̃ ioh. 17. Hec
A eſt vita eterna vt cognoſcãt te verũ deũ:
ḡ btĩtudo cõſiſtit in cognitione. Scḋm
ꝓbat̃ ꝑ aug. pri. de doc. xp̄i. Sũma mer
B ces ẽ vt ipo ꝑfruamur. Sȝ ſumma merces ẽ beatitu
do: ḡ btĩtudo cõſiſtit in cognitione ⁊ fruitiõe. ¶ Ad
hoc dubiũ dixerũt aliq̇ ꝙ eſſentia beatitudinis vite
humane cõſiſtit ſolũ in actu intellect⁹. Ita ꝙ nullo
mõ in actu volũtatis. Primũ eñi obiectũ voluntatis
nõ eſt act⁹ ei⁹: ſicut nec primũ obiectũ intellect⁹ ẽ in
tellect⁹: ſȝ intelligibile. Beatitudo aũt ꝑtinet ad vo
luntatẽ tãꝙ̃ primũ eius obiectũ, ſequit̃ ḡ ꝙ nõ ꝑti-
neat ad ipſaȝ nec ſic act⁹ ip ſi⁹. Itẽ volũtas fert̃ in fi
nẽ etiã abſentem cũ ipm deſiderat: ⁊ ꝑſentẽ cũ i ipſo
requieſcit ⁊ delectat̃. Deſideriũ aũt finis nõ ẽ cõſecu
tio finis: ſed ẽ mot⁹ in finẽ. Delectatio aũt aduenit
voluntati ex hoc ꝙ finis eſt ꝑſens: non aũt ad hoc
vt aliq̇d aliud fiat ꝑſens. Sȝ volũtas i fine delecta
tur. Oportet ḡ eẽ aliq̇d aliud ꝙ̃ act⁹ volũtatis ꝑ qḋ
ſit ipſe finis ꝑſens volẽti: hoc aũt ẽ act⁹ itellect⁹. Qȝ
tñ ad volũtatẽ ꝑtinet delectatio ꝯñs beatitudinẽ: q̃
eſt quaſi beatitudinis cõſummatio accidẽtalis inſe
parabiliter beatitudinẽ ꝯñs. Ideo dicit̃ aliq̃ñ bea
titudo ꝑtinere ad volũtatẽ: eo ꝙ gaudiũ ipm dicitur
q̃ñq̧ beatitudo dicẽte aug. primo cõfeſſ. Beata vi
ta eſt gaudere de veritate. ¶ Sed cõtra iſtã opinio- C
nem videtur expreſſe auctoritas aug. allegata in op
ponendo. s. ꝙ ſumma merces eſt in fruitione. Item
ſumma bonitas non eſt minoris nobilitatis ſm reȝ
nec ſm rationem noſtram intelligendi ꝙ̃ ſumma ve
ritas: ergo ſicut deus eſt beatitudinis obiectuȝ in ra
tione ſumme veritatis: ita in ratione ſumme bonita
tis. Sed ſicut deus eſt obiectum intellectus inq̃ntuȝ
eſt ſumma veritas. Ita eſt obiectum voluntatis in-
q̃ntum eſt ſumma bonitas. Ergo nec in actu intelle-
ctus tantum: nec in actu voluntatis tantum: conſi-
ſtit vite humane beatitudo: ſed in actu vtriuſq̧. Cu
ius ratio eſt: quia eſſentia beatitudinis vite humane
conſiſtit in perfecta vnione anime rationalis cũ deo
hec autem vnio includit vnionẽ aie cuȝ deo ſm oẽm
ſui potentiam ſm quã vnibilis eſt cũ deo immedia-
te. Potentia autem aie rationalis non tantum eſt in
tellectus: ſed etiã voluntas. Et per quãlibet illaruȝ
vnibilis eſt cũ deo immediate. Sicut enim deus ſub
ratione qua eſt ſummum verum eſt obiectum intel-
lect⁹ btõrũ imediate ita ſub rõne q̃ ẽ ſũmũ bonũ eſt
obiectũ volũtat⁹ btõꝝ. Nã ipo imediate nõ fruerẽt̃
niſi ipm imediate viderẽt. Tñ imediatũ obiectũ vo-
lũtatis eorũ: nõ eſt ipſa viſio ſũmi boni: ſed ẽ ipȝ ſũ
mum bonum. Non enim volunt illud bonum ſum-
mum propter illam viſionẽ ſicut propter ſinẽ. Sed
volunt ipſam viſionem ꝓpter ſummũ bonũ ſicut ꝓ
pter vltimũ finẽ. Ipſum quoq̧ ſummũ bonũ primo
⁊ imediate eſt ab ipſis volitũ: eſt ḡ voluntas eorũ i-
mediatũ obiectũ: ḡ ꝑfecta vnio aie in deo: in q̃ vnio-
ne beatitudo cõſiſtit ⁊ ꝑ intellectũ ⁊ ꝑ voluntatem
in actu: ḡ vtriuſq̧ cõſiſtit ſimul. ¶ Nec prima ratio D
pro cõtraria opiniõe videt̃ cogere: qȝ primũ obiectũ
volũtatis ẽ beatitudinis obiectũ: nõ adeptio ei⁹ q̃ ẽ
beatitudo: ſed ẽ obiectuȝ ſm qḋ ẽ btĩtudo creata in
quo obiecto cõtinet̃ in ḡnali ⁊ iplicite act⁹ intellect⁹
⁊ volũtatis. Clare eñi videre deũ ⁊ ipm ꝑfecte dilige
re: ẽ hr̃e ſufficiẽtiſſimũ bonũ: qḋ nõ põt eẽ i via pro
ſtatu iſto. Sed in patria erit ꝑfecta cõiũctio cũ ſum
mo bono ꝑ ꝑfectã cognitione ⁊ ꝑ ꝑfectã fruitioneȝ
Deficit etiã ſcḋa ratio in hoc ꝙ ſupponit nullũ eẽ
motũ volũtatis reſpectu ſũmi boni clare viſi niſi de
lectationẽ. Hoc eñi falſuȝ ẽ: immo cauſat̃ illa dele-
ctatio ex clara viſione ſummi boni ⁊ amore ꝑfecto.
Sicut eniȝ i appetitu ſenſitiuo amor boni preſentis
eſt delectatiõis cauſa. Sic aliqualiter a ſimili: amor
ſummi boni clare viſi eſt delectationis cauſa: que in
ſeparabiliter eſt ab eo. Nec eſt in voluntate negan-
dum eſſe paſſiones ſpirituales: ꝙ̃uis ſublimiores
ſint: ⁊ modo ſublimiori ꝙ̃ in appetitu ſenſitiuo.

Un̄ dicit Dioñ.c.iiij.de diui.noibus. De ſcō gero
E theo ꝙ erat diuina paſſus. ¶ Opinio docto.ſubti
lis dicit ꝙ in ſolo actu q̄ eſt fruitio conſiſtit ſimplr
btitudo nature intellectualis. ſcōa eſt q̄ fruitiōe qꝛ
nō in om̄i. Prima oñdit̄ diuiſiue ſicut in gn̄e nō eſt
niſi duplex actus volūtatis:velle ⁊ nolle. Velle aūt
eſt duplex in genere. Aut propter volitum ſeu pro
pter bonum voliti. Aut propter volentem. Primū
velle eſt amore amicitie. Secūdum eſt amore concu
F piſcentie. Et ſolum primum eſt frui:quod eſt amore
inherere ꝓpter ſe. ¶ Sed contra iſtam ſecundam
diſtinctionē arguitur ꝑ illud Auguſt.ix.de trinit.c.
vlti. Appetitus inhiātis fit vnione fruentis. Appe
titus inhiantis ꝑtinet ad amorem cōcupiſcētie:ꝰ in
amore cōcupiſcētie eſt fruitio. R̄ndet̄. Viator velle
amicitie vult ſibi bonū:⁊ velle amicitie vult deo be
ne eſſe. Primus appetitus reſpectu boni habēdi fit
amor cōcupiſcētie boni habiti ſibi ⁊ ita amor fruen
tis. Nō eſt tn̄ quo fruitur formaliter:ſ3 eꝰ qui frui
tur alio amore illo eodem obiecto in ſe quod amat
ſibi iſto amore. Secūdus appetiꝰ.i.impfectꝰ amor
G fit ꝑfectus amor fruentis.i.quo fruit̄. ¶ Premiſſa
diuiſione ꝓbatur cōcluſio principalis. Nō includē
do nec excludēdo paſſiones de quibus poſtea q̄ret̄
ſed tm̄ de iſtis actibus volūtatis hic loquēdo: pꝫ
ꝙ beatitudo nō pōt ꝯſiſtere in aliquo nolle. Tū qꝛ
nolle hꝫ ꝓ ꝑ ſe obiecto malū qd̄ nō pōt eſſe obiectū
beatificum. Tum qꝛ actus beatificus eſt primus et
immediatus reſpectu obiecti finis. Et ita nō habet̄
virtute alicuius actus volūtatis prioris. Nolle au
tem vt patet nō eſt primus actus reſpectu finis vlti
mi:imo nec ſimplr primus inter actus volūtatis:
Anſelmꝰ quia non habetur niſi virtute alicuꝰ velle ſm̄ An
ſelmū de caſu dia.c.iiij. Nullus deſerit iuſtitiā niſi
volendo aliud quod non ſtat cū iuſtitia. Sicut exē
plificat de auaro:nūmo ⁊ pane. Secundo non con
ſiſtit beatitudo in actu concupiſcentie. Tn̄ ille actꝰ
poſſet eſſe bonꝰ ſi ſit debite circūſtātionatus. Non
tn̄ eſt bonꝰ ex rōne ſui:vel ex obiecto etiā deo: quia
Auguſti. pōt eſſe imoderatꝰ. Qd̄ appet ex Augu.83.q.30.
H Peruerſitas eſt vtēdo fruēdis. ¶ Actꝰ aūt amicitie
reſpectu dei ex rōne ſui ⁊ obiecti eſt bonꝰ ſaltem:qꝛ
nō pōt eſſe imoderatus excedēdo: lꝫ forte deficiēdo
Tum qꝛ actꝰ ꝯcupiſcētie nō eſt nec eſſe pōt primus
actus volūtatis reſpectu finis. Qꝛ om̄e cōcupiſcere
eſt in ꝟtute alicuius actꝰ amicitie: nō eñ cōcupiſco
huic bonū:niſi qꝛ amo hūc cui bonū ꝯcupiſco. Tū
quia actus amicitie ineſt volūtati ſm̄ ꝙ hꝫ affectū
iuſtitie: qꝛ ſi ſolā affectionē cōmodi hēret nō poſſe
velle ſumme niſi cōmoda ſibi ſm̄ Anſel.xiiij.de caſu
dia. Actus aūt ꝯcupiſcētie ineſt volūtati ſm̄ ꝙ hꝫ
affectionē cōmodi: qꝛ neceſſario ineſt ſm̄ illā rōnē
etiā ſi ſola illa eēt. Nobilior aūt ē affectio ſm̄ rōem
iuſtitie ꝙ̄ cōmodi:qꝛ eſt regulatrix eꝰ ⁊ moderatrix
ſm̄ Anſel.⁊ ꝓpria volūtati inq̄tū libera eſt. Tn̄ affe
ctio cōmodi eſſet eꝰ etiā ſi volūtas libera nō eſſet:qꝛ
actꝰ amicitie tēdit in obiectū:vt in ſe eſt bonū. Actꝰ
ꝯcupiſcentie tendit in illud vt eſt bonū mihi. Nobi
lius autem eſt obiectū in ſe ꝙ̄ vt ab alio habitum.
Saltem iſta habitudo obiecti ad habentē que eſt
formalis ratio in obiecto vt concupito dimittit ab
illa perfectione obiectiua quā habet iſtud bonum:
I vt in ſe. ¶ Secunda concluſio principalis patet qꝛ
viator poteſt frui deo:qꝛ amore inherere ſibi ꝓpter
ſe. Si dicas non amore: ſed deſiderio. Hoc falſum
eſt:quia ſi deus ſit non habitus ab amante: ⁊ ideo
poſſit deſiderari vt habēdus:tamen non deſiderā
do aliquod bonum habendum a deo quod nō ha
bet: ſed tm̄ complacet mihi ſumma bonitas et infi
nita eius cui volo acceptādo ⁊ complacendo ineſſe
bonum omne quod ſibi ineſt. Patet etiam ꝓpoſitū
ꝙ virtus cōſiſtit in fruēdo fruendis. Hic tamen eſt
difficultas. Quomodo diſtinguatur fruitio beatifi
ca ⁊ non beatifica. Videtur ꝙ non ſpecie:quia cum
per ſe cauſe ſufficiētes ſunt eiuſdem ſpeciei ⁊ effectꝰ
illa ſunt eiuſdem ſpeciei. Sic eſt in ꝓpoſito. Quia
eadem voluntas eadem caritas idem obiectū frui
bile:⁊ ſub eadem ratiōe ex parte obiecti. Scōm hoc
igitur poneretur ꝙ non differt niſi ſm̄ magis ⁊ mi
nus in eadem. ¶ Si contra hoc obijceretur: quia K
tunc viator eſſet beatus:licet minus beatus ꝙ̄ com
prehenſor. Reſpondetur ꝙ conſequentia non valet
quia beatitudo non imponitur ad ſignificandum
iſtam naturam ſm̄ ſpeciem ſicut imponitur hoc no
men fruitio. Unde bn̄ conceditur ꝙ vterqꝫ fruit̄. Ali
ter magis. Alter minus: imo imponitur hoc nomē
beatitudo ad ſignificandum fruitionē in gradu de
terminato. Ita ꝙ non infra. Et illum nunq̄ habet
viator nec ſm̄ magis nec ſm̄ minus. Sed ſic habēt
illam diuerſimode cōprehenſores vnus minus bea
tior altero. Quod oſtenditur ſic. Quia ſi ſint gra
dus eiuſdem ſpeciei. Accipiatur infimus gradus
beati ⁊ ſupremus viatoris. Si equantur ergo via
tor beatus. Sed iſte actus deficit ab illo actu: ſed
ab illo differt nō in infinitum. Hoc patet de ſe. Po
ne etiam quod poſſibile eſt fruitionem viatoris con
ſtare ex quattuor gradibus ⁊ creſcere vſqꝫ ad quat
tuor gradus:qꝛ ⁊ cognitionem. Cum igitur ⁊ cogni
tio eiuſdē ſpeciei tot gradus habeat quot ⁊ fruitio:
poſito autem cremento cognitiōis:poſſibile eſt frui
tionē cognoſcētis ꝓportionabiliter intēdi:ꝰ adhuc
poſſibile eſt viatorē eē beatū:igit̄ ⁊ poſſibile eſt via
torē ꝑtingere ad illū gradū ⁊ eſſe beatū. Conſilr pōt
argui de aliquo gradu dato fruitioni btifice a quo
diſtat ſupremꝰ gradus viatoris. Puta btē marie ꝑ
aliquot gradꝰ ſi eſt eiuſdē ſpēi infra ſpēm fruitiōis
btifice deſcēdat̄ ad minꝰ erit aliq̄ btifica eq̄lis non
btifice vel minor ea. ¶ Alr pt dici ꝓbabilꝰ ꝙ frui L
tio btā ⁊ nō btā differūt ſpē. Scīpis aūt for alr:ſed
a cauſis vel habitudine cāꝝ cālr. Si aūt ponat̄ ꝙ
intellectio eſt cā ꝑtialis ipiꝰ volitiōis. Et intellectio
viatoris ⁊ viſio btī dr̄it ſpē:igit̄ ⁊ effectꝰ q̄ neceſſa
rio req̄rūt iſtas cās diuerſas. Nūq̄ eñ indiuiduū
vnꝰ ſpēi neceſſario req̄rit cām alterꝰ ſpeciei ab illa
quā req̄rit aliō indiuiduū. Si aūt intellectio dicat̄
cā ſine qua ſaltē equalr req̄rit̄. Et tūc ſicut prꝰ di
uerſa eiuſdē ſpēi nō neceſſario req̄rūt in cauſis ali
qua alterꝰ ſpēi. Ita etiā hec opinio hꝫ ꝯcedere voli
tiones penes obiecta diſtingui ſpē:⁊ tn̄ obiectū ſm̄
eos ē cā ſine qua. Tūc aūt nō pōt ſaluari diſtinctio
fruitionum ex diſtinctiōe viſionum ſicut ex diuerſa
approximatione agentis ad paſſum variatur effe
ctus. Aliter enim agit agens quod per lineā rectam
opponitur approximatur paſſo ꝙ̄ ꝙ per reflexam
vel fractam. Cognitio autem hic eſt quaſi appro
ximatio obiecti ad voluntatem. Tenendo iſtam

ſcc̄dā viā non opoꝛtet cōcedere ꝙ de potētia abſo
luta diuina: poſſit cauſari in aīa viatoꝛis: ſaltē non
vidētis nude deū aliqua fruitio equalis in fine frui
tioni poſſibili cuicūq̄ btō: q2 ſupꝛemū infime ſpe-
ciei nō pōt equari infime ſupioꝛi ſpeciei: q2 tota hec
eſt infra totā illā: q2 minima ꝑfectio ſuperioꝛis ſpe
ciei excedit eſſentialr̄ ſupꝛemā ꝑfectionē infime ſpe-
ciei. Difficile eſt ḡ ſm̄ viā pꝛioꝛem ꝓhibere quin in
aīa viatoꝛis ſtāte cognitiōe enigmatica tātū vel tā
tum intenſa: poſſit ineſſe aliqua fruitio equalis ali
cui fruitiōi beatifice date. Colligēdo v̄ba doctoꝛis
ſubtilis breui cōpēdio. Tenet ꝙ in ſolo actu qui eſt
fruitio ꝯſiſtit btūdo. Et dicit quadruplicē actum
volūtatis in genere. ſ. velle ⁊ nolle. In velle cōſiſtit
duplex actꝰ: q2 aut eſt actus ꝓpter ſe. Et talis dicit̄
amoꝛ ꝯcupiſcētie. Uel ē actꝰ volūtatis ꝓpter volitū
M et ille vocat̄ amoꝛ amicitie. ❡ Declarat ibi doctoꝛ
q̄ūo amoꝛ inh̄iātis fit amoꝛ fruētis. Et tenet ibi do
ctoꝛ ꝙ btūdo nō cōſiſtit in amoꝛe ꝯcupiſcētie. Et
declarat ibi pꝛerogatiuas amoꝛis amicitie: excellē-
tes ꝯditiones amoꝛis ꝯcupiſcētie. Et q̄ūo notat ꝙ
amoꝛ cōcupiſcētie nō pōt eē pmꝰ actꝰ volūtatis. In
ꝯcl'one ſcd̄a tenet ꝙ nō in omni fruitiōe ꝯſiſtit bea
titudo. Et in qua fruitiōe ꝯſiſtit: q2 in amoꝛe amici
tie q̄ eſt ꝓpter amatū. Cum fruitio ſit amoꝛ q̄ inhere
re ꝓpter ſe. Oſtēdit ibidē ꝙ pōt viatoꝛ frui: ⁊ oſten
dit q̄ūo diſtinguit̄ fruitio beatifica a fruitiōe viato
ris. Et dicit opinio ſancti Tho. ibidē: ꝙ non diſtin
guntur ſpecie iſte fruitiones. ſ. viatoꝛis ⁊ beati: ſed
ſm̄ magis ⁊ minus. Nec tñ ſequit̄ ꝙ viatoꝛ ſit bea
tus lȝ fruat̄: q2 btūdo imponit̄ ad ſignificādū in
gradu determinato: nō a natura ſpecifica ſicut frui
tio. Ideo viatoꝛ poteſt dici frui nō tñ dici beatus.
N ❡ Sed tamen doctoꝛ reꝓbat hanc opinionē: et
dicit ꝙ differūt ſpecie ſeip̄is foꝛmalr̄. Sed a cauſis
ſiue ab habitudine ad cauſas differunt cauſaliter.
Et dicit ibidē ꝙ ponēdo ꝙ intellectio eſt cā ꝑtialis
volitiōis: vel tātū cā ſine qua nō ſaluari nō pōt q̄n
fruitio viatoꝛis ⁊ viſio beati differant ſpecie. Sicut
pōt etiā ſaluari volitiōes in ſpecie diſtingui penes
obiecta: lȝ obiectū ſit tm̄ cā ſine q̄ nō. Ibi declarat
ꝙ ſm̄ iſtā opinionē: deꝰ nō pōt cāre in aīa nō vidē
tis diuinā eſſentiā aliquā fruitionē eq̄lē infime frui
tioni cuiuſcūq̄ beati. Scd̄m aūt aliā opinionē non
videtur hoc poſſe ſaluari. Iſta eſt opinio doctoꝛis
ſubtilis. Quis mihi videat̄ nō in ſola fruitione ꝯſi-
ſtere beatitudinē. Quare ponā q̄ videbunt̄ mihi de
hac materia fruitiōis et btitudinis. Nā vt videbit̄
Nō ſola fruitio eſt de eſſentia btitudinis ſed etiam
perfecta viſio: ⁊ ꝑfecta tentio. Pꝛo quo pono tertiū
coꝛrelarium quod ſequitur.

❡ Tertium coꝛrelarium.

A Beatitudo cōſiſtit eſſentialiter in actu
intellectꝰ ⁊ voluntatis veraciter. Et idō
Pſalmi. viſio intellectiua ſiue ꝑfecta cognitio:
vt guſtꝰ ſiue dilectio: ſiue fruitio ſūt de
eēntia btitudinis. iuxta illō ps: Gu-
ſtate ⁊ videte q̄m ſuauis ē dn̄s. Guſtate ꝑ fruitionē
⁊ videte ꝑ cognitionē q̄m ibi ē ſuauitas ſeu beatitu
do. Et idō btitudo ꝯſiſtit in totalitate duaꝝ opatio
nū. ſ. i viſiōe ⁊ amoꝛe: q̄ꝙ nō ſit niſi vna totalis bea
titudo ꝯſtās ex duabꝰ opatiōibꝰ. ſ. intellectꝰ ⁊ volū
tatis. Sȝ notādū ꝙ beatitudinē ꝯſiſtere in pluribꝰ
opationibꝰ pōt dupliciter intelligi: vel ꝙ in q̄libet
opatiōe ꝯſiſtat totalr̄ beatitudo ſm̄ eſſentiā ſuam
ꝑ ſe. Alio mō ꝙ nō i q̄libet ꝑ ſe diuiſim: ſȝ ex amba
bus opatiōibꝰ reſultet totalis eſſentia btitudinis:
q̄ totalis eſſentia non ſaluat̄ in q̄libet ꝑte diuiſim.
Exēplū ſi q̄rat̄ vtrū eſſe hoīs cōſiſtat in pluribus
Puta in materia ⁊ foꝛma vel in altero tm̄. Hec q̄ſtio
pōt dupl'r intelligi. Uel in quolibet ꝑ ſe: puta i ma
teria vel foꝛma reſucet rō hūanitatis: vel vtrobiq̄
ſimul. ❡ Tūc pono duas ꝓpōnes. Pꝛima ꝙ ſi cur B
rat q̄ſtio ſm̄ pꝛimū intellectū: ꝙ btūdo cōſiſtit in
vna ſimplici opatiōe: q2 felicitas hȝ rōnem vltimi.
Sȝ impoſſibile eſt ꝙ plura habeāt rōnē vltimi: igit̄
btūdo ꝯſiſtit in actu vno. Minoꝛ ꝓbat̄. Qm̄ ſicut
impoſſibile eſt ꝙ ſint plura ſimpl'r pꝛima: ſic impoſ
ſibile eſt ꝙ ſint plura ſimpl'r vltima in rōne finis.
Maioꝛ ꝓbat̄: q2 felicitas eſt optima opatio actuū
hūanoꝝ: ex. j. Ethi. Cōfirmat̄ hec rō: q2 ſi eēnt plu
res fines in actibꝰ hūanis. Aut illi eēnt diſꝑati. Et
tūc hūani actꝰ nullū haberēt in ſe oꝛdinē: vel ſunt
inuicē oꝛdinati. Et tunc aut vnꝰ oꝛdinat̄ ad aliū et
nō ecōuerſo. Et tūc habeo ꝓpoſitū: q2 tūc ille q̄ nō
oꝛdinat̄ ꝑ ſe ipſe eſt vltimꝰ finis. Aut vterq̄ ad alterū
oꝛdinat̄. ſ. vnꝰ ad aliū ⁊ ecōuerſo. Et hoc eſt impoſ-
ſibile: q2 tunc eſſet circulus in cauſis. ſcd̄o ꝓbat̄ ex
rōne optimi. Sicut inter oēs opatiōes hoīs opa-
tio q̄ eſt felicitas eſt optima ex. j. Ethi. Sȝ impoſſi-
bile eſt dare plura optima: q2 qō ꝑ ſupabūdātiam
dr̄ vni ſoli conuenit. ❡ Tertia ratio ſumit̄ ex dictis C
ariſtote. j. Ethicoꝝ. Ubi dat quandam regulam
ad inueniēdum finem. Et dicit ꝙ ſi repias multos
fines tranſcendas donec peruenias ad vnum ad Euſtacꝰ
quem oꝛdinatur. Ubi dicit cōmentatoꝛ Euſtacius
de ratione vltimi eſt ꝙ ſit optimū omniū actuū hu
manoꝛum. Et illud excedit omnia alia. Et tunc ſic
vel in actibus eſt aliquis actꝰ qui eſt finis vltimus
in actibꝰ humanis: ⁊ ſi ſic habetur ꝓpoſitum. Uel
ſunt plures tales. Et ſi ſic igitur quelibet eſt ha-
bens rationem optimi. Et ex hoc ſequitur ꝙ quili
bet eſt finis ⁊ ſic plures fines equales: q2 quilibet
eſt optimū. Sequitur etiam ꝙ ſunt inequales: quia
de ratione optimi eſt ꝙ excedat omnia alia. Et erūt
equales et inequales quod eſt contradictio: igitur
ponere plures actus humanos eſſe fines eſt cōtra
dictio. Et eſt ratio expꝛeſſa euſtacij cōmentatoꝛis
vbi ſupꝛa. Tenendo beatitudinem eſſe vnam tota-
lem eſſentiam: reſultare ex operationibꝰ intellectus
⁊ voluntatis. Pꝛopter iſtas rationes dictas dico
ꝙ beatitudo ſtat in vna operatiōe totali ⁊ fine vno
vltimo. ❡ Tenendo autem ꝙ beatitudo non conſi
ſtet in talibus operationibus diuiſim in ſua totali D
eſſentia: ſed cōſiſtit in totalitate amboꝛum partium
Non video ꝙ alique rationes impꝛobent ſufficien
ter opinionem tenentem ꝙ operatio intellectus et
voluntatis ſint de eſſentia beatitudinis. Sicut exē-
plificatum eſt de eſſentia hominis q̄ conſtat ex ma-
teria ⁊ foꝛma. Et hoc modo beatitudo conſiſtit in
vtraq̄ operatione. Puta in totalitate ⁊ coniunctio
ne duaꝝ ſimul operationū. Et pꝛobatur ꝙ beatitu
do conſiſtat in totalitate et coniunctione duarum
operationum ad optimum. Et ꝙ rōnes in oppoſi-
tū non concludunt. Due autem rōnes ꝓcedētes ex

ratione vltimi optimi bene concludunt ꝙ beatitu
do nõ poteſt conſiſtere per ſe in qualibet ſigillatim
duarum operationum: qꝛ impoſſibile eſt qꝺ queli-
bet per ſe habeat ratiõe vltimi ⁊ optimi: ſed am
be ſimul poſſunt habere ratiõe vnius totalis vlti
mi ⁊ optimi. Jõ poteſt conſiſtere in totalitate ãbaꝝ
ſimul. Qꝺ autem iſte due oꝑationes ſint de eſſen-
tia beatitudinis. que cõſiſtit ĩ totalitate duarũ ope
rationũ. Nã aliqua ꝑtinent ad eſſentiam alicuꝰ
ſine quibus talis eſſentia nullomodo eſſe poteſt. vt
pꝛobatur de materia ꝙ ſit de eſſentia compoſiti: cũ
nullo modo poteſt eſſe ſine illis. Sed dempta qua-
cunqꝫ harum duarũ oꝑationũ ſeu que ẽ intellectꝰ
ſeu que eſt volũtatis nõ manet eſſentia beatitudi-
nis: ergo ⁊c. Maioꝛ nota eſt: ſʒ minoꝛ pꝛobaẗ. Tol
le enim ꝙ non videat deum. non eſt quis beatꝰ: ſʒ
viſio eſt merces. Joh. 17. Hec eſt vita eterna vt co
gnoſcant te deum verum ⁊c. Tolle complacentiam
⁊ amoꝛem: non dices illũ eſſe beatũ. Ad hoc faciũt
auctoꝛitates ſctõꝝ ⁊ ſacre ſcripture. Nã ſacre ſcrip
ture aliqñ videntur dicere ꝙ viſio ſit ipſa beatitudo
vt illud Joh. 17. hec eſt vita eterna vt cognoſcãt te
deum ⁊c. Aliqñ videtur ſonare ꝙ beatitudo ſit actꝰ
voluntatis vt auctoꝛitas illa. Gaudiũ ⁊ exultatio
nem obtinebũt. Item auctoꝛitates ſctõꝝ. Uñ Aug.
quandoqꝫ dicit ꝙ viſio eſt beatitudo: ſicut illa pꝛi-
mo de trinit. Gaudiuʒ eſt tota merces ⁊c. Et alibi
viſio ẽ tota merces. Et ſic pʒ ꝙ ex iſtis duabꝰ oꝑa
tionibus conſiſtit beatitudo. ⸿ Sʒ ꝯ iſtam opinio
E nem ſic poteſt argui ſicut arguit magiſter ſranciſcꝰ
de martia: qui tenet partem oppoſitam. Arguit eñ
ſic. Pꝛimum coꝛreſpondet merito. Sʒ pꝛimuʒ eſſen
tialiter cõſiſtit in oꝑatione volũtatis: ergo beatitu
do conſiſtit in operatione voluntatis. Nã ſicut ex
demerito voluntatis ſequiẗ pena: ſic ex merito ſeq̃
tur beatitudo. Itẽ nullus actus ẽ eſſentialiter meri
toꝛius niſi ſit liber eſſentialiter: qꝛ in actibus natu-
ralibus non merentur neqꝫ demerẽtur: ſʒ actꝰ eſſen
tialiter liber eſt actus voluntatis tantum: qꝛ liber-
tas eſt pꝛopꝛia paſſio voluntatis ⁊ nulli alteri con
uenit potentie niſi participatiue: igiẗ beatitudo con
uenit actui voluntatis. Item dicis tu ⁊ affirmas ꝙ
beatitudo cõſiſtit in vno oꝑe totali: quero a qua po
tentia eſt illa oꝑatio totalis. Uel eſt ab intellectu
vel a voluntate: ſi a volũtate habeo ꝓpoſitũ: qꝛ bea
titudo ꝯſiſtit in voluntatis oꝑatione. Si in intelle
ctu: ergo conſiſtit beatitudo in oꝑatione partiali et
non totali. Nec talis oꝑatio totalis põt eſſe a dua
bus potentijs. Cum ſint potentie diſparate: vna li
bere ꝓducens: altera naturaliter. Et tũc talis oꝑa
tio totalis eſſet libera ⁊ naturalis qꝺ eſt ipoſſibile.
Sʒ hijs nõ obſtantibus. Dico vt pꝛius ꝙ ĩ totali
operatione ꝯſiſtit beatitudo. ⸿ Et iõ reſpondeo
F ad argumenta. ⸿ Ad pꝛimum cũ dꝛ ꝙ pꝛimuʒ coꝛ
reſpondet merito: ſʒ meritũ voluntati coꝛreſpõdet
Reſpondeo ꝙ nullꝰ actus volũtatis eſt meritoꝛiꝰ
niſi recta ratione regulatus. Ideo nulla pꝛaxis eſt
meritoꝛia niſi ſit apta nata regulari ⁊ confoꝛmari
recte rationi. Ideo recta ratio eſt pꝛaxis recta. Cuʒ
ergo in voluntate ſit pꝛaxis tamen recta non eſt: ni
ſi confoꝛmetur recte rationi. Ideo ratio eſt cauſa
actus meritoꝛij: ꝙuis vt videbitur pꝛincipalis cau
ſa conſiſtat in electione voluntatis. Ideo illa ope-
ratio totalis que eſt conſiſtit in hijs duabus ope-
rationibus. ⸿ Ad ſecundum argumentum dico: ꝙ
ꝙuis actus intellectus ſit naturalis in pꝛoducẽdo
⁊ non meretur eſſentialiter: tamen meretur in diri-
gendo ⁊ recte regendo ipſum regnum anime. Nec
ipſa volũtas poſſet mereri nec demereri ſine cogni
tione intellectiua. Ideo viſio eſt cauſa meriti. Et hꝫ
ſufficit eſſe de eſſentia beatitudinis. qꝛ nullomodo
poſſet beatitudo ſine viſione conſiſtere. ⸿ Ad ter-
tium argumentum cũ illa operatio totalis in qua
dicis beatitudinem conſiſtere vel illa vna operatio
in qua ponis beatitudinem: vel pꝛoducitur a volũ
tate vel ab intellectu. Dico ꝙ partialiter pꝛodu-
citur ab vtroqꝫ: qꝛ ab vtraqꝫ oꝑatione. Et cũ dicis
ꝙ tunc illa oꝑatione totalis eſſet libera ⁊ naturalis
qꝛ a voluntate eſſet libera ⁊ ab intellectu naturalis
Dico ꝙ nõ habeo pꝛo inconuenienti ꝙ ex oꝑatiõe
libera ⁊ naturali reſultet totalis beatitudo. Sicut
eñ ex materia que eſt potentia ⁊ foꝛma que ẽ actus
reſultat tale cõpoſitum qꝺ eſt nobilius qualibet ꝑ
te. Si ex clara viſiõe q̃ſi ex materia ⁊ fruictiõe q̃ſi
ex foꝛma: reſultat operatio totalis que dicitur bea
titudo. Uel poteſt dici ꝙ talis operatio totalis ſit
ab anima que elicit illum cauſatum a duabus po
tentijs. ⸿ Et ſi dicas quis operabitur ſeu faciet ta G
lem actum beatitudinis. Dico ꝙ anima medianti-
bus potentijs. Et dico ꝙ illa beatitudo totalis no
bilioꝛ eſt fruitione partiali voluntatis. Et nobilioꝛ
q̃ actus clare viſionis. Nam ipſa totalis beati-
tudo includit claram viſionem ⁊ perfectam fruitio
nem. Nam ⁊ perfecta fruitio non poteſt eſſe beata
ſine clara viſione nec econuerſo vt pʒ. Nam beatiſſi
ma virgo habuit perfectioꝛem caritatem in via: q̃
aliqs beatꝰ ĩ patria. Et tñ nõ erat btã qꝛ nõ habe
bat clarã viſionẽ nec perfectã delectationẽ: qꝛ erat
ſubdita paſſionibus. Conſiſtit ĩ totali beatitudine
conſtante ex duabus operationibus partialibus ⁊
delectatione ⁊ ſecuritate. Et talis beatitudo tota-
lis eſt vna oꝑatio totalis ipſiꝰ anime mediantibꝰ
potentijs: ſed fruitio eſt pars quaſi foꝛmalis inclu
dens perfectam caritatem ⁊ amoꝛem amicitie. Jõ
voluntas eſt pꝛincipalis cauſa illius beatitudinis
totalis ſicut foꝛma perfectioꝛ cauſa eſt q̃ materia: ⁊
caritas perfectioꝛ virtus: dans perfectioꝛẽ beatitu
dinem q̃ cetere virtutes: qꝛ iſta magis cõiũgit bea-
tum cum deo: ⁊ transfoꝛmat amantem in amatum
hoc eſt ꝙ plus complacet in amato q̃ in ſeipſo: et
plus vellet bene eẽ amati q̃ ſuijpſius. Tamen vtra
qꝫ operatio. ſ. intellectus ⁊ voluntatis ſũt de eſſen-
tia beatitudinis: qꝛ reſultat ex hijs duabus quaſi
vnum reſultans conſtitutum: vbi eſt foꝛma totius
que includit in ſuo eſſe iſtas duas operatiões ⁊ de
lectationeʒ ⁊ ſecuritatem. Et ſic dico ꝙ accipiendo
beatitudinem in ſua totalitate vt accipit boetꝰ de
conſol. lib. 3. pꝛoſa ſcda. concludendo de beatitu-
dine. Liquet inquit eſſe beatitudinem: ſtatũ bono
rum omniuʒ aggregatione perfectum. Et Auguſti.
dicit. ꝙ beatitudo eſt bonum quo adepto. Nihil
amplius deſiderari poteſt. ⸿ Ideo ex hijs ſequiẗ
ꝙ delectatio eſt de eſſentia beatitudinis. Et ſecuri H
tas ſiue firma tentio concludiẗ vt accipitur in ſua
totalitate. De delectatione ſic pꝛobatur: qꝛ amoꝛ
non poteſt pꝛius oꝛdine nature quietare volũtatẽ

quā volūtas gaudeat de re amata. Rectitudo autē
comprehendit in ſui eſſentia: omne illud qđ eſt de
ratione perfecte quietis voluntatis in ſummo bo-
no: ſine autem delectatione ⁊ gaudio delectari non
poſſet. Item ſi gaudium ſeu delectatio eſſet actus
beatitudinis: poſſet de potentia abſoluta facere ho
minem eſſe beatum non gaudentē de deo: ſꝫ nullo
modo poſſet deus facere aliquē beatum non gau
dentem de ipſo. Nec poſſunt apprehendere beatitu
dinem ſine gaudio. Tunc eñ nō eſſet ſtatus omniū
bonorū. Et adepto illo bono: amplius deſideraret
igit̄ delectatio ē de eſſētia beatitudinis q̄uis cauſe
tur a btītudinibus partialibus intellect⁹ ⁊ volūta
tis: tñ in beatitudine totali icludit̄ eſſentialiter. Et
q̄uis in viſione clara dei: poſſet ſuſpēdere actū di-
ligendi ip̄a volūtas: hoc eſt habere nō velle qui eſt
actus medi⁹ ad odire ⁊ diligere: nō tñ ſequit̄ ꝙ ad
hoc ꝙ delectatio non eſſet de eſſentia beatitudinis
qꝛ tunc in illo actu ſuſpēſo nō poſſet eē beatitudo:
qꝛ nō eēt fruitio. Immo mihi dicūt ꝙ nō poſſet fie-
ri quin viſa diuina eſſentia clare nō eſſet delectatio
Tñ propter libertatē volūtatis: poſſet hře illud nō
I velle ſꝫ non odire. ¶ Sed ex hoc videtur mihi ſi ex
actu libertatis poſſet habere nō velle: ita poſſet ha
bere odire vel diligere: ſicut actum medium. iō ſicut
obiectum nō poteſt cogere volūtatem ad diligēdū
ſic nec ad odiendum: iō magnū eſt dicere ꝙ viſa di
uina eſſētia clare: quin volūtas delectaret̄ in tali vi
ſione. Sꝫ quicquid ſit: īpoſſibile ē ꝙ volūtas frua
tur ſine delectatione: hūc nō reputarem eſſe beatū
ſed infelicem ſi nō delectaret̄ i deo: cū nō eſſet ſatia
tus cū tñ oppoſitū clamet. Ps. ſatiabor cū apparue
rit gl'a tua. Qꝛ nō ſolū diſplicere de deitate hꝫ rōnē
mali: ſꝫ etiā nō cōplacere de ea viſa hꝫ rōnē mali. ⁊
ſic in malo eēt beat⁹ qđ eſt impoſſibile. Qđ gaudiū
ſit de eſſētia beatitudinis pōt colligi ex dictis ſal-
uatoris. Ioh. 16. vbi dr̄. Iterū videbo vos ⁊ gaude
bit cor veſtrū. Et gaudiū veſtrum ſemper in regno
celeſti nemo tollet a vobis. Gaudiū vocat beatitu
dinē: ⁊ per ꝯñs gaudiū eſt de eſſētia beatitudinis
qꝛ beatus eſſe nō pōt qui nō gaudet: igit̄ pꝫ ꝙ gau
dium eſt de eſſentia beatitudinis in ſua totalitate.
K ¶ De ſecuritate ſic ꝓbatur. Certum eñ eſt ꝙ cum
beatitudine non poteſt eſſe timor: ſi ergo in eſſentia
beatitudinis nō includeretur ſecuritas: beati time
rent illam beatitudinem perdere ⁊ ſic eſſent in timo
re. Et ſic non haberent oē qđ deſiderāt. Et ſic non
eſſent beati. Beatitudo aūt pōt accipi cū oib⁹ ſuis
perfectionibus. Crederē ꝙ firma tētio eſſit de eſ-
ſentia beatitudinis. Tñ doctor ſubtilis dicit ꝙ cer
tum eſt ꝙ btītudo ꝓ aliqua perfectione ꝑmanente
vt permanens q̄ tuncūꝗ intenſa: ꝑpetuitas nō in-
cluditur in rōne eius: qꝛ quecūꝗ perfectio ꝑmanēs
⁊ q̄tacūꝗ cadē ⁊ equalis pōt eē in aliquo breui tp̄e
que ⁊ q̄ta pōt eſſe in toto tp̄e. Eque eñ perfecta al
bedo vni⁹ diei eſt ſicut centū annorū vt pꝫ. ſ. eth.
Alio mō pōt accipi beatitudo ꝓ aliq̄ ꝑfectiōe ꝑma
nēte intenſa nō ſiſtēdo ꝓ ea ſe in ꝑfectiōe intēſionis
ſed etiā in ꝑfectione extenſiōis negādo oēm deſini
tionē. Iſto mō nihil ē ꝑfectū extēſiue niſi qđ durat
q̄tū pōt ſeu illa duratio ſit extēſa realiter ſiue ima-
ginabiliter. Pꝫ aūt ꝙ btītudo nata ē ꝑpetuo mane
re: igit̄ iſta ſic accepta ꝓ ꝑfectiōe ſūma intēſiue ⁊ ex

tenſiue includit ꝑpetuitatē ⁊ ſecuritatē. Sꝫ hoc mō
beatitudo nō eſt per ſe vnū: ⁊ talis beatitudo inclu
dit oē deſideriū: qꝛ nō eſt tñ deſideriū nature ad
perfectionē intenſiuā: ſꝫ etiā ſic extēſiue hñdū: ſicut
⁊ deſideriū non tñ eſt ad bonū eſſe naturale: ſꝫ ad
ſemꝑ eē. Et ſic mihi loquūt̄ de btītudine. Et ego ſic
opinor btītudinē eſſe in quodā eē totali: ſiue illud
ſit eſſētiale ſiue idēticū vnū vt ꝑſona. Tñ q̄uis eēt
vnum per ſe: opinio allegata doctoris ſubtilis non
haberet locū. Nec pōt eſſe btītudo ꝑfecta ſine iſtis
.ſ. clara viſione: fruitiōe: delectatiōe: ⁊ firma tētiōe
Nā q̄uis paul⁹ in via habuerit clarā viſionem di
uine eſſentie ⁊ fruitionē ⁊ delectationē. Nō tñ ex hͦ
fuit beat⁹ qꝛ rapti trāſijt: niſi ſm q̄d ⁊ nō ſimplici-
ter. ¶ Ad rōnes aūt doctoris ſubtilis cū dicit ꝙ ꝑfe L
ctio q̄tācūꝗ intēſa: ꝑpetuitas nō includit̄ i rōe ei⁹
qꝛ tāta ē in die ſicut in cētū ānis. Dicunt ꝙ iſta rō
intelligit̄ de forma q̄ nō hꝫ ꝑfectionē intēſiuā a tp̄e
vel duratione: ſicut eſt albedo ſeu hūanitas. Sꝫ nō
eſt verum de forma: qꝛ recipit intēſiuā ꝑfectiōē a ſe
curitate: vl' ꝑpetuitate. Nūc btītudo recipit ꝑfectio
nem intēſiuā a ſecuritate durationis: tū qꝛ expellit ti
morē. tū qꝛ intēdit fruitionē: amorē: ⁊ gaudiū: qꝛ pl⁹
tenet̄ diligere deū cū ſit ſecurus de ſua btītudie. tū
qꝛ delectatio augmētat̄ cū ſit ſecur⁹ de ſua btītudi
ne. Iō nō tñ ſecuritas facit ad ꝑfectionē extēſiuā ſꝫ
etiā intenſiuā: iō perfectior ē btītudo intēſiue ⁊ extē
ſiue a ſecuritate. Aliter paulus in raptu habuiſſet
perfectā btītudinē. Neꝗ eī ſine illa ſecuritate pt̄ eē
btītudo niſi ſꝫ q̄d. Et btītudo ꝯſiſtit ꝑfecte in illa
totali btītudie quā poſui. ſ. Vl' ēt poſſet dici ꝙ ve
rū ē qđ dicit doctor ſubtilis: de forma q̄ nō icludit
eſſentialiter talē extēſionē: btītudo aūt includit illā
eſſentialiter in ſuo totali eē. Nō aūt ſic albedo. Et
q̄uis talis ꝑpetuitas a volūtate effectiue nō opet̄
ſꝫ a volūtate diuina: tñ obiectiue cauſat delectatio
nē maiorē ⁊ fruitionē. Et ſic volūtas operat̄ ſic vi
ſo obiecto diuino clare volūtas fruit̄ ⁊ delectat̄. Sic
viſa ſecuritate: in obiecto diuino volūtas oꝑat̄ ma
iorē fruitionē ⁊ delectationē. ¶ Et ſi diceret̄ ꝙ vo- M
lūtas ē libera. Et pt̄ frui vel nō frui: viſa diuina eſ
ſētia clare ex ſecuritate. Dico ꝙ ex libertate ſua poſ
ſet ſuſpēdere actū caritatis ⁊ fruitiōis: qđ nō ꝯcede
rēt multi. Cū bonū ſit obiectū volūtatis. Iō volū-
tas ſemꝑ tēdit ⁊ deſiderat bonū: iō viſo ſūmo bono
nō poſſet nō velle illud bonū i quo ē bonū ois boni
qꝛ aliter faceret ꝯ̄ deſideriū ſuū: ⁊ eēt ꝯ̄ naturā. Tñ
quicq̄d ſit de hͦ: ſtāte ꝙ ſuſpēderet actū: tūc nō eſſet
btītudo: qꝛ nō eēt ꝑfecta fruitio. Iō ſtāte btītudine
perfecta: ſicut ex obiecto clare viſo: volūtas ꝑfecte
oꝑat̄: ſic ex ſecuritate viſa oꝑat̄ ⁊ fruitiōē maiorē ⁊
gaudiū ipſa volūtas. ¶ Sꝫ quō btī videāt hāc ſe- N
curitatē: de qua viſa: volūtatis fruitio ſit magis in
tēſa. Certe qꝛ intellect⁹ videt obiectiue diuinā volū
tatē creare hāc btītudinē i btīs ⁊ videt eā imutabi
lē ⁊ ſꝑ ꝯcurrere ad eē iſti⁹ btītudinis. ⁊ ſic volūtas
ꝑpēdēs ſecuritatē ex clara viſiōe intellect⁹: fruitio
ſua eſt ꝑfectior cōſtituta ex illis ꝑdictis. ⁊ ſi diceret̄
ꝙ ois btītudo creata ē ꝯtīgēs: ꝗ pt̄ deſinet̄ eē ꝗ nul
lomō pōt ibi eē ſecuritas. ¶ Rñdeo ꝙ btītudinē O
deſinere eſſe vt contingens pōt eſſe dupl'r: vl' in ſen
ſu cōpoſito vel in ſenſu diuiſo. Si in ſenſu compo-
ſito non ē impoſſibile btītudinē deſinere eē: qꝛ tunc

eſſet beatus ⁊ non beatus. In ſenſu aũt diuiſo pōt
intelligi dupliciter: vel per aliqđ ſibi intrinſecũ: btī-
tudo ſit perpetua. Et ſic nihil intrinſecũ eſt in beati-
tudine (cũ ſit aĩe operatio) per qđ beatitudo poſſit
ꝑpetuari: imo poſſet annihilari. Si aũt loquamur
de cauſa extrinſeca .ſ. a deo. Nulli dubiũ q̄ poteſt ꝑ-
petuari: immo de facto erit perpetua. Et talis ꝑpe-
tuitas eſt per diuinã voluntatem ꝓuenientẽ ⁊ ſem-
per concurrentẽ ad tale eſſe beatitudinis. Quã vo-
lũtatẽ diuinã ſic ↄcurrẽtẽ: intellect⁹ btī videt clare.
Et ſic videt q̄ non erit act⁹ oppoſitus beatitudini.

❡ Secunda concluſio.

Orpa beatorũ erũt ĩpaſſibilia poſt
reſurrectionẽ ĩ glīa. Iſta ↄcluſio ſic
ꝓbaꝛ prĩe ad cori. xv. Oportet cor-
A ruptibile hↄ induere incorruptionẽ: ⁊
mortale hↄ induere imortalitatẽ. Et
ſi diceret q̄ nō q̄ oẽ palpabile ẽ cor-
ruptibile: ſꝫ corp⁹ glīoſum ẽ palpabile: ḡ ẽ paſſibi-
le. Maior ⁊ minor ꝓbanꝛ ꝑ Greg. in omel. ſuꝑ illđ
Iohã. Infer digitũ tuũ ⁊c. Dicit enĩ corrũpi neceſ-
ſe eſt qđ palpaꝛ. Sed corp⁹ xp̄i poſt reſurrectionẽ
fuit glīoſum: ⁊ tñ a thoma palpatũ: ḡ corp⁹ glīoſuꝫ
ẽ palpabile. Qđ fuerit palpabile: pꝫ etiã Luc. vlti.
Palpate ⁊ videte: q̄ ego ip̄e ſuꝫ. Itẽ ſi corp⁹ glīoſuꝫ
ſit impalpabile: ergo btūs non poteſt ſentire aliqđ
ſenſibile. Cōſequens eſt falſum: q̄ ſenſatio cum ſit
operatio ꝑfecta aĩalis nō deerit homini btō. Cōſe-
quentia ꝓbaꝛ: q̄ oẽ ſenſitiuũ pōt corrũpi ab excel
lenti corruptibili. Qđ aũt corrũpitur ab excellenti
corruptibili patiꝛ ab inferiori ſicut q̄ patiꝛ a calidiſ
ſimo patiꝛ a minus calido: ḡ corpa beatorum erũt
paſſibilia. ❡ Reſpōdeꝛ ad hↄ dubiũ q̄ hō in hac vi
B ta non pōt eſſe btūs: tñ in vita immortali totus hō
erit beatus: q̄ corp⁹ ⁊ aĩa: q̄ totus hō meruit: igiꝛ
totum erit beatũ in corpore imortali. Per hoc etiaꝫ
eſt q̄ homo btūs habebit perfectionẽ que cōpetit
ſue nature. Talis aũt ẽ imortalitas: q̄ aĩe imortali
non repugnat perpetuo ꝑficere ſuũ ꝑfectibile. Un-
de ſicut ex imortalitate aĩe ↄcluditur reſurrectio: ita
ꝓbabiliter ↄcludiꝛ ex eodẽ imortalitas hominis ⁊
per ↄñs corporis. Et ita ĩpaſſibilitas loquẽdo de
paſſione reali vt diſtinguitꝛ ↄ paſſionẽ intẽtionaleꝫ
de qua đꝛ reſponſiōe ſcđi argumenti. ❡ Sed de cã
ĩpaſſibilitatis dubium eſt. Nō enĩ eſt per hoc q̄ q̄li
C tates ↄſequentes mixtũ nō maneant in corpore illo
tunc: q̄ tunc non maneret illud corpus mixtũ. Nec
etiam eſſet ꝓportionatũ anime ſicut nec poſſet ani
ma animare modo elementũ. Nec propter hoc q̄ il
le qualitates nō manebũt contrarie: q̄ cum forma
ſit contraria forme in ſpecie ſua. Si tũc remanebũt
eedem qualitates in ſpecie que ⁊ nunc: ſequitur q̄
erunt contrarie ſicut ⁊ nunc. Nec valet illa ratio ad
probandum q̄ non ſunt contraria .ſ. q̄ cōtraria na
ta ſunt fieri circa idem: ⁊ per cōſequens ſibi ſuccede
re in eodẽ. Ibi enĩ nō ſuccedit vna qualitas alteri.
Et ideo nō tolletur ratio contrarietatis. Prima q̄-
dem non valet: quia circulus eſt probando princi-
pia per concluſionem. Scđo male intelligitur illa
deſcriptio contrariorũ: q̄ illud non debet intelligi
de quibuſcunq̄ contrarijs acceptis ſm numerum:
nec de quocunq̄ eodem ſm numerũ: ſed de contra
rijs ſm ſpeciẽ acceptis: de eodẽ ſm ſpeciẽ. Et ſi de
eodẽ ſm numerũ non omni ſed aliquo. Hec patẽt
q̄ iſta albedo que nũc in iſto eſt: ⁊ illa que eſt in il-
lo: nunq̄ ſuccedent ſibi: igitur nec hic: alioquin enĩ
alterũ iſtorum migraret. Sed circa iſtđ albedo alia
⁊ alia nigredo pñt ſibi ſuccedere: non tñ circa oẽ
ſubiectũ: q̄ tũc nullũ ſubiectum determinaret ſibi
alterum ↄtrariorũ: qđ eſt falſuꝫ: quia cignus deter
minat ſibi albedinẽ: ⁊ coruus nigredinẽ. Sic poſſet
dici q̄ poſt reſurrectionem determinabitur vnũ cō
trariorum: licet incorruptibilitas ⁊ impaſſibilitas.
Sed vnde hoc: q̄ tale ſuſceptiuum eſt aptũ natum
de ſua natura tunc recipe contrariũ cũ ſuſceptiuuꝫ
maneat idem qđ nunc: ⁊ per ↄñs ſuſceptiuũ eiuſdẽ
forme ſm ſpeciẽ. ❡ Et ſi dicatur q̄ tũc remanebit D
forma ſine ꝓuatione: nunc cũ priuatiōe. Sed cōtra
licet includat ↄtradictionẽ: priuationẽ forme tolli
a ſubiecto niſi ip̄a forma inſit: q̄ aptitudo ſuſcipiẽ
di non poteſt tolli manente natura ſuſceptiui. Ca-
rentia aũt quaꝫ addit priuatio vltra aptitudinem
non pōt tolli niſi poſito illo cuius eſt carentia. Et
ſi dicas forma ſuperior tollit priuationẽ formaruꝫ
inferiorũ ſicut forma celi formarũ corruptibilium.
Sed cōtra nō tollitur carentia niſi ſicut poniꝛ ha
bitus. Superior aũt nō includit inferiorẽ in ſe ſub
ꝓpria ratione: igiꝛ eam tollit carentiam eius ſub ꝓ
pria rōne: igiꝛ nec ꝓuationẽ ei⁹. Si ſic nata ẽ ineſſe
Hoc etiaꝫ patet ſpecialiter in ꝓpoſito: q̄ nobiliſſi-
ma forma que tunc erit in toto: erit aĩa intellectiua
ip̄a tunc erit eadẽ que nũc ⁊ eque perfecta ſubſtan-
tialiter: ḡ tunc nō tollet priuationes ſicut nec nunc. E
❡ Unde ergo erit iſta impaſſibilitas. Certuꝫ eſt q̄
ex parte paſſiui ſiue ſuſceptiui non poteſt inueniri
aliqua cauſa intrinſeca huius impaſſibilitatis. Uel
igitur inuenitur ex defectu agentis: vel ex impedi-
mento agentis abſolute: tam agentis intrinſeci q̄
extrinſeci. Ex parte autem agentis non poteſt po-
ni defectus: quia omni potentie paſſiue correſpon-
det aliqua actiua intrinſeca vel extrinſeca agentis:
cum forte poſſet poni in potentia: ponendo quali-
tates illas in corpore eſſe reductas ad tantam
equalitatem: ⁊ vna non poſſet eſſe principium vni
agendo in alterum. Hoc perſuadetur: q̄ non obſtã
te contrarietate elementorum: ſi eſſent accepta in
tanta quantitate molis ⁊ virtutis: q̄ nullum coruꝫ
poſſet aliquod aliud: vel aliqua alia vincere: vel ab
alijs vinci: ⁊ ſic proportionatum includerentur per
petuo in quocunq̄ corpore: nunq̄ eſſet ibi corru-
ptio alicuius illorum: quia ⁊ ſi contrarietas: tamẽ F
proportionata equalitas. ❡ Conſimiliter videtur
nunc in elementis eſſe: quare enim ignis non com-
burit omnia elementa cum ſit maioris actiuitatis:
non videtur ratio niſi ex proportione vel adequa-
tione in reſiſtendo virtuti ſue in agendo: ſaltem cō-
currente celo cooperante alijs in reſiſtendo. Sed
quia iſta cauſa forte ſupponit falſum: non enim
erũt tunc qualitates iſte reducte ad equalitatem in
tantum vt vna non principium agendi in aliũ in
quo oportet aliquas qualitates dñari: etiã in vir-
tute q̄ apparet q̄ corp⁹ humanũ magis eſt fluxi-
bile ſm partes materiales q̄ corpus alicui⁹ inani-
mati vel aĩati inferioris: q̄ non eſt niſi ex dominio
alicuius qualitatis q̄ exigit aĩal tale. Similr̄ iſta

cauſa nõ poſſet ponere ipoſſibilitatẽ reſpectu extri
ſeci corruptiui:iõ ſi corruptione ab intrinſeco exclu
deret:adhuc eſſet diminuta: qꝛ poſſet corrũpi per
agens extrinſecũ. Et ideo opoꝛtet ponere impaſſibi
litatẽ per aliqͦd impediẽs paſſionẽ corruptiuã ꝛ ta
le impediẽs poteſt poni vel poſitiuũ vel ꝑuatiuum
Poſitiuũ duplex:anima vel dos in corpe. Priuati
uum duplex: ceſſatio mot⁹ celeſtis ꝛ non coopatio
Sanctus dei cum cauſa ſcd̃a. Et iſta eſt opinio ſcti Thome.
thomas. Pꝛo pꝛimo ſic arguitur:qꝛ aĩa ↄſtituta eſt in medio
inter deũ ꝛ creaturã corporalẽ:ſicut igitur ipa tunc
erit pfecteſubiecta deo tanq̃ ſuo ſuperiori. Ita p
G fecte tunc dñabitur ſuo corpi inferiori. ¶ Sed con
tra:aĩa nõ repugnat iſtis qualitatibus: etiã inqͣtũ
ↄtrarie:ꝛ non reducte ad mediũ in quo ſint actiue.
Patet:qꝛ ſupponit eas in ſuo ſuſceptiuo. Et nihil
repugnat ei qͦd exigit in ſuo ſuſceptiuo:nec etiã re
Nota. pugnat effectib⁹ iſtarũ qualitatũ:ſi iſte agant mu
tuo:non agũt niſi actione a natura ſaltẽ effectus il
li non repugnãt aĩe vſq; ad magnã intẽtionẽ: quia
ſtant cũ aĩa nunc:licet extendant vſq; ad magnum
gradum:igit̃ nec repugnabit aĩe vt eſt forma infoꝛ
mans. Si igit̃ aĩa ꝓhibet tunc actionẽ illarũ qual
tatũ:non ꝓpter repugnantiã ſui ad actionẽ illarũ
ſed ꝓpter imperiũ ſui per actũ volũtatis:qͦd ex do
minio pleno ſup corp⁹ eſt. Sed hoc nõ vr̃ ꝓbabile
qꝛ ſupꝛemus angelus per ſolũ imperiũ voluntatis
ſue non poteſt impedire actionẽ alicui⁹ cauſe natu
ralis. Cauſe eñ naturales nõ obediũt angelis ad
H nutum qͣtũ ad actionẽ ꝛ alterationẽ earũ. ¶ Pꝛo
ſcd̃a via.ſ.pro dote arguitur per illud Aug. ad dio
ſco. Tam potentẽ fecit de⁹ aĩam vt ex eius plena fe
licitate reſpõderet in corpus ſanitas ꝑpetua ꝛ vi
goꝛ incoꝛruptibilis. Modus talis ſicut duricies ẽ
quedam impaſſibilitas.ſ. ꝓhibens oẽm paſſionez
coꝛruptiuã vt faciliter incidi. ſic poſſibile eſt aliquã
eſſe qualitatẽ ꝓhibentẽ oẽm paſſionẽ coꝛruptiuam
Contra hoc arguit̃. Iſta qualitas nõ eſt qualitas
celeſtis : tũ qꝛ nec perſpicuitas:nec lux:nec lumen.
Tum qꝛ corp⁹ humanũ cũ ſit mixtũ non eſt capax
qualitatis celeſtis:vel igit̃ erit qualitas elemẽtaris
vel ꝓpꝛia mixti. Sed ſiue ſic ſiue ſic non impediret
oẽm actionẽ vel paſſionem:pꝫ in exemplo eorũ : qꝛ
durities licet ꝓhibeat inciſionẽ:non tñ cõbuſtionẽ
vel aliã paſſionẽ directiuã. Hoc etiã ꝓbatur ꝑ ra
tionem:qꝛ oẽs foꝛme eiuſdẽ ſuſceptiui ꝓximi : ſunt
eiuſdem gñis phiſici. Ex quito ꝛ decimo meth. Sꝫ
oẽs tales ſunt ↄtrarie vel medie:vt habet̃.x.meth.
Omnes aũt hmõi non ꝓhibent actionẽ mutuã:im
mo ſunt ꝑncipia actionis mutue:igit̃ iſta qualitas
ex quo eſt elemẽtaris vel mixti : ꝛ per ↄñs eiuſdem
ſuſceptiui non ꝓhibebit oẽm paſſionẽ coꝛruptiuaz
I ſed magis erit ꝑncipiũ agendi vel patiẽdi. ¶ Opi
nio tertia ꝙ cã incoꝛruptibilitatis eſt ceſſatio mot⁹
celeſtis:qꝛ ablato pꝛimo auferTur qͦlibet poſteri⁹
Motus celeſtis eſt pꝛimus motuũ ex.8.phiſ.ergo
illo ceſſante nullus alius motus erit. Sed iſta opi
nio non valet : qꝛ eſt articulus ↄdemnatus pariſi⁹
ꝙ ceſſante motu celoꝝ:qui diceret ignẽ appꝛoxima
tum ſtupe non agere in ſtupã:erroꝛ. Preterea per ra
tionem.phs ſcd̃o de gñatione. Motus ꝓ tanto eſt
cauſa gñationis:qꝛ adducit generãs:igit̃ tantũmõ
facit ad pñtiam vel appꝛoximationẽ generãtis re
ſpectu materie:ergo ſi ſine motu haberetur eadẽ ꝑ
ſentia vel appꝛoximatio:eodem modo ageret ſicut
cũ motu. Exemplũ hui⁹ ſi ſubito per potentiã diui
nam ſol fieret in meridie ſicut fit nunc per motum:
ibi eodẽ modo illuminaret ꝛ calefieret inferioꝛa: ſi
cut nunc calefacit:imo foꝛtius:tunc quidẽ nõ ceſſa
ret agere quouſq; totaliter coꝛrũpiſſet ſibi ſuppoſi
tum ſi poſſet coꝛrũpere. Nunc aũt qꝛ non cõmorat̃
ſuper paſſum ſuppoſitum:minus agit efficaciter in
ipm. ¶ Ideo eſt opinio doctoꝛis ſubtilis ꝙ cauſa K
impaſſibilitatis eſt volũtas diuina nõ coagẽs cau
ſe ſcd̃e coꝛruptiue. Et per hoc eſt iſtud impaſſibile
non potẽtia remota ſed ꝓpinqua:nõ a cauſa intrin
ſeca ſꝫ extriſeca iͣpediẽte cãꝫ ſcd̃aꝫ ſic̃ dictũ eſt. Exẽ
plũ de igne i camino foꝛnacis q̃ nõ egit ad ↄſumptio
nẽ triũ puerorũ:nõ q̃dẽ per aliquã intrinſecã pue
ris:nec carẽtia potẽtie paſſiue:nec ex ↄ̃rio extriſeco
impediẽte. Sed qꝛ deus ex voluntate ſua non com
parabat̃ igni ad illã actionẽ. Et ſi diceret̃ ꝙ illa im
paſſibilitas nõ eẽt dos coꝛpis bti:qꝛ dos eſt aliq̃d
intrinſecũ ei cuius eſt. Iſtud aũt deũ velle ꝓhibere
cauſas ſcd̃as ne coꝛrũpat eſt quid extrinſecũ ꝛ non
intrinſecũ. Cõſequẽs eſt falſum ꝑ Aug. ad dioſco.
quia dos eſt quid intrinſecũ. Itẽ ſm̃ iſtam poſitio
nem:eque erit dos impaſſibilitatis in elemẽtis ſicut
in coꝛpibus beatis. Item tertio modo vr̃ eſſe mira
culum in iſta ꝓ̃ſeruatione ſicut in cuſtodiẽdo tres
pueros a leſione. Non vr̃ aũt ꝙ opera ꝑpetua di
uina ſint miraculoſa iuxta illud Augu.7. de trini.
ca.30. Sic res quas de⁹ cõdidit adminiſtrat:vt in
ſuos ꝓpꝛios mot⁹ agere ſinat. ¶ Ad pꝛimũ iſtoꝝ
reſpondit doctoꝛ ꝙ bene poteſt dos nõ ineſſe reali L
ter perſone dotate ſicut ſpõſe : nec ineſſe illi qͦd ſibi
datum eſt a ſpõſo:qͦd ↄſueuit aliq̃ñ dici dos : ſicut
habetur geñ.34. vbi agit ſichẽ:iacob:ꝛ filĳs eius
augere dotẽ ꝛ munera poſtulare. Si etiã dos dicat̃
illud qͦd dat̃ a patre ſpõſe ſpõſo q̃dẽ qͣtũ ad vſum
ſed remanet penes ſponſam ꝓpꝛietas ſicut nũc vſi
tate dr̃: dos. Pꝫ ꝙ illõ nõ ineſt realr̃:nec ſponſo nec
ſpõſe: ſed eſt tñmõ quodã aliquo mõ habitũ rõne
nuptiarum. Et ita rõne nuptiaruꝫ ſpũalium con
ſummandarũ in reſurrectione dabit̃ ꝓ dote cuicũ
q; beato iſta aſſiſtẽtia diuina:ipm preſeruãs ab oĩ
coꝛruptione:licet iſta cuſtodia nõ inſit realiter ipſi.
Aliter poteſt dici ꝙ dotatus hꝫ ius in qͦd aſſignat̃
ſibi pro dote:ita beatus hꝫ ꝓ meritis:ius in iſta cu
ſtodia diuina ſibi impẽdẽda. Et iſtud ius preſerua
tiõis coꝛpis ab oĩ coꝛruptiuo per diuinã cuſtodiaꝫ
eſt dos in btõ. Et ſm̃ corpus qͦd eſt ad tutelã coꝛ
poꝛis. ¶ Ad aliud de elemẽtis ꝙ eque eſſet dos ſi M
cut in beatis. Reſpõdet doctoꝛ ꝙ in elemẽtis non ẽ
dos ex eo:qꝛ non habent ius in diuina cuſtodia ſi
cut beati: ideo in beatis eſt dos ꝛ nõ in elementis.
¶ Ad tertiũ dicit ꝙ magis naturale ẽ coagere coꝛ
poꝛi beati ad ↄſeruationẽ ↄtra contrariũ coꝛrum
pens : q̃ coagere ↄtrario in coꝛrũpendo:qꝛ cã ſupe
rioꝛ agit perfectius cũ cauſa ſcd̃a perfectioꝛe. Et lꝫ
nũc hoc eſſet miraculoſum de coꝛpe alicui⁹ iuſti:qꝛ
nunc terminus mutationis ꝛ actionis: tamen tunc
erit ſtatus quietis ꝛ immutationis in coꝛpoꝛibus.
Et pꝛo tunc ꝛ naturale ſiue conſuetum ſm̃ commu
nem curſum:ꝙ agat ad quietem ſicut nũc ad motũ
Sed iſta poſitio nõ videtur mihi conſona rationi.

Nam ex iſta non videret tollere miraculum. Nā ſi
qualitates naturaliter poſſunt agere ad corruptio
nem: ergo eſt miraculum agere vt iſte qualitates q̄
naturaliter poſſunt agere impediant in ſuis actio
nibus naturalibus: ſicut fuit miraculū de igne triū
puerorum qui fuit impeditus in ſua actione natura
li. Ita eſſet miraculū ſi iſte qualitates naturaliter
agere poſſent ad corruptionem ſi ſupernaturaliter
impediantur. Nec valet rō q2 nunc ſumus in ſtatu
actionis ⁊ mutationis: tunc erit ſtatus quietis. Cō
mittit enim fallatiā petitionis: que eſt in principio
¶ Querā eni de illo ſtatu quietis ſi beati hn̄t illuȝ
N vel a dote vel ab aīa: vel a portione qualitatū. Di
cis ꝙ a nullo ſed ab aſſiſtētia diuine voluntatis q̄
nō cogit cauſe ſcōe: tunc argumentū hēret locū ꝙ
dos eſſet in elementis vt in beatis: q2 diuina volū
tas aſſiſtit illis ne corrūpant ſicut ī beatis. Nec va
let qd̄ dicitur ꝙ ex meritis habent ius ipſius aſſiſtē
tie diuine voluntatis: q2 tunc illud ius eſſet cā do
tis: quod non eſt verum cum ſit ex diuina gr̄a. Nec
elementa habent tale ius: ⁊ tamen habent eandem
aſſiſtentiam diuine voluntatis ad preſeruationem
ſue corruptionis: nō video ergo ꝙ illud ius ſit cau
ſa impaſſibilitatis cum etiam totus mundus ha
bebit talem impaſſibilitatem. ¶ Ideo videtur mi
O gi dicendū de cā talis impaſſibilitatis ꝙ quelibet
iſtarum opinionum habet aliquid veritatis. Et di
co ꝙ aīa poteſt plenum dominium ſui corporis ha
bere vt dicit opinio ſancti Tho. Sed non domina
bitur perfecte ex redundantia ſue glorie ex diuino
ſui corporis talem facere impaſſibilitatem cum ip
ſa non ſit ſufficiens: immo neq3 angeli impedire
actiones naturales illarum qualitatum cum non
ſibi repugnent vt argutum eſt per doctorem ſubti
lem. Ideo oportet videre illud dominiū perfectum
vnde habet ortum. ¶ Scōa opinio de dote in ve
P ritate eſt magis propinqua rōni q2 ſi ipſe intelligat
ꝙ donum impaſſibilitatis facit ad perfectam felici
tatem: ſic bene dicit. Cogito ꝙ ſicut in ſtatu inno
centie fuit donum iuſtitie originalis preſeruans vi
res inferiores ne rebellarent ſuperioribus. Et ſi il
lud donum preſeruaſſent: nunq̄ fuiſſent corrupti
vel mortui mediante fructu ligni vite. Ita cogito ꝙ
deus Benedict9 dabit aliquā qualitatē: ſeu aliqd
donum beatis qd̄ erit in ipſis formaliter: dando ei
talem virtutem preſeruandi ab omni corruptione.
Et tale donuȝ deperdere nō poterūt q2 ſunt in gra
tia confirmati. Et talis qualitas habet virtutem p̄
ſeruandi ab omni paſſibilitate. Et q̄uis tale donū
ſit infuſum ſupernaturaliter: tamen taleȝ habet na
turam a deo preſeruandi a tali paſſibilitate. Et ſic
naturaliter per ſuam naturam operabitur. Et per
conſequens nō oportet ꝙ ſit miraculum: immo tale
donū naturaliter operabitur ſm naturā a deo ſibi
datam. Et tale donū vocatur dos in beatis. Et eſt
perfectius in beatis habere tale donum formaliter
qd̄ ſit cauſa impaſſibilitatis: q̄ habere totaliter a
cauſa extrinſeca. Et ſic mediante iſto dono aīa pfe
cte dñabitur ſuo corpi. Et ſic opinio ſcī Tho. veri
Q ficari pōt. Etiā ſcōa opinio vera eſt: accipiēdo felici
tatem cōſūmatā cū iſto dono. ¶ Quātū ad opinio
nē tertiā de ceſſatiōe motus celi: phiſica eſt ⁊ natu
raliū phoꝝ q̄ nō potuerūt attingere ad tātā altitudi

nē veritatis: idō illā tāq̄ vanā relinquo. ¶ De opi
nione doctoris ſubtilis: q̄uis poſſit eſſe vera: q2 de
us agere poteſt p ſe ſine quibuſcunq3 cauſis ſcōis q̄
non faciūt ad eē eſſentie: ⁊ que nō includūt ꝯdictio
nem. Idō poſſet ſine ꝯdictione p aſſiſtentiā ſue diui
ne voluntatis p̄ſeruare a quacūq3 paſſibilitate. Et
tn̄ hoc nō meret dici dos: ſȝ potius cōſeruatio ⁊ pre
ſeruatio. Et oīb9 creaturis p̄ſeruatis ineſſe poſſȝ cō
tribui talis p̄ſeruatio. Idō nō eēt tāti honoris btīs
talis preſeruatio: ſicut donū formale exiſtēs ī illis
formaliter: btīs a deo ꝑpetratē ꝯſeruādi a corrup
tione. Et ſi doctor ſubtilis itelligat ꝙ p ſpālē grāȝ
⁊ aſſiſtentiā creauit illud donū in btīs: tunc ſua opi
nio eſt vera. ¶ Et iſtud eſt cōſonū rōni q2 dos dici R
tur a dono. Ideo oportet ꝙ dotat9 teneat in ſe do
nū: volūtas aūt diuina nō ieſt formaliter btīs. Nā
in alijs dotibus qui dotes ſunt formaliter in ſcīs
ſeu btīs vt claritas agilitas ſubtilitas: igit̄ ⁊ ſubti
litas. Non eni dicim9 ꝙ ſit p aſſiſtentiā diuine vo
luntatis: īmo formaliter eſt in btīs. Et lux in eis exi
ſtens eſt cā claritatis. Et ſic dico de alijs dotibus.
Et cauſa earū eſt formaliter in ipſis mediāte diui
na volūtate qua oēs dotes hn̄t in ſeipſis cām medi
ante diuina volūtate creāte donū hn̄s virtutē ⁊ cāȝ
talis dotis. Et etiā pōt eſſe cā ꝓportionis qualita
tum: ꝙ nulla pōt agere in aliā ad ei9 trāſmutatio
nem. Et ſic pȝ ꝙ dos eſt donū ſupnaturale infuſuȝ
corporib9 btīs a diuina volūtate aſſiſtente ſeu creā
te tale donū ſm eſſe talis dotis vt lux in claritate
corporū beatorū. Agilitas hȝ aliud donū p qd̄ cor
pus beatorum eſt agile. Et ſic quelibet dos habet
donuȝ ſpāle inherens formaliter: q̄ cū diuina vo
luntate eſt cā talis claritatis vel agilitatis vel ſub
tilitatis vel impaſſibilitatis. Et illud donū ꝓprie
vocatur dos: tn̄ affectus talis doni vt eſt claritas
agilitas ⁊c. Vocat̄ dos cū deſcendāt ab illo dono
ſupnaturali: ⁊ a donāte. ſ. voluntate diuina: ⁊ a glīa
redūdāte. His viſis rn̄detur ad rationes principa S
les. ¶ Ad primam de Grego. Dico ꝙ verū eſt ꝙ
palpabile eſt corruptibile relictum in ſuis natura
libus hn̄tibus q̄litates actiuas ⁊ paſſiuas. In cor
poribus aūt beatis non ſunt huiuſmodi talia. Cō
cedo ergo ꝙ eſſent paſſibilia niſi preſeruarent̄ a ta
li dono concurrēte diuina volūtate: nō in fluxu ſpā
li ⁊ miraculoſe: poſtq̄ tale donū creatū ē cū tali vir
tute: ſȝ concurrit in fluxu gn̄ali. ¶ Ad ſcōȝ dico ꝙ
oēs ſenſus erūt in ſuo actu: p hec q2 queliȝ ſenſatio
eſt ꝓpria pfectio ſentientis: dicit tn̄ doctor ſubtilis ꝙ
nō videt neceſſitatē ꝙ ſenſus ptinētes ad nutritio
nem (ſicut guſt9 ⁊ odorat9) ſint tūc in actibus ſuis
cū tūc nutritio nō ſit neceſſaria: q2 nō erit corp9 aīa
le: indigens elemētis. Alij aūt ſenſus hn̄ poſſūt po
ni in actib9 ſuis: quorū act9 nō requirūt impfectio
nē cōcomitātē: ſicut viſus ⁊ audit9 q̄ ſūt magl ſpūa
les. De viſu null9 dubitat: nec de auditu ſi ē ibi ſo
nus poſſibilis multiplicari ⁊ immutare auditū. Sȝ
iſta opinio nō videtur vera: q2 ſicut oēs ſenſus me
ruerūt in actib9 in via: ita in patria ptes ſuas ⁊ glo
riam recipiēt. Itē ibi eſſet fruſtra potentia ſi nō re
duceret̄ ad actū. Idō dico ꝙ oēs ſenſus p act9 ſuos
recipiēt glīam. Nec ē imaginādū vt imaginatur do
ctor ſubtilis ꝙ guſt9 hēat actuȝ ſaporis ab aliquo
obiecto deguſtatiuo faciēte ad nutritionē aīalē: ſed

tantū modo vt apprehēdit ſapores. ¶ Sʒ dubiū
Z eſt a quo ſic imutet̄ guſt⁹ cū certū ſit φ bti nō guſta
bunt aliq̄d ſaporoſum. Et dicūt aliq̄ φ illa imuta-
tio guſt⁹ erit ex vi btitudinis aie. Sʒ h̄ nō vr̄ aliqs
rōnabile. Qꝛ tūc ille guſt⁹ nō eſſet realis ſʒ imagi-
natiuus: qꝛ nō haberet aliquid in ſe ſaporoſum: iō
videt̄ mihi dicendū φ de⁹ qui ē retributor meritoꝝ
ſicut iſte ſenſus meruit. Ita cauſabit aliquā ſ'bam
ad modū mãne cauſās mirabiles ſapores faciētes
ad delectationē guſtus. Sapores quidē facientes
ad pfectionē guſt⁹. Et hoc eſt rōnabile: qꝛ ſicut gu
ſtus multos ſapores amaros inſipidos ꝛ fameli-
coſi paſſus eſt in hac vita: rōnis eſt vt ſentiat mira-
a biles ſapores vt ſic delectet̄ in patria ſicut fuit cru
ciat⁹ i via. ¶ Et ſimiliter dico d̄ odore qꝛ tūc nō erit
neceſſaria ſumalis euaporatio vt ſimilitudo odo-
ris ꝑtingat ad olfactū. Nā in corpibus glo̓ſis erit
odor in ſua vltima pfectione: nullomō ꝑ aliquā ſu
perfluā hūiditatē depſſus: iō in eis multiplicatur
odor ſine aliq̄ euaporatiōe. Non em̄ erit neceſſe ad
odorādū: ventus vel aliqua euaporatio.

¶ Sequitur primum documētum.

A Natura hoīs eſt infima capax beatitu-
dinis. Iſtud documētū pbat̄. 14. de
tri. c. viij. Per Aug. hō ē capax btitudi
nis inq̄ntū eſt ad imaginē dei fact⁹. dr̄
ibi in. 8. capi. Eo ipſo quo aia imago
dei eſt: ipſi⁹ capax pōt eſſe. Et per hoc pbat φ hō
poſſit beatificari. Sʒ φ ipē ſit infimū btificabile p
bat̄. Ois natura inferior angelis opatur vnā opa
tionē ꝑ organū: ergo nō circa obiectū immateriale:
ſʒ ſolū in illo eſt btitudo obiectiue: ergo cū operetur
per organū. Et etiā aia pōt opari ſine organo: āge-
lus aūt nūq̄ vtit̄ organo. Et qꝛ tā hō φ āgel⁹ btifi
cabilis eſt: ſed qꝛ hō parti eſt corpeus ꝛ vtit̄ orga-
no. eſt etiā parti ſpiritualis mediāte qua pōt btifica
ri cū ſit ad imaginē dei. Angel⁹ aūt eſt pure ſpūalis
Iō eſt nobilior hoīe in ſua natura: qꝛ nulla alia eſt
btificabilis niſi angelica ꝛ hūana. Iō eſt btificabi-
lis ꝛ infima natura capax btitudinis natura hūa-
B na. ¶ Iō primo videbit̄ φ natura hūana eſt btifi-
cabilis. ſcdo φ inferior ſit oī natura btificabili. Pri
mum pʒ ex ſcriptura. 1. cor. 13. Nūc cognoſcim⁹ per
ſpeculū ī enigmate: tūc aūt facie ad faciem videbi-
mus. Et math. 25. Ibūt hij ī ſuppliciū eternū. Iu
ſti aūt in vitā eternā. Et in Iob. dr̄. Qō bti erūt eq̄
les āgelis in gl'a. Uñcūq̄ ceriū ē φ natura hūa
na erit capax btitudinis. Sʒ verū ſit capax btitudi
nis ſʒ intētionē phoꝝ de hoc ē dubiū. Uñ phs po
nit in coī diffinitiōē btitudinis. 1. ethi ꝛ. 10. ethi. in
ſpāli: quō eſt poſſibilis ꝛ in quo cōſiſtit. Sʒ q̄d ſen
ſerit de illa ſpāli btitudine quā nos expectam⁹: q̄ ē
per clarā dei viſionē ꝛ pfectā fruitionē videt̄ dicere
phs φ de prima ſubſtātia nō pōt hr̄i cognitio niſi
ex cōceptu aliquo accepto ex ſenſibilib⁹ q̄ non poſ
et eſſe illi⁹ eſſentie in ſe vt pʒ primo poſt. ꝛ. 1. phiſ.
ſin multis locis. Similiter diceret̄ φ nō poſſem⁹ in
illo cōceptu hr̄e niſi cognito cognitiōeʒ obſcurā et
abſtractiuā qualē nō poſſem⁹ hr̄e de nō ente. Et ſic
C ſʒ eū. Ois cognitio nr̄a de illa ſb'a ē in vniuerſali ꝛ
obſcura. ¶ Et ſi arguat̄ ꝯ eū qꝛ deſideriū naturale
hominis eſt ad cognoſcēdū illud obiectū btificū in

ſe ꝛ clare: ergo poterit videri in ſe ꝛ clare. Alias eēt
ille appetitus naturalis in natura fruſtra. Non va
let qꝛ loquēdo de deſiderio mere naturali: dʒ pba-
re φ tale inſit hoī. Si aūt accipiat deſideriū natu-
rale ꝛ actu elicito ſʒ rōnē rectā: hoc non vidit phs
nec potuit videre alium ſtatū. Nec phs ſciuit aliaʒ
felicitatem nec deſiderauit alium ſtatū ex rōne natu
rali: φ ponendo illā felicitatem quā poſuit. Sʒ vi-
detur doctori ſubtili φ per rōnem naturalē pōt p
bari φ natura humana ſit capax btitudinis vere.
Primo ex parte obiecti ſic. Ois potentia habens
obiectum primum adequatū: poteſt per ſe in q̄ōli-
bet cōtentum ſub illo. Sʒ obiectum primū intelle-
ctus humani eſt ens: ergo ꝛ q̄ōlibet in quo ſaluat̄
eſſe entis eſt per ſe obiectuʒ ei⁹. Sed impoſſibile eſt
φ coiicetur in aliquo niſi in ſummo toci⁹ entis ime
diate: ſʒ hoc non poteſt eſſe in cognitione eius in vni
uerſali: qꝛ cognitio vt in vniuerſali nō eſt cognitio
eius vt in ſe: ergo erit eius vt ſm ſe. In particulari
ergo vt ſic erit capax btitudinis. Reſpōdet phs ad
minorem φ ens ſʒ analogiam φtū ad imaterialia
ꝛ materialia nō ē obiectū intellect⁹ noſtri: ſʒ tantū
ens quo ad materialia. Contra qꝛ phs ſi ſic diceret
deſtrueret ſeipſum vel dicta ſua quia impoſſibile ē
cuiſcunq̄ potentie aliquid cognoſcere quin cōtinea
tur ſub ratione ſui obiecti adequati. Sʒ nos intelli
gimus aliquid qō nō continetur ſub obiecto quidi
tatis rei materialis: ergo impoſſibile eſt φ quiditas
rei materialis ſit obiectum adequatum intellectus
noſtri. Maior eſt manifeſta. Minor probatur per
phm quarto metha. d. φ eſt quedam ſcientia que
ſpeculatur ens inq̄ntum ens. Sed ens inq̄ntum ens
non eſt tantum quiditas materialis. ¶ Si dicas
h̄ volo φ ſit ſpeculatio: ꝛ aliquis conceptus com
munior φ ſit entis materialis: tamen ille conce- D
ptus nō eſt cauſatus niſi a quiditate materiali. Si
ſic dicas habetur propoſitum qꝛ impoſſibile eſt fe-
licitatem intellectus noſtri eſſe in aliquo conceptu
qui eſt minus perfectus φ ſit conceptus rei ſenſibi
lis: ſeu qui eſt de ente per actus ſenſuum. Sed qui-
cunq̄ conceptus de deo cauſatus ex ſenſibilibus
eſt imperfectior ſimpliciter φ actus cognitionis ſen
ſibilis. Probatio minoris: qꝛ impoſſibile eſt obie-
ctum cum intellectu agente: cauſare aliquem con-
ceptum perfectiorem ſuo verbo concepto: quia il-
lud verbum conceptum eſt adequatum memorie: er
go ſi cauſet aliū cōceptū nō erūt pfectior φ quicū-
q̄ cōcept⁹ q̄ pōt hr̄i de iſtis ſenſibilib⁹ ſʒ q̄cūq̄ cō
cept⁹ cāt⁹ de deo ex iſtis ſenſibilib⁹ ē impfectior φ
aliq̄s q̄ nō eſt ex ſenſibilib⁹: ſʒ aliūde poſſibilis hr̄i
igit̄ in nullo actu habito ex ſenſibilib⁹ pōt eē btitu
do. Probat̄ qꝛ ſi q̄ditas rei materialis eēt obiectū
intellect⁹ nr̄i. Impoſſibile eēt intellectū agētē cū ob
iecto ſuo cāre ꝯceptū pfectiorē ſuo pfecto v̄bo qꝛ ē
effect⁹ ſibi adeq̄t⁹. Sʒ nī⁹ effect⁹ ē adequat⁹ vni
cauſe g̃ pfectiorē illo cāre d̄ deo ñ pt. ꝛ ſi ſic. illa rō̄
ſio deſtruit phʒ qꝛ ponit ī pfectiſſima cognitiōe bti
tudinē ꝛ hāc ponit illi⁹ ſbe ſepate. ¶ Itē pbat̄ φ E
cognoſci pt ex naturalib⁹ aiaʒ eē capacē btitudinis
ſ. ex pte act⁹ qꝛ i actu cognitiōis vt cognitio pfectio
nis ē. eſt attingere obiectū in ſe intuitiue. Si igit̄ hoc
conueniat inferiori potētie. Multomagis cōueniet
ſuperiori. Sʒ ſenſui ꝯuenit cognitio intuitiua q̄ eſt

obiecti in ſe ꝑñti vt pñs eſt potẽtie:ɡ̃ cõpetit cogni
tioni intuitiue intellectꝰ:igr̃ intellectꝰ nr̃ eſt capax
intellectiõis intuitiue ⁊ clare:⁊ eſt capax intellectio
nis obiecti. Et ꝓbo ꝙ ſit ꝑfectio intellectꝰ nr̃i talis
cognitio intuitiua:qꝛ aliter nõ cognoſceret actu vi
ſibilis inherẽs intellectui:niſi ꝑ iſtã cognitionẽ. Er
go ſi intellectꝰ põt habere cognitionẽ intuitiuã re
ſpectu alicuiꝰ intelligibil':erit ſimil'r capax talis in
tellectõis reſpectu cuiuſcũqꝫ intelligibilis. Sicut vi
ſus reſpectu oĩs viſibilis hꝫ intuitiuã vl' habere põt
Et ſic poſſibile eſt ꝑ actũ intellectꝰ nr̃i cõceptũ ꝓ
prio nõ cauſato ex ſenſibilibꝰ neqꝫ ex creaturis:tẽde
re intuitiue i tale obiectũ:ɡ̃ ẽ capax btitudĩs ꝓprie
⁊ in ſpãli dicte ſm ꝓpriã rõnẽ obiecti btifici qd̃ põt
F intuitiue videri. ¶ De ſcd̃o ꝙ natura hoĩs ſit infi
ma btificabilis pꝫ:qꝛ natura ſenſitiua vtit̃ organo
ſꝫ nulla potẽtia organica põt ꝯiungi obiecto ima
teriali:ɡ̃ nõ põt ſimpl'r btificari: cũ obiectũ btifica
bile ſit imateriale:qꝛ deꝰ q̃ eſt obiectũ btificabile ẽ
imateriale ⁊ actꝰ purꝰ nullomõ includẽs materiã
Igit̃ natura ſenſitiua vtẽs organo: btã nõ põt eſſe
ſimpl'r. Btificari aũt põt natura ſenſitiua: ſm qd̃
põt attingere ſuũ obiectũ optimũ ſibi ꝓportiona
tũ ⁊ optimũ:in quo delectari ⁊ btificari põt ſm qd̃
põt. Sed certe talis nõ meret̃ dici btitudo: ſꝫ potꝰ
q̃dã q̃etatio trãſiẽs ꝑꝑ duo:qꝛ potẽtia ſenſitiua ꝑ
oꝑationẽ attingit ſuũ optimũ obiectũ:talis oꝑatio
eſt aiati. Obiectũ aũt nõ eſt aiatũ:nec ẽ ꝑfectio aia
ti:iõ potẽtia aiata ẽ melior ſuo obiecto: qd̃ ẽ inaia
tum:iõ nihil põt btificari in iperfectiori ſe:iõ poten
tia ſenſitiua nõ põt btificari i ſuo obiecto optio cũ
ſit inferꝰ ⁊ ignobiliꝰ ſua potẽtia:⁊ iõ nõ põt btifi
cari:ſed btificatur ſm q̃d. Scd̃o qꝛ nihil põt btifi
cari ſimpl'r niſi poſſit ꝯiũgi obiecto imateriali infi
nito ſicut eſt. Iõ nullus eſt btũs niſi poſſit ꝯiũgi ꝑ
fecte deo ꝑ clarã viſionẽ ⁊ ꝑfectã fruitionẽ vt ange
li ⁊ hoĩes. Quedã ɡ̃ natura ſimpl'r eſt btificabilis:
vt angelica ⁊ hũana:ſꝫ hũana eſt infima btificabi
lis. Quedã ṽo natura eſt btificabilis ſm q̃d vt illa
q̃ ꝑtinẽt ad partẽ ſenſitiuã: Alia ṽo neutro mõ ſunt
btificabilia vt illa q̃ tm̃mõ hñt actõeꝫ ⁊ nõ ſenſuꝫ.

¶ Sequit̃ primũ correlarium.

Omnes hoĩes i ɡñali ſumme appetũt
btitudinẽ appetitu naturali. Iſtõ cor
relariũ ꝓbat̃ auctoritate btĩ Aug. 13.
de trin. ca. x. Oẽs btĩ ẽẽ volũt. qd̃ ſum
me velint ẽẽ btĩ: ꝓbat idẽ Aug. 15. de
A trini. Ardẽtiſſimo amore oẽs ſinẽ appetũt. Item. j.
Ethico. Bñ enunciauerũt ꝙ oĩa bonũ appetũt: ɡ̃
ſm rl'am eiꝰ. tertio Thop. Maximũ bonũ maxime
oẽs appetũt:ſed btitudo eſt maximũ bonum:ɡ̃ oẽs
hoĩes maxĩe btitudinẽ appetũt. Et ſi diceret̃ qꝛ ni
hil amat̃ vel appetit̃ niſi cognitũ: qꝛ ſm Aug. viſa
diligere poſſumꝰ:incognita nequaq̃:ſꝫ nõ oẽs ho
mines cognoſcũt btitudinẽ ſicut pꝫ ex diuerſis opi
nionibꝰ de felicitate recitatis. j. Ethi. c. 8. Nã reci
tat pñs ꝙ aliq̃ poſuerũt felicitatẽ in voluptatibꝰ:
aliq̃ in diuitijs:aliq̃ in honoribꝰ ⁊c. Igit̃ tales nõ
cognoſcũt btitudinẽ:igr̃ nõ appetũt. Itẽ dãnati nõ
appetũt btitudinẽ:qꝛ deſperãt de ea q̃renda:igr̃ nõ
appetit dãnatꝰ. Itẽ ſaluati nõ appetũt btitudinẽ:
qꝛ iã tenẽt eaꝫ, itẽ nõ appetũt btitudinẽ oẽs hoĩes
neceſſario:qꝛ tũc nõ mererent̃ ꝑꝑ eã petendã. Aña
pꝫ qꝛ nullꝰ meret̃ in eo qd̃ vitare nõ põt: nec deme
ret̃ etiã cũ meritũ ſit volũtariũ:ſꝫ ſi neceſſario appe
terẽt h̃ nõ eẽt volũtariũ:igr̃ nõ mererent̃. Et ꝑ ꝯñs
B hõ nõ appetit btitudinẽ neceſſario. ¶ Rñdetur ad
h̃ dubiũ ꝙ duplex ẽ appetitꝰ:ſeu volũtas. ſ. natura
lis ⁊ libera. Põt eñi volũtas ꝯſiderari vt ẽ quedã
natura inq̃tũ hꝫ inclinationẽ ⁊ appetitũ naturalẽ
ad ſuã ꝓpriã ꝑfectõeꝫ ſicut q̃cũqꝫ alia natura. Pri
mo igr̃ videndũ ẽ de volũtate q̃tũ ad eiꝰ velle na
turale inq̃tũ natura ẽ q̃dã paſſio:q̃tũ ad eiꝰ velle
liberũ inq̃tũ ẽ appetitꝰ liber. ¶ Quantũ ad pmũ
pmo videndũ eſt q̃d eſt appetitꝰ natural'. Dicit̃ ꝙ
nõ eſt actꝰ elicitꝰ:qꝛ appetitꝰ natural' volũtatis ſe
hꝫ ad volũtatẽ:ſicut appetitꝰ natural' intellectꝰ ſe
hꝫ ad intellectũ. Sed in intellectu appetitꝰ natura
lis nõ eſt actꝰ elicitꝰ:ɡ̃ nec in volũtate. Itẽ appeti
tus naturalis voluntatis perpetuo ineſt voluntati
ſed nullum actum elicitum habet perpetuo volun
tas:qꝛ tunc talem actum experiremur in nobis: qꝛ
incõueniẽs eẽt illũ ineẽ. Incõueniẽs eñi eẽt oꝑatio
nẽ ꝑpetuo ineſſe nobis:⁊ illã latere nobis ſicut dic̃
pñs de habitibꝰ. Itẽ ſi eẽt actꝰ elicitꝰ in volũtate:
eſſent duo actꝰ oppoſiti ſimul: qꝛ volũtas põt velle
libere illiꝰ qd̃ appetit appetitu naturali:ſicut pau
lus ſm appetitum naturalẽ dicit. Nolumus expo
liari:ſed ſuperueſtiri. Et appetitu libero ait. Cupio
diſſolui ⁊ eſſe cum xp̃o. Non eſt ergo actus elicitus
appetitus naturalis ſicut appetitꝰ natural'. Quid
eſt ergo ille appetitus. Diciturqꝫ eſt appetere ſuam
ꝓpriã operationem:ſeu perfectionẽ que ſemꝑ ma
nens eſt in ipſa volũtate. Et de iſto appetitu loquit̃
pñs. j. Phiſ. ꝙ materia appetit formã ſicͭ iperfectũ
appetit ſuã iperfectionẽ. Et aug. ait. 13. de tri. c. 8.
ꝙ ad appetendũ btitudinẽ natura cõpellit:cui ſum
me bonꝰ ⁊ imutabil'r btũs creator h̃ indidit nature
Et glo. ſuꝑ illõ. pš. Btã gẽs cuiꝰ dñs ⁊c. d. ꝙ ani
mꝰ natural'r ẽ capax btitudĩs. De iſto appetitu nõ
libero:ſꝫ naturali apparet ꝙ volũtas neceſſario et
ꝑpetuo:⁊ ſũme appetit btitudinẽ. Et h̃ pꝫ: nõ eñ põt
ẽẽ natura q̃n inclinet̃ neceſſario ad ſuã ꝑfectionẽ.
Tolle eñi iſtã incliationẽ ⁊ tolles naturã:ſꝫ appeti
tus natural' nõ ẽ niſi ꝓpria incliatio ad talẽ ꝑpetuã
incliationẽ:ɡ̃ volũtas vt natura neceſſario appetit
ſuã ꝑfectionẽ q̃ maxĩe ẽ btitudo. Et h̃ appetitu na C
turali. ¶ Qđ ſumme appetat probatur:qꝛ ſumma
inclinatio nature eſt ad ſummã eius perfectionem:
igitur ſumme appetit ſummam perfectionem. Sic
arguit philoſophus. j. Meth. ꝙ omnes homines
ſcire deſiderant:ergo ſummam ſcientiam ſumme de
ſiderant. Cum igitur ſumma perfectio voluntatis
ſit beatitudo:ſequitur ꝙ voluntas vt natura ſum
me deſiderat eam. Item ſi neceſſario vt natura ap
petit eam:ergo ſumme appetit eam. Conſequentia
probatur:quia in cuius poteſtate non eſt agere re
miſſe vel tendere:agit ſumme ſicut poteſt. Cum igi
tur voluntas vt natura detinetur neceſſario ad ap
petendum ſuam perfectionem:ſcilicet beatitudinem
ergo ſumme per inclinationem naturalem appetit
eam:⁊ ſic naturaliter appetit beatitudinem. Patet
quia ille appetitus eſt ad perfectionem in qua vo
lũtas real' ꝑficit̃. Sed ꝑfectio realis nõ ẽ ad vniuer
ſ alẽ:ſꝫ ad ſinglarẽ:ɡ̃ appetit btitudinẽ in ꝑticlari.

D ❡Quantum ad ſcḋm articulū de appetitu libero
an oēs iſto appetitu neceſſario ⁊ ſumme appetant
btitudinē. Eſt opinio Henrici quolibeto tertio.q.
17. Qui ponit ꝙ voluntas ſumme ⁊ de neceſſitate
vult beatitudinē in vniuerſali: tñ pōt tñ nō velle
in particulari. Rationem primi aſſignat talē: quia
illud neceſſario appetit in quo nulla eſt ratio mali
nec defectus boni: cuiuſmodi eſt beatitudo in vni-
uerſali: ergo cū volūtas habeat bonū ꝓ obiecto: ⁊
refugit malum naturaliter: ergo appetit neceſſario bti-
tudinē in vniuerſali cū includat omne bonū ⁊ nul-
lum malū includit: igit̄ ſumme appetitur: qꝛ in cu-
ius ptāte non eſt agere: in eius poteſtate nō eſt age-
re intenſe vel remiſſe. Sed in agentibus neceſſario nō
eſt in eorum poteſtate agere intenſe vel remiſſe: ſed
agens neceſſariū agit in ſummo ſicut pōt. Cū ergo
volūtas apprehenſiua btitudinis in vniuerſali vbi
includit̄ oē bonū: ⁊ ibi nō eſt aliqḋ malū: ergo neceſſa-
E rio appetit illā. ❡In particulari aūt nō appetitur
neceſſario: qꝛ tūc neceſſario remoueret oē impediēs
illam: ⁊ ſic non poſſet peccare nec dānari: qḋ oppo-
ſitum videmꝰ per experientiā. Sed iſta opinio im-
plicat ꝯtradictionē ꝙ oēs appetāt btitudinem in
vniuerſali apprehēſam: ⁊ tñ nō in particulari. Qꝛ
ſi btitudo in vniuerſali appetitur neceſſario ꝓpter
hoc: qꝛ in eo eſt ratio ois boni ⁊ nulla ratio mali.
Nec defectus boni: cū potius in beatitudine parti-
culari cōprehendat̄ rō omnis boni ⁊ defectus ois
mali: ergo btitudo in particulari magis neceſſario
appetitur ꝙ̄ in vniuerſali. Itē vniuerſale nō inclu-
dit maiorē perfectionē ꝙ̄ particulare: imo particu-
lare magis ꝙ̄ vniuerſale: cū addat perfectionē ſup
vniuerſale: igit̄ btitudo in vniuerſali non dicit tan-
tam perfectionē ſicut in particulari: igitur particu-
laris apprehenſa magis neceſſario appetet̄. Ideo
eſt opinio doctoris ſubtilis ꝙ volūtas appetitu li-
bero contingēter vult beatitudinē tam in vniuerſa-
li ꝙ̄ in particulari: ꝙ̄uis vt in pluribꝰ appetat btī-
tudinem in vniuerſali ⁊ in particulari: qꝛ non dubi-
tat quin conſiſtat in illo particulari. Vñ ſi aliquis
appetat btitudinē exñs in via: ſimul ⁊ credat ꝙ cre-
dat ꝙ beatitudo conſiſtat in fruitione eſſentie di-
uine: ⁊ in tribus pſonis. Tunc vult iſtā btitudinem
F in particulari: licet nō velit modo quo attingit̄ iſte
finis: qꝛ nō vult virtuoſe viuere. ❡Quod aūt vt in
pluribus volūtas velit btitudinem. Hec eſt ratio:
qꝛ volūtas vt in pluribus ſequit̄ inclinationē ap-
petitus naturalis: naꝫ nō eſt aliquis habitus q̇ ſit
ſupra inclinationē naturalem ad volendū aliquid
Cū igit̄ per habitū pōt voluntas tñ habilitari ꝙ
ſic in pluribus ſequit̄ inclinationeꝫ appetitus ſm
illū appetitū: ꝙ̄tomagis vt in pluribus ſequitur in-
clinationē naturalē. Cū igitur volūtas per habitū
pōt tñ inclinari ꝙ ſic in pluribꝰ ſequit̄ inclinatio-
nem illius habitus: imo delectabiliter expedite: et
prompte opatur ſm inclinationē eius. Multoma-
gis voluntas vt in pluribꝰ vult illud ad qḋ inclina-
tur appetitus naturalis. Et ideo rectꝰ habito etiaꝫ
quocunqꝫ habitu cū difficultate eligit morteꝫ: ⁊ eſt
ſummū patiētie: qꝛ eſt ꝯtra inclinationē ſuā natu-
ralem. Cū igit̄ nos naturali appetitu: beatitudinē
appetamꝰ vt p̄dictū eſt: ſequit̄ ꝙ voluntas vt in
pluribus vult beatitudinē: vñ dilectio btitudinis

eſt naturalis: qñ ꝯformatur inclinationi naturali.
Et non eſt naturalis inꝙ̄tū eſt actus elicitꝰ: qꝛ libe-
re elicitur. ❡Sed eſt dubiū: qꝛ Aug. in encheridiō G
capi. 83. dicit Non poſſumus velle miſeriā ſimpli-
citer: ergo nolumꝰ miſeriā. Si ergo neceſſario nolo
miſeriā: ergo neceſſario volo beatitudinem. Cōſequē-
tia pꝫ qꝛ nō eſt minor habitudo btitudinis ad vel-
le ꝙ̄ mali ſiue miſie ad nolle. Rñdetur ꝙ nec neceſ-
ſario nolumus miſeriā: nec neceſſario volumus bti-
tudinē. Sed vtrūqꝫ poſſumus ſuſpendere per quo-
dam non velle qḋ eſt mediū inter velle ⁊ nolle. Iō
nō ſequitur nō volo eſſe miſerū: ergo nolo miſeriā: qꝛ
nō volo eſt ſuſpendēs nolle ⁊ velle. Ideo nō ſequi-
tur nō poſſum velle eſſe miſerū: ergo de neceſſitate no-
lo eſſe miſerū: qꝛ nolle eſt actꝰ poſitiuus ſicut etiam
velle: ⁊ ita liber. Nō velle aūt nō eſt actus volunta-
tis: ſed ſuſpenſio ab vtroqꝫ. ſ. a velle ⁊ nolle. Et iō
circa malū ſibi p̄ntatū pōt volūtas ſuſpēdere actū
nolendi ⁊ volēdi: qꝛ cū libera ſit nō elicit actū vo-
lendi nec nolēdi. ❡Et ſi arguat̄ ꝙ nullus actus ne- H
ceſſario auffert̄ ab aliqua potētia niſi per determi-
nationē eius ad ſuum oppoſitū ſicut a ſupficie nul-
lus auffertur color ab eius ſuperficie niſi determi-
netur eius oppoſitū ſicut in cigno determinatur a
natura albedo: iō nō pōt eſſe nigredo: vel in coruo
nigredo: ideo nō pōt ineſſe albedo. Ita eſt de volū-
tate: qꝛ ſi volūtas nō pōt velle miſeriā: ergo determi-
natur neceſſario ad eius oppoſitū. ſ. ad nolle miſe-
riā: ergo neceſſario habet nolle miſeriā. Rñdetur non
eſt ſīle: vnde ibi eſt ſciendū ꝙ volūtas neceſſario de-
terminatur ad aliqḋ obiectuꝫ: ideo ꝙ̄uis excludat̄
actus volitionis reſpectu beatitudinis. Nō ſequit̄
ꝙ ponatur ꝯtrariū ſuū. ſ. velle miſeriā. Ex eo qꝛ mi-
ſeria nō pōt eſſe obiectū volūtatis: ſeu volitionis.
Et btitudo nō poteſt eſſe obiectū nolitiōis: ideo re-
ſpectu beatitudinis nō pōt eſſe actꝰ nolitionis: nec
reſpectu miſerie pōt eſſe actus volitiōis. Et ꝙ̄uis
ſit ad volendū beatitudinē volūtas determinata ⁊
ad nollendū miſeriā: tñ libere ꝓducit iſtos actus ⁊
non neceſſario. Ideo pōt ſuſpendere iſtos actus ⁊
ponere nō velle: qui nō eſt ꝓprie actus: ſed ſuſpen-
ſio actus volēdi ⁊ nolēdi: qui ſunt actꝰ poſitiui vo-
luntatis. Ideo volūtas a nullo neceſſitat̄ obiecto.
Et iō nō ſequitur hꝫ nō velle circa hoc obiectū: er-
go habet nolle vel odire. Cōmittit̄ fallatia figure
dictionis. Arguit eñ ab actu ſuſpēſionis nō poſiti-
uo elicito: ad actū poſitiuū elicitū: ſicut eſt actꝰ no-
lendi ⁊ volendi. Ideo reſpondet̄ ad argumenta fa-
cta in oppoſitū. ❡Ad primū qñ d̄r ꝙ nihil appeti- I
tur niſi cognitū: concedo: ſed nō oēs cognoſcūt bea-
titudinē. Dico ꝙ̄uis ignotū nō poſſit appeti appe-
titu qui eſt actus elicitus: tñ appetitu naturali qui
eſt inclinatio naturalis ignotū poteſt appeti: qꝛ ille
appetitus ſemper manet ſiue cogitetur de beatitudi-
ne ſiue non. Vel pōt dici ꝙ btitudo cognoſcit̄ in ge-
nerali. Et hoc ſufficit vt appetat̄ ꝙ̄uis non cogno-
ſcatur in ſpeciali. ❡Ad ſcḋm de dānatis ſi appe-
tunt btitudinē. Circa hoc eſt duplex dubiū. Vnum
de appetitu eorū naturali. Si eñ appetūt naturali-
ter btitudinē: vr̄ ꝙ ille appetitꝰ ſit fruſtra in eis cū
ſit ad impoſſibile. Aliud dubiū: ſi actu elicito appe-
tunt btitudinē cū apprehendāt eā. ❡Quantū ad K
primū dico qꝛ dānati appetunt btitudinē appetitu

naturalē:qꝛ talis appetit⁹ fuit ī eis indit⁹ a natura. Et cū in dānatis remaneat natura:remanet etiā in eis appetit⁹ naturalis. Et cū dicit ꝙ erit fruſtra. Dico ꝙ q̄uis ſit fruſtra in natura ꝑticulari dānatorū nō tñ ī natura ſpecifica in eis cōtēta. Qꝛ q̄uis ī dānato nō poſſit ad actū reduci:tñ in natura ſpecifica pōt in ſuo ſimili reduci:cū ſit ille appetit⁹ indit⁹ nature ſpecifice. Uel pōt dici ꝙ q̄uis nō poſſit reduci ad actū de potētia ordinata:reduci tñ pōt de potentia abſoluta:qꝛ de tali potētia dānat⁹ poſſet ſaluari. Ideo nō ē fruſtra cū ſequat naturā. Qꝛ etiā mō ſimili poſſem⁹ dicere:ꝙ dānat⁹ ē fruſtra hō. Itē nō ē
Z fruſtra de potētia abſoluta:qꝛ dānat⁹ poſſet ſaluari. ℭ De ſcđo dubio dico ꝙ dānati pñt hr̄e actū elicitū appetit⁹ btitudinis q̄uis imoderatū:qꝛ nō ratiōe caritatiue amicitie:ſꝫ ratiōe cōcupiſcētie ⁊ cōmodi. Et ideo in illo appetitu btitudinis nō merent:ſicut de eis dicit de penitētia infructuoſa qua penitēt ratiōe pene ⁊ nō ratiōe offenſiōis diuine. Q̄uis enī habeāt actū elicitū appetit⁹ btitudinis:tñ ē eis pena:qꝛ īpoſſibile ē eis hr̄e qđ appetūt. Tñ appetitus pōt reſpectu īpoſſibilis ſꝫ q̄d ⁊c. ℭ Ad ſcđm de ſaluatis dico ꝙ appetūt btitudinē appetitu cōplacentie:ſꝫ nō appetu indigētie cū habeāt illā. ℭ Ad tertiū qn̄ dicit ꝙ ſi appetit⁹ appeteret:neceſſario appeteret. Rñdet ꝙ appetere finē pōt eē dupl̄r. Uno mō vt finis appetit⁹ hꝫ ratiōnē commodi. Et ſic neceſſario volūtas vult finē. Sꝫ talis appetit⁹ nō ē meritorius. Alio mō ē appetit⁹ ad finē ratione honeſti. Et iſte appetitus ē meritorius. Et ſic volūtas talē finē ratione honeſti non appetit neceſſario:ſed libere.

ℭ Secūdum correlarium.

A Secundū verā opinionē:ex puris naturalib⁹ nō poſſum⁹ cōſequi btitudinē ex noſtris virib⁹. Iſtđ correlariū ſic ꝓbat. Nā habet iob. 12. Hō nat⁹ de muliere:breui viuēs tpe:replet multis miſerijs. Sꝫ btitudo oēꝫ miſeriā excludit:ḡ vera btitudo nō pōt haberi in hac vita. Itē aug. 13. de ciu. c. Dicit. Btitudo ſine īmortalitate eē nō pōt. Sꝫ in hac vita mortali nō pōt eē īmortalitas:qꝛ eēt ꝯdictio qꝛ eſſet mortalis ⁊ nō mortalis:igit btitudo nō pōt haberi in hac vita. Itē btitudo nō pōt haberi ſine clara dei viſiōe. Sꝫ dicit exod. 23. Nō videbit me hō ⁊ viuet. Dicit glo. q̄diu hic mortaliter viuit:ꝑ quaſdā ymagines videri pōt de⁹:ſꝫ ꝑ ſpēꝫ nature ſue ſpeciē nō pōt. Itē dicit apl's. Grā dei vita eterna:ſꝫ vita eterna ē btitudo:ḡ hoī cōuenit btitudo ꝑ grām ⁊ nō ꝑ naturā:ḡ ex puris naturalib⁹ nō pōt cōſeq̄ btitudinē. Itē maior error eēt dicere cōſeq̄ btitudinē ex puris naturalib⁹ q̄ error pellagij. Sꝫ error pellagij ponit ꝙ ex puris naturalib⁹ poſſit hō in diſpoſitionē ad btitudinē:ḡ maior error ē ponere ꝙ homo ex
B puris naturalib⁹ poſſit cōſequi btitudineꝫ. Rñdeo ꝙ oēs doctores cōcordāt ꝙ ex puris naturalibus nulla creatura pōt mereri vitā eternā. Un̄ ad videndū clarius iſti⁹ correlarij veritatē ponent ſequētes articuli. Prim⁹ beatitudo ſine clara dei viſiōe ⁊ ipi⁹ perfecta fruitione non poteſt haberi. Secund⁹ articulus homo ex ſolis naturalibus ſeu ante mortem ſeu poſt mortem:non poteſt ex puris naturalibus veram ſequi beatitudinem. Tertius etiam ſupernaturaliter hō nō pōt cōſeq̄ beatitudinē aīe in hac vita de lege cōi. Quart⁹ ex ſpeciali priuilegio pōt hō deū videre ī hac vita abſqꝫ hoc ꝙ ſit beat⁹. Quint⁹ ex ſpāli priuilegio ꝑ virtutē diuinā poſſet homo btificari quo ad aīam:corpore nō glorificato. Sext⁹ ꝙ īpoſſibile ē ꝑ quācūqꝫ potētiā totalē ſeu totū hoīem beatificari remanēte in hac vita mortali. ℭ Prim⁹ C
articul⁹ declarat ſic homo naturaliter appetit ſuaꝫ ꝑfectionē. Nā talis appetit⁹ vt dictū ē ſupra. cuilibet hoī indit⁹ ē a natura:ſcđaria aūt ꝑfectio intellect⁹ humani ē in ꝑfectiōe ſui act⁹ q̄ ē intelligere. Nā q̄ aūt eſt act⁹ intelligēdi in ſua ꝑfecta ꝑfectiōe niſi ſit reſpectu ſummi ⁊ nobilis obiecti intelligibilis ⁊ nobiliſſimo mō. Nobiliſſimū aūt obiectū intelligibile eſt deus. Nobiliſſim⁹ aūt mod⁹ ē videre:ergo oīs homo naturaliter appetit ꝑ intellectū videre deum Sed de iſta materia ſatis eſt dictū in ꝑcedēti corre. Ideo ad preſens dimitto tāq̄ ſufficiēter ꝓbatum.
ℭ Secund⁹ articul⁹ ſic declarat naturalis modus D
cognoſcēdi correſpōdet naturali mō exiſtendi ipſi⁹ cognoſcentis. Un̄ ſi naturalis mod⁹ eſſendi cognoſcibilis:excedit naturalē modū eſſendi potentie cognitiue: nō pōt tale obiectū a tali potētia cognoſci: Uerbigratia. qꝛ potētie ſenſitiue radicātur in forma ꝑficiēte materiā ſenſibilē:⁊ ſunt organis alligate:nō pñt cognoſcere niſi res ſenſibiles ⁊ inq̄tū ſunt ſenſibiles ⁊ ſinglāres. Intellect⁹ āt nr̄:qꝛ radicat in forma ꝑficiēte materiā ſenſibilē:q̄diu corpi ē ꝯiunct⁹: nō pōt cognoſcere niſi res exñtes in materia vl' illđ qđ ex illis cōcludere pōt. Qꝛ tñ mediāte organo nō cognoſcit:iō res exñtes in materia ſēſibili pōt ꝯſiderare abſtrahendo ſcilicet ſimplici intellectione intelligendo eas:non inq̄tum ſunt in materia ſenſibili: qđ patet. Tamen intelligit aliquid vniuerſale rerū ſenſibilium. Intellectus autem angelicus:quia eſt in eſſentia que non eſt purum eſſe:ſed compoſita eſt ex actu ⁊ potentia:non poteſt naturaliter ⁊ immediate cognoſcere illam rem que eſt purum eſſe ſeu purus actus qui eſt diuina eſſentia. Cum ergo beatitudo non poſſit eſſe ſine dei clara viſione ⁊ perfecta eius dilectione:homo ex ſolis naturalibus nec ante mortem nec poſt mortem poteſt conſequi verā beatitudineꝫ. ℭ Tertius articulus ſic declaratur. ſ. E
ꝙ etiam ſupernaturaliter homo nō pōt cōſeq̄ beatitudineꝫ in aīa in hac vita mortali. Nam de lege cōi ex beatitudine anime redundat plenitudo ſanitatis in corpore ⁊ vigor incorruptibilis. Unde Auguſt. in epiſtola ad dioſc. Tam potentem fecit deus animaꝫ vt ex eius pleniſſima beatitudine que in fine temporum ſanctis promittitur: redundet in corpus. Non beatitudo que fruentis ⁊ intelligentis eſt propria:ſed plenitudo ſanitatis ⁊ vigor incorruptionis Sed plenitudo ſanitatis ⁊ vigor incorruptionis non poſſunt eſſe in hac vita mortali:ergo homo ſupernaturaliter non poteſt conſequi de lege cōmuni beatitudinem anime in hac vita mortali. ℭ Quar- F
tus articulus ſic declaratur. ſ. ꝙ ex ſpeciali priuilegio homo deum videre poteſt:abſqꝫ hoc ꝙ ſit beat⁹ Pro cui⁹ declaratione:qꝛ ī iſta materia ſunt magne difficultates:ideo ꝑ declaratione iſtius articuli. Ponam tertium correlarium qđ ſequitur.

ℭ Tertium correlarium:

Cum veniem⁹ ad patriā videbim⁹ deū
p̄ eſſētiā. Iſtud correlariū p̄bat̄.i.cor.
A 13. Nūc videm⁹ p̄ ſpeculū in enigma-
te: tūc aūt facie ad faciē videbim⁹. Sed
viſio facialis ē intuitiua. Et p̄ intuitiuā
videt̄ p̄pria eſſentia: ḡ ſcti in patria intuitiue vide-
būt diuinā eſſentiā. Itē prime Ioh. 3. Videbim⁹ eū
ſicuti ē. Sȝ videre ſicuti ē eſt videre p̄ eſſentiā: ḡ ⁊c.
Itē ſanctoꝝ deſideriū nō pōt fruſtrari: ſȝ cōe deſide
riū ſanctoꝝ ē videre deū p̄ eſſentiā. Vñ in. ps. Oſtē
de nobis faciē tuā ⁊ ſalui erim⁹. Ergo ſancti deſide
rant videre deū p̄ eſſentiā: igit̄ videbūt ip̄m p̄ eſſen-
tiā cū naturale deſideriū nō poſſit fruſtrari niſi po-
nat̄ ipedimētū ex p̄te deſiderātis. Sȝ a ſctis nō pōt
poni impedimētū cū nō poſſint peccare: ḡ videbunt
B diuinā eſſentiā. ¶ Et ſi arguat̄ in oppoſitū: q̄ꝛ dicit̄
ioh. i. deum nemo vidit vnq̄. Et exponit criſoſt. q̄
nec ip̄e celeſtes eſſentie: ip̄a dico cherubiȝ ⁊ ſeraphiȝ
vt ē nūq̄ videre potuerūt. Sȝ nō p̄mittit̄ nobis hoi
bus niſi equalitas angeloꝝ vt pȝ math. 22. Erunt
ſicut angeli dei in celo: ḡ ſi angeli nō videāt deū p̄ eſ
ſentiā: ḡ nec ſcti in patria deū videbūt p̄ eſſentiā. Itē
dion. de diu. no. c. i. dicit ſic. Finitū ē cū ſit in aliquo
genere determinatū. Et ſic cū de⁹ ſit infinit⁹ ip̄e ē ſu
p̄ oia entia: ideo ei⁹ nō ē cognitio: ſȝ ē ſup̄ oēm cogni
tionē. Itē dion. in ep̄la ad gaium monachuȝ ait. q̄
ſuppoſite dei tenebre quas abūdātiā lucis appellat
cooperiunt̄ oi lumini: ⁊ abſcōdunt̄ oi cognitiōi. Et
ſi aliq̄s vidēs deū intellexit qd̄ vidit nō ip̄m vidit.
Sȝ aliq̄d eoꝝ q̄ ſunt ei⁹. Ergo null⁹ intellect⁹ crea
ture poterit videre deū p̄ eſſentiā. Item plus diſtat
deus ab intellectu noſtro q̄ intelligibile creatum a
ſenſu. Sȝ ſenſus nullo mō p̄tingit ad creaturā ſpūa
lem videndā. Et tñ nō ē diſtātia infinita. Cū ḡ inter
deū ⁊ intellectū noſtrū ſit diſtātia infinita: ḡ intelle
ct⁹ nō poterit intelligere eſſentiā infinitā diuinā. Itē
oē infinitū inq̄tū infinitū ē ignotū: ſȝ deus ē oibus
modis infinit⁹: ḡ oino eſt ignot⁹: ḡ p̄ eſſentiā ab in-
tellectu creato videri nō pōt. Itē deus in patria vi-
debit̄ facie ad faciē vt dicitur. i. corin. 13. Sȝ hoies
quē videm⁹ facie ad faciē: videm⁹ p̄ ſimilitudinē: ḡ
deus in patria videbit̄ p̄ ſimilitudinē. Et ſic nō per
C eſſentiā. ¶ Ad hoc dubiū Rñdet ſanctus thom. 4.
ſcripto. d. 44. arti. 2. q. 1. di. q̄ ſm fidem ponim⁹
finē vltimū humane vite eē dei viſionē. Ita p̄hi po-
ſuerūt vltimā hois felicitatē eſſe: intelligere ſubſtan
tias ſeparatas a materia ſm eſſe. Ideo circa hāc q̄-
ſtionē eadē difficultas ⁊ diuerſitas inuenitur apud
p̄hos ⁊ apud theologos. Quidā eñ p̄hi poſuerunt
q̄ intellect⁹ noſter poſſibilis nunq̄ ad hoc poteſt p̄
uenire vt itelligat ſubſtātias ſeparatas ſicut alpha
rad⁹ in fine ſue ethice q̄uis ꝯtrariū dixerit de intel
lectu vt cōmētator refert in tertio de anima. Et ſil'r
quidā theologi poſuerūt q̄ intellect⁹ human⁹ nūq̄
pōt ad hoc p̄uenire q̄ deū p̄ eſſentiā videat: ⁊ vtroſ
q̄ȝ mouet ad hoc diſtātia inter intellectū noſtrū ⁊ eſ
ſentiā diuinā: vel al's ſubſtātias ſeparatas cū eñ in
tellect⁹ in actu ſit quodāmō vnū cū intelligibili i ac-
tu videt̄ difficile q̄ intellect⁹ creat⁹ aliquomō fiat
ſubſtātia increata. Vñ ⁊ chriſoſtom⁹ dicit quo mō ei
creabile videt increabile ⁊ maior in hoc difficultas
eſt illis q̄ ponūt intellectū poſſibilē eē: generabilē ⁊
corruptibilē: vt poꝛe virtutē a corp̄e dep̄ēdentē: nȝ
ſolū reſpectu viſiōis: ſed reſpectu viſionis quarūcū-
q̄ȝ ſubſtantiarū ſeparatarū. ¶ Sȝ hec poſitio ſtare D
nō p̄t: q̄ꝛ p̄io repugāt auctoritati ſacre ſcripture ca-
nonice: vt aug. dicit i libro de vidēdo deū. Scd̄o q̄ꝛ
cū intelligere ſit maxime p̄pria operatio hois: ſcȝ q̄
ſcd̄m eā aſſignat̄ ibi ſua beatitudo cū hec o p̄atio in
ip̄ſo p̄fecta fuerit: cū aūt p̄fectio intelligētis inq̄tuȝ
hu⁹ ſit ip̄m intelligibile: ſi in p̄fectiſſima operatiōe
intellect⁹ hō nō p̄ueniat ad vidēdū eſſentiā diuinaȝ
oportebit dicere: q̄ aliq̄d aliud ſit beatificās tantuȝ
hoiem q̄ de⁹: cū vltima p̄fectio cuiuſlibet ſit in con-
iunctione ad ſuū principiū: ſequit̄ q̄ aliq̄d aliud ſit
p̄ricipiū effectiuū hois q̄ de⁹ qd̄ ē abſurdū ſm theo
logos: ſil'r ē abſurdū apud p̄hos q̄ ponūt aīas nr̄as
cū ſubſtātijs ſeparatis remanere vt in fine poſſum⁹
eas intelligere. Vñ oportet ponere ſcd̄m nos: q̄ itel
lect⁹ nr̄ q̄n̄q̄ȝ p̄ueniet ad videndū diuinā eſſentiā ⁊
ſm q̄ p̄ueniat ad videndū eſſentiā ſubſtātiarū ſepa
ratarū. ¶ Quō aūt hoc poſſit accidere reſtat inueſti E
gandū. Quidā eñ poſuerūt vt alpharad⁹ ⁊ auiē-
peche q̄ ex hoc ip̄o q̄ intellect⁹ noſter intelligit que
cūq̄ȝ intelligibilia p̄tingit ad vidēdū eſſentiā ſubſtā-
tie ſeparate. Et ad hoc oſtēdēdū p̄cedūt duob⁹ mo
dis. Quoꝝ prim⁹ ē: q̄ ſicut natura ſpeciei nō diuer
ſificat̄ in diuerſis īdiuiduis: niſi ſm q̄ cōiungit̄ pri
cip̄ijs indiuiduātib⁹: ita forma intellect⁹ hois nō di
uerſi ſicut apud me ⁊ te: niſi ſm q̄ cōiungit̄ diuerſis
formis ymaginabilib⁹: ⁊ ideo quādo intellect⁹ ſepa
rat formā a formis ymaginabilib⁹ remanet q̄ditas
intellecta: q̄ ē vna ⁊ eadē apud diuerſos intelligētes
⁊ huiuſmodi eſt q̄ditas ſubſtātie ſeparate: ⁊ ideo q̄ñ
intellect⁹ nr̄ p̄uenit ad ſummā abſtractionē q̄dita-
tis intelligibilis cuiuſcūq̄: intelligit p̄ hoc q̄ditatē
ſbīe ſep̄ate q̄ ē ei ſil'is. ¶ Scd̄us mod⁹ ē: q̄ꝛ itellect⁹ F
nr̄ nat⁹ ē abſtrahere q̄ditatē ab oib⁹ intelligib⁹
habētib⁹ q̄ditatē: ſi ḡ q̄ditas ab h̄ ſingulari h̄ńte q̄
ditatē: ſic q̄ditas nō h̄ńs q̄ditatē intelligēdo eā: itel
liget q̄ditatē ſbīe ſeparate: q̄ ē talis diſpoſitionis: eo
q̄ ſbīe ſeparate ſunt q̄ditates ſubſiſtētes nō h̄ńtes
q̄ditates. Quiditas eñ ſimp̄l'r ē ip̄m vt auicēna di-
cit ſi aūt q̄ditas abſtracta ab hoc p̄ticulari ſenſibili
ſit q̄ditas h̄ńs q̄ditatē: tūc illā q̄ditatē itellect⁹ eſt
nat⁹ abſtrahere: ⁊ ita cū nō ſit abire i īfinitū: erit de
uenire ad q̄ditatē nō h̄ńtē q̄ditatē p̄ quā intelligit̄
q̄dditas ſeparata. Sȝ iſte mod⁹ nō videt̄ eē ſufficiēs
p̄io: q̄ꝛ q̄dditas ſbīe material' q̄ intellect⁹ ſubſtra-
git: nō ē vni⁹ rōnis cū q̄dditatib⁹ ſubſtātiarū ſepa-
ratarū ⁊ ita p̄ hoc q̄ intellect⁹ nr̄ abſtrahit q̄ddita
tes rerū naturaliū: ⁊ cognoſcit eas: nō ſeq̄t̄ q̄ cogno
ſcat q̄dditatē ſbīe ſeparate: ⁊ p̄cipue diuinā eſſentiā
que maxime eſt alterius rationis ab omni quiddi-
tate creata. Secundo quia dato q̄ eſſet vnius ratio
nis: tamen cognita quidditate rei compoſite: nō co
gnoſceret̄ q̄ditas ſbīe ſeparate: niſi genus remotiſ-
ſimum quod eſt ſubſtantia: hec autem cognitio eſt
imperfecta: niſi denominetur propria eſſentia rei:
qui autem cognoſceret hominem ſolum inq̄tum eſt
animal: non cognoſceret eum niſi ſm quid ⁊ in po-
tentia ⁊ multominus cognoſcit eum ſi non cogno-
ſcat niſi ſubſtantie naturam in ipſo. Unde ſic cogno
ſcere deum vel alias ſubſtantias ſeparatas nō ē vi-
dere eſſentiā diuinā: vel quidditatē ſubſtātie ſepara
te: ſȝ ē cognoſcere p̄ effectū ⁊ q̄ſi i ſpeculo i enigmate

G ¶ Et ideo alius modus intelligendi ſubſtãtias ſe
Auicẽna. paratas ponit ab Auicẽna in ſua methaphyſica.ſ.
ꝙ ſubſtãtie ſeparate intelligãtur a nobis ꝑ intẽtio
nes ſuaꝝ quiditatũ q̃ ſunt quedã ipſoꝝ ſilitudines
nõ abſtracte ab eis: qꝛ ipſemet ſunt imateriales: ſed
impreſſe ab eis in aĩabus noſtris. Sed etiã hic mo
dus nobis nõ videt̃ ſufficiẽs ad viſionẽ diuinã quã
q̃rimus. Cõſtat eñ ꝙ oẽ qḋ recipit̃ ab aliquo eſt
in eo ꝑ modũ recipiẽtis. Ideo ſilitudo diuine eſſen
tie impreſſa ab intellectu noſtro erit ꝑ modũ noſtri
intellectus. Modus aũt intellect⁹ noſtri deficiens
H eſt a receptione ꝑfecta diuine ſimilitudinis. ¶ De
fectus aũt ꝑfecte ſilitudinis põt tot modis accide
dere quot modis diſſimilitudo iuenit̃. Uno eñ mõ
deficiẽs ſilitudo q̃ñ ꝑticipat̃ forma ſm rõnem ſpẽi
ſed nõ ſm eundẽ modũ ꝑfectionis ſicut ſilitudo de
ficiens eius q̃ hꝫ parũ de albedine ad illũ q̃ habet
multũ. Alio modo videt̃ ad hoc magis deficiens:
q̃ñ nõ ꝯuenit ad eandem rõnem ſpeciei. Sed tñ ad
eandẽ rõnem generis: ſicut eſt ſimilitudo ad illum
qui habet colorẽ nigrũ ad illũ qui hꝫ colorẽ albũ.
Alio modo adhuc magis deficiẽs.ſ. q̃ñ cõueniũt in
gñe remoto ꝛ differũt ſpẽ ꝛ gñe ꝓpinquo: vt albe
do ꝛ ſon⁹ ꝯueniũt q̃litate ꝛ differũt ſpẽ ꝛ gñe ꝓpiquo
Iſte diſſimilitudines ſunt inter deũ ꝛ creaturã. Et
ideo ibi deficit oĩs ſilitudo q̃ eſt ĩ creatura recepta
reſpectu diuine eſſentie. Ad hoc eñ ꝙ viſus cogno
ſcat albedinẽ: oportet ꝙ recipiat̃ in ea ſilitudo al
bedinis ſm rõnem ſue ſpeciei: q̃uis nõ ſm eũdem
modũ eſſendi: qꝛ hꝫ alterũ modũ eſſe formã in ſen
ſu: ꝛ alterã in re extra aĩam. Si eñ fieret in oculo
forma citrini nõ diceret̃ oculus videre albedinem.
Similiter ad hoc ꝙ intellect⁹ intelligat aliquã qui
ditatẽ: oportet ꝙ fiat in eo ſimilitudo eiuſdẽ rõnis
ſm ſpẽm: q̃uis forte nõ ſit idem modus eẽndi vtro
biq̃. Nam forma exiſtens in intellectu vel ſenſu eſt
principium cognitionis ſm modũ eſſendi quem hꝫ
vtrobiq̃: ſed ſm rõnem in qua cõicat cũ re exterio
ri. Et ita pꝫ ꝙ ꝑ nullã ſimilitudinẽ receptã in intel
lectu creato põt deus intelligi. Ita ꝙ eſſentia eius
I videret̃ imediate. ¶ Unde etiã quidã ponentes di
uinã eſſentiã ſolũ ꝑ hũc modũ videri: dixerũt ꝙ ipſa
eſſentia nõ videbit̃: ſed quidã fulgor quaſi radius
ipſius. Unde nec iſte modus ſufficit ad viſionẽ diui
Alexan der. auerrois nã quã q̃rimus. Et ideo alius modus accipiendus
eſt quẽ etiã quidã pħi poſuerũt.ſ. alexander ꝛ auer
roys in.iij. de aĩa. Cũ eñ in qualibet cognitione ſit
neceſſaria aliq̃ forma q̃ res cognoſcat̃ aut videat̃.
Forma aũt iſta qua intellectus ꝑficit̃ ad vidẽdas
ſubſtantias ſeparatas: nõ eſt quiditas quã intelle
ctus abſtrahit a rebus cõpoſitis vt prima opinio
dicebat. Neq̃ aliqua impreſſio derelicta a ſubſtan
tia ſeparata in intellectu noſtro: vt dicebat ſecũda
opinio. Sed eſt iſta ſubſtãtia ſeparata q̃ cõiungitur
intellectui noſtro vt forma: vt ipſa ſit q̃ intelligitur
ꝛ qua intelligit̃. Et q̃cquid ſit de alijs ſubſtãtijs ſe
paratis: tñ iſtũ modũ oportet nos accipe in viſiõe
dei ꝑ eſſentiã: qꝛ quacũq̃ alia forma informaretur
Et intellectus noſter nõ poſſet ꝑ eã duci in eſſentiã
diuinã qḋ quidem nõ debet intelligi quaſi diuina
eẽntia ſit vera forma intellectus noſtri: vel ꝙ ex ea
ꝛ intellectu efficiat̃ vnũ ſimplr: ſicut in naturalib⁹
ex materia naturali ꝛ forma. Sed quia ꝓportio di
uine eſſentie ad intellectũ noſtrũ: eſt ſicut ꝓportio
forme ad materiã. Quãtũcũq̃ aliqua duo quorum
vnũ eſt altero ꝑfect⁹: recipiũtur in aliquo recepti
bili. Proportio vni⁹ duoꝝ ad alterum.ſ. magis ꝑfe
ctius ad minus perfectum: eſt ſicut ꝓportio forme
ad materiã: ſicut lux ꝛ color recipiũtur in dyapha
no: quoꝝ lux ſe habet ad colorẽ: ſicut forma ad ma
teriã. Et ita cũ in aĩa recipiat̃ vis intellectiua ꝛ ipſa
eſſentia diuina ſe habebit ad intellectũ ſicut forma
ad materiã. ¶ Et ꝙ h̃ ſufficiat ad hoc ꝙ intellect⁹ K
ꝑ eſſentiam diuinã poſſit videre ipſam eſſentiam di
uinam hoc modo põt oſtẽdi. Sicut eñ ex forma na
turali qua aliquid habet eſſe in materia efficit̃ vnũ
ens ſimplr. Ita ex forma qua intellectus intelligit
ꝛ ipſo intellectu ſit vnũ in intelligẽdo. In rebus aũt
naturalibus res per ſe ſubſiſtens nõ põt eſſe forma
alicuius materie ſi illa res habeat materiam ꝑtem
ſui. Qꝛ nõ põt eſſe vt ſit forma alicuius. Sed ſi illa
per ſe ſubſiſtens ſit forma tñ. Nihil ꝓhibet eã effi
ci formã alicu⁹ materie ꝛ fieri: q̃ eſt ipſius cõpoſiti
ſicut pꝫ de aĩa in intellectu. Oportet accipere ipſm
intellectũ in potẽtia quaſi materiam: ꝛ ſpeciem in
telligibilem quaſi formam. Et intellectus intelli
gens erit quaſi compoſitum ex vtroq̃. Unde ſi ſit
aliqua res per ſe ſubſiſtens que non habeat aliq̇d
in ſe preter illud quod eſt in eſtimatione ipſa: talis
res poterit eſſe forma qua intellectus intelligit.
Res autem quelibet eſt intelligibilis per illud qḋ
habet de actu: non ſm illud quod habet de poten
tia: vt patet in nono methaphyſice. Et huius ſignũ
eſt ꝙ oportet formam intelligibilem abſtrahere a
materia: ꝛ omnibus proprietatibus materie. Et iḋ
cum eſſentia diuina ſit actus primus poterit eſſe
forma qua intellectus intelligit. Et hec erit viſio
beatificans. Et ideo dicit magiſter in ſecundo ſentẽ
tiarum diſtinctiõe prima. ꝙ vnio anime ad corpus
eſt quoddã exemplũ illius beate vnionis qua ſpi
ritus vnietur. Iſtis viſis reſpondetur ad argumen
ta in oppoſitum facta. ¶ Ad primum cum dicitur L
Deum nemo vidit vnq̃. Dico ꝙ verum eſt exiſtens
in puris naturalibus in hac vita mortali. Sed cũ
erit illuminatus ꝛ informatus lumine glĩe vel for
ma abſtracta a diuina eſſentia: vel ꝑ illapſum ipſi⁹
diuine eſſentie: tunc certe videbit diuinam eſſentiã.
Ad illud Criſoſto. ꝙ ipſe celeſtes eſſentie nunq̃ vi
dere potuerunt. Dico ꝙ verum eſt comprehenſiue
ita ꝙ poſſint comprehendere totalem diuinam per
fectionem: quia tunc intellectus creatus equaretur
intellectui diuino: quod eſt impoſſibile. Sed tamen
vident deum in ſua eſſentia et vti ſeu ſicut eſt: q̃uis
non oẽ ꝓfundum. Nam ex dei mera volũtate eſt
ſe demonſtrare ꝓut vult ꝛ q̃ntum vult. Tamen om
nibus beatis ſe demonſtrabit in ſua ꝓpria forma:
quia videbimus eum ſicuti eſt vt ait Iohãnes. Si M
cut ergo angeli vident ita ꝛ hoĩes videbunt. ¶ Ad
ſecũdum dico ꝙ dionyſius loquitur ꝙ deus eſt in
finitus ꝛ ſuper omne ens. Uerum dicit perfectiona
liter ꝛ commenſuratiue: ſed non eſt ſuper omne ens
in proportione attingentie: quia poteſt attingi ꝛ co
gnoſci ab intellectu ſupernaturaliter eleuato. Quã
uis ſit ſuꝑ oẽm cognitionẽ cõprehẽſiue ſed nõ ſuꝑ
oẽm cognitionẽ in attingẽdo ſuã ꝓpriã formã eẽn
tie. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ Diony. loquit̃ ibi de cogni N

tione dei ꝑ effect⁹: q꞉ tāta eſt diuina claritas eēntie
ꝙ obumbrat oēm ſimilitudinē quā abſtrahim⁹ de
deo a creaturis. Ideo videndo deū ꝑ ſimilitudinē
abſtractā a creaturis nō videmus deū ꝑ eſſentiam:
ſed aliquid abſtractū a creaturis: q꞉ nulla ſimilitu
do creaturaꝝ pōt deducere ad ꝓpriā ſimilitudinem
diuine eſſentie. ¶ Ad quartū plus diſtat deus ab
O intellectu noſtro ꝛc̄. Dico ꝙ ſi ſenſus non pōt at/
tingere creaturā ſpūalem hoc nō eſt ꝓpter diſtātiā
ſꝫ ꝓpter improporcionē: q꞉ res ſpūalis nō pōt eſſe
obiectū ſenſus: q꞉ nullā proporcionē habet cum re
ſpūali. Intellectus aūt cūuis plus ab eſſentia diffe
rat: tñ habet ꝓporcionē attingentie. Ideo diuina
eſſentia poteſt eſſe obiectum intellectus noſtri cum
ſit ſpiritualis: et non ſenſus cum ſit corporalis.
Non eſt ergo cauſa diſtantia: ſed diſporcio rei ſpi/
P ritualis cū ſenſu corꝑali. ¶ Ad quintū dico ꝙ au/
ctoritas pħi intelligit de infinito in potentia ſeu de
infinito priuatiue: q꞉ eſt ignotū inq̄tū hmōi. Quia
nō pōt eſſe cōpletū cū nō poſſumus venire ad finē
q꞉ ſemper eſt aliquid aliud accipiendū. Sed infini/
tū in actu et in eſſe cōpleto vt deus: certe illud pōt
Q eſſe notiſſimū. ¶ Ad ſextū qñ dr̄. Videbit facie ad
faciē. Cōcedo ꝙ erit viſio facialis. i. intuitiua ꝛ pre/
ſentialis. Et cū dr̄ ꝙ cū videmus hoīem facie ad fa
ciē videmus ꝑ ſimilitudinem. Dico ꝙ loquit ibi
de cognitione dei quā habem⁹ ꝑ creaturas: q̄ ſunt
quodāmodo ſpeculū repreſentans cōfuſe ſimilitu/
dinē dei. Nō ſic erit in patria: q꞉ ipa diuina eſſentia
ſe repreſentabit ſine aliquo medio ꝛ ſine alia ſpecie
ſicut nunc ꝑ creaturas: ſed per ꝓpriā ſpeciem ſe re/
preſentabit intellectibus beatorum.

¶ Tertia concluſio.

A Intellectus creat⁹ in naturali pu/
ritate deū ꝑ eſſentiā videre nō po/
teſt in ſua claritate. Iſta concluſio
ſic ꝓbat ad Rom. vi. Gratia dei
vita eterna. Sꝫ videre deū ꝑ eſſen
tiam eſt vita eterna: vt pꝫ Iohan.
xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcāt te verū deū:
ergo ad vidēdū deū ꝑ eſſentiā nō pōt perueniri niſi
ꝑ grām. Ergo impoſſibile eſt ꝙ intellect⁹ creatus
poſſit ex puris naturalib⁹ videre deū ꝑ eēntiā. Itē
Ioh. iiij. Deū nemo vidit vnq̄. ſup. i puris natura/
lib⁹. Itē ex puris naturalib⁹ nō poſſum⁹ mereri vi
tā eternā. Sꝫ ſi ex puris naturalib⁹ poſſem⁹ videre
diuinā eſſentiā haberem⁹ ex puris naturalibus vi/
tā eternā. Maior eſt nota. Nam fuit error pellagij
condēnatus ꝑ eccliam: qui dicebat hoīem poſſe ex
puris naturalib⁹ mereri vitā eternā. Itē gratia eſt
fortior q̄ natura. Sed ſi patres exiſtentes in ſinu
abrahe erāt in grā: ꝛ tñ nō potuerūt videre eſſentiā
diuinā: q̄ multominus poſſunt videre ꝑ naturam.
B ¶ Et ſi diceret: q꞉ angeli mali in ſua prima creatio
ne erant in puris naturalibus: ꝛ tñ ſm multos vi/
derunt eſſentiā diuinā. Vñ Aug. ſup Gen. ad litte/
rā. Angeli in principio ſue creationis viderunt res
in vbo: q̄ intellect⁹ cāt⁹ exiſtens in puris natura
libus pōt videre diuinā eſſentiā. Itē boni angeli et
mali nō cōicāt niſi in naturalibus. Sꝫ mali angeli
vidēt deū ꝑ eſſentiā: vt pꝫ Iob. i. ꝛ. ij. Cū aſſiſterēt
filij dei corā dño: affuit inter eos etiā ꝛ ſathan. Cū

aūt boni angeli ſm Grego. intima cōtēplatione ꝑ/
fruātur: ꝛ cū eſſet ſathan cū eis corā dño: ex puris
naturalibus cū nō haberet grām vidit deū: q̄ aliq̄s
intellectus creatus ex puris naturalib⁹ pōt videre
diuinā eſſentiā. Itē ille q̄ pōt videre illud qd̄ eſt mi
nus intelligibile pōt intelligere illud qd̄ eſt magis
intelligibile: vt ait cōmē. iij. de aīa. Sꝫ diuina eſſen
tia eſt magis intelligibilis q̄ iſta materialia q̄ non
ſūt intelligibilia: niſi q꞉ nos facim⁹ ea intelligibilia
ꝑ abſtractionē a ꝯditionib⁹ materialib⁹. Ipe autē
de⁹ cū ſit oīno imaterialis ſine quacūq; abſtractio
ne ꝑ ſeipm intelligibilis eſt cum ſit oīno ſpūalis et
puriſſim⁹ actus. Cū q̄ nos videamus ex ꝓprijs na
turalibus creaturas materiales multofortius pote
rimus videre deū ꝑ eſſentiā ex puris naturalibus:
cū ſit magis intelligibilis. Rñdeo ad hāc q̄ſtionē: C
ꝙ intellect⁹ pōt in q̄druplici differentia aſſignari.
Primus intellectus eſt cū corꝑe cōiunct⁹ ꝛ exiſtens
in puris naturalibus ꝛ nō ſupnaturaliter eleuatus
vt intellectus noſter ꝓ ſtatu iſto. Et talis intellect⁹
nō pōt diuinā eſſentiam videre: ex eo q꞉ intellectus
nr̄ ꝓ ſtatu iſto omnē cognitionē quā hꝫ depēdet a
ſenſibilib⁹ vt pꝫ. i. poſte. Itē. iij. de aīa. Intelligētē
neceſſe eſt fantaſmata ſpeculari. Sed deus non eſt
ſenſibilis neq; fantaſiabilis q̄tum ad ſuā ꝓpriam
eſſentiā. Ideo impoſſibile eſt pro ſtatu iſto in puris
naturalib⁹ ſine eleuatiōe ſupnaturali ꝙ de⁹ poſſit
videri ꝑ eſſentiā. ¶ Secūdus intellectus eſt cōiun/
ctus exiſtens in puris naturalib⁹ tñ ſupnaturalr̄ D
eleuat⁹. Et talis intellect⁹ in ſtatu vie pōt deū vide
re ꝑ eſſentiā. Sicut moyſes ꝛ paulus q̄ viderūt deū Auguſti.
ꝑ eſſentiā: vt pꝫ ꝑ Augu. ſup Gen. ad litterā. xij. c.
Et in libro ad paulinā de vidēdo deū. Et hoc tenet
ſctūs Tho. 4. ſcripto. diſt. 49. ar. ij. q. 7. Qui tꝫ ꝙ
moyſes ꝛ paulus viderunt hic ꝓ ſtatu vie deū per
eſſentiā. Et reprobat opinionem illoꝝ q̄ dicebāt ꝙ
viſio fuit media inter viſionē vie ꝛ viſionē patrie: no
lentes ꝙ viderit deū ꝑ eſſentiā: ſicut de moyſe dictū
eſt: ſed eminentiſſima cōtēplatiōe vie. Cui⁹ ꝯtrariū vi/
dētur ſonare vba ſctōꝝ ꝛ ſpecialiter Auguſt. Tñ
poſſet dici illa viſio diuine eſſentie moyſi ꝛ pauli me
dia inter cognitionē vie ꝛ patrie. Q꞉ iſta viſio diui/
ne eſſentie fuit ſupra quācūq; viſionē vie q̄tum ad
intellectum non ſupnaturalr̄ eleuatum. Et fuit ſub
cognitiōe patrie: q꞉ iſti ī tali viſiōe nō fuerūt ſimplr̄
beati: q꞉ fuit raptim trāſiens. In viſione aūt patrie
ſunt ſimplr̄ beati cum habeāt ꝑpetuam ſecuritatē.
¶ Tertius intellectus eſt intellectus ſeparat⁹ nō E
ſupnaturaliter eleuatus. Et talis intellectus deū
videre nō pōt. vt ſunt aīe ſeparate nō eleuate lumi/
ne glorie vt aīe purgatorij ꝛ aīe dānatoꝝ. Etiā de/
mones qui habēt intellectū ſeparatum a materia.
Et tales non poſſunt videre diuinam eſſentiam in
puris naturalib⁹. ¶ Quartus eſt intellectus ſepa/ F
ratus ſupnaturaliter non exiſtens in puris natura
ralibus: ꝛ talis intellectus videt deū ꝑ eſſentiā: vt
anime beatorum. ¶ Quintus intellectus eſt cōiun
ctus nō exiſtēs in puris naturalib⁹: tñ ſupnatura/
liter eleuatus: ꝛ talis intellect⁹ bñ pōt videre deū
ꝑ eēntiam: vt ſunt illi beati q̄ ſunt in corꝑe ꝛ aīa in
glīa felici: ꝛ ſic patꝫ q̄ñ pōt deus videri ꝑ eſſentiā G
ꝛ q̄ñ nō. ¶ Vñ ſciēdū ꝙ ille viſiōes q̄s habebāt
ſancti patres antiquit⁹: vt de Iacob quādo dixit.

Vidi dñm facie ad faciē: ꝛ ſic de alijs q̄ fiebāt p an
gelos per aliquam ymaginariam vel figuraꝫ corpo
ralem: ideo non eſt ymaginandum ꝙ viderunt nude
diuinam eſſentiam: ſed aliquam viderunt in qua lo
cut⁹ ē eis de⁹: ſꝫ dicit̄ vidiſſe facie ad faciē pp eminē
N tiā viſiōis. Jō rn̄det̄ ad rōnes i oppoſitum factas.
¶ Ad p̄mā negat̄ ꝙ angeli i p̄ma ſua creatiōe vi
derūt diuinā eſſentiā: viderūt tn̄ deū per imaginem
creatā que eſt ipſa natura angelica fcā ad imaginē
ꝛ in hac cognouerunt perſpicatius q̄ poſſit homo
purus: quia in eis eſt maior ſimilitudo dei q̄ in ali
qua creatura pura: ideo perſpicatius viderunt deuꝫ
in ſua prima creatione q̄ homo ex puris naturalib⁹
quando primo fuit creatus ante peccatum ꝛ ideo in
angelis primo preceſſit cognitio ſui: ꝛ per ſuam co
gnitionē cognitio dei anteq̄ cognoſcerent res in ver
bo: quia non cognouerunt res in verbo donec fue
runt confirmati in gratia: demones nunq̄ cognoue
J runt res in verbo. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ ſathan
non ſic dicitur coram deo aſtitiſſe: ꝙ ipſum deum
viderit per eſſentiam: ſed quia a deo viſus eſt. Unde
ſciendum ꝙ aſſiſtere poteſt capi tripliciter ſcꝫ ſtricte
large ꝛ largiſſime. Stricte eſt cum angeli q̄ nunq̄
mittuntur ad exteriora ſemper aſſiſtunt coram deo
Large aſſiſtere eſt cuꝫ angeli mittuntur ad exterio
ra: ſed nunq̄ perdunt diuinam viſionem: immo ſem
per conſiſtunt cum clara dei viſione. Largiſſime eſt
cum actus ꝛ operationes alicuius aſſiſtunt note co
rum deo: ſi ſathan ſtetit coram deo hoc ē ꝙ ſua inui
dia quaꝫ habebat contra ſanctum iob aſſiſtebat co
ram deo: ſed non ſequitur ꝙ ſathan viderit deum.
K ¶ Ad tertiū dico ꝙ aliquid poteſt in ſe eē magis in
telligibile ꝙ apud noſtrum intellectum erit minus
vt diuina eſſentia: q̄uis in ſe ſit magis intelligibilis
q̄ iſte materiales res: non tamen apud noſtrum in
tellectum. Et cauſa eſt: quia intellectus noſter ꝓ ſta
tu iſto habet cognitionem per ſenſus ex primo poſte
ri. Senſus autem non percipiunt niſi formas mate
riales: ꝛ a talibus formis per abſtractiones intelle
ctus trahit ſuam cognitionem: ideo quia non eſt ſen
ſibilis in ſe: pro ſtatu iſto nō poteſt cognoſci diuina
eſſentia niſi per formas creaturarum abſtrahendo
vnum ens perfectiſſimum. Et talis cognitio eſt con
fuſa ꝛ vniuerſalis in ratione entis ꝛ non in ratione
L proprie eſſentie. ¶ Sed dubitatur ſi ſancti in patria
videbunt diuinam eſſentiam equaliter. Et videt̄ ꝙ
ſic: quia dicitur prime iohānis tertio: ꝙ ſancti vide
bunt deum ſicuti eſt: ſed vlterius non poteſt me
lius videri q̄ ſit: ergo equaliter videbitur ab omni
bus. Itē quilibet beat⁹ vidit diuinā eſſentiam: ergo
in quolibet beato eſt eadeꝫ forma eadem ſimilitudo
M ergo eadē cognitio. ¶ In oppoſitū. Oēs ſancti nō
ſunt equalis meriti: ideo non erūt equales in p̄mio.
Sed premiū cōſiſtit in clara dei viſiōe ꝛ pfecta frui
tione: ḡ q̄ magis meruit: clarius deū videbit ꝛ perfe
ctius fruet̄. igit̄ nō equales. Nō eñ ē cōſonū rationi
ꝙ ille q̄ ſolū laborauit per diē: tm̄ de mercede acci
piat ſicut ille q̄ p annum diligēter laborauit. Sic nō
eſt conſonum rationi ꝙ tantum de premio recipiat
ille qui ſimpliciter tenuit precepta diuina: q̄tum il
le qui tenuit precepta ꝛ conſilia: vel q̄tuꝫ ille qui ex
poſuit ſuum corpus pro xp̄o. Ideo nulli dubiuꝫ eſt
ꝙ q̄to magis meruerint: tanto magis habebunt de
premio. Et per conſequens clarius videbunt deum
ꝛ perfectius diligent ꝛ fruent̄. ¶ Itē hoīes aſſumū N
tur ad ſortes angelorum atteſtante ſaluatore. Erunt
hoīes in celo ſicut angeli dei: ſed ſuperiores angeli
clarius deum vident q̄ inferiores vt pꝫ p dion. lib.
de cele. iherarchia: ḡ etiā hoīes ſanctiores ꝛ ſuperio
res clarius deū videbūt. ¶ Ideo rn̄det̄ ad argumē
ta in oppoſitū. Ad illud de iohāne videbūt deū ſicu O
ti eſt cōceditur: q꞉ videbūt eū ſicuti eſt: hoc eſt videbūt
eū in ꝓpria forma ꝛ nō aliena. Et q̄tū eſt ex pte ob
iecti: equaliter videbunt: ſed non ex parte intelligen
tis: q꞉ itellect⁹ vni⁹ erit magis̄ diſpoſit⁹ ad clari⁹ vi
dēdū ſicut ſol q̄tū ē p̄ſentat⁹ oculis noctue ꝛ oculis
aquile. Sed quia oculi aquile ſunt magis diſpoſiti
ideo clarius contemplantur ſolem. Sic erit in bea
tis. ¶ Ad ſcd̄m dico ꝙ q̄uis eadem ſimilitudo eſ
ſentie diuine ſit in beatis: non tamen eodēmodo vi
ſa: q꞉ clari⁹ videtur ab vno q̄ ab altero. ¶ Sed du P
biuꝫ eſt ſi beati videndo eſſentiā diuinā viderūt oia
que deus ibi videt. Et videretur ꝙ ſic: q꞉ dicit Iſid.
de ſummo bo. ꝙ angeli in verbo dei oia ſciunt ante
q̄ fiant. Sed hoīes erunt equales angelis: ḡ in ver
bo oia videbunt. In oppoſitum eſt quia deus ē in
comprehenſibilis: ideo non poteſt comprehendi ab
intellectu creato. Item ſi beatus videret oia que vi
det deus: tunc intellectus creatus equaret̄ diuino in
tellectui: immo nec intellectus anime xp̄i in proprio
ſuo genere cognoſcendi nō poteſt videre omnia que
videt intellectus dei: ideo beati non vident in verbo
oia que deus. Item inferiores vident diuinam eſſen
tiam: tamen angeli ſuperiores purgant ꝛ illumināt
inferiores ꝛ reuelant eis ſecreta vt pꝫ per dioniſ. ca.
6. angelice iherarch: ergo non videbant omnia in
eſſentia. Sic erit de ſanctis. Ideo infallibiliter tenen
dum eſt ꝙ ſancti in patria non vident in eſſentia oia
que deus videt. ¶ Et ad dioniſium cum dicit ꝙ an Q
geli vidēt oia ꝛc. Dico ꝙ res p̄nt ꝯſiderari q̄druplr:
q꞉ aut ſunt p̄terite: aut future: aut p̄ſentes: aut poſ
ſibiles fieri. Beati autem vt credo vident in diuina
eſſentia omnia preterita ꝛ preſentia ꝛ futura: tamen
non vident omnia poſſibilia fieri. Nam ipſe ſolus
deus qui ſolus oēm ſuam potentiam nouit cogno
ſcit omnia poſſibilia fieri. Et cum ſit voluntariū ob
iectum. demonſtrat in ſua eſſentia illa que vult: ꝛ il
la que non vult non oſtendit q̄q̄ videant ſuam eſ
ſentiam: tamen non vident omnia que in ea conti
nentur niſi q̄tum diuina voluntas permittit. Ta
men de communi lege vident omnia preſentia pre
terita ꝛ futura. ſed non omnia poſſibilia fieri. Et ſic
dion. intellexit ꝙ ſciūt p̄ſentia p̄terita ꝛ futura de cō
muni lege cum omnia illa habuerunt exiſtentiam
vel habent vel habebunt: vel non vident omnia ſci
entia experimentali ꝛ practica: ideo reuelatur eis a
ſuperioribus modus deducendi ad effectum practi
cum ꝛ experimentalem. Poſſibilia autem fieri non
habebunt exiſtentiam q̄uis de diuina potentia ha R
bere poſſint. Ideo illa non cognoſcuntur niſi inq̄
tū diuina volūtas vult. ¶ Et ſi diceretur: quia poſ
ſibilia fieri habent ideam in eſſentia diuina: ſicut p̄
terita preſentia ꝛ futura: ḡ videndo diuinā eſſentiaꝫ
poteſt videre oēs ideas contentas in ea. Et cū poſſi
bilia fieri ideam habeant in diuina eſſentia: ḡ beati
vidēdo diuinā eſſentiā p̄nt cognoſcere oia poſſibilia

fieri. Reſpõdeo ad hoc ꝙ vt predixi: eẽntia diuina
eſt obiectū volūtariū. Ideo ſe oſtẽdit ꝙtū vult. Et
qꝛ diuina infinitas nõ exhaurit᷑. Nec ptinet᷑ in pre
teritis: pñtibus ⁊ futuris. Sed magis cõtinet᷑ diui
na infinitas in poſſibilibꝰ fieri: qꝛ maiora in infini-
tū poſſet facere illis ꝙ fecit vel facit vel faciet. Ideo
impoſſibile eſt ꝙ creatꝰ intellectus poſſet cõprehen
dere oia poſſibilia fieri. Ideo ꝙuis habeãt ydeam
in deo: tamen non eſt voluntatis diuine ꝙ oſtendã
tur. Qꝛ etiam nõ poſſent cõprehendi ab intellectu
S creato. ¶ Sꝫ eſt dubiū ſi beati corpalibꝰ oclis deū
videbūt poſt reſurrectionẽ: cū tūc erūt in corpore ⁊
aia in felici glia. Et videt᷑ ꝙ ſic. Certū eſt eñi ꝙ ma
ioris virtutis eſt oculus glficatꝰ ꝙ non glorificatꝰ
Sed iob nõdū glorificatꝰ exiſtẽs in via: ſuis oculis
corpalibꝰ nõ glorificatis vidit deū: ḡ a fortiori ocu
lus glorificatꝰ videbit deum. Maior eſt nota. Mi
nor probat᷑ Iob. xlij. Auditu auris audiui te: nunc
aūt ocl's meus videt te. Itẽ Iob. xix. In carne mea
videbo deū ſaluatorẽ meum: quẽ viſurus ſum ego
ipſe ⁊ nõ alius: ḡ oculis videbimus deū. Item que
differẽtia eſt oculoꝝ corpaliū ad incorpalia: eadẽ
eſt incorpaliū ad corpalia. Sed ocl's incorporeus
põt corpalia videre: ḡ oclus corporꝰ põt videre in
corpalia. Igit᷑ oclis corpalibꝰ btī poſt reſurrectio-
Ambro. nẽ videbūt deū. Cõtra hoc eſt Ambro. ſup lucã dī.
Nec corpalibꝰ oclis deꝰ qrit᷑ nec cõſcribit viſu: nec
tactu tenet᷑: ḡ nullo corpali ſenſu deus videbit᷑. Itẽ
Hieroñ. Hierony. Nõ ſolum deitatẽ patris: ſed nec filiū nec
ſpūſſancti: ocli carnis aſpicere poſſunt: ſꝫ oculi mẽ-
tis: de quibꝰ dꝛ beati mūdo corde: qm̄ ipſi deū vide
būt. Et rõ eſt: qꝛ inter potẽtiã ⁊ obiectū oportet ꝙ
ſit ꝓportio. Sed inter ſpūale ⁊ corpale nõ põt eſſe
ꝓportio: nec cõmẽſurationis nec attingẽtie. Sꝫ ocl's
eſt corpalis: diuina võ eſſentia ſpūalis: ḡ nõ habẽt
ꝓportionẽ cõmẽſurationis. hoc ſatis notū eſt. Nec
attingẽtie cū nõ poſſit eſſe obiectū oculi: cū color ſit
obiectū. Modo deus nõ cadit ſub tali obiecto cū
nõ ſit coloratus: ḡ nullo modo põt videri ab oclo
corpali. Et breuiter deus cū ſit ſpūalis nõ põt eſſe
obiectū alicuiꝰ corpalis. Cū vtant᷑ organo corpali
T ſub quo deꝰ eſſe nõ põt cū ſit incorporeus. ¶ Ideo
rñdeo ad argumẽta in oppoſitū facta. Ad primum
cõcedo maiorẽ. Et ad illud Iob. xlij. Auditu auris
⁊c. Ibi diſtinguit impfectã cognitiõem ad pfectã.
Impfecta eſt p auditū: pfecta p viſum. Ideo ante
flagellationẽ iob habuit impfectã cognitionem de
deo quã cõparat auditui. Sꝫ poſt flagellatiõem ha
buit pfectiorẽ: qꝛ vexatio dat intellectū. Ideo illam
cõparat viſui. Ideo dicit auditu auris audiui te.
qd̕ ante flagellationẽ impfecte cognouit: nūc autẽ
poſt flagellatiõem. Ocl's meꝰ .i. intellectꝰ videt te. i.
V pfectiori modo te intelligit ꝙ ante. Non intelligit
textꝰ ꝙ iob viderit deū oclis corpalibꝰ. ¶ Ad ſecū
dū dico breuiter ꝙ illa auctoritas non intelligit ꝙ
videamꝰ deū oclis carnalibꝰ ſꝫ mẽtalibꝰ exiſtẽtibꝰ i
carne: qꝛ aīa erat ſepata a corpe ſiue a carne añ re-
ſurrectionẽ. Et videbat deum nõ in carne: ſed ſepa
rata a carne. Sed poſt reſurrectionẽ aīa erit vnita.
X Ideo videbit deum in carne nõ oculis carneis: ſed
oculis ſpūalibus. ¶ Ad tertiū dico ꝙ non eſt ſimi-
litudo. Qꝛ obiectū intellectꝰ noſtri põt eſſe oñe qd̕
cadit ſub ente. Sed obiectū viſus nõ põt eſſe qd̕ ca
dit ſub ente: ſꝫ ſolū oñe qd̕ cadit ſub colorato illu
ſtrato claritate. Ideo intellectio ad plura ſe exten-
dit ꝙ viſio. Ideo nõ ſequit᷑. Ocl's mẽtalis ſeu intel
lectualis videt materialia: ḡ ocl's corporalis videt
ſpūalia. Nõ valet ꝯña. Arguit eñi a magis amplo
ad minꝰ amplū. Ideo cõmittit᷑ fallacia ꝯñtis. Qꝛ
ocl's corpalis nullã ꝓportionẽ attingẽtie hꝫ cū re-
bus ſpūalibꝰ. Qꝛ viſus vtit᷑ organo corpali. Ideo
videre nõ põt niſi materialia. Intellectꝰ aūt hꝫ pro
portionẽ attingẽtie reſpectu oīs entitatis. Nec vtit᷑
organo corpali. Iõ nõ pt̄ impediri qn intelligat ſi
hꝫ pñs obiectū in ſe vel i ſua ſpẽ: ꝙuis p ſtatu iſto
cognitio nr̄a oriat᷑ a ſẽſibꝰ tñ cū remouebit᷑ impedi
mẽtū iſtiꝰ ſarcine putredinis: ⁊ corruptibile h̕ induẽ-
rit incorruptionẽ tūc intellectꝰ p ſe intelliget ſine de
pẽdẽtia ad ſenſus qꝛ tūc oẽ impedimẽtū remouebit᷑
ab eo: tūc eī nõ poterit eẽ pctm̄ impediẽs intelligẽtiã

Primum documentum.

Vt refert ſcriptura: corpa btōꝝ erūt
agilia. Iſtõ documẽtū ꝓbat᷑ ſap. 3.
vbi loquẽs de btīs dꝛ. Tāꝙ ſcintil- A
le in arūdineto diſcurrẽt. Itẽ yſa.
Sumẽt pẽnas vt aqle volabūt ⁊ nõ
deficiẽt. Sꝫ ꝯtra. Qꝛ deꝰ ⁊ natura
nihil faciūt fruſtra: ḡ a fortiori in pfecta glia nihil
ponit᷑ fruſtra. Sꝫ ſi agilitas poneret᷑ in btīs in glia
eēt fruſtra. Ptꝫ qꝛ nõ erit ibi motꝰ localis: qꝛ talis
motꝰ eſt entis impfecti: ⁊ actꝰ entis in potẽtia ex. iij.
Phiſ. Itẽ deſtructo primo motu ceſſabit oīs motꝰ
Sꝫ primus motus primi mobilis ceſſabit: ḡ ceſſa-
bit oīs alius motus. Itẽ deſtructo tẽpore deſtrue-
tur motus: cum tempus non ſit niſi mora motus.
Sed angelus qui erat ſup mare iurauit p viuẽtem
in ſecula ſclõꝝ: ꝙ ampliꝰ nõ erit tẽpus. Apo. x. Igi
tur nec motꝰ: ⁊ p ꝯñs fruſtra ponet᷑ agilitas. Itẽ ſi
talia corpa eſſent agilia nõ oporteret ꝙ portarent᷑
ab angelis ⁊ raperent᷑ in nubibꝰ: qd̕ tñ fiet ſm apo
ſtolū. i. Theſſal. iiij. q̇ dicit. Tūc rapiemur cū illis
in nubibus obuiã xp̄o. ſ. ab angelis: ḡ nõ erit agili
tas. Itẽ corpa btōꝝ erūt in determiata approxima
tione ad xp̄m: ḡ nullꝰ volet moueri ab illo loco: qꝛ
tūc p motū fieret remotior a xp̄o. Igit᷑ ibi eſſet fru-
ſtra agilitas. Cū nullus vult remoueri de ſuo loco
in quo eſt glorificatus. ¶ Ad queſtionem reſpon- B
det doctor ſubtilis lib. 4. diſtin. 49. q. 7. dicens. Scotus.
Ubi declarat hec v̓ba ⁊ ponit primū preambulum
dicens ꝙ in hoie ⁊ in quolibet compoſito ſenſitiuo
eſt duplex motꝰ. Unus p naturã elemẽti predñan-
tis ſm quãtitatem: qd̕ elemẽtū eſt terra. Et ſic mo-
tus alioꝝ elemẽtoꝝ erit ad centrū ad qd̕ tendit ele-
mentum predominãs in corpore animalis ſm quã
titatẽ molarẽ. Alius motus eſt ſm naturã animati
anima ſenſitiua. Et iſte motus eſt aīalis. Et vocat᷑
motꝰ ꝓgreſſiuꝰ: qꝛ ꝓgredit᷑ ſm ꝙ ymaginatio vel
fantaſia mouet. ¶ Eſt aūt triplex differẽtia in iſtis C
motibus. Prima eſt ex parte principioꝝ: quia non
competit primus motus corpori animato inqꝫtum
tale. Sed eſt a corpore inqꝫtum eſt terreſtre. Unde
tale corpus poſt mortẽ cū ſit corpus mortuū citius
deſcẽdit ꝙ viuū. Sꝫ motꝰ ſcd̕s eſt ab aīa ſenſitiua
tāꝙ a principio ſuo naturali. ¶ Scd̕a differentia D
eſt: qꝛ primꝰ motꝰ ſequit᷑ naturã rei corpis grauis,

Et ex eo qḋ eſt naturalis ſemꝑ ad vnū tēdit termi
num.ſ.centrū.Et iō ſemꝑ eſt ī eo vniformitas.Sed
alius ꝯ̄uis ſit naturalˀ:tñ aliquo mō ſequit̄ appre
hēſionē ſēſˀ ſeu īteriorˀ ſeu exteriorˀ ī hoīe ⁊ ī brutˀ.
Et iō hꝫ aliquā difformitatē.Ūñ ſi fātaſma ſeu ima
ginatio aīalis:apprehēdit paſcua vel aliqḋ delecta
bile ſtati aīal ꝯ̄tū in ſe eſt ſequit̄ ſuā imaginatiōeꝫ
ſeu fantaſiā.Graue eñi mouet̄ neceſſario deorſū ni
ſi impediatur.Nō ſic aīal:qꝛ in modico tp̄e pt̄ hr̄e
plures fantaſias q̄s ſequit̄.Iō ſeq̄t̄ ꝙ pꝛimꝰ pluꝛ
res ⁊ ꝯ̄trios pōt hr̄e motꝰ.Hāc diffeꝛ ētiā tāgit ariſt.
ſeptimo phiſ.Ubi ꝓbat ꝙ graue nō mouet̄ aliter
E ſed ſemꝑ vno mō mouetur:⁊ naturaliter.❡ Tertia
differētia eſt qꝛ elemēta vel terra nō poſſunt deſiſte
re a motu per aliqḋ intrinſecū.Bruta v̄o ꝯ̄uis nō
habeāt voluntatē liberam mouēdi vel deſiſtendi a
motu:hn̄t tamen inſtinctū naturalē intrinſecū:qḋ
ex eo poſſunt facere vel impedire motuꝫ:ac quaſi ſi
haberent volūtatē.Iō poſſunt ceſſare a motu quē
inchoauerūt.Lapis aūt ⁊ graue que mouet̄ deorſū
naturaliter:nō pōt eius motus impediri ꝑ aliquod
intrinſecū vt motus ꝓgreſſiuus aīalis.Sꝫ ille mo
tus naturalis bñ pōt impediri ꝑ aliqḋ extrinſecuꝫ
vt ſi lapis deſcendēs inueniret aliqḋ extrinſecū qḋ
retineret euꝫ.Et ſic pꝫ triplex differētia inter duos
motus p̄dictos.❡ De ſcḋo pꝛincipali.ſ.de agilita
F te.Querit doctor quid intelligitur nomine agilita
tis.Et pꝛemittit vnā diffinitionē ꝯmunē dicēs.Qḋ
agilitas eſt aīalis habilitas ad pꝛōpte ⁊ faciliter
mouendū ſe motu ſm̄ locum:nō eo motu qui ē na
turalis vt corporis mixti vel grauis.Sꝫ qui eſt ſꝫ
ꝯceptionē vel appꝛehenſionē aīe.Et iō pꝛincipiū
huius motꝰ eſt aīa.Et iō ex h̄ ḡnali vel cōmuni cō
cludendo in ſpāli:ꝙ ille motus agilitatis nō eſt in
toto aīali niſi per naturā mouentis aīe ⁊ per diſpo
ſitionem corꝑis nō repugnante virtuti motrici illꝰ
corporis:immo talis diſpoſitio ex parte corꝑis cō
ueniat iſti motui aīalis.Tertio doctor determinat
de virtute motiua aīe dicens ꝙ v̄tus motiua aīe ſeu
in aīa ad mouendū totuꝫ aīal organice.i.ꝑ organa
corporis eſt per motionē ptiū determinatarū ſicut
pꝫ in motu pꝛogreſſiuo.Ubi vna pars mouet̄ mo⸗
ta alia per virtutē motiuā aīe.❡ Sed reſtat dubiū
G ſi in aīali ſit aliqua virtus ad aliquā motionē abſꝙ
organo:q̄ nō ſit v̄tꝰ organica motiua qḋ nō appa
ret in aīali alius motꝰ:qꝛ ī motu organico vel in ꝓ
greſſiuo:motus vnꝰ partis innitit̄ pti alteri immo⸗
bili.Ūñ vltimū organum immobile in animali eſt
cor.Et ſic nō eſt nobis manifeſtū:ꝙ ī nobis ſit alia
virtꝰ motiua ab iſto.Sꝫ licet nō appareat nobis ta
men alius motus inquiritur ⁊ cōuincit̄ per rōnem
ſcꝫ ex conditione aīe ſeparate:⁊ ex cōditione corꝑis
beati.Ratio pꝛimi.ſ.ex ꝑte aīe ſeparate:qꝛ inconue
niens videt̄ ꝙ ipſa aīa non poſſit mouere ſe:cuꝫ ſit
extra locū cōuenientē:qꝛ hoc etiā cōuenit corꝑi ali⸗
as eſſet iperfectior corꝑe:licet eñi nō ſibi plꝰ cōpetit
vna cōueniētia loci q̄ alia:tñ aīa ſeꝑata in loco eſt
diffinitiue.❡ Itē illud agēs pōt in aliquē terminū
H ꝙ in v̄tute ſua actiua hꝫ illū terminū:ſꝫ ille termi⸗
nus motꝰ nō eſt niſi vbi q̄ ē iperfectiſſimꝰ.qꝛ ē ter⸗
minꝰ ḡnalis oīm motuū.Cū igit̄ qḋlꝫ corpꝰ hēat ī
virtute iſtū terminū ⁊ iſtā ꝓpꝛietatē ꝙ pōt moueri
ad diuerſa vbi:nec h̄ repugnat aīe ſeparate rōe ſue
perfectiōis:qꝛ hoc etiam cōuenit āgelis:vt poſſunt
ſe mouere ad diuerſa vbi.Ideo anima habet virtu⸗
tem motiuam ad vbi.Impoſſibile eſt autem ꝙ hec
virtus motiua anime ſit organica cum non habeat
organa vocis:cum ſit mere ſpiritualis.Iō in hoīe
eſt virtus motiua non organica.Et ſic in aīa eſt du
plex virtus motiua.ſ.organica cū agit mediātibꝰ
organis corporis:⁊ eſt virtus non organica cum
habeat virtutem mouendi ſine organo corporeo.
Item alio modo ſe hēbit aīa beata ⁊ corpꝰ glorio⸗
ſum qꝛ alium motum habebunt q̄ nos:eo ꝙ pote⸗
runt moueri abſꝙ hoc ꝙ partes ſeriati moueant̄
ſed totum inſimul mouebit̄:nec mouebūt̄ per vnā
partem alia quieſcēte.❡ Sed eſt dubiū:vtrū illa vir I
tus que ineſt aīe ſeparate.ſ.virtus motiua ſine or⸗
gano ſit eadem virtus cū virtute motiua organica.
Et videretur pꝛimo ꝙ ſit diuerſa:qꝛ organicū ⁊ nō
organicū diſtingūt potentias in nobis:vt patet in
potētijs organicis ſenſitiuis:⁊ potentijs intellecti⸗
uis non organicis:qꝛ differunt ſcḋm organum:et
non organum:ideo non ſunt eedeꝫ iſte virtutes mo
tiue.Sed dicit doctor ꝙ vtrꝙ motus ſit per can⸗
dem potentiam motiuam:non enim ponēda eſt plu
ralitas ſine neceſſitate:vbi poteſt fieri per vnum ex
pꝛimo phiſicoꝝ.Utrꝙ autem motus organice ⁊
non organice poteſt fieri per eandem potentiā mo⸗
tiuam:ꝙ ſic declarat pꝛimo in ſe.ſecundo in exēplo
❡ Pꝛimum in ſe declarat ſic:qꝛ aliqua ꝑfectio pōt K
in ſe cōpetere aīe inq̄tū eſt pꝛincipiū alicuius:quḋ
non pōt cauſare iſta dando ei actū pꝛimum:qꝛ non
pōt exequi illum effectū remotiorē:niſi eſſet aliquid
in pꝛiore:vt anima eſt immediate forma totius cor
poris.⁊ hoc non organice ⁊ non organice nō pōt ꝑ
ficere corpus poſt partē remotiorē corꝑis niſi pꝛiꝰ
perficiat cor:et partes pꝛopinquiores ei.ſm̄ ari⸗
ſtotelem in libro de aīalibus.Ita a ſimili potentia
motiua eſt in aīa inq̄tum aīa ⁊ tñ nō pōt in actum
vel in motum immediate niſi mediante corde que
pars eſt magis diſpoſita:⁊ ꝓpinquior ad effectum
vel motum.Si ergo pꝛiꝰ ordine nature aīa nō pōt
animare partem remotiorē niſi animet ꝓpinquiorē
pꝛimo.Simile virtute ſua motiua non pōt exercere
motum in partes remotiores niſi pꝛius moueat ꝑ⸗
tem magis diſpoſitam.Ideo in ſe habent virtu⸗
tem motiuam ad aliquod pꝛopinquius quod na⸗
tum eſt magis in ſeipſa:q̄ mediante alia parte cor⸗
poris:qḋ mouet ad illud vbi.Et ideo dicit doctor
ꝙ illa eadem virtus que erat in anima exiſtenti in
corpoꝛe:nūc eſt in alio ſtatu.ſ.ſeparata:poteſt exe⸗
qui eūdem effectum.i.motum abſꝙ ordine ad ali⸗
quas partes corporis ſeu non organice.Exequi
enim motum in parte remotiori mediante pꝛiori
eſt mouere organice:ergo moueri motu ſine par⸗
tium ordine erit moueri non organice.❡ Item vi⸗
detur inconueniens ꝙ ſit aliqua virtus motiua et L
ꝙ anima habeat vtramꝙ ſimul ſcilicet organi⸗
cam et non organicam:non tamen ꝙ organica que
eſt pro ſtatu iſto ſit perpetuo impeditiua non or⸗
ganice:⁊ ponatur eadem virtus motiua tunc non
ſimpliciter impedietur:eo ꝙ anima habebit eam
et executionem eius in futuro ſtatu.Et licet hic im⸗
pediatur ab illo mō agēdi quā tūc hēbit ſeꝑata:nō
tñ reſtat quin ſit eadē virtus diuerſimode agens.

❡ Secundũ declarat doctor per exemplũ per poſi
tionẽ poſſibilis. Si aĩa haberet eandẽ immediatio-
nem ad oẽs partes: ita ꝙ oẽs partes corpis eque
eſſent viuificabiles ab ipa anima tã ꝓpinquiores:
quã remotiores: tunc imediate viueret oẽs non or-
ganice: ⁊ nõ oporteret dare duas virtutes animan
te mouentẽ ſubmotiuã: ſed modo partes corpis nõ
eque ſunt viuificabiles: qꝛ cor rõne caloris ⁊ vite eſt
viuificabile magꝭ ꝙ alie partes. Et aĩa viuificat cor
pus duplici viuificatione. ſ. ad vitã nõ organice et
M non ad motũ. ❡ Sed quõ eſt hoc poſſibile ꝙ eadẽ
potentia ſit organica ⁊ nõ organica. Nõ eñ vꝫ hoc
poſſibile: cũ hoc nõ ſit in alijs: nã potentia cogniti-
ua organica ⁊ nõ organica: non eſt eadẽ: igiẽ nec po
tentia motiua. Similiter nõ vꝫ verũ qd tu dicis. ſ.
ꝙ virtus iſta motiua mouet prꝰ pmã partẽ ꝓpin-
quiorẽ: deinde remotiorẽ: qꝛ motus eſt totꝰ ꝯiun-
N cti: igiẽ totũ ſiꝉ mouet nõ pars ante partẽ. ❡ Re-
ſpondet doctor ꝙ potẽtia operatiua nõ põt ſiꝉ eſſe
organica ⁊ nõ organica ſine ꝯtradictõe: ſicut potẽ-
tia viſiua cuiꝰ ratio eſt: qꝛ opatio potẽtie organice
recipit in toto cõpoſito ex aĩa ⁊ corpe: vt viſio reci-
pitur in oculo q̄ eſt cõpoſitus ex pupilla. Et ſi po-
tentia eſſet organica ⁊ nõ organica: eſſet tunc ꝯtra-
dictio: qꝛ opatio eius recipit in cõpoſito ex organo
Et ſi nõ eſſet organica: tũc eſſet ꝯtradictio: cũ talis
potentia ꝯſtituatur ex organo. Sicut ꝯtradictio eſt
ꝙ aĩa ſepata ſit riſibiꝉ: qꝛ totũ cõpoſitũ eſt recepti-
uum ꝓmũ ⁊ imediatũ riſibilitatis: ideo aĩa nõ eſt
riſibilis. Vñ de potẽtia operatiua q̄ operari nõ po
teſt ſine organo: imo organũ facit ad oꝰ eſſe. ipoſſi-
bileẽ ꝙ talis potẽtia opet organice ⁊ nõ organice. qꝛ
tũc eẽt ꝯdictio: cũ organũ faciat ad eẽ potẽtie. Sꝫ de
potentia factiua ſeu actiua motiua: nõ eſt inconue-
niens: ſed poteſt eſſe vtraqꝫ actio. ſ. mouere organi-
ce ⁊ mouere non organice. Actio eñ de genere actio
nis vt mouere: non cauſat in agẽte ſeu mouentẽ ope
rationem. Sed mouẽs per operationes cauſat effe-
ctum in alio: ideo moueri localiter non eſt operari
vnde virtus motiua nõ habet operationem in cor-
de: ſed cor cauſat motum in aliam partem. Et ideo
moueri localiter non eſt operari. Cũ ergo aliquid
poteſt eſſe motum localiter ſi virtus cauſatiua vel
motiua non imediate reſpiciat omnes partes: ſed
aliquo ordine: primo ꝓpinquiores: deinde remiſſio
res: tunc dicit moueri organice. Et ſi omnia eque
ſunt diſpoſita in partibus mobilis: tũc mouebit to
tum inſimul non organice: quia tũc oẽs partes ſiꝉ ⁊
ſine ordine põt mouere: ⁊ ſic totum poterit ſiꝉ mo-
uere. Unde dico ꝙ aĩa ſeparata mouere poſſet ime-
diate corpus ſuũ. Dico ergo ꝙ potentia actiua nõ
opatiua põt eſſe forme tñ nõ cõpoſiti: ſicut opatio
O eſt tñ cõpoſiti. ❡ Sed reſtat dubiũ poſtꝙ̄ iſta vir
tus motiua nõ organica eſt in aĩa ſeparata: ergo vt
eſt in corpe ⁊ mouet in corpe inerit ſibi virtus non
organica: licet moueat rõne partis pncipalis. Re-
ſpondetur ꝙ iſta potentia motiua: ita pfecta eſt in
aĩa ſepata ſicut incomixta. Et hec ꝯcluſio eſt ꝓba
bilis: hoc aũt nõ eſſet ſi iſta ꝟtus eſſet cõpoſiti. Vñ
aĩa hꝫ eã p ſe ⁊ pmo: ſꝫ in opando in corpe: ſeu mo
uendo corpꝰ reſpicit pmo partẽ pmã. ſ. cor. Vñ illa
pars informata hac potẽtia motiua. ſ. cor: ꝯcurrit
materialꝛ ad motionẽ: ſicut materia ꝯcurrit ad ac-
tionem agentis denominatiue tñ: ſicut ignis cale-
facit calore: tñ ſi calor eſſet ſepatus calefaceret de
ſe: ſic illa aĩa poſſet de ſe mouere quãlibet partẽ nõ
ſolũ vt habet ordinẽ ad aliquã partẽ: ſed etiã ſi par
tes adinuicẽ diſtincte. Nulla igiẽ pars mixti vel cor
poris aĩati eſt pncipiũ mouendi niſi denominatiue
Sed ipa aĩa tñ eſt formale pncipiũ mouendi: alr
haberet viliſſimũ effectũ qui eſt vbi. Et ſi iſta opi-
nio nõ placet: põt dici ꝙ in aĩa ſepata dabit a deo
vna noua potentia ipi aĩe: ⁊ tunc erit ibi vna virtꝰ
agilitatis quã non habuit. Et tũc aĩa ſepata non
habebit qualẽ nunc habet in corpe. Prima opinio
reducitur ad hꝫ ꝙ illa potẽtia motiua non organi-
ca: eſt etiam modo in nobis: ſed quieſcit: ita ꝙ ſunt
virtutes due motiue in nobis vna organica p quã
modo operatur: ſeu mouet organice. Et alia nõ or
ganica q̄ quieſcit modo: ⁊ non eſt niſi in forma cor-
poris ſeu in parte cõpoſiti. Alia eſt in toto cõpoſito
ſicut in ſuſceptiuo ꝓmo. Alia igiẽ virtꝰ motiua de
ſcit ſicut pars cordis quieſcit pellens alias ad mo-
tum. ❡ De iſtis opinionibus videtur mihi ꝙ il- P
la que dicit ꝙ dabitur noua virtꝰ anime ad mouẽ-
dũ corpꝰ agiliẽr: eſt rõnabilior: tũ qꝛ hꝫ tũc rõnẽ do
tis. Et de rõne dotiſ eſt dare aliqd donũ qd prꝰ nõ
habebat: ſicut dat ſpõſe dos quã prꝰ nõ habebat
ſic dabit aĩe illd donũ agilitatiſ qd prꝰ nõ habebat
tũ qꝛ nõ vꝫ ꝙ ex natura aĩe ſeu ex aliquo dono na
turali poſſet mouere aĩa ad ſuũ libitũ ſuũ corpꝰ ĩ tã
ta diſtãtia in inſtãti vꝉ in tã pvo tpe: ideo meliꝰ tenẽ-
dũ eſt ꝙ agilitas ſit donũ ſupnaturale ſicut cetere Q
dotes. ❡ Dicit tñ doctor ſubtiẽ ꝙ agilitas ẽ potẽ-
tia motiua aĩe q̄ ineſt ſibi prĩo ⁊ p ſe: lꝫ ſit alicuius
ptis corporis: ſꝫ nõ p ſe nec pmo: ⁊ etiã alicuiꝰ prĩo p
fecti vt totꝰ. Nõ ḡ opꝫ niſi ꝙ iſta virtꝰ motiua aĩe
ſit pfecta: ita ꝙ oĩs diſpoſitio ꝯia ipediẽs motũ lo
calẽ aĩe: moueat ex pte mobiꝉ: vt ſit ꝓportionabili
ter pfecta virtꝰ: ſiẽ forma intẽſa ſine additõe ſupna
turali: qꝛ gradꝰ intẽſiõis ſũt ſemp eiuſdẽ ſpẽi ⁊ eiuſ
dem nature. Vñ ſi nunc iſta virtus in nobis ſit im-
pedita ⁊ remiſſa. Tamẽ in altero ſtatu intendetur:
ſicut ſi virtus oculi noſtri intẽderetur ad gradũ vi-
ſus aquile: poſſet videre ſolẽ ſicut aquila. Et hoc
ſi intenderetur virtus viſiua per gradus qui ſunt
eiuſdem rationis ⁊ nature: ſic in ꝓpoſito. Virtus
motiua anime eſt nunc impedita: tum ꝓpter graui
tatem corporis que non eſt de eſſentia corporis: tuꝫ
quia nunc caput noſtrum eſt plenũ melãcolicis ſpi
ritibus aſcendentibus ad cerebrum ratione furio-
ſitatis que ab interioribus procedunt ex quibus ac
cidunt corruptiones nature ⁊ etiã ꝓſtrationes: ⁊ im
pediunt ⁊ perimunt ſimul corpus noſtrũ vt non ſit
habile ad motum. Et illa dicta impedimenta non R
ſunt de eſſentia nature humane. ❡ Conuenientia
autem huic motui ſunt: multiplicatio ſpirituũ cor
poralium puriſſimorum: quia ibi non erunt ſordes
inteſtinorum: nec aliqua interior corruptio. Et for-
te corpus glorioſum replebitur bono ⁊ puro aere.
Unde propter defectum ſpirituũ: corpus mortuũ
ſine aliqua additione qͣtitatis ⁊ materie: eſt ponde
roſius corpore viuo. Concludit ergo doctor ſubti-
lis ꝙ totus homo ⁊ omnes beati erunt agiles iſto
modo. ſ. pp virtutẽ aĩe motiuã ⁊ valde intẽſã: ⁊ ꝓ-
pter pfectã ꝓportionẽ mobiꝉ ad iſtã ꝟtutẽ motiuã.

Sed videtur mihi ſicut dixi ꝙ alia opinio eſt meliꝰ
oꝛ quia habet rationem dotis quando ponitur eſſe
donum ſupernaturale. Nec eſt verum ꝙ anima ſi-
ne tali dono poſſet mouere corpus ſuum ad ſui libi
tum. Et ideo tam in corpore ꝙ in anima ponitur a
deo tale donū: aliter nō poſſet denominari dos q̄
datur ſponſe. Nam natura humana eſt ſponſa xp̄i
Et pater ſponſe eſt deus. Et iſte pater deus dotat
ſuam filiam. ſ. naturam humanā: ſeptem dotibus
i. ſeptem donis. Ex parte anime tribus. ſ. clara vi-
ſione: perfecta fruitione: ſecura tentione. Ex parte
vero corporis. Quatuoꝛ. ſ. claritate: impaſſibilita
te agilitate: ⁊ ſubtilitate. Et iſta ſeptē dona data a
deo p̄ſe ſpōſe nature hūane: vocāt̄ dotes. Vn̄ nul-
li dubiū ē vt ait ſanctꝰ Tho. in q̄rto ſcripto. d. 49.
ar. primo queſt. prima. Nō abſq̄ dubio eſt beatis
quando ad gl'am transferuntur aliqua dona diui-
nitus: dantur a deo ad ornatum beatorū. Et hec
dona a doctoribus vocantur dotes. Nō enim ē ve
riſimile ꝙ iſte ſeptem dotes poſſent haberi virtute
naturali q̄tumcunq̄ intenderetur vel eſſet perfecta
Et per conſequēs ſunt dona a patre ſpōſe data ad
vite iocunditatem ⁊ ornatū. Ideo reſpondet̄ ad ar
r gumenta facta in principio. ❡ Ad primū cum dici
tur deus ⁊ natura nihil faciunt fruſtra ⁊c. Cōcedo
maioꝛem. Et nego minorem q2 agilitas non ponit̄
fruſtra. Et cum probatur q2 ibi non erit motus lo
calis. Iſtam nego quia ibi erit motus localis ⁊ ſuc
ceſſiuus. Et cum probatur: q2 motus eſt actus im-
perfecti. Dico ad iſtud ꝙ poteſt eſſe duplex. Primꝰ
eſt qui venit de actu incōpleto ad actum completū
Et talis motus eſt entis incompleti ⁊ iperfecti. Et
talis motus non erit in beatis. Alius eſt ꝓpter quē
nulla perfectio acquiritur ſed eſt ad exercitandum
virtutem ⁊ perfectionem quam habēt. Et talis mo
tus erit in corporibus glorioſis. Ideo corpora glo
rioſa in tali motu non acquirent aliquā perfectio-
nem per talem motum localem. Mouebuntur ta-
men vt perfectionem quam habēt in virtute exercē
tes actu diuinam ſapientiam in omnibꝰ cōmēdabi-
lem oſtendant. Et vt reficiatur viſus eorū pulcritu
dine diuerſarum creaturarum. In quibus dei ſapi
entia ⁊ potentia ⁊ bonitas eminēter relucebūt. Nec
per illum motum minuetur eorum contēplatio: q2
quocunq̄ vadant deum ſemper preſentem hēbūt
Et talis motus non eſt entis imperfecti: ſed talis
venit a perfectione placide voluntatis que com-
placet in viſu ⁊ cōtēplatiōe dei in creaturis. ❡ Ad
s ſcōm ſupra ſatis viſum eſt ꝙ ceſſante primo mobili
nō opꝫ ꝙ ceſſet oīs motus imo eſſet error dicere vt
ſupra dictum eſt. Et q2 q̄uis primꝰ motus primi
mobilis ſit primus rōne primitatis ⁊ ſimplicitatis
q2 primo incepit. Nō tñ rōne cāſalitatis q2 nō eſt cā
oīs motꝰ. Nā ſine motu celi: ignis approximatꝰ ſtu
pe: arderet ſtupam. ❡ Ad aliud de tp̄e dico ꝙ tp̄s
eſt menſura motus tp̄alis ſꝫ nō eſt mēſura motꝰ eui
ternorū: ⁊ iō in illis pōt eē motꝰ ſine tp̄e. Et ſi dice
retur ꝙ ſꝫ p̄hm. 8. p̄hiſ. Motꝰ ē eternꝰ tā a p̄te añ
q̄ a p̄te poſt: ergo tp̄s poterit tā eterna q̄ euiterna
q̄ tp̄alia. Dico ꝙ opinio p̄hi ē ꝯ ſacrā ſcripturā. iō
nō eſt tenenda: q2 motꝰ habuit initiū ⁊ hēbit finē.
Ideo tp̄alis rō nō pōt eſſe mēſura euiternoꝝ: q̄ nū
q̄ hēbūt finē. Et iō in talibꝰ pōt eē motꝰ ſine tēpo

re. ❡ Ad aliud cum dicit̄ ſi corpus beati eſſet agile
non deferretur ab angelis ⁊c. Nec rapetur a nubi-
bus. Dico ꝙ q̄uis raperetur ab angelis: hoc non
eſſet propter indigentiam: ſed ꝓpter reuerentiam
beatorum qui ſint tante dignitatis ꝙ deferant̄ ab
angelis. ❡ Ad aliud de proximatione ad chriſtū ſi
moueretur fieret remotioꝛ. Iſtud p̄ſupponit falſuꝫ
ſ. ꝙ xp̄s ſemper ſtet in eodē loco vt ligatꝰ cathena:
q2 xp̄s pōt ſe mouere ſicut aliȷ̄ beati ⁊ melius q2 eſt
rex in celo. Et q̄uis eſſet i eodē loco: beati ſe mouē
do nō deficerent a cōtēplatione xp̄i ⁊ gl'a ſua: ſicut
ſi eſſent ꝓpinquiores ex ſuperna gr̄a. ❡ Sꝫ reſtat x
dubium ſi dos ⁊ btītudo ſint idem: dico ꝙ ſunt di-
uerſe opiniones. Vna dicit ꝙ ſunt idē realiter: ⁊ dif
ferunt ratione: q2 dos recipit ſpūale matrimonium
qd̄ eſt inter chriſtum ⁊ aīam: non aūt btītudo. Sed
hec opinio nō videtur vera: q2 beatitudo cōſiſtit in
operatione vt viſum eſt. Dos aūt nō eſt op̄atio ſed
donum igitur realiter differūt: cū dos ſit donū di-
ſponens ad btītudinē. Ideo ē ſcd̄a opinio ꝙ dos ⁊
btītudo differunt realiter vt beatitudo dicatur ipſa
op̄atio perfecta: qua aīa beata deo cōtingit̄. ſed do
tes dicuntur diſpoſitiones ſeu habitꝰ vel aliud do
num a deo datū: diſponens ad hmōi perfectā op̄a
tionem. Vt ſic dotes ordinant̄ ad btītudinē anteq̄
ſint partes ipſius btītudinis. Beatitudo aūt ē op̄a
tio cōiūgēs ſūmo perfecto qd̄ p ſe appetit̄: dos aūt
eſt donum ſup̄naturale per qd̄ exercet̄ talis op̄atio
Et iō dos non eſt btītudo ſꝫ diſponēs ad btītudi-
nem. ❡ Sꝫ reſtat dubiū ſi in xp̄o ſint dotes: de hoc y
ſunt opiniones. Quidā dicunt ꝙ in xp̄o eſt triplex
vnio. Vna que dr̄ cōſentanea qua vnit̄ deo per cō-
nexionē amoris. Scd̄a ē dignatiua qua hūana na-
tura vnit̄ diuine. Tertia qua ipſe xp̄s vnitur eccl'e.
Dicunt iſti ꝙ ſm̄ duas primas vniones competit
xp̄o habere dotes ſub ratione dotis. Sed q̄tū ad
tertiam conuenit ei illud qd̄ eſt dos excellentiſſime
Nō tñ ſub rōne dotis. q2 in tali cōiunctione xp̄s ē
vt ſpōſus: ⁊ eccl'a vt ſpōſa. Dos aūt datur ſpōſe q̄
tum ad ꝓprietatem ⁊ dominiū: q̄uis det̄ ſpōſo ad
vſuꝫ. Sꝫ hec opinio nō placet ſctō thome. In illa
eīn coniūctione qua xp̄s vnit̄ patri p cōſenſū amo
ris: etiā inq̄tū eſt deꝰ: nō dr̄ eſſe ad matrimoniū: q2
non eſt ibi aliqua ſubiectio quā opꝫ ineſſe ſpōſe ad
ſpōſum: ſimiliter etiā nec in cōiūctiōe hūane natu-
re ad diuinā que eſt in vnitate p̄ſone. Vel etiā q̄tū
ad conformitatē volūtatis pōt eſſe ꝓprie rō dotis z
propter tria. Nā primo exigit̄ cōformitas nature
inter ſpōſum ⁊ ſpōſam in mr̄imonio illo in quo dā
tur dotes. Et hoc deficit in cōiunctiōe hūane natu
re ad diuinā. Scd̄o q2 exigit̄ ibi diſtinctio p̄ſonarū
humana aūt natura nō ē p̄ſonaliter diſtincta a ver
bo. Tertio q2 dos datur qñ ſpōſa de nouo introdu
cit̄ in domū ſpōſi. Et ſic videt̄ ad ſpōſam p̄tinere q̄
deo ſit cōiūcta. hūana aūt natura que eſt aſſumpta
in vnitate p̄ſone a verbo: nūq̄ fuit quin eſſet p̄fecte A
coniuncta. ❡ Ad hoc reſpōdeo ꝙ de dotibus con-
uenit loq̄ dupliciter: aut ſꝫ id quod ſunt. Aut ſub
ratione qua dotes ſunt. Primo modo in omnibus
btīs ſunt iſte tres dotes: clara viſio: p̄fecta fruitio:
ſecura tentio ⁊ perpetua. Dotes aūt que ſunt agili
tas: impaſſibilitas: ſubtilitas: ⁊ claritas: erūt poſt
reſurrectionem in omnibus ſanctis ⁊ beatis. Sꝫ lo

quendo de dotibus ſub ratione qua dotes ſunt: ſic ſunt maxime in hoībus beatis ſeu in hūana natura que eſt ſponſa xp̄i. In xp̄o ⁊ in angelis nō ſunt proprie dotes vt dotes ſunt: cuius rō eſt dicta. Qꝛ inter ſpōſum ⁊ ſponſam proprie loquēdo requirit cōformitas i natura ⁊ diſtinctio in pſona: ⁊ ꝙ ſpōſa ſctā ſit ſpōſa de nō ſpōſa. ¶ Et qꝛ inter chriſtū
B
⁊ eccl'aꝫ ſeu inter hūanā naturā fidelē ſeu eccl'aꝫ hominum btōꝝ eſt cōformitas in natura: ⁊ in perſona diſtinctio: ⁊ de non ſpōſa facta eſt ſponſa. Idō in matrimonio ſpūali maxie hꝫ rōnem ſpōſe dicēte aplo ad eph. 5. Chriſt⁹ dilexit ecclēſiā ⁊ tradidit ſemetipſum p ea vt illaꝫ ſctificaret mūdans eam lauachro aque in verbo vite: vt exhiberet ipē ſibi glo'ſaꝫ eccleſiam nō habentē maculā neqꝫ rugam. Cū ergo dos aſſignetur rōne matrimonij clara viſio. fruitio: ⁊ ſecuritas in aīabus beatis ſpōſis xp̄i dātur a deo patre aiarum tales dotes. Et quattuor a parte corporis ſcꝫ claritas: impaſſibilitas: ſubtilitas: agilitas. In angelis aūt beatis ꝗuis inſint clara viſio: pfecta fruitio: ⁊ ſecuritas. Tn̄ hoc non habent ratione dotis: qꝛ natura angelica proprie non eſt ſpōſa xp̄i cum non ſit cōformis in natura cū xp̄o. Nec ꝗtum ad diuinitatem: nec ꝗtū ad humanitateꝫ. Idō rōne
C
dotis illa habere nō poſſūt. ¶ Nec etiā in xp̄o ſūt dotes ratione dotis ꝗuis in xp̄o ſint clara viſio: pfecta fruitio: ⁊ perfecta tentio ex parte anime. Ex pte vero corporis habet claritatem: agilitatem: ſubtilitatem: ⁊ impaſſibilitatē. Et omnia iſta habet in altiori gradu ꝙ̄ aliquis beatus. Tamen in ratione dotis non habet. Qꝛ ꝗuis ipſe ſit conformis in natura cum alijs hominibus: tamen natura humana aſſumpta non poteſt dici ſponſa xp̄i: qꝛ ibi non eſt diſtinctio perſonalis que debet eſſe inter ſponſuꝫ ⁊ ſponſam: qꝛ omnia que ſunt in xp̄o tam diuina natura ꝙ̄ hūana faciunt vnā perſonā ſicut dicit athanaſius. Nam ſicut anima rationalis ⁊ caro vnus ē homo: ita deus ⁊ homo vnus eſt xp̄s. i. vna pſona. Ideo humana natura in xp̄o non diſtinguitur perſonalr a xp̄o. Idō pprie non pōt dici ſpōſa xp̄i. Itē opꝫ ꝙ ſpōſa nō fuerit ſemp cū ſpōſo ſꝫ veniat de nouo: xp̄s aūt nūꝙ̄ fuit ſine natura hūana: idō in xp̄o nō eſt rō ſpōſe: ſꝫ xp̄s omniū aliorū hoīm ⁊ totius nature humane ꝑter illā accepit qꝛ i eo habet rōnē Spōſo aūt nō dant̄ ſꝫ ſolū ſpōſe. ¶ Et ſi diceretur
D
qꝛ verbum diuinū aſſumpſit naturā ſibi in ſpōſā: ⁊ illā ſibi vniuit: ⁊ diſtinguit̄ ab ea: ⁊ illaꝫ nō habuit ſemper ſꝫ aduenit ſibi de nouo: ergo ibi eſt mr̄imoniū ſpūale. Et p ↄn̄s i xp̄o ſūt dotes i rōne dotis. Itē in oib⁹ mēbris eccl'e debet̄ dos: cū eccl'a ſit ſponſa xp̄i. Sꝫ xp̄s ē eccl'e mēbrū vt dꝛ. 1. cor. xij. Uos eſtis
E
corp⁹ xp̄i ⁊ mēbra de membro. glo. i. de xp̄o. Ergo xp̄o debēt̄ dotes. ¶ Ad iſta rn̄deo ꝙ in illa cōiunctione cū natura hūana: pprie nō dꝛ natura hūana ſponſa: cū in illa cōiūctione nō ſeruat̄ pſonalis diſtinctio: cū natura humana ⁊ v̄bū diuinū nō faciāt niſi vnā pſonā vt dictū eſt. Itē nō ē ibi cōformitas nature: qꝛ natura diuina ⁊ hūana: ſunt diuerſe nature. Tn̄ pt dici largo mō ꝙ natura hūana: ſit ſpōſa filij dei pp vnā ↄditionē mr̄imonij: qꝛ ſicut i matrimonio ſpōſus ⁊ ſpōſa ſe cōiugūt indiſſolubiliter. Ita verbū cū diuina natura indiſſolubiliter ſūt vnita: idō large dꝛ mr̄imoniū. Sꝫ deficiūt ſibi alie conditiones predicte. Idō ibi nō eſt pprie matrimonium. Et per ↄn̄s i xp̄o nō ſunt dotes: ſꝫ oia i xp̄o ſint excellentiſſime: nō tamen ratione dotis.

¶ Primum correlarium.

COrpora btōꝝ erūt clara i regno celorū in felici glīa. Iſtud correlariuꝫ pbat̄ math. 13: fulgebūt iuſti ſicut ſol. Itē ad phil. 4. ſaluatorē expectam⁹ dn̄m nr̄m ieſuꝫ xp̄m q̇ reformabit corp⁹ humilitatis nr̄e configuratū corpi claritatis ſue. ¶ Et ſi diceret̄ ꝙ non: qꝛ corp⁹ clarū abſcōdit illō qō ē poſt ſe. Uñ hō nō videt qō eſt retro flāmā. Sꝫ corpa glo'ſa nō abſcōdent illō qō erit retro cū erūt pura idō nō abſcōdēt. Et p ↄn̄s nō erūt clara: qꝛ claritas abſcōdit illud qō ē retro ſe. Itē claritas obiectiua oc'lis de neceſſitate vſ. Sꝫ diſcipl'i poſt reſurrectiōeꝫ xp̄m viderūt Nec tn̄ refert ſcriptura ꝙ eū cū claritate viderunt: ⁊ tn̄ erat corp⁹ glīficatū: ergo corpa glorificata nō erūt
B
clara. ¶ Ad hāc q̄ſtionē coiter rn̄dēt oēs ꝙ corpa btōꝝ erūt clara. Sꝫ mod⁹ ponēdi nō ē clarus. Primum pꝫ in ſcriptura. Fulgebunt iuſti ſicut ſol. Et multe alie auctoritates. Sꝫ de mō ponēdi eſt dubium: vñ dicit doctor ſubtilis. Unus modus ſufficeret mihi: ꝙ claritas nō eſt niſi quedā relucētia ſup illud qō lucet. i. ſup colorē. Et addit manifeſtationem eo mō quo dꝛ clara lux vel clara intellectio vl clara veritas: vt nō ſolū veritas dicat̄ ſꝫ clara veritas ſtare manifeſte. Color igit̄ corpis erit clar⁹ ſꝫ modum. Et ſtati ꝗtū eſt de ſe erit manifeſtus qꝛ deus nō aufferet a corpe btī gradū cōplexionis ſue ſicut nec qualitates quib⁹ correſpōdēt cōplexiones Et hoc fiet p diuerſitatē meritorū. Et ſicut ex cōmixtione diuerſorū colorū. vnus color eſt delectabilis vni ⁊ ali⁹ alteri: ſic in eadeꝫ cōplexiōe hēbūt maiorem claritatē colorū ſꝫm maiora merita. Ita ꝙ oēs colores erunt delectabiles ſꝫm ſenſuꝫ ⁊ proportionum. Dico aūt ſꝫm merita quia ſicut beatus vide-
C
bit clarius deum in anima: ita eius corpus videbit clarius. ¶ Dico igitur ꝙ claritas non ē niſi perfectio congruentis coloris iſto corpori ſꝫ complexionem ⁊ ſꝫm merita. Unde ſcd̄m apoſtolum ſicut ſtella differt a ſtella in claritate. Et alia eſt claritas lune ⁊ alia ſolis ⁊ alia ſtellarum. Sic erit in beatis in reſurrectione mortuorum. Unde poſſibile eſt corpus beati habere lucem cum tali colore delectabili ſꝫm proportionem meritorum. Et tunc erit claritas in corporibus beatis: non tantum modo ſicut ſolis Immo pluſꝙ̄ ſoli inerit eis de claritate. Uñ ſꝫ auicennam ſexto naturalium. Iſta ſunt diſtincta: lux color ⁊ lumen. Color enim terminat viſum ⁊ nunꝙ̄ erit in corpore terminato. Lux autem eſt in ſole Et lumen in medio vt in perſpicuo. Et ſecundum
D
gregor. Corpus erit peruium ⁊ perſpicuum. ¶ Sꝫ maior difficultas eſt. Si corpus beati eſt peruium Et ſit medium videndi et non terminet viſum quia mediāte corpe ſicut mediāte vitro aliquid aliud vltra videbitur. Et hoc eſt maius dubium ꝙ̄ corpus beati hēre claritatē ⁊ colorē ꝙ ſint i eodē ſimul. vñ ſol non eſt puius Et tamen eſt luminoſus ⁊ dēſus

Et occultat ea que ſunt poſt ſe. Simil'r colorata nõ
ſunt ꝑuia: ſ3 color interminato ꝑſpicuo: etiã ſic ma
gis repugnat ꝑuiũ ⁊ coloratũ terminatũ ꝙ lux ⁊ co
lor. Simil'r ſtelle nõ ſunt ꝑuie: ſ3 ſunt ſuſceptiue lu-
cis. Vñ ꝓma pars orbis q̄ ē dẽſior d'r ſtella ꝑ quã
to eſt lucis ſolaris ſuſceptiua. Nõ igr̃ video quõ cor
pus humanum ſit perſpicuum: erit paruiu3. Non ꝙ
fiat caro ſolida vt criſtallus vel vitru3. Sed corp9
beati erit porroſum: ita ꝙ per porros erit viſibile
oculis aliquid poſt ſe: q2 per illos porros poterit
multiplicari ſpecies vſq3 ad oculum beati: ⁊ armo-
nia corporis poterit videri ab oculis beati. Iſta eſt
E poſitio doctoris ſubtilis. 4. d. 49. queſtio. de cla-
ritate. ¶ Sed eſt queſtio quomodo ineſt claritas il
Sanct9 la corporibus beatis ⁊ vnde ꝓcedit. Tenent ſctũs
thomas. Tho. ⁊ Ricardus. Thomas in. 4. ꝯtra gentiles. ⁊
Ricardus in. 4. d. 49. arti. 1. queſtio. 6. Quõ clari-
tas corꝑis bẽi reſultat ex beatitudie aĩe ⁊ q2 aĩe nõ
ſunt equaliter beate: ideo corpora beatorũ nõ ſunt
equaliter clara. Et hoc eſt qd dicit ap'ls. 1. Corin.
xv. comparando beatos ſtellis differentibus in cla
ritate. Et dicũt aliqui ꝙ predicta claritas cauſabi-
tur a claritate beatitudinis aĩe per eius multiplica
tionem: cuius claritatis ſimilitudo recepta in cor-
pore fiet corporalis: q2 quando aliquid recipitur
in aliquo: recipitur ad modũ rei recipientis. Unde
fantaſma cum recipitur in intellectu: efficitur ſpe-
F cies intelligibilis. ¶ Sed contra illos qui dicunt
claritatē fieri per multiplicationē: ⁊ recepta in cor-
pore fit corꝑalis. Arguit Ricardus in loco ꝑallega
Ricard9. to. Anima btã illã claritatē corꝑis nõ poterit face-
re de nihilo: q2 creatura creare nõ põt: ſ3 ſm ꝑ̄dicta
ctam opinionē ſequeret' ꝙ aĩa btã claritatē corꝑis
de nihilo faceret. Nõ eñ faceret eã de tota ſua cla-
ritate: nec de parte ei9. Vñ ſm opinionē ſuã: ratio-
nem reddere nõ pñt: de quo ꝑ̄dicta claritas corpo-
ris fieret. Itē ſicut ſpũs non poteſt fieri corpus: ſic
nec ↄ̄uerſo. Et ſic nec ſimilitudo ſpũalis nõ põt
fieri forma corꝑalis: nec ecõuerſo: ꝙ de potẽtia for
me corporalis educi poſſit ſimilitudo ſpũalis. Vñ
eadem ſimilitudo que eſt fantaſma nũꝙ fit ſpecies
G intelligibilis: nec efficitur in intellectu ſicut in ſubie
cto. Accidens eñ nõ mutat ſubiectũ. ¶ Sed de po
tentia fantaſmatis educitur per virtutē intellectus
agentis ſpecies intelligibilis in intellectu poſſibili
recipitur ſicut in ſubiecto. Uel vt melius dicat': edu
citur de potentia intellectus poſſibilis per virtute3
intellectus agentis mediante fantaſmate vt inſtru-
mentali agente: q2 fantaſma illam actionem agit in
virtute luminis intellectus agentis. Ideo dicit Ri-
cardus ꝙ ſupradicta corporis claritas cauſabitur
a claritate beatitudinis anime: nõ ꝑ multiplicatio-
nem vt dicebat predicta opinio. Sed per h' ꝙ edu-
cetur de potẽtia corꝑis ꝑ vtutē btitudinis aĩe. Nõ
tñ eñ in potentia corꝑis ſunt qualitates que de
ipſo poſſunt educi per virtutē naturalis agentis: ſ3
etiã alique q̄ de ipſo pñt educi: non niſi per virtutes
ſupernaturalis agentis. Et ideo nõ obſtante ꝙ cla
ritas beatitudinis aĩe ſit ſpũalis: tamen per ipſam
D educi põt ꝑ̄dicta corꝑis claritas de potẽtia eiuſdē
corporis. ¶ Sed iſta opinio nõ mihi placet. Certũ
eſt eñ ꝙ nemo dat qd non habet: ſed anima beati
non eſt clara: ergo non poteſt dare claritatem. Maior

eſt in naturali ph'ia: imo eſt in theologia Aĩa autē
nõ eſt clara. Pro quo notat' i glo. alber. de ſaxonia
ſupra lib. methe. q. ix. ꝙ dr̃a eſt inter lumen: lucē: ⁊
ſplẽdorē. Vñ lux eſt incorꝑata corꝑi lucido ad mo
tũ corꝑis nõ eſt mota. Lumē aũt eſt ſpẽs illi9 qua-
litatis cauſata in medio: vñ ſpẽs lucis vocat' lumē
⁊ nõ mouet' ad motũ corꝑis luminoſi. Aliter acci-
dẽs migraret de ſubiecto in ſubiectũ: ideo lumē nõ
mouet' corꝑe luminoſo moto: hoc eſt ꝙ trãſeat ad
aliud ſubiectũ: cũ ipm lumē nõ ſit in corꝑe luminoſo I
ſ3 eſt in medio. ¶ Splẽdor aũt d'r lumē reflexũ ſuꝑ
aliquo corꝑe terſo ⁊ polito ſicut ſuꝑ auro vel ſpe-
culo vel aqua: vñ illud corp9 d'r ſplẽdere. Attẽdo tñ
large iſtis vocabul' ſolem9 vnũ ꝑ reliquo accipe. S3
q̄cq̄d ſit ſeu lux: ſeu lumē: ſeu ſplẽdor ſemꝑ ſunt in
corꝑe ⁊ nõ i ſpũ. Cũ ḡ aĩa ſit ſpũalis: nõ põt hr̃e lu
cē vel lumē niſi in eſſe obiectiuo. Sed in eſſe obiectio
nõ eſt lux realr̃: ſ3 ſpẽs lucis. Cũ ḡ aĩa in ſe nõ ha-
beat real'r lucē: cũ lux nõ recipiat' niſi in corꝑe: ḡ nõ
põt dare lucē niſi illã crearet. Creatõ aũt nulli crea
ture attribuit': ḡ claritas beatorũ nõ ꝓcedit ab aĩa K
cũ creare nõ poſſit. ¶ Dico ḡ ſm meã opinionē ꝙ
claritas btõrũ eſt dos corꝑis: vna de q̄tuor doti-
bus. Idõ ſicut cetere dotes dant' a deo ſpõſe xp̄i: ſic
data eſt a deo btis tãꝙ ſpõſis xp̄i: idõ claritas ē do
nũ dei qd neq3 ex cõplexiõe neq3 ex natura ꝓcedere
põt in corꝑibus btõrũ. Et dat' a deo btis mediãti-
bus eorũ meritis. Et q2 merita nõ ſunt equalia. Idõ
de9 btis corꝑib9 equal'r nõ dabit: ſ3 ſm ꝙ erit ma
ius meritũ: maiorē claritatis dabit ornatũ. Idõ ea de
cã dicit ꝙ ſicut ſtella differt a ſtella in claritate: ſic
erit in btis in reſurrectõe mortuorũ. Et idõ rñdetur L
ad argumẽta. ¶ Ad ꝓmũ cũ d'r corp9 clarũ abſcõ-
dit illud qd ē poſt ſe. Dico ꝙ corp9 nõ abſcõdit illud
qd eſt poſt ſe: niſi per dẽſitatē ꝑtiũ luminoſarũ: dẽ-
ſitas nõ erit ꝓprie in corꝑib9 ꝓpter duo. Prio ꝓꝑ
ꝑuietatē: q2 erũt ꝑuia. Scdo q2 erũt porroſa. Et ſi
cut ſudor exit per pellē: h' eſt q2 eſt porroſa: ita per
porros corꝑoꝝ btõrũ poterũt m'ltiplicari ſpẽs vſq3
ad ꝯtactũ. Et dupl'r poterũt videre illud qd eſt poſt
corp9 clarũ: nec ſemꝑ maior dẽſitas: ſeq̄tur maiorē
duritiē. Vñ ꝯ̄uis i criſtallo ſit maior durities ꝙ in
flãma: tñ i flãma eſt maior dẽſitas: nec mirũ. Mul
ta eñ mollia videnť dẽſiora m'tis duris. Alia eñ ē
q̄litas denſitas: ⁊ alia durities: ⁊ alia raritas: ⁊ alia
mollities. ¶ Ad ſcdm argumentũ cũ d'r ꝙ claritas M
oc'lis obiecta: de neceſſitate vr̃: dicũt aliq̄ ꝙ bẽi: cu3
volũt pñt occultare claritatē ſuã nã ſicut ex merali
bertate volũtatis meritorie lucrati ſunt illã: ita ē in
eorũ libertate oſtendere illam vel non oſtẽdere. S3
valde mirum eſſet ꝙ beatus haberet tantam pote-
ſtatē ꝙ poſſet impedire actionem naturalem. Cer-
tum eſt eñ ꝙ claritas naturaliter multiplicat ſua3
ſpeciem vſq3 ad oculos. Oculos aũt neceſſario vi-
det' niſi impedimentum ſit in oculo vt in ceco. Idõ
ꝙ̄tumcunq3 imperet voluntas creata non video ꝙ
poſſit impedire actionem naturalem que data eſt:
et ordinata a deo: facta ſufficienti approximatione
agentis ad paſſum diſpoſitum: ꝯ̄uis poſſit poni
impedimentũ ne ſequat' talis actio: tñ illa ipedien-
tia nõ ageret volũtas: ꝙ̄tũcunq3 eñ dicat volũtas
potẽtie nutritiue: vel calori non digeras: vel igni nõ
ꝯſumas: non ꝓpter hoc ipeditur actio nutritiue: vel

N cōbuſtio ignis. ¶ Quō ḡ beati pñt occultare clari
tatē ſuā. Doctoꝛ ſubtilis valde bene dicit: qꝛ deus
btīs aſſiſtit in oī opatione ſua. Et iō ex volūtate di
uina pcedit .p qñ volūtas beatoꝝ aliqͩ vult cui
deus aſſiſtit tali volūtati ꝛ opatur qō vult. Et iō
qñ vult beato occultare claritatē ſuā: deus aſſiſtit
ei ꝛ facit eius ſcđm voluntatē: iō volūtas nō ope/
O ratur niſi volūtate diuina mediāte. ¶ Sed eſt du/
bium ſi btūs abſcōdit claritatē ſuā. Quid ergo oñ
dit cū appareat ſine claritate. Dico ꝙ deꝰ pōt vi/
ſionē alicuius alterꝰ qualitatis ac ſi illa qualitas
illi corpi ineſſet: nec erit illuſio ſi nō reddat tale eſſe
vel oſtēdat ſicut eſt in ſe: ꝛ oñdatur aliter: qꝛ eſt ve
ra realis qualitas formata a deo: nec eſt erroꝛ ſi vi
dens credat tale corpꝰ ſic quale oñditur. Un̄ Aug.
Non eñ eſt inconueniēs ſi credat verū eſſe colorem
qō nō eſt verus coloꝛ: ſicut non eſſet ſi qͥs crederet
ire per aliā viā ꝑ quā nō vadit: ſi tñ per illā veniret
ad terminū intentum. Sic nec eſt deceptio ſi credat
eſſe talē colorē qualis nō eſt: vel aliqͩ hmōi: qꝛ nō
oſtēdit ipm eſſe verū colorē vel eſſe talē: ſed vt red/
dat aliquid aliud maius bonū qō oñdit ſe vt non
P det ſe eſſe illū. ¶ Cōcluditur ḡ ꝙ btī habebūt do
tē claritatis ꝛ fulgebūt ſicut ſol. Nō eſt eñ ymagi
nandū ꝙ lux ſolaris ſit eiuſdem ſpēi cū luce corpis
glorificati: ſed eſt vna ſilitudo. Lux tñ corpis xpi
erit eiuſdē ſpeciei cū luce que erit in corpibus btīs:
ꝗuis luces corpoꝝ glorificatoꝝ nō ſunt equales
etiā inter ſe: quia vt dictū eſt: vna erit maioꝛ altera.
Nō tñ eſt intelligendū ꝙ lux cuiuſcūq; corpis glo/
rificati tanta ſit extēſiue ꝗta eſt lux ſolis. Nā pro/
pter magnitudinem corpis ſolaris: tñ maioꝛ erit in
corpe xpi vel in alijs claritas intenſiue. Nā ſi cor/
pus glorificatū eſſet tante ꝗtitatis ſicut ſol: maioꝛ
eſſet intenſiue ꝛ extenſiue claritas eoꝝ.

¶ Secundum correlarium.

A Corpora beatoꝝ erūt ſubtiliora q̄litatibus elementoꝝ. Iſtud correla/
rium .pbatur. ſ. Coꝛint. xv. Semina
tur corpꝰ aiale: ſurget ſpūale. Sup
quo dicit Damaſ. lib. 4. ca. 6. Sur
get ſpūale. Per ſpūale intelligit do/
tem ſubtilitatis. i. reſurget corpus ſubtile: ſicut xpūs
intrauit ianuis clauſis. ſ. per dotē ſubtilitatis. Lux
ergo res eſt ſubtilioꝛ elemētis: ideo corpa btōꝝ
erūt ſubtiliora elemētis. Item corpora ꝗto magis
ſunt ſubtiliora tanto ſunt nobiliora. Sz corpa btō
rum erūt nobiliora oībus elemētis: ergo etiā erunt
ſubtiliora. Et ſi diceret ꝙ nō: qꝛ in corpibus btōꝝ
tñ erit de materia ſicut nunc: qꝛ tota eoꝝ materia
reſurget in eis. Sed corpa in quibꝰ ſub equalibus
dimenſionibus equaliter eſt de materia: talia ſunt
equalr groſſa vł ſubtilia: ḡ corpa beatoꝝ nō erūt
B ſubtiliora ꝗ modo. Sed certum eſt ꝙ mō non ſunt
ſubtiliora elemētis: ḡ nec tunc. ¶ Notandū .p hu/
ius declaratione ꝙ ſubtile ſeu ſubtilitas dr̄ a virtu
te penetrandi ſm qō pōt accipi ex verbis phī. 2. de
gñatiōe. Res aūt triplici de cā dr̄ penetratiua: aut
ꝑpter ꝗtitatis paruitatē maxime ſm latū ꝛ .pfun
dum: vñ acus ꝗuis longa tñ penetratiua eſt: aut
ꝑpter raritatē ſeu materie paucitatē. Et ſic aer eſt
penetratiuus: aut ꝑpter magnitudinē ꝟtutis acti/
ue: ꝛ ſic ignis penetrat vel vinum magis ꝗ ſimplex
aqua. Et aqua mixta cū vino bibita magis refrige
rat ſitim ꝗ ſi per ſe bibatur: qꝛ vinū facit eam ad lo
ca corpis penetrare: qō per ſe non poſſet. ¶ Sōm
primā cām penetrandi nō attēdit̄ ſubtilitas corpo C
rum beatoꝝ: qꝛ in debita ꝗtitate reſurgēt. Nec ſz
cauſam ſcđam penetrādi: qꝛ tota materia q̄ neceſſa
ria eſt ad eſſentiā eoꝝ reſurget eis. Un̄ qͩdam erra
uerunt dicētes ꝙ erunt tenuiora vel rariora ꝗ aer
vel ꝗ ventꝰ. Un̄ Grego. 14. moꝛ. verſus finē. Nō
ſicut eutitius ſcripſit ꝯſtantino politane vrbis: cor
pus noſtrū in illa reſurrectionis gloria erit ipalpa
bile ventis aereq; ſubtilꝰ: ſed ſm cām tertiam at/
tendit̄ ſubtilitas eoꝝ. Per virtutē eñ btitudinis:
ſeu per donum ſubtilitatis: iō nec virtute volūtatis
create: nec ex virtute gl̄ie aīe non poſſet fieri ꝙ cor/
pus glorioſum penetraret dimēſiones alterius cor
poris: nec ꝙ duo corpa ſint in eodē loco. Ideo di/
co ꝙ nō pōt fieri niſi ꝟtute diuina q̄ aſſiſtit dono
ſubtilitatis. Hoc eñ eſt poſſibile deo. ſ. duo corpo/
ra eſſe in eodē loco: ꝛ corpus glorificatū poſſit pe/
netrare aliud corpus. ¶ Dico ḡ ꝙ loquēdo de ſub D
tilitate ſcđo modo dicta. ſ. ꝑpter raritatem materie
corpora beatoꝝ nō erunt ſubtiliora aere vel igne:
immo ecōuerſo. Loquēdo aūt de ſubtilitate tertio
modo dicta corpora beatoꝝ erūt ſubtiliora quo/
cūq; elemēto etiā ꝗ dimenſiōes ſi eſſent ſeparate.
Et hec ſubtilitas eſt donū dei in qua ꝯſiſtit virtus
ſupernaturalis. Et illud donū equaliter eſt in oībꝰ
mēbris eiuſdē corpis. Eque eñ perfecte ꝛ equali/
ter ꝛ facilr poterit vna pars corpis gl̄ificati ſił eſſe
cū corpe glorificato ſicut alia. Tñ ſubtilitas ſcđo
modo dicta nō erit equalis in oībus corpis parti/
bus: qꝛ debita corpis armonia requirit: ꝙ nec vna
pars corpis ſit rarioꝛ ꝗ alia: ꝛ aliqua dēſioꝛ alijs.
Erit tñ in partibus corporis dēſitas ꝛ raritas ſm
illam .pportionē quā requirit ꝑfecta corpis armo
nia. Ideo rñdetur ad argumentū factū in oppoſitū
Dico ergo ꝙ argumentū pcedit de ſubtilitate ſcđo
modo dicta de raritate ꝛ paucitate materie: ſed nō
hꝫ verū de ſubtilitate q̄ pcedit ex virtute ſupnatu/
rali. ¶ Sed eſt dubiū ſi corpus gl̄oſum poſſit eſſe ꝑ E
ſuam ſubtilitatē ſimul in eodē loco cū corpe nō glo
rioſo. Et vr̄ ꝙ non: nam dicit Boe. ſ. de tri. ca. ſ. ꝙ
diuerſis corpibus locū vnū nullo mō fingere poſ/
ſumus. Itē cōmentatoꝛ. 4. phiſ. dicit ꝙ impoſſibi/
litas eſſendi duo corpa ſimul eſt ex terminis eorum
mathematicis. Mathematicos terminos vocat di
menſiones: ſed per dotē ſubtilitatis nō remouebū/
tur dimenſiōes a corpibus glorificatis: ḡ in eis re/
manebit impoſſibilitas ſimul eſſendi cum quocūq;
corpe alio. Itē ratio īpoſſibilitatis eſſendi duo cor
pora ſimul eſt: qꝛ corpꝰ replet locū: ſed corpꝰ glori
ficatū replebit locū ꝑ corpus qō eſt ꝗtitas: corpis
aūt ꝗtitas remanebit in corpibus beatoꝝ: qꝛ rema
nebunt etiā dimēſiones ſm longū: latū: ꝛ .pfundū:
ergo corpꝰ glorificatū nō poterit ſimul eſſe cū alio
corpe. Item corpus glorificatū per dotē ſubtilita/
tis non poterit ſimul eē in diuerſis locis: ḡ a ſimili
diuerſa corpora non poſſunt eſſe in eodē loco. Item
ab eodem puncto ad eundē punctū non poteſt tra
hi niſi vna linea recta. Sed ſi corpꝰ glorificatum ſi
mul poſſet eſſe cū non gl̄ificato ab eodem pūcto ad

eundẽ punctũ trahi due linee pñt:q2 due linee ter-
minãtes duas ſuperficies illorũ corporũ terminarẽ
F tur ad eundẽ punctũ:ꝫ corp⁹ glorificatũ non põt ſi
mul eſſe cũ nõ glorificato. ❡ In oppoſitũ ẽ damaſ.
lib.4.c.19. Dicit corp⁹ xpi ꝑ ſubtilitatẽ itraſſe ad
diſcipulos ianuis clauſis. Itẽ corpora celeſtia ſunt
īdiuiſibilia. Uñ iob.37. Celi velut ere ſolidiſſimi fũ
dati ſunt. Sꝫ corpora glorioſa trãſibũt oẽs ſperas
celeſtes exiſtẽtes inter ignẽ ⁊ celũ empireũ:ꝫ ꝑ ſuaꝫ
ſubtilitatẽ ſimul cuꝫ illis celeſtib⁹ ſperis erũt pene-
trãdo ꝑ eas. Itẽ duo pũcta:due linee:due ſupficies
poſſunt ſimul eẽ:q2 pũcta ſunt vltima linearũ:linee
vltima ſuperficiei. Superficies corporũ dicit phus.
5.phiſ. Cõtigua ſunt quorũ vltima ſimul ſunt:ꝫ a
G ſimili duo corpora ſimul eſſe pñt. ❡ De hoc dubio
ſunt tres modi dicẽdi. Un⁹ dicit ꝙ nec ꝑ aliquã po-
tẽtiã:nec ꝑ virtutẽ diuinã poſſet fieri ꝙ duo corpora
poſſint ſimul eſſe in eodẽ loco. Et accipiũt auctorita
teꝫ boetij primo de trinit.c.1. Differẽtiã in numero
accidẽtiũ varietas facit preciſe in loco(hoc ẽ accidẽ
tia faciũt differẽtiã numeralẽ:q2 accidẽtia ſunt prin
cipia indiuiduationis)Nã eodẽ loco duo corpa nul
lomõ fingere poſſum⁹:ꝫ ꝯdictio eſt ꝙ diſtinctio nu
meralis ſit ⁊ nõ ſit diuerſitas loci. Itẽ q2 ſicut vnũ
cõtrariũ hꝫ incõpoſſibilitatẽ eſſendi cũ alio in eodẽ
ſubiecto. Sic dimẽſiones due ſunt incõpoſſibiles in
vno loco:q2 vnũ ꝯriũ expellit reliquũ a ſuo ſubiecto
ſicut ſuũ incõpoſſibile:igiꝛ vna dimẽſio expellit aliã
a ſuo loco:igiꝛ ꝓpter equalẽ repugnãtiã expellitur
vna dimẽſio ab alia ⁊ vnũ ꝯriũ ab alio. Sꝫ ꝑ nullã
potẽtiã ꝯria pñt ſimul eſſe in eodẽ ſubiecto. Q2 ſm
ariſt.4.meth. Si cõtraria poſſent ſimul eẽ in eodẽ
ſubiecto:ꝫ ⁊ ꝯdictoria. Igiꝛ cũ ſit equalis repugnã
tia de dimẽſione ⁊ ꝙtitate reſpectu loci ſicut de ꝯ-
rijs reſpectu ſubiecti:⁊ ſicut de ꝯdictorijs reſpectu
cuiuſcũqꝫ potẽtie:ꝫ ꝑ nullã potẽtiã duo corpa pñt
ſimul eẽ in eodẽ loco. Item ſm intẽtionẽ ariſto.4.
phiſ. Qui ꝓbat ꝑ diuiſionẽ. Q2 nec materia nec q̃-
litates ſeu paſſiões:ſunt formalis ratio quare cor-
pora nõ ſunt in eodẽ loco. Sꝫ eñ dimẽſio ẽ forma-
lis ratio. Qđ apparet ꝓpter hoc:q2 eadẽ materia ⁊
eadẽ forma ſunt ſub rarefactiõe vel cõdenſatione:⁊
ꝑ ꝯñs manẽt eedẽ qualitates. Nõ ẽ autẽ alia ratio
niſi ꝙ ſola ꝙtitas variaꝛ ſeu dimẽſio. Si eñ aliqua
pars materie vel forme adderetur:tũc nõ eẽt rarefa-
ctio vel cõdenſatio:ſꝫ eſſet quedã additio:ꝫ nihil ibi
H augeꝛ nec rareſit niſi ſola quãtitas. Sꝫ ſi theologi ṽ
dicãt quomodo ſaluabiꝛ reſurrectio. Et ea q̃ poni-
mus circa corpora glorioſa. Similiter quõ ſaluabiꝛ
illud de xpo intrante ad diſcipulos ianuis clauſis.
Et eſt vna fictio quã tangũt ⁊ fingũt:ꝙ aĩa habebit
ꝙtitatẽ ſuã ad voluntatẽ ſuã:ita ꝙ poſſet facere cor
pus ſuum ad tantã vel ad talem figuram:vt poſſit
tranſire ⁊ penetrare quodcunqꝫ corpus per poros
ubtiliſſimos in aliquo corpore pertranſibili:qđ po
ſteſt tantum ſubtiliare vt poros poſſit penetrare:
Hoc nihil valet dicere:ſi enim diceretur a theologo
tunc deberet dicere corpus glorioſuꝫ eſſe ſubtile qđ
penetret faciliter ⁊ virtute ꝓpria cedit ei corpus:nõ
autem ꝙ virtute diuina poſſint duo corpora eſſe in
eodem loco:niſi ꝙ vnum cedit alteri:ſicut cum aer
cedit ſagitte. Et ideo tale corpus dicitur eſſe ſubtile
Et eſt ſimile ſicut cultellus diuidit carnem quã ſcin-

dit ⁊ eſt ſimul cũ ea. Et ſm hoc oporteret dicere ꝙ
celum eſſet diuiſibile ꝙtũcunqꝫ eſſet motus localis
alicuius corporis a celo vſqꝫ ad terrã vel ecõuerſo.
⁊ hoc eſt poſſibile deo. Et verũ eſt ꝙ celũ eſt diuiſi-
bile ⁊c. ❡ Sed iſta ꝯcluſio non põt ſtare.ſ.ꝙ duo I
corpa non pñt eſſe in eodẽ loco. Eſt eñ ꝯtra articu
los fidei. Fide tenemus ꝙ xps natus fuit de virgi-
ne matre:⁊ exiuit clauſtro clauſo. Similiter tenem⁹
ꝙ reſurrexit clauſo ſepulcro. Uñ mulieres videntes
clauſum ſepulcrum dixerũt. Quis nobis reuoluet
lapidẽ ab hoſtio monumẽti. Et ãgeli reuoluerũt la
pidẽ:⁊ inuenerũt lapidẽ reuolutũ:ſꝫ añ xps reſurre
xerat clauſo ſepulcro ⁊ monumẽto. Similiter tene
mus ex euangelio ꝙ xps intrauit ad diſcipulos ia
nuis clauſis. Itẽ ſi corpus xpi intraret ꝑ tales por
ros ſubtiliſſimos:tunc reducẽdo ſe ad tam paruaꝫ
ꝙtitatẽ ⁊ figuram:pateretur:⁊ per ꝯñs nõ eſſet glo-
rioſum ⁊ impaſſibile. Itẽ ſi extenderetur corpus eius
multũ in longũ ⁊ ſtringeretur corp⁹ ſicut acus:tũc nõ
haberet ꝙtitatẽ corporis organici debitam. Natura
aũt hũana requirit in corpore debitã organiſationẽ
partiũ ⁊ mẽbrorũ:ſed ſm iſtã viã oporteret tñ cor
pus ſubtiliari ꝙ nõ poſſet in eo forma organiſatio
nis ſaluari. Propter qđ dicit doctor ſubtilis ꝙ vir
tute efficaci volũtatis create ſuꝑ corp⁹ ſuũ:nõ põt
fieri ꝙ corpus glorioſum penetret dimẽſiones alte
rius corporis nec duo corpora in eodem loco. Sed
tñ hoc fieri poteſt in virtute diuina. Non ex impe-
rio volũtatis create. Hoc eñ ẽ poſſibile deo:⁊ duo
corpora etiã eſſe in eodẽ loco. Ideo reſpõdeꝛ ad ra
tiones. ❡ Ad illud ſeu ad auctoritatẽ boetij. Dico K
ꝙ opinio boetij fuit ꝙ accidẽtia nõ ſunt principia
indiuiduationis indiuiduorũ ſubſtãtie vt patebit i
ſcđo collectarij ſpũ magno cõcedẽte. Nã corp⁹ põt
eſſe ꝙuis loc⁹ nõ eẽt:⁊ tñ diſtingueretur ab alio:ideo
eſſe in loco nõ facit differentiã numeralẽ:⁊ per ꝯñs
nec varietas loci facit diſtinctionẽ numeralẽ. Unde
locus nõ eſt neceſſari⁹ niſi:q2 aliq̃d continens ipm
ſeu q2 cõtinetur corpus. Boeti⁹ intendit ꝙ loc⁹ va
riatus vel variatio loci facit differentiã numeraleꝫ
manifeſtatiue non eſſentialiter:quia locus manife-
ſtat nobis indiuidua differentia numero. Unde no
bis non ignotum eſt duo corpora eſſe numero diſti
cta:ſi deus illa faceret eſſe in eodem loco. Tamen
non poſſemus cognitione noſtra naturali cognoſce L
re ꝙ eſſent duo corpora in eodeꝫ loco. ❡ Ad aliud
de contrarietate dico ꝙ repugnantia eſt duplex ſci
licet formalis ⁊ virtualis:due autem dimenſiones
non habẽt inter ſe formalem repugnantiam:ſed tã
tuꝫ virtualeꝫ:ſicut cauſa naturalis repugnat oppo
ſito effectui ſui effectus. Unde ſi celum habet natu-
ralem inclinationem ad producendum vermem de
illa materia ſic diſpoſita:ſi aliqua fortior cauſa in-
ducat aliam formam ſibi oppoſitam.illa forma ſic
inducta non repugnat alteri introducendi per vir-
tutem celi formaliter:ſed tantum virtualiter. Alia
eſt repugnantia formalis. Et de hac planum eſt ꝙ
due ꝙtitates non repugnant ſibi formaliter. Sed
talis repugnantia eſt duarum formarum in compa
ratione ad ſubiectum vnum ⁊ idem numero. Sed
repugnantia duarum ꝙtitatum non eſt niſi pro-
pter ſimultatem loci:quia repugnant due repletio
nes reſpectu eiuſdem loci quem replet vnum corp⁹

q̄ttuȝ poteſt repleri. Igitur ſi aliud corpus repleat
cum eo eundē locum: erit repugnātia q̄titati priori
non formaliter: ſed quaſi virtualiter ratiōe illꝰ effe
ctus q̄ eſt repletio loci ꝑ primā q̄titatem vnꝰ cor/
poris: eomodo quo q̄titas habet repugnantiā re/
ſpectu huꝰ effectꝰ ꝙ eſt eſſe in loco repletiue. Sȝ po
teſt tollere hunc effectum deus a q̄titate: vt due q̄/
titates vel plures non faciant niſi vnam loci reple/
tionem: ⁊ non quelibet ſuam. Sicut deus poteſt face
re calorem abſq̄ effectu calefactionis: ſicut fuit i tri
bus pueris miſſis in fornacem ignis: quibus flam/
ma non nocuit: ⁊ de multis alijs ſanctis etiam legi/
tur. Eodemmodo poſſet dici de conceptu ⁊ ꝑtu vir
ginis. Iſti enim effectus non ſunt naturaliter: ⁊ nō
eſt cauſa naturalis: ſed virtus diuina poteſt eſſe cau
ſa iſtius partus ⁊ iſtius conceptus. Qui licet repu/
gnet reſpectu cauſe naturalis ⁊ particularis: non ta
M men virtuti ſuperioris ⁊ p̄ncipalioris agētis. ¶ Et
ideo ad argumentuȝ quando talis eſt repugnantia
in q̄titatibus qualis in qualitatibus cōtrarijs. Di
co ꝙ aliquomodo eſt talis ⁊ aliquomodo non tali/
ter. Talis eſt inter q̄titates ⁊ duas formas contra/
rias: talis. i. repugnantia virtualis. Sed non eſt ſimi
litudo in repugnātia formali. Due enim q̄titates
ſeu due dimenſiones vt contente in eodem loco non
repugnant formaliter: ſed repugnant vt dictum eſt
propter repletionem loci a prima q̄titate: ſed illum
effectum vt dictum eſt deus remouere poteſt ꝙ non
erit niſi vna repletio: ideo illa repugnantia tollitur
a virtute ſuperna. Sȝ quia due forme cōtrarie ſunt
informantes ſubiectum ⁊ ponunt ſuum effectum for
maleȝ in ſubiecto: ⁊ repugnant formaliter. Ideo nō
eſt poſſibile ꝙ in eadeȝ parte ſubiecti poſſunt ſimul
eſſe. Due autem dimenſiones non informant locum
ideo non ſunt diſtincta formaliter in informādo lo/
cum. Sed repugnat ſecunde q̄titati replere locuȝ cū
ſit repletus a prima q̄titate. Sed virtus dei poteſt
ammouere effectum repletionis a ſc̄da q̄titate: ideo
poterunt eſſe ſimul in eodem loco per diuinam vir/
tutem. Et ideo non eſt ſimile de contrarijs diſtinctis
formaliter informantes ſubiectum. Due autem q̄ti
tates non informant locum ideo non eſt ſimile. Ad
illud quando dicitur ꝙ ſola dimenſio eſt ratio for/
malis quare duo corpora non ſunt in eodem loco.
Uerum eſt ſm intentionem ariſt. ꝙ nihil aliud inue
nitur formalis ratio: ſed virtute diuina poteſt fieri:
N nec repugnat. ¶ Alia opinio oppoſita dicens ꝙ cor
pus ſubtile: virtute ſue ſubtilitatis naturalis po/
teſt eſſe cuȝ alio corpore virtute forme create. Et hu
ius ratio eſt: quia cuilibet doti eſt aſſignare effectuȝ
proprium: alias fruſtra poneretur dos in corpori/
bus beatis. Sed hic dos non eſt niſi penetrare vir/
tute ſue ſubtilitatis ꝓprie ineſſe cū alio corpore: igi/
tur ⁊c. Item ſi non eſſet impoſſibilitas vel propria
virtus in corpore alio a virtute diuina qua poſſet
eſſe ſimul cum alio: ita ꝙ tantuȝ virtute diuina duo
corpora eſſent ſimul: tunc poterit hoc eſſe in quoli/
bet corpore: igitur in corpore glorioſo. Et q̄ͦlibet ē
in q̄ͦlibet indifferēter. Itē aīa pōt eē in quocunq̄
corp̄e q̄tū ē de ſe ſeparata: ſȝ poſt reſumpto corp̄e
ſi illa nō pōt eē cū alio: tūc aīa eſſet limitata pluſq̄
priꝰ fuit: ⁊ corpꝰ eēt ſibi in onus. Sȝ hoc ē inconue/
niēs ⁊ ꝯ aug. q̄ dicit ꝙ aīa a corp̄e ſeparata poteſt

reſumere corpus ⁊c. Itē deus poteſt facere pro iſto
nunc vt hoc corpꝰ ſit ſimul cum alio corpore: ḡ pōt
cōſeruare vt ꝑpetuo hoc corpꝰ ſit cū illo in eodē lo
co: ḡ a ſimili poterit ſibi dare aliquā formā ꝑ quam
ſit cū illo alio corpore: ⁊ ꝑpetuo cōueniat ſibi eſſe cū
alio ꝓ libito volūtatis ſue. Et hoc vocatˀ dos ſubti
litatis. Itē ſubtile eſt q̄ͦ eſt penetratiuum. Sed vir
tute naturali poteſt vnū penetrare aliud ſicut ignis
ferrum: ⁊ eſſe cum illo ſimul: ⁊ ſi ferrum ſit ignitum
⁊ acutum: tunc eſt magis penetratiuum: vnde patet
ꝙ ambe forme. ſ. ignis ⁊ ferrum corporales ſunt in
eadem materia per ſuas operationes. Eodem mo/
do patet quando panis eſt in vino ꝙ corpꝰ panis
efficitur humidus: humiditas autem non ſeparatur
a proprio ſubiecto. ſ. a vino: ⁊ ſic ſunt duo corpora
ſimul. ¶ Modus aūt iſtius poſitionis eſt talis. Di O
cunt em̄ ꝙ penetrare cōpetit alicui corpori multipli
citer. Unomō ratiōe ꝑuie q̄titatis vel acuciei: vt acꝰ
eſt corpꝰ penetratiuuȝ. Alio mō ratione materie: q̄ꝛ
rara vl' parua. Tertio mō penetrare dicitˀ tm̄ ꝓpter
virtutē actiuā. Primis aūt duobꝰ modis corpꝰ glo/
rioſum nō dicitˀ ſubtile: ſȝ tertiomō ratiōe actiue vir
tutis eiꝰ. Alij dicūt ꝙ repugnātia quare duo corp̄a
nō pñt ſimul ineſſe in eodē loco. Eſt ꝓpter groſſita
tē quā hñt corpora nō glorioſa. Et ideo illis corp̄i
bus cū datˀ q̄litas oppoſita. ſ. dos ſubtilitatis: tūc
tollitˀ illa groſſities. ¶ Cōtra glorioſū corpꝰ ē ſenſi P
bile corpus: ſed fatuū eſt dicere ꝙ locus in quo eſt
corpus ſenſibile ſit vacuus. Uacuum enim vt patet
quarto phiſicorum. Eſt locus priuatus corpore: er
go vbi eſt corpus glorioſuum eſt corpus ſenſibile:
⁊ per conſequens eſt locus plenus. Nec hoc tollit
ab eo gloriam nec gloria tollit ab eo quin repleat
locum. Sed corpus replens locum expellit aliud
corpus naturaliter: ergo gloria nō tollit quin tol/
lat ⁊ expellat aliud corpus. igitur ⁊c. Item ad diffi
nitionem quātitatis pertinet ſitus: quia quantitas
ꝑmanēs ꝑ hoc diſtinguitˀ a ſucceſſiua: ꝙ habet par
tes in toto ad vnū terminū coēm copulatas. Sȝ diſ
finitio nō pōt ſeparari a diffinito: ḡ ꝑ doiem nō po
teſt ſeparari ſitus a q̄titate. Dicunt ḡ iſti ꝙ ad hoc
ꝙ duo corpora ſint ſimul requiritˀ neceſſario ꝙ ha/
beāt diſtinctū eſſe. Et per illud eſſe diſtinctum cōſer
uetur eis q̄ñ ſunt in eodē loco. Illud aūt eē depen/
det a cauſis ſuis. Et p̄ncipaliꝰ ab eſſentialibꝰ cau/
ſis ⁊ ꝓximis. Sȝ a deo depēdēt oīa ſicut a cā prima
ita ꝙ a cā ſc̄da ē diſtinctio ſitus quaȝ requirit diuer
ſitas materie: que eſt principiū indiuiduationis. Et
q̄ꝛ deus pōt cōſeruare rē ineſſe ceſſantibꝰ cauſis ſe/
cūdis vt pȝ ꝑ primā ꝓpoſitionē de cauſis: ideo deꝰ
⁊ tm̄ ſolꝰ deꝰ: pōt facere: ꝙ eē corporis maneat diſti
ctū ab eē alterꝰ corporis q̄uis materia nō ſit diſtin
cta in ſitu a materia alterꝰ corporis. Et ponūt exē/
plū de ſacramēto altaris: vbi deus ſeparat accidēs
a ſubiecto. ¶ Sȝ hec opinio prima facie nō ē ꝓbabi Q
lis quo ad hoc ꝙ ſolꝰ deꝰ pōt facere duo corp̄a eē
ſimul. Q̄ꝛ vel manēt p̄ncipia eſſentialia illoꝝ corpo
rum vt ſunt in vno loco diſticta: vel nō. Si ſic ḡ ſo/
lus deꝰ nō ꝯſeruat: q̄ꝛ cū cauſis ſecūdis manētibꝰ ⁊
cōcurrētibꝰ cōſeruat: cuiꝰ oppoſitū dicitˀ in opiniōe
iſta: ſi nō ſūt diſticta ſeq̄tˀ ꝙ deꝰ cōſeruat ⁊ nō cōſer
uat. Cōſeruat ſm te illō diſtictuȝ eis nō ꝯſeruat: q̄ꝛ
non conſeruat niſi quod eſt. Sed materia illius eſt

iſtius ſm te:⁊ forma illius eſt forma iſtius:ergo nō
ſunt diſtincta:ergo non conſeruat vt diſtincta. Et
ſic ponis contradictoria. Et ſi dicas ꝙ deus po-
teſt conſeruare corpora illa diſtincta ſine diſtinctio
ne principiorum intrinſecorum illorum. Hoc nō va
let:quia deus nunꝙ conſeruat nec poteſt conſerua
re rem ſine ſuis principijs eſſentialibus:vt hominē
ſine anima et corpore humano: ergo nec diſtinctas
res poteſt conſeruare ſine diſtinctis principijs eſſen
tialibus. Talia autem ſunt materia ⁊ forma:igitur.
Alius eſt intellectus ꝙ in ordinatione ſm prius et
poſterius deus poteſt conſeruare prius ſine poſte-
riori:vt ſubiectum ſine accidente. Natura autē non
poteſt hoc ſemper:licet poſſet aliquando:vt quan-
do accidētia ſunt neceſſaria reſpectu talis ſubiecti
Ut ſuperficiem non poteſt natura conſeruare ſine
colore. Deus tamen hoc facere poteſt ſine omni
colore. Quia totū genus colorum ineſt ſuperficiei
contingenter ſicut quodlibet indiuiduum. Unde ſi-
cut poteſt a vero indiuiduo ſeparari:ſic a toto gene
re coloris. Sic eſt in propoſito. Quantitas eſt ratio
ſitus:⁊ diſtincti ſitus: licet ergo tota natura nō poſ
ſet ſeparare a diſtincta quantitate diſtinctum ſitū
tamen deus poteſt. Et tunc hoc modo debent pro
cedere: ꝙ: licet diſtinctio ſitus ſit accidens conſe-
quens neceſſario diſtinctam quantitatem: tamen
deus pōt vnum ſeparari ab alio:⁊ cōſeruare prius
ſine poſteriori:ſcilicet quantitatem diſtinctam ſine
diſtincto ſitu. Ideo reſpondetur ad rationes prime
R opinionis. ¶ Ad primam: cum dicitur ꝙ cuilibet
doti eſt aſſignare effectum eius actioni. Dico ꝙ nō
eſt verum ꝙ dotes habeāt de ſe actionem: quia iſte
dotes habētur ſupernaturaliter: ideo in eis aſſiſtit
actio ſupnaturalis:q: de ſe naturaliter nō poſſent
cū nō poſſint naturalr haberi. Ad ſecundū dico ꝙ
deus de potētia ſua abſolute poſſet facere corpus
non glorioſum cum corpore glorioſo eſſe ſimul:ta-
men hoc non ordinauit. Ideo pro tanto dicitur.
Poteſt corpus glorioſum facere ſimul eſſe cum nō
glorioſo.non tamen cum glorioſo corpus non glo
rioſum:quia non ſic ordinauit. Ad tertium dico ꝙ
ꝙuis anima reaſſumpto corpore ad ſui voluntatē
non poſſit eſſe cum alio corpore ſimul: non tamen
ex hoc anima eſt magis limitata. Nec corpus eſt ſi
bi in onus. Quia non habet hoc propter qualita-
tem aliquā in ipſo per quam poſſet ſe virtute pro-
pria facere cum alio corpore in eodem loco eſſe.
Sed quia ita cito poteſt facere virtute diuina ſe cū
alio corpore ſicut ſi eſſet ſine corpore: ⁊ poſſet eſſe
cum alio corpore virtute propria. Et ſufficit ſibi ꝙ
S totiens voluerit aſſiſtet ſibi virtus diuina. ¶ Ad
aliud quando dicitur ꝙ deus poteſt facere corpus
cū alio corpe ⁊ conſeruare ipſum perpetuo. Conce
ditur. Et cum vltra dicis. Si poteſt ipſum cōſerua
re perpetuo pōt ſibi dare formā per quam ſit cum
alio corpore. Si tu intelligas per illam formam ali
quem reſpectum extrinſecum ad aliud corpus: qui
reſpectus eſt ſimultas:conceditur. Si autem intel-
ligas ꝙ det ſibi formam priorem : que ſit cauſa ſi-
multatis:negatur. Ad aliud de igne ⁊ ferro. Dico
ꝙ ferrum eſt corpus alterabile ab igne:non ferrum
ignitum eſt ignis: tamē quia durum corpus ⁊ diffi
ciliter recipiens ex quo recipit formaliter alteratio

nem in illis qualitatibus: ⁊ per conſequēs ſm eas
fortiter agit:non tamen eſt ignis ſed qualitas ignis
ſcilicet calor:quod non eſt corpus ſed accidens. Ni
ſi forte ignis eēt in poris ferri:quia ignis eſt corpꝰ
ſubtile et penetratiuum. Non tamen ſequit̄ ꝙ duo
corpora ſint in eodem loco. Ex hoc enim aliquid
dicitur penetratiuum:non ꝙ penetret ſolida:ſed ꝑ
partes vbi nō eſt ſoliditas:ſicut etiam ſpiritus ani
malis dicitur ſubtilis: quia ſe diffundit per totum
corpus per poros illos vbi non eſt caro ſolida:non
ꝙ ſimul ſint cum carne ſolida. Et cum probas: q:
ignis habet virtutem alterandi. Dico ꝙ verum eſt
non tamen in materia propria. ¶ Ad aliud de pa- T
ne ⁊ vino ⁊c̄. Dico ꝙ ſunt pori. Et hꝫ panis par-
tes poroſas:⁊ in in illis poris recipitur vinum vere
In alijs autem partibus non eſt vinum ſed humi-
ditas quedam extra circunſtans:non tamen in pa-
ne:ſed in vino: vt patet in exemplo philoſophi de
digito ⁊ aqua: quia humiditas circunſtans digito
non eſt tātum humiditas: ſed eſt de aqua cum hu-
miditate que non eſt in digito ſicut in ſubiecto: ſed
in aqua. Aqua non ſeparatur que tantum eſt conti
gua digito. Nec tantum eſt ibi humiditas que ab
aliqua ſeparari non poteſt que eſt tantum cōtigua
digito:ſed aliqua humiditas alia quam poteſt di-
gitus recipere:que ſubiectiue eſt in digito. Sic ali-
qua qualitas cauſatur a vino: que eſt ſubiectiue in
pane vtpote rubedo vel alia. Et ſic patet ꝙ argu- U
mentum non concludit. ¶ Ideo doctor ſubtilis re Scotus.
ſpondet ad queſtionem. Ubi primo oſtēdit ꝙ poſ-
ſibile eſt duo corpora eſſe ſimul. Secundo ꝙ hec
poſſibilitas dabitur corpori:vt informato hac ani
ma. Tertio vtrum illa poſſibilitas ſit qualitas ab-
ſoluta. Ad primum dicit ꝙ in corpore glorioſo eſt
poſſibilitas eſſendi cum alio corpore. Quod ſic pro
bat. Ad ſimpliciter impoſſibe non eſt potentia ali-
qua actiua: ſed ad eſſe vnum corpus cum alio cor-
pore:eſt potentia actiua vt ex fide tenemus de cor-
pore chriſti:vt patuit ſupra in exemplis. Sed quo
modo ineſt dicit: ꝙ inter quantitatem ⁊ quantita-
tem non eſt repugnantia formalis. Nec inter ſitum
⁊ ſitum. Nec inter vbi ⁊ vbi. Probatur. Quecunqꝫ
forme quantūcunqꝫ ſint contrarie: ſi ſunt in diuer-
ſis ſubiectis ſibi non repugnant. Sed vbi iſtius
corporis ⁊ aliud vbi alterꝰ corporis nō repugnāt
inter ſe:vt in ſubiectis. Unde dato ꝙ in hoc corpo-
re ſit hoc vbi:⁊ in alio aliud vbi. Iſta duo non re-
pugnant formaliter:quia ſunt eiuſdem ſpeciei. Nec
repugnāt reſpectu corporis: ſcilicet ſubiecti. Quia
hoc vbi eſt in vno corpore: ⁊ aliud in alio. Si eſt er
go impoſſibilitas ꝙ illa duo vbi ſint in diuerſis:
hoc non eſt propter repugnantiam quam habent
inter ſe abſolute. Nec etiam comparata ad ſubie-
cta:ergo oportet ꝙ ſit propter comparatioem eo-
rum ad eundem terminum:reſpectu cuius accipiū-
tur. Sed nec ſic eſt impoſſibilitas:quia duos reſpe
ctus extrinſecos eſſe in diuerſis: non ad diuerſos
terminos non eſt impoſſibile:quia nec eſt poſſibile
de reſpectibus intrinſece aduenientibus: vt duos
reſpectus ſimilitudinis in diuerſis ad vnum ſimile.
Igit̄ poſſunt eē duo reſpectꝰ loci in duobꝰ corpibꝰ
reſpectu vnius loci q̄ nō ſint formaliter ꝯ̄ria in illo
eodem vbi. Et ideo duos reſpectus extrinſecos eſſe

in eodē ſubiecto nō eſt impoſſibile nec incōueniens:
ſicut nec incōueniēs eſt duos reſpectus intrinſecus
aduenientes eſſe ad vnū fundamentū: vt duas ſimi-
litudines ad duo alba diuerſa ꝑ eādē albedinē. Et
ſic eſt de vbi ꝑ diuerſos reſpectus ad idem vbi. Et
ideo ex hoc poſſibilitas eſſendi duo corpora ſimul
Preterea hoc patet ex hoc: qꝛ poſſibilitas quāti ad
ꝗtum exiſtēdi in eodē loco: nō eſt niſi ſicut impoſſi
bilitas cauſe eſſendi ſine ſuo effectu naturali. Sꝫ cū
cauſa ſit prior ſuo effectu. Et omne prius naturalr̄
deus poſſet cōſeruare ſine poſteriori nō eſt impoſſi
bile ꝗtum eſſe cū ꝗtro: ⁊ ꝗtum eſſe ſine ſuo effectu.
Et per conſequens poteſt eſſe quātitas ſine dimen-
ſione diſtincta ſine diſtincto ſitu: ſed erunt duo re-
X ſpectus eiuſdē ſitus. ¶ De ſcḋo dicit ꝙ hec poſſibi
litas eſſendi duo corpora ſimul erit ꝑ dotē ſubtili-
tatis que erit in corporibꝰ beatis. Unde ſicut perfe
ctio aīe eſt debitus ordo ad gl'iam: ſic eſt ꝑfectio cor
poris ꝙ ſit cū alio corpore ꝓ libito voluntatis aīe
btē ad coagēdū eſſe cū altero. Et intellige mediāte
actione dei ſupnaturali: q̄ aſſiſtit voluntati anime
beate. Quia illa poſſibilitas nō eſt in hoc corpore
niſi vt repugnet ad coexiſtendum alteri corpori. Et
ideo talis nō repugnātia nō eſt qualitas abſoluta.
y Ideo de tertio dicendo. Dico ꝙ eſt in corpore glo-
rioſo aliqua qualitas: ꝑ quā aīa ad ſui libitū poſ-
ſet eſſe in altero corpore in eodē loco: qꝛ nulla qua
litas creata habet maiorē ꝟtutē ꝙ angelus. Sed
angelus nō pōt cauſare duo vbi: reſpectu eiuſdem
termini: ḡ nec illa qualitas nec aīa: igiť ponereť fru
ſtra illa qualitas. Dico ergo ꝙ ſubtilitas vel illa
poſſibilitas nō hꝫ ſuſceptiuū intrinſecū in corpore
gl'ioſo: ſꝫ hꝫ cauſam extrinſecā: volūtatē ⁊ potētiā
diuinā: q̄ tali corpori glorioſo ex meritis quaſi ex
debito voluntas diuina extrinſece operať. Ideo re
z ſpondeť ad argumēta principalia. ¶ Ad primū de
auctoritate boetij intelligit ꝙ nō pōt eſſe in duobꝰ
ꝟtute naturali ſed bñ ſupnaturali vt ſatis declara
tū eſt. Ad aliud dico ad cōmentatorē ꝙ nō pōt fieri
virtute naturali corporis: qꝛ nō hꝫ ſufficiētē ꝟtu-
tē actiuā ad penetrādū. Ad aliḋ dico ꝙ ꝗuis reple
tio ſit cā q̄re aliud corpus replere nō pōt. Ideo na-
turaliter nō poſſunt duo corpora eſſe in eodē. Tñ
vt declaratū eſt: nō repugnat duobꝰ reſpectibus ex
trinſece aduenientibꝰ terminari ad vnū fundamentū
Cū locatio ſit reſpectꝰ extrinſecus aduenīēs reſpe-
ctu locati: pñt igiť eē locati reſpectu vnīꝰ loci cū nō
ſit formalis repugnātia: ſicut ē duoꝝ formaꝝ ꝯtra-
riū. Et ideo ꝗuis corpus glorificatū repleat locum
naturalr̄: tñ ſupnaturaalr̄ pōt eſſe cū altero corpo-
re in eodē loco circūſcripta ab eo tali repletione: ſi-
cut pꝫ de corpore xp̄i in ſacramēto altaris qḋ eſt
in eo loco abſqꝫ repletione loci: qꝛ nō circūſcribitur
loco. Sic ſupnaturalr̄ poterit eſſe de corpe glorifi-
cato. Ad aliḋ corpꝰ nō poterit eſſe in diuerſis locis
Iſtud eſt falſum: qꝛ ꝑ diuinā potētiā idē corpꝰ pōt
eſſe in diuerſis: imo etiā adhuc ſtans viator vt pa-
tuit de ſctō frōtone q̄ miſſam celebrabat petragore
⁊ ſimul ſepeliebat marthā taraſcone. Et de ſctō an
thonio de padua q̄ ſimul in ciuitate lemouicenſi in
cōuētu minoꝝ legebat lectionē: ⁊ in eccl'ia cathedra
li predicabat. Pꝫ etiā de corpe xp̄i q̄n̄o eſt in diuer
ſis locis. Cū ḡ ſit magis facere vnū corpꝰ eſſe in di-
uerſis locis ꝙ duo corpa in vno loco. Ideo ſi vnū
ē poſſibile: ⁊ alterū. Ad aliḋ ḋ lineis dico ꝙ ſi pūctꝰ
eſt terminꝰ linee intrinſecꝰ. Impoſſibile eſt duas re
ctas trahi ab eodē pūcto in eūdē pūctū cū q̄libet li
nea intrinſece habeat ſua pūcta. Sꝫ due linee que
ſunt termini ſupficieꝝ naturaliū pñt trahi recte ab
eodē pūcto ad eūdē pūctū: dū tñ illa pūcta ſint ter
mini extrinſeci lineaꝝ. Et ſic terminať dubium.

¶ Tertium correlarium.

Ultra premiū eēntiale eſt beatis pre
mīū accidētale. Iſtud correlarium
ꝓbať: qꝛ oīe qḋ aduenit poſt eſſe A
cōpletū rei: eſt ſibi accidētale. Sed
multa gaudia habēt ſcti poſt ꝯple
tā eſſentialē gl'iam q̄ ſi talia nō ad
uenirēt: nihilominꝰ haberēt cōpletā gl'iam: igiť ta-
lia gaudia ſunt accidētalia premia. Et ſi diceret qꝛ
ſm̄ boe. de ꝯſo. btitudo eſt ſtatꝰ oīm bonoꝝ aggre-
gatiōe ꝑfectꝰ: ḡ premiū eſſentiale includit oīe bo-
nū: ḡ nullū gaudiū, ſupueniť premio eſſentiali. Ad
iſtud dico ꝙ beatitudo includit oīa bona q̄ ſunt ne
ceſſaria ad ꝑfectā hoīs vitā: q̄ ꝯſiſtit in ꝑfecta hoīs
opatione. Sed quedā pñt ſupaddi nō q̄dā neceſſa-
ria ad ꝑfectā hoīs opationē: ſed qꝛ hijs additis eſt
beatitudo clarior. Uñ ptinēt ad bene eſſe beatitu-
dinis: ⁊ ad decētiā quādā ipſius: ſicut ⁊ felicitas po
litica ornať nobilitate ⁊ corporis pulchritudine.
Et hmōi ſine quibꝰ tñ eſſe pōt. ¶ Ubi ſciēdū ꝙ in B
beatis eſt premiū eēntiale qḋ eſt aīe btitudo ꝯſiſtēs
in clara dei viſiōe ⁊ ꝑfecta fruitiōe: ⁊ ꝑfecta ſecurita
te. De p̄dictis .ſ. fruitōis ⁊ viſiōis ꝑpetuatōe ⁊ gau
dio qḋ hñt ḋ deo hijs mōis ſup̄dictis de deo pñte
Et ēt ē i eis p̄miū accñtale qḋ hꝫ bonū creatū ꝓ ob
iecto. Et ḋr q̄ſi accñtale nō ꝙ ſit accñs aīe: qꝛ tunc
ēt btitudo eēntialis aīe diceret accñs. Et ſic p̄miū
eēntiale eēt p̄miū accñtale. Sꝫ qꝛ tale p̄miū nō ē de
rōne btitudinis: ſꝫ venit poſt eiꝰ eē ꝯpletū: qꝛ aīa ſi
ne illo p̄mio accñtali ſufficiēter eēt btā. Uñ aug. in Auguſti.
v. ꝯfeſſ. Inter principiū ⁊ mediū ad deū loquēs de
bonis creatis dicit. Btūs eſt q̄ te ſcit etiā ſi creata
neſciat: q̄ te ꝟo nouit ⁊ illa nouit: nō ꝓpter illa bea
tior: ſꝫ ꝑ ꝑ te ſolū beatꝰ eſt. ¶ Sꝫ eſt dubiū. Si bti- C
tudo corporis ptineat ad p̄miū eēntiale vel accñta
le. Dico ꝙ nō. Qꝛ nihil additū ad premiū eēntiale
eſt eſſentiale p̄miū. Supadditū eñ eēntie rei nō eſt
ptinēs ad eēntiā rei. Sꝫ ſicut gl. ſup illḋ Exo. xxv.
Sup illā alterā coronā aureolam habuit .i. corone
auree aureola ſupponiť. Cū in ſcriptura ḋr ꝙ erit
ſublimior gl'ia in receptiōe corpoꝝ fuerť q̄ añ erat
ḡ gl'ia corpis ad p̄miū accidētale ptinet. Pro quo
ſciēdū ꝙ duplex eſt btitudo .ſ. aīe ⁊ corpis. Dicitur
aūt eē de eēntia btitudinis aīe oīe illḋ ſine quo nō
eēt ꝟe btā. et qꝛ ſine corpe ꝟe ē btā: btitudo corpis
ptinet ad p̄miū accñtale ⁊ nō eēntiale aīe: ſꝫ illud ſi
ne quo nō poſſꝫ eē. Sꝫ ꝗuis btitudo corpis nō pti
neat ad p̄miū eēntiale aīe: tñ quodāmō btitudo cor
poris ē eēntialr̄ ipſi corpi: qꝛ corpꝰ ſine illa nō poſſet
eē ꝑfecte beatū. tñ ex h̄ nō ē ſimplr̄ eēntialis: ſꝫ ſm
q̄d: qꝛ ꝑfectior btitudo ⁊ ſimplr̄ eēntialr̄ ē i ipa aīa
¶ Sꝫ dubitať: ſi oē p̄miū accñtale dicať aureola. D
Dico ꝙ nō. Uñ eſt quoddā premiū quoḋ ḋr aurea:
quoddā ꝟo qḋ ḋr aureola: quoddā qḋ nec dicitur

aureã nec aureola. ¶ Aurea ẽ p̃miũ ẽentiale dicit̃
qȝ p ſimilitudinẽ dr̃ aurea. Tuȝ qꝛ dat̃ victorib⁹: ⁊
victori dat̃ corõa. Tũ qꝛ p ipȝ creatura rõalis ẽ dõ
pfectiſſime ſubiecta: cui eẽ ſubiectũ regnare eſt. Tũ
qꝛ ad ſilitudinẽ corone q̃ ↄtinet̃ linea circlari: q̃ ita
pfecta eſt vt ei nõ poſſit fieri additio niſi accñtalis
Ita illud premiũ eſt perfectũ qȝ quicq̃d ſupaddit̃
eſt accidẽtale. Tuȝ qꝛ ſicut corona q̃ eſt circularis:
ad eundem pũctũ a quo incipit̃ terminat̃. Ita p p̃
mium eſſentiale creatura rõnalis primo principio
ↄiũgit̃ a quo p creationẽ exiuit. Per hoc eñ pre
mium hõ ↄfficit̃ diuinitati particeps: ⁊ per ↄñs re-
gie p̃ſtatis. apoc. 5. Feciſti nos deo noſtro regnum
⁊ ſacerdotes. Corona aũt ꝓpriũ eſt ſignũ regie di-
E gnitatis. ¶ Aureola vero eſt gaudiũ de opibus a
ſe factis rõnem habẽtib⁹ victorie excellẽtis: p quaȝ
apparebit exteri⁹ i corpe quidã decor qui p̃dictum
gaudiũ interius declarabit exteri⁹. Sȝ opa q̃ facit
homo bona creata ſunt. Et que hñt rõnẽ victorie
excellentis priuilegiata ſunt: ergo aureola ⁊ gaudi
uȝ de bonis creatis nõ quibuſcũqȝ: ſȝ priuilegiatis
priuilegio victorie excellentis. Et quia omne gaudi
um de bono creato pertinet ad premium accidenta
le. Ideo pȝ ꝙ aureola eſt premium accidentale. Et
dicitur reſpectu corone auree diminutiue: ad deno
tandum ꝙ multo min⁹ eſt premium aureola q̃ au
rea. Et hoc figuratum fuit exod. 25. Ubi dr̃ de ta-
bula que ponebat̃ ſuper arcam. facies illi labium
aureũ per circuitum. Et ipſi labeo coronaȝ in terra
ſimul altam quattuor digitis. Et ſuper illã alterã
coronã aureolam. In quo ſignificatum fuit ꝙ au-
reola quid accidentale eſt ſuperadditũ auree. Nec
tamen omne premium accidẽtale aureola eſt: qꝛ nõ
oia bona opa que fecerunt iuſti ⁊ de quibus gau-
dent: hñt rõnem excellentis victorie: ⁊ tamen gaudi
um de illis cuȝ ſit de bono creato eſt premium acci-
dentale. Et ſic premium accidentale diuidit̃ in pre-
mium accidẽtale qȝ ẽ aureola: ⁊ in premiũ nõ acci
dentale qȝ nõ eſt aureola. ¶ Sȝ dubitat̃ ſi aureo
F la eſt in aia vel in corpore. Dico ꝙ cũ omne p̃miuȝ
correſpondeat merito. Et cum oẽ meritum cõſiſtat
principaliter in aia. Idõ aureola principaliter eſt in
anima. qꝛ cũ aureola in beatis eſt gaudium de opi
bus bonis anime hñtibus rõnem excellentis victo
rie. per qȝ apparebit exterius decor. Decor quideȝ
qui gaudiũ exterius predictum declarabit exterius
Gaudiuȝ aũt eſt in aia. Decor vero in corpe illud
declarans gaudiũ: qui eſt eius effectus vel aliquid
quo aliquo mõ tanq̃ ſignum ordinat̃ ad ipſũ gau-
dium oſtendendũ interius tanq̃ ſignum exteri⁹. Pri
cipaliter ergo aureola eſt in aia: ⁊ aliqȝ ei⁹ ſignum
ſenſibile eſt in corpore: ſiue ſit effectum ab exteriori
gaudio ſiue nõ. Et maxime hoc dicitur ꝓpter cica-
trices martyrum que videntur eſſe ſignum aureole
martyriȝ exiſtentis in aia: cum tamẽ ab ea nõ ſint
G effectiue. ¶ Sȝ dubitatur cum aureola detur virgi
nibus propter excellentẽ victoriam carnis: nũquid
dabitur aureola mulieri violẽter oppreſſe vltra vel
le ſuũ. Dico ꝙ ſic: immo ⁊ melius glorificabitur q̃
ſi non fuiſſet oppreſſa. Un̄ dicit Sancta lucia tirã-
no volẽti ipſam opprimi facere in lupanari. Si me
inuitam feceris violari: mihi caſtitas duplicabitur
ad coronã. Nõ intelligẽdo ꝙ per has duas virgini

tates hẽret aureolas. Sȝ qꝛ nõ tñ p̃miũ reportaſ-
ſet de virginitate cuſtodita: ſȝ etiã ꝓ iniuria quam
in hoc fuiſſet paſſa. Et in hijs ↄcordat Aug. primo
de ciuita. c. 29. Dicens de oppreſſis violẽter. Quis
ſana mẽte putauerit ſe perdere pudicitiã ſi forte vi
apprehẽſa ⁊ oppreſſa i carne ſua expleat̃ ⁊ exerceat̃
libido nõ ſua: ſi eñ hoc mõ pudicitia periit: pfecto
pudicitia virtus animi non eſt. Et infra quo circa
propoſito animi permanente per qȝ etiam corpus
ſanctificari meruit. Nec ipſi corpori auffert ſctitateȝ
violentia libidinis aliene quã ſua perſeuerãtia ↄti-
nentie ꝓpue. Et infra dicit. Nõ amitti corpis ſcti-
tatem manente animi ſctitate etiam corpe oppſſo.
ſicut amitt̃ corporis ſanctitas violata animi ſcti-
tate: etiam corpe intacto. ſicut enim integritatẽ mẽ
tis deus põt reſtaurare: mediante mentis corrupte
penitentia: q̃uis facere non poſſit que fuerit corru-
pta. Ita integritatẽ carnis deus reſtaurare põt q̃-
uis fieri nõ poſſit quin fuerit corrupta q̃uis carnis
integritas ad illud qȝ eſt de eſſentia aureole nõ ſit
neceſſaria. ¶ Sed dubitatur vtrum aureola ſit in
xp̃o: ⁊ videtur ꝙ ſic. Aureola debetur virginitati. ⁊ H
martyrio. ⁊ doctrine. Sed in xp̃o precipue hec tria
fuerũt: ergo xp̃o precipue debetur aureola: cuȝ xp̃s
fuerit v̾go martyr ⁊ doctor. Itẽ illud qȝ ẽ pfectiſ-
ſimum in rebus: xp̃o ſumme eſt attribuendum: ſed
aureola debetur excellentiſſimis meritis: ergo xp̃o
debetur aureola. In oppoſitũ: ab inſtãti ſue conce-
ptionis xp̃s habuit omne premiũ qȝ erat habitu-
rus. Sed tunc non habuit aureolã qꝛ aureola debe
tur victori. Ab inſtanti aũt ſue conceptiõis nõ triũ
phauerat qꝛ adhuc non pugnauerat: igitur in xp̃o
non eſt aureola. Itẽ aureola eſt premium diminu-
tum: ſȝ in xp̃o non fuit premium diminutũ qꝛ oia q̃
ſunt in eo ſunt perfectiſſima: igitur in xp̃o nõ eſt au
reola. ¶ Ad hoc reſpondeo ꝙ aureola põt cõſum
mari dupliciter. Uno modo ſm illud qȝ eſt. Et rõ I
ne illius propter qȝ datur talis honor ſm aliquid
eſſe. Alio modo põt conſiderari q̃tum ad victoriaȝ
contra impedimentũ qȝ tollit tale eſſe. Et qꝛ au-
reola datur virginitati martyrio ⁊ doctrine q̃tũ ad
illud eſſe realiter ⁊ perfectiſſime aureola fuit in xp̃o
qꝛ fuit puriſſimus virgo doctor egregius: ⁊ martyr
triumphator. Quãtum aũt ad pugnã remouendi
impedimentum ſic non fuit in xp̃o qꝛ nũq̃ habuit
bellum. Tũ qꝛ ſenſualitas perfectiſſime obediebat
rationi: ⁊ nũq̃ ſenſit rebellionem. Idõ q̃tũ ad victo
riaȝ que habet̃ ex pugna ⁊ prelio carnis aduerſus
ſpm̃: xp̃s ſic non habuit aureolã. Tum etiã dici po
teſt ꝙ xp̃s ratione victorie excellentis hȝ aureolam
qꝛ q̃uis in eo nõ fuerit pugna carnalis concupiſcẽ
tie in ſe: tñ ipſe pro alijs habuit victoriam carnalis
cõcupiſcentie: qꝛ merito ſue pugne ꝓ alijs multi ex
illa pugna xp̃i meruerunt habere virginitatẽ mar-
tyrium ⁊ doctrinã. Ideo habuit pro alijs victoriaȝ
⁊ idõ meruit habere aureolã rõne excellẽtis victorie:
non pro ſe qꝛ nõ habuit bellũ in ſe. Et idõ põt dici
ꝙ in xp̃o ẽ aureola: vel ſaltẽ eſt aliq̃d p qȝ cẽs au-
reole alijs debent̃. Itẽ quia pfectiſſim⁹ doctor ⁊ p
fectiſſime vicit per ſuã doctrinam diabolicas frau-
des per quas diabolus nitebatur bellare ↄ xp̃m ⁊
contra ſuos: idõ dr̃ Ioh. 12. Nũc iudiciũ eſt mundi
Nũc princeps mũdi eiiciet̃ foras. Fuit etiã pfectiſ-

ſime martyr ſuſtinendo mortē. Et ſic vicit tyrānicas
violentias. Vñ dicit diſcipulis illud. Job. 17. Con
fidite qꝛ ego vici mūdū. Qꝛ ergo excellētiſſimā victo
riam habuit ꝯ carnales cōcupiſcētias viciendo eas
non in ſe qꝛ in ſe nūq̄ fuerūt nec eſſe potuerūt: ſꝫ in
alijs in quibus fuerunt vt dictū eſt. Et habuit vi-
ctoriā ꝑ mortes ꝯ tyrānicas violētias. Et ꝑ doctri
nā cōtra diabolicas fraudulētias: iō excellētiſſime
ſibi debet̄ triplex aureola. ſcꝫ virginitatis: marty-
rij: ⁊ doctrine. accipiendo aureolā ſm illud qđ ē: ſꝫ
accipiendo aureolā ſub rōne qua dat̄ a principe in
q̄tum miles vicit in ſe bellū: ſic xp̄s nō habuit au-
reolā: qꝛ xp̄s princeps eſt militū q̄uis ſumm⁹ prin-
cipatus ſibi debeatur rōne diuine nature. Argumē
ta aūt ad primā partem procedūt de aureola ſꝫ id
K qđ eſt. ¶ Ad primū vero quo ad partē ſcđaꝫ dꝛ ꝙ
maior eſt vera de premio ſubſtātiali: non aūt de oī
premio accidentali. Unde ab inſtanti ſue cōceptio-
nis nō habuit glām corporis in re ſꝫ in certa expe-
ctatione: ſic dico de aureola quam in inſtanti ſue cō
ceptionis nō habuit ⁊ hēbat: tñ ſub certa expecta-
tione. ¶ Ad ſcđm dico ꝙ aureola dicit premiū di-
minutiuum in genere p̄mij accidentalis reſpectu eſ
ſentialis. Et ideo q̄uis in reſpectu premij eſſentia
lis habeat rōnem diminutaꝫ: tñ in genere p̄mij ac-
L cidentalis eſt perfectiſſimū. ¶ Sꝫ eſt dubiū ſi an-
gelis debetur corona aureola. Dico ꝙ eis nō debe
tur aureola. Cū aureola ſit gaudiū de oꝑibus a ſe
factis habentibus rōnem victorie excellentis q̄ ſit
in virginitate reſiſtendo excellenter carni: ⁊ in mar-
tyrio exponēdo excellēter corpus ꝓ xp̄o. Et docto
ri excellenter ⁊ laborioſe exponēdo fidē xp̄i. In an
gelis aūt non eſt victoria carnis: cū in eis inſit a na
tura virginitas. Etiā ipſos ē īpoſſibile pati martyri
um cum ſint immortales. Docere vo nos pertinet
ad cōmune officiū miniſtrantis. Et illud ſine labo-
re exercent. Iō virginitas in eis nō hꝫ rōnem victo
rie cū nulla ſit reſiſtentia: qꝛ in illo qđ eſt a natura:
non eſt ibi reſiſtentia. Nec in dādo doctrinā nō eſt
labor. Nec poſſunt pati martyriū: iō eis nō debet̄
aureola virginitatis. Nec aureola doctrine: nec eis
deberi potuit vnq̄ aureola martyrij. Sꝫ nō datur
aureola niſi in rōne iſtoꝝ trium. Ratione tñ miniſte
rij qđ nobis exhibēt: debet̄ eis premiū accidentale.
Unde quo adhoc adhuc ſunt in actu merēdi. Et ſi
diceretur ꝙ angeli boni habuerūt excellentē victo-
riam: qꝛ maior eſt victoria vincere ſpm̄ q̄ carnem:
ſed boni angeli vicerunt luciferuꝫ: qui erat maior et
ſubtilior ſpſ: cū ſuaderet eis rebellionē ꝯ deū: ⁊ nō
acquieuerūt. Iō rōne illius excellētis victorie ꝯ lu
ciferum debet̄ eis corona aureola. Ad iſtud dico ꝙ
non fuit victoria excellens: qꝛ non ſuit in eis ange-
lis bonis inclinatio ad malū. Et iō q̄uis per ſuam
conuerſioneꝫ ad incōmutabile bonū: que cōuerſio
fuit informata gratia preueniente: meruerint eſſen-
tiale premium non tamen accidentale: qđ eſt aureo
la qꝛ nō ſunt angeli vt homines qui inclinationes
⁊ impugnationes hñt multas in natura ſpeciali-
ter in carnali cōcupiſcentia ī horrēdo morte: ī labo
rādo ad doctrinā. Iō ſi reſiſtūt hñt excellētē victo
riam. iō merentur hr̄e aureolā. Nō ſic angeli: qꝛ in
natura eoꝝ nō eſt rebellio neq̄ inclinatio ad malū
qꝛ in natura eoꝝ fuerūt creati boni. Sꝫ mali angeli

abſq̄ aliqua inclinatione mali: ⁊ rebellione nature
ſed ſolum ex malitia voluntatis peccauerūt. Et ex
poſt fuerunt ad malū inclinati. Boni aūt nūq̄ ha-
buerūt inclinationē ad malū neq̄ rebellionē in na
tura eoꝝ. Tū qꝛ per bonā volūtatē cōuerſi ſunt ad
incōmutabile bonū: meruerūt premiū eſſentiale: et
confirmati ſunt in gr̄a: ꝙ amplius peccare nō poſ-
ſunt: ⁊ iō nullam rebellioneꝫ habent in natura ſeu in
eorū perſona. Iō nullaꝫ difficultatē habēt ad ope
randū. Ideo non cōuenit eis excellens victoria: nec
per conſequēs eis cōuenit aureola. ¶ Sꝫ eſt dubi-
um ſi beati habebūt aliqđ accidentale p̄miū de bo M
nis factis in pctō mortali. Dico ꝙ ſic. Ubi ē aduer
tendum ꝙ ſicut duplex eſt pena. Quedā inflicta a
iudice: quedā acta ab ipſo patiēte ſeu peccāte: qꝛ hō
peccando: ſibiip̄ſi infert penā. Qꝛ vt ait Augu. oīs
animus inquietus ſeu inordinat⁹ ſibiip̄ſi eſt pena.
Ita dico ꝙ duplex eſt gaudiū accidentale in beatis.
Quoddā receptū ſpecialiter a deo miſericorditer re
tribuente. Quoddā actū ab ipſo btō: recogitādo bo
na ſua oꝑa: ⁊ in eis cōplacendo ſibi. Primū gaudiū
maiorem rationeꝫ premij habet q̄ ſcđm: q̄uis ſecū
dum aliquo mō habeat. Tñ oīa que hñt btī: prin-
cipaliter a deo ſunt. Cum ergo btīs placeat ſe feciſ
ſe oꝑa bona que ī pctō mortali fecerūt. Manie ī q̄
tum deus per modū meriti de cōgruo acceptauit et
diſpoſuit illos ad veraꝫ penitentiā: ⁊ dedit illis bo
nas inclinationes ⁊ bona temporalia. Ideo pro il
lis bonis habent aliquod premium accidentale qꝛ
aliquod gaudium de illis. Et forte premiū acciden
tale per modum meriti de congruo: q̄uis nō de cō
digno: qꝛ erant facta extra gratiam. ¶ Sed eſt du- N
bium ſi dānati appetant non eſſe ⁊ videtur ꝙ non:
quia nulla potentia poteſt ferri in non ſuum ob-
iectum. Cum ergo obiectum volnutatis ſit bo-
num verum vel apparens. Sed non eſſe non eſt bo
num verum neq̄ apparens: ergo non poteſt eſſe
obiectum voluntatis: ergo voluntas nullo modo
pōt appetere nō eſſe. Et ſic dānati non poſſunt ap-
petere nō eſſe. Itē qui vult eſſe: quiete vult eſſe. Sꝫ
damnati vellent eſſe in quiete: ergo nō poſſunt vel-
le nō eſſe: qꝛ illud qđ non eſt non pōt eſſe in quiete.
¶ In oppoſitū apoc. 9. Deſiderabūt mori ⁊ mors O.
fugiet ab eis nec inuenient eā. Itē aug. in lib. de miſe
ria hui⁹ mūdi. loquēdo de dānatis ait. O mors q̄ dul
cis eſſes quib⁹ tā amara fuiſti. Te ſolū deſiderāt q̄
te tam vehemēter oderūt. Itē rōne qꝛ maior eſt tri
ſtitia ex pena q̄ delectatio ex eſſe: qꝛ ex eſſe modicū
vel nullū gaudiū habēt: ⁊ de pena magnā triſtitiaꝫ
habent. Electio aūt rōnis preeligit fugā magni tri
ſtabilis magis q̄ eligere illud qđ eſt modicū dele-
ctat vt pꝫ de mercatoribus qui merces ꝓijciūt ī ma
ri ad fugiendū mortē: que magis daret triſtitiaꝫ: q̄
merces darēt delectatioēꝫ. iō dānati vellēt nō eē ad
vitādū magnā penā q̄ maiorē dat triſtitiā: q̄ eē dele
ctationē. Itē ſi cederēt ī nō eē: pena eēt momētanea
Sed pena eoꝝ eſt eterna. Ideo pl⁹ vellēt hr̄e momē
taneā penā q̄ eternam. ¶ Ad hanc queſtionē ſunt P
opiniones. Quidā dicūt ꝙ dānati mallēt nō eſſe q̄
ſic eſſe in penis. Sed appetitus eorum eſt inordina
tus ⁊ indiſcretus et fantaſticus: quia ſibi nociuum
appetit ſicut febricitantis appetitus qui non pro-
uenit ex natura ſꝫ ex fantaſtica imaginatiōe que ex

cõfuſione ſpũuz ꝓuenit: diuerſa fantaſmata deſcrẽdo: iõ exiſtimat aliq̃d ſibi ꝓdeſſe qõ nocet. Sic dãnati q: exiſtimãt habere q̃etez: ſi e oĩno appetũt nõ eſſe magꝰ q̃ eẽ in penis. Et h' vr dicere Aug. Jõ allegat illõ ſaluatoris Math. 27. Meliꝰ fuiſſet ei ſi natꝰ nõ fuiſſet hõ ille. Alij dicũt q nullo mõ nõ eſt appetendũ appetitu recto: ſimiliter nec eẽ dãnatuz nec eſſe infelicẽ. Et ſi aliqõ hoꝝ appetat: fantaſtica ꝛ nõ ordinatio nature eſt. Sed vtrũq; hoꝝ ũ fugiendũ cũ ſe habeãt ſicut excedẽtia ꝛ exceſſa: vtrũq; altero magis fugiendũ eſt. Q: cũ nõ eẽ amittit oẽ bonũ: pena võ partẽ: iõ hoc magis fugiendũ. Simpliciter loquẽdo q: corruptio in nõ eſſe nõ excedit eſſe in infinitũ intẽſiue: nec extẽſiue: iõ credo q magis eſſet appetendũ (ſi poneret̃ in electiõe) nõ eſſe q̃ eternaliter torq̃ri. Loquor de appetitu q̃ refugit incõmodũ: ſicut plꝰ aliq̃s vellet decapitari: q̃ pati diuturnã ignis cõbuſtionẽ. Verũ tñ ƺ appetitũ iuſti ꝛ honeſti: nõ dñt dãnati appetere nõ eſſe: tũ q: in eis retinet̃ iuſtitia diuina ꝛ honor dei. Tũ q: btĩ ex h' hñt maiorẽ glãm: ꝛ iõ dãnatio facit ad bonũ cõe: tũ q: ſunt obiectũ diuine eſſentie: tũ q: dñt ſe ꝯformari voluntati diuine que ſic vult eos eſſe in penis. Jõ appetitu recto damnati deberent magis velle eſſe in penis q̃ non eſſe ſimpliciter. Dico tamen q propter malum ꝛ miſeriam pene: ſequendo affectionez commodi: damnati plus eligerent nõ eſſe: qõ eſt tantum oppoſitum negatiue ipſius eſſe: non contrarie: q: nihil mali dicit poſitiue. Jdeo reſpondetur ad
D argumenta. ¶ Ad primum quando dicitur q non eſſe non eſt bonum verum neq; apparens. Dico q verum eſt: ideo nõ eſt per ſe appetendũ ratione deſiderij: ſed bene ratione fuge a pena: ꝛ negatiõis pene. Unde ibi ſunt duo velle: ſcilicet vnum fortius reliquo: vnde ibi duo volita: vnum contrarie: ſcꝫ eſſe quiete. Aliud negatiue. ſ. non eſſe: vt per non eſſe cõtrarie negatiue poſſet tolli omnis miſeria: ideo magis vult non eſſe q̃ ſemper eſſe in pena. Et ideo q̃uis non eſſe non ſit obiectũ poſitiuum voluntatis: tamen eſt obiectũ voluntatis negatiuum. Ad aliud dico q directe ſemper damnati appetunt eſſe in q̃ete: ſed quia vident illaz non poſſe aſſequi. Jdeo ſtãte illa conditione pene eterne appetunt non eſſe voluntate conditionata: ſed non volũtate ſimpliciter efficiente. Jdeo illud argumẽtum procedit ex oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis: non deſtruendo totum cõſequens. Jgitur ſimul poſſent appetere beatitudinem: ꝛ non eſſe voluntate conditionata. Breuiter non eſſe non eſt eligibile ratione deſiderij: ſed bene ratione fuge appetitu fugiendi eternam penam. Et q̃uis natura ſemper appetat eſſe: hoc eſt verum q̃tum ad bene eſſe: ſed non q̃tuz ad eſſe in pena eterna. A qua nos deus ſua pietate ꝛ miſericordia preſeruet: noſq; faciat gaudere ſua felici gloria Amen.

¶ O qui perpetua mundũ ratione gubernas. Qui tempus ab euo ire iubes. Stabiliſq; manens das cuncta moueri. Jngentes tibi gratias corde feruenti (nõ quas debeo: ſed quas poſſuz ꝛ valeo) humilime refero. Qui me ſeruulum tuum indigniſſimum illuminare dignatus es vt principium: medium: et finem quarti libri ſacre ſcripture collectarij valerem ex dictis doctorum colligere: tanq̃ altera ruth poſt terga colligens ſpicas. Et illum perfeci Anno dñi. 1488. 22. Januarij. Jn die ſancti Uincẽtij.

¶ Deo gratias.

¶ Explicit quartum collectarij ſuper ſententias Magiſtri guidonis Brihãſonis doctoris pariſien. ordinis minorum: conuentus Aurelhaci. Jmpreſſum per Stephanum Baland. Anno dñi Milleſimo quingenteſimo. xij. die vero octaua Junij.

¶ Regiſtrum huius operis:

✠. a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. ſ. t. v. x. y. ʒ. A. B. C. D. E. F. G. H. J. K. L. M. Oẽs ſunt quaterni preter L. qui eſt ternus ꝛ M. qui eſt duernꝰ.

1512

·P·V·

Vita Nova
di M. Sillitti
Latina-(B. Piave)
1969